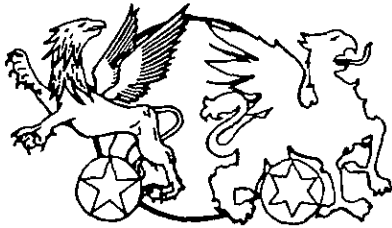

Stellingwarfs

Woordeboek

diel 1

A - E

Stellingwarfs Woordeboek

diel 1

A - E

Henk Bloemhoff

STELLINGWARFS
WOORDEBOEK

diel 1

A - E

met medewerking van
Sietske Bloemhoff
en vele anderen

Een uitgifte van de Stichting Stellingwarver Schrieversronte
Berkoop/Oldeberkoop, 2004

CIP-GEGEVENS KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK, DEN HAAG

Bloemhoff, Henk

Stellingwarfs Woordeboek / Henk Bloemhoff. - Berkoop/Oldeberkoop

: Stichting Stellingwarver Schrieversronte

Dl. 1: A - E / met medew. van Sietske Bloemhoff en vele anderen.

ISBN 90-6466-122-7 geb.

Trefw.: Stellingwerfs ; woordenboeken.

Automatisering (in dp 2.2 en Windows: FontMonger 1.0.7, wp 5.1): J. Bilstra

Projektkoördinatie, ontwerp fonetisch font: H. Bloemhoff

Ontwerp omslag en kaart p. 61: S.A. Bloemhoff

Koördinatie sponsoring: P. Jonker

Druk: Krips repro b.v., Meppel

© 2004 Stichting Stellingwarver Schrieversronte en H. Bloemhoff

All rights reserved. No part of this book may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise, without prior written permission from the publisher.

De samenstelling en het redigeren van het *Stellingwarfs Woordeboek* werd financieel mogelijk gemaakt door:

- *de gemeentebesturen van Oost- en West-Stellingwerf*
- *het provinciaal bestuur van Fryslân*
- *het Prins Bernhard Fonds*
- *de stichting Je Maintiendrai-Friesland*
- *de Stichting VSB Fonds*
- *de Van Heloma Stichting*
- *the European Bureau for Lesser Used Languages*
- *de P.W. Janssen's Friesche Stichting*
- *de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek*
- *de gezamenlijke Rabobanken van West-Stellingwerf*
- *het Haans Bron Foons*
- *oliemaatschappij Elf Petroland*
- *de familie D.K. Koopmans*
- *Frank en Rimmy Scheenstra*

De *Coöp. Voorschotbank b.a. Oldeberkoop* (thans: *Bank Bercoop*) verstrekte voor het in druk verschijnen van het *Stellingwarfs Woordeboek* (als hoofdsponsor) een algehele financiële garantstelling en een financiële bijdrage. Daarnaast traden een aantal co-sponsors op. Deze en de personen die met een extra financiële bijdrage op de vier delen intekenden, zijn achter in dit boek vermeld.

De samenstelling van dit woordenboek geschiedde in opdracht van de Stichting Stellingwarver Schrieversronte. Voor een gedeelte van zijn aanstelling werd de uitvoerder gede- tacheerd door de Noordelijke Hogeschool Leeuwarden (tot augustus 1997).

Samenstelling van de Kommissie van Redactioneel toezicht

Prof. dr. H. Niebaum, Nedersaksisch Instituut der Rijksuniversiteit Groningen, voorzitter
dr. J. van der Kooi, Nedersaksisch Instituut der Rijksuniversiteit Groningen
Prof. dr. A. Moerdijk, Instituut voor Nederlandse Lexicologie, Leiden
drs. K.F. van der Veen (overl. 2002), eerder hoofd woordenboekstaf van de Fryske
Akademy te Leeuwarden

Samenstelling van de Raad van Advies

De bovengenoemde specialisten, samen met

dr. J.B. Berns, eerder verbonden aan het Meertens Instituut, Amsterdam
Prof. dr. H. Entjes, emeritus-hoogleraar Nedersaksische taal- en letterkunde,
Nieuwleusen, Ov.
Prof. dr. J. Goossens, emeritus-hoogleraar Niederländisches Seminar Münster
drs. H.R. Heite, burgemeester van West-Stellingwerf
Prof. dr. A. Sassen (overl. 1999), emeritus-hoogleraar Nederlandse taalkunde

Inhoud van de vier delen

Deel 1	Samenstelling van de Kommissie van Redactioneel toezicht	6
	Samenstelling van de Raad van Advies	6
	Inhoud	7
	Woord vooraf door Prof. dr. H. Niebaum	11
	Woord van dank	13
	Inleiding	17
	1. Algemene achtergronden	17
	2. Iets over de taalkeuze en de gebruikte spelling	18
	3. De structuur van dit woordenboek	21
	3.0. De structuur in hoofdlijnen	21
	3.1. De trefwoorden en hun ordening	22
	3.2. Over de vorm van de lemma's, de lokaliserende vermeldingen en het bereik daarvan	22
	3.3. Grammatikale informatie	24
	3.3.0. Vooraf	24
	3.3.1. Over de zelfstandige naamwoorden	24
	3.3.2. Over de bijvoeglijke naamwoorden	25
	3.3.3. Over de werkwoorden	25
	3.3.4. Over het bijwoord	26
	3.4. De weergave van de uitspraak	27
	3.5. Over de vrije verbindingen	27
	3.6. Over de vaste verbindingen	28
	4. Bijzondere woordvormen	29
	4.0. Vooraf	29
	4.1. Klisisvormen	30
	4.2. De vormen van het verkleinwoord	33
	4.3. Het werkwoordsysteem	34
	4.3.1. De regels voor de uitgangen	34
	4.3.2. De 'rijtjes' van een aantal werkwoorden	38
	4.3.3. De hoofdvormen van de sterke en andere onregelmatige werkwoorden	40
	5. Literatuur over taalkundige bijzonderheden van het <i>Stellingwarfs</i>	43
	6. Uit de geschiedenis van het <i>Stellingwarfs Woordeboek</i>	44
	Lijst van vaste informanten	53
	Aanwijzingen voor het gebruik	57
	I. Algemeen	57
	II. Afkortingen: gebieden en dorpen, bronnen	59
	III. Redactionele afkortingen	62
	IV. Over de uitspraak en de weergave van de klanken	63

	A	67
	B	227
	C	587
	D	598
	E	765
	Lijst van intekenaren	825
	Lijst van sponsors	827
Deel 2	Woord vooraf	5
	Aanwijzingen voor het gebruik	9
	I. Algemeen	9
	II. Afkortingen: gebieden en dorpen, bronnen	11
	III. Redactionele afkortingen	14
	IV. Over de uitspraak en de weergave van de klanken	15
	Lijst van vaste informanten	17
	F	21
	G	67
	H	261
	I	444
	J	494
	K	524
	Lijst van intekenaren	841
	Lijst van sponsors	843
Deel 3	Woord vooraf	7
	Aanwijzingen voor het gebruik	9
	I. Algemeen	9
	II. Afkortingen: gebieden en dorpen, bronnen	11
	III. Redactionele afkortingen	14
	IV. Over de uitspraak en de weergave van de klanken	15
	Lijst van vaste informanten	17
	L	21
	M	176
	N	377
	O	471
	P	764
	Q	978
	R	979
	Lijst van intekenaren	1149

	Lijst van sponsors	1151
Deel 4	Woord vooraf	7
	Aanwijzingen voor het gebruik	9
	I. Algemeen	9
	II. Afkortingen: gebieden en dorpen, bronnen	11
	III. Redactionele afkortingen	14
	IV. Over de uitspraak en de weergave van de klanken	15
	Lijst van vaste informanten	17
	S	21
	T	415
	U	523
	V	576
	W	776
	X	889
	Y	890
	Z	891
	Lijst van intekenaren	987
	Lijst van sponsors	989

Woord vooraf

door Prof. dr. H. Niebaum

In de loop van de geschiedenis van de dialectologie zijn heel wat woordverzamelingen aangelegd. Van het begin af aan gebeurde dit vooral vanuit een streven naar talige zelfhandhaving, maar ten dele ook vanuit een zekere antiquarische interesse. In het Nederlandse taalgebied worden de eerste systematische verzamelingen van dialectwoorden aangelegd aan het eind van de Republiek, in het Duitse vinden we dit soort woordenlijsten al vanaf de 17^e eeuw. De oudste zijn meestal idiotica, d.w.z. verzamelingen van dialectwoorden die in de cultuurtaal niet voorkomen of daar ten minste een andere betekenis hebben dan in het beschreven dialect.

Al vroeg wilde men de woordverzamelingen meer laten zijn dan een collectie van dialectgegevens. De zo geconcipieerde dialectwoordenboeken beperken zich gewoonlijk niet tot het eenvoudige vastleggen van de lexicale en semantische aspecten, dus het presenteren van de dialectwoorden en hun betekenis, maar geven binnen zekere grenzen, in ieder geval daar waar de dialectwoorden uitspraakgetrouw opgetekend werden, vaak ook een antwoord op fonetisch-fonologische, grammaticale of syntactische vragen.

Dialectwoordenboeken kunnen op heel verschillende manieren zijn opgezet, afhankelijk van het verwerkte woordmateriaal maar ook van de achtergrond van de samenstellers: "leken" boeken, theoretisch en methodisch gezien, nu eenmaal vaak andere resultaten dan heuse dialectlexicografen - wat overigens niets zegt over de kwaliteit van hun werk. Juist bij de omvangrijke klassieke diatopische woordenboeken, d.w.z. de woordenboeken die een groter gebied, een historische en/of taalgeografische eenheid bestrijken, is het materiaal vaak heterogeen van karakter en voor deze mag men de eisen die de huidige methodiek aan taalonderzoek

stelt, dan ook niet altijd in volle omvang doen gelden. Overigens kan men dit de lexicografen nauwelijks verwijten; het is eerder een gevolg van gebrek aan financiële middelen en mankracht, dat nu eenmaal vertragend werkt en vaak resulteert in minder homogene materiaalverzamelingen. Tot op zekere hoogte kan men deze problemen echter ondervangen door een gedifferentieerde aanpak. Zo heeft het *Stellingwarfs Woordeboek* een bijzonder homogene materiaalbasis omdat van 1975 af 25 groepen informanten uit de voornaamste dorpen van Oost- en Weststellingwerf aan de hand van meer dan 10.000 vragenfiches het materiaal hebben bijeengebracht (vgl. hierover uitvoerig dr. Bloemhoff in zijn Inleiding).

Het *Stellingwarfs Woordeboek* vult op de woordenboekkaart van het Nedersaksisch taalgebied een bijzondere leerme op. In het noorden zijn de Groningse dialecten door Molema en vooral Ter Laan uitvoerig beschreven, in het oosten hebben we vanaf 1997 met het *Woordenboek van de Drentse Dialecten (WDD)* een omvangrijk werk ter beschikking, en in het zuiden is men druk bezig met het voltooiën van de belangrijke lexicografische projecten *Gelderse en Overijsselse Streektaalen (GOS)* en het *Woordenboek van de Achterhoekse en Liemerse Dialecten (WALD)*. En in het westen wordt het Friese taalgebied door een qua methodiek en omvang indrukwekkend woordenboekproject afgedekt.

Vandaag de dag hebben wij in de dialectlexicografie een beter ontwikkeld gevoel voor methodiek - en dus ook een duidelijker voorstelling van wat een "ideaal woordenboek" is. Het is jammer dat ook het *Stellingwarfs Woordeboek* niet zo'n in alle opzichten "ideaal woordenboek" geworden is, niet omdat men daartoe niet bereid of in staat zou zijn geweest, maar simpelweg vanwege de personele en financiële beperkingen waarmee het project te maken kreeg. Die beperkingen zijn deels het gevolg van recente wetenschapspolitieke ontwikkelingen, waardoor nu vooral taaltheoretische projecten prioriteit genieten. Dat heeft onder meer tot gevolg gehad, dat men bij de financiering

Woord vooraf

van projecten als het *Stellingwarfs Woordeboek* vrijwel geheel aangewezen is op middelen die de lokale en regionale politiek verschaffen en op stichtingen - en dat betekende ook in ons geval dat er concessies gedaan moesten worden: het ideaalbeeld kon niet helemaal uit de verf komen. Het doel werd zo: het vervaardigen van een praktisch woordenboek, vooral gericht op de behoeften van een breder publiek. Ik blijf evenwel principieel van oordeel dat hedendaagse dialectwoordenboeken ook als onderzoeksinstrument moeten kunnen dienen; tenslotte worden ze naar alle waarschijnlijkheid slechts één keer opgezet en uitgevoerd. Dat betekent dat men al werkend aan een dialectwoordenboekproject zo veel mogelijk gebruiksmogelijkheden in het oog moet houden. Dialectologen en taalkundigen in de ruimste zin, andere wetenschappelijk onderlegde gebruikers (volkskundigen, historici, cultuurhistorici enz.), de zogeheten algemeen ontwikkelden en de alleen maar in eigen streek en volk geïnteresseerden, zij allen moeten iets aan het woordenboek hebben. Voor mij betekent dit dat een modern dialectwoordenboek qua inhoud zo uitvoerig dient te zijn als maar mogelijk is. Uitspraak, grammatica en semantiek (inclusief hun verspreiding) dienen nauwkeurig te worden aangegeven en dan ook nog zó, dat niet-vakmensen al die informatie eveneens zonder al te veel moeite kunnen opnemen.

Etymologische problemen en ook aspecten van de zaak- en volkskunde moesten helaas buiten beschouwing blijven: het zit de woordenboekmakers, gezien hun beperkte (financiële) middelen in deze tijd nu eenmaal niet mee.

In nauw verband met de doelgroep van een dialectwoordenboek en met wat en hoe het wil registreren staat de vraag: welke lemmata moeten worden opgenomen? Aangezien het *Stellingwarfs Woordeboek* èn als een soort van thesaurus van het Stellingwarfs èn als onderzoeksinstrument zal moeten dienen, werd het een "totaalwoordenboek". Het bevat dus alle woorden gangbaar in de Stellingwerven en registreert dus niet alleen woorden en/of betekenissen

die de standaardtaal niet heeft, zoals het idioticon dat doet.

Voor een dusdanig gekarakteriseerd woordenboek (met in principe alle woorden dus) lijkt alleen het alfabetisch rangschikken van de woorden zinvol. Ik ben beslist niet blind voor de voordelen van een systematisch opgezet woordenboek - juist in Nederland zijn er woordenboekprojecten waarbij zo gewerkt wordt -, maar in dit geval, nu, zoals ik aangaf, aangenomen mag worden, dat de "grote" dialectwoordenboeken alle uniek zullen blijven, gaat het erom een woordenboek te maken dat op zoveel mogelijk vragen tegelijk antwoord kan geven, vragen op het gebied van semantiek, van klank, schrijfwijze, fraseologie, grammatica, etc. Als van een dergelijk uitgangspunt wordt uitgegaan kan het resultaat alleen een alfabetisch geordend, semasiologisch woordenboek zijn, overigens ook het meest gebruikersvriendelijke type woordenboek.

Centraal in een woordenboek staat natuurlijk het "betekenisdeel"; vooral hierin moet men pogen aan de interesses en belangen van de onderscheiden gebruikers tegemoet te komen. Dat houdt in dat men de betekenisomschrijvingen op pragmatische wijze, gericht op een "algemeen ontwikkelde" gebruiker, geeft en niet zozeer tegen de achtergrond van een bepaalde semantische theorie. Hierbij is het van voordeel, als de betekenisomschrijving in de standaardtaal gebeurt. Daarmee vervalt de noodzaak om uitvoerig en ingewikkeld te omschrijven, en het woordenboek is zo ook voor niet-dialectsprekers toegankelijk. Voorbeeldzinnen en vaste verbindingen geven nóg meer informatie, de semantische differentiëring van de lemmata wordt geïllustreerd, er is oog voor "gewone" en afwijkende manieren van gebruik en de grammaticale en syntactische gebruiksmogelijkheden worden gedocumenteerd.

Hiermee wil ik afsluiten. Natuurlijk heb ik niet alle aspecten die bij het vervaardigen van het *Stellingwarfs Woordeboek* een rol hebben gespeeld kunnen behandelen en de aspecten die wel aan de orde gesteld werden heb ik niet uitvoerig kunnen, soms wellicht

Woord van dank

te kort moeten belichten. Dialectlexicografie is als elk ander woordenboekwerk een bezigheid van langere adem gericht op continuïteit. Ik ben blij dat het gelukt is, de publicatie van het *Stellingwarfs Woordeboek*, waarvoor de dataverzameling dertig jaar geleden begon, binnen tien jaar af te sluiten. Dit is vooral te danken aan het bewonderenswaardige doorzettingsvermogen van de samensteller dr. Henk Bloemhoff, die ik hiermee van harte feliciteer.

Woord van dank

Een van de bijzonderheden uit de geschiedenis van de totstandkoming van dit vierdelige *Stellingwarfs Woordeboek* is dat het eerste deel, dit deel dus, als laatste is verschenen. De vraag waarom men is begonnen met het uitgeven van de delen II, III en IV, in die volgorde, om vervolgens in 2004 pas het eerste deel als laatste af te ronden, zal voortaan veel minder vaak worden gesteld. Deel I is er nu immers en daarmee zijn alle vier delen er, alsof er niets aan de hand is geweest. Maar hoe zat het ook al weer met dat deel I in het begin?

Indertijd is het structurele afvragen in een dicht netwerk van informanten in *Stellingwarf* begonnen bij het woord *brink*, en dus niet met het begin van de letter *A*. Dat kwam doordat in de begintijd - weloverwogen - geprofiteerd kon worden van bestaand vragenmateriaal dat was en verder werd ontworpen aan het Nedersaksisch Instituut der Rijksuniversiteit Groningen, ten behoeve van de daar al eerder gestarte maandelijksse enquête naar het voorkomen van woorden en verbindingen in zo'n honderd Drentse dorpen. Die enquête was al vanaf *A* tot *brink* gekomen toen een begin werd gemaakt met het project *Stellingwarfs Woordeboek*. Het was indertijd - we spreken over de jaren 1974 - 1976 - voor het vermenigvuldigen en verzenden van vragenmateriaal naar Stellingwerfse informanten gemakkelijker en

zeker ook goedkoper om vragenmateriaal uit de lopende Drentse enquête over te nemen en ongeveer tegelijk met het Drentse materiaal te versturen, dan bij de *A* te beginnen. De gedachte was dat tussendoor en eventueel ook nog nadat de Drentse enquête voltooid zou zijn, het materiaal uit de reeks *A* tot *brink* zou kunnen worden afgevraagd. Toen in de periode van het afvragen in *Stellingwarf* al snel werd besloten om het Drentse vragenmateriaal eerst aan te passen alvorens het materiaal aan de Stellingwerfse informanten voor te leggen, bood dat gelegenheid om op openvallende plaatsen in de enquête woorden uit de reeks *A - brink* af te vragen en zo ook bijzondere Stellingwerfse woorden die niet in de Drentse enquête voorkwamen.

De beslissing van toen heeft er bij de aanvang van de redigeerfase in 1991 toe geleid dat is begonnen met de uitwerking van het materiaal vanaf de letter *F*. Bij het uitwerken van de reeks *F - Z* zou immers erg veel materiaal uit de doorgewerkte woorden, voorbeeldzinnen en andere verbindingen alvast naar de letters *A - E* kunnen worden 'weggeschreven'. Bovendien, het tussendoor en naderhand afgevraagde materiaal bevond zich op allerlei plaatsen in en aan het eind van de zeer omvangrijke materiaalverzameling die in de loop der jaren uit de grote enquête was ontstaan. Het zou heel veel extra tijd hebben gekost en dus ook geld om eerst al het materiaal uit de reeks *A - E* op te sporen. De gekozen weg, nl. het materiaal voor de reeks *A - E* al redigerende tegenkomen en het wegzetten onder de eigen alfabetische positie, is een handige gebleken. Het enige echte bezwaar was dat deel I pas als laatste kon verschijnen.

Nu dan ook dat deel voor ons ligt wil ik, net als bij de verschijning van deel IV in het voorjaar van 2001, niet volstaan met een eenvoudige verwijzing naar de inleiding bij deel II. Ook nu wil ik diegenen dankzeggen die in eerdere stadia de verwezenlijking van het Stellingwerfse woordenboekproject deels en daardoor dus ook in z'n geheel mogelijk hebben gemaakt. Onder die formulering gaat

Woord van dank

meer schuil dan dat de diverse vormen van hulp als losse bouwstenen hebben bijgedragen, zoals ik hierna hoop duidelijk te maken.

Hoewel het woordenboekproject volgens de eerdere berekeningen in 1997 voltooid had moeten zijn, viel toch niet te ontkomen aan het indienen van subsidieaanvragen voor verlenging. Wat de financiële ondersteuning specifiek voor dit woordenboekdeel betreft wil ik in de eerste plaats de provincie Fryslân dankzeggen en ook de gemeenten *West- en Oost-Stellingwarf*. Zij hebben het mogelijk gemaakt dat in het kader van het TOS-project - d.i. het project 'Taalkundig Onderzoek Stellingwerfs', dat in 1999 van start kon gaan - deze langlopende en veelomvattende onderneming kon worden afgerond. Voor het rond krijgen van de financiering van het TOS-project hebben zich behalve het bestuur van de *Stellingwarver Schrieversronte* ook ten zeerste ingespannen de heren Prof. dr. G.J. de Haan en Prof. dr. H. Niebaum, hoogleraren Fries resp. Nederlands aan de Rijksuniversiteit Groningen.

Zonder de welwillende houding van de gemeentelijke overheden van *Oost- en West-Stellingwarf* en van de provincie Fryslân had het project niet kunnen worden afgerond binnen het tijdsbestek waarin dat nu toch heeft kunnen plaatsvinden. Dit 'Woord van dank' lijkt mij dé gelegenheid om tot uitdrukking te brengen hoe dankbaar het bestuur van de *Stellingwarver Schrieversronte* en uiteraard ikzelf zijn voor het vertrouwen dat wij zo lang hebben mogen genieten van deze subsidiërende overheden, en natuurlijk ook voor dat van alle andere subsidiënten, zoals vermeld op pag. 5 van dit deel. Daarzonder en zonder de geboden financiële mogelijkheden was het niet doenlijk geweest het *Stellingwarfs Woordeboek* samen te stellen in de vorm waarin het nu verschenen is. Onze dank geldt natuurlijk al evenzeer degenen die zich indertijd als intekenaar op de gehele reeks hebben aangemeld, en de sponsors voor de uitgave van het woordenboek (vgl. pag. 825 resp. 827).

Wat de uitvoering van het werk zelf betreft, al degenen die structureel meewerkten zijn al genoemd in de inleiding van deel II. Toch lijkt het me gepast om in volle breedte nog eenmaal aan te geven hoe zij hebben geholpen en wat zij hebben betekend.

Van zeer groot belang om met dit project aan de slag te kunnen gaan en het door de jaren heen door te zetten was de medewerking van heel veel informanten, sprekers en dus kenners van het *Stellingwarfs*, en ook van anderen die zich positief opstelden voor het behoud van het *Stellingwarfs*. Van het begin af aan was er steeds veel steun en sympathie van personen en instellingen.

Laat ik beginnen met het bestuur van de *Stichting Stellingwarver Schrieversronte*. Die instelling zag de totstandkoming van een uitvoerig *Stellingwarfs Woordeboek* steeds als een van z'n kerntaken. Bestuur, werkgroepen, personeelsleden en veel 'gewone' leden waren steeds nauw betrokken bij het project. Heel in het bijzonder waren dat de vaste informanten, al dan niet 'betalend lid' van de *Schrieversronte*, die in hun informantengroep maandelijks gezamenlijk zo'n zestig vragenkaartjes invulden. Daarvoor was per groep steeds minstens een dagdeel per maand nodig. Op pag. 53-55 van dit deel worden de namen van de informanten, gerangschikt naar dorp, eervol vermeld. Zonder hun jarenlange inzet, vanaf de zomer van 1975 tot september 1991, was veel en veel minder taalmateriaal opgetekend en voor de gebruiker van dit woordenboek beschikbaar gekomen. De groepen die in de loop van de enquête (her-)opgericht werden in het midden van *Stellingwarf* bleven zelfs tot 1997 actief. Maar ook de andere vaste informanten hebben na 1991 nog veel aangeleverd. Alle vaste informanten uit de woordenboekgroepen hebben samen een buitengewone prestatie verricht. Naast deze medewerkers hebben ook veel andere personen buiten of binnen het verband van de *Stellingwarver Schrieversronte* materiaal aangeleverd, al dan niet op mijn verzoek. Ook deze groep 'vrienden van het *Stellingwarfs Woordeboek*', te groot in getal om ze hier allemaal te noemen, komt heel veel dank toe.

Woord van dank

Dat geldt beslist ook voor de verschillende medewerkers van de *Stellingwarver Schrieversronte* die aan het woordenboekprojekt hebben meegeholpen. Het zijn, behalve de administratief medewerkers die in de jaren tachtig literatuur hebben geëxcerpeerd, administratief medewerker Lodewijk Hooghiemstra, in 2001 helaas op te jonge leeftijd overleden, Alie ten Hoor (desk top-publishing voor deel II en III), Trijnie Telkamp (idem voor alle delen) en Saskia Douma (data-verwerking voor deel I) die ik hier met ere wil noemen.

Pieter Jonker, in de verzamelfase '*heufdmitwarker*' en thans directeur van de *Stellingwarver Schrieversronte* verdient een bijzondere plaats in de rij van personen die dank toekomt. Vanaf 1986 waren hij en ik samen actief met de fondswerving voor de redigeerfase en voor het uitgeven. De financiële kant was vooral zijn werk, zelf was ik bezig met het ontwerpen van de woordenboekstructuur en de planning. We overlegden bij dit alles intensief en hadden samen de nodige kontakten met potentiële subsidiënten. Hij heeft er veel energie in gestoken om voldoende gelden te verwerven voor het uitvoeren van de redigeerfase. In het vervolg van het projekt was hij steeds bereid om organisatorische en planmatige problemen te bespreken en mee op te lossen. Jonker verzorgde de afstemming met de drukker en zorgde voor publiciteit, reclame en toelevering naar het koperspubliek. Het was bovendien erg belangrijk dat hij van begin tot eind vertrouwen heeft gesteld in de goede afloop van het projekt. Dat geldt ook voor de andere medewerkers van de *Stellingwarver Schrieversronte*, en zeker ook voor het bestuur van de *Stellingwarver Schrieversronte*. Dat stond niet zelden op de bres voor het verkrijgen van subsidies, zowel voor wat betreft de redigeerfase als voor het uitgeven.

Aan vrijwillig medewerker John Bilstra heb ik veel te danken gehad op het punt van de automatisering. Hij was op bijna elk moment dat er een probleem was aanspreekbaar, en na of voor zijn werk was hij op de onmogelijkste tijden voor het projekt aan de slag.

Schrieversronte-kollega Sietske Bloemhoff verdient hier niet alleen om haar morele steun maar ook om inhoudelijke redenen een groot compliment. Zij heeft het projekt voorzien van zeer waardevol aanvullend materiaal uit het midden van het gebied, zorgde voor toelevering van materiaal uit het vaktaalonderzoek dat zij verrichtte en bleef in de loop van de redigeerfase belangrijke oudere informanten aan het projekt binden, zodat hen gemakkelijk om informatie kon worden gevraagd. Bovendien was zij als lezeres met een Stellingwerfse taalachtergrond betrokken bij het proeflezen van de artikelen in bijna-definitieve versie, net als de leden van de Kommissie van Redactioneel toezicht.

Drs. K.F. van der Veen van de Fryske Akademy en lid van die kommissie becommentarieerde op twee na alle letters van het woordenboek, tot hij in 2002 kwam te overlijden. Dr. A. Moerdijk (Instituut voor Nederlandse Lexicologie, Leiden; thans bijzonder hoogleraar in de Nederlandse Lexicografie) becommentarieerde in de begintijd een aantal letters met een specifieke adviesopdracht, en dr. J. van der Kooi en Prof. dr. H. Niebaum van het Nedersaksisch Instituut becommentarieerden alle letters van het woordenboek. Alle leden van deze kommissie verdienen grote waardering voor hun niet-aflatende, belangeloze inzet en betrokkenheid. De laatste beide vakgeleerden in het bijzonder, omdat zij de uitvoering en continuering vanaf het begin inhoudelijk hebben gesteund en de totstandkoming met hun inhoudelijk gezag mede hebben mogelijk gemaakt. Dat het ons in gezamenlijkheid is gelukt om een bijzonder en belangrijk deel van de Nedersaksische taalkaart in Nederland uitvoerig te beschrijven in dit woordenboek, is voor mij een buitengewoon genoegen.

Niebaum, Van der Kooi, Moerdijk en Van der Veen vormden samen met Prof. dr. H. Entjes, Prof. dr. A. Sassen (overl. 1999), Prof. dr. J. Goossens, dr. J.B. Bems en drs. H.R. Heite de Raad van Advies, een kommissie die in het begin in het leven werd geroepen om hulp te bieden voor het geval

Woord van dank

het projekt onverhoopt in buitengewoon moeilijke omstandigheden zou komen. Gelukkig hebben zulke omstandigheden zich niet voorgedaan. Niettemin verdient hun bereidheid veel dank.

Ik kom nu bij de betrokkenheid van mijn familie. Sietske noemde ik al, maar ik doe het nogmaals, omdat zij zo vaak materiaal aanleverde, en omdat haar aanvullingen uit het midden van het Stellingwerfer gebied zo substantieel waren en zo geschikt ook om te gebruiken in citaatvorm in het woordenboek. In het vooraf van deel II noemde ik al mijn moeder, 'oons mem', die van het ogenblik af dat ik met onderzoek van het *Stellingwarfs* begon, mij bij elke gelegenheid dat het uitkwam antwoord gaf op vragen over onze taal. Ik heb haar ongelofelijk veel vragen kunnen stellen, en ik kreeg ongelofelijk veel bruikbare antwoorden. Hulde aan alle helpers, maar in het bijzonder aan haar.

Tot slot Philomène, mijn vrouw. Dat zij, na mijn intensieve en langdurige dissertatie-onderzoek in de jaren tachtig ook nog eens heeft willen verdragen dat ik structureel veel meer uren stak in het verschijnen van een viertal lijvige woordenboekdelen dan voor een normaal gezinsleven wenselijk geacht mag worden, getuigt van zoveel begrip en zo'n positieve instelling voor de idealen van de Stellingwerfse streektaalliefhebbers en het taalkundig onderzoek in het algemeen, dat zij het verdient om hier met grote waardering vermeld te worden.

Aan het begin van mijn *Woord vooraf* in deel II schreef ik: 'Wie jarenlang op intensieve wijze materiaal bijeenbrengt om daaruit een woordenboek samen te kunnen stellen, zal op zeker moment de stellige indruk krijgen dat de materiaalverzameling 'verzadigd' is'. Zo voelden de betrokkenen dat aan het eind van de jaren tachtig. Nu is dan, anno 2004, het projekt *Stellingwarfs Woordeboek* voltooid, maar we hebben ondervonden dat er zich nog steeds aanvullingen aandienen. Het gaat om bestaande, nog in gebruik zijnde woorden, oudere woorden in schriftelijke bronnen of geluids-

opnamen, om recente ontleningen en om recente nieuwvormingen. In de loop van de redigeerfase is er zo heel wat materiaal bijgekomen, in de vorm dus van extra woorden en verbindingen. Dit materiaal is opgeslagen in een geautomatiseerd bestand, en het zal naar vermogen worden uitgebreid met nieuwe opgaven van geïnteresseerden en met materiaal dat wordt gehoord of in schriftelijke bronnen wordt aangetroffen. Het is het streven om dit groeiende archief van aanvullingen op zeker moment om te zetten in een aanvullende publikatie. De lezer mag dit zeker als een uitnodiging opvatten om materiaal op te sturen naar ons streektaal-instituut.

Tenslotte wil ik nogmaals mijn dank betuigen aan de intekenaren en alle andere geïnteresseerden, zowel voor hun belangstelling in het algemeen als het geduld dat zij hebben betoond voor het verschijnen van dit - laatst verschenen - eerste deel.

Berkoop/Oldeberkoop,

19 februari 2004

Inleiding

1. Algemene achtergronden

Al voor de Tweede Wereldoorlog waren geïnteresseerden actief bezig met de geschiedenis, de taal en de cultuur van *Stellingwarf*. Zij deden dat op eigen initiatief en onder eigen verantwoordelijkheid, maar ook wel een tijdlang in verenigingsverband, namelijk dat van de Vereniging voor Heimatstudie der Stellingwerven. Al ver voor de oorlog publiceerde J.H. Popping een interessante reeks Stellingwerfse woorden in het weekblad waarvan hij hoofdredakteur en tevens eigenaar was, *De Ooststellingwerfer*. Eerder al had hij in enkele publikaties in boekvorm het *Stellingwarfs* een plaats gegeven.

Vlak voor en direct na de oorlog ging de geboren *Appelscheester* Hendrik Johannes Bergveld zich met het *Stellingwarfs* bezighouden, dit om het verlies van Stellingwerfs taaleigen tegen te gaan en om het behoud in levend gebruik te stimuleren. Hij schreef om dat doel te bereiken met name veel gedichten en verhalen. Ook maakte hij, daarin ook aangemoedigd door anderen, lijsten in typoscript met veel bijzondere Stellingwerfse woorden, af en toe aangevuld met vaste verbindingen. Zijn doel om op basis daarvan ooit een woordenlijst of woordenboek(je) uit te geven werd helaas niet bereikt, door zijn overlijden in 1966.

De wens om een woordenboekje of een woordenlijst uit te geven bestond overigens al langer. Zo was, net als Bergveld, de *Noordwooldiger* maar geboren *Berkoper* H.J. Das aan de slag gegaan met het maken van een woordverzameling. Naar verluidt ging hij op zeker moment Bergveld helpen om diens lijsten aan te vullen, waarbij ds. S. Krikke, predikant te *Berkoop* en pleitbezorger van het gebruik van het *Stellingwarfs*, een stimulerende rol moet hebben gespeeld. De lijsten van Bergveld in typoscript wijzen erop dat een kenner van het *Stellingwarfs* van de omgeving *Noordwoolde* en *Buil* extra

materiaal uit die regio heeft aangeleverd, en dat lijkt alleen maar *Das* geweest te kunnen zijn.

Eind jaren zestig en begin jaren zeventig heerste vrij algemeen de stemming dat men al langer een woordenboek had willen hebben en dat het er nu dan toch eens van zou moeten komen. Daarvoor leek het eigenlijk al wat te laat, omdat de verhollandsing en voor een deel ook de verfriesing van het gebied steeds sterker werd gevoeld. Het werd in de jaren zestig en zeventig duidelijk dat grote groepen jongeren niet automatisch het *Stellingwarfs* van de ouders bleven spreken, maar dat ze het gebruik van het Nederlands verkozen, de taal van de school en de Nederlandstalige jongeren hier en elders. Als omgangstaal werd ook vaker dan voorheen voor het Fries gekozen. Eenmaal zelf vader of moeder geworden spraken veel van deze jongeren nog uitsluitend Nederlands, zowel tegen hun kinderen als onderling. Een andere grote groep sprak onderling nog wel *Stellingwarfs*, maar niet tegen de eigen kinderen of de kinderen van anderen. Daartegenover ontstond er ook een beweging van vooral jongeren om zoveel mogelijk en ook in zoveel mogelijk maatschappelijke domeinen *Stellingwarfs* te spreken of te schrijven.

De druk van het Nederlands en het Fries op het *Stellingwarfs* werd als zodanig bedreigend ervaren, dat een aantal personen tot de oprichting van de *Stellingwarver Schrieversronte* kwam, de voorloper van het huidige streektaalinstituut zou men kunnen zeggen. De initiatieven van de *Stellingwarver Schrieversronte* en daarbij de plannen voor een *Stellingwarfs Woordeboek* moeten voor een belangrijk deel uit de vrees voor het dreigende verlies van de eigen taal verklaard worden. Een andere belangrijke faktor is het jaren zestig-gevoel van de betrokken jongeren in die tijd geweest. Waar elders jonge mensen in aktie kwamen met nieuwe visies op de inrichting van de samenleving en met pogingen tot behoud van dat waardevolle dat door de gevestigde machten onvoldoende werd gewaardeerd, ontstond bij een aantal jongeren in *Stellingwarf* het gevoel dat er

Inleiding

een reactie moest komen op de nogal lakse opvattingen van veel *Stellingwarvers* over hun eigen taal. Voor de *Stellingwarvers* was het tot die tijd steeds heel gewoon geweest dat hun taal er was en gesproken werd, zonder dat ze zich de waarde en de mogelijkheden voldoende realiseerden, en zonder dat ze zich bewust werden van het dreigende verlies.

Wat er in elk geval zou moeten komen was dus een uitgebreid *Stellingwarfs Woordeboek*. Een van de oudere personen in de regio die initiatieven van degenen die zich zorgen maakten om het *Stellingwarfs* een warm hart toedroegen, was de toenmalige specialist bij uitstek op het gebied van de Stellingwerfse geschiedenis, dr. T.H. Oosterwijk, eerst gemeentesekretaris en later burgemeester van *Oost-Stellingwarf*. Hij had zelf over het Stellingwerfs ook goeie ideeën en had de nodige contacten met kenners van het Drents en van het Fries. Hij vond indertijd met mij, zoals bleek in enkele uitvoerige gesprekken die we hadden in de jaren 1969 - 1971, dat er tussen Drenthe, waar dr. J. Naarding wetenschappelijk had bijgedragen aan de kennis over het Drents en waar net een grootschalig woordenboekprojekt van start was gegaan, en het Friese gebied met het taalkundige en historische werk van de Fryske Akademy, ook veel zou moeten en kunnen gebeuren voor het *Stellingwarfs*. Een beschrijving van de woorden en hun verbindingen in een woordenboek lag daarbij eigenlijk erg voor de hand.

Een grote stap naar het heden doet ons realiseren dat dat woordenboek dan nu, eindelijk en in z'n geheel, is uitgegeven. Een woordenboek als dit moet de geïnteresseerden in het verleden voor ogen hebben gestaan, al konden ze niet goed weten hoe de gevarieerdheid in de woordenschat en de verbindingen precies was en hoe deze gepresenteerd zou moeten worden in een woordenboek. De grote omvang van de woordenschat, de subbetekenissen en de grote rijkdom aan vaste verbindingen (vaste zinswendingen, zegswijzen, uitdrukkingen

en spreekwoorden) zou voor hen een verrassing geweest zijn. Hoe ook, we mogen degenen dankbaar zijn die in het verleden met hun ideeën een voedingsbodem hebben gelegd. Hoe het allemaal is gegroeid om het *Stellingwarfs Woordeboek* in de huidige vorm op te zetten en uit te geven en hoe de gang van zaken is geweest is een kwestie van geschiedenis. Voor een eerste, beknopte schets daarvan wil ik de geïnteresseerde lezer doorverwijzen naar par. 6, p. 44 e.v.

2. Iets over de taalkeuze en de gebruikte spelling

De taal waarin het woordenboek informeert is het Algemeen Nederlands. Voor veel gebruikers zal dit niet een opzienbarende mededeling zijn. Toch had er ook een andere beslissing genomen kunnen worden. Het *Stellingwarfs Woordeboek* had een *Stellingwarfs - Stellingwarfs* woordenboek kunnen zijn, dus zoals de grote Van Dale het Nederlands in hetzelfde Nederlands beschrijft.

Maar daarvoor werd indertijd niet gekozen. De keuze voor het Nederlands had niet zozeer principiële achtergronden, al werd de faktor van het bereik wel degelijk onderkend, maar vooral praktische. Met het Nederlands als informatietaal zou vaak eenvoudigweg kunnen worden verwezen naar een Nederlands equivalent zoals dat in ieder geval te vinden zou zijn in *Van Dale Groot Woordenboek der Nederlandse taal*, 12^e herziene druk (1992). Nederlandse synoniemen en andere verwijzende woorden konden bekend worden verondersteld of zouden gemakkelijk te vinden zijn, voorzien van de nodige informatie, in Van Dale en andere woordenboeken van het Nederlands. Plaatsnamen, gebiedsaanduidingen en andere streekbenamingen zijn om het kulturhistorische en taalkundige belang en ook om didaktische redenen toch vaak wél in het *Stellingwarfs* weergegeven. Een bijzondere reden daarvoor is dat veel streekbenamingen in het *Stellingwarfs* meer in gebruik zijn dan de 'officiële' in het Nederlands. Zo zeggen zelfs veel Nederlandstaligen in *Oost-*

Inleiding

Stellingwarf toch *Langedieke* in plaats van 'Langedijke', en in *West-Stellingwarf* heeft men het veel vaker over *Et Wiede van de Lende* dan over 'Het Wijde van de Linde'. De laatste omschrijving klinkt zelfs nogal stijfjes. Bovendien zouden sommige streekbenamingen voor de gelegenheid moeten worden 'vernederlandst', wat geen enkel doel zou dienen.

De gebruikte spelling van het Nederlands is niet de nieuwste, maar de vorige, dus die waarin ook *Van Dale Groot Woordenboek der Nederlandse taal*, 12^e herziene druk (1992) werd uitgegeven. Daar moet nog aan toegevoegd worden dat als regel gebruik gemaakt is van spellingvarianten die indertijd als 'progressief' golden. Er is vooral gekozen voor weergaven met *k* in plaats van de 'voorkeursvarianten van toen' met *c* zoals die te vinden zijn in de genoemde versie van *Van Dale*. Zulke woorden met *k* worden in de huidige spelling van het Nederlands echter meestal (weer) en nu uitsluitend met *c* geschreven.

Men leest dus in het *Stellingwarfs Woordenboek* in het Nederlands bijv. 'kontakt' en niet 'contact', en 'aksent' en niet 'accent'. De achtergrond hiervan is, dat het er in de voorbereidingsfase van het *Stellingwarfs Woordenboek* op leek dat de 'progressieve spelling' met veelal *k* in plaats van *c* op zeker moment dé spelling zou worden. Het is anders gelopen, zoals de lezer in de loop der tijd heeft ervaren. Hadden we met het woordenboekproject moeten starten in 1995, het jaar van de introductie van de herziene spelling van het Nederlands, dan was zeker voor die nieuwe spelling gekozen.

Voor de keuze voor *k* in veel woorden in plaats van *c* was nog een andere drijfveer. De overeenkomstige vormen in het *Stellingwarfs* werden al vaak met een *k* geschreven, ofwel op basis van de traditie of doordat men vrij algemeen 'meer fonetisch' wilde gaan spellen in de loop van de jaren zeventig en tachtig.

Voor de verkorte aanduidingen van gebieden en plaatsen heeft de benaming in het *Stellingwarfs* als basis gediend, niet de Nederlandse. Voor redactionele afkortingen

echter is gebruik gemaakt van de bestaande mogelijkheden in het Nederlands. Zie voor een opsomming van verreweg de meeste afkortingen de *Aanwijzingen voor het gebruik II. Afkortingen: gebieden en dorpen, bronnen* en *III. Redactionele afkortingen*, p. 59 e.v.

Voor de spelling van het *Stellingwarfs* in dit woordenboek geldt natuurlijk een ander verhaal dan voor die van het Nederlands. De doeltaal *Stellingwarfs* kan in de tekst van het woordenboek steeds worden gelezen in vet recht als het gaat om trefwoorden - ook hoofdlemma's geheten -, in vet kursief als het gaat om de nevenlemma's na het hoofdlemma in een artikel en in gewoon kursief in alle andere gevallen, afgezien van vormdelen in het gedeelte van het artikel waarin de grammatikale informatie te vinden is. Ook de fonetische notatie is in gewone, rechte letter geplaatst, en wel tussen rechte haken.

De gebruikte spelling van het *Stellingwarfs* is die zoals die in de eerste helft van de jaren zeventig langzaam in gebruik kwam bij de *Stichting Stellingwarver Schrieversronte* en zoals die vervolgens in 1976 door het bestuur van de *Stichting Stellingwarver Schrieversronte* werd gepreciseerd en vastgesteld.

De zich op die manier verbreidende schrijfwijze gaat grotendeels terug op die van H.J. Bergveld uit *Oosterwoolde*, geboren en eerder woonachtig in *Appelsche*. Bergveld had zich deels laten leiden door spellinggewoonten voor het Drents en door geschreven Nedersaksisch in het tijdschrift *Drie-maandelijke Bladen*. Er zijn ook kenmerken van zijn spelling die in verband gebracht kunnen worden met ouder geschreven *Stellingwarfs*. In 1976 werd Bergvelds spellingsysteem dus voor het gehele *Stellingwerfse* gebied aanvaard (althans voor het deel daarvan dat in Friesland is gelegen), ook al vonden er enkele aanpassingen plaats. Zo werd de *ö* als overkoepelend schrijfteken ingevoerd, namelijk voor woorden die, naar gelang het gebied, een *ö*, *o* dan wel een *u* (van 'put') konden hebben in de uitspraak. Voor meer informatie over de spelling van

Inleiding

het *Stellingwarfs* zie mijn uiteenzetting in *Hoe schrijf je 't Stellingwerfs?* (Berkoop/Oldeberkoop, 1999).

Het systeem van de spelling kon dan wel in 1976 vrij nauwkeurig en voor het hele gebied *Stellingwarf* vastgesteld zijn, dat betekende natuurlijk nog niet dat elk woord in het *Stellingwarfs* al van een vaste spellingvorm was voorzien. Sterker, er was juist een veelomvattend woordenboekproject voor nodig om zoveel mogelijk woorden in het *Stellingwarfs* vast te leggen en te beschrijven. Vanuit het vaste spellingsysteem moesten in de loop van de redigeerfase veel van de te beschrijven woorden worden 'gecodificeerd', omdat er nog geen schriftelijke bron bestond met de weergave van alle woorden in het huidige spellingsysteem.

Het weergeven van woorden in de juiste spelling gebeurde natuurlijk om ze op te nemen in het *Stellingwarfs Woordeboek*, maar ook ten behoeve van schrijvers en andere belangstellenden die in de loop van de tijd om advies vroegen omdat ze nog niet konden putten uit het desbetreffende deel van het woordenboek.

De vaste informanten hadden in 1974 al wel een instructie gekregen voor de spelling, maar lang niet iedereen kon daar op een trefzekere manier mee omgaan, en dat mocht men ook niet zomaar verwachten. Aan de informanten werd indertijd gevraagd om het op te geven taalmateriaal hoe dan ook zoveel mogelijk weer te geven 'zoals men het zei'. Dat had als consequentie dat heel veel woorden, zinsneden en zinnen bij het redigeren omgezet moesten worden in de vorm die gevraagd werd door het vaste spellingsysteem.

De 'herspelling' voor het woordenboek gebeurde overigens wel voor een belangrijk deel met behoud van de eigen klankwaarde. Dat laatste was nodig, omdat er zich woordvarianten voordoen met klanksegmenten waarvan de klankwaarde niet zonder meer af te lezen valt uit de voorkeursvorm in het dagelijkse schriftelijke gebruik. In zulke gevallen zijn de klanksegmenten weer-

gegeven door schrijftkens die in het spellingsysteem voorhanden zijn en die de klankwaarde wél tot uitdrukking brengen. Vooral omdat de niet-voorkeursvarianten nogal eens voorkomen in oudere teksten, zijn ze in het woordenboek opgenomen in die spelling 'naar hun eigen klankvorm'. Dit houdt dus in dat zulke varianten van hoofdlemma's niet alleen maar zijn behandeld door de weergave ervan in fonetisch schrift. Anders gezegd, elke keer dat het spellingsysteem een schrijftken heeft voor de afwijkende klank, treft men een eigen gespelde woordvorm aan. Zo zijn bijvoorbeeld naast het hoofdlemma *peer* 'paar', dat sinds 1976 de voorkeursvariant is voor het schriftelijk gebruik (en dus niet per definitie voor het mondeling gebruik), de nevenlemma's *paer* en *paar* opgenomen. Daarmee is elke variant dus weergegeven in een schrijfvorm op basis van de eigen klanksamenstelling. Zo ook vindt men bijvoorbeeld achter het hoofdlemma *huj* de varianten *hui* en *hooi* als nevenlemma's opgenomen.

Waar het spellingsysteem echter geen mogelijkheid tot uitdrukking van de eigen klankwaarde bood, zijn klankvarianten alleen in de fonetische beschrijving weergegeven. Een voorbeeld hiervan betreft de letter *o* in gesloten lettergreep. In *stok* 'stuk' bijvoorbeeld gaat het om de 'doffe' klank *o* zoals die klinkt in Ned. 'dom', maar in *stok* 'stok' klinkt de heldere variant. Dit klankverschil komt in het woordenboek niet tot uitdrukking door een verschil in gebruikte schrijftkens, maar uitsluitend door het verschil in de fonetische notatie. De uitspraak kan men in zulke gevallen dus alleen aflezen uit de weergave van de woorden in fonetisch schrift. Die is steeds te vinden tussen een teksthaakje openen, dus tussen het teken [en een teksthaakje sluiten, het teken] dus.

Een ander onderscheid dat niet tot uitdrukking komt met verschil in letters, wordt 'overkapt' door het schrijftken *g*. Deze letter staat voor de plofklank [g], d.i. ongeveer de *g* van 'zakdoek', voor de stemhebbende wrijfklank (vergelijk Nederlands 'zagen') en in een aantal gevallen voor de stemloze wrijfklank zoals die in het

Inleiding

Nederlands klinkt in 'lach'. Met name aan het wordeinde korrespondeert de geschreven *g* met de uitspraak van een *ch*-klank, dus zoals bijv. in Ned. 'dag'. Net als in het Nederlands geldt ook in het *Stellingwarfs* in dit geval de *ch*-uitspraak. Maar ook anders dan in eindpositie kan de *g* in het *Stellingwarfs* staan voor een *ch*-klank. Dat is met name aan het begin van woorden. Toch is in de fonetische beschrijving vaak de plofklank [g] genoteerd aan het woordbegin. Die schrijffletter *g* vat dan van hetzelfde woord de uitspraak van de sprekers met de plofklank aan het woordbegin en die van de sprekers met de variant *ch* voor die positie samen. De geografische verbreiding van beide uitspraken kan men in dit geval vinden in de *Aanwijzingen voor het gebruik. IV. Over de uitspraak en de weergave van de klanken*, namelijk daar waar het gaat over de [g] (p. 64).

Tot slot moet worden vermeld dat niet alleen het materiaal van de vaste medewerkers, maar ook schriftelijk materiaal van andere informanten op de geschetste manier omgespeld is als daar aanleiding voor was. Hetzelfde geldt voor afwijkend gespelde woorden en verbindingen uit teksten die dateren van voor de invoering van het spelingsysteem van het *Stellingwarfs* in 1976.

3. De structuur van dit woordenboek

In het volgende wordt tamelijk uitgebreid geschetst welke informatie in het woordenboek is opgenomen, waarom dat is gebeurd en op welke wijze die informatie is weergegeven. De lezer die snel door wil naar meer directe aanwijzingen voor het gebruik, wordt hierbij verwezen naar het hoofdstuk *Aanwijzingen voor het gebruik*, pag. 57 e.v.

3.0. De structuur in hoofdlijnen

De informatie in dit woordenboek wordt per artikel, dus steeds vanaf het trefwoord, vol-

gens een vaste structuur aangeboden in informatiekategorieën. Eerst komt het trefwoord zelf, oftewel het 'hoofdlemma', en daarna volgen de eventuele nevenlemma's, dus de nevenvormen die in het artikel zijn opgenomen. De nevenlemma's kan men daar vinden doordat men ze in de alfabetische lijst van lemma's heeft aangetroffen met een zieverwijzing naar het hoofdlemma. Bij *hui* 'hooi' in de lijst van hoofdlemma's bijv. wordt verwezen naar *huj*, en achter dat hoofdlemma vindt men dan dus het nevenlemma *hui* vermeld. De één of meer nevenlemma's die na het hoofdlemma worden genoemd, worden aangekondigd door 'Ook'. Na het hoofdlemma en de eventuele nevenlemma's volgt grammatikale informatie en informatie over de uitspraak. Die is weergegeven in fonetisch schrift, tussen teksthaakjes. Vervolgens vindt men betekenisnummer 1. en de beschrijving van de eerste betekenis achter dat nummer. Zijn er meer betekenissen dan één, dan worden die ingeluid met 2., 3., 4. enz.

Na elke betekenis volgen heel vaak voorbeeldzinnen ('vrije verbindingen'). Indien ze zich voordoen, volgen daarna de zogeheten vaste verbindingen (zie ook hieronder). Bij elke informatiekategorie kan verduidelijkende of verbijzonderende informatie zijn toegevoegd. Die is soms tussen haakjes geplaatst. Als die informatie vooraf gaat, dan gaat het meestal om een inperking op het bereik van de informatie. Enkele voorbeelden zijn de volgende. De verbinding *Wie gaat d'r op 'e kop de kärke binnen?* 'wie gaat er op z'n kop de kerk binnen?' wordt voorafgegaan door de vermelding '(raadsel:)'. Daarmee wordt aangegeven dat deze verbinding normaal gesproken alleen wordt gebruikt als raadsel. Op dezelfde wijze wordt bij *opweren* vermeld onder bet. 2: '(van gewassen) beter worden, beter groeien als gevolg van weersverbetering'. Ook daar zien we dus een inperking: wat beschreven wordt, geldt voor gewassen, niet voor bijvoorbeeld personen en dieren.

Op de hiervoor geschetste structuur van de woordenboekartikelen zijn twee belangrijke uitzonderingen. In beide gevallen gaat het

Inleiding

om sterk vereenvoudigde artikelen. Bij het eerste type is de overeenkomst met het Nederlands zo groot dat alleen of bijna alleen de overeenkomstige Nederlandse vorm is gegeven en eventueel een korte toelichting. Een voorbeeld laat het volgende citaat zien: 'vaelachtig (Nbk) ['f...] – vaalachtig'.

Zijn er in zulke gevallen verbindingen toegevoegd, dan betekent dat dat die zich in het *Stellingwarfs* voordoen, maar dat dat niet hoeft te gelden voor andere verbindingen die Van Dale's 12^e druk eventueel geeft bij het Nederlandse equivalent.

Het artikel met zulke vermeldingen van verbindingen vormt een overgang naar het tweede bijzondere type woordenboekartikel. Dat is nl. de eenvoudige vorm van daarnet, eventueel vermeerderd met informatie in het grammatikale deel, maar nu met korte opsommingen van de betekenissen direct na elkaar, steeds gescheiden door een puntkomma maar zonder betekenisnummers. Soms zijn er voorbeeldzinnen opgenomen. De vaste verbindingen die zich in het *Stellingwarfs* voordoen zijn ook opgenomen. Dit type varieert dus tussen het eenvoudigste type en het volledige artikel naar gelang informatie van belang werd geacht, dat wil zeggen met name wanneer subbetekenissen moesten worden uitgedrukt en wanneer vaste verbindingen moesten worden getoond om te laten weten welke zich bij het lemma voordoen.

3.1. De trefwoorden en hun ordening

Er is indertijd bewust gekozen voor een alfabetische opzet en niet voor een systematisch woordenboek van het *Stellingwarfs*, dus met een ordening op basis van een betekenisindeling. Dat betekent dat de trefwoorden, die steeds als ingang van de artikelen fungeren, alfabetisch zijn geordend. Daarbij gaan bijzondere tekens zoals de punt, het streepje, de apostrof en het haakje vooraf aan de letters *a*, *b*, *c* enz. Deze 'afwijkingen' ten opzichte van het alfabetische systeem hebben uitsluitend een technische reden, geen

principiële. Zie indien gewenst de voorbeelden in de *Aanwijzingen voor het gebruik I. Algemeen.*, pag. 57.

Zijn er twee of meer lemma's met geheel dezelfde vorm maar van verschillende woordsoort, dan komt het zn. eerst, daarna het bn., dan het ww. en dan het bw. Vervolgens komen eventuele gelijke woorden van andere woordsoorten. Voor hun onderlinge ordening is geen vaste gewoonte aangenomen. De gelijk geschreven lemma's zijn als I, II enz. genummerd. Dus komt het hoofdlemma *kieven* I 'gefoeter' (een meervoudsvorm van een zn.) voor het ww. *kieven* II 'kijven'. Zo ook betreft het lemma *iens* I 'eens' dus het bn., daarna komt het bw. *iens* in de hoofdlemma-vorm *iens* II, en tot slot zien we *iens* III als de ingang van het bezittelijk vn. *iens*.

Er is gekozen voor een beschrijving waarbij in geval van gelijk geschreven woorden wel aparte lemma's zijn onderscheiden als het gaat om verschil in woordsoort, maar niet als de onderscheiden betekenissen sterk verschillen, ook al zouden sommige gebruikers misschien meerdere hoofdlemma's verwachten. Zo heeft het *Stellingwarfs Woordeboek* voor *baank* slechts één ingang. *Van Dale's Groot woordenboek van hedendaags Nederlands* heeft dat voor 'bank' ook, maar *Van Dale's Groot woordenboek der Nederlandse taal* heeft er twee (voor 'bank [o.m.] om op te zitten' versus 'geldbank').

3.2. Over de vorm van de lemma's, de lokaliserende vermeldingen en het bereik daarvan

Als hoofdtrefwoord is meestal genomen de vorm die voorkomt of waarschijnlijk voorkomt in het grootste gebied. Bij twijfel is voor de vorm gekozen die men het meest in het geschreven *Stellingwarfs* aantreft of die het meest past in het gangbare spellingstelsel. Ook ging soms een vorm voor van een schrijver die bekend stond om z'n goede gebruik van het *Stellingwarfs*, zoals H. J. Bergveld, Johan Veenstra, Martinus Bakker

Inleiding

of Hendrik Vondeling. Heel af en toe heeft een argument van taalstrukturele of taal-historische aard de doorslag gegeven. Door al dit soort overwegingen kan men dus de trefwoorden (die als hoofdingangen fungeren) ook als voorkeursvormen beschouwen. Bij hoofdlemma's, nevenlemma's en elk ander type informatie waarbij lokaliserende vermeldingen zijn gegeven, zijn de afkortingen van de dorpsnamen genoemd en/of van een auteur en/of van een andersoortige bron. De afkortingen van de dorpsnamen zijn in principe steeds alfabetisch opgesomd. Bij een gewone voorbeeldzin of bij een vaste verbinding waarbij een reeks dorpsnamen als lokalisering gegeven is, is de zin of andere verbinding precies in die vorm gegeven zoals die opgegeven is uit het dorp dat als laatste in de reeks is genoemd. De laatste afkorting van een dorpsnaam die men ziet (of evt. de laatste afkorting van een auteursnaam of van een andere bron na de dorpsaanduidingen) hoort dus bij de verbinding in de geciteerde vorm. De voorafgaande afkortingen drukken uit dat de informanten uit die dorpen (c.q. de bedoelde auteurs of andere bronnen) een soortgelijke voorbeeldzin (of deel van een zin) hebben vermeld, die soms weinig en soms flink afwijkt van die in het laatstgenoemde dorp of bron anderszins, maar niet zo dat het eigenlijk om een andere vaste verbinding gaat. Met andere woorden, de vaste delen van de verbinding komen in al de genoemde dorpen, bij al de genoemde auteurs dan wel in al de genoemde bronnen voor op de manier van de geciteerde verbinding.

Voor een niet nader te benoemen schriftelijke bron werd de afkorting *s* gebruikt en voor Stellingwerfse teksten in het algemeen die na 1970 zijn gepubliceerd de aanduiding *l* (als afkorting van 'literatuur'). De opgenomen zinnen van een aantal schrijvers zijn gemerkt met de afkorting van hun auteursnaam. Zo vindt men onder meer de vermeldingen *b* (dat is 'uit het werk van Bergveld'), *h* ('uit het boek van Heukels') en *vo* ('uit het werk van Hendrik Vondeling').

Kende ik als samensteller de desbetreffende vorm alleen uit mijn geboortedorp *Ni'jber-*

koop/Nijeberkoop, dan gaf ik de vermelding '(Nbk)'. Kende ik - of een informant - het woord wel zonder precies te weten waar het voorkwam, dan werd de vermelding '(spor.)' (voor 'sporadisch') gegeven. Was daarentegen op grond van het materiaal te konkluderen dat het voorkomen 'verspreid' was, dan werd '(verspr.)' genoteerd. De aanduiding 'verspreid' wil zeggen dat het gegeven steunt op meer dan de helft van de groepen informanten oftewel dorpen, evenredig verdeeld over het gebied. Was een woord algemeen of bijna algemeen, dan werd meestal geen lokaliserende vermelding opgenomen. Zie ook *Aanwijzingen voor het gebruik. I. Algemeen. II: Afkortingen: gebieden en dorpen, bronnen* en *III: Redactionele afkortingen*, p. 57 e.v.

De varianten die in het artikel opgesomd zijn na het trefwoord, als 'nevenlemma's' dus, worden voorafgegaan door de aanduiding 'Ook' en staan in vet kursief. Er is op die plaats geen speciaal ordeningskriterium aangehouden tussen de nevenlemma's. Net als het hoofdlemma zijn de nevenlemma's voorzien van een aanduiding waaruit blijkt waar het woord in deze vorm wordt of werd gebruikt en/of uit welke schriftelijke bron de vorm stamt. Als het nevenlemma alleen van toepassing is op één of meer maar niet op alle betekenissen, dan is vermeld voor welke betekenissen dit lemma in elk geval geldt. Zo gelden de nevenvormen bij *karken* niet bij bet. 3, maar wel bij de bet. 1, 2, op grond van de vermelding 'bet. 1, 2' bij deze nevenlemma's.

De nevenlemma's komen behalve na het hoofdlemma natuurlijk ook op hun eigen plek voor in de alfabetische lijst van hoofdlemma's. Door een zie-verwijzing, aangeduid met 'z.', komt de gebruiker terecht bij het hoofdlemma waarachter het nevenlemma is opgenomen. De vorm *karren*, een variant van *karken*, vinden we dus dankzij de alfabetische lijst van hoofdlemma's. Dat het om een nevenlemma gaat zien we door de verwijzing 'z. *karken*' direkt achter *karren*. In de voorbeeldzinnen zowel als in de vaste verbindingen verderop in het artikel kan het

Inleiding

hoofdlemma maar ook een nevenlemma zijn gebruikt. Bevat de opgenomen verbinding een nevenlemma, dan hoort die vorm dus ook in de door de informanten gegeven zin en is niet vervangen door het hoofdlemma. Zou dat wel gebeurd zijn dan zou dat niet zelden tot gevolg hebben dat in het citaat een woordvorm voorkomt die zich juist niet manifesteert in het gebied of het dorp waaruit de opgegeven verbinding komt.

3.3. Grammatikale informatie

3.3.0. Vooraf

Alle grammatikale informatie die na het hoofdlemma én de eventuele nevenlemma's is gegeven, heeft in beginsel alleen geldigheid voor het hoofdlemma. Nevenlemma's kunnen in grammatikale informatiecategorieën afwijken van het hoofdlemma. Zo is bij *gröppe* de meervouds-(e)n van toepassing, maar bij de nevenvorm *greppel* niet. Voor dat woord zou de meervouds-s gelden, maar die is niet genoemd. De meervouds-(e)n geldt in het artikel van *gröppe* in principe dan ook alleen voor het hoofdlemma. Toevallig krijgt ook de variant *gruppe* de meervouds-(e)n, maar dat is niet geïmpliceerd door de mv.-vermelding (e)n. Als regel is informatie over de woordsoort gegeven. Bij de hierna besproken woordsoorten wordt weergegeven welke grammatikale bijzonderheden in de artikelen in principe steeds worden verstrekt (afgezien van de verkorte artikelen; zie hierover p. 22). Bij de andere woordsoorten wordt incidenteel extra informatie gegeven.

3.3.1. Over de zelfstandige naamwoorden

Meestal kon worden volstaan met de vermelding van *de* 'de' of *et* 'het'. Dat betekent dat het om een zelfstandig naamwoord gaat (zn.), dat in normaal gebruik in het enkelvoud door *de* resp. *et* wordt voorafgegaan. Wordt het lidwoord bij een zn. nooit gebruikt, dan wordt met de

vermelding zn. de woordsoort genoemd. Komt het zn. alleen in het meervoud voor, dan zegt de aanduiding mv. dat het om een zn. gaat dat alleen in het meervoud voorkomt. Het *Stellingwarfs* maakt in de regel geen onderscheid tussen mannelijke en vrouwelijke zelfstandige naamwoorden, dus volstaan de aanduidingen *de* (eigenlijk voor 'mannelijk' dan wel 'vrouwelijk') en *et* ('onzijdig'). Bij de verwijzing naar een eerder genoemd zn. treedt echter een bijzonder verschijnsel op. Gewoonlijk wordt met voornaamwoorden verwezen naar zelfstandige naamwoorden, zoals in *de man die daor lopt* 'de man die daar loopt'. Gebeurt een verwijzing met behulp van een persoonlijk voornaamwoord, dan is dat meestal met *hi*'j. Dit gebeurt ook in veel gevallen waarin dat in het Nederlands meestal anders gaat, vgl. *De koe wol zeker naor een aander stok laand, hi*'j *leup naor de hekkedam* 'de koe wou kennelijk naar een ander stuk land, ze liep naar de dam met het hek naar het weiland'. In zulke gevallen maakt het in het *Stellingwarfs* niet uit dat we met een vrouwelijk dier te maken hebben, er wordt verwezen met *hi*'j. Zelfs bij *mem* 'moeder' werd eerder wel verwezen met *hi*'j, al geldt dat gebruik voor vrouwelijke personen nu als sterk verouderd.

Opvallende verwijzingen met *ze/zi*'j daarentegen treden op in geval van woorden waarmee drinken of vloeibaar eten wordt aangeduid, zoals *soep*: *Za*'k *de soep opscheppen, ze is now nog lekker waarm* 'zal ik de soep even opscheppen, die is nu nog lekker warm'. Zo ook zegt men *Ze is wat lauwachtig, de koffie* 'de koffie is een beetje lauw'. Wanneer een verwijzing door *ze/zi*'j als opvallend verschijnsel bij een woord optreedt in het *Stellingwarfs*, dan is die in het grammatikale deel van het woordenboek-artikel vermeld. Soms is het gebruik van *ze* in één of meer voorbeeldzinnen geïllustreerd.

Bij zelfstandige naamwoorden volgt na *de* of *et* in het normale geval het achtervoegsel ter aanduiding van het meervoud, namelijk -(e)n, -s of soms -er. Als meerdere

Inleiding

achtervoegsels mogelijk zijn bij het zn. worden die gegeven. Woorden op *-ing* (en varianten daarvan) bijvoorbeeld krijgen dikwijls *-s*, maar ook is *-en* vaak heel goed mogelijk, vgl. *sluting* - *slutings*, *slutingen* 'sluiting - sluitingen' en *hering* - *herings*, *heringen* 'haring - haringen'. Zo ook hoort bij *wolke* 'wolk' de meervoudsuitgang *-(e)n*, maar *wolke* + *(e)ns* is een tweede mogelijkheid.

Het komt ook voor dat het hoofdlemma in het meervoud staat omdat de enkelvoudsvorm zich niet voordoet. In dat geval zijn er als regel geen extra bijzonderheden over de meervoudsuitgang(en) opgenomen.

Na de vermelding van een of meer achtervoegsels voor het meervoud - die dus behoren bij het hoofdlemma - volgt de aanduiding van het verkleinwoord. De verkleinwoordvormen zijn voor een belangrijk deel wel afleidbaar door regels - zie par. 4.2. hierna -, maar er zijn ook vaak bijzonderheden per woord. Zo was er reden om bijvoorbeeld bij het lemma *ring* 'ring' de varianten op te sommen en te vermelden om welke dorpen en/of gebieden het gaat bij die vormen. Niet in alle gevallen had ik informatie over de lexikale variatie. Dan heb ik gekozen voor de variant die op basis van de algemene regels voor verkleinwoordvorming in het *Stellingwarfs* voorspelbaar is. Een verkleinwoordvorm die zich niet in het materiaal voordeed en die ook om semantische redenen niet zo voor de hand lag, is niet als 'gekonstrueerde vorm' opgenomen.

De meervoudsvormen van het verkleinwoord zijn niet gegeven. Men kan ze zich steeds voorstellen door ...*ien* tot ...*ies* om te vormen, vgl. de enkelvoudsvorm *ballegien* 'balletje' tegenover de meervoudsvorm *ballegies* 'balletjes'. Op grond van de voorspelbaarheid is de meervoudsvorm van het verkleinwoord dus niet gegeven, behalve in die gevallen waarin een enkelvoudsvorm niet voorkomt.

De bijzondere buigingsuitgangen die incidenteel nog aangetroffen worden bij bep. woorden in vaste verbindingen, zijn niet

opgenomen in het begin van het artikel. Om de gebruiker attent te maken op vormen met zulke bijzondere verbuigingen zijn bij de gegeven verbindingen met buigingsverschijnselen aankondigingen gegeven van het type '(verb.)' (direkt voorafgaand aan het materiaal) en van het type 'voor verb. vormen z. bet. 2'.

3.3.2. Over de bijvoeglijke naamwoorden

Voor de bijvoeglijke naamwoorden geldt de woordsoortaanduiding *bn*. Na die vermelding volgt, als een vergrotende en/of overtreffende trap voorkomt of geacht wordt voor te komen, het desbetreffende achtervoegsel: *-(e)r* resp. *-st*. Geen vermelding houdt in dat die vormen zich niet leken voor te doen.

De buigingsuitgangen zijn niet weergegeven onder de grammatikale informatie. Ze blijken vaak uit de gegeven verbindingen. Is de buiging bijzonder, dus anders dan volgens het regelmatige patroon, dan kan de aankondiging '(verb.)' voorafgaan. Als een *bn* zelfstandig gebruikt is wordt daarop meestal geattendeerd door '(zelfst.)'.

3.3.3. Over de werkwoorden

Bij de werkwoorden is vaak veel informatie gegeven. Allereerst wordt meegedeeld of het gaat om een sterk, zwak en/of onregelmatig werkwoord. Daarna wordt duidelijk gemaakt of het een overgankelijk of een onovergankelijk werkwoord betreft, of beide. Dat laatste komt bij nogal wat werkwoorden voor, waarbij er verschil kan zijn in de mogelijkheden naar gelang de betekenis. Zijn bij een werkwoord beide mogelijkheden aanwezig, dan wordt voor elke betekenis aangegeven welke optie geldt. In principe wordt geen van beide mogelijkheden genoemd bij een betekenis als beide opties zich voordoen. Is een werkwoord wederkerig, dan wordt dat genoemd. Kan het werkwoord zich als wederkerig voordoen als bijzonder geval binnen het overgankelijke

Inleiding

gebruik, dan wordt dat meestal ook genoemd, of dit bijzondere gebruik wordt voorafgaand aan de desbetreffende verbinding aangekondigd met '(wederk.)'. Het wederkerig gebruik blijkt vaak ook uit één of meer gegeven voorbeeldzinnen.

Verder zijn werkwoorden onscheidbaar, of ze zijn dat juist niet. Vaak is bij een werkwoord aangegeven hoe het zit op dit punt, maar soms blijkt het alleen uit de opsomming van de verleden tijd, zoals bij *blootgeven*, met de vermelding *gaf bloot* naast *het blootgeven*. Het kan natuurlijk ook blijken uit een of meer voorbeeldzinnen of vaste verbindingen die volgen.

Van de vormen van het werkwoord wordt de verleden tijd van de eerste en derde persoon enkelvoud gegeven en het voltooid deelwoord. De laatste vorm wordt voorafgegaan door de vorm van de derde pers. t.t. enkelvoud van het hulpwerkwoord waarmee het werkwoord wordt vervoegd, dus door *is* (van *wezen* 'zijn') of door *het* (van *hebben* 'hebben'). Het komt ook voor dat *is* en *het* beide mogelijk zijn. Als die persoonsvormen wisselend optreden naar gelang de betekenissen die zijn onderscheiden, dan is dat meestal tot uitdrukking gebracht door de vermelding van het relevante betekenisnummer na de aanduidingen *is* resp. *het*. Het voorkomen van *is* als persoonsvorm van het hulpwerkwoord van de lijdende vorm wordt niet steeds genoemd als die mogelijkheid automatisch voortvloeit uit het overgangelijke karakter van het werkwoord.

Bij de sterke en bij de meeste (andere) onregelmatige werkwoorden wordt de bijzondere vorm van de verleden tijd eerste en derde pers. enkelvoud niet genoemd, maar alleen de vorm van het voltooid deelwoord. De oorzaak is dat er bij de aanvang van de redigeerfase nog te weinig materiaal voorhanden was om de vormen van de verleden tijd goed te behandelen. In de loop van het project evenwel heb ik mijn eerdere materiaal kunnen aanvullen, zodat hierna in deze inleiding een overzicht van de belangrijkste vormen gegeven kan worden (zie par.

4.3.). Ook heb ik in enkele gevallen in deel I van die aanvullingen geprofiteerd door bij een sterk of onregelmatig werkwoord anderszins een vorm voor de verleden tijd eerste en derde pers. enkelvoud wél te noemen.

Bij sommige werkwoorden wordt het een en ander meegegeeld over de bijzondere plaatsingsmogelijkheden. In het algemeen gesproken is de werkwoordsvolgorde in de bijzin en aan het eind van de hoofdzin tegengesteld aan die in het Nederlands. Dat valt te constateren in bijv. *Ze zeden dat hij me niet zien het* 'ze zeiden dat hij me niet heeft gezien', *We zeden dat ze dat niet doen mossen* 'we zeiden dat ze dat niet moesten doen', *Dat haj' niet doen mocht!* 'dat had je niet mogen doen' en *Zol hij dat wel vraogen willen?* 'zou hij dat wel willen vragen?'. Die vaste volgorde wordt in het woordenboekartikel niet steeds met name genoemd. Maar in het bijzonder bij werkwoorden als *heuren* 'horen' en *zien* 'zien' is een tegengestelde volgorde mogelijk, zoals bijv. blijkt in *heurd had zingen*, naast *zingen heurd had* 'had horen zingen'. De eerste volgorde sluit niet aan bij het algemene patroon. In een beperkt aantal gevallen, zoals bij *zien* 'zien' en *heuren* 'horen', is daarom wel informatie over zulke bijzondere eigenschappen van de zinsvolgorde opgenomen.

3.3.4. Over het bijwoord

Het gebeurt nogal vaak dat een woord optreedt als bijvoeglijk naamwoord maar ook als bijwoord. Zijn de betekenissen gelijk of voor het merendeel gelijk, dan zijn vaak de beide opties onder één lemma samengebracht. Daarbij zijn beide vermeldingen gegeven, zoals bij het woord *knap* II. Als bij een bep. betekenis zich maar één mogelijkheid voordoet, dan wordt de vermelding '(bn.)' dan wel '(bw.)' gegeven, zoals bij bet. 3 en 4 van *knap* II. Doen zich bij één betekenis beide mogelijkheden voor, dan wordt geen vermelding gegeven. Is er reden om twee lemma's (bn. en bw.) van elkaar te

Inleiding

scheiden omdat behalve de woordsoort ook de betekenis(sen) en/of andere lexikale eigenschappen verschillen, dan worden de lemma's op de te verwachten manier genoteerd, zoals bij *graeg* I 'gretig' en *graeg* II 'met graagte; tot medewerking bereid; probleemloos'. In dit voorbeeld verschilt de betekenis van *graeg* I aanzienlijk van die onder *graeg* II.

3.4. De weergave van de uitspraak

Na de hierboven genoemde soorten grammaticale informatie volgt de uitspraakbeschrijving in fonetisch schrift. De uitspraak is zoveel mogelijk gegeven zoals die bleek uit het schriftelijke materiaal, uit opnamen die door mijzelf gemaakt zijn van mondeling taalgebruik van informanten en uit mijn eerdere taalkundig onderzoek van het *Stellingwarfs*. Ook van de nevenlemma's is steeds de uitspraak gegeven. Als deze voorspelbaar was, of als een deel voorspelbaar was op grond van de overeenkomst met het vorige lemma, dan is dat vaak weergegeven door drie puntjes. Hetzelfde is vaak gebeurd als de uitspraak van een deel van een samenstelling voorspelbaar was omdat dat deel als zelfstandig woord bestaat of daar een stuk van is. Zo vinden we bij het trefwoord *ink-lappe* en het nevenlemma *inktlappe* in de fonetische omschrijving van het laatste woord het woorddeel *lappe* niet herhaald, want dat gedeelte is voorspelbaar op grond van de fonetische omschrijving van *ink-lappe*. Soms is de uitspraak van een woord geheel voorspelbaar, reden om alleen het (hoofd)aksentteken te geven en de direkt volgende klank, eventueel met enkele andere klanken uit de direkte omgeving. Dat is met name veel gebeurd bij woorden waarvan de uitspraak voorspelbaar is op grond van de samenstellende delen en bij woorden die (bijna) net zo worden uitgesproken in het Nederlands. Soms is een fonetische vermelding zelfs geheel achterwege gebleven. Bij bijvoeglijke naamwoorden komt de vermelding 'aks. wisselt' voor. Dat is bijvoorbeeld het geval bij *spierwit* 'spierwit'. Komt

spierwit voor een zn., dan valt het hoofdaksent op *spier*. Is *spierwit* kern van het naamwoordelijk deel van het gezegde dan valt het aksent op *wit*, zoals in *Heur haor is spierwit* 'haar haar is spierwit'. Dit alles is in lijn met de aksentwisseling die zich ook in het Nederlands voordoet bij bijvoeglijke naamwoorden.

Er moest echter af en toe ook 'aksent wisselt' worden genoteerd terwijl geen verband kon worden gelegd met het wisselingsstype dat met *spierwit* werd gedemonstreerd. Het lijkt erop dat algemene intonatiepatronen en zinsbouwbijzonderheden ook in die gevallen een of meer vastliggende wisselingsmogelijkheden bepalen. In bijna alle gevallen kon niet worden teruggegrepen op eerder, serieus onderzoek. Daarom is nadere uitleg achterwege gebleven. Wel kon enige regelmaat worden gekonstateerd bij de aan- versus afwezigheid van *-en* in samenstellingen als *iekeboom* 'eik', zonder *-en* en met het aksent vooraan, versus *iekenboom*, met *-en* en met het aksent op het woorddeel *-boom*. Die regelmaat vinden we ook in bijv. *krentebrood* 'krentenbrood', zonder *-en* en met het aksent vooraan, versus *riezenbri'j* 'rijstepap', dus met *-en* en met het aksent op *...bri'j*.

Voordat de redigeerfase begon is voor het projekt een speciaal fonetisch schrift ontworpen, dat voor het overgrote deel past in de bestaande tradities. Voor een verklaring van het gebruikte fonetisch schrift zie de *Aanwijzingen voor het gebruik. IV. Over de uitspraak en de weergave van de klanken*, p. 63 e.v.

3.5. Over de vrije verbindingen

Per betekenis volgen, na de betekenisbeschrijving, de zogeheten vrije verbindingen in de vorm van voorbeeldzinnen. De voorbeelden zijn zinnen waarin het gebruik van het woord wordt gedemonstreerd in een gebruikssituatie die bij die zin hoort. Zo staat onder *hattespoor* 'spoor van een ree of evt. van een ander type hert': 't Bin op 't heden

Inleiding

allemaol hattesporen om de deure 'er zijn momenteel allemaal sporen van herten/reeën rond het huis'. Deze zin laat een normaal gebruik van het woord *hatespoor* zien in een gewone, dagelijks leefsituatie. De betekenis van deze zin is direkt afleidbaar uit de delen waaruit de zin is gevormd. Deze verbinding is geen voorbeeld van een vast samengaan van de combinatie *hatesporen om de deure hebben* en er doet zich ook geen bijzondere betekenis voor die niet uit het samengaan van deze woorden valt te voorspellen. Men kan *hatesporen om de deure hebben*, maar evengoed *kniesporen* 'sporen van konijnen', *autosporen* enz. Steeds is de betekenis voorspelbaar uit het samengaan van het woord met de rest van de verbinding. Het tegenovergestelde is het geval met een verbinding als *'t hatte aorig hoge zitten hebben*, d.i. 'hoogmoedig, trots zijn'. Zou de betekenis afgeleid moeten worden uit het samengaan van de woordbetekenissen, dan krijgt men zoiets als 'z'n hart op een hoge plaats in het lichaam hebben zitten'. Men kan wel *hatte* vervangen door bijv. *nieren*, maar dan komt steeds die letterlijke betekenis om de hoek kijken, niet een betekenis van het type 'hoogmoedig, trots zijn'. Die betekenis is niet af te leiden uit de combinatie van betekenissen van de woorden die in deze verbinding meedoen. We hebben hier dan ook te maken met een voorbeeld van een vaste verbinding.

3.6. Over de vaste verbindingen

De vrije verbindingen worden vaak gevolgd door vaste verbindingen. Niet elke voorbeeldzin die gegeven is, is een voorbeeld van een vrije verbinding. Ook de vaste verbindingen zijn namelijk nogal eens in de vorm van een voorbeeldzin gegeven, zoals in *Die dreegt et hatte op 'e tonge* 'die persoon zegt zomaar alles wat hij op z'n hart heeft', en soms alleen in de 'kale vorm', zoals *et hatte op 'e tonge dregen*. Soms wordt de kale vorm gevolgd door een voorbeeldzin met die verbinding. Zo wordt *mit hat en ziel* 'met

hart en ziel' onder meer gevolgd door *Hi'j gaf him d'r mit hat en ziel an*.

De vaste verbindingen zijn dus die verbindingen die naar betekenis en/of vorm niet bestaan door een toevallig samen gebruikt worden in een zinsuiting, maar door steeds met hetzelfde geheel van woorden in een zin op te treden. Vaak gebeurt dat met, maar soms ook zonder een bijbehorende vaste betekenis. Enkele voorbeelden zijn de volgende. *Et huj ligt op 'e blicke* betekent als vrije verbinding dat het hooi (letterlijk) op het bleekveld ligt, maar als vaste verbinding betekent deze zin dat het regent terwijl het hooi nog op het land ligt. Deze betekenis is niet voorspelbaar als 'optelsom' van de losse betekenissen van de woorden die hier samengaan. Maar als men zegt *Et goed ligt op 'e blicke* dan houdt dat alleen maar in dat het wasgoed gewoon ligt te bleken.

Een voorbeeld van een vaste verbinding waarin niet de betekenis maakt dat het om zo'n verbinding gaat maar alleen de vaste combinatie van woorden, is *een strenge winter*. De betekenis is hier wel letterlijk af te leiden uit de betekenissen van de woorden in deze combinatie, maar het samengaan van deze woorden is niet voorspelbaar. Men zegt immers wel *een strenge winter*, maar niet *een strenge herfst* of *een strenge januari-maand*.

De vaste verbindingen van de eerste soort en die van de tweede soort zijn in dit woordenboek beide opgenomen, omdat ze niet door regels voor het samengaan af te leiden zijn en, indien van toepassing, omdat de betekenis uniek is en niet hoofdzakelijk door het samengaan van woordbetekenissen wordt gestuurd. Het gaat bij dit soort verbindingen om informatie die door een beschrijving in een woordenboek hoort te worden gegeven.

De vergelijking, een bijzonder soort vaste verbinding, d.w.z. vooral die met *as* 'als', is doorgaans na de andere vaste verbindingen geplaatst, zoals dat het geval is bij *'t Hatte slat him as een laomerstat* 'z'n hart klopt heel erg' (letterlijk: 'als de staart van een lam'), ...*as een lammestattien* (idem). In dit voorbeeld zien we ook dat delen van de

Inleiding

verbinding die niet herhaald hoeven worden, zijn vervangen door '...'

De spreekwoorden zijn als bijzondere categorie van vaste verbindingen te vinden na het teken * in het woordenboekartikel. Ze zijn meestal zeer sterk gelexikaliseerd, d.w.z. ze hebben een niet voorspelbare betekenis. Bovendien is de vorm van deze eenheden meestal niet veranderbaar zonder de eigenheid geweld aan te doen. In het gegeven voorbeeld *Et huj ligt op 'e blieke* was dat niet zo. Men kan in die zin bijv. *ligt* probleemloos vervangen door *lag*, of men kan na *ligt* de woordgroep *een peer daegen* invoegen.

Na de ster zijn, met als criterium de 'onveranderbaarheid', ook anderssoortige vaste verbindingen opgenomen, zoals rijmpjes, raadsels e.d.

4. Bijzondere woordvormen

4.0. Vooraf

Bij het interpreteren van de voorbeeldzinnen, zinsneden en vaste verbindingen kunnen woorden soms zodanig 'vervormd' lijken dat ze voor de lezer moeilijk te herkennen zijn. Dat kan met name het geval zijn bij een aantal 'moeilijke verbindingen', met een vakterm klisisvormen, en ook bij verkleinwoorden en bij vormen van het werkwoord. Het betreft een drietal bijzondere vormtypen op het terrein van de klank- en vormleer van het *Stellingwarfs*.

De belangrijkste klisisvormen die zich voordoen zijn hierna in lijsten weergegeven. Het gaat om vormen als *a'k* 'als ik', *aj'* 'als je', *awwe* 'als we', *lao'we* 'laten we' en *aj'm* 'als jullie'. Het is goed om hier te benadrukken dat deze verbindingen kunnen worden gebruikt, maar dat ze dat niet hoeven. De samensmelting van de woorden die samengaan is niet 'verplicht', de woorden hoeven niet op die manier te 'klitten'. Maar in vlot taalgebruik doen deze vormen zich wel heel frequent voor. En daardoor is het ongewoon als er in teksten nauwelijks gebruik van wordt gemaakt.

Het is zeker niet uitgesloten dat er zich in de praktijk van het levend taalgebruik nog andere klisisvormen voordoen dan die hier zijn opgesomd. Wel zijn de hier genoemde gevallen ook in andere publikaties verschenen en tot nu toe kwamen er geen suggesties tot belangrijke aanvullingen.

De verkleinwoorden zijn in dit woordenboek vrijwel direkt vermeld na het hoofdlemma en de eventuele nevenlemma's. Dat wil zeggen, na de vermelding van *de* of *et* en het achtervoegsel van het meervoud. De verkleinwoorden van de nevenlemma's zijn niet gegeven. Bovendien zijn de verkleinwoorden niet opgenomen in die artikelen die zeer eenvoudig zijn gehouden vanwege de overeenkomst met het Nederlands. De subtypen van het verkleinwoord zijn hierna opgesomd met behulp van een aantal voorbeelden, zodat men toch een beeld kan krijgen hoe de verkleinwoorden zouden kunnen zijn in die gevallen waarin ze in de artikelen niet gevonden worden. Woorden die in klanksamenstelling korresponderen met de gegeven voorbeelden krijgen in principe dezelfde verkleinwoordvorm. Overigens is het verstandig om het woordenboek zelf steeds zoveel mogelijk te raadplegen bij de relevante lemma's, omdat er zich vrij veel uitzonderlijke vormen voordoen. Bovendien krijgt men daar ook nogal eens informatie over de geografische spreiding van de gezochte verkleinwoordvorm en de eventuele varianten ervan.

Het euvel van de verminderde herkenbaarheid bij klitische vormen en in mindere mate bij de verkleinwoorden geldt ook voor een aantal werkwoordsvormen. Bovendien ontbreekt in het woordenboek bij de meeste sterke en andere onregelmatige werkwoorden de vorm van de eerste en derde persoon enkelvoud van de verleden tijd. Eveneens ontbreken de vormen met klinkerwisseling in de tegenwoordige tijd derde persoon enkelvoud. In de delen 2, 3 en 4 is er echter op gewezen dat er een lijst van de onregelmatige werkwoorden zou worden opgenomen in de inleiding van deel I. Aan die

Inleiding

toezegging wordt hieronder voldaan. Wel moet hier vooraf worden opgemerkt dat niet alle klank- en vormvarianten zijn opgesomd, maar de voornaamste. Een uitvoerige beschrijving van de rijkdom aan varianten gekoppeld aan hun geografische spreiding, hoop ik binnen niet al te lange tijd in een publikatie het licht te doen zien.

4.1. Klisisvormen

Veel woorden in het *Stellingwarfs* worden op een bijzondere manier verbonden met de persoonlijke voornaamwoorden *ik* 'ik', *ie* en *i'j* 'jij', *jow* 'u', ook wel 'jij', *we* 'we' en *jim* 'jullie' als die er direkt op volgen. Het gaat om verbindingen met bepaalde voegwoorden en daarmee nauw verwante woordtypen, en met een flink aantal werkwoordsstammen. Daarbij wordt in het overgrote deel van de gevallen een voorafgaande medeklinker weggelaten.

Eerst volgen hierna de onderscheiden patronen van het samengaan van de genoemde woordtypen. Daarna volgt een opsomming van de vormen. Die opsomming is nodig, omdat in lang niet alle denkbare gevallen dit type 'moeilijke verbinding' ook inderdaad optreedt. Het gaat dus om regelmatigheden die gelden voor een beperkt aantal woorden, kortom om lexikale bijzonderheden.

type *a'k* 'als ik'.

Volgt op woorden zoals *as* het pers. vn. *ik*, dan kan in de plaats van dat woord *ik* de klank (en letter) *k* optreden. Deze wordt in de geschreven vorm van het voorafgaande woord alleen gescheiden door een apostrof, terwijl de laatste medeklinker van het voorafgaande woord niet optreedt. Zo is dus de klisisvorm *da'k* gebaseerd op *dat ik* 'dat ik' en zo ook is *zo'k* gebaseerd op *zol ik* 'zou ik'.

type *aj'* 'als je'.

Volgen op woorden als *as* de pers. vn. *ie* 'jij', *i'j* 'jij' of *jow* 'u' of 'jij', dan treedt in plaats van die pers. vn. de *j* op. Deze *j* wordt direkt aan het voorafgaande woord vastge-

schreven, de slotmedeklinker daarvan valt weg en na de *j* volgt een apostrof. Voorbeelden zijn *daj'* 'dat je', dat teruggaat op *dat + ie*, en *moj'* 'moest je', dat voortkomt uit *mos + ie* 'moest je'.

type *aj'm* 'als jullie'.

Volgt *jim* dan kan in de plaats van dat woord de lettertekenkombinatie *j'm* optreden. Dit *j'm* volgt direkt op het voorafgaande woord, waarvan de slotmedeklinker wegvalt. Voorbeelden zijn: *dat* 'dat' + *jim* wordt *daj'm* 'dat jullie', *mos* 'moest' (*mos* is de stam) + *jim* wordt *moj'm* 'moesten jullie'.

type *awwe* 'als we'.

Volgt *we* op woorden zoals *as* dan kan het direkt aan de voorafgaande vorm vast worden geschreven, terwijl de slotmedeklinker wegvalt. Omdat er een korte klinker voorafgaat, wordt er een extra *w* ingevoegd. Voorbeelden zijn: *dat* 'dat' + *we* geeft *dawwe* 'dat we', *mos* 'moest' (*mos* is de stam) + *we* levert *mowwe* 'moesten we' op.

type *lao'we* 'laten we'.

Volgt *we* op een lange klinker dan kan dat pers. vn. direkt op de voorafgaande vorm volgen, maar het wordt daarvan gescheiden door een apostrof, terwijl de slotmedeklinker vervalt. Voorbeelden zijn: *laot* 'laat' (de stam van 'laten') + *we* vormt *lao'we* 'laten we', *weet* 'weet' (de stam van 'weten') + *we* wordt dus *wee'we* 'weten we', *meug* 'moog' (de stam van 'mogen') + *we* wordt *meu'we* 'mogen we'.

De vertegenwoordigers van de genoemde typen worden hieronder in een vijftal rijtjes genoemd. Het verdient nogmaals met nadruk gezegd te worden: de genoemde persoonlijke voornaamwoorden kunnen op de aangegeven manier aan voorafgaande woorden vast geschreven zijn, maar ze hoeven dat niet per se. Immers ook de volle vormen treden in het spraakgebruik op. En bij klemtoon op het pers. vn. treden de bijzondere verbindingen alleen bij *jow*, *jim* en *wi'j* op, zij het zeer incidenteel. Losse combinaties als *dat ik*, *as ie*, *dat we*, *laoten we* en *laoten jim* zijn steeds

Inleiding

even korrekt als de bijzondere verbindingen. Ze zijn regel bij beklemdtoond gebruik. In dat laatste geval treedt overigens i.p.v. *we* gemakkelijk de volle vorm *wij* op.

Opm. 3. De vorm *zae'k* 'zeg ik' toont een gerekte korte *e*, gespeld dus als *ae*.

de gevallen van het type *a'k*:

<i>a'k</i>	'als ik'
<i>da'k</i>	'dat ik'
<i>dao'k</i>	'waar ik'
<i>gelo'o'k</i>	'geloof ik'
<i>he'k</i>	'heb ik'
<i>krie'k</i>	'krijg ik'
<i>kree'k</i>	'kreeg ik'
<i>lao'k</i>	'laat ik'
<i>leu'k</i>	'liet ik'
<i>li'k</i>	'lig ik'
<i>la'k</i>	'lag ik'
<i>ma'k</i>	'mag ik'
<i>vrao'k</i>	'vraag ik'
<i>vreu'k</i>	'vroeg ik'
<i>wa'k</i>	'wat ik'
<i>wa'k</i>	'was ik'
<i>wao'k</i>	'waar ik'
<i>wi'k</i>	'wil ik'
<i>wo'k</i>	'wou ik'
<i>wo'k</i>	'word ik'
<i>za'k</i>	'zal ik'
<i>zo'k</i>	'zou ik'
<i>za'k</i>	'zag ik'
<i>zae'k</i>	'zeg ik'

Opm. 1. Ook kan 'k, net als in het Nederlands, op een woord volgen zonder dat de slotmedeklinker afvalt, vgl. *bin'k* 'ben ik', *kan'k* 'kan ik', *vool'k* 'vouw ik'. De tekenkombinatie 'k wordt dan voorafgegaan door een spatie. Dat gebeurt ook als het eerste woorddeel van zichzelf al op een klinker eindigt, vgl. *doe'k* 'doe ik, toen ik', *dee'k* 'deed ik', *gao'k* 'ga ik', *stao'k*, 'sta ik', *zie'k* 'zie ik', *zee'k* 'zei ik'.

Opm. 2. De *a* in *ma'k* 'mag ik', *la'k*, 'lag ik', *za'k* 'zag ik' wordt vaak lang uitgesproken.

de gevallen van het type *aj'*

<i>aj'</i>	'als je'
<i>bi'j'</i>	'ben je'
<i>daj'</i>	'dat je'
<i>dao'j'</i>	'waar je'
<i>doej'</i>	'toen je'
<i>doej'</i>	'doe je'
<i>deej'</i>	'deed je'
<i>gao'j'</i>	'ga je'
<i>hej'</i>	'heb je'
<i>kuj'</i>	'kun je'
<i>koj'</i>	'kon je'
<i>koj'</i>	'kom je'
<i>kwaj'</i>	'kwam je'
<i>kriej'</i>	'krijg je'
<i>kreej'</i>	'kreeg je'
<i>lao'j'</i>	'laat je'
<i>lej'</i>	'leg je'
<i>li'j'</i>	'lig je'
<i>laj'</i>	'lag je'
<i>moej'</i>	'moet je'
<i>moj'</i>	'moest je'
<i>omdaj'</i>	'omdat je'
<i>stao'j'</i>	'sta je'
<i>waj'</i>	'wat je'
<i>waj'</i>	'was je'
<i>waoj'</i>	'waar je'
<i>weej'</i>	'weet je'
<i>woj'</i>	'wou je'
<i>woj'</i>	'word je'
<i>wi'j'</i>	'wil je'
<i>ziej'</i>	'zie je'
<i>zaj'</i>	'zag je'
<i>zuj'</i>	'zul je'
<i>zoj'</i>	'zou je'

Opm. 1. Komt er een *i* voor een *j*, dan staat er niet alleen na, maar ook tussen die twee tekens een apostrof. Het gaat maar om een heel klein groepje: *wil + ie* wordt dus *wi'j* 'wil je', *bin + ie* wordt *bi'j* 'ben je', *lig + ie*

Inleiding

wordt *li'j'* 'lig je'.

Opm. 2. Soms valt er aan het eind van het eerste deel van de verbinding geen medeklinker af, omdat die er niet is. Dat is het geval bij *doej'* (2x), *deej'* 'deed je', *gaoj'* 'ga je', *staoj'* 'sta je' en *ziej'* 'zie je'.

Opm. 3. Als 't verschijnt na ...j' in verbindingen van de genoemde soort, dan wordt de apostrof doorgaans maar één keer gebruikt. Vergelijk *kuj't* 'kun je het' en *woj't* 'wilde je het'. De eerste apostrof in *wi'j't* 'wil je het', *bi'j't* 'ben je het' staat er wel steeds. Men leest ook wel voluit: *wi'j' et* 'wil je het', *bi'j' et* 'ben je het'.

de gevallen van het type *aj'm*

<i>bi'j'm</i>	'zijn jullie'
<i>daj'm</i>	'dat jullie'
<i>dao'j'm</i>	'waar jullie'
<i>doej'm</i>	'toen jullie'
<i>doej'm</i>	'doen jullie'
<i>deej'm</i>	'deden jullie'
<i>gaoj'm</i>	'gaan jullie'
<i>haj'm</i>	'hadden jullie'
<i>hej'm</i>	'hebben jullie'
<i>kriej'm</i>	'krijgen jullie'
<i>kreej'm</i>	'kregen jullie'
<i>kuj'm</i>	'kunnen jullie'
<i>koj'm</i>	'konden jullie'
<i>koj'm</i>	'komen jullie'
<i>kwaj'm</i>	'kwamen jullie'
<i>laoj'm</i>	'laten jullie'
<i>lej'm</i>	'leggen jullie'
<i>li'j'm</i>	'liggen jullie'
<i>laj'm</i>	'lagen jullie'
<i>maj'm</i>	'mogen jullie'
<i>meuj'm</i>	'mogen jullie'
<i>moej'm</i>	'moeten jullie'
<i>staoj'm</i>	'staan jullie'
<i>vraoj'm</i>	'vragen jullie'
<i>waj'm</i>	'waren jullie'
<i>waj'm</i>	'wat jullie'
<i>woaj'm</i>	'waar jullie'
<i>weej'm</i>	'weten jullie'
<i>wi'j'm</i>	'willen jullie'
<i>woj'm</i>	'wilden jullie'
<i>woj'm</i>	'worden jullie'
<i>zej'm</i>	'zeggen jullie'

<i>ziej'm</i>	'zien jullie'
<i>zaj'm</i>	'zagen jullie'
<i>zuj'm</i>	'zullen jullie'
<i>zaj'm</i>	'zouden jullie'

de gevallen van het type *awwe*

<i>awwe</i>	'als we'
<i>biwwe</i>	'zijn we'
<i>dawwe</i>	'dat we'
<i>hewwe</i>	'hebben we'
<i>hawwe</i>	'hadden we'
<i>kuwwe</i>	'kunnen we'
<i>kowwe</i>	'konden we'
<i>kowwe</i>	'komen we'
<i>kwawwe</i>	'kwamen we'
<i>mawwe</i>	'mogen we'
<i>mowwe</i>	'moesten we'
<i>wawwe</i>	'wat we'
<i>wawwe</i>	'waren we'
<i>wiwwe</i>	'willen we'
<i>wowwe</i>	'wilden we'
<i>wowwe</i>	'worden we'
<i>zuwwe</i>	'zullen we'
<i>zowwe</i>	'zouden we'

de gevallen van het type *lao'we*:

<i>dao'we</i>	'waar we'
<i>doe'we</i>	'doen we'
<i>gao'we</i>	'gaan we'
<i>geloo'we</i>	'geloven we'
<i>krie'we</i>	'krijgen we'
<i>lao'we</i>	'laten we'
<i>meu'we</i>	'mogen we'
<i>moe'we</i>	'moeten we'
<i>stao'we</i>	'staan we'
<i>vrao'we</i>	'vragen we'
<i>wao'we</i>	'waar we'
<i>wee'we</i>	'weten we'

Opm. 1. Bij het type *lao'we* sluiten dus aan de vormen waarin *we* volgt op een *ie*: *krie'we* 'krijgen we' of *oe*: *moe'we* 'moeten we'. Deze klinkers zijn in het huidige *Stellingwarfs* kort, maar ze gedragen zich in sommige opzichten als lange klinkers. Vandaar het 'woordbeeld' van dit type verbindingen.

Inleiding

Opm. 2. Dezelfde notatie treft men aan in verbindingen waarbij het persoonlijk vornaamwoord direkt op een klinker volgt, zonder dat er een stammedeklinker is weggevallen (maar de *n* van het volle werkwoord treedt niet op), vgl. *gao'we*, *stao'we*, *doe'we* hierboven.

4.2. De vormen van het verkleinwoord

Hoe zien de verkleinwoorden er in het *Stellingwarfs* uit? Er zijn nogal wat bijzondere vormen, die vaak in het woordenboekartikel te vinden zijn. De hoofdpatronen laten zich als volgt aan de hand van voorbeelden demonstreren.

Na gewone medeklinkers volgt *-ien*. Als dat om de regel van de open of gesloten lettergreep nodig is, treedt een extra medeklinker op. Voorbeelden zijn:

kop – *koppien* ‘kop – kopje’
scheppe – *scheppien* ‘schep – schepje’
blaf – *blaffien* ‘blaf – blafje’
stove – *stofien* ‘stoof – stoofje’
toefte – *toefien* ‘toef – toefje’
gat – *gattien* ‘gat – gaatje’
boot – *botien* ‘boot – bootje’
katte – *kattien* ‘kat – katje’
kas – *kassien* ‘kas – kasje’
huus – *husien* ‘huis – huisje’
jasse – *jassien* ‘jas – jasje’
keerze – *keersien* ‘kaars – kaarsje’
baand – *baantien* ‘band – bandje’
woord – *woortien* ‘woord – woordje’
bak – *bakkien* ‘bak – bakje’
toeke – *toekien* ‘tak – takje’
barg – *bargien* ‘berg – bergje’
oge – *ogien* ‘oog – oogje’
knecht – *knechien* ‘knecht – knechtje’
vracht – *vrachien* ‘vracht – vrachtje’

Opm. 1. Een slot-*e* en ook een slot-*t* die eventueel zelf nog wordt gevolgd door een *-e* tellen kennelijk niet mee, vgl. *toefte*, *knecht*, *vracht* en hun verkleinwoorden hierboven.

Opm. 2. Omdat de eerste lettergreep van woorden als *ogien* ‘oogje’, *husien* ‘huisje’,

botien ‘bootje’ open is (lees dus *o + gien*, *hu + sien*, *bo + tien*) ziet men steeds *ogien*, *husien*, *botien* enz. gespeld. In dit soort woorden is een bekende regel uit het Nederlands toegepast, nl. die van het schrijven van één enkel klinkerteken in open lettergreep.

Opm. 3. In alle gevallen wordt de medeklinker vlak voor *-ien* stemloos: men zegt en schrijft dus *keersien* naast *keerze*, *stofien* naast *stove* enz. Maar de *g* blijft gehandhaafd in de spelling, ook al zegt men deze stemloos, zoals bijv. in *bargien* ‘bergje’.

De uitgang *-egien* treedt in tegenstelling met het voorgaande op als na korte klinker + *b* of *d* een stomme *e*, dus de ‘sjwa’ volgt en géén andere medeklinker voorafgaat. Bovendien treedt de vorm *-egien* altijd op na een korte klinker + *m*, *n*, *r* of *l*, eventueel gevolgd door een sjwa, en soms na een korte klinker + *ng* eventueel gevolgd door een sjwa.

Voorbeelden zijn:

slabbe – *slabbegien* ‘slab – slabbetje’
vodde – *voddegien* ‘vod – vodje’

karre – *karregien* ‘kar – karretje’
hol – *hollegien* ‘hol – holletje’
bolle – *bollegien* ‘brood – broodje’
koeme – *koemegien* ‘kom – kommetje’
dam – *dammegien* ‘dam – dammetje’
kamme – *kammegien* ‘kam – kammetje’
man – *mannegien* ‘man – mannetje’
kanne – *kannegien* ‘kan – kannetje’
tange – *tangegien* ‘tang – tangetje’
tonge – *tongegien* ‘tong – tongetje’

Opm. 1. De laatste beide voorbeelden kennen ook andere vormen naast zich, vgl. *tangien*, *taangien* en *tankien* ‘tangetje’ en zo ook zijn *tongien* en *toongien* ‘tongetje’ bekend. Woorden met *ng* dus hebben vaak meer dan één verkleinwoordvorm. Een opvallend woord is *ring*, met maar liefst vier verkleinvormen: *rnkien*, *ringegien*, *ringien* en *reengien*.

Opm. 2. De *oe* in *koeme* ‘kom’ geldt hier kennelijk als een korte klinker, die in *doeme* ‘duim’ echter meestal als een lange: het

Inleiding

verkleinwoord van het laatstgenoemde woord is nl. *doempien*, al is *doemegien* niet uitgesloten. Ook woorden met *ie* en *uu* tonen soms meerdere mogelijkheden doordat die klinkers al dan niet als kort gelden. Zo kent het woord *biele* 'bijl' zowel de verkleinvorm *bielegien* als *bieltien* 'bijltje'.

Na een klinker of tweeklank treedt de uitgang *-gien* op.

Voorbeelden zijn:

<i>slee</i> – <i>slegien</i>	'slee – sleetje'
<i>blauw</i> – <i>blauwgien</i>	'blauw – blauwtje'
<i>kroje</i> – <i>krooigien</i>	'kruiwagen – kruiwagentje'
<i>kni'je</i> – <i>kni'jgien</i>	'knie – knietje'

Opm. Omdat de eerste lettergreep open is, ziet men *slegien* 'sleetje' e.d. gespeld. Hier is dus de bekende regel uit het Nederlands toegepast: men leest één klinkerteken in open lettergreep.

De uitgang *-tien* treedt op na *l*, *r*, *n* (eventueel gevolgd door een schwa) als die niet worden voorafgegaan door een korte, volle klinker.

Voorbeelden zijn:

<i>maol</i> – <i>maoltien</i>	'maal – maaltje'
<i>schaole</i> – <i>schaoltien</i>	'schaal – schaalte'
<i>stiekel</i> – <i>stiekeltien</i>	'stekel – stekeltje'
<i>wekker</i> – <i>wekkertien</i>	'wekker – wekkertje'
<i>bore</i> – <i>boortien</i>	'boor – boortje'
<i>bien</i> – <i>bientien</i>	'been – beentje'
<i>haene</i> – <i>haentien</i>	'haan – haantje'
<i>deken</i> – <i>dekentien</i>	'deken – dekentje'
<i>laeken</i> – <i>laekentien</i>	'laken – lakentje'

De uitgang *-pien* treedt op na *m* als die niet direkt wordt voorafgegaan door een volle, korte klinker.

Voorbeelden zijn:

<i>raem</i> – <i>raempien</i>	'raam – raampje'
<i>boom</i> – <i>boomprien</i>	'boom – boompje'
<i>naeme</i> – <i>naemprien</i>	'naam – naamje'
<i>helm</i> – <i>helmprien</i>	'helm – helmje'
<i>bessem</i> – <i>bessemprien</i>	'bezem – bezempje'

Opm. Oostelijk komt na *-em* ook *-tien* voor, vgl. *bojemtien* 'bodempje', *bessentien* 'bezempje', en zo ook komt *helmtien* 'helmje' voor naast *helmpien*.

4.3. Het werkwoordsysteem

4.3.1. De regels voor de uitgangen

De uitgangen zijn in de **tegenwoordige tijd** (t.t.):

bij *ik*: *-e* of *geen uitgang* (1e persoon t.t. enkelvoud)

Voorbeelden zijn: *ik biet(e)* 'ik bijt', *ik heur(e)* 'ik hoor', maar: *...omdat ik biete*, *...omdat ik heure*. In de bijzinsvolgorde treedt als regel *-e* op.

Opm. 1. De vorm met *-e* treedt hier op, maar ook die erzonder. Oostelijk zegt men nl. de vormen in de hoofdzinsvolgorde, anders dan in westelijk *Stellingwarfs*, meestal zonder een slot-*e*, vgl. *Ik biet d'r in* 'ik bijt erin'. Maar daarnaast doet zich voor *omda'k d'r in biete*, de bijzinsvolgorde dus mét *-e* aan het bijzinseinde. Werkwoorden met *d* of *b* hebben altijd een *-e*, ook als het werkwoord vooraan in de hoofdzin staat, op z'n 'gewone plaats'. De *-e* vervalt in de vragende vorm, vgl. *Biet ik?* 'bijt ik?', maar niet na *d* of *b*, vgl. *Lude ik?* 'luid ik?' (In de vlotte uitspraak valt de *-e* dan toch vaak weg, de *d* blijft men echter als *d* uitspreken; men zegt dus geen *t*. Hetzelfde geldt voor *b*: die wordt niet tot *p*.)

bij *ie*, *i'j* en *jow*: *-en* (2e persoon t.t. enkelvoud)

Inleiding

Bekijk: *ie lopen* 'jij loopt', *ie warken* 'jij werkt'; *jow lopen* 'u loopt', *jow warken* 'u werkt'. In het geval van *ie* zijn de omgekeerde vormen *loop ie*, *wark ie* enz., maar bij *jow* vervalt de *-en* niet, vgl. *lopen jow*, *warken jow*.

Opm. 1. Als de volgorde andersom is, valt de *-en* dus af bij gebruik van *iei*'j, bij *jow* blijft de *-en* aanwezig. Maar bij werkwoorden als *staon* 'staan', *gaon* 'gaan' valt alleen de *n* af. Heel af en toe ziet men dan een verbindings-*r* geschreven, zoals in *gao-r-ie* 'ga je'. Ook ziet men wel een verbindings-*d*, in bijv. *zee-d-ie* 'zei jij'.

bij *hi*'j, *zi*'j, *et*: *-t* (3e pers. t.t. enkelvoud)

Bekijk: *hi*'j *warkt* 'hij werkt', *zi*'j *fietst* 'zij fietst', *et regent* 'het regent', *hi*'j *lopt* 'hij loopt'. In de omgekeerde volgorde verandert er niets, vgl. *warkt hi*'j, *lopt zi*'j, *regent et*.

Opm. 1. In het zuidwesten van het gebied, voornamelijk ten zuiden van de *Lende* maar ook wel in *Ooldelaemer* en omgeving en in de *Westhoeke* treedt bij een aantal sterke/onregelmatige werkwoorden geen slot-*t* op. Zulke werkwoorden hebben in de 3e pers. tegenwoordige tijd enkelvoud bijna altijd een afwijkende klinker. In het algemeen geschreven *Stellingwarfs* treedt deze afwisselende klinker op samen met de slot-*t*.

Opm. 2. Na *d* en *b* in regelmatige werkwoorden treedt *-et* op, vgl.: *hudet* 'hoedt', *schrobbet* 'schrobt'. Dat ziet men niet gebeuren in werkwoorden als *belanen* 'belanden', *branen* 'branden' en *vermoren* 'vermoorden'. Die werkwoorden bevatten immers geen *d*.

bij *wi*'j: *-en* (1e persoon t.t. meervoud)

Bekijk: *we zeggen* 'we zeggen', *we nemen* 'we nemen'; de omgekeerde volgorde levert geen bijzonderheden op, vgl.: *zeggen we*, *nemen we*.

bij *jim*: *-en* (2e persoon t.t. meervoud)

Bekijk: *jim zeggen* 'jullie zeggen', *jim numen* 'jullie noemen'. Ook hier levert de omgekeerde volgorde geen bijzonderheden op, vgl. *zeggen jim*, *numen jim*.

bij *zi*'j: *-en* (3e persoon t.t. meervoud)

Bekijk: *ze bruken* 'zij gebruiken', *ze lopen* 'zij lopen', met daarnaast *bruken ze*, *lopen ze* als omgekeerde volgorde.

De uitgangen in de **verleden tijd** (v.t.) zijn:

bij *ik*: *-te*, *-de*, *-ede* of *geen uitgang* (1e persoon v.t. enkelvoud)

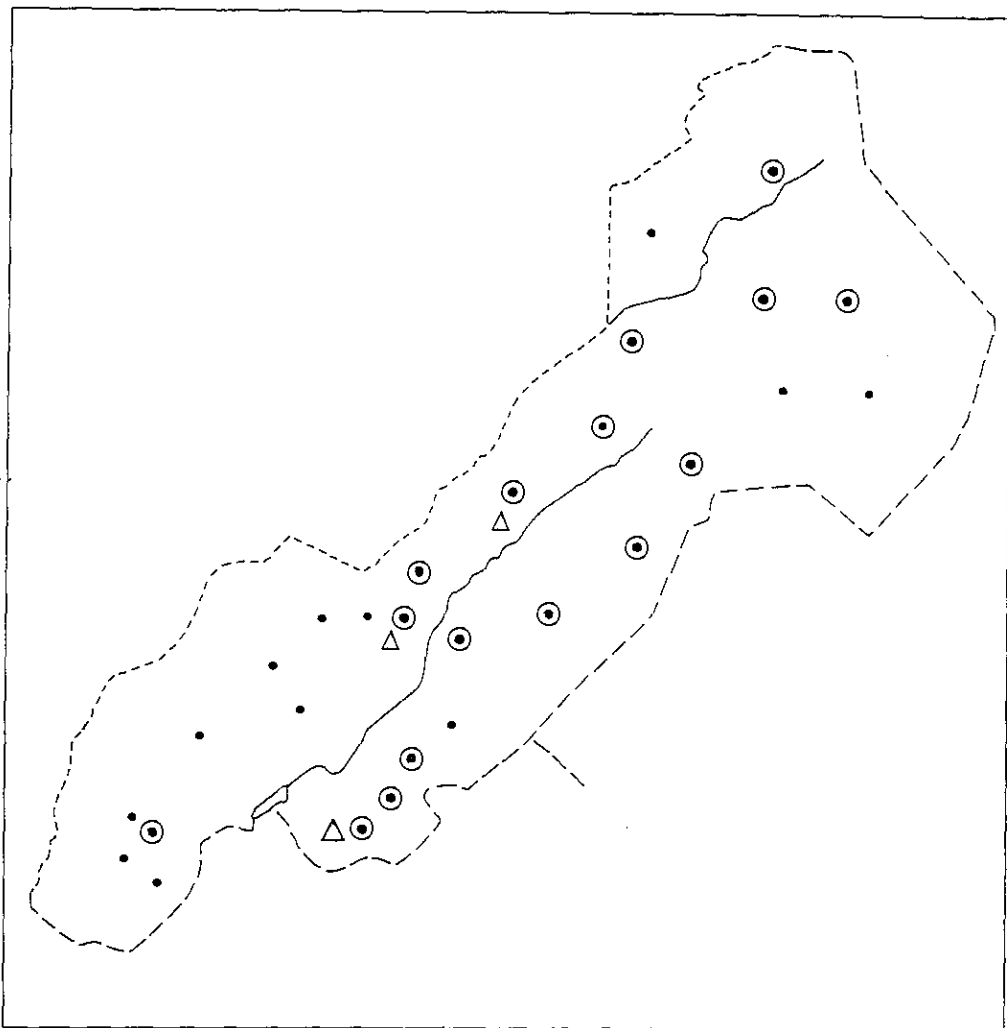
Bekijk: *ik fietste* 'ik fietste', *ik leerde* 'ik leerde' (vormen van zwakke werkwoorden) en *ik beet* (zonder *-e*, bij sterke werkwoorden). Bij de omgekeerde volgorde treedt niets bijzonders op, vgl. *fietste ik*, *leerde ik*, *beet ik*.

Regelmatige werkwoorden krijgen altijd *-te* of *-de*, net zoals in het Nederlands. In plaats van *-de* ziet men ook de vorm *-ede* optreden, maar alleen na *b* (verplicht) en *d* (niet verplicht) (vgl. dus *krabbede* 'krabde', *ludedede* 'luidde' of *luudde*). Sterke werkwoorden krijgen geen uitgang (zie echter opm. 1).

Opm. 1. In enkele dorpen gebruiken sommige sprekers in de verleden tijd van het sterke werkwoord een slot-*e*, met name na *d*. In de schrijftaal ziet men die slot-*e* slechts heel zelden.

Opm. 2. Anders dan in het Nederlands komen er geen twee *d*'s in werkwoorden als *belanen* 'belanden' en *branen* 'branden'. De stam en de volle vorm van deze werkwoorden bevatten immers geen *d*. Men leest dus *braande* 'brandde', *belaaende* 'belandde'. Zo ook krijgt een werkwoord als *vermoren* 'vermoorden' geen twee *d*'s in de verleden tijd. Men leest dus *vermoorde*.

bij *ie*, *i*'j, *jow*: *-ten*, *-den* of *-en* (2e persoon v.t. enkelvoud)

Het sterke werkwoord heeft een bijzondere uitgang *-e* aan het eind van de stam in de eerste en derde pers. enk. van de verleden tijd, als die op een *d* eindigt. Die *-e* kan men indirect horen in de uitspraak *beu-d-em* 'bood hem', *beu-d-ok* 'bood ook' e.d. Terwijl in het normale geval aan het wordeinde een *t* klinkt kan de *d* hier alleen maar verklaard worden als we aannemen dat het eigenlijk om de vorm *beude* gaat, waarvan de *-e* niet uitgesproken en dus ook niet gehoord wordt door de invloed van de volgende klinker, dus die van *-em* resp. *ok* in de voorbeelden. Dorpen met die *d*-uitspraak zijn op de kaart weergegeven met het symbool van de stip in een rondje. In de dorpen die op de kaart met een driehoekje zijn aangegeven hoort men die *-e* zelf ook, dus in bijv. *ik/hij'j beude* 'ik/hij bood'. De slot-*e* hoort men alleen als er een medeklinker volgt of als het woord los wordt uitgesproken.

Inleiding

Bekijk: *ie/i'j fietsten* 'jij fietste', *ie/i'j leerden* 'jij leerde', vormen van regelmatige, zogeheten zwakke werkwoorden en *ie/i'j beten*, een vorm van het sterke werkwoord *bieten* 'bijten'. Bij de omgekeerde volgorde treedt de slot-*n* niet op: *fietste ie* 'fietste jij', *leerde ie* 'leerde jij'. Bij de sterke werkwoorden treedt *-en* dan in z'n geheel niet op, vgl. *beet ie* 'beet jij'. Bij *jow* treden *-ten* en *-den* daarentegen wel op en blijft de *-en* in alle gevallen bewaard, vgl. *jow fietsten* 'u fietste', *jow beten* 'u beet' met daarnaast *fietsten jow*, *beten jow*. Regelmatige werkwoorden hebben in geval van *jow* altijd *-ten* of *-den*, net als in het Nederlands. Maar bij sterke werkwoorden volgt *-en* op de stam.

Opm. 1. De uitgang *-ede* gebruikt men in *ie luudden* 'jij luidde' e.d. niet. Soms wordt hij gebruikt in de omgekeerde volgorde: *ludede ie*. Toch wordt meestal *luudde ie* geschreven. Vormen als *ie krabbeden* 'jij krabde' en *krabbede ie* 'krabde jij', dus met *-ede* na *b*, komen regelmatig voor.

Opm. 2. De *d* in gevallen als *streed ie* 'streed je', *beud ie* 'bood je' wordt meestal niet als *t* gezegd maar als *d*. Soms doet zich zelfs een slot *-e* voor na de *d*.

Opm. 3. Voor werkwoorden als *belanen* 'belanden', *branen* 'branden' en *vermoren* 'vermoorden' geldt hetzelfde als wat bij de eerste persoon aangegeven is. De v.t.-vormen krijgen één *d*.

bij *hi'j*, *zi'j*, et. *-te*, *-de*, *-ede* of geen uitgang (3e persoon v.t. enkelvoud)

Bekijk: *hi'j/zi'j/et fietste* 'hij/zij/het fietste', *hi'j/zi'j/et leerde* 'hij/zij/het leerde', *hi'j/zi'j/et ludede/luudde* 'hij/zij/het luidde', *hi'j/zi'j/et krabbede* 'hij/zij/het krabde', et *regende* 'het regende', *hi'j/zi'j/et beet* 'hij/zij/het beet', met daarnaast *fietste hi'j/zi'j/et* 'fietste hij/zij/het', *ludede/luudde hi'j/zi'j/et* 'luidde hij/zij/het', *krabbede hi'j/zi'j/et* 'krabde hij/zij/het', *beet hi'j/zi'j/et* 'beet hij/zij/het'.

Regelmatige werkwoorden krijgen altijd *-te* of *-de*, net zoals in het Nederlands. Na *d*, *b* treedt *-de* of *-ede* op, na *b* verplicht, na *d* niet

verplicht. Bij sterke werkwoorden treedt geen uitgang op (maar zie opm. 1).

Opm. 1. In enkele dorpen gebruiken sommige sprekers in de verleden tijd van het sterke werkwoord een slot-*e*. Een enkele maal vindt men die ook in de geschreven taal.

Opm. 2. Voor werkwoorden als *belanen* 'belanden', *branen* 'branden' en *vermoren* 'vermoorden' ziet men hetzelfde als wat bij de eerste persoon aangegeven is. De v.t.-vormen hebben maar één *d*.

bij *wi'j*, *jim*, *zi'j*: *-ten*, *-den* of *-en* (1e, 2e en 3e persoon v.t. meervoud)

Bekijk: *wi'j/jim/zi'j fietsten* 'wij/jullie/zij fietsten', *wi'j/jim/zi'j woonden* 'wij/jullie/zij woonden', *wi'j/jim/zi'j luidden* 'wij/jullie/zij luidden', *wi'j/jim/zi'j beten* 'wij/jullie/zij beten'. In de omgekeerde volgorde verandert er niets, vgl. *fietsten wi'j* 'fietsten wij', *woonden jim* 'woonden jullie', *beten zi'j* 'beten zij'.

Regelmatige werkwoorden krijgen altijd *-ten* of *-den*, net zoals in het Nederlands. Bij sterke werkwoorden volgt *-en* op de stam.

Opm. 1. Voor werkwoorden als *belanen* 'belanden', *branen* 'branden' en *vermoren* 'vermoorden' geldt hetzelfde als wat bij de eerste persoon enkelvoud aangegeven is. In de verleden tijd ziet men dus één *d* geschreven.

Opm. 2. Niet zelden komt na *b* toch *-eden* voor, vgl. *ie/wi'j/jim/zi'j krabbeden*.

de gebiedende wijs

In de gebiedende wijs treedt geen uitgang op, behalve na *b* en *d*, dan gebruikt men *-e*. Vergelijk de volgende zinnen: *Loop disse keer mar naor schoele!* 'loop deze keer maar naar school', *Zeur toch niet zo!* 'zeur toch niet zo', tegenover *Biede mar een keer!* 'bid maar een keer' en *Hebbe et lef es!* 'heb het lef eens!'

Inleiding

het voltooid deelwoord

Bekijk de voltooid deelwoorden in de volgende zinnen: *Zij het fietst* 'zij heeft gefietst', *Ze is d'r an wend* 'ze is eraan gewend', *Ze het de klokke luded* 'ze heeft de klok geluid', *Zij het et straotien schrobbed* 'zij heeft het straatje geschrobd', *De hond het me beten* 'de hond heeft rne gebeten'.

De vorming van het voltooid deelwoord gaat als in het Nederlands (dus ook bij sterke werkwoorden als *bieten* 'bijten'), maar wordt niet voorgevoegd, en bij de zwakke werkwoorden volgt na *d*, *b* meestal de uitgang *-ed*.

Opm. Werkwoorden als *belanen* 'belanden', *branen* 'branden' en *vermoren* 'vermoorden' krijgen in de deelwoordvorm een slot-*d* en geen *-t*, omdat men bij 'langer maken' een *d* hoort. *Ze* krijgen natuurlijk niet *-ed* als uitgangsvorm, omdat ze zelf geen *d* bevatten. Vgl. *Waor is hi'j beland?* 'waar is hij beland?' Onjuist zou zijn: *...belaanded*.

het tegenwoordig deelwoord

Deze vorm laat heel vaak de uitgang *-de* zien, vgl. *Hi'j komt lopende* 'hij komt lopend', *Goelende kwam ze ihuus* 'huilend kwam ze thuis', *Et kiend gong zingende vot* 'het kind ging zingend weg'. De vorm met alleen *-d* komt daarnaast ook voor.

Opm. In voorspelbare gevallen verschijnt de slot-*e* niet, nl. als het syntactisch verband van bepaalde woordgroepen dat vraagt, vgl. *een zingend maegien* 'een zingend meisje'.

4.3.2. De 'rijtjes' van een aantal werkwoorden

Er zijn nogal wat werkwoorden die zodanig onregelmatig zijn dat de opsomming van alle vormen gewenst is. Zo'n beschrijving kan hier echter niet uitputtend zijn, reden waarom hierna een keuze volgt. De klisisvormen zoals die zich bij een aantal werkwoords-

stammen voordoen en die hiervoor zijn beschreven, worden in het volgende uiteraard niet herhaald.

Eerst volgt een rijtje van een regelmatig werkwoord, nl. van *praoten* 'praten'. Dan volgt een rijtje van een 'gewoon' sterk werkwoord, nl. *blieven* 'blijven'. Daarna komen de rijtjes van een aantal erg onregelmatige werkwoorden.

praoten (regelmatig werkwoord)

tegenw., verl. tijd:

ik praot(e), praotte

ie, i'j, jow praoten, praotten

hi'j/zi'j/et praot, praotte

wi'j/jim/zi'j praoten, praotten

tegenw. deelw.: *is praotend(e)*

voltooid deelw.: *het praot*

gebiedende wijs: *praot*

blieven (sterk werkwoord)

tegenw., verl. tijd:

ik blieve/blief, bleef

ie, i'j, jow blieven, bleven

hi'j/zi'j/et blift, bleef

wi'j/jim/zi'j blieven, bleven

tegenw. deelw.: *is blievend(e)*

voltooid deelw.: *is bleven*

gebiedende wijs: *blief*

onregelmatige werkwoorden:

doen

tegenw., verl. tijd:

ik doe, dee

ie, i'j, jow doen, deden

hi'j/zi'j/et dot, dee

wi'j/jim/zi'j doen/deden

tegenw. deelw.: *is doende*

volt. deelw.: *het daon*

gebiedende wijs: *doe*

gaon 'gaan'

tegenw., verl. tijd:

ik gao, gong

Inleiding

ie, i'j, jow gaon, gongen
hi 'j/zi 'j/et gaot/giet, gong
wi 'j/jim/zi 'j gaon, gongen
tegenwoordig deelw.: *is gaonde*
volt. deelw.: *is gaon*
gebiedende wijs: *gao*

hebben

tegenw., verl. tijd:
ik hebbel/heb, had(de)/har
ie, i'j, jow hebben, hadden
hi 'j/zi 'j/et het, hadde/had/har
wi 'j/jim/zi 'j hebben, hadden
tegenw. deelw.: *is hebbende*
volt. deelw.: *het had*
gebiedende wijs: *hebbe, heb*

kunnen

tegenw., verl. tijd:

ik kan, kon
ie, i'j, jow kun, konnen*
hi 'j/zi 'j/et kan, kon
wi 'j/jim/zi 'j kun, konnen*
tegenw. deelw.: *kunnende*
volt. deelw.: *het kund*
gebiedende wijs: n.v.t.
*Maar in de bijzinsvolgorde: *kunnen*, vgl.
...omdat *ie/i 'j/jow/wi 'j/jim/zi 'j kunnen*

wodden 'worden'

tegenw., verl. tijd:
ik wor(re), wodde
ie, i'j, jow wo 'n, wodden*
hi 'j/zi 'j/et wodt, wodde
wi 'j/jim/zi 'j wo 'n, wodden*
tegenw. deelwoord: *woddende*
voltooid deelwoord: *is wodden*
gebiedende wijs: *wor*
*Maar in de bijzinsvolgorde: *wodden*, vgl.
...omdat *ie/i 'j/jow/wi 'j/jim/zi 'j wodden*

wezen 'zijn'

tegenw., verl. tijd:
ik bin, was

ie, i'j, jow bin, weren*
hi 'j/zi 'j/et is, was
wi 'j/jim/zi 'j bin, weren*
tegenw. deelw.: *het west*
volt. deelw.: *het west*
gebiedende wijs: *wees*
*Maar in de bijzinsvolgorde: *binnen*, vgl.
...omdat *ie/i 'j/jow/wi 'j/jim/zi 'j binnen*

moeten

tegenw., verl. tijd:
ik moet, mos
ie/i 'j/jow moe 'n, mossen*
hi 'j/zi 'j/et is, was
wi 'j/jim/zi 'j moe 'n, mossen*
tegenw. deelw.: *moetende*
volt. deelw.: *het moeten*
gebiedende wijs: n.v.t.
*Maar in de bijzinsvolgorde: *moeten*, vgl.
...omdat *ie/i 'j/jow/wi 'j/jim/zi 'j moeten*

meugen/maggen 'mogen'

tegenw., verl. tijd:
ik mag, moch
ie, i'j, jow maggen/meugen, mochten
hi 'j/zi 'j/et mag, moch(t)
wi 'j/jim/zi 'j meugen/maggen, mochten
tegenw. deelw.: n.v.t.
voltooid deelw.: *het mocht*
gebiedende wijs: n.v.t.

slaon 'slaan'

tegenw., verl. tijd:
ik slao, sleug
ie, i'j, jow slaon, sleugen
hi 'j/zi 'j/et slat, sleug
wi 'j/jim/zi 'j slaon, sleugen
tegenw. deelw.: *slaonde*
volt. deelw.: *het sleugen*
gebiedende wijs: *slao*

zullen

tegenw., verl. tijd:
ik zal, zol
ie, i'j, jow zullen, zollen

Inleiding

hi'j/zi'j/let zal, zol
wi'j/jim/zi'j zullen
tegenw. deelw.: *zullende*
volt. deelw.: *het zuld*
gebiedende wijs: n.v.t.

zien

tegenw., verl. tijd:
ik zie, zag
ie, i'j, jow zien, zaggen
hi'j/zi'j/let zicht, zag
wi'j zien, zaggen
tegenw. deelw.: *ziend(e)*
volt. deelw.: *het zien*
gebiedende wijs: *zie*

4.3.3. De hoofdvormen van de sterke en andere onregelmatige werkwoorden

Van de sterke en onregelmatige werkwoorden worden hierna de hoofdvormen gegeven. Eerst komt het volle werkwoord in het Nederlands. Daarna komen achterevolgens:

1. de vorm van het volle werkwoord in het *Stellingwarfs*
2. de vorm van de eerste en tevens derde persoon van de verleden tijd enkelvoud
3. de meervoudsvorm van de verleden tijd, d.i. tevens de vorm van de tweede persoon enkelvoud in de verleden tijd
4. het voltooid deelwoord

Bestaat er geen Nederlandse vorm van het volle werkwoord, dan staat de vorm in het *Stellingwarfs* voorop. Als de vormen genoemd onder 3 en 4 gelijk zijn, dan worden ze in één keer genoemd. Over de uitgangen in de tegenwoordige en verleden tijd is in het voorgaande al voldoende meegedeeld. Bij heel wat werkwoorden in het *Stellingwarfs* wijkt in de 3e persoon t.t. enkelvoud (*hi'j/zi'j/let* 'hij, zij, het') de klinker van de stam af van die van het volle werkwoord. De vormen van de 3e persoon t.t. enkelvoud met die bijzonderheid of een andere opvallende

afwijking zijn ook in de lijst opgenomen, direkt na de vorm van het volle werkwoord. Als de afwijkende klinker in de schrijftaal heel weinig gebruikt wordt, is ook de vorm met de gewone klinker genoemd.

In sommige westelijke en zuidwestelijke dorpen wordt in geval van de genoemde klinkerwisseling in de t.t. de uitgang *-t* weggelaten. Zulke vormen zijn hierna niet opgesomd. Nogal wat andere varianten zijn ook weggelaten, in de tegenwoordige zowel als in de verleden tijd, dit om redenen van beperking.

Lijst van hoofdvormen van de sterke en onregelmatige werkwoorden

barsten - *basten* - *bastte* - *bastten* - *basten*
bederven - *bedarven* - *bedurf* - *bedurven*
bedriegen - *bedriezen* - *bedreug* - *bedreugen*
beduiden - *beduden* - *bedödt/bedudet* - *bedudedede/beduudde* - *beduudden* - *beduded/bedöd*
beginnen - *beginnen* - *begon* - *begonnen*
belijden - *belieden* - *belidt* - *beleed* - *beleden*
benijden - *benieden* - *beneed* - *beneden*
bergen - *bargen* - *burg* - *burgen*
bewegen - *bewegen* - *beweegt/bewegt/bewigt* - *beweug* - *beweugen*
bezwijken - *bezwieken* - *bezweek* - *bezweken*
bidden - *bidden* - *biddet* - *biddede/bidde* - *bidden/beden* - *bidded/beden*
bieden - *bieden* - *bödt* - *beud* - *beuden*
bijten - *bieten* - *bit* - *beet* - *beten*
binden - *bienen* - *bint* - *hun* - *bunnen*
blijken - *blieken* - *bleek* - *bleken*
blijven - *blieven* - *blijft* - *bleef* - *bleven*
blinken - *blinken* - *blonk* - *blonken*
bloeden - *bloeden* - *blodt/bloedet* - *bloedede/bloedde* - *bloedden* - *bloeded/blod*
braden - *braoden* - *braodet/bradt* - *braodde/braodede* - *braodden* - *braoden*
breken - *breken* - *brekt* - *brak/breuk* - *brakken/breuken* - *breuken*
brengen - *brenge*n - *brocht* (e) - *brochten* - *brocht*

Inleiding

broeden - <i>bruden - brudet/brödt - bruudde/brudede - bruudden - bruded</i>	kiezen - <i>kiezen - köst/kiest - keus - keuzen</i>
buigen - <i>bugen - beug - beugen</i>	kijken - <i>kieken - kikt - keek - keken</i>
denken - <i>daenken - docht(e) - dochten - docht</i>	kijven - <i>kieven - kieft/kift - keef - keven</i>
doen - <i>doen - dot - dee - deden - daon</i>	klimmen - <i>klimmen - kлом - kломmen</i>
dorsen - <i>dösken - döskte/döste - döskten/dösten - döskten/döskt/döst</i>	klinken - <i>klinken - klonk - klonken</i>
dragen - <i>dregen - dreug - dreugen</i>	knijpen - <i>kniepen - knipt - kneep - knepen</i>
drieten ('schijten') - <i>drit - dreet - dreten</i>	komen - <i>kommen - komt/komp - kwam - kwammen - kommen</i>
dringen - <i>dringen - drong - drongen</i>	kopen - <i>kopen - kocht - kocht(e) - kochten - kocht</i>
drinken - <i>drinken - dronk - dronken</i>	krijgen - <i>kriegen - krigt - kreeg - kregen</i>
drijven - <i>drieven - drift - dreef - dreven</i>	krimpen - <i>krimpen - kromp - krompen</i>
duiden - <i>duden - dödt/dudet - duudde/dudedede - duudden - duded/död</i>	kringen ('trekkende bewegingen maken een bep. kant op') - <i>kringen - krong - krongen</i>
duiken - <i>duken - deuk - deuken</i>	kruipen - <i>kroepen - kropt - kreup - kreupen</i>
dunken - <i>donken - mi'j, him donkt - mi'j, him docht(e) - docht</i>	kunnen - <i>kunnen - kan - kon - konnen - kund</i>
durven - <i>durven - durft/dust - durfde/dust(e) - durfden/dusten - durfd/dust</i>	laden - <i>laeden - laedet - laedde/laedede - laedden - laeden/laeded</i>
dwingen - <i>dwingen - dwong - dwongen</i>	laten - <i>laoten - lat - leut - leuten - laoten</i>
eten - <i>eten - et - at - atten - eten</i>	leggen - <i>leggen - legt/leit - legde - legd</i>
gaan - <i>gaon - gaot/giet - gong/ging - gongen/gingen - gaon</i>	lezen - <i>lezen - lest - leesde/las - leesden/lazzen - leesd/lezen</i>
gelden - <i>gellen - gul - gullen</i>	liegen - <i>liegen - liegt - leug - leugen</i>
genezen - <i>genezen - geneest/genist /genest - genas/geneesde - genazzen/geneesden - genezen</i>	liggen - <i>liggen - lag - laggen - legen</i>
genieten - <i>genieten - genöt/geniet - geneut - geneuten</i>	lijden - <i>lieden - lidt - leed/lee - leden</i>
geven - <i>geven - geft - gaf - gavven - geven</i>	lijken - <i>lieken - leek - leken</i>
gieten - <i>gieten - hi'j göt - geut - geuten</i>	lopen - <i>lopen - lopt - leup/luup - leupen/lupen - lopen</i>
glijden - <i>glieden - glidt - glee(d) - gleden</i>	luiden - <i>luden - lödt/ludet - luudde/ludedede - luudden - luded/löd</i>
glimmen - <i>glimmen - glom - glommen</i>	melken - <i>melken - mulk - mulken</i>
gluipen - <i>gloepen - gloept/glopt - gloepte - gloepten - gloept</i>	mengen - <i>mingen - mong - mongen</i>
gniezen ('licht grijnslachen') - <i>gniezen - gnist - gnees - gnezen</i>	merken - <i>marken - murk/markte - murken/markten - murken/markt</i>
graven - <i>greven - greeft/greft - greuf - greuven - greuven/greven</i>	meten - <i>meten - met - mat/meette - matten/meetten - meten</i>
grijpen - <i>griepen - gript - greep - grepen</i>	miegen ('urineren van dieren, grof in geval van mensen') - <i>miegen - migt - meeg - megen</i>
hangen - <i>hangen - hong - hongen</i>	mijden - <i>mieden - midt/miedet - miedde/miedede/meed - miedden/meden - meden</i>
hebben - <i>hebben - het - had(de) - hadden - had</i>	moeten - <i>moeten - mos - mossen - moeten</i>
helpen - <i>helpen - hulp - hulpen</i>	mogen - <i>meugen/maggen - mag - moch - mochten - mocht</i>
houden - <i>holen - hi'j hoolt - hul/hullen - hullen/holen</i>	nemen - <i>nemen - neemt - nam/neum - nammen/neumen - neumen</i>
jagen - <i>jaegen - jacht - jaegde/jachtte - jaegden/jachtten - jaegd/jacht</i>	onderwijzen - <i>onderwiezen - onderwiest/onderwist - onderwees - onderwezen</i>
	ontginnen - <i>ontginnen - ontgon - ontgonnen</i>
	ontraden - <i>ontraoden - ontradt - ont-</i>

Inleiding

raodde/ontraoddede/ontreud - ontraodden - ontraoden
prijzen - *priezen - prees - prezen*
raden - *raoden - radt - raodde/raoddede/reud - raodden - raoden*
rijden - *rieden - ridt - ree(d) - reden*
rijgen - *rieggen - riegt - reeg - regen*
rijzen - *riezen - rees - rezen*
roepen - *roepen - ropt - reup - reupen*
ruiken - *roeken - rokt - reuk - reuken*
scheiden - *scheiden - scheidet - scheidde/scheidede - scheidden - scheidten*
schelden - *schellen - schul - schullen*
schonken - *schinken - schonk - schonken*
schieten - *schieten - schöt - scheut - scheuten*
schijnen - *schienen - scheen - schenen*
schijten - *schieten - schit - scheidt - scheten*
schillen - *schellen - schelde/schul - schelden/schullen - scheld/schullen*
schrijven - *schrieven - schrift - schreef - schreven*
schrikken - *schrikken - schrok - schrokken*
schroeven - *schroeven - schroft - schreuf/schroefde - schreuen/schroefden - schreuen/schroefd*
schuiven - *schoeven - schoft - scheuf - scheuven*
slaen - *slaon - slat - sleug/sluug - sleugen/slugen - sleugen*
slapen - *slaopen - slapt - sleup/sluup - sleupen/slupen - slaopen*
slijpen - *sliepen - sleep - slepen*
slijten - *slieten - slit - sleet - sleten*
slinken - *slinken - slonk - slonken*
sluipen - *sloepen - slopt - sleup/sloepde - sleupen/sloepden - sleupen/sloept*
sluiten - *sluten - slöt - sleut - sleuten*
smelten - *smulten - smultte - smultten - smulten*
smijten - *smiten - smit - smeed - smeten*
snijden - *snieden - snidt - snee(d) - sneden*
snuiten - *snuten - snuut/snöt - sneut/snuutte - sneuten/snuutten - sneuten/snuut*
snuiven - *snoeven - snoft - sneuf - sneuven*
spijten - *spieten - spiet - speet - speten*
spinnen - *spinnen - spun - spinnen*
splijten - *splieten - spleet - splieten*
spreken - *spreken - sprekt - sprak - sprakken/spreuken - spreuken*
springen - *springen - sprong - sprongen*
staan - *staon - staot/stiet - ston - stonnen - staon*
steken - *stikken - stak/steuk - stakken/steuken - steuken*
stelen - *stelen - stal/steul - steulen*
sterven - *starven - sturf - sturven*
stijgen - *stiegen - stiegt/stigt - steeg - stegen*
stinken - *stinken - stonk - stonken*
stoten - *stoten/stotten - stoot/stot - stootte/stotte - stootten/stotten - stoten/stot*
strijden - *strieden - stridt - streed - streden*
strijken - *striecken - strikt - streek - streken*
stuiven - *stoeven - stoft - steuf - steuven*
treffen - *treffen - trof - troffen*
trekken - *trekken - trok - trokken*
vallen - *valen - vul - vullen - valen*
vangen - *vangen - vong - vongen*
vechten - *vechten - vocht - vochten*
verdwijnen - *verdwiene - verdween - verdwenen*
vergeten - *vergeten - verget - vergat - vergatten - vergeten*
verliezen - *verliezen - verlost/verliest - verleur - verleuren*
verwijten - *verwieten - verweet - verweten*
vinden - *vienen - vint - vun - vinnen*
vlechten - *vlechten - vlocht - vlochten*
vliegen - *vliegen - vligt - vleug - vleugen*
vouwen - *volen - voelde - volden - volen*
vragen - *vraogen - vragt - vreug/vruug - vreugen/vrugen - vraogd*
vreten - *vreten - vret - vrat - vratten - vreten*
vriezen - *vriezen - vröst - vreur - vreuren*
wassen ('reinigen') - *wasken - wusk/waskte - wusken/waskten - wusken/wasken/waskt*
wassen ('groeien') - *wassen - waste - wasten - wassen*
wegen - *wegen - weegt/wegt - weug - weugen*
wenken - *winken - wonk - wonken*
weten - *weten - wet - wus - wussen - weten*
wezen - *wezen - is - was - wesen - west*
wijken - *wieken - week - weken*
wijten - *wieten - weet - weten*
wijzen - *wiezen - wist - wees/weus - wezen*
willen - *willen - wol/wilde - wollen/wilden - wild*

Inleiding

winden - wienen - wint - wun - wunnen
winnen - winnen - wun - wunnen
worden - wodden - wodt - wodde - wodden
wrijven - wrieven - wriift - wreef - wreven
wringen - wringen - wrong - wrongen
zeggen - zeggen - zee - zeden - zegd
zenden - alleen in *verzunnen* 'verzonden'
zien - zien - zicht - zag - zaggen - zien
zingen - zingen - zong - zongen
zinken - zinken - zonk - zonken
zitten - zitten - zat - zatten - zeten
zoeken - zuken - zocht - zocht/zochte - zochten - zocht
zuigen - zoegen - zocht - zeug - zeugen
zuipen - zoepen - zopt - zeup - zeupen
zullen - zullen - zal - zol - zollen - zuld
zwellen - zwellen - zwölde - zwölden - zwöld/(op)zwellen
zwemmen - zwemmen - zwom - zwommen
zwerfen - zwarven - zwurf - zwurven
zweiten - zwieten - zwiette - zwietten - zwiet/zwieten
zwingen - zwiegen - zwiegt/zwigt - zweeg - zwegen

5. Literatuur over taalkundige bijzonderheden van het *Stellingwarfs*

De lijst hieronder bevat titels van soms meer, soms minder specialistische publikaties waarin men meer kan vinden over een aantal taalkundige aspecten. Met gebruikmaking van de genoemde literatuur kan de lezer zich verder verdiepen in een aantal klank-, woordvorm- en syntactische aspecten van het *Stellingwarfs*. Het gaat om verbijzonderingen, achtergronden, uitvoeriger beschrijvingen van deelaspekten en/of de relatie met de taaltheorie. Heel veel bijzonderheden van het *Stellingwarfs* zijn in de loop der tijd gepubliceerd in het tijdschrift *De Ovend*, vooral in de rubrieken 'Et Stellingwarfs Woordeboek', 'Grammatika veur elkeniene' en 'Oonze tael, oonze zorg'.

Bergveld, H.J.,
De Stellingwerfers en hun dialect. Assen, 1949.

Bloemhoff, H.,
Enkele volgordeverschijnselen in het Stellingwerfs in verband met V-raising. Doctoraalscriptie RU Groningen, 1977 (over zinsbouwaspecten)
'Heranalyse van een Stellingwerfer oppervlaktestructuur', in Århammar, N. en T. Hoekema, *Scripta Frisica. Tinkbondel foar Arne Spenter*. Groningen, 1979 (over zinsbouwaspecten)
'Een geval van klinkerwisseling in het Stellingwerfs', in: Janssen, Th. en N.F. Streekstra (red.), *Grenzen en domeinen in de grammatica van het Nederlands*. Groningen, 1980 (over klank- en woordvormaspecten)
'Stellingwerfse /g/ in anlaut: relict, eigen ontwikkeling of ontlening?', in: *Tabu* 11 (1981) (over klankaspecten)
'Stellingwerfse diftongen contra Natuurlijke Generatieve Fonologie', in Århammar, N.R. e.a. (red.), *Miscellanea Frisica, in nije bondel Fryske stúdzjes*. Assen, 1984 (over klankaspecten)
'Rimpels door "reenfels"', in: Hoppenbrouwers, C.A.J. e.a. (eds.), *Proeven van Taalwetenschap. Ter gelegenheid van het emeritaat van Albert Sassen* (= *Tabu* 16 nr. 2). Groningen, 1986 (over klankaspecten)
Fonologie en morfologie van het Stellingwerfs: een toetsing van de natuurlijke generatieve fonologie. Nedersaksische Studies 15. Diss. Groningen, 1991 (over klank- en woordvormaspecten)
'De interactie van fonologie en syntaxis in het Stellingwerfs', in: Booij, G.E. en J. van Marle, *Dialectfonologie*. Amsterdam, 1994 (over klank- en zinsbouwaspecten)
Hoe schrijf je 't Stellingwerfs? Spelling en overzicht van vormen. Berkoop/Oldeberkoop, 1999 (over spelling, klank- en woordvormaspecten).
Taal in stad en land. Stellingwerfs. Den Haag, 2002 (klank- en woordvormaspecten, syntactische aspecten)
'Hoe hoor je Stellingwerfs en Drents?', in Veronique De Tier en Reinhild Vandeckerckhove, *Het Dialectenboek 7. Aan taal herkend. Het bewustzijn van dialectverschil*. Groesbeek, 2003 (over klankaspecten)

Inleiding

Bloemhoff, S.A.,
'De vaktael van de k rvevlechter (strovelechter) en van de bi'jker of iemker', in: Bloemhoff, S.A., K.S. Gerritsen en P. de Vries, *Et hunnigt goed. Negentig jaor Iemkersverieninge Oost-Stellingwarf e.o.* Oosterwoolde, 1988
Klokkestoelen van Stellingwarf in woord en beeld. Oosterwoolde, 1988

Sassen, A.,
Het Drents van Ruinen. Diss. Groningen, 1953 (over klank- en vormverschijnselen)

Zwart, C-J.W.,
'A Note on Verb clusters in the Stellingwerfs dialect', in: *Linguistics in the Netherlands* 1995 (over zinsbouwverschijnselen)

6. Uit de geschiedenis van het *Stellingwarfs Woordeboek*

Vanaf 1968 kwam ik langzamerhand tot het inzicht dat voor het bewaren en voor het in levend gebruik laten bestaan van het *Stellingwarfs* heel veel nodig zou zijn, zeker ook een goed basiswoordenboek. In die tijd waren geen lexikale beschrijvingen bekend, al bleek mij al snel dat H.J. Bergveld enkele lijsten in typoscript had nagelaten, waarover ik naderhand van de familie Bergveld mocht beschikken. Ook raakte ik bekend met woordmateriaal van de eerdere verzamelaar H.J. Das. Van zijn hand bleek er een verzameling te worden bewaard op het Meertens Instituut in Amsterdam. Ook leerde ik een lijst kennen die J.H. Popping al ver voor de oorlog in 'zijn' krant, *De Ooststellingwerfer*, had gepubliceerd. Toen ik mijn burgerdiensttijd voor Defensie verrichtte in het Kamp voor erkende gewetensbewaarden militaire dienst te Vledder, noteerde ik al oude woorden en uitdrukkingen, eerst in *Ni'jberkoop*, en later ook in *Noordwoolde* en *Berkoop*. Dat gebeurde in eerste instantie zelfs in het kader van een taalwetenschappelijk tewerkstellingsproject, dat mede op suggestie van de toenmalige

burgemeester van *Oost-Stellingwarf*, dr. T.H. Oosterwijk, door dr. H. Entjes van het Nedersaksisch Instituut vanuit 'Kamp Vledder' op touw was gezet. Dat was in 1969. Later zou Entjes als hoogleraar Nedersaksische taal- en letterkunde Prof. dr. K.H. Heeroma opvolgen, en op zijn beurt werd Entjes in 1984 opgevolgd door Prof. dr. H. Niebaum, de huidige hoogleraar Nedersaksische taal- en letterkunde.

De contacten die ik in 1969 en later met Entjes in Groningen had, zijn uitermate belangrijk geweest. Hij wist de interesse bij mij te wekken voor een wetenschappelijke benadering van het *Stellingwarfs*. Daarin was ik van nature wel geïnteresseerd, maar mijn studie in de Nederlandse taal- en letterkunde aan de Rijksuniversiteit Groningen moest nog beginnen. Er ontstond met Entjes een zodanige band dat er inhoudelijk uitstekend kon worden gekommuniceerd. De band met Defensie echter bleek minder solide. Er kwam uiteindelijk geen overeenstemming over de financiering en daarom moest het projekt na enkele maanden worden gestopt. Niettemin was er een kleine maar belangrijke basis gelegd. Er ontstond inzicht in de klankstructuur en de woordvoorraad, vooral doordat Entjes had geadviseerd het materiaal in Albert Sassen's proefschrift, *Het Drents van Ruinen*, als basis te nemen voor mijn afvraging. Dat afvragen deed ik vooral in de dorpen *Berkoop*, *Ni'jberkoop*, *Noordwoolde* en *Buil*. Doordat Sassen's materiaal vaak oudere woorden bevatte, of misschien moet ik zeggen: woorden die in mijn ogen nogal oud leken, had ik bijzondere aandacht voor de aan- of afwezigheid daarvan in het *Stellingwarfs* en voor hun juiste betekenis. De uitspraak was eveneens van belang, niet alleen omdat goede notatie vereist was maar ook omdat door vergelijking meer zicht kon worden verkregen op de positie van het *Stellingwarfs* tussen Drents en Fries en op de gevarieerdheid van het *Stellingwarfs* binnen de eigen regio. Mijn eerste bevindingen op lexikaal gebied verschenen in het maandblad *De Dreijer*, het dorpsblad van *Berkoop* en *Ni'jberkoop*, van 1970 tot 1973. Dat gebeur-

Inleiding

de o.m. op basis van het materiaal dat ik in de Vledder-tijd had verkregen. Geheel in de lijn van wat ik inhoudelijk meekreeg van het Nedersaksisch Instituut, gaf ik vaak de woorden in voorbeeldzinnen. In zinnen immers, dus in de natuurlijke talige kontekst, worden betekenis en gebruik van woorden het best geïllustreerd.

Nadat mijn Vledderse periode was afgelopen in het vroege voorjaar van 1971 en ik mijn studie Nederlands aan de Rijksuniversiteit te Groningen in september van dat jaar was begonnen, volgde een periode waarbij ik als initiator betrokken was bij de aanloop tot de oprichting van de *Stellingwarver Schrieversronte*, de streektaalinstelling die inmiddels een zeer belangrijke plaats in de Stellingwerfse regio is gaan innemen. Tijdens de oprichting in april 1972 heb ik als (mede-) initiator een aantal aandachtsvelden geformuleerd, waaronder een eerste plan voor een *Stellingwarfs Woordeboek*.

Langzamerhand kreeg ik, door eigen studie en eigen waarnemingen, doordat ik op verschijnselen geattendeerd werd en door het schrijven van bescheiden publikaties over het *Stellingwarfs* meer inzicht in de structurele en incidentele verschillen binnen het *Stellingwarfs*. Over woorden, klanken, vormen en zinsbouwverschijnselen, ook in verband met die lokale verschillen, zou ik naderhand in bijna elk nummer van het tijdschrift *De Ovend* gaan publiceren. Mijn publikaties leverden steeds als bijkomend voordeel reacties van lezers op waarin aanvullingen werden gemeld. Zeker wanneer ik gerichte vragen stelde, leverde dat vaak veel extra materiaal op.

Een goed *Stellingwarfs Woordeboek* kon natuurlijk niet geschreven worden op grond van één idiolekt of één *Stellingwarfs* dialect, bijv. het *Stellingwarfs* van *Ni'jberkoop*: mijn idioom, dat van mijn familie, van burens en andere bevroegde dorpsgenoten. Ook zou het niet kunnen worden gemaakt op basis van het geschreven *Stellingwarfs* van slechts één of enkele schrijvers. In het verband van de

streektaalorganisatie en -beweging *Stellingwarver Schrieversronte* (naderhand en tot op heden een stichting) werd verder nagedacht over een *Stellingwarfs Woordeboek*. Zo zijn er gesprekken geweest in een groepje kenners en geïnteresseerden over de vraag hoe zo'n woordenboek er uit zou moeten zien, wat de structuur zou kunnen zijn en met name welke variant(en) van het *Stellingwarfs* beschreven zouden moeten worden. Deze groep van kenners, bestaande uit R.J. Oosterhof, J. Wiebenga, J. Haveman, C. Bouwer en mijzelf, geadviseerd door Prof. Entjes, vond dat niet zou kunnen worden volstaan met het *Stellingwarfs* van één of enkele plaatsen, zoals *Oolde-* en *Ni'jberkoop* of met een in die tijd nogal eens genoemd alternatief, het *Stellingwarfs* van *Wolvege* en *Oosterwoolde* samen. Daarvoor werd de regionale verscheidenheid te kompleks geacht. Het groepje zou verdere plannen moeten ontwikkelen. De initiatieven die nodig waren kwamen echter niet goed van de grond. Niettemin is de basisgedachte, nl. dat het woordenboek niet op basis van het *Stellingwarfs* van enkele plaatsen zou moeten worden geschreven maar representatief zou moeten zijn voor het hele gebied, van groot belang geweest voor de verdere ontwikkelingen en voor het huidige resultaat. Bij verdere studie, het verzamelen van het materiaal en de uitwerking bleek namelijk steeds dat er een sterke eenheid was in klank- en woordstructuur maar ook dat er zich aanzienlijke structuurverschillen voordeden, die niet tot hun recht hadden kunnen komen wanneer voor het *Stellingwarfs* van maar enkele dorpen was gekozen. Het is misschien goed er hier nog eens op te wijzen dat de inzichten die we vandaag de dag over het *Stellingwarfs* hebben, waarschijnlijk niet zo geweest zouden zijn als indertijd niet voor een brede dialectgeografische aanpak was gepleit en daartoe uiteindelijk was besloten.

Al kwamen er in de periode van 1972 tot 1974 geen structurele activiteiten van de grond voor het woordenboek, wel rijpten de ideeën, zowel buiten als binnen het verband

Plaats: *O'f.*

schellen

9611

Kunt u een zin maken met schellen = 1 schillen 2 ondiep
ploegen 3 bellen

1 *vroeger zee'f mien Heit segen mi'j, da' knies
no' dikke schellen mos.*

2 *De veurmessies van de ploeg, mossen de
dong er onderschellen.*

3 *As' een middag kommen willen, moe'j
eerst even schellen.*

Olaf Klaf

Plaats:

Stell. 4109

Kunt U een zin hoele maken met hoele =
schil bijv. van peulvruchten?

mi'j zeggen kumle.

*Wat bin' die kumlen van de grune
boonties soektaoi.*

Juiste betekenis:

*het om kalsel waar de boonties
in zitten.*

Voorbeelden van ingevulde vragenfiches uit de woordenboekgroepen van *Donkerbroek* (boven) resp. *Oolde- en Nijlaemer* (onder)

Plaats: Steej - of/oet/rafeln

8716

Kunt u een zin maken met ofrafeln = uithalen van gebreid

^{spu!}
Wie trui raffelt mak quon we
ofbreiden, dan maekin we d'r wat
eers van. Ok wel ofrafelen, soms
uitrafelen.

en met: oetrafeln = uitrafelen

die trui raffelt mak.

As de mouwe leepot is bi' de polse
rej wel; dan meugen we wel es wat
an doen; die begint zo te raffelen -
die trui woot schodderig.

gloep

gloep (z)

3323.

op de gloep stam. (verb.).

stam altijd te lozen.

staat, alhid opcaachte de qudivine
te gluwweg, . gluwsky. (1 per, 12 en)
bi' gloepu d'r tusken den.

Et moet d'r te gloeps een busken den.

(zo d'r w
een bi' tusken
den)

in de li' te, in de gloep;
dan stouj' een op te wend.

Een ingevulde vragenfiche met materiaal uit de langlopende, aanvullende mondelinge enquête in *Steggerde* (boven) en een met registratie van materiaal uit de vaste, centrale testgroep in *Nijberkoop* (onder)

Inleiding

van het bestuur van de *Stellingwarver Schrieversronte*, waarvan ik indertijd voorzitter was.

Een belangrijke stap vooruit kon worden gemaakt in 1974, door een royaal aanbod van Prof. Entjes. Inmiddels studeerde ik Nederlands aan de Rijksuniversiteit Groningen, en in dat jaar stelde hij mij bij het Nedersaksisch Instituut aan in de functie van student-assistent. Het gehele assistentschap werd besteed aan wat inmiddels het *Projekt Stellingwarfs Woordeboek* was gaan heten. Het ging in eerste instantie om twee dagdelen, later kwamen daar nog drie dagdelen bij dankzij de medewerking van het Fries Instituut. Op aanwijzingen van Entjes begon ik het werk van de eerdere, door het vooral oostelijk-Stellingwerfse lezerspubliek zeer gewaardeerde schrijver en vastlegger van het *Stellingwarfs H.J. Bergveld* te excerpteren. Het ging met name om de door mij verzorgde uitgaven van zijn werk in *De Oolde Pook* (1971) en *Klaeterjaegers* (1976). Bovendien had ik van de familie Bergveld de beschikking gekregen over materiaal dat Bergveld eerder bijeen had gebracht voor een woordenlijst of woordenboek. Dit vulde ik aan met materiaal dat ik in de loop der tijd kreeg door eigen waarnemingen in beide *Stellingwarven*. Meer en meer echter drong zich het idee op dat het voor het verkrijgen van representatief materiaal belangrijk zou zijn om naar het Drentse voorbeeld te gaan werken. Op die manier zou er beter zicht kunnen worden verkregen op de regionale verscheidenheid binnen de *Stellingwarven*.

Aan het Nedersaksisch Instituut liep inmiddels al een kleine vijf jaar het grote projekt *Drents Woordenboek*, met als uitvoerder dr. G. H. Kocks. Verreweg de meeste gegevens voor dat woordenboek werden verzameld in maandelijkse bijeenkomsten van informanten in zo'n honderd Drentse dorpen en steden. Eén persoon van elke informantengroep fungeerde als kontaktpersoon. Op gezette tijden organiseerde en bezocht dr. Kocks regionale bijeenkomsten om zijn *mitwarkers* van instructies en informatie te voorzien, om de contacten

te onderhouden en om iets van de resultaten te tonen. Met datzelfde doel riep het Nedersaksisch Instituut een kontaktorgaan in het leven, het *Drents Woordenboek Medewerkerscontact*.

Prof. Entjes, dr. Kocks, mijn mede-bestuursleden van de *Stellingwarver Schrieversronte* en niet in de laatste plaats ikzelf vonden het een goed en voor de hand liggend idee om ook in *Stellingwarf* met een fijn netwerk van informantengroepen te gaan werken, met het doel de geografische verschillen in de Stellingwerfse regio vast te stellen en in het *Stellingwarfs Woordeboek* tot uitdrukking te brengen. Dankzij Prof. Entjes en zijn medewerkers kon ik de Drentse kaartjes met vragen, oftewel 'vragenfiches', gaan gebruiken. Dat wil zeggen, ik kon ze kopiëren, ze door het instituut laten vermenigvuldigen en naar informantengroepen laten sturen. In de zomer van 1975 zette ik, met hulp van verschillende personen binnen en rond de *Stellingwarver Schrieversronte*, in een groot aantal dorpen informantengroepen op. Deze groepen varieerden in grootte van drie tot vijf personen, ja soms zelfs meer, zoals de tienkoppige groep van *De Fochtel*. Ik bezocht de groepen toen, en ook naderhand nog wel, om ze te instrueren en om de talige achtergronden te leren kennen. De informanten werden geselecteerd met als belangrijkste criterium dat ze de lagere schoolleeftijd in het desbetreffende dorp hadden meegemaakt. Als dat niet zo was maar 'dialectvastheid' absoluut aanwezig werd geacht, kon men toch meewerken. Wel werd gevraagd om in zulke gevallen, wanneer men dacht dat iemand iets inbracht 'uit een ander dorp of uit een andere omgeving', dat ook te noteren. De aangezochte personen zouden de maandelijkse bijeenkomsten en het daarin overleg voeren en invullen van de *briefjes* (vragenfiches) al snel interessant, nuttig en gezellig gaan vinden. Dat bleek onder meer ook uit de opkomst en inbreng op de *woordeboeksoeveningen* die op gezette tijden voor en met de informanten werden gehouden. De groepen werden bijna alle per dorp opgericht. Het ging om de volgende plaatsen:

Inleiding

Oosterwoolde, De Haule, Langedieke, Donkerbroek, Makkinge, Berkoop, Ni'jberkoop, Else, De Fochtel, Buil, Noordwoolde, Steggerde, De Hoeve, Peperge-De Blesse, Blesdieke, Hooltpae, Ni'jhooltpae, Der Izzerd samen met *Oolde- en Ni'jhoolt-woolde, Wolvege, Oolde- en Ni'jlaemer, Ni'jtriene, Scharpenzeel, Munnikeburen, Spange* en *De Langelille*.

Het laatstgenoemde dorp viel weldra af en na enige jaren gebeurde dat ook met *Buil, Noordwoolde* en *Steggerde*. De informanten in die dorpen hadden blijvende, directe ondersteuning nodig. Omdat bovendien van deze dorpen de indruk bestond dat er nogal idiomatisch *Stellingwarfs* werd gesproken, ging Sietske Bloemhoff van de *Stichting Stellingwarver Schrieversronte* vanaf 1983 maandelijks het niet-afgevraagde materiaal in deze dorpen mondeling afvragen, en bij tijd en wijle deed zij dat ook in de buurtschap *De Miente*, nabij *Noordwoolde*. Ook kon nu meer zekerheid worden verkregen over de uitspraak in de genoemde woonkernen en over de betrouwbaarheid in andere opzichten. De centrale ligging van deze dorpen was van belang voor de representativiteit van het woordenboek.

In de behoefte aan een representatieve spreiding van informantengroepen werd met het vormen van groepen in bijna alle dorpen in aanzienlijke mate voorzien. Daar komt nog bij dat ook het afwijkende *Westhoekers* door twee vaste informantengroepen opgegeven is, nl. steeds door die van het dorp *Spange* en vaak ook door die van *Scharpenzeel*. In het laatstgenoemde dorp wordt naar verhouding het typische *Westhoekers* door minder mensen gesproken. In het noordoostelijke deel van *Oost-Stellingwarf* zijn in de vanouds Friestalige plaatsen *Haulerwiek* en *Waske-meer* geen informantengroepen opgezet, zuidelijk van de historische taalgrens, nl. in *Donkerbroek* en *De Haule*, uiteraard wel.

De samenstelling van de informantengroepen uit drie, vier of zelfs meer personen voldoet aan de dialektologische eis van representativiteit. Dat wil zeggen, de woorden en hun verbindingsmogelijkheden per

dorp mogen als voldoende afgevraagd worden beschouwd indien drie of meer informanten zijn geraadpleegd. Daaruit mag niet worden afgeleid dat elke opgave door de hele informantengroep moet worden onderschreven. Ook opgaven van een of twee personen zijn in dit woordenboek verwerkt, als de taalvastheid van de informant vaststond.

Vanaf de aanvang van het project in 1975 heb ik het Drentse enquêtemateriaal maandelijks uitgeprobeerd in de woordenboekgroep van mijn geboortedorp *Ni'jberkoop*. Naar aanleiding daarvan is na verloop van tijd besloten om het Drentse vragenmateriaal bij te stellen en waar nodig te vervangen door andere vragen. Drents materiaal dat niet van toepassing bleek werd weggelaten, en in geval van twijfel werd het gereduceerd tot een zeer korte vraag naar het eventuele voorkomen en naar een voorbeeldzin. De open plekken die zo in de enquête ontstonden, werden opgevuld met vragen over bijzondere Stellingwerfse woorden die ik met name in nagelaten materiaal van H.J. Bergveld had gevonden. Vooral ook werden woorden ingevoegd die in de Drentse enquête binnen de reeks *A - brink* vielen. De Stellingwerfse enquête ging, zoals eerder al vermeld, van start toen de Drentse al tot *brink* was gekomen. Om toch ongeveer gelijktijdig met de Drentse enquête uit te kunnen komen, moest de reeks *A - brink* worden 'ingehaald' door invlechting van woorden uit die reeks in de lopende enquête. Vanaf het voorjaar van 1976 gingen uitgeteste, bijgestelde en aangevulde vragen naar de informanten in *Stellingwarf*. Vanaf december 1982 gebeurde het verzenden van de vragen en het ontvangen en in fichekasten plaatsen in het kantoor van de *Stichting Stellingwarver Schrieversronte* in de *Meulehoeve* in *Oosterwoolde*. Om financiële en organisatorische redenen was Groningen als basis problematisch geworden. Daarom verhuisde de gehele materiaalverzameling naar het kantoor van de Stellingwerfse streektaalbeweging. Doordat mijn student-assistent-schap in het najaar van 1978 eindigde, was

Inleiding

het exciperen stil komen te liggen. Op mijn aanwijzingen en onder toezicht van de toenmalige *heufdmitwarker* van de Stichting (en huidige directeur) Pieter Jonker ging een aantal administratieve medewerkers verder met het exciperen van teksten in het *Stellingwarfs*, in het kader van wat wij het literatuuronderzoek noemden. Het betrof de heren R. Sloot, E. de Boer, E. Hoekstra, Th. Oosterhof en H. de Vries, en de dames M. Laamers en J. Haveman. De belangrijkste teksten die door deze administratieve krachten of door mijzelf werden geëxcerpeerd vindt men gekategoriseerd aangegeven bij de *Aanwijzingen voor het gebruik*, nl. onder de afkortingen van de auteursnamen (zie pag. 60). Bovendien maakten de administratieve krachten een naslagapparaat zodanig dat we na konden gaan op welke fiches welke woorden waren afgevraagd. Daardoor konden we gemakkelijker per woord vinden wat de informanten hadden geantwoord.

Vanaf 1986 maakte ik ten behoeve van de *Stellingwarver Schrieversronte* een aantal versies van een projektbeschrijving en planning voor de redigeerfase, de beslissende fase voor het projekt. De geproduceerde voorstellen werden voor commentaar voorgelegd aan Prof. dr. H. Niebaum en dr. J. van der Kooi van het Nedersaksisch Instituut. Om het voorgestelde model aan de praktijk te toetsen schreef ik een twaalfstal proefartikelen, zodat beide beoordelaren beter zicht konden krijgen op wat ons bij verwezenlijking van de plannen te wachten zou staan. Waar nodig zouden ook andere deskundigen, besturen van fondsen en vertegenwoordigers van overheden naar dit materiaal kunnen kijken. De proefartikelen zijn naderhand meer dan eens voorgelegd ter illustratie en beoordeling. Ook de tijdsplanning is meer dan eens onderwerp van gesprek en controle geweest. In 1990 deed dr. A. Moerdijk, verbonden aan het Instituut voor Nederlandse Lexicologie, samen met mij een test om na te gaan of inderdaad het voorgestelde tempo van verwerking van fiches tot artikelen realistisch was.

Behalve mijn persoon heeft ook Pieter Jonker vanaf 1986 de nodige tijd en energie gestoken in het verwerken van commentaar bij de projektbeschrijving en de financiële paragraaf daarbij, het aanspreken van fondsen en het schrijven en toelichten van subsidieaanvragen. Daarnaast hebben we de noodzakelijke automatisering opgestart. John Bilstra bleek de aangewezen persoon om ons te helpen, bijv. met een tekenprogramma, waarmee in 1988-1989 een goed fonetisch schrift tot stand kon komen dat ook op het beeldscherm te zien was. Dat was voor die tijd een opmerkelijk resultaat waar anderen jaloers op konden zijn. Gedurende de hele redigeer- en produktiefase heeft John Bilstra met raad en daad geholpen, met name bij de omzetting van letters uit de database naar het opmaakprogramma.

In de periode 1986-1991 werd de redigeerfase van het projekt dus voorbereid, en werden dikwijls met de nodige moeite en bij tijd en wijle ook teleurstellingen de besturen van een aantal fondsen en ook de overheden die de *Stellingwarver Schrieversronte* subsidieerden, bereid gevonden om de uitvoering van het plan voor een bepaald deel te financieren. Intussen was het afvragen met behulp van de fiches steeds doorgegaan. Voor het Drentse projekt was men in de tweede helft van de jaren tachtig versneld gaan afvragen met behulp van lijsten met vereenvoudigde vragen. In ons projekt werd die aanpak niet gevolgd. Niet eerder rondgestuurd maar interessant materiaal werd nog steeds 'tussen Drentse kaartjes door' afgevraagd. De Drentse vragen nl. werden nog steeds elke maand 'uitgedund' door een test in de woordenboekgroep van *Ni'jberkoop*. Dat testen, dus de Drentse vragen doornemen en alles wat opgegeven werd op de fiches noteren, was inmiddels in mei 1985 van mij overgenomen door Sietske Bloemhoff, (mede-)heufdmitwarkster bij de *Stellingwarver Schrieversronte*. Drents materiaal dat in die woordenboekgroep niet van toepassing was gebleken, bleef ik vervangen door ander materiaal (zie hierboven). In de

Inleiding

zomer van 1991 tenslotte werd de grote enquête afgerond.

In diezelfde zomer kon het redigeren beginnen. Naderhand werden, om aanvullingen te verkrijgen die bij de uitwerking gewenst bleken, nog aanvullende vragenlijsten naar bereidwillige informanten gestuurd. Sietske Bloemhoff bleef nog lange tijd het materiaal aanvullen vanuit 'haar' informantengroepen in *Buil, De Miente, Noordwoolde en Steggerde*. In deze groepen deed zij ook navraag over materiaal waarover bij het redigeren onzekerheid bestond. Bovendien kon ik van het door haar verzamelde materiaal voor het vaktaalonderzoek profiteren, en zo ook van een klein aantal grote en kleinere publikaties van haar hand.

Zelf vroeg ik naar aanleiding van onzekerheden telefonisch of schriftelijk af in de overige dorpen met vaste informantengroepen. Een belangrijke mogelijkheid om aan aanvullend materiaal te komen bleken mijn taalrubrieken 'Et Stellingwarfs Woordeboek', 'Grammatika veur elkeniene' en 'Oonze tael, oonze zorg' in het Stellingwerfstalige tijdschrift *De Ovend*. Bovendien kon ik beschikken over een aantal recente Stellingwerfse teksten die in boekvorm waren verschenen en waarvan de woorden waren gealfabetiseerd, met 'meeneming' van een flinke kontekst links en rechts van het desbetreffende woord. Ook dat materiaal werd bij het redigeren benut.

Langzaam maar zeker werd het uitvoerige, schriftelijke enquêteren minder nodig, doordat op steeds meer vragen antwoord was verkregen. Ik volstond steeds meer met telefonisch gestelde vragen, met het schrijven van korte briefjes met vragen, met vragen in *De Ovend* en ook met oproepen in mijn taalrubriek 'Van praot komt praot', op de beide lokale radiozenders.

Bij de aanvang van het projekt was er een Kommissie van Redaktioneel toezicht ingesteld, met prof. dr. H. Niebaum als voorzitter. De leden maakten deel uit van een grotere Raad van Advies. Zie voor de

Samenstelling van beide advieslichamen p. 6 van dit woordenboekdeel. De Raad van Advies was ingesteld voor die mogelijke situaties waarin het verloop en de juiste afloop van het projekt in gevaar zou kunnen komen. Hoewel er zeker moeilijke tijden zijn geweest op het punt van de continuering van de financiering, dit als gevolg van de vertraging die zich voordeed, is het projekt niet werkelijk in gevaar geweest. De leden van de Kommissie van Redaktioneel toezicht hebben zich bezig gehouden met het proeflezen en het doen van voorstellen, vooral binnen de met de afzonderlijke leden afgesproken aandachtsvelden.

Zo heeft Prof. Moerdijk in de eerste jaren van het projekt kommentaar gegeven op een aantal letters vooral waar het ging om betekenisaspecten. Van der Veen heeft tot zijn te vroeg overlijden in 2002 steeds de hem toegezonden letters gelezen en van kommentaar voorzien, daarbij vooral lettend op termen uit de landbouw. Niebaum en Van der Kooi hebben alle letters becommentarieerd.

Voor verdere bijzonderheden over het verloop van de redigeerfase wil ik op deze plaats volstaan met te verwijzen naar de jaarverslagen van de Stichting Stellingwarver Schrieversronte.

Lijst van vaste informanten

De namen van de plaatselijke contactpersonen in de organisatie van het projekt zijn hieronder met een * gemarkeerd.

Oost-Stellingwarf

Berkoop

I. de Boer, geb. 1914, overl. 2000
R.C. de Boer-Adema, geb. 1914
L. Hof-de Boer*, geb. 1908, overl. 1991
W. Jager, geb. 1912, overl. 2001
G. Jager-Bruinenberg, geb. 1913
Z. Kuiters-Keizer* (vanaf 1991), geb. 1920
D.W. Menger, geb. 1907, overl. 1982
B. Menger-van der Weide, geb. 1909, overl. 1996
J. Veen-Menger, geb. 1909

De Fochtel

H. Baron, geb. 1901, overl. 1980
H. Baron-Hofstra, geb. 1902, overl. 1993
R. Bult*, geb. 1905, overl. 1996
J. Bult-Buldstra*, geb. 1910, overl. 1993
L. Cats, geb. 1904, overl. 1987
W. Cats-Popkema, geb. 1907, overl. 1986
A. Kromkamp, geb. 1905, overl. 1990
S. Kromkamp-Langhout, geb. 1907, overl. 1988
J. van Rozen, geb. 1906, overl. 1993

De Haule

L. Baron, geb. 1907, overl. 1994
T. Bosma-Koops, geb. 1921
A. Dol, geb. 1924, overl. 1983
L. Dol-van Weperen, geb. 1927
J. van der Heide-Dijkstra, geb. 1929
D. Jonker, geb. 1921, overl. 1979
M. Jonker-Veenstra*, geb. 1920, overl. 2003
P. Russchen, geb. 1907, overl. 1991
A. Russchen-Baron, geb. 1905, overl. 2003
G. Stelma-Koopman, geb. 1945
G. Witvoet, geb. 1921, overl. 1979
A. Witvoet-van der Horst, geb. 1926, overl. 1979

Donkerbroek

J. van den Bos-Bouma*, geb. 1912
J. de Boer, geb. 1919, overl. 1991
A. Dongstra-van den Bos, geb. 1916, overl. 2001
S. Duin-Drenth, geb. 1931
T. Lenstra-van Riesen, geb. 1931
W. van Loon, geb. 1889, overl. 1975
J. Russchen-Houkema, geb. 1921, overl. 1982
A. Teijema-Dragstra, geb. 1905, overl. 1990

Else

A. Bijlsma, geb. 1917
K. Kastelein-Bergsma*, geb. 1922
J.H. Koops, geb. 1893, overl. 1980
J. Mulder, geb. 1916
J. de Nekker-Bolding, geb. 1922

Langedieke

M. van der Broek, geb. 1913, overl. 1999
H. Donker-Bult, geb. 1921
H. Jager-Tjassing*, geb. 1925
H. Sloot-de Jong, geb. 1931
J.L. Stoker, geb. 1911, overl. 1982

Makkinge

F. Bethlehem-Blijsie, geb. 1900, overl. 1983
J. Bijstra-van Dalen, geb. 1902, overl. 1991
A. Gorter, geb. 1929
J. Schurer*, geb. 1923, overl. 2002
J. Schurer-Klosse, geb. 1928
H. Veenstra-Bouma, geb. 1922

Nijberkoop

A. Bloemhoff-Seinstra*, geb. 1923
E. Boek-Keizer, geb. 1923, overl. 1996
P. Brouwer, geb. 1908, overl. 1994
B. Brouwer-Cats, geb. 1908, overl. 1993

Lijst van vaste informanten

Oosterwoolde

A.W. Betten*, geb. 1920, overl. 1989
K. Gorter, geb. 1914, overl. 1999
G. Jansen-de Jong, geb. 1924
G. Pruntel, geb. 1919, overl. 1987
L. Tiesinga, geb. 1899, overl. 1995
J.A. Zwaga-Wemer (*vanaf 1989), geb. 1926

West-Stellingwarf

Blesdieke

A. Dedden-Koers, geb. 1951
H. Huisman*, geb. 1912, overl. 1983
H. Koers-Faber, geb. 1919, overl. 2003
J. Kuiper, geb. 1924, overl. 1986
H. Wallinga (*vanaf 1983), geb. 1914, overl. 1987
H. Wallinga-Brouwer (*vanaf 1988), geb. 1913

Buil

T. Marks-Wijnstra, geb. 1923
L. Mulder, geb. 1913, overl. 1986
J. Mulder-Prakken, geb. 1914, overl. 1999
H. van Riesen, geb. 1915, overl. 1991

De Hoeve

J. Punter, geb. 1932
A. Punter-de Boer*, geb. 1926
J.P. Rudolphus, geb. 1929
E.A. Rudolphus-Lenstra, geb. 1933
B. de Vries, geb. 1909, overl. 1983
J. de Vries-Hoornstra, geb. 1914

Der Izzerd, Oolde- en Nijhooitwoolde

C. Bethlehem-de Roos*, geb. 1925, overl. 1991
M. Groen, geb. 1916, overl. 1997
L. Groen-Bakker, geb. 1919, overl. 1996
M. Hornstra, geb. 1913, overl. 1983
T. Lukkes, geb. 1913, overl. 1999

Hooltpae

A. Hogeling*, geb. 1910, overl. 1991
C.A. Hogeling, geb. 1902, overl. 1993
Z. van der Meer, geb. 1912, overl. 2001
T. van der Meer-van Huizen, geb. 1914
B. Oostra (*vanaf 1991), geb. 1917
V. Oostra-Lem, geb. 1916

Munnikeburen

J.M.E. Schokker-Erkens* (tot 1979), geb. 1911, overl. 1995

Nijhooitpae

J. Houtman, geb. 1913, overl. 1998
A. Menger, geb. 1904, overl. 1977
Y. Menger-Smit, geb. 1911
S.J. Oosterhof, geb. 1897, overl. 1987
A. Oosterhof-Donker, geb. 1904, overl. 1980
W. Smit, geb. 1915, overl. 1993
H. Veenstra, geb. 1909, overl. 1996
J. Veenstra*, geb. 1946

Nijtriene

E. Hoekstra, geb. 1916
E. Hoekstra-Dijkstra, geb. 1920
R. de Lang, geb. 1916, overl. 1984
H. de Lang-Eker, geb. 1919
D. Poepjes, geb. 1920, overl. 1996
A. Schra-Eker, geb. 1895, overl. 1989
K. van der Weg*, geb. 1915, overl. 1995
T. van der Weg-de Vent, geb. 1914, overl. 1986

Noordwoolde

A. Alten, geb. 1921, overl. 2000
T. Alten-Sikkema, geb. 1921, overl. 1993
J. Bakker, geb. 1896
A. Bakker-Schipper, geb. 1898, overl. 1991
J. Bos, geb. 1900, overl. 1989
A. Bos-Roders, geb. 1905, overl. 1990
B. Elsinga-Smit, geb. 1915, overg. 2001
J. Veldhuizen-Jongedijk, geb. 1920, overl. 2003
J. de Vries-Hoekstra, geb. 1918

Lijst van vaste informanten

Oolde- en Nijlaemer

J. Bakker*, geb. 1920, overl. 2003
W. Oenema-Oosting, geb. 1925
W. Oosterhof, geb. 1920, overl. 1976
J. Oosterhof-Koopman, geb. 1920

Peperge en De Blesse

J.W. Brouwer*, geb. 1910, overl. 2001
W. Hakman-Brouwer, geb. 1902, overl. 1993
W.J. Koning*, geb. 1904, overl. 1993
M. Prakken-Punter, geb. 1934, overl. 1982
A. Prakken-de Vries, geb. 1907, overl. 1998
J. de Raad-Bloemsma, geb. 1911

Scharpenzeel

L. Boezerooij, geb. 1907, overl. 1999
R. Jager*, geb. 1910, overl. 1986
L. Jager-Douma (*vanaf 1986), geb. 1914, overl. 2003
H. Landman-Nijmeijer, geb. 1918
A. Oosten, geb. 1907, overl. 1986

Spange

H. Brugge, geb. 1899, overl. 1982
P. de Boer-Oosten, geb. 1908, overl. 2000
K. Staalsmid, geb. 1928
A. Staalsmid-Elsinga, geb. 1934
K.H. Veenhouwer, geb. 1933
A. Veenhouwer-Ziel*, geb. 1939

Steggerde

A. Draaisma-Jansen, geb. 1922
E. van Hoogmoed, geb. 1920, overl. 1989
G. Nijk-Bakker, geb. 1911, overl. 1995
H.A.H. Vonk, geb. 1919, overl. 2003
T.H.M. Vonk, geb. 1912, overl. 2001
Th.P.Joh. Vonk, geb. 1908, overl. 1992

Wolvege

H. Fledderus, geb. 1912, overl. 1990
M. Fledderus-Schipper, geb. 1911, overl. 2000
F. Hanja, geb. 1905, overl. 1977
J. Hanja-Terpstra, geb. 1903
A.F. Mulder, geb. 1945, overl. 2002
J.R. Mulder, geb. 1932, overg. 2003
W. Mulder-Nijholt, geb. 1946
A. Mulder-de Roos*, geb. 1934
A. de Roos, geb. 1941

Aanwijzingen voor het gebruik

Deze aanwijzingen zijn over het algemeen beknopt gehouden. Een uitvoeriger toelichting, meer details en een nadere verantwoording zijn opgenomen in het inleidende gedeelte van dit eerste deel. De afkortingen van de plaatsen en van de gebruikte schriftelijke bronnen worden hieronder verklaard in par. II. De overige bijzondere redactionele afkortingen volgen in par. III. Par. IV tenslotte bevat mededelingen over de uitspraak, een lijst van de fonetische tekens en enige bijzonderheden daarbij.

I. Algemeen

1. Bij het zoeken naar woorden volgens de alfabetische ordening lette men erop dat het afbrekingsstreepje (-), de punt en de apostrof (') steeds eerst komen, dus vóór de *a*, wat ook geldt voor het haakje openen. Men zoekte dus **jan-in-de-zak** niet na **janhen** maar direkt achter **Jan**, de afkorting **i.v.m.** vóór **ia** en het woord **hi'** na **hi** maar vóór **hiasint**. Zo ook is **konsta(a)nt** vóór **konstaansie** opgenomen.

2. Wanneer na het hoofd- of nevenlemma of na een verbinding geen dorps- of gebiedsaanduiding is gegeven, geldt dat deze vorm in alle of nagenoeg alle dorpen voorkomt. Een gebieds- of dorpsaanduiding zegt dat het gegeven alleen voor die plaats(en) is vastgelegd, maar houdt niet in dat het woord, de betekenis enz. vanouds niet in één of meer andere plaatsen werd bezigd. Er is namelijk niet voor elk woord, elke betekenis enz. over het gehele gebied geënuquëteerd. Nadat het materiaal voor dit woordenboek was verzameld, werd het niet nog eens in alle informantengroepen afgevraagd, ook al was het woord, de betekenis enz. incidenteel of zelfs bij toeval verkregen, bijv. in een voorbeeldzin, en niet door een expliciete vraag naar dat woord, die betekenis enz. in de enquëte.

Alleen in de redigeerfase is, op incidentele basis en dat alleen bij bep. onzekerheden, nog wel eens schriftelijk geënuquëteerd over het gehele gebied. Een en ander heeft tot gevolg dat nogal wat gegevens in dit woordenboek waarschijnlijk voor meer plaatsen gelden dan waarvoor ze zijn vermeld. De geografische tegenstellingen tussen klankvarianten (zie o.m. aandachtspunt 4 hierna) worden overigens wél in zeer hoge mate door de enquëte gedekt.

3. Van woorden die zowel met de *ö* als met de letter *o* voorkomen en die voor het overige gelijk aan elkaar zijn, vindt men maar één vorm als 'hoofdlemma', d.w.z. als het eerste, vetgedrukte woord van een artikel. Zo vindt men bijv. achter **körf** de vorm **korf** als 'nevenlemma' opgenomen (in vet én kursief), maar **korf** is niet als hoofdlemma te vinden met een verwijzing naar **körf**. De *ö* geldt in de alfabetische ordening van de woorden als een *o*, men vindt dus **gröpstal** vóór **gros I**.

4. Van varianten die alleen verschillen in een klinker, een tweeklank of evt. een medeklinker is meestal de variant met de grootste geografische verbreiding als hoofdlemma opgenomen, waarna één of meer nevenlemma's volgen. Wie bijv. de variant **hooi** 'hooi' zoekt, leest na dat lemma: z. **huj**. Men wordt daarmee verwezen naar het hoofdlemma **huj**, waarachter **hooi** als één van de drie nevenlemma's is vermeld.

5. Als de verbreiding van een variant (van de soort onder 4 genoemd) over het Stellingwerfse taalgebied ongeveer even groot is als die van een andere variant, geldt als hoofdlemma meestal de vorm die men het meest in het geschreven Stellingwerfs aantreft en is de andere variant opgenomen als nevenlemma. Zo vindt men dus onder **körf** het nevenlemma **korf** en niet omgekeerd. Niet zelden zijn, om praktische redenen, ook één of meer synoniemen onder een hoofdlemma opgenomen die niet direkt als klankvariant zijn te beschouwen. Zo vindt men onder **hinkelpark** het synoniem **parkhinkhokke**, waarmee echter niet gezegd is dat dit woord beslist minder voor zou komen. **Hinkelpark** is in deze vorm afgevraagd in de enquëte en maakte dus een grote kans

Aanwijzingen voor het gebruik

door de informanten opgegeven te worden, *parkhinkhokke* werd 'toevallig' genoteerd, in dit geval n.a.v. een enquêtevraag over *hinkelpark*.

6. Het komt nogal eens voor dat in een artikel één of meer betekenissen worden gegeven waarna deze worden gevolgd door een *zie*-verwijzing naar een ander hoofdlemma. Zo vindt men na **hottelen** drie betekenissen, waarna na 'betekenisnummer' 4 een *zie*-verwijzing volgt naar **horrelen**. Onder dat hoofdlemma is **hottelen** nl. als nevenlemma opgenomen.

7. Het opgegeven lidwoord heeft in beginsel alleen betrekking op het hoofdlemma. Vormen als die van het meervoud, het verkleinwoord, de vergrotende trap enz. hebben in beginsel eveneens alleen betrekking op het hoofdlemma. Zo heeft een verkleinwoordvorm *hakkien* alleen betrekking op het hoofdlemma **hakke** en niet op het nevenlemma **hakker**.

De verkleinwoordvormingsregels zijn behandeld in het inleidende gedeelte. De vrouwelijke tegenhangers van de 'mannelijke' handelen-persoonsnamen zijn alleen in bijzondere gevallen opgenomen. Ze zijn deels voorspelbaar. Om redenen van beperking zijn de bijbehorende woordvormingsregels niet opgenomen.

8. Als na een verbinding een reeks dorpen wordt genoemd - waarmee de 'vindplaatsen' zijn aangeduid - dan staan de afkortingen in beginsel in alfabetische volgorde. Wijkt de vermelding van het laatste dorp in zo'n reeks van dat principe af, dan is de vorm van de verbinding die, zoals die werd opgegeven voor dat dorp. Dus in geval van bijv. een reeks *Nw, Spa, Ma* komt de voorafgaande verbinding ook in *Noordwoolde* en *Spange* voor, maar werd opgenomen in de vorm die *Makkinge* opgaf.

9. Het teken ... in een opsomming van verbindingen wil zeggen dat een zelfde tekstdeel uit de vlak ervoor gegeven verbinding(en) niet is herhaald, vgl. *Die komt niet vule uut de hanen, ...van de hanen*. Afgezien van het hoofdlemma staan Stellingwerfse woorden en verbindingen steeds kursief. Een redactionele verduidelijking binnen die verbindingen staat tussen teksthaken (dus tussen [en]), maar niet kursief. De aanduiding (...) binnen een

tekstdeel geeft aan dat een overtollig gedeelte is weggelaten.

10. Een vaste verbinding is opgenomen onder het eerste zn. dat erin voorkomt. Indien dat ontbreekt is de verb. opgenomen onder het eerste bn. of, als ook dat afwezig is, onder het eerste ww. Soms is een verb. onder meer dan één van die drie categorieën te vinden. Het kan ook gebeuren dat een verbinding niet voorkomt onder een lemma waaronder men het zou verwachten, maar onder een ander kernwoord in één van de andere woordenboekdelen. Dat is bijv. het geval met *zo maeger as hoolt*, een verbinding die men onder **hoolt** tevergeefs zal zoeken. Deze verbinding werd nl. pas opgetekend toen de letter *h* al voor de druk gereed was gemaakt, en is dus wel onder **maeger** opgenomen. Ontbreekt niet alleen een zn., een bn. maar ook een ww. in een verbinding, dan zoek men onder een ander woord dat als kern ervan kan worden opgevat.

11. Meestal niet verklaard zijn die vaste verbindingen die gelijk of ongeveer gelijk zijn aan die in het Nederlands en die men behandeld vindt in *Van Dale Groot woordenboek der Nederlandse taal*. Voor een woord dat alleen met een synoniem uit het Nederlands is verklaard (zie ook onder 12 hierna), geldt/gelden de betekenis(sen) die in Van Dale zijn vermeld. In beide gevallen heeft hoofdzakelijk de twaalfde druk als richtsnoer gegolden. Het gebruik van Van Dale zal dus nu en dan wenselijk zijn. Dat geldt bijv. voor degene die nader geïnformeerd wil worden over een verbinding als *iene de haand boven et heufd holen* en voor de gebruiker die *frommelgoal* niet kent uit het Nederlands.

12. Stellingwerfse woorden die gelijk zijn aan die in het Nederlands worden meestal gevolgd door een liggend streepje en een equivalent in het Nederlands. Voor de hand liggende maar van het Nederlands afwijkende afleidingen van zulke woorden zijn in dit geval niet opgenomen, zoals het verkleinwoord en het voltooid deelwoord. De algemene regels voor de vorming van beide categorieën zijn opgenomen in het inleidende gedeelte van dit deel. Zo is bijv. *hannest* niet opgenomen als voltooid

Aanwijzingen voor het gebruik

deelwoord bij **hannesen**. In *hannest* ontbreekt het voorvoegsel 'ge-', dat optreedt bij deelwoordvorming in het Nederlands. Wél wordt meestal informatie over de uitspraak toegevoegd indien die enigszins afwijkt van het Nederlands. Ook worden de betekenismogelijkheden na het liggende streepje genoemd als ze maar voor een deel overeenkomen met die in Van Dale (zie ook onder 11 hiervóór) en/of worden de verbindingsmogelijkheden getoond. Is dit laatste het geval dan zijn natuurlijk alleen maar die vaste verbindingen genoemd (uitdrukkingen e.d.) die uit het Stellingwerfs opgetekend zijn. Zijn er geen verbindingsmogelijkheden gegeven, dan zijn die in beginsel gelijk aan die in het Nederlands.

13. Het sterretje (*) kondigt verbindingen aan die bij het gebruik in de zin niet veranderd worden door bijv. woorden toe te voegen of door een persoonsvorm steeds aan te passen. Het gaat om spreekwoorden, volksrijmpjes e.d.

14. De bijzondere vormen van de onregelmatige en van de sterke werkwoorden zijn meestal niet in de artikelen opgenomen (vgl. *Hij blif(t)* 'Hij blijft', *Zij bleef daore* 'Zij bleef daar'). Ze zijn in een afzonderlijke lijst in de inleiding van dit deel opgenomen. Wel vindt men vaak in combinatie met *het* of *is* een vorm van het voltooid deelwoord vermeld, omdat op die manier duidelijk wordt waarmee het werkwoord wordt vervoegd, vgl. bijv. *is bleven* (onjuist is immers: *het bleven*).

15. De voornaamwoordelijke aanduiding *ze* (i.p.v. *hi/j*, vgl. *Daenk om de soep, ze is hi/ete*) is slechts gegeven voor zover die bekend was.

16. In de voorbeeldzinnen en vaste verbindingen zijn klankvarianten (van het type *hui* bij het hoofdlemma *huj* 'hooi') gehandhaafd. Wel is vaak voor die variant gekozen die kenmerkend is voor een bep. gebied. Zo is voor *Ni'jtriene* de vorm *hui* genomen i.p.v. *huj*, ook al is die laatste vorm daar ook wel eens opgetekend; dit dorp is nl. gerekend tot het *hui*-gebied. Van enkele zeer frekwent gebruikte woorden is voor alle voorbeeldzinnen en vaste verbindingen de variant gekozen die als de oudste werd opgegeven. Zo leest

men in het weergegeven materiaal dus steeds *doe* en niet *toe* of *toen* 'toen' en zo ook leest men *ze weren* 'ze waren' in verbindingen uit het gebied waar men bijv. ook *peer* zegt i.p.v. *paar* 'paar' (d.i. Nw, Np en oost.), en niet *ze wannen*, *ze waren* of *ze wadden*. Zo ook is gekozen voor *waeren* in het materiaal uit het *paer*-gebied (Ste, Np en west., echter niet WH), en niet voor *wannen*, *wadden* of *waren*. Voor *waren* is gekozen bij het weergeven van het systeem met *aa* i.p.v. *ae*, dat dus *paar* heeft i.p.v. *peer* of *paer*. (Het desbetreffende gebied is aangeduid met WH).

II. Afkortingen: gebieden en dorpen, bronnen

Voor het benutten van de afkortingen hierna, zal het af en toe gewenst zijn om de kaart van *Stellingwarf* op pag. 61 te raadplegen. De grens daarop midden in het gebied is die tussen de gemeenten *Oost-Stellingwarf* (OS) en *West-Stellingwarf* (WS). De naam van de rivier de *Lende* wordt in de gebiedsaanduiding veel gebruikt. De dorpen waarvoor het Stellingwerfse materiaal in dit woordenboek voor een zeer belangrijk deel werd verkregen door de maandelijkse schriftelijke enquête in de informantengroepen (zie het woord vooraf), zijn met * gemerkt. Daarnaast of in plaats daarvan is in een klein aantal dorpen ook zeer uitvoerig mondeling geënuquêterd; die plaatsen zijn met een extra ster gemarkeerd. Het komt nogal eens voor dat een lemma als algemeen is opgenomen of voor een bep. gebied *zonder nadere imperking*, terwijl voor één of meer plaatsen toch alleen één of meer andere klankvarianten gelden. Voor WH in het bijzonder houdt dat vaak in dat de klinker of tweeklank uit het 'algemene' hoofd- of nevenlemma niet van toepassing is, ook al vallen de WH-dorpen dus binnen het desbetreffende gebied. Zo geldt *hooi* 'hooi' bijv. voor WH, echter niet de variant *hui*, die voor WS noord. van de *Lende* is aangegeven.

Aanwijzingen voor het gebruik

gebieden, dorpen

- WS** - *West-Stellingwarf*/*West-Stellingwerf*
Bdie - *Blesdieke**/*Blesdijke*
Bu - *Buil***/*Boijl*
Dho - *De Hoeve**
Diz - *Der Izzerd, Oolde- en Nij-hooltwoolde**/*Ter Idzard, Olde- en Nijholtwoolde*
Dla - *De Langelille*/*Langelille*
Dmi - *De Miente* (bij *Noordwoolde*)
Mun - *Munnikeburen**/*Munnekeburen*
Nl - *Nijlaemer*/*Nijelamer*
Np - *Nijhooltpae**/*Nijeholtpade*
Nt - *Nijtriene**/*Nijetrijne*
Nw - *Noordwoolde***/*Noordwolde*
Ol - *Ooldelaemer*/*Oldelamer*
Ol-Nl - *Oolde- en Nijlaemer**/*Olde- en Nijelamer*
Op - *Hooltpae**/*Oldeholtpade*
Pe-Dbl - *Peperge* en *De Blesse**/*Peperga, De Blesse*
Sb - *Slikenborg*/*Slijkenburg*
Spa - *Spange**/*Spanga*
Ste - *Steggerde***/*Steggerda*
Sun - *Sunnege*/*Sonnega*
Sun-Ot - *Sunnege* en *Ooldetriene*/*Sonnega, Oldetrijne*
Sz - *Scharpenzeel**/*Scherpenzeel*
WH - het 'Westhoekers' van *De Langelille, Slikenborg, Spange* en *Scharpenzeel*, dat gekenmerkt wordt door o.m. *aa* i.p.v. *ae* in overig Stellingwerfs (vgl. *water* vs. *waeter*) en *oufoud* i.p.v. *ooflood* (vgl. *hout* i.p.v. *hooft, koud* i.p.v. *koold*)
Wol - *Wolvege**/*Wolvega*
ZW - *Bdie, Pe-Dbl* én *Ste*
OS - *Oost-Stellingwarf*/*Oost-Stellingwerf*
App - *Appelsche*/*Appelscha*
Db - *Donkerbroek**
Dfo - *De Fochtel**/*Fochteloo*
Dhau - *De Haule**/*Haule*
El - *Else**/*Elsloo*
Ld - *Langedieke**/*Langedijke*
Ma - *Makkinge**/*Makkinga*
Nbk - *Nijberkoop****/*Nijeberkoop*
Obk - *Berkoop**/*Oldeberkoop*
Ow - *Oosterwoolde**/*Oosterwolde*

schriftelijke bronnen

Een plaatsnaam genoemd na een auteursnaam wil zeggen dat het materiaal geldt voor de plaats(en) die de auteur heeft gegeven of waartoe hij zich duidelijk beperkt.

b - uit teksten van H.J. Bergveld (1902-1966), geb. in *Appelsche*. Dit taalgebruik kan als oostelijk Stellingwerfs worden gekarakteriseerd, omdat van Bergveld bekend is dat hij woorden en verbindingen vooral uit oostelijk OS in zijn teksten verwerkte, met name uit App, Dfo en Ow

b: Im - los materiaal van H.J. Bergveld, vooral uit de omgeving App, Dfo en Ow
b: In - los materiaal uit de nalatenschap van H.J. Bergveld, afkomstig van H.J. Das (1881-1963) uit *Noordwoolde* (geb. in *Berkoop*); Das zelf achtte zijn materiaal van toepassing op WS zuid. van de *Lende* en op OS

ba - uit teksten van M. Bakker, geb. 1926 in *Noordwoolde*

bl - uit teksten van H. Bloemhoff (geb. 1948, *Nijberkoop*), maar vooral uit diens woordenlijst in *De Dreijer* op basis van notities uit *Nijberkoop, Berkoop* en *Noordwoolde*

bo - materiaal van C. Bouwer (nl. uit de omgeving *Buil, De Hoeve, Nijhooltpae, Noordwoolde* en *Hooltpae*)

bs - uit teksten of los materiaal van S.A. Bloemhoff, maar vooral uit haar vaktaalpublicaties, in het bijzonder *Klokkestoelen van Stellingwarf in woord en beeld*. (Oosterwoolde, 1988), uit haar beschrijving van de vaktaal van de strovlechter en de imker in *Et hunnigt goed... Negentig jaar Iemkersverieninge Oost-Stellingwarf e.o.*, (Oosterwoolde, 1988; uitg. samen met K.S. Gerritsen en P. de Vries) en uit diverse bijdragen van haar hand in het tijdschrift *De Ovend*

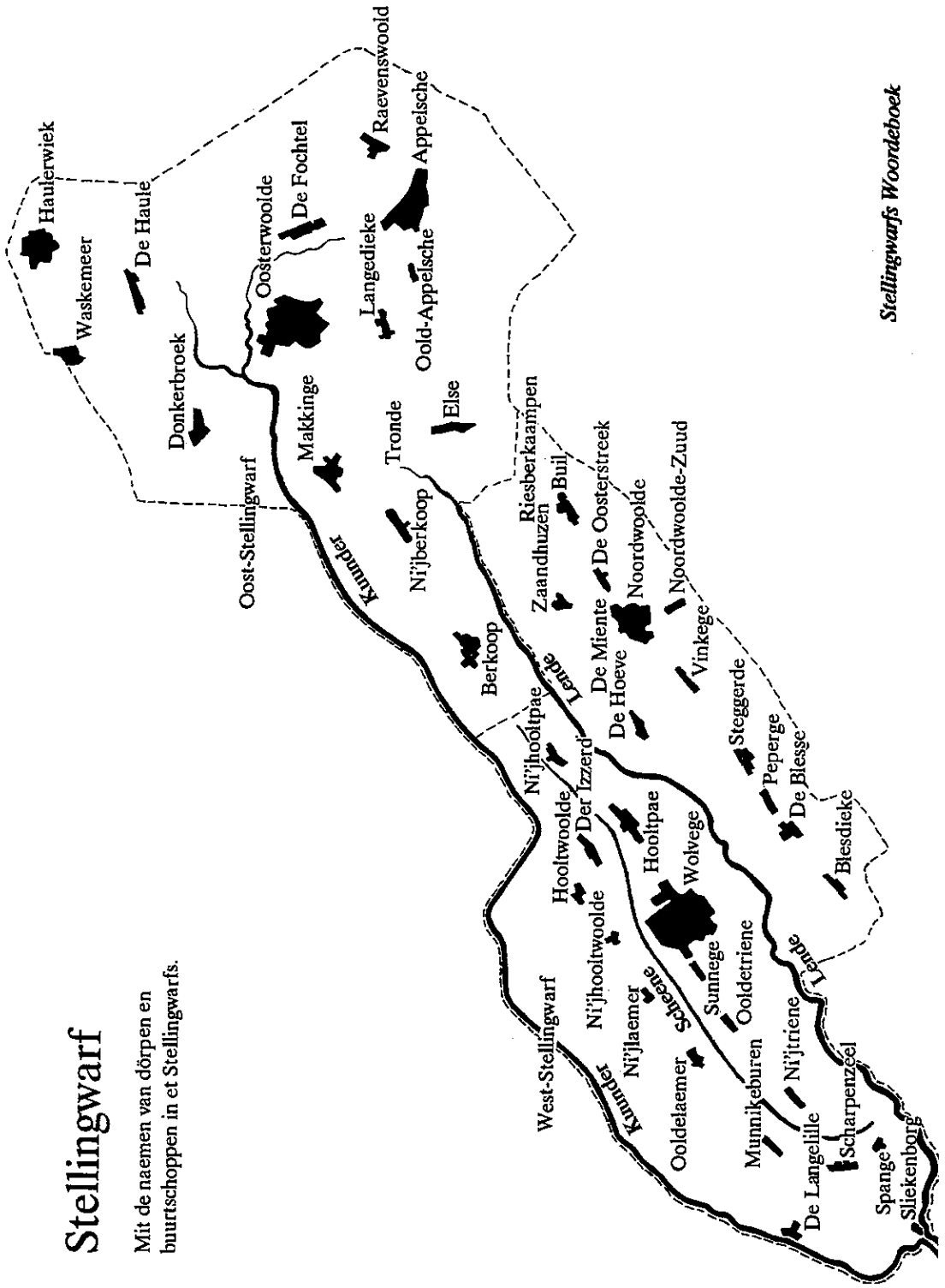
d - materiaal van H.J. Das (z. hierboven onder b: In)

fp - uit D. Franke en D.T.E. van der Ploeg, *Plantenammen yn Fryslân*. Leeuwarden, 1984, 2e druk

h - uit H. Heukels, *Woordenboek der Nederlandsche Volksnamen van planten*. Amsterdam, 1907

Stellingwarf

Mit de naemen van dörpen en
buurtschoppen in et Stellingwarfs.

Aanwijzingen voor het gebruik

- j** - uit Stellingwerfse teksten van Wiebe Jager (geb. 1912, *Berkoop*)
- k** - uit materiaal van A. Kuperus (1867-1958, geb. in *Steggerde*)
- ko** - uit teksten/materiaal van D.K. Koopmans (geb. 1906 in *Ni'jtriene*, geldig voor west. WS)
- l** - uit Stellingwerfse teksten (proza, poëzie) voornamelijk van na 1970 die niet zijn aangeduid met een speciale afkorting van een schrijversnaam
- n** - uit materiaal of teksten van J.W. Nijholt (1914-1984, geb. in *Ni'jhooltpae*; zijn taalmateriaal is soms op te vatten als algemeen west.)
- p** - uit Stellingwerfse teksten of uit de woordenlijst van J.H. Popping (1852-1927), eerder gepubliceerd in *De Ooststellingwerfer*, betrekking hebbend op *Oosterwoolde* en wijde omgeving)
- s** - schriftelijke bron die niet valt onder Stellingwerfse poëzie, proza. Het gaat hier om zakelijke teksten in het Stellingwerfs of in een andere taal die Stellingwerfse woorden of verbindingen bevatten
- v** - uit teksten van Johan Veenstra (geb. 1946 in *Ni'jhooltpae*)
- vo** - uit teksten van H. Vondeling (1901-1992), geb. in *Oosterwoolde*
- onbep. w.** - onbepaalde wijs
- ondersch.** - onderschikkend
- onpers.** - onpersoonlijk
- onoverg.** - onovergankelijk
- oost.** - oostelijk(er)
- overg.** - overgankelijk
- overg., onoverg.** - overgankelijk, ook onovergankelijk
- pers.** - persoonlijk
- pers. vn.** - persoonlijk voornaamwoord
- pred.** - predikatief
- pron. verw.** - pronominale verwijzing
- rangtelw.** - rangtelwoord
- scheidb.** - scheidbaar
- spor.** - sporadisch: d.i. geldt voor maar één of enkele plaatsen waarvan de vermelding niet interessant is (bijv. bij *forceren* naast *forceren*), omdat er geen geografische tegenstelling in het geding is; ook is de aanduiding 'spor.' gebruikt wanneer de samensteller het gebruik van een woord wel kende, maar onzeker was over de feitelijke spreiding
- stofn.** - stofnaam
- st. ww.** - sterk werkwoord
- telw.** - telwoord
- tw.** - tussenwerpsel
- var.** - variant(en)
- verb.** - verbinding, verbogen
- verkl.** - verkleinwoord
- verspr.** - verspreid, d.w.z. voorkomend in meer dan 50% van de dorpen/groepen waarin werd geënquêteerd en evenredig verdeeld over de gehele Stellingwerfse regio
- verz.** - verzamelnaam
- vn.** - voornaamwoord(elijk)
- vn. aand.** - voornaamwoordelijke aanduiding
- wederk.** - wederkerend
- west.** - westelijk(er)
- z.** - zie
- zelfst.** - zelfstandig
- zuid.** - zuidelijk(er)
- zw. ww.** - zwak werkwoord

III. Redactionele afkortingen

- aks.** - aksent
- alg.** - algemeen
- all.** - alleen
- attr.** - attributief
- bep.** - bepaald
- bet.** - betekenis
- bez.** - bezittelijk
- bn.** - bijvoeglijk naamw.
- bw.** - bijwoord
- fig.** - figuurlijk
- g.** - geen
- hoofdtelw.** - hoofdtelwoord
- lett.** - letterlijk
- mv.** - meervoud
- Ned.** - Nederlands
- noord.** - noordelijk(er)
- onbep.** - onbepaald
- onbep. vn.** - onbepaald voornaamwoord

IV. Over de uitspraak en de weergave van de klanken

Het grafeem *ij* wordt op twee manieren uitgesproken. Dit woordenboek maakt op dit punt onderscheid tussen twee gebieden: OS samen met het gedeelte van WS zuid. van de *Lende* met *ij* = [ɪj], en WS noord. van de *Lende* met *ij* = [ɛj]. Binnen het laatstgenoemde gebied echter is ook wel [ɪj] opgetekend (in Np, Op en Sz) en binnen het eerste gebied wel [ɛj] (in Pe-Dbl en bij sprekers vooral uit de niet-oudste generaties in App, Db en Ow).

De eerste weergave in klankschrift (tussen [en]) slaat steeds terug op het hoofdlemma. De klankweergave van een volgend (neven)lemma wordt van die van het vorige gescheiden door een schuine streep; echter na een komma volgt een andere uitspraakmogelijkheid voor *hetzelfde* lemma. Soms zijn twee lemma's 'samengevat' door een bep. gedeelte van de klankweergave tussen ronde haken te plaatsen. De plaats- of gebiedsaanduidingen van bep. alternatieven in de fonetische beschrijving zijn slechts gegeven voor zover ze de samensteller uit zijn eigen kennis van het Stellingwerfs, dan wel uit zijn eerder of enig aanvullend onderzoek naar de uitspraak bekend waren. De aanduiding ... houdt in dat bep. informatie niet is herhaald, bekend is verondersteld of uit de samenstellende delen kan worden afgeleid.

Wanneer géén uitspraak wordt vermeld, is die gelijk of nagenoeg gelijk aan die in het Nederlands, of gelijk aan c.q. herleidbaar uit de uitspraak van één of meer voorafgaande of volgende lemma's.

De lettergreep die volgt op de apostrofe, draagt het hoofdaksent. De aanduiding 'aksent wisselt' wil zeggen dat, naar gelang de positie in de zin, het hoofdaksent anders kan zijn, vgl. *Die kleur is hadblauw* (het hoofdaksent valt op ...blauw) met *een hadblauwe kleur* (het hoofdaksent valt op had...). Mededelingen over relevante patronen vindt men in par. 3.4. van de inleiding.

De fonetische tekens worden in de volgende lijst, indien mogelijk, verklaard m.b.v. Ned. trefwoorden. Bep. assimilaties blijven buiten beschouwing. De lange klinkers en medeklinkers zijn niet opgenomen;

door een dubbele punt wordt nl. aangegeven dat de eraan voorafgaande klinker of medeklinker lang klinkt. Het neusklankarakter van vokalen in bep. posities wordt uitgedrukt door het teken ~ erboven. Bij korte vokalen is dat karakter slechts weergegeven in speciale gevallen.

- [i] - Ned. Piet
- [ɪ] - Ned. pit, gebit
- [ɛ] - Ned. pet
- [y] - Ned. fuut, debuut
- [ʌ] - Ned. put
- [œ] - klinker die lijkt op de *u* in Ned. put maar die met een lagere stand van de tong wordt uitgesproken, vgl. de beginklank van Ned. ui en de *ö* in Duits Löffel
- [u] - Ned. boek, zoeken
- [o] - Ned. dom
- [ɔ] - *o* waarvan de tongstand lager is dan bij de *o* in Ned. dom en hoger dan bij de *a* in Ned. bak
- [a] - Ned. bak
- [ə] - Ned. 'e' in bijv. lopen
- [j] - Ned. jacht; echter met enigszins lagere tongstand (en dan dus *ie*-achtig) in een tweeklank, vgl. *huj* d.i. Ned. hooi
- [w] - Ned. water. Vóór [ə], d.w.z. *in* een woord klinkt een *w* niet zelden als [v], hoewel de [w] vaak als de oudste variant wordt bestempeld. Het alternatief met [v] is niet altijd genoemd
- [ʍ] - *w* waarbij onderlip en boventanden niet tegen elkaar sluiten maar waarbij wel liprondding optreedt, vgl. Ned. trouwē
- [p] - Ned. prins
- [b] - Ned. boot
- [t] - Ned. taak
- [t̚] - licht 'retroflexe' *t*, d.i. een *t* met de tongpunt iets meer naar achteren dan bij de gewone *t*. Deze [t̚] treft men aan direkt na korte vokalen, op de plaats waar in een eerdere taalfase een *rt*-kombinatie aanwezig moet zijn geweest. In woorden waarvan de oudere vormen niet precies bekend zijn, is echter niet zonder meer na te gaan of [t̚] teruggaat op een combinatie *r + t*. Een soortgelijke [ɳ] of [l̚] gaat meestal niét terug op een combinatie *r + n* of *r + l*. Incidenteel wordt de *r* in een enkel leenwoord gerealiseerd, bijv. in *sport* ('sport', nl. die men bedrijft), en in enkele woorden die 'met nadruk' worden gebruikt,

Aanwijzingen voor het gebruik

bijv. in *Vort peerd*, al is [fot] 'weg, voort' de gewone manier van zeggen. Sommige sprekers gebruiken niet meer in alle relevante woorden de [t], maar wél de 'gewone' [t]; zo hoort men vaak [fot] i.p.v. [fot]; zo'n alternatief is echter in de fonetische beschrijving weggelaten. De korte vokalen [o], [ə] en [a] klinken voor een [t] helderder dan anders; dit is in de beschrijving niet aangegeven. De hier gemaakte opmerkingen gelden ook ten aanzien van de [d], de [s], en de [z])

[d] - Ned. dom

[d] - licht 'retroflexe' *d*. De tongpunt gaat iets meer naar achteren dan bij de gewone *d*; overigens gelden dezelfde bijzonderheden als bij [t] hiervóór

[g] - als in Engels *goal*. Treedt op in niet beklemtoonbare lettergrepen vóór [ŋ], [l], [r] en ook vóór [ə], al wordt, met name west., vóór [ə] ook vaak [ɣ] gehoord, een alternatief dat in de beschrijving in beginsel niet is weergegeven. Verder treedt [g] als in *goal* op aan het begin van beklemtoonbare lettergrepen in OS, Diz, Np en incidenteel in Mun, Op, en Sz. Dit type *g* wordt vaak iets meer naar achteren geartikuleerd dan zoals men *g* in het Nederlands kent uit *goal*. Bij de niet-oudste generaties in het genoemde gebied met [g] aan het begin van beklemtoonbare lettergrepen treedt in die positie meer en meer [x] op, wat in de overige dorpen de gewone uitspraak is

[k] - Ned. kaak

[f] - Ned. fiets

[v] - Ned. leven, zeeŕdruk

[s] - Ned. kas

[s] - licht 'retroflexe' *s*. De tongpunt gaat iets meer naar achteren dan bij de gewone *s*. Overigens gelden dezelfde opmerkingen als bij [t] hiervóór

[z] - Ned. bazig, kasboek. In een woord, vóór [ə], klinkt in west. dorpen de *z* soms als [s]; dit is niet steeds speciaal genoemd

[z] - licht retroflexe *z*. De tongpunt gaat iets meer naar achteren dan bij de gewone *z*; overigens gelden dezelfde opmerkingen als bij [t] hiervóór

[x] - Ned. gezicht, lachen

[ɣ] - Ned. zagen, dagboek

[m] - vgl. Ned. maken

[m] - *m* die de kern van een niet beklem-

toonbare lettergreep vormt, vgl. alg. Oost-Nederlands 'loopm' (Ned. lopen)

[n] - vgl. Ned. nu

[ŋ] - licht 'retroflexe' *n*, d.i. een *n* met de tongpunt iets meer naar achteren dan bij een gewone *n*, vgl. [anə] 'Anna' (meisjesnaam) vs. [anə] 'Anne' (jongensnaam) (Nbk, Np, Obk); zie ook bij [t] hiervóór

[ŋ] - *n* die de kern van een niet beklemtoonbare lettergreep vormt, vgl. het alg. Oostnederlandse 'meetn' (Ned. meten)

[ŋ] - Ned. bang

[ŋ] - [ŋ] die de kern van een niet beklemtoonbare lettergreep vormt, vgl. Oostnederlands 'warkng' (Ned. werken)

[ŋ] - vgl. Ned. frazje

[ŋ] - [ŋ] die de kern van een niet beklemtoonbare lettergreep vormt, vgl. ['rujŋ] Ned. roeien (Ol)

[l] - Ned. lallen

[l] - / die de kern vormt van een niet beklemtoonbare lettergreep, vgl. ['l:pl], Ned. lepeŕ; grafisch niet van deze [l] onderscheiden is de licht 'retroflexe' / (dus met een iets teruggetrokken tongpunt), vgl. [kəl] 'kol bij paard, koe' met ['kə]əx] 'onnozel kijkend' (Ol-Nl) (zie ook bij [t])

[r] - tongpunt-*r*, Ned. raar, evt. stemloos aan het lettergreeteind. De huig-*r* werd alleen voor enkele personen uit Bdie opgegeven. Oost. komt tussen een korte klinker en de schwa ([ə]) in een woord een tongpunt-*r* voor met één enkele beweging van en naar de tandkas, bijv. in ['harə] 'hard' (= 'snel')

[r] - sterk gereduceerde tongpunt-*r*. Deze treedt op direkt vóór *d*, *t*, *s* of *z* en volgt daarbij direkt op een lange vokaal die overgaat in een lichte [ə]; verder met name vóór een 'lettergreetdragende *n*', vgl. ['karŋ] 'karren', ['mərŋ] 'morgen' of voor [l], vgl. ['bər] 'borrel'. Bij de artikulatie van de [r] wordt de tongpunt éénmaal naar de tandkas bewogen maar niet teruggetrokken

[r] - *r* die de kern vormt van een niet beklemtoonbare lettergreep (in de grafische weergave moeilijk te onderscheiden van *r*), vgl. ['wekr], Ned. wekker

[h] - Ned. hond. Alleen in Bdie en Sz is enkele malen waargenomen dat sprekers *h* aan het woordbegin 'weglaten'; dit is niet in de fonetische beschrijving opgenomen

A

a de; -'s; -gien [a:] 1. de letter, klank a *van a tot z* van het begin tot het eind, in het geheel: *Ik heb dat boek van a tot z uitlezen* (Ld), (bij een arts:) *Zeg es a d.i. zeg de klank a* (zodat men mond en keel kan inspekteren), *Ie hebben a zegd, dan moej' ok b zeggen* je moet nu doorzetten, je bent nu eenmaal begonnen (Ste) 2. woordreeksen e.d. die met de letter a aanvangen 3. (in de muziek) de toon a 4. (in de muziek) de toonsoort a 5. eerste nummer in een opsomming, indeling e.d. * *Wie a zegt moet ok b zeggen* men moet doorzetten als men eenmaal is begonnen
a capella (l) [aka'pela] - a capella
a-griep (spor.) ['a:grip] - a-griep
A-kaante (spor.) ['a:kā:ntə] - A-kant
a-technish (Dho, l) [a:texnis; aks. wisselt] - a-technisch
A.B.P. - afkorting van *Algemien Burgerlik Pensioenfoons*
A.N.P. - A.N.P. (afkorting van 'Algemeen Nederlands Persbureau')
A.N.S. - A.N.S. (afkorting van 'Algemene Nederlandse Spraakkunst')
A.N.W.B. - A.N.W.B. (afkorting van 'Algemene Nederlandsche Wielrijdersbond')
A.O.W. - A.O.W. (afkorting van 'Algemene Ouderdomswet')
A.O.W.-er [a:o:'wt:ər, ...om..., ...'wtjər, ...j] - A.O.W.-er
A.O.W.-premie [...'wt:..., ...wtj...] - A.O.W.-premie
A.P.K. - A.P.K. (afkorting van 'algemene periodieke keuring')

a.s. - afkorting van *anstaonde*, in verb. als *zondag a.s.*; in gewoon taalgebruik wordt meestal de aanduiding *kommendegebruikt*: *kommende zundag, kommende maendag over een weke* enz.

A.T.W. - afkorting van *Algemeene Taelwetenschap*

aachte z. *achte* I, II

aachten z. *achten*

aachter I (Pe-Dbl, Wol en oost.) Ook *achter* (ZW, west. van Wol, elders verspr.) bw. ['a:xɪt/'axɪt] 1. aan de achterkant, achteraan *aachter op 'e dele, aachter in de bos, aachter in et huus* (Nw), *D'r ston een kerel aachter bi'j de tapkaaste* (j), *Hi'j het de wiend aachter aachter zich, mee* (Wol), *N. zit aachter hielemaole onder 't huj* (Pe-Dbl), *Daor waor aj' aachter in huus kommen, dat deel is et aachterhuus* (Nbk), *Doe we kiender weren zee mien moeke, as d'r vesite was: 'Gaon jim mar aachter op 'e heerd speulen'* (El), *Wi'j zatten zoemers altied aachter in de achterkamer, aachter in het huus, evt. ook: aan de achterkant van het huus, buiten* (Nbk, Obk), *'t Is aachter zo damp, d'r komt vast regen aachter in het huus* (Dhau), *Kiek mar es aachter, ze zal d'r wel wezen in het achterhuus* (Dho), *Waor is je vader?* [met als mogelijk antwoord:] *Ik geloof dat hi'j aachter is in het achterhuus, ook: aachter het huus, of: in het bedrijfs-gedeelte van de boerderij* (Spa), *N. is roeg, aachter d.i. in z'n boerenbedrijf* (Nw), *aachter in et huus* (Nbk), *Aachter is de boer de baos en de vrouw in 't veurhuus*

(Db), *Die meid kuj' niet zien wat veur of achter is, zo plat is ze* (Sz) 2. achter in tijd *De klokke is aachter* (Np), *Ie lopen aachter* je uurwerk loopt achter, ook: je denkt kennelijk dat het veel vroeger is, *Die komt wat aachter de eren an* is een stuk jonger (dan bijv. de andere kinderen in het gezin) (Nbk) 3. aan het eind in een tijdsaanwijzing *Kom mar even aachter in de middag* (Nbk), *Hi'j is aachter in de veertig* (Nbk) 4. in achterstand *We moe'n niet aachter raeken mit oons wark* (Nbk), *Hi'j is een aende aachter* (Nbk), *Jim hoeven niet ten aachter te staon bij de aanderen* minder hebben/krijgen, in achterstand geraken vergeleken met anderen (Obk, Ow, El), *Ze stonnen mit voetballen mit 2-0 aachter* (Nbk), *aachter wezen mit je wark*, (zelfst.) *Ie bin in 't aachter kommen* achterop geraakt met je werk (Nbk, Ste), *Ie lopen aachter* je bent kennelijk niet op de hoogte van de recente ontwikkelingen (Nbk)

aachter II (Pe-DbI, Wol en oost.) Ook **achter** (ZW, west. van Wol, elders verspr.) vz.; bw. in de combinatie *d'r aachter* ['a:xtɪ/'axtɪ] 1. achter, i.t.t. voor *De auto staot aachter et huus* (alg., Nbk), ook zonder lidw. mogelijk: *De auto staot aachter huus* (alg., Nbk), *de buren die aachter je wonen* (Ste), *Ik moet wel even aachter je langes* (Ste), *We gaon aachter de deurties* naar bed (nl. vroeger: achter de deuren van de bedstee) (Nbk), *aachter de middeldeure* z. onder *middeldeure*, (met verdubbeling bij vooropplaatsing:) *Achter de zendedolle slaof' een pigge achter* (Spa), *De man breuk de kop van de harke doe hi'j aachter een boomwottel haakte* (Pe-DbI), *Ze hebben wel wat aachter de haand* hebben flink geld (verspr., Ma): *Et is makkelik aj' wat aachter de haand hebben* (Nbk), zo ook *D'r zit wel wat aachter* (Dho, Ste) en *Hou die jonge mar wat an 't lientien, want daor zit wel wat achter* ze hebben daar wel geld (Sz), *Daor zit wat/meer aachter* er speelt nog een heimelijke bedoeling mee (Nbk), *Hi'j tróf et, want we zatten net aachter de koffië* we dronken net koffie (El, Ma, Nbk, Np, Obk), *Wi'j zitten aachter de eterspot* zijn aan het eten (Nbk), zo ook *We zatten allegere aachter de eulief lutten* (b), *aachter de*

piano/et buro (zitten), *aachter de tralies zitten/zetten* in de gevangenis zitten/doen zitten, *aachter slot* (doen) bewaren achter een deur(tje), in een la e.d. met een gesloten slot (Nbk, Obk), *aachter de trommen* achter het drumstel (bl), *De traonen branen me aachter de ogen* ik zou er wel om kunnen huilen (j), *De poletiek daor kieken wi'j niet aachter* we hebben niet echt inzicht in wat er in de politiek speelt (Wol), *aachter wat zitten* achter iets zitten, *We hebben d'r gister drok aachter zeten, mar we hebben 't daon kregen* zijn er erg druk mee bezig geweest (Nw), *aachter et stuur z'n auto besturend*, *We vulen d'r een mennigte meenselike nood en stried aachter zitten* op de achtergrond spelen (b), *aachter wat kommen* achter iets komen, te weten komen: *Ie kun d'r niet aachter kommen, hoe dat zit* (Dho), *aachter wat wezen* het weten: *We bin d'r now wel aachter* zijn het te weten gekomen, hebben het nu wel ervaren (Nbk), zo ook *Daor kom ik wel aachter, waj' daon hebben* dat kom ik wel te weten (Nbk), *Ik bin d'r wel aachter kommen hoe et daore zit* ben het te weten gekomen, heb het nu wel ervaren (verspr., Nbk), zo ook *Hi'j is d'r wel aachter* (Dho, Ma, Ol-Nl, Wol, Nw), *Ik bin d'r wel aachter kommen* heb m'n neus gestoten (fig.) (Ste), *Doe ik d'r aachter keken had, had ik et wel deur* toen ik me in de achtergronden/de redenen/oorzaken had verdiept (Ld), *Hi'j het de klompen aachter de hede zet* is overleden (Obk), *aachter de vodden zitten* z. onder *vodde*, bet. 2, *Hi'j zit weer es aachter de vrouwluden an* probeert weer eens een vrouw te versieren (Ste, Nbk), *Hi'j loopt aachter de meiden an* id. (Spa), *Ze zitten aachter mekeer an* zitten elkaar achterna, *Ik gao aachter wark an* zal proberen aan werk te komen (Nw), *Ik zal wel even aachter die dingen an gaon* ze proberen te kopen, ze proberen te regelen (Nbk), *We moe'n mar es even aachter de eterspanne an* zien dat we de warme maaltijd krijgen, we gaan eten (Nw), zo ook *We zullen eerst mar aachter et eten an* id. (Sz), *We zullen even aachter de koffië an* gaan koffiedrinken (Ow, Nt) en *We gaon eerst aachter de koffië an, en dan doen we de kaorties* (Sz), *et peerd aachter de waegen spannen* iets

geheel verkeerd aanpakken, zodanig aanpakken dat het effect averechts is, *aachter de pette* z. onder *pette*, *aachter de elleboge(n)* z. onder *elleboge*, *aachter iene omme* buiten zijn medeweten (spor.), *je(zels) aachter de oren* *wezen* z. onder *oor*, bet. 2, *aachter zien rogge* achterbaks (spor.), *aachter de rogge hebben* gepasseerd zijn, voorbij gegaan zijn (Obk): *We hadden de grote waeters al weer aachter de rogge* nl. op de schaats (j), overigens: gedaan hebben, meegemaakt hebben: *Zo, de ve-kaansie hewwe weer aachter de rogge* (Nbk), *aachter iene staon* hem steunen (spor.), *Hi'j was nog mar zoe'n porre, doe zat hi'j al aachter et peerd* liep hij het paard al te mennen (Op), zo ook *De boer gaot et liefst zelf aachter dat peerd* ment dat paard het liefst zelf (Dfo, Ma, Ow, Obk) en *De boer zit d'r zels aachter* loopt zelf achter het paard (Wol, Nw), *...is... (Np), ...lopt...* (Nbk), zo ook *D'r lopt een jonge aachter, mar de boer is d'r zels wel bi'j* (Nbk), *We maggen wel achter de rotten, die vermeerderen heur hadde, aandere zitten we d'r onder de ratten gaan vangen* (Sz), *Loslopende honnen willen nog wel es aachter de schaopen gaon* achter ze aan gaan zitten (Np), *As ze bi'j mekeer zitten is 't allemaol mooipraoteri'je, mar as ze vot binnen kriej' een klats aachter de kont* laat men zich negatief over je uit, roddelt men over je (Obk) 2. in tijdsorde: na *de iene slag aachter de aandere* (Nt, Np, Ow), *aachter mekeer* na elkaar: *zeuven jaor aachter mekeer* (Nbk, Nt, Obk, Ma), *Mit eterminstied middags wodt wel zegd 'We bin aachter de middag'* na 12.00 uur (Dho, Dfo), zo ook *Kom achter de middag mar even* (Dho)

aachter- (Pe-Dbl, Wol en oost.) Ook **achter-** (ZW, west. van Wol, elders verspr.) ['a:xtɪ/'axtɪ] - achter-: eerste deel van samenstellingen als *aachterlopen*, *aachterlaoten* enz. Ze zijn in dit woordenboek niet alle opgesomd; bovendien zijn bij de hoofdlemma's met **aachter-** niet steeds de var. met **achter-** opgenomen

aachteraende (verspr.) Ook **aachterende** (Bdie, Nw, Ow, Spa), **achterende** (Dho, Nbk, Nw, Ow, Pe-Dbl), **aachtereinde** (Ma), **achtereinde** (Ld) et; -n ['a:xtɪ.../...]

1. achtereind, eind van het achterste stuk van iets *et aachteraende van mien angel* (b), *et aachterende van de dele* (Nw) 2. achterdeel van mens of dier *zo dom/stom as et aachteraende van een koe* (OS), *...van een varken* (Nbk, Pe-Dbl)

aachteraendelbottien (Op, Ste) Ook **aachterbottien** (Bu, Diz, Nw, Spa), **achterbod** (WH), **aachterschottien** (Nw, Wol), **aachterschot** (Dhau, Nbk, Nt), **achterschot** (Bu, Dfo, El, Nbk, Obk, Ol-Nl, Sz), **aachterplaankien** (Dfo, El, Ld, Ma, Nbk, Ow) et; -botties ['a:xtɪɛ:n dɪ.../.../...skotin/...skot/'axtɪ.../...plā:nkin] 1. achterste **aendelbottien** (in tegenstelling met het voorste), z. aldaar *Et veurbottien is wat kleiner as et aachterbottien, omdat de waegen wat toelopt* (Op)

aachteran (Pe-Dbl, Wol en oost.) Ook **achteran** (ZW, elders verspr.) bw. ['a:xtɪ'an/axtɪ'an] 1. aan de achterkant, i.t.t. vooraan *N. leup aachteran in de stoet* (Nbk), *Gao ie mar aachteran staon in de rij* (Nbk), *d'r aachteran* volgend: *De pinke vleug d'r vandeur, en ikke d'r aachteran!* (Nbk), *Aovens nao et broodeten gongen de boer en S. nog es effen naor de stal en H. keutelde d'r aachteran* (vo), *Je moe'n d'r de hieltied aachteran lopen, eerst dot ze niks* haar in haar gangen volgen om haar tot spoed aan te zetten (Nbk), *Ze hebben d'r wat aachteran lopen om dat huus te kriegien!* erachteraan gezeten (Dho), *Hi'j leup d'r de hieltied aachteran, mar hi'j kon et niet kriegien* probeerde het te krijgen (Nbk), zo ook *Daor lope ik al tieden aachteran* (Ste), (wanneer iets moet worden gedaan, uitgevoerd etc.): *We moe'n d'r neudig aachteran* het is de hoogste tijd dat we er werk van maken (Ste), *Daor za'k even aachteran gaon* proberen het voor elkaar te krijgen, er werk van maken, het proberen te weten te komen (Nbk, Nw), zo ook *d'r even aachteran moeten/willen* enz.: *Ik wil d'r wel even aachteran om te heuren as 't waor is* (Pe-Dbl), *Dan moej' d'r wel flink aachteran zitten* voortdurend tot spoed manen, zorgen dat men het doet (Nbk, bo: Nw), *Je zollen de hond d'r aachteran jaegen* (Dho), *Hi'j mos d'r vrij wat geld aachteran tellen* achteraf flink extra geld betalen (Np), *d'r geld aachteran gooien* id. (Ma), *...smieten* id. (Ma), *...stikken* (Db): *De*

aachteranbingelen - aachterbliever

annemer mos d'r nog aorig wat geld aachteran stikken, want et wark kon lang niet uut (Db) **2.** na, achteraf *Een grote huusholing slaachtte d'r nog iene aachteran, een naoslaachttertien* (El), *Ik mag d'r een broggiën aachteran eten, eers bin ik niet goed zat* (Nbk), *Eerst eten we soep en dan nemen we d'r een broggiën aachteran* (Ld), *Hi'j moet mar aachteran eten naëten* (Dho), *D'r komt nog een stattiën aachteran* er komt nog een onverwacht, evt. onaangenaam gevolg (Bu)

aachteranbingelen (Ow) [a:xtɾ'amb...] - achteraanlopen, op een lanterfantende wijze *Hi'j kwam altied aachteranbingelen* (Ow)

aachteranbliieven [a:xtɾ'ambli:bm] - achteraanblijven

aachterankommen [a:xtɾ'anjom:] - achteraankomen: de laatste of één der laatsten zijn m.b.t. een verplaatsing, handeling, een bep. ontwikkeling *P. klauterde omhogens en S. kwam wat aachteran* (ba), *Want zeg now es eerlik: kommen wi'j hier aachteran?* (b), *Ie kommen ok altied aachteran!* (Db), *een klein biggiën dat wat aachteran komt* (El), *Die komt altied wat aachteran* is haast altijd te laat met dingen (Nbk)

aachterasse (l) Ook **achterasse** (Spa) de; -n; ...assien [a:xtɾ.../'ax...] **1.** as van het achterwiel of waar de achterwielen om draaien *Et opstappiën an de fiets zat an de aachterasse* (Spa)

aachterbaand (Pe-Dbl, Ol-Nl, Wol en oost.) Ook **achterband** (ZW, elders verspr.) bw. [a:xtɾ/...] **1.** achterband *Alle jaoren he'k een aachterbaand van de fiets versleten* (Ol-Nl)

aachterbaanke (Pe-Dbl, Wol en oost.) Ook **achterbaanke** (ZW, elders verspr.) [a:xtɾ/...] - achterbank

aachterbaks I (Pe-Dbl, Wol en oost.) Ook **achterbaks** (ZW, elders verspr.) bw., bn. [a:xtɾ'baks/axɾ'baks] **1.** geneigd stiekem te doen, zonder dat anderen het weten *een aachterbakse vent* (Nbk), *Hi'j is wat aachterbaks, hi'j zegt lang niet alles* (Dfo), *Daor is hi'j wat aachterbaks mit* (Ow), *Wat een aachterbaks gedoe* (Nbk), *Die dot aachterbaks* (Nw), *Doe niet zo aachterbaks, we hebben liever daj' d'r mit veur de draod kommen* (Obk), (zelfst.) *Wi'j holen niet zo van dat aachterbakse* (Ld)

aachterbaks II (Pe-Dbl, Wol en oost.) Ook **achterbaks** (ZW, elders verspr.) bw. [a:xtɾ'baks/...] **1.** stiekem handelend, geneigd te doen zonder dat anderen het weten *Hi'j wil et niet weten, dat het hi'j aachterbaks houwen* (Spa), *Ze hebben et nooit zegd, ze hebben et aachterbaks hullen* (Np) **2.** zich op de achtergrond houdend, zich zodanig opstellend dat men buiten schot blijft (Diz, Obk, Ste) *We holen oons mar een betiën aachterbaks* we houden ons op de achtergrond (Diz), *Ie moe'n je niet wat inschunen laoten deur die gloeperd, want ze willen zelf aachterbaks bliieven* (Obk), *Hi'j hoolt et (a)achterbaks* (Ste)

aachterbaksighied (Nbk) de [...'baksəxhit] **1.** het achterbaks doen *Die aachterbaksighied van him daor hool ik niet van* (Nbk) **aachterbalke** (Ow) de; -n [a:xtɾ...] **1.** hetz. als *achterkop*, z. aldaar de *aachterbalke*, *inkeept waor as hi'j op 'e ziedledders lag* (Ow)

aachterban (spor.) [a:xtɾban] - achterban (fig.)

aachterbien (Ow) [a:xtɾ...] - achterbeen: van een paard *Zo gauw dat peerd vernemt dat een vremen iene et leide in hanen het, legt hi'j de oren in de nekke en wil gien string rechttrekken of slat mit de aachterbienen alles kot en klein* (Ow), *Een peerd moet mit de aachterbienen binnen de beide zillestringen bliieven as et wark goed verlopen zal* (Ow); ook: achterpoot, in toepassing op geschoten vossen: *Veertien he'k bi'j de aachterbienen had en viere liggen in de bos te rotten* d.i. letterlijk: heb ik bij de achterpoten op kunnen pakken (b) **aachterbille** (Bu) [a:xtɾ...] - achterbil *een stok schinke van de aachterbille van et varken* (Bu)

aachterbliieven [a:xtɾ...] - achterblijven: blijven waar men is, i.t.t. anderen die weggaan *De beide mannen stapten op, J. en F. bliieven wat verwezen aachter* (vo); achter anderen blijven, die sneller voortgaan; blijven leven, terwijl anderen overlijden; zich minder ontwikkelen dan anderen: *Hi'j bleef een betiën bi'j de eren aachter* (Nbk)

aachterbliever (Bu, Ma) Ook **achterbliever** (Bdie, Dfo, Nt, Spa) de; -s; -tien [a:xtɾ.../...] **1.** persoon of dier dat achterblijft, z. *aachterbliieven*, vooral: dier

dat enigszins achterblijft qua groei (vooral verkl., vaak gezegd van een armzalig biggetje)

achterboolte (Dfo, Ma, Ol-Nl, Wol) Ook **achterboute** (Spa) ['a:x.../...] - achterbout *Een achterboolte van een koe kuj' kopen* (Ma, Wol), *De achterboute is et beste veur de slacht* (Spa)

achterbottien z. *aachteraendelbottien*
achterbuurman (Nbk, Obk, l) ['a:xtr...] - achterbuurman

achterbuurt (Dho, Nbk, El, Op) ['a:xtr...] - achterbuurt *Rachen en schellen heurt in achterbuurten thus, hierie niet!* (Dho)

achterbuurtvolk (El, Ste) ['a:xtr...] - achterbuurtvolk, mensen van laag allooi

achterbuurvrouw (Db, Nbk, l) ['a:xtr...] - achterbuurvrouw *N. heur achterbuurvrouw lopt ok al weer op et faeste* (Db)

achterdaele (Nbk) bw. ['a:xtr'de:lə] 1. achter (iets of iemand) langs, z. ook *aachterlanges*

achterdek (l) ['a:xtr...] - achterdek

achterdeure (Pe-Dbl, Wol en oost.) Ook *achterdeure* (ZW, west. van Wol, elders verspr.) de; -n; ...deurtien ['a:xtrdɑ:ərə/ 'axtr...] 1. achterdeur (lett.) *De achterdeure ston op een kiere* (Db), *De grundel moet nog op 'e achterdeure* (Bu), *We hebben nog zoe'n oolderwetse grundel op 'e achterdeure* (Mun), *Et is de achterdeure uut gezegd wanneer men slecht zaken gedaan heeft of domme dingen heeft gedaan* (Ste), *Ie hebben niks in te brengen as lege briefies (en bi' de achterdeure ofgeven)* (bo: Nw), *Ze zitten op 'e achterdeure te raomen, 'k moet maeken da'k d'r henne kom ik moet nodig m'n behoeften doen* (Ste) * (gezegd wanneer men te kwistig leeft:) *Et komt tot de veurdeure in, en 't gaat lieke hadde tot de achterdeure weer uut* (Dfo)

achterdocht (Nbk) ['a:xtr'doxt] - achterdocht *Die is ien en al achterdocht* (Nbk)

achterdochtig (Ma, Obk, v) ['a:xtr'doxtəx] - achterdochtig

achterdwas (Diz, Op, Wol) Ook *achterdwas* (Ol-Nl) bw. ['a:xtr'dwas] 1. op een deel van de stal achterin de boerderij dat dwars staat op de belangrijkste stal, nl. die in de lengterichting van de boerderij *De kalver en de pinken staan achterdwas* (Wol)

aachtereinde z. *aachteraende*

aachteren (Pe-Dbl, Wol en oost.) Ook *achteren* (ZW, west. van Wol, elders verspr.) bw. (na een vz. gebruikt) ['a:xtrɛn/'axtrɛn] 1. aan de achterkant *Een schootschölk is een schölk mit banen om de middel en van aachteren vaaste, mit een strik d'r op* (Obk), (gezegd n.a.v. bep. vuurwerk:) *En doe d'r een glundige olifant de locht in soesde, die van aachteren koolties vuur ofgongen (...)* (b), *Hij het de wiend van aachteren, hij het de wiend mit* (Nt, Nbk), *Hij zit van aachteren onder et huj* (Nbk, Nt, Spa, Ste, Obk), *'t Was krek as heur van aachteren wat tegen 't dikke van 't gat sleug* (b), *rap van aachteren wezen last hebben van diarree* (Obk), *Ik gao an 't wark, ik gao naor aachteren* d.i. meestal: het bedrijfsgeedeelte, met name van de boerderij (Ol-Nl, Wol), (op de lagere school:) *Ik moet even naor a(a)chteren* naar het toilet (Nbk), *Ik lope even naor aachteren; dat kan ok naor de bureen wezen, die aachter je wonen* naar het bedrijfsgeedeelte, ook: achteruit (t.o.v. het huis en evt. de doorgaande weg waaraan men woont) (Ste), *Ze kommen van aachteren* van de achterzijde, van de achterkant, ook: ver van een doorgaande weg vandaan (Nt), *Die wet van aachteren niet dat hij van veuren leeft* hij is erg dom, onnozel (Nw) 2. in *van aachteren* achteraf, naderhand: *Et speet me van aachteren* (Nw), *Van aachteren of an begint hij d'r weer over te zeuren* (Dhau, Np), *Hij begint van aachteren opnij weer te zeuren* (Nbk) 3. in achterstand (zelfst.) *Ik heb me verslaopen, now bin 'k de hiele dag wat in 't aachteren* (Nbk), *in aachteren wezen mit et wark* (Ma, Nbk, Obk), *We bin aorig in aachteren* (Spa), (zelfst.) ...in 't aachteren mit betaelen (Nt, Ow, Obk), ...mit 't wark (Ow) * *Van aachteren ziej' een hond in 't gat* achteraf heeft men makkelijk praten, weet men wel hoe het had gemeeten (b: lm, ln), ...*ziej' een koe in 't gat/tegen 't gat an* (b: lm), z. voor var. onder *koe*

aachterende z. *aachteraende*

achterflappe (Ma, Nbk) de; -n ['a:...] 1. bep. klep aan een ouderwetse onderbroek voor vrouwen *De veurste flappe haj' aachter vaaste en de aachterflappe veur; aj' naor et husien gongen, hoefde ie allieend de*

aachtergaank - achterhaelen

aachterflappe los (Nbk) 2. klepdeur van een vrachtauto (Ma)

aachtergaank z. *aachtergang*

aachtergang (El, Ld, Np, Nw, Pe-Dbl, Ste) Ook *aachtergaank* (Nw, Ste), *aachterganke* (Sz) de; -en; ...gankien, ...gaankien ['a:xtɾ.../...] 1. gangpad op de stal achter de koeien langs, waar men met de kruiwagen over rijdt *de aachtergang achter de koeien* (El), *Ze hadden mooi ruimte veur de koeien, mar de aachtergang was wel wat smal* (Pe-Dbl), *As 't voeren daon was, wodde de aachtergang anveegd en d'r wodde zaand over strij'd* (Ld)

aachtergaon (verspr.) Ook *aachtergaon* (WH, elders verspr.) st. ww.; onoverg.; scheidb.; het aachtergaon ['a:xtɾ.../...] 1. achterlopen: van een klok, een wekker *Die wekker gaot een kertier achter* (Ol-Nl), *De torenklokke van Berkoop het wel es aachtergaon* (Obk)

aachtergatsneve (Nbk, Np, bo: Op) de; -n; ...nefien [...'n...] 1. zoon van een achterneef of -nicht (Np, bo: Op) 2. achterneef (Nbk) **aachtergatsnicht(e)** (Nbk, Np, bo: Np) de; ...nichten; ...nichien [a:xtɾgats'nixtə] 1. dochter van een achternicht of achterneef (Np, bo: Np), *Een aachter-aachter-nichte is een aachtergatsnichte* (Np) 2. achternicht (Nbk)

aachtergedien (Pe-Dbl, Wol en oost.) Ook *achtergedien* (ZW, west. van Wol, elders verspr.) et; -en; -egien, -tien ['a:.../...] 1. gordijn voor het achterraam *Doe et aachtergedien mar dichte* (Ste), *Et achtergedien hangt veur et achterste raem* (Wol, Ol-Nl), *de aachtergedienties in de karavan* (Sz)

aachtergevel (Dfo, Nbk, Obk, Op, Pe-Dbl) Ook *achtergevel* (Ol-Nl, Spa) ['a:.../...] -achtergevel *D'r zatten aorig scheuren in de aachtergevel* (Pe-Dbl)

aachtergooien (Bu, El, Nbk, Ow) onbep. w. ['a:xtɾ...] 1. naar achteren gooien: van garven naar de stapelaar of een tussenpersoon (ook wel *veurlegger* genoemd) *Ik moet naor boven te aachtergooien* (Nbk), *Vroeger mossen we helpen rogge aachtergooien op 'e hilde* (El), *garven aachtergooien* (Ow), *Elk gooide ze een aende aachter, over de peerdestal, om ze in de schuine stokken, de uutlaoten te gooien* (Bu)

aachtergooier (Bu, Nbk, Ow) de; -s; -tien ['a:xtɾgo:əjɪ] 1. degene die de garven naar de stapelaar werpt of naar een andere tussenpersoon die dat doet, de *veurlegger* **aachtergrond** (Pe-Dbl, Wol en oost.) Ook *achtergrond* (ZW, Wol en west., elders verspr.) de ['a:xtɾgront/'axtɾ...] 1. achtergrond: van een landschap, in een bep. ruimte *Die hebben niet zoe'n mooie aachtergrond* (Nbk), *wat meziek op 'e aachtergrond heuren* d.i. zacht, niet overheersend (Nbk), *Die is bescheiden, die wil op 'e aachtergrond blieven* (fig.) wil zich niet op de voorgrond plaatsen, wil niet in de belangstelling komen (Dhau, Nbk) 2. diepere beweegreden *As hi'je perbeert uut te heuren mit een mooie maniere van praoten, dat het vast een aachtergrond* (Ste) 3. afkomst, verleden, zaken die tot iets geleid hebben *Dat hiele zaekien het een wat vremde aachtergrond* (Obk), *Die kerel het een verkeerde aachtergrond* (Ste), *De aachtergronden weten we niet* (Spa), *De aachtergrond woj' nooit geweer* (Dfo), *Ie weten niet wat veur aachtergrond dat had het* (El)

aachtergrondgeluid (l) ['a:...] -achtergrondgeluid

aachtergrondinfermasie (l) ['a:...] -achtergrondinformatie

aachtergrondkoor(tien) (l) ['a:...] -achtergrondkoor(tje)

aachtergrondmeziek (l) ['a:...] -achtergrondmuziek

aachterhaans (El, Nbk, Obk, Ow, Ste) Ook *achterhaans* (Ste), *achterhands* (Dho) bn., bw. [a:tɪhã:s; aksent wisselt/...] 1. achterwaarts: van een klap, mep of beweging anderszins met een arm (Dho, El, Nbk, Obk, Ow), *mit een aachterhaanse slag een gevulige klap geven* (Obk), *iene een aachterhaanse tik verkopen* (Ow), (zelfst.) *Hi'j gaf 'm een goeie aachterhaanse een gevoelige slag achterwaarts* (El) 2. (bw.) stiekem (Nbk, Ste) *Hi'j gaf 'm aachterhaans een mep* (Nbk), *Dat is aachterhaans gebeurd* (Ste)

aachterhaeld (spor.) [a:xtɪ'hɛ:lt] -achterhaeld

aachterhaelen I (Pe-Dbl, Wol en oost.) Ook *achterhaelen* (ZW, elders verspr.) zw. ww.; overg.; aachterhaelde, het aachterhaeld [a:xtɪ'hɛ:ln/...] 1. achter iets of

iemand aangaan en aldus bereiken, te pakken krijgen, evt. opnieuw in z'n bezit krijgen *Hi'j is al een hiel aende vot, mar ik zal 'm nog wel achterhaelen* (Dfo), *Ze konnen de inbrekers vlogge achterhaelen* (Wol), *et gesteulen goed achterhaelen* (Spa), *Ik zal es zien of ik dat boek veur jow achterhaelen kan* (Ol-Nl), *een adres van iene achterhaelen* (Ol-Nl) 2. nagaan, te weten komen, alsnog uitzoeken (verspr.) *Dat is niet te achterhaelen waor die praoties wegkommen* (Nbk), *Ze bin doende dat te achterhaelen* (Mun), *Dat is niet meer te achterhaelen* (Nt), *Die diefstal is niet meer te achterhaelen, dat is al te lange leden* (Obk), *de waorhied achterhaelen* (Np, Ste, Nbk) 3. alsnog in goede banen leiden, zorgen dat iets goed komt (Dhau, El, Op) *Et is gebeurd, ie kun et niet meer achterhaelen* (Dhau), *Gedaone zaeken bin vaeke niet meer te achterhaelen* (Op) * *Al is de leugen nog zo snel, de waorhied aachterhaeft 'm wel* (Ld, Nbk)

aachterhaelen II (Nw) zw. ww.; overg.; haelde aachter, het aachterhaeld ['a:xtɪ...'] 1. een achterwaartse beweging maken (met z'n hand), z. ook *aachterhaans*, bet. 1: *de haand aachterhaelen aj' iene een klap geven* (Nw)

aachterham (Ste) ['a:...'] - achterham

aachterheerd (Dhau, Dho, El, Ma) Ook **aachterheerd** (Dho) de ['a:xtɪ.../axtɪ...'] 1. plaats in de kamer waar een tweede kachel stond opgesteld, ook wel: plaats achter die tweede kachel *Op 'e aachterheerd hadden we de twiede kachel staon* (Dhau)

aachterhekke (Dfo, Pe-Dbl) et ['a:xtɪ...'] 1. hek aan de achterzijde van een wagen 't *aachterhekke van een varkenswaegen* (Dfo)

aachterhenne (Pe-Dbl, b) bw. [a:xtɪ'hənə], in d'r *aachterhenne* zitten erachteraan zitten, zorgen dat het gebeurt, dat men opschiet (Pe-Dbl), verder in d'r *aachterhenne* zullen/gaon erachteraan: om te volgen, te pakken enz. (b): 'k *Was dan ok bliede doe 'k heurde dat d'r een stokmennig jaegers aachterhenne zollen* (b)

aachterheufd (Pe-Dbl, Wol en oost.) Ook **achterheufd** (ZW, elders verspr.), **achterhoofd** (Spa) ['a:x.../...'] - achterhoofd *Elkeniene leup omme mit de gedaachten in et aachterheufd: wat komt uut dit alles vot?* (vo), *Dat heb ik al lang in mien*

aachterheufd had daar heb ik al lang wel eens over gedacht (Pe-Dbl), *Hi'j is niet op zien aachterheufd valen* hij is bep. niet gek, bep. niet dom (verspr.)

aachterhoede (Pe-Dbl, Wol en oost.) Ook **achterhoede** (ZW, west. van Wol, elders verspr.) ['a:xtɪhude/...'] - achterhoede: van een leger; bij bep. balspelen, zoals voetbal **aachterhoedegevecht** (I) ['a:...'] - achterhoedegevecht

Aachterhoek (verspr.) ['a:xtɪ...'] - Achterhoek *In de dattiger jaoren gongen de mannen uut disse kontreinen hielendal wel naor de Aachterhoek te mollevangen, want doe was een mollevel nog wel wat weerd* (Obk), *iene uut de Aachterhoek een Aachterhoeker* (Nbk)

Aachterhoeker (I) ['a:xtɪhukɪ] - Achterhoeker

aachterhoeve (vo) de; -n ['a:xtɪ...'] 1. hoef van een achterpoot *En doe die plakken an de beurt kwammen, kregen de peerden zakken om de aachterhoeven, kuven zeden de boeren, dan hadden de hoeven een groter steunvlak en doe scharrelden ze d'r over* (vo)

aachterholen Ook **achterholen** (ZW, Wol en west., elders verspr.), **achterhouwen** (WH) st. ww.; overg.; het aachterhullen ['a:xtɪ.../...'] 1. bewaren, aan kant leggen *Ie moe'n wat aachterholen wat achter de hand houden, bewaren* (Dhau, Nbk) zo ook *Ik zal wel wat veur je aachterholen* (El), *Mit et verdielen van die appels heb ik wel wat aachterhullen, aanders krieg ik minder as oonze buren* (Db), *Sommige winkels zullen nog wel wat koffie aachterhouwen* bewaren, hamsteren (Spa), *een appeltien veur de dust aachterholen* (Dhau) 2. stiekem houden, niet vrijgeven, verduisteren *Hi'j het stiekem wat aachterholen* (Nbk), *Ze bin gooldeerlik en zullen gien cent aachterholen* (Op), *De penningmeester het geld aachterhullen* (Wol) 3. niet meedelen, verzwijgen *D'r bin dingen in 't leven die kuj' beter aachterholen* (Obk), *Ie moe'n niks aachterholen* (Nbk), *Sommigen vertellen niet meer as ze kwiet willen, die willen graeg wat aachterholen* (Ld), *Dat had ie ok wel es eerder zeggen kund, dat hej' aorig aachterhullen* (Sz)

aachterholend (Pe-Dbl, Wol en oost.) Ook **achterholend** (ZW, Wol en west., elders

aachterhooft - aachterlaoten

verspr.) [...'ho:lɪt/...] - achterhoudend, achterbaks *Doe mar niet zo aachterholend, ik heb je wel deur* (Ol-Nl), *J. was niet aachterholend* (vo)

aachterhooft (Obk, Ow) et ['a:xɪr...] 1. bep. wagenladder: zijstuk aan de achterkant van een wagen *In et aachterhooft zatten de ringen en de haoken veur de hujlienden* (Ow), *An de aachterklaampe van de ziedledders zit een penvormig uutstiksel die in de twie gatten van et aachterhooft passen* (Obk)

aachterhuus (Dho, Ow) Ook **achterhuus** (Nt, Spa, Wol) et ['a:xɪr.../axɪr...] 1. achterste deel van een huis, vaak ook: aangebouwd deel van het woonhuis aan de achterkant of bedrijfsgedeelte achter aan een woonhuis *We zullen et aachterhuus schoonmaeken* (Ow), *Moeder was in 't achterhuus* (Spa), *Et achterhuus was vake een anbouwgien mit een schuin oflopend dak; de regenbak zat d'r in, en d'r ston vaak een kookkachel* (Spa), *Ze hebben een roem aachterhuus* een ruim bedrijfsgedeelte van een woning (Dho)

aachterien (Ma) [a:xɪr'ĩ:n] - achtereen, zonder onderbreking *zeuven jaor aachterien* (Ma)

aachteriezer (Ow) et; -s; -tien ['a:xɪr...] 1. elk der hoefijzers van de achterbenen van een paard

aachterin [a:xɪr'ɪn/...] - achterin: *aachterin zitten, ...liggen, ...gaon, Kom mar aachterin* (Nbk), *Daor moe'j aachterin zitten, aers gebeurt d'r niks* daar moet je achteraan (om te zorgen dat het gebeurt) (Ste), *Et eten staot klaor, we moe'n d'r mar aachterin eraan gaan beginnen* (El)

aachteringang (spor.) ['a:...] - achteringang

aachterkaante (Pe-Dbl, Wol en oost.) Ook **achterkaante** (ZW, Wol en west., elders verspr.), **achterkaant** (Dho), **achterkant** (WH) ['a:.../...] - achterzijde, achterkant (lett.) *Op 'e aachterkaante van et briefien staot niks* (Nw), *De aachterkaante is vaeke et mooiste niet* (Np)

aachterkaemer (Pe-Dbl, Wol en oost.) Ook **achterkaemer** (ZW, Wol en west., elders verspr.), **achterkamer** (WH) ['a:.../...] - achterkamer (van een huis) *Ik heb de aachterkaemer al schone* (Nbk), *We hebben de piano in de aachterkaemer zet*

(Pe-Dbl), *de gedieneen uut de aachterkaemer* (Nbk)

aachterkeer (Nw) et; ...keren; -tien ['a:xɪr...] 1. de twee naar voren stekende balken, palen van het achterstel van een boerenwagen

aachterkeuken (Ma) Ook **achterkeuken** (Dho) de; -s; -tien ['a:xɪr.../...] 1. bijkkeuken **aachterklaampe** (Ma, Obk, Op) de; -n ['a:xɪr...] 1. *klaampe* (z. bet. 5) aan de achterkant van een *ziedledder*. *de aachterklaampe mit et oor veur et sluuthooft aachter* (Ma), *de ziedledders mit de veur- en aachterklaampen* (Ma)

aachterklappe z. **achterkleppe**

achterkleppe (Nbk) Ook **achterklappe** (Np, Obk, Ste), **achterklappe** (WH), **achterkleppe** (Dho, Ol-Nl, Wol) de; -n (bet. 1); ...klappien (bet. 1) ['a:xɪr.../...] 1. hetz. als *kleppe*, bet. 3 (Ste), ook vergelijkbare wagenladder aan de achterkant, opstaand schot dat naar beneden kan, bijv. van een aanhangwagentje *Hi'j het de aachterklappe al daele* nl. van een vrachtwagen of veewagen (Ste), *de aachterkleppe van een platte waegen* (Ol-Nl) 2. kwaadsprekerij, laster, praatjes achter iemands rug om (Obk) *Aj' bi'j die meensken west hebben, kriej' vast wat aachterklappe nao* (Obk) 3. achterklep van een auto, klep van de kofferbak (Nbk)

aachterkop (Bu, Dfo, Ma, Obk, Ste) Ook **achterkop** (Ste) de; -pen; -pien ['a:.../...] 1. achterste stuk van een hooiraam *Et hujraem was vaeke een raem uut vier stokken: twie ziedstokken en een veur- en aachterkop* (Bu)

aachterlaampe (Nbk, Ow) ['a:...] - achterlamp *Grote F. zet een aachterlaampien an de fiets* (Ow)

aachterlanges (verspr. Wol en oost.) Ook **achterlanges** (Nt, Ol-Nl, Sz, Wol, verspr. oost.) bw. [a:xɪr'lan(g)əs/axɪr'l...] 1. aan de achterkant langs (iets, iemand) *Gao d'r mar aachterlanges* (Ste), *Ze mochten me niet zien ankommen, ik gong aachterlanges* (Ld), *Ie kun d'r wel aachterlanges kommen* (Nbk), *We konnen mooi bi'j de bureen aachterlanges om bi'j oons laand te kommen* (Pe-Dbl), *Daor lopt een pad aachterlanges* (Nw)

aachterlaoten (Wol en oost.) Ook **achterlaoten** (Wol en west., elders verspr.)

['a:.../...] - achterlaten: niet meenemen *Aj' verhuzen gaon, moej' alles wat nagelvaste zit, achterlaoten* (Spa), *Die man het de hond in de bos achterlaoten* (Ow), *Kan ik je nog wat achterlaoten* d.i.: verkopen (Dfo); gehad hebben (v): *Ik laot een leven achter me* (v); achterlaten van een spoor, teken enz.: *Je konnen dudelik zien waor hi'j langes gaon was, want hi'j hadde grote prenten in de snij' achterlaoten* (Op) **aachterlief** (Dhau, Ld, Np, Ste) Ook **aachterlief** (Dho, Ste, WH) ['a:.../...] - achterlijf (van bep. dieren) *Et aachterlief van de bi'je is kepot* (Ste), *D'r bin spinnen mit een aachterlief* (Dhau) **aachterliek** z. **aachterlik** **aachterliende** (Pe-Dbl, Wol en oost.) Ook **aachterliene** (Ste), **aachterliende** (Ol-Nl, Op) de; -n; -gien ['a:xtɾlində/...linə/'axtɾ...] 1. touw achter aan de wagen dat vastzit aan de weesboom, d.i. de speciale paal over het voer hooi of koren *De aachterliende wodde ansjord mit et hujlaeden* (Np), *Gauw de aachterliende los, de wezeboom d'r of, de arbeider op et voer huj om of te stikken, en de boer en H. in et vak* (vo) **aachterliendetouw** (Obk) et ['a:xtɾ...] 1. touw gebruikt als **aachterliende**: *We hadden vroeger een toolter [schommel] die van aachterliendetouw was, mit een zak d'r op, hi'j was vaastemaekt an een dwastakke van een boom* (Obk) **aachterliene** z. **aachterliende** **aachterliggen** (Pe-Dbl, Wol en oost.) Ook **aachterliggen** (ZW, elders verspr. ['a:...] - achterliggen (fig.) **aachterliggend** bn.; attr. ['a:xtɾlɪŋɡt] 1. achter een ander perceel liggend (en daarbij van iemand anders zijnd of bij iemand anders in gebruik zijnd) *Aachterliggende percelen hebben vaeke een recht van uutrit, recht van reed zeggen we dan vaeke* (Obk), (zelfst.) *recht van reed en drift over dat perceel laand, van aachterliggenden* van mensen die de erachter liggende percelen in bezit/gebruik hebben (Ow) **aachterlik** (Pe-Dbl, Wol en oost.) Ook **aachterliek** (Db, Dhau, Ld, Ow), **aachterlik** (ZW, elders verspr.) ['a:xtɾlɪk/...lik/'ax...] - achterlijk: in ontwikkeling (van personen): *een aachterlike trut* (Obk), meestal: enigszins geestelijk gehandicapt *Hi'j is een*

betien aachterlik (Ol-Nl, Wol), *Et kiend van de buren is wat aachterlik* (Bu, Ma, Np, Nw, Pe-Dbl, Nbk), *de aachterlike schoele* b.l.o. (Nbk), *Hi'j is lang niet aachterlik* hij is helder, pienter (Nbk, Ste); van dieren, bomen, planten: achter qua groei *De eerpels bin van 't jaor wat aachterlik, want et het wat lange vreuren* (Dho, Ld, Obk, Pe-Dbl, Nbk), *De tuun is wat aachterlik, mar et het van 't jaor ok gien weer west* (Ste), *De eerappels bin slim aachterlik in 't opkommen* (Obk); achter met het werk, de activiteiten (zelfst.:) *We bin wat op 't aachterlikste vanmorgen* we lopen wat achter met ons werk, we zijn wat laat (Ste), *Ik heb me verslaopen, now bin 'k de hele dag wat aachterlik* (Nt, Obk, Spa) **aachterlocht** (El, Nbk, Ow, Pe-Dbl, Ste) Ook **aachterlocht** (Wol), **aachterlucht** (WH) ['a:.../...] - achterlicht *Et aachterlocht van mien fiets dot et niet* (Nbk), *Zien aachterlocht wil niet branen* (Nbk, Ste, Pe-Dbl), *Wil ie zien of et aachterlocht et wel dot?* (Nbk) **aachterlopen** (Pe-Dbl, Wol en oost.) Ook **aachterlopen** (ZW, elders verspr.) st. ww.; onoverg.; het aachterlopen ['a:xtɾ.../'axtɾ...] 1. (van uurwerken) te langzaam lopen 2. (van personen) niet op de hoogte zijn met de nieuwste ontwikkelingen **aachtermure** (Dfo, Nbk, Obk) Ook **aachtermure** (Ol-Nl) de; -n; ...muurtien ['a:xtɾ.../...] 1. achtermuur **aachternaeme** (verspr. Wol en oost.) Ook **aachternaeme** (Ol-Nl, Spa, Wol, **aachternaam** (Spa), **aachternaem** (Nt, Sz) ['a:xtɾ.../'axtɾ.../'axtɾnã:m/...nã:mə] - aachternaam *Wij numen him altied bi'j de aachternaeme* (Db), *Van aachternaeme hiet hi'j De Jong* (Obk), *Hi'j hiet van aachternaeme N.* (El), *een vremde aachternaeme* (Pe-Dbl) **aachternao** (Pe-Dbl, Wol en oost.) Ook **aachternao** (ZW, Wol en west., elders verspr.) bw. [a:xtɾ'nɔ:/axtɾ...] 1. van achteren na, achter iemand of iets aan *Hi'j zette et op een lopen, en ikke him aachternao!* (Nbk) 2. achteraf, later *een klets aachternao* geroddel over iemand die net weggegaan is (Ste), *Aachternao kon ik dat wel begriepen* (El), *aachternao bekeken* (verspr., Nbk): *Aachternao bekeken had et zo niet moeten* (Spa), *Kriegen we ok nog*

aachternao- - achterneve

wat aachternao? d.i. een toetje (Dhau), *een broggien aachternao* (Ma) * *Aachternao wet iederiene hoe 't moet* (Ma), ... *weten we et allemaole wel* (Ow)

aachternao- (Pe-Dbl, Wol en oost.) Ook **aachternao-** (ZW, elders verspr.) [a:xtɾ'n.../axɾ'n...] - achterna-: eerste lid van samengestelde ww. van het soort *aachternaofietsen*, *aachternaoreizen*; *aachternaokieken*, *aachternaoloeren*; *aachternaoroepen*, *aachternaoraozen*; *aachternaobrengen*, *aachternaotogen*; *aachternaoogooien*, *aachternaosmieten*; ze zijn in dit woordenboek niet alle opgesomd **aachternao-eten** (Pe-Dbl, Wol en oost.) Ook **aachternao-eten** (ZW, elders verspr.) st. ww.; overg., onoverg.; scheidb.; het aachternao-eten [a:xtɾ'n.../...] 1. achteraf eten (vaak: als de anderen al gegeten hebben) *le moe'n mar even aachternao-eten* (Nbk), *Aachternao-eten is altied vervelend* (Spa), *Ik at altied beschuut aachternao* als laatste (Ste)

aachternaobienen (Dfo) zw. ww.; overg.; biende aachternao, het aachternaobiend [...'n...] 1. met grote passen aachternalopen *Hij' biende de kwaojonge hadde aachternao* (Dfo)

aachternaogaon (Pe-Dbl, Wol en oost.) Ook **aachternaogaon** (ZW, elders verspr.) st. ww.; overg.; gong aachternao, is aachternaogaon [a:xtɾ'n.../axɾ'n...] 1. volgen, achter iemand aan gaan 2. navolgen, op dezelve manier gaan doen *le zien him ok meer en meer in de kroeg, hij' gaot zien heit aachternao* (Nbk)

aachternaojaegen (Nbk) zw., onregelm. ww.; scheidb.; jaegde/jachte aachternao, het aachternaojaegd/...jacht [...'n...] 1. achterna sturen, achterna doen gaan (achter iemand of iets aan) *Jaeg him de hond mar aachternao* stuur de hond maar op hem af om hem te verjagen (Nbk)

aachternaokommen (Wol en verspr. oost.) Ook **aachternaokommen** (Wol en west., elders verspr.) st. ww.; scheidb.; is aachternaokommen [...'n...] 1. achterna komen, achter iets of iemand aan komen, nazitten (om in te halen, te pakken, te spreken te krijgen enz.) *Heit komt je dommiet wel aachternao* (v), *Die smerige hond komt je altied aachternao* (Obk), *Hij kwam J. aachternao, de bouw op* (b) 2.

volgen op iets (Nt, Obk, v) *Bij de griep wil nog wel es wat aachternaokommen* (Nt) **aachternaolopen** (Pe-Dbl, Wol en oost.) Ook **aachternaolopen** (ZW, Wol en west., elders verspr.) [a:xtɾ'n.../axɾ'n...] st. ww.; overg.; is/het aachternaolopen [...'n.../...] 1. lopend volgend *Die hond leup je altied aachternao* (Ste, Dfo), *iene aachternaolopen* (Nbk, Spa), *Hij' lopt de maegies aachternao* zit achter de meisjes aan (Obk, Nbk) 2. iemand volgen om te zien of hij/zij alles wel goed doet (Ste) *Sommigen kuj' altied wel aachternaolopen om de boel nao te rakken* (Sz)

aachternaopraot (Ste) [...'n...] - achterafpraat

aachternaopraoten (Dfo) onbep. w.; overg. [...'n...] 1. praten, roddelen over iemand die net weggegaan is

aachternaorieden (Nbk, l) [...'n...] - aachternarijden (lett.)

aachternaoroepen (Nbk, Ol-Nl) st. ww.; overg.; scheidb.; reup aachternao, het aachternaoreupen [...'n...] 1. naroeppen *Ik heb 'm de bosschop nog even aachternaoreupen* (Ol-Nl)

aachternaosturen (l) [...'n...] - aachternasturen: zenden wat men nog wil doen toekomen

aachternaozitten (Pe-Dbl, Wol en oost.) Ook **aachternaozitten** (ZW, Wol en west., elders verspr.) st. ww.; overg.; scheidb.; het aachternaozeten [a:xtɾ'n.../axɾ'n...] 1. aachternazitten (lett.): vaak om te straffen, een aframmeling te geven *Ik heb him vroeger as kiend zo vaeke aachternaozeten* (Nw), *Hij' het 'm aachternaozeten* (Spa) 2. achtervolgen (fig.) (v) *Et zal me aachternaozitten, mien hiele leven laank* (v)

aachterneef z. *aachterneve*

aachterneers (Ste, b: lm) Ook **aachterneers** (Ste) bw. [a:xtɾ'nɪ:ərs/ax...] 1. achterwaarts, rugwaarts (gaand) *mit de auto aachterneers de dam uutrieden* (Ste), *aachterneers et kiepehokken uutgaon om de haenen* d.i. vanwege de hanen (Ste), *aachterneers terogge* (b: lm), *aachterneers praoten* krom praten (door kleine kinderen) (Ste)

aachterneve (Bu, El, Ma, Nbk, Np, Obk, Pe-Dbl, Spa) Ook **aachterneef** (Db, Dfo, Dhau, Ma, Nbk, Obk), **aachterneve** (Bdie, Dho, Op, Ow, Pe-Dbl, Spa, Sz), **aachterneef**

(Dho, Diz, Nt, Ol-Nl, Pe-Dbl, Sz) ['a:xtɾ.../...] - achterneef: zoon van een neef, nicht, oudoom, oudtante 't *Is een achterneve van mien moeder* (Pe-Dbl)

aachternicht z. *aachternichte*

aachternichte (Bu, Dfo, Dho, El, Ld, Ma, Nbk, Np, Nw, Obk, Ow, Pe-Dbl, Ste), **aachternicht** (Bu, Db, Dfo, Dhau, Ma, Nbk, Obk), **achternicht** (Dhau, Diz, Nt, Ol-Nl, Ow, Spa), **achternichte** (Dho, Diz, Op, Ow, Pe-Dbl, Sz) ['a:.../...] - achternicht: dochter van een neef, nicht, oudoom, oudtante

achterof (Pe-Dbl, Wol en oost.) Ook **achterof** (ZW, elders verspr.) bw. [a:xtɾ'ɔf/axɾ'ɔf] 1. achteraf gelegen, afgelegen, niet aan de voorkant, niet vooraan *Ze wonen (d'r) achterof* (verspr.), *Die woont achterof, ie moe'n hier achteruut* (Ste), *Oolde K. woont zo ofgelegen daor alliend achterof bij de Lende* (Obk), *achterof zitten achteraf wonen* (Nbk), *Die bangeschietter kroept altied achterof in een hoekien* (Obk), *Iene die niet goed mittelt moet altied achterof staon* (Dfo) 2. naderhand, later *Achterof kuj' d'r spiet van kriegien* (Pe-Dbl, Nbk), *Dat is praot achterof* achterafpraat (Nbk), *Achterof bleek dat hi'j ongeliek hadde* (Wol), *Achterof zej' vaeke: 'Dat ha'k niet doen moeten'* (Ste), *Achterof docht ik, ha'k dat mar aanders daon* (Spa), *achterof bekeken* (Bdie, Dfo, Nbk, Np, Obk) 3. na (qua tijd) (Np) *Griep wil graeg wat achterof kommen* griep wordt gemakkelijk gevolgd door een andere ziekte (Np)

achterofbuurt (Ma) [a:xtɾ'ɔvb...] - achterafbuurt *D'r zit een hoop tuug in de achterofbuurten* (Ma)

achterofplak (l) [a:xtɾ'ɔfp...] - achterafplaatsje

achterofpraot (l) [a:xtɾ'ɔfp...] - achterafpraat

achterofstraote (j) [a:xtɾ'ɔfs...] - achterafstraat (...) *ze wollen de achterofstraoties ok es in nl. in de stad* (j)

achteromme (Pe-Dbl, Wol en oost.) Ook **achteromme** (ZW, Wol en west., elders verspr.) bw. [a:ɾ'ɔmə...] 1. achterom *Achteromme moet ok varfd wodden, de achterkaante van et huus* (Ste), *Loop mar even achteromme* (Nbk)

achteromme- (Pe-Dbl, Wol en oost.) Ook

achteromme- (ZW, elders verspr.) [...'ɔmə/...] - achterom-: eerste lid in samenstellingen als *aachterommekieken*, *aachterommeloeren*; ze zijn in dit woordenboek niet uitputtend opgesomd **aachterommegaon** st. ww.; scheidb.; onoverg.; is *aachterommegaon* [a:xtɾ'ɔmə...] 1. gaan langs de achterkant: om een woning of gebouw anderszins te betreden *Ie moe'n mar aachterommegaon* (Nbk, Np)

aachterommegluwen (bl) zw. ww.; onoverg., gluwde *aachteromme*, het *aachterommegluwd* [...'ɔmə...] 1. wantrouwend omkijken (z. ook *gluwen*)

aachterommekieken (Pe-Dbl, Wol en oost.) Ook **achterommekieken** (ZW, Wol en west., elders verspr.) st. ww.; onoverg.; scheidb.; het *aachterommekeken* [...'ɔmə.../...] 1. achteromkijken 2. terugblikken op eerdere gebeurtenissen *A'k zo es aachterommekieke dan bin d'r al hiel wat dingen veraanderd bij da'k zoe'n kleine jonge was* (b)

aachterommekiekertien (Dho) et [a:xtɾ'ɔməkikɛɾtin] 1. in een *aachterommekiekertien kriegien* gezegd wanneer men niets kreeg (Dho) 2. z. *ommekiekertien*

aachterommelopen (Pe-Dbl, Wol en oost.) Ook **achterommelopen** (ZW, Wol en west., elders verspr.) st. ww.; onoverg.; scheidb.; is *aachterommelopen* [...'ɔmə...] 1. achterom lopen, het huis, gebouw aan de achterkant binnen lopen *Loop mar even aachteromme, gao mar naor de aachterdeure* (Ste), *Wij leupen, om oons huus in te kommen, vaeke aachteromme* (Pe-Dbl)

aachterommesmierter z. *aachtersmieter*
aachterommezien (Pe-Dbl, Wol en oost.) Ook **achterommezien** (ZW, Wol en west., elders verspr.) st. ww.; onoverg.; scheidb.; het *aachterommezien* [...'ɔmə.../...] 1. achteromzien, achteromkijken 2. terugblikken op eerdere gebeurtenissen *Aj' dan aachterommezien* (...) (Nbk), *Ie moe'n niet de hieltied aachterommezien* (Nbk) 3. z. *ommekiekertien*

aachterop (Pe-Dbl, Wol en oost.) Ook **achterop** (ZW, Wol en west., elders verspr.) bw. [a:xtɾ'ɔp/ax...] 1. achterop, op/aan de achterzijde, i.t.t. voorop *Spring mar aachterop* d.i. achter de bestuurder van

aachterop- - achteroverslaon

een motor of brommer, vooral: op de bagagedrager van een fiets (Nw, Spa, Nbk)

2. achter m.b.t. het zich verplaatsen, het snel voortgaan *De schactserieder die achterop was, haelde de aandere aorig in* (Pe-Dbl)

3. achter in vorderingen, ontwikkelingen *Now bin 'k de hiele dag wat achterop d.i. met het werk, de aktiviteiten* (Ol-Nl, Nbk), *Die vrouw is een kwaod roest, die is niet achterop* loopt niet bep. achter, is niet bep. sloom (Dhau), *Ze bin achterop mit betaalen* (Np, Ow), *achterop raeken: Hij is mit zien ziekte aorig achterop raekt* in achterstand geraakt (Obk, Ol-Nl), zo ook *Ik bin de hiele dag wat achterop raekt mit et wark* (Np), zo ook *achterop kommen: Ik bin wat achterop kommen* achterop geraakt (Ste), *Deur zien ziekte was hi'j achterop kommen* (Pe-Dbl)

aachterop- (Pe-Dbl, Wol en oost.) Ook **achterop-** (ZW, elders verspr.) [a:xtʁ'op/ax...] - achterop-, eerste lid van samenstellingen als *aachteropfietsen*, *aachteroprieden*; ze zijn in dit woordenboek niet uitputtend opgesomd

aachteropfietsen (Nbk) Ook **achteropfietsen** (Nbk) zw. ww.; onoverg.; scheidb.; fietste achterop, het achteropfiets [a:xtʁ'op...] **1.** aan de achterkant van een groep(je) fietsen

aachteropkieken z. *ommekiekertien*

aachteropkommen (Pe-Dbl, Wol en oost.) Ook **achteropkommen** (ZW, Wol en west., elders verspr.) st. ww.; onoverg.; is achteropkommen [a:xtʁ'op.../ax...] **1.** achteropkomen *D'r *kwam mi'j een brommer achterop* (Sz), *N. kwam mi'j achterop* (Ma)

aachteroprieden (ZW, Wol en oost.) Ook **achteroprieden** (Wol en west., elders verspr.) st. ww.; onoverg.; scheidb.; ree achterop, het achteropreden [a:xtʁ'opridn/...] **1.** achteraan, aan de achterkant (van een kleine groep) rijden, fietsen, schaatsen *Tegen de wiend in reden wi'j om beurten achterop* (Pe-Dbl)

aachteropstaon (Db) st. ww.; onoverg.; scheidb.; het achteropstaon [...'op...] **1.** niet bep. vooraan staan, vooral fig.: *Dat maegien had wel lef, die ston niet achterop* stond niet bep. bedeesd af te wachten (Db)

aachteropstap (Ld) de; -pen; -pien

[a:xtʁ'opstap] **1.** opstap aan een fiets

aachterover (Pe-Dbl, Wol en oost.) Ook **achterover** (ZW, elders verspr.) [a:xtʁ'o:wʁ, ook ...vʁ] - achterover, i.t.t. voorover *Die jonge het zien haor altied aachterover kamd* (Db), *We laggen aachterover in 't huj te slaopen* (Pe-Dbl), *Hij kwam te valen, en... pardoes aachterover* (Pe-Dbl)

aachterover- [...'o:...] - achterover-: eerste lid van samenstellingen als *aachteroverliggen*, *aachteroverzitten*; *aachterovervalen*, *aachteroverdukelen*; *aachteroverleggen*, *aachteroversmieten*; ze zijn in dit woordenboek niet alle opgesomd

aachteroverdrokken (Pe-Dbl, Wol en oost.) Ook **achteroverdrokken** (ZW, elders verspr.) [...'o:.../...] - achteroverdrukken, verduisteren *Dat zien zeune geld aachteroverdrokt het, moet N. wel as een grote blaom veur him vulen* (Op)

aachterovergaon (l) [...'o:...] - achterovergaan

aachterovergeven (vo) st. ww.; wederk.; het achterovergeven [...'o:...] **1.** zich neervleien op z'n rug *Oolde J. gaf him es lekker aachterover* (vo)

aachteroverkiepen (Nbk, Ste) zw. ww.; overg., onoverg.; kiepte achterover, het (bet. 2)/is achteroverkiept [a:xtʁ'o:wʁ, ...vʁ...] **1.** (onoverg.) achterovervallen *Een ossekarre is een waegen mit drie wielen, die kuj' zo aachteroverkiepen* (Ste) **2.** (overg.) achterover doen vallen

aachteroverkletsen (Nbk, Np) [...'o:...] - (hard) achterovervallen *Ik bin steil aachteroverkletst* recht achterover gevallen (Nbk, Np)

aachterovermieteren (Op) [...'o:...] - (hard) achterovervallen *Hij is mit stoel en al aachterovermieterd* (Op)

aachteroverschoeven (Dhau) st. ww.; overg.; het achteroverscheuven [a:xtʁ'o:...] - achteroverdrukken, verduisteren *Dat schoef ie zo aachterover, zonder et op te geven bi'j de boekholing* (Dhau)

aachteroverslaon (Pe-Dbl, Wol en oost.) Ook **achteroverslaon** (ZW, Wol en west., elders verspr.) st. ww.; overg., onoverg.; is/het (bet. 2, 3) achteroversleugen [...'o:.../...] **1.** (onoverg.) hard achterovervallen *Die kerel sleeeg recht aachterover op et ies* (Np), *N. sleug aachterover van verbaozing* (Spa, Bu), *Doe*

hi'j de rekening van de gerage kreeg, sleug hi'j haost achterover schrok hij enorm (Op), *N. speulde een prachtige daans, waor ie van achteroversleugen die opzienbarend was (j) 2. (overg.) snel opdriinken, vooral m.b.t. alkoholische dranken* *As een man zoveul borrelties achteroversleugen het, vraog ik me of of hi'j nog wel bekwaom is* (Op) 3. (overg.) stiekem meenemen, pikken (Bu, Diz, Ld, Sz) *N. het stiekem wat achteroversleugen* (Diz), *Hi'j kan min van een andermaans goed ofblieven, hi'j sluang wel es wat achterover* (Ld)

aachterovervalen (Pe-Dbl, Wol en oost.) Ook **achterovervalen** (ZW, Wol en west, elders verspr.) st. ww.; onoverg.; scheidb.; is aachterovervalen [a:xtɾ'o:.../axtɾ'o:...] 1. achterovervallen (lett.) *Ik vul steil achterover* (El, Nw), *Aj' achterovervalen kuj' een rere smak maeken* (Obk)

aachterpaand (Dho, Ma, Nbk, Np, Pe-Dbl, Ste) Ook **achterpaand** (Bdie, Diz) [a:.../...] - achterpand (van kleding) *Et achterpaand van de slipjasse is stokkend* (Np), *een aachterpaand ni'jen* bijv. van een blouse (Nbk), ...*breien* (Nbk)

aachterplaankien z. *aachteraendelbottien*
aachterpote (Pe-Dbl, Wol en oost.) Ook **achterpote** (ZW, elders verspr.) [a:xtɾ.../...] - achterpoot *De aachterpote dot 'm zeer* (Nbk), *Die koe het de aachterpote zeer* (Nw)

aachterradd (Dfo, Dhau, Ld, Obk, Pe-Dbl, Ste) Ook **achterradd** (Ol-Nl, Pe-Dbl, Wol) [a:.../...] - achterwiel *Van 't aachterradd was de hoepe oflopen* (Pe-Dbl)

aachterraem (Nbk) [a:...] - achterrui
aachterriepe (Ste) de; -n [a:xtɾ...] 1. touw aan de achterkant van de wagen, om de *wiezeboom* mee vast te maken: *de touwen die over et huj an de wiezeboom zatten, om 'm mit vaaste te maeken: de veurriepe en de aachterriepe* (Ste)

aachterrute (Nbk, l) [a:...] - achterrui
aachterschammel (Obk) de; -s [a:xtɾ skam] 1. schamel van het achterste deel van een boerenwagen, z. *schammel*, bet. 5
aachterschip (Ld, l) [a:...] - achterschip: achterste deel van een schip *Ik bin mit et ofbetaelen van de liening wat in et aachterschip raekt* achterop geraakt (Ld)
aachterschot (Db, Dho, Ld, Nt, Nw,

Pe-Dbl) Ook **aachterschut** (El, Ow, Spa), **achterschot** (Nt), **achterschut** (Spa) et; -ten; -tien [a:xtɾ.../...] 1. schut, beschoot aan de achterkant van de bedstee *Et voetenaende is et aachterschot* (Nw), *Van de drie kiender lag de kleinste tegen 't aachterschot* (Pe-Dbl), *mit de bienen tegen et aachterschot liggen in de bedstee* (Nt), *Et aachterschut van de beddestee zat tegen de butenmure langes* (Spa) 2. z. *aachteraendelbottien*

aachterschottien z. *aachteraendelbottien*
aachterschut (Ma, Nw, Ol-Nl, Ow) et; -ten [a:xtɾ...] 1. opzetstuk op de achterkant van een wagen, van een kruiwagen *Wi'j' de ziedstokken d'r op zetten? Want we gaon om turf; dan mossen de veur- en aachterschutten d'r ok op* (Nw), *et aachterschut van de waegen* (Ma, Ow) 2. achterste wand van een *strontbak* (Ol-Nl) 3. achterste schotje van een kinderstoel (waar het kind tegenaan zit) (Ow) *De kiender zatten dan in de kakstoel mit een leren middelbaand, op 'e rogge mit leerties en een gaaspe die roemer maekt wodde as de kiender groter wodden; in et rooie aachterschut van de kakstoel zatten mooie rooie keuperen knoppen waor as de middelbaand mit leren veters an vaaste-kneupt wodde. Eers laggen de kiender d'r zo uut* (Ow) 4. z. *aachterschot*

aachtersluuthoolt (Bu) et; -en [a:...] 1. *sluuthoolt* aan de achterkant van de boerenwagen

aachtersmieten (Dfo, Ma, vo) onbep. w. [a:...] 1. garven naar achteren werpen, d.i. op de daarvoor bestemde zolder (de *hilde*), waar ze door één of meer personen op elkaar gestapeld werden

aachtersmieter (Dfo, Dhau, Ma) Ook **achterrommesmieter** (Ld) de; -s; -tien [a:xtɾsmitɾ/...omə...] 1. degene die de garven naar achter werpt, d.w.z. naar de *veurlegger* (Dfo, Dhau), d.i. de persoon die de garven geeft aan de stapelaar of een andere tussenpersoon

aachterspeulder (Nbk, l) Ook **aachterspeuler** (Nbk) [a:...] - achterspeler
aachterspeuler z. *aachterspeulder*

achterst (Pe-Dbl, Wol en oost.) Ook **achterst** (ZW, Wol en west., elders verspr.) bw. [a:xtɾst/'axtɾst] 1. het meest naar achteren, het meest achteraan *et aachterste*

aachterstaand - achteruut

gedien (Ste), *et achterste diel* (Wol), *op je achterste poten staon heftig protesteren* **aachterstaand** (Nbk, Ow, Wol, vo) Ook **achterstand** (Spa) ['a:.../...] - achterstand: het achterop zijn *een achterstand inlopen* (Spa), (...) *en wij haelen oonze aachterstaand hadde in* (...) (vo) **aachterstaon** (Pe-Dbl, Wol en oost.) Ook **achterstaon** (ZW, Wol en west., elders verspr.) ['a:.../...] - achterstaan, vaak: onderdoen *Ik wil niks bij heur aachterstaon* (Np), *Oolden willen vaeke niet dat heur kiender bij aanderen aachterstaon* (Op), *achterstaon bij de andere leerlingen op schoele* (Spa), *We staon aachter mit voetballen* (Nbk, Nw) **aachterste I** (Pe-Dbl, Wol en oost.) Ook **achterste** (ZW, Wol en west., elders verspr.) de; -n ['a:xɪɪstə/'axɪɪstə] 1. achterste persoon/dier **aachterste II** (Pe-Dbl, Wol en oost.) Ook **achterste** (ZW, Wol en west., elders verspr.) et ['a:xɪɪstə/'axɪɪstə] 1. het achterste deel, stuk *niet et achterste van de tonge zien laoten* **aachtersteek** (Ma, Ste) de; ...steken; ...stekien ['a:xɪɪsti:k] 1. (bij het naaien) achtersteek *Ie hebben een veursteek en een aachterstekien mit nijen* (Ste) 2. bep. pen als onderdeel van een boerenwagen (Ma, Ste): *De aachtersteek van de boerewaegen, dat is een penne diej' aachter et veur- of aachterschot steuken om et vaaste te holen, te keren* (Ste) **aachterstel** (Pe-Dbl, Wol en oost.) Ook **achterstel** (ZW, Wol en west., elders verspr.) et; -len; -legien ['a:xɪɪstəl/'axɪɪ...] 1. achterstel van een voertuig, met name van een boerenwagen *De langwaegen stak deur et aachterstel henne mar zat niet vaaste, hi'j zat in de midden van de waegen d'r wel an vaaste, en ok an de hond mit twee boolten; die boolten konnen d'r uut en dan haj' et aachterstel los van de waegen* (Ma), *Dat aachterstel mit de rongen (vroeger hoolten, laeter iezeren) beston uut twee stokken, et onderste d'r van hiette de dam; die twee stokken weren beide 15 cm hoge, mit mekeer dus 30 cm, en ze wodden mit twee iezeren boolten verbunnen* (Ma), *In de midden stikt de laankwaegen deur et aachterstel, an de ziedkaanten de keerstokken* (Nbk), *Doe trokken ze aachter de*

boom goed daele en zetten de liende vaaste an de ring van et aachterstel van de waegen (vo) 2. achterste, achterwerk (Np) *Now, die het nog een knap aachterstel* een dik achterwerk (Np) **aachterstellen** (spor.) ['a:...] - achterstellen: minder bevoordelen, helpen, geven enz. dan men iemand anders doet **aachtersteveur** z. **aachtersteveuren** **aachtersteveuren** (Pe-Dbl, Wol en oost., vo) Ook **achtersteveuren** (ZW, Wol en west., elders verspr.), **aachtersteveur** (Dfo, Ma, Nbk, Obk, Ow), **achtersteveur** (Dfo, Nt, Ol-Nl), **aachtersteveurst** (Pe-Dbl, j), **achtersteveurst** (Dfo, Spa) bw. [a:xɪɪstə 'fɛ:əɪɪ/axɪɪstə'f.../...] 1. achterstevoren, met de achterkant voorop *Ie hebben de trui aachtersteveur an* (Nbk), *Ik heb aachtersteveuren lopen om de koolde wiend* (Nw), *Ik bin aachtersteveur weer votgaon om die lelke hond* (Dhau), *Riede d'r mar aachtersteveur in* (Dho), *Een goeie streuper har klompen an, die hi'j ok aachtersteveur anhebben kon; zo now en dan ommewisselen, dan konnen de stille oppassers in de snij nooit uitmaeken welke kaante hi'j uitgaon was* (Ow), *Et kalf lag aachtersteveur en kon d'r niet zo best of, daoromme mos de veearts kommen* d.i. achterstevoren in de baarmoeder (vo, Obk), *et peerd aachtersteveur veur de waegen spannen* het paard achter de wagen spannen (fig.) (Ow) 2. in de omgekeerde volgorde, van achteren naar voren *Ik kon vroeger een lietien aachtersteveuren zingen* (Nbk), *Die jonge praot zo aachtersteveur, je kun 't haost niet begriepen* onsamenghangend en ongearticuleerd (Ow, Ol-Nl) **aachtersteveur(st)** z. **aachtersteveuren** **aachterstok** (Bu) et; -ken ['a:...] 1. hetz. als **aachterkop**, z. aldaar **aachtertuum** (l) ['a:...] - achtertuum: achter een huis **aachteruut I** (Pe-Dbl, Wol en oost.) Ook **achteruut** (ZW, Wol en west., elders verspr.) de [a:xɪɪ'yt/axɪɪ'yt] 1. achteruit: bekende stand van een versnelling van een auto *De auto/versnelling staot/zit in de aachteruut* (Nbk) **aachteruut II** (Pe-Dbl, Wol en oost.) Ook **achteruut** (ZW, Wol en west., elders verspr.) bw. [a:xɪɪ'yt/axɪɪ'yt] 1. achterwaarts, terug *Die lopt mit de kont een*

einde aachteruut met z'n achterste een eind naar achteren gestoken (Ow) 2. naar het achterhuis, naar het bedrijfsgedeelte *De schellen gaon aachteruut naor 't vee* (Dho), *Ik gao mar even aachteruut, want ik moet nog wel wat doen vandaege* (Nbk), *Now meensken, de koffie het lekker smaekt mar we moe'n now nodig weer aachteruut* d.i. aan het werk (achter) (Ld, OI-NI), *Ik moet even aachteruut om of te lochten* (Np), *Ik moet aachteruut* ik moet m'n behoefte doen (Ma, Nbk, Pe-Dbl, Ste), *Hi'j kan slecht a(a)chteruut* heeft een slechte stoelgang (bo: Bu, Nw), *...niet...* kan zich niet ontlasten, kan z'n behoefte niet doen (Nbk, Nw, Ste), *'t Duurt soms wel een weke da'k aachteruut* kan me kan ontlasten (Pe-Dbl), *Gao mar gauw aachteruut en op bedde* naar de w.c. (Ld) 3. achteraf t.o.v. een doorgaande weg, vaak ook: een eind achter een huis, een boerderij gesitueerd *Die woont aachterof, ie moe'n hier aachteruut* (Ste), *Wi'j wonen een aentien aachteruut* (Spa, Nbk), *veer aachteruut wonen* (Ow), *Ik gao even aachteruut et laand in* (Ow), *De koenen lopen een heel ende aachteruut* (Spa), *Aachteruut naor 't laand (...)* (Obk) 4. terug, naar een eerder, minder ver gevorderd stadium *We moe'n allemaole wat aachteruut* zuiniger doen (Obk), *Hi'j kreeg een gevulige slag aachteruut vanwege zien wark* (Dfo)

aachteruut- (Pe-Dbl, Wol en oost.) Ook **aachteruut** (ZW, Wol en west., elders verspr.) [a:xtɹ'yt/axɹ...] - achteruut: eerste lid van samenstellingen als *aachteruut-kroepen*, *aachteruurrollen*; *aachteruut-trappen*, *aachteruutslaon*; *aachteruut-boerken*, *aachteruuteren*; *aachteruut-drokken*, *aachteruutdrieven*

aachteruutboerken (Pe-Dbl, Wol en oost.) Ook **aachteruutboerken** (ZW, Wol en west., elders verspr.) [...'yd.../...] - achteruutboeren, nl. een teruggang ondergaan in een boerenbedrijf of in een zakelijke onderneming anderszins

aachteruutbouwen (Obk) zw. ww.; overg., onoverg.; bouwde aachteruut, het aachteruutbouwde [...'ydb...] 1. naar achteren bouwen, ook: uitbouwen van de weg af

aachteruutbrengen (Dhau) st. ww.; overg.; brocht aachteruut, het aachteruut-

brocht [...'ydb...] 1. naar achteren brengen, vooral naar achteren in het huis

aachteruutgang I (spor., I) de; -en [a:xtɹytɹxɹ] 1. achteruutgang, achterdeur

aachteruutgang II (spor., I) de; -en [...'ytɹ...] 1. achteruutgang, teruggang

aachteruutgaon (Pe-Dbl, Wol en oost.) Ook **aachteruutgaon** (ZW, Wol en west., elders verspr.) [...'yt.../...] - achteruutgaan: naar achteren gaan, zich naar achteren bewegen, veelal: naar het bedrijfsgedeelte gaan (achter) om te werken: *We moe'n mar weer aachteruut gaon* (Spa), *Kom, ik gao aachteruut, ik moet an 't wark* (Obk), *We gaon eerst aachteruut veur we naor bedde gaon* naar het toilet (Dho); verminderen in kwaliteit, gezondheid: *Hi'j gaot staorigan aachteruut* wordt nog zieker, verliest verder z'n kracht (Obk), zo ook *Hi'j gaot hadde aachteruut* (Nbk, Dfo); verminderen in welstand: *We gaon aachteruut mit de centen* (Nw), zo ook *We gaon d'r op aachteruut mit al die bezunigings* (Nbk)

aachteruutkitsen (Bu, Obk, j) zw. ww.; onoverg.; kitste aachteruut, het aachteruutkitst [...'yt...] 1. naar achteren *kitsen*, z. onder *kwatsen*, *ketsen*

aachteruutkrabben (Ste) zw. ww.; onoverg.; krabbede/krabde aachteruut, het aachteruutkrabbed [a:xtɹ'yt...] 1. achterwaarts krabben *De kiepen krabben aachteruut* (Ste)

aachteruutlopen st. ww.; onoverg.; scheidb.; is aachteruutlopen [...'yt...] 1. naar achteren lopen: d.i. naar het bedrijfsgedeelte, ook: lopen in de richting van de weg af, het land in 2. aachteruutlopen, teruglopen

aachteruutmeppen (Db, Diz, El, Nw, Ste) zw. ww.; onoverg.; mepte aachteruut, het aachteruutmept [a:ɹ'ytmeppɹ] 1. een meppende, trappende beweging aachteruut maken *Et peerd mepte lillik aachteruut* (El, Nw, Db)

aachteruutmoffelen (Dfo, Dhau, El, Nbk, Np, Nw, Obk, Ow) Ook **aachteruutmoffelen** (Bdie, Ld, OI-NI, Op, Ow, Pe-Dbl, Spa) [a:xtɹ'ytmoflɹ/ax...] - wegmoffelen *Ze hebben in de oorlogjsaoren hiel wat zaod aachteruutmoffeld* (Dfo), *In de oorlog, doe alles op de bon was, wodde d'r wel es wat aachteruutmoffeld* (Ld), *Hi'j het d'r slag van om wat aachteruut te moffelen* (Np)

aachteruutpikken - aachteruutzetten

aachteruutpikken (Ste) zw. ww.; onoverg.; pikte aachteruut, het aachteruutpikt [a:tʰyt...] **1.** achterwaarts *pikken*, z. *pikken*, bet. 8: *Een koe pikt mit de aachterpoten aachteruut, een peerd slat* (Ste)

aachteruutrieden (Pe-Dbl, Wol en oost.) Ook *achteruutrieden* (ZW, Wol en west., elders verspr.) [...'yt.../...] - achteruitrijden: rijden in achterwaartse richting: *Riede de auto even aachteruut, dan kan ik de karre d'r zo anpikken* (Sz); rijden waarbij men met de rug naar de voorkant van het vervoermiddel zit *Ik kan min tegen aachteruutrieden* (Nbk)

aachteruutschoeven (Pe-Dbl, Wol en oost.) Ook *achteruutschoeven* (ZW, elders verspr.), *achteruutschuven* (Sz) st. ww.; overg., onoverg.; scheidb.; het (bet. 1)/is aachteruutscheuven [...'yt.../...] **1.** (overg.) achteruitschuiven, door te schuiven iets naar achteren bewegen *Ie moe'n de taofel even aachteruutschoeven* (Nbk) **2.** (onoverg.) schuivend achteruitgaan *Hij scheuf mit de stoel aachteruut* (Bdie)

aachteruutschoppen (Pe-Dbl, Wol en oost.) Ook *achteruutschoppen* (ZW, Wol en west., elders verspr.) zw. ww.; overg., onoverg.; schopte aachteruut, het aachteruutschopt [...'yt.../...] **1.** (onoverg.) achteruutschoppen: met de voet, de poot naar achteren schoppen *Die koe mag mit melken nog wel es aachteruutschoppen* (Obk) **2.** (overg.) schoppend naar achteren verplaatsen

aachteruutschoren (Obk) zw. ww.; onoverg.; scheidb.; schoorde aachteruut, is aachteruutschoord [...'yt...] **1.** achteruitschuiven *Ik schoorde mit de stoel een entien aachteruut en ik gong de hond die achter mij lag op 'e stat zitten* (Obk) **aachteruutslaon** (Pe-Dbl, Wol en oost.) Ook *achteruutslaon* (ZW, Wol en west., elders verspr.) [...'yt.../...] - achteruittrappen (door dieren) *Et peerd sleug aachteruut* (Bu, Nbk), *Et peerd slat aachteruut mit de poten* (Ste)

aachteruutstikken (Pe-Dbl, Wol en oost.) Ook *achteruutstikken* (ZW, Wol en west., elders verspr.) [...'yt.../...] - achteruitsteken: in achterwaartse richting uitsteken of doen uitsteken *Wat stikt dat meens et gat aachteruut* (Ol-Nl); door steken in achterwaartse richting doen gaan

aachteruutteren (Ld, Nbk, Nw) Ook *achteruutteren* (Ol-Nl, Sz) zw. ww.; onoverg.; teerde aachteruut, is aachteruutteerd [...'yt.../...] **1.** achteruutteren, armer worden door meer uit te geven dan men ontvangt **2.** achteruitgaan door een ziekte, in een terminale fase belanden (Nbk)

aachteruuttrappen (Pe-Dbl, Wol en oost.) Ook *achteruuttrappen* (ZW, Wol en west., elders verspr.) [...'yt.../...] - achteruitslaan, naar achteren trappen (ook door personen) *Een peerd mag graeg aachteruuttrappen* (Ld), *Een koe kan onverwaachs aachteruuttrappen* (Db)

aachteruutvegen (Nbk) Ook *achteruutvegen* (Ol-Nl) zw. ww.; onoverg.; veegde aachteruut, het aachteruutveegd [...'ytf.../...] **1.** achteruitslaan *Dat peerd dat veegde me daor toch aachteruut* (Nbk)

aachteruutvliegen (Pe-Dbl, Wol en oost.) Ook *achteruutvliegen* (ZW, Wol en west., elders verspr.) [...'yt.../...] **1.** achteruitvliegen: zich vliegend achterwaarts begeven **2.** zeer snel naar achteren gaan *Hij vleug aachteruut* (Nbk)

aachteruutwarken (spor., l) [...'yt...] - achteruitwerken: moeizaam naar achteren verplaatsen

aachteruutwonen (Ma, Nbk) zw. ww.; onoverg.; woonde aachteruut, het aachteruutwoond [a:xtrʰyt...] **1.** afgelegen wonen: ver van de doorgaande weg af *Ze wonen slim aachteruut* (Ma), *Wij hebben altied aachteruutwoond* (Nbk)

aachteruutzetten (Pe-Dbl, Wol en oost.) Ook *achteruutzetten* (ZW, Wol en west., elders verspr.) zw. ww.; overg.; zette aachteruut, het aachteruutzet [...'yts.../...] **1.** naar achteren zetten *Zet de taofel mar wat aachteruut, dan hewwe wat meer ruimte* (Nbk), *Zet die stoel even wat aachteruut trek (...)* wat terug (Bu), *Wil ie dat even veur me aachteruutzetten?* opzij zetten, aan kant zetten (om te bewaren) (Nbk), zo ook *Dat proesien eerpelties zuwwe aachteruutzetten* (Np), *Dat hebben we hier niet nodig, dat moet aachteruutzet wodden* (Nw), *een klokke/wekker[enz.] aachteruutzetten: We hebben de klokke een ure aachteruutzet* (Nbk, Ow) **2.** achterstellen, niet begunstigen (en anderen wel): *Et kiend wodt aachteruutzet* (Ma), *Hij moch nooit mitdoen, hij wodde aachteruutzet* (Nw), *de*

iene veurtrekken en de aander achteruut-zetten (Nbk), *Hi'j is altied achteruutzet* (Nbk), *Hi'j vuulde him achteruutzet* (Wol)
aachtervanger (l) ['a:...] - achtervanger
aachterviel (Db, Nbk, Obk, Np, Ow) Ook **aachterwiel** (Bu, Dfo, Ld, Ma, Nbk, Np), **achterwiel** (verspr.) et; -en; -tien ['a:.../...]
1. achterwiel *An et aachterwiel haj' vroeger een tree* d.i. van een fiets (Bu), m.b.t. een boerenwagen: *Et aachterwiel is 95 tot 100 cm en et veurwiel is 80 tot 85 cm in deursnee; et aachterwiel hadde in de regel twelf, et veurwiel tien spieken* (Ma)
aachtervoegsel (l) ['a:xtr̥fluxs] - achtervoegsel (van een woord)
aachtervolgen [...'f...] - achtervolgen: achter iemand aan gaan met vijandige bedoelingen
aachtervolger (l) [...'fɔlgɾ] - achtervolger
aachtervolging (spor.) de; -s, -en [...'fɔlgɪŋ] **1.** achtervolging, nazetting
aachterwaand (spor., l) ['a:...] - achterwand
aachterwamme (Nw) Ook **aachterwanne** (Np, Obk) de; -n; -gien ['a:.../...] **1.** van de naald van het dak naar de achtermuur lopend dakgedeelte van een boerderij (z. ook *wamme*, *veurwamme*)
aachterwanne z. *aachterwamme*
aachterwark (Dfo, Nw) Ook **achterwark** (Wol) ['a:xtr̥.../axtr̥...] - achterwerk, achterste *Dat peerd het een goed aachterwaark* (Dfo)
aachterweg I (Ld) de; -en; -gien ['a:xtr̥...] **1.** achterweg, afgelegen weg *Een aachterweg is meerst van zaand* (Ld)
aachterweg II Ook **achterweg** (ZW, Wol en west., elders verspr.) bw. [a:xtr̥'wex/...] **1.** in *aachterweg* *kommen* als bijeffekt hebben, tevens het gevolg hebben (dat), verwacht of onverwacht gevolgd worden (door) *Wat is 't gehorig, d'r kan ok wel es winter aachterweg kommen* (Nbk, Spa), *Daor komt hiel wat aachterweg* (Ste), *Daor kon wel es wat aachterweg kommen* (Nt, Nbk), *Daor komt nog wel wat aachterweg!* (Nw), *D'r kan wat reers aachterweg kommen* (Ow), *Ik bin benijd wat daor aachterweg kommen zal* (Ol-Nl), *D'r zal wel wat aachterweg kommen* gezegd wanneer bep. lichamelijke verschijnselen op een ziekte kunnen wijzen (verspr., Nbk): *N. is aorig koorsig, d'r zal wel wat aachterweg*

kommen (Sz), *Griep wil wel es wat aachterweg kommen* wordt nogal eens gevolgd door iets anders, bijv. bronchitis (Ol-Nl, Spa, Ma)
aachterwege z. *aachterwegens*
aachterwegens (Dhau, El, Ld, Ma, Obk, Ow) Ook **aachterwege** (verspr.), **achterwegens** (Dho, Nbk, Nt, Spa, Sz), **achterwege** (Ol-Nl, Ste) [...'wɪ:gɪps/...'wɪ:gə/axtr̥.../...] - achterwege, in *aachterwegens* [en var.] *laoten*: *Dat zo'k niet doen, laot dat mar aachterwege!* (Ol-Nl), *Ze het wat aachterwegens laoten* het opzettelijk niet gezegd, niet genoemd (Nw), *...aachterwegens hullen* id. (Np, Ow, Nt), *Dat kuj' wel aachterwegens laoten* (Nbk)
aachterwiel z. *aachterviel*
aachterwronge (Wol) de; -n ['a:xtr̥...] **1.** achterste *ronge* aan een wagen, z. *ronge*, bet. 1, z. ook *veurwronge*, *wronge*
aachterzwaarm (Bu, Obk, bs: Dfo, Obk) de; -s; -pien, -tien (Dfo) ['a:x...] **1.** nazwerm
aachterzwaarmen z. *naozwaarmen*
-aachtig z. *-achtig*
aafrecht z. *averecht*
Aagje z. *Aogien*
aai de; -en; -gien [a:j] **1.** keer dat men aait, *streling de hond een aai(gien) geven* (Np, Ste, Nbk) **2.** klap (Pe-Dbl, Wol) *Za'k je een aai mit de klompje geven!* (Wol), *een aai over zien gezicht die ankwam* (Pe-Dbl)
aaid z. *altied*
aaien zw. ww.; overg.; aaide, het aaid ['a:jɪ] **1.** aaien, strelen *Ze aaide him deur et haor* (Np, Nbk), *de hond over de kop aaien* (Ste), *Die hond dot niks, ie kun him gerust aaien* (Dho), *Et maegien zat de poes te aaien* (Pe-Dbl), *De iene haand har hi'j al in de broeksbusse en hi'j aaide de appel es* (Pe-Dbl) **2.** met te weinig kracht schoonmaken (verspr.) *Dat is ok gien schoonmaken wat ie doen, ie aaien mar wat* (Spa), *Ros es wat toe jong, ie aaien mar wat over de vloer mit die schrobber* (Ol-Nl), *Zet de huid d'r mar es op, niet zo aaien* (Dho), *Hi'j aait d'r mar wat overhenne* werkt niet bep. hard (Np, Wol), zo ook *Hi'j aait d'r mar wat ommehenne* (Ma) **3.** de hitte van een bep. stof, voedsel, drinken verdragen (bij eten, drinken of aanraken anderszins) (Bu, Ld, Ma, Op, Spa) *'t Is niet te aaien* (Ld), *Ik kan de soep niet aaien* (Op), *De*

aaiepoes - aander

panne is zo hiete, ie kun 'm niet aaien (Bu)

aaiepoes z. *aaipoes*

aaipoes (Nbk) Ook *aaiepoes* (Np) tw. [a:j'pus/a:j's'pus] 1. gezegd wanneer men een kat aait

aalbes (h) ['a:lbsɛ] - (weinig gebruikt, z. verder onder *trossiesbeie*) aalbes *zwatte aalbes* zwarte aalbes (h), *rooie aalbes* rode aalbes (h)

aalscholver (l) ['a:lskɔlwɪ, ...vɪ] - aalscholver

aaltied z. *altied*

aam z. *am, ham*

aambeeld z. *ambeeld*

aambeie ['ä:mbɛjə] - aambeie *Hi'j het aambeien* (Ow), *Aambeien bin een last* (El), *As iene slim ommezeurt wodt d'r wel zegd: 'Hej' soms last van aambeien?'* (Nw)

aambield z. *ambeeld*

aamper z. *amper*

aamperan z. *amperan*

aanbouw z. *anbouw*

aandeel z. *andiel*

aander I Ook *ander* (WH), z. ook *eer* I bn. ['ä:ndɪ/'andɪ] 1. andere, tweede of overblijvende (persoon of zaak) *de aandere kaante* (Ste), (zelfst.) *De iene zeune is boer wodden, de aandere schoelmeester* (Nbk), *iene naor de aandere wereld helpen hem doden* (Nbk), (zelfst.) *Twie zeunen bin naor Amerike gaon, iene is d'r bleven, de aandere is laeter weerommekommen* (Nbk), *Zeg et niet tegen een aander* tegen iemand anders (Nbk), (zelfst.) *Die kriender motten overal mit omme, ze verknoeien et iene mit et aander(e)* (Ld), (zelfst.) *et ien of ('r) aander* het een of ander (Nbk, Obk, Op, b): *As d'r 't ien of 't aandere ding stokken gaot (...)* (Obk, Nbk), *Want ie [nl. Sinterklaas] hebben ieder jaor nog 't ien of aander veur mi'j brocht* (b), (zelfst.) *et ien en 't aander* het een en ander (Nbk), (zelfst.) *Zo was et ien naor et aander* zo stak een en ander in elkaar (Ow), (zelfst.) *van 't ien op 't aander kommen* door associatie van het ene onderwerp naar het andere gaan (Nbk), (zelfst.) *Van 't ien in 't aander!* a propos, tussen haakjes (Nbk, p), *de ien' of (d') aandere besmettelike ziekte* d.i. die niet nader aangeduid wordt (v), (zelfst., mv.) *onder aanderen* onder anderen (l), (verb.) *wat aanders* iets anders (verspr., Nbk): *Ik heb wel wat aanders te doen* (ba, Nbk), *Ik*

wil wel es wat aanders wat afwisseling (Nbk), *Wat aanders!* ja, hoe dacht je dat het anders zou moeten, zou zijn (Nbk), *In Berkoop haj' een kuper, die maekte bottervatten en aanders ok wel* en ook wel andere zaken (Nbk), *aanders wat heel wat anders: Daor was veur een peer jaor aanders wat an 't haantien* (p), *Da's aanders wat dat is andere koek* (Nbk), *aanders niks (as)* anders niet (dan) (verspr., Nbk), *niks aanders (as)* id.: *D'r zol wel niks aanders op zitten as et huj of te laeden* (v) 2. gezegd van een persoon of zaak die niet dezelfde is als waaraan wordt gerefereerd *Hi'j gaot mit een aander vrommes* houdt het met een andere vrouw (Nbk), zo ook *Een äänder! En dan ok nog zoe'n lilkerd!* (b), *Ie meugen ok wel es een aandere broek antrekken, disse moet neudig in de waske* (Nbk), (verb.) *Doe even wat aanders an, je lopen veur schandaol* een ander kledingstuk, andere kleren (Wol), (zelfst.) *Wat kan jow die aandere schelen* waarom zou jij je iets van die andere(n) aantrekken (Nt, Obk), (zelfst.) *'t Zol beter wezen as eik de aander zag z'n medemens* (bl), *Bekiek et es van een aandere kaante* (Nbk), *een aandere keer* een andere keer (Nbk, s: oost.): *Ik praot een aandere keer es wat langer mit je* (Nbk), *Now moe'k vot, op 'n aander keer spreken we daor es weer over* (s: oost., plm. 1885), *We hebben wel aandere tieden kend* d.i. veelal: beroerdere tijden (El), zo ook *Dat waren wel even andere tieden* (Spa), (zelfst.) *as gien aander* als geen andere persoon/dier/zaak: *Die het een puike sanenbok, die schaaait zoas gien aander* (b) 3. met andere eigenschappen, met een andere aard *We kriegen vast aander weer* (Diz, Nbk), *D'r zit aander weer in de locht* het weer gaat veranderen (Dfo, Nbk), *Die het een hiel aander karakter as zien heit* (Nbk) * (zelfst.) *Ie kun et iene doen en et aandere niet laoten* men kan het ene doen en het andere niet laten (spor.), (zelfst.) *De iene is de aander(e) niet* mensen zijn/denken/vinden dingen niet gelijk (Ld, Ste, s: west.)

aander II Ook *aanderd* (Dmi), *ander* (WH), z. ook *eer* II onbep. vn. ['ä:ndɪ/...'t'andɪ] 1. iemand anders *Daor het een aander niks mit te maeken* (Nbk), *Ie moe'n zoks niet doen, een aander het d'r de*

gek mit (Nbk), *Wat kan jow een aander schelen* trek je niets van anderen aan (Nbk, Obk), *Een aander zienend moej' niet ankommen* je moet niet aan het bezit van iemand anders komen (Nbk), *een aander ok wat gunnen* gezegd bijv. over het bij voorkeur kopen in eigen dorp (Ste), *Daor het een aander niks mit te maeken* dat hoeven anderen niet te weten, daar hoeven anderen niet over mee te praten (Nbk), *de bienen bij een aander onder de taofel stikken* in dienstbetrekking gaan/zijn bij iemand anders (bo: Op), zo ook *zien voeten bij een aander onder taofel stikken* id. (Bdie), *op een aander teren* z'n konsumpties, entreegelden, maaltijden e.d. door een iemand anders laten betalen (Db, Nbk): *Ie moe'n wat meer centen mit hebben vanaovend, ie kun niet best op een aander teren!* (Nbk), *Hij wet et altied beter as een aander* (Ste) * *Een aander zien boeken bin duuster te lezen* je kunt nooit precies weten hoe het met de zaken van een ander gaat (Bdie), z. ook onder *aandermaans*

aander III Ook *ander* (WH), z. ook *eer* III rangtelw. 1. eerstvolgend *Kom de aandere weke mar* kom volgende week maar (alg., Wol), *et aandere jaor, om et aandere jaor* het ene jaar wel, het andere niet (Nbk, Pe-Dbl, Wol), *de aandere daegs* op, tijdens de volgende dag (Nbk, Ow), *De aandere dag bin we d'r naor toegaon* de volgende dag (Pe-Dbl, b), *om de aandere dag* (Ow), *Morn is de aandere dag* (Ow), *Van de iene op de aandere dag hadden we doe vot moeten* (v), *Et eerpelschellen wodde vroeger bij oons thuis meest bij aovend daon, veur de aandere dag* voor de volgende dag (Obk), *Die is de aandere maond jaorig* (Obk), *Dat was nog in et aandere jaor daj' hier west binnen* in het vorige jaar (Ste), *Dan kon hij weer los op een aander jaor* weer ermee aan de gang in een volgend jaar (j), *Et iene jaor zee et aandere niet, mar zo deur mekeer was et wel goed boerken* het ene jaar was niet per definitie maatgevend voor het volgende (j)

aanderd (Db) Ook *anderd* (Db) et ['ã:ndrɪ/'andrɪ] 1. antwoord *Ie moe'n wel aanderd geven as je wat vraogd wodt* (Db) 2. z. *aander* II

aanderdaegs I (verspr.) Ook *aanderdags*

(in verb. met 's: Db, Ol-NI), *aanderedaegs* (El, Nbk, Nt, Spa, Sz, Wol, b), *anderedaags* (WH), *anderdaags* (Sz) zn. ['ã:ndrɛ:ɔs, ook ...dɛ:xs/...daxs/'ã:ndrɛd.../'andrɛda:(x)s/'andrɛda:(x)s], in de verb. *de aanderdaegs: Jonge meensken kregen somstieden de griep, weren de iene dag nog goed gezond en de aanderedaegs doodziek* (b, vo), *De aanderedaegs speulden wij op de weg niet veer van de zaandweg of*(b), ook voorafgegaan door 's (i.p.v. door de): 's *Aanderdags mos ik zelf vot* (Db, Ol-NI)

aanderdaegs II (verspr.) Ook *aandere-daegs* (El, Nbk, Nt, Spa, Sz, Wol), *anderedaags* (WH), *anderdaags* (Sz) bw. ['ã:ndrɛ:ɔs, ook...dɛ:xs/'ã:ndrɛd.../'andrɛda:(x)s/'andrɛda:(x)s] 1. de volgende dag *Aanderdaegs was hij nog beroerd* (Np), *En anderedaags was hij weer beter* (Sz, Spa), *Dat is aanderdaegs gebeur* (Nw)

aanderdags z. *aanderdaegs* I

aanderedaegs z. *aanderdaegs* I, II

aanderejaors (Nbk) bw. ['ã:ndrɛ...] 1. het volgend(e) jaar *Et eigen zijzaod daj' aanderejaors bruken is enterrogge; et twiede jaor bruuk ie van et eigen zaod* (Nbk)

aanderemiddags (Nbk) bw. [aks. wisselt] 1. de volgende middag, hetz. als *eremiddags*

aanderemorgens (Nbk) Ook *aanderesmorgens* (Mun) bw. [ã:ndrɛ.../...sm...] 1. de volgende morgen, hetz. als *eremorgens*

aanderesmorgens z. *aanderemorgens*

aandereweeks (Nbk, Ow) bw. [ã:ndrɛ wɪ:ks; aks. wisselt] 1. de volgende week *Aandereweeks kwammen wij daore* (Nbk), *De boeren kregen et gemaelen zaod aandereweeks weer thuis* (Ow)

aanderhalf Ook *anderhalf* (WH) [ã:ndrɪ hal(ə)ɪ/...; aks. wisselt] - *anderhalf: aanderhalve weke nao Pinksteren* (Ste), *aanderhalf ure* (Nbk), *mit een ure of aanderhalf* met ongeveer anderhalf uur (Nbk), *mit 'n ure aanderhalf* id. (Pe-Dbl), *aanderhalve cent, aanderhalf peerd* d.i. een *span* gevormd door een groot en klein paard voor een wagen (Ow), *aanderhalve man en een peerdekop* heel weinig mensen (met name: die op een bijeenkomst zijn) (Bdie, Nbk, Pe-Dbl)

aandermaans (verspr.) Ook *aandermans*

aanderman - anders

(Bdie, Bu, Db, El, Nt, Ol-Nl, Op, Ste), **aandermans** (WH) ['ã:ndr̥mã:s/...mans/'an...] - aandermans, van een ander *Da's aandermaans goed, daor moej' ofblieven* (Obk, Ste, Nbk), *Le moe'n van een aandermaans goed ofblieven* (Ld, Ma, Nw), *...van aandermans spullen ofblieven* (Op), *Een wonderboer leverde bi'jv. een hieleboel melk deurdat hi'j d'r waeter bi'j dee of deurdat hi'j veul eten veur de koenen had deurdat hi'j eerpels uut aandermans eerpelgatten haelde* (Bu), *onder aandermaans doeven schieten z. onder doeve* (Ld), *Le kun niet in aandermaans pottemenee kieken* nagaan hoe het met de financiële situatie van een ander is gesteld (Nw), *...beurs kieken id.* (Ld), *...knippien kieken id.* (Db), *Le moe'n je niet mit aandermans zaeken bemuuien* (El), *mit aandermaans veren bronken z. onder vere* (Dho, Nbk, Nt, Obk, Ol-Nl, Spa, Ste), *vet in aandermaans schottel zien* altijd denken dat een ander het beter heeft (Obk), *Le hoeven niet aandermaans gek te wezen* zo goed, gemakkelijk voor anderen te zijn dat ze er de spot mee zouden kunnen drijven (Db, Dfo), zo ook *N. is ok aandermans zien gek* (Db) * *Van aandermaans leer is et goed riemen snieden z. ook onder riem I, ...makkelik...* id. (Wol), zo ook *Et is goed riemen snieden van aandermaans leer id.* (Obk), *Et is goed snieden van...* id. (Nt), *Aandermans spul moej' zien liggen kunnen* van een ander z'n zaken moet je afblijven (Ol-Nl), *Aandermaans goed is altied beter* hetzelfde lijkt bij een ander altijd mooier, beter, lekkerder (Nbk), *Et is altied vet in aandermaans schottel* mensen zijn geneigd te denken dat een ander het altijd beter heeft (Ste), *...op aandermaans schottel id.* (Dho), zo ook *In aandermans schottel is 't altied vetter id.* (Bdie), *Kom niet in aandermans goed te stoken, want dan kuj' je wel es lillik branen* (Dfo), *Al te goed is aandermaans gek* (Sz, Nw), *Aandermaans boeken bin duuster te lezen* je kunt nooit precies weten hoe het met de zaken enz. van een ander staat (Op, Nw)

aanderman (Nw) de ['ã:ndr̥man] 1. de andere man, de andere persoon, iemand anders *Die pronkt mit een aanderman zien veren* (Nw)

aandermans z. aandermaans

aandermaol bw. ['ã:ndr̥mɔ:əl] - andermaal, vooral in de bekende slotformule bij verkopeningen, waarbij men nog één keer de kans heeft om hoger te bieden: *Ienmaol, aandermaol, verkocht* (Ow, Nbk)

Aanders I (Ste, b, b: ln, bo: Nw) de ['ã:ndr̥s] 1. mansnaam, Ned. Andries

aanders II bn.; pred. ['ã:ndr̥s] 1. anders in eigenschap, anders in hoedanigheid *Et was aanders as wi'j dochten* (Sz), *Die kiender bin hiel aanders as de oolden, dat schilt dag en naacht* (Nbk), *Le zien niet zo vule slangen meer, dat was vroeger wel aanders!* geheel anders (Pe-Db), *Et is niet aanders* het is nu eenmaal zo, er valt niets meer aan te doen, *Hi'j is now ien keer niet aanders* men moet zich er maar bij neerleggen dat hij zo is, *Dat was in mien tied wel aanders!* dat ging vroeger, toen ik jong(er) was beter (Nbk, j), *Hi'j wodde d'r aanders van* werd erdoor geroerd (Nbk), *Mooi is aanders* het is bep. lelijk, een slechte oplossing e.d., *Et was allemaol zo aanders as aanders* (Nbk),

aanders III Ook **aans** (Dhau, El, Ld, Ow), **anders** (WH) bw. ['ã:ndr̥s/ã:s/'andr̥s] 1. op een andere manier *Dat naait d'r dan aanders uut, as mit de bulderwaegen deur de modder!* (p), *aanders as aanders* ongewoon, anders dan anders: *Et gaot vandaege allemaole aanders as aanders* ongewoon, anders dan anders (Nbk), *Ik kan je ok al niet aanders vertellen as de meensken praoten* (p), *Een juk over de schouder, anders weet ik niet* op een andere manier weet/ken ik het niet (Sz), *We doen et zo en niet aanders* (Nbk), *Dat ligt wel een betien aanders as dat ie et zeggen* (Nbk), *Dat kan niet aanders* zo moet het, dat is onvermijdelijk, dat moet wel zo zijn, *Hoe kon 't ok aanders* wat had je anders kunnen verwachten 2. in hogere mate *Hi'j het et aorig veer brocht, dat is nog aanders* wat as die praotiesmaekers hier uut de buurt (Nbk), *Dan woj' 't nog wel aanders geweerd* dan zul je het nog meemaken, worden de zaken heftiger (Nbk) 3. op andere tijden *We heuren him niet zo vaeke meer op 'e radio as aanders* (Nbk) 4. onder andere omstandigheden, in het andere geval *Hi'j is aanders wel te bruken, mar hi'j moet niet an de draank kommen, dan gaot et mis* (Nbk), *Le moe'n opholen te*

klieren, aanders gao ik vot (Nbk), *Aanders is d'r (...) mit de stroom wat in de war* (b), *Maek daj' votkommen, aanders schop ik je van 't hiem* (Nbk), *Wie aanders!* wie zou het anders kunnen zijn (Nbk, j), *Niks veur te doen, zee J., hoe krieg ik et grôs aanders thuis?* (b) 5. trouwens, overigens, gezegd ter beperking: *Gaot hi'j van schoele? 't Zol aanders beter wezen dat ze him daor nog wat bi'jbrengen!* (Nbk), *Zol een borreltien drinken niet gezond wezen? N. is d'r aanders wel oold omme wodden* (Nbk), *N. kan d'r aanders wat mit, al wodt hi'j d'r niet jonger op* (b) 6. in argens aanders ergens anders, elders *waor aanders* waar elders 7. voor het overige, overigens *Hi'j het aaltied wel een klein anzettien nodig, aanders* [voor het overige] *gaot et wel goed mit 'm* (Pe-Db), *Et is een oolde brombeer, en aanders niks* (Nbk) 8. om een andere reden *Ze zal wel een ogien op him hebben, waaromme zol ze heur aanders zo opmaeken!* (Nbk), *Waorum mos hi'j zien bruur aanders zo zwat maeken?* (b) 9. in het andere geval, indien niet *Jim moe'n die uutrit wel vrijlaoten, aanders kan de braandweer d'r niet uut* (Sz), *Jim kun an 't wark gaon veur et vaastestelde tarief en aanders gaon jim mar naor huus* (vo), *Aans wel dit of dat (...)* (Ow), *Mar dan wodt d'r ok 'juffer' tegen heur zegd, en aanders bin ze mar meid!* (b) 10. eigenlijk *'t is aanders wel een goeie vent, mar hi'j overdrif altied* (Sz), *Die kan aans wel lief wezen* (Dhau) 11. trouwens, tussen haakjes *'t Is aanders prachtig zommerweer, now ik weer mit dit boek an de gang bin* (Nbk)

aandersdaenkend (Ste, l) bn. [ã:ndɹz' dē:ŋkɿt] 1. niet-katholiek (Ste) *Dat schelvessien was een soort schelderi'je van de aandersdaenkende kiender tegen de roomsen* (Ste), (zelfst.) *de aandersdaenkenden* (Ste) 2. andersdenkend (l)

aandersdaenkende (Ste, l) de; -n [ã:ndɹz'dē:ŋkɿdø] 1. andersdenkende (l) 2. niet-katholiek (Ste)

aandersomme Ook **aansomme** (Ld), **andersomme** (Nt, WH), z. ook **eersomme** [ã:ndɹ'zomə/ã:'zomə/an...] - andersom *Wi'j zetten de taofel aandersomme* (Ld), *We gingen vroeger mit de nachtboot van Lemmer naor Amsterdam of andersomme* (Spa), *Zo is et niet, et is krek aanders-*

omme (Nbk), *Et moet percies aandersomme* (Pe-Db), *Dat moej' aandersomme zetten* (El), *le moe'n de trui aandersomme antrekken* (Nbk), *le moe'n je jurk aandersomme andoen* (Nw), *Naor gelang et anod groter wodt, zakken de priezen vaeke en ok aandersomme vanzelf* (Op), *Dat moej' in 't vervolg mar aandersomme doen* (Ld, Nbk) * (gezegd wanneer iets verkeerd ging:) *Aandersomme, dit gaot naor Pieter-om's stekkien toe* (Diz)

aanderstaelig (l), z. ook **eerstaelig** [ã:ndɹst'e:løx] - anderstalig

aanderwegens (Ld, s; Nw) bw. [ã:ndɹw:ɣns] 1. elders *'t Gef'toch niks of d'r iene uut Noordwoolde of van aanderwegens veur de gemienteraod keuzen wodt* (s; Nw: 1880), *Hi'j gaot aanderwegens van Oosterwoolde naor Appelsche langs een andere plaats* (Ld)

aangeboren z. **angeboren**

aangelaande z. **angelaande**

aangelande z. **angelaande**

aangenaam z. **angenaem**

aangenaem z. **angenaem**

aangezicht z. **angezicht**

aangst (Dfo) Ook **angste** (j) de [ã:ŋst/ 'ãŋstø] 1. het angstig zijn, bangheid *In zien angste vleug hi'j onder de taofel deur (...)* (j)

aangstanjaegend (l) [ã:ŋstã'je:ɣɿt] - angst-aanjagend

aankel z. **ankel**

aankem z. **ankem**

aanken z. **ankem**

aanmaning z. **anmaoning**

aanrecht [ã:rext] - aanrecht * *Vrouwen hebben mar ien recht, et aanrecht* (Dho)

aanrechtbak (Nt) de; -ken [ã:...] 1. afwasbak in het aanrecht

aanrechtblad (Nbk) [ã:...] - aanrechtblad

aanrechtdoek (spor.) [ã:r...] - aanrecht-doek

aanrechtkassien (Nbk, Ste) [ã:...] - aanrechtkastje

aans z. **aansend**, **aanders** III

aansekaorte z. **ansichtkaorte**

aansen z. **aansend**

aansend Ook **aansen** (Ld, Nbk), **aansens** (Bdie, Db, Diz, Ow), **aanses** (Db), **aanzens** (Db), **aanst** (verspr. OS, Diz, Np, Nw, Op), **aans** (Db, Dho, Ste, b; ln, bo: Op), **aanstend** (Nbk), **aanstends** (Bdie), **aansten**

(Nbk), *aansies* (Db), *anend* (Np), *aanstond* (Nbk, p), *aanstoons* (verspr.), *anstoons* (Np, Ste) bw. [*'ä:sn̩t/...sn̩/...sn̩s/...səs/ 'ä:zn̩s/ä:st/ä:s/'ä:stn̩t/...tn̩ts/'ä:stn̩/'ä:sis/ 'ä:n̩t/'ä:'stont/ä:stō:ēs/äs...*; aks. wisselt] 1. over een klein aantal ogenblikken, straks *Wij' aansend even een bosschop doen?* (Wol), *We moe'n aanst de kiepen nog even opsluten* (Obk), *Koj' aanst ok om koffie?* (Nbk), *Aansend komt de vesite, wij' even opschieten?* (Nt), *We zullen aansend wel even helpen* (Pe-Db1), *IJ moe'n mi'j niet zo dichte ancroepen, aanses poest i'j mi'j de griep an* (Db), *Kiek mar uut, anend za'k je de broek meten* geef ik je een pak voor de broek (Np)
aansens z. *aansend*
aanses z. *aansend*
aansies z. *aansend*
aanslag z. *anslag*
aanslagbiljet z. *anslagbiljet*
aansomme z. *aandersomme*
aanst z. *aansend*
aansten z. *aansend*
aanstend(s) z. *aansend*
aanstond z. *aansend*
aanstoons z. *aansend*
aantal z. *antal*
aanzens z. *aansend*
aap z. *aep*
aardgas z. *eerdgas*
aardje z. onder *aord*
aarf z. *arf*
aarfdeel z. *arfdiel*
aarfelik z. *arfelik*
aarfenis(se) z. *arfenis*
aarfgenaem z. *arfgenaem*
aarflaoter z. *arflaoter*
aarfome z. *arfomke*
aarfpacht z. *arfpacht*
aarg z. *arg* I, II
aargement z. *argement*
aargens z. *argens*
aargereren z. *argereren*
aargernis z. *argernis*
aarm I Ook *arm* (Spa) de; -s; -pien, -tien (Dfo, Ow e.o.) [*a:rm̩, ...r̩m̩/arm̩, ar̩m̩*] 1. arm *Ze zwaaiden mit de aarms en balden de voesten* d.i. van woede, om te imponeren (b), *Hij' is stark in de aarms* heeft sterke armen (Dfo, Ma), *Hij' het hiel wat te stellen in de aarms* id. (Nbk), *et in de aarms hebben* pijn/een gevoel van ver-

moedigheid in z'n armen hebben (Nbk, j), *Ze het een peer goeie aarms an et lief* ze kan hard werken (b, Nbk), *een kiend op 'e aarm hebben* een kind op z'n arm houden of dragen, *De scheper aaide 't [nl. het schaap] es over de kop en kreeg et doe op 'e aarm* nam het op z'n arm (b), *An de aarm het ze een bosschoppetasse (...)* (v), *W. (...) kwam al op him of dribbelen en pakte him bij de aarm* (b), *Ze hebben mekeer in de aarm* ze lopen gearmd (Ma, Nbk), zo ook *Zuwwe mekeer in de aarm kriegen?* zullen we gearmd gaan lopen (Nbk), *Ik leup mit A. in de aarm* gearmd met A. (Sz), *mit de aarms over mekeer zitten* d.i. letterlijk (Nbk), ook fig.: zitten niks, niets doen (Nbk), *niet veerder springen as dat je aarms lang binnen* niet meer (willen) doen dan je denkt aan te kunnen (Bu), *een slag om de aarm hollen* een voorbehoud maken (vooral m.b.t. een toezegging), *Hij' zal wel een slag om de aarm nemen* id. (Dho), *iene mit eupen aarms ontvangen* zeer hartelijk, *iene in de aarm nemen* lett., ook fig.: hem/haar vragen behulpzaam te zijn: *Die het een advekaot in de aarm neumen* (Np), *een deskundige in de aarm nemen* (Bdie, Dho), *Hij' stikt de aarms goed uut de mouwen* pakt flink aan, weet behoorlijk aan te pakken (Ow), *Die het ommeraek wat in de aarms* id. (Np), *Dan za'k d'r mi'j toch mit aarms en bienen tegen verzetten as ze meer van zokke nuster'jen uuthaelen* met alle kracht die in me is (d), *iene de aarms om de hals slaon* omhelzen (b), *de sterke aarm* de politie (Spa, Dfo): *Mit de sterke arm bin de jongen wegbrocht* (Spa), *een geleerde meneer, mit een hiele staepel boeken onder de aarm* d.i. onder z'n arm dragend (ba), *et gat onder de aarm nemen* er snel vandoor gaan, weggaan (Bu, El), *...in de aarm...* id. (Dfo), *de bienen onder de aarms nemen* id. (Ma), *mit de ziel onder de aarm lopen* z. onder *ziel*, *Daor hej' heur ok al weer mit et gat in de aarm* ze is er weer eens op uit, zoals meestal (Dfo), *Wat is dat een dikke beer, hij' het aarms as billen* (Diz) 2. hoeveelheid die men in z'n arm(en) kan houden *Ik moet nog even een aarm vol grus mi'jen veur et peerd* (Sz) 3. arm van een kruiwagen *de aarms van de kroje* 4. armluning *de aarm van een stoel*

(Obk) 5. zwengel van een pomp (Dho, Ste) 6. deel van de pomp waarop de zwengel steunt (Ste) 7. dragend element dat aan een arm (bet. 1) doet denken *de aarm van een grammefoon, de arm van de kraan* (Spa) 8. hengsel van een mand e.d. (Bdie) *de aarm van de bollemaande* (Bdie) * *Aarm in aarm wat heb ik jow lief/As wij trouwen dan wor ie mien wief* (Diz, Sz, Dho), (schertsend gezegd over sprekers van elders die de h zeggen 'waar hij niet hoort' maar niet in de posities waarin men zelf gewend is deze te gebruiken, in het bijzonder van inwoners van *Ooldemark*.) *Oonze Aarm is mit de haarm in de hakselbulte valen* (OI-NI)

aarm II Ook **arm** (WH) bn.; -er, -st [a:ɾm, ...rēm/arm, arēm] 1. arm, met geen of weinig bezit *Die meensken bin aarm* (Nt), *(je) riek rekenen en aarm tellen* veel lef hebben maar niets voorstellen, niets bezitten (Dfo, Nbk), *je wat toerekenen en je aarm tellen* uitstralen dat je veel hebt, terwijl het tegendeel het geval is (Op), *Jan aarm ongelok* iemand die wel altijd in een armoedige situatie zal blijven (Nbk, ba), zo ook *Haarm Jan ongelok* (Op), *een aarme schobbejak* (verspr.), (zelfst.) *aarm en riek* arme en rijke mensen, iedereen (ba, bl): *Ik zing veur de meensken, veur aarm en veur riek* (bl), *Riek op 'e diek en aarm in de pong* gezegd van iemand die zich rijk voordoet maar niks bezit (Ma), *Hi'j vret je aarm, man!* hij eet wel heel erg veel! (Nw), *een aarme buurt* een povere, armoedige buurt, zo ook *een aarme streek*, *Die vent was zo aarm, dat hi'j hadde gien cent om een hemd om zien gat te kopen* (Ld), *N. is zo aarm, hi'j het gien naegels om de kont/et gat te krabben* (Bu, Pe-Dbl), *zo aarm as Job, ...as de mieren* (Db, El, Ld, Nbk, Spa, Wol), *...as de mieghummels* (Dfo), *...as een luus* (Db, Dhau, El, Ld, Ma, Nbk, Np, Obk, Ow), *..as een karkerotte* (Obk, Pe-Dbl), *...de mieter* (Db, Nbk), *...as de neten* (OI-NI) 2. in *aarm van geest* weinig fantasierijk, met weinig inlevingsvermogen, enigszins bekrompen (Dfo) 3. beklagenswaardig *Aarm kiend, hebben ze je zo plaogd* (Nbk), *De aarme stakker was hielemaol uuthongerd* (j), *Mierken, zeuren, de aarme Jan uuthangen om wat veur mekaer te kriegten* zielig doen

(Ste) 4. (van grond) schraal *De grond is zo aarm, daor wil gien bente op gruien* (Bu), *aarme gronden* (Dfo) * *Gezond, mar aarm schertsend* antwoord op de vraag hoe het ermee gaat, *Beter riek te leven en aarm te starven* (Op), *Aarm leven, riek starven* (Bdie), *Riek leven, aarm starven* (OI-NI) **aarmakker** (Obk) de; -s ['a:...] 1. gedeelte van het kerkhof waar de armen lagen **aarmbaand** Ook **armband** (Wol, WH) ['a:...] - armband *Ik krieg een rinkien of een aarmbaantien op mien verjaordag* (Db), *In de sloot stonnen hiele pollen rusken; daor breidden wij vroeger een brille of musse of aarmbaand van* (Dhau) **aarmbaandgelosie** (l) ['a:...] - armband-horloge **aarmbaandketten** (l) ['a:...] - armband-ketting **aarmbaandsluting** (l) ['a:...] - armband-sluiting **aarmbaank** (Ste) de; -en ['a:...] 1. kosteloze bank in de r.k. kerk **aarmbestuur** (Nw, Obk, Op) Ook **armbestuur** (Wol, WH) et; ...besturen ['a:../...] 1. armbestuur **aarmbrette** (Nbk) Ook **aarmbriette** (Db) de; -s, -n ['a:../...] 1. breedte van (die) van de arm 2. breedte van de afmeting van de lengte van de arm **aarmbriette** z. **aarmbrette** **aarme** de; -n ['a:r(ə)mə] 1. arme, arm, behoeftig iemand *In vroeger tiden gongen ze de aarmen bedielen* (Db), *Die wodt van de aarmen begreven* gezegd van die overledenen waarvan de gemeente de begrafenis betaalt omdat ze te arm zijn (Nw) **aarmelik** (Bdie, Dhau, Np, Pe-Dbl, Wol) Ook **armelik** (OI-NI, Spa, Wol) ['a:r.../ 'ar...] - armelijk: armetierig, armoedig *Die meensken hebben een aarmelik bestaon* (Np), *As de arbeiders in de winter gien werk hadden, was 't een armelik bestaon* (Spa), *een armelik gezin* (OI-NI), *Et was daor mar een aarmelik spullegien* (Dhau), *aarmelike grond* schraal (Bdie) **aarmelu** (Obk, Ow) Ook **armelu** (Mun), **aarmelui** (ZW, Pe-Dbl, Wol), **armelui** (Spa) [a:ɾmø'ly, ...rēmø.../armø'ly/...'løj/ ar...] - armelui *Aarmelui en aarmelui's kiender kwammen mit ni'jjaor om geld schooien* (Pe-Dbl), *Knollestampot was*

vroeger *aarmelu's eten* (Ow)

aarmelui z. *aarmelu*

aarmetierig (verspr.) Ook *aarmtierig* (Dfo, Ma), *armetierig* (WH), *armtierig* (Op) [a:rm'ti:erəx/...t.../...] - armetierig: armetierig, armoedig *Een aarmetierige boel daor, bij die meensken* (Nbk); kwijnend, zonder groeikracht *Dat kiend zicht d'r wat aarmetierig uut* (Dfo), *Die koe is een aarmetierig scharminkel* (Np), *een aarmetierig bloempien* (Spa)

aarmfoons (Nbk) Ook *armfonds* (Wol), *armenfonds* (Sz) et; -en; -ien [a:.../.../arməfons] 1. armenfonds

aarmholte (Ld, Nbk) de; -s, -n [a:...] 1. holte tussen de bovenarm en het lichaam, oksel

aarmhuus (verspr., d) Ook *armhuus* (WH, elders, spor.) et; ...huzen; ...husien [a:.../...] 1. armhuis, armenhuis *Een diaekeni'je hadde wel een aarmhuus* (Nbk) 2.

armkamer, woonhuis van de armenzorg
aarmkaemer (Ste, Wol en verspr. oost.) Ook *armkaemer* (Wol) [a:.../...] - armkamer: woning van de diaconie voor armen *De diaekeni'je hadde wel een aarmhuus; in Berkoop en Makkinge hadden ze aarmkaemers* (Nbk), *De aarmkaemers haj' in Makkinge, die stonnen vroeger achter de winkel van V.d.Z.; doe die te oold weren, kwammen ze tegenover de Balkweg* (Bu)

aarmkorf (Np) [a:...] - armkorf

aarmlastig (Db, Np, Obk, Ow) Ook *armlastig* (WH, elders spor.) - armlastig (zelfst.): *Et armhuus woonden vroeger de armlastigen in* (Db, Sz)

aarmlengte (Bu, Ma, Np, Nw, Ste) Ook *armlengte* (WH, Ol-Nl) [a:.../...] - armlengte mit een aarmlengte verschil (Nw), *Et verschilt een aarmlengte* (Ste)

armleuning (verspr.) Ook *armleuning* (WH) [a:...] - armleuning

aarmleunstoel (Dfo) de; -en; -tien [a:...] 1. stoel met armleuningen

aarmmeester (verspr.) Ook *armmeester* (WH, Nt, Wol) - armmeester *Hi'j kreeg van de bedeling, hi'j mos d'r veur naor de aarmmeester* (Nw), *Mar daor kan de aarmmeester toch wel wat an doen, zee M.* (vo)

armoede Ook *armoede* (verspr.), *armoe* (Ld), *arremoede* (WH) de [a:rmudə, ook ...mu:də (WH, elders spor.)/ar.../.../arə...]

1. armoede, het tegengestelde van rijkdom *in de armoede verzonken wezen tot armoede gekomen zijn* (j), *Et was ien en al armoede bij die meensken* (Nbk), *...klinkklaore armoede...* id. (Obk), *...klaorebaore armoede...* (Nbk), *bittere armoede* (spor.), *Ze leden nog liever armoede as dat ze de haand ophullen* (Nt), *Et was een hiele uitkomst doe ze die arfenisse inpikken konnen, ze weren mitien uut de armoede weg* (Obk), *Aarmoede (is/was) troef 't is/'t was er één en al armoede* (Nbk, Ow), *Hi'j kon van armoede de klinke van de achterdeure niet vienen* hij was ontzettend arm (Nt), *Hi'j kon van armoede niet schieten* id. (Ma), *Daor kuj' gien armoede omme lieden* dat kun je gerust doen, het kost toch niet veel (verspr.), *...hebben* id. (Db, Ste, Wol), *...veur hebben* id. (Nt, Nw) 2. situatie waarin het behoorlijk tegenzit, armzalige/ellendige toestand *Hē, hé, wat een armoede ach* wat een beroerde toestand, wat zit het tegen (Bu), zo ook *Och, wat he'k daor een armoede mit had* (verspr., Ol-Nl), *Dat was een hele toestand, daor hebben we heel wat armoede mit had* (Sz) en *Ik heb d'r wat armoede mit beleefd* (Spa), *Daor hewwe toch een armoede mit had!* (Ma), *Wat hewwe onderweg een armoede beleefd mit die fietsbaand* (Obk), *Et regent al weer, wat is et een armoede om et goed dreuge te kriegen* (Obk), *Die bolle van de buren staot al weer te brullen, wat een armoede* (Nt), *Wat was et een armoede dat buurman de vrediging om et laand zo min in odder hadde* (Db), *Was d'r mar nooit an begonnen, wat een armoede!* (Dho), *Mit lasteren en kwaodspreken kuj' een boel armoede anhaelen* (Obk), *Dit jaor was et mit weide, keunstmest en voer nog armoede troef, mar d'r was hope op beterschap* (vo), *Opduj gefe een hoop armoede: kepotte wegen en al zo meer* (Obk), *Wat hebben die meensken daor al een armoede en verdriet van had* (Spa), *Ik wil daor gien armoede over hebben* een vervelende situatie door krijgen (Dho), *...mit kriegen* id. (Sz), *Maek mar gien armoede weer begin er maar niet weer over* (Ste), *Dat bloempien gruit van armoede* groeit op armetierige wijze (Sz) * *Aarmoede is gien schaande* (Bu), *Vaast*

geld, vaaste armoede in geval van een vast, niet zo hoog salaris, kan men ook maar in beperkte mate uitgeven (Ste), *Geld wil gien armoede zien* gezegd van mensen die alles willen kopen zodra ze maar geld hebben (Dho), *As de armoe de deure in komt, gaot de liefde et veenster uut* (Ld) **aarmoedig** (verspr.) Ook **armoedig** (Nbk, Nw, elders spor.) bn.; -er, -st [...'mudəg, ook wel ...'mu:dəx (spor.)/...] - armoedig: met armoede, met gebrek aan inkomsten en goederen: *Ze hadden et armoedig* (Np, Obk), *een armoedig bestaon* (Np), *Dat is een armoedig spullegien* een armoedige situatie (Nbk, Ow, Bu), ook: een schamel bedrijf, vooral van een boerenbedrijfje gezegd (Nbk, Ow, Bu); schraal, maar weinig opleverend *Aj' raetels* [ra:telars (bep. plant)] *in et laand hebben, is dat niet een best teken, want raetellaand is armoedig laand* (Bu); met weinig groei *Dat kiend ziet zo armoedig toe, d'r zit gien scheut in* (Db) **aarmoedzaaier** z. **aarmoedzi'jer** **armoedzi'jer** (Dhau, Obk) Ook **armoedzi'jer** (Op), **aarmoedzaaier** (Bdie, Ma, Np, Obk, Ow), **armoedzaaier** (Dfo, El, Nbk, Ol-Nl, Pe-Dbl, Spa, Wol) ['a:.../...] - armoedzaaier, iemand met erg weinig geld en goederen *Et was een grote armoedzaaier* (Nbk, Np) **armoedziekte** (Obk) de; -n, -s ['a:rmut sikta] 1. ziekte voortkomend uit het leven in bittere armoede *Vroeger deur de armoedziekten hadden sommige kiender wel schimmel op et heufd* (Obk) **armsgat** (Dhau, El, Ld, Obk) Ook **armsgat** (Spa, (Wol) ['a:.../...] - armsgat *Bij 't armsgat moej' steken minderen* (El), *Dat armsgat moej' wat inknippen, want dat trekt wat* (Obk) **armslag** Ook **armslag** (Diz, El, Nt, Ol-Nl, Op, Spa, Sz, Wol) de; ...slaegen (bet. 1); -gien (bet. 1) ['a:.../...] 1. slag met de arm, armzwaai 2. ruimte om zich flink te kunnen bewegen *Gao es wat omme, ik heb hielemaol gien armslag* (Np), *Ik moet al wat armslag hebben* d.i. bijv. bij het eten, het werken (Nbk), *Geef wat ruimte, want ik heb gien armslag* (El), *Ik moet armslag hebben in de keuken, aers kan ik niet warken* (Bdie) 3. relatieve vrijheid om iets te kunnen doen, vaak: financiële

speelruimte *Et is makkelijk aj' wat armslag hebben* (Ow, Np), *Jim moe'n mij een betien armslag geven, anders redde ik et niet* (Op), *De maensken wollen d'r best kroem veur liggen om wat veuruut te kommen en wat meer armslag te kriegen* (Ow), *De bedrieven kriegen staorigan wat meer armslag* (Np), *Ie moe'n altied wat armslag holen en geef al jow geld niet hielemaole uut* (Obk), *Die had wel armslag, die had een grote boerderi'je en hij zat d'r financieel ok goed bij* (Pe-Dbl) **aarmstaark** z. **aarmstark** **aarmstark** (verspr.) Ook **aarmstaark** (Obk, Pe-Dbl), **armstark** (Dho, Ld, Nt, Wol), **armsterk** (Sz) bn. [a:rm...; aks. wisselt/...] 1. zeer sterk in z'n armen *Veural van smeden wodde wel zegd dat ze goed aarmstark weren* (Nbk) **aarmstege** (Ste) de; -n; ...stegien ['a:...] 1. pad, weggetje waaraan armkamers stonden **aarmstoel** (Bdie, Dfo, Np, Ol-Nl) de; -en; -tien ['a:...] 1. stoel met leuning(en) **aarmtakke** (verspr.) Ook **armtakke** (WH, Nt) ['a:.../...] - deel van de arm: elleboog *Je hebben de aarmtakke deur de mouwe* (Ol-Nl) **aarmtierig** z. **aarmetierig** **aarmvol** (verspr.) [aks. wisselt] - armvol **aarmvoogd** (verspr.) Ook **armvoogd** (Nt, Wol) ['a:.../...] - armvoogd *Wie him niet reddan kon, kreeg wel wat van de armvoogden* (Dfo), *De armvoogd was van de gemiente, de butervoogd van de karke* (Nbk) **aarmvoogd'i'je** (l) Ook **aarmvoogdij** (Op) de; -n [...'d..., z. ook -i'je/...] 1. armvoogdij **aarmvoogdij** z. **aarmvoogdi'je** **aarmzalig** z. **aarmzaolig** **aarmzaolig** (Ste) **aarmzalig** (Db, Dfo, Ld, Nbk, Np, Obk, Pe-Dbl, ba), **armzalig** (Nt, Nw, Ol-Nl, Spa, Sz, Wol) bn.; bw.; -er, -st [...'so:ələx/.../...] 1. armoedig, pover *een armzalig boeltien* (Wol), *Et kik daor aarmzaolig uut* (Ste) 2. met een slechte, ongezonde gelaatskleur, pover van lichaamsbouw *Die kik d'r aarmzaolig uut, die bin zunig mit eten, die zunigen daor op uut* (Ste), *'t Is zoe'n aarmzalig schrobbe-gien van een biggien, et zal wel niet in leven blieven* (Pe-Dbl) **aarts** (Nbk, Spa) bn.; attr. [a:ərts] 1. (in negatief opzicht) zeer intensief, in hoge

aarts- - achantien

mate, in verb. als *Et was een aarts lewaaï* een lawaai waarbij horen en zien je verging (Spa), *Die is zo onsjogge, et is een aartse lillikerd* hij is vreselijk lelijk (Nbk)

aarts- [a:ərts] - aarts-: eerste lid in samenstellingen als *aartsvader*, *aartslui*, *aartslillik*, ze zijn in dit woordenboek niet uitputtend opgesomd

aartslillik (Nbk) [aks. wisselt] - aartslelijk
aartslui (Nbk) [aks. wisselt] - aartslui
aartsvader (Nbk, Ste) de; -s ['a:...] 1. oude man (die zich ook gedraagt naar zijn hoge leeftijd)

aarven z. *arven*

aas z. *aos* I, II

aasgier (Nw) de; -en; -tien ['a:sxi:ər] 1. iemand die alles altijd wil hebben

aauw z. *au*

abbekaot z. *advekaot*

abbeseerschoenen z. *aevenseerschoenen*

abbeseren z. *aevenseren*

abc [a:bu:/sɪ:, a:bi:'sɪj] - abc

abdij (l) [ab'dej] - abdij

Abeltien z. *Aebeltien*

abnormaal (spor.) bn., bw.; ...maler, -st [apnər'ma:l] 1. niet *normaal* II, z. aldaar *Dat is toch abnormaal, zo onbeschoft die vent him gedreegt!* (Nbk)

abonnee [abə'nɪ:, ook wel abə'nɪ:] - abonnee

abonneetillevisie (spor.) [abə'n..., ook wel abə'n...] - abonneetelevisie

abonnement [abonə'ment] - abonnement

abonementhouder (l) [...'m...] - abonementhouder

abonnementsgeld (spor.) [abonə'mentsxelt, ook wel abə...] - abonnementsgeld

abonnementspries (spor.) [...'ments...] - abonnementsprij

abonnementsveurstelling (spor.) [...'m...] - abonnementsvoorstelling

abonneren [abə'nɪ:ərŋ, ook abə'n...] - abonneren (wederk.) *Hej' je op dat tiedschrift abonneerd?* (Nbk); verder in *d'r op abonneerd wezen* er een abonnement op hebben (lett.)

abortus [a'bɔrtəs] - abortus (al dan niet opzettelijk) *Veural die ressie van veen van Makkemer maat was vaeke een bron van besmetting mit abortus; winters zetten die pinken dan de kalver of, et wodden ok wel kalfversmieters nuumd* d.i. een besmetting met abortus Bang (Ma), *abortus Bang* (vo,

Nbk)

abortuskliniek (l) [...'b...] - abortuskliniek

abortuswet (l) [...'b...] - abortuswet

Abraham z. *Aobram*

Abram z. *Aobram*

abrikoos z. *abrikoze*

abrikoze (Bdie, Dho, Ma, Np, Nw, Ol-Nl, Ow, Pe-Dbl, Ste, Wol, fp) Ook **abrikoos** (Dfo, Nbk, fp) de; -n; ...kosien [abri'ko:əzə/...ko:əs] 1. abrikoos 2. abrikozeboom

abrikozeboom (l) [abri'ko:əzə...] - abrikozeboom

abrikozepitte (l) [...'k...] - abrikozepit

abrikozeshem (l) [...'k...] - abrikozeshem

absoluut (verspr.), **absoluut** (verspr.), **absluut** (k: Ste, b), **obsluut** (b: lm) bw. [apsə'lyt/...so:(ə)'lyt/ap'slyt/op'slyt] 1. absoluut: volstrekt, geheel, beslist *'t Is*

absluut een leugen (Nw), *Dat is absoluut niet waor* (Nbk, Spa), *Dat moej' absluut niet doen* (Np, Nbk), *Ik gao absoluut niet mit* (Np), *Et peerd wol absoluut niet trekken* (ba)

absluut z. *absluut*

absoluut z. *absluut*

abstrakt (spor.) [ap'strakt] - abstrakt: i.t.t. concreet

abt (l) de; -en [apt] 1. abt

abuis (Nw) tw. [a'bœjs] 1. abuis, mis *Hij zegt: 'Ik moet bi'j die en die wezen', ik zegge: 'Abuis jonge, dan moej' bi'j de burenen wezen'* (Nw) 2. z. *abuus* I, II

abuus I (Db, Diz, Ld, Pe-Dbl, b: lm, l) Ook **abuis** (Bdie, Op, Ow) et; abuzen [a'bys/...bœjs] 1. abuis, vergissing *Ik miende dawwe om twie ure beginnen zollen, mar dat was een abuus* (Db), *per abuus* per vergissing (l)

abuus II (Dfo, Dhau, Np, Sz) Ook **abuis** (Bdie, Bu, Dho, El, Mun, Nt, Ol-Nl, Spa) bn. (pred.), bw. 1. abuis, fout *Die rekening is abuus* (Dhau), *Ie bin wel abuis, want d'r is niks van waor* (El), *Daor was hij abuus mit* (Np)

accountant (spor.) - accountant

accountantskantoor - accountantskantoor

ach [ax] - ach (uitroep van verwondering of berusting): *Ach heden, ze is weer op 'e sjouw* (Wol), *Ach schiet henne, je* (Wol), *Ach, schiet wat* (Wol), *Ach schiet op* (Wol), *Ach, schiet je* (Nbk, Bu)

achentien z. *achtien*

achillespeze (v) [a'xɪləspɪ:zə] - achillespees (fig.:) *De achillespeze wodt allind nog mar kwetsberder* d.i. het zwakke punt van de desbetreffende persoon (v) **acht** [axt] - acht, in de verb. *geef acht* (spor.), *d'r acht op slaon* oplettend zijn m.b.t. iets (evt. om zonodig tot handelen over te gaan): *Keunsten van een oold meenske, moej' mar daenken, slao d'r mar gien acht op* let er maar niet op, trek je er maar niets van aan (v), *Je moe'n d'r meer acht op slaon* er beter op letten (Ol-Nl), *Ze moe'n d'r wat meer acht op slaon, wat dat jongvolk daor uutspoekt* (Obk), *Daor he'k goed acht op sleugen* (Nw), zo ook *d'r acht op geven*: *Daor moej' toch es even acht op geven* goed op letten (Nt, Spa), *Daor moej' goed acht op geven* (Nw), zo ook *Hij gef goet acht* let goed op, past goed op (Sz) en *N. geft nooit gien acht* let nooit op iets (Np), *in acht nemen* in de overweging betrekken: *Ie moe'n wel in acht nemen dat hi'j niet zo sterk is* (Sz), *Dat moej' in acht hollen* in de gaten houden, in je overwegingen blijven betrekken (Nw), *je in acht nemen* zich in acht nemen: *Hi'j moet 'm wel wat in acht nemen, het de dokter zegd* (Ol-Nl), *Ie moe'n je wat in acht nemen, now ie ziek west hebben* (Ld, Ma) **achtbaene** [aɪdb...] - achtbaan **achtber** (Wol, b) bn.; attr. [aɪdbr] 1. achtbaar, in aanspreektitels: *Achtbere Heer* Edelachtbare, ook: Geachte Heer (Wol, b), *Achtbere heren* Geachte Heren (b) **achtdaegs** [aɪde:(x)s, aks. wisselt] - achtdaags, acht dagen durend *een achtdaegse reis* (Nbk) **achtduwend** [aɪ'dyʒnt] - achtduizend **achte** I Ook *aachte* (Nbk) de; -n; achien [a'xtə/'a:xtə] 1. het cijferteken 8 *Staat daor now een achte of wat anders?* (Nbk) 2. het waarderingscijfer acht *een achte veur Nederlaans hebben* (Nbk), *Hi'j komt mit achten en negens thuus* d.i. krijgt die waarderingscijfers op school (Nbk), (tegen een onderwijzer:) *A'k op een achte rekend har, dan gaf ie mi'j een zeuven* (b) 3. figuur met de vorm van het cijferteken 8 *Et rad van de fiets is hielesmaole in een achte vleugen deur dat ongelok* (Obk) **achte** II Ook *aachte* (Nbk), bij attr. gebruik treedt de slot-e niet op; hoofdtelw. [a'xtə/'a:xtə] 1. het aantal acht *Hi'j het acht*

koenen (Nbk), *Hi'j het gien negen koenen, mar achte* (Nbk), *acht meert, acht ure*, (verb.) *Et is bi'j achten* tegen acht uur, ongeveer acht uur (El), (verb.) *Aj' nao achten nog bi'j de laampe broodeten moeten, dan bin de daegen toch wel kot na acht uur* (Nbk, Op) **achteloos** [a'xtələ:əs] - achteloos: zonder zorg voor iets **achtelooshied** (spor.) [...'l...] - achteloosheid: nonchalance **achten** Ook *aachten* (k: Ste) zw. ww.; overg.; achtte, het acht [a'xtɪn/'a:xtɪn] 1. achting hebben (voor iemand) *Vroeger achten wi'j de meester en de juffer* (Ol-Nl), *Die man acht ik hoge* (Nw), *Ik acht hem nog wel wat hoge* (Spa), *Ze achten hum wel hoge, want anders had hi'j dat baantien niet kregen* (Sz), *Ie moe'n ze niet te hoge achten* (Np) 2. iemand inschatten (m.b.t. zijn capaciteiten, morele instelling), iets inschatten *Ik aachte hom wel kepaobel* ik vind hem er wel bekwaam voor (k: Ste), *We achten him tot alles in staot* (Ma), *Manlu, acht zoks niet te licht!* onderschat het niet (b) **achtendattig** [axtɪn'datəx] - achtendertig **achtendattigduwend** [...datəy'dy:znt] - achtendertigduizend **achtennegentig** Voor var. z. *negentig* [axtɪn'nɪ:gntəx] - achtennegentig **achtentachtig(ste)** z. *achtentachtig(ste)* **achtentachtig** Ook *achtentachtig* (Np) [axtɪn'taxtəx/axtɪn'taxəntəx, ...taxɪtəx] - achtentachtig *Et hatte sleug me achten-tachtig, zo schrok ik van die donderslag* klopte me erg snel (Ma, Obk), *Wat heb ik hadde lopen, et hatte slat me achtentachtig* klopt me erg snel (Sz), *...klopt me achtentachtig id.* (Wol) **achtentachtigste** Ook *achtentachtigste* (Np) [...'taxt.../...] - achtentachtigste *Ik bin in mien achtentach(en)tigste* in m'n achtentachtigste levensjaar (Np) **achtentwintig** telw. [axtɪn'tw...] - achten-twintig **achtenveertig** [axtɪn'f...] - achtenveertig **achtenvuuftig** Voor var. z. *vuuftig* [axtɪn'fyftəx] - achtenvijftig **achtenzestig** [...'sɛstəx] - achtenzestig **achtenzeuventig** Voor var. z. *zeuventig* [...'s...] - achtenzeventig **achter(-)** z. *aachter* I, II, *aachter-*

achteraende - achteruutvegen

achteraende z. *aachteraende*
achteran z. *aachteran*
achterasse z. *aachterasse*
achterbaanke z. *aachterbaanke*
achterbaks z. *aachterbaks* I, II
achterband z. *aachterbaand*
achterbliever z. *aachterbliever*
achterbod z. *aachteraendelbottien*
achterboute z. *aachterbootte*
achterbuur (Sz) ['axtɪr...] - achterbuur
achterdeure z. *aachterdeure*
achterdwas z. *aachterdwas*
achtereinde z. *aachteraende*
achteren z. *aachteren*
achterende z. *aachteraende*
achterganke z. *aachtergang*
achtergaon z. *aachtergaon*
achtergedien z. *aachtergedien*
achtergevel z. *aachtergevel*
achtergrond z. *aachtergrond*
achterhaans z. *aachterhaans*
achterhaelen z. *aachterhaelen*
achterhands z. *aachterhaans*
achterheerd z. *aachterheerd*
achterheufd z. *aachterheufd*
achterhoede z. *aachterhoede*
achterholen z. *aachterholen*
achterholend z. *aachterholend*
achterhoofd z. *aachterheufd*
achterhouwen z. *aachterholen*
achterhuus z. *aachterhuus*
achterkaant(e) z. *aachterkaante*
achterkaemer z. *aachterkaemer*
achterkamer z. *aachterkaemer*
achterkant z. *aachterkaante*
achterkeuken z. *aachterkeuken*
achterklappe z. *aachterkleppe*
achterkleppe z. *aachterkleppe*
achterkop z. *aachterkop*
achterlanges z. *aachterlanges*
achterlaoten z. *aachterlaoten*
achterlief z. *aachterlief*
achterliende z. *aachterliende*
achterliggen z. *aachterliggen*
achterlik z. *aachterlik*
achterlocht z. *aachterlocht*
achterlopen z. *aachterlopen*
achterlucht z. *aachterlocht*
achtermure z. *aachtermure*
achternaam z. *aachternaame*
achternaeme z. *aachternaame*
achternaeme z. *aachternaame*
achternao(-) z. *aachternao(-)*

achternao-eten z. *aachternao-eten*
achternaogaon z. *aachternaogaon*
achternaokommen z. *aachternaokommen*
achternaolopen z. *aachternaolopen*
achternaozitten z. *aachternaozitten*
achterneef z. *aachterneve*
achterneers z. *aachterneers*
achterneve z. *aachterneve*
achternicht(e) z. *aachternichte*
achterof z. *aachterof*
achterofstriecken (k: Ste) onbep. w.
[axtɪ'ɔf...] 1. spelen van een bep.
kinderspelletje
achteromme(-) z. *aachteromme(-)*
achterommekieken z. *aachterommekieken*
achterommekiekertien z. *ommekiekertien*
achterommelopen z. *aachterommelopen*
achterommezien z. *aachterommezien*
achterop z. *aachterop*
achteropfietsen z. *aachteropfietsen*
achteropkommen z. *aachteropkommen*
achteroprieden z. *aachteroprieden*
achterover(-) z. *aachterover(-)*
achteroverdrommen z. *aachteroverdrommen*
achteroverslaon z. *aachteroverslaon*
achterovervalen z. *aachterovervalen*
achterpaand z. *aachterpaand*
achterpote z. *aachterpote*
achterradd z. *aachterradd*
achterschot z. *aachterschot, aachter-*
aendelbottien
achterschut z. *aachterschot*
achterst z. *aachterst*
achterstaand z. *aachterstaand*
achterstaon z. *aachterstaon*
achterste z. *aachterste* I, II
achterstel z. *aachterstel*
achtersteveur(en) z. *aachtersteveuren*
achtersteveurst z. *aachtersteveuren*
achteruut(-) z. *aachteruut* I, II, en
aachteruut-
achteruutboerken z. *aachteruutboerken*
achteruutgaon z. *aachteruutgaon*
achteruutmoffelen z. *aachteruutmoffelen*
achteruutrieden z. *aachteruutrieden*
achteruutschoeven z. *aachteruutschoeven*
achteruutschoppen z. *aachteruutschoppen*
achteruutschuven z. *aachteruutschuven*
achteruutslaon z. *aachteruutslaon*
achteruutstikken z. *aachteruutstikken*
achteruutteren z. *aachteruutteren*
achteruuttrappen z. *aachteruuttrappen*
achteruutvegen z. *aachteruutvegen*

achteruutvliegen z. *achteruutvliegen*
achteruutzetten z. *achteruutzetten*
achterwark z. *achterwark*
achterweg z. *aachterweg* II
achterwege(ns) z. *aachterwegens*
achterwiel z. *aachterviel*
achthoekig (Np) bn. [aks. wisselt] 1. achthoekig *Een turf is achthoekig* (Np)
achthonderd [aks. wisselt] - achthonderd
achthonderdduzend [aks. wisselt] - achthonderdduizend
-achtig Ook *-aachtig* (Obk, Ow) - het achtervoegsel -achtig, in diverse toepassingen: *gruunachtig, melkachtig, bargachtig, waeterachtig, schrikachtig, luusteraachtig* (Ow): *Et blijft mi'j te stille, we bin de winter nog niet kwiet, et luustert nog zo in de bomen, et blijft nog zo luusteraachtig* (Ow); de woorden met *-achtig/-aachtig* zijn in dit woordenboek niet uitputtend opgesomd omdat de woordvormingsmogelijkheden groot lijken, vgl. bijv. *'t Is me daor ok een Jan van Houten-achtig spullegien daor; die kwam hier mit de woonwagen, 't was een rommeltien en wi'j as schoelekiender d'r achteran* (Sz)
achting de; -en, -s ['axtɪŋ] 1. achting *Ik heb (een hoop) achting veur die man* (Nt, Nw, Ma), *...grote achting...* (Op), *De kiender hebben niet vule achting meer veur de meester* (El), *Dat hi'j dat zo daon het, daordeur is hi'j niet in mien achting stegen* (Nbk), *Veur een grote, kwaoie hond he'k vaeks wel achting kijk ik wel voor uit* (Nbk), *Veur die familie kan ik achting opbrengen* (Pe-Dbl)
achtjaorig (l) [aks. wisselt] - achtjarig
achtponder (b) de; -s; -tien ['axtpɔndɪ] 1. dier of baby van acht pond, i.h.b. van een haas: *Now har heit weér 'n haeze scheuten. Een dikke, wel 'n achtponder* (b)
achtste I et ['axtstə, ook wel 'axstə, 'akstə] 1. achtste deel van iets 2. flesje slagroom van 1/8 liter (Ste) *een achtste slagroom* (Ste)
achtste II rangtelw. ['axtstə, ook wel 'axstə, 'akstə] 1. achtste *Morgen is et de achtste meie* (Ste)
achtstal (spor.) ['axtal] - achtstal
achttien Ook *achentien* (Np) ['axtin/'axptin, 'axn...] - achttien
achttienlinies (Dfo) bn.; attr. ['axtɪ(n)linis]

1. (van het glas van een ouderwets soort petroleumlamp) van een bep. omvang, wijdte: *een achttienlinies laampe* (Dfo), waarnaast *een veertienlinies laampe* (Dfo) en *een twintiglinies laampe* (Dfo)
achturig (l) [aks. wisselt] - achturig
achtvoold et; -en ['axtfo:lt] 1. achtvoud
act (l) [ekt] - act, sketch, nummer
acupuncturist (l) [a:kypʌŋty:(ə)'rist] - acupuncturist
acupunctuur (l) ['a:kypʌŋty:ər] - acupunctuur
Adam-en-Eva (Ld, Nbk, Np, Nw, h, fp, b: lm, bo: Bu) Ook *Adam-en-Eve* (Nbk) de; -'s; -gien [adame'nɪ:wa, ...va/...t:wə, ...və] 1. klokjesgentiaan (Ld, Nbk, Np, Nw, fp, b: lm, bo: Bu) 2. tuinplant, nl. blauwe ridderspoor (Nbk) 3. monnikskap (h, b: lm)
Adam-en-Eve z. *Adam-en-Eva*
adamsappel (verspr.) ['adamzapl] - adamsappel (deel van het strottehoofd)
adapter (spor.) [a'daptɪ] - adapter (om mee op te laden)
adder de; -s; -tien ['adɪ] 1. adder (lett.) *As mien heit vroeger wat tied over had, dan gong hi'j de heide in om wat adders dood te slaon* (Nbk), *We sleugen een adder altied mit een stok dood* (Op), *D'r het mi'j een adder steuken* (Nbk), *Ze deden een adder in de flesse, veur vergif, as een koe veniend hadde* z. ook *addereulie* (Np), *Et heurt wel mooi, mar d'r schoelt een addertien onder et grös* er zit toch iets gevaarlijks, een lastig probleem enz. achter dat je nu niet ziet (Nt, Dfo), zo ook *D'r zit een addertien onder 't grös* (verspr., Nbk) *Hi'j sist as een adder* (Bu), *Die het een tonge, zo giftig as een adder* hij praat venijnig (Ow, Db), *Hi'j was zo kwaod as een adder* (Ma), *zo gemien as een adder* (Dho), *zo venienig as een adder* (Pe-Dbl), *Die persoon is een adder geliek* (Dla) 2. venijnige persoon (Bdie, Bu, Db, Dho, El, Nbk, Np, Nw, Op) *Et is niet zoe'n veurnaeme! Et is een adder!* (El), *Smerige adder!* (Nbk), (tekeergaand tegen een vrouw:) *Adder! Tange daj' binnen!* (Nbk), *Dat jonk is een adder* een boosaardige meid (Nw), *Wat is dat toch een addertien, ze zit overal op te vitten* (Np), *een adder van een wief* (Db, Op), *...van een meenske* (Dho) 3. hoopje menselijke uitwerpselen in de natuur (App)

adderbeet - adopteren

- adderbeet** (App, l) ['ad...] - adderbeet (lett.)
- adderbloeme** (Bu, Nw) de; -n; -gien, ...bloempjen ['adr...] 1. bep. plant; wolverlei
- addereulie** ['ad...] - adderolie (gebruikt als medicijn voor koeien; de boeren maakten het zelf door een adder in een fles te vangen en het dier met olie te overgieten, waarin het verging (k: Ste)) *Addereulie was gewone grune eulie waor ze een adder in stopten, en die ging d'r wel dood in* (Nw)
- addergebreud** z. *addergebruud*
- addergebroed** z. *addergebruud*
- addergebruud** (Wol) Ook *addergebreud* (Dla), *addergebroed* (Dla) ['adrɔbrɔy/...brɔ:t/...brɔ:t] - addergebroed (fig.) *Et liekt daor wel zo'e'n addergebreud, niet veul soeps!* (Dla)
- adderkruid** (Spa) et ['a...] 1. (verz.) adderwortel
- addernust** ['adr...] - addernest (lett.) *Et is daor ok een addernust* gezegd van een plek waar veel adders voorkomen (Nbk), *Addernusten zatten vaeke op 'e scheiding van 't vene naor de zaandgrond* (Nbk)
- addertong(e)** (Dfo, El) ['adr...] - addertong, bep. plant
- addervaoren** z. *addervere*
- addervel** et; -len; -legien ['ad...] 1. vel, huid van een adder
- addervere** (Dho, El, Nbk, Np, Nw, Op, Sun-Ot, Wol, fp, bo: Nw) Ook *addervaoren* (mv.: bl), *addervoren* (Bdie, Pe-Dbl, bl) de; -n ['adr.../...fo:ɔrn/...fo:ɔrns] 1. koningsvaren, niervaren of wijfjesvaren, vaak: gewone eikvaren *D'r staon allemaol adderveren in de bos* (Nbk, Np), *De aldermooiste adderveren gruuden in grōppen van aanderhalve meter bried en iene meter diepe, mit wat waeter d'r in* (Nw), *An de Scheeneweg staon nog een boel adderveren* (Op), *Adderveren staon tegen de boswal* (Dho), *Vroeger dreugden ze adderveren, die kwammen in de bedden* (Op, Np), vandaar *adderveren plokken* nl. om in bedden te doen (Op), *addervorens veur de matrassen* (Bdie)
- adderveren** (Op) bn.; attr. ['adrfi:ɔrn] 1. van varens, z. ook onder *addervere*: *adderveren bedden* gevuld met varens (Op)
- addervereplokker** (Dmi, Nbk, Np, Nw, Obk, Ow) de; -s ['ad...] 1. iemand die *adderveren* kwam plukken *Op 'e Miente kwammen addervereplokkers, veur in de bedden, ze kwammen uut de Kompeni'je* (Dmi), *Ze zeden vroeger wel, onder de addervereplokkers in Oosterwoolde haj' knappe vrouwlu* (Ow)
- addervoren** z. *addervere*
- adderwottel** (Dfo, Spa) de; -s ['adr...] 1. addertong
- adel** z. *aodel*
- adelaar** (verspr.) de; -s ['a:dla:r] 1. adelaar, arend, ook als heraldische figuur *de Duutse adelaar* (spor.) 2. bep. grof soort haver (Ma)
- adelen** (Nbk, Np) ['a:dɛn] - adelen, in de verb. *Arbeid adelt* (Nbk, Np)
- adellik** z. *aodellik*
- adelstaand** (b) ['a:d|stā:nt] - adelstand
- adem** z. *aosem*
- adjektief** (l) ['adjektif] - adjektief, bijvoeglijk naamwoord
- adjudaat** (l) [adjy'dā:nt] - adjudant-onderofficier
- adjunkt** (l) [a'djʌŋt] - adjunkt
- adm.** - afkorting van *administraosie*
- administraosie** (verspr.) de [atmini'strɔ:əsi] 1. administratie (als onderdeel van het bestuur, beheer; het werk dat men in dat kader doet) *Op een kantoor wodt de administraosie daon* (Op) 2. personen, personeel dat de administratie (bet. 1) uitvoert (l) 3. afdeling, ruimte waar de administratie wordt gevoerd *Gao mar even op 'e administraosie kieken* (Nbk), *Die warkt op 'e administraosie* (Nbk)
- administrateur** (Nbk, elders spor.) [atministra'ta:ɔr] - administrateur: iemand die de administratie voert
- administratief** (l) [atministra'tif] - administratief: op de administratie betrekking hebbend *administratief mitwarker* (l), *administratief wark* (l)
- administreren** [atmini'stru:ɔrn] - administreren, beheren, besturen *de administrend karkvoogd* (Np, Op)
- admiraol** (l) [atmi(:ə)rɔ:əl] - admiraal (m.b.t. een vloot)
- adoleseensie** (l) [ado(:ə)lə'si:si] - adolescentie
- adolesent** (l) [ado(:ə)lə'sent] - adolescent
- adopteren** [adɔp'tu:ɔrn] - adopteren (van een kind), ook wel: onder z'n hoede nemen,

bijv. van een monument door schoolkinderen

adoptie [a'dɔpsi] - adoptie (van een kind)

adoptiekiend (spor.) [...'d...] - adoptiekind

adoptieouder (l) [a'd...] - adoptieouder

adrem (spor.) bn., bw. [a'trem] 1. adrem *Die is aorig adrem* (l)

adres [a'dres] - adres (van een persoon):

Wat is je adres? (Nbk), *een adres opvraogen, et (goeie) adres niet weten, je adres opgeven; adresaanduiding D'r staat gien adres op et pakkien* (Nbk), *Et adres op 'e brief was niet goed* (Nbk); persoon, woning, zaak: *Bij him bij' an 't goeie adres veur zokke dingen* (Nbk), *Is die winkel ok een goed adres veur zokke artikels?* (Nbk), *Dat hoej' daor niet perberen te kriegen, dat is et goeie adres ok niet* (Nbk), *Dan bij' an 't verkeerde adres dat hoof je daar/bij hem/bij mij enz. niet te proberen* (b, Nbk)

adrebbeestaand (spor.) [a'dresə...] - adressenbestand

adrebbeboek [a'dresəbuk] - adressenboek

adrebbeelijst (l) [a'dr...] - adressenlijst

adrebbeeren (l) [adre'si:ərn, adre's...] - adresseren

adrebbeering (l) [adre'si:ərnj, adre's...] - adressering

adrebbestroke (l) [a'dr...] - adresstrook

adrebbewiegiging (spor.) [a'dr...] - adreswijziging

adv. - afkorting van *advertentie*, *advies*, *advokaot*

advokaot z. *advokaot*

advokaot (verspr.) Ook *abbekaot* (Wol), *advekaot* (Ol-Nl, Sz) de; -en; -ien

[atfə'kɔ:ət/abə'kɔ:ət/atfə'ka:t] 1. advokaot *Die het een advokaot in de aarm neumen* (Np), *Hi'j voert een woord as een advokaot praat erg goed en handig* (Ste), zo ook *Hi'j kan praoten as een advokaot* (verspr.) 2. (g. mv.) bep. dikvloeibare drank, advokaot *Ze lepelt de abbekaot achter mekaere op* (Wol), *De vrouwen drinken vaeke advokaot* (Ol-Nl, Ow, Wol, Pe-Dbl) 3. (g. mv.) glaasje advokaot (z. bet. 2) *De vrouwluden hebben een advokaotien* (Np), *Wi'j een advokaot?* (Nw)

advokaotekantoor (spor.) [atfə'kɔ:ətə...] - advokatenkantoor

advokaotepraktiek (l) [atfə'kɔ:ətə...] - advokatenpraktijk

advokaotetillefoon (l) [atfə'kɔ:ətə...] - advokatentelefoon

advent (Ste) de [at'fent] 1. advent (lett.) *In de advent is aliend de zwaore klokke te heuren, as veurbereiding veur Kastmis* (Ste)

adverbium (l) [at'ferbijəm, ...jəm] - adverbium

advertaensie z. *advertentie*

advertentie (Dhau, Nbk, Np, Obk, Ow, Pe-Dbl, Spa) Ook *advertaensie* (Diz, Ld, Ol-Nl, Ow, Wol), *advertensie* (El) de; -s; -gien [atfɪ'ti:si, ...fə't.../...tē:si/ ...'tensi] 1. advertentie (in een krant enz.) *De advertentie staot nog niet in de kraante* (Pe-Dbl), *een advertentie in de kraante zetten, de advertenties lezen, een advertentie opgeven* (Nbk), *...weigeren* (Nbk), *op een advertentie reageren* (Nbk)

advertentieblad (l) [...'t...] - advertentieblad

advertentieburo (spor.) [...'t...] - advertentiebureau

advertentiekampanje (l) [...'tū:...] - advertentiekampagne

advertentiekantoor (spor.) [...'tū:...] - advertentiekantoor

advertentiekelom (l) [...'tū:...] - advertentiekolom

advertentiekontrakt (l) [...'tū:...] - advertentiekontrakt

advertentiekosten (spor.) [...'tū:...] - advertentiekosten

advertentieoefdieling (l) [...'tū:...] - advertentieafdeling

advertentiepagina (l) [...'tū:...] - advertentiepagina

advertentieprijs (l) [...'tū:...] - advertentieprijs

advertentierubriek (l) [...'tū:...] - advertentierubriek

advertentieruimte (l) [...'tū:...] - advertentieruimte

advertentietarif (l) [...'tū:...] - advertentietarif

adverteerder de; -s [atfə'tu:ərdɪ, ...fɪ't...] 1. adverteerder

advertensie z. *advertentie*

adverteren (verspr.) [atfɪ'tu:ərn, atfə't...] - adverteren: door advertenties aanprijzen, advertenties plaatsen

advies [at'fis] - advies: adviserende mening, oordeel *iene zien advies vraogen*

adviesburo - aemel

(Nbk), *een advies geven* (Nbk), *adviezen inwinnen* (l), *op advies van* (l)

adviesburo [at'fizb...] - adviesbureau

adviescommissie [...'f...] - adviescommissie

adviesorgaan (spor.) [at'fizɔrgā:n] - adviesorgaan

adviespries [at'fis...] - adviesprijis

adviesraad (spor.) [at'fis...] - adviesraad

adviseren (spor.) [atfi'st:əpɪ] - adviseren, van advies dienen

ae I de; -'s [ɛ:] 1. de klank **ae** 2. de lettercombinatie **ae** als schrijfteken

ae II tw. [ɛ:] 1. ach, och, in verb. als *Ae now je, ieder zien meuge* (Ste), *Ae now, dat gefst niks* (Nbk), *Ae, dat is gekhied je, halfwiezighied* (Bu), *Ae nee je* (Nbk, Ste), *Ae jong, et maekt je ziek!* (bl), *Ae jaowel* (Nbk, Np), *Ae wat, je!* ach wat, joh (Nbk)

Aebeltien (Nbk) Ook **Abeltien** (Dmi) et; ...ties [ɛ:bltin/'a:...] 1. vrouwen naam: Ned. Abeltje **Abeltien** *donderslag* naam van een bep. schrikfiguur (Dmi)

aek z. *aenlik*

aekelig (Bu) bw. [ɛ:k|ək] 1. in hoge mate *aekelig mooi* (Bu) 2. z. *aekelik*

aekelik (El, Nbk, Np, Nt, Ol-Nl, Op, v) Ook **aekelig** (verspr.), **akelig** (WH) bn.; -er, -st [ɛ:k|ək/...ləx/a:...] 1. akelig: onaangenaam voor het gevoel, gemoed *Et is aekelik weer vandaegge* (Pe-Db, El), *aekelike dingen* (Nbk), *aekelik wark* (Np)

2. zich beroerd voelend (verspr.) *Ik bin d'r aekelig van* verslagen, onder de indruk (Diz, Nbk, Pe-Db), *De scheniere van de deure piept daj' d'r aekelig van wodden* (Pe-Db), *'t Is om aekelik van te wodden* (Nbk) 3. vervelend, irritant *aekelike jonge* (Nbk), *een aekelike kerel* (Np), *...brompot* (Np), *Ik vien dat een aekelik slemiel* (Ol-Nl)

Aeken Ook **Aken** (verspr., WH) [ɛ:kɪ/'a:...] - Aken *We gaon over Aken en Keulen naor Peries* maken een geweldige omweg (Obk), *Hi'j gaot over Aeken en Keulen* hij neemt een zeer grote omweg, met name gezegd van een uiteenzetting die erg wijldopig is (Bdie), *om Keulen en Aken henne gaon* zeer breedvoerig praten (Op), *Mien moeke die lest Aeken en Keulen annenneer* leest heel veel (Nbk), *Aeken en Keulen bin niet in iene dag bouwd* alles hoeft niet zo gehaast, men kan

nu eenmaal niet alles tegelijk doen (Dfo, Dho, El, Ld, Nt, Wol, Nbk), *...op iene dag bouwd* id. (Ld, Spa), zo ook *Keulen en Aken bin (ok) niet op ien dag bouwd* (Dho, Nbk, Np, Nw, Op, Pe-Db, Spa, Sz, Wol, Ste), *...in iene dag bouwd* (Bu, Diz), *Die kerel kan Aeken en Keulen wel op hij eet altijd erg veel en raakt daarbij nooit verzadigd* (Db, Dhau, Nbk, Np, Ow, Obk), zo ook *Hi'j vret Aken en Keulen bi'j mekaar* id. (Ma, Np, Spa), *Hi'j schreeuwt Aeken en Keulen bi'j mekaere* hij schreeuwd moord en brand (Ol-Nl, Spa, Bdie), *'t Mes is zo stomp, ie kun d'r wel op naor Aeken en Keulen rieden* z. verder onder *Keulen* (Dho), *zo gierig as de beul van Aken* (Mun)

aeker Ook **aker** (WH, b: ln) de; -s; -tien [ɛ:kɪ/'a:kɪ] 1. akker, nl. emmer, soms van koper, om in te melken, om het eten naar de werkers op het land in te vervoeren, om drinken in mee te nemen naar het land, om water mee uit de regenbak op te halen *Bi'j oons hebben ze nog een mooi blauw aekertien om de melk op te haelen* (El), *Neem et kleine aekertien mar veur 't schaopemelken* (Pe-Db), *'t Volk in 't hujlaand kreeg wel bri'j in 't aekertien, dan hadden ze wat waarms in de boek* (Np, Dfo), *Aj' naor 't hujlaand zollen, wodde d'r vaeke zegd: 'Jonges, de aeker mit drinken niet vergeten', Et aekertien is in de regenbak valen* d.i. hetz. als *putaeker* (Diz), *Die het de aeker in de bak laoten valen* ze moet trouwen (Sz), ook wel van een manspersoon gezegd (Spa)

Aekinge et [ɛ:kɪŋgə] 1. naam van een gehucht onder *Appelsche*

Aekinger bn. [ɛ:kɪŋgɪ] 1. van, m.b.t. *Aekinge: et Aekinger broek* naam van bep. laag land nabij het gehucht *Aekinge*

aemel Ook **amel** (Sz) bn.; -er, -st [ɛ:ml/'ā:m] 1. (van personen, dieren, planten) zwak en klein, bleekjes, haast ziekelijk *Et is toch zo'e'n aemel poppien, dat kientien van oonze Aoltien* (Mun), *Et is een aemel dinkien* gezegd van een meisje of vrouw (Np, Ow), *Och, wat nog een aemel maegien* (Np), *een aemel wiefien* (Db), *...kereltien* (Dho, El), zo ook *'t Is mar zo'n amel mannegien, mar hi'j zet heel wat uut 't stee* (Sz), *Heur eerste man was mar een aemel mannegien en de twiede*

keer trouwde ze mit een dikke poepzak (Op), *Zeg sni'jklokkien, sni'jklokkien, aemel en teer (...)* (ba) 2. (m.b.t. kleding, gebouwen, ruimtes) klein, smal, krap *Die wonen in een aemel husien* (Obk), *een aemel gankien* klein en smal (Dhau), *Now bouwen ze zoe'n reusachtig huus en ze zetten d'r zoe'n aemele kappe op, now is 't nog niks* (Nw), *een aemel jassien* bijna te klein (Ste) 3. armoedig, pover, schraal *Et is wat aemel ommekommen* er was eigenlijk niet voldoende van de benodigde stof, zodat het kledingstuk eigenlijk wat te klein is geworden (Ste), vandaar *'t Zit je wat aemel* (Ste), *Et is wel aemel heur* gezegd wanneer er niet voldoende van de stof is waaruit men iets wil maken (Ste), zo ook *Et lappien is wat te aemel om d'r een jurk van te maeken* (Ste), *'t Was zo aemel bi'j die meensken in huus* (Db), *Wat een aemel pettien dreug dat mannegien* (Bu), *Wat een aemele bedoeninge* een schamele, armoedige toestand (Ma, b), zo ook *een aemele boel* id. (Ste), *d'r aemel uut kommen* armoedig overkomen (Nw, Pe-Dbl): *Wij hebben iene kend, die kwam d'r zo aemel uut mit de kleren, en we wussen dat hi'j onder de monnie zat mit huzen en laanderij'en* (Nw) 4. gering van geluid of zicht (Dfo) *Dat jongien gaf mit zoe'n aemel stemmegien antwoord, et kwam d'r zo benepen uut* (Dfo), *Ik kon 't mar aemel zien, et was mar een hiel klein stippien* (Dfo) 5. nogal verlegen (Ld) *Ze is een betien slim aemel, wat verlegen* (Ld)

aemeldeuze (Bu, Nbk) de; -n; ...deusien ['ɛ:m|d̥a:zə] 1. zeurpot

aemelen zw. ww.; onoverg.; aemelde, het aemeld ['ɛ:m|ɲ] 1. zeuren, vaak: op kinderlijke, stuntelige wijze *Zit toch niet zo te aemelen* (Obk), *Wat heb ie toch te aemelen* (Obk), *Heit was nog mar jussies op 'e tied, aemelde et vrommes* (b) 2. in zichzelf praten, ijlen (Obk) *De zieke ligt te aemelen* (Obk)

aemelpot (Nbk) de; -ten; -tien ['ɛ:m|pɔt] 1. zeurpot

aemeltien (Dfo) et; ...ties ['ɛ:m|t̥in] 1. niet sterke persoon, iemand die klein en zwak is *Dat maegien was mar zoe'n aemeltien, zij was niet zo stark* (Dfo)

aemelties bw., bn.: pred. ['ɛ:m|t̥is] 1. smalletjes, bleekjes, klein en zwak (van

personen) *Hi'j zicht d'r wat aemelties uut* (Mun, Wol, Np), *Die kikt d'r aemelties uut* (Np), *Die is mar aemelties* (Dhau), *Hi'j keek aemelties toe* (Ma) 2. niet sterk, niet erg deugdelijk *Dat zit mar aemelties an mekaer* (Nt), *...in mekeer* (Db), *Die deure is aorig aemelties* (Ol-Nl), *Dat husien is aemelties bouwde* (Diz), *...zet* (Ow) 3. armoedig, een povere indruk makend *Zien repot was mar aemelties* (Wol), *Et gaot daor aemelties toe* (Dho), *'t Gaot mit de verdienste mar aemelties* (bl) 4. nauwelijks, niet met de gebruikelijke kracht (Op) *Hi'j kon zien wark mar aemelties doen* (Op) 5. krap, niet bep. ruim (bo: Bu), in verb. als: *'t Pakkien zit him wel wat aemelties* (bo: Bu)

aemeri'je (Nbk) Ook **ameri'je** (p, b: lm) de; -n; aemeri'jgien [ɛ:mp̥'tjə/ã:...] ; z. ook -i'je] 1. amerij, kort ogenblik

aemeseren z. **aevenseren**

aende Ook **ende** (Bdie, Dho, Nw, Obk, Ow, Spa), **einde** (Dfo, Diz, Ld, Ma, Nt, Spa) et; -n; aentien ['ɛ:ndə/ɛndə/ɛjndə] 1. plaats, gedeelte waar iets eindigt, ophoudt: *et aende van et pad, As we disse straote ten aende binnen (...)* als we aan het eind van deze straat zijn (Ol-Nl), *et aende van oons laand, daor oons laand ophooft* (Nbk), *op et aende van de dele* (Dhau), *De middeldeure is op et aende van de gang* (Obk), *Hier bin we op 't aende* (Ma), *Hi'j zit op 't aende van de wereld* woont achteraf, ver buiten de bewoonde of geciviliseerde wereld (Nbk, Dho), *Ie kun d'r gien begin of aende an vienen* het zit enorm in de war, ook fig.: er valt geen touw aan vast te knopen (Nbk, Spa), *Hi'j is op 't aende* is boos, wordt driftig (Spa, Ma), zo ook *Die is aorig op 't aende* behoorlijk kwaad, driftig (Nbk), *Hi'j is zo op 't aende* is snel driftig (Bu, Obk, b), *Die zit zo op 't aende* id. (Np), zo ook (waarschuwend:) *Ze is zo mar op 't aende, heur!* snel kwaad (Ma, Nbk), *Deur die ramp was hi'j op 't aende* was hij ten einde raad (Op), zo ook *Now weet ik et niet meer, ik bin op 't aende* ben ten einde raad, zie geen uitweg meer (Db, Ow, Sz), *Da's een weg zonder aende* dat is een weg of route waar geen einde aan lijkt te komen, ook: zoiets gaat vreselijk veel tijd kosten, dat is een proces zonder eind (Ow), *Wat*

hij wel niet op kan, daar is et aende van weg daar komt geen einde aan, dat houdt niet op (Dhau), zo ook *Die was zunig, daar was et aende van weg* (Pe-Db) en *Hij is zo ondeugend, daar is et aende van weg* (Db), *Daor is et aende van weg* het is zo veel, zo mooi, zo enorm dat het niet valt te beschrijven (Dfo, Spa, Obk), zo ook *Die ston zo te liegen, daar was 't aende van weg* (Dfo) en *Daor is et aende van vot* het is eindeloos goed, prettig (b), (uitroepend:) *Grote goedhied en gien aende, now zit 't hiele gaoren in de tieze* (Ow), zo ook *Jesus in gien aende grote goedheid!* hoe bestaat het! (Wol) en *Grote grut in gien ende* id. (Dho) 2. uiteinde *an et aende van de taofel* (Nbk), *Ze zette et op et aende van de taofel* (v), *Op et lege aende was et pattien in een slotien veraanderd* op het laag gelegen stuk (van het bedoelde terrein) (j), *an et aandere aende van de wereld* zeer ver weg (Nbk), *de keutel bij 't schone aende hebben* het bij het rechte eind hebben, het goed zien (Bdie, Ld, Op, Sz), *...pakken* (Dhau), *Daor hej' de keutel bij et schone aende* nu heb je het bij het rechte eind (Np, Nw, Ow), ook schertsend gevolgd door *...en 't smerige in de bek* (Db), *et bij et rechte aende hebben* gelijk hebben, het goed zien, zo ook *Die had et bij et goeie aende* (Bdie), *et bij et verkeerde aende hebben* het mis hebben, *Ze hebben et elk bij een't aende* ze hebben onenigheid, ruzie (Bu), *bij 't aende hebben* bezig zijn (met iets), iets te doen hebben: *Of is hij now al 65 jaor, toch het hij nog van alles bij 't aende* (Op), *Die het een hele protte bij 't aende* (Ol-Nl), *Hij het (van) alles bij 't aende* hij is met van alles en nog wat bezig (Dfo, Sun-Ot, Sz), *Ik moet wat bij 't aende hebben, anders verveel ik me dood* (Nbk, El), *Wat heb ie daor bij 't aende?* waar ben jij eigenlijk mee bezig (Ma), *Meens wat bij' drok, wat hej' toch bij 't aende!* waar ben je toch mee bezig (App), *Wat is 't een riekdom aj' op je oolde dag nog wat bij 't aende hebben* nog iets te doen hebt (Db), *Die het altied et zwaorste aende* die persoon zeurt, klaagt altijd (Ste), zo ook *Hij tilt altied an 't zwaorste aende* (Db) en *Zij hebben ok altied et zwaore aende boven* ze klagen altijd dat het ongeluk of ongemak hen treft, waardoor het hen niet

voor de wind gaat, waardoor dingen niet lukken (Ste), *Hij hoolt zien aende vaaste* hij geeft niet toe (Bu, Diz, Nbk), *...an zien aende vaaste* (Nbk, Op), *Hij hoolt zien aende beet, geliek of gien geliek* hij geeft niet toe (Ow, Bu), *Hij hoolt 'm an zien aende volhardt* in z'n mening (Bu), *Dat aende hool ik vaaste, ik gao d'r niet veur ommeliggen* daar blijf ik aan vasthouden, dat standpunt houd ik overeind (Bu), *Die lat zien aentien niet sloepen* geeft niet toe, volhardt in z'n mening (Nbk), *de aenties (niet) an mekeer kneupen kunnen* (niet) kunnen rondkomen (verspr., Nbk), *We moe'n de aenties wel an mekeer kneupen* we moeten proberen/moeite doen om rond te komen (El), *Et is klauwen om de aenties bij mekaer te kriegen* het vergt veel inspanning om rond te komen (Np), *Hij wil et/de midden en de beide aenden hebben* hij wil altijd alles hebben (El, Ma, Pe-Db, Ste), zo ook *Dat is een grote graoperd, hij wil de middel en de beide einden* id. (Dfo), *Leven en laoten leven wil zeggen: niet perberen de midden en de beide enden te kriegen, wat weer betekent daj' een aander ok wat gunnen moeten* (Ol-Nl), *'t Leek niks, mar de enden maekten et nog mooir* het eind, dat wat er nog bij kwam maakte het nog leuk (Nw), *van 't iene aende naor et aandere aende lopen* van het kastje naar de muur (Db), *van et beste aende op* het beste eerst (gebruiken), d.i. met name: het beste eerst aantrekken (Ste) 3. het uiteinde dat het beginpunt vormt, punt van waaruit men begint, plek of houding van waaruit men gaat lopen, werken *Wij zijen van aende of an* (Nbk), *Hij gaot niet hadde uut aende* lett.: gaat niet vlot van start, en ook fig.: hij begint niet bep. vlot (Sz), *Die man gong rap/vlogge uut aende* ging heel snel van start, begon vliegensvlug (Np), *Jim moe'n niet zo hadde van 't aende gaon* zo snel beginnen, zo hard van stapel lopen (Obk), *De hadrieder zette 'm te schoor, om vlogge van 't aende te kommen* (Obk), *Die jonge is zo rad as een haeze op 'e redens, die stoft van 't ende* (Obk), *En zo streken we op huus an, niet al te vroeg van 't aende* het was niet zo vroeg dat we weggingen (j), *Hij was vlogge uut aende* (Nt), *...gong vlot uut aende* (El), *uut aende zetten*

beginnen (Nbk, Np), zo ook *N. is gien man die rempend uut et aende zet, mar hij' blift altied wel deurpeuteren* (Op), *As een dier wat in de pogge zit, wil et niet goed uut ende gaat het niet vlot groeien* (Ow), *Aj' even zeten hebben en vot willen, gaoj' in 't aende ga je staan, op de been* (Ow), *Ik kan niet best in 't aende kommen* overeind, op de been (App, Db), *Die gaot rap uut aende, et is een vinnige rieder* hij maakt een snelle start (Np), ...*van 't aende...* id. (Np), *Dat is wel zoe'n niksnutter! Die het nog nooit wat uut aende zet!* die persoon heeft nog nooit wat uitgevoerd (Ld), *Jim moe'n niet zo hadde van 't aende gaon* zo snel beginnen, zo hard van stapel lopen (Obk), *En zo streken we op huus an, niet al te vroeg van 't aende* niet zo vroeg van start (j), *Aj' even zeten hebben en vot willen, gaoj' in 't aende ga je staan, op de been* (Ow), *Ik kan niet best in 't aende kommen* overeind, op de been (App, Ow, Db), *Die gaot rap uut aende, et is een vinnige rieder* hij maakt een snelle start (Np), ...*van 't aende...* id. (Np) 4. (in verb.) achterste, achterwerk, aarsopening *Hij' het et an 't aende* heeft last van z'n endeldarm, ook: heeft aambeien (Nbk), *Hij' is kot veur 't aende* is kort aangebonden (fig.) (Np), *Hij' is kot op 't aende* id. (Np), *Die had et aende in de bek* was buitengewoon vermoeid (Bdie, Db, Dho, Nt, Ol-Nl, Ste, Wol), ook wel gezegd van buitengewoon vermoeide paarden (Ste), *Dan hebben kiepen de leg uut, et aende uut, dan puult et uut, krult et omme* dan puilt de baarmoeder naar buiten (Nbk), *Hij' het aorig et einde uut* is totaal uitgeput (Nt) 5. lang, overgebleven of afgesneden/afgetrokken stuk *een kot aentien touw* (Db), *een emmer mit een aende touw* (bl), *een (aorig) laank aende* een lange persoon (Bu, Db, Np, Nbk), *een laank aende tippe* id. (Nbk), *Wat een aende kerel!* een lange, grote vent (Np), *een dom aentien meenske* een dom iemand (Np), *een kalken aentien* een korte aarden pijp (Obk), *an et langste/kotste aende trekken* (verspr.): *Hij' trok an 't kotste aende* (Wol), zo ook *Die graoperd is altied bange dat hij' an 't kotste aende komt* dat hij aan het kortste eind trekt (Obk), *een hiel/flink aende tippe* gezegd van een zeer lang touw (bo: Bu,

Nw), ook: een hele afstand (Nbk), *Hij' praot krek as een aentien metwost* waar et vet uut lopen is praat nogal droog (Op, Ste) 6. afstand, stuk dat men kan gaan *We zullen even een aende lopen, naor de Lende* (Nbk), *Et aende was te lang om niet even an te stikken* (Nbk), *Die is ok al een aende vot* is al een heel eind weg, ook: bevindt zich op grote afstand van hier (Nbk, Ste, Wol), *een hiel aende* een flinke, grote afstand (verspr., Nbk), *Aj' een aende vot mossen (...)* (Obk), *Die is veur zien jaoren nog aorig monter, hij' fietst nog en hij' kan nog aenden lopen* nog grote afstanden (Obk), *Vroeger leupen ze op klompen, lange aenden mit gemak* (b), *N. was nog een hiel aende of* een heel eind verwijderd (Nbk), *Veur de ofwisseling gongen we een aentien fietsen* (Wol), *op een min aentien weg* op een slecht stukje weg (b), *Ik hebbe d'r praot van heurd dat et leste aentien fietspad tussen Wolvegao en Hooltpae d'r now ok gauw deur komt* (Op), *Et is nogal een aentien lopen* een flink stuk lopen (v), *N. brocht mij nog een (mooi) aentien op reize* een eindje op weg (j), *Dan hewwe een aentien zelschop* (p), *een aende vot* een flink eind weg, *Dat is een aende, heur* een grote afstand te gaan (verspr., Nbk), *Hij' moet weer een hiel aende ophaelen* hij moet nog flink aansterken (na ziekte, een medische ingreep) (Dhau), *een aentien lezen in een boek* (Nbk), *een aende zonder aende* gezegd als er geen eind aan een bep. handeling, activiteit lijkt te komen (Nbk, Np, bo: Bu, Nw) 7. slot, afloop, het afgelopen zijn *We bin an et aende van de reize* (Wol), *Et lopt om 't aende* 't is gauw afgelopen (Nbk), *'t Aende is in zicht* (verspr., bl), *D'r komt gien aende an* het blijft maar doorgaan, het houdt nooit weer op, het is heel erg langdradig (verspr., Nbk), ...*van* id. (Nbk), *D'r leek gien aende an te kommen* het leek alsof het maar door zou blijven gaan (v), *We bin haost op 't einde* we zijn bijna klaar, het is bijna afgelopen (Spa), *Et lopt op een aende* id. (Dho), *Mar ok die daegen raekten weer op 't aende* verstreken, liepen af (j), *Die oolde man mag graeg wat ommeknusselen om de dag an aende te kriegen* (Dfo), *Zo kwam d'r een aende an die kammeraodschop* (Nbk), *aende twiede bedrief* slot van het

aende - aende

tweede bedrijf (p), *Et was niet allemaol lofzang en gien aende, want H. zien koenen hadden nog weer mond- en klauwzeer kregen, een week of vieve leden een lofzang zonder eind (vo), Alle lofzangen nemen een aende aan alle lof komt een eind (p), et begin van et aende het begin van het eind, het teken dat iets spoedig afgelopen zal zijn, tot definitief verval zal raken enz. (v), Dat is 't aende dat is het slot, daarmee is het afgelopen, nu is het voorgoed afgelopen, daarmee is alle hoop vervlogen (verspr.), zo ook Dit is 't ende, dit doet de deure dichte daarmee is de laatste kans verkeken, de laatste mogelijkheid niet meer aanwezig (Sun-Ot), 't Had haost een ontiedig aende neumen het scheelde niet veel of het was voortijdig geëindigd (ba), D'r scheen/leek gien aende an te kommen het scheen/leek of er geen eind aan kwam (Nbk, Obk), Hij was zien raod an aende was ten einde raad (Nbk), zo ook Ik was mit de raod op 't aende id. (Bu), ... was mien raod ten aende id. (Np, vo, Nw), Ze bin heur raod ten ende id. (Diz, Spa, El), Ik was mien aende te raod ten einde raad (Ma), ten aende raod id. (El, Ld, Nt, Op, Spa, Ow), De eerpels moe'n d'r nodig uut, as 't deurregent is d'r gien raod an 't ende zijn we ten einde raad (Dho), een aende zonder aende gezegd als er geen eind aan een bep. handeling, activiteit lijkt te komen (Nbk, Np, bo: Bu, Nw) 8. (van kleding, schoeisel, handdoeken, beddegoed e.d., gebruiksvoorwerpen) toestand van versleten, afgebruikt zijn *De kleren gongen niet zo gauw ten aende, want doe hadden ze best goed (Obk), Die jasse he'k schoon an aende dreugen (Nbk), de kleren an aende dregen (Ow), een peer schoenen an aende slepen tot het laatst dragen (Nbk), Dat ding is radikaal of, et is hielendal an aende (Nw), Hij sleept zo, hij zal wel gauw een peer zolen ten aende hebben (Obk) 9. (van personen) toestand van afgeleefd zijn, van oud en zwak zijn *Deur de oolderom was hij hielendal an 't aende (Obk), Hij is an aende* beschikt niet meer over enige levenskracht (Nbk) 10. (van personen) toestand waarin men totaal uitgeput is, doodmoe is *Die was op 't aende van zien krachten (Sz, Obk), Die is an 't ende van zien krachten (Bdie), Nao 't***

*hadde lopen wassen we allemaol an 't aende (Dla, Ow), zo ook Hij is an 't aende, hij kan niet meer (El), Nao zoe'n dag warken in de hitte bij' goed an 't aende (Db), Doe ik et wark daon hadde, was ik ok an 't aende (Op), We bin zo zachiesan an 't ende we raken uitgeput (Dho), Ik was lessend goed an aende was volkomen uitgeput (Nbk), Ik bin schone an aende volkomen uitgeput (vo) 11. eindresultaat, afronding *Die siepeltriene krig nooit gien ende* komt nooit met iets klaar, rondt iets nooit met resultaten af (Nw), *We moe'n nog zes kaorties invullen, dan hebben we et aende* hebben we de zaak afgerond, zijn we klaar (Op), *d'r een aende an maeken* de zaak afronden, ermee stoppen, ook: zelfmoord plegen, *D'r komt gien aende an* het gaat maar door, het komt nooit tot een afronding (Bu), *'t Aende is in zicht* het resultaat, de voltooiing nadert (Bdie, bl) 12. slotgedeelte *Dat teneelstok het wat een vremd aende (Diz), Och, et lop weer naor et aende van de daegen* dat komt daar dan van, zo loopt dat dan af (Ste), *een gebed zonder aende* een onderneming, activiteit waar maar geen eind aan lijkt te komen (Spa, l), *et aende van et lietien* het eind van het liedje, de wijze waarop iets afloopt, *Hij is nog niet an 't aende van 't lied* hij is nog niet gereed, hij heeft nog genoeg te doen, heeft nog genoeg mogelijkheden (Db), *Dit is et aende van 't lied* daarmee houdt het op (App), *We bin an 't aende van oons letien* zijn aan het eind van onze mogelijkheden, onze krachten, we hebben niets meer toe te voegen (Dfo, El, Nbk, Ow) 13. levenseinde *Oolde meensken kun nog lange omme-krummelen veurdan et aende komt (Op), Bij' oolds zeden ze: as meensken ien keer kommen te liggen, dan komt et aende d'r vaeke achteran (Nbk), ook ...te liggen kommen... (Nbk), Onze oolde buurman is slim ziek, et aende is niet veer meer (Db), Die zocht om 't aende* hij zal wel spoedig sterven (Np), *an je aende kommen* sterven (Nbk, Obk, v): *Die is raer an zien aende kommen* op een beroerde, ellendige wijze (Obk), waartegenover *N. is mooi an zien aende kommen (Wol), Et lopt om 't aende 't is gauw afgelopen met hem/haar (Nbk), 't Is evenzogoed een opoffering om die**

beide oolde meensken an aende te brengen te verzorgen tot hun levenseinde (Nbk), zo ook *iene an 't aende brengen* id. (Db, Nbk, Op, Spa, Ow) * *Et aende zal de last wel dregen* we moeten maar afwachten hoe het komt (verspr. Nbk), ...*moet...* (Op), ...*zal de lasten wel dregen* (Sun-Ot), *Aende goed, alles goed* eind goed, al goed (Op), zo ook *Eind goed, al goed* (Spa), *Ie moe'n zorgen daj' je langste aende hopen* zorg dat je flink geld overhoudt, zodat je niet afhankelijk van anderen hoeft te zijn als je ouder wordt (Np), *Overal komt een aende an* (Spa, Nbk), *Gien begin zonder aende* alles houdt een keer op, geen begin zonder eind (Ste), *Gien aende zonder begin* (Ste)

aendebod z. *aendelbod*

aendejaorsuutkering (spor.) [...'jɔ:ə(r)z...] - eindejaarsuutkering

aendelbod (Np, Nw, Op, Ste) Ook *aendebod* (Op), *aenderbod* (Np), *aendelschot* (Nt), *endelschot* (Nw), *endelstok* (Nw), *aenderschut* (Np), *endelbod* (Bu, Nw, Pe-Db), *endebod* (Obk), *endschot* (Obk), *enlingsbod* (Ol-Nl), *aenlingsschot* (Ol-Nl), *aenlingsschut* (Ol-Nl) et; -den; ...*bottien* ['ɛ:nd|b.../ɛ:ndə.../...dɪ.../...skɔt/.../.../.../.../ɛ:nd.../ɛ:ndə.../ɛ:ntsɔt/ɛ:nlɪŋzb.../ɛ:nlɪŋskɔt/ɛ:nlɪŋskɔt] 1. (vaak verkl.) plankje, bord, schot voor en achter op een platte boerenwagen *Et aendelbottien was markt mit een V of een A, van 'veur' of 'aachter'* (Ste), *Sommige meensken in Buil zeden tegen de endelbotties van de boerewaegen 'de scheusel'* (Bu), *Bi'j et vervoer van eerpels op een boerewaegen moe'n d'r aendebotties in* (Op)

aendeldarm (Np) Ook *endeldarm* (Bdie, Dfo, Nbk, Op, Spa, Sz, l) ['ɛ:ndl.../...] - endeldarm

aendeloos (verspr.) Ook *endeloos* (Nw), *eindeloos* (Dla, Nt, Pe-Db), (Spa) bw., bn. ['ɛ:nd|o:əs/ɛ:ndə.../ɛ:jndə...] 1. zonder eind, nooit ophoudend (naar het lijkt) *We hebben daor aendeloos mit zeten* (El), *Daor kan hi'j aendeloos over deurtweernen* (Nbk), *Een wordeboek maeken is een aendeloos wark* (Ow), *Die praoteri'je duurt aendeloos* (Wol), *Ie moe'n een aendeloos geduld hebben mit die man, want hi'j hooit nooit weer op van zeuren een jobsgeduld* (Spa, App), *Die spreker kan aendeloos praoten* (Db), *Die man het een eindeloos geduld*

(Spa), *De weg was aendeloos lang* (Op), *Aj' niet slaopen kunnen mit zoe'n busreize is de weg aendeloos* (Op)

aendelschot (Np) et; -ten; -tien ['ɛ:nd|skɔt] 1. schot door de bedstee, aan het eind, waarachter men kinderen liet slapen *Et aendelschot leup deur de bedstee, an beide kaanten wodden kiender legd te slaopen* (Np), *De kribbe zat tegen et aendelschot, et aachterschot van iene bedstee* (Np) 2. z. *aendelbod*

aender (Dho) de ['ɛ:ndɪ] 1. einder, horizon **aenderbod** z. *aendelbod*

aenderschut z. *aendelbod*

aendigste (Db, Dfo, Dla, El, Ma, Nbk, Np, Op, Wol, v, bl) Ook *eindigste* (App, Sz), *endigste* (Dla, Nt, Nw, Obk, Ow, Pe-Db), (bl, bo: Op), *enlikste* (Ol-Nl), *enderste* (Ld) bn. ['ɛ:ndəxstə/ɛ:jndəxstə/.../.../ɛ:nləkstə/ɛ:ndɪstə] 1. laatst, verst in een rij de *aendigste pinke* d.i. op een stal, (zelfst.) *de aendigste* met name gezegd van een koe of een pink op het eind van de stal (bl, Ma, Nbk), *De endigste koe kwam et eerste in 't laand* die het verst op stal stond, d.i. aan het eind, bij de muur (Pe-Db), *As heit op de aendigste tippe an 't wark is (...)* op het verst verwijderde stuk van het land (v), zo ook *Op et aendigste van 't laand was een diepe sloot* op het verst verwijderde punt (Db), en *E. het et aendigste stok laand in gebruik* (Np, Nbk), *Je moe'n bi'j et aendigste huus wezen* het laatste huis in de rij (Wol), *We zatten helemaole op 'e aendigste rij* op de laatste rij (El)

aenk z. *aenlik*

aenlieks z. *aenlik*

aenlik (Nbk, Nw, Ow, v, ba, bl) Ook *aenliks* (Nbk), *aenlieks* (Ow), *aenk* (Ow), *aeke* (Nbk), *aens* (Dfo), z. ook *eins*, *eigenlik* bw. [ɛ:lək/...lɛks/...liks/ɛ:ŋk/ɛ:k/ɛ:s] 1. eigenlijk, werkelijk, als het eropaan komt *Aenlik waj' pas boer aj' twee peerden veur de waegen hadden* (Ow), *Hi'j het aenlik geliek* (Nw), *Zoolt was aeke et ienigste middel om et vleis goed te hopen* (Nbk), *een dōrp, hiel medern en toch aenlik al oold* (bl), *Dat laand dat daor in de hoeke ligt, wienend is dat aens?* (Dfo) 2. z. *eindelik*

aenliks z. *aenlik*

aenlingsschot z. *aendelbod*

aenlingsschut z. *aendelbod*

aens - aepemussien

aens z. *aenlik*

aentienbesluit I (vo) et ['ɛ:ntɪmbəslyt] 1. eindbesluit *Now, daor wodde nog wat over praot en et aentienbesluit was dat H. naor een aandere boer zuken zol* (vo)

aentienbesluit II (Bdie, Pe-Dbl) bw. ['ɛ:nt...] 1. tenslotte, uiteindelijk *Je moe'n aentienbesluit d'r toch henne* (Pe-Dbl, Bdie)

aep Ook *aepe* (Nt, Pe-Dbl, Spa), *aap* (WH) de; -en; -ien [ɛ:p/'ɛ:pə/a:p] 1. bekend zoogdier: *aap 't Is mar zoe'n aepien* gezegd van een dun, tenger vrouwtje (Diz), *smerige aep* rotvent (Np), *je een aep lachen* uitbundig en lang lachen om iets (Spa Nbk), *Daor kwam de aep uut de mouwe* plotseling werd duidelijk waar het om ging (alg., Ow), zo ook *Now komt et aepien uut de mouwe* (Dho, Ol-Nl) en *een aep uut de mouwe schudden* het relevante noemen (Obk), *veur aep staon* voor gek staan: *Ik ston mooi veur aep* (Wol), *iene veur aep zetten* te kijk, voor gek zetten (Obk), *je een aep schrikken* zich een hoedje schrikken (Bu, Nbk, Spa, Wol), (gezegd m.b.t. domme, onhandige mensen:) *Je zollen d'r aepen bij vangen* (Np), *...mit vangen* (Db, bo: Nw), ook gevolgd door *...en beren mit loslopen* (Bdie), *Ze kun een aep et waofelbakken wel leren, dat dan kun ie dit wel leren* zo moeilijk is het niet, dat te leren (Np), *aepen en beren zien* snel, meer dan anderen aan mogelijke problemen denken (Ow, Wol), *Et is een angeklede aep* hij ziet er potsierlijk uit (door kleding of door lelijk te zijn) (Ol-Nl), *Dan mag 'm ok wel een aep tot de kont uut vliegen mit een porseleinen stat* hij is niet gemakkelijk tot iets te bewegen (Sz), *D'r is him een aep tot de kont uut vleugen* hij is geweldig geschrokken (Wol), *Die het wel wat van een aep* lijkt wel wat op een aap (Np), *Aj' zo kniezen, liek ie wel een aepe* (Pe-Dbl), (van iemand die er gek uitziet:) *'t Liekt wel een aep op een stokkien* (Dfo, Nt, Sz, Ow), zo ook *Et staot as een aep op een stokkien* (Obk), *zo vlogge as een aep* (Dho, Ld, Obk, Ow), *een kop as een aep* een gekke kop, een gek gezicht (Ol-Nl), *Die trekt een kop as een aep* (Nbk), *Hij kikt uut de kop as een aep uut de kont* (Ld), *zo bertaol as een aep* (Diz, Pe-Dbl, Sz) 2. ondeugend jongetje, kwajongen *Aep daj' binnen*

kwajongen, deugniet! (Nbk), *Et bin van die aepen, zokke jongen* (Nbk), *een aep van een jonge* (Ld, Obk, Nbk, Np) 3. groot bedrag aan geld waar men vooreerst genoeg aan heeft, buit, schat *Hi'j het de aep binnen* heeft flink financieel voordeel behaald, heeft z'n schaapjes op het droge, staat er nu prima voor, ook gezegd bij bijv. kaartspelen (Dfo, Dhau, Dho, Ld, Nbk, Np, Ow), *Hi'j gong mit de aep dekken* kreeg het geld, ging er met het geld vandoor (Ow), (gezegd wanneer men een kado geeft:) *Daor zit de aep in!* (Np) * (gezegd n.a.v. flikflooiën:) *Aep wat hej' (toch) mooie jongen* (verspr.), *Al dreegt een aep een goolden ring, et is en blift een lillik ding* door fraaie kleding alleen maak je nog geen indruk (Dho, Diz, El, Nbk)

aepachtig bn., bw.; -er, -st ['ɛ:p...] 1. als een aap *Hi'j ston aepachtig te kieken* onnozél, gek (Db)

aepe z. *aep*

aepedril (Ste) de; -len ['ɛ:pədrɪl] 1. eigenwijze persoon, vooral gezegd van een meisje

aepegaepen (verspr.) Ook *apegapan* (WH) ['ɛ:pə.../'a:pə...] - apegapen, in *op aepegaepen liggen* op sterven liggen (gezegd van iemand die men niet graag mag:) *As hi'j dommiet op aepegaepen ligt, zal hi'j wel anders praoten* als hij stervende is (Ste)

aepgezicht (spor.) ['ɛ:pə...] - apegezicht
aepahaor Ook *apehaaar* (Sz) et ['ɛ:pə.../'a:pə...] 1. haar (als) van een aap (ook als verz.) 2. fijn gras (Ste) 3. bep. soort gras dat heel erg taai is (Sz) 4. bep. zware tabak: Javaanse jongens (Nw)

aepehokke (spor.) ['ɛ:...] - apehok

aepeklonie (l) ['ɛ:pə...] - apenkolonie

aepekool (verspr.) Ook *apekool* (Ol-Nl, WH) ['ɛ:pə.../...] - apekool: dwaze praatjes, onzin *Da's aepkool, heur* (Nbk), *Die verkocht aepkool* (Ste)

aepekop (verspr.) de; -pen; -pien ['ɛ:...] 1. kop van een aap 2. ondeugende jongen of meisje 3. gebruikt als scheldwoord tegen iemand wanneer men boos is (Nbk, Np)

aepelaand (Ste) et ['ɛ:...] 1. slechte, haast onbruikbare grond *Et is me ok van dat aepelaand* (Ste)

aepemussien (Obk) et; ...mussies ['ɛ:...] 1. alpinopetje

aepen (Np) onbep. w. en het aept ['ɛ:pm] 1. zeuren *Daor hewwe al zo lange over zitten te aepen* zeuren (Np)

aepeneute Ook **apeneute** (WH) ['ɛ:~/...] - apenootje, pinda *Vroeger as d'r praoters kwammen nammen ze nog wel es een poede mit aepeneuten mit* (Obk), *De eerste aovend dat ze weer mit 'n vieven om de taofel zatten, kwam N. mit een grote poede aepeneuten op 'e lappen* (vo), *aepeneuten en bonen uutdoppen* (Ow), *een stuver aepeneuten* d.i. voor een stuver (Bu), *Rieg es wat aepeneuten an een touwgien en hang een spekwaoore op nl.* voor de vogels in de winter (b)

aepeneutedoppen (Bu, Nbk, Nw) onbep. w. ['ɛ:...] 1. doppen, pellen van apenootjes **aepeneuteknappen** (Obk) onbep. w. ['ɛ:...] 1. met de vingers doen knappen van nog niet gepelde pinda's (om de noten vervolgens te eten) *Vroeger koj' gezellig om de taofel zitten te aepeneuteknappen* (Obk)

aepeneutepellen (Bu) onbep. w. ['ɛ:...] 1. doppen, pellen van apenootjes

aepeneuteprakke (Dla) de ['ɛ:...] 1. pindasaus

aepepak et; -ken; -kien ['ɛ:...] 1. merkwaardig pak dat men draagt, kleding waarmee men zich op vreemde wijze uitdost *le hebben ok een nuver aepepak an!* (Nbk), *een reer aepepakken* (Nw) 2. uniform van een militair (Dfo) *N. was mar een hiele Piet Snot, mit et aepepakken an* (Dfo)

aeperots (spor.) ['ɛ:...] - apenrots

aepespul (Nbk) ['ɛ:...] - apenspel: domme, dwaze vertoning *Wat is 't een aepespul!* (Nbk)

aepestat ['ɛ:...] - apestaart: staart van een aap; het teken @ (I)

aepetoer (Ow) de; -en; -tien ['ɛ:...] 1. lastige, langdurige inspanning om iets klaar te krijgen

aepetrots (Nbk, Ste) [ɛ:~/...; aks. wisselt] - apetrots *N. is aepetrots op zien fiets* (Ste) **aepetuun** (Nbk) de; ...tunen ['ɛ:pə...] 1. dierentuin *We gaan vandaegge naor de aepetuun* (Nbk) 2. buitenverblijf van apen in een dierentuin

aepien et; aepies ['ɛ:pin] 1. kleine aap 2. bidelot: bep. vorm om een das mee te strikken (El)

aer(e) z. *eer* II

aeredaegs z. *eredaegs* I, II

aerobics (spor.) - aerobics

aers z. *eers*

aersomme z. *eersomme*

aevensaosie (Ste) Ook **aevesaosie** (b), **awwesaosie** (Diz, Nbk), **emmesaosie** (Ste) de; -s [ɛ:bm'sɔ:əsi/ɛ:wə'sɔ:əsi, ...və.../awə's.../ɛmə's...] 1. het opschieten, het vlot aan de slag gaan *D'r zit gien awwesaosie in* (Diz), *le moe'n aevensaosies maeken* (Ste), *Hij hul van aevesaosie* hield van opschieten (b)

aevenseerschoenen (El, Np) Ook **aeveseerschoenen** (verspr.), **evvenseerschoenen** (spor.), **awweseerschoenen** (Nbk, Obk), **avveseerschoenen** (Bdie, Bu, Nt, Spa, bo: Np, Op), **abbeseerschoenen** (Ol-Nl) mv. [ɛ:bm'st:ərskūp:/..., z. ook *aevenseren*] 1. quasi-schoenen waarin men hard zou kunnen lopen, in de verb. *de aevenseerschoenen anhebben* flink opschieten: *Ik mos vanmorgen de aeveseerschoenen anhebben, eers kwam ik niet op 'e tied* (Db), *Hij was zo rap henne-en-weer, hij kon de aeveseerschoenen wel anhebben* (Sz), verder in de verb. *le maggen de avveseerschoenen wel even antrekken* je mag wel opschieten, voortmaken (Spa), *Kom, ik zal de aeveseerschoenen mar es antrekken* gaan opschieten (Mun)

aevenseren (Bu, Dho, Nbk, Np, Obk, Op, Ste, b, b: ln) Ook **aeveseren** (Db, El, Nbk, Ol-Nl, Pe-Db, Wol, b), **aemeseren** (Bu), **evveneren** (Bdie, Dho, El, Ld, Op, s: Obk), **effeneren** (Dho), **avveseren** (verspr., bo: Np, Op), **avverseren** (Np, Nw), **awweweren** (Db, Dfo, Nbk, Obk, b: lm), **affeweren** (Dho, El, Sz), **abbeweren** (Ol-Nl, Wol) zw. ww.; onoverg.; is/het aevenseerd [ɛ:bm'st:ərn/ɛ:və..., ook wel ɛ:wə.../ɛ:mə.../ɛbm.../ɛfm.../avə.../avɪ.../awə.../afə.../abə...] 1. opschieten *Ze het de schoonmaak zo daon, ze kan goed avveseren* (Sz), *Hij knusselt mar wat omme, mar et aevenseert niks* (Np), *Hij schut staorigan op, et aevensert betien veur betien* hij vordert stukje bij beetje (Np), *Die kon d'r mit avveseren, heur* (Mun), *aeveseren as een luus op een teertonne* zeer langzaam vorderen (Nbk, Np, b), *...as een moes in de maelzak* (Ow)

aeventuren - affronteren

aeventuren (Nbk) Ook **aeventuren** (Nw), **avventuren** (Nbk), **evventuren** (Ma), **aventuren** (WH) [ɛ:bm'ty:ərn/ɔ:bm't.../abm.../ ɛbm't.../a:bm't...] - avonturen: riskeren, wagen *Dat aeventuur ik dat risico neem ik, ik durf het aan* (Nw), zo ook *Dat aeventuur ik mar* (Spa), *Dat moe'n we mar evventuren* (Ma)

aeventurier (Ste) [ɛ:bmty'ri:ər] - avonturier *Die hadden in de Oost zeten, 't waeren wat aeventuriers* (Ste)

aeventuur (verspr.) Ook **avventura** (Dho, Diz, Nbk), **evventura** (Bu, Dho, Ma, Nt, Op, Ow), **aeventuur** (Bdie, Nw), **aventuur** (WH), **avontuur** (Spa) et; ...turen; -tien [ɛ:bm'ty:ər/abm.../ɛbm.../ɔ:bm.../a:bm.../avõn't...] 1. ongewone belevens, geheel aan spannende gebeurtenissen voor iemand *Die tocht op 'e redens was een hiel aeventuur* (Obk), *In de jacht zit aeventuur* (Np) 2. risikovolle onderneming *Et kopen van et huus dat was een aeventuur* (Dhau), *'t Is wel een aeventuur netuurlik* (Mun), *'t Is donkt me een heel aeventuur* (Dho), *Ik vien 't mar een aeventuur om in donker deur de bos te gaon* (Db) 3. fortuin, geluk *Onze hond ging op 't aeventuur* (Ld), *Die gaot op aeventuur uut* (Nw), *We moe'n mar es op 't aeventuur utgaon* (Mun), *op ('t) aeventuur west hebben z'n geluk beproefd hebben*, bijv. geprobeerd hebben een meisje/vrouw te versieren (verspr.), ook gezegd als een jongen voor het eerst naar z'n meisje is geweest (Ol-Nl), ook: op onderzoek uit geweest zijn (Op), *Hi'j is op 't aeventuur west* had stiekem een afspraakje (Sz), ook: probeerde elders een vrouw te versieren (Sz), en: heeft op oneerlijke wijze geprobeerd om aan de kost te komen (Pe-Dbl, Ste), *Hi'j is op 't aeventuur west* is een paar nachten onder water geweest (Wol), heeft een rosse buurt bezocht (Pe-Dbl), heeft iets onbekends ondernomen (Ol-Nl), *Daor zit hielemaol gien aeventuur meer in* in die branche, dat soort handel, dat soort werk valt niks meer te verdienen (El), zo ook *Dat zaekien zit gien aeventuur meer in* die zaak verloopt (Obk), *'k Hebbe de lotto weer invuld, 't gaot om aeventuur* (Sz) 4. kans, in bep. verb.: *op 't aeventuur* op goed geluk, zonder zekerheid te hebben of de verwachting uitkomt, met een risico dat het

niet goed komt/zit (verspr.): *We gaon mar op 't aeventuur naor oonze oolde buren, in de hope dat ze thuus binnen* (Obk), *Wi'j gingen d'r op 't aeventuur henne, mar dat is oons lillik opbreuken* (Sz), *Hi'j kocht dat ding op 't aeventuur zonder zeker van de kwaliteit te zijn*, ook: zonder het (goed) gezien te hebben (El, Nbk), *Een drachtig varken koop ie op 't aeventuur op goed geluk* (Np), *Op 't aeventuur dee 'k et liever zo weliswaar weet ik het niet zeker, maar als ik het moet inschatten (...)* (Nt), zo ook *Ik heb him op 't aeventuur liever* (b), ook *op aeventuur* (verspr.): *Wi'j hebben wat kalfies op aeventuur om d'r een peer centen beten van te wodden* (Dfo), *Op aeventuur kocht hi'j dat kreupele peerd* (Pe-Dbl), *Ik hebbe dit huus op aeventuur bouwd* (Op), *Mar as ik et veur 't zeggen hadde, dan ha'k op aeventuur toch mar liever zo'e'n boeredochter mit een peer fikse aarmen an et lief als ik de gok zou moeten wagen* (b) **aeventuurlik** (b, j) bn.; -er, -st [ɛ:bm'ty:ərlək] 1. avontuurlijk, spannend *Bij de naacht ondernammen ze de aeventuurlike tocht* (j), (verb.) *Ok al zit d'r in heur opvatting van 't leven (...)* hiel wat aeventuurliks en antrekkeliks (b)

aevesaosie z. **aevensaosie**

aeveseerschoenen z. **aevenseerschoenen**

aeveseren z. **aevenseren**

af tw. [af] 1. (tegen een hond) blijf van me af, hou je koest, spring niet tegen me op

affaer z. **affaere**

affaere (Nw, Op, Wol) Ook **affaer** (Db) de; -n [a'fɛ:ərə/...] 1. bezigheid die geld oplevert, werk, beroep (mv.:) *Wat veur affaeren hebben jow welk beroep, wat voor soort werk* (Wol), *'t Gaot best mit zien affaer, hi'j het een protte klaanten* (Db), *De boekeverkoop was een goeie affaere veur de Schrieversronte* (Op)

affeseren z. **aevenseren**

affrontaosie (k: Ste) de; -s [afron'to:əsi] 1. slechte behandeling *Dat is een affrontaosie* (k: Ste)

affronteren (Bu, Db, Np, Op, Ste, Sz) zw. ww.; overg.; affronteerde, het affronteerd [afron'tu:ərn] 1. beledigen, kwetsend raken (z. ook **offronteren**) *Ik vuilde me zuver affronteerd* (Np), *...slim affronteerd* (Db), *Daor hebben ze 'm mit affronteerd* (Bu), *Ik wil je niet affronteren, mar et is een feit*

dat je breur van een inbraok verdocht wodt (Op), *Onwetend kuj' iene soms lillik affronteren* (Db), *Ie zollen 'm affronteren* hem links laten liggen, zich niet meer met 'm bemoeien (Ste)

affronterend (Bu) bn. [afron'tu:əʔnt] 1. zodanig dat iemand het als kwetsend, beledigend ervaart, z. ook *offronterend* (Bu) *Now, da's affronterend* (Bu)

affrontering (WS, Db, Obk) Ook **veraffrontering** (Op) de; -s, -en [afron'tu:əʔntʃfər...] 1. belediging *Ik vun dat mar een malle affrontering veur heur een vervelende belediging* (Op, Np), *Dat is een gemiene affrontering van je* (Db)

Afghaan [afxā:n] - Afghaan: iemand uit Afghanistan

Afghaans (spor.) [afxā:s] - Afghaans: van, m.b.t. Afghanistan

Afghanistan (l) [afxā:nistan] - Afghanistan

afijn (Nbk, ba) tw. [af'fijn] 1. afijn, enfin *Mar afijn, et was aorig gaon en hij dee al weer dapper mit* (ba)

aforisme (l) - aforisme

afrikaon (Dho, Np, Nw, Obk, Ow, fp) Ook **afrikaan** (El, Nbk, Nt, Sz, Wol, fp) de; -en; -tien [afri'kō:ən/...'kā:n] 1. bep. plant: afrikaantje *Deur de wiend roegelt et zaod uut de afrikaanties* (Wol), *We hebben de tuun vol afrikaonties* (Ow, Obk)

after-shave [a:ftʃ...] - after-shave

agenda de; -s; -gien [a'genda] 1. agenda (waarin men aantekent wanneer men wat moet doen) *je agenda bi'jholen* steeds aantekenen in z'n agenda wanneer men wat moet doen 2. programma van een vergadering, een werkbespreking

agendapunt [a'genda:pʌnt] - agendapunt

agent (spor.) [a'gent] - agent: politieagent, verzekeringsagent

agosie (Ld) Ook **algosie** (Db) de [a'go:əsi/al'g...] 1. hetz. als *negosie*, z. aldaar *Vroeger kwammen ze wel mit een bakkien mit agosie bi'j de deuren langes* (Ld), *De bakkieskerel had een bakkien mit algosie bi'j him* (Db)

agosiekerel (Spa) de; -s; -tien [a'xo:əsi...] 1. hetz. als *negosieman*, z. aldaar

agrarisich (l) [a'graris] - agrarisich: op de landbouw betrekking hebbend

agressief (spor., j) [agre'sif] - agressief: geneigd om strijd te leveren, om aan te

vallen een *agressief mannegien*, *Et weren bi'jen van een verschrikkelijk agressief soorte* (j)

aids [lʃts, ʌ:ts] - aids

aidsremmer ['lʃtsrɛmʃ, 'ʌ:ts...] - aidsremmer

aidstest (spor.) ['lʃtstest, 'ʌ:ts...] - aidstest

aidsvirus ['lʃts..., 'ʌ:ts...] - aidsvirus

aio (l) [a:joʊm, ...jo:] - aio

air [ɛ:ər] - air, houding, pose *een jong ventien mit een air of hij alles al weet* (Spa), *Wat een air het die vent toch* (Nbk)

airco (spor.) ['ɛ:ərkoʊm, ...ko:] - airco

airconditioning (l) ['ɛ:ər...] - airconditioning

ajacied (l) [a:ja'sit] - ajacied

aju [a'jy] -aju *Now,aju!* (Nbk)

akademie de; -s [akə'di:mi] 1. akademie, akademisch genootschap, akademische instelling *de militaire akademie* (l), *de Friese akademie* (l)

akademiegebouw (l) [...'d...] - akademiegebouw

akademisch bn. [akə'di:mis] 1. akademisch: m.b.t. een akademie of universiteit *et akademisch ziekenhuus in Grunningen* (Nbk)

akela (spor.) [a'ku:la] - akela

akelig z. *aekelik*

Aken z. *Aeken*

Akkak z. *Akke*

Akke (OS, verspr. in WS) Ook **Akkak** (Bu, Nw, bl) de; -n; akkien [akə'akak] 1. vrouwennaam 2. benaming van de ekster, ook met quasi voor- en achternaam aangeduid: *As de ekster wat omme-schattert, zeggen we: daor hewwe Akke ok* (Nbk), *Akke Zwatgat* soms een beetje bij wijze van schelden gezegd, als de ekster lawaai maakte (Dhau, Nbk, Np, Ow, Sz), ook *Akke Mooi* (Dhau) en *Gerriet Zwatgat* (Nbk) * *Akke mos kakken* (Obk), ook gevolgd door *...mar de keutel wol niet zakken* (Wol)

akkebakkes tw. [akə'bakəs] 1. uitroep van afkeer * *Hoe hiet ie?* met als antwoord *Mooi Grietie/Waor woon ie?/In de klonie/Waor ligt dat?/In 't eusgat/Akkebakkes/Wat stinkt dat'* (b)

akkedaot (Db, Nt, Ow) bw. [akə'do:ət] 1. in sterke mate *Hij sneed akkedaot op schepte geweldig op* (Nt), *Hij is d'r akkedaot mit an de gang* (Ow) 2. z.

akkederen - akkerhooft

akkeroot

akkederen zw. ww.; onoverg.; akkedeerde, het/is (bet. 2) akkedeerd [akə'di:ərŋ] 1. met elkaar kunnen opschieten, overweg kunnen met iemand *Die kun wel aorig akkederen* (Spa), *Ze kun niet akkederen* (Bu, Npk, Obk), *Mien breurs kun min akkederen* (Ol-Nl), *Ze kun wel aorig mit mekaere akkederen* (Mun), *Et eerste waar ze dan an daenken is, dat hi'j niet mit de vrouw akkedeert* (Ow), *Ze akkederen niet goed!* (Wol), *Dat akkedeert slecht!* (Nbk), *Kuj'm wat akkederen?* kunnen jullie een beetje met elkaar opschieten? (Nbk), *Ze kun mar best akkederen* (Nbk, Spa), *Ze kun akkederen as kate en hond* in het geheel niet (Pe-DbI, Ste) 2. tot overeenstemming komen, samen besluiten, vooral inzake een koop (ZW, App, Dho, Np, Nw, Obk, Op, Wol): *Mit de koop bin we akkedeerd* (Np), *We kun niet akkederen* we kunnen het niet eens worden (Ste, Wol), *We bin akkedeerd da'k et es perberen zal* (b), *We bin d'r over akkedeerd* (App) * *Gien twee kapiteins op et schip, dat akkedeert niet* (Sz)

akkefietien Ook **akkreftien** (Sz) et; ...fietien [akə'fitin/akrə'f...] 1. onaangenaam, lastig werkje *Ik heb nog een akkefietien veur je!* (Ste), *Et was me gien mooi akkefietien wat ze me daor opdreugen* (Mun), *Wij hadden gister nog een mal akkefietien* (Bu), *Et huisien legen was vroeger een raar akkefietien* (Sz), *We zullen dat akkefietien wel even opknappen* (El, Pe-DbI), *een klein akkefietien* (Bdie, Ste) 2. onplezierige kwestie (waaronder ziekte, ongeval e.d.), onaangenaam meningsverschil, kwestie waarbij de onbetrouwbaarheid, de lastigheid van de ander bleek, lelijke streek, onwettige daad *Die het wel es een akkefietien had een geval van ziekte, een ongeval* (Ow), *Die jonges haelden ok een reer akkefietien ut doe ze d'r mit die auto vandeur gongen!* (Db), *Daor hewwe een raar akkefietien had, dat de hujmiete oons ofbraande* (Np), *'k Heb een akkefietien mit 'm had een onaangenaam geval van onenigheid* (Nbk), *'k Heb nog een akkefietien mit him* ik moet met hem nog iets regelen, i.v.m. een meningsverschil (Ste), *Vanwegens dat akkefietien mos hi'j veurkommen* (Wol) 3. klein werkje dat snel te doen is, karweitje

Veur 't eten kan 'k nog krek dat akkefietien opknappen (Obk), *Gien drokte maeken om zoe'n akkefietien!* (Dho) 4. baantje, kleine betrekking (p)

akkelei (l) [akə'lɛj] - akelei (bep. plant)
akkemedaosie (spor.) [akəmɔ'do:əsij] - akkommodatie: geschikt verblijf of inrichting *Ze hebben daor weinig akkemedaosie* (Nbk), *...gien goeie akkemedaosie* (Nbk)

akker de; -s; -tien ['akɾ] 1. stuk bouwland of weiland, veelal gedeelte daarvan tussen greppels, zo ook inzake bos *D'r zat een dikke rolle grus op die akker laand* een flinke laag (Obk), *Dat stuk land ligt in vier akkers* dat stuk land wordt door greppels in vieren gedeeld (Spa), *een akker bouwlaand* (Dfo), *De bos ligt an akkers* (Np), *een akker bonen* (Nbk), *an 't aende van de akker wezen* niet nog tot meer in staat zijn (Dhau), *op zien dooie akkertien* heel rustig handelend, alsof er niets aan de hand is, alsof men alle tijd heeft (Ma), *Gods waeter over Gods akker lopen laoten* de natuur z'n werk laten doen en er zelf geen bijzondere moeite voor doen, alles op z'n beloop laten (El, Ld, Spa, Sz, Wol), *...vloeiën laoten* id. (Ol-Nl) * *Alle zaod komt niet in de goeie akker* niet iedereen leeft volgens de bijbelse uitgangspunten (zoals men die getracht heeft over te brengen, zoals men die heeft meegekregen) (Dho), (raadsel:) *Wikker de wakker vleug over de akker/Of weren d'r ok zeuven laansheren/Die konnen wikker de wakker niet keren* oplossing: de wind (Obk)

akkeroot z. akkeroot

akkeroot (Db, Dhau, Dho, Ma, Np, Obk, Ol-Nl, Wol) Ook **akkedaot** (Dhau), **akkeroot** (Ol-Nl) [akə'ro:ət/...'do:ət/...ra:t] - akkeroot *Die man was slim akkeroot* (Ma), *Et was een akkeroot mannegien, hi'j was slim sekuur en percies* (Dhau, Obk), *een akkeroot kereltien* (Np), *Dat kwam deur et akkeroot optreden* zorgvuldig en flink (Ol-Nl)

akkerbouw (Dfo) ['a...] - het bedrijf akkerbouw

akkerdistel (Dfo) de; -s; -tien ['a...] 1. akkerdistel

akkerhooft (Nbk, Op) et ['a...] 1. weekhout onder loofbomen, ook gezegd van jonge eiken en ander hout *Akkerhooft kwam van*

bos dat ongeveer om de tien jaor kapt wodde, om d'r takkebossen van te maeken (Op)
akkerhout (Spa) et ['a...] 1. perzikkruid
akkerknolle (Nw) de; -n; -gien ['a...] 1. hetz. als *knolle*, bet. 1, z. aldaar * *Flodderen is een roege boel, bij een liende en bij akkerknollen en bij vleermoezen* (Nw)
akkermaegies (fp: Obk) mv. ['akʁ...] 1. sneeuwklolkjes
akkermeisjes (b: ln) mv. ['akʁ...] 1. sneeuwklolkjes
akkerslepe (Dfo) de; -n; ...slepien ['akʁ...] 1. akkersleep
akkerwiende (Db, Dfo, El, Obk) ['akʁwində] - akkerwinde
akkolade (l) [ako(:ə)'la:də] - akkolade (teken)
akkoord I et; -en; akkoortien [a'ko:əʁt] 1. akkoord, schikking, onderlinge regeling *Ze hebben et op een akkoortien gooid* (Np, Ol-Nl, Spa), zo ook *et mit iene op een akkoortien gooien* (Ol-Nl, Spa), *Ze kunnen over de pries gien akkoord kriegen* konden het niet eens worden (Pe-Db) 2. muziekkkoord
akkoord II bn.; pred. 1. in orde, juist *akkoord gaon mit (...): Daor gao'we akkoord mit* (Np), *Gao d'r mar gauw mit akkoord!* (Dho), *Daor gaon we niet mit akkoord* (Spa), *d'r akkoord mit wezen* (spor.)
akkoord III tw. 1. akkoord, juist, mee eens *Akkoord, dat doen we!* (Spa), *Akkoord, Van Putten z. onder Putten II*
akkordeon [akɔʁdə'jon, ...dɪ'jon] - akkordeon
akkordeonist (spor.) [...'nɪst] - akkordeonist
akkordeonmeziek [...də'jɔməsik] - akkordeonmuziek
akkefietien z. akkefietien
akku ['aky] - akku
akkuklemme ['a...] - akkuklem
akkulaeder (spor.) ['a...] - akkulader
akkuut (spor.) ['akyt] - acuut
aklemaosie (spor.) [aklə'mɔ:əsi] - akklamatie, in *bij aklemaosie* (spor.)
akoestiek (l) [aku'stik] - akoestiek
akoestisch (l) [a'kustis] - akoestisch
akonisch (Ma) [a'kō:ənis], in *een akonische haene of kiepe* bep. zwartbonte kip (Ma)

akriel (spor.) [a'kril] - acryl
akrobaat z. akrobaot
akrobaatsleutel (Diz) de; -s; -tien [akro(:)'ba:t...] 1. gefingeerd type sleutel voor het halen waarvan kinderen of onnozele personen bij wijze van grap op pad werden gestuurd
akrobaot (Np, l) Ook **akrobaat** (Sz) de; -en; -ien [akro(:)'bo:ət/...ba:t] 1. akrobaat 2. iemand die lenig is, vlug is als een akrobaat (Sz) *Hi'j klautert overal op, 't is een akrobaat* (Sz) 3. grappige persoon (Np) *Dat is ok een akrobaot!* (Np)
akrobatiek (l) [akro(:)'ba'tik] - akrobatiek, de kunst van akrobaten
akroniem (l) [akro(:)ə'nim] - acroniem, letterwoord
akse (Dho, Dmi, Ld, Ow) de; -n; aksien ['aksə] 1. bijl
aksedent (k: Ste) et; -en [aksədənt] 1. voorval *een mal aksedent* (k: Ste)
akselen (j) zw. ww.; onoverg.; akselde, het akseld ['aksɫɛ] 1. ruziënd tegenstribbelen, tegenwerken *Hi'j akselde d'r slim tegenin, want et was him lang niet naor de kop dat et maegien zo laete thuuskwam* (j)
aksent (l) [ak'sent] - aksent: klemtoon; aksentteken; tongval
akseptaobel (spor.) [aksep'tɔ:bɛ] - acceptabel
aksepteren (spor.) [aksep'tu:əʁɛ] - accepteren: verdragen, pikken *Dat hoej' niet te aksepteren* (spor.)
aksiens (Db, Dhau, Dmi) Ook **aksijns** (Ld, Ol-Nl, Spa, Wol) [ak'sis...sɛjs] - accijns, belasting *D'r ligt aksijns op* (Spa), *Op 'e bezine zit hiel veule aksiens op* (Db), *Aj' vroeger slachtten, mos d'r altied aksijns veur betaeld wodden* (Ol-Nl)
aksijns z. aksiens
akster z. ekster
akte de; -n, -s ['aktə] 1. akte, officieel opgemaakt stuk (dat dient om de rechtmatigheid tot uitdrukking te brengen) *een notariële akte* (l), *een akte passeren* (l), *waarvan akte* waarvan akte (spor.) 2. visakte, jachtakte e.d. 3. akte die de bevoegdheid geeft tot het geven van een bep. vorm van onderwijs *de akte M.O.-B Nederlaans*
aktetasse ['aktətəsə] - aktentas
akteur [ak'ta:ər] - acteur
aktie de; -s ['aksi] 1. aktie, handeling,

aktie-komitee - al

daad (spor.) 2. beweging, bedrijvigheid *Die man is altied in aktie* (Nbk), *Zie hom es in aktie!* (k: Ste), *Hij was drok in aktie* (Nbk), *in aktie kommen*, *D'r zit weinig aktie in*, *daor bij die meensken* (Nbk), *D'r zit weinig aktie in dat tenielstok* (Nbk) 3. streven of optreden om iets te bereiken *een aktie veur een beter loon*, *aktie voeren*
aktie-komitee ['aksi...] - aktiekomit  D'r wodge een aktiekomitee opricht en d'r kwammen grote stokken in de Oost-Stellingwarver (vo)
aktiecentrum ['aksi...] - aktiecentrum
aktief bn. [ak'tif] - aktief: werkzaam, niet stilzittend *Hij is aorig aktief west*, *de laeste tied* (Nbk); in taalkundige zin: bedrijvend (l)
aktiefilm (l) ['aksi...] - aktiefilm
aktiefoto (l) ['aksi...] - aktiefoto
aktiegroep ['aksi...] - aktiegroep
aktieleider ['aksi...] - aktieleider
aktiepergramme (spor.) ['aksi...] - aktieprogramma
aktieveling (spor.) [ak'ti:w l , ...v ...] - aktieveling
aktievoerder (spor.) ['aksi...] - aktievoerder
aktiveren (l) [akti'f : r ] - aktiveren: stimuleren
aktivisme (l) [akti'fism ] - aktivisme
aktivist (spor.) [akti'fist] - aktivist
aktiviteit [aktiwi'tejt, ...fi...] - aktiviteit: werkzaamheid; deel van een programma
aktualiteit (l) [akty'mali'tejt, ...wali...] - aktualiteit
aktualiteitepergramme (l) [...'tejt ...] - aktualiteitenprogramma
aktualiteiterebriek [...'tejt ...] - aktualiteitenrubriek
aktueel (l) [akty'm :l, ...'w :l] - aktueel
al I bw. [al] 1. geheel, helemaal, in ien en alleen en al: 't Was ien en al waeter (Nbk), 't Is ien en al netuur om oons henne (j), *Hij is ien en al wantrouwen* (Nbk) 2. ter versterking van bep. bijwoorden: *Ie moe'n ok al ommeraeck lelk wezen om zoks te doen* (Nbk), (...), *meer ok al niet* (b), *al te* (met ontkenning): bep. niet erg: *Die is niet al te snugger* hij/zij is niet erg snugger (Nbk), *...niet al te eerlik* niet erg eerlijk (Nbk), *niet al te goed* enigszins ziek (Bu, Nbk, Nw), *Hij is niet al te lekker* voelt zich niet zo goed, voelt zich niet lekker

(Nbk), *de slaop niet al te best uut hebben* (b), *Heit zegt nooit al te vule* zegt meestal niet zo veel (v), *Hij is niet al te, al te* hij is enigszins onnozel (Nbk, Np, Spa, Sz), *al te ook: in te hoge mate: Wodt et now niet wat al te slim?* (bl), *Dat wet hij mar al te goed* daar is hij zich ten zeerste van bewust (door een ernstige waarschuwing, een negatieve ervaring enz.) (Nbk), *Dit ligt d'r een betien al te dikke op* (v), *Et is mar al te waor 't is helaas beslist waor* (b) 3. wel, in direkte tegenstelling met niet, ook: wel, anders dan misschien of zeker te verwachten viel *Wil ie dat al of niet veur me doen?* (Obk), *Ik weet niet a'k me 't al of niet antrekken moet* (Pe-Dbl), *Ie moe'n weten aj't hebben willen: al of niet?* (Np), *Gaoj' now al of niet mit!* (Nbk, Obk, Spa), *Heb ik geliek of niet?* met als mogelijk antwoord: *Ja, dat al!* (Nbk, Np), *Koj' al of niet, zundag?* (Nbk), *Dat was de bedoeling al wel, toch wel* (Nbk, Np, Spa), *Ja, daor is al kaans op* (Nbk, Np), *Die jonge meensken hebben nogal een hiele melkeri'je, mar et gaot al makkeliker en vlogger as vroeger* toch wel (Obk), 'n *Vieftig, zestig jaor verleden was et  l een ere tied* (b), *Hij wol 't al veur mij doen, mar dan mos hij wel goed betaeld wodden* (Nbk), *Dat mos now de laeste aovend  l goed gaon (...)* (b), *N. dot al mit* (Nbk), *N. kon wel een hiele naacht bij een strik liggen, en 't mos (ok) al een hiele liepe kereel wezen die him te glad of was* (j) 4. helaas toch, eigenlijk wel, i.t.t. andere positieve omstandigheden *Et is nog wel een knappe fiets, mar et veurviel schoert al een betien an* (Nbk), *Dat peerd mijt al een betien* (Ma), *Wat bin ie toch een strieder, en wat heb ie al een lot een slecht lot* (b), *Een mooie ontspanning was et veur oons; wij hadden anders ok al niet veule* (v) 5. reeds *N. had al haost een ure lopen* (Spa), *Bi'j' d'r al weer* ben je er al weer, ook: kom je daar al weer met iets aanzetten (Nbk), *al lange* reeds lang: *Hij is al lange van schoele of* (Nbk), *Ik bin et al lange vergeten die ruzie, maek je daor mar niet meer drok omme* (Nbk), *al gauw snel: Ze kwammen al gauw weer tot rust* (Nbk) 6. voortdurend, steeds, meer en meer *Hij wodge al lelker en lelker* (Nbk), *Al dichter kwam hij bij mij* meer en meer (j), *Ik zat*

mar ál in *J. zien twieloper te kieken* (b), *Et kereltien begon al meer te trippelen* (...) (b), *al mar* almaar (ook aaneen): *Die klokke tikt al mar deur* (Nbk, Np, Obk), (...) *en dan al mar rechtdeur, an et aende van de gang* (v), *Ze vliegen al mar an en van nl. de vogels* (b), *al en gedurig* steeds (Obk), *al de mieter* steeds maar (b): *'t Wodden al de mieter misbaksels en 't gaepen niet weerd* (b) 7. in een bep. mate, in de mate die uit het verband blijkt, in bep. verb.: *al naor gelang*, z. onder *gelang*, *D'r kwammen al langer hoe meer meensken*, *'t koppelde mooi an* steeds meer (Diz), *De iene beerde al hadder as de ere zwetste* nog harder dan de ander (b), zo ook *Ze stonnen tegenover mekeer, en de iene drijde al dikker leugen as de aandere* (b), *T. heur hond is al zoe'n keffer* is me toch, is in flinke mate (Db), *al hoe* in welke mate ook: *Al hoe mu as hi'j was, hi'j gong nog een entien hadlopen* (Wol), *Al hoe flink hi'j ok was, hi'j het niet vule bedijd* bereikt (Db), *Al hoe moeilijk et soms ok is, we kommen d'r al tied wel weer uut* (Ol-Nl) 8. (bij een tegenw. deelw.) met een enige tijd blijvende werking *Al doende koj' d'r wel aachter hoe et percies moet* (Nbk), *Et kiend kwam al goelende thuus* (Nbk) * *Ik zal, mar liever niet as al* (Nbk), *Al doende leert men* (Nbk, Ol-Nl) al II onbep. vn.; in een aantal verb. doet de var. *alle* zich naast *al* voor, d.w.z. direkt voor een zn. [al] 1. heel, geheel *In al zien wark was 't een mankerel* (Np), *Al zien wrotten was dus veur himzels west* (...) (b), *mit al zien kracht* (Nbk), *J. ston al die tied* (...) *mit 't geweer an de kop en zee niks as* (...) stond geheel die tijd, steeds (b), *uut alle macht* met de grootst mogelijke inspanning (Nbk), *mit alle geweld* met al z'n overtuigingskracht, hoe dan ook: *Hi'j wil et mit alle geweld deurdrieven* (Diz), *Mit al zien hebben en holen is hi'j votgaon* (Dhau), *Ik hebbe d'r alle weer op daon* er heel hard aan gewerkt, er heel veel moeite voor gedaan (Nbk), *...d'r alle wark op daon* id. (Nbk), *Hi'j het alle geduld mit de kiender* (Diz), *Hi'j is al zien leven an 't potten z'n gehele leven lang* (Spa), (...) *waor 'k al mien leven spiet van had hebbe m'n hele leven*, steeds (b), *in alle vroegte* heel vroeg 's ochtends 2. de gehele

hoeveelheid, het gehele aantal *Ze verpronkte al heur inkommen* (Ol-Nl), *N. har op al zien ark zien naeme staon* (b), *Dat zaod ligt plat van alle water dat d'r koemen is* (Sz), *Hi'j moet vast miend hebben dat de katte him alle vleis opvreten hadde* (j), *Eers ha'k al 't wark daon om disse tied* (bl), *...alle wark...* (Nbk), *Mit al dat gezeur koj' ok niet veer* (bl), (...) *'t geld, waarveur pake en beppe en heit en mem al die jaoren kroem legen hadden* (...) (b), (...) *al heur daegen die ze nog te leven hebben in et laand* (...) (b), *Een stok henne al oonze koenen bin ofstammelingen van* (...) (vo), waarnaast *Alle koenen van die boer bin* (...) (Nbk), *Alle vee he'k verkocht* (Nbk), waarnaast (maar minder gebruikelijk) *Al et vee had hi'j verkocht* (Nbk), *al zien levensdaegen* id. (Bu, Ste): *Hi'j het al zien levensdaegen hadde warkt* lett.: alle dagen van z'n leven, steeds (Ste), ook: hoe dan ook in een bep. tijdsverloop (Bdie, Nbk, Nw): *In al zien levensdaegen zal me dat nooit weer gebeuren* (Nw), *'t Is al zien (levens)daegen goed gaon* steeds, veelal met de bijgedachte: dus waarom zou dat nu niet zo zijn (Nbk), *Hi'j komt alle weken/daegen* [enz.] hier even an elke week/dag enz. (Nbk), *Alle weken mos de matte d'r uut, veural in de tied van et hujzaod* (Db), *We verbouwen alle jaoren nog sloffebonen* (Diz), *Et kan alle ogenblikken gebeuren* (Dfo), (verb.) *mit 'n allen* met z'n allen, ook wel *mit 'n allend* (spor.), *iene van allen* een persoon van de groep mensen als geheel 3. alles *Ik griezel van al dat wat slangen en adders binnen* (Dfo), *Al wat/wie d'r kwam, mar zij kwammen mar nooit opdaegen* (Nbk), *H. verlangde zo naor een kiend, mar al wat d'r kwam, een poppe kwam d'r niet* (j), *Ik vreug him wie now mit dat al de winner aenlik was* met dat alles (ba), *al mit al* al met/bij al: *Al mit al hebben ze et d'r toch nog goed ofbrocht* (Nbk), *Al mit al konnen M. en N. heur beheurlik redden* (v), *mit* (...) en *al* met alles wat erbij hoort: *Hi'j raekte mit waegen en al in de sloot* (Spa), *Mit fiets en al is hi'j in de sloot vleugen* (Np), *Mit waegen en al kwam hi'j in de sloot* (Pe-Db), *Ze at de appel mit schelle en al op* (Nbk), ook zonder *mit* enz.: van dat soort jongkerels die naor de hogereburger-

schoele west hebben en al (b), *mit huusraod en al* nl. hier: gingen ze weg (Dhau), *en al zo wat henne* enzovoort (b, Nbk) 4. elk, ieder, in *in alle geval* in elk geval, hoe dan ook, *Goeddag, alle geliek dag* iedereen, eigenlijk: dag, ieder op dezelfde manier 5. in de verbogen vorm *aller* van allen (Nbk): *oons aller hontien* dat lieve hondje van ons (Nbk) * *Alle meensken bin niet geliek* alle mensen hebben niet dezelfde kwaliteiten, opvattingen enz. (Nbk), *Alle gekhied op een stokkien*, ook gevolgd door .../Stokkien in de braand/ *Gekhied an de kaant* (Dho), zo ook *Alle gekhied in een deusien, want op een stokkien raffelt et of* gezegd om te benadrukken dat men niet op een gemaakte afspraak wenst terug te komen (Np)

al III voegw.; ondergeschikkend [al] 1. alsof *Al lacht die ekster je uut, die zit mar te schetteren in de boom* (Sz), *Hi'j keek krek al kon hi'j 't niet helpen* (Ma), (...) *krek al bi'j' niet zo bange* (Nbk), *Deur de ellende van de minne tied weren ze bi'j mekaander kommen, krek al mos et zo wezen* (j), (...) *al was et gister gebeurd* (Sz), *Je stinken zo, al waj' verrot van binnen* (O1-NI), *'t Was net al kree'k een klap mit de moker* (Nt), *As et je deur de huid prikt, zej' wel es: 'Och wat dee me dat zeer, al stakken ze mit een prieme'* (Bu), *Mooie kaorties disse keer, al hadden we ze zels opsteld* d.i. hier: fiches met vragen t.b.v. dit woordenboek (Op), *P. trok an de belle, al ston et hiele dorp in de braand* (b), *Hi'j kikt toe al had hi'j op bedde megen* (Ow), ...*al had hi'j in de sni'j scheten* (O1-NI, Ow) 2. hoewel, ofschoon *Al bin ik jong, al bin ik oold, al wo'k ok honderd jaoren oold* (...) (Nbk), *Al bi'j' dan nog lelk, ie kun wel weer perberen gewoon te doen, toch!* (Nbk), *Ik maek dit eerst of, al wodt et ok middernaacht* (Nbk), *Ok al had mien wark nog wel wat beter kund, ik bin d'r wel een betien groots op* (Nbk) 3. ook al *Al was hi'j deur een wapse steuken, dan har die man niet meer schrikken kund* (b), *Al zeg ik et zels* (...) (b)

alaarm (Ma, Ste) Ook *alarm* (verspr.) et [a'la:ɾm, ...rɛm/a'laɾm, ...rɛm] 1. alarm, de toestand waarbij men met kretten, signalen enz. waarschuwt *D'r was alarm* (Nbk), *Deurdat de buurman alarm maekte omdat*

d'r koenen op 'e weg leupen, waeren wij gauw tot oons bedde uut (Nt), *Doe ze zaggen dat d'r braand was, sleugen ze alarm* (Pe-Dbl) 2. lawaai (Dho) *Wat maekten ze toch een alarm!* (Dho) 3. opschudding, toestand van grote onrust (Ste) *Wat het dat een alaarm west* (Ste)

alaarmbelle (l) [a'l...] - alarmbel

alaarmcentraole (l) [a'l...] - alarmcentrale

alaarmfase (l) [a'l...] - alarmfase

alaarminstelaosie (l) [...'l...] - alarminstallatie

alaarmknoppe (l) [a'l...] - alarmknop

alaarmnummer (spor.) [a'l...] - alarmnummer

alaarmsignaal (spor.) [...'l...] - alarmsignaal

alaarmteken (l) [a'l...] - alarmteken

alae z. *alla*

alarm z. *alaarm*

alarmeren (spor.) [alar'mt:ɛrɿ] - alarmeren

alarmmaeker (Dfo) de; -s; -tien [a'l...] 1. iemand die veel ongewenst lawaai produceert: *Raozen en tieren bi'j de jeugd wodt wel van zegd: 'Wat een alarmmaekers'* (Dfo)

Albaans (l) [al'bā:s] - Albaans

Albaanes I (l) et [alba'nɪ:s, ...bɛ'n...] 1. Albaanes, de Albanese taal 2. z. *Albaanes II*

Albaanes II bn. 1. van, m.b.t. Albanië: *Albanese meensken*; in zelfst. gebruik: *een Albaanes, de Albanezen* 2. in de Albanese taal

Albanië [al'bā:nijɛ] - Albanië

albast et [al'bast] - albast

albastine (spor.) [alba'stinɛ] - albastine

albatros (l) ['albatros] - albatros: bep. meeuw

albedil (Sz) ['albɛdɪl] ~ bemoeial, albedil

albegeer (Db, Dhau, Ow, Pe-Dbl, Sz) de; ...geren; -tien ['albɛgɛ:ɔr] 1. iemand die alles wil hebben *Een albegeer het nooit genoeg* (Ow), *Ie bin een grote albegeer, gun een aander ok es wat* (Db)

albino [al'bino:, ...noɱ] - albino: mens of dier door albinisme gekenmerkt

album et; -s; -pien ['albɛm, ...bɛm] 1. album: voor foto's, platen e.d.

albumblad (l) [a'l...] - albumblad

albumplaetien (Nw) et; ...plaeties [a'l...] 1. hetz. als *poesiealbumplaetien*, z. *aldaar*

alder- Ook *aller-* [aldɾ.../alɾ...] - aller-

eerste lid in vormen van de overtreffende trap: *aldermeerst*, *alderooldst* en in vergelijkbare vormen waarin *alder-* zeer, in hoge mate betekent: *alderaorigst*, *alderberoerdst*, *aldergewiekst*, *alderaekelikst*; niet alle vormen zijn in dit woordenboek opgesomd, terwijl de nevenvormen met *aller-* in bijna alle gevallen niet als trefwoorden zijn opgenomen; ook zijn ze niet speciaal onder de vormen met *alder-* behandeld

alderaarmst bn. [aks. wisselt] 1. het meest arm

alderaekelikst Ook *allerakelikst* (WH) bn., bw. [aldɾɛ:kɫəkst/...; aks. wisselt] 1. erg akelig, zeer vervelend, op erg akelige wijze *De katten beginnen weer alleraekelikst te janken* (Diz), (zelfst.) *Et alderaekelikst was, dat dat meenske an et aende van de aovend nog een hiel verhael tegen me begon of te stikken* (Nbk)

alderaorigst bn., bw.; ook met slot-*e* indien voorafgegaan door et of als bw. wanneer een bn. volgt [aldɾɔ:ɔɪxst; aks. wisselt] 1. het meest aardig, het meest beminnelijk *Et is de alderaorigste meid diej' je mar indaenken kunnen* (Nbk), *Wie vien ie et alderaorigst(e)?* (Nbk) 2. erg leuk, erg aantrekkelijk *'t Was alderaorigst, hoe die kiender mit mekeer speulden* (Nbk), *Et alderaorigst(e) was nog, dat de ni'je buren ok middeden an et buurtfeest* (Nbk)

alderaosie (verspr. OS, Nt, Pe-DbI, WH, b: lm) Ook *alleraosie* (Dfo, p, b: ln), *alteraosie* (Db, Obk, Spa, s: Wol, bo: Bu), *allerasie* (Db) de [aldɾɔ:ɔsi, ...dɾ.../alɛ'r..., alɾ.../altɛ'r..., altɾɔ:ɔsi/...a:si] 1. alteratie, ontsteltenis, bijzondere drukte, verbouwerendheid *Et was een hiele alderaosie* (El), *Wat een alderaosie!* (Spa, Db), *Mit al die alteraosie op 'e buurt was 't mar een malle dag* (Obk), *Doe de boerinne van de eerste alderaosie wat bekommen was (...)* (vo), *Van alleraosie en drokte vergatten wij de kraene dichte te doen* (Dfo), *Van al die alderaosie bin ik zo schrokken (...)* (Dfo), *Dat he'k van de alderaosie vergeten* (Db, Nw), *Deur de alderaosie was ik et hielemaole vergeten* (El), *In de alderaosie heb ik alles vergeten* (Spa), *Ik rolde van de iene alderaosie in de ere* (b), *Hi'j vul van de iene alderaosie in de ere* (Nbk, b)

alderbastends (verspr.) Ook *alderbastendst* (Mun, Obk), *allerbastend* (Db, Ol-Nl, Op, Spa) bw. [aldɾbaʃ(t)ɪnts/...baʃ(t)ɪnst/...; aks. wisselt] 1. (vooral gezegd door mannen) enorm, in zeer hoge mate, zeer sterk (met buigings-*e*) *'t Is alderbastendste koold* (Mun), *Hi'j is d'r alderbastends hadde tegenan vleugen* (Spa), (met buigings-*e*) *Ik hebbe allerbastende piene in de kop* (El, Np, Nw, Ow, Spa), zo ook *Ik had een alderbastende piene in de kop* (Db), (met buigings-*e*) *Ik had een allerbastende koolde hanen* (Ol-Nl), *Hi'j kan zo alderbastends liegen* (Wol), *Et was d'r alderbastends vol in de dorpscharbarge* (Ma, Obk), *Alderbastens, wat een geweld* (Dhau)

alderbedroefdst (Ma, Nbk) Ook *alderbedroevendst* (bet. 2) (Nbk) bn., bw. (bet. 2); ook met buigings-*e* na et en voor een bn. [aldɾbɛdɾuf(t)st, aks. wisselt/...bɛdɾubɪ(t)st] 1. het meest bedroefd 2. erg belabberd, erg slecht *Et risse'taot was alderbedroefdst* (Ma), (zelfst.) *Et alderbedroefdste was nog dat hi'j et beslist niet overdoen wol* (Nbk)

alderbedroevendst z. *alderbedroefdst*
alderbelabberdst bn., bw. (bet. 2) [aldɾbɛlabɾ(t)st; aks. wisselt] 1. het meest belabberd, beroerd 2. in hoge mate belabberd, in hoge mate beroerd (met buigings-*e*) *Ik vule me de laeste drie weken alderbelabberdst slop* (Np), *Et mijt wel zo allerbelabberdst vandage* (Spa)

alderbenauwdst bn., bw. (bet. 2) [aldɾbɛnɔwtst; aks. wisselt] 1. het meest met ademgebrek 2. (bw.) in zeer hoge mate *Hi'j het lacht, alderbenauwdst* (Nbk)

alderberoerdst bn. [aldɾbɛru:ɛɪst; aks. wisselt] 1. het meest beroerd 2. in hoge mate belabberd

alderbest [aks. wisselt] - *allerbest* zien *alderbeste kammeraod* (Nbk)

alderbliksems I (Nt) bw. [aldɾbɫksɪms; aks. wisselt] 1. in zeer hoge mate

alderbliksems II (Nt) tw. [aldɾbɫksɪms] 1. uitroep van verrassing, teleurstelling, woede

alderdaonigst (b) bw. [aldɾdɔ:ɛnɔxst; aks. wisselt] 1. in hoge mate (mooi) *'t Was een alderdaonigst mooi gezichte* (b), *een alderdaonigst mooi hontien* (b)

alderdeegs z. *alderdeegst* II

alderdeegst - alderhaande

alderdeegst I (Dfo) bn.; attr. [aldɾ'du:xst] 1. flink, hard werkend en oppassend 't Was een alderdeegst vrommes (Dfo)

alderdeegst II (OS, Bu, Bdie, Dho, Np, Nw, OI-NI, b) Ook **alderdeegs** (b: Im), **allerdeegs** (Dfo, bo: Np, Op), **allegees** (El, b: In, bo: Np, Op), **aldergeliks** (Sz) bw. [aldɾ'du:xst/.../du:xs/alf.../alə.../alf'di:gəks] 1. zelfs, waarachtig *Doe ze verhuusd binnen, hebben ze alderdeegst de bloemen uut de tuun nog mitneumen* (Ow), *Hi'j het d'r alderdeegst nog veur naor Wolvege west om dat ding te kopen* (Np), *Ze mossen d'r alderdeegst nog aachteran* (Dho), *Dat kleine ding is alderdeegst an schoele toe west* (Dhau), *Die vrouw dot alderdeegst nog stiesel in de laekens* (Obk) 2. in aanzienlijke mate, behoorlijk (Bdie, Dho, Ld), *Et gaot d'r daor alderdeegst om weg* (Dho), *Ie moe'n alderdeegst oppassen dat ze joe d'r niet inluzen* (Bdie, Dfo)

alderdeegst III (Dhau) tw. 1. uitroep van verbazing *Alderdeegst, hoe is 't mogelijk dat et zo treffen kan* (Dhau)

alderdeksels (Ma, Nw) tw. [aldɾdeks|s; aks. wisselt] 1. uitroep van plotselinge verrassing, ergernis, schrik *Alderdeksels nog an toe!* (Nw)

alderdikst bn. [aldɾdikst; aks. wisselt] 1. het meest dik

alderdomst bn. [aldɾdomst; aks. wisselt] 1. het meest dom

alderdonderst I (OI-NI, Spa) tw. [aldɾdondɾst; aks. wisselt] 1. plotselinge uitroep van schrik, ergernis

alderdonderst II (Np, Ma, Nw) bw.; ook met -e voor een bn. [aldɾdondɾst; aks. wisselt] 1. in hoge mate (beroerd, erg) **alderdriest** (b) bn. [aldɾdrist] 1. meest driest (zelfst., mv.) *Iederiene schrok d'r van! En de alderdriesten vreugen (...)* (b)

alderdroevigst (Dfo) bn. [aldɾdruwəxst, ...vəxst; aks. wisselt] 1. hetz. als *alderbedroefd*

alderduurst (Nbk, Obk) Ook **allderduurst** (Spa) bn. [aldɾdy:əɾst/alf...; aks. wisselt] 1. het meest duur

alderduvels (verspr.) Ook **alderduvelst** (El, Ld), **allderduvelst** (Dho), **allderduvels** (Obk) [aldɾ'dy:w|s, ...v|s/.../alf'dy:w|st, ...v|st/alə...] 1. in zeer hoge mate *Et was alderduvels mis vandaege* (El), *Hi'j kon d'r alderduvelst mit vot* hij kon er zeer goed

mee overweg (El), 'k Was allderduvelst lelk (Obk, Dho)

alderduvelst z. *alderduvels*

aldereerst [aks. wisselt] - allereerst: vooraf, als eerste, voordat het andere gebeurt *Aldereerst hattelik daank veur de mooie bos bloemen die a'k van jim kregen hebbe* (Ow)

alderewigst z. *alderiewigst*

alderellendigst (El, Pe-DbI) bn. [...e'lendəxst; aks. wisselt] 1. het meest ellendig 2. heel erg beroerd, heel erg ellendig

aldergauwst (Nbk, Obk) bn. [aks. wisselt] 1. het meest snel, het meest vlot (zelfst., verb.) *Rie mar over 't Vene, dan bi'j' d'r op zien aldergauwsten* (Nbk)

aldergekst (Np) bn. [aks. wisselt] 1. het meest gek, het meest dwaas

aldergemienst (Obk) bn. [aks. wisselt] 1. het meest gemeen

aldergeweldigst (Dfo) bn. [aks. wisselt] 1. het meest geweldig

aldergewiekst (Dfo) bn. [aks. wisselt] 1. zeer gewiekst *een aldergewiekst vrommes* (Dfo)

aldergloependst (Dfo, Np, Ow) bw.; ook met -e voor een bn. [aldɾ'glupmst] 1. in zeer hoge mate fel *Et was aldergloepenste koold* (Ow)

aldergoedkoopst (Obk) bn. [aks. wisselt] 1. het meest goedkoop

aldergrieselikst (Dhau, Ld) Ook **aldergrieseliks** (Sz) bw.; ook met -e voor een bn. [aldɾ'gris|əks/alf...] 1. in zeer hoge mate *Hi'j zeurde toch zo aldergrieselikst* (Dhau)

aldergriezeligst (Np) bn., bw.; ook met -e voor een bn. [...'gr...] 1. (bn.) in zeer hoge mate griezelig, angstig makend (Np) 2. (bw.) in zeer hoge mate slecht *Et was aldergriezeligste min weer* (Np)

aldergrootst (Nbk, Obk) Ook **aldergrootst** (Nt) bn. [aks. wisselt] 1. het meest groot **aldergruwelikst** (El, Obk) bn., bw.; ook met -e na et; ook voor een bn. [aks. wisselt] 1. (bn.) het meest gruwelijk 2. (bw.) in hoge mate slecht, heftig, ook met -e voor een bn. *Et was aldergruwelikste koold* (El, Obk)

alderhaande I (El, Nw) Ook **alderhande** (Db, OI-NI, Wol, WH) et [aldɾ'hā.ndə/alf'handa] 1. bep. soort koekjes:

allerhande *een half pond allerhande* (Ol-Nl, WH, Wol) 2. van alles en nog wat (Wol)

alderhaande II (Ste) Ook *allerhande* (Dfo, Dho, bo: Op) bn., bw. [aldɾ'hā:ndə/alf...] 1. eigenaardig, vooral: vreemd, sjofel uitgedost (Dfo, Ste) *Die lop d'r wat allerhaande bij* (Ste), *Da's ok een aorige sjappie, zoe'n iene, de kleren wat alderhaande, die zich d'r appat uut* (Ste), *'t Is iene die d'r wat allerhaande uut zich: een sliepertien, een slofien* (Ste), (zelfst.) *Wat een allerhande eigenaardige persoon* (Dfo) 2. (bn.) van mindere kwaliteit (Dfo, Dho, El, Nw), in de verb. *een alderhaande boer* een niet zo goeie, een wat eigenaardige boer (Dfo, El), zo ook *'t Is een allerhande haandelsman* (Dho), *Et is een alderhaand spullegien* niet goed gesorteerde waren, vaak: tweedehands goederen (Nw) 3. wispelturig, nu weer zus, dan weer zo (Dho, bo: Op) *Ze is vaeke zo allerhande* (bo: Op)

alderhaande III Ook *allerhaande* (Ste), *allerhande* (Dho, Diz, Nt, WH, bo: Op) onbep. vn. [aldɾ'hā:ndə/alf.../alɾhandə] 1. van verschillende soorten *Aj' bij' een huus allerhaande ongemakken opziken, dan laeken je zoe'n huus; dat deden ze om et goedkoper in de vingers te kriegen* (Wol), *An de kaant van de sloot bluuiden destieds altied alderhaande bloemen* (Obk), *Die is zo pronks, ze het altied alderhaande snuusterijen om de hals* (Obk), *Alderhaande soorten meensken ziej' daor* (Nw), *alderhaande soorten grunte* (Pe-Db), *allerhande tippies planke* (Spa), *Hi'j kwaanselt in allerhande rommel* (Diz), *Hi'j vint altied van alderhaande nusten uut* (Ma), *een bussien alderhaande koekies koekjes van het soort allerhande* (El, Nw), zo ook *een half pond alderhande koekies* (Nt), *maank alderhaande volk* tussen allerlei soorten mensen (b)

alderhadst (Nbk, Np) bn., bw. [aldɾhadst; aks. wisselt] 1. het meest hard (in meerdere bet.)

alderheerlikst (Db) bn., bw. [aldɾhu:ərləkst; aks. wisselt] 1. het meest heerlijk

Alderheiligen (Dfo, Obk, Op) Ook *Allerheiligen* (Obk, Ol-Nl, Spa, Ste, Wol), *Allerillingen* (Pe-Db, b: ln) [aldɾ'hejləŋg/

alf.../alf'ɪlɪŋg, ...ləŋg] - *Allerheiligen Alderheiligendag* (l) [...'h...] - *Allerheiligendag*

Alderheiligenmark (Ste) Ook *Allerheiligenmark* (Op, Sz), *Allerillingenmark* (Pe-Db), *Alderillingmaark* (Bdie), *Allerillingmark* (Dho), *Elfduzendmaagdenmark* (Op, Sz), *Elfduzend* (Bdie, Dho, Nbk, Np, Nw, Obk, Ol-Nl, Spa, Ste, Wol, bo: Nw), *Elfduzendmark* (App, Bu, Dho, Nbk, Np, Op, Ste, Wol), *Elfduzendmaark* (Bdie, Nw), *Elfduzendmaat* (b) de; -en [aldɾ'h.../.../alf'ɪlɪŋg...ləŋ.../aldɾ'ɪlɪŋma:r(ə)k.../el(ə)vdy(:)zɪt'ma:ɣdɪ.../el(ə)v'd.../...d...] 1. jaarmarkt in *Stienwiek* (op Allerheiligen of op de dinsdag het meest nabij die datum) *Alderheiligenmark of de Elfduzend in Stienwiek was de deensdag begin november of eind oktober, et kotste bij volle maone* (Ste), *Alderheiligenmark, de dichtste deensdag bij 1 november, ien keer in et jaor* (Ste), *De Elfduzend is de jaarmaark van Stienwiek* (Nw), *Ien keer in de drie weken naor de meid en ien keer in 't jaor naor de Elfduzendmaat in Stienwiek* nl. volgens de vroegere gewoonte (b), *Van de Allerheiligenmark wodde wel zegd dat d'r een keer elfduzend vrouwluden waren* (Sz), *Elfduzendmaark is ofleided van elfduzend jonge maegden op 'e maark; doe koj' zo over de heufden lopen* (Nw)

alderheiligst (spor.) bn. [aldɾhejləxst; aks. wisselt] 1. in verb. met *et* het meest dierbaar, het meest als heilig beschouwd *Dat was me 't alderheiligst(e)* (spor.)

alderheiselikst (Ma, Nbk, Obk, Ow, Wol, b) Ook *allerheiselikst* (Db, Ow, Wol, b) bn., bw. [aldɾ'hejsləkst, ...sləkst/alf...] 1. (bn.) zeer slecht *'t Ston d'r alderheiselikst bij* zeer slecht (Ow) 2. (bn.) zeer intensief, zeer sterk in omvang, kracht e.d. *Die kiender maeken een allerheiselikst leven* (Db) 3. (bw.) in zeer hoge mate *alderheiselikst stinken* (b), *Et is allerheiselik slecht weer* (b: ln), *Et was alderheiselikst mis* (Ma)

alderheiselikst z. alderheiselikst

alderhoogst bn., bw. [aldɾho:xst; aks. wisselt] 1. allerhoogst *Hi'j klom et alderhoogst(e)* (Nbk), *de Alderhoogste God* (l) **alderienvooldigst** (Ma, Np) bn. [aldɾ...; aks. wisselt] 1. het meest eenvoudig, zeer

alderiewigst - alderneerst

eenvoudig

alderiewigst (Dfo, Dhau, Dho, Ld, Ma, Nbk, Nw, Ol-Nl) Ook **alleriewigst** (Ld, Spa), **aldereeuwigst** (Op) bw. [aldʀ'i:wəxst, ook ...vəxst/aldʀ'i:.../...i:məxst] 1. (bewonderend) in zeer hoge mate *een alderiewigst mooi gezicht* (Nbk), *een alderiewigst mooi maegien* (Ld), *Wat is dat een alderiewigst grote kerel* (Ol-Nl), *Je tuun staot d'r alleriewigst mooi veur* (Ol-Nl), *een alderiewigst mooi ding* (Nw)

Alderillingmaark z. *Alderheiligenmark*
alderjongst(e) [aldʀjɔŋst] - allerjongst: het meest jong, in de verb. *et alderjongst(e)*, (zelfst.) *Die was de alderjongste in de familie* (Nbk), (zelfst.) *Et alderjongste is d'r of zo jong is hij/zij ook al niet meer* (Nbk)

alderkleinst (Nbk) Ook **allerkleinst** (Nt) bn. [aldʀ.../...] 1. het meest klein
alderlaest (Db, El, Ld, Ma, Nbk, Ow, b, v, j) Ook **alderlest** (WS, Nbk, Obk, spor. elders oost.); ook met slot-*e* indien voorafgegaan door *et* bn., bw. [aks. wisselt] 1. allerlaatst, het meest laat *Mar in et alderlaest(e) was d'r warkelik niks meer te kriegen* (vo), (zelfst.) *Zij kwammen weer es alderlaeste als allerlaatsten* (Nbk), *de alderlaeste oolde eerpels* (Nbk), (zelfst.) *Jim kun de alderlaesten nog kriegen, mar dan bin we ok uutverkocht de allerlaatste, de nog niet verkochte exemplaren* (Nbk), (zelfst.) *Ze konnen d'r nog krek in, mar ze weren dan ok de alderlaesten* (Nbk)

alderlangst (Obk) bn. [aks. wisselt] 1. het meest lang

alderleegst (Np, b) bn. [aks. wisselt] 1. het meest laag

alderlei (Obk) Ook **allertei** (Pe-Dbl, Spa) [aldʀ.../alʀ...] - allerlei 't *Was een goeie man, mar hi'j had allerlei fratsen* (Pe-Dbl), *Die koopman had allerlei snuusteri'jen te koop* (Obk), *Hi'j het alderlei kwaalties* (Spa)

alderlekkerst (Np, Obk) bn. [aks. wisselt] 1. het meest lekker

alderliest z. *alderlaest*

alderliefst (verspr.) Ook **allertiefst** (Spa) bn. [aks. wisselt] 1. allerliefst, in hoge mate beminlijk *D'r leup een alderliefst maegien over et pad* (Ol-Nl) 2. z. *alderliest alderliet* Ook **alderliefst**, **allertiefst** (WH) bn., bw.; ook met -*e* na *et* [aldʀli:st/...li:fst/

alʀlifst; aks. wisselt] 1. allerliefst, liever dan iets anders *Naor huus gaon, dat dee 'k op dit stuit et alderliest(e)* (Nbk), *Alderliest wo'k naor huus* (Nbk), (verb.) *Dat wo'k op 'n alderliefsten* het liefst (Nbk)

alderlillikst bn.; ook met slot-*e* indien *et* voorafgaat [aldʀliləkst; aks. wisselt] 1. het meest lelijk *de alderlillikste meid* (Nbk), *Wie van heur zol et alderlillikst(e) wezen?* (Nbk), (zelfst., verb.) *As ze dan ok nog zo lelk kikt, is ze op 'n alderlilliksten* (Nbk)

aldermalst (Np) bn., bw.; ook met slot-*e* na *et* [aks. wisselt] 1. het meest mal, het meest gek

aldermeerst Ook **aldermeest** (Bu), **allermest** (ZW, WH, Nt) bn., bw.; ook met -*e* na *et* [aks. wisselt] 1. allermest, meer dan iets of iemand anders, in *et't aldermeerst(e)*: *Hi'j het d'r et aldermeerst(e) an daon* (Nbk), *Et aldermeerst(e) he'k me d'r over verbaosd dat (...)* (Nbk)

aldermeest z. *aldermeerst*

alderminst Ook **allerminst** (Nt, Spa) bn., bw.; ook met -*e* na *et* ['aldʀmɪnst(ə)/...] 1. het slechtste in kwaliteit (zelfst.) *Now, ie hebben et alderminste van him now toch ok wel nuumd, niet?* (Nbk), *Ie hebben de alderminste appels d'r wel in zitten laoten, toch?* (Nbk) 2. het meest beroerde, het meest vervelende *Et alderminste was nog daj' d'r zels niks an doen konnen* (Nbk)

aldermisselikst (Np, Ow) bn. [aks. wisselt] 1. het meest misselijk, zich het meest beroerd voelend 2. zich het meest beroerd, vervelend gedragend

aldermooist (Nbk, Np, Nw, Obk, Nbk, Sz, Wol) Ook **allermooist** (Diz, Nt) bn. [aldʀ...; aks. wisselt/alʀ... (id.)] 1. het meest mooi (zelfst., verb.): *An de buterkaant ziej' een boel dingen vaeke op zien aldermooist(en)* (Obk) 2. als het echt meezit, als het echt te gek gaat; zelfst. in verb. als *Op zien aldermooist kommen N. en M. ok nog* (Nw), *Op 't aldermooist komt de zonne nog een keer in 't westen op* (Sz)

aldernaerst z. *alderneerst*

aldernaost (Nbk) bn. [aks. wisselt] - allernaast: het meest verwant, het meest gesteld op (vooral: in de familie) *Wie is je now aenlik et aldernaost?* (Nbk)

aldernatst bn. [aks. wisselt] 1. het meest nat

alderneerst (Bu) Ook **aldernaerst** (Mun,

Wol) bw. [ald'nu:ərst/...ne:...] 1. (vooral gezegd door vrouwen) allervreselijkst 't Is *allernaerst koolde* (Mun), *Et is alderneerst, hoe et d'r bi'j staot* (Bu)

alderneudigst (Obk) bn. [aks. wisselt] 1. het meest nodig *Et allerneudigste is wel goeie dong op die schraole grond* (Obk)

alderoegrieselikst z. *alderofgrieselikst*

alderofgrieselikst z. *alderofgrieselikst*

alderofgrieselikst (verspr.) Ook *alderofgrieselikst* (El), *alderoegrieselikst* (Wol)

bn., bw. [aks. wisselt] 1. (bw.) heel erg, in zeer hoge mate *Oonze buurvrouw kan alderofgrieselikst kletsen* (El) 2. (bn.) in zeer hoge mate erg, in zeer hoge mate lelijk *Hi'j zag d'r alderofgrieselikst uut in die kleren* (Nbk)

alderreerst (Nbk, vo) bn. [aks. wisselt] 1. het meest raar 2. heel erg *Alderreerst, zo zwaor as dat goed was* (vo)

alderschandaoligst (Dfo, Nbk) bn. [aks. wisselt] 1. het meest schandalig 2. zeer schandalig *Et was alderschandaoligst, hoe ze die meensken behandeld hebben* (Nbk)

alderslechtst (Nw) bn. [aks. wisselt] 1. het meest alecht

alderslimst (Nbk, Obk) bn. [aks. wisselt] 1. het meest erg *Mar et alderslimste was nog dat hi'j d'r niks an doen kon* (Nbk)

alderstarkst (Obk) bn. [aks. wisselt] 1. het meest sterk

alderuterst (Nbk, Np, l) [ald'rytst; aks. wisselt] - alleruiterst: het verst naar een rand, grens enz. stekend, liggend: *op et alderuterste raantien* (l), (zelfst.) *op zien alderuterst* uiterlijk, als alleruiterste datum e.d.; het verst gaand: *de alderuterste pries*

alderverschrikkelikst Ook *allerverschrikkelikst* (WH) bw. [...'skruk].../... 1. heel verschrikkelijk *Et was toch aldersverschrikkelikst, zo hi'j leug* (Nbk), *Et gong d'r aldersverschrikkelikst om weg* (Nbk), *Et was allerverschrikkelikst mis* (Spa)

alderverstaandigst (Nbk, Np) bn., bw.; ook met -e na *et* [aks. wisselt] 1. het meest verstandig 2. zeer verstandig

aldervlogst (Nbk, Obk) bn., bw.; ook met -e na *et* [aks. wisselt] 1. het meest vlog, het meest snel (zelfst.) *Aj' over Donkerbroek gaon, bi'j' d'r op zien aldervlogsten* (Nbk)

alderwerelds (Ow) bw. [ald'rw:ər](t)s; aks.

wisselt] 1. helemaal, in hoge mate 't Was *alderwerelds mis* (Ow)

alderziekst (Np) bn. [aks. wisselt] 1. het meest ziek

alderzoerst (Obk) bn. [aks. wisselt] 1. het meest zuur

alderzunigst (Np) bn. [aks. wisselt] 1. het meest zuinig

alderzuutst (Obk) bn. [aks. wisselt] 1. het meest zoet

aleer I (Dfo, Ow) bw. [a'li:ər] 1. vroeger, in voorbije tijden *Aleer warkten de meensken anders as tegenwoordig* (Dfo), *Aleer gongen we over de heide naor schoele* (Ow)

aleer II (Db, Dho, Ol-Nl) onderschikkend voegw. [a'li:ər] 1. voordat *Aleer wij klaor binnen, moet d'r nog heel wat waeter deur de Lende* (Ol-Nl), *Aleer dai' dat doen, bedaenk ie je nog wel* (Dho), *Ik haelde de was mar van de liende, aleer et begon te regenen* (Db), *Aleer we mit et wark beginnen, moe'n we eerst oons kerwei ofmaeken* (Op)

alfa de; -s [ˈalfa] - alfa: het letterteken alfa; de richting alfa in bep. onderwijsvormen, ook: iemand die daartoe behorende vakken volgt

alfa-ofdieling (spor.) [ˈalfɑvɔdi:lɪŋ] - alfa-afdeling

alfabet z. *alfebet*

alfahulp (spor.) [ˈal...] - alfahulp

alfameenske (l) [ˈal...] - alfamens

alfavak (l) [ˈal...] - alfavak

alfawetenschap (l) [ˈal...] - alfawetenschap

alfebet Ook *alfabet* (spor.) et; -ten [ˈalfə.../...] 1. alfabet, abc

alfabetisch [ˈalfəˈbʉːtɪs] - alfabetisch

alfabetiseren (l) [ˈalfəbʉːtiˈsʉːərɪŋ] - alfabetiseren

alfabetisering (l) [ˈalfəbʉːtiˈsʉːərɪŋ] - alfabetisering

alfabetiseringspergramme (l) [...'sʉːər...] - alfabetiseringsprogramma

alfabetiseringsprojekt (l) [...'sʉːərɪŋs...] - alfabetiseringsprojekt

alfabetiseringswark (l) [...'sʉːərɪŋs...] - alfabetiseringswark

alg. - afkorting van *algemien* en van *algebra*

algebra [ˈalgəbrɑ, ook wel ...brə] - algebra: bekend wiskundig vak, ook: algebrales *Hebben we vrij van algebra?* (Nbk)

algebraïsch - alkeholvergiftiging

algebraïsch (l) [algə'bra:is] - algebraïsch
algebralerer (l) ['al...] - algebraleraar
algebrales (spor.) ['al...] - algebrales
algedurig (Db, Dfo, Dhau, Np, Obk) [algədy:ərəx; aks. wisselt] - steeds *Die vrouw is algedurig op pad en weg, ze is soms zuver op 'e rittel* (Dfo), *Et is algedurig nog an de regen* (Obk)
algemeen z. *algemien* I, II, III
algemien I (OS, WS: Wol en oost.) Ook *algemeen* (verspr.) et ['algəmi:n/...mī:n] 1. in *in 't algemien* in het algemeen: *In et algemeen komt et daor wel op neer* (Spa), *...komt et wel op etzelde daele* (Ol-Nl), zo ook *over 't algemien* over het algemeen: *Over 't algemien weren ze wel tevreden over 't reisien* (b), *Da's een kerel veur 't algemien* die voor het algemeen belang opkomt (Pe-Db)
algemien II (OS, WS: Wol en oost.) Ook *algemeen* (verspr.) bn.; -er, -st ['algəmi:n/...mī:n] 1. algemeen, gemeenschappelijk, openbaar, op ieder betrekking hebbend *De 'algemiene laene' was een weg waor iederiene langes moch* (Np), *algemien Nederlaans algemeen Nederlands* (l), *et algemien belang* (l, b), *et algemien kiesrecht* (l), *mit algemiene stemmen* (Nbk, Db), *et algemiene volk* de gewone mensen, het gemene volk (Ow), (zelfst.) *'t algemien* het gedeelte van het kerkhof waar men arme mensen begrøef (die zelf of waarvan de familie niet had kunnen betalen) (Db) 2. universeel *een algemiene wet* (l), *een Algemiene Maotregel van Bestuur* (l), *algemiene veurweerden* (l) 3. het geheel betreffend *de algemiene ontwikkeling* (l)
algemien III (OS, WS: Wol en oost.) Ook *algemeen* (verspr.) bw. ['al.../...] 1. algemeen, bij/voor iedereen *Et is algemien bekend* (Nbk)
algemienhied (spor.) [algə'mī:nhit] - algemeenheid, in *in zien algemienhied* globaal gesproken (spor.)
Algerië (spor.) [al'gʷ:ərijə] - Algerië
Algerije [algə'rejə] - Algerije
Algèrijn (spor.) [algə'rējn] - Algerijn
Algerijns (spor.) [...rējs] - Algerijns
algoritme (l) ['al...] - algoritme
algoritmisch (l) [...r...] - algoritmisch
algosie z. *agosie*
alhoewel [alhu'wel] - alhoewel *Alhoewel et*

wel ofpraot was, gaot et toch niet deur (Spa), *N. is wel een aorige verschieing, alhoewel heur gezichte wel wat plofferig is* (Op), *Alhoewel et locht uut is, bin ze toch thuus* (Wol), *Alhoewel, et is mooi weer* (Nw), *Et is een rotzak, alhoewel et misschien wel wat mitvaalt* (Nw)
alias I (Sz) de; -sen; -sien ['a:lijas] 1. jongen met gemene streken
alias II (spor.) bw. 1. bijgenaamd, oftewel
alibi (l) ['a:libi] - alibi (waardoor men z'n onschuld kan bewijzen) *een alibi hebben* (l)
alimentaosie (spor.) [alimen'tə:əsi, ...mən...] - alimentatie (bij scheiding)
alimentaosie betaelen (moeten) (spor.)
alimentaosieplicht (l) [...'tə:əsi...] - alimentatieplicht
alinea [a'lin(:)ja, ...nəja..., nija] - alinea (in een tekst)
alkehol Ook *olkehol* (spor.) de ['alkəhəl/'olkəhəl] 1. alcohol: bekend distillatieprodukt 2. alcoholhoudende drank, i.h.b.: sterkedrank, jenever *Die het te vule alkehol had heeft te veel gedronken* (Nbk), *Hi'j is kepotgaon deur de alkehol* door overmatig alcoholgebruik *gien alkehol bi'j snelverkeer* (l)
alkeholgebruuk (spor.) Ook *olkeholgebruuk* (spor.) ['al.../'əl...] - alcoholgebruik
alkeholisme (spor.) Ook *olkeholisme* [alkəhəl'ɪsmə/'əl...] - alcoholisme
alkeholist (spor.) Ook *olkeholist* (spor.) [...'ɪst/...] - alcoholist
alkeholkontrole Ook *olkeholkontrole* (spor.) ['alkə.../'əl...] - alcoholcontrole
alkeholmisbruuk (spor.) Ook *olkeholmisbruuk* (spor.) ['al.../'əl...] - alcoholmisbruik
alkeholperbleem (spor.) Ook *olkeholperbleem* (spor.) ['al.../'əl...] - alcoholprobleem
alkeholpercentage (spor.) Ook *olkeholpercentage* (spor.) ['al.../'əl...] - alcoholpercentage
alkeholproef (spor.) Ook *olkeholproef* (spor.) ['alkəhəl.../'əl...] - alcoholproef
alkeholtest Ook *olkeholtest* (spor.) ['al.../'əl...] - alcoholtest
alkeholverbod Ook *olkeholverbod* (spor.) ['al.../'əl...] - alcoholverbod
alkeholvergiftiging (spor.) Ook *olkeholvergiftiging* (spor.) ['al.../'əl...] -

alcoholvergiftiging

alkeholvergunning (spor.) Ook *olkeholvergunning* (spor.) [ʼaːl.../ɔːl...] - alcoholvergunning

alkeholvri'j Ook *olkeholvri'j* [aks. wisselt] - alcoholvrij

alkonisch (Obk) bn. [al'kõ:ənis] 1. (met betrekking tot kippen) van een bep. zwartbont ras *een alkonische kiepe of haene, een nogal fors soorte, wat zwatbontachtig* (Obk)

alkoof (Bu, Nw) [al'ko:f] - alkoof, d.i. ook: bedstee zonder deuren (Bu)

all-risk (I) [ɔ:əl'risk] - all-risk

all-riskdekking (I) [...'r...] - all-riskdekking

all-riskpolis (I) [...'r...] - all-riskpolis

all-riskverzekering (I) [...'r...] - all-riskverzekering

alla Ook *alae* (Spa) tw. [a'la/a'le:] 1. (aansporend) vooruit, komaan *Alla, kiender, opgeruumd staot netties, en dan is strakkies Mem, as ze thuuskomt, in een goeie buie* (Mun), *Alla, jonges, d'r achteran* (Sz), *Alla, an de kaante* (Wol), *Alla hond, maek daj' votkommen* (Obk), *Alla, schiet op!* (Ow) 2. (toegevend) vooruit dan maar *Now, alla, dan moet et mar zo* (Obk), *Alla, we moe'n de hoop nog niet opgeven* (Nbk), *Alla, laot 't mar zo 't is* (Pe-DbI)

Allah ['ala] - Allah

allange (meestal niet aaneen) [a'lan(g)ə] - allang

allat bn., bw. [a'lat] 1. alert, oplettend, ad rem *Die was goed allat* (Spa), *Hi'j gaf een allat antwoord* (Op) 2. opgeruimd, in een goede bui, vrolijk, helder en levendig *Dat kientien is zo gezond en allat, et hoeft niet beter* (Dfo), *Wat is oonze buurman allat vanaovend* (Dhau), *Hi'j het een zwaor leven, mar hi'j is altied lieke allat* (Diz), *Hi'j is nog zo allat, te geven 'm nog gien zeuventig* (El) 3. gezond (vaak in combinatie met levendig, van alles nog kunnende doen) *Dat kiend was de leste weken wat hangerig, mar now is ze weer goed allat* (b, Op), *Die oolde man is nog aorig allat* (Db), *As jow je allat vulen* (...) (Ol-Nl), *Hi'j was laest wat ziek, mar we hebben 'm nog wel aorig allat antroffen* (Ste), *Hi'j het et slim te pakken had, mar hi'j is now weer aorig allat* (Spa), *Die meid zicht d'r gezond en allat uut* (Obk)

allebeide Ook *allebeiden* (Nbk) [aləbejdə/...dɤ; aks. wisselt] - allebei, allebeide *Ik heb twie kiender, ze bin allebeide goed in leren* (Nbk), *Mien kiender bin allebeide et huus uut* (Nbk), *Ze kun allebeide niet kommen* (Nbk), *Now, bi'j'm allebeide overkommen?* (bl), *veur oons allebeide(n)* (Nbk, Pe-DbI)

allebeiden z. *allebeide*

alledaegs (Nbk, Np, b: lm) bn.; -er [aləde:(x)s; aks. wisselt] 1. alledaags, algemeen *Et is niet alledaegs een beetje bijzonder, ongewoon* (Np)

alledag (Nbk, bl) [alə'dax] - alledag *et wark/leven van alledag* (Nbk), *de inzinnen stokken van alledag* (bl)

allegees z. *alderdeegst* II

alledonders (El, Nw) bw. [alə'dondɔs] 1. potverdrie

alleduvels z. *alderduvelst*

allee (Bdic, Db, Dhau, Ma, ba, k: Ste) [a'h:, ...lɤj] - allee, vooruit, komaan *Allee, geef mi'j die harke es an* (Db), *Allee, J., schink nog es in* (ba), *Allee, zegt een drierer wel tegen zien schaopen* (k: Ste), *Allee, schiet es wat op* (Dhau)

alleen(d) z. *allend*

allegaar z. *allegere* I, II

allegaer(e) z. *allegere* I, II

allegeer z. *allegere* I, II

allegeertien (Pe-DbI) [alə'xi:ərtin] - allegaartje *'t Is een allegeertien* (Pe-DbI), *'t Is me zoe'n allegeertien!* (Pe-DbI)

allegere I (OS, Bu, Dho, Np, Nw, Ste, b) Ook *allegeer* (OS, Bu, Np, Nw), *allegaere* (Np, Ste en west.), *allegaer* (spor. west.), *allegaar* (Sz) bw. [aləgu:əre; aks. wisselt/...gu:ər (id.)/...xə:ərə (id.)/...xə:ər (id.)/...xə:r (id.)] 1. louter, één en al *J., wat zie' d'r uut. 't Is ja allegere bloed!* (b), *We moe'n dit laand mar es rollen, want et is allegaere mollebulten waj' zien* (Op), *Dat bin allegere peerdeviengen* (Nw), *allegeer weelde* (Dfo), *allegeer pracht en praof* (Dfo), *Allegere verbeeldinge van jow!* (b)

allegere II (OS, Bu, Dho, Np, Nw, Ste, b) Ook *allegeer* (OS, Bu, Np, Nw, ba), *allegaere* (Np, Ste en west.), *allegaer* (spor. west.), *allegaar* (Sz) onbep. vn. [aləgu:əre; aks. wisselt/...gu:ər (id.)/...xə:ərə (id.)/...xə:ər (id.)/...xə:r (id.)] 1. allemaal, alle/allen/alles bij elkaar *Ze vunnen d'r gieniene van allegeer wat an* (Nbk), *Ze*

allegodsgloeiends - allemeensken

hadden gieniene van allegeer ooit zoe'n miswassen ding zien (ba), *Doe de meitoeke op et huus kwam, kregen de timmerluden allegere een borrel* (Db), *Die Stellingwarvers slokken allegere de woorden half in (...)* (b), *Wat hi'j daor allegere uutspeekt har, wus gieniene* (b), *Wat hej' allegere kregen mit je jaordag?* (Nbk), *'t Was mi'j allegere niet lieke dudelik* (b)

allegodsgloeiends (Sz) tw. [aləgɔts'xlujnts] 1. uitroep van pijn en schrik, met name wanneer men zich brandt

allegorie (l) [aləgɔ(ə)'ri] - allegorie

allegretto (l) [alə'grɛtɔ:, ...tɔm] - allegretto (als tempo-aanduiding in de muziek)

allegro (l) [a'h:grɔ:, ...grɔm] - allegro (als tempo-aanduiding in de muziek)

allehens (l) [aləhɛns; aks. wisselt] - allehens *Allehens an dek* (l)

allemaans z. onder *alleman*

allemaansgek (Bdie, Diz, Np, Nw, Ste) [aləmā:sxɛk] - allemaansgek *Dat maegien is een allemaansgek, ze is gek op jongen* (Ste), *Dat wief is een allemaansgek* (Np) * *Al te goed is allemaansgek* (Diz)

allemaansvriend (Db, Dho, Nw, Obk, Ol-Nl, Ow, Wol) Ook *allemansvriend* (Spa) [aləmā:s.../...mans...] - allemansvriend

allemachies (v, b: ln) tw. [alə'maxis] 1. uitroep van ergernis, verwondering *Allemachies nog an toe! As dat voetballen is* (v), *Wel allemachies, wat is et koold* (b: ln)

allemachtig I Ook *allemachtigst* (Spa) bw., bn.; attr. [alə'maxtɛx/...tɛxst] 1. zeer, enorm, reusachtig *Jim hebben ok een allemachtig groot huus, niet!* (Nbk), (verb.) *'t Is een allemachtigen groot huus* (Nbk), *Wat is dat een allemachtige rakkerd!* (Np), *Hi'j het altied allemachtig vule te vertellen* (Nbk), *Hi'j wodde allemachtig(e) lelck* (Nbk), *Wat is die meid toch allemachtig knap* (Nbk), *Allemachtig stark is die kerel* (Pe-Dbl), *'t Was allemachtig mooi weer vandaeg* (Nbk)

allemachtig II tw. [alə'maxtɛx] 1. allemachtig: uitroep van verbazing, verbijstering *Wel allemachtig!* (Nbk, Np), *Allemachtig, wat hej' toch een protte opeten!* (Nbk),

allemachtigst z. *allemachtig* I

alleman In verb. vorm vaak *allemaans*, dan ook *allemans* (Nt, WH) onbep. vn. [aləman; aks. wisselt] 1. alleman, iedereen *Dat fiespelt mar wat omme* [die persoon treuzelt bij het eten], *alleman moet d'r op waachten* (Nw), *Alleman zegt et* (bl), *... was 't mit him iens* (Pe-Dbl), *Een vremd sinjeur, hi'j bedingt alleman* (Nw), *Die buren beduvelden alleman, ze stonnen in een kwaoie reuk* (Pe-Dbl), *Dat oolde mannegien is een duvel, hi'j is alleman te glad of* (Dfo), *Hujjen is allemaans wark niet doet/kan niet iedereen even goed* (Dho, Nt, Obk, Ol-Nl, Ow, Spa, Wol), zo ook *Dat is allemaans wark niet* (Obk), *mit Jan en alleman met iedereen, vooral m.b.t. het gewone volk: mit Jan en alleman omme* (Dfo), *Die meid is een grote klitse, die slat mit Jan en alleman omme* (Dfo), *van God en alleman verlaoten* door iedereen verlaten, moederziel alleen (Bdie, Np): *Hi'j woont van God en alleman verlaoten* zeer achteraf, ver van de bewoonde, geciviliseerde wereld (Np), zo ook *Hi'j woont in een deur alleman en God verlaoten oord* (Nt)

alleman-de-mieste (Bu) de [aləmandə'mi:stə] 1. de beste qua gezondheid *Ze krimmende gister nog zo, mar vandaeg is ze weer alleman-de-mieste* (Bu)

allemansvriend z. *allemaansvriend*

allemaol z. *allemaole* I, II

allemaole I bw. Ook *allemaol* onbep. vn. [aləmə:əl(ə)] 1. louter, één en al *Et was allemaol(e) waeter in de kelder* (Nbk)

allemaole II Ook *allemaol* onbep. vn. [aləmə:əl(ə); aks. wisselt] 1. allemaal *Gooi die eerpels allemaole mar vot, ze bin zo oold* (Nbk), *Jim kun mi'j allemaol de krits kriegen* (Nbk), *Die het ze allemaole niet hij/zij is niet goed wijs, is een beetje gek* (Nbk, Np), *D'r kommen allemaol meensken de reed daele!* een heleboel (Nbk), *Lach d'r mar omme, et is allemaol(e) gekhied, heur!* (Nbk), *Ik kon mi'j niet begriepen waor die man dat allemaol leut* (Np), *Dat gaot allemaole mar, daor wodt niks schruumd* (Np), (als begroeting:) *Gociedag allemaole dag, jullie samen* (Dho)

allemeensken (Np) Ook *allemeenskens* (Wol), *allemens* (Sz) tw. [alə'mi:skɛn/...mī:skɛps/...'mensɛn] 1. uitroep van verbaazing *Allemeensken nog es toe* (Np)

allemeenskens z. *allemeensken*
allemensen z. *allemeenskens*
allement (Dhau, Ol-Nl) et [alə'ment], in op 't *allement* *kommen* (moeten) op een bep. plaats (moeten) komen, (moeten) verschijnen (Ol-Nl), *wat op 't allement hebben* iets hebben waarover men moet spreken (Dhau)
allemietiers I (El, Ma, Nw, Spa) bw. [aləmitʃs, ...'mitʃs] 1. in zeer hoge mate
allemietiers II (El, Ma, Nw, Spa) tw. [alə'mitʃs] 1. uitroep van verbazing, schrik
allend z. *alliend*, z. ook onder *al* II, bet. 2
allendonder (Ld) bw. [alɲdondɔr] 1. (negatief) in zeer hoge mate *Aj' et zaad in de schure hadden, was et mit et dösken allendonder moezen* (Ld)
allennig z. *alliend*
aller z. onder *al* II, bet. 5
aller- z. *alder-*
allerakelikst z. *alderaekelikst*
alleraosie z. *alderaosie*
allerasie z. *alderaosie*
allerbastend z. *alderbastends*
allerdeegs z. *alderdeegst* II
alderdegeliks z. *alderdeegst* II
alderduurst z. *alderduurst*
alderduvelst z. *alderduvels*
allergie de; -nen [alʃgi...] 1. allergie
allergisch (l) [al'ergis] - allergisch: lijdend aan allergie, ook: overgevoelig, met een afkeer van: *Dat gejeuzel van die vrouw wi'k niet weer heuren, ik bin d'r allergisch veur* (Nbk)
allerhaande z. *alderhaande*
allerhande z. *alderhaande*
Allerheiligen z. *Alderheiligen*
Allerheiligenmark z. *Alderheiligenmark*
allerheiselik z. *alderheiselikst*
allerheiselikst z. *alderheiselikst*
allerhemelsk (b; ln) bn., bw. [alʃ'hɪ:m]sk] 1. buitengewoon, zeer fraai 't *Is allerhemelsk mooi weer* (b; ln)
allerieselikst (s; oost.) bw., ook met buigings-*e* [alʃ'isələkst, ...is]... 1. in hoge mate *allerieselikste graeg* (s; oost.)
alleriewigst z. *alderiewigst*
Allerilligenmark z. *Alderheiligenmark*
Allerilligen z. *Alderheiligen*
Allerillingmark z. *Alderheiligenmark*
allerlei z. *alderlei*
allerliefst z. *alderliefst, alderliet*
allermeest z. *aldermeerst*

allermieterst (Spa) bw. [alʃmitʃst; aks. wisselt] 1. (van een hoeveelheid) uiterst gering *een allermieterst klein betien* (Spa)
allerminst(e) z. *alderminst(e)*
allermooist z. *aldermooist*
allerverschrikkelijkst z. *alderverschrikkelijkst*
Allerzielen (Dfo, Ste, Ol-Nl) [alʃ'siɫɲ] - Allerzielen
allerziende (Db, Dmi) bw. [alʃ'sində] 1. zo te zien, het geheel overziend (bij ziekte)
alles I et [aləs] 1. het geheel *Zij was zien alles* zij betekende heel erg veel voor hem (Nbk), *...zien alles op 'e wereld* id. (Nbk), *Dat is ommes ok bleken mit dat stoombotien, dat zol eerst alles wezen (...)*: daarvan had men aanvankelijk zeer hoge verwachtingen (s; oost., plm. 1885), *Geld is alles* geld is dat waar het echt op aankomt (Nbk), *Dat was alles* meer was er niet bij (Nbk), ook: dat was fantastisch (Nbk), *Dat is alles* meer valt er niet over te zeggen (Nbk), *Dat is ok niet alles* dat is geen pretje (Nbk)
alles II onbep. vn. [aləs] 1. alles, al de zaken *Hi'j het et kiend op 'e nekke, anders kan et alles niet zien van de optocht* (Sz), *Doe he'k him alles verteld* (b), (m.b.t. vossen:) *Die smeerlappen vreten ja alles op* (b), *Je kun alles altijd niet geloven* al de dingen die mensen je vertellen (Nbk, Sz), *Je kun d'r niet alles van zeggen* er valt iets voor te zeggen, het valt te billijken (Nbk), ook: je kunt er eigenlijk nog niet met zekerheid over oordelen (Nbk, v), *Hi'j lust alles eet alles zonder tegenzin* (Nbk), *Hi'j kan alles bruken* wil van alles en nog wat wel hebben om het te gebruiken (Nbk), *Alles bin ze kwietraect* al hun bezit (bl), *Alles speelt mit zoe'n (...)* ding iedereen (b), *Bedden en alles haj' d'r in, in dat zoemerhusien* al het andere dat nodig was (Obk, Ow, Spa, Sz, Wol, Np), *Mit waegen en alles kwam hi'j in de sloot* met wagen en toebehoren raakte hij in de sloot (Pe-Dbl), *Ze hebben alles deur mekeer gooid* ze hebben alle zaken, dingen dooreen gegooid (bl), ook, van een stel: ze hebben hun bezit bij elkaar gedaan (Nbk), *'t Liekt d'r alles op dat (...)* alles wijst erop (El, Np, Nt, Obk, Ow, Spa, Sz, Wol), *Hi'j was kwaod, hi'j maekte ze veur alles en nog wat uut* voor alles wat mooi en lelijk

is (Bu), *Hi'j mos van alles weten* allerlei relevante zaken (Nbk, b), *N. kreeg van alles wat mar mooi en lekker was* (b), *van alles en nog wat* allerlei zaken: *Familie (...)* die mekeer van alles en nog wat te vertellen het (v), ook gezegd wanneer men niet serieus antwoord wil geven op vragen naar waar men mee bezig is, wat men van plan is enz. (Nbk), *Mierk toch niet altied om alles en nog wat* zeur niet steeds (Ol-Nl), *Ze kommen hier altied om van alles* (bl), *De boer en de vrouw hadden alles al daon* al het werk dat moest worden gedaan (j), *boven alles uut raozen/roepen/klinken* enz.: harder dan al het andere, *Is 't niet deur alles henne* heel erg, om erg boos van te worden (b), *Daor was alles mit zegd* meer viel er (kennelijk) ook niet over te zeggen (Np, Nbk), beter, mooier was het ook beslist niet (Nbk), *'t Is een dwas-bongel, hi'j wil van alles niks* hij wil niks (Diz), *niks van dat alles* dat gebeurt/gebeurde niet, er komt/kwam niets van (Nbk, b), *Och, ik wil d'r alles niet veur hebben* och, ik hoef er niet zo veel voor te vangen (El, Nt, Np, Ow, Spa, Sz, Wol), *Dat is ok niet alles* dat is niet bepaald een gewenste situatie (El, Spa, Sz, Wol), *boven alles* belangrijker dan wat ook, *Dat is alles* meer valt er niet over te vertellen, *alles op alles zetten* z'n uiterste best doen (j, Nbk), *Alles goed en wel* akkoord, toegegeven, maar (...) (Nbk, vo), *Ik bin mien penne kwiet, 'k heb alles ofzocht* mar ik kan him nargens vienen ik heb op elke denkbare plek gezocht (Nbk, Db) * *Alles is dan nog beter as niks* je kunt beter alles hebben dan niets (als het om de vraag: 'alles of niets' gaat) (Op), *Alles het zien veur en zien tegen* alles heeft z'n voor- en nadelen (b), zo ook *Alles het twee kaanten* (b)

allesbraner (Ste) de; -s ['aləzbrā:nɪ] 1. allesbraner *De klompkachel is een soort allesbraner mit een nikkelen kop* (Ste)

alliaansie (Bdie, Bu, Dfo, Dho, El, Mun, Nw, Obk, Ol-Nl, Ow, Sz, Wol, b: ln, p) de; -s [ali'jā:si, ook wel alə...] 1. omgang (Bu, Dfo, Dho, El, Nw, Obk, Ow, b: ln, p) *Die meensken zuken wat alliaansie mit oons* (Bu), *Ik moet eerst mar es wat in de alliaansie zien te kommen* maatjes met hem proberen te worden (Nw), *Een koopman komt et goed uut, as hi'j anders ok wat*

alliaansie mit de meensken het (Ow), *Die komt mit meer luden in alliaansie* (p), *Daor kuj' gien alliaansie mit hebben* (Dho, El), *Ze hebben wel wat alliaansie mit die meensken* (El), *Ik vien niks an zoe'n alliaansie* (Obk), *Ik zag ze bij mekaander zitten, ze hadden wat alliaansies* pleegden overleg (Bu) 2. het met anderen betrokken zijn bij en verantwoordelijk zijn voor iets, een zekere verbondenheid, verbond (Dfo, Ol-Nl, Wol) *Hi'j is d'r mit in alliaansie* (Dfo), *Hi'j het wel wat alliaansie mit N.* (Ol-Nl), *een alliaansie tussen beide lanen* (Wol), *Ze gongen een alliaansie an en boerkten tegere, ze hulpen mekere mit alles* (Obk) 3. aanstellerij (Mun, Sz) *Ik vien niks an zoe'n alliaansie* (Mun, Sz) 4. aanraking (b: ln, p)

allicht [a'lixt] - allicht: naar alle waarschijnlijkheid *D'r is allicht een kaansien* (Dfo), *Dat is allicht et beste en doe et zo* (Spa), *Et kan allicht wel zo wezen, wat ze vertelde* (Dfo), *Allicht komt die ok mit* (El), *Ie kun 't allicht es even vragen* met tenminste een redelijke kans op succes (Spa)

allieerde (vo) de; -n [ali'ju:ərdə] 1. geallieerde (met name in W.O. II) *De allieerden hullen et en staorigan dreven ze de Duutsers weeromme* (vo)

allien z. *allieënd*

allieënd (ZW, Wol en oost., b) Ook **allien** (Dho, El, Nbk), **allienig** (Bdie, Ma, Nbk, Nw, Obk, Ol-Nl, Spa, Wol, b), **allieëndig** (Nbk, Op, Pe-Dbl), **allend** (Nbk), **allennig** (El, Nbk), **allinnig** (Ow), **alleend** (Spa), **alleen** (WH), **annieëndig** (Np) bn.: pred., bw. [a'li:nt/a'li:n/a'li:(:nəx/...dəx/a'lent/a'le nəx/a'lnəx/a'li:nt/a'li:n/a'nindəx] 1. zonder gezelschap *liekem allienig* geheel alleen (Nbk, b: lm), *moederziel allien* (El, Nbk) 2. zonder iemand erbij, onder vier ogen *Ik wil d'r wel mit je over praoten, mar dan hielemaol allienig* (Nbk) 3. zonder toezicht *Ie kun zoe'n klein kiend toch niet allienig laoten* (Nbk), *...allieënd de straote overstikken laoten* (Nbk) 4. (bn.) alleenstaand, solitair *Allien wezen is niet altied alles* (Nbk), *Hi'j woont allieënd* (Pe-Dbl), zo ook *Allien is ok mar allien* (Nbk), *Bij' mar alleen?* (Spa), *Ik bin mar alleend* (Spa), *N. woont alleen* (N) 5. (bw.) met uitsluiting van iets of iemand anders *Ie kun allieënd*

mar meer over de B-weg, de grote weg is ofsleuten (Nbk), *Ik blijf niet lange, ik kom allienig mar even wat anbrengen* (Nbk), *Et is niet allienig fris, mar ok regenachtig* (Nbk), *Dat peerd is niet allienig oe zo verstaandig, mar et kan ok zo slim hadde lopen en zo best springen* (ba), *Allienig zien buurman was in staot om him nog tot rede te brengen* (Nbk), *Ik wol allienig mar even kieken, meer niet* (Nbk) 6. (bw.) echter, maar *De zonne schient wel, allienig et is wat koold* (Nbk), *Hi'j kan et wel, hi'j het allienig wat lange wark* (Nbk), *H. har d'r een vore bij neumen. Allienig... van de verkeerde kaante!* (b)

alliendig z. *allierend*

allierendstaond z. *allierendstaond*

allienheerser (l) [a'l...] - alleenheerser

allienig z. *allierend*

allienspel (l) [a'l...] - alleenspel

allierendstaond (Nbk) Ook *allierendstaond* (Nw) [a'l'i:stõ:ẽnt/...nt...] - alleenstaand *een allierendstaonde vrouw* (Nw)

allierendstaonde (Nbk) de; -n [a'l'i:stõ:ẽndə] 1. alleenstaande

allinnig z. *allierend*

allochtoon [alox'tõ:ẽn] - allochtoon

Almachtige (Nt) de [al'maxtəgə] 1. aanduiding van God

almar (verspr.), z. ook *alsmar* [almar] - alsmaar *In zien gedaachten wodde hi'j almar rieker* (Nbk), *N. wodt almar dikker* (Ste)

almenak de; -ken; -kien [almənak] 1. almanak (lett.) *Dan wodde de almenak opzocht; want 't moet bij lochtemaone wezen, dan konnen ze 't pad goed vienen* (...) (bo: Dho), *een goed almenak iemand met een goed geheugen* (Nbk), *een reizende almenak id.* (Op), *een geheugen as een almenak* (Mun, Nbk, Nw, Ow, Sz), *een kop as een almenak* een heel goed geheugen (verspr.): *Een kop as een almenak, hi'j kan ontholen dat et raer is!* (Diz, Ste), *een heufd as een almenak id.* (Obk) * *Almenak, leugenzak* gezegd i.v.m. wat er allemaal niet uit blijkt te komen, met name m.b.t. het weer (alg.), ook gevolgd door (...) *Komt van Delft/Liegt de helft/Komt van Aalsmeer/Liegt nog meer/Komt van Dort/Liegt dat hi'j zwat wodt/Komt van Zwartewaal, liegt 't allemaal* plm. 1900 gezongen door meisjes

bij het touwtjespringen (Dfo)

alp (l) de; -en ['aləp, alp] 1. alp, berg uit de Alpen

Alpen ['al(ə)pɪn] - Alpen

Alpengletsjer (spor.) ['al...] - Alpengletsjer

Alpenweide (spor.) ['al...] - Alpenweide

alpinemusse (Db, Diz, Ld, Nbk) Ook

alpinomusse (Obk, Pe-DbI, Wol)

[...p.../...] - alpinomuts

alpinisme (l) [alpi'nismə] - alpinisme

alpinist (l) [alpi'nɪst] - alpinist

alpine (spor.) Ook **alpine** (spor.)

[al'pi:nə/...nom, ...no:] - alpino

alpino z. *alpine*

alpinomusse z. *alpinemusse*

alpinopette (spor.) [al'pinom..., ...no:...] - alpinopet

alsem (Ma, Obk) de ['alsɪp, 'alsɛm] 1. bep. plant: *alsem zo bitter as alsem* (Obk)

alsmaar z. *alsmar*

alsmar (verspr.) Ook *alsmaar* (Sz), z. ook

almar [almar/...ma:r] - alsmaar, steeds

Die jonge zit alsmar te narren (Sz), *In zien*

gedaachten wodde hi'j alsmar rieker (Nbk)

alt [alt] - altstem, altpartij; vrouw met een altstem of die alt zingt

altaor z. *alter*

altaorklied (l) ['al...] - altaarkleed

altblokfluite (spor.) ['aldbl...] - altblokfluit

altemarren (Nt) onbep. w. [altəmarɪn] 1. bep. spelletje met werphoutje spelen

altemet (Db, Nbk, Nt, Pe-DbI, Spa, b, b: lm) Ook *altemit* (s: oost.), z. ook *altemis*

bw. [altəmet/...'mit] 1. af en toe, soms (Db) *N. is altemet te laete op schoele* (Db)

2. misschien *Waor zou die altemet*

hennegaon? (Spa), *Kuj' altemet ok zeggen*

waor die man woont? (Db), *Kan 'k jow*

helpen, altemet? kan ik je misschien helpen (b)

altemis (Bu, Dfo, Mun, Np, Ow, Sz, b: lm, ln) Ook *altemus* (Ste, WH), *altmis* (Dfo, s: Obk), z. ook *altemet* bw. [altə'mɪs/...

'mas/alt'mɪs] 1. misschien (Dfo, Np, Ow, Sz, b: lm, ln, s: Obk) Aj' morgen altemis

even langes kommen! (Np), *Heb ie altemis*

ok een mes in de buse? (Sz), *Aj' daor altemis*

van de weke koemen, woj' me dan wat kiepebrillen mitnemen? (Sz), *Heb ie*

altemis ok een harke veur me? (b: lm) 2. af en toe, soms (Bu, Dfo, Mun, Nw, Ste, b: lm)

We gingen d'r altemus nog wel es naor toe (Ste) *Et kan altmis hiel anders lopen*

altemus - aluminiumfolie

as daj' docht hebben (Dfo)

altemus z. *altemis*

alter (Ste) Ook *altaor* (b, l), *altaar* ['altɪr/'alto:ər/...ta:r] 1. altaar, offertafel, vooral: in de r.-k. Kerk *Doe gong Salomo* (...)
veur et altaar van de Heer staon (b)

alteraasie z. *alderaasie*

alternatief I et; ...tieven; -ien [altɪna'tif] 1. alternatief, alternatieve mogelijkheid

alternatief II bn. 1. als andere mogelijkheid *een alternatief plan* 2. anders dan gebruikelijk *alternatieve geneeswijzen* volgens de alternatieve geneeskunde (l)

alternatieveling (l) [altɪna'ti:wəlɪŋ, ...və...] - alternatieveling

altertaofel (Ste) Ook *altaartaofel* (Ste) de; -s ['al.../...] 1. altaar, offertafel

Alteveer (Ld, b: ln) et ['altɛft:ər] 1. aanduiding voor een zeer afgelegen plek, lett. 'al te ver': *Die zit op Alteveer* woont erg afgelegen, hetz. als *Nargenshuzen* (Ld), ook: naam van een gehuchtje onder *Buil* (b: ln)

altied Ook *aaltied* (Bdie, Dho, Nt, Nw, Obk, Pe-Dbl, Wol, s: Obk), *altieten* (Bdie, El, Nbk, Np, j, bo: Bu, b), *altieden* (El, Nbk, Ow, b, j), *aaid* (Dfo, Pe-Dbl) ['altit/'a:lɪt/'altitɪ/...dp/a:jt; bij nadruk: aks. wisselt] 1. te allen tijde, voortdurend *le verkotten mi'j et leven mit altied dat gefoeter* (Dhau), *Dat is altieten al zo west, en dat zal ok wel zo blieven* (b), *le moe'n 'm aaltied heinen* (Nt), *nog altied/altied nog* steeds blijvend, nog steeds: *Ze bin nog altied/altied nog bi'j mekeer* (Nbk), *Ze zicht d'r nog altied/altied nog goed uut* (Nbk), *altied nog/nog altied* ook: tenslotte, hoe men het ook wendt of keert: *As ze dan al wat te lange naor de tillevisie kieken, dat is altied nog beter as op 'e diek ommehangen* (Nbk), *altied an/deur* onophoudelijk, bij voortdurend: *Jim moe'n niet altied an deurjengelen, gao mar naor buten te speulen* (Op), *De roeperd en de poeperd moe'n altied an gaon* (Obk), *Die meulewieken dri'jen ok altied an* (Nbk), *...altied deur* (Nbk), *Ja, altied an/deur die wicken in de ronte* (Nbk), *H., jow optimisme dee mi'j altied an weer goed* steeds maar weer (Nbk, b), *altied mar deur* steeds maar weer, voortdurend (b, Nbk, Spa): *Die klokke tikt altied mar deur* (Spa), *Ze krimpeneert aaltied mar an* (s: Obk),

veur altied voor altijd, blijvend: *Iene die mit een stok in de kraege aachter 't stuur kroopt, mos et riebewies veur altieten ofneumen wodden* (b) 2. steeds, bij iedere gelegenheid *N. wodde altied uutschullen as hi'j bi'j S. langes fietste* (Nbk), *Hi'j ok altied mit zien gezeur, dat kriej' d'r now van!* hij moet niet altijd zo zeuren, dan krijg je onaangename reacties enz. (Nbk), *Vremde woorden bruken is nog altied gien teken van geleerdhied* is niet steeds (Op), *D'r is aaid wel een klein schietertien bi'j een biggetje dat achterblijft qua groei* (Dfo), *Hi'j is aaltied bi'j naacht en ontiede op 'e straote* (Wol), *le kun him altied niet vertrouwen, hi'j is altied zo onwies in zien praot* niet steeds (Db), *altied gien* niet altijd (een): *Die raaien waren vroeger makkelik, want op 't werk hadden ze altied gien pupeschoonmaker bi'j heur* niet altijd (Sz), *Trek altied gien lang gezichte, et leven is d'r te kot veur* (Obk), *'t Is altied gien luxe* men heeft het niet altijd breed (Nbk), *le kun alles altied niet geloven, iewig en altied* altijd en eeuwig, zonder ophouden (Db, Dfo, Diz, El, Np, Wol, Nbk): *Hi'j is now ok iewig en altied te laete!* (Np, Nbk), *altied en iewig* (verspr., Nbk): *Hi'j is altied en iewig te laete* (Nt, Nbk), *Altied en iewig bin ze bi'j de weg* (verspr., Ste), *altied en overal* bij elke gelegenheid: *Die vent komt now ok altied en overal te laete* (Nbk) * *Aj' in de sloot springen woj' haost altieten nat om beide bienen* een ongeluk komt zelden alleen (Dho, b)

altieden z. *altied*

altieten z. *altied*

altmis z. *altemis*

alto (spor.) de; -s ['alto, ...to:] 1. bep. type alternatieveling in de hedendaagse jeugdkultuur

altsaxefoon (l) ['alt...] - altsaxofoon

altstemme (l) ['alt...] - altstem

altvioele (spor.) ['alt...] - altviool

altvioelespeulder (l) ['alt...] - altviolist

aluminium I et, ook wel de [aly'mini'jəm, ...jəm] 1. aluminium

aluminium II bn.; attr. [aly'mini'jəm, ...jəm] 1. van aluminium, z. *aluminium* I *een aluminium panne*

aluminiumfolie (l) [aly'mini'jəmfo:əli, ...jəm...] - aluminiumfolie

aluun (verspr.) [a'lÿn] - aluin *Knienehuden looien ze mit aluun* (Wol), *Aj' roze in de mond hadden, spoelde ie de mond mit aluunwaeter; dat aluun wodde ok bruukt veur aj' et in de keel hadden, ie konnen et bij de bakker kriegen* (Bu)

aluunstien (Dfo) de; -en [a'lÿst...] 1. aluinsteen, scheersteen

aluunwaeter (s) [a'lÿw...] - aluinwater

alvast (verspr.) [al'fast] - alvast: intussen reeds, al voor het andere begint, komt enz. *Ik zal alvast de boel oprumen, dan kan hi'j douk mooi even ofwasken* (Nbk)

alweer [al'w:er] - alweer (meestal niet aaneen geschreven) *Bij' alweer an 't wark?* (Nbk)

alwielen (Ow) bw. [alwiln] 1. in het algemeen *Ik hope dat et alwielen in groter verbaand ok belangstelling krigt* (Ow)

alzheimer (spor.) ['alshẽjm] - alzheimer

am (alg., niet WH) Ook *aam* (Nt, Ol-Nl, Wol), *aom* (App, Nbk) de [am/ã:m/õ:m] 1.

zwellung, de toestand van de uier (van een koe of varken) waarin die enigszins hard wordt, met name tegen het kalven *D'r moet wel am in 't gier kommen een flinke zwelling* (Nbk), *As de koe al gauw kalven moet kuj' in et gier aom vulen, dan wodt et gier wat haddig* (Nbk), *Wat nuurt hi'j al mooi; d'r zit d'r am in* (Ste), *Et varken kan am in et gier hebben, as ze biggen moeten wodt dat gier dikke, dan gaot hi'j goed melk geven* (Nw), *Die koe het am in et gier; nao et ofkalven hebben ze d'r vaeke last van, veural pinken* (App, Np, Ste), *vol aam* gezegd wanneer een koe sterk neurt (Nt)

amandel de; -s; -tien [a'mandl] 1. bep. vrucht: amandel 2. amandelen: hetz. als *mangel(s)*, bet. 4, z. aldaar *Hi'j het last van de amandels* (Obk)

amandelboom (l) [a'm...] - amandelboom, boom waaraan de amandelen groeien

amandelbrotien (l) [a'm...] - amandelbroodje

amandelpudding (l) [a'm...] - amandelpudding

amandelsmaek (l) [a'm...] - amandelsmaak

amandelspijs (spor.) [a'm...] - amandelspijs

amaryllis z. *ammaril*

ambacht [ambaxt] - ambacht: vak, handwerk dat men moet aanleren *Et is et*

beste dat ze mar een ambacht leren (Np), *een zwaor ambacht* (Ow), *een mooi...* (Dho), *Hi'j het een ambacht leerd* (El, Spa), *Hi'j het hiel wat ambachten had* (Wol) * *Twaelf ambachten, dattien ongelokken* (Nbk), *...en dattien ongelokken* (Ow, Np)

ambachtschoele ['am...] - ambachtsschool

ambachtsman (Db, Np, Obk, Ow) de; -nen, ambachtsluden (Db, Obk), ambachtluden (Ow) ['am...] - ambachtsman *een goeie ambachtsman* (Np)

ambassade (spor.) de; -s [amba'sa:də] 1. ambassade: vertegenwoordiging bij een ander land 2. ambassadegebouw

ambassadegebouw (l) [...'s...] - ambassadegebouw

ambassadeur (spor.) [...'d...] - ambassadeur

ambassadeurspost (l) [...'d...] - ambassadeurspost

ambassadewiek (l) [...'s...] - ambassadewijk

ambeeld (Db, Dfo, Np, Ste) Ook *aambeeld* (verspr.), *aambiold* (Dmi, j) ['ambt:lt/'ã:m.../'bi:lt] 1. aambeeld (in een smidse e.d.) *Een smid ston aachter 't aambeeld* (Ld), *Heur de smid es op et aambeeld slaon* (Nbk), *Aj' een ambeeld verzetten moeten, hej' een hiele hufter* (Dfo)

amber (l) ['ambɾ] - amber: barnsteen

amberkleur (l) ['a...] - amberkleur

ambisie (k: Ste, vo) [am'bisi] - ambitie: streven om te verwerven, om zich te verbeteren in maatschappelijk opzicht, om doelstellingen anderszins te halen *Et kwam d'r op daele dat de kerakters wel overienkwammen, mar dat de ambisies nogal uut mekeer leupen* (vo)

Ambon ['ãmbon] - Ambon

Ambonees [ãmbõ'n:t:s] - Ambonees

Ambrosius de ['ãbro:əsijəs] 1. Ambrosius, beschermheilige der imkers *De Ambrosiuskörf wodde in de hoeke van de stal daelezet, zoe'n betien schieve en mit et gezichte over de riegel körven, zodat de heilige Ambrosius alle volken onder zien toezicht hadde* (j)

Ambrosiuskörf (j, bs: Obk) de; ...körven ['ãbro:əsijəskœr(ə)f] 1. puntige bijenkorf met gevlochten hoofd en mijter, mantel, armen en staf, voorstellende Ambrosius,

ambt - ammen

beschermheilige der imkers *De Ambrosiuskorf wodge in de hoeke van de stal daelezet, zoen betien schieve en mit et gezichte over de riegel korven, zodat de heilige Ambrosius alle volken onder zien toezicht hadde* (j)

ambt (l) et [amt] 1. post, dienst 2. predikantsambt e.d.

ambt. - afkorting van *ambtener*

ambtelik bn.; -er; -st ['amt|ək] 1. ambtelijk, door wat van ambtswege gebeurt *ambtelike stokken* (spor.), *ambtelik overleg* door de desbetreffende ambtenaren, *Zonder de ambtelike kennis van de wet leupen we gauw vaaste, daenk'* (vo), *...en ambtelike meulen maelen now ien keer staorig* (vo)

ambtener de; -s ['amtənər] - ambtenaar: bij een overheid of ander openbaar lichaam *Hi'j hadde wel es heurd dat d'r hiel wat ambteners ommeleupen die de hiele dag niet veule aandens deden as doempiendri'jen* (vo), *een ambtener van de burgerlike staand* (spor.)

ambteneri'je (spor., vo) [ãmtənə'ri:jə, ook ...ɛjə, z. -i'je] - ambtenarij: bureaucratie *Ze hadden niet veule argementen, ze wollen et bij et oolde holen en mossen niks hebben van de ambteneri'je die zoen ruilverkaveling mitbrocht* (vo)

ambtenersbond (l) ['am...] - ambtenarenbond

ambtenerscentraole (l) ['am...] - ambtenarencentrale

ambtenerssalaris ['am...] - ambtenaars-salaris

ambtenerstraktement (spor.) ['am...] - ambtenaarstraktement

ambtsgebed (l) ['am(t)sxəbet] - ambtsgebed

ambtsgeheim (l) ['am(t)s...] - ambtsgeheim

ambtsied (l) ['am(t)si:t] - ambtseed

ambtsjubileum (l) ['am(t)s...] - ambtsjubileum

ambtsketten (v) ['am(t)s...] - ambtsketen

ambtskleding (spor.) ['am(t)s...] - ambtskleding

ambtskleren (l) ['am(t)s...] - ambtskleren

ambtsmisbruuk (l) ['am(t)s...] - ambtsmisbruik

ambtstermien (spor.) ['am(t)s...] - ambtsstermijn

ambtsveurganger (l) ['am(t)s...] - ambtsvoorganger

amel z. *aemel*

amen I et; -s ['ä:mp:, ook wel ...ä:mön] 1. het woord *amen*, vooral in de verb. *altied niet overal ja en amen op zeggen* het niet direkt overal maar mee eens zijn (Nbk), *altied overal gien...* id. (Nbk), zo ook *Ik heb d'r gien nocht an altied dreks overal ja en amen op te zeggen* uitsluitend en onmiddellijk mijn instemming te betuigen (Nbk)

amen II Ook *aoenen* (b) tw. ['ä:mp:, ook wel ä:mön/'õ:mp:] 1. *amen* (als slotformule) * *Amen is 't gebed/Wie hongre het die vret/Wie dust het die drinkt/Wie ofschit die stinkt* (Dho)

amendement (spor.) [amëndə'ment] - amendement: wijzigingsvoorstel *een amendement indienen* (spor.), *...veurstellen* (spor.), *...goedkeuren* (spor.), *...ofwiezen* (spor.)

ameri'je z. *aemeri'je*

Amerika z. *Amerike*

Amerikaan de; ...kanen; -tien [ãmt:əri'kã:n] 1. Amerikaan: iemand van, uit *Amerike*, iemand met de Amerikaanse nationaliteit

Amerikaans I et [am:əri'kã:s] 1. Amerikaans Engels

Amerikaans II bn. [am:əri'kã:s] 1. van, m.b.t., als in *Amerike: Now is Renze an et overdrieven, lachte N., echt Amerikaans* (vo), *Amerikaans spek* ranzig spek (Mun), *Amerikaans grenen* (Nbk), *een Amerikaanse spanzaege* bep. grote, langwerpige beugelzaag (Nbk)

Amerike (verspr.) Ook *Amerika* (spor.) et; 's [a'mi:rikə/...ka] 1. *Amerika In dat jaor raekte Amerike ok in de oorlog* (vo), *beide Amerike's* Noord- en Zuid-Amerika (l)

Amersfoorts (El) bn. ['ä:mɪsfo:ərt] 1. Amersfoorts, van, m.b.t. Amersfoort *Amersfoortse tebak had dikke narven* (El), (zelfst.) *Amersfoortse had dikke narven* id. (El)

amfibievoertuug (l) [amfi'bifu:ərtɪx] - amfibievoertuig

amig z. *ammig*

amikaal (Bu) bn.; ...kaler, -st [ami'ka:l] 1. (verouderd) vriendelijk

ammaril (Nbk) Ook *amaryllis* (spor.) (Nbk) de; -len; -legien [ama'ri'l/...'ri:ləs] 1. amaryllis

ammen (Ld, Np) zw. ww.; onoverg.; amde,

het amd ['am:] 1. zwellen van de uier van een koe, met name tegen het kalven *Die koe die amt slim* (Np), *Die koe amt best* (Ld)

ammeteur [amə'tɛ:ər] - amateur (i.t.t. professional)

ammeteurgezelschap (l) Ook *ammeteurzelschap* (l) [...'t.../...] - amateurgezelschap

ammeteurisme (l) [amətɛ:ə'rtismə] - amateurisme

ammeteuristisch (spor.) [amətɛ:ə'rtistis] - amateuristisch

ammeteurklasse (spor.) [amət'...] - amateurklasse

ammeteurswark (l) [amət'...] - amateurswark

ammeteurteniel (l) [amət'...] - amateurtoneel

ammeteurvoetbal (l) [...'t...] - amateurvoetbal

ammeteurzelschap z. *ammeteurgezelschap*

ammig (OS, Bu, Diz, Np, Nt, Op, Ste, Ol-Nl) Ook *aomig* (Dho, Nbk, Nt), *amig* (Ol-Nl, Wol) bn.; -er, -st ['ãmæx/'õ:mæx/'ã:mæx] 1. zwellend, gezegd wanneer de uier van een koe wat vol is of erg vol lijkt te zijn, met name tegen het kalven, met *am*

ammonia (Bu, Nbk) [a'mõ:ə'nija] - ammonia

ammoniak [amõ:ə'nijak, amõ:(ə)n'jak] - ammoniak

ammoniakdaamp (vo) de; -en [...'jagd...] 1. ammoniakdamp *Gien mooi kerwei en nog geveerlik ok, as de ammoniakdaampen d'r nog niet hielendal uittrokken weren* (vo)

ammoniakfabriek (spor.) [...'jak...] - ammoniakfabriek

ammoniaklocht (spor.) [...'jak...] - ammoniaklocht

ammoniakwaeter (Nbk) et [...'jak...] 1. water met daarin enig ammoniak, gebruikt om te reinigen

amnestie [amne'sti, amnə...] - amnestie

amnestiewet (l) [...'sti...] - amnestiewet

amok [a'møk] - amok, in *amok maeken* (Bdie, Nbk)

ampat z. *appat*

amper Ook *aamper* (Pe-Dbl) ['ampɸ/'ã:mpɸ] - amper, nauwelijks, ternauwernood *D'r kwam een onverwaachse eter, dat wi'j hadden mar*

amper genoeg eerpels (verspr., Obk), *Et komt mar amper veur* (Ld), *Ze kon d'r mar amper bi'j* (Spa), *Et is amper elf ure* (Nw)

amperan (verspr.) Ook *amperham* (j), *ampram* (Nbk, Nw, Obk), *ampran* (Nw), *aamperan* (Pe-Dbl) bw. [ampran/ampɸ ham/ampram/ampran/ã:...] aks. wisselt 1.

maar net, ternauwernood *Ze kun mar amperan rondkommen* (Obk), *Ze weren amperan klaor* (Spa, Nbk), *Ze wussen van pattie meensken amperan de echte naeme, wel de schelnaeme* (Nbk), *Dat kiend is zo schichtig, ze durft je aamperan an te kieken* (Pe-Dbl), *Dat kiend is amperan een jaor* (Obk), *De eerpels bin amperan geer* (Np, Ma), *Et is amperan twelf ure* (Nw)

ampère (l) [am'pɛ:rə] - ampère

ampèremeter (l) [am'pɛ:rə...] - ampèremeter

amperham z. *amperan*

ampran z. *amperan*

ampram z. *amperan*

amputaosie (l) [ampy'tõ:əsi] - amputatie

amputeren (l) [ampy'tõ:əɸ] - amputeren

Amsterdam [amstɸ'dam] - Amsterdam *Nog niet zo lange leden koj' mit de naachtboot van De Lemmer naor Amsterdam* (Dfo, Np, Db), *Ik was nog lang niet wakker, 'k was nog in Amsterdam* was nog in diepe slaap (Dfo), *Die koffië/thee is zo slop, ie kun Amsterdam d'r wel deur zien* (Ste), (taalgrapje gezegd als mensen uit *Sliekenborg* naar Amsterdam gingen, viade heerlijkheid *De Kuunder*, waar men de h niet uitspreekt: *We zullen zien dat we in de eerlikhied koemen en as we de h kwiet binnen dan haolen we die in hAmsterdam wel weer terogge* (Sbo)

Amsterdammer I de; -s; -tien [amstɸ'damɸ] 1. Amsterdammer, iemand uit *Amsterdam*

Amsterdammer II bn. 1. van, m.b.t. *Amsterdam*

Amsterdams I et [amstɸ'dams] 1. het dialect van *Amsterdam*

Amsterdams II bn. 1. van, m.b.t. Amsterdam: *de Amsterdamse grachten, Amsterdams peil, een Amsterdamse bok* bep. soort wortel (Sz)

an I bw. 1. aan het lichaam, i.t.t. uit *Ie meugen niet mit de schoenen an in huus kommen* (Nbk), *Ik zit mit de kleren an* [d.i. met de passende kleding aan, bijv. voor het

uitgaan], *en now kommen jim niet* (Ste), *Dat wodt een belle, die jurk wi'k niet meer an* (Sz), *Ik kan die sokken niet an (kriegen)* (Nbk) 2. gesitueerd tegen, vlakbij, vastzittend aan, grenzend aan *Ze zatten dichte tegen mekeer an* (Nw), *Ze zat stief tegen mi'j an* (Ow), *Ze wonen zoe'n betien tegen et dörp an* (Nbk), *We woonden vlak tegen de bos an* (b, v), *Et het him nao an staon of hi'j zat onder de auto* het scheelde niet veel (Np), *nao an vraogen* gericht vragen zodat men eigenlijk niet kan ontwijken (Nbk), *Et was kot genoeg an* genoeg dicht bij, ook: haast iets te nabij (Nbk) 3. aangekomen *Al vroeg was de boot an en de beide jongkerels trokken de stad in* (j), *Doe was de boot an* was Leiden in last 4. naar, in de richting van *d'r op an gaon* gaan in de richting van: *De wiend gaot op et oost an* (El, Obk), *Mit de schrik in de bienen gong hi'j as een pielke uut de boge op huus an* (j), ook fig.: zich ontwikkelen in de richting van: *Waor dit op an gaot weef ik niet, we konnen wel onweer kriegen* (Nbk), *Doe stapte S. op 'e achterdeure an* (b), *argens op an lopen* (Nbk, b), *Zuwwe een aende fietsen? Waor woj' op an?* (El), *De peerden hadden et niet zo drok had de laeste tied, dat ze wollen d'r wel op an* (vo), *Waor woj' op an?* welke richting praat je nu uit, wat is je bedoeling (Nbk), *Ik wol d'r niet te bot op an vraogen* te sterk in die bep. richting vragen (Nbk), *Et voer huj hangt wat naor et noorden an* (Obk), *Et voer huj hangt die kaant wat an* (El, Obk), *Hi'j moet meer op mi'j an* in mijn richting (lett.), dichter bij mij (komen te staan, naderen) (lett.) (Nbk, Wol), zo ook *le moe'n wat meer op 'e mure an mit die kaaste* (Spa, Nbk) en *meer op et hujvak an*, *We gaon op huus an* naar huis (b, Nbk), *Hi'j moet een betien meer op 'e dele an* (Obk, Ol-Nl), *Daor gaon we recht-streeks op an* lett. en fig.: in die richting gaan de ontwikkelingen zonder meer (Ste), *Van kaant of an wodden ze scheuten, die mooie voegels* van de eerste tot en met de laatste, allemaal (Obk), *Van kaant of an kreeg de hiele buurt de griep* id. (Obk), *Van kaant of an is et misgaon* van begin tot eind (Nt), *le moe'n van kaant of an beginnen, dan kriej' schoon veld* bijv. bij het wieden: vanaf een kant, vanaf het begin

en dan zo recht, gestructureerd verder (Db, Np), *le moe'n dat van kaant of an ofwerken* id. (Sz, Spa), *...beginnen* vanaf het begin en dan maar steeds door (Ol-Nl), *Van begin of an hej' me al dwaszeten* (Spa), *Van 27 november 1965 of an (...)* (b), *(...) die van kiend of an onder de knoet leven (...)* vanaf hun jeugd (b), *'t van jongs of an wend wezen* vanaf z'n jeugd (Nbk), *van now of an* vanaf nu (Nbk, b), *de kaant die hi'j an valen moet mit 't kappen* de kant, de richting in welke de boom moet vallen (die nl. moet worden ingekeept) (Ow) 5. volgend, gaand na *In 't zaod komt de weller mit de welhaoke nao de mi'jer an* (Db), *Hi'j zit weer es achter de vrouwluden an* probeert weer eens een vrouw te versieren (Nbk) 6. aankomend, arriverend, naderend *Hi'j komt d'r an* (Spa), *Alle joden nog an toe, daor komt de hiele kliek an* potverdrie (Obk), *an en van komend en gaand, af en aan* (Nbk, b, bo: Bu): *De protters togen al mit roegte, en vliegen al mar an en van* (Nbk, b), *le moe'n die klokkewichten even optrekken, hi'j is zowat an!* heeft z'n punt bereikt (Np), *Et volk komt zo an te eten an tafel* (Dfo), *Hi'j het 'm al es an west* hem benaderd (om te vragen) (j), *of en an z. onder of, bet. 1: Mar de kiender mit heur sleden, draeven ov'ral of en an* (ba) 7. voortschrijdend naar een bep. punt in tijd, activiteiten, graad *We gaon weer mooi op 'e zommer an* (Nbk), *...op 'e vekaansie an* (Nbk), *Deksels nog an toe* potverdrie (Nbk, Np) 8. bij, op het punt waar men behoort te zijn (met iets) *Ze bin an* ze zijn zover met het werk dat ze niet verder kunnen (Nt, Wol, Nbk), zo ook *Ze bin an mit et wark* (Spa, Sz, Bu) en *We bin d'r an* (Obk), *Ze zullen wel zoe'n betien an wezen* wel zo ongeveer klaar zijn met het werk (Dho), *Hi'j is (weer) an* heeft terugbetaald wat hij nog moest betalen, is zonder schuld (Bu, Db, El, Np, Spa), verder in *Et was krek an* op het nippertje (Nw, Wol) 9. geheel door z'n geld heen, aan de grond (in financieel opzicht) (Ma, Nw, Obk, Sz, Wol, bo: Nw) *Hi'j was schone an* had helemaal geen geld meer (Sz, Ma), zo ook *Hi'j is an* zit aan de grond (Wol, bo: Nw), *Die hebben te groot leefd, en now bin ze hielemaole an* (Obk), *Die meensken bin an, ze kun niet meer*

betaelen, ze bin falliet (Nw), en *Hi'j zit an* (Wol) 10. doodmoe, van vermoedigheid of ziekte tot niets meer in staat (El, Ow) *Ik bin an, ik kan niks meer* (El), *mit ziekte an wezen* (Ow) 11. (van lampen, kachels enz.) brandend *Hej' de kachel nog an?* (Obk), *De laampen weren allegeer an* (Nbk), *Hej' de laampe now al an?* (Nbk) 12. (van apparaten) in werking *De komputer staot nog an* (Nbk), *...is an* (Nbk), *De moter staot an* (Spa) 13. op een kier, niet geheel gesloten *De blienen wodden an zet, niet hielemaole dichte* (Ste), *De deure ston een betien an* (Nbk, Nw), *de deure an zetten* (Nbk) 14. in *D'r is wat van an* er is iets van waar, zo ook *D'r is niks van an, die kletspraoties die d'r rondkraant wodden* (alg., Obk), *D'r was niks van an, et was allegere laster* (Nbk), *D'r is gien steek van an* er is niets van waar (Nbk) 15. in *d'r (van) op an kunnen* er zeker van kunnen zijn, erop kunnen vertrouwen: *As hi'j wat zegt, kuj' d'r op an* (Diz), *Ie kun d'r gerust van op an* (Bdie), *Jim kun d'r dus van op an dat 't allegere waor gebeurd is* (b), *Daor kuj' op an* daar kun je op vertrouwen, daar kun je verzekerd van zijn, *Die kleine jonge wodt een aorige petoet, daor kuj' op an heel beslist, zeker weten* (Sz), *op iene an kunnen* op iemand kunnen vertrouwen: *Ik kan op him an* (Bu), *Et is een goeie vent, ie kun (altied) op him an* (Nbk) 16. in *d'r mit an moeten* weten hoe er mee om te gaan: *Mien buurman en ikke hebben d'r eerst es een toertien mit de hanen in de buse bi'j staon om te overleggen hoe wi'j d'r mit an mossen* (b), *Hoe moe'k d'r mit an?* (Nbk) 17. m.b.t. een liefdesrelatie of vriendschap: bestaand *Zol et nog an wezen, of is et al weer uut?* d.i. de verkering (Nbk), *Now, et is weer an* (Nbk), zo ook *Hoe is 't, is et an of uut?* (Nbk), *Mar M., as d'r zoveule an mi'j mekeert, waaromme hool ie et dan an?* id. (vo), *Et raekte an* id. (Nbk), *Now, et is dik(ke) an* ze hebben een stevige verkering (Dhau, Dho, Nbk), ook: het is één en al vriendschap tussen die mensen (Nbk) 18. voortgaand, zonder ophouden *Et snijt de hiele dag an, d'r ligt al een hiel pak* (Obk), *Et regent de hiele dag an* (Ow, Spa), *Et lopt de hiel tied an* het is een komen en gaan van mensen (El), *...de hiele dag an* id. (Db, Obk), *Dat kiend*

zeurt altied an (Nbk, El), *zo geleidelik an* (Np), *Doe mar rustig an* (Nbk), *Now, mar kalm an* (Nbk), *Hi'j is een grote opschepper, hi'j blaost d'r mar wat op an* zwetst maar raak (Dfo), *altied an* steeds maar door: *Jim moe'n niet altied an mar deurjengelen* (Op), *Dat geruzie mit jim gaot now ok altied an* (Nbk), *Hi'j zit altied an te knaarpn* hij zit steeds maar te zeuren, klagen (Bdie), *Ze krimmeneert aaltied mar an* (s: Obk), *Dan is d'r weer dit, dan weer dat, et gaot now altied an* (Nbk) 19. in de direkte nabijheid (Obk, Spa, Wol), in *kot an* heel nabij: *Et was kot an* (Wol), *Die donderslag was kot an* (Obk) 20. aan de gang (Obk, Ste, Wol), in verb. als *Die schoele is (al) an* begonnen (Obk, Ste, Wol), *De karke is an* de dienst/mis is begonnen (Ste) 21. ter uitdrukking van verbazing, verrassing *Now, kiek es an, wat heb ie daor wat moois maekt* (Nbk) 22. ter opwekking van scherpe aandacht (verspr.), in verb. als *Begriep toch es an, dat et zo niet kan* moet je nou eens horen (El), zo ook *Begriep toch es an, ze hebben een huus kocht van meer as drie ton* (Ol-Nl, Spa) 23. in *an (...)* willen kunnen doen geloven (meestal met ontkenning): *Dat wol H. niet (goed) an en M. ok niet* (b, vo), ook: graag willen hebben (El): *Willen je koenen et huj an?* lusten ze het hooi wel? (El) en: klaar staan om, bereid zijn met iemand te vechten (El, Np, Op, Wol): *Ze wol him wel an* ze wou wel met hem vechten (El, Op, Wol), *Die willen ze an!* ze willen met die persoon vechten (Np), *Hi'j kik krek as hi'j de iene op het en de aandere an wil* gezegd van een chagrijnig iemand, iemand waar niets mee valt te beginnen (Ste) 24. tegen iets staand zodat men niet getikt mag worden (Spa): *Ie waren an* (Spa) 25. in ontgonnen staat (Bdie, Nbk) *Woj' dat nog an hebben* zou je dat stuk grond nog ontgonnen willen hebben (Bdie), *Wi'j hebben et laand an* gereed door het ontgonnen te hebben (Nbk) 26. raak, in hoge mate aan de gang (Nbk), in *Now mit die vekaansie, now is d'r wat van an* nu is het raak met de kinderen, zijn ze druk, ondeugend (Nbk)

an II vz., met de functie van bw. in de verb. *d'r an, daor an, overal an* e.d. [an] 1. tegen iets of iemand staand, hangend,

leunend, (bijna) rakend, (bijna) bevindend *Hi'j gaf him een klap an 't heufd* (Nbk), *Za'k je een klap an de kop geven!* (Nbk), *J. klopte an 't glas* tegen (j), *an een touw trekken*, *De stok kwam (in et waeter) an de grond* (Ow), *Bi'j Sunnege raekten ze an de grond* kwamen ze vast te zitten met het schip (l), *De snikke is an de grond lopen* (Np), *an de grond zitten* nl. van een vaartuig, ook: geen geld meer bezitten (verspr.), *Hi'j leit an mi'j* zijn land ligt tegen dat van mij aan (Np), *Ze zatten an de kont toe in de schuld* geheel en al (Obk), *We zitten an de bonen, en ze smaeken goed* zijn bezig bonen te eten (Spa, Obk) 2. nabij, dicht bij, tegenaan *Die auto staot vlak an de sloot* (Obk), ... *te kot an de sloot* (Ld), *Die meensken wonen an de weg* (Obk), *Hi'j ree me vlak an 't gat langes* (El), (...) *want de auto's en brommers scheuren je an de broekspiepen veurbij* (j), (...) *en an de kleinen lopen ze veurbij* daar lopen ze langs (bijv. zonder te groeten, iets te geven enz.), vaak fig.: die passeren ze, tellen ze niet mee (Nbk, ba), *d'r an veurbij lopen* het niet opmerken, er geen acht op slaan (ba), *K. gong an him veurbij* ging langs hem, passeerde hem (lett.) (Nbk), *Dat gong an him veurbij* die kans werd hem onthouden (Nbk), (...) *zo kot meugelik an de wieken, om die eerappels en bieten zo maklik meuglik in et schip te krojen* (Ow), *De mist hong lege an de grond* (Obk), *De mist hangt dichte an de grond* (El), *Et kleed hangt dichte an de grond* (Spa), *Dichte an de grond vreure et al* (Db, Ol-Nl), *D'r was vanmorgen wat vost an de grond* (Ol-Nl), *Et het aorig vreuren dichte an de grond* (Wol), *De belon was dichte an de grond* (Ma), *D'r was gien wolkien an de locht* het was geheel onbewolkt (Nbk), *Oe man, gien wolkien an de locht* alles is o.k. (bl), *dichte an Berkoop* dicht bij (Obk), zo ook *Doe we dichte an Appelsche toekwammen zette H. de hoorn an de mond en toeterde: 'Vrouw H., is de koffie klaor, de snikke komt d'r an* (Ow), *Die woont dichte an et dörp* (Nw), *Die boer het zien laand allemaol an mekeer liggen* (Ld), in de verb. *daor an* daar nabij (Nw): *Die woont daor dichte an* (Nw), *Ze zat die aovend an me vlak bij me* (Np), *A. woont an oons* naast

ons (Np), *bi'j de stoel an zitten gaon* naast de stoel gaan zitten (Wol), *De taofel mos weer klaor, want et volk komt zo an te eten aan tafel* (Dfo), *Hi'j ging raekelings an mi'j langes* hij ging rakelings langs me (Ste), *Ze zitten an en van dörp* nabij, maar niet in (Ma), *tot an Berkoop toe* tot Berkoop, *Ze kwammen allegere, tot an K. toe* tot en met K. (Nbk, b), [aan alles kun je wennen] (...) *tot an hangen toe, mar dat moet niet te lange duren* tot en met (Ste), *Et was an de bri'j toe* het was toe aan het eten van pap (als dessert) (v), *Verdri'jd nog an toe potverdrie* (b), *Verdorie nog an toe* id. (Nbk), *bumper an bumper, Ze stonnen man an man* dicht op elkaar (Nbk), *huus an huus* huis naast huis (staand, aandoend): *De zonne brak weer deur, en hi'j speulde weer huus an huus et dörp deur* d.i. de muzikant die de huizen langs ging (j) 3. bevestigd op, vast tegen *Hi'j het haost gien knope vaaste meer an de jasse, zien vrouw moet ze es wat vaaster zetten* (Nbk), *Dat schuurtien zit d'r bij an* (Dho), *Bi'j et uutbreiden van de huusholing mag d'r wel een kaemertien bij an* (Db), *'t Hekke dri'jt an de starkste hekkepaol* (Pe-Db), *Ze hebben d'r een stok bij anzet an vast* (El), *D'r zit haost gien punt meer an et potlood* (Nbk), *Waor hej' dat toch an vaaste-bunnen?* (Nbk), *mit jow an mien haand* (b), *De teneelstokkies moe'n an mekaer breid wodden* moeten verbonden worden door tekst (Wol), *d'r an zitten* het aanraken/vastpakken/vasthouden: *Zit daor now niet an!* (Nbk), *Daor kuj' beter niet an zitten* (Pe-Db), *d'r an vaastezitten* lett. en fig.: niet meer anders kunnen, ertoe verplicht zijn, zo ook *d'r/daor an zitten* id.: *Daor zit ie an* daar zit je aan vast (Nbk), *d'r niet an willen* het niet willen geloven (verspr.), *Daor zit ie an vaaste* id. (Nbk), *De hond zit naachs altied an de ketten* vast aan (Nbk, j), *Et zit d'r wel an bi'j him* hij kan het wel betalen, hij heeft geld genoeg (Nbk), *Hi'j het een appatte eigenschap an him* heeft een merkwaardige karaktertrek (El, Dfo), *Dat zit an 't soorte* ligt aan de soort (El), *Ie zien et heur niet an* je ziet het niet aan haar (b), *'t Is allemaole kaele kak wat d'r an is* 't is één en al kouwe kak met hem/haar (Ld), *Et was daor allegere aarmoede wat d'r an was* het was één en al

armoede (Nbk), *Die koe is d'r goed an* is goed beveesd (Np), *Mar M., as d'r zoveule an mi'j mekeert (...)* (vo), *Wat schilt d'r an* wat is er mis met je, waar heb je een probleem mee, *Hi'j staot d'r an* is op de verkoping de laatste bieder (b: ln), *Hi'j het et wel an de huud* hij is er stevig, sterk genoeg voor gebouwd om dat werk te doen (Db, Dho, Nbk), *d'r is gien beginnen an*, zo ook *D'r is gien lopen an om ze weer in te haelen* er is geen beginnen aan (Db) 4. op, bij, toegevoegd aan (een hoop gewas, steen enz.) *Hi'j krooide et an de mestbulte* (Nw, Ol-Nl, Ow, Spa), *Hi'j brocht et zaod an de bulte* (Ol-Nl), *De boer kreeg mit mooi weer de rogge an de doef* (Pe-Db), *Hi'j krooide de grond an de bult* (Obk), *We brengen et grös an de bult* (Ma), *We zullen et huj an de bult schoeven* (Obk), *An een grote kuilbult gaot een hoop grus* (Pe-Db), ook met de verb. *d'r an*. *Bi'j et gaasten was et tiene an elke kaante, we zetten d'r altied tiene an* (Nbk), *In iene gaaste zitten twintig gaasten, daor gaon twintig gaasten an* (Bu), *As die turf an de boverkaante ok dreuge was, kon de eerste turf an de hoop brocht wodden tot een hoop, bij de hoop turf* (s: Np), (met vooropplaatsing) *Die vent is niks an gelegen* hij stelt niks voor, 't is een waardeloze vent (Ma), zo ook *An die meensen is niks an gelegen* (Diz, Spa) 5. gesitueerd te, ter plekke van, tot, in verb. als *De winkelman brengt de bosschoppen nog an huus* (Obk), *De kapper komt bij die oolde klaanten nog an huus* (Obk), *H. en H. dreven een drokke harbarge an een straotweg (...)* (j), *De wiend is an de oostelike kant* zit oostelijk (Spa), *...zit an de oostkaante* (Np), *Ik breng de melk an de febriek* (Wol), *Ik breng mael an de meule* (Sz), *Breng de kraante even an de buren, je* (Spa), *Ze bongelen mar wat an de weg hangen op straat rond* (Pe-Db), *Die kerel had een geblokt peerd an de mark staon* (Np), *An de mark bin de biggen nog wel wat geldig* (Ow), *An disse kaante komt hi'j langes* (b), *N. is an de dikke kaante* is nogal dik (Nbk, Ol-Nl, Dfo), *an de sterke kaant* nogal sterk (uitgedrukt; ook: pittig van smaak), *et an et hatte hebben, an de heupe oppereerd wezen* (Nbk), *Een plaetstove is lekker waarm an de bienen* (Wol), *Hi'j had et wel es zo in de aarms*

had dat hi'j haost gien lepel an de mond kriegen kon en him haost schaemde zo ongelokkig hi'j d'r bi'j zat te eten (j), *an et locht kommen* aan het licht komen, *As et helder an de locht was, gongen we een posien butendeure* (j), *Soms wo'n de bi'jen op 'e doek daon om de moere d'r uut te zuken; et volk kuj' weer an de kaaste vliegen laoten* (bs), *Hi'j zit an Wolvega* woont te Wolvega (Spa), verder in *an De Langelille te Langelille* (Ol-Nl, WH, ko): *Dat was naodat de grote waetermeulens rond de Grote Veenpolder kwammen, zoas die (...)* en *veerderop an De Langelille* (ko), *'Munnikeburen an De Langelille' en 'Scherpenzeel an De Langelille'*, zo *wodde vroeger de post adresseerd* (Ol-Nl), (grapje, vooral bekend uit het naburige *De Kuunder* (Ov.), waarin men zinspeelt op het mannelijk lid:) *Hi'j is an de Langelille oppereerd* (spor.) 6. (m.b.t. iets zeggen of gebaren) gericht tegen, tot (El, Ma, Np, Obk, Spa, Wol, j, b) *Ik zee et an de dokter* tegen (El, Ma, Spa, Wol), *Ik zal et an heur vertellen* (Obk), (...) *en an die maekt Hi'j zien verbond bekend* (b), *Zo veer as ze mekere zien konnen wuifden ze nog an de oolde boer en zien vrouwe* (j) 7. (m.b.t. een bep. leeftijd, aantal) tegen, bijna (verspr.) *Ik bin an de tachtig* ben bijna tachtig (Db, Np, El), zo ook *Die man is wel an de tachtig, zo moej' rekenen* (Obk), *Die is dichte an de dattig* is bijna dertig (verspr.), *D'r waren wel an de tachtig man vanaovend* tegen (Ow, Sz, Wol), *Op dat feest weren wel an de 200 man* (Obk) 8. met betrekking tot, in fig. zin verbonden met *Et mekeert 'm niet an geld* hij heeft bep. geen geldgebrek (El), *d'r an kommen* het verwerven, krijgen, (hier m.b.t. het vissen:) *Alle vis vret him te baasten an zien eerpels* (b), *Ok was een grote arfenisse van een omke die in Transvaal woond hadde, an heur ontdaon* (j), *Hej' kunde an heur?* ken je haar (v), *An zien spraokzembied vernam ik wel (...)* (j), *Mar om es te heuren wat verschil an geluud en kwaliteit ze hadden* (...) (j), *Ik keek mi'j de ogen uut wat hi'j an vis en aol wel binnenhaelde* (j), *Een peer jongkerels (...)* hadden wel aorigchied an 't mooie orgeltien (j), (m.b.t. bep. organen/funkties in/van het lichaam:) *et an de maege/nieren/et hatte*

[enz.] hebben lijden aan een bep. ongemak/ziekte enz., *De oolde smid leed an toevallen* (j), *daenken an: Ik daenk daor nooit meer an* (Nbk), *Daenk ie nog wel es an him?* (Nbk), *Daenk mar es an mien woorden* let op mijn woorden (Nbk, Np), *d'r wat/niks/niet wat an vienen* er iets/niets/niet iets aan vinden, het al dan niet leuk vinden: *Ik vien d'r niks an* (Nbk), *d'r an wezen* al dan niet leuk, interessant zijn: *D'r is vanaovend weer niks an de tillevisie* (Nbk), *D'r is niks an die vent* (Nbk), *Dan was d'r ok wat meer aorighied veur him an* dan was het voor hem leuker (j), *D'r is niks an* het is gemakkelijk, het valt wel mee, *Wat is d'r an!* wat is er, wat heb je (ba, Nbk), *Je raeken d'r an gewoon* je went eraan (Ste), (...) *et geld dat ze d'r an verdienen konnen* (j), *an iene raeken* iemand krijgen (als man, vrouw): *Hoe is hi'j toch an heur raekt?* (Nbk), *an (...) doen* doen aan: *An zingen, daor doen we niet an* (Nbk), *Kultuur dat is van iederiene, ieder dot d'r wel wat an* (bi), *Ik heb d'r een hekel an om op 'e Broggelaene te fietsen* (Obk), *d'r an eraan*, en zo ook *daor an* daaraan: *Ik heb aander voer veur de hond, zol hi'j d'r wel an willen?* zou hij het willen hebben (Nw), *Hi'j wol d'r niet an, ze konnen praoten zoas ze wollen* wilde het niet akseptereren, wilde er niet aan meedoen, wilde het niet geloven (Nbk, Nw), *De drie weren d'r dus nog an* nog in de wedstrijd (s: oost.), *De ien nao de aander wodde d'r of reden, en J. ston d'r nog an* was nog in de wedstrijd (j), *De streuper was verraoden deur aanderen en zo raekte hi'j d'r an en mos de bak in* liep tegen de lamp (Obk), *d'r an gaon* doodgaan, sterven: *Die plaante gaot d'r an* (Nbk), *Daor kriegten we te veule van om d'r an te gaon en te min om et risiko van oons vak te dregen* (vo), *Et het d'r (wel) an* het spant erom, is bijna net niet voldoende, goed, enz.: *Ik had vieftien kilo eerpels kocht, mar of 't et gewicht wel hielemaol was, dat had d'r wel (eerlik) an* (Nbk), *Et had d'r wel an dat et gaoren d'r bi'j paste, mar ik heb et toch mar neumen* (Ol-Nl), *Et had d'r wel an dat we et kalf van de koe d'r tegere of kriegten konnen* (Obk), *Et zal d'r (wel) an hebben as we op 'e tied d'r kommen kunnen* (Nw, Obk), *Dan had H. d'r somstieden wel an* wist het

niet zo goed, niet zeker (Nbk, vo), zo ook *Welke daotum? Ja, daor he'k wel an* dat weet ik eigenlijk niet precies (b, Nbk), *d'r an hebben* van belang, van waarde zijn voor iemand, er voordeel door hebben: *As hi'j et uutlegt, he'k d'r vaeke wel wat an* (Nbk), *Daor hej' niks an* dat levert je niks op, is van geen enkel belang, *niet (goed) weten waj' d'r an hebben* niet goed weten wat ermee bedoeld kan zijn, hoe erop te moeten reageren: *H. wus eerst niet goed wat ze d'r an hadde* (b), *Wat hej' d'r feitelik zels an, dat vrijwilligerswark* wat heb je daar nu eigenlijk aan (Nbk), zo ook *Die streektael, och, wat hej' daor now an* (Nbk), *weten waj' d'r an hebben* weten waar men aan toe is, wat men ervan denken moet (Nbk, b), *weten waj' an iene hebben* wat je van hem/haar kunt verwachten, dat je op hem/haar kunt bouwen, *de tied an jezels hebben* niet aan tijd gebonden zijn, *Hi'j knoeide mit zien wark, hi'j gong d'r verkeerd mit an* ging er verkeerd mee om, te werk (Dfo), *Aj' oolder wodden gaaj' oftellen, baenties d'r an geven en zo opgeven, schrappen* (Ow), *Hoe zuwwe hier mit an?* hoe zullen we dit aanpakken (Obk), *d'r mit an wezen* geen oplossing weten om uit een kwestie te komen, niet weten wat te doen in de gegeven omstandigheden: *Ze weren mit 't jonk an* (Ld), *Ik bin d'r glad mit an, ...d'r totaal mit an* (Sz), *...d'r dood mit an* (Nw, Spa), *Hi'j was d'r in de dood mit an* (Ma), *...as de dood mit an* (Nbk), *Daor bi'j aorig mit an (scheten)* daar ben je bep. niet mee geholpen, integendeel, daar zit je mooi mee (Ste), *Daor zoj' toch ok mit an raeken* dan zou je je toch ook geen raad meer weten (Ste), zo ook *Hi'j raekte d'r mit an* (Nbk), *Waor ligt et an* waardoor komt het, waaraan is het te wijten, *Mar W., dat he'k toch niet an jow verdiend, wel?* ik had eerder enige waardering van jou mogen verwachten dan (...) (b), *an et (...)* nl. door een onbep. w. gevolgd: bezig met *Hi'j is an et zaegen* (Nbk), *Ik bin an et opredde* (Nw), *Jammer dat et an 't regenen gaot* dat het begint te regenen (Obk), *Aj' oolder wodden bi'j an 't oftellen* (Ow), *Hi'j is an 't maelen hij praot wartaal* (Nbk), zo ook *an de (...)* d.i. gevolgd door een zn. (de-woord) dat al dan niet een handeling

uitdrukt: *Et is aorig an de regen* het regent behoorlijk (Np), *Hi'j begon op Schiphol an de reize mit et vliegtuug* (Obk), *Ze bin (aorig) an de reize* zijn reizende, maken een (flinke) reis (Ow, Spa, Ma), *Je binnen de hele dag an de reize* (Ol-Nl), *an de zwier z. onder zwier, Bi'j' weer an de struun?* aan het struinen (Obk), *Ik was de hiele middag an de sjouw* liep maar, liep maar te sjouwen (El), *Hi'j is an de kuier* hij wandelt (Db, Nbk), *Zien mem maekte hiet waeter an de kook* deed het koken (Nbk, j), *Ze was drok an de gang* druk aan het werk, druk bezig met iets (Nbk), *Ik moet d'r nog mit an de gang om die eerpels te rooien* (Obk), *Hi'j is an de draank, Ze is an de pil* gebruikt de pil, zo ook met et-woorden: *Hi'j was nog drok an 't wark* (Nbk), *D'r was gien beginnen an, zoe'n rommel as daor lag* het was een grote puinhoop, één en al rommel (alg., Obk), *D'r was gien lopen an* er viel niet tegen te lopen, je kon het hoe dan ook niet van hem winnen m.b.t. hardlopen (Np, Sz, El), *D'r was gien holen an* het was niet af te wenden, hij/zij was niet te stoppen (Nbk, Np), *D'r is gien ommezien an* het is/gaat probleemloos, je hoeft er nauwelijks op te letten (Np), *Ie hebben d'r gien ommezien an id.* (Np), *Daor hulp niks an* dat was nu eenmaal zo, daar viel niets aan te doen (b) 9. tot/op een bep. punt in tijd, activiteiten, ontwikkeling *an nife kleren toe wezen* nieuwe kleren moeten hebben, *Daor bin zokke kiender nog niet an toe* daarvoor zijn ze nog niet rijp, daarvoor zijn ze nog te weinig onderlegd, *Daor bin 'k nog niet an toe* zover ben ik nog niet, die stap neem ik voorlopig niet, daar houd ik nog geen rekening mee, dat zie ik nog even niet zitten (Nbk, Wol), *Even wachten, ik bin d'r haost an toe* ik heb het bijna zover, ik ben er bijna klaar voor (Spa), *Et is an et koken toe* het kookt bijna (Obk), *De koe is d'r (haost) an toe* staat op het punt van kalven (Dhau, Ol-Nl, Wol), *De tank is gauw leeg, et is d'r weer an toe* het is bijna zover (Ol-Nl), *Ie wennen overal an, tot an hangen toe* (Ste), *Ie moe'n weten waor aj an toe binnen* waar je je aan moet houden, ook: wat er te wachten staat, *Ik bin schone an aende* helemaal op, doodmoe (Spa, Obk), *Ik bin an (et) aende* (Nw) 10.

bestaand uit, zich bevindend in een bep. toestand *Wi'j hongen ze an stokkies in 't rookhokke* nl. m.b.t. vlees, spek (Np), *Hi'j scheurde de kaorte an snippers* (Np), *een laeken verscheuren an stofdoeken* (Nw), *...an repen* (j), *Hi'j sleug et an diggels* (Nbk), *an alle mot* geheel kapot (v), *Et laand ligt an akkers, d'r liggen siepgruppen deur* (Np), *De hoogste stokken laggen an bouw* (vo), *H. hadde nao de oorlog zien scheurd laand weer an greide maekt* (vo), (m.b.t. het zelf ontginnen:) *Doe hadden we alles nog niet an laand* (Nbk), *'t Lag an een bultien op de grond* (Spa), *Hi'j verkocht et an de meter* per (Wol), *een peer honderd gulden an cheques* 11. ter uitdrukking van een voldoende of behoorlijke hoeveelheid, graad *Et zal die meensken dommiet reer ommekommen, ze hebben et now nog an de ruimte* (Obk), *We hebben overal wel plak veur, we hebben et wel an de ruimte* (Nw), *Die is ok knap an de dikte* is behoorlijk dik (Np), *et an tied hebben* genoeg tijd hebben om: *N. het et wel even an tied om je te helpen!* (Obk), *Die het et altied dik an tied* (Dhau, Sun-Ot), *Nee, vandaege he'k et niet an tied* heb ik geen tijd, *flink an de pries* prijzig (Dho) 12. door, als gevolg van *Ze hadden wel iene had, een jonge, mar die hadden ze verleuren an de Spaanse griep* (j) * *Zo d'r an, zo d'r van* zo gewonnen, zo geronnen (verspr., b: lm), vaak gezegd van geld dat men heeft besteed aan een loterij (Op), wanneer men op een gemene manier ergens aan komt en het op eenzelfde manier weer kwijtraakt (Nw, Ste), gezegd van een vrouwspersoon die verkering krijgt met een man die weer snel een ander heeft (of andersom) (Ste), gezegd wanneer men het snel gekocht heeft en het snel weer kwijt is (Obk), ook vaak gezegd van mensen die moeizaam verdiend geld gemakkelijk weer uitgeven (Nw, Obk)

an- - aan-: eerste lid van een groot aantal ww., als in het Ned. te onderscheiden in een aantal subtypen die voorbeeldsgewijs worden gedemonstreerd (niet alle ww. met an- zijn in dit woordenboek opgesomd): *anbouwen, anbakken, anvlechten, anslepen, andregen, angaepen, anloeren, ansnieden, anflitsen, anfloepen, anklongelen, anzeuren*; het type *anrieden, anvliegen* (in

anaemelen - anbetaelen

kombinatie met *kommen*) wordt meestal niet aaneen geschreven

anaemelen (Bu) zw. ww.; onoverg.; aemelde an, het anaemeld ['anɛ:m] 1. voortdurend (blijven) zeuren 't *Is iene die altid anaemelt en zeurt* (Bu)

analfabeet (I) [analfə'bi:t] - analfabeet

anaodemen z. *anaozemen*

anaorden (Obk) zw. ww.; onoverg.; aordde an, het anaorded ['anɔ:ɔrdɔ] 1. de aard, het karakter overdragen *Dat aordt him niet van een vremde an, want zien oolden hebben dezelde eigenschappen* (Obk)

anaosemen (verspr.) Ook **anaozemen** (verspr.), **anaodemen** (verspr.) ['an.../...] - aanademen: vlak bij iemand in diens gezicht uitademen *anaodemen van ziekte, rook* (Obk, Ow), *Die kerel aosemt me liek an* (Np), *Ze moe'n me niet anaozemen, dat vien ik vervelend* (Obk)

anaozemen z. *anaosemen*

anargeren (Dhau, Np, j) zw. ww.; onoverg.; argerde an, is anargerd ['anargrɔ] 1. erger worden *Mien piene in 't heufd argert an* (Dhau), *Et argert slim an mit die kwaole* (j)

anarven zw./st. ww.; overg.; het anarfd/anurven ['anarbɔ] 1. aanerven: door erfenis in eigendom krijgen *Hi'j het alle laand deur anarven kregen* (Pe-Db), *deur anarven van femilie* (Obk)

anbakken zw. ww.; overg., onoverg.; bakte an, is/het (bet. 2) anbakt ['ambakɔ] 1. (onoverg.) aanbakken, vastbakken *Aj' gele knollegies even anbakken laoten, bin ze lekker* (Obk), *de eerappels anbakken laoten* (Spa), *De locht bakt aorig an gaat er dreigend uitzien* (Diz) 2. (overg.) doen aanbakken *et vleis even anbakken* (Ow)

anbaksel ['ambaksɔ] - aanbaksel *Even de eterspanne uuthemmelen, d'r zit nog wat anbaksel op 'e bojem* (Bu), *de panne mit anbaksel utkrabben* (El), *Mit een plaetmes hael ie anbaksel van de plaete of* (Np)

anbakt Ook **angebakt** (Bdie) bn. (van het volt. deelw. van *anbakken*); attr. ['ambakt/'angɔbakt] 1. (van pannen) met aanbaksel een *anbakte panne schoneschrabben mit een diggel* (Db), *De panne is aorig anbakt* (Diz), *Hi'j is gauw anbakt snel kwaad, gauw driftig* (Bu) 2. (van sneeuw) ineengeperst (Bdie) *angebakte snij* (Bdie)

anbedelen (Nw) zw. ww.; onoverg.;

bedelde an, het anbedeld ['ãmbɛ:dɔ] 1. voortdurend bedelen *Kleine kiender die bedelen soms mar an om heur zin te kriegen* (Nw)

anbeinselen (Obk) zw. ww.; onoverg.; beinselde an, het anbeinseld ['ambɛ:jsɔ] 1. snel voortgaan (met het lopen)

anbelaangen z. *anbelangen*

anbelanen zw. ww.; onoverg.; belaande an, is anbelaand ['ambɛlã:ɔ] 1. terechtkomen, aanbelanden *Waor zol hi'j anbelaand wezen?* (Dhau), *Waor is hi'j anbelaand?* (Ste) 2. een maatschappelijke positie verwerven, terechtkomen in de maatschappij *Die jongen bin aorig goed anbelaand* (Db), *Et is mar krek hoej' anbelanen* (Np), *H. is goed anbelaand* (Ow) 3. z. *anbelangen*

anbelangen Ook **anbelaangen** (Np), **anbelanen** (Ste), **anbelannen** (Op) ['ambɛlã:ɔ/'ambɛlã:p:/'ambɛlã:ɔ:/...lã:ɔ:] - aanbelangen, betreffen, in de verb. *wie/wat (...)* *anbelangt/...anbelaant* (Ste): *Wat de dieren belangt (...)* (b), *Ze kun op mi'j rekenen wat opvieteren belangt* (b), *Now, wat dat belangt waren ze an mekeer waogd* (b), *Wat die muulike woorden belangt (...)* (bl)

anbelannen z. *anbelangen*

anbellen ['am...] - aanbellen *D'r wodde anbed, en d'r kwam een man te veurschien (...)* (j)

anbenen z. *anbienen* I

anbesteden ['ambɛstɛ:dɔ] - aanbesteden *De gemeente gong de ni'je schoele anbesteden* (Pe-Db), *Ze willen dat wark anbesteden* (Bdie, Dho), *Et vaarven van die huzen moej' anbesteden laoten* (Obk)

anbesteding de; -s, -en ['ambɛ...] 1. aanbesteding: het aanbesteden

anbetaelen Ook **anbetalen** (WH) ['ambɛtɛ:lɔ/'ambɛtɛ:lɔ:] - aanbetalen *Ik hebbe een veurschot van 'm kregen van f 2000,- en now moe'k maondelijks f 100,- anbetaelen* (Op), *anbetaelen in termienen* (Bdie), *Ze wol een paer honderd gulden an de verhuizer anbetaelen* (Wol), *Et is op 't heden mit die hoge rente wel een toer om an et anbetaelen te voldoen* (Obk), *N. het een jurk kocht op de pof, en now moet ze anbetaelen om weer liek te wodden* (Dhau), *Aj' achter binnen, is 't muulik om op 'e tied te wezen mit anbetaelen* (Db)

anbetaeling Ook *anbetaling* (WH) ['ambɛtɛ:lɪŋ/...] - aanbetaling *Elke weke moej' een anbetaeling doen* (OI-NI), *de eerste anbetaeling* (I)

anbetalen z. *anbetaelen*

anbetaling z. *anbetaeling*

anbeteren (Np) zw. ww.; onoverg.; beterde an, is anbeterd ['ambɛ:tɪŋ] 1. beter worden, verder genezen *Hij moet nog al wat anbeteren as hij ziek is* (Np)

anbetreffen (Bdie, Dfo, El, Np, Op, Pe-Dbl, Spa, bl) st. ww.; onoverg.; het anbetroffen ['ambɛtʁɛfŋ] 1. betreffen, aangaan (meestal in de verb. *wat (...)*) *anbetreft. Wat dat anbetreft is et mij lood om oold iezer* (El), *Wat dat anbetreft kuj' de deure wel loslaoten* (Np)

anbeulen zw. ww.; onoverg.; beulde an, het anbeuld ['ãm...] 1. steeds loeien *De koenen beulden de hiele dag* an loeiden de hele dag (Ma) 2. voortdurend hard werken (verspr.) *Die meensen beulen de hele dag an* (Pe-Dbl)

anbeuzen (Bu) zw. ww.; onoverg.; beusde an, is anbeusd ['ambʌ:zŋ] 1. hetz. als annuren, nuren, opnuren (Bu) *Wat beust dat gier mooi an, hij is zowat volnuurd; de eerste melk hiet dan buust* (Bu)

anbevelen (verspr.) ['ambɛft:lŋ] - aanbevelen, recommanderen *Dat kan 'k je wel anbevelen* (Dho, El, Nt, Obk, Ow, Pe-Dbl, Sz, Wol), *'t Wodde nogal anbeveulen* (Ma), *Dokter beveul et ok an* (Nbk), *Dat zou 'k je niet anbevelen* (Spa), *Ik heb 't anbeveulen* (Diz)

anbidder (spor.) [am'bidɪ] - aanbieder: iemand die een ander het hof maakt

anbieden ['ambi:dŋ] - aanbieden: offeren, zeggen te willen geven *Wat kan 'k jow aanbieden?* (Dhau); officieel overhandigen: *Wie van oons moet et kedo aanbieden an et bruidspeer?* (Obk); te koop doen zijn *Ze bieden et huus te koop an* (Np), (volt. deelw., attr. gebruikt:) *D'r ston een dri'jorgel te koop anbeuden* (j)

anbieding de; -s, -en; aanbiedinkien ['ambi:dŋ] 1. het aanbieden in bet. 1, z. aldaar 2. officiële overhandiging 3. het aanbieden (van bep. koopwaar) tegen een naar verhouding lage prijs *Aj' nog wat hebben willen van die aanbieding moej' d'r rap bij wezen* (Obk)

anbienderen z. *anbienen* I

anbienen I Ook *anbienderen* (Dfo, Ow), **anbenen** (WH) zw. ww.; overg., onoverg.; biende an, het anbiend ['ambi:ŋ:/...bɪ:ndɪŋ/'ambi:ŋ:] 1. (onoverg.) aanbenen, snel, vaak: met grote passen voortstappen *Die bient goed an, die lopt slim vlogge; die kan de hakken wel tillen* (Obk), *Je moe'n wat anbienen, je* (Spa, Np), *Moej' die es zien anbenen* (Spa), *Zie die vent es draeven, die bient aorig an* (OI-NI) 2. (overg.) bijbenen, bijhouden met het lopen (lett.) *Hij kan heur haost niet anbienen* (Op, Np), *Ik kan je niet anbienen* (El, Bu) 3. (onoverg.; m.b.t. werk, activiteiten) opschieten, voortmaken *Hij mos aorig anbienderen om klaor te kommen mit et wark* (Pe-Dbl, Dfo), *Aj' mit willen dan moej' hadde anbienderen* (Ow), *Ik zol mar anbienen mit mien wark, anders kom ie te laete op schoele* (Bdie, Ma, OI-NI)

anbienen II st. ww.; overg.; het anbinden ['ambi:ŋ:] 1. aanbinden, door binden vastmaken *Je moe'n de veters stief anbienen* (Np), *De bonen beginnen al te raanken, we moe'n ze anbienen an de stokken* (Obk), *We moe'n dat goed anbienen, anders slepen we de boel weg* (Diz), *Je moe'n d'r een stok bij anbienen* (Obk), *Et reit moet anbinden wodden* (Ow, Ma), *We moe'n een nij stok anbienen* nieuw riet, stro tussen dakbedekking of staande wand van riet, stro e.d. plaatsen en dat vastvlechten (Ow), zo ook *De daoke moej' goed anbienen* stevig vastbinden, nl. om stormschade tegen te gaan: met dun ijzer- of koperdraad (het laatste roestte niet), eerder ook met *riepe*, bep. stroachtige twijg (El), *How, de waegen kan niet onder et kezien deur, je moe'n 'm even anbienen* nl. het touw om de weesboom op het voer hooi aantrekken, zodat de vracht enigszins lager wordt (Ste), vandaar *de wezeboom anbienen* (Ld), *de katte de belle anbienen* (verspr.) 2. aangaan: van een zaak, een kwestie *een perces anbienen* (Bdie), *'k Zol wel een gesprek mit 'm anbienen willen* (Op)

anbiener (Ste) de; -s; -tien ['ãmɪŋ] 1. degene die het touw om de weesboom aantrok (d.i. met name op een vracht hooi)

anbieten (s) onbep. w. ['ãm...] 1. ontbijten **anbiezen** (Db, Ld, Nbk, Nw, OI-NI, Wol) zw. ww.; onoverg.; biesde an, het aanbied

anblaeren - anbouw

[ˈãmbi:zɲ] 1. heel snel lopen, heel snel opschieten (met het werk, een activiteit anderszins) *Ie moe'n wat anbiezen, jonge, want je zuster het de kleren al an* (Nw)
anblaeren zw. ww.; onoverg.; blaerde an, het anblaerd [ˈãmble:ɾɲ] 1. voortdurend blèren *Hi'j blaert altied an* (Ma)
anblaozen (verspr.) [ˈam...] - door blazen doen vlammen: *As de kachel zowat uut was, koj' him nog wel es weer anblaozen* (Ste, Obk), *et vuur anblaozen* (Mun), *de vlamme anblaozen* (Bdie), *In de smederij'e wodde et vuur anblaosd mit de poester* (Obk); (sterk) naar iemand blazen, aanademen: *Je moe'n me niet zo anblaozen* (Diz); besmetten door aanademen, aanblazen *Ie bin zo verkolen, ie moe'n et mi'j niet anblaozen* (Dho), *Hi'j kan je wel een ziekte anblaozen* (bo: Nw)
anblessen (El, Ld, Ow, Ste, Sz) [ˈam...] - aanblessen, aanbikken *Die bomen wodden anblest* (Ste), *Die bos hebben ze ok aorig anblest* veel bomen uit dat bos hebben ze aangebikt (El)
anblieven st. ww.; onoverg.; bleef an, is anbleven [ˈamb...] 1. blijven vervullen, niet aftreden *De menisters moe'n nog mar even anblieven* (Spa), *De veurzitter moet nog mar een jaor anblieven* (Ma, Nbk, Op, Pe-Dbl, Dfo) 2. (m.b.t. het weer) zich blijven voordoen *Et mooie weer zol anblieven* (Wol) 3. (m.b.t. een verkering, verloving) niet verbroken worden *Die beide bin 't aorig iens, dat zal wel anblieven* (Dho, Obk), vandaar *'t Zal wel anblieven mit die beide* (Np), *De verkering van mien dochter mag om mi'j wel anblieven* (Db) 4. (m.b.t. het licht, apparaten) in werking blijven *De tillevisie is de hiele aovend anbleven* (Nbk), *Et vuur is anbleven* (Dhau, Bdie), *De sigare is wat dof, hi'j wil niet anblieven* (Diz) 5. (m.b.t. planten) in leven blijven *De bloemen bin anbleven* zijn blijven leven (Dfo, El, Dho, Ow, Ste), zo ook *Nao et verplaanten is die polle bloemen wel anbleven* (Np) 6. niet achterop raken t.o.v. een ander *anblieven mit fietsen* (Ow), *Hi'j kon mi'j niet anblieven mit et hadrieden op 'e Fochtel* (Dfo), waarnaast *Die hadrieder blif aorig an* (Ste), *Ie moe'n die hakke wat antrekken, aandens kuj' mi'j niet anblieven mit eerappelziken* (Db), *Hi'j dee dat wark zo*

vlogge en handig, dat ik 'm helemaole niet anblieven kon (Op), *Ik kan je wel anblieven mit breien* (Dhau), *Ie moe'n perberen an te blieven* (Dho) 7. (bij schaatswedstrijden e.d.) in de race blijven *Ik bin mit 't hadrieden nogal lange anbleven* (El)
anblokken (Pe-Dbl) zw. ww.; onoverg.; blokte an, het anblokt [ˈãmblo...] 1. stevig blokken (m.b.t. het studeren) *Om mit de klasse mit te kommen, mos de jonge aorig anblokken* (Pe-Dbl)
anbod [ˈamb...] - aanbod (tegenover de vraag) *Naor gelang et anbod groter wodt, zakken de priesen vaeke, en ok aandersomme vanzelf* (Op), *vraoge en anbod* (El, Spa, Nbk)
anbokselen (El, Ma, Obk, Ow, Sz) Ook **anboksen** (Pe-Dbl) zw. ww.; bokselde an, het anbokselde [ˈãmbokslɲ] 1. opschieten (met lopen, met bep. werkzaamheden) *Hi'j mos aorig anbokselen om mit te kommen* (Ma), *We mossen nogal hadde anbokselen om op tied bi'j de bus te kommen* (Obk), *Aj' mit willen, moe'j' anbokselen* (Ow), *Die vent het now zien maot* [hier: evenknie] *vonnen, mar hi'j moet wel aorig anbokselen* (Sz)
anboksen z. **anbokselen**
anbomen (Bu, Nw) zw. ww.; onoverg.; boomde an, het anboomde [ˈãmbõ:m:] 1. aantrekken en vastzetten van de weesboom met behulp van een touw (Nw) 2. aanhaken van een wagen aan de lange ring van de *laankwaegen* (Bu)
anboren [ˈamb...] - aanboren: van bep. lagen (lett., ook wel fig.)
anbosselen (Mun, Ow) zw. ww.; onoverg.; bosselde an, het anbosseld [ˈambosɪɲ] 1. opschieten met het werk, hard werken *We mossen aorig anbosselen om klaor te kommen* (Mun)
anbouw Ook **aanbouw** (bet. 1: El, Nw) [ˈambõm/ˈãmb...] 1. het aanbouwen, in *in anbouw*: *Dat huus is nog in anbouw* (El, Nw, Nbk) 2. aan een ander bouwwerk aangebouwd deel *een anbouw bi'j een huus an* (Nw), *Ze hebben een anbouw an heur huus bouwd* (Spa), *Ze hebben d'r een anbouw bi'j kregen* (Ma), *Et achterhuus is vake een anbouwgien mit een schuin oflopend dak; de regenbak zat d'r in, en d'r ston vaak een kookkachel* (Spa)

anbouwen zw. ww.; overg.; bouwde an, het anbouwd ['ambɔmm, ...bɔmgn] 1. aan een bestaand gebouw vastbouwen *een stok bij 't huus anbouwen, As wi'j een kaemer bij 't huus anbouwen kan beppe bij' oons blieven* (Db) 2. veel huizen bouwen (Nbk, Nw) *Ze bouwen in Oosterwoolde mar aorig an* (Nbk), *D'r wodt in Oosterwoolde aorig anbouwd* (Nw) 3. aanaarden (Dho, Ste) *Ze bin an 't anbouwen mit de eerpels* (Dho) 4. (m.b.t. te ploegen stukken land) eerst zodanig ploegen dat er een rechthoekig stuk ontstaat waardoor het ploegen verder gelijkmatig kan gaan (El) *de akkers eerst anbouwen om kaant te kriegen* (El)

anbouwkeuken ['am...] - aanbouwkeuken *Wi'j kriegen een aanbouwkeuken* (Ol-Nl)

anbraand ['ambra:nt] - aangebrand: van spijzen, verder in *Hi'j is gauw anbraand* hij is snel driftig (Bu, Ma, Nbk, Ste)

anbraanderig (Dhau, Ld, Nbk, Np, Nt, Nw, Obk) Ook **anbranderig** (Spa) bn., bw. [ˈambraːndrɛx/ˈambrandrɛx] 1. aangebrand ruikend *De eerpels kun anbraanderig wezen* (Nt), *Et roekt een betien anbraanderig* (Nw)

anbranderig z. *anbraanderig*

anbranen Ook **anbrannen** (WH) zw. ww.; onoverg.; braande an, is anbraand ['ambraːn:/...] 1. aanbranden (van voedsel dat men in een pan verhit:) *Laot de eerappels asjebliedt niet anbranen* (Diz), *Et waeter is verkookt, now bin de eerpels anbraand* (Nbk), *Et het een betien an de bojem zeten, et is een klein betien anbraand* (Nbk), *De panne is heur anbraand* ze moet(en) trouwen (Sz, Ste), *et anbranen laoten* laten gebeuren dat men moet trouwen (Db, Dho, Ma, Np, Obk, Ow, Wol): *Maegien pas op, laot de boel niet anbranen* zorg dat je niet in verwachting raakt zodat je moet trouwen (Obk), *Die bin ok jong trouwd!* met als mogelijke reactie: *Ja, mar ze hebben 't anbranen laoten* (Wol), zo ook *De dochter van N. het de boel ok anbranen laoten* (Ma, Diz), *...de zaake...* (Bdie, Op) zo ook *Et is daor ok anbraand* (Np), *'t Spullegien was anbraand* (Ow) en *De boel is him anbraand* (Ma) 2. moeten trouwen *As dat stelligien es een keer anbraant, zou 't mi'j niks verwonderen* (Sz), *Die zal ok trouwen, die zal wel anbraand wezen* (Ste), *'t Is anbraand mit die beide*

(Np, Nt)

anbrannen z. *anbranen*

anbraoden (verspr.) st. ww.; (on)overg.; braodde/braodede an, is/het (bet. 1) anbraoden ['amb...] 1. aanbraden *We moe'n et vleis even anbraoden, dan bedarft et niet* (Dfo, Wol), *Aj' vleis goed braoden willen, dan moej' 't eerst wat anbraoden laoten, en dan vlogge ommekeren, en dat verschillende keren doen* (Mun), *Ie kun et vleis eerst even anbraoden en dan kuj' et laeter wel veerder braoden* (Ste) 2. (onoverg.) aanbranden (Op) *Sommige vrouwen laoten deur 't praoten et eten anbraoden* (Op)

anbreiden z. *anbreien*

anbreien (verspr.) Ook **anbreiden** (verspr.) zw. ww.; overg., onoverg.; breide an, het (bet. 1, 3)/is (bet. 1, 2) anbreid ['ambr.../] 1. (overg.) door te breien vergroten *Die sokken kun nog anbreid wodden* (Ma), *Disse kousen bin 't anbreien nog wel weerd* (Op) 2. (onoverg.) klaar zijn met breien, zo ver met breiwerk als men kan *Ik bin anbreid, ik hebbe niks meer te breien* (Np), *Die maegies bin toegelieke anbreid* (Op), *Kuj' me nog niet es wat gaoren brengen, want ik bin helemaol anbreid* (Spa) 3. (onoverg.) opschieten met het breien *Ie moe'n al wat anbreien, aers koj' nooit klaor* (Ste)

anbreken st. ww.; overg., onoverg.; het (bet. 1, 2)/is anbreuken ['ambri:kɲ] 1. (overg.) aanbreken (van flessen e.d.) *een flesse anbreken* (Bu, Op, Spa), *een flesse bonen anbreken* d.i. met name een weckfles (Db, Np), *We zullen et spul mar es anbreken* (Dhau) 2. (overg.) begin maken bij het turfmaken (Np, s: Np) *De vene wodde in drie fases plattrapt: anbreken, spoortrappen en oftrappen* (Np), *De turfmaeker begon mit et anbreken (...); dat beston d'r uut dat de turfmaeker eerst de laoge vene peilde die de baggelmannen op de wal warkt hadden, hi'j dee dat mit een peilstok; de turfmaeker mos mit de bodden onderbunnen et vene in mekeer trappen, mit de veuraenden van die bodden goed naor beneden; as hi'j ien keer over et vene henne west was, gong hi'j d'r nog een keer overhenne trappen, et 'spoortrappen'; nao een dag of wat gebeurde dat nog es weer, mar dan hiette et oftrappen* (s: Np) 3. (onoverg.) beginnen (van een bep. tijds-

anbrengen - andaon

spanne, met name van een dag) *De dag brekt an* (Obk), ...*is anbreuken* (Op)

anbrengen st. ww.; overg.; het anbrocht ['am...] 1. bezorgen, brengen bij *een briefien anbrengen* (Db), *een pakkien thee anbrengen* (Dfo, Nbk), *een koe die uut et laand breuken is, anbrengen bij de pelisie* (Dhau) 2. aanslepen, aandragen *Breng mij dat es even an!* (Bu), *Kuj' mij wat hooft anbrengen?* (Db), *Ik moet almar hooft anbrengen om et vuur gaonde te holen* (El), *De opperman moet et materiaol anbrengen* (Obk), *De boel wodt daor anbrocht, ze hebben daor morgen boelgoed ernaartoe gebracht, zodat het ook verkocht kan worden* (Ste, Bu), *De zwelverties heurden d'r bij en brochten gelok an* d.i. naar de volkswijsheid (Ow), *een nij lid anbrengen* iemand lid maken van een vereniging e.d. (Dhau) 3. winst, oogst opleveren (Np, Nw) *De eerpels hebben oons van 't jaor aorig anbrocht* (Np, Nw) 4. aangeven (bij de politie of een soortgelijke officiële instantie) *'t Is deur de ien of aander anbrocht dat disse brogge te smal is, en now is d'r wark van maekt* (d), *iene anbrengen* bijv. bij de politie of bij de bezetter: *We zullen de streuper even anbrengen op 't pelisieburo* (Diz) 5. plaatsen, door vastspijkeren, ophangen enz. een vaste plaats geven *Dat komt wel te lezen op een bod, dat naost alle ingangen anbrocht wodt* (ba) * *Bezoek brengt altied bliedschop an, is 't niet bij kommen dan wel bij gaon* (Obk)

anbrenger de; -s; -tien ['ambrej(g)ɪ] 1. degene die iemand aanbrengt, vaak: verklikker *Et is een anbrenger, die vent iemand die allés en iedereen verklapt, die niet te vertrouwen is* (Obk) 2. degene die goederen, dieren naar de oproeper brengt bij een openbare verkoping (Bu, Db, Dhau, Nbk) *De anbrenger brengt et kleine goed an bij een boelgoed* (Nbk), *De anbrenger geeft de goederen an de oproeper* (Db, Dhau)

anbroezen (Nbk) zw. ww.; onoverg.; broesde an, het anbroesd ['ambru:zɪ] 1. steeds op stormachtige wijze doorgaan *Hi'j broest altied an* (Nbk)

anbuizen (Pe-Dbi) zw. ww.; onoverg.; buisde an, het anbuisd ['ambœjzɪ] 1. opschieten

anbulderen ['am...] - aanbulderen: voortdurend op bulderende toon zich uiten
anbunnen (verspr.) Ook *angebunnen* (Bu) bn.; pred. ['amban:/'angə..., 'æxə...], in *kot anbunnen* kort aangeboden, snel boos (verspr.)

anbussen (Bu) zw. ww.; overg.; buste an, het anbust ['ambasɪ] 1. aanvullen van een bus in een naaf: *As de boel te roem wodde* [nl. de naaf met daarin een bus en de as van de wagen] *wodde de waegen rattelschellig, en dan mos hi'j anbust wodden; de bussen wodden dan anvuld mit iezer* (Bu), *Vroeger weren de assen van hooft, et hooft sleet, en daorum mos ie de bussen nogal es anbussen* (Bu)

andacht Ook *aandacht* (verspr.) ['andaxɪ/'ā:n...] - aandacht: belangstelling, interesse *d'r mit andacht naor kieken* (Ste), *N. zat mit andacht te luusteren* (Obk, Spa), *Dat kiend moet andacht hebben heeft aandacht nodig* (Ol-Nl), *Een hond vragt aandacht* (Np), *Richt onnze aandacht op aandere meensken* (b), *Mag ik even jim aandacht?* willen jullie even naar me luisteren (alg., Wol), *N. geeft nooit gien aandacht* slaat nooit acht op iets of iemand (Np)

andachtig [an'daxtəx] - aandachtig
andachtig kieken, ...luusteren: Andachtig kan hi'j d'r naor liggen te luusteren (v)

andachtsstreep z. *andachtsstrep*

andachtsstrep (l) Ook *andachtsstreep* (l) ['an...] - andachtsstrep

andachtsveld (l) ['an...] - andachtsveld

andaenken Ook *andenken* (WH) et ['an.../...] 1. herinnering, het in gedachtenis hebben (Dho, Spa, Ste) *Ik heb d'r altied nog een andaenken van* (Dho, Ste), *Daor he'k een mooi andenken an* (Spa) 2. voorwerp waardoor de herinnering voortleeft *Ik heb die foto kregen as andaenken* (Spa, Nbk), *een toefien haor van heur as andaenken* (Nbk), *Ik hebbe nog een mooi andaenken van mien moeder* (Spa), *Dat geef ik jow as andaenken* (Nbk)

andaeveren (Ma) zw. ww.; onoverg.; daeverde an, het andaeverd ['ande:wɪɪ, ...vɪɪ] 1. altijd aan één stuk door kletsen *Da's een oolde kaekelkont, die daevert altied an* (Ma)

andaon Ook *angedaon* (Np) bn.; pred. ['an.../'angə...] 1. aangedaan, geroerd *Hi'j*

was zo andaoon doe hi'j dat heurde (Bu), *Ze weren slim andaoon* (Ma), *Ik was d'r zuver andaoon van* (Np) 2. beduusd (Obk) 3. aangetast (El) *D'r weren een peer appels andaoon* (El)

andeel z. *andiel*

andeelrommel z. *andielrommel*

andenken z. *andaenken*

ander z. *aander* I, II, III

anderd z. *aanderd*

anderdaags z. *aanderdaegs* I, II

anderedaags z. *aanderdaegs* I, II

anderhalf z. *aanderhalf*

andermans z. *aandermaans*

anders z. *aanders*

andersomme z. *aandersomme*

andiedelen zw. ww.; onoverg.; diedelde an, het andiedeld ['an...] 1. voortdurend *diedelen*, z. *aldaar Die diedelt altied an* (Dho)

andiel (OS, Bu, Np, Nw) Ook **andeel** (WS, spor. OS), **aandeel** (spor.) et; -en; -tien ['andi:l...du:l/'ã.n...] 1. gedeeltelijk bezit van iets dat in gemeenschappelijk eigendom is, deel waarop men zijn rechten kan doen gelden *Heb ie je andiel now kregen?* (Nbk), *Het die d'r nog een andiel in zitten?* is een gedeelte ervan zijn aandeel, eigendom? (Nbk), *Wi'j hebben daor gien andiel an geen aandeel in* (Bu), *N. had een andiel in de arfenisse, mar d'r weren ok nog aanderen, die ok een andiel toekwam* (Obk), *een aandeel in de boedel* (Pe-Dbl), *een andiel in de winst* (El) 2. aandeel in het kapitaal van een onderneming *We hebben andielen in die febriek* (Np), *argens een aandeel in hebben* (Ow, Spa, Sz): *Hi'j het een aandeel in de grösdreugerijje* (Ow) 3. aandeelbewijs *Ie kun een aandeel kopen* (Spa), *Ieder jaor wo'n d'r een stokmennig andelen uutlot* (Np) 4. medeverantwoordelijkheid voor, schuld inzake het gebeurde *Die jongen hadden gien aandeel in de braandstichting* (Obk), *Die het daor aandeel in had heeft daaraan meegedaan* (in positieve of negatieve zin) (Ste)

andielhouder (l) ['an...] - aandeelhouder

andielhoudersvergeerding (l) ['an...] - aandeelhoudersvergadering

andielrommel (Nw) Ook **andeelrommel** (Nw) de; -tien ['an.../...] 1. zaken die van een aantal mensen gemeenschappelijk bezit

zijn Hi'j ston gister ok weer te zweren en te zwetsen dat hi'j hadde zo en zovule, mar hi'j verget d'r bi'j te zeggen, dat 't allemaole andeelrommel is (Nw)

andievie Ook **andijvie** (fp) [an'di:wi, ...vi/...'dej...] - andijvie (bep. groente) *Gister he'k een toppe andievie kleinsneden* (Ste), *Die andievie moet nodig uut de tuun, ze wodt slikerig* (Sz)

andieviebedde (Nbk) [an'd...] - andijviebed
andievieplaante (Nbk) [an'd...] - andijvieplant

andieviezaad [an'd...] - andijviezaad

andijvie z. *andievie*

andikken ['andikɣ] - aandikken: (lett. :) dikker worden *De varkens gruuien goed, ze beginnen aorig an te dikken* (Dfo), *Dat beslag is veur pannekoeken te dunne, et moet nog wel wat andikken* (Sz); (fig. :) de zaken mooier, groter voorstellen dan ze zijn: *Liegen kuj't niet noemen, mar hi'j kan 't wel verschrikkelik andikken* (Sz), *De kraantemannen dikken de verhaelties vaeke an* (Obk), *Je kun bi'j him de helte d'r wel of doen, want hi'j doet nooit aers as de zaeke andikken* (Pe-Dbl), *Now moej' 't niet zo andikken!* (Mun)

andikker (Nw) de; -s; -tien ['andikɣ] 1. iemand die voortdurend de zaken mooier, groter enz. voorstelt dan ze zijn *Et is een praoter van stront, hi'j kletst d'r mar wat henne, een echte andikker* (Nw)

andoen st. ww.; overg.; het andaoon ['andü:n] 1. aan het lichaam doen, aantrekken (m.b.t. kleding, schoeisel) *de jasse andoen, de schoenen andoen, Ie moe'n goed wat andoen, et is slim koold je moet flink kleren aantrekken* (Nbk), *mekaander een ring andoen mit verloven of trouwen* (Pe-Dbl), *kiepen een ring andoen* d.i. om een poot (Ow) 2. berokkenen, toebrengen *Die man die het mi'j reer wat andaoon* (Np, Dfo), *Dat kuj' mi'j niet andoen!* doe mij dat niet aan (Nbk), *Wat jow vandaege andaoon is keur ik of* (vo), *jezels wat andoen zelfmoord plegen, Meensken kun mekeer juist zoe'n protte andoen* (b), (gezegd wanneer men tegenslag, ziekte ondervindt:) *Ie moe'n mar ziezo rekenen, et wodt je van gien meenske andaoon* (b) 3. in z'n gevoel, gemoed raken (Dla, Nw, Op, Pe-Dbl, Sz) *Et dee 'm nog wel an, hoor, dat leste ogenblik* (Dla), *As*

andoenige - andrieven

d'r een droevig stuk speuld wodt, kan me dat soms erg andoen (Sz), *'t Starfgeval het him wel andaan, want hi'j keek arg betrokken toe* (Op), *Et was niet zo best mit die zieke, dat het me aorig andaan* (Nw), *'t Zol je andoen, zo mooi as die man et zeggen kan* (Pe-Db1), *Ik was d'r zuver een betien van andaan* (Nw) 4. de indruk wekken (zoals die wordt uitgedrukt) *Iene die koold andot, kuj' ok zo in de muut treden!* (Ow), *Die jonge dot al mannelik an veur zien leefied* (Obk), *Aj' bonken ofkoken kan et vocht daarvan, as dat stief wodden is, wel es glibberig andoen* (Dfo), *Hi'j doet je wat nuver an* (Spa), *'Pissén' wodt now niet zo vule meer zegd, et dot wat onfesoelik an* (Ste), *Een meziekkröps op een dörfstéest dot fleurig an* (Obk) 5. naar het recht vervolgen *Ze hebben 'm 't falliesement andaan* (Diz, Obk, Db, Ol-Nl), *iene een perces andoen. Ik stao op mien rechten en as we niet goedschiks tot mekaere kommen kunnen, dan doe 'k jow een perces an* (Op), *Hi'j het me goed bi'j de poot had, dat ik heb 'm een proces andaan* (Sz) 6. aansteken, aandraaien, aanzetten *de laampe andoen, de tillevisie andoen, Hi'j dee de pupe an* (j) 7. (verspr.) (van deuren, ramen) meer dicht zetten *As ik de deure op een kier zette, doet de hond him net zo gauw weer an* (Nw), *Wi'j de deure wel even andoen, eers wodt et hier zo koold* (Db) 8. aansteken, aanleggen bij *De snuuptenties wodden ok andaan, en we keken ok wel es even deur de deure bi'j de kastelein* (v), *De spullebaozen trokken mit woonwaegens langs de straote en deden ok vaeke de ien nao de ere harbarge an* (j), (...) *van die trekvoegelties, die de sompige onlanen andeden op de deurtocht naor et zuden* (j) 9. aangeven, aanreiken (El) *Doe me de suker even an* (El)

andoenige z. *andoening*

andoening Ook **andoenige** (Ste) de; -s, -en; andoeninkien [ˈandü(:)ntɲ/ˈandü:nəɣə] 1. ziekelijke aandoening *een schurftachtige andoening* (Ow), *andoeningen van luchtwegen* (Spa) 2. gevoel van zorg (Ste) *Ie kun mar beter gien duur goed in huus hebben, dan hej' d'r ok gien andoenige van* (Ste), *Daor hadden we niks gien andoenige van daar trokken we ons niks van aan* (Ste)

andoenlik [än'dü:nlək] - aandoenlijk:

roerend, vertederend *Et was andoenlik doe die meensken mekeer nao jaoren weer zaggen* (El), *een andoenlike film* (Ma), *Et is andoenlik om te zien hoe as hi'j mit zien ouwe moeder ommegaot* (Spa)

andonkeren (Dho, Sb) zw. ww.; onoverg.; donkerde an, is andonkerd [ˈändonkɾɲ] 1. steeds meer donker worden, invallen van duisternis *Dan donkert et aorig an* (Sb)

andouwen (Bu, Ld, Nw, Op, Ste) [ˈan...] - aanduwen: door tegen iets of iemand te duwen doen bewegen, verplaatsen *Douw me toch niet zo an, ik krieg alles over me henne* (Nw), *een auto andouwen* (Ste)

andraeven [ˈan...] - aandraven: vlugger, sneller draven; voortdurend hard lopen, draven (vooral: bij het werk) *Dan moej' de hiele dag andraeven* (Nbk)

andrang (b: lm) [ˈan...] - aandrang: nadruk

andreugen (s: Np) zw. ww.; onoverg.; dreugde an, is andreugd [ˈän...] 1. steeds droger worden *Nao een schoffien weren de beide ere boverste turven ok aorig andreugd en mossen we die wenden; dat hul in dat de beide turven over de kop wipt wodden; zo, dat de boverste op de helte van de veurige kwam* (s: Np)

andri'jen [ˈan...] - aandraaien: vastdraaien, vaster draaien *een moere andri'jen* (Bu, Nbk, Spa), *Ie moe'n die schroeve even andri'jen* (Bu), *N. verget altied de ofsluter goed an te dri'jen en dan lekt dat ding altied* (Sz), *een stok mit een draod, de stok kuj' andri'jen* (Bu), *Een praom krieggen ze op 'e neuze aj' ze niet meer baos kunnen: een hooltien mit een touwgien dat an beide kaanten vaaste an dat hooltien zat, et wodde om de snute van et peerd daon en andri'jd* (Dfo); aandoen, in werking stellen door te draaien *et locht andri'jen*

andribbelen (Nbk) [ˈändr...] - voortdurend dribbelen *Hi'j dribbelt de hiele dag an* (Nbk)

andriefwiel (Bu) et; -en [ˈändri:vwi(:)], ...dri:wi(:)l] 1. wiel waarmee een werktuig wordt aangedreven *et andriefwiel naor de döskaaste* (Bu)

andrieven st. ww.; overg.; het andreven [ˈan...] 1. (m.b.t. vee) voortdrijven, aanjagen *de koenen andrieven* (mit melken, mit verweiden, naor de stal) (App, Nbk) 2. doen voortgaan, doen werken *Een gieseltoppe* [drijftol] *mos ie mit een zwiepe*

andrieven (Pe-Dbl), *Een peerd dreef de dösmesiene buten an* (Nbk), *De dösmesiene wodde andreven mit een lokomobiel* (Nbk)
 3. verder in hout of ander materiaal doen gaan (App) *een plugge even andrieven mit een drevel* (App)

andriever (Obk, Ste) de; -s ['ändri:vɛ, ...vɛ] 1. persoon die de drijvende kracht is (Obk) *Hij is de andriever van de zaek* (Obk) 2. deel van een ouderwetse brandspuit, aangebracht om sterker te kunnen spuiten (Ste)

andrieving de; -s, -en ['ändri:wɪŋ, ...vɪŋ] 1. het aandrijven 2. aandrijvingsmechaniek (Ow) *Dit is de andrieving van de rosmeule veur et zaoddösken* (Ow)

andringen ['an...] - aandringen: met aandrang vragen te doen, goed te vinden enz. *Hij drong mij d'r nogal aorig stark op an* (Np), *Ie moe'n niet te bot andringen* (Nbk), *En as ze now mar andringt, dan kocht hi'j heur zoe'n ding* (bl)

andrinken st. ww.; onoverg.; het andronken ['an...] 1. opschieten met drinken *Toe, drink es wat an, we moe'n weer an et wark* (Nbk)

androkken Ook **andrukken** (WH) ['an drokɔ:] - aanduwen, opduwen *de auto androkken* d.i. vaak: om de motor aan de gang te krijgen (Spa, Np); vastdrukken, vaster drukken, door te drukken vaster doen zijn *een drokknopien androkken, Grond slemmen, grond anslemmen mit waeter en dat androkken mit bi'jv. een sleie of balke; de grond wodt eerst anslemd veurdat et huus bouwd wodt* (Nw)

andrukken z. **androkken**

anduden zw. ww.; overg.; dudede/dudde an, het anduded ['andydn] 1. aanwijzen, naar iets wijzen *Ie moe'n et heur even anduden waor as ze langes moet* (Nbk), *Ik zal de pelisie wel anduden waor et ongelok gebeurd is* (App) 2. aanduiden, uitdrukken, een teken zijn van *Aj' et woord gewaad bruken, dan dudet et wat butensporig an, wat anders as anders an* (Nw), *Et dudet ruzie an* (Nw), *Wat dödt dat an?* (Nbk)

anduding de; -s, -en ['an...] 1. aanduiding: aanwijzing, het aanduiden *Die anduding was niet zo dudelik* (Nbk)

andurven ['an...] - aandurven: zich sterk genoeg voelen t.o.v. iemand: *Hij durft jow wel an, wees daor mar wisse van* (Nbk);

durven ondernemen *Durf ie et wel an om mit zokke gladde wegen nog vot te gaon* (Nbk), *Et is iene die alles andurft* (Dfo), *Ik kan es wat vertellen wa'k anders niet anduste dat ik anders niet zou wagen te vertellen* (b)

andweilen ['an...] - aandweilen: door te dweilen wegnemen *vieze smurrie opdweilen*; reinigen: *de gang andweilen*

andwingen (Nt) st. ww.; onoverg.; het andwongen ['ändwɪŋ:] 1. voortdurend aandringen om iets te krijgen, blijven zeuren *Dat kiend hoolt niet op, et dwingt mar an* (Nt)

aneerden Ook **aneerderen** (Diz), **aneren** (Bu, Db, Op) zw. ww.; overg.; eerdde an, het aneered ['an:ɛrdɔ/...dɔ/...rɔ] 1. aanaarden, met aarde aanvullen *We moe'n de eerpels nog aneerden!* (Db, Np, Nw, Ste), *Nao 't schoffelen moej' de eerpels aneerden en dan kun ze heur redden* (Obk), *We hebben de eerappels al aneerdert* (Diz), *een ploeg om eerpels an te eerden* (Nbk), *Mit eerpels aneren moej' veurzichtig mennen* (Db), *de knollen aneerden* (Np), *De putte mossen we vroeger altied aneerden mit turf* (Db)

aneerder de; -s; -tien ['an:ɛrdɔ:] 1. aanaarder, aanaardploeg *Laeter kwaj' mit de aneerdere, die maekten ze (de geulen) weer dichte* (Nbk), *De aneerder trok ie zels tussen de riegels deur; de staef zat in de midden en dan gong de grond naor twie kaanten toe omhoog* (Ow), *As de eerpels in de riegel staon, dan wodt de aneerder d'r deur haeld* (Obk), *An et aneerdertien zit mar ien ploegien* (Nw)

aneerderen z. **aneerden**

aneerdploeg (Np, Nt) Ook **aneerploeg** (Bu, Nw) ['an:ɛrt.../an:ɛr...] - aanaardploeg

aneerploeg z. **aneerdploeg**

aneggen z. **aneiden**

aneiden (Db, Np, Nw, Obk) Ook **aneggen** (Bdie, Spa, Sz) zw. ww.; overg.; eidge/eidede an, het aneided ['änɛjdɔ/...ɛgɔ] 1. bewerken door te eggen, met een eg bewerken *De eerpels hewwe aneided, dan kriej' ze op 'e geuten staon* (Np), *eerappels aneggen* (Spa), *De bieten meugen d'r wel over dat ze aneided wodden* (Obk)

anend z. **aansend**

aneren - anfottelen

aneren z. *aneerden*

aneten st. ww.; onoverg.; het aneten ['ānɪ:tŋ] 1. vlotter eten, vlot doorgaan, opschieten met eten *le moe'n wat aneten!* (Bdic, Db, Np, Wol), zo ook *We moe'n mar wat aneten, eers kowwe vusen te laete* (Nbk) 2. beginnen te eten (Nbk) *We gaon mar aneten, want hi'j komt toch te laete* (Nbk) 3. ontbijten (Sz)

anezelen (Db, Dho) zw. ww.; ezelde an, het anezeld ['ānɪ:z|ŋ] 1. steeds doorgaan met hard werken *Mit de schoonmaek koj' mar anezelen* (Db), *'k Moet aorig anezelen a'k klaorkommen wil* (Dho)

anfiespelen (Nbk, Np, Obk, OI-NI) zw. ww.; onoverg.; fiespelde an, het anfiespeld ['āfisp|ŋ] 1. voortdurend bezig zijn met iets schoon te maken, te reinigen *Ze is schietschone, ze fiespelt altied an* (Np), *Maegien, maeken jow dat mar even schone, jow meugen nog wel graeg wat anfiespelen* (OI-NI)

anfietzen ['āf...] - aanfietzen: sneller gaan fietsen, doorfietsen

anflikkeren (Np) zw. ww.; onoverg.; flikkerde an, het anflikkerd ['ā...] 1. voortdurend flikkerend lichten *Wat het et gisteraovend locht, et flikkerde iederkeer an* (Np)

anflitsen (spor.) zw. ww.; onoverg.; flitste an, is anflitst ['ā...] 1. aanfloepen (spor.) 2. voortdurend weerlichten (spor.)

anfloeopen zw. ww.; onoverg.; floepte an, is anfloept ['āflup|ŋ] 1. met een floep gaan branden *Et locht is in ien keer anfloept* (Nbk), *Et duurde effen en doe floepte et locht inienen weer an* (b)

anfluiting de; -s, -en ['āflœjt|ŋ] 1. aanfluiting: schandelijke vertoning, wijze van handelen

anflutten zw. ww.; overg., onoverg.; flutte an, het (bet. 1)/is (bet. 2) anflut ['āflat|ŋ] 1. (overg.) snel aanschieten van kleding *Gauw even wat aandere anflutten!* (Nbk), *Hi'j flutte gauw de broek an en kwam bij de deure* (El) 2. (onoverg.) even binnengaan, aandoen, niet met de bedoeling lang te blijven (Dfo, Nbk) *Buurvrouw komt wel gauw es eventies anflutten* (Dfo)

anflutteren (Sz, Wol) zw. ww.; overg.; flutterde an, het anflutterd ['āflat|ŋ] 1. snel kleren aandoen, z. ook *anflutten* bet. 1 (Wol) *Hej' even tied, ik zal even aandere*

kleren anflutteren (Wol) 2. moeizaam, met kleine straaltjes melken, zodat men lang bezig is *Die koe melkt niet best, ie kun mar anflutteren* (Sz)

anfoddelen (Ma, Nbk) ['āfod|ŋ, ...d|ēn] - opschieten: met het lopen

anfoeteren zw. ww.; onoverg.; foeterde an, het anfoeterd ['āfut|ŋ] 1. voortdurend foeteren *'t Is een vervelend meenske, die foetert mar an* (Bu), *Die kerel foetert altied an* (Db, Np)

anfok ['āfok] - aanfok

anfokken zw. ww.; overg., onoverg.; fokte an, het anfokt ['āfok|ŋ] 1. uitbreiden door te fokken, door aanfokken verkrijgen, ook gezegd m.b.t. mensen die veel kinderen krijgen *Hi'j wol vri'j wat jongvee anfokken* (OI-NI), *Aj' een ni'je stal bouwen kuj' beter koenen bijkopen, want anfokken duurt te lang* (Spa), *Die het uitbreided deur eorig anfok* door met eigen koeien te fokken, niet door aankoop (Nbk), *Die boer het een goed bedrijf anfokt* (Db), *We hebben al aorig anfokt* gezegd als het goed is gegaan met het aanfokken (Ste), *As ze een protte jongen kriegen, wodt d'r wel zegd: ze fokken mar an* (Nbk), *Die hebben aorig anfokt* dat gezin is flink groter geworden (Nbk), zo ook *een hokke vol jongen anfokken* (Ma) en *Dat fokt daor mar an ze blijven daor maar kinderen krijgen* (Ste) 2. doen opgroeien, opfokken (Db, Nw) *...en de aandere boer moet ze anfokken tot zoolters* (Nw), *Die piekies moef' eerst goed anfokken veur ze an de leg binnen* (Db) 3. vermeerderen van een verzameling (Ste) *Daor he'k al aorig mit anfokt* (Ste)

anfokselen (Dfo, Ld, Obk) zw. ww.; onoverg.; fokselde an, het anfokseld ['āfoks|ŋ] 1. zich extra inspannen om het werk op tijd af te krijgen of om het een stuk verder te brengen (Dfo), *Ze moe'n aorig anfokselen om nog bi'tieds klaor te kommen* (Obk) 2. in tegen et wark *anfokselen* maar steeds er niet toe komen het werk aan te vatten, omdat men geen zin heeft (Ld)

anfottelen (Ste), z. ook *anfoddelen* zw. ww.; overg., onoverg.; fottelde an, het anfotteld ['āfot|ŋ] 1. (overg.) aansporen, doen opschieten *le moe'n 'm es wat anfottelen* (Ste) 2. (onoverg.) opschieten, voormaken *le moe'n wat anfottelen, aers*

haelen we de bus niet (Ste)

angaaspen ['ãnga:spm] - aangespen *De boekriem is wat te strak angaaspt* d.i. bij een paard (Obk)

angaepen Ook **angapen** (WH) zw. ww.; overg.; gaep^{te} an, het angaep^t ['ãnge:pm/...ga:...] 1. verwonderd, nieuwsgierig, vaak met open mond aankijken *Hi'j kan je zo onneuzel angaepen* (Diz), *Stao mi'j toch niet zo an te gapen* (Ste, Wol, Spa), *A jong, zit me niet zo an te gaepen* (Ol-Nl), *Pattie kiender kun je zo aorig angaepen* (Obk), *Stao mi'j niet zo an te gaepen* (Dhau)

angaon st. ww.; overg., onoverg.; is (bet. 1-4, 7-12, 14, 18/het (bet. 5, 6, 9, 13, 15-17) angaon ['ãngõ:ãn] 1. (onoverg.) gaan in de richting van *op iene angaon, op wat angaon* ergens op aangaan, de desbetreffende richting nemen: *op Berkoop angaon, op huus angaon* naar huis gaan 2. (onoverg.) zich richten op, een wending nemen naar, uitlopen op *recht op je doel angaon, d'r op angaon: Zien ontslag, daor gong et op an* die richting ging het uit, evt. daar liep het op uit (Nbk), *'t Zal wel op trouwen angaon* ze zullen wel gaan trouwen, ook ...*op een trouwen angaon* (Nbk, Ste), *'t Is op twintig gulden angaon, mar 't het d'r knepen* (Nw), *We wollen vieventwintig gulden hebben, mar et is op twintig angaon* (Ow), *Iederiene docht dat dat oolde vasien niks weerd was, mar op et boelgoed is 't nog op honderd gulden angaon* (Np), *Daor gong et op an* zo zou het verlopen, die kant ging het uit (b) 3. (onoverg.) aanwippen, langsgaan, aansteken *Zuwwe even bij N. angaon?* (Nbk), *Nao een uurtien fietsen bin we mar even angaon om een koppien koffie* (Diz, Op), *Et is wel laete, mar we kun best nog even angaon, want d'r braant nog locht* (Wol), *Op 'e weerommereize gaon we even bij kefé 'De Ooievaar' an* (Ol-Nl), *Hi'j gong drekt bij D. an* (b), *Die koopman kon 't niet laoten om bij elke kroeg an te gaon* (Db) 4. (onoverg.) aan het Avondmaal gaan (verspr.) *Bij 't Aovendmaol mag iederiene angaon* (Ow), *an 't Aovendmaol angaon* (Db, El), *Aj' lidmaot binnen dan meuj' mit angaon* (Obk), *Bi'j' ok mit angaon?* (Ma), *Wi'j hebben een orgelspeuler had die gong nooit mit an, mar die van now komt aaltied*

even naor beneden (Nw) 5. (vaak onbep. w.; onoverg., ook wel overg. in combinatie met *et*) stoeien, vaak: op luidruchtige wijze (vooral gezegd tegen een kind:) *Wees es rustig, ie moe'n niet zo angaon* (Wol), *Jonges, gao toch niet zo an!* (Ol-Nl), *Jonges, jim moe'n niet zo angaon veur beddegaonstied, eerst kuj'm niet slaopen* (Obk), *Moej' die schoelejongen es angaon heuren* (Nbk), *We kriegen mal weer, de jongen gaon zo an* (Np), *De zwelvers bin an 't angaon in de schure, ze schetteren in 't vierkaante* d.i. tussen de gebinten, *et angaon* (Dho, Ma, Nw, Obk, Pe-Db): *De jongen konnen 't angaon dat je heuren en zien vergong* (Pe-Db), *Wat gaon die jongen et toch an* wat gaan ze tekeer (Ma, Obk), *Wat kun die beide 't angaon!* (Dho) 6. (onoverg.) zeer luidruchtig tekeergaan, vaak: met grof taalgebruik, scheldend en vloekend *Et gong d'r om weg, foeteren en angaon* (Nw), *Die jongen hebben zaoterdagaovend in 't kefé aorig angaon* (Op), *As die jongen dan een borreltien had hebben, dan kun ze zo verrekt angaon* (Sz), *Oonze R. kan angaon as hi'j zien zin niet kriegen kan* (Db), *vluken en angaon tekeergaan* (Np), *raozen en angaon* id. (Np) 7. (onoverg.) aanvangen van een kerkdienst, beginnen van een school e.d. *De meester luudt de belle, de schoele gaot an* (Ol-Nl), *Zol de schoele angaon om negen of om tien ure* (Pe-Db), *De karke gaot ok an* (Ste) 8. (onoverg.) gaan branden van een licht, gaan werken van een apparaat *Et locht gong an, De radio gong zomar inienend an* (Nbk) 9. aanvatten, te werk gaan *Hoe zuwwe daor mit angaon?* (Dho), *Ik dochte: hoe moe'k toch mit dit geval angaon?* (Op), *Hi'j had 't al lange angaon, en doe zee hi'j dat hi'j zoe'n piene had* hij had er al lang last van (Pe-Db) 10. (onoverg.) van start gaan van werk, activiteiten (vo) *De boer, de arbeider en H. redder nog wat op op 'e dele en in et hujvak en doe kon et mar angaon* (vo) 11. (onoverg.) passend zijn op dergelijke wijze, in ontkenning (verspr.), in *Dat gaot niet an* dat gaat niet aan, dat is niet behoorlijk, dat is onredelijk *Nee, kiend, dat kuj' niet doen, dat gaot niet an* (Ol-Nl, Nt), *Om zo laete thuus te kommen gaot veur een jong maegien niet an* (Op), *Et gaot toch niet an*

dat twiedadde van de meenshied hunger lidt (Np) 12. doorgaan/laten doorgaan van een koop, scheiding, relatie e.d. *Et huus is wel duur, mar de koop moet toch mar angaon* (Db), *Dat moe'n we even in beraod hollen veur de koop angiet* (Dfo), *Now, we gaon 't mar an op oolde veurweerden, donkt mi'j* (Nw), *'t Moet om die leste centen mar angaon* over het verschil tussen wat ik bied en de gevraagde prijs stap ik heen (Pe-Db), *De verkoop van die koe giet niet an* (Ld), *Et is angaon mit die beide, ze bin in ondertrouw gaon* (Ld), *'t Is op twintig gulden nao angaon* (Ma), *Die scheiding gaot an* (Np, Op), *'t Is angaon, dat ze overkommen* afgesproken, overeengekomen (Dhau), *Zo gong et an* zo werd besloten, het ging toch door zoals al bijna was overeengekomen, *Op die veurweerden gong 't an* (Db), *Dat gaot niet an!* dat gebeurt in geen geval (Obk) 13. (onoverg.) voortduren (Db, Nt, Op, Ow, Ol-Nl, Spa, ZW, s: oost.) *Hoe lange gaot et al an!* (Ste), *Hoe lange hef et angaon, veurdat ze 't ontdekten?* (Pe-Db), *Et het de hiele naacht angaon* gezegd bijv. als het de hele nacht heeft geonweerd (Ste), [met betrekking tot slechts enkele reizigers die meegaan] (...) *daor kan gien tram van bestaon, dat moet alle daegen al weer angaon* (s: oost., plm. 1885) 14. (onoverg.; van mensen, vaak als enigszins ruw ervaren) doodgaan, sterven, in *d'r mit angaon* (Dhau, Ma) (niet aaneen in de verb. *d'r an gaon*) *Hi'j is d'r mit angaon, deur al die ellende* (Bu, Dhau, Obk), *Hi'j is d'r mit angaon deur alle ellende* eraan ten gronde gegaan, is niet weer hersteld (Dhau, Bu) 15. (onoverg.) betreffen, raken *wat dat angaot* wat dat betreft, zo ook *En wat de minne wegen angaot, die kosten peerdevleis* (p), *van dat angaonde* (OS, Np, Nt, Ol-Nl, Op, Ste): *Van dat angaonde is dat volkien niet te vertrouwen* (OS, Np, Nt, Ol-Nl, Op, Ste), zo ook *D'r wodden dat angaonde wel nuvere verhaelties verteld* (Obk), *Hi'j onderwist Him angaonde de weg die hi'j kiezen moet* (...) met betrekking tot (b), *een adverteensie angaonde een gevraagde knecht* (j), *Et gaot je niks an!*, ...*gien bliksem an!*, *Gaot jow dat wat an?* (b), *Et gaot je niks van an* (Ste), *D'r gaot je niks van an* (Nbk, Nt,

Spa), zo ook *D'r bin dingen waor kiender niks van angaon* (Op), *Et gaot je zuver an* je krijgt medelijden, je trekt het je bijna aan alsof het jezelf betrof (Np), *Et gaot heur nao an* ze trekt het zich erg aan (Dhau), *Et gaot je gien mieter an, ie wo'n 't niet geweer!* (Nw), *Wat gaot him dat an, Dat zal jow wat angaon, ik zegge niks!* (Sz), *Et gaot mi'j ok an as ie ziek binnen* (Ste), *'t Moet je zels mar angaon, om zo ziek te wodden as buurvrouw* stel je maar eens voor dat het jezelf zou betreffen (Dho, Diz, Db), *Die zit zo stief veur 'm uut te kieken, asof him de wereld niks angiet* (Bu) 16. (onoverg.) verantwoordelijk zijn, de baas zijn, zeggenschap hebben *Die vent praotte over een aander zien bezit, 't was net of alles 'm angong* (Ol-Nl), *Hi'j miende dat alles 'm angong, en hi'j had d'r niks over te zeggen* (Dfo), *D'r weren twee breurs, mar de iene gong et an* gezegd bijv. m.b.t. het bezit van een boerderijtje (Obk), *Ze dot net of et heur alliend angaot, mar et kedogien is ok van mi'j* (Ste) 17. (onoverg.) redelijk gaan, er goed voorstaan (Bdie, Db, Np, Ol-Nl) *In Wolvege gaon de oolde gebruiken al vot, mar in de kleine dörpen gaot et nog best an* (Np), *Hier gaot 't nog an mit die dreugte* (Bdie), *Hier giet 't nog an, mar op aandere plakken lokt et minder goed* (Db), *Hier gaot 't nog an, mar dan moet 't ok uut wezen!* (Ol-Nl) 18. (onoverg.) overkomen, meemaken *Ie weten niet wat je angaot now et weer zo mooi is* (El)

angaonde z. onder *angaon*, bet. 15

angapen z. *angaepen*

angebakt z. *anbakt*

angeboren (verspr.) Ook *aangeboren* (spor.) ['aŋgəbo:əɾp, ook wel 'äx.../'ä:ŋg..., ä:x...] - aangeboren, van nature gegeven *Dat kiend het een angeboren ofwicking* (Obk, Np), *een angeboren kwaol* (Ste), *angeboren leugens* (Ste), *een angeboren aord* (Ste), *Die jonge kan goed teneelspeulen, et is him angeboren* (Nw, Ol-Nl), *Dat mooie zingen was heur angeboren* (Wol)

angebunnen z. *anbunnen*

angedaon z. *andaon*

angel Ook *hengel* (bet. 1: Bdie, Ld) de; -s -tien [aŋ(g)] 1. hengel (Bdie, Ld, Nbk, Obk, ba, j, b, b: lm) 2. glans op het haar

van een dier, vooral van vee (Dfo, Dhau, Ld, Nbk, Obk, b: lm) *D'r ligt een mooie engel op die biggen* (Nbk, Obk, Dhau), *Die koe zicht d'r min uut, d'r ligt gien engel op* (Dfo), *Die koe het een mooie engel* (Ld) 3. kafnaald (bs: Obk) of uitstekend puntje anderszins bij planten: *Om de angels die in et roggestro zitten vot te kriegien, kuj' de kôrf van binnen uutbranen; eers moe'n de bijen alles d'r uut bieten, mar dat kost een protte energie en dan hej' minder gewin* (bs: Obk), *Een pripneusien het rooie bloempies, mit een scharp angeltien d'r in* (Wol) 4. kern van een ettergezwel *De kern van de zwölle was de engel* (Ow), *M. had vroeger een dikke stienpoeste in de nekke mit drie dikke angels d'r in; as de engel d'r uut was, was de zwere over* (Ld), *D'r zit een engel in de zwölle* (Nbk), *Dan trekken wij' de engel d'r uut* (Dfo), *Zolange de engel of pitte niet uut de zwölle is, hielt hij niet* (Db), *Bij een steenzwere kuj' de engel d'r uut drukken as hij goed riepe is* (Spa), *De engel moet d'r uut, eerder hooft et niet op mit zwöllen* (Nbk) 5. steekorgaan van bijen, wespen e.d. *Hij pielkte de angels van de bijen uut zien vel* (j)

angelaande (Dfo, El, Obk) Ook **aangelande** (El, Ow), **aangelaande** (Obk) de; -n ['aŋgələ:nda/'ã:ŋg......] 1. aangelande, ook: bezitter van één of meer aangrenzende percelen *de angelaanden van 't waeterschop* (Dfo)

angelgarre (Bu, Dmi, Nw, bl) Ook **hangelgarre** (Bdie) ['ãŋ(g)}garə/'ha...] - hengelgarde, hengelstok *Die moest mit de angelgarre hebben gezegd* bijv. als een kind ondeugend was (Bu)

Angelsaksisch [aŋ(g)}'saksis] - Angelsaksisch

angelsnoer (Nbk) ['a...] - hengelsnoer

angelsport (Nbk) ['ãŋ(g)}...] - hengelsport

angelstok (Nbk, Obk, bl, b) ['aŋ(g)}...] - hengelstok

angelus (Ste) ['ãŋ(g)əlas, ...(g)}as] - angelus: bep. gebed: angelusklokje: *Vroeger wodde et kleine klokkien mit 8, 12 en 6 ure luded, dan klept et angelus, en dan wodt et angelus bidded; d'r wodde 3 x 3 klept, en dan ludede de vrouw die dat doedertieden dee, even flink deur* (Ste)

angelusklokkien (Ste) Ook **Mariaklokkien** (Ste) et; ...klokkies ['ãŋəlas.../ma'rija...] 1.

angelusklokje

angelwedstried (Nbk) ['a...] - hengelwedstrijd

angenaam z. **angenaem**

angenaem (Ld, Np, Ste) Ook **aangenaem** (Nw, Ste), **angenaam** (Ol-Nl, Wol), **aangenaam** (Nbk) ['aŋgənē:m/'ã:gənē:m/'aŋgənã:m/'ã:ŋgənã:m] - aangenaam; een aangenaam gevoel opwekkend **angenaeme meensken** (Ste), *Ik vun et daor niet zo angenaem* (Np), *Aj' koezepiene hebben is dat niet angenaem* (Ste), *Et is me aangenaem west* (Nw)

angeneumen z. **anneumen**

angered z. **anred**

angeren (Dho) zw. ww.; onoverg.; geerde an, het angeerd ['ãxi:əŋ] 1. meer gaar worden (bijv. van groente:) *Zet et nog mar even op et vuur, dan kan 't een betien angeren* (Dho)

angetrouwd z. **antrouwd**

angeven st. ww.; overg.; het angeven ['aŋgɪ:bm] 1. aanreiken *Za'k je dat even angeven?* (Nbk), *Woj' ze dat even angeven?* (Spa), *Geef me dat es an, je!* (Nbk) 2. uitduiden, beduiden *Ie moe'n him even angeven, hoe hij d'r mit warken moet, eers wodt et niks* (Nbk), *Wij' mij even angeven hoe veer a'k in dat boek lezen moet?* (Nbk), *de maot angeven* nl. bij muziek (Nbk), *Et weer geeft him mooi an begint mooi en het ziet ernaar uit dat dat zo zal blijven* (Nbk) 3. aanmelden, aangifte doen *Ik heb mij as lid angeven van die pertij* (Op), *Ie kun je angeven veur die schoele* (Nw), *Mit 't hadrieden moej' je ok angeven* (Pe-Dbl, Obk), *Dooie koenen moe'n we in Wolvege angeven* (El), *Dat za'k bij de pelisie angeven* (Nw), zo ook *We zullen 't toch mar angeven dat ze de boel vernield hebben* (Pe-Dbl), *iene angeven* (Ow), *Die dief het himzels angeven* (Ow), *We moe'n henne te angeven* nl. van geboorte of huwelijk, op het gemeentehuis, eerder ook van het zich aanmelden voor militaire dienst, waarna men moest loten (El), *Aj' trouwen gongen gong eerst de man en een weke of zo later gongen ze mit 'n beiden henne te angeven* (Nbk), *een poppe/kiend angeven* de geboorte van een baby melden bij de afd. bevolking (Spa, Nbk), *de geboden(s) angeven* in ondertrouw gaan (Dfo, Diz, Ld,

angever - angriepen

Np, Nt, Obk, Op, Spa, Wol), *Veur de dienst* [militaire dienst] *mos ie je vroeger ok angeven* (Dfo, Dho, Nbk, Nt, Ol-Nl, Ld), vandaar: *Hi'j het te angeven west* heeft zich aangegeven voor de militaire dienst (Nbk), *Die jonge is anlot, doe hi'j 'm angeven mos* (Dfo), *Ik moet henne te angeven* nl. voor de militaire dienst (Nt) 4. opleveren (Dhau, Np, bo: Bu) *Dat gefit niet vule an* levert niet veel op (bo: Bu), *Et het van rechten aenlik gien waeter angeven* niet geregend (Np), *Et spattert een betien, mar et gefit gien waeter an* het regent een beetje maar het levert nauwelijks water op (Dhau)

angever de; -s ['aŋgu:wɪ, ...vɪ] 1. degene die aanreikt *de angever bi'j et boelgoed* (Ow) 2. degene die iets meldt, bij een instantie aangeeft *Hi'j is de angever* heeft het aangegeven (met name: bij de politie) (Nw) 3. degene die het voortouw neemt: bij een rel, moppen vertellen (Nw)

angewezen (Nbk) ['aŋgəwt:zɪ] - aangewezen, in *de aangewezen persoon* de meest geschikte persoon (Nbk)

angezicht (bet. 1: Np) Ook **aangezicht** (Bu: bet. 2) et; -en ['ãxəsɪxt/'ã:xəsɪxt] 1. mombak (Np) 2. aangezicht, gelaat (Bu) *Die het een donker aangezicht* een gezicht met donkere ogen, wenkbrauwen, haar (Bu) **angifte** (verspr.) ['aŋgɪftə, ook wel 'ãxɪftə] - aangifte: kennisgeving *de angifte van een geboorte* (Dhau), *angifte doen van de belasting, van een kiend* (Obk, Ol-Nl), *Nao die inbraok bi'j oons hewwe angifte daon bi'j de pelisie* (Db)

angiftebiljet (Ol-Nl) ['ãx...] - aangiftebiljet **angifteformulier** ['ã...] - aangifteformulier **angloepen** (Db, Dfo, Dhau, El, Ma, Obk, Op, Sz) zw. ww.; overg.; gloepte an, het angloept ['aŋglupɪ] 1. gluiwend aankijken *Die vent kan je soms raar angloepen* (Ma, Sz), *Hi'j kan je zo vremd angloepen* (Dhau), *Die kerel zit me de hiele aovend an te gloepen* (El), *Dat maegien dee niks eers as de hiele aovend die jonge angloepen* (Obk), *I'J moe'n mi'j niet zo angloepen, ik wor d'r reer van* (Db), *Hi'j vertrouwde him niet en zat him mar wat an te gloepen* (Dfo)

anglooiën (Ma, Obk) onbep. w. ['aŋglo:ɔjɪ] 1. glooiend laten lopen *Ie moe'n 't een betien anglooiën laoten* (Ma)

angniezen (Nbk) st. ww.; overg.; gnees an, het angnezen ['aŋgni:zɪ] 1. grijnzend toelachen, op onnozele wijze toelachen zonder geluid voort te brengen *Hi'j ston mi'j mar wat an te gnieszen* (Nbk)

Angola (spor.) [aŋ'go:ɔla] - Angola

Angolees [aŋgo:ɔ'lɪ:s] - Angolees

angraeven z. **angreven**

angreep (Np, Ow) de; ...grepen; ...gropien ['aŋgr:ɪp] 1. kleine klus die snel uit te voeren is *Et is ok mar een angreep* (Np), *een angreep helpen, bi'jglieks een auto anschoeven* (Ow)

angreven (Nbk, Ste) Ook **angraeven** (Nt, Sz) zw., st. ww.; onoverg.; het angreuve ['ãŋgr... (Nbk), 'ãxɪr.../...] 1. opschieten met het graven (Nbk, Nt, Ste) *Ie moe'n wel wat angreven, want we moe'n zo eten* (Ste) 2. de eerste handelingen van het turfgraven verrichten (Sz) *R. was degene die veurop gong mit et angraeven* (Sz)

angriepen st. ww.; overg.; het angrepen ['ãŋgriɪpɪ] 1. grijpend aanpakken, grijpend vastpakken *Ie kun ok wel es wat angriepen* (El), *Aj' an 't panneschieten binnen, moej' ze goed angriepen* (Obk), *veur 't angriepen* in overvloed, zodat men er genoeg van kan nemen (verspr.): *'t Wodt een goed jaor veur de vruchten, ze kun dommiet wel es veur 't angriepen wezen* (Obk), *Dat volk zat zo rejaal in de spullen, ze hadden alles veur 't angriepen* (Pe-Db), *D'r ston van alles op 'e taofel op de trouwdag van oons buurmaegien, et was mar veur 't angriepen* (Diz), *Hi'j was zo riek, dat hi'j hadde 't geld veur 't angriepen* (Dho), *Hi'j het et mar veur 't angriepen, hi'j het d'r genog van* (Nbk), ook: klaar staand voor gebruik (Ld): *Hi'j had zundags de voerderi'je zo veur 't angriepen* (Ld) 2. benutten, er werk van maken *Die kaans moej' angriepen* (Dho, Nbk), *Vanaovend het hi'j zien kaans angrepen* (ba), *Die gelegenheid moej' mit beide hanen angriepen* (Op) 3. aanpakken, flink aan het werk gaan *Jonges, allemaol even angriepen!* (Ow), *As iederiene now even angript, dan hebben we zo de boel an de kaant* (Ow) 4. sterk ontroeren *Ie moe'n je niet te vule in dat tenielstok begeven, dan gript et jow te vule an* (Obk), *Dat starven van zien buurman zal 'm wel angriepen!* (Op)

angriepend (Nbk, Sz) [aŋ'griɪpɪ] -

aangrijpend

angriezelen (Nbk) zw. ww.; onpers.; griezeld an, het angriezeld ['āngri:zɪŋ] 1. enorm tegenstaan, vooral gezegd van eten *Et griezeld mi'j an, dat eten* (Nbk) 2. gezegd wanneer men iets griezelig gevaarlijk vindt (Nbk)

angriezen (verspr.) zw./st. ww.; overg., onoverg.; griesde/grees an (Nbk), het (bet. 1)/is (bet. 2) angriesd/angrezen (Nbk) ['āngri:zɪŋ] 1. als zeer gevaarlijk/risicovol/onaangenaam opvatten (Dhau, Ma, Nbk, Np, Ow) *Et griest mi'j an, die kienderties de hieltied mit de fiets op de weg* (Ow), *Ik bin gien liefhebber van peulties, et griest me an om die te eten* (Ol-Nl) 2. grijzen, grijs worden (m.b.t. iemands hoofdhaar) (Np) *Hi'j is de leste jaoren aorig angriesd* (Np)

angruien z. *angruuien*

angrujjen z. *angruuien*

angruuien (OS, Bu, Dho, El) Ook **angruien** (Np en west. van Op, noord. van de Lende), **angrujjen** (Bdie, Bu, Dmi, Nbk, Mun, Np, Obk) zw. ww.; onoverg.; gruuide an, is angruuid ['aŋ.../...] 1. opnieuw groeien, verder groeien *De ofgesneden gruuite begint weer an te gruuien* (Ld), *De kapper het R. et haar slim kot knipt, mar 't zal wel weer angruuien* (Db), *Hi'j lat de baord toch mar weer angruuien* (Dho), *Die ingekotte plaante gruit weer mooi an* (Nt), *De boompies bin mooi angruuid* (Wol) 2. sterk gaan groeien (Dfo) *De appels an de boom beginnen mooi an te gruuien* (Dfo) 3. langzaam maar zeker dichtgroeien, verlanden (El), in *De Stobbepoele is hielemaole angruuid* (El)

angste z. *aangst*

angstig (Db, Spa) ['aŋstəx] - angstig: angst verwekkend *Et onweerde zo, et was mi'j angstig genoeg* (Spa)

anhaankelik (Np, v) Ook **anhankelik** [an'hā:ŋkək/...'hāŋ...] - aanhankelijk *een anhankelik maegien* (Nbk), *een anhankelike hond* (Bdie) *Hi'j kan bi'jtieden ok zo anhaankelik wezen* (v)

anhaankelikhied (Np), voor -heid z. -hied Ook **anhankelikhied** (Nbk) [an'hā:ŋkək hit/...] - aanhankelijkheid

anhaerken z. *anharken*

anhael (Ste) de; -en ['anhē:l] 1. het zich op de hals halen, z. ook *anhaelen*, bet. 7 *Die*

het een anhael daon heeft een verkeerde vrouw getrouwd (Ste)

anhaeld (bo: Op) bn.; pred. ['anhē:lt] 1. behept *Aj' daor mit anhaeld binnen (...)* (Op)

anhaelderig z. *anhaelerig*

anhaelen Ook **anhalen** (WH), **anhaolen** (WH) zw. ww.; overg., onoverg.; haelde an, het/is (bet. 1-7, 9, 10, 12-14) anhaeld ['an...] 1. (overg.) naar zich toe halen *Hiel veurzichtig stak hi'j ze* [nl. de boekweit] *garve veur garve op de waegen, waor een jonge ze terechtelegde; dat 'anhaelen' was veur de jonge een hiel mooi warkien, waor ieder hiete op was. Niet zwaor en ie konnen de helte van de tied rieden* (k: Ste), *even wat hooft anhaelen* brandhout ophalen, bij het vuur halen (Ma), *Hi'j haelt de boel op him an* probeert alles te krijgen, wil het zelf uitvoeren (Np) 2. (overg.) aanhalen: van veters, touw, knopen e.d. *'k Moet even een ladder in mien penties anhaelen* (Mun), *Die riem moet wat anhaeld wodden* (Obk) *Hi'j mos de riem anhaelen, aanders zakte de broek of* (Pe-Db), *Van aarmoede mos hi'j de boekriem anhaelen* (Ol-Nl, Dfo) 3. (overg.) liefkozen, vleidend naar zich toe halen, opzettelijk aardig zijn tegen *Oons kiend wodt deur de buren slim anhaeld* (Diz), *Zie ston daor te anhaelen en te stroopslikken!* (Mun), *Kleine kiender wo'n graeg anhaeld* (Dfo), *Dat kleine kiend hooft niet van anhaelen* (Ld), *Dat kiend is aorig verwend, ze hebben et vuus te vule anhaeld* (El), *Die hond kuj' fijn even anhaelen* (Spa), *de katte anhaelen* (Nw), *Mien man kan me nog zo fijn anhaelen* (Sz), *je liefien anhaolen* (Spa) 4. (overg.) zich inlaten met iemand, tot goede kennis of vriend maken (Diz, Nbk, Np) *Ie moe'n hem niet te vule anhaelen, want dan hej'm altied over de vloer* (Diz) 5. (overg.) eerdere woorden herhalen, citeren, noemen uit of n.a.v. een geschrift *gien oolde dingen anhaelen* geen oude koeien uit de sloot halen (Dfo), *Hael God d'r mar bi'j an, et veraandert d'r toch niks van* (Db) 6. (overg.) gaan uitvoeren, zich tot taak rekenen, eraan beginnen *Ie moe'n d'r netuurlik wel mit wodden kunnen, aanders hoejt je niet an te haelen* (Mun) *Die haelt him vuul te vule an, hi'j beroest d'r in* (Obk), *Die haelt van alles an* (Dho),

Mit die man kuj' mar beter niks anhaelen, want die is zomar opsternaot (Obk) 7. (overg.) zich op de hals halen *Ie kun dat wel anhaelen, mar et moet ok mar uut kunnen* (Dho), *Ie kun wel gauw wat anhaolen, mar ie moe'n et ok allemaole mar verrenten kunnen* (Spa), *Waorumme zij' al die drokte anhaelen?* (bo: Bu), *Wat hewwe oons wat anhaeld* (Nbk, Ste), *Daor he'k me toch wat anhaeld* (Wol, Nw), *Wat haelen ze toch an!* (Dho) 8. (onoverg.) sterker, krachtiger worden van de wind *Wat haelt de wiend weer an* (Bu, Nbk, Ma), *Ik gao mar vast vot, want vanaovend kan de wiend wel es anhaolen* (Sz), *De wiend had wat anhaeld* (vo) 9. (onoverg.) groeien, groter worden *Dat plaantien is wel anhaeld* groter geworden (Nt), *De greunten beginnen aorig an te haelen* (Mun), *In et veurjaor kan de rogge soms in een weke aorig anhaelen* (Pe-Dbl), 't *Is aorig anhaeld*, disse weke gezegd van gewas (Nbk), *Die biggen bin goed anhaold de leste tied* (Spa), *Dat kalf is in veertien daegen best anhaeld* (Wol), *Dat jongien het aorig anhaeld* (Ma), *Ze moet altied goed eten om an te haelen* (Dhau), *De lonen bin wat anhaeld* (Nbk), *Dat is hael an en breng meergezegd* bijv. wanneer men veel kleren verslijt (Bu), 't *Is hael an en krieg meer gezegd* van een huishouding waar altijd alles op is, van iets dat *ri'j* is in het gebruik, van iemand die alles steeds opmaakt maar steeds overal meer van wil (El, Np, Wol, Nbk), ook gezegd van iemand die nooit genoeg heeft maar ondertussen ook nog zijn boel verwaarloost (Nw) 10. (overg.) iets of iemand afhaken van een adres waar men langs komt *Kom ie mi'j daolik even anhaelen?* (Wol), *Aj aanst weerommekommen, wij' de kraanten dan even anhaelen?* ophalen (Obk) 11. (overg.) verschil maken, meer effect hebben, (geen) zoden aan de dijk zetten (Diz, Dho, Ld, Nw, Ol-Nl) 'k *Zol 't mar zo laoten as ik jow was, want 't haelt niet veul an* (Ol-Nl), *Et gefit niks, et haelt niet vule an* (Diz), *We hebben 't al daon, mar et het niet vule anhaeld* (Ld) 12. winnen van honing door bijen (Dfo, El, Ld, Np, Nt, Ow, Pe-Dbl) *Wat haelen de bi'jen een hunning an!* (Np), zo ook *De korven [bijekorven] hebben goed anhaeld* (Ow),

Mit dit mooie weer bin de bi'jen goed anhaeld hebben ze veel honing gewonnen (El) 13. aanharken (Nw) *de tuun anhaelen* (Nw) 14. koeien bijeendrijven en ophalen voor het melken (El), in *de koenen anhaelen*

anhaelerig (Mun, Nbk, Np, Nt, Ol-Nl) Ook **anhaelderig** (Np) bn., bw.; -er, -st [an'hɛ:lɛx, ...lɛrɛx/...hɛ:ldɛr...] 1. te aanhalig, te zeer geneigd geliefkoosd te willen worden (Mun, Nbk, Nt, Ol-Nl) *Ze doet wel slim anhaelerig!* (Ol-Nl), *Oons oolde peerd is zo anhaelerig!* (Mun) 2. sterk geneigd om met iedereen om te gaan (Np) *Die meensken bin zo anhaelderig, die hebben mit Jan en alleman wat te doen* (Np)

anhaelig Ook **anhaotig** (WH), **anhelig** (WH) bn., bw.; -er, -st [an'hɛ:lɛx/...hɔ:ɔlɛx/...ha:lɛx] 1. met de uitstraling dat men aangehaald, geliefkoosd, vriendelijk bejegend hoopt te worden, ook gezegd van iemand die een ander graag aanhaalt: *De iene vrouw is anhaeliger as de aander* (Nbk), *een anhaelig kientien* een lief en aardig kind (Obk, Ow, Nbk), *...maegien* (El, Ma), *een lief, anhaelig hontien* (Nbk, Nw), *Die hond is zo anhaelig!* (Wol), *Die is mi'j te anhaelig* hij vleit me te veel (Nw), 't *Was aanders wel een goed maegien, mar ze was wat té anhaelig* (Ow), *Ze is jong en anhalig* (Sz), *Ie moe'n niet zo anhaelig doen, aanders hej' ze hier altied* (Dho)

anhaelingsteken (l) ['an...] - aanhalings-teken: bekend leesteken

anhalen z. *anhaelen*

anhelig z. *anhaelig*

anhang de ['anhan] 1. anhang, mensen die meekomen, familie en/of vrienden en bekenden *Daor hej' hem ok weer mit zien anhang* met z'n hele familie (Nt), *Wat hebben ze daor een anhang, d'r is altied volk* nl. vrienden en kennissen (Obk), *Hej' wat anhang mitneumen?* (Nbk), *Die het een boel anhang* nl. familie, vrienden en kennissen (Spa), *As mien dochter mit een jonge thuuskwam, kwam ze mit heur anhang thuis* (Sz) 2. dat wat achter een trekker e.d. is gekoppeld (Obk) *een trekker mit anhang* (Obk)

anhangen st. ww.; onoverg.; het anhangen ['an...] 1. aanhangen: blijven vastkleven:

Natte, zwatte grond hangt vaeke an aj' in huus kommen (Nbk) 2. niet erg meegerekend worden, niet tot de vaste kern van een groep behorend *Ze tellen him niet, hi'j hangt d'r mar wat bi'j an bi'j de jonges* (Dhau)

anhanger (Dho, Diz, Nbk) ['an...] - aanhanger

anhangwaegen (ba) ['anhaŋ...] - aanhangwagen (lett.)

anhankelijk z. *anhaankelik*

anhankelijkheid z. *anhaankelikhied*

anhaoken zw. ww.; overg.; haakte an, het anhaakt ['an...] 1. aanhaken, vasthaken, aankoppelen *Die waegen kuj' zo anhaoken* (Ste, Dho), *Mit de oolde waegens vroeger wodde d'r wel zegd: 'Haok mar even an'* (Ste), *We kun wel even een karre achter de auto anhaoken* (Ste), *waegens bi'j mekaer anhaoken* (Op)

anhaolen z. *anhaelen*

anhaelig z. *anhaelig*

anharken Ook *anhaarken* (ZW) zw. ww.; overg.; harkte an, het anharkt ['an.../...] 1. aanharken *et pad anharken* (Nbk), *'t gazon anharken* het gras, blad van het gazon *bijeenharken* (Nt), *As hi'j nog even zo deurdoet dan kun ze de vloer nog wel mit 'm anharken* hem er ongenadig van langs geven (Sz) 2. met een hooihark harkend *bijeenbrengen opperstatten anharken* (Dfo, Ld, Nw), zo ook *statten anharken* (Np), *'t Hiem anharken was me altied een mooi wark, mar stalties anharken niet!* (Spa, Mun), *Deur de hadde wiend mossen we et hele stuk land anharken* (Spa), *'t Hooi moet schoon van et laand anharkt wodden* (Sz)

anharksel et ['anharks] 1. dat wat men *bijeenbrengt door harken Aj' de blaeden anharken hej' ok anharksel* (El), *Ik moet dat anharksel nog even in de zak doen* (Np), vooral: restjes hooi die men *bijeenharkt* (of evt. stro): *Ik zal et anharksel nog even boven op 'e opper gooien* (Spa), *Et anharksel kwam uut de hujmesiene; now en dan mos ie die even optillen onder et hujjen en dan vul d'r zoe'n rolle gedri'jd huj uut, dat was dan et anharksel; et weren van die rillen die dan weer bi'j et zwil harkt wodden mossen* (Nw), vandaar *D'r kwam nogal wat anharksel van 't laand* (El)

anhebben ['an...] - aanhebben: dragen van

kleiding een jasse anhebben, Zoe'n wies petret! Hi'j het de pronk mar weer an (b), *Een goeie streuper har klompen an, die hi'j ok achtersteveur anhebben kon; zo now en dan ommewisselen, dan konnen de stille oppassers in de snij nooit uitmaeken welke kaante hi'j uitgaon was* (Ow), *Die het et zundagse gezicht an!* is eigenwijs, doet verwaand (Np); m.b.t. vuur, verwarming, verlichting, apparaten: *de radio anhebben, de kachel anhebben, de laampen anhebben* d.i. ook: de autolichten (Nbk)

anhechten ['an...] - aanhechten: van een draad, van garen *een draod anhechten* en/of *gaoren anhechten* d.i. nieuw garen bij breien: als het eerder gebruikte op is of stuk (verspr.): *Dat gaoren is kepot, dat moej' even anhechten* (Np), *Mit dat oolde gaoren moe'k hieltied anhechten* (Obk)

anheffen (Nt, Ow) ['an...] - aanheffen, in *een lied anheffen* (Nt, Ow)

anheisteren (Ma, Nbk) zw. ww.; onoverg.; heisterde an, het anheisterd ['an...] 1. voortdurend bezig zijn met opruimen, schoonmaken of met werk anderszins (waarbij men zich moet bewegen) *Ze heisterde de hiele dag an* (Ma)

anhemmelen (Nbk, Np, Nt) zw. ww.; overg.; hemmelde an, het anhemmeld ['anhem] 1. reinigen, schoonmaken, vooral: door resten weg te nemen, opruimen door bijeen te brengen *We zullen et huivak even anhemmelen* (Nt), *'k Zal de boel wat anhemmelen* (Np), *We moe'n 't laeste nog wat anhemmelen* het overschot aan eten opmaken (Nbk), ook: het laatste voedsel in de voor het voer bestemde goot voor de koeien *bijeenvegen*, zodat ze de resten opeten (Nbk)

anheurder z. *heurder*

anheuren Ook *anhoren* (WH) zw. ww.; overg., onoverg.; heurde an, het anheurd ['an...] 1. (overg.) naar iets of iemand (blijven) *luisteren Dat zingen koj' best anheuren* (Ma), *Ie moe'n dat altied mar anheuren, dat gezeur* (Dhau), *Hi'j mos et hele prevelement anheuren* (Dho), *Hi'j kan dat lewaai niet anheuren* kan er beslist niet tegen, wil het niet horen (b), *Dat stok is me 't anheuren niet weerd, mar ie kun d'r ok niet best uutlopen* (Obk), *As A. an et vertellen was over heur tiden, doe ze nog jong was, was dat et anheuren wel weerd*

anhiesen - anholen

(j), *We kun et eerst wel es even anheuren; as 't oons dan niet zinnigt, dan zeggen we et wel* (Nbk), *Now moej' me es even anheuren! Heur es wat me overkommen is!* (Ol-Nl), *Een waeterorgel is hiel mooi om an te heuren* (Db), *Die meziek is niet om an te heuren* is afschuwelijk (Ld), zo ook *Die lullebreur kuj' niet anheuren* (Wol) 2. (onoverg.) langs iemand gaan om te informeren naar de toestand *We kun d'r wel even anheuren, hoe 't gaot* (Nbk), *Aj' weerommekommen moej' even anheuren hoe et mit de oolde vrouw is* (Dhau), *Ik zal daor nog wel vaeker even anheuren* (Op), *'k Kwam es even anheuren hoe 't mit jim was* (Wol) 3. (onoverg.) klinken en daardoor geïnterpreteerd worden op de aangegeven wijze (Nbk, Ste) *Dat heur ie lim niet an* dat hoor je niet aan hem, dat hoor je niet aan zijn spraak (Nbk), *Et heurt oons niet vremd an* het klinkt ons niet vreemd in de oren (Ste)

anhiesen z. *anhissen*

anhissen Ook *anhiesen* (b) zw. ww.; overg.; scheidb., onbep. w. ook niet scheidb.; histe an, het anhist ['anh.../...hisn] 1. aanhitsen: van een hond *'k Zal je de hond anhissen!* (Nbk) 2. opstoken, aanzetten (Diz, El, Ol-Nl) *Je moe'n die jonge niet zo anhissen, hi'j is zo al driest genoeg* (Diz), *As jongen vechten bin d'r altied een peer bi'j die staon te anhissen* (El)

anhobbelen zw. ww.; onoverg.; hobbelde an, het anhobbeld ['anhobln] 1. sukkelend, niet vlot voortgaan, ook schertsend gezegd van versneld doorlopen, doorrijden *Een betien hadder anhobbelen, anders kommen we d'r niet* (Dhau), *Mit zoe'n oolde boerewaegen moej' wel wat anhobbelen, anders koj' nooit weer thuis* (Sz), *Hobbelt es wat an, oolde!* gezegd tegen een paard dat harder moet gaan (Nt, Ma) 2. blijven ruziën (Dho) *Ze hobbelen mar wat an* (Dho) 3. zonder vaste regel voortgaan (Wol) *In die huusholing hobbelt et mar raer an* (Wol)

anhogen (Db, Nt, Op, Ow, Sz) zw. ww.; overg.; hoogde an, het anhoogd ['anho:gn] 1. hoger maken door grond enz. toe te voegen, aanvullend ophogen *Die kaante moej' nog wel wat anhogen, want dat lop niet goed of* (Sz), *et hiem anhogen* (Nt) 2.

aanaarden (Op) *De eerpels moe'n op 'e tied anhoogd wodden* (Op)

anholen Ook *anhouwen* (WH) st. ww.; overg., onoverg.; het anhullen ['an.../...] 1. (overg.) blijven onderhouden van contacten, goede banden, vriendschap, een relatie *de omgang mit de hiele familie anholen* (El), *Zie wollen de kunde wel wat anholen* (Mun), *Je moe'n de familie wel wat anholen* (Ste), *Die verkering mit dat maegien moej' anholen, L., et is warkber volk!* (Nbk, Op), *We hebben die verkering anholen* (p) 2. (overg.) zich blijvend met iets bezighouden *Aj' alles anholen zullen, dan bi'j' altied vot en nooit thuis* (Obk) 3. (overg.) blijven houden, met name van vee, huisdieren *'t Was een klein biggien, mar 't was 't anholen wel weerd* (Pe-Dbl), *De besten moej' zelf anholen* (Ma), *Mi'j donkt, we mossen mar een paer van die kleine poesies anholen* (Ol-Nl), *Je kun niet alles anholen* (Dho), *We hullen alle jaoren een paer fokmotties an* (Nt) 4. (overg.; van kleding, schoeisel) aan houden, blijven dragen *Je kun vanzels de klompen in huus niet anholen* (Nbk), *Hool de jasse mar an, we moe'n drekt weer vot* (Nbk) 5. (overg.) laten branden, in werking laten *Laot de laampen mar an* (Nbk), *Laot de tillevisie mar an* (Nbk) 6. (overg.) lopend bijhouden, bijna inhalen (Bu, Db, Dhau, Np, Nt, Pe-Dbl, Wol) *Je moe'n niet zo hadde lopen, ik kan jow niet anholen* (Db), *Die hond kan et wild net niet anholen* (Wol) 7. (onoverg.) duren, voortduren *Et moet ok niet langer anholen!* (Dho), *Et kan nog wel een posien anholen, heur!* (Nt), *De sni'jjacht het nogal even anhullen* (Np), *Et hoolt nogal wat an, veurd dat ze kommen* (Nbk), *De vriendschop hul mar an* (Ld), *As dat mar anhoolt, die verkering* (Np), *'k Gelove niet dat et mooie weer lange anholen zal* (Op), *Die regen kan nog wel even anhouden* (Spa), *Nao de anholende natte is et huj toch nog aorig bi'jkommen* (Db) 8. (onoverg.) aanhoudend op iets aandringen, aan iets vasthouden, volhouden *Hi'j hul mar an* (Ma), *Even anholen, dan winnen je 't wel* (Wol), *Kiender kun anholen te zeuren om heur zin te kriegen* (Ow), *Hi'j houwt mar an om zien zin te kriegen* (Spa), *Pattie meenksen kun zo anholen om heur zin deur te drieven* (Obk)

9. sturend gaan, houden op de aangegeven wijze *Bi'j et eiden moe'j roem anholen* (Bu), *Ie moe'n de bocht roem anholen* (Dho), *een betien naor rechts anholen* (Nbk), *Niet anholen op 'e kop* niet op de kop richten (met een schietwapen) (b) 10. (overg.) doen stoppen en aanspreken *P. hul him daolik an* (b), (...) *de heren hadden genoeg en hullen J. niet weer an* (Nw), *Zol ie de bakker even veur mi'j anholen willen?* (Nbk), *Die mag je graeg es even anholen veur een praotien* (Obk) 11. (overg.) doen stoppen voor controle of arrestatie *De pelisie het oons anholen* (Dhau), *Bi'j de greens wodden we anholen* (Diz) 12. (overg.) over iets onderhouden, iemand op iets aanspreken (Np, Nw) *Ze hebben him d'r over anhullen dat hi'j veur die dag betaelen mos, aers kwam de deurwaerder gewaarschuwd* (Np), *Daor za'k 'm es even over anholen* over onderhouden (Nw) 13. (onoverg.) onderweg bij een kafé e.d. aansteken (Bu, Dhau, Mun, Ol-Nl, Op, Sz, Wol) *Wi'j gaon bi'j 'De rustende jaeger' mar even anholen* (Op) 14. (overg.) nog niet besluiten, nog niet toekennen e.d. *De gunning is anhullen* nog niet uitgevoerd (Np), *Et huus is te lege inzet, hi'j het et eerst mar anholen* (Db) 15. (overg.) blijven vasthouden aan, het blijven houden op *We moe'n dat bedrag mar anholen* (Dho), *Ze hullen de biebelse naemen nog an* (b) **anholend** (Dfo, Db, Op) [an'ho:lnt] - aanhoudend, voortdurend *Mit zoere bri'j moe'j anholend ruren, temeensen as et mael is, aanders wodt et klonterig* (Dfo), *anholend kochelen* (Db), *De anholende regen van disse zoemer is veur veul boeren een waore plaoge* (Op), *de anholende dreugte* (Obk) **anholer** z. **anhoolder** **anholing** (l) ['an...] - aanhouding, arrestatie **anhooien** z. **anhujjen** **anhoold** Ook **anhoud** (WH) et ['anho:lt/...hɔmt] 1. aanspraak, gelegenheid om met iemand in gesprek te komen, vriendschap *Hier in et dôrp hebben de meensken nog wel wat anhoold* (Dfo), ...*an mekeer* (Obk), *Wi'j hebben nog vule anhoold mit de oolde buren* (Db), *Aj' op een vremd plak kommen te wonen moe'j wat anhoold zuken* (Pe-Db1), *An mien ni'je buurvrouw he'k een boel anhoold* (Spa, Ol-Nl), *Jim*

hebben áánders nog zoe'n protte anhoold! afgezien van het bedoelde gemis hebben jullie niet te klagen over gezelligheid, aanloop (Nbk), *Wat hebben die meensken daor een anhoold, et is d'r een kommen en gaon* (Obk), *Mien grootmoeder hadde vroeger een husien van anhoold* hetz. als een husien van hool-an, z. aldaar (Nt, Sz), *Ik kreeg vanaovend nog zoe'n anhoud, dat ik was haost te laat* (Sz) 2. aanloop, visite *Die meensken hebben een protte anhoold* (Ow, Obk), *De buren hebben nogal wat anhoold* omgang of visite (El), *Ik kreeg vanmorgen nogal wat anhoold* (Op) **anhoolder** (verspr.) Ook **anholer** (Obk), **anhouwer** (Spa) ['anho:ldr/...ho:lɾ/...hɔwɾ] - aanhouder, doorzetter *Dat is een anholer, die lat 'm zomar niet ofscheppen* (Obk), *een taoie anhoolder* (Db) * *De anhoolder wint* (El, Ol-Nl, Ow) **anhoren** z. **anheuren** **anhotten** zw. ww.; overg., onoverg.; hotte an, het anhot ['an...] 1. rukkend trekken *Hi'j hotte nog een keer goed an, en los was hi'j* (Nbk), *Hot dat touw mar goed an, aanders zit et niet stevig vaaste* (Diz), *Aj' nog even anhotten kan et dichte* (Dho), *Even goed anhotten, dan hej' de stobbe d'r uut* (Np), *Stevig deurtrekken en niet anhotten!* (Ow), *Oons peerd hotte daor altied an, daor wol hi'j drinken, bi'j die poele* (Nbk), *Een drok peerd kan soms rempend anhotten* (Obk), *Om dat stokkien bouw omme te kriegen, meug ie et peerd wel even anhotten* (Db) **anhoud** z. **anhoold** **anhouwen** z. **anholen** **anhouwer** z. **anhoolder** **anhuien** z. **anhujjen** **anhujjen** (OS, Dho) Ook **anhuien** (Np, Nt, Op), **anhooien** (WH) zw. ww.; overg; hujde an, het anhujd ['anhʌj(d)ɯ:/...] 1. harkend hooi bijeenbrengen *We moe'n 't nog een betien anhujjen om de bult henne* (Nbk), *Nao et tiemen* [het bijentrekken van regels hooi in oppers, met behulp van een *tiempao*] *mos ie de statten anhujjen* (Obk), *Statten anhujjen kun de kiender wel doen* (Dho), *Willen jow de statties anhuien?* (Nt), *We moe'n de kaanten nog even anhujjen* nl. bij de regel hooi (et zwif) doen (Dhau) 2. opschieten met het hooien (Dho) *We moe'n anhujjen, want d'r zit een*

anhujsel - ankankeren

dikke buije (Dho)

anhujsel (Dhau, Op, Pe-Db1) et ['anhʌjs] 1. hooi dat is blijven liggen bij het *tiemen*. *Nao et tiemen bleef d'r vaeke nogal wat anhujsel liggen* (Op)

anien Ook *aniene* (Wol), *anienen* (Ow, b: lm) [a'ni:n/...nə/...ŋ:] - aaneen: zonder tussenruimte *allemaole aniene achter menaer an* (Nt, Wol); achtereen, zonder tussenpozen *We hebben op vekaansie west, veertien daegen anien* (Spa), *Daegen anien het et regend* (Wol)

aniene z. *anien*

anienen z. *anien*

aniensluten (vo) [a'n...] - aaneensluiten: zich met elkaar verbinden *Jim moe'n jim, krek as oons, aniensluten, want waor komt et van dat jim zo achterblijven?* (vo)

aniensluting (v) de; -s, -en [a'ni:s...] 1. het aaneensluiten, een aaneengesloten reeks

anies [a'nis] - anijs: de plant; de zaadjes: *Anies, zo numen we de zaoties van de aniesplaante* (Nw); ook: anijsdrank

aniesblokkien (verspr.) [a'niz...] - anijs-blokje

aniesdrup (Np) [a'nizdrʌp] - anijsdrop

aniesmelk [a'nis...] - anijsmelk

aniesplaante [a'nispl...] - anijsplant *Anies, zo numen we de zaoties van de aniesplaante* (Nw), *Vroeger deden ze sterregies van de aniesplaante op branewien* (Nw)

aniessmaek (l) [a'n...] - anijssmaak

aniesthee (Ma, Op) [a'n...] - anijsthee

anieszaod (verspr.) [a'niso:ət] - anijszaod *Anieszaod wodt bruukt bij et bakken van koekies* (Obk)

animo [ˈã.nimo:, ...móm] - animo: lust van personen om iets uit te voeren, om aan iets deel te nemen, om te kopen *D'r was niet vule animo (veur)* (Nbk)

anisette (Diz, Op, Pe-Db1) [ani'setə] - anisette

anjaegen Ook *anjagen* (WH) zw., st. ww. (ook onregelmatig); overg., onoverg.; jaegde/jachte an (verspr.), het anjacht ['ãjɛ:gn/...] 1. (overg.) opdrijven, voort drijven, tot spoed manen *Wij' mij de koenen even anjaegen?* (Dho, Ol-Nl), *vee anjaegen* (Ste), *le moe'n me niet zo anjaegen* (Np) 2. (onoverg.) hard rijden (ook op de schaats) *Even anjaegen, anders kommen we niet op 'e tied* (Ste, Wol),

Daor kwam hij inienend anjaegen! (Nbk) 3. (overg.) in vuur *anjaegen* sneller doen branden (Wol)

anjaeger de; -s; -tien ['ãjɛ:gr] 1. iemand die het vee opdrijft (Ste) *Ik moet mit een paer koenen daor henne, ik moet aenlik een anjaeger hebben* (Ste) 2. hetz. als *grösbeugel, zaodbeugel* (Dhau) 3. toestel dat de luchtcirculatie op gang brengt en houdt, zoals een ventilator (Nbk, Ol-Nl), ter verwarming of ventilatie van een auto enz. *Vroeger hadden de bakkers veur de oven een anjaeger staon om et vuur an te wakkeren* (Ol-Nl), *Zet de anjaeger mar an, dan wodt et hier wat waamer* (Nw) 4. soort blaasbalg (Op, Ste) 5. ouderwetse handbrandspuit (met als hoofdbestanddeel een roodkoperen bak met dubbele pomp, die door vier man aan weerskanten werd bediend; het water werd met emmers in de bak gegooid, van waaruit het werd gepompt en aldus gespoten) (Bdie, Dfo, Ow, Spa)

anjagen z. *anjaegen*

anjammeren (Spa) zw. ww.; onoverg.; jammerde an, het anjammerd ['ãjamrɪ] 1. voortdurend jammeren, klagen, zeuren *Die vrouw jammert ok altied an* (Spa)

anjanken zw. ww.; onoverg.; jankte an, het anjankt ['ã...] 1. voortdurend janken of evt. zeuren *Hij jankt de hiel tied an* (Nbk)

anjengelen zw. ww.; onoverg.; jengelde an, het anjengeld ['ãjɛŋ(g)ɪ] 1. voortdurend zeuren (van kinderen), huilerig klagen 2. voortdurend storend in werking zijn van radio, televisie e.d.

anjer ['ãjr] - anjer

anjerdalia (Sun-Ot) de; -s ['ãjrda:lɪja] 1. bep. soort dalia

Anjerfoons ['ãjr...] - Anjerfonds

anjeuzelen zw. ww.; onoverg.; jeuzelde an, het anjeuzeld ['ãj...] 1. voortdurend klagend zeuren *Hij jeuzeld altied mar an* (Ste), *Die koe jeuzelt de hiel tied an* maakt een klagend, zeerderig geluid, meestal: om voer te krijgen (Nbk)

anjutten (Ste) zw. ww.; onoverg.; jutte an, het anjut ['ãjatɪ] 1. licht aantikken *Jut an tik eens aan* (Ste)

ankankeren zw. ww.; onoverg.; kankerde an, het ankankerd ['ãŋ...] 1. voortdurend kankerend zeuren *Hij kankert altied an* (Spa)

ankaorten (spor.) ['ãŋ...] - aankaarten
ankarren zw. ww.; onoverg.; karde an, het ankard ['ãŋkarŋ] **1.** sneller gaan rijden, met name sneller gaan fietsen *We moe'n een betien ankarren, eers kommen we niet op 'e tied* (Nbk)

ankauwen zw. ww.; onoverg.; kauwde an, het ankauwd ['aŋ...] **1.** sneller gaan kauwen, vooral: opschieten met het eten *We moe'n een betien ankauwen, eers haelen we aanst de bus niet meer* (Nbk)

ankeffen zw. ww.; onoverg.; kefte an, het ankeft ['aŋ...] **1.** voortdurend keffen

ankel (Nbk, Obk, v) Ook *aankel* (Bdie, Np), *enkel* (Dfo, Nbk, Sz) de, et (Dfo, Nbk, Obk, s: Op, Wol); -s; -tien ['ãŋk|/'ã:ŋk|/'ẽŋk|] **1.** enkel *Et is me al een keer overkommen dat ze me bi'j de ankels grepen* (v), *Aj' stroffelen mit klompen an, kuj' 't enkel reer verzwicken* (Dfo), *'t Ankel dot mi'j zeer* (Nbk), *een verstoekte aankel* (Bdie), *Hi'j is deur 't ankel gaon* (Obk)

ankelbaand (l) ['ãŋk|...] - enkelband

ankelgewricht (Mun) ['ãŋk|...] - enkelgewricht

ankem (OS, verspr. WS) Ook *aankem* (verspr.), b: ln, bo: Bu), *anken* (Nbk, Np, Op), *aanken* (Ma, Nbk, Np), *tankem* (Nbk) bn.; attr. ['ãŋkãm, ...kŋ/'ã:ŋ.../'ãŋkŋ/'ã:ŋkŋ/'taŋkŋ, ...kãm] **1.** komend, volgend (gezegd van een week, dag, jaar of jaargetijde) *Ankem jaor bin we vuventwintig jaor trouwd* (Mun), *ankeme weke* (v, Nbk), *ankem maendag* (Nbk), *aankem(e) zondag* (Wol), *Zo lievelao komt et dan allegeer klaor, mar ankeme weke wodt krek lieke zwaor* (bl), *aankem meitied* (Bu), *Ankem jaor dan kommen we weer* (bl)

anken z. *ankem*

anker l et; -s; -tien ['aŋkɛ] **1.** scheepsanker et *anker uitgooien* het anker uitwerpen (spor.), fig.: *Hi'j het daor et anker even uitgoid* blijft daar een poosje, bijv. tijdens een reis (Bu), *Hi'j het zien anker wel legd* gezegd van iemand wiens winkel goed loopt (Pe-Dbl), *et anker valen laoten* (spor.), *...optrekken* (spor.), *...ophaelen* (spor.), *veur anker gaon* (spor.) **2.** muuranker *een anker in de mure* (El); ook in de volgende toepassing: aangebracht beneden aan de zijkant van een binstijl in

een boerderij, verbonden met het fundament van de stijl, om verschuivingen tegen te gaan (Nw) **3.** oude wijnmaat: anker (Sz) **4.** uurwerkanker (Ld) **5.** anker van een motor (Dho)

ankeren (Ol-Nl, Pe-Dbl) zw. ww.; overg., onoverg.; keerde an, het (bet. 1)/is ankeerd ['aŋkɛ:əŋ] **1.** (overg.) aanvegen *Zaoterdag zullen we de boel nog even ankeren om huus* (Pe-Dbl) **2.** (onoverg.) terugkeren, met name van vakantie (Ol-Nl): *Die bin ok weer ankeerd* (Ol-Nl)

ankergelose ['aŋ...] - ankerhorloge

ankerkabel (l) ['aŋ...] - ankerkabel

ankerketten (spor.) ['aŋ...] - ankerketting (waarmee een schip aan het anker zit)

ankerpaol (Nw) de; -en ['aŋ...] **1.** elk der palen waaraan muurankers zijn bevestigd: *De muurankers zitten binnen weer vaaste an een ankerpaol, om de mure recht te holen; zonder die ankers zol de mure rond staon gaon kunnen* (Nw)

ankerpunt (spor.) ['aŋ...] - ankerpunt

ankerstien (l) ['aŋ...] - ankersteen: steen die dwars geplaatst is tot versterking van het verband

ankertouw ['aŋ...] - ankertouw

ankerturf (Ow) de; ...turven; -ien ['...] **1.** net als een ankersteen geplaatste turf: ter versteviging van het verband van de hoek van twee *turfloegen* om een hoop turf *Zoe'n turfloege mossen ankerturven in legd wodden; dat konnen allienig vakmaensken* (Ow)

ankerverbaand (Ow) et ['aŋ...] **1.** verband zoals bij ankerstenen: *In een mure zitten stienen ok in ankerverbaand* (Ow)

ankiek de ['ãŋkik] **1.** het kijken naar, bekijks *Ze hadden nogal wat ankiek op 'e camping* er werd nogal naar hen gekeken, ze stonden zodanig met hun tent e.d. dat veel mensen hen steeds zagen (El), *Die het een boel ankiek* er wordt nogal naar hem gekeken (omdat hij zich goed kleedt, uitzonderlijk gedraagt enz.) (Ld, Np, Obk), *Aj' je slim uitdossen dan hej' wel ankiek* (Nw), *Zo zuj' wel ankiek hebben zo zullen ze wel naar je kijken* (Nt), *Dat wief is me gien ankiek weerd* vind ik niks, gun ik geen blik (Sz), *Hi'j is nog wel wat in ankiek* is aanzienlijk (Wol)

ankieken st. ww.; overg., onoverg.; het ankeken ['aŋkikŋ] **1.** (overg.) kijken naar

ankielen - anklaweren

(iets of iemand) *Aj' een ni'je brille hebben willen moej' naor de oogarts, en dan moej' him goed ankieken* (Dfo), *Ie moe'n mi'j niet zo ankieken, dan wor ik verlegen* (Db), *Aj' heur ankieken dan kleurt ze af* (Diz), *Aj' mit iene praoten moej' him ankieken!* (Dhau), *Iene stief ankieken is niet netties* (Mun), *Aj' graeg wat hebben willen, moej' him lief ankieken* (Pe-Dbl, Spa, Ld), *iene smerig ankieken op boze, nijdige wijze* (Ow), *As N. oolde kleren an het, wodt zien vrouw d'r op aneken als de verantwoordelijke, schuldige beschouwd* (Nw), *Hi'j is niet meer in tel, ze kieken 'm mit de rogge an zien hem niet staan* (Op) 2. (onoverg.) uitzien op, uitzicht hebben op *We kieken van huus uut op 'e bos an* (Nbk), *Zien kaemer kikt recht op 'e viever an* (Np), *Zien twiede vrouw wol niet tegen et petref ankieken van zien eerste vrouw* (j) 3. (overg.) aanschouwen, bekijken (Nbk, Nt, Obk, Ol-Nl, Op, Pe-Dbl, b) *Hi'j har de meneuvels van F. al effenties aneken* (j), *Die voetbalwedstried was me et ankieken niet weerd* (Mun, Ol-Nl), *Die jonge meid was 't ankieken wel weerd!* (Op, Pe-Dbl, Nt), *D'r is een tied west dat pattie lu de Stellingwarvers niet hielendal veur vol aneken* (b), *Wat kiek ie mi'j de hiel tied an* (Nbk), *...stao/zit ie mi'j de hiel tied an te kieken* (Nbk) 4. (overg.) interpreteren, aanzien *As de bonen beginnen te kiemen bin ze geveerlik veur de voegels, die ze dan veur roepen ankieken* (Obk) 5. (overg.) over iets blijven nadenken om het evt. als-nog te doen, in de gaten houden (verspr.) *Zuwwe 't nog even ankieken veurdawwe de dokter haelen?* (Dhau, Obk), *Ik wil et toch nog wel even ankieken veur ik op jim veurstel ingao* (Op), *As je die stof te duur is, dan moej' et nog even ankieken* (Dfo), *We gaon niet deur die buie, we zullen et nog even ankieken* (Ol-Nl) 6. (onoverg.) een kort bezoek brengen (Dhau, Nbk, Np) *We gaon even bi'j N. en M. ankieken; dan drinken we een koppien koffie en dan gaon we weer op huus an* (Nbk), *We willen even bi'j de buren ankieken hoe et gaot* (Dhau)

ankielen (Nw) zw. ww.; overg.; kielde an, het ankiel[d] ['ankilɨ] 1. door een wig in iets te drijven verstevigen *Kiel et even an!* (Nw)

anklaaid z. *anklauwd*

anklaampen (j) [ʔ̃ɳklā:mpm] - aan-klampen (van personen) *De boeren klaampten heur an* (j)

anklacht (Nbk, b: lm) ['aŋklaxt] - aanklacht, beschuldiging

anklaegen Ook **anklagen** (Spa) zw. ww.; overg., onoverg.; klaegde an, het anklaegd ['ʔ̃ɳ.../...] 1. (overg.) aanklagen (bij het gerecht) *Ie zollen die kerel anklaegen mit zien lelke honnen* (Obk), *Hi'j lat zien peerd winterdag half ommekommen, ie zollen 'm bi'j de pelisie anklaegen* (Db), *Ze hebben him anklaegd* (Nbk) 2. (onoverg.) voortdurend klagen *Sommige meensken klaegen altied an* (Ste)

anklaeger (Db) de; -s ['ʔ̃ɳkle:gr] 1. aanklager *De anklaeger lapte d'r nog hiel wat dingen bi'j an* (Db)

anklagen z. *anklaegen*

anklauwd Ook **anklaaid** (Ste) bn. ['ʔ̃ɳ.../...kla:jt] 1. in d'r mit anklauwd wezen niet weten wat te doen, ermee zitten, zich er geen raad mee weten: *Now, daor bi'j' ok mooi mit anklauwd* daar zit je ook mooi mee (Ste), *Mit dat kerwei bin 'k aorig anklauwd* (Ol-Nl), *Zoe'n volkien daor bi'j' mit anklauwd* (Sz), *Daor zatten we raer mit anklaaid, we konnen 'm mar niet kwietraeken* (Ste), *Daor biwwe ok aorig mit anklaaid* (Ste), *d'r glad mit anklauwd wezen* (Nbk, Np, b), *Hi'j is d'r finaal mit anklauwd* hij weet niet meer hoe hij nog een oplossing voor dat probleem kan vinden, hij kan de situatie, de omstandigheden niet meer aan (Nbk, Ow), *We moe'n wel naor die brulloft, mar we bin d'r mit anklaaid* hebben in het geheel geen zin (Ste)

anklauwen zw. ww.; overg., onoverg.; klauwde an, het anklauwd ['ʔ̃ɳ...] 1. (overg.) door aan te harken netter maken, reinigen *et pattien anklauwen* (Dmi, Obk) 2. (overg.) bijeen harken *huj anklauwen* (El), *Ie moe'n de statten even anklauwen* (Np) 3. (onoverg.) hard werken om iets klaar te krijgen (Diz, Pe-Dbl, Spa, Sz) *We waren mit de kamer an 't schoonmaken; we hebben nog aorig moeten anklauwen om 't klaor te kriegen* (Diz, Spa, Sz), *Dat waark waren we de hele dag mooi mit, we mossen d'r wel drok mit anklauwen* (Pe-Dbl)

anklaweren (s: Obk) onbep. w.

[ˈɑ̃ŋklawɪ:əɾŋ] 1. zich redden (met), het volhouden *En mit zoe'n vrouw moej' dan je hiele leven mar anklaweren* (s: Obk)

ankleden z. *anklieden*

ankleppen (Dfo) zw. ww.; overg.; klepte an, het anklept [ˈɑ̃ŋklepɾŋ] 1. licht doen slaan van de klepel tegen de binnenkant van een luidklok, vaak: als begin van het luiden

ankleppen (Dfo) zw. ww.; onoverg.; klepperde an, het anklepperd [ˈɑ̃ŋklepɾŋ] 1. voortdurend druk kletsen *Die kleppert altied an* is altijd druk aan het praten (Dfo)

ankleuren (Ste) zw. ww.; onoverg.; kleurde an, is ankleurd [ˈɑ̃ŋ...] 1. schaamrood worden *Dan kleur ie an* (Ste)

anklieden (OS, Bu, Op) Ook **ankleden** (verspr.) zw. ww.; overg.; kledede/kleedde an, het ankleedde [ˈɑ̃ŋkli:dn̩/...khi:dn̩] 1. kleding aantrekken *Ik klieed mi'j an* (Obk), *Kleed je toch es een betien netter an, ie lopen d'r altied bij as een slonterbokse* (Ol-Nl), *Doe wi'j de plechtige heilige kommunie deden, kregen we van grootmoeder goolden spullegies (...); zie kledede de maegies an, dat heurde volgens heur zo, een soort boerebedoenige dus opsieren m.b.v. sieraden e.d.* (Ste) 2. (m.b.t. een kamer, huis, gebouw) stofferen, van meubels voorzien en verder opsieren *We zullen dat vertrek even mooi anklieden* (Dfo), *We gaon et ni'je huus anklieden* (Diz), *Iene kleedt et huus mooier an as de ere* (Ow)

anklinken zw. ww.; overg.; het anklonken [ˈɑ̃ŋ...] 1. vaster maken door steviger te klinken, door aan te doen sluiten *Et lem van et mes zit wat roem, et moet even anklonken wodden* (Dfo), *Dat mes is roem in de niete, et moet even anklonken wodden* (Ol-Nl)

ankloppen [ˈɑ̃ŋklopɾŋ] - aankloppen: vaster doen zijn, vaster doen aansluiten *We zeden meerstal 'dekslag' tegen dat ding, daor klopte ie et riet mit an* (Ste); kloppen om binnengelaten te worden *Ie moe'n wel eerst even anklappen veurdaj' d'r binnen stappen* (Nbk), *bi'j iene anklappen* (spor.)

ankneupen (OS, ZW, Np, Op, Wol) Ook **anknopen** (Bdic, Ol-Nl, Sz) zw. ww.; overg., onoverg.; kneupte an, het ankneupt [ˈɑ̃ŋ.../...] 1. (overg.) door te knopen aan iets bevestigen *Bi'j 't opbouwen van een*

steiger moej' de paolen of juffers ankneupen (Obk) 2. stevig vastknopen (Pe-Db) *Ie moe'n de liende mar goed ankneupen, dat hij niet weer los gaot* (Pe-Db) 3. met iemand een gesprek beginnen, een relatie aangaan *Daor zo'k mar gien een relatie mit ankneupen* (Db, Dhau), *verkering ankneupen* (El), *Die man is zo stille daj' d'r gien gesprek mit ankneupen kunnen* (Np, Op), *een praotien mit iene ankneupen* (Ld, Wol)

ankneupingspunt (spor.) [ˈɑ̃ŋ...] - aanknopingspunt: gebeurtenis, iets dat wordt genoemd waarbij men aan kan sluiten

anknichelen (Nbk) zw. ww.; onoverg.; knichelde an, het anknicheld [ˈɑ̃ŋk...] 1. voortdurend licht, kort hoesten *Ik knichel de hieltied an* (Nbk)

ankniepen st. ww.; overg.; het anknepen [ˈɑ̃ŋkni:pŋ] 1. verder vastknijpen *De sersjant [lijmschroef] moet de schroten van een deure ankniepen* (Obk), *De ring van dat varken moej' wel goed ankniepen, want anders gaot hi'j weer los* (Db), *'k Zal 't nog even stiever ankniepen* (Ma), *een eupen ogien even ankniepen* (Ow), *even een noodschalm ankniepen* (Spa)

ankniezen (Np) st. ww.; onoverg.; knees an, het anknezen [ˈɑ̃ŋkni:zŋ] 1. (onoverg.) een raar gezicht trekken (tegen iemand)

anknipogen (Obk, b) zw. ww.; overg.; knipoogde an, het anknipoogd [ˈɑ̃ŋkni:p o:gŋ] 1. knipogen (tegen iemand) *Bi'j een verkoping kun de bieders mekeers soms anknipogen* (Obk), *Hi'j knipoogt mi'j an* (b)

anknippen [ˈɑ̃ŋkni:pŋ] - aanknippen: met een knippende beweging of met een knippend geluid in werking stellen: *We zullen et locht even anknippen* (Op, Wol)

anknoeien (Dfo, Nbk, Obk) zw. ww.; onoverg.; knoeide an, het anknoeid [ˈɑ̃ŋknoeiŋ] 1. voortdurend knoeien 2. opschieten met het werk, de activiteiten *Jim moe'n wat anknoeien, eers koj'm te laete* (Obk)

anknopen z. *ankneupen*

anknusselen (El, Op, Pe-Db, Spa) Ook **anknutselen** (Wol) zw. ww.; onoverg.; knusselde an, het anknusseld [ˈɑ̃ŋknasɪŋ/...knatsɪŋ] 1. voortdurend met iets bezig zijn, met het werk blijven klooiën *Hi'j doet alles op zien elvendattigst, daaromme laot*

anknutselen - ankommen

ik 'm mar wat anknusselen, want komt hi'j d'r vandaege niet, dan komt hi'j d'r morgen wel (Op), *Hi'j knusselt mar wat an en komt d'r wel* (Pe-Dbl, El) 2. opschieten met het werk, de aktiviteiten (Spa) *Now moej' toch es wat anknusselen, anders koej' te laat, hoor* (Spa)

anknutselen z. *anknusselen*

ankochelen (Nbk) Ook *ankuchelen* (Spa) zw. ww.; onoverg.; kochelde an, het ankoched [ˈãŋ.../...] 1. voortdurend blijven kuchen *Hi'j kochelde de hieltied an* (Nbk) **ankocht** bn.; atr. [ˈãŋkoxt] 1. aangekocht *P. brochte dan et zelsverbouwde zaod as mael weer bi'j de boeren thuus; mar de N.'s hadden ok ankocht veevoer en koeken te koop* (Ow)

ankoemen z. *ankommen* II

ankommanderen z. *anrikkemederen*

ankommederen z. *anrikkemederen*

ankommeling de; -en; ankommelinkien [ˈãŋkom|ɪŋ] 1. iemand die leerjongen is/kan zijn, met name bij een timmerman *De timmerman het een ni'je ankommeling* (Spa), *Bi'j de timmerman was vaeke een ankommeling om as jonge opleided te woden as timmerman* (Obk), (gezegd van een leerjongen:) *Dat is een ankommeling, die moet nog leren, die moet nog ankommen* (Nw) 2. jongen of meisje dat groot begint te worden/je al wat kan helpen (Ld, Nt, Ol-Nl) *Die kan je wel wat helpen, dat is een mooie ankommeling* (Ol-Nl)

ankommen I et [ˈãŋkom:] 1. eerste indruk, eerste kennismaking *Hi'j is niet zo vlot in 't ankommen bij een eerste kennismaking* (bo: Bu), *Wat is die vrouw koold in 't ankommen, daor moej' niet kommen veur wat begrip* (Db), *Dat kiend is wat bleu in 't ankommen en kleurt mar zo aj' d'r mit beginnen te praoten* (Obk, Dfo), *Hi'j is wat boks in 't ankommen bokkig, lomp bij een eerste kennismaking, oppervlakkig gezien* (Op), *In 't eerste ankommen is hi'j nogal eigenwies* (Np, Db) 2. situatie waarbij men nog maar aan het begin staat en waarbij men nog veel moet leren, nog veel ervaring moet opdoen (Nbk): *Die is nog in 't ankommen, die moet nog wat leren* (Nbk) 3. begin van een bevalling (Ow) *Et is in 't ankommen* (Ow)

ankommen II Ook *ankoemen* (Bdie, Sz) st. ww.; overg., onoverg.; is ankommen

[ˈãŋkom:/...kum:] 1. (onoverg.) komen waar men moet zijn, arriveren *Hoe laete bi'j'm ankommen?*, *Zo tegen de aovend kwam ze bi'j D. en J. an, waor ze altied in huus kwam* (j), *Ze bin mit et vliegtuug ankommen* (Obk), *Is oonze kaorte al ankommen?* al bezorgd (Nbk), *Et kwam mit et schip an arriveerde per schip* (Spa), *Hoe kuj' now mit zoe'n ding ankommen, dit is toch prutswark* (Op), *Daor moej' bi'j him niet mit ankommen* van zulke zaken is hij niet gediend (b, Nbk) 2. (overg.) naderen, dicht komen bij (verspr.) *De jaeger kon de haeze niet ankommen* (Np), *De hond kan de haeze ankommen* (Np), *Dat kalf is zo wild, ie kun 'm haost niet ankommen* (Spa), *De petriezen moej' bekreopen, aanders koj' ze niet an* (El), *Iene die zo hadde rieden kan* [d.i. kan schaatsen] *daor kuj' niet tegen ankommen* die kun je niet bijhouden, van zo iemand win je niet (Op), *Ik mos him aorig naobienen om 'm weer an te kommen* (Db), *Je kun de bujje heuren ankommen goezen* (Ste), *Doe kwam de onderbaos mit een grote tree op 'e keet an* (vo), *Ik bin toch wat op him inlopen, kotter ankommen* (Nbk), *Aj' aovens de laampe op hebben dan kommen ze op 't locht an; dat bin oelen, dikke oelen* (Nbk), *Et komt wel een betien nao an* het geld is bijna op, het kan nog nauwelijks worden betaald (Nbk), ...*wat kot an id.* (Nbk), *De muren kun op je ankommen* een gevoel van beklemming geven, zodat je hoe dan ook naar buiten wilt (Nbk, Nw), *Je moe'n een jong maegien as vrouw nemen, die komt op je an* wordt geleidelijk ook wel ouder (en komt dus a.h.w. in de buurt van je leeftijd) (bo: Np) 3. (overg.) bijhouden, aankunnen (Op) *Boer N. het now een kleiner spullegien, en daorom kan hi'j et wark now wel ankommen* (Op) 4. (onoverg.) in aantocht zijn, naderen 'k *Zal gauw koffiewaeter opzetten, 'k zie oonze praoters al ankommen* (Obk), *Moej' heur daor es zien ankommen stappen* (Ste), *Doe hi'j K. ankommen zag (...)* (b), 'k *Had jow niet ankommen heard* (Db), 't *Veurjaar zit d'r weer an te kommen* (Nt), *Die het een stroef gezicht, mar aj' mit 'm praoten komt hi'j op jow an* wordt hij toeschietelijker, stelt hij zich open (Obk) 5. (onoverg.) gaan

gebeuren, gaan aanbreken, ervan komen *De vekaansie komt an* (Nbk), *De proemetied komt an* (Ow), *Dan kwam de minne tied weer an en mennig arbeider hadde dan gien wark* (Np), *Op 7 september die ankwam (...)* (s: oost.), *Mar now kwam 't an begon het* (b), *'k Zie ankommen dat N. gauw et bokkien is* (d), *I'J kun 't mit de klompen an wel an vulen kommen* (Ow), *Ik heb et wel ankommen zien, ze bin uut mekeer gaon* ik zag het wel aankomen, ze zijn gescheiden (Nbk), *Heit had wel zien ankommen dat et niet goed beteren zol* (v), *De minne tied kwam an* (j), *Dan komt et pas goed an* dan begint het pas goed (j), *Et laandwark is oek weer ankommen aangebroken* (Nt), *As et weer opknapt, zal de drokte mit de tuun ok wel weer ankommen* (Obk), *'t Wark bij de boer begint bij de meitied weer an te kommen* (Dfo, Db), *Mit et veurjaar zal et wark ok wel weer ankommen* (Ma, Sz), (zelfst.) ...*is et wark in 't ankommen id.* (Ow), *Ik zie ankommen dat et niet goed gaot* (Spa), zo ook *Dat he'k wel zien ankommen* (Nbk), *'k Zie 't nog niet ankoemen dat 't veraandert* 'k zie het nog niet gebeuren (Ma, Ow, Sz, Bdie), ...*dat 't de hele dag dreuge blif* (Pe-Db), ...*dat die man weer an 't wark komt* (Obk), *Dat zie ik nog niet ankommen* ik denk niet dat dat zal gebeuren (Nt), zo ook *Ze willen wel, mar ik zie dat niet ankommen* (Dho), *Dat zie 'k nog niet ankommen, of dat goed gaon zal* (Bu), *Hi'j hadde 'm zo dikke eten dat 't braoken kwam 'm an* hij moest (bijna) overgeven (Ste, Sz, Op), *Ik hebbe wark veur jow, dan kuj' bij' mij' wel ankommen* beginnen te werken, in betaald verband gaan werken (Wol, Sz), zo ook *Doe ik die boer vreug om wark zee-d-ie da'k drekt wel ankommen kon* (Op), *Et komt je an as pissen* het overvalt je (Spa, Wol, Np), *We mossen zo lachen, et pissen zol je ankommen* we moesten zo hard lachen dat we er bijna van moesten plassen (Obk, Bu) 6. (overg.) door de wijze waarop men benadert, bejegt, bij de ander een bep. gevoel opwekken *Hi'j is goed sikkeneurig aj' hem verkeerd ankoemen* (Sz), *Oonze N. het gien goed zin vandaage, hi'j is zo prikkelbaar as wat, kom him mar niet verkeerd an* (Op), *Die is wat nukkig, et moet mar krek goed ankommen* (Ow) 7.

(onoverg.) doel treffen, iets flink raken *Die slag kwam an*, zo ook *Die stomp is nogal even ankommen* (Nt), *'t Is aorig ankommen, doe ik mit de auto tegen de paol reed* (Ol-Nl), *'t Vul nogal mit mit dat ongelok, et was bij' gienene van allen slim ankommen* (Op), *'t Is mal ankommen* gezegd bijv. bij een onfortuinlijke valpartij (Nbk), *Een klap van een peerdepote komt goed an* (Obk), *Dat kwam aorig an* die opmerking kwam hard aan, vandaar (bijv. bij het geven van een uitbrander): *'t Is te slim ankommen te hard aangekomen* (Nbk) 8. (onoverg.) in argens mit ankommen te berde brengen van een oplossing, een alternatief, met praatjes, berichten komen: *Waar komt hi'j now mit an!* (Nbk), *Kom mi'j now niet mit zokke praoties an!* (Nbk), *Ie moe'n me niet mit waark ankommen* (Pe-Db), *Hi'j zicht je al ankommen!* hij zal je zien aankomen (fig.) (Nbk) 9. (onoverg.) aangaan voor een kort bezoek, een kleine visite *Is 't goed da'k even bij' je ankomme?* (Spa), *Ie kun wel es ankommen om een koppien koffie* (Obk), *Ie kommen mar es an* (Nbk), *Kom vanmiddag mar an, mar niet te vroeg* (Ste), *even ankoemen te eten* (Bdie) 10. (onoverg.) afhangen van, in aanzienlijke mate relevant zijn *Et komt now op de goeie organisaosie an* (Nbk), *De eier kosten haost niks meer, et komt now op de mennigte an* (b), *d'r op ankommen* erom gaan spannen, veel energie en concentratie vergen: *Mit koekalveri'je kan 't d'r goed op ankommen* (Ow), *Et is d'r op ankommen, mar et kerwei is klaor* (Pe-Db), *Hi'j het now wel een groot woord, mar as et d'r mar es op ankommen zol, dan is hi'j ok nargens* (Op), *As 't op 'e jacht ankomt, holen jaegers over 't algemien d'r een appat soorte van waorhied op nao* als het over de jacht gaat, als het relevant is m.b.t. de jacht (b), *Et glieden kwam vroeger aorig op 'e klompen an* vergde heel wat van je klompen (Obk, Np), *et d'r op ankommen laoten* zonder zich er verder voor in te spannen, zonder verder te sturen de dingen laten gebeuren: *We bellen niet meer mit ze, we zien wel as ze ankommen, we laoten et d'r mar op ankommen* (Nbk), *Ze hadden d'r meer ommedaenken an geven moeten, ze hebben et d'r mar op ankommen laoten* (Nbk), *We*

ankommen - ankommen

laoten et d'r mar op ankommen we doen er in beginsel niets meer aan en zien wel hoe het afloopt, we wagen het verder maar op deze manier (Dhau, Dho), zo ook *Et kwam die man niet zo krek, hi'j leut et d'r mar wat op ankommen* (Dfo), *Die jonge is wel zo geslepen dat hi'j alles op een aander ankommen lat* een ander alles laat uitzoeken, beslissen, laat doen (Sz) 11. (overg.) aanraken, ergens aankomen *Die deure moej' niet ankommen, die is nat* (Db), *Kom niet an die draod, d'r staot stroom op* (Nbk), *Niet ankoemen! Ofblieven!* (Bdie), *An elektrische stroom moej' niet ankommen* (Wol), *Die geute kan 'k net ankommen* ik kan er nog net bij met m'n hand (Spa), *argens tegen ankommen*, (gezegd bijv. van soep die niet te heet is:) *Dat kuj' wel ankommen* (Spa), zo ook *De brij is niet zo hiete meer, die kuj' wel ankommen* (Dhau), *Et komt wat an, et schoert wat* het loopt aan (bij draaiende bewegingen, bijv. m.b.t. een fietswiel) (Dho), (onpers.) *Wi'j sneden d'r vroeger op 'e kaant wel een stokkien uut* [nl. uit klomp], *dan kwam 't niet an* schuurde niet tegen (Ol-Nl), *Kom es an me!* raak me eens aan als je durft (Spa), *Ik bin niet bange veur jow, je moe'n mi'j es ankommen* (Op), *Ze moe'n mi'j niet ankommen* ze moeten me niet aanraken (Dhau) 12. in z'n bezit of tot z'n beschikking krijgen *De eerste postzegels van Nederland kuj' min ankommen* (Np), *d'r is gien ankommen an* het is niet te krijgen, ook: het is zo duur dat je er eigenlijk niet aan kunt komen, waarnaast *Et vul nogal mit mit de pries, i'j konnen d'r nog wel ankommen* (Ow) en *D'r is nog (wel) an te kommen* (verspr. OS, Diz, Np), *D'r is haost niet an te kommen* het is schaars (Bdie, Spa), *Daor is wel an te koemen* (Bdie), *Hoe koj' d'r an om zokke dingen uut te haelen* hoe kom je ertoe, hoe bedenk je het (Wol), *Hoe bin de meensken d'r an kommen om dat praotien rond te strijfen* hoe zijn ze ertoe gekomen (Obk) 13. (onoverg.) overkomen, zich openbaren van ziekte, door besmetting ziek raken *Vanmorgen was hi'j nog goed en laeter op 'e dag is 't him zo mar ankommen* (Obk), *Ik vule mi'j helemaole niet lekker, dat is mi'j gisteraovend zomar ankommen* (Op),

De verkooldhied is me op 'e iesbaene ankommen (Np), *'t Is me zomar ankommen* zonder dat ik zou kunnen zeggen dat ik ergens besmet ben (Dhau, Nbk), *Die griep is me ankommen bij familie die ziek waeren* (El, Pe-Db1), *In '79 is 't mi'j ankommen* is die ziekte, dat lichamelijke ongemak bij mij begonnen (Nbk), *Die is et in et heufd ankommen* hij heeft een tumor in het hoofd (Obk), *Et is him van gien vremde ankommen* die karaktertrek zit nu eenmaal in z'n familie (Dfo) 14. (onoverg.; veelal van personen) groeien, groter, zwaardere, dikker worden *Och heden, wat bin die kiender van jim al ankommen* groter geworden (Diz, Np, Op), *Ik bin aorig ankommen* (verspr., Wol), *ankoemen in gewicht* (Bdie), vandaar *We bin een peer pond ankommen* (Bu), *Hi'j is wel twintig pond ankommen* (Wol), (...) *een helder ding dat wat meer kleur op 'e wangen kreeg en een betien ankam* (Np), *'t Kalf is aorig ankommen* flink gegroeid (Ld), *De tuun is aorig ankommen nao de regen* (Pe-Db1) 15. (onoverg.) blijven leven en gaan groeien na verplanten of poten *De bloemen bin ankoemen* (Bdie), *De bonen bin goed ankoemen* (Sz), *Van al die plaanties is d'r gieniene ankommen* (bo: Bu), *Wilgeloten willen zomar ankommen* (Spa), *Ik weet niet as die jonge lote wel ankomp* (Sz) 16. (onoverg.) zich verder ontwikkelen, door ervaring beter worden (gezegd van een leerjongen:) *Dat is een ankommeling, die moet nog leren, die moet nog ankommen* (Nw), (zelfst.) *De onderknecht was nog in et ankommen* (Ow), *Kan hi'j een bietien ankoemen op 'e schoele?* flink meekomen (Bdie) 17. (onoverg.; vaak onpers.) de indruk wekken van een bep. karakter, hoedanigheid te zijn, op een bep. manier overkomen *Die ni'je buurvrouw kwam me niks niet aorig an, ze was net zo birre bits, druk en driftig* (Sz), *Dat zal je wel reer ankommen, as de kiender d'r uut gaon* (El), *Now het ze een heel aander veurkomen, dat komp mi'j raer an* (Sz), *'t Zol oons raer ankommen as wi'j uut oons huus weg mossen* (Op), *Dat komt me reer an* gezegd wanneer iets heel anders is geworden (Bu), zo ook: *Geleuf dat, dat 't 'm reer ankomp!* (Bu), *'t Komt me raer/vremd an dat hi'j dat daon het* (Wol),

't Komt kael an dat de bomen d'r of kommen binnen (Dfo), Doe de familie vot was, kwam et oons eerst kael an (Spa, Ol-Nl), We hadden d'r een hiele verwaachting van, mar et vul of, et kwam oons kael an (Ow), Doe we eerst in de vremte woonden, is dat oons onwennig ankommen (Op), De koenen mossen d'r nog wel an wennen en van inkelden kregen ze haost hielendal gien melk, zo nuver kwam et die biesten an dat now alle vier utters toegelieke mulken wodden (vo) 18. (all. onbep. w.) in ankommen kunnen voortdurend maar weer opnieuw werk moeten doen, steeds weer voor iemand klaar moeten staan, zich steeds opnieuw ergens voor moeten inspannen 't Is allemaol wark, ie kun mar ankommen (Dho), Dan kuj' wel ankommen, dan kuj' altied wel klaor staon (Bu), Aj' daor mit beginnen, kuj' wel ankommen is het einde zoek, kun je overal wel mee instemmen, op in gaan (alg., Nbk), Je kun overal gien lid van wodden, dan kuj' wel ankommen (Op), verder in *Ie kun bij hem altied ankoemen te rakken* je kunt bij hem eigenlijk steeds maar weer beginnen op te ruimen, schoon te maken (Sz), *D'r is gien ankommen an* er is geen beginnen aan (Np) 19. (onoverg.) ontstaan van een verkering *Et is ankommen op een daansaovend* (Obk), *Zol die verkering ooit weer ankommen?* (Db) 20. (onoverg.) als eigendom krijgen, verwerven (Dhau) *Ie kommen an et kotste pat* jij krijgt het minst (Dhau) 21. (onpers.) in *ankommen op gelden*, betreffen, zich toespitsen op, als echt relevant resteren: *Now moej' d'r niet utnaaien, as 't op betaelen ankomt* (Op), *Et komt niet op een sekonde an* zo precies in tijd hoef je 't nu ook weer niet te zien (Dho), *d'r op an kommen* veel moeite, precisie vergen, zeer hard en veelal nauwgezet moeten werken *Et kostte inspanning, et kwam d'r op an* (Bu), *Daor mos ik hadde tegen lopen, dat kwam d'r op an* (Bu), *Et was d'r grif nogal op ankommen* (b) 22. (onoverg.) in aansporingen als *Kom an, we gaon een aentien deur de bos lopen* vooruit, kom (Np) * (raadsel:) *Gruun kom ik an uut vere lanen/Vervoerd van ofgelegen stranen/Om mi'j hier deur meenskehanen/Wentelen te laoten en zwat te branen* oplossing: de

koffiebonen (Obk), *As een meenske gek wodt, komt et him in de plasse an* (b), zo ook *Aj' gek wodden, komt et je in de plasse an* (Nbk)

ankommend Ook **ankommen** (Dfo, Nbk), **ankoemend** (Bdie, Sz) ['ãŋkɔm:t/ 'ãŋkɔm/'ãŋkũm:t] - aankomend: opgroeiend, halfvolwasssen *Die het een ankommende jonge om 'm aanst te helpen* (Bu), *Hi'j is niet zo oold, hi'j is ankommend* (Dho), *een ankommend baosien* nog niet volgroeide manspersoon (Dfo); nog maar net begonnen arbeidskracht, arbeidskracht die nog in z'n werk moet groeien, moet klimmen in vaardigheid/positie: *een ankommende knecht* knecht die nog maar pas begint en nog veel ervaring moet opdoen (verspr., Ol-Nl), zo ook *De ankommende knecht is de onderknecht* (Dhau); komend, aanstaand *ankommende weke* (Diz, Np, Ol-Nl), *ankommende deensdag* (Nw), *...zondag, ankommende meie* (Dho)

ankomst ['ãŋkɔmst] - aankomst: het aankomen

ankondigen Ook **ankundigen** (El, Op) zw. ww.; overg.; kondigde an, het ankondigd ['ãŋkɔndəgŋ/...kɔn...] 1. aankondigen, het gaan plaatsvinden formeel/ officieel bekendmaken *Et wodt nog ankondigd* zal nader worden aangekondigd (Bu), *een feest ankondigen* (Bdie), *Ze staon ondertrouwd, 't is ankondigd in de karke* (Dho)

ankondiger (l) ['ãŋkɔndəgɾ] - ankondiger **ankondiging** ['ãŋkɔndəgɪŋ] - ankondiging **ankonissen** (Np) mv. [ãŋ'kõ:ẽnɪsŋ] 1. (mv.) bep. soort kleine kip

ankoop ['ãŋkɔ:p] - aankoop: het aankopen *Bi'j de ankoop he'k daor niks van zien* (El), *Hi'j het een goeie ankoop daon* (Spa); het aangekochte *Daor het hi'j een goeie ankoop an had* (El)

ankoopbedrag (l) ['ãŋ...] - aankoopbedrag **ankoopkoperaosie** (vo) de; -s ['ãŋkɔ:pko:pɔ:si] 1. aankoopvereniging *Ze hebben botterfriebrieken sticht, ankoopkoperaosies, een stamboek, melkkontrolle en ok boerelienbaanken* (vo)

ankoopverieninge (l) ['ãŋ...] - aankoopvereniging

ankopen st. ww.; overg., onoverg.; het aankocht ['ãŋkɔ:pɪ] 1. (overg.) aanschaffen, aankopen *Ik moet ni'j vee ankopen* (Diz),

ankoppelen - ankrummelen

Hi'j het nogal wat vee ankocht, en now kommen de mankementen (Ow), *Ze hebben dat hoekien (grond) ankocht* (Nbk), *een perceel laand ankopen* (Dfo), *En niet te vergeten: een goeie veurraad branewien mit boerejonges wodde ankocht* (s: oost.) 2. (onoverg.) steeds maar weer kopen *Die meensken kopen hieltied mar an* (Wol)

ankoppelen zw. ww.; overg., onoverg.; koppelde an, het (bet. 1)/is ankoppeld ['āŋkɔp|ŋ] 1. (overg.; m.b.t. wagens e.d.) koppelen aan, vastmaken aan een waegen *ankoppelen* (Bdie) 2. (onoverg.; vaak onpers.; m.b.t. een aantal mensen, dieren) snel in aantal toenemen 't *Koppelt aorig an* er komen steeds meer mensen (naar een bep. gelegenheid, bijv. een feest, een verkoping) (Nbk, Ow), *Et leek d'r op dat de zaal lange niet vol kommen zol, mar in 't leste begon 't toch nog mooi an te koppelen* (Ow, Op), *De motte bigt, en et koppelt al mar an* (Nbk), *De zwanen koppelen aorig an* (Spa), *Oonze schaopen koppelen ok weer mooi an* (Nt)

ankrabben (El, Obk en verspr. west.) zw. ww.; overg.; krabbede an, het ankrabbed ['āŋ...] 1. door te harken ontdoen van bladeren, hooi enz. *Et laand is nog niet helemaol schone, dat moe'n jim nog wel even ankrabben* d.i. het resten hooi of gras bijeenbrengen en weghalen, met name m.b.v. een hooihark (Op), *Krab ie de boel nog even an?* (Nw), *Vroeger mossen we zaoterdags de reed bi'j huus ankrabben* (El), *Zaoterdags mos ie 't om huus henne even ankrabben* (Obk) 2. bijeenbrengen door te harken *de statten ankrabben in et hujlaand* (Dho, Nw), *huistatties ankrabben* de laatste restjes, slierten hooi (die bij het bijeenbrengen waren blijven liggen) (Nt), *de statten ankrabben in et hujlaand* (Nw)

ankrabber (Dho) de; -s ['āŋkrabʃ] 1. degene die het *ankrabben* deed, z. aldaar (Dho)

ankri'jen zw. ww.; onoverg.; kri'jde an, het ankri'jd ['āŋkr...] 1. voortdurend kraaien *De krielhaene kri'jt altied an* (Spa)

ankriegen st. ww.; overg.; het ankregen ['āŋkrigg] 1. nemen door vast te pakken *Krieg de fiets even van mi'j an* (Bdie, Ol-Nl), *Wil ie die tasse even veur mi'j ankriegen?* (Spa), *Wi'j' even die schaole ankriegen?* (Bu, Db), *Je kun wel een stoel*

ankriegen, et kost niks meer pak een stoel en ga zitten (El, Nbk, Sz) 2. toetasten *Now meensken, kom mar bi'j de taofel en krieg mar an* (Ol-Nl), *Now volk, jim moe'n mar ankriegen, laot jim niet nugen tast maar toe, neem maar flink wat* (Obk), zo ook *Now volk, jim moe'n mar ankriegen* beginnen te eten (Obk), *Meensken, jim moe'n jim niet nugen laoten, krieg mar an* (Ow, Obk) 3. aantrekken (van kleding, schoeisel e.d.) *Ik kan de leerzens niet zo goed ankriegen* (Nbk), *Kun jim zels jim jassies ankriegen?* (v) 4. aan het lichaam krijgen *Et kleine kiend kreeg een ni'j jassien an* (Nbk) 5. aan het branden krijgen, in werking stellen: *Ik kon die laampe niet ankriegen* (Nbk), *Kan hi'j zels de tillevisie wel ankriegen?* (Nbk)

ankrimmeren zw. ww.; onoverg.; krimmeneerde an, het ankrimmeneerd ['āŋkr...] 1. voortdurend klagen, zeuren *Hi'j krimmeneert altied an* (Ma)

ankroepen Ook *ankrupen* (WH) st. ww.; overg.; het (bet. 1, 2)/is ankreupen ['āŋkru pɪ/...krypɪ] 1. aankruipen (tegen iemand) *Kom es hier, dan za'k je even ankreupen* (Ol-Nl), *Veur een rittien in de mallemeule, waor ie mi'j altied zo lekker ankreupen konnen* (b), 'k *Kroepe aovens op bedde lekker tegen de vrouw an* (Diz), *Dat verliefde stellegien kan menaander zo lekker ankreupen* (Diz), *mekeer ankreupen* (Ow) 2. besluipen (Ma) *et wild ankreupen* (Ma) 3. naderen van een bep. leeftijd (Nbk) *Die kropt de negentig ok al an* (Nbk)

ankroeper (Nw) de; -s; -tien ['āŋkrupeʃ] 1. iemand die een ander aankruipt **ankroeperig** (Nbk) bn., bw.; -er, -st ['āŋkrupeʃɪx] 1. geneigd om aan te kruipen *Sommigen bin altied wel wat ankreuperig* (Nbk)

ankrojen zw. ww.; overg.; krooide an, het ankrooid ['āŋkro:ɔjn] 1. met een kruiwagen brengen (bij/naar iemand/een bep. punt) *Bi'j et straoten hebben ze een haandlanger, die krooit stienen an* (Np)

ankrummelen zw. ww.; onoverg.; krummelde an, het ankrummeld ['āŋ kɾam|ŋ] 1. voortdurend moeizaam of stuntelig rijdend of lopend gaan *Aj' langzem fietsen dan koj' ankrummelen* (Np, Op, Ste), (onpers.) *Et krummelt mar wat an mit him* langzaam, moeizaam rijden of

anderszins gaan (Np) 2. opschieten met het lopend of fietsend gaan (Dfo) *Die jonge moet wat ankruummelen, zo komt hi'j te laete in schoele* (Dfo) 3. langzaam bezig zijn met dingen *Hi'j krummelt altied wat an* (Spa), *Hi'j krummelt mar wat an* (Dho), *We krummelen zo mar wat an* (Wol) 4. met kleine dingen bezig zijn (Bdie, Db, El) *J. verveelt him nooit, hi'j is altied mar wat an 't ankruummelen* (Db), *Laot 'm mar wat ankruummelen* een beetje bezig zijn (Bdie, El)

ankrupen z. *ankroepen*

ankrusen z. *ankruzen*

ankruzen (Diz, Nbk, Np, Nt) Ook *ankrusen* (Nbk) ['āŋkryzɪn/...] - aankruisen *De zieke bomen wo'n ankrust* (Diz), *Ik hebbe et even ankrust* (Nt)

ankuchelen z. *ankochelen*

ankundigen z. *ankondigen*

ankunnen st. ww.; overg.; kon an, het ankund ['aŋ...] 1. tegen iets of iemand opgewassen zijn, de ander de baas kunnen *Die vent zo'k wel ankunnen* (Nt), *Ik kan him wel an heur!* (Nbk) 2. in een gevecht kunnen overwinnen *Ik daenk niet dat hi'j die vent an kan* (Nbk), *Kom mar op, ik kan je wel an* (Ow) 3. (m.b.t. werk, taken, activiteiten) kunnen uitvoeren, kunnen volbrengen *'t Is wel te hopen dat die meensken et in die ni'je zaeke ankunnen* (Obk), *Ie moe'n ok alles mar ankunnen* (Dho), *Hi'j kan et makkelik an* (Nbk), *Hi'j kan et wark makkelik an* (Nbk), *Ze kun et wark krek an* (Dho), *Die kon et zwaore wark niet meer an* (v), *hiel wat ankunnen* veel werk, activiteiten kunnen verrichten (Nbk), *Hi'j wil meer as hi'j an kan* neemt te veel hooi op z'n vork (Diz) 4. in staat of gewend zijn om te verbruiken (j) *Hi'j kon zowat een pond tebak in de weke an* (j)

ankwaanselen (Ma, Nbk) zw. ww.; onoverg.; kwaanselde an, het ankwaanseld ['aŋkwā:sɪŋ] 1. (vaak negatief) voortdurend kopen en weer verkopen, zonder dat het iemands beroep betreft *Hi'j kwaanselt altied an* (Nbk)

ankwattelen (Spa) zw. ww.; onoverg.; kwattelde an, het ankwatteld ['āŋ...] 1. steeds kwattelen, z. aldaar *Hi'j kwattelt altied an* (Spa)

ankwietsen (Nbk) zw. ww.; overg.; kwietste an, het ankwietst ['āŋkwitsɪ] 1.

opdrijven door met een takje te dreigen of te slaan *Een garregien bruuk ie wel om de varkens wat an te kwietsen* (Nbk)

anlachen ['āl...] - aanlachen: lachend aankijken *Dat kleine ding kan je soms zo lief anlachen* (Obk), ook: aanlokkelijk zijn (Wol): *Die appels die liggen daor zo lekker, die lachen mi'j an* (Wol) * *Ze kun je beter anlachen as uutlachen* (Ow), *Lach ie me uut?* met als mogelijk antwoord: *Nee, ik lache je an* (Np)

anladen z. *anlaeden*

anlaeden Ook *anladen* (Spa) zw. ww.; overg., onoverg.; laedde/laedede an, het anlaeden ['ā.../...] 1. (onoverg.) sneller gaan met het laden *een bietien anlaeden* (Nt, Bdie), *We mossen anlaeden om op 'e tied vot te kunnen* (Dfo) 2. (overg.) geheel vol laden (Db, Np) *De waegen is anlaeden, d'r kan niks meer bi'j vol geladen* (Np, Db)

anlanan Ook *anlannen* (Spa) zw. ww.; onoverg.; laande an, is anlaand ['ālā:ŋ:/...laŋ:] 1. voor de wal komen varen, gaan aanleggen (Db) 2. belanden, terechtkomen *We wussen nog niet waar we die aovend anlanan zollen* (Op), *Doe hi'j op 't laest weer op 'e Bult anlaande, weren zien oolden al lange op 't hof* (b), *'t Is mar te hopen dat ze goed anlanan* (Bdie, Dho), *'t Schip komt anlanan* (Db), *Op et laeste is hi'j daor toch nog anlaand* (Nbk), *Die komp zomar anlanan* wipt zomaar eens aan, komt zomar eens weer even thuis (Pe-DbI), *Bin jim ok weer anland?* thuisgekomen, teruggekeerd (Spa), *Ik bin weer anlaand* (Nt), *Waor zol die anlaand wezen?* terechtgekomen zijn (Wol) 3. een maatschappelijke positie krijgen *Hi'j is (aorig) goed anlaand* heeft een goeie baan, een goeie betrekking gekregen, het gaat hem voor de wind (alg., Obk), *Hi'j is daor aorig anlaand* id. (Ol-NI), *Aj' mar wat goed anlanan, dan kuj' in een vrend laand nog wel wat beginnen* (Obk), *Hi'j is vrend anlaand* niet goed terechtgekomen, in een merkwaardige positie gekomen (Ow)

anlangen (Dho, Mun, Obk) zw. ww.; overg.; langde an, het anlangd ['ālaŋ:] 1. aanreiken, overhandigen *Wacht mar, ik zal 't joe wel anlangen* (Mun), *Wi'j me de pupe even anlangen?* (Obk), *Ie moe'n et mi'j even anlangen* (Dho)

anlannen z. *anlanan*

anlappen - anleggen

anlappen (Db, Dfo) ['ã...] - aanlappen, aanflansen (aan een verhaal, een betoog) *De anklaeger lapte d'r nog hiel wat dingen bij an* (Db)

anlassen ['ã...] - aanlassen: door lassen aaneenhechten; ook: door lassen aanbrengen van een nieuw ijzerlaagje (Bu) **anleg** de ['ãlex] 1. het aanleggen (van wegen, tuinen e.d.) *De anleg veur de tuun laot ik an een vakman over* (Sz), *de anleg van een fietspad* (Nbk) 2. aangelegd werk, dat wat (nieuw) is aangelegd (Op) *Aj' in de ni'je anleg kommen in Wolvege, krijf' zo een rits enten om je henne* (Op) 3. aanlegplaats, aanlegsteiger (Sz) *Daor is de anleg veur de boot* (Sz) 4. in *in eerste anleg* in eerste instantie (Spa), *in laeste anleg* in laatste instantie (l) 5. begaafdheid, talent *argens anleg veur hebben, Dat kuj' of ie kun 't niet, daor moej' anleg veur hebben* (Nbk)

anleggen zw. ww.; overg., onoverg.; het anlegd ['ã...] 1. (overg.) aanleggen, in z'n geheel maken en inrichten; vaak van een stuk grond, terrein: tot de gewenste bestemming *In Wolvege bin ze mit die ni'je draeversbaene an 't anleggen* (Np), *een tuun anleggen, een ni'je weg anleggen, 't elektrisch anleggen* de aansluiting op het elektriciteitsnet (in een huis enz.) 2. (overg.) handelen, doen met het te noemen oogmerk, een doel op een bep. manier proberen te verwezenlijken *Hi'j het et d'r op anlegd dat et zo gebeuren zol* het was zijn toeleg (Nw), *Hoe moej' et anleggen om wat meer kontakt te kriegen mit de buurt?* (Obk), *Hi'j zal et mit die kwestie wel goed anleggen, dat is him wel toevertrouwd* (Db), *We moe'n dat een betien veurzichtig anleggen* (Ma), *Ie kun wel argens op anleggen aj' iene wat utheuren willen naar iets toe praten* (Ste), *Hi'j gaot et nogal hoge anleggen, hi'j doet net of de hele wereld van hum is* doet het voorkomen alsof hij heel belangrijk is (Bdie, Pe-Db), *Die meensken leggen et ok zo hoge an, et zal mi'j al beni'jen of ze et veur mekeer holen* mikken op een flinke vergroting van hun middelen en aanzien (Op, El), *Die man is zeker een hiele piet, want hi'j wil et nogal hoge anleggen is* nogal pretentius (Dhau), *Ie hebben et zo groot anlegd, mar ie kunnen et niet veur*

mekeer kriegen! (Dfo), *Ze het gien nagels om et gat te krabben, mar ze blijft et hoge anleggen* doet het voorkomen alsof ze heel wat voorstelt (Sz) 3. (overg.) handelen zodat men het ernaar maakt *Die legt et d'r naor an dat hi'j nog es een keer goed lap om leer krigt* (Obk), *Een kiend straf ie ok wel es en dan zej': 'Mar ie hebben et d'r ok op anlegd'* (Nw) 4. (overg.) gaan verzamelen en maken, opzetten waarbij men een konkrete zaak tot stand brengt 5. (overg.) bij/tegen iets leggen, door neer te leggen tot een geheel doen zijn, gereedleggen *Mit een kotte dele koj' soms twintig bossen anleggen, mar mit een lange dele wel veertig nl. om te dorsen* (Pe-Db), *een ni'je legge anleggen* (El, Np), *de uis anleggen van een rieten dak* (Ol-Nl), *de onderste laoge anleggen van een rietdak* (Dhau) 6. (overg.) tegen iets aan leggen, aan iets vastmaken *Ie leggen et geweer an de schoolder* (Dhau), *Soms mossen de boeren de biggies wel es anleggen bij de motte* tegen het moederdier leggen voor het zogen (verspr., Obk), *opni'j anleggen* nieuw garen eraan zetten, bijv. bij breiwerk (Nbk) 7. (onoverg.; m.b.t. een geweer) richten *Aj' een doel hebben waoj' op schieten willen, moej' eerst wel goed anleggen* (Obk), *Hi'j legde an en scheut...!* *Daor steuf et haesien vot* (b), (als instructie, kommando:) *Anleggen... vuur!* (Spa) 8. (onoverg.) afmeren *D'r kommen in Berkoop now en dan plezierboten anleggen* (Obk) 9. (onoverg.) pleisteren *Gister mit de fietstocht hebben we nog even in Berkoop anlegd* (Diz, Dho, Db), *Hier moe'n we mar even anleggen* (Wol), *As de boeren van de mark weerommekwammen, legden ze even bij de harbarge an* (Ld), *anleggen in de harbaarge* (Pe-Db), *Bij toertochten op et ies kuj' anleggen bij een sukelaotientie* (Wol), *In de winter gingen we mit schaetsrieden even anleggen bij 't kefé, dichte bij 't ies* (Pe-Db) 10. (onoverg.) tot vriendschap of verkering, tot een goede relatie (proberen te) komen *Dat is gien kammeraod veur jow, daor moej't mar niet mit anleggen* (Ol-Nl), *Ie kun 't op 't laeste mit alleman niet anleggen* (Nbk), *Aj' et mit zok volk anleggen dan moej' et seins mar weten, daor komt niet vule goeds van* (Op), *Hi'j perbeert et al een hiele tied mit dat*

maegien an te leggen (Wol), *Hi'j wus niet hoe hi'j et anleggen zol mit dat maegien* (Ld), *Hi'j legt et mit heur an* (Ma), *Ik lach me naar, die ouwe kerel wol et mit mi'j anleggen* (Sz), *Dat maegien legt 't mit iederiene an* probeert met elke man aan te pappen (Ld) 11. (overg.) aanmaken, tot branden brengen *As de vrouwluden vroeger van bedde kwammen, mossen ze aldereerst et vuur anleggen* (El, Ld, Ow, Obk), *een vuurtien anleggen* (Db, Dho, Np), *een eupen heerd anleggen* (Wol), *de kachel anleggen* (Bdie, Ol-Nl, Op, Pe-Dbl) * *Leg d'r es an, leg d'r es an, hiete melk en waarme Jan* vroeger bij schaatswedstrijden, toertochten op de schaats e.d. gezegd (Ol-Nl)

anlegkosten ['ã...] - aanlegkosten

anlegplak et; -ken; -kien ['ãl...] 1. aanlegplaats (voor boten)

anlegsteiger (v) ['ã...] - aanlegsteiger (voor schepen)

anleidige z. *anleiding*

anleiding Ook *anleidige* (Ste) de; -s, -en; **anleidinkien** ['ãlɛjɔŋ/...dɔɣɔ] 1. dat wat een bep. gevolg heeft *Ie snappen niet waor die ruzie uut votkomt, d'r was gien anleiding veur* (Db), *Ik zie gien anleiding om mien veurstel te veraanderen* (Ma), *anleiding geven* teweegbrengen: *Et is zien eigen schuld, dan had hi'j mar gien anleidige geven moeten* (Ste), *Ze hadden ruzie, mar ze hadden d'r ok anleiding toe geven* (Spa, Wol), *Hi'j gaf zels anleiding tot die vechtperti'j* (Ld); i.h.b.: de ander verlokken tot seks, tot een relatie: *Hi'j was gien beste, mar zij gaf ok wel (wat) anleiding* (Nt, Np), *Die meid gaf anleiding, ze longerde naor de manluden* (Obk), *Ie moe'n gien anleiding geven* (El, Ma, Sz), *naor anleiding van* naar aanleiding van (een schrijven, een advertentie enz.), zo ook *Naor anleiding van de mindere weerberichten hewwe oonze plannen veraanderd* (Obk)

anlengen zw. ww.; overg.; lengde an, het anlengd ['ãlɛŋ:] 1. (inzake vloeistoffen) verdunnen *Disse soep is wel wat dikke, die zal ik even mit wat kokend waeter anlengen* (Nbk), *We mossen de vaarve anlengen, want ze was veul te dikke* (Wol, Pe-Dbl), *de greunte mit een sausien anlengen* (Nt)

anleren zw. ww.; overg., ook wederk., onoverg.; leerde an, het anleerd ['ã...] 1. aanleren (van bep. kennis, kundigheden, gewoontes) *Goeie menieren kuj' anleren* (Ld), *Ik begon ok al aorig an te leren* (j), *Die invalide het him anleerd om zo veul mogelijk zels te doen* (Db), *Hi'j het in een schoffien tied al aorig anleerd* (Nbk), *Ie kun gauw wat anleren* bijv. een gewoonte als stotteren, het steeds gebruik maken van een bep. uitdrukking (Diz, Nbk), *Een kiend leert him soms an om in de neuze te porken* (Obk), *Die gewoonte moeten je niet anleren!* (Wol), (wederk.) *Die gewoonte moej' je niet anleren* (Np), (gezegd van rare gewoontes:) *Waj' je anleren, kuj' ok weer offeren* (Nbk), zo ook *Dat moej' je mar niet anleren* (Ol-Nl)

anleven (Nbk, Np) zw. ww.; onoverg.; leefde an, is anleefd ['ãli:bɔŋ] 1. toeleven (naar iets), in *d'r op anleven*: *Hi'j is d'r helemaole op anleefd* naar toe geleefd (Np), *Hi'j leeft d'r op an as God in Frankriek* heeft niet veel te doen, hoeft zich nauwelijks in te spannen (Nbk)

anleveren zw. ww.; overg., onoverg.; leverde an, het anleverd ['ã...] 1. (overg.) aanleveren, bezorgen voor verdere handel, gebruik, verkoop *Jim moe'n even geduld hebben, ik kan niet alles in ien keer anleveren* (Db), *D'r is vule vraog naor dat artikel, we kun et haost niet anleveren* (Wol) 2. (overg.) thuis, op het adres waar besteld is bezorgen (Bu) *Dat moej'm even anleveren* (Bu) 3. (onoverg.) steeds blijven opleveren (El) *Et levert toch nog wel wat an* (El)

anliemen ['ã...] - aanlijmen, met lijm vastmaken *Dat oortien kuj' wel anliemen* (Dho), *een plakkaot anliemen* (Bdie)

anlieven (Ste) zw. ww.; onoverg.; liefde an, is anliefd ['ãli:bɔŋ] 1. wennen aan de persoon met wie men trouwt, vooral vergoelijkend gezegd van iemand die een ander trouwt voornamelijk om geld of goed, ook van een stel dat kennelijk nog niet zo best met elkaar overweg kan: *Now ja, et zal wel wat anlieven!* (Ste)

anliggen (Bdie, Nbk, Wol) st. ww.; onoverg.; het anlegen ['ãltɔŋ] 1. grenzen aan (Nbk) *We liggen tegen N. an* onze percelen grenzen aan die van N. (Nbk) 2. (van biggetjes) bij de zeug liggen om te

anlochten - anlopen

zogen (Bdie, Wol) *Van tied tot tied gaon de biggen anliggen* (Wol)

anlochten zw. ww.; onoverg.; lochte an, het anlocht ['āloxtŋ] 1. voortdurend weerlichten *Et locht de hieftied an* (Nbk)

anloeken (Nw) zw. ww.; onoverg.; loekte an, het anloekt ['ālukp] 1. licht aan iets trekken

anloeren zw. ww.; overg.; loerde an, het anloerd ['ā...] 1. voortdurend aankijken *Sommigen kun je an ien stok anloeren* (Ow)

anlokkelik [ā'lok'ək] - aanlokkelijk *Ik maekte mien veurstel zo anlokkelik mogelijk, mar hi'j wol niet bieten* (Op)

anlonken (Db) zw. ww.; overg.; lonkte an, het anlonkt ['ālonkp] 1. aanlokkelijk zijn *Die dikke eierproemen lonken mi'j an* (Db)

anloop de; ...lopen; ...lopien ['ālo:p] 1. aanloop: bij het springen e.d. *een anloop veur et hoogspringen* (Db), *een anloop/anlopien nemen aj' over een sloot springen* (Op, Nw), *een flinke anloop* (Bdie, Nbk, Spa), *een beste...* (Sz), *een goeie...* (Ol-Nl), *een hiele...* (Nbk), *een lange...*, *een grote...* (El, Ma), *een kotte...* 2. inleidende woorden *Wa'k now zegd hebbe is gien anlopien meer mar een uutlopien* (ko), *Hi'j doet et mit een anlopien* hij overdrijft nogal (Ste) 3. motiverend, aanzettend begin van een ontwikkeling *Et is een anloop naor (...)* (Ow), *Dat moet een anloop hebben* (Nw), *Daor moet een anlopien veur wezen* (Nw)

4. bezoek dat zich met regelmaat over een dag of dagdeel aandient, vaak onaangekondigd *Ik had vandaege nogal wat anloop* (El), *N. zal nog wel meer anloop kriegen* (b), *We hebben altied een boel anloop* (Obk, Ste, Diz), *...een protte anloop* (Ld, Nbk, Obk, Ow), *...een hoop anloop* (Nbk, Nw, Ste, Ma), *...een bult anloop* (b, Nbk), *...hiel wat anloop* (Nbk, Ma), *...nogal wat anloop* (p), *We hebben niet vule anloop had vandaege* (Dhau), *De hiele morgen hebben wi'j anloop had* (Dfo), *Die meensken willen graeg es wat anloop hebben* (bl), *Et is een husien van anloop* waar men vaak even binnenloopt (Ld) 5. kort, vaak onaangekondigd bezoek dat men aflegt (Dfo, Nw, vo) *Wi'j bin d'r al es an west, mar dat was mar zo'e'n anlopien* (vo), *Wi'j zullen even een anlopien doen bi'j de*

ni'je buren (Dfo), *'t Is mar een anlopien, heurvergoelijkend gezegd door iemand die op bezoek komt en merkt dat men het druk met iets heeft* (Nw)

anlopen st. ww.; onoverg.; leup an, is (bet. 2, 4, 5, 8, 9-14)/het (bet. 1, 3, 6-7, 15-18) anlopen 1. sneller gaan lopen *Ie meugen wel wat anlopen, aanders kommen we nog te laete!* (Bu, Diz, El), *Toe, loop now es wat an* (Ste), *Ik moet mar even anlopen, aanders hael ik de bus niet* (Obk) 2. binnenwippen, terloops bezoeken *Ie moe'n even bi'j moeder anlopen!* (Spa), *We hadden helemaole gien bezuuk verwaacht, ze kwammen zo mar even anlopen* (Ld), *Hi'j kwam nog even anlopen* (Bu), *Och je, je kunnen wel even anlopen* binnengaan, terloops bezoeken (Ol-Nl), *Hi'j lopt wel gauw es even an* (Ma), *Kom es even anlopen, dan kun we es praoten* (Obk), (m.b.t. bijen): *Soms wo'n de bijen op 'e doek daon om de moere d'r uut te zuken (...); soms lopen ze naor de kaaste, dat is et anlopen; dat laeste kan inkeld mar as de kaaste op 'e grond staot* (bs: Dfo) 3. (van huisdieren) bij anderen onderdak zoeken en vinden *Et hontien is oons anlopen* (Bu), *D'r waeren heur twie katten anlopen* (Np) 4. (onpers.) voortdurend binnenkomen, toelopen *Die meensken bin vandaege 25 jaor trouwd, et lopt de hiele dag wat an de hele dag lopen er mensen binnen* (Obk), *De zaal is haost vol en et lopt nog de hieftied an* (Db), *'t Leup nogal an in die winkel* (Diz, Nbk), *Et lopt altied an mit meensken die daor winkelen gaon* (Obk), *Dat kan nog wel even anlopen* er kunnen nogal wat meer mensen komen (Nbk) 5. opdoen, toevallig krijgen *Die man was altied alliend, mar now is 'm een kreers vrommesien anlopen, dat kan nog wel es wat wodden* (Dfo), *een verkolenheid anlopen* (Ow), *tegen iene anlopen, tegen wat anlopen: In de uutverkoop kuj' soms veur een prikkien tegen wat anlopen* (Db) 6. inhalen, vlak bij iemand/een dier komen bij het harde lopen, bijbenen *De hond die leup de haeze an* (Np, Wol), *Zo vlogge bin 'k wel, die kan 'k nog wel anlopen* (Dho), *Ik kon 'm lange niet anlopen* (Bu, Nt, Dho), *de kiepe anlopen: net zo lange d'r achteran tot hi'j niet meer kan, dan hej'm* (Ste), *Die lopt gien haeze (meer) an* lett.:

haalt geen haas meer in, d.i.: hij loopt niet zo hard (meer) (Bu, Np, Nbk) 7. tegen iets aanlopen bij het draaien (vooral van een fietswiel e.d.) (verspr.) *Et fietsviel lopt an, Et rad van de waegen lop an* (Bdie) 8. zich ontwikkelen (tot), uitlopen op, gaan eindigen in, op *Et kan wel es op verkolenheid anlopen* (Dfo), *Dat lopt an* gaat wel door, ontwikkelt zich wel verder (Ol-Nl), *zo anlopen (...)* zo hevig/erg worden (...) (j), *De grote wiezer lopt an* in de richting van het hele uur (Pe-Db), *Et peerd wil haost volen, et loopt an* (Spa) 9. ten einde lopen, aflopen (van een uurwerk, nl. doordat het opgewonden moet worden) (verspr.) *De klokke is om achte ure anlopen, ik hadde 'm niet opwinnen* (Ow, Obk), *De grote wiezer lopt an* blijft staan (Ow, Db) 10. verkeerd aflopen (Nt, Ol-Nl) *Ie zullen zien, dat lop an!* (Nt), *Et loopt een keer an mit 'm* het komt niet goed met hem (Ol-Nl) 11. een bep. kleur krijgen, vooral: in het gezicht, in verb. als *rood anlopen* een rode kleur krijgen in het gezicht, vgl. *Hi'j leup rood an van lakens* (Np, Diz), ook in *Die man kreeg zo opiens een hatanval, ik zag zien gezichte blauw anlopen* (Op), *Hi'j lop paors an van kwaodheid* (Bdie) 12. snel boos, driftig worden (Db) *Op de vergadering van Dorpsbelang lopt J. altied gauw hiete an, en vaeke om niks* (Db) 13. krachtiger worden van de wind (Bdie, Sz) *Vanmorgen was d'r haost gien wiend, teugen de aovend was hi'j aorig anlopen* (Sz) 14. groter worden van een bedrag, aantikken (verspr.) *Dat geld op 'e baank dot rente op rente, en dat lopt mooi an* (Np), *Aj' zien wat ze in et jaor an kontribusies betaelen, dan lopt dat aorig an* (Db), *Je moe'n drekt mar betaelen, want aj' opschrievens laoten gaot et gauw anlopen* (Op), *'t Lopt nogal (wat) an aj' bosschoppen haelen* het gaat al snel om een flink bedrag (Ld, Ma, Sz, El), *'t Lop gauw an mit 'n grote huusholing* (Bdie), *As iederiene wat hebben zal, lop et nogal wat an* (Dho), *Ie zullen zien, dat lopt an* gaat veel geld kosten (Ow) 15. nadruppelen *As de kraene naodruppelt, dan lopt et waeter nogal wat an* dan loopt er meer water uit dan je in de gaten hebt (Bu), *Et het best bloed, 't knapt al wat op mar et lop nog een betien an* (Sz), (fig.:) *Et lopt nog de*

hieltied an op et gironnummer (Db) 16. schuin lopen naar links, rechts (verspr.) *Dat pattien lopt wat an* (El), *Deurdat dat laand kiels anleup, was 't mujlik te bewaarken* (Pe-Db), *Dat laand lop schuin an* (Ol-Nl, Pe-Db), (Bdie) 17. geleidelijk omhoog lopen (met name van een akker, pad) (Np, Nbk, Nt, Op) *De tuun hebben we mooi anlopen laoten* (Op, Np), *Et pad lopt schuin an* helt enigszins naar beneden (Nbk), *De kroemdisseel wodde bruukt om de waegen tegen te helen, mit de haand en evt. et lichem as de weg soms wat anleup* nl. helde, naar beneden liep (Op) 18. een geleidelijk verloop hebben, in een geleidelijk lopende lijn gaan *Op 'e kaanten en de aenden alles mooi anlopen laoten, dus gien verzetten en verzetties meer!* (Ow), *Die tuun hebben ze mooi anlopen laoten* mooi laten aansluiten op het terrein eromheen (Ol-Nl)

anloper (Nbk, Sz) de; -s; -tien ['älo:pɪ] 1. huisdier dat is komen aanlopen

anlotten (OS, verspr. WS) zw. ww.; onoverg.; lotte an, is anlot ['älotɔ] 1. door *lotten*, bet. 2, in militaire dienst moeten *Hi'j is anlot* (Ow), *De kaans om an te lotten was groter as om vri'j te lotten* (Op), *Iene die anlot was kon, as hi'j een protte centen hadde, een aander geld betaelen dat die veur him in dienst mos* (Np)

anlummelen (Nbk, Spa) zw. ww.; onoverg.; lummelde an, het anlummeld ['älamɪɲ] 1. voortdurend *lummelen*, voortdurend z'n tijd verdoen, er voortdurend niet echt werk van maken *Ie lummelen ok mar wat an* (Spa)

anmaak z. *anmaek*

anmaakhout z. *anmaekhooft*

anmaakhoutien z. *anmaekhooftien*

anmaakturf z. *anmaekturf*

anmaarken z. *anmarken* I

anmarking z. *anmarking*

anmaek Ook *anmaak* (WH) de; -en ['äme:k/...ma:k] 1. ontginning (Bdie, Db, Diz, El, Ow, Spa) *Zok land wodt later soms nog jaoren de anmaak noemd* (Spa), *Wi'j hebben een stok laand in de ni'je anmaek* (El) 2. het aanmaken, produceren van goederen etc. *Ze mossen mit de anmaek van waopens mar opholen* (Dhau), *Nao die ni'je uutviening bin ze now mit de anmaek an de gang* (Obk)

anmaeken - anmaotigen

anmaeken Ook **anmaken** (WH) zw. ww.; overg., onoverg.; maakte an, het anmaekt ['ãmɛ:kɲ/...ma:...] 1. (overg.) doen branden: van een vuur, een kachel *De kachel is vannaacht utgaon, dat die moet ik weer anmaeken* (Dhau), *As de vrouwluden vroeger van bedde kwammen, mossen ze aldereerst et vuur anmaeken* (Obk) 2. (overg.) ontginnen (van woeste grond), ook: van grond die braak ligt goed land maken *Veur uitbreiding van kleine spullegies mossen ze vroeger vaeke heide anmaeken* (alg., Obk), *heideveld..* (Ow, Pe-Db, Ste), *de rietkragge anmaken* (Spa) *Die kaampe daor zullen ze anmaeken* (Obk), *laand anmaeken*: *Ze hebben een mooie hoek laand anmaeken laoten* (Wol), (zelfst.) *Veur 't anmaeken mossen ze eerst de heide ofbranen* (Ma), *Dat laand is uut de heide anmaekt* (El), *'We hebben et laand an,' zeden ze wel as ze et laand anmaekt hadden* (Nbk), *Et veen mos anmaekt wodden* (Wol) 3. (overg.) aanleggen (van wegen, paden enz.) *Et pad naor de weg moet mit verloop anmaekt wodden* (Np) 4. (overg.) produceren van voorwerpen *et anmaeken van waopens* (Dhau) 5. (overg.) bereiden, klaarmaken van vloeibare substantie, eten *Zij mossen de soep anmaeken* (Dfo), *Ik hebbe die gruunte even anmaekt mit een sausien* (Nw), *beslag anmaeken* (Nbk), *'t Perenat moej' anmaeken binden* (Wol), *Ochtendvoer maakten we vroeger altied an mit warm water* (Spa), *Ik moet nog even een schaaltien anmaeken, want de krieppen hebben de panne leeg* (Db), *D'r kwam van alles deur de haksel, haever, waeter, misschien ok nog wel wat mael, en dat maekten we dan an, daor maekten we een reuommegien van* (Nw) 6. (onoverg.) voortmaken, opschieten *De kiender mossen anmaeken, anders kwammen ze te laete op schoele* (Pe-Db), *We moe'n anmaeken om de trein nog te haelen* (Obk), *Toe jong, maek es wat an!* (Ma), zo ook *Een betien anmaeken!* (Ow), *Maek mar wat an!* (b), *Ik moet wat anmaeken* (Dho) 7. (overg.) opnieuw beginnen van een verkering (Nbk) *Et is wel een half jaor uut west tussen oons, mar doe het J. 't weer anmaekt* (Nbk) **anmaeker** (Ma, Np) de; -s; -tien ['ãmɛ:kɲ] 1. lange, lichte turf, ook *grauwe turf*

genoemd, nl. voor het doen ontbranden, z. ook *anmaekturf*
anmaekeri'je (Bu, Ow, vo) de; -n ['ãmɛ:kɲ'tjə, ook ...ɛjə, z. -i'je] 1. ontginning, het ontginnen *En hi'j hadde deur de anmaekeri'je bouw zat* (vo)
anmaekhoolt Ook **anmaakhout** (WH) ['ãmɛ:kho:lt/...] - aanmaakhout *Et anmaekhoolt is nog niet goed dreuge* (Dho)
anmaekhooltien (Nbk, Ol-Nl, Pe-Db) Ook **anmaakhoutien** (Spa) et; ...hoolties ['ãmɛ:kho:ltin/...] 1. stukje aanmaakhout *Vroeger moest ik veur moeder anmaekhoolties maeken* (Ol-Nl)
anmaekturf Ook **anmaakturf** (WH) ['ãmɛ:ktʌr(ə)f/'ãmɑ:k...] - aanmaakturf *Sponturf is goeie anmaakturf* (Spa)
anmaenen z. *anmaonen*
anmaenige z. *anmaoning*
anmaening z. *anmaoning*
anmaken z. *anmaeken*
anmanen z. *anmaenen*
anmaning z. *anmaoning*
anmaonen (verspr.) Ook **anmaenen** (Bdie, Db, El, Ld, Nw, Obk, Ow, Ste, s: oost.), **anmanen** (WH, Ma, Ol-Nl) ['ãmõ:əɲ:/...mē:ɲ:/...mā:ɲ:] - aanmanen, sommeren *We moe'n 'm anmaenen om te betaelen* (Ste), *Je moe'n et niet op anmaonen ankommen laoten bi'j et betaelen van de belasting* (Op), *I'J moe'n P. altied anmaonen om zien huuswark te maeken* (Db), *Deur de pelisie wodden ze anmaond om deur te lopen* (Np)
anmaoning (Bdie, Nbk, Obk, Op) Ook **anmaening** (Dfo, Ld, Ma, Nw, Ow), **anmaenige** (Ste), **anmaning** (Db, Dhau, Wol), **aanmaning** (spor.) ['ãmõ:əntɲ/'ãmē:nɲ/'ãmē:nəɣə/'ãmā:nɲ/'ã:...] - aanmaning *We kregen een anmaoning* (Obk), *Daor hawwe al een anmaenige* (Ste)
anmaotigen zw. ww.; overg., wederk.; maotigde an, het anmaotigd ['ãmõ:ətəɲ] 1. (wederk.) een air aannemen, aanmatigend optreden *Pattie meensken kun heur hiel wat anmaotigen, mar as 't d'r op ankort, presteren ze niks* (Obk), *Hi'j het him een holing anmaotigd al zol de hiele wereld van hem wezen* (Db), *Die kerel maotigt 'm nogal wat an* (Np), *Hi'j maotigt him van alles an* meent dat hij overal bij moet horen, alles moet hebben wat een ander ook heeft (Ow) 2. (wederk.) zich aanpassen

(Diz, Nbk, Nw, Obk, Wol) *Ie moe'n je mar anmaotigen* zich aanpassen (Diz, Nw, Obk, Wol), *Ie moe'n je wel anmaotigen in die ploeg volk, aandere bij' d'r over* (Obk) 3. (wederk.) als gewoonte aannemen (Ow) *Ik heb me anmaotigd om alle morgens een borrel veur et eten te nemen, mar niet meer as iene* (Ow) 4. (overg.) stimuleren, aanmoedigen (om te doen) (Dfo, Ld, Nbk, Obk) *Ie moe'n wat anmaotigen, eers dot hi'j niks* (Nbk), *Ie moe'n 'm wat anmaotigen, dan doet hi'j et wel prijzen* (Obk), *Ik heb 'm anmaotigd om dat peerd niet te kopen* (Dfo), *Et is een slecht etertien, ie moe'n him altied anmaotigen* (Ld)

anmaotigend (Op) [ã'mo:ətəgɪt] - aanmaotigend, arrogant *De man nam de leiding van de vergadering op anmaotigende wieze over* (Op)

anmarken I Ook **anmaarken** (Dho, Nw, Pe-Dbl), **anmerken** (Spa) onbep. w. [ãm.../.../...] 1. aanmerken: kritiseren *I'j kun overal wel wat op anmarken!* (Ow), *Ie hebben ok altied wat an te marken* (Ste, Nw), *De timmerman het goed wark leverd, daor kuj' niks op anmarken* (Op), *Daor is niks op an te merken* (Spa), *Wat het hi'j daor op an te marken?* (OI-NI), *Jim willen mi'j d'r veur anmarken, mar et gaot buten mi'j omme* (Obk)

anmarken II (Obk) zw. ww.; overg.; markte an, het anmarkt [ã...] 1. van een merkteken voorzien, kenmerken *Deur een strepien mit kriet op 'e flesse kuj' percies anmarken hoevule as d'r uut bruukt is* (Obk), i.h.b.: aanblessen (Obk): *Now ze zo mit die boswallen an de gang binnen, moe'n ze de bomen eerst anmarken* (Obk) **anmarking** Ook **anmaarking** (Dho, Nw, Pe-Dbl), **anmerking** (WH), **anmerken** (Nt) de; -s, -en; anmarkinkien [ãmar(ə)kiŋ/...ma:r.../...mer...] 1. aanmerking, bedenking, kritiek *Hebben jim hier anmarkings op?* (Wol), *Daor kuj' gien anmarkings op maeken* daar kun je moeilijk kritiek op leveren, het is niet terecht dat te kritiseren (Dho), *Anmarkings hewwe wel!* (Ste), *We hadden d'r nooit gien anmarkings op leverden er nooit kritiek op, uitten nooit bedenkingen* (Nt, Spa, Nw), *Ik heb dat zeker altied wel goed daon, want ik har d'r nooit gien anmarkings op kreeg geen*

opmerkingen (Obk, Dfo) 2. in *in anmarking kommen* in aanmerking komen, *in anmarking nemen* van belang achten **anmeerderen** zw. ww.; onoverg., ook onpers.; meerderde an, is aanmeerderd [ãm...] 1. groter worden in aantal, hoeveelheid *De barg ofval in De Weper blift mar anmeerderen, ze zitten haost vol* (Db), (onpers.) *Et meerdert wat an* (El), *zachiesan anmeerderen* de omvang van het breiwerk doen toenemen (Obk) 2. steeds meer geld krijgen (Ste) *Hi'j meerdert alle jaoren nog an* (Ste)

anmekkeren (verspr.) zw. ww.; onoverg.; mekkerde an, het anmekkerd [ãmekkɪŋ] 1. voortdurend zeuren *Ze mekkert soms altied an* (Diz)

anmelden (verspr.) Ook **anmelden** (verspr.) [ãmeldŋ/...mɛlŋ] - aanmelden: opgeven (opgeven is gebruikelijker) *Veur de militaire dienst moej' je anmelden* (Pe-Dbl), *Waor kuj' je anmelden?* (Ma), *Oolde N. wet best dat ik heur hege ok wel knippen wil, mar ik gao mi'j niet bi'j heur anmelden* (Op), *Ik heb me anmeld veur die betrekking* (Diz)

anmelding (spor.) [ãmeldŋ] - aanmelding

anmeldingsformelier (spor.) [ãm...] - aanmeldingsformulier

anmeldingsplicht (I) [ãmeldŋs...] - aanmeldingsplicht

anmeldingstermien (I) [ã...] - aanmeldingstermijn

anmelden z. **anmelden**

anmengen z. **anmingen**

anmennen (ZW, Diz, El, Ma, Nt, Nw, WH) zw. ww.; overg.; mende an, het anmend [ãmɛŋ:] 1. aansturen m.b.t. een paard, mennen, door te mennen aansporen, bijsturen van een paard (Bdie, Diz, Nt, Pe-Dbl) *een (lui) peerd anmennen* (Pe-Dbl, Nt) 2. binnenhalen met paard en wagen (van de oogst) (Ma) *Wi'j moe'n et zaod anmennen* (Ma) 3. aansporen, achter de broek zitten (ZW, El, Nw, WH) *Ie moe'n him wat anmennen!* (Nw, Sz, Ste), *Die moej' altied anmennen!* (Spa)

anmerken z. **anmarken I**, **anmarking**

anmerking z. **anmarking**

anmesten (verspr.) overg.; mestte an, het anmest [ãmɛstŋ] 1. verder gaan met mesten van een dier, vooral i.v.m. de voorgenomen slacht *Et varken is krap-an*

anmeten - anmopperen

klaor, we zullen et nog 'n paer jaor anmesten (Diz), *Een ofgezeugen motte die maeger wodden was, mos weer wat anmest wodden* op *d'r weer spek op te kriegen* (Obk), *Die koe is nog niks te goed klaor, die moet nog een betien anmest wodden* (Wol), *Aj' dat besien nog wat anmesten, kan hi'j veur de Kastdaegen nog wel veur de dood vot* (Db)

anmeten st. ww.; overg.; het anmeten [ˈɑmɪ:tn̩] 1. aanmeten (van kleding): *W. is zo lang, dat hi'j lat him altied een pak anmeten, aandere bin de mouwen en de piepen te kot* (Db), *Konfektiepakken bin veur mi'j mujlik te kriegen, ik moet mi'j haost altied een ni'j pak anmeten laoten* (Op), *Een anmeten pak zit vaeke beter as konfektie* (Pe-Dbl), *bi'j de kleermaeker je een pak anmeten laoten* (Dfo, Obk, Ow) 2. in je wat anmeten laoten zich laten aanpraten (b): *En as ik mi'j ooit nog es een jonge hond anmeten laot, dan gao ik Agatha vernumen* (b) 3. zich eigen maken, als gewoonte aannemen (Db, b) *In de psalms bin gien meensken an et woord die heur een zekere onbeweugenheid anmeten hebben* (b), *Hi'j het him een gang anmeten, hi'j is niet bi'j te hollen* (Db) 4. (m.b.t. klappen, een pak slaag) toedienen, geven, in verb. als *iene een pak klappen anmeten* (Ow), *Za'k je even een pakkien anmeten!* id. (Bu), *Ik zal je de broek anmeten* id. (Wol), *Ik zal joe een pak slaeg anmeten* (Bdie) 5. flink doorstappen, met grote passen lopen (Ow, Wol) *Toe, meet es wat an, we moe'n veerder* (Wol), *Wi'j moe'n wat avvenseren, wat anmeten* (Ow) 6. gewoon worden te doen (Db)

anmi'jen zw. ww.; overg., onoverg.; mi'jde an, het anmi'jd [ˈɑmɪ...] 1. (overg.) een begin maken met het maaien van grasland, een akker rogge enz. *Et eerste zwad anmi'jen is 'veurmi'jen'* (Dfo), *Bi'j anmi'jen wodde et grus eerst in de vier hoeken van et laand mi'jd om een begin te kriegen* (Wol) 2. (overg.) iemand die ook maait (met een zeis) inhalen of bijhouden *Ie konnen him nooit anmi'jen* hij kon altijd sneller maaien dan de anderen (Np) 3. (onoverg.) druk maaien, opschieten met het maaien *Anmi'jen jong, want we kriegen regen* (Diz), *Hi'j het de hiele dag drok anmi'jd* (Np), *Aj' goed anmi'jen, kuj'*

vanaovend misschien nog klaorkommen (Dho, Op)

anmierken (Nbk, Np, Nw, Ste) zw. ww.; onoverg.; mierkte an, het anmierkt [ˈɑmir(ə)kɪ] 1. voortdurend zeuren *Die kerel mierkt de hiele dag an* zaniken, zeuren (Nw)

anmiezeren (Dhau) zw. ww.; onoverg.; miezerde an, het anmiezerd [ˈɑmi(:)zɪŋ] 1. voortdurend zacht regenen, z. ook *miezeren: 't Kan de hiele dag wel anmiezeren* (Dhau)

anmiggelen (verspr.) zw. ww.; onoverg.; miggelde an, het anmiggeld [ˈɑmt...] 1. voortdurend licht regenen (z. ook *miggelen*) *Et miggelt mar wat an* (Bu, Db, Dho, Np), *Et miggelt staorig wat an* (El), *Et miggelt de hiele dag an* (Obk)

anmingen (OS, Bu, Np, Op) Ook **anmengen** (WS, El, Ma) [ˈɑm.../...] - aanmengen *Et is zoe'n dikke massa, we zullen et mar even mit waeter anmingen* (Dfo), *Dat varkenvoer moe'n we even anmingen* dikker maken door te mengen met meer meel (Np), *Een maelstok was om mael an te mingen* (Ma), *De peerden kregen wat haksel, anmongen mit wat mael* (Ma), *Ik zal die bri'j nog even anmingen* (Np), *Peresap moe'j even anmengen* (Wol), *een betien mit melk anmengen* (Ma), *As de bri'j te dunne is, kuj' ze anmingen mit wat mael of zo* (Dfo), *Ik zal de rebarber even anmengen mit sago* (Dhau)

anmodderen zw. ww.; onoverg.; modderde an, het anmodderd [ˈɑmodɪŋ] 1. aanmodderen, voortdurend klungelen *Laot ze mar wat anmodderen* (Bu), *Laot 'm d'r mar mit anmodderen* (Nbk) 2. een beetje opschieten (Dfo, Dhau) *We zullen wat anmodderen, aandere kommen we vanaovend niet klaor* (Dfo, Dhau)

anmoedigen [ˈɑmudəɣɪ] - aanmoedigen, opwekken *Ze moe'n wat anmoedigd wodden* (Nbk)

anmoediging [ˈɑmudəɣɪŋ] - aanmoediging: het aanmoedigen, ook: stimulans

anmoedigingspries (spor.) [ˈɑ...] - aanmoedigingspries

anmoedigingssubsidie [ˈɑmudəɣɪŋsɪpsidi] - aanmoedigingssubsidie

anmopperen (Dhau, Np, Wol) zw. ww.; onoverg.; mopperde an, het anmopperd [ˈɑm...] 1. voortdurend mopperen *Oons*

mem moppert de hiele dag an (Np, Dhau)
anmoren (verspr.) zw. ww.; onoverg.; moorde an, het anmoord ['ãm...] 1. voortdurend moordend bezig zijn *Ze moren altied an in Libanon* (Np)

anmotten zw. ww.; onoverg.; motte an, het anmot ['ãmotŋ] 1. voortdurend zacht regenen *Et mot (de hiele dag) mar wat an* (Dfo, El, Np), *Et begint aorig an te motten mit de regen, we meugen wel anmaeken om 't huj in de bult te kriegen* (Obk)

anmutteren (Dhau) zw. ww.; onoverg.; motterde an, het anmutterd ['ãmotŋ] 1. hetz. als *anmotten*, z. aldaar: *Et mottert de hiele dag mar an* (Dhau)

annaoderen (El) zw. ww.; overg., wederk.; naoderde an, het annaoderd ['ãno:ødŋ] 1. zich toeëigenen

Anne de; -s, -n (in geval van een mansnaam); -gien (vrijwel alleen in geval van een vrouwenaam) ['anə, als vrouwenaam met heldere a uitgesproken] 1. mansnaam: *Anne* 2. vrouwenaam: *Anna, Anne*

anneensom (l) ['ãn...] - aanneensom

anneks (v) bn. [a'neks] 1. in *d'r mit anneks wezen* ermee te maken hebben, er de hand in hebben: *Now, daar moet M. ok anneks mit west hebben* (v)

annelist (l) [anə'list] - analist (op medisch, natuur- of scheikundig of op biologisch terrein)

annelkere z. *anneneer*

annelyse (l) [anə'li:zə] - analyse: verklarende ontleding

annelyseren (l) [anəli'st:əŋ] - analyseren

annemelik bn., bw.; -er, -st ['ã'nī:m]ək] 1. innemend, plezierig, gemakkelijk in de omgang *Dat maegien komt slim annemelik over* (Db), *Zij is niet zo annemelik in de winkel* (bo: Nw), *Et is een annemelik meenske* (Np, Ste), *Hi'j het een annemelik gezichte* (Nbk), *een annemelike koe* 2. geloofwaardig *As hi'j dat zegd het, dan is dat wel annemelik* (Ste) 3. geschikt, zodat men het gemakkelijk neemt *een annemelike koe* voor een geschikte prijs te krijgen (El, Ol-Nl, Spa), *een annemelike pries* (Np, Nbk, Op, Ste, Wol), *veur elk annemelik bod* (Ld, Np, Spa, Ste, Nbk)

annemeling (Obk) ['ãnī:m]ŋ] - aannemeling, degene die belijdenis doet, die lidmaat van een kerkgenootschap wordt/net is

geworden

annemen st. ww.; overg.; het anneemen ['ãnī:m] 1. aannemen (uit handen van een ander), aanpakken *Wij' dat even annemen, dan heb ik de hanen vrij* (Nbk), *Wil ie dit even annemen?* (Ste), *een bosschop annemen* nl. om aan de bedoelde persoon door te geven, *de tillefoon annemen* (verspr.) 2. aanvaarden, aksepteren (hetgeen men aangeboden krijgt) *Ze moch et niet annemen* (Nbk), *Ie moe'n van een vremde gien zuurties annemen* (Nbk), *Ik neem van him gien geld an, ik wil mi'jzels redden kunnen* (Nbk), *Ik wil him wat geven veur de drokte, mar hi'j wol niks annemen* (Op), *Jonge peerden willen soms eers de bek niet losdoen, dan holen ze de tanen stief op mekeer; ze willen dan et bit nog niet goed annemen* (Pe-Db, Wol, Ow), vandaar: *Hoe gong et, wol hi'j et bit goed annemen?* (Ow) 3. aksepteren van een jong dier door een moederdier *Et schaop wil de laomer niet annemen* (Dhau, Diz, Ma, Ow), *Dat laompien zuwwe opfokken, want de oolde nemt et niet an* (Ste), *De geite hadde twee lammen van een schaop anneumen* (Sz), *De motte wil de biggen niet annemen* (Dfo, Nbk, Spa) 4. adopteren *Ze hebben een kiend anneumen* (Nbk), (verb. vorm van het volt. deelw. :) *een anneumen kiend* (Nbk) 5. overnemen, zich houden aan *een wet annemen, statuten annemen, een regel annemen, een veurstel annemen, een motie annemen* (spor.) 6. geloven, aanvaarden dat iets zo is *Ik mag annemen dat et de waorhied is* (Nw), *Ik wil et wel annemen, heur* (Nbk), *Neem van mi'j mar an dat et iene grote leugen is* (Op), *Die N. daor moej' niet alles van annemen, dat is een raoerzard* (Op), *Neem dit now van jow buurman an: (...)* (b) 7. ter harte nemen, willen leren (van een ander) *Hi'j wil niet annemen* (Ma), *Hi'j wil wel (wat) annemen* (El, Nbk, Np, Spa), *'t Is wel een goeie vent, mar hi'j wil niks annemen* (Sz), *Die kiender willen niet vule meer van de oolden annemen* (Db) 8. veronderstellen, als uitgangspunt nemen *Lao'we now es annemen dat hi'j et wel daon het!* (Nbk) 9. zich voordoen in een bep. hoedanigheid *Ze weten van gekdoen gien holing an te nemen* (Dfo) 10. zich verbinden om te doen *In 1975 nam ik et op mi'j om mit te*

annemer - anpakken

doen an 't woordeboek, en now zeg ik da'k briede bin da'k dat destieds anneumen hebbe (Ol-Nl), *As ik je was zo'k et mar annemen* (Pe-Dbl), *Hi'j wol wark van mi'j annemen* (Ol-Nl), *Hi'j het de baene anneumen* (Np), *Die jonge wil et wark wel annemen* wil wel hard werken (Dfo), (verb. vorm van het volt. deelw. :) *Ok al was et anneumen wark, de meersten weren morgens om vuuf ure toch al bi'j de bak* (Np) 11. als lidmaat opnemen, belijdenis doen, eerste communie doen *Aj' deur de karke anneumen wodden, dan woj' lidmaat* (Nbk), *Kiender die belijdenis doen bin anneumen* (Pe-Dbl), *Bi'j de anders-daenkenden is et zo: die an 't aovendmaol mitdoen, moe'n anneumen wodden* (Ste), *Hi'j is anneumen (as lidmaat)* (Nbk, Spa, Ow), *De kiender wo'n anneumen in de karke, dan doen ze de eerste kommunie* (Ste)

annemer ['ãñ:mr̥] - aannemer: die aanneemt bouwwerken e.d. uit te voeren *Dat is een grote annemer* (Spa)

annemersbedrijf (spor.) ['ãñ...] - aannemersbedrijf

anneming (Np, Obk) de; -s, -en ['an...] 1. belijdenis *Zundag was de anneming in de karke* (Np), *De ongelovigen bin mit anneming now karks wodden* door belijdenis te doen (Obk)

annemone z. *annemoon*

annemoon Ook *annemone* (Ol-Nl, Spa, fp) [anə'mõ: ãn/...mõ: ãnə] - anemoon

annenas ['anənas] - ananas: bekende plant, vrucht

annenaspudding (l) ['an...] - ananaspudding

annenasapp ['an...] - ananassap

annenasjem ['an...] - ananasjam

annenasmaek ['anə...] - ananassmaak

annenkaander z. *annenneer*

annenneer (Nbk) Ook *annelkere* (Bdie), *annenkaander* (p) bw. ['ãñ:u:ər/'ãñ[ku:ərə/ 'ãñ:kã:ndr̥] 1. aaneen, aan elkaar, zonder tussenruimte, zonder tussenpozen *Mien moeke die lest Aeken en Keulen annenneer* (Nbk) 2. naar elkaar *We reupen annenneer* we riepen naar elkaar (Nbk), *We schreven annenkaander* (p)

anneren (Obk) zw. ww.; overg.; aaneerde, het aanneer ['ãnu:ər̥n] 1. bestemmen, bedoelen (voor iets of iemand) *Dat hej'*

veur jow aanneer (Obk)

anneumen Ook *angeneumen* (El, Nbk, Nw, Ol-Nl, Ste) ['anλ:ɪm:/'anjə...] - aangenomen, in een *anneumen kiend*

anni'jen zw. ww.; overg., onoverg.; ni'jde an, het anni'jd ['ãñ...] 1. (overg.) aannaaien *een ni'je kraege anni'jen* (Bu), *een knope...* (Nbk, Spa, Sz), *Twie zakken anni'jen is 'koedekkeni'jen' aan elkaar* (Ste), *je een oor anni'jen laoten* z. onder oor, bet. 1, zo ook *ien een oor anni'jen* 2. (onoverg.) opschieten met het naaien

anno (l) ['anɔm, ...no:] - anno *de Biezenhutte in Oosterwoolde, anno 1778* (l) **annugen** (Ow) zw. ww.; overg., onoverg.; nuugde an, het annuug ['ãny:gn] 1. blijven uitnodigen, aandringend uitnodigen *Op annugen he'k nog een koppien neumen* (Ow)

annuren (OS, Bu, Dho, Nw) zw. ww.; onoverg.; nuurde an, is annuurd ['an...] 1. hetz. als *nuren, opnuren: Hi'j nuurt (al) mooi an* (Bu, Dfo, Dho, El, Ma, Nw)

anoniem (spor.) [ano:(ə)'nim, ...noɔm...] - anoniem: naamloos

anpaampen z. *anpappen*

anpaanderen (Nt, Obk) zw. ww.; onoverg.; paanderde an, is anpaanderd ['am...] 1. stevig aan komen stappen *Wij willen wel evenpies bi'j dat stee kieken, daor paanderen wij effen op an* (Obk)

anpak (l) de ['ampak] 1. aanpak

anpakken zw. ww.; overg., onoverg. pakte an, het anpakt ['ampakŋ] 1. (overg.) aanvatten, te werk gaan *Hoe zuwwe et anpakken?*, *Ik heb 't verkeerd anpakt* (Nbk), *Dat moe'n we even praktisch anpakken* (Dhau), *Et is een oester, wat ze anpakt kan ze ok* (Sz), *Veurdad de 'Maatschappij van Weldadigheid' hier de boel anpakte (...)* (ko) 2. (onoverg.) flink, hard werken *Et weer is d'r now, we moe'n now anpakken* (Ste), *Hi'j het ok nooit anpakken leerd* (Ste), *Lao'we mar mit mekeer even anpakken* (Nbk), *D'r moet anpakt wodden* (Nbk), *Pak es even an, je* (Nbk) 3. (overg.) bewerken, ook in negatieve zin: aantasten *Die wal hebben ze aorig anpakt opgeknaapt* etc. (Bu), *Dat het 'm aorig anpakt* bijv. inzake een ziekte, een ernstige gebeurtenis (Bu) 4. (overg.) aannemen (van wat aangereikt wordt) *Wij' dat bottien even anpakken?* (Np), *'t Is mar*

veur 't anpakken er is genoeg van, men kan er in ruime mate van nemen (Bu), *Hi'j is zo kliederig, niet om an te pakken* (Sz), *Pak ok es wat an, ik kan alles niet in ien keer hollen* (Db), *Et is wel een lief meisie, mar et ziet d'r zo vies en kliederig uut, je moeten ze haost mit een tange anpakken* (Ow, Sz), *Jonge peerden willen soms eerst de bek niet losdoen, dan hollen ze de tanen stief op mekeer; ze willen dan et bit nog niet goed anpakken* (Ow), *Hi'j pakte et mit beide hanen an* aksepteerde het gretig (Nbk, Np), *Et was een kring, ze mos mit de haanske anpakt wodden* 't was geen katje om zonder handschoenen aan te pakken (Dfo) 5. (overg.) onder handen nemen, de waarheid zeggen, op z'n plaats zetten *Hi'j durfde die kerel wel an te pakken, hi'j ston him wel een raom* (Obk), *Jim moe'n dat kiend stevig anpakken* (Dfo, Ol-Nl), *Dat kiend moe'n ze een keer stevig anpakken, et is zoe'n jankkont* (Obk), *Die jonge moet anpakt wodden* (Nbk) 6. (overg.) aanranden *Ze hebben heur anpakt* (Nbk), *Ze hebben daor gisteravond ok weer iene anpakt* (Nbk), *Ik was benauwd dat die man mi'j anpakken zol* (Op) 7. (overg.; m.b.t. personen) benaderen om te bereiken *Ik weet wel hoe 'k him anpakken moet* (Nbk) 8. (onoverg.) toetasten, beginnen te eten of te drinken (OS, Diz) *De boel is klaor, pak mar an, heur kom maar aan tafel, het eten is klaar en ga maar beginnen* (Diz), *Jim moe'n mar anpakken!* (Obk), *Hi'j nuugt je haost om an te pakken* (Ow), *We zullen mar anpakken* beginnen te eten (Nbk), *Pak mar an, laot je niet nugen tast toch toe* (Dfo), *Jim moe'n mar es anpakken, de koffie wodt koold* (Dhau) 9. (overg.) aanspreken van, beginnen gebruik te maken van een bep. voorraad, een bep. hoeveelheid eten, drinken, voeder *Ik pak een poede bonen an* (Ma), *Die flesse mit bonen pakken we mar an* (Nw, Ow, Bu), *'k Heb een flesse bonen anpakt* (Dfo, El, Nbk, Sz), *Ik heb mar een ni'je flesse anpakt* (Ow), *Ik heb de zuurkool in de kruke mar es anpakt* (Diz), *We hebben die pot mit sjem mar anpakt, die moet nodig opeten wodden* zijn ermee begonnen (Obk), *We hebben die kuilbulte anpakt* zijn ermee begonnen (Bdie) **anpakker** de; -s; -tien [ˈãmpakʀ] 1. iemand

die van aanpakken, hard werken weet *Wat is et een anpakker* (Nbk) **anpangelen** (Wol) zw. ww.; onoverg.; pangelde an, het anpangeld [ˈam...] 1. voortdurend sjacheren (z. ook *anpingelen*) *Hi'j pangelt altied an* (Wol) **anpaolen** zw. ww.; overg.; paolde an, het anpaold [ˈãmpoːəlŋ] 1. aan een paal zetten *Et vee wodt op 'e mark allemaol anpaold* (Db), *een kalf anpaolen* (Op), *een jong boompjen anpaolen* (Spa), *We mossen et stiekeldraad nog anpaolen, mit krammen of draodnaegels* (Obk) **anpappen** Ook **anpaampen** (bet. 3: Db, Wol) zw. ww.; overg., onoverg.; papte an, het anpapt [ˈampapŋ/ˈãpãːmpŋ] 1. (onoverg.) aanpappen *mit iene anpappen: le moe'n mar even mit him anpappen, aj' wat van him gedaon hebben willen* (Db), *Die vrouw papt mit alleman an* (El), *I'J moe'n niet teveule mit die meid anpappen, aanst blief ie d'r een keer an hangen* (Ow) 2. ongestoord met iets voortgaan (Ow) *Hi'j lat him d'r stille mit anpappen* laat hem er stiekem z'n gang mee gaan (Ow) 3. extra zuigen aan een pijp (Db, Diz, Wol) *De piepe trekt niet zo best, je moe'n even goed anpappen* (Diz), *As een piepe uutgaon is, moej'm even weer anpaampen* (Db, Wol) **anpassen** zw. ww.; overg.; paste an, het anpast [ˈampasŋ] 1. aanpassen: passen van een kledingstuk, schoeisel *kleren anpassen* (Nbk), *Pattie vrouwluden moe'n hiel wat jurken anpassen veur ze een keuze doen* (Obk), *le moe'n even die mouwe/jurk [enz.] anpassen* (Nbk), *schoenen anpassen, klompen anpassen* 2. passend maken, overeen doen stemmen met zoals het het beste past, uitkomt *Dat hebben ze vandaege anpast, d'r is now een wegomlegging* (Ow) 3. (wederk.) zich aanpassen, zich voegen naar de omstandigheden *le moe'n je wat anpassen* (Nbk), *Pas je mar een betien an an die buurt* (El), *Daor moej' je mar bi'j anpassen* (Ol-Nl), *N. past him makkelik an* (Nbk) 4. (overg.) wagen om te doen, het lef hebben (Ste) (dreigend, vaak tegen kinderen:) *Hi'j moet et es anpassen om die tegels d'r uut te vrotten* laat hij niet het lef hebben, het durven wagen (Ste) **anpassing** de; -s, -en; anpassinkien [ˈãmpasŋ] 1. aanpassing

aanpassingsmuilikheden - anpieken

aanpassingsmuilikheden (I) ['ãm...] - aanpassingsmoeilikheden
aanpassingsperbleem ['ãm...] - aanpassingsprobleem
aanpassingsverschinsel (I) ['ãm...] - aanpassingsverschijnsel
anpennen ['ãmpɛn:] - aanpennen: doorpennen
anpeuteren (verspr.) zw. ww.; onoverg.; peuterde an, het anpeuterd ['ãmpɛ:ɾɪŋ] 1. doorwerken, opschieten met het werk, meer werk verzetten *Je moe'n es wat anpeuteren* (Bu, Nw), *Je moe'n een betien anpeuteren, jong* (Spa), *We mossen wel wat anpeuteren om op 'e tied te kommen* (Obk), *even flink anpeuteren* (Dfo, Ow), *Zie 'm es anpeuteren* hard werken (OI-NI)
anpezen Ook **anpiezen** (Ste) zw. ww.; onoverg.; peesde an, het anpeesd ['ãmp:zɪ/...pi:zɪ] 1. hard fietsen *Die peest aorig an* (Nbk), *'t Is gauw donker, lao'we mar flink anpezen* (Diz) 2. onvermoeid, vlot, aan één stuk doorwerken *Ik mos anpezen om klaor te kommen en now ha'k ok nog wat malheur mit de melkeri'je* (Sz, Pe-Dbl), *Aj' dat klaor hebben willen, moej' wel anpezen* (Op, Ow), *Je moe'n wat anpezen!* wat harder werken (Bu), *Je moe'n aorig anpezen, aj' die bi'jholen willen* (Ste), *We moe'n een betien anpezen* (Bdie)
anpielen (Nbk, OI-NI, Ow, Ste) Ook **anpielken** (OI-NI) zw. ww.; onoverg.; pielde an, het anpield ['ãmpi:lɪ/'ãmpilkɪ] 1. voortgaan met het werk (vaak: niet zo snel) *Ik heb anpielen moeten* moeten doorwerken (OI-NI), *Hi'j moet wat anpielken* (OI-NI), *zachiesan d'r op anpielen* langzaam maar zeker naar het doel toe werken (Ste)
anpielken z. **anpielen**
anpiepen (verspr.) zw. ww.; onoverg.; piepte an, het anpiept ['ãmpi:pɪ, ook wel ...pipɪ (in bet. 2)] 1. voortdurend blijven zeuren *Dat piept de hiele dag al an* zeurt maar door (Np), *Dat meenske piept altied an, as ze wat vuult* (Dfo) 2. een pijp opsteken (om te roken) (verspr.) *Dan ston de tebakspot op 'e taofel en dan gongen de manluden mit mekeer een piepe roken, dan zeden de manluden tegen mekeer: 'Zullen we even anpiepen?'* (Nw), *Ik zal mar even anpiepen, zee de buurman doe hij een praotien maekte* een pijp opsteken

(Pe-Dbl), *As de brand uut de piepe is, moej' 'm opni'jens anpiepen* (Sz), *Ik moet even anpiepen, want de piepe is mij uitgaon* (Obk) 3. vaak, langdurig een pijp roken (OI-NI) *Hi'j piepte nogal wat an* (OI-NI)
anpieren (OI-NI) zw. ww.; onoverg.; pierde an, het anpierd ['ãmpi:ɛrɪ] 1. opschieten met het werk
anpietsen (verspr.) zw. ww.; overg., onoverg.; pietste an, het anpietst ['ãmpitsɪ] 1. (overg.) door voort te drijven verder doen gaan, sneller doen lopen enz. (veelal: met een takje of zweep) *op 'e mark een peerd anpietsen om de gang d'r in te holen* (Ow), *Hier hej' wel een zwiepe, dan kuj' et peerd es wat anpietsen* (Ma, Op), *Dat peerd moej' wat anpietsen* (Diz, El, Sz, Wol, Ow) 2. (overg.) aanzetten sneller te werken, meer te doen *Die vent moej' wat anpietsen, aanders dot hi'j te min* (Np), *Hi'j was niet iens zoe'n slechte baos, mar hi'j kon zien volkien wel anpietsen* (Op), *Je moe'n ze wat anpietsen* (Ma), *Die za'k es even wat anpietsen tot spoed aanzetten* (Nt, Wol), *Je moe'n me niet zo anpietsen, daor kan 'k niet tegen opjagen* (El) 3. (onoverg.) voortmaken, harder werken, zich meer inspannen (ZW) *Hi'j moet wat hadder anpietsen* voortmaken, harder werken (Ste), *Ze mossen wat anpietsen, aanders kwammen ze te laete bij' de bus* voortmaken, opschieten (Bdie, Pe-Dbl) 4. (overg.) steviger in elkaar zetten, beter vastbinden enz. (Nw, Sz) *Dat moet even anpietst wodden* het moet stevig in elkaar gezet worden (door te timmeren) (Nw), *Dat moej' goed anpietsen* vooral gezegd als iets stevig moest worden vastgebonden (Sz)
anpiezen z. **anpezen**
anpieken zw. ww.; overg.; pikte an, het anpikt [ãmpikɪ] 1. (overg.) door pikken beschadigen *De appels bin anpikt deur de voegels* (verspr., Ste), *De hoolteksters hebben oons de atepoelen anpikt* (Db), *Eerbeien kun ok anpikt wodden* (Ste), *De protters hebben de kassen anpikt* (Wol), *De proemen bin an de boom al helemaal anpikt* (OI-NI), *Tegen de tied dat de eier haost uutkommen, dan wo'n ze anpikt deur de pieken* (Ste), *De eier kommen gauw uut, sommigen bin al anpikt* d.i. van binnenuit, met de zogeheten eitand (Diz, Ma, Np,

Obk, Ol-Nl, Ow, Spa, Ld), zo ook *De eier bin anpikt, dan komt et piekien d'r haost uut* (Wo, Bu) **2.** (overg.) vastmaken door aan te haken (verspr.) *de rekening an et ofschrift van de baank anpikken* (Ow), *De jongen mossen de zakken even anpikken die mit de taekel naor boven gingen* (Db), vooral: aan een trekhaak e.d. bevestigen, eerder vooral van de ene wagen aan de andere: *een waegen anpikken* (Nw, Ow), *Aj' een trekhaoke an de auto hebben, kuj' van alles anpikken* (Obk), *Je kun de leste waegen ok wel anpikken* (Wol), *Pik ie de waegen even an?* (Nt), *Pik et mar even achter de waegen an* (Diz) **3.** (overg.) meenemen door langs te gaan, oppikken (Spa) *Ik komme wel bi'j je langes, ik zal je wel anpikken* (Spa) **4.** (onoverg.) aanstippen, kort aanraken (Dhau) *mit solderen eerst anpikken en dan solderen* (Dhau)

anpingelen (spor.) zw. ww.; onoverg.; pingelde an, het anpingeld ['ãm...] **1.** voortdurend *pingelen* (bet. 1; z. ook *anpangelen*)

anpissen (Nbk, Ow, Sz) zw. ww.; overg.; piste an, het anpist ['ãmpɪsn̩] **1.** tegen iemand op urineren, in verb.: *De honnen pissen je an gezegd als men weggaat en geen cent op zak heeft* (Ow), *Aj' de beurs leeg hebben dan kun de honnen je wel anpissen* (Nbk), *Aj' nog een paar stuvers in de pottemenee hadden, konnen de honnen je niet anpissen* (Sz)

anplaant (Wol, v) de ['ãmplã:nt] - aanplant: het nieuw geplante, het nieuw beplante stuk *nije anplaant* (Wol); dat wat men als aanplant laat groeien (v): (...) *en d'r mos nije anplaant in zet wodden* (v)

anplaanten Ook **anplanten** (WH) ['ãmplã:nt̩/...plant̩] - aanplanten: doen ontstaan, voorzien van aanplant, van meer gewas voorzien *Daor bin ze ok an et anplaanten* (Ste), *een tuun anplaanten* (Ste), *een hoekien bos anplanten* (Spa), *Bi'j dat nije huus moet de boel nog even anplaant wodden* (Ow), *Ik wil die tuun veurhuus nog wat anplanten, want hi'j is me vuusten te kaal* (Sz)

anplaanting (Obk) de; -s, -en ['ãmplã:nt̩ŋ] **1.** het aanplanten *bi'j anplaanting van jonge bomen* (Obk)
anplakbiljet (Nbk, Ste) et; -ten; -tien

['ãmplagbiljet] **1.** aanplakbiljet *Anplakbiljetten zatten vroeger vaeke op tillefoonpaolen* (Nbk, Ste)

anplakbod ['ãmplagb...] - aanplakbord *Overal staon veur anplakbodden veur de verkiezings* (Np)

anplakboom (Obk) de; ...bomen; -pien ['ãm...] **1.** boom waarop aankondigingen worden geplakt of geprikt

anplakken zw. ww.; overg.; plakte an, het anplakt ['ãmplakŋ] **1.** (overg.) aanplakken: van aanplakbiljetten e.d. *een plakkaot anplakken* (Op, Ste, Ow) **2.** (overg.) door middel van een aanplakbiljet e.d. bekend doen maken *Belangrieke dingen wodden wel ommereupen of anplakt* (Np, Dfo), *Wat staot daor anplakt?* (Bu), *de uitvoering anplakken laoten* (Spa), *Et staot anplakt* (Spa) **3.** (overg.) aansmeren (Obk, Op) *Ik laot me niks anplakken* (Op), *D'r bin meensken die heur hiel makkelijk wat anplakken laoten* (Obk), *Pas op mit die koopman, hi'j wil jow wat anplakken* (Obk) **4.** (onoverg.) aanpappen (Bu)

anplakplaets(e) z. *anplakplak*

anplakplak (Nbk) Ook **anplakplek** (Bdie), **anplakplaetse** (Dho), **anplakplaets** (Wol) et; -ken; -kien ['ãmplakplak/...] **1.** plek, plaats waar aankondigingen e.d. worden aangeplakt

anplakplek z. *anplakplak*

anplanten z. *anplaanten*

anploegen (l) ['ãm...] - aanploegen: voortdurend ploegen

anploeteren ['ãm...] - voortdurend *ploeteren* in alle bet., z. aldaar; in bet. 3: *Laot de kiender mar wat anploeteren* (Nbk, Ste)

anpluzen zw. ww.; onoverg.; plusde an, het anpluud ['ãm...] **1.** voortdurend *pluzen*, bet. 1 *De schaopen pluzen zoe'n hiele dag an* nemen gras enz. tot zich door eraan te trekken (p)

anpochelen (Db, Obk, Sz, Wol) zw. ww.; onoverg.; scheidb.; pochelde an, het anpocheld ['ãmpoxl̩ŋ] **1.** voortdurend *pochelen*, z. aldaar *Hi'j pochelt altied an* (Obk), *Hi'j mos aorig anpochelen om veur 't eten klaor te kommen* (Db, Sz)

anpoesten zw. ww.; overg.; poestte an, het anpoest ['ãmpust̩ŋ] **1.** aanblazen: door blazen doen vlammen et *vuur anpoesten*: (verspr.): *Bi'j de smid hadden ze een*

anpoetsen - anpreken

blaosbalg om et vuur an te poesten (Diz, Pe-Dbl) 2. (sterk) naar iemand blazen, aanademen *le moe'n mi'j de rook niet anpoesten* (El), *le moe'n mi'j niet zo anpoesten, want dan wo'k verkolen* (Obk) 3. besmetten door aanademen, aanblazen *Blief daor mar weg, aanders poesten ze jow de griep ok nog an* (Db, Op, Nbk), *le hebben mi'j de griep anpoest* (Np, Nbk), *Hi'j het mi'j de verkolenhied anpoest* (Ma) 4. zich flink inspannen (bij het werk) (Nbk) *le moe'n nogal aorig anpoesten om dat klaor te kriegien* (Nbk)

anpoetsen zw. ww.; onoverg.; poetste an, het anpoetst ['ãmp...] 1. voortdurend bezig zijn met poetsen *D'r bin goenend, die poetsen altied an* (Np)

anpongen (Dhau, Ow) zw. ww.; overg.; pongde an, het anpongd ['ãmp...] 1. slordig dichtnaaien

anporken z. *anporren*

anporren Ook **anporken** (bet. 1, 2: Spa, Ste, bet. 2: Nbk) zw. ww.; overg.; porde an, het anpord ['ãmpɔr... (verspr.), ...por...(Bdie, Ld, Ma, Nw, Sz)/...por...] 1. aanporren, aanzetten, aansporen *le moe'n 'm nog wel es anporren, aanders komp hi'j d'r niet* (Ste), *le moe'n 'm even anporren, want aanders komt hi'j nooit klaor* (El, Nbk), *Die moej' altied anporren, anders kriej' gien einde* (Spa), *le moe'n 'm even anporken dat hi'j deurgaot mit warken* (Ste) 2. een por geven *Ze zat me mar an te porren* (Dho) 3. opschieten, voortmaken met het werk (Obk, Ste, Sz) *As iene niet zo had opschiet, zeggen ze wel: 'Toe, now moej' ok es wat anporren'* (Sz), zo ook *Even wat anporren, dan kommen we d'r misschien deur* (Ste), *We meugen wel wat anporren, aanders kommen we te laete op et wark* (Obk)

anpoten Ook **anpoteren** (bet. 2: Sz) zw. ww.; overg., onoverg.; pootte an, het anpoot ['ãmpo:ətɪ/...po:ətɪ] 1. (onoverg.) aanbenen, snel, krachtig voortstappen *Poot mar es wat an* (Ste), *I'j moe'n anpoten om op 'e tied bi'j de bus te kommen* (Db) 2. (onoverg.) opschieten, voortmaken met het werk *Toe jonge, poot wat an* (Ma), *le moe'n anpoten, eers bi'j niet klaor om twelf ure* (Diz, Obk), *le moe'n een betien anpoten* opschieten (Nbk), *Die man kan goed anpoteren mit zien werk flink*

opschieten (Sz), *Et is anpoten bi'j de boer* het is hard werken geblazen bij een boer (Ow) 3. (overg.) met een ziekte besmetten (verspr.) *le hebben et mi'j anpoot* jij hebt me ermee besmet (Bu, Nbk, Spa), *iene de verkooldhied/griep anpoten* (Bdie, Obk, Ow, Ste), *Die kiender hebben mekeer de meuzels anpoot* (Ste, El), *Poot oons de griep mar niet an* (Ste) 4. (overg.) aanplanten (vooral m.b.t. bomen; verspr.) *de bos anpoten* (Bdie, Np), *...de bos opni'j...* (Np)

anpoteren zw. ww.; overg.; poterde an, het anpoterd ['ãmpo:ətɪ] 1. sterk stimuleren te doen, aanzetten *Die moest goed anpoterd wodden* (Dfo) 2. z. *anpoten*

anpotten (Bdie, Bu, Db, Diz, Obk, Op) zw. ww.; overg., onoverg.; potte an, het anpot ['ãmpɔtɪ] 1. (overg.) oppotten, het geld dat men heeft, opsparen *et geld anpotten*, *We maggen wel wat anpotten om dat kopen te kunnen* (Diz), *Aj' maondeliks een vaast bedrag naor de baank brengen en je laoten dat een jaor of wat staon mit rente op rente, dan gaot dat aorig anpotten* (Op), *Staorigan hebben ze al aorig anpot* (Db), *Mit dubbelties en stuvvers koj' de speerpoot wat anpotten om him zo zachiesan vol te kriegien* (Obk) 2. (onoverg.) toenemen, vermeerderen: van een bedrag aan geld (Bu) *Et pot mooi an* (Bu)

anpraoten zw. ww.; overg.; praotte an, het anpraot ['ãm...] 1. (overg.) aanpraten: met mooie woorden doen geloven of doen kopen *Hi'j praotte heur duur goed an en et zol meraokels helpen* (Dfo), *Hi'j het mi'j dat anpraot, mar ik bin d'r niet slim bliede mit* (Bu), *Mit dit ding koj' alles doen en alle kaanten uut, zo het hi'j et mi'j anpraot* (Op), *Hi'j het him dat anpraoten laoten laten aansmeren* (Nbk), *le kun him wel van alles anpraoten* (Np), *Ze willen je wel van alles anpraoten* (Ol-Nl, Dhau), *Zels hadde ik niet vule zin an een bestuursbaentien, mar de veurzitter het et me anpraot* (Op) 2. (onoverg.) voortdurend praten *Hi'j praot mar an, hi'j wil zien zin hebben* (El, Db), *Et is een raldal, die praot altied an* (Nw)

anpreken (Bdie, El, Op, Ow, Ste) ['ãm...] - aanpraten, aansmeren *Die kan je mooi wat anpreken* aansmeren (Bdie, El, Op, Ow), *Ze hebben 'm dat anpreekt* (Bu), *Ze hebben 'm dat anpreekt* doen geloven door

hun zienswijze op te dringen (Ste)

anprevelen (Nbk, Spa) zw. ww.; onoverg.; prevelde an, het anpreveld ['ãm...] 1. voortdurend in zichzelf praten *Hi'j prevelt altied an* is altijd in zichzelf aan het praten (Spa)

anpriegelen (Bu, Nbk, Nw) zw. ww.; onoverg.; priegelde an, het anpriegeld ['ãm...] 1. voortdurend *priegelen*, opschieten met het *priegelen*, z. aldaar: *Ie moe'n wat anpriegelen* (Nbk), *Ik moet anpriegelen mit breien, want ik moet et nog of hebben* (Bu), *Ze priegelt altied mar an* is altijd bezig met priegelwerk (Nw)

anpriezen I ['ãmpri:zɨ] - aanpriezen *iene anpriezen* (Nbk), *Hi'j zat de boel aorig an te priezen* (Ma), *een goed ding anpriezen* (Nbk), *Hi'j priest et goed an* (Nbk), *Die kan 'k je wel anpriezen* aanraden om te kopen, bijv. gezegd wanneer men het zelf ook gekocht heeft en heel tevreden is (Ste) **anpriezen** II (Bu, Ow) zw. ww.; overg.; priesde an, het anpriesd ['ãm...] 1. de prijs van iets zichtbaar maken met een prijskaartje e.d. *De priezen moe'n d'r nog even anpriesd wodden* de prijzen aan de te verkopen waren bevestigen (Bu), *Tegenwoordig is alles anpriesd* (Ow)

anpriezing (l) de; -s, -en ['ãm...] 1. aanprijzing

anprikken ['ãm...] - bevestigen door aan te prikken *een brief anprikken* (Nw)

anprissenteren ['ãm...] - aanpresenteren *Ik moet him wat anprissenteren* (Np), *I'J meugen oons best thee anprissenteren* (Ow), *Aj' daor op bezuuk kwammen, zollen ze je nooit wat anprissenteren* (Op), *Gao me niet meer anprissenteren, want ik hoeve niks meer* (Obk)

anprotsen (Nbk) Ook **anprutsen** (Sz) ['ãm...] - voortdurend *protsen* (in alle bet.), z. aldaar *Hi'j prutst altied an* (Sz)

anprutsen z. *anprotsen*

anpruttelen (verspr.) zw. ww.; onoverg.; pruttelde an, het anprutteld ['ãmpratɨ] 1. voortdurend pruttelen *'t Meenske pruttelt altied an* (Diz, Ste, Ma)

anpunten ['ãmpʌntɨ] - aanpunten (lett.) *paolen anpunten veurdaj' ze in de grond slaon* (Bu, Ow, Ste, Pe-Dbl), *een potlood anpunten* (Nt, Sz)

anraander (Nbk) Ook **anraner** (Nbk) ['ãrã:ndɨ/...nɨ] - aanrander, iemand die

anraant, z. *anranen*, bet. 1

anrabbelen (Dfo, El, Ma, Nbk, Ste) zw. ww.; onoverg.; rabelde an, het anrabbeld ['ãrabɨ] 1. veel en druk praten *Die rabbelt altied an* (El, Ste), *Die rabbelt al mar an* (Nbk)

anrachelen (Nbk, Nw, Op, Ste) zw. ww.; onoverg.; rachelde an, het anrachelde ['ã...] 1. voortdurend *rachelen*, z. aldaar, bet. 1 *Et is een oolde rachelpot, die rachelte altied an* (Ste)

anraegen (Dho) zw. ww.; overg.; raegde an, het anraegd ['ãre:ɨ] 1. schoonmaken, ragen door *raegen*, bet. 3, z. aldaar *Die het de boel daor wat anraegd* (Dho)

anraeken Ook **anraken** (WH) zw. ww.; overg., onoverg.; raekte an, het (bet. 1), is anraekt ['ãre:kɨ/...ra:...] 1. (overg.) aanraken: net raken, beroeren *Et schrikdraod maj' niet anraeken, want dan kriej' stroom deur de haand* (Dhau), *Dat kiend hoej' mar krek an te raeken of hi'j piept al* (Ld), *Hi'j het laeter nooit weer een borrel anraekt* dronk nooit meer een druppel drank (j), *Tieden had et duurd veurdat hi'j zien vioele weer anraekte (...)* voor hij z'n viool weer ter hand nam (j), (gezegd als reactie op een dreiging, om aan te geven dat men z'n mannetje staat:) *Raek mi'j es an, aj' durven* (Ol-Nl), zo ook *Je moe'n mi'j es anraeken! Dan stao ik niet veur de gevolgen in!* (Op) 2. (onoverg.) ontstaan van een verkering *Die verkering kan nog wel es weer anraeken* (Nbk, Obk, Ste, Bdie)

anraeking Ook **anraeking** (Ste), **anraking** (WH) de; -s, -en ['ãre:kɨ/...kɨxɔ/...ra:...] 1. het aanraken of aangeraakt worden *Ik bin mit die hiete panne in anraeking west* (Ste), *...mit de braandnettels...* (Ste), *Hi'j kwam mit de stroom in anraeking* (Wol), *...mit de schrikdraod...* (Ol-Nl) 2. contact (met één of meer anderen) *We bin mit die meensken in anraeking west* (Ste), *in anraeking kommen* (Nbk, Np, b, j): *En zo kwam W. mit him in anraeking, en veur een hiel stok geld leut hi'j him verleiden en wodde soldaot veur een aander* (j), *Hi'j het nogal es mit de pelisie in anraeking west* heeft met de politie te doen gehad (Obk, Pe-Dbl), zo ook *Hi'j kwam mit de rechter in anraeking* (Ma)

anraeking z. *anraeking*

anraetelen - anredderen

anraetelen (Ste) zw. ww.; onpers.; raetelde an, het anraeteld ['ã...] 1. voortdurend rammelen, ratelend gaan *Et raetelde mar an mit waegens* (Ste)

anraffelen (Diz, Spa) zw. ww.; onoverg.; raffelt an, het anraffeld ['ãraf|ŋ] 1. aan één stuk door praten *Hi'j raffelt altied an* (Diz, Spa)

anraken z. *anraeken*

anraking z. *anraeking*

anrakken (Bu, Dho, Ol-Nl, Ste) zw. ww.; overg.; rakte an, het anrakt ['ãrakŋ] 1. opruimen en/of schoonmaken, vaak m.b.t. woon- of bedrijfsgebouwen van een huis (Bu, Dho, Ol-Nl, Ste) *Ze hebben daor alles anrakt* (Dho), *Ze hebben de boel aorig anrakt* opgeruimd (van smerig spul) (Bu), *De boel is aorig anrakt* (Ste) 2. bijeenbrengen van hooi dat is blijven liggen (Bu) *statten anrakken* (Bu) 3. opmaken van restjes eten (Bu) *We hebben de boel aorig anrakt* (Bu)

anrammelen (Nbk) zw. ww.; onpers.; rammelde an, het anrammeld ['ã...] 1. voortdurend rammelen *Et rammelde de hieltied an mit die hadde wiend, d'r zatten zeker een stok of wat pannen los* (Nbk)

anranden z. *anranen*

anranen Ook **anranden** (Spa) zw. ww.; overg.; raande an, het anraand ['ãã:ŋ:/...randŋ] 1. aanranden (in seksuele zin) *Die vrouw wodde anraand* (Bu), *Ze hebben heur anraand* (Nbk), *Et gebeurt tegenwoordig regelmaotig dat ze vrouwen of maegies anranen* (Obk) 2. te lijf gaan met slechte bedoelingen (anders dan in bet. 1) (Bu) *Ze kun je ok om geld anranen* (Bu) 3. aanmanen te betalen (Bu) *As iene geld van een aander liende en et duurde wat lange veurdat hi'j weerommebetaeld wodde, dan wodde hi'j deur degene die him liend had anraand aangemaand* (Bu)

anraner z. *anraander*

anraoden ['ãr...] - aanraden *Wat zollen jow mi'j anraoden in zoe'n geval* zeg eens, wat adviseer je me (Wol), *Dat kan 'k je anraoden* dat zou ik je willen aanraden (Bu), zo ook *Ik kan je anraoden om daor henne te gaon* (Nw), *Dat wark moej' wel annemen, dat kan ik je wel anraoden* (Db) en *Dat is wel an te raoden* het zou verstandig zijn dat te doen, zo te handelen (Nw), *In de ere helte zi'jde hi'j op anraoden*

van de laandbouwmeester lupinen (vo), *Dat stok laand zo'k jow niet anraoden, et is minne grond* (Ol-Nl), *Dat zo'k je nooit anraoden* dat moet ik je afraden (Spa, Ma), zo ook *Hi'j radt 'm dat niet an* (Bu), *Ik zal et je niet anraoden* (Nbk), *Ik kan 't je beter ofraoden as anraoden* (Diz)

anraomen (Ste, Sz) zw. ww.; onoverg.; raomde an, het anraomd ['ãr...] 1. flink aantrekken, rukken (Ste) *Et peerd raomde nog even an* (Ste) 2. voortdurend raomen in bet. 4, z. aldaar *Die gunt heur zelf gien rust, die raomt de hele dag an* (Sz)

anraozen ['ã...] - aanrazen: voortgaan met razen, tieren

anrattelen (verspr.) ['ãrat|ŋ] - voortdurend kletsen *Zij rattelt altied an* (Dho, Ma, Ol-Nl)

anrechtplaete (Dho) de; -n; ...plaetien ['ãr...] 1. aanrechtblad *Die anrechtplaete is van roestvrij stael* (Dho)

anred (Dfo, p) Ook **angered** (Ste) bn. ['ãrɛt/'ãxɔrɛt] 1. zelfgemaakt, gezegd van stoffen voor kleding enz. *Vroeger weefden ze de stoffen zels, dan hiette dat anred, meerstal was dat gestreept* (Dfo), *anredde wollen schulken* (Dfo), *eigen anred* (p, b: lm), *eigen angered id.* (Ste)

anredden Ook **anredderen** (Bu, Ld, Np, Ol-Nl, Ste, Sz) zw. ww.; overg.; redde(de) an, het anredded ['ãredŋ/...dŋ] 1. opruimen *de boel wat anredden* (Ste), *de stal anredden* (Bu, Ma, bo: Bu, Nw), *Ik heb de boel gauw een betien anred* opgeruimd (soms met een bijgedachte dat dit te haastig is gebeurd (Dhau, Dho), *We hebben vanmorgen de schure knap anred* (Sz), *de dele anredderen* (Np, Ld), *Moeder het et wasgoed anred* (Spa), *de kaanten anredden* (Ste), *de dele anredden* (Nt, Ow), *Ik zal de boel mar es goed anredderen, want d'r is de leste tied niet vule an daon* (Sz) 2. opknappen (rond het huis, in de tuin etc.) (Db, Nbk, Ol-Nl, Ow, Ste) *Hi'j het de tuun knap anredded* (Db, Nbk), *Ik heb de tuun even anred* geschoffeld en geharkt (Ol-Nl), *de baarms anredden* (Ste), *de kaanten van et laand anredderen* (Ste) 3. gebruik maken van land (Ste), in *De haegen wodden anredded veur huj* werden gebruikt om hooi te winnen (Ste)

anredderen (Dfo, Dho, Diz, Np) zw. ww.; onoverg.; redderde an, het anredderd

[ʔãredɾɲ] 1. voortdurend bezig zijn met opruimen, schoonmaken enz. *Ze reddert de hele dag wat an* (Diz), *Ie kun altied wel anredderen* (Dho) 2. z. *anredden*
anreiken z. *anrekken*
anrekelemeren z. *anrikkemederen*
anrekenen zw. ww.; overg., onoverg.; rekende an, het anrekend [ʔãr...] 1. (overg.) aanrekenen: toerekenen, verantwoordelijk stellen voor *Dat koj'm niet anrekenen, want hi'j ston d'r buten* (Bu), *Dat reken ik jow an!* (bl), *Ie kun him niet alles anrekenen, 't lopt him wel es deur hij is niet helemaal toerekeningsvatbaar* (Ma, Db), *Ie kun et him niet zo zwaor anrekenen, want hi'j is niet wiezer* (Obk), *Dat reken ik je niet an ik neem je dat niet kwalijk, zie dat niet als jouw schuld* (Bu), waartegenover: *Dat reken ik jow an!* (bl), *Et wodt 'm zwaor anrekend* (Bu), *Et wodt je mar veur ien keer anrekend, neem et d'r mar goed van* (Dhau) 2. (onoverg.) goed berekenen, goed nagaan (verspr.) *Reken now es an, waor doen ze dat straks allemaole van!* (El), *Dit komt d'r bi'j en dat, reken mar es an, dan koj' hiel aandere uut* (Bu), *Reken es an, dat kun jow van jow inkomsten toch niet opbrengen!* (Ol-Nl, Op), *Reken es an, now het hi'j me gister etzelde ok al verteld moet je nagaan* (Sz), *Reken es an as morgen an de dag de stroom es uutvul, wat mossen we dan* (Np, Ow, Obk) 3. in op je anrekenen: zodanig te werk gaan dat men zelf voordeel heeft, op eigen voordeel uit zijn (Bu), *Ie moe'n altied op je anrekenen* (Spa), *Hi'j rekent altied op him an* (Nbk), *Ie zullen zien dat ze altied op heur zels anrekenen* (Nbk), zo ook *Hi'j rekent alles op him an* (Ma), *Dat zal hi'j op 'm anrekenen* tot eigen voordeel maken (Nbk) * *Et kwaowie wodt je gauwer anrekend as et goeie* (Pe-Dbl)
anrekken Ook **anrieken** (Nbk), **anreiken** (spor.) [ʔãrekɲ/...rik.../...rejk...] - aanreiken, aangeven *Rek me de zooltpot even an* (Wol, Ste), *Wi'j' mi'j dat even anrekken?* (Dho, Nbk), *We rekken 't mekaander an* (Nt), *broggies anrekken veur degene die in de hoek bi'j et glas zit* (Ow); langsbrengen (Obk, Ste) *De melkboer hadde gien melk meer, mar hi'j zol et oons laeter wel anrekken* (Obk), *Ik gao naor Steggerde, ik zal je dat even anrekken* (Ste)

anrepelen (Bu, Diz) zw. ww.; onoverg.; repelde an, het anrepeld [ʔãr:ɲpɲ] 1. voortdurend repelen in bet. 2 en 4, z. aldaar *De jonge geities repelen altied an springen steeds op elkaar, stoeien* (Diz), (gezegd als een kind voortdurend beweeglijk is terwijl het bij iemand op schoot zit:) *Zit toch stille, ie repelen de hieltied an* (Bu)
anreppen (Dho, Sun-Ot) zw. ww.; overg., onoverg.; repte an, het anrept [ʔãreɲpɲ] 1. opschieten, voortmaken (Dho) *Ie moe'n wat anreppen, aandere koj' te laete* (Dho) 2. opknappen, schoonmaken (Sun-Ot) *De boel is aorig anrept* (Sun-Ot)
anreuren (Bu, Nbk en west.) Ook **anruren** (OS, Bu.) zw. ww.; overg.; reurde an, het anreurd [ʔã.../...] 1. licht aanraken *Pas op mit je smerige hanen, daj' me niet anruren* (Obk), *Et kiend slaopt nog, je moe'n et mar niet anreuren, aandere wodt et wakker* (Op), (dreigend:) *Reur mi'j niet an, jonge, want ik mag jow niet lieden en ik wil gien gedonder mit je hebben!* (Obk), zo ook *Reur me niet an, dan krieg ie weer een tik weeromme* (Pe-Dbl) en *Pas op, aj' die anreuren bi'j' nog niet klaor* (Dho) 2. terloops noemen, oppervlakkig behandelen *Ik mos et oolde verhaal anreuren* (Obk), *Dat moej' mar niet weer anreuren* (Np), *Dat moej' niet iederkeer weer anruren* noemen, opnieuw in de herinnering ophalen (Ma), *Doe begon N. nog weer mit die oolde kwestie an te reuren* (Op) 3. roerend (aan)mengen et voer veur et vee anreuren (Bdie), *Lienmeel wodde anreurd mit water en ok an de koenen voerd* (Sz), *De gist moej' wat anreuren mit suker, dan is et zo zaachte* (Dho), *Et beslag veur de euliebollen mos mien vrouw goed anreuren om et goed klaor te kriegen veur et bakken* (Nt, Ol-Nl, Obk), *Aj' dat alles mit mekaer mongen hebben in iene panne, moej' et nog es goed anreuren* (Op)
anri'jen [ʔã...] - aanrijgen: van kralen *Ik gao die kralen anri'jen* (El), *Aj' kralen anri'jen krieg ie een rijgsel* (Pe-Dbl)
anrichten (spor., l) [ʔãr...] - aanrichten: veroorzaken, stichten *schae anrichten* (l)
anrieden [ʔãridɲ] - aanrijden: sneller rijden, opschieten met het rijden: *Rie es een betien an* (Bdie, Nbk), *Kuj' niet een betien anrieden, aandere missen we de trein*

anrieding - anrokken

nog (Pe-Db), *We mossen nog anrieden om op 'e tied te kommen* (Nbk, Obk); tegen een persoon of dier rijden in het verkeer: *We hebben een katte anreden* (Bu), *Ze kun je nog wel anrieden aj' zo slingeren mit de fiets* (Pe-Db); naar een bep. plaats vervoeren door te rijden: *grond anrieden veur et op hoogte is* (Sz), *Tegenwoordig wo'n d'r een hele protte kuilbulten en maisbulten anreden* (verspr., Bdie); rijdend langskomen: *Hi'j kwam even bij mij anrieden* (Nt)

anrieding ['äridɪŋ] - aanrijding *Ze hebben een anrieding had mit de auto* (Sz), *Die anrieding is nog mit een sisser oflopen* (Obk)

anriegelen zw. ww., onoverg.; riegelde an, is/het anriegeld ['äriɣlɪŋ, ook ...ri:...] (Ste) 1. toenemen van het aantal mensen op een bep. plaats, vooral: op een bijeenkomst *Now, et riegelt (al) mooi an* (Db, Ste), *Et volk riegelt al mooi an* (Ste, Bu), *De zaal was haost vol, en nog riegelde et mar an* (Db, Ma)

anrieken z. *anrekken*

anriepen (Ow) ['äripɪŋ] - aanrijpen *De appels riepen al mooi an* (Ow), *...al goed an* (Ow)

anrieven (Bu, Dho, El, Ow) onbep. w.; overg. ['äri:bɪŋ] 1. aanharken (Bu) *Dat moe'k even anrieven* nl. het hooi (Bu) 2. gereed maken (El) 3. (m.b.t. kleding, schoeisel) flink aantrekken om het stevig vast te krijgen, flink sluitend te krijgen (Bu, Ow) *een jak anrieven* (Bu), *leerzen anrieven* (Bu), *Goed anrieven, heur!* (Bu), *Now mar wat anrieven* (Ow)

anrikkederen z. *anrikkemederen*

anrikkemedaosie (spor., l) de; -s ['är...] 1. hetz. als *rikkemedaosie*, z. aldaar

anrikkemederen Ook *anrikkederen* (Db), *anrikkemereren* (Ow), *anrikkemereren* (Obk), *anrekelemereren* (Ow, Wol), *anriklammaderen* (Ol-Nl), *ankommederen* (Bdie, Bu, Dho, El, Np, Nt, Ow, Spa), *ankommanderen* (Ld) zw. ww.; overg.; rikkemedeerde an, het anrikkemedeed ['ärikəmə dɪ:əŋ/'ärikəd.../'ärikəm.../'äriklə.../'äru:kləm.../'äriklamad.../'änkomə.../'äkəom and...] 1. aanbevelen, rekommanderen *H. is een heldere boest, altied een goed zin, warkzen en haandig, dat ik kan him ok wel anrikkemederen* (vo), 'k Zal je wel

anrikkemederen 'k zal je wel aanbevelen (Np), zo ook *Dat kan 'k je wel anrikkemederen* (Np, Nbk), *Die hulp is me nogal ankommedeed, dus et zal wel goed wezen* (Spa), *Hi'j rikkemedeede him nogal wat an* (Ma), (wederk.) *Ie moe'n je daor goed rikkemedederen, aj' daor solliciteren* jezelf goed aanbevelen, jezelf goed verkopen (Ste)

anrikkemereren z. *anrikkemederen*

anriklammaderen z. *anrikkemederen*

anrikkemereren z. *anrikkemederen*

anrimpelen (Nbk) ['är...] - aanrimpelen *een mouwe an de bloeze anrimpelen* (Nbk) **anrisselveren** (Ow) zw. ww.; onoverg.; risselveerde an, het anrisselveerd ['ä...] 1. opschieten, vooral niet dralen *Ie moe'n wat anrisselveren* (Ow)

anrochelen (Diz, Nbk, Np, Spa, Ste) zw. ww.; onoverg.; rochelde an, het anrocheld ['ä...] 1. voortdurend *rochelen* in bet. 1, z. aldaar *Die kerel rochelde mar an* (Np), *Et is een oolde rachelpot, die rachelt en rochelt altied an* (Diz, Ste)

anroegelen zw. ww.; onoverg.; roegelde an, het anroegeld ['äru:ɣlɪŋ] 1. voortdurend *roegelen*, z. aldaar *Et roegelt altied an* (Ste) 2. hetz. als *anriegelen*, z. aldaar (Nbk)

anroeiën ['ä...] - aanroeien: sneller roeien

anroepen ['äru:pɪŋ] - aanroepen: *Ik zal hum even anroepen* (Op, Bdie), *Roep 'm mar even an om koffie* (Nw), *Wil ie 'm even anroepen, ik heb een bosschop veur 'm* (Obk, Ste, Nbk), *de post even anroepen* nl. de postbode (Spa, Ste), *Ik heb de bakker anreupen* (Nt), *...de winkelman anreupen* (Ow), *We zullen de visauto even anroepen, want we willen wat vis kopen* (Obk)

anroezén (Dfo) zw. ww.; onpers.; roesde an, het anroesd ['äru:zɪŋ] 1. (m.b.t. het werk, de wijze van leven) ongeordend verlopen *D'r was gien regel, et roesde d'r mar op an* (Dfo)

anroffelen (El, Obk) zw. ww.; onoverg.; roffelde an, het anroffeld ['ärofɪŋ] 1. hard werken (Obk) *Ze mossen hadde anroffelen om de baene klaor te kriegen veur et hadrieden* (Obk) 2. snel maar slordig werken (El) *Aj' d'r niet bij binnen dan roffelen ze mar wat an* (El)

anrokken (Dho, El, Nbk, Np, Op, Ow, Wol) Ook *anrukken* (Dfo, Pe-Db), (Sz)

['ärokŋ/...rakŋ] - aanrukken: met een ruk trekken aan: *Et peerd rokt nog even an* (Nbk), *De deure klemt, aj' nog even anrokken kriegene je 'm wel los* (Op), *As de peerden zo anrukken hej' de boel gauw kepot* (Pe-Dbl); verder in *anrokken laoten* (Wol): *We leuten een ni je flesse wien anrokken* (Wol)

anrollen (Bdie, Ol-Nl) ['är...] - aanrollen: met een fiets komen aanrijden *Hi'j kwam lekker veur de wiend anrollen* (Ol-Nl)

anrommelen zw. ww.; onoverg.; rommelde an, het anrommeld ['är...] 1. aanmodderen, aanrommelen *Die rommelt mar wat an* (verspr., Ow), *Daor rommelen ze mar (wat) an* (Wol) 2. (onpers.) voortdurend onweren 't *Rommelde de hiele dag an* (Diz, Dfo)

anrooien (Bdie) zw. ww.; onoverg.; rooide an, het anrooid ['äro:ejŋ] 1. rommelen, rotzooien (fig.), vooral: ten gunste van zichzelf, voor eigen voordeel *Hi'j waarkt niet best, hi'j rooit mar wat an* (Bdie)

anroonselen (Dho, Ma, Pe-Dbl, Ste) zw. ww.; onoverg.; roonselde an, het anroonseld ['ärö:ösŋ] 1. voortdurend kwanselen, *roonselen*, bet. 1: *Die man roonselde mar wat an, mar hi'j kon de kost wel verdienen dreef ongeregelde handel* (Pe-Dbl)

anroppen (Dfo, Spa) zw. ww.; onoverg.; ropte an, het anropt ['äröpm] 1. voortdurend *roppen*, voortdurend hard werken *Hi'j ropt altied an* werkt altijd hard (Spa), *Dat meenske ropt en schriopt ok altied an* (Dfo)

anrotzooien (verspr.) ['är...] - aanrotzooien, aanrommelen *Die rotzooit mar wat an* (Nw)

anrukken z. *anrokken*

anrumen (Sz) zw. ww.; overg.; ruimte an, het anruumd ['ä...] 1. opruimen, hetz. als *oprumen*, bet. 3 *We gaon de boel anrumen* (Sz)

anruren z. *anreuren*

anruwen (Dfo) onbep. w. ['är...] 1. dingen gereed maken voor het melken, z. ook *ruwen*, bet. 5

ansappelen zw. ww.; onoverg.; sappelde an, het ansappeld ['äsapŋ] 1. voortdurend sappelen *We moe'n altied ansappelen* (Spa) **anschaf** (spor.) ['äskaf] - aanschaf *Dat is een hiele anschaf* (spor.)

anschaffen ['äskafŋ] - aanschaffen *wat*

ni'js anschaffen (Dho, Wol)

anscharen (Wol) zw. ww.; wederk.; schaarde an, het anschaard ['äska:rŋ] 1. in een schare meegaan, bij een schare aansluiten *Ze schaarden heur helemaole aachter de meziek an* (Wol)

anscharpen Ook **anscherpen** (WH) zw. ww.; overg.; scharpte an, het anscharpt ['äskar(ə)pm/...sker...] 1. anscherpen (lett.)

Dat mes is wat te stomp, dat moej' wat anscharpen (Wol, Op), *de zende mit de strieker even anscharpen* (Db, Nt), *de schoffel wat anscharpen* (Obk), *de punte van et potlood even anscharpen* (Spa), *punten anscharpen (an paolen)* (Bu) 2. scherper formuleren, scherper eisen: *de veurweerden anscharpen* (Op), *Et geval was lang zo slim niet, et is nogal wat anscharpt* te zeer als problematisch gebracht (Ld) 3. aanzetten, motiveren (Ow, Sz) *Hi'j loopt niet zo hadde, we moe'n 'm zo now en dan wel es anscherpen* (Sz), *iene anscharpen om wat te kopen* (Ow)

anschellen (Bu, Db, Dho, Nt, Obk, Op, Wol, Sz) zw. ww.; onoverg.; schelde an, het anscheld ['äskelŋ] 1. aanbellen *Hi'j schelde bij de buren an* (Obk, Sz, Wol), *Ik wol daor even anschellen, mar ik kreeg gien geheur* (Op)

anscherpen z. *anscharpen*

anscheuren (Diz, Nbk) zw. ww.; overg., onoverg.; scheurde an, het anscheurd ['äsk...] 1. flink aantrekken, flink rukken *Et peerd scheurde nog even an en doe knapte de boel* (Diz)

anscheuten ['äskl:tŋ] - aangeschoten (van wild): *Die haeze is anscheuten* (Nw), *A. wol toch zien anscheuten wild niet ommekommen laoten, en stuurde mit de hond om de rietkraege henne* (j); in lichte mate dronken *Die kerel is anscheuten* (Ste), *...is aorig anscheuten* (Wol), *...knap anscheuten* (Ol-Nl), *Hi'j was mooi anscheuten* (Bu), *Hi'j kwam aorig anscheuten van 't fesien* (Spa)

anschieten I zw. ww.; overg., onoverg.; het anscheuten ['äski:tŋ] 1. (m.b.t. wild) aanschieten *een haeze anschieten* (Bu), *De haeze was anscheuten* (Nt) 2. in *Daor bij' aorig mit anscheten* daarmee ben je bepaald niet geholpen (Ste) 3. in *De slaop scheut mi'j an* overviel me (Bdie) 4. (m.b.t. kleding, schoeisel) snel aantrekken *Ik zal*

anschieten - anschrijven

gauw even de kleren anschieten (Wol), *even een jasse anschieten* (Obk), *de klompen anschieten* (Nt, Ste) 5. aanklampen, aanspreken met een bep. doel *Ik zal 'm even anschieten, ik zie 'm nog wel* (El), *Ik heb 'm even over dat perbleem anscheuten* (Nw), *Hi'j is me altied nog een tientien schuldig, daor wil ik him toch es over anschieten* (alg., Op) 6. langsgaan, binnenwippen *Ik wil nog even bi'j de burens anschieten veur ik op vekaansie gao!* (Op), *Ik kom even bi'j jow anschieten om even bi'j te praoten* (Wol, Ol-Nl), *Ik bin daor even anscheuten heb daor snel even een bezoekje gebracht* (Nw), *Ik bin mar even bi'j him anscheuten* (Nt) 7. (van percelen) grenzen aan, liggen tegen (verspr.) *Dat laand schöt tegen oonzen an grenst aan het onze* (verspr.)

anschieten II ['äskitɨ], in *anschieten kommen* komen aanzakken: *Och, daor komt hi'j ok weer anschieten* (Nbk), *Ie kommen daor te laete mit anschieten, alles is al regeld* je komt daar te laat mee aanzetten (Obk)

anschikken ['äskɨkɨ] - anschikken: aan tafel gaan zitten om te eten: *Et middageten staot al op 'e taofel, we kun zo anschikken* (Pe-Dbl), *We moe'n anschikken, want de vrouw het et eten op 'e taofel staon* (Obk), *Ie kun ok wel even anschikken* (Np, Ow), *Schik mar an, dan kuj' miteten* (Wol), *Ze schikte mit an en vreug fesoenlik of ze toetaasten moch* (vo), *Kom mar anschikken, dan eten jim mar wat mit* (Nt, Obk, Ld)

anschimpn (Bu) zw. ww.; onoverg.; schimpte an, het anschimpt ['äskɨmpɨ] 1. voortdurend schimpn *Die schimpt altied an* (Bu)

anschoeren (verspr.) Ook *anschuren* (WH) zw. ww.; onoverg.; schoerde an, het anschoerd ['äsku:ɔɨp/...sky:ɔ...] 1. tegen iets aanlopen bij het draaien (vooral van een fietswiel e.d.) *De waegen was deurlaeden, de wielen schoerden an* (Ol-Nl), *Die fiets die schoert an* (Ow, El), (onpers.) *Et schoert an* (Nt)

anschoeven st. ww.; overg., onoverg.; scheuf an, is/het (bet. 2) anscheuven ['äsku:bɨ] 1. (onoverg.) anschikken *Schoef mar an, dan kuj' miteten* (Ste), *Dat is een huusholing waor iederiene mar*

anschoeven kan (Ol-Nl), *Schik mar bi'j, schoef mar an* (Dho), *We zullen krek eten, jim kun wel mit anschoeven* (Op) 2. (overg.) aanduwen *Schoef die stoel es wat an, je!* (b), *Schoeven jim de auto even mit an? Hi'j dot et niet* (Obk, Bu), *De brogge is nogal hoge, zollen jow de karre even mit anschoeven willen?* (Op), *even een voer huj anschoeven* (Ste)

anschooien (Ld) zw. ww.; onoverg.; schooide an, het anschooid ['äs...] 1. voortdurend bedelen *Aj' de hond verwennen schooien ze altied an* (Ld)

anschosselen (Nbk) ['ä...] - anschoffelen, in *anschosselen kommen* komen anschoffelen

anschouwelijk (b, l) [ä'skɔw]ok - anschouwelijk: beeldend *et anschouwelijk maeken* (l), *Hi'j gaf oons ok anschouwelijk onderwies* (b)

anschouwen (s: oost.) [ä'sk...] - anschouwen: gewaarworden, zien *een pergramme anschouwen* (s: oost.)

anschreppen z. *anschrijven*

anschrijven I et; -s ['äskri:bɨ] 1. anschrijven, schriftelijke oproep *We kregen een anschrijven om de rekening te betaalen* (Wol, Bdie), (zonder lidwoord) *Ik heb anschrijven kregen om te betaalen* (Diz)

anschrijven II ['äskri:bɨ] - anschrijven: schriftelijk oproepen *Ik moet 'm mar es anschrijven, hi'j is al maonden te laete mit de betaeling van de hure* (Op), *Ze schreven mij an da'k kommen mos* (Ol-Nl); verder in *goed/slecht anschreven staon* goed/kwaad aangeschreven staan

anschriever (Dmi, Np, Obk) de; -s ['äskri:wɨ, ...vr] 1. brief waarin de jongen wordt uitgenodigd om op zondagavond bij het meisje te komen waarop hij een oogje heeft *Hi'j het een anschriever kregen, hi'j mag zundagaovend kommen as hi'j wil* (Np)

anschrieving (Np) ['äskri:wɨ, ...v...] - anschrijving: officiële schriftelijke mededeling of oproep *Hej' ok een anschrieving kregen?* (Np)

anschrijven Ook *anschreppen* (Obk) ['äskri:pɨ/...] - voortdurend met inspanning werken *Ik zol mar een betien anschrijven, aers koj' niet op 'e tied* (Op), *Ie moe'n vaeke anschrijven om op 'e tied klaor te*

kommen (Db), *Ik moet wel even flink anschreppen om klaor te kommen* (Obk)

anschrobben ['ã...] - schoonschrobben *We zullen de boel goed anschrobben* (Sz), *de stal anschrobben* (Np)

anschroeven st./zw. ww.; overg.; schroefde/schreuf an, het anschreuen/anschroefd ['ãskru:bm] 1. anschroeven *Daor schreuf hi'j et mit an* (Bu, Nbk), *Hej'm wel stief genoeg anschreuen?* (Ste) 2. iemand nadrukkelijk zeggen dat hij moet opschieten, iemand aanzetten tot verhoogde activiteit (Bu, Nbk) *Dat moej' even anschroeven dat dat gebeurt* (Nbk), *Dat zal now wel anders wodden, want ik heb him even anschreuen* (Bu)

anschuren z. *anschoeren*

anseutelen z. *ansulen*

ansichtkaorte Ook *aansekaorte* (Wol) de; -n; ...kaortien ['ãsɪxt.../'ã:sə...] 1. ansichtkaart 'k *Heb 'm een ansichtkaorte stuurd* (Nbk), *Sommige ansichtkaorten kun zo mooi wezen, et is zuver een sieraod* (Dfo)

ansiepelen zw. ww.; onoverg.; siepelde an, het ansiepeld ['ãsiplŋ] 1. voortdurend *siepelen*, in alle bet., z. aldaar *Et siepelt de hele dag wat an* het motregent de hele dag maar door (Db, Dho)

ansimpelen z. *ansimperen*

ansimperen (Bu, Nt, Spa) Ook *ansimpelen* (Diz) zw. ww.; onoverg.; simperde an, het ansimperd ['ãsɪmpɪrŋ/...sɪmpɪlŋ] 1. voortdurend zachtjes huilen *Die poppe simpert altied an* (Bu), *Et kleine kiend simpert de hele middag an* (Nt), *Et kiend simpelt de hele dag an* (Diz)

ansingelen (Ow, Wol) zw. ww.; overg.; singelde an, het ansingeld ['ãs...] 1. aansingelen, een paard de buikriem omdoen (Wol) *et peerd ansingelen* (Wol) 2. aantrekken van de lijn waarmee het veulen vastzat aan de *singel*, d.i. de buikriem van de merrie (Ow) *Ie mossen 't vool altied ansingelen, ok aj' even reden hadden* (Ow), *Twie ringen bovenin de singel kwam et leide deur; an de rechterkaant koj't vool an bienen, dan hael ie 't an, of aj' even reden hadden, dan waj' an 't ansingelen* (Ow)

ansjaantelen z. *ansjaanteren*

ansjaanteren (Diz, El, Spa) Ook *ansjaantelen* (Spa) zw. ww.; onoverg.; sjaanterde an, het ansjaanterd ['ãsjã:ntɪrŋ/...tɪlŋ] 1. voortdurend neuriën, zonder

woorden zingen (Spa) *Die sjaantert ok altied an* (Spa) 2. voortdurend dreinerig huilen van kinderen (Diz, El) *Die sjaantelt de hele dag an* (Spa)

ansjachelen z. *ansjacheren*

ansjacheren (verspr.) Ook *ansjachelen* (spor.) zw. ww.; onoverg.; sjacherde an, het ansjacherd ['ãsj.../.] 1. voortdurend *sjacheren*, z. aldaar *Hi'j sjachert altied an* (Ma)

ansjorren ['ãsjɔrŋ] - aansjorren *De achterliende wodde ansjord mit et hujlaeden* (Ste, Np), *de singel goed ansjorren* (Spa), *Et voer huj moej' even goed ansjorren* (Bu), *de (broek)riem ansjorren* (Bdie, Dho), *de schoeveters ansjorren* (Diz), *Sjor dat even wat an trek dat even een beetje stevig aan* (Nw)

ansjouwen zw. ww.; overg., onoverg.; sjouwde an, het ansjouwd ['ãsj...] 1. (overg.) door te dragen brengen (van iets zwaars) *De opperman mos alle stienen ansjouwen* (Bu, Dhau, Nt, Np), *specie ansjouwen* (Op), *As ik de stoelen now es even ansjouwe, dan kun ie ze te plak zetten* (Dhau) 2. (onoverg.) voortdurend lopen (Nbk, Wol) *Je kunnen aaltied wel ansjouwen* (Wol)

anslag Ook *aanslag* (Ste) de; anslaegen; -gien ['ãslax/'ã...] 1. het aanslaan: van een piano, een toetsenbord enz. 2. in *in de anslag* in de aanslag: m.b.t. een geweer: *mit 't geweer in de anslag lopen* (Ow), *...staon* (Dfo), ook: voor gebruik gereed, vgl. *een fototoestel in de anslag hebben* (spor.), *mit de penne in de anslag* (spor.) 3. plotselinge overval, aanslag die men pleegt *een anslag plegen* (Obk), *een anslag beraomen* (Np), *Bi'j die anslag vullen een protte dooien* (Np) 4. ondeugende streek (Np, bo: Dho, Op) *Jongen hebben altied anslaegen* halen ondeugende streken uit (bo: Dho, Op), *Jongen hebben vremde anslaegen* (Np) 5. plankje aan één deur van een samenstel van dubbele deuren ter afdekking van de naad ertussen (Obk): *Een anslag is een smalle plaanke die de naod tussen dubbele deuren ofdekt* (Obk) 6. vieze laag die op iets is gaan zitten *Op 'e muren zat een dikke anslag van grunigheid* (Op), *D'r zat anslag op 'e ruten* (Ste, Ma), *D'r zit ketelstien in de ketel, anslag* (Ste, Bu), *anslag in de trekpot* (Wol), *anslag op*

anslagbiljet - anslempen

'e *tanen* (Nbk) 7. bezigheid, werk *Hi'j het ok weer anslag* weer werk (Nt, Nw), *Ik heb wel anslag vannorgen, d'r moet van alles gebeuren* bezigheden, activiteiten (Nbk, Ld), zo ook *Ze hebben een protte anslag* (Ow), *Ik had d'r nogal wat anslag mit, om dat kerwei klaor te kriegen* (Dfo), *Hej' niks gien (a)anslag?* gezegd tegen iemand die kennelijk niets te doen heeft, die bijv. met z'n armen over elkaar zit (Ste) 8. omgang met anderen, contact met anderen, aanspraak *De beide burenen hebben wel anslag an mekeer* (Obk), *Hi'j het wel anslag, et is d'r altied ien en al gezelligheid* (Ste, Nbk), *We hadden drekt anslag doe we de zaal inkwammen* (Db), *Die het wel anslag* heeft snel contact met anderen (Nw), *Ze hebben een hoop anslag* hebben met iedereen contact (Dho), *Wat een vesite hadden we vandaege, et was een hiele anslag* (Ol-Nl), *Wat een anslag op de verjaordag, et was allegeer volk* (Obk), *Ze hebben niet vule anslag in de buurte* (Pe-Db) 9. verkering (Nt) *Die het ok weer anslag* (Nt) 10. de instelling om goed met anderen om te kunnen gaan (Ste) *Hi'j het wel wat anslag* er valt goed met hem om te gaan (Ste) 12. belastingaanslag *De anslag in de belasting die is bekend* (Pe-Db), *Daor hej' weer een anslag, heur nl. van de belastingen* (Spa), *Hej'm ok een (a)anslag had?* (Ste), *een anslag van de belasting* (Dho, Wol), *Ik heb vannorgen een dikke anslag kregen* (Np, Ow), *...een beste anslag...* (Ma)

anslagbiljet (Bu, Db, Dfo, Dho, Ld, Nbk, Obk) Ook **aanslagbiljet** (Nbk, Op, Sz) et; -ten ['äslay.../'ä:...] 1. aanslagbiljet (van de belastingdienst)

anslaon st. ww.; overg., onoverg.; sleug an, het (bet. 1-4, 6, 8, 9, 10, 13, 14)/is (bet. 1-7, 11-14) ansleugen ['äslõ:än] 1. (overg.) raken met hand of voorwerp *een toets anslaon*, *Et anslaon van een kark-klokke is ankleppen* (Dfo) 2. (overg.) door te slaan vast(er) doen zitten *Een opklopper, een plaankien daor zat de staele wat schuin an, daor slaof' et riet mit an* (Ste), zo ook *Een slagbod daor slaon ze riet mit an* (Bu) 3. (overg.) vasthechten, haken aan (vaak: met een snelle beweging) *de vis anslaon* aan de haak slaan: door snel een rukje aan de hengel te geven als men beet heeft (Bu),

zo ook *Slaon an, ie hebben biet, man!* (El), *We zullen de peerden even anslaon* inspannen (Sz) 4. (overg.) door te slaan aan iets een bep. vorm geven (Ste): *paolen punten anslaon* (Ste) 5. (onoverg.; van gewas) opschieten, gaan groeien *Et is krek inzi'jd, et gröszaod slat goed an* (Np), *Et begint wat an te slaon* (Ow), *Op die beste grond slaot alles makkelik an* schiet het gewas gemakkelijk op (Spa), *Dat ni'je grösland slat mooi an* (El), *De jonge boompies bin goed ansleugen* (Spa), *As die koolplaanten mar anslaon* (Obk) 6. (overg.; van een motor, een machine) starten *Hi'j sleug de mesiene an* (Ma), *Vroeger mossen we de auto anslaon mit de slinger* (Ol-Nl) 7. (onoverg.; van een motor, een machine) beginnen, gaan draaien *Die oolde ploffiets wol mar min anslaon* (Ld), *Een auto sleug an en steuf de straote uut* (j), *Et is wat aj' die oolde moter anslaon moeten, de tonge hangt je haost op 'e schoenen* (Ol-Nl) 8. (onoverg.; van een hond) gaan blaffen *De hond in 't hujvak op 'e dele slat an* (j, v), *De hond is goed waeks, hi'j slat drekt an* (Diz, Ow), *De hond doet niks anders as anslaon* (Nt) 9. (onoverg.; van uurwerken:) geluid geven voordat er een slag te horen is *Oonze klokke gaot eerst anslaon veur ze gaot slaon* (Sz) 10. (onoverg.) gaan luiden *De klokke van de kaarke sleug drekt an* (El) 11. (onoverg.) door werking resultaat hebben *Dat middeltien kon wel es helpen, ik geloof wel dat et anslat* (Bu), *Die kure sleug wel an, ze was zomar maeger* (Pe-Db) 12. (onoverg.) in de smaak vallen, positief worden gewaardeerd *Dat buurt-fesien is prima anslegen* (Dfo), *De aovend was gezellig, et sleug allemaole goed an* (Sz) 13. (overg.) aan iets een bep. waarde toekennen, in verb. als *et (niet) hoge anslaon* 14. (overg.) een belastingaanslag opleggen *Ze hebben 'm ansleugen in de belasting* (Np)

anslemmen z. *anslempen*

anslempen (Bu, Db, Ste) Ook **anslemmen** (Nw) zw. ww.; overg.; slempte an, het anslempet ['äslẽmpm/...slẽmp:] 1. door te slempen stevig doen zijn *een paol anslempen mit waeter* (Ste), *grond anslemmen mit waeter en dat androkken mit bi'jv. een sleie of balke; de grond wodt eerst anslemd veurdat et huus bouwd wodt* (Nw)

anslepen zw. ww.; overg., onoverg.; sleepte an, het ansleept ['ãslɪ:pɪ] **1.** (onoverg.) voortdurend blijven lopen (Nbk) *De hiele dag anslepen over zoe'n mark, daor woj' hatstikke geer van* (Nbk) **2.** (overg.) over de grond voorttrekken voor anslepen (Bdie), *mit paosvuur de boel anslepen* (Nw)

ansliepen ['ãslɪpɪ] - aanslijpen: door te slijpen scherp of scherper maken *de tilzende nog even ansliepen* (Spa), *de beitel ansliepen* (Bdie), *de potloodpunt...* (Nt), *de biele...* (Ow), *et scheermes anslieden* (Dhau)

anslieten (Obk, Wol) st. ww.; onoverg.; sleet an, het ansleten ['ãslɪtɪ] **1.** hetz. als *anschoeren*, z. aldaar *Et wiel sliet an bij' de remblokkies* (Obk, Wol)

anslikken (Bdie, Nbk, Op, Ow, Ste, Wol) zw. ww.; onoverg.; slikt an, het anslikt ['ãslɪkɪ] **1.** voortdurend snoepen *Die ligt de hele dag mar wat an te slikken* (Op, Ste, Wol) **2.** voortdurend elkaar kussen, voortdurend minnekozen

anslengeren (verspr.) zw. ww.; overg.; slingerde an, het anslingerd ['ãs...] **1.** met een *slinger* (bet. 11) doen starten *de moter anslengeren* (Wol, Spa)

ansloepen (bet. 1: Np, bet. 2: b, Nbk) zw. ww.; overg.; sloepte an, het ansloept ['ãs...] **1.** door te besluipen zeer dicht naderen *We kun die gaanzen wel ansloepen* (Np) **2.** in *ansloepen kommen* komen aansluipen (b, Nbk)

ansloffen (Pe-Db1) zw. ww.; onoverg.; slofte an, het ansloft ['ãs...] **1.** voortgaan met lopen: om op tijd te komen, om op tijd het werk af te krijgen *Ie moe'n wat ansloffen, aandere komt et niet klaor* (Pe-Db1)

ansloven (Ma) zw. ww.; onoverg.; sloofde an, het ansloofd ['ãslo:bɪ] **1.** zich voortdurend uitsloven (met huishoudelijk werk) *Ze sloofde de hiele dag an* (Ma)

ansluiten ['ãslytɪ] - aansluiten: dicht tegen elkaar verbinden; in verbinding brengen met een stelsel van leidingen, een toestel enz.: *de waeterleiding ansluiten* (Np), *een tillefoon ansluiten* (Nbk), *We waachten nog op 'e ansluting veur 't elektrisch* (Obk); dichter bijeen gaan staan/zitten, zich bij een rij voegen *Mit de polenaise moej' ansluiten* (Wol), *As jim now wat ansluiten,*

dan kan ik d'r ok bij' zitten (Np), *Ie moe'n achter ansluiten aj' in de riegel staon* (Nbk), *Ze sluten heur bij' oons an* ze gaan met oons mee (lett.) (Nbk); (fig.) in *je ansluiten* zich aansluiten: *je bij' een veriening of zo ansluiten* (Nbk), *Dan kuj' jow daor et beste mar bij' ansluiten* (b), *Inkelden sleuten heur eupenlik an, eren wiefelden, mar weren d'r in heur hatte wel veur* (vo); sluitend tegen iets zitten, verbonden zijn *Et taofelblad sluit niet an* (l), *Die zaandweg sluit niet op 'e grote weg an* (Nbk)

ansluting de; -s, -en ['ãslytɪŋ] **1.** het zich aansluiten bij mensen, een bep. groep *Hi'j kreeg ansluting bij' et peleton* (Nw), *Ze hebben de ansluting verleuren* (Wol), *Ze zuken ansluting* (Obk) **2.** aansluitingsmogelijkheid, verbinding *Die beide bussen hebben mooi ansluting an mekeer* (Obk), *De bus het ansluting op 'e trein* (Nbk), *We waeren d'r zo, we hadden goed ansluting* (Ste) **3.** verbinding met het kabel- of telefoonnet, de gasleiding, het electriciteitsnet e.d. *Wi'j hebben vier anslutings, drieje onder en iene boven* (Nbk), *een ansluting op et gas* (Nw)

anslutingskosten (spor.) ['ã...] - aansluitingskosten

anslutingspunt (l) ['ã...] - aansluitingspunt

ansluitkabel (l) ['ãslyt...] - aansluitkabel

ansluitmeugelijkheid (l) ['ãslyt...] - aansluitmogelijkheid

ansluitpunt (l) ['ãslytpant] - aansluitpunt

ansluitstok (Wol) ['ãslytstok] - aansluitingsstuk, aansluitmof *Ansluitstokkies veur buizen wo'n ok moffen noemd* (Wol)

ansmeren ['ãsmɪ:ɛrɪ] - aansmeren: aanstrijken, aansmeren (lett.) *As de dokken een stok henne of waeren, wodden de pannen ansmeerd mit kalk en cement* (Ste), *Ze moe'n nog ansmeren* (Ste), *We weten wel dat de kachel ansmeerd wodden mos* (Spa); in *iene wat ansmeren* iemand wat aansmeren: aanpraten om te kopen, doen kopen terwijl hij/zij het eigenlijk niet nodig heeft en/of voor een te hoge prijs *Dat het hi'j me ansmeerd* (Ste, Nbk), *Ie kun him wel van alles ansmeren* (Np), *je wat ansmeren laoten*

ansnieten (Ld) st. ww.; overg.; het ansnieten ['ãsmɪtɪ] **1.** opleveren, doen

ansnaaien - anspraoke

ontstaan *Et smit niet veule waeter an, mar et motregent de hiele dag wat deur* (Ld)
ansnaaien (Nt, Nw, Spa) zw. ww.; onoverg.; snaaide an, het ansnaaid ['ãsna:jm] 1. snoepen, voortdurend nagaan of er iets valt te krijgen, ook: om te snoepen *Die snaait altied an* (Nt, Nw, Spa)

ansnaeteren zw. ww.; onoverg.; snaeterde an, het ansnaeterd ['ãs...] 1. voortdurend kletsen *Die snaetert altied an* (Dho)
ansnieden st. ww.; overg., onoverg.; het ansneden ['ãsniðŋ] 1. (overg.) aansnijden: de eerste snee in iets maken *Dat vene moe'n ze, as et mooi weer wodt, mit an de gang; et is nog niet ansneden* (Sz), *een put vene ansnieden* (Ld), *Die vene is nog niet ansneden* (Np, Ol-Nl), *een rollade ansnieden* (Spa), *een wost ansnieden* (Np), *Et brood wodt ansneden* (Dhau) 2. (overg.) beginnen te spreken over (een bep. onderwerp) 3. (onoverg.) opschieten met het snijden *Je moe'n even ansnieden, heur* (Spa)

ansnobben (Np) zw. ww.; onoverg.; snobbede/snobde an, het ansnobbed ['ãsnobm] 1. voortdurend snoepen *Die kiender snobben altied an* (Np)

ansnoeren ['ãsnu:ərŋ] - aansnoeren: vaster snoeren *een touw ansnoeren* stevig aantrekken (Ow), *Dat moej' goed ansnoeren* stevig aantrekken (van bijv. een touw) (Nw), *de (schoe)veters ansnoeren* (Db, Op, Obk)

anspannen ['ãspan:] - aanspannen (van trekdiere): *de peerden anspannen* (Bu, Nbk), *Span de bles mar an* (Np), *Doe we et peerd weer anspannen zollen, ston hi'j op drie poten* (Nbk, Ow); in *een perces anspannen* (I)

anspanter (Nw) de; -s; -tien ['ãspantŋ] 1. een niet volledige spant in het dak, met name in schuin toelopende delen

anspeulen ['ãs...] - aanspeulen: opspelen (bij kaarten) (Ste) *'Je moe'n niet al te mal doen!' wodt zegd aj' je maot niet goed anspeulen* (Ste); (bij bep. balspelen) de bal toespelen *N. wodde anspeuld deur M.* (Np); voortdurend spelen *De kiender speulen de hiele dag an* (Nbk)

anspi'jen zw. ww.; onoverg.; spi'jde an, het anspi'jd ['ã...] 1. voortdurend spi'jen in beide bet., z. aldaar *Mannen die tebak proemen spi'jen altied an* (Pe-Dbl, Obk)

anspiekeren ['ãspikrŋ] - vastspijkeren *ni'je plaanken anspiekeren* (Ow), *Die deurklaampe is los, die moe'n we even anspiekeren* (Obk), *Je kun die latten now wel anspiekeren* (Ow, Ol-Nl), *As spiekers d'r in spiekerd binnen wo'n ze nog andreven of anspiekerd* (Ste); door licht te spijkeren bevestigen (Spa), vgl. *eerst anspiekeren en as alles goed zit ofspiekeren* (Spa)

anspitten zw. ww.; overg., onoverg.; spitte an, het anspit ['ãspitŋ] 1. (onoverg.) beginnen met het spitten (Nbk) 2. (overg.) spittend bewerken *De wendakker moet nog anspit wodden* (Ow, Np), *De hoeken van de akker waor as ze mit de ploeg niet kommen kunnen, gaon ze laeter mit de schoppe anspitten!* (Obk), *anspitten van de hoeken van et laand* (Bdie), *een hoekien greide anspitten* (Obk)

anspoelen ['ãs...] - aanspoelen: aan wal komen drijven *D'r is nogal wat roegte anspoeld, an de kaante van de grote sloot* (Nbk)

ansporen (verspr.) ['ãs...] - aansporen (fig.): doen opschieten, vlotter voort doen gaan *Je moe'n 'm even wat ansporen* (Nw), *Je moe'n 'm es wat ansporen* (Ste), *een peerd ansporen* (Ow)

anspraak z. *anspraoke*

ansprakelik z. *anspraokelik*

anspraak z. *anspraoke*

anspraoke (verspr.) Ook *anspraak* (verspr.), *anspraak* (Nbk, Nw, Ol-Nl, Spa, Sz) de; -n; ...sprakien [ãspr:kə/.../...sprak] 1. gelegenheid om met mensen te praten, gezellig contact *anspraoke hebben: 'k Hebbe de hiele dag gien anspraak had* (Wol), *Ze had wat te min anspraak* (Ol-Nl), *We bin al tien jaor buren, mar we hebben gien anspraak an mekaer* (Op), *Ik hadde niks gien anspraak an die vent* (Nt), *Een meense wil graeg wat anspraak hebben* (Nbk, Spa, Bdie), *Mit oonze ni'je buren hebben wi'j goeie anspraak* (Db), *Ik hebbe weer anspraoke kregen vanwege de ni'je buren* (Nt), *Die man woont allienig, die het in huus niks gien anspraak* (Ld), *Ze hebben een protte anspraoke an mekaer* (Ste), *...een boel anspraak...* (Spa), *Ze hebben wel anspraak an mekeer* ze passen goed bij elkaar omdat ze goed met elkaar kunnen praten (Nbk),

Et is muilik om mit die man anspraake te kriegien (Wol), *anspraak doen* iemand aanspreken (Nw) **2.** recht op *Hi'j had anspraak op die grond* (Np), *Hi'j kan ok nog anspraak maeken op die arfenis* (Diz)

anspraakelijk Ook **ansprakelijk** (WH, Ol-Nl, Pe-Dbl) - aansprakelijk: verantwoordelijk, en vaak: degene zijn die tot schadevergoeding kan worden gesommeerd *N. is daor anspraakelijk veur* (Ste, Nbk), *Zien vader is anspraakelijk veur de schae* (Np, Nt), *As de kiender nog niet meerderjaorig binnen, bin de oolden anspraakelijk* (Nw)

anspreckber [ã'spru:gbɹ] - aanspreekbaar: *Hi'j is niet anspreckber, hi'j het te diepe in 't glassien keken* (Dfo), *Ie kun aenlik niet fiesoenlik mit him praoten, hi'j is hielemaole niet anspreckber* (Nbk)

anspreken st. ww.; overg.; sprak an, het aanspreken ['ãspru:kŋ] **1.** (overg.) aanspreken, toespreken *Hi'j sprak me vanmorgen an* door aan te spreken staande houden (Ste), *Ik heb 'm over dat perbleem aanspreken* (Nw), *Ie moe'n him even anspreken, dat hi'j d'r omme daenkt* (Nw), *De sni'jpoppe staot veur de raemen en gien meenske sprekt him es an* (ba), *De meester het die vlegel van een jonge had aanspreken* zeer vermanend toegesproken (Op), zo ook *Ie moe'n 'm mar es had anspreken* (Dho), *Ze moe'n 'm even hadde anspreken* (Ste) en *Ze hebben him d'r goed over anspreken* (Np), *Hi'j is al zo vaeke buten zien boekien gaon, we moen 'm d'r mar even op anspreken* (Obk), *de aanspreken* persoon degene die wordt aangesproken (l), *Hi'j vuulde hem aanspreken* als schuldig beschouwd (Wol) **2.** (overg.) aandringen op betaling, vergoeding, op een korrekter gedrag, op het nakomen van z'n verantwoordelijkheid *Hi'j wodde aanspreken* bijv. i.v.m. zijn schuld (Ma), *We moe'n die wanbetaeler mar es goed anspreken* (Obk), *As ze je anspreken omdaj' geld schuldig binnen, dat is niet zo best* (Dhau), *As buurman die lelke hond niet vaastehoolt dan gaon ze 'm daor een keer over anspreken* (Obk), *De schuldeisers hebben him anspreken* (Np), *De bank het 'm anspreken* (Spa), *Die man wodt anspreken omdat hi'j mit betaelen in 't aachter was* (Ld), *Kleine boerties hadden*

altied te min laand; op disse meniere wodden ze mit de pries dan tegen mekeer opjacht, miestal mossen ze dan ok nog een peer borgen opgeven; as ze de hure dan zels niet betaelen konnen, wodden de borgen anspreuken (Ow), *Aj' centen van iene hebben moeten en dat kuj' haost niet kriegien, dan kuj' him op een gerechtelike meniere anspreken* (Wol) **3.** (overg.; m.b.t. een voorraad, geld) beginnen te gebruiken *Zuwwe 'm mar anspreken?* gezegd van bijv. een fles wijn (Bu), *Mar wi'j hebben ok goeie jaoren had en daor ston nog wat geld van op de boerelienbaank; daor mossen wi'j een stokkien van anspreken* (vo) **4.** (overg.; m.b.t. een stuk grond, vooral: veen) gaan benutten *een ni'je veenpette anspreken* (Dfo) **5.** (overg.) aangenaam of positief gevonden worden *Dat sprekt me wel an, dat vien ik wel mooi* (Nbk)

anspreker (Dho, Nt, Nw, Obk, Op, Pe-Dbl, Sz) ['ã...] - aanspreker, hetz. als *anzegger*. *As d'r iene in de buurt overleden was, kwam d'r een anspreker an de deure om dat bekend te maeken* (Pe-Dbl)

anstaande z. *anstaonde* I, II

anstaeren z. *ansteren*

anstalten ['ãstaltŋ] - aanstalten, in *anstalten maeken*. *Zullen we mar anstalten maeken om op bedde te gaon?* (Diz)

anstampen zw. ww.; overg.; stampte an, het anstampt ['ãstammŋ] **1.** door te stampen dichter ineen doen gaan *Bi'j et leggen van een goeie liemen dele waor aj' goed op vlegeldösken konnen, mos een speciaal soorte van liem bruukt wodden uut een liemkoele waor as dit liem zat; et natte liem mos mit een stamper - zoas ze die ok wel in de stookpot brukten om de voereerappels fien te stampen - goed vlak anstampt wodden* (Np, Ow), zo ook *liem anstampen* (Nbk), *de dele anstampen* (Dhau), *de grond goed anstampen* (Ma)

anstaon st. ww.; onoverg.; het anstaon ['ãst...] **1.** aanstaan: op een kier staan (van deuren, ramen): *Et tocht hier, de deure staot an* (Ma, Bu), *Laot de deure mar even anstaon* (Dho, El) **2.** aangenaam zijn, bevallen *Et stiet him mar min an* (Ma, Np, Op, Ow), *Et ston him niet biester an* het beviel hem niet zo, niet bepaald (Ma), *Et stiet de baos niet best an* (Diz, Dfo), *Dat*

anstaonde - anstikken

zol oons wel anstaon (Ol-Nl), *Die man staot me niet an* (Pe-Dbl), *Et gaot deur, as 't je anstaot of niet* (Dho), *Et staot 'm slecht an* (Bu, Spa), *Die koe staot me wel an* (Nbk) 3. aandrigen *Jan het et daon op anstaon van zien lerer* (Op), *Ze stonnen d'r slim op an dat we kwammen* (Bu, Spa, Nw) 4. werken, ingeschakeld staan *Wat hej' de radio toch luud anstaon* (Nbk), *Haj' de tillevisie nog anstaon?* (Nbk) 5. begrijpen, tot zich door laten dringen (Bu, El) *Gao now es anstaon waor hij' allemaole veur staot* laat eens tot je doordringen (El, Bu)

anstaonde I Ook **anstaonde** (Spa) de; -n [ã'stõ:ãndø/...] 1. aanstaande vrouw, man *Dat is zien anstaonde* (Spa), *Hi'j het d'r west mit zien anstaonde* (Nt), *Hej' jow anstaonde ok mitneumen?* (Nbk)

anstaonde II Ook **anstaonde** (Spa) bn. [ã'stõ:ãndø/...] 1. (attr.) komende, aanstaande *anstaonde vrijdag* (Bdie, Dho, Sz), *...zundag* (Bdie, Dho) *anstaonde weke* (Dho, Obk), *anstaonde meie* (Np) 2. toekomstig *mien anstaonde schoonzeune* (Wol, Op), *...schoondochter* (Nw), *...vrouw* (El), *Dat ligt in et verschie't, dat is anstaonde* (Nw)

anstappen zw. ww.; onoverg.; stapte an, het (bet. 1)/is (bet. 2) anstapt [ã'stapm] 1. doorstappen, snel(ler) voortstappen *As hi'j anstapte zag hi'j nog krek hoe as de trein naor et noorden volgong* (v), *Stap toch een betien an* (Np) 2. in op iene/op wat *anstappen* op iets/iemand aanstappen **anstaren** z. **ansteren**

anstarken [ã'st...]-aansterken: *N. moet thuis nog wat anstarken* (Np), *Aj' ziek west hebben, moej' eerst anstarken* (Ste)

anstatten (Obk, Wol) zw. ww.; overg.; statte an, het anstat [ã'staʦn] 1. aanstaarten (m.b.t. paarden): *As ze van een peerdemark kwammen zag ie nog wel es dat de boeren de peerden anstatten* (Obk), *De Staphorster boeren statten heur peerden an* (Wol)

ansteernen z. **ansteren**

ansteeken z. **anstikken**

anstelderij'je z. **anstellerij'je**

anstelderig z. **anstellerig**

anstellen [ã'steln]-aanstellen: benoemen *Ze hebben een ni'je mitwarker ansteld* (Nbk); in je *anstellen* zich aanstellen: *Die maekt rere bokkesprongen, hi'j wet haost*

niet hoe hi'j 'm anstellen zal (Dfo), *Och man, stel je niet zo an* (Db, Nbk)

ansteller [ã'stelr]-aansteller, komediant *Een grote ansteller is et, die vent* (Ow)

anstellerij'je Ook **anstelderij'je** (Np, Obk) de; -n [ã'stelr'tjø, ook ...ejø, z. -i'je/...steldr...] 1. aanstellerij *Da's niks as anstellerij'je* (Obk), *Et is klaore anstellerij'je* (Nbk), *...allemaole...* (Nt), *'t Is een anstellerij'je van niks* (Nbk), *Et is mar wat anstellerij'je, et stelt niks veur* (Obk), *Ik hebbe een hekel an die anstellerij'en* (Pe-Dbl)

anstellerig Ook **anstelderig** (Np) [ã'stelrøx/...steldrɪx]-aanstellerig (vooral m.b.t. meisjes, vrouwspersonen) *anstellerig doen: Doe niet zo anstellerig!* (Nt), *Dat maegien dot heur wat anstellerig veur* (Ld), *le moe'n je niet zo anstellerig gedregen* (Bdie), *Die ooldste dochter van heur is een anstellerig ding* (Op), *een anstellerig wief* (Wol), *...jonk* (Spa)

anstelling [ã'st...]-aanstelling; het aangesteld zijn in een bep. betrekking *een vaaste anstelling* (spor.), i.t.t. *een tiedelike anstelling* (spor.), ook: aanstellingsbrief of -akte

anstellingsakte (spor.) [ã'st...]-aanstellingsakte

anstellingsbrief (spor.) [ã'...]-aanstellingsbrief

ansteren (verspr. oost.) Ook **ansteernen** (Nbk, v), **anstaeren** (verspr. west.), **anstaren** [ã'stu:ərɪn/ã'stu:ərɪn'ãn/ã'ste:ərɪn/ã'sta:ərɪn]-aanstaren *Ze zat 'm de hieltied an te steernen* (Nbk)

anstichter (l) [ã'stɪxtɪ]-aanstichter

anstikkelik (Obk) [ã'stɪklək]-aanstekelijk; besmettelijk *Griep is anstikkelik* (Obk); opwekkend tot spontaan hetz. doen: *anstikkelik gaepen* (Nbk), *anstikkelik lachen* (Nbk)

anstikken Ook **ansteeken** (bet. 8: Nt) st. ww.; overg., onoverg.; stak an, het ansteuken [ã'stɪkɪn/...stu:kɪn] 1. (overg.) doen branden, doen ontvlammen *de kachel anstikken* (Nw), *Stik de laampe mar an, et wodt donker* (Bu, Nbk, Wol), *de piepe anstikken* (Ld, Nt, Ste, El), *Hi'j stikt de iene mit de ere an* hij rookt voortdurend sigaretten of sigaren (Nbk) 2. (overg.) aanleggen, aanwippen: in een kafé enz., vooral: om iets te drinken en evt. te eten

*Ze stakken onderweg een peer keer an (j), We willen even anstikken (Dfo), Moe'n we nog argens anstikken? (Ste), Zuwwe daar even anstikken? (Nbk, Nt), bi'j een kefé anstikken (Dfo), We hebben in Haovelte nog even ansteuken (Dfo), Lao'we mar even in 't Anker anstikken d.i. in een café met die naam (El), mit een bustocht even anstikken (Obk) 3. besmetten Hi'j is zo verkolen, as hi'j mi'j now mar niet anstikt (Nbk) 4. door besmetting de desbetreffende ziekte doen krijgen (Nw) Hi'j het me de griep ansteuken (Nw) 5. weten te enthousiasmeren (Nbk, vo) De iene stikt dan de ere an (vo), Hi'j wus de meensken die wat te zeggen hadden in de boerewereld deur zien hadde warken en zien ienvoold an te stikken (vo) 6. (volt. deelw.; van fruit, groente) geschonden door ongedierte, zoals rupsen Die appels bin allemaole ansteuken deur roepen (Sz), Ze bin ansteuken, de wottels in de tuun (Ol-Nl) 7. (volt. deelw.) geprikkeld, geërgerd (Ol-Nl) Hi'j is oe zo kriebelig, aj' wat tegen 'm zeggen is hi'j drekt ansteuken (Ol-Nl) 8. (overg.) in iene de gek anstikken openlijk iemand voor spot zetten (ten overstaan van die persoon) 9. (m.b.t. flessen) openmaken om aan de inhoud te beginnen (Mun, Np, Ol-Nl, Spa, Ste) even een ni'je flesse anstikken (Ol-Nl, Spa, Ste), De flesse is ansteuken (Mun) **anstikker** ['ãstikr̥] - aansteker: voor rookartikelen *de sigarette anstikken mit een anstikker* (Np); degene die een brand, een paasvuur, een lamp enz. aansteekt: *Daor hej' de anstikker van et paosvuur* (Np); verlengstuk van een tafel (Ld) *Doe we cters kregen, mos de anstikker bi'j de taofel an* (Ld) **anstikkomfoor** (p) et; ...komforen; -tien ['ãstikd̥o:ər] 1. hetz. als *kefoor*, speciaal gebruikt om iets mee aan te steken, bijv. een pijp *Op 'e taofel een blikken tebakspot en een anstikkompfoor* (p) **anstikplaanke** (Nw) de; -n; ...plaankien ['ãstik...] 1. stuk waarmee men een tafel kan verlengen *De anstikplaanke daor zitten lange latten an die deur een peer gatten onder et taofelblad deur steuken wodden* (Nw) **anstippen** (Bu, Dhau, Obk, l) ['ãstipm̥] - aanstippen: bij herhaling aanraken met een geneesmiddel *de wratten even anstippen**

mit spul (Bu); kort aanroeren (van een bep. zaak) (l) **anstoemen** (Bdie) onbep. w. ['ãstü:m] 1. snel naderen, in *anstoemen kommen* (Bdie) **anstoffen** ['ãstɔfm̥] - aanstoffen **anstoons z. aansend** **anstoot** (Nw, Ste) ['ãsto:ət] - aanstoot, in *anstoot geven* (Ste, Nw): *Ik hul me mar stille, ik wol gien anstoot geven* (Ste), *Hi'j gaf anstoot veur een protte muilikheden* (Nw) **anstotelik** bn., bw.; -er, -st ['ã'sto:ət|æk] 1. medelijden opwekkend, zielig *Et is wel anstotelik, hi'j is d'r altied over* (Nbk), *Et is wel anstotelik dat dat jongien gien appel krigt* (Db), *Dat is wel anstotelik veur de meensken, ze hadden een mooie hond en now is hi'j dood* (Sz) 2. aanstootgevend *een anstotelik lachien* (Dho), *Dat is anstotelik, daor kuwwe oons knap an argeren* (Ste), *anstotelik gedrag* (Spa) **anstoten** Ook **anstotten** (El, Ste, Np, Nbk en oost.) ['ã.../...] - aanstoten, stotend aanraken: om iemand te wekken of op iets te attenderen: *iene anstoten* (Bu); tegen iemand botsen: *Hi'j stotte me per ongelok an* (Ste), *Daenk d'r omme daj' me niet anstoten* (Nw) **anstotten z. anstoten** **anstraampelen** (verspr.) ['ãstr...] in *anstraampelen kommen* komen aanstrompelen **anstrepen** ['ãstr...] - aanstrepen *Dat moej' even anstrepen* (Nbk) **anstreupen z. anstrupen** **anstried** (Nbk, Np) de ['ãstrit] 1. in *anstried hebben* de neiging voelen (Nbk, Np), ...vulen (Nbk, Np) **anstrieken** ['ãstri:kj] - aanstrijken: door strijken doen ontbranden: *een lucifer anstrieken* (Obk, Nbk, Np, Spa); licht aanstrijken van een snaar; aansmeren (lett.) *De pannestrieker strik de pannen an* (Bu, Bdie), *Een pannestrieker is om de dakpannen an te strieken mit specie* (Pe-Dbl), *anstrieken mit cement of beton* (El, Ste); aan komen lopen (Dfo, Dhau, Ow), in *anstrieken kommen* (Dhau, Ow), zo ook *De oolde buren streken even bi'j oons an* (Dfo); aan komen schaatsen (j): *En zo streken ze weer op huus an* (j) **anstroepen z. anstrupen** **anstroezen** (Nbk, Nw) onbep. w.

anstrupen - andersiet

[ˈästru:zɪ] 1. krachtig aan komen lopen, in verb. als *Hi'j kwam ok anstroezen* (Nw)
anstrupen Ook *anstroepen* (Mun, Sz), *anstreupen* (Sz) zw. ww.; overg., ook wederk. (Op); struupte an, het anstruupt [ˈästrypm/...strupm/...strɪ:pm] 1. aantrekken (van kleren), in z'n kleren schieten *Aj' d'r op 't ogenblik uutgaon, moej' wel goed wat kleren anstrupen* (Obk), *Veur aj' om een bosschop gaon, moej' wel even een aandere broek anstrupen, heur!* (Db), *Gauw de jurk anstrupen, d'r is iene bij de deure* (Dhau), *even de oolde kleren anstrupen* (Dho), *'t Onweerde erg, dat ik moest hals over kop mien kleren anstrupen* (Sz), *even de sokken anstrupen* (Nw), (wederk.) *Hi'j mos 'm haostig een aandere broek anstrupen* (Op) 2. touw dat een lus vormt aantrekken: *le kun et touw zo anstrupen* (Nbk), *Aj' een kiepe ophangen om te slachten, dan moej' et touw wel goed anstreupen* (Sz)
ansturen [ˈästy:ɔrn] - aansturen, in d'r op *ansturen* erop aansturen, lett.: *le kun wel argens op ansturen* in een bep. richting sturen (Ste) en fig.: *Ik stuurde d'r al op an, mar hi'j zee d'r niks op* (Nw), *Hi'j stuurde d'r op an dat ze him mar naor huus jaegen zollen* (Ld)
ansulen (verspr.) Ook *anseutelen* (Sz) zw. ww.; suulde an, is ansuuld [ˈäsylɪ/...sɔ:tɪɪ] 1. langzaam naderen: lopend, fietsend of schaatsend *Hi'j was al zo laete en nog kwam hi'j doodgemoedereerd ansulen* (Ow), *Daor seutelen we even op an kuieren* (Sz) 2. voortdurend langzaam en stuntelig glijden op de schaats (v), *N. is een hakkenkrokke, die suult mar wat an d.i. op de schaats* (v)
antaasten Ook *antasten* (Ld, Spa) zw. ww.; overg., onoverg.; taastte an, het antaast [ˈänta:stɪ/...tastɪ] 1. (overg.) aantasten: aanvreten, beschadigen *De boel wodt antaast* (Np), *De appels waeren antast* (Ste), *Van die half deurzaegde gresbuizen die haj' veur varkenbakken, in de betonvloer; ze wo'n niet antaast deur waaj, deur zoer* (Nbk) 2. (onoverg.) gaan eten, toetasten (Db, Ld, Nbk) *We moe'n mar antaasten (mit de taart)* (Nbk), *Taast mar an/ tast maar toe* (Ld, Db)
antal (verspr.) Ook *aantal* (Bdie, Ld, Ste) et; -len [ˈäntal/ˈä:ntal] 1. onbep. aantal exemplaren van iets *een antal jaor leden*

(Nt), *et antal koenen* (Spa), *een groot antal* (Ma), *een groot aantal meensken* (Ste) 2. bep. aantal exemplaren *Et antal kiender op schoele blift ongeveer liek* (Np)
antasten z. antaasten
antegen z. antegen
antekenboekien (p) [ˈanti:kɪnbukin] - notitieboekje *Ik zie in mien antekenboekien dawwe vleden jaor etzelde ploegien hadden* (p)
antekend (l) [ˈanti:kɪt] - aangetekend (van poststukken)
antekenen [ˈän...] - aantekenen: opschrijven, noteren *antekenen laoten* aangetekend doen verzenden (l); zich in ondertrouw laten opnemen (Bu, Dho, Nt, Sz), in *henne te antekenen* (Db, Nt, Sz), *je antekenen laoten* id. (Bu), *Ze zullen volgende weke wel antekenen* (Dho) en *Ze gaon te antekenen* (Bu)
antekening Ook *antekens* (mv.: bl) de; -s, -en; antekeninkien [ˈänti:kɛniŋ/ˈanti:kɪs] 1. aantekening, notitie die men maakt *antekenings maeken in een schrift* (Nbk) 2. bijzondere vermelding bij een getuigschrift e.d.
antellen (Nbk, Wol) zw. ww.; onoverg.; telde an, het anteld [ˈäntelɪ] 1. duur worden *Et telt wel aorig an wordt al met al nogal duur* (als je het bij elkaar optelt wat je koopt) (Nbk, Wol) 2. tot een groter bedrag aan geld leiden *Now, een peer honderties extra in de maond, dat telt aorig an* (Nbk)
antenne de; -s, -n; -gien [anˈtɛnə] 1. antenne (voor televisie, radio enz.) *d'r een antenne veur hebben* er gevoelig voor zijn, het gemakkelijk merken, oppikken (spor.), vandaar ook *Daor he'k gien antenne veur* dat pik ik niet zo snel op, dat merk ik niet zo gauw, daar ben ik niet gevoelig voor (Nbk)
antenneansluiting (spor.) [anˈt...] - antenneaansluiting
antennedraad (spor.) [anˈt...] - antenne-draad
antennekabel (spor.) [anˈt...] - antenne-kabel
antennemast (spor.) [anˈt...] - antennemast
antennepaal (spor.) [anˈt...] - antennepaal
antenneschottel (l) de; -s [anˈt...] 1. schotel van een schotelantenne
andersiet I (Ma, Nbk, Np, Nw, Op, Ow)

Ook *antresiet* (verspr.), *antraciet* (Obk, Op) de [an'trɛ'sit/antrɛ'sit/antra'sit] **1.** antracietkool *Hebben we nog wel genog antersiet?* (Nbk), *Mit et stoken van antresiet moej' zo now en dan es evenpies raekelen om de aske van et reuster te kriegen* (Obk), *Vroeger wodden de eerpels, rogge, antresiet bij' et mudde verkocht* (Obk)

antersiet II (l) et **1.** antracietkleur

anteunen z. *antonen*

anteuten (Nbk, Nw) zw. ww.; onoverg.; teutte an, het anteut ['än...] **1.** voortdurend teuten *Wat het ze de r' mit te maeken, ze teut altied an!* (Nw)

anti bn.; pred. ['anti] **1.** tegen *Hi'j is vaeke anti* (spor.)

anti- ['anti] - anti-: eerste lid in samenstellingen als *anti-demokratisch*, *anti-Fries*; *antifascist*, *antimilitarist*; *antiraket*, *anti-roestmiddel*; de vormingen zijn niet zo talrijk als in het Nederlands; er is in dit woordenboek niet naar gestreefd uitputtend te zijn

anti-autoritair (spor.) [antiɔmtori'tɛ:ər] - anti-autoritair

anti-raket (l) [antira'k...] - antiraket

antibioticum (l) [antibi'jɔ:ətikʌm] - antibioticum

antiegen (Nw, Op, Pe-Dbl, Sz) zw. ww.; overg.; tiegde an, het antiegd ['anti:gɲ] **1.** beschuldigen, aanwrijven *Hi'j is antiegd* (Nw, Pe-Dbl)

antiek I et [an'tik] **1.** antiek, oude voorwerpen van kunst, antieke meubelen e.d. *Verscheiden antiek wodt naomaekt* (Np), *Hi'j handelt in antiek* in antieke voorwerpen (Nbk), *Ie doen wel wat in antiek, now?* je handelt in (b)

antiek II bn.; -er, -st [an'tik] **1.** van waarde doordat het oud is en kunstig gevormd, als antiquiteit aan te merken *Krek veurdat de oorlog uutbrak mos ik mien antiek geweer inleveren* (Dfo), *Hi'j had een protte antiek spul, daor dol 't wel om te doen west hebben* (j), (ook zelfst.) *Ie kun wel daenken daj' een haal daon hebben en daenken dat 't antiek is, mar 't is nep* (Sz), (ook zelfst.; schertsend) *Wat veur een oolde fiets ried ie wel niet op, et liekt wel antiek* (Nbk)

antiekbeurs (l) [an'tik...] - antiekbeurs

antiekhandel (verspr.) [an'tik...] - antiekhandel

antiekwinkel (verspr.) [an't...] - antiekwinkel: winkel met antiquiteiten

antifascistisch (spor.) [antifa'stɪstis] - antifascistisch

antikarkelik (Nbk) [anti'k...] - antikerkelijk *We kommen niet in de kärke, mar we bin niet antikarkelik* (Nbk)

antikken zw. ww.; overg., onoverg.; tikte an, het antikt ['antikɲ] **1.** (overg.) aantikken, licht kloppen tegen *As d'r een man overleden was, wodde de grote klokke drie keer antikt; bi'j een vrouw de kleine twee keer en bi'j een kiend ien keer* (Ow), *Dat krappien op 'e deure is wat rap, dat moet evenpies antikt wodden* (Obk) **2.** (onoverg.) licht tikken (tegen iemand of iets, bijv. een muur), bijv. bij spelletjes waarbij men een bep. punt of een bep. persoon heeft bereikt (spor.) **3.** (onoverg.; van geldbedragen) oplopen, aantellen *Dat tikt aorig an* gaat nogal veel kosten (Nbk)

antikwaorisch (l) [anti'kwɔ:əris] - antikwarisch

antikwariaot (l) [antikwari'jɔ:ət] - antikwariaat

Antilliaan (spor.) [antl'jā:n] - Antilliaan

Antilliaans (spor.) [...jā:s] - Antilliaans

antilope (l) [anti'lo:pə] - bekend dier: antilope

antimilitarisme (spor.) [...milita'ristmə, ...tər...] - antimilitarisme

antimilitarist (spor., vo) [...milita'rist, ...tər'rist] - antimilitarist *Moet ik dat now heuren van een antimilitarist zoas ieje?* (vo)

antimmeren (Nbk, Np, Nt, Nw) zw. ww.; onoverg.; timmerde an, het antimmerd ['an...] **1.** veel en voortdurend bouwen *D'r is de leste jaoren nogal aorig antimmerd* (Np)

antiplof (Np) de, et [anti'plof] **1.** (verz.) massieve banden *Kussiebanen was antiplof, ze konnen je ommes nooit ploffen* (Np)

antiplofbaand z. *kussiebaand*

antiracisme (l) [antira'stɪsmə] - antiracisme

antiracistisch [antira'stɪstis] - antiracistisch

antireklame (l) [an...] - antireklame

antirevolutionair [antiri:wɔlytsjo'nɛ:r, ...vo...] - antirevolutionair (d.i. m.b.t. de voormalige ARP)

antisemitisch (l) [antisə'mitis] - anti-

antisemitisme - antrekken

semitisch

antisemitisme (l) [...'tismə] - antisemitisme

antislip (spor.) [...'slɪp] - antislip

antistof (spor.) ['antistɔf] - antistof

antivirus (l) ['an...] - antivirus

antivries [...'fris] - antivries

antjaantelen (Nbk, Nt) zw. ww.; onoverg.; tjaantelde an, het antjaanteld ['an...] 1. voortdurend zeuren *Die tjaantelt altied an* (Nt)

antocht (Ol-Nl) ['antɔxt] - aantocht *As dommiet de verkiezings weer in antocht binnen, zullen d'r overal wel weer biljetten anplakt wodden* (Ol-Nl)

antogen (Dla, Ma, Nbk, b, b: ln) zw. ww.; overg., onoverg.; toogde an, het antoogd ['an...] 1. (overg.) aanslepen, aandragen *Die et kleine goed antoogt bi'j een boelgoed is de anbrenger* (Nbk), *De opperman toogt alles an* (Nbk), (enigszins negatief:) *Waar koj' me now mit antogen!* (Nbk) 2. (onoverg.) voortdurend *togen*, in alle bet., z. aldaar (Nbk)

antokkelen ['än...] - aantokkelen

antokkeren (Ol-Nl) zw. ww.; onoverg.; tokkerde an, het antokkerd ['antokkɛr, ...tokkɛr] 1. voortdurend *tokkeren* (z. onder *toekeren*) *Et tokkert altied an* (Ol-Nl)

antonen Ook **anteunen** (Dfo, Dhau, El, Ld) ['änt.../...] - aantonen (...) *ie mossen anteunen kunnen hoe aj' an dat geld kwammen* (vo)

antonten (Dho, Op) zw. ww.; overg.; tontte an, het antont ['antontɪ] 1. slordig dichtnaaien

antraciet z. *antersiet* l

antreden (Nbk, vo) ['äntri:dɪ] - aantreden: beginnen met de arbeid *Vaeke naachtwark en morgens vief ure, half zesse is et weer antreden* (vo)

antreffen ['antrefɪ] - aantreffen: toevallig ontmoeten, toevallig vinden *Ik hebbe him nog nooit dronken antreffen* (Op)

antrekkelijk bn.; -er, -st [an'trek|ək] 1. aantrekkelijk, met enige aantrekkingskracht (verb.) *Ok al zit d'r in heur opvatting van 't leven (...) hiel wat aeventuurliks en antrekkeliks* (b)

antrekken st. ww.; overg., onoverg.; trok an, het antrokken ['an...] 1. (overg.) naar zich toe trekken, een trekkende beweging met of aan iets verrichten *Et peerd trok*

nog even an (Ma), *antrekken van speunen* (Dfo), zo ook: *De koopman trekt de pinke an* [d.i. aan de spenen] *as hi'j ok bliket het* (Obk), *(even) de hakke antrekken* harder gaan werken, kwieker gaan aanpakken (b, Nbk, Sz), *de hakken (wat) antrekken* harder gaan lopen of werken (Bu, Dhau, Np, Obk, b, bo: Nw): *Ik zal mar even de hakke antrekken om him in te haelen* (Dhau), *Die trekt de hakken aorig an gaat sneller lopen* (Np), zo ook *et achterste bien antrekken* sneller gaan lopen (Pe-Dbl, Ste) en *Die opperman lop ok niet hadde, hi'j mag de benen wel wat antrekken* (Sz) 2. (overg.) door te trekken in de vereiste stand brengen, steviger doen zitten enz. *Trek dat even een betien an* (Nw), *Trek es even goed an, doe es een raom* (Bu), *De liene wodde dubbeld over de wiezeboom gooid en wodde goed antrokken* (Ste), *de boekriem antrekken* gaan bezuinigen (Nw), zo ook *de broekrieme wat antrekken* id. (Spa) 3. (overg.) bekoren, aanlokken, aantrekkingskracht uitoefenen *Ik wil daor wel mit je henne, dat trekt me wel an* (Nw), *Et amt van priester trekt jonge meensken niet meer an* (Obk), *Et oolde stee trok him an (...)* (j), *Een korf mit enkele raoten trekt de bi'jen an* (Op), *H. wol de jonge wat antrekken en bouwde een ni'je schure* door extra te motiveren beter binden (j) 4. (wederk.) ter harte nemen, zich aantrekken, in hoge mate betreuren *Dat iene minne ciefer moej' jow niet zo slim antrekken* (Db), *Heur verkering is uut, ze zal 't heur wel slim antrekken* (Sz), *Hi'j trok him dat geval arg an* (Dfo), *Ie moe'n je dat niet zo antrekken* (Pe-Dbl), *Dat soorte hoej' je niks van an te trekken* (Ste), *En daorum, wi'j trekken oons van al die praoties niet veule an* (b), *Hi'j trekt him van gieniene wat an* (Db), *Aj' je dat allemaole antrekken zollen (...)* zou moeten aantrekken (v) 5. (overg., ook wederk.) aandoen van kleren, van een bep. uitrustung *Straks kom ie te laete! Ie moe'n je antrekken!* (Dho), *Zoj' je niet es antrekken?* (b: lm), *Ik gao me even netties antrekken* (Ol-Nl), *Ik bin zo klaor, ik zal even een aandere jurk antrekken* (Sz), *K., ij moe'n die broek ni'je weke mar antrekken* (Db), *Ik heb d'r een jasse over antrokken* (Ma), *Trek ie vandaeg ok es wat eers an?* (Nbk),

de *drieste schoenen antrekken* de stoute schoenen aantrekken (j, b) 6. (onoverg.; m.b.t. economische ontwikkelingen, de prijzen) toenemen, hoger worden: ...*de priesen van de melk en de eerpels en et zaod trokken an...* (vo) 7. (overg.) bij een bep. ruimte, bij een bep. stuk grond voegen *Ok staonde was d'r nog gien ruimte genog, dat de huuskaemers van et kefé wodden d'r bi'j antrokken* (vo) 8. (onoverg.) m.b.t. een bijenvolk: terugvliegen naar het volk waarvan het is afgesplitst (bs: Obk): *Et kan gebeuren dat deur et minne weer of deurdat de moer niet vlieden kan de zwaarm weer antrekt* (bs: Obk)

antresiet z. *antersiet* I

antrouwd (verspr.) Ook **angetrouwd** (El, Nt, Op, Spa, Ste, Wol) bn. ['antromt/'angə...] - aantrouwd, aangehuwd *Ze laoten mi'j in de femilie wel es links liggen, want ik bin mar antrouwd* (Sz), *Ik bin mar antrouwd op et laest* (Nbk), *een antrouwde zeune* (Np), *Ik veul me helemaole niet angetrouwd in de femilie van mien man* (Spa), (zelfst.) *Mit de angetrouwden d'r bi'j, hawwe een hiel huus vol* (El), zo ook *et huusholen uut hanen geven an een antrouwde* (j), (zelfst.) *Antrouwd kan lieke goed wezen as eigen femilie* (Ld) * *Angetrouwd is angescheten* als je trouwt krijg je de familie erbij en dat is niet altijd prettig (Ste)

antugen (Dhau, Nbk, Ow) zw. ww.; overg.; tuugde an, het antuugd ['äty:gn] 1. aanschaffen, aankopen *Om d'r wat geld tusken weg te haelen, tuugdnen de boeren vaeke zels weer een jong peerd an, dan konnen ze een duur, goed warkpeerd verkopen* (Ow), *Ik zal een ni'je fiets antugen* (Nbk)

antwoord et; -en; antwoortien ['antwo:ərt] 1. antwoord, bescheid *Toe, geef now es antwoord a'k je wat vraog!* (Nbk), *Geef mi'j es antwoord op mien vraoge!* (Nbk), *Daor wo'k graeg een antwoord op* (Ste), *Geef es antwoord* reageer daar nu eens op (Nbk), *Daor he'k nooit gien antwoord op kregen* (Nbk, Np), *Daor kan 'k gien antwoord op geven* dat zou ik zo niet weten (Wol), ook: dat moet ik voor me houden (Wol), *Daor geef ik gien antwoord op id.* (Nbk, Spa), *Die het overal een antwoord op* raakt nooit in verlegenheid

door een vraag (Nbk) 2. oplossing van een vraagstuk, een probleem dat wordt gesteld *De antwoorden van de sommen/vraogen staon an et aende van et boekien* (Nbk), *Wat is et goeie antwoord op die vraoge?* (Nbk), *een verkeerd antwoord geven* (Ow) **antwoordapperaot** ['antw...] - antwoord-apparaat

antwoorden zw. ww.; onoverg.; antwoordde, het antwoord ['antwo:ərdn] 1. antwoorden, antwoord geven *En now moej' of zu'j antwoorden!* (Nt), *We doen niks aandars as antwoorden* (Bu), *Daor kuj' toch wel op antwoorden, now?* (Spa)

antwoordenvelophe (spor.) ['antw...] - antwoordenvelophe

antwoordkaorte (l) ['antw...] - antwoordkaart

antwoordkevoet (l) ['antw...] - antwoordenvelophe

antwoordnummer (l) ['antw...] - antwoordnummer

anvaarden z. *anveerden*

anvaerden z. *anveerden*

anvaeren z. *anveren*

anval (Np, l) de; -len ['äfal] 1. oorlogshandeling waarbij men aanvalt 2. aanval van een bep. ziekte, een bep. gemoedsgesteldheid *Nao die anval is hi'j d'r niet beter op wodden* d.i. van een bep. ziekte (Np)

anvalen st. ww.; overg.; vul an, het (bet. 1, 2)/is anvalen ['äfa:lɔ] 1. strijd gaan leveren (lett.) 2. volop gaan eten en evt. drinken *Hi'j vul drekt mit an en 't smaekte him zeker aorig goed, want hi'j at as een turfgrever* (b), *Hi'j had wel deur dat hi'j wat al te rap op de koeke anvalen was* (vo), *Vaal mar an, meensken* tast maar toe, begin maar te eten (Nw, Wol), *op et eten anvalen* (Nw) 3. zich openbaren *Et is him zo mar anvalen* hij is zomaar ineens ziek geworden, die kwaal openbaarde zich plotseling (l) 4. als eerste ervaringen hebben, al dan niet goed vallen, op de genoemde wijze uitpakken (App, Nw, Obk, Op, b: lm, j) *De leerjonge vul goed an, hi'j hadde alles gauw in 't begrip* (Op), *Dat vaalt goed an* d.i. de omgang met die mensen, die nieuwe betrekking enz. (b: lm, Nw), *Et kan heur wel es goed anvalen op dat ni'je wark* (Obk), *Zo kwam et dat E. bi'j oolde A. kwam te wonen; et vul iens*

anvallig - anvliegen

niet zo min an het beviel wel redelijk (j), *Die jonge is mi'j goed anvalen* (App)
anvallig bn., bw.; -er, -st [ã'faləx] 1. (van kinderen, vrouwen) vriendelijk en lief, liefstallig *een anvallig kiend* (App, Bdie, Dho, Np, Nbk, Wol), *een anvallig maegien* (Dfo, Nbk), *Dat is een anvallig wiefien, de manluden kieken d'r ok allemaol naor* (Obk), *een anvallige hond* een lieve, vriendelijke hond (Dfo, Nbk, Ste, Pe-Db) 2. gezegd van de leeftijd waarop men *anvallig* in bet. 1 is (Nt) *een anvallige leeftied* (Nt) 3. gezegd van grond waar gewas gemakkelijk opschiet (verspr. OS, Np, Ste) *een anvallig stokkien grond* (Ste)
anvaren z. *anveren*
anvatten (Bu, Nw) zw. ww.; overg.; vatte an, het anvat [ã'fatŋ] 1. aanpakken *We vatten et mit 'n beidend an* we doen het samen, pakken het samen aan (Bu), *Ik vat et wel even an pak het wel even aan* (Nw)
anveerden (Ld, Nbk, Np, Nw, vo, b) Ook **anvaerden** (Ste, Op), **anvaarden** (WH) [ã'fɪ:ərdŋ/...fə:.../...fa:...] - aanvaarden: aksepteren, zich schikken in *Dat is moeilik te anveerden* (Ld), *Dan hej't mar te anveerden* (Nbk), *Wij anvaerden dat* (Ste), *Leer oons onzels te anveerden zoas wij binnen* (b); in gebruik nemen (Op, vo): (...) *en kocht N. et plaetsien mit et veld, op meie vrij te anveerden* (vo), (...) *mos hi'j et plaetsien zo gauw as et kon nao et boelgoed anveerden kunnen* (vo), *Ok huzen en boereplaetsen (...) waeren op 12 meie te anvaerden* (Op)
anvegen [ã'...] - aanvegen *'k Heb net de straote anveegd en daor kloft mi'j die vent weer mit zien modderklompen d'r over!* (Spa, Db)
anveloppe z. *enveloppe*
anveren (OS, Bu, Dho, Np, Nw) Ook **anvaeren** (Np, Ste en west.), **anvaren** (WH) zw. ww.; onoverg.; veerde an, is anveerd [ã'...] 1. aanvaren: in *anveren kommen*
anvertrouwd [ã'f...] - toevertrouwd, goed in staat zijn uit te voeren, de verantwoordelijkheid te dragen *Hij gefit et geld te licht uut, et is 'm niet anvertrouwd* (Nbk), *Dat wark is him welf anvertrouwd* (Nbk), *Ie doen dat wark zelf mar, et is je welf anvertrouwd* (Pe-Db), *Laot ze mar lopen, et is heur welf anvertrouwd* (Dho), *Ik*

lien him niet, want hi'j is et niet anvertrouwd (Op)
anveulen z. *anvulen*
anvieteren Ook **anvitteren** (Ste) zw. ww.; overg., onoverg.; vieterde an, het anviederd [ã'fɪtŋ/...fɪtŋ] 1. (overg.) krachtig aanmoedigen, nadrukkelijk zeggen dat iemand moet opschieten, aanzetten tot aktiviteit *Ie moe'n him wat anvieten* (Nbk), *As d'r een hadriederijje is van kiender gaon de oolders ze anmoedigen an de kaanten* (Obk), *Ie moe'n 'm geregeld even anvieten* (Spa), *de kachel even anvieten* (Bu) 2. (onoverg.) opschieten, sneller gaan in een bep. aktiviteit (Ol-Nl, Wol) *Jonge, vieter es wat an, aanders koj' te laete* (Wol, Ol-Nl)
anvieteringspries (l) de; ...priezen; -ien [ã'fɪt...] 1. aanmoedigingsprijs *een anvieteringpries veur beginnende schrievers* (l)
anvitteren z. *anvieten*
anvliegen st. ww.; overg., onoverg.; vleg an, is anvleugen [ã'fli:ŋ] 1. (onoverg.) in *anvliegen kommen* vliegend naderen *We kriegen vaast winter, de gaanzen kommen uut et oosten anvliegen* (Db), *Een grote zwaarm bijen kwam anvliegen en balde him in in de wiege van et kientien* (j) 2. (onoverg.) in of- en *anvliegen af-* en *aanvliegen* 3. (onoverg.; van vogels) vliegend komen en bij iemands huis blijven *Die doeve is oons anvleugen* (Nbk) 4. zeer snel lopend, fietsend, rijdend naderen *Zie him es anvliegen kommen!* (Nbk), *Daor komt hi'j anvliegen!* (Nbk) 5. blijven (onoverg.; van bijen) zich neerzetten, zich voegen bij een bijenvolk, zich voegen bij een bijenstal (j, bs: Dfo, Obk, Op, Ow) *As de zwaarm niet anvliegen wil dan moej' d'r een nappien vol waeter deur gooien, dat kriegen ze dan op 'e vleugels en zo wil et vliegen niet zo best* (bs: Dfo, Op, Ow), *Et kan gebeuren dat deur et minne weer of deurdat de moer niet vliegen kan de zwaarm weer anvligt terugvliegt naar het volk waar het van is afgesplitst* (bs: Obk), *As d'r jow een zwaarm anvligt - bi'j jow stal komt - komt d'r nooit gien gelok van: et bin wilde volken, die deugen niet* (j) 6. (overg.) naar de keel vliegen, heftig aanvallen *iene anvliegen* (*willen*) nl. van woede (Bu, Ma, Nbk, Obk): *Die wi'k welf anvliegen* (Bu) 7. (onpers.) stressver-

schijnselen krijgen door ongeduld, angstige spanning: *Et vleug him an, dat et zo lange duurde* (Np), *Et vligt je an!* (Nbk, Np)

anvliegplaankien z. *vliegplaankien*

anvoer de ['āfu:ər] 1. het aanvoeren 2. dat wat aangevoerd wordt, het aangevoerde *D'r was een grote anvoer op 'e kiepemark* (Np)

anvoerbuis (El) ['āf...] - aanvoerbuis: aan de onderkant van een pomp

anvoerder ['āfu:ərdr̥] - aanvoerder: bevelhebber; ook: aanvoerder bij bep. sporten

aanvoeren zw. ww.; overg.; voerde an, het aanvoerd ['āfu:ərŋ] 1. het bevel voeren, de leiding hebben 2. aanbrengen door te vervoeren 3. mesten van kalveren e.d. (Bdie)

aanvoerroute (l) ['āf...] - aanvoerroute

aanvoersloot (Spa) de; ...sloden; ...slotien ['āf...] 1. sloot die water toevoert *de aanvoersloot naor de meule toe* (Spa)

aanvraag z. *aanvraoge*

aanvraage z. *aanvraoge*

aanvragen z. *aanvraogen*

aanvraag z. *aanvraoge*

aanvraagbriefien (l) ['ā...] - aanvraagbriefje

aanvraoge Ook *aanvraag* (spor.), *aanvraag* (Spa), *aanvraage* (Sz) de; -n; aanvraogien ['āfro:gə/āfro:x/āfra:x/...fra:ɣə] 1. aanvraag, verzoek *Ik heb een aanvraoge instuurd* (Ste), *een aanvraag indienen* (Spa), *We hebben een aanvraoge daon om een nij huus zetten te meugen* (Np), *Ik heb een aanvraoge om een nij huus te bouwen instuurd* (Dhau)

aanvragen Ook *anvragen* (Sz) st. ww.; overg., onoverg.; vreug an, het aanvraagd ['āfro:gp/...] 1. aanvragen, een aanvraag doen *Ik moet aanvraogen veur et rijbewies* (Nbk), zo ook *Hej' al aanvraagd?* (Nbk), *D'r is aanvraagd om een dörpshuus te kriegen* (Dfo), *Ik vreug mien ontslag an* (b), *D'r was oktrooi op aanvraagd* (Pe-Dbl) 2. verder vragen, gericht doorvragen, nadrukkelijk vragen *Ik wol d'r niet op aanvraogen* (d), *Hij vreug nao an, mar aenlik het hij d'r niks mit te maeken* (Nbk), *Ik wol d'r niet zo bot op aanvraogen* (Nbk), *Now vraog ie zo kot an* (Nbk), *Ze meugen zo graeg nao aanvraogen, aj' niet oppassen vraogen ze je 't hemd van 't gat* (Nbk, Obk), *'k Heb d'r veur de wissghied al es goed op aanvraagd* (Db), *Hij tiepelt wat mit et lepeltien omme en moet wel een peer keer aanvraogen* (v)

aanvraoger (l) ['āfro:gr̥] - aanvrager

aanvraagformulier ['ā...] - aanvraag-formulier

aanvraaglijst(e) (l) ['ā...] - aanvraaglijst

aanvraagnummer (l) ['ā...] - aanvraag-nummer

aanvraomen (Obk) zw. ww.; onoverg.; vraomde an, het aanvraomd ['āfr..., ..wr...] 1. voortdurend *vraomen*, zich krachtig inspinnen bij het werk *Hij vrotte en vraomde de hiele dag an* (Obk)

aanvriezen ['āfri:zŋ] - aanvriezen: doorgaan met vriezen *Et het nogal anvriezen de laeste tied* (Nbk); door vorst aan iets vastraken *Et is anvriezen* (Nbk)

anvrotten (verspr.) Ook *anwrotten* (Db, Dfo, Nbk, Spa, Wol) zw. ww.; onoverg.; vrotte an, het anvrot ['āfrotp/...] 1. voortdurend wroeten, z. *vrotten*, bet. 1 2. zich krachtig inspinnen (bij het werk) *Hij het de hele dag anvrot* (Diz, Obk), *Hij vrot altied an, om veuruut te kommen* (Spa)

anvulen Ook *anveulen* (WH, Nt) ['ā.../...] - aanvoelen: het genoemde gevoel geven: *Hij vuulde wel an dat zij graeg wol, mar (...)* (j), *Temeensen, zo vuult mij dat wel es an* (Dfo), *Dat wasgoed vuult damp an* (Obk), *Et vuult wat koold, klam an* (Ste), *Een peerd dat stevig anvuult (...)* (Diz), *Et veult mooi an* (Nt), *...zaachte an* (Nt), *...best an* (p)

anvullen ['āfʌlŋ] - aanvullen: verder vol maken; compleet maken: *Ze vullen mekeer mooi an* (Nbk); dichtmaken, gelijkmaken *een leegte in de tuun aanvullen mit grond* (Nbk)

anvullend [ā'fʌlŋt] - aanvullend: additief *anvullend wark* aanvullende werken (l)

anvulling ['āfʌlŋ] - aanvulling: dat waarmee men aanvult

anvuren (Dho, Nbk) ['āf...] - aanvuren: sterk aansporen tot hogere prestaties, bijv. bij het hardrijden op de schaats

anwaarkt z. *anwarkt*

anwaens z. *anwaenst*

anwaensel (Dhau, Nbk, Np, Nw) et; -s ['āwē:s] 1. aanwensel, hebbelijkheid *een reer anwaensel* (Dhau, Nbk), *Die het ok een aorig anwaensel* (Nw)

aanwaenst (Nbk, Np, Obk, Pe-Dbl, vo) Ook *anwaens* (App, Nbk, b, b: lm) de; -en ['āwē:st/...] 1. aanwensel, hebbelijkheid *Wat een malle anwaens* (Nbk), *Die het een*

anwakkeren - anwiezen

nuvere anwaenst, die zit altied te snoeven (Obk), *Ze wol wel annemen, mar die verkeerde anwaenst was ze zo mar niet kwiet* (vo)

anwakkeren ['ãwakr̥ŋ] - aanwakkeren (van de wind) *De wiend begint an te wakkeren* (Np), ook in *et vuurtien anwakkeren de zaak oprakelen, opstoken* (spor.)

anwarken zw. ww.; onoverg.; warkte an, het anwarkt ['ãw...] 1. opschieten met het werken *le moe'n anwarken* (Bdie, Nt) 2. zodanig vlot en goed werken dat men de achterstand wegwerkt (Ow) *'k Zat op 'e kop in 't wark, ik bin now toch weer een betien anwarkt* (Ow) 3. groter doen worden van honingraten (door bijen) (bs: Dfo, Obk, Ow) *As de bi'jen doende binnen mit et maeken van de raoten bin ze an et bouwen; as de raot groter wodt warken ze an* (bs: Dfo)

anwarkt Ook **anwaarkt** (ZW), **anwerkt** (WH) bn.; pred. ['ãwar(ə)kt/...wa:r(ə)kt/...wer(ə)kt] 1. zover met het werk dat men klaar is en op dat moment niet verder kan *Ze bin anwarkt* (Ld, Ow, Nbk), *Ik bin anwarkt, ik kan niet veerder, d'r is gien materiaol meer* (Ma, Obk, Nw), *Ik bin mooi anwerkt* (Spa), *We hebben vostverlet, we bin anwarkt, d'r is gien wark meer* (Nw)

anwas Ook **angewas** (Bdie) et; -sen; -sien ['ãwas/ãxəwas] 1. vreemde uitgroeiing aan het lichaam van mens of dier (vaak in de vorm van een kluit of bult), aan een boom, tak of plant *'t Was een raer angewas* (Bdie), *Hi'j hadde een anwas an 't been, 't is d'r in 't ziekenhuus ofneumen* (Sz), *een anwas an de vinger* (Bdie), *Dat anwassien* [nl. aan een aardappel] *schellen we d'r mit of* (Spa), *De eerpels hebben allemaole een anwas* (Sz) 2. groei, uitbreiding van een bedrijf, met name: vermeerdering van bestand aan vee *deur anwas van de veestaepel* (Ld), *Aj' een protte jongvee hebben, hej' een mooie protte anwas veur et bedrief* (Db), *We hebben nogal wat anwas anholen, dit jaor, mar d'r moet nogal wat uut* (El), *Ze hebben goed boerkt, ze hebben nogal wat anwas* (Np), *De boekhouwer is niet tevreden over de anwas en omzet* (Spa) 3. nieuwe aanplant, toestand van gewas, bos waarin dat opnieuw groeit (Dfo, Nt) *nije anwas* nieuw

gepoot bos (Dfo), *Et riet staot op anwas* (Nt) 4. aanhang (die men meeneemt, vooral: kinderen) *Ze bin daor de hele dag mit anwas west* (Dho) 5. nieuwe leden van een vereniging (waardoor die groeit) (Wol) **anweent** ['ãwi:st] - aanwinst: het aangewonnene *Dat was een anweent veur et dörp, dat ni'je dörpshuus* (Nbk)

anwerkt z. **anwarkt**

anwetten (Dfo) zw. ww.; overg.; wette an, het anwet ['ãwetŋ] 1. door te *wetten*, slijpen scherper maken **anwetten van een biele of aander klein ark** (Dfo)

anwezen (Bdie, Nbk) bn. ['ãwu:zŋ] 1. door aanwijzing de aandacht krijgen 2. geschikt en daarom voor iets aangewezen *de anwezen persoon* (Nbk)

anwezig (verspr.) ['ãwu:zəx] - aanwezig, present *We moe'n om acht ure anwezig wezen* (Spa)

anwi'jen ['ãw...] - aanwaaien, in *anwi'jen kommen*: *Op een middag (...) kwam boer F. zien vrouw es effen anwi'jen* (vo); spontaan overkomen, toevallig optreden *Die verkolenhied is me zomar anwi'jd* (Nbk), *...kwam me zomar anwi'jen* (Spa), *Die griep is oons vast van de buren anwi'jd* (Dhau, Db), *Et is him niet van een vremde anwi'jd, zien heit kan d'r ok wat van het is geen toeval dat hij het heeft* (Np), *Et is him niet zomar anwi'jd, hi'j het d'r wel wat veur doen moeten* hij heeft het niet zomaar zo ver gebracht, hij heeft er zich behoorlijk voor moeten inspannen (Ste), zo ook *Et komt him ok niet anwi'jen* (Nbk)

anwienen (Np, Spa, Sz) st. ww.; overg.; het anwunnen ['ãw...] 1. geheel opwinden *Et horloge is helemaole anwunnen* is geheel opgewonden (Sz), *...is anwunnen* id. (Spa), *Et horloge is stief anwunnen* id. (Np)

anwies (verspr.) ['ãwis] - aanwijs, aanwijzing: bij verkoping *De anwies van de percelen was een ure veur de verkoping* (Bdie, Obk, Op), *Et is bi'j zoe'n verkoping wel neudig wat anwies te kriegen* (Obk), *Ik bin mit mien buurman naor de anwies west van dat boerespul* (Db), *Hi'j mos anwies doen bi'j de verkoping* (El, Nt), *Mit de verkoping doet de makelaar wel de anwies* (Sz)

anwiesstok ['ãwistək] - aanwijsstok

anwiezen ['ãwi:zŋ] - aanwijzen: naar iets

wijzen om het te doen opmerken *Hi'j zal et wel even anwiezen waor et is* (Ste), *mit de vinger anwiezen*; aanduiden als de persoon/de zaak die moet worden onderscheiden, die opmerkelijk is; aanstellen of kiezen in een bep. functie; aangeven, doen weten: *De klokke wist de tied an* (Nbk); toewijzen *iene zien plak anwiezen* (Nbk) **anwiezerbod** (Dfo) ['āwi:zr...] - aanwijsbord

anwiezing de; -s, -en; anwiezinkien ['āwi:ziŋ] 1. het aanwijzen, het uitleggen: *Ik mag d'r wel wat anwiezing bi'j hebben, eers redde ik et niet op* (Nbk), *anwiezing doen* aanwijzen, informeren door erbij te wijzen (verspr.): *anwiezing doen bi'j laandverkope: eerst even rondgaon hoe alles d'r bi'j ligt, waor an toe en zo wat henne* (Bdie, Nbk), *anwiezing doen bi'j grondwarkzigheden, waor as de kabels liggen* (Dfo), *Kan mi'j iene anwiezing doen waor die man woont?* (Obk), *Ik heb 'm anwiezing daon hoe as hi'j de tuun et beste anleggen kan* (Ol-Nl), *anwiezing doen mit monementen plaetsen op 'e begreefplaets* (Dhau), (bij een verkoop:) *D'r is zeker wel een anwiezing bi'j?* (Dho), met als mogelijk antwoord: *Ja, d'r is anwiezing* (Nw), *Hi'j zal de anwiezing doen* d.i. bij een verkoop (Sz, El), *As d'r nog wat te vraogen is over een bestemmingsplan, dan bin daor ok anwiezings over* (Nw) 2. aanwijzing, korte uitleg *Ik kan wel wat anwiezings bruken* (Nbk), *N. het een paer anwiezings had, en doe redde hi'j 'm d'r wel mit* (Ste), *Aj' de anwiezings volgen, koj' d'r wel* (Spa, Nbk), *iene een anwiezing doen geven* (Nw), *iene een anwiezing geven* (Db, Nw): *Kuj' mi'j ok een anwiezing geven hoe ik in dat plak kom?* (Db), *anwiezings geven* (Nbk, Spa) 3. signaal, teken dat ergens op wijst *We hadden wel een sterke anwiezing dat hi'j 't pikt hadde* (Ol-Nl)

anwinnen st. ww.; overg., onoverg.; wun an, het/is anwunnen ['āwɪŋ:] 1. groter worden, zwellen *Veertien daegen tot drie weken veur de tied is et een neurende koe, dan begint et gier an te winnen* (Ste), *Die koe wint an kalft zeer binnenkort* (Diz, Nt, Obk, Ol-Nl) 2. meer opbrengst leveren (m.b.t. bijen) *Et wint an er komt meer honing* (in de raten), *Ze bin aorig*

anwunnen, d'r is meer hunning inkommen (Nbk), *As et volk al mar groter wodt deur et bruden wint et an* (bs: Obk, Op), *De koenen winnen an* beginnen meer melk te geven (Nbk, Ol-Nl), *Die koe is aorig anwunnen* id. (Nbk)

anwinteren (Nbk) ['ā...] - aanwinteren: aanhouden van winterse kou

anwippen ['āwɪpŋ] - aanwippen *bi'j iene anwippen* (Nbk)

anwonende (b) de; -n ['ā'wō:ēŋ:də] 1. iemand die woont aan een weg, een kanaal e.d.

anwrotten z. *anvrotten*

anzaachten (El, Obk, Op, Ow) zw. ww.; onoverg.; zaachtte an, is anzaacht ['āsa:xŋ] 1. (van wonden) verder genezen *Die wonde is al mooi anzaacht* is al flink genezen (El), *Die wonde is nog niet dichte, die moet nog even anzaachten* (Op), *Die wonde moet eerst even anzaachten, en dan wodt et beter* (Ow, Obk)

anzaegen (Nbk) zw. ww.; onoverg.; zaegde an, het anzaegd ['ās...] 1. voortdurend zagen *Hi'j zaegde de hiele dag an* (Nbk)

anzakken ['āsakŋ] - aanzakken (van pers.) *anzakken kommen* (Nbk)

anzeggen zw. ww.; overg.; zegde an, het anzegd ['ās...] 1. aanzeggen: min of meer plechtig aankondigen, bekend maken door langs de huizen te gaan en uit te spreken (vooral nog bekend m.b.t. overlijden, eerder ook wel m.b.t. andere familiegebeurtenissen; imkers zegden ook hun bijenvolken aan (bs: Dfo, j)) *Bi'j een starfgeval gong een bode van huus tot huus anzeggen* (Obk), *As d'r vroeger iene sturven was dan kwammen ze 't anzeggen* (Obk), *As d'r iene overleden was, mos dat anzegd wodden* (Bu, Ld, Ste), *De veurganger was an 't anzeggen* (Ma), *De buurt wodt anzegd as d'r een poppe geboren is* (Dhau), *De buurkiender gongen vroeger de kraom anzeggen* (Spa), *Bi'j starfgeval of trouweri'je in de familie wodde et anzeggen nog lange daon, dat gong bi'j trouwen ongeveer zo: aovens as de bi'jen allegere thuus weren van de bloempies, gong de bi'jker naor de stal en leup aachter de kōrven daele; hi'j tikte drie keer op elke kōrf en zee dan: 'Bi'j dissen de kondschop van de trouwdag van mien dochter; zo wodden alle kōrven anzegd, en*

anzegger - anzetten

dat konnen d'r soms wel dattig tot vuuftig wezen, en soms nog wel meer (j) 2. gelasten of nadrukkelijk uitnodigen om te doen *Ze gongen de streek op om de boeren an te zeggen dat ze de bussen mit melk niet bij de weg zetten mossen* (vo), *de luden anzeggen om de vlaggen uut te stikken* (s: oost.) 3. verder in *iene (goed) et lessien anzeggen* flink zeggen waar het op staat (Np), *iene de waarhied anzeggen* flink onder handen nemen om te laten merken waar het op staat (Dfo), *iene de biecht anzeggen* id. (Db)

anzegger (OS, Bu, Np, Nw, Op, Ste) de; -s; -tien ['äsegr] 1. aanspreker, leedaanzegger *As d'r iene wegraekt was, ging de anzegger bij de huzen langes* (Np), *De anzegger leup bij de begraffenis altied veuran* (Dfo)

anzegging Ook **anzegginge** (p) de; -s, -en; anzeggingen ['äsegrɪŋ/'äsegrɪŋgə] 1. mededeling door het *anzeggen*, bet. 1, met name van een sterfgeval in de eigen plaats *We kregen allemaol een anzegging* (Np), *De bode dee anzegging bij alle huzen in dörp* (Op, Obk) 2. opdracht, bevel om te doen (p) *'t Is zo wied henne dat ze op een anzegginge waachten* (p)

anzegginge z. **anzegging**

anzelen (Wol) zw. ww.; overg.; zeelde an, het anzeeld ['äsl:lɪ] 1. vastzetten met bep. banden: *Opgestaepeld hooft op een karre moej' anzelen mit zeelbanen* (Wol)

anzemelen zw. ww.; onoverg.; zemelde an, het anzemeld ['äst:mɪŋ] 1. voortdurend zeuren, klagen *altied anzemelen* (Nbk, Dfo): *Dat meenske zemelt altied an!* (Nbk)

anzet de; -ten; -tien ['äset] 1. begin van een handeling, actie, daad *Et was mar een anzet, d'r moet nog meer gebeuren* (Op), *We moe'n mar ofwachten wie de anzet gif* (Dho), *Hij het de eerste anzet geven* (Spa), *Et is de anzet niet weerd* het is maar een klein karweije (Ste), ook gezegd wanneer men dat waarvoor men zich speciaal heeft gekleed, niet in de smaak viel: *Dan is et de anzet niet weerd west* (Ste), *Moe'n wij even de anzet geven? Dan moej' et veerder zelf doen* (Spa) 2. aansporing, stimulans (Pe-Db) *Hij het aaltied wel een klein anzettien nodig, anders* [voor het overige] *gaot et wel goed mit 'm* (Pe-Db) 3. (verkl.) kleine inspanning (Np) *Nog een*

klein anzettien, en dan bij' d'r (Np) 4. plaats waar iets aan iets anders vastgezet is (Wol) *De klompleerzens lekken bij de anzet van de schacht* (Wol)

anzetten zw. ww.; overg., onoverg.; zette an, het anzet ['äs...] 1. (overg.) aanzetten: op een kier zetten: *Zet de deure mar even an* (Ma, Ol-Nl, Spa, Bu) 2. (overg.) aanhechten van nieuw garen bij naaien, breien *Ik moet even anzetten, de draod is kepot* (Bu), *De nije bolle gaoren moej' d'r bij anzetten* (Nw), *'t Gaoren is op, now moe'k ok nog opnij anzetten* (Diz), *een nije draod anzetten* (Nbk), *Mit dit ofraffelde gaoren moe'k iederkeer anzetten* (Np, Sz, Obk), zo ook *(ni')gaoren anzetten en/of de draod anzetten* (Db, Dfo, Dhau, Dho, El, Mun, Nbk, Nw, Spa): *As et gaoren stokken is, dan zetten wij et an mit vier steken dubbel gaoren te breien* (Dhau), *een nije klown anzetten* (Nw), *een klute nij gaoren anzetten* (Bu) 3. (overg.) aanbouwen *Hij zet d'r een schure bij an* (Np) 4. (overg.) hoger, steviger maken (Ste) *een slootkaant anzetten* ophogen (Ste) 5. (onoverg.) aankoeken, zich neerzetten van een laag (Dfo) *Die oolde geutstienen zetten wel es an, en dan moej' ze wel es een keer mit blickwaeter schonemaeken* (Dfo) 6. (overg.) groter doen worden door, doen toenemen met het genoemde *vee ofmesten, die moe'n dan nog wat vleis anzetten* (Dhau), *As de bijen doende binnen mit et maeken van de raoten bin ze an et bouwen; as de raot groter wodt zetten ze an* (bs: Obk, Ow), *As een keuninginne oolder en minderweerdig wodt dan gebeurt et wel dat hij meer darrebruud anzet; de keuninginne kan ok darrebruud anzetten as hij niet bevrucht wodt bij de bruidsvlocht, of as dat laeter as gewoonlik gebeurt* (bs: Obk) 7. (overg.; bij bijenvolken) voeden van een moerdop (bs: Dfo, Obk, Op, Ow): *As een moer niet bevrucht is gaot et volk, as d'r nog moerdoppen in et volk binnen, iene daarvan voeden, dan hej' et over anzetten* (bs: Dfo, Obk, Op, Ow) 8. (onoverg.; van gewas:) gaan groeien (Bu, Spa) *Et grös begint al weer best an te zetten* begint flink te groeien (Bu), zo ook *Et zet mooi an* (Spa) 9. (overg.) verzadigd(er) maken *Brune bonen zetten wel an* (Nw), *Et zet best an* (Nbk), *Dat zet goed an* (Nbk)

10. (onoverg.) opzetten (van de lucht) (verspr. WS, Db, Nbk): *De locht zet an* (verspr. WS, Nbk, Dho), *De locht zet aorig an, zol d'r een buije klaormaekt wodden?* (Db) 11. (overg.) aanzetten, stimuleren *We mossen dat maegien altied anzetten as ze wat doen zol* (Dfo), *Ik heb heur even anzet om dat te doen* (Nw), *Die is wel anzet thuis* (Nw), *Ze hebben him d'r toe anzet om naor de dokter te gaon* (Np) 12. (overg.; m.b.t. paarden) opjagen, aandrijven *Ik zette et peerd an, en daor gong et in 'n galop, zo hadde as hi'j mar kon* (ko) 13. (overg.) opzetten, aanstoken *De pelisie zet de hond aachter de kwaojongen an* (Db), *iene argens toe anzetten: Ze hebben him d'r toe anzet om bi'j heur in de appels te gaon* (Ma, Np), *Hi'j is d'r toe anzet* (Nw) 14. (onoverg.) kracht ontwikkelen, een aanloop nemen (Sz) *Ik mos even goed anzetten, anders kwam ik niet tegen die brugge op* (Sz) 15. (onoverg.; van trekdieren) beginnen te trekken *Dat peerd zet altied mit een hot an* (Obk), *Et peerd wil niet anzetten gaan trekken* (Dho, Np, Ol-Nl, Ow, Wol), *Et peerd zette nog even an* (Ma, Spa) 16. (overg.) in werking stellen *de tillevisie anzetten* 17. (overg.) doen ontbranden *de kachel anzetten: de kachel wodde vroeger wel mit heidezoden anzet: een betien pietereulie d'r op, een sprikke en daor braande et henne* (Ste), *We moe'n vanaovend et eten mar richtig maeken; dan hoej' niks anders meer te doen as et vuur an te zetten* (Ste) 18. (overg.) fokken, als vee nemen: *kalver anzetten* (Spa), *We gaon een peer koenen meer anzetten* (Bu), *Jongvee anzetten verhoogt et gemaek* (Ma, Obk) 19. (overg.; ruw) kinderen nemen, in verb. als *Daor hebben ze hiel wat jongen anzet* (Nbk), *Dan hadden ze ok niet zo vule jongen anzetten moeten* (Nbk) 20. (overg.) door te slijpen scherper maken *De kapper moet et mes anzetten* (Wol), *Et scheermes gongen ze vroeger veur et scheren even anscharpen of zo, dan zeden ze 'anzetten'* (Obk), vandaar et *scheermes anzetten* (verspr.), et *scheermes anzetten veur et scheren* nl. op een lange, zwarte slijpsteen (Nbk), *Ik moet et scheermes anzetten op 'e euliestien* (Np), *Ok et sliepen en et mit de euliestien*

anzetten van de beitels mos ie goed kunnen, om mit goed scharp geriedschop te warken (j), *Et mes wodt anzet* d.i. op de slijpsteen (Op, Np), *de beitel even anzetten* (Nw), *et mes even anzetten, daor hadden ze een riem veur om et mes mit te sliepen, et mes wodde daor bi'j langes haeld* (Spa, Bu) 21. (onoverg.) in anzetten kommen ergens aankomen, naderen: *Gisteraovend om tien ure kwam hi'j nog anzetten* (Nbk), *Hi'j komt zomar onverwaachs even anzetten* (Nw), *En ja, al riekelik gauw kwam de vos anzetten* (...) (b), *Daor kommen S. en J. ok anzetten* (Nbk), *mit wat anzetten kommen* het komen brengen, ook: het te berde brengen 22. (onoverg.) gaan naar *Ik zet d'r nog even op an ga er nog even heen* (Nbk), *As 't op was zette ik weer op huus an en N. gong weer an 't wark* (v)

anzetter (Bu, Np, Ol-Nl) de; -s; -tien ['äsetʃ] 1. aanstichter (Bu) *Hi'j was de anzetter* (Bu) 2. kort, niet zo dik stuk hout, hetz. als *knippel* (Np, Ol-Nl)

anzetting (Nbk, Ow) de; -s, -en; anzettinkien ['äsetɲ] 1. plaats waar iets vast zit aan iets anders (Ow) *Knas in de oren en an de anzetting van de ribben* (Ow) 2. deel aan de achterkant van de tute van de pomp, nl. waarmee die aan de pomp vastzit (Nbk)

anzeuk z. anzuuk

anzeuken z. anzuken

anzeuren zw. ww.; onoverg.; zeurde an, het anzeurd ['ä...] 1. voortdurend zeuren *Hi'j zeurt altied an* (Ma, Nbk), *Hi'j ligt altied an te zeuren* (Bdie, Ste)

anzicht (Np, Op, Ste) et; -en ['ästɪt] 1. voorkomen, wijze waarop iets eruitziet *Et veurfront van een huus gef een goed aanzicht* (Ste), *Dit stok laand het een vremd aanzicht, et ligt d'r zo raer ongaol henne* (Op), *Et huus het een mooi aanzicht* (Np)

anzien I et ['äsi:n] 1. aanzien, prestige *Ik heb d'r hier een hoog aanzien van kregen* (Ow), *N. staot in hoog aanzien* (Db, Ow, Spa, Ste), *Hi'j was daor hoge in aanzien* (Np), *Die wodt vaeke om raod vraogd, die het nogal een hoog aanzien* (Ld), *Nao die gemiene streek is hi'j bi'j mi'j niet meer in aanzien* (Dfo), *een man mit aanzien* (Nbk)

anzien II st. ww.; overg., onoverg.; zag an, het aanzien ['äsi:n] 1. (overg.) aanblikken,

anzieveren - anzwillen

aankijken, kijken naar *iene even aanzien*, *iene mit grote ogen aanzien*, (zelfst.) *N. is me et aanzien niet weerdik* heb geen enkele achting voor N., ik vind N totaal oninteressant (Db), *Ik ken 'm van aanzien, mar eers wee'k d'r niks van* ik ken hem niet beter dan dat ik hem wel eens heb gezien (Bu), zo ook *Van aanzien ken ik 'm wel, mar ik heb nooit mit 'm praoten* (Sz), *Van aanzien ken ik him niet, mar ik heb van mien zuster wel over him heurdik* ken hem niet door hem wel eens gezien te hebben (Np, Nt, Nw, Ow, Dhau), zo ook *Ik ken 'm niet van aanzien* (Ma), *Dat is et aanzien weerd* ziet er goed uit (Nw), *'t Is niet om an te zien* het ziet er vreselijk, onakseptabel uit (Nbk) 2. (overg.) zien zonder dat men ingrijpt, een besluit neemt, wegloopt enz. *We kun et nog even aanzien* d.i. zonder een besluit te nemen, zonder nu al in te grijpen (Nbk), zo ook *We zullen et es even aanzien* (Nbk), *We moe'n et nog mar even aanzien* (Np, Pe-Db, Ste, Wol, Dhau), *Ik zal et nog es een posien aanzien* (Sz), *Dat za'k nog even aanzien of ik dat wel wil* (Nw), *et niet langer aanzien kunnen* (Nbk) 3. (overg.) de indruk krijgen, merken door te zien *J. is now achtentachtig, mar ie zien et heur niet an* (b), *De keziene van et raem was an te zien dat ze in tieden niet schonemaekt weren* (v), *Van aanzien zoj' niet zeggen dat et zoe'n rotzak is* afgaande op zijn gelaatsuitdrukking, uitstraling (Np), *Zien wark op disse dag lat 'm goed aanzien* (Op), *Et weer lat 'm goed aanzien* (Ma, Nw) 4. (overg.) achten, rekenen *Waor ziej' me veur an?* (Nbk), *iene veur een aander aanzien* (Nbk), *veur vol aanzien* m.b.t. personen: achten, respekteren, meetellen 5. in *d'r tegen aanzien* tegen iets opzien: *Ik zie tegen et wark an* (Nbk, Nw), *Ik zie d'r zo tegenan* (Nbk), *Aj' tegen bepaold eten aanzien (...)* (Nbk), *d'r tegen aanzien as de dief tegen hangen* (Spa) 6. in *oordielen zonder aanzien des persoons* (Op) * *Anzien doet gedenken* (Bdie) **anzieveren** zw. ww.; onoverg.; zieverde an, het anzieverd ['äsi:...] 1. voortdurend zieveren, kwijlen *Hi'j zieverd altied an, hi'j het nog altied de slabbe veur* (Spa) 2. voortdurend zeuren (Nbk) **anzitten** st. ww.; overg., onoverg.; zat an, het anzeten ['äsit̩] 1. (overg.) aandringen

Je moe'n 'm iederkeer anzitten om de centen achter de broek zitten om je geld te krijgen (Diz), *Je moe'n dat kiend altied anzitten dat hi'j wat opschieten zal mit eten* (Db), *d'r op anzitten erop aandringen* (Dfo) 2. (onoverg.) in een lastig parket zitten (Wol) *Doukies koj' an te zitten* (Wol) **anzoegen** ['äs...] - aanzuigen: door zuigen aantrekken **anzoepen** st. ww.; onoverg.; zeup an, het anzeupen ['äsup̩] 1. (ruw) voortdurend drinken, steeds zuipen (met name m.b.t. sterke drank) 2. (ruw) opschieten met het drinken (Ow) **anzoeren** (Dhau, Dfo, Ol-Nl) ['äsu:ør̩] - aanzuren: zuurder maken *de melk anzoeren mit stremsel tot de melk schift, en dan kuj' kezen* (Dfo), *Veur et karnen moet de melk anzoerd wodden* (Ol-Nl) **anzuken** (l) Ook **anzeuken** (Spa) ['äs.../...] - aanzoecken: verzoeken *iene anzuken* (l) **anzuten** (b) zw. ww.; onoverg.; zuutte an, is anzuut ['äsy:tn̩] 1. (in negatieve zin) sterker worden, toenemen *Aj' op 't verkeerde pattien binnen dan gaoj' hoe langer hoe veerder. Sjonge, et zuut zo gauw an* (b) **anzuuk** Ook **anzeuk** (Sz) de; anzukien ['äsy:k/...sɑ:k] 1. aanzoeck, plechtig verzoek, meestal: huwelijksaanzoek *Hi'j het daor een anzuuk van had om dit of dat te perberen* (Nw), *een anzuuk kriegen* een huwelijksaanzoek (s: oost.), zo ook *Ze het een anzuuk had* (Nbk, Nw, Ste), *een anzuuk doen om te trouwen* (Db) **anzuveren** ['äsyw̩r̩, ...vr̩] - aanzuiveren (m.b.t. geld) **anzweren** zw. ww.; onoverg.; zweerde an, het anzweerd ['äsw...] 1. voortdurend zwetsen *Die kerel zweert mar wat an* (Np) **anzwetsen** zw. ww.; onoverg.; zwetste an, het anzwetst ['äsw...] 1. voortdurend zwetsen *Die kerel zwetst mar wat an* (Np), *Die zwetst altied an* (Spa) **anzwillen** (Nt, Ol-Nl) zw. ww.; overg., onoverg.; zwilde an, het anzwild ['äswil̩] 1. (overg.) het land bewerken door het hooi in zwelen, wiersen te brengen *We zullen et laand even anzwillen* (Ol-Nl) 2. (onoverg.; m.b.t. personen) in een toenemend aantal komen (Nt) *Et volk zwilde mar an* er kwamen steeds meer mensen (Nt)

ao I de; -'s; -gien [ɔ:] 1. de klank *ao*, d.i. [ɔ:] 2. het letterteken *ao* voor die klank 3. (met hoofdletter) benaming van bep. riviertjes (Nw), nl. *de Vledder Ao*, *de Noordwooldiger Ao* (Nw)

ao II Ook wel als *oh* geschreven tw. [ɔ:] 1. ter uitdrukking van pijn, spijt *Ao meenske, wat doe 'k me daar zeer* (Ma), *Ao, man, wat he'k mien dikke ti'je stoten* (Nbk) 2. ter uitdrukking van bewondering *Ao, wat prachtig, wat hej' toch een mooi boekien schreven* (Nbk), *Ao, wat een mooie tekening heb ie daar hangen* (Nbk), *Ao, wat is et mooi!* (Dfo, Wol) 3. ter uitdrukking van plotselinge verwondering, een plotseling ontstaand inzicht *Ao! Wijt de wiend uut die hoeke* (bl) 4. ach, och *Ao, et gong wel* (Wol, Spa)

Aobraham z. *Aobram*

Aobram (Obk, Spa, Sz, s: oost.) Ook **Abram** (Ste, Sz), **Abraham** (verspr.), **Aobraham** (Db, Dhau) ['ɔ:bram/'a:bram/'a:braham/...] - Abraham *weten waor Aobram de mosterd haelt* en var.: z. verder onder *mosterd* (s: oost.), zo ook *Aj' viefstig jaor wodden, zeggen ze: dan weet ie ok waor Abraham de mosterd haelt* (Ld) en *Hi'j wet wel waor Aobraham de mosterd weghaelen moet* (Dfo), *Hi'j het Aobram zien* is vijftig geworden (verspr., Sz)

aodel (Db, Ld, Ma, Np, Nw, Wol) Ook **adel** (verspr.) de ['ɔ:ɔdɫ/'a:dɫ] 1. adellijke hoedanigheid, afkomst *van aodel wezen: Hi'j is van adel* (Spa, Nbk), *Dat is iene van adel* (Ste), *Hi'j is van aodel, hi'j het een blauwe raand om de kont* (Wol) 2. de edelen, adelstand 3. goede eigenschappen bij een teelt (Ol-Nl) *Et is onsoortig, d'r zit te weinig soort, te veule ofwielking in, d'r zit gien adel in* (Ow)

aodellik (Db, Ld, Nbk, Np, Nw, Wol) Ook **adellik** (verspr.) ['ɔ:dɫɛk/'a:] - adellijk: behorend tot de adel, tot de edelen *een aodellike familie* (Spa, Nbk, Wol), *van aodellike ofkomst* (Nbk), *Heur familie was van weerskaanten adellik* (Pe-Dbl)

aodelstaand ['ɔ:dɫstā:nt] - adelstand: de stand van de adel

aodem z. *aosem*

aodemen z. *aosemen*

aodemhaelen z. *aosemhaelen*

aodemhaeling z. *aosemhaeling*

aodemloos (l) ['ɔ:ɔ...] - ademloos

aodemnood z. *aosemnood*

aodem Pauze z. *aosempauze*

aoder z. *aore*

aoderlaoten (Bdie, El, Ld, Obk, Ol-Nl, Ow, Pe-Dbl, Spa, b) st. ww.; overg.; het aoderlaoten ['ɔ:ɔdɫ...] 1. aderlaten *Vroeger wodden de meensken aoderlaoten* (Ol-Nl), *le heuren d'r niet meer van, dat ze de meensken aoderlaoten* (Obk), *Aj' vroeger deur een adder beten wodden, dan moj' aoderlaoten wodden* (Np), *Om een koe drachtig te kriegen, mossen ze aoderlaoten* (Ow), *De veearts mos de zieke koe aoderlaoten* (Pe-Dbl)

aoderlaoting (Bu, El, Wol) de; -s, -en; ...laotinkien ['ɔ:ɔdɫɔ:stɪŋ] 1. aderlating (fig.) *Et was een hiele aoderlaoting* (Bu), *Hi'j mos een flinke aoderlaoting ondergaon* (Wol), *Hi'j het daor wel een aoderlaoting laoten* heeft er nogal aan verloren (El)

Aofien (Nbk, Obk, Ste) et; ['ɔ:fin] 1. vrouwennaam: Aafje *Oolde Aofien zee dan wel: 'Ie kun wel lelk wodden, mar niet altied lelk blieven'* (Nbk)

Aogien (Bu) Ook **Aagje** (Nbk) et; aogies ['ɔ:xin/'a:xjə] 1. vrouwennaam: Aagje, in verb.: *Oe, wat is dat een Aogien* een nieuwsgierig Aagje (Bu), zo ook *een ni'jsgierig Aogien* (Nbk, Bu)

aol de; -en; -tien [ɔ:ɔl] 1. aal, paling *Ze bruukten hier wel zethoeken; dan doe'j een gaffel in de grond mit daor een liende mit aolhaoken an die in 't waeter kommen; zo vangen ze bi'j naachte de aol* (Np), (verz.) *rooie aol* (Np), *schiere aol* (Np), *Hi'j is zo glad as een aol* geslepen, handig, is niet te vangen (Ld, Nt, Obk, Pe-Dbl, Spa, b: lm), zo ook *Hi'j is zo glad as een aol bi'j de stat id.* (Wol), *N. is zo vlogge as een aol* (Ld, Ma, Nw, Obk), *zo vet as een aol* (Sz), *zo droog as een aol* (alen zijn nl. niet allemaal vet) (Sz)

-aol - -aal, achtervoegsel in woorden als *klassikaol*, *muzikaol*

aolangel (Db, El) Ook **aolhengel** (Spa) de; -s ['ɔ:ɔlan(g)l/'ɔ:ɔl...] 1. hengel met toebehoren waarmee men op aal vist

aolefoeke z. *aolfoeke*

aolehaoke z. *aolhaoke*

aolehoek z. *aolhoek*

aolehuud (Nbk) Ook **aolshuud** (Db, Dfo, Dhau) de; ...huden; ...hutien ['ɔ:ɔlə

aolemikke - aolpoeren

hyt'ɔ:əlshyt] 1. huid van een aal, nog bekend van het gebruik aan een dorsvlegel *De klapper van de vlegel zit mit een aolshuud an de stok* (Dfo) 2. dommerik (Dhau) *Wat een aolshuud!* (Dhau)

aolemikke z. *aolmikke*

aolepieper z. *aolpieper*

aolepikke (Dho) de; -n ['ɔ:ələpikə] 1. bep. peur om aal mee te vangen *de aolepikke, een touw in 't waeter, een haoke d'r an en een stok, waor 't touw an kwam* (Dho)

aolepikken (Dho) onbep. w. ['ɔ:ələpikŋ] 1.

aal vangen met een *aolepikke*

aolepoeren z. *aolpoeren*

aolereiger z. *aolreiger*

aolestreep (Bu) de; ...strep; ...strepie
['ɔ:ələ...] 1. donkere streep over de rug van een paard of ezel die verder geen of heel weinig tekening vertoont (waarin wit voorkomt) 2. paard of ezel als bedoeld onder bet. 1 *Een aolestreep is bij een peerd of ezel; dan hebben ze gien wit an heur, dan hebben ze een donkere streep over de rogge* (Bu)

aolevel (Db, Dho, El, Ma, Nbk, Np, Obk, Op, Ow, Ste) Ook *aolvel* (Np, Sz), *aolsvel* (Bu) et; -len; -legien ['ɔ:ələfɛl/ 'ɔ:ələfɛl'ɔ:ələsfɛl] 1. huid van een aal *Van een aolvel maekten ze wel riemen veur redens, en ze wodden bruukt om de duskersvlegel an mekeer te zetten* (Np), *Et vlegelhoolt zat mit een aolevel an de vlegelstok* (Np), *Et aolevel wodde bruukt as verbiening tussen de dri'jer en de kop van de dosvlegel* (Obk, Ste)

aolevisken (Db) zw. ww.; onoverg.; aoleviskte, het aoleviskt ['ɔ:ələfɪskŋ] 1. vissen op aal

aolfoeke (verspr.) Ook *aolefoeke* (Bu, Db, Np, Wol), *aolfuke* (Sz) ['ɔ:ələ.../ 'ɔ:ələfukə/...fykə] - aalfuik

aolfuke z. *aolfoeke*

aolhaoke (OS, Diz, Np, Nt, Nw) Ook *aolehaoke* (Bu, Db, Np), *aolehoek* (Bu) de; -n; ...haokien ['ɔ:ələhɔ:kə/'ɔ:ələ.../...huk] 1. aalhaak *Ie bruukten ok een gaffel waor aj' de liende mit vaastezetten op 'e kaant van 't waeter; an die liende zat de aolhaoke om aol te vangen* (Np), *De aolhaoke is wat groter as de vishaoke en is van wit staol* (Obk), *Bij' poeren zatten aolehaoken an de kottere stokkies liende* (Np)

aolhengel z. *aolangel*

aolkaar z. *aolkeer*

aolkaer z. *aolkeer*

aolkeer (Np) Ook *aolkaer* (Sz), *aolkaar*

(Sz) ['ɔ:ələktɪ:ər/...kɛ:ər/...ka:r] - aalkaar

aolken (Nbk) zw. ww.; onoverg.; aolkte, het aolkt ['ɔ:ələ(ə)kŋ] 1. opvallend loeien *De bolle aolkt* (Nbk), *Hi'j aolkt zo* (Nbk)

aolkorf (Op, Sz) ['ɔ:ələ...] - aalkorf: nl. om aal mee te vangen *Vroeger visten ze mit aolkorven* (Sz)

aolkubbe (Np, Wol) de; -n ['ɔ:ələkʌbə] 1. achterste deel van een aalfuik

aolkwabbe (Dhau, Diz, Ld, Nbk, Np, Ow) de; -n; -gien ['ɔ:ələkwabə] 1. kwabaal, aalkwab *Aolkwabben koj' al eten, die leefden in waeter, niet in modder, ze weren dikker en donkerder en ze hadden briedere koppen as aolpiepers* (Nbk), *Omke K. hadde wel es aolkwabben in de foeken zitten* (Np)

aolmikke (Np, Nt, WH) Ook *aolemikke* (Np), *aolepikke* (Dho) de; -n ['ɔ:ələmikə/...ləmikə/...pikə] 1. hetz. als *smietliende*: *De aolmikke was een aende bientoew mit een aolhaoke d'r an, hi'j ston mit een gaffel in de grond* (Np), *Aolmikken kwammen mit een stikke in de grond, ie vongen zo ok wel stiekelbaozen* (Np)

aolmodderen (Pe-Db, Ste) onbep. w. ['ɔ:ələmodrŋ] 1. paling proberen te vangen uit de modder van sloten *aolmodderen, as de sloden haost leeg binnen* (Ste), *Ze waeren an 't aolmodderen* (Pe-Db)

aolpieper (Db, Dfo, Dhau, Diz, El, Ld, Ma, Nbk, Np, Ow, Spa, Wol, n) Ook *aolepieper* (Dfo), *piepaol* (Bu, Np, Obk, Ol, Pe-Db, Ste, n), *mierkaol* (n: Ol) de; -s; -tien ['ɔ:ələpi:pɪ/'ɔ:ələ.../ 'pi:pɔ:əl/ 'mir(ə)kɔ:əl] 1. aalpieper, grote modderkruiper (als niet eetbaar bekend, indien per ongeluk gevangen vaak aan de kat gegeven) *Aolpiepers bin vieze dingen mit gele zieden; ze zatten wel in sloties die in de Lende uitkwammen* (Nbk), *Ze hadden wel es een aolpieper in de flesse; dat was dan een weerwikker. As hi'j onrustig wodde was d'r aander weer op til* (Mun), *Daenk d'r omme aj' daor potienbaaien, d'r zitten piepaolen in, die kun wel bieten* (Bu), *Mit sloden [opschonen en uitdiepen van een sloot] vienen we wel es een aolpieper* (Diz)

aolpoeren (Np, Spa, Ste) Ook *aolepoeren*

(Db) onbep. w. en het aolpoerd ['ɔ:əl.../...] 1. paling peuren *Bij aolpoeren beweeg ie een draod mit een haoke mit aos op-en-daele* (Np) 2. in vergelijkbare zin (Ste): *Mit aolpoeren haj' een draod mit een haokien mit een piere d'r an, et wodt an een pennegien an de kaante vaastesteuken; ie konnen wel honderd pennegies op een rij hebben. Ie zaggen et niet, en dat mos ok niet, et was visstreupen* (Ste)

aolprikker (Obk) de; -s ['ɔ:əlprɪkɪ] 1. palingsteker, aalschaar *Vroeger deden we in de modder van de sloot mit de aolprikker hier en daor een prik om een aol te vangen* (Obk)

aolreiger (Np, Ste) Ook *aolereiger* (Np) de; -s; -tien ['ɔ:əlreɪgɪ/'ɔ:ələ...] 1. bep. vogel: blauwe reiger

aolroken (Wol) onbep. w. ['ɔ:əlro:kɪ] 1. roken van paling

aolschere (Op, Ste, Sz) ['ɔ:əlskɪ:ərə] - aalschaar, elger (om paling mee te vangen) *De aolschere wodde bruukt deur de aolstikker* (Sz)

aolscholver (s) ['ɔ:əlskɔlvɪ, ...vɪ] - aalscholver

aolshuud z. *aolehuud*

aolstikken (Bdie, Bu, El) onbep. w. ['ɔ:əlstɪkɪ] 1. steken van aal (met een aalschaar) *Aolstikken in de modder as et dreuge was, dat gebeurde vroeger wel in de Lende* (Bu)

aolstikker (El, Obk, Sz, Wol) de; -s; -tien ['ɔ:əlstɪkɪ] 1. degene die bezig is met *aolstikken*: *De aolschere wodde bruukt deur de aolstikker* (Sz)

aolsute (Obk, j) de; -n; ...sutien ['ɔ:əlsytə] 1. onderste, laatste stuk van een palingfuiik (waarin men paling vervoerde) *A. greep een aolsute van de kaaste mit een koegeltien d'r in en gaf A. links en rechts raeke klappen om de huud, zo slim dat hij et uut kreunde* (j)

aolsvel z. *aolevel*

Aoltien (Bu, Mun, Nbk) et ['ɔ:əltɪn] 1. bep. meisjes- en vrouwennaam: Aaltje * *Aoltien zat op 't paoltien/Wip zee et paoltien/En weg was Aoltien* (Bu)

aoltrekken (Np, Nt, Nw) onbep. w. ['ɔ:əltrekkɪ] 1. paling vangen door die op een bep. manier uit een bijt te trekken

aolvangen (Bu) onbep. w. ['ɔ:əlv...] 1. vangen van paling (zelfst.) *Mit*

lochtmaone wil et aolvangen niet (Bu)

aolvel z. *aolevel*

aolvisker (Obk) de; -s; -tien ['ɔ:əlvɪskɪ] 1. iemand die op paling vist

aom z. *am*

aomen z. *amen* II

aomig z. *kotaodemig, ammig*

aomstok (Bu, Ow, b: lm) de; -ken; -kien [ʃ:mstok] 1. deel van een geslacht dier waarin de endeldarm zit (b: lm) 2. vetrijk deel van de hals, nl. waar men het varken steekt om het te doden voor de slacht (Ow)

aord de, ook wel et; **aortien** (in bep. verb.: Bu, Np, Nw, dan ook *aardje* (Sz)) ['ɔ:ərt/...] 1. aard, wezen, karakter *D'r zit een verkeerde aord in hij of zij heeft een verkeerde natuur* (Ste), *waartegenover D'r zit een goeie aord in een goed karakter* (Dho, Sz, Ste), *Hij het een goedelik aord* (Diz), *Hij het wel een beste aord* (Np), *D'r zit een goed aord in* (Dho, Ste), *een goed aord hebben* (Spa), *Die jonge is van goeie aord* (Obk), *Et ligt now ien keer in et aord van de meenske* (vo), *Dat ligt niet in zien aord* (verspr.), *Et liekt me raer toe dat ze dat zee, want dat is d'r aord niet* (Ste), *Dat is de aord van 't besien* zo is hij/zij nu eenmaal (Nbk), *naor zien aord* overeenkomstig z'n aard (bl, ba), *een aortien naor zien vaortien* een aard die lijkt op die van z'n vader (Bu, Np, Nw), ... *van zien vaortien* id. (Bu), zo ook *Hij het een aardje naor zien vaortje* id. (Ld, Sz) 2. soort mensen (bepaald door het karakter) (Ol-Nl, Ste, Wol) *Et is best aord, daor kuj' wel mit in zee gaon* een goed, betrouwbaar soort mensen (Ol-Nl), *Et zit aenlik niet in 't aord* (Ste), *Hij komt van beste aord* uit een goeie familie (Wol) 3. gewenste gemoedsgesteldheid (Nw) *Die is altied op 'e rittel, die het thuus gien aord* kan het thuis kennelijk niet goed vinden (Nw) 4. in verb. als *Et was een lewaai dat et een aord had* het was een oorverdovend lawaai (Ld, Nt, Wol, Obk), ... *dat et een aord was* id. (Sz)

aorden (verspr.) Ook **aoren** (verspr., b: lm) zw. ww.; onoverg.; aordde, het aord ['ɔ:ərdp/...rɪ] 1. de aard of gewoonten hebben van, passen bij *Hij het mit de familie breuken, want hij aordde d'r niet meer bij* (Dfo), *Ze aorden niet* komen niet overeen qua karakter (Wol) 2. zich thuis

aore - aoretrekker

gaan voelen, wennen aan (een bep. omgeving) *Hi'j aordt hier niks* (Ste), *Hi'j aordt d'r niks* voelt zich er niet thuis (Nbk), *N. kan daor niet aorden* (Nbk, bo: Bu) 3. (m.b.t. planten, dieren, personen) groeien, gedijen (Dfo, Dho, Diz, Np, bo: Bu) *Die bloeme het niet goed aord, die stiet te veule in 't schaad* (Dfo), *Hi'j het goed aord* (Dho, Np, Diz, bo: Bu), zo ook *Hi'j het d'r goed aord had* hij gedijde er goed (bo: Bu, Nw), zo ook *Ze hebben daor goeie aord* ze wonen daar goed, naar tevredenheid (Ste) 4. afstammen, z'n afkomst hebben (Nw) *Die aordt uut een goeie familie* is van goeie afkomst (Nw) 5. lijken op, de eigenschappen hebben van (m.b.t. familie) *Hi'j aordt naor zien moeder* (Ste), *...naor zien heit* (Nbk, Np, Spa, Ld), *Hi'j aordt d'r niks naor* (Ste), *...ok niks naor de oolden* (Ste), *Waor aordt hi'j now naor!* (Nw) 6. in *nao aorden* (ook als *nao-aorden* geschreven): erfelijk zijn (Nbk, Nw, bo: Bu) *Et aordt nog wel es wat nao* blijkt nog wel eens erfelijk te zijn (bo: Bu), *Bepaalde eigenschappen of gebreken aorden wel nao in et vee* (Nw)

aore Ook **ore** (Nbk), **aoder** (bet. 2: Bdie, Db, Dho, Op) de; -n; aortien ['ɔ:ərə/'ɔ:ərə/'ɔ:ədɪ] 1. korenaar of daarop gelijkende aar *De rogge stiet in de aore* (Ow), *...is in de aore scheuten* (Nt), *Et schöt in de aore* (Ow), *D'r zit aorig korrel in de aore* (Db), *De rogge had een beste aore* (Np), *bliende aoren* korenaren waar niks in zit (Np), *de leste oren opharken* d.i. van het land (Nbk), *de losse aoren opzuken* (Obk), *As et stro tegen de grond ligt, dan bin de aoren vaeks licht* (Obk), *Mit twelf meie dan moe'n de aoren in de rogge zitten* (Obk), *De rogge moet in 't laeste van meie in de aore schieten* (Dfo), *Vroeger (...) dan trokken de aoren kroem deur et wellen mit de welhaoke, en dan mos de zendemi'jer de aoren weer opslaon* (Nbk), *As et zaod van de rogge uut de aoren begint te valen moe'j et mi'jen, mar niet in de volle zonne, want dan wodt et nog arger* (Ste) *Kattestatten hebben kattestatvormige aoren* (Op) 2. bloedader (vaak wordt een slagader bedoeld) *'t Is allemaole bloed want hi'j het de aore raekt* (Obk), *...want d'r was een aore sprongen* (Ma), *Wat het die een dikke aore op et bien* (Dho), *Mit die ankoop het*

hi'j een flinke aore/aoder laoten een flinke aderlating ondergaan (Db, Op), zo ook *Wi'j mossen wel een aoder laoten* (Dho), *Die moet ok wel es een aoder laoten* iets moeten toegeven (Bdie) 3. waterader (Sz) * *Gien meie zonder aoren* (Ld, Ste)

aoreharke (Np, Op) Ook **aoreklauwe** (Op), **aoreklauwer** (Db, Obk), **aorekrabber** (Op, Ste) de; -n ['ɔ:ərə.../...] 1. bep. hark waarmee men de achtergebleven aren, stroresten van de akker bijeenharkte *De leste aoren wodden mit de aoreharke bij mekaer harkt* (Np)

aoreharken (Op) onbep. w. ['ɔ:ərə...] 1. bijeenharken van achtergebleven korenaren op het land

aoreklauwe(r) z. **aoreharke**

aorekrabber z. **aoreharke**

aorelezen (Bu, Dhau, Ma, Ol-Nl) onbep. w. ['ɔ:ərə...] 1. bijeenrapen van overgebleven korenaren op het land *Vroeger weren ze nog wel es an 't aorelezen* (Dhau)

aoren z. **aorden**

Aorend (bet. 1: verspr., bet. 2: Bdie, Bu, Np) Ook **Arend** (verspr.) de; -s; Aorentien ['ɔ:ərɪnt/'a:...] 1. mansnaam: Arend, als verkl. ook vrouwnaam 2. (met kleine letter) bekende grote roofvogel: arend

aoreschere (Bdie) de; -n; ...scheertien ['ɔ:ərəskɪ:ərə] 1. fopmiddel, nl. gefingeerd type schaar voor het halen waarvan men kinderen, beginnende knechten, hulpjes e.d. bij wijze van grap op pad stuurde

aoretrekken (El, Ma, Ld, Nw) Ook **oretrekken** (Nbk) onbep. w. en het aoretrokken ['ɔ:ərə.../'ɔ:ərə...] 1. laatste aren opharken, verzamelen van losse halmen, vaak met een **aoretrekker**, een speciale grote hark voor het **aoretrekken**: *aoretrekken mit de aoretrekker* (Nbk, Nw), *Mit aoretrekken kwam et opharsel hier en daor tussen de gaasten te liggén* (Ld)

aoretrekker (Bu, El, Nbk, Nw, Obk, Ow, Pe-Db1, Ste) Ook **oretrekker** (Ld, Nbk) de; -s ['ɔ:ərə.../'ɔ:ərə...] 1. speciale hark: houten werktuig (plm. 1 1/2 meter breed) met houten pinnen van zo'n 20 cm, dat men over de stoppels trok om de aren bij elkaar te trekken *Die leste aoren mossen we vroeger mit een aoretrekker bij mekaander harken* (Pe-Db1), *aoretrekken mit de aoretrekker* (Nw), *Een sleepharke of aoretrekker is aenlik et zelde; ie trokken ze*

zels an om et laeste huj' op te harken, of om aoren op te harken; veur rogge hadden ze aenlik altied hoolten; iezeren pikken vele gauwer in de grond vaaste (Ste)

aorezuken (Nw, Obk, Ol-Nl, Ste) onbep. w. ['ɔ:ərə...] 1. achtergebleven aren (van rogge etc.) van het land zoeken *In de oorlog gongen de meensken aorezuken* (Ol-Nl)

aorig bn., bw.; -er, -st ['ɔ:ərəx] 1. (van personen) aangenaam, prettig: *een aorige vent, een aorige meid, Hij is aenlik wel aorig, je!* (Nbk) 2. (van kinderen, meisjes) aanvallig, lief *Jim hebben toch zokke aorige kiender!* 3. welwillend, welgevallig *Wees ok es aorig veur mi'j (Spa), Ze gaon aorig mit jow omme, mar ze mienen d'r niks van* (Obk) 4. (van zaken) prettig, een aangename stemming oproepend *een aorig husien, Dat is een aorig verhael* (Mun), *Ik kan niet zeggen da'k dat veurstel zo aorig vien* (Db), *Et is aorig weer* (Nw) 5. (vooral als bw.) in aanzienlijke mate, flink wat, nogal, danig *D'r zit nog aorig suker in de pot* (Np), *D'r bin op 't ogenblik aorig kikkers in de sloot* (Diz), *Hij had nogal aorig geld in de busc* (Db), *Ze hadden daor ok aorige muilikheden* (Np), *Daor wa'k aorigklaor mit* (Ma), *...mooi mit* (Ma), *Hij kikt aorig monter toe* (Ma), *We hadden hier vroeger aorig venebeien* (Np), *D'r zitten aorig appels an die boom* (Spa), *'t Het aorig regend!* (Ow), *'t Is aorig nat wodden in 't laand* (Ma), *Die man is aorig ziek* (Dhau), *Et weer is aorig bekommen* (Np), *N. is wel aorig bi'j zien verstaand* (Pe-Dbl), *Ze kun 't aorig mit mekeer vienen* (b), *'t Gaot wel aorig mit 'm redelijk goed* (Nbk, Ol-Nl), *Daor zitten aorig noesten in* (Bu), *D'r zatten aorig scheuren in de aachtergevel* (Pe-Dbl), *G. zat aorig in de piepzak* danig (b), *Dat is een aorige peerdeman* hij is nogal een liefhebber van paarden (Np), *B. haelde him een aorig aentien in* (b), *Hij kan d'r wel aorig mit wodden* het gaat hem goed af, het lukt hem wel, dat werkje, zulke opdrachten etc. (Nbk), *Die het 'm aorig omme* is behoorlijk aangeschoten (Ma), *Hij het et aorig veur mekeer* hij heeft het goed voor elkaar op zijn bedrijf, hij verdient prima etc. (Ste), *'t Is een meimaond mit aorig zonne* (Ma), *De oolde meensen hebben nog*

wel wat mit te praoten, want ze zitten d'r nog mit aorig geld in (Sz), *Et is aorig opknapt* een stuk beter geworden (bijv. van het weer gezegd) (Nbk, Nw), *Dan stempel ik aorig liever!* doe liever aan (v), *'t Was wel aorig* het was wel leuk, vaak op te vatten als de hoogst denkbare loftuiting, *Hoe was 't?* [met als mogelijk antwoord:] *Och, 't was wel aorig* 't was leuk, maar niet fantastisch (Nbk) 6. vreemd, eigenaardig *Da's ok een aorig spul* (Ol-Nl, Ow), *een aorig geval* (Op), *Hij is wat aorig!* (Np), *Ik vien 't wel wat aorig* (Np), (zelfst., verb.) *Da's ok een aorigen iene!* (verspr.), zo ook *Now, ie bin mi'j ok een aorigen iene!* je bent me ook een mooie, rare (Nbk) en (zelfst.) *Dat is ok een aorige!* (Ste), *Dat is ok een aorige koolde* die persoon windt zich niet snel op (Np), *Die het aorige streken* eigenaardige streken (Spa), *Hij kan d'r aorig bi'j kommen* (Ma), *een aorig stel* een paar wonderlijke, merkwaardige mensen (Dho), *Die kan d'r ok aorig bi'j kommen* (Spa), *Een aorige kwiebes, ie weten niet waj' d'r an hebben, vandaege zo en morgen aandersomme* (Nw), *Doe we over dat geval begonnen, dee hij inienend zo aorig* (Obk), *Wat het dic de gedienen aorig veur de glaezen* eigenaardig (Obk), *Hij kan d'r aorig mit ommegaon* (Ol-Nl), *Laest ha'k ok een aorig gevallegien, ik hadde vergeten de sleutel mit te nemen* (Db), *Hij maekte aorige mencuvels* vreemde bewegingen (Dfo)

aorighied Voor -heid z. -hied de; ...heden; ...hietien ['ɔ:ərəxhit] 1. het aardige, leuke van iets, plezier dat men ondervindt *veur de aorighied* voor de aardigheid: *We doen et veur de aorighied, een spullegien of zo* (Ste), *Je kun 'm veur de aorighied wel es even opbellen* (Nbk), *Et is mar veur de aorighied 't is even om plezier te hebben, maar het is niet serieus* (Spa, Nbk), *Ik gao veur de aorigheid niet in de regen lopen* ik ga niet in de regen lopen als dat niet nodig is (Sz), *We bin wel uutneudigd, mar ik heb d'r niet veule aorigheid an* beleef er weinig plezier aan (Dfo), *...niks gien aorighied meer an* (Pe-Dbl), *De aorigheid is mi'j d'r of ik vind het niet leuk meer* (Sz), *N. had de aorighied d'r of* (b, Nbk), *Daor he'k wel aorighied an* dat vind ik wel leuk (Nw), *As ie aorighied an streupen hebben (...)* (b), *Ik*

aortien - aosemhaelingsorgaan

heb d'r (niks) gien aorigheid an vind het niet leuk, beleef er geen plezier aan (Bu, Ma, Sz, Ste, Nbk), zo ook *D'r is (niks) gien aorigheid an* (Dho, Spa, Nbk), *Daj' daor now altied aorigheid an hebben* hoe kun je daar altijd plezier aan beleven (Nw), *Ik weet niet waar ze aorigheid an het om daor henne te gaon* gezegd wanneer men niet begrijpt hoe een ander het leuk kan hebben (om erheen te gaan) (Ste), *Een peer jonge kerels hadden wel aorigheid an et orgeltien* zagen het wel zitten om het te hebben (j), *Dan was d'r ok wat meer aorigheid veur him an* dan was het ook leuker, aantrekkelijker voor hem (j), *Dat doe' niet veur de aorigheid* dat is heus zo leuk niet om te doen, dat doe je niet voor je plezier (Ma, Nbk, Ste, Nw), zo ook *Je doen 't niet...* (Ma) en *Dat hoe' veur aorigheid niet te doen* (Dho), *d'r aorigheid an kriegen* het leuk gaan vinden, er gemotiveerd voor raken (bl) 2. iets leuks, iets dat waardering verdient *Et is een aorigheid mit de hond, zo kan hi'j jow wat dudelik maeken* (Nbk), *Zoe'n fesien in 't dörp, och, et is zoe'n aorigheid* (Nbk), (gezegd bijv. wanneer iemand iets moois heeft gemaakt:) *Now, et is een aorigheid* (Nw), *een mooie aorigheid* iets wat je niet aanstaat (Ste) 3. klein presentje, iets dat leuk is en dat 'voor de aardigheid' wordt gegeven *Ik heb je een aorigheid mitneumen* (Nbk), *Et was mar een aorigheid* (Ste) * *Et moet een aorigheid/aorighietien blieven* het moet beslist niet te serieus worden (Nbk, Ow)

aortien z. onder *aord*, *aore*

aos I Ook *aas* (Spa) et; *aozen* (bet. 2); -ien (bet. 2) [ɔ:əs/a:s] 1. (m.b.t. vissen, ook verz.; ook fig.) lokaas *een aos uutsmieten om wat te vangen* (Nbk), *Mit visken hej' aos neudig* (Ol-Nl, Ste) 2. vervelende persoon (Obk) *Et is een ondeugend aosien* vooral gezegd van een ondeugende jongen (Obk), *Et is een ni'jsgierig aos van een wief* (Obk)

aos II de, ook wel et [ɔ:əs] 1. aas bij het kaartspel, vooral: aaskaart *een aos bi'j et kaortspeulen* (Ol-Nl, Ste) * *Hej' de nel, de boer én 't aos/Dan bi'j' een hiele baos* (Ow) **aodem** (verspr., l) Ook *aozem* (verspr., l), **aodem** (verspr.), **adem** (Spa), **asem** (Sz) de [ɔ:əsəm, ...sm/...z.../ɔ:əd.../a:.../a:s...] 1.

adem, asem, lucht die men in- en uitademt *Deur waarme aosem tegen et glas te poesten, koj' de bloemen van de vost d'r een betien of kriegen* (j), *Ik heb (haost) gien aosem meer* kan haast geen lucht meer krijgen (Nw, Np), zo ook *Die het niet vule aosem meer* ademt niet meer zo goed (Nw) en *Hi'j is zo dempe as wat, hi'j kan de aosem haost niet kriegen* (Nw), waartegenover *Hi'j het een boel aosem* kan het lang volhouden (met name in geval van ziekte), ook: hij kan het financieel wel bolwerken (Spa, Dmi), *Ie kun haost gien aosem meer haelen* nl. door gebrek aan frisse lucht, ook: door buiten adem te zijn (Nw), *op aozem kommen* (Nbk), *de aozem inholen* lett. en fig. 2. ademtocht *De aosem stokte E. in de keel* (j), *buten aozem wezen* buiten adem zijn (Dmi, Nbk), *achter aosem wezen* id. (bo: Bu), zo ook *'k Heb me doodlopen, ik bin hielemaol achter de aosem* buiten adem (Obk, Nw), *De aosem snee mi'j bi'jkaans of* (b), *Et benemt me de aodem* het is adembenemend (El), (m.b.t. het spreken:) *En in ien aodem deur tegen mi'j (...)* zonder opnieuw adem te halen (b), *kot op 'e aosem kortademig* (Ste), *Hi'j het zien laeste aozem uutblaosd* is overleden (Nbk) 3. antwoord, reactie op iets in woorden *Hi'j gef't d'r gien aosem op* (Nbk, Np, b, Ow)

aosemen (verspr., l) Ook **aozemen** (verspr., l), **aodemen** (verspr.) [ɔ:əsəmən, ...səmən./ɔ:əz.../d...] - asemen, ademen *As d'r bloemen op 'e ruten stonnen dan mochten wi'j as kiender d'r graeg tegenan aodemen, om een eupening te kriegen* (Ste, Obk), *N. aosemde tegen 't glas* (Ma, Ow, Obk), *Heur him es diepe aozemen* diep ademhalen (Nbk), *Ie kun hem zien aosemen mit de koude* (Spa), *frisse locht aosemen* (Nw), *Hi'j is zeker wat bostig, hi'j aodemt zo zwaor* (Ol-Nl)

aosemhaelen (verspr.) Ook **aodemhaelen** (verspr.), **aozemhaelen** (verspr.) [ɔ:ə.../...] - ademhalen, ademen *Et jacht 'm zo, hi'j kan et aosemhaelen niet of* (Nbk)

aosemhaeling (verspr.) Ook **aodemhaeling** (verspr.) [ɔ:ə.../...] - ademhaling *Die kerel het et op 'e longpiepen, ie kun et an de aosemhaeling heuren* (Dho, Obk), *keunstmaotige aosemhaeling* (Wol)

aosemhaelingsorgaan (vo) [ɔ:ə...] -

ademhalingsorgaan *De longen dat gong nog wel, heur aosemhaelingsorganen konnen beter, ze hadde wat astmatische bronchitis, mar et slimste was: ze hadde pleuris (...)* (vo)

aosemnood (l) Ook *aodemnood* (Ow, l) ['ɔ:ə.../...] - ademnood

aosempauze (l) Ook *aodemmpauze* (l) ['ɔ:ə.../...] - aosempauze (fig.)

aosemproef (spor.) ['ɔ:ə...] - ademproef

aosemtest (l) ['ɔ:ə...] - ademproef, ademtest

aoskrobbe (l) ['ɔ:əskrobə] - aaskever

aosvis (Bu, Dhau, El, Obk, b) ['ɔ:əsfts] - lokvis *een mooi aosvissien veur snoek* (b)

aovend Ook *aovende* (Ste), *avend* (Spa: in verb. onder bet. 1) de; aovens, -en; aovenpien, aoventien ['ɔ:bɪpt/'ɔ:bɪpdə/'a:...] 1. avond, tijd tussen dag en nacht *een mooie aovend* met fraai weer, *Et wodt aovend*, zo ook *Et wodt al weer donker, et wodt al weer aovende* (Ste), *et lochtbakken, bi'j donkere aovenden* (j), *Kroepnevel kan ok uut de sloden kommen bi'j de aovend* bij avond, 's avonds (Ste), (verb.) *bi'j aovende* bij avond, 's avonds (Nbk, Np, Obk, v): *Doe kwammen de vleermoezen bi'j aovende ok onder de geute weg om mit grote bochten wat spoekachtig om huus henne te vliegen* (v), ook *bi'j aovend* (Diz), *Die warkt van de vroege morgen tot de laete aovend* de hele dag, altijd (Nbk), (verb.) *aovens's avonds*, ook 's aovens: *We hebben et veurnemen om aovens wat vroeger op bedde te gaon* (Obk), *Ze moe'n heur aovens een stokkien veurlezen* (Dho), *Ik kon aovens mar niet in de slaop kommen* (Nbk), *Benaemen aovens, dan bin ik muui* (Ow), *Zoks kuj' 's aovens mar beter doen* (Nbk), *Doe D. de eerste dag an 't tuunspitten west was, dee him de huid aovens goed zeer* (Obk), *Steevaaste kommen d'r aovens een peer boereknechten* (j), *tegen de aovend* bij het naderen van de avond: *Tegen de aovend wil de wiend nog wel es ofnemen* (Ste, Obk), ook verb.: *tegen de aovende* (Ste), 't *Lopt tegen de aovend* (Nbk), *alle aovens/aovenden* alle avonden, elke avond, *iedere/elke aovend, de aovend teveuren* (verspr.), *aovens's aovens teveuren* (verspr.), *in de vroege aovend* vroeg op de avond (Op), *op 'e laete aovend* 's avonds

laat (Nbk, Op), ook *laete op 'e aovend* (spor.), *t' aovend* deze avond, vanavond (Bu, Dhau, Ma, Nbk, Np, Nw, Obk, s; Obk, s: oost.): *Moej' t' aovend mar even weerkommen* (Obk), *Ie moe'n daor t' aovend henne gaon* (Np), *Ik kom t' aovend niet thuus* (Nbk), *Hi'j komt t' aovend* (Bu), 'n *Aovend!* goedenavond (Db, Nbk, Np, Ol-Nl, Spa, b, vo), zo ook 'n *Aovend jim!* goeienavond, jullie (vo), zo ook 'n *Aovend, volkien!* goeienavond, mensen (Db), ook wel 'n *avend* (Spa), *As t' aovend is, dan zullen ze him nog kriegen* als het avond is, dan zullen ze het werk nog verzetten (Np), *Hi'j nemt de aovend mit!* is laat thuisgekomen (Bu), zo ook *Hi'j het de aovend mitneumen* (El) 2. tijdsduur van de avond *de aovend bi'j een aander deurbrengen, de hiele aovend an de studie wezen, een mooie aovend* die men als prettig ervaart, bijv. door het genieten van de gezelligheid, door datgene wat als programma wordt/werd gebracht 3. visite die men 's avonds aflegt *We gaon een aovend naor N.* d.i. een avondvisite bij N. afleggen, *een aovend stellen* afspreken op welke avond men bij elkaar op visite komt (Nbk, bo: Dho) 4. avondbijeenkomst anderszins, avondpartij *een aovenpien geven* (spor.), *een bonte aovend* (spor.), *Mit een man of viere verzorgden ze dan de aovend* de voorstelling, het feest e.d. op een avond (j) 5. avondlucht *De aovend komt d'r in* d.i. in het hooi: zodat dat dus vochtig wordt (Ma), vandaar *We moe'n et huj oppakken, want de aovend komt d'r in* (Ma), zo ook *Ie moe'n dat spul binnen haelen, eers komt de aovend d'r in, dan wodt et goed doffig* (Ste) en *As de aovend d'r in vul, wol de boekweite niet meer goed dusken* (k: Ste) * *Hoe laeter op 'e aovend, hoe schoonder volk* (Np), *...hoe schooner volk* (Bu, Db, Dhau, El, Pe-Db), *...et volk* (Obk), *Pries de dag niet veur et aovend is* (Obk, Ol-Nl, Np), zo ook *Ie moe'n de dag niet priesen veur et aovend is* (Dho, El, Spa), *Aovens bin luie meensken op heur besten* (Op), zo ook *As de aovend daelt in 't westen/Bin de luiaards op zien besten* (Dho)

aovendaachtig z. *aovendachtig*

aovendachtig Ook *aovendaachtig* (Obk) ['ɔ:bɪpt.../...] - avondachtig *Et wodt al wat*

avendbestelling - avondpraoter

avendachtig (Np), *Ik haal de was mar van de liende, et woedt al avondachtig* (Sz)
avondbestelling (spor.) ['ɔ:bɪnd...] - avondbestelling
avendbetrekking (l) ['ɔ:bɪndb...] - avondbetrekking
avendbi'jienkomst (spor.) ['ɔ:...] - avondbijeenkomst
avendblad (spor.) ['ɔ:...] - avondblad
avendbroggiën (Mun) et ['ɔ:bɪndbroxin] 1. broodmaaltijd 's avonds (privé)
avenddienst (spor.) ['ɔ:...] - avonddienst: dienst die men 's avonds moet uitoefenen; godsdienstoefening 's avonds
avenddoek (Bu) de; -en; -ien ['ɔ:bɪnduk] 1. omslagdoek
avenddonker (l) ['ɔ:...] - avonddonker
avendduister (l) ['ɔ:...] - avondduister
avende z. *avend*
avenden (Obk) onbep. w. ['ɔ:bɪndən] 1. avond worden *Om disse tied begint et al weer vroeg te avenden* (Obk)
avendeten ['ɔ:bɪnt:tɪŋ] - avondeten
avendgebed (j) ['ɔ:...] - avondgebed (voor het slapen gaan) *Eerst mossen ze nog een avondgebettien doen* (j)
avendgedien (Nw) et; -en; -egien, -tien ['ɔ:...] 1. overgordijn
avendgymnasium (l) ['ɔ:...] - avondgymnasium
avendjurk (spor.) ['ɔ:...] - avondjurk
avendkleding (l) ['ɔ:...] - avondkleding
avendkieren (l) mv. ['ɔ:...] 1. avondkleding
avendklokke (spor.) ['ɔ:...] - avondklok: die men instelt, d.i. een verbod om na een af te kondigen tijd op straat te komen
avendkraante ['ɔ:...] - avondkrant
avendkuier (l) ['ɔ:...] - avondkuier
avendkursus ['ɔ:...] - avondkursus
avendlaandbouwkursus (vo) de; -sen ['ɔ:...] 1. bep. landbouwkursus die 's avonds werd gehouden *Mar H., aj' daor graeg meer van weten willen, dan moej' toekem winter mar naor de avondlaandbouwkursus* (vo)
avendlocht I de ['ɔ:...] 1. avondlucht, luchtgesteldheid van de avond *Aj' longontsteking had hebben, kom dan mar niet in de avondlocht* (Ste), *Et goed moet van de liende, eers komt de avondlocht d'r in* (Nbk) 2. avondhemel

avendlocht II et ['ɔ:...] 1. avondlicht, licht van de avond, zoals dat 's avonds is
avendlyceum (l) ['ɔ:...] - avondlyceum
avendmaol et; -en; -tien ['ɔ:bɪmt...] 1. avondmaaltijd (Nbk, Nt) 2. het Avondmaal (g. mv., g. verkl. in kerkelijke zin; met hoofdletter) *Zij gongen ok mit an 't Aovendmaol* (Dfo), *an 't Aovendmaol angaon* (Db, El), *Op 'e Veluwe bin een protte die niet angaon an 't Aovendmaol* (Db)
Aovendmaolstaofel (Dfo, Nbk, Nt, Spa, Wol) Ook *Aovendmaolstaofel* (Op, Ow, Op, Sz) ['ɔ:bɪmtɔ:əlst.../...] - Avondmaaltafel
Aovendmaolstaofel z. *Aovendmaolstaofel*
avendmaoltied (l) ['ɔ:...] - avondmaaltijd
Aovendmaolviering (l) ['ɔ:...] - Avondmaalsviering
avendmeens(ke) (spor.) ['ɔ:...] - avondmens
avendmelk (Np, Nt) ['ɔ:...] - avondmelk
avendmis (l) ['ɔ:...] - avondmis
avendmist (spor.) ['ɔ:...] - avondmist
avendnevel (spor.) ['ɔ:...] - avondnevel
avendonderwijs (spor.) ['ɔ:...] - avondonderwijs
avendopleiding (spor.) ['ɔ:...] - avondopleiding
avendpergramme ['ɔ:...] - avondprogramma
avendploeg (spor.) ['ɔ:...] - avondploeg
avendpost (spor.) ['ɔ:...] - avondpost
avendpraoten onbep. w. en het avondpraot ['ɔ:bɪmpɾɔ:ətɪ] 1. avondpraten, een avondvisite afleggen *Bij de winteraovends is 't altied drok mit avondpraoten* (Dfo), *As de oolden uut avondpraoten waeren, dan hul de jeugd spinmaol* (Np), *uut avondpraoten gaon op avondvisite gaan* (Nbk, Np, Nw, Spa, Wol), *Ien keer (bi'j elk) in 't jaor, wodde d'r aovendpraot* (Nbk), *Veur ni'jjaor hebben we niet vule aovendpraot, dat gebeurt vaeke in de naowinter* (Db), *As de meensken vroeger uut avondpraoten gingen, nammen ze de stallanteern mit* (Np)
avendpraoter de; -s ['ɔ:...] 1. iemand die op avondvisite komt, die komt avondpraten *We kriegen aovendpraoters* (Bu, Nbk, Wol, Np), *We hebben aovendpraoters had* (Np, Nbk) 2. een dik stuk hout in de kachel (dat flink lang doorbrandt) (Np, Op, Ste, Wol) *een goeie aovendpraoter op 'e kachel, tegen*

een dik stok hooft (Ste) 3. hoop uitwerpselen (Bu) *Daor ligt me toch een avendpraoter!* (Bu)

avendpraoteri'je de [...'tjə, ook ...'ejə, z. -i'je] 1. avondpraat, het avondpraten *Tjonge, wat zo'e'n avendpraoteri'je niet opleveren kon* (vo), *de avendpraoteri'jen van vroeger* (Nbk)

avendrood et ['o:bmt...] 1. avondrood (aan de hemel) * *Aovendrood brengt mooi weer an boord* (verspr.), *...het...* (Wol), gevolgd door *Morgenrood, waeter in de sloot* (Wol), *Aovendrood mooi weer an boord* (Bdie, Bu, Nw, Obk, n), gevolgd door (...) *morgenrood, waeter in de sloot* (Bu, Dfo, Np)

avendschemer z. *avendschiemer*

avendschiemer (Nbk, Nt) Ook *avendschemer* (Dfo) ['o:.......] - avondschemer

avendschoele (Np, Nt, vo) ['o:...] - avondschool *M. was d'r nog es west en had et toch zo wied brocht, dat H. naor de avendschoele zol* (vo)

avendsluting (l) ['o:...] - avondsluiting (van winkels enz.)

avendspits (l) ['o:...] - avondspits

avendspitsure (l) ['o:...] - avondspitsuur

avendsteern (verspr.) Ook *avendsterre* (ZW, Obk), *avendster* (Obk, Op, Ow) ['o:.......] - avondster

avendster(re) z. *avendsteern*

avendvergeerdering (l) ['o:...] - avondvergadering

avendverkeer (l) ['o:...] - avondverkeer: verkeer in de avond

avendveurstelling (l) ['o:...] - avondvoorstelling

avendvierdaegse (l) ['o:bmtf...] - avondvierdaagse

avendvlucht (l) ['o:...] - avondvlucht

avendvullend (l) [aks. wisselt] - avondvullend

avendwark (Nbk) ['o:bmt...] - avondwerk *Turf, hooft, waeter uut de regenbak veur de kanne, alles wodde bi'jhaeld, dat heurde bi'j et avendwark* (Nbk)

avendzonne (Bu, Nbk) ['o:bm...] - avondzon

aventuren z. *aeventuren*

aventuur z. *aeventuur*

aozem z. *aosem*

aozemen z. *aosemen*

aozemhaelen z. *aosemhaelen*

aozen ['o:əzn] - azen: stevig verlangen naar, uitkijken naar: *Strontkrobber bin dikke blauwen, ze zitten onder strontflatten en daor aozen ze op* (Nbk), *De kiender aozen op een snoepien* (Ste, Nbk)

apegapen z. *aepegaepen*

apehaor z. *aepehaor*

apekool z. *aepekool*

apeneute z. *aepeute*

apoleतिक (l) [a:po:əls'tik] - apoliteik

apostel de; -s, -en; -tien [a'pɔstl] 1. apostel (bekende bijbelse figuur) 2. merkwaardige persoon een *appatte/vremde/wondere apostel* (Np)

apostelpeerden (Bdie) [a'pɔstl...], in *per apostelpeerden* te voet (Bdie)

apostolisch (Nt, Spa) [apo'sto:əlis] - apostolisch: m.b.t. een apostolische kerkgemeenschap *Dat van de duvelbaner is in disse omgeving bekend in apostolische gezinnen* (Spa)

apotheek z. *apteek*

apotheker z. *apteker*

apothekeresse (Nw) [...ti:kə'resə] - apothekeres

appat Ook **ampat** (Bdie, Ld, Ol-Nl, Pe-Dbl) bn., bw.; -ter, -st [a'pat/am...] 1.

afzonderlijk, gescheiden *Dat moej' even appat hollen* niet bij het andere doen, even ernaast enz. (Bu), *et ampat leggen* id. (Bdie), *Zet dat mar appat* id. (El) 2. los, op

zichzelf staand *Dit moet even op een appat briefien* afzonderlijk (Ow), *Die koe loopt daor toch aorig appat* id. (Spa), *We mossen ieder appat eten* elk afzonderlijk, 't *Is een klasse appat* een bijzondere klasse, groep,

kwaliteit (vaak positief) (Nbk) 3. speciaal, opzettelijk i.v.m. een speciaal doel *een stokkende klompe, die ze d'r appat veur mitneumen hadden* (b), *Ze hebben vaeke ampatte bodden mit de verkiezingen* (Pe-Dbl), *As jongen deden we dat d'r ampat omme* (Ld), *Dat he'k appat veur jow daon* speciaal (Bu), *Dat he'k appat ophaeld en now wij' et niet hebben* (Nw) 4.

bijzonder, opvallend, buitengewoon *Et is appat mooi weer vandaegse* (Nbk), *Dat is een vak appat* bij dat vak komt heel wat kijken (Nbk), *Jaegers hollen d'r over 't algemien as 't op 'e jacht ankomt, een appat soorte van waorhied op nao* (b),

(verb.) *Wij willen knappe, ni'je naemen;*

appathied - appeleren

niet alledaags, mar wat appats (b) 5. vreemd, merkwaardig, buitenissig *Et is wat appat* (Np), *N. dot altied wat appat* (Nbk), *Doe toch niet zo appat!* (Nbk), *een appatte snuiter* (Spa), (zelfst.) *Da's ok een appatte* (Nbk, Ste), (verb.) *Dat is ok een appatten iene!* een vreemde, gekke persoon (Nbk), *Ie bin appat, dat za'k je vertellen* (Np), *Die is appat in de kleren* (Ste), *Et is een appat soorte* (Ste)

appathied (l) [a'paθhit] - apartheid, i.h.b.:

de eerdere rassenscheiding in Zuid-Afrika

appathiedspoletiek (l, b) [a'p...] - apartheidspolitiek

appattement (l) [apaɔ'ment] - appartement

(bep. wooneenheid)

appel I de; -s; -tien [ap] 1. bekende vrucht: appel *Disse appels valen me niet mit, en d'r zit nogal een boel ofval an* (Op, Sz), *Van zoere appels wodt appelsmots maekt* (Dfo), *'hiete bliksem' van zute appels* (Nw), *D'r komt een schip mit zoere appels an* er komt een flinke regenbui opzetten (verspr.), ook: een onweersbui (Ste), *De appelties bin him in de schoot valen* hij heeft een flinke erfenis gekregen (Obk), *van gien appels of peren weten niets weten* (Nw, Ste), *appels mit peren vergelieken* (l), *deur de zoere appel henne bjeten* (verspr.), zo ook *deur de zoere appel bieten* (Nbk) en *even in een zoere appel bieten* (Db), *een appeltien veur de dust beweren* sparen om er later van te kunnen profiteren, *...een appel...* (Dhau), *een appeltien mit iene te schellen hebben, veur een appel en een ei* voor heel weinig geld, *veur een ei en een appel* id. (Bu), *wangen as appelties zo rond* (Obk) 2. appelboom *De boer verdochte de jonge dat hi'j wel es in zien appels gong, en daaromme gong hi'j 'm huden* (Nbk, Op), *iene tot de appels gaon* in z'n appelbomen gaan om appels te stelen (Nbk), *een wilde appel* wilde appelboom (Nbk) * *De appel vaalt niet veer van de stamme* (verspr., Ma), *...nooit...* (Ow), *...niet veer van de boom* (Nbk, Np, Spa), *An de appel kent men de boom* (Obk), *Gesteulen appels smaeken et lekkerst* wat men door stelen verkrijgt heeft een bijzondere waarde (Nbk), *Iene rotte appel in de maand/Maekt alle geve fruit te schaand* (Nw, Ld), *...tot...* (Nw), zo ook *Iene rotte appel in de maand/Maekt alle*

aandere tot schaand (Obk), *...Maekt 'gave ooft' tot schaand* (Wol), *...de hele oogst te schaande* (Pe-Db), *...in de maande/Maekt de hele maand tot schaande* (Db, Bdie), zo ook *Een rotte appel in de maand/Maekt et aandere fruit tot schaand* (Ol-Nl), *Een rotte appel schent et geve fruit* id. (Nt), *Wie himzels beweert, beweert gien rottige appel* men moet op zijn gezondheid passen (Obk), *...gien rotte appels* id. (Bdie)

appel II et [a'pel] 1. appel, hoger beroep (l) *in appel gaon* (l), *appel antekenen* (l) 2. verzameling van troepen om na te gaan of ieder er is (bij vergelijking:) *op et appel verschienen* alsnog komen, alsnog verschijnen (l)

appelachtig [ap|axtəx] - appelachtig

appelbloesem z. *appelblossem*

appelblossem Ook *appelbloesem* (Bu, Db) de; -s; -pien, ook -tien (Nbk en oost.) [ap|blɔsm, ...blɔsɛm/...] 1. bloesem van de appelboom *D'r liggen een protte appelblossems op 'e grond* (Nbk), *Dat peerd het de appelblossems op 'e huid* gezegd van een goed gezond en doorvoed paard dat bep. vlekken op z'n huid vertoont die met die gezondheid in verband worden gebracht (Ow) 2. (verz.) bloesems van de appelboom *As kiepen ofvalen appelbloesem opvreten, dan raeken ze van de leg* (Bu)

appelbluisel (Obk) et [ap|blɔjs] 1. hetz. als *appelblossem*, bet. 2

appelbolle (Bu, Db, Ld, Ol-Nl, Op) de; -n; -gien [ap|bɔlə] 1. appelbol

appelbomehooft [ap|bɔ:məho:lɪ] - appelbomehout

appelboom [ap|...] - appelboom *Vroeger hadden we een toolter an de appelboom hangen* (Diz), *...in de appelboom hangen* (Nbk), *Hij zit in de appelboom* is in de appelboom geklommen (Nbk)

appelbore (Db, Nbk, Np, Obk) [ap|...] - appelboor: om een klokhuis mee uit te boren

appelcider (Bdie) [ap|sidɪ] - appelcider

appeldief de; ...dieven; -ien [ap|...] 1. iemand die appels steelt *Hi'j staot al lange op 'e loer om die appeldieven te pakken* (Obk)

appeldraank (Sz) [ap|...] - appelcider

appeleren [ap|'t:ɛrɛn] - appeleren: met woorden in verzet komen: *'t Bin vervelende*

meensken die altied appeleren (Dho, Ow), *D'r wodde nogal wat tegen appeleerd* (Ma, Np), *Jow doen ok niks anders as appeleren* (Ol-Nl), *Ie kun wel appeleren, mar et helpt je toch niks* (Dhau), *Gao mar an de gang, niet appeleren* (Dho)

appel flap Ook *appel flappe* (Bdie, Dho, Np, Spa) ['ap...] - appel flap

appel flappe z. *appel flap*

appel flauwte (Bdie, Spa, Sz) ['ap...] - appel flauwte *Zie het weer een appel flauwte, dat ze ligt weer veur merakel* (Sz), *Zie kreeg een appel flauwte* (Bdie)

appel gebak ['ap...] - appel gebak

appel gebakkien (verspr.) et; ...gebakkies ['ap...] 1. stuk appel gebak

appel hof de, et; -fen; -fien ['ap...] 1. boomgaard met (vooral) appel bomen bij een boerderij of woonhuis *Bi'j L.B. zatten d'r grachten om 't appel hof* (Nbk), *Onder 't schoft leuten ze de peerden wel es in de appel hof lopen* (Dhau), *Bi'j oons in de appel hof staot allemaol peerdegrös mit een hiele bult klein hoefblad* (Ld)

appel hoot (Ste) et ['ap...] 1. hout van de appel boom *Ze maeken sleien van appel- en paere hoot* (Ste)

appel ig (Ol-Nl, Pe-Db) bn.; -er, -st ['ap]x] 1. gezegd van een mooie huid met ronde vlekken, opgevat als teken van gezond zijn (Pe-Db) 2. in je *appel ig veulen* zich gezond voelen (Ol-Nl)

appel jaor ['ap...] - appel jaar, in de verb. *een goed/best/min/slecht appel jaor. Et is een slecht appel jaor, d'r zit een protte ot tussen* (Db)

appel kelder (Mun, Obk) de; -s; -tien ['ap...] 1. kelder voor het bewaren van appels

appel moes z. *appels motse*

appel pankoek z. *appel pannekoek*

appel pannekoek (spor.) Ook *appel pankoek* (Dhau, Np) ['ap.../...] - appel pannekoek

appel pitte ['ap...] - appel pit

appel plok (Db) de ['ap]plok] 1. appel pluk *De appel plok is weer begonnen* (Db)

appel plokken (Dhau, Diz, Spa, Ste) Ook *appel plukken* (Spa) onbep. w. en het appel plokt ['ap]plok]...] 1. plukken van appels *We gaon te appel plokken* (Dhau)

appel plukken z. *appel plokken*

appel ras (Bdie, Np) ['ap...] - appel ras

appel rot (Dfo, Spa) et ['ap]rot] 1. het rot zijn, het bederf van een appel

appel sap ['ap]sap] - appelsap

Appelsche et ['ap]skæ] 1. plaatsnaam: *Appelscha Doe we dichte an Appelsche toekwammen zette H. de hoorn an de mond en toeterde: 'Vrouw H., is de koffie klaor, de snikke komt d'r an'* (Ow), *In Appelsche was alles anders; daor zatten de veenbaozen om de turf te verkopen* (Ow), *Appelsche dunen* de zogeheten *Kaele Dunen* bij *Appelsche*

appelschelle ['ap...] - appelschil

appelschellen ['ap]skel] onbep. w. en het appelscheld (Nbk) ['ap]...] 1. schillen van een appel *Die oolde poddevilder maj' niet bruken te appelschellen, heur; dat is zoen vies ding* (Sz)

Appelschemaat (Dfo) de; ...maten [...'m...] 1. markt te *Appelsche* (eertijds in september)

Appelscher z. *Appelschester*

Appelschester I Ook *Appelscher* (s) de; -s ['ap]skæst]/'ap]sk] 1. iemand woonachtig te, geboortig uit *Appelsche*

Appelschester II Ook *Appelscher* (s) bn.; attr. ['ap]skæst]/'ap]sk] 1. van, m.b.t. *Appelsche: de Appelschester sportverieninge AVVLO* (b), *Appelschester maat de markt van Appelsche* (Ld), *de Appelschester jaegers* (b)

appelschimmel (Bu, Dhau, El, Nbk, Np, Obk) ['ap...] - appelschimmel

appelsientien (Nbk, Sz) et; ...ties [ap] 'sintin] 1. appelsien, sinaasappel (Sz) 2. glas bekende frisdrank met sinaas-appelsmaak *Doe mi'j mar een appelsientien* (Nbk)

appelsjem (Dho, El, Np) de ['ap]sjem] 1. jam van appels

appelsmokkal (Dfo) de; -s ['ap]smok] 1. plusfour

appelsmots z. *appelsmotse*

appelsmotse (verspr.) Ook *appelsmots* (Bu, Dfo, Ma, Nbk, Nw, Obk, Ol-Nl, Ow, Spa, p), *appel moes* (spor.) de ['ap]smotsø/...smots/...mus] 1. appel moes *Van zoere appels wodt appelsmots maekt* (Dfo)

appelsoort (l) ['ap...] - appelsoort

appelstelen (Obk) onbep. w. en het appelsteulen ['ap]st:]l] 1. stelen van appels *Hi'j kreeg de schuld van dat appelstelen,*

appelstroop - april

mar hi'j had et niet daon (Obk)
appelstroop (verspr.) ['ap...] - appelstroop
appeltaart (Db, Dho, El, Np) Ook **appeltaarte** (s) ['ap...] - appeltaart
appeltaarte z. **appeltaart**
appeltakke (Nw) de; -n; ...takkien ['ap|takə] 1. tak van een appelboom *Aj' een ofgezaegde boom hadden en ie wollen 'm holen koj' 'm mooi enten* [of: *innten*] *mit een appeltakkien* (Nw)
appeltied ['ap...] - appeltijd
appeltsje-poep-in-'t-hemd (Dfo) g. lidw. [ap|sja'pup|inthemt] 1. derde fase bij het *tiepelen*, nl. waarbij men de korte stok vanuit dezelfde hand opwierp als waarin men de lange stok hield; met de laatste sloeg men de korte stok weg
appeltuun (Obk) ['a...] - appelboomgaard
appelvinke (Nbk, Obk) ['ap|...] - (vaak verkl.) appelvink
appelwangen (verspr.) mv.; ook als verkl. in het mv. ['ap...] 1. appelwangen *dikke rooie appelwangen* (Nbk), *Mooie appelwaangies het dat maegien* (Dho)
appelwien (verspr.) ['ap...] - appelwijn
appendix (l) [a'p...] - appendix: van een boek
apperaat z. **apperaot**
apperaot Ook **apperaat** (verspr.) et; -en; -ien [apə'ro:ət/...a:t] 1. toestel, i.h.b. bij machinaal melken: dat onderdeel waaraan de bekervormige elementen vastzitten die om de tepels van de koeien komen te zitten en dat verbonden is met de emmer *Et apperaot is kepot* (Nbk), *Hej' et apperaat al schone?* (Ste) 2. gek iemand (Np, Nw, Ste) *Dat is ok een nuver apperaat* een gek mens (Np), *een vremd apperaat* (Nw), *Laot mar mooi lopen, want et is een raer apperaat* (Ste), *'t Is ok wat, dat apperaat* (Ste) 3. in *et ambtelik apperaot* het ambtelijk apparaat (l)
apperdepo I (verspr. WS, Db, Ma) Ook **apprepo** (Dhau, El, Op, Ow) et [aprdə'po:, ...poM/aprə'p...] 1. onderwerp waarover men net sprak, gespreksstof die net aan de orde was/is *ie brengen mi'j helemaole van mien apperdepo, now weet ik helemaole niet meer wat ik zou* (Spa), *N. brocht me hielemaal van mien aprepo of* (Ow, El), *Hi'j lat 'm niet van zien aprepo brengen* (Dhau), *Ik bin van mien apperdepo of* (Ol-Nl, Ma)

apperdepo II (verspr.) Ook **apprepo** (spor. OS) tw. [aprdə'poM, ook wel ...po:/...] 1. *apropos, wat ik zeggen wilde Apperdepo, dat is een rieke kerel die zo veule veur et huus bôdt* (Obk), *Apperdepo, moej' daor es kommen bi'j die oolde meensken, alles even effenties* (Nw), *Ja, mar apperdepo, ik zol mar oppassen* (Ste), (vooral gezegd als waarschuwing tegen kinderen:) *Apperdepo, dat lap ie mi'j niet weer* (Dfo), *Apperdepo, en now is 't uut* (Np)
appereatuur (verspr.) [aprdə'ty:ər] - apparatuur
apperteren (Nbk, Np, Obk, Ol-Nl, Ow, v) Ook **appotteren** (Bu, Obk, Ow, Ste) [aprdə'ti:ər|aprdə't...] - appotteren (door honden) *As de hond apperteren moet zegt de jaeger: Appot! of Pot!* (Np), *een hond appotteren laoten* (Ow), *Een hond kan et appotteren wel leren!* (Ste), *De jachthond moet et wild dat scheuten is an de jaeger apperteren* (Obk), *De hond appotteerde et stok hoolt* (Ol-Nl)
appestrofe (spor.) [apə'stro:fə] - apostrof, weglatingsteken *een appestrofe zetten* (spor.)
appeteek z. **apteek**
appetecker z. **apteker**
Appie Ook **Appien** (Np, Sz) de; -s ['api/'apin] 1. naam van een man of vrouw (meestal als var. van *Albert(us)*, *Albertje*, *Albertha* en var.) *(een) malle Appie* een eigenaardig iemand, een vreemde persoon (Bdie, Np, Nw, Pe-Dbl) * *Appien mit lappien/Mit leertien veur 't gat/Appien mos kakken/En 't leertien dat brak* (Sz) / ...*Appien mos poepen en 't leertien dat brak* (bo: Nw)
Appien z. **Appie**
applaus et [a'pləʊms] 1. applaus *Hi'j kreeg een uutbundig applaus* (Diz)
applausmesiene (l) [a'pl...] - applaus-machine
applausmeter (l) [a'pl...] - applausmeter
appot (Nbk, Np, Ow, Spa, k: Ste, b) tw. [a'pɔt] 1. (tegen een hond, vooral bij de jacht om geschoten wild te halen) breng hier, apport(e) *As de hond apperteren moet zegt de jaeger: Appot! of Pot!* (Np)
appotteren z. **apperteren**
apprepo z. **apperdepo** I, II
april de [a'pril] 1. de maand april *Et is april* (Nbk) * *Ien april stuurt men de gekke*

waor men wil (Diz), *...de gekken...* (Sz), *April veur de gek!* (Sz), *April veur de gek, lillike zwatbek* (Dho), *April dot wat hi'j wil* (Ste, Dfo), *Aprilletje zoet gefit nog wel es een witte hoed* laat nog wel eens winterweer zien (Nbk), *Op de eerste april verleur Alva zien bril* (Sz), *Een dreuge meert is geld weerd/As 't in april mar natten wil/En as mei van beiden doet/Dan wodt 't hiele jaor wel goed* (Dfo), *As april blaost op zien hoorn/Is dat goed veur grös en koren* (Obk)

aprilgrap [a'p....] - aprilgrap

aprilmaond (verspr.) [a'pr...] - aprilmaand
't Gebeurde in de aprilmaond (Nbk)

aprilmop (spor.) [a'pr...] - aprilmop

aprilnummer (l) [a'pr...] - aprilnummer

apteek Ook **appeteek** (Db, Np, Nw, Obk, Ste), **apothek** (spor.) de, et (Nbk, Np); ...teken; ...tekien [ap'tu:k/...] 1. apotheker
Wil ie wel even naor de apteek gaon om de dichte gattiespanne (Mun), *'t Kwam van de apteek uut Gediek* (Nbk), *Ik bin even naor 't apteek west* (Nbk), *Die winkel hoej' niet weer henne te gaon, want da's een dure apteek* daar is alles erg duur (Nw)

apteker (verspr.) Ook **appeteker** (verspr.), **apotheker** (Ld, Nt, Nw) [ap'tu:kʁ/apə.../apo:..., pə...]

aquaduct (l) [a:kwa'dakt] - aquaduct

aquarium [a'kwa:rijam, jəm] - aquarium

aquariumbak [a'kw...] - aquariumbak

Arabië (vo) et [a'ra:bi:jə] 1. Saoedi-Arabië, evt. inklusief andere zogeheten golfstaten
In Arabië kregen ze in de gaten wat veur macht ze mit heur eulie in hanen hadden (vo)

Arabier [ara'bi:ər, ook wel arə'b...] - Arabier: Arabische persoon

Arabisch I et [a'ra:bis] 1. de Arabische taal 2. het Arabische schrift

Arabisch II bn. 1. Arabisch *Arabische ciefers* (l)

arbarmelik z. *erbarmelik*

arbeid ['arbejt] - arbeid: werk, werkzaamheid
We moe'n nog even an de arbeid (Ma), *We zullen mar es weer an de arbeid gaon* (Nbk, Dho), *drok an de arbeid* (Ste) * *Rust roest, arbeid adelt* (Nbk), *Nao gedaone arbeid is et goed rusten* (Op), *Arbeid adelt, mar de adel arbeidt niet* (Nbk), *Niks kan slaegen zonder arbeid* (Op)

arbeiten Ook **arrebeiden** (Spa) ['arbejdŋ/ 'arəb...] - arbeiten: arbeid, werk verrichten
Arbeiden moe'n we allemaol (Bu), *Ik gao uut arbeiden* verricht betaalde arbeid bij iemand anders (Dhau), *Hij is drok an et arbeiden* (Nbk), *Die warken goed deur, die willen wel arbeiden* (Wol), *Die man, daor kuj' niet mit arrebeiden* (Spa)

arbeider Ook **arrebeider** (Spa) de; -s; -tien ['arb.../arə...] 1. arbeidskracht die loon verdient in een onderschikte positie, meestal: boerenarbeider, ook wel: fabrieksarbeider *een goeie arbeider* (Nbk), *We waeren mar gewoon arbeider* (Np), *De knecht is inwonend, de arbeider niet* (Nbk), *De knecht haj' veur dag en nacht, een arbeider kwam morgens en gong aovens weer naor huus* (Ow, Bu), zo ook *De arbeider was meestal al trouwer as de knecht; hij was vaak al trouwd en altied uitwonend, de knecht was inwonend* (Spa), vandaar dus *As de knecht trouwde, wodde et vaeke een arbeider* (Ste), *'Blote arbeiders' weren arbeiders die inkeld van een daghuurtien leven mossen, wat aenlik niet kon; de miesten konnen et eigen eten d'r wel wat bij verbouwen en hadden vaeke wel een schaop, een peer varkenties of een koppeltien kiepen die ze zels bij een peer klokkerds uitbruudden* (Ow), *Aj' zoe'n twintig koenen mulken, kon d'r een arbeider op staon en een knecht* kon je die in dienst hebben (j), *de koe van de arbeider* (Nt, Spa), *arbeider zien spek op 't brood gezegd van de plezierige situatie 's nachts dat men bij z'n vrouw slaapt* (Ma)

arbeidersbevolking (Np) ['ar...] - arbeidersbevolking

arbeidersbeweging (verspr.) Ook **arrebeidersbeweging** (Spa) ['ar.../...] - arbeidersbeweging

arbeidersboer (Sz) de; -en; -tien ['ar...] 1. iemand die knecht was bij een boer maar zelf ook enig vee had (dat hij meestal wilde uitbreiden tot een paar koeien, d.i. het stadium van *scharrelhakke* (Sz))

arbeidersbond (spor.) ['ar...] - arbeidersbond

arbeidersbuurt ['ar...] - arbeidersbuurt

arbeidersgezin ['ar...] - arbeidersgezin

arbeidershuus Ook **arrebeidershuus** (Spa) ['ar.../...] 1. (vaak verkl.) arbeidershuis
Vroeger hadden ze in de arbeidershuizen

arbeidershuusholing - arbeidsleven

bestreken pannen; door zat gien riet tegen of dat et bescheuten was mit hout; dat bestreken gebeurde mit de pannestrieker (Sz)
arbeidershuusholing ['ar...] - arbeidersgezin *De arbeidershuusholing naost heur (...) beston uut een wat stille, warkzeme man, een fleurige vrouw en een joongien en een maegien, van ten en drie jaor (vo), In een hieleboel arbeidershuusholings was et vroeger mar een sober bestaon* (Obk)
arbeidersinkommen ['ar...] - arbeidersinkomen
arbeidersjonge (Nbk, Np) ['ar..., ook wel ...'jo...] - arbeidersjongen
arbeiderskiend Ook *arbeiderskiend* (Spa) et; -er; ...kientien ['ar.../'arə...] 1. arbeiderskind *De arbeiderskiender hadden een oold fietswiel, de boerekiender een echte hoepel van iezzer, maekt bij de smid, mit een rinkien d'r an veur de iezeren staaf* (Mun)
arbeidersklasse Ook *arrebeidersklasse* (Spa) ['ar.../'arə...] - arbeidersklasse
arbeidersklerin (Pe-Dbl) mv. ['ar...] 1. eenvoudige klerin: als van mensen uit de arbeidersklasse
arbeiderskoe (verspr.) Ook *arbeidersmelkkoegien* (Obk) de; -nen; -gien ['ar.../...] 1. geit *De sikke was de arbeiderskoe* (Db)
arbeiderskoekien (Sz) et; ...koekies ['ar...] 1. meelkoekje
arbeiderskoffie (Dho) de ['ar...] 1. opgewarmde koffie
arbeiderskost (Bdie, Np, Obk, Op) de ['ar...] 1. eenvoudige maaltijd, eenvoudig eten als gebruikelijk in de arbeidersklasse
arbeidersloon ['ar...] - arbeidersinkomen
arbeiderslu (Ld, Ol-Nl) Ook *arbeidersluden* (Np, Nt, Obk, Sz), *arbeiderslui* (Bdie, Dfo, Op, Spa), *arrebeiderslui* (Spa) mv. ['ar.../...] 1. mensen uit de arbeidersstand
arbeidersluden z. *arbeiderslu*
arbeiderslui z. *arbeiderslu*
arbeidersmaegien ['ar..., ook ...'m...] - arbeidersmeisje
arbeidersmaensken z. *arbeidersmeensken*
arbeidersmeensken z. *arbeidersmeensken*
arbeidersmeensken (OS, Bu, Np, Wol) Ook *arbeidersmeensen* (Ol-Nl, Spa, Sz), *arbeidersmaensken* (Ow), *arrebeidersmeensen* (Spa) mv. ['ar..., ook

...'m.../...] 1. mensen uit de arbeidersstand
arbeidersmelkkoegien z. *arbeiderskoe*
arbeidersofkomst (Bdie) de ['ar...] 1. komaf, afkomst uit een arbeidersfamilie
arbeidersorganisaosie (spor.) ['ar...] - arbeidersorganisatie
arbeiderspensioen (spor.) ['ar...] - arbeiderspensioen
arbeiderspertij (Nbk, Spa) ['ar...] - arbeiderspartij
arbeiderspolle (Ld, Nbk, Obk) de; ...pollegies ['ar...] 1. erg klein boerenbedrijfje (vaak van iemand die zelf weer arbeider was bij een 'echte' boer)
arbeidersstaand (verspr.) Ook *arbeidersstand* (Dho, Ld, Nbk, Sz), *arrebeidersstand* (Spa) ['ar.../...] - arbeidersstand
arbeidersstand z. *arbeidersstaand*
arbeidersvee (Ld) et ['ar...] 1. kippen, geiten, konijnen e.d. die men houdt
arbeidersveriening (vo) ['ar...] - arbeidersvakvereniging
arbeidersvolk et ['ar...] 1. (soms negatief) mensen uit de arbeidersklasse
arbeidersvrommes (Obk) ['ar...] - arbeidersvrouw
arbeidersvrouw Ook *arrebeidersvrouw* (Spa) ['ar.../...] - arbeidersvrouw
arbeiderswief (Bdie, Nw) ['ar...] - arbeidersvrouw
arbeiderswiek (Wol) ['ar...] - arbeiderswijk
arbeiderswoning ['ar..., ook wel ...'w...] - arbeiderswoning
arbeidsbemiddeling (l) ['ar...] - arbeidsbemiddeling
arbeidsburo ['ar...] - arbeidsbureau
arbeidsdienst (b) ['ar...] - arbeidsdienst
arbeidsduur (l) ['ar...] - arbeidsduur
arbeidsduurverkotting (l) ['ar...] - arbeidsduurverkorting
arbeidsduurverkorting
arbeidsinspektie (l) ['ar...] - arbeidsinspektie
arbeidsinspektie
arbeidskonflikt (spor.) ['ar...] - arbeidskonflikt
arbeidskonflikt
arbeidskontrakt (spor.) ['ar...] - arbeidskontrakt
arbeidskontrakt
arbeidskracht (spor.) ['ar...] - arbeidskracht: werknemer
arbeidsleven (Db) et ['ar...] 1. leven van hard werken *Nao een arbeidsleven mag hi'j now rusten* d.i.: hij is komen te overlijden

(Db)

arbeidsloon ['ar...] - arbeidsloon
arbeidsmark (l) ['ar...] - arbeidsmarkt
arbeidsongeschied (spor.) [...'skikt] - arbeidsongeschied
arbeidsoverienkomst (l) ['ar...] - arbeidsovereenkomst
arbeidsplak (spor.) ['ar...] - arbeidsplaats
arbeidsplicht (l) ['ar...] - arbeidsplicht
arbeidster z. *arbeister*
arbeidstied (l) ['ar...] - arbeidstijd
arbeidstoelag (l) ['ar...] - arbeidstoelag
arbeidswet (l) ['ar...] - arbeidswet
arbeidswetgeving (l) ['ar...] - arbeidswetgeving
arbeidzem (Obk) [ar'bejtʂm, ...sɔ̃m] - arbeidzaam
arbeister Ook *arbeidster* (Nbk) de; -s; -tien ['arbejtʂr/...bejtʂr] 1. werkster
archieef [ar'xif] - archief
archieefambtner (l) [ar'xif...] - archiefambtenaar
archieefbeelden (spor.) [ar'xivb...] - archiefbeelden
archieefdeuze (spor.) [ar'xivd...] - archiefdoos
archieefemplaor (l) [ar'xif...] - archiefemplaor
archieefilm (l) [ar'xif...] - archieffilm
archieeffoto (spor.) [ar'xif...] - archieffoto
archieefgebouw (l) [ar'x...] - archiefgebouw
archieefkaaste (spor.) [ar'x...] - archieffkast
archieefkaorte (l) [ar'x...] - archieffkaart
archieefkelder (l) [ar'x...] - archieffkelder
archieeflae (l) [ar'x...] - archiefflade
archieefmateriaol (l) [ar'x...] - archieffmateriaal
archieefnummer (l) [ar'x...] - archieffnummer
archieefofdieling (l) [ar'x...] - archieffafdeling
archieefrek (l) [ar'x...] - archieffrek
archieefruimte (spor.) [ar'x...] - archieffruimte
archieefstok (l) [ar'x...] - archieffstuk
archieefwet (l) [ar'x...] - archieffwet
architekterburo [arxi'tektɔ̃...] - architekterbureau
architraaf (Obk) de; architraven; architraffen [arxi'traf] 1. enigszins bewerkte lat ter afdekking van de naad tussen kozijn en muur *De architraffen mossen nog om de keziene, en dan was et*

timmeren van 't huus klaor (Obk)
archivaris (l) [arxi'fa:rəs, ...rɪs] - archivaris
are [a:rə] - are, l dam²
arena [a'rɪ:na] - arena (lett.)
Arend z. *Aorend*
arf Ook *aarf* (Bdie, Nw, Obk, Op, ZW), *erf* (WH) et; arven; -ien ['ar(ə)f/a:...] 1. bij een woning behorend erf *De kiepen lopen op et arf* (Ld, Nbk), *Ze hebben een hiel arf, d'r is een hiele lappe grond bij* (Ste), *Omke is de laeste tied slim ongelokkig mit zien vee, altied de veearts op 't arf* (Db), *De boeren zetten een roggdoefte op et aarf* (Bdie), *eigen arf* eigen erf plus evt. bijbehorende grond (Nbk, Ow)
arfdiel z. *arfdiel*
arfdiel (OS, Np, Wol, b) Ook *arfdiel* (Np, Nw, OI-Nl, Sz, ZW, spor. OS), *aarfdeel* (Bdie, Ste), *erfdiel* (WH) ['ar(ə)vdi:l/...du:l/'a:r(ə)vdi:l/'er(ə)v...] - erfdeel (uit een nalatenschap)
arfelijk z. *arfelijk*
arfelijk (Bu, Db, Nbk, Np, Obk, OI-Nl, Op, Ste) Ook *arfelijk* (Dho) *aarfelijk* (Bdie, Db, El, Nw, Pe-Db), *erfelijk* (WH) bn.; -er, -st ['arfɔk/...lik/'a:...'er...] 1. erfelijk, van het ene geslacht op het andere overgaand *Et is arfelijk* (Nbk), *Die ziekte is arfelijk* (Nbk, Np), *Et is een arfelijke ziekte* (Dho), *Slechte streken kun ok arfelijk wezen* (Ste) 2. in *iewig en arfelijk* altijd (Dhau, Nbk)
arfelijkhied (Ow) de ['ar...] 1. het erfelijk zijn *Arfelijkhied numden ze doe al mendeltheorie* (Ow)
arfelijkheidsleer (l) ['ar...] - erfelijkheidsleer
arfenis (verspr., b: lm) Ook *arfenisse* (Bdie, Dho, Nt, Obk, Op, Ow, Ste, Wol, j), *aarfenis* (Bdie, El, Pe-Db), *aarfenisse* (Ste), *erfenis* (WH), *erfenisse* (WH) de; -sen; -sien ['arfənɪs/...ntʂə/'a:r.../'er...'] 1. erfenis, het geheel dat men erft of kan erven *De kiender hadden veul gehaspel om de centen van de arfenisse* (Wol), *De arfenisse is an de naoste toewezen* (Obk) *Ze hebben daor een mooie arfenis achterlaoten* (Nbk), *Hi'j het een mooi erfenissen had* (Sz), *Hi'j het een (goeie) arfenis had* (Np), *Die het een dikke arfenis kregen* (Dhau), *Hi'j ging mit de arfenisse dekken* ging ermee strijken (Op), *Die het*

arfeniskwessie - argement

een aarfenisse beurd (Ste), *Ze teren now al op 'e arfenisse* gebruiken het geld van de erfenis nu al om van te leven (Obk), *'t Is weer om een arfenis te delen* het is winderig, onvast, herfstachtig weer (Np), *Ze hebben een mooie arfenis achterlaoten* een streek geleverd, iets vernield enz. zodanig dat één of meer personen er nadeel van ondervinden (Nw)

arfeniskwessie (Db) ['ar...] - erfeniskwessie

arfenisse z. *arfenis*

arfgenaem (OS, verspr. WS) Ook *arfgenaeme* (Obk), *aarfgenaem* (Bdie), *arfgenaom* (Ol-Nl, Wol), *erfgenaam* (WH) ['ar(ə)fxənē:m/.../...nɔ̃:m/...nā:m] - erfgenaam *Ze wollen ok niet drekt naor de arfgenaemen gaon te vraogen hoe of wat* (vo), *De arfgenaeme kan alles onbezwaard arven* (Obk)

arfgenaeme z. *arfgenaem*

arfgenaom ['ar...] - erfgenaam

arfgoed (Np, Mun, bet. 2: l) et ['ar...] 1. hetgeen men aan goederen erft 2. kultureel erfgoed

arflaoter (verspr.) Ook *aarflaoter* (Bdie), *erflaoter* (Spa) ['ar.../...] - erflater

arfmuj z. *arfmujke*

arfmujke (Db, Obk) Ook *arfmuj* (El), *arfmui* (Ld) ['ar(ə)fmʌjkə/...mʌj/...my:j] - erf tante, vrouwelijke tegenhanger van erfoom

arfmui z. *arfmujke*

arfomke (Db, Obk) Ook *arfoom* (Ld, Ma, Nbk, Obk, Ol-Nl, Ow), *aarfome* (Bdie) ['ar.../...] - erfoom

arfoom z. *arfomke*

arfpacht (verspr.) Ook *aarfpacht* (Bdie), *erfpacht* (verspr.) de ['ar.../...] 1. erfpacht: pacht die door vererving op een ander over kan gaan *Dat laand hebben ze in arfpacht* (Nbk) 2. pacht die men betaalt als erfpachter *D'r lag ok nogal wat arfpacht op heur husien* (Ow), *Dat huus leit arfpacht op* (Np)

arfscheiding Ook *erfscheiding* (WH) ['ar.../...] - erfscheiding: grens tussen twee erven, ook uitgebreider: nl. m.b.t. erf plus grond die bij een boerderij hoort *een arfscheiding tussen twee buren* (Op), *Tussen die beide kaampen lopt de arfscheiding* (Obk), *As d'r vroeger iene trouwen gong mos d'r wel es arfscheiding*

kommen as 't huus veur de jongelui op 't arf timmerd wodden zol (Obk)

arfstee (Obk) de, et; ...steden, ook wel ...stenen; stegien ['ar(ə)fstu:] 1. plaats van een erf (bij een huis, waarop een huis staat of stond), vooral in *een oold arfstee* oud erf van een vervallen boerderij (Obk)

arfstok Ook *erfstuk* (WH) et; -ken; -kien ['ar.../...] 1. erfstuk (lett.) *Dat sieraod is een arfstok, daor moej' zunig op wezen* (Obk), *'t Is nog een arfstokkien van oons beppe, die oolde reiten stoel* (Dfo)

arftante (Dho, Ma, Obk, Ol-Nl) ['ar...] - erf tante: vrouwelijke tegenhanger van erfoom

arg I Ook *arge* (Np), *aarg* (Bdie, Db, Dfo, Dhau, El, Pe-Dbl, Ste, Sz), *erg* (WH) et [ar(ə)x/a:.../er...] 1. erg, vermoeden van de ware achtergrond, van de heimelijke bedoeling, van wat er gebeurt of staat te gebeuren, in *d'r (gien) arg in hebben*: *We hadden d'r gien arg in* (Nbk), *Hi'j het d'r toch gien arg in* (Ste)

arg II Ook *aarg* (Bdie, Db, Dfo, Dhau, El, Pe-Dbl, Ste, Sz), *erg* (WH) bn., bw.; -er, -st 1. met een ernstige, gevaarlijke aard, met een slechte toestand *Et wodt de hieltied arger* (Ow), *Nekkrimp was vroeger een arge en besmettelike ziekte* (Obk) 2. (vooral west.) betreurenswaardig, ellendig, ernstig *Now, ik vien 't arg, heur* (Np), *Dat ongelok was arg, heur* (Bu), *Et is arger as we dochten* (Nw), *Et gaot van kwaod tot arg* vooral gezegd wanneer mensen steeds in hogere mate dingen doen die niet mogen (b), *Et had nog arger kund* het valt nog een beetje mee (Nw) 3. (bw.) in hoge mate *Een stieve nekke is aarg lastig* (Pe-Dbl), *N. is arg ziek* (Np), *Ze is verkolen en het et arg te pakken* (Op), *N. is erg smerig* (Spa), *Hi'j is arg bi'j* behoorlijk bijdehand, behoorlijk pienter (Np)

argdaenkend (Dhau, Op, Ste) bn.; -er, -st [ar(ə)ɣ'dē:ŋkɛt] 1. achterdochtig *De meensken bin zo argdaenkend* zijn zo achterdochtig (Ste)

arge z. *arg I*

argeloos (Nbk, Nw) bn., bw.; ...lozer ['argelo:əs] - argeloos *Die is wel zo argeloos!* (Nw)

argement Ook *aargement* (s: Obk) [argəment/ar...] - argument (in een redenering, een bewijs) *argementen*

opzeken die half waor en half niet waor binnen (I), *Dat aargement snidt gien hooft* (s: Obk)

argementaasie (vo) [argəmə'n'to:əsi, ...mən't...] - argumentatie (...) *mar ik bin ommeliggan gaon veur heur argementaasie* (...) (vo)

argens Ook *aargens* (Dhau, Dho, El, Nw, Obk, Pe-Dbl, Ste), *ergens* (WH) bw. [ʼar(ə)gɛns/ʼa:r.../ʼer...] 1. ergens, op een niet nader genoemde plaats *Hi'j woont argens in Oosterwoolde* (Nbk), *Bi'j him argens wel es tegenkommen?* (Nbk), *Ik zuke me rot om mien mes, et moet toch argens liggen* (Ol-Nl), *Waor zol et argens liggen!* (Nbk), *Waor(e) argens zol et liggen?* (Nbk), *Ik bin et kwiet, mar et zal wel argens liggen* (Nw), *Waor moe'k dat toch argens vienen* waar zou ik dat nu toch moeten vinden (Ol-Nl), *Hier(e) argens moet et wezen* (Nbk), *Hier(e) moet et argens wezen* (Nbk) 2. op enigerlei plek *He'j dat ooit argens wel es heurd?* (Nbk) 3. in enig opzicht *Argens kuj' je et je toch wel veurstellen dat hi'j dat niet wil* (Nbk), *Die het argens wel geliek* (Nw), *Et moet toch ergens wezen* (Spa), *Ergens wa'k van plan om dat te doen, mar 't is d'r bi'j bleven* (Spa) 4. (in verb. met een bw. dat ook als vz. wordt gebruikt) iets *argens naor zuken, argens mit pronken, As ik me ergens an erger dan is et wel (...)* als ik me aan iets erger dan is het wel (...) (Sz), *Aj' aargens onrechtmaotig an kommen en ie willen et niet weten, dan kuj' dat ok wegmoffelen* (Obk), *Aj' aargens over inzitten, kuj' d'r wel een nachtmerrie van kriegien* (Obk)

Argentijn [argɛj'tɛjn, ...gən...] - Argentijn

Argentijns bn. [argɛj'tɛ:ns, ...gən...] 1. Argentijns

Argentinië [argɛj'tinijə, argən't...] - Argentinië

argeren Ook *aargeren* (Bdie, Pe-Dbl), *ergeren* (Sz) [ʼar(ə)gɛrɛn/ʼa:.../ʼer...] - ergeren, in je *argeren* zich ergeren (aan): *Daor kuwwe oons knap an argeren* (Ste), *Daor kan 'k me zo an argeren* (Bu), *Daor erger ik me dood an ik erger me daar in zeer hoge mate aan* (Ma, Spa), *Ik arger me blauw* (Ma)

argerlik (verspr.) Ook *ergerlik* (WH) [ʼar.../...] - ergerlijk, aanstotelijk *Et is gewoon argerlik zo ze heur anstellen* (Dho)

argernis Ook *aargernis* (Bdie, Dho, Obk, Pe-Dbl), *ergernis* (WH) [ʼar(ə)gɛrnis/ʼa:.../ʼer...] - ergernis: het zich ergeren *Ik kan mien ergernis haost niet bedwingen* (Sz), *Hi'j is tot argernis van een aander* (Nw); dat wat iemand ergert *Et is mi'j een argernisse* (Ste), *Die het daor ok wel es drokte en argernissen van* (v), *ergernissen opzouten* ergernissen voortdurend ervaren, oppotten (Spa)

argewaasie (Obk) de; -s [argə'wo:əsi] 1. drukte, heibel *Jim moe'n niet zoe'n argewaasie maeken* (Obk)

argeweren (Obk, Sz) zw. ww.; onoverg.; argeweerde, het argeweerd [argə'wi:ərɛ] 1. stoeien, druk doen *Wat bin die kiender toch an 't argeweren* (Obk)

argusogen [ʼargəs...] - argusogen, in *mit argusogen*

argwaan (spor.) [ʼarxwā:n] - argwaan *argwaan hebben* (spor.), *mit argwaan*

argwanend bn. [arx'wā:nt] 1. argwanend *argwanend doen* (spor.), ...*wezen* (spor.), ...*kieken* (spor.)

aria (I) [ʼa:rija] - aria

ark I et; -ken (bet. 3); -kien (bet. 3)

[ar(ə)k] 1. (verz.) gereedschap, meestal van de boer, ook timmergereedschap *Aj' een schoffel, vörke, biele, snumes, pootstok en zo hebben, da's allemaole ark* (Nw), *et ark schonemaeken* (Ma), *Aj' mar goed ark hebben, dan warkt et de helte makkeliker* (Mun), *Aj' 't ark mar hebben, dan kuj' wel wat maeken* (Wol), *Hi'j het zien ark aorig in odder* (Wol), *Ie moe'n et ark schone opbargen* (Obk), *D'r moet heel wat ark wezen tegenwoordig* (Spa), *Die jonge gooit zien ark overal mar henne* (Op), *Et hiem staot vol ark* (Spa), *Hi'j kan goed mit ark ommegaon is handig met* (Obk), waartegenover: *Et ark ston him verkeerd in de hanen* (Obk), *Zien ark daor is hi'j nog wiezer mit as mit zien wuuf* (Sz) 2. tafelbestek (Ow) *Leg ie et ark even op 'e taofel?* (Ow) 3. graafwerktuig, nl. langwerpige, rechthoekige schop met lange, rechte steel (Db, Dhau, El, Ma, Nbk, Obk) *Aj' de tuun ommespitten bi'j de ni'jbouw meuj' wel een knap arkien hebben, want d'r zit vaeke een protte stien in de grond* (Obk), *Veur stobberooien wodt altied een arkien bruukt* (El), *Hi'j gript et ark en gaat achter 't huus naor de bouw, hi'j slat de*

ark - artikel

kluten fien, dat et zaand him om de oren spattert (b), *We hebben de hiele dag an 't ark staon* met de schop gewerkt (dus ermee gegraven, omgespit enz.) (Ma) * *Goed ark is 't halve wark* (Mun, Obk, Op, Spa, Ow), *Zonder goed ark gien goed wark* (Db)

ark II Ook *arke* (Db, Wol) de; -en ['ar(ə)k /...kə] **1.** woonboot (Wol) **2.** ark van Noach *de bewoners van de ark tijdens de zondvloed* (Dfo), *de arke Noachs* (Db), (gezegd van bijv. een oud stuk gereedschap:) *Et is zo oold, et kon wel bij Noë in de ark west hebben* (Ste)

arke z. *ark II*

arm z. *aarm I, II*

armband z. *aarmbaand*

armbestuur z. *aarmbestuur*

Armeen [ar'mi:n] - Armeen

Armeens I [ar'mi:s] - Armeens, de Armeense taal

Armeens II bn. - Armeens: van, m.b.t.

Armenië; in het Armeens

armelik z. *aarmelik*

armelu(i) z. *aarmelu*

armenfonds z. *aarmfoons*

armetierig z. *aarmetierig*

armfonds z. *aarmfoons*

armhuus z. *aarmhuus*

armkaemer z. *aarmkaemer*

armlastig z. *aarmlastig*

armlengte z. *aarmlengte*

armléuning z. *aarmléuning*

armmeester z. *aarmmeester*

armoe(de) z. *aarmoede*

armoedig z. *aarmoedig*

armoedistel (Diz) de; -s ['a...] **1.** lange distel in schraal of slecht onderhouden land, in land van een slechte of armoedige boer

armoedzaaier z. *aarmoedzaaier*

armoedzi'jer z. *aarmoedzi'jer*

armraod (Wol) ['ar...] - armbestuur

armsgat z. *aarmsgat*

armslag z. *aarmslag*

armstark z. *aarmstaark*

armsterk z. *aarmstark*

armtakke z. *aarmtakke*

armtierig z. *aarmetierig*

armvoogd z. *aarmvoogd*

armzalig z. *aarmzaolig*

armzaolig z. *aarmzaolig*

aronskelke (fp) ['a:rõs...] - arondskelk

arrebeiden z. *arbeiden*

arrebeider z. *arbeider*

arrebeidersbewéging z. *arbeidersbewéging*

arrebeidersshuus z. *arbeidersshuus*

arrebeidersskierend z. *arbeidersskierend*

arrebeidersklasse z. *arbeidersklasse*

arrebeidersslu z. *arbeidersslu*

arrebeidersmeensen z. *arbeidersmeensen*

arrebeidersstand z. *arbeidersstaand*

arrebeidersvrouw z. *arbeidersvrouw*

arremoede z. *aarmoede*

arreslee Ook *arresliede* (Db, Dfo),

arrieslee (Ste) - ['arəsl:/...slidə'arisl:] - arreslee

arresleerieden (Pe-Db) onbep. w. ['arə...]

1. rijden met een arreslee *As 't ies staark genoeg is, gaon ze wel es arresleerieden* (Pe-Db)

arresliede z. *arreslee*

arrestaant (I) [arə'stā:nt] - arrestant: gearresteerde

arrestaantebus (I) [arə'stā:ntəbas] - arrestantenbus

arrestaantehokke (I) [...'st...] - arrestantenhok

arrestantenlokaal (Obk) [arə'stantŋ...] - arrestantenlokaal *De deure van 't arrestantenlokaal onder de toren van Berkoop zat hielemoale in 't iezeren beslag en was loodzwaor* (Obk)

arrestaosie (spor.) [arə'stə:əsi] - arrestatie

arrestaosiebevel [...'st...] - arrestatiebevel

arresteren (Nbk, I) [arə'stɪ:əp] - arresteren: aanhouden, inrekenen

arrieslee z. *arreslee*

arriveren (spor.) [arə'fɪ:əp, ...ri...] - arriveren

arsenikum (I) [ar'si:nikəm, ...kɔm] - arsenicum

art. - afkorting van *artikel*

artiest [ar'tist, ook wel a't...] - artiest: in toneel, een circus enz. *Dat is ok een mooie artiest* een komisch iemand (spor.)

artiestebestaon (I) [ar'tistə..., ook wel a't...] - artiestenbestaan

artiesteĳgang (I) [ar'tistəŋgəŋ, ...ix..., ook wel a't...] - artiesteningang

artiesteuitgang (I) [ar't..., ook wel a't...] - artiestenuitgang

artiestewereld (Nbk) [ar'tistə..., ook wel a't...] - artiestenwereld

artikel et; -s; -tien [ar'tik], ook a't...] **1.** artikel: van een wet e.d., ook:

geloofsartikel **2.** krantenartikel, artikel in

een tijdschrift e.d. *een artikeltien schrieven* (Nbk), *artikels in 'De Ovend'* d.i. het bekende Stellingwerfstalige tijdschrift 3. woordenboekartikel e.d. 4. koopwaar *een gewild artikel* dat in trek is (Nbk)

artikelaosie (l) [artikl'ɔ:əsi, at...] - articulatie

artistiek (spor.) [a(ɾ)tə'stik, ...t'stik] - artistiek

Arubaan (spor.) [ary'bā:n, aru...] - Arubaan

Arubaans [ary'bā:s, aru...] - Arubaans
arve (bet. 1: Dhau, Ow) Ook *erve* (Sz: bet. 2) de; -n; arfien [arwə, ...və/'ɛr...] 1. glans van gezondheid op huid of haar *D'r ligt een mooie arve op* (Dhau), *Aj' de boel schenneleseren dan is de arve d'r of het mooi zijn* (Ow) 2. degene die kan erven, erfgenaam (Sz)

arven I (Np, l) mv. [ar(ə)bm] 1. erven, erfgenamen *De arven hebben spul* hebben onenigheid (Np)

arven II (OS, verspr. WS) Ook *aarven* (Bu, Dhau, El, Nw, Op, Ste), *erven* (WH) [ar(ə)bm/'a:...'ɛr...] - erven: uit een nalatenschap: *Zol hi'j een boel aarven?* (Bu), *Ze kon van die oolde tante een heleboel arven* (Ol-Nl), *Van die tante kun we nog wat erven* (Spa), *Hi'j het een bulde geld, mar ie kun d'r niet van arven* (Diz), *As een rieke kerel een stok of wat dochters het die goed arven, dan komt daor vlocht op 'e kooi, dan kommen d'r goenend op of om de centen* (Ste), *Ze konnen nog een mooi pottien arven* (Ld), *Die het nog een mooi doffien arfd* (Np), *Ze hebben d'r een mooie cent van arfd* (Dfo), *Die hebben een beste flutte arfd* (Dho), *Die het een dikke poed erf, die is uut de braand* (Sz)

as I de; -sen [as] 1. de muzieknoot of toon as 2. z. asse

as II onderschikkend voegw. (vaak in klitische verbindingen: *a'k* als ik, *aj'* als je, *awwe* als we, *aj'm* als jullie) [as] 1. (van het pers. vn. treedt vaak de niet-nominatief-vorm op indien het direkt door *as* wordt voorafgegaan en niet het onderwerp is bij een uitgedrukte persoonsvorm) gezegd ter uitdrukking van een overeenkomst: zoals *Zoe'n hond as B. kriegien we nooit weer* (Nbk), *Zoe'n meester as N. is kriegien we niet weer* (Nbk), *...as him...* (Nbk), *Zoe'n iene as him*

vien ie nargens (Nbk), *Onneuzel as hi'j is (...)* (Nbk), *Et geld lop disse maond as zaand deur de vingers* (Sz), *zo groot as een koekepanne* (b) 2. gezegd na een verb. met *zo, krek/net zo, even/(krek) lieke(good), dezelde, etzelde*, nl. als inleiding op een bijzin van vergelijking, die er ook alleen bij gedacht kan worden; in dat geval treedt vaak de niet-nominatiefvorm van het pers. vn. op als het niet om het onderwerp gaat: *Hi'j raosde zo hadde as hi'j kon* (Nbk), *Hi'j dee etzelde as zi'j gister dee* (Nbk), *We luusteren niet naor dezelde dingen as oonze oolden vroeger* (Nbk), *Zo vaeke a'k him zie het hi'j die hoed op* (b, Nbk), *Hi'j zee dat hi'j et beweren zol, zo lange as hi'j leefde* (j), *Hi'j raosde krek zo hadde as him* (Nbk), *Hi'j zong lieke/even mooi as heur* (Nbk), *Krek as bi'j him de moezen niet krek lieke goed dood veur de spiene liggen as bi'j oons* (b), *Hi'j dee etzelde as heur gister* (Nbk), *zo zwat as roet, as wat*. in hoge mate: *Et is zo mooi as wat* (Nbk), *Hi'j dot zo lief as wat* (Nbk), *Et is zo verknocerd as wat* (Nbk) 3. (van het pers. vn. treedt vaak de niet-nominatief-vorm op indien het direkt door *as* wordt voorafgegaan en het niet het onderwerp is bij een uitgedrukte persoonsvorm) na een comparatief, en na woorden als *niks, aander/eer, aandens/eers*: dan (anders dan in het Nederlands lijkt *dan* vanouds niet erg gebruikelijk; het wordt in de huidige schrijftaal vermeden) *Hi'j perbeert 'm mooier veur te doen as dat hi'j is* (Sz), *De akker was kleinder as hi'j west was* (b), *'t Is niks as gemienighied* (Dho), *Ze doen daor niks as giechelen* (Nbk), *We zaggen niks as waeter* (ba, Nbk), *Ze dee niks as gaepen* (Nbk, b), *Ie hebben meer speulders had as mij vroeger* (Ste), *Ie kun d'r niet meer van geloven aj' d'r van zien dan dat je ervan ziet* (El), *Et is meer as a'k dochte* (Np), *...as da'k dochte* (Np), *...a'k dochte* (Np), *...as da'k docht hadde* (Ste), *Hi'j is maeerder as ikke* (Nbk), *...as mij* (Nbk, Obk), *N. is dikker as ikke* (Nt), *Ik bin daor meer west as ieje/jow* d.i. dus met de niet-nominatiefvorm (Nbk), *Die verpraot zien tied meer as dat hi'j warkt* (Ld), *Ik kan jow ok al niet aandens vertellen as de meensken praoten* dan zoals (p), *Et was aandens as wi'j dochten!* (Sz), *Ik wil een*

aander as him ik wil iemand anders dan hij (Nbk), *Die jonge zit meer in aj' daenken* meer dan je denkt (Ow), *'t Is meer as tied da'k henne gao te melken* (v), *Et hatte slat me wel twee keer zo hadde as gewoon* (v), *Hi'j nemt meer as* hij eet, drinkt te veel, vooral gezegd m.b.t. het gebruik van alcohol (Nbk), zo ook *Hi'j dronk meer as* (Nbk), *Ik bin liever jow karkeboek as jow knecht* ik werk maar liever niet voor jou (Diz) 4. alsof *Hi'j dee krek as was d'r niks gebeurd* (Nbk), *Heden, 't was ja krek as beweug die lippe wat* (b), *Et is krek as dat et je anwi'jt, die verkooldheid* (Ol-Nl), *Opiens hadde ze et gevuul as wodde ze deur et glas bekeken* (j), *'t Was krek as wol hi'j zeggen dat (...)* alsof hij wou zeggen (Nbk), *Doe mar krek aj' thuus binnen doe* maar gewoon, doe maar net alsof je thuis bent (Nbk), *Ik wodde zo snoeverig as zo'k verkolen wodden* (Ol-Nl), *Et liekt a'k gien gevuul meer in de bienen hebbe* (v), *De haastdraoden vliegen over 't laand, soms is 't krek as d'r een laeken over 't laand ligt* (Np), *'t Is net as (...)* (Bdie, Nw, Pe-Db1, Spa, Wol): *'t Was net as wodde 't mi'j ingeven* (Spa) 5. in de hoedanigheid van, dat zijnde *As schoelemeester kuj' je soms wel veurstellen dat kiender liever vekaansie hebben* (Nbk), *As kiend kuj' je haost niet veurstellen hoe et is om groot te wezen* wanneer je kind bent (Nbk), *As jonge was ik een protte bij oonze buren* toen ik nog jongen was (j), *(...) dat wi'j as meensken meeker zoveule onneudig op 't zeer kwammen* mensen zijnde (b), *Ik nam een flessien jenever mit en een stok of vier flessen lekkere kwast veur oons zessen as manluden* (j), *De fiets wodde in odder maekt en een kerel as hi'j al was, gong J. midden in de naacht naor de ienzeme boerderi'je* (j), *Beschouw mi'j mar niet meer as zeune, mar laot mi'j arbeider bij jow wodden* (b), *balstiender as scheidung* nl. op het bouwland, om de grens tussen ieders bezit te markeren (b) 6. ter inleiding van een bijzin van tijd: op het moment dat, ten tijde van *A'k heur zie, za'k heur de groeten doen van jow* (Nbk), *De gaaste [nl. gerst] moet altied knikken veur as ze riepe is* (Db), *Hi'j hul him stille, zolang as alles klaor was* tot (verspr., Np), *Intied as de kiender naor schoele binnen, kom ik even*

te koffiedrinken (Dhau), *Et wodde laete as wi'j op bedde gongen* (j) 7. wanneer het zo is dat *As 't now morgen regent, gao 'k niet henne* (Np), *Aj' te zwaor tillen kuj' jezels wel mit knoeien* (Obk), *'t Is gebeurlik as een jong stel trouwen moet* (El), *Ik zol now mar opholen, a'k jow/je was* (Nbk), *As dat J. niet is, weet ik et niet meer, heur!* (Nbk), *As 't is daj' je niet redden kunnen, roep mi'j dan mar even* wanneer het zo is (Ol-Nl, Sz, Ste), *As et is dat ze niet slaopen kan, moet ze mar even beneden kommen* (Ol-Nl), *As 't is dat morgenvroeg jow fietsbaand leeg is, kuj' mien fiets wel mitkriegen* (Np), *As 't is dat hi'j niet wil, roep mi'j dan mar even* (El, Nt, Ow) 8. op voorwaarde dat, mits *Aj' mar opschieten, dan koj' daenk' nog wel op 'e tied* (Nbk), *As et mooi weer is gaon we vot, en as 't regent blieven we thuus* (Bu), *As ik dat eerder weten had (...)* indien, in het geval dat, *As hi'j komt, vraag ie him dan?* met als mogelijk antwoord: *Ja, as!* gezegd om het voorwaardelijke element te versterken, *As puntien bi'j paoltien komt, dan het hi'j geliek* in wezen, op de keper beschouwd (Np), *'t Moet reer kommen a'k S. vanaovend 't nijjaar niet ofwin* de kans is erg groot dat ik S. vanavond te pakken krijg, te grazen neem (b) 9. te oordelen aan *Mien wekker kon wel es wat achtergaon a'k 't luden heure* (Pe-Db1) 10. (ter inleiding van onderwerps- en lijdend-voorwerpszinnen) dat *Ik zol et jammer vienen aj' niet weer kommen* (Nbk), *Een razuver Fries peerd mag beslist gien kol of snep hebben, veur andere peerderassen is et soms een vereiste as d'r wat oftekeningen in zitten* (Sz), *Et kan gebeuren as hi'j niet wil, roep mi'j dan mar even!* (Dfo) 11. inleidend op een afhankelijke vraag in de vorm van een bijzin en op bijzinnen waarin iets betwijfeld wordt; incidenteel ook inleidend op een mededelende bijzin, hetz. als of II, bet. 1: *Wi'j mossen d'r op toekieken as de kiender wel goed over de weg kwammen* (Db), *Ik kiek even as hi'j de koffie al klaor het* (Bu, Ma), *Ik gao even vraogen as et heur wel past as we kommen* (Obk), *Heit keek even bij mi'j a'k al sleup* (Np), *Ik zal even kieken as et melken al daon is* (Pe-Db1), *Ik weet niet as hi'j vandaege al*

komt (Dho), *Ik kiek even as hi'j al klaor is* (Nt), *Et is mi'j zuver lieke veule, as ik now hiete H. of J.* (b), *Ik weet niet as hi'j komt* (Sz), *As hi'j thus kwam, now en dan nog? Daor moej' niet op rekenen, heur!* (bl), *De komplementen van oons volk, en aj'm binnenkot es kommen* en ze vragen of jullie binnenkort eens op bezoek komen (Pe-DbI), *De komplementen van oons thus en as jim es kwammen* id. (Ma), *Ik wol a'k 't eerder weten hadde* dat (Nt, Ol-NI), *Nao een posien was J. d'r al, een betien min te spreken as dat now niet tot morgen waachten kund hadde* (vo), *Ik wol a'k 't eerder weten hadde dat d'r nog een plakkien vri'j was* (Db) 12. ook al, ofschoon, hetz. als of II, bet. 4 *Die vrouw ziet d'r altied even netties uut, as ze now an 't werk is of ze gaot op vesite* (Sz) 13. (ter versterking van bep. vraagwoorden, direkt daarop volgend, z. ook of II, bet. 2:) *de vraoge wie as dat daon het, Weet ie wanneer as hi'j komt?, Ik weet niet waor as hi'j was* (verspr., Np), *Ik weet niet waor as 't an ligt, mar ik bin niet zo as 't wezen mos* (Obk), *Doe mar es een schatting waor as dat huus op inzet is* (Sz), *Ik weet niet wat as 't wodden zal* (verspr., Np), *Wat aj' beloven dat moej' ok doen* (El), *We zatten in spanning hoe as dat oflopen zol* (Nbk, Wol), *We gaon vertimmeren, mar we weten nog niet krek hoe as we et huus indelen zullen* (Op), *Hoe dreuger (as) et pepier is, des te meer as 't knispert* (Np), *Hoe langer as de koenen buten blieden kunnen, des te liever as de boeren et hebben* (Np), *Kiek toch es hoezoen vi'janen as ik hebbe en mit wat veur gremietighied as ze mi'j wel vergriemen willen* (b) 14. (ter versterking van een betrekkelijk vn., direkt daarop volgend:) *et peerd dat as ie daor zien* (vooral west.), *De jonge die as ie daor zien (...)* (vooral west.), *We weten niet wat as 't beste is* (b) 15. (ter versterking van het voegw. *doe/toen* of van het voegw. *now*.) *Doe as 't zo wied was (...)* (Ld, Np), *(...) da'k daor now zomar inienend an daenken moet now a'k die kestanjes hier onder de bomen liggen zie* (v) 16. ter versterking van het volgende of voorafgaande voegw. *dat* (Wol, n, s: oost.): *(...) omreden dat as (...)* omdat (Wol), *Mujje kreeg 's aanderen daegs bosschop, as*

dat waor nichte over spreuken hadde... (s: oost.) 17. ter verbinding met een woordgroep die vooropgeplaatst is, bij wijze van uitroep (Ned. dat): *Een dikke sprokkelbulte as ze vunen!* (Dho), *Een goeie vent, mar bokkig as hi'j is!* (Pe-DbI), *Smerig smeugel aj' binnen!* (Np), *Daenk d'r omme, ondeugende knuppel aj' binnen!* (Ol-NI), *Janken as-ie kan huilen/jammeren/klagend zeuren* kan hij enorm (verspr.) * (van, tegen iemand die omslachtig praat:) *As 't es was dat et es was en as d'r een ujaolmpien geboren wodt en as et dan es een zwatblest was, kan ik et dan ok kriegen?* (Ste), *As 't niet kan zo 't moet, dan moet et mar zo et kan* (Nbk, Obk), (als woordspeling n.a.v. *as* en *aske* as:) *As is verbraande turf* gezegd als reactie op het veel gebruiken van *as*, dus wanneer men steeds twijfel uit, mitsen en maren inbouwt enz., *Aj' zeggen waj' weten en uutspi'jen daj' eten, moej' zels mit 't lege lief lopen* men moet niet alles vertellen (Dho)

asalia (Nbk, Np) [a'sa:lija] - azalea
asaliabloeme (l) [a's...] - azaleabloem
asaliakweker (l) [a's...] - azaleakweker
asaliakwekeri'je (l) [a's...] - azaleakwekerij
asaliasoorte (l) [a's...] - azaleasoort
asbak z. *askebak*
asbakkeras z. *askebakkeras*
asbest ['azbest] - asbest
asbestplaete (spor.) ['azbestple:tə] - asbestplaat
asem z. *aosem*
asfalt ['asfalt] - asfalt: aardpek, bitumen; straatdek van asfalt *Asfalt hier, asfalt daor, overal ligt asfalt veur oons klaor* (bl)
asfaltbaene (bl) [a's...] - asfaltbaan
asfaltbestraoting (l) [a's...] - asfaltbestrating
asfaltdek (l) ['asfaldek] - asfaltdek
asfaltdiek (verspr.) [a's...] - asfaltweg
asfalterweg (Ste) [asfal'tu:ərweχ] - asfaltweg
asfalteren (l) [asfal'tu:ərn] - asfalteren
asfaltfebriek (l) ['asfalt...] - asfaltfabriek
asfaltindustrie (l) [a's...] - asfaltindustrie
asfaltlaoge (l) [a's...] - asfaltlaag
asfaltstraote (s) [a's...] - asfaltstraat
asfaltweg [asfalt...] - asfaltweg
asgat (Nw) et; -ten; -tien [asχat] 1. gat in

asiel - askelaand

de naaf van het wiel van een wagen, waarin nl. de *busse* zit waarin de as sluit
asiel et; -en [a'sil] 1. (g. mv.) asiel, toevlucht *poletiek asiel* (I), *asiel kriegen* (spor.) 2. dierenasiel *een hond uut et asiel asielzaker* [a'sils...] - asielzoeker
asjeblijf I Ook *asjeblijft* (verspr.), *asjebluuf* (Nbk) bw. [asjə'blijf/...blift/...blyf; ook wel met het aksent vooraan] 1. ter versterking van een verzoek *Schei toch asjeblijf uut mit dat schellen op mekeer* (Nbk), *Neem et me asjeblijf mar niet kwaolik* (Np) 2. beslist (niet), in verb. als *asjeblijf (niet) hopen dat (...)* in hoge mate hopen dat (niet): *Ik hoop toch asjeblijf niet dat ze hier de hiele aovend op 'e diek ommejakkeren mit die moters* (Nbk), *asjeblijf (niet) willen dat* beslist (niet) willen dat
asjeblijf II Ook *asjeblijft* (verspr.), *asjebluuf* (Nbk) tw. [asjə'blijf/...blift/...blyf] 1. uitroep van verwondering: *Asjeblijf, now kriegen ze d'r al weer iene bij* (Np), *Asjeblijf, dat heb ik nog nooit mitmact* (Np), *Asjeblijf, now moej' es kieken wie we op bezuuk kriegen* (Ol-Nl), *Asjeblijf, zok lopen he'k nog nooit zien!* (Spa), *Now asjeblijf, daor hej' him ok!* (Ste) 2. heel graag *Ik zol ze asjeblijf de kost niet geven willen* (Dho), *Zoj' dat graeg hebben willen?* met als mogelijke reactie: *Now, asjeblijf (niet)!* heel graag wel/niet, *Kommen die meensken hier te wonen? Nee toch! Asjeblijf niet!* (Nbk) 3. gezegd ter uitdrukking van beleefdheid bij het geven *Hier hej' een koppien thee, asjeblijf!* (Nbk), (als vinnige reactie op iets dat men niet hoeft, kwijt wil aan de ander:) *Asjeblijf, hier hej' de rommel, geef dat mar an je mem!* (Nbk) 4. gezegd ter uitdrukking van het beleefd aanvaarden van wat aangeboden wordt: *Wij' een koppien koffie?*, met als mogelijk antwoord: *Asjeblijf of Now, asjeblijf!* (Nbk)
asjeblijft z. *asjeblijf* I, II
asjebluuf z. *asjeblijf* I, II
aske Ook *asse* (Bdie), *as* (verspr., vooral in verb.) de [askə'asə/as] 1. het overblijfsel van verbrande stoffen *D'r vaalt je aske van de sigarette* (Nbk), *koolties vuur in de aske* (Bdie), *dove kolen onder aske* (Nt), *Zit toch niet zo in zak en aske* (Nw), zo ook *in zak en as zitten* (Bdie) 2.

het overblijfsel na crematie * *As(ke) is verbraande turf* (Bdie, Pe-Dbl)
aske-achtig bn.; -er, -st [askəaxtəx] 1. asachtig
aske-emmer (Diz, El, Ma, Nw, Ol-Nl, Sz, Wol) [askəɛmɪ] - asemmer
askebak Ook *asbak* (Nw) de; -ken; -kien, *asbakkien* (bet. 1: Bu, Diz, Ste, Sz) [askəbak/'azbak] 1. (vaak verkl.) asbakje: voor as van sigaretten enz. (verspr.) *Zet de askebak even op 'e taofel, je* (Spa), *Ie hebben je sigeret nog in de askebak liggen* (Nbk) 2. bak waarin de as in een kachel wordt opgevangen (Bdie, Dfo, El, Mun, Np, Nw, Ste, Sz) *Koolties beweren in de askebak is vuur bestrieken* (Dfo), *Mien moeders eerste was altied de askebak legen* (Mun), *Aj' de askebak op 't pad leegden, dan kreej' een had pattien, de hele winter deur* (Ste)
askebakkeras (Bu, Ld, Ma, Np, Nt, Nw, Ol-Nl, Ste, Sz) Ook *asbakkeras* (Bu, El, Wol) [askəbakəras/'azbakə...] - asbakkeras
askebult z. *askebulte*
askebulte (verspr.) Ook *askebult* (El, Ma, Nbk, Np, Obk), *askehoop* (Nt) de; -n; ...bultien ['askəbultə/...] 1. ashoop, hoop as die men op z'n terrein heeft liggen als eigen stortplaats *Butendeure wodde de askebak leegd op de askebult* (Np), *De askebak wodde vroeger leegd in et askegat, of ok wel op 'e askebult, as et gat vol was* (Obk), *Wij' gongen mit de askebak uut de kachel naor de askebult of et zinkgat* (Np) 2. hoop as die overblijft na een verbranding
askegat (verspr.) et; -ten; -tien [askə...] 1. askuil *De askebak wodde vroeger leegd in et askegat, of ok wel op 'e askebult, as et gat vol was* (Dhau, Obk) 2. asgat (onder een vuurhaard) (Dfo, Dhau, Ste) *Bi'j et legen van et askegat kwam de kroje in huus, daor wodde aske in schept, in dat gat kon de aske wel veur een weke of langer in* (Bu)
askehoop z. *askebulte*
askekleur (spor.) [askə...] - askleur
askekleurig (Dho) bn. [aks. wisselt] 1. met/van askleur
askekolk (Np) Ook *askolk* (Pe-Dbl) [as.../...] - askolk
askelaand (Wol) et [askə...] 1. land waar

vuilnis naar toe werd gebracht
askelae (verspr.) Ook *aslae* (Nt, Nw, Ste) de; -den ['askə.../...] 1. asbak in een kachel of stoof *De askelae stak in de tromme van de lokomotiefkachel* (Bu), *een plaetstove mit een askelaegien* (Dfo)
askepaantien (Dfo, Dhau, El, Nw, Obk, Wol) et; ...paanties ['askə...] 1. asbakje
askepot (Dfo) ['askəpət] - aspot: waarin as wordt verzameld *een lange stok mit een flinke natte zak onderan, zo wodde de aske uut de oven anhaeld en in de askepot daon, waar een lit op zat* (Dfo)
askeregen (I) ['as...] - asregen
askescheppe (verspr.) Ook *askeschoppe* (Db, El, Ld, Ma, Nt) ['askə.../...] - asschop *We hadden een askescheppe om de aske d'r uut te scheppen, et was een kaantig scheppien* (Obk)
askeschoppe z. *askescheppe*
askevat (Spa) ['as...] - asvat
askolk z. *askekolk*
aslae z. *askelae*
asma ['asma] - astma *asma hebben, ...kriegen*
asma-anval (I) ['as...] - astma-aanval
asmalieder (Nbk, Ol-Nl) ['as...] - astmalijder
asmapesjent (Diz, Nbk) ['as...] - astmapatiënt
asmatisch (I, vo) [as'ma:tis] - astmatisch *De longen dat gong nog wel, heur aosemhaelingsorganen konnen beter, ze hadde wat asmatische bronchitis (... (vo) aso (spor.) ['a:so:, ...som] - aso, zich asociaal gedragend iemand*
asociaal z. *asociaal*
asociaal (spor.) Ook *asociaal* (Dho) [aso'sjɔ:əl/...a:l] - asociaal *Doe niet zo asociaal* (spor.)
asof (Nbk, elders spor.) [a'zɔf, ook wel ...sɔf] - (as is veel gebruikelijker) alsof *N. dee asof hi'j heur niet begreep* (Nbk), *Ze deden krek asof* (Nbk)
asp. - afkorting van *aspiraant*
aspekt [a'spekt] - aspekt (van iets): verschijningsvorm, bep. facet van iets
asperge [a'spɛrʒə] - asperge: bep. groente
aspergebedde (spor.) et; -n; -gien [a'sp...] 1. aspergebed
aspergesoep [a'sp...] - aspergesoep
aspergestaele (I) [a'sp...] - aspergestengel
aspergieplaante (I) [a'sp...] - aspergieplant

asperiene [aspə'ri:nə] - aspirine: bekend geneesmiddel
asperienebuisien (spor.) [...'r...] - aspirinebuisje
asperieneflessien (Nbk) [...'r...] - aspirinebuisje
asperieneteplet (I) [...'r...] - aspirinetablet
asperientien [aspə'rintin] - aspirientje
aspirant [asp'i'ra(:)nt] - aspirant: in bep. sporten, vooral bij korfbal
aspiraosie (I) [asp'i'ro:əsi] - aspiratie: verlangen
asse Ook *as* (bet. 1: b) de; -n; assien [a'sə/ as] 1. as, spil: van een wagen enz. *De waegen piept, hi'j is dreugelopen en now moet d'r vet an de asse smeerd wodden* (Ld), *As de assen van hooft waeren, dan waeren die vule dikker* (Diz), *D'r zat een linkse draod om de asse, eers leup die d'r of of leup de asse los* (Nw), *Disse asse ligt in ien stok; vroeger haj' ze wel van half hooft, half iezer; et laeste stok was van iezer* (El) 2. naaf van ijzer (bij een ouderwetse boerenwagen) (Ma) 3. denkbeeldige lijn waarom iets draait of kan draaien 4. as in meetkundige zin 5. z. *aske*
Assen et ['asn] 1. Assen, naam van de bekende hoofdplaats van Drenthe
Asser bn.; attr. [a'sr] 1. van, m.b.t. de Drentse plaats Assen *Ik heb nog argens een petret dat bi'j de brogge in Oosterwoolde varkens in de snikke laeden wodden veur Asser maat* (Ow)
assessor (I, p) de; -s [a'sesɔr] 1. assessor: oudere benaming voor wethouder
assimilaosie (I) [asimi'lɔ:əsi] - assimilatie (in taalkundige of sociale zin)
assimileren [asimi'lɪ:ɛrɛn] - assimileren: in taalkundige of sociale zin
assisteensie (I) [asi'stɪ:si] - assistentie: bijstand, hulp
assistent [asi'stent] - assistent: helper
assisteren (I) [asi'stu:ɛrɛn] - assisteren: bijstaan, helpen
associaosie (I) [aso'sjɔ:əsi] - associatie: verband dat men legt (in psychologische zin)
assuraansie (spor.) [asy'rã:si] - assurantie: verzekering
assuraansie-adviseur (I) [...'r...] - assurantie-adviseur
assuraansiekantoor (spor.) [...'r...] - assuratiekantoor

assuraansiekosten - atepoele

assuraansiekosten (spor.) [...'r...] -
 assurantielokosten
assuraansiemaotshoppi'je (l) [...'r...] -
 assurantiemaotshappij
assuraansiepolis (spor.) [...'r...] -
 assurantiopolis
assuraansiepremie (l) [...'r...] -
 assurantiepremie: premie die de verzeekerde
 moet betalen
assymetrie (l) [asimɪ:'tri, ...mə'tri] -
 assymetrie
assymetrisch (l) [asi'mɪ:trɪs] -
 assymetrisch
aster ['astɪ] - aster *Ie hebben asters en
 haastasters* (Ste)
asterdalia (Mun) de; 's ['astɪ...] 1. bep.
 soort dalia
asterisk (l) ['astɪsk] - asterisk: bep.
 verwijzingssteken
astraant (Db, Dho, Np, Nt, Nw, Op, Sz)
 Ook **astrant** (Nw, Obk) [a'strɑ:nt/...strant]
 - astrant: brutaal, vrijpostig *Ze treden
 astraant op* (Dho), *Hi'j vreug me zomar
 geld te lien, dat vun ik nogal astraant* (Op),
 (zelfst.) 't *Is een astrante een brutale
 persoon* (Nw)
astrant z. *astraant*
astrologie (spor.) [astro(:)lo'gi, ...strom...] -
 astrologie
astroloog (spor.) [astro(:)lo:x, ...strom...] -
 astroloog
asvaalt (Bdie) ['asfa:lt] - asvaalt
aswoensdag (Dfo, Ld) [as'w...] - aswoens-
 dag * *Aswoensdag, witte Donderdag,
 Goeie Vrij'dag, slechte Zaoterdag, Spek-
 zundag, Eiermaendag* (Ld)
at z. *ate*
ate (OS, ZW, Bu, Np, Op, Ol-Nl, Wol)
 Ook *atte* (Mun, Nt, Ol-Nl, Sz, Wol), *at*
 (Nt), *ette* (WH), *et* (Dla, Sz) de; -n; atien
 ['a:tə/'atə/'etə/'et] 1. erwt: zaad uit een
 erwtepeul *De kleine jonge stopte een ate in
 de neuze* (Ow), *De aten kun d'r op 'e tied
 in, want die bevriezen niet* d.i. als zaad in
 de grond: om nieuwe planten te kweken
 (Nw), *een kop aten* d.i. ongeveer 1 1/2
 pond (Nbk), *Hi'j is aorig in de bonen, om
 aten te zuken* hij is behoorlijk in de war,
 maakt vergissingen (Nbk), *Ie kun 't mit
 aten en bonen nog besmieten* het is heel in
 de verte familie (met name m.b.t.
 achternichten en -neven gezegd) (Nbk),
Mit de aten en bonen d'r bi'j dan bin we ok

nog familie als je ver genoeg doorrekenet,
 er diep genoeg over nadenkt (El), zo ook
*Et is al familie van oons, mar om d'r
 aachter te kommen hoe, dan moej' d'r aten
 en bonen veur hebben om et uut te rekenen*
 (Ste), (gezegd wanneer er iets ingewikkelds
 gebeurde:) *Dat moej' ok uutzuken mit een
 kop aten* (El), (gezegd wanneer iemand iets
 niet zo goed uitlegt:) *Zuuk et mar uut mit
 een kop aten!* (El), *Hi'j het een hat as een
 ate* heeft een klein hartje, is gauw bang
 (Sz, Ld) 2. erwt als toebereide vrucht *Wij
 eten alle maendaegen aten* (El), *De ate was
 lekker bros en was zo mar geer* (Pe-Db),
*grauwe aten: Grauwe aten mit spek is een
 zundagsmaol* (Dho), *Bi'j grauwe aten is
 mosterd lekker* (Obk), *grune aten. Aj'
 grune aten een naacht mit waeter zetten,
 di'jen ze prachtig op* (Db), *Witte aten, veur
 veevoer, een soort aties* (Ste), *Hi'j keek toe
 as een uutgescheten ate* (Ld) 3. de plant
 waaraan de erwt groeit, erwtestruik *Hi'j het
 de aten d'r boven staon* d.i. de planten
 komen boven het aardoppervlak, *Et ateries
 moet nodig bi'j de aten langes* (Ol-Nl), *de
 wilde ate* (wilde) wikke (Np, Pe-Db, Nbk),
Ze kan wel bi'j de aten is gekleed gelijk
 een vogelverschrikker (bo: Op) * (uit een
 volksliedje) *Aten en bonen, tikke-
 takketonen* (Nbk)
atebouw (Obk) de; -en ['a:tə...] 1. akker
 met erwtestruiken 2. verbouw van erwten
atedoppe (Bu) ['atə...] - erwtepeul
atelier (spor.) [at!'ji:, ook wel ...jij] -
 atelier
atepeule z. *atepoele*
ateplokken (Dfo) onbep. w. en het
 ateplokt ['a:tə...] 1. plukken van erwte-
 peulen
atepoele (OS, ZW, Bu, Db, Dho, Diz,
 Dmi, Np, Nw, Op, Wol) Ook **atpoele**
 (Mun, Nt, Sz, Ol-Nl, Wol), **atepeule** (Diz,
 Nw, Ol-Nl, Pe-Db), **ettepeule** (WH),
ettepule (Spa) de; -n; -gien ['a:təpule, ook
 wel ...pu:lə (Nw)/...pɛ:lə/...pɛ:lə] 1.
 erwtepeul *De hoolteksters hebben oons de
 atepoelen anpikt* (Db) 2. erwtestruik *een
 mooi bedde atepoelen* (Dhau), *D. het de
 atepoele(n) mooi boven de grond* (Obk),
Wat bluiuen die atepoelen mooi (Nbk), *Ik
 zal morgen de ries bi'j de atepoelen zetten*
 (Nt) 3. erwt als pootgoed *De atepoelen kun
 d'r now haost in* (Dho), *Ik wol een paer*

bedden atepoelen zetten, mar ik hebbe gien ateres genoeg (Op), *We hebben de atepoelen poot* (Nw), *De atepoelen zitten al in de grond* (Nt) 4. erwte als toebereide vrucht *Atepoelen mit wottelties vienen een bult meensken lekker* (Op, Obk), *Wij doen altied wat wottels deur de atepoelen* (Pe-Dbi), *Attepoelen lus ik ok graeg, we hebben ze alle zoemers in de tuun* (Mun), *Atepoelen wodden kookt mit wat suker en een stokkien botter* (Dfo), *De atepoelen beginnen al taoi te wodden* (Diz), *Ettepeulen wodden droogd, gewone peulties eet ie greun* (Spa), *We kennen hier atepoelen die kuj' mit de doppe opeten; doppers moej' utdoppen* (Pe-Dbi)

atepoelebedde (l) ['a:tə...] - erwtenbed
atepoeledoppe (Op) de; -n; ...doppien ['a:tə...] 1. schil van een erwtepeul
atepoeledraad (Op) de; -en; ...draotien ['a:tə...] 1. draad als onderdeel van een erwtepeul *An atepoeledraoden en ok an bonedraoden he'k as jonge altied al een hekel had* (Op)

atepoeledraoden (s) onbep.w. en het atepoeledraoded ['a:...] 1. punten en draden wegnemen van erwtepeulen

atepoeleplokken (Ste) onbep. w. ['a:tə...] 1. plukken van erwtepeulen

atepoeleries (Ste) Ook *peuleries* (Bdie Dho, Sz) et ['a:təpələris/'pa:ləris] 1. erwterijs, hetz. als *ateries*, z. ook aldaar

atepolle (l) ['a:təpələ] - erwtestruik

ater (p, b; lm, ln) et; -s ['a:tɪ] 1. bevestigingsketting van een ploeg

ateries (OS, Diz, Np, Nw, Ol-Nl, Op, vo) Ook *atteries* (Wol), *etteries* (Spa) ['a:tə.../...] - erwterijs (z. ook *atepoeleries*) *Ateries is fien birkenries bij de aten* (Nbk), *In de winter kocht de verieninge een stok bos en daor wodden bonestokken en ateres uut haeld* (vo), *Ik moet even et ateres opsnuuien* (Ow), *Ik wol twee bedden atepoelen zetten, mar ik hebbe gien ateres genoeg* (Op)

atesnet (Dfo, Op) de ['a:təsnet] 1. erwtensoep

atesoep (Db, Op, Pe-Dbi, Wol) Ook *ettesoep* (Spa) de ['a:tə.../...] 1. erwtensoep *'t Is vandaage krek weer veur lekkere atesoep* (Db)

atestro (Dfo, Np, Ol-Nl) Ook *ettestro* (Spa) de; -den, -nen; -gien ['a:tə.../...] 1.

erwterank (als verz.) *Ate- en bonestro, die wienen heur om de stokken omhogens* (Dfo)

atheïsme [atɪ'jɪsmə, atə'j...] - atheïsme

atheïst (l) [atɪ'jɪst, atə'jɪst] - atheïst

atheïstisch (l) [atə'jɪstɪs, atɪ'j...] - atheïstisch

atheneum [atə'nɪ(:)jɔ̃m] - atheneum: bekend Ned. schooltype

Atjeh (spor.) ['atɪj, ...jɪ:] - Atjeh

Atlantisch [at'lantis] - Atlantisch: m.b.t. de Atlantische Oceaan, ook: m.b.t. de N.A.V.O.

atlas ['atlas] - atlas (met geografische kaarten)

atleet [at'lɛ:t] - atleet: beoefenaar van de atletiek

atletiek [atlɛ'tɪk] - atletiek

atletiekklub (l) [atlɛ'tɪklʌp] - atletiekclub

atletiekploeg (l) [...'tɪk...] - atletiekploeg

atletiekwedstried (l) [atlɛ'tɪk...] - atletiekwedstrijd

atmosfeer (spor.) [atmɔs'fi:ər] - atmosfeer: dampkring; lucht waarin men ademt; sfeer

atoom (spor.) [a'tō:m] - atoom: kleinste chemisch deeltje

atoomanval (spor.) [a't...] - atoomaanval

atoombewaopening (l) [...'t...] - atoombewaopening

atoombom de; -men [a't...] 1. atoombom *En dat gebeurde eerst, naodat de Amerikanen de atoombom uutvunnen hadden* (...) (vo)

atoomcentraole (l) [a't...] - atoomcentrale

atoomenergie (l) [a't...] - atoomenergie

atoomkop (l) [a't...] - atoomkop

atoomonderzeeër (l) [a't...] - atoomonderzeeër

atoomonderzoek (l) [a't...] - atoomonderzoek

atoomoorlog (l) [a't...] - atoomoorlog

atoompacifisme (l) [a't...] - atoompacifisme

atoompacifist (l) [a't...] - atoompacifist

atoomparreplu (l) [a't...] - atoomparaplu

atoomsplitsing (vo) [a't...] - atoomsplitsing *De meensken bin (...) in staot bleken deur atoomsplitsing krachten vrij te maeken daor we de gevolgen nog op gien stokken nao van overzien kunnen* (vo)

atoomtheorie (l) [a't...] - atoomtheorie

atoomwaopen (l) [a't...] - atoomwapen

attak (Obk) de; -ken; -kien [a'tak] 1.

atte - autobusse

beroerte

atte z. *ate*

attemansriewgien z. *attermaansriewgien*

attent (Bu) [a'tent] - attent, in *iene argens attent op maeken* op attent maken, opmerkzaam maken op

attentie (spor.) tw. [a'tensi] 1. (als opmerking tegen een groep, door een omroepinstallatie enz.) attentie, let op, nu komt er iets dat men moet horen

atpeoele z. *atepeole*

atteries z. *ateries*

attermaansriewgien (Ste) Ook *attemansriewgien* (Ste) et [a'tr̥mā:sri̥mxi'n'atə...], in *een attermaansriewgien* gezegd van iets dat bij elkaar hoort of moet horen en toch niet bij elkaar past, met name: een kopje en een schotel die niet bij elkaar passen

attillerie (l) [a'tɪl'ri] - artillerie

attractie (spor.) [a'traksi] - attractie: in een pretpark e.d.

attractiepark [a'tr...] - attractiepark

au Ook *aauw* (Bdie, Dhau, Ld, Ma, Nbk, Nt, Ow, Wol) tw. [ɔM, ook aM/a:M] 1. uitroep van pijn

aubergine (spor.) [ɔ:bf'sjinə] - aubergine: bep. vrucht

audiëntie (spor.) [ɔMdi'jensi] - audiëntie (bij een zeer hooggeplaatst iemand)

audiotoren (spor.) ['ɔMdi:jo:t..., ...ɔM...] - audiotoren

aug. - afkorting van *augustus*

augurk z. *augurke*

augurke (fp) Ook *augurk* (fp) [ɔM 'gʌrkə/...] - augurk

augustus [ɔM'gʌstəs] - augustus *Hi'j/zi'j is zo geil as een pakkien botter in augustus* (Wol) * *As 't in augustus niet regenen gaot/De koe maeger achter de kribben staot* (Obk), *In augustus bluuit de sni'j* zijn er dikke, witte wolken (Dfo)

augustusmaond (l) [ɔM'g...] - augustusmaand

augustusnummer (l) [ɔM'g...] - augustusnummer

aula [ɔMla] - aula: van een museum, een universiteit, een krematorium, enz.: *De overledene is opbaord in de aula van et verpleeghuus in Wolvegau* (Op)

aureool (l) [ɔMr̥u'jo:əl, ...rə'j...] - aureool: lichtkrans, ook fig.

auriekeltien (Ste) et [ɔM'rik|tin] 1. de tuinplant primula *Wat blujjen die*

auriekelties weer mooi (Ste)

Australië [ɔM'stra:lijə] - Australië

Australiër [...'stra:lijər, ...jɾ] - Australiër

Australisch [...'stra:lis] - Australisch

auteurskorrektie [ɔM't...] - auteurskorrektie

auteursnaeme (l) [ɔw't...] - auteursnaam

autisme [ɔM'tɪsmə] - autisme (door een hersenstoornis)

autist [ɔM'tɪst] - autist

autistisch (l) [ɔM'tɪstɪs] - autistisch

auto de; -s; -gien ['ɔMto:, ...toM] 1. *auto een oolde auto, een schone auto* nl. met katalysator

auto-industrie (spor.) ['ɔM...] - auto-industrie

auto-onderdiel (l) ['ɔM...] - auto-onderdeel

auto-ongelok ['ɔM...] - auto-ongeluk

autoalarm (spor.) ['ɔMto(:)Malar̥m, ...alar̥əm] - autoalarm

autoantenne (spor.) ['ɔM...] - autoantenne

autobaand (verspr.) Ook *autoband* (Spa) de; ...banen; ...baantien ['ɔMto:..., ...toM.../...] 1. *autoband Oonze klompen wodden soms besleugen mit leer of autobaaand, dan sleten ze niet zo gauw* (Pe-Db1)

autobaene (spor.) ['ɔM...] - autobaan

autoband z. *autobaand*

autobanewaegen (Bu) de; -s ['ɔM...] 1. boerenwagen op luchtbanden *Die het een autobanewaegen* (Bu)

autobekleding (spor.) ['ɔM...] - autobekleding

autobelasting (spor.) ['ɔM...] - autobelasting

autobestuurder (spor.) ['ɔM...] - autobestuurder

autoeurs (Sz) de; ...beurzen ['ɔM...] 1. beurs waarop auto's kunnen worden bekeken en verhandeld

autobiograaf (spor.) [...'gra:f] - autobiograaf

autobiografie (l) [...'gra:fi, ook 'ɔM...] - autobiografie

autobiografisch (l) [...'gra:fis] - autobiografisch

autobom (spor.) ['ɔM...] - autobom

autobotsing ['ɔM...] - autobotsing

autobus (Bdie, El, Nbk, vo) Ook *autobusse* (b) de; -sen; -sien ['ɔMt.../...] 1. *autobus De autobus staot bi'j de halte* (Nbk)

autobusse z. *autobus*

autodek (l) ['ɔM...] - autodek
autodeure (Db, b) ['ɔM...] - autoportier
autodief (l) ['ɔM...] - autodief
autodiek (spor.) ['ɔM...] - autowedeg
autogoddel Ook **autogorrel** (Nbk) ['ɔM.../...] - autogordel
autogorrel z. **autogoddel**
autohandel (spor.) ['ɔM...] - autohandel
autokaarte (verspr.) ['ɔM...] - autokaart
autokarkhof (spor.) ['ɔM...] - autokerkhof
autokeuring (spor.) ['ɔM...] - autokeuring
autokoegel (Ol-Nl) de; -s; -tien ['ɔM...] 1. kogel uit de kogellager van een auto *Wij knikkerden vroeger altijd mit autokoegels* (Ol-Nl)
autokoetsier (Ow, b) de; -en, -s; -tien ['ɔM...] 1. betaalde chauffeur van een dokter, notaris enz. *Ik wor autokoetsier* (Ow)
autokraaker (spor.) ['ɔM...] - autokraaker
autolaampe (spor.) ['ɔM...] - autolamp
autolocht (spor.) ['ɔM...] - autolicht
autoloos ['ɔMto:lɔ:s, ...toM...] - autoloos, *autovrij een autoloze zondag* (vo)
automaat ['ɔMtɔ'ma:t] - automaat: machine die, instrument dat automatisch handelingen, werkingen verricht
automark I (l) de; -en ['ɔM...] 1. automarkt (voor tweedehands auto's)
automark II et; -en ['ɔM...] 1. automerk
automatisch (l, Nbk) ['ɔMto'ma:tis] - automatisch: zelfwerkend; zich zomaar voltrekkend, buiten het bewustzijn: *As d'r zoe'n grote bus an komt, gaoj' automatisch wel een aentien an kaante* (Nbk)
automatiseren (spor.) ['ɔMtɔ'mati'si:ɛrɲ, ...toM...] - automatiseren: automatisch laten werken
automatisering [...'st:ɛrɲ] - automatisering
automedel ['ɔM...] - automodel
automonteur ['ɔM...] - automonteur
automoter ['ɔM...] - automotor
autonomie (l) ['ɔMto(:)nɔ(:)'mi] - autonomie: zelfbestuur
autonommer (spor.) ['ɔM...] - autonummer
autonommerbord ['ɔM...] - autonummerbord
autonoom (l) [...'nɔ:m] - autonoom: met zelfbestuur
autoped ['ɔMto:pɛt, ...toM...] - autoped
autoperduktie (spor.) ['ɔM...] - autoproduktie

autopetten ['ɔMtoMpetɲ, ...to:...] - autopetten
autopolis (spor.) ['ɔM...] - autopolis
autoradiater (spor.) ['ɔM...] - autoradiator
autoradio ['ɔM...] - autoradio
autoraem ['ɔM...] - autoroom
autorees (spor.) ['ɔM...] - autorace
autoreize (Obk) ['ɔM...] - autoreis *We moe'n et mit mekeer bekostigen, die autoreize* (Obk)
autorieden st. ww.; scheidb. en niet scheidb.; het autoreden ['ɔM...] 1. autorijden *Aj' autorieden willen, moej' eerst een proef van bekwaomhied ofleggen* (Obk), *As et mistig weer is, is et gevaerlik autorieden* (Op), *Omda'k niet autoriede, gao 'k nogal es een keer mit de bus* (b), *le kun bij een fesien niet over de meet gaon aj' autorieden moeten* (Db), *Hi'j is onkepaobel om te autorieden* (Ma), *Hi'j is nog wel bekwaam om te autorieden* (Spa)
autorieles (spor.) Ook **autorijles** (spor.) ['ɔM...] - autorijles
autorieschoele (spor.) Ook **autorijleschoele** (spor.) ['ɔM.../...] - autorijleschool
autorieschoelehouder (spor.) ['ɔM...] - autorijleschoolhouder
autorijles z. **autorieles**
autorijleschoele z. **autorieschoele**
autorisaosie (l) ['ɔMto(:)ri'sɔ:sɪ] - autorisatie
autoritair (spor.) [...'tɛ:ɔr] - autoritair: niet-demokratisch; eigenmachtig (optredend) **autoritair doen** (spor.)
autoriteit ['ɔMto(:)ri'tɛjt] - autoriteit: formeel erkend gezag, ook van een overheid of een persoon: *Dat moe'n ze bij de autoriteiten ankaorten* (spor.); gezag dat iemand heeft opgebouwd door zijn kennis en kundigheden; iemand van erkend gezag
autorute (verspr.) de; -n; ...rutien ['ɔM...] 1. elk der ruiten van een auto
autorutekrabber (Dho) de; -s; -tien ['ɔM...] 1. krabber waarmee men autoramen sneeuw- en ijsvrij kan maken
autoschoonmaeken (Nbk) Ook **autoschoonmaken** (Sz) onbep. w. en het autoschoonmaekt ['ɔM.../...] 1. schoonmaken van een auto (meestal de eigen) *Ik moet nog even autoschoonmaeken* (Nbk), *Hi'j vient altijd wel een babbelegoesie* [uitvlucht] *om veur et autoschoonmaken weg te kommen* (Sz)

autoschoonmaken - azien

autoschoonmaken z. *autoschoonmaeken*
autoscooter ['ɔM...] - autoscooter:
kermisautootje
autoshop (spor.) ['ɔMtoMsjɔp, ...to:...] -
autoshop
autoshow (spor.) ['ɔM...] - autoshow
autoslaoptrein (spor.) ['ɔM...] -
autoslaoptrein
autosleutel ['ɔM...] - autosleutel
autosloper ['ɔM...] - autosloper
autosloperi'je de; -n; ...ri'jgien ['ɔM...] 1.
autosloperij *In Ni'jhooltpae zit een goeie
autosloperije* (Nbk)
autoslot ['ɔM...] - autoslot
autospiegel ['ɔM...] - autospiegel
autostoel ['ɔM...] - autostoel
autostuur ['ɔM...] - autostuur
autotechniek (spor.) ['ɔM...] - autotechniek
autotentoonstelling (spor.) ['ɔM...] -
autotentoonstelling
autotest ['ɔM...] - autotest
autotillefoon (spor.) ['ɔM...] - autotelefoon
autotocht ['ɔM...] - autotocht
autotrein (l) ['ɔM...] - autoslaoptrein
autotunnel (l) ['ɔM...] - autotunnel
autovere (spor.) ['ɔM...] - autoveer
autoverhuur (spor.) ['ɔM...] - autoverhuur
autoverhuurder (spor.) ['ɔM...] -
autoverhuurder
autoverkeer ['ɔM...] - autoverkeer
autoverkoop z. *autoverkope*
autoverkope (l) Ook *autoverkoop* (l)
['ɔM.../...] - autoverkoop
autovervoer (l) ['ɔM...] - autovervoer
autoverwarming (l) ['ɔM...] - auto-
verwarming
autoverzekering (spor.) ['ɔM...] -
autoverzekering
autoviel (verspr.) Ook *autowiel* (verspr.)
['ɔM.../...] - autowiel
autovri'j (spor.) [aks. wisselt] - autovrij
autowaegen (Dfo, Ma, Ow) ['ɔM...] -
autowagen *De rem mos d'r op, aj'
temeensen een autowaegen hadden, om de
peerden in bedwang te holen* (Dfo)
autowaskeri'je (spor.) ['ɔM...; z. ook -i'je]
- autowasserij
autowasktunnel (l) ['ɔM...] - autowas-
tunnel
autowasserette (l) ['ɔM...] - autowasserette
autoweg ['ɔM...] - autoweg
autowiel z. *autoviel*
autowrak (l) ['ɔM...] - autowrak

autozaeke ['ɔM...] - autozaak
avances (l) [a'fɔ:səs] - avances, in *avances
maeken* nl. op het gebied van de liefde (l)
avond z. *aovend*
aventuren z. *aeventuren*
aventuur z. *aeventuur*
averecht (Nbk) Ook *aafrecht* (Nbk, Obk)
[a:vəɛxt, 'a:wə.../a:f...] - averechts (bij
breien) *een averechte steek* (Nbk), *twie
recht, twie aafrecht breiden* (Obk)
averechts (Nbk, Nw) [a:wəɛks, ...və...] -
averechts: tegensteld aan wat men wil *Dat
warkt averechts* (Nbk)
aveseerschoenen z. *aevenseerschoenen*
aveseren z. *aeveseren*
avontuur z. *aeventuur*
avventuren z. *aeventuren*
avventuur z. *aeventuur*
avveseerschoenen z. *aeveseerschoenen*
avveseren z. *aevenseren*
awwesaosie z. *aevensaosie*
awweseerschoenen z. *aeveseerschoenen*
awweseren z. *aevenseren*
ayatollah (l) [aja'tɔla] - ayatollah
Aziatisch (l) [azi'ja:tis, azə'j..., as...] -
Aziatisch
Azië [a:ziə] - Azie
azien (Op) [a'sin] - azijn, all. in * *Men
vangt meer vliegen mit hunning as mit
azien* (Op) (het gewone woord is *eek*)

B

B I de; -'s 1. aanduiding voor de tweede zaak of persoon 2. Romeins symbool voor het getal 300, of, met streep erboven, voor 3000 3. aanduiding voor Friesland op oude nummerborden 4. symbool voor *byte(s)* in de informatica

b II de; -'s; -gien [bi:] 1. de letter of de klank b 2. woordreeksen e.d. die met de letter b aanvangen 3. de toon b 4. molteken in de muziek 5. mineur 6. aanduiding van het tweede punt of deel in een opsomming, reeks, indeling

B-weg ['bi:wex, ook wel 'bijw...] - B-weg

B. en W. - afkorting van *Borgemeister/Burgemeester en Wethoolders*

B.A. - afkorting van *Burgerlik Aarmbestuur* en van *Bachelor of Arts*

b.d. - afkorting van *buten dienst* buiten dienst (achter titels)

b.g.g. - afkorting van *bij gien geheur* bij geen gehoor

b.g.v. - afkorting van *bij gelegenheid van* ter gelegenheid van

b.l.o. - afkorting van *butengewoon leger onderwies*, d.i. buitengewoon lager onderwijs

b.l.o.-schoele - school voor b.l.o., ook: gebouw waarin b.l.o. wordt geven *Op 'e b.l.o.-schoele kuj' ze toch nog wel aorig wat bijbrengen* (Ma)

B.T.W. - B.T.W.

B.U.M.A. - B.U.M.A.

B.V.D. - afkorting van *Binnenlaanse Veilighiedsdienst*

B.Z. - afkorting van *Binnenlaanse Zaeken*

en van *Butenlaanse Zaeken*

ba z. onder *bah* I, II, III

baai de; -en; -gien [ba:] I. zeearm 2. z. *baoi*

baaien zw. ww.; onoverg.; baaide, is/het baaid ['ba:j(d)ŋ] 1. wadend gaan, baggeren *deur et waeter baaien* (Bu, Nbk): *Hi'j het/is een aende deur et waeter baaid* (Nbk), *deur et grös baaien* (Ste), *Hi'j baaide d'r deurhenne* (Ste) 2. smerig doen worden door met modder aan z'n laarzen e.d. eroverheen te lopen (Nbk, Sun-Ot); z. ook *paaien*, bet. 3 *de boel d'r onder baaien* (Sun-Ot) 3. z. *baaien*

baaitsje (Np, Wol) Ook *baitsje* (Ol-Nl) et;

-s ['ba:jtsjə/'baj...] 1. borstrok voor mannen **baakster** Ook *baker* (Bdie, Nt, Ol-Nl, Pe-Dbl, Wol) de; -s; -tien ['ba:kstɪr/'ba:kɪ]

1. baakster, baker *Et is d'r haost an toe, de baakster moet haost kommen* de bevalling is aanstaande (Nbk)

baal z. *baol*

baaldag (spor.) ['ba:l...] - baaldag

baalke z. *balke*

baalzak z. *baolzak*

baan z. *baene*

baand I Ook *band* (WH) de; banen;

baantien [bā:nt/bant] 1. langwerpige band om mee vast te maken, te verstevigen, te verwarmen; in de vorm van een strook stof *Hej' de baand wel omme?* d.i. een wollen strook om het lichaam, tegen kou en voor de stevigheid, soms met vuile schapenwol ertussen; dat was nl. extra warm (Bu), *Ze hadden wel een wollen baand om et*

lichem, as ze et in de rogge hadden (Ste), *Heit dreug vroeger een wollen baand om 't lichem tegen pienlike spieren* (Db), *Een baand om de middel daor paste de breideschie an; in een aander soorte kon de baand d'r deurhenne* (Spa, Ow, Sz), *Vroeger hadden de mannen wel een witte beffe veur, zodat et leek of ze een wit boezeroen an hadden, mar de beffe zat mit banden vaste* (Spa), *Die onderbroeken weren blauwwit streept, tot krek boven de kni'je; daor wodden de banen vaastekneupt, ok om de hozen op te holen* (Bu), *Vroeger hadden ze baanties an de boksen* nl. aan de broekspijpen van onderbroeken; de kousen kwamen eronder en met de banden werden die afgeklemd (Ei) 2. langwerpige band om iets heen om het bijeen te houden, zoals een *baand in et haor*, vooral: van graanhalmen e.d., om bossen, garven mee te binden (OS, Bu, Np, Nw, Op, ZW, v): *de baand van aoren, waor aj' de bos mit bi'j mekeer bienen moeten* d.i. van graanhalmen om een bos koren (v), *Heit haelt mit een welhaoke de aoren bi'j mekeer en maekt d'r een bos van, en ik kneupe de baand d'r ommehenne* (v), *Haever bien ie mit iene baand, tarwe ok, mar rogge mit tweeje* (Nbk, Obk), *D'r bin twee banen, de bovenste en de onderste* (Ld, Nbk, Np), *Bi'j haever bun ie mit iene baand as de bos te kot was* (Nbk), *As 't slim zunnig was konnen de banen et niet holen en mossen de bossen rogge bi'j aovend opzet wodden* (Obk), (verz.) *We doen de rogge in de baand* (Np), *We hebben de rogge in de baand* al onze rogge hebben we inmiddels tot garven gebonden (Np), *Bij boekweit komt d'r gien baantien omme; 't is de mujte niet weerd, want ze wodt zo gauw meugelik dust* [gedorst]; *'s aovens wo'n de bossies tegen mekaer opzet, dan kun ze beter dreugen* (Ste), *Ze moe'n een baand om de kop hebben* nl. bep. garven (Nbk), *de baand om een bos riet* (Ol-Nl) 3. (fig.) wat iemand in negatieve zin bindt, z'n bewegingsvrijheid beperkt *Et legt de meensken mar an banen bindt ze te veel, geeft ze te weinig bewegingsvrijheid* (d), *an de baand zitten* weinig vrijheid, bewegingsruimte hebben doordat de ander die niet geeft (bijv. de echtgenote): *Now, hi'j het et niet troffen*

mit heur, hi'j zit aorig an de baand (Nbk), *Dat is een kruus mit dat ongelokkige kiend in huus, die oolden kun nooit vot, ze zitten daordeur aorig an de baand* (Dfo), zo ook *te vule an de baand zitten* (Spa, Nbk), *uut de baand springen. Hi'j is raar uut de band sprongen* heeft zich ineens wild, losbandig gedragen (Spa) 4. (fig.) wat iemand aan de ander bindt, emotionele band met iets of iemand *Ik had altied een goeie baand mit him* (Nbk), *de baand versterken* nl. door de intensivering van de omgang met elkaar (Obk), *Ik hebbe altied al docht dat ik gien banen meer mit et dörp hadde* (v) 5. wat als versiering of merkteken om iets heen wordt aangebracht *et baantien van een segare* (Nbk), *De voetballers hadden elk een zwatte baand om de aarm, as teken van rouw* (Nbk) 6. broeksband (Ol-Nl) *Hebben jow een goeie riem om de broek of hej' de baand stief genoeg?* (Ol-Nl) 7. massieve band (van gummi of metaal) om het wiel van een voertuig 8. band met lucht van een fiets, een auto enz. *De beide banen van de fiets bin niet had genoeg, we moe'n ze oppompen* (Nbk), *Ik had de baand lek* (Nbk), *een baand verleggen* z. onder verleggen 9. boekband (Db, Ol-Nl) 10. boekdeel (spor.) 11. hetz. als *stoelhaokbaand*, z. aldaar (Obk) 12. elk der horizontale planken in een *laandhekke*, d.i. een bep. groot hek op de dam, inrit naar een weiland, erf of zandweg (s) 13. zichtbare spier even boven het begin van de staart aan weerskanten van het staartbeen van een koe; die spier ontspant zich voor het kalven, wat men kan konstateren bij de staart; normaliter voelt het daar strak en vol, maar vlak voor de geboorte niet *We moe'n d'r vannaacht acht op geven, de koe is al wat los op 'e banen* de banden zijn slapper geworden, een teken dat het kalf geboren gaat worden (Dfo, Nbk, Op, Ste), vandaar *Boeren kun an de banen vulen hoe veer as et is* (Ste) en *De boer had glad vergeten die koe op 'e banen te vulen* (l: oost.), *De banen bin al (haost) vot, dat hi'j kon vandaegge wel es kalven* zijn flink slap geworden, zijn gezakt (Ld, Np, Obk, Ol-Nl, Wol), *Een koe die kot veur 't kalven is, is al wat los op 'e banen* (Dfo), *Die koe zakt aorig op 'e banen* de banden zakken, worden slapper (Ld), *Hi'j*

wodt slopper op 'e banen id. (El), *Die koe die kalft gauw, die krigt al dellen op 'e banen* de banden verlagen (Dfo), *De koe die was de banen kwiet* was bandeloos (Np), *Een knik op de baand van een koe zeggen wij as de banen vot binnen* d.i. als de koe bandeloos is (Ol-Nl), zo ook *Die koe wodt ok al wat oolder, die krigt ok al een knik op 'e banen; dat bin spieren van de ofsluting, meer bi'j 't zedel* (Nbk), ...*een knik op 'e baand..* (Nbk) en *Een sleepkont is een koe die de bannen van zakt binnen* d.i. die bandeloos is geworden (Sz), *Vier-entwintig ure nao et kalven van de koe bin de banen d'r weer spannen ze zich weer* (Ld), *los op 'e banen wezen een vlotte stoelgang hebben* (Dho, Nw, Obk, b: lm): *Et is noffelik aj' wat los op 'e banen binnen* (Obk) 14. binnenrand van een biljartafel over de *baand* speulen lett. (spor.) 15. bandvormige figuur ontstaan door bep. lichtval 16. frequentieband 17. videoband of filmband 18. langzaam doorlopende transportband met produkten waaraan men werkt *Hi'j het wark an de lopende baand* staat te werken aan de lopende band, zo ook *Hi'j warkt/taot te warken an de lopende baand* (Nbk), *an de lopende baand voortdurend, herhaaldelijk zich voordoend* (Nbk): *An de lopende baand kwam d'r volk langes* (Nbk) * (gezegd van iemand die welgesteld is): *'t Kan beter van de zak as van de baand* z. onder zak

baand II et 1. (stofn.) smal, langwerpig weefsel van katoen, linnen enz. 2. (stofn.) bandstro, stro e.d. om bossen rogge, haver enz. te binden *Mit zaod, rogge en haever haj' dun en dik baand, ok mit takkebossen* (Ow)

baandeloos (Ste) Ook *baneloos* (Np) bn. ['bā:ndəlo:əs/'bā:nə...] 1. (van koeien) bandeloos, zonder banden *Een brulder kriej' niet drachtig, ze bin altied tochtig, wild, ze gedregen heur haost as een bolle, ze bin baandeloos* (Ste), *Een baneloze koe, dat is een brulder, die bin haost altied bols* (Np), (zelfst.) *Banelozen hebben gien banen meer, ze hieten ok wel brulders* (Np)

baandeloze (Ste) Ook *baneloze* (Np) de; -n ['bā...] 1. lett. koe zonder banden, gezegd van een koe die maar niet drachtig wordt en dus steeds weer gedekt moet worden

baander (OS, Bu, Np, Nt, Nw, Op, Wol)

Ook *baanzer* (ZW, Bu, Dho, Diz, Np, Nw, Obk, Op, bo: Bu, Nw), *baanze* (Ste), z. ook *baanderdeure*, *mendeure* de; -s; -tien ['bā:ndɛr/'bā:zɛr/'bā:zə] 1. elk van de beide tegenover elkaar geplaatste, naar buiten openslaande deuren van de schuur (z. ook *baanderdeure*): *Zien kleine zussien speulde nog op de balstienen straote veur de grote baanders mit diggelties en poppies* (j), *Even om 't hoekien van de baander kieken, hoe vol de vakken al binnen mit huj!* (Dfo); men heeft *grote* en *kleine baanders* (maar in een enkel dorp (Diz) zijn *baanzers* grote schuurdeuren, en de kleine *mendeuren*): *De kleine baander is in twie helten, krek as de grote* (Dhau), *Kleine baanderties ken ik as baanderties achter in de ziedmure waar as de peerden de roege dong deur uut de potstal trekken mossen* (Ow); met *baander* of *baanzer* worden vaak beide, bij elkaar geplaatste deuren als een éénheid, een samenstel van deuren met kozijn en afsluitwerk aangeduid: *Ik heb de baander al eupenzet, dan kun ze zo mit et voer huj op de dele rieden* (Db), *Hi'j zette even de schoolder d'r onder, en et voer huj was zomar deur de baander* (Ld), *De paol moet op 'e baander, dat was de dikke paol die op twie steunpunten van de beide baander- deuren lag* (Obk), *De grote baander stiet eupen, doe him even dichte* (Dhau, Np, Ow), *Veur haj' de grote baanzer, achter of op 'e zied haj' een kleine baanzer, daor gongen de peerden dan weer uut* (Np), *Deur de kleine baanze kwam de lege waegen* (Ste), *et kleine baandertien* hetz. als *de kleine baander* (Dfo, El, Ma), zo ook *et baandertien* id. (Dhau, Ld, Ow), *Ik moet de baander nog varven* (Dhau), *Hool i'j je baander es even dichte, dan kan een aander ok wat zeggen* hou je mond toch eens (Ow), *Hi'j het de baander eupen(staon)* hij heeft z'n gulp niet dicht (Dhau, Np, Nw, Op, Ow), zo ook *Ie hebben de baander niet dichte* je gulp staat open (El) en *Ie moe'n de baander dichte-doen, hef't huj nog niet binnen?* (Db), *'t Geld gaot d'r de baander uut* ze geven daar erg veel geld uit (Ow)

baanderdeure (OS, Bu, Dho, Np, Nt, Nw, Op, Wol) Ook *baanzerdeure* (ZW, Bu, Dho, Diz, El, Np, Nw, Obk, Op, bo: Bu, Nw), *baansdeure* (Ol-Nl, Ste, Sz, Wol),

baanderen - baandopnemer

baanzedeure (Bdie, Dho, Obk, Op, Pe-Dbl, Ste, Wol), **baanzeldeure** (Bdie), **baangeldeure** (Bdie), z. ook *mendeure* de; -n; ...deurtien ['bā:ndɪd..., ook wel ...'dɑ:ərə/ 'bā:zɪ.../'bā:z.../'bā:nzə.../...z.../ 'bā:ŋ(g)...] 1. bansdeur, elk van de beide tegenover elkaar aangebrachte, naar buiten open-slaande deuren van de schuur van een boerderij; men onderscheidt de *grote* en de *kleine baanderdeuren*: *De kleine baanzedeuren zitten op 'e zied* (Bdie, Ste), *De peerden mit de lege waegens gongen deur de kleine baanderdeuren d'r weer uut* (Nbk), *Et peerd mit een vracht huj gong de grote baanzerdeuren in, en dan kon et peerd weer deur de kleine baanzerdeuren d'r uut* (Ste), *De baansdeuren konnen de huiwaegens deur, de kleine baansdeuren daor kon de lege waegen dan weer deur* (Wol); in een enkel dorp (Diz) zijn *baanzerdeuren* de grote, en *mendeuren* de kleine schuurdeuren; soms wordt met *baanderdeure* het samenstel van beide deuren bedoeld, vgl. *De peerden gaon mit et huj deur de baanzerdeure* (Np), *As et huj thuuskomt, wo'n de baanzerdeuren wiede-waegen eupenzet* (Op), *Bij de kleine baanzerdeuren haj' een rechtopstaonde paol* [nl. de paal waartegen die deuren sluiten], *dat was et stielegien* (Ste), *De paol moet op 'e baander, dat was de dikke paol die op twee steunpunten van de beide (grote) baanderdeuren lag* (Obk), *Vroeger hadden we in de balke van de baanderdeuren een penne om et goed vaaste te zetten* (Db), *de baanderdeure(n) los/eupen hebben z'n gup open hebben staan* (Nbk, Ow), zo ook *Ie hebben de baansdeuren niet dichte* (Ste) en *Hi'j het de baanzedeure eupenstaon* (Obk, Wol, Dho) 2. als verkleinwoord *baanderdeurtien*: kleine toegangsdeur in de grote schuurdeur (El)

baanderen (Dhau, Np) zw. ww., onoverg.; baanderde, is baanderd ['bā:ndɪŋ] 1. met stevige pas lopen *Hi'j baandert naor et laand* (Dhau) 2. z. *banen*

baandereupening (vo) ['b...] - deuropening van de *baander*: *Doe ze thuus kwammen, ston de boerinne in de baandereupening mit een flesse en twee reumelties* (vo)

baanderhoeke (Nbk) Ook **baanzerhoeke** (bo: Bu, Nw) de; -n; ...hoekien ['bā:ndɪ hukə/'bā:zɪhukə] 1. ruimte voor de grote

schuurdeuren van een boerderij (nl. waar een krimp was)

baanderkaante (Bu) de; -n ['b...] 1. kant van het huis waar de *kleine baanders* zich bevinden

baanderkezien (Dhau, Obk) et; -en ['b...] 1. deurkozijn van een *baander*

baanderpaol (Obk) Ook **baanzerdeurepaol** (Np) de; -en ['b.../'b..., ...'d...] 1. paal waartegen men de bansdeuren aan de binnenkant sluit

baanderreed (Obk) Ook **baanzerreed** (Obk) de; ...reden; ...retien ['b...] 1. oprit naar de grote schuurdeuren van een boerderij

baanderstiele (Bdie) de; -n; -gien ['b...] 1. hetz. als *stiele*, bet. 2, z. aldaar

baanderstiepe (Dfo) de; -n ['b...] 1. hetz. als *stiepe* bet. 1, z. aldaar

baandervarven (Db) onbep. w. en het baandervarfd ['b...] 1. verven, schilderen van de grote en/of kleine schuurdeuren

baandgadde z. *baandgarre*

baandgarre (Nw) Ook **baandgadde** (Nw) de; -n; -gien ['bā:ntxarə/...xəð] 1. één der lange, dunne twijgen over het stro van een dak, nl. om dat daar aan vast te binden

baandiezzer Ook **bandiezzer** (WH) ['b.../b...] - bandijzer *kratten dichtemaeken mit baandiezzer* (Obk), *baandiezzer om de tonne* (Ma), *...om de sleie* (Ol-Nl), *...om de ziedplaanken van boerewaegens* (Ol-Nl), *As d'r gien baandiezzer op 'e peerdekrubbe zat, vratten ze him op* (Obk), vandaar *As een peerd een kribbebieter is, blief ie an 't bandiezzer spiekere* (Spa), *Bij' een pompe kwam d'r een paol in de grond en daor kwam de pompe mit baandiezzer an vaaste* (Ste), *De pompepaol zat baandiezzer ommetoe om de pompe d'r an vaaste te hechten* (Np)

baandig (Dhau, Dho, Np) Ook **banig** (spor.), **bandig** (Spa), **bannig** (Dhau) bn.; -er, -st ['bā:ndəx/...nəx/'bandəx/...]

1. bandig, erg druk bezet, heel veel bezig: zodat men altijd gebonden is *Wat het die een baandig leven* een zwaar leven (Dho, Dhau), *Aj't drok hebben dan hej't bannig* (Dhau), *Aj' altied an de baand zitten, hej' een baandig leven* (Np)

baandopnaeme (l, spor.) ['b...] - bandopname

baandopnemer (spor.) ['b...] - band-

recorder

baandoppompen (Nt) onbep. w. en het baandoppompt ['b...] 1. oppompen van banden, hetz. als *banepompen* **baandplooie** (v) ['b...] - bandplooï (in een heupband)

baandrekel (Spa, Ste) de; -s; -tien ['bā:ntr:k] 1. ondeugend kind, ondeugende jongen (die heel wat durft uit te halen) *Oe, wat een baandrekel!* (Ste), *Die baandrekel zit potverdikke ok overal bovenop!* (Spa)

baandrekorder (Nbk) Ook *bandrekorder* (Nbk) ['bā:ntrəkɔdɔr/'bantr...] - bandrecorder

baandrem (Ste) ['b...] - bandrem: rem op de band van een fiets

baandschölk z. *baneschölk*

baandschulk z. *baneschölk*

baandspieker (Obk) de; -s ['b...] 1. spijker in metalen scharnier *Baandspiekers daor wodden stoelhaokbanen mit vaastezet, alliend veur buterdeuren* (Obk)

baange z. *bange*

baangeldeure z. *baanderdeure*

baank Ook *baanke* (Nbk, Np, Obk, Ol-Nl), *bank* (Sz), *banke* (Spa) de; -en; baankien ['bā:ŋk/bā:ŋkə/'banj(ə)] 1. bank: bekend zitmeubel op 'e baank zitten/liggen, op 'e baank/et baankien zitten als reservespeler aanwezig zijn (bij voetbal) (spor.), (gezegd met name bij een verhuizing:) *Bij'm weer wat te stoel en te baank?* hebben julie je spullen weer een beetje op hun plek? (Nbk), zo ook *Ik dochte, as ze te stoel en te baank binnen dan zien we wel es weer* (vo) 2. kerkbank et niet onder stoelen of baanken stikken (spor.) 3. schoolbank *Hij mos op et veurste baankien zitten, hi'j was wat speuls en ondeugend* (Nbk), *Aj' wat oolder binnen, kuj' haost niet meer in zoe'n baankien zitten* (Nbk) 4. werkbank, draaibank e.d. *Vaeke was ik an de baank bi'j zoe'n oolde timmerman en ze leerden mi'j mit et ommegaon van et ark* (j) 5. bep. eenheid op een veenakker: vier meter lang en met de breedte van de lengte van een turf; de diepte was afhankelijk van het aantal lagen turf dat zich toevallig voordeed (Ow); ook wel langer: van vier tot zes meter (Ow): *Een baank van vier meter lingte van 40 turven; as d'r acht klim turf zat, dus achte boven mekeer,*

kwammen d'r 320 turven uut iene baank (Ow), *Zoe'n baank van zes meter zitten in iene laoge zowat 60 turven in, dit numen ze een klim; zitten d'r zes turven boven mekeer, dan kommen d'r dus 360 turven uut zoe'n baank, mar d'r giet altied wat uutval of. Ien man mos dan daegs zes van zokke baanken greven om een daghure te verdienen, dat wodde dan goed 2000 turf. Soms kunnen ze wat meer, soms ok minder. Naost alle omwark mossen ze dan daegs 140 krojevol turf an de slag zetten* (Ow), *Die rechte krojerspaaanke wodde miestal ok een ni'je baank mit ansneden* (Ow) 6. harde, als zodanig herkenbare laag in de bodem (bij vergelijking:) *een baank(e) in et lief hebben* een stijf gevoel in z'n buik hebben (vaak gezegd bij constipatie) (Ste) 7. opeenhoping van donkere wolken, streep van donkere wolken, hetz. als *wolkebaanke: D'r zitten donkere baanken an de locht, dan komt d'r regen* (Db, Pe-Dbl, Nbk), *D'r zit een donkere baank in 't westen, et liekt dat de zonne in een nust zit* (Dhau), zo ook *D'r zit een baank an de locht* (Ste), *D'r zit een malle baanke onder de zonne* (Spa, Ol-Nl), *D'r zit een malle baank an de locht, et kon wel es wat vriezen gaon* (Bu), *D'r zat een hele baank an de locht* (Dho), *As d'r morgens baanken an de locht zitten, komt d'r wel vaeke regen* (Bu) 8. mistbank *D'r zit een malle baank in et westen* een flinke mistbank (Ld, Obk, Ow), *D'r zit een aorige baank in et westen* (Np) 9. zandbank 10. bank: bekende financiële instelling *gien geld meer op 'e baank hebben, nog geld op 'e baank hebben, geld naor de baank brengen* nl. om te sparen, een hypotheek af te betalen e.d.: *Hebben we aenlik nog wel wat geld op 'e baank staon?* (Nbk), *De meersten beuren heur loon tegenworig over de baank* (Obk) 11. bankgebouw *Breng dat geld mar even naor de baank!* (Bu), *Ze wonen naost de baank* (Nbk), *De Stellingwarver Schrieversronte zit now al weer een jaor of wat in de oolde baank van Berkoop* (Nbk)

baankbestuur (Obk) ['b...] - bankbestuur

baankbiljet ['b...] - bankbiljet

baankboekien ['b...] - bankboekje

baankdirekteur ['b...] - bankdirekteur *Ie moe'n je wel even prissenteren, aj'*

baankdirektie - baaste

baankdirekteur wodden willen! (Ste)
baankdirektie (spor.) ['b...] - bankdirektie
baanke z. *baank*
baankerig (Ste) bn.; -er, -st ['bā:ŋkrəx] 1. gezegd van een donkere lucht: *De locht is baankerig* (Ste)
baankgebouw (spor.) ['b...] - bankgebouw
baankgeheim (spor.) ['b...] - bankgeheim
baankgeraansie (spor.) ['b...] - bankgarantie
baankgiro (l) ['b...] - bankgiro
baankhaamer (Nbk) ['b...] - bankhaamer
baankhouder (Obk) de; -s; -tien ['b...] 1. bankhouder, directeur van een kleine (geld)bank
baankien (verspr.) Ook *bankien* (Spa) et; **baankies** ['bā:ŋkin/'bankin] 1. kleine *baank* in diverse bet., z. onder *baank* 2. bankbiljet van f 100,- of het bedrag van die grootte (Ma, Nbk, Obk, Ste) *Ik gaf heur een baankien van honderd* (Obk)
baankkiste (Diz) de; -n; ...kissien ['bā:ŋkistə] 1. kist als zit- en bergplaats op een wagen 't *Peerdedek en et voer mos in de baankkiste* (Diz)
baanknummer (Nbk, Ow) Ook *baankrekeningnummer* (spor.), *baankrekeningnummer* (spor.), voor mogelijke var. z. ook onder *nummer* ['b.../...] - bankrekeningnummer
baankonderneming (spor.) ['b...] - bankonderneming
baankoverval (spor.) ['b...] - bankoverval
baankpas (verspr.) ['b...] - bankpas
baankreken(ing) z. *baankrekinge*
baankrekeningnummer z. *baanknummer*
baankrekeningnummer z. *baanknummer*
baankrekinge (l) Ook *baankrekening*, *baankreken* (spor.) ['b...] - bankrekening
baankroet (spor.) bn.; pred. ['b..., ...'r...] - bankroet *baankroet wezen* (spor.)
baankroof (spor.) ['b...] - bankroof
baankrover (spor.) ['b...] - bankrover
baanksaldo (l) ['b...] - banksaldo
baankschroefe ['b...] - bankschroef
baankstaot (verspr.) ['b...] - (vaak mv.) bankstaat *Hej' de baankstaoten nog op je buro liggen?* (Nbk)
baankstel (Ma, Nbk, Obk) Ook *bankstel* (verspr.) ['b.../...] - bankstel *We bin geschikt an dat baankstel kommen* (Obk)
baankverkeer (l) ['b...] - bankverkeer
baankwarker (spor.) ['b...] - bankwerker:

iemand die bankwerk verricht
baankzaeken (spor.) ['b...] - bankzaken
baansdeure z. *baanderdeure*
baanselen z. *baenselen*
baanveger z. *baenveger*
baanze z. *baander*
baanzedeure z. *baanderdeure*
baanzeldeure z. *baanderdeure*
baanzer z. *baander*
baanzerdeure z. *baanderdeure*
baanzerdeurepaol z. *baanderpaol*
baanzerhoeke z. *baanderhoeke*
baanzerreed z. *baanderreed*
baarg z. *barg* I, II
baargen z. *bargen* I, II
baargschoe z. *bargschoe*
baargzoolder z. *bargzoolder*
baarm Ook *barm* (spor., niet ZW), *berm* (WH) de; -s; -pien [ba:ɾm, ...rām/baɾm, ...rām/ber...] 1. berm langs pad of weg *een zaachte baarm* een niet stevige berm, een berm waarin men met fiets, auto, wagen gemakkelijk wegglijdt of vast blijft zitten (Nbk), *langs de baarms eten* langs de randen van het bord soep, pap etc. met de lepel nemen i.v.m. de warmte van die soep, pap enz. (Ow)
baarmhattig (vo) Ook *barmhattig* (b) [...'haɾəx/...] - barmhartig; met medelijden, mededogen; genadig
baarmhattighied (l) Ook *barmhattighied* (b) [...'h.../...] - barmhartigheid; mededogen
baarmhuj (Nbk, Np, Obk) et ['b...] 1. hooi dat men van bermen oogst
haarmhujjen (Np) onbep. w. en het baarmhujd ['b...] 1. hooi oogsten van bermen *Ze bin an 't haarmhujjen* (Np)
baarmoeder z. *baormoeder*
baarmplaante (Obk) de; -n; ...plaantien ['b...] 1. plant die in bermen groeit *De ratelaar is een baarmplaante* (Obk)
baarmsloot (verspr.) Ook *barmsloot* (Diz, Nbk) ['b.../...] - bermsloot
baarmtoerisme (l) ['b...] - bermtoerisme
baarmtoerist (l) ['b...] - bermtoerist
baaste (verspr. OS, Bdie, Bu, Dho, Nw, Ste, b) Ook *baste* (WS, verspr. OS, b, b:lm) de; -n; bassien ['ba:stə/'bastə, ook wel 'bastə] 1. barst, berst *Pas op veur die dikke baaste in 't ies!* (Obk), *'k Heb een grote baaste in de kloppe* (El), *een baste in de rute* (Spa), *Ik hebbe een baaste in de doem* (Dhau, Np), *basten in de hanen* (Np), ...in

de vinger (Nbk), *een baste in de rute* (Spa) **baasten** (OS, Dho, Np, Nw, Ste, b: lm) Ook **basten** (WS, verspr. OS, b, b: lm) zw. ww.; onoverg.; baastte, is baasten ['ba:stn/'bastn, bij nadruk ook wel 'barstn] 1. barsten krijgen, barsten vertonen *Et raem is baasten* (Db), *een baasten tiele* met één of meer barsten (b) 2. splijten, in stukken breken, van binnenuit scheuren door een bep. druk, uit elkaar springen *De klompe is baasten* (Ma), *As een koe an de wiend is en ie kun 't mit een gattien in de huud of een bekvol zoolt niet wegkriegen, dan baast hi'j van binnen* (Nw), *Hi'j is uut de jasse basten* is zo groot/dik geworden dat z'n jas scheurde (El, Ol-Nl), *Ze basten uut de jasse* groeien zo snel dat hun jas snel te klein wordt waardoor die kan scheuren (Nbk), zo ook *Pas op mar da'j niet meer grujjen, want dan kuj' wel uut de naoden basten* (Obk), *je te baasten eten* zoveel eten dat men zou kunnen scheuren (Nbk, Np, b, Obk), *iene basten laoten* iemand laten stikken: *Die is zo gemien as wat, laot die vent toch basten* (Nbk), *De wereld kan me basten* het kan me allemaal niets schelen, wat er om me heen is, gebeurt (bl), *Jim kun basten!* jullie kunnen me wat (Np), *Baast!* barst maar, stik maar (App), *Bast mar!* id. (Nbk), *Hi'j kan basten om mien pat!* hij kan de pot op (Wol), *je te basten lachen* (Nbk), *Hi'j liegt dat hi'j bast* hij liegt enorm (Nw, Nbk), zo ook *Hi'j kon liegen dat et bastte* (Dfo), *Hi'j is van zien eerste leugen ok niet basten* (Diz), *Ze bastte haost van Ielkens* (Nbk), *De bom is basten* lett. en fig. 3. heel veel van iets hebben, in verb. als *Ze basten van 't geld* ze hebben heel veel geld (Nbk), *Ik baaste van de heufdzeerte* (Nbk), *Ik baste van de slaop* (Sz), vandaar *Ik hebbe bastende piene in de kop* (Ma, Nbk, Np, Obk, Ste, Wol), *Ik hebbe et bastende drok* (Bu, Dhau, Ma, Ste, Wol), *De auto gong d'r mit bastend geweld vandeur* (Nbk) * (schertsend:) *Kast is een kerel die de broek bast* (b)

baastend(e) z. onder *baasten*

baat z. *baot*

baats z. *bats* II

babbeldegoegies z. *babbelegoegies*

babbelegoegies Ook **babbeldegoegies** (Ol-Nl), **babbelgoegies** (Ld, b: lm),

babbelegoegies (Bu, Dho, Ld, Mun, Nw, Sz, b: lm), **babbelegoesie** (enk.: Sz), **fiebelegoegies** (Op), **fabberegoegies** (Sz), **fabelegoegies** (Sz) mv. [bab|ə'guxis, ...'xu..., babə.../bab|də'x..., ...bəl.../...'xusis, ook wel 'gu... (Ld)/...'xusi/fib|ə'xuxis, ...bəl.../fabrə.../...b|..., ...bəl...] 1. fratsen, ondeugende streken *Dat joongien mag graeg wat babbelegoegies uuthaelen* (Dho, Obk), *Hael mar gien babbelegoegies uut* (Spa, Ma), *Hi'j het altied vremde babbelegoegies* (Db), *J. zit vol babbelegoegies* (Ld), *Op 't leste begon hi'j babbelegoegies te maeken* fratsen uit te halen (Op) 2. bedriegelijke praatjes, uitvluchten, tegenwerkingen *Die het mooie babbelegoegies!* (Bu), *Hi'j vient altied wel een babbelegoesie om veur et auto-schoonmaken weg te kommen* (Sz), *Wat hebben we mit zien babbelegoegies te maeken!* (Pe-DbI), *Now gien babbelegoegies, want wij' wo'n et toch wel geweer* (Obk), *Ie moe'n niet zo vule babbelegoegies hebben* (Wol), *Now gien babbelegoegies meer, ie doen mar zoa'k zegge!* (Nbk), *...ie moe'n op bedde!* (Nbk), *Dat is niks as babbelegoegies* (Np), *Now gien babbelegoegies maeken, je gaon d'r henne en daor is et mit uut!* (Op), *Markkoopluden kun soms een hieleboel babbelegoegies maeken om heur spullen an de man te brengen* (Obk), *Ze zuken mi'j wat te vule babbelegoegies* (Dho) 3. drukte, extra werk (Diz, Ol-Nl, Ste) *Maek d'r mar niet te vule babbelegoegies van* (Diz), *Hael now mar gien babbeldegoegies an, mar gauw op bedde* (Ol-Nl), *Hê, wat toch een babbelgoegies* wat maken ze een drukte (Ste)

babbelegoesie(s) z. *babbelegoegies*

babbelen (ba) ['bab|n] - babbelen: keuvelen

babbelgoegies z. *babbelegoegies*

babbelkonte (Op) de; -n; ...kontien ['b...]

1. babbelkous

babbelkouse (spor.) ['b...] - babbelkous

babbelmusse (Dhau, b:lm, ln) ['b...]

babbelmuts, praatziek iemand

babbelziek (Dhau, Ow) ['b...] - babbelziek

een babbelzieke vrouw (Ow)

Babel z. *Baobel*

babysit(ter) (spor.) ['bɪ:bist(ɾ), 'bi:jb...] - babysit

Bacchus (Ol-Nl) ['baxəs] - Bacchus *D'r*

back - baene

wodt tegenworig wel es wat te vule an Bacchus offerd (Ol-Nl)

back [bek] - back, verdediger (bij voetbal)

bacon (spor.) ['bʊ:kŋ, 'bɪk...] - bacon

baconvarken (Ow) ['b...] - baconvarken, zouter *Laeter maekten ze d'r zoolders of baconvarkens van, van 80 tot 100 kg; dat mossen mooie lange vleisvarkens wezen mit lichte schoolders en dikke billen* (Ow)
bad et; **baeden**; **battien** [bat] 1. het water waarin men zich bevindt om zich te wassen of te verfrissen *in bad gaon* (verspr.), *een bad nemen* (spor.) *Ze zat wat in 't bad te flodderen* te spetteren en plassen (Ste) 2. badkuip 3. zwembad (spor.)

badcel (verspr.) ['batsel] - badcel

badderen zw. ww.; onoverg.; *badderde*, het *badderd* ['badɾ] 1. in bad gaan, plassend, spetterend zich in het water bevinden *De voegels zitten in de poele te badden* (Wol), *We mochten nog wel es graeg in de viever in de meulebos badden* (Obk), *Kiek de musken es lekker badden* (Spa), *De eenden badden in 't waeter* (Dhau) 2. in het zand bezig zijn op een manier die vergelijkbaar is met bet. 1 (Bu, Db, Ma, Spa) *Mit heel mooi weer, as zandgrond helemaole rul en droog is, zitten voegelties en mit name musken daor lekker in te badden en dan struien ze et zand helemaole over heur henne* (Spa), zo ook *De kiepen liggen te badden* (Bu), *...badden in 't dreuge zaand omme* (Ma), *De voegelties bin an 't badden in 't zaand* (Db) 3. wadend gaan (Np, Nw, Obk, Ol-Nl) *Wat moesten we deur de sni' badden* (Ol-Nl), *Hi'j badderde deur et waeter* (Nw), *...deur de modder* (Obk), *Pattie meensken kun d'r henne badden as een dregonder dreunend lopen* (Obk), *Ie moe'n niet zo deur de modder badden* (Np)

badding (Dmi) de; -s, -en ['bading] 1. badding

baddoek ['baduk] - badhandoek

badgast ['batxast] - badgast: iemand die een badplaats bezoekt

badhaandoek (spor.) Ook *badhanddoek* (spor.) ['bat.../...] - badhanddoek

badhanddoek z. *badhaandoek*

badhokkien ['bathokin] - badhokje

badhotel (spor.) ['b...] - badhotel

badhuus (l) ['b...] - badhuis

badjasse ['b...] - badjas

badjuffer (spor.) Ook *badjuffrouw*

['b.../...] - badjuffrouw

badjuffrouw z. *badjuffer*

badkaemer ['b...] - badkamer

badkupe ['b...] - badkuip

badlaeken (verspr.) ['b...] - badlaken

badmeester ['b...] - badmeester

badminton [bat'mintŋ, ...tɔn, bet'm...] -

badminton *badminton speulen* (Nbk)

badmintonnen (Nbk) [...'mintɔŋ:, ...ton:] -

badmintonnen

badmintonspel(d)er (spor.) [...'m...] -

badmintonspeler

badmintonwedstried (spor.) [...'m...] -

badmintonwedstrijd

badmode (spor.) ['b...] - badmode

badmusse ['b...] - badmus

badpak ['b...] - badpak

badplaets (spor.) ['b...] - badplaats (aan zee)

badplak (spor.) ['b...] - badplaats (aan zee)

badshoe (spor.) ['b...] - badschoen

badshoem (spor.) ['b...] - badschuim

badspoonze (spor.) ['b...] - badspons

badstoel (spor.) ['b...] - badstoel

badstof ['batstof] - badstof

badstoffen ['batstofm] - badstoffen, van badstof

badtasse (spor.) ['batasə] - badtas

badwaeter et ['bat...] 1. water waarin men zich geheel wast (in een teil, kuip) *'t kiend mit et badwaeter weggooien* dat wat men niet langer wil hebben wegdoen, afzweren, maar inclusief dat wat men beter had kunnen behouden (Bdie, Np, Dho, Op)

badziepe (spor.) ['batsi:pə] - badzeep

bae (Nbk, Np) tw. [bɛ:] 1. geroepen als nabootsing van de roep van een geit *Bokkien, bokkien, bae!* gezegd om de meester uit te schelden (Np)

baene Ook *baan* (WH), *bane* (WH) de; -n; *baentien* ['bɛ:nə/'bā:n/bā:nə] 1. aangelegde weg, alleen in verb.: *De baene is vri'j ga je gang, niemand zal je tegenhouden, belemmeren* (Nbk), *op 'e lange baene* (verspr.), *van de baene wezen* niet doorgaan, niet meer aan de orde zijn: *Gelokkig, dat is weer van de baene* (Nbk, Np), *et op 'e lange baene schoeven* zodanig uitstellen dat het waarschijnlijk niet meer aan de orde zal komen, *D'r moet even over praot wodden om de boel weer in rechte baenen*

te kriegen in het juiste spoor, overeenkomstig de gewenste gang van zaken (Ste), *Woj' dan de tegenwoordige toestaand op iene baene zetten mit die van de dattiger jaoren?* over één kam scheren, gelijkstellen met (vo), *over de baene haelen* tevoorschijn halen, overhoop halen om naderhand schoon te maken, te ordenen, beter op te ruimen (Bu, El, Nbk, Op): *Ie moe'n 't spul over de baene haelen* (Nbk), zo ook *alles over de baene haelen* (Dho, Ow), *et op 'e baene haelen* (Ow) en *op een baene haelen* (Ow): *Ik zal dat spul allemaol es op een baene haelen* (Ow) 2. loop, gang die iets volgt, neemt *De keunstmaone gong in een baene om de eerde* (Nbk), *De wiendhoze veegde alles weg wat in zien baene kwam* (Op), *Ze liggen goed in de baene* gezegd van goed lopende paarden (Db) 3. glad of schoon vlak over ijs, sneeuw waarover men zich begeeft *Ze hadden een mooie baene veegd, wel zoe'n twee kilemeter over de vaort* (Nbk), *Ze reden een verkeerde vaort in, want deur de jachten koj' de baenen ok niet meer zo goed zien* (j), *een baene schone veggen* (Dfo) 4. ijsbaan *De baene zal nog wel hollen* (Nbk) 5. wedstrijdbaan bij schaatsen *Jim moe'n niet op 'e baene staon gaon, de rieders kommen d'r zo an! Van de baene of, jim!!* (Nbk), *De baene was mit touwen ofzet en d'r laggen riegelties snij' bijlanges* (Nbk), *de kotte baene* wedstrijdbaan met korte afstand, waartegenover *de lange baene*, *Op 'e kotte baene was hi'j goed, op 'e lange baene gong et minder* (Nbk), *in de baene* in aktie in een schaatswedstrijd, op de wedstrijdbaan (meestal m.b.t. kortebaanwedstrijden): *De jonge mos de schaatsen nog even goed opbienen veurd'at hi'j in de baene gong* voordat hij z'n schaatswedstrijd ging rijden (Pe-Db1), *Mit hadrieden bin de keurmeesters an 't oproepen wie in de baene kommen moet om te rieden* wie zich op de wedstrijdbaan moet begeven (Obk), *Hi'j is drekt goed op gleeed kommen doe hi'j in de baene mos* (Obk), *De kiender moe'n vanmiddag in de baene* moeten hardrijden op de schaats (Dho), *Hi'j was de jongste in de baene, mar hi'j gong mit de pries strieken* (Obk) 6. hetz. als *moonsterbaene*, z. aldaar (Ow) *de peerden moonsteren laoten op 'e (moonster)baene* (Ow)

7. baan die men aflegt bij sport anderszins *Hi'j reed een peer baenties* een paar rondjes op de ijsbaan (Nbk), *baenties rieden* baantjerijden (d.i. op de ijsbaan, rond de wedstrijdbaan (Nbk) 8. afstand van één baan die men doet bij sport of spel (rondgaand of van punt A naar B, en evt. weer terug) 9. lange strook stof, lange strook materiaal (Dfo, Nbk, Nw, Obk) *een baene behang* (Nbk, Nw), *Hoevule baenen zollen d'r in die rolle zitten?* kunnen gehaald worden uit die rol behang (Nbk, Nw), *D'r zitten drie baenen in de rolle* (Nbk, Nw), *baenen van kleren maeken* (Dfo), *D'r kwam een zinkwarker uut Wolvege om et zink in de bakgeuten te leggen om een ni'j huus, en die baenen mos hi'j an mekeer solderen mit de soldeerboolte* (Obk) 10. elk der stroken stof waaruit bep. rokken zijn samengesteld (van boven naar beneden) (Nbk, Nw), vandaar dat men spreekt van vier-, zes- en zelfs achtbaensrokken (Nbk, Nw): *Rokken wodden uut baenen maekt* (Nbk, Nw), *N. zod eerst de baenen hebben, laeter M. d.w.z. extra aangebracht in reeds gedragen kleding, nl. ten tijde van de Eerste Wereldoorlog, toen men als gevolg van de armoede geen wijdere kleren kon kopen of nieuwe kon maken als men zwanger en dus dikker werd; de rok die men droeg werd daarom wijder gemaakt met baenen* (Nw), vandaar ook: *Ie moe'n baenen in de rok hebben* (Nw) en *Zi'j was al uttrekend, mar heur zuster was nog niet an de baenen toe* (Nw) 11. betrekking, baantje *Hi'j het een goeie baene bij et leger* (Nbk), *Hi'j het een beste baene* (Op), *...een mooie baene* (Nbk), *De manluden hebben iensen giën kaans om dat baentien te kriegen* (b), *Ik heb daor een mooie baene* (Nbk), *de baene d'r an geven* z'n baan opgeven (Dfo), *je baene opzeggen* (Nbk), *een baene zuken, iene an een baene/baentien helpen* (Nbk), *Hi'j het d'r niks veur daon, ze hebben him dat baentien gewoon geven* (Nbk) **baenebugen** (Dfo) onbep. w. en het baenebuugd ['bē:nə...] 1. ijs op sloten enz. uitproberen *Vroeger as kiender gongen wi'j baenebugen, en as d'r iene deurzakt was, was 't lachen!* (Dfo) **baenekraante** (l) ['b...] - banenkrant **baenemaeken** (s: oost.) zw. ww.; onoverg.;

baeneplan - baggelen

scheidb.; maekte baene, het baenemaekt ['bē:nə...] 1. zich een weg banen door de menigte, door de mensen heen: *J. maekte baene* (s: oost.)

baeneplan (l) ['b...] - banenplan

baenevak (l) ['b...] - baanvak

baeneveger (verspr.) Ook *baneveger* (Spa),

baanveger (Sz) de; -s; -tien ['bē:nə.../

'bā:nə.../'bā:f...] 1. iemand die door met

een grote bezem te vegen de ijsbaan

schoonhoudt van sneeuw en slijtsel van ijs

baenewaachter (l) ['b...] - baanwachter

baenewaachtershusien (l) ['b...] - baan-

wachtershuisje

baenewaachterswoning (l) ['b...] - baan-

wachterswoning

baenselen (App, Ma, Ld, Obk, b, b: lm)

Ook **baanselen** (Ld, Obk, Pe-Dbl) zw.

ww.; overg.; baenselde, het baenseld

['bē:sɪn/'bā:s...] 1. verjagen, wegbonjourn

Ik heb him d'r uut baenseld (Ma), *We*

hebben de jongen uut de appelhof weg

baenseld (Ld)

baenstok (l) ['b...] - baanstuk

baentien z. onder *baene*

baentienglieden onbep. w. en het

baentiengleden ['bē:ntiŋɡliɔŋ] 1. glijden op

een baantje van sneeuw of evt. ijs: als

spelletje *baentienglieden op 'e sni', op et*

schoepleine (El), *Wij waeren vroeger an*

't baentienglieden (Np)

baentienrieden (ba) ['bē:ntiɔriɔŋ] - baantje-

rijden

baentiesman (bo: Nw) de ['bē:ntisman] -

ambtenaar

baere z. *bedde*

baeretied z. *beddetied*

baest z. *best* I-IV

baeste z. *beste*

baezen (verspr.) zw. ww.; onoverg.;

baesde, het baesd ['bē:zɔ] 1. ijlen, bazelen

bij koorts, in de slaap, in een droom *Omke*

sloemerde meest wat, baesde wat

bi'jtieden (Bu, b), *In een droom kon mien*

vader vrij wat baezen (Op), *Hi'j het koorts,*

hi'j ligt te baezen (Dho), *Hi'j baesde wat in*

de slaop (Bu), *'k Dochte daj' om ziepe*

gongen; ie baesden mar an ien stok deur

(b), *As de koorse slim wodt, kan baezen*

uudri'jen op zingen, zonder daj' heuren dat

et een lied is (Nw) 2. onzin uitkramen,

onsamenhangend praten (Bu, Dhau, Dho,

El, Nbk, Obk, Op, b) *d'r in omme baezen*

(Dhau), *Droom ie now hadde op? Wat baes*

ie over brille! (b), *Zit niet zo te baezen, ik*

geleuf d'r toch niks van (El), *ie moe'n niet*

zo baezen (Dho), *Hi'j baest d'r ok mar wat*

op los (Bu) 3. (ook onpers.) piepend of

zegend geluid geven bij het ademenhalen

(Bu) *Iene die wat verkolen is, die baest*

wat (Bu), *Et baest me wat, et zit me wat*

vol op 'e bost (Bu)

baezerig (Bu) bn., bw.; -er, -st ['bē:zɔɔŋ]

1. geneigd tot *baezen*, bet. 1, z. aldaar *Ze*

dromen wat, ze bin wat baezerig! (Bu) 2.

kortademig (Bu) *Ik bin wat baezerig* (Bu)

baezig (Bu) ['bē:zɔɔŋ] - ijlend *Die is zo*

baezig (Bu)

bafferd de; -s ['bafɔt] 1. grote, grof-

gebouwde man *een dikke bafferd* (Db, Dfo,

Dhau, Np, Ow, Nbk), *een bafferd van een*

kerel (Ld) 2. lompe, hondse persoon (v) *En*

dan dat aandere kereltien van de ULO in

Wolvege. Een bafferd van een kerel! (Np)

3. harde klap die men uitdeelt (Np, Wol) *Ik*

hebbe him een bafferd verkocht (Np, Wol)

bagage z. *begage*

bagagedreger z. *begagedreger*

bagel z. *baggel*

baggel (verspr.) Ook *bagel* (Db) de

['bagɪ/'ba:gɪ] 1. veenspecie (die men

baggert) *et gat waor de baggel uut kwam*

(Obk) 2. baggelturf (Db) *Wij hebben de*

baggel op 'e diek (Db), z. ook onder *diek*

baggelaar z. *baggeler*

baggelaarturf z. *baggelturf*

baggelbak (verspr., b: ln, j) Ook

baggerbak (Dho, Diz, Obk, Sz) de; -ken;

-kien ['bagɪbak/'...gr...] 1. houten bak

waarin veenspecie wordt gemaakt, waarin

het veen wordt fijngemaakt en gemengd

Iedere turfmaeker hadde twie tot drie span

baggelmannen; zoe'n span beston uut een

spitter en een menger. Bi'j iedere baggel-

bak haj' zoe'n span neudig; as d'r een

dagwark op 'e wal lag (et vene dat een

span op iene dag verwarkte), dan kon de

turfmaeker mit zien eerste wark beginnen

(Np), *Hi'j was in de baggelbak* was aan het

werk in (OI-NI)

baggelbod (Ld) et; -den; -bottien ['bagɪ...]]

1. elk der plankjes die een turfmaker onder

z'n voeten heeft bij het plattrappen van de

veenspecie

baggelen (verspr.), z. ook **baggeren**

zw.ww.; onoverg.; baggelde, het/is (bet. 1)

baggeld ['baglɪn/'bagrɪ] 1. wadend gaan *Doe J. an et schieten heuren kon dat de Duutsers veer genog vot weren, baggelde hi'j uut de sloot weg en leup zo hadde as hi'j kon (...)* op huus an (vo), *deur de sni'j baggelen* (Nbk, Ow, Ste), *deur de modder baggelen* (Bu, Diz, Ma, Nbk, Np, Ow, Spa, Ste): *Ze baggelen deur de modder* (Nbk), *Hi'j baggelt dwas deur et laand* (Nbk, Np), *...deur et dikke grös* (Ste, Ow), *Hi'j het de hiele boel d'r onder baggeld* (Ma), *De musken baggelen in et dreuge zaand* (Ste), *...bin an et baggelen tegen et ongedierte* (Ste) 2. (in de veenderij) veen spitten of naar boven halen en in de *baggelbak* met water fijn maken, mengen en verder bereiden *Hi'j mos al mit zien twelfde jaor mit zien heit naor de veenderi'je te baggelen* (j)

baggeler (Nt, Sz) Ook *baggelaar* (Sz) de ['baxlɪ/'baxla:ər] 1. (verz.) baggelaarsturf *Blauwveen was beste vene, ze maekten d'r vierkaante turf van, 'baggeler'* (Nt), *De baggelaar wodde op rinnen zet* (Sz)

baggelerturf z. *baggelturf*

baggeljutte (Np) de; -n; ...juttien ['b...] 1. schop voor veenspecie, hetz. als *jutte*, bet. 1, z. ook aldaar *de baggeljutte, om et vene mit uut de bak te slaon* (Np)

baggelleerze (Nbk, Op) Ook *baggerleerze*, (Nbk, Pe-Dbl, Wol) - baggerlaars, ook, bij vergelijking: grote smerige laars *Daenk d'r omme, ie kommen niet mit je baggerleerzen in mien keuken* (Nbk)

baggellu(den) z. onder *baggelman*

baggelman (Np, Obk, Ol-Nl, Op) de; -nen, mv. ook *baggelluden* (Obk, Ol-Nl, j), *baggellu* (Op); -negien ['baglman/...lydɪ/...ly] 1. veenarbeider die de turfspecie bijeenbrengt, bewerkt en tot een laag brengt, zodanig dat de *turfmaeker* tot de verdere bewerking (trappen, snijden e.d.) over kan gaan, *baggerman Iedere turfmaeker hadde twie tot drie span baggelmannen; zoe'n span beston uut een spitter en een menger. Bij iedere baggelbak haj' zoe'n span neudig; as d'r een dagwark (et vene dat een span op iene dag verwarkte) op 'e wal lag, kon de turfmaeker mit zien eerste wark beginnen* (Np)

baggelmesiene (spor.) ['b...] - bagger-machine

baggelpette (Ld) de; -n; ...pettien ['b...] 1.

veenput, hetz. als *venepette: een venepettien of baggelpettien* (Ld)

baggelturf Ook *baggelerturf* (Diz), *baggerturf* (Obk, Wol), *baggelaarturf* (Sz) de; ...turven; -ien ['bagl.../'baglør..., ...glɪ..., baglør.../'bagr.../...a:ər...] 1. (ook verz.) baggelaarsturf *De baggelaarturf wodde in ringen opzet* (Sz)

baggelwark (Nw) et ['b...] 1. het *baggelen* in bet. 2

bagger (verspr.) Ook *baggerd* (WH, Mun, Wol) de ['baxɪ/...rɪ] 1. modder, slijk, ook wel veenspecie *D'r is heel wat bagger(d) uut de sloot koemen* (Sz), *Hej' weer in de baggerd zeten te knoeien?* (Sz), *Et varken ploetert in de baggerd* (Spa), *Mem pruttelde dan laeter dat oonze klompen zo vol baggerd zaten* (Mun), *Et peerd scheurde de waegen deur de baggerd* (Wol), *Wij bruken daor blauwe baggerd veur* nl. als geneesmiddel bij het zweren van de uier van een koe (Spa)

baggerbak z. *baggelbak*

baggerbende (Nt) de ['bagɪ...] 1. één groot geheel aan modder *Doe 't vleden haast zo regende, was 't bi'j de hekkepaol een grote baggerbende* (Nt)

baggerbeugel (Nt, Obk, Spa) ['bagɪ...] - baggerbeugel *Et net van de baggerbeugel is kepot* (Nt)

baggerd z. *bagger*

baggeren zw. ww.; onoverg.; baggerde, is/het baggerd ['bagɪ] 1. wadend voortbewegen door modder, weke grond enz., wentelend, draaiend bezig zijn in natte of juist droge grond (z. ook *baggelen*) *De koenen baggeren deur de modder* (Nbk, Nt, Ld), *Die modderige reed mossen wi'j deur baggeren* (Dfo), *Ze baggeren deur de poele* (Dho), *...deur et laand* (Diz, Nbk, Nt, Wol), *Ze baggerden mit de trekker deur een nat stokkien bouw* (Nbk), *De kiender baggeren et liefst deur de alderdikste sni'j henne* (Ld), *Wat moesten we deur de sni'j baggeren* (Ol-Nl), *Et varken baggert in de modder* (Ste), *De kiepen baggeren in 't zaand* (Ld) 2. dreunend lopen (Nt, Sz) *Hi'j baggert d'r ok aorig langes* (Sz), *Daor komt hi'j an baggeren* (Nt) 3. verplaatsen, omhoog halen van modder, veenspecie, slijk (Ol-Nl) *Ze baggeren de modder op 'e wal* (Ol-Nl)

baggerleerze - bak

baggerleerze z. *baggelleerze*

baggermeule (spor.) ['b...] - baggermolen

baggerproeze (Nt) de ['bagr...] 1. hetz. als *baggerbende*, z. aldaar

baggerturf z. *baggelturf*

bah I Ook als *ba* geschreven et [ba] 1. (vooral gebruikt in communicatie met kinderen) kak, uitwerpselen (Nbk) *De kattedak, daor moet de katte zien bah in doen* (Nbk) 2. het geluid *ba* dat men zegt *boe noch ba zeggen, van boe noch ba weten* (spor.), ook in *pie-ba* (z. aldaar)

bah II Ook als *ba* geschreven; bn. [ba], in *argens bah van wezen* er meer dan genoeg van hebben: *Ik bin d'r bah van* heb er meer dan genoeg van (bo: Nw), ook in de verb. *Ik bin et bah* ben het zat (Nbk); verder in *d'r bah van wodden* er een vies gevoel door krijgen (Nbk) en in *bah doen* vies doen, nl. poepen (Sz): *Ik hebbe wel es 'ha' zegd as ik bah daon hadde, want dat kan veurkoemen* (Sz)

bah III Ook als *ba* geschreven; tw. [ba] 1. bah, uitroep van afkeer, walging *Bah, wat een aekelike middag* (v), *Bah, wat is dat weer toch min* (Nw)

baitsje z. *baaitsje*

bajes de; -sen ['ba:jəs] 1. bajes, gevangenis in de bajes *kommen, ...zitten, weer uut de bajes kommen, ...wezen* * *De bajes is zo groot/Van achter mit twie deuren/Van veuren mit een poort* (Dhau)

bajjenet de; -ten; -tien [bajə'net] 1. bajonet, geweerdoek

bajjenetsluting (Dhau) de; -s, -en; ...slutinkien [...'net...] 1. bajonetsluiting

bajjenetvechten (Np) onbep. w. [...'netf...] 1. vechten met een bajonet

bak de; -ken; -kien [bak] 1. bak: om in te bergen, te bewaren, te vervoeren *Ze kwam mit een bak vol bloemen thuus van de mark* (Nbk), *Hef' nog een bakkien veur de eerpels?* (Nbk) 2. regenbak *Laot et putemmertien niet in de bak valen!* (Nbk) 3. waterbak *We moe'n aenlik een bak mit waeter bij de kalfies in et laand zetten* (Nbk) 4. turfbak *Hael me es even wat turf in de bak, jonges!* (Ma) 5. baggerbak, mengbak in de veenderij 6. kistje (met handelswaar) van een marskramer *mit et bakkien lopen, schuin over de schoolers* (Bdie, Ste), *mit de bak lopen* marskramer, *bakkiesman* zijn (Bu, Nw), *Vroeger leupen*

ze mit de bak op 'e rogge (Nbk), zo ook *mit een bak op 'e rogge, sjouwde hi'j him uut de lieken* (bl) 7. kweekbak e.d. 8. wagenbak *Aj'm mitrieden willen, gao dan mar in de bak zitten!* (Nbk) 9. mestbak (al dan niet op een wagen) *Dat putten vul ok tegen; de iene haelde op en de aander smeeet him leeg in de bak* (App) 10. (schertsend) grote auto *Wat een grote bak van een auto het die vent kocht, wat een bak!* (Nbk) 11. zijspanbak *Hi'j zette zien vrouw in et bakkien* (Nbk) 12. baggerbak, mengbak in de veenderij 13. voederbak, trog e.d. *Hi'j har zo'e'n honger, dat hi'j wel graeg mit de varkens uut de bak eten vol* (b) 14. gevangenis, nor *Hi'j moet veur vier weken de bak in* (Ol-Nl), *le bin mi'j te goed om in de bak terechte te kommen* (vo), *Ik wete niet hoe lange as hi'j de bak in dri'jt* (v), *Hi'j zit in de bak* (Np), *...het wel een jaor in de bak zeten* (Nbk) 15. orkestbak 16. (vaak verkl.) kop koffie of thee *een bak(kien) koffie, ...thee* 17. versnellingsbak 18. (g. verkl.) mop, poets *Dat was ok een malle bak!* (Np), *Dat was me ok een bak!* (Nbk, Np), *een bak uuthaelen* (Spa, Diz, Nw), *...vertellen: Za'k je es een mooie bak vertellen?* (Nw, Np), *Ze deden daor aanders niks as bakken vertellen* (Nbk), *Ken ie ok een goeie bak?* (El), *een schuine bak een schuine mop, D'r bin wel bakken, die kuj' niet onder de kastboom vertellen!* (Nt), *Wat een bak, wat een bak!* enorm, wat een grap! (Nw), *Ok een mooie bak!* vooral gezegd wanneer men iets bijzonders meemaakt en er goed van afkomt (Ste), ook wel gezegd als iets mislukt (Nbk), *Die het een mooie bak leverd* een streek uitgehaald (Ma), ook negatiever: iets stoms gedaan, iets gedaan waar een ander zich door benadeeld voelt, iets geleverd waaraan een ander zich ergert: *Hi'j het me een mooie bak leverd* (Ld) 19. bep. maat van vroeger (0,25 hl), alleen nog in verb.: *De regen vul gister bij bakken uut de locht* in grote hoeveelheden (Nbk, Obk, Sz, Db), *...mit bakken...* (Nt), zo ook *'t Komt bij bakken vol uut de locht* (Bu, Ma, Nw), *Wat miggelt et toch hadde, et komt bij bakken uut de locht* (Bu) en *Et waeter vaalt mit bakken uut de locht* (Db) 20. in *van de bak naor 't gemak* van de gedekte tafel naar de w.c. (Nw, Ma, Obk),

zo ook: *van de bak naor de kak* (Dho, Op) 21. in *an de bak kommen (kunnen)* aan werk (kunnen) komen, een kans krijgen te laten zien dat men ook goeie prestaties kan leveren 22. in *een volle bak* gezegd als er heel veel mensen in een zaal zijn, vooral bij een voorstelling, uitvoering enz., bij uitbreiding ook bij andere gelegenheden gezegd als er veel mensen zijn (bijv. in een autobus, een trein) 23. z. *bakke*
bakaeker (Nt, Ol-Nl, Ste) Ook *baksaeker* (Diz, Ol-Nl), *bakaker* (WH) de; -s; -tien ['bak.../.../...'] 1. hetz. als *putemmer*. *Mit de bakaeker wodde regenwater uut de regenbak duupt* (Ste), *De bakaker ligt op 'e regenbak* (Spa)
bakaker z. *bakaeker*
bakbeest Ook *bakbiest* (Ow, vo) et; -en ['bagbi:st/...bi:st'] 1. groot, zwaar, lomp exemplaar *Et weren soms bakbiesten van stobben* (Ow), *Mit wat veur bakbeest koj' now toch anzetten* gezegd bijv. van een (te) grote kastboom (Nbk), (gezegd n.a.v. een grote maaidorsmachine:) *Daor begonnen ze in de vieftiger jaoren ok mit disse grote bakbiesten te warken (...)* (vo)
bakbiest z. *bakbeest*
bakblik (verspr.) ['bagblik] - bakblik
bakbokken (Wol) de; -s; -tien ['bagb...'] 1. gebakken haring
bakboord (spor.) ['bagb...'] - bakboord, in *an/naor bakboord* aan/naar bakboordzijde
bakboordkaante (spor.) ['b...'] - bakboordzijde
bake z. *baoke*
bakemmer (Diz, Ma, Np, Obk, Op, Ste, WH, b: lm) Ook *baksemmer* (Diz, Np, Ol-Nl) de; -s; -tien ['bakemr/'baks...'] 1. emmertje waarmee water uit de regenbak werd geput, *putemmer de regenbak, mit et bakemmertien* (Nw)
baken z. *baoke*
baker z. *baakster*
bakeren (Ld, Nbk, Obk) ['ba:kɾɪ] - bakeren: als baker werkzaam zijn *Mem gong vroeger uut bakeren* (Obk)
bakeulie (Db, Ld, Wol) de ['baka:li] 1. olie waarin men bakt *Raapeulie wodde vroeger bruukt as bakeulie en veur verlochting* (Db)
bakfiets ['bakfɪts] - bakfiets (vooral gezegd van een driewieler)
bakgeute (Obk) ['bakχa:tə] - bakgoot *D'r kwam een zinkwarker uut Wolvege om et*

zink in de bakgeuten te leggen om een ni'j huus, en die baenen mos hi'j an mekeer solderen mit de soldeerboolte (Obk)
bakke (OS, Bu, Np, b: lm). Ook *bak* (Ma, Mun) de; -n; *bakkien* ['bakə] 1. beschuit *De bakken wodden vroeger in de bakketromme beweerd* (Dfo), *De bakken bin slof* (Nbk, Db), *Oonze bakker hadde zokke lekkere bakken, dat oonze bakketromme was zomar leeg!* (Db), *Beppe zede altied: 'Woj' een bak hebben mit suker?' een beschuit met suiker* (Mun), *Ik mag graeg een bakke mit suker lust graeg* (Np), *Hiel vroeger praoten ze ok wel es over 'hoge bakken' nl. van beschuiten gezegd* (Dho), *een bakkien mit een spekbrogge* (b), *Een bakkebrogge was een roggebrogge mit keze en daor de bakke op* (Ow), *As d'r een kleine geboren was, kregen de kiender een bakke mit moesies* (Db, Ld, Dfo)
bakkebaord (verspr.) Ook *kinnebakbaord* (Mun, Pe-Dbl) de; -en; ...baortien ['bakə.../...'] 1. bakkebaard *Hij het bakkebaorden* (Nbk, Nt), ...*van die bakkebaorties* (Obk)
bakkebri'j (Bu, Db, Dfo, Dhau, El, Nbk, Np, Obk, Ow) Ook *bakkenbri'j* (b) de ['bakəbrɪ/bakɿb'... , 'b...'] 1. beschuitpap, pap van melk met beschuit *Kleine poppen kregen vroeger wieke bakkebri'j* (Db)
bakkebrogge de; -n; ...broggiën ['bakə brogə] 1. snee roggebrood met kaas en beschuit (OS, Bu, Np, Nw, Op, Wol) *Vroeger kregen ze as traktaosie op zundag een halve bakkebrogge* (Db), *een bakkebrogge verdienen* iets verdienen, maar niet veel (Ma, Wol), *een bakkebrogge verdienen omdaj' een klussien veur iene opknapt hebben* enig geld (Wol), *Vroeger haj' in de palmslagverkoop verhogingsgeld, en aj' d'r dan weer of kwammen, zeden ze: 'Hij het d'r nog een bakkebrogge an verdiend'* er enig geld aan over gehouden (Ow), *I'j konnen d'r nog gien bakkebrogge mit verdienen* erg weinig (Dfo), *Ja, mooi mit de baos ommelullen om een bakkebrogge te verdienen!* om er een financieel voordeeltje aan over te houden (Obk), *Hij het d'r een bakkebrogge an verdiend* gezegd wanneer iemand de ander er op een gemene wijze in heeft laten lopen, de ander op gemene wijze heeft benadeeld om daar

bakkekrummel - bakkerig

iets door te verkrijgen, er door in een gunstiger positie te komen (Np, Op, b: lm): *De jonge verklikte een boel an de meester, om daordeur een bakkebrogge te verdienen* (Op), *Daor het hi'j een bakkebrogge mit verdiend, deur him te beteuten* (Np), *een bakkebrogge leveren* een gemene streek leveren (Nw)

bakkekrummel (Dfo) de; -s; -tien ['b...] 1. kruimel van een beschuit

bakkeleinen zw. ww.; onoverg.; bakkeleide, het bakkeleid [bakə'lɛjn, ...lɛjdn] 1. ruziën *Die beide zitten ok weer te bakkeleinen* (Nbk)

bakken zw./st. ww.; overg., onoverg.; bakte, het (bet. 1-5)/is bakt/bakken (Nw, Sz, elders spor.) ['bakŋ] 1. (overg.) bakken: van brood, koek, taart enz. *brood bakken, een taart bakken, De knieperties wo'n bakt in et kniepertiesiezer en waarm oprold mit de haand* (b, Nw), *Mem hadde koekies bakt in de ovend* (v), *Boekweitenmael daor bakken we wel mit* (Ld), *Ik heb de taart al bakken* (Sz), *Et zit d'r in bakt* hij/zij is er zeer mee vertrouwd (Nw), *zute broties bakken* 2. (overg.) door verhitting (en met vet, olie) gaar en eetbaar doen worden *een peer vissies bakken, spek bakken, eerpels bakken*, (verb.) *bakte eerpels* gebakken aardappelen, *iene een poets bakken: Die het me een poets bakken!* (Nw), *d'r niks van bakken* er niets van terecht brengen (verspr.): *We bakken d'r vanaovend niks van* (Ld) 3. (overg.) door verhitting hard doen worden *potten bakken, Zokke stienen wo'n bakt* (Nbk) 4. (onoverg.) stevig vriezen, in verb.: *As 't d'r naachs goed in bakt, is 't morgens haneboken* (Obk), *Et kan d'r vannaacht wel es in bakken* het kan vannacht wel eens flink gaan vriezen (El), *'t Het d'r aorig in bakt* (Ma), *Et bakt d'r in* (Bu, Nbk, Nw) 5. (onoverg.) intensief liggen zonnebaden, in verb. als *Ze laggen me daor in de zonne te bakken* (Nbk) 6. (onoverg.) zakken: voor een tentamen, een examen (spor.) *Hi'j is (d'r veur) bakt* (Nbk) **bakkenbri'j** z. *bakkebri'j*

bakker de; -s; -tien ['bakr] 1. bakker: van brood enz. (ook als bezorger van bakkerswaren) *de waarme bakker* (spor.), *Om de hoeke zit een bakker* is een bakkerij, een bakkerswinkel, *naor de bakker gaon om een bolle en wat koekies*

(Nbk), *Daor hef de bakker zien vrouw deur jacht* gezegd van brood met holle korst, grote gaten (Pe-Dbl), zo ook *De bakker is deur de bolle vleugen* (Pe-Dbl), *We moe'n nog even mit de bakker en de schinker ofrekenen, veurdat et an oons zels toe is* we moeten nog even met iedereen afrekenen, voordat we weer geld uit kunnen geven aan andere dingen of kunnen sparen (Dfo), zo ook *Doe we mit de bakker en schinker ofrekend hadden, hadden we niks meer over* (Obk, El), *Wij bin weer liek mit de bakker en de schenker* we hebben weer met iedereen afgerekend (Dho), *Aj' mit de schinker en de bakker ofrekenen, bij' alles kwiet* (Bu), *I'J bin altied niet liek aj' mit de schinker en de bakker ofrekend hebben* (Ow), *Daor moej' niet an lienen, hi'j zit bij de schinker en bakker in de schuld* bij ieder (Db), *Ik probeer zo veul mogelijk de schenker en de bakker et ziene te geven* iedereen (Sz) * *Ie kun beter naor de bakker gaon as naor de dokter* geld uitgeven voor brood etc. is te verkiezen boven een noodzakelijke gang naar de dokter (Nbk, Obk, Dfo), *Aj' mit de schenker en de bakker ofrekend hebben, bij' aorig klaor* als je alles en iedereen op tijd hebt betaald zit je goed (Ste), zo ook *Mit de schinker en de bakker liek, dan bij' riek* (Bu) en *Aj' mit de schinker en de bakker ofrekend hebben, bin i'j riek* (Ow)

bakker-an (Ma, Np, bo: Nw) Ook wel als *bakkeran* geschreven bn.; pred. [bakr'an] 1. in *bakkeran wezen* failliet (Np, bo: Nw), ook: vrij van schuld (Ma): *Hij is bakkeran* (Ma), doodmoe (Np): *Now is 't bakkeran* ik ben/hij is enz. doodmoe (Np), ook gezegd om aan te geven dat het nu wel welletjes is, dat het nu moet ophouden (Np): *Now is 't bakkeran* (Np)

bakkeri'je de; -n; bakkeri'jgien [bakr'tjə, ...'ejə, z. -'ijə] 1. bakkerij: werkplaats van de bakker *J. was nooit in de winkel, mar altied in de bakkeri'je zels* (Nbk) 2. bakkersbedrijf, bakkerswinkel inclusief bakkerswerkplaats *Die bakkeri'je zit een goed bestaon in* (Pe-Dbl) 3. het bakken *Die bakkeri'je van him moej' je niet vule van veurstellen* (Nbk)

bakkerig (Ste) bn.; -er, -st [bakrəx] 1. (van sneeuw) goed willende plakken, geneigd tot kleven *As de snij ballen wil,*

dan is ze bakkerig (Ste)

bakkerinne (Nbk) de; -n; -gien [bakʁ'inə]

1. bakkerin

bakkersbedrief (spor.) ['bakʁzbədri:f] -

bakkersbedrijf

bakkersgilde (Spa, Wol) et; -n

['bakʁsɪlda] 1. groep bakkers die zich heeft verenigd 2. bakkersgilde in historische zin

bakkerskarre (verspr.) ['bakʁskarə] - bakkerskar

bakkersknecht (verspr.) de; -en;

...knechien ['b...] 1. bakkersknecht

bakkerskorf (OS) Ook **bakkerskorf** (Dho, Diz, Np, Op, Spa) ['bakʁs.../...] - bakkersmand

bakkersmuse ['b...] - bakkersmuts

bakkersoven z. *bakkersovend*

bakkersovend (El, Nbk, Obk) Ook

bakkersoven (Db, Dfo, El, Obk) de; ...ovens; ...ovenpien ['bakʁs.../...] 1. oven van een bakker

bakkerstrogge (Obk) ['b...] - bakkerstrog

bakkersvak (spor.) ['b...] - bakkersvak

bakkersverdriet (Ste) et ['b...] 1. hetz. als *beschutebri'j*, z. aldaar

bakkersvrouw (spor.) ['b...] - bakkersvrouw

bakkerswaegen (Nbk) de; -s ['b...] 1. bep. wagen waarop een bakker zijn waren vervoerde *De bakkerswaegens hadden ok een wit klieid over de waegen, krek as bij' een huifkarre* (Nbk)

bakkerswinkel ['b...] - bakkerswinkel

bakkerszaeke (I) ['b...] - bakkerszaak

bakkes I (App, b: lm) de; -en; -ien ['bakəs] 1. mond *iene een slag tegen de bakkes geven* (App)

bakkes II (App, b: lm) tw. ['bakəs] 1. uitroep van afkeer: bah *Bakkes, wat een vies dier* (App)

bakketromme (OS, Bu, Np, Nw, Sz, Mun)

Ook **bakketrommel** (Db) de; -n; -gien

['bakə.../...] 1. blikken trommel voor het bewaren van beschuit (die meestal aan de wand van het woonvertrek hing maar ook wel in de kelder stond of op de kast) *Oonze bakker bakt zokke lekkere bakken, dat oonze bakketromme is zomar leeg* (Db), *As jongeluden trouwen, as ze dan mar een bedde, een taofel, een peer stoelen en een bakketromme an de mure hebben, is 't goed* (Obk), *Een vierkaante bakke-*

tromme, mit een hengseltien d'r op, die kon dan an de mure hangen, dan bleven de beschuten goed dreuge (Bu)

bakketrommel z. *bakketromme*

Bakkeveen z. *Bakkevene*

Bakkevene (Nbk) Ook **Bakkeveen** (verspr.)

et [bakəf.../...] 1. plaatsnaam: *Bakkeveen Tussen Bakkeveen en Siegerswoold is ok zoe'n scheid* (Ow)

bakkeverteller (Dho, Diz, El, Ld, Ma, Np, Ow) de; -s; -tien ['bakə...] 1. moppentapper

bakkien et; bakkies ['bakin] 1. kleine *bak* in diverse bet., z. aldaar, z. ook onder *bakke*; vooral: een kopje koffie of thee: *een bakkien koffie, een peer bakkies koffie*

inschinken (j), *...had hebben* (Nbk), *...op hebben* (Nbk), (uitnodigend:) *Lus ie nog een bakkien thee?* (Nbk), (id.:) *Lus ie niet een bakkien?* (v), *een bakkien thee mit een maelkoekien d'r bij* (Nbk, j) 2. ouderwets radiotoestel (vo) *De Duutsers hadden wel beveulen dat alle radio's inleverd wodden mossen, mar verscheiden hadden wel een oold bakkien op 'e kop tikt om in te leveren en hadden heur eigen goeie toestel hollen, goed verdekt opsteld vanzels* (vo) 3.

bep. zendapparatuur voor radioamateurs 4. bakje van een zweefmolen *de bakkies van de zweefmeule* (j), *de bakkies opkeren om zo een mooi slingertien te kriegen* (j)

bakkienloper z. *bakkiesman*

bakkieskerel z. *bakkiesman*

bakkieskoopman z. *bakkiesman*

bakkiesloper z. *bakkiesman*

bakkiesman Ook **bakkieskerel** (verspr.), **bakkieskoopman** (Obk, Wol), **bakkiesloper** (Db, Dhau, Dho, Diz, Np, Ol-Nl, Op, Ow), **bakkienloper** (Db, Dhau), **bakkiessjouwer** (Pe-Db, Ste) de; -nen ['bakisman/...kɪ:ər/.../'bakislo:p/-'bakil.../...]

1. venter die met kleine handelswaar langs de huizen ging (meestal werd de handelswaar gedragen in een bak op de rug of de heup; ook gebruikte men wel een platte kruiwagen) *'Zol de vrouw ok nog et ien of aander brek wezen?', wodde vroeger zegd deur de bakkiesman, die mit zien haandel bij' de deuren langes gong* (Db), *Zoe'n bakkieskerel was iene mit een bakkien op 'e rogge en zeelties over de schoolder mit negosie* (Dfo)

bakkiessjouwer z. *bakkiesman*

bakkiesvrouw (Dhau) de; -en; -gien

bakkroje - balderen

['bakisfr...] 1. vrouwelijke venter die met allerlei klein handelswaar (meestal gedragen in een bak op de rug) langs de huizen ging, z. ook onder *bakkiesman*
bakkroje (Nw, Ste) de; -n; ...krooigien
['bakro:əjə] 1. kruiwagen met laadbak *Op 'e kroje zetten ze ok wel een raem om huj te vervoeren, aj' gien peerd en waegen hadden; dat raem paste percies in de bakkroje* (Nw)

baklik (Mun) de; -ken; -kien ['baklik] 1. in *pepiere* *baklik*, gefingeerd instrument voor het halen waarvan kinderen of onnozele personen naar de bakker werden gestuurd om het te halen (Mun)

baklocht ['b...] - baklucht *D'r kwam een lekkere baklocht bij de bure* *weg* (Ld)

bakmael ['b...] - bakmeel

bakovend (l) ['b...] - bakoven

bakpanne (l) ['b...] - bakpan

bakplaete (Obk, elders spor.) ['b...] - bakplaat *Keekvormpies weren in de bakplaete verwerkt* (Obk)

baksaeker z. *bakaeker*

baksel et; -s; -tien ['baks] 1. hetgeen men bakt *Dat baksel is goed lokt* (Db), *Die keek is niet goed lukt, 't is een raar baksel* (Sz), *Ni'jjaorskoeken die bin plat; ie hebben ok ni'jjaorsrollegies, et is etzelde baksel* van hetzelfde soort als hetgeen men bakt (Obk)

baksemmer z. *bakemmer*

baksgat et; -ten ['b...] 1. gat waaruit de *baggelbak* is getrokken *Lag d'r niet hiefendal genoeg vene op [nl. op et paand], dan kon hij van achter him d'r wat mit de jutte over doen, was d'r juist wat te vule dan kon hij dat weerommeschoeven in et baksgat* (Np)

baksil (Nbk) de; -len; -legien [bak'sil] 1. bacil (lett.) *Zok spul moej' niet eten, et zit misschien wel vol baksillen* (Nbk)

bakster (b) de; -s; -tien ['bakstɛ] 1. vrouw die bakt

bakstien de; -stiender (spor., l), -stienen; -tien ['b...] 1. baksteen *Mit die schraole oostenwiend kan et bakstienen vriezen zo hard vriezen dat er bakstenen zouden kunnen worden gevormd* (Ld) 2. (verz., g. mv., g. verkl.) steen die door bakken is gemaakt

bakstienen ['bakstī:n] - bakstenen *een bakstienen muurtien*

bakstienfabriek (spor.) ['b...] - baksteen -

fabriek

bakstienfermaat (l) ['b...] - baksteen-formaat

bakt bn. [bakt] 1. gebakken *bakte eier* (v), *een bakt vissien* (Nbk)

bakterie de; -nen (verspr.), -s (Ow) [bak'tu:əri] 1. bakterie *Et slimste was nog dat ien zo'e'n ofzetter de hiele stal besmette en dat d'r grote kaans was dat de volgende winter een groot gedielte van et aandere vee ok besmet was mit die bakterie van bang* (Ow)

bakvet (spor.) ['b...] - bakvet

bakvis de; -sen; -sien ['bakfis] 1. bakvis, nog niet helemaal volwassen meisje (dat giechelig, stoeierig doet)

bakzeilhaelen (Nbk) ['b...] - bakzeilhalen (fig.) *Hij het aorig bakzeilhaeld!* (Nbk)

bakzeiltrekken (Np) ['baksejl...] - bakzeilhalen (fig.), zich inhouden, een toontje lager zingen: *Hij mos aorig bakzeil trekken* (Np)

bal I et; -s [bal] 1. bal, grote danspartij *Ze gongen ok naor et bal* (Nbk), *bal nao ofloop, nao ofloop bal, bal nao, et bal eupenen* (l)

bal II in *gien bal* geen bal, niets: *Ik gelove d'r gien bal van* (Bu), *Ik trek me d'r gien bal van an* (Diz), *'t Kan me gien bal schelen* (Spa)

balaans z. *belaans*

balaansploeg z. *belaansploeg*

balalaïka [bala'lajka] - balalaïka

balalaïkameziek (spor.) [...'laj...] - balalaïkamuziek

balalaïkaorkest (spor.) [...'laj...] - balalaïkaorkest

balbezit (spor.) ['balbəst] - balbezit: *op balbezit uut wezen* (spor.), *op balbezit speulen* id. (spor.)

baldaodig (Bu, El, Np, Nw, Obk, Op) Ook **boldaodig** (Sz) [bal'do:dəx/bol'd...] 1.

steeds geneigd om op wilde of uitgelaten wijze verboden dingen te doen *Die jongen bin zo baldaodig as wat* (Np)

baldaodighied [bal'do:ədəxhit] - baldadigheid: het baldadig zijn *Uut baldaodighied ernielen de jongen de boel* (Np)

balderen (Dfo, Ld, Ma, Nbk, b: lm, ln) Ook **belderen** (b: lm, ln), **bulderen** (bet. 1: Obk), **bolderen** (bet. 1: Dfo, bet. 1: Sz)

['baldɾn/'beldɾn/'bal...'bol...] 1. (van korthoenders) harde geluiden maken en dansen

(behorend bij de paartijd) (Dfo, Ld, Ma, Nbk, Obk) *In et veurjaor balderen de korhoenen om de korhennen te lokken* (Ld, Dfo), *De korhoender balderen ok in et veurjaor* (Ma, Nbk), *De korhoenehaenen kunnen aovens zo bulderen bij oons in de heide* (Obk) **2.** lawaaierig bezig zijn, rumoer maken, vooral: door te stoeien (Bu, b: ln) *Ik heurde de jongen wel balderen lawaaierig zijn* (Bu), zo ook *Dat volkien is altijd an 't bolderen* (Sz) **3.** z. *bulderen balderstien* z. *balstien*

balderstienen (Ol-Nl) mv. ['baldr...] **1.** keien waarover men reed, zodat een bulderend geluid ontstond: *De Keiweg in Wolvege was vroeger een weg van keistienen, we nuumden die weg doe de balderstienen; as daor een waegen over reed, dan balderde dat arg* (Ol-Nl)

baldiezen (OS, Bdie, Bu, Dho, Diz, Mun, Np, Nt, Nw, Op) Ook **boldiezen** (Diz, Ol-Nl, Sz, Wol) zw. ww.; onoverg.; baldiesde, het baldiesd [bal'di:zɒ/bɔl'd...] **1.** lawaaierig, beweeglijk en rennend spelen, tekeergaan en druk zijn (van kinderen, ook van oudere jongens en meisjes, ook van koeien gezegd) *De jongen baldiezen om huus* (Ma), *As de kiender aovens baldiezen, is d'r vaeke aander weer op komst* (Op), *De kiender boldiezen in de tuun* (Wol), *Jim moe'n opholen te baldiezen, ie kun gien oorlog heuren* (Obk) **baldiezerig** (Dfo, Nbk) bn.; -er, -st [bal'di:zɒx] **1.** (van het weer) onrustig, onvast *As 't iederkeer wi'jt en regent, as 't weer hielemaol overstuur is, dan zej': 't is zok baldiezerig weer'* (Nbk)

baldiezig (Ld) bn. [bal'di:zɒx] **1.** gezegd van heen en weer rennende, lawaaierig en ruw spelende kinderen *Mit hadde wiend bin de kiender baldiezig* (Ld)

baldiksen (Bdie, Dho, Nw, Ste) Ook **baldiksten** (Ste), **boldiksen** (Nt, Spa, Sz) zw. ww.; overg. (bet. 2), onoverg. (bet. 1); baldikste, het baldikst [bal'diksn/...'dikstɒ/bɔl'd...] **1.** lawaaierig, heen en weer rennend stoeien, lawaaierig en op bewegelijke wijze druk zijn van kinderen, ook van koeien gezegd *De kiender die waeren an 't baldiksen* (Bdie), *As ze an et schruten binnen tegen mekaer* [opscheppen en ruziën], *dan bin ze an et baldiksten* (Ste), *Hool op te baldiksen!* (Dho, Bdie) **2.**

luidruchtig, lawaaierig zijn, tekeergaan, ook van ouderen (Ste): *Heur 'm toch es baldiksen!* (Ste) **3.** (overg.) door te keer te gaan (z. bet. 1) vernielen (Nw) (...) *dat ze de boel kepot baldiksen* (Nw)

baldiksten z. *baldiksen*

balein z. *belein*

balen I (spor.) ['ba:lɪŋ], in *d'r de balen van hebben* er meer dan genoeg van hebben **balen** II (spor.) zw. ww.; onoverg.; baalde, het baald ['ba:lɪŋ] **1.** het beu zijn *Ik baal d'r van* (spor.), *lopen te balen* (spor.) **balflinte** (Ld) de; -n; ...flintien ['balflintə] **1.** zwerfkei, veldkei

balg z. *balge*

balge (Dho, Nw, Obk) Ook **balg** (Obk) de; -n; balgien ['bal(ə)gə/bal(ə)x] **1.** blaasbalg van een smid **2.** balg in een harmonika (Obk) *Van die oolde monike is de iene balg lek* (Obk) **3.** z. *beerlig*

balheufd (Db) et; -en ['bal...] **1.** draaibaar voorstel van een ouderwetse boerenwagen **balie** de; -s ['ba:li] **1.** balie, toonbank waar het publiek wordt geholpen (op een gemeentehuis, een bank, in een hotel enz.) *je koffer ofgeven an de balie* (v) **2.** kuip, tobbe (Nw)

baliemitwarker (l, spor.) ['b...] - balie-medewerker

balkanker (El, Nw, Obk) ['balkankɾ] - balkanker (in de bouw) (Obk)

balke Ook **baalke** (Obk) de; -n, -ns (Bdie Dhau, Np, Nhw, Obk, Op, Ow, Ste); balkien, balkentien (Nw, Ste) ['bal(ə)kə/'ba:l...] **1.** balk *Leg d'r mar een balke onder, dan kuj' et wat makkelijker tillen* (Dho), *We hebben zwaore balken onder de zoolder zolderbalken* (Diz), *D'r zol hier en daor haost es een ni'je balke onder de zoolder moeten* id. (Nbk), *Vroeger hadden we hier wel zoolders van riet; dat lag over de balken mit een paar planken d'r over, waor aj' over lopen kunnen* id. (Spa), *een balke deurzaegen, As we thuus kwammen, zollin we de pook goed invetten* [het geweer] *en dan gong-ie an de balken* dat werd hij in de balken gehangen (b), *De eerste die in et kefē an de balke komt, het wel lef degene die in het café als eerste z'n schuld op een balk genoteerd krijgt* (Sz), *De staonde stielen van een boerderi'je wo'n ok wel es balken nuumd* (Nw), *Hi'j hong in de balken had zich opgehangen aan de*

balkehoolt - balkgootien

balken op de deel (of elders, op soortgelijke wijze) (Nbk), *Et zaod zit op 'e balken, dan koj' boven et vierkaant; de vier paolen mit balken, de bienten die et vierkaant vormen z. ook vierkaant I, bet. 2* (Bu), zo ook *de balkens van et vierkaant* (Ste), *Hi'j gooit et geld over de balken* is een enorme verkwister (Op), *Hi'j springt mar wat over de balken* verzet niet veel (Op) 2. (mv.) holle zolder boven stal, nl. met losse planken en vaak met strobedekking, hilde, ook wel uit palen bestaand (Dfo, El, Dhau, Ld, Op, Ow, vo), vandaar: *op 'e balken* op de (vroegere) hilde (Dfo, Dhau), *Et huj woedt in de schure laeden en de rogge op 'e hilde of balkens* (Op), zo ook, in vergelijkbare zin: *Boven de potstal was vroeger 'de balken'* (Ow), *En achter de hujvakken 'de balken', een ofgrieselik grote ruimte boven de potstal, waar op zoolderhoogte dikke balken haost man an man laggen* (vo), *We konnen et zaod haost niet meer kwiet op 'e balken* (Ld, Dhau) 3. notenbalk * *Een balke deur de zonne/Geft regen, dikk' of dunne* (Np), *Hi'j zicht wel de splinter in aandermaans oge, mar de balke in eigen oge niet* ziet wel wat anderen niet goed doen, maar schenkt geen aandacht aan z'n eigen tekortkomingen (Ow)

balkehoolt (spor.) ['b...] - balkhout: hout dat balken oplevert of daarvoor geschikt is **balkelassen** (Ma, Nw) onbep. w. ['b...] 1. aan elkaar zetten van twee (delen van) balken door middel van een verbinding (door in een speciaal model gezaagde uiteinden die maximaal houvast geven)

balkeleggen z. *balkleggen*

balkelegger z. *balklegger*

balken Ook *bulken* (Bu, Mun, Nt, Ol-Nl, Pe-DbI, Ste, Sz, Wol, b: ln: bet. 1-3) zw. ww.; onoverg.; balkte, het (bet. 1-3)/is (bet. 4) balkt ['balkɲ, balə.../'bal...] 1. aanhoudend hard loeien (verspr.); behalve van koeien ook gezegd van het luide karakteristieke geluid van ezels (alg.) en reeën (Nbk): *ezels balken, lopen te balken, De ree balkt* (Nbk) 2. hard roepen, schreeuwen, luidkeels zingen (verspr.) *Moej' G. weer es in de bos balken heuren* (Nbk), *Heur die jonge es balken* hard schreeuwen (Obk), *Hool je stille te bulken* (Nt), *'s Naachs lopen ze deur de straoten te*

balken (Wol), *N. ston naost me te balken* (Wol), *As hi'j een borrel op het, dan kan hi'j zitten te balken daj'm overal bovenuut heuren* (Sz), *D'r bin meer meensken die balken as goed zingen* (Op) 3. hard huilen (Np) *Ze is ofbuisd, ze staot op 'e hoeke van 't huus te balken* (Np) 4. in *Et is balkt* gezegd wanneer het nog stevig vriest (Db) **balkenbri'j** (Bu, Db, Dhau, Dho, Mun, Ol-Nl, Pe-DbI, Ste, d, b: ln) de ['bal(ə)kɲbr..., ...'br...] 1. verzamelnaam voor bep. pap, die vooral gemaakt werd na de slacht (de benaming is ook bekend uit bep. Nedersaksische gebieden elders), vgl. *Balkenbri'j is vleisnat, ofkooksel van de varkenskop, anmengd mit stokkies spek en mael en kruden; dat leut ie koold wodden, en dan op brood. D'r bin ok goenend die et lekker vienen aj' et bakken* (Dho), *Balkenbri'j was et nat van de kop van een varken; et vleis bleef d'r in, soms krenten of reziene d'r deur, mit boekweitenmael* (Ste), *balkenbri'j, van mael en vet en vleisnat* (Ol-Nl), *balkenbri'j, mit 'runderhart', kalfslever en varkensnieren, mit eek, bouillon en wat zoolt, boekweitmael, aniespoeier, kruudnaegels, peper, notemuskaat en botter* (Pe-DbI) **balkenzoolder** (Np) de; -s; -tien ['bal...] 1. stalzolder die geheel of grotendeels uit balken en/of palen bestond

balker z. *balkerd*

balkerd (verspr.) Ook *balker* (Nbk), *bulkerd* (Bdie, Bu, Dhau, Pe-DbI, Ste, Sz, Wol) de; -s; balkertien ['balkɲt/.../'bal...] 1. iemand die veel en hard schreeuwt of huilt *Die bulkerd raost de hiele dag an* (Wol), *Hi'j is een balker, hi'j schreeuwt boven alles uut* (Ld) 2. iemand die erg luid zingt (Nbk) 3. hard loeiende koe (Nbk, Ste) **balkeschere** (Db) de; -n; ...scheertien ['bal(ə)kə...] 1. fopmiddel, gefingeerd type schaar voor het halen waarvan men bij wijze van grap kinderen of onnozelen op pad stuurde, knechten 'uitprobeerde' **balkesjouwen** (Nbk, Obk) zw. ww.; onoverg.; balkesjouwde, het balkesjouwd ['b...] 1. balken verplaatsen door ze te dragen *Hi'j had et in de schoolder mit balkesjouwen* (Obk)

balkgootien (Ow) onbep. w. ['b...] 1. werpen van de garven naar de voorraadzolder (veelal boven de potstal)

balkhaeze (Ow) ['b...] - (schertsend) kat
balkhooft (Dfo) et; -en **1.** (ook verz.) elk
der balken, elk der veelal ronde
zelfgemaakte palen die met elkaar de
zolder van een stal vormen

balkien et; balkies ['bal(ə)kə] **1.** kleine
balk **2.** hetz. als *steunhooft* (Diz), z. aldaar
balklaoge (El) de; -n; ...laogien ['b...] **1.**
laag garven (of evt. hooi) die als eerste op
de voorraadzolder van balken wordt gelegd
(z. ook *balkleggen*, *balklegger*) *Dat is de
balklaoge, dan meugen de koppen niet deur
de balken kommen* (El)

balkleggen (Bu, Dfo, El, Ow) Ook
balkleggen (Bu, Ow) onbep. w. en het
balklegd ['bal(ə)klegŋ/...kə...] **1.** garven als
eerste laag op een voorraadzolder leggen
(ook vooral: in de hoeken van het schuin
aflopende dak leggen (Bu)) *de gaarven
balkleggen* (El), *balkleggen, de legge van
de eerste laoge stro* (Ow), ook wel van
hooi gezegd dat men op de stalzolder van
balken legt (Ow)

balklegger (Bu, Dfo, El, Ld, Ow, vo) Ook
balkelegger (El, Ow) de; -s; -tien
['balklegŋ, 'balək.../'bal(ə)kə...] **1.** degene
die de garven legt (op een voorraadzolder,
vaak als eerste laag, ook: in de hoeken van
het schuin aflopende dak) *Hi'j was de
balklegger en dat was ok niet zomar wat,
nee, de kopaenden iederkeer halfweg de
veurige laoge en dan de twiede laoge d'r
kruuslings overhenne; dan burg ie et
meerste* (vo), *De veurlegger legde de
garven klaor veur de balkelegger, die kreup
om op et goeie plak te kommen* (Bu)

balkliende z. *statteliende*

balkmi'jer (Np) de; -s; -tien ['b...] **1.**
slechte maaier (die door het niet goed
gebruiken van de zeis a.h.w. *balken* liet
staan) *N. was een balkmi'jer, die leut de
zende te hoge uutlopen* (Np)

balknote de; -n ['b...] **1.** muzieknoot op
een notenbalk

balkon [bal'kon] - balkon: aan een
gebouw, ook: in een schouwburg (spor.)

balkondeure [...'k...] - balkondeur
balkonleuning (spor.) [...'k...] - balkon-
leuning

ballade (bl, l) [ba'lada] - ballade

ballappen (App, Ld, b: lm) mv. ['balapɪ] **1.**
lapjes leer onder klompen gespijkerd *Aj'
ballappen onder de klompen hebben, dan*

balt de snij d'r niet onder (App)

ballast (verspr.) Ook *ballaster* (bet. 1: Ow)
de; -en ['balast/...] **1.** grote houten schop
met opstaande randen, voor zand, grint,
kolen, kalk, graan enz. *De ballast haj'
vroeger, die was wat brieder as de bats, et
huus ston wat haokser; die was veur et
opscheppen van los zaand* (Bu), *de ballast,
een grote, platte schoppe om los spul op te
scheppen* (Bu, Wol), *De ballast of ballaster
hadden de wegworkers altied om bijglike
de peerdestront op te rakken* (Ow) **2.**
ballast van een luchtballon e.d. (spor.) **3.**
scheepsballast **4.** dat wat men als nutteloos
ervaart (en dus weg kan) (spor.)

ballaster z. *ballast*

ballastscheppe z. *ballastschoppe*

ballastschoppe (Dfo, Ste) Ook *ballast-
scheppe* (Bdie) de; -n ['balastskopə/...] **1.**
ballastschop, grote houten schop voor o.m.
kolen, graan

balle de; -n; -gien ['balə] **1.** bal (bij diver-
se spelen) *een balle keren* tegenhouden,
*...tegenholen, an de balle wezen,
...kommen, een vrije balle, Hi'j schöt d'r
een balle in nl. in de goal* (Nw), *Da's een
goeie balle* die bal is goed gespeeld (bij
voetbal, korfbal met name), *een makkelijke
balle* een bal die zo is aangespeeld dat men
hem gemakkelijk verder kan spelen of
ermee kan scoren, *Een ballegien kan soms
reer rollen* zaken kunnen soms een geheel
onverwachte, vaak ook: een onaangename
wending nemen (Ld), *argens een ballegien
over opgooien, mekeer de balle toespeulen,
De balle is rond* men kan niet weten hoe
het afloopt (spor.), (fig.) *Ie moe'n de balle
mar teroggekaatsen* het probleem, de vraag,
opdracht teruggeven aan degene die erover
began, die het bij jou neerlegde (Dho) **2.**
kerstboombal **3.** balvormige bloem, vrucht
*In die bloeme kommen van die mooie
ballegies* (Nw) **4.** balvormige versiering op
een muts *Hi'j het een mooie balle op 'e
musse* (Dho) **5.** gehaktbal *ballen dri'jen* **6.**
sneeuwbal *Daor vligt al weer zoe'n balle
tegen et raem!* (Nbk) **7.** samengepakte of
samenhangende massa anderszins *As de
koenen vreten komt d'r zoe'n rollegien in
de bek, van de balle vreten die in de
veurmaege zit* (Ste), *Hi'j het et brood as
een balle in de mond* (Dho) **8.** balvormige
figuur waarin bijen soms vliegen (j) *Die*

balle-opgooien - balletrekker

[nl. het kindje] *lag rustig te slaopen en deur et gezang van de bi'jen sleup hi'j zo vaaste dat hi'j niks vernam van de grote balle die boven zien heufd hong* (j) **9.** vuurbal *Bij onweer vleug d'r wel es een balle vuur deur et huus* (Nbk) **10.** balvormig deel van een bep. lamp (Nw): *Boven et schellegien van de pietereulie-laampe zit de balle van de laampe, dat is een ronde balle* (Nw) **11.** teelbal *Die vent kreeg een trap in de ballen* (Np), *Ik zal je tegen de ballen schoppen* (Nw), *Hi'j gaf me een trap in de ballen* (Wol), *As een beer sneden wodt, wo'n 'm de ballen onthaeld* (Op), *Een klophingst het mar iene balle, én hi'j het een balle in de ingewanen* (Nbk), *De hingst moet de ballen kwiet* (Spa), *Ze bunnan de hond de ballen of kastreerden hem door af te binden* (Np), *Mit biggesnieden wo'n de ballen d'r of haeld* (Ste), *Een ram moet een goeie zak mit ballen hebben* (Ld), *Ik snap d'r de ballen niet van helemaal niets* (verspr., Nw) **12.** ronding, uitstulping onder aan de voet van een paard (Ste): *Et peerd het last van ballen, vermoedelik iel onder de bienen, onder de voeten; et zit tussen de kaanten van et hoefiezer in* (Ste) **13.** flinke ronding onder klompen, bestaande uit daartegen vastgeplakte en samengepakte sneeuw *In de winter, in de snij, kuj' ballen onder de klompen hebben* (Pe-DbI, Ol-Nl, Bu), *Et duit een betien, je kriegen zomar een balle onder de klompen* (Op), *Aj' ballen onder de klompen hebben, moej' d'r wat zoolt onder doen, dan hej' gien last* (Db); bij vergelijking: *Hej' op 'e sokken lopen, ie hebben de ballen onder de sokken!* ze zijn erg smerig (Bu) **14.** bal van de voet of hand *De balle van de haand is verstoekt* (Obk), *Ik heb een wontien in de balle van de haand* (Op), *de balle van de voete* (Diz, Wol), *In de balle van de voete wil nog wel es een liekdoorn zitten* (Ld) **15.** het tegen de bal van de voet sluitende deel van sokken, kousen (van iemand die veel loopt:) *Die lopt him de ballen uut de sokken* (Ow), *Ik hebbe de ballen uut de sokken* (Sz) **15.** zak met hooi of balvormig lichaam anderszins aan een *laweie* (WH, Diz, Op) *De balletrekker dee een balle omhogens an et begin en aende van de warkdag* (Sz), *Hong de balle halfstok dan*

was et tied om te schoften (in de warkverschaffing) (Diz), *As de balle in de warkverschaffing daelegong, konnen de arbeiders utscheiden* (Op)

balle-opgooien (Db) onbep. w. en het balle-opgoid ['balə...] **1.** op, omhoog gooien van een bal *Mit balle-opgooien verzwikte hi'j de ankel* (Db)

ballegies Ook **ballegiesraand** (bet. 2: Ste) mv. ['baləxis/...] **1.** mv. van **ballegien**, z. ook onder **balle** **2.** strookje vitrage op ongeveer tweederde van de hoogte van het raam (Nbk, Ste)

ballegiesraand z. **ballegies**, bet. 2 **ballejonge** ['b...] - ballenjongen

ballen zw. ww.; onoverg., overg.; balde, het bald ['balŋ] **1.** (onoverg., onpers.) tot een bal worden *As de snij ballen wil, dan is ze bakkerig* (Ste), *De snij balt onder de klompen* plakt aaneen tot ronde verdikkingen (Bu, Nbk), *Aj' ballappen onder de klompen hebben, dan balt de snij d'r niet onder* (App), (onpers.) *Et balt weer zo onder de klompen* er vormt zich een ronde verdikking onder de klompen door het plakken van de sneeuw (Np, Ste), *Et balt, dan moet et half duj wodden* (Ste) **2.** (overg.) tot een bal vormen *Hij balt de voesten in de broeksbusen* (j) **3.** (onoverg.) met een bal spelen *Zuwwe even ballen?* vooral: met een bal overgooien (Nbk) **4.** (onoverg.) neerstrijken van een zwerm bijen (bs: Obk) *Die zwaarm komt daele, die begint te ballen* (bs: Obk)

ballenet (Diz, El, Spa, l) et; -ten; -tien ['balə...] **1.** net om ballen in te bewaren (Diz, El, Spa) **2.** balnet (bij tennis) (l)

ballestore (Dhau, Nbk) de ['baləstə:ərə] **1.** balastore, papieren voorloper (met horizontale vouwen) van het plisségordijn **ballet** et ['balət] **1.** ballet: bep. dans **2.** gezelschap dat een ballet (bet. 1) ten uitvoer brengt *Is ze bi' 't ballet?* bij een balletgezelschap (Ow) **3.** balletles *Zit ze op ballet?* (Ow)

balletdaanser (l) ['bal'...] - balletdanser

balletgezelschap (l) ['bal'...] - balletgezelschap

balletgroep (l) ['bal'...] - balletgroep

balletmeziek (spor.) ['bal'...] - balletmuziek

balletrekker (Sz) de; -s ['b...] **1.** degene die bij het begin of eind van de werkdag een mand of bal van de *laweie* omhoog

trok

balletschoe (Obk, Pe-Dbl) [ba'l...] - balletschoen**balletschoele** (l) [ba'l...] - balletschool**balling** (spor.) de; -s, -en ['baltŋ] 1. balling**ballingschop** (l) ['b...] - ballingschap *in ballingschop* (l)**ballon** z. *belon***ballonkorf** z. *belonkörf***ballroom** (spor.) ['balrū:m] - ballroom, danszaal**balmerallegien** (Diz) et [balmə'raləxin] 1. bep. snoepje *Hael nog mar even wat balmerallegies* (Diz)**balorig** (verspr. WS, Db) bn.; -er, -st [ba'lo:ɔrəx] 1. wild, steeds geneigd tot stoeien, rennen *As de kiender balorig binnen, zeggen ze wel dat d'r storm op komst is* (Spa), *Die kiender bin toch zo balorig, ze bin an et baldiezen...!* (Nw)**balpenne** Ook **balpunt** (Wol) ['balpenə/...pant] 1. balpen, ballpoint *De balpunt wodt meer bruukt as et potlood* (Wol)**balpoot** z. *balpote***balpote** (Bdie, Bu, Dho, Ld, Nbk) Ook **balpoot** (Dfo) de; -n; ...potien ['b.../...] 1. balpoot van een kast, tafel *'k Heb een taofel mit balpoten* (Nbk)**balpunt** z. *balpenne***balschoe** (Obk) ['balsku] - balschoen, dansschoen**balsem** de ['balsm, ...səm] 1. balsemolie (spor.) 2. wat vetachtig is net als balsemolie (spor.) 3. hondsdrif (fp) 4. in *wilde balsem* akkermunt (fp)**balsemen** (spor.) ['balsəmən, ...səmən, ...səm:] - balsemen: van een lijk *Et liek wodde balsemd* (Nbk)**balsemeulie** (l) ['bal...] - balsemolie**balsemien** (Nbk, Np, Ow, Wol, fp) de; -en; -tien, -egien [balsə'min] 1. balsemien *te vule balsemien in de tuun hebben* (Nbk)**balsemstruke** (b) ['b...] - balsemstruik**balstaepelig** z. *maltaepelig***balsteen** z. *balstien***balstenen** z. *balstienen***balsteren** (Nw) onoverg.; balsterde, het balsterd ['balstɛrŋ] 1. oopen plakken: van sneeuw *Paksnij is snij die balstert* (Nw) **balsterig** (s) bn.; -er, -st ['balstɛrəx] 1.

opgeblazen, opgezet (van het lichaam)

balstien Ook **balderstien** (Ol-Nl), **balsteen** (Sz) de; -en (WS, Db, Dhau, Ma, Ow), -der (Db, Dfo, Dhau, Dho, Np, Op, Ow, b, v), -er (Ow) ['bal.../'balɛr.../...] 1. zwerfkei, veldkei, balsteen, o.m. gebruikt als markering van een pad naar een huis, aan het begin van een oprit, etc.; meestal alleen gezegd van niet zo grote zwerfkeien (Bdie, Ld) *D'r zatten een boel balstienen in 't laand* (Nbk), *Vroeger bruukten ze balstieder as scheiding tussen de hoeken bouw (...)* (Bu, Dfo, El, Ste, b), *Vroeger hadden ze wel een balstien veur de baander nl. ter afsluiting* (Ld), *...een dikke balstien op et plaankien dat bovenop 'e boonties of zuurkool lag* (Obk), *Ze maekten wel een balstien waarm op een klompkachel; d'r kwam een stok molton omme, en die kwam dan op et voetenaende van et bedde om de voeten waarm te kriegen* (Ste, Sz), *In plaets van een kruke verwaarmden we vroeger wel een balstien onder de kop van de klompkachel; daor kwam dan aovens een dweil omme en hi'j wodde onder de dekens stopt, zoe'n stien bleef aenlik de hiele nacht waarm* (Ste), *We woonden vroeger an 'De Balstienen', zo heette die straote, mit van die ronde kienderkoppies* (Mun), *'t Regent balstienen gezegd van harde regen* (Wol), *Hi'j het een bulte op de kop as een balstien* (Dho, Np), *zakken as een balstien* zwaar onvoldoende scoren bij een examen (Ma, Np) * *Je kun van een balstien wel soep koken, aj' d'r mar wat bi'j in doen* (Ld, Ste), *...d'r mar genoeg bi'j in doen* (Bu, Np)**balstiendermure** (Dho) Ook **balstienemure** (Ow) de; -n; ...muurtien ['balstī:ndɛr.../'balstī:nə...] 1. muur van keistenen, balstenen**balstienderstraote** (Dfo, Obk) Ook **balstienestraote** (Diz) de; -n; ...straotien ['bal.../...stī:nə...] 1. straat van keistenen, balstenen *Vroeger hadden ze wel balstienderstraoties veur de baanzers* (Obk)**balstienemure** z. *balstiendermure***balstienen** (Bdie, Dfo, Diz, Nbk, Np, Obk, Op, Ste, j) Ook **balstenen** (Sz) bn.; attr. ['balstī:n...stī:n:] 1. van zwerfkeien, van balstenen *een balstienen straote*, zo ook: *Vroeger hadden ze wel een balstienen pattien naor de weg* (Ste), *een balstienen*

balstienestraote - banepompen

muurtien (Bdie)

balstienestraote z. *balstienderstraote*

balsturig (verspr.) Ook *bolsturig* (Dho, Diz, Ld, Np, Obk, Ol-Nl, Spa, Wol) bn.; -er, -st [bal'sty:ərəx/bol'st...] 1. wild, onstuimig en niet geneigd te gehoorzamen, tot rust te komen, balorig *D'r is zeker aander weer op komst, want 't vee is zo balsturig* (Dhau, Dfo), *Die jongen wodden zo balsturig, ie zollen ze d'r uut raegen* (Obk)

balts (verspr.) [balts] - balts *de balts bedrieven* nl. gezegd van het korhoen (j)

baltsplak (Obk) et; -ken ['balsplak] 1. plaats waar de balts plaatvindt *De korhaene het mooier veren as 't wuffien en hi'j het een vaast baltsplak* (Obk)

baltsvlocht (Obk) ['bal(t)sfloxt] - baltsvlucht *Et weerlammegien maekt in zien baltsvlocht een geluud as een blaetend lammegien* (Obk)

balvaaste (spor.) [balfastə; aks. wisselt] - balvast

bamboe I de, et ['bambu] 1. (stofn.) bamboe

bamboe II bn.; attr. ['bambu] 1. bamboe, van bamboe gemaakt

bamboebos (v) de; -sen; -sien ['bambubos] 1. bos van bamboe *Ze weren een bamboebossien deurtrokken* (v)

bamboegedien (spor.) ['b...] - bamboegordijn

bamboelatte (l) ['b...] - bamboelat

bamboeledder ['b...] - bamboeladder

bamboestoel (verspr.) ['b...] - bamboestoel

bamboestok (verspr.) ['b...] - bamboestok *As ik mi'j goed herinner was d'r ok appatte voegeltiesliem om boven an die lange bamboestokken te smeren* (Ow)

bamboetafel (spor.) ['b...] - bamboetafel

bami ['bā:mi] - bami

bamiballe ['b...] - bamibal

bamischeive ['b...] - bamischijf

ban (spor.) de; -nen [ban] 1. kerkeban (spor.) *De Stellingwarvers wodden in de ban daon deur de bisschop van Utrecht* (l), *...kwammen in de ban* (l), *de ban uutspreken* (l) 2. in *in de ban wezen/raeken van (...)* als het ware in betovering raken (spor.)

ban de bom (bl) et [bandə'bom] 1. afkeer van het maken/gebruiken van atoombommen

ban-de-bommer (spor.) [bandə'bomf] - ban-de-bommer, (atoom)pacifist

band de; -s; bantien [bent] 1. band: popmuziekgroep, dans- of jazzorkest *luusteren naor een band* (bl) 2. z. *baand* I, II

banddoek (bo: Op) ['banduk] - banddoek, uitwasbaar maandverband

bandesleep z. *banesleep*

bandiet de; -en; -ien [ban'dit] 1. bandiet: straatrover, struikrover 2. erg ondeugende jongen, schelm *Die jonge was een bandiet, hi'j kreeg vaeke klappen* (Dfo), *Da's een grote bandiet, die jonge* (Nw), *Ach je, bandiet daj' binnen* (Spa)

bandiezer z. *baandiezer*

bandig z. *baandig*

bandrekorder z. *baandrekorder*

bane z. *baene*

bane-eide (Nbk) de; -n; -gien 1. eg van banden die voor wagens, auto's zijn bestemd en die in de lengerichting zijn gesplitst (vanaf het rijvlak gezien), waarbij het aldus verkregen scherpe vlak de eggende werking heeft

banebroek (Nbk) de; -en ['bā:nəbruk] 1. bep. type klepbroek voor vrouwen, z. onder *flapbroek*: *Mit banen zatten bep. flappen van de banebroek vaaste* (Nbk)

banefabriek ['bā:nəfəbrik] - bandenfabriek
banelappen zw. ww.; onoverg.; banelapte, het banelapt ['bā:nə...] 1. banden plakken *Ze bin an 't banelappen west* (Nbk), *Hi'j het banelapt* (Nbk)

banelapperi'je de [...'lɔə, z. ook -i'je] 1. het plakken van fietsbanden e.d. 2. gereedschap om fietsbanden mee te plakken (Obk) *We nammen mar banelapperi'je mit, want ie kun nooit weten* (Obk)

baneloos z. *baandeloos*

baneloze z. *baandeloze*

banen (Dhau, Obk) Ook *baanderen* (Dhau) zw. w.w.; overg.; baande, het baand ['bā:n/ 'bā:ndr̥n] 1. eruit sturen, wegbonjuren *Ze hebben 'm d'r uut baand/baanderd* (Dhau), *Ik baande 'm de deure uut* (Obk)

baneplakken (Nbk) zw. ww.; onoverg.; baneplakte en het baneplakt ['bā:nə...] 1. banden plakken *Hi'j het baneplakt* (Nbk), *...was an 't baneplakken* (Nbk)

baneplakspul (Nbk) et ['b...] 1. bandenplak

banepompen zw. ww.; onoverg.; bane-

pompste, het banepompt ['bã:nəpomp] 1. oppompen van banden, vooral m.b.t. fietsbanden *Ik moet eerst banepompen* (Sz), *Hi'j ston te banepompen* (Nbk), ... *was an 't banepompen* (Nbk)

baneschölk (Nbk) Ook **baandschölk** (Dhau), **baneschulk** (Diz, Nbk), **baandschulk** (Bdie, Pe-Dbl) de; -en; -ien ['bã:nə.../bã:nt.../'bã:nə.../'bã:nt...] 1. schort (voor een vrouw) die alleen voor de schoot langs gaat terwijl de stof naar achteren doorloopt, i.t.t. een *halve schölk* die geen zijkanten heeft; met een band om het middel vastgebonden; vaak 's middags, voor net gedragen; hetz. als *middelschölk*

baneschulk z. **baneschölk**

banesleep (spor.) Ook **bandesleep** (Spa) de; ...slepen ['bã:nəsl:p/...] 1. soort sleepbord van halve banden *De leste jaoren wodt altied een bandesleep bruukt* (Spa)

banenieder (s) de; -s; -tien ['bã:nə...] 1. insteker, die nl. de banden van stro om de garven stuk sneed, omdat het stro los in de dorsmachine moest

baneveger z. **baeneveger**

banewaegen (Np, Obk, Op) de; -s; -tien ['bã:nə...] 1. grote boerewagen op luchtbanden, autowagen

banewipper (spor.) ['bã:nə...] - bandewipper

bange Ook **baange** (b) bn.; -r, bangst ['ban(g)ə/'bã:ŋ(g)ə] 1. bevreesd, vreesachtig *Hi'j was overal bange veur* (j), *Hi'j kende ze wel, dat hi'j was niet bange* (j), *Ie moe'n die kiender niet bange maeken* (Nbk), *bange wezen veur zien eigen schaad bang* zijn tot in het absurde (Ma), *De streupers weren as vuur zo bange veur him* (j), *zo bange as een wezel* (Np, Pe-Dbl, Ste), ... *as een scheid* (Bu), *Hi'j is zo bange as een hontien, hi'j lopt mit de stat tussen de bienen vot* (Dfo) 2. bezorgd *Wees daor mar niet bange veur* (ba), *Ik bin bange dat et niet goed komt* (Nbk), *Hi'j is bange veur zien eierkorf* hij leeft zeer voorzichtig (Nbk, b), *Ie moe'n niet bange wezen daj' bange wodden zullen* (Ma, Nbk), ... *daj' je an koold waeter branen zullen* (Ma) 3. beschroomd *Hi'j is bange om op et podium te kommen* (Nbk), *Hi'j was niet bange om et woord te voeren* (Nbk)

bangemaekeri'je [ban(g)əme:kɛ'ɪjə, ...'ejə, z. -'ɪjə] - bangmakerij *Ie moe'n je niet*

benauwd praoten laoten, et is gewoon bangemaekeri'je van die vent (Nbk)

bangescheet z. **bangeschieter**

bangeschieter Ook **bangeschieterd** (Bu, Diz, Ma, Np), **bangesheet** (Db, Bu, Dhau, Nbk, Nt, Spa, Ste, Sz, b), **bangeschijter** (Sz) de; -s; -tien ['b.../...] 1. enorme bangerik *Wat een bangeschieterd* (Bu), *Sleep uut, sleep uut, ie bin een bangesheet* (Dhau)

bangeschieterd z. **bangeschieter**

bangeschijter z. **bangeschieter**

bangig (verspr.) ['ban(ɡ)əx] - bangig, enigszins bang

bangighied Voor -heid z. -hied ['ban(ɡ)əx hit] - bangheid

banig z. **baandig**

banjer (Dho, Diz, Nbk, Obk) Ook **banjerd** (Np, Wol) de; -s ['bãnjɛr/...jɛr] 1. grote, zwaargebouwde kerel *een banjer van een kerel* (Np, Dho), *een dikke banjer* (Diz, Obk)

banjerd z. **banjer**

banjeren ['bãnjɛrɪ] - banjeren: met grote, enigszins zware stappen lopen *Hi'j banjert deur 't laand* (Sz, Wol), ... *overal deur* (Ow), *Now moe'j me niet deur de tuun banjeren, heur, ik heb daor allegeer bloempies staon* (Nbk)

bank z. **baank**

banke z. **baank**

banket (spor.) et; -ten; -tien [ban'ket] 1. banket: feestelijke officiële maaltijd

banketbakker (spor.) [...'k...] - banketbakker

banketbakkeri'je (spor.) [ban'k...] - banketbakkerij

banketstaaf z. **banketstaeve**

banketstaeve (Db, Nw) Ook **banketstaaf** (spor.) [...'k...] - banketstaaf

bankien z. **baankien**

bankier (spor.) [ban'ki:ər] - bankier

bankieren (spor.) [ban'ki:əɪŋ] - bankieren

bankstel z. **baankstel**

bannig z. **baandig**

Baobel (spor., l) Ook **Babel** (spor.) ['bɔ:bɪ/'ba:...] - Babel *de toren van Baobel* (spor., l)

baoi (Bu, Nw, Obk, Sz, b: lm) Ook **baai** (Obk, Sz) et [bɔ:əɪ/ba:ɪ] 1. bep. kledingstof: *baai Baoi is geweven stof, een dik soort flenel; et is dichte weven, een gladdige soort; baoi is rood of blauw* (Bu)

baaien - baol

baaien (Bu, Dfo, Nbk, Nw, Obk) Ook **baaien** (Spa) - baaien, van de kledingstof *baai baaien onderbroeken* (Obk, Nbk), ...*rokken* (Nw), *een baaien middelbaand* (Dfo)

baoke I (verspr.) Ook **baoken** (verspr.), **bake** (bet. 1: Sz), **baeken** (bet. 6, 7: Db, Dhau, Ld, Obk, Op, Sz), **baken** (Nw, Ol-Nl, Op, Ow, Pe-Dbl, WH) de; -n, -ns (Bu, Np) ['bɔ:kə/...kɛ/'ba:kə/'bɛ:kɛ/'ba:kɛ] 1. oude lap, een (stuk) kussensloop of een stuk laken e.d., meestal aan een paal of stok, bijv. tegen het dak aan gezet of erop gelegd, uit het raam gehangen enz., als teken voor degene die een eind van het huis verwijderd aan het werk was om thuis te komen, meestal als teken dat het tijd was om te eten e.d. (Bdie, Bu, Nt, Obk, Ow, Spa, Ste, Sz) *As d'r goenend aachter in et laand an 't wark binnen en die moe'n thuuskommen, dan kwam de baoke op et dak, een witte doek of rooie buusdoek* (Ste), *As de boer in 't laand was en d'r mos een koe kalven, dan goorde de boerinne de baoke op; dat was een oold, wit laeken an een stok en dat wodde op 't dak legd* (Sz), *As de man in 't laand an 't werk was en hij mos onverwachts thuuskoemen, dan wodde de baoke opgooid; dat was een wit laken an een stok en dat wodde op 't dak gooid* (Sz), zo ook *As we vroeger van huus waren en we konnen et huus zien dan wodde de bake op 't huus zet, een wit laken of zo* (Sz), *Wij legden vroeger een baoke op 't dak* (Ste), *Hej' de baoke wel hennelegd?* (Ste), *Ik legge wel even een baoke(n) uut* (Ste), *'Hang de baoke even uut' zeden ze dan, dat was et warkvolk et sein geven dat et tied veur schoften was* (Nt), *De baoke op 't dak zetten, dat was bijv. een rooie buusdoek an een penne op et dak, om iene die op et laand an 't wark is, zien te laoten dat et eterstied is* (Ste), zo ook *even een baoke/baken uutzetten, bijv. een witte lappe op et dak, as teken dat et koffie- of etenstied was* (Spa), *de baoke opzetten, een teken van schoft* (Bdie), *een baaken uitdoen* (Bu, Nt): *As 't eterstied was, dan mos ie een baaken uitdoen* (Nt), *een baoke bij huus zetten: as de boer of knecht thuus mos koemen om te eten* (Bdie) 2. teken met een speciale boodschap anderszins (Spa, Sz), vgl. *Een zak (jute)*

was et baken veur de handelaar dat d'r een pasgeboren kalf bij de boer was (Sz), *Gauw even een baoke uuthangen deej' as de kalver-koopman langes kwam* (Spa) 3. paal of lat in de grond waarop men zich richt bij het zaaien, kunstmeststrooien (Dhau, El, Ld, Obk) *Mit roggezi'jen wodt een baoke zet in de grond hier en daor, in de lengte en over de brette van de bouw; et bin latties om recht en evenwiedig te bouwen* (Obk) 4. idem bij het uitzetten van een sloot, sleuf enz. (Ow) *op een baoken ofgaon mit slootutzetten* (Ow), *Een sloot zet ij uut mit een baoke* (Ow) 5. afbakeningselement tussen bep. percelen, bep. terrein (Bu) *een baoken uutzetten* bijv. in de vorm van een plag heide (Bu), zo ook *de baoken* [mv. van *baoke*] *op 'e scheiding zetten* plaggen heide ter afbakening (Bu) 6. teken ter afbakening van het vaarwater (Dfo, Ld, Obk, Np, Nw) *Deur de storm is et baoken lossleugen* (Obk), *baokens in zee* (Np), *een tonne in 't waeter as baoken* (Np), *Ie meugen niet buten de baoke veren, want dan bij' niet in de veergeul* (Obk), *D'r was een baoke in 't briede waeter, waar de schippen langes mossen* (Obk), *de baokens verzetten de bakens verzetten* (fig.) (Dfo, Ld), zo ook *de baoke verzetten* gezegd wanneer men eerst iemands mindere is en vervolgens z'n meerdere (Nw) 7. herkenningsteken of -punt waarop men zich kan oriënteren anders dan in de vorige bet. (verspr.) *Dat ginne locht is bij' donker een mooi baaken* (Bu), *Bij 't keunstmeststri'jen wodde d'r wel een zak op 't draod legd, dat was 't baeken* (Dhau) * *Een schip op et strand is een baaken in zee* (Nt, Sz, Op)

Baoke II (Db, Dho, Nbk, Obk, Wol) de; -s, -n ['bɔ:kə] 1. mansnaam *Baoke zien hemd zit d'r op nl. een vlies op de melk* (Dho), *We eten vandaeye 'Baoke in 't hemd'* hetz. als *ketelkoeke*, z. aldaar (Db) 2. schertsende aanduiding van een haan (Db, Wol), zoals in *Oonze haene wodt al een oolde Baoke* (Wol), *Baoke lopt bij de kiepen in 't hokke* (Db) en *Baoke die krijt ok al weer* (Wol)

baaken z. *baoke*

baol (OS, Bu, Dho, Op, Nt, Nw, vo, b: lm) Ook **baal** (ZW, WH, Diz, Nbk, Np, Obk, Ol-Nl, Sz, Wol) de; -en; *baoltien*

[bɔ:əl/ba:i] 1. baal, nl. bep. grote zak van jute etc. met koopwaar *Mien beppe diende vroeger bij de bakker, mar die brochte de baolen mael en de baolen suker op 'e zoolder* (Nw), *Vroeger maekten ze de baolen keunstmest vule zwaorder as tegenwoordig* (Dfo), *een baol stikstof, een baol ries, een baol mael, een baal mit mael* (Wol) 2. de hoeveelheid die er in de onder bet. 1 bedoelde zak gaat *een baal pepier, ...poetsketoen* (Diz), *een baol pooteerpels* (Dhau), *Ze doen zovule baol keunstmes op 't laand* (El), *D'r zol kainiet en slakkemael over, van elk acht baol op een bunder* (vo)

baole z. *bolle* I

baoleblik z. *bollebliek*

baolebri'j z. *bollebri'j*

baolebusse z. *bollebusse*

baoledeeg z. *bolledeeg*

baolekölf z. *bollekölf* I

baoleloper z. *bolleloper*

baolelotten z. *bollelotten*

baolesjouwer z. *bolleloper*

baoltien z. *boltien*, *baol*

baolzak (Ow, vo) Ook **baalzak** (Dhau, Np, Spa) ['bɔ:əlsak/ba:lsak] 1. baalzak *H. kreeg een grote baolzak mit van de boer om onder te schoelen* (vo), *Vrouwluden hadden mit et varkenvoeren en aander smerig wark vaeke een lossneden baolzak as schölk veur, dat was een matzak* (Ow), *De baalzak zat vol pulp* (Np), *Van een baalzak maekten we vroeger wel een koedek* (Spa) **baor** Ook **bar** (Diz, Ld, Ma, Mun, Wol) bn.; attr. [bɔ:ər/bar] 1. geheel en al, alleen maar *in de baore zonne* in de felle, gloeiende zon: *We mossen hujjen in de baore zonne* (Bdie), *Ie moe'n niet de hiele dag in de baore zonne liggen mit niks op et heufd* (Nbk), *Aj' bruun wodden willen moef' in de baore zonne gaon* (Obk), *Ik ston in de baore wiend* (Op), *Hi'j leup zowat halfnaekt in de baore koolde* (Op), *klaore baore* (verspr.), ook aaneen geschreven, z. *klaorebaore*, ook *klaore barre* (Mun): één en al, geheel en al, volledig: *We gongen naor schoele, hoge en dreuge de mennige langes, en doe we weeromme kwammen was 't klaore baore waeter* (Nw), *'t Vleis is klaore baore vet in de panne* (Nt), *Die jurk is van klaore baore ziede* (Obk), *'t Was klaore baore aarmoede* (Ma), *'t Was klaore baore toeval* (Np), *De*

klaore baore waorhied! (Ste), *Dat was mit him ok klaore baore gelok* (Dho, Ste) 2. kontant, in *in baor geld betaelen* (Dhau) 3. z. *baore*

baord de; -en; baortien [bɔ:ərt] 1. baard (aan de kin bij mannen) *de baord staon laoten* zich niet scheren, *Hi'j krigt al* (een) *baord* er begint een baard bij hem te ontstaan, z'n baardharen komen, zo ook *Hi'j het al wat baord* (Nbk), *Hi'j het aorig baord om de kin* een flinke baard, een baard met veel en/of lang baardhaar (Dho, Bu), *Hi'j het niet vule baord* een dunne baard, een baard met weinig baardhaar (Nbk), *D'r bin op 't heden een boel jonge kerels die een baord hebben* die een baard dragen (Obk), *Hi'j het een baord om de kin draagt* een baard (Dhau, Dho), *Wat had die man een grote baord* (Obk), *J. staot een sikkien jonger as een lange baord* (Db), *Hi'j streek him wat deur de baord* (Obk), *Hi'j bleef mit de baord in de toeken hangen* (Obk), *Hi'j het zoe'n zwaore baord, dat hi'j moet 'm haost twee keer per dag scheren* (Ol-Nl, Spa, Op), *Hi'j het een lange, witte baord* (Obk, Sz), (schertsend gezegd m.b.t. iemand met een lange baard:) *Aj' me een dubbeltien geven, za'k him in de baord klimmen* (Dho), *Die zit aorig* (roeg) *in de baord* hij heeft een grote, ruige baard (Dfo, Dhau, Nbk, Ld), *een baord van een weke, van twee daegen* enz.: de niet afgeschoren maar wel verder gegroeide baardstoppels van die tijd, *de baord in de keel hebben* de hoorbare overgang doormaken van de kinder- naar de mannenstem: *Een jonge in de grui kan de baord in de keel hebben* (Obk), ...*kriegen* id.: *Die jonge krigt now al de baord in de keel* (Sz, Nbk), *de baord d'r of hebben* z'n (uitgegroeide) baard hebben weggeschoren (Db), *de baord d'r of haelen* zich of iemand anders scheren: *Ik moet de baord d'r nog of haelen* ik moet me nog scheren (Nbk, Np), ook: iemand stevig de waarheid zeggen (Bu, Db, Dhau, El, Ma, Nw, Obk, Ste): *Ik zal 'm de baord d'r of haelen!* (Obk), zo ook *Ik heb 'm goed de baord ofhaeld* hem flink onder handen genomen, hem de waarheid zeggen (Ste), *iene de baord d'r of vegen* iemand scheren (Dhau), ook: hem flink onder handen nemen, hem de waarheid gezegd (Dhau): *Wat het hi'j him de baord d'r of veegd!*

baordaep - baordworm

(Dhau), *iene de baord uutvegen* hem flink de waarheid zeggen (Db), *de baord d'r of krieges* geschoren worden (Ld, Nbk, Wol), ook: flink onder handen genomen worden, flink de waarheid te horen krijgen (Bu, Db, Dfo, Dho, Ld, Np, Wol): *Ik hebbe de baord d'r of kregen* ze hebben me de waarheid gezegd (Bu, Wol), *...d'r goed of kregen* ze hebben me flink de waarheid gezegd (Dfo, Dho, Np), *Die krigt de baord d'r (goed) of (Dfo), Die krigt morgen de baord d'r of ik zal hem morgen wel krijgen*, ze zullen hem morgen wel onder handen nemen enz. (Db), zo ook *iene de baord ofdoen* (Op), *...d'r of doen* id. (Op), *iene de baord d'r of geven* hem een uitbrander geven (Ow), *iene in de baord vliegen* ruzie maken met hem (Op), *in de baord brommen* binnensmonds praten, mompelen (Bdie, Dho, Ld, Np, Op, Pe-Dbl, Spa): *Hi'j bromt mar wat in zien baord* (Spa), *Die man zit ok aorig in de baord* heeft een forse baard (Nbk, Ste), ook: heeft zich kennelijk een tijd niet geschoren, gezien z'n grote baardstoppels (Nbk, Ste), *Hi'j zat dikke in de baord* had een flinke baard (Obk), *Hi'j had de baord om de kin* id. (Dhau), *Die har de baord zo lang, die hong op 't dadde knoopsgat* (Dfo), *De maone zit in de baord* is door een wolkenachtig geheel omgeven (Nbk), *een mop mit een baord* een oude mop (Bdie, Dho), *Now, da's iene mit een baord* een al oude, al lang bekende mop (Nw), (terwijl men met een gebaar een bep. lengte aanwijst:) *Dat verhael het zoe'n baord* is een oud verhaal dat al heel vaak gehoord is (Nw), *een verhael mit een baord* een verhaal dat niet helemaal zuiver is, waar iets mee aan de hand is (Ste), *D'r komt nog een baord aachter dat verhael an* daar is nog iets anders mee, dat verhaal krijgt nog een staartje, er zijn complicaties (Ste), *om keizers baord speulen* om niets spelen (Op), *Hi'j het een baord as een bok* (Spa), *...as Sunterklaos* (Pe-Dbl) 2. baard van bep. dieren *Heur hond het een baord* (Nbk) 3. tros waarin bijen gaan zitten, vooral 's winters (bs: Dfo, Op, Ow) *D'r bin tieden dan gaon bijen in de baord hangen* (bs: Ow) 4. braam aan de snede van messen, zeisen enz. *baord op 'e schaetsen* (Dho), *D'r zit baord op 'e zende* (Dho), *As de zende niet goed haerd is, slaof' d'r een*

baord an, dan is hi'j zaegerig (Ste) 5. sleutelbaard, achterste deel van de sleutel dat draait in het slot *Een baord van een sleutel kan d'r hiel verschillend uut zien* (Obk) 7. snede van een bijl (Ma) *de baord van de biele* (Ma)

baordaep (Bu, Dmi, Nbk, Obk) de; -en; -ien ['bɔ:ɔrtɛ:p] 1. baardaap, scheldnaam voor iemand met een forse baard 2. bep. soort aap: baardaap (l)

baordbraander (Dfo, Ld, Obk, Op, Ow, Sz) de; -s; -tien ['bɔ:ɔrdbr...] 1. baardbrandertje, korte pijp, hetz. als *neuzewaarmer, baordwaarmer*

baorden (bs: Obk) Ook **bulten** (bs: Obk) zw. ww.; onoverg.; baordde, het baord ['bɔ:ɔrdn/'bʌltɪ] 1. in een tros gaan zitten van bijen (bs: Obk) *Dat baorden gefit an dat de bijen zwaarmen willen* (bs: Obk)

baordgruui (l) ['b...] - baardgroei
baordhaor I de; -en; -tien ['bɔ:ɔrth...] 1. elk der haren van een baard *Baordworm het N. vroeger had, de dokter trok doe mit een pincet alle baordhaoren d'r uut* (Sz)

baordhaor II et ['b...] 1. het geheel aan haar van een baard

baordmaeken (bs: Dfo, Op) onbep. w. en het baordmaekt ['b...] 1. in een tros gaan zitten van bijen

baordman de; -nen; -negien ['b...] 1. iemand die een (flinke) baard draagt *Et bin tegenwoordig allemaol baordmannen* (Ld), *Daor hej' die baordman ok weer* (Nt); als verkl.: klein iemand met een baard (Bdie, Db, Np, Nt, Obk): *Daor gaot ok een baordmannegien langes op 'e fiets, mar ik ken him niet* (Np), *De kebouterties bin baordmannegies* (Db) 2. (verkl.) bep. vogel: baardmannetje (Bdie, Dfo, El, Sz) *Een baordmannegien is een voegeltien en huust in et riet* (Sz) 3. (verkl.) koolmees (Wol) **baordmannegien** z. onder **baordman**
baordschrabber (Dfo) de; -s ['b...] 1. barbier

baordschurft (Dfo) ['b...] - baardschurft *Die mannen hadden vroeger nogal es last van baordschurft* (Dfo)

baordstoppel (spor.) ['b...] - baardstoppel
baordwaarmer (Db) de; -s; -tien ['b...] 1. kort pijpje, hetz. als *neuzewaarmer* en **baordbraander**

baordworm (verspr.) de ['b...] 1. baardschurft *De baordworm is een soort*

ziekte, een soort schurft in de baord (Bu), *Aj' baordworm hebben, kuj' je niet scheren* (Ld), *Baordworm het N. vroeger had, de dokter trok doe mit een pincet alle baordhaoren d'r uut* (Sz)

baore Ook *baor* (Ma, Obk), *bore* (Bu) de; -n ['bɔ:ərə/bɔ:ər/'bɔ:ərə] 1. draagbaar: *Pattie kun een sterke baore maeken van stokken* (Mun); meestal lijkbaar: *De kiste staot op 'e baore* (Dhau), *Ze leupen achter de baore* (Dho), *Vroeger gongen de meensken vaeke nog mit de baore om huus d.w.z. naar de traditie* (Obk), *'t Liek wodt op 'e baore om et karkhof dreugen id.* (Ld), *'t Liek staot op 'e baore* (Bdie), *D'r mos acht man onder de baore* (Nbk), *Ze hadden him op 'e baore* (Np)

baorehokkien (Db, Dhau, Dho, Ma, Nw, Ol-Nl, Op, b:lm) Ook *baorhokkien* (Mun, Nbk, Op, Spa, Sz) et; ...hokkies ['bɔ:ərəhokin/'bɔ:ərɔkin] 1. baarhuisje, vroeger vaak tevens lijkenhuisje (vaak slecht onderhouden) *Vroeger wodde een overledene die an een besmettelike ziekte sturven was in een baorhokkien opbaard* (Spa), *Et baorhokkien moet ok neudig opknapt wodden!* (Nbk)

baorehusien (Ma, Ow, Nt) Ook *baorhusien* (Db, Dhau, Diz, El, Op, Ow, Sz, Wol) et; ...husies ['b.../...] 1. baarhuisje, vroeger tevens vaak dienst doend als lijkhuisje *Vroeger kwam de overledene wel tiedelik in 't baorhusien te staon* (Db)

baoren (Diz) ['bɔ:ərŋ] - baren van een kind: *Ze het een kiend baord* (Diz)

baorhokkien z. *baorehokkien*

baorhusien z. *baorehusien*

baarmoeder (Ol-Nl, Op) Ook *baarmoeder* (verspr.) ['bɔ:ər.../'ba:ər...] - baarmoeder **baarmoedergezwl** (l) ['b...] - baarmoedergezweel

baarmoederhals (l) ['b...] - baarmoederhals

baarmoederhalskanker (l) ['b...] - baarmoederhalskanker

baarmoederkanker (l) ['b...] - baarmoederkanker

baarmoederontsteking (l) ['b...] - baarmoederontsteking

baarmoederverzakking (l) ['b...] - baarmoederverzakking

baors Ook *baos* (El) de; baorzen; -ien ['bɔ:ərs/bɔ:əs] 1. baars, bep. riviervis *Aj'*

een baos de roggegraot uuthaelen, bin alle graoten d'r uut (El), *We hebben een dikke baors vongen* (Np), *...een paar mooie baorzen...* (Spa), (verz.) *Daor zit een hoop baors* (Dho)

baorshaokien (Np) et; ...haokies ['b...] 1. vishaakje voor baars

baos de; baozen; -ien [bɔ:əs] 1. man als hoofd van het gezin, ook wel, soms meer, soms minder schertsend gezegd van de vrouw des huizes, in het bijzonder door haar man (verspr., b) *Ik zal de baos wel even roepen mijn man* (Bu), zo ook *Waor is de baos?* waar is je man? (Bu), *een pakkien tebak veur de baos* (Dfo), *De baos komp d'r an* mijn man; vaak gezegd als er iemand aan de deur is die naar de heer des huizes vraagt (Nbk, Ste), *De baos is d'r niet* is niet aanwezig, ook wel gezegd van de vrouw des huizes (El, Nw), *Dat moef' even mit de oolde baos overleggen* met de al wat oudere of oude man in het gezin, of: met mijn al wat oudere of oude vader (Ste), zo ook: *Oonze oolde baos kon oons morgens aorig uitkafferen as wij aovens laete thuuskwammen* (Obk) 2. manspersoon of evt. jongen, ook als aanspreekvorm *'t Is al mennig jaoren leden, ik was nog mar een kleine baos* (b), *Ik mos altied de groeten van de oolde baos overbrengen* van de oude man (j), (als aanspreekvorm) *Die pries van veertig gulden dat is te veule baos, hi'j lop om de twintig* is zo'n twintig gulden waard (Sz), *Dat is een heldere baos* een slimme jongen, die wel wat kan (Np), *een drok baosien* een druk, actief mannetje (l), *een grote baos* een man met veel geld en/of invloed (Nbk): (schertsend:) *Daor komt de grote baos ok weer an* (Nbk), *de zwatte baos* de duivel (Dfo) 3. eigenaar, in relatie tot een huisdier *Wie zal zien baos wezen?* gezegd bijv. n.a.v. een loslopende hond (Nbk), (aanhalend tegen een hond:) *Komt hi'j mar even bij et baosien, mien jonge* (Nbk) 4. degene die het gezag heeft, die alles mag bepalen, die het voor het zeggen heeft *Hi'j is de baos in huus* hij heeft het thuis voor het zeggen, waar-tegenover, soms schertsend: *De vrouw is de baos!*, *baos in eigen huus wezen/wodden* het zelf (meer) voor het zeggen krijgen in de eigen situatie, in de eigen omgeving, in het eigen gebied (b, Nbk),

Deur alles wat de kiender tegenwoordig meugen en willen vuul te je soms amper baos meer in eigen huus! (Nbk), *baos over jezels blieven* zich weten te beheersen, weten wat je doet, er niet zomaar op los slaan enz. (Nbk), *Dat meisien is wel zoe'n katte, ze is iederiene de baos* kan iedereen aan, ieder moet naar haar pijpen dansen (Nbk, Sz), *Ze wil over iederiene de baos speulen* ze heeft steeds de neiging haar wil op te leggen aan iedereen, ze probeert steeds iedereen ertoe te krijgen om te doen wat ze wil (verspr., Nbk), *Je moe'n niet altied de baos speulen, je moe'n je es een betien beter naor een aander schikken* (Ol-Nl), *De meester is de baos* degene die het voor het zeggen heeft, *iene (de) baos blieven kunnen* iemand de baas kunnen blijven, hem blijvend aankunnen: *As ie hum de baos niet blieven kunnen, stuur hum mi'j mar even, dan zal ik hum wel effenpies mores leren* als je hem niet aankunt, als hij niet naar je wil blijven luisteren, wil blijven doen wat je van hem verlangt (Sz), *Ik kan him niet de baos blieven* (Db), *gien baos blieven* niet de baas blijven, geen orde kunnen houden (Dhau, Nbk, s): *Meester kon gien baos blieven over die lummel* kon hem niet tot de orde krijgen (Dhau), *et/iene de baos wezen* onder controle hebben, bedwingen, aankunnen (z. ook onder bet. 7): *Oonze meester kon de jongen niet de baos* (Nbk), *Zien wief is him gladweg de baos, heur!* kan hem gemakkelijk aan, steekt hem in de zak (b), (dreigend:) *Dan zullen we es zien wie hier de baos is!* dan zul je nog meemaken wie het hier voor het zeggen heeft, dan zal ik je wel laten merken dat ik hier de baas ben (b), *Kiepeluzen bi'j' vot niet de baos* laten zich moeilijk bestrijden (Ste), *Die grote tuun wodde mi'j zachiesan de baos* kon ik zo langzamerhand niet meer alleen aan (Obk), zo ook *'t Wark is me de baos wodden* is me te veel geworden, ik kan het niet meer aan (Spa, El), *Et wark kan je wel de baos wodden* kan je te veel worden (Bu), *Ik redde dat allienig niet, et is mi'j de baos wodden* ik kan het niet meer aan, ik heb er geen greep meer op (Nt, Pe-Db), *Ik wol et niet, mar et wodde me de baos* ik kon het niet tegenhouden, kon het niet aan (Sz) en (zonder de): *Dat*

zwaore wark is mi'j baos wodden (Obk) en zo ook *Et is mi'j baos wodden* het is me te veel geworden (Bu), *baos in eigen boek wezen (willen/meugen)* baas in eigen buik, nl. m.b.t. de beslissing over een eventueel afbreken van de zwangerschap (spor.) 5. degene die de leiding heeft in een bedrijf, op een bep. afdeling, bij werk dat wordt uitgevoerd, ook: eigenaar van een bedrijf, zaak *Hi'j is zien eigen baos* heeft het zelf voor het zeggen doordat hij van niemand afhankelijk is, *Hi'j is zels baos, Hi'j is de baos van 't spul, 'k Heb 't zo drok as een klein baosien* ik heb het heel erg druk (bl), *in de baos zien tied* in werktijd, *Is de baos zels d'r ok?* de eigenaar van de zaak 6. timmerbaas *As jonge van veertien kwam ik bi'j 't timmeren bi'j een baos in Berkoop* (Obk), *Fokke-baos* te zien als verkorting van *Fokke-de-baos*, d.i. de timmerbaas Fokke (Op, Wol, l) 7. iemand die heel wat kan, die heel wat voorstelt, ook wel in geval van bep. dieren gezegd *'t Is een baos mit warken* (Diz, Np, Pe-Db), *...mit/in et wark* (Np), *...in zien wark* (Bdie), *baos boven baos* er is altijd wel iemand die het nog beter kan, *Dat is een baos van een kerel* een heel goeie en/of sterke kerel (Nw), zo ook *een baos kerel* id. (verspr.): *Mar we hadden ok een baos kerel an de luiliende (...), boer; as H. d'r mit zien volle gewicht an hangen gong, dan scheurde hi'j de peerden haost overdwas!* (vo), *Dat is me een baos kerel, die lopt zo mit twee zak slakkemaek vot, onder elke aarm iene* (Ld), *'t Is een baos van een vrommes, ze kan hiel wat an* (Nw), *Et is een baos vrommes* id. (Bu, Nbk), *'t Is een baos knecht* een heel goede knecht (Bu, Nbk), *een baos spreker* (Dho, Nt, Nw, Sz), *een baos voetballer* (Nbk), *Een baos van een hond is dat een heel goeie* (Nw), *Die kerel is iederiene de baos* kan zo ongeveer alles beter, is in iets beter dan de anderen (ook wel: en heeft het daardoor meestal voor het zeggen, z. ook bet. 4) (verspr., Sz), *Mit hadrieden bin ik heur de baos* kan ik haar aan, dus: ben ik sneller (Nbk) 8. groot en/of sterk exemplaar, dier *Hi'j trok een grote vis op 'e wal, et was een hele baos* (Ol-Nl), *Et is een baos van een hond wodden, hi'j het hadde grujd* (Obk), *Wat is me dat een baos beest!* (Np), *Et is een baos*

koe die groot en sterk is (Bdie, Bu), ...*van een koe* (Bu, Diz, Nbk), *Et is een baos kaaste* (Bdie, Bu), ...*schoppe* (Nt), *Wat is me dat een baos beest* (Np), *een baos van een knien* (Wol), (hier in geval van een kast:) *Wat een baos!* (Bu) 9. z. *baors* * *Beter kleine baos as grote knecht* (Ld), *D'r gaot niks boven de baos zels* je kunt dingen maar het beste zelf doen, er zelf bij zijn enz. (verspr.), *De baos zien centen bin niet van blik z. onder cent* (Np), *Hej' de nel, de boer én 't aos/Dan bij' een hiele baos* (Ow)

baosien z. onder *baos*

baosknecht (Bdie, Db, Dfo, Dhau, Dho, Nbk, Np, Nt, Nw, Pe-Dbl, Ste) de; -en ['b...] 1. de eerste, dus belangrijkste knecht bij een boer, vaak ook de oudste (Ste); soms fungeerde de *baosknecht* als bedrijfsleider op de boerderij, wanneer de boer langere tijd afwezig was of was overleden (Dfo, Nbk); soms werd eerder *boverknecht* gezegd (Nw); ook wel bij een timmerman, soms i.t.t. een *boverknecht* (Nbk), vgl.: *Bij de timmerman haj' de baosknecht, bij de boer de boverknecht* (Nbk), (op boerderijen, z. ook *oberzweitsers*, *zweitsers*.) *De oberzweitsers was een baosknecht, de aandere stalknechten hietten gewoon zweitsers* (Nbk)

baospeul(d)er (Db, Obk) de; -s ['b...] 1. heerserig iemand, potentaat

baospeulen (Nbk, vo) onbep. w. en het *baospeuld* ['b...] 1. de baas spelen, steeds z'n wil opleggen *J. wil wat baospeulen over H., omdat hij een zeune van de boer is* (vo)

baot Ook *baat* (WH, bet. 3: verspr. WS, Dfo, El, Ow) de (als enk. all. in bep. verb.); -en [bɔ:ət/ba:t] 1. nut, voordeel *Dat gefit gien baot helpt niet, levert niks op* (Nbk), *Hool 'm mar tot vriend, daor kuj' baot bij hebben* (Nbk, Wol) 2. medisch voordeel, lichamelijke verbetering *Bij die medesiengen had hij wel baot* (Bdie), *Aj' d'r mar baot bij hebben!* (Nbk) 3. inkomsten, winst, opbrengst *De baoten van de karkvoogdi'je vullen in et ofgelopen jaor nogal mit* (Db), *De kosten waeren nogal hoge, en de baten mar gering* (Op), *Hij hadde de baoten d'r nog wel van, van et laand dat hij verhuurde* (Obk), *De baoten kommen d'r nog overhenne* (Dho), *De lasten bin*

hoger as de baten (Diz), *de baten en de lasten* (Bu, El, Nw): *Baten en lasten bin veur de koper* (El), *Baoten bin giften ten bate van een vereniging* (Dfo), *De baten bin veur et Rooie Kruus* (Nt, Spa) * *De kost gaot veur de baot* men moet eerst kosten maken, investeren voordat er opbrengst, winst kan zijn (vo), ...*veur de baat uut* id. (El, Nw, Sz), ...*veur de baat* id. (Ol-Nl), *De kost gaot veur de baten uut* id. (Wol), *De keunst giet veur de baten uut* men moet zich eerst inzetten, iets kunnen, presteren, voor men voordeel geniet (Ow) **baoten** Ook *baten* (verspr. WS) zw. ww.; onoverg.; baotte, het baot ['bɔ:ət/ba:...] 1. helpen, voordeel geven *Wat we ok deden, et mocht niet niet baoten* (Op) 2. in (Ow) *Die koe ligt daor mar te baoten* de indruk te geven dat hij niet in orde is (Ow) **baotig** (verspr.) ['bɔ:ətəx] - batig, in *een baotig saldo* e.d.

baozen (Sz) zw. ww.; onoverg.; baosde, het baosd ['bɔ:əzɪ] 1. de baas spelen **baozeweer** (Ow) et ['bɔ:əzəwɪ:ər] 1. (vooral door bouwvakkers gezegd) zeer slecht weer bij het werk, nl. werk waarbij men wel erg hard moet werken omdat men het anders te koud krijgt

baozig bn.; -er, -st ['bɔ:əzəx] 1. bazig *Dat wief is wel zo baozig, ze wil alles weten* (Sz), *Et is een baozig kereltien* (Obk), *Niet te baozig wezen, zee hij tegen H.* (vo), *Oonze katte kan zo baozig kieken as hij in huus wil* (Nbk), *Hij stelt 'm nogal baozig op* (Pe-Dbl) 2. (m.b.t. werk) te veel, te zwaar, te vermoeiend (verspr.): *Ik kan 't haost niet meer an, et wodt me baozig genoeg* (Sz), *Et kwam te slim an, et was heur baozig genoeg* (El, Ow)

baozinne [bɔ:əzɪnə] - bazin, meesteres *De baozinne dee de deure eupen* (Nbk)

baptist (spor.) [bap'tɪst] - baptist

baptistisch (spor.) [bap'tɪstɪs] - baptistisch

bar I [ba:ər, bar] - bar: tapkast; klein café met bar; buffetruijnte in een hotel e.d.

bar II bn.; -er, -st [bar] 1. ruw, onaangenaam slecht (vooral m.b.t. het weer) *Aj' et ies opgaon mit barre winter* (...) (Obk), (hier m.b.t. koning Winter:) (...) *en hij schuddet nog wat barder* (ba) 2. z. *baor*

bar III Ook *barre* (Dla, Np, Pe-Dbl) bw. [bar/'barə] 1. in hoge mate *Wij zollen*

barak - bargaen

vandaag uit gaasten west hebben, mar deur 't barre slechte weer bin wij mar thuisbleven (Pe-Dbl), *'t Gebeurt niet zo vaeke meer, mar een kraomvesite is bar gezellig* (Mun), *Et is bar onwerig, allemaole storm en onweer* (Pe-Dbl), *Et was niet zo barre helder* (Np), *Die man is niet barre buuzzem* (Dla), *'t Is bar mooi!* (Spa)
barak z. *berak*

barbecue de; -s ['barbəkju.ɯ] 1. barbecue: grill 2. festijn, gezellig samenzijn buiten waarbij de meeste gerechten ondertussen worden klaargemaakt met een barbecue (bet. 1)

barbecuenen zw. ww.; onoverg.; barbecuede, het barbecued ['barbəkju:(.ɯ)dn] - barbecuen

barbecuesaus (l) ['barbə...] - barbecuesaus

barbecueset (l) ['b...] - barbecueset

barbecuevleis (spor.) ['bar...] - barbecuevlees

barbier Ook *brebier* (s: bet. 2) de; -en, -s; -tien [bar'bi:ər/'brə...] 1. ouder woord voor kapper, barbier *De oolde barbier was een rakker, wat kon hi'j iene te vieter nemen* (Mun), *Bi'j een minne barbier koj' et haor d'r hakkerig of kriegen* (Obk) 2. ook: barbier die tevens de geneeskunst uitoefent (s)

barbiesies z. *barrebiesies*

barg I Ook *barge* (bet. 1, 2: App), *baarg* (ZW, Dho, Dmi, Nw, Obk, bet. 3: Nbk), *berg* (bet. 1, 2: WH) de; -en; -ien ['bar(ə)x/'bargə/ba:ər(ə)x/ber(ə)x] 1. bekende natuurlijke verhoging in het landschap (die men als groter wil aanduiden dan een heuvel) *hoge bargaen, de barg opgaon* (Nbk), *...ofgaon* (Nbk), *de bargaen het bergland: Gaon jim van 't jaor mit vekaansie weer naor de bargaen?* (Nbk), *In de Stellingwarven hebben we donkt mi'j mar iene barg, de Bosbarg in Appelsche* (Nbk), *d'r as een barg tegenop zien* (Nbk) 2. grote hoeveelheid, hoop, meestal in een barg: *Ze hebben d'r een barg veur daon* (Nbk), *Hi'j het een barg geld* (Nbk), *een barg eten* (Nbk) 3. knoeier, morser (Dmi, Nbk)

barg II (Dho, Nbk, Np, n: Np) Ook *baarg* (Dho, n: Np) et (lidw. weinig gebruikt) ['bar(ə)x/'ba:...] 1. vieze laag van verontreiniging op de huid *Die het barg op 'e kop, hi'j het zeker niet haorwusken*

(n: Np) 2. uitslag op de tong (Dho) *een besleugen tonge, of baarg op 'e tonge* (Dho)

bargachtig (verspr.) ['b...] - bergachtig *Et is daor wat bargachtig* (Pe-Dbl)

bargbeklimmer ['b...] - bergbeklimmer

bargbewoner ['b...] - bergbewoner

bargdöörp (l) ['b...] - bergdorp

bargeduuts (Dho, Dmi, Nbk) et ['bargədyts] 1. onverstaanbare taal, koeterwaals *Dat is veur oons bargeduuts* (Dho)

bargfeesten (App) mv. ['b...] 1. bep. feesten eertijds gehouden rond de *Bosbarg*

barge z. *barg* I

bargekoppin (Dho, Nbk, Nw) et ['bar(ə)gəkopin] 1. hoofd met een vieze laag, met vieze korstjes, met een laag *barg*

erop, z. *barg* I, bet. 1 *Dat kiend het een bargekoppin; dan moet d'r eulie op* (Nw)

bargemotte (bet. 1: Db, bet. 2: Dhau, bet. 3: Np, Obk, OI-Nl, Ow) de; -n ['bargə

motə, ook ...'m... (bet. 3), 'motə (bet. 3: Ste)] 1. gele lis (Db) 2. (mv.) bloeiwijze van de lisdodde (Dhau) 3. (vaak verkl.) bep. ouderwetse peer: bergamotpeer (Np, Obk, OI-Nl, Ow)

bargemottepaere z. *bargemottepere*

bargemottepere (Db, Obk) Ook *bargemottepaere* (Ste) de; -n; ...peertien [...'motə..., ook ...'motə... (Ste)] 1. bep. grote stooftpeer, bergamotpeer *Bargemottepaeren moe'n even liggen* (Ste)

bargaen I (OS, verspr. WS, p, b) Ook *baargen* (verspr. OS, Np, Op, ZW, p) zw. ww.; overg., onoverg.; bargde, het/is (bet. 2) bargd ['bar(ə)gɲ/'ba:...] 1. knoeien met vloeistof of kneedbare substantie, morsen, klodderen *Ie bin ok weer aorig an 't bargaen* (Nbk), *Wat hej' me de boel d'r weer onder bargd* wat heb je mijn dingen bevuild (OI-Nl), *Niet zo bargaen!* (OI-Nl) 2. (onoverg.) wadend gaan (en daarbij zichzelf bevuilend) *De jongen bargaen deur de modder henne* (El), *...bin deur de modder bargd* (Nbk)

bargaen II (OS, verspr. WS, p, b) Ook *baargen* (verspr. OS, ZW, p), *bergen* (WH) zw. ww.; overg., onoverg.; burg, ook wel bargde, het/is burgen, ook wel bargd ['bar(ə)gɲ/'ba:r.../ber...] 1. opbergen, ergens neerleggen om te bewaren, om er later mee verder te gaan *Waor hej' et henne bargd?* (Ste), *Barg de boel mar in 't vak en*

gao mar naor huus nl. in het vak van de schoolbank (v) 2. oogst opslaan in de gebruikelijke vorm, zoals een hooiberg, een mijt (Bu, Nbk): *de rogge bargaen* (Bu), *huj bargaen* (Bu)

bargente (spor.) ['b...] - bergeend

bargezotten z. *zaodbultzotten*

barggeite (Np) de; -n; ...geitien ['barxɛjtə] 1. gems

barggezicht (l) ['b...] - berggezicht

barghelling (spor.) ['b...] - berghelling

barghokke (Nbk) Ook *berghok* (Sz) ['b.../...] - bergbok

barging (Dfo, Nbk) de; -s, -en ['bar(ə)gɪŋ]

1. berging (van een schip) (Dfo) 2. berging: bergruimte: met name voor fietsen (Nbk)

bargingswark (spor.) ['b...] - bergingswerkzaamheden

bargkaorte (l) ['b...] - bergkaart

bargklassement (l) ['b...] - bergklassement

bargklimaot (spor.) ['b...] - bergklimaat

barglaandschop (l) ['b...] - berglandschap

barglocht (verspr.) ['b...] - berglucht

bargloon (spor.) ['b...] - bergloon

bargmeer (spor.) ['b...] - bergmeer

bargmeubel (Obk, Pe-DbI, v) ['b...] - bergmeubel

bargpad (spor.) ['b...] - bergpad

bargpas (verspr.) ['b...] - bergpas

bargpenne z. *borgpenne*

bargplaante (spor.) ['b...] - bergplant

bargplak (verspr.) ['b...] - bergplaats

bargrede (vo) ['b...] - bergrede *de bargrede van Jezus* (vo)

bargrevier (l) ['b...] - bergrivier

bargruimte (verspr.) ['b...] - bergruimte

bargschoe (verspr.) Ook *baargschoe* (Bdie) ['b.../...] - bergschoen

bargschure (spor.) de; -n; ...schuurtien ['b...] 1. schuur die men gebruikt als berging

bargsport (verspr.) ['b...] - bergsport

bargstee z. *bultstee*

bargstesjon (spor.) ['b...] - bergstation

bargstien (spor.) ['b...] - bergsteen

bargstok (spor.) ['b...] - bergstok

bargstreek (spor.) ['b...] - bergstreek

bargstroom (spor.) ['b...] - bergstroom

bargterrein (spor.) ['b...] - bergterrein

bargtoppe (spor.) ['b...] - bergtop

bargtrein (spor.) ['b...] - bergtrein

bargvolk (spor.) ['b...] - bergvolk

bargwaand (spor.) ['b...] - bergwand

bargweg (verspr.) ['b...] - bergweg

bargzetter z. *bultzetter*

bargzolder (Dfo, El, Nw, Ste, Wol) Ook

baargzolder (Pe-DbI, Ste) ['b.../...] - berg-

zolder; in diverse toepassingen: *De*

bargzolder was drekt veur de koezolder,

een meter hoger ongeveer en boven et

woongedeelte (Wol), *De baargzolder zet*

ie de rommel henne diej' niet bruken, mar

diej' niet kwiet kunnen of niet kwiet willen

(Ste), *Op de baargzolder wodde de rogge*

opsleugen; et was soms boven et veurhuus

of boven de koeenen (Pe-DbI), *de*

bargzolder, een hilde op de balken, boven

stal of potstal (El)

bariton (l) ['ba(:)riton] - bariton: mannen-

stem tussen bas en tenor, ook: zangpartij

voor die stem

baritonzanger ['b...] - baritonzanger

barjuffer (spor.) ['barj...] - barjuffrouw

bark(en) z. *birk(en)*

barkeeper (spor.) ['ba(:ə)rki(:)pɪ] - barkeeper

barken z. *birken*

barkrukke (verspr.) ['barkrækə] - barkruk

barm z. *baarm*

barmhattig z. *baarmhattig*

barmhattighied z. *baarmhattighied*

barmsloot z. *baarmsloot*

barnevelder (verspr., d) ['barnəfeldɪ] -

barnevelder

barnstien (Obk) ['barnst̥i:n] - barnsteen

barnstienen (Obk) bn.; attr. ['barnst̥i:n] 1.

van barnsteen *een barnstienen piepien, veur segaren* (Obk)

barok (spor.) Ook *berok* (spor.) ['ba'rək/ bə'rək] - barokperiode

baroktied (l) [...'r...] - baroktijd

barometer (verspr.) ['ba(:)ro:..., ...rom...] - barometer, hetz. als *weerglas*

baron (verspr., b.) Ook *beron* (verspr.)

['ba'ron/bə'ron] - baron: vrijheer

barre z. *bar III*

barrebiesies Ook *barbiesies* (Dfo), *barre-*

biesjes (Nbk, Nw, Spa, Ste)

['barə'bisis/bar'bisis/barə'bisjəs] - barbiesjes,

in *naor de barrebiesies wezen, ...gaon,*

...helpen: Et is finaal naor de barrebiesies

het is helemaal versleten, kapot, af (Mun),

...helemaol naor... (Diz), *Gaondeweg gaon*

we naor de barrebiesies langzaam maar

zeker gaan we naar ons levenseinde, gaan

barrebiesjes - bassleutel

we om zeep (Nt), *De blossems van de hegedoorn beginnen al weer te valen, een teken dat de meimaand al weer naar de barrebiesjes is al weer ten einde is* (Sz)

barrebiesjes z. *barrebiesies*

barrégreep (spor.) [ba'ri:...] - barrégreep
barrels (Nbk, Ste) mv. [ba'rls] 1. (mv.) in: *an barrels geheel kapot. Daor lag et an barrels* (Ste)

barret z. *bret*

barrikade [bəri'ka:də] - barricade (lett.) *op 'e barrikade moeten gedwongen zijn hard voor iets te vechten, ervoor op te komen, zo ook We moe'n de barrikaden op* (Nbk)
barsten z. *baasten*

Bartje(s) [ba(r)tjə(s)], in *volgens Bartje* volgens Bartjes, logischerwijs (verspr. WS, Dfo), ...*Bartjes* (Bdie, Obk, Wol) *Volgens Bartjes is et toekem jaor een schrikkeljaor* (Obk), *'t Is niet (helemaol) volgens Bartje* het is niet helemaal zoals het hoort, het kan niet helemaal door de beugel (Bdie, Ol-Nl, Pe-Dbl, Spa, Wol)

bas I de; -sen [bas] 1. baspartij 2. contrabas 3. laagste mannenstem 4. baszanger *We hebben mar twee bassen meer bij oons koortien* (Nbk)

bas II (Nw, j) bn.; -ser [ba(r)s] 1. bars, nors *een basse kerel* (Nw), *Hi'j zee mit een basse stemme. 'Halt! Ofstappen!' (j)*

basalt (spor.) Ook **besalt** (spor.) [ba'salt/bə'salt] - basalt

basaltblok (spor.) [ba's...] - basaltblok

basaltstien (spor.) [...'s...] - basaltsteen

basgitaar [basx...] - basgitaar

basgitarist (l) ['b...] - basgitarist

basis (spor.) de [ba:zəs, 'ba:səs] 1. basislijn in een meetkundige figuur 2. achterban 3. grondslag 4. basisopstelling *Staat A. ok in de basis?* (Ow)

basisbeurs (spor.) ['b...] - basisbeurs

basisidee (l) ['b...] - basisidee

basisinkommen (spor.) ['b...] - basisinkomen

basis kennis (spor.) ['b...] - basiskennis

basiskursus (spor.) ['b...] - beginnerskursus

basisonderwijs (verspr.) ['b...] - basisonderwijs, vroeger: lager onderwijs (maar nu van 4 tot 12 jaar)

basisopleiding (spor.) ['b...] - basisopleiding

basisopstelling (verspr.) ['b...] - basis-

opstelling

basispakket (l) ['b...] - basispakket

basispremie (l) ['b...] - basispremie

basispries (spor.) ['b...] - basisprijs

basisprincipe (l) - basisprincipe

basisschoele ['b...] - basisschool

basisspeul(d)er (spor.) ['b...] - basisspeler

basisterief (spor.) ['b...] - basistarief

basisvak (spor.) ['b...] - basisvak

basisveurweerde (spor.) ['b...] - basisvoorwaarde

basisveurziening (spor.) ['b...] - basisvoorziening

basisvorming (verspr.) ['b...] - basisvorming

Bask [bask] - Bask

basketbal ['ba:skədbal] - basketbal: bekend balspel

basketballe (spor.) ['b...] - basketbal: baltype gebruikt bij het spel, de sport basketbal

basketballen ['ba:skədbalɲ] - basketballen

basketbalspeul(d)er (verspr.) ['b...] - basketbalspeler

basketbalwedstried ['b...] - basketbalwedstrijd

Baskisch I et ['baskis] 1. de Baskische taal

Baskisch II bn. ['baskis] 1. Baskisch: van, m.b.t. de Basken 2. in, m.b.t. de Baskische taal

basklarinet (l) ['b...] - basklarinet

baskule z. *beskule*

baspartij (Wol) ['bas...] - baspartij

basse (bet. 1; Dho, Nw, Wol, b; lm, bet. 2: Nbk, bl, p) de ['basə] 1. zitvlak, achterste *Smerige hond, doe de basse toch dichte, dat schit mar aaltied an!* (Nw), *Hi'j het een klap veur de basse had* (Dho), *Hi'j zit de hele dag op 'e luie basse* (Wol) 2. borst (bl), of ruimer: lijf, lichaam (Nbk, bl, p)

A k mar een betien koolde vatte, he'k et vot in de basse (bl), *'k Heb 't in de basse* ik heb een ongemak, kwaal in m'n lichaam (Nbk), *Dan he'k et vot in de basse* dan heb ik het direct te pakken (p)

bassen (Sz) ['basɲ] - bassen: blaffen *Heur die hond es bassen!* (Sz)

bassien z. onder *baaste, baste*

bassineren (Wol) onbep.w. [basi'nɪ:əɲ] 1. een bep.kaartspel spelen *N. was wel es an et bassineren* (Wol)

bassist (verspr.) [ba'sist] - bassist

bassleutel (spor.) ['b...] - bassleutel:

bekende muzieksleutel

basstemme ['b...] - basstem

baste (verspr.) Ook **baaste** (Obk) de; -n; bassien ['bastə/'ba:stə] 1. bast, schors van een tak of boomstam *de baste van een boom: D'r gaot een heel stok van de baste van de boom, dat die zal wel doodgaon* (Diz), *Ze hebben de hiele baste van de boom haeld* (Wol), *De peerden hebben de baste van de boom vreten* (Op), *In de meimaond, as et volle sap nog in et sepienphoolt zit, dan lat de baaste of schelle nog los* (Obk), *D'r mist een hele hoeke baste van die boom* (Wol) 2. (vaak verkl.) hard schilachtig laagje in een pan of aan een aardappel, door aanbranden ontstaan (Bdie, Dho, n) 3. z. **baaste**

basten z. **baasten**

bastend(e) z. onder **baasten**

bastends (Dfo, Ld, Nbk, Pe-Db) bw. ['bastɛnts, ook 'bastɛnts] 1. in hoge mate *bastends vol* (Nbk), *bastends liegen kunnen* (Dfo), *D'r is bastends vule grujd van 't jaor* (Pe-Db), *Hij ging mit bastends geweld deur de bocht* (Ld)

basterdhond (spor.) ['b...] - bastaardhond

basterdklaover (Dfo, Ld) Ook **basterdklaver** (Sz) ['bastɛrt.../...] - basterdklaver

basterdklaver z. **basterdklaover**

basterdras (!) ['b...] - bastaardras

basterdsuker (spor.) ['b...] - bastaardsuker

basterig (Diz, Obk, Ol-Nl, Sz) Ook **bastig** (Ld, Ol-Nl) bn.; -er, -st ['bastɛrɛx, ook wel ...stɛrɛx/bastɛx, ook wel bas...] 1. met barsten, barstjes (m.b.t. de grond, de huid e.d.) *Hij het rauwe, eupen, basterige hanen* (Diz), *De grond is zo uudreugd, die is zo basterig* (Ol-Nl, Nw)

bastig z. **basterig**

baten z. **baoten**

batikken (spor.) ['ba:tɪkɪŋ] - batikken

bats I Ook **batse** (bet. 1: Bdie, Bu, Dho, Ld, Obk, Spa, Ste, bet. 2: Db, Dfo, Nw, bet. 3: Dfo, bet. 4: Dfo, Ste, bet. 5: Dho) de; -en; -ien [bats/'batsə] 1. panschop, bats (vooral voor zand) *Een bats is een wat grote schoppe* (Sz), *We kennen de steekbats en de holle bats* (Op) 2. klap iene een bats geven: *Ik zal je een batse veur de kop geven* (Nw), *Hij gaf die jonge een batse an de kop* (Ste, Obk), *Ik heb 'm een goeie bats geven* (Sz), *Hij gaf 'm daor een beste bats* (Np), *iene een batse op 'e kop*

geven (Bdie), *...an de oren geven* (Ow), *iene een bats verkopen: Za'k je een bats verkopen?* (Diz), *Hij kreeg een beste batse om de oren van zien heit* (Pe-Db), Obk, Db), *...an de kop* (Nbk, Nw), *Aj' niet opholen van pesten, kriej' aanst een bats!* (Db), *Hij kreeg me daor een bats om de oren!* (Pe-Db), *Pas op daj' gien bats kriegen* (Dho), *Dat mannegien was zoe'n wies perceel, hij het een beste batse op 'e neuze had* (Dfo) 3. flinke snee (door een mes) (Dfo) *Hij kreeg een goeie bats(e) in de haand* (Dfo) 4. hard geluid van een klap of val *Dat was een hiele bats* (Ow), *Deur de storm kwam et schostienbod mit een hadde bats naor beneden* (Obk), *Et weren een peer dikke batsen, doe hij de protters uut de boom scheut mit et jachtgeweer* (Obk), *Dat gaf me een bats, doe de baand knapte!* (El) 5. in een eigenwize batse een eigenwize persoon (Dho) 6. z. **bats**

bats II Ook **baats** (b) tw. [bats/ba:ts] 1. pats *Bats! Daor leit hi'!* (Ma)

batse Ook **bats** (verspr.) de; -n ['batsə/bats] 1. grote hoeveelheid (vooral van water, sneeuw, grond, gewas) *D'r kwam een batse waeter uut de locht* (Diz), *...regen uut die buie* (Wol), *D'r is een bats waeter vallen* (Ol-Nl, Spa), *Een batse waeter dat we kregen hebben, jong!* (Nbk), *D'r is een hiele batse waeter kommen* (Bu), *een beste batse waeter* (Ste), *D'r ligt een batse snij* (Obk), *een batse zaand* (Db), *D'r lag een hele batse grond veur et viadukt* (Pe-Db), *D'r staot een batse grus op 't laand* (Diz), *een hiele batse pulp* (Ld), *een batse hooi van et land* (Spa), *Daor zit een hele bats in een grote hoeveelheid* (Sz) 2. z. **bats** I

batsen zw. ww.; overg., onoverg.; batste, het batst ['batsɛ] 1. hard slaan, klappen *D'r batste een stien tegen et raem* (Wol), *Pas mar wat op, hi' kan jow wel an de kop batsen* (Obk), *Ze batsen mekeer links en rechts om de oren* (Obk), *De beide auto's batsten mit een knal tegen mekeer* (Obk), *Hij batste d'r mar op los mit de vredigingpaolen sloeg hard* (Db) 2. hardhandig vechten (door te slaan) *D'r wodde omme-raek batst, doe zi'j anscheuten weren* (Dfo), *Om de kleinste kleinigheid batst hi'j d'r in begint hij te slaan* (Diz), *Hij batste d'r in, mien jonge begon direkt hard te slaan, te meppen* (Wol), *De jongen batsten d'r mar*

batte - batteri'je

reer in (El) 3. knallend uiteen springen *Et batst uut mekaander* (Np), *D'r batst wat kepot* er springt iets kapot met een harde knal (Ste) 4. smak- kend vallen, ploffen *Hi'j batst daor toch henne!* (El), *Hi'j batste op 'e grond* viel hard (Ste), zo ook *op et ies batsen* (Bdie), *Laot et niet batsen!* laat het niet vallen (Dho), *Hi'j batste op 'e stoel henne plofte neer* (Np) 5. zwaar, ploffend stappen *De jongen batsen deur de modder* (Bdie), *Hi'j batste (mit de klompen) deur et waeter* (Dhau, Bu) 6. het harde geluid van een knal, slag doen ontstaan *Bats niet zo mit de deure* (Dhau), *Niet zo mit de deure batsen!* (Nw), *Ie kunnen et in de veerte heuren batsen* (Spa, Nbk), *Op ooldejaars-aovend heuren we et vaeke lange nao middernaacht nog batsen* horen we nog vuurwerk knallen (Op) 7. fel reageren, flink uitvallen *Zoks heurt eerst beter onderzocht te wodden, veurdaj' d'r zomar in batsen* (s), *d'r in batsen* stevig inzetten, meteen een hoop geld bieden (Dhau, Nbk), *Hi'j batste d'r in, mien jonge* ging meteen hard aan het werk (Nbk, Wol)

batte Ook *bette* (Dhau, Dfo) de; -n, -ns (v); battien ['batə, ook wel 'batə/'betə] 1. los houten bruggetje over de mestgoot, over een greppel e.d. *Een batte daor kriej' ze mit over de grōppe* nl. koeien of ander vee (Nbk), *Mit de geboorte van een kalf wodde d'r een bette over de grōppe legd* (Dfo), *D'r moet even een batte over dat slotien legd wodden, dan kuwwe mit et peerd en de ploeg op de ere akker kommen* (Nbk), *Aj' een stuk land bi'j de weg hebben dan wodt d'r wel es een batte over de sloot legd om de melkbussen d'r over te brengen as de koeien d'r in lopen, dan hoej' niet altied mit peerd en wagen henn' te melken* (Spa) 2. (vaak mv.) (min of meer losse) houten brug vaak zonder leuning over brede sloot of rivier *D'r lag een batte over et Diep* (Ld, Dfo), *We lopen even deur naor de batten over de Lende* (Nbk), *D'r lag een losse batte over de ringsloot, en 't was makkelik as wi'j d'r over mossen om te visken in de Kuunder* (Obk), *de batten over de Lende* (Dfo, Nbk, Dho) 3. houten oploop naar bijv. de laadruimte van een vrachtauto of naar een boot (Nbk) 4. klepdeur (Diz, Nbk) *De batte van de varkenwaegen is niet best meer* (Diz) 5.

losse bodem van een wagen (verspr. WS, Nbk, Obk) *Et plaankien of balkien komt onder de waegen deur om et deurzakken van de batte tegen te gaon aj' bi'jglieks zaand verrieden* (Diz), *De batte ligt op et draaistel en de ziedplaanken rusten d'r tegen* (Spa), *een battien op 'e waegen* (Dho) 6. schot waarmee men water of mest tegenhoudt (Diz): *Et battien aachter in de strontbak hewwe nooit vule bruukt* (Diz), *We hebben een batte in de sloot om 't waeter op te keren* (Diz)

batteling (Bdie) de; -s, -en ['bat|tɪŋ] 1. drijftol, zweeptol

batteljon [bat|'jɔn] - bataljon

batteljonskommedant (l) [...'j...] - bataljonskommandant

batteri'je de; -n; batteri'jgien [bat|'tjə, ook ...ɛjə, z. -i'je] 1. batterij, bekend element voor het opwekken van elektriciteit *Doe d'r nog gien elektrisch was, hadden de boeren toch al stroom mit stienen potties om et laand; dan hadden ze van die grote batteri'jen argens in een hokkien staon en daor de stroomdraod om et laand mit verbunnen* (Ow), *Mien zaklanteern schient haost niet meer, d'r moet een ni'je batteri'je in* (Nbk), *De batteri'je is op, ik moet een ni'je hebben* (Nbk) 2. (vooral m.b.t. vrouwspersonen) achterwerk, gat, zitvlak, vaak enigszins spottend gezegd wanneer iemand een dik achterwerk heeft *Ze had een hiele batteri'je* een dik, groot achterwerk (Bdie, Bu, Dfo, Dhau, El, Ma, Op, Wol, Obk), zo ook *Ze het een goeie dikke batteri'je (in de broek), donkt me* (Dho, Diz, Ld, Ow), *Wat het die meid een dikke batteri'je* (Ol-Nl), *As vrouwlu reer zitten, kuj' ze an de batteri'je toe zien* (Nbk), *Hi'j vul op 't ies, ie kunnen 'm an de batteri'je toe zien* (s), *aachter de batteri'je* gezegd van een getrouwde man die in bed profiteert van de lichaamswarmte van z'n echtgenote (Bdie), zo ook *Mit die koolde mar achter de batteri'je!* met zo'n kou kun je maar het beste in bed tegen je vrouw aan kruipen (Nt) 3. in *de batteri'je op gaon*: naar buiten gaan (Bu, Db, Dfo, Dhau, El, Ow); *Gao de batteri'je toch es op gaon* toch eens naar buiten (Bu, Db, Dfo, Dhau, El, Ow), *op 'e batteri'je kommen* te voorschijn komen (Bu, Db, Dfo, Dhau, El, Ma, Ow, b): *Ik heb je al zien, kom mar op 'e*

batteri'je (Bu), *Kom d'r mar mit op 'e batteri'je* breng het maar naar voren, breng het maar te berde (Ow); ook: weer de oude worden, weer gezond worden (b): (mv.) *Ik geloof niet, dat hij weer op 'e batteri'jen kommen is* (b) 4. grote hoeveelheid (verspr. OS, Bu, Nw, Sz) *een hiele batteri'je van dit of dat* (Bu, Ma, Nbk, Nw, Obk, Ow, Sz, Dhau), *een batteri'je kaasten* (Db), *Veur de t.v.-uutzending moe'n ze een hiele batteri'je opstellen veur de opnamen* (Db)

batteri'je-oplaeder (spor.) [...'tjə..., ook ...'ejə..., z. -i'je] - batterijoplader

batteri'jeflitser (l) [...'tjə..., ook ...'ejə...] - batterijflitser

batteri'jelaampe (spor.) [...'tjə..., ook ...'ejə..., z. -i'je] - batterijlamp

batstestel (s: Ste) et; -len; -legien ['batstestel] 1. draagkonstruktie van een bep. eenvoudige houten brug, een *batte*

Battevier [batə'fi:ər] - Batavier

batting (Dfo, El, Np, Ow, Pe-Db) de; -s, -en; battinkien ['battɪŋ] 1. badding, batting, lange, dikke plank, balk: *Battings bin plaanken waor een batte van maekt wodde* (El), zo ook: elk der drie planken waaruit een *dongpost* was samengesteld (Ow) 2. stalhout, de plank waar de koeien met de achterpoten op staan in de stal

bauxiet (spor.) [bɔmk'sit] - bauxiet

baviaan [bafi'jā:n] - baviaan: bekend type aap; lomp of lelijk iemand *Hool toch op je d'r altied mit te bemuuien, lillike baviaan daj' binnen!* (Nbk)

bazar Ook *bezar* (spor.) [ba'sar/bə's...] - fancy-fair

bazelen (El, Ol-Nl, Spa, Wol) ['ba:zɪŋ] - bazelen: onsamenvattend of onduidelijk praten *Hij zit altied te bazelen* zit onduidelijk te praten (Spa), *Wat bazel ie toch* je kraamt onzin uit (Wol), zo ook *Ie moe'n niet zo bazelen* (El)

bazooka (spor.) [ba'suka] - bazooka

bd - afkorting van *bloeddrok*

be- [bə] - be-, voorvoegsel in werkwoorden als *bespringen*, *bewarken*, *bevulen*; *beplaanten*, *bekrassen*; *beschuldigen*; heel produktief in de bet. voortdurend actief met iets bezig zijn, herhaaldelijk met iets bezig terwijl je je afvraagt waar het allemaal goed voor is, in werkwoorden als in *Wat bedonder ie toch*

waarom doe je dat toch, waarom ben je toch steeds daarmee bezig (Nbk), *Wat beblaos ie!* waarom blaas je toch zo (ba), *Wat bevlieg ie toch?* waarom ren je toch zo druk heen en weer, waarom vlieg je van hot naar her? (Nbk) (niet alle werkwoorden met één of meer van deze mogelijkheden van *be-* zijn in dit woordenboek opgesomd) **be-aemelen** zw. ww.; onoverg.; be-aemelde, het be-aemeld [bə'ɛ:mɪŋ] 1. voortdurend zeuren *Wat be-aemel ie toch!* wat/waarover zit je toch voortdurend te zeuren (Nbk), zo ook *Wat be-aemelde ze toch?* (Nbk)

be-aevenseren (Np) zw. ww.; overg., onoverg.; be-aevenseerde, het be-aevenseerd [bæ(:)bɪn'si:əɪŋ] 1. bereiken door druk bezig te zijn, door te werken *Die het him nogal opwarkt, die het hiel wat beaevenseerd* (Np)

be-antwoorden zw. ww.; overg.; be-antwoordde, het be-antwoord [bə'ant...] 1. beantwoorden: antwoord geven op een vraag, een brief *Ik docht dat we dit wel aorig beantwoord hadden* (Ol-Nl), *As goenend trouwen, moe'n ze de trouwbelofte beantwoorden* (Obk), *een vraoge beantwoorden*, *een brief beantwoorden*, *een formelie beantwoorden* (El)

be-aodemen z. *be-aosemen*

be-aodeming z. *be-aoseming*

be-aosemen (verspr.) Ook *be-aodemen* (verspr.) [bə'ɔ:...] - beademen: z'n adem laten gaan over: *Hij beaosemt et glas* (Nw); kunstmatige ademhaling toepassen

be-aoseming (spor.) Ook *be-aodeming* [bə'ɔ:.../...] - beademing

be-aosemingsapperatuur (l) [...'ɔ:...] - beademingsapparatuur

be-euveren (Dho) zw. ww.; overg.; be-euverde, het be-euverd [bə'a:wɪŋ, ...vɪŋ] 1. bereiken, tot stand weten te brengen *Wat het hij ok nog be-euverd!* (Dho)

be-iedigen (l) [bə'i:dəŋ] - beëdigen

be-iediging (l) [bə'i:dəŋɪŋ] - beëdiging

be-iezelen (spor.) [bə'i:(:z)ɪŋ] - beïjzelen

be-invloeden (spor.) [bə'ɪfludŋ] - beïnvloeden

beat (verspr.) [bi:t] - beatmuziek

beatgroep (verspr.) ['bi:t...] - beatgroep

beatlehaor (Nbk) et ['bi:t...] 1. haar zoals de Beatles het droegen

beatlepruuk (bl) de; ...pruken; ...prukien

beatmeziek - bedaanken

[ˈbi:t|pryk] 1. haardracht zoals bekend van de Beatles

beatmeziek [ˈbi:t...] - beatmuziek

bebakken (Nbk, Ow) zw. ww.; overg., onoverg.; bebakte, het bebakt [bəˈbakɿ] 1. (overg.) mee bakken, doordat het in of tegen het te bakken voedsel zit *Hij het d'r reziennen in bebakt* (Nbk), *Gatverdarrie, d'r zit een moes in et brood bebakt* (Nbk) 2. (onoverg.; soms enigszins negatief) voortdurend bezig zijn met bakken *Wat bebak ie toch?* (Nbk), *Hij het al hiel wat bebakt* (Ow)

bebaozen (Nbk) zw. ww.; overg.; bebaosde, het bebaosd [bəˈbo:əzn] 1. de baas spelen over, bezig doen ten opzichte van iemand *Zij bebaost him meer as hij heur* (Nbk)

bebellen zw. ww.; onoverg.; bebelde, het bebelde [bəˈbɛlɿ] 1. voortdurend bellen (met een fietsbel e.d.) 2. voortdurend telefoneren *Wat bebel ie now weer?* waarom bel je voortdurend, waarom bel je nu al weer (Ma)

bebeten (Dfo, Nbk, b, v) bn.; pred. [bəˈbi:tɿ] 1. in *in et zoolt bebeten wezen* voldoende ervaring hebben, vaak te maken gehad hebben met het soort problemen waar het om gaat: *Ze weren (goed/flink) in 't zoolt bebeten* (Dfo, b, v, Nbk), *d'r in bebeten wezen* er gehard in zijn, de moeilijkheden kennen en er daardoor tegen kunnen (b)

beboerken zw. ww.; overg. (bet. 1), onoverg. (bet. 2); boerkte, het beboerkt [bəˈbur(ə)kɿ] 1. (overg.) als boer werkzaam zijn op een boerderij *Die beide breurs beboerken tegere die plaats* (Obk) 2. (onoverg.) druk bezig zijn als boer *Hij het hiel wat beboerkt* (Np)

beboeten (Dho) [bəˈbutɿ] - beboeten

bebouwd bn. [bəˈb...] 1. bebouwd: met huizen enz. *Et wodt/raekt hier al aorig bebouwd* (Nbk), *de bebouwde koeme* (Nbk) **bebouwen** zw. ww.; overg., onoverg.; bebouwde, het bebouwd [bəˈb...] 1. (overg.) in het geheel van iets bouwen *Rond 1920-1925 bin hier in de omtrek nogal wat stulpies bouwd, mit de woonruimte bij de schure in bebouwd* (Ow) 2. (overg.) van huizen of andere bouwwerken voorzien *Dat hiele gebied achter Stinginge is now haost bebouwd* (Ow) 3. (onoverg.) voortdurend

bouwen *Wat bebouwen ze daar toch achter Lindenoord!* (Nbk)

bebouwing de; -s, -en [bəˈbɔ:ɱɿ] 1. bebouwing: de gebouwde huizen en andere bouwwerken *D'r is bij oons gelokkig nog niet zo vule bebouwing* (Nbk), *Ze hadden nogal wat bezwaor tegen de nije bebouwing* (Obk)

bebouwingsveurschrift (spor.) [bəˈb...] - bebouwingsvoorschrift

bebraand (bo: Op) bn. (van een volt. deelw.) [bəˈbrā:nt] 1. in iets blijven zitten door verhitting *Ie moe'n, as et overkookt is, gauw et gasstel schonemaeken, veurdat et d'r in bebraand is* (bo: Op), *Ie moe'n de vlekken eerst uut et wasgoed zien te kriegen, aandars raeken ze d'r in bebraand* (bo: Op)

bebreuden z. *bebruden*

bebruden (verspr.) Ook **bebruuden** (Nbk, Obk), **bebruuien** (Db, Dfo, Dho, Ld, Nbk, Nw), **bebreuden** (Spa) zw. ww.; overg.; bebrudde/bebrudede/het bebruded [bəˈbry:dɿ/...] 1. broedend zitten op, uitbroeden (lett.) *Een ei dat bebröd is, daor gien pieke in zit, is schier* (Bu), *Aj' je mit eierzuken ofvraogen as ze nog wel schone binnen, dan moej' ze even schouwen, aj' ze in et waeter leggen en ze blieven plat liggen dan bin ze schone, as ze wat drijjen en de dikke punt gaot naor boven drijjen dan bin ze een peer daegen bebrud* (Bu), *een bebreud ei* (Spa)

bebruuden z. *bebruden*

bebruuien z. *bebruden*

beciefere[n] [bəˈsifɿɿ] - becijferen: cijferend uitrekenen: *Ik heb becieferd dawwe wel goed uutkommen* (Nw)

beciefering (l) [bəˈsifɿɿ] - becijfering: het cijferend berekenen

bedaankbrief (l) [bəˈdā:ngbri:(:)] - bedankbrief

bedaanen Ook **bedanken** (verspr.) zw. ww.; overg.; bedaanke, het bedaanke [bəˈdā:ɱkɿ/...dāɱ...] 1. z'n dank meedelen *Ie hebben mij zo hulpen, dat ik bedaanke je vrendelik heur* (b), *'k Wol jim bedaanen!* (ba), (gezegd waneer men iemand vriendelijk bedankt:) *Now, ie bin bedaanke* (Ste), zo ook *Now, ie wo'n bedaanke* (Nbk), *Now, wel bedaanke dan!* bedankt! (b), *Bedaanke heur, hattelik bedaanke!* (b), *Bedaanke veur je mooie kaorte* (v), *Dan*

bedaank ik jow ok mar niet, want daor is oonze katte dood an gaon gezegd wanneer de ander aangeeft geen betaling of tegenprestatie te verlangen voor een bewezen dienst (b) 2. afwijzen, het niet willen veur een uutneudiging bedaanken (Dhau), Daor bedaank ik veur dat doe ik niet (Nw, Obk), in het bijzonder gezegd wanneer men geen koffie, thee e.d. wenst te gebruiken: Mag ik bedanken? (Bu), Ik bedank d'r veur (Bu) 3. opzeggen van een lidmaatschap: Ik bedaank as lid (Nbk), ontslag nemen: Hij het veur zien baene bedaankt (Db, Nbk), Ik bedaanke veur et wark, heur (Nw)

bedaankien Ook *bedankien* (Bu, Db, Dho, El, Nbk, Ol-Nl, Ow, Ste, Sz) et; *bedaankies* [bə'dā:ŋkin/...dāŋ...] 1. dankbetuiging *We sturen een bedankien terogge (Bdie), We kregen wel een bedankien doe we ze een zak mit appels brochten (Pe-Dbl), Is 't je gien bedankien weerd?* kun je er nog niet eens voor bedanken? (Ma), *Een bedankien kon d'r niet of (Wol), D'r kon nog gien bedankien of (Nt, Op, Ow) 2. beleefde weigering, afwijzing een bedankien veur de sollicitaasje (Ol-Nl), Hij het een bedankien kregen* kreeg een bericht hij niet mee kon doen, geweigerd zou worden, enz. (Ol-Nl, Np)

bedaaansen (Nbk, Obk) zw. ww.; overg., onoverg.; *bedaanste*, het *bedaanst* [bə'd...] 1. (overg.) dansend gaan over (meestal aaneen:) *vloer bedaaansen* op een feestelijke visite gaan naar mensen die inmiddels in een andere of nieuwe woning zijn getrokken en dat willen vieren (Nbk, Obk) 2. (onoverg.) voortdurend dansen, zich steeds dansend bewegen/uiten *Wat bedaaansen ze toch, ie zwieten je kepot hiere* (Nbk)

bedaaerd z. *bedeed*

bedaarf z. *bedarf*

bedaarfelik z. *berdarfelik*

bedaarven z. *bedarven*

bedaan (Np, Nw, elders spor.) et [bə'dē:ŋk] - *bedenk*, overweging, in *in bedaan*: *Ik wil et nog een peer daegen in bedaan hollen* (Np, Nw), *in bedaan hebben* (spor.)

bedaanlik (Db, ba) [bə'dē:ŋk]ək] - *bedenklik*: twijfel, een zekere mate van ongerustheid uitdrukking: *De meester keek*

een betien bedaanlik (ba), Wat trek ie je veurheufd in reenfels, is d'r misschien wat? Hej' zwaorigheden? Ie kiekten zo bedaanlik! (Db)

bedaanken Ook *bedenken* (WH, Dho) zw. ww.; overg.; *bedocht(e)*, het *bedocht* [bə'dē:ŋk]ə/bə'dēŋk] 1. *bedenken*, overleggen, overwegen *Bedaenk goed wat d'r uut votkommen kan overweeg* goed wat de gevolgen kunnen zijn (Nbk) 2. *uitdenken* *Bedaenk ie ok es wat, J!* (El), *Bedaenk es een verhaeltien!* (Nbk), *We moe'n d'r een naeme veur bedaanken (ba), Groter schurk kuj' niet bedaanken!* kun je je niet voorstellen (Diz), *Bedaenk now mar niet meer zokke smoestes (b), Wie kon zoks now bedaanken* wie had dat kunnen denken, van te voren kunnen zien aankomen (Obk), *Dat is bedocht* dat is niet echt, dat is fictief (Nbk) 3. (wederk.) *nadenken* over *Ik wil me nog even bedaanken veur ik et doe* heb nog enige bedenktijd nodig (Obk, Dfo), zo ook *Ik wil me d'r nog even over bedaanken* (Np) en *Daor wi'k me eerst over bedaanken* (Dho, Dfo), *En zonder (heur te) bedaanken maekten de beide helden rechtsomkeert (ba), En dan te bedaanken dat hij him daor as jongkerel mar redden mos* als je dan nagaat dat, als je je realiseert dat (vo), *J. bedocht him niet meer en sprong in de sloot* reageerde meteen, zonder aarzeling (j), (zelfst.) *Naor mien bedaanken is de taofel wel haost et belangriekste meubel in een huus* naar mijn mening (Op), (zelfst.) *naor oonze bedaanken* naar ons/mijn idee (Obk) 4. (wederk.) van gedachten veranderen *Ik bedocht me gelokkig* d.i. voordat ik het zou doen (ba), *Dan bedaan ik me nog wel* voor ik het doe *bedenk ik me nog wel* (El), *Hij was zeker bange da'k mi'f nog weer bedaanken zol* (b), *Die bedaankt heur wel tien keer veur ze tot de beurs gaat* (Obk) 5. *begiftigen, toedelen, bedelen* *De netuur hef hum krap bedocht* hij is arm (Sz), *Die het 'm nogal wat toemaekt; dan bi'j' goed bedocht* (Nbk), *Mit Sunderklaas hangt et d'r mar van of, hoe aj' bedocht wodden* (Bu), *Die is wel goed bedocht mit zien jaordag* (Bu)

bedaanktied (spor.) [bə'd...] - *bedenktijd*

bedaaerd z. *bedeed*

bedaaeren z. *bederen*

bedaerige - bedde

bedaerige z. *bedering*

bedanken z. *bedaanken*

bedankien z. *bedaankien*

bedaon (El) bn.; pred. [bə'dõ:ðn] 1. dronken *Hi'j was aorig bedaon* hij was in hoge mate dronken (El) 2. vorm van *bedoan*, z. aldaar

bedaren z. *bederen*

bedarf Ook *bedaarf* (Bdie, El), *bederf* (WH) et [bə'dar(ə)f/...da:r(ə)f...dər...] 1. bederf, verrotting *Dat spul was niet meer te bruken, et bedarf zat d'r in* (Pe-DbI), *In de hoonsdaegen is alles an bedarf onderhevig* (Dho, Nbk, Ow, Spa, Obk), *Vleis is an bedarf onderhevig* (App, Bdie, Bu, Nbk, Ow, Db), *Et vleis rokt niet fris, et stinkt naor bedarf*(Ld) 2. iets dat de anderen, het andere, de omgeving, daar waar het in zit aantast, slechter doet worden *Hi'j het verkeerde kammeraoden, dat is een bedarf veur die jonge* (Ma, Diz), *Et is een bedarf veur him, daor wodt hi'j niet beter van* (Bu), *Da's een bedarf veur oonze pelisies* (v), *Hi'j is een bedarf veur een aander, hi'j het een minne invloed op een aander* (Nbk), *Die jonge is een bedarf veur de aanderen* (Ol-Nl), *Een borrel is een bedarf in een aandermaans lichem* (Ol-Nl, El), *Drugs is een bedarf veur de jeugd* (Nt), *De tillevisie is...* (El, Obk, Wol)

bedarfelik (Dhau, Diz, Nbk, Nw, Ste) Ook *bedaarfelik* (Nw), *bederfelik* (WH) bn.; -er, -st [bə'darfɛk/...da:r.../...dər...] 1. vatbaar voor bederf *Dat eten is bedarfelik* (Nbk) 2. (van het weer) broeierig, zodat snel bederf optreedt in voedsel *bedarfelik weer* (Dhau)

bedarveling (Np, Nt) de; -s, -en; bedarvelinkien [bə'darwəlɪŋ, ...rvə...] 1. kind dat men verwent, dat zich graag laat verwenen

bedarven Ook *bedaarven* (Nw, Obk, Op), *bederven* (WH) st. ww.; overg., onoverg.; bedurf, het (bet. 2-4)/is bedurven [bə'dar(ə)bɪ, ook wel ...rɪ:/...da:../...dər...] 1. (onoverg.) gaan ontbinden, verrotten, tot bederf overgaan *Mit zok warm weer kan je de boel gauw bedarven* (Diz), *Et vleis bedarft gauw*(Nbk), *Et ei is bedurven* (Nbk) 2. (overg.) beschadigen, verknoeien *Ie moe'n niet meer zonder laampe zitten te lezen, ie kun je ogen wel bedarven zo* (Nbk), *D'r is niks an te*

bedarven je hoeft er niet voorzichtig mee te zijn, er valt niks aan te beschadigen, en als het al (verder) kapot gaat hindert dat niks meer (Ld) 3. (overg.) iemands karakter slechter maken, door te veel toe te geven, door te verwenen *tot in de grond bedarven* ten diepste, in zeer hoge mate (Nbk), zo ook *iene te stobbe bedarven* id. (Nw), *Hi'j is deur en deur bedurven* (Nbk, Diz), *Ze bedarven die jonge hielemaole* (Bu), *Daenk d'r omme daj' je kiend niet bedarven* (Wol) 4. (overg.) het verknallen, verpesten *Dat bedarft oons hiele fesien* (Wol), *Ie moe'n de boel niet bedarven* de sfeer verpesten, roet in het eten gooien (Diz), *Ik heb 't bedurven verknald, verkeerd gedaan* (Bdie, Db), *Hi'j het zien leven goed bedurven* (Db), *'t Is aanders wel een goeie kerel, mar hi'j bedaarft alles veur je* (Nw), *D'r was iene bi'j die et altied veur 'm bedurf, omdat ze te dom was* (ko), *Hi'j het et zo bedurven bi'j die meensken, dat hi'j mag d'r niet meer over de vloer kommen* (Dhau, Nbk, Db), *Hi'j het et bi'j zien heit bedurven* hij kan het bij z'n vader niet meer goed maken (door z'n optreden) (Dfo), *Laeter kon ik et bi'j J. niet weer bedarven* kon ik geen kwaad meer doen (b), *Wat kun meensken mekeer de wille bedarven* het plezier bederven (b) * *Meer kiender bin deur et eten bedurven as van de honger sturven* (Dho)

bedde (WS, verspr. OS) Ook *berre* (Dfo, Db, Dhau, El, Ld, Ma, Mun, Nbk, b), *baere* (App, Db, Dhau) et; -n; -gien, ook *bettien* (Obk): verder soms als troetelwoord in de omgang met kinderen gebruikt [ˈbedə/ˈberə/ˈbɛ:rə] 1. gevulde beddezak, bep. gevulde zak om op te slapen *Et is mooi weer, de bedden moe'n d'r mar even uut, ze moe'n mar even werigen* (Nbk), *Bedden en kussens wodden mit kli'jen vuld* (Ste), *Et beddesloop of bedsloop zat om et bedde henne* (Nbk), *een kli'jen bedde* met haverkaf gevuld (Ste), *et bedde niet op 'e rogge hebben* niet lui zijn (Ohw), *Die man moet et bedde an 't gat hebben* hij heeft altijd slaap (Obk) 2. ledikant, bedstee *Hi'j ligt in 't berre te trillen van de koolde* (Db), *We sleupen even op bedde zo middags nao 't eten* (Obk), *Ik zal et tegen heug en meug opeten, al za'k ok een weke*

op bedde liggen (Ste), *Ik mos op bedde* naar bed (b, Nbk), *Die vri'gezel het et bedde alliend* (Obk), *een bedde klaor-maeken veur iene* voor iemand in gereedheid brengen, *op bedde gaon* naar bed gaan, gaan slapen: *Wanneer gaof' now een keer op bedde?* (alg., v), *Hi'j gaot d'r mit op bedde en staot d'r weer mit op* hij heeft het voortdurend in gedachten, is er steeds mee bezig (Nbk), *mit de kiepen op bedde gaon* vroeg naar bed gaan (Bdie), *de kiender in bedde stoppen* (Nbk, Nw), *...op bedde brengen* naar bed brengen (Nbk, Nw), *naor bedde gaon* (Bdie, Bu, Diz, El, Wol), *niet op bedde willen* niet naar bed willen (van kinderen), (als troetelwoord) *Kleine poppies hebben wel es een sabbeldoek bi'j heur op bettien om in de slaop te kommen* (Obk), *We moe'n betied van bedde wezen om mit de bus vot* (Db), *'t Wodt al lochtig, we moe'n van bedde we moeten opstaan* (Ow), *van bedde (of) kommen* (Nbk, v), *uut je bedde...* (Nbk), *Et is morgens van bedde een hiel gekochel mit die rachelpot* (Obk), *nog in bedde liggen* nog niet opgestaan zijn (b), *...op bedde liggen* id. (Nbk, j): *Ze laggen nog op bedde* (j), *et bedde haost niet uut kommen* kunnen door slaop slechts met moeite kunnen opstaan (Nbk), *Breng ie je vrouw wel es thee op bedde?* (Nbk), *op bedde liggen blieven*, *Mit een vaosie was ik uut bedde* pijsnel kwam ik uit m'n bed (j), *Ikke hals over kop et bedde uut (...)* (b, Nbk), *iene uut 't bedde haelen* doen opstaan: *Ze wodden naachs uut bedde haeld, d'r was braand in de buurt* (Nbk), *In oonze veralderaosie heurden we J. al van berre springen (...)* (b), *Hi'j is veur 't bedde opstaon* is zeer vroeg uit de veren gekomen (Bdie, Db, Op, Pe-Dbl, Spa, Ste, Wol), *Tegen meuzels koj' niks doen: in bedde hofen!* een kind met mazelen moest je in bed houden (Ste), *mit een vrouw op bedde gaon* met een vrouw naar bed gaan (Nbk), *mit een vrouw in 't bedde duken* id. (Nbk), *Die vrouw is goed in 't bedde vrijt* erg goed (Obk), *scheiding van taofel en bedde* van huwelijksbed (Spa), *Dat was veer van oons bedde* ver bij ons vandaan, zodat het ons niet raakte (v), *et bedde opmaeken, ...oftrekken, ...ofhaelen, ...opschudden* (Dhau), *...verschonen* schone lakens en

slopen aanbrengen (Nbk, Ste), *Die moet in 't bedde* ze moet bevallen (Sz), *je/de/zien vrouw in 't bedde (liggen) hebben* gezegd wanneer iemands vrouw net is bevallen of net aan de bevalling toe is (dus in het kraambed is), ook wel gezegd als iemand door ziekte het bed moet houden (verspr.), spor. ook gezegd m.b.t. mannen, *et wuuf...* id. (Np), *in 't bedde wezen* het bed houden i.v.m. een bevalling (Mun, Spa), *op 't bedde wezen* idem, i.v.m. ziekte (Spa), *'k Hebbe de vrouw op bedde* mijn vrouw is ziek (Spa), (gezegd van een man die een dikke vrouw heeft:) *Die kan weten dat hi'j wat in bedde het* (Sz, Dho), *Zoe'n dikke vrouw kuj' wel gauw weervienen op bedde* (Pe-Dbl), (gezegd van een dikke vrouw:) *Die raekt niet te zuke in 't berre* (Dfo), (gezegd van een lichtgebouwde vrouw): *Die is zo dunne, die kuj' in 't bedde niet weervienen* (Ld), *veurdat et meie is weer een vrouw in 't bedde hebben* gezegd in verband met een weduwnaar die zal hertrouwen (Ste), *mit 't verkeerde bien van 't bedde stappen* met een slecht humeur opstaan (Diz, Ow, Nbk), *...uut...* (b), *bedde en broggien* logies met ontbijt, bed and breakfast (Dho), (gezegd tegen iemand die zegt heel vroeg te willen opstaan:) *Pas mar op dat et bedde je niet heurt* (Db), *et bedde an de kont hebben* lang in bed blijven liggen, er niet goed uit kunnen komen (Db, Ld, Obk), *Die komt op een opgemaakt bedde* komt in een positie die al goed is ingericht, zodanig dat men het gemakkelijk krijgt (Nbk), zo ook *Hi'j is in een opgemaakt bedde kommen* (Dho, Op, Wol), *Ze hebben et bedde mooi veur him spreid* (Ld) en *Zien bettien is gespreid* (Spa) 3. plaats in een ziekenhuis, hotel enz. *Bin d'r nog bedden vri'j?* (Nbk) 4. rivierbedding (l) 5. tuinbed *Wat een mooi bedde atepoelen* (Nw, Nbk), *een bedde wottels* (Nbk), *een dek op een bedde eerbeien* (Bdie) * *Een dronken vrouw is een engel in bedde* (Nbk, Ow, Wol), *Aovens niet op berre, morgens d'r niet of* (El), *Die de slaop uut het, kan 't bedde wel verkopen* (Db, Ow, Np), zo ook *Aj' de slaop uut hebben, kuj' 't bedde wel verkopen* (Nbk, Np, Nw), *Hej' de slaop uut, dan kuj' bedde wel verkopen* (Dho, Ld, Wol) en *Aj' goed slaopen hebben, kuj'...* (Op), *De meerste*

bedde-opmaeken - beddekruke

meensken gaon op bedde dood 't is allemaäl nogal logisch, vaak clichématig gezegd, al dan niet betekenisloos (Bu, Nt, Diz), *Mieg'-op-bedde vot en schiet-op-bedde weer* van de regen in de drup (Nbk), *Jan van Galen/Zol wat halen/Mit de kedde/Van et bedde* (Ld), *Bin jim al op bedde? Hier is Jan nog mit de kedde* (Ld) **bedde-opmaeken** (Nbk, Nw) Ook *beddemaeken* (Nbk) onbep. w. en het bedde-opmaekt ['bedøpm., 'bedop.../'b...] 1. één of meer bedden opmaken, (opnieuw) in gereedheid brengen *Ik moet nog even bedde-opmaeken* (Nbk)

beddebaankien (Obk) et; ...baankies ['b...] 1. schap achter de bedstee (met de po erop) **beddeboel** (Dfo, Nbk) de ['bedə...] 1. het geheel aan bedden, inklusief het beddegoed, al dan niet inklusief ledikanten *'k Bin een hiele dag an 't heisteren mit de beddeboel boven* (Dfo), *Ik bin an de schoonmaek, de beddeboel he'k d'r allegeer al uut* (Nbk)

beddedek (Dhau, Nw, Ol-Nl) et ['bedədek] 1. (ook als verz.) het geheel aan dekens en lakens voor op het bed/voor bedden *Wij hebben mooi beddedek* (Nw)

beddedeken (Dfo) Ook *berredeken* (Dfo) ['b.../...] - beddedeken

beddedeure (verspr.) Ook *bedsteedeure* (verspr.), *beddesteedeure* (Dho, Np, Wol), *bedsdeure* (Db, El, Obk, Ow, b), de; -n; ...deurtien ['b.../'betst.../'bedzda:ə] 1. (vaak verkl.) bedsteedeur *aachter de beddedeuren (gaon)* naar bed, (waarschuwend tegen kinderen:) *Hool je stille, aers gaof' aachter de beddedeuren* (Ste), *Now, ie laoten ok gien spinrag veur de bedsdeurties gruien! Ie bin d'r mar op 'e tied bij!* je bent maar vroeg (op de morgen) (b)

beddegaonderstied z. *beddegaonstied*

beddegaonstied (OS, WS noord. van de Lende, Bu, ba, bo: Bu, Nw) Ook *beddegaostied* (Nw), *berregaonstied* (Dfo), *beddegaonderstied* (Ol-Nl), *beddegerstied* (Diz, Ste), *beddingestied* (Obk), *beddige-stied* (Wol) de ['b...] 1. tijd om naar bed te gaan *Veurdats 't beddegaonstied was, mochten de kiender d'r nog wel es uut kniepen* (Obk), *'t Is beddegaonstied, jim moe'n de rommel oprapen* 't is tijd om naar bed te gaan, raap je spullen bij elkaar

(Obk), zo ook *Et is beddegerstied!* (Ste) **beddegaostied** z. *beddegaonstied* **beddegedien** (Bu, Dfo, Dhau, Ld, Np, Nw, Obk, Op) ['b...] - bedgordijn *et beddegedien aachter de deurties* (Bu) **beddegerstied** z. *beddegaonstied* **beddegiesmetras** (Obk) et; -sen; -sien ['b...] 1. matrasje voor een speelgoedbedje **beddeglassien** (Np) et; ...glassies ['b...] 1. hetz. als *bedderaempjen*, z. aldaar **beddegoed** (Db, Dhau, Diz, Ld, Nbk, Nw, Obk, Op Ste, Sz) et ['bedə...] 1. beddegoed, meestal alleen: lakens, slopen en dekens *Moej' ok schoon beddegoed mit hebben aj' weer naor de stad gaon?* (Nbk), *Die vrouwluden hebben allemaol et beddegoed d'r uut vandage* (Sz) * *Hej' goed slaopen, dan kuj' et beddegoed wel verkopen* (Nw) **beddehanger** (Np) ['bedə...] - beddekwast **beddekaaste** (Bu, Nbk, Nt, Ste) Ook *beddekaste* (Sz) de; -n ['bedə.../...] 1. bedstede (Nbk, Nt, Ste, Sz) *naor de beddekaaste* naar bed, oorspr. lett.: naar de bedstee (Nt), zo ook *We gaon in de beddekaaste* naar bed (Nt) 2. kast tussen twee bedsteden (Bu) **beddekaste** z. *beddekaaste* **beddekleed** z. *beddekleed* **beddekleid** (Dhau, El, Ma) Ook *beddekleed* (Wol), *berrekleid* (Dfo) ['b.../...] - beddekleed **beddekoetse** (Nbk) de; -n; ...koetsien ['bedəkutsə] 1. bedstee **beddekoord** z. *beddekore* **beddekore** (Nbk, Ow) Ook *beddekoord* (Ld, Ol-Nl), *berrekore* (Nbk) de; -n ['b.../...] 1. koord, lijn waaraan het gordijn voor de bestee was opgehangen (Ow, Ol-Nl) 2. beddekwast, in het bijzonder: het koord daarvan (Nbk, Ld) **beddekrappe** (Ste) de; -n; ...krappien ['bedəkrapə] 1. *krappe*, draaibaar houtje aan deuren van bedsteden, om ze mee af te sluiten **beddekribbe** (Bdie, Np) de; -n; -gien ['bedəkrībə] 1. in een bedstee bevestigde, enigszins op een voederbak gelijkende slaappleats voor kinderen *De beddekribbe was bij oons an 't heufdende, de beddeplanke was an 't voetenende* (Bdie) **beddekruke** (Dho, El, Ld, Nbk, Np, Obk, Ow, Pe-Dbi) Ook *beddekruuk* (Dhau) de; -n; ...krukien ['bedəkrykə/...kryk] 1. kruik

speciaal voor de verwarming van het bed, met heet water gevuld *Aj' oold breiwerk uutraffelen en et gaoren om een beddekruuk wienen mit waarm waeter d'r in, dan is et weer mooi recht* (Dhau)

beddekruuk z. *beddekruke*

beddekussen (Db, El, Op) ['b...] - beddekussen

beddekwaaste z. *beddekwaaste*

beddekwaast z. *beddekwaaste*

beddekwaaste (Bdie, Bu, Diz, Np, Obk, Op, Ow, Spa) Ook *berrekwaaste* (Dfo, Nbk), *beddekwaast* (Dhau, Ma, Obk, Sz), *beddekwaaste* (Dho, Diz, Obk, Wol) ['b.../.../.../...kwa:stə] - beddekwaast als geheel of de kwast ervan *De beddekwaaste zit in de lichter* (Bu), *In de beddestee kuj' je an de beddekwaaste overende hevelen* (Spa)

beddelaampjen (Ld, Ste, Pe-Dbl, Wol) et ['b...] 1. hetz. als *naachtpittien*, z. aldaar

beddelaeken Ook *beddelaken* (WH) ['b.../...] - beddelaken

beddelaken z. *beddelaeken*

beddeleger (Nw) et ['b...] 1. geheel aan planken aan de onderkant van het bed, waar het stro op kwam

beddelichter (Ma, Nbk, Np, Nw, Obk, Sz) de; -s; -tien ['b...] 1. beddekwaast of soortgelijk koord met handvat waaraan men zich, in bed liggend, kan optrekken

beddeligger (Bu, Spa) de; -s; -tien ['b.../...:lt:gr] 1. elk der planken aan de onderkant van het bed; er kwam stro op

beddeliggerig (Bdie, Dhau, Np) Ook *bedliggerig* (Dfo, Diz, El, Ld, Nw, Obk, Ol-Nl, Ste), *bedlegerig* (verspr.) ['bedəltgrəx/'betl.../bet'lu:grəx] -bedlegerig *Die is al lange bedliggerig west* (El), *Ik bin bedlegerig* (Bdie)

beddemaeken z. *bedde-opmaeken*

beddemiegen (spor.) onbep. w. en het beddemegen ['b...] 1. (ruw in vergelijking met *beddepissen*), *bedwateren*

beddemieger (verspr.) Ook *berremieger* (Dfo) de; -s; -tien ['b.../...] 1. (vaak ruw in verhouding met *beddepisser*) iemand die lijdt aan bedwateren

beddepanne (Bu, Db, Diz, El, Ma, Nbk, Np, Op, Ow) ['bedəpanə] - beddepan: ter verwarming: *De beddepanne was een ronde panne mit een stoppe d'r op; d'r kwam waarm waeter in en deur et waarme*

waeter wodde et hiete (Nbk, Nw)

beddepeul (Bu, Diz, Np, Obk) et, ook wel de; -en ['b...] 1. bedpeluw, hetz. als *peul*, bet. 1: *Hej' de beddepeulen al uutwusken?* (Np), *De beddepeul die lag onder et kussen, zo bried as et bedde* (Bu) **beddepissen** (Nbk, Nw) onbep. w. en het beddepist ['b...] 1. bedwateren *D'r wodden een boel knollen eten en daor mos ie een boel van pissen, dus kwam dat beddepissen ok wel veur* (Nw)

beddepisser (verspr.) Ook *berrepisser* (Dfo) de; -s; -tien ['b.../...] 1. iemand die lijdt aan bedwateren 2. mier (Nw)

beddeplaanke Ook *beddeplanke* (WH), *bedsplanke* (Np, Obk, Ol-Nl, Ow, b), *berreplanke* (Dfo, Ld), *bedsteepaanke* (Ld) de; -n ['bedə.../...] 1. beddeplank:

vaste plank in een bedstee, om iets op te zetten *'t Kiend lag lekker te slaopen in de kribbe, boven 't voeteneinde op 'e beddeplaanke* (Diz), *Vroeger ston de pispot op 'e berreplanke* (Ld), *De beddeplaanke was wel es onder de krubbe, ok wel boven et heufdaende* (Ste) 2. losse plank aan de voorkant van een bedstee, die het beddegoed op z'n plaats houdt *We moe'n de beddeplaanke mar (es weer) opzuken laten we maar naar bed gaan* (Nbk), zo ook *We gaon achter de beddeplaanke* (Op), *Hi'j was een sloegerd, hi'j duste naachs niet over de beddeplaanke te kommen* hij durfde z'n vrouw 's nachts niet te benaderen (Ld), *Ze bin over de beddeplaanke wipt* ze zijn getrouwd (want ze slapen nu bij elkaar) (Obk), ook: ze moeten trouwen (Bu, Db, Np, Obk, Wol, zo ook *Hi'j was te gauw over de beddeplaanke wipt* id. (Dfo), *'t Was bij de beddeplaanke of* direkt nadat ze getrouwd waren, raakte ze in verwachting (Nbk), zo ook *'t Was van de beddeplaanke of* negen maanden nadat ze trouwden hadden ze al een kind (Dho) * *Hottefotte, hottefotte/Pieter pak es Jaanke/Hottefotte, hottefotte/Op 'e beddeplaanke* (Obk)

beddeplanke z. *beddeplaanke*

beddeprakkesaasie (Ld) de; -s ['b...] 1. iets waarover men in bed nadenkt, wat men in bed bedenkt

bedderabbat z. *bedderabbattien*

bedderaempjen (Bu, Op) et; ...pies ['b...] 1. klein raampje in de bedstee

bedderebattien - beddetiek

bedderebattien (Dho, Ld, Np, Ow, Ste) Ook *bedderabbat* (Ol-Nl, Op), *bedsrebat* (Dhau) et; ...rebaties ['bedərəbatin/...rabat/'betsrəbat] 1. smalle rabat, strook stof ter versiering voor de bedstee langs (wit of bont; met balletjes) *Veur de bedstee hadden we vroeger een bedderabbat hangen, een smal gedientien* (Ol-Nl)
bedderi'je (Dhau, Ol-Nl) de [bedr'ijə, ook ...'ejə, z. -i'je] 1. beddegoed (inklusief matrassen, kussens enz.) *Et was hemels mooi weer veur de bedderi'je* nl. m.b.t. de schoonmaak (Ol-Nl), *Ze kun hier niet slaopen blieven, we hebben gien bedderi'je veur ze* (Dhau)
bedderust (Bu) ['b...] - bedrust *D'r is 'm bedderust veurschreven* (Bu)
bedderuut (Bu) et ['bedəryt] 1. geruite stof van matrassen
beddeschieter (Nw, Ol-Nl) de; -s, -tien ['bedəskitɿ] 1. iemand die in bed poept, vooral gezegd in een rijmpje als reactie op het plagerig nabuuren van iemand: *Naobouwer/Katteklauwer/Honnebieter/Beddeschieter* (Ol-Nl), ook gevolgd door ...*Dat bin ie!* (Nw)
beddeschot z. *beddeschut*
beddeschut (Bdie, Bu, Obk, Pe-Dbl, vo) Ook *beddeschot* (Bu, Dho, Dho, Diz), *bedschut* (p) et; -ten; -tien ['b.../'betskat] 1. houten wand aan de voorkant van de bedstee (met de deurtjes), houten betimmering van de bedstee aan de voorkant in een muur, ook: de houten achterkant van de bedstee *J. hadde een kelender an et beddeschut hongen* (vo), *Dan hawwe de hemmelderi'je uutsteld en de varver, die et bedschut wat opglaanzan zal, niet bespreuken* (p), *We hebben et oolde beddeschot d'r uut sloopt* (Diz)
beddesloop (Dhau, El, Ld, Nbk, Obk) Ook *bedsloop* (Nbk), *berresloop* (Dfo) et; ...slopen; ...slopien ['b.../'betsl.../...] 1. sloop om de beddezak, om het matras *Et beddesloop of bedsloop zat om et bedde henne* (Nbk), *Vroeger deden ze eerappelmael deur de beddeslopien; dan wodden die wat stievig, et warkt as stiesel* (Nbk)
beddesokke (Wol, Obk) ['b...] - bedsok
beddesprei (Db, Dhau, Diz, Ld, Obk, Op, Wol) ['b...] - bedsprei
beddestee (verspr.) Ook *bedstee* (verspr.)

de, ook wel et; ...steden ['bedəsti:/...] 1. bedstee, bedstede: klein vertrek om in te slapen, door betimmering afgesloten *In de beddestee kuj' je an de beddekaste overende hevelen* (Spa), *Tussen de beddesteden was een beschoot* (Pe-Dbl), *We gaon naor de beddestee we gaan slapen* (Nw). *We gaon de bedstee in id.* (Pe-Dbl)
beddesteedeure z. *beddeure*
beddestien (Ld) de; -der, -en; -tien ['b...] 1. keisteen die men van te voren verwarmde, om hem ter verwarming mee te nemen naar bed
beddestok de; -ken ['bedəstək] 1. stok met behulp waarvan men de achterkant van het bed goed terecht kon leggen, vgl. *de beddestok, om et bedde op te maeken, om de dekens om te slaon* (Nw), *De beddestok was d'r veur om de dekens in de vere hoeken d'r bi'j in te slaon* (Bu)
beddestro (verspr.) Ook *bedstro* (Ld), *berrestro* (Dfo, Ld) et ['b.../'betstro:/...] 1. stro onder een bed, in een beddezak *Et beddestro van vroeger was vaeke grof stro* (Obk), *Deur et beddestro, as dat d'r nij in kwam, laggen we haost tegen de zoolder an; bi'j de iene zat et in een zak, bi'j de aander niet, dan kwam d'r gewoon een laeken over; mit een peer keer lag et weer plat* (Nw), *Onderliggers daor kwam et beddestro in, dat wodde uutsloekt en op maot sneden, dat kon een jaor mit; et wodde in de haast verni'jd, op die meniere haj' vaast stro* (Ste), *uutsloept beddestro* (Dfo), *berrestro uutsloepen* (Dfo), (gezegd van een dikke vrouw:) *Die raekt niet in 't beddestro te zuke* (Obk), (van een dikke man of vrouw:) *Die raek ie niet kwiet in 't beddestro* (Ste) * *Verhuzen kost beddestro kost geld* (Dhau, El, Pe-Dbl, Spa), ...*meer as beddestro id.* (Ld)
beddeteek z. *beddetiek*
beddetied (Dho, Diz, Nbk) Ook *berretied* (Nbk), *baeretied* (Dhau) ['b.../...] - bedtijd, hetz. als *beddegaonstied* en var., z. aldaar *'t Is beddetied, we kroepen mar in de koetse* (Diz)
beddetiek (Bu, Db, Dhau, Ld, Nbk, Np, Obk, Ow, Spa, Ste) Ook *beddeteek* (Db, Nw, Op, Spa, Sz, Wol), *berretiek* (Dfo) et, de; -en (bet. 2) ['bedəti:k/...tɿ:k/'berə...] 1. (g. mv.; stofn.) tijk: bep. stof voor overtrek van beddegoed (vaak wit en grijsblauw van

kleur) 2. overtrek van die stof gemaakt 't *Beddetiek wodt hier en daor wat rops* (bl: Nbk), 'k *Mos een nij beddetiek hebben* (Np), *Et beddesloop komt om de beddetiek henne* (Ste), *Et beddetiek kwam om et stro* (Nw)

beddetrappe (Bu, Ld) de; -n; ...trappien ['b...] 1. trapje waarmee men over de beddeplank kon komen (ook werd wel een stoel gebruikt)

beddeverschonen (Nbk, Ste) zw. ww.; onoverg.; all. onbep. w., volt. deelw.: beddeverschoond ['bedəf...] 1. het aanbrengen van schone lakens en slopen op een bed

beddeverschoning (Nw) de ['b...] 1. schone lakens en slopen voor een bed

beddeverstroden z. *beddeverstrooien*

beddeverstronen z. *beddeverstrooien*

beddeverstrooien (Bu, Dhau, El, Nbk, Np, Ow, Ste) Ook *beddeverstronen* (Np), *berreverstroden* (Dfo), *beddeverstroden* (s), *beddeverstruien* (Np) ['bedə.../...strō:n:/...stro:dŋ/...] 1. nieuw stro, strooisel in/onder bedden doen *De oolde wieven bin an 't beddeverstrooien* gezegd wanneer het in lichte mate sneeuwt (Nbk, Np), ...*an 't beddeverstruien* (Np)

beddeverstruien z. *beddeverstrooien*

beddevulling (Obk) de ['bedə...] 1. materiaal waarmee men bedden vult *Vroeger was et gebruik om de gaanzen te roppen, dat was de ploem d'r uut trekken om te verkopen veur beddevulling; et gebeurde tegen et ruden an, dan zat de ploem d'r los in en dee et de voegels niet zoe'n zeer* (Obk)

beddeweer (Nbk, Np) et ['b...] 1. weer om al dan niet het beddegoed buiten te doen (om het te luchten) *Et is mooi beddeweer* het is goed weer om de bedden buiten te doen (Np), waartegenover *Et is gien (goed) beddeweer* (Nbk)

beddewinkel (spor.) ['b...] - beddewinkel

beddezak (verspr.) Ook *bedzak* (Nbk) ['bedə.../'betsak] - beddezak, zak die gevuld werd om als bed te dienen *Laeter haj' de strometrassen en nog weer laeter kwammen daor beddezakken op; in de beddezakken zatten vaeke haeverkli'jen* (Nw), *De bedzakken moe'n uutwasken wodden* (Nbk), *Die zullen zeker schoonmaeken, want de bedzakken hangen al an de liene*

(Nbk)

beddigestied z. *beddegaonstied*

bedding (spor.) de; -s, -en; beddinkien ['bedŋ] 1. rivierbedding

beddingestied z. *beddegaonstied*

beddeerd (OS, Bu, Dho, Nw, p, b) Ook *beddaerd* (ZW, Dho, Diz, Obk, Op, Np, Nt, Ol-Nl, Op, Wol, Sz, Mun), *beddaerd* (WH, Nt) bn., bw.; -er, -st ['bəd:ərt/...ε:../...a:...] 1. kalm, rustig *Zien maot was wat bedeerder* (b), 't *Is een beddaerd maegien* (Nt), *Ie moe'n een betien bedeerd an doen, want ie bin ok niet zo jong meer* (Obk), *Hi'j komt beddeerd anstappen* (p) *Doe mar beddeerd an, we hebben alle tied* (Bu), *Hi'j bleef daor hiel beddeerd onder* (Dfo), *Oonze jongen weren ok aorig beddeerd doe we op visite weren* (Dhau), *Hi'j neemt et beddaerd op* (Spa)

bedeganger (Nw) ['b:dəgəŋ(g)r] - bedevaartsganger

bedehuus (b) ['b:dəhys] - bedehuis *in de stilte van dit bedehuus* (b)

bedekken [bədəkŋ] - bedekken, toedekken: *een oold hokkien mit dekstro bedekken* (Bu), *We bedekken de bloembollen veur de vost* (Diz), *Zo kuj' de schaande mooi bedekken* verborgen houden (Obk)

bedekking (spor., j) [bədəkŋ] - dek, vooral: dakbedekking *Et riet diende veur de bedekking van de boerderi'jen in et dörp die zien eigendommen weren* (j)

bedel(d)er (Bdie, Nbk) ['b:dl(d)r] - bedelaar

bedelaarmaand (Diz, Ol-Nl, Wol) Ook *bedelarmband* (Spa) ['b.../...] - bedelarmband

bedelarmband z. *bedelaarmaand*

bedeldeken (Bdie, Nt) de; -s; -tien ['b...] 1. bedelaarsdeken, hetz. als *lappedeken*

bedelderi'je (Nbk) [b:dl'ljə] - bedelarij, het bedelen (laatdunkend)

bedelen zw. ww.; onoverg.; bedelde, het bedeld ['b:dlŋ] 1. bedelen: bedelend of smekend vragen *Ze begonnen te bedelen om een stokkien meziek* (j), *De hond moet aenlik niet leren te bedelen, geef him mar niks* (Nbk) 2. z. *inbedelen* 3. z. *bedielen*

bedelige z. *bedieling*

bedeling z. *bedieling*

bedelketten (Diz, Ma, Nbk, El, Obk, Ol-Nl) Ook *bedelketting* (Diz, El, Nt, Obk,

bedelketting - bedieling

OI-NI) ['bɪ:dɪ.../...] 1. halsketting of armbandje (als sieraad) met bedeltjes
bedelketting z. *bedelketten*
bedelmonnik (Op) ['b...] - bedelmonnik
bedelorde (Op) ['b...] - bedelorde
bedelpater (Op) de; -s ['b...] 1. pater die behoort tot een bedelorde
bedelpreek (Ste) de; ...prekien ['b...] 1. preek die men houdt om geld in te zamelen voor de kerk
bedelpreken (Ste) zw. ww.; onoverg.; bedelpreekte, het bedelpreekt ['bɪ:dɪ...] 1. een *bedelpreek* houden *Dan gongen ze bedelpreken in de karke, om centen veur de karke te kriegen* (Ste)
bedelrok (Dhau) ['bɪ:dɪrɔk] - rok van lapjes (Dhau)
bedelstaf (Bdie, Bu, Obk, OI-NI, Spa, j) ['b...] - bedelstaf *tot de bedelstaf gedoemd wezen* (Bu), *an de bedelstaf raeken* (j)
bedelte (Obk) de [bədeltə], in *in de bedelte zitten* zitten piekeren, volstrekt in zichzelf gekeerd zijn *Dan zitten ze zeker weer in de bedelte* (Obk)
bedeltien (Diz, Nbk, Obk, Spa) ['bɪ:dɪtin] - bedeltje *een armband mit bedelties* (Spa)
bedelwaer z. *bedelweer*
bedelweer (Dho, Obk) Ook *bedelwaer* (Op) de ['b.../...] 1. aalmoezen e.d. die een bedelaar bijeenbrengt
bedelzak (spor.) ['b...] - bedelzak
bedemmen z. *bedimmen*
bedenken z. *bedaanen*
bederen (OS, Bu, Dho, v) Ook *bedaanen* (ZW, Dho, Diz, Nt, Op, Wol), *bedaren* (WH, elders spor.) onoverg.; bedeerde, is bedeed [bədɪ:əp/...de:.../...da:...] 1. kalmeren, rustig worden *De peerden bin eerst wat wild as ze in 't laand kommen, ze zullen wel bederen* (Dho), *De peerden bederen al weer wat, ze weren vuul te drok veur de ploeg eerst doe ik begon te bouwen* (Obk), *'t Kiend goelde zo, et was haost niet te bedaanen* (Diz), *Dat kiend is niet tot bedaanen te kriegen* (Wol), *Gao eerst mar es even zitten en stik mar es rustig een pupien tebak op, dan kuj' es wat bedaren* (Sz), *de gemoederen tot bederen brengen* (v), *Kom tot bedaanen!* (Bdie), *Ik kon haost niet weer tot bedaren kommen* (Spa), *Hi'j lachte zo, dat hi'j kon kwaolik weer tot bedaren koemen* (Sz)
bederf z. *bedarf*

bederfelik z. *bedarfelik*

bedering (j) Ook *bedaeige* (Ste) de [bədɪ:ərɪŋ/bədɪ:əɾəɣə] 1. rust, bedaarde toestand, in verb.: *De immegies kwammen al in de bedering, en gongen al op de heidebloempies* (j), *Bin ze wat in de bedaeige kommen?* zijn ze al wat rustig geworden, tot rust gekomen? (Ste)

bederven z. *bedarven*

bedevaort (Ste) ['bɪ:də...] - bedevaart (naar een heilige plaats) *Vroeger gingen ze naor Hasselt [(Ov.)], now naor Lourdes om een bedevaort te hopen* (Ste), *De bedevaort ging deur de tuun bi'j de karke; daor ston een overdekt gebouwgien in, daor wodde de mis hopen* (Ste)

bedi'jen (verspr., bl) zw. ww.; overg.; bedi'jde, is bedi'jd [bədɪj(d)ɪ:], ook ...dɛj..., z. *di'jen* 1. bereiken, vooruitkomen *Al hoe flink hi'j ok was, hi'j het niet vule bedi'jd* (Db), zo ook *Hi'j het niet vule bedi'jd* (Np, Bu), *Ie zullen nooit wat bedi'jen zo nl. omdat je te royaal leeft* (bl) 2. z. *beti'jen*
bedieken (Bdie) zw. ww.; overg.; bediekte, het bediekt [bədɪkɪŋ] 1. bedijken: van één of meer dijken voorzien

bediekingslegger (OI-NI) de; -s [bəd...] 1. bep. legger bij het waterschap (OI-NI)

bedielen (verspr. OS, Bu, Nw) Ook *bedelen* (WS, verspr. OS) zw. ww.; overg.; bedeeide, het bedeed [bədɪ:liŋ/...] 1. toedelen, geven, toewijzen *Hi'j het himzels goed bedeed* hij heeft er wel voor gezorgd dat hij een flink deel heeft gekregen (Diz), *N. is niet zo best bedield* (Bu), *Now, aj' bedeed wodden is 't aaltied wel an de krappe kaant* (Nw), *Zien rieke sukeromke zal him wel goed bedelen* (Op), *Daenk d'r omme dat ze je goed bedelen* (Obk), *We weren van de zommer riek bedield mit de meeste vruchten* (Ld), *De iene is beter bedeed as de aander* (Nw) 2. armen ondersteunen met giften *De arme meensken wodden vroeger deur de diaekens bedield* (Dfo), *In vroeger tiden gongen ze de armen bedielen* (Db)

bedieling (OS, Nw) Ook *bedeling* (verspr. WS, Ma, Nbk, Obk), *bedelige* (Bu, Ste) de [bədɪ:liŋ/...] 1. instantie die zorgt dat armen genoeg krijgen om rond te komen, thans de bijstand: *N. leefde van de bedieling* (Ld), *Die krigt van de bedieling* (verspr., Nbk), *Hi'j moet van de bedelige*

begreven wodden zijn begrafenis moet betaald worden door (Ste), *Ze weren zo zunig, asof ze 't van de bedieling hebben mossen* (Ow), *Dat kriegen we van de bedelige* (Ste), *In de dattiger jaoren mossen pattie meensken naor de bedeling* (Ol-Nl), (gezegd als men bijv. een klein stukje koek krijgt:) *Dat kriegen we zeker van de bedelige* (Ste)

bedienen zw. ww.; overg.; bediende, het bediend [bə'di:ŋ] 1. bedienen: dienen, helpen op verzoek *Die daor kon vlot bedienen* (Spa), *Die moet altied op heur wenken bediend wodden* ze wil altijd dat je onmiddellijk doet wat ze vraagt (Pe-Dbl) 2. dat doen waardoor een machine blijft werken of gaat werken *I.H. was massienist op 'e koperaosie; hi'j mos de stoommesiene bedienen* (Obk), *Et pomporgel mos vroeger mit twee man bediend wodden; de iene bespeulde et orgel en de aandere mos locht trappen* (Dhau) 3. de laatste sacramenten toedienen (Bdie, Dho, Np, Nw, Op, Wol) *Veurdat hi'j overleed wodde de man nog deur de pastoor bediend* (Wol), *Hi'j ligt op staarven, hi'j is al bediend* (Nw)

bediening (spor.) de [bə'di:nɪŋ] 1. het bedienen in diverse bet., z. aldaar **bedieselen** z. *bedisselen*

bedillen (Dho, Dfo) zw. ww.; overg.; bedilde, het bedild [bə'dilɪŋ] 1. regelen, uitmaken, besturen *Hi'j zal et wel bedillen* (Dho), *D'r bin meensken die et graeg veur een aander bedillen willen* (Dfo)

bedimmen (Wol) Ook **bedemmen** (Sz) zw. ww.; wederk.; bedemde, het bedemd [bə'dim:/ bə'dem:] 1. inhouden *Ie moe'n je mar een betien bedemmen* (Sz), *je moeten je een bietien bedimmen* inhouden, temperen (Wol)

beding z. *bedingst*

bedingen (verspr.) st. ww.; overg.; bedong, het bedongen [bə'dɪŋ] 1. als voorwaarde erbij stellen, afspreken dat men inklusief nog iets koopt, verwerft, zal krijgen of zal doen *Mit verkopen wollen we d'r bi'j bedingen dat ze de vloerbedekking mit overnammen* (Db), *Ik heb d'r een radio bi'j uut bedongen* (Spa), *Dat bedingt hi'j d'r bi'j* (Dho), *We bedingen d'r bi'j dat as et verkeerd gaot, dat we niet veur de kosten staon* (Ld) 2. in *Hi'j bedingt alleman* praat maar wat, terwijl de anderen het moeten

doen (Nw, Spa, Dho)

bedingst Ook **beding** (verspr.) et, ook wel de [bə'dɪŋst/...'dɪŋ] 1. beding, voorwaarde *Et was zien bedingst dat heur ooldste zeune alles arven mos* (Obk), *een beding in et veuren maeken* van te voren een voorwaarde stellen (Nt), *onder een bedingst van de verkoper* (Sun-Ot), *Hi'j hadde die bedingst d'r bi'j* (Np), *Onder die bedingst kan 't gaon, eers gaot 't over* (Nbk), *onder dat bedingst* (Dho), *onder ien bedingst* onder één voorwaarde (Ld, Ma, Ol-Nl), *Ik heb d'r nog ien beding bi'j* (Ow), *onder gien bedingst/beding* hoe dan ook niet: *Onder gien bedingst kom ik vanaovend late thuus* (Dla), *Dat wil ik onder gien beding* (Spa), *Onder gien beding kuj' dat van me kriegen* (Diz), *Onder gien beding gaot et deur* hoe dan ook niet (Ow), *De koopakte staot onder bedingst van (...)* (App), *Onder bedingst van recht van overgang hef hi'j land verkocht* (Pe-Dbl), *'t Huus wodde verkocht onder bedingst van et overnemen van vier kachels* (Op), *Ik koop et, onder beding da'k et weerommebrenge as et niet goed is* (Np)

bedisselen Ook **bedieselen** (Nw), **bedusselen** (Np) zw. ww.; overg.; bedisselde, het bedisseld [bə'disɪŋ/bə'dis.../'dɪs...] 1. zonder overleg of inspraak regelen, samen even regelen, vaak negatief: min of meer stiekem doen *Dat hebben ze tegere* [met z'n tweeën] *allemaol al bedisseld* (Dhau, Nw, Nbk), *Ze hebben et stiekem aachter zien rogge omme bedisseld* (Diz), *Dus dat heb ie zomar even bedisseld?* (Spa), *Hi'j het alles al weer bedisseld* (Ol-Nl), *Ze weren mit mekeer an 't bedisselen hoe et mos mit de zaeke* (Obk), *Jim bedisselen dat mar even mit mekaere* (Ste) 2. met een platte kapbijl bewerken (z. ook onder *dissel*) (Obk) *De icken bomen wodden bedisseld, dus mit een platte dissel bekaant* (Obk) 3. sussen van een ruzie (Obk) *Ik zal die ruzie wat bedisselen, dan bekomt et wel weer wat* (Obk)

bedisselkonte (Spa) de; -n; ...kontien [bə'disɪ|kontə] 1. bemoeial, albedil

bedlegerig z. *beddeliggerig*

bedliggerig z. *beddeliggerig*

bedobben (Obk, Np, Spa, bo: Op) zw. ww.; overg.; bedobde/bedobbede, het

bedocht - bedompt

bedobbed [bə'dobm] 1. begraven (van voorwerpen, waaronder oogst) *Dat bedob ik daor even* (Np), *Veur de winter gaon de boeren de eerpels en de bieten bedobben* (Obk)

bedocht bn. [bə'doxt] 1. in d'r op bedocht wezen erop bedacht zijn: *Daor moej' op bedocht wezen* (Ste), *Veurdat ze d'r op bedocht weren, was hi'j de deure al uut* (v) 2. uitgedacht, verzonnen *Dat is niet echt gebeurd, et is bedocht* (Nbk), *een bedocht verhaal* (Nbk)

bedochtzem Ook *bedochzem* (Bu) [bə'doxtsm/...'doxtsm] - bedachtzaam *Ze ging bedochtzem mit et tere serviesgoed omme* (Ol-Nl), *Hi'j trapt niet overal in, daor is hi'j te bedochtzem veur* (Op), *Daor moej' bedochtzem op wezen* je moet er bedacht op zijn (El), *Ik heb hiel goed naor 'm luusterd, hi'j was slim bedochzem* (Bu)

bedoelzom z. *bedochtzem*

bedoelen zw. ww.; overg.; bedoelde, het bedoeld [bə'du:lɪŋ, ook wel ...dul...] 1. de bedoeling hebben, ermee voor hebben, van zins zijn, willen *Och meenske, wat zo'k d'r now toch mit bedoelen!* (Mun), *Ik bedoelde mar zo!' zo doen we maar!* (Nt), *Ik heb een ni'je trui kregen, mar ik bedoelde een aandere kleur* (Diz), *'t Was zo goed bedoeld!* ik had juist bedoeld het zo erg goed te doen (Nbk), *Dat was veur him bedoeld* dat was voor hem bestemd, ook: dat was een steek onder water in zijn richting (Nbk, v), (zelfst.) *N. had d'r zien bedoelen wel mit had er een bepaalde bedoeling mee* (Mun), (zelfst., mv.) *Mit al zien goeie bedoelens is hi'j min behaandeld deur zien familie* (Db) 2. aanduiden, willen uitdrukken *Ie bedoelen vaast en zeker A.* (j), *Ze zegt wel es wat verkeerd, mar ze bedoelt et goed* (Nw), *Bedoel ie dat zo!* (b), *Wat zol hi'j daor mit bedoeld hebben?* (b), *Hoe bedoel ie, Lamert?* (b), *Wat bedoel ie now aenlik, ik begriep niet waj' zeggen!* (Nbk)

bedoelinge z. *bedoeling*

bedoeling Ook *bedoelige* (ZW) de; -s, -en [bə'du:lɪŋ, ook wel ...'dul.../bə'du:lɪŋə] 1. oogmerk, doel, voornemen *Ja kiek, as dat de bedoeling is!* *We maeken netuurlik gien wildernis!* (ba), *Et lag eerst in de bedoeling dat we naor O. zollen (...)* (Nbk, v), *Et kon wel iene wezen die daor kwaoie bedoelings*

op hadde ermee voor had (Obk), *Wat is de bedoeling?* wat ben je van plan te doen?, wat moet je eigenlijk?, wat wordt er van me/ons verwacht?, *'k Leuve niet dawwe d'r een bepaalde bedoeling mit hadden* dat we er iets mee beoogden (b), *Ze had d'r vast een bedoeling mit* (Nbk), *Hi'j het goeie bedoelings* (Ma, Obk, Ow, Ol-Nl), *Ja, dat was de bedoeling!* (Nbk), *Dat was de bedoeling ál dawwe kommen zollen!* (Nbk), zo ook *Dat was ál de bedoeling!* (Nbk), *Dat was niet de bedoelige* (Ste), *...de bedoeling niet* (Nt, Ste, Sz, Nbk, b) 2. beproeving (Np, Op, b: lm) *'t Is me een bedoeling mit al die opgescheuten jongen in huus* (Op)

bedoen onregel. ww.; wederk., onoverg.; bedee, het bedaon [bə'dü:n] 1. (wederk.) zich bevuilen met z'n uitwerpselen *Uut benauwdhied het hi'j him bedaon* heeft hij het in z'n broek gedaan (Ow), *In heur leste daegen gaon oolde meensken heur nogal es bedoen* (Op), *Hi'j is an de vlogge, hi'j het him bedaon* (Dho), *je (haost) bedoen van 't lachen* verschrikkelijk moeten lachen (Nbk, Np, b): *Ie zollen je haost bedoen van 't lachen* (b), *Ze har de gek mit him en bedee heur haost van 't lachen* (b), *Ik heb me bedaon van et lachen* (Np) 2. (overg., onoverg.; vaak enigszins negatief) voortdurend aan het doen zijn (verspr.) *Wat bedoej' en wat beblaos ie* (ba), *De dokter beklopt en bedoet je mar* en doet maar steeds wat met je (Spa)

bedoening de; -s, -en; bedoeninkien (bet. 3) [bə'dü:nɪŋ, ook wel bə'duntɪŋ] 1. bedoening: gang van zaken, aangelegenheid *Et was een koolde bedoening, want die doomnee mos zoe'n honderd peerties trouwen, dat et was gewoon lopende-baand-wark* (vo), *een nauwe bedoening* een smalle, nauwe doorloop e.d. (Spa), *een vremde/rere bedoening* iets vreemds, raars (Nbk) 2. toeleg, opzet (Diz, Ow) *Et was zien bedoening* (Ow), *Et was zien eigen bedoening* (Diz) 3. klein bedrijf (Obk) *Et was zien bedoeninkien* (Obk)

bedoezeld (Bdie, Diz) bn. [bə'duzɛlt] 1. versuft *Hi'j was d'r bedoezeld van* versuft, met name van schrik of van een klap (Bdie), *Ik was d'r bedoezeld van, dat dat gebeurd is* (Diz)

bedompt (verspr.) [bə'dompt] - bedompt *Ie*

kriegen een bedompte locht as de deuren nooit eupen kommen (Bu, Ste)

bedonderd bn., bw. [bə'dondɔt] 1. beteuterd, sneu *Hi'j kik bedonderd toe beteuterd* (Ste), *Hi'j keek d'r bedonderd van toe* (Np), *Daor koj' bedonderd mit omme* (Ste) 2. in: *Bi'j' (now) hielemaal bedonderd!* (Nbk), zo ook *Bi'j bedonderd!* dat had je gedacht!, ben je gek!

bedonderderi'je (Diz, Nbk, Np, Spa, Wol) de [bədondɔr'ɪjə, ...'ɛjə, z. -'i'je] 1. het bedriegen, het belazeren *Ik had niet in de gaten dat dat een iene grote bedonderderi'je was* (Diz)

bedonderen zw. ww.; overg., onoverg.; bedonderde, het bedonderd [bədondɔrɪ] 1. (overg.) bedriegen, belazeren *Die het me bedonderd* (Bu), *Wat geeft et, de wereld wil toch bedonderd wodden!* (v), *Hi'j bedondert je waor aj' bi'j staon!* (Sz), (gezegd van een bep. streek die wordt geleverd:) *'t Was bi'j 't bedonderen of* (Nbk) 2. (onoverg.; nogal negatief) voortdurend bezig zijn met iets (terwijl het geen resultaat heeft, niks voorstelt enz.) *Man, wat bedonder ie toch!* (Nbk)

bedongen (Ma) zw. ww.; overg.; bedongde, het bedongd [bədɔŋ:] 1. van *dong* (nl. natuurlijke mest) voorzien *et laand goed bedongen* (Ma)

bedotten (Dho) [bədɔtɔn] - bedotten
bedouwelen (Nbk, Np) zw. ww.; onoverg.; bedouwelde, het bedouweld [bədɔwɛlɪn] 1. (enigszins negatief) voortdurend aan het doen zijn (Nbk) *Wat bedouwel ie toch!* (Nbk) 2. (enigszins negatief) steeds maar van alles zeggen, zeuren (Np) *Wat hi'j toch bedouwelde...!* wat hij allemaal zei (was niet helder) (Np)

bedrabbeld (Bu) bn.; pred. [bədɔrɔbɛlt] 1. last hebbend van diarree

bedrag et; bedregen, ook wel bedraegen; -gien [bədɔrɔx] 1. grootte van een geldsom *Ie meugen aj' veur me bieden niet hoger gaon as een bedrag van vieftig euro* (Nbk) 2. geldsom *Dat bedrag dat staot d'r toe is ervoor bestemd* (in die omvang) (Nbk), *Ik mos in die winkel et volle bedrag betaalen* (Nbk, Ow, Obk), *een bedrag van 100 euro overmaeken* (Nbk)

bedraoding [bədɔrɔ:ɔdɪŋ] - bedrading; het geheel aan aangelegde draden *de elektrische bedraoding* (Spa)

bedregen (Bu, Nbk) zw. ww.; onoverg.; bedreug, is (bet. 1)/het (bet. 2) bedreugen [bədru:ŋɪ] 1. (van lakens, dekbedden, kleding e.d.) door gebruik en het ouder worden slijten, dunner worden (Bu) *Dat bedreegt ok* (Bu) 2. een geldsbedrag zijn (ter grootte van) (Nbk) *Et bedreegt 100 euro mit mekeer* (Nbk)

bedreigen Ook *bedriegen* (Nbk) [bədɔrɛjŋɪ/bədri:ŋɪ] - bedreigen (van en door personen) *oolde meensken bedreigen of mishandelen* (j), *Ze hadden 'm bedreigd* (Nbk)

bedremmeld (El, Nbk, Nt, Spa) [bədɔrɛmlɪt] - bedremmeld, beteuterd *bedremmeld d'r bi'j staon* (Nbk), *bedremmeld kieken*

bedreugen I [bədɔrɔ:ŋɪ] - bedrogen, om de tuin geleid *Dat besien koj' niet bedreugen mit omme* dat koebeest is zonder gebreken, je zult geen teleurstelling ondervinden (Np), *Mit dat besien koj' niet bedreugen omme id.* (Nbk, Sz, Bdie), *Die meensken koj' niet bedreugen mit omme* in die mensen zul je niet teleurgesteld raken (Nbk, Np), zo ook *Daor koj' niet bedreugen mit uut* (Nt), waartegenover *Daor koj' bedreugen mit omme* (Nw)

bedreugen II Ook *bedrugen* (Nbk, Ld) zw. ww.; onoverg.; bedreugde, is bedreugd [bədɔrɔ:ŋɪ/bədɔrɔ:ŋɪ] 1. geheel droog worden *Et zaod is aorig bi'jkommen, et is bedreugd, et kan now wel haost binnenhaeld wodden* (Dfo), *As de turf wat bedruugd is wodt die in ringen zet, mit een heideplagge op 'e kop* (Ld), *Et laeste res sien bri'j is in de panne bedruugd* (Nbk), *Bi'j et leggen van een goeie liemen dele waor aj' goed op vlegeldösken kunnen, mos een speciaal soorte van liem bruukt wodden uut een liemkoele (...); et natte liem mos mit een stamper (...) goed vlak anstampt wodden. Dan mochten we de eerste weken d'r niet over lopen om gien sporen te kriegen, dan was de dele al aorig bedruugd en kon et wel* (Ow)

bedreven [bədru:bm] - bedreven, ervaren *Die oolde waegenmaeker was slim bedreven in zien vak* (Obk), *Hi'j is daor aorig/slim bedreven in* (Ste, Wol), *...slim in overveken* (Ow)

bedrevenhied Voor -heid z. -hied [bədru:bmhit] 1. bedrevenheid, het bedreven zijn *bedrevenhied kriegen* (b)

bedrief - bedrinken

- bedrief** et; bedrieven; -ien [bə'drif] 1. boerenbedrijf *Et iene ding nao 't aandere kwam op et ni'je bedrief (j), Hi'j het et bedrief votdaon (Ma), Hoe kan in een bedrief de iene arbeider de aander op een gemiene meniere hunen, of min maeken bi'j de baos (b), Hi'j het een hiel bedrief een groot bedrijf (Nbk), Hi'j het et bedrief vri'j geheel en al afbetaald (Diz), Hi'j gong op in zien bedrief* besteedde al z'n energie een aandacht aan z'n bedrijf (Nbk, b) 2. bedrijf anderszins: voor handel, industrie, enz. of bedrijf in het algemeen (m.b.t. *Stellingwarf) mit zien dörpen en eigen bedrieven (ba), S. was hier vroeger timmerman, ze hebben now een mooi bedrief in Oosterwoolde! (Nbk)* 3. daden, doen en laten *Dat hiele bedrief hangt an mekeer van bedriegeri'je (Obk), verder all. in onder de bedrieven* ondertussen: *'t Wodt onder de bedrieven laete (Ma), Dat kuj' onder de bedrieven wel doen (Bdie), zo ook onder de bedrieven deur* ondertussen (Nbk, Nt, Ste, b, j) en *tussen de bedrieven deur (j)* 4. hoofddeel van een toneelstuk e.d. *aende twiede bedrief* geschreven ter markering van het eind van het tweede bedrijf (p), *Et eerste bedrief moe'n we kennen, ni'je weke et twiede d.i. onze rol erin (Nbk), et twiede bedrief ofwaachten* het vervolg, de volgende fase afwachten (b): *Doomnie en mevrouw waren d'r stiekem uut sloept en waachtten in de keuken et twiede bedrief of (b)*
- bedrieftadministrasie** (spor.) [bə'drifs...] - bedrijfsadministratie
- bedrieftauto** (spor.) [bə'dr...] - bedrijfsauto
- bedrieftschef** [bə'drifsʃɛf] - bedrijfschef
- bedrieftdokter** (l) [bə'dr...] - bedrijfsarts
- bedrieftleider** (spor.) [bə'drifs...] - bedrijfsleider
- bedrieftleiding** (l) [bə'drifs...] - bedrijfsleiding
- bedrieftleven** (spor.) [bə'drifs...] - bedrijfsleven
- bedrieftmatig** (l) [bə'drifs'm...] - bedrijfsmatig
- bedrieftongelok** (l) [bə'dr...] - bedrijfsongeval
- bedrieftopleiding** (spor.) [bə'dr...] - bedrijfsopleiding
- bedrieftwisseltaoten** (l) [bə'dr...] - bedrijfsresultaten
- bedrieftsruimte** (l) [bə'dr...] - bedrijfsruimte
- bedrieftsschae** (l) [bə'dr...] - bedrijfsschade
- bedrieftssluting** (spor.) [bə'dr...] - bedrijfsssluiting
- bedrieftsvergunning** (spor.) [bə'dr...] - bedrijfsvergunning
- bedrieftsvoering** (spor., j) [bə'drifs...] - bedrijfsvoering *De boom staot wel een betien in de weg om de bedrieftsvoering om het bedrijf goed uit te kunnen voeren (j)*
- bedrieften** st. ww.; overg.; bedreug, het bedreugen [bə'dri:gp] 1. iemand belazeren, misleiden *iene bedrieften (Bu), Hi'j wodt van alle kaanten bedreugen* op veel plaatsen, door veel mensen (Sz) 2. ontrouw zijn (aan iemand) (Nbk, Np) *Ze het him bedreugen (Nbk, Np)* 3. z. *bedreigen* * *Fiene regen en fiene meensken woj' altied mit bedreugen (Dfo), De wereld wil bedreugen wodden (v)*
- bedrieger** (Nt, Ow) [bə'dri:gp] - bedrieger *Die bedrieger het je bescheten (Ow)*
- bedriegeri'je** (Dho, Dla, Nbk, Obk) de; -n [bə'dri:gp'ijə, ook ...ejə, z. -i'je] 1. bedriegerij, bedrog *Et was niks as bedriegeri'je daore, ze maekten je mar wat wies (Nbk), D'r zat bedriegeri'je in et spul, et gong niet eerlik toe (Obk)*
- bedrievecentrum** (spor.) [bə'dri:wə..., ...və...] - bedrijvecentrum
- bedrievepark** (spor.) [bə'dri:wə..., ...və...] - bedrijvenpark
- bedrieveig** (Db, Dfo, Ma, Ld, Nw) bn.; -er, -st [bə'dri:wəx, ...vəx] 1. bedrijvig *een bedrieveig mannegien*
- bedrieveighied** de [bə'dri:...] 1. winkels, ambachten, bedrijven e.d. *Bi'j oonze botterfebriek is aorig bedrieveighied kommen (Obk), Een protte hunning die verkocht wodt in de winkels komt uut Amerike, waor de bi'jehoolderi'je as takke van bedrieveighied nog mittelt (j)* 2. bedrijvigheid, drukte *'t Was ien en al bedrieveighied op et arf (j), D'r was niet vule bedrieveighied (Nbk), Et was daor een hiele bedrieveighied (Nw, Dho)*
- bedrinken** st. ww.; overg.; bedronk, het bedronken [bə'drɪŋkɪŋ] 1. drinken op iets, een borrel schenken ter bekroning van iets (verspr.) *As d'r dan vroeger thus en varken slaacht wodde, wodde d'r een borrel*

schonken as et bloed d'r of was; dan wodde zegd: 't Varken moet bedronken wodden' (El, Dfo), *As de meiboom op 't huus komt, moet et bedronken wodden* (Spa), *In de kroeg hebben we de koop bedronken* (Ow) 2. in je bedrinken zich bedrinken, zich dronken drinken (lett.)

bedroefd bn., bw.; -er, -st [bə'druft] 1. bedroevend, ellendig, heel slecht *Et is bedroefd mit him gesteld* (El), *een bedroefde toestand, bi'j ziekte of zo* (Ste), *Et is bedroefd, now is et al tiden dreuge, en we moe'n waeter hebben* (Ste), *Et was bedroefd wat ze veur de aander over het schandalig weinig* (Dhau), *Eertieds was et een bedroefde aarmoede* (Np), *Wat is et weer toch slecht, et is bedroefd zo min treffen ze et* (Bu), *Et is wel bedroefd dat heur dat ok nog overkommen is* (Np), ...*dat et zo gaat mit ooldjaor, dat ze de boel zo kepot maeken* (Ste), *Et is bedroefd dat et niet aandere kan* (Wol, Dho), *Et is toch wel bedroefd dat et zo moet* dat het kennelijk zo gaat, zo moet gebeuren (Obk, Nw), *een bedroefd slechte kerel* een enorm slechte kerel (Spa), *een bedroefde kerel* een slechte vent (verspr. OS), *Bedroefd weer is et erg slecht* (Bdie, Dfo, Dhau, El, Ma, Nw, Obk, Ow), *bedroefd min weer* heel erg slecht weer (Nbk, Ste), (verb.) *Hi'j kik d'r bedroefde min uut* (Ste), *een bedroefd (klein) betien* (verspr.)

bedroeven [bə'dru(:)bm] - bedroeven: verdriet aandoen, spijtig vinden *Et moet je bedroeven* (Bu, Nbk), *Et bedroeft me aenlik niet* (Nbk), *Et zol oons bedroeven awwwe dat niet deden* (Op), *Et kan je wel bedroeven, dat d'r mit disse koolde nog vee in 't laand lopt* (El, Obk), *Et kan me wel bedroeven dat ik dat niet daon hebbe* (Ow), *Et bedroeft me wel, dat ze d'r niet henne gongen* (Db)

bedroevend bn., bw. [bə'dru(:)bmt] - bedroevend: miserabel *Et is bedroevend* (Dfo, Nw); zeer (in negatieve zin) *bedroevend slecht*

bedrog et [bə'drɔx] 1. bedrog, het bedriegen *D'r is een protte bedrog op 'e wereld* (Nbk), *Et is ien en al bedrog in de poletiek* (Nbk), *Hi'j heurt zeker bi'j de familie list en bedrog* (Ol-Nl)

bedrokken zw. ww.; overg., onoverg.; bedrokte, het bedrokt [bə'drokt] 1. (overg.)

bedrukken, door te drukken bedekken met *mit een stempel bedrokken* (App) 2. (overg.) op iets of iemand drukken *De koopman bedrokt de koe mit de vingers, veurdat de koe te vet is* (Dfo) 3. (onoverg.) voortdurend bezig zijn met drukken *Wat bedrokt hi'j daor toch!* (Nbk)

bedrokt (Nbk, Nt, Obk) bn., bw.; -er, -st [bə'drokt] 1. bedrukt, bedroefd, enigszins somber *Hi'j keek d'r bedrokt uut* (Nt), *We hadden vroeger onder eren schulken van pompe-doer, een soorte van bedrokte stof* (Obk)

bedrommen (Ma) onbep. w. en het bedromd [...'dr...] 1. haastig samenvakken van spullen

bedrongen (Dho) bn., bw. [bə'drɔŋ:] 1. in het gedrang, opeengedrongen tussen anderen *Ze stonnen bedrongen in 't volk* tussen anderen opeengedrongen (Dho)

bedrugen z. *bedreugen* II

bedruppen [bə'drʌp] - bedruppen: genoeg bijeen halen, verdienen om alles wat men nodig heeft zelf te bekostigen: *De bi'jen winnen zoveule, dat ze kun heur zelf bedruppen* (Ow), *Mit wat hure van jim en wat Drees-geld kan ik mi'j wel bedruppen* (j), *Ze kun heur wel aorig bedruppen* (Bu), *Kuj' je nog wel bedruppen?* (Bu), *Dat feest kan him mooi bedruppen mit een kollekte* (App)

bedschut z. *beddeschut*

bedsdeure z. *beddedeure*

bedsloop z. *beddesloop*

bedsplaanke z. *beddeplaanke*

bedsrebat z. *bedderebattien*

bedstee z. *beddestee*

bedsteedeure z. *beddedeure*

bedsteegedien (Dfo, Nbk) et; -en; -egien,

-tien ['b...] 1. bedsteegordijn

bedsteepaanke z. *beddeplaanke*

bedstro z. *beddestro*

bedubben (Sz) zw. ww.; overg.; bedubde/bedubbede, het bedubbed [bə'dʌbm] 1. samen beredeneren om er uit te komen *Dat kun we wel samen bedubben* (Sz)

beduden zw. ww.; overg.; beduudde/bedudedede, het beduded/bedud/bedöd [bə'dydn] 1. duidelijk maken (...) om et hontien goed te beduden, *dat dit now een haeze was* (b), *Hi'j bedudedede me da'k stille wezen mos* (Nbk) 2. aanwijzen *Hi'j*

bedurven - beeldbepalend

beduude mij et plak waar hi'j woond het (App), *Zo de jonge arbeider heur beduded hadde, mossen ze et riet naor een kaampien weilaand sjouwen* (j) 3. inhouden, betekenen *Wat zol dat toch beduden?* (v), *Och, dat wee'k zo niet, dat het bijglicks niet veule te beduden* (b), *'t Het niks te beduden* (Nbk)

bedurven bn. [bə'dʌr(ə)bɪp] 1. bedorven, tot bederf overgegaan *bedurven vleis, bedurven locht* (Nbk) 2. erg verwend *Ze is bedurven deur heur oolden* (Nbk)

bedusselen z. *bedisselen*

beduud (verspr.) [bə'dyʊt] - beduud *Hi'j keek wat beduud* (Db), *Daor vertel ie mi'j wat, daor bin ik beduud van* (Ow), *Ik bin nog een betien beduud van et geval* (Bdie) **beduusteren** (Dfo, El, Np, Obk, j) zw. ww.; onoverg.; beduusterde, is beduusterd [bə'dyʊstɪŋ] 1. door het later worden steeds meer in het duister, donker bezig zijn (met een klus, met het op weg zijn), zodat men op zeker moment moet ophouden *Aj' wat lange ommeklongelen, dan beduuster ie d'r aanst in* (Obk), *We raeken d'r nog haost in beduusterd* gezegd van bep. werk dat zoveel tijd in beslag neemt dat het intussen (te) donker is geworden (Np), zo ook *Dat kerweigien is niet klaorkommen, ze bin d'r in beduusterd* (Obk), *We raekten beduusterd, want we weren wat te laete votgaon* (Obk), *Ze weren te laete ofzet, ze weren now hielemaole beduusterd deur et minne weer* (j) 2. in *Dan bi'j' eerst wel beduusterd* dan kun je eerst niet verder (Dfo) 3. in *d'r beduusterd van wezen* beduud (El)

beduvelen [bə'dy:vəlŋ, ...'dyvəlŋ] - beduvelen, belazeren, bedonderen *Die vent beduvelt iederiene* (Sz), *Hi'j het 'm beduveld* (Nw, Spa), *N. had him goed beduvelen laoten deur die jonge* (Db), *Toch leerden de boeren en trouwens alle meensken hoe langer hoe beter, hoe as ze de bezetter beduvelen konnen* (vo)

bedwang [bə'dwan], in *in bedwang* (*hebben/holen/kriegen*) in bedwang, zodanig vastgehouden dat geen wegvluchten, het maken van te veel verkeerde bewegingen enz. mogelijk is *Et peerd hadde een klosse onder de hals, om 'm beter in bedwang te holen* (Np), verder in *onder bedwang* goed afgericht, goed onder gezag (Nt): *Hi'j had*

zien hond goed onder bedwang (Nt)

bedwelmd [bə'dwɛl(ə)mt] - bedwelmd *d'r bedwelmd van raeken* (bo: Dho), *Hi'j was bedwelmd* (l)

bedwelmen (Nbk) [bə'dwɛl(ə)mɛn] - bedwelmen *Wat een stank, et kan je wel bedwelmen* (Nbk)

bedzak z. *beddezak*

beërdiging (Obk) de; -en, -s [bə'ɪ:rdəgɪŋ] 1. het begraven (van gestorvenen), begrafenis *Het de beërdiging al west?* (Obk)

beek (Nbk) de; beken; bekien [bɛ:k] 1. smal, stromend, doorwaadbaar watertje

beekdal (spor.) [bɛ:gdal] - beekdal

beeld Ook *biëld* (spor.) et; -en; beeltien

[bɛ:lt/bi:lt] 1. beeld (van hout, steen enz.)

Dat beeld is hier daeezet ter naogedachtenis van Pieter Poot d.i. de spotnaam voor Pieter Stuyvesant (Wol), *D'r stonnen beelden in et kesteel* (El),

Kwaojongen hebben de kop van dat beeld vernield (Db), *Wat een mooi beeld* (Spa),

Hi'j ston as een beeld stokstijf (Wol), zo ook *Hi'j ston d'r stief as een beeld* (Np) 2.

bijzonder mooi meisje of vrouw *Zien ooldste dochter is een beeld van een meid*

(Dho, Sz, Op), *Et is een beeld van een maegien* (Db), *Et is een beeld om te zien*

(Diz) 3. plaatje, foto, schilderij of vergelijkbare uitbeelding *Die staot altied mooi op 't beeld* (Db), *beelden uut et boerebedrief* (ba),

De beelden op 'e tillevisie weren niet dudelik (Db), in *beeld wezen/kommen* op het televisiescherm

waarneembaar, ook: de aandacht trekken, kans maken op: *Wie wodt de ni'je fraktie-veurzitter?* *Wie is d'r (veur) in beeld?*

(Nbk), *Et beeld is te donker* bijv. op een televisiescherm (Nbk), *Gao es uut beeld!*

gezegd bijv. wanneer iemand zich tussen de diaprojektor en het scherm bevindt

zodanig dat de afbeelding geheel of deels niet tot stand komt (Nbk) 4. indruk, impressie, geschetste toestand *Van dit verhael kan ik me gien goed beeld van vormen* (Op), *Kuj' je d'r een beeld van vormen?* (Nbk), *Daor ha'k me een aander beeld van veursteld* (Wol), *Et gefit een verkeerd beeld* (Dho, Nbk), *In dat beeld pruyen wi'j de grote liefde van God* (b)

beeldbepalend (spor.) [aks. wisselt] - beeldbepalend

beeldbuis (spor.) ['b...] - beeldbuis
beeldegroep (spor.) ['b:ldə...] - beelden-
 groep
beeldepark (spor.) ['b...] - beeldenpark
beeldestorm (spor.) ['b...] - beeldenstorm
 (in de 16e eeuwse Nederlanden)
beeldetentoonstelling (l) ['b...] - beelden-
 tentoonstelling
beeldetuun (spor.) ['b...] - beeldentuun
beeldhouwen (verspr.) ['b...] - beeld-
 houwen
beeldhouwer ['b...] - beeldhouwer
beeldhouwark (Nbk) Ook *beeld-
 houwwerk* (Spa) ['b.../...] - beeldhouw-
 werk: kunstwerk van een beeldhouwer;
 gebeeldhouwde versiering aan een groter
 geheel
beeldhouwwerk z. *beeldhouwark*
beeldig (spor.) ['b:ldəx] - beeldig
beeldkraante (l) ['b...] - beeldkrant
beeldmateriaol (spor.) ['b...] - beeld-
 materiaal
beeldopnaeme (l) ['b...] - beeldopname
beeldscharm (verspr.) ['b...] - beeldscherm
beeldschone ['b:ltskō:ənə] - beeldschoon
een beeldschoon kiend (Ow), *een beeld-
 schone jongedame* (Ld)
beeldspraoke (Nt) ['b...] - beeldspraak: be-
 kende uitdrukingsvorm in taal
beeldverbiening (verspr.) ['b...] - beeld-
 verbinding
beeldverslag (spor.) ['b...] - beeldverslag
beeldvorming (spor.) ['b...] - beeldvorming
beeltenis (Bu, Dfo, Dhau, El, Nbk, Np, Nt,
 Ol-Nl, Ow) de; -sen ['b:ltənis] 1. beel-
 tenis, afbeelding, ook: beeld dat men van
 iemands uiterlijk heeft *De beeltenis hangt
 in huus* (Ow), *Et is zien beeltenis well*
 (Nbk), *Die beeltenis blijft je altied in 't
 geheugen* (El)
been z. *bien*
beenlengte z. *bienlengte*
beenpupe z. *bienpiepe*
beentien z. *bientien*
beenwerk z. *bienwark*
beer Ook *bere* (bet. 5: Ow, Ste) de; beren;
 -tien [b:ɛr/'b:ɛrə] 1. bekend zoogdier:
 beer *de brune beer*, *witte beren*, *een beer
 van een vent/kerel* een grote, sterke vent
 (Db, Dhau, Nbk, Nw), zo ook *een beer van
 een meid* grote, groffe meid (Diz), *De beer
 was los* men reageerde heftig, iedereen
 wilde ineens ook van alles (v), *Meensen*

*zien vaeke beren as d'r niks an de haand is
 zien grote problemen, verwachten zorge-
 lijke ontwikkelingen* (Pe-Dbi), (tegen
 iemand met een bruine jas:) *Je lieken wel
 een beer* (Ste), (gezegd m.b.t. domme,
 onhandige mensen:) *Je zollen d'r aepen mit
 vangen en beren mit loslopen* (Bdie), *zo
 dikke as een beer* (Ma, Obk), *Hij is zo
 roeg as een beer* hij is ontzettend slordig
 (Nw), vandaar: *Hij is een roege beer* (Nt)
 2. dikke, grote en/of sterke en evt. lompe
 persoon *Blief van me of, lachte G., twee
 kneusde ribben is wel genog, beer dai'
 binnen* (vo), *Wat is dat een dikke beer, hij
 het arms as billen* (Diz), *een sterke beer*
 een sterke kerel (Spa, Obk) 3. mannelijk
 varken *Jonge varkens hieten motties en
 beren* (Np), *Een bepaolde oolderdom moet
 et varken hebben veur hij onder de beer
 kan* (Dfo), *Hij hul een beer* nl. om die
 andermans varkens te laten dekken tegen
 betaling (Ma), zo ook *Oonze buurman over
 de tolbrogge hul een beste beer* (j), *Die
 beer kan goed dekken* (Bdie), *Et varken
 moet nog een keer naor de beer* (Sz), *Et
 varken is bij de beer* nl. ter dekking (Ow),
Sneden beren bin borgen (Np), *De beerties
 wodden sneden as ze drie weken oold
 weren* (Ow), *de beer snieden* (Bdie), *een
 oolde beer snieden* een mannetjesvarken
 kastreren omdat het niet meer hoeft te
 dekken (Bu), *de beer even snieden* het gaan
 aanpakken (Ow) 4. in de *Grote Beer*
 bekend sterrebeeld (spor.), zo ook de
Kleine Beer (spor.) 5. muurstut, steunbeer
*Om een muur te verstevigen wodt d'r een
 beer tegenan metseld, die wodt schuin
 tegen de mure opmetseld* (Bdie, Nw, Ste),
*We zollen d'r henne gaon kunnen en zetten
 d'r een beer tegenan* (Ste), *Die muren
 mossen een bere tegenan* (Ste), *de hoeke
 van de schure versterken mit een beer* (Ste,
 Ow), *de mure steunen mit beren* (Spa),
beren an een huus (Nw), *De karkemuren
 zatten beren tegen* (Ma)
beerbigge (Bdie, Op) ['b...] - beerbig,
 mannelijke big *beerbiggen snieden of
 kastreren* (Bdie), *Een motbigge is soms
 minder weerd as een borg* (*gesneden
 beerbigge*), *omdat die vaeke deur et mesten
 wat zwaorder wodt en soms ok beter vreten
 wil* (Op)
beerborg (Nbk, Np, Obk) Ook *beerbörg*

Beerenburg - beest

(App, Ld) de; -en; -ien ['bʷ:ərbɔr(ə)x/...] 1. gekastreerd mannelijk varken (Obk), mannelijk varken dat reeds gedekt heeft maar naderhand nog gekastreerd is (Nbk), *Sommigen zeggen dat et spek van een beerborg wat staark is* (Obk)

Beerenburg ['bʷ:ərb...] - Beerenburg

beerhouder z. *berehouder*

beerhouwer z. *berehouder*

beerlag z. *beerlig*

beerlaggen z. *beerliggen*

beerlig (verspr.) Ook *beerlag* (Bu, Np, Nw, Obk, Ow, Ste, b; lm), *beurlig* (Spa), *balg* (Nt, Spa) de; -en; -ien ['bʷ:ərləx/...ləx/'bʷ:ərləx/'bal(ə)x] 1. (vaak ruw) lijf, lichaam *Die koe het zoe'n dikke beerlig, daor konnen wel twee kalver in zitten* (Dfo), *Wat een vieze, vette beerlig het die vent* (Wol), *Die koe is wat licht in de beerlig, die zal wel gust wezen* (Ld), *Hi'j moet niet dikker wodden, hi'j krijgt een beérlig!* een geweldig dik lijf (Nw), *Wat doet me de beerlag toch zeer* (Ste), *Ik heb piene in de beerlig* (Spa, Nbk), *Wat doet me de balg zeer* (Nt), (bij hard werken:) *De beerlag d'r tegenan!* (Bu), zo ook: *De beerlig moet d'r op!* (Nbk, Sz), *een betien dikke in de beerlig wezen* een gevoel van dikheid in z'n buik hebben (Ste), *Wat het die kerel een sterke beerlig wat is dat een sterk iemand, iemand met een sterk lijf en ledematen* (Obk), *Dat komt d'r op an, de beerlig moet d'r op* het is een klus die al je lichamelijke kracht vergt (Obk), *de beerlig d'r op zetten* al je lichamelijke kracht aanwenden bij het uitvoeren van een karwei, *Laot 'm mar goed warken, want hi'j het et wel an de beerlig z'n lichaam is sterk, krachtig genoeg* (Op), *Zet je beerlig d'r mar onder, dan komt et wel klaor* (Nbk, Op), *Et kwam aorig op 'e beerlig an* er was erg veel lichamelijke inspanning voor nodig (Ma), *een beerlig vol wark* erg veel (lichamelijk) werk, *altied op 'e beerlig liggen* lui zijn, lett. op zijn lijf liggen (Nbk, Ow), *iene de beerlig vol schellen, iene een pak op de beerlig geven* een pak slaag geven: *Za'k je wat op 'e beerlag geven* (Bu), *een pak op de beerlig kriegen, een pak op 'e beerlig had hebben, Hi'j het een beerlig as een oolde koe* (Diz) * *Toe mar, beerlig, morgen kriej' potstro* (Ma), *Schellen, schellen dot gien zeer, een pak*

op 'e beerlig hej' meer! z. ook onder *schellen* I (Dfo)

beerliggen (WS noord. van de *Lende*, Bu, Dho, verspr. OS) Ook *beerlaggen* (Np, Ow) zw. ww.; beerligde, het beerligd ['bʷ:ərləgn/...lagŋ] 1. arbeid verrichten waarbij de volle kracht van het lichaam nodig is *Hi'j beerligde altied an* hij was altijd bezig met het uitvoeren van zware lichamelijke arbeid (Nbk), *Ik heb de hiele dag beerligd* (Nbk), *Hi'j beerligde d'r tegen om veur die tied zien wark klaor te kriegen* (Nbk)

beermotte (Bdie, Dhau, El) de; -n ['b...] 1. hetz. als *binnenbeer*, z. aldaar

beerputte (verspr. WS, Obk, b) de; -n; ...puttien ['b...] 1. beerput *de beerputte legen* (Pe-Dbi), *Die ni'je huzen hebben (...)* een ni'jerwetse beerputte (b)

beers (Ld) bn. [bʷ:ərs] 1. tochtig zijn van een varken: *Et varken is roezig of beers* (Ld)

beersnieden z. *beresnieden*

beest Ook *biest* (bet. 1, 2: verspr. OS, Bu, Np, Nw, Ste, j, p, b, b; lm; soms all. in bet. 1) et; -en; besien [bʷ:st/bi:st, bist (Ow)] 1. stuk vee in het boerenbedrijf, vooral m.b.t. koeien, pinken *Hej' nog een mooi besien, vreug de koopman vaeke* (Bdie), *Die aarme biesten hebben niks te vreten* (Ste), (...) *en zatten doe op et stegien van K.H., waor wi'j twee biesies holen konnen* waar we twee koeien konden houden (b), *We hebben de beesten op 'e stal* (El, Ol-Nl), *As hi'j onder de biesten zat, dweelden zien gedaachten pattietoeren veuruut naor die tied nl. zat te melken onder de koeien* (b), *Da's een aorig biesien* een goeie koe (El), zo ook *Dat is een best biesien veur de mesteri'je* (El), *lichte biesies niet-zwaargebouwde koeien* (Nbk), *een broodmaeger biesien* (Dfo), *Ik mag dat biesien wel lieden* vind het wel een goedgebouwde koe (Ow), *een schier biesien* een goeie koe, niet van buitengewone kwaliteit, maar bep. ook niet van slechte kwaliteit (Ow): *Zoe'n schier biesien doe' niet zomar vot* (Ow) 2. andere beesten dan bij bet. 1 genoemd of beesten inklusief die van bet. 1 *Dat is zok min spul, gien beest wil 't opvreten* (Obk), (tegen een hond, evt. kat.) *Best beest!* (Nbk), zo ook *Best besien* (Nbk), ook van

een hond (evt. kat) gezegd: *'t Is een best/lief beest* (Nbk), *...een best/lief besien* (Nbk), (tegen een hond/kat die men niet in z'n buurt wil hebben:) *Gao toch weg, beest!* (Nbk), *Dat is de aord van 't besien* zo is die persoon/dat dier nu eenmaal (Nbk, El), *D'r zit je een besien in de nekke* een insekt (Nbk), *Daor is die van jow mar een besien bij* jouw dier, exemplaar anderszins is veel kleiner (bo: Np), *et besien bij de naeme numen* het openlijk zeggen, *Ik bin hier altied et kwaoie beest* degene die het altijd heeft gedaan, die altijd van alles de schuld krijgt (Sz, Nbk), *de beest uuthangen* zich liederlijk gedragen (verspr.), ook *'t beest...* (Diz), *et kwaoie beest uuthangen* id. (Dfo), *Et was d'r bij de biesten* een toestand met veel kabaal (Nw), *'t Is bij de beesten* of het is beestachtig, *Zij was zo geil as een beest* (Wol), *d'r uut zien as een beest* erg smerig zijn, bijv. door smerig werk te hebben gedaan, door te zijn gevallen (Nbk, Ow, Wol), *tekeergaon as een beest* (Bdie, El) 3. oude auto, trekker, in de verb. *een oold besien* (Dhau, Nbk, vo): *Misschien moe'n jim mien oolde besien dan nog wel schoeven* (vo), *'t Wodt al een oold besien* (Nbk) 4. redeloos, kwaadaardig, liederlijk iemand *Et is een (groot) beest* het is een liederlijk wijf (Diz, Nbk), *...een beest van een mese* een liederlijke persoon (Bdie), *'t Is een beest van een kerel* (Bdie, Np, Obk, Op, Wol, Sz), *Hi'j is nog minder as een beest* hij is een enorm liederlijke persoon (El, Np)

beestachtig bn., bw.; -er, -st [bɪ:st'axtəx] 1. liederlijk, onmenselijk *Et gaot d'r beestachtig an toe* (Ol-Nl), *je beestachtig anstellen* (Ow), *je beestachtig gedregen* (Nbk), *beestachtig gedrag* (Nbk) 2. zeer hard, luid *een beestachtig lewaai* (Nbk) 3. (m.b.t. weersomstandigheden) in hoge mate slecht, moeilijk te verdragen *'t Is beestachtig weer* (Diz, Nbk), *'t Is beestachtig koold* (Dfo)

beestebende (verspr.) de [bɪ:stəbɛndə] 1. beestenbende, hetz. als *beesteboel*, z. ook aldaar

beesteboel (Ld, Nbk, Np, Obk, Op, Ow) de [bɪ:stəbul] 1. troep, wanordelijke, smerige of ook onzedelijke bende *Wat is et daor een beesteboel bij die meensken, en 't het*

ok altied al zo west! (Obk)

beestehandel (Dho, Nbk) de [bɪ:stə...] 1. handel in dieren, vooral in koeien

beestehokke (Dhau) et; -n; ...hokkien [bɪ:stə...] 1. hok voor dieren, vooral inzake koeien

beestekoopman (Dhau) [b'...] - veehandelaar, handelaar in dieren

beesteleven (Nbk, Np) et; -s [b'...] 1. zeer slecht leven *Hi'j het een beesteleven had* (Np)

beestespul (Db, Dhau, Dho, El, Mun, Nt, Obk, Op, Ow, Pe-Dbl, Spa, Sz) Ook **biestespul** (Ow) et; -len [bɪ:stə.../bɪ:stə...] 1. beestenspel, circus, ook: tent e.d. met aapjes en andere dieren op een markt (Db, Dhau, Dho, El, Nt, Obk, Op, Pe-Dbl, Spa) *As d'r een biestespul op Oosterwooldemer maat was, dan weren d'r in een tente alderhaande vremde biesten te zien, zoas aepen an een touwgien* (die lelck weren, of die alderhaande keunsies deden) (Ow) 2. de vele dieren, vooral: de vele soorten kleinvee die iemand heeft (Mun, Nt, Sz) 3. grote bende, troep (Ow), ook: zeer wanordelijke situatie, gezegd bijv. van een feest dat uit de hand loopt (Pe-Dbl)

beestestal (Bdie, Dho, Wol) de; -len [bɪ:stəstal] 1. zeer rommelig vertrek

beestevoer (Bdie, Np, Obk) [b'...] - beestenvoer

beestewaegen (Nbk, Obk) [b'...] - beestenwagen

beestewark (spor.) [b'...] - beestenwerk

beesteweer [b'...] - beestenweer *Harrejakkes, wat is 't beesteweer!* (Nbk, Obk), *Wat 'n beesteweer!* (Nbk)

beet z. *biet*

beëten (Db) st. ww.; overg.; beat, het beëten [bɛ'ɪ:tɪ] 1. eten van, op kosten van iemand, in die mate dat hij zelf niet genoeg heeft *Die man is zo maeger as een latte, ze kunnen him wel beëten hebben* (Db)

beetgriepen st. ww.; overg.; scheidb.; greep beet, het beetgriepen [b'...] 1. vastgrijpen *Mujke greep him nog beet en legde him henne op de vloer* (j)

beethebben st. ww.; overg.; had beet, het beethad [bɪ:t...] 1. vastgepakt hebbend *Ik miende da'k die hond goed vaaste beethadde, mar toch gong hi'j nog ontschieten* (Op), *Hej' et now goed beet?* (Nbk) 2. ertussen nemen, te grazen nemen

beetholen - befiemelen

(spor.) 3. z. *biethebben*

beetholen Ook *beethouwen* (WH) zw. ww.; overg.; scheidb.; hul beet, het beethullen ['b.../...] 1. vasthouden *Goed beetholen, die panne moet je niet ontglieden* (Dho), *De man greuf et gat en et jonge vrouwgien hul de boom beet* (j), *Ik kon dat beest niet langer beetholen, et touw scheurde me zo deur de hanen* (Dfo), *Hij hooft zien aende beet* hij geeft niet toe (Ow)

beethouwen z. *beetholen*

beetkriegen st. ww.; overg.; scheidb.; kreeg beet, het beetkregen ['b...] 1. vastpakken, aanpakken, beetkrijgen *Krieg die paol es even beet, dan slao ik him veerder de grond in* (Nbk), *Ik heb de hanen zo knoffelig, ik kan niks beetkriegen* (Dfo), *R. kreeg de fiets beet* (b)

beetnemen ['b...] - beetnemen: ertussen nemen: *Ie kun je beetnemen laoten* (Ste), *Laot je niet beetnemen deur die mooi-praoter* (Pe-DbI); vastpakken, vasthouden (El) *As ie die koe even beetnemen, dan neem ik disse mit* (El)

beetpakken [b...] - vastpakken *Ik kreeg een beste schramme over de haand doe ik de katte beetpakte* (Pe-DbI), *Pak et es even beet!* (Nbk)

Beetsterzwaog et [bɪ:tstɪ'swɔ:x] 1. naam van een bekende plaats, Ned. Beetsterzwaag (bij Gorredijk)

beetweter (spor.) ['bɪ:t...] - betweter

beetweterig (Nbk) bn.; -er, -st ['bɪ:twɛ:tɪx] - betweterig

bef (verspr.) Ook *beffe* (Dho, Op, WH) de; -fen; -fien [bef/befə] 1. (z. ook *beffien*) bekend kledingstuk: bef, over de borst neerhangend stuk kledingstof (met bandjes boven en onder vastgemaakt), ook wel losse bef (Ow): *Hij het een mooi beffien veur, een soort front, die zat onder 't vessien* (Nbk), *De mannen hadden een appatte bef mit een strik d'r veur, in de vorm van een slabbedoek, een jurk kon ok een beffien hebben* (Nw), *De mannen die hadden een losse bef over de boezeroen, daor zat de bore op en daor kwam et strik ok op* (Np), *Oolde mannen dreugen vroeger een zwatte bef veur de dag en een witte mit plooigies veur de zundag* (Dfo), *Pake had een beffien veur* (Dhau), *As pake vroeger mit beppe ging te praoten, kwam et*

mooie beffien veur; et was zichtber uut de jasse (Db), *Die mannen hadden een speciale witte bef veur mit begraffenissen* (Ow), *Vroeger hadden de mannen wel een witte beffe veur, zodat et leek of ze een wit boezeroen an hadden, mar de beffe zat mit banden vaste* (Spa), *Hij het de beffe netties veur* (Dho), *een wit overhemd en zoe'n opgestikte bef van veuren* (Ol-Nl), *Vroeger hadden de mannen wel een bef veur en de vrouwen hadden ok wel een beffien in de jurk* (Ow, El), *De kanton-rechter kwam de rechtzaal in mit een grote, witte beffe veur* (Op), *Vroeger hadden de kleinjongen ok een beffien veur, bij et metrozepak* (Ste), *Aj' et beffien veurdeden dan hoefden de onderkieren niet zo knap te wezen, mar dan leek et deur de bef hiel wat!* (Bu), vandaar *Hij het de bef aorig veur* (Bu) en *Wat zal d'r gebeuren, ie hebben de bef mar aorig veur* (Ow) 2. aan een bef doen denkende tekening bij bep. dieren: *Aj' now een gekleurde hond hebben, now, die het vaeke een mooi beffien* (Nw)

befaamd z. *befaomd*

befaomd (Bdie, Db, Dfo, Nw, b: Im) Ook *befaamd* (Sz) bn., bw.; -er, -st [bɛfɔ:mt/...fɑ:mt] 1. befaamd *Dat was nogal een befaomde man* (Dfo) 2. iemand die veel presteert (Db, Nw) *Dat is niet een toeter, een befaomde kerel jong, hi'j wet van alles* (Nw), *Die boer kon befaomd ploegen* (Db)

beffe z. *bef*

beffien et; beffies ['befin] 1. soort halsdoekje, stukje stof boven en aan de halsopening van een jurk *Et beffien zat bij'j vrouwluden in de jurk ni'jd, mit drokkerties om 't boven vaaste te kriegen, dan kon 't heufd d'r deur* (Nbk), (bij vrouwen:) *Ik moet et beffien nog veurdoen; dat is een stökkien veur in de jurk bij'j de hals* (Np), *Vroeger dan hadden we wel een jurk mit een lege hals en dan haj' daor een beffien in* (Ol-Nl)

beflekselen (Db, Nbk) zw.ww.; overg., onoverg.; befiekselde, het befiekseld [bɛ'fiksɫɛ] 1. (overg.) met een mes bewerken 2. (onoverg.) voortdurend bezig zijn met een mes te bewerken *Wat befieksel je toch!* (Nbk)

befiemelen (Db, Nbk) zw. ww.; onoverg.; befieemde, het befieemd [bɛ'f...] 1. (vaak

enigszins negatief) voortdurend tastend, peuterend bezig zijn (van bijv. een fijn naaiwerkje) *Wat befiemel ie toch!* (Nbk) **befietsen** (Nbk) zw. ww.; onoverg.; befietste, het befietst [bə'fjets] 1. (enigszins negatief) voortdurend fietsen *Wat befietste ie toch vandaeg, waor mos ie overal henne!* (Nbk)

beflappen (Np, Nt) zw. ww.; overg.; beflapte, het beflapt [bə'flapm] 1. overdekkend liggen bij dieren, ook gezegd van een parende man (Np) *De motte beflapte de biggen* (Np), *Die kerel beflapte dat wief* (Np) 2. ertoe rekenen, samenvatten onder (Nt) *Alle drie naemen zoj' beflappen kunnen onder et woord maegien* (Nt)

befliester (Dfo, Ol-Nl, Pe-Dbl) [bɛf...] - beflijster

befokselen z. *befotselen*

befokselen (Dho, Ste) Ook *befokselen* (Ste) zw. ww.; overg.; befotselde, het befotseld [bə'fotslɛ/bə'fokslɛ] 1. snel maar niet zo goed in elkaar zetten *Dat is ok niks weerd, et is mar wat befotseld* (Dho)

befrommelen zw. ww.; onoverg.; befrommelde, het befrommeld [bə'fr...] 1. (onoverg.) voortdurend frommelend bezig zijn *Wat befrommel ie toch!* (Nbk)

begaafd z. *begaofd*

begadderen (Ow) zw.ww.; overg.; begadderde, het begadderd [bə'gadɾɛ] 1. fiksen, voor elkaar krijgen *Leg mar daele, ik zal wel zien da'k et wat begadder* dat ik het voor elkaar krijg (Ow)

begaepen (OS, verspr. WS) zw. ww.; overg.; begaapte, het begaept [bə'g...] 1. uit nieuwsgierigheid bespieden *Zonder overgedienen kan iederiene oons begaepen* (Op), *Hi'j moch graeg de burenen begaepen* (Pe-Dbl), *Hi'j zit je altied zo stiekemweg te begaepen* (Diz) 2. de mond wijd genoeg openen (om in z'n mond te krijgen) *Ik kon die brogge amperan begaepen* (Dfo, Db, Nt, Obk), *Die jonge had zoe'n pille brood, hi'j kon 'm haost niet begaepen* (Pe-Dbl)

begaffelen (Db, El, Ld, Nw, Obk, Ow) zw. ww.; overg.; begaffelde, het begaffeld [bə'gafɛ] 1. een werkje even snel (maar niet steeds even grondig) uitvoeren *Dit kan 'k niet zo gauw begaffelen* (Obk) 2. iemand toetakelen en bedriegen (Nw) 3. ophappen (Db) *Hi'j kreeg zoe'n pille brood, hi'j kon et haost niet begaffelen* (Db)

begage (verspr.) Ook *begasie* (Np, Nw), *bagage* (verspr.), *begaosje* (Ste) [bə'g.../...si/bə'g.../bə'xɔ:əsje...] - bagage (lett.), reisgoed (bij vergelijking:) *Hi'j het zien bagage niet meer genummerd zitten* hij is enigszins kinds geworden (Sz)

begagedreger (verspr.) Ook *begasiedreger* (Np, Nw), *bagagedreger* (verspr.), *begaosjedreger* (Ste) [bə'g.../...si.../bə'g.../bə'xɔ:əsje...] - bagagedrager

begagekarre (Nbk) [bə'g...] - bagage-aanhanger

bagagenet (Nbk) [bə'g...] - bagagenet

bagagerek (Nbk) [...'g...] - bagagenet

bagageruimte (Nbk) [...'g...] - bagageruimte

begaofd (verspr. OS, Dho, Np, Nt, Op, Ste) Ook *begaafd* (verspr.) bn.; -er, -st [bə'gɔ:ft/bə'ga:ft] 1. talentvol, knap *Die kerel is begaofd* (Np), *een begaafde man* (Bdie), *een begaafd meenske* (Ste) 2. door geboorte ervan voorzien (Ste), in *Hi'j is d'r mit begaafd* gezegd naar aanleiding van een aangeboren lichamelijk of geestelijk gebrek (Ste)

begaon I st. ww.; overg., onoverg.; begong, het begaon [bə'g...] 1. (overg.) lopen op *Dat zaandpad is bij de haast en winter haost niet te begaon* (Obk), *Et pad is min te begaon* (Ld), ook fig.: *In 't leven moe'n we de goeie weg begaon* (Op), *Die kan de weide niet begaon* gezegd wanneer een koe zere poten heeft en daardoor moeilijk kan lopen (Ste) 2. (onoverg.) zijn gang laten gaan, in *begaon laoten*: *Laot him mar begaon* (Ol-Nl), *Laot 'm mar es even begaon, hi'j markt et vanzels wel as et 'm niet lokt* (Spa), *Ie moe'n him mar stille begaon laoten* mooi z'n gang laten gaan (Nbk), *Laot et mar mooi begaon, zo slim is et now ok weer niet* laat het maar gebeuren (Nbk) 3. (overg.) doen met, t.a.v. iemand (Dho, Obk): *D'r is niks mit hum te begaon* hij wil niks, hij is nergens toe bereid (Dho, Obk), verder in *D'r is gien ere mit 'm te begaon* je doet het hem nooit goed genoeg (Ste) 4. (overg.) verkeerd doen (van iets), zich laten gaan in foutief optreden, in gewelddadig optreden, zich vergrijpen *een fout begaon* (Op), *een domme zet begaon* (Diz), *een stommiteit begaon* (Op), *Daor he'k wat begaon* een stommiteit uitgehaald (Nw), *Ie zollen wat mit jezels begaon aj'*

begaon - begeren

zo *leven mossen* je zou jezelf wat aandoen (App), *een moord begaon* (Db), (wederk.) *Ie moe'n je beheersen, aandere zoj' je begaon* zou je een ongeluk begaan (aan iemand) (Dho), zo ook *een ongelok begaon*: *Ie zollen een ongelok an him begaon* (Bdie, Np), *'k Kan op die jonge wel een ongelok begaon* (Ma), *Aj' niet uitscheiden te plaogen, begao ik wat an je* (Ol-Nl), *Hi'j hadde haost een moord begaon, zo taekelde hi'j heur toe* (Spa, Nw) 5. (wederk.) zich ongelukkigterwijs verwonden of een ander ongemak toebrengen (Dfo, Ld, Ow) *Mit dat ongelok het hi'j him reer begaon* (Ld), *Aj' je snieden mit scheren dan heb ie jow reer begaon* (Ow) 6. (wederk.) zelfmoord plegen (Nw, Ow, b): *Hi'j het him begaon* (b: lm), *...himzels...* (b)

begaon II bn.; pred., in *begaon wezen mit iene* begaan zijn met, medelijden hebben met, meeleven: *Wat is dat een gebrekkig wiefien, ik bin mit heur begaon* (Ol-Nl), *Hi'j is d'r mit begaon* id. (Ste), *d'r begaon mit wezen* id., *...van wezen* id. (Nw)

begaonber [bə'g...] -begaanbaar *De weg is niet begaonber* (Bdie, Ma)

begaonberhied Voor -heid z. -hied de [bə'g...] 1. het begaanbaar zijn *De begaonberheid van de weg is niet zo best* (Spa)

begaonhied (Bdie) de [bə'g...] 1. het begaan zijn (met) *De begaonhied mit et lot van die meensken was groot* (Bdie)

begasasje z. *begage*

begasjedreger z. *begagedreger*

begasie z. *begage*

begasiedreger z. *begagedreger*

begeer (Np, Op) et [bə'gɪ:ər] 1. begeerte, sterk verlangen *Jow hebben alles, wat ligt d'r now nog buten jow begeer* (Op), *Begeer is hebzucht* (Np)

begeerlik bn., bw.; -er, -st [bə'g...] 1. waard om te willen hebben, begeerte opwekkend *Dat gebak zicht d'r begeerlik uut* (Ow, Pe-Db, Dfo), *Et liekt me wel begeerlik toe* (Ma), *Die mooie riepe appels hongen begeerlik an de boom te pronken* (Op), *Alles ziet d'r zo begeerlik uut mit die feestdaegen* (Sz), *Ze is begeerlik aantrekkelijk* (Ol-Nl) 2. met begeerte, steeds meer willende hebben, inhalig *Die is zo begeerlik, die schept meer op as dat hi'j*

op kan (Wol), *Die is wel zo begeerlik, die is bange dat hi'j alles niet krigt* (Nw)

begeerlikhied Voor -heid z. -hied -begeerlijkheid: hebzucht, inhaligheid *Wi'j gapten een peer haantiesvol karbied dat de grote breurs al votstopt hadden in een blikken busse op 'e zoolder; ze hadden oonze begeerlikhied in de gaten, mar wi'j vunnen altied wel wat* (j); het begeerlijk zijn

begeerte de; -s, -n [bə'gɪ:ərtə] 1. het begeren, willen hebben *Aj' dat allemaole zien, wekt dat veur pattie begeerte op* (Obk), *Al dat lekkere en mooie spul wekt de begeerte wel op* (Db), *Die hadde zoe'n begeerte an dat stokkien laand* (Dfo), *Die het een grote begeerte an dit of dat* (Nw), *Die jonge had zoe'n begeerte naor die meid* (Nw), *Hi'j keek d'r mit begeerte naor begerig* (Ma), *een verburgen begeerte naor diezelve zunde* (b), *Hi'j het gien begeerte* hij lust niks meer (Pe-Db), *D'r moet begeerte blieven* (Ol-Nl), *De begeerte was groot* (Nt), *We kregen een grote begeerte naor die mooie, riepe appels* (Op), *Die het een grote begeerte, die wil graeg alles weten* (Ld), *Ik heb d'r gien begeerte an geen behoefte* (Ow) 2. dat wat men wil hebben, bereiken *Dat is een eerste begeerte tegenwoordig* (Dho), *Ik heb altied de begeerte had om oud te wodden* (Sz)

begeestering (j) [bə'gɪ:stɪŋ] -begeestering *Deur de begeestering van de mooie lieties (...)* (j)

begeleiden (spor.) zw. ww.; overg.; begeleidede/begeleide, het begeleid/begeleided [bə'gɪ:lɛjdr] 1. begeleiden (in de muziek) 2. met raad en daad bijstaan

begeleider [bə'gɪ:lɛjdr] - iemand die begeleidt (in de muziek); iemand die de ander vergezelt en tegelijk op hem past

begeleiding [...lɛjdr] - begeleiding: het begeleiden; muziek waarmee men begeleidt; studiebegeleiding

begeren zw. ww.; overg.; begeerde, het begeerd [bə'gɪ:ərŋ] 1. sterk verlangen, willen hebben *Ie dri'jen de kraene eupen en ie hebben waeter, koold of waarm, krek aj' mar begeren* (b), *Aj' tevreden binnen, beger ie niet wat een aander het* (Pe-Db), *Aj' 't zelf goed hebben, hoej' een aander zienend niet te begeren* (Ld), *Ik begeer niet zo vule* (Obk), *Ik begeer al die spullen niet*

(Dfo), *Hi'j begerde niet meer geld* (Ma), *Ik bekeer jow!* (Nw), *Ik bekeer niks van een aander* (Ld), *Zo vule kuj' toch niet begeren* verwachten, erop rekenen, hopen te krijgen (Np), *Et is een meenske eigen altied meer te begeren* (Op), *Je kun niet begeren dat ze altied veur jow klaor staon* verwachten, erop rekenen (Obk), *...dat een aander dat veur jow dot* (Ow), *Dat bekeer ik niet* dat hoeft ik niet te hebben/te bereiken (Nbk, Ste), *Dat hoej' niet te begeren* dat hoeft je voor jezelf niet bepaald te wensen (Dho), *Aj' mar geregeld es kommen, meer bekeer ik niet* dat is voor mij voldoende (Spa), zo ook *Ik bekeer niet meer* (Ma) * *Ziekte hoej' niet te begeren* (Ste), *Begeren is meer as genieten* het verlangen iets te hebben is mooier dan het uiteindelijke bezit (Nt, Obk, Sz), zo ook *Et begeren is vaeks mooier as et bezit* (Bu), *Je maggen niet begeren wat van een aander is* (Pe-Db1)

begerig bn., bw.; -er, -st [bə'gɪ:ərɒx] 1. begerig: sterk verlangend te bezitten: *Je moe'n niet zo begerig wezen* (Sz), *Ze bin ok zo begerig* (El), *Hi'j is een begerige kerel* (Ma), *begerig in een appel bieten* (Op), *Hi'j keek d'r begerig naor* (Ma), *Now moej' niet al te begerig wezen* (Ow), *Die hond is zo begerig, hi'j kik je de happen uut de mond* (Pe-Db1) 2. waard om te begeren (Ol-Nl) *Ze zag d'r begerig uut aantrekkelijk* (Ol-Nl)

begerighied Voor -heid z. -hied de [bə'gɪ:ə] 1. het begerig zijn

begeunstigen (spor.) [bə'gɪ:stəŋ] - begunstigen, bevoordelen *iene begeunstigen* (spor.)

begeven st. ww.; overg., onoverg.; begaf, het begeven [bə'gɪ:] 1. (ook wederk.) bezwijken, het begeven *De oolde boerderi'je het lange staon, mar hi'j het 'm now begeven* (Obk), *Die waegen begaf him en zakte in mekeer* (Dfo), *Die oolde stoel zal him de ien of aandere keer wel begeven* (Db), *De ledder begaf him* (Ste, Np), *De ni'je broek begett et* (b), *Dat oolde hokke het et begeven* (Pe-Db1, Diz), *Mien fiets begett et!* (Nw), *...het 'm begeven* (Ste, Op), *Hi'j het et begeven!* hij is flauw gevallen (Nbk), ook: is na erg lang ziek geweest te zijn, overleden (Nw), *De klokke het et begeven* de klok werkt niet meer, is

kennelijk kapot (Wol), *Ja jonges, as alles hum zo'n betien begef, dan wo'n we vroeg of laat allemaol krummelachtig* (Sz) 2. (wederk.) zich begeven in/tussen, zich voegen bij, gaan naar *Op 'e Lemmer begavven ze heur naor 't gemientehuus* (j), *Oolde meensken moe'n heur niet in 't drokke verkeer begeven* (Obk), *Ik durf me niet meer in 't water te begeven* (Sz), *Die kiender begeven heur in et diepe waeter* (j), *je tussen 't volk begeven* zich onder de mensen begeven (Nbk), *Je moe'n je niet op glad ies begeven* lett. en fig. (Bu), *je in geveer begeven* (Bdie, Nbk), *Je moe'n je d'r bij begeven* je moet zorgen dat je je aansluit (bijv. bij een vereniging, voor de kontakten), dat men rekening met je houdt als er voordeel kan worden behaald, bij kans op promotie, banen etc. (s) 3. (wederk.) zich ermee bemoeien, zich ermee inlaten, mee gaan doen, in *je argens in begeven: Je kun je d'r wel in begeven, mar je moe'n je d'r ok weer uut reddan* je kunt je er wel mee bemoeien (Dfo), zo ook *Aj' je in een protte dingen begeven, hejt soms wel drok* (Db), *Veur een paer jaor terogge he'k me in 't Stellingwarver woordeboek begeven* (Ol-Nl), *Ik gao me daor niet weer in begeven, want aj' d'r ienmaol bij zitten, kom ie d'r niet weer of* (Sz), *Je moe'n je nooit in een aander zien boel begeven* zich bemoeien met andermans zaken, gezegd bij bijv. ruzie (Dhau), *En now zollen we oons in zoe'n aeventuur begeven!* ons in zo'n avontuur storten (vo), *Daor moej' je mar niet in begeven, want dat deugt niet* (El), *Ha'k me daor mar nooit in begeven* (Nw), *Hi'j het him ok in een wapsenust begeven* (Pe-Db1, Ld), zo ook *Ik zol me daor niet in begeven, et kan wel es een wapsenust wezen* (Bu), *Je moe'n je niet te slim in dat tenielstok begeven, dan gript et jow te vule an op je in laten werken, laten meeslepen* (Obk)

begielen onbep. w. [bə'gɪlɪ], in *begielen en begaepen* (alles altijd) willen kopen wat men ziet (bl): *Die? Die willen alles mar begielen en begaepen* (bl)

begieren [bə'xɪ:] - begieren: *et laand begieren mit de strontbak* (Nw)

begieten st. ww.; overg.; begeut, het begeuten [bə'gɪ:tɪ] 1. gietend voorzien van vloeistof, met name van water *As de boel*

begiftigd - beginnen

slim dreuge is, dan meugen we 't wel begieten (Nbk), *bloemen begieten, de tuun begieten*

begiftigd (verspr.) bn. [bə'gɪftəxt] 1. met één of meer talenten *Die is begiftigd mit een goed verstaand* (Np), *...mit een goed stel hassens* (Db, Diz), *Hi'j is d'r mit begiftigd* (Dho)

begiftigen (Obk) [bə'gɪftəgn] - begiftigen, schenken: *Die rieke kerel kan de familie aorig begiftigen as hi'j dat wil in de naolaotenschap* (Obk)

begin et; -nen; -negien [bə'gin] 1. begin, aanvang *'t Is nog in 't begin in het begin van het tijdsbestek, aan het begin van een fase, een ontwikkeling* (Ow), *(een) begin maeken (mit wat)* een begin maken (met iets): *een begin maeken mit mi'jen* (Bdie), *W. zal oons wel even inschinken, dan kun we onderwiel een begin maeken* (p), *We staon an 't begin van een moeilikhied* (Ow), *Mit zaod mos ie altied veur de maendag begin maeken mit mi'jen, nooit op 'e maendag beginnen, want as et kwaoie maendag was, dan kwam et mit et zaod niet goed, dan kreeg ie et niet dreuge, dus mos ie veurmi'jen, dat is de hoeken uutmi'jen* (Ow), *Aj' argens mar een keer een begin van hebben, dan vaalt et soms nog wel mit om 't klaor te kriegen* (Dfo), *bi'j 't begin beginnen* bij waar het moet beginnen, ook m.b.t. een geschiedenis die men vertelt (Wol), *van begin of an* vanaf het begin: *Van begin of an hej' me al dwaszeten* (Spa), zo ook (verb.) *Ik bin vanof de beginne d'r op tegen west dat we hier ruilverkaveling kregen* (Db), *in et begin* bij de aanvang, zo ook (verb.) *in de beginne* (Db), *al in et begin* al bij de aanvang (El, Nbk), *een begin zonder aende* gezegd wanneer men met iets begint of evt. zou willen beginnen, waarvan de verwachting niet is dat men ermee gereed komt (Diz, El, Ld, Np, Nt, Obk, Sz, Ol-Nl), *et begin van 't aende* het is begonnen, maar het loopt verkeerd af (v), *Je kun an et hiele verhael gien begin noch ende vienen* (Op), *Ik kan gien begin vienen* weet niet goed een aanvang te vinden (Wol), *Dat is nog mar et begin* het zal nog veel groter, erger enz. worden, *een goed begin* 2. punt van waaruit iets begint, punt van waaruit iets zich uitstrekt *et begin van*

et pad, ...de route, As Heit op 'e aendigste tippe an 't wark is (...) en ik stao veur an 't begin, dan kan 'k Heit niet zien (v), *Ik kan gien begin vienen* nl. van aan draad in een bol garen (Nbk), *Ie kun d'r gien begin of aende an vienen* het is een warrig geheel, het zit in de knoop (Spa), zo ook *D'r zit gien begin of aende an id.* (Obk) 3. eerste gedeelte van een tijdsbestek *In 't begin weren die beide staepelgek op mekeer* in de eerste tijd van hun relatie (v), *Gediekster mark is altied in begin meie en bi'j 't haast* (Obk), *D'r is praot van dat ze mi'j weer naor Rikkingehof konvoaien willen in 't begin van disse weke* (Ow), *As et begin augustus was (...)* (v), *Et is nog mar in 't begin* gezegd van de periode dat men in verwachting is (Nbk) 4. eerste deel, eerste resultaat van dat waaraan men werkt *'t Begin is d'r* het eerste resultaat is er: *'t Begin is d'r, en 't is een mooi aovissien veur snoek* hier: de eerste vangst (b), *We hebben begin, we bin los* we zijn begonnen, hebben al iets klaar (Nbk, Np), zo ook *Ik heb begin, mar now komt et nog* (Ld) * *Een goed begin is 't halve wark* (Dfo, Ld, Np, Ste, Ol-Nl), ook *Goed begin...* (Ow), *Alle begin is muuilik* (verspr., Db), *Een goed begin is een daelder weerd* (Np), *Groot begin, klein gewin* (Ld), *D'r is gien begin zonder aende* aan alles komt wel weer een eind (Db, Ste, Wol), *Gien aende zonder begin* men moet sowieso aan iets beginnen wil men het af krijgen (Ste), zo ook *Waor gien begin is, is ok gien aende* (Ma), zo ook *Aj' gien begin hebben, is d'r ok gien ende* (Dho), *Zonder begin komt d'r nooit een ende* (Op), *Zonder begin gien ende* (Ol-Nl), *Gien begin, gien ende* (Ol-Nl) en *As d'r gien begin is, komt d'r ok gien aende* (Dhau), *Et eerste begin is kattegespin* z. onder *kattegespin*

beginnaotum [bə'gin...] - begindatum

beginjaoren (spor.) [bə'g...] - beginjaren

beginkaptaol (spor.) [bə'g...] - beginkapitaal

beginletter (spor.) [bə'g...] - beginletter

beginnen st. ww.; onoverg.; begon, is begonnen [bə'gin:] 1. gaan doen, aanvangen, het eerste deel van iets verrichten, de eerste handeling(en) van iets doen *Ze begonnen bi'j 't gemientehuus al te speulen*

(j), *Hi'j begon op Schiphol an de reize mit et vliegtuug* (Obk), *Ze zullen now wel gauw beginnen te timmeren op dit laand, de bouwsteden bin al utzet en ze bin al mit et plaggen begonnen* (Op), *veur jezels beginnen, d'r over beginnen* het ter sprake brengen: *Mar now begon W. d'r weer over tegen zien mem* (j), *Ik wol da'k d'r nooit over begonnen was* (Nbk), *Aj' mit een kerel beginnen die zo weer een ni'je het dan is et 'Zo d'r an, zo d'r van' een relatie aanvangt* (Ste), *Ok wodt de pelisie op 'e hoogte brocht. Mar wat zal die beginnen!* weten aan te vangen (j), *niks beginnen kunnen* niks kunnen gaan doen ter zake, niks kunnen uitrichten: *Aj' gien geld hebben, kuj' niks beginnen* ben je machteloos om iets te doen, te ondernemen, *En springt et dier douk op 'e reed, dan kan et niks beginnen* kan het geen kant uit, is het in onze macht (b), *d'r tegen hangen om te beginnen* er tegenop zien om te beginnen (Bu), *d'r an beginnen* met iets beginnen, het gaan aanvangen: *Je kun d'r niet an beginnen om al die oolde stienen te bikken, dat is onbegonnen wark* (Op), *Ik beginne daor niet an, et geeft toch niks* ik begin er niet mee, ik ga het niet doen (Sz), *Ik wol da'k d'r nooit an begonnen was, Daor moej' niet/nooit an beginnen* doe dat nooit, dat gaat mis/is verwerpelijk, zo ook *Begin daor mar niet an!, 't Is een dwaskop van een kerel, niks an te beginnen* er valt niets met hem aan te vangen (Dfo), *Daor kuj' niks mit beginnen* met die zaak/dat ding/die persoon valt niets aan te vangen (Nbk, Spa), zo ook *Daor is niks mit te beginnen, dat is wel zoe'n stiefkop* (Obk), *Daor is gien beginnen an* het is onbegonnen werk: *Dat bladharken is haost gien beginnen an* (Pe-Db1), *D'r is gien beginnen an mit dat oolde huus om dat op te knappen, want alles vaalt je om de hanen* (Obk), *Aj' zo beginnen, hool ik d'r mit op als je op die toer gaat, een praotien beginnen, Krek doe we begonnen te praoten (...), Begin mar!* ga er al vast mee aan de slag, *Zuwwe mar beginnen?, Hi'j begon mit me een vere in de broek te stikken* (Nbk), *an je wark beginnen, Lao'we mar beginnen, we waachten niet op 'm* (Nbk), *Wie van jim beidend is begonnen?* d.i. meestal: met de ruzie, het vechten (b),

een winkel/bedrief beginnen, zo ook *Hi'j kon een klein boerderi'gjen beginnen* (j), *Hi'j is mooi an 't beginnen* die koe begint mooi te neuren (Np), *Die koe is an 't beginnen* gezegd als het duidelijk is dat het kalven gaat beginnen (Np), zo ook: *Die koe begint al mooi* (Diz), *Ze is begonnen* nl. met de bevalling (Dho), *...is al an 't beginnen* id. (Np), *d'r omme begonnen wezen* erom begonnen zijn: *Daor was 't mij niet om begonnen* (b), *Et is je argens om begonnen!* je doet het met een bepaald vooropgezet doel (b), *Zo, beginnen* jow de kienderschoenen ok te klemmen? begin je ook al naar de meisjes te kijken (Bu), *Aj' niet beginnen, kriej' ok gien aende* (Nt) 2. zich uitstrekken vanaf een punt *Die weg begint bij de schoele* (Nbk), *Oons laand begon bij de Boverweg en hul op bij de Lende* (Nbk), *De Lende begint bij Tronde* (Nbk) 3. (vaak onpers.) van een zeker ogenblik af gaan plaatshebben, gaan gebeuren *Aachter et dakraempjen begint een ni'je dag* (j), *Et begint me in te branen* ik begin erg ongeduldig te worden (Db), *Kikkers beginnen d'r aorig meer te kommen* (El), *Doe begon et. In De Lemmer ankommen (...)* (j), *Die miēnen dat heur geweten begint te spreken* (ba), *Hi'j begint al aorig te wennen* (Ow), *Et duurde ok niet lange en hi'j begon over de tonge te praoten* (j), *Now weten jim niet dat een peerd, hoe zwaorder et giet, hoe hadder begint te lopen* (b), *As de jacht begon (...)* ging gebeuren (j) 4. vooraf bidden (spor.) *Zuwwe even beginnen?* (spor.) * *Begin in et klein en eindig in et groot* (Ld), *Vroeg begonnen, veul gewonnen* (Dho), *Verbeter de wereld mar begin bij je zels* (Wol)

beginnensaende (vo) et [bə'gɪn:sē:ndə] 1. kennelijke afwezigheid van een eind aan een bep. activiteit, in verb. als *Die ston d'r veur en d'r leek gien beginnensaende an te wezen, mar hi'j was een echte deurzetter* (vo)

beginner [bə'gɪnɹ] - beginner

beginnewark (Spa) et [bə'gɪnə...] 1. begin van een bevalling *Et is nog mar beginnewark* (Spa)

beginopstelling (spor.) [bə'g...] - beginopstelling

beginperiode (l) [bə'g...] - beginperiode

beginpunt - begraffeniskoeke

beginpunt [bə'g...] - beginpunt

beginregel [bə'g...] - beginregel (van een tekst)

beginsalaris (spor.) [bə'g...] - beginsalaris

beginsignaal [bə'g...] - beginsignaal

beginstadium [bə'g...] - beginstadium

begintied de; -en [bə'g...] 1. aanvangstijd *Wat bin de begintieden van de wedstrieden?* (Nbk) 2. aanvangsfase in de *begintied van de Stellingwarver Schrieversronte* (Nbk, l)

beglazing (spor.) [bə'gle:zɪŋ] - beglazing:

aangebrachte glasruiten *dubbele beglazing begloepen* (Db, El, Dho, Np, Obk, Op, Sz)

zw. ww.; overg.; begloopte, het begloopt

[bə'glu:pŋ] 1. begluipen, bespieden, glurend kijken naar *Hi'j mag veural graeg jonge maegies begloepen* (Op), *Doe wi'j de laampe op hadden, deden die kwaojongen niks anders as oons begloepen* (Db), *Die in de auto zitten en van daor uut mit een verekieker de voegels begloepen, bin gien eierzukers* (Obk), *De jaeger begloopte et wild op 'e hoek van de bos* (Np)

begoechelen zw. ww.; overg., onoverg.;

begoechelde, het begoecheld [bə'guxlŋ] 1.

(overg.) in elkaar prutsen, min of meer

handig maar niet degelijk in elkaar zetten,

maken *Dat ding is uut mekeer valen, hoe*

moe'k dat now begoechelen om et weer

hiel te kriegen? (Obk), *Et wil niet best,*

mar ik zal et wel wat begoechelen (Dho),

Och, ik begoechel et mar een betien (Np)

2. min of meer prutsend bezig zijn *Wat*

begoechel ie now nog? (Ma), *Wat zit ie*

daor te begoechelen? (Bdie)

begoeld (Obk) [bə'gult] - behuild *Dat*

kiend het een begoeld gezicht (Obk)

begonia Ook *begonië* (Bu, Np, Nw), *begonia*

(Diz, Nbk, Ow) de; -'s; -gien

[bə'gõ:ənija/...nijə/...nijəm] 1. begonia

begoniastekkie Ook *begoniestekkie*

(Db) [bə'g...ni...] 1. stekje van een

begonia

begonië z. *begonia*

begoniestekkie z. *begoniastekkie*

begonium z. *begonia*

begooien zw. ww.; overg., onoverg.;

begooide, het begooid [bə'g...] 1. (overg.)

gooiend raken, bedekken *Die protters zitten*

in de kossen, mar ze zitten zo hoge, dat ik

ze niet begooien kan (Obk), *Jow moe'n dat*

laand es goed mit keunstmest begooien

(Op), *Ik kon 't mit keunstmestzi'jen krek*

begooien had net genoeg voor het gehele

stuk land (ook: kon ver genoeg gooien, tot

aan de kanten van de banen die men

maakt, z. bet. 2) (Nbk), *Die smalle akker*

kuj' in ien keer begooien (Diz) 2. een

afstand begooien (Dhau, Diz, Mun, Nbk,

Op, Wol) *Die ofstaand kon ik niet*

begooien (Diz), *Ik kun 't mit de ketsjeballe*

kek begooien (Nbk), *Kun ie dat helemaole*

begooien? (Mun), *Hi'j kon 't mar krek*

begooien, hi'j had de streek te bried

neumen bijv. bij zaaien (Dhau), *Hi'j ston te*

veer vot, hi'j kon 't krek niet begooien

(Wol) 3. voldoende geld hebben voor iets

(Ste) *Dat kan 'k niet begooien* niet betalen

(Ste)

begraeven z. *begreven*

begraffenis Ook *begraffenisse* (Dho, Nw,

Op, Ste) de; -sen; -sien [bə'grafə

nɪs/...nɪsə] 1. begraving van een lijk (met

de bijbehorende handelingen en plechtig-

heden) *We moe'n naor een begraffenis*

(Nbk), *A'k zoe'n wief had, dan wo'k da'k*

wus wat de begraffenisse kostte gezegd van

een haabaai (Ste) 2. begrafenisstoot (El,

Nbk) *As d'r in Else vroeger een begraffenis*

langs de schoele kwam en de kiender

weren op et plein, dan mossen ze zolange

tegen de mure an staon gaon totdat de

meensken d'r langes weren (El)

begraffenisbi'jienkomst (Obk) de; -en

[bə'gr...] 1. bijeenkomst bij een begrafenis

begraffenisbode z. *bode*

begraffenisdienst (Obk) de; -en [bə'gr...]

1. kerkelijke dienst bij een begrafenis

begraffenisfoons (Bdie, Bu, Db, Dho,

Obk, Op) et; -en; -ien [bə'gr...] 1.

begrafenisvereniging

begraffenisgezicht (Diz) [bə'gr...] -

begrafenisgezicht *Hi'j kikt treurig, hi'j het*

een begraffenisgezicht (Diz)

begraffenishoed (Diz, Np, Sz) de; -en

[bə'gr...] 1. hoge zwarte hoed gedragen bij

een begrafenis, vooral door de dragers

begraffeniskleren (Dhau, Ld, Np, Op,

Wol) mv. [bə'gr...] 1. kleding die men

draagt bij een begrafenis

begraffenisklied (Ow) et; -en [...'g...] 1.

kleed dat het paard droeg wanneer het de

lijkwagen trok

begraffeniskoeke (Dfo) de; -n [bə'gr...] 1.

koek gepresenteerd bij een begrafenis (zo'n

25 cm lang en 5 tot 6 cm breed, plat, zonder kruiden) *Ze weren dan [bij een begrafenis] zo meugelik in et zwat; de rouwmusse over et oorierzer henne mit een zwat kippien op, en as ze weer thuuskwammen, hadden ze ieder een stokkien begraffeniskoetse over- hollen* (Dfo)
begraffeniskoetse (Wol) [bə'gr...] - begraffeniskoets
begraffeniskosten [bə'gr...] - begraffeniskosten
begraffenisleider (Diz, Ol-Nl) de; -s [bə'gr...] 1. degene die de leiding heeft bij de begrafenis
begraffenismaol (Obk) [bə'gr...] - begraffenismaal
begraffenisondernemer (verspr.) [bə'gr...] - begraffenisondernemer *De begraffenisondernemer is vaeks ok de veurloper* (Ste)
begraffenisonderneming (verspr.) [bə'gr...] - begraffenisonderneming
begraffenisse z. *begraffenis*
begraffenisstoet [bə'gr...] - begraffenisstoet *As d'r een begraffenisstoet veurbij'gong, dee mien moeder altied de gedienen of de luken van de raemen dichte* (Mun)
begraffenisverenige z. *begraffenisverieninge*
begraffenisvereniging z. *begraffenisverieninge*
begraffenisverenig z. *begraffenisverieninge*
begraffenisvereniging z. *begraffenisverieninge*
begraffenisveriening z. *begraffenisverieninge*
begraffenisverieninge (Obk, l) Ook *begraffenisveriening* (Dmi), *begraffenisverieniging* (Ol-Nl), *begraffenisvereniging* (Bu, Dfo, El, Ld, Ma, Spa), *begraffenisverenig* (Diz), *begraffenisverenige* (Ste) [bə'gr.../...] - begraffenisvereniging
begraffenisverzekering (Dfo) de; -en, -s [bə'gr...] 1. verzekering tegen de kosten van een begrafenis
begraffenisvolk (Np) et [bə'gr...] 1. de mensen die bij een begrafenis aanwezig zijn, naar een begrafenis gaan
begraffeniswet (l) [bə'gr...] - begraffeniswet
begraopen (Dhau, Dho, El, Ma, Ld, Nbk, Obk, Op, Pe-Dbl, Spa, Sz) zw. ww.; overg.; begraopte, het begraopt [bə'gro:pm]

1. geld (en/of goederen) bij elkaar schrapen, zeer inhalig zijn *Ze wollen alles wel begraopen wat ze mar kriegen konnen* (Pe-Dbl), *Oolde meensken willen vaeke nog van alles begraopen* (Op), *Ze willen alles begraopen* (El), *Hi'j kon et krek niet begraopen* (Ld), *Dan moe'n ze daor de boel ok nog begraopen* van alles proberen te pakken, alles willen hebben (Dho), *Hi'j wus niet hoe hi'j alles begraopen zol* hoe hij nog zuiniger, nog inhaliger kon zijn (Dhau, Ma, Obk), *Hi'j wet niet hoe hi'j et allemaole begraopen moet* hoe snel hij alles bij elkaar zal brengen voor zichzelf (Spa)
begraven z. *begreven*
begreefplak (spor.) [bə'gr...] - begraafplaats (dit woord wordt gebruikt indien in de nabijheid een kerkhof gelegen is dat met *karkhof* wordt aangeduid)
begrepen bn. [bə'gr:pm] - begrepen, *et d'r niet op begrepen hebben, et op iene begrepen hebben*
begreutelik z. *begrotelik*
begreuten z. *begroten*
begreven (OS, ZW, Bu, Dho, Nt, Nw, Ol-Nl, Op, v) Ook *begraeven* (Diz, Mun, Nt, Ol-Nl, Wol), *begraven* (Spa, Sz) st. ww.; overg.; begreuf, het begreufen/begreven [bə'gr.../...] 1. begraven van dode mensen of dieren, in een graf leggen *Hi'j wodt vandaege begreven* (Ste), *D'r wo'n nog altied meer meensken begreven as verbraand* (Op), *in alle stilte begreven* (Pe-Dbl), (bij vergelijking:) *Et verleden was niet dood en begreven* (v) 2. in de grond verbergen *Hi'j had zien geldkissien in de tuun begreufen* (Nbk), *een bot begreven* nl. door een hond (Bdie)
begreving (l) de; -s, -en [bə'gr...] 1. het begraven
begriemen (verspr.) zw. ww.; overg.; begriemde, het begriemd [bə'grī:m] 1. knoeiend smerig maken, besmeren, door tasten vuil maken, bevuilen *De kiender begriemden heur mit modder, ze zaggen d'r uut as varkens* (Dfo), *Jim meugen mi'j niet alles mit witkalk begriemen!* (Db), *Ie moe'n de deuren niet zo begriemen mit vingertaasten* (Db), *Die kiender begriemen me alles in huus* (Wol), *De kiender begriemen de stoelen mit heur smerige hanen* (Ld), *Dat kiend kon him onder 't*

begriepelik - begriepen

eten zo lekker begriemen (Pe-DbI), *Ie hebben je hielemaole begriemd* (Nw), *'t Kiend begriemde heur d'r onder* (Ol-NI), *Vleden zomer har hi'j hiel wat glaezen begriemd* (b), *Ie moe'n die raemen niet zo begriemen* (Obk)

begriepelik bn., bw. (bet. 1); -er, -st [bə'griplək, ...pələk] 1. begrijpelijk, verklaarbaar, te begrijpen *een goed begriepelike redevoering* (Bdie), *begriepelike tael* (Ow), *Da's begriepelik, dat kuj' wel begriepen!* (Ste), *'t Is wel begriepelik, mar niet goed* (Dho), *Die meester kan et begriepelik uutleggen* (Nbk, Np) 2. goed kunnende begrijpen (verspr.) *Die jonge kan goed leren, hi'j is een begriepelike leerling* (Ol-NI), *Et is een hiel begriepelik kiend, hi'j het et leren zomar deur* (Db), *Aj' allemaol zokke begriepelike leerlingen hadden* (...) (Dho)

begriepen st. ww.; overg., ook wederk. (bet. 2); begreep, het begrepen [bə'gripm] 1. doorhebben, verstandelijk vatten *Disse liest is ja veural veur et begriepen van de tekst van belang* (bl), *Ik begreep meester zien uutleg niet* (Nbk), *Begriep ie die som niet?* (b), *Ik begriep et al/niet zie al/niet hoe het zit, Ik begriep d'r niks van, Mar ie moe'n wel goed begriepen, ik doe 't veur jow vrouw* (v), *d'r niks van begriepen* het helemaal niet door hebben, er niets van snappen, ook: zich verbazen: *Ik begriep d'r hielemaol niks van* (Nw), *A'k et goed begriep, dan bi'j' dus now 74 jaor als ik het goed snap* (l), *'k Heb van him begrepen* (...) van hem gehoord/gelezen, *'k Heb an him begrepen* (...) id. (Nbk), *iene begriepen* snappen wat hij bedoelt, ook: wat zijn bedoeling is, wat z'n beweegredenen zijn: *Begriep mi'j now toch es een keer!* wil me nu toch eens een keer begrijpen (Nbk, Bdie), *Jim willen me zeker niet begriepen!* id. (Nbk), *Hi'j wodde niet begrepen* ze begrepen hem niet, hadden niet door wat zijn bedoelingen waren, *iene niet goed/verkeerd begriepen*, *Begriep now toch man daj' gien ure meer waachten moeten* snap nu toch eens (vo), *Ik wil niet daj' daor henne gaon, begriep dat toch es* (Dho), *Aj' niet opholen mit dat gevleuk, duvel ik joe d'r uut, begrepen!* heb je dat goed gehoord (Mun) 2. (in veel verb. wederk.) zich indenken, zich voorstellen *Wij kun 't oons begriepen*

dat d'r in de tekst stiet (...) (b), (...) *wa'k me ok best begriepen kan* (b), *Dat kon ik mi'j laeter zels niet begriepen* (b), *Naor zien hoedaonigheid te oordelen kan ik et me best begriepen* kan ik het me goed voorstellen (Diz), *Now kan ik me schoon begriepen* (...) me heel goed indenken (b), *Begriep ie wel!* snap je, zie je (Op), *'k Kan mi'j niet begriepen* (...) ik snap niet, ik kan me niet voorstellen, ook *'k Kan 't mi'j niet begriepen* (...) (Nbk, Spa), *Ik begriep mi'j niet* (...) ik snap niet, kan me niet voorstellen (Bu, Db, Dfo, Np, Nt, Ol-NI, Sz, Wol): *Ik begriep mi'j niet dat et now al weer op is* (Sz), zo ook *Begriep now toch es an* stel je toch eens voor, moet je nagaan: *Begriep now toch es an, die jonge van J. is op 'e kop in de sloot fietst* (Dhau), *...now kriegien ze d'r al weer iene bi'j* (Ld), *Al veertien jaor mit et woerdeboek doende, begriep toch es an* (Ow), zo ook *Begriep es uut* (Sz) en *Now moej' toch es begriepen, daor gaot die oolde kerel al weer naor dat jonge vrommes* (Ma, Ste, Obk), *Begriep now toch es!* ga nu toch eens na (Wol), *Moej' es begriepen, dat mooie huus moet d'r of moet je nagaan* (Db), *Now moej' (toch es) begriepen hoe die man schrok!* probeer je toch eens voor te stellen (Spa, Sz, j), *Now moej' begriepen hoe die man schrok, doe hi'j zag dat een grote zwaarm bi'jen vlak boven zien neuze an de polle hong* nu moet je je eens voorstellen (j), *Moej' es begriepen, hoe hebben ze dat klaor kregen!* probeer je eens voor te stellen (Wol), *Begriep now toch es, haj' dat now toch docht* (Bu), *Dat is wel te begriepen* dat kan men zich wel voorstellen, dat is nogal goed te begrijpen (Nbk), zo ook *Dat kuj' je wel begriepen* (Nbk), *Kun ie je dat begriepen!* kun jij je dat voorstellen (Nbk), *Et weren doe zaandwegen en die weren niet altied lieke best, dat kuj' begriepen* dat kun je je wel voorstellen (bs), *Ie kun begriepen hoe groot de bliedschop was van zien mem, dat ze him weer zag* je kunt je wel voorstellen (j), zo ook *Hi'j hadde daor een mooi leven had, dat kuj' wel begriepen* (j), *En now ston d'r zomar iene in de kaemer; now, die meensken keken reer op, dat begriep ie* (ba) en (...) *dat ie kun begriepen dat hi'j et aandere ok ophaelen wol* (...) (j), *Wij*

mossen d'r toch argens mit henne, dat begriepen jim ok wel dat kunnen jullie je wel voorstellen (b), (met de klemtoon op *kuj'*) *Ja, dat kuj' begriepen* dat had je gedacht, zo is het nou net niet, zo ook *Kuj' begriepen!* (Nbk, Ste, b): *Dat har hi'j vanzels niet an F. verteld. Kuj' begriepen!* (b) 3. denken, de indruk hebben *Ik begreep mar dat et morgenmiddag was* (Nbk) 4. ertoe te rekenen, in *d'r bi'j in begrepen wezen*

begrip et; -pen [bə'grɪp] 1. het snappen, het bevatten, benul, voorstellingsvermogen *Die leerling is vlot van begrip* (Spa), *...traoge van begrip* (Nbk), *De leerjonge vul goed an, hi'j hadde alles gauw in 't begrip* begreep het snel (Op), *Hi'j het een goed begrip* begrijpt goed, snel (El), *Dat gaot boven mien begrip* kan ik niet begrijpen, gaat m'n voorstellingsvermogen te boven (Bdie), *Pattietoeren gaon jim vraogen boven oons begrip* (Obk), *Dat gaot alle begrip te boven* (Spa), *Die het nargens gien begrip* van die persoon weet/snapt nooit iets (Ma), *Daor hej' gien begrip* van dat kun je je nauwelijik voorstellen (Bdie, Bu, Spa, Ste, Wol), *Die man het een huus kocht, hej' daor wel begrip van?* denk je dat je je daar een voorstelling van zou kunnen maken, snap je dat? (Nt), *Hej' daor now begrip van, ze kopen mar wat ze hebben willen en ze hebben helemaole gien waark moet je nagaan, kun jij je dat nu voorstellen* (Pe-Db) 2. voorstelling, denkbeeld, notie *Liefde is een lastig begrip* (Nbk), *Hebben ze je die begrippen niet uitlegd op 'e schoele?* (Nbk), *Daor hej' gien begrip* van (Db, Dhau, Obk, Ow, Dfo): *Disse buren doen mar wat ze willen, daor hej' gien begrip* van (Dhau), *I'J hebben d'r gien begrip van hoe et bi'j die meensken allemaol nog reilt en zeilt, ondaanks alle tegenslag* (Db), *Dat wuuf is een grote viesterd, die het gien begrip van schoon en smerig heeft geen benul* (Sz), *d'r gien flauw begrip* van hebben (spor.) 3. positieve waardering *Ik kan d'r begrip veur hebben* (Diz, Bdie), *...veur opbrengen* (b, Nbk), *Kuj' d'r (een betien) begrip veur opbrengen?* (Sz, Bu), *Ik kan d'r gien begrip veur opbrengen* (Ol-Nl), *Daor moej' begrip veur opbrengen* (Nw)

begripsverwarring (spor.) [bə'gr...] -

begripsverwarring

begroeten (Bu, Db, El, Ld, Ol-Nl, Pe-Db), (Sz) [bə'gruːtə] - begroeten, groetend ontvangen, een hand geven ter begroeting *'k Zal jow ok nog even begroeten* (Db)

begroeting (spor.) [bə'gruːtɪŋ] - begroeting: het *begroeten*

begrotelik Ook *begreutelik* (OS, Bdie, Bu, Np, b: lm) bn.; -er, -st [bə'gr.../...] 1. om medelijden mee te hebben/krijgen *Wij voeren de voegels bij de winter, want we vienen et begrotelik dat ze van honger ommekommen* (Nt), *Scheiden van de oolders is veur de kiender vaeke begrotelik* (Op), *Die kerel leup d'r zo mal henne, et was zuver begrotelik* (Np) 2. zonde, tot spijt opwekkend *'t Is begrotelik* 't is jammer/zonde (Ste), *'t Is begrotelik geld zonde van het geld* (Nbk), *'t Was wel begrotelik dat dat bedde zo nat wodde in de regen* (Pe-Db), *Et is een begrotelike boel* een spijtige zaak (Ste)

begroten Ook *begreuten* (OS, Bu, Np, Nw, Spa, b: lm) zw. ww.; overg., onoverg.; begrootte, het begroot [bə'gro:stɪ/bə'grɑ:...] 1. voorlopig berekenen *Ze begroten dat wark wel op een peer ton* (Nbk), *Hej' de onkosten wel mit begroot?* mee in de begroting opgenomen 2. medelijden hebben met, als pijnlijk ervaren (voor een ander) *Et begroot me om him, dat hi'j now al weer om geld vraogen moet* (Nbk), *Et moet je begreuten* het is zielig voor hem/haar (Bu), *Et moet je (wel) begreuten as iene zo lange ommelieden moet* (Ste, Bu), *Et begroot me om dat kiend* (b: ln), *Et het mi'j begreut* (Dhau), *Et het me toch zo begreut om die meensken* (Spa), zo ook *Et zol je begroten* (Nw), *Et peerd dreef van 't zwiet, et begrootte heur zuver* (j), *Et begrootte mi'j tot de ti'jen uut dat hi'j zoe'n piene hadde* (Spa) 3. erg spijtig vinden om uit te geven aan geld, om goederen weg te doen *Et begrootte me om 't vot te doen* (v), *Et begreutte me reer dat ik veur die maantel zo vule uuttellen mos* (Dfo), *Die noodnaegel begroot alles, die wil zien eigen stront wel vreten* (Np), *Et begrootte me wel, et was een hiele uitgave* (Diz), *As et niet zo duur was kocht ik et ok, mar now begroot et me* (b: ln), (gebruikt als tegenw. deelw.:) *begrotend geld* geld dat men met pijn in het hart moet betalen, ook

begrotige - behandeling

omdat het niet nodig had moeten zijn dat het betaald werd, gezegd bijv. van een boete bij te hard rijden (Bu, Ma, Ld, Pe-Dbl, b: lm): *'t Is begreutend geld aj' zo vule betaelen moeten* (Ma, Ld)

begrotige z. *begroting*

begroting Ook *begrotige* (Ste) de; -s, -en; begrotinkien [bə'gro:ətɪŋ/bə'gro:ətəyə] 1. begroting, nauwkeurige raming van de financiële uitgaven en inkomsten *een begroting maeken, ...opmaeken. Die het de begroting opmaekt* (Nw), *As ze et mar binnen de begroting holen* als het totaalbedrag van de begroting maar niet wordt overschreden (Nbk) 2. schatting, voorstelling in algemenere zin (Ste) *Bij de regenbak wo'n betonnen ringen bruukt; soms twie, soms drie, zoe'n aanderhalve meter in deursnee, ongeveer een meter hoge; Vrouw V. het d'r niet zoe'n begrotige van helder inzicht in de getallen* (Ste)

begrotingsdebat (spor.) [bə'gr...] - begrotingsdebat

begrotingsjaar (l) [bə'gr...] - begrotingsjaar

begrotingsoverschrieding (spor.) [bə'gro:ətɪŋzo:wɪskrɪdɪŋ, ...vɪ...] - begrotingsoverschrijding

begrotingspost (spor.) [bə'gr...] - begrotingspost

begrotingsruimte (spor.) [bə'gr...] - begrotingsruimte

begrotingsstok (spor.) [bə'gr...] - begrotingsstuk

begrotingstechnisch (spor.) [...'tɛxnis] - begrotingstechnisch

begrotingstekot (spor.) [bə'gr...] - begrotingstekort

begrotingsveurstel (spor.) [bə'gr...] - begrotingsvoorstel

begruien z. *begruuien*

begruuing z. *begruuiing*

begruujen z. *begruuien*

begruijing z. *begruuiing*

begruuien (OS, Bu, Dho, Nw) Ook *begruujen* (Bdie, Nbk, Obk, Dmi, Np, Op, Ste), *begruien* (Bdie, Pe-Dbl, WS noord. van de *Lende*) zw. ww.; overg., onoverg.; begruuide, is begruuid [bə'gr.../...] 1. (onoverg.) door begroeiing bedekt worden *'t Ni'je sportveld is al hielemaol begruuid* (Ma), *'t Moet eerst nog wat begruuien om*

't ni'je huus veurdat et mooi is (El), *A. kan helemaole niet meer uut et raem kieken, want de menning begint helemaole te begruien* (Sz), *Zie laoten teugenswoordig de barms weer helental begruien* (Mun), *De baarms bin al weer aorig an 't begruuien* (Ld), *We laoten 't mar stille begruujen* (Bdie) 2. (overg.) met begroeiing overdekken (Ste) *De klimop begruijt de hiele mure* (Ste) 3. (onoverg.) dicht(er) worden: van wond, litteken of gat (Bu) *Die groete [dat litteken] zal mittertied wel wat begruuien* (Obk) 4. (onoverg.) aangroeiën, door groeien voller worden, van gras (Bu): *Dat ingezi'jde grus moet nog wat begruuien* (Bu)

begruuiing (Nbk) Ook *begruijing* (Ste), *begruuing* (Diz) de; -s [bə'grɔjɪŋ/...] 1. dat waarmee iets is begroeid *De begruuing langs 't pad mag wel es opsnuid wodden* (Diz)

beha de; -s; -gien [bt:'ha:] 1. beha *De beha's hongen an de liende* (Nbk), *de beha (niet) omme hebben* (Nbk)

behandelen Ook *behandelen* (WH, elders spor.) zw. ww.; overg.; behandelde, het behandelde ['bə'h.../...] 1. (overg.) iemand behandelen, bejegenen *Ze hebben 'm goed behandeld* (Nbk), *Ie moe'n een aander netties behandelen* (Db), *Hi'j behandelt zien vrouw ok niet zo mooi* (El), *Zo wi'j' toch niet behandeld wodden?* (Ma), *Hi'j het heur niet slecht behandeld* is goed voor haar geweest, heeft niet het onderste uit de kan gevraagd/geëist (Nbk), *Ze het et niet zo best, hi'j behandelt heur as een slaaf* (Sz) 2. (overg.) onder behandeling zijn van een arts, tandarts, veearts enz. *De veearts moet die koe behandelen* (Nbk), *Die koepote moet behandeld wodden* (Nt), *Hij leut 'm deur een dokter behandelen* (Wol) 3. (overg.) in behandeling hebben *De rechtbaank moet et nog behandelen* (Nbk) 4. (overg.) omgaan met iets, iets hanteren (Sz) *Ie moe'n dat veurzichtig behandelen, want 't is slim breekber* (Sz) 5. (overg.) erover spreken of schrijven en daarbij het nodige uitleggen *Die vraag moe'n we nog behandelen* (Spa) 6. (enigszins negatief; onoverg.) voortdurend handel drijven (Nbk, Ow) *Wat behandelt hi'j altied!* (Ow)

behandeling Ook *behaneling* (j),

behandeling (WH, elders spor.) de; -en, -s [bə'hā:ndlɪŋ/...nəlɪŋ/...] 1. behandeling door een arts enz. *Dokter N. hadde him in behandelning* (j) 2. het bespreken, beschrijven van iets 3. wijze van bewerking *een behandelning mit rooie menie* (Nbk), *De punkkōrf zat ok meerstal nog een volk in; mit de behaneling koj' de maantel en de mijter en de staf even ofleggen en zodoende koj' d'r as een gewoon bijevolk mit ommegeon* (j) 4. bejegening 't *Was een schandaolige behandelning die ze daor kreeg* (Nbk), *de wet gelieke behandelning* (l)

behandelingskosten (spor.) [bə'h...] - behandelingskosten

behandelingswijze (l) [bə'h...] - behandelingswijze

behandelkamer (spor.) [bə'h...] - behandelkamer

behaegelijk (Np, Ste) Ook *behagelijk* (Nbk) [bə'hɛ:g]ək/...'hɛ:xələk, ...x]ək/...'ha:...] - behaaglijk *een behaegelike waarmte* (Np), *Et is wel behaegelijk aj' uut de koolde weg in huus kommen* (Ste)

behaegen (verspr.) Ook *behagen* (WH, Nbk) et [bə'hɛ:gn/...'ha:...] 1. behagen, genoeg (meestal: in moeilijkheden van een ander) *Die het d'r behaegen in dat et him misgaot* (Bdie, Nbk), *'t Ienige wat hij opbrengen kon bij een eer zien ongelok is behaegen* (b), *d'r behaegen in scheppen* leedvermaak hebben: *As et iene slecht gaot in de wereld, dan kan een ander daor behaegen in scheppen* (Sz)

behaelen Ook *behoelen* (Sz) [bə'h.../...] - behalen, door een prestatie behalen *een pries behaelen* (Nbk), *een belangriek risseltaot behaelen* (Nbk), *An hem is gien wiesheid te behaolen!* van hem hoef je nooit iets verstandigs te verwachten (Sz), *Daor is gien ere an te behaelen* dat zal geen enkele waardering opleveren, dat levert niets op (Ma, Nw), *...roem...* (Ma)

behaemerd z. *gehaemerd*

behaeffelen (Nbk, Np) zw. ww.; overg.; behaeffelde, het behaeffeld [bə'hafɪŋ] 1. (door paarden) elkaar voortdurend licht bijten *De peerden behaeffelen mekaander* licht bijten (Np) 2. voortdurend onduidelijk praten (Nbk, Np) *Wat die kerel toch behaeffelt, ik verstao d'r niks van* (Nbk, Np)

behagelijk z. *behaegelijk*

behagen z. *behaegen*

behakken zw. ww.; overg., onoverg.; behakte, het behakt [bə'hakɪ] 1. (overg.) hakkend of snijdend bewerken (veelal met een snoeimes of bijl) *Om een paol wat kaant te maeken, behak ie 'm wel es* (Nbk), *Een ronde boom mos behakt wodden om d'r een hekkepaol van te maken* (Spa), *Bij et klompemaeken moej' eerst kleuven en dan behakken (mit een speciaole biele)* (Obk), *De klompen wodden eerst behakt; dan wodden ze besneden op et sniedeblok en dan kwammen ze in 't klemblok om uitboord en naosneden te wodden mit kroemmes en hakmes* (Obk), *een hekke- of stekpaol behakken* (Op), *ieken binten behakken* nl. de stammen van eiken vierkant maken door te hakken (Diz), *Dat stok laand is behakt* de grond ervan is los gemaakt bijv. met een cultivator (Ow) 2. (overg.) maaien met een zeis, met de gedachte aan korte bewegingen (Dfo) *Die slootkaante was goed behakt* (Dfo) 3. (overg.) snijdend bewerken van poten, hoorns (Nw) *de poten behakken* van koeien, schapen, geiten, paarden (Nw) 4. (onoverg.; enigszins negatief) voortdurend hakkend bezig zijn *Wat behak ie daor toch in de bos* (Nbk)

behalsteren z. *behelsteren*

behandelen z. *behaandelen*

behandeling z. *behaandling*

behaneling z. *behaandeling*

behang et [bə'han] 1. muurbedekking van behangselpapier *Oons behang wodt minder, we moe'n haost es weer nij' behang hebben* (Nbk), *We hebben te min behang, we moe'n d'r nog even een nij' rollegien bij hebben* een rolletje behangselpapier (Ste), *Willen jow disse rolle behang even ofranen, dan plak ik de aander even op* (Op) 2. met veel vlees: aan een dier, d.i. goed voor de slacht (Bu, Ow) *Vroeger mos een koe kotte poten en een diepe bost hebben, dan zat d'r mooi behang an, dan was die koe mooi behongen* (Bu), *Friese peerden hebben vaeke veul behang* (Ow), *Dat besien het een mooi behang* het bestje ziet er goed bekleed uit (Bu)

behangdoek (spor.) [bə'h...] - behangdoek

behangen st. ww.; overg., onoverg.; behong, het behongen [bə'hɑŋ:] 1. (overg.) door hangen bedekken *De feestzael was*

behanger - beheersen

mit slingers behongen (Nbk), *Vroeger mos een koe kotte poten en een diepe bost hebben, dan zat d'r mooi behang an, dan was die koe mooi behongen* goed bekleed (Bu), zo ook *Dat is een mooie, diepe koe, mit kotte poten en een diepe bost, dan bin ze mooi behongen* (Bu), *een gestopte koe, goed behangen* goed bekleed (Nbk, Nt, Obk) 2. (overg.) wanden met behang beplakken *Bloem van roggenmael daor behongen ze vroeger mit* (Np) 3. (onoverg.; enigszins negatief) voortdurend een slappe, hangende houding aannemen, voortdurend rondhangen (Nbk)

behanger [bə'haŋ(g)ɾ] - behanger

behangerskwaste (spor.) [bə'h...] - behangerskwast

behangerswark (spor.) [bə'h...] - behangerswerk

behangerswinkel (l) [bə'h...] - behangerswinkel

behangerszaeke (l) [bə'h...] - behangerszaak

behanglinnen (Db) [bə'haŋlɪŋ:] - behanglinnen *Et behanglinnen moet nog wel even bi'jspiekerd wodden* (Db)

behangpepier (Db, Op) et [bə'haŋ...] 1. behangselpapier *een winkel in behangpepier* (Op)

behangplakken onbep. w. en het behangplakt [bə'haŋplakɿ] 1. met behang beplakken van wanden *Bi'j de buren bin ze an et behangplakken, dat is niks veur mi'j* (Db), *Vroeger brukten ze wel boekweitenmael veur 't behangplakken* (Ma), *Ie kun wel zien daj' niet vaeke behangplakt hebben, want ie bekladden mi'j alles* (Db), *Lienmael brukten ze vroeger wel te behangplakken* (Dho)

behangplaksel (Ol-Nl) et [bə'h...] 1. plaksel om behang mee op te plakken

behangraand (Ste) de; ...ranen [bə'h...] 1. opgeplakte of op te plakken sierrand langs het behang

behangsel (Nbk) [bə'h...] - behangselpapier *Et behangsel begint los te laoten* (Nbk)

behangselpepier (Dhau) [bə'h...] - behangselpapier

behangstaele (Ste) de; -n; ...staeltien [bə'h...] 1. stukje behang bedoeld om het te laten zien, zodat men dat type al dan niet wil kopen *Een mooi behangstaeltien is dat* (Ste)

behangwinkel (Obk, Ste) [bə'haŋ...] - behangwinkel

behaolen z. *behaelen*

behappen zw. ww.; overg., onoverg.; behapte, het behapt [bə'hapɿ] 1. (overg.) in et behappen kunnen het allemaal aankunnen, het ten volle kunnen doen 2. (onoverg.; enigszins negatief) voortdurend happend bezig zijn *Wat behap ie toch* (Nbk)

behaspelen (verspr.) zw. ww.; overg., onoverg.; haspelde, het haspeld [bə'h...] 1. klaarspelen, iets in elkaar proberen te zetten, iets moeizaam voor elkaar proberen te krijgen (Bdie, Nbk, Nt, Spa, Sz, Wol) *Hoe hebben ze dat behaspeld?* (Nbk), *Wat haspeld ie toch!* gezegd wanneer iemand een karwei niet goed voor elkaar krijgt (Bdie), *Wat ze daor toch haspelen!* wat zouden ze daar toch op stiekeme en klungelige wijze voor elkaar proberen te krijgen, wat zouden ze daar uitspoken (Wol), *Wat wi'j' toch haspelen allenig, hael d'r toch hulp bi'j* (Sz), *Dat za'k nog wel even haspelen* even afmaken, klaarmaken (Nt) 2. (wederk.) zich behelpen *Ze moe'n heur daor wel haspelen!* (Dho) 3. (overg.) door te praten alsnog tot overeenstemming komen, iets bijpraten (Dfo, Ld) *Hi'j het et wat haspeld* (Ld) 4. (overg.) bespreken, smoezen, roddelend praten over (Db) *Die oolde vrouwlu hadden nog hiel wat te haspelen* (Db) 5. (onoverg.) ruziën (Dhau) *Wat haspelen jim daor!* (Dhau) 6. verward praten over (Ma, Op) *Wat zitten jim hier now te haspelen!* (Op), *Wat haspeld ie daor* wat voor wartaal sla je nu weer uit (Ma)

behattigen (spor.) [bə'haɿ...] - behattigen *Wie zal et behattigen?* (Nbk)

beheer (spor.) [bə'hi:ɛr] - beheer, in et beheer (d'r over) hebben (spor.), et financieel beheer (l), in eigen beheer (spor.)

beheerder [bə'hi:ɛrdɿ] - beheerder, degene die het beheer heeft over iets *de beheerder van de sporthal* (Ow, Wol)

beheersen [bə'h...] - beheersen: in je beheersen; geheel thuis zijn in een kennisgebied *de stof beheersen* (spor.); vandaar: een vaardigheid geheel en al bezitten (spor.): *een taef beheersen* (spor.), *een techniek beheersen* (spor.)

beheerskosten (spor.) [bə'h...] - beheerskosten

beheerst [bə'hɪ:ərst] - beheerst *Hij doet altijd zo beheerst* (Nbk), *beheerst optreden* (spor.)

beheisteren (verspr.) zw. ww.; onoverg.; beheisterde, het beheisterd [bə'h...] 1. druk bezig zijn met schoonmaken, het op een andere plaats zetten e.d. *Wat beheister ie toch!* waarom ben je zo druk bezig met het schoonmaken (Ma), *Wat zol ze daor toch beheisteren daor op 'e zoolder* gezegd bijv. als men iemand bezig hoort met dingen te verschuiven (Nbk)

beheksen zw. ww.; overg.; behekste, het behekst [bə'heksɔ] 1. beheksen *Pattie weren behekst mit ziekte* (Nbk), *Die botter kon wel behekst wezen* (Dhau), *Ik kan 't niet veur menaander krieggen, et kon wel behekst wezen* (Diz), *As iene wat wonder dee, dan zeden ze vroeger wel dat die behekst was* (El), *Vroeger geloofden ze hier wel an beheksen bij de geboorte van kiender* (Bu), *Vroeger, as d'r een kiend ziek was, dan maakten ze 't heufdkussen wel eupen, en as d'r dan een verekraanze in zat, dan zeden ze: 'Dat kiend is behekst!'* (Sz) 2. snel voor elkaar krijgen (Ow) *Dat kan ik niet beheksen* dat kan ik zo snel niet doen (Ow) 3. beduvelen, belazeren (Db) *Die kerel het him ok lekker beheksen laoten* (Db)

behelp (Dho, Ma, Np, Ol-Nl, Ow, Spa, Ste, Sz, Wol, v) Ook **behulp** (Bdie) et [bə'h.../...] 1. behelp *'t Is een behelp* (Ma), *Wat een behelp is dat!* (Ol-Nl), *Et lopt ja zo ongemakkelijk mit zoe'n ding omme, en aj' naor 't husien moeten is 't me hielemaole een behelp* (v), *Daor komt et niet roem omme, wat een behelp is et daor* (Np), *Et is een behelp, heur* (Ste)

behelpen st. ww.; wederk.; behulp, het behulpen [bə'h...] 1. zich behelpen *Ie moe'n je mar wat behelpen* er het beste van maken, ondanks de schaarse middelen, het slechte gereedschap e.d. (Nbk), zo ook *Ie moe'n je mar even behelpen* (Nbk), *Zonder goed ark was 't wel behelpen* (Nt), *Veurd at et ni'je huus klaor is, moe'n we oons eerst mar wat behelpen* (Db), *Aj' gien waeter en locht hebben, is et wel behelpen in de winter* (Dhau), *We hadden niet genoeg geld bij oons, dus 't was wel wat behelpen*

(Bu), *As et elektrisch locht uutgiet, dan is 't mar reer behelpen* (Ow), *Mit krukken kan hij 'm aorig behelpen* (Ld)

behelsteren Ook **behalsteren** (Dfo) zw. ww.; overg., onoverg.; behelsterde, het behelsterd [bə'helstɔp/bə'hal...] 1. (overg.; inzake veulens) het leren zich te laten leiden, het leren lopen met iemand die het halster vasthoudt (verspr.), in het bijzonder: de eerste keer een veulen een halster doen dragen (of evt. ander jongvee (Sz)) *Aj' een jong vol behelsteren, gaot et raer* (Ste), *Een jong vooltien moej' eigenlijk al in de eerste weke van zien leven behelsteren* (Spa), *Et vol is goed behelsterd* is inmiddels goed gewend aan het dragen van een halster en laat zich goed leiden (Ow), *'t Vool moet gauw behelsterd wodden* (Diz) 2. (overg.) van een halster voorzien (Dhau) *Een peerd moet bij oflevering behelsterd wezen* (Dhau) 3. (onoverg.) moeilijke zaken ondernemen (Op) *Wat zullen jow op jow oolde dag nog behelsteren, je moe'n d'r niet an beginnen* (Op)

behelzen (verspr.) [bə'helzɔ] - behelzen, inhouden: *Et behelst nogal wat* het is geen gering karwei, er is veel werk, inspanning mee annex (Nw)

behemmelen zw. ww.; overg.; behemmelde, het behemmeld [bə'hemlɔ] 1. door schuld te bekennen, vergoelijkend of relativerend te praten boosheid of de scherpte van een tegenstelling uit de weg ruimen/voorkomen (die ontstond/kan ontstaan door een onhandige opmerking etc.) (OS, Bu, Dho, Np, Op): *een reer gezegde nog even wat behemmelen* (Ow), *Hij wet wel dat hij 't bedurven het, en now zal hij 't weer behemmelen* (Obk), *Die vrouw behemmelde et altijd, daor koj' altijd wel aorig mit opschieten* (Dfo), *Ie kun dat now wel van alle kaanten behemmelen, mar et was goed fout waj' daon hebben* (Db), *Now wil hij 't weer wat behemmelen* door enigszins toegevend te praten de konfliktsituatie beëindigen (Ma), *Die slechte gedachten van die man over heur konnen we mar muilik behemmelen* (Op) 2. nuttigen, opeten, stukjes vlees van een karbonade eten e.d. (Db, Dhau, Nbk, Nt, Obk, Wol): *de brogge nog even behemmelen* de boterham nog even opeten (Dhau), *Hij kon*

behendig - behuden

zo lekker die karbonaties behemmelen (Nbk), een bod behemmelen een bord leegeten (Nt), Die appel zal ik wel even behemmelen opeten (Nt), 't Eten is behemeld is genuttigd (Db) 3. opruimen, schoon- maken (Bdie, Bu, Mun, Ste) de boel behemmelen rondom huus (Bdie), (tegen een kind:) Ik zal joe eerst es even behemmelen (Mun) 4. op snoeien, door af of bij te snijden glad maken (Spa) een boom behemmelen op snoeien (Spa), een stok behemmelen een stok glad maken door noesten en verdikkingen af te snijden (Spa), Aj' de poten behemmelen bij' een koe of een peerd, dan hael ie et verkeerde d'r of een voetbehandeling geven bij vee (OS, verspr. WS) 5. voor elkaar brengen (Obk, Sz) Dat kerweigien za'k wel even behemmelen klaar krijgen (Obk), Ze wil d'r niet veule van weten, alles perbeert ze zelf te behemmelen (Sz)

behendig bn., bw.; -er, -st [bə'hendəx] 1. behendig, vlucht, handig 2. enigszins klein en licht gebouwd (Dfo, Ow, bo: Op) Et is mar een behendig biesien een wat kleine koe (Dfo, Ow)

behendigheid Voor -heid z. -hied [bə'h...] - behendigheid, het behendig zijn (in bet. 1, z. aldaar)

behept (Dfo, Spa, Sz, b) bn. [bə'hɛpt] 1. behept Aj' tegenworrig behept binnen mit nierstenen, dan perberen ze die te vergruzen (Sz), Bij' slot van de zaake was E. daor ok al mit behept (b)

beheren zw. ww.; overg.; beheerde, het beheerd [bə'h...] 1. beheren Hi'j het de gelden van de verieniging goed beheerd (Obk)

beheuren (Bdie, Obk, Op, Ow, Ste, Sz, s) Ook **behoren** (Sz) zw. ww.; onoverg.; beheerde, het beheerd [bə'h.../...] 1. horen aan Veureerst moet zoe'n trammeri'je mit alles wat d'r op en bij' beheurt, een grote somme geld kosten, daor onze gemeente toch niks toe geven kan (...) (s; oost., plm. 1885), Dat beheurt de karke an (Op), De dokter beheurt de zieke hoort te gaan over (Obk) 2. geen pas geven Dat beheurt zo niet geeft geen pas (s), Ze behoren te weten (...) (Sz)

beheurlik I Ook **behoorlik** (Diz, Spa, Sz, Wol) bn.; -er, -st [bə'h.../...] 1. betamelijk Dat is niet beheurlik, zoas hi'j him

gedreegt onbehoorlijk (Nbk), (bij de jacht:) Et dier krigt een beheurlike kaans een redelijke kans (b) 2. vrij groot Hi'j het een behoerlike piele een flinke penis (Diz), D'r is een beheurlike brink om et huus (Op) **beheurlik** II Ook **behoorlik** (Diz, Spa, Sz, Wol) bw. [bə'h.../...] 1. aanzienlijk, in hoge mate Hi'j vuult 'm behoorlik geraekt (Wol), We wonen in een beheurlik grote gemiente (Np), 't Is beheurlik drok (Ste), Hi'j was beheurlik in de eulie (Np), Et is hier behoorlik warm in de kamer (Sz), Ze zatten d'r beheurlik goed bij' en konnen heur mit de centeraosie goed reddan (Obk), Ze kun heur beheurlik reddan (v), zo ook Ze kun d'r beheurlik van leven (Np)

behoefte de; -n [bə'huftə] 1. dat wat men mist, dat waar men naar verlangt Een meenske het soms behoefte om him es goed uut te praoten (Nbk, Db), De Jeneverkeuning nikte; hi'j hadde gien behoefte an woorden (ba), Daor is behoefte an (b) 2. (mv.) z'n gevoeg, in je behoeften doen (spor.)

behoeftig (verspr.) bn.; -er; -st [bə'huftəx] 1. behoefstig, arm Ze kwammen uut een behoefstig gezin (Ow), Behoefstige meensken gaf ze gauw wat (Obk)

beholen st. ww.; overg.; behul, het behuilen/beholen (oost.) [bə'h...] 1. behouden, blijven houden Oonzetael moe'n we beholen (Nbk), Een zunige huusvrouw is van de 'beholen-perti'j' (Ow)

beholend [bə'ho:lɪnt] - behoudend, konservatief Die is nogal beholend (Nbk), de beholende perti'j (l)

behoold Ook **behoud** (WH) et [bə'ho:lt/...'hɔmt] 1. middel/manier om in goede staat te houden Ie moe'n de fiets goed in 't vet zetten, da's een behoold (Np), Et is een behoold om et huus (goed) in de varve te hopen (Ow, Ste), Et is een behoold veur 't huus as et goed in de varve zit (Obk), Goed onderhoold is een behoold (Spa, Nt), Et is ok een behoold aj' je zels in acht nemen nl. voor je gezondheid (Ste) 2. blijvend bezit of genot mit behoold van loon (Bdie), mit behoold van de uitkering (Np, Ld)

behoorlik z. beheurlik I, II

behoren z. beheuren

behoud z. behoold

behuden (j) [bə'h...] - behoeden, bescher-

men *Zoks hul dan in dat de stal behuded was veur alderhaande ziekte en ongemak onder de bi'jen* nl. door het plaatsen van de *Ambrosiuskörf* (j)

behuisd z. *behuusd*

behulp et [bə'h...] 1. in *mit behulp van* 2. z. *behelp*

behulpzem bn. [bə'hʌlpsəm, ...sm] 1. behulpzaam *Oonze buren bin behulpzem* (Ste), *een behulpzem meisien* (Spa)

behulpzembied (spor.) Voor -heid z. -hied [bə'h...]

behuusd Ook *behuisd* (Sz) bn. [bə'hy:st/...'hœjst] 1. van woonruimte voorzien *Die meensken bin klein behuusd* hebben weinig woonruimte, 't *Gezin was zo klein behuusd dat ze graeg een aandere woning hadden* (Pe-Db), *Ik bin niet zo roem behuusd, mar aj' aliend binnen dan vaalt et mit* (Nbk, Sz), *Wij weren aorig krap behuusd* (v, Dfo), *Die meensken bin min behuusd* (Nt), *We bin aorig beter behuusd as vroeger* (Nw)

beide Ook *beiden*(d) (zelfst.; verspr.) hoofdtelw.; attr., ook zelfst. ['bejdə/'bejd(η)t] 1. beide, alle twee, zowel de een als de ander *de beide maoten* (b), *Veur elk dubbeld huus is daor iene putte, waor 'het' van beide huusholings in lopt* (b), (zelfst.) *Doe me ze beide mar* alle twee (b), zo ook *Doe die beide(n) mar, In 't begin weren die beidend staepelgek op mekeer* (v), *Ze hebben beidend perbeerd d'r een gezellige aovend van te maeken* (b), *gien(ien) van beide/...n(d)* geen van beide(n) (verspr.): *Ze deugen gien(ien) van beide/beiden(d)* (verspr.), *We kun gieniene van beiden mit een peerd ommegaon* (b), 't *Kan van beiden(d)* 't kan beide (Dfo), *mit 'n/zien beide/...n(d): Doe hi'j op een keer de dries-te schoenen antrok en heur vreug of 't bi'jglieks mit heur beiden niet wat wodden kon* (...) (b), *Ze gong mit zien beiden(d)* vot (b), *veur oons beide/...n(d)* voor ons tweeën (Nbk, Np), *mit heur beide/...n(d)* met z'n tweeën: *Hoe eernstig konnen ze niet mit heur beidend over die dingen praoten* (...) (b), *Doe dielde die heit zien bezit onder heur beiden* onder hun tweeën (b)

beiden(d) z. onder *beide*

beie Ook *bi'je* (Ow) de; -n; beigien ['bejə/'btjə] 1. bei, bes *D'r zitten een boel*

beien an de polle (Spa), *Die nachtschade is rot ontuug, as d'r beigies an koemen, hej' zo de tuun vol* (Sz), *Dit is een lekkere beie, en die is slim zute van smaeck* (Obk), *Disse beien bin niet te eten* (Np, Op, Ow), *Wat zitten d'r lekkere beien an die polle* (b), *zwatte beien* zwarte aalbes (Dhau, El, fp), *rooie beien* bessen van de aalbes, ook (verz.) die plant zelf (fp), *Lekkere beien bin bi'j oons gele beien* (Dhau)

beieplokken (Nbk, Spa, Ste) onbep. w. en het beieplokt ['bejə...] 1. bessen plukken *We bin an 't beieplokken* (Nbk), *We hebben vandemorgen beieplokt* (Nbk)

beiepolle de; -n; -gien ['b...] 1. bessenstruik *de beiepollen naozien* de bessen van de struik halen (Nbk), *D'r is een liester bi'j de beiepollen* nl. om de bessen te eten (Obk), *een zwatte beiepolle* (fp), *een rooie beiepolle* (Nbk, Spa, fp), *een witte beiepolle* (Nbk)

beieren (Nbk, Op, v) ['bejɪn] - beieren (van een klok) *De klokken van de roomse kärke hadden over de stad beierd* (v)

beieroetsen (Nw) onbep. w. en het beieroetst ['b...] 1. hetz. als *beiestrupen*

Beiers (Nbk) bn. ['bejɪs] 1. van, uit Beieren (zelfst.; mv.:) *...Beiersen en zo...* (Nbk)

beiesap (Ma, Nt, Ow) de ['bejə...] 1. sap van bessen

beiesjem (Bdie, Nbk) de ['b...] 1. jam van bessen

beiestruke (Bdie, Diz, Op) de; -n; ...strukien ['b...] 1. bessenstruik

beiestrupen (Nw) onbep. w. en het beiestruupt ['b...] 1. met een afstropende beweging bessen van een tak halen

beige I et ['be:zjə] 1. de kleur beige

beige II bn. ['b...] 1. beige (van kleur)

beigies ['bejɪs] - tweetjes *Zing mar liester, veur jim beigies, zing gerust* (ba)

beignet (spor.) [bē'jɛt] - beignet

beinselen (Db, Dho, El, Ma, Np, Nt, Spa, Ste, Sz, n, v, b; ln) Ook *baenselen* (Dho, Ol-Nl), *baanselen* (Diz, Pe-Db) zw. ww.; overg., onoverg.; beinselde, het beinseld ['bējslɪn/'bē:slɪn/'bā:sɪlɪn] 1. rondhangen, rondlopen (meestal in de samenstelling *ommebeinselen*) *deur de lanen beinselen* (v), *Die beinselt d'r roeg deur* loopt ruw (Dho) 2. achter iemand aan zitten om hem te doen opschieten (Ste) *Dan zitten ze*

beinzerig - bejaordesoo

aachter je an te beinselen, dan zitten ze je aachter de kont (Ste) 3. eruit jagen, wegsturen, buiten zetten e.d. *Ik heb 'm de deure uut beinseld* (Spa), *Wil i'j je wel es rustig holen, aanders beinsel ik je d'r uut!* (Db), *We hebben de jongen d'r uut beinseld* (Np, El), *Ik zal die jongen d'r weg beinselen* (Np), *Ik heb de koe veur de hekke weg beinseld* (Spa), *een hond van et hiem of beinselen* (Sz), *Hi'j ligt al de hiele morgen op bedde, ik zal 'm d'r es even uut baenselen* (OI-Nl)

beinzerig (Obk) bn.; -er, -st ['bējnzrəx] 1. (van het weer) loom makend *Et was gister zo beinzerig, daar kuj' laanterig van wodden* (Obk)

beitel de; -s; -tien ['bejtɪ] 1. beitel (bep. gereedschap) *Een holle beitel wodde inkeld een gutsbeitel nuumd* (Nbk)

beitellegge (Ste) de; -n ['b...] 1. niet-verende eg, nl. met harde, rechte stukken ijzer

beitelen ['bejtɪŋ] - beitelten: met een beitel bewerken

beits [bejts] - beits

beitsen ['b...] - beitsen: verven met beits

bejaegen onregel. ww.; overg., onoverg.; bejachte/bejaegde, het bejacht/bejaegd 1. (overg.) jagend gaan over een jachtveld *'k Mag 130 bunder bejaegen* (Op), *Dat stok laand en dat stok bos wodt bejacht* (Nbk) 2. (overg.) proberen te verkrijgen, winst, voordeel proberen te verwerven (Op, Ste en oost.) *Je moe'n niet altied d'r op uut wezen om winst te bejaegen* (Op), *Ze bejaegen alles om mar een peer centen te verdienen* (Dho), *Wat woj' d'r mit bejaegen?* (Dhau), *D'r is niks mit te bejaegen* (El), *Hi'j het d'r niks an bejacht* geen voordeel van gehad (Ma), *D'r is niks an die boereknecht bejacht, want hi'j is zo lui as hi'j stinkt* hij is niets waard (Ow, Obk), zo ook *Die lui is niet veul an bejacht, want ze maeken d'r niks van* (Dfo), *Die vrouw is niks an bejacht* (Dhau), *D'r is gien bone an bejacht* die persoon heeft z'n zaken niet in orde, is slordig in de huishouding e.d. (Mun) 3. (onoverg.) voortdurend op wild jagen, ook voortdurend overall naar toe gaan (met name rijdend) (Nbk) *Wat bejaegen jim dan toch ok!* (Nbk)

bejaord [bə'jɔ:ərt] - bejaard, al oud (van personen) *Ze bin nogal bejaord* (Ow), *een*

bejaorde man (Nw), *Verscheidene van de woordeboekmeensken bin bejaord* (Nt)

bejaorde [bə'jɔ:ərdə] - bejaarde *De bejaorden gaon vandaage vot* (Dhau), *de bond van bejaorden* (Spa)

bejaordebond (Nbk, Np, Wol) Ook **bejaordenbond** (verspr.) de; -en [bə'j.../...dn...] 1. bond, vereniging voor belangenbehartiging voor bejaarden

bejaordeflat (Nbk) Ook **bejaordenflat** (Nbk) de; -ten, -s [bə'j.../...dn...] 1. flat voor bejaarden

bejaordegimmestiek (Db, Obk) **bejaordengimmestiek** (Dhau) de [bə'j.../...dn...] 1. gymnastiek voor bejaarden

bejaorدهulp (Nbk) Ook **bejaordenhulp** (Op) de [bə'j.../...dn...] 1. bejaardenhulp

bejaordehuus (Nbk, Np, Ste, ba, vo), **bejaordenhuus** (verspr.) et; ...huzen [bə'j.../...dn...] 1. tehuis voor bejaarden

bejaordekoor (Nbk) Ook **bejaordenkoor** (Db, Dhau) et; ...koren; -tien [bə'j.../...dn...] 1. koor van, voor bejaarden

bejaordenbond z. **bejaordebond**

bejaordenflat z. **bejaordeflat**

bejaordengimmestiek z. **bejaordengimmestiek**

bejaordenhulp z. **bejaorدهulp**

bejaordenhuus z. **bejaordehuus**

bejaordenkoor z. **bejaordekoor**

bejaordenoord (Bu) et; -en [...'j...] 1. woonomgeving of tehuis voor bejaarden

bejaordenreisien (Op) et [bə'j...] 1. tochtje of kleine vakantiereis georganiseerd voor bejaarden

bejaordensoos z. **bejaordesoo**

bejaordentehuus (Db, Dfo, El, Ma, OI-Nl, Pe-Db) et; ...tehuizen [bə'j...] 1. tehuis voor bejaarden *Bi'j et bejaordentehuus is ok een koepel, dan kun ze alle kaanten mooi uitkieken* (Ma, Dfo)

bejaordentocht z. **bejaordetocht**

bejaordenverzorgster z. **bejaordeverzorgster**

bejaordenwark (Op) [bəj...] - bejaardenwerk

bejaordepas (Dhau, Obk, l) [bə'j...] - bejaardenpas

bejaordepremie (Wol) de; -s [bə'j...] 1. AOW-premie

bejaordesoo (Np, Obk) Ook **bejaordensoos** (OI-Nl, Sz) [bə'j.../...] 1. bejaarden-sociëteit

bejaordestoel (Bu) de; -en [bə'j...] 1. hetz. als *pakestoel*

bejaordetocht (Wol) Ook *bejaordentocht* (Sz) de; -en; ...tochien [bə'j.../...] 1. tocht, reisje georganiseerd voor bejaarden

bejaordeverzekering (Np) de; -s, -en [bə'j...] 1. verzekering, assurantie speciaal voor bejaarden

bejaordeverzorgster (Np) Ook *bejaardenverzorgster* (Db, Op) [bə'j.../...] 1. bejaardenverzorgster

bejaordewoning (Nbk, Ste, Wol) de; -s, -en; ...woninkien [bə'j...] 1. woning voor bejaarden

bejegenen (verspr.) zw. ww.; overg.; bejegende, het bejegend [bə'j:t:ɣə̃n] 1. bejegenen *iene geunstig bejegenen* (Ow), *iene verkeerd bejegenen* (Bdie), *Hi'j het 'm grof bejegend* slecht behandeld (Ma), *Hi'j het him slecht...* (Op), *iene goed bejegenen* (Np), *Ze moe'n iene zomar niet vals bejegenen* (Obk)

bek de; -ken; -kien [bek] 1. snavel *De wickel hul een klein voegeltien in de bek* (Nbk) 2. (van dieren) mond, muil *De katte hadde een moes in de bek* (Op), *Dat beest het et waarm, hi'j het de bek wied eupen* (Obk), *Et vremde was dat de varkens van iene van die koopluden heur onderweg wel dikke vreten wollen; de varkens van de aandere koopman wollen gien bek in 't voer zetten* (Ow), *De bek van een schaop staot nooit stille blaas/eet altijd* (Diz), *Daor ston et varken te brullen, mit de bek wied eupen* (j), *De koenen hadden wel grös veur de bek* er stond veel gras in het land waar de koeien graasden (Ma), *Et peerd het een verkeerde bek, hi'j het propfen achter de koezen* (El), *Kom jonges, we gaon om een bek vol drinken* nl. in de hooitijd gezegd als men iets wilde gaan drinken (Ste), *As een hond een kwaoie bek het, moet hi'j de moelkorf op hebben* steeds neigingen vertoont tot bijten (Dfo), *Veur haezen is hi'j [de hond] wat grof in de bek* is die hond te ruw met z'n scherpe tanden (b), (gezegd wanneer een koe in land loopt dat veel te nat is:) *Die koe et mit vief bekken, omdat et laand veuls te nat is* moet nl. op opvallende wijze gebruik maken van z'n vier poten en z'n bek (Dhau), *De zonne het een stok in de bek* gezegd wanneer er een wolk voor de zon zit zodanig dat men

alleen het bovenste en onderste van de zon ziet (Ste) 3. (vaak als ruw opgevat) mond van de mens *Daor moej' veurzichtig mit wezen, want eers verbraan ie de hiele bek* (Np), *Hi'j het altijd de bek vol van een aander roddelt veel* (Sz), *Oe, wat een smal bekkien, die kan uut een mennigespoor wel drinken* een smal mondje (Ste), *Ik kon wel mit die meid gaon, mar ik kon ze niet veur de bek koemen* het lukte me niet haar een kus geven (Sz), *mit de bek veuran staon* vooraan staan: om op te vallen, de indruk te wekken dat men bij de belangrijke mensen hoort: *Ja heur, zi'j staot ok weer mit de bek veuran* (Obk), *...mit et bekkien veuran* (Ld, Obk), zo ook *Hi'j staot now ok altied mit de bek veuran* (Nbk), *Ze het heur bekkien wel veuran* (El), *Ze is altied mit 't bekkien veuran* (Ld) en *Hi'j zit altied mit de bek veuran* zit vooraan in een zaal om belangrijk te doen enz. (Bdie), *Hi'j het de bek verbraand* z'n mond a.h.w. verbrand door te heet voedsel, drinken te gebruiken (Np), ook gezegd als het minnekozen, vrijen met een jongen of een meisje erg goed is bevallen (Np), ook algemener: als men eenmaal heeft toegegeven aan de verleiding van iets, als men de smaak te pakken heeft gekregen, komt men er moeilijk weer af (Dhau, Ma, Obk, Ow, Wol, bo: Bu, Dho, Nw, Op), *Dat meenske raffelt de bek uut* ze praat aan één stuk door (Wol), *Et is net zien vader, uut de bek sneden* hij lijkt erg op z'n vader (bo: Dho, Op), zo ook *Hi'j is 'm uut de bek sneden* hij lijkt precies op hem (Np, Nbk, bo: Dho, Op), *Aj' iene ankniezen dan trek ie een malle bek* een rare mond (Np), *rere bekken trekken* (Nbk, Nt), *Hi'j het me in de bek spi'jd* heeft me in het gezicht gespuugd (Nw), *et bekkien/de bek op et goeie plak hebben* z'n woordje wel weten te doen, het steeds scherp/gevat weten te zeggen (Diz, Nw, Ste), *Hi'j hef zien bek op 'e goeie stee zitten* id. (Bdie), *Hi'j het 'n bek veur twee* heeft een grote mond/praat veel (Diz), *Et was een betien glad, en ik kwakte zo op de bek* (Sz), zo ook op 'e *bek valen* (Spa, Nbk), *iene om de bek slikken* vleiën, stroopsmeren (Nbk): *Docht ie dat ik de baos om de bek slikke!* (Nbk), *Die is niet op 'e bek valen* is niet op z'n mondje gevallen (verspr.), *...op et bekkien valen* id.

bek - bek

(verspr.), *lewaai in de bek* beschuit (Bu), *een flik an de bek* een klap op z'n bek (Np), *...veur de bek* id. (Nbk), *een fleer veur de bek* id. (Np), *een slag veur de bek geven/kriegen* (Nbk), *iene de bek snoeren* (Np), *Hool je bek toch es, je hou je toch eens stil* (Nbk), zo ook *Ie moe'n je de bek holen* (Np) en *Ie moe'n je grote bek wat holen* (Nt), *Hi'j moet de bek holen mit zien gekommandeer* (Sz) en *Aj' je bek niet holen, dan drok ik jow een knieft in de ribben!* (Wol), *Die kerel het een bertaole bek* heeft een brutale mond (Obk), *Die scheurt de bek altied op* heeft altijd een grote mond (Np), *Hi'j scheurde de bek toch op!* had een vreselijk grote mond, ging enorm tekeer (Bu), *Die scheurde me de bek wel zo wied los* id. (Bu), *Die het de bek altied in 't vierkaant* heeft altijd het hoogste woord (Ma, Wol), *...staon* heeft altijd een grote mond (Dfo, Nbk), *Hi'j is slim roeg in de bek* spreekt ruwe taal (Obk), *de bek argens in stikken* zich er mee bemoeien, zich in het gesprek mengen (Obk, Ste), *Hi'j zit d'r altied mit de bek tussen* mengt zich erin, moet zich er mee bemoeien (Bu), *een grote bek hebben* een grote mond hebben, brutaal zijn, ook: wat durven, wat te veel bieden bij het kaarten (Bu), *Hi'j het een grote bek en een klein hattien* hij heeft een grote mond en doet stoer, maar is in wezen erg gevoelig, heeft snel medelijden, maakt zich gauw zorgen (Nbk, Dho), *Hi'j het altied de grootste bek* durft altijd het meest te zeggen, is altijd het brutaalst (verspr., Sz), *Hi'j het de grootste bek van 't hele dorp* (Pe-Db1), *een smerige bek hebben* altijd schunnige praatjes verkopen (Nbk), *een bertaole bek hebben, een bertaole bek van (iene) kriegen, Breek me de bek niet los/eupen* krijg me maar niet zover dat ik alles ga zeggen, want dan komt er heel wat (verspr.), *Ie moe'n him de bek eupen-breken, aandere zegt hi'j niks* je moet grote moeite doen om hem aan het praten te krijgen (Bu), *mit de bek vol tanen staon* met z'n mond vol tanden staan, *Hi'j dot gien bek los* zegt niets (verspr.), *...tegen him/keur los* (verspr.), *et aende in de bek hebben* enorm vermoeid zijn (bo: Op), *rauw in de bek wezen* grof, onbehoorlijk zijn in z'n wijze van uitdrukken (Ow), *Ze hebben 't him mal om de bek smeerd* ze

hebben hem ongezoeten de waarheid gezegd (Np), *Ze hebben et 'm mal an de bek smeerd* ze hebben het hem meteen verkocht voor een veel te hoog bod dat hij deed (Np, Bu), *Hi'j het altied de bek los* moet altijd praten, moet overal iets over zeggen (Bu, Nbk), *Hi'j het de bek nooit stille* hij praat aan één stuk door (Bu), *'t Bekkien stiet gien ogenblik stille* ze praat maar steeds door (Ste, Dhau), *Hi'j is rap mit de bek* is goed van de tongriem gesneden, praat vlot (Spa), *De bek gaot 'm altied an* hij praat altijd aan één stuk door (Obk, Wol), *Die is gauw klaor mit de bek* is zeer vlot, druk in het praten (Nbk), *Daor hoej' now vot niet mit de waarme bek henne te lopen, je* dat hoeft je nu niet direkt aan hem/haar door te gaan vertellen (bl), *Dat hoej' now niet mit de waarme bek veerder te vertellen* id. (Nbk), *'t Vul me zo tot de bek uut* ik liet het me zomaar ontvallen (Diz), *Ie moe'n ze drekt over de bek hakken, d'r bovenop* je moet er direkt tegenin gaan, ze afkappen, tegenspel bieden (Nbk), *Hi'j het wat te veule in de bek* heeft een te grote mond (Ow), *Hi'j het altied de bek in beide hanen* heeft altijd een grote mond, is altijd brutaal (Nbk, Np, bl), *...in twee hanen* id. (Nt), zo ook *Hi'j het de bek in 't wiest los* (Obk), *Hi'j kan et bekkien aorig goed ruren* kan z'n woordje heel goed doen (Nw), *'t Is gien spek veur jow/keur/zien bek* z. onder *spek*, bet. 1, *een kwaod bekkien* een vinnige persoon (Obk), *een scharpe bek hebben* het altijd snerend, scherp, vinnig zeggen, zonder zich ook maar enigszins te matigen, zo ook *een bek as een scheermes* gezegd van iemand die steeds op een vinnige manier scherp is (verspr.), zo ook *bekken as scheermessen* id. (Np), *een bek as een scheermes en nargens gien verstaand van* (Nbk, Np, Obk), *een bek as een schere* (Ma), *...as een viswief* (Sz), *...as een sloffe* een grote mond (Bu, Np, Nw), *Die het een bek as een biefe* gezegd van iemand die gewoonlijk scherpe, ruwe, harde opmerkingen maakt (Ste, n), *Die het een bek as een klompe* een grote mond (Nw) 4. wat met een 'bek' wordt vergeleken (bet. 2, 3) *De bek van de stiekeltrekker, daor pak ie et mit vaaste* (Diz, Ste), gezegd van zo'n stiekeltrekker. *As een knieptange in 't*

grote, mar gien schaarpe bekken en dan van hoolt mit blik beslegen, dan weren de bekken wat langer (Nw), *Die tange het een goeie grote bek* (Dho), *de bek van de knieptange...* (Diz, El, Ol-Nl, Ste, Sz), *...van de waeterpomptange* (Ol-Nl), *de bek van de bore was kepot* (Ld), *Een kolbeitel is wat kleiner en kotter as een breekiezer, en hi'j is mit staolen bek* (Obk), *De bek van de baankschroev was helemaole ofsleten* (Pe-Db), *Een schoffel het een puntige bek, een panne een slichten iene* (Dfo), *een hoolten schere, mit een gekattelde bek* (Sz), *de bek van de klompe de puntige voorkant van een klomp* (Ow), *de bek van een oplegger metalen uiteinde van het houten blad van een oplegger*, bet. 1 (Ow), *de bek van een ofvoergeute* (Op), *de bek van de heerhaemer* (verspr.): *De bek van de heerhaemer moet bi'jslepen wodden* (Pe-Db), *...mag niet te scharp wezen* (El), *de heerhaemer, een haemer die an beide kaanten tips toelcup mit een ronde bek van een halve centimeter* (vo), *De bek is de dunne kaant van de haerhaemer* (Diz), *De heerhaemer har een scharpe en een stompe bek* (Ow), *De bek moe'n ze mit heren* (Dho), *Aj' de zende goed scharp hebben willen, moej' op 't lest de bek van de haerhaemer gebruiken* (Op) * *Dat gong d'r rap vandeur, zee de pappegaa, doe de katte 'm in de bek hadde* (Ow), *Et wisse veur et onwisse, zee de boer, en hi'j bun de dooie hond de bek dichte* (Db), *Hool je bek* waarop de ander zegt: *Een hoolten bek het gien tanen* (Np), zo ook *Hool de bek!* [met als reaktie:] *Een holle bek het gien koezen* (Nbk), *Aj' de grootste bek hebben, koj' et veerst* (Ste), *Een gegeven peerd maj' niet in de bek kieken* (Diz)

bekaaid [bə'ka:jt] - bekaaid: bedrogen, in verb.: *d'r bekaaid of kommen*, ook: *d'r bekaaid vanof kommen* (verspr.)

bekaans z. *bi'jkaans*

bekaant I (Dfo, El, Op, Ow, Sz) bn. [bə'kɑ:nt] 1. (van hout) kant, recht, vlak gemaakt, tot planken (en evt. balken e.d.) bewerkt *Veur et leggen van een vloer moet bekaant hoolt bruukt wodden* (Op), *Bekaant hoolt is overal lieke bried maekt* (Ow), *Ze moe'n even bekaant wodden* (Ow)

bekaant II (Mun, s: Obk) bw. [bə'kɑ:nt] 1. bijkans, bijna *We hebben et bekaant veur*

mekaander (Mun), *'k Was bekaant verdrongen* (s: Obk)

bekaanten (verspr.) zw. ww.; overg.; bekaante, het bekaant [bə'kɑ:nt] 1. kant maken van hout: tot palen, planken, balken e.d. *Ze hadden die plaanken mooi bekaant, doe waeren ze goed te gebruiken* (Pe-Db), *Vroeger mos veur bepaalde kerweigies et hoolt eerst bekaant wodden mit de bieles* (Dfo), *Die paolen weren zo knoestig, die hebben we wat bekaant* (Dfo), *een hekkepaol bekaanten* (Obk), *Ze hebben daor een dikke iekenboom veur bekaant* (Obk), *Die paol is aenlik een iekenboom, mar hi'j is bekaant* (Obk)

bekakt bn.; -er, -st [bə'kakt] 1. storend en op haast lachwekkende wijze verwaand *Wat is dat toch veur bekakt volk* (Nbk), *Daor kan 'k me zo an argeren, dat die zien streektael niet meer praoten wil en dan ok nog zo bekakt begint in et Hollaans* (Nbk) 2. in *Hi'j is d'r bekakt of koemen bekaaid* (Bdie)

bekalken (verspr.) [bə'k...] - bekalken: met kalk bemesten: *Ze bekalken et laand ze strooien er kalk over, omdat de grond kalkarm is* (Np), *Van 't jaor zullen we de tuun wat bekalken* (Ol-Nl)

bekappen zw. ww.; overg.; bekapte, het bekapt [bə'kapm] 1. kappend bewerken (vaak met een bijl (Np)), ook inzake hoeven, d.i. een voetbehandeling geven bij paarden of koeien, snijdend bewerken *We zullen die paol even bekappen, om 'm kaant te maeken* (Nbk), *(de) poten bekappen* nl. van koeien, paarden, geiten en schapen: *De hoeven wo'n lang, et beest moet nodig bekapt wodden* (Diz), *Gao ie de poten mar even bekappen* [nl. van jonge paarden, koeien], *eers wo'n de hoeven te laank* (Nbk), *De smid was 't jonge peerd an 't bekappen, aanders kwam hi'j verkeerd op 'e bieten te staon* (Pe-Db), *De poten van et vee, zoas koenen en peerden, moe'n op 'e tied bekapt wodden, aanders kun ze wel es kreupel wodden* (Dfo), *We hebben B. had om de koepoten te bekappen* (Dhau, Sz, Db), *Ik gelove dat we de klauwen van die koe es bekappen moeten* (Ld, Op), *Peerdepoten wo'n bekapt veur d'r iezers onder kommen* (Sz), *We hebben de bomen bekapt* (El), *een hekke- of stekpaol bekappen* (Op)

bekapping - bekeuring

bekapping (spor.) de; -s; -en [bə'kaptɪŋ] 1. bekapping (als deel van een dak)
bekeerd (spor.) [bə'ku:ərt] - bekeerd
bekend bn.; -er, -st [bə'kənt] 1. bekend zijnd met, kennis hebbend van *Bij' daor een betien bekend?* ken je die omgeving, dat dorp enz. een beetje? (Nbk), *Is hi'j d'r bekend mit?* weet hij ervan?, *Da's mi'j wel bekend* (b), *Hi'j is d'r mit bekend* is ermee op de hoogte (Np), *Dat is me niet bekend* dat weet ik niet (Nbk) 2. openbaar *Doe wodde bekend wie as d'r vunnen was (...)* (v), *'t Is algemien bekend, naor de bekende weg vraogen* 3. niet onbekend zijnd, niet vreemd zijnd, bekendheid hebbend *Die meensken kommen me bekend veur* (Nbk), *We zaggen een boel bekende gezichten* (Nbk), *Roggenmael stiet d'r veur bekend as et vee d'r wat riekelik mit voerd wodt, dat ze dan wel es wat braanderig in de huid wodden* (Ow), *Zegeuners staon d'r veur bekend dat ze (...)* (Op), *le staon gauw bekend aj' altied mit de zunige haand geven* (Db), *Klein Laensien ston d'r veur bekend dat die de fiet an de vinger bestrieken kon* (Ow), *een bekende stemme heuren*, *H.J. Bergveld, de bekendste van de ooldere generaosie Stellingwarver streektalschrievers* meest vermaarde (v), *J. was daor wel aorig bekend (...)* (j), (zelfst.) *iene die krampachtig an et oolde, bekende vaastehoolt* aan het oude, vertrouwd (b), *bekend wezen as de bonte hond* (Bdie)
bekende de; -n [bə'kəndə] 1. bekende, iemand die men kent *een oolde bekende*, een goeie bekende
bekendmaeken [bə'kənt...] - bekendmaken *De omroeper ging vroeger deur de dorpen en steden om belangrieke dingen bekend te maeken* (El), *Et oudere breurtien of zussien wodde naor de buren sturd mit een briefien waor de ouders op bekendmaekten dat d'r een poppe geboren was* (Sz); ook hetz. als *anzeggen*: *De leedzegger kwam bekendmaeken dat d'r iene overliden was* (Spa., Ol-Nl), zo ook *De familie lat bekendmaeken et overliden van heur man en vader N.N. in de oolderdom van 88 jaor en roem 8 maonden* (Wol, Op)
bekennen zw. ww.; overg., onoverg.; bekende, het bekend [bə'kɛn:] 1. erkennen, openlijk toegeven *Beken et mar daj' de minste binnen mit hadlopen!* (Nbk), *Ik heb*

mien best niet altied daon, dat wi'k now wel bekennen! (b), *(je) schuld bekennen z'n schuld bekennen*: *Schuld bekennen is vaeke niet makkelik* (Db), *Ik wil wel eerlik bekennen da'k verleuren heb* (Ld, Wol, Diz), *Eigenlik moej' nooit beginnen iene te beschimpen, want dan beken ie jow ongeliek* (Op), *Hi'j mos zien meerdere bekennen* moest verliezen van de ander, moest erkennen dat de ander beter was (El) 2. z'n schuld toegeven inzake een strafbare handeling 3. bekennen bij kaartspelen *Mit kaorten moej' altied bekennen* (Op, Ste, Wol), *troef bekennen* (Ma, Nt), *kleur bekennen* (Ma, Nt), ook fig.: voor z'n mening uitkomen, vooral: partij kiezen (alg.) 4. bespeuren, ontdekken *D'r is gien wolkien te bekennen*, *'t is een strakblauwe locht* (Ow, Wol), *Ik heurde wat gescharrel in de bos, mar d'r was niks te bekennen* (Nbk)

beker de; -s; -tien ['bu:kɪ] 1. drinkbeker *Een glas mit ien oor is ok een beker* (Pe-Db1), *een beker melk* (Ma), *De beker lopt over* het heeft nu lang genoeg geduurd, het moet nu afgelopen zijn (Nw), *...is overvol* id. (Nw) 2. vaasachtige sierbeker *bekers op 'e kaaste* (Bu), *een beker mit segaren* (b) 3. wedstrijdbeker, wisselbeker, beker als prijs in een sporttoernooi *een beker winnen bij de sport* (Ma), *De beker gong 'm krek veurbi'j* (Dfo) 4. tepelbeker (Nbk)
bekeren [bə'ku:ərt] - bekeren (...) *en as zij' heur tot jow bekeren en jow naeme belieden* (b)

bekeuren [bə'ka:ərt] - bekeuren *As hi'j 't weer doet, zullen ze hum bekeuren* (Dho), *'t Spiet mi'j wel, mar ik moet je bekeuren* (Op)

bekeuring [bə'ka:ərt] - bekeuring: het bekeurd worden *een bekeuring kriegen*: *Hi'j kreeg een bekeuring an de kont* (Ma), *...een beste bekeuring* een bekeuring die hem flink wat geld kostte (Ol-Nl, Spa, Sz), zo ook *...een dikke bekeuring an 't gat* (Ma, Mun), *Op de weg heb ij zo een bekeuring te pakken* heb je snel een bekeuring te pakken (Ow), *'t Is op een bekeuring uutdrijd* het leverde een bekeuring op (Dho), *Hej' een bekeuring had?* (Bdie, Ste), *een bekeuring oplopen* (verspr.)

bekhaemer (Dho, Obk, Spa) Ook **bekhamer** (Spa) ['bək.../...] - klauwhamer *De bekhaemer daor kuj' mit spiekertrekken* (Obk), *Een timmermaanshaemer, ok wel bekhaemer nuumd, wodt ok bruukt om spiekers uut te trekken* (Obk)

bekhamer z. **bekhaemer**

Bekhof (Nbk, Obk) de ['bəkɦof] 1. benaming van de omgeving van de *Bekhofstille*

Bekhofbrogge (Nt) de ['b...] 1. algemeen bekende brug bij de *Bekhofschaans* bij *Berkoop*

Bekhofplaetse (Obk) de; -n [...'pl...] 1. vanouds bekende boerderij nabij de *Bekhofstille*

Bekhofstille (Nbk, Nw, b) Ook **Bekhofstille** (Obk, Nt) de ['b..., ...'t.../...] 1. algemeen bekende brug over de *Lende* bij *Berkoop*

Bekhofstille z. *Bekhofstille*

bekieken st. ww.; overg.; bekeek, het bekeken [bə'ki:kɪŋ] 1. bekijken, z'n blikken laten gaan over, aanschouwen *Alles wodde bekeken en opschreven (...)* (j), *Ik mag graag foto's bekieken* (Sz), *prenties bekieken* (Nbk, Spa), *In een kertiertien was alles bekeken* (v), *We zullen 't laand even bekieken* (Np), *We moe'n 't ni'je huus nog bekieken* (Ma), *Hej' mien plaetse al bekeken?* (b), *Aj' de stad bekieken gaon (...)* (v), *Et kan wel bekieken lieden* het ziet er goed uit, je hoeft je er bep. niet voor te schamen (Diz), *Et risseltaot mag bekieken lieden* (v), *Dat kan nog bekieken lieden* ziet er niet slecht uit, mag gezien worden (Dhau), *Bliksemse kikkerd, kom hier, dan za'k je de kont bekieken* (Bu) 2. nader beschouwen, afwegen, onderzoeken, nagaan *De dokter mos de pesjent even bekieken* (Ol-Nl), *We zullen dat es een dag bekieken, anders gaoj' morgen mar naor de dokter even een dag wachten en ondertussen kijken hoe het gaat* (Db), *achternao bekeken achteraf gezien* (Nbk, Sz), *We zullen et eerst even bekieken veur we de beslissing nemen* goed afwegen (Diz, Ow), *As ze et zo bekeek mos et een goeie weke oold wezen* toen ze het bekeek/onderzocht/afwoog/naging (j), *'t Is mar hoejt bekieken* (Nbk), *We moe'n 't nog mar es bekieken* we moeten er nog maar eens over nadenken (Nbk), *Ie moe'n*

't even bekieken, maot even goed afwegen, beschouwen (n: Np), *Ik heb et wel bekeken* ik geloof het nu wel, heb er wel genoeg van, het wordt toch niks, *Bekiek et mar zoek het maar uit, je kunt me wat, zo ook* *Ie bekieken et mar!*, *Die hebben 't goed bekeken, die kun 't niet beter kriegen* (Sz), *Dat hej' goed bekeken* dat heb je goed gezien, dat is verstandig dat je het zo doet/interpreteert (Nbk), *We zullen 't nog even bekieken as dat wel goed is* (Db), *'k Zal 't even bekieken as et past* (Dhau), *Et is te bekieken* het (werk) valt te overzien (Nt), zo ook: *We kun et wel bekieken* (Bu) **bekieven** (Bdie, Ld, Nt, Pe-Db!) onbep. w. [bə'ki:bm] - bekijven *Ze kon altied iederiene bekieven as 't heur niet anston* (Pe-Db!), *'k Zal hum es bekieven* (Nt), *Die buurvrouwen bekieven mekeer altied* (Ld) **bekkeling** (Dfo, El, Ma) de; -en, -s ['bək|ɪŋ] 1. rugleuning van een stoel **bekken** I et; -s; -tien ['bəkɪ] 1. bekken: bekend lichaamsdeel 2. bekken: bekend muziekinstrument, behorend tot het slagwerk 3. scheerbekken (Obk, Wol) 4. doopbekken (Bdie, Dfo, Dhau, Np) 5. koperen afwasteil (Ste) 6. bep. melkvat: bep. vat waarin melk wordt bewaard (Ma) *Vroeger kwam de melk in et bekken veur et ofromen, laeter wodde et bruukt bi'j et slaachten om de wosten in te doen* (Ma) 7. ondiepe kom, in diverse andere toepassingen *In et ziekenhuus bruken ze ok bekkens* (Obk), *een bekken bi'j et beslag maeken* (Ow)

bekken II zw. ww.; onoverg.; bekte, het bekt ['bəkɪ] 1. smaken *Et eten bekt 'm zeker niet* (verspr.), *Dat bekt me wel!* smaakt me prima (verspr.), *Die eerpels bekten oons niet* (Nt), *Wie mien baksel niet bekt, die lat et mar staon* (b) 2. vinnig, snauwerig tegen de ander praten *Hij is aorig an 't bekken!* (Diz), *Die is altied an 't bekken, Ze maggen graeg tegen mekaere bekken* (Diz), *Sommige vrouwen kun zo lekker bekken teugen de mannen!* (Sz) 3. gevat antwoorden, steeds snel antwoord geven (Np) *Die kan bekken!* (Np) **bekkenbreuke** (spor.) ['b...] - bekkenbreuk **bekkerd** (verspr.) de; -s ['bəkɛɾt] 1. iemand met een grote mond *Mit heur hoej' niet te beginnen, dat is wel zoe'n bekkerd* (Obk), *een kwaoie bekkerd* (Obk)

bekketaargen - beklemd

bekketaargen (bo: Bu, Nw) onbep. w. ['bəkə...] 1. hetz. als *montientargen*, z. aldaar

bekketrekken (Dfo, Ma, Nbk, Nw) onbep. w. ['bəkə...] 1. overdreven trekken maken met z'n mond *Kleine kiender kun soms ok zo bekketrekken* (Nw), *Wat bin ie toch vremd an 't bekketrekken, hej' wat mit 't gebit?* (Nbk)

bekketrekker de; -s; -tien ['bəkə...] 1. iemand die soms of steeds een wrang, raar, komisch, de lachlust opwekkend gezicht trekt (door met z'n mond te trekken) *Dat is ok een rere bekketrekker* (Nt, Obk, Ow), *Dat is ok een malle bekketrekker* (Np) 2. eigenwijze vrouw, opschepperig meisje met veel verbeelding (Np, Obk) 3. vrucht die erg zuur is, zodat men een raar gezicht trekt: zure appel (Nt), morel (Db), zure peer (Dhau), vrucht van de sleedoorn (verspr.): *Bekketrekkers weren wrang, dan trok ie malle bekken* (Obk)

beklaant (Op) bn. [bə'kl...] 1. beklant, voorzien van klanten *een winkel, goed beklaant* (Op)

bekladden Ook *bekladderen* (Ld, Nbk, Np, Ol-Nl) zw. ww.; overg.; bekladdede/ bekladde, het bekladdede/beklad [bə'kladŋ/ bə'kladŋ] 1. bekladden, besmeren *De jongen hebben de ruten beklad mit modder* (El), *Ie kun wel zien daj' niet vaeke behangplakt hebben, want ie bekladden mi'j alles* (Db), *Ze bekladden tegenwoordig iederkeer dezelve gebouwen* (Ow), *Ze hebben daor de boel aorig bekladded* (Dfo) 2. slechte dingen over iemand vertellen, iemand een slechte naam bezorgen (Bu, Dhau, Obk, Sz) *Wees mar niet zo groot mit de meensken, want laeter gaon ze je bekladden* (Obk), *Die vrouw het d'r slag van om iederiene te bekladden* (Dhau), *Zoas ie hum bekladden, dan blif d'r helemaol niks van hum over* (Sz)

bekladderen z. *bekladden*

beklaegde (spor.) de; -n [bə'kle:ɣdə] 1. beklaegde

beklaegen Ook *beklagen* (WH) zw. ww.; overg.; beklaegde, het beklaegd ['bə'kl.../...] 1. beklagen, medelijden uitspreken *Die kerel is te beklaegen mit zoe'n vrouw* (Ste), *Ie bin te beklaegen* het is erg met je, je hebt het niet best (Nbk), *Die is niet te beklaegen* het is slecht met hem gesteld,

het staat er beroerd voor met hem (Ow), zo ook *Ie hoeven him niet te beklaegen* id. (Diz, Ma), maar ook: het is z'n eigen schuld, hij wil ook alleen maar op die manier leven, doen: *Ie hoeven hem niet te beklaegen, want hi'j wil niet aandars* (Diz), *Vroeger dee de vrouw et huuswark, en ze wodde niet beklaegd* (b)

beklag et [bə'klax] 1. beklag, het zich beklagen: *je beklag argens over doen* (Nbk, Np, Ow), *Hi'j wil beklag doen* (Ste), *Hi'j diende zien beklag in* (Ma), *Et is jow eigen schuld, heur, je hoeven bi'j mi'j gien beklag te maeken* (Op) 2. medelijden *Ie hoeven gien beklag mit mi'j te hebben* (Nt, Ste, Spa), *Ie moe'n beklag mit dat kiend hebben* (Bdie), *Aj' beklag mit jezelf hebben is et niet best* (Sz), *Ik heb d'r gien beklag mit* (Spa), *Ik heb mit jow gien beklag* (Nw)

beklagen z. *beklaegen*

beklappe (Ow) de; -n; ...lappien ['bəklapə] 1. iemand die altijd veel praatjes maakt *Wat een beklappe!* (Ow)

beklauteren zw. ww.; overg., onoverg.; beklauterde, het beklauterd [bə'kl...] 1. (overg.) beklauteren *Zuwwe die dunen beklauteren?* (Nbk) 2. (onoverg.; enigszins negatief) voortdurend klauterend bezig zijn: *Wat beklauter ie toch!* (Nbk)

beklauwen zw. ww.; overg., onoverg.; beklauwde, het beklauwd [bə'klɔwŋ, ...klɔwŋ] 1. (overg.) met een klauw, hark enz. of op vergelijkbare wijze bewerken: *De (huj)bult mos laeter beklauwd wodden, ofwarkt wodden* (Nbk), (van land met gemaaid hooi of gras dat nog beklauwd moet worden: *Zollen we dat vanaovend nog wel beklauwen kunnen?* (Ol-Nl) 2. (onoverg.) voortdurend klauwend, krabbend bezig zijn *Wat beklauw ie toch?* (Nbk)

bekleden z. *beklieden*

bekleding z. *beklieding*

bekleisteren (Dfo, Dho, Np, Op) zw. ww.; overg.; bekleisterde, het bekleisterd [bə'klej strŋ] 1. besmeren, besmeuren *De jongen hadden de ruten van die meensken mit modder bekleisterd* (Op), *Ze hebben die Zwatte Piet aorig bekleisterd* (Dfo), *Dat bod hebben ze hielemaole bekleisterd* (Np) 2. bepleisteren van muren *Ze hebben de muren hier aorig bekleisterd mit kalk* (Dfo)

beklemd bn. [bə'klemt] 1. beklemd, vastgeklemd *Hi'j raekte even mit de doeme in*

et fietseviel beklemd (Nbk), *Hi'j het last van een beklemde breuke* d.i. waarbij het uitgezakte deel niet terug kan (Np), *'t Peerd had een beklemde hoefkramp* in het been (Ld) 2. benauwend, beklemmend (Dho) *Hi'j had een beklemd gevoel op 'e bost* gespannen, benauwd, angstig (Dho) **beklemmen** (b) [bə'klɛm:] - beklemmen: benauwen *Mien hatte beklemt mi'j toerloos meer in de bost, verdrief mien benauwdens* (b), *Et drokt oons, et beklemt oons* (b) **beklemming** (v, b) [bə'klɛmɪŋ] - beklemming *De beklemming vaalt van him of en hi'j ropt (...)* (b) **beklemtonen** (spor.) [bə'klɛm...] - beklemtonen: benadrukken, aksentueren **bekletsen** (verspr.) zw. ww.; overg., onoverg.; bekletste, het bekletst [bə'klɛtsɪ] 1. (overg.) over iemand roddelen *Die vrouw wodt mal bekletst* (Np), *Wie zullen we vanaovend es bekletsen?* (Spa), *iene achter de rogge (omme) bekletsen* (Diz, Dfo), *Ze bekletsen je toch, onbepraot blief ie nooit* (Ste) 2. (onoverg.; enigszins negatief) voortdurend kletsend bezig zijn *Wat beklets ie now weer!* (Nbk) **beklieden** (Dhau, Nbk, Obk, j) Ook *bekleden* (bet. 1: Obk) zw. ww.; overg.; bekliede/bekliedde, het bekliede/beklied [bə'kli:ɔŋ] 1. van een bep. bedekking voorzien *een mooie diepe koele in een kri'jenust, mit liem en schaopewolle bekliedded* (Obk), *et was mit mooie stof bekliedded* (Nbk) 2. *ofleggen* van een dode (Dhau), z. *ofleggen*, bet. 4 **bekliederen** (verspr.) [bə'kli:ɔŋ] - bekliederen *Ze hebben de hele mure bekliederd* (O1-N1) **beklieding** (Nbk, Obk) Ook *bekleding* (Obk) [bə'kli:ɔŋ/...] - bekleding: wat dient om te bekleden, bijv. van de zitplaatsen in een auto **bekliemen** (O1-N1, Op) zw. ww.; overg.; bekliemde, het bekliemd [bə'kli:m:] 1. smerend, kliederend vuil maken, ook beduimelen, bevingeren *De jongen hadden de ruten van die meensken mit modder bekliemd* (Op), *Kleine kiender meugen graeg de meubels bekliemen* (O1-N1) **beklimmen** st. ww.; overg., onoverg.; beklom, het beklommen [bə'klɔm:] 1. (overg.) beklimmen: beklauteren *een barg beklimmen* (Nbk) 2. (onoverg.; enigszins

negatief) voortdurend klimmend bezig zijn *Wat beklim ie toch de hielied!* (Nbk) **beklinken** st. ww., overg., onoverg., het (bet. 1, 2)/is beklonken [bə'klɔm:] 1. (overg.) drinken en met de glazen klinken ter bezegeling of ter viering van iets dat tot stand kwam; ook ruimer: vast afspreken, tot stand brengen *As hi'j benuumd is, moe'n we dat mit mekeer even beklinken* (Obk), *Ze hebben et weer beklonken bijgelegd* (van een ruzie) (Nbk), *een koop beklinken* (Ow, Pe-Dbl), *De haandel is beklonken* (El), *Et plan is beklonken* (Dho), *Et het lange duurd, mar die zaeke is now eindelijk beklonken* (Obk) 2. (overg.) elkaar alle goeds toewensen en daarbij met de glazen klinken (Db): *Mit ooldjaor gaon wi'j mekeer beklinken* (Db) 3. (onoverg.) inzakken en steviger worden (door verlies van water, door droger worden) (verspr. OS, Bdie, Mun, Nt, Op, Pe-Dbl, Spa) *De keek was lillik beklonken* (Pe-Dbl), *Aj' wat ophoogd hebben, zal et nog wel wat beklinken* (Spa), *Die kuilbult is aorig beklonken* (Nbk), *Die sni'jbulte begint aorig te beklinken* (Db), *'t beklinken van natte turf* (Bdie) 4. (onoverg.) vermageren, een ingevallen gezicht krijgen (verspr. OS, Np, Sz, Wol) *Een zieke kan in 't gezichte soms slim beklinken* (Obk), *Die is aorig beklonken* magerder geworden, met name na ziekte (Nt, Np), *Hi'j zag d'r slim beklonken uut, hi'j was dan ok slim ziek west* (Wol, Obk), *'k Weet et niet of et mit J. wel goedkomp, me dunk hi'j beklinkt van alle kaanten* (Sz), *Die koe is aorig beklonken, hi'j het kalfd is dun, mager geworden* (Ow, Np), *Et peerd het voold, et is aorig beklonken* (Ow) 5. (als bn. gebruikt volt. deelw.) in *beklonken laand* land dat enigszins is ingezakt nadat het is ontgonnen (Ste) **beklodderen** (verspr.) zw. ww.; overg.; beklodderde, het beklodderd [bə'klɔdɔŋ] 1. beklodderen *Dat schilderij is aorig beklodderd* (Dfo) **beklonken** z. onder *beklinken* **bekloppen** zw. ww.; overg., onoverg.; beklapte, het beklapt [bə'klɔppɪ] 1. (overg.) bekloppen, kloppen op *Mien vader sneed een stokkien sluitieshoot of, hi'j beklapte dat mit een mes* (Wol) 2. (onoverg.; enigszins negatief) voortdurend kloppend

beklumen - beknobben

bezig zijn: *Wat beklop ie toch!* (Nbk)
beklumen (Dfo, El, Nbk) zw. ww.; overg.; beklumde, is bekluumd [bə'klj̄m:] 1. verkleumen, door vernikkelen een kou vatten *As 't koold is begin ie te rillen; dan moej' anpakken mit 't wark, aandars bekluum ie ok nog* (Dfo), *Aj' bezwiet binnen moej' oppassen, want dan bekluum ie zo* (El)

beknabbelen zw. ww.; overg., onoverg.; beknabbelde, het beknabbeld [bə'kn...] 1. (overg.) beknabbelen 2. (onoverg.; vaak enigszins negatief) voortdurend knabbelend bezig zijn *Wat beknabbel ie toch! Zit ie weer an de neuties!* (Nbk)

beknibbelen zw. ww.; overg., onoverg.; beknibbelde, het beknibbeld [bə'kniblj̄] 1. minder geld uitgeven, bezuinigen op (verspr.) *We zullen hier en daor wel wat op beknibbelen moeten, want eers kommen we d'r niet* (Np, Ow, Obk), *Je moeten toch argens op beknibbelen* (Wol), (wederk.) *We zullen oons wel wat beknibbelen moeten, as de tied minder wodt* (Dhau), *Je kun wel zunig wezen, mar ie moe'n niet op 't eten beknibbelen* (Dhau), *Ze mossen van alle kaanten beknibbelen* (Diz) 2. erg zuinig zijn zodat de ander minder goed wordt behandeld, minder inkomsten heeft (verspr.) *Now, ze hebben oons aorig beknibbeld; et had rejaler kund wat geven is!* (Dfo), *Now willen ze et vekaansiegeld inkotten; daor willen ze oons ok nog op beknibbelen* (Sz), *Ze perberen allemaole om een betien op oons te beknibbelen* (Sz), *En dat stieve boerewief (...) beknibbelde oons op 'e pankoeken* (v), *De baos wil altied op 't loon beknibbelen* (Bdie, Op, Pe-Dbl, Ld), *Ze hebben him aorig beknibbeld* onderbetaald, minder betaald dan verwacht kon worden (Bu, Dfo, Nbk) 3. (overg.) benadelen, van de ander iets pakken, afnemen terwijl men evenveel had gekregen (Bu, Dho) *Daenk d'r omme daj' me niet beknibbelen* (Bu), *Hi'j beknibbelt him mooi* (Bu) 4. in *De koenen beknibbelen 't al mooi* hebben al flink wat van het gras op door te grazen (Bu) 5. (onoverg.) op de prijs afdingen (Dhau) *Je moe'n altied wat overvraogen bij' him, want hi'j wil altied beknibbelen* (Dhau)

bekniepen st. ww.; overg., onoverg.; bekneep, het beknepen [bə'knipm] 1.

(overg.) knijpend betasten; met name gezegd van nieuwe kleding die onder de aandacht wordt gebracht en die wordt beoordeeld door over de stof te tasten en erin te knijpen, waarbij men meestal ook de persoon zelf plagerig knijpt *Ze gongen de koe bekniepen om te vulen hoeveul vleis d'r op zat* (Pe-Dbl), *Een ni'je jurk mos altied eerst beknepen wodden* (Bu, Ow), *Die ni'je kleren, bin die al beknepen?* (Bu, Nbk) 2. bezuinigen, zuiniger worden (verspr.) *We hebben krap hooi, we moe'n mar wat bekniepen want we moe'n hier de winter mit deur* (Spa), *We leven al zunig, we weten haost niet meer waor we op bekniepen moeten* (Diz), *Daor moe'n we wat op bekniepen, et is oons te duur* (Bu), *Op alles wodt daor beknepen* (Ma), (wederk.) *Die man het geld zat, die hoeft him helemaole niet zo te bekniepen* (Op), *As ze brood koopt wil ze altied perberen om d'r nog een paar centen op te bekniepen* door af te dingen extra zuinig zijn (Sz) 3. (overg.; van kleding) te strak/nauw zitten, zodat het 'knijpt': *De bokse beknijpt me* (Obk) 4. (onoverg.) voortdurend knijpend bezig zijn *Wat beknijp ie toch, hool toch es op!* (Nbk)

beknippen zw. ww.; overg., onoverg.; beknipte, het beknipt [bə'knipm] 1. (overg.) door te knippen bewerken *de haord beknippen* (Bu), *Aj' een ringbaord netties hebben willen, moej'm zo now en dan beknippen* (Ld), *Een peerd opmaeken, mit rosies in de maenen; de stat wodt wat uutrokken en beknipt* (Bu), *De zaodbulten wo'n bij' oons van onderen beknipt* (El), *Ze beknipten vroeger de waeterlaoge van de strobulten* (Ow, Ld), *Hi'j had de hujmiete mooi beknipt* (Ma), *Bi'j et hujjen stuurden ze wel es iene om de hujschere uut, om et vak te beknippen* nl. om die persoon ertussen te nemen met een nep-opdracht (Bu) 2. (onoverg.) voortdurend knijpend bezig zijn *Wat was hi'j toch an et doen mit de hedeschere, wat beknipte hi'j toch!* (Nbk)

beknobben (Dho, Obk) zw. ww.; overg.; beknobbede, het beknobbed [bə'knobm] 1. minder geven (van bijv. zakgeld), van z'n loon afhouden, minder uitbetalen *Je moe'n mi'j niet zo beknobben* (Dho), *Ze wollen me in 't loon altied beknobben* (Obk) 2.

beduvelen *Ie moe'n mi'j niet beknobben* (Dho)

beknoeien (Nbk, Np, Ow, Spa) zw. ww.; onoverg.; beknoeide, het beknoeid [bə'knɔjɲ] 1. knoeiend, prutsend bezig zijn *Wat zol hi'j daor toch beknoeien!* (Spa, Nbk), *alles zelf beknoeien* al het werk zelf, improvisatorisch of met moeite doen (Ow) **beknoept** bn.; -er, -st [bə'knɔpt] 1. niet bep. uit de kluiten gewassen, klein/niet ruim/niet groot uitgevallen (verspr.) *D'r zit niet veul ruimte in dat huus, et is allemaole zo beknoept, zo klein* (Op), *Veur een beknoept loontien mossen de meensken vroeger warken* (Obk), *een beknoept biesien* een niet uit de kluiten gewassen koebeest (Spa, Ste, El): *Et is een mooi besien, mar et is wat beknoept* (Spa), ook m.b.t. een dier anderszins: *een beknoept dier* (Ow) 2. kort verteld, niet uitvoerig/gedetailleerd meegedeeld *een beknoept verslag* (Ow, Spa), *een beknoept overzicht* (Ma), *Aj' daor over schrieven willen, moej' et zo beknoept mogelijk doen* (Ol-Nl), *Dat verslag moet zo beknoept mogelijk* (Diz), *een verhael beknoept vertellen* (Bu)

beknusselen (verspr.) Ook *beknutselen* (Diz, Ma, Ol-Nl) zw. ww.; onoverg.; knusselde, het beknuesselde [bə'knʌsɪɲ/...'knʌtsɪɲ] 1. knutselend in elkaar zetten, even voor elkaar brengen, niet opschieten met het werk als gevolg van het knutselend, prutsend bezig zijn (verspr.) *Buurman hadde et erepoortien veur oons huus in zien ientien beknusseld* (Op), *Ik hadde de zaeke al zo beknusseld veurdawwe d'r over begonnen te praoten* (Pe-Dbl), *Hi'j beknusselde alles zelf* (Dhau), *Wat beknussel ie daor toch?* (Bdie) 2. bekokstoven, beramen (verspr.) *Dat hebben ze tegere* [met z'n beiden] *beknusseld* (Nbk), *Ik wete niet wat ze daor onder mekaere beknusselen, mar ik vertrouwe et niet arg* (Op)

beknutselen z. *beknusselen*

bekocht bn. [bə'kɔxt] 1. te duur gekocht hebbend, afgezet *Daor bin ik niet/nooit an bekocht* (Db, Nbk, Ow, Ste): dat heb ik bepaald niet te duur gekocht/dat zal altijd z'n geld weer opbrengen, waartegenover *Ik bin d'r wel an bekocht, mar toe mar* (Sz), *Die boer was an die koe bekocht* (Ld), *Hi'j is d'r goed an bekocht* (Np), *Die koe die ik*

lest kregen heb, bin ik reer an bekocht (Dfo), *Daor bin ik mar mooi/aorig an bekocht* dat heb ik bepaald te duur gekocht (Diz, Ma, Nt), zo ook *Die auto is hi'j mooi mit bekocht* (El), *D'r is niks an bekocht* het is niet veel waard (Sz), *Daor hej' je niet an bekocht* (Ow), *je bekocht vulen* (Nbk, Op) **bekoegelen** [bə'ku:gɪɲ] - bekogelen *Now mit die sni'j bekoegelen de schoelejongen iederiene die ze tegenkommen* (Sz)

bekoemen z. *bekommen* II

bekoemeren z. *bekommen*

bekof bn.; pred. [bə'kof] 1. doodmoe *Aj' muui binnen kuj' bekof wezen* (Db)

bekoken zw. ww.; overg., onoverg.; bekookte, het bekookt [bə'ko:kɪɲ] 1. (overg.) door te koken ergens min of meer in vast raken, erdoorheen gemengd worden, mee gekookt worden *Sjerp zit d'r in bekookt* (v), *Dat is d'r in bekookt* (Nbk) 2. (onoverg.; enigszins negatief) voortdurend koken *Wat bekook ie now weer!* (Nbk)

bekokselen (Dhau) [bə'kɔksɪɲ] - bekokstoven

bekokstoven (Dfo, Dhau, El, Nbk, Ste, vo) [bə'kɔksto:bm] - bekokstoven *Dat hebben ze onderdehaand bekokstoofd* (Ste) **bekommen** Ook *bekoemen* (Bdie, Spa, Sz) st. ww., onoverg.; bekwam, is bekommen [bə'kɔm:/bə'kūm:] 1. uitrusten van iets waarbij men (vooral lichamelijk) vermoeid is geraakt, ook: rust nemen na het eten *Oolde meensken meugen nao et eten middags graeg evenpies bekommen* (Wol, Obk), *Nao et broodeten biwwe eerst even bekommen* (Nbk), *Nao die lange reize mossen ze even bekommen veurdat ze veerder fietsten* (Dfo, Pe-Dbl), *Ze hadden de grote waeters al weer aachter de rogge, doe ze even bekwammen in een kleine harbarge* (j) 2. tot bedaren, tot rust komen, bijkomen van de schrik/boosheid, in de gewone staat raken *Vas, waarm brood uut de ovend moet even bekommen, eers kuj' et niet snieden* (Nw), *'k Moet even van de schrik bekommen* (Db, Bdie), *As dat maegien kwaod is, laot heur mar even betiemen, dan bekomt ze wel* (Ol-Nl), *Hi'j was aorig kwaod, mar et zal wel wat bekommen* (El), *Et is al weer aorig bekommen* minder geworden, afgenomen: bij een ruzie, bij opwinding (Spa), *Doe hi'j d'r van overtuugd was dat alles d'r nog was,*

bekommen - bekoordplakkien

bekwam hi'j (v), *Et onweer bekomt al wat* (Ow), *Hi'j het flink straf had, en daor is hi'j aorig van bekomen* daardoor is hij een stuk minder lastig geworden (b, Nbk), zo ook *Et peerd was zo wild, mar et het him zeer daon, en daor is hi'j aorig van bekomen* (Nbk), *Op 't laest har zien heit him 't huus uut jacht; daor zol hi'j wel van bekomen* (b), *Hi'j het een flink pak op 'e huud had, daor is hi'j aorig van bekomen* (Dfo), en zo ook (dreigend): *Daor zuj' wel van bekomen, mien jonge* (Np) 3. matigen van temperatuur (m.b.t. voedsel) (bo: Bu, Nw, Op) *De koolde melk was een betien bekomen doe ik ze even op 't stel staon had* een beetje lauw geworden (bo: Bu, Nw, Op) 4. afnemen van pijn *De piene zal wel weer wat bekomen* (Obk) 5. op de uitgedrukte wijze ervaren, bevallen *Et eten is mi'j goed bekomen* o.m. gezegd wanneer het eten er goed in gaat terwijl men zich eerder toch niet lekker voelde (Nbk), zo ook *Et eten bekomt je/him (altied) goed* (Ld, Nbk), waartegenover 't *Eten is me niet zo goed bekomen* (Ma), *...bekomt me niet goed, ik bin een betien misselik* (Db), *Aj' een mismaol hebben, dan bekomt je et eten niet goed* (Bu), *We hopen mar dat et (eten) (jim) goed bekomen mag/...dat jim et (eten) goed bekomen mag* wel bekome (verspr., Op), *Waj' daor doen, kan je wel es slecht bekomen* (Wol), *Dat is me niet best bekomen* (Np), *Hoe is je dat bekomen, die reis?* (Nbk), *Of 't now lag an de segare, mar 't bekwam him stomme min* (b) 6. verkrijgen, aan iets komen (Bdie) *Ik kan 't nog wel bekoemen* (Bdie)

bekommeren Ook *bekoemer* (Bdie) zw. ww.; wederk.; bekommerde, het bekommerd [bə'komɪn/bə'kum...] 1. zich bekommeren om of over *Ik kan me d'r niet in bekommeren, hoe dat oflopen zal mit die meensken* (Dfo), *Die oolden bekommeren heur nooit om de kiender, ze laoten ze veur wild lopen* (Obk), *Vaeke zeggen de kiender dat mem heur niet overal om bekommeren moet* (Db), *Daor hoej' je niet om te bekommeren* (Nbk), *Ie kun je overal niet om bekommeren* (Diz, Nbk), *...niet overal...* (Diz, Nbk)

bekomst [bə'komst] - bekomst, in *je bekomt hebben* verzadigd zijn: *Hi'j het*

zien bekomt (Nbk, Ste), vaak ruimer: er genoeg van hebben: *Hi'j het zien bekomt* (Np, Ste), *Daor had hi'j aorig zien bekomt van hij begon er genoeg van te krijgen* (Ld), zo ook *Hi'j hef dikke zien bekomt* (Bdie, Sz) en *Hi'j het aorig zien bekomt kregen now hi'j kwaoliek een bedaankien kreeg veur zien hulpe bi'j de bureu* (Obk) **bekonkelefoezen** z. *bekonkelefoezen* **bekonkelegoezen** z. *bekonkelefoezen* **bekonkel** (verspr.) zw. ww.; overg.; bekonkelde, het bekonkeld [bə'konkɪn] 1. bekonkelen, bekokstoven *een geval bekonkelen* (Bdie), *Ze hadden dat al bekonkeld veurdat ze d'r mit de aanderen over praot hadden* (Pe-Dbl), *Wat zollen die beide daor bekonkelen?* (Spa), *D'r is hiel wat bekonkeld* (Nbk), *Ze hebben et mit mekeer bekonkeld* (Nbk), *Ik moet et mar zien mit 'm te bekonkelen* ik moet maar proberen met hem tot onderlinge overeenstemming te komen (Ol-Nl) 2. roddelend praten over (Nw) *Die bekonkelen de boel ok weer* (Nw)

bekonkelefoezen (El, Ma, Nbk, Nw, Ol-Nl, Op, Ow, Pe-Dbl, bl) Ook *bekonkefoezen* (Obk), *bekonkelefoezen* (Bdie, Dho, Np, Spa, Sz, Wol), *bekonkelegoezen* (Np) zw. ww.; overg.; bekonkelefoesde, het bekonkelefoesd [bə'konkɪ'fu:zɪn/...kə'fu:zɪn/...kɪə.../...'gu:zɪn] 1. heimelijk pratend (maar zichtbaar) samenzweren, samen beramen *Wat bekonkelefoezen jim daor!* (Ma), *Die beide bekonkelefoezen altied alles tegaere* (Np), *Kuj'm daor niet eupenlik mit veur de dag kommen? Moet et now altied mar bekonkelefoesd woden?* (Wol), *Ie bekonkelefoezen et mar* (Dho), *Hoe ze dat bekonkelefoesd hebben, ik weet et niet* (bl)

bekonkereren (spor.) [...'rɪ:əŋ] - bekonkurreren

bekoord (Wol) bn.; pred. [bə'ko:ərt] 1. (ook als uitroep) vrij van de mogelijkheid getikt te worden bij bep. spelletjes; volgens een bep. afspraak, bijv. wanneer men met z'n hand tegen een boom of muur staat (Wol) (ook bekend van Stellingwerfstaligen uit Oosterzee, aan de andere kant van de Kuunder gelegen)

bekoordplakkien (Wol) et [bə'ko:ərt plakin] 1. plekje, positie waar je volgens een afspraak bij het spel tikkertje niet mocht worden getikt

bekopen onregelm. ww.; overg., onoverg.; bekocht, het bekocht [bə'ko:pm] 1. (onoverg.) bekopen, boeten (voor) *Hi'j mos et mit een nat pak bekopen* (Spa), *et mit de dood bekopen (moeten)* 2. (overg.) omkopen, door geld, mooie woorden voor z'n doel, standpunt weten te winnen *De getuge is bekocht, hi'j moet him stilleholen* (Np), *Ze perbeerden hum te bekopen mit mooie praoties* (Pe-Dbl) 3. (wederk.; te duur kopen (z. ook *bekocht*) *Veur dat priesien kuj' je d'r nooit an bekopen* (Op), *Aj' haandelen mit vremde koopluden dan kuj' je wel es reer bekopen!* (Op), *Daor he'k mi'j reer mit bekocht* (Ma) 4. (onoverg.; enigszins negatief) steeds aan het kopen zijn (Diz) *Wat moe'k bekopen, ik heb van alles wel* (Diz)

bekostigen [bə'kɔstəŋ] - bekostigen *We moe'n 't mit mekeer bekostigen* (Np, Nt, Spa, Nbk), *Et moet allemaole bekostigd wodden* (Ste)

bekotten zw. ww.; overg.; bekotte, het bekot [bə'k...] 1. bekorten, korter maken, beknopter maken *Ik moet die rok even bekotten* (Np), *'t Verslag was te lang, et mos bekot wodden* (Diz), *De spreker mos zien rede bekotten* (Spa), *'t bezuuk bekotten* (Bdie), *Ze willen de reize wat bekotten* (Ld), *Hi'j stikt schieve over om de weg te bekotten* (Obk), *Aj' zo zwaor roken, kuj' je leven d'r wel deur bekotten* (Spa, Op) 2. inhouden (El, Obk) *As een warknemer gien goed wark leverde of niet op 'e tied kwam, dan konnen ze him bekotten op 't loon* (Obk) 3. besparen (Dhau) *We zullen oons allemaole wel wat bekotten moeten* (Ma) 4. tekort doen, niet geven waar men recht op heeft (Dhau) *Ze hebben J. zien pat van de arfenis niet geven, ze bekotten him* (Dhau)

bekrabbelen zw. ww.; overg., onoverg.; bekrabbelde, het bekrabbeld [bə'kr...] 1. (overg.) bekrabbelen: bedekken met krabbels 2. (onoverg.) voortdurend *krabbelend* bezig zijn, in meerdere bet.

bekrappen (Dho, El, Nw, Op) zw. ww.; overg.; bekrabbede/bekrabde, het bekrabbed [bə'krabm] 1. aan voldoende financiële middelen weten te komen, met name: om het hoofd boven water te houden *Et was een toer om ieder jaor an de baank die hoge rente en offlossing te betaelen, mar ze hebben et toch weten te bekrappen* (Op) 2.

voor elkaar krijgen (Dho) *We zullen perberen dat we 't veur die tied nog bekrappen kunnen* (Dho)

bekrachten [bə'kraxtəŋ] - bekrachten: kracht, erkenning geven door woord of daad *een besluit bekrachten* (Nbk), *je woorden bekrachten* (Nbk)

bekracting [bə'kraxtəŋ] - bekracting: wettiging, ratifikatie; stuurbekracting

bekrassen zw. ww.; overg., onoverg.; bekraste, het bekrast [bə'krasp] 1. (overg.) van krassen voorzien *Wie het oonze auto zo bekrast!* (Nbk) 2. (onoverg.) voortdurend krassend bezig zijn *Wat bekras ie toch!* (Nbk)

bekreunen (Bdie, Db, Dhau, Ma, Np, Nt, Op, Ow) zw. ww.; wederk.; bekreunde, het bekreund [bə'kr...] 1. zich bekommeren *Hi'j bekreunt 'm nargens omme* (Np, Ow), *Om die man hoe' je niet te bekreunen, die kon wel aers, mar hi'j wil niet aandere* (Op)

bekribben zw. ww.; onoverg.; bekribbede, het bekribbed [bə'kr...] 1. (negatief) voortdurend *kribbend* bezig zijn, z. ook *kribben*

bekrimpen (verspr.) st. ww.; overg., onoverg.; het (bet. 1, 2)/is bekrompen [bə'kr...] 1. (ook wederk.) zuiniger worden, minder uitgeven *We moe'n oons allemaol een betien bekrampen* (Ld, Spa), (wederk.) *Now moej' niet mienen dat ik mi'j in alles bekrampen wol* (b), (wederk.) *Die man wodde warkloos, ze mossen heur aorig bekrampen* (Ld), *As de koffie nog duurder wodt, zullen we wel wat bekrampen moeten* (Sz), *Ik vien dat de hoge heren eerst mar es wat bekrampen moeten op heur uitgaven* (Sz), *We zullen oonze luxe wel wat bekrampen moeten* (Pe-Dbl) 2. (overg.) beperken, reduceren: van een bedrijf, van financiële steun e.d. (Dho, Diz, Np, Nw) *De boel moet bekrompen wodden, we kun et wark niet meer doen, we moe'n mar een stok laand verkopen* (Nw), *We moe'n de zaeke wat bekrampen* (Dho), *Ie moe'n mien huuscenten niet meer bekrampen* (Diz) 3. (onoverg.) enigszins inkrimpen, door krimpen kleiner worden (Dfo, El, Ld, Np, Op) *Die kiele is aorig bekrompen* (Np), *Die trui is in de wasse aorig bekrompen* (Op), *De sni'j is aorig bekrompen inge-klonken* (El), *Dat grös is aorig bekrompen, dat kan wel haost in de koel-*

bekritisieren - bekubben

bult (Dfo), *We zullen de turf in stoeken zetten, mar die was nog niks bekrompen* (Np, Ld), *De turf is aorig bekrompen* (El), *niet bekrompen turf* nog niet gekrompen (Bu)

bekritisieren (spor.) [bəkriti'st:ərn] - bekritisieren

bekroepen (El, Ld, Np, Nt, Op, Wol) Ook *bekrupen* (Nt, Spa) st. ww.; overg., onoverg.; bekreup, het (bet. 1, 2, 4)/is bekreupen [bəkrupm/...'krypm] 1. (overg.) heimelijk naar iets toe kruipen (met name: naar wild, naar een persoon) *De petriezen moej' bekreopen, anders koj' ze niet an* (El), *Oonze ouwe buurman kon best gaanzen bekrupen* (Spa), *As d'r gaanzen binnen bi'j de winter, bekreopen ze ze over 't ies* (Wol), *De katte becropt et voegeltien* (Np) 2. (overg.) kruipend gaan (Op) *Al zol ik et bekreopen moeten, ik zol d'r toch henne gaon* (Op) 3. (overg.) een beklemmend, angstig gevoel krijgen (Wol) *Et becroept me* (Wol) 4. (onoverg.) voortdurend kruipen (Nbk) *Wat moej' daor toch te bekreopen* (Nbk), *Wat becroep ie daor toch!* (Nbk)

bekrompen Ook *bekrumpen* (Ow) bn.; -er, -st [bək'krompm/...'krām...] 1. niet ruim, erg klein (van ruimte) *Ze wonen bekrompen* hebben weinig ruimte in hun huis (Dhau, Bu), *Dat husien was wel bekrompen, doe d'r alle jaoren een kleine bi'j kwam* (Nt, Pe-DbI), *Wat hej' hier een bekrompen hoekien* (Ma), *Dat huus is wat bekrompen timmerd* (Ow, El), *Ze zaiten mit mekeer in een bekrompen ruimte in een erg kleine ruimte* (Bu, El, Ste, Ow, Obk), *Die jurk zit wat bekrompen* (Np), *Kleren kun bekrompen wezen, te klein* (Ste), *een bekrompen verstaand* gezegd van iemand die achterlijk reageert (Ma, Ow, Pe-DbI, Ste) 2. ineengekrompen, ineengeschrompeld *Et zaod is te gauw riept, en 't is dan bekrompen* de korrel krimpt dan in elkaar, bijv. door te vroeg maaien (El), *Deurd at de roggekorrel te fel dreugt, wodt de korrel bekrompen* (Dhau), *Een bekrompen roggekorrel is inkrompen, klein wodden* (Bu, Nt, Ow, Np), *H. lopt d'r wel zo bekrompen henne, ie kun wel zien dat hi'j et an de rogge het* (Db) 3. schamel, pover, krap, nogal armoedig *Et kwam daor altied bekrompen omme mit de centen* (Obk), *een bekrompen*

weekloontien (b) 4. erg zuinig *Ze leven wat bekrompen* overdreven zuinig, ook gezegd van mensen die genoeg geld hebben om royaal te leven (Dho, Ld, Ma, Obk, Pe-DbI), zo ook *Doe toch altied niet zo bekrompen en zunig, et laeste hemd zit gien buse op* (Ol-NI, Ow), *Die meensken leven zo bekrompen, et kon gien leven lieden* (Diz, Pe-DbI), *bekrompen doen* overdreven zuinig doen (Ol-NI) 5. bekrompen, kleinzielig, achterlijk van inzicht, opvatting *Die man is zo bekrompen, die wil niks van 't ni'je weten* (Obk), *Ie moe'n dat niet zo bekrompen bekieken* (Ma), *Et inzicht kon roem of bekrompen wezen* (Ow), *Dat moej' anders zien, je moeten niet zo bekrompen daenken* (Wol), *Die meensken bin verrekte bekrompen* (Wol), *Ik vien et wel bekrompen dat ze dat niet goedkeuren* (Sz), *Die meensken kun niet mit de tied mitkommen, ze holen d'r van die bekrompen idenen op nao* (Obk), *een bekrompen standpunt* (Nt), *een bekrompen verstaand* (Ow)

bekrumpen z. *bekrompen*

bekrupen z. *bekroepen*

bekstok (verspr.) Ook *bekstuk* (WH) et; -ken; -kien ['bəkstok/'bəkstak] 1. iemand met een grote mond *Die bakers daor zaiten bekstokken onder hadde hi'j wel es heurd* (vo), *Et is een groot bekstok* (Np), *Mit die vrouw kuj' beter gien gedoente hebben, et is een bekstok* (Op), *een bekstok van een wief* (Obk), *Die kerel is een groot bekstok, hi'j zweert boven iederiene uut* (Np, Ld), *Hej' die wel es heurd! Wat een bekstok!* (Bu); zo ook *Wat een Trien Bekstok is dat vrouw met een grote mond* (Bu)

bekstuk z. *bekstok*

bekubben Ook *bekubberen* (Dho, Nbk, Sz) zw. ww.; overg.; bekubbede, het bekubbed [bək'kubbm/...'kubbm] 1. kortwieken (lett.) (Dho, El, Ld, Np, bo: Nw) *We zullen de kiepen bekubben; an de iene kaant wodt de vleugel een stokkien inkot* (El, Np), *de kiepen de vleugels bekubben, dan vliegen ze niet over 't gaas* (bo: Nw) 2. in lichte mate snoeien, de uitstekende takjes/randen afknippen/afsnijden *De hede moet even bekubbed wodden* (Nbk), *bloemen bekubben* (Ma), *de nagels even bekubben* knippen (Sz) 3. (soms evertsend) haarknippen (verspr. OS, Dho, Np, Nt, Op,

Wol) *Ze hebben je aorig bekubbed* degene die je geknipt heeft, heeft je haar een flink stuk korter gemaakt (Nbk, Np), *haar bekubben* (Dhau, Ma), *Ze moe'n je haar wat bekubben* (Dfo), *de snor wat bekubben* bijknippen (Op), *'t Moet een betien bekubbed wodden* nl. gezegd van het hoofdhaar (Nbk), *Ie moe'n je wat bekubben laoten* (Nbk), *De palmboom wodde bekubbed; vader maekte van iezerdraod een bogien, daor vlochten we palm om henne, mit touw, en daor kwammen witte bloempies en rozepepier* op nl. bij het maken van een krans die op de kist kwam van een kind dat werd begraven (Ste), *een stok bekubben* een stok glad maken door noesten en verdikkingen af te snijden (Spa) 4. kappend bewerken van palen e.d. *Die staele past nog niet al te goed in de schoppe, ik moet him nog even wat bekubben* (Obk) 5. snijdend bewerken van poten van bep. dieren, vooral van koeien *Die koepoten moe'n even bekubberd wodden* (Sz) 6. snijdend en krabbend schoonmaken van de huid van koeien (die in de herfst smerig waren en op stal moesten) (Spa) *As de koenen bi'j de hest op 'e stal kwammen, mossen we ze eerst bekubben* (Spa) 7. zoveel mogelijk geld afhandig maken (Op) *De oolde man gong bi'j familie inwonen, mar die wollen 'm bekubben, hi'j hadde gien cent meer overhullen as hi'j daor bleven was* (Op)

bekubberen z. *bekubben*

bekunde (Dfo, Ld) de; -n [bə'kʌndə] 1. persoon die men kent, bekende

bekundig (j) bn. [bə'kʌndɪx] 1. in *bekundig (wezen) mit als persoon kennen: Hi'j was goed bekundig mit die meensken* (j)

bekundige (Dhau) de; -n [bə'kʌndəgə] 1. persoon die men kent, bekende

bekvechten ['bɛkf...] - bekvechten

bekwaam z. *bekwaom*

bekwaeken zw. ww.; onoverg.; bekwaekte, het bekwaekt [bə'kw...] 1. voortdurend kletsend bezig zijn *Wat bekwaekt die now weer!* (Nbk), *Wat ze bekwaeken zal wel niet vule om de hakken hebben* (Op)

bekwaom Ook *bekwaam* (Spa) bn., bw.; -er, -st [bə'kwɔ:m/...kwā:m] 1. voldoende opgeleid en/of vaardig *een bekwaome man, een bekwaom persoon, een bekwaome*

zuster, d'r bekwaom veur wezen: Hi'j is goed bekwaom veur zien wark (Diz), *Hi'j is bekwaom in zien vak* (Nt), *Hi'j het d'r veur leerd, hi'j is d'r dus bekwaom veur* (Bu), *Hi'j is niet zo botte kwaod veur de boerkerije, hi'j is d'r niet bekwaom veur* (Nbk), *Schermerhorn stelde een regering op mit hiel bekwaome mannen* (vo), *Ik bin wel aorig bekwaom in et timmeren* (Nw), *D'r weren iemkers die slim bekwaom weren, mar ie hadden ok goenend die d'r mar een pottien van maekten* (j), *Hoe rustig en staodig die oolde vakluden warkten zal mi'j nooit vergeten, en hoe bekwaom ze weren* (j) 2. nuchter, niet aangeschoten *Ik geloof niet dat die man bekwaom is, hi'j het wat riekelik draank had* (Obk), *Ze hadden 'm allemaole omme, mar hi'j was nog wel bekwaom* (Ow), *Hi'j zit nogal vaeke in de kroeg, mar hi'j is altied wel bekwaom om naor huus te gaon* (Obk), *Hi'j was niet meer bekwaom om die auto te sturen* (Ma), *Hi'j had wel een borrel op, mar hi'j was nog wel bekwaom genoeg om thuus te kommen* (Pe-Dbl), *Hi'j is nog wel bekwaom om te autorieden* (Spa), *Hi'j is disse keer bekwaom thuuskommen* niet dronken (Np)

bekwaomhied Voor -heid z. -hied de; ...heden [bə'kwɔ:m...] 1. het bekwaam, kundig, vaardig zijn *Aj' autorieden willen, moej' eerst een proef van bekwaomhied ofleggen* (Obk) 2. opzicht waarin men bekwaam is, capaciteit

belaans Ook *balaans* (spor.) de; -en [bə'lā:s/ba'l...] 1. bep. weegwerktuig: balans (spor.) 2. in *in/uit belaaans in/uit balans, in/uit z'n evenwicht* (lett. en fig.): *De arbeider ston op 'e tiempaol en hul him in belaaans mit et dadde tiemtouw* (vo) 3. in *de belaaans opmaeken* nagaan, in een overzicht brengen wat men heeft verdiend, heeft uitgegeven en nog aan bezittingen en schulden heeft, ook ruimer: nagaan wat de voor- en nadelen zijn geweest, welke vooruitgang men heeft geboekt *Op et aende van et jaor wodde alles naokeken en maekten ze de belaaans op, zoas F. dat numde* (vo)

belaansploeg Ook *balaansploeg* (Bu, Ste) de; -en; -ien [bə'lā:splo:x/ba'l...] 1. balansploeg *Ie hadden hier een stelploeg - mit twie raeden - en de gewone of belaaans-*

belabberd - belastingadviseur

ploeg (mit ien rad) (Ste)

belabberd [bə'labɪt] - belabberd *Dat oolderwese kassien ziet d'r belabberd uut* (Op), *Ik vien et belabberd* (Nbk), *'t Is een belabberde boel* (Nbk), *belabberd toekieken* (El, Obk, Spa)

belachelik [bə'laxələk, ...'lax|ək] - belachelijk: de lachlust opwekkend *Is 't niet belachelik, je, wat ze doen?* (Nbk); ongeloofwaardig *'t Was een belachelik antwoord* (Nbk)

belaeden st./zw. ww.; overg.; belaedede, het belaeded/belaeden [bə'le:dn̩] 1. beladen, voorzien van lading *Die auto was te zwaor belaeden* (Nbk)

belanden z. *belanen*

belanen Ook *belanden* (WH) zw. ww.; overg., onoverg.; belaaende, is belaad [bə'lā:n̩/...'landn̩] 1. belanden, terechtkomen, verzeilen *Waor is hi'j eigelik belaad?* (Ma), *Aj' mit zok soort dingen beginnen dan weej' niet waor aj' belanen* (Op), *Hi'j vun et boek zo verschrèkkelik, et belaaende in de kachel* (Nbk), *We moe'n mar zien waor we belanen waor we terechtkomen* (Obk, Ste), ook: hoe het uitpakt (Ste)

belang et [bə'lan] 1. iets dat iemand raakt in z'n voerspoed, zijn positie *de belangen van de boeren, et algemien belang* (Nbk, b): *Dat zoks gebeurt, is in 't algemien belang* (Nbk), *et belang van die schriever* (bl), *Et eigenbelang gaot vaeke veur et belang van aanderen* (Pe-Dbl), *De belangen van Noordwoolde en Wolvege lopen zo tegen elkaander in en bin zo slecht mit menaander te verienigen, dat et kon ok niet aanders of et mos zo lamlendig gaon as et tot now toe gaon hef* (s: Nw: 1880), *d'r belang bi'j hebben* er belangstelling voor hebben, het willen hebben omdat het goed uit zou komen: *Hi'j het wel belang bi'j dat besien, mar hi'j zal wel tot et leste van de mark waachten mit bieden* (Obk), *Hej' ok belang bi'j een maol bieten?* (Dhau), *Hi'j het d'r wel belang bi'j* (Np), *'k Hebbe d'r niet et minste belang bi'j* wil het helemaal niet (v), zo ook *Ik heb d'r hielemaol gien belang bi'j dat die oolde zeurpot iederkeer veur de deure staot id.* (Obk), zo ook *Et mag now ok wel een keer opholen te regenen, ik hebbe gien belang meer bi'j meer waeter, zee de boer* (Op) 2. aandeel,

participatie in een bedrijf een belang hebben 3. belangstelling, in verb.: *d'r belang in stellen* (spor.) 4. gewicht, waarde *'t Is veur et begriepen van de tekst van belang* (b), *Et is van groot belang* (Op), *Et regende van belang in aanzienlijke mate* (Bdie, Db, Dhau, Np, Ol-Nl, Sz), zo ook *Et regende nogal wat van belang, heur* (Obk, Ste), *Et haegelde van belang* (Nt), *D'r laggen sni'jbulten van belang flinke, grote* (Np), waartegenover *D'r vul gien regen van belang* (Ow), *een drokte van belang* een grote drukte

belanghebbend (spor.) [bəlan'hebm̩t] - belanghebbend

belanghebbende de; -n [bəlan'hebm̩də] 1. belanghebbende *Aj' d'r belang bi'j hebben, bi'j' belanghebbende* (Ol-Nl)

belangriek bn.; -er, -st [bə'lanɪk] 1. van grote betekenis *Et liekt me wel belangriek toe dat de schoele d'r blijft* (Dhau), *belangriek wark, een belangriek punt* 2. aanzienlijk, groot een groot bedrag

belangstelling [bə'lanstɛlɪŋ] - belangstelling *Ze kreeg weer praots en belangstelling veur de dingen die (...)* (v), *een protte belangstelling* (bl)

belasteren zw. ww.; overg.; belasterde, het belasterd [bə'lastɪn̩] 1. lasterpraatjes vertellen *Et is niet zo mooi, daj' mi'j zo belasteren* (El)

belastige z. *belasting*

belasting Ook *belastige* (Ste) de; -s, -en [bə'lastɪŋ] 1. kracht, druk doordat iets rust op de *belasting van de auto* (Nbk) 2. mentale of lichamelijke *belasting* *Al die lastige kiender is een hiele belasting veur een onderwiezer* (Nbk), *We mossen dat een poze veur heur doen, now, dat was ok een belasting* (Ste) 3. belasting die men moet betalen: *Vroeger haj' straotbelasting, grondbelasting en personele belasting, dat slat op de inboedel en de grootte, misschien ok op de luxigheid* (Bu, Obk, Ste), *Hi'j warkt bi'j de belasting(en)* bij de belastingdienst (Nbk), *Ie betaelen altied te vule belasting...!* (Np), *De belasting is omhogegaon* de belasting die men moet betalen is gestegen (Bdie), *Niks is zekerder in 't leven as de dood en de belastingen* (Op)

belastingadviseur [bə'las...] - belastingadviseur

- belastingambtner** [bə'las...] - belastingambtenaar
- belastingangifte** de; -n, -s [bə'lastɪŋ...] 1. belastingaangifte *Ik vulle mien belastingangifte graag zo goed en eerlik meugelik in, want ik wil niet graag mot hebben* (Op), *We hebben de belastingangifte weer rond* (Ld), *We hebben de pepieren van de belastingangifte al opstuurd* (El)
- belastinganslag** de; ...anslaegen [bə'las...] 1. belastingaanslag
- belastingbetaaler** [bə'lastɪŋ...] - belastingbetaaler
- belastingbiljet** [bə'las...] - aanslagbiljet
- belastingbrief** (Db) de; ...brieven [bə'las...] 1. brief aan, van de belastingdienst
- belastingdienst** [bə'las...] - belastingdienst
- belastingdruk** [bə'lastɪŋdʁok] - belastingdruk
- belastingenveloppe** (Pe-Db) de; -s, -n [bə'las...] 1. enveloppe van de belastingdienst
- belastingformulier** [bə'las...] - belastingformulier
- belastingfraude** [bə'las...] - belastingfraude
- belastinggelden** [bə'lastɪŋgɛldən] - belastinggelden
- belastinggids** [bə'las...] - belastinggids
- belastinghervorming** [bə'las...] - belastinghervorming
- belastinginning** (spor.) [bə'las...] - belastinginning
- belastinginspekteur** (Ol-Nl) [bə'las...] - belastinginspekteur
- belastinginspektie** [bə'lastɪŋ...] - belastinginspektie
- belastingjaar** [bə'las...] - belastingjaar
- belastingkantoor** et; ...kantoren; -tien [bə'las...] 1. belastingkantoor 2. (schertsend) w.c. (spor.)
- belastingkemies** (Ld) de; ...kemiezen [bə'las...] 1. kummies van de belastingdienst *De belastingkemies kwam even langes* (Ld)
- belastingkladde** (Dfo, Dhau, Ma, Obk) de; -n [bə'las...] 1. aanslagbiljet van de belastingdienst *Daor kregen we weer een dikke belastingkladde* nl. met een hoge aanslag (Dfo)
- belastingkonsulent** (Spa, l) [bə'l...] - belastingkonsulent
- belastingoftrek** [bə'las...] - belastingaftrek
- belastingontduker** (spor.) [bə'las...] - belastingontduiker
- belastingopbrengst** (spor.) [bə'las...] - belastingopbrengst
- belastingophaeldienst** (spor.) [bə'las...] - belastingophaeldienst
- belastingparadies** (spor.) [bə'las...] - belastingparadijs
- belastingpepiere** (Ma, Obk) mv. [bə'las...] 1. aangiftebiljet en/of andere papieren die betrekking hebben op het betalen van belasting
- belastingplaetien** (spor.) [bə'las...] - belastingplaatje
- belastingplicht** (Nbk, Spa) de; -en [bə'las...] 1. plicht tot het betalen van belastingen
- belastingplichtig** (l) [bə'lastɪŋpl...] - belastingplichtig
- belastingplichtige** (l) de; -n [...'pl...] 1. belastingplichtige
- belastingpoletiek** [bə'las...] - belastingpolitiek
- belastingrecht** (l) [bə'las...] - belastingrecht
- belastingstieve** (spor.) [bə'las...] - belastingstief
- belastingstieve** (spor.) [bə'las...] - belastingstief
- belastingtruc** [bə'las...] - belastingtruc
- belastingverdrag** (spor.) [bə'las...] - belastingverdrag
- belastingverhoging** [bə'las...] - belastingverhoging
- belastingverleging** [bə'las...] - belastingverlaging
- belastingveurdiel** (spor., l) - belastingvoordeel
- belastingvlocht** (spor.) [bə'las...] - belastingvlucht
- belastingvrij** (Db) [aks. wisselt] - belastingvrij *Dat legaot was belastingvrij* (Db)
- belatafeld** (Nbk) [bə'la:ta:flɪ] - belatafeld, bedonderd, gek geworden *Bi'j hielemaole belatafeld!* (Nbk)

belazerd - beleid

belazerd [bə'la:zɪt] - belazerd, bedonderd
Bij' belazerd! ben je gek geworden (Nbk)

belazeren [bə'la:zɪŋ] - belazeren: *iene belazeren* (Np), *de boel belazeren* (Spa), *De wereld wodt toch an alle kaanten belazerd* (v)

belbus ['bɛl...] - belbus

belbusdienst ['b...] - belbusdienst

belderen z. *balderen*

beledigen [bə'li:dəŋŋ] - beledigen: kwetsen in woord of daad: *Ik was in jaoren niet zo beledigd* (Nbk), *Ik heb me in gien tieden zo beledigd vuuld* (Nbk)

beledigend [bə'li:dəŋŋ] - beledigend
beledigende woorden (l)

belediging de; -s, -en [bə'li:dəŋɪŋ] 1. belediging: het *beledigen*

beleefd [bə'li:ft] - (weinig gebruikelijk)
beleefd, hoffelijk *'t Was gien beleefde maniere van doen* (Nbk), *We moe'n beleefd blieven* (Nbk)

beleefdheid (spor.) Voor -heid z. -hied [bə'li...] - beleefdheid, welgemanierdheid
uit beleefdheid (spor.)

beleerd (verspr.) bn. [bə'li:ɔɪt] 1. (van paarden) gewend, geleerd hebbend in een tuig te lopen, enz. *Een gruu'n peerd is niet beleerd* (Ow), *Een koetspeerd mos mak en beleerd wezen* (Obk), *een goed beleerd peerd* (Obk)

beleerkaarre (Bdie, Dho, Op, Ste) de; -n; -gien [bə'li...] 1. kar om jonge paarden mee te beleren, om in het gareel te lopen en te leren trekken *De beleerkaarre was een soort eigengemaekte sulky, vaeke van een oold onderstel* (Ste), *Dat enterpeerd kan binnenkot wel veur de beleerkaarre, mar moet eerst mar es naost et oolde peerd veur de waegen* (Op)

beleg et [bə'leɪ] 1. broodbeleg *Vroeger haj' gien beleg; hiel enkeld kreej' een proesien eerpels, brune suker of een plakkiën keze op brood* (Nw), *Dat beleg op et brood kuj' wel deur kieken, zokke dunne schilfers* (Db), *Et beleg is vaeke duurder as et brood* (Op), *Ik kan mien brood hier wel verdienen, mar et beleg niet ik verdien genoeg om rond te komen, maar ook niet meer* (Nt), *Aj' 'brood mit tevredenhied' hebben, dan krieg ie gien beleg op brood* dan krijg je brood zonder beleg (Dho) 2. materiaal en konstruktie waarmee men aftimmert, afdekt *oftimmering* (Bdie, Obk); *Een beleg*

is in vaktermen een plat stokkiën of beleggien om de keziën van raemen en deuren binnenshuus (Obk), *Et beleg, de oftimmering om de raemen en deuren is tegenworig vaeke wel van keunststof* (Obk), *Op alle deuren zat een beleg van fineer in dezelde kleur* (Op) 3. soort voering, witte stof tussen de kragen van mantels en jassen (Diz)

beleggen bn. [bə'li:ŋŋ] 1. lang of voldoende lang gelegen hebben *Onbeleggen hooft gefit naoden, dan schient et op, et krimpt* (Obk), *Beleggen hooft schient niet op* droogt niet meer uit en krimpt niet meer (Obk), *beleggen kraegen op jurken* (Nbk), (jong) *beleggen keze* (l)

belegerd (Dhau, Nt) bn. [bə'li:ŋɪt] 1. gezegd van hooi: stevig in elkaar gepakt (Dhau, Nt), *Belegerd huj het een posien in de opper staon* (Dhau)

belegeren (spor.) [bə'li:ŋɪŋ] - belegeren (lett. en fig.)

belegering [bə'li:ŋɪŋ] - belegering

beleggen zw. ww.; overg.; belegde, het/is belegd [bə'leŋŋ] 1. een oppervlakte met iets bedekken *een schure mit asbestplaeten beleggen* (Op), *brood beleggen, je broggien goed beleggen* een goed belegde boterham verdienen, goed verdienen (Nbk, Obk), vandaar *Hij had et brood knap belegd* (Ma) 2. in *geld beleggen* vastleggen, ergens in steken 3. *bijeenroepen een vergadering beleggen* (Ow) 4. het voorstellen, het doen voorkomen (Sz) *Hij gaot et altied wel zo beleggen dat hij gien schuld treft* (Sz) 5. eitjes leggen: door de bijenkoningin (bs) *As de iemker koppen zol eerdad de veurzwaarm ofvleugen is, dan het hij kaans dat de keuninginne de cellen opnij belegt, dat et zwaarmen begint dan laeter* (bs)

belegging de; -s, -en [bə'leŋɪŋ] 1. het beleggen *Mit die belegging bij' wisse van je centen* (Dhau)

beleggingsadviseur (l) [bə'leŋɪŋs...] - beleggingsadviseur

beleggingsfoons (spor.) [bə'li...] - beleggingsfonds

belegstok (Nbk, Dhau) [bə'li...] - belegstok (bij naaiwerk) *een belegstokkiën tegen de jurk zetten* (Dhau)

beleid et [bə'lejt] 1. beleid, de gedragslijn ten aanzien van bep. zaken, in een bestuur,

van een overheid enz. *Ik begriep d'r niks van, hebben ze aenlik wel een beleid?* (Nbk)

beleidsbeslissing (spor.) [bə'l...] - beleidsbeslissing

beleidscentrum (spor.) [bə'l...] - beleidscentrum

beleidskwessie (l) [bə'l...] - beleidskwestie

beleidslijn (spor.) [bə'l...] - beleidslijn

beleidsmatig (l) [bəlejs'tmɑ:ətəx] - beleidsmatig

beleidsmitwarker (spor.) [bə'lejs'ts...] - beleidsmedewerker

beleidsnota (spor.) [bə'l...] - beleidsnota

beleidsombuging [bə'l...] - beleidsombuging

beleidsruimte (spor.) [bə'l...] - beleidsruimte

beleidsstok (spor.) [bə'l...] - beleidsstuk

beleidsveurbereiding (spor.) [bə'l...] - beleidsvoorbereiding

beleidsvoering (l) [bə'l...] - beleidsvoering

belein (Bu, Dho, Db, Nw, Pe-Db) Ook

blein(e) (Db, Ma, Ow, Ste), *balein* (Bu, El,

Obk, Ow, Spa) de; -en; -tien [bə'lejn/

blējn(ə)/bə'l...] 1. balein: zoals in korset of

paraplu *Gooi dat oolde keset mar vot, de*

beleinen stikken d'r uut! (Db), *beleinen in*

't kasjet of in de parreplu (Dho), *een bleine*

in 't keset (Ma), *Baleinen zitten ok wel in*

sommige kraegen van boezeroenen om de

vorm d'r in te holen (Obk), *Et bleintien*

daor wodden de wosten wel mit ofsleuten,

een soort pennegien of zo, daor aj' et aende

mit vaastemaekten, eers gong de wost uut

de daarm (Db, Ow)

belend (spor.) ['bɪ:lɪnt] - beeldend, *belend*

keunstener (spor.)

belenen z. *belienen*

beleren [bə'li:tərn] - beleren (van paarden:

m.b.t. het tuig, het werken) *As et peerd*

veur de waegen moet, moej' et eerst

beleren (Nbk), *Een jong peerd moej'*

beleren bij een oold peerd, dan gaot et

gemakkelijk (Pe-Db), *Jonge peerden bele-*

ren gong vaeke veur een ketteneide of een

voer zaand (Db), *D'r wodde hier een oolde*

waegen bruukt veur et beleren van jonge

peerden (Np), *As et peerd in de zille moet,*

moet hij haost beleerd wodden, dus leren

om in de zille te lopen (Ste), *'t Peerd is in*

de zille beleerd (Obk), *Dat peerd is goed*

beleerd (Np), *Ze is et peerd an 't beleren*

(Nw), *Peerden beleren was een vertonige*

vroeger! (Ste)

beletten (Np) [bə'letn] - beletten, ver-

hinderen *We beletten him dat hij daor*

langes gaot verhinderen (Np)

beleuken z. *beloken*

beleven [bə'l...] - beleven: meemaken, door

te leven ondergaan *D'r kwam mi'j wat in 't*

zin, da'k vroeger es beleefd hebbe (b), *Aj'*

daor te lane kommen, dan beleef ie ok nog

wat dan zul je nog eens wat meemaken (j),

Ie kun wat beleven! een mens krijgt nogal

eens wat mee te maken, te ondergaan (Ste),

Dat we dat nog beleven meugen! mogen

meemaken, *Dat zullen wij wel niet meer*

beleven (Nbk), *Now wo'k jim es schrieven*

wat as wij beleefd hebben mit et legen van

die putte (b), *Daor is ok niet vule te*

beleven het is er saai (Nbk, Np), *Daor kuj'*

nog wat mit beleven daar kun je nog veel

drukte, problemen door krijgen (Ste, Ma),

Wat zullen we now beleven! wat krijgen

we nu (Nbk, Ow); ondervinden, ondergaan,

doorstaan: *Bezorgd beleefde hij zien*

levantien (j), *Daor he'k hiel wat kopzorgen*

mit beleefd (Np)

belevenis Ook *belevenisse* (Nw, Ste) de;

-sen [bə'li:wənts, ...və.../...sə] 1. belevenis

Dat was een hiele belevenis (Nbk, Np),

belevenissen van een wild varken (b), *Zo*

weren de belevenissen niet van de locht (j)

belevenisse z. *belevenis*

beleving de; -s, -en [bə'li:wɪŋ, ...vɪŋ] 1.

beleving, bewuste ervaring *Et is een*

beleving (Bu), *De elfstedert was een hele*

beleving een hele belevenis (Bdie)

belezen bn. [bə'li:zn] - belezen *Hi'j was*

ontwikkeld en belezen veur zien tied (v),

Zoe'n iene is verstaendig jong, en wies en

slim belezen (bl)

belezenhied (spor.) [bə'l...] - belezenheid

Belg ['beləx] - Belg; *De Duitsers hadden*

oons in '14-'18 aorig te pakken; we kregen

't laand vol Belgen! (Nw), (met kleine

letter:) gelijknamig paard *een halve belg*

paard door kruising van een belg en een

bovenlander verkregen (Ste), *Kooldbloed-*

peerden bin zwaore peerden, zoas zeeuwen

en belgen (Nbk), *Hi'j het een rood-*

schimmel in 't laand, dat is veural onder de

belgen (Ste)

belgemop ['belgəməp] - belgenmop

Belgisch Ook *Bels* (in bep. verb.: Dfo, Np,

Nw, Sz) bn. ['belgis] 1. Belgisch *een Belgische braander* (Mun, Nbk, Np, Nw), ook *een Belse braander* dikke, bolle glazen brander (Dfo, Np, Nw), *een Belse kedde* bep. type zware ket (Sz), *een Belgische koe* bep. variant van het Fries-Hollandse veeras (thans nog maar weinig bekend en in het binnenland zo goed als afwezig, ook als *blauwbonte koe* bekend, z. onder *blauwbont* II (Nt))

belhaemel (verspr.) Ook *belhaemer* (Nw), *belhamel* (WH) ['belhē:ml/...hē:mp/...hā:ml] - belhamel *Wat hej' daor te maeken, bliksemse belhaemel!* (Obk)

belhaemer z. *belhacmel*

belhamel z. *belhaemel*

belieden st. ww.; overg.; het beleden [bə'li:dŋ] 1. lijden, iets onprettigs ondergaan doordat een ander zo doet, doordat de omstandigheden zo ontstaan, geschapen zijn, evt. door iemand zelf *Ij kun mar beter gien koolde vatten, want laeter moej't belieden* (Ow), *'t Spiet mi'j eers dat ik dat now belieden moet* (b), *Ik moet et belieden, zie!* (Nbk), *Sommigen daenken in et begin van de maand dat et geld niet op kan, mar in et lest moe'n ze et zels belieden* (Sz), *Now moe'n we et zels belieden!* (Ma), *De dood van zien vader het hi'j belieden moeten* (Op), *Hi'j moet et (ok altied) belieden!* (Dhau, Nbk, Np, Wol), *Omdat iene gien schuld bekennen wol op schoele, mos de hele klasse et belieden* (Diz), *Hool op mit jow geraus, doukies moe'n wi'j et belieden* gezegd bijv. tijdens een sportwedstrijd (Wol), *Die dreuge zoemer was wel mooi, mar de zaandboeren mossen et belieden* (Nt), *De huusholing moet et mar weer belieden as de man an de draank is* (Dhau), *De goeien moe'n 't vaeke deur de slechten belieden* (Pe-Dbl) 2. belijden in godsdienstige zin (spor., b) *Eupen oonze mond, dat wi'j Jow oons gelove belieden en dat wi'j aanderen daor dielgenoot van maeken* (b), *Heer, wi'j belieden dat en wi'j vraogen Jow, wil et oons niet anrekenen* (b), *et mit de mond belieden* (spor.)

beliedenis (verspr.) Ook *belijdenis* (Sz) [bə'li:dŋs, ...'li:dŋs/...] - belijdenis: belijden door te verklaren: *beliedenis doen* (verspr.)

beliegen st. ww.; overg., onoverg.; beleug,

het beleugen [bə'li:gŋ] 1. (overg.) tegen iemand liegen *iene beliegen, Ze hebben him beleugen* (Nbk), *Hoe kuj' mi'j now zo beliegen!* (Dhau) 2. (overg.) iets anders voorstellen dan het is, verdraaien: *Hi'j het de boel aorig beleugen* (Nt), *Hi'j wet niet hoe hi'j 't beliegen zal* (El), *Die beliegt de boel ok aorig* liegt t.o.v. iedereen (Np), *Wat moej' daor tegen beliegen om je d'r uut te redden* op welke manier zou je daar liegend over moeten praten (Obk) 3. (onoverg.) voortdurend liegen *Wat belieg ie toch mit jow praoties* (Ld)

belienen Ook *belenen* (Sz) zw. ww.; overg., onoverg.; belierende, het belierend [bə'li:n/...] 1. (overg.) belenen, tot onderpand van een hypotheek doen zijn *Aj' geld bruken moeten, kuj' je huus belienen* (El), *Aj' wat naor de lommerd brengen as onderpaand, dan belien ie wat d.i. geld opnemen tegen een onderpand* (Nbk), vandaar *Hi'j gaot zien gelosie belienen* (Np) 2. (onoverg.; negatief) voortdurend uitlenen of lenen van (Diz, Nbk) *Ik snap d'r niks van, wat aj' belienen* (Diz) 3. (overg.) in leen nemen (Dho) *Die belienen alles, d'r is niks van heurzels* (Dho)

belijdenis z. *beliedenis*

belja (Db) bw. [bel'ja] 1. wel ja

belle de; -n; -gien ['belə] 1. bel (die kan klinken) *de belle an de fiets, een belle an de deure* (Obk), *Die belle dot et niet* (Nbk), *de katte de belle aanbienen* z. onder *katte* (bet. 1) 2. trekker, knop enz. waarmee men de bel bedient *Waorzol de belle zitten!* (Nbk), *an de belle trekken* lett., en ook fig.: huilen (Ow), vandaar (tegen iemand die bijna gaat huilen:) *Trek mar niet an de belle* huil maar niet (Ow), *bellegien trekken* beldeurtje spelen (verspr.), *bellegien drokken* id. (verspr.) 3. geluid dat een bel maakt *Ik heur de belle!* (Nbk), *naor de belle lopen* 4. slordige, smerige, slonzige vrouw/meisje *een belle van een meid* (Ste), *Wat is dat een (smerige) belle van een wief* (Np, Sz, Mun) 5. vrouw die graag/veel met andere mannen aanpapt, slet *Die belle gaot mit verschillende kerels omme* (Obk), *Wat is 't een belle, ze scharrelt mit iederiene omme* (Bu), zo ook *Wat is dat een belle van een wief, iederiene reist d'r henne* nl. om seks met haar te hebben (El), *Een belle is 't, ze*

slintert altied bij de weg omme (Dfo) 6. eigenwijze vrouw, eigenwijze meid 7. bel snot, uit de neus hangend *De belle drift him uut de neuze* (Np), *Die het een beste belle onder de neuze hangen* (Sz), *Dat kiend het altied van die smerige bellen onder de neuze* (Nbk), *De bellen hangt him altied onder de neuze* (Ow) 8. kledingstuk van slechte stof, vaak: oud, afgedragen kledingstuk *Die broek die hij anhet is een broek west, now is et een belle* (Op), *Koop niet zoe'n belle(gien)* (Ste), *een belle van een jurk, hij hangt d'r omme as een zak* (Obk, Sz), *Ie lopen mit de bellen omme met oude kleren* (Ste), *Die het bellen om et lief* (Bu), *Et bin allemaole todden en bellen 't zijn allemaal vodden* (Np), *'t Is allemaol vodden en bellen* id. (Obk, Ow), *Die lopt ok altied in vodden en bellen* (Dhau), *oalde bellen* oude, erg afgedragen kleren (Nbk, Pe-Db1), *Gooi die ouwe belle now mar es vot* (Spa), *Die jurk is een belle, et liekt wel een vodde* (Ow), *Dat is wel zo gauw een belle wodden, et hangt je as een zak om de huid* (Spa); in positieve zin, van iemand die z'n mooie kleren draagt: *Now, Poes het bellan an, heur!* (Nbk) 9. vol glas drank *De hiele reumel zit vol, wat een belle!* (Bu) 10. .lucht- of gasbel *bellen blaozen*, echter meestal aaneen: *belleblaozen* 11. waterpas (Ol-Nl)

belleblaozen (verspr.) onbep. w. en het belleblaosd ['belə...] 1. bellenblazen

belleboel (Ow) de ['belə...] 1. haveloze toestand, in verb. als *Wat is et daor een belleboel!* (Ow)

bellefleur (verspr.) ['belə...] - bellefleur: bep. soort appel (Bdie, Nbk), overigens in *een kleur as een bellefleur* een gezonde en frisse, rode gelaatskleur (verspr.), zo ook *wangen as een bellefleur* (Nbk)

bellegien (Nw, Ol-Nl, Ow) et; bellegies ['beləxin] 1. bloem van de fuchsia (Nw, Ol-Nl) *An de belsjebloeme zitten wel honderd bellegies* (Ol-Nl), *Een hiele enkele zegt nog wel es 'een bloeme mit bellegies' tegen de foksia* (Nw) 2. (vooral mv.) *lellegien* aan de hals van schaaop of geit (Ow, z. *lel*, bet. 1): *Hij het bellegies an de hals* (Ow) 3. luchtbelletje in priklimonade e.d., z. ook onder *belle*

bellegientrekken z. *belle trekken*

bellegientrekker (ba) de; -s ['beləxɪtrekɔ]

1. iemand die beldeurtje speelt

bellegiesbloeme (Dfo, Dho, Diz, El, Ld, Mun, Np, Nt, Spa, fp) Ook *belsjebloeme* (Db, Dho, Np, Obk, Op, Ow, Spa, Sz, Wol, b: lm) de; -n; -gien ['beləxizblumə/'belsjə...] 1. fuchsia *B. het de knoppen in de belsjebloeme* (Obk), *Een bellegiesbloeme hej' soms zomar in de luus* (Spa) 2. bloem van de fuchsia *Een belsjebloeme mit een blauw rokkien, een wit rokkien, een rood rokkien* (Db)

bellegiesboom (fp) de; ...bomen; -pien ['beləxizb...] 1. esdoorn

belleklepel (Op) de; -s; -tien ['belə...] 1. klepel van een bel

belleknoppe (El, Op) de; -n; ...knoppien ['belə...] 1. knop van een deurbel e.d.

bellekoord (Dho, Diz, Db, Obk, Ol-Nl) Ook *bellekoorde* (Obk) et; -en; ...koortien ['belə.../...] 1. belkoord

bellekoorde z. *bellekoord*

bellemægien (Obk, Sz) ['b...] - bellenmeisje

bellen zw. ww.; overg., onoverg.; belde, het beld ['belɔ] 1. (onoverg.) een bel doen gaan *Ie moe'n even bellen, douk hej' dat kiend onder de fiets* (Nbk), *Hij belde, mar d'r kwam gieniene buten hij belde aan* (Nbk), *Hij gaf vanzels gien richting, en belde liekemin* (Nbk) 2. telefoneren: *argens henne bellen* (Np), *Aj' tillefoneren moej' eerst altied een nul dri'jen aj' butenof bellen* (Obk), *Ik zal de pelisie even bellen* (Nbk) 3. telefoneren om te verkrijgen *een ziekenauto bellen* telefonisch om een ziekenauto vragen (v)

bellepoetsen (Obk) onbep. w. en het bellepoetst ['belə...] 1. poetsen van een deurbel e.d.

bellerig (Bdie) bn.; -er, -st ['belɪɔx] 1. slordig gekleed *Hij lop d'r mar bellerig bij'* (Bdie)

belleslee (Db, El, Ow, Pe-Db1, Spa, Sz) Ook *belslee* (Diz, Ol-Nl) de; ...sleden ['beləslɪ/'belslɪ:] 1. arreslee *Disse winter koj' weer mit de belleslee op pad* (Ow)

bellesleden (Dfo) onbep. w. ['beləslɪ:dɔ] met de arreslee op pad zijn *As et ies niet zo mooi meer is en nog wel stark is, gaon ze bellesleden* (Dfo)

belletouw (Db, Dfo, Nw, Pe-Db1, Sz) et; -en; -gien ['b...] 1. belkoord *Aj' boven wonen bruuk ie et belletouw* (Dfo), *Bi'j de*

belletrekken - beloop

aachterdeure heb ik allemaole oolde koebellen, dat is mien belletouw (Pe-Db) 2. klokketouw (Nw)

belletrekken (Bdie, Dfo, Ld, Obk) Ook **bellegientrekken** (Dfo) onbep. w. en het belletrokken ['b...] 1. beldeurtje spelen *Doe we bellegientrokken, kwam buurman oons aachternao* (Dfo)

belletuug (Bdie, Bu, Np, Nt, Op, Ow, Pe-Db) et ['belstyx] 1. paardetuig met bellen enz. van een arreslee

belluden (Dfo) onbep. w. en het belluded ['b...] 1. de klok luiden

belnee (Db) bw. [bəl'ni:] 1. wel nee

belochten zw. ww.; overg., onoverg.; belochtte, het belocht [bə'loxtɪŋ] 1. van licht, belichting voorzien, zodat men goed kan zien *Et sportveld was goed belocht* (Ld), *Misschien dat' et belochten kunnen* (Dho) 2. met een zaklantaarn, schijnwerper e.d. beschijnen (Diz, Db, Dho, El, Obk, Ow) *Ze belochten mi' in duuster ok nog* (El), *Et peertien wodde aorig deur de maone belocht* (Dhau), (m.b.t. een gevel of gebouw): *Aovens belochten ze de karke van Berkoop mit schienwarpers* (Db, Diz, Ow, Obk), *Et belochten van de tunen maekt de versiering van de dörpstunen vaeke prachtig* (Db) 3. belichten in de fotografie: *Die foto moet goed belocht wodden* (Bu, Ol-Nl), *Ik viene die dia wat vael, kuj' die ok beter belochten?* (Op), *Et filmpien is niet goed belocht* (Np) 4. nader toelichten *Zullen we dat es even belochten!* (Nt), *Hij' belochtte et van een aandere kaante* (Ma)

belochting [bə'loxtɪŋ] - belichting

belochtingsmeter (l) [bəl'...] - belichtingsmeter

belochtingstied (spor.) [bəl'...] - belichtingstijd

beloeren zw. ww.; overg., onoverg.; beloerde, het beloerd [bə'lu:ɾɪŋ] 1. (overg.) glured bekijken, bespieden, bespioneren (verspr.) *'k Zal 'm es even beloeren* (Ol-Nl), *J. en M. beloerden vroeger de peerties* (Ld), *De katte beloert de voegels* (Nw) 2. (overg.) goed bekijken, inspek- teren: *Ze hebben de zaeke daar goed beloerd veurdat et boelgoed begon* (d) 3. (onoverg.; enigszins negatief) voortdurend spiedend kijken naar (Ma, Nbk) *Wat beloer ie toch!* wat loer je toch steeds (Ma)

belofte de; -n, -s [bə'loftə] 1. mondelinge of schriftelijke toezegging om iets te doen/na te laten 2. in r.k.-zin: *belofte an 't geloof doen* (Ste) * *Belofte maekt schuld* (Np, Ow, Spa)

beloken (Ste) Ook **beleuken** (Ste) [bə'lo:kɪ/...'lɑ:kɪ] - beloken, in: *beloken Paosen* (Ste), ... *Paosdag* (Ste)

belon Ook **ballon** (verspr.), **blon** (bet. 2: Dho) de; -nen; -negien [bə'lon/ba'lon/blon]

1. luchtballon *een belon vullen* (spor.), ...*oplaoten* (spor.), *D'r gaot een belon langes, ie kun ze haost heuren praoten, die d'r in zitten* (Nbk), *Waar is de belon daelekommen?* (Spa) 2. lampballon 3. bol van een gloeilamp e.d. 4. zeer bekend, door opblazen balvormig of tot andere figuren uitdijend feestartikel *Ze hadden een protte belonnen ophongen* (Nbk), *belonnen op-blaozen* (Nbk), *Ie moe'n jow belon niet loslaoten* vaak gezegd als een kind een gas gevulde ballon heeft, omdat die bij loslaten opstijgt en wegdrijft, zo ook *Hool je belon mar goed vaaste!* (Nbk)

belonen [bəl'ō:ɔŋ:] - belonen *iene argens mit belonen*, *De deugd wodt ja toch niet beloond?* (b)

belongas (l) [bəl'ōxas] - ballongas

beloning de; -s, -en [bəl'ō:ɔnɪŋ] 1. beloning *een beloning geven* (Sz)

belonkorf (l) Ook **ballonkorf** (Ol-Nl) de; ...*körven*; -ien [bəl'.../...] 1. ballonmand

belonnebroek (l) [bəl'onə...] - ballonbroek

belonnewedstried de; -en [bəl'onə...] 1. wedstrijd waarbij het erom gaat wiens ballon (in de vorm van een met gas gevuld feestartikel) het verst wordt teruggevonden 2. wedstrijd tussen ballonvaarders (m.b.t. afstand en snelheid) (l)

belonreize (spor.) [...'l....] - balonreis

belonreiziger (spor.) [bəl'ō...] - ballonreiziger

belonveerder (l) [bəl'ō...] - ballonvaarder

belonveert (l) [bəl'ō...] - ballonvaart

beloop et [bə'lo:p] 1. voortgang, verloop: *Die verkoop had een rustig beloop* (Bdie); vooral in in verb.: *'t Moet zien beloop hebben* het moet zich maar ontwikkelen zonder dat iemand ingrijpt, zonder dat iemand er zich bemoeit, zonder dat iemand er zich in mengt: *Alles moet zien beloop hebben* ontwikkelt zich wel volgens de natuurlijke gang van zaken (Db), zo ook

Laot et mar an zien beloop over (Bu), *Dat krigt zien beloop wel* (Bu) en *Dat moet zien beloop mar hebben* (Bu), *Ie moe'n et mar op zien beloop laoten* er verder niets aan doen (Dhau, Ste, Np), zo ook *Ik zou mar stille ofwachten en 't mar stille op zien beloop laoten* (Sz), *We zullen alles mar op 't zelde beloop laoten* (Obk) en *Ie kun et beste mar alles op zien beloop laoten* (Ow), *'t Recht moet zien beloop hebben* de kwestie moet worden afgehandeld volgens de geldende regels van het recht (Ld, Np, Ol-Nl, Ow), zo ook *Et recht zal zien beloop hebben* (Ma)

belopen st. ww.; over., onoverg.; beleup, het (bet. 1-3, 5-7)/is belopen [bə'lo:pɪŋ] 1. (overg.) inhalen door hard te lopen *Die kerel kan 'k nog wel belopen* (Np, Nbk) 2. (overg.) afstand afleggen, om te bereiken: *Dat stok kan ik nog wel belopen!* (Nbk), *Tot de grote weg? Dat stok kuj' wel belopen!* (Nbk) 3. (overg.) lopend over of op iets gaan *Ze hebben verleden weke zaand op et pattien brocht, mar et is now al weer aorig belopen* (Ow, Op), *As de snij belopen is, kuj' de stoepe haost niet schone kriegen* (Bu, Wol), *'t Is aorig belopen, allemaol knienesporen!* (El) 4. (onoverg.) belopen (z. bet. 2) worden (Dho) *De vloerbedekking moet eerst wat belopen* (Dho) 5. (overg.; van schoeisel) er veel in lopen (Diz, Nbk) *De klompen bin al aorig belopen* (Diz) 6. (overg.) over iets heen groeien (Np) *Die miere belopt de hiele tuun* (Np) 7. (overg.) bedragen, kosten *Hoeveule belopt dat? hoeveel geld kost dat in totaal* (Nbk, Ow), *De schae belopt nogal wat* (Bu, Nt, Ma), *...beleup nogal een hiel bedrag* (Dfo, Pe-Dbl, Ld) 8. (onoverg.) zich ontwikkelen, aflopen (s: oost.) *'t Zal me ni'js doen hoe 't belopt* (s: oost.)

beloven zw. ww.; overg.; beloofde, het beloofd [bə'lo:vɪŋ] 1. beloven, toezeggen *We beloofden dat we mekaander schrieven zollen en (...)* (v), *Hi'j belooft wel wat, mar et dri'jt op niks uut* (Nw), *Now moe'k eerst weer naor de kiender, want die he'k een verhaeltien beloofd* (b), *iene goolden bargaen beloven* (Obk), *Dat kan 'k je niet beloven* (Spa), *Wat aj' beloven dat moej' ok doen* (El), *I'J kun wel wat beloven, mar dan moej' 't ok doen* (Nbk, Dhau), *Aj' 't beloven moej' 't ok naokommen* (Ma) 2.

doen verwachten *Dat belooft nogal wat nl. iets moois, vervelends, ergs enz.* (Np, Ste), zo ook *Et belooft wat te wodden id.* (Ste) * *Beloofd is beloofd* (Bu, Spa) *Beloven is makkelik* (Nw), *...is makkeliker as doen* (Diz), *Vule beloven, een betien geven/Dot een gek plezierig leven* (Obk), *Ik kan je niks beloven, mar ik zal mien best veur je doen* (Op), *Veul beloven en weinig geven, doet de gekken in vreugde leven* (Op), *Bargaen beloven en niks doen* (Ow), *Beloven is doen, anders is et niks weerd* (Obk), *Beloven is beloven* (Np)

belroos z. *belroze*

belroze (Mun, Nt, Sz) Ook *belroos* (Bdie, Diz, Ld, Ol-Nl, Ow) de [b'elro:əz/...ro:əs] - *belroos Belroze is meestal gevaarliker as bof en komt veur in 't gezicht* (Sz)

Bels z. *Belgisch*

belsjebloeme z. *bellegiesbloeme*

belslee z. *belleslee*

belust [bə'last] - *belust*: lust hebbende, begerig zijnde *belust op ni'jgies wezen* (Dfo)

belusten (Dho) [bə'l..] - *belusten*, benieuwen *'t Zal mi'j belusten hoe dat ofloft* (Dho)

belusteren z. *beluusteren*

beluusteren Ook *belusteren* (Nbk) [bə'l...l...] - *beluusteren*: *afluusteren*: *Ze hebben heur beluusterd* (Dfo, Ma); *luusteren* naar *I'J kun een mooi stok beluusteren veur de tillevisie* (Dfo), *een pergramme beluusteren* (Bu), *De dokter het mi'j goed beluusterd* m'n lichaam *beluusterd* (d.i. de ademhaling enz.) (Nbk, Wol)

bemaand (Ma) bn. [bə'mā:nt] 1. van een mand voorzien *De jenever zat in een bemaande flesse* in een mandfles (Ma)

bemaarken z. *bemarken*

bemaeken (Nw, Ste) zw. ww.; overg.; *bemaekte*, het *bemaekt* [bə'm...] 1. nalaten als erfenis, hetz. als *vermaeken*: *iene wat bemaeken* (Nw, Ste)

bemaelen zw. ww.; overg., onoverg.; *bemaelde*, het *bemaeld* [bə'mæ:lɪŋ] 1. bemalen, droogmalen 2. warrig praten *Wat hef' daor now? Ik snappe niet waj' bemaelen* (Nbk, v)

bemaeling (spor.) de [bə'mæ:lɪŋ] 1. *bemaling*: het bemalen met watermolens

bemand (spor.) [bə'mant] - *bemand*: van bemanning voorzien

bemannig - bemotten

bemannig de; -s [bə'mantɪŋ] 1. bemanning (van een schip, een ruimtevaartuig)
bemanningslid (v) et; ...leden [bə'mantɪŋslɪt] 1. bemanningslid *Achter oons lopen de ere vuuf bemanningsleden* (v)
bemarker Ook **bemaarken** (Dho, s: oost.) st./zw. ww.; overg.; bemerkte/bemurk, het bemarkt/bemurken [bə'mar.../...ma:r...] 1. **bemerken** *Aj't bemaarken, bi'j' al te laete* (Dho), *We zullen wel gauw bemarkeren dat ze d'r tussen neumen binnen* (Op), *We hebben daor nooit wat an bemurken* (El), *I'J kun niks an 'm bemarkeren* (Ow), *Ie kun al goed bemarkeren dat de tied minder wodt* (Db) 2. opmerken, vinden (Bu, Obk, Ow, s: oost.) *Wat J. en zien volk bemaarken* (...) opmerkten, bevonden (s: oost.), *Hi'j het d'r wel wat van bemurken* van ontdekt, in de gaten gehad (Obk, Bu), *Naor zien bemarkeren gaot et goed naar zijn oordeel* (Ow)
bemarking (Ol-Nl) de; -s, -en [bə'mar...] 1. oordeel, bevinding *Naor mien bemarkings komt dat niet veur mekaer* (Ol-Nl)
bementeneren (Bdie, Pe-Dbl) zw. ww.; overg.; bementeneerde, het bementeneerd [bəments'ni:əɪŋ] 1. beredderen, doen verlopen *Ze bementeneren de boel daor aorig* (Bdie, Pe-Dbl)
bemesten [bə'mestɪŋ] - **bemesten**: *et laand goed bemesten* (Bdie, Bu, Np, Ste, Diz), ook in toepassing op vee dat men heeft om te mesten, in verb. (Diz): *An die grote is niet vule te bemesten* (Diz)
bemesteri'je (Op) de [bə'mestɪ'tjə] 1. het bemesten *Aj' een goeie opbrengst hebben willen, moej' netuurlik wel zorgen veur de bemesteri'je* (Op)
bemesting [bə'mestɪŋ] - **bemesting** *De bemesting ligt al op 'e tuun* (Spa), *Ja jong, mar ie moe'n die zwaore bemesting ok rekenen, en d'r komt nog wat bi'j: as we die kaante uut gaon, hewwe oonze stallen te klein en zuuwe timmeren moeten* (vo)
bemetselen (spor.) [bə'm...] - **bemetselen**
bemiddeld [bə'mɪdɪt] - **bemiddeld**: vermogend *Ze bin wel wat bemiddeld* (Ow), ...*goed bemiddeld* (Np)
bemiddelen (verspr.) [bə'mɪdɪlɪŋ] - **bemiddelen** (bij een konflikt) *bi'j een ruzie bemiddelen* (Nbk)
bemiddeler de; -s [bə'mɪdɪlɪr, ...lɔr] 1. bemiddelaar
bemiddeling (j) [bə'mɪdɪlɪŋ] - **bemiddeling**

Deur die bemiddeling sleepte die kerel d'r ok nog hiel wat tussen weg, en leut him zels ok goed betaalen (j)
bemieteren (Bdie, Nbk, Nt, Obk, Op, Pe-Dbl, Sz) zw. ww.; overg., onoverg.; **bemieterde**, het **bemieterd** [bə'miɪtɪrɪŋ] 1. (overg.) **bedriegen** *Pas op mar, laot je niet deur die koopman bemieteren* (Obk) 2. (onoverg.) **dom**, onhandig bezig zijn *Wat bemieter ie toch, bemui je d'r toch niet mit* (Nbk)
bemodderen (verspr.) zw. ww.; overg., onoverg.; **bemodderde**, het **bemodderd** [bə'mɔdɪrɪŋ] 1. **bemodderen**, met modder bedekken, bevuilden *Ze bemodderen de hiele weg mit de strontwaegen* (Ma, El), *Mien schoenen bin hielemaole bemodderd* (Dhau), *Wat hej' je toch smerig maekt, i'j bin hielendal bemodderd* (Dfo), *Hi'j leut 'm deur dat peerd aorig bemodderen* (Ol-Nl) 2. **knoeien**, **dom** bezig zijn, onhandig opereren *Wat bemodder ie toch!* (Nbk)
bemoezen (Bdie) zw. ww.; onoverg.; **bemoesde**, het **bemoesd** [bə'mu:zɪŋ] 1. **dom**, onhandig, op een onduidelijke manier bezig zijn *Wat bemoes ie toch in de koolde!* wat doe je daar toch in de kou, wat maakt toch dat je daar bezig bent in de kou (Bdie)
bemoggelen (Ste) zw. ww.; overg.; **bemoggelde**, het **bemoggeld** [bə'mɔxɪlɪŋ] 1. **improviserend** voor elkaar brengen
bemompelen zw. ww.; onoverg.; **bemompelde**, het **bemompeld** [bə'mɔmpɪlɪŋ] 1. **voortdurend mompelen** *Wat bemompel i'j toch in jezels* (Db)
bemoonsteren zw. ww.; overg.; **bemoonsterde**, het **bemoonsterd** [bə'm...] 1. **hetz.** als **moonsteren**, bet. 1 (Nbk, Np): *Et peerd mos nog bemoonsterd wodden, dan wo'n ze ofdraefd, dan laoten ze zien hoe ze lopen kunnen* (Nbk) 2. **een monster nemen uit**, van iets, om te keuren (Nbk) *Et wodde bemoonsterd, et mael* (Nbk)
bemotten zw. ww.; overg., onoverg.; **bemotte**, het **bemot** [bə'm...] 1. (overg.) **bemorsen** *Hi'j bemot me ok nog* (Ste), *Hi'j bemot me et klieid* (Bu), *Daenk d'r omme daj' de boel niet bemotten* (Dho), *De trekkers bemotten de weg mit modder* (El), *Daenk d'r omme, de boel niet bemotten* (Ow, Dho), *De varvers hebben me de hiele gang bemot* (Db), *Ie bemotten en beslaanteren alles* (Np) 2. (onoverg.)

voortdurend morsend bezig zijn *Wat was hi'j daor weer an 't bemotten!* (Nbk)

bemuien z. *bemuuien*

bemujjen z. *bemuuien*

bemuuien (Bu, Ma, Nbk, Nw en oost., v, b) Ook **bemujjen** (ZW, Db, Dho, Ld, Nbk, Np, Nw, Obk, Op, Sz, j), **bemuien** (Diz, Dla, Np, Nt, Ol-Nl, Op, Pe-Dbl, Spa, Sz, Wol) zw. ww.; wederk.; bemuuide, het bemuuid [bə'my:j(d)ŋ/...mɑj.../...mœj...] 1. zich bemoeien met andermans zaak, diens opvattingen, wijze van doen *Ie konnen je overal niet mit bemuuien* (v), *Bemuui je mar niet mit die zaeke* (Nbk), *Bemuui je toch niet altied overal mit, Bemuuu je mit je eigen zaeken, Ik zol me niet mit die meensken bemuuien* ik zou me niet met hen inlaten, geen nader kontakt met hen zoeken (Nbk), *Ze bemuiden heur d'r allemaole zo mit, dat de aorighied was me d'r of* (Dla), *Ie kun je d'r niet mit bemuuien* je er mee bezig houden (Bu), *Veldwaachter M. bemuuide him d'r mit* (b), *Bemuui je nooit mit poletiek* (b)

ben. - afkorting van *beneden* en van *benuumd*

benaan [bə'nā:n] - banaan

benaegelen [bə'nē:gɫŋ] - benagelen *Een koolde smid bruukte gien vuur mar ging meest stolderen en benaegelen* (Pe-Dbl)

benaemen z. *benaemens*

benaemens (Db, Dfo, Dhau, El, Nbk, Np, Nt, Obk, Sun-Ot, Sz, b: ln) Ook **benaemen** (bet. 1: Ow), **benaomens** (bet. 1: App, b: lm, p) bw. [bə'nē:ŋ:s/bə'nē:ŋ:/bə'nē:ŋ:s] 1. vooral, in het bijzonder *Wat weren d'r een meensken, benaemens van die familie* (Obk), *Benaemen aovens, dan bin ik muui* (Ow) 2. volgens, naar gezegd wordt (door) (El, Obk) *Benaemens de timmerluden moet bi'j dat huusstee nog een oolde putte zitten* (Obk), *Benaemens hum is dat wel waar* (El) 3. volgens, op grond van (Obk) *Benaemens de goedkeuring van de dokter mag de pesjent weer wat an 't wark* (Obk), *Benaemens goedkeuring van 't bestuur van van de iesklub was et ies vertrouwd* (Obk) 4. uit naam van *Ik sprak benaemens et hiele ploegien* (Db), *De veurzitter was d'r niet en benaemens him dee een aander et woord* (Dhau), *Hi'j wodt feliciteerd, ok benaemens oons* (Sz), *benaemens mien vrouw* (Nt), *Benaemens et bestuur het hi'j*

die baene kregen (Dfo), *Benaemens de karkvoogden wodden de sparren zaegd* (Np)

benaeiming Ook **benaming** (WH) [bə'nē:ŋ/...] - benaming *Wat wil die benaeiming zeggen?* (Bu), *Dat is nog de oolde benaeiming* (Obk), *Daor hadden we gien benaeiming veur* (Ol-Nl), *Hoe komp et an die benaeiming* (Ste), *Daor hebben ze een verkeerde benaeiming an geven* (Np), *de benaeiming van een weg* (Bdie)

benaming z. *benaeiming*

benane-ies [bə'nā:nəis] - bananenijs

benaneboom (spor.) [bə'nā:nə...] - banaanboom

bananerippeblik (spor.) [bə'n...] - banaanrepubliek

bananeschelle [bə'n...] - bananenschil

benao (verspr.) bw. [bə'nə:] 1. bijna, haast *Hi'j zat benao in de sloot* (Np), *Hi'j sprong benao over de sloot, mar kwam an de aandere kaant in 't waeter* (Pe-Dbl), *Benao bin ik d'r tegenop vleugen* (El) 2. heel vlakbij, erbij (Sz) *Ik kan 'm niet benao koemen* (Sz)

benaodelen z. *benaoadielen*

benaoderen [bə'nə:ədɫŋ] - benaderen: dichtbij komen: *Ik kan dat kring niet benaoderen* (Sz); polsen (spor.)

benaotering de [bə'nə:ədɫŋ] - benadering: het benaderen; verder in *bi'j benaotering*

benaoadielen (Dfo, Nbk, Nw) Ook **benaodelen** (Np, Nw, Wol) [bə'nə:ədi:lŋ/...] - benadelen *mekeer benaoadielen* (Dfo), *Hi'j vuulde him benaoield* (Nbk)

benaodrokken (spor.) [bə'nə:drokŋ] - benadrukken

benaoemens z. *benaemens*

benapt (Ow) bn., bw. [bə'napt] 1. zuinig, gierig: *Ze gaon d'r benapt an langes, daore* (Ow)

benauwd bn., bw.; -er, -st [bə'nəʋd] 1. (bn.) erg nauw, erg smal (Dhau) *Wat een benauwd gaankien is dat daor* (Dhau) 2. bang, erg angstig 'k *Bin benauwd veur ongelokken* (Nbk), *Doe mar niet zo benauwd, et komt wel goed* (Nbk), *Aj' in de lift zitten en die zol hangen blieven, dan zoj' benauwd wodden* (Obk), *Hi'j het et benauwd* (Nbk, Np), *Die vrouw kreeg et benauwd van de waarmte, ze mos d'r even uut* (Pe-Dbl), *Nog een keer heurde K. etzelde geluud, nog benauwder* (b), *een*

benauwdachtig - bende

benauwd en hies geluud (b), (...) *die heur nooit es uteren durven tegen mekeer, omdat ze altieten benauwd binnen* (b), *Hi'j zit d'r knap benauwd tussen* in een positie die ongerust, angstig maakt (Ste), *Hi'j is zo benauwd, hi'j kan wel staondeweg in de broek schieten* (Nt), *Hi'j is zo benauwd as een voegeltien* (Dho), ...*as een hond mit een blik an de stat* (Ow), ...*as een wezel(tien) erg bang* (verspr.), ...*as een hontien* (Diz), ...*as een drietershontien* (Ow) 3. (bn.) kortademig *Hi'j hadde et benauwd mit aosemhaelen* (Wol), *Ik kreeg et d'r slim benauwd* (b), *Ik had et knap benauwd* (Ste), *Die man is aorig bostig, et zit 'm aorig benauwd* (Dfo), *benauwd op 'e bost* (Bdie), *Hi'j had et benauwd van de warmte* (Spa) 4. benauwend, drukkend, met zodanige gesteldheid van de lucht dat men problemen krijgt of kan krijgen met de ademhaling *De vloer was glad en de locht benauwd* (ba), *Mar staorigan wodde et benauwder* (v), *Et zundagse pak zal him wel wat benauwd zeten hebben* erg strak, zodat hij moeilijk vrij kon ademen (b), *Et was d'r benauwd* (Nbk, v) 5. (bn.) beklemmend, met een bezwaard gevoel *Zo, dawwe et d'r benauwd van kriegten en gien uitkomst zien* (b) 6. heel erg, in hoge mate *Benauwd, benauwd, wat hebben ze d'r toch een bende van maekt* (Nbk), *Ik heb benauwde mal droomd* (Np), *Ik mos lachen, benauwd!* (Nbk), *Et was benauwd hiete* (El), *Et was benauwd, zo(as) die vent liegen kon* (Bdie, El, Obk), zo ook *Benauwd heur, zo die kerel liegt* (Bu, Ste), *Et was benauwd, zoe'n volk op 'e weg* (Ow), ...*zoe'n hadde wiend* (Ow), *Et was benauwd, zoe'n piene as hi'j hadde* (Np) **benauwdachtig** (Nt) bn., bw.; -er, -st [bə'nɔməxtəx] 1. bang uitgevallen *een benauwdachtige kerel* (Nt)

benauwdens Ook **benauwens** (Sz) de, et (Ol-Nl) [bə'nɔmədɪŋs/...məps] 1. angst, benauwenis, beklemming *Mar de benauwdens en de spanning bleven toch* (v), *Mien hatte beklemt mi'j toerloos meer in de bost, verdrief mien benauwdens* (b), *van benauwdens: Hi'j kon van benauwdens niet meer praoten* (Dhau), *Hi'j schit haost in de broek van benauwdens* (Nw), *uut benauwdens: Hi'j het et uut benauwdens daon, hi'j zag gien kaans om d'r an te ontkommen*

(Nbk), *tot benauwdens toe* (Mun, Nw, Pe-Dbl, Sz): *Tot benauwdens toe bleef et onweren* (Pe-Dbl), *in de benauwdens zitten* (Db, Dfo, Np): *Hi'j har wat uuthaeld en zat aorig in de benauwdens* (Dfo), *Hi'j zette an 't benauwdens toe deur* (Ol-Nl)

benauwdhied Voor -heid z. -hied de; ...heden [bə'nɔmə...] 1. angst *Marmeensken die de benauwdhied en de zorgen tot in heur diepste wezen kend, deurleefd en deurlegen hebben* (...) (b), *Uut benauwdhied kwam hi'j niet opdaegen* (Nbk), *in de benauwdhied zitten* in angst zitten: *Wat he'k in de benauwdhied zeten, et hat sleug mi'j as een lammestat* (Spa), *As de jongen laete thuuskommen, zitten ze thuus gauw in benauwdhied* (Db), *Ik heb wel reer in de benauwdhied zeten mit dat zwaore weer* (Obk) 2. beklemmende, zorgelijke situatie *Uut de benauwdhied heb ik de Heer anreupen* (...) (b), *Now alles zo duur wodt, kommen een heleboel in de benauwdheid* (Pe-Dbl), *We willen niet in de benauwdhied voortdurend in zorgen verkerend* (Nt), *Ik heb benauwdhied of et allemaol wel goed komt ik heb zorgen* (El) 3. kortademigheid *Mit mistig weer het mien buurman gauw last van benauwdhied* (Db), *Die man had een bult last van benauwdheden* (Ol-Nl)

benauwen zw. ww.; overg.; benauwde, het benauwd [bə'nɔmə, ...gɪ] 1. beangstigen 't *Benauwt mi'j slim, heur* (Bdie), *Disse tied zol je soms wel benauwen, veur de jongen generatie* (Ol-Nl), *As de vi'jaand et volk in de steden benauwt* (...) (b)

benauwens z. **benauwdens**

bende de; -n, -s ['bendə] 1. (in negatieve zin) troep, grote groep *een bende struukrovers* (l), *De hiele bende nam de vlocht* (...) (j) 2. grote groep personen, veel persoën, in een bende: *D'r was weer een bende volk op 'e rommelmark* (Obk), *D'r gaat een bende volk langes* (Np) 3. groot aantal exemplaren, grote hoeveelheid, in een bende: *D'r lag nog een bende van dat goed* (Np), *D'r bin dit jaor een bende appels van de boom kommen* (Nbk), *Ze hebben een hele bende eier vuunen* (Bdie), *Daor hebben we een bende van een heleboel* (Ste) 4. zeer rommelige situatie, erg slordige toestand, rotzooi *Et wodt mi'j douk een bende* (...) (bl), *Et is iene grote*

bende een grote rotzooi, puinhoop (Np), zo ook 't *Is een grote bende* (Bdie), *Daor moet et ok een bende wezen* nl. in die huishouding (Ste), *Ik wil niet graeg in die bende wezen* in die rotzooi verkeren (Diz), *Et is daor altied zoe'n grote bende om huus, ie zollen de bienen d'r over breken* (Obk), (meer in positieve zin:) (...), *mar 't was wel een gezellige bende* (Np)

beneden I bw. [bə'nɪ:dŋ] 1. beneden, lager gelegen *Dan luusterden we naor de regen, die naor beneden kwam* (v), *Beneden in de kaemer* (...) (v), (...) *En ik hebbe mien heufd naor beneden* naar omlaag (bl), *D'r is in de hemel boven en op eerde beneden gien God as Ie* (b), zo ook *Van wat oons laeter boven waacht, speur ik hier wat beneden* (b)

beneden II vz. 1. lager dan, in verb. *De thermometer staot krek beneden de twintig graoden* (Nbk), *Et was beneden peil* het was onwaardig (van bep. gedrag, een handelwijze, een opmerking) (Nbk), *Beneden een tientien is hi'j niet gemien* alleen als het om kleine dingen gaat is hij eerlijk (Dho)

benedenaende [bə'n...] - benedeneind, onderste eind

benedenburen (spor.) [bə'n...] - benedenburen

benedenbuurman (spor.) [bə'n...] - benedenbuurman

benedenbuurvrouw (spor.) [bə'n...] - benedenbuurvrouw

benedendek (l) [bə'n...] - benedendek (van een schip)

benedengreens (l) [bə'n...] - benedengrens

benedenhuus [bə'n...] - benedenhuis

benedenkaante (verspr.) [bə'n...] - benedenkant

benedenkaemer [bə'n...] - benedenkamer

benedenloop (l) [bə'n...] - benedenloop

benedenruimte (l) [bə'n...] - benedenruimte

benedenste [bə'nɪ:dŋstə] - benedenste, laagste

benedenverdieping [bə'n...] - benedenverdieping

benedenwoning [bə'n...] - benedenwoning

beneffen Ook **benefpens** (Bdie, Nbk, Ol-Nl, Wol) vz. [bə'nefm, ook wel ...fŋ/...nefms, ...fəs] 1. naast *Beneffen mien huus staot een riegel bomen* (Op), *Die man*

woont beneffen oons (Sz), *beneffen et huus* (Nt, Ow): *Ik heb een boom beneffen 't huus staon* (Nt), *beneffen huus* id. (Dfo, Spa), *Beneffen de bakker staot de schoele* (Db), *Ik moet in et huus wezen benefpens de boerkeri'je van H.* (Wol), *Hi'j woont benefpens de meule* (Ol-Nl), *Beneffen mi'j zat een mooie meid* (Dhau), *op een braokliggend stokkien grond, beneffen de volkstuinties* (v), *In 't donker gaoj' makkelik beneffen de mestplanke* (Spa); verder in de verb. (niet aaneen): *d'r beneffen(s)* ernaast: *De jaeger scheut d'r flink beneffen, zodat de haeze d'r vandeur gong* (Obk), *Dat huus ston eerst veur de schure, mar et ni'je is d'r now beneffen bouwd* (Dla), *Hi'j zat d'r benefpens* hij woonde ernaast (naast die persoon, dat huis enz.) (Bdie) 2. anders dan, in strijd met, in verb. als *Et was wel een betien beneffen de waorhied wat die vertelde* (Bdie, Db, Nbk, Pe-Dbl, Nt), *Et was wel een betien beneffen wat ze eerder zeden!* (Nbk) 3. volgens, naar, in overeenstemming met (Nbk, Nt) *Beneffen die berekening klopt et niet* (Nt), *Benefpens heur...* volgens hen (Nbk)

benefpens z. **beneffen**

Benelux [bɪ:nə'lyks] - Benelux

benemen st. ww.; overg.; benam, het beneumen [bə'n...] 1. wegnemen, ontnemen *Et alderslimste wat de meensken oons andoen is dat zi'j oons et leven benemen kunnen* (b), *Hi'j het 'm et leven beneumen heeft zelfmoord gepleegd* (Spa, Nbk), *Dan benemt et oons mar al te vaeke om bliede en op schik te wezen* ontnemt ons de mogelijkheid, belet (b), *et uutzicht benemen* het kunnen uitzien op verhinderen: *Et uutzicht is oons beneumen* (Nbk), *Ie benemen oons alle uutzicht* (Pe-Dbl), *Hi'j benemt mi'j et hiele uutzicht* (Db, Dhau, Wol, Ma), *Die boom benemt oons et uutzicht* (Diz), *Ze benemen je et hele zicht* (Dho), *D'r grujden aandere plaanten, die mi'j verdrokten en et locht benammen* (ba) 2. in verb. als *de aodem benemt je* je krijgt geen adem meer, zo ook *De aodem kan je benemen* (Nt)

benen z. **biene** III

benepen Ook **beniept** (Db, Dhau, Nbk) bn.; -er, -st [bə'nɪ:pm/...'nɪpt] 1. erg nauw zittend, nauw sluitend *Die jasse was wat beknopt, wat krap maekt, die zat mi'j wat*

benepenheid - bente

benepen (Bdie, Ld), *een benepen jasse krap* zittend (Bu, Ste), *Et zit je een betien benepen* te klein, te krap (Np), *De schoenen zitten me toch wel wat benepen* (Obk), *Die is aorig benepen, hi'j kan wel uut de jasse knappen* (Dfo), *Et zit d'r allemaole lieke benepen omme* d.i.: het sluit heel erg nauw (m.b.t. kleding) (Ow), *De jurk is benepen uitkommen* uitgevallen (Dhau), *De jasse zicht d'r wat benepen uut krap* (Ste) 2. niet bep. royaal qua ruimte *Et is hier een benepen boeltien* nogal klein (in dit huis, dit gebouw enz.) (Bdie, El, Spa Ste), *Wat een benepen gaankien was et daor* (Dhau), *De ruimte was wat benepen* (Bu), *Et bedde ...* (Bu) ook gezegd van een situatie waarbij het erg vol is, bijv. met mensen, zodat er weinig ruimte overblijft: *'t Was in dat keffé een benepen boel* (Dho, Ma), *Et kan hier mar net, et is hier benepen* (Nw), *Die kikt zo benepen* is erg smal in z'n gezicht (Nbk) 3. pover, armoedig *een benepen boeltien* een zuinige, armoedige toestand (Ste), *een benepen kerel* (Ste), *Et is daor altied lieke benepen een zuinige boel* (Ow), *Hi'j is zo benepen as wat heel erg zuinig* (Ste) 4. benauwd, angstig (van stem) *Hi'j praotte wat benepen, hi'j was wat bange* (El), *een benepen stemmegien* (Wol), *'t Kwam d'r zo benepen uut* (Ma)

benepenheid (spor.) Voor -heid z. -hied de [bə'n...] 1. het *benepen* zijn, z. aldaar
benoedigdheden (spor.) [bə'nɑ:dəxt...] - benodigdheden

beneveld [bə'nɪ:wɪt, ...vɪt] - beneveld, dronken: *beneveld deur de jenever* (j)

beneven z. *benevens*

benevens (Bu) Ook *beneven* (Bu) vz. [bə'nɪ:bm(s)] 1. naast, behalve *Benevens N.*, *was M. d'r ok* (Bu)

bengaals [bɛŋgɑ:lɪs, ...bɛ'x...] - Bengaals, in *Bengaals vuurwark* (spor.), *Bengaalse lucifes* (spor.)

bengel z. *bingel*

bengelen z. *bingelen*, *bongelen*

beni'jd [bə'nɪjt, ook bə'nejt, voor verbr. z. *ni'j*] - benieuwd *S. (...) was slim beni'jd wat de veldwaachter nog bi'j him doen mos* (...) (j), *Ik was wel een betien beni'jd en ik docht an de dieveri'je die* (...) (j), *Ik bin d'r beni'jd naor, hoe et oflopen zal* (Bdie, Nbk, Spa, Diz, vo), *J. heurde wat beni'jd op* (vo)

beni'jen [bə'n..., ook ...'nej..., voor verbr. z. *ni'j*] - benieuwen, in de verb. *'t Zal/zol him/oons enz. beni'jen: 't Zal mi'j beni'jen of hi'j komt* (Bdie, Wol), *Et zal mi'j es beni'jen as ik ok vernuumd wodde* (Db)

benieden st. ww.; overg.; beniedede/beniedde/beneed; het beneden/benieded [bə'nɪdɪ] 1. benijden *iene benieden* iemand benijden, *iene argens omme benieden* (Nbk), *Die vaalt niet te benieden* (Nbk)

beniefelen (Nbk) zw. ww.; onoverg.; beniefelde, het beniefeld [bə'nɪfɪlɪ] 1. voortdurend bezig zijn met priegelig naaiwerk e.d. *Wat beniefel ie toch!* (Nbk)

beniept z. *benepen*

benne (ZW) de; -n; -gien ['bɛnə] 1. ronde mand, speciaal om kippen in te vervoeren op de bagagedrager aan de voorkant van de fiets *Vroeger hadden ze de kiepen in de benne, veur op de fiets* (Pe-Db), *De kiepebenne was van rotan en hi'j was rond van medel; boven zat een kleppe, wat groter as een etersbod, d'r zatten aliend vertikale spaeken in, de hieltied naost mekeer* (Ste)

benoemen z. *benumen*

benonie-appel (Dfo) de; -s; -tien [bə'nō:ɛni...] 1. bep. appelsoort, vgl.: *Bi'j de burehadden ze benonie-appels, dat weren een vroege, zachte appel* (Dfo)

bente de; -n ['bɛntə] 1. grashalm of strootje van bentgras: *Benten wodden bruukt om piepen mit deur te stikken* (Nbk), *Veur de zomer wodde d'r bente plokt om die reden, om de pupen schone te maeken, en om dokken te maeken* (Ste), *een mooi bossien berten om de pupen schone te maeken* (Ste), *De hilde boven de koestal het et begeven; roegte en berten van dokken liggen her en der* (v); ook verz.: *Bente wodden dokken van maekt en wodde bruukt onder de dakpannen* (Nbk), *Bente is veurnaem spul, om d'r berten dokken van te maeken, daor kriej' nooit gien moezen in* (Nw), *D'r hong een bossien bente bi'j de kachel veur et schonemaeken van de piepe waor aj' zels mit rookten* (Nbk, Bu), *Veur et dak wodden de pannen niet bestreken mit cement, mar ze wodden dichtestopt mit berten* (Sz), *Bente wodde bruukt onder de pannen, in plaats van een bescheuten dak* (Wol) 2. (mv.) pollen bentgras *De berten zitten bi'j oons in de*

bossen (Np), *enten en berten, en rietveld en roegte* (...) (ba), spor. als toponiem: *De Berten * Hossebosse bente/De schaopies lopen in Drenthe/De schaopies lopen in 't lange gras/Ik wol dat zussien mar groot was schootliedje*, voor var. z. onder *hossebossen*

bentedokke (Db, Np, Sz) de; -n; dokkien ['bentədokə] 1. bosje van bentgras voor dakbedekking, z. onder *dokke*: *Ze weren vroeger wel an 't bentesnieden, daor maekten ze dokken van, bentedokken* (Np) **bentegrös** (OS, ZW, Np, Nw, Op, bo: Dho, l) Ook *bentegrus* (WS, spor. OS, niet ZW) - bentgras, ook: halmpje bentgras: *De staele van de piepe wodde schoonmaekt mit een bentegrös* (Obk)

bentegrus z. *bentegrös*

bentekop (Spa, Sz) de; -pen; -pien ['bentəkɔp] 1. pol van bentgras

bentekörf (bs) de; ...körven 1. bijenkorf van bentgras

benteleegte (j) de; -n ['bentə...] 1. laagte begroeid met bentgras *In de benteleegten weren de haezen* (...) (j)

bentemaoden (verspr. OS, Bu, Nw, Pe-Dbl) mv. 1. stuk laag weiland met veel bentgras, hei e.d. *Huj van de bentemaoden is niet geschikt om an melkvee te voeren, mar peerden en geiten bin d'r gek op* (Db), *Vroeger hadden we nog wel bentemaoden, mar die bin d'r now niet meer* (El), *'t Vee leup in de bentemaoden* (Ma), *De bentemaoden weren vroeger vrij wat weerd, veur de berten dokken* d.w.z. voor de dakbedekking met bentgras (Nw)

bentemes (Obk) et; -sen ['bentəmes] 1. mes om bentgras mee te snijden

benten bn.; attr. ['bentŋ] 1. van bentgras *benten dokken* (Np, Nw, Obk, bs: Nw): *We hadden berten dokken onder de pannen* (Np), *Bente is veurnaem spul om d'r berten dokken van te maeken, daor krieg' nooit gien moezen in* (Nw)

benteplagge (Db, Nt, Ow) de; -n; ...plaggien ['b.../] 1. plag met bentgras *benteplaggen op 'e koestallen* (Nt)

bentploeme (Op) Ook *benteploeme* (Op) de; -n ['b.../] 1. pluim van bentgras

benteploeme z. *benteploeme*

bentepolle de; -n; -gien ['b.../] 1. bentpol, pol bentgras *Pattie maekten de körf* [nl. de bijenkorf] *ok wel van bentepollen* (bs: Dfo,

El), *Hier in de kraggen gruijen bentepollen* (Nt), *Ik ston vroeger in de bentepollen te mi'jen* (Nt), *Heit wet wel dat op dit eerste stok haost klaore bentepollen gruuden en die zitten krek onder et zaand* (vo)

benteraai (Op) de; -en; -gien ['bentərə:]

1. strootje, stengel van bentgras *Mien vader maekte vaeke de piepe schone mit een benteraai* (Op)

benteroegte (Ld) de ['bentə...] 1. ruigte van bentgras

bentesnieden (Db, Obk, bs: Nw) onbep. w. en het bentesneden ['b.../] 1. snijden van bentgras *Vroeger mossen we bentesnieden veur de geiten* (Db), *Bi'j de haast mosten we henn' te bentesnieden* [nl. teneinde dokken te kunnen maken die bestemd waren als isolatie onder de dakpannen]; *eerder kan ok wel, mar dan moe'n ze dreugd wodden* (bs: Nw)

bentesprie z. *bentesprier*

bentesprier (Db, Obk) Ook *bentespriere*

(Dhau), *bentesprie* (Dfo, Ow) de; -en; -tien ['bentə.../...] 1. spriet van bentgras

bentespriere z. *bentesprier*

bentestengel (Ld) de; -s; -tien ['b.../] 1. stengel van bentgras *As mien piepe verstoppt zit, doe 'k d'r vaeke een hadde bente-stengel deur om 'm weer los te kriegen* (Ld)

bentetoppe (Dhau, Db, Obk, Ol-Nl, Pe-Dbl) de; -n; ...toppien ['bentətopə] 1. pluk bentgras

benteveld (Obk) et; -en; ...veltien ['bentəfelt] 1. veld(je) met bentgras

bentezode (Dfo) Ook *bintezode* (Dfo) de; -n; -gien ['bentəso:ədə/'bɪn.../] 1. veenzode met bentgras *een bintezode, veur op et dak van een huis gelegd te worden* (Dfo)

benul et ['bənʌl] 1. benul *Daor had hi'j gien benul van* (Nw, Dhau), *Die het nargens gien benul van* hij begrijpt er niets van (Ow), *Omdat hi'j gien flauw benul het van et hoogste in een meenskeleven* omdat hij geen enkel besef heeft (b), *Hi'j het slietaoge an 't benul z'n besef van dingen gaat achteruit* (Np)

benumen (OS, Bu, Bdie, Np, Nt, Nw) Ook *benoemen* (Diz, Ol-Nl, Wol) ['bən.../...] - benoemen *D'r is een ni'je burgemeester benoemd* (Wol), *N. is as onderwiezer benuumd* (Bu)

benuming - bepielen

benuming [bə'nɪmɪŋ, ...ən] - benoeming
Meester het de benuming niet kregen (b),
Hij is aorig in de benuming er wordt veel
over hem gepraat (Ow, Dhau)

benumingsbeleid (spor.) [bə'n...] - be-
noemingsbeleid

benumingsbrief (l) [bə'n...] - benoe-
mingsbrief

benutten (spor.) [bə'nʌtən] - benutten *een*
lappe heideveld benutten (Ow)

benumber (spor.) [bə'nɪm...] - benoe-
baar, benoemd kennende worden *Die man*
is benumber (l)

beogen bə'o:gn] - beogen: bekijken,
overwegen (Sz): *As d'r wat gebeuren*
moest, zeden ze vroeger wel: 'Dat moet ik
eerst nog es even beogen' (Sz); als
bedoeling hebben, op het oog hebben: *Wat*
beoog ie daor mit? (Bu, Ma), *Wat beoogt*
dat toch wat heeft dat voor bedoeling
(Ow), *Wat beoogt ze toch* wat beweegt hen
dat te doen (Ste), zo ook *Wat beoogt 'm*
daor now mit! (Ow), (als bn. gebruikt volt.
deelw.) *et beoogde doel berieken* (Nt)

beoordelen z. *beoordielen*

beoordielen (OS, Bu, Nw) Ook *beoordelen*
(WS, Nbk) [bə'o:ərdi:ln/...] - beoordelen,
een oordeel vormen: *Dat kan 'k niet beoor-*
dielen dat kan ik niet goed afwegen (Nbk),
een boek beoordielen (Nbk)

beoordieling (l) [bə'o:ərd...] - beoordeling

beoordielingsexemplaar (spor.)
[bə'o:ərd...] - beoordelingsexemplaar

beoordielingsformulier (l) [bə'o:ərd...] -
beoordelingsformulier

beoordelingscommissie (spor.)
[bə'o:ərd...] - beoordelingscommissie

bep. - afkorting van *bepaald*

bepakken [bə'pakn] - bepakken *bepakt en*
bezakt (spor.)

bepaald I bn. [bə'pə:əlt] 1. duidelijk te
onderscheiden van andere personen of
zaken *een bepaalde persoon* (Nbk), *een*
bepaald gebied (spor.), *Ik leuve niet,*
dawwe d'r een bepaold bedoeling mit
hadden een zekere bedoeling (b), *in*
bepaalde gevallen in te onderscheiden geval-
len (verspr.) 2. in *een bepaold lidwoord* (l)

bepaald II bw. 1. beslist, uitdrukkelijk *Die*
meester is bepaold een beste onderwiezer
(b), *Et is bepaold niet waor, al die*
kletspraoties (Db), *Hij was d'r bepaold op*
gesteld (Bdie), *Et is bepaold gien mooi*

weer (Bu), *Dan komt dit bepaold in odder*
(b), *'t Het bepaold zo wezen moeten, mien*
jonge (b)

bepaolen [bə'p...] - bepalen: vaststellen, ter
zake beslissen: *Dat moe'n we even*
bepaolen, wanneer aj' weer kommen (Ste),
Ze hebben de pries bepaold (Nbk), *Dat is*
muuilik te bepaolen dat is lastig vast te
stellen (door nadere inspectie of anders-
zins) (Ste), *We hebben de dag al bepaold*
dat we dat doen zullen (Ow), *We moe'n*
nog even de tied bepaolen (Bu), *Ie kun*
veur et reisien wel een daotum bepaolen,
mar et weer d'r niet bij bestellen! (Obk);
als bepaling opnemen: *Ze hebben d'r in*
bepaald dat die boom staon blijft (Ste), *Hij*
het dat al bepaold nl. als bepaling in z'n
testament opgenomen (Ste); zich bepalen
tot, zich uitsluitend richten op (Op): *Wij*
gaon oons now bepaolen bij disse kaorten
(Op); beslissend zijn voor: *Vroeger be-*
paolde de pronk vaeke een zekere maote
van welstaand (Db)

bepaolend [bə'pə:əlt] - bepalend, beslis-
send *Juli as oogstmaond is niet meer zo*
bepaolend (Obk)

bepaoling [bə'pə:əltɪŋ] - bepaling: dat wat
bepaald is, vaststelling, beslissing ter zake
Et is de bepaoling dat et gemarkte hooft,
de gemarkte bomen kapst wodden meugen
(Obk); vaststelling door onderzoek of
argumenteren: *de bepaoling van de oolder-*
dom van een stienen biele (l); bepaling in
taalkundige zin

beparken [bə'par(ə)kn] - beperken: in
omvang: *je beparken moeten wat de*
centraosie anbelangt gedwongen zijn
minder uit te geven of niet veel uit te
geven (Nbk); binnen bep. grenzen houden,
blijven: *We moe'n oons een betien*
beparken mit al oonze aktiviteiten bij de
Schrierversronte, we kun niet alles (Nbk)

beparking [bə'par(ə)kɪŋ] - beperking: het
beparken, z. *aldaar*

bepielen (Nbk, vo) zw. ww.; overg.,
onoverg.; bepielde, het bepield [bə'pi:ln] 1.
(overg.) langzaam door, bij stukjes en
beetjes voltooien, beredderen *Zo gongen ze*
die zommer in, alles bepielende mit eigen
volk om mar bestaon te kunnen (vo) 2.
(onoverg.) voortdurend bij stukjes en
beetjes met iets bezig zijn (Nbk) *Wat*
bepielen ze daor toch! (Nbk)

bepikken [bə'p...] - bepillen, pillen op iets

bepinnen (Nbk) zw. ww.; onoverg.; bepinde, het bepind [bə'pɪŋ] 1. voortdurend pinnend betalen *Wat bepind ie toch, gewoon betaalen is toch vule aoriger* (Nbk)

bepissen (Ld, Np) onbep. w. [bə'pɪsɪŋ] 1. bij het plassen met z'n straal urine bereiken, in verb. als *Ie kun 't wel bepissen* gezegd van een kleine afstand, een klein eindje (Ld, Np)

beplaanten zw. ww.; overg., onoverg.; beplaante, het beplaant [bə'pl...] 1. (overg.) beplanten, van planten voorzien door te planten *Ze hebben et om huus aorig beplaant, ze bin an et beplaanten* (Ste), *Mit zoveul slaodplaanties kan 'k de hiele tuun haost wel beplaanten* (Op) 2. (onoverg.) voortdurend plantend bezig zijn *Wat beplaant ie toch!* (Nbk)

beplaanting [bə'pl...] - beplanting

beplakken zw. ww.; overg., onoverg.; beplakte, het (bet. 1, 3)/is beplakt [bə'plakŋ] 1. (overg.) door te plakken bedekken *Hij beplakte de hiele mure* (Nbk) 2. (onoverg.) vastplakken (in iets) *Die kauwgom zat d'r hielemaole in beplakt* (Nbk) 3. (onoverg.; enigszins negatief) voortdurend plakkend bezig zijn *Wat beplak ie toch, wat moet dat toch!* (Nbk)

bepleisteren zw. ww.; overg.; bepleisterde, het bepleisterd [bə'pl...] 1. van een laag pleister voorzien *Die mure is niet best meer, die gao ik mar bepleisteren* (Sz), *De mure moet eerst bepleisterd wodden, eerder kuwwe niet behangen* (Nw)

bepleistering (spor.) [bə'pl...] - bepleistering

bepleiten [bə'pl...] - bepleiten

beploegen zw. ww.; overg., onoverg.; beploegde, het beploegd [bə'pl...] 1. (overg.) beploegen: met een ploeg bewerken *et laand beploegen* (Nbk) 2. (onoverg.) voortdurend ploegend bezig zijn *Wat beploegde hij toch, de buurman het vule beter materiaol, die hadde et beter doen kund* (Nbk)

beplokken Ook **beplukken** (WH) zw. ww.; overg.; beplokke, het beplokt [bə'plokŋ/...'plakŋ] 1. bewerken met plukkende bewegingen *Mit een hujhaoke beplokten ze de hujvakken* (Ste, Db), *Et huj in et vak moe'n we wat ofharken of beplokken, dan*

vaalt d'r gien huj uut aj' d'r bij langes lopen (Bu)

beplukken z. *beplokken*

bepluzen zw. ww.; onoverg.; bepluude, het bepluud [bə'pl...] 1. voortdurend bezig zijn met *pluzen*, z. *aldaar*

bepoolderen (l) [bə'pø:ldɪŋ] - bepolderen

bepooldering (l) [bə'p...] - bepoldering

bepoten [bə'p...] - bepoten (lett.)

beppe (alg., niet ZW) de; -s, -n; beppien ['bepə] 1. grootmoeder, ook vaak gebruikt als aanspreekvorm: *Wil Beppe ok een bakkien koffiie?* (Nbk), *Hij het zien beppe verleuren* z'n grootmoeder is overleden (Nbk), *rommeties uut beppes tied* (Dfo), *Oonze beppe hadde vroeger een mouwjak* (Np), *We gaon naor beppe te gaaste* (Wol), *Mien beppe diende vroeger bij de bakker* (Mun), *Et eerste wat oons beppe vreug was altieden: hej'm wat goeie eerappels en zwaore branige?* (Mun), *oolde beppe overgrootmoeder* (Ma) 2. oude vrouw een *oold beppien* een oude vrouw (Ste), *Et wodt al een aorige beppe* (Nbk), gezegd naar aanleiding van of in reactie op een oude vrouw: *Beppe-kook-stiesel* (Nbk) * (schertsend) *Schuin over schieve bij beppe over de knolleakker* (Dfo, El), *'t Is een kruus in beppen huus, pake ligt dood op 't turfnoet* het staat er erg ongelukkig voor (k: Ste)

beppen bn.; attr. ['bepm] 1. van *beppe*, d.i. van grootmoeder. *beppen oorierzer grootmoeders oorierzer* (Nbk), *beppen kelder* het water (in sloten, plassen enz.) (bo: Nw): *Aj' deur 't ies zakken, koj' in beppen kelder terechte* (bo: Nw)

beppestoel (Db, Pe-Db) de; -en ['bepə...] 1. lage stoel met leuning

beppezegger (OS, WS, niet ZW, vo) de; -s; -tien ['b...] 1. kleinkind in relatie tot een grootmoeder *Beppe mag graeg sokkebreien veur de beppezeggers* (Dfo)

beprakkесeren zw. ww.; overg.; beprakkесeerde, het beprakkесeerd [bə'prakə's...] 1. bedenken, uitdenken *Hij beprakkесeerde wat hij doen zol* (Nbk), *Ik kon niet beprakkесeren waor et bleven was* (Ow), *Hoe kuj' zoks beprakkесeren* (Ow)

bepraoten zw. ww.; overg.; bepraotte, het bepraot [bə'pr...] 1. er samen over praten, bespreken *Ik vien, dat moe'n we mit mekaander es even bepraoten* (Ol-Nl), *Dat*

bepreken - beraod

moet beter bepraot wodden (Ste), Dat bepraoten we wel even (Ste), Dat moe'k nog even mit de vrouw bepraoten (Op), D'r was hiel wat te bepraoten om et allegeer in kannen en krukten te kriegen (Wol, Dfo), Wat moe'n we nog meer bepraoten (Spa), wat te bepraoten hebben (Bdie, Nbk) 2. over iemand kletsen, roddelen (Np, Obk, Wol) Pas op waj' tegen die meensken zeggen, want ze kun je dommiet wel bepraoten (Obk), Iene aachter de rogge omme bepraoten noemen wi'j bekladden (Wol), Eerst mooipraoten en laeter bepraoten ze je (Np) 3. ompraten, overhalen Die man is makkelijk te bepraoten (Dhau), We moe'n 'm zien te bepraoten (Ste), meensken bepraoten om nog wat te blieven (Nt), je bepraoten laoten (verspr.): Pas op daj' je niet weer bepraoten laoten, we hebben now ien keer zegd dat et overgong (Obk), Hi'j het him bepraoten laoten (Nw, Spa, Np), N. lat 'm niet bepraoten (Ste), (mis-prijzend:) Hej' je weer bepraoten laoten! (Nbk)

bepreken zw. ww.; overg., onoverg.; bepreekte, het bepreekt [bə'pr...] 1. (overg.) zo preken dat men de hele kerk bereikt *Zien stem is veul te zwak om de hiele karke te bepreken (Db), De grote karke is zonder versterker muulik te bepreken (Obk), De domenee kan de karke niet bepreken (Nt, Spa, Ow), Hi'j kan de karke niet wakker hopen, hi'j kan ze niet bepreken! (Dhau) 2. (onoverg.) voortdurend prekend doen (Nbk) Wat bepreekt hi'j toch altied (Nbk)*

beprottelen z. *bepruttelen*
beprottelen (WS, verspr. OS) Ook **beprottelen** (Dfo, Diz, Nbk, Np, Obk, Ow, j) zw. ww.; overg., onoverg.; beprottelde, het beprotteld [bə'pr.../...] 1. (overg.) bepruttelen *Ze bepruttelde him ommeraek (Nbk) 2. (onoverg.) voortdurend pruttelend bezig zijn (z. ook pruttelen) Wat bepruttel ie toch, ie moe'n niet altied en iewig zo zeuren! (Nbk)*

bepunten (Obk, Ow) zw. ww.; overg.; bepunte, het bepunt [bə'p...] 1. met een puntig iets ergens in steken, om te peilen: *De hujroeder mos et huj bepunten om te weten te kommen hoeveule graoden et was (Obk), de diepte van et veen bepunten* nl. er met een stang in steken om de diepte te

peilen (Ow)

-ber - -ber ['bɪ, bɔɪ] - -baar, in afleidingen als *breekber, buugber, haelber, begaonber, weerber*

berabbelen [bə'rɑbɔn] - roddelend over iemand spreken *Hej'm ok weer iene berabbeld? (bl), Now, die wodt ok weer aorig berabbeld (Wol), Ze lachen, ze praoten, berabbelen mekeer (...)* (bl)

berachen (Dhau, Op, Ow) zw. ww.; overg.; berachte, het beracht [bə'rɑxɔn] 1. roddelend over iemand praten *iene berachen* beklatsen (Ow), *Hool now es op mit die man altied te berachen, vertel ok es wat goeds van him (Op)*

beraeming z. *beraoming*

beraepen (Bu, Diz, Obk, Ste) Ook **berapen** (Nbk, Ol-Nl) zw. ww.; overg.; beraepte, het beraept [bə're:pm/...'ra:p...] 1. bepleisteren, bewerken van hout e.d. *een mure beraepen* bepleisteren, stucadoren (Bu, Diz, Obk)

berak Ook **barak** (verspr.) de; -ken; -kien [bə'rɑk/bɑ'rɑk] 1. eenvoudig houten gebouw, barak (in kampementen, op een legerplaats e.d.) 2. bouwvallig huis (Sz) *Dat ouwe huus dat wodt zoe'n barak, de eerste de beste storm gaot 't van de sokken (Sz)*

berakkekaamp (l) [bə'rɑkə...] - barakkenkamp

berakken zw. ww.; overg.; berakte, het berakt [bə'rɑkɔn] 1. verzorgen (en bijhouden), opruimen, beredderen *Ik zal de boel een bietien berakken* opruimen, vooral: van vies, smerig spul (Bdie), *In zoe'n groot huus is hiel wat te berakken (Op), Die jonge zat onder de modder, zien mem mos him hielemaole berakken (Obk), Ie kun hiel vule bewondering hebben veur die jonge meensken die in de verpleeghuzen die oolde meensken altied berakken (Obk), Hi'j was zo ziek, ze mossen 'm helemaole berakken (Obk, Spa)*

beraod et [bə'rɔ:ət] 1. beraad, overweging *in beraod hopen/hebben: Ik wil 't nog effen in beraod hopen (Obk), 'k Heb een dag beraod kregen, mar dan moe'k et ok weten tijd om na te denken (Sz), Die het et beraod in de buse* hij houdt het nog een tijdje in beraad (Ow), *beraod hebben* overleggen, vergaderen (spor.), *nao (een) lang beraod: Nao lang beraod kwam et*

bestuur mit een uutspraak (Ld, Db), *...nao een lang beraod* (Db), *nao riep beraod* (Op, Pe-Db), *Die is kot van beraod* komt snel met een besluit, treedt snel op (Dfo, bl) 2. overlegorgaan *D'r moet neudig een 'Beraod veur et Stellingwarfs' kommen* (Nbk)

beraoden zw. ww.; overg., onoverg.; beraodde, het/is beraoden [bə'r...] 1. (ook wederk.) beraden, bij zichzelf nagaan, te rade gaan *Ik wil d'r eerst nog een dag en naacht over beraoden hoe we daor mit an moeten* (Ld), *We moe'n oons beraoden* (Bu, Nbk), *Daor moe'k me eerst nog es op beraoden* (Spa), *V.S. was vlogge beraoden* (p), *'k Kan 't niet zeggen, daor moe'k me eerst over beraoden* (verspr., Diz), *Ik moet me nog even beraoden* (Obk), *Dan moe'k mar even beraoden, of ik dat doen zal* (Nw), *Hi'j kan 't me wel mooi veurpraoten, mar daor wi'k me nog even over beraoden* (Nw), *Ik weet nog niet wat d'r uut de busse komt, ik bin nog drok an 't beraoden* (Op), *We zitten nog te beraoden* (Ma), *Ze mossen eerst even beraoden wat ze doen zollen* (Wol), *Hi'j het 'm beraoden, hi'j is toch nog tot zien verstaand kommen* (Dfo), (gezegd met name als men geschikt iets kan kopen en er vlug bij moet zijn:) *Aj' now mar beraoden binnen* als je nu maar weet wat je wilt (Ste), zo ook *Doe hi'j dat huus kopen kon, was hi'j rap beraoden* (Db) **beraodslaegen** (verspr.) Ook **beraodslaon** (Nbk, Obk), **beraodslagen** (WH, elders spor.) zw. ww.; onoverg.; beraodslaegde, het beraodslaegd [bə'r.../...] 1. beraodslagen, zich beraden *Daor moe'k eerst nog es over beraodslaegen* (Ol-Nl, Ste, Bu) *Ze willen eerst beraodslaon* (Nbk), *Nao lange beraodslaegen (...)* (Db)

beraodslagen z. **beraodslaegen**

beraodslaon z. **beraodslaegen**

beraomen zw. ww.; overg.; beraomde, het beraomd [bə'rõ:m:] 1. begroten, inschatten wat de kosten, de tijdsduur, de benodigde arbeidskrachten e.d. betreft *De timmerman beraomt de kosten* (Np), *Ze beraomen de arfenisse op twee ton* (Op), *Et wark is op vier weken beraomd* (Dfo), *Dat wark zullen wel even beraomen* (El), *Ik kan et niet beraomen, wanneer a'k klaor kom inschatten, taxeren* (Bu), zo ook *Hi'j kan die put nog niet beraomen* (Diz), *De katte*

beraomt eerst de ofstaand, veurdat hi'j zien prooi bespringt taxeert (Ld), *Dat is niet te bekijken, et is niet te beraomen* (Ol-Nl) 2. uitdenken, opzetten *een plan beraomen*, *Et is goed om dat een vakman beraomen te laoten* (Obk) 3. bespringen, zich laten vallen op (om te bemachtigen), te pakken krijgen (Bu, Ow), *Een roofvoegel of dier beraomt de prooi* (Ow), *De katte beraomt een moes* (Bu), *He'jm nog te pakken kregen?* [met als mogelijk antwoord:] *Nee, ik kon 'm niet meer beraomen, hi'j was al vot* (Bu) 4. vergaren, bijeen weten te krijgen (Bu) *Iene die d'r waarm bi'j zit, het hiel wat bi'j mekaander beraomd* heel wat vergaard, bijeen geschraapt (Bu), *Hi'j wus niet hoe gauw as hi'j wat beraomen zou* zou pakken: om te verdienen, om er beter van te worden (Bu)

beraoming Ook **beraeming** (Wol) de; -s, -en; beraominkien [bə'r.../...] 1. inschatting, in het bijzonder: begroting *Hi'j zat ver naost de beraoming* (Ld), *Daor is moeilik een beraoming over te maeken* (Diz), *Dat is binnen de beraoming bleven* (Nw), waartegenover *Et is boven de beraoming gaon* (Nw)

beraopen (Bu) zw. ww.; overg.; beraopte, het beraopt [bə'rõ:pɪ] 1. bijeen weten te brengen van geld en goed (voor zichzelf) *Die het hiel wat bi'j mekaander beraopt* (Bu), z. ook **berappen**

beraozen zw. ww.; overg., onoverg.; beraosde, het beraosd [bə'rõ:əzn] 1. (overg.) door hard te schreeuwen gehoord kunnen worden *M.N. as omroeper, die kan 't wel beraozen* (b), *Ik kon him niet beraozen, hi'j was te veer vot* (Bu, Ld, Spa) 2. voortdurend roepen, schreeuwen *Wat beraozen jim toch* (Bu)

berapen z. **beraepen**

berappen (Dho, El, Sz, Wol) zw. ww.; overg.; berapte, het berapt [bə'rapɪ] 1. betalen, bestuiveren (z. ook **beraopen**) *We mossen disse maond zoveule betalen, mar toch kunnen we et mit mekaar nog zoe'n betien berappen* betalen (Sz), *Ie begriepen niet hoe die meensken dat altied berappen* (El), *Kuj' dat allemaole wel berappen, mien jonge?* (Wol)

berber (Sz) de; -s ['berbɪ] 1. berberisstruik *Straks mit de riolering kriegen we weer een rooie berber as*

Berber(s) - beredden

ofscheiding bij de weg (Sz)

Berber(s) ['berbɔ̃(s)] - Berber(s)

berduren (Bu, Dhau, Nbk, Obk, Spa, Ste)

Ook *borduren* (Ld, Nbk), *bodduren* (Np) [bə'dy:ɾn/bɔ̃ɾ'd.../bɔ̃'d...] - borduren (met naald en draad)

berduurdeuze (El, Ol-Nl) Ook *bor-duurdeuze* (Diz) de; -n; ...deusien [...'dy:əɾ.../...] 1. bep. doos waarin men de spullen bewaart die bij het borduren worden gebruikt

berduurgaas (Op, Pe-Dbl) [...'d...] - borduurgaas

berduurgaoren (verspr.) Ook *bor-duurgaoren* (spor.), *bodduurgaoren* (spor.) [bə'd.../...] - borduurgaren

berduurkaortien (Wol) et; ...kaorties [bə'd...] 1. kaartje waarop men borduurt

berduurlappe (Bdie, Db, Dhau, Ma, Ow, Wol) Ook *borduurlappe* (Nbk), *bodduurlappe* (Np) de; -n; ...lappien [...'d.../...] 1. lap waarop men borduurt

berduurmaantien (Wol) et; ...maanties [...'d...] 1. mandje voor het bewaren van de spullen die men gebruikt bij het borduren

berduurnaalde (verspr.) Ook *borduur-naalde* (spor.), *bodduurnaalde* (spor.) [...'d.../...] - borduurnaald

berduurpetroon (Bu, El, Ma, Obk, Op, Spa) Ook *borduurpetroon* (Ld, Ma, Mun, Op) [...'d.../...] - borduurpatroon

berduurraam (El) [...'d...] - borduurraam

berduurschere (Bdie, Obk) [...'d...] - borduurschaar

berduursel (Nbk) Ook *bodduursel* (Np) [...'dy:əɾs/...] - berduursel (op kledingstukken of andere stof)

berduursteek (Db, Dfo, Obk, Op, Ow) [...'d...] - borduursteek

berduurstof (Ld, Ma, Obk) de [bə'd...] 1. stof om op te borduren

berduurtekening (Dfo) de; -s, -en; ...tekeninkien [...'d...] 1. getekend borduurpatroon

berduurveurbeeld (Ow) et; -en [bə'd...] 1. voorbeeld aan de hand waarvan men iets kan borduren

berduurwaark z. *berduurwark*

berduurwark (Db, Dfo, Nbk, Pe-Dbl) Ook *berduurwaark* (Dfo), *borduurwark* (Op), *berduurwerk* (Spa) et; -en; -ien [...'d.../...] 1. borduurwerk

berduurwerk z. *berduurwark*

berduurwol (Dmi, Obk) [...'d...] - borduurwol

berduurziede (Dfo, Dmi, Nbk, Obk, Pe-Dbl, Sz) Ook *borduurziede* (Diz, Nbk, Wol), *splitziede* (Dho, Nbk) [...'d.../...] - borduurzijde (nl. om mee te borduren)

bere z. *beer*

bere- - bere-, eerste lid in woorden als *berestark*, *beregoed*; ze zijn niet alle in dit woordenboek opgesomd

berechten Ook *berichten* (Obk) [bə'rex tɿ/...'ɾɪxtɿ] - berechten, recht spreken over iemand/een zaak *Ze zullen 'm wel berechten* (El), *Hij moet berecht wodden* (Nbk), *Ni'je weke zal de dief berecht wodden* (Ol-Nl), *De daoder van et misdrief moet nog bericht wodden* (Obk), *Wij bin lange an 't berechten west om geliek te kriegien* hebben over lange tijd een proces gevoerd (Db), *Aj' veur et gerecht west hebben dan bij' berecht* (Ld)

beredden Ook *beredderen* (verspr.) zw. ww.; overg.; bereddede/beredde, het beredded/beredden (k: Ste) [bə'redɿ/...'dɿ] 1. beredden: regelen, de boel in orde maken, opruimen en schoonhouden, iemand verzorgen *Hij zal veur mij de boel beredden* regelen en doen e.d. (Spa), *Hij bereddet alles veur heur regelt en verzorgt* (Ste), *Alles was bereddend, en et kalfien lag al lekker in 't dreuge stro* (j), *Ze beredderen de boel daor aorig* (Ow), *Ze beredde de huusholing* (Ow), *Dat hewwe weer bereddend klaargemaakt, gedaan* (Obk), *Et wark is daon, we hebben de boel bereddend* (Diz), *Hij moet himzels beredden z'n eigen potje koken, voor zichzelf zorgen* (Np), *Ze kan de boel toch weer wat beredderen* (Nbk), *Ze kan him nog vrij makkelik beredden en ze daenkt d'r nog niet an om him gaon te laoten* (v), *Hij het de boel daor bereddend* (Nw), *Die zal et daore zolange beredderen* (Ste), *Zo in 't leste van augustus (...) zal ze* [nl. de boekweit] *deurgaons riepe west hebben, want dusken en zo was altied beredden veur Meppeler maark en dat is in 't begin van september* (k: Ste) 2. verzorgen door te bewerken *We hebben een maol bonen van je mem kregen en die moe'n bereddend wodden* (Np), *Een koe of peerd beredden, dat is et verkeerde d'r of haelen* een voetbehandeling geven bij paarden, koeien (Ste), zo ook *de poten*

beredden nl. door een *potebehemmeler* (Ste), 't *Is weer tied om 't vee te beredderen* (Diz), *Zij was ziek, hij beredderde de tuun daor de hele tied* (Ol-Nl)

beredderen z. *beredden*

bereden (bet. 1: spor., bet. 2: Nw) bn. [bə'ri:dɪŋ] 1. in *de bereden pelisie* de bereden politie (spor.) 2. (van paarden) gewend aan het bereden worden (Nw) *Et peerd berieden is dat et peerd leren moet dat d'r iene op zit; een peerd dat dat al kent is een bereden peerd* (Nw)

berегelen (Np) zw. ww.; overg.; berегelde, het berегeld [bə'ri:gɪŋ] 1. door te regelen voor elkaar brengen *Hoe berегelen jim dat?* (Np)

beregenen (spor.) [bə'ri:...] - beregenen (lett.)

beregoed (verspr.) bn.; pred. [bɪ:əɾə...; aks. wisselt] 1. heel erg goed *Och, dat is beregoed* (Nw)

berehokke (Bdie, Ld, Spa) et; -n ['b...] 1. hok waarin een beerhouder een beer heeft **berehouder** (ZW, Bu, Dfo, Ld, Np, Obk, Op, Ow) Ook *beerhouder* (El, Op), *beerhouwer* (Spa) de; -s ['b.../...] 1. beerhouder, iemand die één of meer mannelijke varkens houdt ter dekking van zeugen *Die boer was een berehouder, hij had een beer veur te dekken* (Obk)

bereid [bə'rejt] - bereid: om iets te doen *Bi'j' bereid om mij te helpen of niet, hoe zit dat now aenlik!* (Nbk)

bereiden (verspr.) [bə'rejdɪŋ] - bereiden (van eten): *Et eten zullen we goed bereiden* (Nt), *et bereiden van et gaastemaol* (Obk), *N. kon een lekker maol bereiden* (Db)

beredhied Voor -heid z. -hied [bə'ri...] - bereidheid, bereidwilligheid

beredwillig (spor.) [...'w...] - bereidwillig *beredwillig wezen* (spor.)

bereisd [bə'rejst] - bereisd *Dat kon hij meraokels goed, hij was een bereisd man en wus onderwegens overal wat van te vertellen* (vo)

berезen (Nbk) zw. ww.; onoverg.; bereisde, het bereisd [bə'rejzɪŋ] 1. voortdurend reizen *Wat bereis ie toch altied, man, hool je vekaansie toch in Nederland!* (Nbk)

bereken z. *berekening*

berekend [bə'ri:kɪt] - berekend (voor iets)

Hij is wel goed berekend hij is goed wakker, helder (Ste, Nw): *Hij is goed berekend, bij de tied, die ontdoej' gien dubbeltien* (Nw), *Die ruimte is te klein, die is d'r niet veur berekend, zoe'n grote vergeerdering* (Nbk); uit berekening ontstaan een *berekend plannegien* (Obk)

berекenen [bə'r...] - berekenen: uitcijferen een *bedrag berекenen* (I); beramen: *Ie moe'n de kosten mar es berекenen* (Np); in rekening brengen *de kosten berекenen*, *Et veurrieden hebben ze d'r bij berekend* (Nbk), *Die fooien dat is me wat, zoks kun ze d'r vule beter mar dreks in berекenen* (Nbk)

berekening (Np) Ook *berекen* (bet. 2: Obk) de; -s, -en; ...ninkien [bə'r.../bə'ri:kɪŋ] 1. berekening: het berekenen of de weergave daarvan, het cijferwerk 2. overweging, inzicht, het op iets letten: *Ie kun et mar in de berекen hebben dat ze aargens op loeren, as ze zo vaeke bij die oolde meensken kommen* (Obk)

berекken onbep. w. [bə'rekɪŋ] 1. in *berекken kunnen* met z'n handen of anderszins aan iets toe kunnen komen *K. gong plat op 't lief liggen, en ja, hij kon 't kereltien krek berекken* (b), *Ik kan 't krek niet berекken* (Ow, Np, Ste), *Ik kan je nooit berекken zo* (Bu, Ma), *Ik kan de appels niet berекken* (Ow), *Om dat raem te wasken moe'k een trappien bruken, eers kan 'k et niet berекken* (Db), *Hij wodt zo stief, hij kan de schoenen niet meer berекken* (Dho), *Ik zol et him geven, mar hij ston an de ere kaante van de sloot en ik kon him krek niet berекken* (Nbk), *Dan was de vos te veer en koj' him niet berекken* nl. met het geweer (b)

berекlauw z. *berекlauwe*

berекlauwe (fp) Ook *berекlauw* (Ld) ['b...] - bekende plant: berекlauw

berекoele (Db) ['b...] - berekuil

berелocht (Ld) ['b...] - beregeur

berелubben (Np) onb. w. en het berелubbed ['bɪ:əɾə...] 1. een beer (mannelijk varken) kastreren

berемusse (verspr.) ['b...] - berемuts

beren zw. ww.; overg., onoverg.; beerde, het beard ['bɪ:əɾŋ] 1. opscheppen, (storend) hoog opgeven over, geweldig prijzen *Die boer kan ofgrieselik beren over zien vee* (Obk), *Ik beer over mien hulp, zo goed is*

berenburg - bereursel

die (Db), *Hi'j kon d'r heel wat over beren* (Op), *Je moe'n niet zo liggen te beren, de helte is d'r niet van waor* (Wol), *Hi'j kan over dat veurval vreselik beren* (Sz), *Hi'j ston te beren asof hi'j de wereld verzetten zol* (Pe-Db), *Ie moe'n niet zo beren* (Spa), *Hi'j kan d'r geweldig over beren* (bo: Np, Op), *Wat kan die man pochen en beren* (Nbk, Dhau), *De iene beerde al hadder as de ere* (b), *Heur him now toch es beren, je* (Spa, b), *Die tekening van A. weren nog allemaole krassen, mar ik heb d'r mar flink over beard* (Nbk), *Hi'j beert mar dat hi'j geliek het* (Bdie), *Ik heb mar slim beard dat hi'j mien grös zo mooi mi'jd had* (Db), *Hi'j beerde, hi'j was man!* (Nbk), *Hi'j beerde zeuven zakvol hij prees hogelijk, ook: hij schepte enorm op* (Ma, Nbk), *Hi'j beerde of de hiele wereld van him was alsof* (Ld) 2. zich aanstellen (b: lm, ln) 3. doen alsof (b: lm, ln) 4. het goed doen (Np, Ol-Nl), in verb. als *Hi'j beert 'in gezegd als een hippe het goed deed* (Np), (gezegd bijv. als iemand met een sleg op een paal slaat:) *Hi'j beert 'm aorig hij raakt 'm goed* (Ol-Nl)

berenburg z. *berenburg*

berenburg Ook *berenburg* (Sz) ['bɪ:ɾɪŋ b̄ar(ə)x/...b̄or(ə)x] - berenburg

Berend de; -en, -s; Berentien ['bɪ:ɾɛnt] 1. mansnaam: Berend, het verkleinwoord geldt vaak als vrouwennaam * *Kiender van Jan Berentien/Wat doe'j' toch in de koolde/Trek gauw jow mooie klompies an/En gao naor Oosterwoolde* (Ma), zo ook: *Kienties, kienties van Jan Berends/Wat doe'j'm toch in de koolde/Trek de zwatte klompies an/En gao mit mem naor Oosterwoolde* (Ow), *Hej' honger, gao naor Berend Bonger/Die het een hontien, en die poept je wat in 't montien* (Nbk, Nw, Sz, Wol)

berepiest (Np) de; -en ['b...] 1. penis van een mannelijk varken

berepote (Nw) de; -n; ...potien ['b...] 1. poot van een beer, vooral: van een mannelijk varken

bereppen (Db, Dfo, Dho, El, Ste, Sz) onbep. w. [b̄ə'rɛpm̄] 1. voor elkaar brengen, fiksen (El, Ste, Sz) *Dat moe'k nog gauw even bereppen* (Sz), *Ze weten niet hoe ze alles zo gauw bereppen moeten* (El) 2. hanteren, ermee omgaan (Db, Dfo,

Dho) *Et ding was zo zwaor, et was niet te bereppen* (Dfo), *Dat kan ik niet bereppen, dat is me vusen te zwaor* (Db), *Dat ding is zo groot, ie kun et niet bereppen* (Dho)

bereslecht (Db) bn. [aks. wisselt] 1. zeer slecht

beresnieden (Bu, Db, Ld) Ook *beersnieden* (Bu) onbep. w. en het beresneden ['bɪ:ɾə.../...] 1. kastreren van jonge mannelijke varkens

beresnieder (Db) de; -s; -tien ['bɪ:ɾəsniðr] 1. degene die jonge mannelijke varkens kastreert *De biggies mossen mit zes weken deur de beresnieder hulpen wodden* (Db)

berestark (Dho, Nt, Ste) bn. [aks. wisselt] 1. heel erg sterk *N. is berestark* (Nt, Ste)

beresteun (Ld) de; -en ['bɪ:ɾəst̄ɛn] 1. hetz. als *dekstoel*, z. aldaar

beret z. *bret*

bereuren (Bu, Nbk en west.) Ook *beruren* (Bu, Nbk en oost.), *beroeren* (bet. 3: El, Ow) zw. ww.; overg.; bereurde, het bereurd ['bɛ'r.../...] 1. door te roeren bewerken, roerend doorenmengen, roerend toevoegen *et beslag beruren* (Bu, Nbk), *Et lienmael deden ze vroeger in een emmer mit waeter en dan bereurden ze et totdat et slobber wodde; dan voerden ze et an et vee op* (Wol), *In een maeltonne lag vroeger een nappes daor et mael mit uut de tonne in een emmer (mit waeter) scheidt wodde om slobber veur de koenen te bereuren* (Op), *In de maeltonne beruurde ie et mael (veur et vee)* (Nbk), *In 't varkenvoer moe'j' nog wat mael beruren* (Ma), *Om bloedwost te maeken moet et bloed in een emmer opvongen wodden en je moe'n et intussen goed bereuren* (Ol-Nl, Op), *De metseler moet eerst even de specie bereuren om die goed smu te kriegen* (Op) 2. noemen, aansnijden (Sz) *Dat is een geval da'k niet bereuren zal* (Sz) 3. iemand in het gemoed raken *Een ongelok kan je slim bereuren* (Spa), *Dat bericht kan de meensken wel es beroeren* (Obk), *Die ramp in et butenlaand het me aorig beruurd* (Db), *We hebben dat ongelok zien gebeuren, dat beroert je toch wel* (El)

berewing (Spa) de; -s, -en [b̄ə'rɛ:rɪŋ] 1. lichte beroering, korte beweging, opleving *D'r was even wat berewing* (Spa)

bereursel (Bdie, Dho, Op, Spa, Ste) Ook *beruursel* (Dfo, El, Ow) et [b̄ə'rɛ:ɾsl/

...ry:ərs]] 1. beslag *bereursel maeken veur pannekoeken* (Spa)

bereurte z. *beroerte*

berevel (Ma) ['b...] - berenvel

berg z. *barg* I

bergen z. *bargen* II

berghok z. *barghokke*

bericht et; -en; berichien [bə'rix̩t] 1. bericht, tijding, mededeling die men doet *Hej' et bericht kregen dat N. weg is?* is overleden (Np), *We kregen een droevig bericht, van een starfgeval* (Dfo), *Daor moet nog bericht henne* (El), *De naoste familje het d'r bericht van had* (Bu, Diz, Nbk, Ste), *We hebben d'r (gien) bericht van had* (El, Nbk, Spa, Ma), *'k Heb (gien) bericht had* (Dho, Nbk, Ste), *...bericht kregen* (Dho, Nbk, Wol): *Ik heb bericht kregen dat mien zuster overkomt* (Wol), *We kregen d'r bericht van* (Nbk, Ld), *een bericht brengen* (Nbk, Np), *(iene) bericht doen* (Nbk, j, Diz), *Vroeger deden ze huus an huus bericht, dat die en die verscheiden was* (Bu) 2. krantenbericht, bericht in een ander medium *Et was mar een hiel kot berichien* (b) 3. weerbericht *Hej' de berichten ok heurd?* (Nbk, Np), *De berichten bin niet zo best* (Nbk, Spa), *...veurspellen een slecht weekend* (Wol) 4. nieuwsberichten *even de berichten heuren* (Bu, Nbk), *...naor de berichten heuren* (Ste) * *Gien bericht, goed bericht* (verspr.)

berichten zw. ww.; overg.; berichtte, het bericht [bə'rix̩tŋ] 1. berichten, bericht geven *Ze zollen him berichten* (Nbk) 2. z. *berechten*

beriddeneren z. *berisseneren*

beriedber [bə'ridbɛr] - berijdbaar

berieden st. ww.; overg.; beree(d), het bereden [bə'r...] 1. berijden: rijden op *Moej' heur dat peerd zien berieden* (Wol, Nw) 2. door het te berijden een paard doen wennen, zodat het gewend is bereden te worden of in bep. tuig te lopen *Et peerd berieden is dat et peerd leren moet dat d'r iene op zit; een peerd dat dat al kent is een bereden peerd* (Nw), *Et peerd moet eerst bereden wodden* (Ste, Nbk), *Dat peerd wodt bereden* (Bu), *Dat peerd is wel bereden* (Bu), *even een peerd berieden veur et ofleveren* (Ow), *Dat peerd is mak en in alle tuug bereden* (Diz), *Dit peerd kuj' in alle tuug berieden* (Op), *Is dat peerd wel*

onder de man bereden? heeft het zoveel ervaring dat je het probleemloos kunt berijden? (Bu) 3. rijden over *Die wegen bin now beter te berieden* (j) * *Die niet stillezit, die wat beridt* gezegd van iemand die iets uithaalt wat hij beter niet kan doen (Bu)

beriek [bə'rik] - bereik: gebied dat men kan bereiken, kan bestrijken: *Om et viswaeter beter onder beriek te brengen, hebben ze bij die ofrastering een overstappien maekt* (Obk), *We zullen de schaopen mar naor huus haelen, dan hebben we ze binnen beriek* (Ol-Nl)

beriekber (spor.) [bə'rigbɛr] - bereikbaar

berieken Ook *berikken* (Obk) [bə'rikj/ bə'rikŋ] - bereiken: door met z'n handen, armen te rekken kunnen komen tot *Ik kon de grond niet mit de hanen berieken* (Obk); aankomen op een bep. plaats *Zollen we vandaeye Peries nog berieken kunnen?* (Nbk), *Et huus is haost niet te berikken* men kan er haast niet komen (Obk); contact met iemand leggen (die ergens anders is) *Ik hebbe jow zo vacke es opbeld, mar ik kon jow niet berieken* (Obk); een bep. leeftijd halen; verwezenlijken, resultaten halen: *Hi'j perbeerde et mit mooipraoten te berieken* (Ol-Nl), *Hi'j het niet vule beriekt* (Bdie), *Wat as ze d'r mit berieken?* (bl), *Deurleren is mooi, en ie kun hiel wat berieken* (bl)

beriemem [bə'r...] - berijmen: van tekst; met rijm of rijp bedekken (verspr. WS) *Et was hielemaole beriemd* (spor. WS)

berieming (spor.) [bə'rimŋ] - berijming

berig (Bdie, Dfo, Np, Spa) bn.; -er, -st ['bɪ:əɾəx] 1. (van een vrouwelijk varken) jachtig *As et varken weerommebeert is et wel dekt, mar niet drachtig wodden en et is op de vaste tied weer berig* (Spa)

berikken z. *berieken*

berispen (Ste) [bə'rispɛm] - berispen, vermanen

berisping (spor.) [bə'ritspɛŋ] - berisping, vermaning

berisseneren (vo) Ook *beriddeneren* (Nbk, Nw) [bɛrɪsə'nɪ:əŋ/...] - beredeneren *De halve naacht mar praoten en et veur en tegen berisseneren* (vo), *Ze beriddeneren nogal wat praten nogal heen en weer* (Nw)

berk(en) z. *birk(en)*

berke(n)blad z. *birkenblad*

berke(n)boom - beroeps-

berke(n)boom z. *birkenboom*

berke(n)bos z. *birkenbos*

berke(n)hooft z. *birkenhooft*

berke(n)hooften z. *birkenhooften*

berkeboom z. *birkenboom*

berkehege (Sz) de; -n; ...hegien [ˈbɛr(ə)kə...] 1. heg van berken *We hebben van 't jaor een berkehege zet en die doet 't mar best* (Sz)

berkepolle z. *birkenpolle*

Berkoop Ook *Ooldeberkoop* et [bɛ'ko:p, bɪ'ko:p/o:l(d)əbɛ'ko:p, ...bɪ'...] 1. naam van een bekende plaats midden in het gebied van *Stellingwarf*: *Berkoop lag niet zo goed bij de Builigers* (Bu), (mv.:) *Die kraante verschient ok in de beide Berkopen* d.i. in *Berkoopen Nijsberkoop* (Nbk), *Dat fladdegoed is zo dunne, ie kun d'r Berkoop deur zien liggen* (Bu)

Berkoper I de; -s; -tien [...'ko:pɪ] 1. iemand geboortig uit of woonachtig te *Berkoop*

Berkoper II bn.; attr. [...'ko:pɪ] 1. van, uit, m.b.t. *Berkoop*: *Mit Berkoper mark stonnen de meensken ophooft veur de kraomen* (Obk), *de Berkoper karke* (El), *Ik heb ok een Berkoper boer zien een reiger* (Bu, Dhau), *'Berkoper boeren', dat bin van die schietreigers; in Berkoop was vroeger een reigerkelonie en as d'r een reiger van die kaante kwam, was dat een Berkoper boer* (Bu)

Berlien(er) [bɪ'lin(ɪ)] - Berlijn(er)

Berliens (spor.) [...'lis] - Berlijns

berlikummer (Sz) de; -s [ˈbɛrlikʌmɪ] 1. (veelal mv.) bep. type klomp 2. bep. soort winterwortel

berm z. *baarm*

bero z. *buro*

beroddelen zw. ww.; overg.; beroddelde, het beroddeld [bɛ'r...] 1. roddelend over iemand spreken *Ze beroddelen daor elkeniene* (Nbk)

beroeken Ook *beruken* (WH) [bɛ'rukɪ/bɛ'rykɪ] - beruiken *De motte bereuk de jongen es, maekte wat vrundelike geluties en doe wol hi'j weer in et nust* (vo), *Een hond kan je soms hielemaal beroeken* (Wol, Obk), *Een hond berokt iederiene* (Ma), *Honnen beroeken mekaer altied* (Spa, Ol-Nl), *Ik heb bereuken dat et vleis niet bedurven is* (Bdie)

beroemd [bɛ'rūmt] - beroemd, zeer

vermaard: *Hi'j wil laeter graeg beroemd wodden* (Nbk), *Dat schilderi'je is beroemd* (Nbk), *Appelsche is haost beroemd om zien mooie Kaele Dunen* (Nbk)

beroep et [bɛ'rup] 1. in een *beroep doen op iene/argens* op de hulp van iemand of iets inroepen: *As et zoveer is, kuj' op mi'j wel een beroep doen* (Bu), *Ie kun altied een beroep op him doen* hij is altijd bereid te helpen (Bu) 2. beroep dat men als maatschappelijke functie bekleedt/kan bekleeden *Wat veur beroep het hi'j?* (Ste), *Wat is je beroep?* (Np), *Hi'j het daor zien beroep van maekt* (Bu) 3. het beroepen tot een predikantschap *In die gemiente hopen ze dat de dominee et beroep annemt* (Ld), *D'r weren vanmorgen ok weer heurders in de karke, dat dominee kon es een beroep kriegen* (Dfo), *Aj' et wit veur hadden zeden ze wel: 'Jow kunnen wel op beroep preken zullen'* (s: Wol), zo ook *krek as een dominee die op beroep preken mos* (s: oost.) 4. beroep dat men instelt, het in beroep gaan *Et verhuren bij briefies wodde verbeuden en de huren wodden wel onderling overienkommen, mar d'r wodde een pachtkaemer in et leven reupen waor as de huurders in beroep gaon kunnen* (vo), *Ze gongen in hoger beroep* (Nbk), ook: ze gingen naar bed, aan het eind van de dag (s: Wol)

beroepegids (l) [bɛ'rupə...] - beroepengids

beroepen st. ww.; overg., onoverg.; bereup, het bereupen/beroepen (Spa, Wol) [bɛ'rupɪ] 1. beroepen, roepend bereiken *Ik kon 'm nog krek beroepen* (Wol), *Aj' de kiender om eterstied beroepen willen* (...) (Obk), *Aj' ze niet beroepen kunnen wodt d'r wel es wat wijs op et dak gooid mit de liendestok* (Ste), *Zwaaï mar even mit een witte vlagge of ze thuuskommen willen, ik kan ze hierweg niet beroepen* (Db) 2. tot een predikantschap beroepen *D'r bin een peer heurders naor de preek, om een domenee te beroepen* (Obk, Diz), *De heurkemmissie besleut om de domenee te beroepen* (Ld), *Ze hebben een ni'je doomnee bereupen* (Ol-Nl, Ste, Nbk), *Een domenee wodt beroepen* (Wol, Spa)

beroeps- - beroeps-: eerste lid in sst. van het type beroepsvoetballer, beroeps militair: het drukt uit dat men het beroep heeft dat in het tweede lid van de sst. wordt

genoemd; niet alle gevallen van dit type samenstelling zijn in dit woordenboek genoemd

beroepsbegeleiding (spor.) [bə'rups...] - beroepsbegeleiding

beroepsbevolking [bə'rups...] - beroepsbevolking

beroepschrift [bə'rupskrɪft] - beroepschrift

beroepselftal (spor.) [bə'r...] - beroepsselftal

beroepsere (l) [bə'r...] - beroepseer

beroepsgeheim [bə'r...] - beroepsgeheim

beroepsgezelschap (l) [bə'rups...] - beroepsgezelschap

beroepsgroep (spor.) [bə'r...] - beroepsgroep

beroepskeuze (l) [bə'r...] - beroepskeuze

beroepskleding (spor.) [bə'rups...] - beroepskleding

beroepskode (spor.) [bə'rups...] - beroepskode

beroepskosten [bə'r...] - beroepskosten

beroepskwaol(e) (spor.) [bə'r...] - beroepskwaal

beroepsleger [bə'rups...] - beroepsleger

beroepsmeugelijkheid (l, spor.) [bə'r...] - beroepsmogelijkheid

beroepsmuzikaant (spor.) [bə'rups...] - beroepsmuzikant

beroepsopleiding [bə'r...] - beroepsopleiding

beroepsrisiko (spor.) [bə'r...] - beroepsrisiko

beroepsschriever (spor.) [bə'rups...] - beroepsschrijver

beroepsspeulder (verspr.) Ook **beroepsspeuler** (verspr.) [bə'rupspeːldɪr/...] - beroepsspeler

beroepsteniel (spor.) [bə'rups...] - beroepsteneel

beroepsverbod (l) [bə'rups...] - beroepsverbod

beroepsvereniging (l) [bə'r...] - beroepsvereniging

beroepsvervoer (verspr.) [bə'rups...] - beroepsvervoer

beroepsveurlochting [bə'rups...] - beroepsvoorlichting

beroepsvoetballer (verspr.) [bə'r...] - beroepsvoetballer

beroepswark (spor.) [bə'r...] - beroepswerk

beroepsziekte (spor.) [bə'rupsiktə] - beroepsziekte

beroerd bn., bw.; -er, -st [bə'ru:ərt] 1. onpasselijk, misselijk *Hoe beroerd J. d'r ok an toe was, daor mos hi'j toch omme gniezen* (b), *Ik vuulde me beroerd wodden* (v), *Ik heb zovule eten, ik bin d'r beroerd van* (Ld), *Zien verkering is uut, hi'j is d'r beroerd van* (Nbk), *Hi'j was beroerd, hi'j mos overgeven* (Wol), *We bin beroerd in de huid* (Spa, Np), *Ik was zo beroerd!* (Dho), *Wat bin ik beroerd!* (Ow), *Ik bin beroerd van 't eten* (Np), *Ik wodde inienend beroerd, dat ik mos spi'jen* (Np), (...) *dan bi'j' zo beroerd as een podde* (Nbk, Np), ...*katte* (Ma, Nbk, Np, Ste), zo ook *Ik was eregister zo beroerd as een katte* (Dfo, Ste, Nbk) 2. in ellendige, slechte, trieste toestand *Hi'j is d'r beroerd an toe maakt het slecht* (door ziekte, een ongeval e.d.) (Dho, Ma, Nbk, Spa, Ste), *Et ston d'r beroerd veur mit die febriek, et geld was op* (Op), *Deur et slechte weer ligt et laand d'r beroerd bij* (Wol), *De weg ligt d'r beroerd bij* (Spa), *Hi'j zicht d'r beroerd uut slecht* (Nbk), *Dat vien ik beroerd* (Ste), *Hi'j het gien dak boven et heufd, dat is wel een beroerde boel* (Nbk, Sz), *een beroerd geval* (Bdie, Ow), *een beroerde boel* (Nbk), *Hi'j zat d'r slim beroerd toe het stond er financieel slecht met hem voor* (Ma) 3. erg vervelend, lastig *'t Beroerdste is nog dat die smeerlap d'r mit mien ni'je snoer en blinkerd vandeur gaon is* (b), *Et kwam (oons) beroerd uut, ze zollen net vot* (Dfo, Np, El), *Et treft beroerd dat hi'j vandaege krek ziek wodden is* (Dhau), *'t Is beroerd da'k et zeggen moet* (Diz), *Die zit d'r ok beroerd veur* hij zit in een erg lastig parket, in een heel vervelende situatie (Bu) 4. heel erg lui, in verb. als *Hi'j is nog te beroerd om zien eigen gat te krabben* (Ow), *Hi'j is nog te beroerd om op zien poten te staon* (Ste), *Hi'j is te beroerd om 't iene bien veur 't aandere te zeffen* (Ld), *Hi'j is overal te beroerd veur* wil werkelijk nooit iets uitvoeren (Nbk, Nt), *Hi'j is te beroerd om te warken* (Dhau), *Hi'j is niet te beroerd om een haand uut te stikken* hij is best bereid tot werken, om behulpzaam te zijn bij het werk (Nbk) 5. slecht van karakter *'t Is een beroerde kerel* (Ma, Spa), *'t Is niet zoe'n beste, et is een beroerde vent!* (El), *Die vent is zo beroerd nog niet 't is eigenlijk toch wel een goeie kerel* (Wol),

beroeren - beroven

Zo beroerd is hij' now ok weer niet hij valt eigenlijk wel mee (Op) 6. (bw.; in hoge mate (in negatieve zin)) *Et weer is beroerde slecht* (Spa)

beroeren z. *bereuren*

beroerling Ook *broerling* (Bu) de; -s, -en, ...linkien [bə'ru:ərliŋ/'bru:ər...] - naarling, ellendeling *Die vent is toch zo'e'n beroerling* (Spa), *Wat is hij' een dikke beroerling* (Ma), *Jim kun 'm dat gerust vraogen, hij' is de grootste beroerling ok nog niet* (Op), *D'r is gien groter beroerling as die kerel* (Dfo), *'t Is een beroerling, hij' wil altied et verkeerde* (El)

beroerte Ook *beruurte* (Db, Dfo, Dhau, El, Bu, Ow), *bereurte* (Ld) de; -s, -en [bə'ru:ərta/...'ry:ərta/...'rA:ərta] - beroerte (in de hersenen) *je een beroerte lachen* (Diz, Nbk), *Ze leuten me zo schrikken, dat ie zollen d'r een beroerte van krieggen* (Spa, Sz)

beroeten (Bu) zw. ww.; onoverg.; beroette, is beroet [bə'ru:ət] 1. met roetaanslag bedekt worden *Et was vaeke allemaole laamperoet as et stoomd hadde, et laampeglas was hielemaole beroet* (Bu)

beroezen (Obk) zw. ww.; onoverg.; beroesde, is beroesd [bə'ru:zən] 1. in z'n werk, activiteiten blijven steken, er niet mee klaarkomen, doordat men te veel te doen heeft *Die haelt him vuul te vule an, hij' beroest d'r in* (Obk)

berok z. *barok*

beroken (bs: Obk) zw. ww.; overg.; berookte, het berookt [bə'ro:kŋ] 1. met rook omhullen, rook blazen over, naar *Aj' bijglicks naor et bruid kieken willen, moej' de bijen even beroken* (bs: Obk)

beroker (Obk, bs: Dfo, Op) de; -s; -tien ['bə'ro:kŋ] 1. soort blaasbalg door imker gebruikt om de bijen te *beroken*, z. aldaar, z. ook *piepebusse*

beron z. *baron*

berooïd [bə'ro:əjt] - berooïd, geheel zonder geld en goed *Hij' ziet d'r berooïd uut* (Bdie), *Ik vuulde me goed berooïd deur die haandel* (OI-NI), *Ie kun d'r berooïd bij' staon* nl. als je geen geld meer hebt (Np), *Hij' is d'r berooïd of kkommen* (Bu)

berooïge z. *berooïing*

berooïing (verspr.) Ook *berooïige* (Ste) de; -s, -en; berooïinkien [bə'ro:əjtŋ/bə'ro:əjə] 1. berekening, inschatting, begroting en/of

goed plan *Ie kun d'r gien berooïing over maeken* (Ma), ...*van maeken* (Db), *Ik heb d'r gien berooïing over* (Spa), *Kuj' even een berooïing maeken van de kosten?* (Wol), *Daor moe'n we eerst een berooïing van maken* plan, begroting (Ld, Sz, Spa), *Ik heb een verkeerde berooïing maekt* een verkeerde taxatie (Diz), *Daor he'k gien berooïige van hoevule melk d'r in de bri'j moet* (Ste), *Hij' had gien berooïing wat et kosten mos* (Dfo), *We hebben de eerpels d'r zaoterdag uut kregen, dat was oonze berooïing* (Dhau), *Hij' het nargens gien berooïing over* (Ow), *Die het hielemaol gien berooïing, hij' vrot in 't wilde weg* werkt niet met een plan, werkt niet gestructureerd (Ow) 2. vermogen, mogelijkheid om te taxeren (Bu) *Hej' d'r wat berooïing over?* kun je het een beetje inschatten, bijv. wat het moet kosten (Bu)

beroppen (Nbk, Ste) zw. ww.; overg., onoverg.; beropte, het beropt [bə'ro:pŋ] 1. (overg.) aanpakken, zich ertoe zetten en het fiksen (Ste) *Dat beroppen we wel even* (Ste) 2. (onoverg.) voortdurend rukken, trekken (Nbk)

berouw [bə'ro:m] - berouw *berouw hebben argens over/van: We hebben d'r berouw over* (b), *Ik heb berouw da'k et doe zo reer zegd hebbe* (Db), *Daor zal hij' berouw van hebben* (Ste, Spa), *berouw krieggen argens van/over. Daor za'k nooit gien berouw van krieggen* (Sz), *Daor krieg ie laeter berouw van* (Spa, Ow), *Hij' krig d'r berouw van* (Ste), *Daor krigt hij' nog berouw van* (Bu, Np), *Die zal d'r nog wel berouw van krieggen, wat hij' uuthaeld het* (Obk), *Daor zal hij' berouw van krieggen* (El), *Hij' kreeg d'r goed berouw van* (Spa), *Hij' toont gien berouw* (Op, Ma), *Wie het berouw toond?* (Bu), *Daor he'k berouw over toond* (Bu) * *'t Berouw komt altied te laete* (Ow), *Berouw komt nao de zunde* (Bu, OI-NI, Ow, Ste)

berouwen [bə'ro:mŋ, ...mŋ] - berouwen *Dat haj' niet doen moeten, dat kan je wel es berouwen* (Pe-DbI), *Et zal je berouwen!* daar krijg je spijt, berouw van (Nbk, Spa, Ste), *Et berouwt je* (Ste), *Die daod zal him nog wel es berouwen* (Op) * *Trouwen wil nog wel es berouwen woden* (Op)

beroven [bə'ro:bŋ] - beroven, door roof kwijt doen zijn: *iene beroven* (Spa), *een*

volk dat beroofd wodt d.i. een bijenvolk, nl. door roofbijen (bs)
beroving [bə'ro:wɪŋ, ...vɪŋ] - beroving
berre z. *bedde*
berredeken z. *beddedeken*
berregaanstied z. *beddegaanstied*
berreklied z. *beddeklied*
berrekore z. *beddekore*
berrekwast(e) z. *beddekwaste*
berremieger z. *beddemieger*
berrepisser z. *beddepisser*
berreplaanke z. *beddeplaanke*
berresloop z. *beddesloop*
berrestro z. *beddestro*
berretied z. *beddetied*
berretiek z. *beddetiek*
berreverstrooien z. *beddeverstrooien*
bertaol Ook *bretaol* (Bu, Np, b: lm), *brutaol* (verspr.) bn., bw.; -er, -st [br'to:əl/brə'to:əl/bry...] 1. brutaal, onbeschoft *Ie moe'n niet zo bertaol doen* (Nbk), *Zuj' goed oppassen, mien kiend? Zuj' niet bertaol wezen tegen die vremde omke en tante?* (v), *Mar de reden da'k jow schriev* - 'k bin bi'jglieks wel wat bertaol (b), *bertaol gedrag* (Nbk), *een bertaole maniere van zeggen* (Nbk), *een bertaol kiend*, *Dat is een bertaol must* een brutaal meisje, *een bertaole rakker* (Diz), ...*rekel* (Nbk, Np), ...*vlegel* (Dfo), *zo bertaol as een hond*, ...*as een lelke hond* (Nw), *zo bertaol as de beul* (Dho, Nbk, Nt, d), ...*as een dief* (Spa), ...*as een meeuw* (Sz), ...*as een ekster* (Db, Dho), ...*as de nacht*, *zo bertaol as de ziekte* (Nt), ...*as hi'j lang is* (Nt) 2. grof, ruw in het uitvoeren van iets slechts *een bertaole dief*, ...*inbreker* 3. erg vrijmoedig, gedurfd *Ze het een peer bertaole ogen in et heufd* (Nbk), *'t Was bertaol van him, mar hi'j het et wel veur mekeer kregen* (Nbk), *Ie moe'n niet te bertaol wezen bi'j wedden* (Dho) 4. royaal, in ruime mate (Db, Dho, Np, Op) *Die is bertaol in de buse royaal* met het gebruik van z'n portemonnee (Dho), *Die koe geft bertaol (melk) geeft heel veel melk* (Np, Op), (van gewassen:) *Dat stiet d'r mar brutaol bi'j* gunstig, goed (Db), zo ook *Dat gewas stiet d'r bertaol veur* (Ow, Db) * (zelfst.) *De bertaolen hebben de halve wereld* (Db, Nbk, Mun), *Bertaolen...* id. (Mun, Nbk)
bertaoltien (Nbk) [br'to:əltin] - brutaaltje *een klein bertaoltien* (Nbk)

berucht [bə'ʁʌxt] - berucht: bekend om iets ongunstigs *Daor is hi'j berucht omme* (Nbk)
beruken z. *beroecken*
berusten [bə'ʁʌstɪŋ] - berusten: zich erbij neerleggen *We berusten d'r mar in* (Obk), *Daor moe'we mar in berusten, et is niet eers* (Spa, Nbk), *in je lot berusten* (Ow)
beruren z. *bereuren*
berusting de [bə'ʁʌstɪŋ] 1. berusting, gelatenheid, het zich schikken
beruursel z. *bereursel*
beruurte z. *beroerte*
besalt z. *basalt*
besausd (Op) bn. [bə'səʊst] 1. beduusd, ontsteld
besausen (spor.) zw. ww.; overg.; besauste, het besaust [bə'səʊsɪŋ] 1. besausen, van saus voorzien
besboompien (Sz) et; ...pies [ˈbezbō:mpin] 1. bessestruik
beschaafd z. *beschaefd*
beschaarmen z. *bescharmen*
beschaedigd (Bdie, Obk) [bə'skɛ:dəxt] - beschadigd *Hi'j zag d'r aorig beschaedigd uut* (Bdie)
beschaedigen (Bdie, El, Obk) [bə'skɛ:dəŋ] - beschadigen
beschaefd (OS, verspr. WS) Ook *beschaafd* (Ma, Ol-Nl, Ste, Sz) bn.; -er, -st [bə'skɛ:ft/...'ska:ft] 1. beschaafd, welgemanierd *Aj' mit de hanen eten, is niet beschaefd* (Ow), *Hi'j het een beschaefde opvoeding had* (Wol), *een beschaafde man* (Ol-Nl), *Dat jongien is zes jaor, mar praot wel zo beschaafd* (Sz), *een beschaefd uut - spraok* (Db)
beschaemd [bə'skɛ:mt] - beschaemd: zich schamend voor iets *Die het altied wat van je te zeggen, die maekt je beschaemd* (Dho), *Wat kun kiender je al beschaemd maeken* (b), (tegenover God:) *Allegere die Jow verwaachten, wo'n niet beschaemd* (b), *Ik maek mij niet beschaemd* d.i. tegenover God (b)
beschaemen (spor.) [bə'skɛ...] - beschaemen: doen schamen, tot teleurstelling brengen
beschaemend [bə'skɛ:m:t] - beschaemend *een beschaemende vertoning*
beschaeving (Db, El, Ld, Nbk, Np, Ow, Pe-Db, Wol) Ook *beschaving* (Ma, Nt, Ol-Nl, Ste, WH) [bə'skɛ:wɪŋ, ...vɪŋ/...'ska:...] - beschaving: beschaafde toe-

beschaevingspeil - bescheid

stand, algehele kulturele situatie *De beschaeving gaot d'r niet op veuruut de zeden en gewoonten worden ruwer* (Ow), *De beschaeving staot op een leeg peil* (Bdie), (gezegd bijv. in een kafé waar men zich nogal wild gedraagt:) *De beschaving is hier veer te zeuken* (Spa)

beschaevingspeil (l) [bə'sk...] - beschaevingspeil

bescharmen Ook *beschaarmen* (Dhau, Np, Ste), *beschermen* (WH) zw. ww.; overg.; bescharmd, het bescharmd [bə'skar(ə)mən/...ska:.../...sker...] 1. beschermen, tegen aanvallen verdedigen *Ik zal joe wel bescharmen* (Bdie) 2. vrijwaren van lastige, bedreigende, gevaarlijke invloeden *Ze dot een kraante veur de bloemen, om ze te bescharmen tegen de scharpe zonne* (v), *Een zutelms joongien wodt wat overdaodig beschaarind* (Ste) 3. door regelgeving, afspraken behoeden voor teloor-gang: *bescharmdde planten* (Diz), *Et Nedersaksisch is een bescharmdde tael* (Nbk)

bescharmengel (l) Ook *beschermengel* (Spa) [bə'sk.../...] - beschermengel

bescharmheilige (j) de; -n [bə'sk...] 1. beschermheilige *Et poppien, dat laeter bisschop wodde, wodde uitreupen tot bescharmheilige van de bijen; et wodde de heilige Ambrosius* (j)

bescharming de; -s, -en [bə'skarmɪŋ] 1. bescherming, beveiliging *Ik moet 'm mar in bescharming nemen* (Ma)

bescharmkappe (l) de; -n; ...kappien [bə'skar...] 1. beschermkap

bescharmlaoge (bs) de; -n; ...laogien [bə'sk...] 1. laag ter bescherming *Om rotteri'je tegen te gaon komt d'r tussen et hoolt en de stien een bescharmlaoge nl. bij een klokkestoel* (bs)

bescharrelen zw. ww.; overg., onoverg.; bescharrelde, het bescharreld [bə'skarɪŋ] 1. (overg.) door hard werken aan geld en/of goed bijeenbrengen, verdienen *Zo was hij an de gang kommen, en hij had mit hadde warken een mooi boerderi'jgien bescharreld* (j), *Hij het niet vule bescharreld* hij heeft niet veel bereikt (Np, Ow) 2. (overg.) al het werk doen (vaak: om daarmee aan de kost te komen) *Stel dat dat wiefien et dommiet allemaole allienig bescharrelen moet* (v) 3. (overg.) zoekend en tastend

met iets omgaan (s) *Hij bescharrelde zien thee en broggien bij et locht van de straatlanteern* (s) 4. (onoverg.) bezig zijn met *scharrelen*, in meerdere bet., zoals bet. 2: *Wat bescharrel ie daor?* d.i. in iets zoeken maar niet precies weten waar het kan zijn, waar het precies zit (Bu), en zoals bet. 3: *Wat bescharrel ie toch in de schure?* d.i. steeds heen en weer lopend bezig zijn (Obk), zo ook *Wat bescharrelen ze daor toch in donker!* (Dho)

beschaving z. *beschaeving*

bescheid et; -en (bet. 2) [bə'skejt] 1. bescheid, antwoord, bericht als antwoord of reactie op iets, tijding, bericht *Dat bin kiepepoties (...)*, *was K. zien bescheid* (v), *'Vraogescheet!' was 't kotte bescheid* (b), *Dat kost niks heur, laot mar zitten, was et kot, rejaol bescheid* (b), *Ik waacht op bescheid op mien leste brief* (Db, Wol), *Daor zal wel bescheid op kommen* (Dho), *(een) bescheid kriegen* antwoord krijgen: *Mar laeter kreeg mienheer een fesoenlik bescheid* (b), *Daor kreeg hij een wies bescheid* verstandig, ook: eigenwijs (Ma), zo ook: *Vraog et mar niet, ie kriegen toch een wies bescheideen eigenwijs/betweterig* antwoord (Ste), *I'J kun een reer bescheid kriegen* (Ow), *Dat kreeg ik tot mien bescheid* (Bu), *gien bescheid kriegen* geen antwoord krijgen (Ste), *Ik wil graeg veur zundag bescheid van je hebben* (Op), *bescheid geven* antwoord geven: (verspr.): *Hij gaf me gien bescheid* (Np), *Ik wil daor veerder gien bescheid over geven* (Spa, Sz), *Daor het hij bescheid op geven* (Nw), *'Mij wel', gaf J. bescheid* (s: oost.), *bescheid doen* antwoord geven (verspr.): *Ik zal je wel bescheid doen* (Spa, s: Obk), *Hij het bescheid daon* heeft de boodschap overgebracht (Bu), *bescheid brengen: We hebben de bureen even bescheid brocht* (Dfo, Obk, Nt, El), zo ook *Ze hebben me d'r bescheid van brocht* (Ste), *Ik wol jow even bescheid brengen* (Dhau, Ow), *Hij verwaacht binnenkot bescheid* (El), *bescheid haelen* (Bdie, Ld): *Ik kwam bescheid haelen* (Bdie), *Ik wol bescheid haelen* (Bdie), *bescheid heuren* (Ld), *...lezen* (Ld), *We hebben wel et droeve bescheid kregen van de familie* de droeve tijding, het droeve bericht (Dfo) 2. (bij bep. tikspelen) geroepen als men op een

bep. plaats was waar men niet meer getikt mocht worden (Np, Nw, Sz, ook in *Katliek* (noordelijk van de *Kuunder* gelegen) *Ie konnen argens op springen en dan reupen ze: 'Bescheid!'* (Np), *Wie votkreupen was en ontkwam en in et 'hokke' kwam, die reup dan 'bescheid' en dan mocht de tikker him niet meer tikken* (Np), *As we meu waren of zo, dan reupen we: 'Even bescheid!'* (Sz) 3. (mv.) akten, bewijsstukken (spor.)

bescheiden bn.; -er, -st [bə'skejdŋ] 1. nederig, ingetogen, zonder inbeelding, eenvoudig (...) *dat wi'j bescheiden en nederig van hatte blieven* (b) 2. niet opdringerig, zich niet op de voorgrond begevend *Die man is misschien wel een betien te bescheiden* (Nbk) 3. niet groot, niet ruim *Die man het mar een bescheiden inkommen* (Nbk)

bescheidenhied Voor -heid z. -hied [bə'sk...] - bescheidenheid, het *bescheiden* zijn, z. aldaar

beschendeleseren z. *schenneseren*

beschendieseren z. *schenneseren*

beschennelieseren z. *schenneseren*

beschenneseren (s) zw. ww.; overg.; beschenneseerde, het beschenneseerd [bə'skənə'su:əŋ] 1. hetz. als *schenneseren*, z. aldaar

bescheren (verspr. WS, El, Nbk, Obk) zw. ww.; overg.; bescheerde, het bescheerd [bə'sk...] 1. in *et mit de gek bescheren* een grappige wending aan iets geven i.p.v. het op ruzie te laten aankomen of er zeer serieus op in te gaan: *Ik heb wat te vule zegd, mar ik zal et mar mit de gek bescheren!* (El)

beschermen z. *bescharmen*

beschermengel z. *bescharmengel*

bescheten bn., bw.; -er, -st [bə'sku:tŋ] 1. met uitwerpselen bevuild 2. pips, bleek, ietwat ziekelijk *Ie kun 't wel an him zien dat hi'j niet te goed is, hi'j kikt zo bescheten toe* (Bu, b: lm, Obk) 3. sneu, sip, teleurgesteld kijkend *Hij kikt zo bescheten...!* (Nbk) 4. belazerd, nadeel ondervindend *Ik vuul me arg bescheten deur dat gezegde van 'm door zoals hij dat zei* (Db), *I'J moe'n je niet op 'e kop schieten laoten, anders koj' bescheten omme* (Dfo), *Now, die kwam aorig bescheten omme* had een groot nadeel

ondervonden bij het verhandelen (Dfo), ook: werd behoorlijk bedrogen, benadeeld (Dfo, Obk), zo ook *De varkens weren in iene weke twee dubbelties et pond goedkoper wodden; doe kwam hi'j mit zien koppeltien varkens die ok krek klaor weren, goed bescheten omme* (Ow), *Ik bin d'r bescheten mit ommekommen* het ging net niet zoals ik had gedacht, gehoopt, daar ben ik nogal bekaaid afgekomen (Dfo, Nw, Np), *Daor bin 'k aorig/raar bescheten mit uut kommen* daar kwam ik behoorlijk bekaaid af (Spa), *Hi'j kwam bescheten uut* kreeg minder geld dan gehoopt of verwacht mocht worden (Ste), *Och je, ik bin nogal bescheten* ik zal daar gek zijn (Np), *Die is aorig bescheten thuuskommen* van de koude kermis thuisgenomen (Ste) 5. gebrek, krapheid ondervindend, vooral m.b.t. de tijd die men nog heeft voor iets, het materiaal dat men heeft: *Ik kom wat bescheten omme* zit erg krap in de tijd (Nbk, Ol-Nl), ook: ik heb eigenlijk wat te weinig materiaal (Nbk), zo ook *Ze kwam bescheten uut mit et ni'jen, ze had wat te min stof* (Ste) 6. bekakt (spor.) * *Geld, hak et mar in een bescheten doekien* ik zou er heel wat voor over hebben als ik geld kon krijgen (Mun)

bescheuren I (Op, Nt, Nw, b: lm) [bə'skʌ:əŋ] - beschooren, in de verb.: *Dat gelok is mi'j nooit bescheuren* (Op), *Dat lot is jow zeker bescheuren* (Nt), verder in 't *Is een betien een rauwbokser, mar as hi'j 't doen wil kan hi'j ok knap bescheuren praoten* keurig, beschaafd (Nw)

bescheuren II zw. ww.; wederk.; bescheurde, het bescheurd [bə'skʌ:əŋ] 1. zich bescheuren *Ie zollen je bescheuren van 't lachen* (Bdie, Bu), zo ook 't *Is om je te bescheuren* (Nbk)

bescheuten bn. [bə'skʌ:tŋ] 1. beschoten, bijv. gebruikt volt. deelw. van *beschieten* I, bet. 2, vooral in (een) *bescheuten dak* (verspr.): *Ik heb bescheuten dak onder et riet* (Sz), *Bente wodde bruukt onder de pannen, in plaats van een bescheuten dak* (Wol)

beschienen st. ww.; overg.; bescheen, het beschenen [bə'ski:n] 1. beschijnen *Ik zie daor goenend, ik zal ze wel even beschienen mit de lanteern* (Wol), *De laampe bescheen et hiele hiem* (Dfo), *De*

beschieten - beschoeien

ondergaonde zonne beschient de toppies van de bomen! (Bdie), *Zok volk is niet weerd dat de zonne heur beschient* (Op), *Mit de kast beschienen ze hier de karke en de kastboom mit grote laampen* (Ste), *Aovens beschienen ze de karke van Berkoop* (Np)

beschieten I st. ww.; overg.; bescheut, het bescheuten [bə'ski:tɿ] 1. schieten op iets of iemand: *Hij wodde bescheuten!* (Nbk) 2. een oppervlakte met planken enz. bekleden (spor.)

beschieten II st. ww.; overg.; bescheet, het beschetten [bə'skitɿ] 1. (ruw) schijten op of in je eigen nust beschieten het zo laten lopen dat men zelf heel veel moet betalen (Op), *Die het et nust beschetten* de zaak belazerd (Np), (gezegd van de jeugd:) *Eerst verwennen ze ze, laeter beschieten ze et nust van heur oolders* geven ze af op (Ste), (wederk.) *Ie kun je beschieten aj' an de loop binnen* het in je broek doen (Bu), (wederk.) *Ik kan me wel beschieten a'k thuus de waorhied zeggen moet 'k* kan het wel in m'n broek doen (Db), (wederk.) *Ie kun je wel beschieten van et lachen* het in z'n broek doen van het lachen (Bu), zo ook *Ie zollen je beschieten* (Dho) 2. bedriegen, belazeren *Laot je niet deur die mooipraoter beschieten* (Obk), *Dje bedrieger het je beschetten* (Wol, Ow), *Daor het hij mij mit beschetten* (Ma), *Hij het 'm lillik beschieten laoten* (Db, Ste, Sz), *Dan vuul ie jow beschetten* (Ow), *Daor bin ik mit beschetten* (Ste), *Daor woj' mit beschetten* (Bu), *Pas mar op en laot je niet deur him beschieten* (Op), *Die meensken laoten heur altied beschieten* (Np) * *Ie kun beter deur een koe beschetten wodden as deur een boer* (Sz)

beschierter (Ld, Np, Op, Ow) de; -s [bə'skitɿ] 1. iemand die er bekend om staat dat hij anderen belazert *Die man moej' mit oppassen, et is een beschierter* (Ow)

beschieteri'je (Ld) de; -n [bəskitɿ'ljə] 1. het belazeren *Loop naor de pompe mit je beschieteri'je* (Ld)

beschikber [bə'skɪgbr] - beschikbaar *je beschikber stellen as kandidaot veur een pertij* (Nbk), *Bij' beschikber?* stel je je beschikbaar (als kandidaat, voor een functie in een bestuur e.d.) (Nbk)

beschikken zw. ww.; overg., onoverg.;

beschikte, het beschikt [bə'skɪkɿ] 1. (onoverg.) besluiten, beslissen *Ze kun d'r nog niet over beschikken* (Dho), *Een meerderjaorig kiend kan zels over zien geld en goed beschikken* (Op), *Hij' beschikte d'r goedgeunstig over* (Np), *Daor kan 'k niet over beschikken* (Ste), *Zol ik daor over beschikken kunnen?* (Bu) 2. (onoverg.) de beschikking hebben over iets, gebruik kunnen maken van *As we mit vekaansie binnen, kun jim wel over oons huus beschikken* (Ol-Nl), *Et is makkelik aj' over een rume pottemenee beschikken* (Obk), *As ik d'r klaor mit bin, mag ie d'r wel over beschikken* (Sz), *Die beschikt mar over een boel geld* die persoon heeft veel geld! (Bdie) 3. regelen, in verb. als *Aj' wat naolaoten willen, moej' daor bij' testament over beschikken* (Op), *Ik zal mien kiender wat geld beschikken* de beschikking over enig geld geven (Ol-Nl)

beschikking Ook **beschikkinge** (Ste) de; -s, -en [bə'skɪkɿŋ/bə'skɪkɿŋjə] 1. regeling, het geheel aan regels *Daor komt daenk' wel een beschikking over van de gemiente* (Nbk), *Dat is me ok een beschikkinge!* het gedoe waarmee men in regels vastlegt, bijv. bij een notaris (Ste) 2. de macht tot handelen hebbend (over iets, iemand) *de beschikking kriegen over (wat)* het ter beschikking krijgen, het beschikbaar gesteld worden aan/voor: *Hij' kreeg de beschikking over een duurdere auto* (Nbk), *ter beschikking stellen* beschikbaar doen zijn (spor.)

beschikkinge z. **beschikking**

beschilderen [bə'skɪldrɿ] - beschilderen **beschimmeld** [bə'skɪmlɪt] - beschimmeld (lett.): met schimmel bedekt *beschimmelde keze* (Nbk)

beschimmelen [bə'skɪmlɿ] - beschimmelen: *Ie moe'n je de keze niet beschimmelen laoten* (Nbk)

beschimpn [bə'skɪmpɿ] - beschimpn *Et is gien keunst om iene te beschimpn* (Dho), *Ze konnen die man soms slim beschimpn op 'e straote* (Obk)

beschoeien (Bdie, Diz, Obk, Ol-Nl, Ste) zw. ww.; overg.; beschoeide, het beschoeid [bə'skɔjɿ] 1. van beschoeiing voorzien *We gaon de kaant beschoeien* (Obk, Diz), *beschoeien mit plaanken bij' de sloot langes veur et invalen van de wal* (Obk)

beschoel (Ma) et [bə'skul] 1. hetz. als *verschoel*, z. aldaar

beschoeld (vo) bn. [bə'skult] 1. met beschutting, veilig van alles afgeschermd *Now, zee R. opgeruimd, dat hadde ik wel deur (...): dat is zo gezellig en beschoeld* (vo)

beschoemen (Np) zw. ww.; onoverg.; beschoemde, het beschoemd [bə'sk...] 1. bezig zijn met *schoemen*, bet. 1: *Wat beschoem ie daore?* wat moet je daar, wat heb je daar te zoeken (Np)

beschonen (OS, Dho, Np, Nw, Op, Ste, p, b: lm, ln) Ook **beschoningen** (Np, Obk) zw. ww.; overg.; beschoonde, het beschoond [bə'skō: ɛ̃n:/...nəgg] 1. bezuinigen, besparen *Daor hebben wi'j mooi wat beschoond, omdat wi'j dat timmerwerk zels daon hebben* (Dfo), *We kun d'r hiel wat mit beschonen, as we dat kopen* (Dhau), *Mit de uutverkoop kan 'k nog wat beschonen* (El), *Op die koop he'k aorig beschoond* (Np), *Ik doe de schölk even veur, dan kan 'k de goeie jurk nog wat beschonen* (El), *Aj' van oold ni'j maeken, kuj' hiel wat beschonen* (Ma), *een reize beschonen* (Ma, Nbk, Obk, Ow): *Daor kuj' mi'j een reize mit beschonen* (Ma, Obk, Ow), *Et beschoont je een reize* (Nbk), *Beschoon even die reize!* (Nbk), *Die reize ha'k je wel beschoningen kund!* (Np), *Die muite kuj' je wel beschonen* (Op) 2. verschoond/gevrijwaard zijnd van, gespaard zijnd voor (Db, Np, Ste) *Daor kuwwe je wel van beschonen* (Ste), *Daor wil ik graeg van beschoond blieven* (Db, Np, Ste), *We bin van een groot ongefok beschoond bleven* (Ste, Np) 3. in bescherming tegen beschuldigingen nemen (App, Bu, Db) *Hi'j beschoont him neemt het voor hem op wanneer hij van iets beschuldigd wordt* (Bu), *D'r is gieniene die je beschonen kan, want et is bewezen dat ie dat steulen hebben* (App) 4. schoon maken, opschonen, opruimen (Op, Ow) *Die sloden moej' nodig es wat beschonen, zee ik tegen mien buurman* (Op), *Ie kun et wel wat beschonen* (Ow)

beschoningen z. *beschonen*

beschonken [bə'skonɔkɔ] - beschonken, dronken

beschosseld (verspr.) bn. [bə'skosɫ] 1. enigszins bevroren, inzake het dunne bovenlaagje van de grond enz. *Dat waeter*

is beschosseld (Wol), *Et het een betien vreuren, de grond is wat beschosseld* (Bu, Dhau, Diz), *De blaeden onder de bomen bin nog een betien beschosseld* (App), *De handdoek is een betien beschosseld* gezegd bijv. wanneer die licht bevroren is aan de waslijn (Dhau), zo ook *Et goed an de liende is wat beschosseld* (Nw)

beschosselen (Dhau, Dho, El, Obk) zw. ww.; overg.; beschosselde, het (bet. 1)/is beschosseld [bə'skosɫp] 1. de noodzakelijke dingen doen in de huishouding, in de verzorging van een huishouding *Die meensken beschosselen alles nog wat mit 'n beiden* (El), *Ze beschosselen daor de boel mar wat* (Dho) 2. (onoverg.) beschosseld raken (Obk) *Et grös zal wel wat beschosselen, now et tegen de morgentied wat vröst* (Obk)

beschoet et; -ten; -tien [bə'skot] 1. houten bekleedsel, vooral van wanden *Et beschoet van de kaemer was mit mooie hooltskleuren beschilderd* (Op), *En in 't beschoet waeren een paer kleine deurties mit de bedsteden d'r achter* (k: Ste), *Et beschoet was helemaole vermolmd, et mos opruimd wodden* (Pe-Dbl), *Ze moe'n et beschoet ok nog schonemaeken* (Nw), *Hej'm et beschoet al schone?* (Ste), *Et beschoet is vermoegd* (Np), *We hebben ni'j beschoet onder de pannen kregen* (Ow, Diz) 2. houten wand (vaak van planken) tussen of om ruimten *Tussen de bedsteden zat vroeger een beschoet* (Obk), *D'r zit een hoolten beschoet tussen* (Ste), *een beschoet om 't buunstap* (Ow), *een beschoet om de peerdestal* (Ow), vandaar *Et peerd het et hiele beschoet d'r uut trapt* (Dhau), *Hi'j het gien beschoet in de maege* hij eet altijd veel (El), zo ook *Hi'j vret mar deur, d'r zit gien beschoet in* (Np) 3. sterkte, stevigheid qua bouw (El, Ow), in verb. als *Daor zit hielemaole gien beschoet meer in* het is erg bouwvallig (El), *Alles wat stevig heurt te wezen en slop is, zit gien beschoet meer in* (Ow) 4. oogst (van gewas) *De eerpels leverden dit jaor een flink beschoet op opbrengst* (Ol-Nl, Op), *een flink beschoet van 't zaod* (Ow), *Dat zaod dat liekt een goed beschoet, dat kan wel goed wat opbrengen* (Dfo), *Ik haele van 't jaor een min beschoet uut de tuun* (Sz), (gezegd als de opbrengst van bijv. de tarwe tegenviel:) *Et is mar een klein*

beschotwaand - beschrijving

beschot (Spa), *Et beschot van die haever was van 't jaor wel goed* (Pe-Db)

beschotwaand (Obk) de; ...wanen [bə'skot...] 1. hetz. als *beschot*, bet. 2, z. aldaar

beschouwd z. onder *beschouwen*

beschouwen zw. ww.; overg.; beschouwde, het beschouwd [bə'sk...] 1. beoordelen, afwegen *Och, ie moe'n et mar zo beschouwen je, et zal allemaole wel weer goed kommen* (Spa), *Hoe of wij' him ok beschouwen, F.'s inbost, die was goed* (b), *oppervlakkig beschouwd* (b), *Aj't goed beschouwen, dan schiet ie d'r niks mit op* (Ma), *Aj' et goed beschouwen, had et zo niet hoeft* (Wol), *Ie moe'n mar zo beschouwen, as dat goed komp vaalt 't me mit* (Sz), *Jim moe'n et zo beschouwen dat hij' et ok liever niet dee* (Nt) 2. zien als *Ik beschouw et as stelen wat hij' daon het* (Nbk), *Ik beschouw et fluusteren wat ze doet* n.l. i.t.t. duidelijk, helder praten (Nw), *Beschouw me niet meer as jow zeune, mar laot mij' arbeider bij' jow wodden* (b) 3. nader bezien, in op 'e keper *beschouwen: En as wij' him now es op 'e keper beschouwen, blijft d'r dan van zien heiten onrechtveerdighied wel een protte over?* (b), *Goed beschouwd is et zo* (Ste), ...is et wel mooi weer (Nw)

beschouwing [bə'skɔwɪŋ] - beschouwing: overweging *Mar dat bin beschouwing op 'e lange duur* (vo), *bi'j naodere beschouwing* (b), de *Algemeene Beschouwing*s (spor.)

beschreeuwen (spor.) zw. ww.; overg., onoverg.; beschreeuwde, het beschreeuwd [bə'sk...] 1. (overg.) beschreeuwen: door te schreeuwen bereiken 2. (onoverg.; negatief) steeds schreeuwen *Wat beschreeuw ie toch!* (Nbk)

beschrieven st. ww.; overg., onoverg.; beschreef, het beschreven [bə'skri:bɪŋ] 1. (overg.) schrijven op *een stok pepier beschrieven, Daor kan niks meer bi'j op, dat pepier is al helemaol beschreven* (Ol-Nl) 2. (onoverg.; enigszins negatief) voortdurend schrijven *Wat bi'j' daor an 't beschrieven, maek ie een boek of zo?* (Dhau) 3. (overg.) door te vertellen uitbeelden (in woord of geschrift) *de omgeving beschrieven* (Spa), *Hi'j het dat verhael hiel mooi beschreven* (Dho), *Kuj'*

ok beschrieven hoe die vent d'r uut zag? (Wol), *'t Was mooi, mar ik kan 't je niet beschrieven hoe* (Diz), *Wat die man ondervunnen het, is mit gien penne te beschrieven* (Op) 4. schriftelijk opsommen, vastleggen, bepalen *een boedel beschrieven* (Ste), *In een bestek wodt alles beschreven* (Bu), *de rechten en plichten van allebeidend beschrieven* (vo) 5. bij akte of schriftelijke beschikking anderszins regelen *De akte is al beschreven* (Diz), *Dat huus het daor recht van reed, et staot beschreven in de koopakte* (Sz) 6. veel inhouden, veel impact hebben, vooral in *Dat beschrift (nogal) wat!*: *Dat beschrift nogal wat, as dat gebeurt* betekent nogal wat (Bu), *Een tonne veur zoe'n klein husien, dat beschrift wat!* is erg veel (Op), *Dat beschrift nogal wat, hi'j liekt wel gek!* (Sz), *Dat beschrift wat, as J. klaor kommen zal om mit de bus te gaon* (Dhau), *Aj' ze over heur kiender heuren, now, dat beschrift wat!* (Dho), *Aj' et slim drok hebben, dan beschrift de eterije nogal wat, want dan hej' haost gien tied* (Nw) 7. bij provisionele verkoop een bod uitbrengen (op) *laand beschrieven* (Ow), *Ze zullen de boel wel beschrieven laoten* (Dho), *De striekgeldlopers willen dat stok laand beschrieven* (Wol), *Bi'j et beschrieven van dat laand was hij' d'r et naoste bi'j* d.i. bij de beoogde prijs (Ow), *Hi'j het dat laand veul te duur beschreven, kon hij' et mar ongedaon maeken* (Ld), *Die plaetse is duur beschreven* (Ma), *Dat laand zo'k mar niet al te hoge beschrieven* (Db), *Morgen is et verkoping, wil ie ok henne te beschrieven?* (Dhau)

beschrieversgeld (Bdie, Bu) et [bə'skr...] 1. hetz. als *striekegeld*, z. aldaar

beschrijving de; -s, -en; beschrievinkien [bə'skri:wɪŋ, ...vɪŋ] 1. het schrijven op 2. uiteenzetting *Hi'j gaf d'r een mooie beschrijving van* (Ma) 3. schildering *Ze hebben oons een hiele beschrijving daon hoe as et d'r uut zicht* (Ld), *Geef es een beschrijving van die vent, misschien kuuwe him d'r uut* (Nbk), *een beschrijving van de inboedel* 4. voorlopige koopovereenkomst in geschrifte (Ld) *Die boer had een stok laand kocht, ze bin drekt naor de netaris gaon veur een veurlopige beschrijving* (Ld) 5. het *beschrieven* in bet. 7

beschrijven (Nbk, b) zw. ww; overg.; beschripte, het beschripte [bə'skriptm] 1. ijverig met iets bezig zijn, zich ervoor inspannen en het daarmee afmaken, afronden *et beschripte hebben* het werk gedaan hebben, vooral gezegd aan het eind van de dag (b, Nbk), zo ook *Doe hi'j alles beschripte har (...)* (b), *Hi'j het et beschripte bezit* inmiddels zoveel dat hij er goed van kan leven (Nbk)

beschuldigen [bə'skaldəgɪ] - beschuldigen *Ik laote me niet deur jow beschuldigen* (Op), *Ze kun him van alles beschuldigen, mar dat het hi'j grif niet daon* (Op), *Of he'k et niet daon, ik wodde d'r toch van beschuldigd* ook al heb ik het niet gedaan (Sz), *Je kun iene zomar niet beschuldigen* (Ma), *Ik laote mi'j niet mit dat zaekien in, daor wil ik mien hanen niet an beschuldigen* (Op)

beschuldiging de; -s, -en [bə'skaldəgɪŋ] 1. het beschuldigen, het beschuldigd worden 2. aanklacht, dat waarvan men iemand beschuldigt *Dat was een hiele beschuldiging, dat ik dat daon hebben zol* (Nbk), *'t Was een verschrikkelike beschuldiging* (Nbk)

beschusselen (Np) zw. ww.; overg.; beschusselde, het beschusseld [bə'skasɪŋ] 1. doen, regelen *Ze hebben et mit mekeer mar even beschusseld, zonder dat ik d'r van wust* (Np)

beschut [bə'skʌt] - beschut *We zitten aorig beschut* mooi in de luwte (Ma, Nbk), zo ook *een beschut plakkien* (b), *een beschut plak veur de kalver* (Ld), *We zitten mooi beschut achter de wal* (Diz), *Oonze kas staot aorig beschut* (Ste)

beschute Ook **beschuu**t (verspr.) de; -n; beschutien [bə'skytə/...kyt] 1. beschuit (ook als stofn., dan vaak **beschuu**t) *Keneel op een dreuge beschute is goed veur diarree* (Pe-Dbl), *beschuten mit waarme melk d'r over* (Op), *Een stokkien roggebrood mit een beschuu*t d'r op hiette een **beschute**-broggien (Op), *Een beschuu*t moet in een **tromme** bewaerd wodden, *aanders wodt ze slof* (Op), *Vroeger was een beschuu*t veur een zieke of veur de zondag (Obk), *beschuu*t in de thee *deupen* (Sun-Ot), *Vermolmd hoolt is krek beschuu*t (Ste)

beschutebakker (Diz) Ook **beschuu**-**bakker** (Obk) [bə'skytə.../bə'skydbakr] -

beschuitbakker

beschuteblik (spor.) [bə'sk...] - beschuitblik: bus waarin men beschuit verpakt, bewaart

beschutebri'j [bə'skytə...] - beschuitpap, pap van melk met beschuit *Jim kriegen vanaovend beschuu*t mit melk of **beschutebri'j** (OI-NI)

beschutebrogge (Np, Nw, OI-NI, Op, Wol) de; -n; ...broggien [bə'skytə...] 1. stuk roggebrood met beschuit *Een stokkien roggebrood mit een beschuu*t d'r op is een **beschutebroggien** (*liefst mit keze d'r tussen!*) (Op, Nw)

beschutebusse (verspr.) Ook **beschuu**-**busse** (Obk) de; -n; ...bussien [bə'skytə/...] 1. beschuitbus *Degene die vroeger mit de bollekorf bi'j de diek was dreug de beschutebusse an een hake die an 't juk zat, an dezelfde ketten waor as de bollekorven an hongen* (Spa)

beschutefebriek (Diz, Nt) [bə'skytə...] - beschuitfabriek

beschutekrummel (verspr.) [bə'skytə...] - beschuitkruimel

beschutemes et; -sen; -sien [bə'skytəməs] 1. mes waarmee men beschuit snijdt *Beschuten wodden vroeger an twienen bakt. Dan mos ie deursnieden mit een beschutemes; een beschuu*t is de helte van een **twiebakken** (Bu)

beschutetromme (verspr.) Ook **beschuu**-**tromme** (Dfo) de; -n; -gien [bə'skytə.../bə'skytəromə] 1. beschuitbus, vroeger vaak aan de muur *De beschutetromme die hangt an de mure, mit een ogien* (Ste)

beschuttige z. **beschutting**

beschutting Ook **beschuttige** (Ste) de; -s, -en [bə'skʌtɪŋ/...skʌtəyə] 1. het beschutten 2. beschutsel, dat wat beschut *Die hege geeft een goeie beschutting an de tuun* (Spa), *een beschutting van bos* (Sz), *Ze hadden een hoge beschutting maekt, we konnen d'r niet overhenne kieken* (Pe-Dbl), *Et is een mooie beschuttige* (Ste), (verz.) *We hebben beschutting om de tuun zet* (El)

3. plaats of situatie waarin men beschut is *Doe die bujje kwam, waeren ze op 't roeme veld en hadden ze gien enkele beschutting* (Op), *beschutting zuken tegen de regen* (Bdie), *We zochten beschutting veur de regen in 't bushokkien* (Pe-Dbl), *We moe'n zien dat we wat in de*

beschuut - beslabben

beschutting kommen (Wol), *Dat geeft beschutting veur de tuun* (Op), *Et huus staot in de beschutting van de wal* (Np)

beschuut z. *beschute*

beschuutbakker z. *beschutebakker*

beschuutbusse z. *beschutebusse*

beschuuttromme z. *beschutetromme*

bedraod z. *besseldraod*

befef et [bə'sɛf] 1. het zich bewust zijn, tegenwoordigheid van geest *Hi'j had et befef niet meer om nog wat te doen* (Spa), *Die jonge had et befef wel dat hi'j dat niet doen moch* (Pe-Db), *Hi'j had d'r gien befef meer van* (Bdie, El) 2. voorstelling, begrip, benul *Ze hebben d'r gien befef van hoevule wark as ze weer anhaelen* (Obk), *Hi'j het d'r gien befef van hoe zoks gaot* (Bu, Diz, Ma, Nt), *Daor hej' gien befef van, hoe dat kan* (Nw), *Die het nargens gien befef meer van* (Dho, Ow, Sz), *nargens gien befef over hebben* overal argeloos in zijn, nergens benul van hebben (Ow), *gien befef hebben van de ernst van een slopende ziekte* (Db), *Aj' oolder wodden, krieg ie wel et befef daj' et wark niet meer zo goed doen kunnen* (Ld)

beseffen [bə'sɛfm] - beseffen *Besef ie wel wat dat veurstelt?* begrijp je wel, heb je wel door (Nbk); zich ten volle bewust zijn *Dat beseft hi'j niet* (Ste)

beseibelen (Np, Obk, Op, Pe-Db) zw. ww.; overg.; beseibelde, het beseibeld [bə'sɛjbɫ] 1. bedriegen (z. ook *besiepele*) *Ik warschouw d'r veur, laot je niet deur die kerel beseibelen* (Obk) 2. (wederk.) hetz. als *bezieveren*, z. aldaar (Np) *Dat kleine kiend het 'm beseibeld* (Np)

besgaoren z. *besselgaoren*

besie (Nbk) [bə'si] - bougie (van een motor)

besiebossel (Nbk) [bə'si...] - bougieborstel

besiekabel (Nbk) [bə'si...] - bougiekabel

besien z. onder *beest*

besiepeled (Obk, Ol-Nl, Op, Ow, Wol) bn., bw.; -er, -st [bə'sipɫt] 1. gek geworden, van de pot gerukt, in verb. als *Bi'j' now hielemaole besiepeled* (Op, Ow, Wol) 2. beteuterd (Obk, Ol-Nl) *Hi'j keekt besiepeled toe doe hi'j mit de fiets in de sloot raekte* (Obk), *Wat ziej' d'r toch besiepeled uut* (Ol-Nl)

besiepele (Obk, Ol-Nl, Op) zw. ww.; overg.; besiepeelde, het besiepeled [bə'sipɫ]

1. misleiden, foppen (z. ook *beseibelen*) *Hi'j dochte mi'j mit een smoesian te besiepele, mar daor trapte ik niet in* (Op), *Hi'j het mi'j aorig besiepeled, lessend* (Ol-Nl)

besiesleutel (spor.) [bə'si...] - bougiesleutel

besingelen (Dhau, Ow, Pe-Db, Ste) zw. ww.; overg.; besingelde, het besingeld [bə'siŋ(g)ɫ] 1. van een houtsingel voorzien (Ow) *een stok laand besingelen mit pompelieren* (Ow) 2. besluiten en evt. insluiten (Dhau) *De soldaoten besingelen de vij'aand* (Dhau) 3. in *Et blad van de hortensia is een betien besingeld* aan de randen een beetje bevroren (Pe-Db, Ste)

besite z. *vesite*

besiten (k: Ste) onbep. w. [bə'sitŋ] 1. naar anderen gaan om te *aovendpraoten*, ook: *aovendpraoters* ontvangen, z. ook *vesiten* **besjaantelen** (Bu) zw. ww.; onoverg.; besjaantelde, het besjaanteld [bə'sj...] 1. zeuren *Wat besjaantel ie toch!* waar heb je het toch over met je gezeur (Bu)

besjacheld (Diz) bn., bw. [bə'sjaxɫ] 1. krankjorem, zot *Bi'j' besjacheld* ben je gek geworden! (Diz)

besjachelderi'je (Nbk) de [bəsjaxɫdɾ'tjə, z. ook -i'je] 1. besjoemelarij

besjachelen zw. ww.; overg.; besjachelde, het besjacheld [bə'sjaxɫ] 1. bedriegen, belazeren, besjoemelen, vooral: in financiële zin *Hi'j mag ok nog wel es iene besjachelen* (Obk), *Laot je niet besjachelen!* (Dho), *Die vent het me aorig besjacheld, dat had ik niet van 'm docht* (Sz)

besjesgort (Spa) et ['besjəsx...] 1. watergruwel

beskule (Ld, Nbk, Nw, Obk) Ook *baskule* (Dho, Obk) de; -n; -gien [bə'skylə/ba'skylə] 1. weegwerktuig voor zware lasten *Bi'j de dösmesiene hadden ze vroeger een beskule om et zaod te wegen* (Ld) 2. weegschaal voor huiselijk gebruik *Ik moet mar es even op 'e beskule, zien hoe zwaor a'k op 't heden bin* (Nbk)

beslaantere (Dho, Nbk, Np) [bə'sl...] - bemorsen *Ie bemotten en beslaantere alles* (Np), *Ie hebben je beslaantere* (Nbk)

beslabben (bet. 1: Bdie, Dfo, Op, bet. 2: Pe-Db) zw. ww.; overg., wederk.; beslabbede, het beslabbed [bə'slabm] 1. (wederk.) zich vuil maken door te knoeien,

door te morsen, beslabberen *Jow moe'n je niet zo beslabben, zee de moeder tegen de jonge (Op), je beslabben deur te diepe in et glassien te kiekken (Dfo) 2. (overg.) belazeren (Pe-Dbl)*

beslag et [bəs'ɫax] 1. beslag voor wat gebakken gaat worden *Veur euliekoeken moet goed wat gist in 't beslag (Np), Ik heb et beslag al mengd (Nw), eerst beslag maeken en dan de euliekoeken bakken (Obk), een beslag klaormaeken (Ow), et leste beslag even verbakken (Spa), As ik euliebollen bakke maak ik een hele emmer beslag, mar dat bereur ik wel goed (Sz), Et beslag moet eerst riezien (Diz) 2. beslag aan vee, veebeslag (verspr.) *Mien beslag an vee he'k zels anfokt (Np), Deur eigen anfok kriegen we een goed beslag vee (Obk, Op, Diz), Ik hebbe mi'j now ien keer in et heufd zet dat et hiele beslag in et stamboek moet en daaromme wo'k disse drieje mar verkopen, al bin et ok goeie melkkoenen (vo), Hi'j het een goed beslag vee (Ma, Np, Ste), een mooi beslag vee (Bu, Dfo, Dhau, Pe-Dbl, Ste), Die boer hoolt d'r een koerant beslag vee op nao (Ol-Nl) 3. datgene waarmee beslagen is: m.b.t. een deur (ook m.b.t. het sluitwerk), een kist, een kast, schoeisel e.d., ook: hoefbeslag (verspr.) *De deure van 't arre-staantelekaol onder de toren van Berkoop zat hielemaole in 't iezeren beslag en was loodzwaor (Obk), Oolderwetse klinken wodt ok beslag tegen zegd (Obk), D'r zat mooi beslag op dat oolde kammenet (Pe-Dbl), een mooi (keuperen) beslag (Pe-Dbl, Ste, Wol), zo ook D'r weren ok kaarnvatties mit keuperen beslag (Obk), Dat kabinet is mit dat mooie beslag keuper een bult weerd (Ld), De bottertonnen wodden van iezeren beslag veurzien deur de kuper (Obk), Ze beginnen tegenworig ok weer mit beslag op een mooie veurdeure: dat is et hang- en sluitwark van de deure (Obk), Et smeden was op himzels een keunstig ambacht; want alles mos mit de haand maekt wodden, zoas stoelhaoken veur de deuren en alle beslag veur de boerewaegens, zoas de hoepen en de wielen (j), beslag onder de klompen (Dho), D'r zit ok nog beslag onder die schoenen (Obk), zo ook As de schoenen goed beslag hebben, kuj' d'r langer op lopen (Ma, Ld),***

*Van rieke boeredochters zeden ze wel es: 'Die het een gat mit goolden beslag' (Obk), D'r zit een zulveren beslag op die plaetse een hypotheek (Np), Et peerd mos besleugen wodden, die moet nij beslag onder hoefbeslag, hoefijzers (Ste), Dat peerd is op beslag kommen, et is op iezers kommen het is beslagen (Bu), Et peerd is nodig an beslag toe (Wol), Hi'j mos vierkaant op beslag onder alle voeten van het paard moest een hoefijzer; soms kwamen die alleen onder de achter- of onder de voorpoten (naar gelang de omstandigheden) (Ma) 4. arrest op goederen in juridische zin, in verb.: *in beslag nemen: Ze hebben de spuite in beslag neumen nl. het geweer (Np), argens beslag op leggen: De deurweerder het beslag legd op zien bedrief/zien vee (Ste, Ma), Deur te grote schulden mos d'r beslag op 'e boerderi'je legd wodden (Dfo) 5. bezit, in *in beslag nemen: As ie et niet mitnemen, dan nemt een aander et wel in beslag! (Nbk), Hi'j het et hiele pad in beslag neumen heeft het bij z'n tuin getrokken e.d., maar vooral: heeft ruimte van het pad ingenomen zodanig dat je er nog nauwelijks langs kunt (Nbk, v), verder in: iemands volledige aandacht/medewerking geheel opeisen voor een bep. tijd: De spreker legt beslag op zien toeheurers (Db), tied in beslag nemen tijd kosten: Et het hiel wat tied in beslag neumen (Op) 6. ruimte, in *in beslag nemen: Een taofeltien, een kassien en et bedde nammen haost alle plak in beslag (v) 7. in zien beslag kriegen uitgevoerd worden: Et wark krigt zien beslag (Ow), De koop het zien beslag kregen (Ow), Et is zoveer, et het zien beslag kregen (Ma) beslagkoem(e) (Obk) de; ...koemen; ...koemegien [bəs'ɫax...] 1. beslagkom beslagleggen (Ste) onbep. w. en het beslaglegd [bəs'ɫax...] 1. aanbrengen van een ijzeren hoep om een wiel beslagpot (Bu) [bəs'ɫaxpot] - beslagpot beslaon st. ww.; overg., onoverg.; besleug, ook wel besleeg, het/is besleugen, ook wel beslegen [bəs'ɫ...] 1. (overg.) op iets slaan *Hi'j beslat de tromme (Nbk) 2. (enigszins negatief; onoverg.) voortdurend slaan Wat beslat die man toch, waar is hi'j toch mit doende! (Nbk) 3. (overg.) met iets beslaan,*****

beslaopen - beslissen

bedekken, nl. door het vast te slaan *Et meshecht is mit goold beslegen* (Np), *Oonze klompen wodden soms besleugen mit leer of autobaad, dan sleten ze niet zo gauw* (Pe-Dbl), *as een knieptange in 't grote, mar gien scharpe bekken en dan van hooft mit blik beslegen, dan weren de bekken wat langer* (Nw), *Van rieke boeredochters zeden ze wel es: Die het een gat, mit goold besleugen* een met goud beslagen achterwerk (Obk), (bij vergelijking) *De locht is besleugen* betrokken (Obk), *Hi'j komt goed besleugen te ies* (Ste), *et mit de gek beslaon* met humor reageren op een opmerking, een handeling die ook tot een boze reactie had kunnen leiden, zich er met een grapje van af maken, een grappige wending geven aan: *Dat moej' mit de gek beslaon* (Bu), *We hebben et mar wat mit de gek besleugen* (Nbk, Np), *Dat besleug hi'j mit de gek* (Ste) 4. (overg.) ijzers onder de hoeven aanbrengen *D'r wo'n tegenwoordig niet vule hoeven van de peerden meer beslegen* (Nw), *De smid het et peerd beslegen* (Nw, Bu), *Hi'j mos vierkaant besleugen wodden* onder alle voeten van het paard moest een hoefijzer; soms kwamen die alleen onder de achter- of onder de voorpoten (naar gelang de omstandigheden) (Ma) 5. (overg.) aan ruimte innemen, aan ruimte bevatten *Zien viswaeter besleug de hiele Kuunder* (j) 6. (onoverg.) een laagje vocht over de oppervlakte krijgen *De raemen beslaon* (v), *...bin aorig besleugen* (Nbk), *De ruten/brilleglaezen beslaon* (Ste, Nw), *besleugen toekieken* bleekjes, smalletjes (Obk) 7. (onoverg.) aflopen, uitdraaien op *As 't op et aldermooiste beslat (...)* (Ma), *As et goed besleug* [nl. het verbouwen van boekweit] *was et een veurdelig verbouw* (k: Ste), *Ik mos een bloeze hebben, en dan beslat et wel op meer* kom je met meer thuis (Bu), *Hi'j miende dat hi'j wat krieggen zol, mar et besleeg op niks* draaide op niets uit (Ow)

beslaopen st. ww.; overg.; wederk.; besleup/besluup (oost.), is/het (bet. 1, 2) [bə'slo:pm] 1. beslapen, slapen op *Dat bedde is niet beslaopen* op dat bed heeft niemand geslapen (Nw) 2. (wederk. en onoverg.) een tijdje overwegen *Ik kan nog niet beslissen, ik moet d'r me nog es over*

beslaopen er nogeens over nadenken (Dhau, Pe-Dbl, Op), *Ik wil d'r eerst nog es een nachien over beslaopen* (Dfo), zo ook *We zullen d'r oons mar es op beslaopen, morgen weer dag en raod* (Dho), *Ik zal me d'r over beslaopen* er nog eens over nadenken (Obk, Ow, Wol) 3. uitgeslapen zijn (fig.) (Dfo), in *Die is niet zo best beslaopen* nogal sloom (Dfo)

besleiferen (Nbk, Spa) zw. ww.; overg.; besleiferde, het besleiferd [bə'sleifɛr] 1. (onoverg.) voortdurend rondhangen, voortdurend rondslechteren *Wat besleiferde hi'j toch!* (Nbk), *Wat besleifer ie daor op 'e weg!* (Nbk) 2. (overg.) een vrouw tot gemeenschap weten te krijgen (Spa) *Die het heur raar besleiferen laoten* (Spa), zo ook *Die is raar besleiferd* (Spa)

besleugen z. onder *beslaon*

besteuten (Ste) [bə'slɑ:tn] - besloten: resoluut, in *goed besteuten* (Ste); z. verder onder *besluten*

besliemen (Nw) zw. ww.; overg.; besliemde, het besliemd [bə'slim:] 1. van een laagje slijm voorzien *De slakken hebben de tegels hielemaole besliemd* (Nw)

besliepen st. ww.; overg., onoverg.; besleep, het beslepen [bə'slipm] 1. (overg.) beslijpen *Beslepen klonties weren mooier en gladder, en ze weren duurder* (Nbk), (bij vergelijking) *Dat is een lieperd, hi'j is goed beslepen* (Ste) 2. (onoverg.; enigszins negatief) voortdurend slijpen *Wat besliep ie toch!* (Nbk)

beslikken (Nbk) zw. ww.; overg., onoverg.; beslikte, het beslikt [bə'slikɲ] 1. (overg.) hetz. als *beheemelen*, bet. 1 *Dat moej' mar wat beslikken* (Nbk) 2. (onoverg.; enigszins negatief) voortdurend slikken

beslingeren (Ste) zw. ww.; overg.; beslingerde, het beslingerd [bə'sliŋ(g)ɲ] 1. hetz. als *ommeslingeren*, bet. 1, z. aldaar *beslingeren, mit grote steken om de stofraand henne slingeren* (Ste)

beslinken (Np) st. ww.; onoverg.; beslonk, is beslonken [bə'sliŋkɲ] 1. inkrimpen bij de bereiding *Die peerties koken aorig in, ze bin aorig beslonken* (Np)

beslissen zw. ww.; overg., onoverg.; besliste, het beslist [bə'slɪsɲ] 1. een besluit nemen *Wie moet d'r over beslissen?* (Nbk), *Ze hebben et anders beslist* (Nbk)

beslissing de; -s, -en; beslissinkien [bə'slɪsɪŋ] 1. beslissing; besluit een beslissing nemen, een beslissing valen laoten (spor.)

beslissingwedstried (l) [bə'slɪsɪŋs...] - beslissingwedstrijd

beslist I (vo) bn.; -er [bə'slɪst] 1. vastberaden *Hi'j het krek zoe'n besliste trek om de mond as F.* (vo)

beslist II bw. [bə'slɪst] 1. absoluut, hoe dan ook *Et is beslist waor* (Np), *'k Heb 'm beslist raekt* (Nbk), *De rechter was daoromme beslist slim kwaod en drommels ontevreden* (ba), *Dat wol hi'j beslist hebben, want hi'j hadde toch niks om veur te zorgen (...)* (j), *D'r was me niet meer verteld as da'k beslist weten mos* (v), *Wij hoeven hier beslist gien doekies om te wienen!* (b), *Hi'j miende mar beslist (...)* (j), *beslist niet lieden willen* absoluut niet willen hebben (Nbk, j), *Die hadde de griep, en moch d'r van de dokter beslist niet uut* (j), *Hi'j wol d'r beslist henne!* (Nbk, Np)

besloepen (verspr.) Ook **beslupen** (WH, Nt, Ol-Nl) st. ww.; overg.; besloepte/ besleup, het besloep/besleupen [bə'slupm/ bə'slypm] - besluipen *De katte besloept de moes* (Ow), *De jaegers besloepen de gaanzen* (Np), *Aj' et wild besloepen, moej' altied onder de wiend op* (Obk), *iene besloepen* (Ow), *een vrijend paertien besloepen* (Diz)

besloffen (Dho, Ma, Np, Nw, Op) onbep. w. [bə'slofm] 1. afkunnen, zodanig bijhouden van werk, klussen dat men het af krijgt *Ze hebben et zo drok, ze kun et haost niet besloffen* (Dho), *Kuj' dat allemaole wel besloffen* (Np, Ma), *Dat kan ik wel besloffen dat krijg ik wel af* (Nw) **beslommeren** (verspr. oost., Np) onbep. w. [bə'slomrɪn] 1. bijhouden van het werk, aankunnen *Kuj' dat allemaole nog wel beslommeren op jow leeftied?* (Db), *Et is hiel wat om dat te beslommeren* (Dhau), *Ze kun et allemaole nog wel beslommeren* (El, Ow), *Ze konnen et nog krek beslommeren* (Np)

beslommering de; -en, -s [bə'slomrɪŋ] 1. beslommering *Et is een hiele beslommering om dat hiem te bewarken* (Db), *Aj' een feest op touw zetten gefit dat soms een hiele beslommering* (Obk), *Hi'j had een heleboel beslommeringen, mar hi'j kon et*

nog net of (Pe-Db), *Hi'j het hiel wat beslommeringen bij zien gewone wark* (Dho, Ma), *Wat he'k daor een beslommeringen mit had!* (Nw, Bu), *Mit alle beslommeringen heb ik et wark niet of* (Bdie), *Die het nogal een hiele beslommering veel werk* (Np, Ow), zo ook *Wat hej' hier een beslommering, jong!* id. (Spa)

beslommernis (Wol) Ook **beslommernisse** (Ste) de; -sen [bə'slomrɪnis/...nɪsə] 1. beslommering, zorg *Ik hebbe zoveel beslommernissen an 't heufd* (Wol)

beslommernisse z. **beslommernis**

beslonteren (Obk) zw. ww.; wederk.; beslonterde, het beslonterd [bə'slontrɪn] 1. bemorsen *Le moe'n jow niet zo beslonteren mit dat smerige wark* (Obk)

beslot et [bə'slot] 1. vaste samenhang, stevig verband in het model waarin konkrete dingen horen *De zaodbulte zat gien beslot in, hi'j zakte hielemaole schieve* (Ow), *As de deure niet goed meer slöt, dan zit d'r gien beslot meer in* (Nbk), *De deure is zo slop, et hiele beslot is d'r uut* (Obk), *Et hele beslot was uut de deure, hi'j hong helemaole schieve* (Pe-Db), *Et beslot is uut dat hokke weg* (El), *Dat hokke zat een goed beslot in* het zat goed, stevig in elkaar (Ld), *Mit penne-en-gat kriej' d'r een goed beslot in* (Obk), *D'r zit gien beslot meer in* gezegd bijv. van een kast die bijna uiteen lijkt te zakken (Dfo, Np, Ow, bo: Op), zo ook *De oolde kaaste kan zo in mekaer valen want et beslot is d'r helemaole uut* (Op) en *D'r zit gien beslot meer in die stoel* (Db), *'t Beslot is d'r uut de vaste samenhang van de delen, gezegd van bijv. een kruiwagen die nog maar los in elkaar zit* (Nbk), *Ze is zo maeger wodden mit heur dieet, d'r zit gien beslot meer an* (Db), *Wat kan een meenske toch veraanderen; vroeger zoe'n nette kwieke vrouw en now zit d'r hielemaole gien beslot meer in* (Nw), *Dat ding is de rek helemaole uut, d'r zit gien beslot meer in* (Sz), (gezegd van een kruislamme koe) *'t Beslot in 't kruus is weg* (Sz), *Die koe zit gien beslot in* is niet mooi evenredig gebouwd (Bu), *D'r zit gien beslot an die kleren* ze hebben nauwelijks een herkenbare, vaste vorm (App), (gezegd van kleding die nog goed moet passen:) *Is et beslot nog goed?* (Nw), *Van oolde meensken zeggen ze wel dat d'r ok gien*

besloven - besmetten

beslot meer in zit, dan laoten ze et waeter gaon (Nbk), zo ook *As iene et waeter niet meer opholen kan, dan is et beslot d'r uut* (Bu), *Ik bin uut beslot* ben ziek, voel me helemaal niet goed, het gaat helemaal niet goed met me (Nw), (van iets dat niet meer zo goed loopt, werkt:) *Daor is et beslot uut, dan wil et niet zo goed meer* (Bu), (van iemand die veel eet:) *Hej' gien beslot in de maege?* (Dho)

besloven (verspr.) zw. ww.; overg., onoverg.; besloofde, het besloofd [bə'slo:bm] **1.** (overg.) door hard werken afkunnen, zodanig hard werken, klussen dat men het af krijgt, aan kan *Kuj' dat allemaol wel besloven?* kun je dat werk allemaal wel doen (Obk, Diz), *Zij beslooft daor alles* (Ma), *Hi'j kan et mar krek besloven* (Spa), *Een moeder van een gezin moet alles besloven* (Nt) **2.** (onoverg.) voortdurend, steeds maar weer hard werken (Dhau, Nbk) *Wat zal ik nog besloven, et is toch drekt weer smerig* (Dhau)

beslupen z. *besloepen*

besluteliest (spor.) [bə'slytəlist] - besluitelijst

besluteloos [bə'slyt|o:əs] - besluiteloos *Ze keek even besluteloos om heur henne* (v)

besluten st. ww.; overg., onoverg.; besleut, het/is besleuten [bə'slytɛn] **1.** besluiten, een besluit nemen, tot een besluit komen *En zo wodde besleuten* (b), *We moe'n mar es besluten* (Ma), *En ze weren drekt besleuten west* (vo), *We bin mar besleuten, dit jaor gien vee an te holen* (Dfo), (...) *doe besleut ik mar, om op te holen* (b), *Mar nao lange praoten besleuten ze dat et toch mar wezen mos* (v), *Dat meenske kan niet zo gauw besluten* tot een besluit komen (Np) **2.** (overg.) insluiten, opsluiten (Dmi, Np, b: lm) *Ik hebbe die pinken even besleuten* ingesloten, opgesloten (Dmi), *iene besluten* (b: lm)

besluit et; besluten [bə'slyt] **1.** besluit dat men neemt na afweging *Ze konnen d'r niet best uut kommen, mar ze kwammen toch tot een besluit* (Dfo), *We moe'n tot een besluit kommen!* (Op), *Dus kwam doe een besluit: de deurweerder d'r henne!* (bl), *een besluit nemen: Ze konnen d'r mar gien besluit over nemen, et was muilik* (Pe-Db1), *Aj' daor mit te winkelen gaon, bi'j' zomar niet klaor, want die kan oe zo min*

een besluit nemen (Obk), *Doe nam de ooldste een wies besluit* (b, ba), *een kot besluit nemen* na kort beraad besluiten (Obk), *Dat was een moeilik besluit* een besluit dat pas na veel wikken en wegen kon worden genomen, een besluit met ook pijnlijke kanten (verspr., Ld), (...) *as ze bi'j heur besluit bleven* (...) (vo) **2.** in tot besluit tot besluit, als laatste: *De vergadering was vroeg oflopen en tot besluit kregen we allemaole een borrel* (Sz), *Dan blijft de miening tot besluit: (...)* (ba) **3.** in bi'j' *Keuninklik besluit* (spor., l) **besluitvorming** (spor.) [bə'slytft...] - besluitvorming *Het d'r al besluitvorming west?* (spor.)

besmeren zw. ww.; overg.; besmeerde, het besmeerd [bə'sm...] **1.** bestrijken met materiaal dat men kan smeren *de mure besmeren* stukadoren (Nw), zo ook *Ze hebben de mure besmeerd mit specie* (Np) **2.** (ook wederk.) bevuilden, bemorsen *Hi'j het 'm hielemaole besmeerd* (Bu, Ma), *Hi'j besmeerde de hiele boel mit zien smerige hanen* (Bu), *Wat zit ie je toch te besmeren, kiend, ie zitten onder de modder* (Pe-Db1), *Die koenen staon niet meer zo schone op 'e stal, ze besmeren heurzels* (Dhau), *Ze besmeren de muren dat et een schandaol is* met troep, schuttingwoorden enz. (Np, Dho)

besmet bn. [bə'smɛt] **1.** met stof die besmetting kan veroorzaken *besmette meensken* mensen die al besmet zijn (Nbk), *Dat was besmet terrein* gebied dat met gevaarlijke stof is besmet (Obk) **2.** in *besmet wark* besmet werk (spor.)

besmetlik z. *besmettelik*

besmettelik Ook *besmetlik* (Bu, Dho) bn.; -er, -st [bə'smɛt|ək/bə'smɛt|ək] **1.** besmettelijk, tot infectie in staat: *Bepaalde ziekten bin besmettelik* (Np, Obk), *een besmettelike ziekte* **2.** snel bevlekt, snel bevuild *Daor moej' niet mit je vingers ankommen, want dat is goed besmettelik, hoor* (Sz), *Wit is zo besmettelik!* (Ste), *een besmettelike kleur* (Ma, Nbk, Np), *Die lochtige jasse is slim besmettelik* (Np), *Die stof is slim besmettelik* (Nw)

besmetten [bə'smɛtɛn] - besmetten: door overbrenging van een virus, bacterie een besmetting overbrengen: *mit de waterpokken besmet wezen* (Dhau), *Ik komme*

niet te dichte bi'j je, ik wil niet daj' me besmetten (Np)

besmetting de; -s, -en; besmettinkien [bə'smɛtɪŋ] - besmetting: het besmetten, het besmet worden, z. *besmetten*; smetstof (virus e.d.): *Moet ik jow de besmetting soms ok nog overbrengen!* (vo)

besmettingsgeveer (spor.) [bə'sm...] - besmettingsgevaar

besmettingskaans (spor.) [bə'sm...] - besmettingskans

besmoezen [bə'smu:zɪ] - besmoezen, heimelijk bespreken, stiekem afspreken *Dat hebben ze onder mekeer al lange besmoesd* (Np), *Ze zullen et wel wat besmoezen bedisselen* (Dho), *Die kan N. mit zien mooie praoties ok nog wel besmoezen* (Op), *Ze hebben dat mit 'n beidend besmoesd* (Ste)

besmotsen (Bdie, Nt, Ol-Nl) zw. ww.; overg., ook wederk.; besmotste, het besmotst [bə'smɔtsɪ] 1. (zich) bevuilen, smerig maken *Wat hej' me de boel weer besmotst* (Ol-Nl), *Dat kiend hef 'm besmotst* heeft zich bevuild, heeft zich door te morsen smerig gemaakt (Bdie), *Wat het hi'j dat toch raer besmotst* (Nt), (als bn. gebruikt voltooid deelwoord:) *een besmotste schulk* (Bdie)

besmousjassen (Nbk) [bə'smɔmsjɑsɪ] - besmoezen *Wat besmousjassen jim daor?* (Nbk)

besmulten (Db, Nw, Obk, Ol-Nl, Pe-Db) onregel.. ww.; onoverg.; besmultte, is besmulten [bə'smʌltɪ] 1. verder ineengaan, in omvang afnemen door smelten *As d'r eerst een pak sni'j ligt en dat is wat inslonken, dan is de sni'j al wat besmulten* (Nw), *De sni'j is al weer besmulten* (Obk), *...aorig besmulten* (Db), *De diek gaot wel weer, de sni'j is al aorig besmulten* (Obk, Ol-Nl)

besneden [bə'snu:dɪ] - besneden: mooi van vorm, de goeie vorm hebbend: *een fien besneden gezicht* (Nbk), *een best uut de kluten wassen, veerdige jongkerel mit een scharp besneden gezichte en een bossien zwat golvend haor* (vo); de besnijdenis ondergaan hebbend (spor.)

besnieden st. ww.; overg., onoverg.; besnee(d), het besneden [bə'snidɪ] 1. (overg.) door snijden vormen, bewerken *De klompemaeker moet klompen besnieden*

(Np), *Ik moet me de klompen nog even besnieden* (Np), *de hakken van de klompen nog wat besnieden* (Ste), *Et klauwmes is een mes waor aj' de klauwen mit besnieden* (Obk, Ow), *koepoten, de hoeven dus, besnieden; likdoorns en zo votsnieden, dan veurkom ie dat ze kreupel wodden* (Bu) 2. (overg.) de besnijdenis uitvoeren *Joodse jongies wo'n besneden* (Np, Bu) 3. (overg.) door te snijden kastreren (Dhau, Dho, Nt) *We zullen de biggen besnieden* (Dhau, Dho, Nt) 4. (onoverg.) voortdurend snijdend bezig zijn *Wat besnied ie toch!* (Nbk)

besniedereren (Nw) zw. ww.; overg.; besniederde, het besniederd [bə'snidɪrɪ] 1. (schertsend) kleren maken *Hej' dat zels maekt?* [met als mogelijk antwoord:] *Ja, dat he'k zels besniederd* (Nw)

besnitten (Nbk, Ow), z. ook *besnitteren*; zw. ww.; overg.; besnitte, het besnit [bə'snitɪ] 1. bespuiten met kleine straaltes (Ow) *Kiender kun mekeer mooi besnitten mit een waaterpestollegien* (Ow) 2. op z'n kop geven (Nbk) *Hi'j het 'm aorig besnitten laoten* (Nbk)

besnitteren (Dhau, Np), z. ook *besnitten* zw. ww.; overg.; besnitterde, het besnitterd [bə'snitɪrɪ] 1. met vloeistof (vaak: water) bespuiten, besproeien *De bloemen bin besnitterd* (Dhau), *De braandnettels en de poddeblaeden hebben we even besnitterd* (Dhau)

besnoeven (Ma, Nbk) st. ww.; overg., onoverg.; besneuf, het besneuwen [bə'snu:bɪ] 1. (overg.) door te snuiven onderzoeken *De hond ston et vremde beest eerst een posien te besnoeven* (Nbk) 2. (onoverg.) voortdurend snuiven *Wat besnoef ie toch!* waarom snuif je toch voortdurend zo (Nbk)

besnotteren zw. ww.; onoverg.; besnotterde, het besnotterd [bə'sn...] 1. voortdurend bezig zijn met snuiten *Hi'j het nogal wat besnotterd, vandaeg* (Nbk) 2. voortdurend huilen, grienen *Hool toch op, wat besnotter ie toch!* (Nbk)

besnuffelen zw. ww.; overg., onoverg.; besnuffelde, het besnuffeld [bə'sn...] 1. (overg.) steeds snuffelen aan iemand 2. (onoverg.) voortdurend snuffelen *Wat besnuffelt die hond toch!* (Nbk)

besnuien z. *besnuuien*

besnujjen - bespattelen

besnujjen z. *besnuuien*

besnuuien Ook *besnuien* (Np, Nt, Op, Spa, Ol-Nl), *besnujjen* (Obk) zw. ww.; overg., onoverg.; besnuuide, het besnuuid [bə'sn... /...] 1. (overg.) snoeiend bewerken (van heesters, bomen, houtwallen enz.) *Die boom moe'n we wat besnuuien* (Bu), *Mit de halvemaone wodden vroeger boswallen besnuuid* (Op) 2. (overg.) kappend bijwerken (Spa), *een ronde paol op 't einde wat besnuien* (Spa) 3. (overg.) snoeien in uitgaven *We moe'n op oonze uitgaoven besnuien* (Np), *...in de uitgaoven besnuuien* (Ld), (wederk.) *Hi'j zal 'm wel wat besnuuien moeten, eers komt hi'j niet rond wat zuiniger moeten doen* (Bu) 4. (overg.) nieuwsgierig bekijken (verspr. WS, Obk) *Hi'j het niks aandens daon as de boel besnuien nieuwsgierig bekijken* (Np), *Wat besnuui ie daorstiekem, nieuwsgierig rondkijken, bijv. in een kast* (Bu), *As ze bij je in huus komt, gaot ze alles besnujjen* (Op), *Een hond kan soms iene ni'jsgierig besnujjen* (Obk) 5. (onoverg.) voortdurend snuuiend bezig zijn, z. onder *snuuien* (verspr.): *Wat besnuui ie toch in die bos, kom toch es in huus!* (Nbk)

besodemierterd bn., bw. [bəso:ədə'mitɪr, ook wel bə's... in bet. 1] 1. (pred.) besodemierterd, niet goed wijs, in verb. als *Bi'j' (now) (hielemaole) besodemierterd!* (Ma, Np, Nw, Bu), *Bi'j' besodemierterd, mit dat rotweer gao ik d'r niet uut* (Bdie), *Ik zal wel besodemierterd wezen, om daor an mit te doen* (Obk) 2. geschrokken, aangeslagen (El, Nbk) *Hi'j keek wel besodemierterd toe geschokt, geschrokken* (El)

besodemierterderi'je de [bəso:ədəmitɪr'dɪtjə, ook ...ejə, z. -i'je] 1. het bedriegen, het besodemietieren *Et is daor ien en al besodemierterderi'je* (Nw) 2. het gedoe, het besodemietieren in bet. 2 (Dfo, Nbk) *Wat is et ok een besodemierterderi'je* (Nbk), *Hi'j mit zien besodemierterderi'je!* (Dfo)

besodemietieren Ook *besojemietieren* (Bu, Dho, El, Ma, Np, Nw, b: ln) zw. ww.; overg., onoverg.; besodemietierde, het besodemietierd [bəso:ədə'mitɪr/bəso:əjə...] 1. (overg.) besodemietieren, belazeren *Ze besodemietieren mekeer!* *Et is daor allemaole gemienighied* (Nw), *Ik laot me*

niet besodemietieren (Wol), *Hi'j had de boel slim besodemietierd* (Db), *N. besodemietierde de boel* (Nt), *Now moe'j de boel niet besodemietieren vanzelf* (Spa) 2. (overg.) dom, knoeiend of onhandig bezig zijn (Nbk) *Wat besodemietier ie daor toch, et wodt toch niks* (Nbk), *Wat zo'j toch zels ok besodemietieren, die meensken kun et zels wel doen!* (Nbk)

besojemietieren z. *besodemietieren*

besouwd (s: Obk) bn., bw.; -er, -st [bə'souwt] 1. erg onder de indruk *Hi'j was d'r besouwd van* (s: Obk)

besouwen (Ol-Nl) zw. ww.; wederk.; besouwde, het besouwd [bə'souwɪn, ...wɪn] 1. zich ergeren *Ik besouwe me d'r an* (Ol-Nl)

bespaeren z. *besperen*

bespaering z. *bespering*

bespannen (Obk, Ste) [bə'span:] - bespannen, overspannen: *Et pad was bespannen deur de haastdraoden* (Obk), *As de knikker zo dichte bij et pottien ligt daj' et bespannen kunnen mit de haand, heurt hi'j bij et pottien* (Ste)

besparen z. *besperen*

besparing z. *bespering*

besparrelen z. *bespattelen*

bespattelen Ook *besparrelen* (Sz) zw. ww.; overg., onoverg.; bespattelde, het bespatteld [bə'spatlɪn/...sparlɪn] 1. (onoverg.) voortdurend spartelen, met armen en benen heen en weer slaan, druk doen *Wat bespattell ie toch in et waeter* (Ld) 2. door aktief, druk te zijn/doen z'n werk allemaal uitvoeren (m.b.t. lichamelijke arbeid) *Wat bespattell ie toch in de koolde* (Pe-Dbl, Bdie), *Wat bespattell ie daor toch achter huus* (Wol), *Et was een hele klus, mar we hebben et mar weer bespatteld* (Ol-Nl), *Hi'j wil alles zelf bespattelen* (Spa) 3. (overg.) geld verdienen zodanig dat men zich redelijk kan redden in finacieel opzicht, het redden in finacieel opzicht *As 't oons een betien mitzit, kuwwe 't misschien krek bespattelen* (Ow), *N. het hadde warkt, mar toch het hi'j nog mar weinig bespattelen kund* (Op), *Ie moe'n wat besparrelen, aj' veuruut willen* (Sz), *Die hebben nogal wind gegaan bespatteld* het is hen voor de wind gegaan (Bu), ze hebben het goed gedaan in zakelijk opzicht (Bu, Ow)

bespatten [bə'spatɪ] - bespatten *De auto ree deur een plasse en bespatte me hielemaole* (Ld), *N. bespat mi'j* (Nt)

bespatteren [bə'spatrɪ] - bespatten *As et raem bespatterd is, dan zitten d'r allemaole spatters op* (Ste), *Ie bespatteren me hielemaole* (Nw, Bu), *Daenk d'r omme daj' mit sausen de boel niet bespatteren* (Obk), *De koenen kun je mal bespatteren op 'e stal!* (Np)

besperen (OS, Bu, Dho, Np, Nw, vo) Ook *bespaeren* (Dho, Np, Ste en west.), *besparen* (WH) zw. ww.; overg.; bespeerde, het bespeerd [bə'sp.../.../...] 1. uitsparen, overhouden, verkrijgen door zuinig of handig te zijn *Aj' argens wat van overholen, dan kuj' wat besperen* (Nbk), *Hadde warken en zunig leven. Somstieden moet et haost uut de mond bespeerd wodden* moet men zo zuinig leven dat men er zelfs minder door eet (vo) 2. onnodig maken, uitwinnen *Daor kuj' je wark mit besperen* als je het op die manier aanpakt, als je dat doet heb je minder werk (Obk) 3. niet belasten met, zorgen dat iets niet hoeft te worden ondergaan *Ie kun je de muute wel besperen, want ik heb dat al daon* (Nbk), *En now wodt jow de kaans beuden om je vrouw dat te besperen* (vo)

bespering (OS, Bu, Nw, Np, vo) Ook *bespaering* (Np, Ste en west.), *besparing* (WH) de; -s, -en; besperinkien [bə'spɪ:ərɪŋ/...] 1. het besparen 2. dat wat wordt uitgespaard, bespaard *Hi'j wees op de bespering an tied aj' et laand bi'j huus hadden en niet hier en daor een stok* (vo)

bespeulen zw. ww.; overg., onoverg.; bespeulde, het bespeuld [bə'sp...] 1. spelen op (een muziekinstrument) *Kun ie wel een orgel bespeulen?* (Bu, Np) 2. voor een sport als veld benutten *Oons voetbalveld is min te bespeulen* (Op) 3. zodanig indruk maken dat de ander geboeid is en blijft, in de ban raakt, zich laat leiden door *N. kon soms een hiel gezelschop bespeulen mit zien jammerklachten* (Op), *Die za'k even bespeulen* door met hem te praten op de lijn zetten die ik wens, bepraten, overhalen (Dho, Nw, Bu)

bespeuren [bə'spɪ:ərɪŋ] - bespeuren, bemerken *We konnen gien ongemak bespeuren* (Nt), *We hebben niks bespeurd* (Ma), *onraod bespeuren* (Db, Nbk, Wol),

En nargens kon ie onder 't ies een spraankien waeter meer bespeuren (b)

bespi'jen zw. ww.; overg., onoverg.; bespi'jde, het bespi'jd [bə'sp...] 1. (overg.) door speeksel te spugen bevuilden 2. (overg.) door braaksel te spugen bevuilden *Hi'j bespi'jde zien kleren hielemaole* (Nbk) 3. (onoverg.; negatief) voortdurend spugen (met speeksel) *Wat bespi'j ie toch, hool es op!* (Nbk)

bespiekeren [bə'spɪ:kɪrɪ] - bespiekeren: met spijkers beslaan *De kiender hadden een kladde mit spiekers vunnen; en now hebben ze me et hiele schut op 'e stal bespiekerd* (Nbk); op iets vastmaken met spijkers: *Dat bottien hadden ze op 'e schure bespiekerd* (Nbk); dicht maken door te spijkeren: *Aj' die naod in de waand van et hokke even mit een plaanke bespiekeren, dan tocht et niet meer zo* (Nbk)

bespierd (El) bn. [bə'spɪ:ərt] 1. flink van spieren voorzien *een goed bespierd peerd* (El)

bespikkelen (spor.) [bə'spɪ:kəlɪ] - bespikkelen

bespinnen (Np) st. ww.; overg., onoverg.; bespun, het bespunnen [bə'spɪ:nɪ] 1. verdienen door goed te produceren, door zijn bedrijf goed te runnen *Die hebben aorig bespunnen* (Np)

bespitten zw. ww.; overg., onoverg.; bespitte, het bespit [bə'spɪ:tɪ] 1. (overg.) spittend bewerken (van een akker, een tuin enz.) 2. (overg.) in z'n geheel spittend bewerken (Nbk) *Et is haost niet te doen, om die tuun te bespitten* (Nbk) 3. (onoverg.; enigszins negatief) voortdurend, slordig of dom spittend bezig zijn (Nbk) *Wat bespit ie toch in die tuun* (Nbk) 4. (overg.) door spitten bereiken, naar boven halen (vo) *Op pattie plakken waor een protte vene onder zat, konnen ze gien zaand bespitten* (vo)

bespoeken (Nbk, Ste) zw.ww.; onoverg.; bespoekte, het bespoekt [bə'spu:kɪ] 1. iets uitspoken, met onduidelijke of kennelijk heimelijke bedoelingen aktiveiten uitvoeren *Wat bespoekt hi'j daor* (Ste), *Wat bin die daor an 't bespoeken in de bos* (Nbk)

bespottelik bn., bw.; -er, -st [bə'spɔt:lɪk] 1. bespottelijk, belachelijk *Et is bespottelik, zoe'n jurk as dat jonk an hadde* (Ste, Np), *iene bespottelik maeken* (Nw, Ste, Wol):

bespotten - bessebranewien

Laot je niet bespottelijk maeken (Wol), *Et is toch bespottelijk, zoas ze dat doen* (Ma), *een bespottelijke meniere van doen* (Nbk), *Wat N. daar zee was bespottelijk dom van 'm* (Op)

bespotten [bə'spɔtŋ] - bespotten *Ze bespotten him d'r altied nog mit* (Np), *Ze kun heur allemaol bespotten zo ze willen, mar z'j gaot heur eigen gang* (Obk)

bespraankelen z. *besprenkelen*

bespraakt (verspr.) [bə'sprɑ:kt] - bespraakt: welsprekend: *Die is goed bespraakt* (Ste), *niet arg bespraakt wezen* (Ow)

besprek (Db, Dhau) et [bə'sprɛk] 1. besprek: mondelinge onderhandeling *We hebben een besprek had* (Dhau), *We zullen wel zien wat et besprek oplevert* (Db)

bespreken [bə'spr...] - bespreken: overleg voeren over *Hij besprek wat mit heur* (Dho), *We hadden nogal hiel wat te bespreken* (El), *Op die vergadering weren hiel wat punten te bespreken* (Ld); van te voren vastleggen, reserveren *even een vekaansiereize bespreken* (Wol), *plak bespreken* (Obk); recenseren *een boek bespreken* (spor.)

bespreking (spor., l) de; -s, -en; besprekinkien [bə'spr...] 1. het bespreken of besproken worden 2. onderhandeling 3. reservering 4. recensie *een goeie bespreking* (l)

besprenkelen (verspr.) Ook *besprinkelen* (Db, Dfo, Dhau, Np), *bespraankelen* (Obk) zw. ww.; overg.; besprenkelde, het besprenkeld [bə'sprɛŋk]ŋ/...sprɪŋ.../...sprā:ŋ...] 1. sprenkelend, met druppels bevochtigen *Ie besprenkelen et wasgoed mit waeter veur et strieken* (Nbk), zo ook *et striekgoed besprenkelen* (verspr. OS) *De vrouw zol even de bloemen besprenkelen* (Ld, Ma, Dfo), *Bij bepaolde gelegenheden gong d'r een flessien ooldeklonje rond, dan konnen de vrouwluden heur buusdoek daar mit bespraankelen* (Obk), *As de volken mekeer bi'j et verienigen niet zo best verdregen kuj' ze mit sukerwaeter besprenkelen* (bs) 2. (wederk.) veel alcohol gebruiken op een feest (Ol-Nl)

bespringen st. ww.; overg., onoverg.; besprong, het bespringen [bə'spr...] 1. (overg.) met een sprong bereiken 2. (overg.) in z'n geheel betalen (Ste) *Dat kan*

'k niet bespringen dat kan ik niet betalen, ik heb te weinig geld (Ste) 3. (overg.) springen op, om als prooi te pakken: *De katte bespringt een moes* (Diz), *De tieger besprong et hat* (El, Np), *Hij bespringt zien prooi* (Nbk, Nw) 4. (overg.; m.b.t. mannelijke dieren) dekken, bevruchten *Dan mos die bolle de pinken soms weethoevaeke bespringen* (Ow), *De koe wodde besprongen* (Ow), *De hingst bespringt de mere* (Dho, Nw, Np), *Die hingst was mar klein, hij kon dat grote peerd mar nauweliks bespringen* (Sz) 5. (onoverg.; enigszins negatief) voortdurend springend bezig zijn (Nbk) *Wat bespring ie toch, waar is dat goed veur!* (Nbk)

besprinkelen z. *besprenkelen*

bespruien z. *bespruuien*

bespruijen z. *bespruuien*

bespruuien (Nbk, Ow, bs) Ook *bespruijen* (Nw, Obk, Wol), *bespruien* (Sz) zw. ww.; overg., onoverg.; bespruuide, het bespruuid [bə'spr.../...] 1. (overg.) door te sproeien nat maken, bevochtigen *Hael de slange even uut de schure, dan kun we de tuun bespruijen* (Wol), *As de volken mekeer bi'j et verienigen niet zo best verdregen kuj' ze mit sukerwaeter bespruuien* (bs) 2. (overg.) bespuiten met insecticiden (Nbk) *Ze hebben daar de appelbomen bespruuid mit vergif* (Nbk) 3. (onoverg.) voortdurend sproeiend bezig zijn *Wat bespruuien ze daar toch, we kriegien ja vanaovend regen!* (Nbk)

bespuiten zw. ww.; overg., onoverg.; bespuitte, het bespuit [bə'sp...] 1. (overg.) natspuiten 2. (overg.) met insecticiden behandelen door spuiten: *Ze willen niet hebben dat ze de gruunte bespuiten* (Dho), *Ze mossen de eerappels bespuiten veur de ziekte* (Nt, Pe-Dbl) 3. (onoverg.) voortdurend bezig zijn met bespuiten in bet. 1 of 2: *Wat bespuiten ze toch tegenwoordig, ze kun vule beter mar weer op een netuurlike meniere an de gang gaon* (Nbk)

besse de; -n; bessien ['besə] 1. bes (weinig gebruikelijk, i.t.t. *beie*, z. aldaar)

besse-yoghurt (Nbk) de ['b...] 1. kant en klare yoghurt met bessen erdoor

bessebos (Ow) de; -sen; -sien ['besəbos] 1. hetz. als *blekberpolle*, z. aldaar

bessebranewien z. *bessenbranewien*

bessedraad z. *besseldraad*

bessegaoren z. *besselgaoren*

bessejenever z. *bessenjenever*

besseldraad (Bu, Nbk, Obk, Ol-Nl) Ook *besdraod* (Dho, Nbk), *bessedraad* (Nbk) ['bes].../'bezdr.../'besə...] - besseldraad, rijgdraad *Trek d'r mar even een besdraod deur* (Dho), *Die zeum moet eerst een besseldraad deur* (Obk), *D'r zit nog een besseldraad* (Bu)

besselen z. *bessen* II

besselgaoren (Ld, Np, Nt, Ow, Wol, b: lm) Ook *besgaoren* (Nbk), *bessegaoren* (n) ['b.../...] - rijggaren *Besselgaoren is niet zok stark gaoren* (Np)

bessem de; -s; -pien, -tien (Diz, Op, Bu en oost.) ['besm] 1. bezem *Ze maekten vroeger ok bessems van jeneverbeiepollen* (Np), *heiden bessems* (Nbk, Spa), *plestiek bessems* (Ma, Dfo), *birken bessems* (Np), *de bessem d'r over holen* reinigen met een bezem, ook: slaag geven met een bezem of bij wijze van spreken: slaag geven (verspr.), zo ook *IJ zollen de bessem d'r over holen* je zou hem/hen met de bezem slaag geven (Dfo), zo ook *Hi'j mag de bessem wel es over de huid hebben* een flink pak slaag hebben (Dfo) en *Ze mossen flink de bessem over de huid hebben, daor konnen ze wel es van opknappen* (Ow), zo ook *iene de bessem over de huid holen* (Nbk) en *iene de bessem over de schaolen holen* id. (Obk), *et huus mit bessems keren* z'n huis zeer goed schoonmaken, bijv. als er visite zal komen (Bdie), ook gezegd van een grote schoonmaak (van het huis) (Spa), *de bessem d'r deur holen* z'n zaken eens grondig opruimen, schoonmaken, op orde brengen, schoon schip maken (Op, Ow, Wol), ...*haelen* id. (Nt, Bdie), *mit de stat in de bessem* gezegd van koeien of paarden die hard lopen met hun staart omhoog geheven: *As een peerd bliede ommevlig het hi'j ok de stat in de bessem* (Ste), *'t Peerd had de stat in de bessem en vleug d'r vandeur* (Ow, Pe-DbI), *As koenen uitlaoten wodden, veur et eerst op et laand kommen, vliegen ze uitgelaoten mit de stat in de bessem rond* (Ste); ook vaak gezegd van koeien die rondrennen en kennelijk geplaagd worden door de runderhorzel (bo: Bu, Nw), ook gezegd van personen die er snel vandoor gaan (OS, Dho, Nt, Ol-Nl,

Ste, Wol, b: lm): *d'r mit de stat in de bessem vandeur gaon* (b: lm), gezegd van personen die eigenwijs lopen, met dure kleren aan (Ste): *Now, die het de stat ok in de bessem* (Ste), *As die een bessem an de kont had, dan veegde ze de hiele weg schone* gezegd van iemand die veel weg is (Nw), *De bessem staot daor achter de deure* als het anders gaat dan ze willen, staan ze vlot klaar met de bezem (om te slaan), meestal: ze treden snel hard op (Dho), *Die lopt zo steil, as had hi'j een bessem deurslokt* (Np) * *Ni'je bessems vegen schone*, (schertsend van degene die vóór de ander loopt:) *'t Stof gaot veur de bessem uut* (Dho), waartegenover *'t Stof komt achter de bessem* (Bdie)

bessembiender (verspr.) Ook *bessembiener* (Nbk) de; -s; -tien ['b.../...] 1. iemand die bezems maakt van (meestal zelf vergaard) bezemrijs *B. was oonze bessem-biender vroeger* (Spa), *Eerder dan kwammen in december de bessembienders bij de boeren langes om bessems te verkopen veur de stallen en schuren te vegen* (Mun)

bessembienen onbep. w. en het bessembunnen ['b...] - bezembinden *Bij et bessembienen wo'n om et bossien rieshoolt (veur de bessem) twee wenen dri'jd, mit een onderlinge ofstaand van zoe'n 10 tot 15 cm; de wee wodt mit de dikste kaante deur de bos henne steuken en twee keer om de bos henne dri'jd. Dan wodt et uutaende onder die twee slaegen deur steuken, mar nog niet antrokken. De bessem, mit de wee, wodt even goed in et vuur hullen, dat de wee goed smuui wodt, en dan pas wodt de wee goed hadde antrokken; nao et ofkoelen gaot de wee nooit weer los* (bs: Dfo)

bessembiener z. *bessembiender*

bessembos (Bu) de; -sen; -sien ['b...] 1. bos bezemrijs

bessedraad I (Dho, Op) de; -en; ...draotien ['b...] 1. draad waarmee men een bezem bindt

bessedraad II (Dho, Op) et ['b...] 1. (stofn.) draad waarmee men bezems bindt

bessemen ['besmən, 'besəmən] - bezemen

bessemgarre (Ma, Mun, Obk) de; -n; -gien ['bes...] 1. twijgje rijshout voor een bezem

bessemhaor (Dho) et ['b...] 1. dik,

bessemheide - bessienhuus

borstelig, stug haar *Mien haor wil nooit zitten, want ik heb van dat bessemhaor* (Dho)

bessemheide (fp) ['b...] - struikheide

bessemkerel (Mun, Spa) de; -s; -tien ['b...]
1. iemand die bezems maakt van (meestal zelf vergaard) bezemrijs *De bessembienders kwammen altied bij de boeren langes om bessems te verkopen, vaeke mit waegens hoge oplaeden vol; we waeren altied een betien bange, en as die bessemkerels in 't buuthuus kwammen, smerden wij 'm naor mem in huus* (Mun)

bessemmaeken (Nbk, Ol-Nl) onbep. w. en het bessemmaekt ['b...]
1. bezems maken *Dat bessemmaeken bin jow bessemries veur nodig* (Ol-Nl)

bessemmaeker (Np, Obk, Ste) de; -s; -tien ['b...]
1. iemand die bezems maakt van (meestal zelf vergaard) bezemrijs

bessemries et; ...riezen; -ien (bet. 1) ['b...]
1. teentje bezemrijs *een riesien bokkens, ze hadden een bessemriesien deur de bek* (Nw)
2. (verz.) bezemrijs *bessemries snieden* (Ow), *Ik kan wel wat bessemries gebruiken, veur bessems te maeken* (Diz)
bessemschone (Np, Op, Spa) bn. [aks. wisselt]
1. schoon alsof/doordat men er met een bezem overheen is gegaan *As et bessemschone is, dan is et roeg schone* (Np)

bessemsnieder (Dho, Mun, Op, Pe-Dbl, Wol) de; -s; -tien ['b...]
1. iemand die bezems maakt van (vaak zelf vergaard) bezemrijs

bessemstael z. *bessemstaele*

bessemstaele (Np, Obk, Ste, j) Ook *bessemstael* (Bdie, Ld, Op, Ow) de; -n; ...staeltien ['b.../...]
1. bezemsteel *As een hekse op 'e bessemstaele vleug ze de weg langes* (Obk)

bessemstok (verspr.) ['b...]
- bezemstok *Hij lopt zo recht, hij kon wel een bessemstok deurslokt hebben* hij loopt nogal houterig, loopt op te strakke wijze recht (Np)

bessemtwieg (Ol-Nl) de; -en; -ien ['besp...]
1. elk der twijgjes van een bezem
bessemwie (Obk) de; -nen; -gien ['bespwi:]
1. elk der twijgen waarmee men een bezem bindt

bessen I (Nbk, Obk, Ol-Nl, Wol) de; -tien; ...ties ['besp]
1. hetz. als *bessenbranewien*

of *bessenjenever*. *Doe mij nog mar een bessentien* d.i. een glaasje ervan (Nbk)

bessen II (Dfo, El, Nbk, Obk, Np, b: lm) Ook *besselen* (Dho, Nbk, Nt, Spa) zw. ww.; overg.; beste, het best ['besp/'besp] 1. met rijgdraden in elkaar zetten (alvorens te naaien) (z. ook *riegen*, bet. 4) *Een jurk bessen we helemaole in mekaer* (Np), *Ik moet die jurk eerst even (in mekeer) besselen veurda'k 'm in mekere ni'je* (Obk, Spa, Dho), zo ook *As een jurk knipt is, wodt hij in mekere best* (Dfo), *Ik zal et even in mekeer bessen/besselen* (Nbk)

bessenbranewien (Ol-Nl, Op) Ook *bessebranewien* (Ow, Wol) de; -tien (bet. 2) ['besp.../'besa...]
1. (stofn.) brandewijn (van bessen)
2. glaasje daarvan

bessenjenever (Diz, Nbk, Ol-Nl, Pe-Dbl) Ook *besejenever* (Ow, Wol) ['besp.../'besa...]
- bessenjenever

bessepolle (Nbk) ['b...]
- bessenstruik

bessepudding (spor.) ['b...]
- bessenpudding

bessesap (Ow, Sz) ['besasap]
- bessensap
bessesjem (Db, El, Nbk, Wol) ['b...]
- bessenjam

bessestruik (Db) ['b...]
- bessenstruik

bessevla (spor.) ['b...]
- bessenvla

bessewien (Db, Nbk) ['b...]
- bessenwijn

bessien et; bessies ['besin]
1. besje, oude vrouw *een oold bessien, een goed, oold bessien* een goeiig, lief oud vrouwtje (Np, Nw), *As we 'een oold bessien' zeggen, vien we dat een betien offronterend enigszins beledigend* (Ste), *Dat mag bessien weten!* hetzelfde als: dat mag Joost weten (verspr.): *Ik weet d'r niks meer van hoe dat allemaole is, bessien mag 't weten!* (Dfo), *Waar ze die weg het dat mag bessien weten, mar 't bin mooie glazen!* (Sz)
2. ook in *een oold bessien* een oud dier, voorwerp, gezegd bijvoorbeeld ook van een oude stier (Bu) of van een oude koe (Bdie), *De jurk die oolde W. H. altied an het, wodt ok al een oold bessien* (Ol-Nl, Ow) * (schertsende aanmoediging om toch vooral zuinig te zijn) *Zunig, bessien, zunig, mit een jaor kriegien we een ni'je klokke* (Nw), *...een ni'je turfbak* (El), zo ook *Zunig, bessien, nog een jaor dan biwwe d'r* (Nbk)

bessienhuus (Ld) et; ...huzen
1. bejaardentehuis (vooral: voor oude

vrouwen)

best I Ook *baest* (Dhau, App, p) et [best/be:st] 1. mooist, gunstigst, voordeligst, in verb. als *op zien best* in het gunstigste geval, ook: op de beste wijze (Ow): *Zo gaot et op zien best* (Ow), ook verb.: *Hoe kuwwe dat kerweigien op een beste inpikken?* (Ow), eveneens verb.: *Et gaot zo op een besten* (verspr., Ma), ook ...*op zien besten* (verspr., Obk), zo ook *Zo wol/gong et op zien besten* (Dfo, Spa), *Hi'j is op 'n besten as hi'j aovens op 'e tied op berre giet* (Ow), *Nao de veekaansie vulen de meensken heur vaeke thuus op 'n besten* (Obk), *Aovens kuj' vaeks op een besten leren* (Nbk), *Hi'j is morgens op 'n besten* (Spa, Nbk), ...*op zien besten* (Wol) 2. voordeel, nut, bestwil (Db), z. ook onder *beste*: *Hi'j dee et veur je eigen best* voor jouw bestwil (Db) 3. uiterste inspanning, intensiviteit, z. ook onder *beste*: *Zuj' vandaege goed je best doen op schoele?* (Nbk), *Ie kun niet meer as je best doen* (v), *zien best doen, uut alle macht* (Bu) 4. (zonder lidw.) zondagse dracht, de zondagse/netste kledij *Die ni'je maantel hool ik now veur best* (Db), *Hi'j het die kleren tot best* (Bu), *Hi'j ziet d'r op zien best uut* op z'n best gekleed (Nt)

best II Ook *baest* (Dhau, App, p) bn. [best/be:st] 1. het hoogst te waardenen *De beste doornie zol 't heur niet verbeteren* (b), *Et baeste bientien moet now mar weer veur* (p), *je beste jaoren z'n beste jaren*, *Rapalje is niet van 't beste soort* (El), *Et het zien beste tied had* het zal er nu alleen maar meer minder goed mee gaan, *naor (mien) beste weten* (Nbk), *naor mien beste kunnen* (Nbk), *de beste kleren z'n beste kleren*, z'n zondagse kleren: *H. zocht de beste kleren uut en teug eredaegs op pad* (j), (zelfst.) *As oons mem veur best rotging, had ze de floddermusse over 't ooriezzer* op z'n zondags gekleed (Ow), *Die kleren, dat is zien beste goed* (Ow), *de beste kaemerde w.c.* (Db, Obk, Np, Ol-Nl, b), (zelfst.) *de beste van de klasse* de beste leerling van de klas (Nbk), *D'r kan mar iene de beste wezen* niet ieder kan winnen, ergens de beste in zijn (v, Nbk), *Et kan de beste overkommen* (alg.) 2. (bij het nadrukkelijk aanspreken) waarde *Beste man, ik kan d'r ok niks an doen!* (Nbk), *Waacht*

even, beste man! (bl) 3. erg goed, van hoge kwaliteit, adequaat *Dat maekte dustig, en et bier was best* (ba), *Et smaekte (mar) best* (b, Nbk), *Hi'j was een beste waarker* (ba), *Hi'j het een best verstaand* (j), *Wi'j verbouwen hier beste vruchten, wi'j fokken puik stamboekvee* (b), *een koppel best stamboekvee* (ba), *Oonze buurman over de tolbrogge hul een beste beer* (j), *Ie hebben meraokel beste medesienen, heur* (b), *J. is een beste hadrieder* (v), *Huusloek is best tegen de wratten* (Wol), *Et weer is niks te best* is niet bep. goed (Nw), zo ook *Et is gien best weer* (Nw), (verb.) *Dat is een besten iene* een zeer goed exemplaar (b) 4. aanzienlijk in waarde, groot in omvang *Zo kregen de jongen een beste daghure uitbetaeld* (j), *D'r kwam een beste buije an* een dikke bui (Nbk), *We hebben een beste batse waeter had* een grote hoeveelheid regen (Nbk), *de eerpels mit stoveri'je en een best brok schaopevleis* (j), *Die het een beste poede tussen de bienen* een grote balzak (Ma), *Die jonge het een best pak veur de britse had* een flink pak voor z'n broek (Np) 5. van flinke kracht, met flink effect *De katte het me een beste klauw geven* (El), *Za'k je es een beste trap verkopen!* (Nbk), *Meester gaf de jonge een beste dri'j om de oren* (Db) 6. gunstig, fortuinlijk *Et ston d'r niet te best veur* (b), *Hi'j is d'r best bi'j* hij profiteert ervan (Dfo), ook: hij had door dat het niet goed zat (Dfo), *N. is een goeie kerel mar ie moe'n 'm niet te nao kommen, want dan is 't niet best* dan ziet het er slecht uit, dan wordt hij boos (Diz, Op), *Waog et niet daj' me dat nog es lappen, want dan is et niet te best* dan zwaait er wat (Nbk), *Dat is niet botte best, want J. is een goeie hadrieder* (v) 7. wel goed, o.k. *'Best, 'zegt hi'j, 'best, zuster'* (v), *Et is mi'j best* ik vind het wel goed, het is wat mij betreft o.k., *Et is mi'j wel best* ik vind het wel prima, ook: ik maak me er niet druk om, het kan mij niet veel schelen, ik zeg er niks van: *Et is mi'j wel best dat hi'j dat dot, dan hoef ik gelokkig niks te doen* (Nbk), *Et is jow wel best, zeker jij maakt je er zeker niet druk om* (Nbk), *Ze vunnen et bi'j de burgerlike staand now ok wel best, dat et kientien wodde inschreven op heur naeme* (j) 8. goedhartig, goudeerlijk, zeer betrouwbaar/

best - bestaand

degelijk en prettig in de omgang *Et het altied een beste kerel veur heur west, jammer dat hi'j d'r niet meer is* (Nbk), *N. is een beste kerel mar ie moe'n 'm niet te nao kommen* (Diz, Op), *Zien vrouw was ok een (deur en deur) best meenske* (Nbk), *Et was een beste man, dat was 't (b), Jim kriegen beste buren an heur* (Op), (zelfst.) *Hi'j dee him mooi veur, mar zoe'n beste was 't niet 't was geen voornome broeder* (Ma), zo ook (zelfst.) *'t Is niet zoe'n beste, et is een beroerde vent!* (El), (zelfst.) *Die kerel dot niks as brullen, dat is gien beste* (Nw), (zelfst.) *Ie bin een beste* (Nbk) 9. gezond, niet ziekelijk *Et is hiel best mit him, heurde ik het gaat goed met hem, hij is heel gezond* (Nbk), *Hi'j is niet zo best meer* krijgt steeds meer last van ongemak, van ziekte (Nbk) * *Die binnen binnen bin de besten* (Op), zo ook *Binnen bin de besten* (Pe-Dbl), *Honger is de beste saus* doet eten lekker smaken (Nw), *De beste peerden wo'n op stal zocht* hebben meisjes geen vriendje, dan hoeven ze zich niet ongerust te maken, de jongens met een betere smaak komen wel (Nbk)

best III Ook **baest** (bet. 7: Nbk), **baest** (Dhau, App, p) bw. [best/'bestə/be:st] 1. in *et best(e)* het best, beter dan iets of iemand anders: *Hi'j hadfietste et best(e) van allemaole* (Nbk) 2. erg goed, op een goede manier *hadde et wark even doen, mar niet te best* (Ste), *Dat peerd kon zo best springen* (ba), *H. zien leren wol mar best* (bl), *Ze kun daor niet best an wennen* (b), *Et wil niet te best* het lukt niet zo goed, ...zo best id., *Hi'j kik d'r niet zo best uut* ziet er niet zo gezond uit (Ste) 3. in ruime mate, op royale wijze *et niet al te best betaelde boereleven* (b), *Et grös wil niet te best gruuien* niet zo best (Dhau), *de slaop niet al te best uut hebben* niet zo goed uitgeslapen zijn (Nbk, b) 4. heel wel mogelijk, best wel *Dat zol best kunnen* (Nbk), *Hi'j zol (hiel) best es stiekem naor de meid wezen kunnen* (Nbk), *'t Kon best es wezen* 't zou heel goed het geval kunnen zijn (b), zo ook *Et kan baest wezen dat ze jow nog wel veur binnen* (p), *Dat zol best (wezen) kunnen* dat zou heel goed kunnen, het geval kunnen zijn, zo ook *Dat kan best (wezen) id.*, ook: dat zeg je nu wel, wordt nu wel beweerd, maar toch (...), *Ik kan*

best zo lange waachten dat et wat beter weer wodt mit schoonmaeken (Obk), *We willen best zo lange waachten* (Ol-Nl), *Ie weten best, dat (...)* je weet heel goed dat (...), *We kunnen niet best weerommeveren, en we mossen et zonder eten stellen* (j), *Een peerd dat overkoot is, kuj' niet best verkopen* (Pe-Dbl) 5. beslist, zonder meer, echt wel *Et is best aorig wark, dat stempelen* (v), *De baos was best tevreden, ik kreged d'r wat op toe* (Nt), *Ie weten best, dat (...)* je weet heel goed dat (...) (b), *De baos was best tevreden, ik kreged d'r wat op toe* (Nt), *We kunnen 't d'r best bi'j bruken* zeer wel (Nbk) 6. gemakkelijk, probleemloos, soepel *Ze kun daor niet best an wennen* (b), *De veenbaos wol minder geven veur de roe, want de turf kon hi'j niet zo best kwiet* (j) 7. fortuinlijk, voordelig *Et ston d'r niet te best veur* (b), *Dat is niet botte best, want J. is een goeie hadrieder* (v), *Beide zullen d'r best bi'j veren* (s: Nw: 1880) 8. in hoge mate *Ze hebben him best sleugen* (Nbk), *Die jonge het best wat veur 't gat had* in hoge mate (Np), *mit eten best wat inslaon* flink veel eten (Ste), *Ik ken R. H. ok heel best!* (Ste), *Ik kreeg best klappen!* (Sz), *Een rieke vangst!* 't *Het best voldaon!* (ba), *De ofwaetering is daor niet best in odder* (Nbk)

best IV Ook **baest** (App, Dhau, Ow) tw. [best/be:st] 1. best, goed *Now S., ok best, die petrone is weer verdiend* (b), *Best, gao ie eerst mar* (Nbk)

best. - afkorting van **bestaonde**

bestaand I Ook **bestand** (Ma, Nbk, Ld, Op) et; bestanen [bə'stä:nt/...'stant] 1. wapenstilstand *De twie lanen sleuten een bestaand* (Np) 2. het blijven voortduren (Op) *Et is now tussen heur mooi weer en lange daegen, mar dat hooft gien bestaand* dat zal beslist niet zo blijven (Op) 3. dat wat er groeit van een bep. gewas (Np, Nt) *Die rogge het een goed bestaand* vertoont een sterke groei, groeit in een grote hoeveelheid (Np), *Dat laand daor staot een mooi bestaand grus op* (Nt) 4. adressenbestand e.d., ook: bestand binnen een bep. computerprogramma

bestaand II Ook **bestand** (Ma, Nbk, Ld, Op) bn.; pred. 1. bestand (tegen), sterk genoeg om te weerstaan *Hi'j is d'r niet*

tegen bestaand kan er niet tegen (Bdie, Dho, Nt, Obk)

bestaarven z. *bestarven*

bestaemer (b) zw. ww.; overg.; bestaemerde, het bestaemerd [bə'st...]. 1. (negatief) stamelend uit *Hi'j praot d'r wat in omme, hi'j wet zels niet wat hi'j bestaemert* (b)

bestand z. *bestaand*

bestaon I et [bə'stō:ən] 1. het zijn *Ik heb nooit geloofd in et bestaon van zokke dingen* (Nbk) 2. het leven *een ledig bestaon* een leven waarin men niets te doen heeft, vooral gezegd van werkelozen (Sz), *een ienzem bestaon* een leven waarin men veel alleen is (j) 3. inkomen, de middelen om te kunnen bestaan *D'r zit een goed bestaon in die zaake* (Db, Pe-Dbi, Dfo), *Dat kan wel uut, d'r zit een goed bestaon in* (Bu), *D'r zat gien bestaon in die zaake, et is mislopen* (Obk)

bestaon II st. ww.; onoverg.; beston, het bestaon [bə'stō:ən] 1. er zijn, zich in de werkelijkheid voordoen *Zolange we bestaon zal d'r wel Stellingwarfs blieven, mag ik hopen* (Nbk), *Zokke gebruiken bestaon hier niet meer* (Nbk), *Een twiede bestiet d'r hier bij omme niet* (b), *Die families bestaon niet veur mekeer kunnen elkaar luchten noch zien* (Ow) 2. samengesteld zijn uit *Zien ni'je boek bestaot uut vier dielen* (Nbk) 3. leven, in z'n onderhoud voorzien, kunnen draaien in financieel opzicht *Och, bestaon kuj' d'r niet meer van* (v), *Die winkel kan zo niet bestaon* (Ste) 4. zich (kunnen) voordoen, reëel zijn, mogelijk zijn *Et geveer bestaot dat we (...)* (b), *Wat een stark verhael, dat bestaot niet!* kan niet waar zijn (Nw), *Dat kan nooit bestaon* kan nooit zo zijn (Ste), *Dat bestaot niet dat dat kan* het is niet mogelijk dat dat waar is, mogelijk is (Nbk, Diz), zo ook *Dat is onmogelik, dat bestaot niet* (Ma), *...dat kan niet bestaon* (Spa), *Ze zullen wel niet lange bestaon* (Dho), *Dat kan nooit bestaon dat dat goed komt* (Bu), *Hoe is et mogelik dat et bestaot* (Ste) 5. standhouden *Zo die daor boer binnen, dat kan nooit bestaon* (Dhau), zo ook *Wat d'r tegenwoordig wel niet veur dat laand betaeld wodden moet, dat kan niet bestaon* (Dfo), *Dat kan niet lange meer zo bestaon, ze kun et hier niet meer redder* (Obk)

bestaonber bn. [bə'stō:əmbr] 1. bestaanbaar, mogelijk *Vroeger zoj' niet geleufd hebben, dat et nog es bestaonber wezen zol dat de meensken op de maone kommen zollen* (Obk) 2. goed kunnende bestaan, waardoor men een goed bestaan kan hebben (Dho, Ld) *Dat bedrief is nog bestaonber* (Dho), *Een goeie, bestaonbere zaake hebben ze kocht* (Dho)

bestappen zw. ww.; overg., onoverg.; bestapte, het bestapt [bə'stapp] 1. (overg.) bestappen, stappend bereiken 2. (onoverg.; enigszins negatief) voortdurend stappen *Wat bestap ie toch, stao es even stille* (Nbk)

bestarven Ook *bestaarven* (Bu, Wol) st. ww.; overg., onoverg.; besturf, is besturven [bə'st.../...] 1. sterven, tenietgaan *Deur zien toedoen kreeg ik veul te veule draank, ik besturf et haost kwam er bijna door te sterven* (b), *Ie zollen 't bestarven van de koolde* (El, Wol, Nbk), *Ie zollen 't bestarven zo koolde is et* (Bu, Obk, Nw), *Ie zollen et bestarven zo hiete is et* (Np), *Al zol ik et bestarven, ik kan et niet doen* (Op), (...) *eers bestarven wij et anders komen wij erdoor te sterven* (b), *Hi'j kan 't wel bestaarven* bijv. doordat hij heel erg moet lachen (Bu), zo ook *Ik besturf et haost, zo mos ik lachen* (Bu), *Ik besturf et haost van et lachen* (Nbk), *Ie zollen et bestarven van et lachen* (Bu), *Ik besturf haost van de schrik* (Ld), *Ie zollen et van schrik bestarven* (Nt), *Was hi'j now zo stom of was de regering et, die et woord bezuniging op 'e lippen besturven lag!* die het er voortdurend over had (vo) 2. (m.b.t. slachtdieren) de allereerste versheid van het vlees verliezen *Et varken moet eerst bestarven veurdat hi'j ofhakt wodt; dan komp aovens de slaachter om of te hakken* (Ste), *Et vleis moet eerst bestarven (een dag en een naacht)* (Dfo, Bu), *Een varken of een haeze moet eerst bestarven veurdaj' et eten, et moet een peer daegen liggen* (Bu) 3. afsterven m.b.t. planten *Ze bestarven al hielemaole* nl. planten, zoals aardappelplanten (Bu), *Et eerpellof moet eerst bestarven* (Bu), *De eerpels bestarven al hielemaole* (Bu), *De plaante bestarft al* (Bu)

beste Ook *baeste* (Dhau, p) et ['bestə/ 'be:stə] 1. bestwil, nut. z. ook *best* I, bet.

besteden - bestek

2 (Dho, Np) *Hij dot et veur je eigen beste* voor jouw bestwil (Dho, Np) 2. uiterste inspanning die men doet (Bu, Nw, ba) *We doen oons beste d'r veur* (Bu), *Hoe goed a'k ok mien beste dee (...)* (ba), *Hij doet aaltied zien beste, en now geven ze him gedaon* (Nw), *Die in de teertonne lachen heur beste* (ba) 3. het best denkbare, dat wat het beste geacht moet worden *Dit is mien eigen wil, ik zal d'r et beste van maeken* (vo), *Niet van 't beste! Die het heur reer in de vingers sneden!* 't is allemaal niet zo mooi (b), *Die was al over de vievenzestig, en dan is et beste d'r wel of dan heeft men z'n beste jaren gehad, is je konditie niet meer zo goed enz. (j), Jow moe'n de eerpels wat dunner schellen en niet zo ofplaggen, dat is zunde, want et beste zit onder de schelle* (Obk, Op), *et beste van 't beste* het allerbeste dat er is: *Hij krigt et beste van 't beste om an te stärken* (Ld) (gezegd als groet ten afscheid:) *'t Beste!, Et beste, heur!, Now, et beste (heur)*, zo ook: *Doe 'k in Berkoop bij him weggong, gaf hij mij de hand en zee: 't Beste heur, en de twelf apostelen* (b), *Now, goeie, heur, en 't beste* (Ol-Nl), *'t Is et beste dat (...)* het is nu zeer aan te bevelen dat, om: *'t Is et baeste dat ieder now mar wat nemt* (Ow), zo ook *Dat kuj't beste mar doen* (Nbk), *'t Beste was om now mar niks bliken te laoten* (b), *Hoe kuj' zoe'n lek now et beste opsporen?* (Spa), *Ik weet niet wat as 't beste is (...)* wat nu aan te bevelen is (b)

besteden zw. ww.; overg.; bestedede/bestedde, het besteded [bə'stɪ:dɛ] 1. zorg, kracht aanwenden (voor) *Ze hebben d'r hiel wat zorg an besteded* (Nbk) 2. op een bep. wijze gebruiken *d'r veul/gien tied an besteden, je tied goed/nuttig besteden* 3. uitgeven voor een bep. doel *Ze hebben d'r een protte geld an besteded* (Nbk), *Die centen kuj' beter an wat anders besteden* (Nbk), *Ik wil niet meer besteden as zovule* (Bu), *Je kun tegenworig niet zo vule meer besteden* nl. door de verminderde inkomsten (Sz), *Ik zol daor mar niet te vule an besteden* te veel geld aan uitgeven (Ol-Nl), *Ze hebben niet vule (geld) te besteden* hebben maar weinig geld (Pe-Dbl), *D'r is niks an him besteded* niks wat je voor hem uitgeeft, voor hem doet levert

een positief resultaat op (bijv. een verbetering van zijn inzet, gedrag) (Dfo) 4. in de kost doen, uitbesteden 5. (vaak wederk.) in een tijdelijke betrekking gaan, vooral: zich uitbesteden als meid of knecht *Ik gao naor die boer toe te besteden* er proberen werk te krijgen (als meid of knecht) (Bu), *Mar trots as et maegien ok was, leut ze d'r niks van marken en doe 't meie was, hadde ze heur besteded bij een nijje boer* (j), *Om nijjaor henne besteedden de knechten en meiden heur vroeger bij de boer, en dat gong dan in op 12 meie* (Ow, Obk), *je besteden as meid of knecht, mit twaelf of ien meie* (Bdie), *Die het 'm op 'e Schenepolle besteded* (Np), *Die zal henne te besteden* (Op), *Vroeger gavven ze et volk bij et besteden een haandgeld* (Op), *De knechten kregen vroeger haandgeld as ze heur besteedden bij de boer* (Ma), *Die knecht het 'm weer bij dezelve boer besteded, veur een jaor* (Bdie, Ld, Ma, Spa, Dfo), *Hej' nij' wark! Hej' je al besteded!* (Bu)

besteding (spor.) de [bə'stɪ:dɪŋ] 1. het uitgeven/uitgegeven worden van geld

besteigeren (Nbk) zw. ww.; onoverg.; besteigerde, het besteigerd [bə'stɪ...] 1. (enigszins negatief) het voortdurend rondstappen *Wat besteigeren ze daor toch!* (Nbk)

bestek et; -ken [bə'stɛk] 1. (soms als Nederlands opgevat) tafelfbestek *een zulveren bestek* (Db), *Doe 't bestek mar in de lepelbak* (Wol), *Et bestek ligt in de keukenlae* (Diz, El), *Ik zitte roem in et bestek* (Dho) 2. bestek van een bouwwerk *et bestek veur de aanbesteding* (Sz), vandaar *bestek maeken* nl. door een timmerman, aannemer, architect, zo ook *De timmermannen maeken een bestek op* (Wol), *Bestek en tekening liggen op 't kantoor om in te zien* (Op), *Et bestek is klaor* (El) 3. van een raar bouwwerk of een persoon die er vreemd uitziet: *D'r zit gien bestek an geen fatsoenlijk model, geen goede vorm* (Ow), zo ook *D'r zat niks gien bestek an* (Ma) 4. iemand met een onevenredige lichaamsbouw, iemand die er raar uitziet (Dfo, Obk) *Wat is dat een reer bestek, die vrouw die hier krek kommen is te wonen* (Obk), *Et is een reer bestek van een meenske* (Dfo) 5. plan, voornemen (Dho,

Pe-Db) *De regering had disse keer lange waark mit heur bestek* (Pe-Db), *Ik heb niks gien bestek op trouwen* heb geen voornemen (Dho) 6. kader waarbinnen men werkt of hoort te werken (Op) *Et vaalt buten oons bestek om hier naoder op in te gaon* (Op)

bestel et [bə'stɛl] 1. opzet, toeleg, plan (verspr.) *Wie zien bestel is dat?* wiens uitspraak om iets te doen, wiens opzet (Db, Dho, Ow), *Ze bin daor in 't laand een groot gat an 't geven, wie zien bestel dat is, begriep ik niet* opzet, toeleg (Op) 2. in *in bestel wezen* op komst zijn, gewent zijn om te komen (b): *Ik dochte an G., en an oonze beide joongies en an 't maegien dat in bestel was* waarvan zij zwanger was (b) **besteladres** [bə'st...] - besteladres **bestelauto** [bə'st...] - bestelauto **bestelbiljet** [bə'st...] - bestelbiljet **bestelbon** [bə'st...] - bestelbon **besteldataum** (spor.) [bə'st...] - besteldataum

bestelen [bə'stu:lɪŋ] - bestelen *iene bestelen, je bestelen laoten*

bestelformulier (verspr.) [bə'st...] - bestelformulier

bestelkaorte (spor.) [bə'st...] - bestelkaart **bestellen** zw. ww.; overg.; bestelde, het besteld [bə'stɛlɪŋ] 1. tegen betaling doen bezorgen, laten sturen *Ik heb dat ni'je boek besteld* (Nbk) 2. door de bediening in een café e.d. laten brengen *De man die bi'j heur zit, bestelt pils* (j) 3. in *brieven bestellen* (spor.) 4. opdracht geven om te doen *Ik zal je wat bestellen* (Np), *Die kerel hoej' niks te bestellen, die verget et toch, et is een grote knul* (Obk), *N. dee alles verkeerd wat H. him bestelde* (j), *Ie moe'n dat maegien alle wark bestellen* je moet overal opdracht voor geven, ze pakt het niet uit zichzelf aan (Dhau), *Ie kun hem van alles bestellen, mar d'r komt niks van terecht* (bo: Bu, Nw), *Wie het dat now weer besteld?* wiens toeleg is dat, wie heeft dat nu weer zo gewild ((Sz, Nt), *De boerinne had H. besteld dat hi'j mos een peer bossen roggestro deur de haksel-mesiene haelen* (vo), *Ik heb 't 'm wel besteld, mar hi'j het et nog niet daon* (Ste), *Et wodde 'm besteld* bevelen om te doen (Nt), *Hool op te bestellen* hou op met je gekommandeer (Dho), *Jow hebben mi'j*

niks te bestellen je bent niet in de positie om mijn opdrachten te geven (Op) 5. bedoelen, aanwijzen met een bep. bestemming (Bu, Dhau) *Dat grösbultien dat daor ligt is veur de kalver besteld* (Dhau), *De veurwarker bestelde et wark, de aanderen mossen et doen* wees het aan, bepaalde het (Bu) 6. nodig hebben aan tijd, in verb. als *Daor bin 'k de hiele dag mit besteld* daarvoor heb ik de hele dag wel nodig (s: Obk), *Ik was d'r aorig an besteld om 't op 'e tied klaor te kriegen* hij had z'n tijd beslist wel nodig om het af te krijgen (Np) **besteller** (Dhau, Mun) [bə'stɛlɪ] - brievenbesteller

bestellerig (bo: Bu, Nw) bn.; -er, -st [bə'stɛlɪrɛx] 1. geneigd anderen op te dragen, te kommanderen *N. is wat bestellerig* (bo: Bu, Nw)

bestelling de; -s, -en [bə'stɛlɪŋ] 1. het thuisbezorgen van de post *Op et plattelaand was vaeks mar iene bestelling per dag* (Nbk) 2. opdracht om te leveren en te bezorgen 3. dat wat men heeft besteld (spor.) 4. opdracht (p) *een bestelling doen* (p): (...) *en dot heur fluusterende een bestelling* (p)

bestelnummer (verspr., l) [bə'st...] - bestelnummer

bestemd bn.; pred. [bə'stɛmt] 1. in *bestemd wezen* veur bestemd zijn voor *et materiaol dat veur zien woordeboek bestemd was* (bl), *Dat was veur zien kiender bestemd* (Nbk)

bestemming de; -s, -en [bə'stɛmɪŋ] 1. doel waarvoor men bestaat, lot *We weten now ienkeer aenlik niet, wat oonze bestemming percies is* (Nbk) 2. reisbestemming 3. geschikt doel, zinvolle beschikking over iets *d'r een (goeie) bestemming an geven* (Nbk), *Wat veur bestemming zol et kriegen?* (Nbk)

bestemmingsplan (verspr.) [bə'st...] - bestemmingsplan

bestemmingsreserve (spor.) [bə'st...] - bestemmingsreserve

bestempelen (verspr.) [bə'stɛmpɪlɪŋ] - bestempelen: één of meer stempels zetten op

bestendig bn.; -er, -st [bə'stɛndɛx] 1. niet veranderlijk, niet wispelturig, niet onevenwichtig *bestendig weer* vast, duurzaam (verspr.), *een bestendig persoon*

bestendigen - bestreken

een rustig, evenwichtig, niet wispelturig iemand (Bdie, Ol-Nl, Pe-Db), zo ook *een bestendig meenske* (Dfo), *Die jonge meensken van tegenwoordig bin lang zo bestendig niet as 25 jaor leden* (Sz) 2. bestand tegen iets, blijvend *Die kleren bin bestendig tegen de koolde en tegen de waarmte* (Np), *Dat bin bestendige woorden* woorden die gangbaar blijven (Dho) 3. van kracht, blijvend door een testament (El, Obk, Op, Sz) *Ie kun bij jow leven bepaolde weensken bestendig maeken bij de netaris* (Obk), *een bestendig testement* duurzaam, blijvend (Sz, El), *Ik daenke niet dat die bepaolingen in et testament onder disse omstaandigheden nog bestendig binnen* (Op) * (van een traag, rustig iemand, van iemand die ogenschijnlijk bedaard is en geen streken zal uithalen:) *Stille en bestendig, mar de knepen inwendig* (Nt, Obk, Dho), zo ook *Stiekem en bestendig...* (Spa) en *Hi'j is bestendig mar het de knepen inwendig* (Sz)

bestendigen (Db) [bə'stendəŋ] - bestendigen: van kracht doen blijven *Hi'j het zien naolaotenschap bestendigen laoten bij de netaris* (Db)

bestieren (Ol-Nl) [bə'sti:ərn] - bestieren: rondkomen, in verb. als *Wij kun 't wel bestieren* we kunnen wel rondkomen (Ol-Nl)

bestieven (Obk) zw. ww.; overg.; bestiefde, is bestieft [bə'sti:bəm] 1. stijf worden van een slachtdier, nadat het is gedood *Vroeger kwam de huusslachter, as 't varken an de ledder hong en bestieft was, 's aovens te ofhouwen* (Obk)

bestig (Np, s: oost.) bn., bw. ['bestəx] 1. best, prima, bestig, vaak als antwoord op de vraag hoe het gaat *Bestig!* (Np, s: oost.)

bestighied (Nbk, Spa), voor -heid z. -hied de ['bestəx...] 1. kwaliteit (Spa) *As d'r schot in de aoren komt is et gien bestigheid meer* (Spa) 2. goede aard, goed karakter, goede bedoelingen (Nbk) *Dat dot hi'j allienig mar uut bestighied* (Nbk)

bestippelen zw. ww.; overg., onoverg.; bestippelde, het bestippeld [bə'stɪpɪn] 1. (overg.) bestippelen, van stippels voorzien 2. (onoverg.) voortdurend bezig zijn met het maken van stippen *Wat bestippel ie daor!* (Nbk)

bestoeven st. ww.; overg., onoverg.;

besteuf, het besteuven [bə'stu:bəm] 1. (overg.) bestuiven: met zand, stof 2. (onpers.) bestoven raken met zand, stof (Nbk) *Die stien bestoft hielemaole mit zaand* (Nbk) 3. (onoverg.) zich druk van hot naar her begeven (Nbk) *Man, wat bestoef ie toch mit die moter!* (Nbk)

bestoeving (j) de -s, -en [bə'stu:wɪŋ, ...vɪŋ] 1. bestuiving (met stuifmeel) *Bij'eholen is d'r nog wat veur de bestoeving van de vruchtbomen en veerder meest niet meer as veur eigen gebruik van de imker* (j)

bestoken (spor.) [bə'sto:kŋ] - bestoken: beschieten, ook fig.: *iene bestoken mit vraogen* (spor.)

bestoppen zw. ww.; overg.; bestopte, het bestopt [bə'stopm] 1. ondergraven, bedekken met aarde, in het bijzonder: afdekken met stro, grond, met name in het geval van een kuil waarin aardappelen of bieten worden bewaard *Et eerappelgat moet nog bestopt wodden* (Dhau), zo ook *eerpels bestoppen, as et slim koold was, tegen et invriezen* (Bu, Nbk, Op, Ste), *bieten bestoppen* (Bu), *De eerpel- en bietegatten wodden vroeger bestopt mit zaand, stro en roegte* (Db) 2. begraven, ter aarde bestellen *een dood dier bestoppen* (Ste), *een dooie katte bestoppen* (v, Bu), ruw inzake personen: *Hebben ze him al bestopt?* (Nbk) 3. instoppen (in z'n bed) (Np) *iene lekker bestoppen instoppen* (Np)

bestormen (spor.) [bə'st...] - bestormen, stormlopen op, bijv. van een kasteel

bestralen z. *bestraolen*

bestraolen (verspr.) Ook *bestralen* (spor.) zw. ww.; overg.; bestraalde, het bestraald [bə'str...] 1. bestralen *Wil oons leven, God, bestraolen mit Jow Geest van heilighied en zuverhied* (b) 2. bestraling toepassen (als geneeswijze) *Ze mos henne te bestraolen om een bestraling te ondergaan* (verspr.)

bestraoling (verspr.) [bə'str...] - bestraling *Van die bestraoling kuj' nog wel es wat last kriegen* (Nbk)

bestraoten [bə'str...] - bestraten

bestraoting [bə'strə:ɔtɪŋ] - bestrating: het bestraten; het plaveisel van straatstenen: *een onslicht stokkien bestraoting* (v)

bestreken bn. [bə'stri:kŋ] 1. bewerkt door te *bestrieken*, bet. 3: *Vroeger hadden ze in de arbeidersshuzen bestreken pannen; daor zat gien riet tegen, ze waren ok niet*

bescheuten mit hout; dat bestrieken gebeurde mit de pannestrieker (Sz), Bij et maeken van een bestreken dak bruukten ze vroeger een pannestrieker (Op) 2. bewerkt door te bestrieken in bet. 6 een bestreken turf (Np)

bestri'jen Ook *bestruien* (Nbk, Np, Nt, Pe-DbI, Spa, Sz), *bestrujen* (Bu, Obk) zw. ww.; overg.; bestri'jde, het bestri'jd [bə'strij(d)ɲ; (Bu, Dho, Ld, Nbk, Np, Nw), ..'strej(d)ɲ; (WS, App, Db, Dfo, Nbk, Ow, b)/bə'strœj.../bə'straj...] 1. door strooien bedekken *et laand bestri'jen mit keunstmest* (Nbk)

bestrieden st. ww.; overg., onoverg.; bestreed, het bestreden [bə'stridɲ] 1. (overg.) strijden tegen, een einde proberen te maken aan *Zokke grote insekteplaogen moej' bestrieden* (Nbk) 2. (overg.) met argumenten aanvallen *Dat za'k ze niet bestrieden* ik zal hen daarin niet tegenspreken (Nbk, Bu) 3. (overg.) in *onkosten bestrieden* 4. (onoverg.) voortdurend ruziën *Wat bestrieden jim toch!* (Nbk)

bestrieding de; -s, -en [bə'stridɲ] 1. het bestrieden, vooral: het bestrijden van plagen, ziektes en ander ongemak *Et is mit al die bestriedings aenlik begonnen mit de bestrieding van de runderhorzel* (Ow)

bestrieken st. ww.; overg., onoverg.; bestreek, het bestreken [bə'strikɲ] 1. (overg.) strijkend bewegen over, langs *Ie hoeven mien aarm niet zo te bestrieken, blief of* (Nbk) 2. (wederk.; van paarden) zich voortbewegen waarbij de voor- en/of achterpoten tegen elkaar strijken, slaan *Een peerd bestrikt 'm ok wel, as hij mit de veur- en/of achterpoten tegen mekeer slat* (Nbk), *Een peerd kon bi'j et lopen in de ploegvore himzels wel es bestrieken* (Obk, Nbk), *Dat peerd staot te nauw, dat bestrikt him* (Dfo, Np, El), *As peerden strieklappen hebben* [strieklappen, nl. ter bescherming van het been] *dan kun ze heur niet bestrieken, dus mit de poten tegen mekeer schoeren* (Ol-Nl, Np, Bu) 3. (overg.) strijkend smeren over, op (overg.) *Ze bestreek zien wontien mit zalve* (Nbk), *In die tied wodden de pannen op de huzen vaeke ok bestreken mit kalk, as d'r gien bescheuten dak op zat* (Op), *Pannen bestrieken deden ze vroeger mit kalk* [d.i. kalkmortel], *laeter mit potland, et ding*

daor aj' dat mit doen hiet de pannestrieker (Nbk), *De muren bestrieken mit specie* (Np, Obk) 4. (overg.) iemand doen genezen door op, over een deel van z'n lichaam te strijken (Dhau, Nw, Ow), *Klein Laensien ston d'r veur bekend dat die de fiet an de vinger bestrieken kon* (Ow), *Die het ok heur zere vinger bestreken* (Ow), *Et is mit gien middel te bestrieken* er is hoe dan ook niets aan te doen, het is niet te verhelpen (Nw) 5. (overg.) iets goedpraten, vergoelijkend praten over (Ow) *Hij bestreek et* (Ow) 6. (overg.) brandstof die nog gloeit bewaren door er as over te 'strijken' (zodat er gloeiend materiaal blijft waarmee men de volgende morgen weer vuur kan maken om te stoken) *vuur bestrieken: Et vuur wodde bestreken in de askebak* (Np), *Ie deden een turf in de askebak bi'j vuur bestrieken; de aske gong d'r over en dan kiepte ie et reuster omme en dan vul et vuur naor beneden op 'e aske; dan was de ere morgen de turf iene klompe vuur. Dan haelde ie de askebak naor buten, mit een tange haelde ie et vuur uut de bak, en dat dee ie weer in de kachel op 't reuster* (Nbk), vandaar *Man, wat bin 'k bliede dat ij gisteraovend et vuur bestreken hebben* (Nbk), *Bij vuur bestrieken vul et kooltien in de turf aj' et reuster omkeerden; dan kwam een glundige kool in de askebak, daor kwam wat turf onder* (Nbk), zo ook *vuur bestrieken mit een kooltien* (Ma), *koolties vuur bestrieken* (Db), *Et moet goed deurbraand wezen, en dan bestreek ie gezegd met name van een gloeiend kooltje vuur, waarover as kwam om het de volgende morgen te gebruiken voor het aanmaken van de kachel* (Nbk), *Ik moet nog even vuur bestrieken, zeden we dan; dan kwam d'r een turf of briket uut de kachel en die wodde in de doofpot stopt, daor kwam aske over en dat wodde d'r morgens weer of haeld; men dee dan wat pietereulie op die turf of briket en die wodde weer ansteuken, ie hadden dan zo een vuurtien en de kachel dee et zomar* (Ste), zo ook *de kolen bestrieken* (Np), *'t vuur gladstrieken* (Ow), *We kun nog niet op bedde want et vuur is nog niet glad; et kan nog niet bestreken wodden* (Spa), *Veurd dat de meensken vroeger naor bedde gongen, bestreken ze een kole vuur in de*

bestrieklappe - bestuurslaoge

askebak onder de aske (Op) 7. (overg.) qua oppervlakte inhouden *De Stellingwarven bestrieken een groot gebied an de zuudkaante van Frieslaand* (Nbk), *Dat bestriekt wel al jow laand* (Nbk), *Hi'j bestrik een hiel gebied* gaat over, heeft te bedienen, heeft de zorg voor e.d., bijv. m.b.t. een huisarts, een bezorger van kranten (Ste) 8. (overg.) inhouden, met zich meebrengen (Nw) *Dat bestrikt nogal wat houdt nogal wat in* (Nw) 9. (overg.) in staat zijn te betalen (Np) *As hi'j dat allemaole bestrieken kan (...)* (Np) 10. (enigszins negatief; onoverg.) voortdurend bezig zijn met *strieken* (in meerdere bet.): *Wat bestriek ie toch, meenske!* (Nbk)

bestrieklappe z. *strieklappe*

bestruien z. *bestrijen*

bestrujen z. *bestrijen*

bestrunen (verspr.) zw. ww.; overg., onoverg.; bestruunde, het bestruund [bə'str...] 1. (overg.) stiekem mensen naderen om ze te bespieden, wanneer ze nietsvermoedend bezig zijn, niet gezien of beluisterd willen worden omdat ze in het geheim overleggen, een verboden handeling uitvoeren, vrijen, minnekozen *Zuwwe dat peertien zundagaovend even bestrunen?* (Diz, Nbk), *een jong stellegien bestrunen* (Spa), *Now J. (...), dat ie oons zo stiekemweg bestrunen, vien ik niet zo mooi* (vo); soms heeft men met *bestrunen* de bedoeling anderen op een bepaald moment te laten schrikken door plotseling te voorschijn te komen of hard te roepen 2. (onoverg.) voortdurend bezig zijn met *strunen*, steeds stiekem heen en weer lopen zonder heldere bedoelingen *Wat zollen ze daar bestrunen!* (Nbk)

bestsoortig (Ste) bn.; -er, -st [aks. wisselt] 1. van een goede soort, van een goed ras *Een platte merrie is een bestsoortig ding; now vienen ze ze aenlik wat te klein* (Ste) **bestuderen** [bə'sty'd...] - bestuderen: met aandacht lezen, bekijken *Wat bestudeer ie daar toch?* (Nbk)

besturen (El, Nbk, Nw) zw. ww.; overg.; bestuurde, het bestuurd [bə'st...] 1. regelen, afdoen (Nbk) *Dat had hi'j wel bestuurd al wel geregeld* (Nw) 2. leiden, leiding geven aan, runnen (El, Nw) *De huusholing goed besturen is nog niet zo makkelik* (El), *Et geweld lat him amper besturen* (Nw)

bestuur et; besturen; -tien [bə'sty:ər] 1. bestuur van een vereniging, overheid enz. *'t Bestuur het mi'j vraogd om jederiene te bedaanken die d'r tegen schript het om 't zoveer te kriegen* (b), *En daarom zee 't bestuur: 'Hier moe'n wi'j wat op vienen'* (b) 2. in *uut bestuur wezen* een beetje ziek zijn (m.b.t. verkoudheid, griep, een ontregelde spijsvertering enz.), ook: enigszins van streek: *Ze was wat uut bestuur een beetje ziek* (Bu, Nw), *W. het een schoffien uut bestuur west* een beetje ziek (El, b, Ol-Nl), *Zie hebben gister siepels had, en now bin ze allemaol een betien uut bestuur* (Sz), *Doe kleine P. veur 't eerst naor schoele mos, was ze een betien uut bestuur* (Db), ook: *uut 't bestuur wezen* (spor., b): *Et zal douk wel weer wat beteren, 'k heb de maege wat uut 't bestuur* (b); verder in *Et is uut bestuur* het loopt niet goed (Nw)

bestuurd (Ol-Nl, Pe-Db), (Sz) bn. [bə'sty:ərt], in *Et hui is bestuurd* de hooioogst is binnen, het hooien is klaar (Ol-Nl, Sz) en *Dat kerwei is weer bestuurd, daar bin we of* (Pe-Db)

bestuurder [bə'sty:ərdɪ] - bestuurder: van een voertuig; lid van een bestuur

bestuurlik (spor., l, v) [bə'sty:ərlək] - bestuurlijk: *bestuurlik wark* (v)

bestuursambtener (spor.) [bə'st...] - bestuursambtenaar

bestuursapperaot (l) [bə'st...] - bestuursapparaat

bestuursbaentien (Nbk, Op) et; ...baenties [bə'st...] 1. functie in een bestuur *Zels hadde ik niet vule zin an een bestuursbaentien, mar de veurzitter het et me anpraot* (Op)

bestuursbesluit (verspr.) [bə'st...] - bestuursbesluit

bestuurservaring (verspr.) [bə'st...] - bestuurservaring

bestuursfunctie [bə'st...] - bestuursfunctie *een bestuursfunctie hebben* (Obk)

bestuurskosten (verspr.) [bə'st...] - bestuurskosten

bestuurskracht (l) [bə'st...] - bestuurskracht

bestuurskunde (l) [bə'st...] - bestuurskunde

bestuurskundige (l) [...'k...] - bestuurskundige

bestuurslaoge (l) [bə'st...] - bestuurslaag

bestuurslichem (l) [bə'st...] - bestuurs-
lichaam
bestuurslid [bə'st...] - bestuurslid
bestuurslidmaatschop (l) [bə'st...] -
bestuurslidmaatschap
bestuurstaal (l) [bə'st...] - bestuurstaal
bestuurstaofel [bə'st...] - bestuurstafel
bestuursvergeerding (Obk, Ste, l)
[bə'st...] - bestuursvergadering
bestuursverkiezing [bə'st...] - bestuurs-
verkiezing
bestuursveurstel [bə'st...] - bestuurs-
voorstel
bestuurszaeke (spor.) [bə'st...] - bestuurs-
zaak
bestuveren zw. ww.; overg.; bestuverde,
het bestuverd [bə'stywɪŋ, ...vr...] 1. betalen,
financieel aankunnen *Ik weet niet of ik et
wel bestuveren kan kan betalen* (Nbk),
*...en de ere vieftien hunder kun wi'j wel
bestuveren* (vo), *Dat kun we niet
bestuveren* (Db), *Hij kan et krek
bestuveren* hij kan het net betalen, hij kan
net rondkomen (Db, Ow)
bestwil ['bestwɪl] - bestwil *Geloof me mar,
hi'j dee et veur jow eigen bestwil* (Nbk),
Doe 't now mar, et is veur je eigen bestwil
(Ma), *Hi'j dot et veur zien eigen bestwil*
(Bu, Ow), *'t om bestwil doen* met goede
bedoelingen voor een ander, om erger te
voorkomen (Obk)
besussen (Nbk) Ook *besusteren* (b) zw.
ww.; overg.; besuste, het besust [bə'sʌsɪ/...
sʌstɪŋ] 1. kalmerend toespreken, tot be-
daren brengen: van boosheid, ruzie *Ie
moe'n et mar wat besussen* (Nbk), *Kom,
kom, besusterde J.* (b)
besusteren z. *besussen*
bet. - afkorting van *betekenis, betekent,
betaeld*
betaasten [bə't...] - betasten, bevoelen
betaelautomaat (verspr.) [bə't...] - betaal-
automaat
betaelber bn.; -der, -st [bə't...] 1. niet zo
duur dat men het niet zou kunnen betalen
Dat is temeensen nog betaalber (Nbk)
betaelbewies (verspr.) [bə't...] -
betaalbewijs
betaelcheque (verspr.) [bə't...] - betaal-
cheque
betaeld [bə'te:lt] - betaald, in: *iene wat
betaeld zetten*; verder in *betaeld voetbal*
betaeldag [bə't...] - betaaldag

betaelen Ook *betalen* (WH) zw. ww.;
overg.; betaelde, het betaeld [bə'te:lt/
...tə:lt] 1. door geld te geven vergoeden,
een rekening vereffenen *Ik moet je dat
rekentien nog betaelen* (Np), *een schuld
betaelen* (Nbk), *Wi'j moe'n nog belasting
betalen* (Spa), *Dat mos wel goed betaeld
wodden* er moest flink voor worden betaald
(j), *et duur betaelen* (spor.), *Wat mos hi'j
d'r veur betaelen?* (Nbk), *Ze hoefden d'r
nooit een cent veur te betaelen* ze hoefden
het nooit in geld te vergoeden (j),
(wederk.) *Ik heb gien cent, 'k betael mi'j
blauw an huur!* door veel te betalen in een
lastige financiële positie komen (bl), *Ze
betaelden kontant* met contant geld (j), *Ik
kan et betaelen mit een tientien* (Dfo), *Wi'j
betaelen haost alles over de baank* doen
onze betalingen haast altijd via de bank
(Ld), *Betaelen kuj' overal mit terechte* als
je maar betaalt kun je overal terecht
(Ol-Nl), *Zoe'n ding betaelt himzels* komt er
wat de kosten betreft weer uit door de
inkomsten die je erdoor verwerft/de kosten
die je bespaart (b), *een hoge tol betaelen*
gezegd wanneer men iets bereikt maar
daarbij flinke nadelen moet aksepteren (j)
2. gewoonlijk uitbetalen aan salaris, loon,
gewoonlijk vergoeden *'t Sannetorie betaelt
grif meraokel goed* (b), *Ze konnen best een
knecht betaelen veur et schoneholen van de
peerdestallen* (j) * *Bi'j de iene moe'j geld
geven, bi'j de aander moe'j betaelen* het
maakt niet uit waar je koopt, betalen moet
je toch (Ow)
betaeler [bə'te:lt] - betaler: *Et is een
minne betaeler* een slechte betaler (Nbk)
betaeling de; -s, -en [bə'te:ltɪŋ] 1. betaling,
het betalen *Betaeling moe'j niet uutstellen*
(Obk), *...opschotten* (Spa), *een betaeling
doen* (Nbk), *betaelings over de baank*
(Nbk)
betaelingsbevel (spor.) [bə'te:ltɪŋzbəfel] -
betalingsbevel
betaelingsbewies [bə't...] - betalingsbewijs
betaelingstermien (spor.) [bə't...] -
betalingstermijn
betaelkaorte (verspr.) [bə't...] -
betaalkaart: creditcard, elektronische
betaalkaart
betaelmiddel (l) [bə't...] - betaalmiddel
betaelopdracht (verspr.) [bə't...] - beta-
lingsopdracht

betaelpas - beter

betaelpas (spor.) [bə't...] - betaalpas

betaelplicht (spor.) [bə't...] - betaalplicht

betaelreken z. *betaelrekinge*

betaelrekening z. *betaelrekinge*

betaelrekinge (l) Ook *betaelreken* (l),

betaelrekening (l) [bə't.../...] - betaalrekening

betaeltermien (spor.) [bə't...] - betalings-termijn

betalen z. *betaelen*

betegelen [bə'ti:ɡɛlɛn] - betegelen

betekenen zw. ww.; overg.; betekende, het

betekend [bə'ti:kɛnɛn] 1. inhouden als

begrip, te omschrijven zijn als *Wat zol dat*

woord betekenen? (Nbk) 2. aanduiden, een

signaal zijn van *As de pelisie zo dot,*

betekent et daj' deurrieden moeten (Nbk),

Wat het dat te betekenen! wat wil je

daarmee uitdrukken, wat hebben ze ermee

voor 3. voorstellen, impact hebben *Dat*

betekent nogal wat! heeft nogal impact,

brengt nogal wat met zich mee, *En wat de*

droke betreft, 't is niks meer te betekenen

bi'j veur jaoren (s: oost.)

betekenis Ook *betekenis* (Ste, ko, v) de;

-sen [bə'ti:kənɪs/...nɪsə] 1. woordbetekenis,

zinsbetekenis, betekenis van uitdrukkingen

enz. *de betekenis van die uitdrukking*

(Nbk), *N. was een meenske in de beste*

betekenis van et woord in de gunstigste

lezing van het woord (v) 2. dat wat een

symbool, een teken enz. uitdrukt 3.

strekking 4. belang, gewicht (...) *dingen*

(...) *die in mien levensgang toch ok heur*

betekenis hadden (ko)

betekenisomschrijving (spor.) [bə't...] -

betekenisomschrijving

betekenisontwikkeling (l) [bə't...] - bete-

kenisontwikkeling

betekenis z. *betekenis*

betekenisverschil (l) [bə't...] - bete-

kenisverschil

beter I et ['bɛ:trɛ] 1. iets dat/iemand die

beter is *bi'j gebrek an beter, Veur vossen*

vien ie giën beter nl. geen betere hond om

mee te jagen (b)

beter II Ook *beterder* (spor.) bn.

['bɛ:trɛ/...dɛr] 1. met meer kwaliteit(en) dan

een andere persoon *Ze is een betere mem*

as heur zuster (Nbk) 2. geheel of min of

meer genezen *Woj' al weer wat beter?*

(Nbk), *Ja, ik bin (hielemaole) beter* (Nbk),

Et wodt niks beter, jong! (b), *Die wodt*

nooit weer beter is ongeneeslijk ziek, zal

op zeker moment komen te overlijden door

z'n ziekte, ook wel: houdt altijd die kwaal,

is chronisch ziek, *een ziekte waor aj' beter*

van wodden kunnen waarvan je kunt

herstellen (v), *Hi'j is d'r niet beter van*

wodden is er niet weer van genezen (Ow),

zo ook *Hi'j is nooit weer (goed/hielemaol)*

beter wodden hij heeft die ziekte niet

(goed/helemaal) kunnen overwinnen, heeft

altijd (enigszins) last van die verwonding

enz. gehouden (Nbk) 3. met meer kwaliteit

dan eerder, met meer kwaliteit dan het

dier/de zaak/activiteit waarmee men ver-

gelijkt, *Haost iederiene bouwde vroeger*

een klein hoekien blauwhulderson om as

nij'e eerappels in et laest van juli eerst te

eten; laeter heb ik nog es wat poters op 'e

kop tikt, mar et vul oons niet mit, d'r

weren doe al beter rassen (Ow), *Zoe'n*

peerd was d'r niet te beter omme, et brocht,

aj' et verkopen wollen, minder op, die was

te nauw op 'e gang (Bu), *Et wodt now wel*

beter mit zien leren (Nbk), *Mien geheugen*

wodt d'r niet beter op gaat achteruit (Ow,

Sz), zo ook *Heur geheur wodt d'r ok niet*

beter op (Dhau), *L. wodt ok niet beter op*

'e gang gaat bepaald niet beter lopen,

integendeel (b), *'k Kan ok niet beter op*

him passen beter dan zoals ik nu voor hem

zorg, is niet mogelijk (b), *'t Kan niet beter*

het is van hoge kwaliteit, het gaat uit-

stekend, het is een uitmuntende behan-

deling, bediening enz., *tegen beter weten in*

hoewel men eigenlijk wel snapt dat het zo

niet moet (Nbk, v, b), *Ze weten niet beter*

ze hebben er nu eenmaal geen kennis van,

ze kunnen er niks aan doen omdat hun blik

beperkt is (b, v, Nbk), *Ze raeken daor weer*

wat an de betere haand genezen enigszins

van hun ziekte, ongemakken (Dfo) 4. in

een gunstiger financiële positie, in

gunstiger maatschappelijke omstandig-

heden, in betere lichamelijke omstandig-

heden, fortuinlijker *De meensken hebben et*

tegenwoordig veule beter (j), *Hi'j hadde*

betere tieden kend nl. met gunstiger

omstandigheden, in een betere financiële

positie, met minder gezondheidsproblemen

enz. (v), *Hi'j mos een beter leven* d.i. in

maatschappelijke zin (bl), *Hi'j mos d'r zels*

wel beter van wodden wilde er wel (goed)

aan verdienen (v), *Hi'j is d'r beter van*

wodden heeft eraan verdiend (Dho), *Hi'j was van wat beter kom-of kwam uit een ietwat hogere maatschappelijke klasse (b), hoop op beter tiden (Ow), Et was d'r niet beter op wodden het was niet bepaald vooruitgegaan, in tegendeel (Nbk, b) 5. meer te verkiezen Et is beter bi'j de Heer te schoelen as op meensken te vertrouwen (b), Ik veur mi'j hofe et beter (...)* acht het verstandiger (s: oost.: 1877)

beteren I zw. ww.; overg., onoverg.; beterde, is (bet. 1), het (bet. 2) beterd ['bɪ:tɛr] 1. (onoverg.) beter worden, herstellen *Een dag of wat sloppe [lichte] kost, dan zal 't wel weer wat beteren (Obk), Et zal douk wel weer wat beteren, 'k heb de maege wat uut 't bestuur (b), Hi'j betert aorig hij wordt beter (Obk), De zieke was aorig an 't beteren (Pe-Db), Et betert mooi gezegd van een wond, inzake een ziekte (Nbk), Die wonde in mien bien wil mar niet beteren (Wol), Hi'j is an de beterende haand geneest langzaam maar zeker (verspr.), (van ruzie, boosheid:) Dat betert vanzels wel weer, daor hoeft gien dokter bi'j (Ow), Et weer zal toch wel wat beteren, zuwwe hopen! (Nbk) 2. (overg.) zorgen dat men zich beter gedraagt, in je leven beteren: *Hi'j wil/zal zien leven beteren (Nbk)**

beteren II zw. ww.; onoverg.; beteerde, is beteerd [bɛ'ti:ɛr] 1. aflopen, eindigen in *Et is nog goed beteerd* goed afgelopen (Nbk, p, b), *Ze is van de trappe mieterd, mar et is nog aorig goed beteerd (Db), Et kan nog goed beteren (Pe-Db), Et is te hopen dat et goed beteren zal mit die zwaore opperaosie (Obk), Dat ongelok is nogal goed beteerd (Dfo), Zol dat now wel goed beteren? (Spa, Nbk), Dat is nog best beteerd, mar et had reer oflopen kund (El), 't Kan nuver beteren (Db), ...reer beteren (Ow), Dat kan 'm raer beteren (Bdie), Hoe as dat now nog es beteren zal? (Np), Hoe zal dat now beteren? (Dhau), ...is heur dat beteerd? (Nbk), Wat kan 't al vremd beteren! (b), Dat is heur min beteerd (b), Doe ze allemaole een slokkien op hadden, beteerde et in houweri'je (Obk), As 't op zien minst beteert, kriegien we niet vule eerappels van 't jaor als het echt beroerd loopt (Obk), 't Is goed oflopen, et had wel minder beteren kund (Diz)*

beterschop Voor -schap z. -schop ['b...] 1. betere gezondheid *Ik weenske jow beterschop (Np), 't Beste, en mar beterschop, heur! (Dfo) 2. in beterschop beloven toezeggen zich beter te gedragen* **beteugelen** (Op) [bɛ'ta:glɛ] - beteugelen **beteuten** (Dfo, Dho, Np, p) zw. ww.; overg.; beteutte, het beteut [bɛ'ta:tɛ] 1. roddelend over iemand praten *de bureen beteuten (Dfo), Die vrouw wodt mal beteut (p, Np), Aj' iene beteut hadden, wodde wel zegd: 'Die het een bakkebrogge verdiend (Np)*

beteuterd (verspr.) Ook *betuterd* (b) [bɛ'ta:tɛr/bɛ'tytɛr] - beteuterd, op z'n neus kijkend, enigszins verslagen *Hi'j zal daor wat beteuterd zeten hebben (b), Hi'j keek (aorig) beteuterd toe (Nbk, Np)*

Bethlehem ['bɛtlɛhɛm, ...lɛ:hɛm] - Bethlehem, z. ook onder *steern*, bet. 10 **beti'jen** (Bdie, Bu, Dho, El, Obk, Op, Ow, Pe-Db, Spa, Ste, Wol) Ook *bedi'jen* (Bdie) zw. ww.; onoverg.; betijde, is betijd [bɛ'tij(d)ɛ] (Bdie, Bu, Dho, El, Obk, Ow, ZW), ...tej... (Op, Spa, Wol)/bɛ'dij...] 1. in *beti'jen laoten* laten blijven wat het is, even niet aan komen (Bu, Obk): *Dat hoekien vene moej' eerst wat beti'jen laoten (Obk); vaker (fig.): laten betijen, met rust laten, z'n gang laten gaan Laot mar wat beti'jen, straks is 't wel weer over* bemoei je er maar niet mee, laat het maar betijen (Wol), ook zonder *laoten: Et moet eerst mar een bietien beti'jen (Bdie), Ik moet eerst... (Bdie), Et eten moet eerst wat beti'jen zakken (gezegd nadat men gegeten heeft) (El)*

betichten (Obk, b) [bɛ'tɪxtɛ] - betichten, beschuldigen *iene van dingen betichten (b)* **betied** Ook *bi'jtied* (Bdie) bw. [bɛ'tit/bɪ'tit] 1. vroeg *Ze bin vandemorgen al betied hennegaon te gruppen greppelen (Np), Morgens betied kwam hi'j al (Nbk), Now, ie bin d'r mar betied!* je bent maar vroeg aanwezig (Nbk), *Hi'j het me betied naor boven sturd (Np), betied wakker wodden naar verhouding vroeg (v) 2. op tijd (vaak: en vroeg) We kommen d'r lieke betied omme even vroeg, op tijd (b), A'k wat mit iene stelle, zorg ik d'r altied veur da'k betied bin op tijd (Ol-Nl), Aj' 't even betied zeggen, dan kan 'k misschien wel mitgaon bijtijds, vroeg (Wol)*

betieds - betimmering

betieds (Bu) bw. [bə'tits] 1. op tijd, bijtijds
Gelukkig hebben ze dat betieds ophelderd (Bu)

betiemen zw. ww.; onoverg.; betiemde, is betiend [bə'tim:] 1. in *betiemen* laoten zijn gang laten gaan, laten betiemen *Now bin die kiender krek rustig an 't speulen, kuj' ze now niet beter betiemen laoten?* (Db), *Laot die jonge mar betiemen, hi'j reddet him wel* (Dfo), *Hi'j was aorig kwaod, mar we laoten 't mar mooi betiemen, dan zal hi'j wel weer bijdrijen* (Sz), *Laot him mar mooi betiemen, hi'j wodt vanzels wel wiewer* (Nbk), *Die kon dat vanzels niet betiemen laoten* (b), *Iene die goed kwaod is, moej' even betiemen laoten* (Spa), *Mooi betiemen laoten!* mooi met rust laten, je niet met een bep. zaak bemoeien (Ste), *'t Is nogal een mujlik geval, 't is beter dat ze 't even betiemen laoten* (Pe-Db), *Dat moej' stiekem betiemen laoten* (Np), (zonder laoten:) *Die ruzie moet nog even betiemen* (Db)

betien (OS, verspr. WS) Ook *bietien* (Bdie, Dho, Diz, Spa, Sun-Ot, Sz, Wol, k: Ste) et; beties [bɛ:tin/'bitin] 1. kleine hoeveelheid, beetje *Mag ik nog een betien suker in de koffie?* (Nbk), *Et betien centen dat die van de veenbaos beuren, raekten ze zaoterdags lieke hadde weer kwiet* (v), *Hi'j het mar een (klein) betien* niet veel geld/bezit (Nbk), *bij beties* bij beetjes: *As een peerd willig is, miegt die altied bij kleine beties* (Ol-Nl), *Bij beties vertelde hi'j et* (Nbk), *Ik had d'r een betien van heurd iets* (j), *Hi'j hadde wel es een klein betien mit him had, mar (...) enig ongenoegen, een beetje ruzie* (j), *Ie moe'n een (klein) betien geduld hebben* (Nbk), *Een betien gekkighied is gezond op zien tied* (Nbk), *Een betien gezellighied het iederiene neudig* (Nbk), *bij stökkies en beties, betien bij betien id.* (Nbk), *op stökkies en beties nao et vergeten wezen* (j), *een betien* een weinig: *Die jonge staot niet veur een betien, 't is een echte waoghals* (Op), *We hebben vandemorgen mar een betien daon* maar weinig (Nbk), waartegenover *We hebben wel een betien daon* flink wat (Ste), *As 't een betien is, kom ik op je jaordag als het even kan, zo enigszins mogelijk* (Nbk, Obk), *Et scheelt mi'j een bitter betien wie in de plaese van*

N. komt het kan mij nauwelijks iets schelen (s: Nw: 1880) 2. in de verb. *zoe'n betien* zo ongeveer: *Zo hadde et de hiele morgen al zoe'n betien gaon* (j), *Een aander, die zoe'n betien kommenist is* (b), *Daoromme dee dokter 't meerste daor mar zoe'n betien of* (b), *Mit een veter (...)* mackte ze et zoe'n betien weer an mekere (j), *Alles nemt zoe'n betien ofscheid* (bl), *'t Zal nog krek zoe'n betien gaon* (b), *Bij' zoe'n betien bekommen?* ben je zo ongeveer uitgerust/bijgekomen? (Nbk); *een betien* enigszins, in lichte graad: *Dat ligt d'r een betien al te dikke op* (j), *Kuj' een betien omme gaon?* (Nbk), *'t Moet een bietien lieken erop lijken, er redelijk uitzien* (alg., Bdie), *Et was wel een betien slim* een beetje erg (Nbk), (met de klemtoon op *betien*) *as 't een betien liekt* als het er enigszins gunstig uitziet: *Dat wi'k, as 't een betien liekt, niet verzitten* (p), *Je moeten je een bietien bedimmen* zich temperen, inhouden (Wol), *Dri'j de pitten van et pietereuliestel mar een bietien hoger* (Diz), *Ik daenk da'k doe een betien dodded hebbe* een beetje heb zitten suffen, niet heb opgelet (p), *Hoe zit et, wil 't een betien?* lukt het een beetje (b), *Ze keken een betien naor him uut, want J. kon nog wat* (j), *Hi'j kwam doe ok gauw een betien op verhael* (b), *Et ni'js was d'r al weer een betien of* (v), (met *klein* ingevoegd:) *Hi'j was een klein betien lelk* (Nbk), *Zet de kachel mar een klein betien leger* (Nbk), *Zien ogies lochten niet een klein betien in niet geringe mate* (b) * *Alle beties helpen, zee de man, en hi'j piste in de zee alle beetjes helpen* (bl), *...zee de duvel, en hi'j smeeet een luus in de hel* (s: Wol), *Een betien kan een boel wezen, as et mar van een goed meens komt* (Obk)

betimmeren zw. ww.; overg., onoverg.; betimmerde, het betimmerd [bə'tim:] 1. (overg.) van timmerwerk voorzien (Bu, Nt) *Een slecht betimmerd huus is een prikkenust* (Bu) 2. (overg.) met timmerwerk afdekken *een betimmerde mure* (Nbk) 3. (onoverg.) voortdurend timmerend bezig zijn *Wat betimmeren ze daor toch bij die meensken, ie zollen d'r gek van wodden, altied mar weer in de rommel* (Nbk)

betimmering (Db, Nbk, Wol) de; -s, -en [bə'timrɪŋ] 1. het betimmeren 2.

timmerwerk waarmee men afdekt, afwerkt
In de bedstee hai' vroeger an 't voetenende een betimmering, daor was de kribbe (Wol)
betingelen (spor.) [bə't...] - betingelen, van tingels voorzien

Betje ['betjə], in *tante Betje kriegen* gaan menstrueren (Np): *Ik kreeg tante Betje ok nog* (Np), *Tante Betje op bezuuk hebben* menstrueren (Np)

betochten (Dho) zw. ww.; overg.; betochtte, het betocht [bə'tɔxtɪ] 1. verdenken

betoeft bn., bw.; -er, -st [bə'tuft] 1. handig en bijdehand, handig en ervaren, bij de pinken *Die man levert knap wark, hij is betoeft in zien wark* (Obk), *Dat wark daor is hij goed in betoeft* (Np), *Hij is slim betoeft in 't kaortspeulen* (Dhau, Wol), *Daor kuj' de boel an overlaoten, die is aorig betoeft* (Pe-Dbl), *'t Was een betoefde kerel* (Np), *Hij is een betoefde jaeger* (Np, El), *...een betoeft bijker* (j), *betoefde warkers* (j), *een betoefde spreker* (Op), *een betoefde rieder* een zeer goed en ervaren schaatser (Nt, Spa) 2. in *Die komt d'r betoeft* of hij komt er niet zo best af (Diz)

betoeft (Bdie) bn. [bə'tuft] 1. met een kuif, haardos *Die kop is betoeft* (Bdie)

betoeterd bn.; bw. [bə'tuɪɪt] 1. betoeterd, beteuterd, ook: er slecht uitziend bij ziekte (van gelaat) *Hij ston d'r betoeterd bij te kieken* (Nbk), *Hij is d'r betoeterd van* (Nbk), *Hij keek aorig betoeterd toe* (Bdie, Bu, Diz, Np, Ste, Ow), *Hij zicht d'r betoeterd uut* (Np), zo ook *Hij kik d'r betoeterd uut* (Pe-Dbl, Ste), *...van toe* (Dfo) *Hij keek reer betoeterd, doe him dat overkwam* (Db) 2. (pred.) gek geworden, belazerd, in verb. als *Bij' betoeterd!*, *Bij' now (wel) (hielemaole) betoeterd!* (Nbk), zo ook *Dat doen we niet heur, jow lieken wel betoeterd!* (Diz)

betogen (spor.) [bə'to:ɣɪ] - betogen, demonstreren

betoging (spor.) [bə'to:ɣɪɪ] - betoging, demonstratie

beton et [bə'ton] 1. beton *Dat weggien is van beton* (Nbk), *een blok beton* (Nbk), *Ik bin niet van beton* ik heb ook mijn menselijke gevoelens (Nbk)

betonbrogge (spor.) [bə't...] - betonbrug

betonfabriek (spor.) [bə'tɔf...] - betonfabriek

betongaas (Dfo, Obk) [bə'tɔgɑ:s] 1. net van betonijzer in beton

betoniezer (Nbk, Nw, Spa) - betonijzer: ijzer waarmee beton gewapend wordt
betoniezer deurkappen (Spa)

betonindustrie [bə't...] - betonindustrie

betonlaoge [bə'tɔlo:gə] - betonlaag

betonleggen (Ste, vo) zw. ww.; onoverg.; legde beton, het betonlegd [bə'tɔlegg] 1. leggen, uitspreiden van beton: tot vloeren, bodems, plaveisel: *Hij moch graeg betonleggen en zwetste zakken vol over die keunst* (vo)

betonmeule [bə'tɔmɛ:lə] - betonmolen

betonnen [bə'ton:] - betonnen *een betonnen brogge* (Nbk)

betonpad (Obk) et; ...paeden; ...pattien [bə'tɔmpat] 1. pad met plaveisel van beton *D'r is haost gien boer die nog een menninge naor de plaetse het, want et bin allemaol betonpaeden* (Obk), *Dat betonpad moet wat stroever wodden* (Obk)

betonpaol (spor.) [bə'tɔmpɔ:l] - betonpaal

betonplaete (Dfo, Nw) [bə'tɔmple:tə] - betonplaat

betonschaeve (El) de [bə'tɔs...] 1. fopmiddel, nl. gefingeerde schaaaf voor het halen waarvan men bij wijze van grap kinderen of onnozele personen op pad stuurde

betonschere (El, Ma) de; -n; ...scheertien [bə'tɔskɪ:əɾə] 1. fopmiddel, nl. gefingeerde schaar voor het halen waarvan men bij wijze van grap kinderen of onnozele personen op pad stuurde

betonvloer (Nbk, Obk) [bə'tɔfl...] - betonvloer

betonweg [bə't...] - betonweg

betoo (spor.) [bə'to:x] - betoog *Hij het een hiel betoog hullen* (spor.)

betoveren [bə't...] - betoveren

betr. - afkorting van *betreffende, betrekkelijk*

betaond (Obk) [bə'trɔ:ɛnt] - betaond

betrappen zw. ww.; overg., onoverg.; betrapte, het betrapt [bə'trapɪ] 1. (overg.)

betrappen, overvallen bij iets dat niet mag *Hij zol een fiets stelen, mar ze hebben 'm d'r mit betrapt* (Ld), *Hij wodde (d'r op) betrapt* (Nbk) 2. (overg.) voortdurend trappen op, trappen tegen, van koeien op hun eigen spenen, als ze liggen: *een uder betrappen* (Sz): *Die koe ha'k verkocht, en*

betreffen - betrokken

doe het hi'j de leste dag nog even een uder betrapt, mar doe het de koopman me nog goed bekot (Sz), Die het et uder betrapt, now spreidt hi'j wat (Sz), Die koe betrapt zien speun (Spa, Wol), De koe het de utter betrapt (El, Obk), zo ook (wederk.) Die koe had 'm betrapt (Ld) en Koenen mit een hiel groot gier kregen daor een net omme, dat op 'e rogge vaastezat; aj' dat niet deden haj' kaans dat ze heur betrapt, dat ze heur utters kepot trapt (Bu), een net veur 't betrappen van et gier d.i. tegen (Ma), Naodat een koe betrapt is (...) (Obk), (als bn. gebruikt voltooid deelw. :) een betrapt utter (Obk)

betreffen st. ww.; overg.; het betroffen [bə'trefm] 1. betreffen, aangaan *De vergaderings van de buurtverenigings weren de belangriekste van et hiele jaor; ze weren om mekeer bi'j nood en dood bi'j te staon en staansverschil was d'r dan ok niet; et betruf veural et ofleggen, kistebestellen en et rondzeggen en et verluden (Ow), Wat dat betreft (...) wat dat aangaat: Et is zo waarm, wat dat betreft mag et wel es even regenen (Nw), Ok wat kleren betrof ook wat kleren betreft was dat zo (v), Wat mi'j betreft dan kriegen we now eerst thee mijn voorkeur is (Obk), Wat him betrof hoefde et nooit weer aandere naar zijn gevoelens, mening (Nbk), veur wat betreft (...) voor wat betreft (Nbk)*

betrekkelik [bə'trek|ək] - betrekkelik: relatief, niet zo groot in verhouding met, vergeleken wat er meer is/kan zijn *Doe oons zien dat oonze grote en oonze kleine zorgen vaeke mar betrekkelik binnen (b), Ze weren nog betrekkelik familie van mekeer, deur de memmen van beide kaanten (Dfo)*

betrekken st. ww.; overg., onoverg.; het/is betrekken [bə'trekp] 1. (overg.) in of bij een zaak halen, erbij betrekken *Ie moe'n him d'r mar (niet) bi'j/in betrekken (Nbk), Dat hadden ze d'r niet bi'j betrekken moeten (Nbk) 2. (overg.) gemeenschap hebben met een vrouw, vaak na verleiding of dwang *Hi'j het heur in 't geitehokke betrokken (Np), De knechten hadden de meid betrokken (Ow), Die boer hef de meid betrokken (Bdie), Die boer het de maegd betrokken (Nbk), Die zocht d'r omme, die vent het heur betrokken, now zit**

*ze mit 't jong (Nbk), Die kerel is d'r op uut om zo now en dan een vrouw te betrekken (Obk), 't Is een kerel van niks, hi'j wol zien eigen kiend betrekken (Dho) 3. dekken door mannelijke dieren *As de bolle van de buurman uutbreuken was, zeden we wel: 'Hi'j het ok nog een koe van mi'j betrokken' (Op, Spa), zo ook De bolle van de burenen het vier pinken bi'j oons betrokken (El), De bolle het een kalf betrokken (Nbk) 4. (van de lucht) bedekt raken met wolken *Et wodde koolder, en de locht begon te betrekken (j), De locht betrok inienend slim hadde (j), De locht betrekt helemaole (Dho), De locht betrekt wat, et zal wel niet dreuge blieven (Ste) 5. (van het gelaat) een sombere uitdrukking kriegen *zien gezicht betrok (Nbk, Np)****

betrekking de; -s, -en; betrekkinkien [bə'trekɪŋ, ...kɪŋ] 1. baan, werkkring (verspr.) *Dat maegien van oons kreeg een aandere betrekking (Pe-DbI), een betrekking zuken (Bdie), Hi'j had daor een goeie betrekking (Nw) 2. bep. relatie tussen personen (Bdie, Db, Dho, Op, Sz) *De betrekking mit hum is ome de familierelatie met hem is die van oom (Bdie), Hi'j was helemaole koold van oons, we hadden gien enkele betrekking tot him (Op), We staon in betrekking tot mekaar as tante en nicht (Sz), Now begriep ik in wat veur betrekking hi'j hier is (Dho) 3. het verband dat ermee is, dat ermee gelegd kan worden *Dat het daor betrekking op heeft daor verband mee, slaat daor op (Diz, Ld, Nw), mit betrekking tot (Ow, I)***

betrokken bn., bw. [bə'trokp, ook wel bə'trokɪŋ] 1. ietwat ziekelijk ogend, pips, bleek *Hi'j zich d'r wat betrokken uut (Bdie), Aj' d'r betrokken uutzien, kiek ie mar schieterig toe (Ow), Wat kiek ie d'r betrokken uut, ie konnen de broek wel vol hebben (El), I'J konnen wel zien dat hi'j niet goed was, hi'j keek d'r betrokken van toe (Dfo) 2. bedrukt, somber, in *betrokken toekrieken (Diz, Nbk, Op, b: lm) *Et starfgeval het 'm wel andaon, want hi'j keek aorig betrokken toe (Op), Hi'j is niet botte fleurig, hi'j kikt zo betrokken toe (Diz) 3. (van de lucht) met wolken bedekt een *betrokken locht (Nbk) 4. bij iets betrokken, betreffend *De betrokken meensken begriepen et de helte van de tied niet,*****

as die instansies et uitleggen (Obk)

betrokkenhied Voor -heid z. -hied [bə'tr...] - betrokkenheid: het *betrokken* zijn

betrouwber [bə'trɔmbr̥] - betrouwbaar *Hi'j is niet botte betrouwber* (Nbk), *een betrouwber persoon* (Ow), *betrouwber ies* (spor.)

betrouwberhied Voor -heid z. -hied [bə'tr...] - betrouwbaarheid

betrouwd (App, Np, Nw, Ow) bn.; -er, -st [bə'trɔmt] 1. vertrouwd, veilig (Np) *Dat is niet betrouwd, daj' now al op 't ies gaon* (Np) 2. betrouwbaar (App, Nw, Ow) *N. is wel een betrouwd persoon, ie kun wel zaeken mit 'm doen* (Ow, App), *een betrouwde kerel* (Nw)

betrouwen I (Pe-Dbl, p, b: lm) et [bə'tr...] 1. betrouwen, vertrouwen *Ze hadde niet vule betrouwen in die man* (Pe-Dbl)

betrouwen II (Bdie, b: lm) [bə'tr...] - betrouwen, door te trouwen verwerven *hiel wat betrouwen* uit een huwelijk veel financieel voordeel halen (b: lm), *een vrouw mit geld betrouwen* (Bdie)

betrouwzem (Np) bn.; -er, -st [bə'trɔmsɪm] 1. betrouwbaar *betrouwzem volk* (Np)

bette z. *batte*

betten (Bu, Nw) ['betn̩] - betten, ook door betten pus van een ontsteking e.d. wegnemen

betugen zw. ww.; overg.; betuugde, het betuugd [bə'ty:ɡɪ] 1. betuigen, nadrukkelijk uitspreken: *daank betugen. We zullen oonze daank betugen* (Nbk, Nw, Obk), *We betugen oonze oprechte deelneming* (Op), *Dan moet ik je betugen da'k (...)* bekennen (s: oost.) 2. bewijzen (Dfo) *Ik kan je betugen dat 't zo is* bewijzen (Dfo) 3. van een tuig voorzien (El) (zelfst.) *et betugen van een peerd* (El)

betumeld (Nbk) bn.; -er, -st [bə'tÿmɫt] 1. suf, bijna buiten westen *Hi'j het een klap mit de maelpoede had, dan is hi'j aorig betumeld, haost buten westen* (Nbk)

betunen I (Nw) mv. [bə'tÿn:] - beschoeiingen *betunen maeken langs de kaant van et waeter* (Nw)

betunen II (El, Ma, Ow) [bə'tÿn:] - betuinen: omheinen, ook: beschoeien

betuning (Bdie, El, Ma, Nw, Ow, Sz) de; -en, -s [bə'tÿnɪŋ] 1. beschoeiing langs een waterkant *een betuning an de slootkaante,*

tegen de wal (Bdie)

betuntelen zw. ww.; overg., onoverg.; betuntelde, het betunteld [bə'tantɫn̩] 1. (onoverg.) voortdurend kletsen, babbelen *Wat betuntelden ze toch!* (Sz, Nbk) 2. (overg.) bekokstoven, bekonkelen (Np) *Dat hebben ze mit mekaander betunteld* (Np) 3. (overg.) door er over te praten sussen, verzachten (Ld) *Now hi'j him bedreugen had, wol hi'j et weer wat betuntelen* (Ld)

betuterd z. *beteuterd*

betwiefelen [bə'tw...] - betwijfelen *Ik betwiefel of et waor is* (Nbk)

beu I (Ma, Obk) de [ba:] 1. in *de malle beu* soort boeman die in het koren zou zitten, waarvoor men de kinderen bang maakte zodat ze niet in het koren zouden komen; ook: soort boeman die 's avonds uit het bos zou komen om je mee te nemen; er werd voor gewaarschuwd, om de kinderen binnen te laten komen voor het te donker werd

beu II [ba:] - beu, in *d'r beu van wezen. Ik bin d'r beu van* (Np), *Daor wof' beu van* (Dho), ook in *et beu wezen* het beu zijn

beugel de; -s; -tien [ba:ɡɪ] 1. bep. boog die men bij het maaien op de zeisboom zet en waarmee men het gemaaide bijeenhoudt om het in de gemaaide strook te leggen, vooral dienstig bij lang gras (dat bijv. uit de onderwal wordt gemaaid) en bij het maaien van graan *Aj' lang grös hebben, moet d'r een beugel op 'e zendeboom* (Obk), *De beugel hooft et grös bi'j mekaer* (Ste), *Mit et staonde zaod vergroot ie de beugel* (Ld), *An de zende zit de beugel, die haelt et grös bi'j mekeer, die schoft et grös op et zwil, op richelties* (Ste), *Bi'j slootsnieden doen we de beugel an de zende* (El) 2. boog aan een hooihark, in een vorm van een langwerpig stuk ijzer tussen de kop van de hooiwark en de stok (Bdie, El, Nw, Obk, Ow) 3. stijgbeugel (spor.) 4. bep. toestel aan het been om het lopen te vergemakkelijken of het kromgroeien te voorkomen, vgl. *As iene een ofwieking an et bien het, dan lopt hi'j soms mit een beugel* (Obk), *Poliopesjenten hadden wel een beugel veur steun an de bienen* (Ol-Nl), *J. het kienderverlamming, en daoromme lopt hi'j mit zien bien in de beugel* (Op), *Sommige kiender leupen vroeger in beugels* (Nt), *een beugel an 't*

beugelbaene - beukenhooft

bien (Ow), *et bien in de beugel* (Ow), *de beugel om 't bien* (Ma), *Hi'j het een beugel om et bien* (Nw), *Hi'j lopt in een beugel* (Ma) 5. baggerbeugel *modder uut de sloot haelen mit de beugel* (Np) (Np, Sz) 6 beugel als onderdeel van de sluiting van een weckfles, beugelfles (verspr.) 7. id. van de sluiting van een tas (verspr.) *een tassien mit een zulveren beugel* (Np, Op, Dfo), *een tasse van flewiel het een zulveren beugel as haandvat* (Dfo) 8. beugel als onderdeel van een fuik (Sz) 9. beugel waaraan een hangslot hangt (El) 10. beugel in de mond gedragen, om de tanden geklemd, om die in de goede stand te doen groeien *A. had een beugel in de mond* (Nbk), *Ik wol nooit een beugel hebben* (Nbk), *een beugel om de tanen* (Spa) 11. valbeugel (El, Spa), o.m. op een tractor 12. beugel in het beugelspel (Op) 13. hetz. als *liesterbeugel*, z. aldaar (Np) *We moe'n de beugels uuthangen; d'r kommen twee liesterstrikken in een beugel te hangen* (Np) 14. sierbeugel om een kettingkast (Dho) 15. hetz. als *spanbeugel*, z. aldaar (Dhau, Ld) *een beugel van een koe* (Dhau), *De koenen staon wel an beugels* (Dhau) 16. bep. beugel aan een werphengel (Dho) 17. bep. gereedschap bij het rietdekken (Nw): *Mit rietdekken wodt ok een beugel bruukt, die hul de boel in verbaand, te plak* (Nw) 18. bep. beugel over een bed (Db) 19. in *niet deur de beugel kunnen* en in *mar net/krek deur de beugel kunnen* ternauwernood akseptabel zijn: *Et is op 't raantien, mar et kan nog krek deur de beugel* (Ow) **beugelbaene** (Op) ['b...] - beugelbaan **beugelen** (Np) zw. ww.; overg., onoverg.; beugelde, het beugeld ['bɑ:gɫ] 1. met de baggerbeugel werken *Vene wodde vroeger ok beugeld* (Np) **beugelflesse** (Op) ['b...] - beugelfles **beugelnet** (Op) ['b...] - beugelnet **beugelsluiting** (Nw, Wol) ['b...] - beugelsluiting **beugeltasse** (verspr.) ['b...] - beugeltas **beuk** (verspr.) Ook *beuke* (spor.), *buke* (bet. 1: Db, Dhau, Pe-Dbl, fp), *buuk* (bet. 1: Dla, Dmi), *buken* (bet. 1: Dfo, Nw) de; -en; -ien [bɑ:k/bɑ:kɑ/by:k/by:kɫ] 1. bep. boom: beuk 2. hoofd- of zijbeuk in een kerk **beuke** z. *beuk*

beukeblad Ook *bukeblad* (Db) ['b.../...] - beukeblad **beukeboom** (verspr. WS, El, Ld, Nbk, Ow, ba, fp, v), *beukenboom* (Diz, Ma), *bukeboom* (Db, Dfo, Dmi, Ma, Obk, Spa, Sun-Ot, bl, fp), *bukenboom* (Ma, Nw, Ow, Pe-Dbl, Sun-Ot, ba), *bukelboom* (Db, Dfo, Dhau, Ow, p, b: lm), *bukel* (Dfo) de; ...bomen; -pien ['bɑ:kɑ.../bɑ:kɫ.../by:kɑ.../by:kɫ.../byk]/.../byk[] - beukeboom **beukebos** (verspr.) Ook *bukebos* (Db) ['b.../...] - beukenbos **beukehede** (Bu, Db, Dfo, El, Ld, Nbk, Ol-Nl, Ow) Ook *beukehege* (Bdie, Bu, Dho, Diz, Dla, Np, Nt, Ol-Nl, Op, Ow, Spa), *beukenhede* (Ma), *beukenhege* (Mun, Wol, Sun-Ot, Sz), *bukehege* (Dmi, Pe-Dbl), *bukenhede* Db, Ma, Dfo, Nw Obk, Ow), *bukehede* (Obk, s), *bukenhede* (s) de; -n; -gien ['bɑ:kɑht:dɑ/.../kɫ.../.../by:kɑ.../...] 1. beukenheg, heg van haag-beuk **beukehege** z. *beukehede* **beukehooft** z. *beukenhooft* **beukehout** z. *beukenhooft* **beukelaan** z. *beukelaene* **beukelaene** (verspr.), *beukenlaene* (Bdie, El, Op, Wol), *bukelaene* (Dmi, Obk), *bukenlaene* (Db, Dfo, Ma, Nt, Nw, Ow, Pe-Dbl, Sun-Ot), *beukelaan* (Dla, Spa), *beukelane* (Spa) ['bɑ:kɑ..., .../bɑ:kɫ'.../by:kɑ..., .../.../by:kɫ..., .../.../lɑ:n/...lɑ:nə] - beukenlaan **beukelane** z. *beukelaene* **beuken** z. *boken* **beukenboom** z. *beukeboom* **beukeneute** (WS, El, Ma, Nbk, Ow, b: lm) Ook *bukeneute* (Dmi, Ma, Nw, Sun-Ot), *bukenneute* (Dfo, Ma, Pe-Dbl), *bukentien* (Dmi) de; -n; ...neutien ['bɑ:kɑnɑ:tə/by:kɑ.../by:kɫnɑ:tə/by(:)kɫ tin] 1. (vaak verkl.) beukenoot (z. ook *bukel*) *Bi'j 't haast zuken we beukeneuties* (El) **beukeneutieszuken** (verspr.) onbep. w. en het beukeneutieszocht ['bɑ:kɑnɑ:tisɪ:kɫ] 1. beukenoten zoeken, rapen *We gaon te beukeneutieszuken* (Nbk), *We hebben vandemiddag beukeneutieszocht* (Nbk) **beukenhede** z. *beukehede* **beukenhege** z. *beukehede* **beukenhooft** (verspr.) Ook *beukehooft* (spor.), *bukenhooft* (verspr.), *bukehooft*

(Dmi), *beukehout* (Dla, Spa), *beukenhout* (Spa, Sz) ['bɑ:kɿ.../'bɑ:kə.../'by:kɿ.../'by:kə.../'bɑ:kɿ.../'bɑ:kə...] - beukenhout
beukenhoolten (l) ['b...] - beukehouten
beukenhout z. *beukehooft*
beukenlaene z. *beukelaene*
beuker (Nbk, Np, Nt, b) de; -s; -tien ['bɑ:kɿ] 1. (vaak verkl.) klein kind (van plm. 3, 4 jaar) *Doe 'k nog zoe'n kleine beuker was (...)* (b)
beukerschoole (Db) de; -n; -gien ['b...] 1. kleuterschool
beukestamme Ook *bukestamme* (Db) ['b.../...] - beukestam
beul de; -en ['bɑ:l] 1. beul (die het vonnis voltrekt) *zo bertaol as de beul* 2. iemand die dieren of andere personen graag pijnigt *Hi'j geeft zien beesten een boel op 'e huud, et is een beul* (Spa), *Hi'j is een beul veur zien vrouw en kiender* (Bdie) 3. onplezierige vent die van zijn werkvolk erg veel eist *Et is een beul veur zien warkvolk, die vent* (Nbk), *Hi'j werkt had en weet niet van ophouwen, het is een beul veur 'm zelf* (Spa), *Et is een beul over een aander* (Ow) 4. man die zeer hard werkt (veelal: en die dat ook van anderen verwacht) *Dat is een beul in et wark* (Nt), *Hi'j is een beul over 'm zelf* (El) 5. balk die over de *pasdoek* met inhoud komt bij het persen in de honingpers (bs: Obk)
beulbek z. *raosbek*
beulderd (Sz) de; -s ['bɑ:ldɿt] 1. voortdurend hard loeiende koe (Sz) 2. iemand die veel, voortdurend schreeuwt (Sz)
beulen zw. ww.; overg., onoverg.; beulde, het beuld ['bɑ:lɿ] 1. (onoverg., wederk.) zeer hard werken, zwoegen, (zich) afbeulen *We mossen beulen om et warken daon te kriegen* (Dhau), *Dat waark was vroeger wel beulen* (Obk), *'t Was gien warken vroeger, mar beulen* (Ow), *Wat staot die jonge daor te beulen* (Ste, Nt), *Et is beulen 't is enorm zwaar werk* (Bu), *Wat staon jim daor te moren en te beulen* (Nt), *Hi'j het de hiele dag in de tuun legen te beulen* (Bu), *Hi'j beult 'm uut mekaer* werkt zichzelf kapot (Diz), zo ook *Hi'j beult 'm [zichzelf] kepot* (Diz, Spa), *... 'm zels kepot* (Diz) 2. (overg.) als een beul behandelen *Die boer is gien dierevriend, hi'j beult zien peerd hard laten werken en daarbij slaan en schoppen* (Ol-Nl), vandaar *Ie moe'n dat*

beest niet zo beulen (Nt) 3. (overg.) zeer hard roepen, aanhoudend hard en/of klagend schreeuwen *Jim hebben ommes hielemaole gien gevulde in jim donder, hadde ze beuld* (v), *Ie hoeven niet zo te beulen, we heuren je wel* (El), *Hool toch es op van beulen* (Wol), *We mossen beulen om him wakker te roepen* (Ld), *Die jonge kreeg goed wat om 't jak* [een flink pak slaag], *hi'j het goed beuld* (Sz), *Heur him es beulen* razen en tieren (Nbk) 4. (onoverg.) hard huilen, schreeuwen, vaak door kinderen *Die jongen beulen de hiele boel bij mekeer* (Np), *Hi'j beulde alles ondersteboven* (Np), *Hi'j beult boven alles uut* (Diz), *Een ploeg jongen ging beulend langs de weg* (Diz), *Hi'j staot daor te beulen achter huus* (Spa), *Hool op van beulen* (Nt) 5. (onoverg.) loeien van vee *Mit et natte weer bij de haast kun de koenen zo beulen* (Obk), *De koenen beulen, ze hebben dust* (Nt, Np), *Die koe die beult zo, die kon wel kalven moeten* (Nbk)
beulswark (Bu, Dho, Diz, Np, Nt, Obk) Ook *beulwark* (j) et ['b.../...] 1. enorm zwaar werk *Et is beulswark!* (Np), *Hi'j moet beulswark verzetten* (Dho)
beulwark z. *beulswark*
beun (verspr. WS, Db, Obk, j, l) Ook *beune* (bet. 5: Sz) de, et; -en; -tien [bã:n/'bã:nə] 1. visbun, viskaar *De visker leegde de foeke in de beun* (Np), *De snoekvissies bewaren we in de beun* (Spa) 2. hetz. als *stap* II, bet. 2, boven een sloot e.d. (Bdie, Nt, Sz) 3. kippenrek (l) 4. hooizolder (Dfo) 5. keukenzolder (Sz) 6. (meestal mv.) de hoogte (van de grond) tussen de diepe sporen van de wagens (Ste)
beunder z. *buunder*
beundergrus z. *buundergrôs*
beunderlaand z. *buunderlaand*
beunderland z. *buunderlaand*
beune z. *beun*
beunen z. *bunen*
beunhaeze (Ma, Op, Ow) ['b...] - beunhaas
beunhaezen (Dfo) ['b...] - beunhazen
beunstap z. *buunstap*
beuren zw. ww.; overg., onoverg.; beurde, het beurd ['bɑ:rɿ] 1. ontvangen van geld (voor werk, goederen) *Ik moet nog hiel wat van je beuren, et wodt tied daj' dat now mar es betaelen* (Db), *Wat dochte ie da'k nog veur die oolde kaaste beuren kon?*

beurlig - beurt

(Op), *Ze doen 't uut willewark, ze beuren d'r niks veur* (Nbk), *Ik beurde f 100,- schone* (Spa), *Vroeger beurden we 't loon in een zakkien, now gaot alles over de bank* (Sz), *Kleine boerties beurden f 16,- om een wagon stobben vol te mennen veur N.* (Ow), *Ze beurden disse keer gien striekgeld*(Ol-Nl), *Hij het striekgeld beurd* (Np), *Et was doedertieden zo, daj' van de hure diej' beurden aenlik wel leven konnen* (v), *Da's mooi beuren een leuke verdienste, een gemakkelijke manier om inkomen te verwerven e.d.* (Spa) 2. (onpers.) in *beuren meugen* genoeg verdienen: *Dat mag oons niet beuren* daarvoor verdienen we niet genoeg, daarvoor hebben we te weinig geld, *Et moech heur dan ok wel beuren en hael zoe'n vremd maegien in huus* ze beschikten over genoeg geld, verdienden genoeg om (...) (v), *Et mag jim beuren* jullie kunnen het je veroorloven in financieel opzicht (bo: Bu, Nw), *Et loon is niet hoge, mar mien vrouw wet now krek wat heur beuren mag* weet nu precies wat ze verdient en evt. weer uit kan geven (vo) 3. opheffen, omhoog krijgen door te tillen (Bdie, Obk, Ol-Nl, Op, Wol) *Et was beuren en tillen mit die zwaore paolen* (Obk), *Zuwwe dat zwaore ding tegaere even beuren?* (Wol), *I. mag weer an 't wark mar moet veurzichtig wezen, veural mit beuren en tillen* (Op) * *Ie kun beter beuren as uutgeven* (Pe-Dbl)

beurlig z. beerlig

beurs Ook **beurze** (Dhau) de; beurzen; -ien [ba:ərs/'ba:ərzə] 1. geldbeurs *Vergeet je beurs niet, aanst kuj' niet betaelen!* (Nbk), *'k Bin naor de winkel west en 'k heb 't mar op 'e pof daon, want ik hadde de beurze vergeten* (Dhau), *de beurs votslepen* verliezen (Dhau, Nbk), *As vrouwluden naor de stad gaon dan moe'n ze een goeie beurs mitnemen as ze inkopen doen willen* (Obk), *Wij hebben de beurs altied leeg* het geld is altijd op bij ons (Nbk, Np, Spa), *De meerste meensken hebben tegenworig de beurs niet meer zo roem as een paer jaor leden* beschikken over minder geld (Op), *de doem goed op 'e knippe van de beurs holen* niet gauw geld uitgeven (Dfo), *Die bedaenkt heur wel tien keer veur ze tot de beurs gaot* voordat ze iets uitgeeft (Nbk, Obk) 2. studiebeurs (Nbk, Obk, Spa)

Tegenworig kun studenten een beurs aanvragen (Obk), *Hij leert van een beurs* (Spa) 3. koopmansbeurs *De boeren verkopen de bieten op 'e beurs* (Np), *winkelwaren op 'e beurs kopen* (Spa) 4. aandelenbeurs *De andelen staon hoge op 'e beurs* (Np) 5. goederenbeurs (spor.) **beursbelasting** (spor.) ['b...] - beursbelasting **beursbericht** (verspr.) ['b...] - beursbericht **beursdag** (l) ['b...] - beursdag **beursgebouw** (spor.) ['b...] - beursgebouw **beurshaandel** (l) ['b...] - beurshandel **beurskrisis** (spor.) ['b...] - beurskrisis **beursoverzicht** (l) ['b...] - beursoverzicht **beursplak** (Ow) de; -ken; -kien ['b...] 1. beurse plek in appel of ander fruit, ontstaan door de val van de boom **beursweest** (spor.) ['b...] - beurswinst **beursweerde** (l) ['b...] - beurswaarde **beurt** Ook **beurte** (Mun) de; -en [ba:ərt/...tə] 1. wisseling met iets of iemand anders (in een reeks van handelingen) *Vroeger mos elk op zien beurt taofelklaormaken* (Obk), *Iene veur iene zatten we te waachten op oonze beurt* (v), *om de beurt ieder om de beurt* op z'n beurt, nl. een bep. handeling verrichten of iets krijgen of ondergaan (ba), zo ook *om beurten*, *Doe mar weer an 't scheppen, om zien beurten* (b); *Die zullen op heur beurt wat doen* nadat anderen iets gedaan hebben, zullen zij nu ook (ba), *Wie is (d'r) an de beurt?* wie mag, moet nu? (Nbk), zo ook *Wie het de beurt?* moet dat nu doen? (waarvoor de afspraak geldt dat ieder in afgesproken volgorde dat een keer doet) (Nbk), *Ie moe'n je beurt (even) ofwaachten* (Nbk), *Ik kwam mar niet an de beurt bij de kapper, zoe'n protte meensken zatten d'r* (Nbk), *gien beurt kriegen* overgeslagen worden terwijl men de beurt wel hoort te krijgen, vooral in een schoolsituatie waarbij een kind wordt aangewezen een stukje te lezen, voor de klas te komen om iets te demonstreren enz., *een goeie beurt maeken* opvallen doordat men iets goed doet, een goede indruk maakt, waartegenover een *minne/slechte/gien goeie beurt maeken*: *Eers leek et zo kael en kon hij wel es een minne beurt maeken* (b), *'t Is now mien beurt, daenk'* ik ben nu aan beurt, denk ik (Dho), *Doe was et zien beurt*

om te lachen nu had hij reden om te lachen (bij een vorige gelegenheid juist niet, had hij het nakijken enz.) (Nbk) 2. beurtdienst (Obk) *Z. hadde vroeger een beurt* (Obk) 3. onderhoudsbeurt, schoonmaakbeurt *Wanneer moet oonze auto de beurt weer hebben, en is et dan een grote of een kleine beurt?* waarbij veel c.q. weinig hoeft te gebeuren (Nbk), *Jow studeerkaemer moet ok weer es een goeie beurt hebben* (Nbk) **beurtdienst** (verspr.) - beurtdienst *De stoomboot van S. de V. uut De Kuunder hadde een beurtdienst op Zwolle; donderdags henne en vrijdags weeromme* (Sz), *De fem. M. het hier een beurtdienst op Grunningen* d.i. met de vrachtauto (Db), *W. had een beurtdienst op 'e Gediek, hiel vroeger hadden ze zoks mit peerd en waegen* (Nbk)

beurte z. *beurt*

beurtschip ['b...] - beurtschip

beurtschipper (Dfo, Ld, Np) ['b...] - beurtschipper *De beurtschipper lag hier vroeger in de wiek* (Np)

beurze z. *beurs*

beus (Dhau, Np, Nt, Obk, Ol-Nl, Pe-Dbl, Spa, Sz, b: lm, ln) Ook *beuze* (Bdie), *boos* (Sz) bn.; *beuzer* [bɑ:s/'bɑ:zə/bo:(ə)s] 1. bijdehand, druk, levendig, werkzaam (Dhau, Np, Nt, b: lm, ln) *Dat is een beuze fikke een bijdehand meisje* (Nt), *'t is een beus kereltien, die kleine jonge* (Np, Dhau) 2. kwaad, boos (Bdie, Spa, Sz) *Hi'j is wat beuze* (Bdie), *'t Is een beus wief, die het goed de broek an een kwaad wif* (Spa, Sz) 3. (van het weer) slecht, vooral: met stormwind en onweer (Bdie, Obk, Ol-Nl, Pe-Dbl) *Et was vannaacht beus weer* (Ol-Nl)

beusdoekienleggen z. *buusdoekienleggen*
beuze z. *beus*

beuzelen (Bu, Db, Dfo, Diz, Ma, Obk, Pe-Dbl) zw. ww.; onoverg.; *beuzelde*, het *beuzeld* ['bɑ:zɪŋ] 1. knoeiend bezig zijn, niet opschieten met iets, gezegd bijv. van kinderen die uit school komen (Dfo, Diz, Ma, Obk, Pe-Dbl) 2. opsmikkelen (Db) *Dat smaakte me, ik heb lekker zeten te beuzelen* (Db) 3. flink werken, bezig zijn (Bu) *Ik moet aorig beuzelen om et klaor te kriegen* (Bu)

beuzeling (Bdie, Bu, El, Np, Nw, Spa, Ste, s: Wol) Ook *beuzing* (Pe-Dbl) de; -s, -en;

beuzelingien, ...linkien ['bɑ:zɪŋ, ...zɔɪŋ/'bɑ:zɪŋ] 1. bunzing *De beuzeling het oons vannaacht bi'j de kiepen west* (Nw), *De beuzeling zit in de duker* (Bdie), *De beuzing zat onder de takkebulte* (Pe-Dbl), *een gezicht as een beuzeling veur een geutsgat* (s: Wol: 1903), z. ook onder *mudde, geutsgat*

beuzelingklemme (Bdie) de; -n; -gien ['b...] 1. klem om bunzingen mee te vangen

beuzelingvalle (Bdie, Nw) Ook *beuzingvalle* (Pe-Dbl) de; -n ['b...] 1. bunzingval

beuzelingvel (Bdie, Nw) Ook *beuzingvel* (Pe-Dbl) et; -len; -legien ['b.../...] 1. bunzingvel

beuzing z. *beuzeling*

beuzingvalle z. *beuzelingvalle*

beuzingvel z. *beuzelingvel*

bevaemen (Bu) zw. ww.; overg.; *bevaemde*, het *bevaemd* [bə'fē:m:] 1. omvademen, omvatten met wijd uitgespreide armen en handen *Aj' de ofstaand tussen die knikker en de pon niet bevaemen können, moest ieder overni'j* (Bu)

bevallig (Db, Dhau, Dho, Diz, El, Np, Op, Ow, Sz, Wol) bn.; -er, -st [bə'faləx] 1. lief en bekoorlijk *een lief, bevallig kiend* (Ow), *een bevallig maegien* (Np, Op), *d'r bevallig uut zien* (Dho)

bevallighied (Np, Ol-Nl, Op, Sz), voor -heid z. -hied [bə'faləxhit] - bevalligheid: het *bevallig* zijn *D'r is niet vule bevallighied an* (Np), *D'r zit niet zo vule...* (Sz)

bevangen st. ww.; overg.; *bevang*, is *bevangen/bevangen* [bə'f...] 1. bevangen, door bep. aandoeningen, door de extreme temperatuur, de plotselinge temperatuurswisseling e.d. *Aj' bezwiet binnen moej' wat antrekken, anders bevang i'j* (Ow), *Je moe'n zorgen daj' niet bevangen* (Nbk), *bevangen wezen deur de koolde* (Dhau, El, Np, Ste, v, Nbk), *Aj' iniens in de tocht kommen, kuj' bevongen wodden deur de koolde* (Nw), *Je kun ok deur de waarmte bevangen* (Ste), *Hi'j wodde deur de waarmte bevangen* (Obk), *As een peerd bevangen is, is hi'j zo stief as wat; dan bin ze hielendal stief en et komt vaeke niet goed en dan wo'n ze ofkeurd* nl. bijv. na te lang op stal te hebben gestaan en na te veel

bevangenhied - beverties

werken (Ow)

bevangenhied (Ma, Obk), voor -heid z. -hied de [bə'f...] 1. het *bevangen* zijn

bevatten (b) [bə'fatŋ] - bevatten: begrijpen *Zoe'n tieding kan 'k bevatten* (b)

bevechten [bə'f...] - bevechten

beveiligen (spor.) [bə'fɛjləgŋ] - beveiligen

beveiliging [bə'fɛjləgŋ] - beveiliging

beveiligingsbedrijf (spor.) [bə'f...] - beveiligingsbedrijf

beveiligingsmitwarker (spor.) [bə'f...] - beveiligingsmedewerker

beveiligingssysteem (spor.) [bə'f...] - beveiligingssysteem

bevel et [bə'fɛl] 1. bevel, kommando et *bevel voeren* (spor.), *onder bevel van* (spor.) 2. opdracht *iene een bevel geven*, *op bevel (van)*, *Hi'j deelde de bevelen uut* (O1-N1)

bevelen st. ww.; overg.; beveul/beveelde, het beveulen/beveeld [bə'fɛ:lŋ] 1. bevelen: gelasten, opdracht geven te doen *De Duitsers hadden (...) beveulen dat alle radio's inleverd wodden mossen* (vo), *Doe leut ik mi'j bevelen* (b), *le moe'n niet zo staon te bevelen* (El), *le hebben mi'j niks te bevelen, dat za'k allemaal zels weten!* (Wol, Nbk), *Wat wil ie te bevelen!* (Ow)

bevelhebber [bə'f...] - bevelhebber

bevelvoerder (spor.) [bə'fɛlfu:ərdɛ] - bevelvoerder

beven zw. ww.; onoverg.; beefde, het beefd ['bɛ:bm] 1. beven, trillen *Hi'j was zo bange, hi'j beefde d'r over* (Dho, Np), *Ik schrok zo, ik ston te beven op mien bienen* (El, Diz), *beven as een rietien* (Dhau, Dho, Ld, Spa, Wol), *...as een riet* (Bdie, Db, El, Ma, Nt, Op, Ow, Pe-Dbl), *...as een blad* (Bdie), *...as een blad an de boom* (Dfo, Dhau, Dho, Diz, Np, O1-N1, Op, Wol), *...an een boom* (Ow), *...as een juffershontien* (Sz), *...as een espenblad* (Op) 2. beverig zijn (als ouderdomsverschijnsel) (Diz) *Hi'j begint aorig te beven* begint het verschijnsel van beverigheid bij ouderdom al flink te krijgen (Diz)

bever I de; -s; -tien ['bɛ:wɛr, ...vɛ] 1. bekend knaagdier: bever

bever II (verspr., d) et ['bɛ:wɛr, ...vɛ] 1. bep. gewezen stof: bevertien, van katoen, ook wel van wol *De meensken dreugen vroeger wollen hemden van bever* (Db), *Bever was een glad soort stof, ketoen* (Ma), *Bever haj'*

as brune stof veur rokken en ok wel veur ondergoed veur manluden (Dfo), *...of in blauwe boverbroeken* (Dfo), *blauw bever* (Diz, El), *rood bever* (El), *een blauwe wollen schölk van bever* (Dhau), *kielen van bever* (Bdie), *een zwatte rok van bever* (Dhau), *hemden en broeken en onderrokken van bever* (Db), *Veur een goed wollen hemd moej' bever hebben* (Dho)

beverd (Bdie, Nt) de ['bɛ:wɛrt, ...vɛrt] 1. het erg beven, het sterke gebeef *de beverd kriegen van de geeuwthonger* (Bdie, Nt), *...van benauwdhied* (Bdie)

beveren (Dhau, Nbk) zw. ww.; overg.; beverde, het beveerd [bə'f...] 1. bevaren (als bn. gebruikt voltooid deelwoord:) *een drok beverd kenaol* (Dhau)

bevergelieken (Nbk) st. ww.; overg.; bevergeleek, het bevergeleken [bə'fɛrgə'likŋ] 1. twee of meer zaken met elkaar vergelijken *Aj't bevergelieken, dan bliekt d'r toch een verschil te wezen* (Nbk), *We moe'n 't even bevergelieken* (Nbk)

beverig ['bɛ:wɛrɛx, ...vɛrɛx] - beverig: het voortdurend beven: *Hi'j wodde bange en zodoende wat beverig* (Nbk, Dfo), *Ik bin zo schrokken, ik bin d'r nog beverig van* (Dfo), ook: het beverig zijn van ouderdom *Oolde J. wodt zo beverig, dat hi'j et koppjen zonder motten haost niet meer an de mond kriegen kan* (Op)

bevers z. *beverties*

bevertien (Bdie, Db, Dfo, Dhau, El, Ld, Nbk, Np, Nw, Ste) et; beverties (bet. 2) ['bɛ:wɛrtin, ...vɛr...] 1. (verz.) bep. kledingstof: bevertien *Ik moet een lappe bevertien hebben* (Ste), *een kiele van bevertien* (Bdie), *Bevertien is veur een blauwe kiele of broekgoed, iene kaante glad en de aandere kaant roeg* (El), *blauw bevertien* (Dhau), *bevertien onderbroeken* (Nw) 2. kledingstuk van bevertien (Db, Dhau, Nbk, Np) *mien blauw bevertien* m'n rok van bevertien (Nbk)

bevertienen z. *beverties*

beverties (Bdie, Dfo, Ma, Nbk, Nw, Obk, Pe-Dbl) Ook *bevertienen* (Dfo, Ma, Obk), *bevers* (Dho, Diz, El, Op, Spa) bn.; attr. ['bɛ:wɛrtis, ...vɛrtis/...tiŋ:/bɛ:wɛrs, ...vɛrs] 1. bevers: van bep. stof: bevertien *een bevertiese broek* (Nbk, Obk, Pe-Dbl), *...rok* (Bdie, Pe-Dbl), *een bevertienen broek*

(Dfo, Ma, Obk), *een beverse rok* (Dho, Diz, El, Op, Spa)

bevestigen zw. ww.; overg.; bevestigde, het bevestigd [bə'fɛstəɣn] 1. vastmaken *een draod bevestigen* (Nbk) 2. bekrachtigen (b) *Now dan, Heer God (...), bevestig dan (...) waj' tegen him zegd hebben* (b) 3. bevestigend reageren (l) 4. met een waardigheid bekleden, nl. die van predikant: *De domenee wodt hier bevestigd* (Obk, Ow), *De ni'je dominee is in 't amt bevestigd* (El), *As d'r een ni'je dominee komt in de gemiente, dan wodt die bevestigd de eerste zundag dat hi'j preekt* (Dfo)

bevestigingsdraod (El) de; -en; ...draotien [bə'f...] 1. draad waarmee men bevestigd

beveurbiel z. *bi'jveurbeeld*

beveurdielen (l) [bə'f...] - bevoordelen

beveuroordield (spor.) [bə'f...] - bevooroordeeld

beveurraoden [bə'fɛ:əɔ:ədn] - bevoorraden

beveurrecht (Nbk) bn. [bə'fɛ:əɔ:ɛxt] 1. bevoorrecht *Dan bi'j' beveurrecht* in zo'n geval zit je in een bevoorrechte positie, heb je geluk vergeleken bij anderen (Nbk)

beviening (Nbk, j) de; -s, -en [bə'fi:niŋ] - waarneming, ondervinding: *In geuren en kleuren vertelden wi'j onze beviening* (j)

beving ['bi:vɪŋ, ...vɪŋ] - beving *Ik kreeg zuver een beving, zo bin 'k schrokken* (Db), *Vroeger waren de meensen soms zo bange, dan kregen ze de beving d'r van* (Sz), *Hi'j had vrij wat last van bevings* (OI-NI)

bevingeren (verspr.) [bə'f...] - bevingeren, vooral: beduimelen: *Jonges, de krukke van de deure beetpakken, eers bevingeren jim mij de hiele deure* (Db), *De deuren bin hielemaole bevingerd* (El, Dhau), *Die kleine kiender van mien zeune bevingeren vaeke oons mooie kammenet* (Op)

beveleisd bn. [bə'flejst] 1. beveleisd, (goed) in het vlees zittend *een beveleisde koe* (OI-NI, Wol), in (ook aaneen geschreven:) *goed beveleisd* (verspr.), *Dat besien dat naor de slaachter gong was goed beveleisd* (Obk), *Oonze koenen bin goed beveleisd* (Nt)

bevliegen st. ww.; overg., onoverg.; het bevleugen [bə'fli...] 1. (overg.) bevliegen, vliegende bereiken *Zien bi'jen bevleugen de Hoorn* d.i. bezochten het veld op het

gebied *de Hoorn* onder *Berkoop* (j) 2. (onoverg.) voortdurend zich haastig van hot naar her begeven *Wat moej' weer te bevliegen naor Grunningen!* (Nbk)

bevloeien (Nt, Ste) [bə'fli...] - bevloeien, irrigeren *Rietlaand wodt in 't veurjaor bevloed* (Nt)

bevochtigen (spor.) [bə'foxtəɣn] - bevochtigen

bevodderen (spor.) [bə'fɔdn] - bevorderen: stimuleren, begunstigen qua werking: *et Stellingwarfs bevodderen* (spor.); in rang bevorderen (spor.)

bevolking de; -s, -en [bə'fɔl(ə)kiŋ] 1. bevolking, de gezamenlijke bewoners *De bevolking moet d'r hier over et algemien niks van hebben* (Nbk)

bevolkingsgroep [bə'f...] - bevolkingsgroep *De onwil (...) om de boeren an een vergeliekber inkommen te helpen mit aandere bevolkingsgroepen wodde hoe langer hoe groter* (vo)

bevolkingsgruui (l) [bə'f...] - bevolkingsgroei

bevolkingsonderzoek (spor.) [bə'f...] - bevolkingsonderzoek

bevolkingsregister (l) [bə'f...] - bevolkingsregister

bevrachten (spor.) [bə'fraxtn] - bevrachten

bevrachter (Nbk) [bə'fraxtr] - bevrachter

bevraomen (Nbk) zw. ww.; onoverg.; bevraomde, het bevraomd [bə'fr...] 1. voortdurend vraomen, z. aldaar *Wat bevraom ie daor toch!* (Nbk)

bevrend z. *bevrund*

bevreten st. ww.; overg., onoverg.; bevratt, het bevreten [bə'fr:ɪtn] 1. (onoverg.) voortdurend vreten of met vretende bewegingen bezig zijn *Wat bevret die hond daore, wat zo! hi'j hebben!* (Nbk) 2. (overg.) eten/vreten ten koste van de andere persoon/het andere dier (zodat die niks of veel minder krijgt) *Die iene hond is zo dikke, hi'j zal de aander wel bevreten hebben* (Ow), (bij biggen:) *De kleinties wo'n vaeke deur de dikken bevreten* (Ow), *De varkens bi'j de bak bevreten mekander* (Dhau, Sz), *De iene bevret de aander eet ten koste van de ander* (Ld, Np), *Dat kleine biggien is bevreten* (Db), *Hi'j pikt et lekkerste veur mien neuze weg, hi'j bevret mij* (Ld), *Ze hebben de oolde meensken aorig bevreten, en doe bin ze votgaon* (El),

bevriend - bewaopenen

Hij bevet mij eet zodanig dat hij veel meer krijgt dan ik (Bu), *Wat wodt ze dunne, mar ik heb heur niet bevreten* heb haar steeds wel genoeg eten gegund, heb niet gegeten ten koste van haar (Nbk), *Hij bevet me* eet ongeveer alles op wat ik aan eten heb (Ma, Nt), *Ze bevreten mekaar* ze gunnen elkaar niks (Obk)

bevriend z. *bevrund*

bevrozen st. ww.; overg., onoverg.; bevreur, is/het (bet. 4-6) bevreuren 1. (onoverg.) in vaste/bevroren toestand overgaan door temperatuursverlaging *Dat spul liekt wel bevreuren* (b: lm), *De neuze kon me wel bevreuren wezen, zo koold is hij* (Nbk), *Wat is et hier koold, ie kun hier wel bevrozen* (Nbk) 2. (onoverg.) door een dun ijslaagje bedekt zijn, als gevolg van vriezen *even tegen et glas poetsen, want et is bevreuren* (Nw), *De ruten bin bevreuren* (Nbk) 3. door een vaste ijslaag bedekt zijn, door bevrozing van de bovenste laag water *We kun now over de vaort, die is bevreuren* (Nbk) 4. (overg.) doen bevrozen 5. (overg.) in *et spel bevrozen* e.d. (spor.) 6. (overg.) in *een baankrekening bevrozen* e.d. (spor.)

bevrijden (spor.) [bə'frɛjdn̩] - bevrijden, verlossen

bevrijder [bə'fr...] - bevrijder

bevrijding (verspr., vo) [bə'frɛjdn̩] - bevrijding, i.h.b. die als afloop van de Duitse bezetting in W.O. II: *de 'grote dag' van de bevrijding* (vo)

bevrijdingsbeweging (l) [bə'fr...] - bevrijdingsbeweging

bevrijdingsdag [bə'fr...] - bevrijdingsdag

bevrijdingsfeest [bə'fr...] - bevrijdingsfeest

bevrijdingsleger (spor.) [bə'fr...] - bevrijdingsleger

bevrijdingsoorlog (spor.) [bə'fr...] - bevrijdingsoorlog

bevrijdingsorganisaosie (l) [bə'fr...] - bevrijdingsorganisatie

bevruchten (verspr.) [bə'fraxtn̩] - bevruchten, bezwangeren, vooral door k.i. van koeien *koenen bevruchten* (Nbk)

bevruchting (spor.) [bə'fraxtn̩] - bevruchting, het *bevruchten*, z. aldaar *de bevruchting van die koe* (Nbk)

bevrund (j) Ook *bevrend* (Sz), *bevriend* (Bdie, Sz) [bə'frant/...frɛnt/...'frint] - bevriend *Die bin zo dikke bevrend, dat zal*

ok wel an een tied toe duren (Sz), *We bin mit heur bevriend* (Sz, Bdie)

bevulen [bə'fylŋ] - bevoelen, aan iets voelen, tasten *Hij bevuulde zien zere polsen* (v), *Zij bevuult et* (p)

bew. - afkorting van *bewarking*

bewaandelen (Ste) [bə'wā:ndl̩n̩] - bewaandelen (fig.), in verb. als *Et is altied et verstaandigste daj' de middenweg bewaandelen* (Ste)

bewaarkelik z. *bewarkelik*

bewaarken z. *bewarken*

bewaarking z. *bewarking*

bewaarkzem z. *bewarkzem*

bewaarschoele z. *beweerschoele*

bewaeken [bə'wɛ:kn̩] - bewaken (lett.): in diverse toepassingen *Zels he'k ok zo'e'n oolde strieder, die oons huus en hiem bewaekt* (b)

bewaeker [bə'wɛ:kn̩] - bewaker

bewaeking [bə'wɛ:kn̩] - bewaking

bewaekingsdienst (spor.) [bə'wɛ:kn̩zd̩:st] - bewakingsdienst

bewaekingsofdieling (spor.) [bə'wɛ:kn̩zɔvdi:l̩n̩] - bewakingsafdeling

bewaekingspasseniel (spor.) [bə'w...] - bewakingspersoneel

bewaekt (v) [bə'wɛ:kt] - bewaakt *op een groot bewaekt parkeerterrein* (v)

bewaeren z. *beweren*

bewaerschoele z. *beweerschoele*

bewaeterd (Bdie, Np, Obk) Ook *bewaterd* (Sz) [bə'wɛ:tɾt/...wa:tɾt] 1. door een tijd in het water te laten liggen, gaver, duurzamer geworden *bewaeterd hooft* (Sz, Bdie), *bewaeterde paolen* (Np), *Noors bint was mitien bewaeterd* bomen voor het bint van gebouwen komend uit Noorwegen, drijvend over zee versleept waardoor ze later niet snel aangetast raakten (Obk)

bewaeteren [bə'wɛ:tɾn̩] - bewaeteren: aan de werking van water blootstellen door een tijd in het water te laten liggen: *Veur de boerewaegen haj' genoeg an ien goeie, dikke iekenboom; die wodde zaegd en dan kwam hij eerst een half jaor in et waeter: hij wodde bewaeterd; dan kwam hij onder bospollen in et schaad te liggen, ok weer een half jaor* (Op)

bewalmen (Np) [bə'w...] - bewalmen *De blaeker* [walmvanger] *was hielemaole bewalmd* (Np)

bewaopenen zw. ww.; overg.; bewaopenen

de, het bewaopend [bə'w...] 1. van wapens voorzien, bewapenen *De soldaoten wodden bewaopend* (Obk), *'t Was misschien goed dat de pelisie beter bewaopend wodde* (Ld) **bewaopening** (spor.) [bə'wə:pənɪŋ] - bewapening, datgene waarmee men bewaopend is; het bewaopend zijn
bewaren z. *beweren*
bewarkelik Ook *bewaarkelik* (Pe-Db), *bewarkelik* (Spa) bn.; -er, -st [bə'war(ə)kə lək, ...k|ək/...'wa:r...'wɛr...] 1. bewerkelijk *Dat bietelaand is aorig bewarkelik* (Ld), *Dat huus telt zovule hoeken en gatten, dat et nogal bewarkelik is om alles schone te hollen* (Op), *De huzen weren vroeger slim bewarkelik in et schonehollen* (Db), *een bewarkelik warkien* (Dfo)
bewarken Ook *bewaarken* (Pe-Db), *bewerken* (WH) zw. ww.; overg.; bewarkte, het bewarkt [bə'w.../...] 1. door bewerking verbeteren, geschikt maken: *bijv. om te oogsten (...)* *hoe al dat laand, mit vliet, mit overlæg en mit verstaand bewarkt wodt* (b), *Spitten die wodden hier in de oorlog steuken; dat was veengrond, mar die wodde mit de haand bewerkt* (Sz), *Wij kennen et bewarken d'r van niet* (Ld), *een tenielstok bewarken* (Nbk) 2. door lichamelijke arbeid schoon houden *Dat grote huus is moeilik te bewarken* (Ma, Np, Obk, Ow, Ol-Nl) 3. door lichamelijke inspanning opwekken (Dhau), in *Mit knoffelwark kuj' de warmte niet bewarken* (Dhau) 4. door bewerking versieren *Wat is die leren riem mooi bewarkt* (Ol-Nl) 5. door te handelen zorgen voor, teweegbrengen (...) *bewarken, dat wij bescheiden en nederig van hatte blieven* (b) 6. actief invloed in een bep. richting uitoefenen (spor.) *Ze moe'n him nog even bewarken, hi'j moet aenlik wel mitdoen* (spor.)
bewarker (Nbk) de; -s [bə'w...] 1. iemand die een tekst, een toneelstuk e.d. bewerkt
bewarking Ook *bewaarking* (Dfo, Pe-Db), *bewerking* (Spa) de; -s, -en [bə'warkɪŋ/...] 1. het bewerken, het bewerkt worden, ook: het bewerkstelligen *De bewarking van de plefoons van de oolderwetse huzen het vroeger hiel wat tied kost* (Obk), *Et het nogal wat bewarking ondergaon* (Ol-Nl, Np), *'t Hef zien bewarking neudig* (Bdie), *Daor het hi'j nogal een hiele bewarking mit had* (El), *Et is iene*

bewerking, en dan is 't klaor (Spa), *Om die keze te maeken, daor hebben je een appatte bewarking veur neudig* (Wol), *Hooltsniewark is ok een bewarking* (Dfo), *Dat is heur bewarking, dat ze daor niet meer kommen* dat is hun toelæg, zij hebben dat bewerkstelligd (Dho) 2. versiering door bewerking *Die kaaste zit hiel wat bewarking an* (Ld) 3. bewerkte tekst, toneelstuk enz. (spor.)
bewarkzem (Nw) Ook *bewaarkzem* (Nw) [bə'war(ə)ksm/...'wa:.../] - bewerkelijk
bewasken (Nbk, Np, v) [bə'waskɪŋ] - bewassen, in *iene bewasken* iemand wassen die overleden is: *De buurvrouwen bin kommen, om Mem te bewasken* (v)
bewassen (Bu) [bə'wasɪŋ] - bewassen, begroeid *Schoonmaekerties zitten in een begruuid water, in een venepette of een bewassen slotien* (Bu)
bewaterd z. *bewaeterd*
beweerappel (Db) [bə'w...] - bewaarappel *Aj' beweerrappels niet geregeld naokieken, kuj' d'r rot in kriegen* (Db)
beweerkelder (Ld) de; -s; -tien [bə'wɛ:əkɛldɪr] 1. kelder om in op te bergen, te bewaren *De eerpelhutte was een beweerkelder onder 't hujvak veur eerpels en bieten, dat ze in de winter niet bevreuren* (Ld)
beweerplak (Nbk) [bə'wɛ:ərplak] - bewaarplaats
beweerschoele (OS, Dho) Ook *bewaerschoele* (Ste, Np en west.), *bewaarschoele* (WH) [bə'wɛ:ərskulə/bə'wɛ:ərskulə/bə'wa:ərskulə] - bewaarschool, vroegere benaming voor kleuterschool
bewegelik (Nbk) [bə'wɛ:gəlik, ...gɛk] - beweeglijk: graag en veel bewegend, snel heen en weer bewegend *De kiender bin nogal bewegelik* (Nbk)
bewegen st. ww.; overg., onoverg.; het bewegen [bə'wɛ:ggɪ] 1. (onoverg.) zich verroeren, in beweging zijn/raken *'t Was krek as beweug die lippe wat* (b), (zelfst.) *Dat koj' zien an et bewegen van de waeterplaanten* (j), *Hi'j beweug toch een betien, de foto zal wel niet scharp wodden* (Nbk) 2. (overg.) in beweging brengen/doen zijn *Et fluitekruud in de baarm wodt traoge henne-en-weer beweugen deur de wiend* (v), *De blatties (...)* *wo'n een klein betien beweugen deur de wiend* (v) 3.

beweging - bewiefd

(wederk.) zich bewegen *Ie moe'n je even niet bewegen, eers vligt die voegel vot* (Nbk) 4. (overg.) brengen tot *Wat beweegt je toch, man* waarom doe je dat, waardoor word je toch daartoe gebracht (Dhau, Np, Ma), *Gien macht in de wereld zal him bewegen kunnen om now mooi weer te speulen (...)* (j)

beweging Ook **beweginge** (Nbk, Ste) de; -s, -en; beweginkien [bə'wɪ:ɡɪŋ/bə'wɪ:ɡɪŋə (Nbk, Ste), ...ɡɪŋə (Ste)] 1. het bewegen, het bewogen worden *Dat sterregien onder de laampe is altied in beweging* (Sz), *Zo now en dan verweug zien iene arm wat, mar veerder zat d'r gien beweging in* (b), *Tegen duj zit d'r weer beweging in 't ies* (Obk), *Kraekende komt d'r beweging in de oolde boerewaegen* (v), *De stoet zette 'm in beweging* (Nt), *Ik kan d'r gien beweging in kriegien* het is onwrikbaar (Dho, Ow), zo ook *D'r is gien beweging in te kriegien* id., ook fig.: hij is niet vooruit te branden (Nbk), ook: die zaak zit muurvast (Nbk) 2. lichamelijke beweging, beweging met lichaamsdelen, ledematen *J. zien peerd had slim mi'jerige bewegingen mit de veurpoten* (Db), *een onverwaachte beweging maeken* (Bdie), *Hi'j is de hele dag in beweging* (Diz), *We moe'n wel zien dat we wat beweging kriegien vandaege, et is mar niks, de hiele zundag in de stoel zitten* (Nbk), *As een meenske te min beweging het, wodt hi'j zo stief as een deure* (Db), *Beweging is goed veur de spieren* (Dfo), *Gimmestiek is een goeie beweging* (Dfo, Nt, Ol-Nl), *Beweging hebben we op 'e gimmestiek* (Pe-Dbl), *Ie moe'n wat in de beweginge blieven* zorgen dat je lichamelijke beweging houdt, nl. om fit, gezond te blijven (Nbk), *Mien mem zee: zo lange meugelik in de beweging blieven* id. (vo), *Ie moe'n mar in beweging blieven* zorg dat je steeds genoeg lichamelijke beweging krijgt (El) 3. wijze van zich voortbewegen *De beweging van dat peerd is traoge* (Wol) 4. drukte, gedoe van mensen *'t Was een hiele beweging in 't dörp* (Ma), *Hi'j sleup zo vaaste, dat d'r haost gien beweging in him was te kriegien* (Op) 5. bedrijf, winkel, zaak om geld mee te verdienen *De melkeri'je is op 't heden een beste beweging* (Dhau), *Zo op 't oge zit d'r een goeie beweging in die zaeke* (El,

Db), *Dat is een goeie beweging, zoe'n petatzaeke* (Bdie, Spa, Dho), zo ook *Dat is daor een goeie beweging* (Dhau), *De haandel in huzen was een peer jaar leden een beste beweging* (Np, Wol, Op), *Die kleine beweginkies bin d'r niet meer kleine winkeltjes, zaakjes* (Ld) 6. bep. eenheid van opvattingen over maatschappelijke zaken *een beweging tegen et roken* (Nbk) 7. aandrang (Nbk), in *uut eigen beweging* uit eigen beweging, uit eigen initiatief (Nbk) 8. gedoe, zaakje *Now, ik vien et mar een vremde beweging* (Nbk), *...een malle beweging* (Nbk), *Now, een mooie beweging as ze zo beginnen!* het is maar een vreemde zaak, als ze zo gaan doen (Nbk), zo ook *Et zol een mooie beweging wodden as et die kaante op gong!* (Nbk)

beweginge z. **beweging**

beweren (OS, Nw, b, ba, bl) Ook **bewaeren** (bet. 2-4: WS noord. van de Lende, ZW), **bewaren** (WH) zw. ww.; overg.; beweerde, het beweerde [bə'wɪ:ɾɪŋ /...wɛ:ɾɪŋ/...'wa:ɾɪŋ] 1. beweren *Dat kuj' now wel beweren, mar et is niet zo* (Wol) 2. bewaren, niet wegdoen, zorgen dat het niet verloren raakt/aangetast gaat worden *Dat volk is een volk van et Saksische slag, dat zien eigen kerakter beweerde* (ba), *et Stellingwarfs beweren* (bl) 3. sparen, overhouden van iets met een bep. doel *Moej' niet wat eten veur morgen beweren?* (Nbk) 4. behoeden, beschermen *Ik bin daor op 'e ruimte of in de bos krek lieke goed beweerd as bi'j jow in de wege* (b), *Beweer oons veur ofdwelen of veur verdwelen (...)* (b), *De tegenslaegen die oons (...)* d'r veur beweren, *dat wi'j overmoedig wodden* (b)

bewerkelik z. **bewarkelik**

bewerken z. **bewarken**

bewerking z. **bewarking**

beweugen [bə'wɛ:ɡɪŋ] - bewogen, aangedaan, ontroerd *Hi'j vertelde zien beweugen levensverhael* (j), *Maek oons, stok veur stok, tot beweugen meensken, God* (b) **bewi'jen** (Ste) zw. ww.; overg., onoverg.; bewi'jde, het bewi'jd [bə'w...] 1. bewaaien, waiend zijn *Pinkster moet bewi'jen* d.i. het moet met Pinksteren waiend (gezegd i.v.m. een bep. passage in de bijbel)

bewiefd (Bu) bn. [bə'wɪ:ft] 1. (van vrouwen) er ouder uitzierend door het kinderen krijgen *Die is ok bewiefd wodden* (Bu)

bewies et; bewiezen; -ien [bə'wis] 1. bewijs, handeling van het bewijzen *Wat speet S. dat, mar hij had gien bewiezen* (j), *Et bewies is leverd* (Wol), *D'r is gien bewies* (Nbk), *Daor is toch gien enkel bewies veur* (Op), *Hej' daor bewies van?* kun je dat bewijzen (Nt) 2. teken *Veul dotterbloemen in 't laand was een bewies van slecht laand* (Sz) 3. schriftelijke verklaring *Aj' naor 't ziekenhuus moeten veur onderzuuk, dan moej' een bewies van dokter hebben* (Obk), *Veurda'k et wus, ha'k et bewiesien al weer in de haand stopt kregen* (v)

bewiesexemplaar [bə'w...] - bewijs-exemplaar

bewiesien et; bewiesies [bə'wisin] 1. een heel klein beetje van iets *Moet d'r nog een bewiesien zoolt op 'e eerpels?* (Wol), *Van kruden hoej' mar een bewiesien in 't eten* (Ow), *Ik hadde d'r mar een bewiesien veur neudig* (Bdie), *M. had nog een bewiesien draank in de flesse* (Ma, Dhau), *...een hiel klein bewiesien, ie kun 't haost niet zien* (Dfo, Dhau), *'t Is mar zoe'n bewiesien meer* (Spa), *D'r hoeft mar een bewiesien of* (El), *een bewiesien zoolt* (Nbk) 2. klein beetje poep (Ow) *'t Kleine kiend had een bewiesien in de broek* (Ow) 3. verkl. van *bewies*, z. aldaar

bewiesmiddel (spor.) [bə'wi(:)s...] - bewijsmiddel

bewiesnummer (spor.) [bə'wis(:)...] - bewijsnummer

bewiesstuk (spor.) [bə'wi(:)stok] - bewijs-stuk

bewiezen [bə'wi:zŋ] - bewijzen, aantonen: *Bewies (me) dat mar es* (Nw, Spa), *Dat moet himzels bewiezen* het moet nog blijken dat het goed is, goed werkt in de praktijk (Nbk), *mit doem en vinger bewiezen* tot in de kleinste details uitleggen, aantonen (Ow); betuigen, betonen in de verb. *iene een (goeie) dienst bewiezen: Die bewis de kaarke een dienst* (Nw), *de laeste eer bewiezen* (spor.)

bewimpelen (ba) [bə'wɪmpɪŋ] - bewimpelen (lett.) *Et dundoek bewimpelt de paolen* in dit geval gezegd van vlaggen die de vlaggemasten 'bewimpelen' op de ijsbaan (ba)

bewolking [bə'wol(ə)kɪŋ] - bewolking *D'r komt wat bewolking an de locht* (Nbk)

bewolkt [bə'wol(ə)kt] - bewolkt

bewonderen zw. ww.; overg.; bewonderde, het bewonderd [bə'wɒndrŋ] 1. bewonderen *Ze ston zien ni'je auto te bewonderen* (Nbk), *Now, dat kan ik niet in him bewonderen* dat waardeer ik niet bepaald (Nbk)

bewondering [bə'wɒndrɪŋ] - bewondering *De bewondering was zo groot, dat (...)* (ba), *J. keek et spul nog es vol/mit bewondering over en zee (...)* (vo), *Ze was ien en al bewondering veur him* bewonderde hem zeer (Nbk), *uut (volle) bewondering* (Nbk)

bewonen [bə'wɒ:əŋ:] - bewonen *Wodt dat huus nog bewoond, donkt jow?* (Nbk)

bewoner [bə'wɒ:əŋr] - bewoner

bewoning (spor.) [bə'wɒ:əŋɪŋ] - bewoning *Et is niet meer geschikt veur bewoning* (spor.)

bewoonber [bə'wɒ:əmbɪr] - bewoonbaar *Is et daor een betien bewoonber?* (Nbk)

bewrieven st. ww.; overg., onoverg.; bewreef, het bewreven [bə'wri:bm] 1. (overg.) bewrijven *Ze bewreef de iekenhoolten kaaste* (Nbk) 2. (onoverg.; enigszins negatief) voortdurend bezig zijn met wrijven *Wat bewrief ie daor toch!* (Nbk)

bewusken (Obk) bn. [bə'wʌskŋ] 1. veel, vaak gewassen *Om verbaand te maeken wodde wel es een oold bewusken laeken an repen scheurd* (Obk)

bewust [bə'wʌst] - bewust: bepaald: *Altied, op die bewuste dag, stuurden ze nog een mooie kaorte* (Nbk); doordrongen van iets *We bin oons d'r bewust van* (b), *Hi'j was him d'r wel bewust van* (Nbk), *Bij' je wel goed bewust waj' now aenlik doen?* (Nbk); opzettelijk, weloverwogen *Ze het et bewust mislopen laoten* (Nbk)

bewusteloos [bə'wʌstəlo:əs, ...t]... - bewusteloos *bewusteloos liggen, iene bewusteloos slaon*

bewustelooshied Voor -heid z. -hied [bə'w...] - bewusteloosheid

bez. - afkorting van *bezichtiging*

bezaachten zw. ww.; onoverg.; bezaachtte, is bezaacht [bə'sa:xtŋ] 1. afnemen in pijn, hevigheid, ernst van een verwoning e.d. *Et moet eerst mar wat bezaachten* (Nbk), *Et bezaacht al een betien* (Np), *Die wonde bezaacht al mooi* (Ow), *De haand is al aorig goed bezaacht* (El) 2. afnemen in

bezaaid - bezetene

felheid, intensiteit van een ruzie *Die ruzie is zeker aorig bezaacht* (Ld), *Et is aorig bezaacht* de ruzie is bijna afgelopen (Nw), zo ook *Mit een peer daegen is dat ok wel aorig bezaacht* (Ld), *Die ruzie zal wel wat bezaachten* (Ol-Nl), *Laot et eerst mar even wat bezaachten* (Obk, Bu)

bezaaid z. *bezi'jd*

bezaegd (l) [bə'se:xt] - bezaagd

bezaegen zw. ww.; overg.; onoverg.; bezaegde, het bezaegd [bə's...] 1. (overg.) bezagen 2. (onoverg.; enigszins negatief) voortdurend bezig zijn met zagen *Man, wat bezaeg ie toch in die bos, d'r blift gien boompjen overaende* (Nbk)

bezakken zw. ww.; onoverg.; bezakte, is bezakt [bə'sakŋ] 1. inzakken, inklinken *Et huj moet eerst wat bezakken veurd dat d'r weer wat op kan* (Obk), (als bn. gebruikt volt. deelw.:) *Dat is goed bezakt huj* (Ld); ook gezegd van de maaltijd die men tot zich heeft genomen: *et eten bezakken laoten* (Nbk, Spa) 2. (van onenigheid) langzaam afnemen in intensiteit en daardoor voorbijgaan *De ruzie zal wel weer bezakken* (Obk), *Et moet mar even bezakken* (Nbk), *Et zal wel wat bezakken, je* (Ol-Nl)

bezaksel (El) [bə'saks] - bezinksel

bezanen (verspr.) zw. ww.; overg.; bezaande, het bezaand [bə'sā:n] 1. met zand bedekken, hetz. als *overzanen*: *Hi'j wees op et belang van et bezanen of diepeploegen van et trapgevilige, wieke laand om zodoende een vaastere bojem te kriegen daor de koenen en mesienen over henne konnen zonder de boel te verproezen* (vo), *Dat laand was drassig, dat hebben ze bezaand* (Pe-Dbl, Ld), *Aj' et bezanen wodt et wat steviger* (El), *Dat laand laoten we bezanen* (Ow, Bdie)

bezaodigd (b: lm) [bə'sə:dəxt] - bezadigd

bezar z. *bazar*

bezegelen [bə'si:gŋ] - bezegelen: geheel en al regelen, afspreken *Et wodde bezegeld mit een slokkien* (Nbk)

bezeilen [bə's...] - bezeilen *d'r is gien laand mit te bezeilen* hij/zij wil helemaal niks, er valt niks mee aan te vangen, *D'r is gien wiend mit te bezeilen* id. (Ow)

bezending [bə'sendŋ] - bezending, flinke hoeveelheid die verzonden wordt, die vervoerd wordt *Gister he'k nog een hele*

bezending boeken thuuskregen (Op), *We hadden een hele bezending zakken op 'e waegen* (Pe-Dbl)

bezeren Ook *bezerigen* (El, Op, Pe-Dbl) [bə'si:əŋ/bə'si:əŋŋ] - bezeren *Dat kiend is toch wel zo zeerke, as hi'j him mar even bezeert, raost hi'j al* (Obk), *Ik kwam te stroffelen en bezeerde de kni'je* (Sz), *Die koe is kruuslam; dan kun ze niet staon, omdat ze in 't kruus bezeerd binnen, bijglike, omdat ze zwaor kalfd hebben* (Np), *An stiekeldraad kuj' je soms aorig bezerigen* (Op), *Daenk d'r omme daj' je niet bezeren an dat uutstiksel* (Dho), *Bi'j de jonge biggies wodden de tanen breuken, om de motte niet te bezeren* (Np)

bezerigen z. *bezeren*

bevestigd (verspr. WS) bn. [bə'sestəxt] 1. (niet ruw) belazerd, gek geworden, in verb. als *Bi'j' now helemaole bevestigd?* gek geworden, niet goed snik (Bdic, Dho, Pe-Dbl, Sz, Wol, bo: Nw), *Hi'j is steil bevestigd stapelgek* (Wol)

bezet bn. [bə'set] 1. bezet: van een ruimte, van plaatsen, door deelname *Alle bedden in 't ziekenhuus weren bezet* (v), *Alles was al bezet, we konnen niet meer zitten* (Nbk), *D'r weren nog een peer stoelen leeg, mar die weren al bezet* werden vrij gehouden voor anderen, behoorden al aan anderen (Nbk), *Et husien was bezet* het toilet was bezet, er maakte al iemand gebruik van (Nbk), *De zang was krap bezet vanaovend* er waren nogal wat zangers niet komen opdagen (Dhau) 2. ingenomen, in de macht van vreemde heersers *We weren deur de Duutsers bezet* (Nbk) 3. in *d'r mit bezet wezen* even geen tijd voor iemand of iets hebben, *Daor bin ik de hiele dag wel mit bezet* ik ben zodanig in beslag genomen dat ik er geen andere dingen bij kan hebben/doen (Nbk) 4. in *bezet wezen* al een vaste relatie hebben, ook: al iemand hebben om mee te dansen, om mee uit te gaan: *Ik kon heur niet meer kriegen, ze was al bezet* (Nbk)

bezeten bn.; -er, -st [bə'si:tŋ] 1. bezeten: in de ban, als het ware in beslag genomen *deur de duvel bezeten*, *We hebben 't vuus te drok, deur een welveertsroes bezeten* (b) 2. stevig in elkaar gepakt (Ol-Nl), in *bezeten huj* (Ol-Nl)

bezetene de; -n [bə'si:tŋə] 1. bezetene *Ik*

mag wel gauw naor de brijpot, anders kookt me alles over, et deksel rammelt as een bezetene (Ld)

bezetten zw. ww.; overg.; bezette, het bezet [bə'setŋ] 1. een bezetting uitvoeren (met een legermacht e.d.) 2. een bezettingsactie uitvoeren *Ze hadden et universiteitsgebouw bezet* (Nbk) 3. oppervlakte, ruimte innemen *Aj' groot hoefblad plaanten, bezet dat gauw een hiel stok grond* (Nbk), *De klimop het et hiele husien zowat bezet* (Ow) 4. (van bep. functies) bekleed houden (spor.) *Die oolde mannen bezetten die pesisies al jaoren en jaoren* (Nbk) 5. verkrijgen (verspr.) *In de dattiger jaoren weren de meensken al bliede as ze een stokkien raandkeze bezetten konnen* (Db), *Ik kan et niet/nargens bezetten* (Spa, Np), *De tasse breng ik naor et pension, daor we wonder boven wonder nog een kaemer veur iene naacht bezetten konnen* (v) 6. in et niet bezetten kunnen er geen tijd voor hebben (Dhau, Ma): *'k Kan 't niet bezetten* ik heb geen tijd (Ma) 7. met huismiddeltjes of door te bestrijken genezen *een ziek plekkien mit de vinger bezetten* (Sz), *veniend bezetten* het genezen van bep. ziekten vooral bij koeien, vaak met gebruikmaking van adderolie (b, Pe-Dbl, Dfo), *wratten bezetten* (bl) 8. (vooral onpers.) ademgebrek krijgen *Et bezet mi'j mit dit koolde weer* (Ol-Nl, Ow) ...op 'e bost (Spa), *Ik hadde et zo benauwd, et was net of bezette me alles* (Sz), *Et/De boel bezette him* (Dho, Ma, Obk, Ld), ...op 'e bost (Ma), *Dan bezet je de bost* (Nbk), *De bost bezet me* (Bdie, El, Ld, Np, Dho, Diz): *A'k de waarme kaemer binnenkom, dan bezet me de bost* (El), *Aj' tegen de wiend in lopen, et is koold en et bezet je, dan knapt je de aosem of* (Nbk)

bezetter [bə'setɾ] - bezetter *Toch leerden de boeren en trouwens alle meensken hoe langer hoe beter hoe as ze de bezetter beduvelen konnen* (vo)

bezetting de; -s, -en [bə'setŋ] 1. bezettingsgraad, mate waarin iets bezet is *As d'r mar genoeg bezetting is van de zaelen, mit dat grote feest* (Nbk), *As jim wat geld tekot kommen veur de bezetting van zoe'n plaatsien mit vee, ark en huusraod en zo, dan kuj'm, wat jim te min hebben, wel van oons lienen* (vo) 2. bezettingsmacht, bezet-

tingsleger e.d. 3. toestand van bezet zijn, feit van bezet zijn (door vreemde heersers) *de tied van de bezetting* in het bijzonder die door de Duitsers in W.O. II 4. (bij muziek, toneel enz.) vervulling van rollen, partijen 5. benauwdheid door veel slijm-afscheiding *H. het een boel last van bronchitis, zo now en dan het hi'j weer een bezetting* (Op), *Meensken die wat astmatisch binnen hebben bij temperatuursverschillen nog wel es last van bezetting op 'e bost* (Obk), ...*kriegen soms zoe'n bezetting in de bost* (Pe-Dbl)

bezettingsactie [bə's...] - bezettingsactie

bezettingsjaor [bə's...] - bezettingsjaor

bezettingsleger [bə's...] - bezettingsleger

bezettingsmacht [bə's...] - bezettingsmacht

bezettingsperiode [bə's...] - bezettingsperiode

bezettingstied [bə's...] - bezettingstijd *In de bezettingstied hadden de meensken een kniepkatte* (Wol)

bezettingstroepen [bə's...] - bezettingstroepen

bezoek z. *bezuuk*

bezeuken z. *bezuken*

bezeuking z. *bezuking*

bezeumen (El, Dho, Ol-Nl, b: ln) zw. ww.; overg.; bezeumde, het bezeumd [bə'sɑ:ɱ:]

1. van één of meer zomen voorzien, korter maken door te zomen

bezeupen [bə'sɑ:pɱ] - bezopen, beschonken *Die kerel is altied bezeupen* (Np), *Hi'j kwam vaeke bezeupen weeromme* (Pe-Dbl); erg dwaas *Hoe koj' d'r bi'j! Bij' bezeupen?* (Nbk)

bezeuren zw. ww.; onoverg.; bezeurde, het bezeurd [bə'sɑ:əɾŋ] 1. voortdurend zeuren *Now, wat bezeuren jim dan, lachte de boerinne* (vo), *Hi'j het hiel wat bezeurd eer hi'j et gedaon kreeg* (Nbk)

bezi'jd (verspr.) Ook *bezaaid* (verspr.) [bə's..., z. zi'jen/'sa:jt] - bezaaid: overdekt met een groot aantal *De weg ligt bezi'jd mit kladdegies en kleffē poeden van de petat* (v), *De locht was bezi'jd mit duzenden zulveren steerns* (v), *De taofel was/lag bezaaid mit pepiersnippers* (Nbk)

bezi'jen [bə's...] - bezaaien: met zaad (e.d.) bestrooien *Et laand is bezi'jd, et zaod zit d'r in* (Bu), *eerst rondzi'jen, en dan de kaante bezi'jen* (Dfo)

bezichtigen [bə'siχtəŋ] - bezichtigen

bezigting - bezinnen

bezigting [bə's...] - bezichtiging
bezieden I bw. [bə'sidŋ] 1. naast, langs, opzij *Die woont daar bezieden* (Dho), *Gao d'r toch niet zo bezieden staon* (Mun), *Daenk d'r omme, want ie bin d'r bezieden* je bent ernaast, ook fig. (Nt), *Zet dat mar bezieden* opzij, aan kant (Np, El)
bezieden II vz. [bə'sidŋ] 1. naast *Hi'j leup bezieden de waegen* (App), *Et huus staot percies bezieden de bos* (Diz), *Da's bezieden die straote bij 't pelisieburo* (Wol), *Et vooltien lopt bezieden et oolde peerd* (Np), *bezieden de wet haandelen* naast, niet in overeenstemming met de wet (j), *bezieden de waarhied, Hi'j leup bezieden de schoenen van wiezighied* naast zijn schoenen van wijsneuzigheid (Ld)
bezielen [bə'silŋ] - bezielen: aandrijven tot, motiveren tot *Wat bezielt him toch om zo lange deur te gaon mit dat woordeboek!* (Nbk), *Wat moet hi'j toch weer naor die meid, wat zol him bezielen!* (Nbk), *Man, stop d'r toch mit, wat bezielt je!* (Nbk), *Wat zol him bezielt hebben?* (Nbk)
bezien st. ww.; overg.; het bezien [bə'si:n] 1. bekijken, aanschouwen, in *bezien lieden kunnen* er goed uitzien: *'t Kan wel bezien lieden* het ziet er goed uit (Dhau, Nbk, b), *Doe ze weer in huus kwammen zee de boer, dat J. zien koenen best bezien lieden konnen* (vo) (overigens is lett. bezien meestal *bekieken*) 2. overwegen, kritisch afwegen *We zullen et es bezien of we et doen zullen* (Nbk), *Wij' et es bezien?* (bl) 3. in *We zullen 't d'r tegen bezien* het erop wagen (Bu)
bezieveren (Nbk, Np) zw. ww.; overg., onoverg.; bezieverde, het bezieverd [bə's...] 1. (overg.) door kwijlen vies maken (wederk.:) *Dat kleine kiend het 'm bezieverd* (Np) 2. (onoverg.) voortdurend zeuren (Nbk) *Wat bezieveren jim toch!* (Nbk), *Wat bezieverde hi'j now toch weer* (Nbk)
bezigen (Bu) zw. ww.; overg.; bezigde, het bezigd ['bɪ:zəgŋ] 1. gebruiken (aan woorden, zinnen) *Et weren de leste woorden die die man bezigde* (Bu) 2. bezighouden (Bu) *Ik snap niet wat die man bezigt* bezighoudt, bezielt (Bu)
bezighied (Nbk, Ow), voor -heid z. -hied ['bɪ:zəxhit] - bezigheid: wat iemand bezighoudt, vooral: beroep of hobby *Wat is je bezighied?* je beroep (Ow), *Hi'j het zo*

nogal wat bezigheden (Nbk)
bezigholen (Bu) st. ww.; overg.; hul bezig, het bezighullen ['bɪ:zəx...] 1. bezighouden, iemands aandacht houden *Dat hooft ze bezig* (Bu), *Kuj' die kleinjongen even bezigholen* (Bu)
bezik (Nt, Sz) Ook *bi'jzik* (Nt) bw. [bə'sɪk/bɪj'sɪk] 1. (verouderd) alleen, apart staand, niet bij de anderen *Dan gao ik wel bezik staon* aan de zijkant, apart (Nt, Sz)
bezine [bə'sɪnə] - benzine *De bezine is op, we moe'n naor de tank* (Nbk), *De bezine is aorig an de pries* (Wol)
bezineblik [bə's...] - benzineblik
bezinedaamp z. *bezinedamp*
bezinedamp Ook *bezinedaamp* (Np) [bə's.../...] - bezinedamp
bezinehouder (spor.) [bə's...] - benzinehouder
benzinaampe (l) [bə's...] - benzinelamp
benzinelocht [bə's...] - benzinelucht
benzine-meter (spor.) [bə's...] - benzine-meter
benzine-moter [bə's...] - benzinemotor
benzinepompe [bə's...] - benzinepomp: pompstation voor benzine enz.
benzinepries [bə's...] - benzineprijs
benzine-staank [bə's...] - benzine-staank
benzine-tank [bə's...] - benzine-tank
benzinevat (Bu) [bə's...] - benzinevat
benzine-verbruuk [bə's...] - benzine-verbruik
benzine-voor-raad [bə's...] - benzine-voorraad
bezingen st. ww.; overg., onoverg.; het bezongen [bə'sɪŋ:] 1. (overg.) bezingen (spor.) 2. (onoverg.; enigszins negatief) voortdurend zingen *Wat bezingt hi'j toch, waor gaot dat toch over* (Nbk)
bezinken st. ww.; overg.; is bezonken [bə's...] 1. neerslaan, een bezinksel vormen 2. bezinken (fig.): geestelijk verwerken, met een afnemend gevoel van spanning *Et zal wel wat bezinken* (Nbk)
bezinksel [bə'sɪŋksl] - bezinksel *bezinksel in waeter of wien of in aander drinken: et dikke dat naor beneden zakt* (s), *D'r zit bezinksel in* (Spa)
bezinnen [bə'sɪŋ:] - bezinnen: nadenken *bezinnen veurdaj' beginnen* (Dhau, Ste); (wederk.) nadenken *We moe'n oons bezinnen* (b, Nbk), *Toch moe'n we, ok nao zoveul jaor, d'r oons wel op bezinnen!* erover nadenken (b) * *Bezin eerdaj' beginnen* bezint eer gij begint (Dho, Ow, Spa)

bezinning (spor.) de; -s, -en [bə'sɪnɪŋ] 1. bezinning, in *tot bezinning kommen* 2. het zich bezinnen

bezit et [bə'sɪt] 1. het bezitten, het hebben *Hi'j is in bezit van een huus* (Nt), *in bezit nemen* (Nbk) 2. dat wat men bezit *Doe dielde die heit zien bezit onder heur beiden* (b), *Et oolde huus en wat huusraod is zien hele bezit* is alles wat hij heeft (Op), *Een kiend is een teer bezit* (j, Np), *Drie van zokke kiender is een hiel bezit* een belangrijk bezit (Wol), *'t Was een hiel bezit veur him, die ni'je auto* een belangrijk bezit (Nbk) * *Et bezit van de zaak' is 't aend' van 't vermaek* (Obk)

bezittelik (l) [bə'sɪt|ək, ...tələk] - bezittelijk, in *bezittelik veurnaemwoord* (l) **bezitten** st. ww.; overg., onoverg.; bezat, het bezeten [bə'sɪtɪŋ] 1. in bezit hebben *Een fiets bezat hi'j niet* (b), *gien cent bezitten* (spor.), *een goeie gezondheid bezitten* altijd goed gezond zijn (Diz) 2. in *Die bezit nogal aorig* hij/zij is altijd goed gezond (Dho)

bezitter de; -s [bə'sɪtɪ] 1. bezitter, degene die iets in bezit heeft *Hi'j is bezitter van een huus* (Nt, Sz), *Hi'j is de bezitter d'r van* (Nbk), *Hi'j was aorig bezitter* had veel bezittingen (Ol-Nl)

bezitting de; -s, -en; bezittinkien [bə'sɪtɪŋ] 1. bezitting *Die huzen bin mien bezittings* (Wol), *Hi'j het nogal wat bezittings* (Obk, Spa), *al zien bezittings* (Nbk), *Hi'j het 50 bunder laand, dat is een hele bezitting* dat is nogal veel als bezit (Sz, Ol-Nl), *Ie kun overvloed an bezittingen hebben* (Db)

bezoepen st. ww.; wederk., onoverg.; het bezeupen [bə'sʊpɪŋ] 1. zich bezeupen *Hi'j het 'm bezeupen* (Nw), *Ie zollen je van ellende bezoepen* (Nbk) 2. (negatief) voortdurend drinken, steeds zuipen *Ie moe'n niet zo vule drinken, wat bezoep ie toch* (Nbk)

bezoeren Ook **bezuren** (Np, Spa) [bə'su:əɾŋ/bə'sy:əɾŋ] - bezuren *Dat kan je reer bezoeren* (Ow), *...mal bezoeren* (Np), *Laeter moe'n we et weer bezoeren* (Dho), *Hi'j mos et bezoeren* (Wol)

bezonderheid z. *biezunderhied*

bezorgd [bə'sɔɾ(ə)xt] - bezorgd, ongerust *Hi'j is altied slim bezorgd* (Diz, Ma, Pe-Db1, Nbk), *Hi'j is overal bezorgd over* (Nt), *Ie hoeven je niet bezorgd te maken*

(Spa), *Ik maek mi'j d'r wel es bezorgd over* (Ow), *bezorgd over iene wezen* (Bu)

bezorgen [bə's...] - bezorgen: aanleveren, bij iemand brengen (vooral van brieven, goederen) *Wi'j' dat pakkien daor wel even bezorgen?* (Nbk); goed zorgen voor (Dhau, Np), in verb. als *Die kiender bin goed bezorgd, ze hebben een goed plak kregen naodat de moeder wegreaekt is* (Dhau, Np)

bezorgklaant de; -en [bə's...] 1. klant die z'n waren thuis bezorgd krijgt, z. ook *wegbrengeklaant, thuusbrengeklaant*

bezuden vz. [bə'syɔŋ] 1. bezuiden, ten zuiden van *bezuden de Lende* (Nbk)

bezuken Ook **bezeuken** (Spa) st. ww.; overg., onoverg.; het bezocht [bə'sy:kɪŋ, ...sy:jkɪŋ/...'sa:kɪŋ] 1. zich voor korte tijd begeven naar *De leste vergadering van de bond was mar maotig bezocht* (Op) 2. proberen *Ie moe'n bezuken om de kop d'r bij te hollen, heur* (Np), *Dat moe'n we nog es bezuken* (Np), *Ik zal bezuken wat ik kan* (Dhau), *We zullen et es bezuken* (Spa, Dho) 3. (in lijdende vorm) een beproeving ondergaan, door iets getroffen worden *Die meensken bin aorig bezocht* hebben een zware beproeving gehad (Nbk, Np, Diz), ook: hebben een flinke financiële tegenvaller moeten inkasseren (Nbk)

bezuker (spor.) [bə'sy:kɪ] - bezoeker

bezuiking Ook **bezeuiking** (Spa, Sz) de; -s, -en ['bə'sy:kɪŋ/...'sa:kɪŋ] 1. ramp, beproeving, bezoeking *Die meensken hebben daor ok een bezuiking; veurig jaor is heur de boel platbraand en now is de vrouw weer eernstig ziek* (Db), *Aj' zoemers pishemels in huus kriegien, is dat soms een waore bezuiking* (Op), *Die oolde man was bi'j de jongen in, dat was een bezuiking* (Wol), *Hi'j hadde een bezeuiking, zien kiepen hadden de snot* (Sz)

bezunder z. *biezunder* I, II

bezunderhied z. *biezunderhied*

bezundigen (Bdie, Nbk) zw. ww.; wederk.; bezundigde, het bezundigd [bə'sʌndəŋŋ] 1. bezondigen *je argens an bezundigen* (Bdie, Nbk)

bezunigen [bə'synəŋŋ] - bezuinigen *As de verdiensten minder wodden, dan moej' aargens wat op bezunigen* (Obk), *'t Is tegenwoordig bezunigen wat de klokke slat* (Ow)

bezuren z. *bezoeren*

bezuuk - Bhoeddha

bezuuk Ook *bezeuk* (Spa, ko) et; bezuken; bezukien [bə'sy:k, ...sy:jk (Nbk, Obk) /... 'sɑ:k] 1. het bezoeken of bezocht worden *Mien vrouw is weer thuus uut et ziekenhuus, now bin we van dat henne-en-weergereis veur bezuuk of* (Op), *op bezuuk gaon* (verspr.), *...kommen* (verspr.), *'k Wil him een bezuuk brengen* (Op), *Een tehuus zol et laeste wezen; ze het d'r te vaeke op bezuuk west* (v), *iene op bezuuk hebben* (verspr.), *opoe op bezuuk hebben* menstrueren (Spa, Wol) 2. de mensen die op bezoek komen, zijn *Hi'j het bezuuk had* (Np, Ma), *Hi'j krigt nooit bezuuk* (v), *Hi'j kreeg niet vule bezuuk* (Diz, Op), *We kriegen een bulte bezuuk* (Ol-Nl) * *Bezuuk brengt altied bliedschop an, is 't niet bi'j kommen dan wel bi'j gaon* (Obk)

bezuuktied [bə's...] - bezoektijd

bezwaor et; -en [bə'swɑ:ər] 1. nadelig aspekt, niet gewenste omstandigheid *Hi'j zicht d'r altied bezwaor in* (Np), *As ik kom neem ik de vrouw mit, is dat een bezwaor?* (Nbk), *Et is liekewel gien bezwaor daj' daor dan de woorden van je eigen plak veur invullen* (bl) 2. bedenking, tegenwerping *Daor heb ik nogal wat bezwaor tegen* (Obk, Ow), *...niet et minste bezwaor tegen* (Op), *Mar drie daegen laeter gaot, zonder bezwaor, de stofzoeger weer deur de kaemer* (ba), *Ie hebben zovule bezwaoren altied* (Dho), *Ik heb hielemaol gien bezwaor dat jim mit mekeer gaon* (Db), *Daor teken ik bezwaor tegen an* (Ol-Nl), *Ik maeke bezwaor, heur* (Nt), *een bezwaor indienen* (Nbk) 3. bezwaar in financiële zin (Db, Dho, Obk) *Daor laggen nogal wat bezwaoren op dat huus en laand* (Dho, Db), *De jonge boeren zitten soms mit hiele grote financiële bezwaoren* (Obk), *Die plaetse daor lag nogal wat bezwaor op* (Obk) 4. zaken die men bij een koop ook moet afnemen, dient over te nemen (Np) *D'r is nogal wat bezwaor bi'j die verkope* (Np)

bezwaord (verspr.) bn.; -er; -st [bə 'swɑ:ərt] 1. zich ongerust makend (verspr.) *Een hieleboel meensken bin slim bezwaord over de kommende tied* zitten erover in de zorgen (Bdie, Ma, Obk), *Ik veul mi'j d'r soms wel bezwaord over* (Sz), *Mit een bezwaord hatte ging ze naor 't ziekenhuus*

(Np), *Dat meenske had een bezwaord gemoed* (Ld) 2. zich schuldig voelend (verspr.) *Hi'j vuulde 'm wel bezwaord nao dat ongelok* (Wol, El) 3. in bezwaord eigendom met hypotheek belast (Ol-Nl)

bezwaoren (verspr.) [bə'swɑ:ərn] - bezwaren, nl. met een financiële last, in het bijzonder een hypotheek *O. het zien huus bezwaoren moeten om mit iederiene liek kommen te kunnen* (Op), *vandaar Mien huus is bezwaord* (Nt), *Et bedrief is aorig bezwaord mit hiepeteek* (Ow, Ol-Nl), *Hi'j [die man] is bezwaord mit een dikke hiepeteek* (Np)

bezwaorlik [bə'swɑ:ərlək] - bezwaarlijk: met veel problemen, moeilijk, lastig *Ik zie d'r mar van of, 't is me te bezwaorlik* (Diz), *Is et bezwaorlik dat wi'j morgen bi'j jow kommen?* (Db), *Dat wodde te bezwaorlik* (Ow), *Dat wodt al wat bezwaorlik* (Ma), *Is et ok bezwaorlik da'k hier vannaacht blieve?* (Obk)

bezwaorschrift [bə'sw...] - bezwaarschrift *een bezwaorschrift schrieven* (verspr.), *...indienen* (verspr.)

bezweet z. *bezwiet*

bezweren (Ow) [bə'sw...] - bezweren: onheil, ziekte, ongemak afwenden door bestrijking, door formules uit te spreken e.d. *Klein L. kon de fiet an de vinger bezweren* (Ow)

bezwieken [bə'swɪkɪn, ook wel 'swi:...] - bezwijken: niet langer bestand zijn *Of bi'j deur al die droktemaekers zo lievelao bezweken?* (bl); het loodje leggen, sterven *Die oolde boom is bezweken* (Nbk)

bezwienen [bə'swɪn:] - bezwijken, in onmacht raken *Ik was zo koold en de vingers kieperden me zo, dat ik bezwiemde d'r haost van* (Bdie, Dfo), *van de koolde bezwienen* (Wol), *Et kiend kwam zo ongelokkig te valen, dat ze bezwiemd raekte* (Pe-Dbl), *Hi'j bezwiemt hielemaole* (Dho, Dhau), *Ik bezwiem d'r haost onder* (Ow), *Hi'j was hielemaole bezwiemd* (Bdie), *Ie kun wel bezwienen, zo warm is et hier* (Sz)

bezwiet Ook *bezweet* (Nt, Spa) bn.; -er [bə'swi:t/...swi:t] 1. bezweet *Ie moe'n niet mit de bezwiete huud op de gloep staon gaon* (Ma), *Aj' bezwiet binnen moe'j oppassen, want dan bekluum ie zo* (El)

Bhoeddha (l) ['buda] - Bhoeddha, met

kleine letter: boeddhabeeeld

bhoeddhisme (I) [bu'ddismə] - bhoeddisme
bi'j I bw. [bij (OS, WS zuidelijk van de Lende, elders spor.), bej (WS noord. van de Lende, elders spor.)] 1. dichtbij (Pe-DbI) 't Was niet zo botte bi'j niet zo dichtbij (Pe-DbI) 2. op het punt waar men had horen te zijn *Ik bin weer bi'j mit mien wark* lig weer op schema met m'n werk, heb weer ingehaald waarin ik achterop was geraakt (Nbk) 3. bij bewustzijn *Wanneer waj' weer bi'j, nao je opperaosie?* (Nbk), *Is die al weer bi'j?* (Nbk) 4. pienter, scherp van geest *Hi'j is (nog) goed bi'j erg pienter* (Ma, Nbk, Np, Spa), *Ze is wel oold en ziek, mar ze is geestelik nog goed bi'j* (Nbk), *Die is wel aorig bi'j* slim, berekenend (Nw), *niet goed bi'j wezen* ze niet allemaal op een rijtje hebben, ook sterker: is hartstikke gek: *Wat een gek idee van jow, ie konnen wel niet goed bi'j wezen* (Nbk) 5. in te naaste bi'j ten naaste bij, ongeveer, ook wel: *te naosten bi'j* (Nbk, Ow), *te naosten bi'j f 100,-* (Nbk), *...hoe'n tied d'r te naaste bi'j mit henne gaon zol...* (b), *Die kleur varve past wel te naoste bi'j* (Pe-DbI), *te naoste bi'j de waorhied* bezijden de waarheid (Ste), *te naoste bi'j de weerde* ongeveer (Nt), *Et is te naoste bi'j drie kertier fietsen* ongeveer (Ol-Nl), *Te naoste bi'j woont hi'j daor* zo ongeveer (El)

bi'j II vz.; bw. in de verb. *d'r (...) bi'j* [bij (OS, WS zuidelijk van de Lende, elders spor.), bej (WS noord. van de Lende, elders spor.)] 1. nabij, in de buurt van, tot (iets, iemand) *S.D. woonde haost bi'j de Lende* (Nbk), *Hi'j is al een aende vot, hi'j is al bi'j de hoeke van de reed* (Nbk), *Die bi'j huus wezen mos, har een knieper op 'e neuze* in de buurt van z'n huis (b), *Hej' et bi'j de haand?* in je nabijheid (Nbk), *Ze staon overal op 'e neuze bi'j te kieken* (b), *Hi'j woont daor kot bi'j* (Dho), *Daor moej' gauw bi'j wezen* je moet je snel daarbij bevinden, ook: je moet op je tellen passen om er iets van te krijgen, het te kunnen pakken enz., ook: er op tijd iets aan (laten) doen (met name van ziektes gezegd): *Aj' d'r mar gauw bi'j binnen, dan vaalt d'r vaeke nog wel wat an te doen* (Nbk), *Ik bin d'r zels bi'j* gezegd als reactie op een waarschuwing: ik zal wel opletten, hou het

wel in de gaten, kan zelf ingrijpen, enz., *hier bi'j omme* in deze omgeving: *Ik weet wel grif dat d'r zoe'n twiede hier bi'j omme niet bestiet* (b), *bi'j de Kuunder omme* (j), daor bi'j omme in die omgeving, *Ik heb d'r vaeke bi'j zeten* d.i. tot iets, om er van te nemen, snoepen e.d. (Nbk), zo ook *bi'j de sukerpot zitten* (ba), *'k Gao d'r even op 'e kni'jen bi'j liggen* (Diz), *Hi'j reup S. bi'j him* tot zich (j), *Hi'j zit d'r goed bi'j* hij zit er warmpjes bij (Np), *...d'r waarm(pies) bi'j* (Np), *Die vent zit ok niet vule bi'j, et is een saae knul* interesseert zich kennelijk voor weinig (Sz), *d'r niet bi'j kunnen* niet zo ver, zo hoog kunnen reiken, ook: het niet kunnen begrijpen: *Ik kan d'r niet meer bi'j* ik kan het niet meer volgen, ik begrijp het niet meer (Ste), zo ook *Men kan d'r niet langer bi'j* id. (s: oost.), *Hael d'r now niet van alles bi'j* begin nou niet van alles en nog wat er ook in te betrekken (Nbk), *J. zette alle krachten d'r bi'j* spande zich tot het uiterste in (j), *Daor is niks bi'j* dat is heel eenvoudig te doen, dat is een klein kunstje, *Hi'j kan d'r reer bi'j kommen* vreemde, malle, gekke dingen zeggen (Diz, Nbk), zo ook *Wat een schutter, hi'j kan d'r zo mooi bi'j kommen* het zo vermakelijk zeggen (Dho), *Ik begriep niet hoe ze d'r bi'j kommen binnen* hoe ze het hebben bedacht, hoe ze dat hebben kunnen denken (Nbk, b), *d'r as de kiepen bi'j wezen* er als de kippen bij zijn (verspr.), zo ook *Hi'j is d'r bi'j as de kiepen bi'j 't voer* (Np), *Hi'j is goed bi'j zien positieven* is scherp, gebruikt z'n verstand (Nbk), *...bi'j de pinken* id. (Nbk), *...zien verstaand* id. (Nbk), *...de tied* id. (Nbk), *...de warken* is altijd flink actief, staat altijd op scherp (Nbk) 2. tegen een bep. tijd of leeftijd: *Et is al bi'j elfen* het is al bijna elf uur (Nbk), *'t Is bi'j twaelf* (Bdie), *'t Is bi'j tien* (Wol), *Die man is ok al bi'j de tachtig* is al bijna tachtig (Op) 3. precies zo, niet verder gaand, niet afwijkend *Daor blief ik bi'j* ik houd vast aan mijn woorden, m'n standpunt, *Hi'j leut et d'r niet bi'j (zitten)* berustte er niet in, bleef ermee doorgaan, *Et bleef die eerste aovend nog mar bi'j een peer tuten* ze gingen niet verder dan een paar zoenen (Nbk), *Et blift meerstal bi'j zullen* voornemens, plannen worden meestal niet uitgevoerd, *mit priesschatten*

bi'j - bi'j

d'r vlak bi'j wezen (Ow), *'t Was d'r bi'j of* het was op het nippertje goed, gezegd bijv. van het over een sloot springen (Nbk), ook: het kon nog net door de beugel, het was nog net akseptabel (Ma), *'t Is bi'j de wilde spinnen of* het is idioot, het gaat veel te ver, het is onakseptabel (Nbk) 4. in de genoemde toestand *Et gaot pattie krek as N. bi'j zien leven* (b), *Aj' dat bi'j je leven nog doen kunnen, is dat een veurrecht* (Nbk), *Et ienigste wat hi'j opbrengen kan bi'j een eer zien ongelok is behaegen* (b), *Hi'j leup d'r bi'j, as kon hi'j nooit gien kleren betaelen* was zeer slordig gekleed (Nbk), *De gediene hangen d'r bi'j, al wo'n ze nooit streken* hangen zodanig dat je zou denken dat ze nooit gestreken worden (Nbk), *Zien laand ligt d'r bi'j, as dot hi'j d'r nooit wat an* (Nbk), *Hi'j zat d'r bi'j, asof hi'j niet tot tiene tellen kon* zat erg onnozel, dom te kijken (Nbk), *bi'j leven en welwezen* (Nbk, Np), *Bij welwezen kom ik ni'je weke* als er niks mis is met me, als alles goed is (El, Obk, Op, Wol, Db) 5. toegevoegd, erbij zijnd, zich onder die personen, exemplaren bevindend *Woj' een stokkien koeke bi'j de koffië?* (Nbk), *een koppien koffië, mit wat d'r bi'j met koek, een boterham e.d., Now, d'r is mooi spul bi'j (...)* (b), *Et heurt d'r zo bi'j 't is gewoonte dat dat ook gebeurt, erbij gebruikt wordt e.d.* (j, Nbk), *D'r kwam bi'j, dat (...)* er kwam nog bij, er was ook nog het gegeven, het feit, *Dat moej' bi'j mekeer optellen* (Nbk), *d'r bi'j wezen* van de partij zijn, meedoen, bij andere exemplaren, gevallen zijn, ook: gepakt worden, gesnapt worden, *Je bin d'r mar op 'e tied bi'j je bent* maar weer vroeg in actie (b), *D'r weren goenend bi'j, die niet iens wussen waor et omme gong* (j), *Doe S. d'r weer bi'j was* weer meedeed, weer hersteld was (vo), *Ik heb d'r vaeke bi'j zeten* als deelgenoot van een gesprek, een vergadering e.d. (Nbk), *Dat is d'r niet bi'j wordt* niet gegeven, daar wordt niet voor gezorgd: *lene een keer priezen, dat is d'r bi'j him niet bi'j* (Nbk), *een vore d'r bi'j ploegen* (b), *'t Kost d'r mi'j een tientien bi'j* (b), *Dat meuj' d'r wel even bi'j zeggen, dat weten ze nog niet* (Nbk), *Ze kun geweldig overdrieven, ze doen overal wat bi'j* als ze iets vertellen vertellen ze meer dan er in werkelijkheid plaats

heeft gevonden (Sz), zo ook *Hij dee d'r aorig wat bi'j* (Ol-Nl, Ma), *Hi'j dot d'r mi'j vuus te vule bi'j* (El) en *Hi'j dee d'r nog een scheppien bi'j op* (Ld), *Die woont d'r hielendal bi'j in* is er helemaal bij in getrokken (met al z'n hebben en houden), ook: is als het ware al-leen maar een toegevoegd iemand die niks heeft in te brengen (b), zo ook *Hi'j is d'r hielemaole bi'j in* hij heeft thuis niks te zeggen, z'n vrouw is in alles de baas (Nbk), *gelok bi'j ongelok hebben* (j), *een gelok bi'j een ongelok* (Np) 6. gericht op (fig.) *Hi'j mos zien kop d'r (goed) bi'j holen* moest moeite doen om z'n gedachten er goed bij te houden (Nbk), zo ook *Hi'j is d'r mit zien gedaachten niet (goed) bi'j* (b), *B. perbeerde him bi'j de tekst te holen* (b) 7. vergeleken met *Bij heur vergeleken kan hi'j niet vule* (Nbk), *Die storm is nog niks bi'j veurig jaor* (Nbk), *A'k zo es achterommekie, dan bin d'r al hiel wat dingen veraanderd bi'j da'k zoe'n kleine jonge was* (b), *En wat de drokte betreft, 't is niks meer te betekenen bi'j veur jaoren* (s: oost.), *Die is nog heilig bi'j die aander* vergeleken met (Spa), *Bij die man kun jow nog niet iens in et schaad staon* (Op), *Bij die vergeleken bin ik nog gelukkig west* (Spa), *Die kaemer is viere bi'j viere* 4 m lang en 4 m breed 8. ten huize van, in de zaak van, in een betrekking tot iemand, een instelling, een bedrijfstak enz. *Ik zal vanaovend bi'j heur eten, T. was grieperig en ik keek even bi'j heur* (v), *Bij de bakker koj' ze bi'j 't blik vol kopen* (b), *de mooie tied bi'j de laandheer die hij doorbracht in dienst van* (j), *bi'j je mem inwonen* (Obk), *Ze warken bi'j de Staot* bij staatsbosbeheer, *...bi'j de droppiesfebriek* (Ow), *Ik zit mien hiele leven al bi'j et onderwies* (Nbk) 9. in de kring van *Zoks is bi'j rieke meensken hiel gewoon, een peer keer per jaor op vekaansie gaon* (Nbk), *Bij katten hej' dat now ienkeer, dat gemmer in et veurjaor* (Nbk) 10. in de ogen van, naar de mening van *Dat is bi'j mi'j gien meniere van doen* ik vind dat (...) (Nbk), *Ze kon bi'j him gien goed meer doen* (Nbk), *Ze stonnen goed bi'j heur bekend* (Nbk) 11. met zich meevoerend *Hej' de vrouw niet bi'j je?* (Nbk), *Waoromme hej' toch gien busdoek bi'j je!* (Nbk), *Hi'j hadde et geweer niet bi'j*

him (Nbk), *Hi'j het (vast) wat bi'j him had* was kennelijk met iets besmet (Nbk), ook: zat kennelijk ergens heel erg mee (wat geleid heeft tot zelfmoord), heeft kennelijk al langer het plan tot zelfmoord gehad (Nbk) 12. aan iemand, ten overstaan van iemand *Za'k d'r es bi'j him om vraogen?* (Nbk), *je bi'j iene beklaegen, bi'j jezels (daenken, zeggen): Ik docht zo wel es bi'j mezels (...)* (j) 13. aan (een lichaamsdeel, een kledingstuk: dat men vastpakt) *H. het me bi'j de haand houdt m'n hand vast* (v), *Hi'j pakte him bi'j de aarm* (b), *Hi'j pakte heur bi'j et oor* (Nbk), *...bi'j de neuze* (Nbk), *...bi'j de jasse, de dingen bi'j de naeme numen* de dingen openlijk zeggen (Nbk), *iene bi'j de neuze nemen z.* onder neuze, zo ook *Laot je niet bi'j de neuze pakken* (Dho) en *Hi'j lat 'm mal bi'j de neuze pakken* (Bu), *Hi'j had me bi'j de neuze* nam me ertussen (Nt) 14. gedurende, tijdens *bi'j naacht(e): bi'j daege en naachte* (bl), ook *bi'j de naacht. Bi'j de naacht ondernammen ze de aeventuurlike tocht naor de heide* (j), *bi'j donkere avonden* (j), *bi'j mooi weer, bi'j regen, bi'j de zoemer-dag/winterdag, bi'j de/t haast*, zie ook onder *haast. Gediester mark is altied in begin mete en bi'j 't haast* (Obk), *bi'j de/t winter z.* ook onder *winter. Bi'j de winter, as et ies stark was (...)* (j), *bi'j de/t zoemer z.* ook onder *zoemer, bi'j de meitied, bi'j 't veurjaar. Bi'j 't veurjaar is 't land geel van de dotterbloemen* (Sz), (ook aaneen:) *Bi'j oolds zeden ze: as meensken ien keer kommen te liggen, dan komt et aende d'r vaeke achter an* (Nbk) 15. op een bep. tijdstip *Bi'j rieten het hi'j dat* bij vlagen (Nbk), z. ook onder *riete 1, bi'j slot van zaeke* en var., z. onder *slot* bet. 6 (b) 16. gelijktijdig met *Bi'j et luden van de klokke gong hi'j vot* toen de klok begon te luiden (Nbk), *bi'j die gelegenheid, Bi'j gelegenheid van jow trouwdag wil ik nog es een keer dat oolde verhael opdissen* (Nbk) 17. in geval van, met betrekking tot *Bi'j storm kuj' beter de raemen dichtdoen, en bi'j onweer netuurlik ok!* (Nbk), *Bi'j piene in de boek moej' netuurlik niet nog meer eten gaon* (Nbk), *Aj' krap bi'j centen zitten, gaot et neudigste veur* (Db), *Bi'j een hopen is 't ok mar nao-aepri'je* (b) 18. wegens *Dat was bi'j ongelok* per ongeluk, *bi'j gebrek*

van eten (Nbk), *bi'j toeval 19.* door, in verb. als *Dat he'k/wee'k bi'j onderviening* (Nbk) 20. door middel van *Et verhuren bi'j briefies wodde verbeuden en de huren wodden wel onderling overienkommen, mar d'r wodde een pachtkaeмер in et leven reupen waor as de huurders in beroep gaon konnen* nl. door middel van briefjes waarmee men kon inschrijven (vo) 21. onder een bep. omstandigheid *bi'j uutzundering, bi'j wieze van spreken, bi'j de gek* voor de grap, uit gekheid (Ma) 22. per, volgens de genoemde eenheid *Ze verkochten stoffen bi'j de elle* (Nbk), *Vroeger gong de stof bi'j de elle en now bi'j de meter* verkochten per el/meter (Obk), *Bi'j bakken vol kwam et waeter uut de locht zetten* (Np, Nbk), *Ze stroomden bi'j honderen J. bi'j de broekspupen en de mouwen* in nl. de bijen (j), *Hi'j wodt bi'j de dag minder* hij gaat zienderogen achteruit (Nbk), *Et waeter stiegt bi'j de dag* (Ste), *Ze leven bi'j de dag* van onzekere opbrengsten, ze moeten elke dag maar weer zien zich te redden, *Meensken van buten bin hier de laeste jaoren bi'j bossies kommen te wonen* (Nbk), *Ie konnen bi'j de daegen zien dat ze opknapte* (vo), *Et veraandert bi'j de dag* het lijkt wel elke dag anders te worden/zijn geworden (Nbk) 23. langs (gaand; ook wel m.b.t. een vaste toestand) *Wat moet hi'j zo laete bi'j de weg* (ba), *Ze leupen bi'j et hekke langes* (Nbk), *De snotte dreef him bi'j de mond daele/langes, bah!* (Nbk), *Heur klokke was niet in odder, de minute-wiezer hong d'r bi'j hing* slap naar beneden (Obk), *Hi'j klautert bi'j 't dak op* langs het dak omhoog (Np), *Bruidssluier klimt ok bi'j de muren op* (Pe-Dbl), *Dat laand ligt bi'j oonzen an* langs, tegen het onze (Nw) bi'j- [bi] (OS, WS zuidelijk van de Lende, elders spor.), bej (WS noordelijk van de Lende, elders spor.) - bij-, eerste lid in scheidbare ww. als *bi'jbetaelen, bi'jpassen; bi'jvullen*; id. in ww. als *bi'jkleuren, bi'jwarken*; eerste lid in sst. als *bi'jbaene, bi'jnaeme*; niet alle mogelijke woorden van de genoemde ww.-soorten zijn in dit woordenboek op- genomen
bi'jbakken zw./onregelm. ww.; overg.; bakte bi'j, het bi'jbakt ['b...] 1. meer exemplaren bakken dan het aantal dat men al had

bi'jballe - bi'jdehaand

bi'jballe (l) ['b...] - bijbal

bi'jbedingen st. ww.; overg.; het bi'jbedongen ['b...] 1. erbij bedingen *Dat was bi'j 't loon bi'jbedongen* (Ld)

bi'jbedoeling ['b...] - bijbedoeling *D'r zat gien bi'jbedoeling in/aachter* (Nbk), *N. had een bi'jbedoeling* (Nbk)

bi'jbeheuren (l, spor.) ['b...] - bijbeheuren mit bi'jbeheuren (l)

bi'jbenen z. bi'jbienen

bi'jbetaelen ['b...] - bijbetalen

bi'jbetaeling ['b...] - bijbetaling

bi'jbetekenis ['b...] - bijbetekenis

bi'jbienderen z. bi'jbienen

bi'jbienen Ook *bi'jbienderen* (b), *bi'jbenen* (WH) ['b.../...] - bijbenen, lett.: *Ik kan him niet bi'jbienen, hi'j lopt zo hadde* (El, Nt, Ol-Nl, b, Nbk); fig.: bijhouden: *We hebben 't zo drok, we kun 't haost niet bi'jbienen* (Diz, El, Nbk), *D'r is zovule veraanderd, ie kun 't haost niet bi'jbienen* (Ow), *Kuj't wel bi'jbienen?* (Nw)

bi'jbieter z. bi'jebieter

bi'jblieven ['b...] - bijblijven: niet achter raken *Hi'j kan mit 't wark goed bi'jblieven* (El), *Deurdat hi'j alles goed op 'e riegel het, kan hi'j goed bi'jblieven* (Pe-Dbi), *Hi'j kan zo harre warken, ie kun him nooit bi'jblieven* (Dfo); in het geheugen blijven *Die iene naeme, die zal me altied bi'jblieven* (v), *Die strenge snij'winter is me altied bi'jbleven* (j); op de hoogte blijven van de ontwikkelingen *Aj' de kraante en de tillevisie geregeld bi'jholen, dan kuj' wat bi'jblieven* op de hoogte blijven van de ontwikkelingen (Ma, Obk)

bi'jboeken ['b...] - bijboeken: bij het overige boeken

bi'jbouwen zw. ww.; overg.; bouwde bi'j, het bi'jbouwd ['b...] 1. bijbouwen 2. (m.b.t. een akker, grond) ook bewerken, net als de andere grond (Ste): *As de gaasten d'r weg kwammen, moesten de gaastestroken nog bi'jbouwd wodden, daor kwam knollezaad in* (Ste)

bi'jbrenge st. ww.; overg.; het bi'jbrocht ['b...] 1. (overg.) bijbrengen: aanvoeren, brengen *Vroeger had de opperman zwaor wark, omdat hi'j alles op 'e schoolder of mit de kroje bi'jbrenge mos* (Obk), *Kuj' et bi'jbrenge?* (Dla), *et huj bi'jbrenge* erbij brengen: *Et losse huj bi'jbrenge en dan gaon wi'j alles inbrengen* (Db) 2. (overg.)

leren, aan kennis, inzicht verschaffen, leren doen *Ik was op een aander idee, mar hi'j het me dat bi'jbrocht* (Bu), *Et is muulik om de jongen wat bi'j te brengen* om ze wat te leren (Db, Nbk), *Hoe moe'n we him dat now bi'jbrenge* hem leren, aan het verstand krijgen (Db), *Jow is ok niet veule bi'jbrocht* (Sun-Ot), *Et is een doezerd, ie kun him niks bi'jbrenge* het is een sufferd, hem valt niks te leren (Dho) 3. (overg.) door onderwijzen op een hoger kennis-niveau brengen, opvoeden *Op 'e BLO-schoele kun ze de kiender toch nog wel aorig bi'jbrenge* (Ma), *Ze hebben 'm aorig bi'jbrocht, al was hi'j aachterlik* (Nt), *Hi'j het de kiender beheurlik bi'jbrocht* veel geleerd, goed opgevoed (El), *Die kiender is wel wat bi'jbrocht* (El) 4. (overg.) nkomen, volbrengen (Bu, Db) *Ik kan 't niet bi'jbrenge* kan het niet nakomen, doen door tijdgebrek (Bu, Db) 5. (overg.; m.b.t. een klok) op tijd zetten *de klokke bi'jbrenge* (El) 6. (overg.) bij bewustzijn brengen *een bewusteloze bi'jbrenge* (Spa)

bi'jbugen (Dfo, Nbk) st. ww.; overg.; beug bi'j, het bi'jbeugen ['b...] 1. door te drukken, trekken, buigen in de gewenste richting doen gaan staan *Ik wil die stange een betien bi'jbugen* (Nbk)

bi'jdaele bw., ook niet aaneen, z. ook onder *daele* [...'d...] 1. bij (iets/iemand) langs *Hi'j schampte d'r krek bi'jdaele* (Ma, Ste), *ie moe'n d'r even een liende bi'jdaele doen, bi'j et bonezetten* een lijn spannen (om in een rechte lijn te kunnen werken) (Nbk), *Hi'j gaot alle meensken wel bi'jdaele* langs iedereen (om te vragen, om ze een boodschap te brengen, enz.) (Nbk)

bi'jdag z. bi'jzundag

bi'jdehaand (bet.1: alg., bet. 3: Dfo, El, Wol) Ook *bi'jderhaand* (bet. 1: verspr., bet. 2: Nbk, bet. 3: Dhau, Np), *bi'jderhande* (Nw), *bi'jderhand* (Spa, Sz), *bi'jdehand* (Spa, Sz) bn.; bi'jdehaander, bi'jdehaandst [...'hā:nt/...dʒ.../...dʒ'hāndə.../...hant/...dā'hant] 1. bijdehand, handig en pienter, ook: gevat *'t is een bi'jderhaande kerel* (Dfo), *een bi'jderhaande bliksem* zeer handig en pienter iemand (Nbk), *een bi'jdehaande knaop* (verspr.), ook *een bi'jderhante knaop* (Spa), *een bi'jdehaand oester* (Obk), (zelfst.) *Da's een bi'jderhaande* (verspr.), zo ook *Dat maegien van*

de buren is een goeie bi'jdehaande (Obk), (vooral van een meisje:) *Wat een bi'jdehaand ding* (Dhau), 2. (pred.) mee te maken hebbend, bezig zijnd met, de beschikking hebbend over (Nbk) *Dat het B. ok wel es bi'jderhaand* (Nbk), *Ie moe'n al zorgen daj' wat haandgeld bi'jderhaand hebben* (Nbk) 3. links, vooral m.b.t. de positie van een paard voor een landbouwmachine, een wagen, ook in vergelijkbare toepassingen (Dfo, Dhau, El, Np, Ow, Wol) *et kleine zwadbod en et grote zwadbod*, resp. *bi'jderhand en vanderhand* (Sz)

bi'jdehaans z. *bi'jderhaans*

bi'jderhaantien (Dfo) Ook *bi'jderhaantien* (Ol-Nl) et; ...haanties [...hã:ntin/...] 1. bijdehand kind 't *Is een kwaod bi'jdehaantien* een pittig, bijdehand kind (Dfo), *Da's een bi'jderhaantien* een bijdehand kind (Ol-Nl)

bi'jdehand z. *bi'jdehaand*

bi'jderhaand z. *bi'jdehaand*

bi'jderhaans (Obk, Pe-Dbl) Ook *bi'jdehaans* (Db, Diz, Ld, Ol-Nl, Op, Sz), *bi'jhandig* (Sz) bn., bw. [...dɾ'hã:s/...dã'h.../...'handəx] 1. (van een paard in een span) aan de linkerkant ingespannen (staand, lopend), ook gezegd wanneer een paard naar links gaat of moet gaan *et bi'jdehaanse peerd* (Ol-Nl), (zelfst.) *et bi'jderhaans* (Obk), (zelfst.) *de bi'jhandige* (Sz)

bi'jderhaantien z. *bi'jdehaantien*

bi'jderhand(e) z. *bi'jdehaand*

bi'jdoek z. *bi'jedoeck*

bi'jdraege z. *bi'jdrege*

bi'jdrage z. *bi'jdrege*

bi'jdrege (OS, verspr. WS) Ook *bi'jdraege* (Nt, Op, Ow, Pe-Dbl, Ste), *bi'jdrage* (WH) de; -n ['bijdrɛ:gə, 'bej..., z. bi'j./...] - bijdrage: die men geeft, verstrekt *Wil ie ok een bi'jdrege doen veur oons volksdaansen?* (Dhau); die men levert door eigen inspanning, door iets te maken als onderdeel van: *Hi'j het mit dat wark een beheurlike bi'jdraege leverd* (Op), *een bi'jdrege veur oons tiedschrift 'De Ovend'* (Nbk)

bi'jdtregen ['b...] - bijdragen, inbrengen *Ik zal mien deel bi'jdtregen* (Bdie)

bi'jdri'jen ['b...] - bijdraaien: meegaand worden *Aj' him zo heuren, dan is hi'j aorig bi'jdri'jd* (Nbk)

bi'jdrokken ['b...] - bijdrukken: toevoegen

aan een oplage

bi'je de; -n; bi'jgien ['bijə (OS, WS zuidelijk van de *Lende*, elders spor.), 'bejə (WS noord. van de *Lende*, elders spor.)] 1. bij, honingbij *Et kon wel een strenge winter wodden, de bi'jen maeken de boel zo dichte* nl. de vlieggaten (bs: Dfo), *As een bi'jker (...) laete in de haast of middel in de winter of heel vroeg in 't veurjaar sturf, dan wodde dat an de bi'jen verteld; iene van de femilie ging bij de korven rond, klopte d'r een stok of wat keren tegenan en zee dan dat de baos dood was* werd dit nl. overgeslagen, dan zouden de bijen het volgende seizoen slecht winnen (k: Ste), *De moer is mit een vlocht bi'jen vot een zwerm bijen* (Np), *een zwaarm bi'jen* (Nbk), *wilde bi'jen* vrij in de natuur levende bijen (Bu), *een zaachte bi'je* bij van het type dat niet gauw steekt (bs: Op), *een makke bi'je* id. (bs: Ow), (van personen:) *zo bruun as een bi'je* (verspr.), *zo vlogge as een bi'je* (Nw): *Doe 'k dattien jaor was, wa'k nog zo vlogge as een bi'je, mar doe 'k dattig was, wodde ik al stiever* (Nw), *Ze weren zo drok as bi'jen* (vo) * *De bi'je morgens niet op 'e vlocht, kikt de iemker bezorgd naor de locht* (n)

bi'je-angel (Op) ['b...] - bijeangel

bi'je-eter z. *bi'jewolf*

bi'jebakkien (bs) et; ...bakkies ['b...] 1. bakje met bijesuiker voor de bijen
bi'jebietter (OS, Bu, Bdie, Np, Nw, p, b) Ook *bi'jbieter* (Dfo) de; -s; -tien ['bijəbitɾ, ook 'bejə...(Np)'/bijbitɾ] 1. koolmees
bi'jebrood (bs: Dfo, bs: Obk) et ['bijə...] 1. koninginnenbrood, nl. voor een bijenkoningin (bs: Dfo) 2. stuifmeel in honingraten (bs: Obk)

bi'jedaans (bs: Ow) de; -en ['bijə...] 1. bijendans

bi'jedoek (bs: Obk, Op, Ow) Ook *bi'jdoek* (Nbk), *bi'jeklied* (bs: Dfo, Ow) de; -en; -ien ['b.../...] 1. bep. holle doek (veelal van jute) gebruikt om de korf met 'geschepte' bijen mee dicht te maken *Zit de zwaarm ien keer in et kiepsien, dan komt d'r an de eupen kaante een bi'jedoek over; zoe'n doek is vierkaant en op elk van de hoeken zit een hoefnaegel* (bs: Obk), *zo hol as een bi'jdoek* (Nbk)

bi'jfeffekt ['bijfɛkt, ook 'bej..., z. bi'j] - bijfeffekt

bi'jehaanske - bi'jeslaachten

bi'jehaanske (bs: Dfo, Obk, Op, Ow) de; -n ['bijə..., ook 'bejə... (Op)] 1. bep. handschoen van gummi ter bescherming gebruikt door imkers

bi'jehokke (Ld, Obk, bs: Dfo, El, Op) Ook *bi'jhokke* (Ld) et; -n; ...hokkien ['bijə, ook 'bejə... (Op)'/bij...] 1. schuurtje, overkapte plek waar de bijenkorven staan

bi'jeholen (Bdie, Nbk, j) onbep. w. en het bi'jehullen/bi'jeholen (Nbk) ['b...] - bijenhouden *Bi'jeholen is d'r nog wat veur de bestoeving van de vruchtbomen en veerder meerst niet meer as veur eigen gebruik van de imker* (j)

bi'jehoning z. *bi'jehunning*

bi'jehoolder (Bdie, Ld, Nt, Nw, bs: Dfo, Op, Ow) Ook *bi'jehouwer* (WH) ['bijə..., ook 'bejə..., z. bi'je/...] - bijenhouder (soms enigszins negatief in verhouding met iemker, imker)

bi'jehoolderi'je (Bdie, j) de [...'tjə] 1. het houden van bijen, bijenteelt

bi'jehouwer z. *bi'jehoolder*

bi'jehunning Ook *bi'jehoning* (Spa) ['b.../...] - bijenhoning

bi'jejaar ['bijə..., 'bejə..., z. bi'je] - bijenjaar *Et het een goed bi'jejaar west* (bs: Dfo) * *Schient de zonne mit ni'jjaar slim helder en klaor/Dan zal et wodden een goed bi'jejaar* (j)

bi'jekaaste Ook *bi'jekaste* (Spa) ['bijə.../...] - bijenkast (met de vorm van een kist, veelal van hout, ook wel van stro (bs))

bi'jekappe (verspr.) ['bijəkəpə, ook 'bejə..., z. bi'je] - bijenkap, bijenkaproen *De bi'jekappe was van doek en mit vezier, vroeger vaeks van peerdehaor, dat de bi'jen de iemker niet stikken konnen* (j)

bi'jekaste z. *bi'jekaaste*

bi'jekeuninginne (El, Nbk, Obk) ['bijə...] - bijenkoningin

bi'jeklied z. *bi'jdoek*

bi'jekörf (OS) Ook *bi'jekorf* (WS, spor. OS) de; ...körven; -ien ['b...] 1. bijenkorf (lett.) *bi'jekörven vlechten* (Nbk) 2. (verkl.) dikke zwarte braambes (Ld, Pe-Dbl, fp)

bi'jekörvemaeken (Obk) Ook *bi'jekorvemaeken* (Np) onbep. w. ['b.../...] 1. vervaardigen van bijenkorven

bi'jekörvemaeker (Obk) Ook *bi'jekorvemaeker* (Np) de; -s; -tien ['b.../...] 1. iemand die bijenkorven vervaardigt *De*

bi'jekörvemaekers hebben een vlechtnaalde; daor maekte de smid een bi'jekörf op, mit keuperbeslag (Obk)

bi'jekramme (OS, Np, Op, bs) Ook *kramme* (bs: Dfo, El, Obk, Op) de; -n; -gien ['b.../...] 1. platte kram ter bevestiging van een nieuwe ring onder aan de bijenkorf; ook gebruikt om korven aan elkaar vast te zetten wanneer men ze met de wagen vervoert, bijv. naar een heidegebied *As de bi'jen goed wunnen dan wodde de körf te klein en dan mos d'r een ring, een opzetter, van ongeveer 15 cm bij onder; dan wodde die vaastezet mit krammen* (bs: Dfo)

bi'jeman (Nbk) ['b...] - bijman, imker, liefhebber van het houden van bijen

bi'jemark (spor.) ['b...] - bijenmarkt

bi'jemes z. *korfmes*

bi'jemiet (bs: Dfo, Obk, Op, Ow) de; -en; -ien [...] 1. bijenmijt

bi'jenkander z. *bi'jennaander*

bi'jennaander (Dfo, Nbk, p, b: lm) Ook *bi'jenkander* (p) bw. ['bij(d)ŋ:ã:ndɾ/ 'bij(d)ŋ:kandɾ] 1. bij elkaar *Jim kun now gauw bi'jennaander kommen* (p), *Hij het de positieven wel goed bi'jennaander* (Dfo)

bi'jenneer (b: lm, s: oost.) bw. ['bij(d)ŋ:ør] 1. bij elkaar

bi'jenust (Bdie, Dho, Spa) et; -en ['b...] 1. nest van bijen

bi'jepiepe (Bu, Ld, Obk, bs: Dfo, Op, Ow) Ook *bi'jepupe* (bs: Obk, Op) de; -n ['bijəpi:pə, ook 'bejə..., z. bi'je/...pypə] 1. imkerpijp

bi'jepikker (Bdie, Ow, Pe-Dbl) de; -s; -tien ['bijəpikɾ] 1. koolmees

bi'jeplaanke (bs: Dfo, El, Obk) de; -n; ...plaankien ['b...] 1. plank waarop men de bijenkorf plaatst *De körven kommen dan ok wat hoger te staon op een bi'jeplaanke en et onderste ielgat wodt wel es mit een toppe grös dichtestopt* (bs: Dfo)

bi'jeplaante (Obk) de; -n; ...plaantien ['b...] 1. plant die veel door bijen wordt bezocht *De herik is een bi'jeplaante* (Obk)

bi'jepupe z. *bi'jepiepe*

bi'jeraot (verspr.) de; -en ['bijəɔ:t, ook 'bejə..., z. bi'je] 1. honingraat, hetz. als *raot* I

bi'jeslaacht (Ow) de ['b...] 1. het *bi'jeslaachten*

bi'jeslaachten (Ow) onbep. w. en het

bi'jeslaacht ['b...] 1. hetz. als *slaachten*, bet. 2 en *utbreken* van bijen, z. onder *utbreken*, bet. 1

bi'jeslulier (bs: Obk) de; -s; -tien ['bijə...] 1. eenvoudig soort bijenkap bestaand uit een lap van tule (om een hoed genaaid of eromheen vastgeklemd met elastiek)

bi'jespiele (bs: Dfo) de; -n; -gien ['bijə...] 1. spijl in een bijenkorf

bi'jestal ['b...] - bijenstal

bi'jestand (bs: Op) de; -en ['b...] 1. bijenstal

bi'jesteek z. *bi'jestik*

bi'jestik (Nbk) Ook *bi'jesteek* (Op) de; -ken; -kien ['bijəstik/...stik] 1. steek van een bij

bi'jestippen (bs: Ow) mv. ['bijəstipm] 1. uitwerpselen van bijen op wasgoed e.d. (na de winterslaap geloosd)

bi'jestront (bs: Dfo, Obk) de ['bijəstront] 1. (verz.) uitwerpselen van bijen (na de winterslaap geloosd)

bi'jesuker (Db, bs: Dfo, Obk, Op, Ow) ['b...] - bijesuiker

bi'jeveger (bs: Obk) de; -s; -tien ['bijəft:gr] 1. zachte vegeer, veelal van paardehaar, ook van varkenshaar, gebruikt om bijen uit elkaar te strijken *Soms wo'n de bijen op 'e doek daon om de moere d'r uut te zuken; om de moere te zuken moej' de bijen uut mekeer vegen mit een bi'jeveger* (bs: Obk)

bi'jevolk et ['b...] 1. bijenvolk

bi'jevreter (Np, Obk, s, bs: Dfo) de; -s; -tien ['b...] 1. koolmees (Np, Obk, s) 2. kwikstaart (bs: Dfo)

bi'jewaegen (bs: Obk, Op) de; -s ['bijə...] 1. wagen met behulp waarvan men bijenvolken vervoerde

bi'jewas ['bijə..., 'bejə...] - bijenwas

bi'jeweide (bs: Dfo, Obk) de; -s ['bijəwejdə] 1. veldje met drachtplanten, bijenweide

bi'jewin (bs: Obk) de ['bijəwɪn], in *Et is goed bi'jewin* de bijen brengen veel nektar bijeen

bi'jewolf (bs: Dfo, Obk, Op, Ow) Ook *bi'je-eter* (bs: Ow) ['bijəwol(ə)ɸ, ook 'bejə... (Op)'/bijə:tɪ] 1. bijenwolf, bep. wesp die op bijen aast *De bi'jewolf kan de bijen doodstikken as die an et haelen binnen; de bi'je wodt dan de hunning ontneumen en zels naor et nust van de*

bi'jewolf brocht (bs)

bi'jeziekte (verspr.) ['b...] - bijenziekte

bi'jezwaarm (spor.) ['b...] - bijenzwerm

bi'jgaon (Dfo, Ld, Mun, Ow, Sz) st. ww.; overg., onoverg.; het bi'jgaon ['b...] 1. volgen bij een begrafenis *De jongeluden hebben 'm mit de begraffenisse bi'jgaon* volgden hem naar de begraafplaats (Mun, Sz) 2. uitvoeren van slechts een kleine klus, een kleine aktiviteit (Ld) *Et is zo gebeurd, et is even bi'jgaon* (Ld) 3. een beetje opschuiven, een beetje opschikken (Ow) (tegen een paard) *Gao es wat bi'j, jong* (Ow)

bi'jgaonder (Nw) de; -s; -tien ['bij gɔ:əndɪ] 1. elk van degenen die naast de lijkwagen loopt: *De bode lopt aenlik veur de liekwaegen, mar de dregers bin de bi'jgaonders* (Nw)

bi'jgebouw ['b...] - bijgebouw

bi'jgedaachte (spor.) ['b...] - bijgedachte

bi'jgeleuf (Dfo, Ma, Nbk, Ow) Ook *bi'jgeloof* (WS, El, Ma, Nbk, Obk) ['b.../...] - bijgeloof

bi'jgeleuvig Ook *bi'jgelovig* (Nbk, Nw) [...'l.../...] - bijgelovig *A. zien grootmoeder had, doe ze jong was, een buurvrouw die heksen kon; ze was zo bi'jgelovig, dat as de buurvrouw langs huus kwam, kwammen de varkens binnen* (Nw)

bi'jgeliëks z. *bi'jgliëks*

bi'jgeloof z. *bi'jgeleuf*

bi'jgelovig z. *bi'jgeleuvig*

bi'jgenaemd (spor.) ['b...] - bijgenaemd

bi'jgerecht (l) ['b...] - bijgerecht

bi'jgeval I (Ma, Np, Op) bw. ['b...] 1. misschien, voor het geval *Aj' bi'jgeval bij de bakker langes kommen, moej' me even brood mitnemen* (O1-N1), *Aj' bi'jgeval es laangs kommen, kom dan es an* (Ma) * *Laot kokend waeter nargens staon/Waor bi'jgeval een kiend moet gaon* (Op)

bi'jgeval II voegw. ['b...] 1. indien, voor het geval dat *Bi'jgeval ij' vanaovend naor Oosterwoolde gaon dan wol ik graeg mit jow mitrieden* (Dhau), *Bi'jgeval et es beginnen kan te regenen, he'k mar een jasse mitneumen* (Np), *We kommen morgen, mar bi'jgeval 't niet kan, heuren jim 't wel* (Ow), *Bi'jgeval 't uutkomt, hael ik 't wel an* (Diz), *Bi'jgeval de buurman vot moet, pas ik op zien pinken* (Nt), *Zoj' niet een jasse mitnemen, bi'jgeval et regenen*

bi'gjieten - bi'jkappen

gaot? (Wol)

bi'gjieten (spor.) ['b...] - bijgieten

bi'jglieks (verspr.) Ook **bi'jgeliëks** (Np, Nw, Obk, OI-NI, WH) bw. [...'gliks/...galiëks] 1. misschien *Heb je bi'jgliëks kunde an him?* ken je hem misschien? (b), *'t Is bi'jgliëks wat overdreven* (b), *Gaof' morgen bi'jgliëks ok naor de mark?* (Spa) 2. bijvoorbeeld *D'r bin nog kleine dörpen waor as nog huzen bouwd wodden, bi'jgliëks in Else* (Np), *Ie zollen die trui bi'jgliëks ok mit een warkien breien kunnen* (Db), *Dat gong dan bi'jgliëks zo (...)* (j), *'t Is bi'jgliëks zus of zo, mar ie moe'n et ok bewiezen kunnen* (App) 3. waarachtig (Nw) *We kregen vanmorgen een kalf bi'j de koe en doe kregen we bi'jgliëks nog iene* (Nw)

bi'jhaelen zw. ww.; overg.; haelde bi'j, het bi'jhaeld ['b...] 1. extra aan voorraad halen, naar binnen brengen van voorraad *Ie moe'n even een betien bi'jhaelen, eers is d'r gien genoeg* (Nbk), *Turf, hoolt, waeter uut de regenbak veur de kanne, alles wodde bi'jhaeld, dat heurde bi'j et aovendwark* (Nbk), *Ik zal nog wat turf in de bak bi'jhaelen* (Dhau) 2. erbij halen om te helpen (Bdie) *buren bi'jhaelen* de hulp van burenen inroepen (Bdie)

bi'jhakken zw. ww.; overg.; hakte bi'j, het bi'jhakt ['b...] 1. bijhakken 2. met *hakken-*de bewegingen bijwerken, z. *hakken*, bet. 4 (Np): *mit de zende de kaanten bi'jhakken* (Np)

bi'jhandig zie *bi'jderhaans*

bi'jharken ['b...] - bijharken

bi'jhelpen (Db) st. ww.; overg.; hulp bi'j, het bi'jhulpen ['b...] 1. bijwerken *Oons huus begint weer reer te blaederen, H.D. moet neudig de boel weer even bi'jhelpen* (Db)

bi'jhokke z. *bi'jehokke*

bi'jholen Ook **bi'jhouwen** (WH) st. ww.; overg.; het bi'jhullen/bi'jholen ['b.../...] 1. bijhouden: gereedhouden *Wij' je bod even bi'jholen, en dat van je dochter ok?* (Nbk), *Hool et bod even bi'j* (Ma), *'k Zal even bi'jholen* nl. bijv. een kopje, zodat de ander er koffie of thee in kan gieten (Nbk) 2. zorgen dat men niet achter raakt met werkzaamheden *Kuj't wark een betien bi'jholen?* (Nbk), *de tuun bi'jhouwen* (Spa), *Hij mos de boeken goed bi'jholen* z'n

financiële administratie goed bijhouden (Pe-Dbl), zo ook *de boekholing bi'jholen. Ik moet nodig de boekholing weer wat bi'jholen* (OI-NI) 3. niet achterop raken t.o.v. iemand *Loop niet zo hadde, ik kan je niet bi'jholen* (Wol), *Ik kan 'm bi'jholen mit wark* (Nbk) 4. blijven volgen van de ontwikkelingen, van het nieuws *Aj' de kraante en de tillevisie geregeld bi'jholen, dan kuj' wat bi'jblieven* (Obk), *Ik kan 't niet meer bi'jholen* nl. de in de tijd voortschrijdende veranderingen (Bdie) 5. notities maken van iets, zodat men het t.z.t. terug kan vinden: *Pattie meensken meugen graeg alles bi'jholen, bi'jgliëks over et weer* (Obk)

bi'jholte (spor.) ['b...] - bijholte

bi'jhouwen z. *bi'jholen*

bi'jhujjen (Ld) zw. ww.; overg.; hujde bi'j, het bi'jhujd ['b...] 1. resterend hooi bij het andere hooi harken enz.: *de rillegies even bi'jhujjen* nl. de rijtjes gevormd door de hark achter aan de hooimachine (Ld), *Bi'j et huj optiemen bleven de opperstatten liggen; die mossen bi'jhujd wodden* (Ld) **bi'jhuren** (vo) zw. ww.; overg., onoverg.; huurde bi'j, het bi'jhuurd ['b...] 1. erbij huren (als bn. gebruikt volt. deelw.): *J. hadde twie koenen, de dadde was weer vot raekt, omdat de hure van et bi'jhuurde laand hoger was as wat die dadde koe opbrocht en daaromme hadde hij dat laand mar weer opzegd* (vo)

bi'jienkomst Ook **bi'jienkomste** (v) [bi'jī:komst/...tə] - bijeenkomst

bi'jienkomste z. *bi'jienkomst*

bi'jkaans Ook **bekaans** (Ow) bw. [...'k.../bək...] 1. bijna, haast *'t Is bi'jkaans donker* (Wol), *'k Had 'm bi'jkaans te pakken* (Bdie), *De oolde balken weren bi'jkaans vergaon* (Obk), *Ze hebben d'r bi'jkaans niks an daon* (Op), *Bi'jkaans ha'k 'm d'r of reden* (El), *Ik heb bi'jkaans die hoze of* (Dhau), *'t Is bi'jkaans al haost Paoske, mar et liekt nog niks op meitied* (Obk), *Die paol het bi'jkaans de lengte ongeveer* (Obk) 2. wellicht (Ow) *Of zit d'r in die merrie bi'jkaans ok nog een vool* (Ow)

bi'jkantoor ['b...] - bijkantoor

bi'jkappen zw. ww.; overg.; kapte bi'j, het bi'jkapt ['b...] 1. kappend bijwerken, vlak, rond, dunner enz. maken door te kappen

We mossen de stalhekken wat bi'jkappen om ze in 't gat te kriegen (Ow), *Die staele past nog niet al te goed in de schoppe, ik moet him nog even wat bi'jkappen* (Obk), *een stok hooft bi'jkappen* (Nt), *Vleden jaor hebben we de boswal kapt, mar van 't jaor kun we mit bi'jkappen wel toe* (Sz), *De poten wo'n bi'jkapt omdat et iezer d'r onder moet nl. de hoof van een paard, met hamer en mes* (Bdie, Nbk), 2. bewerken van haar door een kapper (Diz) *'k Heb mien haor een betien bi'jkappen laoten* (Diz)

bi'jker (verspr.) de; -s; -tien ['bjukr, ook 'bej..., z. bi'je] 1. imker

bi'jkeren (El, Obk) zw. ww.; onoverg.; bi'jkerde, het bi'jkerd ['bjukrɔ, ook 'bej..., z. bi'je] 1. bijhouden, de bijenteelt uitoefenen *De iene kan beter bi'jkeren as de aander* (Obk)

bi'jkeri'je (El) de ['bjukr'ijə] 1. bijenteelt **bi'jkeuken** ['b...] - bijkeuken *De bi'jkeuken is veur waskeri'je en zo* (Nbk)

bi'jkleuren (spor.) ['b...] - bijkleuren, met één of meer kleuren bijwerken; ook: als het ware bijgekleurd worden door de zon (Nbk)

bi'jknippen ['b...] - bijknippen *N. het een mooie witte baord, die onderhullen wodt mit bi'jknippen* (Obk), *De pitte moej' geregeid bi'jknippen, anders gaot hi'j walmen* (Spa)

bi'jkommen st. ww.; onoverg.; is bi'jkommen ['b...] 1. beter worden, aansterken *Hij is aorig weer bi'jkommen nao zien ziekte* (Nbk, Spa), *Et zieke schaop is aorig bi'jkommen* (Nt) 2. de gewenste kwaliteit, het gewenste nivo weer halen of bijna halen *We bin mit 't gewicht al weer aorig bi'jkommen* (Ow), *Dat peerd is onwillig, dat moej' es goed ofjakkeren, dan komt et wel bij* (Op) (Np) 3. veel beter worden van gewas, er beter voor komen te staan van tuin, bouw- of weiland *De rogge is aorig bi'jkommen* (Nbk), *Et zaod is aorig bi'jkommen, et is bedreugd, et kan now wel haost binnenhaeld wodden* (Dfo), *De tuun...* (Nbk), *Et huj is aorig bi'jkommen* (Diz, Np) 4. bij bewustzijn komen *Langzem mar zeker kwam ze weer bij* (v), *Doe kwam ik weer een betien bi'j, en ik belde de pelisie op* (j) 5. kunnen snappen (van iets) (Db) *Dit begriepen we niet, d'r is gien bi'jkommen an* (Db)

bi'jkomend ['bjukom:t, bej..., z. bi'j II] - bijkomend: wat erbij, extra komt *een bi'jkom-mend veurdiel* (Nbk)

bi'jkomstig ['bjukomstəx, ook bej'k..., z. bi'j II] - bijkomstig *Dat is mar bi'jkomstig* (Nbk)

bi'jkomstighied [...'kom...] - bijkomstigheid *Dat is mar een bi'jkomstighied* (Nbk), *Et bin van die bi'jkomstigheden* (Nbk)

bi'jkopen ['b...] - bijkopen

bi'jkotten (OS, verspr. WS, p) Ook **bi'jkottens** (Obk) bw. [...'kotɔ, ook ...kotɔ, z. kot/...tɔs] 1. binnenkort *We moe'n d'r bi'jkotten even henne* (Pe-Db), *Bi'jkotten kommen de koenen in 't laand* (Ma), *We beuren bi'jkotten et pottien* 2. korte tijd geleden (Dfo, Np, Ow) *Hi'j het bi'jkotten bi'j oons west* (Np), *Dat he'k bi'jkotten nog es heurd onlangs* (Ow)

bi'jkottens z. **bi'jkotten**

bi'jkriegen (vo) st. ww.; overg.; kreeg bi'j, het bi'jkregen ['b...] 1. oogsten *Die konnen wel tegen dit weer, as ze mar wat huj bi'jkregen* (vo)

bi'jl. - afkorting van *bi'jlaoge*

bi'jlaanges z. *bi'jlanges*

bi'jlaangeslopen z. *bi'jlangeslopen*

bi'jlaangs z. *bi'jlanges*

bi'jlaeden ['b...] - bijladen

bi'jlange z. onder *lange*, bet. 1

bi'jlanges Ook **bi'jlaanges** (Nbk), **bi'jlaangs** (Op), **bi'jlang**s vz., ook bw., ook in de verb. *d'r bi'jlanges; bi'jlanges* als bw. ook niet aaneen, z. *langes* [...'lan(g)əs] 1. over een korte of langere lengte naast, bezijden, (vlak) langs *Bi'jlanges et huus staon bodden* (Dhau), *Bi'jlaangs et huus staon allemaol bloemen* (Op), *Hi'j is d'r deun bi'jlanges kommen* hij is er vlak langs gekomen (Np), *We bin d'r bi'jlanges lopen* (Wol), *Ik kon d'r krek bi'jlanges* er vlak langs (Nbk), *Ie kun d'r haost niet bi'jlanges, zo smal is et* (Np), *Et is d'r bi'jlanges* het kan net door de beugel (Dho, Nbk, Spa), is niet helemaal zuivere koffie (Bdie), het was net niet helemaal waar wat er werd verteld (Np), *Dat was d'r mar bi'jlanges* het was niet zo mooi, kon er net niet op door (Op), *Et kon d'r nog/mar net/krek bi'jlanges* het kon nog net door de beugel, het kon er nog net op door (verspr., Spa), *Et was d'r zoe'n betien bi'jlanges* op het randje (van wat kon) (Nbk, Np), *Die*

bi'jlangeskoemen - bi'jliggen

man zien verstaend wodt minder, hi'j is d'r wel es bi'jlanges hij zit er wel eens naast (Dfo), *Die is d'r bi'jlanges* een beetje malende, in de war, niet goed bij z'n hoofd (Bu, Ld, Ma, Np, Ow), *Hi'j was d'r hielemaol/finaal bi'jlanges* was geheel in de war, was stapelgek (Nbk, Ld), *Hi'j giet d'r bi'jlanges* hij ijlt (Dhau), *Hi'j is grieperig, hi'j is d'r bi'jtieden aorig bi'jlanges* heeft er behoorlijk last van (Db), *Hi'j is d'r sneu bi'jlanges kommen* kwam er bekaaid vanaf (Dhau) 2. in de lengte volgend *De wiek was een mooie rietkraege bi'jlanges* (Np), *Et waeterschop gaot de sloden bi'jlanges; nao een bepaolde daotum dan moe'n ze op schoond wezen* (Obk) 3. van het ene punt naar het andere punt, van het ene huis naar het andere, van de ene persoon naar de andere enz. *Zoemers gongen de hujroeders de boeren bi'jlanges om te konterleren of d'r ok hier en daor hujbruj was* (Op), *We gaon de huzen bi'jlanges om geld* d.i. vooral: voor een kollekte (Op, Dhau), zo ook *Ze kommen bi'jlanges mit de lieste* d.i. met een lijst waarop men z'n te geven bedrag voor een inzameling kan noteren (El), *Ik bin alle geuten bi'jlanges west* heb al de goten van mijn huis enz. geïnspekteerd/schoongemaakt/geverfd enz. (Op), zo ook *Die man kwam bi'jlanges om alles nao te kieken van et gas* (Db), *Ie moe'n wel even de draoden bi'jlanges gaon, anders kun de koenen d'r wel es uut breken* (El), *Ik heb vandaegge alles even bi'jlanges west in huus* nl. om het schoon te maken, af te stoffen enz. (Db), *Veurdawwe op bedde gaon, gaon we alles nog even bi'jlanges* (Diz, Ow), *Et bestuur het de boel bi'jlanges west* (Dho), *Die gaon de boel goed bi'jlanges* houden hun zaken goed bij, in de gaten (Spa), *'k Heb de hiele femilie bi'jlanges west* (Nbk, Ld), *Ze was now elk bi'jlanges west* was bij iedereen langs geweest, hier: had zo ongeveer iedere man gehad (Nbk)

bi'jlangeskoemen z. *bi'jlangeskommen*
bi'jlangeskommen Ook *bi'jlangskommen* (Ow), *bi'jlangeskoemen* (Bdie, Sz), z. ook onder *bi'jlanges* st. ww.; onoverg.; is *bi'jlangeskommen* [...'l.../...] 1. langs mensen/voorwerpen enz. komen, bij mensen langs komen, in verb. als *Vroeger kwam de kemies bi'jlanges* nl. van de

belastingdienst, om het inkomen vast te stellen n.a.v. de boekhouding (Np), *Die man kwam bi'jlanges om alles nao te kieken van et gas* (Db), (ook met *bi'jlanges* niet aaneen) *Hi'j is d'r deun bi'jlanges kommen* hij is er vlak langsgekomen (Np) 2. in *et (niet/niet meer) bi'jlangeskommen kunnen* z'n werk, z'n zaken niet afkunnen: *Ik heb et zo drok dat ik kan alles niet meer bi'jlangeskommen* (Ow), *Kun jim dat wark allemaol bi'jlangeskommen?* (Np), *Ze kun de boel makkelik bi'jlangeskommen* de zaak ten volle behartigen (El)

bi'jlangeslopen (OS, Dho, Diz, Ol-Nl) Ook *bi'jlaangeslopen* (Nbk) st. ww.; onoverg.; het *bi'jlangeslopen* [...'l...] 1. langs hek, stoel e.d. lopen van kleine kinderen terwijl ze zich vast kunnen houden *Dat kleine ding was slim vorlik, mit negen maonden leup ze al bi'jlanges* (Dho, Ol-Nl), *Kleine P. kan al aorig bi'jlangeslopen in et loophekke, mar los durft hi'j nog niet* (Obk, Db) 2. voor *d'r bi'jlanges lopen* z. onder *bi'jlanges*

bi'jlangs z. *bi'jlanges*

bi'jlangskommen z. *bi'jlangeskommen*

bi'jlaoge ['b... z. bi'j] - bijlage: in de vorm van een geschrift, een attachment

bi'jlappen (bs: Obk) zw. ww.; overg.; lapte bi'j, het *bi'jlapen* ['b...] 1. tot één volk verenigen van bijenvolken, om ze te versterken: *een paer volken bi'jlappen* (bs: Obk)

bi'jleggen ['b...] - bijleggen: van een ruzie, een verschil *We zullen mar bi'jleggen, want ruzie is ok niks an* (Nw), *Ze moe'n die ruzie now ok es een keer bi'jleggen* (Nbk)

bi'jleren ['b...] - bijleren

bi'jles ['b...] - bijles

bi'jleveren ['b...] - bijleveren

bi'jlichten z. *bi'jlochten*

bi'jliggen st. ww.; overg.; het *bi'jlegen* ['b...] 1. voor de geest staan, in grote lijnen nog weten *Et ligt me zo bi'j dat de meester vroeger vrijdagsmiddags altied veurlas uut een mooi boek* (Obk), *Et ligt me niet meer bi'j* ik kan het me niet meer herinneren (Np), *Dat ligt me nog goed bi'j* (Np) 2. een voorgevoel hebben (OS, verspr. WS) *Et ligt me zo bi'j dawwe een druge zoemer kriegen* ik heb een voorgevoel (Sz, Obk), *Et het mi'j zo bi'jlegen dat d'r vandaegge*

volk kommen *zol* ik had een voorgevoel (Obk), *D'r lag me wat van bi'j, ik had al een veurgevuul* (Bu), *Et lag me wel zo bi'j* (Sz) 3. in *Et lag 'm al zo bi'j* hij voelde zich al niet zo goed (Nbk)

bi'jligger (Np, Ste) de; -s, -tien ['b...] 1. andere persoon met wie men seksueel verkeer heeft dan de echtgenoot of echtgenote *Et is zien vrouw niet, et is een bi'jligger* (Ste), *Dat wief daore het een bi'jligger* (Np)

bi'jlochten Ook *bi'jlichten* (Sz), *bi'jluchten* (WH) - bijlichten (lett.) *Ik mos mit de lanteern bi'jlochten* (Diz, Ld), *Wil ie mi'j even bi'jlochten* (Bu), *Locht me even bi'j!* (Dfo, Nbk), (schertsend:) *Je moeten altied zó bi'jlochten da'jt zels zien kunnen* (Ol-Nl), (bij vergelijking:) *Ik hebbe jim veur jim trouwen toch wel aorig bi'jlocht, hen?* geholpen met bijv. informatie, inzichten (vo)

bi'jlopen (Nbk) ['b...] - inhalen door hard te lopen *Hi'j kan 'm niet meer anlopen; dat wodt zo zegd aj'm niet meer bi'jlopen kunnen* (Nbk)

bi'jloper (Sz) ['b...] - meeloper

bi'jluchten z. *bi'jlochten*

bi'jmaeken ['b...] - bijmaken: bijpassend aanmaken *Ze kun zokke stoelen wel bi'jmaeken* (Nbk)

bi'jmaone (spor.) ['b...] - bijmaan

bi'jmeerdere (Ow, Sz) zw. ww.; onoverg.; meerderde bi'j, is (bet. 1)/het (bet. 2) bi'jmeerderd ['b...] 1. toenemen in aantal, omvang *Et geld op de spaarbank gaat langzamerhand bi'jmeerdere* (Sz) 2. meerderen bij het breien (Ow)

bi'jmengen z. *bi'jmingen*

bi'jmennen zw. ww.; overg.; scheidb.; mende bi'j, het bi'jmend ['b...] 1. met paard en wagen vervoeren, brengen (bij) *We moe'n zaod bi'jmennen* (Np), *Ze mossen drok bi'jmennen bi'j de döskmesiene om de boel gangs te holen* (Obk), zo ook *We zullen mit mekeer bi'jmennen* bijv. leden van het gezin en de bureu (Obk, Dho), *We kun 't ok mar krek zo gauw bi'jmennen* (El, Sz) 2. door te mensen het trekdier korrigeren in z'n bewegingen *Ie moe'n een betien bi'jmennen* d.i. bijv. bij het tiemen (Nw), *Ie moe'n 'm goed bi'jmennen* nl. het paard (Spa)

bi'jmetzellen (spor.) ['b...] - bijmetzellen

bi'jmi'jen (Nbk, Nw) zw. ww.; overg.; scheidb.; mi'jde bi'j, het bi'jmi'jd ['b...] 1. ook maaïen (van nog niet gemaaide, overgebleven stukken; vaak met de zeis, terwijl het andere al machinaal gemaaid is) *Die stokken moe'j appat bi'jmi'jen* (Nw), *de hoeke bi'jmi'jen* (Nw)

bi'jmingen (OS, Bu, Np, Op) Ook **bi'jmengen** (WS, Ld, Ma) zw./st. ww.; overg.; het bi'jmongen ['b.../...] 1. bijmengen

bi'jnaeme ['b...] - bijnaam: toegevoegde naam of (en vooral) spotnaam *In Noordwoolde hadden een boel meensken een bi'jnaeme* (Nw)

bi'jnao z. *bijna*

bi'jniere ['b...] - bijniere

bi'jnierschosse (l) ['b...] - bijnierschors

bi'joolds (Nbk), ook niet aaneen geschreven; bw. [bi'jo:ltz] 1. vroeger, lang geleden *Bi'joolds zeden ze: as meensken ien keer kommen te liggen, dan komt et aende d'r vaeke aachter an* (Nbk)

bi'jpassen ['b...] - bijpassen: bijbetalen: *Hi'j moet aorig bi'jpassen* gezegd als men geld toe moet betalen bij inruil, ook gezegd als men nogal wat geld tekort komt (Nbk), *Pas ie even wat (geld) bi'j, ik heb te min* (Bdie, Ste), *As ik nog wat geld bi'jpas, kan de koop dan deurgaon?* (Db)

bi'jpassend (Nbk) ['bi'jpasnt] - bijpassend *een bi'jpassend jurkien* (Nbk)

bi'jpompen (Nbk) ['b...] - bijpompen *Ik zal even wat wiend bi'jpompen* nl. in m'n fietsband (Nbk)

bi'jpoten zw. ww.; overg., onoverg.; pootte bi'j, het bi'jpot ['b...] 1. door poten, planten toevoegen *bonen bi'jpoten* (verspr.), *wat boonties bi'jpoten* (Bdie, Nbk), *D'r bin hiel wat eerpels niet opkommen, we moe'n nog verscheiden bi'jpoten* (Op, Ow), *D'r bin een paar bomen doodvreuren, we moe'n wel weer bi'jpoten* (Spa) 2. zo snel lopen dat men de ander bijhoudt (Nbk, Np) *Ik kan him niet bi'jpoten, zo hadde lopt die vent* (Nbk), *Dat kan 'k niet bi'jpoten* (Np)

bi'jpraoten zw. ww.; overg., onoverg.; praotte bi'j, het bi'jpraot ['b...] 1. (onoverg.) bijpraten *We moe'n neudig even bi'jpraoten* (Ste) 2. (overg.) in iene bi'jpraoten door te praten op de hoogte stellen van ontwikkelingen enz. 3. in een betien

bi'jpunten - bi'jsluter

bi'jpraoten hetz. als *behemmelen*, nl. vergoelijkend/relativerend praten zodat de spanning wegebt (Bdie)

bi'jpunten ['b...] - bijpunten *Een gaanzere mos vroeger riegelmaotig bi'jpunt wodden* (Db), *de hujvórken bi'jpunten* (v)

bi'jregelen (spor.) ['b...] - bijregelen

bi'jrekken zw. ww.; overg.; rekte bi'j, het bi'jrekt ['b...] 1. door te rekken zo lang doen zijn als gewent *stof bi'jrekken* (Bu)

bi'jrieden (Ste) st. ww.; overg., onoverg.; ree(d) bi'j, het bi'jreden ['b...] 1. steeds materiaal aanvoeren, vooral: met paard en wagen, i.h.b. van graan bij de dorsmachine (Ste)

bi'jrieder de; -s; -tien ['b...] 1. rijder 2. degene die met het *bi'jrieden* is belast

bi'jrieven (Obk) zw. ww.; overg.; riefde bi'j, het bi'jriefd ['bji:bm] 1. extra, meer reven *De schipper mos et zeil wat bi'jrieven, want d'r was wat te veule wiend* (Obk)

bi'jrolle ['b...] - bijrol

bi'jschaeven ['b...] - bijschaven (lett.) *De plaanke moet bi'jschaeft wodden* (Bu, Np)

bi'jschikken ['b...] - bijschuiven, bijschikken: aan tafel, vooral om mee te eten *Schik mar bi'j, dan kuj' miteten* (Dho, b, Ste), *Et eten is klaor heur, schik mar bi'j* (Ol-Nl), *Now jonges, schik mar bi'j, de koffie is klaor* (Ol-Nl)

bi'jschilderen ['b...] - bijschilderen

bi'jschinken ['b...] - bijschenken *Za'k nog even wat bi'jschinken?* (Bu, Wol), *...mar een keer bi'jschinken?* (Spa), *Ie hebben et nog niet op, mar ik zal je mar even bi'jschinken* (Np), *wat waeter bi'jschinken mit thee- of koffiedrinken* nl. om meer thee resp. koffie te kunnen schenken (Ld), *Ik zal je glassien mar even bi'jschinken, want je hebben et nog niet leeg* d.i. vullen door erbij te schenken (Ol-Nl)

bi'jschoelen (l) ['bju:skuln, ook 'bej..., z. bi'j II] - bijscholen

bi'jschoeren ['b...] - bijschuren

bi'jschoeven ['b...] - bijschuiven: bijschikken (aan tafel, vooral: om mee te eten): *Schoef mar bi'j* (Nbk, Nw)

bi'jschrieven ['b...] - bijschrijven: van geld

bi'jschrieving ['bju:skri:wɪŋ, ...vɪŋ, ook 'bej..., z. bi'j] - bijschrijving: van geld

bi'jschrift ['b...] - bijschrift: onderschrift

e.d.

bi'jschure de; -n; ...schuurtien ['b...] 1. schuur los van de boerderij, soms daar ook aan vast gebouwd, om hooi en/of stro in op te bergen, om vee in te hebben en/of om machines, gereedschappen of werktuigen in onder te brengen *Aj' die stienen knap ofbikken, kuj' ze nog wel weer bruken veur de ni'je bi'jschure* (Db), *In de bi'jschure haj' wel waegens en mi'jmesienen en zo, en de hujschudder* (Ste)

bi'jslag (verspr.) de ['b...] 1. kinderbijslag 2. uitkering bij werkloosheid *Die het bi'jslag had* (Nbk), *bi'jslag kriegen, van de bi'jslag leven*

bi'jslaop (verspr.) de; -en; -ien ['b...] 1. iemand met wie men naar bed gaat/is geweest anders dan de eigen man of vrouw *Ik heb vannaacht een bi'jslaopien had* (Nw) 2. degene met wie men slaapt, naar bed gaat (ook de eigen man/vrouw) (Obk) *Et is lastig aj' een bi'jslaop hebben die ligt te snorken* (Obk) 3. het bijslapen, gemeenschap hebben met een ander dan degene met wie men is getrouwd (Np) *Hi'j het vannaacht bi'jslaop had* (Np)

bi'jslaoper (Np, Ow) de; -s; -tien ['b...] 1. hetz. als *bi'jslaop*, bet. 1: *Hi'j het vannaacht een bi'jslaoper had* (Np), *Hi'j het op 't aeventuur west, om een bi'jslaoper te vienen* om een vrouw te vinden met wie hij de nacht kon doorbrengen (Ow) 2. degene met wie men gewoon is naar bed te gaan, seks te hebben (Ow) *Ze was op him uutkeken en het 'm de deure uutwarkt, mar ze had al gauw een ni'jen iene. Zonder bi'jslaoper is ok niet alles* (Ow)

bi'jslichten (Nbk, vo) ['b...] - egaliseren (van land, grond) *Onder et spitten weg wodde et laand ok hier en daor bi'jslight* (vo), *de reed wat bi'jslichten* (Nbk)

bi'jслиepen ['b...] - bijslijpen *et mes even wat bi'jслиepen* (Ste), *Ik moet de tilzende nog even bi'jслиepen* (Ol-Nl)

bi'jslaffen ['b...] - bijslaffen: bijhouden: *Ze het et zo drok, ze kan et niet bi'jslaffen* (Dho, Nw), *Kuj't wat bi'jslaffen?* (Bu, Np), *Dat kon H. wel bi'jslaffen; S. had him et bienen goed leerd* (vo); begrijpen, geestelijk nog volgen *Ze kon et niet meer bi'jslaffen, hoe dat mos mit al die ni'je dingen* (Nbk)

bi'jsluten ['b...] - bijsluiten

bi'jsluter ['b...] - bijsluter

bi'jsmaek ['b...] - bijsmaak (lett. en fig.) *D'r zit een bijsmaek an* (Nbk)

bi'jsmeren ['b...] - bijsmeren: van boterhammen

bi'jsnieden ['b...] - bijsnijden: door te snijden aan het gesnedene toevoegen; snijdend bewerken *As klompen je zeer doen op 'e kroppe, dan moej' ze mit et mes bi'jsnieden* (Bu)

bi'jsnuien z. *bi'jsnuuien*

bi'jsnuuien (Nbk) Ook *bi'jsnuien* (Np) ['b.../...] - opsnoeien *De bomen wo'n bi'jsnuid* (Np), *een wal bi'jsnuuien* (Ma)

bi'jspeen z. *bi'jspeune*

bi'jspeulen (Nbk, bo: Op) zw. ww.; onoverg.; speulde bi', het bi'jspeuld ['b...] 1. een belangrijke rol spelen, ertoe bijdragen, in: *Dat speelt niet min bi'* (Nbk), verder in *Hi'j speelt niet min bi'* heeft heel wat in z'n mars (bo: Op)

bi'jspeun z. *bi'jspeune*

bi'jspeune (Np) Ook *bi'jspeun* (Np), *bi'jspeen* (Ld) de; ...spenen; -tien ['b.../...] 1. hetz. als *bi'jutter*, z. aldaar

bi'jspiekeren zw. ww.; overg.; spiekerde bi', het bi'jspiekerd ['b...] 1. door spijkeren vastmaken, herstellen *Et behanglinnen moet nog wel even bi'jspiekerd wodden* (Db), *Et hekke wodt wat rattelschellig, we moe'n de boel even bi'jspiekeren* (Np), *As de planken wat los zitten, moej' et even bi'jspiekeren* (Spa) 2. goed onderwijzen om een achterstand in te halen, om het kennisgebrek op te heffen *Hi'j moet nog wel wat leren, hi'j moet nog goed bi'jspiekerd wodden* (Ste), *Hi'j kan niet zo goed rekenen, ik zal 'm even bi'jspiekeren* (Wol) 3. z'n kennis vermeerderen, z'n leerachterstand inhalen *je kennis bi'jspiekeren* (Ow) 4. bijleggen van ruzie (Dfo, Ol-Nl) *We hebben et hiele geval deurpraot, en et op et langelaeste mar wat bi'jspiekerd* (Dfo), *De verholing is niet zo best tussen die beide, dat mag wel es wat bi'jspiekerd wodden* (Ol-Nl) 5. alsnog betalen, erbij betalen (Nw) *Iene die nog wat betaelen moet, die moet nog wat bi'jspiekeren* (Nw)

bi'jspielerhout (fp) ['bi'jspi:lhɔmt] - sporekhou

bi'jspiene (Bdie) de; -n; ...spientien ['bejspi:nə] 1. hetz. als *bi'jutter*, z. aldaar

bi'jspieze Ook *bi'jspul* (Spa) ['bijspi:zə,

ook 'bej..., z. bi'j/...spal] 1. bijspijs, vooral: groente bij het eten *Vandaege hadden we appelsmotse as bi'jspieze* (Op), *Wat hej' veur bi'jspieze vandage?* (Nt, Spa), *De vrouw gaot de bi'jspieze toemaeken* (Bdie), *As dat koolde weer nog een posien anhoolt, dan kan et mit de bi'jspieze nog wel een toer wodden* d.i.: de groente (Sz)

bi'jsspitten (Bdie, Bu, Dhau, Pe-Db) zw. ww.; overg.; spitte bi', het bi'jspit ['b...] 1. door te spitten bijwerken *de wenakker bi'jsspitten* met de schop bewerken van de wendakker, zodat er een geheel met de overige akker ontstaat, *de hoeken en kaanten bi'jsspitten nao et ploegen* (Pe-Db), *We moe'n de tuun bi'jsspitten, dat hi'j weer recht is* (Bu), *Nao et ploegen wodden de kaanten bi'jspit* (Bdie)

bi'jsspleet (Nbk) de; ...spleten; ...spletien ['b...] 1. gaatje aan de zijkant van een tepel

bi'jsspringen st. ww.; overg.; is/het bi'jssprongen ['b...] 1. bijspringen *Oolden, familie of vrunden mossen vaeke bijspringen om een boer van de ondergaank te redden* (vo), *As d'r iene ziek was sprongen de buren bi'j en mossen om de beurt et burewark doen* (Obk), *We zullen ze even bi'jsspringen* (Bu), *Ik heb je even bi'jssprongen* (Nw)

bi'jsspul z. *bi'jspieze*

bi'jstaand (verspr.) Ook *bijstand* (verspr.) ['bi:stā:nt, ook 'bej..., z. bi'j II/'b...] - bijstand: hulp, ondersteuning *bi'jstaand geven, ...kriegen, geestelike bijstand* (spor.); uitkeringsinstantie die geld uitkeert op grond van de bijstandswet *Die krigt van de bi'jstaand* (Nbk), *naor de bijstand gaon/moeten* (Nbk)

bi'jstaansmem (l) ['b...] - bijstandsmoeder

bi'jstaansmoeder (l) ['b...] - bijstandsmoeder

bi'jstaansregeling (l) ['b...] - bijstandsregeling

bi'jstaansuutkering (spor.) ['b...] - bijstandsuutkering

bi'jstaanswet (spor.) ['b...] - bijstandswet

bi'jstand z. *bi'jstaand*

bi'jstaon st. ww.; onoverg.; het bi'jstaon ['b...] 1. helpen, ondersteunen, bijstand geven *As hi'j veur et recht moet, za'k him wel bi'jstaon* (Nbk), *iene mit raad en daod bi'jstaon* (Nbk) 2. voor de geest hebben, de herinnering hebben *Et staot mien moeder*

bi'jstap - bi'jvoeren

ok wel bi'j dat et bruukt wodde as geneesmiddel (Np), *Dat staot me zo niet meer bi'j* (Nbk)

bi'jstap (Db, El) de ['b...] 1. stap van de ene voet op de andere: men zet zich daarmee af bij een sprong *Ie maggen gien anloop nemen, et moet mit een bi'jstap* (El) **bi'jstaps** (Np) bw. ['bijstaps, 'bej...] 1. met een *bi'jstap* zich afzettend en springend, met name gezegd bij het slootjespringen *Gien anloop mar bi'jstaps, ie meugen gien anloop nemen!* (Np)

bi'jstellen (spor.) ['b...] - bijstellen *een begroting bi'jstellen* (spor.)

bi'jstoppen (verspr., bs: Dfo) zw. ww.; overg.; stopte bi'j, het bi'jstopt ['b...] 1. bij iets stoppen, zoals stro toevoegen aan, inbrengen in een bundel stro waarvan men een bijenkorf of kast opbouwt *stro bi'jstoppen* (bs: Dfo)

bi'jstotten (spor.) ['b...] - bijstorten

bi'jsturen ['b...] - bijsturen

bi'jtanken (verspr.) ['b..., z. *tank*] - bijtanken (lett. en fig.)

bi'jtekenen (spor.) ['b...] - bijtekenen: door te tekenen toevoegen; bijwerken van een tekening; door ondertekening zich vastleggen langer in dienst te blijven *Hi'j het nog veur een jaor bi'jtekend* (Nbk) **bi'jtied** z. *betied*

bi'jtieden bw. [...'tidŋ] 1. soms, af en toe, van tijd tot tijd *'t Kan bi'jtieden hadde wi'jen* (Wol), *Hi'j kan d'r bi'jtieden vremd bi'jkommen* (Ow), *Bi'jtieden dan was hi'j weer vrij wat goed* (Nbk)

bi'jtieds (verspr.) bw. [...'tits, ook 'b...] 1. op tijd *Ie moe'n d'r bi'jtieds wezen* (Np), *Ie moe'n bi'jtieds thuuskommen* (Nw)

bi'jtimmeren (Dfo) zw. ww.; overg.; timmerde bi'j/het bi'jtimmerd ['b...] 1. door te timmeren bijwerken *Mit latten kuj' de boel aorig bi'jtimmeren* (Dfo)

bi'jtrekken ['b...] - bijtrekken: van kleuren, kledingstoffen; van personen: wat de motivatie, helderheid van denken betreft: *Doe we mit 'm naor de schoele gingen was 't een goezerd* [sufferd], *mar hi'j is now aorig bi'jtrokken* (Sz), ook met betrekking tot de verbetering van het humeur: *Hi'j zal wel weer wat bi'jtrekken* (Dho), *Now, hi'j is weer aorig bi'jtrokken* (Nbk)

bi'jutter (Nbk, Obk) de; -s; -tien ['bijʌtʃ]

1. overtollige speen van een koebeest, vaak afgebonden *Bi'jutters bunnan ze ok wel of* (Nbk), *De veearts zal de bi'jutter es even ofvliemen van die koe* (Obk)

bi'jv. - afkorting van *bi'jveurbeeld*

bi'jvak ['b...] - bijvak

bi'jval (Nbk, s: Obk) ['b...] - bijval, instemming: *Die kreeg aorig bi'jval* (Nbk)

bi'jvalen (Nbk) ['b...] - bijvallen, z'n steun betuigen

bi'jvarven ['b...] - bijverven *Ze zullen et wat bi'jvarven, mar niet alles in ien keer, eers wodt et te duur* (Nbk)

bi'jveld (spor.) ['b...] - bijveld

bi'jverdienen ['b...] - bijverdienen: als bijverdiensite verwerven *Hi'j het altied aorig bi'jverdiend* (Nbk)

bi'jverdiensite ['b...] - bijverdiensite *Een meugelikhied veur bi'jverdiensite was meitieds turfgreven* (Ow), *Vroeger was klompemaeken een bi'jverdiensite* (Ste)

bi'jverschienstel (spor.) ['b...] - bijverschienstel

bi'jvertrek (spor.) ['b...] - bijvertrek

bi'jverzeker ['b...] - bijverzeker

bi'jverzeker (l) ['b...] - bijverzeker

bi'jveurbeeld Ook *beveurbied* (Wol),

bi'jveurbied (spor.) [bij..., bej... (z. bi'j), bə'fA:əɾbʉ:lt/bə'fA:əɾbilt] - bijvoorbeeld

bi'jveurbied z. *bi'jveurbied*

bi'jvielen ['b...] - bijvijelen (lett.)

bi'jvoeglik (l) [...'fuxlək] - bijvoeglijk: *bi'jvoeglik naemwoord* (l), *bi'jvoeglik gebruuk(t)* (l)

bi'jvoer (Db) et ['b...] 1. extra voer, bijv. in de vorm van haver voor het paard in de winter

bi'jvoeren zw. ww.; overg., onoverg.; voerde bi'j, het bi'jvoerd ['b...] 1. extra voer geven, extra voeren *De koenen wodden bi'jvoerd mit haksel* (Np), *Aj' koenen in 't laand hui bi'jvoeren, vermotten ze vacke een heleboel* (Ol-Nl), *Aj' de bijen bi'jvoeren geef ie ze extra voer, dan hebben ze zels niet genoeg(j)*, *Dat bi'jvoeren* [van de bijen] *kan neudig wezen as et in de meitied min weer is, as d'r gien dracht is; et bruid (uut)trekken is dus een teken van aarmoede* (bs), *As d'r te min voer is, moet d'r bi'jvoerd wodden* (bs: Dfo, Obk, Ow), *Dan mos d'r, doe d'r nog gien suker was, bi'jvoerd wodden mit oolde hunning, wat ze altied wel in veurraad hullen veur*

noodgevallen extra voer geven aan de bijen wanneer die zelf niet genoeg voedsel hebben (j) 2. als extra voer geven *Wij voeren haksel bij* (Dho), *bieten bijvoeren (an de koenen)* (Nbk)

bi'jvullen ['b...] - bijvullen

bi'jwarken Ook *bi'jwerken* (Spa) zw. ww.; overg.; warkte bi'j, het bi'jwarkt ['b.../...] 1. bijwerken, bewerken zodat het beter wordt *Dat wodt zo schurfterig, dat moet even bi'jwerkt wodden* gezegd van bijv. een geveerd deel dat aangetast, beschadigd is (Spa), *Ie meugen dat stokkien wel wat bi'jwarken, veurdaj't opsturen* d.i.: die tekst bijwerken (Nbk) 2. z'n achterstand wegwerken *de administraosie bi'jwarken* (Ow, Nbk)

bi'jwarking ['b...] - bijwerking: met name van bep. medicijnen

bi'jwasken (j) st. ww.; overg.; wusk bi'j, het bi'jwusken ['b...] 1. door te wassen het vuil wegwerken, zodat de persoon/de zaak weer schoon is *Ze wusk him gauw weer bi'j* (j)

bi'jwassien (Wol) et ['bejwasin] 1. klein wasje (dat er even naast, bij gedaan kan worden) *Een ovaal wastobbegien brukten we veur bi'jwassies* (Wol)

bi'jwerken z. *bi'jwarken*

bi'jwezen (Nbk, s; Obk) et ['b...] 1. bijzijn, bijwezen, tegenwoordigheid: *in 't bi'jwezen van 't hiele sekretarijepersoneel* (s; Obk)

bi'jwieden (Nbk) zw. ww.; overg.; wiede/wiedede bi'j, het bi'jwieded ['b...] 1. dat wat nog niet gewied is, wieden *even de tuun bi'jwieden* (Nbk)

bi'jwielen (Ow) bw. [bij'wilŋ] 1. af en toe (...) *alle hulpe die bi'jwielen goed van passe kwam* (Ow)

bi'jwitten (spor.) ['b...] - bijwitten

bi'jwonen ['b...] - bijwonen: door daarvoor gekozen te hebben, aanwezig zijn, erbij zijn *een bi'jienkomst bi'jwonen* (Nbk)

bi'jwoord ['b...] - bijwoord, adverbium

bi'jwoordelik [...'w...] - bijwoordelijk *een bi'jwoordelik naemwoord* (l), *een bi'jwoordelike bepaoling* (l), *bi'jwoordelik gebruik* (l)

bi'jzaeke de; -n ['b...] 1. bijzaak, zaak die niet belangrijk is *Och, et is mar bi'jzaeke* (Nbk), *Aj' et zo bekieken is al et andere bi'jzaeke* (vo)

bi'jzettafel (Nbk, Np) ['b...] - bijzettafel

bi'jzetten zw. ww.; overg.; zette bi'j, het bi'jzet ['b...] 1. plaatsen bij *Ik zal even een peer stoelen bi'jzetten* (Nbk), *Zet et koppien nog mar even bi'j, dan kriej' nog iene* (Wol, Bu) 2. bij de tijd brengen van een uurwerk *de klokke bi'jzetten* op tijd zetten (Ma, Nbk, Np), *As die klokke niet hielemaole op 'e tied is, gaon we him bi'jzetten* (Dhau, Nw) 3. aan kracht/energie aanwenden *Ie moe'n hiel wat kracht bi'jzetten om dat klaor te kriegen* (Dfo), *Hij mos alle kracht bi'jzetten om et te winnen* (Obk), *niks/weinig/niet vule* [e.d.] hebben om bi'j te zetten weinig aan kracht/energie hebben om te kunnen benutten, geen weerstand hebben: *Hij het niet vule om bi'j te zetten* is nogal krachteloos, dun gebouwd, ziekelijk, is tot weinig in staat, is nogal kwetsbaar (Wol), *'t Is een sloppentaolie, hij het niet vule om bi'j te zetten* (Wol), *Die het niks om bi'j te zetten, et is zoe'n zwak possien* (Obk), *Die man is zo ziek, hij het niks meer om bi'j te zetten* (Dfo), *Ze weren vanzels ongerust over de poppe, zoe'n klein ding hadde nog mar zoe'n betien bi'j te zetten* (vo)

bi'jziende (Nbk, Ste) [...'si:ndə] - bijziende

bi'jzijk z. *bezik*

bi'jzinnig (Obk) bn.; -er, -st [bij'sinɔx] 1. buiten zinnen

bi'jzundag (verspr.) Ook *bi'jdag* (Op) de; ...daegen ['b.../...] 1. niet op zondag vallende kerkelijke feestdag, 'extra zondag', zoals de maandagen van Pasen, Pinksteren en (evt.) Goeie Vrijdag *Paosmaendag is mar een bi'jzundag* (Op), *Et kan wat lieden* [nl. als men toch aan het werk wil zijn] *'t is een bi'jzundag* (Ow), *De roomsen hadden een protte bi'jzundaegen, zoas Allerheiligen en Hemelvaort, Keuninginnedag* (Np), *We hebben ok weer een bi'jzundag vandeweke* (Spa), *Goeie Vri'jdag is een bi'jzundag, Paoskemaendag aenlik ok een betien* (Nbk)

bi'jzunne (verspr.) ['b...] - bijzon *As d'r een bi'jzunne an de locht is, is dat een teken van aander weer* (Obk), nl. slechter weer, veelal regen (Bdie, Np, Pe-Dbi), *Ziej' de bi'jzunne links komt d'r nat weer, ziej' de bi'jzunne rechts komt d'r droog weer* (Spa)

bibbers (Spa, elders spor.) ['bibɾs] -

bibbereide - biebelleen

bibberende reaktie, bibbers (mv.), in *Daor zoj' de bibbers van kriegen* erg van gaan beven, huiveren (Spa)

bibbereide (Dmi) de; -n ['bɪbʁɛjdə] 1. eg met verende tanden ertussen

bibberen ['bɪbʁɪŋ] - bibberen, sterk beven 't *Is zo koold, ik stao gewoon te bibberen* (Pe-Dbl, Sz, Nbk), *Et kiend is grifkoorsig, ze zit nog te bibberen bij de kachel* (Obk), *...ligt op bedde te bibberen* (Nbk), *We stonnen te bibberen van de koolde* (Pe-Dbl)

bibberig ['bɪbʁəx] - bibberig

bibberkoorts (Dfo) ['bɪbʁ...] - bibberkoorts *Hi'j het de bibberkoorts* (Dfo)

bibliobus (Nbk) ['bi...] - bibliotheekbus

biograaf (l) [bi'lijo:'gra:f, ...blijoM...] - biograaf

biografie (l) [...'gra:fi] - biografie

biografisch (l) [...'gra:fis] - bibliografisch

bibliotheek z. *biebeltheek*

biddag (verspr.) de; ...daegen ['bɪdax] 1. biddag, bededag, voornamelijk in *biddag* (*veur et gewas*) (verspr.), nl. op de tweede woensdag in maart, waarnaast *drie biddaegen veur et gewas* (Ste)

bidden zw./onregelm. ww.; overg., onoverg.; bidde, het biddend, ook wel beden ['bɪdn] 1. bidden (tot God) *Hi'j mag God op zien blote kni'jen bidden dat et zo goed veur hem oflopen is* (Wol), *Ze zatten te bidden* (Ma), *Wi'j bin niet wend te bidden* (Diz), *Wi'j bidden niet veur 't eten* zijn dat niet gewend (El), *Et Oonze Vader wodt vaek hadop biddend in de karke* (Dfo), *De huuszegen is bi'j oons nooit biddend* (Ste), *An et aende biddet hi'j et 'Oonze Heit'* (v)

2. smeken *Ik mag je bidden om oons behulpzem te wezen* (Sz), *Mit bidden en smeken het hi'j et veur mekere kregen* (Nbk, Ow) 3. (onoverg.) een bep. vlieg-beweging maken van bijen (bs: Dfo, Op): *As de bi'jen mit de kop in dezelde richting veuruut hangen, vlak veurdat ze anvliegen, wodt dat bidden nuumd* (bs: Dfo, Op), *De jonge bi'jen die heur in et veurjaor heur omgeving goed inprenten willen, vliegen om dat te berieken een protte op en daele veur heur eigen stee; ze bin an et bidden* (bs) * *Zuken om wark en bidden God daj't niet kriegen kunnen* werk zoeken maar eigenlijk liever niets doen (Nbk), *Aj' Oonze Lieven Heer van et kruus of bidden*

en ie bin bij de gaeten dichte ja, als..., maar zo is het niet/zal het niet zijn (Ste) **biddertien** (Bu) et; ...ties ['bɪdʁtɪn] 1. torenvalk

bidkussen (Nbk, Obk, Pe-Dbl) ['bɪtkʌsɪŋ] - knielkussen *De kattelieken knielen op 't bidkussentien* (Pe-Dbl)

bidprentien ['bɪtprɛntɪn] - bidprentje

bidstond (Db) ['b...] - bidstond, ook in *bidstond veur et gewas* (Db)

bie (Ma, Nbk) [bi] - bi, bijzonder 't *Is niet zo bie, heur 't is niet zo bijzonder, hoor* (Nbk), ook *Et was niet botte bie* id. (Ma, Nbk)

bieb (spor.) ['bip] - bieb, bibliotheek

biebel (OS, verspr. WS) Ook *bubel* (Bdie, Dho, Mun, Nt, Nw, Obk, Sz) ['bɪbɪ/'bybɪ] de; -s; -tien 1. bijbel *D'r wodde eerst een stok uut de biebel lezen* (Db), *stokken uut de biebel* (v), *Hi'j kent de biebel van veuren tot an achteren toe* (Pe-Dbl), zo ook *Die het de biebel goed in 't heufd* (Sz), (schertsend) *Zie kennen de bubel haost helemaol van binnen, mar ik ken hum beter van buten* (Sz), *Dat woord staot ok niet in de biebel* gezegd als reaktie op een vloek e.d. (Ow), 't *Is een boek, zo dikke as een biebel* (Ow) 2. dik boek *Zo, wat veur dikke biebel zit ie te lezen!* (Nbk)

biebelbeschouwing (Op) ['b...] - bijbelbeschouwing

biebelblad (spor.) ['b...] - bijbelblad

biebelboek (verspr.) ['b...] - bijbelboek, elk der boeken van de bijbel

biebelen (Op) zw. ww.; onoverg.; biebelde, het biebelde ['bɪbɪŋ] 1. in de bijbel lezen, de bijbel gebruiken *Geriffermeerden gaon veur of nao et eten vaek even biebelen* (Op)

biebelgenootschap (spor.), voor -schap z. -schap ['b...] - bijbelgenootschap

biebelkommissie (Op) ['b...] - bijbelkommissie

biebelkennis ['b...] - bijbelkennis, d.i. ook: het vak, de les waarin men op een school kennis over de bijbel opdoet

biebelklub (Op) ['b...] - bijbelkring

biebelkring Ook *bubelkring* (Bdie) ['b.../...] - bijbelkring

biebelkundig (Ld) bn.; -er, -st ['bɪbɪkʌndɪx] 1. bijbelvast

biebellezen (Dfo, Obk, Ol-Nl, Ook *bubellezen* (Bdie) ['b.../...] - biebelleen

biebellezing (Op) ['b...] - bijbellezing
biebels Ook *bubels* (Bdie) ['bib|s/'byb|s] - bijbels: met betrekking tot de bijbel, van, in, uit de bijbel *de biebelse naemen anholen* de persoonsnamen blijven gebruiken zoals die in de bijbel voorkomen (b); goed thuis in, levend naar de bijbel (Bdie) *Dat bin bubelse meensen* bijbelse mensen (Bdie)
biebelspreuk(e) (Op) ['b...] - bijbelspreuk
biebelstok (bl) et; -ken; -kien ['bib|stok] **1.** tekstgedeelte uit de bijbel *toepasselijke biebelstokken* (bl)
biebelstudie (spor.) ['b...] - bijbelstudie
biebeltekst (Dho, Np, Obk, Op) ['b...] - bijbeltekst
biebeltheek (spor., l) Ook *bibliotheek* (spor.) [bib|'tu:k/...biblijow'tu:k, ...jo:'tu:k] - bibliotheek (als instelling, gebouw); boekenverzameling
biebeltheekboek [...'t...] - bibliotheekboek
biebeltheekbus (spor., l) - bibliotheekbus
biebeltheekcentraole (spor.) [...'tu:k...] - bibliotheekcentrale
biebeltheekdienst (spor., l) [...'t...] - bibliotheekdienst
biebeltheekkaorte [...'tu:k...] - bibliotheekkaart
biebeltheekpassien et; ...passies (Nbk) [...'t...] **1.** lidmaatschapspasje van een bibliotheek
biebeltheekaoris (spor., l) [...tu:'ko:ærs, ...tək...] - bibliothecaris
biebeltheekeresse (spor.) [...tu:kə'resə, ...kr...] - bibliothecaresse
biebeluutgifte (l) ['b...] - bijbeluitgave
biebelvaaste Ook *bubelvaaste* (Bdie, Mun, Nw, Nt, Sz), *biebelvast* (Spa) [aks. wisselt] - bijbelvast
biebelvast z. *biebelvaaste*
biebelverhael (Nbk) Ook *biebelverhaal* (Dho) ['b...] - bijbelverhaal
biebelverhaal z. *biebelverhaal*
biebelvertaeler (spor.) ['b...] - bijbelvertaler
biebelvertaeling (spor.) ['b...] - bijbelvertaling
biecht de; -en [bixt] **1.** biecht in r.k. zin *In de Roomse kärke wodt de biecht veurlezen* (Obk), *de biecht ofnemen* (Dfo, Bdie) **2.** nadrukkelijk ondervragen *iene de biecht ofnemen* (Dfo, Bdie), *iene de biecht anzeggen* hem/haar flink zeggen waar het

op staat (Db, Ma)
biechten ['bixtɲ] - biechten in r.k. zin; opbiechten *Ik heb niks te biechten, ik bin me van gien kwaod bewust* (Dhau), *Bij stokken en brokken biechte ik mien zunde* (...) (b)
biechtstoel ['bixtstu:l] - biechtstoel *de biecht ofnemen in de biechtstoel* (Bdie)
bieden st. ww.; overg., onoverg.; het beuden ['bi:dɲ] **1.** aanbieden *'k Zol die vent mar niet nemen a'k jow was, wat het die (jow) now te bieden!* (Nbk) **2.** een bod doen *Hij beud tienduzend gulden veur die bos* (Nbk), verder in *loven en bieden*
bieder de; -s ['bi:dɪ] **1.** bieder, iemand die op iets biedt *De hooltbaozen van vroeger weren op de hooltverkopings vaaste bidders* (Obk), *Die bieder bödt mar hoge op et oolde huus* (Dhau), *De naoste bieder kreeg op de verkoping gelok* degene die het dichtst bij de gevraagde prijs zat (Db), *Hij was de hoogste bieder* degene die het meeste bood (Dho), *'t Is een kwaolie bieder* een koopman die vlot biedt, een goeie koopman (Nt, Spa, Ma), *Hij was de leste bieder* degene die als laatste bood (en dus degene op wiens bod werd ingegaan) (Bdie, Np) * *Een minne bieder is altdier beter as een minne betaeler* (Ow)
biedersgeld (n) et ['bi:dɪs...] **1.** hetz. als *striekgeld*, z. aldaar
biefstok (spor., vo) ['bifstok] - biefstuk *daegs een goed stokkien biefstok* (vo)
biejebaand z. *biesbaand*
bield z. *beeld*
biele de; -n; bieltien (Bdie, Dho, Diz, El, Ld, Ma, Nbk, Np, Ol-Nl, Op, Ow), -gien (verspr.) ['bilə] **1.** bekend gereedschap: bijl *Ik houw mit de grote biele dat 't raer is!* (Ste), *de biele d'r in zetten* (Bdie, Ow), *Ik heb wel meer mit dat bielegien hakt* (verspr., Bdie), zo ook *Hij het wel es eerder mit etzede bieltien hakt* (Ol-Nl), *De biele komt d'r in* het wordt met de bijl kapot geslagen, ook (fig.); het wordt kapot gemaakt, aangepakt (Obk), ook met verkl.: *de biele d'r bij' daele leggen* (El, Obk, Op, OwPe-Db), *...d'r bij' henne leg- gen* (Diz, Ld), *d'r mit de groffe biele in hakken* met de botte bijl, niets ontziend, ongenueerd te werk gaan (El), ook *mit de botte biele hakken* id. (Nt, Pe-Db), *de biele an de wottel leggen* (El, Op), *mit de biele veur 't*

bielestaele - bien

kammenet staan goed op moeten passen dat er niet ingebroken wordt omdat men veel geld heeft of net heeft verdiend (Dfo), vandaar *Moej' mit de biele veur 't kabinet zitten!* heb je zoveel geld! (Ma), (m.b.t. een vrouw met scherpe, ruwe, harde opmerkingen:) *een bek as een biele* (n), *zo stomp as een biele* (Ld, Obk) 2. in *veur de biele gaon*

bielestaele (Np) Ook *bielestele* (Sz) de; -n; ...staeltien ['biē...] 1. bijlsteel

bielestele z. *bielestaele*

biels de; bielzen; -ien ['bils] 1. biels *We hadden bielzen om de zaandbak henne* (Nbk)

Biemholt familienaam, in * *In odder, zee Biemholt, ha'k now de kwatties mar* (Nbk) **bien** Ook *been* (WH) et; -en; -tien [bī:n/bī:n] 1. elk der beide bekende onderste ledematen van een mens: been *Die wonde in mien bien wil mar niet beteren* (Wol), *Ik hebbe een mankement an 't bien* (Wol), *Een plaetstove is lekker waarm an de bienen* (Wol), *blote bienen* niet met kleding bedekte benen, (schertsend-dreigend:) *Je moe'n lief wezen, aanders gaoj' mit blote bienen op bedde* (Diz), *Et was een hiel aende lopen, zo van De Kuunder* [de plaats Kuinre] *naor Berkoop, mar we hadden sterke bienen* (j), *iene et grōs veur de bienen wegmi'jen* iemand het gras voor de voeten wegmaaien (Ste), *Die het lange bienen* (Nbk), *Die lop mit een grote tree, hier een bien en daor een bien* (Ste), *een kerel mit een hoolten bien* met een nagemaakt been van hout, ter vervanging van het echte been (j), *De stok is 'et dadde bien', dan kuj' beter lopen!* (Dfo), *'Bienen-van-de-grond' was bi'j tikkertien; ze mochten je niet tikken aj' argens op stonnen; wie of was, mos helpen tikken* (Np), zo ook *bienties-van-de-grond* (Nbk): *Zuwwe bienties-van-de-grond doen?* (Nbk), *een bien breken, Breek je bienen d'r niet over* gezegd ter waarschuwing als iets in de weg ligt, zo ook *le zollen je de bienen d'r over breken, die rommel* (Nbk), *Breek je bienen veurzichtig!* kijk een beetje uit als je (daar) loopt (Nbk), *mit arms en bienen slaon* (Db), *Dat peerd slat aorig mit de bienen* (Np), *et bien in de nekke leggen* lett., nl. als bewijs van lenigheid (Sz, Bdie), *Ze ligt*

mit et bien in de nekke in het kraambed (Obk), *wark dat op 'e bienen ankomt* waarbij je flink je benen moet gebruiken, werk dat kracht van je benen vraagt (Db), *Ie hebben nog jonge bienen* je kunt nog goed lopen, je kunt dat stuk best lopen (Nbk), *Zien iene bien sleept wat* maakt een enigszins slepende beweging (door een aandoening) (Nbk), *Hij kon 't iene bien haost niet meer veur 't aandere kriegen* hij kon geen stap meer verzetten (Op, Obk), *Hij kan et iene bien niet veur et aandere kriegen* hij kan amper lopen, hij is nauwelijks tot iets in staat (Sz), *'t Was tegen et zere bien* daarmee heb je hem geraakt juist op een punt waarop hij extra gevoelig is (Dho, Nbk), zo ook (*niet*) *iene tegen et zere bien (an) schoppen* (Dfo, Op), *Hij kan gien bien an de grond kriegen* hij krijgt geen enkele steun, vindt op geen enkele wijze gehoor (Dho, Ow), *op hoge bienen* boos: weggaand of naar iemand toe (Spa, Bu), *op 'e achterste bienen staan* enorm protesteren tegen iets, er enorm tegen ageren (verspr.): *Wat toch een gekkop* [driftkop]!, *hi'j staot drekt op 'e achterste bienen* (Nw), *et achterste bien antrekken* snel gaan lopen (Ste), zo ook *Die opperman lop ok niet hadde, hi'j mag de benen wel wat antrekken* (Sz), *De kraante het bienen kregen* is weg, is zoek (Bu), *Hi'j lopt op zien laeste bienen* het is weldra afgelopen met hem (spor.), *een blok an 't bien wezen van/veur iene* (verspr.), *We dusten niet iens omme te kieken, want hi'j har lange bienen en kon oons zo bi'j de schobben hebben* (j), *argens gien bien meer zetten* hoeven er niet meer welkom zijn (Spa): *Hi'j hoeft d'r gien bien meer op 't hiem te zetten* (Spa), *Ik zet gien bien meer bi'j heur in huus* ik zoek die lui nooit meer op (Obk), (gezegd van een sufferd:) *Daor komp hi'j weer an, de doedelzak, hi'j wet niet hoe hi'j 't iene bien veur 't aandere zetten zal* (Nw), *de bienen onder de arms nemen* weggaan, ervandoor gaan (Ma, Nbk), zo ook *de bienen onder 't gat nemen* id. (Bu), *As mien beppe de klabats uut de lae kreeg, wol ik wel bienen maeken* maken dat ik ervandoor ging (Nbk), *in de bienen wezen* overeind gekomen zijn, staand bezig zijn (spor.), *in de bienen kommen* overeind komen, gaan staan (Nbk,

bo: Nw, v), ook: er weer bovenop komen: *Hij komt weer in de bienen* het gaat weer flink beter met hem (Ste), *Hé, in de bienen jim!* ga staan, kom overeind, jullie! (ba), *Ze perberen een korfbalklub in de bienen te kriegén* op te richten (s), *Et liekt a'k gien gevuul meer in de bienen hebbe* alsof mijn benen gevoelloos zijn geworden (v), (tegen een kind dat groeit:) *Ie hebben de wasdom in de bienen, daenk'* (Bu), (gezegd wanneer men weinig fut heeft:) *Ik loop op een aander zien bienen* (Dfo), *'k Kon op 'e bienen ja niet meer staon* ik kon me eigenlijk niet meer staande houden (door vermoeidheid, ziekte, drankgebruik) (s), *Hi'j was zo lazerus as een kenon, hi'j kon niet meer op 'e bienen staon* (Pe-Db), *Ik heb gien bienen meer om op te staon* id. (spor.), *gien bien hebben om op te staon* geen enkel goed argument hebben om zich op te beroepen, *mit beide bienen op 'e grond staon* nuchter zijn, zich niet overgeven aan fantasieën, onrealistische verwachtingen, *mit de bienen op 'e grond staon blieden* nuchter blijven, zich niet van de wijs laten brengen (Op), *mit beide bienen...* id. (Ow), *D'r was hiel wat volk op 'e bien* er waren veel mensen (ter plekke aanwezig), *mit ien bien in et graf staon* met één voet in het graf staan (Spa, El), *iene et bien dwas zetten* hem hinderen, dwars zitten m.b.t. iets (Nbk), *Hi'j wol d'r nog gien bien veur dwas zetten* hij wilde er helemaal niets voor doen (Obk), *Op ien bien kuj' niet gaon* men kan niet ophouden met één borrel, een glas frisdrank, een kop koffie enz. (Nbk, Obk), zo ook *Op ien bien kuj' niet lopen* (Nw, Op, vo), *de bienen nemen* ervandoor gaan, vertrekken: *Ik neem de bienen en gao naor H.* ik stap op, vertrek, om (...) (v), *Ik zal weer es thuus kienen, ik neem de bienen* (O1-N1), *De zoemer nemt de bienen* gaat weg (Obk, j), (dreigend) *Pas mar op, ik zal je beide bienen breken!* (Nbk), *Hi'j sleug zien bienen over de raand van et ledekaant* d.i. deed ze met een slaande beweging over (ba), *Trek et bien mar es wat an* loop maar eens wat harder, schiet maar eens wat op (Dho), *et bien strak holen* niet toegeven (Dho, Obk), *...stief holen* id. (Db, Dfo), *de bienen (even) strekken* lett., en ook: even een eindje gaan lopen (Bu, Ma, Nbk, Op):

Ik moet even de bienen strekken wil even een eindje lopen (Nbk), zo ook *We gaon de bienen strekken* (Op), *de bienen onder 't lief hebben* weer beter zijn na ziekte (Ld, Np, Op, b, b: ln), *...weer onder 't gat hebben* id. (Nbk), *Hi'j het de bienen onder 't lief kregen* is er weer bovenop, na ziekte (b), ook: is erop vooruitgegaan in financieel opzicht (j, b), *de bienen onder 't gat hebben* er in zakelijk opzicht goed voorstaan (bo: Ow), *de bienen (aorig) onder 't gat kriegén* er financieel een stuk beter voor komen te staan (Dfo, Ld), *Hi'j krigt de bienen weer onder et gat* wordt weer beter (Np), *Hi'j is nog op 'e bienen* op de been, vooral gezegd als men enigszins ziekelijk is, maar nog niet het bed hoeft te houden (Obk, Ste), *Amerike hulp mit Europa weer op 'e bienen te kriegén* over-eind te helpen (vo), *As je zoks overkomt, dan hoeft d'r je zokke tiden niet veule dwas veur de bienen te kommen* om alles of iedereen die je enigszins lijkt te hinderen, word je dan nl. boos (b), *Mit de schrik in de bienen gong hi'j as een pielke uut de boge op huus an* flink geschrokken (j), *Hi'j ston te trillen op 'e bienen* zo angstig, geschrokken was hij (b), *zo schrikken, dat je de bienen onder 't gat trillen* (b), *van de bienen raeken* omver vallen (bo: Nw), *onder de bienen kommen* id. (vo), zo ook *De slaachter mos de koe onder de bienen trekken om him de hals uut te snieden* omver (Obk), *onder de bienen raeken* bedlegerig worden (b), *Hi'j hul 't in de bienen* hij stond onvast, maar wist te voorkomen dat hij viel (b), *Ik kwam te stroffelen, ik hul 't nog net in de benen* (Sz), *Et is hier zo glad, ie kun et niet meer in de bienen holen* je kunt jezelf niet meer staande houden (Nw), *Ie kun gien bien maeken* je kunt niet vast, stevig staan, bijv. op een gladde weg (Np), ook: je kunt zo niks beginnen (Np), *Hi'j hoolt et in de bienen, mar hi'j het d'r klauwen an* hij houdt het vol, maar heeft er grote moeite mee (gezegd bijv. van iemand die heel hard moet werken, die het net weet te redden bij een sportwedstrijd) (Ste), *Hi'j is weer in de bienen* is weer aan het werk (Nbk, Ste), ook: is niet langer ziek (Ste), (na ziekte:) *Ik kon haost niet weer in de bienen kommen* herstellen, er weer

bienbescharmer - biendjak

bovenop komen (Ste), *Nao die zwaore bujje is et zaod aorig in de bienen bleven* is het koren nog flink recht blijven staan (Dfo, Ste), *Et zit 'm in de bienen* gezegd als men niet goed kan lopen (Ste), zo ook: *De bienen willen et niet meer doen* (Ste), *'k Heb et in de bienen* 'k heb last van m'n benen (Nbk), *Et scheut 'm in de bienen* hij kreeg een scheut pijn in z'n benen (Ld), *De schrik sleug him in de bienen* hij schrok behoorlijk (Nbk), *iene onder de bienen lopen* hem omver lopen (Np), *onder de bienen kommen* zo ziek worden dat je naar bed moet (bo: Np, Op), *op eigen bienen staon* zelfstandig zijn (b), (vooral tegen een kind dat thuis een grote mond heeft, overal kommentaar op heeft:) *Ie moe'n de bienen mar es bij een aander onder de taofel stikken* je moet maar eens ervaren hoe het bij een ander is, dan kom je er wel achter dat je het thuis niet zo slecht hebt (Ma, Bu), *mit de stat tussen de bienen* afdruiwend, ook: schoorvoetend naderend, nederig naderend (b), *Mi'j donkt, et beste bientien moet now mar weer veur* we moeten maar weer goed ons best doen, ons flink inspannen (p), zo ook *et beste bientien veurzetten* (Diz, El, Nbk), *vlogge ter bien wezen, mit et verkeerde bien van/uut bedde stappen* z. onder bedde, (verb.) *Mien wief is niet te biene* mijn vrouw is slecht ter been, kreupelt (Dfo), *kroem op 'e bienen staon* (Nbk, Dhau), *briek op 'e bienen staon* slecht, scheef op z'n benen staan (Dhau, Ma, Nbk, Obk, Op, Ow), *haoks op 'e bienen staon* schuin, o-bienig, bijv. bij Engelse ziekte (Op), waartegenover *Zie staot goed op 'e bienen* heeft een fraaie houding (Sz), *De buurvrouw het zukke dikke benen, de kousen hangen d'r an rillen omme* (Sz) 2. poot van een paard (Pe-Dbl, Wol) of koe (vo) *De smid bekapt et peerd de bienen* (Wol), *Moek zat onder in de vetlokken van de bienen van de peerden* (Pe-Dbl) 3. been van een passer, schaar e.d., zo ook: elk der benen van een driehoek (spor.) *de bienen van een tange* (Ow) 4. (g. mv.) been als onderdeel van een geraamte van mens of dier, in verb.: *d'r gien bien in zien: Hi'j zag d'r gien bien in om iene dood te maeken* (Op), *d'r gien bien meer in zien* (Ma) 5. (g. mv.; verz.) gebeente *et op et bien*

verkleumde meenske (j), *Et gaot je deur marg en bien, zo hadde speult de meziek* (Obk, Spa, Nw) 6. (g. mv.; stofn.), in *stien en bien klaegen* geweldig klagen (Nbk, ba) * *Twie honnen vechten om een bien, en de dadde gaot d'r mit henne* (Diz), *'t Bin starke bienen die de weelde verdregen kunnen* men moet een sterk karakter hebben om op een behoorlijke manier om te gaan met de verworven rijkdom, alle mogelijkheden of verantwoordelijkheden die men heeft gekregen (Dhau, Np) **bienbescharmer** (verspr.) ['b...] - beenbeschermer **bienbescharming** (spor.) ['bī:mb...] - beenbescherming **bienbreuk** z. *bienbreuke* **bienbreuke** (Obk) Ook *bienbreuk* (Nbk) ['bī:mbrʌ:kə/...] - beenbreuk **biender** Ook *biener* (Dfo, Dhau) de; -s ['bindr/'binr] 1. boekbinder 2. de man of jongen die de door de *wellers* samengepakte bundels graan tot garven bindt *De biender bint ze; dan liggen de bossen los en dan kommen d'r twie banen omme* (Obk, Ste) 3. halster (verspr.) *We konnen 'm de biender niet ommekriegen* (Dho), *We hebben et peerd een ni'je biender andaon* (Diz), *'t Peerd het een biender an* (Ow), *et peerd an de biender naor 't laand brengen* (Nt) **bienderd** (Dfo, Obk) de ['bī:ndr̥t] 1. iemand met lange benen (die bijgevolg met grote stappen loopt) *K. is ok een bienderd mit zien grote stappen* (Obk) **bienderen** (Db, Dhau, Nw, Ow, b: lm) ['bī:ndr̥n] - beenderen, met grote stappen hard lopen *Daor biendert hi'j weer henne* (Ow) **bienderi'je** [bindr̥'tjə, ...ejə, z. -i'je] - binderij **biendgaoren** (Ste) Ook *biengaoren* (Nbk) ['bīntx.../'bīnx...] - bindgaren *een klowentien biendgaoren* (Ste) **biendhaoke** (Dfo, Ma, Ow) de; -n; ...haokien ['bint...] 1. haak aan de wagen, gebruikt bij de bevestiging van de weesboom op de roggelading **biending** z. *biening* **biendjak** (Dfo) et; -ken; -kien ['bintjak] 1. oude bloes of jak van een vrouw, met lange mouwen, gedragen als werkkleding bij het oogsten van graan, in 't bijzonder

het binden van garven

biendlaoge (Ld) de; -n; ...laogien ['bint...]

1. tussenlaag op wagen met koren (om de vracht te binden)

biendmateriaol (spor.) ['b...] - bindmateriaal

biendmiddel et ['b...] 1. bindmiddel (lett.), stof die bindt

biendster z. *bienster*

bienebrekershuj (b: ln) et ['bĩ:nə...] 1. hooi van, met veel *buundergrôs*, scherp en slecht gras

bienen I (Dhau, Np) bn.; attr. ['bĩ:n:] 1. van been, benen *een bienen moonsstok* (Np), *bienen segarepiepies* (Dhau)

bienen II st. ww.; overg.; het bunnan ['bĩ:n:] 1. vastbinden (met één of meer knopen) *et goed an de wasliende bienen* (Diz) 2. samenbinden, tot één geheel binden en zo doen ontstaan: *takkebossen bienen* (Nbk), *Awwē de gaarven bunnan hadden en de zunne was haost onder (...)* (Nw), *Ie moe'n een appat soort kneupe leggen in de baand van aoren, waar aj' de bos mit bij mekeer bienen moeten* (v) 3. wat vastgebonden is losmaken *Ik zal et pakkien van de fiets bienen* (Diz) 4. in z'n vrijheid beperken, een band aangaan die tot verplichtingen noopt *Ik wil d'r wel bij, mar ik laot me d'r niet an bienen* (Wol), *Ie moe'n je niet te gauw bienen* bind je niet te snel (bijv. door een relatie of een werkverband) (Np), *We weren slim bunnan* (Nw) 5. emotionele binding met iets of iemand aangaan *een persoon an je bienen: verplichtings scheppen* (Ow) 6. dik maken (van vloeistof): *et perenat bienen mit wat sago* (Spa) 7. een boek binden *boeken bienen* * *Et wisse veur 't onwisse, zee de boer, en hij bun de dooie hond de bek dichte* (Db)

bienen III Ook *benen* (Spa) zw. ww.; onoverg.; biende, is/het biend ['bĩ:n:/'bĩ:...] 1. flink, vlot, gezwind lopen *Begin ie mar aachter me an te bienen* (v), *Wat komt die d'r hadde an bienen* (Diz), *Wat kon die oolde A. bienen* (Ol-Nl), *Wat bient die man d'r henne* (Bdie), *Die bient de weg ok aorig uut* (Np), *Hij bient d'r aorig over* (Spa, Db), *Daor bient hij henne* (Wol), *Moej'm es zien bienen* (Wol), *Hij beent mit grote stappen deur et land* (Spa)

bienen-van-de-grond z. onder *bien*, bet. 1

biendend ['bi:n:t] - bindend *een biendend advies* (l)

biener z. *biender*

bienewaegen (Nbk, Wol) ['bĩ:nə...], in *mit de bienewaegen* lopend, te voet, hetz. als *mit de billewaegen*

biengaoren z. *biendgaoren*

biengebrek (Op) et; -ken; -kien ['bĩ:xəbrek] 1. gebrek, mankement aan een been *Ik hebbe een biengebrek* (Op)

biengewricht (spor.) ['bi:gə...] - beengewricht

bienholte ['bĩ:nholtə] - beenholte

biening (verspr.) Ook *biending* (verspr.) de; -s, -en ['bintŋ/'bindŋ] 1. binding, band tussen mensen, gevoel van verbonden zijn met iets *Een trouwring is een symbool van biening tussen twee meensken* (Obk), *de biening mit je oolden* (Nbk), *Ik vuul altied wel biening mit de Noordelijke Hogeschoele* (Nbk)

bienkappe de; -n; ...kappien ['bĩ:ŋkapə] 1. beenkap *Bienkappen haj' vaeke an bij 't ploegen; ok bakkers en venters hadden ze an* (Ow), *In militaire dienst dreug et peerdevolk bienkappen* (Diz), *De slaachter had bienkappen omme veur 't smerig woden* (Ma, Np, Ld)

bienlengte (Nbk) Ook *beenlengte* (Spa) ['bĩ:../...] - beenlengte

bienmarg z. *bienmurg*

bienmurg (l) Ook *bienmarg* (spor.) ['bĩ:m../...] - beenmurg

bienontsteking (spor.) ['b...] - beenontsteking

bienpiene (Bdie) de ['bĩ:mpinə] 1. pijn in z'n been

bienpiepe (verspr.) Ook *bienpupe* (Bdie, Nt), *beenpupe* (Spa) de; -n; ...piepien ['bĩ:mp../...] 1. bep. losse regenpijp, ook tegen de kou gedragen, van de lies tot over de schoenen of klompen gaand en over de broekspijp gedragen (van linnen (Diz), van waterdichte stof met rubber aan de binnenkant (El), van zeildoek met een klep over de schoen (Ol-Nl), *bienpiepen, leren omhulsels onder de knijen om dreuge te blieven* (Np), *Bienpiepen haj' veur de regen an, van de schoenen tot de lies* (Ow), *Bienpiepen woden ok dreugen bij et sloten opmaeken, dan blieven ze dreuge* (Dfo), *Een beenpupe zat mit een leertien an de galgeknope* (Spa)

bienpupe - bienwark

bienpupe z. *bienpiepe*

bienruimte (spor.) ['bĩ:...] - beenruimte

bienschacht (Np) de; -en ['bĩ:skaxt] 1. elk der leren omhulsels onder de knieën gedragen om droog te blijven

bienslag ['bĩ:slax] - beenslag

bienspalk (Obk) ['bĩ:spal(ə)k] - beenspalk

bienster (verspr.) Ook *bierendster* (Db, El, Ma, Ol-Nl, Op, Ow, Spa, Sz, Wol) de; -s; -tien ['bĩstr/'bĩnt...] 1. vrouw die koren, met name rogge, tot garven bindt

bient z. *gebient*

biente (bs: Dfo) et; -n ['bĩntə] 1. deel van twee stijlen tegenover elkaar met het bijbehorende balkwerk van een klokkestoel *Een klokkestoel mit iene klokke het twie van zokke bienten neudig, iene mit twie klokken drieje* (bs: Dfo)

bienterichten (j) onbep. w. en het bientericht ['bĩntə...] 1. opzetten en afstellen van (de delen van) het *bientwark*: *Dat bienterichten, zo wodde dat nuumd, was ok wat appat: de klippen waor de zwaore bientstielen op kwammen te staon weren al klaor, en de ieken klipbotties hadden wi'j d'r al op legd. Mit een bok en een zwaore taekel wodde et bientwark ophesen. Eerst wodde mit lange schroten de boel stut en dan kwammen de drachtplaeften d'r op en de lange iezeren boolten kwammen d'r deurhenne, mit krammen vaastesleuten an de stielen. Dan kwammen de schoren d'r in; een sekuur wark, et duurde wel een weke duurde veurdat et hiele gehiel klaor was* (j)

bientestiele z. *bientstiele*

bienthoofd (Spa) de; -en ['b...] 1. zware balk over en ter verbinding van twee binstijlen

bientien Ook *beentien* (Spa) ['bĩ:n tin/'bĩ:ntin] - beentje: kleine been, z. ook onder *bien*, bet. 1: *iene (een) bientien lichten: Da's niet mooi, aj' iene een bientien lichten* (Pe-Dbl), *Hi'j perbeerde me bientien te lichten, mar dat vul him niet glad* (Op), *et beste bientien veurzetten z. onder bien*, bet. 1 (Ol-Nl)

bienties-van-de-grond z. onder *bien*, bet. 1

bientkop (El) de; -pen; -pien ['bĩtkop] 1. zware balk die op twee binstijlen ligt en deze aldus verenigt tot een gebint

bientledder (Dhau, El, Nt, Obk, Ol-Nl,

Ow, Spa, Sz) Ook *gebientledder* (Ma) de; -s ['bĩntledr/gə'bĩnt...] 1. lange ladder die men vooral gebruikt in een hoge schuur, om op het hooivak te komen *Mit de bientledder koj' bij et bient kommen* (El)

bientouw et ['bin...] 1. bindtouw, touw om mee te binden, in veel toepassingen, ook: om mee af te binden, om te kastreren *dun bientouw* (Np), *een bossien bientouw* (Np), *Dat bientouw wodde bruukt veur zakke-stoppen* (Dfo), *Bi'j et metselen wodde d'r dun touw, bientouw bruukt* (Obk), *Dat dunne bientouw brukten we om pakkies dichte te bienen* (Sz), *een aende bientouw mit een aolhaoke d'r an, hi'j ston mit een gaffel in de grond* (Np), *Doe we vroeger an et toppen weren, hadden we dun bientouw an de stok* (Ld), *bientouw veur et ofbienen van overtollige utters* (Dhau), *...en van breuken van biggen* (Dhau), *ofbienen mit een bientouw* d.i. om te kastreren (Dfo)

bientransplantaosie (spor.) ['b...] - been-transplantatie

bientstiele (Obk, Ol-Nl) Ook *bientestiele* (Nw) - binstijl, met name in een boerderij

bientwaark z. *bientwark*

bientwark (verspr., bl) Ook *bientwaark* (Obk), *bientwerk* (WH) et ['bĩnt.../...] 1. het geheel aan gebinten, de gebinten (kombinaties van twee stijlen en dwarsbalken) met elkaar *Die oolde schure zat nog een geef bientwark in* (Ol-Nl, Dfo), *Et bientwark in de schure zat an mekeer vaaste mit hoolten pennen* (Ma) 2. de combinatie van twee binstijlen en de zware dwarsbalk die ter verbinding daar bovenop ligt (Obk) *Et bientwark bestaot uut een heufdbalke en twie stielen en twie korbeels* (Obk)

bientwerk z. *bientwark*

bienvreet (Obk) de ['bĩ:fru:t] 1. botkanker

bienwaark z. *bientwark*

bienwark (OS, WS: Dho en noord. van Lende) Ook *bienwaark* (Pe-Dbl), *bienwerk* (WH), *beenwerk* (WH) et ['bĩ:w.../...] 1. beenwerk (van vee) *Et peerd het geef biewark* (Ld), *'n peerd mit best biewark* (Diz), *Et biewark moet goed wezen* (El), *Dat peerd het gien druug biewark heeft vocht in het spronggewricht* (El) 2. fraaie of goede benen van een mens (Bdie, Obk, Ol-Nl) *Die hef een goed biewaark* (Bdie), *Wat zit d'r onder die jonge meid mooi biewark* (Ol-Nl), *een dikke vrouw mit*

zwaor bienwark (Dfo)
bienwerk z. *bienwark*
bienwiensel (Bdie) et ['bi:wĩ:sɪ] 1. windsel om het been
bienwilg (h) de; -en; -ien ['biw...] 1. bindwilg
bier et, de [bi:ər] 1. (stofn.) bier *J. lust graeg een pottien bier as et warm weer is* (Ol-Nl), *Dan wollen zien klaanten een pottien bier en een borrel drinken* (ba), (als bestelling:) *Drie bier!* drie glazen bier, zo ook *Een bier graeg!* een glas bier alstublieft, *Die man het een dikke beerlig van de bier* (El), *Hij is boven zien bier* is dronken (Db, Np), *Et bier is weer best* (verspr., Dfo)
bierblik (Nbk, Ow) et; -ken; -kien ['bi:ər...] 1. (vaak verkl.) bierblik
bierboek Ook *bierbuuk* (Spa) de; -ken; -ien ['bi:ərbuk/...byk] 1. dikke buik als gevolg van het drinken van bier *Die vent het een beste bierboek* (Db)
bierbossel (Db, Diz, Nbk, Pe-Dbl) Ook *bierbossen* (Diz) ['bi:ər.../...bosɒ] - bostel, nl. gebruikt als veevoer
bierbossen z. *bierbossel*
bierbrouwen ['b...] - bierbrouwen
bierbrouwer ['b...] - bierbrouwer
bierbrouwerij de; -n; ...ri'jgien [...brɔmɪ'ɪjə, ...ejə, z.-i'je] 1. bierbrouwerij
bierbuuk z. *bierboek*
bierdrinker ['b...] - bierdrinker
bierfeest (spor.) ['b...] - bierfeest
bierflesse ['b...] - bierfles
biergist (Pe-Dbl) - biergist
bierglas ['b...] - bierglas
bierhal (l) ['b...] - bierhal
bierkaai (Nbk, Op), ['b...], in *vechten tegen de bierkaai*
bierkanne (l) ['b...] - bierkan
bierkarre (Obk, Spa) ['b...] - bierbrouwerskar
bierkelder ['b...] - bierkelder
bierkissien (Db, Wol) et; ...kissies ['b...] 1. bierkrat
bierkraene Ook *bierkrane* (Spa) ['b...] - bierkraan
bierkrane z. *bierkraene*
bierkrat - bierkrat
bierlocht ['b...] - bierlocht
bierpeinze (spor.) ['b...] - bierpens, hetz. als *bierboek*
bierperduktie (l) ['b...] - bierproduktie

bierpolle (fp) de; -n; -gien ['bi:ərpolə] 1. hop
bierpompe (Spa) ['b...] - bierpomp
bierpulle (Bdie, Dfo, El, Ma Nbk, Op, Ste) ['b...] - bierpul
bierschoem (spor.) ['b...] - bierschuim
biersmaek ['b...] - biersmaak
biersoort (spor.) ['b...] - biersoort
biertaofel (Op) de; -s ['b...] 1. tafel waarop bier wordt geschonken, waaraan men bier zit te drinken
biertappen zw. ww.; onoverg.; tapte bier, het biertapt ['b...] 1. tappen van bier *Hij het vaeke staon te biertappen* (Nbk), *...de hiele aovend biertapt* (Nbk)
biertapper ['b...] - biertapper
biertente (El) ['b...] - biertent
biertien ['bi:ərtin] - biertje, glaasje bier *Woj' nog een biertien?* (Nbk), *Hij hadde et leste biertien niet hebben moeten* hij heeft kennelijk te veel gedronken (Sz)
biertonne ['b...] - bierton
biervat ['b...] - biervat
bierviltien et; ...vilties ['bi:ərfultin] 1. bierviltje
bierwacht (Dho, Op) ['b...] - bierwacht
bierwaegen (Diz, Np) ['b...] - bierwagen
bierwossien ['b...] - bierworstje
biesbaand (Nbk, Nw, Sz) Ook *biejeabaand* (spor.) et ['bizb.../bi'ji:...] 1. (verz.) biais, biaislint *Biesbaand bruukte ie om de naoden of te warken* (Sz)
biesien (Nbk, Np, Ste) et; biesies ['bisin] 1. biesje, smal boordsel ter versiering: *Een biesien is smaller as een strokien* (Ste), *Ik hebbe een biesien om de mouwen* (Np)
biest z. *beest, buust*
biestbri' z. *buustbri'*
biester I (Bdie, Dfo, Diz, Ma, Np, Nw, Ol-Nl, Op, Ow, Pe-Dbl, Ste, b: lm, ln) de ['bistɪ] 1. in *gien biester* geen zier (Ol-Nl, Op): *'t Helpt gien biester aj't 'm verbieden, hij doet et toch weer* (Ol-Nl) 2. het ernaast zitten, verwarring waarin men verkeert (Bdie, Ma, Nw, Ow, Pe-Dbl, b: lm, ln), in verb.: *Hij was in de biester* in de war, zat ernaast (Bdie, Ma, Ow, Pe-Dbl), *op 'n biester wezen* de kluts kwijt zijn, verward zijn (Dfo, Diz, Np, Nw, Ste, b: lm, ln): *Aj' de kelder ingaon, mar ie zollen koffie zetten, dan bi'j' aorig op 'n biester* (Ste), *Hij is (helemaole) op 'n biester* in de war (Diz, Np), *Ze was hielemaol op een biester*

biester - biet

mit et verstaand (Dfo), *Hi'j was et pad hielemaole op 'n biester* was de weg helemaal kwijtgeraakt (Dfo)

biester II bn.; pred. ['bistʃ] 1. bijster, kwijt, in *et pad biester raeken* de weg, het spoor, de richting enz. kwijtraken: *Et is zo donker, jim kun 't pad wel biester raeken* de weg kwijtraken, verdwalen (Ld, Obk), ook *et pad biester wezen* de weg kwijtgeraakt zijn (Nbk, Np, Spa, Sz, Wol), ook fig.: de kluts kwijt zijn (Db, Ow, Sz), *de weg biester wezen* de weg kwijtgeraakt zijn (Bdie, Dhau, El, Ld, Obk, Pe-Dbl), *et spoor biester wezen* lett. en ook fig. (alg.): *Hi'j is et spoor aorig biester* de kluts kwijt (Spa), *H. is tegenwoordig et spoor wat biester* (Ow), *Deur de mist kuj' de weg wel biester wodden* (Dfo), *Ik bin mien schere biester* mijn schaar is zoek (Bu, Diz, Ol-Nl, Ow, Sz), *Ze raekte de praot biester* raakte de draad van haar verhaal kwijt (s: oost.) 2. buitengewoon slecht, beroerd, in hoge mate lastig *Et was biester, hi'j maekte 't nog arger as 't was* (Dfo), *Et was biester weer* (erg) slecht weer; vooral: met regen en wind (Db, Dhau, Diz, El, Np, Op, Pe-Dbl, Spa, Ste, Wol), *'t Is biester zok min weer we tegenwoordig hebben* (Ow), *Verrekte waarm, niet!* [met als antwoord:] *Biester!* (d) 3. in hoge mate goed, mooi (verspr.) *'t Is biester weer* heel mooi weer (Dhau), *Wat hebben ze 'm daor biester te pakken had, hi'j is alles kwiet* (Nw), *Op die man bin ik niet biester gesteld* (Op), *Dat stok [nl. toneelstuk] was niet zo biester* (Dhau), *Et verstaand is niet zo biester meer* (Wol), *een biester jonk* een mooie meid (Mun, Sz) 4. (van het weer, de lucht) slecht (Mun, Nt, Ste) *De locht is biester* ziet er slecht uit, het wordt slecht weer (Nt), *biester weer* (Ste), *Biester, biester, wat een weer* (Mun)

biester III bw. ['bistʃ] 1. in hoge mate *Mien eerpels staon biester best* (Obk), *Hi'j was d'r biester mit op 't schik* (Op), *Mien maot en ik maekten d'r dan ok niet biester vule van* (b), *Mien kunde van de sport is niet biester groot* (b), *Hi'j is niet zo biester te spreken* hij is enigszins kwaad (Nbk), *Veur dat soort van vrouwluden kan ik niet biester veule respekt veur hebben* (b), *Daordeur hebben wij et vaeke niet biester op de meensken staon* (b), *Wat is et biester*

koold van de meitied (verspr., Db), *Et is niet biester donker* (Spa), *een biester aorig jonk* (Obk), *een biester groot verstaand* (b), *een biester (klein) betien* (verspr.): *As 't weer niet mooier wodt, he'k een biester betien zin an 't schoonmaeken* (Dhau, Db), *D'r zatten mar een biester betien eerpels an van 't jaor* (Ld), *De kollektes veur de winterhulp in de leste wereldoorlog brochten soms mar een biester betien op* (Op), *Et ston him niet biester an* het beviel hem niet zo, niet bepaald (Ma)

biesterbaorlik (Dfo, Dhau, Nbk, Np, Nt, Ow, Ste, Sz, b, v, b: lm) bn., bw.; -er, -st ['bistʃ'bo:ərlɪk] 1. enorme verbazing, bewondering of verbijstering teweegebrend *Da's ja biesterbaorlik! Meraokels!* (Np), *'t Is biesterbaorlik, zo ie speulen kunnen* (Nbk), *biesterbaorlik mooi weer* (Ste), *...slecht weer* (Ste), *Et was van dat biesterbaorlike weer* erg slecht, met regen en wind (Np, Ste), *'t Is biesterbaorlike koold* (Dhau), *...biesterbaorlik koold* (Dfo)

biesterig (Nbk) bn.; -er, -st ['bistʃrɛx] 1. zoals *biest, buust*. *De brij is geerscheuten, want ze is te biesterig* (Nbk)

biestewaegen (v, s) de ['bi:stə...] 1. hetz. als *veewaegen*, z. aldaar

biestpannekoeke z. *buustpannekoeke*

biet Ook *beet* (bet. 1: verspr.; bet. 2: Dho, Np, Nw, Ste) de; -en; -ien [bit/bi:t] 1. daad van het bijten, beet *Vroeger wodde d'r wel zegd dat de kiender deur de ooievaar brocht wodden; de mem lag in bedde, omdat ze een beet van de ooievaar had hadde* (Bu), *Ik heb een biet van de hond had* (Nbk), *een biet in een appel doen* (Nbk), *biet/beet hebben* vis aan de haak hebben (ook aaneen geschreven): *Ik heb, leuf ik, al biet!* (b), *biet kriegen* id. (b), bij vergelijking: *Hi'j wrong him (...) deur 't regenbakgat en perbeerde zo wat te pakken. En ja heur, hi'j kreeg biet* hij kreeg iets te pakken (b) 2. indrukkel van een *biet* in bet. 1 *D'r zit nog een biet in die appel, wie het d'r an zeten!* (Nbk) 3. af te bijten of afgebeten stuk, stukje om te eten, iets hartigs/lekkers om te eten *een biet uut de appel* (Ld), *een biet brood nemen* een deel, een hap (Bdie), *Ik heb honger an een biet bolle trek in een hap brood* (Ol-Nl), *Geef me nog een biet koeke* (Np), *We kriegen*

hier bij de thee altijd een biet (El), *Allienig zundagsmorgens kwam d'r een lekkere biet op 'e taofel mit een klontien in de koffie* (Ow), *Wij nemen gauw even een biet en een slok, want wij moe'n vot een hap en een slok* (Obk), *We hadden vroeger een arbeider die stak de moezen die hij onder de roggebaarg vun in de buse en aovens kwammen de katten him al tegen veur heur lekkere biet* (Dfo), *Veurdathij henne te melken gaot, moet hij eerst een biet hebben iets te eten* (Obk), *D'r zit wel biet an die appel* het is een flinke grote appel (Nbk), *een flauwe biet* een beetje eten dat het flauwe gevoel of het gevoel van niet verzadigd zijn kan wegnemen (verspr.): *Ik wol nog wel even een flauwe biet hebben* (Nbk), zo ook *een hattelijke biet nemen* (Spa), *Ie moe'n mar een hattelijke biet hebben, want ie zitten zo te gaepen* (Db, Np, Nw, Obk), *Ik heb zin an een hattelijke beet* (Np) en *Moej' ok nog een hattelijke beet?* (Ste), *Daor hej' beet an dat is een flinke kluiw, een groot karwei* (Ow), zo ook *Daor hej' wel biet an* (Ma), *d'r gien biet van snappen* er niets van snappen, *d'r gien biet an hebben* er niets aan hebben 4. in *te zoep en te biet staan* net onder water staan van drassig land (Np, Nt, Obk): *terrein dat te zoep en te biet staot* (Obk) 5. z. bit * *Knollen die de boek langes rollen/Bij iedere beet een scheet* (Dho)

biete de; -n; bietien ['bitə, ook bi:tə (Bdie, Bu, Nw)] 1. voederbiet, suikerbiet (de wortel, de plant of beide) *de bieten schoffelen, De bieten kommen op d.i. de bieten hakken* de rij jonge planten (bieten) schoffelend en uittrekkend uitdunnen, nl. zó dat er steeds één blijft staan, zo'n 25 tot 30 cm van de volgende (Ma), *in de bieten zitten* aan het werk zijn met de bieten op het land (schoffelen, rooien) (Nbk) 2. rode bieten, bietekroot (als wortel, ook: de plant, of beide): vooral in *rooie bieten: Hael even bieten uut de tuun* rooie bieten (Nw), *sap of nat van de bieten* rooie bieten (Bu), *Hi'j was zo rood as een biete wodden* kleurde rood (van schaamte, verlegenheid) (v), zo ook *Hi'j kreeg een kop as een biete* id. (Bu, bo: Np, Op), *...as een rooie biete* id. (Dfo) 3. in *gien biete* niks (Bdie), in

verb. als *Ik snappe d'r gien biete van* (Bdie), z. ook onder *biet*, bet. 3

bieteakker de; -s; -tien ['bitəakr] 1. akker waarop men bieten verbouwt *In 't veurjaar zat ie tieden op 'e bieteakker: wieden en op iene zetten* (bo: Bu, Nw)

bieteblad et; ...blaeden (bet. 2) ['bitəblat] 1. (verz.) loof van bieten *Op sommige plakken wodt 't bieteblad verhakseld over 't laand, omdat 't gien weerde meer het* (Dfo) 2. blaadje van de biet als plant

bietebouw (Nbk, Op, Sz) de ['bitəbɔw] 1. akker(s) waarop men bieten verbouwt

bietebult z. *bietebulte*

bietebulte (verspr. WS, El, Ld, Nbk) Ook *bietebult* (verspr. OS, Np, Nw, Ol-Nl) de; -n; ...bultien ['bitəbults/...] 1. hoop (voeder)bieten (ook ingekuuld) *We hadden van 't jaor een lange biete bulte* (Ld), *de biete bulte bedekken* (El)

bietegat (Db, Nbk) et; -ten; -tien ['bitəgat] 1. kuil waarin voederbieten worden bewaard (bedekt met stro en aarde) *De eerpel- en bietegatten wodden vroeger bestopt mit zaand, stro en roegte* (Db)

bietehak z. *bietehakke*

bietehakke (Db, Dfo, Diz, El, Np, Ol-Nl, Ow, Pe-Dbl) Ook *bietehak* (Dho), *bietehakker* (Op, Ste) de; -n; ...hakkien ['bitəhakə/.../...hakr] 1. (vaak verkl.) klein soort hak (zie ook onder *hakke*) *met korte steel om onkruid mee weg te nemen dat tussen de bieten staat of om de jonge bieten 'uit te dunnen': een biete hakke, om bieten op iene te zetten* (El) 2. hetz. als *bietesnieder* (Obk), ook: om de koppen van bieten mee af te hakken, bietenkopper

bietehakker z. *bietehakke*

bietehope (Obk) de; ...hopien; ...hopien ['bitəho:pə] 1. hetz. als *bietebulte*, z. aldaar

bietekelder (Ld, Ow) de; -s; -tien ['bitə...] 1. kelder waarin men bieten bewaart

bieteklauwer (Ld) de; -s; -tien ['bitə...] 1. hetz. als *bietehakke*, z. aldaar

bietekoele (Nbk) de; -n; -gien ['bitəkulə] 1. kuil waarin voederbieten worden bewaard (bedekt met stro en aarde)

bietekop (Db, Ma, Wol, v) de; -pen; -pien ['bitəkɔp] 1. kop, bovenste deel van een biet evt. met het loof *Bietekuul is kuil van biete koppen* (Ma), *Ze kreeg lekker huj van him; en hasems knollen en biete koppen* (v), *et loof en de biete kop* (Wol)

bietekoppen - bieten

bietekoppen (Db, Dhau, Np, Obk, Ol-Nl, Op, Ow) onbep. w. en het bietekopt ['bitə...] 1. de kop, het bovenste deel van een biet hakken, slaan *Wij bin an 't bietekoppen, mit een snumes of aander ark* (Obk)

bietekopper (verspr.) de; -s ['bitə...] 1. bietenkopper

bietekrabber (Dfo, El, Ma) de; -s; -tien ['bitəkrabr] 1. hetz. als *hakkien*, bet. 2, z. aldaar

bietekuיל (verspr.) de ['bitə...] 1. ingekuיל loof van bieten (vaak met het bovenste deel, de kop), evt. met gras *bietekuיל inkuilen* (Ol-Nl) 2. natte pulp van bieten (j) **bietelaand** (El, Ld, Ol-Nl, Ow, Sz) et ['bitə...] 1. land waarop men bieten verbouwt

bietelof (verspr.) Ook *bieteloof* (Sz) et ['bitəlɔf/...lo:f] 1. blad, loof van bieten

bietelofrieden (Ste) onbep. w. en het bietelofreden ['bitə...] 1. loof van bieten oogsten en het vervoeren per wagen *Ze gaon straks weer bietelofrieden* (Ste)

bieteloof z. *bietelof*

bietemes (Np, Obk, Pe-Dbl, Sz) ['b...] -bietenkopper

bietemesiene (OS, verspr. WS) de; -n; -gien ['bitə...] 1. machine om bieten mee te snijden

bietemeule (verspr. WS, Dfo, Ma, Ow) de; -n; ...meultien ['bitə...] 1. bep. molen met behulp waarvan voederbieten in plakken worden gesneden, hetz. als *bietesnieder*

bieten st. ww.; overg., onoverg.; het beten ['bitɔ] 1. (onoverg.) bijtende beweging in of naar iets of iemand maken *in een lekkere appel beten*, *Wat een mooie meid, je zollen d'r in bieten* (Nbk), *Die hond bit niet gauw* (Ma), *Pas mar op, die hond bit gauw* (Nbk), *...wil wel bieten!* (Nbk), *...dat de hond jim niet bit!* (Nbk, Np), *Hi'j beet himzels in de lippe* (Nbk), *je op/in de tonge beten* (Nbk), *Hi'j het him d'r hielemaol in vaaste beten* is er op een buitengewone vasthoudende manier mee bezig (Nbk), *deur de zoete appel beten* en var.: z. onder *appel*, *je op 'e lippen beten* zich op z'n lippen bijten (lett.) (Nbk, Ste), ook fig.: zich met moeite inhouden (Ste), *Hi'j was zo lelk, hi'j beet op 'e tanen* (Np), *Biet mar es even op 'e tanen* zet maar eens even flink door (Ma), *Doe beet hi'j op 'e*

tanen zette zich schrap, wist zich te vermannen (j), *op 'e naegels (zitten te) bieten*, *Die bieten oons niet* zij zullen ons niks doen, niet lastig voor ons zijn (Obk), *Gao d'r mar gerust henne, hi'j bit je niet* (Nbk), *De vis wil wel aorig bieten vandaeg* aanbijten, ...niet..., zo ook *Alle vis vret him te baasten an zien eerpels! En bieten, how mar!* id. (b) 2. (onoverg.) op een aanbod ingaan, toehappen (fig.), op iets reageren, in verb. als *Ik maekte mien veurstel zo anlokkelik mogelijk, mar hi'j wol niet bieten* (Op), *Hi'j het wel belang bij dat besien, mar hi'j zal wel tot et leste van de mark waachten mit bieten* (Obk), *Hi'j wil d'r nog niet erg op bieten* (Spa), *Ze vreugen 'm wat, mar hi'j wol d'r niet op bieten* (Wol), *Ik zat him wat te hunen, mar hi'j wol niet bieten* reageerde niet, trapte er niet in (Nbk) 3. (overg.) door bijten in een bep. toestand brengen *Et peerd bit et hekke kepot* (Np), *een stok van de wottel of bieten* (Ow), *Om de angels die in et roggestro zitten vot te kriegen, kuj' de kōrf van binnen uutbranen; eers moe'n de bi'jen alles d'r uut bieten, mar dat kost een protte energie en dan hej' minder gewin* (bs: Obk), *Ie zollen je de tanen kepot bieten mit zoe'n appel* (Nbk), *Ik zal 't punt d'r mar of bieten* er een begin mee maken (Ld, Diz), *We zullen de spits d'r mar of bieten* (Ol-Nl) 4. (overg.) door te bijten kapot maken *Kuj' die hadde sukelaog nog wel bieten?* (Nbk), *Die neuten kan ik niet bieten* (Nbk), *Zolange wi'j botter bieten kunnen, kun wi'j nog doen* gaat het allemaal nog wel (Bdie) 5. erg kortaf zeggen *Jeuzel daor now mar niet meer over, beet Heit wat venienig* (b), *Hi'j zegt niet vule, mar as hi'j al wat zegt bit hi'j 't* is hij erg kortaf (Ld), *Wat kan dat meenske toch bieten, bah!* (Nbk) 6. bijten, steken van bep. insecten *D'r het me een nefien beten* (Nbk), *De nefies die bieten, 't is bruuierig weer* (Nbk), *Soms kan een lastige vliege je zo bieten* (Nbk) 7. (onoverg.) onderling vechten van bijenvolken (bs: Obk) 8. (onoverg.) scherp reageren *As ze je te nao kommen, moej' wel es van je of bieten* (Obk), *Hi'j kan raar van 'm of bieten* (Spa), *Ie moe'n op 'e tied een keer van je of bieten* je moet niet met je laten sollen (Nbk) 9. (onoverg.) een bijtend, stekend

gevoel teweegbrengen *Die smatlappe bit slim* (Bdie), *Die draank is scharp, et bit je op 'e tonge* (Dhau) * *Blaffende honnen bieten niet* (verspr.), *'t Is mij 't zelde, aj' now van de hond of van de katte beten wodden* (Np)

bietenat (Nw, Wol) et ['bitənət (Nw), ook 'bi:tə... (Wol)] 1. nat, sap van bieten, met name van rooie bieten: *Ik doe wel es wat bietenat over de eerpels* (Wol)

bietepaan (verspr.) Ook **bietepaan** (WH) de; -n; ...paantien ['bitə.../...] 1. biet in z'n geheel (loof en wortel)

bietepaan z. **bietepaan**

biet Ook **biet** (bet. 2: verspr., bet. 3: Bdie, bet. 4: Dho, Sz) de; -biederds; **bietertien** ['bitr/'bitrt] 1. iemand die bijt 2. paard dat snel bijt *Dat peerd is een bieterd, dat bit gauw, daar moej' mit uutkieken!* (Ste) 3. hond die snel bijt 4. kind dat op de nagels bijt *Wat bij' toch een bieterd!* (Dho) 5. mondstuk van een tabakspijp (Ow, b: lm) 6. iemand die snel, vaak scherp, stekelig reageert *Et het altied al een bieter west, die oolde man* (Nbk)

biet z. **biet**

biet de; -n ['bitr'tjə, ...εjə, z. -i'je] 1. het bieten bijten, in diverse bet., z. **bieten**: *Aj' biete'je hebben, dan bin d'r rovers veur de bi'jestal z. bieten*, bet. 7 (bs: Obk) **biet** (Obk, Op) onbep. w. ['bitəridŋ] 1. vervoeren van bieten per wagen, veelal: van het land naar de boerderij *As de boeren an 't biete'rieden binnen, bin de wegen vaeke kleierig* (Op), *As de boeren an 't biete'rieden binnen, is 't allemaol sliet op 'e diek* (Obk)

biet bn.; -er, -st ['bitrəx] 1. geneigd tot bijten (met de mond, bek) *Een klein kiend dat tanen krigt is tegen die tied ok biete'rig* (Dfo), *Dat kiend is nogal biete'rig* (Ma, Wol), *Dat peerd...* (Np), *Die hond...* (Sz), *Vandaege is de vis biete'rig* (Bdie) 2. (van stoffen) met een bijtend, stekend effect *Jodium is biete'rig goed* (Bdie), *Dat goed is verrekke biete'rig* (Spa) 3. geneigd scherp, geprikkeld, snauwerig te reageren *Een meenske dat biete'rig is, is vaeke niet zo gezellig in de praot* (Obk), *Hi'j is biete'rig en bits in de praot* (Obk) 4. vasthoudend (Nbk, Wol)

biet z. **biet**

biet zw. ww.; **biet** (rooide), het

biet ['bitə...] 1. rooien van bieten *Veural bij biete'rooien kreej' peesschede-ontsteking; de boel verdri'jde dan wat* (Bu) **biet** (Diz, Obk) et ['bitəsap] 1. nat, sap van met name rooie bieten

biet (Bu, Ma, Obk, Ow) de; -s; -tien ['bitə...] 1. gewone schoffel die men bij het schoffelen van de bieten gebruikte **biet** (verspr.) onbep. w. en het **biet** ['bitə...] 1. schoffelen van de bieten *Wij gaon liekop mit biete'schoffelen* (Dhau)

biet (Sz) de; -en; -tien ['bitəskœjt] 1. flinke schuit waarin men bieten vervoerde *Wij vaarden vroeger altied mit een biete'schuit van de klei* (Sz)

biet (Wol) de; -n ['bitə...] 1. schuur waarin men bieten opslaat

biet (Dhau, Ma, Ol-Nl, Ow) ['bitə...] - **biet**: hetz. als *bietemeule*, z. aldaar, ook wel: soort langwerpige hakmes met behulp waarvan men de kop van bieten sloeg en/of deze in plakken hakte (Obk)

biet (verspr.) de ['bitə...] 1. tijd waarin men de bieten oogst *De schippen hebben et drok in de biete'tied* (Sz)

biet (ba) et ['bitə...] 1. veld, terrein, akker waarop men bieten verbouwt

biet (OS, Bu) Ook **biet** (WS) de; -n; ...vörkien ['bitə.../...] 1. bietenvork

biet (Wol) de; -s ['bitə...] 1. wagen waarmee men bieten vervoert

biet onbep. w. en het **biet** ['bitəwi:dŋ] 1. onkruid tussen de bieten wieden *Dan ging d'r iene van de manluden de bouw op te biete'rieden* (bo: Nw)

biet (Bdie, Db, Obk, Op) et ['bitəsə:ət] 1. zaad van bieten

biet z. **biet**

biet (Nbk, Obk) Ook **biet** (Bu, Db) zw. ww.; onoverg.; **biet** (b), het **biet** ['b...] 1. zaaie van het zaad van bieten *Veurdat ze biete'rieden slepen ze de bouw* (Obk), (zelfst.) *Veur et biete'zaadzi'jen wodde de bouw vlaksleept* (Db)

biet Ook **biet** (Dho, Nbk, Np, Nw, Ste) onregel. ww.; overg.; had **biet**, het **biet** ['bit.../...] 1. **biet**, vis aan de haak hebben *'k Heb, leuf ik, al biet!* (b) 2. een positieve reactie krijgen *Ik had biet, geleuf ik* (Nbk), ook gezegd wanneer iemand op iets plagerigs reageert

bietien - bigge

bietien z. *betien*

bietring (OS, Bdie, Dho, Diz, Np, Nt, Nw, Op, Wol) Ook *bietering* (Nw, Pe-Db, Spa, Sz) ['bit.../bitə...] - bijtring

bietstok (El) et; -ken; -kien ['bitstok] 1. benen of hoornen mondstuk van een pijp
biez - afkorting van *biezunder*

bieze z. *buze*

biezejaeger (Obk, Sz, b: ln) ['bi(:)zə...] 1. jachttopziener (b: ln), veldwachter, nu alleen nog in een toponiem: de *Biezejaegersbrink* (Obk)

biezematte z. *buzematte*

biezen I mv. ['bi(:)zɛ] 1. in je *biezen pakken* ervandoor gaan, *de biezen nemen* er stilletjes vandoor gaan (Dfo) 2. z. *buzen*
biezen II zw. ww.; onoverg.; *biesde*, het/is *biesd* ['bi:zɛ] 1. hard of druk en intensief lopen van mensen *Bies mar niet zo hadde loop mar niet zo hard* (El), *Hij biezt de weg langes* (Np), *De jongen biezen de diek uut* (Nbk, Np, Diz), *Hij biezt d'r aorig over* (Diz), *Doe hij nog niks zag, begon hij van ongeduld deur de kaemer te biezen* (Op), *De boer zat mit de hiele huusholing achter de pinken te biezen* (Ow), *Die vent die biezt d'r over, jong* (Dho), *Die boer was zo birre, dat hij d'r an kwam biezen of ston de boel in de braand* (Op) 2. stoeiend heen en weer rennen of anderszins hard lopen: van koeien, o.m. gezegd indien ze op de vlucht zijn voor horzels *De koenen biezen deur 't laand, de brimzen willen heur stikken* (Bu, Dhau), *De koenen biezen et laand op-en-daele* (Diz, Ol-Nl), *De koenen die biezen zo, we kriegen aander weer* n.l. veelal onweer, regen of harde wind (Nbk) 3. hetz. als *ofzeumen*, bet. 1 (Obk) *Veur et ofzeumen of biezen bruukte ie naodlint* (Obk)

biezenmatte z. *buzematte*

biezerig (El) bn.; -er, -st ['bi:zɛrɪx] 1. (van het weer) met veel wind, winderig *Et is biezerig weer, d'r is aander weer op til* (El)

biezunder z. *biezunder* I, II

biezonderhied z. *biezunderhied*

biezunder I Ook *bezunder* (verspr.), *biezonder* (Bu, Db, Dfo, Ma, Nbk, Ld, Spa) bn.; -der; -st [bi'sandɪ/bə'sandɪ/bi'sondɪ] 1. ongewoon, buitengewoon, opmerkelijk qua impact, uitstraling, kwaliteit *Et rappot was niet botte biezunder* bevatte over het algemeen maar matige

cijfers (Obk), *Etzol biezunder wezen as hij now es een keer op 'e tied kwam* (Nbk), *een biezunderere dag* (Nbk), (verb.) *D'r gebeurt hier nooit es wat biezunders* iets dat interessant is, de moeite waard is (Nbk), (verb.) *Knap is ze niet, mar toch het heur gezichte wat biezunders* (v), (verb.) *niet vule bezunders* 't is weinig opmerkelijk, het stelt niet zo veel voor (Ste, Sz, Nbk), *'t Is niks gien biezunders* (Nbk), *niks biezunders* niets dat naam mag hebben, niets van betekenis: *'t Was niks bezunders* het stelde weinig voor (Nbk, Ste, Bdie), *Wat is d'r an de haand?* [met als mogelijk, ontwijkend antwoord:] *Och, niks biezunders* (Nbk) 2. speciaal, in in 't *biezunder* in het bijzonder: *Alle jaor-geties bin mooi, mar et veurjaor in 't biezunder* (Op) 3. niet van de overheid, in verb. als *et biezunder onderwies, een biezunderere schoele*

biezunder II Ook *bezunder* (verspr.), *biezonder* (Bu, Db, Dfo, Ma, Nbk, Ld, Spa) bw. [bi'sandɪ/bə'sandɪ/bi'sondɪ] 1. uitzonderlijk, in hoge mate mooi, goed, verkeerd enz. *'t Was een bezunder mooi feest* (Dho)

biezunderhied Ook *bezunderhied* (Dhau, Dho, Diz, El, Nbk, Np, Nt, Op, Ow), *bezonderheid* (Bdie), *biezonderhied* (Dfo, Ma, Ol-Nl, Spa, Wol), voor -heid z. -hied de; ...heden; ...hietien [bi'sandɪ.../bə'son.../bi'son...] 1. detail *Ik heb alle biezunderheden d'r van niet onthullen* (Nbk) 2. bijzondere omstandigheid, iets opmerkelijks, iets dat het vermelden waard is *D'r is niks gien biezunderhied bij* dat is heel gewoon (Wol), *'t Was wel een biezunderhied dat et daor krek gebeuren mos* (Nbk), *'t Is een hiele biezunderhied dawwe nog 'n zangverieninge hebben* (Nbk)

bigge de; -n; *biggien* ['bigə] 1. big *Et varken snauwt, et blaft zo reer; veural mit biggeri'je, dan bin ze kwaod op 'e biggen en op 'e meensken; dan bin ze koorsig, bieten de biggen soms dood of vreten ze op* (Dhau), *Oonze biggemotte was telk op heur eerste worp biggies* (Db), *een vette bigge* (b), *Ie kun om mi' een biggien schieten* de krats krijgen (Sz), *mit de schoffel de biggen opredde* d.i. afval van bonkaarde opruimen (Np), *zo vet as een bigge* (Ow) *

(schertsend) *Floep zee de boer en d'r was weer een bigge* (Pe-Db), *Floep Jantien, al weer een biggiën, dit is de achtste al gezegd bij het biggen, jongen van varkens* (Sz), ook gezegd als reactie op iets dat heel vlot plaatsvindt (Sz); voor verwante verbindingen z. onder *floep* II

biggebak de; -ken ['bɪgəbak] 1. bak waarin men biggen vervoert *Biggebakken stonnen op 'e mark hier, daor mossen woensdags de jonge biggen in* (Obk, Ol-Nl) 2. bep. trog waaruit biggen hun voer krijgen (Op)

biggehokke et; -n; ...hokkien ['bɪgə...] 1. varkenshok voor biggen 2. hok waarin de zeug biggen krijgt (Bu)

biggejaegen (Np) onbep. w. en het biggejaegd ['bɪgə...] 1. opruimen van afgegraven bonkaarde, vgl. *As d'r op die maniere een lange trek ofbonkt of ofgreven was, mos ie biggejaegen; dat betekende, dat de resterende krummels grond mit een schoffel et petgat of de sloot in warkt wodden* (Np)

biggekooi (Bu, Op, Ste) ['bɪgə...] - zeugkooi

biggekoopman (Nbk, Np) de; -nen, ...koopluden; ...mannegien ['b...] 1. koopman die biggen op- en verkoopt

biggekorf (OS) Ook *biggekorf* (verspr. WS, El) de; ...kөрven ['bɪgə...] 1. korf, mand van plm. 1.25 m doorsnee waarin men drie tot vier biggen vervoerde (vooral: van of naar de markt (Ow))

biggekramme (Op) de; -n; -gien ['bɪgə...] 1. kram, ring of stuk ijzer- of koperdraad dat een big door de neus wordt gestoken om wroeten tegen te gaan

biggelen ['bɪgɫn] - biggelen *De traonen biggelden heur over de wangen* (b, vo)

biggemaark z. *biggemark* I

biggemaat z. *biggemark* I

biggemaak I Ook *biggemaat* (Dfo), *biggemaark* (Bdie, Dho) de; -en ['b.../...] 1. markt waarop biggen worden verhandeld

biggemark II (Bu) et ['b...] 1. biggemark *Biggen kregen in de Duutse tied een lotien in 't oor; biggemarken zeden ze daor tegen* (Obk)

biggemotte (Bdie, Nt, Op en oost.) de; -n; ...mottien ['bɪgəmotə, ...motə (Bu, Nw)] 1. zeug die voor de eerste keer bigt (verspr.): *Een jonge motte hul ie veur biggemotte* (Ld), *Nao ien ure wodde ik verlost bi'j et*

waeken bi'j de biggemotte (Ld), *Oonze biggemotte was Ielk op heur eerste worp biggies* (Db) 2. drachtige zeug (Bu) 3. zeug met jonge biggen (Bu, Ld, Ow) 4. zeug die al wat ouder is en al regelmatig heeft gebigd (Np)

biggen zw. ww.; onoverg.; bigde, het bigd, ook bigged (Ow) ['bɪgɪ] 1. biggen, jongen door een varken *Dat varken wil haost biggen, et begint al te nusselen* (Ld), *Et varken mos gauw biggen, de tetten stonnen stief uut* (Pe-Db), *De motte het bigd* (Nbk), (met bijzondere 3e persoon:) *Hi'j bigget gauw nl. de zeug* (Ow, Db), *De motte moet biggen* (Bu), *een moelbaand bi'j varkens as ze biggen mossen* (Ste), *Een kraomkooi is een kooi daor biggen de varkens in* (Bu) 2. overgeven, braken (Np) *Die kerel is an 't biggen* (Np)

biggereuster (Spa) de; -s; -tien ['b...] 1. rooster op een mestgoot of -put in een stal voor biggen

biggeri'je (l) de [...'r..., z. -i'je] 1. het geboren worden van biggen *D'r was biggeri'je* (l)

biggesnieden st. ww.; onoverg.; biggesnee(d), het biggesneden ['bɪgəsniɔ] 1. kastreren van jonge varkens *D'r kwam iene te biggesnieden* (Nbk), *Biggesnieden deden ze mit een scheermes, as de biggen zoe'n zes weken oold waeren* (Op), *Biggesnieden was de ballen d'r uut haelen* (Ow)

biggesnieder de; -s; -tien ['bɪgəsniɔ] 1. degene die biggen kastreert, biggensnijder *De biggesnieder moet kommen* (Nw)

biggestal (Spa) de; -len; -legien ['b...] 1. stal voor biggen

bijna Ook *bi'jnao* (Bdie, Bu, Nw, Op) ['bejna/'bɪjno:, 'bej... aks. ook wel op de laatste lettergreep] 1. bijna, schier *Hi'j kon et bijna niet heuren* (Nbk), *Dan heur ie de 'g' bi'jnao niet* (Nw), *Bi'j' klaor?* [met als mogelijk antwoord:] *Bijna!* (met aksent ook wel op *na*) (Nbk)

bijstand z. *bijstaand*

bik [bɪk] - bik, eten, in *an de bik*: *Jonge, jonge wat he'k een honger, ik zal gauw zien da'k an de bik komme* (Op), *Jonges, we gaon an de bik, de maege moet weer vol* (Dhau), *Hi'j komt zo, hi'j is an de bik* (Dho, El), *an de bik gaon* (Obk, Spa, Wol) **bikhaemer** ['bɪkha...] - bikhaemer *een*

bikkel - billejaegen

bikhaemer, een haemer om de meulestien uut te bikken (Np)

bikkel de; -s; -tien ['bɪkɪ] 1. botje uit de voorpoot van een varken of sprongbeen uit een schapepoot, met name bekend vanwege het gebruik in het bikkelspel (Bdie, Bu, Np, Nt, Obk, Ol-Nl, Op, Ow), ook uit de poot van een geit of ree (n: Nl): *een bikkeltien veur 't bikkelen* (Bdie), *zo had as een bikkeler* erg hard, gezegd bijvoorbeeld van een deel van een gier (verspr.), ook van personen: keihard optredend, geen rekening houdend met gevoelens van anderen (verspr.) 2. bep. hoed, bikkel (Mun)

bikkelen (verspr.) zw. ww.; bikkelde, het bikkeld ['bɪkɪŋ] 1. het bikkelspel spelen *Zullen we es een pottien bikkelen?* (Sz)

bikkelhad [bɪkɪhɑt; aks. wisselt] - bikkelhard 't *Het goed vreuren, de grond is bikkelhad* (El, Obk), *dat bikkelhadde rotding* (v), *De korrel van iekenhooft is vaeke bikkelhad* (Op)

bikkelkaante (n: Nl) de; -n ['b...] 1. elk der vlakken van een bikkel uit het bikkelspel

bikkelspul (l) ['b...] - bikkelspel

bikkement (Sz) et [bɪkə'ment] 1. (schertsend) eten *We gaon eerst mar es henne om bikkement* (Sz)

bikken ['bɪkɪ] - bikken: met name van stenen: *Dan mos de stien bikt wodden, schonemaekt wodden* (Ow), *We gongen stienen bikken om ze weer te bruken* (Op, Pe-Dbl), *bikken mit een bilhaemer* (Nw); eten *Kuj' even wéer kommen, we zitten krek te bikken* (Wol), *We moe'n eerst mar henne te bikken* (Sz), *Vaalt d'r nog wat te bikken, mem?* (Db), *Is d'r nog wat te bikken?* (Dfo, Diz), *Ze bin an 't bikken* vooral: aan het eten (Ow), *Now is 't an 't bikken toe* het is tijd om te eten (Np), *'k Moet nog eerappels haelen, aanders hebben we vanmiddag niks te bikken* (Nt, Db), *Zien dawwe wat kriegien te bikken, jong* (Nbk)

bikker de; -s; -tien ['bɪkɪ] 1. iemand die bikt, afbikt (raadsel:) *Een koppien as een knikkertien/Een boekien as een bikkertien/En poten as een ooievaar/Ra, ra wat is dat?* oplossing: een tang waarmee men een kooltje vuur uit de kachel haalde (Wol)
biks (Ma, Nbk, Np, Pe-Dbl, Spa) mv., ook:

verz. of stof. [bɪks] 1. veevoerbrokjes *Vroeger kregen de koenen mael, mar tegenwoordig allemaole biks* (Pe-Dbl), *De biks is op* (Spa)

bikstien de; -en, -der (Dho, Op) ['bɪkstɪ:n] 1. steen waarop men bikt, veelal keisteen (Bdie, Nt, Obk) 2. oude steen die wordt gebikt (Sz, Wol)

bil z. *bille*

bilhaemer (Bu, El, Nw, Obk, Ste) Ook **bilhamer** (Sz) ['b.../'b...] - bilhamer

bilhamer z. *bilhaemer*

biljat [bɪl'jat, bəl'jat, bɪ'jat] - biljart

biljatballe [...'jaɖbalə] - biljartbal

biljatten [bɪl'jatɪ, bəl'j..., bɪ'j...] - biljarten

biljet [bɪl'jet, bəl'jet, bɪ'jet] - biljet: gedrukt biljet met mededelingen, informatie anderszins, vragen enz., zoals aanslagbiljet, stembiljet, aanplakbiljet enz.; bankbiljet

bille Ook **bil** (in bep. verb., z. hierna) de;

-n; -gien ['bɪlə/bɪl] 1. dijbeen 'k *Heb de*

bille breuken (Obk), *Wat het die vrouw*

dikke billen (bo: Nw), *Die jonge het billen*

as een jonge meid (Sz) 2. bil (van het

achterwerk; ook van dieren) *Laeter*

maekten ze d'r zoolders of baconvarkens

van, van 80 tot 100 kg; dit mossen mooie

lange vleisvarkens wezen mit lichte

schoolders en dikke billen (Ow), *Hi'j hef*

haost gien billen in de broek hij is erg

mager (Bdie), *veur de billen kriegien slaag*

krijgen (voor z'n billen) (Bdie), *Now moe'n*

de billen bloot nu moet hij voor de

waarheid uitkomen, nu moet hij zeggen wat

er is, hoe het zit (Ow), zo ook *Hi'j zal de*

billen eerst wel es bloot hebben moeten

(Ld), *Ik wil wel es zien wie de blankste*

billen het wie gelijk heeft (Sz), *Hi'j het de*

billen verbraand is slecht te pas gekomen

(Obk), *van bil gaon* de liefde bedrijven

(Wol), (van iemand met een te wijde

broek) *een broek vol billen en gien gat* (s:

Op), *Wat is dat een dikke beer, hi'j het*

aarms as billen (Diz) * *Wie niet wil krigt*

veur de bill' (Dho, Op, Diz, Pe-Dbl),

Kiender die willen kriegien veur de billen

(El), *Die willen...* (Spa), *Die niet...* (Sz),

Wie de blankste billen het, kan 't hoogste

bieden (Op), *Maegies/jongen die willen,*

kriegien veur de billen (Dhau)

billejaegen (Nbk) onbep. w. ['bɪlə...] 1.

zwaar lichamelijk werk doen (en in hoog

tempo) *Aj' billejaegen mossen, dan kwam*

't op huud en bieten an (Nbk), *Aj' diepspitten mossen in hadde grond, dan mos ie billejaegen* (Nbk)

billen (Bu, Obk, Ste) zw. ww; overg.; bilde, het bild ['bilŋ] 1. kerven maken in een molensteen m.b.t. de bilhamer *De meulestien moet bild wodden* (Bu)

billettikker (verspr., b) ['bilətɪkɪ] - slipjas, pandjesjas *een billettikker, zoe'n ding mit een zwelverstat* (Np), *De snieder maekt meerstal maotkieren* [kieren op maat] *en broeken, ok soms billettikers* (Dfo)

billewaegen Ook **billewagen** (WH) ['bilə.../...] in *mit de billewaegen: ...gaon, ...wezen, ...kommen, moeten te voet, lopend* (hetz. als *mit de billewaegen*) *Now bin 't allemaol auto's en fietsen, mar nog gien honderd jaor leden mossen de meeste meensken alles mit de billewaegen doen* (Op), *Hi'j mos mit de billewaegen, want een fiets bezat hi'j niet* (b)

billewagen z. **billewagen**

billik ['bilək] - billijk: rechtvaardig, redelijk *een billik priesien* (Nw, Ow, Spa), *'k Vun dat hi'j nogal billik was* (Np)

billiken ['biləkɪ] - billijken: *Now, dit kan 'k wel billiken* (Ma, Nw, Ow)

billikhied ['b...] - billijkheid, redelijkheid
bilstok (Dfo, Ld) et; -ken; -kien ['bilstok] 1. bilstuk *gerookt bilstok van een koe* (Dfo)

bimbamslag (Db) de; ...slaegen ['bimbamslax] 1. mooie slag van een klok (Db)

binder- Ook **binnen-** ['bindɪ.../'bin:] - binnen-, eerste lid in zn. van het type *binderbaene, binderbeer, binderbuse*; niet alle woorden van dit type zijn in dit woordenboek opgesomd

binderbaand (Nbk, Np, Op) Ook **binnenbaand, binnebaand** (Bu, Db, Nbk, Ow), **binnenband** (WH) ['bindɪ.../'bin:.../'binə.../...] - binnenband

binderbaene (Nbk) Ook **binnenbaene** (verspr.), **binnebaene** (Nbk) ['b.../...] - binnenbaan

binderbocht (Nbk, Obk) Ook **binnenbocht, binnebocht** (Nbk) ['b.../...] - binnenbocht

binderbuse (Ma, Nbk, Np, b, b: lm) Ook **binnenbuse** (WS, verspr. OS), **binnebuse** (Bu, Db, Dhau, Nbk, Ow) ['b.../.../'binə.../...] - binnenzak

binderdeure (Nbk, Np, Obk) Ook **binnendeure, binnerdeure** (Dhau), **binne-deure** (Db, Dfo) ['bindɪ.../'bin:.../'binɪ.../'binə...] - binnendeur

binderkaante (Bu, Dfo, Nbk, Np), **binnenkaant(e)** (verspr.), **binnekaante** (Nbk) ['bindɪ.../.../'binə...] - binnenkant

bindermure (Nbk) Ook **binnenmure, binnemure** (Db, Dfo, Dhau, Nbk, Obk, Ow) ['bindɪ.../'b.../'binə...] - binnenmuur

binderspiegel (l) Ook **binnenspiegel** (spor.) ['b...] - binnenspiegel

binderst (Ol-Nl) Ook **binnenst** (b) ['bindɪst/'bin:st] 1. binnenst, het meest binnen de **binderste laoge** (Ol-Nl)

binderstad (l) ['b...] - binnenstad

binderteugel (vo) de; -s ['bindɪ...] 1. teugel aan de binnenzijde, verg.: (...) *de binderteugels kruuslings en die mit de buterteugels deur de iezeren ringen op 'e zille en daor et leide an vaastegaaspen* (vo)

binderweg (Dho, Nbk, Np) Ook **binnenweg, binneweg** (bet. 1: Db) de; -en; -gien ['bindɪwəx/'bin:wəx/'binə...] 1. bekend, oud wegtype, weg min of meer in het midden van de hoge zandruggen gelegen die in de lengterichting van *Stellingwarf* lopen, vandoors soms niet meer dan een voetpad, vaak in tegenstelling met de *boverweg* of *buterweg* 2. binnenweg 3. kortste weg (Ow)

bingel (OS, Np, Ol-Nl, Op, v, vo, b: lm) Ook **bengel** (ZW, WH, Bu, El, Nt, Nw) de;

-s; -tien ['bin(g)l/'ben...] 1. kwajongen, deugniet, rakker *Die jonge is een grote bingel* (Np), *Wat is dat een (alle machtige) bingel* (Np), *As d'r wat te redder is, dan is die bingel d'r altied bi'j* (Obk), *A'k d'r bi'j west was (...), hadde die bingel een flinke dri'j om de oren kregen* (vo), *Die jonge wodt al een grote bingel* (Obk), *een bingel van een vent* (Op) 2. klepel van een klok (Db, El) 3. hetz. als *schaopebingel* (Dhau) 4. bel in een draaimolen (Sz)

bingelen (OS, Bu, Np, Ol-Nl) Ook **bengelen** (WS) zw. ww.; onoverg.; bingelde, het bingeld ['bin(g)lɪn/'ben...] 1. heen en weer slingerend hangen (z. ook *bongelen*) *De snottebellen bingelen dat maegien onder de neuze* (Dfo), *De sni'jklokkies bingelen al weer in de bleke* (Ol-Nl), *De knopen van de jasse moe'n vaasteni'jd wodden, die bingelen d'r mar wat bi'j* (Db,

bingeljaoren - binnenbrengen

Dfo, Dhau, Obk), *De soepebussies hongen an de melkwaegen te bengelen* (Ste), *Hi'j zat op et stap mit de bienen in et waeter te bengelen* (Spa), *d'r mar wat bi'j bingelen losjes hangen en slingeren: De deuren en geuten om et oolde huus bingelen d'r mar wat bi'j* (Db), ook: ongekoördineerd meegaan in een bep. beweging: *Hi'j komt d'r aachteran bingelen* d.i. komt er ook nog aan, min of meer los van de groep; fig.: niet voor vol meetellen, niet serieus meegerekend worden: *De kiender van die man zien eerste vrouw bingelen d'r mar wat bi'j* (Obk) **2.** gaan, geluid worden van een luidklok *De klokken in de klokkestoel bingelen in de oolde-jaorsnaacht iederkeer mar weer, dat is kwaajongeswark* (Dfo) **bingeljaoren** (Db, Np) ['b...] - vlegeljaren *Ze zitten nog in de bingeljaoren* (Np), *Hi'j is over zien bingeljaoren henne* (Db) **bingo** I et ['bingo:. ...gom] **1.** bingospel, kienspel **bingo** II tw. **1.** uitroep als men een prijs binnenhaalt bij het bingospel **2.** uitroep wanneer iets juist gezegd wordt, wanneer men plotsklaps z'n sukses konstateert **bingo-aovend** ['b...] - bingoaovond **bingohal** ['b...] - bingohal **binkeltien** (Bdie, Ste) et; ...ties ['bɪŋk|tin] **1.** bovenste stukje van de varkenspoot *De binkelties bin de dikke aenden van de pote van et varken, tegen et gat an* (Ste), *Van de schinke wodde altied een stok of sleugen, de tippies, en die wodden de binkelties nuumd* (Ste) **binnebaand** z. *binderbaand* **binnebaene** z. *binderbaene* **binnebeer** z. *binnenbeer* **binnebocht** z. *binderbocht* **binnebuse** z. *binderbuse* **binneheure** z. *binnendeure* **binnediek** z. *binnendiek* **binnekaante** z. *binderkaante* **binnemure** z. *bindermure* **binnen** I bw. ['bɪŋ:] **1.** binnen, in een ruimte *Waor gaon we zitten, binnen of buten?* (Nbk), *Ie moe'n de auto nog even binnen zetten* (Ma), *We zullen de tuunstoelen binnen zetten* (Ol-Nl), *Gauw, allemaole naor binnen, et gaot onweren* (Nbk), (...) *stommelde A. de kärke binnen* (b), *de deure, die naor binnen drijde* (b), *Ie kun beter binnen wezen as buten* nl. met

dit slechte weer (Nbk, Pe-Dbl), *Ie moe'n vandaege mar binnen blieden mit dat koolde weer* (Bu), *We hebben et hui binnen* (Ol-Nl, Ow, Diz), *Hi'j het de aep binnen* heeft flink financieel voordeel gehaald, heeft genoeg geld verdiend, heeft z'n schaapjes op het droge (Dfo, Dhau, Nbk, Np, Ow) **2.** blijvend zodanig in een financiële positie dat men zich nooit meer zorgen hoeft te maken *Hi'j is binnen* heeft genoeg geld verdiend, heeft z'n schaapjes op het droge (Wol), *Iene die genoeg verdiend het, die is binnen* (Bu) * *Die binnen binnen bin de besten* (Op), zo ook *Binnen bin de besten* (Pe-Dbl), *Binnen Blokziel, daor komt De Kuunder an gezegd* wanneer men iets net op tijd binnenhaalt, het net op tijd klaar heeft, bijv. als men hooi binnenhaalt vlak voor een bui (Np) **binnen** II vz. ['bɪŋ:] **1.** in een ruimte, niet buiten *Et is nog krek binnen de greenzen van Frieslaand dat ze wonen* (Nbk) **2.** minder dan een bep. tijdsbestek *Mit dat rontien lopen over Jardinge moet ik binnen et ure zien te blieden* (Nbk), *We moe'n binnen drie daegen betaalen* (Nbk) **binnen-** ['bɪŋ:] - binnen: eerste lid in samengestelde overg. ww.: *binnenbrengen*, *binnenhaelen* (niet alle ww. van dit type zijn in dit woordenboek opgesomd); eerste lid in samengestelde onoverg. ww.: *binnenkommen*, *binnenfloepen* (niet alle ww. van dit type zijn in dit woordenboek opgesomd); z. *binder-* **binnenbaand** z. *binderbaand* **binnenbad** (l) ['b...] - binnenbad **binnebaene** z. *binderbaene* **binnenballe** (Dfo) de; -n; -gien ['b...] **1.** niet ingedaalde teelbal *Dat biggien hadde een binnenballe* (Dfo) **binnenband** z. *binderbaand* **binnenbeer** Ook *binnebeer* (Nbk, Obk), *glæzewasser* (El, Ma) ['bɪŋ:b.../'bɪnə... /'gle:zəwasɪ] - binnenbeer *Een binnenbeer het de ballen binnen zitten* (Np), *Een beer die omhoogpiest is een binnenbeer* (Sz), *een binnenbeer of 'glæzewasser'* (Ma, El) **binnenblad** (l) ['b...] - binnenblad (van een krant e.d.) **binnenbocht** z. *binderbocht* **binnenbraand** (spor.) ['b...] - binnenbrand (lett.) **binnenbrengen** ['b...] - binnenbrengen 't

huj binnenbrengen (Sz)

binnenbuse z. *binderbuse*

binnendeur [...'d...] - binnendoor

binnendeure z. *binderdeure*

binnendiek (l) Ook *binnediek* (Nbk) de; -en; -ien ['bɪn:dik/'bɪnɛdik] 1. binnendijk 2. binnenweg

binnendiëks (spor.) ['b...] - binnendijks

binnendienst (spor.) ['b...] - binnendienst

binnenfloepen zw. ww.; onoverg.; floepte binnen, is binnenfloept ['b...] 1. naar binnen schieten, floepen, glippen *De hond floepte stiekem binnen* (El)

binnenhaelen zw. ww.; overg.; haelde binnen, het binnenhaeld ['b...] 1. naar binnen brengen, met name van de oogst (verspr.) *We kunnen 't huj nog net veur de regen binnenhaelen* (Sz) 2. (bij vissen) naar zich toe trekken, binnen zijn bereik brengen *Ik had een dikke paling an de hake, en doe mos ik zien om 'm binnen te halen* (Sz), *Ik zag dan hoe hi'j de foeken lichtte en ik keek me de ogen uut wat hi'j an vis en aol binnenhaelde* (j) 3. verwerpen, tot de zijne/hare maken een bouwopdracht *binnenhaelen* (Ow)

binnenhaven (l) ['b...] - binnenhaven

binnenhoeke (Dho, Pe-DbI) de; -n; ...hoekien ['b...] 1. (vaak verkl.) plekje bij het huis in de luwte, bijv. in een inspringende hoek

binnenholen ['b...] - binnenhouden, niet naar buiten laten gaan *Ze is krek niet al te goed west, we kun heur mar beter binnenholen* (Nbk)

binnenhuusarchitekt (l) ['b...] - binnenhuisarchitect

binnenin [bɪn'ɪn] - binnenin

binnenkaant(e) z. *binderkaante*

binnenkomen ['b...] - binnenkomen: in een ruimte (vaak is *d'r in kommen* gewoner) *Kom mar binnen* (Nbk), *'t Zaod is moof binnenkommen* (El)

binnenkoorsen (Bdie, Obk) mv. ['b...] 1. aanduiding voor sluipende, inwendige, wellicht onopgemerkte koorts *Hi'j hef binnenkoorsen* (Bdie), *As een kiend stoepen kreeg, dan had et binnenkoorsen* (Obk)

binnenkot (verspr.) bw. [bɪn:'kɔt] 1. binnenkort, eerlang 2. onlangs (Np) *Binnenkot was hier een ommeloper* (Np)

binnenkriegen ['b...] - binnenkrijgen: van

water door de keel (door omstandigheden) *Hi'j deuk veur et eerst in zien leven en hi'j hadde een protte waeter binnenkregen* (Nbk); ontvangen, bezorgd krijgen *De boekhaandel het weer ni'je boeken binnenkregen* (Ow)

binnenlaand ['b...] - binnenland (nl. tegenover buitenland)

binnenlaans bn. ['bɪn:lā:s] 1. binnenlands, binnen het eigen land, het eigen land betreffende 2. van hoog gelegen graslanden (Diz, Np): *Binnenlaans huj kwam van de hoge kaampen* (Np)

binnenlaoten (El, Wol) ['b...] - binnenlaten (gewoner is vaak: *d'r in laoten*) *Je moe'n gien vremden binnenlaoten* (Wol)

binnenlatte (j) ['b...] - lat aan de binnenkant getimmerd: *As de spanten d'r dan op kwammen, spiekerden we de binnenlatten d'r tegen* (j)

binnenleiding ['b...] - binnenleiding: van een leidingstelsel

binnenlopen (Diz, Nbk) ['b...] - binnenlopen: binnen komen lopen (gewoner is: *d'r in lopen*) *Ze kwam even binnenlopen* (Diz)

binnenmennen (Ld) zw. ww.; overg.; mende binnen, het binnenmend ['b...] 1. met paard en wagen binnenbrengen *Zommers moj' et zaod, rogge, haever en zo binnenmennen* (Ld)

binnenmonds z. *binnenmoons*

binnenmoons (Bdie, Nbk, Np, Nt, Ow, Pe-DbI) Ook *binnensmoons* (Nbk, Obk, Spa), *binnensmonds* (verspr.), *binnenmonds* (Diz, Pe-DbI) [...'mō:ās/...sm.../...smonts/...] - binnensmonds *Hi'j zat wat binnenmoons te praoten* (Nbk)

binnenmure z. *bindermure*

binnenopnaeme (l) ['b...] - binnenopname

binnenpad (Dfo, Sz) ['b...] - binnenpad *Aj' dat binnenpattien langes gaon, dan kuj' je reize daor aorig verkotten* (Sz)

binnenplaats (Ol-Nl) de; -en; -ien ['b...] 1. binnenplaats

binnenplak (l) ['b...] - binnenplaats

binnenpot z. *binnepot*

binnenprettien (Bu) ['b...] - binnenpretje *Hi'j had een binnenprettien* (Bu)

binnenrieden (spor.) ['b...] - binnenrijden (gewoner is *d'r in rieden*)

binnenrot (n) et ['bɪn:rɔt] 1. hetz. als *rot I* in een appel

binnenschip - bioskoopbezuiker

binnenschip (spor.) ['b...] - binnenschip
binnenschipper ['b...] - binnenschipper
binnenshuus [bɪ̃p:s'hys] - binnenshuis (lett.) *Et is vandaege honneweer, gien meenskeweer, we blieven liever binnenshuus* (Bdie, Pe-Db1)
binnensmonds z. *binnenmoons*
binnensmoons z. *binnenmoons*
binnenspiegel z. *binderspiegel*
binnensport (spor.) ['b...] - binnensport
binnenst z. *binderst*
binnenste (Nbk, b) et ['b...] 1. iemands innerlijk *Doe wodde et weer roem in zien binnenste* (b)
binnenstebuten (Bu, Nbk) [bɪ̃p:stə'bytɪ] - binnenstebuiten *Ik kere dat ding binnenstebuten* (Bu)
binnenstro (verspr.) Ook *binnestro* (Dfo) et ['bɪ̃p:stro/'bɪ̃nastro:] 1. stro dat opgeborgen is geweest, i.t.t. tot direkt van het land gehaald
binnenveringmetras (Ow) et; -sen ['b...] 1. matras met binnenvering
binnenvet (verspr.) Ook *binnevet* (Db) et ['bɪ̃p:fet/'bɪ̃nəfet] 1. binnenvet
binnenvetter Ook *binnevetter* (Db) ['b.../...] 1. binnenvetter (fig.), sterk in zichzelf gekeerde persoon, introvert iemand *Wat een binnenvetter is die man* (Spa)
binnenvisker (Nt) ['b...] - binnenvisser *De binnenviskers moe'n de netten boeten* (Nt)
binnenwaark z. *binnenwark*
binnenwaarks z. *binnenwarks*
binnenwark (verspr.) Ook *binnewark* (Db, Nbk), *binnenwaark* (Bdie), *binnenwerk* (WH) ['b.../...] - binnenwerk: werk binnenshuis; delen van een machine, werktuig aan de binnenkant: *'t binnenwark van een klokke*
binnenwarks Ook *binnenwaarks* (El) bn., bw. ['bɪ̃p:war(ə)ks/...] 1. binnenwerks, binnenwerks gemeten *de binnenwaarkse maote* (El)
binnenweg (Nbk) bw. ['bɪ̃p:wɛx] 1. binnen door de boerderij gaand *Aj' binnenweg gaon dan koj' uut 't veurhuus weg de stal op, en butenweg koj' van buten of* (Nbk) 2. z. *binderweg*
binnenwerk z. *binnenwark*
binnenzole (Obk) de; -n ['bɪ̃p:so:ələ] 1. binnenzool *We hadden et al aorig in de binnenzole* raakten er al flink bedreven in, konden het al goed aan (Obk)

binnepot (Bu, Db, Dfo, Dhau, Nbk, Ow) Ook *binnenpot* (verspr. WS, El, Dfo, Obk, Ow) de; -ten ['bɪ̃nəpət/'bɪ̃n:pət] 1. binnenste pot, in geval van bep. kachels *De hekkieskachel was hielendal van gietiezer, et buterste was glad, de vuurpot koj' daor zo uuthaelen, de binnepot wodde mit potlood poetst* (Bu), *een holle butenomtrek mit een binnepottien veur et vuur* (Dfo) 2. id. in geval van een stookpot: binnenste van twee grote ijzeren potten waarin wasgoed werd gedaan of waarin aardappels werden gekookt voor varkens (meestal door twee man gedragen; er werd gestookt met takkenbossen) (Bu, Ma, Nbk, Ow) *Een stookpot van geuten iezer, soms mit binnepot die glazuurd was; die wodde bruukt veur et wasgoed in te koken of eerappels veur de varkens in te koken* (Obk), *We hadden een stookpot mit een geëmailleerde binnepot, waor de schinke in kookt wodde en dan lekker geer opeten wodde bij de eerpels en op brood as ze koold was* (Obk)
binnerdeure z. *binnendeure*
binnestro z. *binnenstro*
binnevet z. *binnenvet*
binnevetter z. *binnenvetter*
binnewark z. *binnenwark*
binneweg z. *binderweg*
bintezode z. *bentezode*
bintien (Spa, elders spor.) Ook *bintje* (verspr.) et; binties ['bɪ̃ntin/'bɪ̃ntjə] 1. (meestal mv.) bekende aardappel: aardappel van het soort bintje 2. (g. mv.) de aardappelloort bintje
bintje z. *bintien*
bio-industrie ['bijɔɹ, 'bijo:...] - bio-industrie
biograaf (l) [bijɔ:'gra:f, ...jɔɹ...] - biograaf
biografie de; -nen; -gien [bijɔ:'gra:fi, ...jɔɹ...] 1. biografie
biografisch (l) [...'gra:...] - biografisch
biologie [bijɔ:'lo:gi, ...jɔɹ...] - biologie: bekende wetenschap; bekend schoolvak
biologisch (l, spor.) bn. [...'l...] 1. biologisch *biologisch onderzuuk* (l)
bioloog (spor.) [...'lo:x] - bioloog
biopsie de; -nen [bijɔp'si] 1. biopsie
bioskoop [bijɔ'sko:p] - bioscoop
bioskoopbezuiker (l) [...'sk...] - bioscoopbezoeker

bioskoopbezuuk (l) [...'sk...] - bioscoopbezoek

bioskoopbon (spor.) [...'sk...] - bioscoopbon

bioskoopjournaal (l) [...'sk...] - bioscoopjournaal

bioskoopzael (l) [...'sk...] - bioscoopzaal

bir z. *birre*

birk (verspr.) Ook *birke* (fp), *berk* (verspr., vooral west.), *burk* (verspr. OS), *bark* (Wol), *börk* (spor. OS), *burken* (fp: Ma) de; -en; ien ['bɪr(ə)k/...kə/'bɛr(ə)k/'bɑr(ə)k/'bɑr(ə)k/'bœr(ə)k/'bɑrk] 1. berk *Mit een meiregen kan de birk zo roeken as de boel in 't blad komt* (Obk), *Dennen wodden ok scheld en birken ok, eers verbrujt et hoolt zo* (Nw), *De birk wodt al weer grun* (Op), (als verz.) *Die bos ston een hoop birk in* (Np)

birke z. *birk*

birkeboom z. *birkenboom*

birkehooft z. *birkenhooft*

birken (verspr.) Ook *berken* (verspr., vooral west.), *burken* (verspr. OS), *barken* (Wol), *börken* (spor. OS) ['bɪr(ə)kɿ/...] bn. 1. berken, van berkehout

birkenbaste (spor. oost.) ['bɪr(ə)kɿbɑstə] - berkebast

birkenblad (Obk) Ook *burkenblad* (b), *berke(n)blad* (Nbk) ['bɪr(ə)kɿblɑt/'bɑr.../'bɛr...] - berkeblad

birkenboom (Nbk, Obk, Nw, fp) Ook *birkeboom* (Nbk, Np, fp), *berke(n)boom* (Nbk), *berkeboem* (Nbk), *burkenboom* (El, Ld, bs: Dfo) de; ...bomen; -pien ['bɪr(ə)kɿ.../'bɪrkə.../'bɛr.../'bɑr(ə)kɿ...] 1. berkeboom *Vroeger deden we flessen in de birkebomen, dan kreej' d'r sap in; as de flesse vol was mos hij in de grond begreven wodden en dan kreej' birkewien!* (Np)

birkenbos (Obk) Ook *burkenbos* (bs: Dfo), *berke(n)bos* (Nbk) de; -sen; -sien ['bɪr(ə)kɿbos/...] 1. bos voornamelijk bestaande uit berken

birkenhooft (Nbk, Np) Ook *birkehooft* (Nbk, Np), *berkehooft* (Nbk), *berkenhooft* (Op), *burkenhooft* (bs: Dfo) ['bɪr(ə)kɿ.../'kəh.../'kəh.../'bɑr(ə)kɿ...] - berkehout *As de twiede wee ok om de bessem zit, kan de stok d'r in; meerstal is dat een stok van een burk, omdat burkenhooft altied waarm anvuult* (bs: Dfo)

birkenhoolten (Nbk) Ook *berkehoolten* (Nbk), *berkenhoolten* (Nbk) ['b...] - berkehouten

birkenpolle (fp, vo) Ook *birkepolle* (Ma), *berkepolle* (Nbk) de; -n; -gien ['b.../'...] 1. (niet zo grote) berkeboom *D'r snuude wel es een koe an een birkenpollegien, mar dan was H. d'r gauw bi'j om heur weer naor et laand in te drieven* (vo)

birkenries (Diz, Np) Ook *burkenries* (Dfo) de, et ['bɪr(ə)kɿrɪs] 1. rijshout van berken *fien birkenries bi'j de aten* (Np), *een bessem van burkenries* (Dfo)

birkenriesbessem (Nbk, l) ['b...] Ook *burkenriesbessem* (Dfo) de; -s; -pien, -tien (Dfo) ['b.../'...] 1. bezem van *birkenries*

birkepolle z. *birkenpolle*

birkewien (Np) de ['bɪr(ə)kəwɪn] 1. berkewijn *Vroeger deden we flessen in de birkebomen, dan kreej' d'r sap in; as de flesse vol was mos hij in de grond begreven wodden en dan kreej' birkewien* (Np)

birre (Dho, Nbk, Np, Nt, Op, Pe-Dbl, Spa, Sz) Ook *bir* (Spa) bn.; -der, -st ['bɪrə/'bɪr] 1. druk en driftig, bits, kortaf *In de hujjinge bin de meerste boeren birre, veural as et mooi warm weer is* (Op), *'t Is een bir kereltien* (Nt), *Die ni'je buurvrouw kwam me niks niet aorig an, ze was net zo birre* (Sz), *Die is wel zo drok en bir* (Spa)

birrig (Nbk, Np, Pe-Dbl) bn., bw.; -er, -st ['bɪrɪx] 1. kortaf, bits *een birrig mannegien* (Nbk), *Hi'j was wat birrig anlegd* (Pe-Dbl), *Hi'j kan zo birrig wezen* (Nbk)

birzig (Sz) bn.; -er, -st ['bɪrɪx] 1. druk en driftig van karakter

bis I de; -sen [bis] 1. bekende muzieknoot: bis

bis II tw. [bis] 1. geroepen om een toegift **bisamrotte** (Ol-Nl, elders spor.) ['bisam...] - bisamrat

bisdóm ['bɪzdom] - bisdom: gebied van het bisdom, bestuur van het bisdom

biseksueel I de; ...seksuelen; ...tien [...'wɪ:l, ...'mɪ:l] 1. biseksuele persoon

biseksueel II bn. [bi...; aksent wisselt] 1. biseksueel

biskwie (spor.) de; -s; -gien ['bɪ'skwɪ/'bɛ'skwɪ] 1. bekend koekje: biskwie, biscuit

bisschop de; -pen; -pien ['bɪskop] 1. bisschop *Et poppien, dat laeter bisschop*

bisschoppelik - bitterhooft

wodde, wodge uitreupen tot bescharm-heilige van de bijen, de heilige Ambrosius (j)

bisschoppelik (spor., l, bl) [bis'kɔp[ə]k] - bisschoppelijk et *bisschoppelik kesteel* (bl)

bisschopskōrf (bs: Obk) de; ...kōrven; -ien [biskɔpsk...] 1. ronde en grotendeels recht opgaande bijenkorf, boven in een punt uitlopend

bisschopsstaf (l) ['b...] - bisschopsstaf

bissekissen (Bu) zw. ww.; onoverg.; bissekiste, het bissekist [bisəkisɪŋ] 1. harrewarren, hetz. als *kissebissen*: *Ze bin an et bissekissen* (Bu)

bistro (spor.) ['bistro.; ...strom] - bistro

bit I Ook *biet* (bet. 1: Bdie, Dhau, El), *but* (bet. 2: Nbk) et; -ten; -tien [bit/bit/bat] 1. bijt in het ijs *We moe'n vanmorgen nog even een bit hakken veur de enten* (Ol-Nl), *een bit kappen* (Ow), *Hij past d'r niet bij, et is een vremde ente in 't bit* een vremde eend in de bijt (fig.) (App, Obk) 2. bit: ijzeren mondstuk van een paard of ander last- of trekdiër *Et bit in dat oolde heufdstel zit wat los, dat moet even maekt wodden* (Op), *een licht bittien* (Ol-Nl, Sz), *Et bit van een riepeerd is een licht bit mit een ring an weerskaanten* (Dfo), (...) *en doe et heufdstel mit et bit te plak* (...) (vo), *Et iene peerd moet een zwaor bit hebben en et andere kan mit een licht bit toe* (Obk, Spa), *Om een trekpeerd wat in bedwang te holen, deden ze 't vaake een zwaor bit in de bek* (Dfo, Diz, Np, Pe-Dbl), zo ook *Dat peerd moet een zwaor bit an hebben* (El, Ld), ...*in de bek hebben* (Np), *'t Iene peerd moet zwaorder bit in de bek hebben as 't aandere* (Ol-Nl), en *De brune van heit moet een goed bit in de mond hebben, aandere gaot hi'j op 'e loop* (Db), *Auwe mit de grote votgongen was een gewoon bit niet vertrouwd; die kreeg et 'gebreuken bit' an, dat bin twie stokken mit een schalle d'r tusken, dan haj' vule meer te zeggen* (Nw), *Hij lopt op et bit* het paard heeft het bit zodanig vastgeklemd in z'n mond dat je hem goed kunt leiden bij het lopen (Dho), *Et peerd dat nam et bit an, dan draeft hi'j hatstikke goed* aksepteerde het bit op de juiste manier (Wol) 3. mondstuk van een pijp (Nw) *et bit van de pupe* (Nw)

bit II de; -ten, -s [bit] 1. bit, bekende eenheid van digitale informatie

bits [bits] - bits *Aj' heur wat vraogen, giet et heur altied lieke kot en bits of* (Dfo), *een bits antwoord* (Ow), *Wat bij' kot en bits!* (p)

bitsig (Dfo, Nbk) ['bitsəx] - bitsig

bitter I et ['bitr] 1. bitter: bekend extract of (veelal verkl.) glas jenever gemengd met dat extract *Mien buurman dee altied een paer druppels bitter deur de borrel* (Diz), *Uut et bitterflessien kwammen een paer druppen bitter in de draank; et was veur de smaek* (Ste), *Ze deden vroeger bitter in de brandewien* (Spa), *Doe mij mar een bitter* (Ma), *Veur 't eten wodge d'r nog wel es een bittertien schonken* (Obk), *een bittertien haelen* (s: oost.)

bitter II bn.; -der, -st ['bitr] 1. bitter van smaak *De thee smaekt bitter* (El), *zo bitter as galle* 2. scherp, bijtend *'t Is een bittere koolde* (Nbk) 3. zwaar, pijnlijk voor het gemoed *een bittere teleurstelling, een bittere ervaring* (spor.) 4. ellendig, in een moeilijke omstandigheid *tot et bittere aende* 5. spijtig, smartelijk *Riek zicht et d'r niet uut, hen, zee ze bitter* (vo), *bittere traonen* (l) * *Bitter in de mond/Maekt et hatte gezond* (Ow)

bitter III bw. ['bitr] 1. in hoge mate, streng *'t Was bitter koolde* (Nbk), *D'r zit nog mar een bitter klein betien in de flesse* (Nbk), *Et kan mij bitter weinig schelen* (Nbk), *Et scheelt mij een bitter betien wie d'r in de plaese van N. komt* (s: Nw: 1880), *Ze het d'r een bitter betien nocht an* (Nbk)

bitterballe ['b...] - bitterbal *We lussen wel een bitterballe* (Bu), *Bitterballen kun slim hiete wezen* (Ld)

bitteren (Ma, Np, Wol, Spa, Sz) ['bitrɪ] - bitteren, bittertjes drinken

bitterflessien (Ste) et; ...flessies ['b...] 1. flesje (soort kleine karaf) met bitter (extract) *Uut et bitterflessien kwammen een paer druppen bitter in de draank; et was veur de smaek* (Ste)

bitterhied Voor -heid z. -hied ['bitrhit] 1. het bitter zijn 2. pijnlijk gevoel, gevoel van gegriefd zijn *mit bitterhied in de stemme* (Nbk), *Ze zat vol bitterhied* (Nbk)

bitterhooft (Dfo, Dho, Np, Obk, Op, Ow, Spa, Sz) Ook *bitterhout* (Spa) et ['b.../...] 1. kalmoeswortel (Dho, Obk, Spa, Sz) *Bitterhooft wodge wel op kauwd* (Obk) 2. bitterzoet (Dfo, Dho, Np, Op, Ow) 3.

zoethout (Spa)
bitterhout z. *bitterhooft*
bitterkoekien (Nbk) ['bitʁkukin] - bitterkoekje
bitterkoekiespudding (Sz, Np) ['b...] - bitterkoekjespudding
bitterplaante (Dho) de; -n; ...plaantien ['b...] 1. bitterzoet 2. kalmoeswortel
bittertaofel (Np) ['bitʁ...] - bittertafel
bittertien z. onder *bitter*, bet. 1
bitteruurtien (Db, Ow, Ol-Nl) et; ...uurties ['b...] 1. bitteruur *We moe'n ok es een bitteruurtien hebben* (Db)
bitterzute [aks. wisselt] - bitterzoet: tegelijk bitter en zoet
bitterzuten (Dfo) mv. ['b...] 1. benaming voor bep. kleine zoete appel
bivakkeren [bifa'ki:əʁŋ] - bivakkeren
bivakmusse de; -n ['bifakmasə] 1. bivakmuts
bizae - afkorting van *Binnenlaanse Zaeken*
bj. - afkorting van *bouwjaar*
bkh. - afkorting van *boekhandel*
blaam z. *blaom*
blaank Ook *blank* (WH, elders spor.) bn.; -er, -st [blā:ŋk/blaŋk] 1. spiegelend, blinkend *Da's zok mooi blaank waeter in die plasse* (Bu) 2. met water bedekt, met water aan de oppervlakte *Et laand ston blaank* (App, Dfo), *De keuken...* (Ma) 3. wit, niet gekleurd, licht gekleurd *Waarmtepoekelties kriej' vaeke aj' te gauw in de felle zonne zitten en aj' wat te blaank binnen* (Nbk), *een mooi blaank vellegien* (Pe-Db), *Wat het dat kiend mooi blaank vel* (Obk), *Wat is die blaank in 't vel* (Spa), *Iene die een lochtig vel het, het een blaanke huid* (Wol), *een blaanke man* (Bu), *De bleute van 't beest moet blaank wezen, dan is hi'j hooldber en dan is hi'j een boel geld weerd* (Obk), *Et hooft is blank* (Ste, Diz), *Tegenwoordig wo'n de wanen mit blaank hooft betimmerd* (Dfo), *blaanke lak* (Nw, Ol-Nl), *blank wark* gezegd van nieuwe raten in een bijenkast of -korf (bs: Dfo), *blanke raoten* id., ook: zonder kunststraat (bs: Obk), *blanke hunning* honing uit raten waarin geen broedsel heeft gezeten (bs: Op), *mit de blanke sabel* z. onder *saobel*, *Et huj is zo blaank as melk* (Np), *Et is zo blaank as soepe* (Np), *zo blank as een meeuw* (Sz)
blaankieken (Bu, Nbk) bn. [blā:ŋki:kɔp;

aks. wisselt] 1. van eikenhout dat licht van kleur is *een blaankieken baankstel* (Nbk), (zelfst.) *van blaankieken* van eikenhout dat licht van kleur is (Nbk)
blaasbalg z. *blaosbalge*
blaauw z. *blauw* I, II
blaauwgien z. *blauwgien*
blaauwshimmelpoord z. *blauwshimmel*
blabberachtig (Dfo) bn.; -er, -st ['blabʁaxtəx] 1. modderig 2. bladderend (Dfo) 3. verwelkt en slap *Die bloeme kon wel doodgaon, die kikt d'r zo blabberachtig uut* (Dfo)
blabla (spor.) [bla'bla] - blabla, gezwam, geklets *een protte blabla, mit die luden in de poletiek* (Nbk)
blad et; blaeden, ook blaeren (Dfo, Ld, Op); blattien, blaetien (Wol, ko) ['blat] 1. (g. mv., g. verкл.; verz.) gebladerte *blad van een plaante* (Np), *et blad van de bomen, D'r komt al blad an de bomen* (Nbk), *Mit een meiregen kan de birk zo roeken as de boel in 't blad komt* (Obk), *Ok wodden de vliegen mit een toeke mit flink blad d'r an wel uut huus jacht, mar veural ok uut varkenhokken mit de deuren wied los, mar ze bleven wel om de hoek van de deure zitten om d'r weer in te kommen* (Ow), *De bomen langs de grachten hebben alle blad al valen laoten* (v), *Et blad gaot van de bos* het blad begint te vallen (Ste), ook gezegd van iemand die vreemd doet, meestal met de bijgedachte dat het wel snel weer voorbij zal zijn (Ste), *'t Komt en gaot mit et blad an de boom* gezegd als iemand een tijdje vreemd doet, (enigszins) overspannen is, waarbij men een relatie legt met het komen van het voorjaar en van de herfst (z. ook onder bet. 2) (Nbk, Ma), zo ook *'t Blad vaalt van de boom, 't loopt hem deur* (Wol) 2. exemplaar van een blad van een boom, plant *As de blaeren an en van de bomen valen is 't altied een minne tied veur meensken die wat zwakheufdig binnen* z. ook onder bet. 2 (Obk, Dfo), zo ook *Mit 't gaon en kommen van de blaeden bin pattie meensken niet te genieten* (Nbk), *Hi'j lust nog wel een grun blattien* heeft bep. nog wel belangstelling voor een jonge vrouw (El), *bij iene in een goed blattien perberen te kommen* (bl), *(je) gien blad veur de mond nemen* (verspr., Op); *Die nemt (him)*

bladbegonia - bladriet

ok gien blad veur de mond (Bu), ...*bek* (Bu), waartegenover *een blad veur de mond nemen* zich inhouden, niet voluit zeggen wat men vindt, zich voorzichtig uitdrukken (Obk, Sz), *in een goed blattien staan*, zo ook *Die staot bij him in een wit blattien* (Nw), *veraanderen as een blad an de boom* bep. niet standvastig zijn in z'n opvatting, snel van mening veranderen (Op), zo ook *Hi'j dri'jt omme as een blad an de boom* (Bdie, Wol) en *Die slat omme as een blad an een boom* (Nw), *Hi'j trilde as een blad* (Op), ...*as een blad an een boom* (Bdie) 3. tafelblad (ook als aanzetstuk) *Et blad moet even uut de taofel, want we kriegen eten* (Ste) 4. plat deel van een voorwerp, gereedschap e.d. (waarmee men graaft, snijdt e.d.) *et blad van de schoppe, ...van de zende, ...van een zaegge* (Nbk) 5. elk van de wielachtige elementen met tanden in de vorm van ijzeren pennen van een hooimachine *De hujmesiene het blaeden* (Ste), *et rak, de vier blaeden van een hujmesiene* (Ow) 6. dienblad, theeblad e.d. 7. blad papier, stuk papier e.d. *Op 'e achterkaante van et blad pepier schrief ik nog een stokkien* (Pe-Db), *van (et) blad zingen/speulen* (spor.) 8. blad van een boek, krant e.d. *een blad van een kraante* (Dfo), *een blad uut een boek* (Dfo, Dhau, Op), *Hoevule blaeden het dat boek?* bladzijden (Ste) 9. tijdschrift, periodiek, krant *'De Ovend'* was *altied een aorig blattien* (Nbk) * *D'r is gien blad geliek* niets is precies gelijk aan iets anders (Np), *Een oolde bok lust nog wel es een gruuu blattien* een oudere man houdt wel z'n belangstelling voor jonge vrouwen (b, Nbk), (uitdr.:) *Ik nam een blad en ik veegde et gat* gezegd wanneer men op het land werkte en even z'n gevoeg moest doen (Nw, Obk), *As 't blad an en van de bomen gaot bin de gekken op zien gekst* (El)

bladbegonia (Nbk, fp) ['bladb...] - bladbegonia

bladder (Dhau, Nbk) ['bladɪ] - bladder *Veurdat d'r weer varfd wodt, moe'n de bladders d'r eerst of schrapt wodden* (Dhau)

bladderen Ook *blaederen* (Db, l), *blaeren* (b: lm) zw. ww.; bladderde, het bladderd ['bladɪn/'blɛ:ɪn/'blɛ:ɛɪn] 1. bladderen *De varve begint te bladderen, dan kommen d'r*

blaoren op, dan lat ze los! (Bu, Sz), *De verve bladdert d'r helemaole of* (Ma, Spa), *Disse varve is niet best west, want nao een paer maonden begint ze al te bladderen* (Op), *Minne varve gaot gauw bladderen* (Obk), ...*bladdert van de deure* (El, Wol), ...*van de keziene* (Spa), *Die zouder begint te bladderen* (Sz), *Oons huus begint weer reer te blaederen, H. moet neudig de boel weer even bijhelfen* (Db)

bladderig (Bdie, Nbk, Np, Ol-Nl, Ste, Wol) ['bladɪx] - bladderig: gezegd van een geveerd oppervlak, verf die bladdert: *bladderige varve* (Ste)

bladgould (Db, Nbk, Ste, Sz) et ['bl...] 1. bladgoud *Vroeger kreej' een peerd van Sunderklaos dat mit bladgould oplegd was* (Sz)

bladharken (Db, Diz, Ld, Ma, Nbk, Np, Ow, Ste) Ook *blaereharke* (Op) ['blat.../'blɛ:əɾə...] - bladhark

bladharken (Nbk, Np, Pe-Db) onbep. w. ['blat...] 1. blad op gazon, in een tuin bijeenharken, veelal met een bladhark *Dat bladharken is haost gien beginnen an* (Pe-Db), *Die het iene an 't bladharken* hij is een beetje getikt, is van Lotje getikt (Np) * *Bladharken is makkeliker as diepspitten* oppervlakkig werken is het gemakkelijkst (Np)

bladhouwe (Diz, Ol-Nl, Sz) Ook *bladhouwer* (Nt, Spa) de; -n ['blathɔwə/...ɪ] 1. enigszins op een zeis gelijkende haak om modder en plantenresten uit een sloot te trekken *Dat entien sloot wil niet best mit de bladhouwe* (Sz), *de bladhouwer, een soort omgebeugen schoppe* (Nt)

bladhouwer z. *bladhouwe*

bladhunnig (bs: Dfo) ['blathʌnɪx] - bladhoning

bladkool (Ma) de ['blatko:əl] 1. witte kool

bladluus ['blatlys] - bladluus

bladmeziek (spor.) ['bl...] - bladmuziek

bladnaarve z. *bladnarve*

bladnarf z. *bladnarve*

bladnarve (Nbk) Ook *bladnaarve* (Ste), *bladnarf* ['bl.../...] - bladnerf

bladofval (verspr.) ['b...] - bladafval

bladriet ['blat...] - bladriet *Bladriet doen ze over de bloembollen en zo* (Np), *De doefte was een ronde bult, op 'e boverkaante kwam wat bladriet en dat*

wodde vaastebunnen, ie moe'n et grun snieden (Ste), *Bossen bladriet zetten we in stoepen* (Spa), *Om een miete of te dekken wodde d'r vaak bladriet op legd, mit de stengels omhoog en et blad naor beneden, dan leup et regenwater d'r of en bleef et hooi droog; dan haj' een mietedak* (Spa), *Om et bladriet op zien plek te houwen, legden ze d'r gaas overhenne, zodat et bladriet niet opwijken kon* (Spa), (bedoeld als taalgrapje:) *Zeg mar es tien keer achter mekeer: bladried en lidrusken!* (Dho)

bladrol(le) z. *bladroller*

bladroller (verspr.) Ook *bladrolle* (Obk, Pe-DbI), *bladrol* (Dfo, Dhau, Nbk) ['blatrolf/...] - bladrolziekte, met name van aardappelen *Bladrol was vroeger ien van de slimste eerpelziekten* (Dhau)

bladstille [blatstlɛ; aks. wisselt] - bladstil

bladvere (El) ['blatf...] - bladveer

bladwiezer (Nbk, Sz) ['bl...] - bladwijzer: bijlegger, leeswijzer

bladziede de; -n; -gien ['blatsidə] 1. bladzijde *een zwatte bladziede in et levend* (Ste)

blaederboek (l) ['bl...] - bladerboek

blaederen z. *bladdersen*

blaedergoold (Ow) et ['blɛ:ɔrgo:lt] 1. dun bladgoud

blaedermaege (Dfo, Ld) ['blɛ:ɔrme:gə] - bladmaag

blaederpracht (ko) ['blɛ:ɔrpraxt] - bladerpracht *Waor de takken schuulgaon in de blaederpracht van de zoemer* (ko)

blaeken ['blɛ:kɿ] - blaken: helder of gloeiend stralen: *blaeken van gezondheid* (Nbk), *'t Stiet d'r blaekend veur de lucht is strakblauw* (Ow), *Moeder en kiend verkeren in blaekende welstaand* (Ol-Nl); blaten (vooral van geiten, schapen) (Nbk): *Een geit blaekt* (Nbk), *Hool op te blaeken!* schreeuwen, jammerend tekeergaan (Nbk)

blaeker I Ook *blaker* (WH) de; -s; -tien ['blɛ:kɿ/'bla:kɿ] 1. spiegelen deel van een (petroleum)lampje *Achter een pietereulielampe zat een blaeker* (Spa), *De blaeker van et naachtlaampien spiegelde et locht meer veuruut* (Dfo), *Et naachtlaampien bestiet uut de pere mit pietereulie, de braander mit de kouse et glas en de blaeker zit d'r achter en omklemt de pere* (Dfo), *Et laampien hangt mit de blaeker an de*

waand (El), *We dreugen et eulielampien an de blaeker* (Ol-Nl) 2. walmvanger (verspr. WS, El), platter dan het *schellegien* (Ste) *De blaeker hangt an de laampe* (Ol-Nl), *Et hiele blaekertien is zwat* (Ste) 3. opgehangen of in de hand te houden petroleumlampje met spiegelen deel, z. onder bet. 1 (Bu, Db, Spa, Ste) 4. doopvont (van koper) (Diz, Op) *Bij et verlaoten van 't karkhof wodt d'r vaeke een gaove in de blaeker gooid* (Op)

blaeker II (Np) et; -s ['blɛ:kɿ] 1. dienblad in een kafé *Ze leut et blaeker mit de glaezen valen* (Np)

blaeker(d) (Nbk) de; -s; blaekertien ['blɛ:kɿt] 1. schreeuwer

blaekeren Ook *blakeren* (WH) zw. ww.; overg. (bet. 3), onoverg.; blaekerde, het/is (bet. 3) blaekerd ['blɛ:kɿp/'bla:...] 1. van de zon: blakerend stralen *De hele dag het de zonne an de locht staon te blaekeren* (Op), *De zonne blaekert op 't waeter* nl. met trillend effect (Dhau, Nbk), *...op 't laand* (Bdie), *...op et dak* (Ol-Nl), *De zonne blaekert over 't waeter; et schient zo, dan kuj' alles zien bewegen* (Nbk), *Et keuper van de zunnewiezer blaekert in de zonnestraolen* (v) 2. de straling van de sterke zon ondergaan *in de zonne zitten te blaekeren* (Db), *...liggen te...* (Dhau, Diz, Op, Ow, Spa), *De kate van de buren ligt mooi in de zonne te blaekeren* (Diz), *Et huj kan soms mooi op 't laand liggen te blaekeren* (Dfo), *...in de zonne liggen te blaekeren* (Ma, Pe-DbI) 3. door de felle zon of andere hittebron (bijv. vuur) aangetast raken *De varve blaekert d'r aorig of* (Diz), *Deur hitte kan et blaekeren; deur blaekeren trekt varve in blaoren* (Bu), *De mure is blaekerd deur 't vuur* (Bdie), *Deur de braand waeren de balken zwat blaekerd* (Wol), *Daenk d'r omme dat de laampeglaezen niet zwat blaekeren* (Nt) 4. gezondheid uitstralen (Dfo), in zinnen als *Hij blaekerde van gezondheid* (Dfo),

blaekerlaampe (Ste) et; ...laampies ['bl...] 1. (vaak verkl.) bep. lamp: blaker

blaerbek (verspr.) de; ...bekken; ...bekkien ['blɛ:ərbɛk] 1. schreeuwer, vooral van een kind gezegd

blaerder z. *blaerderd*

blaerderd (Ste) Ook *blaerder* (Op, Ow, Sz), *blaekerd* (Sz) de; -s; blaerdertien

blaereharke - blaom

['blɛ:rdʁ/.../'blɛ:rkʁt] 1. blèrende persoon of dier

blaereharke z. *bladharke*

blaeren ['blɛ:əŋŋ] - blèren: van mensen, vooral van kinderen, ook van dieren: schapen (voorval van lammetjes), geiten, kalveren e.d. *Heur die kleine jonge toch es blaeren* (Spa); z. *bladderen*; z. ook onder *blad*

blaerkerd z. *blaerderd*

blaerkont z. *blaerkonte*

blaerkonte (Ld, Spa) Ook *blaerkont* (Db) de; -n; ...kontien ['blɛ:ərkontə/...] 1. blèrende persoon

blaeten (Bdie, Bu, Dfo, Obk) Ook *blaoten* (Nw) ['blɛ:tŋ/'blɔ:ətŋ] - blaten (van bep. dieren) *Schaopen doen soms niks as blaeten, as ze je zien* (Dfo), *Heur dat schaop es blaeten* (Bu), *Et weerlammegien maekt in zien balsvlocht een geluud as een blaetend lammegien* (Obk)

blaffen zw. ww.; onoverg.; blafte, het blaft ['blafm] 1. blaffen, keffen van honden, bij vergelijking ook van andere dieren gezegd, met name van vossen (Bu, Obk), van wolven (Db, Ld), van varkens: vooral van zeugen tijdens de periode van het zogen (Bdie, Bu, Dfo, Dhau, Diz, El, Ma, Spa, Sz) *Heur de hond es blaffen* d.i. onze hond (Nbk), *Honnen die an 't ketten zitten, blaffen meer as loslopende honnen* (Obk), *De varkens blaffen deur 't hokke* (El), *Et varken snauwt, et blaft zo reer; veural mit biggeri'je, dan bin ze kwaod op 'e biggen en op 'e meensken; dan bin ze koorsig, bieten de biggen soms dood of vreten ze op* (Dhau), *Geef die varkens drekt es wat voer, zie blaffen van de honger* (Sz), *Hi'j blaft mit de honnen in de bos* praat iedereen achterna (Bdie) 2. knallen van geweren e.d. *En as 't niet hoger of leger wol, dan mos de oolde pook mar es blaffen* (b), *et blaffende geluud van de mesiene-geweren* (v) 3. aanhoudend hard hoesten *Die jonge het de hele nacht liggen te blaffen* (Wol), *Hi'j mos nogal wat blaffen* (Nbk) 4. luidkeels opscheppen, zwetsen (Nbk, Ow, bl) *Toe now je, ie moe'n niet zo blaffen!* (Nbk), *Hi'j blaft zo, dat et wijt je om de bienen* (Ow) 5. bars spreken, afblaffen, toebijten *Ie hoeven niet zo tegen me te blaffen, ik zol et wel doen willen mar now doe 'k et hielemaole niet meer!*

(Nbk), *Hi'j har et in de gaten en blafte oons toe (...)* (b) * *Blaffende honnen bieten niet* (El, Ld, Ol-Nl, Ow, Spa), zo ook *Honnen die blaffen bieten meerstal niet* (Op)

blaffer (spor.) de; -s; -tien ['blafʃ] 1. revolver, pistool 2. z. *blafferd*

blafferd (verspr.) Ook *blaffer* (bet. 2: Ld, Nbk, Ow) de; -s; blaffertien ['blafʃt/...rt] 1. iemand die voortdurend ruw en onbeschoft spreekt, hard roept, schreeuwelijk (Diz, El, Np, Obk, Ste) 2. zwetser, opschepper (verspr.)

blafhoest (Ol-Nl, Op) ['blafhust] - blafhoest: op geblaf lijkende hoest

blak (Np) bn. [blak] 1. geheel windstil

blakber z. *blekber*

blaker z. *blaeker*

blakeren z. *blaekeren*

blaksem (verspr.) tw. ['blaksm, ...sɛm] 1. krachtterm: bliksems, deksels (z. ook *bliksem*) *Blaksem! Hoe zol dat kommen!* (Nbk), *Blaksem nog toe!* (App), ook in *de blaksem* (Bdie, Ma), *te blaksem* (App)

blakstille (Np, WH) [aksent wisselt] - bladstil, blakstil

blakverniss (Db, Dfo, Diz, Ow, Pe-Db1, Sz) de, et ['blakf..] 1. black varnish, teerachtige substantie: *We moe'n et iezerkwark van de waegen even in de blakverniss zetten* (Diz), *Iezeren paolen wodt vaeke blakverniss op daon, dan bin ze zo glad as een ekkel* (Sz), *Nao et schoonmaeken brukten de boeren vaeke blakverniss om de mure in de schure van nderen mooi te kriegen* (Ow, Pe-Db1), *Blakverniss wodde bruukt op muren en op een vochtige ruimte* (Dfo)

blank z. *blaank*

blanko ['blanko:, ...kom] - blanco (lett.): *blanko stembiljetten, blanko stemmen, een blanko stok pepier* niet beschreven, ook: zonder lijnen om op te schrijven; fig.: zonder mening of oordeel *Ik bin nog hielemaole blanko* (spor.)

blaom (Bdie, Db, Dfo, Dhau, Dho, Np, Nt, Obk, Op, Ow, Pe-Db1) Ook *blaam* (WH, Diz, El) de [blɔ:m/blā:m] 1. smet op iemands naam *Dat zien zeune geld achteroverdrokt het, moet N. wel as een grote blaom veur him vulen* (Op), *Dat was een (hie) blaam veur him* (Obk, Ow, El), *Die het ok een rare blaam kregen* (Spa), *Daor*

kreeg hij ok een aorige blaom mit op 'e kop (Bdie, Np), Die man treft gien blaom (Dho, Pe-Db), Hij is van blaom zuverd (Dhau) Hij sleug me daor een blaom (Dfo)
blaore Ook **blare** (Sz: bet. 1, 5) de; -n; blaortien ['blɔ:ərə/'bla:ərə] 1. blaar in de huid *Ik heb een blaore op de hakke van 't lopen (Dhau), 'k Heb blaoren in de hanen (Ld), Ik heb me de blaoren an de bienen lopen (Diz), Ze hebben zels nog nooit blaoren in de hanen had flink hard gewerkt (nl. zodanig dat ze blaren in hun handen kregen) (b), (bij mond- en klauwzeer) De blaren bin nog wit, 't duurt nog wel even (Sz) 2. bladder in verlaag (verspr.) In de hete zonne varven is niet goed, dan kommen d'r allemaol blaoren op (Op), D'r trekt een blaore op de deure (Dhau), Doe ik me braand hadde, kreeg ik een grote blaore op 'e haand (Db) 3. bep. ziekte van de huid bij vee: blaar (Bdie, Obk) *Lochtig tekenende koenen hebben nogal es 'de blaore' (of: 'de bloede'), dan gaot et haor d'r uut, en ze bin dan ok aorig ziek (Obk), Die koe hef de blaore (Bdie) 4. bep. ziekelijke opzwellung van het uitwendige geslachtsdeel bij een koe of varken (Nbk, Nw) Blaore haj' bij koenen of varkens an 't zedel, dan wollen de wienen niet vot; die waskten ze of mit soepe, dan bekwam et weer (Nbk), Die koe is an de blaore: 't is 't oplopen van 't zegel, mar et kan ok wezen dat 't vel van de koe kepot gaot (Nw), As ze an de blaore binnen dan hebben ze et zedel zo dikke; iene kaante zette op, et wodde mit soepe waskt; et was bij koenen en varkens: vaeke nao et biggen (Nbk) 5. hetz. als blaorkop, z. aldaar (App, Bdie, Bu, Np, Pe-Db), Sz, p, b: lm), vandaar ook gezegd van iemand met zeer wit haar (Np) * *Wie 't gat verbraant, moet op 'e blaoren zitten (Dfo, Db)*
blaorebieter z. *wrattebieter*
blaorekoe (Sz) ['bl...] - blaarkoe *We hadden vroeger altied een paar blaorekoenen (Sz)*
blaorkop de; -pen; -pien ['bl...] 1. blaarkoe, koe met een blaarkop (zeer grote bles), ook gezegd van een koe met een geheel witte kop en het overige lichaam geheel zwart (Ol-Nl), *Een koe die wit om de ogen het, wodt een blaorkop nuumd (Bu), Grunninger blaorkop* koe met geheel**

witte kop, veelal met een zwarte rand rond de ogen (Bdie, Db, Ld, Dfo), *de rooie blaorkop* roodbonte koe met blaar (Diz, Obk)

blaorkopt (Ste) bn. ['blɔ:ərkɔpt] 1. met een blaarkop *Vroeger haj' blaorkopte koenen (Ste)*

blaosbalg z. *blaosbalge*

blaosbalge (verspr.) Ook **blaosbalg** (verspr. OS, Diz, Nw, Ol-Nl, Op, Wol, WH), **blaosbalke** (Bu, Np, Nw, Ste, bs: Dfo), **blaasbalg** (Spa) de; -n; ...balgien ['blɔ:əzbalgə/...bal(ə)kə/'bla:zbal(ə)x] 1. blaasbalg (nl. voor het samenpersen en uitblazen van lucht; toepassingen o.m. in de smidse en bij het beroken van bijen door een iemker) *Mit de blaosbalg wakkeren we et vuur an (Wol), Bij et heerdvuur bruken ze tegenwoordig een klein blaosbalgien om 't hooft an te wakkeren (Dfo) 2. opschepper (Nbk, Ste), vooral tegen kind gezegd (Nw)*

blaosbalke z. *blaosbalg*

blaosien (Sbo) et; blaosies ['blɔ:əsin] 1. bel op het water

blaosinsterment ['b...] - blaasinstrument

blaosmeziek ['bl...] - blaasmuziek

blaosontsteking ['b...] - blaasontsteking

blaospiepe (Ld, Np) ['blɔ:əs...] - blaaspijp *De man die kwam om de kachel schone te maeken, bruukte een blaospiepe (Np)*

blaospoep (verspr.) de; -en; -ien ['blɔ:spu:p] 1. (meestal mv.) Duitse hoornblazer die in groepsverband door de dorpen en steden trok om met muziek iets te verdienen (na het oprichten van fanfarekorpsen zouden ze zich weinig meer hebben vertoond (k: Ste)) 2. hoornblazer (die nl. lichte muziek speelt) (Sz) 3. iemand die over zichzelf opschept (Db)

blaosproef (spor.) ['blɔ:əspruf] - blaasproef

blaostest ['bl...] - blaastest

blaostrappen (Nbk) onbep. w. ['blɔ:əs...] 1. spelletje spelen waarbij men in een kring achter elkaar aan liep met een opgeblazen varkensblaas aan een been; men probeerde de blaas van een ander kapot te trappen; wie z'n varkensblaas als laatste heel bleef, had gewonnen

blaosvoetbal ['bl...] - blaasvoetbal

blaosvoetbalspul (l) ['bl...] - blaasvoetbalspel

blaoten z. *blaeten*

blaoze - blaozetrappen

blaoze de; -n; blaosien ['blo:əzə] 1. urineblaas *Nao 't varkenslaachten wodde de blaoze wel opblaozd, die was hiel stark; hi'j wodde ok wel over een foddelpot spand* (Dfo), *'k Moet de blaoze even legen ik moet urineren* (Np), *Ik hoeve 's naachs nooit et bedde uut, ik hebbe zeker een grote blaoze* (Ol-Nl), *een kleine blaoze hebben* gezegd wanneer men vaak moet urineren (Ste), ook *de blaoze te klein hebben* id. (Ste), *et an de blaoze hebben* een ongemak aan z'n blaas hebben (El, Ma, Np, Spa): *Ik heb et an de blaoze, et zal wel koolde wezen* (El), *koolde op 'e blaoze hebben* (Bu, Diz, Nt, Obk): *Aj' koolde op 'e blaoze hebben moej' vaeke pissen* (Obk), *'t Komt op 'e kroppe van de blaoze an* het vraagt nogal wat lichamelijke inspanning (b, Nbk)

blaozen zw./st. ww.; overg., onoverg.; blaosde, het blaosd/blaozen ['blo:əzn] 1. (onoverg.) blazend uitademen *Hi'j mos van de pelisie in 't piepien blaozen* nl. in geval van een blaastest (Wol), *We zullen even wat in die hiete bri'j blaozen* nl. om het te doen afkoelen (Bdie), zo ook *Ie moe'n mar goed blaozen, want de soep is aorig hiete* (Obk), *uut een groot gat blaozen* opscheppen (Ow), zo ook *Hi'j blaost nog uut een groot gat, mar et gaot 'm d'r niet naor hij pocht nog enorm* (Obk), *As die opschepper vanaovend komt, dan zal hi'j ons wel weer hiel wat in de oren blaozen* zal hij wel weer flink zitten op te scheppen (Dfo), *Hi'j blaost nogal wat hijgt in sterke mate* (Ma), zo ook *Hi'j blaost as een kwaoie kaeter* (Bu) 2. (onoverg.) blazen door katten of door andere dieren (op vergelijkbare wijze) *De katte begon te blaozen, dan moej' uutkieken* (Nbk) 3. (onoverg.) krachtig waaien *As ik de wiend om 't huus heure blaozen, slaop ik vaeke lekker* (Op) 4. (onoverg.) opscheppen *Wat kan die kerel blaozen* (Bu, Bdie), *Luuster mar niet naor hem, hi'j doet niks aandars as blaozen* (Wol), *Hi'j blaosde nogal wat* (Nw), *Toe, blaos toch niet zo schep toch niet zo op* (Nbk), *Hi'j het wel, daor niet van, mar hi'j blaost d'r wel wat riekelik over* (Nw), *Hi'j blaost altied* (Nbk), zo ook *Hi'j zit ok weer een stok op te blaozen* (Nbk), *pochen en blaozen* opscheppen en nog eens opscheppen (Nbk, Nt, Obk, Spa):

En mar pochen en blaozen [doen ze], *...en grootspreken* id. (Nw), *Die kerel moej' niet geleuven, want hi'j kan zo pochen en blaozen* (Obk), *niks aandars doen as pochen en blaozen* (Nt), zo ook *Die kerel zat daor mar te snoeven en te blaozen* (Obk) 5. (onoverg.) op een blaasinstrument doen horen *Meester blaost op een fluitien* (v), *Hi'j blaost op 't hoorn bespeelt* (Nbk), *Wij moe'n vanaovend weer vot te blaozen* d.i. naar het fanfarekorps, met het fanfarekorps ergens naar toe om te spelen (Ma), *Ze zullen een peer nommers blaozen* (Nbk), *van toeten noch blaozen weten*, helemaal van niets weten, zo ook *van gien toeten of blaozen weten* (Dho, Mun, Nbk, Pe-Dbl, Ste), *hoge van de toren blaozen* snoeven, een groot woord voeren (verspr.) 6. (overg.) verplaatsen of verwijderen door blazen *iene rook in 't gezicht blaozen, stof van de kaaste blaozen* 7. (overg.) door blazen bep. figuren doen ontstaan, vol doen zijn, vervaardigen e.d.: *D'r bin wel die kun mooie krullegies blaozen van de rook* (Sz), *As de bloemen op 'e raemen zatten, blaosden wi'j as kiender gatties in de bloemen* (Db), *een belon vol locht blaozen* (Nbk), *bellen blaozen, flessen blaozen* (spor.) * *Pochen en blaozen en in de broek schieten is gien keunst veur degene die et kent* gezegd naar aanleiding van opschepperij (Ste)

blaozer z. *blaozerd*

blaozerd Ook *blaozer* (Dfo, Dho, Nbk, Ol-Nl) de; -s; blaozertien ['blo:əzft/'blo:əzft] 1. blazer 2. opschepper *'t Is een grote blaozerd!* (Diz), *Wat is dat een dikke blaozerd* (Dho)

blaozeri'je (verspr.) de [blo:əzft'je, ook ...ejə, z. -i'je] 1. gesnoef, blufferij *Wat een blaozeri'je! Gien geld in de buse mar wel opscheppen!* (Dhau), *Ie moe'n 'm mar niet geloven, 't is allemaol blaozeri'je* (Diz), *Die blaozeri'je van hem daor doen we niks meer op uut* (Wol) 2. het blaozen anderszins, z. *blaozen*

blaozerig (Bdie, Nbk, Ste, Wol) bn.; -er, -st ['blo:əzftəx] 1. last hebbend van darmgassen (Bdie, Ste, Wol) *'k Bin wat blaozerig* (Ste), *'k Hebbe een blaozerig gevuul in de boek* (Wol) 2. opschepperig (Bdie, Nbk)

blaozetrappen (Nbk) zw. ww.; onoverg.;

het blaozetrapt ['bl̥o:zə...] 1. bep. spelletje: proberen de opgeblazen varkensblaas van een ander, die nl. bij elke deelnemer met een touwtje aan het been is gebonden, kapot te trappen

blaozig z. *blosterig*

blare z. *blaore*

blast z. *blast*

blaster (Bu, Dhau, Dho, El, Mun, Np, Op, Wol) de; -s; -tien ['blastʃ] 1. sneeuw die onder iemands klompen blijft hangen (Dhau) 'k Heb allemaol blaster onder de klompen (Dhau) 2. schilfer (Bu, Dho, El, Np, Op) Van die kaaste is een blaster of (Wol)

blasterderi'je (Nw) de [blastʃdr̥'jə, z. ook -i'je] 1. het voortdurend blasteren, z. aldaar Ze wollen de baanzerdeuren vaarven en 't hoolt was nogal waarm en doe kwam de zonne d'r bi'j, en doe wodde et ien blasterderi'je (Nw)

blasteren (Bu, Db, Dfo, Dho, Diz, Ld, Np, Nt, Op, Pe-Db) zw. ww.; onoverg.; blasterde, het blasterd ['blastʃ] 1. bladderen, schilferen De kalk blastert van de keldermuren (Db), ... van de deure (Ld), De keziene blasteren hielemaole (Np), Die boom die blastert aorig, de schelle giet d'r aorig of (Dfo), de muren blasteren (Dho)

blasterig (App, Bu, Db, Dhau, Dho, Dla, El, Np, Obk, Op, Ow, Wol, p, b: lm) bn.; -er, -st ['blastʃəx] 1. schilferig, bladderig zijn van een verflaag e.d. (Bu, Db, Dho, El, Np, Op, Ow) Die mure is zo blasterig (Dho), De geuten bin zo blasterig (Np), Dat paantien is wat blasterig (Bu) 2. met een ziekelijke gelaatskleur Hi'j is vast niet goed, hi'j kiek zo blasterig toe (Op) 3. enigszins opgezet in het gezicht (Bu, Db, Wol, p, b: lm) Deur et zoele weer is hi'j zo blasterig om 't heufd (Db), Et kiend is wat koortsig en blasterig (Bu) 4. hoesterig (Bu) Hi'j is wat blasterig (Bu) 5. z. *blosterig*

blastig z. *blosterig*

blattien z. onder *blad*

blattiesgoed (Ow, Spa) et ['blatisxut] 1. (verz.) planten met brede bladen in sloten, tussen het gras in weiland, in het gazon (zoals weegbree, distelsoorten, herders-tasje) even oploden, daor veur die duker, zo tussendeur as d'r wat te veule blattiesgoed in de sloot staot (Spa)

blauw I Ook *blaauw* (Nw, Ste, v) et

[bl̥oʍ/bl̥a:ʍ] 1. blauwe kleur et blauw in jow ogen (Nbk) 2. blauwe verkleuring van een aardappel, het deel van de aardappel dat daardoor blauw is (Nbk) et blauw an die eerpel (Nbk), ...in die eerpel (Nbk)

blauw II Ook *blaauw* (Nw, Ste, v) bn.; -er, -st [bl̥oʍ/bl̥a:ʍ] 1. van/met de kleur blauw een blauw jurkien, een blauwe overal, een blauwe spiekerbroek, een mooie blauwe locht, Hoge in de blauwe locht zweeft een witte stormvoegel (v), een heldere locht, in plantennamen als blauwe knopies, Hi'j is van aodel, hi'j het een blauwe raand om de kont (Wol) 2. aan blauw (bet. 1) doen denkende donkere of grijsachtige kleur Et was d'r blauw van de rook, een blauw oge, iene bont en blauw slaon, Hi'j het allemaol blauwe plakken op 'e bienen, van et schoppen mit voetballen (Nbk), zo ook Hi'j hadde nog lange onder de blauwe bulten zeten blauwe builen op z'n lichaam (j), blauwe wallen/kringen onder de ogen hebben (Nbk), N. keek blauw toe van de koolde (Nbk), een blauwe schimmel een blauw gevlekt schimmelpaard (Op), blauwe hulderson bep. soort aardappelen (Ld), blauwe bliksem maaltijd van aardappelen met peren, ook als stampot (Op) (z. ook *hiete bliksem*), blauwe kluten turven van de beste kwaliteit baggelaar (b), een blauwe vliege z. onder *vliege*, Ik heb gien cent, 'k betael mi'j blauw an huur! ik moet enorm veel aan huur betalen (bl)

blauwachtig ['b...] - blauwachtig

blauwaekertien (j) et; ...ties ['bl...] 1. blauw aekertien (met dekseltje)

blauwbekken onbep. w. ['bl...] 1. blauwbekken Wat duurde dat lange eerdad P. klaor was, en wij stonnen mar buten in de koolde te blauwbekken (Dhau)

blauwblauw [...'bl̥oʍ] - blauwblauw et blauwblauw laoten

blauwbloemd (Dfo, Nbk) bn. [bl̥oʍblumt; aks. wisselt] 1. met een motief van blauwe bloemen (zelfst.) Keulse potten weren in bruun en blauwbloemd (Dfo)

blauwblokt z. *blauwgeblokt*

blauwbluuier (Nbk) de; -s; -tien ['bl̥oʍbly:jʃ] 1. bloem die met een blauwe kleur blijkt te bloeien

blauwbont I (Ma, Obk, Op) et ['bl̥oʍbont] 1. witte kledingstof of ander materiaal met

blauwbont - blauwkeper

blauwe motieven, ook: kledingstof e.d. met blauwe ondergrond en witte motieven *Blauwbont is stof daor vroeger boeren-onderbroeken uut maekt wodden* (Op)

blauwbont II (verspr.) bn. [aksent wisselt] 1. (van stof voor kleding, beddegoed, servies e.d.) wit met blauw gekleurde motieven, ook wel blauw met witte motieven *blauwbonte slopen* (Dfo), *blauwbont theegoed* (El), *Blauwbont is mit fiene, blauwe ruties* (Wol) 2. bont en blauw (Ow) *Aj' een opdonder had hebben, wor ij' blauwbont* (Ow), voorts in *iene blauwbont slaon hem bont en blauw slaan* 3. grijsblauw, grijsachtig (WH, Nt), in *een blauwbonte koe* variant van het Fries-Hollandse veeras (thans nog maar weinig bekend en in Nederland zo goed als uitgestorven, ook als *Belgische koe* bekend (Nt))

blauwbroek (Ste) de; -en; -ien ['bl...] 1. (scheldnaam) veldwachter

blauwdrok (spor.) ['bl...] - blauwdruk

blauwen I (Bdie, Bu, Db) zw. ww.; overg., onoverg., ook onpers.; blauwde, het blauwd ['blɔm, 'blɔmg] 1. blauw (doen) worden, ook: blauw doen worden door te roken (onpers.) *'t Blauwt 'm om de kop* (Bdie), *de witte was blauwen* (Db), *Ze zitten daor weer best te blauwen* te roken (Bu)

blauwen II (Nbk, Ol-Nl) de ['bl...] 1. blauwe kleur, in verb. als *De was schient helemaal uut een blauwen, ik hebbe zeker te vule blauwsel bruukt* (Ol-Nl)

blauwgeblokt (verspr.) Ook **blauwblokt** (Db, Dfo, Np, Ow) ['blɔmɔ...; aks. wisselt] 1. met blokmotief in blauw uitgevoerd

blauwgeruut (Bdie, Bu, Diz, Obk, Ool-Nl, Op, Pe-Db, Wol) Ook **blauwruut** (Ma, Ow), **blauwruties** (Ma, Nbk) [blɔmɔryt/ blɔmryt/blɔmrytis; aks. wisselt] - blauwgeruit *blauwruties goed* blauwgeruite stof (voor kleding, lakens, slopen e.d.) (Ma, Nbk)

blauwgestreept z. *blauwstreept*

blauwgien Ook **blauwgien** (Ma) ['blɔmɔxin/'bla:mɔxin] - blauwtje: klein blauw exemplaar: *D'r stonnen mooie bloempies, mooie kleine blauwgies* (Nbk), *De ontvanger het oons al weer een blauwgien stuurd* belastingaanslag (Dfo); afwijzing bij een aanzoek tot verkering, een huwelijk: *een blauwgien (op)lopen* (bij

een maegien) door een meisje afgewezen worden: *J. leup een blauwgien op mit die vrijeri'je* (Dfo), *Ik heb 'm een blauwgien lopen laoten* (Nw), zo ook *een blauwgien kriegen* (Ma), *een jonge een blauwgien geven* (Dhau)

blauwgries (Dfo) [aks. wisselt] - blauwgrijs *Hi'j is blauwgries van de koolde* (Dfo)

blauwgrös (OS, Bu, Op, Ste, l, fp) Ook **blauwgrus** (Obk, Pe-Db, Spa, Wol) et ['blɔm.../...] 1. blauwgras *Nao et mi'jen en hujjen van 't gewone laand kwam et blauwgrös an de beurt* (Op), *Blauwgrös moj' mornens in dauw mi'jen, aandars was et te had* (Ma), *Dreug blauwgrös was zo glas as snotte* (Ow) 2. zegge (fp)

blauwgröshuj (Db, Nbk, Obk, Wol) Ook **blauwgrushuj** (Diz, Np), **blauwgrushui** (Diz, Ol-Nl, Wol), **blauwgrushooi** (Spa) et ['bl.../.../...] 1. hooi van onbemest land of van gras dat in hoofdzaak niet als kultuurgewas is gezaaid

blauwgröslaand (Dfo) ['bl...] - blauwgrasland

blauwgrösstiekel (Sz) de; -s, -tien ['bl...] 1. bep. distel

blauwgrus z. *blauwgrös*

blauwgrushooi z. *blauwgrushuj*

blauwgrushui z. *blauwgröshuj*

blauwgrushuj z. *blauwgröshuj*

blauwgrusien (Np) et; ...grusies ['bl...] 1. blauw kopspijkertje

blauwgrusmi'jen (Np) onbep. w. ['bl...] 1. maaien van blauwgras

blauwgruun (Nbk) [aks. wisselt] - blauwgroen

blauwhuldersen (Ow) mv. [blɔm'haldɪsn]

1. bep. aardappelsoort (vroeg en dik) *Et ooldst bekende eerappelras dat ik ken wadden de blauwhuldersen, et weren blauwe eerappels; haost iederiene bouwde vroeger een klein hoekien blauwhuldersen om as ni'je eerappels in et laest van juli eerst te eten; laeter heb ik nog es wat poters op 'e kop tikt, mar et vul oons niet mit, d'r wadden doe al beter rassen* (Ow)

blauwig ['blɔmɔx] - blauwig *Hi'j kik blauwig toe* (Ste), *'t Is wat blauwig* (Spa) *Bij' wel goed? Ie bin zo blauwig in et gezichte* (Nt)

blauwkeper (Dhau, Nbk, Ol-Nl, Spa, Ste, Sz) et [blauw'keper, ook 'bl...] 1. blauwe

keperstof een broek van blauwkeper (Ste), een lappien blauwkeper (Nbk), *Blauwkeper bruukten ze veur kielen en broeken* (Sz)

blauwkeperen (Nbk) bn.; attr. ['blɔmkɪ:pɪŋ] 1. van *blauwkeper*, z. aldaar **blauwkop** (z. ook onder *blauwkoppien*) de; -pen; -pien ['blɔmkɔp] 1. bep. soort aardappelen, ondersoort van de eigenheimer (Np)

blauwkopknolle (Db) de; -n; -gien ['bl...] 1. bep. stoppelknol, gebruikt als veevoer: blauwkop (nl. wit van anderen en met een blauwe 'kop')

blauwkoppien (verspr.) Ook *blauwkopspieker* (Ow) de; ...koppies ['b...] 1. blauw stalen kopspijkerkje, hetz. als *klompegruus*, *scheppegruus*: *De schilder bruukte blauwkoppies veur et linnen te spiekeren* (Db), *Et leer van de leerklompen wodde vroeger vaastezet mit blauwkoppies, man an man* (Spa)

blauwkopspieker z. *blauwkoppien*

blauwmelle z. *blauwmelte*

blauwmelte (El, Ow) Ook *blauwmelle* (El) ['bl... (Ow), ...'m... (El)] de 1. (verz.) hetz. als *blauwe melte*, z. onder *melte* *De bouw zit vol blauwmelte* (El)

blauwpeertien (Ol-Nl, Spa) et; ...ties ['blɔmp...] 1. blauwe libel *Mit mooi weer bin d'r een boel blauwpeerties* (Spa)

blauwplakkerig (Ld, Ma, Nbk, Np, Obk, Pe-Dbl) Ook *blauwplakt* (Mun) bn.; -er, -st ['blɔmplakʔɔx/blɔmplakt] 1. (van aardappelen) met blauwe plekken *'t Is arg onveurdelig aj' van die blauwplakte eerappels hebben* (Mun)

blauwplakt z. *blauwplakkerig*

blauwruten (Db, Ld, Mun, Np, Obk, Spa) bn. [blɔmrytɪŋ; aks. wisselt] 1. blauwgeruit een *blauwruten doek* (Spa)

blauwruties z. *blauwgeruit*

blauwruut z. *blauwgeruit*

blauwschieter (Nbk) de; -s ['b...] 1. blauwe vleesvlieg

blauwschimmel (verspr.) Ook *blauwschimmel* (Np) ['bl.../...] - blauwschimmel *Hi'j het een roodschimmel in 't laand, dat is veural onder de belgen; d'r is ok een blauwschimmel* (Ste), *Een blauwschimmel is blauwgries, die wodt wit* (Dhau)

blauwschimmelpeerd (Dhau, Ld) ['bl...] - blauwschimmel *We hadden vroeger een blauwschimmelpeerd!* (Dhau, Ld)

blauwsel ['blɔms] - blauwsel: bep. blauwe waspoeder *De was schient helemaol uut een blauwen, ik hebbe zeker te vule blauwsel bruukt* (Ol-Nl); blauwe kleurstof et witte *blauwsel* gefingeerd materiaal voor het verkrijgen waarvan men kinderen of andere argeloze figuren voor de grap op pad stuurt, met name bij het schoonmaken van de stal (Nw)

blauwstreept I (Ol-Nl) et ['blɔmstru:pt] 1. dikke wollen stof, waar de vrouwen onderrokken van maakten, nl. halve rokken, vanaf de middel

blauwstreept II (verspr.) Ook *blauwgestreept* (verspr.) bn. [blɔm.../...; aks. wisselt] 1. blauwgestreept *Boekweitenmael zat in blauwstreepte pepieren zakken* (Ste), *Vader hadde ok wel een blauwstreept front halfhemd* (nl. borststuk) (Ste), *De gewone man hadde veur daegs een blauwgestreept boezeroen an* (Op)

blauwstrepies (Db) et; ...strepies ['blɔmstru:piŋ] 1. overhemd met motief bestaande uit blauwe strepen

blauwstrepies (Db, Mun) bn. [aks. wisselt] 1. met blauw streepjesmotief een *blauwstrepies boezeroen* (Db)

blauwvaarven z. *blauwvarven*

blauwvaarver z. *blauwvarver*

blauwvarven (verspr.) Ook *blauwvaarven* (Nw, Bdie), *blauwverven* (WH) zw. ww.; overg.; blauwvarfde, het blauwvarfd ['bl.../...] 1. blauwverven, het handwerk uitvoeren waarbij het eigengesponnen garen en de door de wever geweven stoffen blauw of zwart werden geveerd; wel zelf thuis gedaan maar vaak ook door de *blauwvarver*, een speciale handwerksman: *Blauwvarven wodde bi'j oons niet daon, dat deden we zels* (Sz), *Et spinnen goed mos henne te blauwvarven* (Np), *Blauwvarven gebeurde in de tied dat d'r een starfgeval in de femilie west was, dan wodden de kleren blauw varfd* (Sz), *Ik kan niet heksen en blauwvarven toegelieke twee dingen tegelijk doen kan ik niet, ik kan niet alles in één ogenblik uitvoeren* (verspr., Ma) * *As de zonne schient en 't regent, dan bin de heksen an 't blauwvarven* (Ow)

blauwvarver (verspr.) Ook *blauwvaarver* (Nw, bo: Bu) de; -s; -tien ['bl.../...] 1. handwerksman die het eigengesponnen

blauwvarveri'je - blekberzuken

garen en de door de dorpswever geweven stoffen blauw of zwart verfde *We hadden vroeger in Noordwoolde wel een blauwvaarver, en die vaarfde mitien zwat* (Nw), *Et spinnen goed gong naor de blauwvarver* (Np)

blauwvarveri'je (Nbk) de [...'tjə, z. ook -i'je] 1. het *blauwvarven* 2. inrichting voor *blauwvarven*, z. aldaar *De blauwvarveri'je heurde bi'j de weveri'je* (Nbk)

blauwveen (verspr.) ['bl...] - blauwveen, blauw gekleurde, onderste laag van het hoogveen, van zeer goede kwaliteit (maar eenmaal tot turf geworden vaak brokkelig (Np)); ook uit het laagveengebied bekend *Blauwveen was beste vene, ze maekten d'r vierkaante turf van (baggeler)* (Nt)

blauwverven z. *blauwvarven*

blauwwollen bn.; attr. [aks. wisselt] 1. van dikke, blauwe wol een *blauwwollen schölk* halve schort van blauwe wol, veelal door vrouwen gedragen als men dacht snel smerig te kunnen worden: *Mien moeder had vroeger in 't werk een blauwwollen schulk veur; dat was mit een baand om de midden en halfweg 't gat nog weer een gebreiden baantien mit een haak en een oge* (Sz), *Een blauwwollen schölk haj' morgens eerst in 't wark veur, 't was altied een middelschölk* (Nbk), (zelfst.) een *blauwwollen* id. (spor.)

blauwzute (Nbk) Ook *blauwzuuite* (Nbk) de; -n; ...zutien [aks. wisselt] 1. bep. soort droge appel, hetz. als *waeterzute*

blauwzuuite z. *blauwzute*

blauwzwat [aks. wisselt] - blauwzwart *De locht is blauwzwat van kleur* (v)

blebber z. *blekber*

blebberig (Dfo) bn.; -er, -st ['blebɾəx] 1. ziekelijk qua gelaatskleur *Hij kan d'r soms zo blebberig uutzien* (Dfo)

bleek z. *bliek* II, *blieke*

bleekscheet (Sz) de; ...scheten; ...schetien ['blu:kski:t] 1. iemand met een bleke, ongezonde gelaatskleur (Sz)

bleekselderie (Bu, Nw) ['blu:k...] - bleekselderie *Selderie is een soepgruunte; d'r is ok bleekselderie en knolselderie* (Bu)

bleekveld z. *bliekveld*

bleekwaeter z. *bliekwaeter*

blei de; -gien; -nen [blej] 1. bekende vis: blei 2. trut, aanstellerige vrouw (verspr.), ook wel van een man gezegd (Np) *Wat een*

flauwe blei aanstellerige, vleierige vrouw (Nbk, Np) of man (Np), *een laomerse blei* id.: hetz. als *tuttelei* (Obk), *Ik vien 't mar een slief, dat jonk! Wat een blei!* (Np)

bleiber z. *blekber*

bleiberpolle z. *blekberpolle*

bleier (Wol) de; -s; -tien ['blejɾ] 1. tong *Hael de bleier mar deur et bod ga maar met de tong door het bord, lik het bord maar uit* (Wol)

bleigiesgoed (Sz) et ['blejxisxut] 1. het geheel van een aantal vissen van de soort blei *Ik heb liever een paar schieren in de foeke as al dat bleigiesgoed* (Sz)

bleiig (Nbk, Np) bn.; -er, -st ['blejəx] 1. (van vrouwen) truttig, flauw, eniszins aanstellerig

bleikber z. *blekber*

blein(e) z. *belein*

blekber (Bu, Db, Dfo, Dho, Diz, Nbk, Np, Nw, Obk, Ol-Nl, Op, Wol, ZW, p) Ook *blekbes* (Ld, Ma, Nbk, Ow), *blakber* (Ma), *blekbese* (h, b: lm), *blekberd* (Dhau), *bleiber* (Dfo, Nw), *bleikber* (Bdie), *blebber* (Ste, fp), *blekberbeie* (fp), *bosbeie* (spor., fp), *bosbesse* (spor.) de; -s, -sen; -tien ['blegbr/'blegbəs/'blagbr/'blegbəsə/'blegbrt/'blejbr/'blejgbr/'blebr/'blegbrbejə/'bozbejə/...] 1. blauwbes, bosbes (meestal wordt de blauwe bedoeld, in een enkele geval speciaal de rode (Bdie)) 2. heester waaraan de bosbes groeit *In de Vikkeri'je in Hooltpae zitten heel wat blekbers* (Op)

blekberbeie z. *blekber*

blekberd z. *blekber*

blekberdspolle z. *blekberpolle*

blekberpolle (Db, Dho, Diz, Nbk, Np, Obk, Op, Ow, Wol, ZW) Ook *blekberdspolle* (Dhau), *bleiberpolle* (Nw), *blekbese-polle* (Dfo, Ow), *blekbespolle* (Ow), *blekbessen* (h, b: lm) de; -n; -gien ['blegbrpələ/...rtpələ/'blejbr/.../'blegbəsə/.../'blegbəsɳ] 1. heester waaraan de bosbes groeit

blekbersjem (ZW, Ol-Nl en verspr. oost.) Ook *bosbessesjem* (verspr.) ['blegbrsjem/'bozbesəsjem] - bosbessenjam

blekberstruke (Bdie, Db) Ook *blebberstruke* (Wol), *bosbessetruke* (spor.) de; -n; ...strukien ['blegbrstrykə/'blebr/.../'bozbesə...] 1. heester waaraan de bosbes groeit

blekberzuken (Nbk) onbep. w. ['blegbrs...]

1. bosbessen plukken

blekbese z. *blekber*

blekbespolle z. *blekberpolle*

blekbespolle z. *blekberpolle*

blekbessen z. *blekberpolle*

bleke z. *blieke*

bleken z. *blieken* III

bles de; -sen; -sien [blɛs] 1. bles bij een paard, koe, ook bij een schaap (Np, Nt) of hond (Np) *De bles lopt bij een peerd tot veur an de neuze; as dat niet zo is, is et een kol* (Wol), *...is et een kielbles* (Ste), *Een peerd of koe kan een deurlopende bles veur de kop hebben* (Np, Obk), *Dat peerd het een mooie, smalle bles* (Ow), *...het een briede bles* (Ma), *een gebreuken bles* bles die slechts rond één oog van het dier loopt (Np), *een peerd mit een bles deur de ogen een hoge, brede bles die om de ogen loopt* (Ste), *...in de ogen* id. (Dfo, Ma, Nbk, Ste): *Een peerd mit de bles in de ogen zol een smeerlap van een peerd wezen, mar dat was netuurlik niet zo!* (Nbk), *Dat peerd het 'n bles in 't oge* heeft wit in het oog, heeft een glas oog (Dfo, Dho, Obk, Ow), *...de bles in 't oge* id. (El), *...in de ogen* id. (Nbk), *De bles van 't peerd lopt deur 't oge* het wit van de echte bles loopt als het ware door in de ogen van het paard (Diz, Nbk), zo ook: *Dat peerd het de bles in et oge* heeft meer wit in het oog dan normaal (Bu) *en 't Peerd het een bles in 't oge* (Dfo) 2. paard met bles (alg.), ook: koe met een bles (Db, El, Nbk, Obk, Op) en schaap met een bles (Nt), *Die boer hadde een bruun peerd en een zwatte bles* (Op), *Span de bles mar an!* (Np), *Hi'j dee de bles veur de waegen* (Wol), *Vot, bles!* toe maar, lopen maar bles! (Nbk), *een oolde bles* een oud paard met een bles (Nbk), ook als eigennaam gebruikt: *Die koe hiet van bles* (Dfo), *Bleske was een gangbere naeme veur koenen* (Nbk), *Bles is oons beste warkpeerd* (OI-NI) 3. bles van een boom (Ow)

Blesdieke de [blɛz'dikə] 1. naam van een bep. plaats in WS zuidelijk van de *Lende*: *Blesdijke Ze wonen in Blesdieke* (Nbk)

Blesdiekemer z. *Blesdiekiger* I, II

Blesdiekiger I (ZW, Dho) Ook *Blesdiekinger* (Ste), *Blesdiekemer* (El, Obk), *Blesdiekster* (Ma, Obk) de; -s [blɛz'dikəgɪr/...'dikɪgɪr/...kəmɪ, ...mɛr/...stɪ]

1. inwoner van *Blesdieke*, iemand afkomstig uit *Blesdieke*

Blesdiekiger II (ZW, Dho) Ook *Blesdiekinger* (Ste), *Blesdiekemer* (El, Obk), *Blesdiekster* (Ma, Obk) bn. 1. van, m.b.t., uit *Blesdieke: et Blesdiekiger feest* (Ste), *de Blesdiekiger weg ingaon* (Dho), *de Blesdiekemer schoele* (El)

Blesdiekigers (Bdie) et [blɛz'dikəgɪs] 1. Stellingwerfs taaleigen van *Blesdieke: Dat is gien Blesdiekigers* (Bdie)

Blesdiekinger z. *Blesdiekiger* I, II

Blesdiekster z. *Blesdiekiger* I, II

blesmerrie (Op) de; -s; -gien ['bl...] 1. merrie met een bles

blesoogd (Dho, El) bn.; attr. ['bleso:xt, 'blezo:xt] 1. (van een paard) met een bles in het oog (El), z. onder *bles*, bet. 1 2. (van een paard) met een glas oog (Dho)

blespeerd (OI-NI) ['bl...] - blespaard

blesplaetien (Dfo) et; ...plaeties ['bles...] 1. merkteken door blesen van een boom ontstaan

Blesse de ['blɛsə] 1. in *De Blesse* naam van een bekende plaats in WS zuidelijk van de *Lende: We moe'n naor De Blesse, naor de maelderi'je* (Ste), *Hi'j woont in De Blesse* (Bdie, Nbk, Pe-Dbl, Ste), *...op 'e Blesse* (Nbk), *Och je, sjut van De Blesse!* onnozele vrouw (Np)

blesen (Bu, El, Nbk, Nw, Ow) ['blɛsɛn] - aanblesen, aanbikken *Die bomen die moe'n bles wodden* (Nbk), *We blesen de bomen altied zels* (Nbk), *Die bomen bin bles* (Nbk)

blesseren (spor.) [blɛ'st:ɛrɛn] - blesseren

Blessiger I (ZW, Dho, Np, Nw, Op) Ook *Blessinger* (s) de; -s ['blɛsɪgɪr/'blɛsɪŋ(ɡ)ɪr] 1. iemand geboortig uit, inwoner van *De Blesse: een geboren Blessiger* (Pe-Dbl)

Blessiger II (ZW, Dho, Np, Nw, Op) Ook *Blessinger* (s) bn.; attr. 1. van, met betrekking tot *De Blesse*

Blessigers (Pe-Dbl) et ['blɛsɪgɪs] 1. het Stellingwerfs taaleigen van *De Blesse: Dat woord is gien Blessigers* (Pe-Dbl)

Blessinger z. *Blessiger* I, II

bleszure [blɛ'sy:ərə] - bleszure *een bleszure oplopen* (Op)

blessuretied (spor.) [...'s...] - blessuretijd

blesvool (OI-NI) et; ...volen; ...vooltien ['blɛsfo:əl] 1. veulen met een bles op z'n voorhoofd

bleu - bliedschop

bleu bn., bw.; bleuer, bleust [blɑ:] 1. timide, verlegen *Dat kiend is zo bleu, ze hangt altied bi'j heur moeder ande rokken* (Sz), *een bleu jongien* (Ma), *N. is zo bleu, as ze mit een aander praot, lopt ze hielemaol rood an* (Dhau), *lene die bleu is, is nogal schaemel* (Nw), *Hi'j was altied al wat bleu, en overal tegen opzien* (Dfo) 2. lichtblauw (verspr.), blauw (Sz) *oranje-blanje-bleu* (Mun) 3. z. *bloec*
bleut (App, Dfo, Np, Obk) et [blɑ:t] 1. (verz.; z. ook *bleute*, bet. 2) stuifmeel en honing die bijen aan de achterpoten verzamelen *'t Is echt veurjaorsweer, de bi'jen kommen al thuus mit bleut an de poten* (App), *Bleut, aj' dat koken mit tarpentien krief' mooie bi'jewas* (Dfo), *De bi'jen hebben de bleut an de poten, zo brengen ze ze in de korf* (Np) 2. z. *bleute bleute* (verspr., b: lm, p) Ook *bleut* (Bdie, Dfo, Np, Pe-Dbl), *schaopebleute* (Bdie, Bu) de; -n; bleutien [ˈblɑ:tə/blɑ:t'ʃk...] 1. vacht, vooral: afgestroopte huid van een dier, met name van een schaap (meestal: waar de wol af is) *Dat schaop het een mooie bleute, dat wil best spinnen* (Dho), *Aj' vroeger de venters hadden, bakkers of zo, die hadden een bleute onder de jasse, ok wel es twie bi'j de winter, die weren waarm en ze hadden ze ok wel op 'e zitplaanke op 'e boerewaegen* (Nw), *Ze hadden vroeger wel es een schaopebleute op 'e waegenbaank nl. om op te zitten* (Bu), *Aj' een schaop slaachten, dan hael ie eerst de bleut d'r of* (Np), *Een kaele bleute is niks weerd* (Ste), *De bleute het niet vule geld opbrocht* (Sz), *De bleute van 't beest moet blaank wezen, dan is hi'j hooldber en dan is hi'j een boel geld weerd* (Obk), *D'r wodden vroeger zwanen scheuten om de bleute (et vel mit de veren) op 'e dameshoeden* (Obk), *een bleut veur 't bedde leggen* (Bdie) 2. (mv.) kluitjes stuifmeel en honing, door bijen aan de achterpoten verzameld (Np, b: lm, b: ln, p) *De bi'jen hebben beste bleuten an de achterpoten* (Np), *De bi'jen kommen mit bleuten an de poten bi'j de korf* (Np), *Ze kommen mit bleuten thuus nl. met stuifmeel, nl. een teken dat de koningin aan het leggen is* (bs: Dfo); z. ook *bleut bleuten* (Obk, j, bs: Dfo, Obk) zw. ww.; overg., onoverg.; bleutte, het bleut [ˈblɑ:tn]

1. stuifmeel uit bloemen halen: door bijen *Bi'j 't veurjaar beginnen de bi'jen te bleuten op 'e wilgekattien en de peerdebloemen* (Obk), *As de bi'jen op 'e perebloemen gaon, dan kun ze slim bleuten* (Obk), *De bi'jen begonnen te bleuten* (j)

blezer (spor.) [ˈblu:zɪ] - blazer

bliede bn., bw.; -r, bliedst [ˈblidə] 1. blij, vrolijk, verheugd *Dat kleine kiend is altied even bliede* (Obk), *een blied kereltien* (Ste), *Wat bin 'k daor bliede van!* (j), *Moej' toch es zien hoe bliede as hi'j is* (Ste), *Oolde A. was zo bliede as wat (...)* (j), *Wat staon die ogen allemaole bliede in de lachende gezichten* (ba), *Wat bin 'k daor bliede omme* (Nbk), *Ik bin bliede veur jow dat et veur mekeer is* (Nbk), *Et maekt je vaeks bliede* (bl), *zo bliede as een voegeltien* (Dho, Nt, Spa, Ste, Sz, Wol), *...as een protter* (OS, Op), *...as een (klein) kiend* (Bdie, Ol-Nl, Np), *...as een hontien* (Pe-Dbl), *...as een dattien* (Sz) 2. opgelucht *Moe'n we dan niet bliede wezen en feestvieren?* (b), *Bliede daj' d'r weer binnen* (b), *'k Zal dubbeld blieze wezen as L. d'r weer is* (p), *Daor bin ik bliede van* (Nbk), *Ik bin bliede da'k je troffen hebbe* (Nbk), *Ik zal bliede wezen, as et allegeer achter de rogge is* (Nbk) * *Een blied gezichte eupent alle hatten* (j)

bliedens (Dfo, Diz, Wol) de [ˈblidɪns] 1. blijheid, blijdschap *Hi'j goelde van bliedens* (Diz, Wol), *Ze sprong van bliedens een gat in de locht* (Dfo), *Ik kon et van bliedens wel uutraozen* (Diz)

bliedhattig (Nw) bn. [bliːˈhətəx] 1. blijhartig, opgeruimd, lief *Wat is dat kiend toch bliedhattig* (Nw)

bliedighied (Bdie, Nbk), voor -heid z. -hied [ˈblidəxhit] - blijheid *huppen van bliedighied* (Bdie)

bliedschop Voor -schap z. -schop de; -pen; -pien [ˈblitskop] 1. het blij, verheugd, opgeruimd zijn *Wat was d'r een bliedschap in huus, doe d'r toch nog een maegien kwam* (Ol-Nl), *Et was ien en al bliedschap in en heur* (ba), *Tot heur bliedschap verkochten ze et doe toch mar weer an die jonge viskerluden* (j), *van bliedschap uit blijdschap, door de blijdschap: Zie goelden van bliedschap* (Dho, Nbk, Bdie), *Ik kan soms van bliedschap wel zingen* (Sz), *Van bliedschap*

vleug hij zien moeder om de hals (Ow, Pe-Db), Hij kon van bliedschap wel in de locht springen (Obk), ...tot de locht an toe springen (Ow), ...een gat in de locht springen (Db, Np, Pe-Db), Hij sprong an de locht toe van bliedschap (Ma), Hij sprong van bliedschap (haost een) gat in de locht (Diz, Ld, Nbk, Np, Op), Hij daanste et uut van bliedschap (Ma), Hij wus van bliedschap niet wat hij doen zol (Bu), Ik wus mij van bliedschap gien raod, doe 'k mien ni'je fiets zag (Db), Hij sleug 'm van bliedschap op 'e kni'jen (Pe-Db), van poere bliedschap (Nbk, Nw, b), in plaets dat we L. in bliedschap ofwaachten (p), Wij daanken veur de kracht en de moed om oons wark mit bliedschap te doen (b), mit bliedschap kennisse geven van een geboorte (Mun)

blief (Nbk) [blif], in * *Véúr wat blief je, en achter God help mi'* het lijkt heel wat, ze doen alsof ze rijk zijn, maar als je achter de schermen kijkt valt het enorm tegen, blikt men in armoede te leven (Nbk)

blief-van-mien-liefhuus [bli:fãmi~'lifhys] - blijf-van-mijn-lifhuis

blik I et [blik] 1. blijk, teken van iets *blik geven van wardering, ...vertrouwen, zo ook een blik van wardering/vertrouwen geven, blik geven (Np): Hij gaf wel blik dat et him best naor 't zin was (Np), argens blik van geven laten blijken (verspr.): Dat geval het de oolde man altied al zeer daon, mar hij het d'r nooit blik van geven (Op), 'k Zal d'r even blik van geven da'k begriepe wat zien bedoeling is (Ol-Nl), Ze bin ziek west, dat dan moej' toch wel argens blik van geven nl. van je belangstelling, medeleven (Dho), blik geven van medeleven (Bdie, Nt), A'k et naogao het hij d'r gisteravond toch wel wat blik van geven (Sz), Hij gaf d'r toch blik van (maar wilde er eerst niet voor uitkomen) (Ste), Dan geven grote meensken blik van emmers vol verstaand (bl), Hij gaf nargens blik van liet niks merken (Nbk) 2. harsachtig, geleiachtig vocht uit de tepels als teken van drachtigheid bij pink of vaars (ook in geval van schapen gezegd (Bu)) *Blik is et vocht uut et gier van een kalfpinke, bij de eerste dracht (Bu), As d'r blik uut de utters komt,**

zeggen ze: die pinke is kalf (Obk), Die pinke het goed blik, dan is hij kalf; wat uut de utters komt is kleverig, dan pikt et, dan het hij blik (Nbk), De koe is wel kalfs, want we trokken blik (Dho), Blik het een veerze, die taoi vocht in de spenen het (App), As ze drie maonden drachtig binnen hej' blik, dan is 't dunne en 't moet dan nog dikker wodden. Soms hej' vals blik; et moet pikken (Ste), zo ook 't Blik is nog waterig genoeg, 't is nog gien has, da's nog gien bewies van drachtigheid (Sz), Bij verkoop van een veerze trekt de koopman eerst de tettens an as d'r blik in zit (Pe-Db), Dfo), Dan wodt d'r even an et gier trokken om te ontdekken of et dier blik gef (Obk), Hij zal wel drachtig wezen, hij het al blik geven (Dfo), De veerze het (al) blik, dan is hij kalf (verspr., Np), ...het al mooi blik (Ma), zo ook ...het goed blik (verspr.), ook: is kennelijk in de laatste periode van het drachtig zijn (Ld, Ow, Sz), 't Gebeurde wel dat et gier opzwalde bij een bepaolde maonestaand; blik zat d'r dan niet in, mar an 't gier woj' dan een paer daegen bliede maect mit een kalve pinke, mar as de maone weer een aandere stand hadde, ging et gier weer vot (Ol-Nl)

blik II (OS, Bu, Diz, Nw, Ste, Wol, bl, b: lm) Ook **bleek** (Bdie, Dho, Diz, Ol-Nl, Op, Pe-Db, Spa, Sz, Wol) bn.; -er, -st [bli:k/bl:k] 1. minder sterk gekleurd dan gewoonlijk *Die was zo blik om de snute, die deugt grif niet* is kennelijk ziek (Diz, El, Obk), *blike wangen (Nbk), blike om de wangen id. (Nbk), Ze is zo blik om de neuze, dat is grif gien goed spul (Ld, Dfo), blik om 't gezicht, Die kikt altied wat blik toe (Ow), Hij keek zo blik toe, al had hij in de snij scheten (Ma), Hij keek blik toe, as de dood van Ieperen (Ma), Ie kienen blik as een liek (bl), blik as een doek (Nbk) 2. z. blik III*

blikachtig (Nbk, Np) ['bli:k...] - bleekachtig

blikber bw. ['bligbr] 1. zoals blijkt, zoals duidelijk is geworden *Dat verbieden helpt blikber ok niet, ze doen mar deur! (Bu), Ze hadden 't blikber over mij (b), Mar iederiene daenkt daor blikber toch niet liek over (b), Hij zat blikber om een praotien verlegen (v) 2. naar valt aan te*

blieke - bliekpinke

nemen, zoals kennelijk het geval is *Die kiender kun 't bliekber goed hadden, ze hebben gien jassien an* (Obk), *Et het bliekber toch zo west* (El)

blieke (OS, WS zuid. van de Lende, Diz, Np, Op, Wol, b, vo) Ook **bleke** (Dho, Diz, Nt, Ol-Nl, Op, Spa, Sz, Wol), **bleek** (Spa) de; -n; bliekien ['bli:kə/'bl:kə/'bl:k] 1. bleekveld *We zullen et linnen mar op de blieke leggen, et is zok mooi weer* (Dfo), *'k Heb et goed nog op 'e blieke liggen* (Nbk), *We hebben slim last van mos in de blieke* (Db), *Ie kriegen et* [nl. het wasgoed] *nooit witter as op 'e blieke* (Dho), *'t Geitien staot in de blieke* (Bu), *'t Bin allemaol mollebulten op 'e blieke* (Diz), *We zullen et huj mar op 'e blieke gooien, et wodt zok mooi weer uit elkaar doen liggen, voor de inwerking van zon en wind* (Dfo), zo ook *Veurdad de zonne in et nust kreup, lag et huj op 'e blieke* (vo), *Et huj ligt op 'e blieke!* gezegd wanneer het regent terwijl het hooi op het land ligt (Np), (gezegd van een hongerig iemand:) *Al hadde hi'j de maege veurtied krek op 'e blieke had, dan hoefde 't niet slimmer* (b) 2. bleekgoed (Bu, Op) *Mien blieke treft et vandaege, d'r is een boel zonne, 't goed kan mooi utblikken* (Op)

blieken I st. ww.; onoverg.; bleek, is bleken ['blikj] 1. blijken, duidelijk worden dat iets is zoals aangeduid *'t Bleek aorig goed mit him te wezen* (Nbk), *Dat bliekt uut wat hi'j zee* (Nbk), *Dat is (wel) bleken* het is gebleken, *Dat het (daor) wel bleken* (Nbk, Bu), *Et zol oons dan wel blieken* (b), *Eerst scheen et en laeter bleek et* het kwam na verloop van tijd wel aan het licht (Ste), *'t Moet nog blieken dat hi'j waarheid sprek* (Bdie), *Dat zal nog blieken moeten* moet nog maar blijken zo te zijn (Op), *Et zal wel blieken* (Nt), *blieken laoten* laten blijken: *Ze laoten d'r niks van blieken ze laten niks merken, hebben het er niet over enz.* (Dho), *Hi'j leut et niet zo gauw blieken* (j), *blieken doen* blijken, zich voordoen zoals uitgedrukt: *'t Dee blieken* het bleek, *Et/Dat het (wel) blieken daon* het/dat is (wel) gebleken!, *Et dee al gauw blieken dat (...)* het bleek al snel dat, *Dat zal nog wel blieken doen* zal nog wel blijken, *Et dot blieken dat die meensken nooit mit mekeer praoten* blijkt zo te zijn

(Obk), *Nao verloop van tied zal wel blieken doen of hi'j geliek het zal wel blijken* (Nt, Db), *Mar vlogge in huus, dan zol 't wel blieken doen* (b), *Laot oons van dat gelove blieken doen, niet allienig mit woorden mar veural ok deur oonze daoden* (b), *Dat dot blieken dat blijkt wel!* (Nbk) 2. z. **blikken**

blieken II (weinig gebruikt) st. ww.; koppelww.; bleek, is bleken ['blikj] 1. blijken (te zijn) *Hi'j bleek foetsie!* (Nbk) **blieken** III (OS, zuid. van de Lende, Diz, Np, Op, v) Ook **bleken** (Ol-Nl, Wol en west.) zw. ww.; overg., onoverg.; bliekte, het bliekt ['bli:kj/'bl:kj] 1. (onoverg.) bleken (van was op de bleek): *De waske ligt te blieken* (Np), *We leggen 't goed te blieken op 'e blieke* (Nbk), *Ze hadde de beddezakken veur 't huus liggen te blieken* (Obk), *In meert bliekt de waske op 'n besten* (Dfo, Np) 2. (overg.) doen bleken (van de was) *Innengoed blieken* (Bdie, Nbk), *wasgoed blieken* (Dhau), *Et bliekgoed wodt now deur de mederne wasmiddels bliekt* (Obk) 3. verder in *haor blieken* (v): *En mem zol heur haor blieken* (v)

bliekerd (Nbk) de; -s; bliekertien ['bli:krt] 1. bleek iemand

bliekgeven (Obk) et ['blikx:bm] 1. het vertonen van tochtigheidskenmerken door een merrie *Aj' et bliekgeven van een peerd zien willen, dan moej' slim opmarkzem wezen* (Obk)

bliekgoed (Bdie, El, Np, Obk, Ste) ['bli:kxut] - bleekgoed *Et bliekgoed wodt now deur de mederne wasmiddels bliekt* (Obk)

bliekhied (Nbk, Np), voor -heid z. -hied ['bli:khit] - bleekheid: het bleek zijn

bliekig (Nbk) ['bli:kax] - bleekjes: een beetje bleek *Hi'j keek wat bliekig* (Nbk)

bliekighied (Nbk), voor -heid z. -hied ['bli:kaxhit] - bleekheid, het bleek zijn

bliekkoppien (Np) et; ...bliekkoppies ['bli:kopin] 1. iemand met een bleek gezicht, vooral gezegd van kinderen *'t Bin echte bliekkoppies* (Np)

bliekmiddel (l) ['bli:k...] - bleekmiddel

bliekneuze (spor.) ['bli:k...] - bleekneus

bliekpinke (Ow) de; -n; ...pinkien ['blik...] 1. pink, hokkeling die drachtig blijkt te zijn (afgaande op het bep. vocht, *bliek*, dat men

uit de spenen trok en dat goed kleverig moest zijn (Ow)) *De Makkemer maat (op 'e twiede maendag in november) was de laeste maat waor as de koopluden de resies van de aandere marken zien mossen om ze nog kwiet te raeken; de goeie blikpinken weren d'r dan al lange uut* (Ow)

blikveerze (Dhau, Ma, Ste) de; -n; ...veersien ['blikf...'] 1. vaars die door *blik* in de uier te hebben drachtig blijkt te zijn **blikveld** (Db) Ook *bleekveld* (Sz) ['bli:kf.../'bli:k...'] - bleekveld *Bi'j oons thuus ston et blikveltien vol mit klaover* (Db)

blikwaeter (OS, Np, v) Ook *bleekwaeter* (Bdie) ['bli:k.../...'] - bleekwater *Et is hielemale uutbeten, aj' argens blikwaeter op valen laoten hebben* (Np)

blien z. *bliende*

bliend Ook *blind* (Spa) bn.; -er, -st [blint/blunt] 1. blind, niet de mogelijkheid hebbend om te zien: door een gebrek aan de ogen *Bi'j dat ongelok is hi'j bliend wodden* (Spa), *argens bliend veur wezen* (Bdie, Ld, Mun): *Hi'j wil 't niet zien, hi'j is d'r bliend veur* (Ld), *'k Dee mar net of ik bliend was* ik deed maar net of ik het niet zag (Dhau), *ziende bliend wezen* (Ld, Ol-Nl, Ow), *Daor kuj' je wel bliend op kieken* (Np), *...steren* (Dho, Diz, Np, Spa, Obk), *'t Is net een bliend peerd* hij werkt onafgebroken door, zonder zich verder met iets in te laten (Wol), *Een bliend peerd kan d'r gien kwaod doen* gezegd wanneer het er ergens erg rommelig en slordig, leeg of haveloos uitziet (Diz, El, Np, Obk), *...kan d'r gien schae doen* id. (Bdie, Mun, Obk, Nt), *...doet d'r gien schae an* (Dho), *...lop d'r nog gien schae* id. (Pe-Db), *Hool toch op mit dat geharrewar, ie zollen d'r bliend van wodden* (Mun), *D'r was wel es een peerd mit wit in 't oge; ze zeden dan altied dat et d'r dan blind mit was* (Spa), *Hi'j slat deur as een bliende vinke* (Op), *bliende vliegen* e.d., z. onder bet. 3 (mogelijk toch als *bliend* in bet. 1 op te vatten omdat ze vaak blijven zitten bij slaande bewegingen), *zo bliend as een doeve* (Sz) 2. niet in staat in de gaten te krijgen wat er aan de hand is, wat er speelt *Die lop d'r ok bliend in* trapt er geheel argeloos in, zonder ook maar te kunnen zien wat er speelt (Ste) 3.

wild, onbeheerst, in *in bliende woede haandelen* (Op), (zelfst.) *wat in et bliende weg doen* (Op), *bliende vliege* paardehorzel (bo: Nw), ook: steekvlieg, blindaaas (Bu, Db, Dhau, Dho, El, Ld, Ma, Nbk, Np, Nw, Obk, Op, Pe-Db, Ste): *As de bliende vliegen anvalen, komt d'r ok vaeke regen* (Ste), *As de bliende vliege stikt, is dat een teken veur regen* (El, Db), *Bliende vliegen gaon je rustig op 'e haand zitten en stikken je inienend, 't is heur om bloed te doen* (Nbk), *Mit bruuierig weer kun die bliende vliegen zo stikken* (Obk), zo ook *bliende moggen* id. (verspr. WS, noord. van de Lende), *een bliende mugge* id. (WH): *Onder 't melken kuj' een boel last hebben van bliende muggen* (Spa), *bliende daese* id. (Mun, Nt) 4. gezegd van handelingen of toestanden waarbij men het verloop niet goed kan plannen, niet weet 5. zonder invulling, zonder hetgeen men erin, erop zou kunnen verwachten, zonder wat relevant is te kunnen zien *een bliende mure* zonder ramen (Nbk, Np, Spa), *een bliende vore* de voor die men oversloeg bij het poten van aardappelen (ZW, Diz, Np, Op, Ow), *bliend typen* zonder de tekens op het toetsenbord te kunnen zien 5. niet zichtbaar, in *Aj' gien spiekers in 't zicht hollen willen, dan moei' et hoolt bliend vernaegelen* (Obk) 6. met een opening slechts aan één kant de *bliende daarm* (Ol-Nl, Spa, Nbk) * *Liefde is bliend* (Pe-Db, Ste), (vergoelijkend over het dwaas doen, raar zijn:) *Gek is lastig, mar bliend is nog minder* (Dho), *Geld maekt et meensdom bliend* (Obk), *Ie moe'n een bliend peerd niet in de bek kieken* hetz. als: een gegeven paard niet in de bek kijken (Dfo, Nw, Ow, Sz), ook: het is nu welletjes, je moet er niet verder over zeuren (Bu), *Bliend is ongelokkig, mar d'r bin ok gelokkige blienden* (Dho)

bliendoek de; -en; -ien ['blinduk] 1. blinddoek, nl. die men iemand voor z'n ogen bindt bij bep. spelletjes, waarbij de anderen moeten worden gevangen of door tasten moeten worden herkend, of waarbij men met een stok de hoed van de stropop moet slaan (El) *bliendoek(ien) speulen* kinderspel spelen waarbij de geblinddoekte in de kring staat, een ander moet vinden, betasten en raden wie het is (Obk, Np)

bliende - blieven

bliende Ook *bliene* (Ld: bet. 1), *bliending* (bet. 1: Ow), *blien* (bet. 1: Diz) de, et; blienden, ook wel blienen ['blində/'blinə/'blindɪn/blin] 1. (veelal mv.) blind, vensterluik (vaak die aan de binnenkant van het huis, i.t.t. de *loeken* aan de buitenkant) *As 't locht opkwam, dan kwammen de blienden dichte, en ok wel tegen de zonne en bi'j storm en regen* (Np, Wol), *Doe die bliende even dichte* (Diz), ook *Doe et blien mar dichte* (Diz), *As d'r iene overleden was, dan bleven de blienden dichte, zolange as ze boven de eerde stonnen* (Dfo), *...dan wodden de blienden dichtedaon, dan wodde de klokke stillezet en ze deden dan ok wel een doek veur de spiegel* (Db), *As de kiender meuzels [mazelen] hadden, mossen de blienden ok dichte* (Obk) 2. blind iemand *een wonder, daor de meensken as blienden an veurbijlopen* (v) 3. steekvlieg, blindaas, regenvlieg (z. ook onder *bliend*, bet. 3) (Dfo, El, Ma, Op, Ow, b: lm): *'t Is allemaol blienden* (Ma), *Wat stikken die blienden weer, dat is meest tegen regen* (Dfo), paardehorzel (Ow): *Blienen bin een plaoge veur de peerden* (Ow), *'t Peerd zat onder de blienden* (Ow) * *In 't laand van de blienden is ienoog koning* (Ld, Pe-Dbi, Op), zo ook *In et riek van de blienden is ienoog keuning* (Obk), *De bliende zag een haeze lopen/De lamme leup him hadde aachternao/De naekende stak him in de buse* (Dfo), *De stomme moet de blienden leiden* (Db, Dhau), zo ook *De bliende zal de kreupele leiden* (Mun), *We zullen zien, zee de bliende, hoe de kreupele daansen kan* (Nbk)

bliendedaarm Ook *blindedarm* (Sz) ['blində'd.../...] - blindedarm *Ik hebbe een ontsteking an de blindedarm had, ze hebben 'm d'r wel uut haold* (Sz), *Ze hebben 'm hulpen an de bliendedaarm* (Np) **bliendedaarmontsteking** ['blində'd.../...] - blindedaarmontsteking

bliendegeleidehond (Nbk) Ook *geleidehond* (Nbk) [...gə'l.../...] - blindengeleidehond

bliendehond (spor.) ['blində.../...] - blindengeleidehond

bliendekappe (Bu, Dhau, Dho, Diz, El, Mun, Nw, Pe-Dbi, k: Ste) Ook *bliendkappe* (Np, Obk), *blienkappe* (Dfo, Nw,

Spa) de; -n; ...kappien ['blində.../'blintkapə/'bliŋkapə] 1. leren kap die het paard voor de ogen werd gesespt, vooral: als het voor de karmolen moest lopen *Et peerd kreeg de bliendkappe op* (Np), *Et peerd mos een blienkappe op hebben* (Nw)

bliendemannegien (verspr.) ['blində.../...] - blindemannetje

bliendeschoele (spor.) ['bl.../...] - blindenschool

bliendestok ['blindəstək] - blindenstok

bliendhied (l), voor -heid z. -hied ['blinθit] - blindheid

bliending z. *bliende*

bliendkappe z. *bliendekappe*

bliene z. *bliende*

blienkappe z. *bliendekappe*

blienzulver (Ste) Ook *bliezulver* (Ste) et ['bliːsəlwtʃ, ...vr/'bli:s.../...] 1. berlijns-zilver *Et string was van blienzulver, mar van onder was et leer, et zat in leer* (Ste)

blienzulveren (Ste) Ook *bliezulveren* (Ste) bn.; attr. ['bli:s.../...] 1. van berlijns-zilver *An et heufdstel daor haj' blienzulveren plaeten, naost de ogen, daor zat een string veur langes de kop; dat string kwam an de bliezulveren ringen vaaste in leer* (Ste)

blieven I st. ww.; onoverg.; is bleven ['bli:bɪp] 1. doorgaan met te bestaan *Dat blift wel dat blijft wel bestaan* 2. niet wijzigen wat de tijd, plaats enz. betreft *Ik blieve hier nog een posien* (Nbk), *Jim kun hier vannaacht beter blieven, want et is spiegelglad* (Obk), *Ik kan niet lange blieven, ik moet de trein nog haelen* (Op), *Ie moe'n daor blieven* (Ma), *Wij zullen daor een naacht blieven* (Dho), *Wij blieven hier vannaacht mar te slaopen* (Np), *Blief ie hier slaopen?* blijf je hier om te slapen (Nbk), *...eten?* (Nbk), *Moe'n we altied mar vlak bi'j honk blieven, letterlik en feguurlik?* (b), *Hi'j moet d'r in blieven* hij moet binnen blijven, ook: het bed houden (Nbk, Ste), *Ze hebben allemaole gaas om dat kaampien daon, aandars willen de laomer d'r niet in blieven* (Obk), *Hi'j is nog wel ziek, mar et eten is d'r vandaege toch wel in bleven* (Dfo), *Ie moe'n d'r niet te lange in blieven, eers woi' misselik van de stank* (Db), *Et aldermuilikste liekt mi'j dat de meensken d'r ok nog wat bi'j op 't stok blieven, en 't naor 't zin hebben en niet al te balsturig wodden zich goed, prettig*

blijven voelen (Ow), *Ie kun d'r om mien pat wel blieven* je hoeft wat mij betreft niet te komen (Ow) 3. doorgaan met de bedoelde handeling, toestand *Daor blift et bij* (Nbk), *Daor blief ik bij* ik verander niet meer van standpunt (Nbk), *H. en J. en G. hadden alle drie wark mit bienen om die beide halfwiezen (...) an te blieven* (vo), *Dat was grif oons plan, mar 't bleef meerstal bij zullen* het kwam niet verder dan dat men iets zou (b), *Bij die iene keer bleef et niet* (b), *Bij' bulten en bulten, et grös gruut mar deur, et staot al weer hoge, et blift je haost veur* (bl), *Hoe lange kun ze nog op heurzels blieven?* nog zelfstandig blijven wonen (nl. die oude mensen) (v), *Zoks moef' onderhoken, ie moe'n d'r wat in blieven* het is verstandig bezig te blijven binnen de bedoelde situaties, op het bedoelde terrein (daardoor blijf je handig, bekwaam) (Nbk, Spa), je moet zorgen dat je op dat terrein in de running blijft, dat je er niet buiten komt te staan (Nbk, Spa) 4. achterblijven, niet verder gaan *Waor blief ie toch?* waar ben je nu toch, waarom kom je niet mee, waarom kom je niet, *Waor blief ie now mit je mooie praoties?* hoe staat het nu me je daadkracht, laat nu eens zien dat je doet wat je hebt beloofd enz., zie je wel, je hield alleen maar mooie praatjes, *Waor bin we bleven?* toe hoever zijn we ook al weer gekomen (in een boek, met een les, in een vergadering), *Blief mi'j van de huid!* raak me niet aan (b), *d'r of blieven* het niet aanraken, *d'r over blieven* ongetrouwd blijven, geen partner vinden: *Daor is 't jongste of, die kan d'r wel es over blieven* (Obk), vandaar *Zij is d'r over bleven* (Ma), *Die blift d'r over* (Nbk, Ow), *Die moet opschieten, want anders blift hi'j d'r over* (Dhau) 5. terechtkomen, raken *Waor zol mien brille bleven wezen!* (Nbk), *Waor is de tied toch bleven dat (...)* hoe mooi, anders was de tijd toen (...) (Nbk), *Waor is de tied (toch) bleven!* hoe snel is de tijd voortgeschreven (Nbk) 6. sterven, in *d'r (haost) in blieven* bijv. van een hoestaanval, ook gezegd van een enorme lachbui: *'k Hadde zoe'n hoestbuie, ik zol d'r haost in blieven* (Wol), *We waeren bange dat de kleine jonge in de hoestbuie blieven zol* (Ol-Nl), zo ook *Hool op te lachen, ie kun d'r wel in blieven* (Nbk, Ste)

* *Wie schrift die blift* (l)

blijven II koppelww.; is blijven ['bl...] 1. in de uitgedrukte toestand, handeling blijven *gezond blieven*, *goed blieven* niet bederven, *Hi'j bleef d'r doodgemoedereerd onder* (Dfo), *Een oold ding blift een oold ding* zal daarin niet veranderen (p), *As ie hum de baos niet blieven kunnen, stuur hum mij mar even, dan zal ik hum wel effenpies mores leren* (Sz), *Hi'j blift die hi'j is* hij verandert niet (Nbk), *Wij bleven nochter van de knollen* (b), *Zol 't vandaege zo blieven?* in die toestand blijven (p), *bij et oolde blieven* niet veranderen (Diz), *Alles bleef bij et oolde* er veranderde niks (Nbk), *Wij blieven mar gewoon, daor koj' 't veerste mit* (Ol-Nl), *Al zol hi'j een moord plegen, daor blift hi'j gewoon onder* (Sz) * *Tevreden wezen is een geunst, tevreden schienen is een keunst/Tevreden wodden een gelok/Mar 't blieven is een meesterstok* (Dho)

blijven III hulpww.; is bleven ['bl...] 1. doorgaan met de in het hoofdww. genoemde handeling *Hi'j bleef dan de hiele middag plakken* (j), *slaopen blieven* maar steeds niet wakker worden, maar steeds niet uit z'n bed komen (Nbk), *Ze bleven mar zeuren* (Nbk), *Doe inienen bleef hi'j staon* (b), *We bleven mekeer schrieven* (v) **blievend** bn. ['bli:bm̩t] 1. blijvend: niet voorbijgaand, duurzaam *Et is mooi om zoks te geven, zoks is blievend* (Nbk), *een blievende herinnering* (Nbk)

blievertien (Nbk) et ['bli:wrtin, ...vɪ...] 1. blijvertje, in *Et is gien blievertien* dat blijft niet zo (Nbk)

bliezulver z. *blienzulver*

bliezulveren z. *blienzulveren*

blik I et [blik] 1. blik, bladmetaal *Tegenwoordig kuj' alles in blik kriegen, zoas aten en bonen* d.i. gekonserveerd in een bus van blik, z. ook bet. 3 (Diz, Dfo), zo ook *We eten vandaege gruunte uut blik* (Diz), *vleis in blik* (Ow), *Dat blik zit zo in mekere* (Dho), *D'r zit wel een deuke in die auto, mar dat hindert niet, et is tegenwoordig toch mar van blik* (Ow, Wol), *'t Blik van de ni'je auto roest zomar* (Db), *emmerties van blik* (Bdie), *Die tromme is van blik* (b) 2. veegblik, stofblik *veger en blik* *veger plus stofblik* (verspr.) *Ik kan de veger wel vienen, mar waor zol et blik*

blik - blikken

wezen? (Nbk) 3. hetz. als *wasblik*, afwasteil (Dho, Nbk, Ste) 4. bus van blik (vooral: om eetwaren in te conserveren) *Bij de bakker koj' ze bij 't blik vol kopen* (b), *een blik mit gruunte* (Spa), *een blik mit bonen, oolde roesterige blikken* (v), *een blik onder een hunningzi'je* nl. om lekhoning op te vangen (bs: Dfo), *Hi'j is zo benauwd as een hond mit een blik an de stat* (Ow) 5. de inhoud van een blik (in bet. 4) *een blik bonen, ...wottels enz., een blik waezem* fopmiddel, nl. gefingerde bus met wasem; voor het halen ervan stuurde men kinderen of onnozele personen bij wijze van grap op pad (s) 6. merkteken van blik *Mit 't weidevee har 'ij altied blikken in 't oor* hadden je koeien blikken merktekens in de oren (Ow), *As de biggen in oorlogstied blikken in de oren kregen, konnen ze ofgrieselik raozen* (Dhau, Db)

blik II de; -ken [blik] 1. blik, oogopslag *blikken van verstaandholing* (j), *een blik op 'e tuun, iene gien blik gunnen* een persoon nog zelfs niet willen aankijken (Ma, Nbk), *As blikken doden konnen, dan was 't niet best* gezegd wanneer iemand met een vernietigende blik kijkt (Pe-Db) 2. uitdrukking van de ogen *Die het altied een vrolike blik* kijkt altijd vrolijk (Ste), *...vrundelike blik* (Ste), *Ze het wel een eupen blik* kijkt op een eerlijke manier, zonder terughoudendheid (Dho) 3. uitzicht, vermogen om te kunnen zien *een eupen blik over et veld* (Ld) 4. kijk, inzicht *Hi'j het een wiede blik* een ruime kijk op dingen (Ste)

blik III Ook *bliek* (Ste) bn. [blik/blik] 1. (in verb.) open, onbeschat, zodanig dat men alles kan zien (El, Ow, Ste) *Aj' de gediennen niet veur de raemen hebben, dan is alles blik en bloot* (Ow), *Hi'j zat blik en bloot op de ruimte* (El), ook in *Hi'j het gien geheimen, hi'j zegt et bliek en bloot* ronduit, helder en zonder terughoudendheid (Ste)

blikbolle z. *bussebolle*

blikbrood z. *bussebolle*

blikopener ['blik...] - blikopener, busopener

blikgat (OS, verspr. WS) et ['blikxat] 1. blikgat, blikaars *Vroeger in de hujjinge koj' deur 't zwieten wel es last van een blikgat kriegen* (Obk), *Vroeger in 't huilaand dan*

had ik wel es last van een blikgat, dan wa'k smetterig tussen de bienen (Ol-Nl), *Ik kreeg een blikgat van 't zitten* (Sz), *I'j zollen je een blikgat fietsen* (Ow), *je een blikgat lopen* (verspr.), *Hi'j het 'm d'r een blikgat omme lopen* (Ste)

blikgoed (verspr. WS, Db, El, Ow) et ['blikxut] 1. blikken voorwerpen, soms ook gezegd van ander licht, op blik gelijkend materiaal (Ow), ook: blikaafval *'t Blikgoed staot bi'j oons allemaole op et achterste rim in de kelder* (Op), *We hadden vroeger veul blikgoed veur huushoodelik gebruik* (Pe-Db), *Woensdags doe 'k alle blikgoed mit an de vulnismen* (Db), *Die auto's dat is tegenwoordig allemaol blikgoed* (El)

blikken I bn.; atr. ['blikŋ] 1. van blik *Een blikken emmer bruukten ve vroeger bi'j 't weteren* bij het water geven aan de koeien (Obk), *een blikken busse, Die blikken schaole kuj' zomar indeuken* (Obk), *een blikken tromme* (Spa), *...panne* (Np), *...aekertien* (Dhau), *Et is krek een blikken pannegien* gezegd van iemand die veel klaagt, vaak zeurt dat hij zich niet goed voelt, dat hij zich ziek voelt, ook wel gezegd van iemand die zich juist probeert te verzetten tegen z'n ziekte (Bdie, Ste), *Dat is krek een blikken panne* hij is zomaar ineens warm, en zomaar ineens koud (Np), ook: hij is snel boos (Np), *Et is een blikken ketel(tien)* hij is opvliegend (Op), *een blikken dominee* evangelist (b: In), ook: een stijve vent (Ol-Nl, Dhau): *Zi'j het de vent ok an huus; 't is krek zoe'n blikken dominee* (Dhau), *Blikken emmer nog es toe!* potverdrie (Ow), *Hi'j het een blikken musse op* is slechtgehumeurd (Nt)

blikken II Ook *blikkeren* (bet. 4: Ow), *bliken* (bet. 4: Wol) zw. ww.; overg.; blikte, het blik ['blikŋ/'blikŋ] 1. merken van runderen, varkens, schapen of ander vee in de oren (veelal met merktekentjes van blik) *We moe'n de pinken blikken as ze naor de weideri'je gaon* nl. als ze bij elkaar in een wei komen te lopen, d.i. door de boeren gezamenlijk (Diz), *Koenen die eupen t.b.c. hadden, gongen ze vroeger blikken* (Op) 2. even kijken naar, een blik werpen op, steels kijken naar (Nbk, Ste) *Zuwwe even blikken?* (Ste), *Hi'j blikte even naor heur* een blik van verstandhouding geven (Nbk), ook gezegd

als iemand steeds naar een leuk meisje kijkt (Nbk) 3. bij het kaartspelen de kaart omkeren, nl. om te zien wat troef is (Np, Ste, Wol): *Hej' al blikt?* (Np), vandaar ook *troef blikken* (Ste) 4. (bij paarden) tekenen van tochtigheid vertonen (met name aan het geslachtsdeel, door trekkende bewegingen) *As een peerd hingstig is, dat kuj' zien an 't blikken* (Dfo), *Et peerd is willig, ze blikt* (Diz), *Moej' es zien hoe as hi'j nog blikt, hi'j is nog zo willig as de pest* (Sz), *De merrie blikte goed, doe de hingst d'r achter ston* (Spa) 5. als uitdrukking van de ogen hebben (Dho) *Die blikt vrolik uut de ogen* (Dho) 6. verblikken (Dfo) *Hi'j blikte d'r niet iens van verblikte niet, schaamde zich in geen enkel opzicht* (Dfo) 7. z. *blikkeren*
blikkeren Ook *blikken* (Nbk, j) zw. ww.; onoverg.; blikkerde, het blikkerd ['blɪkɪn/'blɪkɪŋ] 1. blikkeren *De zonne blikkerde de hele dag op 't huj* (Pe-Db), *De zonne blikte d'r op* (Nbk), *De zonne blikte aorig over de straotstienen en 't was waarm* (j), *'t Blikkert 'm in de ogen* (Ste), *De vissen blikkeren in 't waeter* (Bdie), *De tanen blikkeren in de mond* (Bdie), *De zonne ston al op et waeter te blikkeren* (Wol), *Een adder kan mooi in de zonne liggen te blikkeren* (Ow), *De zonne blikkert over de sni'j* (Obk) 2. z. *blikken* II **blikkerig** bn., bw. (bet. 2); -er, -st ['blɪkɪʁɪx] 1. blikkerig *As de zende wat dunne en blikkerig wodt dan is d'r meer kaans dat hi'j wat takkerig wodt mit heren* (Ld) 2. (van het zonlicht) blikkerend (Nbk) *De zonne is wat blikkerig* (Nbk)
blikkien et; blikkies ['blɪkɪn] 1. klein blik 2. metalen uiteinde van schoenveter (verspr. WS, Db, El) *As 't blikkien van de veter mist wodt et een toer om 'm weer deur et gattien te kriegen* (Op) 3. merkteken van blik, met name in de oren van koeien en varkens gedaan (Dho, Ld, Ma, Ow, vo) *Dat varken had een blikkien in 't oor* (Ma), *As de keurmeester et varken dat slacht wodden mos, keurd had en et was goed, kreeg et een blikkien in et oor* (Ow)
blikkont Ook *blikkonte* (Spa, Sz) de ['blɪkont/'...kontə] 1. blikgat, blikaars *een blikkont hebben, ...kriegen* bijv. door langdurig fietsen, *We hebben gister de*

hiele dag fietst, en now dot mi'j 't gat zo zeer, dat ik kon wel een blikkont hebben (Nw), *Die lopt 'm daor een blikkont* (Db, Nw), zo ook *le kun je wel een blikkont lopen* zoveel moeten lopen dat je een blikaars krijgt (Nbk, Nt, Wol), *Hi'j het him d'r een blikkont omme lopen* zo vaak nl. is hij er naar toe gegaan om het te krijgen, voor elkaar te krijgen e.d. (Ste), *le zitten je een blikkont gezegd* wanneer men een zeer achterste heeft door het lange zitten (Wol, Nw)

blikkonte z. *blikkont*

blikmaeker (Sz) de; -s; -tien ['bl...] 1. blikslager

blikpollen (fp) mv. ['blɪkɔlɔŋ] 1. straatgras **bliks** (Nw) tw. ['blɪks] 1. in *Oe, te bliks!*, gezegd wanneer iemand ergens zeer verbaasd over is (Nw)

bliksebusse z. *blikspuit*

bliksekaeter z. *blikskaeter*

bliksekaeters z. *blikskaeter*

bliksekater z. *blikskaeter*

bliksem I de; -s ['blɪksɪm, ...sɛm] 1. bliksem (van onweer) *donder en bliksem* (Nt), *As de bliksem d'r ommehenne als de weerlicht ernaartoe, eropuit om het te halen* (Ste), *De bliksem haele joe loop naar de pomp* (lett.: de bliksem moge je halen) (Ste), *krek aj' deur de bliksem truffen binnen* enorm geschrokken, geheel verstijfd van schrik (b), *le kun gien bliksem op hum an helemaal niets* (Bdie), *om de bliksem niet hoe dan ook niet* (Nt), *d'r gien bliksem omme geven* helemaal niets, *iene wat op 'e bliksem geven* op z'n donder (Np), *En now as de bliksem an joen wark* zeer snel (Pe-Db), *Wij' wel es as de bliksem maeken daj' op bedde kommen* onmiddellijk (Nbk), *Wij' wel es as de bliksem maeken daj' votgaon* (Bu, Obk), *zo bertaol as de bliksem* (Nbk, Sun-Ot), *Hi'j leup as de bliksem* zeer snel (Bdie), *Hi'j was d'r as de bliksem bi'j* (Nbk, Np), *zo vlogge as de bliksem* (Np, Ol-Nl) 2. handige persoon (ook wel negatief) *Die bliksem het d'r verstaand van om een aander d'r in de luzen* (Sz), *een bijderhaande bliksem* zeer handig en pienter iemand (Nbk), *een zunige bliksem* (Ma, Ow), *een haandige bliksem* gezegd van een vrouw (Np), *'t Is een inhaelige bliksem!* (Ma), *een luie bliksem* (Spa), *een*

bliksem - blikslaeger

gierige bliksem (Nt), *een kwaoie bliksem* een bijdehante of vinnige vrouw (Obk, Wol), ook *een bliksemtien* id. (Wol), *een aarme bliksem* (Spa), *Wat een bliksem van een jonge pittige of erg ondeugende jongen* (Dho), *Die bliksem hadde gummiewaanten an, dat hi'j het ok gien vingerofdrukken achterlaoten* (Sz) 3. in *gien bliksem* krachtterm: helemaal niets *Ik begreep d'r gien bliksem van* (Nbk), *Daor hej' gien bliksem mit te maeken* (Np), *'t Helpt (je) gien bliksem* (Dho, Diz, Nbk, Np, Nt, Obk, Ow, Wol), zo ook *'t Gef gien bliksem* (Sz) 4. in *naor de bliksem* naar de verdoemenis, naar de barbiesjes, verloren (gegaan): *naor de bliksem gaon: As hi'j niet oppast, gaot hi'j naor de bliksem* (Ow, Wol), *Ie kun om mi'j naor de bliksem lopen* (verspr., Pe-DbI), zo ook *Loop naor de bliksem* je kunt de boom in, barst maar (Bu, Nbk, Np), *Hi'j is naor de bliksem* (Ste), *Hi'j hadde vroeger een beste zaeke, mar die is now naor de bliksem* (Wol), *Die febriek kan et niet bolwarken, ze gaon naor de bliksem* (Obk) 5. in *hiete bliksem* aardappelen met zoete appels, met name als stampot (verspr. OS, Np, Sz), zo ook *blauwe bliksem* hetz., maar nu met peren (Op)

bliksem II tw. ['blɪksɪm, ...sɛm] 1. bliksems, deksels (z. ook *blaksem*) *Wat bliksem nog an toe!* (Bdie), *Hé bliksem, laot dat!* (Dho)

bliksembus z. *blikspuit*

bliksemen ['blɪksɪmɔn, 'blɪksɛmɔn] - bliksemen, weerlichten *Et bliksemt, ik zie et lochten* (Ste)

bliksemflits (spor.) ['bl...] - bliksemflits

blikseminslag ['bl...] - blikseminslag

bliksemkaeter z. *blikskaeter*

bliksekater z. *bliksekaeter*

bliksemofleider (App, Nbk) ['bl...] - bliksemafleider

bliksemofleiding (Nbk) de ['bl...] 1. bliksembeveiling (m.b.v. één of meer bliksemafleiders) *Hebben jim gien bliksemofleiding?* (Nbk)

bliksems I bn.; attr. ['blɪksɪms, ...sɛms] 1. zeer ondeugend, deksels *Die bliksemse jonge toch* (Diz, Ma, Np), *Bliksemse aep!* vooral: aap van een jongen (Ma), (vooral tegen een ondeugend of speels kind:) *Bliksemse kikkerd, kom hier, dan za'k je*

de kont bekijken (Bu)

bliksems II ['bl...] 1. (bw.) geweldig, in hoge mate *Hi'j wet bliksems goed wat hi'j doen moet* (Nbk), (verb.) *Die zol daor bliksemse geschikt veur wezen* (v), *bliksems gauw* (Diz, Mun), *Mien moeder hadde zoe'n klein hulpjen, mar dat ding was zo bliksemse handig mit de naalde, die kon ni'jen al hadde ze d'r veur leerd* (Sz)

bliksems III (verspr.) tw. ['bl...] 1. krachtterm: bliksems

bliksemschicht (Sz) ['bl...] - bliksem-schicht

bliksemsgauw (Nbk) bw. [akw. wisselt] 1. pijlsnel *Wij' wel es bliksemsgauw maeken daj' in huus kommen?* (Nbk)

bliksemstraol z. *bliksemstraole*

bliksemstraole (verspr.) Ook *bliksemstraol* (Ld, Nbk) ['bl.../...] - bliksemstraal (lett.) *een helle bliksemstraole* (Nt), *een felle bliksemstraol* (Ld)

bliksemsvlogge (spor.) bw. [akw. wisselt] 1. pijlsnel

bliksie z. *bliksies*

bliksiekaeter z. *bliksekaeter*

bliksiekater z. *bliksekaeter*

bliksies (Np) Ook *bliksie* (Dfo) tw. ['blɪksis/...si] 1. krachtterm: bliksems, potverdrie *Bliksies nog an toe!* (Np)

bliksekaeter (verspr.) Ook *bliksemkaeter* (Bdie, Diz, Ma, Np, Obk), *bliksekater* (WH, Ma, Wol), *bliksiekaeter* (Db, Dhau, Ma, Nbk, Ol-Nl, Op), *bliksiekater* (Obk), *bliksemkater* (Spa), *bliksekater* (Nt), *bliksekaeter* (Np, Ol-Nl), *blikstiendekaeter* (Dfo), *blikstienkaeter* (Wol) tw. ['blɪkskɛ:tɾ/'blɪksɪm.../'blɪkskɑ:tɾ/'blɪksikɛ:tɾ/'blɪksikɑ:tɾ.../'blɪksɔ.../'blɪkssti:ndɔ.../...] 1.

bliksekaeters *Bliksekater nog toe, dat staot d'r raar veur* (Sz), *...nog an toe* (Ma), *de bliksekaeter!* (Np, Ol-Nl), *te bliksekaeter* (Np, Ld), *Now mar even as de bliksiekaeter an 't wark* (Ol-Nl)

bliksekaeters (verspr.) Ook *bliksekaeters* (Ol-Nl) ['blɪkskɛ:tɾs/'blɪksɔ...] - bliksekaeters, bliksems, vermaledijd *Wij' as de weerlocht maeken daj' op bedde kommen, bliksekaeterse jonge!* (Ol-Nl)

bliksekater z. *bliksekaeter*

blikslaeger I (Dho, Nbk, Np, Pe-DbI) Ook *blikslager* (WH, Mun, Wol) de; -s; -tien ['bl.../...] 1. blikslager *In Wollege woonde T., de blikslaeger; die rippereerde keuper*

en blik, hi'j soldeerde en zo (Np), *De blikslaeger stoldeerde emmers, geuten, kachelpupen en zo* (Pe-Dbl), *Een blikslager gong de huzen bi'j langes om ketels, potten en pannen die lek waeren, te maeken* (Mun)

blikslaeger II (OS, Bdie, Mun, Np) Ook **blikslager** (Ol-Nl, Op, Wol, WH) tw. ['blksle:grs/...] 1. krachtterm: blikskaters *Blikslaeger, die slag was dichtebi'j* (Ow), *Blikslaeger nog es toe, bliksemse jonge!* (Ma), *Blikslager nog an toe!* (Obk, Ol-Nl, Sz), *Wat blikslaeger nog an toe!* (Bdie), *Te blikslaeger nog an toe!* (Np), *Blikslager nog es an toe, dat was wat!* (Wol), *Blikslaeger haele, daor kwam hi'j reer te passe slecht te pas* (Dfo)

blikslaegers I (Dhau, El, Ma, Nbk, Pe-Dbl) bn. ['blksle:grs] 1. drommels, deksels *Blikslaegerse jonge, wij' wel even hier kommen* (Dhau, Pe-Dbl, El)

blikslaegers II (Bdie, Dfo) Ook **blikslagers** (Nt) tw. ['bl.../...] 1. krachtterm: blikskaters *Blikslagers nog an toe!* (Nt)

blikslager z. *blikslaeger* I, II

blikslagers z. *blikslaegers* II

blikspuit (Dfo, Nbk, Obk) Ook **bliksembus** (Wol), **bliksebusse** (Ol-Nl) et ['blkspejt/ 'bl.../'blksəbəsə] 1. spel gespeeld met een konservenblik of bal, waarbij de speler die de anderen moet zoeken terugrent wanneer hij ze ziet, z'n voet op bal of konservenblik plaatst, *blikspuit* roept en de naam van de speler die hij zag; is degene die gezien wordt eerder, of ziet iemand kans ongezien te naderen, dan schopt deze speler het blik of de bal weg en roept daarbij *verlos* of *vri'j*, waarna het spel opnieuw begint

blikspul (Dhau, Ol-Nl) et; -len ['blkspl] 1. één of meer voorwerpen van blik *D'r kwam bi'j oons altied iene langes mit blikspullen* (Ol-Nl)

blikstiendekaeter z. *blikskaeter*

blikstiender I (Bdie) mv. ['blkt̩...], in *Ik kun gien blikstiender op 'm an geen zier, niets* (Bdie)

blikstiender II tw. ['blkt̩:ndr̩] 1. krachtterm: bliksems *Oe blikstiender!* (Nw), *Blikstiender, daor hadde ik omme daenken moeten!* (Op), *Blikstiender jonge, komt dat wel goed* (Ol-Nl), *Wel blikstiender, ik moet nog naor de winkel* (Pe-Dbl), *Blikstiender nog es an toe* (Nw),

(de) blikstiender nog an toe! (Np, Ma): *De blikstiender nog an toe, now za'k je pakken!* (Np), *De blikstiender, 'k bin bliede daj' dat even zeggen* (Sz)

blikstienders I (Ma, Nbk, Nt, vo, b, bo: Nw, Dho; Nt) bn., bw.; attr. ['blkt̩:ndr̩s] 1. deksels, drommels *Blikstienderse jonge, donder op!* (b, bo: Nw; Dho; Nt), *Ja, dat weet ik nog blikstienderse goed* (vo)

blikstienders II (OS, verspr. WS) tw. ['bl...] 1. deksels *Blikstienders nog an toe!* (Dfo)

blikstienkaeter z. *blikskaeter*

blikstiens (Diz, Nbk, vo) bw., bn. (attr.) ['blkt̩:s] 1. in hoge mate erg *Et kwam blikstiens op 'e rogge an* (vo), *Blikstiense jonge, wees niet zo ondeugend* (Diz, Nbk)

blikstoete z. *bussebolle*

blikvleis (Ow) ['bl...] - blikvlees

blind z. *bliend*

blindedarm z. *bliendedaarm*

blinder Ook **blinders** (Bu, Db, Dhau, Mun, Np, Ol-Nl, Ow) tw. ['blndr̩/...dr̩s] 1. potverdrie, drommels, deksels *Blinder Jan, kom es hier* (Dhau), *Blinder, wat een mooie fiets!* (Wol), *Blinder, wat stao ie d'r mooi op, je* (Nbk), *Blinders, wat een mooie meid!* (Db), *Blinder, daor hej' de zonne toch nog* (Nbk), *Blinder, komt dit wel goed!* (Ol-Nl, Ow), *Oe blinder!* gezegd als iets niet bepaald naar wens gaat, als men iets per ongeluk laat vallen e. d. (Diz, Nbk, Nw): *Oe blinder ja, dat he'k vergeten* (Diz), *blinder nog an toe* (Dho, Nbk, Np, Obk, Ow): *Ofblieven, blinder nog an toe!* (Dho), *Blinder nog an toe, ik moet mi'j neudig antrekken aankleden* (Obk), zo ook *Blinder nog toe!* (Dfo), *Blinder nog es toe* (Spa, Obk), *Wat blinder nog an toe, kom hier* (Bdie), *Die blinder nog es toe* (Obk), *De blinder!* (Db), *te blinder* (verspr.): *Te blinder! Daor is hi'j toch nog* (Nbk), *Te blinder, now he'k je nog niet alles verteld* (Sz), *Te blinder, die smerige jonge* (Np), *Te blinder dit gaot mis* (Nt), *Te blinder, moej' nog een brief schrieven!* (Ow), *De blinder!* (Db), *Te blinder nog an toe!* (Nbk, Spa): *Te blinder nog an toe, hoe koj' toch zo!* (Nbk), ook *Te blinders nog an toe* (Np), *...nog es an toe* (Ol-Nl), *de blinder* (Bdie, Ma, Nt): *De blinder nog 's toe* (Bdie), *De blinder, dat is me toch wat* (Nt), *as de blinder zeer snel* (Nbk, Nt, Obk,

blinderkaeter - bloed

Pe-Dbl, Spa): *Wij' wel es as de blinder maeken daj' votkommen!* (Spa, Nt, Obk), *As de blinder d'r henne!* (Pe-Dbl), *Ie moe'n as de blinder maeken daj' wegkommen* (Pe-Dbl), *Om de blinder niet! Dat moe'j wel laoten!* (Dhau, Dfo)

blinderkaeter (El) tw. ['blɪndr̥kɛ:tʃ] 1. blikskater *Blinderkaeter nog an toe!* (El) **blinders** bn., bw. ['blɪndr̥s] 1. deksels, drommels *Blinderse jonge, maek daj' votkommen* (Db, Nbk), *Jow blinders kiend!* deksels kind (b: ln), *Dat is now blinders!* (b), (ook verb.) *Hi'j wet blinders(e) goed dat hi'j dat niet doen mag* (Op), *Ie weten et zels ok wel blinderse goed!* (b), *Ik weet blinders goed wat ik doe* zeer goed (b: ln), *N. schient toch mar blinders goed mit ien en aander op 'e hoogte te wezen* (d), *een blinders mooi maegien* (Db), *As ie die bri'j mar niet zo blinderse hiete maekt hadden* (b), *Dat is blinderse makkelik* (b), *'t Is blinders koold buten* (Dho), *We hebben blinders lang werk vanaovend* (Sz), *blinders gauw* (verspr.): *Wij' wel es blinders gauw maeken daj' op bedde kommen?* (Wol), ook: *blinderse gauw* (Mun) 2. z. *blinder*

blinken st. ww.; onoverg.; het blonken ['blɪŋkɪŋ] 1. blinken *Et haentien van de toren kan zo blinken as de zonne d'r op schient* (Obk), *De zonne blinkt in de ruten heeft blinkende ramen tot gevolg* (Ol-Nl), *Ie kun zien dat T. an 't poetsen west het, et blinkt d'r over* (Db), *Et blinkt d'r over, zo vet is 't* (Nbk), *blinkende hoefiezers* (ba), *Et blinkt as een peerdekeutel in de maoneschien* (Db, El, Nbk, Obk, Ol-Nl, Np, Nt, Op, Sz, Wol), *...as een honnekeutel...* (Np, Sun-Ot), *...as een keutel...* (Dhau), *...as de zonne* (Op), *...as een ekkel* (Dfo), *...as een spiegel* (Dhau, Do, Spa, Ste), *...as zulver* (Dfo, Mun), *...as goold* (Bdie, Bu, Diz, Ma, Mun, Sz, Pe-Dbl) * *Zwat haor is peerdehaor en peerdehaor dat stinkt/Rood haor is vossehaor en vossehaor dat blinkt* (Dho), *Et is niet alles goold wat d'r blinkt* z. onder *goold*

blinker z. *blinkerd*

blinkerd (OS, verspr. WS) Ook *blinker* (Np, bet. 1: verspr. WS, El, Obk) de; -s; blinkertien ['blɪŋkɪt/...kɪ] 1. lokvisje aan een loophengel voor het vangen van snoek *De snoeken wollen wel op de blinkerd an*

(Pe-Dbl), *'k Heb de blinkerd verspeuld* (Dho) 2. elk der twee plaatjes aan de kanten van het hoofdstel van een paard (Dfo) 3. in een *blinkerd om een stinkerd* flinke zonnenschijn die door buien wordt afgewisseld (Db, Dho, Ma, Nbk, Np, Ow): *In de hoonsdaegen is et vaeke een blinkerd om een stinkerd* (Ma), *een blinkerd veur een stinkerd* (Diz, Ld, Wol), *...en een stinkerd* (Ste), *nao disse blinkerd een stinkerd* (Bu), vandaar * *Nao een blinker komt een stinker* nu eens regent het, dan weer schijnt de zon (Op), *Eerst een blinkerd en dan een stinkerd* id. (Dfo, Ol-Nl, bo: Bu, Nw), *een blinkerd om een stinkerd* de zon die schijnt terwijl er direkt regen volgt (Nbk), *...en een stinkerd* (Ste), *Morgens een blinker, geeft overdag een stinker* (Sun-Ot)

blinkerig (Ste) bn., bw. ['blɪŋkr̥ɪx] 1. gezegd van het blinkend schijnen van de zon als er kennelijk regen op komst is **blispoter** (Obk, j) de; -s; -tien ['blɪsɔ:ɔtʃ] 1. iemand die voorop gaat, degene die de zaak aan de gang brengt, die met zijn prestatie een voorbeeld is voor anderen die hetzelfde doen (j) *Per slot van rekening kwam et d'r op daele dat hi'j de blispoter van et spul was* (Obk), *Mit grappen en streken uuthaelen was K. wel de grootste blispoter van allemaole* (j) 2. koe die voorop gaat in een groep koeien (j)

bloeden z. *bloeden*

bloe (Bdie, Pe-Dbl, Ste) Ook *bleu* (Ste) de [blu:/bla:] 1. bep. overgevoeligheid van een koe tegen zonnebrand (ook *zonne- braand* geheten) *As de koenen de bloe hebben moe'n ze een dek op; ze kriegien et ok op et gier, en et vel kan d'r of gaon, dan bin ze niet te melken* (Ste), *Bi'j bloe het de koe last van de zonne, dan gaot et witte vel vervellen en et zwatte niet, ze moe'n dan op 'e stal in donker staon, ze hebben d'r verschrikkelik last van, et dot goed zeer; et is arfelik, mar et is niet besmettelik* (Ste) 2. bep. bloedziekte die vervelling teweegbrengt (Pe-Dbl), in *an de bloe* (Pe-Dbl)

bloed et [blu:t (verspr.), blu:ət (Ol-Nl), ook wel blut (verspr.)] 1. bloed in het lichaam bij mens en dier *'t Bloed wodde mij slim dunne* ik werd kwaad (Ste), *Hi'j zit onder de stienpoesten, zol hi'j onzuver bloed hebben?* (Db), *iene et bloed onder de*

naegels weghaelen iemand tot het uiterste tergen, ...wegzoegen id. (Ow), *Et is een meid van melk en bloed* als van melk en bloed, d.i. met een blanke huid en blozend van gezondheid (Dho), *Et bloed lopt je naor 't heufd* je kleurt rood van boosheid/angst (Nbk), *zo rood as bloed* (Dho, Spa): *Ze kreeg een kop, zo rood as bloed* ze werd vuurrood (Dho), *zo ook een kleur as bloed hebben* (Op) 2. bloed dat naar buiten druppelt of stroomt, dat wordt vergoten *Bi'j dat ongelok was allemaol bloed* (Diz), *een poele bloed* een bloedplas (Nbk), *de vinger onder 't bloed hebben* (Nt), *'k Hadde mi'j zo in dat glas sneden, dat et was ien bloed, allemaole bloed* (Op), *D'r kwam bloed (uut)* er kwam bloed uit, *We hakten vroeger oonze katte wel es een stokkien van de stat, dan kwam d'r bloed, dat was dan 'laoten' tegen de katteziekte* (Op), (bij het slachten:) *Soms mos de boerinne bi'j et slaachten bloed reuren om te veurkommen dat et begon te klonteren* (Obk), *zo ook Bi'j et ofkoelen moej' et bloed altied blieven reuren* (Spa) en *et bloed goed reuren, et mag niet klonteren* (Diz), *Hij had as donor al vaeke bloed geven* bloed af laten nemen voor transfusie (Pe-Dbl), *D'r zal eerst wel weer bloed vloeien moeten veurdat ze d'r daor een keer uut kommen* er zullen eerst wel weer doden en gewonden moeten vallen, ook minder sterk: er zal eerst wel weer een geweldige ruzie moeten zijn (Nbk), *gien onneudig bloed vloeien laoten* (Db), *Veul bloed zal d'r dan ok wel niet uut lopen* veel nare gevolgen zal het niet hebben, het zal wel geen kwaad kunnen (b), *Daor kan nooit gien bloed uut lopen* dat zal zeker geen ernstige, vervelende gevolgen hebben (Dho, Nbk, Pe-Dbl, Op), *zo ook Daor vloeit gien bloed uut id.* (Np), *Daor komt gien bloed uut id.* (Np), *Ze vechten deur, ze willen eerst bloed zien* ze houden nooit weer op met hun geruzie, hun vechten, het moet echt uit de hand lopen voordat ze ophouden (Dho), *Die het an zwiet niet genoeg, die moet eerst bloed zien* hij/zij werkt doorgaans niet erg hard (Dho), *Zit mar nargens over in, as 't bloed nog mar rood is* (Dho), *gien bloed zien kunnen* (Nbk, Np), *'k Kan zien bloed wel drinken* ik haat hem verschrikkelijk (verspr., Ste),

Die giet et bloed hiel zaachte over 't heufd hij blijft doodkalm, maakt zich niet gauw druk, neemt het gemakkelijk op (Ma), *D'r is weer bloed an de paole* ze zijn (weer) aan het vechten (lett.) (Wol) 3. bloed als datgene van het lichaam waarvan wordt aangenomen dat bep. gemoedstoestanden en eigenschappen zich er bevinden *Et bloed kookte hum* (Np, Ste), *...steeg 'm naor 't veurheufd* (Ste), *...kookt je soms in de huid van lelkens* (Diz), *iene zien bloed koken laoten* iemand erg kwaad maken (Op), *Dat zette kwaod bloed* (Nbk, Ste), *Et zit je in 't bloed* je hebt die eigenschap nu eenmaal (b), *zo ook 't Zit heur in 't bloed* die eigenschap heeft ze nu eenmaal (Ste, Op), *H. zit een goeie boer in, et zit him in et bloed en zo heurt et te wezen* het is aangeboren (vo), *in koele(n) bloede* (Spa), *D'r zit verkeerd bloed in* hij deugt niet, hij heeft verkeerde karaktereigenschappen (Ste), *waartegenover D'r zit goed bloed in die vent* (Mun), *Et bloed kropt waor et niet gaon kan* (verspr., Ow) 4. bloed opgevat als drager van familieverwantschap of van belangrijke eigenschappen *Dat is etzelde bloed* ze zijn van dezelfde familie (Dho, Np, Ste), *zo ook Ze bin van etzelde bloed* (Diz, Nbk, Np, Ol-Nl, Spa, El) en *Daor zit etzelde bloed in* ze zijn uit dezelfde familie (Spa), *'t Zat in 't bloed* 't was nog familie, ook: dat was aangeboren (Ma), *zo ook H. zit een goeie boer in, et zit him in et bloed en zo heurt et te wezen* het is hem kennelijk aangeboren (vo), *Et is vere femilie, mar 't zit nog in 't zelde bloed* ze zijn van dezelfde familie (Diz), *'k Wil die koe niet onder eie bolle hebben, dat zit mi'j nog te nao in 't bloed* ze zijn te nauw verwant (Op), *vandaar Een goeie boer hooit nooit een bolle an van eigen bloed* (Obk), *zo ook We moe'n mar es ruilen mit haenen om weer vas bloed te kriegen onder de kiepen* (Obk), *'t Is mien eigen bloed* vooral gezegd van eigen kind (Nbk, Np), *zo ook 't Is toch oons eigen vleis en bloed!* (Nbk), *et eigen bloed veurtrekken* de eigen kinderen bevoordelen, voortrekken (Db), *Hij is van mien bloed* 't is een kind van me, of: hij is uit mijn familie (Bdie), *Die het blauw bloed is* van adel (Nbk, Ste), *We moe'n ni'j bloed in et bestuur hebben* nieuwe mensen, mensen met nieuwe

bloedaarm - bloedluus

ideeën, met een nieuwe aanpak (Nbk), verder als tweede lid in bijv. *D'r zit Vonkebloed (in) hij is door geboorte verwant aan de familie Vonk (Ste)*

bloedaarm (Db) bn. [akw. wisselt] 1. zeer arm *een bloedaarme donder (Db)*

bloedaarmoede (Bdie, Nbk, Np) Ook **bloedarmoede** (Dfo, Diz, Nbk) ['bl.../...] - bloedarmoede, anemie

bloedaore de; -n; ...bloedaortien ['blu:t...] 1. bloedader *D'r is een bloedaore knapt (Ow)*

bloedappel ['bl...] - bloedappel

bloedarmoede z. *bloedaarmoede*

bloedbaand (Ste) ['blu:db...] - bloedband

bloedbaank (spor.) ['bl...] - bloedbank

bloedbad (Nbk, Ow) et; ...baeden ['bl...] 1. bloedbad

bloedbaene (Mun) ['blu(:)db...] - bloedbaan

bloedbezinking (Nbk, Op) ['bl...] - bloedbezinking

bloedblaore (Nbk, Wol) de; -n; ...blaortien ['bl...] 1. bloedblaar, blaar met bloed eronder

bloeddruk (verspr.) Ook **bloeddruk** (verspr.) de ['bl.../...] 1. bloeddruk *Hij het last van te hoge bloeddruk, te lege bloeddruk*

bloeddruk z. *bloeddruk*

bloeddruppel ['bl...] - bloeddruppel

bloeddustig (Ol-Nl, Spa) [aks. wisselt] - bloeddorstig

bloede (Obk) de ['blu:də] 1. hetz. als *blaore* bet. 3, z. aldaar *Lochtig tekende koenen hebben nogal es 'de blaore' of 'de bloede', dan gaot et haor d'r uut (Obk)*

bloedeernstig (Db) bn. [aks. wisselt] 1. doodserieus

bloedeigen bn. [aks. wisselt] 1. bloedeigen, uit eigen familie (vaak gezegd om te benadrukken dat het je bep. niet onberoerd laat wat de persoon in kwestie meemaakt) *'t Is tenslotte je bloedeigen kiend (Np, Nbk), Da's mien bloedeigen breur (Wol)*

bloeden Ook **blodden** (Dfo, b: Im) zw. ww. (onregelmatig); onoverg.; bloedede (Bdie, Dfo, Nbk, Np, Ow, Ste) bloedede/ bloedede, het bloedede/blod ['blu:dn/'blɔdn] 1. bloeden *De neuze blodt me (Np), Mien neuze blodt (Nbk), Hij dee of zien neuze bloedde (verspr., Spa), t Was een doekien veur 't bloeden (verspr.), bloeden as 'n*

*maelpoede (Bdie), ...as een meelzak (Sz), ...as een varken (Bu, Np), ...as een rund (Sz), (zelfst., verb.) Hij verzet 'm tot bloedens toe (Diz) 2. in d'r veur bloeden moeten ervoor moeten boeten, betalen (Dhau, Dfo, Diz, El, Np, Op, Wol): Hij het me daor toch wat uuthaeld, now, daor kon hij nog wel es veur bloeden moeten (Dfo), zo ook Daor zal hij veur bloeden (Np) bloederig ['blu:drɔx] - bloederig *Dat vleis is aorig bloederig (Np), (bij vergelijking) een bloederig verhael (I)**

bloederziekte (spor.) ['blu:drɔksiktə] - bloederziekte, hemofilie

bloedgeven (Nbk, Ol-Nl) st. ww.; onoverg.; gaf bloed, het bloedgeven ['bl...] 1. zich bloed laten afnemen voor transfusie *Ze bin henne west te bloedgeven (Nbk)*

bloedgever (Ol-Nl, Op) ['bl...] - bloedgever, bloeddonor

bloedgraad (Dfo) de; -en ['blu:xtro:ət] 1. direkte bloedverwantschap, bloedverwantschap in de eerste graad: *Bruurs en zusters, de eerste bloedgraad nao heit en mem; achterneef en achternicht is een geslacht veerder as nicht en neef (Dfo)*

bloedgroep ['bl...] - bloedgroep (ook fig. (I))

bloedhiete [aks. wisselt] - bloedheet *Man, et was daor bloedhiete (Nbk)*

bloedhond (Db, Obk) ['bl...] - bloedhond (bep. type hond)

bloeding (Nbk, Spa) de; -en, -s; bloedinkien ['blu(:)dn] 1. bloeding *inwendige bloedings (Nbk)*

bloedinjectie (Db) de; -s ['blu:t...] 1. injectie met bloed, toediening van bloed

bloedkanker (I) ['bl...] - bloedkanker, leukemie

bloedkralen (Db, Dhau, Np, Obk, Ol-Nl, Op, Spa) mv. ['blu:tkra:lɔn] 1. bloedkoralen *et slottien van de bloedkralen (Np), De liesterbeien bin bij 't haast net bloedkralen (Db), Die bloedkralen die schitteren as een peerdekeutel in de maoneschien (Ol-Nl)*

bloedlichempien (Nbk, Nt) ['bl...] - bloedlichaampje

bloedluus (Nbk, Np, Ste) de; ...luzen; ...lusien ['b...] 1. bep. dik soort kippeluis *Miet is ok de besies die kiepen hebben, dan zitten de rikken d'r vaeke onder; niet te verwarren mit kiepeluzen, dat bin bloezluzen (Np)*

bloedmoonster (spor.) ['bl...] - bloedmonster
bloedneuze de; -n; ...neusien ['bl...] 1. bloedneus *je argens een bloedneuze an stoten* (Ow), *Ik had wel drie keer een bloedneuze* (Pe-Db1)
bloedofnemen (Dfo, Nbk) st. ww.; onoverg.; onbep. w. en het bloedofnemen ['bl...] 1. bloed aftappen, onttrekken
bloedoftappen (Dfo) onbep. w. en het bloedoftapt ['bl...] 1. onttrekken, aftappen van bloed
bloedonderzoek (Nbk, Np, Op, vo) ['bl...] - bloedonderzoek *In een ziekenhuus wodt nogal gauw es een prik geven veur bloedonderzoek en zo* (Op), *Vanzels moet drekt uut bloedonderzoek bliken aj' mit besmettelik versmieten te doen hebben* (vo)
bloedplakke (Nbk, Nw, Wol) Ook **bloedplekke** (Bdie) ['bl.../...] - bloedplek
bloedplasma (l) ['bl...] - bloedplasma
bloedplekke z. *bloedplakke*
bloedprik (spor.) ['bl...] - bloedprik
bloedprikken onbep. w. ['blu:prɪkŋ] 1. zich een beetje bloed laten aftappen voor een medisch onderzoek *Ik moet henne te bloedprikken* (Ow), *Ze het henne west te bloedprikken* (Nbk)
bloedprikker (Ld) de; -s; -tien ['blu:prɪkɚ] 1. iemand die bloed aftapt voor een onderzoek
bloedproef ['bl...] - bloedproef
bloedrood (Nbk, Obk, Op, Spa) [aks. wisselt] - bloedrood
bloedschaande (Op, Ste) ['blu(:)tskã:ndə] - bloedschande, incest
bloedschap (Mun) de ['blu:tskəp] 1. bloedverwantschap
bloedserieus (spor.) [aks. wisselt] - bloedserieus
bloedsomloop (verspr.) de ['bl...] 1. bloedsomloop
bloedspatte (Nbk) de; -n; ...spattien ['bl...] 1. bloedspat, spetter bloed
bloedspi'jen (Nbk) zw. ww.; onoverg.; spi'jde bloed, het bloedspi'jd ['bl...] 1. bloedbraken, bloedspuwen
bloedspoor (spor.) ['bl...] - bloedspoor
bloedstelpend (Dfo) [...stelpmt; aks. wisselt] - bloedstelpend *Aj' je bij ongelok in de vinger sneden en et blodde, trok mem een vellegien reuzelblad d'r of en dee zat om de vinger, et was bloedstelpend* (Dfo)

bloedstolling (spor.) ['blu:stɔlɪŋ] - bloedstolling
bloedstolsel (Diz, Nbk, Nt) ['blu(:)stɔls] - bloedstolsel
bloedtraansfusie (spor.) ['blu:trã:sfysi] - bloedtransfusie
bloedtraansfusiedienst (spor.) ['bl...] - bloedtransfusiedienst
bloeduitstotting (spor.) ['bl...] - bloeduitstorting *een bloeduitstotting hebben* (Nbk)
bloedvat de; -ten, ook ...vaten (Dho); -tien ['blu:tfat] 1. bloedvat
bloedveniend (Obk) et ['blu(:)tfənɪnt] 1. bloedvergiftiging aan een vinger
bloedvergieten ['bl...] - bloedvergieten
bloedvergiftiging (verspr.) ['bl...] - bloedvergiftiging
bloedverlös (oost.) Ook *bloedverlies* (Spa) ['bl.../...] - bloedverlies
bloedverwaant (Dfo) Ook *bloedverwant* (spor.) ['bl.../...] - bloedverwant
bloedverwaantschap (Ld, Ow, l) ['bl...] - bloedverwantschap
bloedverwant z. *bloedverwaant*
bloedvinke (Nbk, Obk) de; -n; ...vinkien ['blu:t...] 1. goudvink
bloedvinne (Dfo, Mun, Nbk, Np, Obk, Ol-Nl, Ow, Wol, l) de; -n; -gien ['bl...] 1. bloedvin, bloedvatgezwel *Een bloedvinne is een bep. zwölle, een ontsteking die nog blauwer is as een stienzwölle (bloederiger en mit minder etter)* (Nbk), *'k Hebbe een bloedvinnegien op 'e arm zitten* (Ol-Nl, Np), *Zij het last van bloedvinnen* (l)
bloedvlekkē (Bdie, Dfo, Nbk) ['bl...] - bloedplek: vlek bloed, ook: bep. verkleuring in bladen van planten (Dfo), vandaar ook plantennaam: perzikkruid, duizendknoop *De naeme bloedvlekkē is ontstaon doe een druppel bloed van Jezus op et blad valen is* (Dfo)
bloedwaarm (Nbk, Sz) Ook *bloedwarm* (Nt, Sz) bn. [aks. wisselt/...] 1. bloedwarm
bloedwarm z. *bloedwaarm*
bloedwost de; -en; ...wossien ['bl...] 1. bloedworst, nl. worst uit vierkante stukjes spek, bloed, roggemeel; gekookt in dichtgemaakte zakjes van katoen die na gereedgemaakte werden losgetornd (vaak voor hergebruik) *As 's morgens vroeg de stookpot ansteuken wodde en et waeter kookte, wodde de slachttafel - deur de*

bloedziekte - bloemehanger

hiele buurt in gebruik - buten klaarzet en kwam E. om te stikken, dan stroomde et bloed d'r uut, dat was veur de bloedwost d.i. kwam om het varken met slagaderlijke messteken in de hals te doden (Ow)

bloedziekte (verspr.) ['bl...] - bloedziekte
bloedzoeger (Bdie, Dho, Np, Obk, Ow, Ste) Ook **bloedzuger** (WH) de; -s; -tien ['blu(:)tsu:gr/...sy:gr] 1. dier of insect dat zich voedt met het bloed van andere dieren *Een wezeltien is een bloedzoeger, hi'j vret zien prooi dus niet op* (Obk) 2. uitzuigers, uitbuiters (Dho) *Dat bin bloedzoegers daor* (Dho)

bloedzuger z. *bloedzoeger*

bloedzuverend (Nbk) [aks. wisselt] - bloedzuiverend *Vroeger hadden een boel meensken een polle huusloek op et dak; ze brukten et veur zwöllen en zere vingers, et was bloedzuverend* (Nbk)

bloem de [blum] 1. fijn gezeit meel *de boekweite bulen, om d'r bloem uut te kriegen* (Dfo), *We bruken een boel bloem te bakken* (Diz), *Bloem van roggenmael plakten ze vroeger behang mit* (Np) 2. (verz.) bloemen (j) *D'r was hielemaole niet veule bloem in de buurte, en de bijen hadden toch nog beheurlik wat haeld; dan zeden ze: ze hebben et van de hekkepaolen haeld* (j)

bloembak (verspr.) Ook **bloemebak** (ZW, Db, Obk, Ow, Sz, Wol) de; -ken; -kien ['blumbak/'blumæ...] 1. bloembak

bloembedde (Bdie, Ma, Nbk, b) ['blum...] - bloembed

bloemblattien z. *bloemeblattien*

bloembol z. *bloembolle*

bloembolle Ook **bloembol** (Diz, Sz) de; -n; -tien ['blumbolə/'blumbol] 1. bloembol

bloembollekweker (spor.) ['bl...] - bloembollenkweker

bloembollekwekeri'je ['bl...] - bloembollenkwekerij

bloembolleveld (spor.) ['bl...] - bloembollenveld

bloemd z. *gebloemd*, z. ook onder *bloemen*
bloeme de; -n; bloempien, bloemegien (spor.) ['blumæ] 1. bloem (waarmee een plant bloeit) *Hokke kleur bloemen kommen d'r an die polle?* (Nbk) 2. bloeiende plant, plant die bloemen heeft of kan hebben *paorse bloemen in et laand* bijv. gezegd van pinksterbloemen (Op), *blauwe bloemen*

in de rogge korenbloemen (Ow, Ste), *de bloemen waeter geven* de bloemen en planten voor de ramen water geven, ook wel van planten buiten, *een bloempien sturen* een bloemstuk of plant laten bezorgen: *Uut daankberhied hebben we een bloempien stuurd* (Nbk), *de bloemegies butenzetten: Hi'j het de bloempies goed butenzet* (Ow), *As de riebes bluit, kriegen we steevast hadde wiend, en bin de bloempies weer zwat* (Spa) 3. afbeelding van bloemen de bloemen *op/in/van et behang* 4. ijsbloem op ruiten, ramen *D'r zitten bloemen op 'e raemen/ruten* (Nbk), *De bloemen staon op 'e raemen/ruten* (Nbk) 5. (mv.) bloem op, van aardappelen *Aj' bloemen op 'e eerpels hebben willen, moe'j schudden* (Dho) * *Et bin mooie bloempies as ze plokt binnen* gezegd na de bevalling: wanneer alles achter de rug is, is alles mooi en aardig (Nbk)

bloembak z. *bloembak*

bloemebedde et; -n; -gien ['bl...] 1. bloembed *De kiender bin mit mekaer deur mien bloemebedde raust* (O1-N1)

bloemeblattien (Np) Ook **bloemeblattien** (Nbk, ba) et; ...blatties ['blumæ.../...] 1. bloemblad

bloemebuurt (Wol) de ['blumæ...] 1. buurt met straatnamen genoemd naar bloemen, planten *De bloemebuurt is bij et gemeentehuis omme* (Wol)

bloemedak (Bdie, Spa) Ook **bloemedek** (fp) et ['blumædak/...] 1. (verz.) bladeren en stengels van moerasplanten gebruikt ter afdekking van bloembollen, riet *K. mi'jde vroeger bloemedak mit een beugel van een wilgehout an de zende* (Spa)

bloemedek z. *bloemedak*

bloemeerde (App, Bu, Dfo, Ma) de ['blumt:ærdæ] 1. aarde, grond geschikt voor kamerplanten e.d.

bloemegek (l) ['bl...] - bloemengek

bloemegien z. onder *bloeme*

bloemegieten (Nbk) Ook **bloemengieten** (Spa) onbep. w. ['blumægi:tə/'blum:...] 1. gieten van bloemen en planten *B. was an 't bloemengieten* (Spa)

bloemegieter ['bl...] - bloemengieter

bloemeglas (Nbk) ['bl...] - bloemglas

bloemegrond (Diz, Nbk, Np, Obk, Op) ['blumæ...] - bloemistengrond, potaarde

bloemehanger de; -s; -tien ['bl...] 1.

hanger voor één of meer sierplanten
bloemehoeke (Sz) de; -n; ...hoekien ['bluməhukə] 1. hoekje grond, deel van de tuin met tuinboemen
bloemehulde (l) ['bl...] - bloemenhulde
bloemehunning (Nbk) ['bl...] - bloemenhoning
bloemekoopman (Diz, Nbk) de; bloemekoopluden; -negien ['bl...] 1. koopman in bloemen
bloemekörf (l) ['bl...] - bloemenkorf
bloemecorso (Nbk, Ol-Nl) ['bl...] - bloemencorso *We bin naor et bloemecorso west, et was raozend mooi* (Ol-Nl)
bloemekraanze (Dfo, Nt, Ste, Sz) de; -n; ...kraansien ['bl...] 1. krans of kroon van bloemen
bloemekroon (ba) de; ...kronen; -tien ['bl...] 1. kroon van bloemen
bloemeliefhebber ['bl...] - bloemenliefhebber
bloemelocht (Nbk) ['bl...] - bloemengeur
bloememaegien (spor.) Ook *bloeme-meisien* (Sz) et; meisjes ['bl...] 1. bloemenmeisje
bloememan (spor.) ['bl...] - bloemenman
bloememark ['bl...] - bloemenmarkt
bloememeisien z. *bloememaegien*
bloememes (b: ln) et ['bluməmes] 1. bap. mes gebruikt door klompenmaker
bloememest (Bu, Diz, Nbk, Op) Ook *bloememes* (b: ln) de ['bl.../...] 1. door de bloemmist geleverde plantenmest
bloememotief (Nbk) Ook *bloemmotief* (Nw) ['bl.../...] - bloemmotief *Een brane-wienkoeme was van glas, mit bloem-motieven* (Nw)
bloemen ['blüm:] - bloemen (van aardappelen) *De eerpels bloemen mooi op 'e tiele, ik heb ze goed schudded* (Diz, Dhau), *Ofkokers bin eerpels die bij vlogge koken gauw an smotse koken, dus mujlik hiel blieven, niet makkelik op te schudden binnen en op de schaole niet bloemen* (Op), (als bn. gebruikt volt. deelw.:) *Ik zal de eerappels even schudden, dan wo'n ze mooi bloemd* (Sz)
bloemengieten z. *bloemegieten*
bloemepaantien (Db) et; ...paanties ['blumə...] 1. bloemschotel, schotel onder bloempot met kamerplant
bloemepark z. *bloempark*
bloemeperk z. *bloempark*

bloemeplaanke ['bl...] - bloemenplank
bloemeprikker (Nw, Ste) de; -s; -gien ['bl...] 1. prikkers waar men bloemen aan kan prikken
bloemeraand (Ow) de; ...ranen; ...raantien ['blumərā:nt] 1. strook meestal bloeiende bloemen langs een rand *een bloemeraand langs et pad* (Ow)
bloemerek (spor.) ['bl...] - bloemenrek
bloemerig bn.; -er, -st ['blumrɪx] 1. (van aardappelen) bloemend, geneigd tot bloemen *een bloemerige eerappel* (Dho) 2. met veel bloemen (Mun) *Bi'j N. hebben ze bloemd behang in de kamer, now ie zollen d'r wild van wodden. 't Is mi'j te bloemerig, heur!* (Mun)
bloemeschaarm (n) ['bl...] - bloemscherm
bloemeschikken z. *bloemeschikken*
bloemeslinger (Nbk) Ook *bloemslinger* (Nbk) ['bl.../...] - bloemenslinger
bloemespuite (Diz, El, Nbk) ['blumə...] - bloemenspuit
bloemestaele (Nbk) ['bl...] - bloemsteel
bloemestallegien (Diz, Nbk) ['blumə staləxin] - bloemenstalletje
bloemetaofel (verspr. WS, Dfo, El, Ld) Ook *bloemtaofel* (verspr. OS, Op) de; -s; -tien ['bl.../...] 1. bloementafel
bloemetentoonstelling ['bl...] - bloemententoonstelling
bloemethee (spor.) ['bl...] - bloementhee
bloemetied ['bl...] - bloementijd
bloemetuin(tien) z. *bloemetuun*
bloemetuun Ook *bloemetuun(tien)* (Sz) de; ...tunen; ...tunegien ['bl.../...təjntin] 1. bloementuin
bloemevaas (Nbk) Ook *bloemvasien* (Db), *bloemevaeze* (Bdie), *bloemevaze* (Np, Spa) de; ...vazen; ...vasien ['bluməfas:/...fasin/...fə:zə/...] 1. (vaak verkl.) vaas voor snijbloemen
bloemevaeze z. *bloemevaas*
bloemevaze z. *bloemevaas*
bloemeverkoper (spor.) ['bl...] - bloemenverkoper
bloemeweelde (Nbk, Nt) ['blumə...] - bloemenweelde
bloemewinkel ['bl...] - bloemenwinkel
bloemezaad (Diz, El, Ld, Np, Obk) Ook *bloemzaod* (Db, Ld, Nbk, Op) et ['blumə.../ 'blums...] 1. bloemzaad *Et bloemzaod is allemaol goed opkommen* (Ld)
bloemig (Spa) ['bl...] - bloemig, met bloem

bloemist - blok

bedekt (z. ook *bloemerig*, bet. 1): *Een ofkoker is een losse, bloemige eerappel; aj'm mit te veule water koken, gaon ze helemaole kepot* (Spa)

bloemist [blu'mɪst] - bloemist

bloemisteri'je [blumɪstɪ'ɹɪjə, ook 'ɛjə, z. -i'je] - bloemisterij

bloemkelke (k: Ste) de; -n; ...kelkien ['blum...] 1. bloemkelk, ook bekend als droge rest ervan aan de gedorste korrel van de boekweit (k: Ste): *An verscheiden korrels zitten nog de verdreugde blatties van de bloemkelke en die moe'n d'r schone of; de boekweite wodt daarom in bakken daon en in elke bak staot een man mar onophoodelik te trappen* waardoor nl. de resten van de korrels gaan (k: Ste)

bloemknoppe ['blumknɔpə] - bloemknop

bloemkool de; ...kolen; -tien ['bl...] 1. bloemkool (bep. kool)

bloemkoolblad ['bl...] - bloemkoolblad

bloemkoollocht ['bl...] - bloemkoollicht

bloemkoolsaus (spor.) ['bl...] - bloemkoolsaus

bloemkoolstronke (spor.) ['bl...] - bloemkoolstronk

bloemlezing (spor., l) ['bl...] - bloemlezing: van teksten

bloemmotief z. *bloememotief*

bloempaark z. *bloempark*

bloempark (Bu, Db, El, Nbk, Obk, Spa, Wol) Ook *bloemepark* (Bdie, Diz, Nt, Ste), *bloempaark* (Bdie), *bloemepark* (Spa, Sz) et; -en; -ien ['blump.../'blum.../...] 1. (vaak verkl.) bloemperk *een mooi bloemeparkien* (Bdie), *een klein bloemeparkien veur 't huus* (El)

bloempien z. onder *bloeme*

bloempot ['bl...] - bloempot

bloempulle (Nw) de; -n; -gien ['blumpulə] 1. vaas voor snijbloemen

bloemschikken (Dho, Nbk) Ook *bloemeschikken* (Dho, Nw) ['bl.../...] - bloemschikken

bloemschikkursus (Nbk) de; -sen ['blumsktkarsas] 1. cursus bloemschikken

bloemslinger z. *bloemeslinger*

bloemstekkie (Db, Nbk) et; ...stekkie ['blumstekin] 1. stek, loot van kamerplant

bloemstengel (Nbk) Ook *bloemstingel* (Dfo) ['blumstɛŋ(g)|...stɛŋ...] 1. bloemstengel

bloemstingel z. *bloemstengel*

bloemstok ['blumstok] - bloemstuk *Takkies mit elzeppoppen wodden wel bruukt veur et opmaeken van Kast- en bloemstokken* (Obk)

bloemtaofel z. *bloemetaofel*

bloemtros (l) ['bl...] - bloemtros

bloemvasien z. *bloemevaas*

bloemzaad z. *bloemezaad*

bloemzuten (Np) mv. ['blumsy:ɪn, ook ...'s...] 1. bep. soort appel

bloesem z. *blossem*

bloetien (Db, Nt, Ol-Nl) ['blu:(:)tin] - bloedje, in *een bloetien van een kiend* (Db, Nt, Ol-Nl), *arme bloeties van kiender* (Nt)

bloeze de; -n; bloesien ['blu:zə (Dfo, Dho, Np, Ol-Nl, Op)], 'bluzə/blus (spor.) - bloeze, ook gezegd van een overhemd (als 'vrijetijdsleding') *een biesien of raantien an de bloeze* (Bu), *Soms is et weer mode om een metrozekraege op een jurk of bloeze te zetten* (Bu)

bloezen z. *blozen*

blok et; -ken; -kien [blok (Bu, El, Ld, Nbk, Np, Obk, Op, Spa, Ste, Sz), blək (Diz, Ma, Nbk, Ol-Nl, Op, Ow, Pe-DbI, Sz, Wol)] 1. blok hout *allemaole blokken hooft* (Nbk), *an blokkies zaegen* (Db) 2. blok om op enigerlei wijze op of mee te (be)werken *et blok van een schaeve* (Nbk), *Blokgooien was gooien op een soort blok* (Ld) 3. all. in verb.: blok, historisch strafwerktuig: *veur et blok kommen* voor het blok komen te zitten, gedwongen zijn tot een keus (verspr.), zo ook *veur 't blok moeten* (verspr.), *veur et blok staon id.* (Db, Nbk), *...zitten id.* (Np), *mit de kloten veur 't blok zetten* (Np, Op, Wol), *Et zit veur et blok* de zaak is vastgelopen (Ow, b: In) 4. offerblok (spor.) 5. lichaam uit (min of meer) zware stof *een blok marmor* (spor.), *een blok beton* (Spa), *een blok huf* bijv. een vierde, afgestoken deel (Db, Diz, Dfo, Ld), *...kuil* (Diz, Ld) 6. blokvormig voorwerp *een blok noga* (spor.), *een blokkien bouillon* (spor.), *et blok van een kelender* (verspr.) 7. blokvormig stuk aangebracht ter verhoging, verdikking: *blokken op 'e trappers van de fiets, dan kun kiender beter bij de trappers, D'r zit een blok op* nl. als verdikking van een boom als bovenste deel van een hek (Np); zo ook: blok op de *croeme sule* [kromme

dissel], van dezelfde breedte als de *sule* zelf, waarop men z'n rechter voet zette om de wagen te sturen (degene die mende en stuurde zat links) 8. hetz. als *bongel*, bet. 1, z. aldaar *een blok an 't bien* (verspr.) 9. grote, zware persoon, dier, voorwerp *een blok van een kerel* (Diz, Dhau), ...*man ... van een meid* (El, Np, Ol-Nl), ...*man* (Nbk), ...*van een peerd* (Dfo, Diz, Nbk, Ol-Nl, Obk, Ow), ...*van een koe* (Dfo, Nbk, Ol-Nl) ...*van een huus* (El), *Hi'j vul as een blok in de slaop* (Nbk) 10. blok uit een blokkendoos (speelgoed) *Hi'j gooide alle blokkies over de vloer* (Nbk) 11. rechthoekig of vierkant stuk (oppervlakte) *De Staot het de bos in blokken verdiel* (App), vandaar *Hier in dit blok zit de vos* stuk bos, begrensd door paden en/of sloten (b), *een blok laand* (Diz, Ow), *een blok vene* (spor.) 12. blokvormige figuur of motief 13. blok postzegels (spor.) 14. groep huizen die min of meer een eenheid lijken te vormen, groep barakken in een kamp *een blok huizen* vooral: een rij huizen (El, Ma, Ol-Nl, Op, Ste), *een blokkien ommelopen* (Dho) 15. coalitie 16. aaneengesloten deel *Ze moe'n ien van de drie blokken van de kursus verzorgen* (Nbk), *Ik bin te heuren in et twiede blok van de uutzending* (spor.) **blokbiender** z. *blokkelster*
blokfluite ['bl...] - blokfluit, bekend blaasinstrument: *op 'e blokfluite speulen*
blokgooin (Ld) onbep. w. ['bl...] 1. bep. spel waarbij men op een blok moest gooien *Dat bin enkele oolderen die bin nog vaeke an 't blokgooin* (Ld)
blokhalster z. *blokkelster*
blokkelster (El, Ste) Ook *blokhalster* (Nw, Dho), *blokbiender* (Ow) et, ook wel de; -s; -tien ['bl.../...] 1. halster van een paard (veelal van leer), hetz. als *halsblok*, bet. 2 *Een blokkelster zit altied mooi roem om 't heufd* (El), *De zille was kepot, doe dee de boer et peerd et oolde blokkelster mar omne* (Ste)
blokhutte (Nbk, Op) ['bl...] - blokhut
blokkade de; -s, -n [...'ka:də] 1. blokkade (ook fig.)
blokkedeuze ['bl...] - blokkendoos (als speelgoed)
blokkeel (Ste) de; ...kelen; -tien ['blokt:l, 'blok...] 1. dwarsbalk die stijl en muurplaat

verbindt
blokken (spor.) ['blokŋ] - blokken *Ze zit veur heur examen te blokken* (Nbk)
blokkeren [blo'ki:ərŋ] - blokkeren, de doorgang versperren *Een vrachtwaegen blokkeert de weg* (v), ook wel fig. gebruikt
blokkien et; blokkies ['bl...] 1. verkl. van *blok*, z. aldaar 2. melkstoeltje (Dfo)
blokkieslulier (Db, Wol) de; -s; -tien ['bl...] 1. lulier met blokjesmotief *D'r bin ogiesluiers en blokkiesluiers; de ogiesluiers bin wat dikker en stugger as die aanderen* (Db, Wol)
blokletter (Nbk) ['bl...] - hoofdletter
blokmes (b: ln) ['bl...] - blokmes
bloknoot z. *bloknote*
bloknote (Ol-Nl, elders spor.) Ook *bloknoot* (Nbk) ['bl...] - bloknoot
bloknoteblattien (spor.) ['bl...]-bloknootblaadje
blokschaeve (Obk) ['bl...] - blokschaaf *de veurloper, kotter as de rijschaeve en langer as de blokschaeve* (Obk)
blokt z. *geblokt*
bloktikken (Obk) onbep. w. ['bl...] 1. bep. spel waarbij men met een kleinde ronde steen centen van een rechtop geplaatste klinker probeerde te werpen (Obk)
bloktonge Ook *bloktonne* (verspr.) de; -n ['bloktoŋ(g)ə, spor. 'blok.../'bloktonə (verspr.), spor. 'blok...] 1. bloktong van een wagen (deel waar de disselboom in sluit) *De sule van de waegen zit in de bloktonge* (Obk), *De waegen begint te slingeren, as de bloktonge uutsleten is* (Db), *Waar de laankwaegen in zit hiet de bloktonne, die zit an et veurstel vaaste* (Ste), *De bloktonge is et dwasplaankien op et veurstel, daor et ienspan inhaakt wodt* (Bu), *Et iezer dat de bloktonne en de drijschammel op mekaar houwen mos, was de splisse* (Spa)
bloktonne z. *bloktonge*
blokure (l) ['bl...] - blokuur
blokvorming (spor.) ['bl...] - blokvorming
blokwitter (Db) ['blokwitŋ] - witterskwast
Blokziel et [blok'sil] 1. bekende naam van een plaats gelegen nabij Vollenhove, aan de voormalige Zuiderzee * *Binnen Blokziel, daor komt De Kuunder an gezegd wanneer men iets net op tijd binnenhaalt, zelf voor de bui binnen is, net op tijd iets*

Blokzieliger - bloot

klaar heeft, z'n slag geslagen heeft bij het kaartspel (Np), *Binnen Blokziel, daor komt De Kuunder an gezegd als er slecht weer aankomt uit de richting van De Kuunder* (d.i. Kuinre) (s), *Binnen Blokziel, de Kuunder komt d'r an* daarin zijn we geslaagd (bo: Nw), *Stienwiek is een stad, Blokziel is een gat en De Kuunder is ok wat* (Sz)

Blokzieliger I de; -s [blɔk'siləgɪ] 1. inwoner van *Blokziel*, iemand afkomstig uit *Blokziel*

Blokzieliger II bn.; attr. 1. van, m.b.t. *Blokziel*

blon z. *belon*

blond [blɔnt] - blond: van haar: *blond haor, Ze is blond* heeft blond haar, verder in *blond bier* (l)

blonde I de; -n; blontien ['blɔndə] 1. iemand met blond haar; als verkl. van een blond meisje of van een blonde vrouw, *Hé, kleine blonde!* (bl)

blonde II (Dfo) de; blonnen ['blɔndə] 1. gebloemde of witte kap op een bep. petroleumlamp *De blonde moet nog ofstoft woden* (Dfo), *een pieteruilielamape mit een vri'j grote ronde blonde, die et locht teroggekaetst* (Dfo)

blonderen [blɔn'du:ərn] - blonderen

blondine (l) [blɔn'dinə] - blondine

blontien (Nbk) et; blonties ['blɔntin] 1. vrouw met blond haar

bloodjan z. *onder doodjan*

bloot I et [blo:ət] 1. naakt *Op 'e tillevisie kuj' vaeke een protte bloot zien* (Obk), *De meeste tillevisiekiekers argeren heur an bloot op 'e tillevisie* (Op)

bloot II bn.; bloter, -st [blo:ət] 1. (van lichaamsdelen) onbedekt *blote arms, blote bienen, blote voeten*, ook in de vorm *bloje voeten* (Dfo), *mit blote bienen* met ontblote benen, ook: op blote voeten en in korte broek, *op blote voeten, Loop toch niet zo mit je blote heufd naor buten, et regent en et is koold* zonder hoofdbedekking (Nbk), *uut et blote heufd* geheel uit z'n hoofd, (schertsend met straf dreigend:) *Now moe'j' opholen mien jonge, of ik stuur je mit de blote kont op bedde* in je blote achterwerk (Nbk), *iene wat veur de blote kont geven* voor z'n onbedekte billen slaan, zo ook *wat veur de blote kont kriegen, een pak...*, *Et is mi'j' iene blote kont* het is me eender, het

maakt me niet uit (Ol-Nl), *Now moe'n de billen bloot* nu moet hij voor de waarheid uitkomen, nu moet hij zeggen wat er is, hoe het zit (Ow), zo ook *Hi'j zal de billen eerst wel es bloot hebben moeten* (Ld), *mit et blote gat in de pette zitten* een kaal hoofd hebben (Bdie), *God op 'e blote kni'jen daanken* erg gerustgesteld zijn dat iets goedgekomen is, dat het niet misgaat, *een blote kontien* kadetje, bep. broodje met inkeping (wittebrood) (Ma), *thee mit et blote gat* thee zonder koekje of andere versnapering (Nbk) 2. naakt of bijna naakt *Hi'j leup bloot butendeure* (Bdie), *Hi'j stiet bijna bloot op 'e diek* zeer schaars gekleed (Db), *Et is waarm, ze lopen allegere bloot* met erg weinig kleding, bijv. in een korte broek en een hemd (Nbk), *blote vrouwluden op plaeties* 3. zonder afdekking *de kafbulte wat bloot maeken* (b) 4. (van bouwland) kaal in de zin dat er geoogst is, zonder dat er al nieuw gewas groeit (Ow) *Et laand is bloot* het gewas is geoogst (Ow), zo ook *Et laand is bloot veur sparrebouw* de oogst is weggehaald, het ligt klaar om er spurrie op te verbouwen (Ow), *...veur knollen* (Ow) 5. open, onbeschut (El, Ow), in *blik en bloot: Aj' de gedienen niet veur de raemen hebben, dan is alles blik en bloot* (Ow), *Hi'j zat blik en bloot op 'e ruimte* (El) 6. zonder hulpmiddel, wapen of beschermende afdekking *mit et blote oge, mit blote hanen* 7. zonder te verhullen, openlijk *...dat ze ok heur bangighied (...) bloot veur oons uutstallen* (b), *eupen en bloot*: openlijk, zonder iets te verbloemen: *Ze hadden et eupen en bloot in de kraante* (Wol) 8. niets bezittend (Bu, Dfo, Dho, Diz, Ma, Nbk, Nt, Ow) *Hi'j is niet helemaole bloot* (Bu, Diz), *Et is daor blote aarmoede* (Dfo), *naeken en bloot an de diek staon* zonder geld of goed (Ma, Ow), *Hi'j het niks, hi'j is naekend en bloot* (Nt), *Ze bin naekend en bloot d'r uut* nl. bij brand: hebben na de brand geen enkel bezit meer (Dho) 9. geheel, alleen maar *Blote arbeiders weren arbeiders die inkeld van een daghuurtien leven mossen, wat aenlik niet kon* (Ow), *bloot bezit* geheel en al bezit dat onbelast is (Nbk), *Mar ie weten krek zo goed as ik dat een blote arbeider et aorig minder het as jim* (vo), *bloot bezit*: gezegd als de

eigenaar het vruchtgebruik heeft (Ste)
blootgeven st. ww.; wederk.; gaf bloot, het blootgeven ['blo:ətʰ...] 1. iets laten merken, niet langer verbloemen, open over iets zijn *We hadden nooit docht dat ze zovule bezat, ze het heur nooit blootgeven* (El), *Hi'j gef't 'm niet zo gauw bloot* (Dfo)
blootleggen (Bu) ['bl...] - blootleggen: zich geheel en al openlijk uiten over iets *Die legt mar zien hiele hebben en holen bloot* vertelt zo ongeveer al z'n privé-aangelegenheden (Bu)
blootstaan (Obk) ['bl...] - blootstaan (fig.): *blootstaan an veraanderings* (Obk)
blootstellen (bs) ['bl...] - blootstellen: in direkte aanraking brengen (...) *daor hooft an locht blootsteld is* (bs)
blos (Nbk) de; -sien [blɔs] 1. natuurlijke blos op het gezicht *een mooie blos op 'e wangen* (Nbk)
blossom Ook **bloesem** (verspr. WS, El, Ow), **blussem** (Nt, Spa, Sz), **bluisem** (bet. 2: Diz, Wol) de; -s; -pien, -tien (oost.: Bu, Np, verspr. OS) ['blɔsm, ...səm/'blus.../'blas.../'blɔej...] 1. bloem van vruchtboom, sierboom of andere boom met opvallende bloemkroon *D'r liggen allemaole blossomen onder de bomen* (El), *de juttepereboom, wit van de blossomen* (Db), *Die het de blossomen op 'e huud gezegd van een goed doorvoed paard* (Dfo) 2. verz. voor alle bloemen van een boom *D'r zit een protte blossom an die sierkers* (Nbk), *De pereboom zit stiefvol blossom* (Diz), *De bomen staon weer vol blossom* (Dhau), *de pereboom, wit van de blossom* (Db, v), *De blossom komt al an de bomen* (Dho), *De bomen staon weer goed in de blossom* (Ow), *G. hadde de pereboom toch zo mooi in de blossom* (Db), *Soms kommen d'r vruchten an de eerappelplanten as de blossom uutbluud is* (Ow)
blossemlocht (v) ['bl...] - bloesemgeur
blossig (Nbk) bn.; -er, -st ['blɔsɔx] 1. gezond qua lichaamskleur, blozend *Die poppe zicht d'r blossig uut gezond* (Nbk)
blost (Dhau, Nbk) Ook **blast** (Dhau) de; -en (bet. 2) [blɔst/blast] 1. opgeblazenheid van vee (Dhau) *Dan zet de maege op, dan bin ze an de wiend; de veearts snee d'r een gat in, et gas wol niet vot* (Dhau) 2. opschepper, snoever (Nbk)
blosteren (bl) zw. ww.; onoverg.; blosterde, het blosterd ['blɔstɔr] 1. opscheppen

blosterig (bet. 1: verspr., bet. 2: Nbk, Obk) Ook **blusterig** (bet. 2: Mun, Np, 1: Diz, Mun, Np, Wol), **bluusterig** (bet. 1: Np, bet. 2: Dmi), **blösterig** (bet. 2: Ow), **bluisterig** (bet. 1: Ma, Obk, Ol-Nl, bet. 2: Db, Dhau, Ma, Op, Ow, bet. 3: Ld, bet. 4: Op), **blostig** (bet. 1: Ma, Ol-Nl, bet. 2: Dhau, Nbk), **blastig** (Bu: bet. 1, Nt: bet. 1, 2), **blasterig** (Bu, Db, Nt, b: lm: bet. 1), **blaozig** (bet. 1: Db) bn.; -er, -st ['blɔstɔx/'blɔstɔx/'blɔs.../'blɔs.../'blɔej.../'blɔstɔx/'blastɔx/'blastɔx/'blɔ:ɔzɔx] 1. met een vol, dik, opgeblazen gevoel, met last van wonderigheid *Aj' wat riekelik eten hebben, kuj' blosterig wezen* (Nt), *'k Heb zoe'n blosterig gevuul, 'k heb last van wienen* (Db), *Die koe is zo blosterig, hi'j is vast an de wiend* (El), *een blasterige koe* (Db) 2. opschepperig, vaak zwetsend (Db, Dhau, Dmi, Ma, Mun, Nbk, Obk) *Die vent moej' niet altied geloven, hi'j is wat blosterig uutvalen* (Obk) 3. vreemd, eigenaardig (Ld) 4. enigszins gezwollen, opgezet in het gezicht (Op, Ow) *Hi'j is helemaole wat bluisterig om zien gezichte* (Op), *een blosterig gezicht* opgezet (Ow) 5. met een blozende, gezonde gelaatskleur (Diz) *Dat is een gezonde, blosterige meid* (Diz)

blostig z. **blosterig**

blot (Dfo, Nbk) et ['blɔt] 1. geheel van donkere cellen in honingraat (Nbk) 2. hetz. als *bleut*, bet. 1, z. aldaar (Dfo) *As de bijen goed winnen, dan kommen ze thuss mit blot an de poten* (Dfo)

blote de; -n; blotien ['blo:ətə] 1. bloot, naakt iemand 2. iemands blote achterwerk *iene veur de blote geven* een pak slaag geven voor z'n blote achterwerk (Ste), *iene een pak op zien blotien geven* id. (Dho), *een pak op 'e blote gezegd* wanneer men iets te duur heeft gekocht, zodat men bij verkoop erg veel verliest (Dho), *Dan zak' je de blote even opziken* je een pak slaag geven voor je blote achterwerk (Sz)

blotekontefeest (Np, Ow) et [blo:ətə'kontɔf...] 1. bijzondere gelegenheid voor met name gereformeerden om te wandelen en te vrijen in de vrije natuur, met name op paasmaandag in de duinen van *Appelsche* en nog bekend doordat anderen er stiekem naar gingen kijken (Ow), ook gezegd van een soortgelijke bijeenkomst van fijnen in

blotien - bluiien

't Vene (Heerenveen) in de *Hepkeme's bossies* (Np)

blotien (spor.) ['blo:ətin] - blootje, in *in zien blotien*, z. ook onder *blote*

blozen (Dhau) Ook **bloezen** (Nw) ['blo:əzn/'blu:zn] - blozen, kleuren *Et is iene die nogal gauw bloost* (Dhau), *Hij bloest* (Nw)

blozend ['blo:əzn] - blozend *Die poppe zicht d'r blozend uut* (Nbk)

blubber ['blʌbr] - blubber, modder *De tochtsloot zit vol blubber* (Op), (...) *waor de blubber je hoe langer hoe meer naor beneden zoekt* (b), *Ik schrok me de blubber ik schrok enorm* (Nbk, Ol-Nl)

blubberig ['blʌbrɛx] - blubberig, modderig
bluchen (Ma) zw. ww.; onoverg.; bluchte, het blucht ['blʌx] 1. opscheppen

blues (spor.) [blu:z] - blues

bluesmeziek (spor.) ['bl...] - bluesmuziek

bluf [blʌf] - bluf, grootspraak *Haagse bluf*
bluf zoals dat van Hagenaren bekend is (Nbk); ook: bekend nagerecht

bluffen ['blʌfm] - bluffen *Hij bluft ok mar wat* (Ma)

bluffer z. *blufferd*

blufferd Ook **bluffer** (verspr.) de; -s; bluffertien ['blʌfɪ(t)] 1. bluffer, opschepper

blufferi'je de [blʌfɪ'jə, ook ...ejə, z. -i'je] 1. blufferij

blufferig ['blʌfɪx] - blufferig, grootsprakig

blui z. *bluui*

bluien z. *bluuien*

bluierig z. *bluierig*

bluimaond z. *bluumaond*

bluisel z. *bluuisel*

bluisem z. *blossem*

bluisteren (Obk) zw. ww.; onoverg.; bluiserde, het bluiserd ['blœjstrɪ] 1. lawaai maken

bluisterig (Ld, Op, bl) Ook **blusterig** (Mun, Np) bn.; -er, -st ['blœjstrɪx/'blʌstrɪx] 1. nogal onstuimig waaiend *We hadden de wiend tegen, en die was nogal wat bluiserig* (Op), *bluisterig weer* (bl) 2. z. *blosterig*

bluiwize z. *bluuiwize*

bluj z. *bluui*

blujjen z. *bluuien*

blujjerig z. *bluierig*

blujmaond z. *bluumaond*

blujsel z. *bluuisel*

blujwize z. *bluuiwize*

blumaond z. *bluumaond*

blunder de; -s; -tien ['blʌndr] 1. blunder *Hij het een blunder sleugen* (Nbk)

blunderen ['blʌndrɪ] - blunderen, blunders maken *de keeper blundert* (Bu)

blussem z. *blossem*

blussen ['blʌsn] - blussen, uitdoven *de braand blussen* (Np, Nw, Ld), *Bij die braand was d'r gien blussen meer an* (Sz)

blussien (Np) et; blussies ['blʌsin] 1. bries *D'r staot een blussien wiend* het is nogal winderig, stormachtig (Np)

blussingswark (spor.) ['bl...] - blussingswerk

bluster (Np) Ook **bluuster** (Np) de; -s; -tien ['blʌstr/'blʌstrɪ] 1. flinke bries, stevige wind *D'r wijt een aorige bluster* (Np)

blusterig z. *blosterig, bluiserig*

blut Ook **plut** (Bu) bn.; pred. [blʌt/plʌt] 1.

blut, niets meer over hebbend, meestal: geheel zonder geld *'k Bin haost alle daegen blut* (Diz, Ma, Op, Ld), *We bin zo blut as wat, alle geld hebben we verklassebast* (Dfo), *As d'r zo bezunigd wodt, dan kun d'r wel meensken blut raeken* (Nw), *Die man was helemaole blut, hij kon gien eten meer kopen* (Pe-Db), *De pot is blut* (Diz); ook in toepassing op het niet meer hebben van knikkers bij een knikkerspel *Ik bin blut, ik heb gien knikkers meer* (Obk, Ow, Sz), *'k Bin blut, de knikkerpong is leeg* (Ste, Diz)

bluui (Dmi, Nbk, Nw, Obk en oost.) Ook

bluj (ZW, Dho, Nbk, Nw, Obk, Op), **blui** (WS noord. van de *Lende*, Pe-Db) de

[bly:j/blʌj/blœj] 1. bloei, de toestand van het bloeien *in volle bluui* (Obk), *D'r zit niet vule gruj en bluj in* (Ste), *opnij in bluui kommen* (Ow), *de tweede blui* het nabloeien (Ol-Nl) 2. bloeitijd (j) 3. grootste kracht, volle ontplooiing

bluuien (Nbk, Nw en oost.) Ook **blujjen** (ZW, Db, Dho, Dmi, Ld, Nbk, Nw, Obk, Op, bo: Op), **bluien** (WS noord. van de *Lende*, Pe-Db) zw. ww.; onoverg.; bluide, het bluid ['bly:j(d)ɪ/'blʌj.../'blœj...] 1. bloeien *De meimaond is de mooiste maond van 't jaor, alles bluit en gruuit* (El), *De ribes bluit dommiet weer* (Nbk), *daor, waor de heide bluit* (Nt), *Ik heb niks gien greune planten in et kamer, gienend bluien* (Sz), *In augustus bluit de*

snij zijn er dikke, witte wolken (Dfo), *blujjend hooft* Chinees klokje (bo: Op) 2. verschijnselen van tochtigheid vertonen (Bdie, Op, Spa) *Dat varken begint te bliuen, hij moet gauw naor de beer* (Spa) 3. bloeden (Bdie) *Wat blujt joe vinger!* (Bdie) 4. enigszins zwellen, uitdijen van het been van een paard (Ow) 5. een rijkdom aan iets ontplooiën *De poëzie liekt te bliuën in et Stellingwarfs op et heden* (Ow)

bluier (Nbk) ['bly:jɾ] - bloeier: bloeiende plant

bluierig (Bu, Ow) Ook *bluierig* (Mun, Np, Nt, Spa, Sz), *blujjerig* (Nt, bo: Nw, Op) bn.; -er, -st ['bly:əɾəx/'blɔjɾəx/'blɔj...] 1. gloeiend, met name door koorts (Bu, Np, Nt), nogal rood qua gelaatskleur (bo: Nw, Op), *Ik vuul me soms zo bluierig in 't gezichte* (Bu), *Hi'j kon wel koortsig wezen, hi'j is zo bluierig* (Np, Bu): ook m.b.t. rode gelaatskleur en slaperigheid als men heeft geschaatst (Spa): *rozig of bluiërig wezen van 't schaserieden* (Spa) 2. (van geiten, varkens) verschijnselen van tochtigheid, bronstigheid vertonend (Nt, Sz) *De geit is wat bluiërig onder de stat, daor ma'k wel mit naor de bok* (Sz) 3. (van paarden) enigszins uitdijend, opzwellend, met name van de benen (Ow) *Een peerdebien kan bluiërig wezen, dan zet et wat uut* (Ow) 4. in *De wiend is bluiërig* gezegd wanneer er een onweersbui aan de lucht zit (Mun)

bluimaond (Dho, Nbk, Ow) Ook *blumaond* (Dfo), *blujmaond* (Dho, Op), *bluimaond* (Np) ['bly:j.../'bly:.../'blɔj.../...] - bloeimaand: de maand mei * *Meimaond, blujmaond* is [hetz. als] de bloeimaand (Dho)

bluisel (Dhau, Nbk) Ook *blujsel* (Dho, Np, Nt, Ste), *bluisel* (Diz) et; -s; -tien ['bly:js/'blɔj.../'blɔjs!] - bloeisel

bluutied (Nbk) ['b...] - bloeitijd (lett.), bloeiperiode

bluiwieze (l) Ook *blujwieze* (Dho), *bluiwieze* (Spa) ['bl...] - bloeiwijze *Zegge het een soort ploeme as bluiwieze* (Spa)

bluuster z. *bluster*

bluusterig z. *blosterig*

blz. - afkorting van *bladziede*

bn. - afkorting van *bi'jvoeglik naemwoord*

board [bo:əɾt] - bekend bouwmetaal:

board

boardplaete (Nw) de; -n ['b...] 1. plaat van het bouwmetaal board

bobbel de; -s; -tien ['bob] 1. bobbel (op een oppervlak): *Ik kreeg inienend een bobbel op 'e haand* (Op), *'k Had een dikke bobbel op 'e baand* (Db), *In de katsjeballen zat een plak daor een gummieplaetien in zat, een vierkaant bobbeltien* (Nbk) 2. bulten in een oppervlak waarover men rijdt, in *hobbels en bobbels* (Nbk) 3. puist, pukkel (Bu)

bobbelaachtig z. *bobbelachtig*

bobbelachtig (Nbk) Ook *bobbelachtig* (Db) bn. ['b...] 1. met bobbels *bobbelaachtige stof* (Db)

bobbelbruud (bs: Ow) Ook *bultbruud* (bs: Dfo) et ['bob]bry:t/'baldbry:t] 1. broedsel van de leggende werkbij (waaruit darren komen)

bobbelen (Dfo, Nbk) zw. ww.; onoverg.; bobbelde, is bobbelde ['bob]ɪ] 1. hobbelend gaan *Ze hobbelen en bobbelen aorig over de weg* (Nbk), *Et hobbelt en bobbelt daor aorig* (Nbk), *Et bobbelt d'r aorig deur* gezegd van werk dat met ups en downs gebeurt (Dfo)

bobbelig bn.; -er, -st ['bob]əx] 1. met bobbels bedekt, met een oneffen oppervlak *'t Behang is d'r niet zo mooi inplakt, 't is hier en daor nogal wat bobbelig* (Op), *Dat breiwark is wat bobbelig* (Ol-Nl), *Onder dienst was et bedde wel es bobbelig, dan hadden ze d'r stien instopt!* (Nt) 2. met onregelmatige verhogingen in het oppervlak waarover men gaat (zodat men zich min of meer hobbelend voortbeweegt) *Die straote is wat bobbelig* (Np), *'t les is bobbelig* (Dfo), *Wat was die brogge bobbelig* (Dhau) 3. opgezet in het gelaat, met ongezonde indruk van het gelaat (Bdie, Dfo, Dho) *Die man is zeker niet zo gezond, hi'j is zo bobbelig om 't gezicht* (Dfo)

bobslee (l) ['bops]l:] - bobslee

bochel de; -s; -tien ['box] 1. bult, bochel (als vergroeiing van de rug) *Wat wodt die man rond in de rogge, hi'j krigt zuver een bochel* (Ol-Nl), *Hi'j dri'jde him zien bochel toe* (b), *Die man hadde een bochel* (Np), *Hi'j het 'm een bochel warkt* heeft heel veel lichamelijk werk gedaan (Sz, Nbk), zo ook *Hi'j het een bochel van 't waarken* (Dfo),

bocheld - bod

Dho), *Ik schrok me een bochel* enorm schrikken (Bu), *Die man is zo kroem as een bochel* (Op), ook wel van voorwerpen gezegd (Op) 2. kromming in een wiel (die er niet in hoort) *een bochel in 't wiel* 3. bult, verdikking aan, in een oppervlakte *Ie kregen bochels onder de klompen* ballen samengeklonterde sneeuw onder een klomp (ontstaan bij het lopen in de sneeuw) (Bdie, Ste), *As een peerd een ramsheufd het, dan het hi'j een bochel op 'e neuze* (Bu) 4. (vaak verkl.) bultenaar, gebochelde *As d'r vroeger een bocheltien de diek daele kwam, zeden de meensken: Oe heden, we kriegen ok mal weer!* (Np), zo ook *D'r komt vast weer regen, want de bochels bin weer buten* (Nw), *We kriegen regen, de bochelties bin bij de weg* (Bu) * *Een cent bi'j de bult, zee de bochel* (Dho)

bocheld (Nbk) bn. ['box|t] 1. niet recht, met krommingen *een bocheld ding* gezegd bijv. van een niet helemaal ronde stuiter **bochel**ig bn.; -er, -st ['box|əx] 1. met bochten, met krommingen *Et gezon wodt wat bochel*ig, *dat wi'k eerst even ofrepen* (Bu)

bocht Ook **bochte** (verspr. WS, Dfo, El) de; -en; bochien [boxt/'boxtə] 1. bocht in een weg (in ruime zin), pad, rivier enz. *D'r zat een bocht in de weg* (Ol-Nl), *een bocht nemen, deur een bocht gaon, Hi'j scheurde mit de brommer deur de bochte* (Sz), *De diek maekt daor een rare bocht* (Spa), *uit de bocht vliegen, Dat huus staot in een bocht van de weg* (Nbk), *De auto gieselde om de bocht* (Ol-Nl), *We glieden uut de bochte* (Spa), *A'k de bocht omme bin, za'k et zien kunnen* (v), *We gaon een bochien omme gaan een eindje wandelen* (Ol-Nl), *Die is et bochien ok ommegaon* is gestorven (Np), zo ook *Die gaot et bochien omme* (Nbk), *...is et bochien omme* (Nbk), *deur de bocht wezen/gaon* 'om' zijn/gaan (spor.) 2. kromming in een lijn, een langwerpige patroon, een lijnvormig verloop of in een lang voorwerp, een substantie die zich in de lengte uitstrekt *een bocht in de stange* (Ol-Nl), *'k Hebbe wel zien dat de stokken in de bocht stonnen en een dikke snoek vaastezat (...)* de hengelstokken (j), *een letterdoek, mit raanties, alderhaande soorten warkies, bochten, ok wel gezichten van boerderi'jgies en zo* (Np), *een dosstok*

in de bocht branen in het vuur houden om er de goeie, gekromde vorm aan te geven (Pe-Dbl), *Hi'j staot in de bocht* hij staat krom gebogen (Np), *je in alle bochten bugen kunnen* plooibaar zijn naar iedereen toe (Np) 3. kromming die men maakt in z'n loop, gang, weg die men volgt, ook bijv. bij het eggen, zaaïen, ploegen: *een roeme bochte maeken* (Bdie), *de bochte wat roem anholen* (Ol-Nl), *Die bocht moej' roem holen* (Np), *Ie moe'n de bocht roem anholen* (Dho), *Bi'j 't eggen moej' een rume bocht maken* (Spa) 4. wreef van de voet (Ste) 5. elleboogvormig deel van een kachelpijp (Nbk) *Een elleboge an de kachel is een bochien an de kachel* (Nbk) 6. slechte kwaliteit drank (verspr.) *Dat is bocht!*, *Ze schinken daor bocht* (Dho) 7. slechte koffie (verspr.) *We stikken daor niet an, want de koffie daor is rere bocht* (Obk) 8. in *Die zol veur joe in de bocht springen* die persoon zou het voor je opnemen (Ste) 9. in *uut de bocht springen* te uitgelaten doen, met name op een feest (Spa)

bochtbaand (Obk) de; ...banen ['b...] 1. deel dat op de binnenkant van met name een deur zit (en dat haaks loopt naar de andere kant met het ronde, draaiende deel), bochtscharnier

bochte z. **bocht**

bochterig z. **bochtig**

bochtig (verspr.) Ook **bochterig** (verspr.) ['boxtəx/'boxtɾəx] - bochtig *een bochtige weg, Die weg is aorig bochterig* (Dfo)

bochtkniere (Obk) de; -n; ...kniertien ['b...] 1. bochtscharnier

bochtschenier(e) (Obk) ['b...] - bochtscharnier

bockbier (verspr.) ['bogb...] - bockbier

bod I et [bot] 1. bod (bij het bieden) *As de oproeper mit een boelgoed de inboedel in 't bod het, dan is de laeste bieder de koper* op de inboedel laat bieden (Dfo), *onder bod zitten* gezegd wanneer er op iets al is geboden en/of nog kan worden geboden (Dfo), *een bod doen, d'r een bod op doen, Ze hebben d'r gien bod op had* (Dho, Ow), *Buurman wol zien laand wel verkopen, mar hi'j het d'r gien bod op kregen* (Ld), *et eerste bod, bi'j et eerste bod toehappen, an bod wezen* aan beurt zijn (Np, Nw, Ol-Nl), zo ook *Kom ik ok nog es an bod?* kom ik

nog eens aan beurt (Ol-Nl), *Die is now an bod* is nu aan beurt (Nw), *Die komt daor niet an bod* krijgt geen kans, komt op geen enkele manier in aanmerking voor iets (Nbk) 2. het bedrag dat men als bod biedt *et bod verhoghen*

bod II Ook *bröttien* (bet. 2: Dfo), *bruttien* (bet. 2: Dfo) et; -den; *bottien* [bød (OS, Bu, Np, Ste)/bod (verspr. WS)/brœtin/'bratin] 1. bord om uit te eten *Wil je even de bodden op 'e taofel zetten, dan gaon we zo eten* (Nbk), *Aj't bod even bi'jholen, za'k je wat gruunte opscheppen* (Nbk), *een plat bod, een diep bod, We hadden vanmiddag niet vule stoveri'je in 't bod* (Op), *et eten in de bodden doen opscheppen* (Dfo), *je bod vol scheppen* (j), *je bod leegeten moeten, een bod mit eerpels* (Nbk), *een bod snet, een bottien bri'j, De gemiente krigt et dan weer op zien bottien/bod* krijgt dan uiteindelijk weer de verantwoordelijkheid, moet er maar voor zorgen, moet het tekort weer dekken enz. (Nbk) 2. plank, in *een bröttien of bruttien* op 'e taofel *waor as mem de broggies op ofsnee* (Ow), verder all. in verb.: *Zol et dan niet goed wezen et aarmhuus ok es te bodde te brengen?* te berde, ter sprake (d), *Die man brengt niet vule te bodde* brengt er weinig van terecht, maakt er niet veel van (Op), *van et bovenste bottien* van de bovenste plank (spor.), *een bod veur de kop hebben, Wat komt d'r op 'e bodden* wat wordt er te berde gebracht, wat zullen ze ter sprake brengen, wat staat er op de agenda van de vergadering (Nbk, l), *op 'e bodden* op de agenda van de vergadering (l), *D'r komt niks van op 'e bodden* er komt niets van terecht, het leidt niet tot resultaten (Np) 3. hetz als *taofelbod*, z. aldaar 4. hetz. als *schostienmaantelbod*, z. aldaar (Nt) 5. schuine plank aan het eind van een *mi'jmesienemes*, z. aldaar (Nbk) 6. schildvormige afdekking aan de voorkant van een draaiende hark in een ouderwetse hooimachine (Nbk, Ste) *Een harkkeerder is een oolde hujmesiene waor et middelste bod uut kon, dan koj' de zwaeden kieren* (Ste) 7. plank in bep. vorm waarop personen of paarden lopen om wegzakken te voorkomen, ook aan bep. pols met hetz. doel (verspr.) *Mit turfmenen op nat vene of mit et peerd over nat hujlaand hadden*

de peerden zakken, kuven of hoolten bodden onder de hoeven die mit leerties om de lokken vaastemaekt wodden; zakken wodden mit pakkienstouw om de hoeven van et peerd vaastekneupt (Ow), *In wiek laand kregen de peerden de bodden onder* (El), *De peerden hadden hier vroeger bodden onder de poten in et vene* (Ld), *An ark hadde de turfmaeker veerder twee polsstokkies; bi'j et trappen kon hi'j daor mit de hanen op steunen. An de onderkaante van zoe'n polsstok zat een rond bottien, zodat de stok niet in et vene wegzakken kon; an de boverkaante zat een krukke, daor de turfmaeker de polsstok mit vaastehul* (s: Np) 8. plaat, plankje e.d. aan een muur, aan een paal enz. waarop aanwijzingen staan, waarop informatie te lezen is, uithangbord e.d. *een groot bod mit in grote letters: 'Verboden Toegang', bodden mit infermaosie van de Staot* (App), *et bottien 'onbewoonbaar verklaarde woning' bi'j de veurdeure* (v), *'H. Mulder', ston d'r op een klein bottien bi'j de veurdeure* naambord (v) 9. schoolbord *De meester ston mit de rogge naor de kiender sommen op 't bod te schrieven* (b), *veur et bod kommen moeten, op et bod staon* met z'n naam op het bord (om later gestraft of beloond te worden) (Nbk) 10. verkeersbord *Hej' dat bod niet zien? Ie meugen hier niet zo hadde rieden* (Nbk) 11. schaakbord, dambord, ganzebord e.d. 12. in *veur et bottien kommen* naar voren moeten komen om iets naar voren te brengen, vooral: om vragen te moeten beantwoorden (verspr.) *'t Liekt mij wel mujlik om as getuge veur et bottien te koemen* (Mun)

bodde z. onder *bod* II

boddeboel (Np) de ['bødəbul] 1. het geheel aan bordes etc. *Mem begon de boddeboel achteruut te brengen* (Np)

boddedoek (Nbk) ['bødəduk] - borddoek

boddekweste (El, Np) de; -n; ...kwassien ['bødə...] 1. afwaskwast

bodden (bl, Ow) zw. ww.; onoverg.; bodde, het bodded ['bødŋ] 1. zwoegen, zwaar lichamenlijk werk doen *Dat maegien ston mar te bodden op 't buunstap* (bl), *Et was bodden om wat te verdienen* (Ow)

boddenat (Ste) et ['bødənat, ook 'bødə...] 1. gezegd van slechte koffie

bodderak (Ma, Obk, Op) Ook *bodderek*

bodderek - bodkriet

(verspr.), *schottelrekken* (Diz, Mun) et; -ken; -kien ['b.../...] 1. bordenrek(je) *Et bodderakken hangt an de waand* (Obk), *Boddereken bin d'r nog an de waand, mar now bin et meer sierbodden* (Dfo)

bodderek z. *bodderak*

bodderen (Dhau, Nbk, Np, Obk, b: ln) zw. ww.; onoverg.; bodderde, het bodderd ['bodɾɿ] 1. hard, zwoegend werken *Veur een hoop meensken was et vroeger bodderen om an de kost te kommen* (Obk), *Laot him mar bodderen* (b: ln), *Ie moe'n bodderen om veuruut te kommen* (Np), *Hi'j het de hiele dag hadde bodderd* (Np)

boddewaeter (Nw, Ste) et ['bɔdɛ..., ook 'bɔdɛ...] 1. slechte koffie 2. slechte chocolademelk (Ste)

boddewas (Sz) de ['bɔdɛwas] 1. vaat die men moet wassen *Ik hebbe de boddewas weer daon* (Sz)

boddewasken (Nbk) Ook *boddewassen* (Op, Spa) onbep. w. en het boddewast ['bɔdɛwaskn/'b...] 1. de vaas wassen *Ik moet eerst boddewassen, hoor* (Spa)

boddewassen z. *boddewasken*

boddewisser ['b...] - bordewisser et *schoelebod schonewissen mit de boddewisser* (Spa)

bodduren z. *berduren*

bodduurgaoren z. *berduurgaoren*

bodduurlappe z. *berduurlappe*

bodduurnaalde z. *berduurnaalde*

bodduursel z. *berduursel*

bode Ook *begraffenisbode* (bet. 1: Db, Nt, Ste) de; -s, -n ['bo:ədɛ/...] 1. degene die de begrafenis aankondigt en regelt (OS, Nt, Nw, Pe-DbI, Ste, Sz) 2. kwitantieloper, bezorger van pakjes e.d. (ook voor instanties, verenigingen; ook bode van een ziekenfonds) (Dho, Wol, b) *De bode van et ziekefoons kwam an de deure* (Wol), *De bode gong op pad, mar heurde wat, oe heden!* nl. van de begrafenisondernemer (die te horen kreeg dat de contributieverhoging niet werd gepikt) (b) 3. hetz. als *postbode*, z. aldaar *Is de bode al langes west?* (Wol) 4. dienstmeid bij een boer of burger (Db, Dhau, Ol-Nl, Pe-DbI, Spa) *De boden maeken et huus schone* (Dhau), *Zie was vroeger bode bij de dokter* (Spa), *Vroeger bin ik bode west bij de hoogheid in Beetsterzwaag* (Db), *Ok wodden de boden hier wel goed bij de boer en de*

boerinne in de huusholing opneumen; ok gong de vroegere boerinne nao de tied dat de boden bi'j heur diend hadden, naor de vroegere boden te poppekieken en meerstal vul et niet of, wat as ze mitnammen (Ow) 5. boodschapper (spor.) 6. bode op een gemeentehuis e.d. (verspr.)

bodedienst (verspr.) ['b...] - bodedienst *Hier reed altied een peerd mit wagen uut Wolvege en dat was de bodedienst mit pakkies* (Sz), *Et pakkien moet mit de bodedienst* (Wol), *J. de K. het hier jaoren een bodedienst had* (Spa), *M. had vroeger een bodedienst op Grunningen* (Db), *Bodediensten wodden vroeger verzorgd deur beurtschippers* (Ld), *Eerder haj' bij overlieden iene uut de bureen die bodediensten dee, zo hiette dat* (Mun)

bodegoed (Dhau) et ['b...] 1. pakjes e.d. rondgebracht door een postbode, een *bodeloper* e.d.

bodeloop (Dhau, El) de; ...lopen; ...lopien ['bo:ədɛlo:p] 1. traject, de verbinding die wordt onderhouden door iemand die beroepshalve pakjes bezorgt

bodeloper (Dhau) de; -s; -tien ['b...] 1. iemand die beroepshalve pakjes bezorgt

bodem z. *bojem*

bodembedekker z. *bojembedekker*

bodembedekking (l) ['b...] - bodembedekking

bodemkaarte (l) ['b...] - bodemkaart

bodemkartering (l) ['b...] - bodemkartering

bodempries (l) ['b...] - bodemprijs

bodepak (verspr. OS, ZW, Np, Ol-Nl) Ook *postbodepak* (Spa) et; -ken; -kien ['b.../...]

1. uniform van een postbode 2. uniform van degene die de begrafenis regelt (Nbk)

bodepette (verspr. OS, ZW, Np, Ol-Nl, Op) de; -n ['bo:ədɛ...] 1. pet behorend bij het uniform van een postbode; ook van *bodeloper* e.d.

boderieder (verspr. OS, ZW, Np, Ol-Nl) ['bo:ədɛridɿ] - vrachtrijder

bodetasse (ZW, Dfo, El, Ma, Np, Ol-Nl, Op, Ow) Ook *postbodetasse* (Spa) de; -n; ...tassien ['bo:ədɛtasɔ/...] 1. tas van een postbode

bodketon (v) ['b...] - bordpapier *Veur et raem boven de deure zat een groot stok bodketon* (v)

bodkriet (spor.) ['bɔdkrit, voor klankvar. z.

bod II] - bordkrijt

bodpepier ['b...] - bordpapier, karton

bodpepiere bn.; attr. ['b...] 1. van bordpapier, van karton

bodtekening (spor.) ['b...] - bordtekening

bodvol ['b...] - bordvol

bodybuilder (spor.) ['bɔdibʌldr] - bodybuilder

bodybuilding (spor.) ['bɔdibʌldɪŋ] - bodybuilding

boe I tw. [bu:] 1. uitroep om schrik aan te jagen *Ik reup boe, en hij schrok 'm een aep* (Np) 2. uitroep uit afkeer 3. uitroep om koeien na te doen

boe II (spor.) et [bu:] 1. in *van boe noch bah weten* (spor.), *boe noch bah zeggen* (spor.), *zonder boe of bah* (spor.)

boeddhist (spor.) [bu'dɪst] - boeddhist

boeddhistisch [...'dɪstɪs] - boeddhistisch

boedel de; -s; -tien ['bud] 1. geheel van iemands vermogen 2. geheel van een nalatenschap *Ze kun et beste de boel mar eerlik verpatten* (Dfo), *de onverdielde boedel* (Ow), *de boedel uut mekaar zetten* bij boedelbeschrijving verdelen (Dfo), *de boedel opnemen* de inventaris opmaken na een overlijden (Spa) 3. iemands huisraad en andere roerende goederen *Oonze bure bin ok verhuusd, mit heur hiele boedeltien op 'e waegen* (Db) 4. kleding en handbagage *Ze is mit 't boedeltien onder de aarm votgaon* (El), *Daor komp hi 'jan mit zien boedeltien* (Ste) 5. het geheel aan spullen *Een rits is makkelik, die ritst de boedel zo an mekeer* (Dfo), *Mit een doemekracht kuj' de boedel optillen* (Dfo), *Dat boedeltien moet verkocht worden* (Spa), *de boedel moet even locht wodden* (Dfo) 6. slordige huishouding, rommelige inrichting en wijze van doen *'t Was me daor een boedeltien, alles ston op stelten* (Pe-Db), *Dat was me daor ok een boedeltien, mit die oolde meensken* (Dfo), *Et is daor mar een schaemel boedeltien* (Obk) 7. bedrijf(je) *Et boedeltien van Sake en Trientsje wodt nog verkocht* (App) 8. zaakje, het geheel, de toestand *Onder et waark meoj' de boedel goed beschouwen* (Dfo), *Deur een mooi praotien van de baos kuj' de boedel soms mooi in odder kriegien* (Dfo), (negatief:) *'t Is een boedeltien!* (p), *de boedel zo overstaek vienen* (p), *Awwe d'r niet achter*

zitten, dan wodt et een verlegen boedeltien (p), *Et is een vremde boedel, dat moe'k zeggen* (p), *'t Is een belabberde boedel* (p), *Doe 'k, veural aovens, de boedel es langes keek docht ik, wat is et hier toch anders as in Frieslaand* (s: oost) 9. veel, in *D'r is tegenswoordig een boedel gepraot over de tramweg deur oonze gemeente* (...) (s: oost., plm. 1885)

boedelbeschrijving ['b...] - boedelbeschrijving: als aktiviteit: *Volgende weke is de boedelbeschrijving* (Spa), ook: het stuk dat daar het resultaat van is

boedelscheiding Ook **boeldeling** (Bdie) ['b.../'b...] - boedelscheiding (als aktiviteit) *Bij de boedelscheiding is d'r een protte ruzie kommen* (Db), *....holen* (Ow), *Mit die boedelscheiding kregen ze ieder heur pat of andeel* (Dfo)

boef de; boeven; -ien [buf] 1. boef, schurk *'t Is een grote boef* (El, Np), *Doe gien zaeken mit die boef!* (Nt) 2. (vaak verkl.) gezegd van een jongetje: als troetelnaam, of om aan te geven dat hij nogal eens ondeugend is (verspr.) *Wat een dikke boef is die jonge* (Dhau), *Die jonge dat is ok een boefien* (Sz), *Die jonge is wel zo'e'n boefien* (Spa)

boeg de; -en [bux] 1. boeg, voorkant van een schip *De boeg van et schip snee deur et waeter* (Ol-Nl), *We hebben nog een lange reize veur de boeg, een schot veur de boeg, nog hiel wat veur de boeg hebben* nog veel te wachten hebben (spor.) 2. elk der zijden van het voorschip *et over een aandere boeg gooien* 3. borst en evt. schouders van een paard (Dfo, Db, El, Ow, Ste) *Et peerd het een beste boeg* (El), *De boeg hangt goed in 't jok* (Ste)

boegbeeld (spor.) ['buɣbʌ:lt] - boegbeeld

boegen z. *bugen*

boeging z. *buging*

boegspriet (l) ['buxsprɪt] - boegspriet

boegsprietlopen (Dfo, Dhau, Mun, Nbk, Np) ['buxsprɪt...] - boegsprietlopen

boegzem z. *buugzem*

boei de; -en; -gien [buj] 1. boei ter afbakening van vaarwater *Hi'j kreeg een kleur as een boei werd vuurrood* (Bu) 2. ankerboei (spor.) 3. reddingsboei (spor.) 4. elk der banden, beugels waarmee men iemand boeit *iene in de boeien slaon* (spor.)

boeien - boek

boeien (Nbk, elders spor.) ['bujn] - boeien: in boeien sluiten; de aandacht vasthouden *Zoks boeit me hiel arg* (Nbk)

boeiend (spor.) ['buj(d)nt] - boeiend

boek Ook **buuk** (bet. 7-8: OI-NI, Spa, Sz) de; -en; -ien [buk/byk] 1. boek: waarin men leest, als voorwerp *een innijd boek* een ingenaaid boek (I), *een bunnan boek* een gebonden boek (spor.), *een oold/nij boek*, *een boek eupensnieden/lossnieden* in de buitenvouwen open snijden (Nbk), *altied mit de neuze in de boeken zitten* altijd studierend, nazoekend, onderzoekend zitten lezen 2. leesboek, letterkundig boek, boek met interessante leesstof *een mooi boek*, *een goed boek*, *een slecht boek*, *een saai/vervelend boek*, *een leerzem boek* (Bu), *een boek in vier dielen*, *een boek uitgeven*, *een boek bespreken*, *Dat boek is/het goed verkocht* (Nbk), *Ie zollen d'r een boek over schrieven kunnen* het betreft een aaneenschakeling van onverwachte, vaak: onaangename, onverwachte, onlogische gebeurtenissen (Nbk), *Hi'j is een eupen boek* hij is open, hij vertelt zonder terughoudendheid (Spa), waartegenover *Hi'j is een gesleuten boek* (Spa), *in et boekien mit een boekien knus* een boek(je) lezend (Nt) 3. bijbelboek, hoofdafdeling in de bijbel 4. boek waarin men kan noteren, schrijven, notitieboek, vaak: koopmansboek (verkl.) *Hi'j is buten zien boekien gaon* deed dingen die niet tot z'n bevoegdheid horen, sprak over zaken waarover hij niks had te zeggen, waarvan hij niks had te vinden (Nbk, Np, Spa), zo ook *Hi'j is zien boekien veer te buten gaon* (Spa), (verkl.) *d'r een boekien over eupendoen* erover vertellen wat men nog niet wist, wat enigszins geheim was of leek, het fijne ervan vertellen: *Die N. kunnen ze ok nog wel es een boekien over eupendoen* (Ow), *neffens et boekien* zoals het moet, volgens de regels, volgens de voorschriften (spor.), waartegenover *Et is niet neffens et boekien* het is niet zoals het zou moeten, het gaat op een manier die eigenlijk niet geoorloofd is, *een nog onbeschreven boek wezen* iets/iemand met nog een hele ontwikkeling in het vooruitzicht, waar nog van alles mee kan gebeuren, een ontwikkeling die nog plaats moet vinden (Op), *Hi'j mos de boeken (goed) bi'jholen* z'n boekhouding,

z'n financiële administratie (goed) bijhouden (Nbk, Pe-Dbl), *de boeken ofsluten* de jaarlijkse financiële administratie (Db, Ma), *de boeken naozien* controleren (Nbk), *een post buten de boeken hopen* niet opnemen, *een (ge)sleuten boek* zaken die zijn afgehandeld, *Ik wil temeensen niet as schrikbroek of verraoder te boek staon* bekend staan (vo), *as eerlik/betrouwber* [e.d.] *te boek staon* bekend staan (Nbk) 5. (verkl.) klein notitieboekje, vooral: boekje waarin leveranciers bestellingen e.d. opschrijven 6. (verkl.) bijeengehouden bundeltje kaartjes, bonnen e.d. 7. bekend lichaamsdeel: buik *Doe hebben we oons piene in de boek eten van die overvloed* (Db), *een boekien hebben/kriegen* een buikje krijgen, dik worden, vaak op oudere leeftijd door veel te eten, *We hebben de boek weer vol hebben weer* (flink) gegeten (Bu), *Vroeger atten ze een boek vol eerappels* heel veel (Pe-Dbl), *vol in de boek wezen* met een vol gevoel zijn (Nbk), *dikke in de boek wezen* id. (Nbk), *een dikke boek hebben* een dikke buik hebben (Nbk), *piene/zeerte in de boek* buikpijn, *Ik kreeg piene in de boek van 't lachen* (Sz, Nbk), *Daor zoj' piene in de boek van kriegen* dat is hoogst onaangenaam, daar zou je je zorgen om gaan maken (Nbk), *op 'e boek liggen*, *'t Zit me niet lekker in de boek* 'k voel me niet lekker (Nt), *Schrief et mar op 'e/je boek* vergeet het maar, het wordt niks, hij doet/betaalt het toch niet (Bdie, Nbk, Ow, Dhau), *te boek staon* met de rug tegen een boom, hok etc. staan met gevouwen handen, zodat degene die gaat klimmen er een flinke opstap aan heeft en evt. nog op de schouders van dezelfde persoon kan gaan staan (Bdie, Dhau), *Hi'j het de boek op 'e leest* heeft te veel gegeten (Wol), *Die vrouw sleug heur op 'e boek van 't lachen* (Pe-Dbl), *'t Bin twee hanen op iene boek* ze zijn het altijd eens, denken altijd gelijk (verspr.), zo ook *Ze bin twee hanen op iene boek* (Wol) en *'t Bin vier hanen op iene boek* id. (Nbk, Ste), *de boek d'r vol van hebben* er meer dan genoeg van hebben, het zat zijn (Nbk, Op), *mit de boek veuruut lopen* sterk naar voren gericht (Obk, Op), *Aj' daor te gaate binnen, dan koj' mit de boek op 'e klompen weer thuis* dan krijg je heel veel

aangeboden om te eten (Obk), *Ze leup mit de dikke boek ze was in verwachting* (Ma), zo ook *mit de boek in de boom lopen* hoogzwanger zijn (Wol), *Hi'j is slim maeger, hi'j kan de boek tegen de rogge klappen* (Ste), *Hi'j het een boek as een burgemeester een dikke, vooruitstekende buik* (Ma) 8. uitpuilend deel *een laampeglas mit boekien* (Wol), *Dat hoorvak komt een aorig bukien an* (Spa) 9. bolle kant van de bikkel uit het bikkelspel (Dho, n: NI) * *Beter dat de boek bast as dat et eten bedarft* (Db), (gezegd om uit te drukken dat men lekker snoept of eet:) *Bukien, bukien, wat maak ie goeie dagen* (Spa), (raadsel:) *Een koppies as een knikkertien/Een boekien as een bikkertien/En poten as een ooievaar/Ra, ra wat is dat?* oplossing: een tang waarmee men een kooltje vuur uit de kachel haalde en in de test deed (Wol), (raadsel met erotische lading:) *Boek tegen boek/Haor tegen haor/En de stok in de midden*, met als antwoord: *een span peerden veur de dissel* (Nw), *Een ere zien boeken bin duurder te lezen* het is moeilijk om iemand anders z'n zaken te begrijpen, erover te oordelen (b: ln), *...bin duuster te lezen* id. (Bdie, Pe-Db), zo ook *Een aander zien boeken bin duuster te lezen* id. (Dho)

boekaoemhaeling (l) ['b...] - buik-ademhaling

boekberrie (Bdie, Wol en oost.) de; -s ['bugberɪ] 1. losse bodem van een boerenwagen *Wat een zwaore boekberrie!* (Nbk), *De boekberrie was ok kepot* (Nbk), *de klaampen onder de boekberrie* (Ow), *De boekberrie of de bojem het veur en achter een kattelraand, dat was tegen splinters* (Ma), *Aj' mit een hieleboel bi'jevoken reisden wodde de waegen vaeks langer maekt mit hulpe van een appatte laankwaegen; in dit geval komt d'r ok een appatte lange boekberrie op 'e waegen* (bs: Dfo); in bijzonder gebruik als kettingeg, weidesleep e.d.: *H. kon beginnen te slepen mit de platte kaante van de boekberrie van de waegen* (vo), *We brukten de boekberrie om sparre in te slepen: de boekberrie kwam op 'e kop, ie sleugen d'r een hoefiezer op en dan mit et eidketten d'r an en dan 't peerd d'r veur; ok wel om te slichten, dan gongen ze d'r over mit de*

boekberrie. De boekberrie wodde ok veur et inzi'jen bruukt (Nbk), *Et laand strieken mit de boekberrie; dan kwam daor een hoefiezer an, in de midden, en dan koj' de boekberrie trekken* (Bu)

boekbespreking (spor.) ['bugb...] - boekbespreking

boekbiender (spor.) ['bugb...] - boekbinder

boekbienderi'je (spor.) [...'tjɛ, z. ook -i'je] - boekbinderij

boekbore (Bu, Dhau, Ma, Mun, Ol-NI) de; -n; ...boortien ['bugbo:ɔrɛ] 1. handboor waarvan men de enigszins platte, houten kop tegen z'n buik hield om tegelijkertijd kracht te zetten en goed te richten (Ol-NI) 2. fopmiddel, gefingeerd instrument; bij wijze van grap nl. stuurde men kinderen, een onnozele knecht e.d. naar een ander, om hun onnozelheid te testen (Bu, Dhau, Ma)

boekdaansen (l) onbep. w. ['bugd...] - buikdansen

boekdaanseres(se) (l) [...'r...] - buikdanseres

boekdeel z. *boekdiel*

boekdelling (Ol-NI, Op, Spa, b: ln) Ook *boetdelling* (b: ln) de; -s, -en ['bugdɛlɪŋ/ 'budɛlɪŋ] 1. buikdelling, buikdenning: beschot op bodem van praam of bok (Spa), loopgang op een schip (b: ln) 2. wagenbodem (Ol-NI, Op) *De boek-delling wodt d'r ok niet beter op* (Op)

boekdiel (Nbk) Ook *boekdeel* (Db, Dho, Np, Ow) ['bugdi:l/...di:l] - boekdeel *Et sprekt boekdelen* (Np), *Ie kun d'r wel boekdelen van schrieven* je zou er wel een boek over kunnen schrijven (Dho)

boekdrokker ['bugdrokɔ] - boekdrukker

boekdrokkeunst ['bugdrokɔ:st] - boekdrukkunst

boeke-illustraasie (spor.) ['bukə...] - boek-illustratie

boeke-omslag ['b...] - boekomslag

boeke-uitgifte ['bukɔyɪxtɪtə] - boek-uitgave

boekebal ['bukəbəl] - boekenbal *Et Stellingwarver boekebal was disse keer in Wolvege* (Wol)

boekebeurs ['bukə...] - boekenbeurs

boekebezit ['bukəbɛst] - boekenbezit

boekebon ['bukəbɔn] - boekenbon

boekebus (Nbk) ['bukəbʌs] - bibliobus

boekefermaat ['b...] - boekfermaat

boekegek - boekhooldburo

boekegek (Bdie, Nbk) ['bukə...] - boeken-gek
boekegeschenk ['bukə...] - boekgeschenk
boekekaaste Ook *boekekaste* (Spa) ['bukə.../...] - boekenkast
boekekaft (Nbk) et ['bukəkəft] 1. kaft van een boek
boekekaften (Nbk, Nw, Ow) onbep. w. ['bukəkəftŋ] 1. kaften van boeken (zelfst.) *Mit 't boekekaften moej' op 'e rogge inknippen* (Ow)
boekekaste z. *boekekaaste*
boekekiste ['bukə...] - boekenkist
boekeklub ['bukə...] - boekenclub
boekekraom ['bukə...] - boekenkraam *Ze stonnen mit de boekekraom op 'e mark* (Dhau)
boekel z. *bukel*
boekelegger ['bukə...] - boekelegger
boekelezer (Nbk, Ste) de; -s; -tien ['bukə...] 1. iemand die veel/graag boeken leest *Da's nogal een boekelezer* (Ste)
boekeliest(e) Ook *boekelist* (spor.) ['bukə.../...] - boekenlijst
boekelist z. *boekeliest(e)*
Boekelte et ['buk|tə] 1. naam van een buurtschap noordelijk van *Buil: Hij woont op Boekelte* (Bu, Nbk)
boekemark ['b...] - boekenmarkt, deel van een markt waar men boeken verkoopt
boekemeenske (spor.) ['bukə...] - boekenmens
boeken zw. ww.; overg., onoverg.; boekte, het boek ['bukɪ] 1. boeken: opschrijven in een boekhouding 2. zakelijke inschrijving voor een reis, een vakantie *een vekaanie boeken, een reize boeken* 3. behalen (spor.) *weenst boeken* (spor.) 4. buiken: met een buik staan (Ma, Np, Ol-Nl, Ste) *Dat voer hij boekt al aorig an de iene kaante* (Ma), *As een mure begint uut te zetten deur verzakken of zo, dan zeggen wij wel: 'De mure boekt'* (Ol-Nl), *Dat vrommes boekt al aorig* krijgt een dikke buik (bij het in verwachting zijn) (Np)
boekenommer (spor.) ['b...] - boeknummer
boekepaanke (OS, Spa) Ook *boekplaanke* (Op), *boekeplanke* (Spa) ['bukə.../...] - boekenplank
boekeplanke z. *boekepaanke*
boekepresentaasje ['bukə...] - boekpresentatie
boekerek ['bukə...] - boekenrek

boekerim (Bdie) et; -men; -megien ['bukərim] 1. schap met boeken
boekeschriever ['bukə...] - boekenschrijver
boekestaander (Nbk, Np) ['bukə...] - boekenstander
boekestallegien ['bukəstaləxn] - boekenstalletje
Boekeste (Ow, l, s: oost.: 1877) et ['bukəstə] 1. Stellingwerfse naam van de buurtschap Boekhorst bij *Oosterwoolde*
boekesteun (Ol-Nl) ['bukə...] - boekensteun
boeket [bu'ket] - boeket: bloemruiker
boeketael (spor.) ['bukə...] - boekentaaal
boeketaofel ['bukə...] - boekentafel
boeketasse ['bukə...] - boekentas
boeketitel (spor.) Ook *boektitel* ['bukə.../...] - boektitel: titel van een boek
boeketreeks (spor.) [...'kət...] - boeketreeks
boekeverkoper ['b...] - boekverkoper
boekeverzaemeling (spor.) ['bukə...] - boekenverzameling
boekeweke ['bukə...] - boekenweek
boekewiezer (Nbk) ['bukəwi:zɪ] - boekenlegger
boekewinkel (verspr.) Ook *boekwinkel* (Nbk) ['bukə.../...] - boekwinkel
boekeworm (Nw, Obk) Ook *boekewurm* (Diz) ['bukə.../...] - boekenwurm
boekewurm z. *boekeworm*
boekgriep (verspr.) ['bukxri:p] - buikgriep
boekhaandel (verspr.) Ook *boekhandel* (verspr.) ['buk.../...] - boekhandel
boekhaandeler (Nbk, Np) ['b...] - boekhandelaar
boekhandel z. *boekhaandel*
boekhaor (l) ['bukh...] - buikhaar
boekholen ['buk...] - boekhouden: de boekhouding voeren, bijhouden
boekholige z. *boekholing*
boekholing (Nbk, Nw) Ook *boekhoolding* (Dfo, Np), *boekholige* (Ste), *boekhouwing* (Spa) ['b.../...] - boekhouding: afdeling belast met boekhouden: *D'r gaot niks veur een goeie boekhoolding* (Dfo); het boekhouden en evt. de boeken/stukken die erbij horen *Aj' de boekhouwing in orde hebben (...)* (Spa), *de boekhouwing uutpluzen* (Spa)
boekholte (l) ['bukhɔltə] - buikholte
boekhooldburo (Nbk, Ol-Nl) et; -s; -gien ['bukhɔ:ld...] 1. buro, instelling, bedrijf dat de boekhouding of een deel ervan verzorgt

voor partikulieren, bedrijven, instellingen
boekhouder Ook *boekhouwer* (WH) de; -s; -tien ['buk.../...] 1. iemand die de boekhouding verzorgt (of een deel ervan) voor een bedrijf, een partikulier, een instelling

boekhouding z. *boekholing*

boekhooldofdieling (Nbk, l) ['buk...] - boekhoudafdeling

boekhooldschrift (l) ['buk...] - boekhoudschrift

boekhouwer z. *boekhouder*

boekhouwing z. *boekholing*

boekien z. onder *boek*

boeking de; -s, -en; boekinkien ['bukɪŋ 1. boeking: voor een reis, een vakantie e.d.

boekjaar ['bukj...] - boekjaar

boekkammet (Dfo) et; -ten; -tien ['bukaməŋet] 1. bep. kast: kabinet dat naar beneden (en naar voren toe) enigszins rond uitloopt

boekklachten (spor.) ['buk...] - buikkklachten

boekkramp (spor.) ['bukramp] - buikkkramp

boekmaege (verspr.) ['bukm...] - boekpens, bladmaag

boekomslag (Bdie, El, Ma, Nbk, Nw) ['buk...] - boekomslag

boekonderzoek (spor.) ['b...] - buikonderzoek

boekoplaage (Dhau, Mun, Nbk) de; -n ['buk...] 1. oplage van een boek

boekopperaasie (spor.) ['b...] - buikoperatie

boekorgel (Wol) ['b...] - buikorgel, op de buik gedragen orgeltje

boekpens (Op) ['buk...] - boekpens

boekpiene (Bdie, Bu, Db, Dhau, Op, Ste, Wol) Ook *buukpiene* (Sz) ['buk.../byk...] - buikpijn *Daor he'k boekpiene van* dat levert me zorgen, problemen op (Bdie)

boekplaanke z. *boekplaanke*

boekriem (OS, verspr. WS) Ook *boekrieme* (Bdie, Mun, Nt, Sz), *buukrieme* (Mun, Spa) de; -en; ...riemegien ['bukrim/...rimə/'byk...] 1. buikriem, riem onder de buik van het paard waarmee men het (daagse) tuig vastzet en aanspant *An een perezille zit een boekriem, om et op zien plak te holen* (Dfo), *De boekriem zit an de zille* (Np), *Je moe'n niet vergeten de boekriem van 't peerd vaaste te doen* (Diz),

Et peerd moet de boekriem nog vaaste hebben (Ol-Nl), *Aj' et peerd vroegeer ansanden, dan mos de boekriem strak antrokken wodden* (Obk), *Et roggeleer ligt wel goed recht, je kun de boekriem wel anhaelen* (Op) 2. gordel, broekriem: *Hi'j had zoveule eten, dat hi'j mos de boekriem wat losser doen* (Ld), echter meestal in fig. gebruik: *D'r is niet veule te eten, we moe'n de boekriem mar wat/stevig anhaelen* wat minder eten, ook: wat zuiniger leven (Dfo, Dhau, Ma, Nbk, Ste), *...wat strakker antrekken* id. (Nw, Diz), zo ook *Van armoede mos hi'j de boekriem anhaelen* zuiniger gaan leven (Dfo)

boekrieme z. *boekriem*

boekslaegen (Ste) Ook *buukslaegen* (Mun) st. ww.; onoverg.; het boekslaegen ['bukslɛ:ɡɪ] 1. (vooral bij koeien, personen) hijgen *Die koe boekslagt aorig* (Ste), (zelfst.) *Ik heb d'r buukslaegen van kregen* (Mun)

boekslaegerig (Pe-Dbl) bn.; -er, -st ['bukslɛ:ɡrɛx] 1. geneigd tot hijgen *Die koe is zo boekslaegerig, die kon 't wel es an de longen hebben* (Pe-Dbl)

boekslag (Ste) de; ...slaegen ['bukslax] 1. (vooral bij koeien) gehijg

boeksmate (Nbk) de ['buks'mə:stə] 1. de maat, inhoud van iemands buik, in *Kennen jim boeksmate niet?* gezegd tegen iemand die te veel eten op z'n bord scheidt, die kennelijk te veel wil eten (Nbk)

boeksnede (Nw) de ['buksnɛ:] 1. lett. buiksnede, all. in * *Nee, lik me de boeksnede!* (Nw)

boekspek Ook *buukspek* (Mun, Sz) et ['bukspek/'byk...] 1. spek onder tegen de buik van het varken *Boekspek was niet et beste spek, et kwam deur de bloedwost* (Ste)

boekspiere (spor.) ['buk...] - buikspier

boekspieren (verspr.) Ook *buukspreken* (WH) ['buk.../'byk...] - buikspieren

boekspreker (spor.) Ook *buukspreker* (WH) ['buk.../'byk...] - buikspreker

boektitel z. *boektitel*

boekvlies (l) ['bukflis] - buikvlies

boekvorm (spor.) ['bukf...] - boekvorm *in boekvorm* (spor.)

boekvullige z. *boekvulling*

boekvulling Ook *boekvullige* (Ste), *buukvulling* (Mun, Spa) de ['bukfʌɪŋ/

boekwaark - boekweitenbri'j

...flələθ/'byk...] 1. (g. mv.) eten (dat de buik vult) *Oonze Stellingwarver kost zet temeensen aorig stee. Ie kriegen boekvulling* (v)

boekwaark z. *boekwark*

boekwark (Nbk) Ook *boekwaark* (Dho) ['b...] - boekwerk

boekweerde (verspr.) ['buk...] - boekwaarde

boekweit Ook *boekweite* (ZW, OS, Bu, Diz, Np, Nw, OI-NI, fp, b :lm) de; vn. aand.: ze ['bukwejt/...ə] 1. boekweit, gewas, eertijds veel geogst om meel te maken van de vrucht; ook het te zaaien zaad ervan (bij het zaaien van boekweit:) *Mit de ploeg wodde een scholle vore maekt. En daor leup iene achter mit een soort gieter, die vol was mit boekweite waarmee nl. langzaam het zaad in de vore werd gegoten (k: Ste), Want hoe zwaorder de boekweite hoe duurder; 140 pond mos ze per mudde wel wegen (k: Ste), et trappen van boekweite in de buulkiste (El), As de boekweite verkocht was, ging de boer naor de koopman zien huus om et geld op te haelen (k: Ste), Boekweite wol krek as sparre et beste op zoer laand (Ow) 2. in wilde boekweite akkerwinde (El, Ste, fp)*

boekweitakker (verspr. OS, Bu, Np, Op) Ook *boekweite-akker* (ZW) de; -s; -tien ['b......] 1. akker waarop men boekweit verbouwt

boekweitbaole z. *boekweitbolle*

boekweitbolle (Dhau, Sz) Ook *boekweitbaole* (Dfo), *boekweitenbolle* (Dho), *boekweitebolle* (Ste) de; -n; ...boltien, ...bollegien ['bukwejdbələ/...bo:ələ/'b..., bukwejtə'bələ/...] 1. boekweitbrood

boekweibri'j z. *boekweitenbri'j*

boekweidoppe (El, Np) de; -n; ...doppien ['bukwejdpə] 1. boekweidop, schil van de vrucht van boekweit *Boekweidoppen bruukten ze wel veur in de kiepenusten* (Np)

boekweidösken (OS, Bu, Nw, Op) Ook *boekweidedösken* (El, Nw), *boekweidösßen* (Nw), *boekweidedösßen* (Nw), *boekweidusken* (Np), *boekweidussen* (Ste), *boekweidedusken* (k: Ste), *boekweiddossen* (Bdie, Pe-DbI) zw. ww.; onoverg.; döskte boekweit, het boekweidöskt ['bukwejdæskɿ/'bukwejtə.../...dæsɿ/...] 1.

oogsten en aansluitend dorsen van boekweit *Et is hatstikke mooi weer te boekweidedösken* (Dhau), *As ze an 't boekweidedösken binnen, staon ze gewoonlik mit drie man op 'e legge en slaon d'r mar zachies op* (Nw)

boekweiddossen z. *boekweidedösken*

boekweiddösßen z. *boekweidedösken*

boekweidusken z. *boekweidedösken*

boekweidussen z. *boekweidedösken*

boekweite z. *boekweit*

boekweite-akker z. *boekweitakker*

boekweitebloem z. *boekenweitenbloem*

boekweitebolle z. *boekweitbolle*

boekweitebri'j z. *boekweitenbri'j*

boekweidedösken z. *boekweidedösken*

boekweidedösßen z. *boekweidedösken*

boekweitegrutten (Np) Ook *boekweitegrutten* (Ma, Np) mv. ['bukwejtəgratɿ/...] 1. gepelde en vervolgens gemalen boekweit

boekweitejaor (Dfo) Ook *boekweitenjaor* (Ma) et; -en; -tien ['bukwejtə.../...tɿ...] 1. jaor waarin boekweit wordt geogst (met een aanduiding over de omvang/kwaliteit van de oogst) *Aj' een goeie zomer hebben, is 't een goed boekweitejaor* (Dfo)

boekweitelaaand (Dho) et ['b...] 1. stuk land waarop men boekweit verbouwt

boekweitemael z. *boekweitenmael*

boekweitemaone (k: Ste) de ['bukwejtə'm...] 1. oogstmaan met betrekking tot boekweit, d.i. de periode in september waarin men 's avonds lang van het licht van de volle maan kan profiteren, zodat er weinig van de oogst van de boekweit verloren hoeft te gaan

boekweitemeel z. *boekweitenmael*

boekweiten I bn.; attr. ['bukwejtɿ] 1. van boekweit *boekweiten pannekoeken* (El)

boekweiten II (Op) onbep. w. ['b...] 1. verbouwen van boekweit *An et boekweiten zatten nogal een hoop risiko's* (Op)

boekweitenbloem (Obk) Ook *boekweitebloem* (j) [...tɿ'blum/'bukwejtəblum] - boekweitebloem: bloem, gezift meel van boekweit *Soms wil de bi'jker wel es naogaon waor as de bi'jen henne gaon te winnen; dan roegel ie d'r wat boekweitebloem over henne, dan kuj' zien waor as ze zitten. Zo vien ik mien bi'jen soms bi'j Tronde in de weer* (j)

boekweitenbolle z. *boekweitbolle*

boekweitenbri'j (Dfo, Diz, El, Op, Pe-DbI)

en verspr. oost.) Ook *boekweitebri'j* (El, Ma, Ste), *boekweibri'j* (spor.) de ['b..., ...tɲ'briɲ, ...'brɛɲ, z. bri'j/...] 1. boekweitebriɲ, boekweitepap
boekweitengotte (Dho, Ste) de [...tɲ'x...] 1. boekweitgort
boekweitengottenbri'j (Ste) de [...'briɲ] 1. pap van boekweitgort
boekweitengottenmael (Ste) [...'m...] - boekweitemeel
boekweitengrutten (Ma, Nbk) de [...tɲ'gratɲ] 1. (verz.) pap van boekweit die men heeft gegrut 2. (mv.) geplette, gebroken boekweithorrels (Nbk) *Boekweitengrutten daor kookte ie ok posstro van* (Nbk)
boekweitenjaor z. *boekweitejaor*
boekweitemael (OS, verspr. WS, niet WH) Ook *boekweitemeel* (Mun, Nt, Ol-Nl, Spa, Sz), *boekweitemael* (Bdie, Dfo), *boekweitemael* (k: Ste), *boekweitemeel* (Sz), *boekweitemeel* (Dhau, Diz, Spa) [bukwejtɲ'm., 'b.../...'bukwejtɲ.../...] - boekweitemeel 't Vaarken dat in november slaacht [wodden zol] mos eigenlijk de leste veertien daegen mit boekweitemael voerd wodden (k: Ste)
boekweitemeel z. *boekweitemael*
boekweitenpap (Wol) Ook *boekweitepap* (Spa) [...tɲ'pap, ...'b.../'bukwejtɲpap] - boekweitepap
boekweitenstro (Db, Diz, Mun, Obk, Ste) Ook *boekweiststro* (Dfo, Dhau, Np, Op, Pe-Dbl), *boekweitestro* (Bdie, Bu, Ma) et; voorn. aand.: ze [...tɲ'stro:, 'b.../'bukwejtstro:/'bukwejtastro:] 1. stro van boekweit
boekweitenverbouw z. *boekweiteverbouw*
boekweitenzoemer z. *boekweitzoemer*
boekweitestrieken (k: Ste) onbep. w. ['bukwejtstriɲ] 1. het gezaaide boekweit bedekken met een dun laagje grond dat uit de nieuwe, ernaast gemaakte ondiepe ploegvoor kwam
boekweitestro z. *boekweitenstro*
boekweiteveld (k: Ste) et; -en; ...veltien ['bukwejtɛfɛlt] 1. veld waarop boekweit wordt verbouwd *Zoe'n blujjend boekweiteveld was een prachtig gezicht* (k: Ste)
boekweiteverbouw (ZW, Np) Ook *boekweitenverbouw* (Nw), *boekweiteverbouw* (Np, Pe-Dbl) de ['bukwejtɛf.../...tɲ.../...] 1. het verbouwen van boekweit, boekweiteelt

Dat is (een) boekweiteverbouw gezegd van armoedig gewas waaraan weinig of niets zal worden verdiend (Nw, Pe-Dbl, Ste), ook m.b.t. de grote onzekerheid inzake een goede oogst (Np) of bij het fokken van varkens (Bdie, Pe-Dbl): *Mit motten fokken is boekweiteverbouw* (Bdie), *Boekweiteverbouw is mar half gewin* levert weinig op (Bdie)
boekweiteweer (Bu, Dfo, Dho, Op, k: Ste) Ook *boekweiteweer* (Obk) et ['bukwejtɛ.../...] 1. mooi zonnig weer, geschikt om boekweit te dorsen, geschikt voor de groei van boekweit 2. gezegd van mooi, groeizaam weer (Obk)
boekweitieter (Dfo, Ow, Ste) de; -s; -tien ['bukwejtɛx...] 1. klein gietertje waarmee boekweit werd gezaaid (in tevoren gemaakte, kleine gootjes (Ste))
boekweitgrutten z. *boekweitegrutten*
boekweithunnig z. *boekweithunning*
boekweithunning (bs: Dfo, Op) Ook *boekweithunnig* (bs: Dfo, Obk, Ow) de ['b.../...] 1. honing van de bloem van boekweit
boekweitekaf (Diz) et ['b...] 1. kaf van boekweit
boekweitekli'je (Np) de; -n; ...kli'jgien ['b...] 1. boekweitedop
boekweitemael z. *boekweitemael*
boekweitemeel z. *boekweitemael*
boekweitepap z. *boekweitenpap*
boekweitsjouwe (Dfo, Nw) de; -n; -gien ['bukwejtsjɔmə] 1. zeef, door twee personen heen en weer geschud om het kaf te scheiden van het boekweitzaad
boekweitstro z. *boekweitenstro*
boekweitrappen (Bu, Dfo, Dhau, Nw, k: Ste) onbep. w. en het boekweitrapt ['bukwejtrapɲ] 1. trappen, lopen op de boekweit die in bakken was gedaan; daarin stampte de boer enige tijd met z'n schoenen aan, om de doppen, de kelk die was blijven zitten te verwijderen (k: Ste): *Boekweitrappen mos om de doppen van de boekweit of te kriegen* (Dfo), *Bi'j boekweitrappen gaot d'r niks kepot, mar ze moe'n wel indreuge wezen* (Nw)
boekweitrappersbak (s: oost.) de; -ken ['b...] 1. bak waarin boekweit werd gestampt door te trappen, vgl. *boekweitrappen*
boekweiteveen z. *boekweitevene*

boekweitvene - boel

boekweitvene (Dfo) Ook *boekweitveen* (Dfo, Dhau) et; -n; ...veentien ['bukwejt-
fī:nə/...] 1. stuk veengrond waarop men
boekweit verbouwt *We zullen et
boekweitvene mar es loseiden* (Dfo)
boekweitverbouw z. *boekweiteverbouw*
boekweitweer z. *boekweiteweer*
boekweitzoemer (Pe-Dbl) Ook *boek-
weitzommer* (Dhau, El), *boekweitzoemer*
(Ma) de; -s; -tien ['bukwejtsumr/
...sōmr/...tɪ's...'] 1. gezegd van een mooie
zomer (waardoor een goeie boekweitooft
kan ontstaan) (Dhau, El, Ma) 2. een slechte
zomer (Pe-Dbl)
boekweitzomer z. *boekweitzoemer*
boekwinkel (verspr.) Ook *boekwinkel*
(Bdie) ['buk.../...] - boekwinkel
boekzeerte (Nbk, Op, bo: Bu, Nw) Ook
buukzeerte (Mun, Sz) de ['buk.../'byk...'] 1.
buikpijn
boekziek I (Mun, Nw) zn., g. lidw.
['buksik] 1. het *boekziek* zijn, z. *boekziek*
II, vgl. *De appels kun d'r wel lekker omme
wezen bij 't begin van boekziek* (Nw), *Alle
appels hadden van 't jaor last van boekziek*
(Mun)
boekziek II Ook *buukziek* (Spa),
boekziekerig (Np, App) bn. ['buksik/
'buksikrəx/'byksik] 1. beurs, buikziek
(zowel aan de ronde buitenkant als bij het
klokhuis) *Die jutteperen weren allemaol
boekziek* (Ld), *Aj' mit een appel op een
paoltien of zo ommeslaon, dan maek ie
him boekziek* (Np), ...*boekziekerig* (Np)
boekziekerig z. *boekziek* II
boekzwam (s) ['bukzwam] - buikzwam
boel de; -en; -tien [bul, ook bu:l: zuid. van
de *Lende*] 1. inboedel *een kaele boel*
gezegd van armoedig huisraad, *Ze hebben
de hiele boel verkocht* (Ow) 2. (vaak
verkl.) kleding en overige spullen die men
bij zich heeft (verspr.) *Pak je boeltien mar
op en donder ok mar op* (Ow), *Hi'j het zien
boeltien pakt en is voutgaon* (Op), *Hi'j het
zien boeltien pakt z'n biezen gepakt* (Ma)
3. huishouding *Dat wiefien het de boel
goed bij mekeer hollen, mar d'r bin vanzels
ok grote ri'jslieven* voerde een zuinige
huishouding (Ow) 4. slordige, niet hygiëni-
sche huishouding (vaak ook: waarin men
veelal ruziënd met elkaar omgaat), bende
*Et het in die huusholing altied een boeltien
west* (Diz) 5. het geheel van iemands

woning of onroerend goed anderszins, een
voertuig, enz. *De boel zit op slot* (b), *De
boel wodde goed onderhullen* (v), *Deur de
jaoren henne hadde de karke de boel
sloeren laoten* (v), *Hi'j verbrek de boel
breekt zijn woning, zijn hok* enz. af om te
verbouwen (Bdie) 6. het geheel aan
spullen, van iemands zaken *Die jongen die
gooien de boel d'r mar henne, et was iene
rommel* (Ld), *Je moe'n wat zuniger op je
boeltien wezen* (Db), *Je moe'n de boel niet
sloeren laoten* (Nbk), *Daor zat de boel ok
al verstoppt* (b) 7. toestand, situatie *Et was
een hiel eigenaorige boel daor in dat
dörpien* (j), *'t Is een reer boeltien* (Ma), *Je
moe'n mien boeltien mar es bekieken* (Nt),
Et is daor een smerige boel (El), ...*een
verlopen boeltien* (Spa), *Een eer de boel
verpesten, dat kan hi'j* (b), *'t Is een
vervelende boel* gezegd bijv. van een
onaangename samenloop van omstandig-
heden, van een conflictsituatie (El), *een
dooie boel*, *Hi'j kan de boel niet goed meer
veur mekeer hollen* kan de zaken niet meer
goed op een rijtje krijgen, heeft z'n zaken
niet meer goed in de hand (Nbk, v), *Die
zullen hier de boel weer op 'e kop zetten
de zaak weer in beroering brengen, rotzooi
trappen* (Nbk, Np), ook: alles in een min of
meer ordeloze toestand brengen door de
aanleg van iets, een verbouwing e.d. (Nbk,
Np), zo ook *De jongen baldiezen en zetten
de boel op 'e kop* (Ow) 8. in een boel een
grote hoeveelheid: *Die meensken hebben
een boel kiender* (Nt), *D'r zatten een boel
appels an de bomen* (El), *Et is een boel
wark veel werk* (Nbk), *Mit disse natte gaot
d'r een boel om de klinke* mislukt er veel
van de oogst (Bu), *M. het een boel krielen
an de pollen* veel (Wol), *Daor ston prachtig
riet en ok een boel wilgetwieg* (j), *een boel
wille* veel plezier, pret (Nbk, Ste) 9. in een
boel vaak, vele keren *We kwammen daor
een boel* (Nbk), *Diggelgoed kwam een
boel uut Maastricht* (Pe-Dbl), *Hi'j had
himzels een hieleboel leerd, deur et lezen
dat hi'j aovens een boel dee* (j), *Bi'j de
meitied was hi'j een boel op pad* vaak weg,
eropuit (j) 10. ongesteldheid, menstruatie
(verspr.), in *die boel hebben*, ook *de boel
hebben* (spor.), en *'k Hebbe dat boeltien
weer* (Ste), *Ik heb die boel weer ben weer
ongesteld* (Nw), *As J. de boel kriegt, ligt*

ze een dag op bedde (Wol), *Zij had die boel wel zo slim!* (Ol-Nl), *We zouden zwemmen gaon, mar 't ging niet deur, want ik hadde die boel* (Spa), *Ze is goed saggerijnig, ze zal die boel wel gauw kriegen* (Dho), *Vroeger wodde over die boel niet praot* (El), *Aj' zeden 'de regels' was dat netter as 'die boel'* (Nbk), *Hej' die boel al?* (Nbk) 11. dat wat al genoemd is of als bekend wordt verondersteld: *Ze hebben him de boel ofpakt* d.i. afhankelijk van de situatie: de bezittingen die hij bij zich had, datgene waar hij iets gevaarlijks mee zou kunnen doen, enz., *'k Was zo allemachtig verkolen; 'k hebbe een paer keer stoomd en doe kwam de boel los* (Np); ook in samenstellingen als *plaankeboel* (Nbk, Np), *kaasteboel* (v), *glasboel* (v), *linte- en strikkeboel* (v), zo ook in *Et naodeel van proemen en kassen is die pitteboel* (Ol-Nl) * *Een betien kan een boel wezen, as et mar van een goed meens komt* (Obk)

boeldag z. *boelgoed*

boeldeling z. *boedelscheiding*

boelgoed z. *boelgoed*

boelgoed Ook *boelegoed* (Bdie, Dho, Ld, Ol-Nl, Ow, Spa), *boeldag* (Ld, Np, Ol-Nl, Sz) ['bulgut/'bulæg.../'b...] - *boelgoed*: verkoping van de inboedel *As d'r een boelgoed is, wodt et spu! vaeke nogal duur* (Obk), *Ze hebben daor boelgoed* (Dho), *D'r was boelgoed en d'r was nogal wat ark nogal wat aan gereedschap te koop* (Np), *boelgoed holer*: *Ze holer daor boelgoed* (Dho), *Nao de begraffenis gong ie naor de harbarg, en dan kreeg ie koffie mit een kraekeling, laeter was et koffie en een gevulde koeke, en dan was et krek boelgoed, een uitgelaoten sfeer van lacherige meensken die mekaer tiden niet zien hebben en alles te bepraoten hebben* (Np)

boeltien z. *onder boel*

boem tw. [bum] 1. *boem K. tjoepste naor beneden, kwam daele mit een boem* (Nbk) 2. z. *boms* 3. z. *boom*

boeman de; -nen ['buman] 1. gefingeerde figuur waarmee men kinderen bang maakt 2. persoon die als schrikbeeld fungeert 3. duivel (Pe-Db1)

boembats (Sz) tw. [bum'bats] 1. *pats Boembats, daor lig ik veur de zesde keer* (Sz)

boemel ['bum] - *boemel*, in *an de boemel* aan de boemel zijnd, aan het boemelen: *Ze bin aorig an de boemel* (Ste); *boemeltrein boemelbus* (spor.) ['b...] - *boemelbus boemelen* (spor.; Nbk) zw. ww.; onoverg.; *boemelde*, het *boemeld* ['bum|ŋ] 1. aan de boemel zijn (spor.) 2. heen en weer slingeren (Nbk) 3. met een boemeltrein gaan (spor.)

boemeler (Op) ['bum|ɾ] - *boemelaar boemelgat* (Dhau, Ma) et; -ten; -tien ['bum|gat] 1. dikke vrouw (Dhau) 2. lange, slappe pop (Ma, Nbk), in *Lijsien boemelgat*, ook van of tegen iemand die wat gek, vreemds zegt

boemeltrein ['b...] - *boemeltrein*

boemerang de; -s, -en ['buməran] 1. *boemerang* (lett.)

boems z. *boms*

boemze z. *boms*

boemzen Ook *poemsen* (bet. 2: Bu) zw. ww.; onoverg.; *boemsde*, het *boemsd* ['bumzŋ, ook wel ...sŋ.../'pumsŋ] 1. hard slaan op/tegen iets *op 'e deure boemzen* hard slaan (Bdie), *Ie moe'n die tasse niet zo op de taofel boemzen, want daor zit breekber spul in* (Obk) 2. met een bomms vallen, springen *Hi'j poemste op 'e grond* (Bu), *De kiender leuten heur op 'e grond boemzen* (Wol)

boer de; -en; -tien [bu:ər] 1. *boer*: landbouwer, veehouder *Bi'j die boer is een ni'je onderknecht kommen* (Np), *Nao ni'j-jaar gong i'j je besteden bi'j de boer* ging je een verbintenis aan met een boer om er te gaan werken als knecht (Ow), *As hannekemi'jer mos hi'j mit zien heit al jong naor de Friese klei, waor ze vaaste boeren hadden daor ze et laand veur mi'jden boeren met wie ze vaste afspraken hadden* (om bep. werk te doen) (j), *Om bi'j de boer te gaon, daor moej' hielendal niet van praoten, da's vanzels vusen te min om bij een boer te gaan werken* (b), *een grote boer boer met een groot bedrijf, zo ook Hi'j is groot boer* (Nbk), *Aenlik waj' pas boer aj' twee peerden veur de waegen hadden* (Ow), *een kleine boer. De kleine boeren bin vot en et laand is verkaveld (...)* boeren met niet zo grote bedrijven (j), *Hi'j is eigen boer* is boer op een eigen boerderij (Nbk, Nt), *D'r zit wel een boer in* hij is geschikt om boer te worden (Diz, Nbk), *een beste*

boer nl. geschikt, plezierig voor zijn knechten (Nbk), *een goeie boer* een boer die een goeie kijk heeft op z'n werk, die z'n onderneming goed runt (Nbk, Sz), ook: die goed is voor zijn werkvolk (Bdie), *een halve boer* een boer die er weinig van maakt (verspr. OS, Dho, Nt, Op), ook: een boer die er nog iets naast doet voor z'n broodwinning (Ol-Nl), *Boer, boer 'k stao op joe laand* bep. kinderspelletje (Bu, k: Ste), *Zet et daor mar henne, et staot gien boer in 't veenster* het staat niemand in de weg (bl), *Dat weren de boer zien gaanzen (niet)* hij had eigenlijk een andere bedoeling dan waarover hij sprak (of juist niet), zo had hij dat niet bedoeld (verspr.), ook *Dat was de boer zien gaanzen niet* id. (Spa), waartegenover *Dat weren de boer zien gaanzen* (Nbk), *een Berkoper boer* reiger (Bu, Dhau): *Berkoper boeren, dat bin van die schietreigers; in Berkoop was vroeger een reigerkelonie en as d'r een reiger van die kaante kwam, was dat een Berkoper boer* (Bu), *Gierige boer! Gierige boer!* gezegd wanneer de wagen of kruiwagen een piepend geluid maakte; kennelijk was de boer te gierig om wagen of kruiwagen op tijd te smeren (Bu, Np, Nbk), zo ook *Die wagen roept ok van gierige boer!* (Spa), *Die waegen piept: 'Gierige boer, Gierige boer!'* (Bu), *...jammert...* (Bu), (schertsend van iemand op klompen:) *een boer op klompen* (Np), zo ook *'t Is net een boer op klompen* (Diz), *Hij is zo drok as een klein boertien* (App), *kieken as een boer mit koezepiene* (Spa, Sz, Diz), *Hij lachte as een boer mit koezepiene* (El, Wol), *...die koezezeerte het* (Dho, Obk, Np), *gniezen as een boer die koezepiene het* (Dhau) 2. bewoner van het platteland *ie hebben burgers en ie hebben boeren* (Nbk), *de boer opgaon, ...op moeten, Hij is de boer op* 3. boer bij het kaartspel *Hij fakseerde me om de boer te zetten bij het kaarten* (Np) 4. boer, hoorbare oprisping *Hij leut altied van die verschrikkelijke boeren* (Nbk), *Et kiend moet een boertien laoten* (Ste), *As een moeder mit heur kleine zit te voeden, moet ze altied een posien wachten dat d'r eerst een paar boerties koemen* (Sz) * (als reactie op de verwonderde vraag hoe iemand iets heeft opgelopen:) *Hoe komt*

een boer an luzen? (Dho), *Een boer moet zels de leidzels hebben* men moet zelf de leiding houden (Dho), *Een goeie boer is niet slecht* een goeie boer is ook als mens goed (Bdie, Dho, Nbk), (gezegd bij/over slecht weer:) *Een goeie boer stuurt zien hond d'r niet uut* (Nbk, Sz, b: lm), *...jacht...* id. (Nbk), *Dat een boer niet kent, et hij niet* (Db, Dfo, El, Np, Ow), zo ook *Wat een boer niet kent, vret hij niet* (Dho, Diz, Nbk, Ow, Pe-Dbi), zo ook *Wat een boer niet lust (...)* (Np), *Een boer wodt klaegende riek* (Dfo), *As een boer niet klaegt dan is 't niet goed* (Nbk), *Boer pas op je kiepen* (El), *...want de vos is in de buurt* (Wol), zo ook *As de vos de passie preekt, boer pas op je kiepen* (Pe-Dbi) en *Boer, pas op je gaanzen* (Ol-Nl), (gevraagd:) *Wanneer klaegen de boeren et minste?* met bijbehorend antwoord: *In feberwari, want dan hebben ze een dag minder* (Wol), *Om boer te wodden is niet zo'n toer, mar om te blieven!* (Ma), *As 't de boer goed gaot, gaot et iederiene goed* (Dhau, Pe-Dbi), *Laot de boeren mar dossen* (Op), *De boeren hebben een betien verstaand, mar onderholen 't hiele laand* (Dfo), *Een boer, een boer dat is een beest/et is nog nooit een meense weest* (Diz), *Boeren, viskers en jaegers bin klaegers* (Np), *Dat is een boer mit verstaand, die maakt de hekkedammen boven 't laand* (Sz), *Dat schit een boer as hij 't in 't gat het* dat stelt niets voor, vaak schertsend gezegd van iets dat toch moeilijk te verkrijgen is, van iets waarover men gewoonlijk niet beschikt, bijv. een grote som geld (Nbk), *Je kun een naekende boer niet in de buse pissen* (Diz), *Wij boeren hebben gien verstaand, mar onderholen 't gaanse laand* (Dfo), *En de boer, hij ploegde deur* (vo), *Hej' de nel, de boer en 't aos/Dan hij' een hiele baos* (Ow), *En wat daenk ie, wil iederiene/Niet de boer, de visker, de bakker alliene/Vuur in de kachel, een pupe vol tebak/Brood op 'e taofel, een duuf op et dak?* (Mun)

-boer [bu:ər] - boer, in *gruunteboer, melkboer* e.d.; niet alle mogelijke samenstellingen zijn in dit woordenboek opgesomd

boer-ikke (Ste) de; -n [bu:ə'rikə] 1. domme en tegelijk eigenwijze boer, die zich steeds op z'n eigen prestaties laat

voorstaan

boerderi'je de; -n; boerderi'jgien [bu:ərdɪ'tjə, ook ...'ejə, z. -i'je] 1. boerderij, betrekking hebbend op het hoofgebouw of op hoofd- en bijgebouwen en evt. het erf *Een boerderi'je wodt niet altied een boerkeri'je in uutoefend, dan is et een woonboerderi'je* (Sz) 2. (groot) boerenbedrijf (Db, Dho, Nt, Nw, Ste) *De boerderi'je, daor wark ie op* (Nw)

boere-aord de [bu:ə'rə'ɔ:ərt] 1. aard, karakter van een boer *D'r zit gien boere-aord in die jonge* (Nbk), zo ook *Die jonge het niet vule boere-aord* (Nbk)

boere-arbeider [bu:ə'rə'arb...] - boerenarbeider *Ik weet nog wel da'k vroeger, as boere-arbeider es daon wark kregen hebbe omdat (...)* (b), *Hij het jaoren boere-arbeider west* (Nw)

boere-arf (verspr.) [bu:ə'rə'ar(ə)f] - boeren-erf

boere-ark et [bu:ə'rə'ar(ə)k] 1. gereedschap van een boer *Dat oolde boere-ark van vroeger raekt hielemaol in onbruuk* (Ld), *Et boere-ark staot op 'e dele* (Spa)

boere-ofkomst de [...'ɔf...] 1. afstamming uit een boerengeslacht *Zie was van boere-ofkomst* (Ol-Nl)

boere-onderbroek (Op) de; -en; -ien [...'on...] 1. onderbroek zoals door boeren gedragen *Blauwbont is stof daor vroeger boere-onderbroeken uut maekt wodden* (Op)

boere-organisaosie de; -s ['b...] 1. organisatie van boeren (...) *en dat we oonze boere-organisaosies weer vrij oprichten kunnen en oonze eigen veurmennen kiezen meugen* (vo)

boerebedoenige (Ste) de [bu:ə'rəbə'du:nəyɛ] 1. dat wat bij de boeren voorkomt, de gewoonten die bij een boer horen

boerebedrief (Bu, Nbk, Pe-Dbl, Sz, p, ba) [...bə'drif] - boerenbedrijf: boerderij *Dat is een mooi boerebedriefien om te warken* (Bu), *een goed boerebedrief* (Sz)

boerebedrog (Db, Dhau, Spa) [...'drɔx] - boerenbedrog

boerebelang (vo) ['bu:ə'rəbələn] 1. belang van een of meer boeren *Mar et is zo klaor as een klontien dat et om et boerebelang gaot* (vo)

boerebestaon et [...bə'st..., 'b...] 1. het

bestaan van boeren 2. de bedrijfsvoering die boeren bestaansmogelijkheden geven *Mar doe was de hiele streek en et hiele boerebestaon ok veraanderd* (vo)

boerebevolking (spor.) ['b..., ...'fɔl...] - boerenbevolking

boereblaaskapel (spor.) [...'blɔ:əskapɛl] - boerenblaaskapel

boerebloed (Nbk, vo) et [bu:ə'rə'bl..., ook 'bu:ə'rə...] 1. aanleg, aard om boer te zijn *En, zee boer F., as d'r echt boerebloed in je zit, gaot et d'r nooit weer uut, in beste tiden niet en in minne tiden ok niet* (vo)

boereboelgoed et; -en [...'bulgʊt] 1. veiling van de inboedel van een boerderij

boerebond (spor.) [...'bont] - boerenbond

boerebont (El, Np, Ol-Nl, Spa) et ['b...] 1. bep. stof: boerenbont

boerebotter [...'botɔ, ook ...'botɔ (Spa), 'bu:ə'rə...] - boerenboter

boerebraantien (Np) et [...'brā:ntin], in *We veenden even een boerebraantien* waren even aan het vervenen bij een boer als partikulier, nl. op zaterdag, wanneer men niet bij de veenbaas hoefde te werken (Np)

boerebrulloft [...'brʌlɔft] - boerenbrulloft: traditionele bruiloft op het platteland

boeredalia (Diz) de; -s; -gien [...'da:lɪja] 1. bep. dalia

boeredochter de; -s [...'d...] 1. dochter van een boer

boeredörp (Ld, v) [...'d...] - boerendorp *De schoelmeeester is vaek ok de leider of baos in een boeredörp* (Ld), *En de jongen hebben d'r hielemaole gien verlet van en gao naor dat boeredörp toe* (v)

boeredracht (Bdie, Diz, Np, Ol-Nl, Op, Ste, Wol) de ['b..., ook ...'dr...] 1. boerenkleding, in het bijzonder blauwe kiel en broek

boeredrama (vo) et ['bu:ə'rədrā:ma] 1. dramatische ontwikkeling bij boeren (vooral: in economische zin) *Elk van heur wus dat d'r him hier een boeredrama an et voltrekken was* (vo)

boerefamilie [...'m...] - boerenfamilie

boerefluities z. *janboerefluities*

boeregat [...'gat] - boeregat

boeregelen (Nbk) Ook *boeregeleproemen* (j) mv. [bu:ə'rə'gɛlɪn/...'pr...] 1. gele pruimen

boeregeleproemen z. *boeregelen*

boeregemaek - boerekiele

boeregemaek (vo) et [...gə'me:k] 1. oogst van boeren, opbrengst van boeren *S. trof et (...), de tiden wodden gaondeweg beter en et boeregemaek brocht een goeie pries op* (vo)

boeregereedschap z. *boeregeriedschop*

boeregerei (Bdie, Mun, Np, Nw) et [...gə'rei] 1. gereedschap en andere benodigdheden voor het handwerk dat de boer verricht; wagens, kruiwagens, eggen e.d. (Np)

boeregeriedschop Ook *boeregereedschap* (Ste), voor -schap z. -schop et [bu:əɾəgə'ri:tskɔp/...r:t...] 1. gereedschap van een boer

boeregerief (Bdie, Bu, Diz, El, Ld, Ma, Nbk, Nw, Ol-Nl) Ook *boerengerief* (spor.) et [bu:əɾəgə'rif/...] 1. dat wat een boer voor het gebruik nodig heeft aan wagens, gereedschappen etc.

boeregeriefhooft (OS, verspr. WS) Ook *boeregeriefhout* (WH) [...'rif.../...] -geriefhout, veelal uit bos of houtwal bij de boerderij

boeregeriefhout z. *boeregeriefhooft*

boeregezin [...gə'sɪn] - boeregezin

boeregrauw (Spa) [...'xɾ...] - boeregrauw *Die schure is opmetseld van boeregrauw* (Spa)

boeregriet (Db) de; -en; -ien [...'grit] 1. boerenmeid, boerentrien

boeregrond (l) [...'gr...] - boeregrond

boerehaand z. onder *boerehaand*

boerehemd (Op) et; -en [...'h...] 1. hemd zoals door boeren gedragen

boerehiem (Nbk, Np, Obk, Ol-Nl) ['h...] - boerenerf

boerehofstee (Obk) de; ...steden [bu:əɾə'hɔfst:] 1. boerenhofstede, grote boerderij

boerehondsdrif z. *hondsdrif*

boerehooft (Bdie, Dhau, Ma, Op) et [bu:əɾə'hɔ:lt] 1. geriefhout, veelal uit bos of houtwal bij boerderij

boerehuffer Ook *boerehufsterd* (Bdie) [...'haftɥ/...tɥt] - boerenhuffer *Die meid is echt een boerehuffer* (Mun)

boerehufsterd z. *boerehuffer*

boerehulp (Nbk) Ook *boerehulpe* (Ld, v) de [bu:əɾə'h.../...] 1. hulporganisatie voor boeren, bedrijf dat hulp kan bieden bij de uitoefening van een bedrijf

boerehulp-organisaosie (vo) de; -s

[...'həl(ə)p...] 1. hulporganisatie voor boeren, hetz. als *boerehulp: D'r weren warktugenverienings en boerehulp-organisaosies opricht* (vo)

boerehulpdienst (vo) de; -en [...'h...] 1. eigen hulpdienst voor boeren *Wat ze ok mit mekeer deden, dat was de boerehulpdienst* (vo)

boerehuus et; ...huzen; ...husien [...'hys] 1. boerenhuis *Wat een mooi hiem om dat boerehuus* (Pe-Db)

boerehuusholing de; -s, -en; ...holinkien ['hys...] 1. huishouding van een boeregezin *In de meeste boerehuusholings was vroeger een kammenet* (Obk)

boerejonge de; -n (bet. 1), -s; ...jongien [...'j...] 1. jongen uit de boerenstand 2. (mv.) brandewijn met rozijnen *En niet te vergeten: een goeie veurraad branewien mit boerejonges wodde ankocht* (s: oost.), *Aj' boerejonges maeken willen, laoj' de reziene van te veuren mooi opdienen* (Db)

boerejonk (Nbk, Obk) et; -en [...'jɔnk] 1. boerenmeisje

boerekaemer (j) de; -s [...'k...] 1. woonkamer in een boerderij *Et tot op et bien verkleumde meensken kwam al gauw weer wat bij in de grote boerekaemer daor een reus van een kachel onder de heerdstee ston te branen* (j)

boerekaemerkeuken (b) de; -s [bu:əɾə'k...] 1. woonkamer in een boerderij, tevens keuken

boerekaffer (Diz, Mun, Spa, Sz) [...'k...] - boerenkinkel, boerenhuffer

boerekapel (spor.) [...ka'pəl] - boerenkapel

boerekassien (Np) et; ...kassies [...'kasɪn] 1. kastje van knecht of meid die bij een boer diende (voor kleren enz.)

boerekerel de; -s; -tien [...'k...] 1. manspersoon uit een boerenfamilie 2. flinke, sterke manspersoon (Ste)

boerekeuken de; -s; -tien [...'k...] 1. keuken in een boerderij *De boerekeuken was vroeger betegeld* (Obk) 2. (g. mv.) boerenkost *goeie boerekeuken* (Nbk)

boerekeze de; -n; ...kesien [...'k...] 1. boerenkaas

boerekiele (verspr.) [bu:əɾə'kilə] - boerenkiel (van bep. stof: blauw simson, met sluiting op de schouder, ook als jasje met sluiting vertikaal aan de voorkant,

zonder kraag, met een opstaand boordje)
boerekiend (spor.) [...'kint] - boerenkind
boerekiepe de; -n; ...kiepien [...'kipə] 1. gewone kip, zoals door boeren gehouden *De gewone boerekiepen leggen altied bij een nusteï* (Obk), *Koekoekskiepen bin wat groter as een kriele, et bin legkiepen, boerekiepen, mar niet zo groot* (Obk)
boerekinkel [...'kɪŋkɪ] - boerenkinkel, boerenpummel
boerekiste (Dhau, Ol-Nl, Pe-Db) de; -n; ...kissien [...'kɪstə] 1. kist waarin de boerenknecht zijn spullen in bewaarde, met name kleding (Ol-Nl, Pe-Db) *De knecht had vaeke zien boerekiste op 'e zoolder* (Pe-Db) 2. kist op boerenwagen waarin men proviand enz. kon meenemen (Dhau) *Vroeger ston de boerekiste veur op 'e waegen* (Dhau)
boereklere mv. [...'kl...] 1. boerenkleding
boerekloppe (Dfo, Dho) de; -n [...'klompə] 1. gewone klomp, zoals die door boeren wordt gedragen
boereknecht de; -en; ...knechien [...'k...] 1. boerenknecht, vaste knecht bij een boer *De boereknechten besteedden heur vroeger in de meimaond veur een heel jaor* (Wol)
boereknul (Np) de; -len; -legien [...'knɔl] 1. boerenkinkel
boerekoffie de [...'kofɪ] 1. koffie met gewone, gekookte melk (en velletjes) of met schapemelk, koffie zoals door boeren gedronken
boerekomof (Ma, Nbk, Obk) et [...'ko'mɔf] 1. afstamming uit een boerengeslacht *Hij is van boerekomof* (Obk)
boerekool z. *boeremoes*
boerekoolblad (Bu) et; ...blaeden; -blattien [...'k...] 1. hetz. als *boeremoesblad*, z. aldaar
boerekoolplaante (Db, Diz) [...'k...] - boerenkoolplant
boerekoolstronke (Bu, Dho, Obk, Op, Ste) de; -n; ...stronkien [...'ko:əl...] 1. stronk van een boerenkoolplant *De kiepen kriegen gruuvoer, b.v. een boerekoolstronke, daor bin ze gek op, ze hebben et zo op!* (Ste)
boerekost (Nbk, Ow) [...'kɔst] - boerenkost, wat boeren gewoon zijn te eten *Brune bonen mit spek en soepengottenbrij d'r achter an, da's lekkere boerekost* (Nbk)
boerekriet (verspr.) et [bu:ərə'kri:t] 1. gewoon wit kriet 2. boerenkrijtje, systeem

van tekens veelal gebruikt om schulden te noteren (met name t.b.v. analfabeten), in het bijzonder met romeinse cijfers (Ma, Sz), ook m.b.v. vier rechtopstaande streepjes gevolgd door een omhoog lopende diagonale streep e.d. *W.J. rekende mit boerekriet; bepaolde tekens (krusies en strepies) stonnen veur munten* (Np), *Ze kan op een geschikt ogenblik antekenen mit 'boerekriet'* (p)
boerekrietien (verspr.) et; ...krieties [...'kritɪn] 1. stukje gewoon wit kriet
boerelaand et [...'l...] 1. boerenland, platteland 2. land van boeren: weilanden, akkers enz. *J. was een boerejongien, en gruuide op bij 't vee en 't boerelaand* (j), *Schrikdraod is nao 1940 om 't boerelaand kommen* (Ow) * *Boerelaand in boerehaand* het platteland moet van de boeren blijven (Op, Sz)
boereleven [bu:ərə'l...] - boerenleven et *drokke, pattietoeren niet best betaelde boereleven* (b), *uut et Stellingwarver boereleven* (b)
boereleverwost (Ld) de; -en; ...wossien [...'l...] 1. leverworst
boereliënbaank (Nbk, vo) de [...'l̥:mbā:ŋk] 1. boerenleenbank *Mar wij hebben ok goeie jaoren had en daor ston nog wat geld van op de boereliënbaank* (vo)
boereluden (spor.) [...'l...] - boerenmensen
boerelul (spor.) [bu:ərə'lɔl] - boerenlul
boeremaegd (Ld, Nbk, Obk, Ste) de; -en [...'m...] 1. dienstmeid van een boer *D'r was een protte wark veur een boeremaegd op 't buunstap* (Obk)
boeremaegien et; ...maegies [...'m...] 1. meisje uit een familie van boeren 2. (mv.) brandewijn met abrikozen (verspr. WS, Db), abrikozen op sap (Dfo, El, Ld, Ol-Nl), rozijnen op sap (Ow)
boeremalluden z. *boeremanluden*
boeremanluden (Nbk, Np) Ook *boeremalluden* (Ld) mv. [...'mālydn̩/...malydn̩] 1. mannen die boer zijn, uit een boerengemeenschap komen
boeremeensen z. *boeremeensken*
boeremeensken (Nbk) Ook *boeremeensen* (Spa) [...'m.../...] - boerenmensen
boeremeid de; -en; ...neitien [...'m...] 1. inwonende dienstmeid bij een boer (voor werk in de huishouding, maar ook bij het

boeremelk - boereschure

melken, het schoonmaken van de melkbussen e.d.) *Zoe'n boeremeid hulp de vrouw veur et wark en de boer mit et melken en zo* (Diz) 2. ouder meisje uit een boerengezin (Nbk) 3. boerentrien (Bu, Dho) * (uit, n.a.v. een Nederlandstalig liedje, zonder bijzondere betekenis gezegd) *Een dikke boeremeid kost mar een daelder* (Diz, Nbk, Mun, Obk, Op), ...*is mar een daelder weerd* (Np)

boeremelk (Nw) de [...'m...] 1. melk die men bij de boer koopt

boeremetwost (Bdie, Ma, Np) [...'met...] - boerenmetworst

boeremik (Wol) [bu:əɾə'mik] - boerenmik
boeremoes Ook *moes* (verspr. OS, spor. WS), *boerekool* (verspr.), *struukmoes* (fp), *struupmoes* (fp) de [bu:əɾə'mu:s, ook wel ...'mus/.../.../'stryk...] 1. boerenkool, boerenmoes *We gaon wat boeremoes plokken* (Nbk), *Hael me even wat moes op* (Obk), *De moes wol van 't jaor bij 't verpoten niet best an de gang, deur de dreugte* (Dhau) *boerekool strupen* (Nw) 2. bekend gerecht van boerenmoes, boerenkool, nl. boerenkool door aardappels gestampt *We kriegen vandaegge stamppot mit boeremoes* (Diz, Obk, Nbk)

boeremoesblad (Obk, Ste, Wol) et; ...blaeden; ...blattien [...'m...] 1. blad van een boerenkoolplant

boeremoessoep (Ste) de [...'m...] 1. soort pap van stukjes aardappel, spek, *boeremoes* en diverse andere groenten, z. ook *kotmoes*
boeremoesstronke (Ste) de; -n;...stronkien [bu:əɾə'mu(:)strɔŋkə] 1. stronk van een boerenkoolplant

boeren Ook *boerken* (Ma) zw. ww.; onoverg.; boerde, het boerd [bu:əɾŋ/ 'bur(ə)kŋ] 1. een boer laten, hoorbaar oprispen *Even boeren en pieneboek is over!* (Ow), *Ik hole niet van ranja, daor moet ik altied zo van boeren* (Op) 2. z. *boeriken*

boerengerief z. *boerengerief*

boerepad (Dho) et; ...paeden; ...pattien [...'p...] 1. zandweg, pad waar normaal boeren langs gaan naar het land

boerepeerd (El, Nbk, Ow, Sz) [...'p...] - boerenpaard, als term in het bijzonder gebruikt bij paardje rijden op de knie

boereplaa(t)s z. *boereplaaetse*

boereplaaetse z. *boereplaaetse*

boereplaaetse z. *boereplaaetse*

boereplaaets z. *boereplaaetse*

boereplaaetse (verspr. OS, Bu, Dho, Np, Nw, WS noord. van de *Lende*: Ol-Nl, Wol en oost.) Ook *boereplaaets* (Nbk), *boereplaaetse* (ZW, Mun, Nt), *boereplaa(t)s* (Spa), *boereplaaetse* (Spa), *boereplaaetse* (Spa) de; -n; ...plaaetsien [...'pl.../...] 1. boerderij (het gebouw), evt. met landerijen

boereplaaetse z. *boereplaaetse*

boereplof (Ma, Obk, Ste) de [bu:əɾə'plof]

1. bep. oude Friese boerendans, in het Fries 'skotsetrije' geheten (Obk) 2. hetz. als *Duutse polka* (Ma) 3. ouderwetse houten w.c. achter in de stal of daar aan de achterkant tegenaan gebouwd (Ste)

boerepolle z. *polle*

boerepot (Db, Dho, Ma, Obk, Op) de [...'p...] 1. maaltijd bestaande uit boerenkost *Een goeie boerenpot is heerlijk* (Dho), *Wij holen van een stevige boerepot* (Op)

boerepraot (Diz, Nbk) et [...'pr...] 1. dat wat men elkaar vertelt over het boerenbedrijf *D'r is niks an om daor henne te gaon, ze hebben aandars niks as boerepraot* (Diz)

boereproeme (bet. 1: Nbk) Ook *boereprume* (bet. 2: Sz) de; -n; -gien [...'p.../...] 1. gele pruim (Nbk) 2. in *blauwe boereprume* blauwe pruim (Sz)

boereprume z. *boereproeme*

boerepummel [...'p...] - boerenpummel *Wat is dat een boerepummel, wat een stieve harke* (Nbk)

boerierief z. *boerieriw*

boerierieuw z. *boerieriw*

boerieriw (Db, Dfo, Dhau, Ld, Nbk, Np, Obk, Ol-Nl, Op, Spa, Ste) Ook *boerierieuw* (Ld, Ste), *boerieruw* (Bu, Obk), *boerierief* (Dho) et [...'r.../.../...ri:f] 1. vervoermiddelen, gereedschappen en materialen van een boer, boerenreeuw *Een hujharke is boerierief* (Dho)

boerieroman (l) ['b...] - boerenroman

boerieruw z. *boerieriw*

boerieruwinge (Obk) de [bu:əɾə'r...] 1. boerenreeuw, hetz. als *boerieriw*

boereschoppe (Dfo) de; -n; ...schoppien [...'sk...] 1. schop, spade zoals bij boeren in gebruik

boereschure (verspr.) de; -n; schuurtien [...'sk...] 1. schuur als deel van een

boerderij, ook: schuur als bijgebouw van een boerderij

boereslaachter (Dhau, Nbk) de; -s; -tien [...'sl...] 1. hij die de huisslaching uitvoerde *De boereslaachter kwam bij je thuis te slaachten* (Nbk)

boeresloot [...'sl...] - boerensloot *Stiekelbaorsies zatten vroeger wel een boel in de boeresloten* (Obk)

boerespul (verspr.) et; -len; -legien [...'sp...] 1. (meestal verkl.) klein boerenbedrijf *Ze hebben een mooi boerespullegien* (Ste), *een boerespullegien kopen* (j), *We hadden een klein boerespullegien* d.i. niet alleen een boerenbedrijfje bezitten, maar ook: er wonen en z'n bedrijf uitvoeren

boerestaand Ook *boerestand* (Spa) [...'st.../...] - boerenstand *As et zo deurgaot, gaat de hiele boerestaand d'r an* (vo)

boerestand z. *boerestaand*

boerestee (verspr.) [...'stu:] 1. boerderij (gebouw met erf)

boereti'je (Dho) de; -n; ...ti'jgien [...'t...] 1. tuinboon *Mosterdstip is lekker over boereti'jen* (Dho)

boeretied (Nbk) de [...'tit] 1. bep. tijdrekening; wintertijd

boeretouw (Bu) et [...'t...] 1. hetz. als *pakkedraod*, z. aldaar

boeretrien z. *boeretriene*

boeretriene (Nbk, Obk) Ook *boeretrien* (Db, Diz, Wol) [...'tr.../...] - boerentrien **boerevent** (Nbk) de; -en; ...ventien [...'fent] 1. vent uit de boerenstand 2. knecht bij een boer

boereveriening z. *boereverieninge*

boereverieninge (l) Ook *boereveriening* (vo) de; -s, -n [bu:əɾə.../...] 1. vereniging van boeren *Wel slaegde J. S. d'r in die oolde boereverienings tot aktie te brengen* (vo)

boereverstaand (Nbk, Ste) et [...'st...] 1. nuchter verstand

boerevolk et [...'f...] 1. mensen uit de boerenstand *t Is mar gewoon boerevolk, heur* (Nbk), *Wij slaachtten as boerevolk elke winter een varken* (Dfo)

boerevrommes [...'fr...] - boerenvrouw (soms licht negatief, z. ook *vrommes*)

boerevrouw [...'fr...] - boerenvrouw

boerewaegen Ook *boerewagen* (WH) de; -s; -tien [...'w.../...] 1. boerenwagen *Veur*

de boerewaegen haj' genoeg an ien goeie, dikke iekenboom; mar de bojem en de ziedplaanken zollen te zwaor wodden, en daorum wodden die van grenen maekt (Op), *As d'r vroeger een ni'je knecht of meid kwam, mos de boer de knechte- of de meidekaaste ophaelen op 'e boerewaegen* (Obk), *Aj' deur et dōrp gongen heurde ie anders haost niks as et aambeeld van de smid en wat gerattel van de boerewaegen* (j)

boerewafel z. *boerewaofel*

boerewagen z. *boerewaegen*

boerewaofel (Dfo, Dhau, Op) Ook *boerewafel* (Sz) ['b.../...] - boerenwafel, wentelteefje

boerewaopen (verspr.) Ook *boerewapen* (WH) et; -s [...'w...] 1. mest, stront, voornamelijk in *Stront is 't boerewaopen* het wapen van de boer, waarmee de boer zich redt (verspr.)

boerewapen z. *boerewaopen*

boerewark Ook *boerewerk* (WH) et [...'w.../...] 1. boerenwerk, werkzaamheden die de boer doet/moet doen *'k Heb gien nocht an 't boerewark* (Nbk), *Et zwaore boerewark kon hij toch niet meer doen* (j), *In alle boerewark was hij een uutblinker* (Obk)

boereweg (Dhau) de; -en; -gien [...'w..., 'b...] 1. gemeenschappelijk pad, gemeenschappelijke weg van boeren **boerewereld** (Nbk) [...'w..., ook 'b...] - boerenwereld, wereld van de boeren

boerewerk z. *boerewark*

boerewief (Nbk, Np) [...'wif] - boerenvrouw

boerewieshied (vo) de; ...heden [...'wishit] 1. (ook verz.) levenswijsheid uit de boerengemeenschap *Mar hij' hul him an de oolde boerewieshied; mit geld kan van alles gebeuren, mar grond lopt niet vot* (vo) **boerewitte** (Ste) de; -n [bu:əɾə'witə] 1. bep. soort pruim, in *dubbele boerewitte* (Ste)

boerewormkruid (fp) Ook *wormkruid* (fp) et [bu:əɾə'wɔɾmkryt, ...rəm...] 1. bep. plant: boerenwormkruid (bep. soort ganzebloem)

boerezeune de; -n; ...zeuntien [...'s...] 1. zoon van een boer *Hi'j, de oppassende en gezeten boerezeune* (b), *Arbeiderskiender of van kleine boeren as die tegen de 20*

boerezwelver - boers

jaor lupen konnen heur ok nog wel es deurverkopen as ze in et plak van een boerezeune in dienst gongen as soldaot (Ow)

boerezwelver (Diz, El, Op, s) de; -s; -tien ['b...] 1. boerenzwaluw

boerinne de; -n; -gien [bu:ə'ri:nə] 1. vrouw van een boer (die hem veelal helpt met het boerenwerk) *Een stieve boerinne wol niks van 't aandere volk weten* (Nbk), *Meersten-tieds gongen de boerinnegies zels ok (...)* (j), *een gele boerinne* bep. soort pruim (Sz) **boerinnebond** (Ste) de; -en [...'r...] 1 bond van plattelandsvrouwen

boerken Ook *boeren* (bet. 1: Np, Spa, bet. 2: Np, Ol-Nl, Spa) zw. ww.; onoverg.; boerkte, het boerkt ['bur(ə)kɔ/'bu:əɾɔ] 1. het boerenbedrijf uitoefenen *Ze boerken tegere* (Nbk), *Ze boerkten goed op heur collegien* (v), *Z. is uitscheid mit boerken* heeft z'n boerenbedrijf beëindigd (Op), *Mit kiepen en geiten vaalt niet te boerken* (Op), *Op dat spul is 't wel goed boerken, d'r is knap laand bij* (Obk), *'t Hele Sliickenburg het et boerken leerd bij H.* (Sz), *Aj' een ongelukkig jaor hebben, daor is niet tegen te boerken* (Spa), *Een vrouw het hi'j nooit had, hi'j het zien hele leven mit de huushoolster boerkt* (Spa), *d'r in boerken beginnen met het boerenbedrijf en dat langzaam maar zeker groter doen worden door meer koeien te kopen* (Ste) 2. een bedrijf of beroep uitoefenen *Die timmerman het dit jaor goed boerd* (Ol-Nl), *Hi'j boerkte niet zo goed dat et de kost opbrengen kon* (Ld) 3. laten zien van koeien, kalveren, gewas etc. aan de visite die er is (verspr.) *Vroeger mossen ze bij' t aovendpraoten altied effen boerken* (Obk), *Aj' vroeger koffiedrinkers hadden wodde d'r nao de koffie en veur de borrel zegd: we moe'n nog even boerken, en dan gingen de manluden de stal in* (Spa), *Doe hullen ze d'r over op en gongen mit 'n vieren achteruut te boerken* (vo) 4. bep. spel spelen waarbij men een aantal centen op een rechtopstaande klinker had gelegd, die moest worden omgegooid met een keisteen, op een afstand van ong. 5, 6 meter. De centen die buiten de cirkel rond de steen vielen, waren voor de werper (Wol)

boerkeri'je de; -n; ...ri'jgien [burkɪ'ljə, ook ...ejə, z. -i'je] 1. boerenbedrijf, inklusief

huis, bedrijfsgedeelte en landerijen (soms als kleiner ervaren dan *boerderi'je*) *Een boerderi'je wodt niet altied een boerkeri'je in uutoefend, dan is et een woonboerderi'je* (Sz), *Die man haelt hiel wat uut zien boerkeri'je* (Dfo), *N. warkt in de boerkeri'je* (Np), *Hi'j het een klein boerkeri'jgien mit vier koeenen* (Dhau), *As et wat wil mit et vee, is et wel een mooi boerkeri'jgien* (Sz), *We hebben zien hiele boerkeri'je bekeken* (Op), *Wi'j moe'n te veule wark d'r veur doen om een betien bij' mekaander te kriegen uut de boerkeri'je* (p), *Hi'j was drok in de weer mit zien boerkeri'je* (j) 2. het gebouw van een boerderij *D'r staan ni'je boerkeri'jen mit keersrechte wegen d'r naor toe* (v) 3. (ook verz.; g. mv.) de economische aktiviteit van het boer zijn *N. is uut de boerkeri'je* is niet langer boer (Ld), *Hi'j het nog wel wat boerkeri'je, mar vule is et niet meer* (Nbk, Ow), *Ze hebben een protte boerkeri'je* (Nbk), *Hi'j wil graeg wat boerkeri'je hebben* bijv. over enig vee beschikken, waarbij het niet zo hoeft te zijn dat men een min of meer compleet boerenbedrijf uitoefent (Ste), *Buurman had een hiel goed lopende boerkeri'je* (Db) 4. het werk van een boer doen op een boerderij *De huusholinge dot de boerkeri'je* (Nw), *Zi'j dot nog de boerkeri'je mit heur ooldste zeune Jan!* (b) 5. de wijze waarop men het boerenbedrijf uitoefent *De boerkeri'je gaot vroeger heel anders as vroeger* (Spa) * *As et wief is bij' de koeenen/En de boer is bij' de bri'j/Is dat een verkeerde boerkeri'j* (Dfo)

boerlopen (Ow) onbep. w. ['bu:ərlə:pɔ] 1. de rekening (van de smid) bij de klanten brengen (met name de boeren) *Ien keer in 't jaor gong de smid boerlopen* (Ow)

boers I (verspr. OS, Pe-Dbl) et [bu:ərs] 1. verouderde benaming voor het *Stelling-warfs boers praoten* (Dhau, Pe-Dbl)

boers II bn.; -er [bu:ərs] 1. stijf, ouderwets in de wijze van kleden *De maegies van de boeren weren vroeger vaeke wel wat boers in de kleren* (Obk), *Ze zien d'r wat boers uut* (Spa) 2. lomp, stug, onbeholpen in de wijze van doen en van het zich uitdrukken (verspr.) *De buurman is een boerse kerel* (Wol), *Wat is hi'j stief bij' een vesite, hi'j zit d'r de hele aovend mar wat boers bij'* (Sz), *een boers uterlik* (Ow)

boest (OS, Bu, Dho, Diz, Sz, vo, b, bl, j) de; -en; boesien [bust] 1. grote, sterke kereel (Dhau, Obk, Sz) *een boest van een kereel* (Dhau, Obk), *een sterke boest* id. (Sz) 2. opgeschoten jongen, ook negatiever: wildebras (OS, Bu, Diz, b, bl) *'t Is al een hiele boest van een jonge* (Dfo), *H. is een heldere boest, altijd een goed zin, warkzem en haandig* (vo), *een boest van een jonge, altijd vechten en wild doen* (Obk), *een grauwe boest van een jonge* (bl) 3. nog niet zo grote jongen, vaak: die een beetje ondeugend is (Dho, Dhau, El, Ld, Ma, Obk, Nbk, Ow, b) *een boesien van een jonge* (El), *een ondeugende boest* (Bu), *een ondeugend boesien* (Bu), *Wat bin ie een klein boesien* een klein, ondeugend kereltje (Ld) 3. klein kind (Nbk) 4. (verz., g. mv., g. verkl.) enigszins natte, sponsachtige grond op bouwland (s: App) 5. z. **buust boesterd** (Bu) de; -s ['bustɹt] 1. een al flink uit de kluiten gewassen jongetje van zo'n jaar of drie, vier *Dat wodt al een hiele boesterd!* (Bu)

boetdelling z. **boekdelling**

boete de; -s ['butə] 1. boete, geldstraf *Hij het een dikke boete kregen* (Diz), *een boete betaalen* (Ma), *(een) boete betaalen laoten* (Nbk) 2. in *boete doen* schuld belijden (verspr.)

boeteclausule (spor.) ['b...] - boeteclausule
boeten ['butɹ] - boeten: van visnetten e.d.: *De binnenviskers moe'n de netten boeten* ze weer heel maken (Nt), *De foeke was kepot, die mos boet wodden* (Np); in *d'r veur boeten moeten* de straf ervoor, het nadeel ervan ondergaan (dat men zichzelf heeft berokkend): *Hij zal d'r veur boeten moeten* (Np), *Hij mos d'r veur boeten* (Nbk), *Daor zul ie veur boeten!* wacht maar, je zult je straf/het ongemak dat het met zich meebrengt niet ontlopen (Nbk), *Hij het et verkeerd daon, en wij moe'n d'r veur boeten* wij lopen de straf ervoor op, lopen het ongemak ervan op (Nbk)

boetetied (Ste) de ['b...] 1. tijd van boetedoening

boetiek de; -s, -en; -ien [bu'tik] 1. boetiek, niet zo grote winkel met bijzondere kleding en/of andere hippe koopwaar

boetseerklai [but'si:ɛrklej] - boetseerklai
boetseren [but'si:ɛrɹ] - boetseren: uit boetseerklai kleine modelletjes maken,

meestal: als activiteit van kinderen

boezegroen(e) z. **boezeroen**

boezem (verspr.) de; -s; -pien ['buzɹm, ...zɛm] 1. borsten van een vrouw *een forse boezem hebben* grote borsten hebben (Spa) 2. in *de haand in eigen boezem stikken* de schuld bij zichzelf zoeken (verspr.)

boezen (Dhau) zw. ww.; onoverg.; boesde, het boesd ['bu:zɹ] 1. hard tekeergaan van de wind, lawaaierig ruisen *Heur die wiend es boezen* (Dhau)

boezeroen Ook **boezegroen** (verspr. OS, Bu, Mun, Np, Nt, Nw, Ste, Wol, b), **boezegroene** (Ste), **boeziegroen** (Ste), **boesgroen** (El) de, et; -en; -tien [buzə'ru:n/...'gru:n/...'buzi:...'bus...] 1. bep. kledingstuk: bloeze, overhemd (vaak: van een bep. type, z. hierna, later vaak: overhemd in het algemeen) *Mien man het een mooi geelstreept boezeroen an* (Db), *As et waarm is, loop ie in 't boezegroen* (Dhau), *Ik trek disse boezeroen vandaeghe an* (Dfo), *As de mouwen van een boezeroen te lang weren, wodde d'r ok een opnijsel in daon* (Obk), *Je hebben koffie in 't boezeroen mot* (Diz), *Veur daegs dreugen de manluden boezeroens; blauw mit een wit strepien* (Obk), *De kleur veur daegs van een boezeroen was blauw mit een wit strepien, veur de zundag was hij wit* (Diz, Ld), *De daegse boezegroen had een strepien, d'r zat gien bore op; de zundagse boezeroen mit een kraegien, vroeger haj' ok een losse bore* (Ste), *De gewone man hadde veur daegs een blauwgestreept boezeroen an* (Op), *Vroeger hadden de mannen wel een witte beffe veur, zodat et leek of ze een wit boezeroen an hadden, mar de beffe zat mit banden vaste* (Spa)
bof de [bof] 1. bekende kinderziekte: bof *Van de bof kuj' wel aorig ziek wezen* (Spa), *Op 't ogenblik is d'r nogal wat bof op de schoelen* (El)

boffelen z. **boffen**

boffen Ook **boffelen** (bet. 2: Np) zw. ww.; onoverg.; bofte, het boft ['bofɹm/'bofɹ] 1. mazzel hebben, er goed afkomen *Is dat even boffen!* *We hebben de eerste pries wunnen* (Wol), *Bof ik daor even!* (Ol-Nl), *Dat is nog es boffen, helemaol gien regen in je hooi* (Spa), *Ie moe'n mar boffen* gezegd wanneer iemand behoorlijk geluk heeft, bijv. veel geld erft, de winter zonder

bofferd - Boheems

ongemak doorkomt etc. (verspr.): *Ie moe'n mar boffen aj' de honderdduzend winnen* (Diz), *Ie moe'n mar boffen aj' de winter deurkommen zonder griep te kriegen* (Db) 2. met forse en/of zware stappen lopen (Np, Spa, Sz) *Die jongen die boffelen dwas deur 't laand henne* (Np), *Wat boft die d'r henne, hij is ok vuul te dikke* zwaar, vadsig lopen (Sz) 3. met een doffe slag vallen (Nw) *Hij boft d'r henne* (Nw)

bofferd Ook **pofferd** (bet. 3: Obk) de; -s; boffertien ['boft/'po...] 1. onverschillige, lompe persoon (Bu, Np, Obk, Op, Ow, Spa, Sz, Wol) *Et is wat een lompe bofferd van een kerel* (Obk), *Die bofferd komt altijd op zoe'n rauwe maniere mit de klompen in 't spul* (Obk) 2. dik, groot iemand (Bdie, Bu, Db, Dhau, Dho, Diz, Ld, Nbk, Np, Obk, Op, Ow Pe-Dbl), *grote kerels, van die lomstarke bofferds* (Np), *Die dikke bofferd kon hiel wat uut de wege zetten* (Dhau, Obk) 3. iemand met een dik hoofd (Ow) 4. dik hoofd (Wol) *As je dat weer lappen, za'k je een stomp veur de bofferd geven* (Wol), *Aj' niet liek om liek willen, mejonge, dan kuj' een stomp veur de bofferd kriegen* (Wol) 5. bep. type pannekoek: bofferd, meelspijs gebakken als een dikke koek in een grote pan (verspr., p, b: ln, bo: Bu, Nw, Op) *Van ni'je melk kuj' lekkere bofferd maeken* (Db), *We kriegen vandaege bofferd mit spekvat en stroop* (Ma), *As hi'j bijna gaer was, keerde moeder de bofferd ok nog even omme; we atten et dan op mit botter en stroop d'r op* (Ol-Nl), *bofferd mit rezielen* (Sz), *Naor-et hujlaand brochten we zommers wel eten, zoas pankoeken en gesneden plakken bofferd* (Dfo), *Vroeger haj' ok bofferd in de panne* (Bu) 6. bep. gebak: tulband (Bu, Op, Spa) 7. geluksvogel (verspr.) 8. groot stuk hout, tegen iets geplaatst om het tegen te houden (Mun) 9. zonder bijzondere bet. als bijnaam van personen gebruikt (Dmi, Obk)

bofferdpanne (Op) de; -n; -gien ['boft panə] 1. ronde, langwerpige ijzeren pan waarin men de bofferd bakte (van tarwebloem) (Op)

bofkont (Nw, Wol) Ook **bofkonte** (Spa) de; -en; -ien ['bofkont/...] 1. geluksvogel **bofkonte** z. **bofkont**

boge de; -n; bogien ['bo:gə] 1. bekend

schiettuig, vooral bekend als kinderspeelgoed *As kiender maekten we wel een boge om te schieten, mit pielken* (Obk), *een boge spannen* (Nbk), *Hi'j gong as een pielke uut de boge op huus an* (j) 2. gradenboog (spor.) 3. boog als deel van een gewelf 4. erepoort, ereboog, boogvormige poort e.d. (verspr.) *Wat hadden die meensken een mooie boge maekt* (Ld, Bu), *D'r ston een mooie boge op 'e dam* (Np), *Ze hadden een boge bij de diek staon* (Dmi), *We leupen onder een grote boge deur* (Mun), *'k Vun dat et niet deur de boge kon* dat het zo niet passend was, dat het niet zo was zoals het zou moeten zijn (Op) 5. boog als schriftteken 6. min of meer ronde beweging *Hij sleug et deksel cupen, en mit een boge sprong de katte d'r uut* (j), *Ik bleef daor tot de zonne in een hoge boge over de pompe weer votdeuk, argens an et ende van de wereld* (ko), *d'r in een boge ommehenne lopen* (b, v), *De oolde kri'jen gaon now nog mit een bogien om ons henne* (b), *Hi'j gaot d'r mit een boge ommehenne* (Pe-Dbl, Dho), *Ze gongen een betien mit een bogien om heur toe meden hem/haar een beetje* (j), *Ze bin d'r te lange mit een bogien ommehenne gaon/lopen* hebben het te zeer op z'n beloop gelaten, hebben niet geprobeerd het probleem op te lossen 7. regenboog 8. soort strik om lijsters mee te vangen, lijsterboog (Ow) *De trekliesters wodden hasems in de boswallen deur boereknechten in liesterstrikken mit strupies van peerdehaor uut de stat van een ruun vongen, in bogies van een sepiepentoeke* (Ow) 9. het verste, met een boog afgeronde perk bij het parkhinken, waar men niet in mocht springen (verspr.) 10. boogvormige figuur, getekend bij streepgooien (Ste): *Bi'j streepgooien dan haj' een streep mit een bogien d'r boven en daor mos ie centen in perberen te gooien; as de cent begon te krulen dan gong et zeker mis; degene die de cent in et bogien gooide, kreeg de pot* (Ste) 11. in een plezierige en over alle bogen aorige persoon in alle opzichten (Spa) * *De boge kan niet altijd gespannen wezen* (Dfo, Nt, Op)

bogeschieten (spor.) onbep. w. en het bogescheuten ['bo:gaski:ŋ] 1. boogschieten **Boheems** (Ol-Nl) bn. [bo:'hī:ms] 1. van,

m.b.t. Bohemen *Vroeger ston d'r op 'e laampeglaezen: 'Boheems kristal'* (Ol-Nl)
boiler ['bɔjlɪ, ook wel 'bœjlɪ] - boiler
bojem Ook **bodem** (verspr.; vooral bet. 2) de; -s; -pien, ook -tien (Bu, Np en oost.) ['bo:əjəm/'bo:ədəm] 1. bodem (van voorwerpen zoals een emmer, een kist, een beker enz.) *De bojem was uut de emmer* (Pe-Db), *De hele bojem scheut d'r mi'j uut* (Mun), *...van de emmer was deуроest* (Op), *De bojem van de trekpot is kepot* (Db), *Hi'j drinkt zien glassien tot de bojem leeg* (Ol-Nl), *As een vat verraegd is, kan zo de bojem d'r uut valen* (Pe-Db), *Een fienpruver pruuft vot-en-daolik as et eten even an de bojem zeten het licht is aangebrand* (Nbk), *De melk het an de bojem zeten* (Nbk), *Wij hebben een latten bodem in oons ledikant* (Sz), *Hi'j et zo, al had hi'j gien bojem in de maege* (verspr. OS, Diz), zo ook *Die kerel et zovule, d'r kon wel gien bodem in zitten* (El, Nt, Sz, Bdie), *Die jonge eet, je kun gien bojem in zien maege kriegen* (Ol-Nl), *D'r zit gien bojem in, de beurs is altied leeg* (Dhau, Dho), zo ook *Ze het gien bojem in de beurs* (Ld), *'k Zie de bojem van de beurs* (Np), *Ik zol d'r niet an beginnen, want dat zaekien zit gien bojem in, d'r is gien zalve an te strieken* (Op) 2. wagenbodem, bodem van voertuigen anderszins *de bojem van de waegen* (Op, Diz, Nbk, Bdie) 3. laag die de bodem bedekt, vooral: beetje drank dat resteert en dat men nog zou kunnen krijgen: *Zit d'r nog een bojempien in et glas/de flesse?* bijv. gezegd van wijn (Nbk), zo ook *Hej' d'r nog een bodempien in?* een klein beetje jenever, wijn e.d. (Nw), *van de hoge bodem nemen* altijd van het beste willen genieten (bl) 4. scheepsbodem 5. bedding onder het water *We konnen in de Lende altied de bojem zien, et was zok mooi, helder waeter* (Nbk), *Hi'j ligt op de bojem* (Ste), *de bojem van de sloot* (Ste) 6. aardbodem, ook: bovenste laag van de aardbodem, zode: *Daor zit gien bojem (meer) in 't laand* gezegd als de zode hol wordt door veelvuldig maaien, met name in geval van een bodem van laagveen (Bdie, Ol-Nl), *Sommig laand zit gien bojem in* (Ow)
bojembedekker (l) Ook **bodembedekker** (Dho) ['b...] - bodembedekker

bojemkleppe (Op) de; -n; ...kleppien ['b...]
 1. klep onder in een pomp
bojemversmeriging (l) ['b...] - bodemvervuiling
bojemvoonst (l) ['b...] - bodemvondst
bok Ook **bokke** (bet. 1: Np) de; -ken; -kien [bok/'bokə] 1. mannelijke geit *Oonze geit het een klein zwat bokkien kregen* (Db), *De bokkekarre daor kon iene bok veur* (Ste), *Bokkien, bokkien bae!* gezegd om de schoolmeester uit te schelden (Np), *Oktober is zowat de tied dat de schaopen onder de ram en de geiten onder de bok moeten* (Op), vandaar *We gaon mit de geite naor de bok* (Np), *Ze hef onder de bok west* ze heeft gemeenschap gehad met een man (Bdie), *Hi'j ment een dure bok naor huus* heeft erg veel (sterke) drank gedronken (Np), *Hi'j het de bok an 't touw* hij heeft een borrel op, is dronken (Bdie, Dfo, El, b: ln), *Ik zie d'r een bok van springen* het loopt vast mis (k: Ste), *iene bi'j de bok doen* hem/haar beetnemen, erin laten lopen, bedriegen: *Ze hebben je reer bi'j de bok daon* te grazen genomen (Nw), *Hi'j het me bi'j de bok daon* (Bdie, Db, Dho, Ma, Np), *Die kerel hebben ze (ok aorig) bi'j de bok daon* (verspr., b), zo ook *Hi'j is bi'j de bok daon* (Db) en *Ze hebben him bi'j de bokke daon* (Np), *Hi'j het de bok reden* hij heeft geblunderd (Obk), *Die het een aorige bok reden* id. (Np), ook: het is hem vreemd gegaan (met iets) (Np), *de bok wezen* de pineut zijn (Nbk, Wol), zo ook *et bokkien wezen* (Ld, Nbk, Ol-Nl): *Die is ok altied et bokkien* hij is altijd de sigaar (Ol-Nl, Np), *Ze sturen 'm van de bok naor de geit* van het kastje naar de muur (Mun), *De bok bi'j de horens vatten/pakken* hetz. als de koe bij de horens vatten (Db, El), *de bok op 'e haeverkiste bienen* z. onder *haeverkiste*, 't *Is krek een bok op een hakselmesiene* gezegd van iemand die bijv. raar, ongelukkig op z'n fiets zit (Nbk), *d'r op zitten as een bok op 'e haeverkiste* iets fanatiek nastreven, zich er zeer druk voor maken (Nbk), zo ook *Hi'j vleug d'r op (of) as een bok op 'e haeverkiste* (Ld, Nw, Np), *Hi'j is d'r bi'j as de bok op de haeverkiste* (Ol-Nl) en *Hi'j springt as een bok op de haeverkiste* (Op), 't *Is net een bok op een haeverkiste* hij ligt dwars, is slecht

bok-bok-hoeveul-hoorns - bok-bok-hoevuul-hoorns

gehumeurd (Bu), ook: hij is erg happig op een bep. iets (Bu), *Die gnist as een bok op 'e haeverkiste* (Nbk), *Die het d'r net zo vule verstaand van as de bok van glaezewasken* (Bu), *...as een bok van glaezemaeken* (Dmi), *Hij het een gezicht as een bok die braandnettels vret* (Sz, Np), *Hij trekt...* (Bu), *de bokken van de geiten scheiden* (Np), *zo koold wezen as een bok* (Dho, Sz, Nbk) 2. mannelijk hert, mannelijke gems e.d. *As een bokkien niet gezond is, krigt hij gien gewei, mar alliend knoppies* (Bu) 3. lompe en/of norske en/of tirannieke kerel; ook wel van een vrouw gezegd *een onverschillige bok* (Nbk, Np, Spa), *Die boer is een grote bok bij zien vee* (Db), *Die kerel is een bok over zien wief* is hard, lomp ten aanzien van zijn echtgenote (Db), *een lompe bok* een ruwe, lompe persoon (Bu, El, Nbk), *een onverschillige bok* (El, Nbk, Np, Spa), *een bok van een kerel lomperd* (Bdie, Bu, Dfo, Diz, Np), zo ook *een bok van een wuuf* (Np) 4. grote en sterke persoon, ook van een paard gezegd (Dhau, Dho, Diz, El, Ma, Obk, Spa, Sz), *een sterke bok* gezegd van een sterke manspersoon (Sz), (van een paard:) *Die oolde bok het al hiel wat verzet* (Obk), *een bok van een peerd* een zwaargebouwd en sterk paard (Dhau, Ma, El), *een oolde bok (van een peerd)* gezegd van een oud paard (Diz, Spa, Ma) 5. in *een magere bok* een dunne koe (Spa) 6. plat houten vaartuig, van voren en achteren puntig toelopend, gebruikt voor het vervoer van turf, mest, koeien, riet, hooi etc. *Ze brengen et huj mit de bok over de Lende* (Dho), *Vroeger haj' een bok, et was et grootste vaertuug dat we hier hadden* (Np), *Ze moe'n et huj eerst in de bok hebben veurdat ze naor huus kunnen* (Ste), *Een bok daor laed ie, ajt goed kunnen, vier voer huj op, en een praem zestien* (Nw), *Vroeger vaerden we de stront mit de bok naor et laand* (Sz), *Oonze volk vaerden mit de bok mit turf* (Mun), *In de wiek lag een bok, daor lichtten ze de schippen mit* (Nbk), *In vroeger tieden brocht ie de bi'jen, as et meugelik was, wel mit et schip, de bok, of de praem vot; et hadde as veurdiel dat et niet stooft* (bs: Obk) 7. zitplaats voor de degene die ment op een wagen, bok van een rijtuig *op 'e bok zitten* 8. bep.

gymnastiektoestel: bok 9. houten onderstel, veelal met poten *de bok van een wringer* (Ow, Ma) 10. twee tegenover elkaar staande stijlen met bijbehorend balkwerk van een klokkestoel (bs: Nw) 11. bep. type achterstel van een ouderwetse wagen met hoge wielen (Nw) 12. spijl in bep. type stoel (Nw) *Tussen de ziedkaanten van de stoel kwammen de bokken om stevighied an de stoel te geven, soms alliend an de ziedkaante, soms tussen alle vier poten* (Nw) 13. zaagbok (Bdie, Mun, Nbk, Ow, Wol) *De bok, daor zaegden ze de poelen op* (Nbk), *Om boompies te zaegen leggen we ze in een bok* (Wol), *een bok veur et zaegen van talhoofties* (Ow) 14. hijswerktuig o.m. om bomen mee op een wagen te laden *een (bome)bok veur et opladen van bomen* (Obk) 15. in *van de bok dromen* ervan langs zullen krijgen, een bestraffing zullen ondergaan: *Hij het ok van de bok droomd* (Dfo, Ol-Nl), zo ook *Die zal ok reer van de bok dromen* (Obk) en *Die zal lillik van de bok dromen* ontdekken dat hij te grazen is genomen (b: ln), *iene van de bok dromen doen* hem te grazen nemen (Op) 16. in *een bok schieten* iets doms doen en daardoor afgaan: *Die het ok een bok scheuten* (verspr.), *...een malle bok...* id. (Obk), *...een rere bok...* id. (Np, b) 17. in *d'r de bok niet van weten* er niets van weten (Op) 18. in *een aander de bok uutschieten* de gek aansteken, voor schut zetten (El) 19. in *Amsterdamse bok* bep. soort wortel (Sz) 20. degene die de 'bok' is in het kinderspelletje *bok-bok-hoevuul-hoorns* I, z. ook aldaar * *Een oolde bok lust nog wel es een gruun blattien* een oudere man heeft zeker nog wel belangstelling voor jonge vrouwen (OS, Dho), zo ook *Een ouwe bok is gek op greune blatties* (Sz), *Alles kits en de bok vet gezegd als iemand het goed maakt, gezond is* (Dfo, Bdie), *...rits* id. (Nbk), *D'r ging een bok uut glaezewassen/Kennen jim dat niet? Nee?/Dan bin jim net zo dom as de bok/Die kende 't ok niet!* (Dho), (schertsend over het 'ter dekking staan' van een bok:) *De bok is groot en staark/En doet mit vreugd zien waark* (Pe-Dbl) **bok-bok-hoeveul-hoorns** z. *bok-bok-hoevuul-hoorns* I, II **bok-bok-hoevuul-hoorns** I (verspr.) Ook

bok-bok-hoevuul-hoorns (spor.) zn., geen lidw. [bogboghufyl'h...,...huf]/...huvɑ:l'h...,...huf]....] 1. bekend kinderspel: bokstavast, waarbij nl. één kind in gebogen stand het hek van het schoolplein vasthield (of tegen een boom of muur stond), waarna een ander kind op z'n rug sprong, zich met één hand vasthield en met de andere een paar vingers omhoogstak (veelal achter z'n rug), terwijl het riep: *Bok-bok-hoevuul-hoorns!*; werd het juiste aantal vingers geraden dan wisselden beide kinderen of het kind sloot zich aan bij het kind of de kinderen die al in gebogen stand voor 'de bok' in een rij stonden; het kind dat aansloot hield het kind voor hem/haar bij z'n heupen vast; werd het juiste aantal niet geraden, dan was men 'vrij' en sloot men weer aan bij de kinderen die mochten springen (en in een rij stonden)

bok-bok-hoevuul-hoorns II (verspr.) Ook **bok-bok-hoevuul-horens** (spor.) tw. 1. geroepen bij het kinderspel bokstavast, z. onder *bok-bok-hoevuul-horens I*, nl. wanneer een kind op de rug van 'de bok' was gesprongen, zich met één hand vasthield en met de andere een paar vingers omhoogstak, vaak achter z'n rug; 'de bok' moest het juiste aantal vingers raden

boken (OS, Bdie, Dho, Np, Nt, Nw, Op, Wol, b) Ook **beuken** (verspr. WS, Dfo) zw. ww.; overg., onoverg.; boekte, het boekt ['bo:kɿ/'bɑ:kɿ] 1. beuken, hard slaan, ook inzake timmeren e.d. *Niet zo hadde op de deure boken!* (Wol), *De timmerlu boken d'r een mure uut* (Ow), *Mit 't ofbreken boken ze d'r aorig op los* (Dho, Np, El), *Hij boekte de hiele boel in mekeer* (Ow), *Hij boekt d'r mar op bij 't vredigen* nl. beukt op de palen, bij het aanbrengen van een afstering van palen en ijzeren draden om een stuk land (Nbk), *Dan boken we d'r op dan gebruiken we geweld door te slaan* (d), *Klaos mos hadde boken om een bit in 't ies te kriegen* (Db), *Vroeger heurde ie de smid in de veerte op et aambeeld boken* (Obk), *Aj' et mit 'm an de stok kriegen is 't niet best, want dan boekt hi'j d'r mar op en hij wet van gien opholen* (Nw), *De golven boken de kust* (Db), *stokvis boken* (Dfo, El, Mun, Op): *As kiend mos ik wel es veur moeder stokvis beuken, heel had een*

kertier lang mit een kotte dikke stok op die vis slaon, en zwieten! (Mun) 2. hard tegen de wind in gaan (Ste) *Hij beukt tegen de wiend in* (Ste) * *De stokvis beuken/Midden in de keuken/Midden in de gang/Oe wat wodt de stokvis lang* (Dfo)

bokke z. *bok*

bokkebaai (Db, Dhau) ['bokə...] - bokkebaai

bokkebaankien (Mun, Sun-Ot) et; ...baankies ['bokə...] 1. schertsend gezegd van een kerkbank van een kerkeraadslid, ook in de volgende toepassing: *In De Kuunder wodden de kosteloze aarmbaanken de bokkebaankies nuumd* (Sun-Ot)

bokkehaor de, et (bet. 2, nl. als verz.); -en (bet. 1); -tien (bet. 1) ['bokə...] 1. een haar van een bok (Dfo, Nbk) 2. (verz.) gek haar (Np)

bokkeheufd (Ste) et; -en ['bokə...] 1. het enigszins bolle hoofd dat sommige paarden hebben *Dat peerd het een bokkeheufd* (Ste)

bokkehokke et; -n; ...hokken ['bokəhəkə]

1. speciaal hok, afgescheiden ruimte voor de bok, veelal inpandig, vaak in de schuur **bokkehoolder** (Bdie, bo: Bu) de; -s; -tien ['bokəho:ldɿ] 1. iemand die in bezit is van één of meer mannelijke geiten (en deze ter dekking beschikbaar stelt)

bokkehoolderi'je (b) de [...ho:ldɿ'tjə, z. ook -i'je] 1. het houden van bokken, mannelijke geiten, om ze beschikbaar te hebben 'ter dekking'

bokkekarre de; -n; -gien ['b...] 1. bokkenwagen

bokkekoers (Wol) de; -en ['bokə...] 1. paardenkoers met slechte paarden

bokkekop (bs: Dfo) de; -pen; -pien ['bokəkɔp] 1. geslachtsorgaan van de mannelijke bij

bokkem z. *bokken I*

bokken I Ook **bokkem** (Bu, Dmi), **bokking** (spor., bet. 2: b: lm) de; -s; -kien, ook -tien (Bu, Diz en oost.) ['bokɿ/'bokəm/'bɔktɿ] 1. bokking, gerookte haring *Doe ik nog naor schoele gong, kocht ie tien bikkens veur een dubbeltien* (Db), *Ie hadden natte bikkens en druge bikkens, natte bikkens moej' nog schonemaeken en bakken* (Dfo, Nbk), *Vroeger kwammen de Volendammers elke weke mit dreuge bokkings bi'jlanges* (Dhau), *Vasse bikkens*

bokken - bokkig

kommen van De Lemmer (Op), Natte bokkens baken we zels (Sz), een riesien bokkens z. onder riesien 2. standje, sneer, steek onder water, vinnige opmerking waarmee men de ander in de verdediging drijft, scherp verwijt iene een bokken verkopen zo'n opmerking tegen de ander maken (vaak: waarmee men de ander te slim af is) (verspr.), ...geven (verspr.), ...stoven (Diz), zo ook iene een flinke bokken geven (Mun), ...een raere bokken... (Nt), ...een aorige bokken... (Dfo), ...een beste bokken... (Ma), iene een goeie bokking stoven id. (Diz), Ze bin net an 't bokkens uutdelen elkaar steken onder water geven (Pe-Db), zo ook Hij deelt weer goeie bokkens uut (Sz) en As de bokkens die d'r uutdeeld binnen de meensken mar niet bezwaoren als je rake opmerkingen maakt, moeten de mensen er eigenlijk niet kwaad om worden (Ste), een bokken kriegen een steek onder water krijgen (Spa, Wol), Wie wat rap mit de mond is, kan een bokken verwaachten kan een vinnige opmerking terug verwachten (Db)

bokken II (Wol) zw. ww.; onoverg.; bokte, het bokt ['bokɲ] 1. koppig zijn, nors zijn omdat men zich ergert aan iets *Hij zit de hele avond te bokken* (Wol)

bokkenkerel (Db, Dfo) Ook **bokkingkerel** (Db) de; -s; -tien ['bokɲ.../...] 1. venter van bokking, viskoopman, visboer

bokkenkoopman (Db, Spa) de; -nen, ...kooplu(den); -negien ['b...] 1. verkoper van bokking, visboer, viskoopman

bokkenventer (Mun, Spa) Ook **bokkingventer** (Diz) de; -s; -tien ['bokɲf.../...] 1. viskoopman

bokkeplaanke z. bokplaanke

bokkepoot z. bokkepote

bokkepote Ook **bokkepoot** (bet. 1: Db, Dhau, bet. 3: Sz) de; -n; ...potien ['bokəpo:ətə/...po:ət] 1. poot van een mannelijke geit 2. langwerpige koekje met chocola aan beide uiteinden (verspr.) 3. teer- (Diz, Sz) of verfkwest (Bdie)

bokkepruik z. bokkepruke

bokkepruke (verspr.) Ook **bokkepruuk** (Bdie, Dfo, Dhau, Mun, Nbk, Ow, Pe-Db), (Spa), **bokkepruik** (Sz) de ['bokəprykə/...pryk/...prɛjk], in *de bokkepruke op hebben* stuurs en lomp zijn doordat men kwaad is (verspr., Nw) *Hij was zo nots,*

hij har zeker de bokkepruuk op (Dfo)

bokkepruuk z. bokkepruke

bokkerig z. bokkig

bokkesprong de; -en; ...spronkien ['bokə...] 1. bokkesprong, meestal fig.: vreemde manier van doen, dwaze of onhandige handeling *Soms moej' lachen om de bokkesprongen die een aander maekt* (Pe-Db), *Die het malle bokkesprongen maekt* (Db, Nbk), zo ook *raere bokkesprongen maeken* (Ol-Nl), *Aj' gien geld hebben, kuj' niet vule bokkesprongen maeken* kun je je niet veel permitteren (Dho), *...dan kuj' gien bokkesprongen maken* (Op, Spa), vandaar *Ik kan gien raere bokkesprongen meer maeken* ik zit krap bij kas (Wol)

bokkewaegen Ook **bokkewagen** (WH) ['b.../...] - bokkenwagen

bokkewagen z. bokkewaegen

bokkeweer (Dhau, El, Nbk) et; -tien ['bokə...] 1. slecht, regenachtig weer

bokkien et; bokkies ['bokin] 1. kleine bok, in diverse betekenissen, z. aldaar 2. bep. vogel: bokje, halve snip (Np) 3. watersnip (Dfo, El) 4. kleine sigaar, bokje (verspr.) *een bokkien opstikken* (Mun), *As et roken van een goeie segare niet lieden kon, mossen ze mit een bokkien tevreden wezen* (Ow) 5. metalen afscheiding tussen twee koeien in een stal (Bu, Dhau, Nbk, Spa) *Et bokkien zit d'r an vaaste, de staonder zit an de zoolder vaaste* (Bu) 6. klein iemand (Diz, Np, Sz) *Dat is een klein bokkien* een kleine persoon (Diz), *'t Is een sterk bokkien* een klein en sterk kereltje (Sz) 7. lage stoel met leuning, eertijds van riet (vervaardigd in *Noordwoolde*) (Bdie, Dho, El, Ld, Np, Obk, Spa) 8. houtje als bep. onderstel in een harmonika (j): *bokkies, hoolties daor de tonen op zitten* (j), *As de waeterdampen d'r uut stoomd weren, liemde J. de bokkies, waor de tonen op zatten, sekuur in* (j)

bokkienspringen (verspr.) Ook **bokspringen** (Nw) onbep. w. ['bokɪspr.../...] 1. haasje-over spelen

bokkig Ook **bokkerig** (bet. 1: Nbk, Np) bn., bw.; -er, -st ['bokəx/'bokɾəx] 1. humeurig, stuurs en lomp, bokkig *Doe niet zo bokkig* (Dho), *Hij had een min zin, hij was zo bokkig!* (Ld), *As him wat niet zinde dan kon hij ommeraeck bokkig wezen*

(b), *Een goeie vent, mar bokkig as hi'j is!* (Pe-Dbl), *een bokkig persoon* (Spa), *een bokkige praoter* (Spa), *een malle, bokkige kerel* (Np, Ste), *een bokkig antwoord* (Op), *Die is altied lieke bokkig* (Nbk) 2. koppig (Dfo, Nbk)

bokking z. *bokken* I

bokkingkerel z. *bokkenkerel*

bokkingventer z. *bokkenventer*

bokmotte (Ow) de; -n; ...mottien ['bokmotə] 1. drachtige zeug

bokplaanke (Dhau, Mun, Nt, Pe-Dbl) Ook *bokkeplaanke* (Dfo, Ma), *bokplanke* (WH) de; -n; ...plaankien ['bokpl.../...] 1. plank van de wal naar het schip (voor vervoer; bijv. om met een kruiwagen mest in een praam te brengen)

bokplanke z. *bokplaanke*

boks (verspr.) bn., bw.; -er [boks] 1. ruw, humeurig, bokkig, hardhandig *Iederiene was bange veur die bokse kerel* (Dfo), *Hi'j is slim boks over zien kiender* (Ld), *Die man is boks in zien praot* (Nt), *Wat komt die kerel d'r boks bij* (Np), *Hi'j is wat boks in 't ankommen* hij komt wat bokkig over bij een eerste ontmoeting, oppervlakkig gezien (Nt, Op), *Hi'j is wat boks uutvalen* (Ow), *Doe toch es wat aandere, et komt zo boks over* (Sz), *boks volk* ruwe, bokkige mensen (s: 1903: Wol) 2. (van geiten) tochtig (Pe-Dbl) 3. z. *bokse*

boksballe (spor.) ['b...] - boksbal

boksbeugel (Spa) de; -s; -tien ['bogzba:g] 1. boksbeguel

bokse de; -n; boksien ['boksə] 1. broekspijp *de bokse van de broek* (Diz, Dla, Nbk, Np) 3. broek (Dfo, Np), z. ook *boksem: de bokse uut z'n broek uit* (Dfo), *Die hebben ze de bokse aorig opkneupt* ze hebben hem flink de waarheid gezegd (Np) **boksebaand** Ook *boksebaand* (El, Obk), **bokseband** (Spa) de; ...banen; ...baantien ['boksə.../...] 1. elk der banden aan elk van de pijpen van een ouderwetse onderbroek die tot over de knieën reikte; met behulp van de *boksebanen* werden de kousen die eronder kwamen, vastgezet *Die het de boksebanen ok aorig los* (Obk) 2. elastiek om de kousen (Dho)

bokseband z. *boksebaand*

bokselen zw. ww.; onoverg.; bokselde, is bokselde ['boksɫɪ] 1. met veel, nogal kleine, stijve bewegingen maar zonder veel tempo

lopen, ook met kleine, gekke pasjes lopen en aldus bevreemding wekkend *Stief van rimmetiek bokselde hi'j over de weg* (Op), *Hi'j bokselde d'r ok raer henne* (alg., Ol-Nl), *...nuver henne* (Db, Dfo) 2. met enige inspanning en daardoor vaak moeizaam lopen, niet zo gemakkelijk voortstappen *En zo bokselde de oolde man, de vleermoes in de iene, de kroepieken in de ere haand, de kaante van Hildenbarg uut* (b), *Hi'j mos aorig bokselde tegen de wiend in* (El), *deur et laand bokselde* (Dhau), *tegen de riend in bokselde* (Dhau) 3. druk, ingespannen bezig zijn met het werk, hard werken *Wi'j hebben de hele morgen in 't laand lopen te bokselde* (Pe-Dbl), *D'r tegen bokselde om d'r te kommen* er hard voor werken om rond te komen, zijn doel te bereiken e.d. (Obk, Op), *Hi'j bokselde et wel veur mekeer* (El, Ld), *Daor moej' nog aorig tegen bokselde* (Dfo), *Ze wil soms heel wat werk verzetten, mar ze moet d'r soms aorig tegenop bokselde* (Sz)

boksem (Dfo, Nbk, Np, Nw, Obk, Ow, b:lm), **boksen** (Ow) de; -s, ook wel -tien ['boksɪ, ...sɪm] 1. broek *Aj' votgaon moej' even een aandere boksem antrekken, zee de boerinne vroeger vaeke tegen de boer* (Obk), *Die het de boksem d'r wel zo reer omme hangen* (Nw), *Hi'j had een beste winkelhaoke in de boksem* (Np), *De boksem zakt mi'j of m'n broek zakt af* (Ow), *Mit opschoten zakt je de boksen of* (Ow) * in *Jelle boksem trof et wel wat min/Siedewiedewiet-Jan-bom* (Nbk) en soortgelijke verbindingen, z. onder *Hille boksebaand* z. *boksebaand*

boksen zw. ww.; onoverg.; bokste, het bokst ['boksɪ] 1. uitoefenen van een bep. sport: boksen 2. klaarspelen, voor elkaar krijgen *Die bokst et wel veur mekaar* (Dhau, Nt), *Die het ok boksen om him een betien te haandhaven* moet er veel voor doen (Wol) 3. z. *boksem*

bokser ['boksɪ] - bokser, iemand die de bokssport beoefent; dier van een bep. hondenras, bokser

bokshaanske ['boks...] - bokshandschoen **bokskampioen** ['bokska:pjɪjɔn] - bokskampioen

bokslerer (spor.) ['b...] - boksleraar

bokspante (Obk, Sz) de; -n; ...spantien ['boksɫantə] 1. spant in de romp van een

bokspringen - bolle

bok (bep. vaartuig) *De timmerluden mossen et oolde dak van de boerderi'je opni'j schoren, doe de boer hujtaekelderi'je kreeg; d'r mossen ni'je bokspanten op de drachtplaete zet wodden mit zwaore schoren om et dak stark te kriegen veur de hujtaekelderi'je* (Obk)

bokspringen z. *bokkienspringen*

boksring (spor.) ['boks...] - boksring

boksschoele (spor.) ['bokskulə] - boksschool

bokstaon st. ww., veelal onbep. w.; onoverg.; ston bok, het bokstaon ['bokst...] 1. als 'bok' voorover staan bij het desbetreffende kinderspel (*bok-bok-hoevuul-hoorns*) (verspr.) 2. met z'n rug tegen een boom, een wand enz. (gaan) staan met gevouwen handen, zodat degene die gaat klimmen er een flinke opstap aan heeft en evt. nog op de schouders van dezelfde persoon kan gaan staan (verspr.) *Bij boompien klimmen moet d'r vaeke iene bokstaon* (Ld), *Ik mos bokstaon veur een jonge die bij 't eksternust wol* (El) 3. in gebogen stand staan van een kind bij haasje-over (verspr. WS)

bokswedstried ['b...] - bokswedstrijd

bokwark (Dhau, Np) et ['bok...] 1. vaarboom voor een schuit (Dhau) 2. werk waarvoor men de *bok* [vaartuig] moest gebruiken (Np)

bokwerk (Sz) et ['bok...] 1. werk (geplozen touw) waarmee de naden van een *bok* (plat vaartuig) werden dichtgemaakt

bol I de; -len; -legien [bəl] 1. bol, balvormig lichaam 2. bol garen *een bol* (legien) *gaoren* (Nbk, Nw): *As een roof gaoren opwunnen wodt en dat is gebeur, dan hej' een bol* (legien) (Nw) 3. bal bij bep. spelen (Dhau) *Bij oons is nog een piksmietersploeg mit stienen en ok wel mit dikke ronde bollen, krek bosters* (Dhau) 4. (jagersjargon) in *over de bol* ondersteboven (geslagen) door een raak schot (Ld, b): *Daor roegelde een dikke haeze 'over de bol', zoas dat in jaegerstael hiet* (Ld, b), *over de bol slaon* ondersteboven slaan door een schot (Ld)

bol II bn.; -ler, -st [bəl] 1. (van de wind) zachte, dichte, konstante wind *een bolle wiend* (verspr.), *Een bolle wiend is een zaachte wiend, daor ie makkelik tegenin kommen kunnen* (Obk), *Wat een aorige,*

bolle wiend, now! (Spa), *Een bolle wiend is veul dichter as een holle wiend* (Sz), *'t Is een lekkere, bolle wiend vandaege* (Diz), *Een bolle wiend is een waarme wiend* (Nt) 2. enigszins rond, opgezet, gerond *bolle wangen* 3. in *Hi'j kikt bol uut de ogen uit bolle ogen* (Nbk)

bolbegonia (verspr.) ['bəl...] - bolbegonia

bolbliksem (verspr.) ['bəl...] - bolbliksem

bold (Obk) bw. [bɔlt] 1. (m.b.t. iets zeggen) ruw, lomp *Hi'j kwam d'r bold mit an zei het ruw, lomp* (Obk)

boldaodig z. *baldaodig*

bolderen z. *balderen*

bolderik (Ow, Sun-Ot, fp) de; -ken; -kien ['bɔldɪk] 1. bep. plant: bolderik (als verz.:) *Bolderik, dat voer dat bruiden ze veur de koenen* (Sun-Ot),

bolderwaegen z. *bulderwaegen*

boldiezen z. *baldiezen*

boldiksen z. *baldiksen*

boldoot (Nbk) ['bɔldo:ət] - boldoot *Lotte-rein is goeie ooldeklonje, van boldoot of zo* (Nbk)

bolhoed de; -en; ...hoetien ['bəl...] 1. bolhoed, Garibaldihoed *D'r zit een dikke deuke in de bolhoed* (Diz)

bolle I (WS, verspr. OS) Ook *baole* (Db, Dfo, Dhau, Obk, b: lm) de; -n; -gien ['bɔlə/'bɔ:ələ] 1. bol, brood (meestal witbrood, vaak i.t.t. *roggenbrood*) *Neem ie even een bolle mit van de bakker?* (Nbk), *een witte bolle* een bol witbrood (Bdie), *Wi'j mi'j even een baole brengen?* (Dhau), *Moej' een knipbrood hebben of een hoge baole?* (Dhau), *Ze leggen de mooiste bollen veur 't veenster, om mit die meensken wat an te pappen* ze doen aan zoete broodjes bakken (Obk) 2. bolvormig deel van een plant onder de grond, vooral: bloembol, maar ook van andere planten 3. bolvormig deel van een hoed of muts (Spa) *de bolle van de musse* (Spa)

bolle II de; -n; -gien ['bɔlə] 1. stier *De bolle was deur de sloot gaon* (Pe-DbI), *De bolle is los* (Bdie), *mit de koe naor de bolle gaon* met een koe naar een stier gaan, ter dekking (verspr., Ste), *Now he'k die koe onder de bolle zet, mar now is hi'j me nao zes weken toch weer opbreuken* ik heb die koe door een stier laten dekken, maar de drachtigheid is toch weer opgehouden (Ol-Nl), *Die boer het al zien koenen al*

onder de bolle had (Obk), *Die koe is al schone, die kan wel weer veur de bolle* kan wel weer gedekt worden (Diz), *Die koe kan dommiet wel vot, daor bin 'k al verscheiden keer mit naor de bolle west, mar et is een ruier/bruller/brulder; ze gaon heur as een bolle gedregen, brullen en klauwen gatten in et laand* (Bu), *De koe was slim duur, mar ik heb d'r een beste bolle van trokken* er een erg goed stierkalf van gekregen (Spa), *Ze hebben 'm bij de bolle daon* iets veel te duur laten kopen (bij openbare verkopen) (s), *een bolle van een kerel* een lompe vent (Nbk), (bij vergelijking:) *Die kerel is een goeie bolle, hi'j het wel tien jongen* (Np), *Hi'j het een kop as een bolle* gezegd van iemand met een dik hoofd (vaak: dat enigszins rood is) (El, Dhau, Obk, Wol), vandaar *Hi'j is slim rood om et gezicht, hi'j het een kop as een bolle* (Bu) 2. inseminator (bij koeien) (spor.) *Heur dochter het verkering mit een bolle* (Nbk) 3. uitgezakt stuk grond, uitstulping in een boswal of aan de kant van een sloot (Ol-Nl) 4. streep van waarachter men bij het knikkeren moest werpen naar de knikkerpot (Wol) 5. strop, duurkoop bij openbare verkopen (Nw, b: lm) *Dat schrif mar, mar disse keer het hi'j een echte bolle reden* (Nw) * *De bolle scheidt een dikke drolle* (Nt), *Hi'j het vel veur de kop as de/een bolle veur de kni'jen* hij is bot, hij is erg ongevoelig (Bdie, Bu, Diz, Wol), *Hi'j het vel veur de kop as een driejarige bolle veur de kni'jen* id. (Spa), *Hi'j het d'r lieke vule verstaand van as de bolle van de noordsteern* (Dmi, Nbk, bl), *Et is mi'j net geliek, of de koe schit of de bolle* (Dhau, Ow)

bolle-aovend (Wol) de; -en, ...aovens ['bo...] 1. doordeweekse avond dat de jongens naar hun vriendin gingen, nl. woensdagavond

bolle-emmer (Spa) de; -s; -tien ['bolæmɪ] 1. emmer waaruit een stier drinkt of te drinken krijgt

bollebiezen (Dho) zw. ww.; onoverg.; bollebiesde, het bollebiesd ['boləbi:zɪ] 1. (van koeien) lawaaierig en zeer beweeglijk, speels heen en weer rennen en gek doen (Dho)

bolleblik (Dho, Sz) Ook *baoleblik* (Dfo) et; -ken; -kien ['bolə.../'bɔ:ələ...] 1. hetz.

als *bakblik*, z. aldaar

bolleboer I (spor.) Ook *bollemester* (Dfo) de; -en; -tien ['bolə.../...] 1. iemand die stieren houdt, stieren mest

bolleboer II (spor.) de; -en; -tien ['bolə...] 1. boer die (voornamelijk) bloembollen verbouwt

bolleboos (Diz) ['boləbo:əs] - bolleboos *Et is niet zoe'n bolleboos, et examen wodt veur him een zwaore dobber* (Diz)

bollebri'j (verspr.) Ook *baolebri'j* (Db, Ow) de ['bolə.../'bɔ:lə...] 1. pap van melk en stukjes wittebrood of evt. bruinbrood (nogal eens gemaakt om oud, droog brood toch nog te benutten) *Baolebri'j mit gele suker is hatstikke lekker* (Db)

bollebrogge (Bu, Np) de; -n ['boləbrogə] 1. snee roggebrood met een stuk witbrood of bruinbrood erop *Een bollebrogge is een plakkien bolle op een plakkien roggenbrood* (Np) * *Et smaekt him as Jochem de bollebroggen* het smaakt hem heel goed (Bu, Np)

bollebuiesies (Sun-Ot, Sz, b: lm) Ook *bollebuizen* (Sz) mv. ['boləbœjsis/'bɔlə...] 1. gebak 2. hetz. als *buustpannekoeke* (Sz) 3. dikke vrienden

bollebuizen z. *bollebuiesies*

bollebusse (Ow) Ook *baolebusse* (Dfo) ['boləbasə/'bɔ:ələ...] - broodbus

bolledeeg (Diz, Nbk, Ol-Nl) Ook *baoledeeg* (Db) et ['bolə.../...] 1. brooddeeg

bolledoek (Wol) de; -en; -ien ['bolə...] 1. doek die men over een mand heeft waaruit men brood vent

bolledreger (Np) de; -s; -tien ['bolə...] 1. iemand die met brood vent (en die daarbij van een mand gebruik maakt)

bollegeld (Sun-Ot) Ook *bollersgeld* (Sz) et ['bolə.../'bolɪsɪx...] 1. dekgeld m.b.t. een stier

bollegien et; ...gies ['boləxin] 1. verkl. van *bolle I* en van *bolle II 2. z. boltien*

bollegooien onbep. w. en het bollegooid ['bolə...] 1. gooien met (stukjes) brood *De jongen hullen op mit bollegooien*, d.i. bijv. met het gooien van brood naar vogels (v)

bollehaor I et ['bolə...] 1. (verz.) haar van een stier

bollehaor II de; -en; -tien ['bolə...] 1. haartje van een stier

bollehokke (Dho) et; -n; ...hokkien ['boləhɔkə] 1. hok voor één of meer stieren

bollehoolder - bollekörf

bollehoolder Ook *bollehouwer* (Spa) ['b.../...] - stierhouder

bollehouwer z. *bollehoolder*

bollejaegen Ook *bollejagen* (WH) zw., onregelm. ww.; onoverg.; bollejachtte (Sz), het bollejaegd/bollejacht (Sz) ['bolə.../...] 1. bronstig tegen en half op elkaars rug gaan staan van koeien (verspr.) *D'r is een bolse koe, ze bin an 't bollejaegen* (Diz) 2. staken door arbeiders die in de verveningen werkten, ook het bijeenhalen, werven van potentiële deelnemers aan zo'n staking (WS, Db, Ma, Nbk, Obk, b: ln); de veenarbeiders zouden vaak in het gras zijn gaan liggen, om daarbij te *beulen* als een *bolle*, d.i. als een stier (k: Ste), *As baggelluden vroeger mit 't loon heur zin niet kriegen konnen, begonnen ze te bollejaegen* (Ol-Nl), *De veenarbeiders bin zowat ieder veurjaar an 't bollejagen* (Spa), *De Bollekaampe is een oolde rietkragge, ik miende dat ze daor bollejachtten* (Sz) 3. (gezegd van arbeiders) weinig doen, nauwelijks werken (Dfo) *Die arbeiders hebben vandaege ok niet veule daon, ze bollejaegen mar wat (omme)* (Dfo) 4. (van kinderen) heen en weer rennen en ravotten (Np) *De jongen bin an 't bollejaegen ommevliegen* (Np) 5. op een bep. wijze knikkeren, hetz. als *bosteren* (Np)

bollejaeger (Dfo, Ma, Nbk, Obk, Ste, Ow) Ook *bollejager* (Sz) de; -s; -tien ['bolə.../...] 1. gezegd van een koe die maar niet drachtig wordt en daarom ter bevruchting steeds opnieuw naar de stier moet 2. oproerkraaier (Dfo)

bollejaegeri'je Ook *bollejageri'je* (WH) de [...'ijə, ook ...ejə, z. -i'je] 1. het staken van veenarbeiders (spor.) *Vroeger in de veenderi'jen, as de meensen een dubbeltien meer hebben wouen, haj' bollejaegeri'je* (Spa) 2. het *bollejaegen* van koeien, pinken (spor.), z. *aldaar*

bollejagen z. *bollejaegen*

bollejager z. *bollejaeger*

bollejageri'je z. *bollejaegeri'je*

bollejaoren (Dho) mv. ['bolə...] 1. vlegeljaren, jaren waarin iemand erg ondeugend is

bollejoed (Spa, Sz) de; ...joden; ...jotien ['boləjo:at] 1. veekoopman die kalveren open verkoopt (met name de stierkalveren)

bollekaalf z. *bollekalf*

bollekaampe (Nbk) Ook *bollekampe* (Spa) de; -n; ...kaampien ['bolə.../...] 1. stukje weiland waarop de stier loopt

bollekalf I (verspr.) Ook *bollekaalf* (k: Ste), *kalfbolle* (WH) ['bolə.../...ka:.../...] et; ...kalver (bet. 1), ...kalven (bet. 2); ...ien 1. stierkalf (bij de geboorte van een kalf:) *Et bliekt een bollekalfien te wezen, die is niet zo vule weerd* (Nbk, Ow) 2. (verspr.) iets dat men te duur koopt, schadelijke zaak bij het kopen, vooral gezegd wanneer men bij het bieden op een verkoping aan bep. onroerend of roerend goed bleef zitten en daardoor een strop had (Ow, b), zo ook *Ze bin d'r an hangen bleven, 't weren allemaole bollekalfies* (El), *De striekgeldjaeger kreeg een bollekalfien an 't gat* (Ld), *'t Is een bollekalf(ien)* (Ow, k: Ste), ook gezegd wanneer men iets had gekocht waarvan de kwaliteit minder was dan je gezien de prijs mocht verwachten (Ow)

bollekampe z. *bollekaampe*

bollekarre (Diz, Ol-Nl, Spa) de; -n; -gien ['bolə...] 1. broodkar

bolleketten (Obk) Ook *bolleketting* (Op) et; -s ['bolə.../...] 1. ketting waaraan men een stier vastzet

bolleketting z. *bolleketten*

bollekietien (Dho) et; ...kleties ['bolə kl:tin] 1. doek over de mand met behulp waarvan men met brood vent, brood bezorgt

bollekoopman (Dfo, Diz, Ma, Nbk, Ste, vo) de; -nen, ...luden; -negien ['boləko:p man] 1. iemand die stieren en jonge stierkalfjes opkoopt, verhandelt *D'r wodde ok nog ofpraot dat H. bij B. de bollekoopman nog twie veerskalver bestellen* (vo)

bollekop de; -pen; -pien ['boləkop] 1. kop van een stier 2. (vaak als scheldwoord) dik, vaak enigszins rood hoofd, i.h.b. van iemand die erg boos is

bollekorf z. *bollekörf* I, II

bollekörf I (Db, El, Nbk, Nw, Obk, Ow, Ste, bo: Bu, Nw) Ook *bollekorf* (Diz, Np, Spa, Sz, Wol, b: ln), *baolekörf* (Dfo, Ow) de; ...körven; -ien ['bolə.../...] 1. korf, mand gebruikt bij het venten met brood, ook grote rechthoekige bakkersmand die men voor op de fiets heeft *Een bollekörf veur op 'e fiets was 1/2 meter hoge, een meter lange en zestig cm bried; hi'j was van*

pitriet en ok wel van tien (Ow), *mit de bollekörf lopen* (Dfo, Np, Nbk, Nw), *...sjouwen* (Sz)

bollekörf II (Ste, bo: Bu, Nw) Ook *bollekorf* (Np, Wol) de; ...korven; -ien ['bɔlə.../...] I. korf waarin pas geboren stiertjes door kooplui werden opgehaald

bollekorfloper z. *bolleloper*

bollekweker (spor.) ['bɔlə...] - bollenkweker

bolleloopster (Db, Nbk, Spa, b: ln) de; -s; -tien ['bɔlə...] I. vrouw die met bakkerswaren langs de huizen vent *De bolleloopsters leupen vroeger ok mit ni'jjaarskoeken* (Spa)

bolleloper (Db, Ma, Nbk, Np, Ow, Sz) Ook *bollekorfloper* (Dho), *baoleloper* (Db, Ow), *bollesjouwer* (Obk), *baolesjouwer* (Obk) de; -s; -tien ['bɔlə.../...] I. man die met bakkerswaren langs de huizen vent *Vroeger kregen we van de bollesjouwer moppies, dat weren klein maelkoekies (fèguurties)* (Obk), *T., oonze oolde baolesjouwer, hadde vroeger de centen in de blauwe poede mit een koortien* (Obk)

bollelotten (OS, Bdie, Bu, Dho, Np, Op, Ste, k: Ste) Ook *baolelotten* (Dfo), *bollotten* (Ld) onbep. w. ['bɔləlɔtŋ/ 'bɔ:ələlɔtŋ/'bɔləlɔtŋ] I. de jaarlijkse activiteit rond Sinterklaas doen (nog bekend van plm. 1900) waarbij men lootjes kocht of om de hoogste ogen dobbelde (Dfo) en een brood kon winnen (Obk) of andere boodschappen (Dfo) *Mit Sunderklaos omme gongen ze bollelotten* (Np), ook vooral gedaan door arme mensen om wat te verdienen: zoals wittebrood, krentebrood, koek, taai en suikergoed (k: Ste)

bollelotteri'je (verspr. OS, Bu, Np, Nw, k: Ste) de [bɔləlɔtʁi'jə, ook ...ɛjə, z. -i'je] I. het zogeheten *bollelotten*, z. aldaar *Veur bollelotteri'je mos ie naor de bakker* (Np), *Op Sunderklaosaovend deden ze hier vroeger wel an bollelotteri'je* (Bu)

bollemaande I (Ste) de; -n; ...maantien ['bɔlə...] I. hetz. als *bollekörf* I, z. aldaar

bollemaande II (Ste) de; -n; ...maantien ['bɔlə...] I. hetz. als *bollekörf* II, z. aldaar *De bollemaande of bollekörf was geel van kleur. De bolle bunnen ze de poten an mekeer en legden 'm dan op 'e rogge in de maande; zo wodde hi'j vervoerd veur op 'e transportfiets* (Ste)

bollemelk (s: oost.) de ['bɔlə...] I. stroop *roggenbrij mit bollemelk* (s: oost.)

bollemester z. *bolleboer*

bollemesteri'je (Nbk, Np) de; -n; ...ri'jgien [bɔləmɛstɛr'i'jə, ook ...ɛjə, z. -i'je] I. bedrijf waar stieren worden mest *Ze hebben daor een bollemesteri'je* (Np)

bollen I (n: Ot) mv. ['bɔlŋ] I. bep. gehakt stuk hout, vgl. *De ieken stammegies en dikke takken wodden in stokken hakt; wel in stokken van 23 cm (talhoot), en as de schelle d'r dan of was, weren dat bollen* (n: Ot)

bollen II (Spa) zw. ww.; overg.; bolde, het bold ['bɔlŋ] I. (overg.) de zode weggraven en de grond omspitten *een kragge bollen mit een bolschoppe: de zode d'r of en op 'e kop zetten mit een puntschoppe* (Spa)

bollen III zw. ww.; onoverg.; bolde, het bold ['bɔlŋ] I. tochtig zijn van koeien, daarbij achter elkaar aan zitten en bronstig half op elkaars rug gaan staan (z. ook *bollejaegen*) (Dho, El, Mun, Op, Wol) *As de koenen bollen, is et lastig ze te melken* (Mun), *De koenen zitten de hele dag achter mekaer an te bollen* (Wol), *De koenen bollen al, mar et is nog te gauw* (El) 2. hard en zwaar werken (Bdie) 3. staken in de venen (in vroeger dagen) (k: Ste), hetz. als *bollejaegen* 4. knikkeren op een bep. wijze, hetz. als *bosteren* (Np, Ste)

bollepies(te) z. *bollepiest*

bollepiest (bet. I: Bdie, Bu, Nbk, Np, Op, Ow, Wol, bet. 3: Db, Ld) Ook *bollepieste* (Obk, Op), *bollepies* (Ste), *bollepieze* (Bdie), *bullepees* (Nt) de; -en ['bɔləpist/...pistə/...pis/...pi:zə/...pi:s] I. harde, gedroogde penis van een stier (Bdie, Bu, Nbk, Np, Nt, Obk, Op, Ow, Wol), bij het slachten uitgesneden en gedroogd met een gewicht eraan (Wol), om als een soort zweep te kunnen gebruiken (die heel taai was en die men niet kapot kon slaan (Ste), o.m. gebruikt bij het opdrijven van runderen en om een stier mee tegen te houden (Bdie, Nbk, Wol)), vgl. ook *piest* *Een gedreugde bollepiest is nog beter as een gummiëknuppel* (Wol), *Zoe'n min stokkien meens mos wat mit de bollepieste om de kont hebben* (Op) 2. scheldnaam (Nbk) 3. lisdodde (Db, Ld)

bollepieze z. *bollepiest*

bollepinke z. *pinkebolle*

bollering - bolspatte

bollering (Bdie, Bu, Dfo, Diz, El, Np, Obk, Op, Ow) de; -en ['bolə...] 1. ring die men een stier door z'n neus doet

bolleringen (Ow) zw. ww.; overg., onoverg.; bolleringde, het bolleringd ['bolə...] 1. een *bollering* aanbrengen in de neus van een stier

bollersgeld z. *bollegeld*

bollesjouwer z. *bolleloper*

bollesnee (Bdie) de; ...snedes; ...snegien ['boləsni:] 1. snee witbrood, in een *bollesnee brood verdienen* weinig verdienen, gezegd bijv. van iemand die een boodschap doet en daarvoor weinig krijgt (Bdie)

bollesoezen (Dfo, Ld) onbep. w. ['bolə su:zɔ] 1. bep. spelletje spelen waarbij kinderen elkaar vasthouden en dan in het rond draaien *Bij schoele deden wij vroeger et spullegien bollesoezen* (Dfo), *bollesoezen, mekeer beetholen en dan in de ronte dri'jen* (Ld): ook door z'n rechterhand boven het oor te houden en dan een tijd op dezelfde plaats zo snel mogelijk proberen rond te draaien: vervolgens was het de kunst om rechtuit te lopen (Dfo)

bollespit (El, Ol-Nl) de; -ten; -tien ['boləspit] 1. ijzeren of houten pen die men in de grond steekt om een stier aan vast te zetten met behulp van een ketting

bollestal ['bolə...] - stierestal

bollestikke (El, Obk, Spa) de; -n; ...stikkien ['boləstikə] 1. ijzeren of houten pen die men in de grond steekt om er een stier aan vast te zetten (m.b.v. een ketting)

bollestreek (spor.) ['bolə...] - bollenstreek

bolletied (spor.) ['bolətɪt] - bollentijd

bolletouw et; -en ['bolə...] 1. touw waaraan men een stier vastzet of vasthoudt

bolletromme (Pe-Db, Spa) de; -n; -gien ['bolə...] 1. hetz. als *broodtromme*, z. aldaar

bolleture (El, Op) Ook *bolletuur* (El, Spa) de; -n ['boləty:ərə/...ty:ər] 1. ketting waaraan de stier buiten stond vastgezet

bolletuur z. *bolleture*

bollevel (Nbk) et; -len; -legien ['boləfel] 1. huid van een stier

bolleveld et; -en; ...veltien ['boləf...] 1. (meestal mv.) bollenveld

bolleventer (El, Sz) Ook *broodventer* (El, Ol-Nl, Ste) de; -s; -tien ['bolə.../...] 1. iemand die met brood vent

bollig z. *bols*

bolling (s: Nw) de; -s, -en ['bolɪŋ] 1. werkstaking onder veenarbeiders

bollotten z. *bollelotten*

bollogig (Nbk) bn.; -er, -st [bɔlə:gəx; aks. wisselt] 1. met bolle ogen

bolpote (Db, Dhau, Ow) de; -n; ...potien ['bol...] 1. balpoot, bolpoot *een tafel mit bolpoten* (Dhau)

bolrond (spor.) [bolrɔnt; aks. wisselt] 1. bolrond

bols (alg., niet Bdie, Spa) Ook *bollig* (bet. 1: verspr. WS, Db) bn.; -er [bɔls/'boləx] 1. (van koeien) tochtig, buls *As een koe bols is, kan hi'j vaeke ommeraeck beulen* (Obk), *Kiek die koe es steigeren, die is bols!* (Nbk), *Een bolse koe moet dekt wodden* (Nbk, Np, bl, Dho), *een bollige koe* (Ste), *...pinke* (Bu), *Die was ok aorig bols* gezegd van een slecht gehumeurd, schreeuwerig iemand (Np), *Een baneloze koe dat is een brulder, die bin haost altied bols* (Np), *Die koe die is gek bols* tochtig en daarbij lawaaijerig en roerig (Ld, Np), i.t.t. *stille bols* (Np) 2. gek, oversteur, evt. ook enigszins schreeuwerig en opstandig (Db, Ma, Np) *Dat waark inag ik niet graeg doen, daor zoj' bols van wodden* (Db), *Hi'j is aorig bols in de kop* (Ma)

bolschoppe (Dhau, Ol-Nl, Ow, Spa) de; -n; ...schoppien ['bɔlskɔpə] 1. bolschup, spa of schop voor het graven van greppels in het veen en anderszins, vgl. *een kragge bollen mit een bolschoppe* d.i. de zode eraf graven de grond ompsitten met een *bolschoppe* (Spa) of *...mit een puntschoppe* (Spa)

bolsighied (Dfo, Nbk, Ol-Nl, Pe-Db) Voor -heid z. -hied de ['bɔlsəx...] 1. het tochtig zijn van runderen *'k Verwaachte dat de koe wel kalf [drachtig] is, want ik hebbe gien bolsigheid weer ontdekt* (Pe-Db)

bolsjewiek (Obk) [bɔlsjə'wik] - bolsjewistisch *Et gaot daor bolsjewiek toe* (Obk)

bolsjewist de; -en [bɔlsjə'wɪst] 1. bolsjewist (l) 2. iemand die vaak opstandig is, vaak kwaad is en anders wil (Ma)

bolsjewistisch bn.; -er [bɔlsjə'wɪstɪs] 1. bolsjewistisch (l) 2. opstandig, vaak kwaad en anders willend (Ma)

bolspat z. *bolspatte*

bolspatte (El, Spa) Ook *bolspat* (Diz,

Pe-Dbl), *spatte* (Bu, Ste), *spat* (Bdie, Wol) de; -n; ...spattien ['bolspatə/...spat/'spatə/'spat] **1.** bolspat *Et peerd het last van spatten, dan het hi' de hakken in de achterpoten niet goed, daor zit dan een gezwel in; de spatte zit in de hakke, en die zit boven de eerste pupe* (Ste), *Et peerd het an beide bienen een bolspat* (Diz)

bolspit (Ol-Nl) de (bet. 1), et (bet. 2); -ten; -tien ['bolsstik] **1.** ondiepe steek met een spade waarbij men de randen niet afsteekt *Aj' een bolspit uut de grond nemen dan stik ie 't niet of* (Ol-Nl) **2.** bovenste veen, bolster

bolster de; -s; -tien ['bolstɪ (verspr.), bəl...(spor.)] **1.** (g. mv.) bonkaarde (verspr. OS, Np, Sz) *De bovenste laoge van et turfveld is de bolster* (Nbk) **2.** buitenste schil van zaden, noten, kastanjes en andere vruchten *de bolster van een walneute* (Bdie), *Een kestanje het een stickelige bolster* (Op), *Hi' het een hadde bolster* hij is hard, hij lijkt niet snel door gevoelens overmand (Diz) **Ruwe bolster, blanke pitte* hij lijkt ruw en lomp, maar hij heeft een gevoelige natuur (Nbk, Np, Pe-Dbl, Ow, Ste, Sz, Spa), zo ook *Roege bolster...* (Bdie), *Roege bolster en blaanke pitte* (Nt), *Een ruwe bolster, een blanke pit* (Obk, Ol-Nl), *Rauwe bolster mit een geve pitte* (Db), *Een ruwe bolster het vaack een geve pitte* (Op), *Een blanke pit en ruwe bolster* (Ld), *...een ruwe bolster* (Bu) en *Een ruwe bolster mit een zachte pitte* (Dho) **3.** bep. plant: witbol (fp)

bolsteren z. *bosteren*

bolsterig (Nbk, Obk) bn.; -er, -st ['bolstɪrɛx] **1.** oneffen, met bollingen, z. ook *bulsterig*. *Dat vloerklied is niet zo bolsterig meer, et is al wat belopen* (Obk)

bolstervene (Sz) ['bolstɪr...] - bonkaarde

bolsturig z. *balsturig*

bolte z. *boolte*

boltien (verspr.) Ook *bollegien* (verspr. WS, Nbk, Ow), *baoltien* (Dfo, Db, Dhau, Ld, Ow, b, b: lm) et; ...ties ['boltin/'bəlɔxin/'bɔ:ɔltin] **1.** kadetje, broodje

bolwarken Ook *bolwerken* (Spa) ['bəl.../...] - uithouden, volhouden *Hi' kan 't niet langer bolwarken, hi' is schone op failliet* (Db, El), *Die febriek kan et niet bolwarken* (Obk)

bolwerken z. *bolwarken*

bom I de; -men; -megien, ook -pien (Nbk: bet. 4) [bom] **1.** bom: bekend oorlogstuig, wapen in diverse soorten (*mit*) *bommen gooien, As d'r bommen naor beneden kommen (...)* (Nbk), *een anslag mit een bom* (Nbk), *de bom* de atoombom: *As de bom dommiet vaalt (...)* (Nbk), *'t Bericht sleug as een bom in* veroorzaakte plotseling grote opschudding (verspr., Obk), (m.b.t. spanningen onder mensen:) *Doe ontplofte de bom* ontlaaide de spanning zich in een uitbarsting (Op), *Wel alle bommen en granaten!* potverdrie (Ma) **2.** groot, dik exemplaar *een bom van een kere!* groot, dik iemand (Mun, Op), *een zure bom* grote augurk in het zuur (Sz) **3.** hetz. als *boster* (Spa, Sz) *Bij et knikkeren had ik vroeger ok een iezeren bom* (Sz) **4.** grote hoeveelheid, in verb. als *een bom duiten* veel geld (Ld, Nbk, Ol-Nl, Op, Wol), zo ook *een (hiele) bom geld* en *een bom centen* (Nt), *D'r zat een hiele bom waeter in de tonne* (Dfo), *Och meenske, ic moe'n me niet zoe'n dikke bom inschinken* (Obk), *Dat laand legt best, as hi' daor et weer een betien mit het, komp d'r een bom huj of* (Sz), *De tuun het weer een hiele bom gruunte opleverd* (Dfo) **5.** in *De bom bast* het komt tot een uitbarsting (m.b.t. spanningen, een bestaand probeem) (Nbk, Nw) **6.** harde klap *Mit een bom kwam hi' op de grond* (Spa), *Doe hi' van de zoolder vul, gaf dat een hiele bom* (El) **7.** z. *boom*

bom II tw. [bom] **1.** uitroep om een doffe klap, dreun mee na te bootsen, om een val en de klap daarbij mee aan te duiden *Bom, daor ligt de rommel* (Diz)

bom-ies Ook *bon-ies* (WH, Nt) et

['bomis/'bonies] **1.** bomijs

bomanslag ['b...] - bomaanslag

bombaddement z. *bomberdement*

bombadderer z. *bomberderer*

bombak (Dho, Nw, Obk) de; -ken; -kien ['bombak] **1.** masker (z. ook *bombakker, mombak*) *Sunderklaos kwam vroeger mit de bombak veur* (Obk), *'t Is Sunderklaos, ze lopen allemaole mit een bombak veur* (Nw)

bombakker (Np, Nw, bo: Nw) de; -s; -tien ['bombakɪ] **1.** mombakkes (bo: Nw) **2.** gezegd van een raar gezicht: *een malle bombakker (hebben)* een raar gezicht (hebben)

bombammen - bomeschaad

bombammen (El) onbep. w. ['bomba:m:], in (enigszins onverschillig) *Laot mar wat henne bombammen* laat het z'n beloop maar krijgen, laat maar waaien (El)

bombarie de [bom'ba:ri] 1. bombarie *Hi'j had een hieleboel bombarie, mar d'r kwam niet vule van terechte* (Obk), *Hi'j kwam d'r mit veul bombarie in* (Ow), *Hi'j het een hopen bombarie* hij maakt veel ophef, hij schept nogal op (Bdie, Ma), *Hi'j het een protte bombarie* id. (Wol), *Wat een bombarie om niks* (Pe-DbI), *D'r was veul bombarie bij de bureen veel lawaai* (Sz)

bomberdement (Nbk) Ook **bombaddement** (vo) [bombr̥d̥ə'ment/bombad̥ə'ment] - bombardement (...) et **bombaddement op Rotterdam** (...) (vo)

bomberderen (Nbk, vo) Ook **bombaddereren** (spor.) [bombr̥d̥u:ər̥n/bombad̥u:ər̥n] - bombarderen (lett.): met bommen verwerpen op, gooien naar *De raemen mossen verduusterd wezen vanwege de Ingelse en Amerikaanse vliegtugen die now staorigan de baos weren in de locht en Duutse vliegvelden en febrieken bomberdeerden* (vo)

bomberen (Np) zw. ww.; onoverg.; is bombeerd [bom'bu:ər̥n] 1. met veel lawaai ergens naar toe komen, heen gaan *Hi'j kwam d'r an bomberen* (Np)

bombezien (Nbk) [bomba'sin] - bombazijn
bombeziene (Ma, Nbk, Obk, Ol-Nl) [bomba'sin:] - bombazijnen *een bombeziene jak* (Ma), *een bombeziene overhemd* (Ol-Nl)

bombrief (l) ['bombri:f] - bombrief
bome z. boom

bome-enten (Dho) onbep. w. en het bome-ent ['boməent̥] 1. enten van bomen *Ze bin an 't bome-enten* (Dho)

bomebok (Obk, Nw) de; -ken; -kien ['bõ:məbok] 1. hijswerktuig o.m. om bomen op een wagen te laden *een bomebok veur et oplaeden van bomen* (Obk)

bomebrink (Np) de; -en; -ien ['bõ:məbrink] 1. rijtje van meestal grote bomen, groepje bomen op een erf

bomegreens (l) ['b...] - boomgrens

bomegruun (Nbk) ['b...] - bomengroen

bomehakken onbep. w. en het bomehakt ['bõ:məhak̥] 1. hakken, kappen van bomen (zelfst.) *Mit et bomehakken wal de boom de verkeerde kaante uut valen* (Pe-DbI)

bomehakker de; -s; -tien ['bõ:məhak̥] 1.

iemand die bomen omhakt, kapt *Een boom moet niet mit een snoekebek hakt wodden, een goeie bomehakker hakt de boom mit een schieve snee of, om inwaetering te veurkommen* (Obk)

bomehaoke (Obk) Ook **boomhaoke** (Ow) de; -n ['bõ:mə...] 1. haak gebruikt om bomen te verrollen

bomekappen (Bdie, Dfo, Nbk, Ow, Spa) zw. ww.; het bomekapt ['bõ:mə...] 1. kappen van bomen *Bomekappen is zwaor wark* (Nbk), *Die kun niet bomekappen, zie maken niks as kif* (Spa)

bomekapper (Obk) de; -s; -tien ['b...] 1. iemand die bomen kapt *De bomekappers hadden vroeger een speciale grote biele en daor konnen ze een goeie houw mit uut de stamme doen* (Obk)

bomeketten (Ma, Obk, Ow) de, et; -s; ...kettinkien ['bõ:mə...] 1. ketting met behulp waarvan men bomen wegsleeft

bomeklimmen (Ld) onb. w. ['bõ:mə...] 1. klimmen in bomen

bomekwekeri'je (Nbk) [...'r..., z. ook -i'je] - boom- kwekerij

bomelane (Sz) de; -n; ...laantien ['bõ:mə lā:nə] 1. laan met aan weerkanten één of meer rijen bomen

bomemarken (Ow) zw. ww.; bomemarkte, het bomemarkt ['b...] 1. merktekens aanbrenge op bomen, vaak d.m.v. een schaaftplek in de schors (bijv. op bomen die later gekapt moeten worden) *Hi'j is an 't bomemarken* (Ow)

bomen ['bõ:m:] - bomen: een boot voortduwen met een boom; keuvelen, gezellig en langdurig praten *Ze zitten wat te bomen* (Nbk)

bomeri'je (Op) de [...'r..., z. -i'je] 1. geheel aan bomen, bomen die er zijn gegroeid *De hele dag het de zonne an de locht staon te blaekeren, en dan is et wel noffelik dat we wat bomeri'je bij huus hebben* (Op)

bomeriegel (Nbk) ['b...] - bomenrij

bomerij (Dhau, Sz) ['b...] - bomenrij

bomering (Bu) de; -en ['b...] 1. jaarring in de stam van een boom *Bomeringsen, daor kuj' de leeftied an zien* (Bu)

bomerooien zw. ww.; onoverg.; bome-rooide, het bomerooid *Morgens gaon we bomerooien* (Spa)

bomerooier (spor.) ['b...] - bomenrooier

bomeschaad (Nbk) ['b...] - bomenschaduw

bomeschellen (Dho, Nbk) onbep. w. en het bomescheld ['bõ:mæ...] 1. schillen van de schors van bomen *Ze bin an 't bomeschellen* (Dho)

bomeslag (Ma) Ook *boomkneupe* (Ow) de; ...slaegen; ...slaggien ['b.../...] 1. bep. soort zeer sterke knoop die men gemakkelijk weer losmaakte en die gebruikt werd bij het slepen van boomstammen (waar touw om kwam) uit het bos, m.b.v. een paard

bomesnuuien (Nbk) onbep. w. en het bomesnuuid ['b...] - boomsnoeien

bomezage (Dhau, Obk) de; -n; ...zaegien ['b...] 1. boomzaag

bomezagen (Db) onbep. w. en het bomezaged ['b...] 1. zagen van bomen

bommegat (l) ['bomæ...] - bommengat, gat door de explosie van een bom veroorzaakt

bommelgat (Dfo) ['bom|gat], grappige benaming in * *Liesien, Liesien bommelgat/Het vannaacht de vri'jer had* (Dfo)

bommem (l) ['bomem] - bommoeder

bommen ['bom:] - bommen: iets kunnen schelen, in verb. als *Dat bomt mi'j niks* dat kan me niks schelen, raakt me niet (Bdie), *Wat zol mi'j dat bommen!* (Nbk); met een harde klap, met een bom vallen: *Et bomde op de grond* (Ol-Nl)

bommerd (Dho) de; -s ['bomr̥t] 1. grote sloot of wijk *Niet bij de bommerd kommen!* (Dho)

bommewarper (vo) de; -s ['boməwar(ə)p̥r̥] 1. bommenwerper *Mit duzenden vliegtugen, zweefvliegtugen, bommewarpers en jachtvliegtugen zollen ze in de buurt van Arnhem lochtlaandingstroepen droppen* (vo)

bompjen z. onder *bom* I, *boom*

boms (Dfo, Dhau, Db, El, Ld, Nt, Ol-Nl, Pe-Db, Sz) Ook *poemze* (Dhau, El, b),

boem (Dho, bl), **boemze** (Np), **boems** (Mun) de; bomzen; -ien [boms/

'pumzə/bum/'bumzə/ bums] 1. doffe dreun, harde klap, met name doordat iets of iemand valt (als uitroep:) *Boms, daor lag hi'j op 'e vloer* (Dhau), *Hi'j kwam daele mit een boem* (bl), *Hi'j vul mit een boems op 'e grond* (Mun), *Hi'j gaf een flinke boms op 'e deure* (Pe-Db), *Wat een poemze, zee mien kammeraad* (b)

bomvol [bomfol; aks. wisselt] - bomvol (met mensen) *'t Wodde d'r bomvol* (Wol)

bomzen (Dfo, Db, Diz, Nbk, Np, Nt, Obk, Sz) zw. ww.; overg., onoverg.; bomsde, is bomsd ['bomz̥] 1. met een doffe klap vallen of doen vallen, slaan, één of meer harde dreunen geven *Et bomsde op de grond* (Nbk), *Hi'j leut 'm op 'e grond valen, dat et bomsde d'r over* (Np, Sz), *Veurige weke bomsde d'r bij oons iene op 't ies, de scheuren kwammen d'r in* (Dfo), *Hi'j was zo kwaod, hi'j dee niks as bomzen op 'e grond* (Db), *Hi'j bomst mit de voest op 'e deure* (Ma, El, Diz), *...tegen de deure* (Ow), *'k Bin zo op de grond vallen dat et hoofd begon te bomzen een bonzend geluid ging maken* (Sz)

bon de; bonnen; bonnegien [bon] 1. biljet, bon waarop men iets kan verkrijgen *Die bonnen bin niet meer geldig* (Nt), *op 'e bon wezen* alleen tegen overhandiging van één of meer bonnen verkrijgbaar zijn, *...kriegen kunnen, ...gaon* (spor.), *iene op 'e bon hebbengezegd van een ongetrouwde vrouw die een kind gaat krijgen* (Wol) 2. kassabon *Hej' de bon wel mitkregen?* (Nbk) 3. proces-verbaal bij een bekeuring, in *iene op 'e bon zetten* een bekeuring geven: *Ze bin wel verraoden mit heur zwatwarken, et is mar goed dat ze zokken op 'e bon zetten* (Dhau), zo ook *...op 'e bon slingeren, op 'e bon kommen, op 'e bon gaon, een bon kriegen, ...an de/je broek kriegen* (Nbk), *...an de kont kriegen* (Nbk)

4. bon als toegangsbewijs *De kiender van de vierde klasse meugen van 't jaor de bonnegies stempelen* (v) 5. bon met nummer bij een verloting 6. (vaak verkl.) spaarzegel *bonnegies opplakken* (Ste) 7. schriftelijk bewijsstuk dat men bep. waren heeft geleverd *Zit d'r ok een bon bi'j?* (Nbk) 8. boekenbon, platenbon, bloemenbon e.d. *Zoe'n bon op 'e jaordag is altied wel aorig, dan kuj' zels uutzuken waj' hebben willen* (Nbk)

bon-ies z. *bomies*

bonboek et; -en; -ien ['bombuk] 1. (vaak verkl.) bonboek (voor diverse doelen)

bonbons z. *bonboons*

bonboons (verspr.) Ook *bonbons* (Nw) de, et [bom'bõ:s/...bons] 1. (verz.) bonbons

bonboonsien et; ...sies [bom'bõ:sin] 1. één bonbon *Moelj' ok een bonboonsien?* (Nbk), *lekkere bonboonsies* (Nbk)

bond de; -en; bontien ['bont] 1. vereniging

bondgenoot - bone-inmaeken

die de belangen van een bep. groep behartigt *de bond van oolderen* (Diz), ...*van bejaorden* (Spa) 2. vakbond 3. verbond tussen staten

bondgenoot ['bontx...] - bondgenoot

bondgenootschap (l) ['b...] - bondgenootschap (tussen staten)

bondig bn., bw.; -er; -st ['bondəx] 1. bondig formulerend, bondig geformuleerd *De veurzitter eupende de vergadering bondig, hi'j bruukte weinig woorden* (Db), *Die man was aorig bondig, hi'j praotte d'r niet omme toe* (Dho), *kot en bondig* (Bdie, Spa, Ste, Sz): *Ie kun om mi'j opvliegen! Dat is toch kot en bondig!* (Sz), *Ik heb 'm kot en bondig de waarheid zegd* (Sz)

bondighied ['b...] - bondigheid (m.b.t. redeneringen, betogen)

bondsgeld (s) et ['bontsx...] 1. bep. aftrek voor een verzekering bij het verkopen van slachtvarkens

bondshotel z. *boonshotel*

bone ook *boon* (in verb., bet. 1: Np) de; -n; boontien ['bō:ənə/bō:ən] 1. boon: stoksnijsboon, stamsnijsboon etc. *Oolde meie was 12 meie en dan wodden de boonties zet; de boereknechten en -meiden gongen dan de ni'je dienst in dan werden de boontjes gepoot* (Obk), *bonen toemaeken veur et eten* (Nbk), *We zitten an de bonen, en ze smaeken goed we zitten bonen te eten* (bij de maaltijd) (Obk), *bonen inleggen* (Nw), *grune bone* spercieboon (Nbk, fp), *breuken bonen* gebroken groene bonen (Np), *brune bone(n)* bruine bonen: *As de doppen van de brune bonen in de tuun vroeger geel en dreuge waeren, wodden ze mit de stammen uut de grond trokken; die gongen we opkneupen om op 'e zoolder te hangen* (Op), *Ie hebben zeker brune bonen had gister, want ie stinken as een mudde* (Db), *gele bone* boon die wordt gedroogd, met harde schil van de peul, met gele 'pit' (Nbk), *Zoolte bonen wodden bewaerd in een Keulse pot* (Wol, Ol-Nl), *Ie moe'n de bonen even ofkoken; dat is eerst een keer bonen mit zoolt, et waeter vot en dan nog een keer* (Nbk), *hadschelde bonen* bonen waarvan de peul een harde schil heeft en die meestal worden gedroogd, met name: bruine bonen en *gele bonen* (z. hiervoor) (Nbk), *Hadschelde bonen kuj' eerst as grune bonen eten, laeter kuj' ze*

dreugen; ze wo'n ok dreuge bonen nuumd en ze wo'n eten as brune bonen (Nw), *W.J. zet de bonen in de doeffte* nl. om te drogen (Obk), *wiekschelde bonen* bonen met een zachte schil van de peul, zoals sperciebonen, prinsessebonen en snijbonen (Nbk), *Wiekschelde bonen bin de gewone, grune boonties* (Nw), *grote bonen* tuinbonen (Ste), *De bonen wodden per kop verkocht* (Nbk), *Bi'j de kop veur de bonen (1 1/2 pond) en de vuufkop veur de eerpels mos ok iekerd wodden* (Nbk), *Aj' bonen ofmatten deej' die in de kop en die wodden dan mit een stok ofstreuken; die stok wodde de striekstok nuumd* (Nbk), *'k Snap d'r gien bone van helemaal niets* (El, Ow), zo ook *'k Mag een bone wezen a'k et snappe* (Bdie, El, Wol, Ma), *'k Mag een bone wodden a'k 't wete* (Dho, Diz, Bdie), *'k Mag een bone wezen as ik die kenne* (Op) en *'k Weet d'r gien bone van* (Np), *Ik geloof d'r gien boon van niets* (Np), *Die is in de bonen hij is in de war, vergist zich* (Bdie, Diz, Nbk, Ow, Spa, Np), zo ook *in de bonen wezen om aten te zuken* (Nbk), *Wat bi'j' toch ok een bone* wat doe je dom, verward, onhandig (Db, Dho, Nbk, Np), zo ook *Wat bin ik een bone vanmorgen* (Dhau), *Daor is gien bone an gelegen* 't is een vent, vrouw van niks (Nbk, Np, Obk), ook gezegd wanneer iemand niet goed oppast, zich steeds vergist (Bu), *D'r is gien bone an bejacht* die persoon heeft z'n zaken niet in orde, is slordig in de huishouding, veel te kwistig, is een sloddervos, een smeerpoets e.d. (Dfo, Ow, Mun), *een sloffe bone* gezegd van iemand die zijn werk maar half doet (Wol), *je eigen boonties doppen*, (van personen:) *veur spek en bonen* niet meegerekend (worden), niet tellen 2. boonplant *As de boonties staon te gruijen (...)* (ba) 3. op boon gelijkend zaad (zoals de koffieboon) 4. in *een blauwe bone* geweerkogel (spor.)

bone-akker (verspr.) de; -s; -tien ['bō:ən(ə)akr] 1. stuk bouwland waarop men bonen verbouwt, boonakker * (schertsend, van of tegen een man) *Even bordorood op 'e schoenen en dan de bone-akker* het vrijerspad op (Op)

bone-inmaeken (Nbk, Np) onbep. w. en het bone-inmaekt ['bō:ənəimə:ək] 1. wecken van bonen

bonebak (Obk) de; -ken; -kien ['b...] 1. bak met bonen en evt. erwten e.d. in een winkel voor grutterwaren

bonebast z. *bonedoppe*

bonebedde (verspr.) ['b...] - bonenbed

bonebiggien (Np) et; ...biggies ['bõ:ənə bixin] 1. in het voorjaar, dus na de normale slachttijd geslacht varken *Die bonen hewwe plokt en now moet d'r aenlik een bonebiggien bij* (Np)

boneblad (Nbk, Op) et; ...blaeden; ...blattien ['b...] 1. blad van een boonplant, ook als verz. gebruikt

bonebri'j (verspr. OS, Op) ['bõ:ənə...] - boonsoep

bonedoppe (verspr. OS, Bu, Diz, Dmi, Ol-Nl, Op, Pe-Db) *bonebast* (Mun) de; -n; ...doppien ['bõ:ənəɔpə/...baʃt] 1. harde schil van een bonepeul

bonedoppen (Db, Nw, Ste) Ook *boontiesdoppen* (Nbk, b) zw. ww.; onoverg.; bonedopte, het bonedopt ['bõ:ənə.../bõ:əntizɔpɪ] 1. bonen van de harde schil, de peul ontdoen, vaak: ze met knippende bewegingen van de vingers uit hun peul doen vallen om ze te bereiden als groente *We moe'n nog bonedoppen* (Nw), *We zatten altieten bi'j oonze volk thuus te boontiesdoppen of te negenstikken* (b)

bonedraod (Obk) de; -en; ...draotien ['bõ:ənə...] 1. vezel van de peul van een boon

bonedraoden (verspr.) onbep. w. en het bonedraod ['bõ:ənə...] 1. punten en vezels van de bonepeulen halen *Die kan zo hadde bonedraoden, ik kan et niet bi'jholen* (Obk), *An atepoeledraoden en ok an bonedraoden he'k as jonge altied al een hekel had* (Op)

bonegarre (Op) de; -n; -gien ['bõ:ənə...] 1. bonestok *iene de bonegarre over de ribben holen* hem ermee slaan (Op)

bonegoorn (Dfo) de; -s; -tien ['bõ:ənə...] 1. stuk tuin waarin men bonen verbouwt

bonehoeke (Ma) de; -n; ...hoekien ['bõ:ənə...] 1. (vaak verkl.) hoek grond, deel van de tuin waar men bonen verbouwt

bonekruke (El, Nbk) de; -n; ...krukien ['bõ:ənə...] 1. kruid waarin men bonen conserveert ('inmaakt')

bonekruid (Bdie, Obk) ['bõ:ənə...] - bonenkruid, bep. kruid dat men toevoegt aan de bonen

bonelof et ['bõ:ənə...] 1. blad van één of

meer boonplanten

bonemeule (verspr.) Ook *sniedebonemeule* (Obk, Ol-Nl), *sniebonemeule* (Dfo, Dhau, Diz, Ow, Spa), *sniemeule* (Dfo) de; -n; ...meultien ['bõ:ənə.../...] 1. snijbonenmolen, bonensnijmolen *De sniebonen moe'n deur de bonemeule* (Nbk)

bonenat (Dfo, Ow) ['b...] - bonennat

bonepeul z. *bonepoele*

bonepitte (verspr. WS) de; -n; ...pittien ['b...] 1. elk der bonen uit een bonepeul

boneplok (Ow) de ['bõ:ənəplok] 1. het plukken van bonen (als vorm van oogsten) *De boneplok is gebeurd* (Ow)

boneplokken (ZW, Dfo, Nbk, Op) zw. ww.; onoverg.; boneplokke, het boneplok ['b...] 1. plukken van bonen (als vorm van oogsten) *As 't mooi weer is, moe'n we boneplokken* (Dfo)

bonepoele (Db), *bonepeul* (Wol) ['b.../...] - bonepeul

bonepot (OS, Mun, Np, Pe-Db, Wol) de; -ten ['bõ:ənə...] 1. Keulse pot, vooral gebruikt om bonen mee in te maken *De bonepot is slimme stiekerig nat, vol slijmchtig vocht* (Np), *Aj' gauw eten koken willen en et manvolk moet wat in de ropperd hebben, dan bruken wi'j de bonepot* (Dfo)

bonepoten (Db, Dhau, Nbk, Nw, Obk, Ste) onbep. w. en het bonepoot ['bõ:ənə...] 1. poten van bonen *bi'j et eerappelpoten en bonepoten de liende zetten* (Ste)

bonepunt (Ma) de; -en; -ien ['bõ:ənəpʌnt] 1. punt, topje van een bonepeul

bonepunten (Bu, Diz, Ma, Nbk, Np, Nw, Obk, Spa, Sz) onbep. w. ['bõ:ənəpʌntɪ] 1. wegnemen van de punten van de *bonepeulen* (vaak zo aangeduid in samenhang met het *bonedraoden*) *We moe'n nog even bonepunten* (Np)

bonerangen (Bu) mv. ['bõ:ənəraŋ:] 1. boneranken

boneranke (Bu) ['b...] - bonerank *Boneranken, daar slingeren ze heur mit vaaste* (Bu)

boneschelle (Ol-Nl) de; -n; -gien ['b...] 1. harde schil van een boon

bonesnieden (Nbk, Obk) onbep. w. en het bonesneden ['b...] 1. snijdend versnipperen van bonen (doorgaans met een *bonemeule*)

bonesniefelen (Obk) zw. ww.; bonesniefelde, het bonesniefeld ['bõ:ənəsniɪfɪ]

bonesoep - bongel

1. snijgend versnipperen van bonen (doorgaans met een bonemeule)

bonesoep Ook *bonesop* (Np) ['bõ: ãnã.../ 'b...] - bonensoep

bonesop z. *bonesoep*

bonestaak z. *bonestok*

bonestaek z. *bonestok*

bonestaeke z. *bonestok*

bonestake z. *bonestok*

bonestok Ook *bonestaek* (Bu, Db, Dho, Ma, Np, Obk, Sz, Wol), *bonestaek* (Ld), *bonestaak* (Db, Ld, Ow), *bonestake* (Spa) de; -ken; -kien ['bõ: ãnãstok/...stã:kã/...stã:kã /...stã:kã/...stã:kã]

1. bonestok *Bonestokken wodden wel maekt van wilgenkophoolt* (Obk), *De bonestaeken bin al in de grond, now kun de stokbonen poot wodden* (Obk), *Die is zo maeger as een bonestaek* (Db, Dho) 2. magere persoon (Bu, Np) 3. (mv.) lange benen (Ld) *Wat het die meid lange bonestaken* (Ld)

bonestro (Dfo) et; voorn. aand.: ze ['bõ: ãnã...]

1. ranken, al dan niet gedroogd, van boonplanten *Ate- en bonestro, die wienen heur om de stokken omhogens* (Dfo)

bonestronke (Ld) de; -n; ...stronkien ['bõ: ãnã...]

1. 'stronk' die resteert nadat de bonen van een boonplant zijn geplukt

bonestruke (Db, Nbk) de; -n; ...strukien ['bõ: ãnã...]

1. boonplant

bonetuun de; ...tunen; ...tunegien ['bõ: ãnã...]

1. gedeelte van de tuin waarin men bonen verbouwt, tuin met bonen

De bonetuun mossen wi'j vroeger schone hakken, dan was et onkruud d'r uut (Bu)

boneveld (ba) ['bõ: ãnã...]

- bonenveld

bonevliege (Nbk, Obk) de; -n; ...vliegien ['bõ: ãnã...]

1. bonevlieg

bonewecken (Nbk, Ste) zw. ww.; onoverg.; boneweckte, het boneweckt ['bõ: ãnã...]

1. wecken van bonen

bonezetten (Nbk) onbep. w. en het bonezet ['bõ: ãnã...]

1. poten van bonen *Ie moe'n d'r even een liende bi'jdaele doen, bi'j et bonezetten* (Nbk), *Ik gao even bonezetten* (Nbk)

bongel Ook *peerdebongel* (bet. 1: Bdie, Db, Ma, Ste), *perebongel* (bet. 1: Ld) de; -s; -tien ['bon(g)l/'p.../...]

1. zware knuppel, onbewerkt langwerpig stuk hout of zwaar stuk ijzer, in het bijzonder aan het been

van een paard om teveel bewegingen tegen te gaan, ook in de vorm van een driehoekig raamwerk om de nek van schapen, kalveren of koeien (Dhau, El), dan ook (*kruus*)*hekke* of *kruus* geheten: *Peerden die wat vliegerig weren, kregen een bongel an 't bien* (Obk), *een iezeren bongel, een iezeren staeve mit een ronde klemme an et bien van et peerd* (bo: Dho), *Een peerd deej' vroeger een bongel an; hi'j kreeg een beugel om de veurpote, waor as een ketten an zat mit een zwaor stok iezer d'r an* (Np), *Et peerd kreeg een peerdebongel om iene veurpote, dat hi'j niet te hadde lopen zol; 't was een soort koegel an een zwaore ketten; as et peerd te hadde lopen wol, dan bongelde et tegen de ere pote an* (Ste), *'t Peerd is now rustig bi'j 't jongvee, now hi'j een bongel an het* (Db), *'n bongel an 't bien hebben moeilijk lopen* (Nbk), ook: in verwachting zijn: *Zij het een bongel an 't bien* (Nbk), ook gezegd van een moeder met een onecht kind (Mun, Nbk, Nt, Ow, Sz), *...an de poot id.* (Nt), ook wel: anderszins een zware last, een flinke belasting ondervinden (verspr.): *As een vrouw een poppe kregen het, het ze 'een bongel an 't bien'* (Dfo), *Dat kiend is veur heur een bongel an 't bien* is haar flink tot last, kost haar veel werk en aandacht (Dho, Obk, Ma, Op), zo ook *K. het een bongel an 't bien mit heur kleine kiender* (Db); ook gezegd van een zieke die men te verzorgen heeft (Obk) en in *Hij is me een bongel an 't bien* hij is me alleen maar tot last (Nbk, Wol, Ol-Nl) 2. knuppel (voor andere doeleinden, bijv. om vruchten mee uit een boom te gooien) *De jonges gooiden de bongel in de appelboom* d.i. om appels van de boom te verkrijgen (El), zo ook *mit een bongel kestanjes uut een boom haelen* (bo), *de bongel d'r in gooien* de knuppel in het hoenderhok gooien, gaan dwarsliggen, iets niet langer willen (verspr.): *We zaten zo genoegelik mit mekaar te kletsen, en now gooit die akelige vent daor weer de bongel in* gaat dwarsliggen (Sz), *Hi'j gooiden de bongel d'r in* hij had er geen zin meer in en liet dat ook merken (El) 3. zwaar stuk sneeuw dat onder iemands klompen vast bleef zitten (Ste) 4. schommelende, hangende massa (Np, Obk) *Die koe zit een hiele bongel onder een grote, zware uier* (die dus

bungelt) (Np), *Die oolde bolle het daor een hiele bongel hangen* nl. z'n geslachtsorgaan (Obk) 5. slungel van een jongen (Nbk) 6. onbeholpen, lompe, onverschillige en/of luie kerel (Db, Diz, Ma, Obk, Op, Pe-Dbl, Sz) *een onverschillige bongel* (Ow) 7. dwarsliggende, lastige man of jongen, ook: slungelige jongen, puber (Dfo, Dho, Diz, El, Nbk, Ow, Ste) *Wat toch een vervelende bongel!* (Nbk), *'t Is een kalf van een vent, hi'j zit in de bongeljaoren* (Diz) 8. vent die nergens voor deugt (Ld)

bongel(d)er (Nw) de; -s ['bɔŋgɫ(d)ɾ] 1. iemand die vreemd, slenterend, doelloos loopt *Dat is een rere bongeler bi'j de weg* (Nw)

bongelderi'je (Nbk) de [bɔŋ(g)ldɾ'tjə], in *losse bongelderi'je* losvaste verkering (Nbk)

bongelen Ook **bungelen** (WH) zw. ww.; overg., onoverg.; bongelde, het/is ['bɔŋgɫn/'bʌŋ...] 1. (onoverg.) slenterend lopen, doelloos lopen, met bungelende bewegingen lopen *Je kun wel zien dat hi'j mu is, hi'j komt d'r zo aorig an bongelen* (Obk), *Die jongen bongelen mar wat om de deure, laot ze mar es wat doen* (Db), *Daor komt hi'j ok weer an bongelen* (Dho, Dhau), *Hi'j kwam d'r zo lui an bongelen* (Db), *Die bongelt d'r ok aorig henne, die het zeker een glassien op* (Dfo), *Hi'j loopt daor mar te bungelen* (Dla), *As een aander al lang klaor is, dan komp K. d'r nog an bongelen* (Sz), *Die komt d'r mar wat achteran bongelen* (Dho, Ld), *Die bongelt d'r achteran ook gezegd bij schaatsen, als men niet met de anderen mee kan komen* (Bu), *Pattie opsloepde jongen kun d'r nuver henne bongelen* (Obk), *Hi'j bongelde d'r reer henne* (Ma), *...d'r raer langes* (Nt), *...d'r zo mal henne* (Bu), *Wat bongelt hi'j d'r vremd langes!* (Mun), *Hi'j bongelde d'r aorig over* (Diz), *...d'r raer over* (Ste), *wat henne-en-weer bongelen op 'e straote* (Bdie), *Hi'j bongelt d'r raer over* (Ste) 2. heen en weer (doen) slingeren, (doen) bungelen *Oolde H. de V. mos vroeger de klokke om twelf ure even bongelen laoten* (Obk), *De klokken bin ok weer an 't bongelen mit Sunte-Thomas* (Np), *D'r bongelde een waeterhoze an de locht* (Ow), *Hi'j lopt mar wat mit de tasse te bongelen* (El), *De tasse bongelt an de aarm* (Bu),

...an de fiets (Bdie), *een tasse an 't stuur hebben te bongelen* (Bdie, Spa, Wol), *Hi'j het de jasse los om de huud bongelen slingeren* (Diz), *de bienen bi'j de waegen daele bongelen laoten* (Ow), (van paarden:) *Hi'j mi'jt mit de veurbienen, dan bongelt hi'j maakt bungelende bewegingen* (Bu), *'t Bien bongelde d'r mar wat bi'j* (Ma), *Niet zo bongelen, stille zitten!* (Ma), *Wat zit mi'j daor achter toch te bongelen?* (Ma) 3. met een bungelende beweging gooien (Sz) *Alles wodde in et gat bongeld* gegooid (Sz) 4. langzaam maar zeker verbrassen (Db) *Hi'j het alles d'r deur bongeld al het geld verbrast* (Db) 5. *dwas bongelen*

bongelig bn., bw.; -er, -st ['bɔŋ(g)lɛx] 1. geneigd tot *bongelen*, bet. 1 *Die jonge lopt d'r wat bongelig henne, hi'j zit tussen et servet en taofellaeken* (Bu), *Aj' niet al te lekker binnen, kuj' zo bongelig wezen* (Obk)

bongeljaoren (Diz, bo: Dho) mv. ['b...] 1. jaren van de puberteit *'t Is een kalf van een vent, hi'j zit in de bongeljaoren* (Diz)

bongelpaol (Bdie) de; -en; -tien ['bɔŋ(g)l...] 1. paal als kluister gebruikt bij dieren, d.i. om ze in hun bewegingen te belemmeren en op die manier het uitbreken te voorkomen

bongo de; -s; -gien ['bɔŋgo] 1. bongo: bep. muziekinstrument

bonk z. *bonke*

bonkaorte (vo, l) ['bɔŋ...] - bonkaart *En d'r mossen bonkaorten kommen en vaeke valse persoonsbewiezen* (vo)

bonke Ook **bonk** (bet. 3, in verb.: Nbk, Ol-Nl, Sz) de; -n; bonkien ['bɔŋkə/bɔŋk] 1. been uit een menselijk of dierlijk lichaam *Hi'j schopte mi'j daor krek tegen de bonke* (Dho), *Hi'j het van die groffe bonken* (Ste), *Hi'j lopt wat om de bonken* doet niet veel aan z'n werk (Bdie, Nbk, Spa, k: Ste, Np), *een bonke ofklufen, Op die meniere halen ze je et murg uut de bonken* (Sz), *et in de bonken hebben pijn* in de gewrichten hebbend, vaak inzake reuma (Mun, Nw, Ste): *Klaos doen de bonken zo zeer!* (Mun, Ste), zo ook *Mit dit weer zit 't mi'j nogal gauw es in de bonken* heb ik nogal snel last van gewrichten (Dfo), *'k Zal je de bonken stokken slaon* (Dhau), *Ik mag graeg een bonkien ofklufen* (Np), *Schoolderkarbenade hej' niet zovule bonken in* (Np),

bonkebreker - bonker

Aj' lekkere soep hebben willen, moet d'r een bonke in (El), Hael even een bonke veur de soep! (Wol), Het de hond vandaege twee bonken van de slaachter kregen? (Nbk), De hond krigt geregeld een vasse bonke (Diz), Ik heb mij sneden, haost an de gladde moej' oppassen, want dan kuj' de bonken wel breken (Obk), 't Was mit die vrouw vel over bonken ze was zeer mager (Nbk, Ol-Nl), Hi'j lop wat om de bonken voert niet veel uit, pakt niks (goed) aan (Bdie, Nbk, Np, Spa), Et is allemaole vel en bonken die persoon/dat dier is erg mager (El), zo ook iene mit 't vel over de bonken (Dhau), Wat is hi'j maeger, hi'j vaalt haost van de bonken (Obk), Die het et spek liever as de bonken heeft het beste het liefst (Nt, Sz) 2. brok, dik, hard stuk, ook groot stuk een dikke bonke grond (Dmi), een bonke turf (App), Et het zo vreuren, et wasgoed hangt as bonken an de liende (Diz, Pe-Dbl, Spa), As 't sni'jt, kriej' soms bonken onder klompen harde kluiten van samengeperste sneeuw (Diz) 3. grote, zwaargebouwde man, jongen, groot dier een bonk van een vent een grote, grofgebouwde manspersoon (Np, Sz), een bonke van een kerel id. (Wol), een bonke van een jonge (Db), een bonk van een koe (Ol-Nl) 4. een heleboel een bonke geld, een bonke vee, Die koe gefst een bonke melk (Ste), Tjonge, wat zit daor een bonke vene (Sz), Een bonke waeter is d'r valen (Nw), D'r kwam een bonke hui of van dat laand (Wol), een bonke wille zeer veel plezier (Wol), D'r zat een bonke wark an (Op), Die het een bonke wark daon (Ste), een bonke liegen veel liegen (d), Daor kuj' bonken geld mit verdienen (Spa), D'r zit een bonke op een grote hoeveelheid, een dikke laag (Ow), We hebben van 't jaor een bonke eerappels (Pe-Dbl), Een bonke melk gef die koe (Bdie), D'r kwammen vandaege bonken waeter uut de locht (Nbk, Op), Wat is d'r toch een bonke waeter valen (Ste), 't Was ien(e) bonk(e) waeter daor op 't pad het was één en al water (Nbk), zo ook 't was ien(e) bonke stof het was een en al stof, een bonke geld (Sz), 't Was ien bonke ellende, daor in de oorlog één en al (Nbk), Hi'j het geld bi'j de bonken in grote hoeveelheden (Wol), Die koe gef bonken

*melk (Bdie) * (volksrijm:) Ik bin dronken/Scheer mij de bonken/Scheer mij de bek/ik bin gek (Nbk)*

bonkebreker (Dfo) de; -s ['bonkə...] 1. hardhandige vechtjas *Dat is een rere bonkebreker die kerel, die slat d'r op in as hi'j gien geliek krigt (Dfo)*

bonkeerde (Db, Ma, Nbk, Np, Obk, Op) de ['bonk...] 1. bovenste veenlaag, bonkaarde *De bonkeerde wodt d'r of haeld (Np)*

bonkefebriek (Ol-Nl, Wol) de; -en; -ien ['b...] 1. fabriek waar men botten maalt
bonkefiek (Np, Sz) de; -s; -tien ['bonkəfik] 1. iemand die vlees van slachtvee uitbeent (Np) 2. koudslachter, viller (Sz)

bonkegat (Ol-Nl, Wol) et; -ten ['b...] 1. gat, kuil waarin botten van de *bonkefabriek* werden gegooid

bonkekluwen (Obk) onbep. w. en het bonkekluufd ['bonkə...] 1. kluiwen op, aan een bot *Aj' snet eten kuj' soms lekker even bonkekluwen (Obk)*

bonkemeule (Ol-Nl, Wol) de; -n ['b...] 1. molen waar men botten maalt (later nam een fabriek deze functie over)

bonken zw. ww.; overg., onoverg.; bonkte, het bonkt ['bonk] 1. afbonken *Aj' zaand haelen, moet et boverste d'r of bonkt wodden (Nw), ...moej' de bovenste grond d'r of bonken (Nw), De boverste laoge diej' d'r of bonken wodt et bonksel nuumd (Nw)* 2. hard stoten, hard, bonkend slaan (verspr.) *Hi'j bonkte mit et heufd tegen de mure (Db), Hi'j bonkte op 'e deure (El), Ze stonnen vanaovend bi'j mij op 'e raemen te bonken (Sz), Wat moe'n we d'r tegen bonken om die betonnen vloer d'r uut te kriegen (Dhau), Hi'j bonkt d'r aorig op slaat erop (Diz, Ol-Nl), Et hat bonkt mij (Nbk)* 3. hetz. als *ofkloppen*, bet. 2 (bs: Obk), z. aldaar

bonkepluzen (Np) onbep. w. en het bonkepluuzd ['b...] 1. peuzelen aan, van een bot, been *Ik mag graeg bonkepluzen (Np)*

bonker (Bdie, Bu, Nbk, Np, Nw, Obk, Ol-Nl, Op, Ste) Ook *bonkerd* (Diz, Mun, Nw), *bunker* (Bu, Ste) de; -s; -tien ['bonkɪ/...kɪt/'bʌŋkɪ] 1. bonker: bep. korte, dikke herenjas, soort jekker *Doe je dikke bonkerd mar an, want et is gloepende kooild (Mun), Hi'j het een dikke bonker an (Np)*

bonkerak (Dfo, Nbk, Np, Obk, Wol, bo: Np) et; -ken; -kien ['bonkərak] 1. geraamte (Dfo, Np) *Hi'j was zo maeger, et was net een bonkerak* (Dfo) 2. zeer magere persoon of dier (vooral: koe, paard) (Dfo, Nbk, Np, Obk, Wol), maar vaak toch wel groot (Nbk) *Et is een bonkerak, ie kun de pette d'r wel an ophangen* (Nbk)

bonkerd z. *bonker*

bonkerig (Bu, Dho, Diz, Nbk, Np, Obk, Op, Ow, Sz) Ook **bonkig** (Dho, El, Nt, Op) bn.; -er, -st ['bonkɪrɪg/'bonkɪg] 1. bonkig, bonkerig, schonkig, benig 't *Is een bonkerige koe* (Diz), *Die het een bonkerig gezicht* (Diz), *Die is zo bonkerig, daar kan wel wat vleis bij* (Dho), *As een koe ziek is, dan kan hi'j zo bonkerig wodden* (Obk) *Die koe/dat peerd is zo bonkig, ie kun de pette d'r wel an ophangen* (El, Op), *een bonkig peerd schonkig, benig* (Nt, Ow, Sz), *Dat peerd dat J. het, is mar een bonkig scharminkel* (Op)

bonkerollen (Op) onbep. w. en het bonkerold ['bonkərolɔŋ] 1. de gespitte zoden omtrekken omdat die ten dele nog vast zitten (vaak met meer personen gedaan)

bonkgrond (Np, Ol-Nl) ['bonkxront] -bonkaarde

bonkiezer (El, Obk, Sz) ['bonki:zɛ] -bonkijzer

bonkig z. *bonkerig*

bonksel (Bu, Nw) et ['bonksɪ] 1. geheel van planten en grond dat afgebonkt wordt, bonksel, bonkaarde *Bonksel is onwaardig spul, verweerde veen, de bente en de heide; dat moest ofbonkseld wodden, en dan koj' de zoden stikken en dan de turf* (Bu), *De boverste laoge, diej' d'r ofbonken, wodt et bonksel nuumd* (Nw)

bonnefooi (verspr.) [bonə'fo:əj], in op 'e *bonnefooi* op goed geluk: *Hi'j gong op 'e bonnefooi naor de stad om wark te kriegen* (Dho, s: Obk), *Hi'j reisde d'r op 'e bonnefooi henne* (Np), *Dat dee hi'j op 'e bonnefooi* (Op)

bonnen z. *bornen*

bont I et [bont] 1. bonte kleur 2. bonte stof 3. bont gemaakt van pels *Die zit altied mar dikke in 't bont* (Ol-Nl) * *van boven bont, (en) van onderen stront* gezegd van mensen die zich groot voordoen maar niks voorstellen (Dhau, Dfo, Diz, Ma, Nbk, Ow, Np), zo ook *van buten bont, van binnen*

stront (Wol)

bont II bn., bw.; -er, -st ['bont] 1. bontkleurig *Die koe is slim bont* (Sz), *een bonte schölk, de bonte specht* (Ld), *de bonte kri'je* (j), *bonte grond* grond met roodachtig zand erdoor (Ow), ook knipklei (Sz), *bonte krodde* duizendknoopsort met 'bloedvlekken' op de bladeren (Ste), *bonte bloemen* (ba), *Now moe'j et niet (al) te bont maeken* het te gek maken, te zeer over grenzen heen gaan (verspr.), waartegenover *Toe mar, toe maek et mar lekkerties bont* maak er maar een dolle boel van (ba), *Die het et ok aorig bont maekt* (verspr.), *bont en blauw* bijv. door vallen, slaan: *Die hebben ze bont en blauw sleugen* (Np, Nbk), *Hi'j har him stot, hi'j har een plakke hielemaol bont en blauw* (Dfo), *Hi'j het een bonte plakke* (Ld), *bekend as de bonte hond* (verspr.), *zo bont as een ekster* (Dho, Diz, Ma, Mun, Np, Nt, Obk, Op, Pe-Dbl, Ste, Wol), *...as een kri'je* (verspr. OS, Dho, Spa, Wol), *...as de bonte hond* (Ol-Nl, Sz), *...as een hond* (Dmi, Nt), *...as een specht* (Ld) * *D'r is gien koe zo bont of d'r zit wel een vlekken an* (verspr.), *...plakkien an* (Wol), *...of d'r is wel een vlekken an* (Obk), zo ook *D'r wodt gien koe bont noemd of d'r zit wel een vlekken an* (Op), *...een wit vlekken an* (Ste), en *Ze numen een koe niet bont of d'r zit wel...* (Pe-Dbl) **bonte** (verspr.) de; -n; bontien ['bontə] 1. gezegd van, tegen een zwartbonte koe (verspr.) *Kom mar hier, mien bontien* (Nt) **bonthandel** (spor.) ['b...] -bonthandel **bonthied** Voor -heid z. -hied ['bonthit] -bonthheid, het bont zijn **bontghied** Voor -heid z. -hied de ['bon tɛxhit] 1. het bont(achtig) zijn, bonthheid *Et was ien en al bontghied dat we zaggen* (Nbk) **bontjasse** ['bont...] -bontjas *Hi'j het 'n bontjasse, mar et is mar nep* (Diz) **bontkraege** (El, Nbk) de; -n; ...kraegien ['bont...] 1. bontkraag *de bontkraege op 'e jasse* (El) **bontleerze** (Bu, Db, El, Np, Pe-Dbl, Wol) ['bont...] -bontlaars **bontmaantel** (verspr.) ['b...] -bontmantel **bontmusse** (verspr.) ['bont...] -bontmuts **bontwinkel** ['b...] -bontwinkel **bontzaeke** (spor.) ['b...] -bontzaak **boogballe** (spor.) ['b...] -boogbal

boogdak - boom

boogdak (spor.) ['bo:ydak] - boogdak, boogvormig dak

boogie-woogie (spor.) [bugi'wugi] - boogie-woogie

boogkōrf (bs) de; ...kōrven; -ien ['bo:xk...] 1. bep. type bijenkorf, van boven boogvormig

booglassen (Ma, Nw) ['bo:xlasn] - booglassen

boograempien (bs: Dfo, El, Obk, Op) et; ...pies ['bo:xrē:mpin] 1. boogvormig raampje in een *boogkōrf*. *Boograempies bouwen de bijen de raoten tussen; ze bin vaeke maekt van tingellatties* (bs: Dfo, El, Obk, Op)

boogzaege (Ow) de; -n ['bo:xs...] 1. boogzaag, ronde spanzaag *De oolde spanzaegen wodden vanzels opdrijd mit een lattien in een aende touw, die rooie boogzaegen weren ni'jmoodser* (Ow)

boolt (Op) bn., bw.; -er, -st [bo:lt] 1. onverwacht, rauw op het lijf *Die bosschop van hum vul mi'j wat boolt op 't lief* (Op), *Die man zee hem de boolte waarheid* sprak volkomen de waarheid tegen hem (Op)

boolte (alg., bet. 7: spor.) Ook *boute* (WH, bet. 7: verspr.), *bolte* (bet. 5: Nbk) de; -n; **booltien** ['bo:ltə/'bōmtə/'bōltə] 1. ijzeren of houten pen in een disselboom, bout in konstruktiewerk *Hi'j het een boolte verleuren van de waegen* (Dho), *De boolte is uut de dissel* (Ste), *De sule zit mit een boolte an de waegen vaaste* (Op), *Dat aachterstel mit de rongen (vroeger hoolten, laeter iezeren) beston uut twee stokken, et onderste d'r van hiette de dam; die twee stokken weren beide 15 cm hoge, mit mekeer dus 30 cm, en ze wodden mit twee iezeren boolten verbunnen* (Ma), *We konnen de boolte niet deur de mure kriegen* (Wol), *een booltien en een moertien* (Spa) 2. hetz. als *ploegstikke*, z. aldaar (Nbk, Ste) *De boolte van een stelploeg is om dieper en ondieper mit te ploegen, die boolte kuj' verzetten in de boom van de ploeg* (Nbk), *Et ploegmes zit mit twee boolten an et rister; et rolmes zit tussen et wiel en et ploegmes in, die scheidede de vore* (Ste) 3. houten of ijzeren pen of boom om luiken en deuren mee af te sluiten (Nbk, Op) *de boolte op de deure strieken* (Op) 4. sluitbout van een ketting e.d. (Nbk) 5. bout ter verbinding van *dreegplaete* en

heufdbalke aan die kant van de schuur waar het dak oversteekt (daar rust de *dreegplaete* nl. niet op de binstijl) (Nw) 6. bout die na verhitting in het strijkijzer werd gedaan (Db, Ld, Nbk, Np, Nt, Obk) *Een striekiezerboolte deej' in 't vuur en as hi'j rood was, deej' 'm in 't striekiezer; de splisse zat op et aende in de boolte en zorgde d'r veur dat die d'r niet uut vul* (Np), *De splisse moet d'r nog veur, aandere vaalt de boolte d'r uut* (Obk), *plooien maeken mit boolten* (Nt) 7. elk der pijpjes aan een muts (Bu) *Wat het ze mooie boolten an de musse pijpjes* (Bu) 8. in een *boolte vleis* een flinke brok vlees (Db, Diz) 9. (mv.) armen en benen *Die vent het wel wat in de bouten* beschikt over heel wat spierkracht (Sz), zo ook *Die het aorig wat in de bouten* (Spa), *Hi'j het wel wat/hiel wat in de bouten* is sterk in z'n armen (Diz, Nt, Op, Sz, Wol) * *Siep, sap, hooltien/Wi'j slaon op een booltien/In meie, in meie/Leggen alle voegels een eie* gezegd of gezongen bij het kloppen op een stukje tak van de lijsterbes, z. ook onder *sapiepen* I (Dfo)

booltegat (spor.) ['b...] - boutgat

booltemusse (l) de; -n; ...mussien ['b...] 1. muts met bouten, pijpjes

boom Ook *boem* (Nbk), *bome* (Wol), *bom* (bet. 3: j), *bompian* (bet. 3: Nbk, Np, j) de; bomen; -pian [bō:m] 1. bekend gewas: boom een *hoge/grote boom*, een *holle boom*, *Dat boompien wil goed opd'i'jen* (Sz), *Hi'j wol de boom d'r uut rooien* (Dhau), *As et van de bomen lekt* [nl. door de dauw] *dan komp d'r regen binnen drie daegen* (Ste), *de katte uut de boom kieken* een voorzichtige, afwachende houding aannemen, eerst kijken wat er aan de hand is, hoe zich iets zou kunnen ontwikkelen, alvorens men beslist, actie onderneemt (verspr.), *deur de bomen de bos niet (meer) zien* (Db, Diz, El, Nt, Spa, Np), zo ook *deur de bos de bomen niet meer zien* (El), *een boom van een kerel* een heel grote kerel (Dfo, Ld, Ow), *een kerel as een boom* gezegd van een grote, sterke en stevig gebouwde man (verspr.), zo ook *een boom van een kerel* (verspr. OS, Bu, Np), *zo stief as een boom* (Ste), *zo stark as een boom* (Sz), *een vrommes as een boom* een zeer grote en dikke vrouw (Pe-Dbl) 2.

boomstam *Hij het altijd de boom bij et zwaore aende* hij ziet het altijd somber in, het valt hem nooit mee (Ste) 3. kaartspel, boom *een boompien kaorten* een spelletje kaartspelen (Np, Ol-Nl), ook *een bompien...* id. (Nbk, Np, j), *Zuwwe nog een bompien speulen?* zullen we nog een spelletje kaarten (Nbk), *de bom uutspeulen* het spelletje kaarten in z'n geheel afmaken (j), *De boom begon mit twaelf en tiedens et spul zakten jow of naor de nol; aj' dan op iene stonnen dan wodde dat even meld an de tegenpertij: 'Wij staon op (de) paol'* (Wol), *een boom opzerten* een (gezellig) gesprek beginnen en verder voeren (verspr., Nt), zo ook *We hebben een hiele boom opzet* (Wol) 4. *vaarboom* 5. *zeisboom* *De (zende)kiele is om de zende an de boom (de stok) vaaste te zetten, de kiele komt in de zendering* (Ste) 6. *disselboom* (kort of lang) (Bdie, Nbk) 7. *weesboom* (Ld, Nbk, Pe-Dbl) *De boom over et huj moej' goed ansjorren* (Ld) 8. *deurboom* 9. *tolboom* 10. elk der armen van een kruiwagen (verspr. OS, Sz) 11. *zwingel* van een pomp (Db, Ow) *Bij een hooiten pompe haj' een boom as zwingel* (Ow) 12. *ploegboom* *de boom van een ploeg* (Op), *...van een stelploeg* (Dfo), *...van een statploeg* (Dhau), *Een oolderwetse stelploeg had een groot en een klein wiel, de ploegboom lag op et stel, daor zat nog een kussentien op, daor koj' de diepte mit regelen en ok moet de ploegstikke in de boom; de stat daor koj' de ploeg mit sturen* (Pe-Dbl) 13. elk der balken ter weerszijden van een trap die de treden dragen (Obk) 14. *boomdiagram* (l) * *De appel vaalt niet veer van de boom* de kinderen hebben dezelfde eigenschappen, vooral: dezelfde streken als de ouders (verspr.), *Hoge bomen vangen veul wiend* (Diz, Op, Spa, Sz), *...een boel wiend* (Np), *...een bult wiend* (Ow), *An de vruchten kuj' de boom kennen* (Op), *Inkelde bomen bin hol* gezegd van iemand die niets aanvoelt, die men moeilijk iets aan het verstand kan brengen (Np), *Boompien groot, plaantertien dood* (Dfo), *Een kraekende boom staot lange* met iemand die veel klaagt is zelden iets ernstigs aan de hand (Nbk), *Een oolde boom moej' niet verplaanten* oude mensen moet je niet meer laten verhuizen (Spa,

Obk), zo ook *Oolde bomen moej' niet verpoten* (Ste) en *le moe'n gien ouwe bomen verplanten* (Spa), (lett. op te vatten:) *Een boom mit knoesten gefit een plaanke mit noesten* (Ow), (schertsend) *Een kerel as Kast, en Kast was een kerel as een boom* (Ow), *Eerst was et dreuge/De bomen hebben dorst/Vandaege gefit moeke eerde/Ze weer volop de borst* (Op)

boombaaste z. *boombaaste*
boombaaste (Nbk, Obk) Ook *boombaaste* (Obk) ['b.../...] - boombast
boombieter (Ld) de; -s; -tien ['bõ:mbitʃ] 1. scheldwoord: vervelende persoon
boomblad (Bdie, Mun, Op, Pe-Dbl, Spa) et; ...blaeden ['bõ:m...] 1. het blad, het gebladerte van een boom
boomchirurg (spor.) ['b...] - boomchirurg
boomdiagram (l) ['b...] - boomdiagram
boomdikte (Diz, Nbk) de; -n, -s ['bõ:m...] 1. dikte van een boom
boomeulie (Np, Ow, Pe-Dbl) ['b...] - olijfolie
boomhakkersbiele (Obk) de; -n ['b...] 1. zware bijl waarmee men bomen hakt en waarvan de steel door de achterkant van de bijl loopt
boomhaoke z. *bomehaoke*
boomhooi z. *boomhuj*
boomhuj (Bu, Ste, vo) Ook *boomhooi* (Spa) et ['b.../...] 1. bovenste hooi van een vracht, onder de weesboom *Et voer huj is op boomhujshoogte; dan komt et boomhuj op 'e achterkaante van et voer huj; die was altijd hoger, dan kwam de wezeboom d'r over* (Bu), *Now he'k nog een vörkevol of achte, daor moej' boomhuj van zetten. Eerst drieje onder de boom en wat d'r dan nog is daor moej' et achterste boomhuj van zetten* (vo), *Veur en aachter op et voer huj kwam een bulte huj, aachter meer as veur, en dan kwam de (weze)boom d'r over, vandaor daj' boomhuj hadden; ze zeden dan: 'Et boomhuj moet nog op 'e waegen'* (Bu), *een wagen hooi laden, vuuf laogen en 't boomhooi* (Spa)
boomhujshoogte (Bu) Ook *boomsheugte* (Dhau, Dfo) de [...'h...] 1. de juiste hoogte van een vracht hooi om er het boomhuj op te doen, nl. een paar armen vol hooi die achterop komen: *Et voer huj is op boomhujshoogte; dan komt et boomhuj op 'e achterkaante van et voer huj; die was*

boomkneupe - boor

altied hoger, dan kwam de wezeboom d'r over (Dhau, Bu), *d'r boomsheugte tegenop zien* er enorm tegenop zien (Dfo)

boomkneupe z. *bomeslag*

boomkop (Ow) de; -pen; -pien ['b...] 1. kop, kruin van een boom

boomkroeper (verspr.) de; -s; -tien ['b...] 1. (vaak verkl.) boomkruiper 2. koolmees (Pe-DbI)

boomkrune z. *boomkruun*

boomkruun (Nbk) Ook *boomkrune* (Mun) ['b.../...] - boomkruun

boomlang (v) bn. [aks. wisselt] 1. (van personen) lang als een boom *boomlange kerels* (v)

boommoes (l) ['bõ:mus] - boomkruiper

boomotter (Dfo, Dmi, Np, Wol) de; -s; -tien ['bõ:mõtʀ] 1. boommarter

boompienklimmen (Nbk, Ol-Nl, Spa) onbep. w. ['b...] 1. klauteren van kinderen in bomen *De kiender bin an 't boompienklimmen* (Spa)

boompienverlossen (Ol-Nl, Pe-DbI, Spa, Ste) onbep. w. ['b...] 1. tikspelletje waarbij men moet proberen zonder getikt te worden van de ene boom naar de andere te rennen 2. tikkertje spelen waarbij men alleen getikt kan worden als men niet met z'n hand(en) tegen een boom staat, z. ook *boompienverwisselen* (Pe-DbI, Spa, Ste), *Vroeger speulden we boompienverlossen* (Spa)

boompienverruilen z. *boompienverwisselen*

boompienverwisselen (verspr.) Ook *boompienverruilen* (Ow) onbep. w. ['b...] 1. tikkertje spelen waarbij men van de ene boom naar de andere moet rennen terwijl men alleen getikt kan worden als men niet met z'n hand(en) tegen een boom staat *As d'r dan niks meer te doen was, speulde H. wel gauw es mit de maegies van de boer, in de hof boompienverwisselen, wegkroepertien of touwdaansen* (vo)

boomschelle (Bdie, Ld, Ow) de; -n; -gien ['b...] 1. boomschors

boomschosse (Obk) ['b...] - boomschors

boomsheugte z. *boomhujshoogte*

boomsikkel z. *sikkel*

boomstamme de; -n; -gien ['b...] 1. boomstam *een boomstammegien kloven* (Spa)

boomstobbe (Op) ['b...] - boomstronk

boomstronke (spor.) ['b...] - boomstronk

boomstructuur (l) ['b...] - boomstructuur

boomtakke ['b...] - boomtak

boomtoeke ['b...] - boomtak

boomtoppe (Nbk, ko) ['b...] - boomtop

boomvalke (Db, Dfo) ['b...] - boomvalk

boomvrocht (Op) de; -en; ...vrochien ['b...] 1. boomvrucht

boomwottel ['b...] - boomwortel *Et boortien is een heel smal schoppien waor aj'*

boomwottelties mit deurstoten kunnen (Nt)

boomzeiker (Bdie) de; -s; -tien ['b...] 1. gezegd van een jongen (vooral van pasgeborene)

boon z. *bone*

boons de; boonzen; -ien [bõ:ãs] 1. bons, hard en dof klinkende klap, val *Hi'j vul mit een boons op 't ies* (Op), *Mit een hadde boons kwam hi'j op 'e grond* (Nbk) 2. harde klap (Op) *Daor kreeg ik een beste boons van* (Op) 3. in *iene de boons geven* de bons geven, waarnaast *de boons kriegen*

boonsbestuur ['bõ:ãzb...] - bondsbestuur

boonscoach ['bõ:ãsko:ãts, ...koãts(j)] - bondscoach

boonsdag (spor.) ['bõ:ãzdax] - bondsdag

boonsen z. *boonzen*

boonshotel (spor.) Ook *bondshotel*

['bõ:ãs.../'bonts...] - bondshotel

boonsploeg (spor.) ['bõ:ãsplux] - bondsploeg

boonspresident (l) ['b...] - bondspresident

Boonsrippeblik ['b...] - Bondsrepubliek

boonsstaot (l) ['bõ:ãsto:ãt] - bondsstaat

boontien et; boonties ['bõ:ãtin] 1. kleine boon (z. ook onder *bone*) *'t Is gien heilig boontien* op z'n doen en laten valt wel het een en ander aan te merken 2. bep. snoepje, vaak van gele of bruine kleur (Np, Obk, Sz, Wol) * *Boontien komt om zien loontien* (Bu)

boontiesdoppen z. *bonedoppen*

boonzen Ook *boonsen* (bet. 1: Bdie, Dmi) zw. ww.; onoverg.; boonsde/boonste (Bdie, Dmi), het boonsd/boonst (Bdie, Dmi) ['bõ:ãzn/...sn] 1. tegen elkaar klappen, kloppen op *tegen mekaer op boonsen* (Bdie) 2. onstuimig kloppen, jagen *Et hatte boonsde heur* (Nbk) 3. hetz. als *ofkloppen*, bet. 2 (bs: Obk), z. *aldaar*

boor (bo: Bu) Ook *bore* (bo: Bu) bw. ['bo:ãr/'bo:ãrã] 1. geheel en al, erg *Ie zitten daor boor op 'e ruimte* (bo: Bu), z. ook

baor 2. z. *bore*

boord zn. ['bo:ərt] 1. in de verb. *an boord* aan boord, lett. in, op het schip *an boord gaon* (spor.), z. ook *overboord*, verder in verb.: *As de knieper an boord komt, zal ik je toch nog helpen* als het eropaan komt (Op, El), zo ook *As de knieper an boord komt bin de vrouwluden baos id.* (Bu, Obk) 2. z. *bore* * *Morgenrood, mooi weer an boord* (Dfo, Nbk)

boorde z. *bore*

boordekneupien z. *boreknopien*

boordeknopien z. *boreknopien*

boordevol (verspr.) Ook *borendevol* (Dfo, Nbk, Np, vo) bn. [bo:ərdəfol; aks. wisselt/'bo:ərdəf...] 1. boordevol *En doe was hij naor De Fochtel gaon, et heufd borendevol prakkesaosies en borendevol van M.* (vo)

boordkomputer (l) ['b...] - boordcomputer

boordschutter (v) ['b...] - boordschutter

boordsteek z. *boresteek*

boordwarktuigkundige (v) ['b...] - boordwarktuigkundige

booreiland (spor.) ['b...] - booreiland

booriezer (l) ['b...] - booriezer

boorliende (Bu, Db, Pe-Db1, Ste, Wol) de; -n ['bo:ərlində] 1. lijn, touw, draad waarlangs men een pad, (stuk) tuin, sloot, muur e.d. uitzet *Mien heit had ok altied de boorliende d'r bij as hij dat pattien ofstikken mos* (Db), *De boorliende bruken we bij 't eerpelnoten* (Pe-Db1)

boorlint (Bdie, Bu, Db) ['b...] - boorlint

boormesiene ['b...] - boormachine

booromslag (spor., s: Wol) ['b...] - booromslag *lopen as een booromslag* lopen met z'n achterste in scheve houding (s: Wol)

boorplak (l) ['b...] - boorlocatie

boorplatform (spor.) ['b...] - boorplatform

boortoren (verspr.) ['b...] - boortoren

boorwaeter (Nw) ['b...] - boorwater (geneesmiddel): *boorwaeter tegen ontsteuken ogen* (Nw)

boorwark (spor.) ['b...] - boorwerk

boos z. *beus*

boot de; boten; botien [bo:ət] 1. boot (in allerlei varianten) *Tegen de aovend kwam de broggewaachter mit een botien anveren* (j), *de boot naor Schiermonnikoog* (Nbk), *Ze zitten in 't zelde botien* in hetzelfde schuitje, hebben dezelfde moeilijkheden

(Diz), *iene in de boot nemen* hem/haar te pakken nemen, ertussen nemen (verspr.), zo ook *Ze zullen heur wel aorig in de boot neumen vulen* (Ol-Nl), *Dat moej' niet doen, dan gaof' de boot in* dan komt het niet goed met je, loopt het mis, tuin je erin (Diz, Nt, Obk, Ol-Nl, Op, Wol): *Daor kuj' ok nog wel es goed mit de boot in gaon* (Ow), vandaar *Die zit ok goed in de boot* het gaat slecht met hem (in financieel opzicht), hij heeft verlies geleden als gevolg van een slechte koop e.d., is er ingetuind (Dfo, Dhau, Ow, Spa), waartegenover *Die zit ok goed in de boot* heeft het in alle opzichten goed getroffen in het leven (Ow), *Now is de boot an* nu zijn de poppen aan het dansen (Db, Diz, Np, Nbk, Nt, Nw, Obk, Op, Pe-Db1), *de boot missen* z'n kans missen (Dho, Diz, El, Spa, Sz), *Hij is uut de boot valen* is z'n positie/kansen kwijtgeraakt (die anderen nog wel hebben) (Dho, Np, Spa, Sz), *de boot ofholen* niet meedoen aan iets waartoe men wordt uitgenodigd (en dat uiten) (Nbk, Np)

bootbelle (Sz) ['bo:ədbelə] - scheepsbel

boothuus (v) et; ...huzen ['b...] - boothuis

bootreize (verspr.) ['b...] - bootreis

bootsvolk (spor.) ['b...] - bootsvolk

boottocht ['bo:ətəxt] - boottocht

bootvluchteling (spor.) ['b...] - bootvluchteling

bordeel [bɔ(r)'dɛ:l] - bordeel

bordeelverbod (spor.) [...'dɛ:l...] - bordeelverbod

bordes (spor.) [bɔ(r)'dɛ:s] - bordes: deftige, verhoogde stoep

bordorood (Op) et [bɔr'do:ro:ət, bɔ'd...] 1. bordeauxrood * (schertsend, van of tegen een man) *Even bordorood op 'e schoenen en dan de boneakker op het vrijerspad* op (Op)

bordowien (verspr.) [bɔ'do:win, bɔr'd...] - bordeauxwijn

borduren z. *berduren*

borduurdeuze z. *berduurdeuze*

borduurgaas (Sz) [bɔ'd...] - borduurgaas *grof borduurgaas* (Sz)

borduurgaoren z. *berduurgaoren*

borduurklietien (Ld) et; ...klieties [bɔ'd...] 1. kleedje, stukje stof waarop men borduurt

borduurkussen (Ld) et; -s; -tien [bɔ'd...] 1. kussen van stof, gebruikt om op te

borduurlappe - borg

borduren

borduurlappe z. *berduurlappe*

borduurloep (Nbk) de; -pen [bo'd...] 1. loep speciaal gebruikt bij het borduren

borduurnaalde z. *berduurnaalde*

borduurpakket (OI-NI) et; -ten; -tien [bo'd...] 1. bep. pakket door de industrie aangeboden bestaand uit vooral borduurpatroon, -stof en -garen

borduurpetroon z. *berduurpetroon*

borduurstramien (Sz) et [bo'd...] 1. grof borduurgaas

borduurwark z. *berduurwark*

borduurziede z. *berduurziede*

bore Ook *boorde* (bet. 4, 5, 6: Bdie, Ste), *boord* (bet. 4, 5, 6: Nbk, Nw, Ste) de; -n; boortien ['bo:əɾə/'bo:əɾdə/'bo:əɾt] 1. boor, bekend gereedschap waarmee men gaten boort, ook: boorijzer *Et gat mos mit de bore wat roemer maekt wodden* (Ld), *de vierkaante bore* fopmiddel, nl. gefingeerd type boor voor het halen waarvan men bij wijze van grap kinderen of onnozele personen wegstuurt (Ld) 2. rechte, smalle spade, boor, speciaal voor het uitgraven van boomstronken (Nt, Ow) *boomwottelties deurstoten mit et boortien* (Nt) 3. holle pootstok (Db) *De pootstok is massief, de bore hol* (Db) 4. boord van kledingstukken: aan de halsopening van een trui, aan een kous of sok: *de bore van de sokke* (Sz, Bu), *Op die trui zat een hoge bore tegen de hals op* (Dfo) 5. boord van een overhemd *De bore zit 'm aorig krap* (Dho), *Die bore is al weer wat smoesterig en beetje smerig* (Nt), *R. het et warm, hi'j doet de bore al los* (Sz) 6. losse kraag van wit linnen *Hi'j het de bore d'r bi'j omme* (Np), *...an de oren toe* (Diz), *Zundags hadde mien heit de bore an de oren toe, zo hoge* (Mun), zo ook *Hi'j het de boren aorig an de oren toe* (Ma), *Vroeger haj' een boorde mit een front, dat haj' veur, dan hoefde ie gien boezeroen an* (Ste), *de witte bore, de hadde bore* (Nw), *de stieve bore*. *Vroeger hadden de mannen de stieve bore omme, as ze votgongen* (Obk), *de hoge bore* (Dho, Op): *Mit de bore hoog omme gong hi'j naor de meid* (Op), *Hi'j het de bore omme, hi'j gaot vast naor de meid ook ruimer: gaat deftig gekleed* (Obk, El), *Hi'j het now de bore omme gezegd van iemand die pas getrouwd is* (El), *Mit de bore omme de kost*

verdienen werk hebben waarbij geen lichamelijke arbeid hoeft te worden verricht (Spa), *Die het de bore ok aorig omme* draagt keurige kleding voor een feest, een plechtigheid, om uit te gaan (Dho, Diz, Obk), *Daor hej' meneer mit de bore omme!* [met als reactie:] *Da'k meneer binne, zeg ie zeker tegen 't boortien!* (Nw), *Die het de boord(e) omme* is een beetje eigenwijs (Ste), *de bore omme hebben dronken zijn* (El) 7. z. *baore*, *boor*

borekneupien z. *boreknopien*

boreknopien (OS, Np, OI-NI, Wol, b) Ook *boordeknopien* (verspr. WS, spor. OS, niet ZW), *boordekneupien* (Dho, Pe-Db), *borekneupien* (Bdie) et; ...knopies ['b.../...] 1. boordeknoop(je)

boren ['bo:əɾŋ] - boren: tot een gat, hol: *Hij mos een gat in de balke boren* (Nbk); uitboren: *een koeze boren*; draaiend binnendringen met een gereedschap *We mossen et huj boren* (Np), *We boorden vroeger et vene* (Np), *iene wat deur de neuze boren* (Nbk, Np, Nw); in: *iene de grond in boren/in de grond boren* vernietigend tegen/over hem praten

borendevol z. *boordevol*

boresteek (Nbk) Ook *boordsteek* (Nbk) de; ...steken; ...stekien ['b.../...] 1. naaisteek van een boord aan een kledingstuk

borg Ook *börg* (bet. 1: Bu, Dhau, Nbk, bet. 2: Ow), *burg* (bet. 1: Bu, Ma, Nbk, b) de; -en; -ien [bɔɾ(ə)x/bœɾ(ə)x/'bɑɾ(ə)x] 1. gekastreerd mannelijk varken (verspr.) *Ik weter de burg* (Nbk), *Ik meste de burg* (b), *Ik heb een toom biggen, d'r bin vier borgen bi'j* (Np) 2. borg: degene die als borg is gesteld *Aj' vroeger geld lienen mossen, dan moj' twee borgen hebben die veur je instonnen, daj' d'r goed veur weren* (Dfo), *H. liende geld van de baank mit boer F. en die zien schoonzeune as borgen* (vo), *Aj' goeie borgen hebben, dan kuj' nog wel wat geld loskriegen* (Mun), *Aj' vroeger huilaand huren wollen, mos ie ien of twee borgen hebben* (Nt), *We mossen vroeger mit de hure van de gemeentewonings twee borgen hebben* (OI-NI), *We zullen borg veur him wezen* (Nbk), *Doe mien omke vroeger een boerkeri'je kocht, was mien heit d'r borg veur* (Db, Ma), *Ze vreugen d'r twee borgen bi'j, aj' in die tiden een perti'j hooft kopen wollen* (Db), *Stegies van de*

borgen bin soms mit om de klinke of op de flesse gaon (Ow), *De borgen bin d'r op anspreuken, en now komt zien plaatsien ok nog onder de haemer* (Ow), *Koop et mar, ik wel d'r wel borg veur staon* (Diz), *argens borg veur staon* ergens voor instaan dat het zal gebeuren, dat het zo is, dat het goed zal gaan (in algemene zin): *Daor stao ik je borg veur* (Nw), zo ook *Ik stao d'r je borg veur van in* het is de waarheid (b: ln), *Ik stao d'r borg veur* (Dfo, Np) en *Ik stao je d'r borg* (Nw), *borg veur iene staon* voor zijn degelijkheid, eerlijkheid instaan (s)

Borg. - afkorting van *Borgemeister borgemeister* z. *burgemeester*
borgemiege (Ow) de ['bɔr...] 1. urine van een borg, d.i. van een gekastreerd mannelijk varken *Borgemiege vongen ze vroeger op* (pake, de scheper bijglicks), *dat kwam in een flesse op et kelderrim, et wodde bruukt veur een bepaolde schaopeziekte, mit kluties om de ogen of zo, dat wodde insmeerd mit borgemiege* (Ow)

borgen (Np, Obk, Ol-Nl, Op, Wol) zw. ww.; overg., onoverg.; borgde, het borgd ['bɔr(ə)gɪ] 1. borg zijn voor iemand 't *Was vroeger zo, aj' bij'veurbeeld een huus kochten dan mossen d'r een peer veur borgen* (Obk), *We hebben 'm borgd* (Ol-Nl) 2. krediet geven, geld lenen aan, borg staan voor iemands huur of koop (Np) 't *Is niet vertrouwd daj' him wat borgen* (Np), *Dan borgden de meensken, ze betaelden laeter* (Np) 3. (onoverg.) geld lenen van, in het krijt blijven staan (Ol-Nl) *Hi'j borgt mar, mar betaelen: hola!* (Ol-Nl) * *X. durft IJ. niet te borgen/Mar hi'j kan 't wel doen, zonder zorgen* (Op), *Borgen is vaeke dubbel pech/De klaanten kwiet en de centen weg* (Wol)

borgers Ook *burgers* (Spa) mv. ['bɔrgɪs/'bɑr...] 1. bep. type aardappel *Wi'j hebben op 't heden een soorte borgers, mar die bin geel op 'e schaole* (Obk)

borgpenne (Bu, Db, El, Ld, Ma) Ook *bargpenne* (Ld) de; -n; -gien ['b.../...] 1. hetz. als *splisse, leunze*, z. aldaar
borgstelling (Obk) ['b...] - borgstelling
Haandgeld was een soort borgstelling (Obk)

borgtocht (spor.) ['bɔr(ə)xtɔxt] - borgtocht, in *op borgtocht vri'jlaoten* (spor.) en soortgelijke verbindingen (spor.)

börk(en) z. *birk(en)*

bornemmer (Db, Diz, Ol-Nl, Op, Spa) de; -s; -tien ['bɔrn...] 1. emmer waaruit men het vee water of evt. wei e.d. doet drinken
bornen (Nbk, Obk, n) Ook *borren* (Np), *bonnen* (Dhau, Ol-Nl) zw. ww.; overg.; bornde, het bornd ['bɔrnɛn/bɔrɪn/'bɔn:] 1. vee (met name koeien) water geven in een emmer (ook wel wei of ander drinken) *de koenen bornen* water geven (Nbk, Obk, n)
borrel de; -s; -tien ['bɔrɪ] 1. borrel, glaasje sterkedrank *Ik heb now liever een borreltien drink* liever (p), *een borreltien branewien mit suker* (b), *Steevaaste kwammen d'r aovens een peer boere-knechten, en legden daor een kaortien en dronken een peer borrelties* (j), *stiekem een borreltien pikken* (j), (gezegd door een kastelein:) *Jim moe'n de borrel leegmaken, mannen, want ik moet zomiten sluten* (Sz), *We bin an de borrel zitten* glaasjes sterkedrank te drinken, *We nemen nog een borrel drinken* nog een glas sterkedrank (Nbk), *een borrel nemen op iene/argens op proosten op iets of iemand, een gebeurtenis rond iets of iemand als aanleiding nemen het glas te heffen* (Nbk, Nt), zo ook *As N. et varken slaacht hadde en de borrel kreeg dan zee hi'j: 'En daj'm him mar in gezondhied opeten meugen'* (Np), *As et varken dood was, gingen ze een borrel drinken* (Pe-Dbl, Sz), (gezegd wanneer er bijv. een jonge zoon is geboren): *D'r kan wel een borrel op staon* (Nbk), *Een borrel d'r op!* gezegd om te beloven dat men op een borrel zal trakteren als het niet waar zou blijken te zijn wat men zegt (Dfo), 't *Schilt een slok op een borrel*, z. onder *slok*, bet. 3 2. kleine visite of feestje, partijtje waarbij men drank nuttigt *We kommen een keer bij' jim op 'e borrel* (Nbk), *Ze gongen bij' de buren op 'e borrel* (Nbk), *iene op 'e borrel nugen* (Nbk), *een borrel holen/geven* (spor.) * 't *Is gebeurd, zee borrel, en doe had hi'j zien wief mit 't jong* (Nbk), vaak gevolgd door *Niet meer, zee zien heit, aanders wodt et een zoeperti'j* (Nbk), *Een goeie borrel is et beste medicsien* (Ol-Nl)
borrelen zw. ww.; onoverg.; borrelde, het borrelde ['bɔrɪn] 1. borrelen: door vloeistoffen 2. rommelen in maag, buik: 't *Borrelt mi'j aorig in de boek* (Db, Diz, Nbk, Spa, Dho), ...in 't *lief* (Diz) 3. borrels

borrelflesse - bosbesse

drinken *We zitten te borrelen* (Nbk), *We hebben even zeten te borrelen* (Nbk)
borrelflesse (Bdie, Nbk, Obk, Ste) ['b...] - borrelfles
borrelglas ['b...] - borrelglasje (vaak verkl.)
borrelhappien (spor.) ['b...] - borrelhapje
borrelneutien (verspr.) ['b...] - borrelnootje
borrelpraot et, de; -ien ['b...] 1. borrelpraat
borreltaafel (Obk) ['b...] - borreltafel
borreluurten (Obk, Wol) et; ...uurties ['b...] 1. borreluur
borrelwossien (spor.) ['b...] - borrelworstje
borren z. *borren*
bos de, et (bet. 1: vooral in verb.: verspr. WS, spor. OS) 1. bos (van bomen), woud *Ze bin in de bos an 't wark* (Nbk), *jonge bos* (Op), *De bossies achter disse huzen geven een goeie beschutting veur de oostenwiend* (Obk), *Et blad gaot van de bos* het blad valt van de bomen in het bos (Ste), *De bos moet d'r of* het bos moet gekapt worden (vroeger om de tien tot twaalf jaar, voor de winning van brandhout) (Ste), (verz.) *Bos die over et laand hangt, moej' es even opraegen* opsnoeien (Ste), (verz.) *bos inplaanten* (Ste), (verz.) *Zien laandgoed had ettelike boerderi'jen en een hiele protte bos was d'r ok bij* (j), (verz.) *Mit eierziken zat de bosbaos oons nao; wi'j raomden onder de jonge bos deur, dat hi'j kreeg oons niet* (Ld), *deur de bomen de bos niet zien* (Nbk, Db), *iene de bos in sturen* hem misleidend afschepen (Np, Op), *... 't bos in sturen* id. (Bdie), *mit iene 't bos ingaon* met hem het schip ingaan (fig.) (Op), *Hi'j blaft mit alle honnen uut de bos* hij past zijn mening aan aan met wie hij verkeert (Ow), *Hi'j blaft ok mit de honties waar hi'j mit in de bos is* id. (Ma), *Hi'j fluit mit de voegelties in de bos* id. (Dho), zo ook *le moe'n blaffen mit de honnen waof' mit in de bos binnen* (Obk) en *'k Zal mar zingen mit de voegelties waar ik mit in de bos bin* (b) 2. ronde bundel van lange stengels, lange vruchten, draad enz., ook wel in de vorm van een grote rol *d'r een hele bos van kopen* gezegd bijv. van snijbloemen (Dho), *De sprikken [droge twijgen, bestemd voor brandhout] kwammen in bossen* nl.

takkebossen (Ste), *We hebben honderd bos zaod op 'e bouw staon* garven (Diz), *H. haelt mit een welhaoke de aoren bij mekeer en maekt d'r een bos van en ik kneupe de baand d'r ommehenne* garf (v), zo ook *de bossen bienen* (v), *... bij mekeer bienen* (v), *een bos stro, ...haever, ...rogge, een bos wottels, ...bloemen, een bos ries* een bos rijshout (Sz), *een bossien iek* een bundeltje schil van de eik (Sun-Ot), *een bos touw* (Dla, Nbk, Sz), *een bos twieg* (Np), *...takken* (Nbk), *...dalia's* (Ol-Nl), *Een bos stiekeldraad zit soms wel vuuftig meter an een rol* (Obk), *Van ien zoe'n bos [van rijshout] koj' zoe'n vief bessems maeken; deur die bos kwam een stok en mit twie man koj' ze op die meniere de bos uudregeen, en ie deden ok wel es twie bossen an de stok* (bs: Dfo), *bij bossies* in grote aantallen: *Hoepies trok ik bij bossies op* (b), zo ook *Zodedieken bin d'r bij 't bossien* (Nw) * (volgens een oude volksvertoning gezegd door een heks die op een bezemsteel naar Keulen vloog:) *Over bos en boom/Over veld en stroom/Bij volle maon en sterrehelder/Naor Keulen in de wienkelder* (j)
bosaap z. *bosaep*
bosachtig ['bozaxtəx] - bosachtig
bosaep (Nbk, Nt) Ook **bosaap** (Sz) de; -en; -ien ['boze:p/...] 1. mannelijke persoon met lang haar en vaak met baard en snor *Wat bosaep is dat toch!* (Sz, Nbk) 2. iemand met een lelijk uiterlijk (Nt)
bosakker (Np) de; -s; -tien ['bozakr] 1. gedeelte van een stuk bos tussen twee greppels of sloten
bosannemoon (spor.) ['bozanəmə:ə:n] - bosannemoon
bosarbeider (verspr.) ['bozar...] - bosarbeider
Bosatlas ['bozatlas] - Bosatlas
bosbaos (Ld) ['bozbo:əs] - bosbaas *Mit eierziken zat de bosbaos oons nao; wi'j raomden onder de jonge bos deur, dat hi'j kreeg oons niet* (Ld)
bosbeer (Nbk) de; ...beren; -tien ['bozbu:ər] 1. lomp iemand *Wat dikke bosbeer is dat!* (Nbk)
bosbeie z. *blekber*
bosbeiepolle (spor.) de; -n; -gien ['b...] 1. heester waaraan de bosbes groeit
bosbesse z. *blekber*

bosbessesjem z. *blekbersjem*
bosbessetruke z. *blekberstruke*
bosbewoner (spor.) ['b...] - bosbewoner
bosbouw ['bozboʊ] - bosbouw
bosbraand Ook *bosbrand* (Spa) ['boz.../...] - bosbrand
bosbrand z. *bosbraand*
bosdoeve (Bu, j) de; -n; ...doefien ['bozd...] 1. houtduif (Bu) 2. holenduif (j)
bosduvel (Db, Diz, Dho, Ma, Nt, Ow) de; -s; -tien ['bozd...] 1. zeer wild, boos, vinnig iemand 2. iemand die er erg smerig, verwilderd uit ziet *Hij zag d'r uut as een bosduvel* (Ma)
bosfesant (Diz, Nbk) ['b...] - bosfazant
bosgebied (spor.) ['b...] - bosgebied
bosgrond ['b...] - bosgrond
bosgröppe (Nbk) Ook *bosgruppe* (Obk) de; -n; ...gröppien ['b.../...] 1. greppel in een bos
bosgruppe z. *bosgröppe*
bosgrus (Bdie, Obk, Ste) et ['bosɣras] 1. bep. plant: witbol, meelraai, ook schaduwgras (Bdie)
boshoeve (Ld) de; -n ['bos...] 1. hoeve in of nabij bos gelegen
boshond (Ow) de; ...honnen ['boshonf] 1. iemand die niet geheel te vertrouwen is, omdat hij soms smerige streken levert
bosjacht (Nw) de; -en; ...jachien ['bosjact] 1. jacht door het bos, i.t.t. *vlakjacht*
boskaampe (Nbk, Ste) de; -n; ...kaampien ['b...] 1. stuk afgerasterd of anderszins afgegrensd weiland in bos gelegen en/of daaruit ontgonnen
boskaante (El, Nbk) de; -n; ...kaantien ['b..., ...'k...] 1. rand van het bos 2. kant die naar het bos is gelegen
boskappen (Diz) onbep. w. ['boskappɪ] 1. kappen van stukken bos *We gaon te boskappen* (Diz)
boskatte (Diz) de; -n; ...kattien ['b...] 1. wilde kat die in bossen leeft
boskeboolter (ba) ['b...] - boskabouter: in het bos wonende kabouter
bosken (Np, Ste) zw. ww.; onoverg.; boskte, het boskt ['boskɪ] 1. bosarbeid verrichten, met name het hakhout kappen en weghalen *Ze gongen henne te bosken* (Ste), *D'r zit hakhoolt in de bos, dat moet om de tien jaar boskt wodden gekapt en weggehaald* (Ste), *Mit bosken nuumden ze de dundere hooltries mossels* (Np)

bosker (n: Ot) de; -s; -tien ['boskɪ] 1. bosarbeider, iemand die bosarbeid verricht (vooral: houthakker)
boskersgeld (Np) et ['boskɪsɣɛlt] 1. geld dat een houthakker verdient
boskweek (Bu) de ['bos...] 1. op kweekgras gelijkend gras (met wortels onder de grond door) in boskanten, op bouwland
boslaene (App, Np) ['b...] - boslaan
boslocht ['b...] - boslucht
bosmenninge (Np) de; ...mennings, -n ['bosm...] 1. zandweg door of naar het bos
bosmoes (Nbk) Ook *bosmuus* (Mun) ['bosmus/...mys] - bosmuis
bosmogge (j) ['bos...] - bosmug
bosmuus z. *bosmoes*
bosneger ['b...] - bosneger
bosneute (Np) de; -n; ...neutien ['bos...] 1. noot van de hazelaar
Bosnië ['bosnijə] - Bosnië
Bosniër ['bosnijər, ...jɪ] - Bosniër
Bosnisch ['bosnis] - Bosnisch
bosoele (Diz, j) ['bozulə] - bep. uil: bosuil
bosopslaon (Bu) onbep. w. ['bozop...] 1. snoeien van houtwallen, bomen, bos *We hebben an et bosopslaon west, we zitten onder de schrammen* (Bu)
bosopzichter (Dhau) de; -s; -tien ['b...] 1. boswachter
bosopziener (Op) de; -s; -tien ['bozops...] 1. boswachter *De bosopziener gong de bomen die ik van 'm kocht hadde, daolik even marken* (Op)
bospad ['b...] - bospad *D'r komt een ruter et bospad daele* (El)
bospest (El, Np) ['bos...] - bospest, Amerikaanse vogelkers
bosplaante ['b...] - bosplant
bosplaoge (Ow) de; -n ['b...] 1. plaag voor het bos *De larve van de dennescheerder is een bosplaoge* (Ow)
bospolle (Dfo, Op) de; -n; -gien ['bospələ] 1. opschietende struik, opschietend hout *Veur de boerewaegen haj' genoeg an ien goeie, dikke iekenboom; die wodde zaegd en dan kwam hij eerst een half jaor in et waeter: hij wodde bewaeterd; dan kwam hij onder bospollen in et schaad te liggen, ok weer een half jaor (Op), een stokkien laand mit bospollen* (Dfo)
bosraand ['b...] - bosrand
bosreed (verspr. oost.) de; ...reden; ...retien ['b...] 1. zandweg door of naar het bos

bosriek - bosschop

bosriek ['b...] - bosrijk

bossanova (spor.) [bosa'no:wa, ...va] - bossanova

bossaobel (Bu) de; -s; -tien ['boso:bl] 1. snoeimes dat door z'n vorm aan een sabel doet denken *We saobelden de bos op mit een bossaobel* (Bu)

bosschop de; -pen; -pien ['boskop] 1. het overbrengen van een bericht, opdracht om ergens iets te halen, te berichten, te doen *Wil ie de bosschop even veur mi'j doen?* het bericht overbrengen (Db), *Hej' ok bosschoppen mit?* berichten om mee te geven aan mij als postbode (p), *Daor moej' even een bosschop henne brengen* (Nw), *iene een bosschop doen* hem/haar een bericht brengen (Ei), zo ook *'k Moet even een bosschop bi'j him doen* (Ma), *Ik stuur 'm even mit een bosschop naor buurvrouw toe* (Dhau), *Die jonge doet nog wel es een bosschop veur mi'j stuur* ik nog wel eens ergens naar toe met een bericht of opdracht iets te halen, te doen enz. (Op), *Daenk d'r omme daj' die bosschop niet vergeten* (Obk), *Hi'j het 'm de bosschop goed mitgeven* heeft stevig op hem ingepraat om (...) (Bu), *Ik heb de bosschop mitkregen* de opdracht om het bericht over te brengen, ook: ze hebben me gezegd waar het op staat, waar ik me aan dien te houden (Dmi, Obk), *'k Gao even weg, want ik heb nog een bosschop bi'j H.* moet nog een bericht aan H. overbrengen, moet nog iets bij H. halen e.d. (Sz), *Hi'j gaf K. een gulden veur de bosschop* voor het overbrengen van het bericht (j), *een bosschop zuken* iets bedenken (een bericht of aanleiding anderszins) waardoor het nodig is degene op te zoeken die men wil spreken (Nw), *een bosschop maeken* id. (Bdie) 2. tijding, inhoud van een bericht *Hi'j vreug heur, waor al die meensken bi'j waren, wat bosschop as ze har* (b), (...) *dat de kommeteerden al bosschop kregen hadden van de veldwaachter* (p), *Vanmorgen kreeg ik een mooie bosschop, ik had een vliegreize wunnen* (Sz), *een bosschop hebben* een bericht voor iemand hebben: *Ik hebbe een malle bosschop veur je* een slecht bericht (Wol), zo ook *Ik heb niet zoe'n mooie bosschop veur je* (Nw), *Doe hi'j thuuskwam had hi'j niet zoe'n mooie bosschop bi'j 'm* (Ol-Nl), *Ze kregen een*

malle bosschop thuus (Np), *de/een bosschop overbrengen*: *Wi'j konnen de bosschop mooi overbrengen* (Pe-Db), *Hi'j het de bosschop overbrocht* (Np), *een bosschop brengen* (Bu, Db, Mun, Nt, Ol-Nl): *Hi'j brocht mi'j gien mooie bosschop* (Nt), *Ik moet G. even een bosschop brengen* (Mun), *Die zundagmorgen onder de koffie (...) zol Sietse dan zien bosschop doen* het bericht brengen, de kwestie aansnijden (vo) 3. dat wat men koopt aan voedsel of andere dagelijkse benodigdheden *bosschoppen doen moeten/zullen/gaon*: *As ze vroeger as kiender bosschoppen doen mossen, dan kneupte heur mem heur de centen in de tippe van de buusdoek* (b), *We moe'n de bosschoppen in eigen dorp doen* (Pe-Db), zo ook *Wi'j' nog even een bosschop veur mi'j doen?* (Dhau, Dfo), *Hej' ok nog een bosschop in dorp?* moet je nog naar het dorp om een boodschap te doen (Ma), *Die man mos even een klein bosschoppien doen* (Dfo), *Ik moet even naor Oosterwoolde om een bosschop* (Ld), *...naor de winkel om bosschoppen* (Ol-Nl), *een bosschop haelen* (Bdie), *bosschoppen haelen* (Ol-Nl), zo ook *'t Lopt nogal wat an aj' bosschoppen haelen* het gaat al snel om een flink bedrag (Ld, Ma, Ei), *de bosschoppen ophaelen* (Diz), *Die kuj' goed om bosschoppen sturen* hij/zijn staat z'n mannetje (Ol-Nl, Ow), *een scheetse bosschop* boodschap die men moet overbrengen maar die niets voorstelt, nl. als aanleiding om iemand op te zoeken (Nbk, Np, b), *een stuverse bosschop* een boodschap voor een zeer gering bedrag aan geld (Np), *...centerse...* id. (Spa), *Hi'j maekte daor even een stuverse bosschop* ging daar even met een onbelangrijke boodschap naar toe om er iets aan de weet te komen (Np), (gezegd in reactie op iemand die vraagt waar je naar toe gaat, terwijl je naar de w.c. moet:) *Ik moet om een bosschop(pien) daor ik een aere niet omme sturen kan* (Ste) 4. in *d'r gien bosschop an hebben* zich er niks van aantrekken, het negeren (verspr.), *an iene gien bosschop hebben* hem/haar negeren, zich niks van hem/haar aantrekken (Nbk, Ol-Nl), *As et zo deurgaot mit 'm, dan het hi'j an de wereld gien bosschop* dan heeft hij geld

genoeg zodat hij zich van alles kan permitteren en uit de band kan springen (Sz) 5. bestelde waren (huishoudelijke artikelen) *S. brocht de bosschoppen vroeger altied bi'j oons an huus* (Nbk) 6. in een grote bosschop doen z'n gevoeg doen, poepen: *Op 't husien doe' de grote bosschop* (Ow), zo ook *'k Moet even om een grote bosschop* (spor.); en in een kleine bosschop doen (moeten) urineren, plassen, zo ook *'k Moet even om een kleine bosschop* (spor.) en *K. mos even buten om een bosschop te doen* om te urineren (j), *As we vroeger op schoele henn' te pissen mossen, stakken we iene vinger op, en veur een grote bosschop twee* (Op) 7. strekking, tendens (spor.) *D'r zat haost altied wel een bosschop in die lieties* (Nbk)

bosschopbriefien z. *bosschoppebriefien*
bosschoploper z. *bosschoppeeloper*
bosschopmaande z. *bosschoppemaande*
bosschoppeboekien (Ld, Nbk, Np, Ste, Wol) et; ...boekies ['bɔskopəbukin] 1. notitieboekje waarin men z'n boodschappen noteert

bosschoppebriefien (Dho, Diz, Nbk, Obk, Wol) Ook *bosschopbriefien* (Op) et; ...briefies ['bɔskopə.../'bɔskobri:fin] 1. briefje, lijstje waarop men z'n boodschappen noteert

bosschoppedienst (ba) ['bɔskopəd...] - boodschappendienst *We hebben now een bosschoppedienst opricht op schoele* (ba)
bosschoppejonge (spor.) de; -n; ...jongien ['bɔskopə...] 1. boodschappenjongen
bosschoppekarre (Nbk, Ste) et; -n; -gien ['b...] 1. wagen voor het vervoer van boodschappen (Ste) 2. boodschappenwagentje (in supermarkten e.d.)

bosschoppekladde (Nbk, Op, Ste) Ook *bosschoppeklarre* (bet. 1: Db) de; -n; -gien ['bɔskopə.../...] 1. papieren zak waarin men z'n boodschappen meeneemt, ook: papieren zak voor rijst, suiker enz. (Op, Ste) 2. boodschappenbriefje (Nbk)

bosschoppeklarre z. *bosschoppekladde*
bosschoppekörf (Bu, Dhau, Dho, Nw, Obk) Ook *bosschoppekorf* (Diz, Np, Op, Pe-Db) de; ...körfen; ...körfien ['bɔskopə.../...] 1. (vaak verkl.) boodschappenmand

bosschoppeleie (Ste) de; -n; ...leigien ['b...] 1. lei waarop men boodschappen

noteerde

bosschoppeliesien (ZW, Db, Nbk, Np) et; ...liesies ['bɔskopə...] 1. lijstje waarop men bijhoudt welke boodschappen nog moeten worden gedaan

bosschoppeeloper (verspr. OS, Dho, Pe-Db) Ook *bosschoploper* (Bu, Dfo, Op, Ow, Spa, p) de; -s; -tien ['bɔskopə.../...] 1. boodschappenloper *A. was vroeger de bosschoppeeloper veur meneer B.* (Obk)

bosschoppemaand z. *bosschoppemaande*
bosschoppemaande (ZW, Mun) Ook *bosschoppemaand* (Dfo), *bosschoppe-mande* (Spa), *bosschopmaande* (Nt) de; ...maanties ['bɔskopmā:ndə/...mā:nt/...mandə/'bɔskopmā:ndə] 1. boodschappenmand

bosschoppemaande z. *bosschoppemaande*
bosschoppen (Nbk, Ol-Nl, Spa, Sz) onbep. w. ['bɔskopm] 1. boodschappen doen *'k Heb even te bosschoppen west* (Spa), *'t Lop aorig op aj' an 't bosschoppen binnen* (Ol-Nl)

bosschoppenet (Bu, Dho, Diz, Ma, Wol) ['bɔskopənət] - boodschappennet

bosschoppepoede (s) de; -n; -gien ['bɔskopə...] 1. zak voor het meenemen van boodschappen, van stof gemaakt (met ter afsluiting een koord dat aangetrokken kon worden)

bosschopper (spor.) ['bɔskopɔ] - boodschapper: iemand die boodschappen, berichten overbrengt

bosschoppetasse de; -n; ...tassien ['b...] 1. boodschappentas

bosschoppewinkel (Dho) de; -s; -tien ['bɔskopəw...] 1. winkel waar men boodschappen kan doen voor de huishouding

bosseboel (Dfo) de ['bosəb...] 1. geheel aan bossen, de bebossing *laand en bosseboel* (Dfo)

bossel de; -s; -tien ['bɔʃ] (OS, Bu, Nw)/'bɔʃ] (WS, Nbk, Obk)] 1. boender, borstel in diverse soorten *een platte bossel* platte boender (Obk), *een hadde bossel* borstel met harde, stijve haren (Db, Diz), *waartegenover een zaachte bossel* (Db, Diz), *een peerdehaoren bossel* (Spa), *Die schoenen van jow meugen ok wel een beurt hebben mit de bossel* (Db), *even de bossel d'r over hollen* met de borstel afborstelen (Dhau), *We zetten de bossel d'r even goed*

bosselbiender - bost

op! we zullen het even flink gaan borstelen (Ld), *We hebben de peerden mit de bossel mooi gladmaekt* (Pe-DbI) 2. (in het mv.) rechtopstaande haren bij dieren (vaak: nekhaaren), bij vergelijking ook bij mensen *Die hond is zo lelk, hi'j het de bossels rechtop staon* heeft z'n haren recht overeind en is nijdig (Wol, El), *...recht overeinde staon* id. (Sz), *As oonze hond lelk is het hi'j de bossels op* (Np, Nw), *...staon de bossels 'm steil op* (Nw, bo: Bu, Nw), *...steil in de hoogte* (Bu), (van katten:) *de stat in de bossel hebben* de staart recht omhoog hebben bij het nijdig zijn, *Hi'j het de bossel rechtop* hij is behoorlijk nijdig (Dho), *Hi'j had de bossels mar aorig op* id., (Ma), *de bossels opzetten* nijdig worden (Np) 3. pluk recht overeind staand haar bij kind (Ow) 4. elk der stijve haren aan de achterpoten van een bij (bs: Dfo, Obk) 5. stevig gebouwde jongen (Ste) *'t Is een bossel van een jonge!* (Ste)

bosselbiender (Obk, Op, Ow, Spa, Sz) de; -s; -tien ['b...] 1. hetzelfde als *buundermaeker*, z. aldaar

bosselbiener (spor.) de; -s; -tien ['b...] 1. hetz. als *buundermaeker*, z. aldaar

bosselen zw. ww.; overg., onoverg.; bosselde, het bosseld ['boʃlɛn, ook 'bo..., z. *bossel*] 1. borstelen, schuieren *Ze bosselde et klieid* (Nbk) 2. hard werken, in verb. als *Dat warkien mos hi'j aorig tegen bosselen om et klaor te kriegen* hij moest zich flink inspannen om het klaar te krijgen (Dfo, Bu), *Ze mossen d'r aorig tegen bosselen om et huj bij' meker te kriegen* (Nbk)

bosselhanger (spor.) ['b...] - borstelhanger **bosselig** (verspr.) ['boʃlɛx, ook 'boʃlɛx] - borstelig: op borstels lijkend: *Hi'j het bosselige wenkbrauwen* (Nt), *bosselig haar* (Nt)

bosselmaeker (Ste) de; -s; -tien ['b...] 1. hetz. als *buundermaeker*, z. aldaar

bossem z. *bozem*

bossemit'jen (Ol-Nl) Ook *bossen* (Ol-Nl) zw. ww.; onoverg.; bossemit'jde, het bossemit'jd ['bosə.../'bosɛ] 1. het maaien van niet afgegrasd gras, pollen, vooral rond de uitwerpselen van vee

bossen z. *bossemit'jen*

bossien et; bossies ['bosin] 1. bosje, kleine bos, z. aldaar 2. bosje, eenheid van kreupelhout *We keken hiel veurzichtig zo*

deur de bossies wat as dat wel wezen kon (j)

Bossiesman (Np, Nt, Obk) de; -nen; -gien (bet. 2) ['bosisman] 1. Bosjesman (Nt, Obk) 2. iemand uit een slordige huishouding (Np)

bossig bn.; -er, -st ['bosɔx] 1. bosachtig **bossnuier** (Dfo) de; -s; -tien ['bosn...] 1. sikkelvormig mes aan een lange steel gebruikt voor het takken afsnoeien, het afsnoeien van braamstruiken e.d. (Dfo)

bost Ook *boste* (Spa) de; -en; bossien ['boʃt (OS, Bu, Nw, spor. elders in WS)/'boʃt (WS, Nbk, Obk)/'boʃtə] 1. borst: bekend lichaamsdeel bij mens en dier *Hi'j gaf him een stomp tegen de bost* (Nbk), *an de bost drokken* (Bdie), *Hi'j het nogal wat haor op 'e bost* (Ow), *mannen mit haor op 'e bost* stoere kerels, kerels die iets kunnen/durven, *De iene het een soort zulverkleurige plaecte over de jasse henne veur op 'e bost hangen* (v), *een platte bost, tot de bost an toe in et waeter staon, je op 'e bost slaon/kloppen, Maek je (de) bost mar nat* zet je maar schrap (verspr.), *Et stuit me wel wat tegen de bost* staat me flink tegen (verspr., b), *de bost veuruut stikken* lett. en vooral fig.: verwaand doen, arrogant doen (Db, Op), *Die het de bost ok aorig veuruut* doet erg verwaand (Bu, Obk), *een hoge bost opzetten* zich verwaand, arrogant gedragen (Bdie, Nbk) 2. borstdeel van een geslacht dier 3. de luchtwegen in iemands borst *De bost die rochelt* (Nw), *...piept me wat* (Nbk), *et op 'e bost hebben* klachten hebben aan z'n luchtwegen in de borst (verspr.): *As ze et op 'e bost hadden, deden ze vroeger wel es een plokke wolle op 'e bost* (Obk), *Hi'j is bostig, hi'j het et op 'e bost* (Np), *Mit een kwaoie wiend moeij' veurzichtig wezen, et gelt veur elk die niet de goeie bost het* die daarvoor gevoelig is met name wat de luchtwegen betreft (Nbk), *op 'e bost kloppen* nl. als onderzoek (spor.), zo ook *naor de bost luusteren* (Nbk), *'t Zit me wat vaaste op 'e bost* ik heb een klemmend gevoel in m'n longen, m'n luchtwegen in de longen zijn flink vernauwd (met name door slijmafscheiding) (Wol), *uut volle bost* krachtig zingend, roepend: *Hi'j zong uut volle bost et prachtige lied* (j) 4. vrouwenborst, *tiet een vrommes mit*

dikke/grote bosten, een vrouw die niet vule bosten het die niet zulke grote borsten heeft (Np), een kiend an de bost hebben (Nbk, Np): Dat meenske het et kiend an de bost (Nbk, Np), de bost geven aanbieden aan een kind om de moedermelk te zuigen (Bdie, Nbk, Ow): Ze geeft de poppe de bost (Ow), zo ook De poppe is an de bost (Ei), bosten as kezekosten schertsend gezegd van de borsten van een vrouw (Nbk) 5. borstgedeelte van een kledingstuk 6. mannelijke persoon (verspr.), in verb.: een braove bost wezen (verspr., Op)

bostaosemhaeling (l) ['b...] - borst-ademhaling

bostbaand (Wol) de; ...banen ['b...] 1. wollen strook om borst en buik

bostbeeld (spor.) ['b...] - borstbeeld

bostbeen z. *bostbien*

bostbien (Obk, Ste) Ook *bostbeen* (Spa) ['b.../...] - borstbeen

bostcrawl (spor.) ['b...] - borstcrawl

boste z. *bost*

bostehouder (Np, Ste) de; -s; -tien ['bostə...] 1. beha, bustehouder

boster Ook *bosterd* (Bu, Ei, Ld, Nw), *bolster* (Sun-Ot) de; -s; -tien ['bostɪ/...t/ 'bol...] 1. grote, dikke knikker (van leem, steen, ijzer, lood, glas), stuiters *Bosters weren stienen of liemen knickers, wat dikker as gewonen; laeter haj' ok glaezen bosters* (Ste), *een glaezen boster* glazen stuiters (Bdie, Bu, Dfo, Nbk, Spa), *een stienen boster* (Bu, Pe-Dbl), *loden bosters* (Dfo), *iezeren bosters* (Pe-Dbl)

bosterd z. *boster*

bosteren Ook *bolsteren* (Sun-Ot) zw. ww.; onoverg.; bosterde, het bosterd ['bostɪn/ 'bol...] 1. met stuiters, grote knickers knikkeren *Mit bosteren begonnen ze vroeger op 'e mete* (Obk), *Dan gongen we uut schoele bosterende naor huus* (Ste), *We bosterden mit een koegel* (Dhau), *Mit bosteren wodde die knikker gebruikt, d'r wodde een metselstien overende zet mit wat centen d'r op, ie mossen dan die pikken en ommegooien en dan de centen nemen die munt waren, ie mossen op 'e streep staen en mit de boster perberen de stien te raeken waar de centen op laggen, die centen die dan munt weren moch ie holen; de centen die kruus weren mossen d'r weer op* (Obk)

bosterok z. *bostrok*

bosterrein (spor.) ['b...] - bosterrein

bostglas (Np) et; ...glaezen; ...glassien ['b...] 1. glas waarin het teveel aan melk in de vrouwenborst werd opgevangen (tegen mogelijk zweren of ontstoken raken)

bosthaor (verspr.) ['b...] - borsthaar

bostholte (spor.) ['b...] - borstholte

bosthoogte (spor.) [...'h..., 'b...] - borsthoogte

bostig bn.; -er, -st ['bostəx, ook bostəx, z. *bost*] 1. kortademig, aamborstig *Die oolde man is slim bostig* (Diz) 2. eigenwijs (Np)

bostkaner ('b...) - borstkaner

bostkas (Nbk, Spa) ['b...] - bostkas

bostkiend (Bdie) ['b...] - borstkind

bostkolf (Diz, Spa) de; ...kolven ['b...] 1. borstglas, borstkolf

bostkwaol (verspr.) ['b...] - borstkwaal

bostlappe (Ow) de; -n ['b...] 1. (bij paarden) lap veelal in de vorm van leer, aangebracht achter en bevestigd aan het deel van het tuig dat tegen de borst zat (en waarvan het dier last kon hebben)

bostleer (Dhau, Ow) et; ...leren ['b...] 1. leren *bostlappe*, z. *aldaar*

bostmelk (Bdie) de ['b...] 1. melk uit de borst van de moeder

bostonderzuuk (spor.) ['b...] - borstonderzoek

bostpiene (Nbk, Ste) ['b...] - borstpijn

bostplaat z. *bostplae*

bostplae (Bdie, Obk) Ook *bostplaat* (WH) ['b.../...] - bep. lekkernij: bostplaat

bostriem (spor.) ['b...] - borstriem

bostrok (verspr.) Ook *bosterok* (Nw) de; -ken; -kien ['bostɾok, 'bost..., z. *onder bost/...təɾok*] 1. borstrok (spor. alleen van een vrouw, dan i.t.t. tot hemdrok, *onderbuisien* van de man) *Vroeger hadden de manluden onderbuisien an, de vrouwluden hadden bostrokken an* (Np), *As 't bij de haast koold wodt dan moe'n de mannen de bostrok an hebben* (Dfo), *'t op 'e bostrok hebben* verkouden en/of kortademig zijn (Dfo, Nbk, Nw, Obk)

bostrokmouwe (Obk) de; -n; ...mouwgien ['b..., ...'m...] 1. mouw van een borstrok *Ik zie nog oonze mem in de bostrokmouwen de hutte uut en in flitteren; daor wodde de pot kookt en dat hul hiel wat in d.i. alleen in borstrok, zonder bovenkleding* (Obk)

bostslag (spor.) ['b...] - borstslag

bostspiere - bot

bostspiere (spor.) ['b...] - borstspier
boststok (verspr.) et; -ken; -kien
['boststok, 'boʂtok, ook 'boʂ..., z. bost] 1. extra stuk in een hemd zodat dat dubbel was op de plaats van de borst *Vroeger weren d'r wel hemden mit dubbelde boststokken* (Dhau), zo ook *een dubbel boststok* (El, Ow), *Een boststokkien was goed veur iene die bostig was* die kortademig was (Nbk) 2. borstgedeelte van een vogel of van wild dat geslacht werd (Nw, Obk) *Aj' wild of gevoegelte eten is et boststok et beste vleis* (Obk), *et boststok van de kiepe* (Nw) 3. gesteven kledingstuk met al dan niet losse boord, voor de borst langs, front (Ow) 4. voorstuk van paardetuig (Ol-Nl, Sz)
bosttuug (Ow) ['b...] - borsttuig
bostvergroting (spor.) ['b...] - borstvergroting
bostvleis (Np) et ['bostfleis] 1. vlees dat door slachten verkregen is uit de borst van een dier (bijv. een duif)
bostvlies (spor.) ['b...] - borstvlies
bostvoeding ['b...] - borstvoeding
bostwering (Obk) ['b...] - borstwering: op een toren, van een vestingwerk
bosvenne (Ol-Nl) de; -n; -gien ['bosfənə] 1. vennetje in bos
bosvioeltien (Mun, Nbk, fp) et; ...vioelties ['b...] 1. in het bos groeiend viooltje, ook ruimer: in het wild levend viooltje (fp)
bosvoegel ['b...] -bosvogel
boswaachter (Nbk) Ook *boswachter* (Nbk, Spa, Ste, Wol) de; -s; -tien ['b.../...] 1. boswachter
boswachter z. *boswaachter*
boswal ['boswal] - houtwal, beboste wal *In dubbele boswallen mit een slegge wol liesterstrikken et beste* (Ow), *Briede, dubbele boswallen nammen wel vief meter in beslag* (Ow)
bosweg ['b...] - bosweg
bot I de; -ten; -tien [bot] 1. bekende vis: bot (verz.) *Lus ie wel bot?* (Nbk), *J.M. van Vollenhove gong vroeger mit de karre mit vis over de diek en dan reup hij: 'Bot, bot, bot!'* (Nbk)
bot II et; -ten; -tien ['bot] 1. bot, been, knook *Et bot in mien vinger is kepot* (Sz), *'k Snee me in de vinger, tot an 't bot toe* (Ma), *Et bot ligt bloot* (Ow), *schieve botten* (Ste), *croeme botten* (Ste), *Oonze hond*

kreeg een mooi bot van de slaachter (Db), *De botten doen mij zeer* (Bdie), *Hij hef 't in de botten* heeft last van z'n botten (Ste), zo ook *'t Zit me in de botten* (Ste), *vel over bot mager* (Bdie, Dho, Ld, Op): *'t Is vel over bot mit 'm* (Dho), *koold wezen tot op et bot* (Bdie, El, Np, Wol), zo ook *koold wezen tot an de botten toe* (Nt), *tot op de botten toe koold wezen* (Ow), *'k Bin koold tot in de botten* (Nw), *iene et marg uut de botten haelen* iemand in zeer ernstige mate bestelen, bedriegen (in economische zin) (Nw), *Hij het et vleis liever as de botten* heeft het beste/mooiste/meeste het liefst (El, Ld, Nw, Ol-Nl, Op), *Hij vul haost van de botten zoe'n spierling was et* (Db), *Blief mit jim poten van die knollen of! A'k jim in de klauwen kriege, vreet ik jim op en spi'j de botties over de Bosbarge* (b), *Hij het ok hiel/reer wat in de botten* is groot, fors en erg sterk (b), waartegenover *Ze hebben wel een grote bek, mar niet veule in de botten* maar stellen niet veel voor als het eropaan komt (b), *zo koold as een bot* (bo: Bu)
bot III bn., bw. [bot] 1. (bw.: vooral bij werkwoorden) zeer, in aanzienlijke mate *Ik heb me stoten, et is nogal bot ankommen* (Diz, Ow, Ol-Nl), *Et komt bot an!* (Ste), *Daor hoefde hij eers niet bot over in te zitten, want S. har him al lange in de smiezen* (b), soms ook bij bn. (dan wordt *botte* vaak gebruikt, z. ook *botte*): *Die vrouw is bot ziek* (Db, Dhau), *Die vrouw was niet bot(te) vriendelik* (Op), *Ik zol d'r niet zo bot op anvroagen* (Nbk), *Daor kan 'k me niet zo bot in verdiepen* (Ma), *Hij was niet zo bot op 't stok* niet in orde (Nbk), *Al haj't grif niet bot op mij staon* (...) al zag je me niet zo zitten (b), *te bot* in te hoge mate, te ver gaand, te ernstig, te hard: *te moe'n niet zo angaon, dat gaot vuus te bot veur zoe'n klein kiend* (Obk), *Dat kwam wat te bot an* te hard (in lichamelijke of psychische zin), *Mem maekt et vusen te bot* maakt er te veel werk van, doet er veel te serieus over, overdrijft (b), *Niet te bot doen mit de harke, anders giet de kop stokken* te ruw, met te veel kracht (Db), *al te bot* te ver gaand, te erg: *Dat was toch al te bot* (bl), *A. maekt et soms wat al te bot* overdrijft te zeer, wil te leuk zijn (Sz), *bot an vlak bij,*

snel volgend op (Dmi, Ste): *Et is bot op mekaander* bijv. slag op slag bij onweer (Ste), *Dat lag bot an de Lende* dicht bij de Lende (Dmi) 2. lomp, kortaf, nors *Hi'j is altied zo bot je, as hi'j je vaastegript, zie ie onder de blauwe plakken* (Nbk), *Wat is dat toch een bot meens* (Db), *Hi'j kon d'r bot mit ankommen* (Bu, Ma), *Die kerel is aorig bot in 't ankommen* (Np), *Dat gezegde kwam wel wat bot an* (Pe-Dbl), *argens bot mit veur de dag kommen* (Wol), *Hi'j is bot over zien kiender* (Diz), *een botte kerel* (Bdie, Ste), *een bot antwoord* (Op), *Hi'j zegt et bot ruw* (El, Np), zo ook *'t Kwam d'r wat bot uut 't werd enigszins lomp gezegd* (Ld), *d'r bot bi'j kommen* iets op botte wijze zeggen (Np), zo ook *Et is bot zeggen* (Dho, Nw), *Hi'j is bot in 't zeggen* (Ow), *Hi'j is bot in de praot* (Dhau, Diz, Ow, Spa), *...in praot* (Ld), *...in 't praot* (Dfo), *Hi'j het een botte praot over 'm* (Ol-Nl, El), *Dat komt je bot op 't lief valen* (Wol) 3. in een botte kerel een gehaaide, berekenende man (Nw)

botbreuke (spor.) ['b...] - botbreuk

botehelling (Diz) de; -s, -en; ...hellinkien ['bo:ətə...] 1. scheepswerf

botehuis (spor.) ['bo:ətəhys] - boothuis

botel (spor.) [bo:ətəl] - botel

boteverhuur (spor.) ['bo:ətə...] - botenverhuur

boteverhuurder (spor.) ['b...] - botenverhuurder

botgalle (j) ['botxalə] - bekende ziekte bij schapen: botgal

botgallig (j) [botxaləx; aks. wisselt] - botgallig, last hebbend van botgalle, bep. ziekte bij schapen *Schaopen weren wel botgallig; botgalle daor wodde et schaop as et waore deur opvreten. Een schaop mit die ziekte hiet een lieder (...), et verliedert* (j)

bothied (spor.) Voor -heid z. -hied ['b...] - botheid

botienroeien (Nbk, Nt) Ook *botienruien* (Nt) onbep. w. en het botienroeid ['b.../...] 1. roeien in een bootje

botienruien z. *botienroeien*

botienveren (Nbk) onbep. w. en het botienveerd ['b...] 1. bootje varen

boties (Dho) mv. ['bo:ətis] 1. benaming voor bep. schoenen

botkanker ['b...] - botkanker

botontkalking (spor.) ['bot...] - bot-

ontkalking

botriepe (Np, Op, Ow, Spa, Ste) [botripə; aks. wisselt] - overrijp *Die appels bin botriepe* (Np), *Et grös/zaod is botriepe* (Ste), gezegd van een sterk neurende koe: *Die koe is botriepe* (Op), *...staot...* (Np)

bots (spor.) de; -en [bots] 1. slag, stuit

botsauto ['b...] - botsauto

botsen I de; -s; -tien ['botsn] 1. ouderwets muntstuk met de waarde van 2 1/2 cent 2. de waarde van zo'n muntstuk *Een kwattien en twee botsens was een schelling* (Ow)

botsen II zw. ww.; overg., onoverg.; botste, het (bet. 2, 3)/is botst ['botsn] 1 (onoverg.) met een schok tegen iets klappen *De auto's botsten* (Nbk), *...bin tegen mekere botst* (Nbk) 2. (onoverg.) in konflikt komen (met iemand of met opvattingen) *Ze botsten nogal es, mar et bin beide ok kopstokken* (Nbk), (onpers.) *Ze bin et vaeke niet mit mekere iens, et botst nog wel es* (Nbk), *...et het nog wel es botst tussen die beide* (Nbk) 3. (overg.) op/tegen elkaar doen klappen (bs: Dfo, Ow) *Een goeie iemker kan heuren as de bi'jen naor de jaegkorf overlopen; soms gaot dat overlopen naor de ere korf nog wat beter aj' de korf even tegen de grond of bi'jglieds op een pak zakken botsen* (bs)

botsing de; -s, -en; botsinkien ['botsɪŋ] 1. botsing (lett.) *D'r was een kleine botsing west* (ba), *Die is verongelokt bi'j een botsing* (Nbk) 2. konflikt, strijd (tussen personen, belangen) (spor.)

botte bw. van graad (bij bn., bw.); z. ook *bot* III, bet. 1 ['botə] 1. (vaak in ontkenningen) in aanzienlijke mate *Dat mes is niet botte scharp* (Op), *Die is niet zo botte vrundelik* (Nbk, Op, Obk), *De liefde was niet zo botte groot meer* (Nbk), *Botte praots was hi'j niet* (vo), *Dat vien ik niet botte aorig van je* (Nbk), *Botte netties is dat niet* (Nbk), *Mar [zo] kom ie toch niet botte veer* (b), *Dat ongelok kwam niet zo botte slim an* (Dfo), *Now de eier van 't jaor niet botte prieszig binnen, komt et juist op 'e mennigte an* (b), *Et is/wil niet zo botte best* (Nbk, vo, Ste), *Et is mi'j niet botte dudelik* (b, b: lm, p), *Botte hoge eisen wodden d'r niet steld* (Ow), *'t Was niet zo botte mooi* niet erg mooi, ook: niet bepaald mooi (Nbk, Ol-Nl), *N. is niet zo botte geleerd* niet bep. geleerd (bo: Op), *Daor*

bottekluven - botter

bin 'k niet botte groot mit daar kan ik het niet zo goed mee vinden (p), *'t Is botte mooi van je buitengewoon* (b: ln), *Uut de kraante kuj' ok niet botte wies wodden* kun je ook niet veel gewaar worden (p)

bottekluven (Nw) onbep. w. ['botəkly:bm]

1. kluiven aan/op botjes

bottel (Obk, Ste) de; -s; -tien ['botl] 1. rozebottel 2. vrucht van de hagedoorn (Obk)

bottemes (Ow) et; -sen; -sien ['botə...] 1. uitbeenmes

botten I (Nbk, Nw) bn. ['botn] 1. van bot *Vetergatties mos ie opboren mit een botten pennegien* (Nbk), *'t Was een botten hoorntien, de tute deej' in 't aende van de daarm en daar kwam de wost in* (Nw)

botten II (Dfo, Dhau) zw. ww.; onoverg.; botte, het bot ['botn] 1. uitbotten, langzaam in blad komen *De bomen beginnen weer te botten* (Dhau)

botter I de; voorn. aand.: ze ['botr] 1. boter of daarop gelijkend vet *De eerste botter is grösbotter* (Ste), *Soepe haelde ie ok wel met een halve kokesneute uut de botter mit et kaarnen* (Ste), *De botter was zeker al wat oold, want ze was wat raanzig, dan is ze niet te eten* (Ld), *As we zeggen dat de botter groot is, is ze klaor d.w.z. bij het karnen* (Ma, Dfo), zo ook *As de botter groot is, dan schift ze* (Np), *Veurd dat de melk botter schiet, moet de zwengel van de karn vaeke op-en-daele* (Op), *Dat is een stok botter in de bri'j* een flinke bijdrage die als meevaller wordt beschouwd, een hele vooruitgang (Diz, Obk, Op, v), ook gezegd wanneer iemands vrouw een jonge zoon of dochter ter wereld heeft gebracht (Nt), *Dat was al een hiel stok botter in de bri'j* dat was al een flinke financiële/bedrijfsmatige meevaller (vo), *...een hiele klute botter in de bri'j* een flinke financiële meevaller (Db, Dfo), *Da's ok botter in de bri'j* dat smaakt heerlijk (Db), *botter op 't heufd hebben* boter op z'n hoofd hebben, niet vrijuit gaan (verspr.), (tegen iemand die een gat in de hak van zijn/haar kous heeft:) *De botter is goedkoop* (k: Ste), *mit 't gat in de botter valen* met z'n neus in de boter vallen (verspr.), ook *mit de kont...* (Db, Ma, Ow), *mit de neuze...* id. (Nt, Nw), *je de botter niet van 't brood eten laoten* zich geen dingen voor z'n neus laten

wegpakken, een ander niet z'n gang laten gaan als die de baas wil spelen, steeds het initiatief wil nemen (Db, Ld, Nbk, Op), *botter an de galge smeren* (Db, Dho, Diz, Mun, Np, Ol-Nl, Spa, Op): *Dat is ok mar botter an de galge smeren* (Db), *'t Is botter an de galge smeerd* (Ol-Nl), *botter bij de vis* geld bij de waar (Spa), *botter bij de vis haelen* direkt geld vragen/halen voor het geleverde (Db), *Ik heb de botter hier altied opvreten* ik krijg hier altijd overal de schuld van (Nbk), *Now zal de botter geld kosten* nu is het zover, nu zal het gaan gebeuren, komt het eropaan (Sz, Wol), *botter an 't gat strieken en (zels) dreug brood vreten* op onverstandige wijze huishouden of omgaan met voedsel/geld, nl. zodanig dat men zelf aan het kortste eind trekt, ook wel: zich rijker/belangrijker voordoen dan men is (verspr.), ...eten id. (Np), ook *botter an de kont strieken en 't brood dreuge opeten* id. (Diz), *botter op je gat smeren en dreug brood eten* id. (Nw), *Weet ie wel wat zunde is: botter an 't gat strieken en zelf dreug brood eten* (Dho), ...an 't gat smeren... id. (Spa), gezegd wanneer men leuk aan z'n achterste heeft: *De botter wodt duur, hi'j krabbet an 't gat* (Bdie), zo ook *As je et gat jukt, wodt de botter duur* (Nw, Obk), (schertsend-optimistisch) *Zolange wi'j botter bieten kunnen, kun wi'j et nog doen* (Bdie), *Ie kun wel mienen dat je kont van koeke is en je gat van botter je kunt wel van alles menen* (Ld), *zo wiek as botter* (Ld), *zo glad as botter* (Ld), *zo geer as botter* (Ld, Spa, Nw, Ow), (vooral van bep. eten) *zo zaachte as botter* (Nbk, Np, Ow), ...as *botter en bri'j* (Mun), *zo geil as botter* vet, glad als botter (Bdie), *Hi'j/zi'j is zo geil as een pakkien botter in augustus* is sterk tot seks geneigd (Wol), *zo geel as botter* (Bu, Dho), *Et sniedt as botter* je kunt het gemakkelijk snijden, er gemakkelijk doorheen snijden (Spa), zo ook *De sparre snee as botter* (vo) * *Aj' botter op je heufd hebben, moej' niet in de zonne staon* men moet zich niet blootgeven als men niet vrijuit gaat (Pe-DbI), (door kinderen gezegd, bij/n.a.v. het karnen) *De botter wil niet broezen/Doe d'r een betien waeter bi'j/Dan begint et te soezen* nl. schiften (Ste), zo ook *Hossebosse kaarnestoot/Nog*

een stoot, dan is de botter groot (Nbk)
botter II (ko) de; -s ['botɾ] 1. botter, bekend vissersschip *En keken we naor de schippies op zee, de botters van De Lemmer en de Kuunderse punters* (ko)
botterachtig ['b...] - boterachtig: als (van) boter
botteraeker (Dfo, Nbk, Ow) de; -s; -tien ['botɾ...] 1. aker (bep. type emmer) waarin de boter werd geleverd *De botteraeker kwam op 'e melkwaegen* (Nbk)
botterballe (Obk, Sz) et; -n; -gien ['b...] 1. balletje boter
botterbarg (l) ['b...] - boterberg
botterbloeme de; -n; ...gien, ...bloempien ['b...] 1. boterbloem *niet-kwaoie botterbloeme* Ranunculus acris L. (fp), *kwaoie botterbloeme* blaatrekkende boterbloem (fp) 2. ook dotterbloem (fp) 3. madeliefje (Db)
botterboer (Bdie, Dfo, El, Ol-Nl) de; -en; -tien ['botɾ...] 1. boer die boter maakt en die zelf verkoopt
botterbore (verspr. OS, Np, Op, Ol-Nl, Sz) ['b...] - boterboor
botterbriefien et; ...briefies ['botɾ...] 1. bon, briefje met daarop vermeld de opbrengst (aan een melkbus gedaan die met de andere van de fabriek terug bij de boer kwam) (Dfo, Np, Nt, Nw, Ow) 2. trouwakte, in verb.: *et botterbriefien (op)haelen* naar het gemeentehuis gaan om te trouwen (Dfo, Ow), zo ook *Die bin om et botterbriefien henne west* zijn naar het gemeentehuis geweest om te trouwen (Nw), *Wat doet een botterbriefien d'r ok toe* het maakt niet zoveel uit of je officieel getrouwd bent of niet (Nw)
botterdeuze (Bdie, El, Dhau, Op, Sz, Wol) de; -n; ...deusien ['botɾdɛ:zə] 1. doos waarin boter wordt verpakt
botterdreger (Dfo) de; -s ['b...] 1. iemand die boter wegdraagt
botteren zw. ww.; overg., onoverg.; botterde, het botterd ['botɾɲ] 1. boter maken, karnen (verspr.) *As 't niet al te best botteren wol, wodde d'r wel es een scheutien waarm waeter in daon* (Obk), *Mit penicilline in de melk wil et niet botteren* (Op), *Bij die boer botteren ze alle melk zels* (Db), *Ie kunnen an de polse wel vernemen as 't begon te botteren* (Ol-Nl) 2. (onpers.; onoverg.) met elkaar overweg

kunnen *Et wil niet best botteren tussen die beide* (Dfo, Diz, Np, Op, Spa) *Dat bottert daor niet goed, dat akkedeert niet* (Np), *Dat bottert daor best mit die jongelu* (Dfo), *Et bottert ok wel tussen die twee* (Nw)
bottereulie (Bdie, Nbk, Nt, Nw, Obk, Ol-Nl, Sz) de ['b...] 1. boterolie *Bottereulie was zuverder as grune eulie, en et was bruunder as slao-eulie van now* (Nbk)
botterexport (Op) ['botɾ...] - botterexport
botterfebriek ['b...] - zuivelfabriek
botterfebriek-direkteur (vo) de; -en; -tien ['b...] 1. directeur van een zuivelfabriek
bottergeelties (Ow) Ook *bottergelen* (Ow) mv. [...'g..., 'b.../...] 1. aardappelen van een bep. zeer vroeg type
bottergeld (OS, verspr. WS) et ['botɾ...] 1. melkgeld door een zuivelfabriek aan een boer betaald; soms werd onderscheid gemaakt tussen twee soorten betalingen (Np, Sz), waarbij *bottergeld* stond voor het geld voor de melk waar boter van was gemaakt en *kezegeld* voor het bedrag dat men kreeg voor de melk die tot kaas was geworden (Np): *Eerst beurde ie bottergeld, laeter kwam et kezegeld* (Np)
bottergelen z. *bottergeelties*
bottergeute (Obk, Spa) de; -n; ...geutien ['botɾgɛ:tə] 1. boterboor
botterig (Bu) bn.; -er, -st ['botɾɛx] 1. met uitstekende botten
botterik (Np) ['botɾɪk] - botterik, iemand die iets op ruwe wijze zegt
botterjaor (b) et; -en ['botɾ...] 1. jaar waarin men veel/weinig boter (kan) produceren *een goed botterjaor* (b)
botterkaarn (Bdie, El, Nw, Ow) Ook *botterkarn* (Op, Nt) ['b...] - boterkarn
botterkaarnen (Db, Nw) Ook *botterkarnen* (Nt) onbep. w. en het botterkaarn ['b.../...] 1. karnen van boter
botterkarn z. *botterkaarn*
botterkarnen z. *botterkaarnen*
botterkelder (Bdie, Dfo, Op) de; -s; -tien ['botɾ...] 1. kelder waarin men vooral boter en karnemelk bewaart
botterkeuring (Ow) de ['b...] 1. officiële keuring van boter om na te gaan of het aan de juiste kwaliteit voldoet *Veurdit de botterkeuring d'r was, proesden ze d'r soms van alles deurhenne om an wat meer ponties te kommen* (Ow)
botterkissien (Ow) et; ...kissies ['botɾkɪsɪn]

botterkleursel - botterstoppen

1. kistje om boter in te vervoeren naar de zuivelfabriek

botterkleursel (Op, Ol-Nl, Spa) ['b...] - botterkleursel

botterklippe (Dfo, Nw) ['b...] - botervloot

botterkneder (Np) de; -s; -tien ['b...'] 1. boterkneder, ook om het water eruit te persen *De botterkneder gaot et waeter onderdeur, zodat et waeter d'r uutpast wodt* (Np)

botterknop (Obk) de ['bɔtʁknɔp], in * *De leste drop is de botterknop* de laatste druppels (bij het melken) leveren het meeste vet (Obk)

botterkoeke (l) ['b...] - botterkoeke

botterkoeme z. *botterschaole*

botterkonterleur (Op) ['b...] - botterkontroleur *Een botterkontroleur is een ricksambtner die i.v.m. de botterwet kontrole hollen moet over de kwaliteit van de botter* (Op)

botterkontrolle (Op) ['b...] - botterkontrolle

botterkop (verspr.) de; -pen; ...koppien ['bɔtʁ...] 1. botterkop, kop, grote houten beker waarin de boter werd opgemaakt (plm. één pond), met figuurtje(s), waardoor de boter werd versierd en gemerkt *Een botterkop is een klein vattien, om botter in te doen mit een feguurtien* (Ow), *In de botterkop maekte ie de botter mooi op, mit mooie waarkies en zo* (Nw), *Ik he weer een mooi stok botter karnd, ik zal et even in de botterkop doen* (Sz) 2. botervloot (Dho)

botterkoppen (Dfo) onbep. w. en het botterkopt ['b...] 1. boter verzamelen uit karnton

botterkölf z. *bottermaande*

botterkupe (El) ['b...] - botervat

botterlepel (Dfo, Dhau, Nw, Ow, Sz) de; -s; -tien ['b...'] 1. botterlepel, nl. houten sleef waarmee werd nageroomd, de karnemelk nog uit de boter werd gedrukt en de boter werd gladgestreken

botterletter (Bu) ['b...] - banketletter

bottermaand z. *bottermaande*

bottermaande (El, Op, Ste) Ook *bottermaand* (Ol-Nl), *botterkölf* (Dfo, Ow), *botterkorf* (Mun, Ol-Nl) de; -n; ...maantien ['b.../...'] 1. korf, mand om boter in te dragen, te bewaren

bottermaark z. *bottermark*

bottermaat z. *bottermark*

bottermaeken (Obk, j, p) zw. ww.;

onoverg.; maekte botter, het bottermaekt ['b...'] 1. maken van boter *Ze kon goed kaarnen en bottermaeken* (j), *Ze gong naor S.'s plaetse te bottermaeken* (j)

bottermaeker (Bu, Nbk) de; -s; -tien ['b...']

1. medewerker in een zuivelfabriek die boter produceert

bottermark (alg., niet ZW) Ook

bottermaat (Dfo), **bottermaark** (ZW) et;

...markies ['b.../...'] 1. merktekentje in de

boter, gestempeld of ontstaan door profiel

in de nap waarin de boter werd bereid (Db,

Ma) *Elke boerinne had zien eigen*

bottermarkien, deur die botternappe (Db) 2.

bottermerk (Op) 3. bottermarkt *Vroeger was*

d'r in Wolvegao een grote bottermark (Op),

In Gediek was de bottermark (Nbk)

bottermes (Ol-Nl) ['bɔtʁ...] - bottermesje

botternaegel (Dfo) de; -s; -tien ['bɔtʁ...'] 1.

spijkertje gebruikt voor het vastzetten van

hoepels van twijgen om botervaten

botternappe (Db, Dfo, Dhau, Ma, Np, Nw,

Spa, Sz) de; ...nappien ['b...'] 1. houten nap

voor plm. een pond boter *De botter wodde*

vroeger opkopt in de botternappe werd

daarin afgemeten en kreeg daarin zijn vaste

vorm (Spa), *Deur die botternappe had elke*

boerinne zien eigen bottermarkien (Db),

Mit de botternappe haelde ie de botter van

de soepe (Nw)

botterpolve (Nw, Sz) ['b...'] - karnpols

botterpot (Db, Dfo, Dho, El, Nbk, Nw,

Ste, Wol) de; -ten; ...pottien ['b...'] 1. pot

voor het bewaren van boter, botervloot

botterpronker (Nt, Spa, Ste, k: Ste) de;

-s; -tien ['b...'] 1. stampwerktuigje met

boven en onder figuurtjes waarmee - ook

ter versiering - merktekentjes werden

aangebracht in de boter, meestal door de

boerin (Nt, Spa, k: Ste) 2. botterkop,

voorzien van merkteken(s) als bedoeld

onder 1, zodat die in de boter kwamen

(Ste)

botterschaole (Bdie, Ma, Ol-Nl, Op, Ow)

Ook **botterkoeme** (Obk) de; -n;

...schaoltien ['b.../...'] 1. schaal, kom waarin

men de boter kneedde

botterschottel (Bdie, Nt) ['b...'] - botter-

schotel

botterstempel (Np, Ol-Nl) ['b...'] - botter-

stempel

botterstip ['bɔtʁstɪp] - bottersaus

botterstoppen (k: Ste) onbep. w.

['bɔʦtɔpɪ] 1. botervaatjes vullen (door boeren)

bottertonne ['bɔʦr...] - boterton *De bottertonnen wodden van iezeren beslag veurzien deur de kuper* (Obk)

bottervaarve z. *bottervarve*

bottervarve (spor.) Ook *bottervaarve* (ZW), *botterverve* (WH) ['b.../...] - botterverf

bottervarverspottien (k: Ste) et; ...potties ['b...] 1. potje waarin de botterverf zat

bottervat (verspr.) et; -ties ['b...] 1. botervat, vaatje waarin boter werd bewaard en vervoerd (van eikehout) *Et bottervat was plat* (Ow)

botterverve z. *bottervarve*

bottervet (Dho, vo) ['b...] - bottervet *Hier bin om te beginnen een peer eerpels in wat bottervet en een flintertien vleis en dan krieg' aanst nog een half bottien bri'j* (vo)

bottervloot ['b...] - bottervloot

bottervorm (Nw) ['b...] - bottervorm

botterwaoge (Op) de; -n ['b...] 1. boterwaag *Vroeger was d'r in Wolvegao een grote bottermark mit een botterwaoge* (Op)

botterwekkel (Op) ['b...] - botterwikkel

botterwet (Op) ['b...] - botterwet *Een botterkontroleur is een riek sambtner die i.v.m. de botterwet kontrole hollen moet over de kwaliteit van de botter* (Op)

botterzaod (Op, Pe-Dbl en verspr. oost.) ['b...] - boterzaad *Botterzaod wodde veur de oorlog nog wel bouwd* (Nbk)

botterzoer (vo) ['b...] - botterzuur

botterzoerbakterie (vo) ['b...] - botterzuurbakterie *Een bezwaor was nog wel dat zoe'n kuilbult mit vas grös een kweekplak was van botterzoerbakteries* (vo)

bottig (Nw) bn.; -er, -st ['bɔtɔx] 1. met stevige botten *Hi'j hadde een peer bottige schoolders en duvels staark dat hi'j was* (Nw)

botulisme (spor.) [bɔ:ɔty'ɦismə] - botulisme (bij watervogels)

botvieren ['bɔʦi:ɛrɪŋ] - botvieren (fig.) *je lusten botvieren* (spor.), *je argens op botvieren* (spor.)

botweg [bɔʦwɛx; aks. wisselt] - botweg, lomp

bouillon [bu'jɔn] - bouillon (uit vlees)

bouillonblokkien [bu'j...] - bouillonblokje

bouillonsoep [bu'j...] - bouillonsoep

bouillonteblet [bu'j...] - bouillontablet
boulevard [bulə'far] - boulevard (bep. straat)

boute z. *boolte*

bouvier de; -s; -gien [bu'fjɪ:, ...'fjɪj] 1. bouvier

bouw de [bɔʍ] 1. bouwland, bouwakker *Hi'j gript een ark en gaot aachter 't huus naor de bouw* (b), *En now moe'k naor de bouw, ik moet heit helpen!* (v), *Hi'j is op 'e bouw an 't wark* (Nbk), *een kaampien bouw* (v), *D'r komt in disse hoeke weer wat meer bouw* (Obk), *Wi'j hadden vroeger veule meer bouw as tegenwoordig* (Nbk), *Ze hadden doe nog potstallen en dan mossen ze een hieleboel heideplaggen bruken om et vee dreuge te hollen en ie kregen an prima dong veur de bouw* (j), *Wi'j moe'n vanmiddag naor de bouw te eerpelrooien* (Ol-Nl), *Mit zoe'n natte hoeven we de eerpels niet in de bouw te doen* (Obk), *de eerappels uut de bouw haelen* (Nt), *...mit koffie naor de bouw* (Ow), *in de bouw wezen* op de akker werkzaam zijn (Bdie) 2. landbouwgewas *De bouw staot d'r goed veur* (Dhau, Spa) 3. oogstwerkzaamheden op de akker, het verbouwen (verspr.) *Bouw gefst een hoop wark, et iene is d'r nog niet uut of et aandere moet d'r al weer in* (Db), *De bouwboeren treffen mooi weer in de bouw* (Spa), *Wi'j hebben de bouw weer daon* (Bdie), *De bouw is an de gang* (Ow), *Ze zitten op 't ogenblik in de bouw* (Dho), *De boeren hebben et drok in de bouw* (Dfo) 4. het bouwen van huizen etc. *De bouw van de huzen veur oons gaot mar hadde mit dit weer* (Ol-Nl), *De bouw begint op te schieten, de meiboom staot d'r al op* (Diz) 5. plaats waar men bezig is met huizen etc. te bouwen *De timmerman gaot naor de bouw* (Wol), *Wat lopen d'r toch een boel meensen op 'e bouw* (Spa) 6. woningbouw als branche *We zitten in de bouw* (Nt, Nw), *D'r bin op 't ogenblik te weinig timmerluden in de bouw* (Bu) 7. vorm van het lichaam van een mens of dier 8. structuur van wat men maakt/heeft gemaakt *de bouw van een roman* (l) 9. opbouw van een bijenkorf door de bijen *waarme bouw* bouw in de bijenkorf met de raten haaks op de spijlen, zodat de zonnewarmte via het vliegat evenredig over de raten wordt

bouwakker - bouwkaampe

verdeeld (bs: Obk), ook: de bouw van raten in een bijenkorf i.t.t. tot een bijenkast (bs: Dfo) of speciaal in een ronde korf (bs: Dfo), waartegenover *koolde bouw* bouw van de honingraten in een bijenkorf haaks op de richting waarin de bijen vliegen (bs: Obk), ook: de bouw van raten in een bijenkast (bs: Dfo), *vaaste bouw* bouw van honingraten in een korf met spijlen (bs: Dfo, El, Obk, Op), i.t.t. losse bouw, nl. in een korf zonder spijlen of in een korf met (uitneembare) raampjes (bs: Dfo, El, Obk, Op) * *Allemachtig, wat een bouw! 't Is allemaol rood, wit en blauw* nl. klaproos, korenbloem en akkerwinde (n)

bouwakker (Db, Np, Obk, Ow) ['b...] - bouwakker *Om de bouwakkers is hier en daar een singel plaant* (Obk)

bouwarbeider (spor.) ['b...] - bouwarbeider

bouwbedrijf ['b...] - bouwbedrijf

bouwbeleid (l) ['b...] - bouwbeleid

bouwboer ['b...] - bouwboer

bouwbond ['b...] - bouwbond

bouwdeuze (Ld, Nw, Obk, Spa) ['b...] - bouwdoos: blokkendoos

bouweerde (Dfo) Ook *bouwere* (Ow) ['b.../...] - bouwaarde

bouwegge z. *bouweide*

bouweide (Db, Dfo, Ma, Nbk, Np, Nw, Obk, Op, Ow) Ook *bouwegge* (Pe-Dbl, Spa) de; -n ['bɔmɛjdə/...ɛɣə] 1. bep. eg met grote tanden, om bouwland mee te bewerken *Vroeger maekten ze wel bouweidegies, die de meensken zels trokken* (Np), *Mit de bouweide kuj' et onkruid losmaeken in de bouw* (Db)

bouwen zw. ww.; overg., onoverg.; bouwde, het bouwde ['bɔmɔ, ...gɪ] 1. (overg.) bouwwerken maken *B. bouwde zels van wat spekkisten een keet* (b) 2. (onoverg.) opzetten, opbouwen anderszins *Sepiepenhooft daor willen de bijen et beste bijewark op bouwen, beter as andere soorten hooft* (Ow), *Zoe'n wal was neudig omreden daor et zetwark, dat is et of te greven vene, op bouwde wodde* (s: Np) 3. ploegen of anderszins bewerken van grond, teneinde te verbouwen *We gaon henn' te bouwen* (Nbk), *Doe die op 'e hoge es an 't bouwen was* (b), *Die boere knecht kon jent [sekuur] bouwen* (Obk), *We hadden vroeger een voerman te bouwen, die kende et,*

voren zo recht as een fluite, een pracht om te zien (Nw), *Nao de rogge bouwen we de akker weer veur de knollen* (Op), *Ik bin an 't roggelaand bouwen* (Np), *Vroeger mossen de boeren alle laand bouwen mit peerden veur de ploeg* (Pe-Dbl), *Ik bouwde et liefste mit de statploeg* (Ste), *eerpellaand bouwen* (Ste), *haeverlaand..* (Ste), *Et knollelaand moe'n wij nog bouwen* (Db), *de kaanten bouwen* alsnog de kanten van de akker ploegen (die had men nog niet geploegd) (Ma), *...dus verzet ie 'm* [nl. pen in ploegboom] *in de dikte, dan is dat mar een half gat, mar doe dat veuruut, dan bouwt hij al wat dieper* (Nw), *De rogge wodt d'r onder bouwde, da's een mooie rotteri'je in de grond* (Dfo), *te hope bouwen* van binnen naar buiten ploegen, waarbij 'de stoppel' op elkaar komt (Dfo)

4. verbouwen (van gewas) *Knollen hebben ze vleden jaor nog wel es bouwde* (Nbk), *Wij bouwen oonze eigen eerpels* (Nbk), *Om disse tied moe' de moesplaanten bouwen* (Dfo) 5. maken van honingraat door bijen (bs: El, Obk, Op, Ow), *De spielen kun de bijen an vaaste bouwen en et wark in zetten* (bs: El) 6. rooien van aardappelen (Bdie, Ma, Np), *in de eerpels d'r uut bouwen* (Bdie, Np), *...mit een ploeg* (Ma)

bouwer de; -s ['bɔmɔ] 1. bouwer: van huizen enz. 2. bouwman, ploeger (spor.)

bouwere z. *bouweerde*

bouweri'je de [...'rijə, ook ...'ɛjə, z. -i'je] 1. het bouwen in meerdere betenissen *De bouweri'je gong aorige vlot, en doe de Amerikanen ankwammen, zat et spul onder de kappe* (vo)

bouwfase (spor.) ['b...] - bouwfase

bouwfoons (spor.) ['b...] - bouwfonds

bouwgrond ['b...] - bouwgrond: voor gebouwen; voor landbouw

bouwhoeke (Sz) de; -n ['b...] 1. deel van de omgeving waar men bouwland heeft *Disse woorden horen alleen in de bouwhoeke thus* hier: in het oostelijke deel van *Stellingwarf* (Sz)

bouwjaar ['b...] - bouwjaar

bouwkaamp z. *bouwkaampe*

bouwkaampe (Nbk, Ste, b) Ook *bouwkaampe* (Ow) de; -n; ...kaampien ['b.../...] 1. stuk bouwland, veelal door houtwallen omgeven *recht deur de*

bouwkaampe, waor ok zien heit en pake al bouwd hebben (b)
bouwkavel (verspr.) ['b...] - bouwkavel
bouwkeet ['b...] - bouwkeet
bouwkeunst ['b...] - bouwkeunst
bouwknecht (Obk) de; -en ['b...] **1.** knecht die vooral moet ploegen en daarvoor in het bijzonder geschikt is *Een Drentse boer vreug vroeger nogal es een bouwknecht* (Obk)
bouwkonstruktie (spor.) ['b...] - bouwkonstruktie
bouwkontrakt (spor.) ['b...] - bouwkontrakt
bouwkosten ['bɔmkɔstɪŋ] - bouwkosten
bouwkraene (spor.) ['b...] - bouwkraan
bouwkunde de ['b...] **1.** bouwkunde
bouwkundig (spor.) [...'k...] - bouwkundig
bouwkundige (spor.) [...'k...] - bouwkundige
bouwlaand (verspr.) ['b...] - bouwland *een stokkien weide of bouwlaand* (El)
bouwlasten (spor.) ['b...] - bouwlasten
bouwmark z. *bouwmark*
bouwmannegien Ook *bouwmantien* (Dfo, Ow) et; bouwmannegies ['bɔmmanɛxiŋ/...mantin] **1.** kwikstaart, akkermannetje *De bouwmannegies gaon op 'e bouw achter de ploeg an* (El)
bouwmantien z. *bouwmannegien*
Bouwmark (Ma, Np, Ol-Nl, Op, Spa, Ste, Wol) Ook *Bouwmark* (Dho, Nt, bo: Nw) de ['b..., ook ...'m... (Ste)/...] **1.** bekende markt te *Stienwiek* de laatste dinsdag in augustus *En dan Elfduzend en Bouwmark, daor gingen de boeren geregeld henne en de vrouwen mit* (bo: Nw)
bouwmateriaal z. *bouwmateriaol*
bouwmateriaol Ook *bouwmateriaal* (Nw) ['b.../...] - bouwmateriaal
bouwmure (Ste) de; -n; ...muurtien ['b...] **1.** bouwmuur, draagmuur
bouwondernemer (spor.) ['b...] - bouwondernemer
bouwonderneming (spor.) ['b...] - bouwonderneming
bouwopdracht (verspr.) ['b...] - bouwopdracht
bouwopzichter (spor.) ['b...] - bouwopzichter
bouwpakket ['b...] - bouwpakket
bouwpeerd (Spa) et; -en ['b...] **1.** trekpaard van een bouwboer, in het bijzonder bekend

als *hooipeerd*, z. aldaar
bouwperceel (spor.) ['b...] - bouwperceel
bouwperdukt (vo) et; -en ['b...] **1.** produkt verkregen uit de akkerbouw *De melkpries zakte mar een betien, mar de veepriezen kregen wel een opstopper en de priezen van de bouwperdukten ok* (vo)
bouwpergramme (spor.) ['b...] - bouwprogramma
bouwplaete ['b...] - bouwplaat: bouwkarton
bouwplaetse (Ld, vo) ['b...] - bouwplaats: boerderij met uitsluitend of voornamelijk bouwland (...) *ik bin zo wied da'k een bouwplaetse huren kan, mit recht op de eerste koop as et mi'j past* (vo)
bouwplan ['b...] - bouwplan
bouwpremie (spor.) ['b...] - bouwpremie
bouwpries ['b...] - bouwprijs
bouwprojekt (spor.) ['b...] - bouwprojekt
bouwputte ['b...] - bouwput
bouwriepe (verspr.) bn. [aks. wisselt] **1.** bouwrijp: voor huizen en andere gebouwen *Mit een huus bouwen moet de grond bouwriepe maekt wodden, dan kun ze beginnen mit bouwen* (Ste), *De gemeente moet et bouwterrein bouwriepe maeken* (Ste) **2.** geschikt om op te verbouwen (Db, Ste) *De grond moet bouwriepe maekt wodden* nl. door ploegen of spitten en bemesten (Db, Ste)
bouwroze (fp) ['b...] - klaproos
bouwschema (spor.) ['b...] - bouwschema
bouwschoe (Obk) de; -n ['b...] **1.** bep. werkschoen, gebruikt bij het bewerken van het bouwland, met name wanneer men achter de ploeg liep
bouwsel (spor.) ['bɔms] - bouwsel
bouwsom (Spa) ['b...] - bouwsom
bouwstee (Op) de; ...steden; ...stegien ['b...] **1.** plaats waar men gaat bouwen: *Ze zullen now wel gauw beginnen te timmeren op dit laand, want de bouwsteden bin al uutzet en ze bin al mit et plaggen begonnen* (Op)
bouwsteiger ['b...] - bouwsteiger
bouwtien (verspr.) ['b...] - bouwsteen
bouwtijl (spor.) ['b...] - bouwstijl
bouwstof (spor.) ['b...] - bouwstof (fig.)
bouwtechniek (spor.) ['b...] - bouwtechniek
bouwtechnisch (spor.) [...'t...] - bouwtechnisch
bouwtekening ['b...] - bouwtekening

bouwtempo - boven

bouwtempo (spor.) ['b...] - bouwtempo
bouwterrein ['b...] - bouwterrein (grond geschikt of bestemd voor met name huizenbouw)
bouwtoezicht (spor.) ['b...] - bouwtoezicht
bouwtrant (spor.) ['b...] - bouwtrant
bouwwak ['b...] - bouwwak(vakantie)
bouwwakarbeider (spor.) ['b...] - bouwvakarbeider
bouwwakker ['bɔmfakr] - bouwwakker
bouwwakvekaansie ['b...] - bouwvakantie
bouwwal (Db, Dfo, Ld) de; -len; -legien ['bɔmfal] 1. oud, vervallen huis *De oolde klinte van B. is now zoe'n bouwwal, daor zal wel nooit weer een bouwvergunning op geven wodden* (Db)
bouwwallig [bɔmfaləx] - bouwwallig 't *Hokke wodt oold en bouwwallig* (Op)
bouwvergunning ['b...] - bouwvergunning *De oolde klinte van B. is now zoe'n bouwwal, daor zal wel nooit weer een bouwvergunning op geven wodden* (Db)
bouwvereniging (l) ['b...] - bouwvereniging
bouwveroddering (l) ['b...] - bouwveroddering
bouwvocht (spor.) ['b...] - bouwvocht
bouwvore de; -n; ...voortien ['b...] 1. bouwvoor *Daor zit een goeie bouwvore op* (verspr. OS, Spa), *We moe'n eerst de bouwvore ofplaggen* (Np), *de bouwvore ommeschellen* ondiep ploegen (Nt) 2. voor die geploegd is of net geploegd wordt (ZW, Np, Nw, Obk, Op, Wol) *de bouwvore, waor de ploeg de grond ommezet* (Obk), *In de bouwvore komt de grond en dan komt daordeur weer een ni'je vore* (Ste) 3. laatste voor die bij het ploegen overblijft (Diz, Sz) *De vore die over is bij et tuun ommespitten, de bouwvore, maakte ie dan weer dichte* (Sz)
bouwwruchten (Op, vo) mv. ['b...] 1. gewas, produkten van het bouwland, veldvruchten *De boerkeri'je gong die zommer mar best: mooi weer bij de hujjinge en de bouwwruchten deden et ok meraokel* (vo)
bouwwaark z. *bouwwark*
bouwwark Ook *bouwwaark* (Pe-Db) ['b.../...] - bouwwerk
bouwwereld (spor.) ['b...] - bouwwereld
bouwwieze (spor.) ['b...] - bouwwijze
boveknecht z. *boverknecht*

boven I bw. ['bo:bm] 1. boven, op een hoger gelegen plaats *Traoge gong de vlagge even laeter de locht in, tot boven in de paol en doe staorigan weer naor beneden* (v), *Hi'j zat van boven tot onder onder et hujzaod* (Nbk), *De koenen bin boven* nl. op het hoger gelegen land (Diz, Ste, Sun, Op), nl. met name tegen de *Ronde Blesse* aan (Ste), *Appelsche-boven* het hoger gelegen deel van *Appelsche* (tussen de huidige dorpskern en *De Smilde* gelegen), *weer boven wezen/kommen* d.i. aan de oppervlakte van het water, uit een put e.d., *Ik viene daj' daor niet in reuren moeten, ie weten niet wat d'r allemaole boven komt* wat er allemaal door bekend wordt (Spa), *naor boven: Doe kwam daor inienen wat uut die oolde grond naor boven zetten* (...) (b), *van boven* naar beneden: *As de laampe van boven komp, dat gef een plof* als de lamp valt (Ste), *van boven daele geven* iemand op z'n hoofd slaan, erop timmeren (bo: Op), *tot boven* (an) (toe), *van boven of* vanaf de bovenkant, ook: door/vanuit de besturlijke bovenlaag geleid, geïnitieerd, *Van wat oons laeter boven waacht, speur ie hier wat, beneden in de hemel* (b) 2. verdieping anders dan de begane grond, vaak: zolder, slaapkamer boven *Vanaovend het hi'j me weer betied naor boven stuurd* d.i. naar bed (boven) (v), *Hool je rustig, of ik stuur je naor boven* d.i. naar je slaapkamer boven (voor straf) (Nbk), *Gao mar even naor boven, dan kuj' daor even rustig wat an je huuswark doen* (Nbk), *Die stoel hej' zeker boven henne zet* (Nbk), *J. schrok wakker doe de knecht van boven kwam* (j), *Woon ie boven of beneden?* op de/een bovenverdieping (Nbk) 3. hoger op de bladzijde: *de dadde riegel van boven*, ook: eerder in de tekst (l): *zie boven* (l) 4. het beste, beter dan *Oranje boven!*, *Appelsche boven!* *Wie zegt van Appelsche onder, die krijgt een pak op zien donder!* (Ow) 5. in te boven overtreffend, sterker dan: *Dat gaot mien verstaand te boven* (Nbk), *...zien krachten te boven* (Nbk), *Die klap is hi'j nooit meer te boven kommen* hij heeft zich nooit meer van die tegenslag kunnen herstellen (Nbk) 6. bovenaan, in/op/over de bovenkant *Hi'j zat boven in de boom* (Nbk), *Die leup boven over de naald van et huus* (Nbk),

Hij zit boven op 't peerd (Nbk), *De oele vliegt boven in de schure omme* (Nbk), *Hij ston boven an de liest mit de verkiezings* (Nbk) * (scherpsend gezegd als er iets valt) *Alle zegen komt van boven* (Nbk)
boven II vz. ['bo:bm] 1. op een hoger gelegen plaats, boven *Ik heur et vliegtuug wel mar zie him niet, hij zit zeker boven de wolken* (Nbk), *boven 't vuur* (b), *N. zag bij' een diepe sloot een peer leerzen boven waeter uutstikken* (j), *boven waeter kommen/wezen* boven de oppervlakte van het water, ook (fig.) weer te voorschijn (Nbk), *et heufd boven waeter hollen* (Nbk), *De boonties kommen al boven de grond komen al op* (Nbk), (...) *doe hij nog boven eerde ston* (...) nog niet ter aarde was besteld (j), *Wat veur tekst ston d'r boven de deure?* (Nbk), *iene de haand boven et heufd hollen* (Nbk), *Ik had in Grunningen een kaemer boven een winkel* (Nbk), *Et dak van et huus kwam krek niet boven de bomen uut* (Nbk), *Hij' gruuit mi'j boven et heufd* wordt langer dan ik (Nbk), *Dat gruuit me boven et heufd* wordt me te ingewikkeld, dat wordt te moeilijk voor mij (Nbk), *Dat klonk boven et lewaai uutklonk* nog harder dan het andere lawaai (Nbk), *boven je macht warken* meer doen, harder werken dan men eigenlijk kan (Nbk, Bu), zo ook *Et waark giet him boven de macht* is meer dan wat hij aan kan (Ld) 2. hoger in rangorde *D'r staot nog iene boven him* er is nog iemand die baas over hem is (Nbk), *De meester ston boven de juffer, hij' was heufd* (Nbk), *baos boven baos, wonder boven wonder, D'r gaot niks boven een goed geweten* niets is beter dan (Nbk), zo ook *D'r gaot mij' (...) niks boven een oolderwets iezer* (b) 3. meer, hoger dan een bep. maat, hoeveelheid *As et boven de honderd gulden komt, koop et dan mar niet* (Nbk), *Bier wodt hier allienig verkocht an goenend boven de zestien jaor* (Nbk), *Aj' nog wat lekkers kregen nao et eten, zeej' wel: 'Och here, dat kan 'k boven mien zat nog wel op'* (Nbk), *boven Jan* z. onder *Jan: Vier jaor menister, dan bij'* boven *Jan* (El), *We moe'n niet boven de begroting kommen* de begroting overschrijden (Nbk), *boven verwaachting* (spor.), zo ook *De pries van 't snieden was boven verwaachting uut* (j), (...) *dat et veer boven al*

die zorgen uut gaot veel belangrijker is dan (v), *de vrede, die boven alle onvrede uut gaot* voornamer, belangrijker is (b), *onder en boven de wet* z. onder *wet*, bet. 3, *boven zien theewaeter wezen* z. onder *theewaeter* 4. ten noorden van, in verb. als *Die is mit een Fries trouwd, die komt boven de Kuunder weg* (Nbk) 5. ter hoogte van (Nw) *Aj' boven Veengao binnen, da's niet veer van De Iese, daor ziej' ze nog wel es lopen* (Nw)

bovenaarm z. *boveraarm*

bovenaende z. *boveraende*

bovenal [aks. wisselt] - bovenal, vooral *Bovenal bin we dankber veur de wetenschap* (...) (b)

bovenan [aks. wisselt] - bovenaan: aan het boveneind: *Zien naeme ston bovenan op de liest* (Nbk); in een rangorde: *We staon nog niet bovenan in de kompetisie* (Nbk); in het bovenste gedeelte, op de hoogste plaats: *Et lag bovenan in de lae* (Nbk)

bovenbaand (Db, Dhau, Ow) de; ...banen; ...baantien ['bo:bm...] 1. band boven om de garf

bovenbaander z. *boverbaander*

bovenbalke (verspr.) de; -n; ...balkien ['bo:bm...] 1. balk boven in de schuur (vaak als *bovenste balke* aangeduid) (Ste) 2. balk waaraan de stalpalen zijn vastgemaakt (aan de bovenkant) (Obk)

bovenbeen z. *boverbien*

bovenbek (Nbk) de; -ken; -kien ['b...] 1. bovenste van de twee delen van een bek *Dat peerd het een 'varkenbek', et het een langere bovenbek* (Nbk)

bovenbien z. *boverbien*

bovenbille (Dfo) - bovenbil *de bovenbille of de kont van et achterstel van de koe* (Dfo)

bovenblieven ['bo:bm...] - bovenblijven, niet zinken

bovenboom (s) de; ...bomen ['bo:bm...] 1. bovenste deel van het hek

bovenbouw (Mun, Nbk) ['b...] - bovenbouw: in schoolsystemen

bovenbroek z. *boverbroek*

bovenbuis z. *boverbuis*

bovendaale (Op, Ste, bo: Op) bw. [aks. wisselt] 1. vanuit de richting van boven, in *van bovendaale: Ze legden 'm d'r van bovendaale in* (Ste), *van bovendaale d'r op timmeren* iemand op z'n hoofd slaan (Op),

bovendat - bovenomme

zo ook *van bovendaele geven* id. (bo: Op)
bovendat (Obk, vo) bw. [bo:bm'dat] 1.
bovendien, daarenboven *Hi'j zat d'r zels
goed bi'j en bovendat het hi'j ok nog een
riek vrommes trouwd* (Obk), *Ie hebben
bovendat een huid vol wark* (vo)

bovendeure z. *boverdeure*

bovendolle (Np) de; -n [bo:bm'dolə] 1.
bovenste handvat aan een zeisboom

bovendrieven (spor.) ['b...]-bovendrijven:
aan de oppervlakte drijven

bovendrok z. *boverdrok*

bovendrumpel z. *boverdrumpel*

boveneinde z. *boveraende*

bovenen bw. ['bo:bm'ɛn] 1. in *van bovenen*
van boven, naar beneden, vanaf de
bovenkant *Van bovenen kuj' et hiel goed
zien* (Nbk), *Et kwam van bovenen* (Ma,
Nbk)

bovenende z. *boveraende*

bovengedien (Nbk) et; -en; -egien ['b...] 1.
vrij lang glasgordijn dat toch ook niet zeer
laag komt, zodat een groot deel van het
raam nog onbedekt is

bovengrond z. *bovergrond*

bovenhaans z. *boverhaans*

bovenhands z. *boverhands*

bovenhemd z. *boverhemd*

bovenhuus z. *boverhuus*

bovenin [aks. wisselt] - bovenin: in het
bovenste deel *Zuuk mar even in de kaaste,
et ligt bovenin* (Nbk)

bovenkaak z. *bovenkaeke*

bovenkaant(e) z. *boverkaante*

bovenkaeke (Nbk) Ook **bovenkaak** (Spa)
['b.../...] - bovenkaak

bovenkaemer z. *boverkaemer*

bovenkamer z. *boverkamer*

bovenkant(e) z. *bovenkaante*

bovenkappe z. *boverkappe*

bovenkleren z. *boverkleren*

bovenknecht z. *boverknecht*

bovenkommen ['b...]-bovenkomen: boven
water; op een hogere verdieping, op een
hogere plaats komen; boven komen te
liggen (bij een worsteling); opwellen (van
bep. gevoelens, herinneringen: *Et oolde
zeer kwam weer boven* (Nbk)

bovenkriegen ['bo:bm'kriɣn]-bovenkrijgen

bovenkussen z. *boverkussen*

bovenlaander Ook **bovenlander** (WH,
elders. spor.) ['b.../...] - bep. paard:
bovenlander *Bovenlaanders, Friese peerden*

en zo bin waarmbloedpeerden (Nbk), *Et
was een zwaore, zwatte bovenlaander ruun*
(vo), *een Duutse bovenlaander* paard van
het Holsteiner type (Bu)

bovenlaeder (Np) de; -s ['b...] 1. bep. type
geweer: voorlader

bovenlaeken z. *boverlaeken*

bovenlander z. *bovenlaander*

bovenlaog(e) z. *boverlaoge*

bovenlaoten ['b...]-bovenlaten

bovenlast (Np) de ['b...] 1. bovenlast *Aj'
mit de waegen deur de knipslag gingen en
bovenlast hadden, dan haj' een boel kaans
dat d'r een ronge knapte* (Np)

bovenleer (verspr.) ['b...]-bovenleer (van
een schoen)

bovenlichem z. *boverlichem*

bovenlicht (Sz) et ['bo:bm'lɪxt] 1. het licht,
de verlichting boven

bovenliefien z. *boverliefien*

bovenlocht z. *boverlocht*

bovenloop z. *boverloop*

bovenmaegd z. *bovermeid*

bovenmaots (vo) bn. [aks. wisselt] 1. (van
aardappelen) dikker dan van de gewone
maat *Et leek mar best, niet te veule
bovenmaotse dikken - de grootste maote
was vievenviefdig millimeter en de kleinste
twintig millimeter - en een protte in de
goeie maote* (vo)

bovenmaotse (Ow) de; -n ['b..., ...'mɔ:ətsə]
1. dikste soort aardappel die men afzondert
met behulp van een *eerpelsjouwe*

bovenmeenselik (j) [aks. wisselt] -
bovenmenselijk *deur zien bovenmeenselike
dienstklopperi'je* (j)

bovenmeester (Nbk, Obk) ['b...]-
bovenmeester: oudere benaming voor hoofd
van een lagere school

bovenmeid (Dhau, Np) de; -en; ...meitien
['b...] 1. de belangrijkste, oudste dienstmeid
van een boer

bovenmouwe (Nbk) de; -n; ...mouwgien
['b...] 1. bovenste stuk van een mouw *De
ondermouwe is et stok onder de aarm;
vroeger maekte ie de mouwen in twie
gedielten, een bovenmouwe en een
ondermouwe* (Nbk), *De ondermouwe en de
bovenmouwe en daor zat een naod tussen,
mit kielen haj' dat* (Np)

bovennetuurlik (spor.) [aks. wisselt] -
bovennatuurlijk

bovenomme [...'omə]-bovenom

bovenop [...'op] - bovenop: op het boveneind *d'r bovenop springen*: er meteen krachtig op reageren, er voortvarend mee aan de slag gaan, *Hielemaole bovenop ston een huus* (ba), *Die is d'r glad bovenop hij is kaal* (Nw), *Die pochebuul dot de helte d'r bovenop* stelt het met zijn pochen veel mooier voor dan het is, fantaseert de helft (Np), *een scheppien d'r bovenop doen* extra hard werken, ook: nog meer overdrijven, *d'r een scheppien bovenop doen* id.; weer in goede doen: qua gezondheid of financiële situatie, de slag te boven: *Oons laand is d'r weer bovenop* (b), *Hi'j schreef (...) dat hi'j d'r weer bovenop kommen zol (...)* dat hij weer zou herstellen van zijn ziekte/aandoening (j), *Hi'j had d'r muuite mit d'r weer bovenop te kommen* beter te worden, de financiële slag te boven te komen (Nbk), *Hi'j klautert d'r weer bovenop* wordt weer beter (Bu), ook: z'n financiële positie wordt beter (bijv. na een faillissement) (Bu)

bovenraand z. *boverraand*

bovenraande z. *boverraand*

bovenraem z. *boverraem*

bovenrok z. *boverrok*

bovenshostien (Nw) de ['b...] 1. bovenste stuk van de schoorsteen *Et jok is et vierkaant waor de bovenschostien op bouwd wodt* (Nw)

bovensloop (Nw) et; ...slopen; ...slopien ['b...] 1. buitenste kussensloop

bovenspante z. *boverspante*

bovenspiende z. *boverspiende*

bovenspiene (Bdie, Ste) de; -n; ...spientien ['bo:bm̩sp̩i:nə] 1. kleine extra speen die boven de vier normale spenen aan de uier van een koe zit *Een bovenspiene wodt d'r vaeke of knipt* (Bdie) 2. z. *boverspiende*

bovenst(e) z. *boverst(e)*

bovenstaand (verspr.) ['bo:bm̩...] - bovenstaand (zelfst.:) *As bovenstaonde is ok oonze uutspraak* zoals boven vermeld (Db)

bovenstok z. *boverstok*

bovenstokkien z. *boverstokkien*

bovenstuk z. *boverstok*

bovensul (Ste) de; -len ['b...] 1. hetz. als *nekhoolt*, z. aldaar

boventallig (spor.) [bo:bm̩'taləx] - boventallig: overtallig

boventane z. *bovertane*

boventoon z. *bovertoon*

bovenuut [bo:bm̩'yʏt] - bovenuut: boven iets anders uitkomend *De striekgeldschriever was d'r f15.000,- bovenuut en doe het hi'j veertien daegen in de knieperd zeten* (Op), *Hi'j klonk d'r mit zien schelle stemmegien veer bovenuut* (Nbk)

bovenverdieping (Nbk, Nw) de; -s, -en; ...verdiepinkien ['b...] 1. bovenverdieping

Bovenweg z. *Boverweg*

bovenwoning z. *boverwoning*

bovenzaal Ook *bovenzael* (Np) ['b.../...] - bovenzaal

bovenzael z. *bovenzaal*

bovenzoolder z. *boverzoolder*

bover- Ook *boven-*, spor. soms ook *bove-*; de var. met *bover-* hebben - als erfwoorden - meestal de voorkeur - *boven-*, aan de bovenkant gesitueerd, in sst. als *boverkaante*, *boveraarm*

boveraarm (verspr. OS, Np) Ook *bovenaarm* (WS, verspr. OS), *bovenarm* (Sz) de; -s; -pien, ook -tien (oost.) ['bo:wʏ..., ...vʏ.../...bm̩.../...] 1. bovenarm (van mens)

boveraende (Bu, Nbk, Np, Nw, Ow, Ste) Ook *boverende* (Obk), *bovenende* (verspr.), *bovenaende* (verspr. OS, Diz, Nw, Ste), *boveneinde* (WH, Wol) et; -n; ...aentien ['b.../...] 1. het bovenste stuk, deel

Gauw even 't boveraentien los nl. van overhemd, trui of jas (Nbk), *et boveraende van de sokke* (Bu), zo ook *De boverenden van de sokken bin nog goed* (Obk), *et bovenaende van de poten* (Ste)

boverbaander (Nbk, Np, Nw) Ook *bovenbaander* (verspr.) de; -s; -tien ['b.../...] 1. bovenste van elk der halve bansdeuren

boverbien (Nbk, Obk) Ook *bovenbien* (Db, El), *bovenbeen* (Spa) et; -en ['b.../...] 1. bovenbeen (bij een mens) 2. voorpoot van een paard *'t Peerd dat in de draod zeten het, het zien boverbien bezeerd* (Obk)

boverbroek (Nbk) Ook *bovenbroek* (Nbk) ['b.../...] - bovenbroek

boverbuis (Nw, Nbk) Ook *bovenbuis* (verspr.) de; ...buisen; ...buisien ['b.../...] 1. hetz. als *buis*, bet. 1 *Doe et boverbuisien mar even an* (Nw)

boverburen (spor.) mv. ['b...] - boverburen

boverbuse (s) de; -n ['b...] 1. zak boven, aan de voorkant van een jas

boverbuurman - boverlichem

boverbuurman (spor.) ['b...] - bovenbuurman
boverbuurvrouw (spor.) ['b...] - bovenbuurvrouw
boverdek (l) ['b...] - opperdek
boverdeure (Obk) Ook *bovendeure* (Obk) ['b.../...] - bovendeur, bovenste van elk der twee halve deuren *In oolde boerderijfen was de kaantdeure meerstal van twie halve deuren, een onderdeure en een bovendeure* (Obk)
boverdrok (l) Ook *bovendrok* ['b.../...] - bovendruk (vorm van bloeddruk)
boverdrumpel (Nw, Obk) Ook *bovendrumpel* (Dho, Obk, Spa, Ste) de; -s ['b.../...] 1. bovendorpel *De verbienings van de bovendrumpel wodden inkapt mit een kapbeite!* (Dho)
boverende z. *boveraende*
bovergrond (Nbk, Ste, vo) Ook *bovergrond* (Ol-Nl) ['b.../...] - bovengrond *De bovergrond wodde ofbonkt tussen de petgatten, dat wodde op richels gooid; dat was de ofgebonkte grond, en dat wodde stevig laand* (Ste), *Dat laand daor zat een pak bovergrond op* (Ol-Nl), *Want de schiere, onvruchtbere bovergrond mos vot en d'r mos een goeie laoge van de beheurlik goeie ondergrond overhenne* (vo)
boverhaans (Nbk, Np, Obk) Ook *bovenhaans* (Diz, Ma, Nbk, Np), *bovenhands* (Spa) [aks. wisselt] - bovenhands *boverhaans gooien* (Nbk)
boverhemd (Nbk) Ook *bovenhemd* (Nbk) ['b.../...] - overhemd
boverhuus (Nbk) Ook *bovenhuus* (verspr.) et; ...huzen; ...husien ['b.../...] 1. niet op de benedenverdieping gelegen woning 2. bovengedeelte van een huis *D'r zit gien bovenhuus op een bungalow* (Ste)
boverkaant(e) (Bu, Dfo, Dhau, El, Nbk, Np, Nw, Ow, Ste) Ook *bovenkaante* (verspr.), *bovenkaant* (spor.), *bovenkant(e)* (Spa) de; -n; ...kaantien ['b.../...] 1. bovenkant *De koppen bin de boverkaanten van et zaod, de onderkaanten wo'n konten nuumd van het graan* (Ste), *De doefte was een ronde bult, op 'e boverkaante kwam wat bladriet en dat wodde vaastebunnen, ie moe'n et gruuen snieden* (Ste), *De beschuten weren vroeger groter as now; et deeg komt in een klein rond bussien, dan in de ovend, om te bakken, as dat klaor is, wodt et d'r*

weer uuthaeld, en wodt de bakke dan in twienen deur daon; dat hiette dan de onderkaante en de boverkaante (Dfo)
boverkaeke (l) ['b...] - bovenkaak
boverkaemer Ook *bovenkaemer* (verspr.), *bovenkamer* (WH) de; -s; -tien ['b.../...] 1. kamer op een hogere verdieping dan de begane grond *'t Mankeert 'm in de bovenkaemer* hij is malende, overspannen, een beetje gek (El, Nw), zo ook *Hij is niet goed meer in de bovenkaemer* (Ste) en *'t Is bij N. niet in odder in de bovenkaemer* (Bu)
boverkappe (j) Ook *bovenkappe* (Nw, Pe-Dbl, j) de; -n; ...kappien ['b.../...] 1. bovenste deel van de kap van de schuur, beginnend vanaf de *dreegplaeten* en daarop rustend *Et bin vaeke stulphuuzen, mar ok wel eren; een stevig bientwark, goed schoord, en dikke drachtplaeten over 't bient henne waor de spanten van 't dak op rusten, en de bovenkappe op spiekerd is* (j)
boverkleren (Nbk) Ook *bovenkleren* (Nbk) ['b.../...] - bovenkleren, bovenkleding
boverknecht (OS, Bu, Np, Nw, Ste, vo, j) Ook *bovenknecht* (OS, Bdie, Bu, Diz, Np, Ol-Nl, Op, Pe-Dbl, Ste, Sz), *boveknecht* (Ow) de; -en; ...knechien ['bo:wɛ..., ...vɛ.../ 'bo:brp.../'bo:wæ..., ...væ...] 1. eerste, belangrijkste knecht bij een boer *De boverknecht daor ston et wark op; die mos alles kennen en was de baos as de boer d'r niet was* (Dfo), *Ik moch eerst niet iens mit naor de maat, mar omdat de boverknecht meer wark verzetten kan as ikke, mos die mar thuis blieven en ik mit* (vo), *Bi'j de timmerman haj' de baosknecht, bij' de boer de boverknecht* (Nbk), *De boverknecht hadde as regel et peerdewark* (Ow)
boverkussen (Nbk) Ook *bovenkussen* (verspr.) et; -s; -tien ['b.../...] 1. bovenkussen 2. soort blok op een *stelploeg* waarmee men de ploeg dieper of ondieper kan stellen (Dfo, Ow), z. ook onder *stelploeg*
boverlaeken (Nbk) Ook *bovenlaeken* (Nbk) ['b.../...] - bovenlaken
boverlaoge (l) Ook *bovenlaog(e)* (verspr.) ['b.../...] - bovenlaag: bovenste laag (lett.), ook fig.: hoogste, toonaangevende maatschappelijke groep (Mun, Ol-Nl)
boverlichem (Nbk) Ook *bovenlichem* (Nbk, Op) ['b.../...] - bovenlichaam *De*

vrouwen dreugen vroeger om 't bovenlichem een boverst(e) as bovenkleding (Op)

boverlieften (Obk) Ook *bovenlieften* (Obk, Sz) et; ...liefies ['bo:wɾ..., ...bm/...] 1. lijfje als bovenkleding (over het onderlijfje gedragen)

boverlippe (verspr. oost.) Ook *bovenlippe* ['b.../...] - bep. lichaamsdeel: bovenlip

boverlocht (l) Ook *bovenlocht* ['b.../...] - bovenlucht (l); bovenlicht: boven een deur (Obk) *In deuren die bovenlocht hadden, zat boven et kalf een gietiezeren levensboom* (Obk)

boverloop (l) Ook *bovenloop* (l) ['b.../...] - bovenloop

bovermaegd z. *bovermeid*

bovermeid (Db, Obk, Ow) Ook *bovermaegd* (Np), *bovenmeid* (verspr.), *bovenmaegd* (Dfo, Dho, Ma, Np) de; -en; ...meitien ['b.../...] 1. de eerste, belangrijkste meid bij een boer (die in beginsel geen boerenwerk deed) 2. dienstmeid die de eerste was in rang (bij een rijke familie) (Obk)

boverraand (Nbk) Ook *bovenraand* (Nbk), *bovenraande* (Wol) ['b.../...] - bovenrand
boverraem (l) Ook *bovenraem* ['b.../...] - bovenraam

boverrok (Nbk, p) Ook *bovenrok* (Nbk, Obk, Ste) ['b.../...] - bovenrok *Een bovenrok was vaeks een halve rok* (Ste), *Zi'j tilt de boverrok op, zo dat een lochtig streepte rok te zien is en een grote buse* (p)

boverspante (Nw) Ook *bovenspante* (Nw) de; -n; ...spantien ['b.../...] 1. spant van het bovenste deel van het dak, de *bovenkappe*

boverspiende (l) Ook *bovenspiende* (Bu, El, Obk), *bovenspiene* (El) de; -n; -gien ['b.../...] 1. los hoekkastje boven een *hoekspiende* (El), ook: bovenste deel van een *spiene* (Bu) 2. bovenste schap in een voorraadkast (Obk)

boverst I (Nbk, Np, Obk, Op) Ook *boverste* (Dfo, Ni, Op), *bovenst* (Nbk, Obk), *bovenste* (Op) et ['bo:wɾst/...vɾst/...ə/.../bo:bmst(ə)] 1. bovenstuk, met name van een ja, bloesje: kledingstuk voor vrouwen *Een boverst is een jak dat veur mit knopies slöt en mit klokkende stroken vanof de middel* (Obk), *De vrouwen dreugen vroeger om et bovenlichem een boverst(e) as bovenkleding* (Op), *Ze mos*

een schoon boverst hebben (Np), *Et boverst dreug ze over et lieffen, et lieffen dreug ze over et hemd en de bostrok* (Nbk)

boverst II (verspr. OS, Np, Nw, Ste) Ook *bovenst* (verspr.) bw., bn. (overtreffende trap van *boven*) ['bo:wɾst/'bo:bmst] 1. hoogst, het meest boven *Et diggelkassien mit een mooie sierflesse en wat reumelties stonnen op et boverste rimmegien in et kassien tusken de bedsteden* (Ow), *de boverste turf* (Np, Nw), *de bovenste tree* (Nbk), *de boverste kaant* (Ste), *'t Gaot daor altied van de boverste plaanke* ze willen daar altijd het meeste, het beste, ze reageren daar altijd fors (Ma), *Ik vuul boverst over de kop* geheel en al (Db), (zelfst.) *in 't boverste* in het hoogste gedeelte (Nbk, Ma) 2. in *een bovenste beste* een heel goed mens (verspr.), ook *een boverste beste* (Ld, Ma, Nw), *...kerel* (verspr.)

boverste z. *boverst* I

boverstemme (Nbk) Ook *bovenstemme* (Nbk) ['b.../...] - bovenstem, kopstem, falset

boverstok (Bu, Dhau, El, Nbk, Np, Ste) Ook *bovenstok*, *bovenstuk* (Spa, Sz) - bovenstuk *De schachte van de klompleerze is et plak daor et bovenstok mit op 'e klompe zit* (Bu)

boverstokkien (El) Ook *bovenstokkien* (spor.) [bo:wɾstokin, ...vɾ.../...] - bovenstukje

bovertane (verspr. OS, Np, Nw, Ste) Ook *boventane* (verspr.) ['b.../...] - boventand

bovertoon (Nbk, vo) Ook *boventoon* (verspr.) ['b.../...] - boventoon: de belangrijkste invloed, de meeste impact *Chaos en warkelooshied hadden de bovertoon* (vo), *...voerden de bovertoon* (Nbk), *Die K. mient dat ze overal de boventoon wat voeren moet* (Ow)

Boverweg (verspr. OS, Dho, Np, Nw, Ste) Ook *Bovenweg* (verspr.) de; -en

[bo:wɾ'wex, ...vɾ.../bo:bm'wex] 1. traditionele benaming voor een doorgaande weg op de hoger gelegen zijde van het dorp (vaak in de lengterichting van het dorp; als wegnaam met hoofdletter, als soortnaam met kleine letter) *In Else hadden we ok een boverweg* (El)

boverwoning (Nbk) Ook *bovenwoning* (verspr.) ['b.../...] - bovenwoning

boverzaand - braand

boverzaand (Ste) et ['b...] 1. bovenste laag zand in de aarde, vgl. *Bij zaand schieten gong iene onder in et zaandgat en goorde et zaand naor boven, zodaj' et daor weghaelen kunnen, et witte zaand, daor gong et omme; et boverzaand, et donkergele, was veur in de stal, et witte zat daor onder vlak boven et grind* (Ste)

boverzolder (I) Ook **bovenzolder** (Bdie) de; -s; -tien ['b.../...] 1. hoogste zolder, bovenzolder

bowl (spor.) ['bɔml] - vruchtenbowl

bows (Bdie) de; -en ['bɔms] 1. stevige klap *Ik kreeg een hele bows* (Bdie)

box (verspr.) de; -en; -ien [bɔks] 1. box voor een paard 2. idem voor een auto 3. luidsprekerkastje 4. koelbox, partybox

boxershört (spor.) ['b...] - boxershört

boycot (spor.) de; -ten ['bɔjkɔt] 1. boycot

boycotaktie (spor.) ['b...] - boycotaktie

boycotten (spor.) ['bɔjkɔtn] - boycotten

Boze (Pe-Db) de ['bo:zə] 1. in *de Boze* de duivel

bozem (Np, Nw, Obk, Ol-Nl, j) Ook **bossem** (Dhau) de; -s; -pien ['bo:zm, ...zəm/bos...] 1. stenen rookkanaal van een schoorsteen *De bozem komt et schostienjok op, dat dreegt de schostien* (Obk), *We hadden jaoren een grote bosoele in de schure; et was zien plakken bij de bozem, doe wij de kachel nog stookten* (j), *Et roethokke zat onder in de bozem en daor hongen vroeger de schinken en wosten van de slaachterije in* (Obk)

bozemloekien (Obk) et; ...loekies ['b...lukin] 1. elk der luikjes in het rookkanaal van een schoorsteen, aangebracht om de schoorsteen te kunnen vegen

br(r) tw. [br(:)] 1. br, gezegd, geroepen om afschuw of gevoel van kou uit te drukken

br. - afkorting van *bried, brette, bruto*

braaf z. *braof* I, II

braak z. *braok*

braakhokke (Ol-Nl) et; -n; ...hokkien ['bra:k...] 1. hetz. als *repelhofke* (Ol-Nl) *Et vlas moet repeld wodden in et repelhofke of braakhokke* (Ol-Nl)

braaklaand z. *braoklaand*

braakliggend z. *braokliggend*

braam (Nt, Ol-Nl) de; bramen [brā:m] 1. hetz. als *praem*, bet. 2

braand Ook **brand** (WH) de; branen; braantien [brā:nt/brant] 1. vuur, brand, brandende toestand van iets *Kiek, daor staot de boel in de braand* (Nbk, b), *'t Veld staot in de braand, daor is gien blussen an* (Dfo), *Hij het zien huus in de braand steuken, ze zeggen om verzekeringsgeld op te strieken* (Nbk), *De braand gloeit nog nao* (Nw), *geaarmd naor de braand* schertsend gezegd als men gearmd op weg gaat (Pe-Db, Spa, Ow), *een uutslaonde braand* (spor.), *een braand blussen, in de braand stikken* in brand steken (Nbk, ba), *argens de braand d'r in* zetten id. (Wol), *Die het de braand d'r in* stookt een vuurtje, heeft z'n pijp aangestoken e.d. (Bu), *Hej' de braand d'r in?* zo, stook je een vuurtje? (Bu), *Ze stikken de braand d'r in* steken een pijp aan (evt. een sigaar of sigaret) (Bu, Obk, Bdie, b), vandaar *Hi'j het de pupe in de braand* (Ste), *...de braand in de piepe* (Ow), *Hij het de braand d'r al mooi in* nl. in z'n pijp (Ste), *Hij het mooi de pupe in de braand* gezegd van iemand die tevreden pijprokend voorbijgaat (Ste), *de braand in de segare stikken* een sigaar opsteken (Bu), *P. har al een segare in de braand* aangestoken (b), *As de brand uut de piepe is, moej'm opni'jens anpiepen* (Sz), *in de braand staon* haastig zijn (Db, Nbk, Np, Nt), *Et staot niet in de braand* het hoeft niet meteen te gebeuren, er is nog wel wat tijd voor (Nbk, Np), zo ook *Niet zo haostig, de boel staot niet in de braand* (Nt), *Ik ston veur jow in de braand* was gek op je (bl), *Die het altied de braand in 't gat is* altijd haastig (Dho, Obk), zo ook *de braand d'r in hebben* zeer ongeduldig zijn, op willen schieten, tempo maken (Ste), *Waor is de braand?* gezegd wanneer iemand zich erg drukt maakt om iets of een zeer haastige indruk maakt (Nbk, Op), *moord en braand raozen* krachtig roepen, schreeuwen: uit angst, opwindend, om hulp (Nbk, Np), *Braand is arger* er zijn ergere dingen (Op), *Hij lop niet hadder ok al stik ie 'm een bos stro onder/aachter de kont in de braand* (Ste), *Die staot vot ok niet in de braand* die persoon is traag (Np), *Ie zollen in de braand vliegen* nl. omdat hij/zij zo verschrikkelijk traag werkt (Diz), *in de braand, uut de braand* door de brand uit de brand (verspr.), *...en uut de braand* (Db),

zo ook *deur de braand...* (Ma, Ow), *P. trok an de belle, al ston et hiele dörp in de braand* (b), *Die boer was zo birre, dat hi'j d'r an kwam biesen of ston de boel in de braand* (Op), *Et is d'r zo schone as de braand* (Ma, Nbk, Np, Obk, Spa, b, vo) 2. toestand van verliefdheid, opwinding doordat men iemand aantrekkelijk vindt, gezonde seksuele belangstelling (Np, v), in *de braand in de huid (hebben/kriegen)* (v): *Die boer kikt toch ok stiekem mit de braand in de huid naor et kraantemaegien* (v) 3. problematische toestand waarin iemand verkeert (door geldgebrek, gebrek aan goed gereedschap enz.), in verb.: *iene uut de braand helpen* bijv. door hem geld of goed gereedschap te lenen, door hem te helpen met een spoedklus enz., *uut de braand wezen: Now bin we uut de braand gezegd* wanneer iets uiteindelijk toch gelukt is, toch niet meer problematisch is (Ste) 4. (verz.) brandstof (verspr.) *Baggel was vroeger altied beste braand* (Dfo), *We hebben gien braand veur de winter meer nodig* (Op), *We hebben de braand al weer in huus* (Bdie), *De brand is haost op* (Spa), *Een meugelikhied veur bij'verdienste was meitieds turfgraven in et Fochtelers vene; eerst de eigen braand en dan ok nog ien of meer putten veur een aander* (Ow), *zwatte braand* eierkolen (Db, Ld, Ma, Nbk, Np, Nt, Pe-Dbl): *Hej'm de zwatte braand al opsleugen?* (Db), *We hebben de zwatte braand al weer kocht veur de winter* (Pe-Dbl), *We hadden van de winter slechte braand, et leek wel bruunkool eierkolen* (Sz) * *Grote schuren en gien braand/Dikke koppen, gien verstaand* gezegd wanneer iemand een grote schuur e.d. heeft waar niets in zit (Nw), *le kun beter deur de braand lopen as kroepen* wanneer men in financiële problemen zit kan met het beste maar iets ondernemen, al loopt men risico; men maakt allicht een goed kans de problemen te boven te komen (El), *Braand spaert niks* wanneer er eenmaal brand is, blijft vrijwel niets bewaard (Np)

braandaarm (Pe-Dbl) bn. [aks. wisselt] 1. zeer arm *Die was braandaarm!* (Pe-Dbl)

braandblusapparaot (spor.) ['br...] - brandblusapparaat

braandblusinstelaosie (spor.) ['br...] - brandblusinstallatie

braandblusser (Dho, Nbk) ['br...] - brandblusser

braandbom (v) [br...] - brandbom

braandbrief (Db, Nbk, Np) de; ...brieven ['brā:ndbri:f] 1. brief waarin men op scherpe wijze zijn beklag doet, zijn eisen stelt, vaak als een soort waarschuwing voor verdere stappen, vaak: aanmaning om te betalen *Hi'j het een braandbrief kregen, hi'j moet betaelen* (Np)

braandbulte (Db) de; -n; ...bultien ['brā:ndbaltə] 1. bult van groot of kleiner afval bij een boerderij of bij een huis die van tijd tot tijd werd opgeruimd door verbranding

braandduur (Ow) bn. [aks. wisselt] 1. erg prijzig, zeer duur

braandeerlijk (Np) bn. [aks. wisselt] 1. erg eerlijk

braander Ook **brander** (WH) de; -s; -tien ['brā:ndɪ/'bran...] 1. brander, nl. om aan de vlam een bepaalde vorm te geven; de glazen vorm, het deel van de lam waarbinnen het branden plaatsvindt of ook het gehele toestel *De braander van de laampe moet ok schonemaekt wodden* (Diz), *De braander van de pieterulielaampe mos altied poetst wodden* (Db, Obk), *Een pieterulielaampe hadde een grote of een kleine braander* (Op), *Die braander die walmde* (Np), *De laampe braant slecht, d'r mag wel es een ni'j ketoentien in de braander* (Ol-Nl), *Wi'j hebben gien best lucht, d'r moet mar es een ni'je braander op de laampe* (Sz), ...een ni'j kousien in de braander (Ma, Nbk), *Et kousien zat in de braander, en die zat in de pere; et glas* [nl. van de lamp] *ston in de braander* (Nbk), *een Belgische braander* dikke, bolle glazen brander die goed licht gaf (Nbk, Np, Nw, Mun), ook *een Belse braander* (Dfo, Np, Nw): *Op de kaemerlaampe zat een grote Belse braander* (Dfo), *een kleine braander* klein formaat brander (Nw, Op), *een grote braander* groot formaat brander (Nw, Op), *een luxe braander* groot formaat brander (Nw)

braanderig (verspr.) Ook **branerig** (verspr.), **branderig** (verspr.) bn., bw.; -er, -st ['brā:ndɪx/'brā:ndɪx/'brandɪ...] 1. aan brand doen denken *een braanderige locht* (Nbk), *'t Rokt braanderig* (Bdie, Nbk), *Et vet rokt braanderig* (Obk), *Et stinkt slim*

braandewien - braandmelder

braanderig (Ma), *Et smaect branerig* (Nw) 2. scherp, enigszins bijtend van gevoel *Ik bin braanderig in de keel* met een gevoel van schorheid, heesheid (Diz) 3. prikkelend-pijnlijk *een braanderig gevuul* (Ol-Nl), *Roggenmael stiet d'r veur bekend, as et vee d'r wat riekelik mit voerd wodt, dat ze dan wel es wat braanderig in de huud wodden* (Ow), *branderig in de huud wezen* (Spa) 4. gezegd van voer/eten dat zwaar op de maag ligt: *braanderig voer* (Dfo, Obk)

braandewien z. *branewien*

braandgaanze (l) ['br...] - brandgans

braandgang (Obk, Ol-Nl) ['br...] - brandgang (als doorgang voor brandbestrijding; ook in de vorm van een open strook in bos: brandlaan, tra)

braandgat (spor.) ['br...] - brandgat: gat of gaatje door brand ontstaan

braandgevaer z. *braandgeveer*

braandgeveer (Nbk) Ook *braandgevaer* (Op), *brandgevaer* (Spa) ['br.../...] - brandgevaer

braandgeveerlik (l) [...txə'f...] - brandgevaerlijk

braandglas (Bdie, Ma, Ol-Nl, Op, Wol) et; ...glaezen; ...glassien ['brā:ntxlas] 1. brandglas *Mit een braandglassien branen we de naeme in de klompen* (Wol)

braandhooft Ook *braandhout* (Sz), *brandhout* (Spa) et ['brā:ntxo:lt/'brā:ntxo:mt/'brant...] 1. (verz.) brandhout: dat men zaagt, kapt om tot brandstof te dienen *Die kroeme paolen zaegen we tot braandhooft* (Np), *zo maeger as braandhooft* (Bu, Dfo, Nbk, Np, Nt, Op) 2. (verz.) produkt van buitengewoon slechte kwaliteit

braandhooftien (Bu, Nbk, Obk, Op) et; ...ties ['br...] 1. stukje brandhout *Ze kleufden vroeger braandhoofties die op 'e maote ofzaegd waeren deur de midden* (Op)

braandhooftmaeger (Dho, Diz, El, Ld) bn. [aks. wisselt] 1. zeer mager

braandhout z. *braandhooft*

braandiezer (Nbk, Nt, Nw, Ol-Nl, Ste) Ook *brandiezer* (Spa, Sz) et; -s; -tien ['brā:nti:z/'brant...] 1. ijzer om merktekens mee in de huid van dieren te schroeien (letters, cijfers), eertijds bij weidende pinken (nl. in horens of hoef), paarden (in de hals); ook in gereedschap, in klompen (Nbk, Nt, Nw, Spa, Ste, Sz) *Et braandiezer*

het et braandmark op et aende (Nbk), *Mit een brandiezer kuj' een nummer of ien of ander merk in horens of hoeven van een peerd of een koe inbranen* (Spa), *Ik had van mien grootvader een braandiezer mit zien naeme d'r in, dat mien naeme ok weer was; we braanden de naemen d'r mit in de klompen in* (Ol-Nl) 2. overdreven druk iemand (Ste)

braandige z. *branige*

braanding (l) Ook *branding* (l) ['brā:ndiŋ/'brandiŋ] - branding (aan de kust)

braandinge z. *branige*

braandkaaste (spor.) Ook *braandkaste* (Sz), *brandkast* (Spa) de; -n; ...kassien ['br.../...] 1. brandkast 2. geld in een brandkast *Die is d'r mit de braandkaaste vandeur* (Nbk)

braandkaastedeure (spor.) ['br..., ook ...'dɑ:ərə] - brandkastdeur

braandkaastefabriek (spor.) ['br...] - brandkastenfabriek

braandkaste z. *braandkaaste*

braandkoele (Ow, Ste) Ook *braandkule* (Sz) ['br.../...] - brandkuil

braandkraene (spor.) ['br...] - brandkraan

braandkule z. *braandkoele*

braandledder (Nbk, Nt) ['br...] - brandladder

braandlocht ['br...] - brandlucht

braandmaark z. *brandmerk*

braandmael (Nt, Nw) et ['br...] 1. meelkost (die men snel klaar kon/wilde maken) *Aj' et mael anmengen mit waeter, dan kriej' braandmael* (Nw)

braandmark Ook *braandmaark* (ZW), *brandmerk* (Spa) et; -en; -ien ['br.../...] 1. brandmerk, nl. op huid, hoeven, horens van vee, ook in gereedschap, klompen *De koenen hadden vroeger een braandmark in de horens, mar now op 'e kont* (Obk), *Stamboekpeerden hadden een braandmark an de hals* (Dhau), *Bi'j et in de weide brengen van pinken mos d'r een braandmark op 'e hoeven* (Op)

braandmarken (Bu, Ma) Ook *brandmerken* (Spa) ['br.../...] - brandmerken van vee, eigendommen

braandmeester (Op, Ow) ['br...] - brandmeester, nl. bij de brandweer

braandmelder (spor.) ['brā:ntmeldr] - brandmelder

braandmelding (spor.) ['br̄ā:ntmeldɪŋ] - brandmelding

braandmure (spor.) ['br...] - brandgevel

braandnetel z. *braandnettel*

braandnetelblad z. *braandnettelblad*

braandnettel Ook *braandnetel* (spor.), *braannettel* (Db, Dhau, Ma, Ol-Nl, Op, Wol), *braannetel* (Db, Dhau), *brandnetel* (Spa), *brandnettel* (Spa, fp), *brannettel* (b:lm) de; -s; -tien ['br̄ā:ntnet/...nu:t/ 'br̄ā:net/ 'br̄āntnu:t/.../'br̄ānet/]

1. brandnetel (het blad werd o.m. gebruikt voor soep (als soepgroente), als medicijn of ter bevordering van de gezondheid i.v.m. de bloedzuiverende werking e.d. (in de vorm van aftreksel vaak in thee gedaan tegen reumatiek, in kleine stukjes in een pannekoek of anderszins in het eten; ook sloeg men wel met het blad op z'n huid; fijngeknipt als voer voor kuikens gebruikt, in het drinken van kalveren gedaan, gebruikt ook om ontstekingen (steenpuisten, ontstoken uiers) mee te bestrijden, door oplegging en inwrijving; ook gebruikt tegen mieren en rupsen of om iemand mee te plagen) *In de oorlog kookten ze soep van braannettels* (Ol-Nl), *Braandnettels bin slim gezond, zie maeken je van binnen schone* (Nw), *Ze boekten wel op 'e huid mit braandnettels, dat was goed veur de rimmetiek* (Np), *Ontsteuken, zwōlderige gieren van koenen wodden wel inwreven mit braandnettels* (Np), *Thijs Pottekarre van Hooltpae plokke braandnettels, dreugde ze op 'e dele en zette d'r thee van* (Nbk), *Hi'j het een gezicht as een bok die braandnettels vret* (Sz, Np), *Hi'j trekt...* (Bu)

braandnettelblad Ook *braannettelblad* (Db, Dhau, Ol-Nl, Wol), *braannettelblad* (Db, Dhau, Ol-Nl, Wol), *braandnetelblad* (spor.) ['br.../...] - brandnetelblad: blad van de brandnetel

braandnettelkop (Nt) de; -pen; -pien ['br...] 1. de top van een brandnetelplant *Een jonge braandnettelkop is goed in de soep* (Nt)

braandnettelpolle (Ow) de; -n; -gien ['br...] 1. brandnetelplant

braandnettelsoep ['br...] - brandnetelsoep
braandnettelthee (spor.) Ook *braannettelthee* (Pe-Dbl) de ['br.../...] 1. thee getrokken van het gedroogde blad van de

brandnetel

braandneuze (Ma, d) ['br...] - brandneuskonijn *een Russische braandneuze* zeker type brandneuskonijn (d)

braandoffer (Nt) ['br...] - brandoffer

braandplakke (Bu, Db, Nbk) ['br...] - brandplek (op het lichaam, nl. doordat men zich gebrand heeft) *Die braandplakke schrent* (Wol)

braandpries (Nt) de; ...priezen ['br...] 1. zeer hoge prijs *Die koe het een braandpries opbrocht* (Nt)

braandpunt (spsor.) ['br...] - brandpunt (fig.) *in et braandpunt staon* (spor.)

braandputte (Op) ['br...] - brandput (vaak verkl.)

braandschae (Nbk) Ook *braandschaede* (Ol-Nl), *brandschade* (Spa) ['br.../...] - brandschade

braandschaede z. *braandschae*

braandschone (verspr.) [aks. wisselt] - brandschoon, zeer schoon, kraakhelder *Dat meenske het de boel altied braandschone* (Nbk), *Ze het altied een braandschone keuken* (Nbk), *et kreeze veurondertien, dat braandschone was* (j)

braandslange (spor.) ['br...] - brandslang

braandspuite (Bdie, El, Nbk, Np, Nt, Op, Ste) Ook *brandspuit* (Bu), *brandspuite* (WH) de; -n; ...spuitien ['br.../...] 1. brandspuit *De braandspuite het d'r langes west* (Np), *Waor zol de braandspuite henne gaon?* (Spa, Nbk), *Ze hebben de braandspuite d'r bi'j* (Ste)

braandspuitefabriek (Ow) de; -en; -ien ['br...] 1. fabriek voor de fabricage van brandspuiten

braandstaepel (Diz, Nw, Ol-Nl) Ook *brandstapel* (Sz), *brandstapel* (Spa) de; -s ['br.../...] 1. stapel rommel die men wil verbranden *Die rommel moet op 'e braandstaepel* (Nw) 2. brandstapel: houtstapel waarop men misdadigers verbrandde (Ol-Nl)

braandstapel z. *braandstaepel*

braandstichter (Nbk) Ook *brandstichter* (Spa) de; -s ['br.../...] 1. iemand die uit kwaadwilligheid gebouwen, percelen bos etc. in brand steekt

braandstichting (l) ['br...] - brandstichting
braandstof (Bu, El) Ook *braanstof* (Bu), *brandstof* (Spa) de; -fen; ...stoffien ['br.../...] 1. hetz. als *branige*, z. aldaar 2.

braandstofhaandel - brakke

brandstof voor motoren e.d.

braandstofhaandel (l) ['br...] - brandstofhandel

braandstofhokke (Bu) Ook *braanstofhokke* (Bu) et; -n; ...hokkien ['br.../...] 1. hok, schuur waarin men brandstof opslaat

braandtoren (spor.) ['br...] - brandtoren

braandtrappe (spor.) ['br...] - brandtrap

braandverzekering (El, Nbk) Ook *brandverzekering* (Spa) de; -en, -s ['br...] 1. brandverzekering

braandverzekeringsmaatschoppi'je (l) ['br...] - brandverzekeringsmaatschappij

braandverzekeringspolis (l) ['br...] - brandverzekeringspolis

braandvri'j [aks. wisselt] - brandvrij *braandvri'je ruimten, een braandvri'je kluis*

braandwaacht (Diz) ['br...] - brandwacht: afdeling bij de brandweer die wachtdienst heeft

braandweer Ook *brandweer* (Bu, Nw, Spa) de ['br.../...] 1. brandweer

braandweerauto (spor.) ['br...] - brandweerauto

braandweergalgens (Nw) mv. ['br...] 1. bep. brede bretels

braandweergebouw (spor.) ['br...] - brandweergebouw

braandweegerage ['br...] - brandweegerage

braandweerhelm ['br...] - brandweerhelm

braandweerkezerne ['br...] - brandweerkazerne

braandweerkommedant (spor.) ['br...] - brandweerkommandant

braandweerladder (spor.) ['br...] - brandweerladder

braandweerluden (Nbk, Obk) ['br...] - brandweerpersoneel

braandweerman ['br...] - brandweerman

braandweeroefening (spor.) ['br...] - brandweeroefening

braandweerpasieniël (spor.) ['br...] - brandweerpersoneel

braandwerend (spor.) [brã:ntwɪ:ɛrnt; aks. wisselt] - brandwerend *braandwerend materiaal* (spor.)

braandwonde (Nbk) Ook *brandwonde* (Spa) ['br.../...] - brandwond (bij mens of dier)

braandzalve (El, Obk, Op) ['br...] - brandzalf

braannetel z. *braandnettel*

braannetelblad z. *braandnettelblad*

braannetel z. *braandnettel*

braannetelblad z. *braandnettelblad*

braannetelthee z. *braandnettelthee*

braansel (Np, n, bo: Bu, Nw) et; -s; ...tien ['br...] 1. korstje van het bakken (van aardappels die men bakt)

braanstof z. *braandstof*

braanstofhokke z. *braandstofhokke*

Brabander z. *Braobaander*

Brabant z. *Braobaant*

Brabants z. *Braobaans* I, II

brabbelen (verspr.) ['brab|ɲ] - brabbelen *Ze brabbelen zo, we kun d'r niks van verstaon* (El), *Kleine kiender brabbelen eerst altied* (Np, Pe-Db), *Hij'j brabbelt een rere toon* hij brengt dronkemanspraak voort (Ld)

brabbelkont (Db, Diz, Spa, Wol) ['br...] - brabbelkous *Oonze kleine N. is wel zoe'n brabbelkont* (Db)

brabbelpot (Spa) ['brab|pɔt] - brabbelkous

brad (Db) bn.; attr. [brat] 1. gebraden *roggenbrood mit brad spek* (Db)

braderie z. *braoderie*

bradsig z. *brodsig*

braegen (Np, Op) mv. [brɛ:gn] 1. hersenen, ook i.h.b. van een geslacht varken *Hij'j het hiel wat in zien braegen* hij is erg geleerd, is een echte denker (Op, Np)

braille ['brajø] - braille

brailleschrift (verspr.) ['brajøskrift] - brailleschrift

brak bn.; -ker, -st [brak] 1. (van water) zout, ziltachtig *brak waeter, brakke turf* turf die wit uitslaat door de inwerking van zeewater (Diz, Np, Ol-Nl, Op, bo: Nw): *Brakke turf slat wit uut deur et zoolten waeter; bij'jveurbeeld achter Hooltpae kwam et zeewaeter in de Beneden-Lende* (Np); ook: turf die door bevrozing is aangetast (Ste): *As turf bevreuren is kriej' ok brakke turf, dan wo'n ze wel de helte lichter* (Ste) 2. bouwvallig (Dho) *'t Is zo zachiesan een brak spullegien* (Dho) 3. woest, nl. van woeste grond (Dho) *brakke grond* (Dho) 4. z. *brakke*

brake z. *brakke*

braken z. *braoken*

brakke (Dho, Np, Nt, Op, Ste) Ook *brake* (Ste), *brak* (Nbk, Nt), *brikke* (Dho, El,

Nw, Op, Ow, Pe-Db1, Wol), **brik** (Ld, Ma, Ow, Sun-Ot) de, et (bij *brak*); -n; brakkiën ['brakə/'bra:kə/brak/'brikə/brɪk] 1. oud, bouwvallig huis *een oolde brakke* (Dho, Np, Ste), *een oolde brik van een huus* (Ld) 2. oude auto (Nbk, Wol) *een oold brak* (Nbk), ...*brikkien* (Nbk, Wol)
brakvallig z. *brekvallig*
brancard (spor.) [brāŋ'ka:r] - brancard
branche (spor.) [brɔ:sj] - branche: tak van handel e.d.
brand z. *braand*
brander z. *braander*
branderig z. *braanderig*
brandewien z. *branewien*
brandewienkoeme z. *branewienkoeme*
brandewienkome z. *branewienkome*
brandgevaar z. *braandgeveer*
brandhout z. *braandhooft*
brandiezer z. *braandiezer*
branding z. *braanding*
brandkast z. *braandkaaste*
brandmerk z. *braandmark*
brandmerken z. *braandmarken*
brandnetel z. *braandnetel*
brandnettel z. *braandnettel*
brandschade z. *braandschae*
brandspuit(e) z. *braandspuite*
brandstapel z. *braandstaepel*
brandstichter z. *braandstichter*
brandstof z. *braandstof*
brandverzekering z. *braandverzekering*
brandweer z. *braandweer*
brandwonde z. *braandwonde*
branen Ook *brannen* (Spa) zw. ww.; overg., onoverg.; braande, het braand ['brā:ŋ/'bran:] 1. (onoverg.) branden: in vuur en vlam staan *We hadden zoe'n grote paoskebulte, hi'j braande midden in de naacht nog* (Nbk), *Tegen Paosken sleepten de jongen alles bi'j mekeer wat mar branen wol* (Dfo), *De kachel wodde vroeger wel mit heidezoden anzet: een betien pieter-eulie d'r op, een sprikke en daor braande et henne* (Ste), *As de kachel niet te goed braant, moet hi'j even goed oppokeld wodden* (Dfo), *De kachel braant zo noflik* (Nbk), *As et vuur wat beter branen moet, dan kriej' de pook om wat ruimte op 'e reuster te krieggen, dan braant et vuur beter* (Dfo), (gezegd van een schot dat valt:) *Et braant uut de loop weg* (Nw), *branen as een liere* (verspr. WS, Nbk, Obk), ...*fakkell*

(verspr. OS, Diz, Np, Nt, Nw, Ste), ...*as pik* (Spa, Sz), ...*as zwevel* (Dfo, Np, Obk, Ow), ...*as smeer* (Bdie), ...*as smoor* (Ow), ...*as spoor* (Mun) 2. (overg.) door branden of hittebewerking anderszins doen ontstaan *een gat in et klie'd/je kleren branen bi'j ongelok* (Nbk), *mit een braandglas een gattien in de klompe branen* (Ma) 3. (overg.) met vuur of hitte anderszins bewerken *een doskersstok in de bocht branen* in het vuur houden om de goeie vorm te doen ontstaan (Pe-Db1), *Et kleufhooftien wodt nog wel es mit een glundige tange braand; dan komt d'r niet zo gauw braom op en et blijft had* (bs) 4. (wederk.) zich verwonden, zich bezeren door met een hittebron e.d. in aanraking te komen *je tonge branen deur et hiete eten, je argens an branen: je an braandnettels branen* (Nbk), *Hi'j braande him an de panne* (Sz), *je vingers (d'r an) branen* zich door iets het ongenoegen van anderen op de hals halen, zichzelf nadeel berokkenen door zich ermee te bemoeien, *Hi'j braant him niet an koold waeter* hij werkt zich niet gauw in de nesten (Ow) 5. (onoverg.) gloeien, zeer heet zijn *De stoel braant 'm an de kont* hij is erg druk, wil voortdurend verder met z'n bezigheden (Nt), *De grond braande heur onder de voeten* ze wilde niks liever dan er snel vandoor gaan (Nbk), *Et geld braande mi'j in de buse* ik had m'n geld eigenlijk graag willen uitgeven, ook: het zat me dwars dat ik het bij me had (Nbk, b) 6. (onoverg.) hitte afgeven, een brandend of branderig gevoel geven *De zonne braant d'r (goed) op* (Ld, Ow), *Et braant mi'j op 'e tonge* (Ld, Nbk), d.i. ook: ik kan het haast niet voor me houden (Nbk), *Et braant mi'j in de keel* (Ld), *Dat zoolte eten braande me deur de keel* (Dfo), *De traonen branen me achter de ogen* (v), *Et braant op 'e tonge as peper* (Ow) 7. (overg.) brandmerken *Ie braanden je naeme op 'e hoeven van de pinken as ze in de weide gongen* (Nbk), *De koenen mossen veur et stamboek nommers in de horens braand hebben* (Dhau, Pe-Db1, Dfo), *Mit een braandglassien braanden we as schoelejongen de naeme in de klompen* (Op, Wol), *Daoromme branen de veenbaozen heur naeme ok niet meer in de krojersplaanke now et te laete is* (b) 8.

branend - branige

(onoverg.; vaak in ontkenningen) zeer vlot moeten gebeuren *Doe mar rustig an, et braant toch niet, wel?* (Nbk), zo ook *Die dingen branen toch niet, now?* (Nbk), *Mien tied die braant dringt ten zeerste* (bl) 9. (onoverg.) intensief schieten (bij jacht, vechtpartijen, oorlogshandelingen) (verspr.) *Hi'j braande d'r in, heur!* (Wol), *Mit zoe'n klopjacht konnen de jaegers d'r aorig in branen* (El, Obk), *'k Zal d'r even in branen!* (Diz) 10. (onoverg.) hard schieten bij bijv. een sport als voetbal, zich fanatiek inzetten bij een sport (Wol) *op 'e goal branen* (Wol), *Hi'j braande d'r in* (Wol) 11. (onoverg.) losbarsten, stevig optreden met woorden: in een gesprek, een vergadering e.d., in *d'r in branen* (ook wel aaneen, z. ook onder *inbranen*, bet. 3) *Hi'j braande d'r aorig in op die vergadering* (El), *'t Gesprek was hevig, ze braanden d'r aorig in* (Diz), *Hi'j braande d'r reer in* (Ma), *Zeg 'm de waarheid mar es, braan d'r mar es in* (Ol-Nl) 12. (onoverg.) als lichtbron, lamp(en) werken *Ze zaggen een laampe-locht branen* (j), *D'r braande locht* (bl), *Daor ston de kastboom te branen en de zundagsschoelekiender zongen* (b) * *Spot-tershusies branen ok wel es* wie met iemand spot moet bedenken dat men ook zelf wel eens iets ernstigs, iets vervelens mee kan maken (El, Nbk), ook *...nog wel es* (Np)

branend I bn. ['bra:nt] - brandend: sterke hitte afgevend *in de branende zonne lopen, een branende hitte*, fel van gevoel: *een branende piene* (spor.); in *een branende kwestie* (spor.)

branend II bw. ['bra:nt], in *branend hiete* zeer heet, zodat men er zich aan zou kunnen branden

branerig z. *braanderig*

branewien Ook *braandewien* (spor.), *branewien* (Dfo, Dhau, Obk, Ow, b: lm), *brandewien* (Ow, Pe-Dbl, Spa) de; -nen; -tien ['brā:nəwin/'brā:ndəwin/'branəwin/'brandəwin] 1. brandewijn of glaasje daarvan *Branewien mit suker is goed veur de worms* (Np), *Mit n'jjaor dronken ze vroeger brannewien mit suker* (Obk), *Branewien mit reziene is best een lekker slokkien* (Db), *Branewien mit reziene was et vrouwludeslokkien vroeger* (Bu, Dho), *Branewien is vule scharper as een jonge*

(Np), *Verscheiden hebben liever een slokkien jenever as branewien, mar op reziene is branewien beter* (Nw), *branewien mit zute met zoet makende toevoeging* (s: oost.)

branewien(s)komme z. *branewienkoeme*
branewienflesse ['br...] - brandewijnfles
branewienglas (verspr.) ['br...] - brandewienglas

branewienkoem z. *branewienkoeme*
branewienkoeme Ook *branewienkoem* (spor.), *branewienskoeme* (Dfo, Np), *branewienskoem* (Obk), *branne-wienskoeme* (Obk), *branewienkoeme* (k: Ste), *branewienkomme* (Dho), *branne-wienskomme* (Nt), *brandewienkomme* (Spa, Sz), *brandewienekoeme* (Pe-Dbl) ['brā:nəwikūmə/...kūmə/...wīs.../...'brānə.../...] - brandewijnkom (rond en van glas, met inkeping voor de lepel en met een soort schotel; deze kom ging rond en ieder nam met dezelfde glazen of zilveren lepel zijn deel van de brandewijn op rozijnen tot zich, waarna de kom steeds werd doorgegeven) *Mit et n'je jaor ging vroeger de branewienkoeme in 't rond en ieder nam een scheppien* (Dfo)

branewienkomme z. *branewienkoeme*
branewienlepel (Ste) Ook *branne-wienlepel* (k: Ste) de; -s ['br.../...] 1. lepen behorend bij de *branewienkoeme*, z. aldaar
branewienskoem z. *branewienkoeme*
branewienskoeme z. *branewienkoeme*
branewientien (spor.) ['brā:nəwintin] - brandewijntje

branieschopper (verspr.) de; -s; -tien ['brā:niskopɔ] 1. iemand die voortdurend ruzie maakt *een grote branieschopper* (Sz) 2. lefgozer, opschepper

branige Ook *braninge* (Db, Obk, elders spor.), *braandige* (El), *braandinge* (Dfo, Ow), *brannige* (p) de ['brā:nəgə/'brā:nɪ(g)ə/'brā:ndəgə/'brā:ndɪ(g)ə/'branəgə] 1. brandstof voor kachel, oven, i.d. vorm van turf, hout, kolen, zoden, antraciet *Moeke nam vroeger altied prikken mit uut de bos veur de branige* (Dfo, Nbk), *Vroeger greuven wij hier in 't vene een protte turf, dan haj' branige veur de winter* (Dfo), *Doej' vroeger mit turf en zoden en venebrokken de kachel stookten, dat nam vri'j wat, dat dan haj' de branige nog wel*

es op (Nw), *Die turfmaeker het de branige toe* (Np), *We gooien weer wat branige in de kachel* (Ld), *Even branige inhaelen, dat was aovendwark* (Nbk), *Et eerste wat oons beppe vreug was altieden: 'Hej'm wat goeie eerappels en zwaore branige?'* (Mun), *Mit wat kapte stobben en hoolt hadden ze veur een jaor genog branige as ze et wark zels deden* (Ow), *Meensen die 't in vroeger tieden niet al te ruum hadden, zeden dan bij' de herfst: 'De branige die hebben we gelukkig'* (Sz), *Morgen eerst mar naor de branige, we kun nog niet te hujjen* we gaan morgen eerst maar turfsteken (Bu)

branigehokke (Bu, El) et; -n; ...hokkien ['br...] 1. hok of schuur voor de opslag van brandstof

braninge z. *branige*

brannen z. *branen*

brannettel z. *braandnettel*

brannewien z. *branewien*

brannewienkoeme z. *branewienkoeme*

brannewienkoeme z. *branewienkoeme*

brannewienslepel z. *branewienlepel*

brannige z. *branige*

Braobaander (verspr.) Ook **Brabander** (spor.) de; -s; -tien ['brɔ:bā:ndɪ/'bra:...] 1. Brabander, iemand uit Brabant 2. (met kleine letter) bep. distel (b: lm)

Braobaans I (verspr.) Ook **Brabants** (spor.) et ['brɔ:bā:s/'bra:...] 1. de streektaal Brabants

Braobaans II (verspr.) Ook **Brabants** (spor.) bn. ['brɔ:bā:s/'bra:bants] 1. Brabants

Braobaant (verspr.) Ook **Braobant** (p), Brabant (spor.) ['br.../...] - Brabant

Braobant z. *Braobaant*

braodbotter ['br...] - braadboter

braoden zw. ww.; overg., onoverg.; braodede/braodde, het braoden/braoded (Ste) ['brɔ:dŋ] 1. braden (m.b.t. vlees, vis, gevogelte) *vleis braoden* (Ste), *Et braodet in de panne* gezegd van bijv. spek dat staat de braden in een pan (Nw), (als bn. gebruikt volt. deelw.:) *Braoden doeven vliegen je niet zomar in de mond* (Np) 2. in in de zonne liggen te braoden zich liggend het felle zonlicht laten ondergaan *De katte ligt in de zonne te braoden* (Np)

braoderie (verspr.) Ook **braderie** (spor.) de; -nen; -gien ['brɔ:ədɾ'i/...] 1. braderie

braoderties (Bdie) mv. ['brɔ:ədɾ'tis] 1. bradertjes: in olie gebakken kleine

aardappelen

braodeulie (spor.) ['br...] - braadolie

braodkiepe (l) ['br...] - braadkip

braodlocht ['br...] - braadlucht

braodpanne ['br...] - braadpan

braodspit ['br...] - braadspit: om aan te bakken: *vleis, kiepe of varken an et braodspit* (Nw)

braodvet (spor.) ['br...] - braadvet

braodwost ['br...] - braadworst

braof I (verspr.) Ook **braaf** (verspr.) bn., bw.; braover, braofst [brɔ:f/bra:f] 1. zich bewust van zijn plicht, rechtschapen, eerlijk, geen verkeerde dingen doend, ook als uitroep *Dat is een brave kerel* (Diz), *...een braafjongien* flink, oppassend (Wol), *'k Vien et braof van je daj' dat zo eerlik zeggen* (Pe-Db), *Die is niet zo braof, hool him mar wat in de gaten* (Obk), *Et is zoe'n braof kereltien, mar hool 'm in de gaten* (Ste), *Dat bin gien braove knaopen* dat zijn jongens die je in de gaten moet houden, die niet te vertrouwen zijn (Nt), (zelfst.) *Dat is niet zoe'n brave* (Nw), *Aj' now naor beppe gaon, moej' goed braof wezen!* (Db) 2. braaf, gehoorzaam, zoet *As 't peerd 't goed dot dan geef je him een kloppien en dan zeg ie: 'Braaf, braaf!* (Obk), *Hij is braaf* geruststellend, waarderend, bemoedigend gezegd tegen een hond (El, Nbk), *'t Is een braof besien* een flinke hond die goed wil luisteren (Mun, Nbk, Dho), *...een braove hond* (Ma, Np), *een braove Henderk* (Dhau, Ol-Nl) 3. flink, goed, van behoorlijke kwaliteit (verspr.) *Oonze jonge hadde disse zoemer mar een braof rappot* (Op), *Doe mar braof joe best* (Bdie)

braof II (verspr. WS) Ook **braaf** (verspr. WS) bw. [brɔ:f/bra:f] 1. in aanzienlijke mate (verspr.) *Hij is braof ziek* behoorlijk ziek (verspr. WS), *Et is braof koold* behoorlijk koud (Ste), *Et is braof, maot* het is erg (Ste), *Die vent schept mar op, mar hij is mar braof vervelend* (Sz)

braok Ook **braak** (Diz, Nw, Spa, Sz) bn. [brɔ:k/bra:k] 1. braak (van kultuurgrond) *Dat laand het al jaoren braok legen* (Ol-Nl), *een braak stuk laand* (Sz), *grond braok liggen laoten* (Ste), *Die grond ligt braok* (Ste)

braoken (verspr. WS, Ma, Nbk) Ook **braken** (Sz) zw. ww.; overg., onoverg.; braokte, het braokt ['brɔ:kŋ/'bra:kŋ] 1.

braaklaand - brebier

(onoverg.) braken, overgeven, ook: in lichte mate opgeven, als reactie op iets vervelends, iets dat stinkt etc. *Dat kiend was zo misselik, hij mos an ien stok braoken* (Bu), *Hij was zo beroerd, 't gong op braoken an* (Dho), *Et braoken kwam mij an ik moest* (bijna) overgeven (Ste), *Alleen al van de lucht van dat eten komp mij et braken al an* (Sz), *Ie zollen d'r van braoken* (Np), *braoken as een reiger* (Nt) 2. (overg.) zich ongeremd uiten (Mun) *As oons J. kwaod is, braokt hij d'r van alles uut* (Mun)

braaklaand (vo) Ook **braaklaand** (Db) ['br.../...] - braakland: land dat braak ligt *De premie op et braaklaand was dan mooi mitneumen* (vo)

braokliggend (Dfo, Nbk, Obk, Op) Ook **braakliggend** (Nt, Ol-Nl) bn. ['br.../...] - braokliggend

braokmiddel (Nbk, Np) et; -s; -tien (bet. 2) ['br.../...] 1. afschuwelijke persoon (Nbk, Np) 2. middel om het braken op te wekken (Nbk)

braoksel ['brɔ:ks] - braoksel *Een oeleballe is et braoksel van een oele* (Op), *braoksel oprakken* (Nw)

braom (ZW, Db, Dhau, Nbk, Np, Nw, Obk, Ow, bs, b: lm) Ook **brem** (bet. 1: El, Ld, Mun, Nbk, Nw, Obk, Ol-Nl, Spa, Sz, h) de [brɔ:m/brem] 1. (ook verz.) bekende struik: brem *makke braom, tamme brem, wilde braom, gele brem* (Spa), *'t Is zo zoer as brem* (Mun) 2. (ook verz.) opstaand randje op snede van metaal *Ik hebbe een beste braom op 't mes zitten* (Np), (als verz.) *Et kleufhoohtien wodt nog wel es mit een glundige tange braand; dan komt d'r niet zo gauw braom op en et blift had* (bs)

braombessem (Ma, Obk, Pe-Db) Ook **brembessem** (verspr.) de; -s; -pien, ook -tien (oost.) ['br.../...] 1. bezem van twijgen van de bremstruik

braomblossem (Nbk) Ook **bremblossem** (Db) de ['br.../...] 1. bloesem van de bremstruik

braombos (Bdie, Pe-Db) Ook **brembos** (spor.) de; -sen; ...bossien ['br.../...] 1. groep bremstruiken

braomhoeke (Ste) de; -n; ...hoekien ['br.../...] 1. plek met overheersend brem (Ste)

braompoeltien (Db) Ook **brempoeltien** (Db) et; ...poelties ['br.../...] 1. peul van een

bremstruik

braompolle (Dho, Nbk, Np, Nw, Obk, Ste) Ook **brempollle** (Db, Ma, Nbk, Np, Obk, Sz) de; -n; -gien ['br.../...] 1. bep. struik, nl. brem *Die brempollle die bluit alle jaoren zo mooi* (Sz)

braomstruke (Bdie, Nbk) Ook **bremstruke** (Db, Ld, Nbk) de; -n; ...strukien ['br.../...] 1. bep. struik, nl. brem

braomtakke z. **braomtoeke**

braomtoeke (Pe-Db, Ste) Ook **braomtakke** (Dho, Ma), **bremtakke** (spor.), **bremtoeke** (Db) de; -n; ...toekien ['br.../...] 1. tak, twijg van een bremstruik

braomtwiege (Bdie, Nbk, Obk) Ook **bremtwiege** (El, Obk, Nbk, Ol-Nl, Spa, Sz) de; -n; ...twiegien ['br.../...] 1. twijgje van de brem

braosem (OS, Bdie, Dho, Np, Ol-Nl, ba) Ook **brasem** (verspr. WS) ['brɔ:əsm/'bra:...] - brasem, nl. soort blei *De braosems gaon d'r een bult weer in, d'r zit een boel graot in* (Ow)

brasem z. **braosem**

brats (Nbk) tw. [brats] 1. uitroep om een gevoel van afkeer uit te drukken, vooral bij het plotseling constateren van veel viezigheid 2. z. **bratse**

bratse (verspr.; p, b: ln) Ook **brats** (Nbk) de; -n; bratsien ['bratsə/brats] 1. plek, opeenhoping van vieze modder en/of sneeuw en/of braoksel en/of uitwerpselen *Et was daor iene grote vieze bratse achter huus* (Nbk), *een wieke bratse* (Pe-Db), *Die hond het me daor een bratse scheten!* (Nw) 2. grote hoeveelheid, grote hoop (Dho, Np, Nw) *een bratse centen* (Np), *...geld* (Nw), *een bratse striekgoed* flink wat (Dho) 3. dik, vadsig iemand, iemand met een dik achterste (Db, Np) 4. in *een dikke bratse* een dikke vrouw (Db) 5. in *een eigenwieze bratse* een verwaand iemand (Dho)

bratserig (bl) bn.; -er, -st ['bratsɛrɪx] 1. modderig *'t Is bij de hekke altied lieke bratserig* (bl)

Braziliaan de; ...lianen; -tien [brasili'jã:n] 1. Braziliaan, iemand uit Brazilië

Braziliaans I et [...jã:s] 1. de taal Braziliaans

Braziliaans II bn. [...jã:s] 1. van, m.b.t. *Brazilië: een Braziliaanse vrouw*

Brazilië [bra'silijə] - Brazilië

brebier z. **barbier**

bred (Db, El, Ma, Nw, Op, Ow) et; brettien ['brɛt] **1.** lett. bord, in verb. (Db, El): *Hij het een bred veur de kop* hij heeft een bord voor z'n kop, hem ontgaat ongeveer alles (Db), zo ook *Die vent lopt mit een bred veur de kop* (El) **2.** (verkl.) onderzetter (voor pannen op een tafel) (Ow) **3.** (verkl.) plankje op gereedschapskist op een boerenwagen, om op te zitten, deksel van een wagenkist waar men op zat (Ma, Nw, Op)

bree de; breden; bregien ['brɪ:] **1.** laag gestapelde turf in het turfveld waar de slag tegenaan werd gestort (hetz. als *leger*, bet. 3) (de eerste laag bestond uit één lange rij turven die met de punten tegen elkaar waren gelegd in de lengterichting en daarachter, in de breedte gelegd, dus met de lange zijden tegen elkaar kwam ook een rij turf; de tweede laag vormde het spiegelbeeld van de eerste (dus met de *kopturven* achter), de derde en bovenste lag gelijk de onderste) *Die smalle hoop, dat is de turf in een bree zetten, daor wodt laeter de turf in de slag stut* (Dfo), *Mit et turfgreven weren ze as ark een goeie slagkroje neudig; en ok een turfstikker en een oplegger om de turf op de kroje te leggen, dan kwammen d'r 12 tot 16 turven op 'e kroje. Eerst mos d'r dan recht bi'j een liende mit de haand een bree zet wodden mit op et aende een kopturf d'r dwas overhenne; dan kon et stutten beginnen, 12 tot 16 turven op 'e kroje. Dan de slagkroje ommekeren zodat die natte turven mooi rechtop tegen de bree stonnen. Turf van 35 tot 38 doem lingte 10 cm bried en 12 doem dikke, krek zo hoge as de bree. Dan al mar krojen vol turf mooi daor rechtop tegen an stutten. D'r kwammen dan 6 stuttings tegen een bree an te staon* (Ow), *M.H. uut O. is zeker mit et leger of de bree an et zetten, want hij het twee turven extra boven op de kroje. Gewoonweg veur et stutten bin twee turven krek zo hoge as et hekkien veur op de slagkroje* (Ow) **2.** onderste laag van een bree in bet. I (Dfo) *Mit turfgreven wodt de eerste rij turf in de bree zet en dan komt d'r iene dwas op legd, en veerder wodt de turf d'r rechtopstaond tegenan stut, dat hiet in de slag stutten* (Dfo), *Een turf in de lengte, dwas veur de kopturven, dat is in de bree zetten* (Dfo)

breed z. *bried*

breedbles (Np) de; -sen; -sien ['brɪ:dbles] **1.** dier met een bles die rond het oog loopt

breeduut z. *brieduut*

breekber ['brɪ...] - breekbaar (lett.)

breekbone (Bu, Ma, Wol) Ook *brekebone* (Ma) de; -n; ...boontien ['brɪ:gb.../'brɪ:kə...]

1. groene boon, spercieboon

breekies (Db, El) et ['brɪ:kis] **1.** ijs dat breekt, scheurt, in **Kraekies is gien breekies* (Db, El)

breekiezer ['brɪ...] - breekijzer *Om een braandkaaste cupen te kriegien, kuj' een breekiezer bruken* (Nbk), *et breekiezer d'r in/tussen zetten* nl. om het open te breken (Nbk)

breekpunt (I) ['brɪ...] - breekpunt (fig.)

breette z. *brette*

breeuwen (Sz) ['brɪ.ʉ.ʉ, ...gɹ] - breeuwen (inzake schepen) *gepleuzen touw dat in de naoden van de bok breeuwd wodde* (Sz)

breezetten (Ow) onbep. w. ['brɪ:zɛtɹ] **1.** het stapelen van turf tot een bree, z. aldaar

breiboek ['brɪ...] - breiboek

breid z. *gebreid*

breidehoze (Np) Ook *breihoze* (Db) de; -n; ...hosien ['brɪ.../...] **1.** kous waaraan men breit

breidekoker (Bdie) Ook *breikoker* (Np, Op) ['brɪ.../...] - breikoker

breidekouse (Np) Ook *breikouse* (verspr.) de; -n; ...kousien ['brɛjdə.../...] **1.** kous waaraan men breit *Op handwerkles hadden we een breikouse* (Ow), *Aovendpraoten, en een breikousien mit!* (Ste) **2.** iemand die veel praat (Nw) *Da's wel zoe'n oolde breikouse* (Nw)

breidelappe (Np) Ook *breilappe* (Np) ['brɪ.../...] - breilap

breiden I (verspr.) Ook *breinen* (verspr.), *breien* (verspr.) et ['brɛjdɹ/'brɛjɹ:/'brɛjɹ] **1.** breiwerk, meestal inklusief de benodigdheden *Ik zal even ni'j gaoren an mien breiden zetten* (OI-NI), *As ze vroeger uut aovendpraoten gongen, nammen ze 't breien mit* (Obk), *Ik heb et breinen vergeten* (Np, Nbk), *et breiden ofkaanten afkanten* (Sz), *Leg et breiden mar even henne* (Dho), *Hier en daor ziej' wel weer es breien liggen* (Wol), *gien breien meer op 'e penne hebben* (Ow)

breiden II (Ma, Nbk, Wol) Ook *breinen* (Nbk), *gebreiden* (Bdie, Wol) bn.; attr.

breiden - breilappe

['brejdn/'brejn:/xə'br...] 1. gebreid *breiden mussen* (Nbk), *Ik kroep e achter et breiden broekien* ga naar bed (Ma, Wol), zo ook *We gaon straks achter de gebreiden broek* lett.: achter onze vrouw, nl. naar bed om te slapen (Bdie, Wol) 2. z. *breien*

breiden III (verspr.) Ook **breinen** (verspr.), **breien** (verspr.), **bri'jen** (bet. 2: Nbk) zw. ww.; overg., onoverg.; breide/breidede (l), het breid/breided (Np, Obk, Pe-Db) ['brejdn/'brejn, 'brejn:/'brejn/'brjn, ...dn] 1. breien (m.b.t. truien, sokken, sjalen e.d.) *As kiend moest ik as ik uut schoele kwam eerst 24 toeren breiden, en dan moech ik speulen van mem* (Mun), *Ze het al een aorig entien breided* (Pe-Db), *Mien vrouw zit een boel te breien* (Nt), *De kleine hakke moet nog breided wodden* (Obk), *A. kan hiel mooi evenredig breien* (Db), *Ze weren twee recht, twee averecht breided* (Obk), *Brei ie ok een trui veur mi'j?* (Nbk), *De sokkepennen bin de pennen daor aj' sokken op breien* (Nbk), *'t Is raffelwol, ofraffeld gaoren daor ik mit breie* (Nbk) 2. de huig-r spreken (Dho, Diz, Ma, Nbk, Nt, Obk, Ol-Nl, Spa, Sz, bo: Op)

breidenaalde (l) Ook **breinaalde** (Bu, Db, Obk, Op, Wol) ['br.../...] - breinaald **breidenaaldekoker** (l) Ook **breinaaldekoker** (Db, Nbk, Ste) ['br.../...] - breikoker **breidepenne** (Bu, Dhau, Np, Nw, Ow, Pe-Db, Ste, Sz), **breiderspenne** (Dfo, Dho, El, Nbk), **breipenne** (verspr.) ['brejdəpenə/...dʃs.../'brej...] - breipen *D'r bin dikke en dunne breipennen* (Wol), *Kromme breipennen bin bedoeld om rond te breien* (Spa)

breidepennekoker (l) Ook **breipennekoker** (Bu, Dhau, Nbk, Ow, Spa) ['br.../...] - breikoker

breideprieme (Mun) Ook **breiprieme** (Ol-Nl), **breidersprieme** (Ol-Nl) de; -n ['br.../...] 1. breinaald, breipen

breiderspenne z. *breidepenne*

breidersprieme z. *breideprieme*

breidersschie z. *breideschie*

breideschie (Bu, Dhau, El, Np, Ste), **breidersschie** (Dmi), **breischede** (Ol-Nl), **breischie** (verspr.), **breischede** (Bu, Db, Mun, Spa), **breisheed** (Db), **breispie** (Dho, Nbk), **breischacht** (Bu) de; breideschienen, breischies (Dho, elders spor.), breideschies; -gien ['brejdəski:, voor ...ski z. onder

schie/...dʃs.../'brejski:/.../'brejski:də/...skɪ:f/...spi:/...skaxt] 1. breihout, naar onderen spits toelopende, enigszins geronde houder, die door een inkeping op een om de middel gedragen band rustte; doorgaans van hout (soms met zilveren doppen), met in het holle boven-eind een gaatje waarin één van de pennen rustte waarmee werd gebreid; deze waren te kort om ze onder de armen te houden; een tweede type, met in het midden van de lengterichting een hoek van 110 à 120 graden (met een gleuf waar de band om de middel doorliep) had aan beide uiteinden een holle kop met een gaatje voor een breipen, zodat er twee *breidepennen* in de *breideschie* konden rusten *De breipennen wodden vaeke zels maakt, van hoolt, en die kwammen dan in de brieschie, die was ok van hoolt* (Nbk), *Vroeger dreugen de vrouwluden een zulveren brieschie, bi'jglieks as ze op visite gongen* (Obk), *Vroeger bruukten ze mit et breien een brieschie, daor stak ie de pennen in, want die weren doe arg kot* (El), *Vroeger breiden de vrouwluden mit de brieschie op de band van de rok; as ze gien rok an hadden, hadden ze een speciale band omme* (Spa), *Ze kon ommeaek mit de breideschie overweg* (Np), *Heit bruukte vroeger de brieschie mit breien* (Dhau, Ld), *Ik hadde mien brieschie vergeten en now he'k mien ni'je schulk verprikt* (Sz), *De brieschie hadden ze bi'j de rok in, daor hadden ze de penne in staon* (Dho), *De brieschie is een soort hoolten schie, plat, driehoekig, die koj' bi'j de rok instoppen, de breipennen weren doe kotter* (s)

breidoppe (Diz, Nbk, Ow) de; -n; ...doppien ['br...] 1. breidopje *zulveren breidoppen* (Nbk)

breien z. *breiden* I, II, III

breigaoren ['br...] - breigaren

breigoddel (Dfo) de; -s; -tien ['br...] 1. gordel, band om het middel waarachter het breihout werd gestoken (z. ook *breischie*)

breihoolder (Mun) de; -s; -tien ['br...] 1.

breihout, z. ook *breischie*

breihoze z. *breidehoze*

breiken z. *bri'jen*

breikoker z. *breidekoker*

breikorfien (Bdie) ['br...] - breimandje

breikouse z. *breidekouse*

breilappe z. *breidelappe*

breimaantien (Bu) ['br...] - breimandje
breinaalde z. *breidenaalde*
breinaaldekokker z. *breidenaaldekokker*
breinen z. *breiden* I, II, III
breipenne z. *breidepenne*
breipennekokker z. *breidepennekoker*
breipetroon (Bu, Nbk) ['br...] - breipatroon *een mooi breipetroon* (Bu)
breiprieme z. *breideprieme*
breischacht z. *breideschie*
breischede z. *breideschie*
breischee(f) z. *breideschie*
breischie z. *breideschie*
breispie z. *breideschie*
breisteek ['br...] - breisteek
breister (verspr.) de; -s; -tien ['brejstɪ] 1. breister *De breister het me een nije trui breid* (Ow), *Wij bin gien breisters* we houden niet van breien (Ste)
breiwaark z. *breiwark*
breiwark Ook *breiwaark* (Bdie, Nw, Wol) et; -en; -ien ['brej.../...] 1. het breien van truien, sokken etc. 2. het maaksel dat men door te breien maakt, iets dat door breien gemaakt is *De vrouwluden nammen vaeke et breiwark mit naor de vesite* (Pe-Db), *Aj' oold breiwark utraffelen en et gaoren om een beddekrusk wienen mit waarm waeter d'r in, dan is et weer mooi recht* (Dhau) 3. breipatroon (Db) *Et breiwarkien van mien trui was slim ingewikkeld* (Db)
breiwinkel (spor.) ['br...] - breiwinkel
breiwolle (spor.) ['br...] - breiwol
brek bn.; all. pred.; [brɛk] 1. nodig *Ik bin nog iene spieker brek* (Nt), *Bij' nog wat brek?* (Wol), *Die man is altijd wat brek, hij komt vaeke wat te lienen* (Op), *Hij is niks brek* heeft niets nodig (b), *Zol de vrouw ok nog et ien of aander brek wezen, wodde vroeger zegd deur de bakkiesman die mit zien haandel bij de deuren langs gong* (Db), *Die meensen hebben alles brek in heur huusholen* hebben overal behoefte aan (Pe-Db), *Ik bin mien horloge brek* zoek m'n horloge (Nt), *D'r was zovule brek bij die oolde meensen!* (Mun), *We hebben an niks gebrek, mar now hebben Gossen jongen d'r nog niet west mit stalbessems, en daor hadden we brek an* (Sz), *Ondaanks alle lek en brek dat d'r over de karke uutspijjd wodt (...)* ondanks alle verkeerde dingen en dingen die ontbreken die er van de kerk gezegd worden (Ow),

We zollen schutjassen, mar we hadden net iene brek (Diz), *Ik bin even een mannegien brek* ik heb net de hulp van iemand nodig bij dit werk (Nbk), *Ik bin je niet brek* ik heb je niet nodig, ik red me heus wel zonder jou (Nt, Nbk), *Die timmerman is een roeghouwer, die bin we niet weer brek* die vragen we niet weer om iets te doen (Db), *Hij het zien lek en brek* aan hem mankeert heus wel het een en ander (Diz), zo ook *Hij het lek en brek* id. (Dho) 2. schuldig (Bu) *Ik bin die man nog wat brek* ik ben hem nog iets schuldig (Bu) 3. z. *brik* * *Elk lek het zien gebrek* aan iedereen mankeert wel iets (Ma, Nbk, bl), zo ook *Elk het zien lek en brek* (Ol-Nl)
brekebone z. *breekbone*
breken st. ww.; overg., onoverg.; is/het (bet. 1) breuken ['brɪ:kɪŋ] 1. (overg.) in twee of meer stukken doen springen door kracht aan te wenden (al dan niet opzettelijk; ook door onhandig gedrag, door een ongeluk enz.) *Hij het de bessemstok breuken* (Nbk), *De man breuk de kop van de harke doe hij aachter een boomwottel haakte* (Pe-Db), *Hij het et linkerbien breuken* (Nbk), *iene de bienen breken* stukslaan door lichamelijke geweld, vaak als bedreiging gezegd (Nbk), *Daor wil ik me de kop/et heufd niet over breken* daar wil ik niet over tobben, geweldig over moeten nadenken, (als waarschuwing gezegd, bijv. als men op een stalzolder o.i.d. gaat:) *Breek je de nekke mar niet!* (Nbk), *Hij kan him maeken en breken* is hem veruit de meerdere, vooral: qua lichaamskracht, *Hij kan daor een pottien breken* ze zijn hem bep. welgezind (Nbk), *Hij brekt mij de boel stokkend* (Ow), *Aj' bonen ofhaelen hael ie ze van de pollen, en dan moej' ze punten en breken* d.i. de peulen in tenminste twee stukken breken (Nbk), *Bij de jonge biggies wodden de tanen breuken, om de motte niet te bezeren* (Np) 2. (onoverg.) in twee of meer stukken uiteengaan, kapot breken *Dat soort glas brekt in hiet waeter* (Nbk), *'t Wil breken* het gaat bijna stuk, ook: het gaat gemakkelijk stuk (Ow), (Nbk), *Et wark brekt je bij de hanen of* het lukt niet, mislukt zomaar (Op, Bu), *Now brekt mij' de klompe* nu begrijp ik er niets meer van (Db, Nbk) 3. (overg.) tenietdoen, een eind

brekeri'je - brempoeltien

maken aan *et verzet breken* 4. (overg.) in stukken verdelen (door kracht), pletten, malen 5. met kracht wegnemen van muren, balken enz., hetz. als *uitbreken*, in verb. als *Veurdaj' beginnen te breken wi'k toch eerst ok nog de taofels en de stoelen wegghaelen* (Nbk), *Nog gien maond of zeuven laeter, doe was P.B. al an 't breken* (b), *We breken eerst de schutten d'r uut* (Nw), *een paol d'r uut breken* (Np), *de mure d'r uut breken* (Dhau) 6. losbreken *As de pinken uut 't laand breuken binnen, wo'n ze wel in de noodstal zet* (Dhau), *Een schaop brekt altied uut et laand* (Nw), *Die knien is d'r uut breuken* (Nw), *De koenen bin d'r uut breuken, ze hebben de hiele tuun vertrap* (Nbk) 7. zich tijdelijk aan z'n dagelijks verplichtingen onttrekken (voor vakantie, om tot rust te komen, om iets bijzonders te doen) *Ik bin d'r een dag uut breuken* (Ma) 8. uiteentrekken, scheuren *Mit greidescheuren moet d'r een veurmes an de ploeg, dan wil de greide beter breken* (Obk), *De locht (die) brekt (wat) het wolkendek gaat enigszins uit elkaar* (Ld, Nbk, Np), *...begint mooi te breken* (Db, Ol-Nl, Spa) 9. doorbreken (van de sleur, de saaiheid die de lange tijd die iets duurt meebrengt) *Et brekt de tied en de tied duurt hier lange* (v) 10. een relatie, vriendschap, een goede verhouding beëindigen *Hi'j het mit de femilie breuken, want hij aordde d'r niet meer bi'j* (Dfo), *De vriendschap onder de burens was breuken* (Bu) 11. schenden (van een belofte, een overeenkomst e.d.) *een belofte breken, Wie het et eerste (d'r mit) breuken?* (Nbk) 12. pletten, kapot maken, grof malen (m.b.t. granen) *Rogge veur de bakker om brood te maelen moet grof breuken wodden* (Bu), *rogge breken veur roggenbrood* grof malen (Db, Sz), *tarwe breken* (Dfo, Sun-Ot), (als bn. van het volt. deelw.:) *(ge)breuken ries* (Nt), *(ge)breuken mais* (El, Np, Op) **brekeri'je** [brɪ:kɪ'ʲjə, ook ...ejə, z. -i'je] - brekerij: werk waarbij men breekt, sloopt *Ik heb gien zin meer in nog weer es vertimmeren, al die brekeri'je he'k mien nocht van* (Nbk) **brekertien** (Nbk) et [ˈbrɪ:kɪrtin] 1. bep. tikspel, waarbij de twee kinderen aan het einde van een rij moesten tikken (twee kinderen vormden samen als eersten een

rij, die steeds langer werd doordat de getikte kinderen erin werden opgenomen; nog niet getikte kinderen probeerden af en toe door de rij heen te breken) **breket** (verspr.) Ook **briket** (Obk) [brə'ket/brɪ'k...] - briket: bep. langwerpig stuk brandstof *De briketten konnen wiethoelange liggen te gloeien* (Obk) **brekvallig** (Dhau, El, Ow) Ook **brakvallig** (El, Np) bn.; -er, -st [brək'faləx/brak'f...] 1. bouwvallig *De muren valen haost omme, zo brekvallig bin ze* (Dhau), *As et vondertien now mar niet zo brekvallig was* (Ow), *Die boer die d'r langes gaot mit zien spul, wat het die een brekvallig spul* (El) **brem** z. *braom* **brembessem** z. *braombessem* **bremblossem** z. *braomblossem* **brembos** z. *braombos* **Bremen** et [ˈbrɪ:mp:] 1. naam van een bekende Noord-Duitse stad, *Bremen zo wies as et schiethuus van Bremen* erg eigenwijs (Dhau, Nbk, Obk, Ste, b, b: ln), *Hij het een woord as et schiethuus van Bremen* heeft een groot woord, praat en doet eigenwijs (Bu) **Bremer** I de; -s; -tien [ˈbrɪ:mp:] 1. iemand uit Bremen 2. bep. soort kleine, rode aardappel (Bu, Np, Nw, n) *rooie bremeraties* id. (n) **Bremer** II bn. [ˈbrɪ:mp:] 1. van, afkomstig uit Bremen *Vroeger waren hier eigenverbouwde eerappels, die noemden ze 'Bremer geelties'* (Sz) **Bremergeelties** (Sz) mv. [...'xɪ:ltis] 1. bep. soort aardappelen, nl. *bremer* *Vroeger waren hier eigenverbouwde eerappels, die noemde ze Bremergeelties* (Sz) **bremerheide** (Db, Dfo, Dhau, Nbk, Ow) de [...'h...] 1. (verz.) bep. struik: **brem** **bremerheidepolle** (Db, Dfo, Dhau, Nbk, Ow) de; -n; -gien [...'h...] 1. bep. struik, nl. **brem** **brekken** (Nbk, b) Ook **bremzen** (Ow), **brimmen** (vo) [ˈbrɛm:/ˈbrɛmzɪn/ˈbrɪmp:] - brekken, hemmen, kuchen op een wijze waarmee men aandacht trekt *Inienen was 't krek of bremde de geit* (b), *Hi'j brimde en stak van wal* (vo); soms gedaan om aan te geven dat een ander niet verder mag gaan met iets te vertellen: *D'r bremsde iene even* (Ow) **brempoeltien** z. *braompoeltien*

brempollle z. *braompollle*

bremstig (Dfo, Nbk, Obk, Ow, j, b) Ook *brimstig* (Db, Dhau, Obk, Spa), *brumstig* (Obk, Pe-Db) bn.; -er, -st ['brəmstəx/ 'brimstəx/'bramstəx] 1. chagrijnig, brommig, sikkeneurig *Die boer is ok aorig brimstig vandage* (Spa), *Vrouwluden bin veural in de schoon- maektied altied bremstig* (Dfo), *As hi'j morgens van bedde komt is hi'j zo brimstig* (Db), *Hi'j is zo bremstig as de pest* (Ow)

bremstruke z. *braomstruke*

bremtakke z. *braomtoeke*

bremtoeke z. *braomtoeke*

bremtwiege z. *braomtwiege*

bremze (verspr.) Ook *brumze* (Bu, Dho, El, Nbk, Np, Nw, Op, ZW, bo), *brimze* (verspr.), *brims* (Sz), *bromze* (Bdie, Nbk), *koebromze* (Bdie: 2) de; -n ['brəmzə/ 'bramzə/'brimzə/brims/'bromzə/'ku...] 1. steekvlieg, brems (verspr.) *bliende bromzen* id. (Nbk): *Bliende bromzen haj' bi'j koenen, dat is wat anders, lochtig, gries van kleur, ok wel bliende vliegen* (Nbk), *De koenen biesden, omdat de brumzen d'r weren* (Bu), *De koenen hebben de brimze onder de stat* (Sz, Obk), *Hi'j lopt as har hi'j een bremze onder de stat* gaat er als een gek vandoor (Dfo, b: lm), zo ook *Moej' him es zien lopen, hi'j kon wel een bremze onder de stat hebben* (Dfo), *een brimze onder de stat hebben* gezegd van een slechtgehumeurd of boos iemand (Db) 2. runderhorzel, horzel, behorend tot de Oestridae (legt eieren in de huid van koeien en aan de poten van het paard; door te likken i.v.m. jeuk werden de eieren door het paard ingeslikt (Nbk)) (verspr.) *De meipoede is een gezwel bi'j een koe onder de huid deurd'at de brumze de koe daor stak en op dat plak een eiegen legt* (Bu) 3. paardehorzel (Ow) 4. blauwe vleesvlieg (Bdie, Nbk) *De bromze of brumze is de dikke blauwe vliege* (Bdie)

bremzejagen (Spa) onbep. w. ['brəmzə...] 1. hetz. als *bremzen*, z. aldaar *De koenen bin an 't bremzejagen* (Spa)

bremzen (Dho, Ste) Ook *brumzen* (ZW, Nw), *brimzen* (Obk, Spa) zw. ww.; bremsde, het bremsd ['brəmzə/'bramzə/'brimzə] 1. hard rennen door koeien, vooral gezegd wanneer die hard in het weiland rondrennen omdat ze geplaagd worden door

steekvliegen, *bremzen* *Dat doen ze mit brumzen, dan hebben ze de stat in de bessem* (Nw), *Moej' die koenen es zien brimzen* (Spa), *Wat bin die kalver an 't brumzen, ze vliegen deur 't laand, omdat d'r een horzel achteran zit* (Pe-Db) 2. z. *bremmen*

bremzig z. *brimzig*

brengen onregel. ww.; overg., onoverg.; brocht(e), het brocht ['brəŋ:] 1. (overg.) brengen, vervoeren om te doen komen *Grös* [nl. kuilgras] *an de buft brengen wodt ok zegd van inkoelen* (Dfo), *Wij gaon et ze zels brengen* (ba), *Alles wodde bi'j mekaander brocht (...)* (v), *Et brengt gien zoden an de diek* het zet geen zoden aan de dijk, draagt weinig aan de oplossing bij (El, Op), *We willen 'm niet meer borgen, want hi'j brengt alles d'r deur* maakt altijd al z'n geld op (Bu), zo ook *Hi'j het al zien geld d'r deur brocht* (Nbk, Dhau), *Die jongen brengen d'r nogal wat in* gezegd wanneer de kinderen een belangrijk deel van hun loon afstonden voor de huishouding van de ouders (bij wie ze inwoonden), zo ook *Hi'j moet d'r nogal hiel wat in brengen om rond te kommen* (Nbk), *Die rabbelschute brengt oonze huusholing over de streek* vertelt zo ongeveer alles over onze huishouding aan de mensen in de buurt (Obk), *Cholera het verscheiden in 't butenlaand, mar ok in oons laand in 't graf brocht* heeft doen sterven (p), *iene naor 't karkhof brengen* gaan begraven (in een rouwstoet) (Dho), zo ook *iene naor et hof brengen* (El, Ma), *...te hof brengen* (Ma), *D'r bin zoveule lieken laanges brocht, dat kun ze nooit verbieden* er zijn zoveel lijken langs die plaats/route gebracht dat het niemand meer kan worden verboden om over dat pad/dat stuk land te gaan (volgens traditioneel, mondeling recht) (Ow) 2. komen aanbieden, geven, bezorgen *De slaachter kwam vroeger vaeke de iene dag opheuren en de aere dag brengen* (Op), *Hi'j kwam oons een ni'jgien brengen* (Nbk), *Et körps het T. een serenade brocht* (Ste, Bu), *Dat is hael an en breng meer* gezegd naar aanleiding van het veel verslijten van kleren (Bu) 3. met zich meebrengen, opleveren *Alles wat et leven oons brengen kan (...)* (b), *Mar ofwaachten wat de tied oons brengt!* (Nbk), *Ok die bok brocht gien*

brenger - breukbaand

gelok (b) 4. iemand begeleiden, beschermen bij het gaan *Ze brocht me an de deure toe* (v), *iene* (een aentien) *op reize brengen* (j), *Zak je even brengen?* bijv. naar de bus, naar school enz., zo ook *De kiender moe'n haeld en brocht wodden* 5. voeren, leiden naar een kiend op bedde *brengen, je van je stok brengen laoten, bij de tied brengen* nl. van een uurwerk: op tijd zetten (Nbk, Sz), *De overals hebben de warkkielen hielendal uut de tied brocht* niet langer tot de mode doen horen (Obk) 6. inbrengen, in een geheel aanbrengen, plaatsen *As we goed hebben dat we niet bruken, dan brengen we dat wel es in 't boelgoed* (Dfo), *Veerder was et wark in de tuun veur de vrouw en de maegd. Die zollen d'r boonties, wottels, siepels en al zo wat henne in brengen* (vo) 7. (bij dieren) ter wereld brengen, baren *Oonze mere het een merrievoel brocht* (El), *Die motte het een boel biggen brocht* (Pe-Db), (Db) 8. in een bep. toestand doen komen *Dit is de andrieving van de rosmeule veur et zaod-dösken; de peerden lopen al mar in de ronte. De kamraeden brengen hier een dikke iezeren stange an et dri'jen die deur een hoolten geute naar de dele lopt onder de mure deur* (Ow), *Een zieke koe moet op 'e aander kaant brocht wodden* omgedraaid worden (Diz), *Deur meenskepraot kuj' iene wel op een minne naeme brengen* een slechte naam bezorgen (Obk), *iene in de goeie stemming brengen* (Nbk), *Koj' dat mit jow geweten overien brengen?* in overeenstemming brengen met je geweten (vo), *Zo kwieskaans brocht ze dat even in de praot te passe* ter sprake (j), *op 'e hoogte brengen* (j), *A'k dat d'r mar goed of brenge* als ik dat maar tot een goed einde breng (El), *Hi'j het et d'r of brocht* tot een goed einde gebracht (Dla), *Et was een mirakel (...) dat hi'j et d'r nog levend of brocht het* (Sz), *...et levend d'r of brocht het* (Sz), *Die het et veer brocht* heeft het ver geschopt in maatschappelijk opzicht (Obk), *Die kan/zal et nog veer brengen* (Nbk) * *As Jan et d'r in brengt, kan Freerk et d'r wel es in holen* als het in januari vriest, blijft dat in februari wellicht ook zo (Bu)

brenger de; -s ['brɛŋ(g)ɾ] 1. brenger, degenie die iets brengt

bremschutter (v) de; -s ['brɛskʌɾ] 1. iemand die met een brengun schiet

bresse (b) ['brɛsə] - bres, in verb.: *veur 't algemien belang in de bresse springen* (b)

bret (Ma, Nbk, Np, Op) Ook **brette** (Bu, Dho), **beret** (Nbk), **barret** (Dfo, Ste) de; -ten; -tien ['brɛt/'brɛtə/bə'ret/ba'ret] 1. alpinomuts 2. baret van een soldaat

bretaol z. *bertaol*

bretien (Ld, b: lm) et; breties ['bru:tin] 1. (meestal mv.) kleine turf, klein stukje turf *Heit en mem gooiden elk nog een peer breties in de kachel* (Ld)

brette Ook **breette** (verspr.), **briette** (Dhau) de; -s; ['brɛtə/'bru:tə/'bri:tə] 1. het breed zijn, breedheid *Wat het die kereel toch een brette!* wat is hij toch breedgebouwd (Nw), (gezegd van een dikke vrouw:) *Et is een hiele brette* (Ste) 2. afmeting loodrecht op de lengte of hoogte *De brette was een meter* (Nbk), *Dat schut moet dieder hoogte en breette hebben om an de eisen te voldoen* (Sun-Ot), *'t Kan beter uut de lengte as uut de brette* gezegd wanneer het voor het maken van een kledingstuk of ander voorwerp handiger uitkomt de langste zijde uit de lengte van het materiaal te halen (Dhau), *'t Zit 'm now niet in de lingte mar in de brette*, gezegd bijv. wanneer bij een niet helemaal goed passend kledingstuk het probleem de breedte betreft (Dfo), *T. hadde vergeten de maote te nemen, en now wus ze de brette niet precies* (Mun), *'t Is een hiele brette* de afmeting in de breedte is fors (Ma), *de volle brette* de totale breedte (Ld), *Daor stao ik me twee lengten, twee bretten te waachten* langdurig (WH) 3. z. *bret** *As 't niet uut de lengte kan, dan mar uut de brette* z. onder *lengte* (verspr., in diverse varianten)

brettien (Nw) et; bretties ['brɛtin] 1. bep. kleine soort goede turf (Nw) 2. z. onder *bred*

breud(sel) z. *bruud*

breudei z. *bruudei*

breuden z. *bruden*

breuds z. *bruds*

breugeman (Dho, Dmi) de; -nen; -negien ['brʌ:gəman] 1. bruidegom *Die is de breugeman* (Dho)

breuk z. *breuke*

breukbaand (Nt, Wol) ['br...] - breukband

breuke Ook *breuk* (Db, Dfo, Diz, Dla, Ma, Nbk, Ow, Spa, Sz) de; -n; breukien ['brɑ:kə/brɑ:k] 1. barst, scheur e.d. in een voorwerp, een bouwwerk enz. *Aj' mij' die breuke in de baander even lassen, kan hi'j nog een hiele tied mit* (Db), *D'r zit een breuke in de stok* (Ow), *...in de wiezeboom* (Sz), *...in de inmaekpot* (Nbk), *D'r zit een breuke in dat koppien* (Dho), *...in de mure* (Bdie), *D'r zit een breuk in de ledder* (Diz) 2. breuk in één der beenderen 3. bekende lichamelijke aandoening in de vorm een uitzakking van een ingewand, vaak: liesbreuk *Ik heb een breuke* (Nbk, Nw), *...in de boek* (Dhau), *Hi'j is oppereerd an een breuke* (Db, El), *Mien breuke is d'r uut* (Nt), *Ik heb me zowat een breuk(e) lacht* (Ow), *je argens een breuke an tillen* (spor.), *een dubbele breuke* (spor.), *Hi'j is van de breuke sneden* aan een breuk geopereerd (Diz, Ow), *Hi'j is flink/goed van de breuk sneden* ze hebben hem flink te pakken genomen (als reactie op wat de betreffende persoon eerder heeft gedaan), ze hebben hem nogal teruggepakt (Dfo, Ow), hij heeft behoorlijk moeten dokken (doordat hij gemeen gedaan heeft, inkomsten heeft verzwegen, etc.) (Dfo), ook gezegd als een handelaar goed aan iemand heeft verdiend (Dfo), *Hi'j het de breuke uut* z'n breuk puilt uit, ook: hij is moe (Np), zo ook *Hi'j is mu, de breuke poelt uut* (Np), (gezegd wanneer iemand een zeer zwaar karwei heeft geklaard:) *Ik had de breuken d'r uut hangen* (Ma), (gezegd van zwaar werk:) *Ie zollen je een breuk sjouwen* (Ma), *...warken* (Dfo), zo ook *je een breuke warken* (Nw), *Ie zollen je d'r een breuke an tillen* (Nw), en *Ie zollen je een breuk tillen* (Dfo), *...warken* (Dfo) 4. bekende rekenkundige eenheid: breuk *Ik mos nog even mit breuken rekenen* (Nw)

breuken bn.; attr. ['brɑ:kj] 1. gebroken (z. ook *gebreuken*) *breuken mais* geplette mais (Ow), zo ook *breuken ries* (Nt), *een breuken stellegien* een paar (of meer) exemplaren die niet bij elkaar passen, vooral van kopje en schotel die niet bij elkaar passen of van sterl verschillende vazen op een schoorsteenmantel of kast (Nt), ook gezegd van een jongen en een meisje die met elkaar gaan maar niet bij

elkaar passen; zo ook *een breuken boeltien, ...spullegien* id. (Nt)

breukensnieder (Spa) de; -s; -tien ['brɑ:kjnsnidr] 1. iemand die dieren aan breuken opereerde

breukgeld (Dmi) et ['br...] 1. boete die men moet betalen

breukstrepe (verspr.) ['br...] - breukstreep

breukvlak (spor.) ['br...] - breukvlak (lett.)

breur (WS, El, Nbk, Obk) Ook *bruur* (El, Nbk en oost.) de; -s; -tien ['brɑ:ər/bry:ər] 1.

broer (i.t.t. zuster) *Hi'j het een breurtien kregen* (Np), *Dat is veur mi'j een zussien of een bruurtien* het is me lood om oud ijzer (El), *leven as breur en zuster* zonder seks samenleven (spor.), *d'r een breurtien an dood hebben* het niet graag doen, het niet graag willen: *Warken daor het hi'j een breurtien an dood* (verspr., Np), *...een bruur an dood* (Ow), zo ook *Daor het hi'j wel zoe'n breurtien an verleuren/dood* hij is zo lui, hij heeft er een hekel aan (El), *een koolde bruur* halfbroer (Bdie, Nbk) of stiefbroer (ZW, Diz, Op, Ow, Spa, Ld), *Aj' mij' zien, ziej' mien breur ok* ik lijk sterk op m'n broer (Mun)

breut z. *brut*

breutien z. *brutien*

brevet (spor.) [brə'fɛt] - brevet: bep.

diploma, getuigschrift, zoals vliegbrevet

bri'j (OS, [brj OS, WS zuid. van de

Lende, Np, Op, Ste)/brej (WS noord. van de

Lende, elders spor.) de; voorn. aand.: ze

1. brij, pap *een bod bri'j veur et naor berre*

gaon (Dfo), *bri'j koken, ...opscheppen,*

...eten, (schertsend:) *We nemen nog een*

bod bri'j om de gatties op te vullen (Db),

Kiender, mem het de bri'j geer! (Nbk), *De*

bri'j is me ontommen! is me aangebrand/

overgekookt e.d. (Nbk), *...ze smaekt*

zangerig (Db), *As de bri'j te dunne is, kuj'*

ze anningen mit wat mael of zo (Dfo), *Ik*

hoef gien bri'j meer [met als mogelijke

reactie] *Beter de boek bedurven as de bri'j*

(Nbk), *De overhied het now een vinger in*

de bri'j ook zeggenschap (vo), *om de hiete*

bri'j henne lopen, Die likt d'r ommetoe as

de katte om de hiete bri'j blijft eromheen

draaien (Bu), *Ie kun ok niet langer ontho-*

len as tussen de eerpels en de bri'j zeer

kort (Bu), *Et is zo bros as bri'j* (Mun) 2.

weke, halfvloeibare stof *Et was iene bri'j*

van modder en stront achter huus (Nbk),

bri'jachtig - bri'jproeze

...van modder en snij op et pad (Nbk) * *Brood, bri'j en proemen/Dat kan de Zwollenaar niet noemen* gezegd i.v.m. de aanwezigheid van de brouw-r in het Zwols (Ste), *As et bri'j regent, ligt oons bod altied op 'e kop* als er royaal geld is/wordt verdiend, krijgen wij er nooit iets van, ook: als het een ander erg goed gaat, merken wij zoiets niet bij onszelf (Ma), gezegd bij het bereiden (vooral: het roeren) van pap: *Ruur omm' de bri'j/lk zit d'r bij/En ik laat et nog verbranen/Is dat gien grote schaande?* (Bu), zo ook (ook gezongen): *Ruur omme de bri'j en kook dunne, et is veur de scheper van Buil* (Nbk, Ow)

bri'jachtig ['br...] - brijachtig

bri'jaeker (Nbk, Np, Ol-Nl) de; -s; -tien ['br...] 1. aker, emmertje van vroeger waarin de pap werd vervoerd naar de werkers op het land *Vroeger hadden we een bri'jaekertien mit naor 't laand, pattie hadden een dubbele aeker, an de iene kaant eerpels, an de aere kaant bri'j* (Np)

bri'jbeude (Ste) ['br...] - modderbrij

bri'jboek (Nbk, Np) de ['brjɔbʊk, ook 'brɛj... (Np)] 1. lett. buik vol pap of buik dik door pap, in * (kinderrijmpje) *Koe-koek/Bri'jboek/Slabbedoek/Eet wat/Drink wat/Breng de voegelties ok wat* (Np), zo ook *Koekeok, bri'jboek* (Nbk)

bri'jboel (Nbk, Np) ['br...] - modderbende

bri'jen (Bdie, Bu, Dho, Diz, Ma, Nbk, Np, Nt, Obk, Ste) Ook *breiken* (Nbk, Obk, Ol-Nl) zw. ww.; brijde, het brijd ['brjɔ(d)ɲ (Bdie, Bu, Dho, Ma, Nbk, Obk, Ste)/'brɛj(d)ɲ (Diz, Np, Nt, Ol-Nl)'/brɛjɲ] 1. de brouw-r bezigen *Die bri'jt wat* (Bu), *Katteliiken bri'jen nogal* (Bdie), *De hele perochie bri'jde, ze hadden dat van oorsprong; een protestaant of buten-karkelike bri'jde niet, dat oolde meensken zeden: 'Die is rooms, hij bri'jt'* (Bdie)

bri'jerig (Nw) bn.; -er, -st ['brjɛrɔx, ...jr...] 1. hetz. als *klaaierig*, bet. 1, z. aldaar *Et brood is bri'jerig* (Nw)

bri'jeten st. ww.; onoverg.; at brij/bri'jat, het brijeten ['br...] 1. eten van pap, brij *Dat jonk zit te motten onder et bri'jeten* (Wol), *Bi'j de boeren was 't vroeger om 8 ure ofvoeren en dan nog bri'jeten veur 't op bedde gaon* (Db), *We bri'jatten die middags betied* (Nbk), *Ze zatten al te bri'jeten* (Nbk)

bri'jflesse de; -n; ...flessien ['br...] 1. fles

voor, met pap

bri'jgarre (Db) de; -n; -gien ['br...] 1. garde, bep. keukengereedschap om mee te roeren, hier: van pap

bri'jig ['br...] - brijig *Gastemael bruukten we veur veevoer; veur koenen, varkens mit lienmael, mit waai [wei] of waeter wodde et bri'jig* (Nbk)

bri'jkarre (Nbk, Op, Sz) de; -n; -gien ['b...] 1. melkkar (van de melkboer) *De bri'jkarre komp d'r al an* (Sz)

bri'jkoem z. *bri'jkoeme*

bri'jkoeme (verspr.) Ook *bri'jkoem* (Db, Dhau, Ma, Sun-Ot, Ow), *bri'jkomme* (Bu, Dla, Spa) de; -n; ...koemegien ['br.../...] 1. kom met/voor pap

bri'jkoken zw. ww.; onoverg.; kookte brij, het brijkookt ['br...] 1. koken van pap *Mit bri'jkoken moej' altied even reuren* (Np), *Aj' an 't bri'jkoken binnen (...)* (Ld), *We hebben bri'jkookt* (Nbk)

bri'jkomme z. *bri'jkoeme*

bri'jpanne (verspr.) de; -n; -gien ['brjɔpanə] 1. brijpan, speciale pot waarin brij wordt gekookt, of de pan waarin de pap wordt gekookt

bri'jpot de; -ten; -tien ['br...] 1. pot, pan om brij in te koken *'t haol van de bri'jpot* (Dfo), *De bri'jpot hong over et vuur* (Op), *Een dreuge sprikke onder de bri'jpot, dan was de bri'j zo an de kook* (Ste), *Jongkerels die wat durf hebben en niet te arg an memmen bri'jpot hangen* bij moeders pappot blijven (p), zo ook *altied bi'j mem bi'j de bri'jpot zitten* altijd bij z'n moeder thuis zitten, niet zelfstandig worden (Nbk), *'t vool mit de bri'jpot z. onder vool, 't kalf mit de (roggen)bri'jpot op 'e heide* bep. schrikfiguur waarmee kinderen bang werden gemaakt (om maar niet alleen naar de heide te gaan) (Dmi) 2. pot brij, pap *Ze zatten an de bri'jpot* (Nbk) 3. modderbrij, modderige toestand *De waegen zit vaaste in de bri'jpot* (Bdie), *De mennige was iene bri'jpot* (Op), *Die weg was daor zoe'n bri'jpot* (Dfo), *Om huus en heer is 't een grote bri'jpot* om het huis en in de naaste omgeving is het erg modderig (Ow), *Doe 't vlieden haast zo regende, was 't bi'j de hekkepaol een grote bri'jpot* (Nt), *Bi'j J. en L. was 't iene grote bri'jpot* (Ld, Db)

bri'jproeze (Np) ['br...] - modderbende

bri'jpulle (Ol-Nl) de; -n; -gien ['br...] 1. kleine, aan een ouderwetse melkbus doen denkende bus, waarin men pap liet komen van de zuivelfabriek (Ol-Nl)

bri'jreuren (Op) Ook *bri'jruren* (Dhau) onbep. w. en het bri'jreurd ['br.../...] 1. roeren van pap *Een vassien mit et bri'jruren was: Ruur omme, kook dunne, want de scheper zal 't hebben* (Dhau)

bri'jruren z. *bri'jreuren*

bri'jschaole (Np, Ste) de; -n ['br...] 1. schaal, kom voor/met pap

bri'jsleef z. *bri'jslief*

bri'jslief (OS, verspr. WS) Ook *bri'jstlieve* (Nw, Ol-Nl, Ste), *bri'jsleef* (Sb, Spa) de; ...slieven; -ien ['br.../...] 1. grote opscheplepel voor pap *De bri'jslief was vroeger van hooft* (Np)

bri'jstlieve z. *bri'jslief*

bri'jstraampel (Dfo, Dhau, Dmi, El, Np, Obk, Op, Nw, Wol) Ook *straampel* (Bu) de; -s; -tien ['br...] 1. bijgesneden eiken of wilgen gaffel (ook driepoot) om brij, pap mee te roeren (ook in geval van bep. te roeren voer voor het vee) *een brijstraampel van wilgenhooft* (Dmi), *de brijstraampel, een ieken stokkien mit twee takken, bi'jsneden en wat dreugd* (El)

bri'jtied (Op, Sun-Ot, Wol) de ['br...] 1. het tijdstip van ongeveer 9 uur in de avond *bri'jtied, veur beddegaonstied* (Op)

bri'jtiele (Dfo) de; -n; ...tieltien ['br...] 1. kom met/voor pap, brij

bri'jtroep (Dho, Nbk) ['br...] - modderbende *Wat een bri'jtroep om de deure om het huis* (Dho)

brids (spor.) ['brits] - bridge

bridsavond (spor.) ['br...] - bridgeavond

bridsen (Pe-Dbl) ['britsp] - bridgen *De vrouwen gongen bridsen* (Pe-Dbl)

bridsklub ['br...] - bridsclub

brie (spor.) [bri] - brie

brie-vuufstien (Ste) de [bri:'fuftin], in *Et gaot uut de brie-vuufstien* het gaat met een kwistig, royaal gebruik (Ste), zo ook *Et gong bi'j oons netuurlik niet uut de brie-vuufstien* we hadden het niet breed, konden er niet zo royaal van leven (Ste)

bried (OS, Bu, Nw, Wol, ZW, spor. noord. van de *Lende*) Ook *breed* (WS noord. van de *Lende*, ZW) bn., bw.; -er, -st [bri:t/bru:t] 1. met een flinke afmeting in de breedte *een briede weg, briede schoolers:*

Wat het hi'j briede schoolers lett. en ook fig.: hij kan heel wat verdragen, hij kan heel wat aan, *een brede wiek* (Spa), *Hi'j is nogal bried* breedgebouwd (Nbk), *En bried lachende stapte hi'j op huus an* breeduit (vo) 2. met de genoemde afmeting loodrecht op de lengte, in de breedte *Et hokke is twee meter bried* (Nbk), *'t Is krek/net zo laank as et bried is* je kunt er beide kanten mee op, het maakt niet zoveel uit, dat is gelijk (Db, Diz, El, Dfo, Nt, Np), *argens twee laank en twee bried over deurtweernen* er lang en breedvoerig over blijven praten (Nbk, Np) 3. ruim in financiële zin *et (niet) bried hebben* (verspr.): *Ze hebben et daor niet bried* (Nbk), zo ook *Die het et ok zo breed niet meer as vroeger* (Sz), waartegenover: *Hi'j het et nogal bried* (Nw), *et bried hangen laoten* niet bep. zuinig doen, er royaal van leven (ZW, Bu, Dho, El, Obk, Sun-Ot): *Hi'j lat et breed hangen* (Bdie), zo ook *Hi'j is scheutig mit et geld, en lat et roem en bried hangen* (Obk), *bried doen* royaal doen, royaal leven (Dfo): *Die dot mar bried, of et kan of niet* (Dfo), *al lang en bried** *Die et bried het, lat et bried hangen* wie veel bezit, kan veel uitgeven (vaak ironisch gezegd van mensen die zich rijk voordoen maar zich eigenlijk niet zo'n uitgavenpatroon kunnen permitteren) (verspr.), soms gevolgd door *...en die 't nog brieder het, lat 't slepen* (Nbk, Np), *Wie et bried het, lat et bried hangen* id. (Diz, Db, Nw, Obk, Ow)

briedblaedig (l) [aks. wisselt] - breedbladig

briedhied (Nbk) ['bri:thit] - breedheid

briedloops (Dhau) bn.; -er [bri:tlo:ps; aks. wisselt] 1. lett. breed lopend, gezegd van een dik iemand: *Die is ok briedloops!* (Dhau)

briedspoor (l) ['bri:ts...] - breedspoor

brieduut (OS, ZW, Np, Nw, Wol) Ook *breeduut* (WS noord. van de *Lende*, ZW) bw. [bri:tyt; aks. wisselt] 1. zich verbredend, breed wordend *De tippe van de tuun lopt brieduut* (Db) 2. breeduit, in volle breedte *We zatten brieduut op 'e stoel* (Db), *Ik ligge/zitte brieduut* (Np), *Ze laggen breeduut in de zonne* (Pe-Dbl), *Doe 't eerste piekien d'r was, zat de oolde klokkerd breeduut op 't nust* (s: west.), *Hi'j*

briedvoerig - briek

gong d'r brieduut veur zitten (Ma) 3. onverholen, zonder remmingen, uitgebreid *brieduut vertellen* uitvoerig (maar niet tot in bijzonderheden) (Dho, Op, Np)

briedvoerig (Ma, Np) [aks. wisselt] - breedvoerig *Hij weidde d'r briedvoerig over uut* (Ma)

briedwarpig z. *briedworpig*

briedworpig (Np) Ook *briedwarpig* (Dfo, Np) bn., bw. [bri:t'war(ə)pəx/...wɔr...] 1. met brede worp, flink in de breedte werpend (bij zaaien, strooien) *Dan moej' briedwarpig zij'en* (Np, Dfo)

brief de; briefen; -ien [bri:f (Pe-Dbl, Op en verspr. oost.)/brif (verspr.)] 1. brief (waarmee men mededelingen doet, kommuniqueert) (*iene*) *een brief schrieven, Ik heb ze mar gauw een klein briefien schreven* (Dla), *Ik heb een brief van mien vrijer kregen* (Db), *een vrundelike/kwaoie/lelke brief, een blauwe brief* belastingbiljet (Ste), *een briefien dat op zien poten staot* waarin de zaak scherp wordt gesteld (s), *een eupen brief, een brief anprikken* (Ste), *een brief op 'e busse gooien* posten (Ma, Nbk, Ow), *Et was een brief vol slimme woorden* vol moeilijke woorden (b), *'t Lak is duurder as de brief* z. onder *lak*, bet. 2 (Bdie, Dhau, Diz, Np, Op, Ow), ... *wodt...* (Dfo) 2. in *de ooldste brieven hebben* de oudste persoon zijn (Ste), ook: de oudste rechten hebben (Nbk)

briefbesteller z. *brievebesteller*

briefeupener (Op) ['br...] - briefopener

briefgeheim (Db) ['br...] - briefgeheim

briefheufd z. *brieveheufd*

briefien et; briefies ['bri:fin (oost.), ook 'brifin] 1. kleine brief, z. *brief* 2. hetz. als *melkbriefien, botterbriefien*, z. aldaar 3. bankbiljet *een briefien van tiene* bankbiljet van tien gulden (Ma), nu ook van tien euro, *een geel briefien* eerder bankbiljet van vijftientig gulden (Ma) 4. stukje papier waarop boodschappen staan vermeld, waarop dingen staan vermeld die men moet onthouden, moet afwerken e.d. *Ik hebbe ok een briefien op dat huus daon, mar ik was de hoogste niet, toch was ik d'r nao an briefje* waarmee men officieel een bod doet (Op), zo ook *De plaetsen en plaetsies wodden in de regel bi'j briefies* (inschrijving) *verhuurd veur viefjaor* (vo), *'k Kan 't je wel op een briefien geven* het

is echt waar (Ma, Nbk), zo ook *Daor wik je wel een briefien op geven, dat dat waor is* (El), *Ik geef 't je op een briefien* (Nbk), en *iene d'r een briefien op geven* hem zeggen dat je ervan overtuigd bent, het zeker weet (Ma) 5. schriftelijk stuk dat geldt als bewijs *D'r staot te min op 't briefien* op het briefje ter ontvangst-bevestiging van de zuivelfabriek (Dho), *Ik mos een briefien van de dokter hebben, eers kon ik dat medesien niet kriegien* (Nbk)

briefing (v) ['bri:fiŋ] - briefing (voor een bemanning) *We hebben de briefing krek had* (v)

briefkaart z. *briefkaorte*

briefkaorte Ook *briefkaart* (Dfo, Ma, Sz), *brievekaorte* (Np) ['br.../.../bri:wə..., ...və...] - briefkaart *Een kiend dat krek geboren is het barg op et heufd, dat moet d'r mit eulie of, et is een soort utslag, et zit op et wieke van et heufd; dan doej' d'r eerst eulie op (aovens) en dan koj' et de volgende morgen d'r of haelen mit een briefkaorte, die wodde dan rechtop over et heuffien haeld, daor bleef de barg op zitten* (Nw)

briefkaortefermaot (l) ['brif...] - briefkaartformaat

briefpepier ['brif...] - briefpapier

briefport (Nw) ['brif...] - briefport *Die briefport wodt al mar duurder* (Nw)

briefpost (spor.) ['br...] - briefpost

briefschrieven z. *brieveschrieven*

briefschriever z. *brieveschriever*

brieftas z. *brievetasse*

briefwisseling (Np) Ook *briefwisselinge* (vo) ['bri:(v)wɪsɪŋ/...ə] - briefwisseling *Ze praotten of, ze zollen een jaor lang briefwisselinge holen en dan zol R., as ze bi'j heur besluit bleven, heur et ere jaor om disse tied ophaelen* (vo)

briefwisselinge z. *briefwisseling*

briek (Obk, b) bn., bw.; -er, -st [bri'jant] 1. glansrijk (z. ook *briljant*) *We kun d'r briekant van leven, dus we hoeven niet zo zunig te wezen* (Obk) 2. prachtig, schitterend (b) *Liekt et gien briekante plaetse?* (b)

briek bn., bw.; -er, -st [brik] 1. niet recht, scheef, schuin *Dat is briek ofknipt, heur* (Db), *De taofel staot briek* (Nbk), *Die kaaste is briek* (Bu), *Et ston d'r briek bi'j* scheef (El), *De deure zit d'r briek in* (Nt),

M. zien mure is briek (Ld), *Wat is dat voer huj briek* (Bu), *Wat het hi'j dat ok weer briek in mekeer fotseld!* (Dfo), *Hi'j warkt him briek* (Op), *Die koe is 'onkaant' of 'briek'* (Diz, Wol), *Die koe melkt briek* uit de ene speen komt meer melk dan uit de andere (Wol), *Hi'j maekt brieke sprongen* doet dan dit, dan dat, zoekt steeds noodoplossingen om toch nog aan wat geld te komen (terwijl hij eigenlijk arm, machteloos is (Ow)), *Die het een briek potien* (Spa), *Hi'j staot d'r aorig briek bi'j* (Bu), *...loopt d'r briek bi'j* (Spa), *briek op 'e bienen staon: Wat ston hi'j toch briek op de bienen, hi'j leup d'r zuver kroem van* (Nt, Op, Nw), zo ook (van personen/voorwerpen:) *zo briek as een kroje* (verspr.): *Die vent is zo briek as een kroje* (Sz) 2. al te bont *Dat was ok weer briek, niet!* (Op), *et te briek maeken* gek doen, het te bont maken: *Hi'j maekt et al te briek* (Op), *Hi'j maekt et wel een betien briek* (Db), *...et aorig briek* (Np), *...et vuus te briek* (Sun-Ot, Nw), *Hi'j dot et wat te briek* (Ma), *Hi'j het d'r wel wat briek mit ommegooïd* al te royaal, al te verkwistend (El), zo ook *Hi'j slat d'r briek in omme* (Np) en *Hi'j gaot d'r ok briek langes* leeft aan de royale kant (Ma) 3. komisch, grappig, mallotig *Bi'j him komt et altied lieke briek uut* (Ow), *Hi'j kan d'r aorig briek bi'j kommen* kan het komisch zeggen (El), *Hi'j kan d'r soms zo briek bi'j kommen, et is een mooi nummer* (Dfo), *een briek geval* (Dla, Ma) 4. eigenaardig, vreemd, gek *Et kwam d'r wat briek uut* hij/zij zei het een beetje eigenaardig (Bu), *Et ston d'r briek bi'j* de situatie was gek, eigenaardig (El), *Dat was ok weer briek, niet?* (Op), *al te briek* (Nbk, Obk), *Now is 't wel briek, mar dat vien ik now poletiek!* (b), *'t Gaot daor altied lieke briek* (Dho), *As disse boge een veurteken is van 't feest, zal 't d'r briek deurgaon, waant (...)* (s: oost.) 5. niet zoals het betaamt, helemaal fout, scheef, mis *'t Staot d'r briek bi'j slordig, rommelig* (Ma), *'t Gaot briek* het gaat helemaal mis, helemaal de verkeerde kant op (Dhau), *Vaeke har et gedrag van de buterwereld et d'r ok wel naor maekt, as et wat briek veur de heren kwam* (Ow), *'t Zit goed briek* het zit fout, dat zaakje is lang niet in orde, die zaak stinkt e.d. (Ow),

Hi'j dee een brieke zet (Ma), *Ze holen mekeer de haand wel boven et heufd, al hoe briek et d'r veur staot* (Dfo), *Hi'j slat d'r briek in omme doet wild, vreemd, ongekoördineerd* (Np) * *Ie warken je niet riek, mar wel briek* (Dho), *Ie bin eerder briek as riek* (Ste, Pe-Db), *Een betien briek is meenskeliek* als er een beetje aan je mankeert, als je een beetje gek bent/does is dat niet erg, bij anderen komt het ook voor dat ze niet volmaakt zijn/handelen (Diz, El, Np, Ol-Nl, b), *...en al te briek is schaandelijk* als je een beetje raar doet/iets enigszins fout doet dan gaat dat nog, het komt meer voor, als het maar niet te gek wordt (Ld, Np, Nt, Ma, Op, Ow), *...mar...* (Mun), *Schieve en briek is meenskegeliek* (Ste), *D'r is gien pottien zo briek of d'r past wel een deksel(tien) op* (Db, Spa), *...littien...* (Db)

briekpote (El, Mun) de; -n; ...potien ['brikpo:stə] 1. been, poot met een knik, een scheve kromming, hetz. als *knikpote* 2. iemand met zo'n been

briesen (El, Pe-Db) zw. ww.; onoverg.; briede, het bried ['bri:ɲ] 1. enigszins ingehouden tieren *Wat bried die kerel* (El), *Hi'j ston te briesen, doe hi'j et verhael vertelde* (Pe-Db)

briesend (Mun, Np, Sun-Ot) bn.; -er, -st ['bri:znt (Sun-Ot)/'bri:st (Mun, Np)] 1. gauw boos (Mun, Np), ook wel: snel tekeer gaand *Die meensken bin zo briesend* (Np) 2. schuimbekkend (Sun-Ot) *'t Peerd is briezend* (Sun-Ot)

briette z. *brette*

brievebesteller (Mun) Ook *brieffbesteller* (Dhau) ['bri:wə..., ...və.../'brivb...] 1. postbode

brieveboek ['bri:wə..., ...və...] - brievenboek: kopieboek voor brieven

brievebus z. *brievebusse*

brievebusse Ook *brievebus* (Ste) ['br.../...] - brievenbus (van p.t.t. of voor privé-ontvangst)

brievegaarder z. *brievegeerder*

brievegeerder (Db, Dfo, El, Op) Ook *brievegaarder* (El, Nt, Sz) de; -s ['bri:və..., ...wə.../...] 1. brievegaarder, iemand die een hulppostkantoor runt, die brieven voor je meeneemt om te bezorgen, postbode *In de oorlog nam de brievegeerder de brieven mit naor Haulerwiek* (Dfo)

briefveufd - brille

briefveufd Ook *briefveufd* ['bri:wə..., ...və.../brif...] - briefveufd

briefveufte z. *briefveufte*

briefveschiever Ook *briefveschriever* (spor.) ['br...] - briefveschrijver: iemand die één of meer brieven schrijft

briefveschrieven Ook *briefveschrieven* (Diz) onbep. w. en het briefveschreven ['bri:wə, ...və...] 1. schrijven van brieven *Briefveschrieven is deur de telefoen aorig van de baene raekt* (Db), *Hi'j kan gezellig briefveschrieven* (Diz)

briefvestaander (Nbk) Ook *briefvestaander* (Nbk, Spa) de; -s; -tien ['br.../...] 1. kleine standaard, houder voor brieven e.d.

briefvestaander z. *briefvestaander*

briefvetas z. *briefvetasse*

briefvetasse (verspr.) Ook *briefvetas* (Ld, Ma, Sz), *brieftas* (Ma) de; -n; ...tassien ['bri:wə..., ...və.../...] 1. tas van een postbode

briefweger (spor.) ['br...] - briefweger

brigade [bri'ga:də] - brigade

brigadier (verspr.) [...'d...] - brigadier: bij de politie: bevelhebber bij een brigade; verkeersbrigadier

brik Ook *brikke* (El, Nw, Obk, Ow), *brek* (Obk) de; -ken; -kien [brik/'brikə/brek] 1. twee- of vierwielig open rijtuig, vgl. *De brik was mit achter vier en veur twee personen, mit overkapping; ie kwammen deur de achterkaant, et veurfront was eupen* (Ste), *De iene beschouwde de brikke as een mooi riedewaegentien, mit zoe'n mooi klein kappien op, twee wielen of raeden en de aander ventte d'r wel brood mit, die was vule langer en daor zatten dan vier raeden onder* (Nw), *De brikke was een zwat rietuug op twee vielen, mit een glaezen ofscheiding tussen koetsier en passegiers; mit ienspan* (Obk), *Ie stapten van achteren in en dan zat ie mit de gezichten naor mekeer toe; de brik was overdekt of eupen* (Op, Np), *De brik had deuren op 'e zied en een veurrute; ie gongen d'r mit uut gaasten en naor karke* (Ol-Nl), *Vroeger kwammen pake en beppe mit de brikke langes* (El), *We brochten mit de brik botter naor de trein* (El) 2. oud, slecht vervoermiddel *We doen die fiets vot, dat wodt zoe'n oold brikkien* (Nbk), *Wat reed hi'j in een oold brikkien oud autootje* (Db) 3. oud, slecht huis *Dat huus is ok een*

oold brik (Sun-Ot), *een oold brikkien* een oud huis (Nw) 4. oud, niet meer zo vitaal dier *een oold brik* een oud paard (Dhau, Sz), *Die koe wodt een oold brikkien* (Db)

5. z. *brakke*

briket z. *breket*

brikke z. *brakke, brik*

bril z. *brille*

briljant bn.; -er, -st [bril'jant] 1. briljant, glansrijk

brille (verspr.) Ook *bril* (Ma) de; -n; -gien [brilə/bril] 1. bril (die men draagt om beter te kunnen zien) *Doe kwam d'r een geleerde meneer, mit een grote brille op* (ba), *Die moet een brille dregen* (Dho), *Doe ik twaelf jaor was, mos ik al een brille dregen* (Mun), *...op hebben* (Nbk), *Ik kan niet lezen zonder brille* (Nbk), *Hi'j het de brille op draagt z'n bril* (Ow), *As die de brille op het, liekt et percies de wieze geite* (Sz), *de verkeerde brille op hebben* lett., ook fig.: alles van de verkeerde kant zien, het zwartgallig zien (Ow), *Die kikt wat deur de zwatte brille* ziet het wat te somber (Ma), waartegenover *G. heur brieven zetten heur altied weer een heldere brille op, schreef Mem* (vo) 2. stofbril, lasbril e.d. 3. zonnebril 4. brilvermig maaksel van russen *In de sloot stonnen hiele pollen rusken; daor breidden wij een brille of musse of ok wel een aarmbaand van* (Dhau) 5. praam op de neus van een paard *Zie zetten de brille op 'e peerdeneuze* (Bdie), *Et peerd wol niet goed staon, hi'j mos de brille ophebben; et was een hooltien mit touw, hi'j wodde andri'jd deur de smid, de snute van et peerd kwam d'r in* (El), *As de merrie naor de hingst moet, dan kuj'm beter in bedwang holen as hi'j een brille op 'e neuze het; die wodt ok wel bruukt bi'j et peerdebeslaon* (Ste, Np, Op, Ow, Bu), *Et peerd krigt de brille op* (Diz), *Mit haddraeven hebben de peerden een brille* (Nt), *De brille staot te strak* (Sun-Ot), *De brille was een touw mit een strupe d'r in mit een stokkien d'r an, en dat dri'jden ze om de bovenlippe van een wildachtig peerd* (Nbk), *et peerd de brille op 'e neuze zetten* (Nbk), *Et peerd wol niet goed staon, hi'j mos de brille ophebben* (El), *iene aorig de brille opzetten hem/haar de duimschroeven andraaien* (Op) 6. iets dat het uitzicht bederft of belemmert *Ze hebben hier een*

huus henne zet; we hadden een prachtig uitzicht, mar ze hebben oons een malle brille op 'e neuze zet ze hebben ons op een rare manier het uitzicht bedorven (Bu), zo ook *Ze hebben oons reer de brille opzet, ze hebben een kuilbult tegen oons huus over zet* (Ow), *een brille op 'e neuze krieggen* gezegd als het uitzicht belemmerd gaat worden (Obk), *As we daor henne kieken, hebben we altied een brille op, we kun niks zien* (Nt, Obk) 7. hetz. als *kramme*, bet. 3, z. aldaar (Sun-Ot) *Et vaarken het een brille op 'e neuze* (Sun-Ot) 8. zitting van een w.c. *Hi'j moet even op 'e brille* moet naar de w.c. (Np)

brilledeuze ['br...] - brilledoos

brilleglas ['br...] - brilleglas

brillejood de; ...joden; ...jotien ['brulejo:əʃ] 1. (spottend) brildrager *Et bin daor allemaol brillejoden* d.i. vooral: in die familie (Diz)

brillekoker ['br...] - brillekoker

brilleman de; -nen; -negien ['br...] 1. verkoper van brillen

brillemontuur (spor.) ['br...] - brilmontuur

brillen ['brɪlɪ] - brillen: een bril dragen, brildrager zijn *Wij brillen ok al* (El), *Die brilt al jaoren* (Np), *Hi'j brilt nog niet* (Np), *We brillen allebeide* (Ow)

brilleslange (l) ['br...] - brilslang

brillewinkel de; -s; -tien ['br...] 1. zaak waar men brillen verkoopt *Ik had et montuur stokkend, ik bin even naor de brillewinkel west* (Nbk)

brillezaeke (verspr.) de; -n; ...zaekien ['br...] 1. zaak waar men brillen verkoopt

brimmen z. *bremmen*

brims z. *bremze*

brimstig z. *bremstig*

brimze(n) z. *bremze(n)*

brimzebulte (s) ['br...] - horzelbult (door de runderhorzel veroorzaakt bij vee) *Now was 't al zo veer henne daj' nog mar inkeld een biest mit zoe'n brimzebultien vunnan* (s)

brimzen z. *bremzen*

brimzig (Dfo, Nbk, Ol-Nl, Ow, Spa, Sz, Wol) Ook *bremzig* (Ow), *brumzig* (Ma) bn., bw.; -er, -st ['brimzəx/'bremzəx/'brəmzəx] 1. chagrijnig, boos, sikkeneurig *een betien brimzig toekieken* (Dfo), *brimzige vrouwluden* (Wol), *Die boer is ok aorig brimzig vandage* (Spa)

bringst (Dfo, Ma, Np, bo: Op) Ook *bringste* (bo: Op) de; -en [brɪŋst/'brɪŋstə] 1. zooli, een flink aantal tegelijk *Wat he'k daor weer een hele bringst staon, achter op et aanrecht* (Np), *Daor ston de hiele bringst(e) nog op 't aanrecht* (bo: Op), *een hele bringst rommel* (Np), *een bringst buusdoeken* (Np), *Daor hej' de (hiele) bringst!* hier heb je het zootje, asjeblief (Ma)

bringste z. *bringst*

brink Ook *brinke* (Np) de; -en; -ien [brɪŋk/'brɪŋkə] 1. met gras en meestal ook met bomen (vaak eiken) begroeide, kleine vlakte in de kom van een dorp (OS, Np) *de brink in/van Makkinge* (Dhau, Nbk), *Op 'e Makkemer brink staot een mooie, oolde pompe waor hiel lekker waeter in zat en die deur de meensken een protte bruukt wodge* (Db), *De huzen staon om de brink henne* (Db), *de brink van Oosterwoolde* (Dhau, Dfo), *Bij Tronde is ok nog een brink* (Ow), *de brink van Berkoop* (s) 2.

stukje land achter het huis, meestal met eiken erop (Bu, Dfo, El, Obk, Op, Ow): *Oolde huzen hadden allemaol brinken* (Dfo), *Laot de schaopen mar even op 'e brink lopen* (Dfo), *In Else haj' wel dattig brinken, et was altied de eerste kaamp tegen de boerderi'je an, vaeke mit ieken-bomen beplaant* (El); vandaar ook veldnamen als in *In Else haj' de Lege Brink, de Schaopebrink, 't Brinkien (onder Zuudhorn)* (El), *In Buil wodt de schoelebos de Oosterbrink nuumd* (Bu) 3. (deel van) erf met bomen, meestal naast en achter het huis (verspr. WS) *de brink bij een boerderi'je, rondom et huus toe* (Sun-Ot), *D'r is een beheurlike brink om et huus* (Op), *Et peerd lopt op 'e brink* (Np), *Bij die boerderi'jen hebben ze nog een grote brink* (Pe-Dbl) 4. groepje bomen van zo'n vijf rijen op het gras bij het huis (j), in *een brink bomen* (j) 5. het geheel aan exemplaren, konkrete dingen (Op), vgl. *De hele brink van N. die moet d'r mar uut alles wat hij heeft* (Op)

brinkdörp (l) ['b...] - brinkdorp

brinke z. *brink*

brinkgrös (Dhau) et ['brɪŋkgræs] 1. bep. fijne soort wild gras

brisaantbom (l) [bri'sä:ndbom] - brisantbom

Brit - brobbelpot

Brit (l) de; -ten ['brɪt] 1. Brit

brits I z. *britse*

Brits II bn. [brɪts] - Brits: van, m.b.t. (Groot-)Britannië

britse (Mun, Ol-Nl, Sun-Ot en verspr. oost., b: lm) Ook **brits** (bet. 1: Db, Dfo, El, Sun-Ot, Sz, bet. 2: Db, Dfo, Dhau, El, Ma, Nw, Ow, Sun-Ot, Sz, El, bet. 3: Ma, bet. 4: Ma, Np, Obk, Sun-Ot, bet. 5, 6: Db, Np de; -n; britsien ['brɪtsə/brɪts] 1. zitvlak *Dat meense het een dikke brits* (Sz), *Wat het dat wief een dikke britse* (Obk), *Gao op je britse zitten!* (Nw), *Ze had de britse rauw van 't fietsen* (Np), zo ook *Ze had een gevulige britse* (Np), *Moej' een schop onder je britse hebben?* (Mun), zo ook *Za'k je wat veur de britse geven?* (Np, Nw) en *Woj' een klap veur de britse hebben?* (Ol-Nl), *Hi'j het goed wat veur de britse had* hij heeft flink klappen voor z'n achterwerk gekregen (Np), *Hi'j kreeg goed/ommeraek wat veur de britse* (Dfo, Dhau, Obk), zo ook *Hi'j kreeg heilig veur zien britse* (Mun), *Daenk d'r omme, aanders krief' veur de britse* (Obk), *Die jonge het ommeraek veur de brits had van de juffer* (Dfo), *iene veur de brits slaon* (Sun-Ot), *Hi'j kreeg een helder waant veur zien brits* (Db), *Die jonge het een best pak veur de britse had* (Np) 2. brits: slaappleats voor een soldaat (verspr.) 3. bed in een gevangenis (Ma) 4. bed anderszins (Ma, Np, Obk, Sun-Ot) 5. w.c. (Np) *Hi'j zit op 'e brits* (Np) 6. in een brits klappen een heleboel klappen (Db)

britsen (Nw) zw. ww.; overg.; britste, het britst ['brɪtsn] 1. doen, verrichten *Dat het hi'j d'r mar netties of birst knap, goed gedaan* (Nw)

briwwen (Db, Op) zw. ww.; onoverg.; briwde, het briwd ['brɪwɪn, brɪwɪŋ] 1. de huig-r spreken (Op) 2. onduidelijk spreken, brabbelen van kind (Db) *Die kleine kun wi'j niet goed naokommen, hi'j briwt d'r mar wat hinne* (Db)

brobbel de; -s; -tien ['brobəl] 1. waterbel, luchtbel *Deur die stotbujje weren et allemaol plassen wodden, somstieden mit brobbels d'r op* (Dfo), *Bij hadde regen kommen d'r brobbels op et waeter* (Dfo, b: ln) 2. iemand die brabbelt, die de r niet goed zegt of slecht verstaanbaar praat (vroeger ook als scheld- of bijnaam

gebruikt voor zo iemand) (Bu, Np) 3. dikke en/of mooie vrouw, meid (Bu, Np, Nt) *Wat een dikke brobbel!* (Bu, Np, Nt), *een mooie brobbel* (Np) * (als weersvoorspelling:) *Mit brobbels op 't waeter, drie daegen regen* (Ow), *Brobbels op 't waeter: morgen of over drie daegen weer waeter* (El)

brobbelaar z. *brobbelbek*

brobbelbek (Bdie) Ook **brobbelaar** (Spa) de; -ken; -kien ['brobəlɪk/'brobəlɑ:r] 1. slecht verstaanbaar iemand, z. ook *brommelbek*

brobbelen (verspr.) Ook **brobben** (bet. 2: Dfo) zw. ww.; overg., onoverg.; brobbelde, het/is (bet. 2) brobbeld ['brobəlɪn/'brobəlɪn] 1. brabbelen, onduidelijk spreken *Hi'j brobbelt zo reer, we kun him haost niet verstaon* (El, Dhau), *Hool toch es op te brobbelen* (Dhau), *Hi'j brobbelt mar wat, ie kun 'm niet verstaon* (Ow, Ste, El), *Ik kan die man haost niet verstaon, zo is hi'j an 't brobbelen* (Op) 2. borrelen *Hevetillen zatten hier vroeger ok wel in 't vene; a'k d'r op ston begon et waeter een meter of vieve veerder te brobben en dan moj' maeken daj' d'r weg kwammen, aanders zakte ie weg* (Dfo), *Et waeter brobbelt de grond uut* (Bu), *Et waeter brobbelt, et komt opzetten* (Np), *Et waeter begint te brobbelen, et begint te koken* (El), (onpers.) *Daor zit een vis in 't waeter, daor brobbelt et* (Db), (onpers.) *Et het daor de hieltied brobbeld in et waeter* (Nbk), *Et waeter is d'r uut brobbeld* (Nbk), *De bri'j brobbelt ok* (Bu) 3. een borrelend geluid, effect geven *Et brobbelt me in de boek* (Ld, Obk, Spa) 4. broddelen, slecht breien, handwerken (Mun, Spa) *Aj breien leren bi'j' wel es an 't brobbelen, dan wodt et een brobellappien* (Spa), *Wat zit ie toch mit dat breien te brobbelen* (Mun)

brobbelkont(e) (Mun, Ol-Nl, Op) de; ...konten; ...kontien ['brobəlkont(ə)] 1. iemand die onduidelijk praat

brobellappe (Db, Ma, Nbk, Op) Ook **broddellappe** (Bu) de; -n; ...lappien ['brobəl.../'brodəl...] 1. broddellap (voor breien, handwerken) *Een brobellappe was veur om et breien te leren* (Ma, Op), *Ij hebben van dat haand- warkien een brobellappe maekt; kon et niet wat netter?* (Db)

brobbelpot (Dfo, Dho, Nbk, Nt) de; -ten,

-tien ['broblpɔt] 1. iemand die slecht, moeilijk, onverstaaenbaar spreekt, iemand die brabbelt *Wat is dat meenske een brobbelpot, wat is ze min te verstaon!* (Dfo)

brobbelzak (EI) de; -ken; -kien ['broblsək] 1. iemand die slecht verstaanbaar spreekt

brobben z. *brobbelen*

broccoli (I) ['bro:ko:(ə)li] - broccoli

brochure (spor.) [bro'sjy:ərə] - brochure

brochurevorm (spor.) [bro'sj...] - brochurevorm

broddelen (Ow, Spa, Sz) zw. ww.; overg.; broddelde, het broddeld ['brodɫ] 1. slecht in elkaar zetten: vooral bij naaiwerk, breien (Spa, Sz) 2. onduidelijk spreken (Ow) *Hi'j broddelt mar wat* (Ow)

broddellappe z. *brobbellappe*

brods I (bet. 1: Nw, bet. 2: Sun-Ot) bn.; -er [brots] 1. broeierig (van het weer), z. ook *brodsig* 2. geneigd tot mopperen, humeurig

bröds II z. *bruds*

brödsel z. *bruud*

brodsig Ook *brudsig* (Dfo, Ld, Ma, Nbk, Spa), *brödsig* (Db, Dfo, Ld, Ma), *bradsig* (Dho, Nbk, Ste), *bruds* (Dfo) bn.; -er, -st ['brotsəx, ook brodzəx (Dho, Diz, Nbk, Np, Obk)/'bratsəx/'brötsəx/'bratsəx/brats] 1. broeierig (van het weer) *Et is aorig brodsig* (Nbk), *Et is alle daegen lieke brodsig* (Obk), *Et is zo brodsig en bruuierig, dat we kun zo een dikke rommelbujje kriegen* (Pe-DbI), *brodsig weer* (Dho, Nbk, Spa, Ste, Nt) 2. geneigd tot mopperen, humeurig (Sun-Ot)

broeder ['brudɾ] - broeder: verpleger, ziekenbroeder, ook op een ambulance; broeder in r.k. zin (spor.)

broederdienst (verspr.) ['br...] - broederdienst (in militaire zin)

broei z. *bruui*

broek I de; -en; -ien [bruk] 1. bekend kledingstuk: broek *een lange broek, een kotte broek, een 'eupen broek' (mit baand in de middel, van gries bevertien of zwat bevertien, mit boksen an de binnekaante (in et kruus), niet vaaste, dus eupen an de binnekaante)* (Nbk), *de hanen an de broek ofstriecken* schoon vegen aan z'n broek (Nbk), *De scheidsrechter haelde de fluite uut de broek* uit z'n broekzak (Wol), *Mien ni'je broek paste mij patent, mar doe 't nat*

wodde ha'k de broek tot de kni'jen zitten; daor zat de krimp nog in kwamen m'n broekspijpen me tot m'n knieën (Sz), *Sommigen hadden altied de broek op 'e hakken hangen; dat liekt niet zo netties* (Ld), *...om de hakken hangen* (Dfo), *Die kan 't wel betaelen, die het gien scheure in de broek* zit goed in de slappe was, zit er warmpjes bij (Bu, Ow), zo ook *Die het de broek wel hiel* id. (Bu), *Die het de broek (ok) niet kepot* is niet onbemiddeld (Bu, Ste, bo: Np), *...niet stokkend* id. (Bu, Op, Ste, Wol), *...niet an stokken* id. (Bu) en *Hi'j het de broek niet scheurd* (Op), *Die scheurt de broek niet meer* zit er warmpjes bij (Spa), *Hi'j het de broek niet meer kepot* zit er inmiddels warmpjes bij (Nt), *Dat is een goeie haandel, daor kriej' gien scheure van in de broek* die handel levert je bepaaldelijk voordeel op (OI-NI), *'t in de broek doen* in z'n broek poepen, zo ook in *de broek poepen. Now het dat kiend al weer in de broek poept en ik moet alles mar berakken* (Sz), *Die jonge het et gat zomar deur zien broek, deur et henne-en-weer rieden* (Dfo), *Die kleinjonge leup altied mit de roepe tot de broek uut* met z'n piemel uit z'n gulp (Dfo), *iene achter de broek zitten* tot spoed manen of vervolgen: *We hebben mit de ragebol de spinnen achter de broek zeten* (Db), *De broek zakt me of, et is 'broekofzakkerig weer'* (Nbk), *'k Zal je de broek opbienen* nl. als die enigszins afgezaakt is, hem omhoog trekken en aansjorren (Wol, Op), fig. in *iene de broek opbienen* geducht onder handen nemen (Bdie, Dho, Ld, Op, Wol), *een (te) grote broek antrekken* ook fig.: een te grote mond opzetten (spor.), *Ze kwammen mekeer nao an de broek mit hadrieden* naderden elkaar zeer (Ow), *Dat komt 'm nao an de broek* bij die vraag, opmerking moet hij zich haast te veel blootgeven (Wol), *iene kot an de broek kommen* iemand het vuur na aan de schenen leggen (b), *Hi'j kon him niet an de broek kommen* te pakken krijgen (b), *Gieniene duste ze an de broek te kommen* durfde hen te belemmeren, in te rekenen (b), *Die het de broek (ok) an* is een vinnige, vaak stevig optredende vrouw, is niet bep. een doetje (alg.), zo ook *Die ston niet verlegen, mar har de broek wel an* (Dfo) en *'t Is een beus*

broek - broek

wief, die het goed de broek an (Sz), *We gaon straks achter de gebreiden broek* d.i. achter onze vrouw, nl. naar bed om te slapen (Bdie, Wol), vandaar ook *Ik kroepe achter et breiden broekien* ga naar bed (Ma, Wol), *uut de broek moeten* z'n gevoeg moeten doen: *Ik moet effen uut de broek* (Obk), *Hi'j mos uut de broek en gong in de bos zitten* (Nt), *uut de broek gaon* z'n gevoeg doen (verspr., b, b: lm): *Hi'j mos neudig uut de broek* (Dfo, Nbk), *(een pak/klappen) veur de broek kriegen* slaag kriegen, vooral: voor z'n achterste, zo ook *(een pak/klappen) veur de broek geven* en *een pak op 'e broek geven* (Bu), (schertsend:) *As iene je een pak op 'e huid geven wil, dan moej' een plagge in de broek doen* (Nbk), *Hi'j schit haost in de broek van benauwdens* is buitengewoon angstig (verspr., Nw), *Hi'j dot et haost in de broek id.* (verspr.), *iene de broek meten* een pak voor z'n broek geven, slaag geven (bl, Dho, Nbk, Np, Ol-Nl, Spa, Wol): *Ik zal je de broek meten* (Spa, Np), zo ook *Kom hier es, mien jonge, dan za'k je et broekien meten* (Ma), *een bekeuring an de broek kriegen* oplopen (b, Nbk), *een perces an de broek kriegen* (Spa, b, Nbk), *'t an de broek hebben* koper geworden zijn en het dus moeten betalen: *As ze jow dat laand gunnen, dan hej't ok an de broek* (Dhau), *'t an de broek kriegen* koper worden en het dus moeten betalen (alg.), ook: veel werk te doen kriegen (b), *d'r de broek vol an hebben* iets, met name het werk, of iemand maar met moeite aan kunnen (Np, Nw, b, j): *D'r weren een peer ridders hi'j, daor hadde J. de broek wel vol an* (j), *Daor hebben ze de broek wel vol an* het kost hun heel veel moeite om dat werk te doen (b, Nw), ook: dat zullen ze nauwelijks kunnen betalen (Np), zo ook *Daor krigt hi'j de broek vol an* dat gaat veel, zwaar werk voor hem met zich meebrengen (Np), *Hi'j het een goeie broek om 't gat hangen* hij is nogal dik (Nw), *Ze hebben 'm wat an de broek smeerd* ze hebben hem iets aangesmeerd (Dfo), *de broek op 't vethaokien hebben* gezegd wanneer men meer dan genoeg heeft gegeten (Nw), *Hi'j/zij het een lappe op 'e broek* hij/zij heeft een onwettig kind (Nbk, Np), *Hi'j het gien broek om de kont en gien knope an de*

jasse is vreselijk arm (Ma), zo ook *Ze bin zo aarm, ze hebben gien broek om de kont* (Nbk, Np), *Hi'j rookt al, mar kan nog mar kwaolik buten de broek pissen* (Ow), *Hi'j het een moonster in de broek* heeft een grote penis (Wol), *Dat wuuf is zo manziek, as ze een broek ziet ligt ze al* (Sz) 2. aangehecht deel van het paardentuig, om het achterste van het paard, onder de staart door (waardoor het paard niet te dicht bij de wagen/koets kan komen of omgekeerd (nl. bij het gaan over hellend oppervlak) (verspr.): *'t Koetsetuug is een appat tuug mit een broek veur et peerd, dan hebben ze de broek an'* (Dla, Ma, Dhau), *De broek keert et peerd as hi'j weerommelopen wil* (Op), *De riemen achter om de billen henne en om de poten, dat is de broek van et peerd* (Ste), vandaar: *Et peerd moet de broek an* (Ste), *De broek en de zille wodden mit mekeer verbunnen deur gaaspies* (Ste), *een broek in leer veur et peerd van et achteraeende* (Dfo), *Ik zal 't peerd de broek andoen, dan lopt hi'j beter* (Bu), *Et peerd lopt in de broek* (Dhau), *Mit et mi'jen hadden ze de peerden een broek an* (Ol-Nl), *Ze hebben et peerd in de broek* (Dho), *Hi'j het et peerd veur de waegen mit de broek an* (Ow), *Aj'm gien broek andoen, hool ie de waegen nooit* (Nw) 3. de verdroogde blaadjes van de bloemkelk van de boekweit (k: Ste) *De boekweite zoas ze op zoolder koemen was, kan zo niet verkocht wodden; ze moet eerst nog trapt wodden om de broeken d'r of te kriegen* het gedorst boekweit werd nl. in bakken gedaan; in elke bak stond iemand te trappen, zodat de bloemblaadjes van de korrels vielen (k: Ste) 4. kont, billen van een koe of paard en het vet/vlees erop *Die koe het een beste broek* (Db), *...een mooie broek* een stevig vierkant kruis (Np), *'t Peerd het een goeie broek* heeft stevige dijen, een goed achterwerk (El), *een koe mit een goeie broek* dat is: is breed van achteren, heeft flink vlees aan het lichaam (Np, Nt) * *De laeste broek het gien buse* je hoeft niet overdreven zuinig te zijn, als je sterft kun je toch je geld niet meenemen (Nbk), *Opscheppen en in de broek schieten, dat is ok een vak* hij/zij heeft veel praatjes maar 't stelt allemaal niks voor (met name in financieel opzicht) (Bu), zo

ook *Pochen en blaozen en in de broek schieten is gien keunst veur degene die et kent* (Ste), *Staorigan krigt Pietertien de broek an langzaam maar zeker komt het werk wel klaar* (Nbk), zo ook *Zo komt Pietertien in de broek* zo komt het allemaal voor elkaar (Np)

Broek II (Db, s: oost.) et [bruk] 1. variant van de bekende plaatsnaam *Donkerbroek: Beppe zee ok wel 'in Broek', in plaats van 'in Donkerbroek'* (Db)

broek III Ook **broeke** (Ow) et, ook wel de (spor.); -en; -ien [bruk/'brukə] 1. broekland, vaak: in gemeenschappelijk bezit van boeren (soms ook droog, niet in kultuur gebracht en met struikgewas en/of enig geboomte begroeid) *De koenen lopen in 't broek* (Ld), *We gaon naor 't broek* (Nt), *De boeren brochten vroeger de koenen naor 't broek, eerst wodden ze verhuurd veur hurlaand* (Pe-Db), *Daor bi'j Ossenziel ligt nog een hele lappe broek* (Dla), *We gaon over 't broek* (Nt), *De grond op 'e broeken is zwaore grond* (Ste), *Daorginder liggen de broeken* (Nw), *'t Aekinger broek* laag land, achter de *Kaefe Dunen* bij *Appelsche* (Ld, b, Ow): *Ik was nog mar krek in 't Aekinger broek* (b), zo ook, nabij Appelsche: (...) *en kwam in 't Drentse broek* (b), *de broek in Appelsche* (Dfo), *'t voel broekien* stukje land aan het begin van het *Aekinger broek* bij *Appelsche* (El, b, Ld), *De hoge broeken: dat was onlaand, bosgrond, heide en zo aachter de grösdrugeri'je* (Ow), *Op disse kaant Ooldemark haj' de 'Oosterbroek'* (Ste), *De broeklanen tussen Ooldemark en de Lende bin now dreuge* (Nt), *We kennen de Marker broeken bi'j Ooldemark en de broeklanen bi'j Ossenziel, mar die bin niet drassig en lege* (Ol-Nl), *'Miente' is etzelde as broek, beide gemienschopslaand* (Bu), *Daor bi'j Ossenziel ligt nog een hiele lappe broek* (Dla)

broek-mit-locht (Wol) de [brukmit'loxt] 1. eten dat niet veel voorstelt

broekbaand z. *broeksbaand*

broekbokse z. *broeksbokse*

broekbuse z. *broeksbuse*

broeke z. *broek III*

broekgoed (Nbk, Ste) et ['brukə...] 1. stof voor broeken, broekengoed

broekeman z. *broekmannegien*

Broekemer I (Db, Ow) de; -s ['brukəmɪ] 1. inwoner van, iemand geboortig uit Donkerbroek *'t Is een Broekemer* (Ow)

Broekemer II (Db, Ow) bn.; attr. ['brukəmɪ] 1. van, m.b.t. *Broek, Donkerbroek*, vgl. *de Broekemer karke* (Db)

broekemeseren z. *broekeseren*

broekeseren (verspr.) Ook **broekemeseren** (Ow) zw. ww.; onoverg.; broekeseerde, het broekeseerd [brukə'st:ərɪ/brukəmə's...] 1. zijn gevoeg doen, ook wel: plassen door vrouwen *Now moe'k henne te broekeseren* (Np), *Die man zat altied een hele poze te broekeseren* (Op), *veur 't melken nog even gaon te broekeseren* (Ow), *Hij had snet eten, hij mos haostig broekeseren* (Pe-Db), *Doe hij in de heide liggen gong, zag hij dat d'r iene broekeseerd had* (Ld), *We mossen neudig broekeseren* (Nbk), *Ik komme zo, mar ik moet eerst broekeseren* (Diz)

broekestof (spor.) ['br...] - broekenstof, broekengoed

broekgrond (verspr.) ['brukxront] - broekgrond *Die broekgronden bin de laeste jaoren aorig verbeterd* (Bu), *Die broekgrond dee van 't jaor ok niet vule* (Sz), *De broekgrond is leeg laand* (Bdie, Dhau)

broekhoest (Bu) ['br...] - broekhoest, wind

broekhuj (Ste) et ['b...] 1. hooi van madeland, laaggelegen hooiland

Broekhuzen (Nbk) et [bruk'hy:zɪ] 1. naam van een fictieve plaats, in *Et rommelt in Broekhuzen* gezegd n.a.v. een wind die men laat (Nbk)

broekien de; broekies ['brukin] 1. kleine broek I, III in diverse bet. 2. ventje, man, jongen die pas begint aan een bep. baan, taak, klus *Oonze meester was nog mar een jong broekien doe hij bi'j oons begon* (Nbk)

broeklemme (Ol-Nl) de; -n; -gien ['brukləmə] 1. klem om een broekspijp, waarmee werd voorkomen dat die in de fietsketting kwam

broekknope z. *broeksknope*

broeklaand et; ...lanen ['brukl...] 1. broekland, laag gelegen land, vaak land dat regelmatig onder water staat *We moe'n naor de broeklanen te mi'jen, in Appelsche* (El, Db), *de broeklanen bi'j Waoteren*

broekmannegien - broeksgulpe

(Ma), *An de Lende liggen de broeklanan* (Spa), *De broeklanan liggen altied te zoep en te biet* (Obk), *Doe de Lende soms nog overstroomde, was 't wel meie veurd dat de broeklanan an de gang kwammen* (Obk), *Huj uut de broeklanan nuumden ze butenlaans huj* (Obk), *De koenen lopen achter in de broeklanan* (Mun), *We hebben de pinken in de broeklanan in de weide* (Diz), *De broeklanan tussen Ooldemark en de Lende bin now dreuge* (Nt), *De eerste snee van de broeklanan wodde verhuurd. Bij de tweede snee mochten alle boeren over de Lende de koenen d'r in jaegen* (Nt), *De broeklanan onder Ooldemark an de zuudkaant van de Lende en de maoden onder Ooldetriene an de noordkaant van de Lende waeren meenten* (Op), *We kennen de Marker broeken bij Ooldemark en de broeklanan bij Ossenzijl, mar die bin niet drassig en lege* (Ol-Nl), *In Ooldemark bin de broeklanan, dat bruukten de boeren mit mekaer* (Pe-Dbl, Np), *As ze vroeger op et broeklaand in Buil koehuudden en ze gongen weer op huus an, dan reupen de koehuders: 'Huui, huui, hikke, de koenen hebben de boekies dikke!*' (Bu)

broekmannegien (Dfo) Ook *broekeman* (Db) et; ...mannegies ['brukmanəxin/'brukman] 1. kleine jongen, broekeman *Wat een aorig broekmannegien is dat jongien!* (Dfo), *kleine broekeman* (Db)

broekmieger (Ow) de; -s; -tien ['br...] 1. iemand die in z'n broek plast

broeknaod de; -en; ...naotien ['brukno:ət] 1. naad van een broek *De buse van de broek zit in een eupening van de broeknaod* (Dfo)

broekofzakkerig (Nbk, Np) bn.; attr. ['brukɔfsakrəx] 1. van broeken: geneigd tot afzakken (gezegd wanneer iemand steeds z'n broek moet optrekken:) *'t Is broekofzakkerig weer vandaege* (Nbk), ook gezegd wanneer het erg warm weer is (Nbk, Np)

broekpak ['br...] - broekpak *Gister heb ik een blauw broekpak kocht* (Sz)

broekriem Ook *broeksriem* (Dfo, Ld, Obk), *broekrieme* (Spa) ['br.../'bruks...] - broekriem *een broekriem ommadoen, de broekriem (wat) antrekken* lett. en fig.: zuiniger doen, besparen op de uitgaven, ...moeten zuiniger moeten doen (Op), zo

ook *de broekriem anhaelen* lett. en vooral fig.: zuiniger doen, besparen op de uitgaven, zo ook *We moe'n de broekriem wat stiever antrekken* we moeten zuiniger doen, besparen op onze uitgaven (Dho)

broekrieme z. *broekriem*

broekrok ['br...] - broekrok

broeksbaand (Bdie, Nbk, Np, Ol-Nl, Pe-Dbl) Ook *broekbaand* (Dfo) de; ...banen ['brugzbā:nt/'brug...] 1. broeksband *Mit een broeksbaand dan hoej' aenlik gien riem* (Ol-Nl)

broeksbeugel (Bdie, Nw, Obk, Ow) de; -s; -tien ['brugzba:g] 1. bep. beugel om de broekspijp, waarmee werd voorkomen dat die in de fietsketting kwam

broeksbokse Ook *broekbokse* (Nt) de; -n; ...boksien ['brugzboksə/'brugb...] 1. broekspijp

broeksboere (Bdie) de; -n; ...boortien ['brugzbo:ərə] 1. boord van een broek (om middel)

broeksbusse (Bdie, Ol-Nl en oost.) Ook *broekbusse* (Bdie, Dfo, Dla, El, Ld, Nt, Obk, Ol-Nl, Op, Spa, Sz) de; -n; ...busien ['brugz'by:sə, ook 'brugzby:sə/brug'by:sə, ook wel 'brugby:sə] 1. broekzak, zak in een broek *Hi'j het de broeksbusse kepot* (Ol-Nl, Np), *Die jonge het altied de broeksbusen vol* (Db), *Hi'j klauwt 'm de broeksbusse uut* haalt z'n broekzak leeg (Ld), *De iene haand har hi'j al in de broeksbusse en hi'j aaide de appel es* (Pe-Dbl, b)

broekschieten (Db, Ma, Nbk, Ow, Ste, Sz) ['brukskitɿ], in *d'r broekschieten an hebben* er een zwaar karwei, een moeizame klus aan hebben (Db, Ma, Ow), verder in *Die zit altied te pochen en te broekschieten* te opscheppen (Nbk) * *Mienen is broekschieten* z. onder *mienen* I, *Pochen en blaazen en broekschieten is gien keunst veur degene die et kent* (Ste), *Pochen, blaazen en broekschieten kan hi'j allemaole gelieke* (Sz)

broekschieter (Bdie, Bu, Dfo, Nbk) de; -s; -tien ['brukskitɿ] 1. kind dat in z'n broek kakt (Dfo, Nbk), scheldend, of evt. schertsend: *Pieter - broek - schieter* (Ow, Nbk) 2. bangerik (Bdie, Nbk) 3. klein kind (Bu) *Et is nog zoe'n broekschieter* (Bu)

broeksgespe (Bdie) ['bruksxəspə] - broekgesp

broeksgulpe (Nbk) ['br...] - broeksgulp

broeksknippe (Bdie, Dho, Ow) de; -n; ...knippien ['bruksknɪpə] 1. ronde klem om broekspijp, waarmee werd voorkomen dat die in de fietsketting kwam

broeksknope (Np, Obk) Ook **broekknoppe** (Nbk) de; -n; ...knopien ['brukskno:pə/...] 1. broeksknoop 'k *Heb de broeksknope d'r of* (Np)

broekspiepe (OS, Bdie, Diz, Np, Op, Pe-Dbl, Sz) Ook **broekspupe** (Bdie, Dho, Nw, Spa, Ste, Sz, j) de; -n; ...piepien ['bruks.../...] 1. broekspijp *Die gent van buurman hangt me altied an de broekspiepe (El), De bi'jen stroomden bi'j honderden J. bi'j de broekspupen en de mouwen in (j)*

broekspupe z. **broekspiepe**

broeksriem z. **broekriem**

Broekster (Db) de; -s; -tien ['brukstɛ] 1. inwoner van *Donkerbroek*, z. ook *Broekstermer*

broerling z. **beroerling**

broekzetten (Nbk, Np, Nw, Obk, Ow, b, b: lm, ln, v, vo, bo: Np, Op) zw. ww.; onoverg.; broekzette/zette broek, het broekzet ['bruksetɔ] 1. zich zeer inspannen (om iets te verrichten dat erg zwaar, moeizaam is) *Ie hadden him de eerste keer wel pakken kund, aj' van de streek of an mar wat beter broekzet hadden (vo), Daor hej' broekzetten mit, om dat klaor te kriegen (Nw), Ik zette ommeraek broek (...) (v), Wat hadden ze broekzetten moeten om (...) (b)*, verder vooral in *d'r broekzetten an hebben* er een erg zwaar karwei, er een zeer zware klus aan hebben (Nbk, b)

broes Ook **broeze** (Mun) et, de [brus, ook bru:s (Mun, Np, Nt, Sb)/'bru:zə] 1. schuim *Aj' goed melken kunnen, mos ie broes melken kunnen* zo goed, stevig melken dat het in de emmer schuimde (Nw, Obk), *...mos d'r broes op 'e emmer staon, as dat niet zo was waj' een 'tjitter' (Obk)*, zo ook *Hoe beter aj' melken kunnen, hoe meer broes op 'e melk (Dfo), Hi'j kon melken, dat et was klaore broes en schoem (Nw), flink wat broes melken (bo: Op), Hoe meer broes, hoe beter melker (Sz), De broes staot op 'e melk (Spa), We hadden vroeger altied broes op de wastobbe (El), Oonze brune had mit waarm weer et broes op 'e bek veur de melkwaegen (Pe-Dbl, Db), Wat een broes gezegd bijv. wanneer men te veel van een afwasmiddel heeft gebruikt*

zodat er te veel schuim ontstaat (Nw), *Hi'j was zo lelck dat hi'j hadde et broes op 'e mond (verspr., Op), ...in de mond staon (Nt), Hi'j was zo kwaod, dat et broes ston 'm op de bek (Nw, Ma), Bi'j et koken kwam d'r allemaol broeze op (Mun)*

broesbekken (Bdie, Db, Dhau, Dla, El, Nbk, Nt, Obk, Op, Spa, Sun-Ot, vo) zw. ww.; onoverg.; broesbekte, het broesbekt ['bruzbekɔ/'bru:z...] 1. schuimbekken *Dat peerd lop te broesbekken (Bdie), En doe H. es wat beter toekeek zag hi'j dat inkelde koenen broesbekten (vo), Hi'j was zo kwaod, hi'j broesbekte et uut (El, Nt, Sun-Ot), Hi'j broesbekt van Ielkens (Db, Op), Ze stonnen tegenover mekeer te broesbekken (Obk), As een koe tongblaore kreeg, ston hi'j te broesbekken (Spa)*

broetien z. **brutien**

broeze z. **broes**

broezen zw. ww.; onoverg.; broesde, is broesd ['bru:zɔ] 1. op hoorbare wijze schuimen, van vloeistof *Et broest aorig (Bu), Aj' goed melken kunnen, broesde 't in de emmer (Obk), Aj' niet broes melken, dan kuj' niet goed melken, et moet broezen! (Nw), De melk in de emmer broesde, dat schoemde en dat soesde (ba)* 2. (m.b.t. water, pap) stortend, wild en brekend stromen en het bijbehorende geluid geven *Et waeter broesde deur de sloot (Spa), Et waeter broesde de grond uut (El), Et waeter broesde in de kolk (Np), Daor kuj' de zee heuren broezen (Ow), De bri'j broest tot de panne uut (Nbk)*, (bij vergelijking:) *Overal broezen de plannen! (ba)* 3. zich stormend voortbewegen, met kracht door en over alles heen gaand (lett.) *Hi'j broesde d'r henne (Nbk), Daor komt hi'j an broezen gezegd bijv. van iemand die in hoog tempo aan komt fietsen (Nw), mit een waegen deur de modder broezen (bo: Np), Ze bin deur de modder broesd (Dfo), De bezorgers broesden niet ommenocht hiele aenden deur de modder (b), Hi'j broest d'r diepe deur bijv. met een trekker (Nt), Hi'j broest overal mar deur (Nw)* 4. door zich fors in te spannen er zonder moeite doorheen komen, zich met kracht overal doorheen slaan *Die broezen d'r wel deur slaan zich wel overal doorheen (ook al is het rommelig, armoedig enz. op dat bedrijf) (Ste)* 5. (onpers.) op een on-

broezerig - broggesmeer

geregelde, wilde wijze voortgang vinden 't *Broest d'r daor ok aorig deur* het werk gebeurt daar met de Franse slag, het is daar een slordige, ongeregelde huishouding e.d., ook ...*reer deur* (Dfo, Ow), ...*aorig langes* (b: lm), zo ook *Et broest d'r nuver deur bij die meensken* (Db), *Die broezen d'r reer in omme* gaan slordig te werk, doen hun werk wild en ongeregeld (Nbk, Np) 6. (van gewas) snel opkomen en groeien 't *Grös broest de grond uut* (El, Nbk, bo: Np), *Doe de eerpels an et opkommen toe weren, gooiden ze d'r nog wat stikstof op en nao een posien broesden ze d'r uut* (vo)

broezerig (Np) bn.; -er, -st ['bru:zɾəx] 1. (van het weer) broeierig *broezerig weer* (Np)

brogge Ook *brugge* (WH), *brukkien* (bet. 6: Spa) de; -n; broggien ['brögə/'bruɣə/'brakɪn] 1. beweegbare of vaste brug, brugverbinding *D'r liggen losse plaanken in de brogge* (Dho), *een vaaste brogge, een beweegbere brogge, een hoolten brogge, een stienen brogge, D'r moet een ni'je leuning op 'e brogge* (Spa), *De Spanghoekster brugge is mar een klein dinkien* (Dla, Spa), *de Ooltrienster brogge* (Sun-Ot), *Die brogge is vaeke eupen* (Obk), *De brogge is op of is daele* (Op), *De brogge gong krek op* (Dfo), *Ik was an de brogge toe, en doe was hi'j krek op* (Dfo), *De brogge is tegenwoordig regelmaotig of* (Spa), *de brogge eupendri'jen, ...dichtedri'jen, ...omhogens dri'jen, ...naor beneden dri'jen, Et schip veert onder de brogge deur* (Nbk), *We konnen niet over de brogge* (henne), *die weren ze an 't maeken* (Nbk), *over de brogge kommen* iets toegeven, van zijn kant doen, geld voor iets geven: *Hi'j komt goed over de brogge geeft flink geld* (Ld), *Hi'j is goed over de brogge kommen* is in de kost gegaan en heeft het er goed (Np) 2. bekende gebitsprothese: brug (l) 3. bekend gymtoestel: brug 4. smeerbrug, brug in garage (spor.) 5. bekend deel van een schip: brug (l) 6. (vaak verkl.) boterham, vaak: sneetje roggebrood *Wat heb i'j daor op je broggien?* (Db), *een broggien mit kaonen* (Mun), *Wi'j' ok nog een broggien hebben?* (Nbk, Np), *een broggien eten* onderbijten (Nw), *Ik moet mar een broggien mit hebben* (Bdie), 'k *Zal je mar gauw even*

een broggien klaormaeken (Dla), *Hi'j het 'm vandage zo weerd, hi'j zal wel zin an een dikke brugge hebben* (Sz) 7. kost, levensonderhoud *Die kan zien broggien wel verdienen* hij kan heel goed de kost verdienen (Db, Dho, Pe-Db, Sun-Ot, Nbk), *Hi'j het goed zien broggien verdient goed* (Ma, Nbk), *H. mos doe weer in huus kommen, want de kooi mos deurgaon om de femilietradisie, en d'r zat ok een goeie brogge in* (Obk) * (aftelrijmpje:) *Onder de brogge lag een vrouw/Haoren op 'e kont as kabeltouw/Poekels op 'e kont as jutteperen/Wie wil d'r mit zoe'n vrouw verkeren?* (Wol)

broggebalke (l) de; -n; ...balkien ['brögə...] 1. draagbalk van een brug

broggegedek (l) ['br...] - brugdek

broggegeld (Dhau, Dho, Nbk) et ['brögə...] 1. bruggegeld: vergoeding betaald aan de brugwachter door degenen voor wie men de brug moet openen om het schip door te laten *Et broggegeld wodde anneumen mit de klompe* (Dho)

bruggeheufd (verspr.) Ook *bruggehoofd* (Sz) ['br.../...] - bruggehoofd (lett.) *De soldaoten slaon een bruggeheufd* (Np)

bruggehuus (l) ['br...] - bruggehuus

bruggeklasse (l) ['br...] - brugklas

bruggekoffie (Db) Ook *bruggekoffie*

(Pe-Db, Sun-Ot) de ['brögə.../'brögkofi] 1. slechte koffie, als het ware om al etend de boterhammen mee 'door te spoelen'

bruggekörf (Db) de; ...körven ['brögə...] 1. korf waarin men z'n boterhammen meeneemt

bruggeleuning (verspr.) Ook *brugleuning* (Bdie) ['br.../...] - brugleuning

bruggemessien (Op) et; ...messies ['br...] 1. mesje als onderdeel van het bestek, couvert *et bruggemessien, bi'j brood of eten* (Op)

bruggenkoffie z. *bruggekoffie*

bruggenmaond (Dfo) de ['brögmm...] 1. de tijd van ondertrouw

bruggeplaanke (verspr.) de; -n; ..plaankien ['br...] 1. dwarsplank van een brug *Bruggeplaanke weren onderling verbunnen deur kettens* (Np) 2. broodplank (Sun-Ot) 3. plankje op de *bloktonge* (Db)

bruggepoede (Dfo) de; -n; -gien ['brögə-pudə] 1. zak of zakje voor het bewaren van boterhammen (om ze mee te nemen)

broggesmeer (Ste) et, de ['brögə...] 1.

broodbeleg dat men kan smeren *We meugen wel wat nij broggesmeer haelen, want et is haost op* (Ste), *Reuzel was vroeger wel broggesmeer* (Ste)

broggewaachter ['br...] - brugwachter (m.b.t. vaarwegen)

broggewaachtershuus et; ...huzen; ...husien ['brogə...] 1. brugwachtershuisje

broggewipper (Bu, Np, Nw, Obk) de; -s; -tien ['brogə...] 1. iemand die altijd op de weg in het dorp te vinden is, vooral: op of bij de brug in *Noordwoolde*, en vaak: die nooit iets uitvoert, vandaar de bijnaam voor

Noordwooldigers: (Noordwooldiger) broggewippers (Bu, Np, Nw, Obk)

broggien z. onder *brogge*

broggieseten (Db, Nbk) onbep. w. en het broggieseten ['broxis...] 1. een broodmaaltijd nuttigen *We gaon broggieseten, heur!* (Nbk)

brogleuning z. *broggeleuning*

brok z. *brokke*

brokhunnig (bs: Ow) de ['brokh...] 1. honing uit raten waarin veel honing zit

brokke Ook *brok* (bet. 1: Spa, Sun-Ot, Sz, bet. 2: Sun-Ot, bet. 3: Db, Dfo, Ld, Mun, Op, Pe-Db1, Sun-Ot) de; -n; brokkien ['brokə/brok] 1. brok van iets, stuk *een brokke stien, We hadden gister nog een lekkere brokke taoi* (Nt), *We kregen een brokke koeke* (Ol-Nl), *Deur een arfenis het die boer d'r nog een brokke laand bij kregen* (Db), *Hi'j het een hiele brokke van de schure of haeld* (Nw), *een voer brokken een vracht turf* (Np), *brokken maeken brokken maken*, de boel stukmaken (door onhandigheid), *mit de brokken zitten* met de gevolgen van het ongeluk, van de onhandigheden zitten, *Bi'j stokken en brokken biechte ik mien zunde (...)* bij stukjes en beetjes (b) 2. stukje dat, hap die men eet *Mien buurman die kon schrokken: grote brokken!* (Sz), in verb.: *verschieten in de brokken* iets in z'n verkeerde keelgat krijgen (Nw), *een brokke in de keel (hebben)/kriegen* een brok in z'n keel hebben/krijgen, plotseling een sterke ontroering ondergaan (Bdie, Np, Pe-Db1): *'k Heb een brokke in de keel!* (Bdie), *Ik krieg d'r een brokke van in de keel* het raakt me, ik trek het me aan (Pe-Db1, Np: n), *D'r scheut mi'j een brokke in de keel* gezegd bij opkroppen, als men moet

slikken (Mun) 3. flink uit de kluiten gewassen persoon (vaak gezegd van een vrouw, ook wel van een man of kind) *Dat is een hiele brokke* een grote vrouw (Np), *'t Is een brokke!* (Wol), *een brokke van een meid* (Db, Dho, Ma, Obk, Ow, Spa), ... *van een vrommes* (Bdie, Db), *een stevige brokke* een dikke, zware vrouw (Np, Spa), *een brok van een kerel* (Dfo, Ld, Pe-Db1, Mun), ... *van een kiend* (Dfo)

brokkebrommel (Nw) de ['brokəbrom] 1. toestand met veel ruzie *Die kerel is zo licht raekt, dat hi'j maekt d'r in huus een brokkebrommel van* (Nw)

brokkel (Db, El, Nbk, Obk, b: lm, ln) Ook *brokkelig* (Db, Dfo, Dhau, El, Ld, Ma, Obk, Ow, j) bn., bw.; -er, -st ['brok|...əx]

1. humeurig *Die was vandemorgen wat brokkelig* (Dfo, j), *Morgens eerst bin de meensken wel es wat brokkel(ig)* (Db), *Hi'j kan aorig brokkel wezen tegenwoordig* (Nbk)

brokkelen zw. ww.; overg., onoverg.; brokkelde, het brokkeld ['brok|lɪ] 1. (overg.) brekend tot stukjes maken *Die het vrij wat in de melk te brokkelen* heeft veel invloed, kan in hoge mate mee beslissen (Nw), waartegenover *Die het niet vule in de melk te brokkelen* (Nbk, Dfo) 2. (onoverg.) in stukjes uiteen vallen, breken *De stien begon te brokkelen* (Nbk), *Et brood brokkelt nogal wat* (Nbk)

brokkelig bn.; -er, -st ['brok|əx] 1. brokkelig, bros *Die koekies bin brokkelig* (Bu), *Et ies is brokkelig* (Op), *Die slootswal is brokkelig* (Wol, Sun-Ot), *Oonze stoelen wo'n zo brokkelig, dat et is niks meer* (Nw) 2. z. *brokkel*

brokkemaeker ['brokə...] - brokkenmaker

brokkien et; brokkies ['brokin] 1. kleine brokke, z. aldaar 2. (mv.) stukjes van de bovenste laag van turf (Spa): *As de vost over de bovenste laoge van de turf gaon was, dan was et helemaal licht, dan wodde d'r wel zegd: 'Neem mar wat brokkies mit'* (Spa) 3. hondebrokje, kattedrokje, *kalverbrokkien* e.d. *Het de katte al brokkies had?* (Nbk) 4. koekje, ook brokje, boterham (Bdie, Dho, Np, Nw, Spa): *Woj' ok nog een brokkien hebben?* (Np), (flinke) boterham voor iemand die zware lichamelijke arbeid deed (Bdie, k: Ste), verder in *Hi'j het et brokkien op de plaanke*

brokkiesscheppe - brommer

heeft een betrekking gekregen die hem voor z'n verdere leven een goede boterham bezorgt (k: Ste), *Hi'j het et brokkien koft id.* (k: Ste), z. ook *brukkien* en onder *brogge*, bet. 6

brokkiesscheppe (Ma) de; -n; ...scheppien ['brøkiskepə] 1. schep om honde- en kattebrokjes, *kalverbrokkies* e.d. mee te scheppen

brokstok (spor.) ['brøkstok] - brokstuk (lett.)

brol (Nbk) Ook *brul* (Obk) de [brɔl/brɔl] 1. brol, alle spullen bij elkaar, de hele santenkraam, rommel

brombeer ['brɔm...] - brombeer: knorrepot, hetz. als *brompot*: *Wat bin ie toch een oolde brombeer* (Nbk), zo ook *'t Is een aorige brombeer* (Bdie); ook liefkozend tegen de echtgenoot: *Och toe now, oolde brombeer van me, doe 't dan veur mi'j* (v)

bromelia (Nbk, Sz) [bro'mu:lija] - bromelia bromfiets ['brɔm...] - bromfiets

bromfietschaandel (l) ['brɔmfitsə...] - bromfietshandel

bromfietshelm ['br...] - bromfietshelm

bromfietsemoter (l) ['br...] - bromfietsmotor

bromfietsier ['br...] - bromfietsier *Die bromfietsiers bin oek weer an 't knetteren* (Nt)

bromfletsleerze (El, Pe-Db, Sz) de; -n; ...leersien ['br...] 1. hetz. als *brommerleerze*, z. aldaar

bromfietsmoter ['br...] - bromfietsmoter **bromfietsriebewies** (l) et; ...bewiezen ['br...] 1. rijbewijs voor een bromfiets

brommel z. *brommer*, *brummel* **brommelbek** (Db) de; -ken; -kien ['b...] 1. man die onduidelijk praat (z. ook *brobbelbek*) *Die man is een brommelbek* (Db)

brommelbos z. *brummelbos*

brommeljaar z. *brummeljaar*

brommelplokken z. *brummelplokken*

brommelpolle z. *brummelpolle*

brommelpollehoot z. *brummelpollehoot*

brommelsap z. *brummelsap*

brommelstruke z. *brummelpolle*

brommeltakke z. *brummeltoeke*

brommeltoeke z. *brummeltoeke*

brommelzeuken z. *brummelzuken*

brommelzuken z. *brummelzuken*

brommen zw. ww.; onoverg.; bromde, het

bromd ['brɔm:] 1. (van bep. dieren) een laag, grommend geluid voortbrengen *De hond zat (op oons) te brommen* (Nbk), *...lag bi'j de deure te brommen* (El) 2. (van bep. insecten) een dof gonzend geluid maken *De iekmulder bromt aovens* (Np), *We heurden die bi'je wel brommen, mar we zaggen 'm niet* (Pe-Db) 3. onduidelijk, binnensmonds en op lage toon spreken *in de baord brommen* binnensmonds praten, mompelen (Bdie, Dho, Ld, Np, Op, Pe-Db, Spa): *Hi'j bromde wat in zien baord* (Spa, Nbk), *Hi'j zat wat in de baord te brommen* (Nbk), *Ik zegge mar niks, mar God heurt mi'j brommen* manier van zeggen waarmee men z'n ongenoegen, tegenzin uit terwijl men er toch niet hard tegenin wil gaan, er geen ruzie om wil maken (Nbk) 4. knorren, mopperen *le moe'n niet altied zo zitten te brommen op dat kiend* (Nbk), *le moe'n niet zo op mi'j brommen* (Obk), *Zie brommen op 'e kiender* (Bdie), *I'j moe'n altied niet zo brommen op die jonge* (Db) 5. (alleen in de onbep. wijs) in de nor zitten *Hi'j moet henne te brommen* hij moet naar de gevangenis (Np), *Veur zien streupen mos H. een weke brommen* (Db), *Hi'j moet drie weken brommen in Veenhuzen* (Dfo) 6. op een bromfiets rijden (Spa) *Hi'j bromt wat of op zien brompot* (Spa)

brommer Ook *brommerd* (Ow), *brommel* (Mun: bet. 2, 3), *bromme* (bet. 3: Pe-Db) de; -s; -tien ['brɔmɪ.'brɔm] 1. iemand of iets die bromt in bet. 2, 3 van *brommen* 2. bromfiets *Hi'j het een reer ongelok had mit de brommer* (Db) 3. bromvlieg, vooral: blauwe vleesvlieg (verspr.) *Die brommer goest je de hieltied om de oren; ik heb vandeweke nog drie brommers doodslegen* (Sun-Ot), *Die brommers gaon op je brood zitten* (Dfo), *D'r zit een nust vol brommers in de schostien* (Dfo), *D'r zat een dikke brommer achter 't gediend* (Ol-Nl), *...veur 't glas* (Obk), *een dikke brommer in huus* (Bdie), ook in *blauwe brommer* id. (Nw) 4. honingbij e.d. (Mun, Sz) *De brommers kun zo mooi goezen in de zoemer as 't warm weer is* (Mun, Sz) 5. iemand die voortdurend bromt, z. *brommen*, bet. 4 * *Vroeger zatten de brommers op 'e proemen, now zitten de proemen op 'e brommers* woordspeling waarbij het eerste

brommers slaat op bet. 3, het tweede op bet. 2; het tweede *proemen* slaat op vrouwspersonen (Ow)

brommerd z. *brommer*

brommerig ['brompɛx] - chagrijnig, knorrig, geneigd tot *brommen*, bet. 2 *een brommerige kerel* (Nw, Ste), *Ze is brommerig vandaeg* (Diz)

brommerleerze (El) de; -n ['b...] 1. laars voor een bromfietser, z. ook *bromfietsleerze*

brompot de; -ten; -tien ['brompɔt] 1. zeurderige, altijd chagrijnige persoon, mopperpot *Wat is 't een oude brompot!* (Dfo, Nbk), *Wat een vervelende brompot is dat toch!* (Db), *een aekelike brompot* (Np)

2. bromtol (Nbk) 3. bromfiets (Spa) *Hi'j bromt wat of mit zien ouwe brompot* (Spa)

bromsnor (Sun) de; -ren ['bromsnɔr] 1. ouderwetse bromfiets

bromtolle (verspr. WS, Ld) ['br...] - bromtol

bromtoppe (OS, Dla, Np, Nw, Spa, Sun-Ot, Wol) de; -n; ...toppien ['bromtopə] 1. bromtol, ook wel met muziek *Kleine S. speulde mit de bromtoppe* (Nbk), *Bromtoppies weren kleine poddestoelties van hooft, mit een punt onderan, diej' mit een zwiepien drijen leuten. As jonges mochten we graeg toppezetten en liefst mit een bromtoppe* (Nw)

bromvliege (verspr.) ['bromfl...] - bromvlieg, vooral: blauwe vleesvlieg *Een bromvliege zit altied op 't spek* (Pe-Dbl)

bromze z. *bremze*

bromzig (Nbk) bn.; -er, -st ['bromzɛx] 1. gezegd van warm, broeierig weer *'t Was bromzig vanaovend onder melkerstied* (Nbk)

bron (spor.) de; -nen [bron] 1. plaats van oorsprong 2. oorzaak 3. schriftelijk stuk of persoon waaraan/aan wie men iets ontleent **bronchiën** (l) ['brɔ̃(n)xij(d)ɲ] - bronchiën **bronchitis** [brɔ̃'xitəs] - bronchitis *De longen dat gong nog wel, heur aosemhaelingsorganen konnen beter, ze hadde wat astmatische bronchitis (...)* (vo)

bronne-onderzoek (l) ['brɔ̃nɔn...] - bronnenonderzoek

bronnebad (spor., l, v) et ['brɔ̃nɔbat] 1. kuuroord, 'verwen-bad' met diverse soorten baden, nagebootste bronnen e.d. (...) *dat wi'j in Noordwoolde zoe'n sjiek bronnebad*

hebben (...) (v)

bronneboek (l) ['brɔ̃nɔ...] - bronnengids

bronneliest (l) ['brɔ̃nɔlist] - bronnenlijst

bronnemateriaol (l) ['brɔ̃nɔ...] - bronnenmateriaal

bronnestudie (l) ['brɔ̃nɔ...] - bronnenstudie

brood et; broden; brotien ['bro:ɔt] 1. (g. mv.) bekend voedsel: brood (vaak in toepassing op bruin brood en roggebrood, waarbij men *bolle* gebruikt voor wit brood) *Brood is bij oons meestal roggenbrood* (Nw), *wit brood, bruun brood, (ge)reusterd brood* (spor.), *vas brood, oold brood, eigenbakt brood* (Nbk), *brood reusteren* (Nbk), *een krummeltien brood* broodkruimel (Nbk), *een stokkien brood, een snee brood, een snee brood om Noordwoolde henne* een dikke snee roggebrood, van een tienponder (bo: Wol), *As wij slachten dan kook ik de hatslag wel, want dat vienen we lekker op brood* (Sz), *wat op brood broodbeleg: Hej' ok wat op brood?* (Ow), *wat op 't brood* id. (Np), *spul op brood* broodbeleg (Dhau, Nbk), *wat moesies op brood* muisjes als broodbeleg (Bu), *(een stokkien) brood mit blote kont* zonder enige vorm van beleg (Sz), *brood mit tevredenheid* id. (Sz), *dreug brood (eten)* zonder boter enz., ook: het nogal krap hebben (Dfo), zo ook *krap brood hebben* enig gebrek aan brood hebben, het nogal krap hebben (Dfo), *D'r is gien dreug brood mit te verdienen* er valt niets mee te verdienen, *...an te verdienen* (Ow), *Hi'j kan d'r gien dreug brood an verdienen* hij kan er ternauwernood voldoende mee verdienen (Obk), zo ook *gien dreug brood verdienen* zo goed als niks aan inkomsten hebben (Dho, Spa, Sz, Ma), *Hi'j kan nog gien dreug brood verdienen* is niet in staat om ook maar iets te verdienen, is geen knip voor de neus waard (Ma), *Pattie meensken gunnen een aander gien dreug brood* gunnen een ander nog niet eens het benodigde minimum aan inkomsten, eigenlijk helemaal niets (Pe-Dbl, Obk), *Ze gongen vroeger ok wel mit brood rond mit de kroje, mit de kōrf of mit de haandkarre* (Np), *op waeter en brood zitten/moeten* niets anders dan dat in de gevangenis te eten krijgen/zullen krijgen, *Hi'j kan anders niet as van brood stront macken* 't is een stomme vent, hij

brood - brood

kan niks (Nbk), *Et is een scharminkel van een wief, die is zo maeger as brood* (Obk) 2. eenheid van brood in broodvorm *Wij' wel even twee broden van de bakker haelen?* (Nbk), *zute broties bakken zoete broodjes bakken* 3. (g. mv.) het brood dat men nuttigt, gaat of zou moeten nuttigen *et brood op 'e plaanke snieden* (Ow), (vaak aaneen geschreven:) *brood eten* de broodmaaltijd nuttigen: *Zuwwe brood eten?* de broodmaaltijd nuttigen (als ontbijt en avondmaaltijd (Nbk); 's middags at men vaak warm), *We gaon brood eten, koj' ok an taofel?* (Nbk), *Hoeveule van mien heiten arbeiders hebben brood genog en ik vergao van de honger* (b), *Die het ok brood eten* gezegd van iemand die iets voorspelt (Nt, Np), die iets gezegd heeft kennelijk zonder het zeker te weten (Nw), *Die het ok brood had* id. (Ma), *een profheet die brood eet* iemand die ook niet meer zegt dan hij kan weten, die ook maar wat zegt (Spa, Nw), *Zuwwe brood mitnemen veur onderweg?* (Nbk), *je de keze niet van 't brood eten laoten*, zo ook *I'J moe'n je de keze niet van 't brood eten laoten* (Ow), *Die lat him de keze ok niet van 't brood eten* laat zich niks afnemen wat hem toekomt, laat zich niet bedotten, is beslist assertief (Np), *een aander de keze van 't brood eten/vreten* (Sun-Ot), *iene et brood uut de mond stoten* maken dat een ander minder of in 't geheel geen inkomsten meer heeft door iets zelf te doen, zelf te verkopen, een bep. baan te nemen, enz.: *Ik gao daor niet tussen zitten mit die haandel, ik wil een aander et brood niet uut de mond stoten* (Bdie, Nbk), *et op je brood krieges* als verwijt krijgen (en vaak: dus goed te maken): *Dat krigt hi' morgen op zien brood* (Ow), *Hi' krigt et een keer op zien brood* (Ma), *Doe kregen ze beidend 100 strafriegels op heur brood, vanmiddag nao schoeltied te maeken* (vo) 4. kost, levensonderhoud, bestaanszekerheid, basis waarop men in z'n onderhoud kan voorzien *je brood verdienen*, *Ze prees him dat hi' zo flink was en 't brood al mit verdiende veur et grote gezin* (j), *et brood verdiend hebben* terecht geld hebben verdiend voor al je werkzaamheden (Dho), *Hi' hoeft d'r gien brood mit te verdienen* die inkomsten, dat werk is voor hem niet van vitaal belang

(Dhau), *Die et goed zien brood* kan goed in z'n levensonderhoud voorzien (Nt), *Die man is goed veur zien brood* id. (Obk), zo ook *Hi' kan zien brood wel verdienen* id. (Pe-Db), *argens een goed stok brood mit verdienen kunnen* door de inkomsten ervan heel goed in z'n levensonderhoud kunnen voorzien (Obk), *...knap stok brood...* (Bdie), *D'r moet brood op 'e plaanke wezen* er moeten inkomsten zijn, anders kan men immers niet leven (Ow), *...kommen* (Ld), waartegenover *N. het gien brood meer op 'e plaanke* (Db), *(et) brood op 'e plaanke hebben* zoveel inkomsten hebben dat men er goed van kan leven, goed verdienen, over flink wat geld beschikken (verspr.), *D'r bin niet vule die 't brood op 'e plaanke krieges* die niet hoeven werken voor hun geld (Np), *Daor zit wel een goed stok(kien) brood in* een goed bestaan (alg., Wol), *Daor kuj' een goed stok brood mit verdienen* (Obk), *D'r zit een knap stok brood in* id. (Bdie), *Et brood mag d'r daor wezen* de kost is er goed (Nw, Ow), *Hi' is kwaod veur zien brood* wil er maar al te graag op uit om geld te verdienen, werkt hard om vooruit te komen, vecht voor z'n boterham (Bdie, Dfo, Nw, Ol-Nl), *...goed kwaod...* id. (El), *D'r zat gien brood in* er viel niet (genoeg) aan te verdienen (j), *Zoe'n zieleraanselder was altied op pad, en had zien brood d'r in* (j), *d'r gien brood mit verdienen* hoeven je levensonderhoud hangt er niet van af en dus is het niet zo belangrijk dat het je lukt (s), *d'r gien brood meer in zien* er geen voordeel meer in zien, het niet meer zien zitten m.b.t. iets (Nbk), *Die het zien brood kocht* heeft een betrekking gekregen (Dho), *...dan kom ie an J. en zien volkien heur brood* (vo), *zien brood wel hebben* een goed bestaan hebben (Dfo), zo ook *Hi' het goed zien brood* kan prima rondkomen (Dfo, Diz, Nt, Op, Ow) en *Hi' het zwaor wark, mar hi' het best zien brood* (Np) 5. (g. mv.) Avondmaalsbrood (spor.) 6. (g. mv.) stuifmeel voor de jonge bijen in een bijenkast of -korf (Obk, bs: Dfo) *et brood veur de jonge bi'jes* (Obk), *De eigies zels wo'n niet verzegeld, de larven al; dan hej' bruun brood; deur de was is et (donker)bruun van kleur* (bs: Dfo) * *Brood doet wonen* omdat je het voor je inkomsten

doet woon je ergens, ook al zou je misschien liever ergens anders wonen (Db, Dho, Op), *Aj' hier je brood hebben, hoej' daorginds niet henne te gaon om de bolle* als je het hier goed hebt, hoej' je nergens anders heen (Dho), *Brood, bri'j en proemen/Dat kan de Zwollenaar niet noemen* gezegd i.v.m. de huich-r in het Zwols (Ste), *D'r wodt een boel vergund brood eten* er is veel afgunst onder de mensen (Nbk, Np), *De iene zien dood is de aander/ere zien brood* (Bdie, Db, Nbk, Np), *De iene zien brood, is de aander zien dood* (Ld), *Wie zien brood aj' eten, wie zien tael aj' spreken* men doet, staat aan de kant van degene door wie men wordt betaald (Nt), zo ook *Wiens brood men et, wiens woord men sprekt* (Nw, OI-NI), *Diens/wiens brood men et, diens/wiens woord men sprekt* (El, Nw, OI-NI, Op), *Wie zien brood aj' eten, wiens tael aj' spreken* (Nt, Dla)

broodaeker (Dfo) de; -s; -tien ['br...] 1. bep. akker waarin men brood meenam als voeding naar het land

broodbakken et ['bro:ədbakŋ] - broodbakken

broodbakkeri'je de [bro:ədbakr'ljə, ook ...ejə, z. -i'je] 1. broodbakkerij, het bakken van brood *De bloem wodt bruukt veur broodbakkeri'je* (Obk)

broodbakkien (Nbk, Sun-Ot) et; ...bakkies ['br...] 1. broodtrommeltje

broodbeleg (verspr.) ['bro:ədbələx] - broodbeleg *Tegenwoordig hebben ze meer soorten broodbeleg as vroeger* (Obk), *Et broodbeleg is op* (Np)

broodbietersnussien z. *broodpikkersnussien*

broodblik (Dho, El) et; -ken; -kien ['bro:ədblik] 1. broodbus

broodbød ['bro:ədb...] - ontbijtbord *De broodbotties bin mit et verhuzen schendeleseerd* (OI-NI), *de broodbodden klaor zetten* nl. voor de broodmaaltijd (Nbk)

broodboom (l) ['bro:ədbõ:m] - broodboom

broodbrettien (El) et; ...bretties ['br...] 1. rond houten broodplankje waarvan men at (zoals nu nog wel in het buitenland) *Pake at vroeger van een broodbrettien* (El)

broodbule z. *broodbuul*

broodbusse (verspr.) ['bro:ədbasə] -

broodbus *We maekten de broodbusse schone mit een schrabber* (Ld)

broodbuul (Np, Ste) Ook *broodbule* (Spa) de; ...bulen; ...bulegien ['bro:ədbyl/...bylə]

1. broodzak(je), zak om brood in mee te nemen naar school *En as de broodbuul leeg was, stopten ze 'm wel vol mit pepier en sleugen ze mekaer d'r mit* (Ste)

brooddeeg (verspr.) Ook *brooddieg* (Db, El, Ma, Nbk) ['bro:ədt:x/...di:əx] - brooddeeg

brooddieg z. *brooddeeg*

broodeten (soms niet aaneengescreven) zw. ww.; onoverg.; broodat, het broodeten

(vaak all. onbep. w.) ['bro:ət:tɪ] 1. de broodmaaltijd gebruiken, d.i. vaak op vaste tijd, vooral: ontbijten, vroeger doorgaans ook als avondmaaltijd *We moe'n broodeten* (Nbk, Np), *Ie moe'n kommen te broodeten* (Dho), *We gaon broodeten* (Pe-Dbl), *H. en F. zitten in de keuken te broodeten* (v), *We broodeten morgens om half achte* (OI-NI), *morgens broodeten mit een koppien thee* (Diz), *We waren vanmorgen vroeg mit broodeten* (Spa), *We hebben vanmorgen om zeuven ure broodeten* (Np), *Zuwwe eerst mar even broodeten?* (Spa), *een broodetende perfect* iemand die maar wat filosofeert, die ook maar wat zegt, zonder dat men er al te veel waarde aan hoeft te ontfen (verspr.): *Ja, ik wete wel M. dat ik ok mar een broodetende profheet bin* (vo)

broodeter de; -s; -tien ['bro:ət:tɪ] 1. iemand die graag brood eet 2. iemand niet uit de eigen huiselijke kring die een of enkele keren meedoet aan de broodmaaltijd *We kregen broodeters* (Obk)

broodetersboel (Np) de ['bro:ət:tɪzbul] 1. het geheel aan benodigdheden bij het nuttigen van een broodmaaltijd

broodeterstied (Bdie, Dla, Nbk) de ['bro:ət:tɪstɪt] 1. de tijd dat men brood gaat eten, vaak: als avondmaaltijd

broodfebriek (spor.) ['bro:ət...] - broodfabriek

broodgebrek (Bdie, Dla, Mun, Np) ['br...] - broodgebrek

broodgeloof (Np) et ['bro:ətχələ:f] 1. geloof dat men aanhangt om strategische redenen, nl. om aan de kost te kunnen komen *broodgeloof, om zo op een karkeplaetse te kommen* (Np)

broodheer (Mun) ['br...] - broodheer

broodjaeger - broodraet

broodjaeger (verspr.) Ook *broodjager* (WH) ['bro:ət.../...] - broodjager
broodjager z. *broodjaeger*
broodkaaste (Dfo, Nw, Obk, Ow) de; -n; ...kassien ['bro:ət...] 1. kast waarin het brood werd bewaard (in gang, kelder of woonkamer)
broodkaarte (s) ['bro:ət...] - broodkaart
broodkappien (verspr.) et; ...kappies ['bro:ət...] 1. kapje (van brood)
broodkarre (WS, Dfo, Dhau, El) ['bro:ət...] - broodkar *de broodkarre, mit een hond d'r veur* (Np), *Een broodkarre was een twiewielde karre* (Pe-Db1)
broodkladde (Nbk, Obk) de; -n; -gien ['bro:ət...] 1. papieren zak waarin men een brood verpakt
broodkoffie (Db) de ['br...] 1. koffie bij een broodmaaltijd (recept: gemalen koffiebonen en een stuk cichorij met heet water erop)
broodkörf (Ma, Np) Ook *broodkorf* (Np, Pe-Db1), *broodmaande* (Ol-Nl), *broodmande* (Spa) de; ...körven; -ien ['bro:ət.../bro:ət.../...mä:ndə/...] 1. (vaak verkl.) broodmand *Zie loopt* [d.i.: vent] *mit de broodmande* (Spa) 2. mand met brood als voedsel voor de maaiers (Ol-Nl)
broodkossiesbri' z. *kossiesbri'*
broodkoste de; -n; ...kossien ['bro:ət...] 1. korst van brood
broodkrumme z. *broodkrummel*
broodkrummel Ook *broodkrumme* (Nbk) de; -s; -tien ['bro:ət.../...] 1. kruimel brood (gezegd van personen:) *De broodkrummels stikken him* hij is wellustig, weelderig (Bdie, Ld, Np, Op, Ow, Pe-Db1, Wol, s; Obk): *Meitieds, as de vogelties weer begonnen te zingen, begonnen de broodkrummels heur te stikken; M. rakte in die lange winter wat op zien rimmetiekige N. uitkeken* (Ow); ook gezegd van een weelderig, onstuimig paard (Bdie), van een kind dat in het voorjaar speels, dartel, uitgelaten is (Bdie, Ma), waarbij wel gezegd wordt dat zo'n kind het te goed heeft (Bdie), ook gezegd van iemand die mallotig doet (Ma) en wanneer iemand zich iets gaat verbeelden doordat het hem goed gaat, doordat hij boven z'n stand gaat leven nu hij het beter heeft gekregen (Wol, s; Obk), *Die stikt de broodkrummel* hij

heeft honger (Np)
broodmaande z. *broodkörf*
broodmaeger Ook *broodmager* (WH) ['bro:ətme:gr; aks. wisselt/...] - broodmager *Die vent is broodmaeger* (Np), *een broodmaeger biesien* d.i. een broodmagere koe (Dfo)
broodmael ['bro:ətme:l] - broodmeel *Rogge is 't beste broodmael* (Ow)
broodmager z. *broodmaeger*
broodmande z. *broodkörf*
broodmaol (Ol-Nl) ['br...] - broodmaaltijd
broodmaoltied ['br...] - broodmaaltijd
broodmes ['bro:ət...] - broodmes *et broodmes sliepen* (El)
broodmesiene (l) ['br...] - broodmachine
broodneudig bn., bw. ['bro:ət...:dæx; als bn.: aks. wisselt] - broodnodig *Et is broodneudig, dit wark* (Ow), *Et is broodneudig vanneuden da'k dat doe* het is heel erg nodig (bl), zo ook (verb.) *Et is broodneudige neudig vanneuden* (Nbk)
broodpikkersnussien (verspr. OS, Bu, Diz, Dho, Np, Pe-Db1) Ook *broodbietersnussien* (s) et; ...nussien ['bro:ət...:nʌsɪn/'bro:ədbitr...] 1. hoopje menselijke uitwerpselen, ergens in bos of veld liggend (soms werden er kleine kinderen of onnozele mensen op afgestuurd die wijsgemaakt werd dat er een vogelnestje te zien was (Nbk))
broodplaanke Ook *broodplanke* (WH) ['br...] - broodplank
broodplanke z. *broodplaanke*
broodpoede (Dfo, Diz, El, Nbk, Ow) de; -n; -gien ['bro:ət...:pudə] 1. papieren zak waarin men z'n brood of boterhammen verpakt, broodzakje met boterhammen *We moe'n mit de broodpoede naor de mi'jers* (Dfo)
broodponge (Mun) de; -n; ...pongien ['br...] 1. zak(je) om boterhammen in mee te nemen
broodpreker (Bdie, Dfo, Dla, Mun, Nw, Op, Sun-Ot) de; -s; -tien ['br...] 1. (vaak gezegd als reactie op iemand die saai preekt:) iemand die preekt voor z'n brood, dus om aan de kost te komen, niet voor z'n ideaal, ook algemener: vervelende, saai persoon
broodpries ['bro:ətpris] - broodprij
broodraet (Obk) et ['bro:ət...:t] 1. stuifmeel in honingraet

broodreunster z. *broodreuster*
broodreuster Ook *broodreunster* (Diz), *broodrooster* (Dho, Dla, El, Ld, Ma, Np, Obk, Spa) ['bro:ət.../...] - broodrooster
broodrooster z. *broodreuster*
broodschaole (Db, Dhau, Nbk) ['bro:ətskə:ələ] - broodschaal *de broodschaole even op 'e taofel zetten* (Dhau)
broodschieter (Spa) ['bro:ətski:tʃ] - schietschop (bakkersgereedschap)
broodschriever (spor.) ['br...] - broodschrijver
broodsje z. *brotien*
broodsmak ['br...] - broodsmak
broodsmere (Nbk, vo) onbep. w. en het broodsmere ['bro:ət...] 1. boterhammen smeren *Even waachten, ik bin now an 't broodsmere* (Nbk), *'k Heb krek even broodsmere* (Nbk), *H. naor de keuken, waor de vrouw krek an et broodsmere was* (vo)
broodsniede onbep. w. en het broodsniede ['br...] 1. brood tot boterhammen snijden *Mit dat mes kuj' broodsniede* (Bdie)
broodspinde (Bdie, Bu, Db, Dho, Np) Ook *broodspiene* (Db, Dfo, Ma, Mun, Nbk, Nt, Obk, Spa), *broodspiente* (Sb) de; -n; -gien ['bro:ət...] 1. broodspinde (als losse *hoekkaaste*)
broodspiene z. *broodspierende*
broodspiente z. *broodspierende*
broodsuiker (Spa) et ['br...] 1. gele suiker voor het brood in de bakkerij
broodtaofel (Ld, Nbk, Np, v) de ['bro:ətə:fəl] 1. ontbijttafel *Doe we hasems een keer op een morgen bij' de broodtaofel zatten (...)* (v), *Ik zie ze morgens al bij' de broodtaofel zitten* (v), *de broodtaofel ofhennelen* (Ld)
broodtasse (Bdie, Dfo, Nbk, Nw, Spa) de; -n ['br...] 1. tas om brood in mee te nemen
broodtid (Nbk, Np, Nt) de ['bro:ətɪt] 1. hetz. als *broodeterstied*
broodtimpe (Nt, Spa) Ook *broodtippe* (bl) de; -n; ...timpien ['bro:ətɪmpə/...'tɪpə] 1. stuk brood, het eind van een stuk brood waar men stukken brood af snijdt (inzake een groot gezin:) *Ik kan altied mar mit de broodtippe klaorstaon moet altied maar brood geven* (aan m'n kinderen, m'n man bijv.) (bl)

broodtippe z. *broodtimpe*
broodtrogge (Np, Ol-Nl) de; -n; ...troggiën ['bro:ətrogə] 1. bakkerstrog
broodtromme (verspr.) Ook *broodtrommel* (Bdie, Op, Wol) de; -n; -gien, ...trompien (Diz) ['b...] 1. trommel waarin men z'n brood bewaart *Kiek mar es in de broodtromme as d'r nog brood is, hi' staot in de kaaste* (Nbk) 2. (vaak verkl.) broodtrommeltje *H. en zien ooldste zussien gongen naor schoele, et broodtrommegien op 'e rogge* (vo)
broodtrommel z. *broodtromme*
broodventer z. *bolleventer*
broodvisker (Dho, Diz, Obk, j) ['br...] - broodvisser
broodvleis (Dho) et ['br...] 1. vlees als broodbeleg
broodvorm (Db) ['br...] - broodvorm
broodwaegen (Np) de; -s; -tien ['bro:ətwe...] 1. wagen die men gebruikte om brood mee te venten (een soort huifkar, met een paard er voor)
broodwinkel (spor.) ['br...] - broodwinkel
broodwinner (verspr.) ['br...] - broodwinner, z. ook *winnebrood, kostwinner*
broodzak (Ow) de; -ken; -kien ['bro:ətsak] 1. zak (meestal van papier) waarin men brood verpakt *Een broodzak is een broodkladde* (Ow)
broom (l) [brō:m] - broom
broons et [brō:əs] 1. brons, bekende metaallegering 2. bronspoeder (om mee te bronzen) 3. bronskleur 4. bronzen medaille voor de derde prijs
broonsgruon (l) [aks. wisselt] - bronsgroen
broonskleur (spor.) ['br...] - bronskleur
Bronstied (l) ['br...] - Bronstijd
bronstig (Dfo, Diz) bn.; -er, -st ['brō:əstəx] 1. (van hertachtigen, van katten) bronstig
broonsvarve (spor.) ['br...] - bronsverf
broonzen I bn.; attr. ['brō:əzn] 1. van brons *een broonzen medallie* (Nbk) 2. met bronskleur
broonzen II (Nbk) zw. ww.; overg.; broonsde, het broonsd ['brō:əzn] - opbronzen *De laampe wodde broonsd in et veurjaor en dan kwam d'r een doek of schone buusdoek over, dan hul ie 'm mooi* (Nbk)

brööt - brouwen

brööt z. *brut*

bros I de; -sen; -sien [brɔs] 1. (vaak verkl.) broche *Wat het die vrouw een mooi goolden brossien* (Spa, Db), *Mien vrouw het 'n brossien op 'e jurk* (Bdie), *mooie brossies* (Dho), *grote brossen* (Sun-Ot)

bros II bn.; brosser [brɔs] 1. bros, broos, snel brekend (m.b.t. niet buigbaar materiaal) *Die koekies bin bros breken*, *moet melen gemakkelijk* (Bu), *Beschuut kruet bros wezen* (Obk, Spa), *Veurzichtig, et ies is nog zo bros; dan hoef ie niet te schollelopen, dan gaof' d'r zomar deur* (Spa, Dho), *Verweerd stro is bros of sprok* (Bu), *Et stro is bros* (Nw), *Daenk d'r omme, dat hoolt wodt al wat bros* (Np), *Bros thegoed is gauw brekend* (Dhau), *Et is zo bros as bri'j* (Mun)

brossig (Spa) bn.; -er, -st ['brɔsɔx] 1. hetz. als *bros* II *Wat is dat ies toch brossig* (Spa) **brossighied** Voor -heid z. -hied (Nbk) de ['brɔsɔxhit] 1. broosheid, breekbaarheid *Van brossighied vul et uut mekeer* (Nbk)

brot z. *brut*

bröt z. *brut*

brotien (verspr.) Ook **broodsje** (bet. 1: Diz, Nbk, Obk, Ol-Nl, Spa) et; broties ['bro:ətin/'bro:ətsjə] 1. kadetje, broodje *een brotien mit keze* een broodje kaas, *een brotien mit wost*, *een brotien gezond* (spor.), *Een oolderwets broodsje mit schinke was vroeger een traktaosie* (Obk) 2. klein brood (in bet. 2) *zute broties bakken*, *Die het zien brotien wel kocht* is goed gerechtgekomen, verdient z'n brood heel goed (Nw)

broties mv. ['bro:ətis] 1. moederkoren (Ste) 2. z. *koekoeksbrood* 3. z. *brood*, *brotien* 4. bep. vorm van tempex, gebruikt in vloeren, voor isolatie

brotieswinkel (l) ['bro:ətis...] - broodjeswinkel

brotieszaeke (l) ['br...] - broodjeszaak

brotse (Pe-Dbl) de; -n ['brɔtsə] 1. hetz. als *protse*, bet. 2, z. *aldaar een smerige brotse* (Pe-Dbl)

brotserig (Nw) bn.; -er, -st ['brɔtsɔx] 1. (van spullen, een toestand) vuil, vies *Wat wodt et toch een brotserige rommel, een vieze kliek* (Nw)

brottelen (Sun-Ot) zw. ww.; overg.; brottelde, het brotteld ['brɔtlɪn] 1. mengen, dooreen brouwen *Die kleuren he'k deur*

mekaander henne brotteld (Sun-Ot)

bröttien z. *bod* II

brouwelen (Bu, Dfo, El) zw. ww.; onoverg.; brouwelde, het brouweld ['brɔm|n] 1. druk door elkaar praten (Dfo, El) *Zij brouwelden d'r mar op los, ij kunnen d'r niks van begriepen* (Dfo) 2. onverstaanbaar praten, brabbelen (Bu) *Hi'j brouwelt mar wat* (Bu)

brouwen (verspr.) zw. ww.; overg., onoverg.; brouwde, het brouwd ['brɔm|n, 'brɔm|gn] 1. (onoverg.) de huig-r spreken (z. ook *briwwen*, *breiken*) *Die vent die brouwt* (Dho), *Brouwen komt meer veur bi'j stadskiender as bi'j plattelaans-meensken* (Obk) 2. (overg.) brouwen: van bier (spor.) *bier brouwen* (spor.) 3. uit diverse ingrediënten maken, dooreenmengen *wat (eten) bi'j mekeer brouwen* (Nbk); *Wat hej' now toch bi'j mekere brouwd* (Nbk), *Ik heb van alles deur mekeer brouwd* (Dfo, Nw, El), *Hi'j brouwde een vremd pottien klaor* (Dhau, Dfo, Nbk, Mun), *Die brouwt et ok aorig deur mekaar, hoor gezegd bijv. wanneer men allerlei verf mengt* (Spa), *D'r wodt daor boven weer een ni'je bujje bi'j mekeer brouwd* gezegd n.a.v. een dreigende lucht (Ma, Db), zo ook *Doe de Zuderzee d'r nog was, kunnen ze daor boven soms dikke bujjen geer brouwen* (Sz), *Wat brouwt de locht toch, we zullen wel onweer kriegen* (Nw), *Een onweersbujje kan bi'j mekeer brouwen* (Nw) en *De locht brouwt* (Op), *Dat zal ik wel even veur mekaar brouwen* voor elkaar brengen (Spa), *Die het ze reer bi'j mekaander brouwd* heeft er een puinhoop van gemaakt (Dfo), *een fesien brouwen* een feestje plannen en opzetten (Dho), *Ze brouwen daor op 't gemientehuus ok weer wat veur oons bi'j mekeer bedenken* weer allerlei zaken waar we mee te maken zullen krijgen (Db) 4. (overg.) met vlas dichten van lekke plaatsens in een boot (Pe-Dbl, Spa, Sz) *Ze brouwen de boten, dan komt d'r touw tussen* (Pe-Dbl), *Die punter was lek, die mos ik eerst nog brouwen* (Sz) 5. (overg.) verward denken en praten (Dfo, Mun, Nw, Obk, Ol-Nl, Ow) *Hi'j brouwt d'r mar wat henne* hij denkt en zegt maar wat (Dfo), *Hi'j brouwt alles deur elkere* praat verward (Nw), *Die brouwt d'r ok raer spu' uut* praat zeer

onduidelijk, vreemd (O1-N1), *wat bij mekeer brouwen* fantaseren (Mun, Obk, Ow) 6. in *deur mekaar brouwen* door elkaar praten (Spa)

brouwer de; -s; -tien ['brɔwɹ] 1. iemand die de huig-r spreekt 2. bierbrouwer (Ow) *De brouwer wil zwaore gaste hebben* (Ow) **brouweri'je** de; -n (bet. 1); brouweri'jgien (bet. 1) [brɔmø'rijə, ook ...ejə, z. -i'je] 1. bierbrouwerij *Mit de bierkarre brochten ze et bier naor de harbargen, van de brouweri'je, die was vroeger ok in Makkinge* (Obk) 2. in *leven in de brouweri'je* een toestand waarbij men actief, levendig, druk is, waarbij er veel te doen is, veel vertier is: *D'r was wel leven in de brouweri'je, et gong d'r om weg!* (Dfo)

brouwsel Ook *prouwsel* (O1-N1) et ['brɔmsl/'pr...] 1. door elkaar gemengd eten *Wat veur brouwsel hej' daor* (Nbk), (gezegd wanneer men prakt:) *Ze maeken d'r een aorig brouwsel(tien) van* (Pe-Db1), *Wat hej' daor now veur een brouwsel van maakt!* (Spa), *Wat hej' daor een aorig prouwseltien* eigenaardig mengsel van eten, bijv. geprakt uit kliekjes (O1-N1)

brouwselen (Db, Nbk, Nw, Ow, Sz) zw. ww.; overg.; brouwselde, het brouwseld ['brɔms[ɲ] 1. maken uit diverse bestanddelen, vooral: een maaltijd bereiden uit kliekjes: *van alderhaande ressiens wat bi'j mekeer brouwselen* (Db, Nbk), *Hi'j brobbelt en brouwselt alles mar deur mekeer, 't is een oolde husseler* (Nw)

brud z. *bruid*

brudegom z. *bruidegom*

bruden (verspr.) Ook *bruïden* (Nbk, Obk), *bruuien* (Db, Dfo, Dho, Ld, Nbk, Nw), *bruïjen* (Dho, Ld, Nw), *breuden* (WH), zw. ww.; onoverg.; bruedde/brudede, het bruded ['bry:dn/'bry:jdɲ/'bry:jɲ/'brʌj(d)ɲ/'brʌ:dn] 1. broeden (ook fig.), bebroeden *Die kiepe die zit te bruden* (Nw), *De kiepe brudet* (Dho), *...brujt zo best* (Nw), *We stikken buten een plagge en daor zetten we een brudse kiepe op te bruden, op dattien eier* (Pe-Db1), *een kiepe zetten te bruden/bruïen* (Dfo, Dhau, El, Ma, Nbk), zo ook *We hadden een kiepe te breuden zet op acht gelteier* op acht onbevruchte eieren (Spa), *...zet te breuden...* (Spa), *Die zit over zoe'n*

kleinighied ok lang te bruden (Sz), *We hebben een spannegien doeven te bruden* (Dho, Diz), *op 'e centen zitten te bruden* maar steeds geen geld willen uitgeven (Dho, Diz, Wol), *Die zit over zoe'n kleinigheid ok lange te bruden* zit (...) na te denken (Sz), *Die zit ok weer te bruden* gezegd van een vrouw die het werk laat liggen omdat ze in verwachting is (Db) **bruder** (Dho, b: ln) de; -s; -tien ['bry:dr] 1. dar 2. iemand die altijd binnen bij de kachel zit (Dho)

bruds Ook *bröds* (Db, Dfo, Dhau, Ma, Nbk, Nw, Obk, Ow), *breuds* (Diz) bn. ['brʌts/brøts/brʌ:ts] 1. broeds (van kippen) *De kiepe is bruds* (Dho, Nbk, Np), *We stikken buten een plagge en daor zetten we een brudse kiepe op te bruden, op dattien eier* (Pe-Db1), *Een brudse kiepe kuj' an 't klokken kennen* (Op), (zelfst.) *We hebben ok een brudse, want d'r klokt iene* (Np), *De brudse kiepe hangt in de boom te bengelen* nl. in een zak in een boom: dan nl. kon het beest niet gemakkelijk zitten en ook door de kou was de *brudsighied* gauw voorbij (Spa), *'t Is waarm, ie zollen bruds wodden* (Dho) 2. slecht gehumeurd (Np) *Dat jonk is zo bruds!* (Np), *Hi'j het gien best zin, hi'j is bruds* (Np) 3. z. *brodsig*

brudsel z. *bruid*

brudsig (Spa) bn. ['brʌstəx] 1. broeds, z. ook *bruds* 2. z. *brodsig*

brudsighied (Spa), voor -heid z. -hied de ['br...] 1. het broeds zijn (van kippen) *De brudse kiepe hangt in de boom te bengelen* [...], *...dan was de brudsighied gauw veurbij* (Spa)

brugge z. *brogge*

bruggehoofd z. *broggeheufd*

Brugman ['brʌxman], in *praoten kunnen as Brugman*: zeer levendig kunnen praten en daarbij indruk weten te maken: *Hi'j kan praoten as Brugman* (Bu, Nbk)

brugom z. *bruidegom*

brui de [brøj] 1. in *d'r de brui an geven* het opgeven, niet doorzetten 2. z. *bruui*

bruibak z. *bruuïbak*

bruibult(e) z. *bruuïbult(e)*

bruid Ook *bruud* (Db, Op, Sb, p, b: lm) de; -en; bruitien [brøjt/bryt] 1. bruid *Waor is de bruid?* (Nbk), *Zi'j wodde nog onverwaacht de bruid* (Db)

bruidegom (verspr.) Ook *brudegom* (Db,

bruidegomspiepe - bruijen

Sb), **brujgom** (b: lm), **brugom** (p) de; -men ['brøjdəgom/'brydəgom/'brʌjgom/'brygom]

1. bruidegom (i.t.t. de *bruid*)
bruidegomspiepe (Db, Dfo, Nbk) de; -n ['br...]

1. lange, versierde kalken pijp die de bruidegom bij zich had na het in ondertrouw gaan en tijdens de bruiloft, z. ook *bruidstakke* en *bruidspiepe*

bruidje et; -s ['brøjtjə] 1. kleine *bruid*, z. aldaar 2. elk der kinderen die bij bep. katholieke vieringen in een bep. jurk waren gekleed (Ste): *Een bruidjesjurk haj' an mit karkelike feesten, kleinties tot zoe'n tien jaor hadden ze an; as de pastoor 25 jaor priester was bi'jv. mossen d'r bruidjes bi'j, of as d'r kiender anneumen wodden; die kiender wodden dan de 'bruidjes' nuumd; eerst allieand maegies, laeter kwammen d'r jongen bi'j, dat waeren de koorknapen* (Ste)

bruidjesjurk (Ste) de; -en; -ien ['br...]

1. bep. jurk gedragen door kinderen bij bep. katholieke vieringen, vgl.: *Een bruidjesjurk haj' an mit karkelike feesten, kleinties tot zoe'n tien jaor hadden ze an; as de pastoor 25 jaor priester was bi'jv. mossen d'r bruidjes bi'j, of as d'r kiender anneumen wodden* (Ste)

bruidsboeket ['brøjdzbukət] - bruidsboeket

bruidsjonker (spor.) ['br...] - bruidsjonker

bruidsjurk ['br...] - bruidsjurk

bruidsmagien (spor.) ['br...] - bruidsmagien

bruidspaar z. *bruidspaar*

bruidspaar Ook *bruidspaar* (Np, Ste en west.), *bruidspaar* (Dfo, El) ['br.../...]

-bruidspaar *Wie van oons moet et kedo anbieten an et bruidspaar?* (Obk)

bruidspiepe (Dfo, Nbk) de; -n ['brøjts pi:pə] 1. lange pijp die de bruidegom kreeg na de ondertrouw en die hij bij zich had op het trouwfeest, z. ook *bruidegomspiepe*

(Dfo, Nbk) *Ziedepepier bruukten we vroeger veur de bruidspiepe en de bruidstakken* (Dfo) 2. lange Goudse pijp (Nbk)

bruidsschat (l) ['brøjtskat] - bruidsschat

bruidssluiert Ook *bruidssluiert* (Dfo) de; -s; -tien ['br.../...]

1. sluiert van de bruid 2. bruidssluiert: bekende klimplant 3. ster van Bethlehem (fp)

bruidsstoet (spor.) ['br...] - bruidsstoet

bruidstakke (Db, Dfo, bl, b) de; -n ['br...]

1. versierde tak van een spar, die de bruid

na het in ondertrouw gaan bij zich hield en ook tijdens de bruiloft *Ziedepepier bruukten we vroeger veur de bruidspiepe en de bruidstakken* (Dfo), *As ze weerommekwammen van et gemientehuus en dus 'onder de geboden stonnen', kreeg de bruidegom van de kammeraoden en kammeraodskes een versierde, lange kalken piepe, en de bruid een bruidstakke, een versierde dennetakke mit zeuven ziedtakken; aovens op 'e brulloft hadden ze piepe en takke bi'j heur* (bl, b)

bruidsvlocht (bs: Dfo, Obk, Op, Ow) ['brøjtsfloxt] - bruidsvlocht (bij bijen), vgl. *Om bevrucht te wodden maekt de keuninginne om et middagure henne een bruidsvlocht* (bs: Obk), *Bi'j de bruidsvlocht gaon d'r wel honderden darren aachter de moere an, dat is een hiele darremennigte, al krigt d'r op 't laeste mar iene, de beste volger, de geunst* (bs), *As een keuninginne oolder en minderweerdig wodt dan gebeurt et wel dat hi'j meer darrebruid anzet; de keuninginne kan ok darrebruid anzetten as hi'j niet bevrucht wodt bi'j de bruidsvlocht, of as dat laeter as gewoonlik gebeurt* (bs: Obk)

bruidszwaarm (bs: Dfo, Obk, Ow) Ook *bruidszwaarm* (bs: Dfo) de; -s; -pien, -tien (Dfo) ['brøjtswa:ɾ(ə)m/'bryt...]

1. bruidszwaarm, zwerm bijen die nog niet op natuurlijke wijze heeft gezwerm en waarvan de bijen met de jonge koningin mee vliegen, ter bescherming, terwijl die normaliter alleen op de bruidsvlocht gaat (vaak in geval van een kunstzwerm) (bs)

bruien z. *bruijen*

bruiertig z. *bruiertig*

bruiertig z. *bruiertig*

bruiertig z. *bruiertig*

bruiertig z. *bruiertig*

bruiertig z. *bruiertig*

bruiertig z. *bruiertig*

bruiertig z. *bruiertig*

bruiertig z. *bruiertig*

bruiertig z. *bruiertig*

bruiertig z. *bruiertig*

bruiertig z. *bruiertig*

bruiertig z. *bruiertig*

bruiertig z. *bruiertig*

bruiertig z. *bruiertig*

bruiertig z. *bruiertig*

bruiertig z. *bruiertig*

bruiertig z. *bruiertig*

bruiertig z. *bruiertig*

bruiertig z. *bruiertig*

brujjerig z. *bruuierig*

brujkaaste z. *bruukaaste*

brujs z. *bruuis*

brujsel z. *bruud*

bruken Ook **gebruken** (Bdie, Bu, Dfo, Diz, El, Nw, Op) zw. ww.; overg.; bruukte, het bruukt ['brykɲ/gə'brykɲ] 1. als middel, stof hanteren, benutten *Ie meugen dat sniedebonemeultien wel effen van mij bruken* (Obk), *Ma'k je schere even bruken?* (Nbk), *...je fiets...* (El), *een atlas bruken*, *We hebben een boel geld bruukt, vandaege uitgeven, verbruikt* (Nbk), *Ik kan alle broeken wel gebruken, as ze mar een betien passen* (Nw), *Kuj' dit lappien ok nog bruken?* kun je er nog iets aan hebben? (Db), (bij het aanbieden van koopwaar:) *Moej/Kuj' nog wat bruken?* (Nbk), *Dat kan 'k (hiel) goed bruken* dat kan ik heel goed benutten/komt mij goed van pas (Nbk), *Ik hope dat hi'j niet komt, die kun we d'r aenlik niet bi'j bruken* zijn aanwezigheid zou ons tot last kunnen zijn (Nbk), *As ze jim niet bruken kunnen, zie dan mar daj' een dienst kriegen* als ze jullie niet nodig hebben (Nbk, b), er niet bij willen hebben (b, Nbk), *je bruken laoten* zich zonder weerwerk voor iemands karretje laten spannen, *Begin now mar niet te goelen, dat kun we niet bruken* komt niet bep. gelegen (Nbk), *Ik kan wel wat hulp bruken* zou graag willen dat iemand me helpt (Nbk), *Zet de boel mar in dat kaemertien, dat bruken we op 't heden toch niet* (Nbk), *'t Is bruukt* het is gebruikt, gezegd van bijv. serviesgoed dat eerder door iemand is gebruikt en nog niet is afgewassen: *Is dat koppien schone, of is et bruukt?* (Mun, Nbk), *je ogen (goed) bruken* goed (rond)kijken (om te zien, vinden), *je verstaand bruken* goed nadenken voordat men iets doet, beslist, verstandig handelen: *Bruuk je verstaand toch, man!* (Nbk), *De pelisie mos vroeger wel es geweld bruken om de harbaarge leeg te kriegen* (Obk), *medesienen bruken* innemen, *iene zien naeme bruken* z'n naam noemen als aanbeveling: *Ma'k jow naeme wel numen a'k al solsitere?* (Nbk), *We kun dat spul niet gebruken* we hebben er niks aan, kunnen er niks mee (Dfo), *Ik kan gien waeter bruken, ik bin an 't hujjen* regen zou me erg ongelegen komen (Nbk, Ow), *een*

protte stroom bruken verbruiken (Obk), *'t Is een inhaeler, hi'j kan alles bruken* hij probeert alles in bezit te krijgen (Ste, Diz) 2. in vast, regelmatig gebruik hebben, regelmatig, konstant benutten *Bruken jim jim karre nog? Eers wo'k him wel een keertien lienen* (Nbk), *Ie kun et wel in oons aachterste hokke zetten, dat bruken we toch niet meer* (Nbk), *een bruukte auto/fiets enz.*, een tweedehands auto/fiets enz. (Nbk), zo ook *Die auto is bruukt* (Nbk) 3. (m.b.t. eten, drinken) gewoon zijn te nuttigen (en vaak: dus nu willen nuttigen) *Bruuk ie ok suker in de koffie?* met als mogelijk antwoord: *Nee, danke!* (Nbk), *Ik (ge)bruuk gien suker, en d'r bin een hoop die 't niet (ge)bruken* (El), *Ik bruuk gien koffie, ik kan d'r niet over* (El), *Ik kan vandaege gien vleis bruken* (Bu) 4. (m.b.t. de tijd) aanwenden, besteden *Daenk mar niet dat ik me verveel, ik kan mien tied wel bruken! Meer as!* (Nbk), *je tied goed/slecht/verkeerd/amper/volop bruken*, *Ik heb de vekaansie bruukt om weer een boek te schrieven* (Nbk) 5. bezigen, gewoon zijn te zeggen, uit te spreken *Wodt et woord 'mem' hier nog een boel bruukt?* (Ma), *Ok bruken lang niet alle jongere meensken nog percies dezelve woorden as de oolden* (bl), *Doomnee bruukt muulike woorden* (v), *Vremde woorden gebruken is nog altied gien teken van geleerdhied* (Op) 6. (van mensen, dieren) hanteerbaar zijn, gemakkelijk in de omgang zijn *As een hingstevool sneden is, wodt et een ruun nuumd, dan bin ze beter te bruken* (Obk), *Ie moe'n 'm wat naor de mond praoten, dan is hi'j 't beste te gebruken* (bo: Bu, Nw, Op), *Hi'j was een stok beter te bruken as veurige weke* was een stuk prettiger in de omgang, *min te bruken wezen* slecht gehumeurd zijn, lastig zijn (Ma, Nbk) 7. seks hebben (met een vrouw, meisje) alleen voor z'n zinnelijk genoeg *Nao een maond of wat is et vast over; ae jong, hi'j bruukt heur gewoon* (Nbk), *je bruken laoten* zich de penetratie laten welgevallen kennelijk zonder dat de man liefde voelt, een serieuze relatie beoogt: *Ze lat heur bruken* (Nbk), *Zc is d'r te laete aachter kommen, mar ze het heur gewoon bruken laoten* (Nbk) **bruker** Ook **gebruker** (Bdie, Bu, Dfo, Diz,

bruikerske - brummelplokken

El, Nw, Op) de; -s; -tien ['brykʁ/gə'br...] 1. iemand die *bruukt* in diverse bet., z. *bruken*
2. iemand die alcohol of drugs gebruikt 3. pachter, huurder

bruikerske (s) de; -s ['brykʁskə] 1. vrouwelijke huurder, pachter
brukkien z. *brogge*

brul z. *brol*

brulaep de; -en; -ien ['brʌlɛ:p] 1. schreeuwlelijk 2. brulaap (l)

brulder(d) z. *bruller*

brullen ['brʌlŋ] - brullen: door bep. wilde dieren, stieren, koeien enz. *De bolle brult*, *De leeuw...*, *De aep brult* (Db), *De beer...*, *De panter...*, *Hi'j brulde as een losbreuken bolle* (Mun), *Die koenen moe'n norig verweid wodden, want ze brullen de godgaanse dag* (Dla), vaak m.b.t. brulzieke koeien: *Van een koe die brult weej' dat d'r gien kalver in kommen* (Bdie, Bu, Spa); hard huilen of schreeuwen *Wat brult dat kiend!* schreeuwt hard, jankt (Np)

bruller (verspr.) Ook *brulder* (Bu, Dfo, El, Nbk, Np, Pe-Db!, Ste, Sun-Ot, Spa), **brulderd** (Np) de; -s; -tien ['brʌlɔ̃/'brʌldɔ̃/...dɔ̃t] 1. dier dat steeds brult, brullende persoon 2. zwetser, opschepper (Nbk) 3. brulzieke koe, bandeloze koe, koe die maar niet drachtig kan worden *Die koe kan dommiet wel vot, daor bin 'k al verscheiden keer mit naor de bolle west, mar et is een ruier/bruller/brulder; ze gaon heur as een bolle gedregen, ze brullen en ze klauwen gatten in et laand* (Bu), *Een brulder daor kriej' gien kalver in* (Spa), *Een baneloze koe dat is een brulder, die bin haost altied bols* (Np), *Een koe die mit de horens in 't zaand stoot, is een bruller* (Dho)

brulloft Ook *brullofte* (Bdie, Mun), **brulft** (Nbk) de; -en; brulloffien ['brʌlɔft/...tə/brʌlft] 1. bruiloft, trouwfeest *veur/op een brulloft nugen* (Bdie, Nbk, Op, Ow), *naor een brulloft gaon*, *Wi'j moe'n vanaovend op brulloft* (Ma), *(een) brulloft holen*: *D'r wodt brulloft holen* (Nbk), ook: de w.c. legen (Op), *brulloft vieren* bruiloft vieren (ba), *Bi'j K. en G. hebben ze een oolderweise brulloft geven* georganiseerd en gevierd (Db), *'t Is ziezo gesteld, dat d'r komt gien brullofte van zij/wij* houden geen bruiloft (Mun), *Een brulloftsstokkien wodde opvoerd bi'j brulloft* (Dfo) 2.

gedenkefeest van een huwelijk *keuperen brulloft* feest van een 12 1/2 jarige echtvereniging, *zulveren brulloft* m.b.t. 25 jaar, *goolden brulloft* m.b.t. 50 jaar
brullofte z. *brulloft*

brulloften onbep. w. ['brʌlɔftŋ] 1. bruiloft houden, (mee)vieren *We gaon te brulloften* naar een bruiloft (Dfo, Dhau, Nbk), *Ze bin henn' te brulloften* (Np) 2. legen van de beerput, de w.c.-ton (vaak: en de inhoud over het land verspreiden) (App, Np, Ol-Nl, Ow, Ste, Sz, b: lm, bo: Op) *We gaon brulloften* (Ol-Nl, Sz)

brulloftsfeest (spor.) ['br...] - bruiloftsfeest
brulloftslid ['br...] - bruiloftslid

brulloftsstokkien (Bdie, Dfo, Nt, Nw, Op, Sun-Ot) Ook *brulloftsstukkien* (Spa) et; ...stokkies ['brʌlɔftstokin/...stʌkin] 1. voordracht op een bruiloft *Een brulloftsstokkien wodde opvoerd bi'j brulloft* (Dfo), *Et was een mooi brullofst-stokkien* (Dfo)

brulloftsstukkien z. *brulloftsstokkien*

brulloftstakke (Dfo) de; -n; ...takkien ['br...] 1. hetz. als *bruidstakke*, z. aldaar
brulziekte (Bdie) ['br...] - brulziekte *Een koe die niet meer kalft is een bruller, die het de brulziekte* (Bdie)

brummel (Bdie, Spa, Sun-Ot, Ol-Nl en oost.) Ook *brommel* (WH, Dfo, Nt, Ol-Nl, Sun-Ot, s: Db) de; -s; -tien ['brʌml/'broml]

1. braambes (on)riep *brummels*, *dikke brummels*, *roepstikkerige brummels* (Nbk), *brummels plokken* 2. dikke vrouwspersoon (Np) *een dikke brummel* gezegd van dikke vrouw of van een gezonde jonge meid (Np), zo ook *Die meid is een lekkere dikke brummel* een mooie, gezonde meid (Np)

brummelbos (Dfo) Ook *brommelbos* (Ol-Nl, Sz) - braambos

brummeldiefien (n) et; ...diefies ['brʌm|di:fin] 1. braamsluiper

brummeljaor (Bdie, Sun-Ot en oost.) Ook *brommeljaor* (Mun, Nt, Ol-Nl, Sun-Ot) et; -en ['br.../...] 1. jaor waarin de bramen het al dan niet goed doen, er veel of weinig bramen kunnen worden geplukt *'t Was een goed/gien goed brummeljaor* (Bdie, Db, Dhau, Nbk)

brummelnat (Ste) et ['b...] 1. braamsap
brummelplokken (Bdie, Sun-Ot en oost.) Ook *brommelplokken* (WH, Ol-Nl, Sun-Ot) zw. ww.; onoverg.; brummel-

plokte, het brummelplokt ['brʌm|plokʏ/
'brom...] 1. plukken van bramen *Ik hebbe
allemaole schrammen, ik bin henne te
brummelplokken west* (Np)

brummelpolle (Bdie, Spa, Sun-Ot en
oost.) Ook *brommelstruke* (Spa, fp),
brummelstruke (Bdie), *brommelpolle* (WH,
Dfo, Ol-Nl) ['br.../...] - braamstruik *D'r zit
een dikke brummelpolle* (Dfo)

brummelpollehoolt (Dfo, Nbk) Ook
brommelpollehoolt (Dfo) ['br.../...] 1. hout
van, uit een braamtwijg *Brummelpollehoolt
bruukt ie veur de ofscharming van de
zende* (Dfo)

brummelsap Ook *brommelsap* (Sz) et
['brʌm|sap/'brom...] 1. braamsap

brummelsjem de ['br...] 1. jam van
bramen *brummelsjem inkoken* (Db),
...koken, in de yoghurt doen (Nbk), *de
brummelsjem ofschumen* (Spa)

brummelspleute (bs: Dfo) de; -n;
...spleutien ['br...] 1. *spleute* (z. aldaar) van
de stengel van de braamstruik

brummelstruke z. *brummelpolle*

brummeltakke z. *brummeltoeke*

brummeltied de ['br...] 1. tijd dat de
bramen rijp worden, dat men bramen kan
plukken* (schertsend:) *Slobber op, Lutske,
et is in de brummeltied kom, schiet op*
(Ste)

brummeltoeke (Nbk, Np, Ow, bs: Obk)
Ook *brummeltakke* (Ow), *brommeltoeke*
(Spa, fp), *brommeltakke* (Sz) de; -n;
...toekien ['br.../...] 1. tak, stengel van een
braamstruik *Et spalhooltien spalt de
brummeltoeke in drie spleuten* (bs) 2.
braamstruik (fp)

brummeltwiege (Dfo, Nbk) de; -n;
...twiegien ['br...] 1. (vaak verkl.) twijg van
een braamstruik

brummelzuken (Db, Dfo, Dho, Diz, Nbk,
Np, Obk, Pe-Dbl) Ook *brommelzuken*
(WH, Nt, Sun-Ot), *brommelzeuken* (Spa)
onbep. w. en het brummelzocht ['br.../...] 1.
bramenzoeken *De kiender hebben te
brummelzuken west* (Db)

brumstig z. *bremstig*

brumze(n) z. *bremze(n)*

brumzejaegen (Np, Op) onbep. w. ['br...] 1.
hard lopen van koeien om bremzen of
horzels kwijt te raken *De koeinen bin an 't
brumzejaegen* (Np, Op), *Mit 't
brumzejaegen vleugen vroeger de koeinen*

mit de stat in de hoogte deur 't laand (Op)

brumzen z. *bremzen*

brumzig z. *bremstig*

brune de; -n; bruuntien ['brÿnə] 1. bruin
paard, vaak in *de brune* iemands bruine
paard *'t Is een slichte brune* een bruin
paard, zonder wit (Nbk, Np, Nt, Ow, El),
Dat kan de brune niet trekken dat is te
duur, kan ik/jij/hij enz. niet betalen (Nbk,
Np, Ow, b)

brunebonesoep (Nbk, Np) de
[brÿnə'bõ:ənəsʊp] 1. soep van bruine
bonen

brunel (spor.) [brÿ'nel] - brunel

brunig ['brÿnəx] - bruinig

Brussels ['bras]s] - Brussels: van, m.b.t.
Brussel *Brussels kaant* bep. kant (Bu, Dfo,
Ol-Nl): *De floddermusse was van Brussels
kaant en kwam over et oorierzer* (Bu),
Brussels lof witlof (Bu, Nbk), (verz.)
Brusselse kermis bep. langwerpige meel-
koekjes met suiker erop (Nt, Sz)

brut (Db, Dfo, Dhau, Ma, Nbk, Ow, Spa,
bo: Op) Ook *brot* (Dla, Obk), *bröt* (Db,
Dfo, El, Ma, Ow), *brööt* (Dfo), *breut* (Dla,
Mun, Spa) de [brʌt/brot/brœt/brœ:t/brʌ:t] 1.
boel, zootje, toestand (niet altijd negatief)
Wat is 't daor een smerige bröt (Db), *Een
vieze brut is dat* (Dla, Dfo), *mit de brut
zitten bliieven* (Dhau), *Redde die bröt mar
es een keer op!* (El), verder vooral in
de/een (hie) brut de (hele) boel,
santenkraam *'t Was een hiele brut hoolt,
doe de boom an blokkies kapt was* (Db), *N.
is deur 't ies zakt, hi'j kwam thus mit de
natte brut* (Db), *...de vieze brut* (Nbk), *D'r
lag een hele breut was vandeweke* (Spa),
Daor hej' de hiele brut (Ma), *Een hiele brut
moet ik nog doen* (Dfo), *Doe de
aovendpraoters weer vot weren, bleef H.
mit de hiele brut ofwasken zitten* (Ow),
Daor staot de hiele brut (bo: Op), *De hiele
brut is thus* iedereen uit het gezin, evt.
met partner, kinderen enz. (Nbk, Dla, Obk)

brutaol z. *bertaol*

brutien Ook *bruttien* (Nbk), *breutien*
(WH, Sun-Ot), *broetien* (Dho) et; bruties
[brÿ:tin, ook wel brytin/'bratin/'bra:tin/
'brutien] 1. nestje met vier kievits-
eieren (verspr.), ook wel van andere vogels
(meestal m.b.t. vier eieren), zoals de wulp
*Die wulp het vast al een brutien, ie kun et
an zien menieren wel haost zien* (Db), *Et*

bruto - bruidssluier

eerste brutien is al vunnen nl. van kievitseieren (Diz), *'k Heb een bruttien eier vunnen* (Nbk)

bruto ['brytoː, ...toʌ] - bruto, i.t.t. netto *Ze koemen bruto an de mark, en as de ofslag d'r bij weg is, dan is 't netto* (Sz)
bruto-ontvangst (l) ['br...] - bruto-ontvangst

bruto-opbrengst ['br...] - bruto-opbrengst
brutogewicht (l) ['br...] - brutogewicht

brutoloon ['br...] - brutoloon

brutosalaris ['br...] - brutosalaris

brutovermogen (spor.) ['br...] - brutovermogen

brutowinst ['br...] - brutowinst

bruttien z. *brutien*

bruid (bet. 1: OS, Bdie, Np, Op, bet. 2: bs: Dfo, El, Obk, Op, Ow; b: ln) Ook **bruidsel** (bet. 1: Bdie, El, Pe-Db, Ol-Nl, Op, Ste), bet. 1: *bruuisel* (Bu), bet. 1: *brujsel* (Nw), bet. 1: *breud* (Nt, Spa), bet. 1: *breudsel* (Dla, Mun), bet. 1: *brödsel* (Db, Ma, Ow), bet. 1: *brudsel* (Bdie, Dhau, Ld), bet. 1: *brud* (Spa) et [bry:t/'bry:ts/ 'bry:js/ 'bra:js/ bra:t/'bra:ts/ 'bræ.../'brats/ bræt] 1. broedsel, de eieren die tegelijk worden uitgebroed *een kiepe op 't bruid zetten* (Bdie), *De kiepe zit op et bruid* (Bdie), *Die kiepe had een goed bruidsel onder 'm* (Ol-Nl), *'t Brudsel is over de kop gaon* het is niet goed gekomen met het broedsel (Bdie, Dhau), *Een bruidsel eier* [van een kip] *is vaeke vuuftien eier* (Ste), *We hebben een breudsel van tien piekies* (Mun), *De liester har 't nussien vol, et was een brutien* (Dfo), *Et doempien zit op 't tweede bruid* (Np) 2. bijenbroedsel *fien bruid* cellen van werkbijen (b: ln), *D'r zit bruid in 't wark* gezegd van donkere cellen met bijenbroedsel, door de koningin daar gelegd (bs), *As et bruid d'r uut is, dan brengen de bijen d'r hunning in* (Np), *donker bruid* (bs: Dfo), *bruid anzetten* leggen van broedsel door bijenkoninginnen (bs: Dfo, El, Obk, Op, Ow), *Et vroege bruid, dat wo'n de eerste warkbijen* (bs), *warken op grof bruid* darrenraat maken door bijen (bs: Dfo), *bruid (uut)trekken*: *Soms moet de iemker bijvoeren (liefst sukerwaeter en een peer lepels hunning) omdat de warksters bruid (uut)trekken: die slegen et bruid dan naor buten, dat et veur de kôrf komt te liggen of op 'e plaanke*

(bs), *eupen bruid* pas gelegd broedsel zonder 'dekseltjes' (bs: Dfo, Obk, Op, Ow), *De eigies zels wo'n niet verzegeld, de larven al; dan hej' verzegeld bruid* nl. inzake cellen van werkbijen en darrecellen (bs), *...sleuten bruid* (bs: Obk, Op), *gesleuten bruid* dichte doppen met eitjes van bijen (bs: Op), *De zegels wo'n deurbeten as de jonge bijen d'r uut willen; dan hej' uutlopend bruid* (bs: Obk) of *riep bruid* (bs: Dfo, Op) 3. z. *bruid*

bruidanzet (bs: Dfo, El, Obk, Op, Ow) de ['bry:tāset] 1. zich ontwikkelend broedsel bij bijen *In de tweede helte van maart wo'n de bijen wel es voerd om die bruidanzet beter op gang te kriegen* (bs)
bruidei (Obk, Ow, Ste) Ook *breudei* (Spa) et; -er; -gien ['bry:te:j/'bra:te:j] 1. ei bedoeld voor, geschikt om bebroed te worden *We mossen nog wat bruideier opscharrelen bij een kiepehoolder* (Obk) 2. bebroed ei *Et bruidei is anpikt* (Ow)

bruidgebied (l) ['bry:txəbit] - broedgebied
bruidgelegenheid (l) ['br...] - broedgelegenheid

bruidkaemer (bs: Dfo, El, Obk, Op) de; -s ['bry:t...] 1. broedkamer, d.i. de onderste afdeling in een bijenkast, gevormd door de onderste rij raampjes

bruidkaemerraem (bs: Dfo, El, Obk, Op) et; -en; -pien ['bry:t...] 1. elk der raampjes uit de broedkamer van een bijenkast

bruidmesiene (verspr.) ['bry:tməsina] - broedmachine *Mien vader schouwde de eier vroeger in de bruidmesiene* (Ol-Nl)

bruidnust (bs: Dfo, Obk, Op, Ow) ['bry:tnast] - broedplaats in een bijenvolk, vgl. *In de midden van et volk komt et bruidnust; et begin van de raotebouw daorveur numen ze et vroege bruidnust; et bruidnust is dan as een gulden zo groot* (bs)

bruidplak (spor.) ['bry:t...] - broedplaats
bruidraem (bs) ['bry:tr...] - broedraam *Laeter wodt dat dan [nl. het bruidnust] mit et oplopen van de temperatuur in de meitied tot een tiental bruidraemen uutbreided, mar et kun d'r ok meer wodden* (bs)

bruidruimte (l) ['bry:t...] - broedruimte
bruidsel z. *bruid*

bruidspeer z. *bruidspeer*

bruidssluier z. *bruidssluier*

bruudszwaarm z. *bruidzwaarm*

bruudterrein (l) ['br...] - broedterrein

bruudtied (spor.) ['bry:tit] - broedtijd

bruui (OS, Bu, Nw) Ook *bruj* (ZW, Dho, El, Nw, Obk), *brui* (WS noord. van de Lende, niet WH), *broei* (Sz)

[bry:j/brʌj/brœj/bruj] 1. broei, het broeien (meestal: hooibroei) *et huj in et vak ommezetten, om bruj te veurkommen* (Ste)

bruuibak (Nbk, Nw, Ow) Ook *brujbak* (Obk, Op), *bruibak* (Op, Wol) ['br.../...] - broeibak: kweekbak *Een brujbak bruken we om verschillende plaanties veurkiemen te laoten* (Op)

bruuibult(e) (Db) Ook *bruibult* (Np, Op), *bruibulte* (Dla, Pe-DbI, Sz), *brujbult* (Np)

de; ...bulten; ...bultien ['br.../...] 1. komposthoop bestaande uit het organische afval uit tuin, keuken en stal: *D'r ston een bruibult aachter 't huus; daor zat stro, huj, dong en blad in, en waarmte; bij' een 'mingbult' zat d'r ok eerde in* (Np), *een bruibulte, mit peerdedong, roege dong mit stro en varkensstront, mit ofvalen blad en zo d'r deur veur op 'e tuun* (Op, Pe-DbI), (...) *mit stro en stront, mit heideplaggen en alle organische ofval ok uut tuun en keuken* (Db) 2. berg of hoop hooi met broei (Dla, Sz) *Dat hui wodt mit die regen iene bruibulte* (Dla)

bruuiden z. *bruden*

bruuien (OS, Bu, Nw) Ook *brujjen* (ZW, Dho, Np, Nw, Obk, Op, Ow), *bruien* (WS noord. van de Lende, Bdie, Pe-DbI) zw.

ww.; overg., onoverg.; bruuide, het bruuid ['bry:(j)(d)ɲ/brʌj(d)ɲ/brœj(d)ɲ] 1. (onoverg.) heet worden: door gisting, zodat brand kan ontstaan *Et huj in de schure bruuit slim, we moe'n et goed in de gaten holen* (Nbk), *Et huj begint te bruuien* (Nbk), *...kon wel bruuien* het kon wel eens zo zijn dat het hooi broeit (Nbk), *Et huj bruuit te hadde* (Dhau), (m.b.t. bep. giftige planten:)

We kuldten et wor mit in en aj' et dan goed bruien leuten, vratten de koenen et wel, mar best was 't niet (Np), (...) *hele kleine besies die uut et hooi kwamen as et hooi in de schure brocht was en niet meer bruide* (Spa), *Van boven was de bedekking van de eerpelgatten wat los, eers brujden ze* (Ste), *Koezepiene mos vaeke mit waarmte weer klaor kommen; soms wodde et mit bruuien weer klaor* nl. door op de

zere plek een papje van lijnmeel of warme theebladen uit de theepot te houden (in een doekje tegen het hoofd gehouden, ook met behulp van een zakdoek die men om z'n hoofd knoopte) (Nbk), *Aj' et in de schoolder hebben, moej' d'r een smerige toppe wolle op doen, dat helpt, et brujt* (Ste), *Aj' een lappe om de keel doen, dan moet et even brujjen* (Dho), *In waarm waeter doej' eerst lienzaod; et zet dan uut, et dient; 't is bi'jveurbeeld tegen zwulderi'je, dat is et bruuien van lienzaod* (Nbk), *Roggenbrood moet ok brujjen in de ovend; de waezem blift d'r in, et smooert geer* (Dho), *De boer leut de rogge eerst staon te bruien, veur hij' et de varkens gaf* (Mun) 2. (overg.) door heet doen worden, doen broeien *Mais bruuiden ze hier vroeger* (Bu), *lienzaod bruuien* (Bdie, El, Nbk, Ow), vgl. ook *Lienzaod bruuien deden ze wel, et diende, et zette uut, dan hullen ze et d'r tegenan, bi'jveurbeeld bij' zwolderi'je* d.i. door lijnzaad aan te mengen met heet water (Ow, Nbk), *Bolderik, dat voer dat bruiden ze veur de koenen* (Sun-Ot), *Mit et varkenslaachten geut ie d'r hiet waeter over, om et haor d'r of te kriegen, dat was brujjen* (Diz, Op, Obk), *Bij et slaachten van een varken moej' eerst brujjen, veurdaj' et schrabben kunnen* (Obk, Diz, Sun-Ot, Op), zo ook *Aj' een kiepe slaachten, moej' ok bruien* (Sun-Ot) 3. (van de lucht) broeierig zijn *De locht bruuit aorig broeit behoortlijk* (Nbk, Nw), *De locht bruuit, we kriegen douk vast onweer* (Nbk), (overg.) *Ze bruuien weer een bujje bij' mekeer* door het broeierige weer ontstaat weer een bui (Dhau, Nbk) 4. z. *bruden*

bruuierig (Db, Dfo, Dhau, Nbk, Nw, Obk, bl) Ook *bruuiig* (Dfo), *brujjerig* (Bdie, Dho, Dmi, Nt, Nw, Obk, Pe-DbI), *bruierig* (Dla, Diz, Np, Pe-DbI, Spa, Sz) bn.; -er,

-st ['bry:jørɛx/'brʌjərɛx/'brœjərɛx] 1. broeierig (van het weer) *De nefies die bieten, 't is bruuierig weer* (bl), *een bruuierige locht* (Db, Nbk) 2. met ontwikkeling van broei, vooral m.b.t. hooibroei: *bruuierig huj* (Nbk) 3. ruikend naar broei, vooral m.b.t. hooibroei: *Et rokt bruuierig op 'e dele* (Nbk)

bruuiig z. *bruuierig*

bruukaaste (Db, Dhau, Ld, Nbk) Ook *brujkaaste* (Bdie), *bruikaaste* (Ol-Nl),

bruikas - bruut

bruikas (Nbk), **bruikas** (Wol) de; -n; ...kassien ['br.../...] 1. broeikas, broeikast (lett.)

bruikas z. **bruikaaste**

bruikaseffekt (l) ['br...] - broeikaseffekt
bruilocht (vo) de ['br...] 1. geur van hooibroeï *H. kreeg now ok dudelik een bruilocht in de neuze* (vo)

bruuinust (l) ['br...] - broeïnest (fig.)

bruuis (Dhau, Db, El, Nbk, Ow, p, b: lm) Ook **brujs** (Bu, Dhau, Ld, Ma, Nbk, Obk, Op), **bruïs** (Np) bn.; -er [bry:js/brɔjs/brœjs] 1. broeïerig (van het weer)

bruuisel z. **bruud**

bruukber ['brygbɛʃ] - bruikbaar, geschikt om te gebruiken (zelfst.) *Die kleren is niks gien bruukbers meer an, ze hebben alles onbruukber maakt* (Sz)

bruuklien ['br...] - bruikleen, lening van een gebruiksvoorwerp voor bep. tijd *in bruuklien hebben* (Nbk, Nw), ...*kriegen* (Nbk), ...*geven* (Nbk), ...*nemen* (Nw)

bruukt Ook **gebruukt** bn. [brykt/gə'brykt] 1. eerder in gebruik geweest zijnd, tweedehands *Ie kun hier bruukte fietsen kopen* (Ma, Mun), *een bruukte trui* (Nbk), *een gebruukte auto* (Nw)

bruun I et [brÿn] 1. de kleur bruin *Et bruun in die jurkestof is me wat donker* (Nbk) 2. bruine verfstof

bruun II bn.; bruner, -st ['brÿn] 1. van bruine kleur *Gezond en bruun gong E. weer vot door de zon gebruind* (v), *De knieperties wodden mar an ien kaant bruun* nl. bij het bakken (b), (verb.) *We hadden d'r ok een maegien, een brunen ienen, die et wark veur mem dee met bruine huidskleur* (v), *bruun haor, brune ogen, bruun bier, brune suker, een bruun peerd, de brune beer, De koffië is bruun gereed, klaar, een bruun kefë, je bruun bakken laoten* zich sterk bruin laten worden door veel in de zon te lopen, liggen, *Die bakt et weer bruun* maakt het weer bont (Dho, Dhau), zo ook *Et wodt daor bruun bakken* (verspr. WS, Db, Dfo, Ow), *brune bonen: 't Rammelt mij zo in 't lief, de brune bonen beginnen te warken* (Obk), (zelfst., mv.) *brunen* barnevelder kippen (Bu), *zo bruun as een bije* (Ol-Nl, Ow, bo: Bu), ...*as een neute* (Obk) 2. in *Et gaot d'r bruun toe* wild en ongeregd, zorgwekkend (Np)

bruunachtig ['brÿnaxtəx] - bruinachtig
bruunbeverties (Nbk) bn.; attr. [aks. wisselt] 1. van bruine bever (bep. stof voor kleding) *een bruunbevertiese kiele* (Nbk)
bruunbloemd (Dfo, Nbk) bn. [brÿmblümt; aks. wisselt] 1. met een motief van bruine bloemen

bruunbraand [brÿmbrä:nt; aks. wisselt] - bruingebrand

bruunbrood ['brÿmbro:ət] - bruinbrood
bruunhemd (spor.) ['brÿnhemt] - bruinhemd

bruunkol z. **bruunkolde**

bruunkold (El) Ook **bruunköld** (El) bn. [brÿnkəlt; aks. wisselt/...kœlt] 1. (van paarden) bruin van kleur, maar met een witte kol

bruunkolde (El) Ook **bruunkol** (Sun-Ot) de; -n ['brÿkəldə/...kəl] 1. bruin paard met witte kol

bruunkool ['brÿŋko:əl] - bruinkool
bruunkoolbreket (spor.) ['br...] - bruinkoolbrieket

bruunogig (Dhau, El Np) [aks. wisselt] - bruinogig

bruunrood [brÿro:ət; aks. wisselt] - bruinrood *Et laand was soms bruunrood van de zoerstaelen* (Np)

bruunschimmel (Db, Dla, El, Op, Pe-Db1, Spa, Sun-Ot) de; -s; -tien ['br...] 1. bruin gevlekt schimmelpaard *De bruunschimmel is een best peerd* (Pe-Db1)

bruunstiënen (v) attr. ['br...] 1. van steen die bruin is: *een grote, bruunstiënen inmaekpot* (v)

bruuntsjes (Dhau) ['brÿntsjes], in *Haulerwiekster bruuntsjes* vroeger gezegd door jongens uit *De Haulë* tegen die uit *Haulerwiek*, die soms met *Hauler rapen* van replek dienden (Dhau)

bruunvis (l) ['brÿfɪs] - bruinvis

bruunzwat [brÿswat; aks. wisselt] - bruinzwat

bruur z. **breur**

bruusk I (Ol-Nl, b: ln) de; -en [brÿsk] 1. iemand die op lompe wijze praat

bruusk II (verspr.) bn., bw.; -er [brÿsk] 1. bruusk, kortaf, nors *Hij kwam d'r zo bruusk mit veur de draod* (Wol)

bruut I (Dfo) de; bruten [brÿt] 1. brute, brutale persoon *Die bruten van jongen gooiden de oolde meensken mit sni'jballen* (Dfo)

bruut II (Bu) bn.; bruter, -st [bryt] 1. brutaal *Hi'j is bruut* (Bu)

bruutraot (bs: Op, Ow) et ['bry:trə:ət] 1. raat waarin bijenbroedsel heeft gezeten

bubbelbad (spor.) ['bʌb|bat] - bubbelbad

bubel z. *biebel*

bubelkring z. *biebelkring*

bubellezen z. *biebellezen*

bubels z. *biebels*

bubelvaaste z. *biebelvaaste*

budeltien (Db) et; ...ties ['byd|tin] 1. fluwelen tasje

budget (spor.) ['bʌdzjet, bʌd'zjet] - budget

budgettair (spor., l) [bʌdzjə'te:ər] - budgettair, vooral in 't *Is budgettair neutraol* (l)

budoek z. *buusdoek*

buffel de; -s; -tien ['bʌf|] 1. bep. rund: buffel *stark as een buffel* (Nt) 2. zeer sterke en/of zwaargebouwde man *een sterke buffel* (Nbk, Np, Nw, Spa, Obk), *een logge, luie buffel* (Diz), *Dat is een buffel van een kerel* (Db, Np) 3. onbeschofte, lompe man *een onbeschofte buffel* (Dfo), *Wat een lompe buffel!* (Bdie) 4. duffelse jas (Dfo, Dho, Np) *Hi'j had zoe'n mooie buffel; ze bin van laeken, van mooie zwatte stof; van oolderdom wodden ze gruu* (Dfo)

buffelen (Bdie, Nbk) ['bʌf|n] - buffelen: hard en zwaar werken 'k *He d'r tegen buffelen moeten* (Nbk); stevig eten, gulzig dooreten (Nbk) *Now, die zatten stevig te buffelen* (Nbk), *Ze buffelen mar toe* (Nbk)

buffels (Db, Dfo, Np) bn.; attr. ['bʌf|s] 1. (door sprekers vaak als onjuist gezien) hetz. als *duffels*, z. aldaar *een buffelse jasse* (Np, Dfo)

buffer ['bʌf|] - buffer: bij treinstellen; ook fig.: iets, instelling waarmee men voorkomt dat partijen door tegengestelde belangen, grote veranderingen 'botsen' (spor.)

bufferblok (Obk, Ol-Nl, j) et ['b...] 1. blok aan het eind van spoorrails op station waartegen men de trein rijdt of schijf die als buffer dient tussen lokomotief en wagons

buffet (spor.) et; -ten [by'fet, ook wel bə'fet] 1. buffet, tapkast

buffetjuffer (spor.) [...'f...] - buffetjuffrouw

bugebaenen (Dfo, Ow) onbep. w. ['by:gəbɛ:ŋ:] 1. hetz. als *schollegienlopen*,

schotsienlopen, z. aldaar *Bugebaenen doe'j as et ies in schotsen leit* (Ow)

bugel ['byg|] (spor.) - bep. muziek-instrument: bugel

bugen Ook *buuigen* (Nbk), *boegen* (Mun, Sun-Ot, b: lm) zw. ww.; overg., onoverg.; beug, het/is beugen ['by:gn/by:jgn/'bu:gn] 1. (onoverg.) een enigszins rond verloop krijgen of kunnen krijgen *Die plaanke wil wel een betien bugen* (Nbk), 't *Is/wodt bugen of basten* het wordt hoe dan ook doorgezet, of men nu wil of niet, of het zal lukken of niet, zo ook *Dat moet bugen of basten* (Dfo, Diz) en 't *Is ien van beiden: bugen of basten* (Sz, Obk) 2. (overg.) door drukken, trekken enz. een kromming doen krijgen *Gien zegen veur him die de kni'je niet buugt* die niet knielt, bidt (b) 3. (al dan niet wederk.:) zich buigen *J. kon heur mar min bugen* (Db), *Hi'j bug veurover* (Bdie), *Hi'j buugt him veurover* (Dhau), *et bugende riet* het riet dat zich buigt (en tegelijk 'wuift') (ba), *veur iene bugen wijken*, toegeven: *Ie bin toch die grote God, waor iederiene him veur bugen moet* (b), *et heufd bugen* de moed opgeven, zich erbij neerleggen (spor.), zo ook *Doe he'k mien hadde kop beugen* toen heb ik me erbij neergelegd, toegegeven (b), *Al mos ie dan ok de kop ok bugen (...)* (b), *je in alle bochten bugen kunnen* alle kanten uit kunnen praten, in staat zijn met iedereen mee te lullen, ieder naar z'n mond te praten (Np), *je d'r over bugen* zich over iets buigen, lett. en vooral fig.: het onderzoeken, zich er met grote aandacht mee bezig gaan houden, *bugen as een knipmes* zich zeer onderdanig gedragen, zich zeer onderdanig voordoen

buggy (spor.) ['bagi] - kleine opvouwbare kinderwagen, buggy

buging Ook *boeging* (Sun-Ot) ['by:gin/'bu:...] - buiging (die men maakt met hoofd en bovenlichaam, als eerbetoon) *een buging maeken* (Db, Dhau, Nbk, Nw): *Hi'j maekte een buging veur him, zo slim, dat hi'j beug hielemaole deur* (Nw), *Hi'j nam een buging man, daor zoj' van aachterovervalen* maakte een buiging (Dfo)

buidel (spor.) ['bœjd|] - buidel: van een buideldier

buideldier (spor.) ['b...] - buideldier

buie z. *bujje*

buiig - buitel

buiig z. *buijig*

Buil (Bu, Ma, Nbk, Obk) et [bœjl] 1. plaatsnaam: Ned. Boijl, gelegen tussen *Else* en *Noordwoolde* * *Makkinge is een elite-stad/Tronde is een moddergat/Else is een lange streek/Buil is een hoge bult/In Riesberkaampe is nooit gien preek* (Nbk), zo ook *Makkinge is een grote stad/Tronde is een moddergat/Else is een lange streek/Die de weg naar Buil anwees/Buil is een zodeveld/En Noordwoolde is van 't zelde geld* (Ma)

Builiger I (WS, El, Ma, Nbk, Obk, Ow) de; -s [ˈbœjləgr] 1. iemand woonachtig in, geboortig uit *Buil*: *Berkoop lag niet zo goed bij de Builigers* de mensen uit *Buil* hadden het niet zo op *Berkoop*

Builiger II bn.; attr. [ˈbœjləgr] 1. van, m.b.t. *Buil*: *Vroeger haj' hier de Builiger mark* (Bu), *Et oost van Buil tot an Else-zuid hiet de 'Builiger miente'* (Nw), *de Builiger schoele* (El), *de Builiger karke* (Ste), *de Builiger klokkestoel* (Dho)

buis Ook *buisse* (bet. 1 en 2: Dfo, Dho) de; buizen; -ien [bœjs/'bœjsə] 1. bep. korte mannenjas, een korte, zware overjas, buis (met voering) (alg.), ook: bep. dikke kiel (Dho, Obk, Spa), bloes (Diz), *Een vieschaften buisien was een klaore wollen manludekledingstok, tussen kiele en jasse in* (Np), *Ik moet de buis nog anhebben* (Np), ...*antrekken...* (Pe-Db), *De buis mag wel an, et begint te druppen* (Db), *de buis uittrekken* hard werken (Bdie, Dfo): *Hij mos de buise d'r veur uittrekken, eers redde hi'j et niet hij moest er hard voor werken* (om het af te krijgen, om de kost te verdienen) (Dfo), zo ook *Hij het een hiele huusholing, hi'j moet de buis aorig uittrekken* (Dfo) en *We zullen d'r de buis bij uut gooien* er hard mee aan de slag gaan (van lichamelijke arbeid) (Nt, Dla), *Dan mag de buis wel uut gezegd als er hard gewerkt moet worden* (Pe-Db), *Now mag de buis d'r wel bij uut id.* (Ma), *Hij het de buis aorig uut kregen* ze hebben hem een poot uitgedraaid (Nbk); ook: hij heeft veel harder moeten werken dan waartoe hij eigenlijk in staat was (Nbk), het is hem er niet bep. goed gegaan (Dfo), *Hij het (goed) wat om de buis had heeft een (flink) pak rammel ondergaan* (Np), *Dan wodt je de buis meten* gezegd wanneer men zeer

hard moet werken, zo moet werken dat men er behoorlijk warm van wordt (Nbk), *Hi'j het de buis an* is dronken (Sun-Ot), ook: hij moet hard werken (Sun-Ot) 2. in *Hij zal wel buis kriegen, want hi'j het et d'r naormaekt een pak slaag krijgen* (Obk), zo ook *Die jonge kreeg goed buis doe hi'j die streek uuthaeld had* (Obk), verder in *Hij krigt buis an, et peerd* het paard wordt ertoe aangezet erg hard te werken (Dho) 3. beeldbuis 4. z. *buisse*

buisse z. *buis*

buisien et; buisies [ˈbœjsin] 1. kleine *buis*, z. aldaar 2. kleine *buisse*, z. aldaar 3. bep. blouse-achtig kledingstuk voor vrouwen, vrouwenjas (Bu, Db, Np, Obk, Ow, Pe-Db), Ste, b: Im), ook wel voor jongens en meisjes (Pe-Db), *Een buisien bij de vrouwen was een jak mit een boortien om de hals, et wodde ok wel boverst nuumd* (Obk), *Dat vrommes had een mooi buisien an* (Np) 4. reageerbuisje (spor.) 5. buisje voor aspirine e.d. 6. buisvormig omhulsel van het einde van een veter (Dfo, Np) *Et buisien is (me) van de veter of* (Dfo, Np) 7. (mv.) vrienden, kameraden (verspr.), vooral in de verb. (*goeie*) *buisies wezen* (goede) maatjes zijn: *We bin goeie buisies mit mekaander* (Db, Dfo, Obk, Op, Sun-Ot), *Dat bin goeie buisies* (Obk, Np, Spa), zo ook *Ze bin grote buisies* (Dhau, Dfo, El, Np), *beste buisies* (Bdie, Pe-Db), zo ook *Ze waeren weer de beste buisies* (bo: Op), *dikke buisies* (Db, Nbk)

buisachel (Dho) de; -s; -tien [ˈb...] 1. kolomkachel

buisleiding (l) [ˈb...] - buisleiding

buisman (Nbk, Nw) de, et [ˈb...] 1. koffiestroop

buisvormig (l) [aks. wisselt] - buisvormig, met de vorm van een buis

buit Ook *buut* (Sun-Ot) de; -en [ˈbœjt] 1. wat men heeft verkregen door buit te maken of door moeite te doen *Een aander is mit de buut dekken gaon* ermee vandoor gegaan, heeft het in z'n bezit weten te krijgen (Sun-Ot), *Hij het de buit binnen* heeft het geld dat hij zou krijgen, dat hij begeerde, dat hij zou willen verdienen (verspr., Dla) 2. prooi, jachtbuit (spor.)

buitel Ook *buitter* (s: oost.) de; -tien; -s [ˈbœjt̪.../...t̪] 1. (vaak verkl.) peuter, kleuter, (heel) klein kind *Wat is dat een*

lief buiteltien (Db), *Et bin nog mar van die buitels* (Nbk), *Et was nog mar zoe'n buiteltien* (bo: Bu, Nw), *een klein buiteltien* (Bdie, Dhau, Dho)

buitelen ['bœjtɫɛ̃] - buitelen, tuimelen *D'r buitelt iene van et voer huj* (Ow), *De kiewieten buitelen in de locht* (Mun), *over de kop buitelen* (Dfo, Np, Obk): *Hi'j buitelt aorig over de kop* (Dfo), *...raer van de schommel* (Diz), *...bi'j de diek neer* (Dla), *in de sloot buitelen* (Nbk), *Gisteravond kwam ik te buitelen, ik hadde zomar een gat in de kouse* (Pe-Db), *Bi'j et proemeschudden buitelden de proemen in et grös* (Db)

buiteling ['bœjtɫɛ̃] - buiteling (lett.), val *Hi'j maekte een raere buiteling* (OI-NI)

buiten z. *buitel*

buize (bet. 1: Bu, Db, Dfo, Dho, Diz, El, Nbk, Nw, Op, Ow) Ook **buis** (bet. 1: verspr., bet. 2: Bu, bet. 3: El, Dho, Ow) de; -n; buisien ['bœjzə/bœjs] 1. buis: om gassen of vloeistoffen mee door te leiden *Et waeter stroomt niet vlot meer deur, d'r zit zeker een proppe in de buize* (Op), *een buize van 't aardgas* (Db), *D'r zit een buize onderdeur* d.i. bijvoorbeeld om water mee onder een weg, dam door te laten (Nbk), *Om de ronge te verhogen deej' dat mit een buize* (Nw) 2. pompbuis (Bu) 3. kolomkachel, hetz. als *buiskachel, kolomkachel* (El, Dho, Ow) 4. z. *buis*

buizelen (Sz) zw. ww.; onoverg.; buizelde, het buizeld ['bœjzɫɛ̃] 1. langzaam lopen **buizen** (Sb) zw. ww.; onoverg.; buisde, het buisd ['bœjzɛ̃] 1. buizen, pimpelen, drank zuipen *Die bin aorig an 't buizen* (Sb)

buizer z. *buizerd*

buizerd (verspr.) Ook *buizer* (Sun-OI), *buzerd* (Dla, Spa) ['bœjzɪrt/'by(:)zɪrt] - buizerd, z. ook de meer traditionele benamingen *schofferd, hoenderschofferd* buije (OS, WS zuidelijk van de Lende, Mun, Np, Nt, Op, Sz) Ook **buie** (verspr. WS: noordelijk van de Lende) de; -n; bujgien ['bʌjə/'bœjə] 1. bui: regen-, hagel- of sneeuw- of onweersbui *D'r komt een buije an, ...een buije opzetten, D'r zatten me toch een rokwiene in die buije* (Spa, Nbk), *Wat een buije!* (Nbk, ba), *De locht driegt zo, d'r kon wel een buie kommen* (Sz), *een dikke buije* een bui waaruit veel water, sneeuw of hagel komt (Dfo, Nbk),

een meertse buije een maartse bui, *We schoelen hier even tot de buije over is* (Nbk, Nt), *veur een buije schoelen* (Nbk), *de buije ofwaachten wachten tot de bui geweest is* (bijv. gezegd voordat men z'n huis verlaat als er een bui nadert), *veur de buije thuus/binnen wezen enz.*: voordat het gaat regenen, onweren enz. (Nbk), *even een buije schoelen* schuilen tot de bui voorbij is (Db, Dhau, Ma, Nw): *Ok konnen de veldmoezen best een buije schoelen onder de grootste poddestoelen* (Db), zo ook *Wi'j troffen daor een beste buije, mar gelokkig konnen wi'j die ofschoelen onder een ofdak* (Np, Op) en *Zoe'n pilo broek was van dikke stof, ie konnen d'r wel een buie in ofschoelen* (Sz), *Hi'j het een hoed op, ie kun d'r wel een buije onder ofschoelen* (Dho), *De buije duurde niet zo lange* (v), *Buizen mit sni'jkwalster bin koolde buijen waarbij het koud is, die veel kou opleveren* (Obk), *De iene buije drift de aandere de buien volgen elkaar snel op* (Np), *...zit de ere nao id.* (Nbk), *D'r hangt een (dikke) buije* (Dfo, Nbk), *Kiek daor es een grote buie hangen* (Sun-Ot), *Ze zien de buije hangen* zien de problemen aankomen (Nbk, Ow), *de buije ankommen* zien id. (Nbk), *De buije is over is voorbij* (Bdie, Nbk), *'Daor hej' weer een hujjer' zeden we in et laand wel, as d'r een dikke buije kwam* (Nw) 2. hoeveelheid water die uit een regenbui valt *D'r is een mooi bujgien regen valen* (Nw), *Ik wou wel dat d'r een flinke buie op 'e tuun kwam, mar et begint een betien te siepelen* (Sz) 3. bep. gemoedsgesteldheid, periode van een goed of slecht humeur, uitbarsting van boosheid of van vrolijkheid, blijmoedigheid *Now, har hi'j wat een goeie buije?* (Nbk), *Ze was in een goeie buije* (Nbk), *Now, zol de buije al over wezen?* zijn/haar boosheid (Nbk), *Wat het hi'j een minne buije* (Dho, Nbk), *een kwaoie buije* (Nbk), *een verkeerde buije* (Np), *De buije wijt over* zijn/haar humeur wordt beter (Nbk), *Ze hadde een goeie buije* (Nbk), *...was in een kwaoie buije* (Nbk), *Hi'j het een verkeerde buije* (Np), *De buije duurde niet zo lange* (Np, Nbk), *Die pubers hebben soms van die buijen korte pozen van boosheid, van weerbarstig zijn* (Ow, Nbk) **bujjig** (OS, WS zuidelijk van de Lende,

buke - bulderwaegen

spor. elders) Ook *buiig* (WS noord. van de *Lende*) ['bʌjəx/'bœjəx] - buiig (van het weer) *bujig weer* (Nbk), *Wat is et bujjig, van 't haast* (Nbk)

buke z. *beuk*

bukebos z. *beukebos*

bukeboom z. *beukeboom*

bukehege z. *beukehede*

bukehooft z. *beukenhooft*

bukel (Db, Dfo, Dhau, Nbk, Ow, b: lm)

Ook *boekel* (Db), *bukelneute* (Dfo, Obk)

de; -s; -tien ['by:kl, ook 'bykl/'bukl/'byk|nɑ:ta] 1. beukenoot, z. ook *beukeneute* 2. z. *beukeboom*

bukelaene z. *beukelaene*

bukelboom z. *beukeboom*

bukelneute z. *bukel*

bukelzuken (Db, Dhau) onbep. w. en het

bukelzocht ['by(:)k|...] 1. beukenoten zoeken, rapen *We gaon bukelzuken* (Dhau), z. ook *beukeneutiesziken*

buken z. *beuk*

bukenboom z. *beukeboom*

bukeneute z. *beukeneute*

bukenhede z. *beukehede*

bukenhege z. *beukehede*

bukenhooft z. *beukenhooft*

bukenneute z. *beukeneute*

bukentien z. *beukeneute*

bukestamme z. *beukestamme*

bukien z. onder *boek*, *beuk*

bukken (verspr. WS noord. van de *Lende*, El) vooral wederk. ['bʌkŋ] - (zich) bukken, zich buigen *We mossen oons diepe bukken* (Ol-Nl), *Ik zal me even bukken* (Spa)

buks - bep. geweer: buks

bul (spor.) [bʌl] - bul (bij een doctoraal examen of een doctoraat)

bulder (Sz) de; -s; -tien ['bʌldɪ] 1. bulderbas

bulderbak (verspr.) de; -ken; -kien ['bʌldɪbak] 1. voortdurend hard schreeuwende, bulderende manspersoon, hetz. als *bulderbasse*: *Wat een bulderbak van een vent is dat* (Dla), *Hi'j is een rere bulderbak* (Ma)

bulderbas z. *bulderbasse*

bulderbasse (Dfo, Dho, Np, Nt, Obk, Ol-Nl, Spa, bl) Ook *bulderbas* (WH, Sun-Ot) de; -n ['b.../...] 1. voortdurend hard schreeuwende, bulderende manspersoon (z. ook *bulderbak*) *Wat een grote bulderbasse was dat!* (Nt)

bulderen Ook *balderen* (bet. 1: Ol-Nl) zw. ww.; overg., onoverg.; bulderde, het bulderd ['bʌldɪŋ] 1. (onoverg.) zodanig gaan, bewegen, werken dat een bulderend, dreunend, denderend of loeiend geluid ontstaat *Vroeger bulderde de vrachtauto over de keien* (Diz); *De waegen bulderde over de straote* (Np, Nt, Op, Pe-Db), *De waegen balderde over de oolde weg* (Ol-Nl), *Die buldert d'r ok aorig langes* loopt met een zwaar, roffelend geluid (Bu), *Et buldert, et konnen wel kenonnen wezen* (Spa), *De kienderen bulderen de trappe of gaan met veel lawaai* (Db), (onpers.) 't *Het de hiele naacht bulderd* nl. door het onweer (Nbk, Ste), *We heurden et onweer in de veerte bulderen* (Obk), (onpers.) 't *Buldert me in de boek* het rommelt in m'n buik (Db), zo ook *Et buldert him in de maege, d'r moet weer wat in z'n maag rammelt* (Ld), *Doe die radio es dichte te bulderen* (Obk), *Heur de wiend es bulderen* (Bdie, Nbk), *De wiend bulderde aorig in de schostien* (Dhau, Mun, Diz), (onpers.) *Et kan aorig deur de schostien bulderen* (Dfo)

2. met zware of harde stem (zich) uiten, tekeergaan, foeteren, lachen, roepen *Hi'j buldert nogal wat op 'e jongen* (Db, Np), *Heur ze es op 'e jongen bulderen* (Dho), *Wat kon die meester vroeger bulderen* (El), *Een vrouw en een kiend schatteren van 't lachen, een man buldert van 't lachen* (Np), (onpers.) *Hi'j schepte zo op, et bulderde deur de zaal* (Diz), *Meester buldert: 'Stille wezen, jongen!* (Dhau), *Doe vul de baron uut zien rolle en bulderde: (...)* (b) 3. z. *balderen*

bulderkonte (Spa) de; -n ['bʌldɪkɔntə] 1. voortdurend hard schreeuwende, bulderende manspersoon *Da's ok een oolde bulderkonte!* (Spa)

bulderstemme (ba) ['b...] - bulderstem

bulderwaegen (Dfo, Dhau, Dho, Ma, Np, Op, Ow, p, b: lm) Ook *bolderwaegen* (Db, Ow) de; -s; -tien ['bʌldr.../'bol...] 1. boerenwagen met huif en zonder vering, vaak gebruikt als men op visite ging of anderszins uitging *De bulderwaegen 'bulderde' over de straote* (Op), *Mit de bolderwaegen gongen wi'j vroeger naor de dunen* (Db), hetz. als *kapwaegen* (Ma), ook in ander gebruik, vgl. *Een bulderwaegen was een soort huifkarre, een hoge waegen*,

soms mit biggen d'r in (Np)

buldog (spor.) ['baldɔx] - bulldog (vooral fig.)

bule z. *buul*

bulen zw. ww.; overg.; buulde, het buuld ['byln] 1. builen, ziften (van graan) *Bulen was de klijfe d'r of haelen mit een bepaold insterment dat deur de meule andreven wodde (j), De boekweite bulen hul in: trappen om bloem d'r uut te kriegen, grof maelen (Dfo), De rogge wodde buuld; et meel gong d'r uut, de zemels bleven d'r in (Spa), Et mael dat bulen ze om de zemels d'r uut te kriegen; et mooie mael komt onder, de zemels gaon d'r uut (Db, Nbk, El, Sun-Ot), Lange leden buulde de bakker et mael mit de buulmeule, die ston op 'e zoolder (Db), As ze bij' O.B. an 't bulen weren, was dat huzen veer te heuren (Db), De mulder moet de haever bulen (Obk) 2. uitpuilen, bol gaan staan *Die jasse die buult wat op 'e rogge (El), Die jasse buult d'r uut (Spa), Hi'j het zoe'n speknekke dic over de kraege van dc jasse henne buult! (Nbk), De zeilen bulen deur de wiend (Ow), De mouwen kun soms zo reer bulen (Dfo), Et buult d'r hielemaole tot uut (Dfo), (onpers.) Et buult daor onder de arm ok aorig d.i. in het desbetreffende kledingstuk (Spa) 3. opscheppen (El, Ma, Np) *Wat kon die vent bulen! (El)***

bulerig z. *buulderig*

Bulgaar(se) [bal'g...] - Bulgaar(se)

Bulgaars bn. [bal'ga:rs] - Bulgaars; zelfst.: de Bulgaarse taal

Bulgeri'je [balgə'r..., z. -i'je] - Bulgarije
bulken Ook *burken* (bet. 1: Dhau, Nbk) zw. ww.; onoverg.; bulkte, het bulkt ['bal(ə)kŋ/'bar...] 1. oprispen, één of meer boeren laten *Hi'j zat daor mar te bulken (Nbk), Et ruumt aorig op, aj' even goed bulken (Np), Hi'j burkt d'r over (Nbk) 2. in de verb. bulken van 't geld buiten- sporig rijk zijn (Nbk, Nw): *Die zit d'r dikke bi'j, hi'j bulkt van 't geld (Nw) 3. (onpers.) rommelen: in iemands buik (Op) Et bulkt me in de boek 't rommelt in m'n buik (Op) 4. z. balken**

bulkerd z. *balkerd*

bulldozer ['baldɔ:zɜ] - bulldozer, bep. zware tractor

bulldozermassienist (spor.) ['b...] - bulldozermachinist

bullebak de; -ken; -kien ['baləbak] 1. (meestal van een man) lompe, norske, foeterende persoon *Wat een bullebak van een kerel is dat (Nbk, Dia), Die bullebak is ok weer an 't foeteren! (Nt), 't Was een grote bullebak (Mun) 2. masker (Dfo, Nw, Pe-Dbl) *Hi'j had een bullebak veur, ie konnen him niet (Dfo)**

bullebakachtig (Dhau) bn., bw.; -er, -st ['baləbakaxtəx] 1. lomp in houding, gedrag *Die is wel zo bullebakachtig (Dhau)*

bullebasse (Dfo) de; -n ['baləbasə] 1. bullebak, persoon, die ruw is, lomp doet

bullen (bl) mv. ['balŋ] 1. goeie spullen, vooral van meubels, kleding *ic bin aorig in de bullen kommen (bl)*

bullepees z. *bollepiest*

bulsteren (Dho, Diz, Nbk, Obk, bo: Bu) Ook *uutbulsteren* (Dho) zw. ww.; bulsterde, is/het bulsterd ['balstɛr/'ydb...] 1. (ook onpers.) enigszins bol, rond en evt. hard gaan staan van bijv. brei- of naaiwerk *Et bulstert wat (Nbk, bo: Bu), Die jasse bulstert (uut) (Dho)*

bulsterig (Nbk, Spa, b: lm, bo: Bu) bn., bw.; -er, st ['balstɛrəx] 1. steeds een beetje rond, met bulten staand (van kleding(stof)) *Die stof is hielemaole bulsterig (Nbk), Die trui zit wat bulsterig (Nbk, bo: Bu)*

bult z. *bulte*

bultbruud (bs: Dfo, Obk, Op, b: ln) et ['baldbrɔ:t] 1. onregelmatig broedsel van een leggende werkbij 2. z. *grofbruud, bobbelbruud*

bulte (bet. 1, 3, 4: alg., bet. 5: WS, verspr. OS, bet. 6, bet. 7, 8: verspr. bet. 9: Db, Dho, Np, bo: Np, bet. 10: spor. WS) Ook *bult* (bet. 1-4: Op, Pe-Dbl, Spa, Sun-Ot, b, bet. 5: verspr. OS, Dia, vo, bet. 6: verspr. OS, spor. WS, bet. 7: verspr., bet. 8: verspr. OS, bet. 9, 10: OS, verspr. WS) de; -n; bultien ['balta/balt] 1. bult op de rug, bochel *Hi'j het een bulte (Nt, Np, Ste), Doe zee ze, zonder een spraankien gevuul: ikke mit een bult? (b) 2. iemand met een bochel (Db, Dfo, b) *As ie die bult te nao kommen, het hi'j een scharpe bek (Db) 3. buil *Hi'j het een dikke bulte an et bien (Nbk), ...an de kop (Bdie), Een dikke bulte kreeg ik (Dho), een bulte van een nefien (Bdie), De nefies hebben me toch steuken, ik zit onder de bulten! (Nbk, Spa), Ik kriege mi'j een bulte onder 't oge! (Dho), Ik heb daor een***

bultemaeken - bultemaeken

bultien zitten (Nw) 4. kromgebogen vorm: *Hi'j ston hielemaol in een bultien* kromgebogen (Ow), zo ook *Hi'j staot as een rond bultien in mekaar* (Sz), ook: uitbolling aan wolken: *Et is haost hielendal bewolkt, mar wel mit bulten; dan kuj' de wolken wel zien, dan bin et donkere staepelwolken* (Bu), zo ook *De locht schut in bulten* het wolkendek gaat uiteen en daarbij vormen zich wolken met uitbollingen (Np) 5. flinke hoop, al dan niet gestapeld, bijeen geschept, getrokken enz.: takken, hooi, zand, turf, mest enz. *een bulte zaand* (Nbk), *een bulte huj* (Np, Bdie), *een bultien mes* een hoopje mest (Bdie), *Ze weren overienkommen dat de koopman et sorteren doen zol, dat ze konnen alles mar an de bult gooien* op een hoop (vo), *hooft op een bult staepelen* tot een hoop (Dhau), *bulten opmaeken* hooi-oppers (Dho), *Die springen wat om de bulten* voeren niet veel uit, pakken niks (goed) aan (Dfo, Nbk, Np, Spa), ...*om de bult* (Spa), zo ook *Hi'j springt aorig om de bulten toe* (Dho), *Dat schepsel lopt altied om de bulten henne* (Bu), *Hi'j lopt (altied) (wat) om de bulten* pakt maar steeds het werk niet aan (Bdie, Dfo, Dhau, Ld, Ma, Nbk, Ol-Nl, Sun-Ot, Ow), ...*loopt wat om de bult* (Sun-Ot), *Die jonge het gien warken leerd, zien oolden leuten 'm mar wat om de bulten lopen* (Db), en *Hi'j loopt mar wat om de bulten te springen* (Spa), *Eers sleept alles op bulten* wordt alles zo ongeveer tot kleine hoopjes gesleept (bijv. bij *tiemen*: als dat op een bep. manier onjuist gebeurt (Ow) 6. hetz. als *hujbult(e)*, *koelbult(e)*, *zaodbult(e)*, *eerpelbult(e)*, *takkebulte* e.d., *eerappels in de bult doen* inkuilen (Spa), *De rogge moet an de bult* (Ste), *Hi'j zette de bulte* plaatste de rogge tot een korenmijt (Bdie), *Ze zetten 't huj an de bult* Pe-Db), *et koren in de bult zetten* (Dfo), *Et zaod staot in de bulte of miete* (Dfo), *We doen de roggebossen an de bult* (Bdie), *le moe'n de bult mar zetten/opzetten* de korenmijt opzetten (Spa), *de rogge an de bult hebben* (Ste), *et zaod in de bult zetten* (El), *We hebben et zaod in de bult* (Db, Ld), *Ze hebben et huj in de bulte* (Nbk, Nw), *Die kroepen dan even bij de bult* gaan in, tegen de hooiopper zitten (bl), *Wi'j brengen de kuil an de bult* (Db),

We zetten de turf an de bult (Db), *Grös [nl. kuilgras] an de bult brengen* wodt ok *zegd van inkoelen* (Dfo), *bi'j de bult brengen van kuil, eerpels* enz. (Dfo), *an de bult stotten* id. (Dfo), *We zullen 't mar gauw an de bult zetten* (Dla) 7. hetz. als *mieghummelbulte*, *mollebulte* e.d. 8. hoogte in een terrein, verhoging in een oppervlak *Daor zat vroeger een grote bulte in et laand, die hebben ze d'r mit de ruilverkaveling weg haeld* (Nbk) 9. grote hoeveelheid, groot aantal *Een bult meensken daenken d'r niet omme* (bl), *Wat he'k een bulte kregen!* (Nw), *een bult wille heel veel plezier* (Nbk, Ste), zo ook *We hebben een bulte wille had* (bo: Np), *Hi'j kon in een bult dingen niet bi'j zien bruur in et schaad staon* in veel gevallen, opzichten (b), *Sommige meensken hebben een bult vieven en zessen* komen met veel bijkomstigheden, hebben vaak veel mitsen en maren (Ow), *Mit et plaankzeilen hadden we een bulte last van een schieve wiend veel* (Db), *'t Het d'r een bult van, dat hi'j geliek het* waarschijnlijk (Nbk, b: ln), *Hool now mar op van euliekoekebakken, ik heb now bi'j de bult* (Db), *D'r is bi'j de bult* bij de vleet (Nbk), *een bulte geld* heel veel geld (bo: Np; Bdie), *geld bi'j de bult hebben* over heel veel geld beschikken (Nbk, Np, bo: Np, Obk) 10. in een bult vaak: *Die de biggen opfokken wol tot fokvarkens, dee ze een bult buten in een varkenloop of in 't laand* (Ow), *Tot zolange hadden wi'j d'r dan een bult oppassen mit* (Ow) * *Mit warken kuj' een bult verdienen, mar dan kriej' him op 'e rogge* (b), *D'r kun een bult makke schaopen in een hokke* er kunnen veel personen in de desbetreffende ruimte (Nbk), soms schertsend gevolgd door ...*En wilden nog vule meer/Die springen boven op mekeer* (Nbk), (spottend van, tegen iemand met een bult) *De bult kakt onder 't kassien* (b), *Schiet in de hoogte en mieg bi'j bulties* loop naar de pomp (Nw), *Hoge bomen vangen een bult wiend* hoge bomen vangen veel wind (Ow), *De duvel schit altied op een grote bulte* rijken krijgen toch altijd nog meer extra's (Np, Sz)

bultemaeken (Dho) onbep. w. en het bultemaekt ['b...'] 1. tot één of meer hopen stapelen (van rogge, hooi enz.)

bulten (Op) overg.; **bultte**, het **bult** ['baltŋ] 1. in één of meer bulten, hopen zetten *turf bulten* (Op), *huj bulten* (Op) 2. z. *baorden bulterig* bn., bw. ; -er, -st ['baltʁəx] 1. bultig, met bulten, oneffenheden, met gaten en verhogingen *Die menning is daor oe zo bulterig* (Wol, Dla), *'t Laand is goed bulterig* (Ol-Nl), *Ie konnen d'r haost niet langes lopen, dat laand was zo bulterig* (b: ln, Dho), *As et roggelaand ommebouwd is leit de bouw nog wat bulterig; as daor de zijfrogge zo op zijd wodt, komt een diel van et zaod mit et ineiden d'r te diepe onder en verrot; haever kon wel wat lieden* (Ow), *As de locht bulterig is, dan is et haost hielendal bewolkt, en is et koold en koolderig; ie kun de wolken dan dus wel zien, donkere staepelwolken* (Bu), *hulterig en bulterig* (Dho, Nbk, Sz, vo): *'t Is hulterig en bulterig daor met kuilen en verhogingen* (Dho, Nbk)
bultezetten z. *bultzetten*
bultezetter z. *bultzetter*
bultopzetten (Dho) onbep. w. en het **bultopzet** ['balt...] 1. hetz. als *bultzetten*, z. aldaar
bultstee (Diz, El, Ma, Nbk, Ow) Ook *bultsteeplak* (Ow), *bargstee* (Dfo) de, et; ...steden, ook wel ...stenen; **bultstegien** ['baltsti:/baltsti:plak/'bar(ə)xsti:] 1. plaats van de hooiberg buiten (Ma, Nbk, Ow) 2. plaats van de hooiopper *Soms bleef de bultstee wat roeg, en dan mossen we et nog even bi'j de opper huijen* (Nbk)
bultsteeplak z. *bultstee*
bultzetten (Bu, Db, Dfo, Ma, Nbk, Op, Ow, Pe-Db, Sun-Ot, vo) Ook *bultezetten* (Bu, Dho, Ma, Nw, Obk, Ol-Nl) onbep. w.; het **bultzet** ['baltsetŋ/'baltasetŋ] 1. stapelen van korenschoven buiten (tot een bult, in een bep. traditionele vorm) *Mit bultzetten wo'n de garven in de bult zetten, dan zit et zaod d'r nog in, dan wodt et laeter döskt* (Bu), *Dat bultzetten was toek wark, want de bult moch vanzels niet inregen* (vo), *Bultzetten was een sekuur warkien, de midden mos hoger tegen et waeter in* (Ow), *Mit bultzetten moe'n de konten naor buten* (Ow), *Dat weren nog es roggedoesten, die man kon nog es bultezetten!* (Nw) 2. stapelen tot een hooiopper
bultzetter (verspr.) Ook *bultezetter* (Mun, Obk), *bargzetter* (Dfo, El, Ow) de: -s: -tien

['baltsetŋ/'baltasetŋ/'bar(ə)xsetŋ] 1. degene die de garven in een bult, hoop zet, stapelt (ook m.b.t. het plaatsen van riet in een *rietbulte* of *rietmiete*) *Ie hadden vroeger speciale bult- of doefzetters* (Bu), *Goeie bultzetters bin krap* (Db), *De bultzetter zette de bult schieve* (Dhau) 2. degene die toegestoken hooi op de juiste manier 'zet', om een goeie hooiopper of hooiberg te krijgen (Nbk)

bumper ['bʌmpɹ] - bumper (aan auto's)

bundel de; -s; -tien ['bandl] 1. bundel: samengebonden of los *De rieties veur de ranja zatten altied in een bundel* (Nbk), *Ze had een bundel wasgoed in de haand* (Nbk), *een bundel kleren* (Dhau, Op), *Hi'j had een hiele bundel van die boeken* (Dfo), *een bossien/bundel iek van iekschellen* (Sun-Ot), *een bundel takken* (Nw), ...*stro* (Sz) 2. geschriften van (ongeveer) gelijke soort, in boekvorm bijeengebracht *een bundel gedichten, een bundel verhaelen, ...lieties* (Ld)

bundelen (spor.) ['bandlŋ] - bundelen

bunder de, et; -s; -tien ['bandɹ] 1. bunder, hektare *Mit de geuletrekker het hij een bunder geulen trokken* (Np), *Mattemi'jers weren beste mi'jers, die konnen in iene dag zoe'n halve bunder mi'jen* (Nbk), *Hoevule kost dat laand now, et/de bunder?* per bunder (Nbk), *Twie mad is een klein bunder* (Nbk)

bunen (alg., niet WH) Ook *buinen* (Nbk, Obk, b: lm), *beunen* (Spa, Sz) zw. ww.; overg., onoverg.; buunde, het buund ['b̥y:ŋ:/'b̥y:jŋ:/'b̥l:ŋ:/] 1. boenen, nl. schrobbend schoonmaken met gebruikmaking van water *We moe'n de pannen even bunen* (Nw), *De vrouwen buunden vroeger de bussen en melkgerei mit hiet sodewaeter* (Obk)

bunerig z. *buunerig*

bungelen z. *bongelen*

bungelow ['bʌŋ(g)əloʊ] - bungalow

bungelowpark ['b...] - bungalowpark

bungelowtente (spor.) ['b...] - bungalow-tent

bungelowwiek (spor.) ['b...] - bungalow-wijk

bunker de; -s; -tien ['bʌŋkɹ] 1. bunker (in militaire zin) 2. z. *bonker*

bunkeren (spor.) ['bʌŋkɹŋ] - bunkeren: flink eten, buffelen

bunt - burger

bunt (Ow) et; -en ['bʌnt] 1. geslachtsdeel van een vrouwelijk varken

bups [bʌps] - bups, in *de bups* de hele boel, zwikje, zootje: *de hiele bups in ien keer verkopen* (Bu), *Daor hej' de (hiele) bups, neem mar mit, redde je d'r mar mit* (Nbk)

bur (Dfo, Nw) tw. [bʌr(:)] 1. herhaaldelijk achter elkaar gezegd bij het verjagen van veulens (Dfo) 2. (bij de jacht) herhaaldelijk geroepen om wild uit de schuilplaats te drijven, op te drijven (Nw)

burcht (spor.) - burcht (lett.): *de burcht van De Kuunder* in Kuinre (spor.)

bure z. *buur*

buregerucht (Nbk, Ol-Nl, Ste) Ook **burengerucht** (Dhau) et ['by:ərə.../ 'by:ərŋgəɾʌxt] - burengerucht *Et kan wezen da'k vannaacht buregerucht maeken moet gezegd tegen buren of kennissen, ter voorbereiding op een mogelijk verzoek om hulp bij het kalven van een koe* (Ste)

burehulp (El, Np, Spa, vo) Ook **burehulpe** (Nbk, Np, Obk) de [by:ərə'hʌl(ə)p, ook wel 'b.../...'hʌl(ə)pə, ook wel 'b...] 1. burenhulp, het elkaar kostenloos helpen door buren *Et peerdewark dat de boer daon hadde was burehulp, zee hi'j* (vo)

burehulpe z. *burehulp*

bureloper (Ste) de; -s; -tien ['by:ərə...] 1. iemand die vaak naar de buren gaat

buren (Dhau, Diz, Np, Ol-Nl) zw. ww.; onoverg.; buurde, het buurd ['by:əp] 1. buurten, elkaar als buren beschouwen, ervaren *Wi'j buren van G. tot J. buurten, beschouwen elkaar als buren van G. tot J.* (Bdie, Diz), *Wi'j buren tot an N.M.* (Ol-Nl), *We buren an S. en J.* (Np)

burengerucht z. *buregerucht*

burenplicht z. *bureplicht*

bureplicht Ook **burenplicht** (Pe-DbI, Spa) de; -en [...'plixt/'by:ərŋ...] - burenplicht: bij geboorte, begrafenis *Ok kraomhulpe heurde bij de bureplicht* (Ow), *Iene helpen mit ververen is bureplicht* (Op), *We kommen oonze bureplichten wel nao* (Diz), *As d'r een versturvene was, mos ie bureplicht doen* (Obk)

burepraot (Dhau) et ['by:ərə...] 1. praatje van buren, dat wat buren met elkaar bespreken

bureruzie ['by:ərəryzi] - burenruzie *Die hiele bureruzie daor is gien praot weerd, ze*

maeken van een scheet een donderslag (Obk), *Bureruzie komt meest om kleine jongen en kiepen* (Bu)

burevesite (Nbk) Ook **buurtvesite** (Db, Dla, El, Op, Pe-DbI, Sz) de; -s ['by:ərə.../ 'b...] 1. visite van, bij buren (voor de gezelligheid of ter kennismaking) *Doe wi'j verhuusden maekten wi'j buurtvesite* organiseerden wij (Db)

burewark (Bdie, Dfo, Ld, Obk, Ow) et ['by:rə...] 1. werk dat men verricht om de buren te helpen (als gevolg van de wederzijdse bereidheid elkaar te helpen) (Ld, Obk, Ow) **burewark**, *bij ziekte en zo* (Ld), *As d'r iene ziek was sprongen de buren bij en dan mossen ze om de beurt et burewark doen* (Obk)

burg z. *borg*

Burg. - afkorting van *Burgemeester*, met kleine letter: afkorting van *Burgerlik*

burgemeester Ook **borgemeister** (vo, p, b, s: oost.: 1877), **burgemister** (Spa) de; -s; -tien [bʌrgə'mi:stɐ/bʌrgə'm.../'mɪstɐ] 1. burgemeester *De borgemeister hooft een zuut praotien* (vo), *Hi'j zal die flesse draank wel even burgemeester maeken* opmaken (Obk), *Daor kan 'k gien burgemeester omme wodden* daar maak ik me niet druk om (Bu), *Hi'j het een boek as een burgemeester* hij heeft een erg grote, dikke buik (Dhau), *Hi'j het een woord as een burgemeester* voert een groot woord (Ld)

burgemeestersbenaming (l) [...'m...] - burgemeestersbenoeming

burgemeesterschop (spor.) [...'m...] - burgemeesterschap

burgemeesterskaemer (Obk) [...'m...] - burgemeesterskamer

burgemeestersketten (verspr.) Ook **burgemeestersketting** (Bu, Db, Nbk, Nt, Op, Pe-DbI) [...'m...] - burgemeestersketting

burgemeestersketting z. *burgemeestersketten*

burgemeestersvrouw (spor.) [...'m...] - burgemeestersvrouw

burgemister z. *burgemeester*

burger de; -s; -tien ['bʌr(ə)gɪ] 1. burger: inwoner van een stad of groter dorp, in dat geval vaak: iemand die tot de middenstand behoort, i.t.t. de boeren en arbeiders van een dorp: *Hi'j is naor Wolvege verhuusd en*

now is hi'j tip top burger nu is hij een echte burger, niet meer zo maar iemand (Np), *de burgers van Berkoop* (Bu, Nbk, Obk), *Ze dient bi'j de burgers* is meid bij (Bu), *Die in et dörp wonen, bin de burgers* (Bu), (...) *om as dienstmaegd bi'j de burgers te gaon, waar ze aj' de kost mitrekenen, veule meer verdiënen* (b), *Dat doet de burger goed* (Bdie), ...*geft de burger moed* (Dho) 2. staatsburger (spor.) 3. in *in burger* in burgerkleding, niet in uniform: *De pelisie loopt in burger in zien vrije tied* (Spa) 4. z. *borger*
burgerbeschaarming (l) ['b...] - burgerbescherming
burgerbestaon (spor.) ['bɑr..., ...'st...] - burgerbestaan: het leven als burger
burgerbevolking (spor.) ['b...] - burgerbevolking
burgerdienst (bl) ['b...] - burgerdienst: vervangende dienstplicht
burgerdiensttied (bl) de ['b...] 1. de periode waarin iemand z'n vervangende dienstplicht vervult *Mien burgerdiensttied he'k in Vleder deurbrocht* (bl)
burgerhuus ['b..., ...'h...] - (vaak verkl.) burgerhuis *Ze konnen een burgerhusien huren in de middel van De Fochtel* (vo), *Dat burgerhuus zal wel te koop kommen!* (Bdie)
burgerjonge ['b..., ...'j...] - burgerjongen
burgerkiend (spor.) ['b..., ...'k...] - burgerkind
burgerklasse (l) ['b...] - burgerklasse
burgerkleding (l) ['b...] - burgerkleding
burgerklerin (spor.) ['b...] - burgerkleding
burgerkomof (l) ['b..., ...ko'mɔf] - burgerafkomst *N. is van burgerkomof* (l)
burgerkost (Np) [aks. wisselt] - burgerkost, dat wat burgers eten
burgerlik bn., bw.; -er, -st ['bɑr(ə)gələk, ...gr...] 1. burgerlijk: tot de burgerstand behorend (l) 2. bekrompen (spor.) *burgerlik gedoe* (l) 3. m.b.t. de staatsburgers: *de burgerlike staand, de burgerlike staot* (spor.), *et burgerlik huwelik* (spor.), *et Burgerlik Wetboek* 4. matig etend (Db) *Burgerlik was vroeger aj' je mar half zat atten* (Db) 5. verder in *burgerlike autoriteiten* (l)
burgerluden (verspr.), **burgerlui** (verspr.) ['b..., ...'l.../...] - burgerlui 't *Bin burgerluden* (Obk)

burgerlui z. *burgerluden*
burgermaegd z. *burgermaegien*
burgermaegien Ook *burgermaegd* (Nw), *burgermeisien* (Dla) ['b..., ...'m...] - burgermeisje
burgermaensken z. *burgermeensken*
burgermannegien (v) ['b..., ...'m...] - burgerman, iemand uit de burgerstand *Zo op 't eerste gezicht is et een gewoon burgermannegien* (v)
burgermeensken z. *burgermeensken*
burgermeensken (Dfo, Dla, El, Nbk, elders spor.), *burgermeensen* (Dla), *burgermaensken* (Dfo) ['b..., ...'m...] - burgermensen *Et bin mar gewone burgermeensken* (Nbk)
burgermeid (Bdie, Mun, Np, Obk, Op, Pe-Dbl, Spa, Sz) de; -en ['b...] 1. meid, meisje uit de burgerstand
burgermeisien z. *burgermaegien*
burgermode (verspr.) de ['b..., ...'m...] 1. de gewoonten van burgermensen *Een hoed op is tegenwoordig burgermode* (Nt)
burgeroorlog ['b...] - burgeroorlog *Wat een ruzie en een slaonder'je, et leek d'r wel burgeroorlog* (Nbk)
burgerplicht (l) ['b...] - burgerplicht
burgerpot (Np) de ['b..., ...'p...] 1. dat wat burgers eten
burgerregering (l) ['b...] - burgerregering
burgers z. *borgers*
burgerstaand (l) ['b...] - burgerstaand
burgervader (verspr., b) [...'fa:dɔr] - burgervader
burgervrouw (spor.) ['b..., ...'v...] - burgervrouw: vrouw van een burger, bet. l
burgerwoning ['b...] - burgerwoning
burk(en) z. *birken(en)*
burken z. *bulken, birken*
burkenblad z. *birkenblad*
burkenboom z. *birkenboom*
burkenbos z. *birkenbos*
burkenhooit z. *birkenhooit*
burkenries z. *birkenries*
burkenriesbessem z. *birkenriesbessem*
buro Ook *hero* (verspr.) et; 's; -gien [by'ro:, ...row/bə'r...] 1. bekende schrijftafel: bureau 2. kantoor met administratie 3. gebouw of plaats van bep. dienst of instelling *De pelisie het die kwaojonge mitneumen naor et buro* naar het politiebureau (Nbk) 4. stembureau
buro-agenda (spor.) [...'r...] - bureau-

burobeneudigheden - buse

agenda

burobeneudigheden (spor.) [...'r...] - bureaubehoeften

buroblad [...'r...] - bureaublad

burohouder (Bu, Dhau, Nbk, vo) de; -s; -tien [...'r...] 1. ambtenaar van het Ministerie van Landbouw, eerder van een bep. stichting, die op lokaal niveau belast was met de uitvoering van bep. maatregelen en tellingen (veetellingen, steekproeven uitvoeren, begeleiding subsidiëaanvragen e.d.)

burokomputer (spor.) [...'r...] - bureau-computer

burokraasie (spor.) [...'krɔ:(ə)'si] - bureaucratie

burokraot [...'kr...] - bureaucraat

burokraotisch (l) [...'krɔ:ətis] - bureaucratisch

burolaampe [...'r...] - bureaulamp

burolae de; -den; -gien [...'r...] 1. bureaulade

buroredakteur (spor.) [...'r...] - bureau-redakteur

buroredactie (spor.) [...'r...] - bureau-redactie

burostoel [...'r...] - bureaustoel

burowark (spor.) [...'r...] - bureauwerk

bus Ook **busse** (Pe-Dbl, b) de; -sen; -sien [bas/'basə] 1. autobus e.d. *Stopt de bus hier ok?* (Nbk), *Waor moeje' de bus uut, aj' bi'j zien huus wezen moeten?* (Nbk), *Doe de brogge oflag, kwammen we veul te laete veur de busse* (Pe-Dbl), *Die zat tegenover me in de bus* (Pe-Dbl, Nbk) 2. z. **busse**

busansluiting (spor.) ['b...] - busaansluiting

busbaane (spor.) ['b...] - busbaan

busbaole z. **bussebolle**

busbolle z. **bussebolle**

busbrood z. **bussebolle**

busdienst ['bʌzd...] - busdienst

buse de; -n; busien ['bysə] 1. broekzak, jaszak e.d. *Vroeger hadden ze ok een buse op 't hemd* (Np), *Ik wil een koe kopen, en ik hebbe 't geld d'r veur in de buse* (Nw), *Hi'j snuude alle busen nao* (b), *centen in de buse kriegen* geld krijgen om zonedig wat mee te betalen (b): *K. kreeg zo deur de weke van zien vrouw niet zo veule centen in de buse* (b), *d'r mit de hanen in de buse bi'j staon* erbij staan (kijken) zonder iets te doen (Nbk, b), *in de buse stikken* in z'n zak steken (lett.): *geld in de buse stikken*

(Dfo), *gien cent in de buse hebben* geen geld bij zich hebben (Sun-Ot), *Hej' wel geld in de buse?* geld meegenomen? (Nbk, bo), *de buse altied leeg hebben* nooit over geld beschikken (Spa), *je de centen niet uut de buse praoten laoten* zich niet snel laten verleiden om iets te geven (Diz), *de haand op 'e buse holen* niks uitgeven (Nbk, Diz), *bertaol in de buse wezen* royaal zijn met het uitgeven van geld (Dho), *de busdoek in de buse stikken* (Nbk), *in de buse doen*, *Ie zollen je de busen uutscheuren* nl.: zo hard valt erom te lachen (Diz, Np), *...uutklauwen* id. (Np, Ow), *...uutkrabben* id. (El), ook: zo erg schrik je ervan (Ld, Np) of: zo slecht kun je ertegen (Ld), zo ook *Hi'j kon et zo mooi zeggen, dat ie krabden je de buse uut* nl. van het lachen (El), *iene in de buse kroepen* (*willen*) voortdurend met hem slijmen (Nbk), *iene in de buse kroepen willen* uit angst dicht bij hem blijven, zich haast achter hem/haar verschuilen: *Bange kiender willen mem wel in de buse kroepen as d'r bezuuk is* (Db), *Haost automatisch gong de haand naor de buse* nl. om geld te geven (j), *tot de buse moeten* moeten betalen (Nbk, b: Im, bo: Bu, Nw), *Hi'j lopt altied mit de hanen in de buse* steekt geen hand uit, helpt nooit ergens mee, doet niks (Nbk, Nw), *Hi'j lop al weer mit de flesse in de buse* heeft al weer een fles drank in z'n binnenzak of jaszak (Nw), *Hi'j mag geern op aandermaans buse teren* laat graag steeds een ander voor zich betalen (Db), *Die lopt altied mit de dief in de buse* hij denkt altijd dat ze hem zullen bestelen (Np), *Dan holen wij de boel in de buse* dan houden wij het geld in onze zak, dan hoeven wij niet te betalen (s: oost.: 1877) 2. losse zak, vroeger door vrouwen onder de kleding gedragen, ook *losse buse* (Np, Obk) *De buse haj' om de middel, mit baanties* (Nbk), *Vroeger dreugen de vrouwluden een grote buse vlak veur 't lief; de rok die d'r over zat, zat dan een groot split in, dat was 't busegat* (Dfo), *Zoe'n busegat was makkelik, anders mos ze de hele rok optillen om bi'j de buse te kommen* (Pe-Dbl), *de losse buse onder de bovenrok, op 'e onderrok, daor hadden de vrouwluden de pottemence in* (Obk, Dla), *Mien beppe was nog iene van de oolde*

stempel; ze dreug nog een buse, zoe'n iene mit baanties om de middel om 'm omme te holen, en ze had in de rok op de ziede een busegat (Ol-Nl), *Ze het nog altied de buse op heeft nog altijd de losse buse onder haar rok* (Nw) * *Et laeste hemd het gien buse men hoeft niet overdreven zuinig te zijn, men kan z'n geld na de dood toch niet meenemen* (verspr.), *...hempien...* (Nbk), zo ook *Op 't laeste hemd zitten gien busen* (El, Ow), *D'r zit gien buse op oons laeste hemd* (b), *'t Laeste hemd zit toch gien buse op* (Ma), *..het now ienkeer gien busen* (Op), *...het gien busen* (Spa, Wol)

busegat Ook **buusgat** (spor., b: lm) et; -ten; -tien ['byse.../bysxat] 1. split in vrouwenrok waardoor men bij de *buse* (zak, z. *buse*, bet. 2) kon komen: *Vroeger dreugen de vrouwluden een grote buse vlak veur 't lief; de rok die d'r over zat, zat dan een groot split in, dat was 't busegat* (Dfo), *Mien beppe was nog iene van de oolde stempel; ze dreug nog een buse, zoe'n iene mit baanties om de middel om 'm omme te holen, en ze had in de rok op de ziede een busegat* (Ol-Nl), *Et busegat wol vaeke wel uitscheuren* (Nbk), *Zoe'n busegat was makkelik, aanders mos ze de hele rok optillen om bi'j de buse te kommen* (Pe-Dbl), *Moeder had ok een busegat, daor waor aj' de rok sluten* (Ste) 2. opening van een broekzak, jaszak etc. *'t Busegat is de instik van de buse* (Sz)

busegeld z. **buusgeld**

busemes z. **buusmes**

bushalte ['b...] - bushalte

buskaortien ['b...] - buskaartje

buskoeke (Np) de; -n ['b...] 1. in een bus gebakken koek

buskruut ['baskryt] - buskruit et *buskruut niet utvunnen hebben* niet bep. snugger zijn

buskruutfabriek (spor.) ['b...] - buskruit-fabriek

buslijn ['b...] - buslijn

busonderneming ['b...] - busonderneming

busreis z. **busreize**

busreize Ook **busreis** (spor.) ['b.../...] - busreis

busreiziger (spor.) ['b...] - busreiziger

busrieden (Ma) onbep. w. ['basridn] 1. met de bus reizen *Hi'j kan niet over busrieden kan er niet tegen* (Ma)

busrit ['b...] - busrit

busroute ['b...] - busroute een *busroute ommeleggen* (Obk)

busse Ook **bus** (Bdie, Dia) de; -n; bussien

['basə/bas] 1. bus, cilindervormige doos

van harde stof zoals blik, koper, plastic *Aj' stoete in de busse hebben, hej' et eerst kneded* bus voor busbrood (Ste), *De kiender hebben de knickers in een busse* (Wol), *Ik weet nog niet wat d'r uut de busse komt, ik bin nog drok an 't beraoden* wat eruit komt (Nbk, Op), *Et sluit as een busse* (Obk), zo ook *Et past as een busse* (Diz, Sz), *Et klopt as een busse* het is geheel juist, *'t Komt in de busse* ik zal het doen, het voor elkaar brengen (Bdie, Np)

2. kollektebus *D'r komt ok weer iene mit de busse an* (Bu), *Ze kun je goed ofbieten aj' mit een liest of een busse bi'j de meensken kommen* (Dfo) 3. brievebus een *briefkaorte op 'e busse doen* (Nbk), *...op 'e busse gooien* (Ma, Nbk), *...in de busse doen* (Nbk) 4. melkbus of inhoud ervan *De bussen mossen van 't laand naor de weg brocht wodden mit de melkkarre* (Dhau), *De melk zit in de busse* (Spa), een *busse melk* (Nbk) 5. as om de naaf van een wagenwiel *In de toete zit de busse; die moet d'r in, aers zol de toete slieten* (Bu, Diz, El, Ma, Nbk, Nw, Ste, Op), *As de busse te roem wodt, wodt de boel raetelschellig, dan moet d'r een ni'je busse in* (Nw), *De busse wodde d'r hiete in maekt; an de busse zat ok een raantien, en die busse wodde ok weer mit de veurhaemer vaastezet* (Op) 6. holle deel van een pootstok (Bu) 7. hetz. als *veurlaeder*, z. *aldaar* (Db, Dfo, Ow) *De streupers hadden de busse of spuit onder de jasse mit de loop in de broek* (Dfo), *mit een oolde busse op een haeze schieten* (Ow) 8. onderste, holle deel van een pootstok (Ow, Pe-Dbl) *een pootstok, mit een bussen onderan* (Pe-Dbl) 9. z. *bus* *

Mooie maegies op 'e diek, (mar) smerige bussen an de fabriek (Ste)

bussebaole z. **bussebolle**

bussebeunen z. **bussebunen**

bussebolle (Db, Dfo, Dho, Diz, Ma, Mun, Nt, Obk, Ol-Nl, Spa) Ook **busbolle** (Dho, Pe-Dbl), **bussebaole** (Dfo, Dho, Diz, Ld, Obk), **busbaole** (Dho), **bussebrood** (Bdie, Bu, Np, Ol-Nl), **busbrood** (Np), **blikstoete**

bussebossel - buten

(Bdie), *blikballe* (Ld), *trommebolle* (Spa), *trommebaole* (Db), *trommebrood* (Spa), *blikbrood* (Mun) ['basəbɔlə/'bʌzb.../...bɔ:ələ/.../'basəbro:ət/'bʌzbro:ət/'blikstutə/'blɪgbɔlə/'troməbɔlə/.../'troməbro:ət/'blɪgbro:ət] - busbrood *bussebolle* of *kezienebrood*, *mit ribbelties* (Ol-Nl)
bussebossel (Diz, Ste en verspr. oost.) de; -s; -tien ['basə...] 1. boender waarmee men melkbussen e.d. boent (met ronding in het hout, zodat men beter in hoeken kon komen)

bussebrood z. *bussebolle*

bussebunen (verspr.) Ook *bussebeunen* (Mun), *melkbussebunen* (Ol-Nl) zw. ww.; onoverg.; bussebuunde, het bussebuund ['basə.../...] 1. schoonmaken van de melkbussen door ze te boenen *Ze hadden een warkshulk veur mit bussebunen* (Np), *Mit et bussebunen in hiet sodewaeter haj' gauw roege hanen* (Obk)

bussebuinder z. *bussebuunder*

bussebuunder (Diz, Ma, Np, Nw, Ol-Nl) Ook *bussebuuinder* (Nbk, Obk) de; -s; -tien ['basə.../...] 1. boender voor het boenen van melkbussen en ander melkgerie **bussehemmelen** (Ld, Nbk) zw. ww.; onoverg.; bussehemmelde, het bussehemmeld ['basəh...] 1. schoonmaken van melkbussen en evt. ander gerei voor het melken

bussehokke (Diz) et; -n ['b...] 1. hok waarin men de melkbussen heeft staan *et bussehokke uubunen* (Diz)

bussekarre (Diz) Ook *melkbussekarre* (Ld) de; -n; -gien ['b.../...] 1. kar waarop een boer z'n melkbussen vervoert

busselichting (l) ['b...] - buslichting

busselit (Bu, Dfo, Nbk, Nw, Ste) et; -ten; -tien ['b...] 1. deksel van een melkbus *Drink mar een betien uut et busselit* (Bu)

busserak Ook *busserek* (Db, Dho, Diz, Ld, Sz) et; -ken; -kien ['basərak/...rek] 1. rek waarop de melkbussen, emmers etc. waren geplaatst (nadat ze waren schoongemaakt) *De bussen kommen eerst op et stap en dan op et potterak* (Ste), *Et spuulwaeter leup in et eusgat en deur de eusgröppe veerder de sloot in; op et busserak en et pottrak kon et spul drugen* (Ow)

busserek z. *busserak*

bussepoelen (Bu) onbep. w. en het bussepoeld ['b...] 1. omspoelen van

melkbussen e.d. *Hej' et bussepoelen al daon?* (Bu)

bussewaegen (Ol-Nl) de; -s; -tien ['basə...] 1. laag vierwielig wagentje waarmee de melkbussen naar en van de weg werden gereden

bussien et; bussies ['basin] 1. kleine bus in diverse betekenissen 2. busje: waarmee men goederen vervoert of een gering aantal personen *een bussien huren veur een verhuizing* (Nbk) 3. metalen omhulsel van het uiteinde van een schoenveter (Diz, Obk) *'t Bussien is van de schoeveter ofbreuken* (Diz), *As et bussien d'r of was, wol de veter niet riegen* (Obk), *Et bussien is van de veter* (Obk) 4. pijlpunt van een stukje spits gesneden vlierhout dat op de pijl van riet is geduwd (Dfo): *Mit bogeschieten wodde een reit bruukt, mit een bussien van vleeerhooft d'r op* (Dfo)

bussjefeur ['basjə...] - buschauffeur

busstesjon ['bastəsjon] - busstation

buste z. *buuste*

bustehouder (Nbk) ['b...] - bustehouder

bustocht (spor.) ['b...] - bustocht

busverbiening ['b...] - busverbinding

busvolk (b) et; -ien ['basf...] 1. de mensen die de bus laten rijden, de buschauffeurs *Goed volkien, dat busvolk, daor is 't aende van vot!* (b), *Nee, zolange as dat busvolkien zo geschikt is, neem ik zels gien auto* (b)

but z. *bit*

butaan (l) [by'tā:n] - butaan

bute- z. onder *buter-*, *buten-*

butedeure z. *buterdeure*

butegas (spor.) ['bytəgas] - butagas

butekaant z. *buterkaante*

butelaand z. *butenlaand*

buteling (Np, v) de; -en ['bytəlɪŋ, ...tɪŋ]

1. iemand die van elders komt, vreemdeling *Et is d'r now allemaole vremd volk op 'e buurt (...), allemaole butelingen* (v), *De butelingen mienen dat ze alles mar veur 't zeggen hebben* (Np)

buten I bw. ['bytɪŋ] 1. niet binnenshuis, buiten *Et is prachtig/mooi/min* [enz.] *weer om buten te wezen* (Nbk, Np), *De kiender speulen buten* (Np), *Doe mos K. even buten om een bosschop te doen* naar buiten om te urineren (j), *Ik jaegde de hond buten* (Np), *Bi'j de meitied doen we de koenen buten* (Spa), *Ie kun niet buten wezen* nl.

door het slechte weer, de kou (Nbk, Np), zo ook *D'r is niet buten te wezen* en *D'r is buten niet te wezen* (Nbk), *'t Is mooi weer buten* (Spa), zo ook *'t Is buten zok mooi weer, gao d'r toch es uut!* (Nbk) 2. niet binnen een bep. ruimte *een meester die van buten de Stellingwarven kwam* (ba), *Hi'j kwam van buten* kwam van elders, niet uit dat dorp, die omgeving, *wat naor buten brengen* openbaar maken, *binnenste buten, van buten* aan de buitenzijde, van de buitenkant, *buten jow kracht gaon* harder werken dan men eigenlijk kan (Obk), *naor buten toe* naar de buitenkant: *Die deure gaot naor buten toe eupen* (Nbk), ook fig.: naar de buitenwereld toe: *Hi'j was slim ontevreden west, mar dat had hi'j naor buten toe nooit merken laoten* (Nbk), zo ook *Naor buten toe moe'n we dat niet blieken laoten* (Nbk), *te buten gaon* verder gaan dan men eigenlijk mag, dan iemands bevoegdheid is, z'n norm, eigenlijke limiet zou horen te zijn: *Hi'j gaot 'm an de draank te buten* (Bdie), *zien boekien te buten gaon* z'n boekje te buiten gaan (Nbk, Spa), *d'r buten blieven* zich er niet mee inlaten: *Daor blieven we buten, we bemujjen oons d'r niet mit* (Ste), *d'r buten laoten* buiten beschouwing laten, niet meetellen in de overweging: *Laot mi'j d'r mar buten, heur* (b), *Laot dat d'r mar buten, daor hewwe al eerder ruzie omme maekt* (Nbk), *Hool mi'j d'r mar buten* reken mij maar niet mee, betrek mij er maar niet in (Nbk), *je d'r buten holen* zich er niet mee bemoeien (Nbk, Ow), *d'r buten staon* er niet mee te maken hebben, zich er niet mee inlatend: *le hoeven d'r niet lelck om te wezen, ik stao d'r buten*; ook: niet tot een bep. kring gerekend worden, niet gezien worden als iemand die erbij hoort: *Et is wel vervelend veur heur, mar ze staoit d'r hielemaol buten; dat kriej' ok aj' altied overal wat van te snakken hebben* (Nbk), *Et is wel sneu veur dat joongien, mar hi'j staoit d'r een betien buten* (Nbk) 3. aan de buitenkant van het dorp, niet op/in het hoge/bewoonde deel van het dorp (Diz, Op, Ste, Sun) *We hebben de koenen boven lopen, niet buten, niet bi'j de Lende* (Ste) 4. in van buten uit het hoofd: *Hi'j kende et hiele lietien van buten* (Nbk), *Ik hebbe al die antwoorden op 'e vraogen van buten leerd* (Nbk) *

(raadsel:) *'t Is niet buten en et is niet binnen!* vensterglas (Bu)

buten II vz. ['bytn̩] 1. buiten, niet in/binnen *Hi'j woont een aentien buten et dôrp* (Nbk), *De karke staoit een driehonderd meter buten et dôrp* (v), *Even buten die grote stad Madrid woont Sunderklaos!* (ba), *buten westen: Hi'j lag buten westen* (Pe-DbI), *Hi'j raekte buten westen* (Nbk), *Hi'j gaot buten de stringen* z'n boekje te buiten, gaat verder (in z'n optreden) dan hij hoort te doen (Obk) 2. niet betrokken in *Mar we bleven buten de oorlog* kregen er niet mee te maken, ook: bemoeiden ons er niet mee (vo), *Ik blief graeg buten dat geval*/blijf graag buiten die kwestie (Nbk), *We kun dat niet buten him omme doen* zonder hem erin te betrekken (Nbk) 3. zonder *Ze kun toch niet buten him* zonder hem (Nbk), *buten aosem, Buten de hond dan, want die at lieke vule as eers* afgezien van, niet meegerekend (v)

buten III (Dfo) zw. ww.; overg., onoverg.; buutte, het buut ['bytn̩] 1. ruilen *We hebben liekomme buut* (Dfo)

buten- ['bytn̩] - buiten-, vooral in nieuwere woorden als *butenboordmoter, butenbaden* in oudere zoals *butendat, butenbientien*; als var. van *buter-* ook in erfwoorden als *buterkaante, buterdeure, buterweg, buterdôrp*; als het aksent op het tweede woorddeel ligt, treedt *buten-* op, niet *buter-*; z. verder vooral onder *buter-*; ook *bute-* en *buut-* doen zich incidenteel voor als eerste lid

butenantenne (spor.) ['bytn̩antənə] - buitenantenne

butenbaand z. *buterbaand*

butenbad ['bytn̩bat] - buitenbad

butenbaene z. *buterbaene*

butenbeentien z. *butenbientien*

butenbiender z. *butenbientien*

butenbiense (Op, b: ln) de; -n ['bytn̩biːsə] 1. onecht kind

butenbientien Ook *butenbiender* (Dfo), *butenbeentien* (WH) ['bytn̩biːntin/...ndɪ/...] - buitenbeentje, iemand die duidelijk anders is dan de anderen (z'n familie of z'n groep anderszins) *Dat is een butenbiender, die haelt van alles uut* (Dfo)

butenbliende (Sz) de; ...blienen ['bytn̩blində] 1. blind, vensterluik aan de buitenkant van het huis

butenbocht - butenlaand

butenbocht z. *buterbocht*

butenboel (Ol-Nl) de ['bytn̩...] 1. dat wat zich aan de buitenkant bevindt, vooral: aan de buitenkant van het huis *We hebben hier net de butenboel opvarfd en now begint et al weer te bladderen* (Ol-Nl)

butenboordmoter (Nbk, Ol-Nl) de; -s; -tien [bytn̩'b...] 1. buitenboordmotor

butenbuse z. *buterbuse*

butendat bw. [bytn̩'dat] 1. buitendien, nog afgezien van het eerder genoemde *Ie vertellen me dat now, mar butendat was ik toch al van plan d'r henne te gaon* (Bu), *We kun butendat et aandere ok nog wel even doen* (Diz), *Butendat, ik had d'r oek gien zin in* (Nt), *'k Had et wel drok mit 't hemmelen, mar butendat bin ik toch nog naor de winkel west* (Db), *'k Heb een kedogien kocht en butendat nog geld overholen* (Dhau), *'t Vul me of doe ik in de winkel betaelen zol, want butendat ston d'r nog wat in 't boek* (El), *Mar butendat het hi'j nog wat aandere op zien karfstok* (Dfo), *Butendat het hi'j ok nog de kost toe* (Bdie), *Hi'j zat d'r zels goed bi'j en hi'j het butendat ok nog een riek vrommes trouwd* (Obk)

butendeure bw. [bytn̩'d...] 1. buiten, veelal: op het erf, niet binnen *Alle waark dat butendeure gebeurt, is butenwaark* (Pe-Dbl), *Butendeure regende et nog* (v), *Wat dee die snotlepel ok butendeure!* (b), *Et is aorig dampig butendeure!* (Np), *'k Vun 't butendeure nogal koold* (Pe-Dbl), *Gao mar butendeure* (Nt), *We gaon een posien butendeure* (Np), *Hier en daor zitten een peer vrouwluden butendeure veur 't huus* (v), *butendeure kommen* buiten komen (Nbk, v, b), *We eten vandaege butendeure* buitenshuis, elders (Wol) 2. z. *buterdeure*

butendiek (Sz, ko) et ['bytn̩dik] 1. buitendijks land *Al ston et butendiek ok onder waeter, hiel veer koj' nog krek de boompies zien an de zeekaante van de polder tussen De Kuunder en De Lemmer* (ko), *Kropaore was een zwaor soort grus, et gruide vroeger in 't butendiek, dat is hier bi'j De Kuunder; vroeger wodde dat overstreamd deur 't zeewater, now is 't hier niet meer* (Sz), (n.a.v. gezamenlijke weide) *Ja, dat was inscharing, hier ok in 't Friese butendiek, 't vee wodde dan eerst altied merkt* (Sz)

butendieks (Np, Ol-Nl, Pe-Dbl, Spa) bn.; attr. ['bytn̩diks] 1. buiten de dijk gelegen *butendieks laand* (Spa, Pe-Dbl) 2. van buiten de dijk gelegen land *butendieks hui* (Spa, Pe-Dbl)

butendörpen (verspr. OS) Ook *butendorpen* (WS, verspr. OS) mv. ['bytn̩d.../...] 1. de dorpen anders dan de hoofdplaats van een gemeente

butendörper (Dfo, Nbk) Ook *butendorper* (Dho, Ol-Nl) de; -s ['bytn̩dörp.../...] 1. iemand woonachtig in één van de andere dorpen van een gemeente dan de hoofdplaats

butengewoon bn., bw. (bet. 2) [bytn̩...; aks. wisselt] 1. anders dan het gewone *Hi'j was altied een betien butengewoon* (Nbk), *een butengewone persoon* (Nbk), *butengewoon onderwies* buitengewoon onderwijs (l) 2. veel meer dan gewoon, speciaal, uitermate *Et was een butengewone dag* een heel bijzondere dag (Nbk), *Zo butengewoon was dat now ok weer niet* (Nbk), *Et was butengewoon mooi weer* (Nbk)

butenhuus (l) ['b...] - buitenhuis: huis buiten een wooncentrum

butenkaansien (Bu) Ook *butenkansien* (Sz) ['bytn̩.../...] - buitenkans, gelukkig toeval *op een butenkaansien lopen* op voordeel uit zijn door gelukkige omstandigheden te zoeken, door een gelukkig toeval af te wachten (Bu)

butenkaant(e) z. *buterkaante*

butenkansien z. *butenkaansien*

butenkarkelik [bytn̩'kar(ə)k|ək] - buitenkerkelijk *We stonnen bi'j de gemiente as hervormd inschreven, mar we weren aenlik butenkarkelik* (Nbk)

butenklaant (Wol) de; -en ['bytn̩...] 1. uitbrengklant

butenkommen ['bytn̩...] - buitenkomen *Hi'j komt de laeste tied niet vule buten* (Nbk), *Dan kriej' een ongezonde kleur, aj' niet zo vaeke butenkommen* (Nbk)

butenkraene z. *buterkraene*

butenlaampe z. *buterlaampe*

butenlaand Ook *buterlaand* (bet. 2: Db, Dfo, Obk, Ste), *butenland* (Spa), *butelaand* (Diz, Obk) et; ...lanen (bet. 2) ['bytn̩.../.../'bytə...] 1. land(en) anders dan het land waarin men woont of waaruit men geboortig is 2. buiten het gewone bouwland en het betere grasland gelegen land;

meestal gezegd van laagliggend hooiland langs een riviertje, buitendijks gelegen land, broekland, een voormalig heideveld e.d. (verspr.) *Aj' et vroeger over butenlaand hadden, dan doelde ie op huilaand* (Nt), *et huj van de butenlanen* (Sz), *Bentepollen vien ie in licht laand, in 't butelaand* (Diz), *In Ooldelaemer zatten vroeger veul bentepollen in 't butenlaand* (Sun-Ot), *Aachter Oollaemer haj' vroeger een hoop butenlaand, dat lag buten de diek en kwam bij de winter onder waeter* (Ol-Nl), *Et butenlaand staot 's winters een boel onder waeter* (Diz), *Ze gingen naor de buterlanen te turfmaeken, en in zoe'n turfkeet overnaachten ze* (Ste), *Steerties haj' bij et waeter, in et buterlaand bij de Lende* (Ste), *De bliende vliegen waeren aorig in de weer, daor in et butenlaand bij et riet* (Pe-Db)

butenlaander Ook **butenlander** (WH) de; -s ['bytn.../...'] 1. buitenlander, vreemdeling; niet-Nederlander 2. iemand van buiten die in de Stellingwerfse regio is komen wonen *D'r bin hier nogal wat butenlaanders kommen, de laeste jaoren* (Nbk), *Hier kommen allegaar van die stadsmeensen te wonen, butenlanders* (Sz)

butenlaans I Ook **buutlaans** (bet. 2: Dhau, El, Dfo, Nbk) bn. ['bytn.../byt...'] 1. uit, naar, van het buitenland, anders dan in Nederland *Dat spul is butenlaans, 't wodt hier niet maekt* (Bu), *een butenlaanse reizje* (Spa) 2. gezegd van laag gelegen, in natte tijd ondergelopen land, broek-, boezem- of buitendijks land, van land vooral gebruikt om te hooien of als naweide (verspr.), vgl. *butenlaans huj* (Bdie, Dfo, El, Np, Obk, Ol-Nl, Op): *In 't butenlaans huj zit nog wel es peers* (Op), *butenlaans grus* bijv. uit de buurt van de rivier *De Kuunder* (Np), zo ook *Dat is buutlaans, buten de dieken in de Kuunder* (Nbk), *butenlaanse verhuring* verhuring van zulk land, bijv. gezegd van land bij de rivier de *Kuunder* (Np), ook zelfst. (Np, Sz): *As 't niet anders kan dan huren we een stok butenlaans* (Sz)

butenlaans II (Bdie, Dhau) bw. ['bytnlā:s'] 1. buitenslands *Ik bin butenlaans* (Bdie)

butenland z. *butenlaand*

butenlander z. *butenlaander*

butenlaoten st. ww.; overg.; leut buten, het butenlaoten ['bytn...'] 1. buitenlaten, buiten

laten blijven *Ik laot de hond nog even buten, hi'j kan de hiele naacht nog op 'e stal zitten* (Nbk) 2. naar buiten laten gaan, naar buiten geleiden, van mensen, huisdieren, vee: *Zal ik de hond vanaovend even butenlaoten, of doe ie et?* (Nbk), *Zuwwe zo staorigan oonze twie kalfies es een keer butenlaoten?* (Nbk)

butenlatte (j) de; -n; ...lattien ['bytnlatə'] 1. lat die aan de buitenkant wordt bevestigd *As de spanten d'r dan op kwammen, spiekerden we de binnenlatten d'r tegen, en dan kwammen de rietdekkers om (...), en om de butenlatten d'r op te zetten* (j)

butenleven ['bytn...'] - buitenleven, leven op het platteland *Et butenleven dee dat stadse maegien goed, ze kreeg gaondeweg meer kleur* (Nbk)

butenlocht z. *buterlocht* I, II

butenmedelse (d) de; -n ['bytnmø'delsə'] 1. iemand die er opvallend, excentriek bij loopt *Kiek, daor lopt ok weer zoe'n butenmedelse, lakschoenen en zo an* (d)

butenmure z. *butermure*

butenof bw. ['bytn'of'] 1. buitenaf: buiten een centrum gesitueerd *Ze wonen een aende butenof* buiten het dorp gelegen (Nbk) 2. naar buiten een bep. centrum of gebied *Aj' tillefoneren moej' eerst altied een nul dri'jen aj' butenof bellen* (Obk) 3. aan de buitenkant (Nbk, Ow) *Want diepe onder de schelle* [bedoeld is: diep in iemand] *kan d'r ok nog wel es wat zitten wat aj' d'r van butenof niet zocht hadden* (Ow), *Aj' binnenweg gaon dan koj' uut et veurhuus weg de stal op, en butenweg koj' van butenof* (Nbk)

butenomme I (verspr.) et ['bytn'omə'] 1. de buitenkant van het huis *Hej' butenomme al daon?* heb je de buitenkant van het huis al gedaan (gezegd bijv. bij het ramen wassen, schilderen), *butenomme hemmelen* d.i. de buitenkant van het huis schoonmaken of de delen van de buitenkant (Db), *En dan mem en ik eerst butenomme varven en laeter binnen alles in odder maeken (...)* (vo), *Ik moet nodig butenomme verven, want et gaot zo ofschilferen* (Sz)

butenomme II bw. ['bytn'omə'] 1. aan, langs de buitenkant om iets heen *Kom mar butenomme, deur huus wi'k je niet hebben mit die grote kaaste* (Nbk)

butenommegaon [...'omə...] - buiten-

butenomtrek - buterbaene

omgaan

butenomtrek (Dfo) ['b...] - buitenomtrek, buitenkant van iets dat rond is (hier gezegd van een bep. soort kachel) *een holle butenomtrek mit een binnepottien veur et vuur* (Dfo)

butenopnaeme (I) ['b...] - buitenopname

butenparlementair (I) [aks. wisselt] - buitenparlementair

butenpost (I) ['b...] - buitenpost

butenpot (Ma) de; -ten ['bytn...] 1. grote ijzeren pot waarin de *binnepot* geplaatst was, z. aldaar, bet. 2

butenschilder (Ld, Ow) ['b...] - iemand die buitenschilderwerk verricht *Et was gien best weer veur de butenschilder* (Ld)

butenschilderwark (I) ['b...] - buitenschilderwerk

butenshuus (verspr.) [bytnshys/aks. wisselt] - buitenshuis *Et was gister ok gien happein om mit dat weer butenshuus te wezen* (Ow)

butensluten ['b...] - buitensluiten: weren, niet mee laten doen: *N. vuulde him wat butensleuten* (Nbk), *le moe'n die jonge niet butensluten* (Nbk), *Ze sleuten him altied buten* (Nbk)

butenspel I et [bytn'spel] 1. buitenspel *De scheidsrechter fluitte veur butenspel* (Nbk)

butenspel II (I) bw. [bytn'spel] - buitenspel: in buitenspelpositie, verder in *iene butenspel zetten* uitschakelen, in een positie brengen waarin hij niks meer kan doen (I), *Die kwam butenspel te staon* d.i. bij voetbal, maar ook fig.: hij raakte er niet langer bij betrokken, werd buitengesloten, werd belet zich er langer mee te bemoeien (I)

butenspelpeisisie (I) [...'spel...] - buitenspelpositie

butenspelregel [...'spel...] - buitenspelregel

butenspeulder (I) ['b...] - buitenspeler

butenspiegel z. *buterspiegel*

butensporig [bytn'spo:ərx] - buitensporig, onmatig, excentriek (zelfst., verb.:) *Aj' et woord gewaad bruken dan dudet et wat butensporigs an, wat appat, aandars as aandars, mar wel mit een protte tierlantijnen* (Nw)

butensport ['b...] - buitensport

butenst z. *buterst*

butenstaon ['b...] - buitenstaan

butenstaonder ['b...] - buitenstaander

butentemperatuur (spor.) ['b...] - buitentemperatuur

butenuut bw. [bytn'yt] 1. buiten waar men woont, een eind de velden, de landerijen in: *Butenuut is et laand bij de Lende* (Ste), buiten het dorp, buiten het centrum: *Die wonen butenuut* (Nt) 2. buitenshuis *Et was vanmorgen butenuut allemaole kroepnevel* (Np)

butenverblief (Sz, I) et; ...verblieven ['bytn...] 1. extra woning elders, veelal op het platteland

butenverlochting (I) ['b...] - buitenverlichting

butenvoogd z. *butervoogd*

butenwaark z. *buterwark*

butenwaarks z. *butenwarks*

butenwacht (spor.) ['bytn...] - buitenwacht: de mensen die er niet bij zijn betrokken, die er niet mee te maken hebben *Veur de butenwacht zal et wel vreemd overkommen, mar die weten et fijne d'r dan ok niet van* (Nbk)

butenwark z. *buterwark*

butenwarks (Nbk) Ook *butenwaarks* (El) bw., bn. [bytn'war(ə)ks/...] 1. buitenwerks, buitenwerks gemeten

butenweg (Nbk) bw. ['bytnwex] 1. van buiten het huis, van buiten de boerderij komend *Aj' binnenweg gaon dan koj' uut et veurhuus weg de stal op, en butenweg koj' van butenof* (Nbk), *'k Bin butenweg over de stal in huus kommen* (Nbk) 2. z. *buterweg*

butenwereld z. *buterwereld*

butenwerk z. *buterwark*

butenzetten ['b...] - buitenzetten *Zet die bloemen mar buten, ze bin in huus niks meer weerd* (Nbk), ook fig. in de verb. *de bloemegies butenzetten* de bloemetjes buitenzetten (spor., j)

buter- Ook *buten-*, z. ook aldaar; de var. met *buter-* hebben - als erfwoorden - meestal de voorkeur - buiten-, aan de buitenkant gesitueerd, in sst. als *buterboeren, buterdörp, buterweg, buterkaante*; ook *bute-* en *buut-* doen zich af en toe als eerste lid voor

buterbaand (Nbk) Ook *butenbaand* ['bytn.../bytn...] - buitenband

buterbaene (Nbk) Ook *butenbaene* (j) de; -n; ...baentien ['b.../...] 1. buitenste baan, buitenste deel van een ronde of

ovaalvormige baan, vooral van een ijsbaan
Et had een weke goed vreuren en et ies was betrouwber genoeg, ok veur de butenbaene (j), J. hadde mennig keer mit een mooi maegien zo de butenbaene al omme reden (j)

buterbocht (Nbk) Ook **butenbocht** ['bytr̥boxt/'bytr̥...] - buitenbocht

buterboeren (j, bo: Nw) de ['bytr̥...] 1. klein streekje, kleine groep van woningen, vooral: boerderijen buiten het dorp, als toponiem met hoofdletter: *A. woonde in de Buterboeren (j), de Buterboeren, een ienzem strekien mit niet zo veule boerderij'en, hier bij Tronde (j)*

buterbuse (Nbk, Ow) Ook **butenbuse** (Bdie) de; -n; ...busien ['bytr̥.../...] 1. buitenzak, i.t.t. binnenzak

buterdeure (OS, ZW, Np, Nw, Wol) Ook **butendeure** (WS, spor. OS), **butedeure** (Db) de; -n; ...deurtien ['bytr̥.../.../'byt̥...] 1. buitendeur (vaak de buitendeur van het voorhuis die het frekwenst wordt gebruikt, veelal de achterdeur, ook wel van de achterste staldeur (Op)) *Et modderreuster ligt veur de buterdeure, om je schoenen en klompen of te vegen (Pe-Db1)*

buterdoppe (Nbk) de; -n; ...doppien ['bytr̥...] 1. buitenste dop *Van de Amerikaanse ekkels is de buterdoppe groter as die bij gewonen (Nbk)*

buterkaant z. **buterkaante**

buterkaante (Bu, Dfo, Nbk, Np, Nw) Ook **buterkaant** (Obk, v), **butenkaante** (Nbk, Nw, Sz), **butenkaant** (Op), **butekaant** (Db) ['bytr̥.../'bytr̥.../...] - buitenkant, buitenste kant *Een sleuteliezer komt d'r an de buterkaant mure deurhenne en dan verzakt de mure niet zo gauw (Obk), De peerdebak zat ok een kleppe veur die los kon om et voer in de bak te doen, die zat an de buterkaante van de peerdestal in de dele (Bu), Van de buterkaant ziej' een boel dingen vaeke op zien aldermooist als je de details niet kent, als je alleen globaal waarneemt, als je niet weet wat er allemaal ook speelt (Obk)*

buterkraene (Nbk) Ook **butenkraene** (vo) ['b.../...] - buitenkraan

buterlaampe (Ma, Nbk) Ook **butenlaampe** (Nbk, Wol) ['b...] - buitenlamp

buterlaand z. **butenlaand**

buterlaoge (Nbk) ['b...] - buitenlaag

buterlinie (l) ['b...] - buitenlinie

buterlocht I (Nbk, Obk, Ow) Ook **butenlocht** (verspr.) et; en; ...lochien ['bytr̥.../'bytr̥...] 1. buitenlicht, buitenlamp *Doej' et buterlocht even uut? (Nbk)*

buterlocht II (Nbk, Ow) Ook **butenlocht** de ['bytr̥.../'bytr̥...] 1. buitenlucht, lucht buitenshuis *in de buterlocht kommen (Ow), Gao d'r es wat vaeker uut, een betien buterlocht is goed veur jow (Nbk)*

butermeensken (Nbk) mv. ['bytr̥mī:skɛ] 1. mensen die van buiten de gemeenschap komen *Bij' een Stappester brulloft kuj' de butermeensken d'r zo uut (Nbk)*

butermure (OS, Dho, Np) Ook **butenmure** (WS, spor. OS) de; -n; ...muurtien ['bytr̥.../...] 1. buitenmuur

buterspiegel (Nbk) Ook **butenspiegel** (verspr.) ['b.../...] - buitenspiegel

buterst Ook **butenst** bn. ['bytr̥st/...tɔst] 1. buitenst, het meest aan de buitenkant *De buterste vliezen die om de korrel zatten, weren de haeverkli'jen (Nbk), De buterste vore moej' bi'jspitten (Np)*

buterste Ook **butenste** ['bytr̥st̥/...] - buitenste, het meest naar buiten gelegen deel *Et buterste is d'r hielemaole of (Nbk)*

buterteugel (vo) de; -s; -tien ['b...] 1. teugel aan de buitenkant (...) *de binderteugels kruuslings en die mit de buterteugels deur de iezeren ringen op 'e zille en daor et leide an vaastegaaspen (vo)*

butervoogd (Nbk, Ow, b, p, b:lm) Ook **butenvoogd** (Nw, Op, b:lm) de; -en ['bytr̥.../'bytr̥...] 1. armvoogd: van de kerk, van de diakenen *De man mit de centen van de diaekens nuumden ze butervoogd (Ow)* 2. diaken (b: ln) 3. armvoogd, armmeester (van gemeentewege) *De butervoogd was de aarmmeester, de toezinder van de gemiente (Nbk), vgl. ook Een butenvoogd is iene die d'r was veurdat de aarmmeesters kwammen, aj' dan aarm hadden kreej' daor weeks twee kwatties of iene gulden of een daelder van (Nw)*

buterwark (Dfo, Nbk, Np, Ow) Ook **butenwark** (verspr., niet ZW), **butenwaark** (ZW), **butenwerk** (Sz) et ['bytr̥.../'bytr̥.../'bytr̥.../...wer(ə)k] 1. werk dat men buiten verricht, in het bijzonder: het opruimen, harken van (delen van) het erf, het in de tuin werken (Bdie, Diz, Obk), het schilderwerk aan de buitenkant van het huis (Bu,

buterweg - buul

Op) e.d. *Deur al dat zwaore butenwark het hi'j robberig vel* (Obk)

buterweg (verspr. OS, spor. in WS, oost. van Wol) Ook *butenweg* (verspr. WS, spor. OS, I) de; -en ['bytʁ.../'bytʁn...'] 1. buitenweg, nl. buiten de kom, buiten de bebouwingsas van het dorp; vanouds: weg buiten en veelal parallel aan de bebouwingsas en daarmee parallel aan de zogeheten *binderweg/binnenweg* en eventueel een *boverweg*

buterwereld (Nbk, Ow) Ook *butenwereld* (spor., j, b) de ['bytʁ.../'bytʁn...'] 1. buitenwereld, de mensen om je heen (dichtbij zowel als verder weg) *Dat was ok et ienigste kontakt dat S. hadde mit de butenwereld(j), De butenwereld hoefde d'r ja ok niks van te weten* (b)

butler (spor.) ['batlɪʃ] - butler

buttie (Bu) de; -s ['bati] 1. houten raam voor slagers om er een koe op te leggen; *Zoe'n buttie, daor komt hi'j op 'e rogge op, om 'm te villen, te strupen* (Bu)

buugber (spor.) ['by:ʏbɪʃ] - buigbaar

buugzem Ook *buuigzem* (Nbk, Obk), *boegzem* (Wol) bn., bw.; -er, -st ['by:xsɪm, ...sɛm/'by:jx.../'bu:x...'] 1. buigzaam, gemakkelijk buigend *Die stok is buugzem buigt gemakkelijk* (Bdie), *...is niet botte buugzem* (Db), *Et was buugzem een spul* (Mun), *Een ieken stok is buugzemer as een klaeterjaeger* (Np), *Die stok is niet botte buugzem* (Db) 2. zich gemakkelijk schik-kend, meegaand *Die man is niet barre buugzem* (Dla), *Mien buurman is een buugzem meens* een gemoedelijk mens (Nt), ook: is een draaikont (Nt), *Die man is buugzem as een twiege* (Nw)

buuidoek z. *buusdoek*

buuigen z. *bugen*

buuigzem z. *buugzem*

buuinder(s) z. *onder buunder*

buuinderlaand z. *buunderlaand*

buuindermaeker z. *buundermaeker*

buuinen z. *buunen*

buuinstap z. *buunstap*

buuisdoek z. *buusdoek*

buuist z. *buust*

buuk z. *boek, beuk*

buukgoddel (Sz) de; -s; -tien ['byk...'] 1. buikriem *Die buukgoddel van 't ouwe peerd mag nog wel es verzet wodden* (Sz)

buukpiene z. *boekpiene*

buukrieme z. *boekriem*

buukslaegen z. *boekslaegen*

buukspek z. *boekspek*

buukspreken z. *boekspreken*

buukspreker z. *boekspreker*

buukvulling z. *boekvulling*

buukzeerte z. *boekzeerte*

buukziek z. *boekziek* II

buul Ook *bule* (Dho, Diz, Np, Nt, Nw, Ol-Nl, Spa, n), *puil* (bet. 3: Obk, bet. 8: Obk, Pe-DbI) de; bulen; buultien, ook wel bulegien [byl/'bylə/pøɪj] 1. beurs met knip, geldbuil *De buul is een knippe mit een zakkien d'r an* (Nbk), *Hi'j dee et geld in de buul* (Nbk), *een buul mit geld* geldzak (Bdie, Dhau), *de man mit de buul penningmeester* (Np), *Hi'j het nog wel geld in de buul* beschikt nog over flink wat geld (Dho), *Hi'j hooft de buul dichte* hij is gierig (Bdie) 2. kerkezakje, kollektezak in de kerk *Ze kommen mit de buul rond* nl. in de kerk (Np), *Veur de kollekte gongen ze mit de buul deur de karke* (Pe-DbI), *D'r zat vri'j wat in de buul* (Nw) 3. zak(je) van stof vervaardigd (voor ander gebruik dan in bet. 1, 2) *Hej' de buul bi'j jow?* knikkerzakje (Ste), *een mooi buultien veur jan-in-de-zak of ketelkoeke* (Nw) 4. buil, bult, uitstulping aan het lichaam of anderszins (Bdie, Dfo, Dhau, Dho, El, Np, Nw, Ol-Nl, Ow) *Wat een bule hebben jow an 't heufd* (Ol-Nl), *Ik kriege mi'j een bule onder 't oge!* (Dho), *Wat hadden ze 'm slegen, et weren allemaof bulen* (Nw), *Hi'j het de bulen an de kop* (Dhau), *...onder de ogen* (El), *een buul an de boek* (Bdie), *D'r zit een buul an de baand* een uitstulping aan de fietsband (Ow) 5. zak gevormd door het vruchtvlies (Diz) 6. op de grond getekende halve cirkel bij het *streekgooien*, met het *pottien* erin, d.i. het kuiltje waarin men moest gooien (Nw) 7. opschepper, zwetser (Ma, Nbk, Np) *Wat een dikke buul!* (Ma) 8. vervelende vent of jongen (Obk, Pe-DbI), kwajongen (El) *Et was een malle buul van een jonge* (Pe-DbI), *een ondeugende puil van een kerel* (Obk), (tegen een kwajongen:) *Och, buul, wat wil je toch!* (El) * *Sni'j op 'e tule, geld in de bule* (n), *Et geld wil haost nooit in de buul blieven* is zo weer op (Pe-DbI), *Et geld wil haost nooit in de buul blieven* men is altijd geneigd/verplicht geld uit te geven (Sun-

Ot)

buulderig (Dfo) Ook **bulerig** (Dho) bn., bw.; -er, -st ['byldræx/'bylɾæx, 'bylɾæx] 1. uitpuilend, uitstulpnd *Mouwen bin soms zo buulderig* (Dfo), *Hi'j kikt zo bulerig toe* met wallen onder de ogen (Dho)

buulkiste (Db, El, Nw) ['byl...] - builkist *et trappen van boekweit vroeger, in een buulkiste* (El), *De buulkiste kwam et mael in, dat was fien buulmael bi'j de bakker* (Nw)

buulmael (Nw) et ['byl...] 1. fijn meel, door *bulen* verkregen: *De buulkiste kwam et mael in, dat was fien buulmael bi'j de bakker* (Nw)

buulmeule (Db) ['byl...] - builmolen, buil *Lange leden buulde de bakker et mael mit de buulmeule, die ston op 'e zoolder* (Db)

buulsterig (Nbk, v) bn.; -er, -st ['bylstɾæx] 1. (van kledingstof e.d.) enigszins rond, bol en evt. hard staand *Et ding zat me mal en buulsterig om de bienen* (v), *As kèpokken bedden in de zonne legen hadden, wodden ze buulsterig, ze wodden bi'j plakken dikke* (Nbk)

buunder (WS, niet west. van Nt, verspr. OS; h, fp: bet. 2) Ook **buunder** (Obk, Nbk), **beunder** (WH, Nt) de; -s; -tien ['bÿ:ndɾ/'bÿ:jndɾ/ 'bã:ndɾ] 1. boender, nl. werktuig om mee te boenen, met gebruikmaking van water (vaak van heide (Op)) *De buunders wodden van dopheide maekt* (Nw), *We zullen de buunder d'r even over hollen* het met een boender reinigen, schoon schrobben (Wol), *De buunder mag d'r wel even op id.* (Dho), *een heiden buunder* heiboender, vaak gebruikt om de stal (wanden enz.) mee te boenen (Db, Dfo, Nbk, Obk), ook wel *heidebuunder* genoemd, *een staolen buunder* boender van stukjes stalen draad (Op), *een platte buunder* (Np) 2. (mv.; als enk.: verz.; g. verkl.) borstelgras (Db, Dfo, Ld, Ma, Nbk, Nt, Obk, Ol-Nl, Ow, h, fp): hetz. als *buundergrös, kleine buunder* id. (h), in die verb. ook schapegras (fp); meestal als algemenere benaming gebruikt voor harde grassoorten vooral van natuurlijk grasland, taaie, slechte grassen op onvruchtbaar land, waaronder ook smele (fp) en bentgras *As d'r buunders in zatten, nuunden ze 't buunderlaand* (Nbk), *Aj' de buunders mijen mossen, was 't niet best, want ze*

waeren verrekte taoi (Nt), *Buunders, dat was buundergrös, daor gooiden we ok nooit wat op want daor wol einlik niks op grujjen* (bo: Dho), *Dat goed op die buunderheugten was zo had dat een scharpe zende uut et hujlaand d'r soms veur ommeliggen gong; die buunders mossen ze morgens in de dauw mi'jen* (Ow) 3. (mv.) aanduiding voor bep. terrein met gras bedoeld onder bet. 2 (Dfo)

buunderbiender z. **buundermaeker**
buundergrös (Bu, Dhau, Ow, bo: Dho) et ['b...] 1. hetz. als **buunder**, z. aldaar, bet. 2 *Buunders, dat was buundergrös, daor gooiden we ok nooit wat op want daor wol einlik niks op grujjen* (bo: Dho)

buunderheide (fp) ['b...] - dopheide

buunderheugte (Dfo, Ma, Ow, b: ln) de; -n ['b...] 1. hoger gelegen, onvruchtbaar stuk land met taai, slecht gras, bentgras enz. (z. ook onder **buunder**, bet. 2, 3) *In 't laand zat een buunderheugte* (Ma), *Dat goed op die buunderheugten was zo had dat een scharpe zende uut et hujlaand d'r soms veur ommeliggen gong; die buunders mossen ze morgens in de dauw mi'jen* (Ow)

buunderhuj (Dfo, El, Ow, b: ln) et ['bÿ:ndɾ...] 1. slecht hooi, hooi van natuurgras vaak met borstelgras e.d., met name van **buunderheugten** (b: ln) *Ok om dat buunderhuj op 'e waegen te hollen weren ze d'r soms glad mit anklauid, zo glad was et* (Ow), *Ongemestlaans huj dat was vroeger blauwgrös of buunderhuj, daor lag gien mest op* (El)

buunderig (Np, Nw) Ook **bunerig** (bet. 1: Nw) bn., bw. (bet. 1); -er, -st ['bÿ:ndɾæx/'bÿ:nɾæx] 1. geneigd tot boenen (Nw) 2. m.b.t. weiland: met borstelgras e.d., dus van slechte kwaliteit (Np) **buunder** (Np)

buunderkoopman (Dhau) de; -nen, ...koopluden; ...mannegien ['bÿ:ndɾ...] 1. koopman die hoofdzakelijk boenders verkoopt

buunderlaand (verspr., niet west. van Nt; b: lm) Ook **buunderlaand** (Obk), **beunderland** (WH), **beunderlaand** (Sz) et ['b.../...] 1. onvruchtbaar land, land waarop slechte, vaak harde grassoorten groeien, zoals borstelgras, bentgras, russen *De mijers hadden vroeger een hekel an buunderlaand,*

buundermaeker - buurpraoten

d'r was niet mit de zende deur te kommen (Ol-Nl), *Buunderlaand zat vaeke vol bentepollen* (Db, Op)

buundermaeker (Dfo, Dho, Diz, El, Nbk, Nw, Obk, Ow) Ook **buuindermaeker** (Nbk), **heidebuunderbiender** (Dhau, Pe-Dbl), **buunderbiender** (Bu, Ld, Np, Pe-Dbl, Ste), **bosselmaeker** (Ste) de; -s; -tien ['b.../...] 1. iemand die boenders vervaardigt van de twijgen van heidestruiken

buundermaekeri'je (Obk) de [...mɛ:kr'ijə, z. -'je] 1. het maken van *buunders*

buunderplagge (Np) de; -n; ...plaggien ['b...] 1. plag met *buunders*, z. onder *buunder*, bet. 2

buunders z. onder *buunder*

buunhokke (Bu, Dfo, Ld, Obk, Ol-Nl) et; -n ['b...] 1. hok waarin men boent (nl. de melkbussen, emmers, potten en pannen enz.), vaak hetz. als *pompbokke*

buunschulk (Diz) de; -en ['b...] 1. werkschort gebruikt bij het boenen van de melkbussen enz. *Vroeger dee 'k de buunschulk even veur mit bussebunen* (Diz)

buunstap (alg., niet WH) Ook **buuinstap** (Nbk, Obk), **beunstap** (Bdie, Mun, Nt, Pe-Dbl, Sz, WH) et; -pen; -pien ['b.../...] 1. vloer binnen- of buitenshuis vaak met opstaande rand, van planken en palen, balken of bielsen, later ook van steen of beton, waarop het vaatwerk (potten, pannen, melkbussen enz.) werd schoongemaakt; soms ook boven een vaart of brede sloot *Vroeger hadden ze een buuinstap mit een geutsgat; daor leup et waeter van 't bussebunen in; et wodde maekt van 20 doems delen van gezaagde planken van twintig duim* (Nw, Obk), *Om 't buunstap henne ston een vleehaege* (Db), *'t Buunstap was veur de pannen, de melkbussen en de emmers* (El), *Wij hadden vroeger et buunstap an de vaort* (Nt), *Et waeter van 't buunstap leup in et zinkgat en dan in de sloot* (El)

buur Ook **bure** (Np) de; buren ['by:ɛr/'by:ɛrə] 1. buur, buurman of buurvrouw *Dat bin buren ze zijn elkaars buren* (Nbk, Ow), *Wij bin de buren van (...)* (El), *Hi'j is mien naoste buur de buurman die het dichtst bij me woont* (Ol-Nl), *'t Is een goeie bure* (Np), *Et bin*

beste buren (Nbk, Np), *Bij oonze buren hebben ze ok twee van die hummelties* (b), *et kiend van de buren* (El), *De naoste buren moe'n klokkeluden* d.i. als *bureplicht* bij overlijden (Ste), *Wij moe'n de buren nog es hebben* uitnodigen om op visite te komen (Dhau), *Gao ie even naor de buren, as die ok helpen kunnen!* (Nbk), *We kregen d'r goeie buren an ze bleken goeie buren te zijn* (v) * *Et grös is gruner bij de buren* mensen zijn geneigd te denken dat een ander het altijd beter heeft (Ste), *Een goeie buur is beter as een vere vriend* (Op, Sun-Ot, Spa)

buurjonge de; -n, ook wel -s; buurjonge, buurjoongien (z. onder *jonge*), buurjochien (Spa) ['b...] 1. buurjongen *Daor hej' de buurjongen weer, die gaon te eierzuken* (Nbk), *Een schuumpien geef ik an mien kleine buurjochien* (Spa)

buurkiend ['b...] - buurkind

buurlui (Dho, Diz, El, Ow) mv. ['b...] 1. de buren

buurmaanskwaod (Ow, fp) Ook **buurmanskwaod** (Ld, Ow) et ['by:ɛ(r)mā:s kwə:ət, ...'kw.../...mā(n)s...] 1. knopkruid **buurmaegien** Ook **buurmeisien** (WH) et; buurmaegies ['b...] 1. buurmeisje *N. en M. bin mekeers buurmaegien* (Nbk)

buurman de; -nen; ...negien ['b...] 1. buurman (zonder lidwoord, dus als naam gebruikt:) *Buurman het mij hulpen* d.i. de buurman die men als het meest na beschouwt, die het dichtste bij woont (alg.), *Buurman J. staot altied veur oons klaor* (Diz), *De buurman komt even langes* (Ld), *Wat gruuit die J. toch, niet buurman?* (b) 2. degene die naast je staat, zit of ligt, zich zeer dicht bij je bevindt *Mien buurman stotte mij es an* (Nbk) * *Al te goed is buurmaans gek, Buurmaans grond is mar ien keer te koop* wil men z'n bedrijf uitbreiden met land van z'n buurman, dan moet men snel zijn, voor het te laat is (Ow), *Een goeie buurman is beter as een vere vrund* (Obk)

buurmanskwaod z. *buurmaanskwaod*

buurmeisien z. *buurmaegien*

buurpraoten (Dhau, Nbk, Sun-Ot, s) onbep. w. en het buurpraot ['b...] 1. bij buren op visite gaan *We gaon te buurpraoten* (Nbk), *We bin te buurpraoten west* (Nbk)

buurpraotien (Dho, Diz, El, Nbk, Obk, Spa) ['b...] - buurpraatje *een buurpraotien maeken* (Nbk)

buurschop z. *buurtschop*

buurt Ook *buurte* (Bdie, Pe-Dbl) de; -en; -ien [by:əɪt/'by:əɪtə] 1. als eenheid beleefde buurt, kleiner deel van een dorp *Hi'j was de ienige uut de hiele buurte die d'r een stamboom op naohul* (b), *Mit et schoeefeest was de buurt versierd* (Db), *We gaon de buurt op gaan rondkijken in de buurt, gaan een buurpraatje maken in de buurt, e.d.* (Dhau, Pe-Dbl) 2. dorps- of stadswijk *Hi'j woont in de mooiste buurt van Oosterwoolde* (Nbk), *Ze wonen in een deftige buurt* (Np) 3. de gezamenlijke bewoners van zo'n buurt *Die man roddelt van de hele buurte* (Bdie), *Hej' wat een aorige buurt, daore?* (Bu), *We wonen in een gezellige buurt* (Dla, Sun-Ot, Spa, Sz, Diz), *We hebben hier een goeie buurt* (Dfo), *Hi'j gong zo tekeer, hi'j raosde de hiele buurt bi'j meker* (Nbk), *Hoeveer zollen ze gaon mit de buurt?* wie van de buurt zouden ze allemaal vragen om te komen (bijv. op een bruiloft) (Np) 4. gezamenlijke betrekking als burenen, buurschap *Die meensken heuren ok bi'j de buurt* (Np), *Vroeger was hier 'de buurt', zes an weerskanten* (Spa), *Daor hoolt de buurt op* (Dho), *Oonze buurt gaot van hier tot daor* (Ld), *In de buurt haj' bureplichten, bi'j trouwen, starven, brulloften en zo* (Ow) 5. gehucht *Sommigen daenken dat Tronde mar zoe'n buurtien is* (Nbk) 6. nabijheid, omgeving *Aj' es weer in de buurt kommen, koj' mar even an hier in de omgeving* (v), *Die meensken wonen bi'j oons in de buurt* (Nbk), *We kregen een adres van him in de buurt, waor as we de kommende daegen veilig wezen zollen* (v), *Drie weken laeter bin ze naor beneden haeld* [neergehaald] *in de buurt van Dösseldorf* (v), *Dat hadden ze liend van een buurvrouw uut de buurte* (j), *Doe (...) zaggen ze de meiden daansen mit de boerejongen uut de buurte en zo* (j), *'t Was verstaendig bi'j 'm uut de buurte te blieven* (Pe-Dbl), *Blief heur mar uut de buurt kijk maar uit, blijf maar uit haar buurt* (Ol-Nl)

buurtaovend (Db) de; ...aovens, ...aovenden; ...aovenpien, ...aoventien ['b...] 1. avondje dat men organiseert als burenen

of als buurt *Et hiele spul was gister op oonze buurtaovend* (Db)

buurtbus ['by:əɪdbʌs] - buurtbus *Op slag van twelven gaot de buurtbus hier langes* (Obk), *Et is veurdelig aj' een vierrittekaart kopen veur et buurtbussien* (Obk), *Op 'e buurtbus rieden allemaal vrijwilligers* (Obk), *Goenend maeken now nog wel es een rit mit et buurtbussien, want dat moet d'r blieven* (Obk),

buurte z. *buurt*

buurten (verspr.) zw. ww.; onoverg.; buurtte, het buurt ['by:əɪtɪn] 1. buurten, een buurpraatje maken *Ik gao even bij buurvrouw buurten, ik mag heur graeg es heuren* (Ol-Nl), *We gaon te buurten* (Bu), *Wij buurten vroeger mit een stokmennig burenen om oons toe* (Obk), *Mit ni'jjaor buurten we* (Db), *even buurten* in het bijzonder gezegd van een groepje mensen dat 's avonds op straat even staat te praten (Bu)

buurtfeest (Dfo, Op) et; -en; ...fesien ['b...] 1. feest dat men organiseert als buurt *Dat buurtfesien is prima anslegen* (Dfo), *Oons dorp hoolt ieder jaor een buurtfeest* (Op)

buurthuis (Np, Nw) ['b...] - buurthuis **buurthuiswark** (Nt, Nw) ['b...] - buurthuiswerk

buurtonderzoek (spor.) ['b...] - buurtonderzoek

buurtschop Ook *buurschop* (Obk) Voor -schap z. -schop de, ook et (bet. 3); -pen; -pien ['by:ɪtskɔp/'by:əɪtskɔp] 1. buurtschap, gehucht *mit eigen volk en wat kammeraden uut de buurtschop* (b) 2. gezamenlijke betrekkingen die een aantal burenen onderhoudt, vaak in de vorm van een vereniging (met regement) *We hebben een mooie buurtschop* (Nw), *De buurtschop het de boge zet* (Np), *Hi'j heurt op 't laest ok bi'j oonze buurtschop* (b), *De buurschop gaot hier van M. tot X* (Obk), *Buil had wel zeuven of acht buurtschoppen: Riesberkaampe, Boekelte, West-Buil, Oost-Buil, Boven-Buil, Hutteweg, Reeweg* (vroeger *Korhoenstreng*) (Bu) 3. vergadering van zo'n vereniging (j) *de vergadering van 't buurtschap* (j) 4. betrekking als buur (Dho, Ste) *Daor hewwe buurtschop mit* met die persoon/personen (Ste), *Daor he'k gien buurtschop mit* die persoon/personen

buurtverenige - buust

woon/wonen wel in onze buurt, maar ik ga er niet mee om (Ste), *Daor hej' niks gien buurtschap an* nl. aan die persoon (Dho)

buurtverenige z. *buurtverieninge*

buurtvereniging z. *buurtverieninge*

buurtverenig z. *buurtverieninge*

buurtvergeerdering (Obk) Ook **buurtvergadering** (Ow) de; -s, -en; ...rinkien ['b.../...] 1. vergadering van een buurtvereniging of buurtschap (bet. 2)

buurtverienige z. *buurtverieninge*

buurtverieninge (Nbk, Np, Ow),

buurtverienige (Np), **buurtvereniging** (Diz,

Nbk, OI-NI, Spa), **buurtverenig** (Nbk,

Pe-Db, Spa), **buurtverenige** (Bdie, Ste) de;

...verienings; ...verieninkien ['b.../...] 1.

buurtvereniging: vereniging van een buurt in een dorp

buurtvesite z. *burevesite*

buurtwinkel (spor.) ['by:ɔrtwɪŋk] - buurtwinkel: kleine winkel voor in de direkte omgeving wonende klanten

buurvrouw de; -en; -gien ['b...] 1. buurvrouw *De buurvrouw het zukke dikke benen, de kousen hangen d'r an rillen omme* d.i. meestal: onze buurvrouw (Nbk, Sz), (als naam) *Wij brengen Buurvrouw een maoltien eerpels* (Db), *Hi'j is d'r mit de buurvrouw vandeur* (fig.:) heeft een verhouding met z'n buurvrouw en nu zijn ze er samen vandoor

buurweren (Np) onbep. w. ['b...] 1. helpen bij geboorte of overlijden, als vorm van burenplicht *W.J. kwam vroeger te buurweren* (Np)

buurwief (Db) ['b...] - buurvrouw *'t Is wel zoe'n krummel, oons buurwiefen* (Db)

buuscent (verspr. WS, Db, Dfo, Ma, Nbk, Obk) de; -en; -ien ['bysent] 1. (enig) zakgeld, enig los geld dat men meeneemt, mee krijgt, enig los geld om uit te geven *Je moe'n alle buuscenten niet zo vergriemen* (Obk), *Ik moet al een peer buuscenten mit hebben* (Bu), *Hi'j moet een buuscent mit hebben* (Nbk), *Je moe'n mien buuscenten niet meer bekrampen* me minder zakgeld geven (Diz), *Doedertied haj' niet vule buuscenten* (Obk), *'k Kon vandeweke krek rond mit mien buuscenten* (Db), *Hi'j het d'r een mooie buuscent an* dat is voor hem een leuk extraatje (Op)

buusdoek Ook **buuisdoek** (Nbk), **budoek** (Dla, Nbk), **buuidoek** (Nbk) de; -en; -ien

['by:zduk, ook 'byzduk/'by:jzduk/'by:duk/

'by:jduk] 1. zakdoek (als verkl.: voor

dames, kinderen) *Hej' wel een schone*

buusdoek? (El), *Hej' ok een schone*

buusdoek veur mi'j? (b), *Daenk d'r omme*

daj' een schone buusdoek mitnemen (Nbk),

Ze zwaaide mit een buusdoek (b),

Buusdoekies wodden wel van neteldoek

maekt (Obk), *J. hadde de buusdoek om 't*

heufd, en et bloed kwam d'r nog een betien

deurhenne (j), *een kneup in de buusdoek*

doen nl. om er aan herinnerd te worden dat

men een bep. iets niet moet vergeten te

doen (Nbk, Ow), *We brochten et eten*

vroeger et laand in, in een rooie buusdoek

an 't fietsstuur en een keteltien in de haand

(Np), *Bij' oons kwam et eten veur de*

mi'jers in een rooie of blauwe buusdoek, de

punten wodden dichtekneupt (El), *Bi'j oons*

kregen de mi'jers een bod mit pannekoeken

in een bod mit een rooie buusdoek d'r

ommehenne (Ld)

buusdoekienbeleggen z. *buusdoekien-*

leggen

buusdoekienleggen (Bu, Dfo, Nbk, Np,

Obk, Nt) Ook **buusdoekienbeleggen** (Dfo),

beusdoekienleggen (Nt) onbep. w. en het

buusdoekienlegd ['by(:)zdukɪl.../...'ba:zd...]

1. zakdoekje leggen * *Buusdoekien-*

beleggen/ Zal ienmaal zeggen/Kiek achter

jow/Kiek veur jow/Kiek naor beide zieden/

Doekien is mi'j ontgleden/Glied, glied/Ik

bin mien doekien kwiet (Dfo)

buusgat z. *busegat*

buusgeld (Dfo, Nbk, OI-NI, Ow) Ook

busegeld (Wol) et ['bysxelt/'bysə...] 1.

zakgeld, enig los geld dat men steeds heeft,

achter de hand heeft om kleine bedragen

uit te geven *Je willen wel graeg wat meer*

buusgeld, mien jongien, mar et kan op 't

ogenblik niet lieden (OI-NI), *'Ik heb as*

oolde vrouw mar weinig busegeld, dat ik

kan niet langer lid wezen', zee de oolde

vrouw in et bejaordecentrum (Wol)

buesmes (verspr., bs: Dfo) Ook **busemes**

(Db, Ma, Nbk, vo) et; -sen; -sien

['bysmes/'bysə...] 1. zakmes *Doe nam S.*

zien busemes, snee een plakke van et

brood of (...) (vo)

buusstuver (Diz) de; -s; -tien ['bystywɪ,

...vɪ] 1. eerdere vierkante munt van vijf

cent

buust Ook **buuist** (Bu, Dfo, Dho, Nbk,

Nw, Obk, Ste), **biest** (WH), **boest** (App) de [by(:)st/by:st/bist/bust] 1. eerste melk na het kalven: vaak aan het kalf gegeven (dan betrof het vaak de allereerste melk, terwijl de melk die men verkreeg bij de tweede keer melken wel werd verwerkt tot **munnike** (Ma, Dfo), **buustpannekoeke**, **buustbofferd**, *De eerste buust is veur et kalf* (Ld), *Et kalf krigt een fluttien buust* (Np), *As de koe kalfd hadde nammen ze buuist mit naor de buren* (Dho), *Et kalf moet, as 't goed is, een ure nao de geboorte een liter buust hebben* (Pe-DbI), *Een nochteren kalf is de buust beslist neudig* (Nt), *Ik zal even wat buust uutzetten* (Np), *een aekertien mit soms een deksel d'r op, om buust of soep rond te brengen* (Ste)

buustbofferd (Bu, Db, Ld, Mun, Ow) de ['b...] 1. meelspijs van nieuwe melk beslagen, tot een dikke pannekoeke gebakken *Van buustmelk wodde vroeger wel buustbofferd maekt* (Db)

buustbri'j (Dho, Pe-DbI, Sun-Ot) Ook **buustvla** (Np, Obk), **buustkeze** (Diz), **biestbri'j** (Spa) de ['by:(j)zδbr.../...fla:/...] 1. dikke vla van biestmelk *Wi'j lusten vroeger graeg buustvla; dan kwam de buust in de ovend en dan kwam d'r een bruun kossien op* (Obk)

buuste Ook **buste** (ba, l) de; -s, -n ['bystə/'bastə (ba), 'bystə] 1. buste, het geheel van beide vrouwenborsten, boezem *een vrouw mit een goeie buuste en goed veurkommen* (Obk), *Het ze wel buuste?* (Nbk), *Ik zag heur jonge buste* (ba) 2. buste, borstbeeld

buustehouder ['b...] - bustehouder

buustkeze z. **buustbri'j**

buustmelk (Db) de ['b...] 1. biest, biestmelk *Van buustmelk wodde vroeger wel buustbofferd maekt* (Db)

buustpankoeke z. **buustpannekoeke**

buustpannekoeke z. **buustpannekoeke**

buustpannekoeke (verspr.) Ook **buustpannekoeke** (Dho, Dla, El, Ld, Nt, Spa), **buustpankoeke** (Ma, Obk, Sun-Ot), **biestpannekoeke** (WH) ['b.../... - biestpannekoeke

buustvla z. **buustbri'j**

buut z. **buit**

buuthuus (Mun, Ol-NI) et; ...huzen ['bythys] 1. veestal, koestal *De bessem-bienders kwammen altied bi'j de boeren*

langes om bessems te verkopen, vaeke mit waegens hoge oplaogen vol; we waeren altied een betien bange, en as die bessemkerels in 't buuthuus kwammen, smeerden wij 'm naor mem in huus (Mun)

buuthuusglassien (Mun) et ['byt...] 1. raampje in de buitenmuur van een stal

buuthuusmure (Mun, Ol-NI) de; -n [bythys'my:ərə, ook 'b...] 1. buitenmuur van een stal *D'r zit aorig grunigheid op 'e buuthuusmure* (Mun)

buutlaans z. **butenlaans** l

buze (verspr. WS, El), **buzem** (Np, Obk, j), **buzems** (mv.: fp), **bieze** (verspr. OS, Bu, Nw, Pe-DbI, Spa, Ste), **bies** (Db), **beuze** (Sz) ['by:zə/ ...zə̃m, ...zə̃m/...s/'bi:zə, ook ...iz... in mv. (Bu, Nw)/bis/'ba:zə] 1. bies: mattenbies, ruwe bies, ook wel als benaming voor rus gebruikt *D'r staon buzems in de wiek; die wodden sneden veur et stoelematten* (Np), *D'r gruien buzems an de Lende* (Np), *Beuzen gruien in 't waeter op een hadde ondergrond* (Sz)

2. steel van een bies in gedroogde vorm, voor het matten van stoelen: *W. het vier stoelen mit buzems* (Np), *om de stoelen mit biezen te matten* (Db, Dhau), *stoelematten mit buzen/biezen* (Ste), *Vroeger wodden de stoelematten van rusken en buzen maekt* (Op), (m.b.t. zulk vlechtwerk:) *D'r moet een buze bi'j in* (Ste), *D'r moet nog een buze bi'j tussen* (Ste), (als verz.:) *Buze is gedreugde doele* (Ste) **Uut geel en brune biezen kan/Een oolde vrouw en kleine man/Saamvlechten een karpettien/Hi'j dekt de ketting/En zij de slag/En as de avend haelt de dag/Dan gaon zij'j naor heur bettien* (Dfo)

buzem(s) z. **buze**

buzematte (Bdie, Diz, Nt, Sz) Ook **buzematte** (Np, j), **biezematte** (Bu, Dfo, Diz, Ma, Obk, Op, Spa, Sz, Wol); **buzenmatte** (El, Ste, Spa, Nw, Sun-Ot), **biezenmatte** (Dfo, El, Ma, Op, Spa, Wol) de; -n; ...mattien ['by:zəmatə/'by:zəmatə, ...zə̃m.../'bi:zə..., ook 'bi:zə... (Bu, Nw, Spa, Wol)'/by:zəmatə/'b...] 1. (ook als verz.) biezemat *We hebben een buzematte over de vloer* (Nt), (als verz.) *Een knopstoel is een rechte stoel mit biezematte, mit knoppies boven op die stoel, en ok vaeke nog wel gedri'jd hoolt* (Bu)

buzematte z. **buzematte**

buzen - byte

buzen (verspr. WS, El) Ook *biezen* (OS, Diz, Pe-Dbl, Ste, Sz) ['by:zɨ/'bi:zɨ, ook wel 'bizɨ (Bu, Nw, Spa, Wol)] **I.** van *buzen*, z. *buze*, bet. 2: *een buzen matte* (verspr. WS), *buzen matten* (verspr. WS, El): *We hebben buzen matten in de stoelen kregen* (Sun, Spa, Diz), *Deventer stoelen waren allemaole mit biezen zittings* (Sz), *stoelen mit buzen zittings* (Ste)

buzenmatte z. *buzematte*

buzerd z. *buizerd*

bv. - afkorting van *bij'vourbeeld*

byte (spor.) - byte

C

C de; -'s; -gien [st:] 1. Romeins symbool voor 100, of, met streep erboven, voor 100.000 2. aanduiding van een veronderstelde derde zaak of persoon: *Hi'j leup van A naor C via B* (l) 3. afkorting van de grote drieklank 'C E G' 4. symbool voor c grote terts of voor het C-akkoord 5. afkorting van Celsius 6. symbool voor koolstof

c de; -'s; -gien [st:] 1. de letter, klank c 2. woordreeksen e.d. die met de letter c beginnen 3. de toon c 4. afkorting van de kleine drieklank 'c es g' 5. symbool voor c-mineur of het c-mineur-akkoord 6. verkorting van c-sleutel

c.a. - afkorting van cum annexis: met wat erbij hoort

c.a.o. - c.a.o.

c.c. - c.c., notatie voor 'copie conform'

C.D. - afkorting van 'corps diplomatique'

C.D.A. - C.D.A.

C.D.U. - C.D.U.

C.I.A. - afkorting van C.I.A., bekende Amerikaanse spionagedienst

c.v.-instalaosie (spor.) [st:'fi:tstjə:əsi] -

c.v.-installatie

c.v.-ketel (spor.) [...'fi:...] - c.v.-ketel

ca - afkorting van *centiare*

Ca - symbool voor *calcium*

ca. - circa

cacao Ook *kakao* (l) [ka'kɔM, ook wel kə'k...] - cacao (stofnaam)

cacaobone (spor.) [ka'k..., ook wel kə'k...] -

cacaoboon

cacaoboom (spor.) [ka'k..., ook wel kə'k...] -

cacaoboom

cacaobotter (spor.) [ka'k..., ook wel kə'k...] -

cacaoboter

cacaobussien (spor.) [ka'k..., ook wel kə'k...] -

cacaobusje

cacaofabriek (spor.) [ka'k..., kə'k...] -

cacaofabriek

cachet (b, spor.) [ka'sjɛt, kə'sjɛt] - cachet, imago (fig.) *Dit geeft hier an oons noorden wat meer cachet* (b)

cadmium(geel) (l) - cadmium(geel)

cahier (spor.) [kə'ji:] - cahier: schrift

cajun(meziek) (spor.) ['kɪ:dʒjɛmɛsik, 'kɪj...] - cajun(muziek)

cal - afkorting van *calorie*

calcium (spor.) - calcium

call-girl (spor.) ['kɔ:ɔlgɹ:əl] - call-girl

calorie de; -nen; -gien [kalo:'ɔ:ri, kalə'ri] - calorie *D'r maggen wel een peer caloriegies off* (Nbk)

calvinisme (spor.) [kalvi'nɪsmə, kalwi..., ...wə..., ...və...] - calvinisme

calvinist (spor.) [kalwə'nɪst, ...v..., ...wi..., ...vi...] - calvinist

calvinistisch (spor.) [...'nɪstɪs] - calvinistisch: volgens het calvinisme

calypso (spor.) [ka'li:psɔ:, kə'l..., ...sɔM] - calypso

camouflage (spor.) [kamu'flɑ:zjə] - camouflage

camoufleren (spor.) [...'flu:ɔ:ŋ] - camoufleren (lett.)

camper ['kempɹ] - camper

camping - cent

camping ['kempɪŋ] - camping
campingbeheerder ['k...] - camping-beheerder
campinggás ['k...] - campinggás
campinghoelder (spor.) ['k...] - camping-houder
campingplak (spor.) ['k...] - camping-terrein, plaats van de camping
campingwinkel (spor.) ['k...] - camping-winkel
campus (spor.) ['kæmpəs] - campus
cancelen (spor.) ['kænsəlɪŋ, ...səlɪŋ] - cancelen (computerterm)
cappuccino (verspr.) [kapy'tsjino:, ...noM] - cappuccino
capriool [kapri:'jo:əl] - capriool: gekke sprong, gekke beweging *Hi'j maekte vremde capriolen* (Nbk)
cara (spor.) ['ka:ra] - cara
Caraïben z. *Cariben*
Caraïbisch z. *Caribisch*
caravan [kærə'fæn, ...wæn] - caravan
caravanterrein (spor.) ['k...] - caravan-terrein
carbolineum z. *karbeleum*
cardan (spor.) - cardan
cardio (spor.) de ['kardijəM, ...jo:] 1. fitnesscategorie speciaal gericht op het goed functioneren van hart en bloedsomloop
cardioloog [karijo:'lo:x, ...joM...] - cardioloog
Cariben (l) Ook *Caraïben* [ka'ribm/ kara'ibm] - Cariben
Caribisch (l) Ook *Caraïbisch* bn. [ka'ribis/ kara'ibis] 1. Caribisch
carillon [karl'jon] - carillon, klokkenspel
carolus(gulden) (l) [ka'ro:, ...'roM...] - carolus(gulden)
carpool (verspr.) ['ka:rpʉ(:)l] - carpool
carpoolen (verspr.) ['ka:rpʉ(:)lɪ] - carpoolen
carport (spor.) ['ka:rpʉ(ɸ)t] - carport
carrousel (spor.) [karu'sel] - carrousel: mallemolen met houten paarden
cartograaf (l) [karto:'gra:f, ...toM...] - cartograaf
cartografie (l) [karto:'gra'fi, ...toM...] - cartografie
cartoon (spor.) [kar'to:ən] - cartoon
cartoontekener (spor.) [kar'to:ən...] - cartoontekenaar
casco (verspr.) ['kasko:, ...koM] -

cascoverzekering
cash (spor.) [kæsʃ] - kontant (betalen/ betaald)
casino [ka'sino:, ...noM] - casino (voor kansspelen)
cavia (verspr.) ['ka:vija, ...wija] - cavia
cc - notatie voor *kubike centimeter*
cd - cd, afkorting voor 'compact disc'
ceder (spor.) ['si:dʃ] - ceder
cederbalsem (l) ['s...] - cederbalsem
cederboom (l) ['s...] - cederboom
cederbos (l) ['s...] - cederbos
cel de; -len; -legien [sel] 1. gevangeniscel, bij uitbreiding: gevangenis *Hi'j zit in de cel* (Np) 2. kloostercel e.d. (l) 3. isoleercel (spor.) 4. badcel (spor.) 5. cel van raat van bijen, hommels, wespen (bs: Dfo, El, Obk, Op, Ow) *Een moshummel maekt zien nust van mos, die zatten al tied wel bi'j de slootskaante, dat zaggen we wel as we kaantmi'jden; we haelden et nussien dan wel uut en atten de hunning die in cellegies zat, op* (Nbk)
celdeure (l) ['s...] - celdeur
celibaot (l) [si:'li'bø:əf] - celibaat
cellofaan (Ow, Spa) [seləM'fā:n, ...lo:'f...] - cellofaan
cellofaanpapier (Spa) [...'fā:mpæpi:ər] - cellofaanpapier *Cellofaanpapier wil wel slim knisteren* (Spa)
celluloid (verspr.) - celluloid
cellulose (spor.) [sely'lo:əzə] - cellulose
Cels. - afkorting van 'Celsius'
Celsius ['selsijs] - Celsius
cement et, de [sə'ment] 1. cement: bekend bouw materiaal
cementblok (l) [sə'mendbɔk] - cementblok
cementfabriek (l) [sə'm...] - cementfabriek
cementlaoge [sə'm...] - cementlaag
cementmeule (Np, Wol) [sə'm...] - cementmolen
cementpanne (Dfo, Dho, Nbk, Op, Ow, Ste) de; -n; -gien [sə'ment...] 1. dakpan van cement
cementzak (spor.) [sə'm...] - cementzak
censuur [sen'sy:ər, sē's...] - censuur: op publikaties, brieven enz.
cent de; -en; -ien [sent] 1. bekende voormalige munt, ter waarde van 1/100 gulden, ook: die waarde *Mit 'streepgooien' haj' een streep mit een bogien d'r boven en daor mos ie centen in perberen te gooien; as de cent begon te krulen dan gong et*

zeker mis; degene die de cent in et bogien gooide, kreeg de pot (Ste), Dan kneupte heur mem heur de centen in de tippe van de buusdoek nl. om ze mee te nemen, om ze niet te verliezen (b), veur een cent knickers zoveel knickers als men voor een cent kon kopen (Dhau), zo ook veur een cent zuuthoolt (Dhau), Dat kost veertig centen! (Nbk), Alles is tot de laeste cent betaeld geheel en al (Nbk), een halve cent eerdere munt ter waarde van 0,5 cent, ook: die waarde, Hij het gien halve rooie cent meer, alles het hi'j vermot werkelijk al z'n geld heeft hij uitgegeven (Db), Et is me gien halve rooie cent weerd ik zie zoiets helemaal niet zitten, vind dat het niks voorstelt (Np), D'r was veur gien halve rooie cent an het was erg saai, oervervelend (Dhau), Ze geven gien rooie cent uut geven nooit geld uit (Dfo), gien rooie cent hebben erg arm zijn (Nbk, Ol-Nl, Wol), ...bezitten id. (El), Hij het gien rooie cent op zien geweten is straatarm (Dfo, Obk), Een schooier krigt altied wel een halve cent een heel klein beetje geld (Dho), Ze hoefden d'r nooit iene cent veur te betaelen helemaal niets (Nbk, j), Zien praoties en vieftehalve cent is nog gien stuver mittenmeer zijn praatjes stellen niets voor (b), Ik buge me niet veur een cent ik buk me niet om een cent op te rapen (die is me dat niet waard) (Sz), een peer centen enig geld: We moe'n wel een peer centen mitnemen veur onderweg (Nbk), Ze hebben wel een peer centen zitten flink in de slappe was, De centen moe'n rollen het is goed dat men geld uitgeeft (b), Mien centen bin niet van blik ik kan maar niet steeds uitgeven (Dfo), iedere cent ommekeren veurdaj'm uitgeven zich wel twee keer bedenken voor men uitgeeft (Db, Nbk), Ik wil de laeste cent niet hebben je hoeft me niet helemaal het volle bedrag te betalen (Nw), Die wil wel een halve cent deur de midden bieten hij is vreselijk zuinig (Np), Die is gien cent anvertrouwd hij kan absoluut niet met geld omgaan (Np), De centen gruuien me niet op 'e rogge ik kan maar niet steeds geld uitgeven (Np, Nbk), Ik zing mar ien deuntien veur een cent ik zeg het geen tweede keer (Nw), een fluitien van een cent een klusje van niks, geen probleem!

(verspr.), *Ie zollen him een cent geven* gezegd als iemand er sjofel, maar vooral onnozel uitziet (verspr., Pe-Db), *Hij zit aorig vaaste an de centen* is overdreven zuinig, geeft niet gemakkelijk geld uit (Np), *Hij vaalt dood op een cent* is erg gierig (Bdie), *Hij wol wel een cent deurbieten*, zo *gierig was hij* (Dfo, Nw, Obk), zo ook *Hij wil wel een cent middendeur bieten*, zo *zunig is hi'j* (Dfo), *Hij wil wel een cent in twienen bieten* (Dhau) en *Hij is zó zunig, hij wil wel een halve cent deurbieten* (Ow), *...deur de midden bieten* (Np), *Hij is zo gek as een cent* hij is overdreven uitgelaten, weet niet meer wat hij doet, ook: is zeer eigenaardig (Bu, Dhau, Dho, Ma, Nbk, Np, Nw, Ow, Ste, Sz) 2. eurocent of de waarde daarvan 3. (g.mv.) zeer kleine waarde, zeer klein bedrag aan geld (in de verb. *gien cent*) *Al krigt een eer dan ok gien cent (...)* helemaal niets (bl), *Ik heb gien cent om hanen, gien stuver he'k in huus* ik heb absoluut geen geld (bl), zo ook *Die vent was zo aarm, dat hi'j hadde gien cent om een hemd om zien gat te kopen* (Ld), *Hij had veur dat doel nog gien cent over niets* (Obk), *Veur gien cent geloof ik d'r wat van ik geloof er helemaal niets van* (Obk), *Die kan gien cent misten* vindt dat hij niks heeft om uit te geven (Nbk, Np), *Ik zal 'm gien cent te kot doen* ik zal hem hoe dan ook niet benadelen in financiële zin (Diz), *Ik geve d'r gien cent veur* heb er niets voor over, ik vind het waardeloos, zie het niet zitten, heb geen gunstige verwachtingen wat dat betreft (Ld, Np, Ste, Op), zo ook *Ik geef je d'r gien cent veur* id. (Dho, Diz) en *Ik geef d'r gien cent meer veur* (Ma, Wol), *Ik hebbe d'r gien cent veur over 'k* heb geen zin er ook maar iets voor te betalen, er ook maar iets aan mee te betalen (Np) 4. nog niet iets gerings, bijna of geheel niets, in de verb. *gien cent* (zonder de gedachte aan geld) *'t Is me gien cent weerd* het lukt zo helemaal niet, het gaat helemaal niet goed, het stelt niks voor, het bevalt me zo niet, van personen: niks kunnen, tot niets in staat zijn: *Die praoties van jow bin me ok gien cent weerd* ik vind je praatjes waardeloos (Ow), *Ik bin vandaeg gien cent weerd* ik stel helemaal niks voor, voel me slap, misselijk, krachteloos

(Nbk), zo ook *Nao de griep bij' nog gien cent weerd* id. (Db), *Hi'j is (nog) gien cent weerd* is futloos, is nog tot niets in staat (Dfo), *Ik vertrouw him/et veur gien cent* (Nbk), *Hi'j wol veur gien cent uut de weg* hij wilde geen millimeter opzij (Dfo), *d'r gien cent verstaand van hebben* er absoluut geen verstand van hebben (Nbk, Np, Op), *Et kan me gien cent schelen* helemaal niets (Dho, Np), *gien centien piene* geen centje pijn, geen probleem! (Dho) 5. geld in het algemeen *Centen om warkluden te betaalen weren d'r niet meer* geld om werklieden te betalen (v), *Et kan 'm wel es an de centen ontbreken* hij zou er wel eens geen geld voor kunnen hebben (Ow), *Ok zatten ze wel gauw es bij' mekeer te zwatkieken as iene wat te min centen inbrochte* te weinig aan inkomsten bijdroeg (Ow), *Hi'j wol de kiender centen geven veur snoep* enig geld (j), *N. kreeg zo deur de weke van zien vrouw niet zo veule centen in de buse* (b), *Die teert mar wat op een ander, hi'j het zelf nooit een cent in de buse* hij heeft nooit enig geld bij zich, denkt kennelijk dat een ander wel altijd voor hem betaalt (Nbk, Ld), *Hi'j schept wel op, mar hi'j het gien cent in de buse* is in feite erg arm (Np), *de centen wel bruken kunnen* z'n geld goed kunnen gebruiken, vaak krap bij kas zijn (Nbk, Np), *Dat kost centen!* zoiets kost geld, gaat geld kosten, zo ook *As we vroeger as kiender per ongelok wat breuken, een rute of zo, dan ston et d'r niet best bij', want dat kostte centen* (Op), *Et betien centen dat ze van de veenbaos beurden raekten ze (...)* weer kwiet het weinige geld (v), *H. en M. perbeerden krek as S. en zien vrouw daon hadden, nog een peer jaor wat centen over te holen* enig geld te sparen (vo), *Die het (wel) centen!* beschikt over flink veel geld (Nbk), *Daenk d'r omme dat hi'j centen het* hij bezit veel geld (Ste), *Die dot et allienig mar om de centen* het is hem louter om het geld begonnen (Nbk), *zonder centen zitten* geen geld hebben (Nbk), *een cent om de hanen hebben* over enig geld beschikken (b), *We kregen wat centen mit van thuis* enig geld (j), *As S. dan bij' de meensken kwam om centen (...)* om geld te krijgen, op te halen (j), *De centen branen him in de buse* hij geeft graag/snel geld uit (Np), *Mit die*

kerel kuj' wel votgaon, hi'j kikt niet op een peer centen je kunt prima met hem uitgaan, hij wil best iets uitgeven (Nbk, Diz), *De koper van dat huus moet van centen weten* moet weten te bekostigen (Dhau), *De spullebaos was toek op centen* stond steeds op scherp om geld binnen te halen (j), *roem in de centen zitten* over flink wat geld beschikken (s: Obk), *As et lokte kon d'r een mooie cent uut kommen* kon er flink aan worden verdiend (Ow), zo ook *Daor kuj' een mooie cent an verdienen* (j, Wol), *Hi'j het nogal een losse cent* kan over flink wat geld beschikken (Np), *De centen weren krek lieke goed op as veur de tied* het geld (b), *jezels de centen uut de buse jaegen* zichzelf benadelen (in financieel opzicht) (Op), *de man van de centen penningmeester* (Ma), *Hi'j is mit de noorderzonne vertrokken, de meensken konnen naor de centen fluiten* kregen hun geld niet, konden hun geld niet terug krijgen (Obk), *Hi'j kan naor zien centen fluiten* krijgt hoe dan ook z'n geld niet (terug) (Diz), *Hi'j is op de centen* let goed op dat hij niet te veel uitgeeft, wil geen geld uitgeven, is steeds op geld uit (Dfo, El, Np, Ol-Nl, Spa): *Hi'j is slim/aorig op 'e centen, hi'j is een foele pikkerd* (Dfo), *...zit op...* let goed op dat hij niet te veel, te snel geld uitgeeft (Dfo, Np, Nw, Wol), zo ook *Hi'j zit op zien centen* id. (Nbk, Spa), *Hi'j het heur trouwd om de centen* trouwde haar om van haar geld te kunnen profiteren (Nbk, Np), *niet van de centen of willen* allerlei bezwaren aanvoeren om maar niet te hoeven betalen (Ow), *Hi'j lop mit de centen van de kapper in de buse* hij loopt met lang haar, hij had maar beter naar de kapper kunnen gaan (Ste), *Hi'j het de centen op* is uitgepraat (Ma) * *Ieder huj-gien kost een cent* gezegd om aan te geven dat men nauwkeurig moet zijn bij het bijeenharken van laatste restjes hooi (Nbk), *Et drijt om de centen* het gaat altijd/weer eens om het geld (Ld, Nbk), *Een cent is et begin van de honderdduzend* ook een cent, een heel klein bedrag is de moeite waard (Nbk, Bu), *Iedere cent is d'r iene* alle kleine geldbedragen die je hebt/krijgt tellen mee (Dfo), *De centen moe'n rollen* geld is ervoor om te gebruiken, om uit te geven (Nbk, j), *De baos zien centen bin niet van*

blik de tijd waarin men z'n werk doet, moet ten volle worden besteed, we moeten in werktijd wel flink wat verzetten, vaak gezegd om eraan te herinneren dat men de pauze niet mag rekken, niet te veel mag kletsen in werktijd (Np), *De iene kan meer mit de pong as de aander mit de centen* de één weet beter om te gaan met z'n geld dan de ander (Ow), *Et gaot d'r in de hiele wereld omme/Hoe krieg ik jow centen in mien ponge* (El), *Aj' gien cent hebben kuj' gien dubbeltien uutgeven* als je echt geen geld hebt, kun je nog niet het geringste uitgeven (Diz), *Een cent bij de bult, zee de bochel* (Dho)

centebak de; -ken; -kien ['sɛntəbak] 1. centenbakje, geldbakje *J. was de speulman, S. leup mit et centebakkien* (j) 2. vooruitstekende onderkaak

centebuul (Bdie, Obk) de; ...bulen ['sɛntəbyl] 1. kollektezak in kerk

centedief (Nw) de; ...dieven; -ien ['s...] 1. iemand die erg zuinig is

centedrop (Ma) Ook *centsdrup* (Sz) de ['sɛntədɒp/'sɛndzdrʌp] 1. drop in de vorm van muntstukken

centegaerder (Ste) de; -s ['sɛntəxɛ:ərdɛ] 1. iemand die in de kerk kollekteert

centegaeren (Ste) onbep. w. ['sɛntəxɛ:əɾŋ] 1. kollekeren in de kerk

centegooien z. *centiengooien*

centekwessie (Np, Nt) Ook *centekwestie* (spor.) de ['sɛntə...] - centenkwessie *Et is een centekwessie* (Np)

centekwestie z. *centekwessie*

centemores (Ol-Nl) de [sɛntə'mo:ərəs] 1. geldmiddelen, financiële toestand

centeneuker (Wol) ['sɛntə...] - centen-neuker, gierige persoon

centeraasje z. *centeraosie*

centeraosie Ook *centerasie* (Ol-Nl, Spa), *centeraasje* (Ol-Nl), *centeraozje* (Obk) de [sɛntɾ'ɔ:əsi/...a:si/...a:sjə/...ɔ:əzjə] 1. geld, financiële middelen *As et op 'e centeraosie ankamt (...)* het betalen, de mogelijkheid om te betalen (bl), *Now komt et op 'e centeraosie an* nu moet er betaald worden (bo: Nw), *Nao wat praoten dee A. zien vraoge om centeraosie uut de doeken* (j) 2. financiële situatie, financiële component, kas, mogelijkheid tot bekostiging *Et zit nog vaaste op 'e centeraosie* (d), *De pong-hoolder gaot now ienkeer over de cente-*

raosie (Nbk), *Zit ie d'r krap bij mit de centeraazje?* (Obk)

centeraozje z. *centeraosie*

centerasie z. *centeraosie*

centerboore (Np) ['sɛntɾ...] - centerboor

centeren (Bu, El, Nw) zw. ww.; onoverg.; centerde, het centerd ['sɛntɾŋ] 1. (bij voetbal) de bal naar het gebied voor het doel spelen (Bu, Nw) *Aj' mit de balle centeren mit voetballen, dan speul ie van de iene naor de aander, om d'r deur te kommen* (Bu) 2. (bij voetbal) de bal voor zich uit blijven spelen (en niet afgeven) (El, Nw) *Hi'j kon best mit de balle centeren* (Nw), *le moe' niet zo centeren mit de balle, ie moe'n 'm ofgeven* je moet de bal niet steeds zelf voor je uit blijven spelen, je moet hem afgeven (Nw)

centerig (Bdie, Ste) bn., bw.; -er, -st ['sɛntɾəx] 1. erg zuinig 2. (bn.; attr.) van een gering bedrag aan geld (Bdie) *een centerig ding as kedo* (Bdie)

centers bn.; attr. ['sɛntɾs] 1. van geringe waarde, ter waarde van slechts enkele centen *centerse negosie* goedkope handelswaar, handelswaar die slechts een paar centen kost, die weinig oplevert (Bu, Db, Nbk, Np, Nt), gezegd van iemand die zulke waren verkoopt: *Et is een centerse negosie* die (per stuk) zeer weinig oplevert (Nt), *Now, zolange aj' d'r mar iene* [nl. koe in het *stamboek*] *hebben, is et centerse negosie* verdient je er nauwelijks mee (Op, vo), *centerse weer* goedkope handelswaar, handelswaar die (per stuk) slechts een paar centen oplevert (Bu, Dhau, Nbk, Op, Sz, Nw), zo ook *een centers ding* (b), en *een centerse bosschop* lett., maar vaak fig.: kleine aanleiding om naar iemand toe te stappen, binnen te komen om een praatje te maken (Sz, Spa), *centerse drop* bep. drop in lange slierten (Nbk)

centerveur (Nw) de; -s; -tien [sɛntɾ'fɛ:ə] 1. midvoor (bij voetbal)

centetellen onbep. w. en het centeteld ['sɛntə...] 1. geld tellen *iel op 'e vingers van 't centetellen* (v)

centiare ['s...] - centiare

centien z. onder *cent*

centiengooien (Ow, Wol) Ook *centegooien* (Ste) onbep. w. en het centiengooïd ['sɛntiŋ.../'sɛntə...] 1. bep. spelletje met centen spelen (in het voorjaar vaak gedaan)

centienschudden - champignonnekwekeri'je

centienschudden (Dfo, Dhau) Ook **centiengooien** (Ste) onbep. w. en het centienschudded ['sentiskadŋ/'sentin...] 1. een bep. spelletje spelen waarbij men een handvol centen schudde en neergooide *Bij centienschudden mos ie een haandvol centen schudden en dan daelegooien, en dan kieken naor 'luuw of letter'; die de meerste luwen het daor gong et omme, die moch dan weer schudden* (Dfo), ...op de grond valen laoten en die 'luuw' weren, weren veur die ze schudden (Dhau)

centigram ['s...] - centigram

centiliter ['s...] - centiliter

centimeter de; -s; -tien ['s...] 1. bekende lengtemaat: centimeter 2. bekend meetlint met centimeterverdeling

centopgooien (Op, Ow, Spa, Sz) onbep. w. en het centopgoid ['sentopx...] 1. opgooien van een cent (of een ander muntstuk) ter bepaling van 'kruis of munt' *We dochten dat bi'j et centopgooien van kruus of munt spraoke is* (Op)

centr. - afkorting van *centraol*, *centrum*
centralisaosie (spor.) [sentrali'so:əsi] - centralisatie: m.b.t. gezag, bestuur
centraliseren (spor.) [sentrali'st:ərn] - centraliseren (m.b.t. gezag, bestuur)
centralisme (spor.) [...'l...] - centralisme
centralistisch (spor.) [...'l...] - centralistisch

centraol bn.; -er, -st [sen'trɔ:əl] 1. centraal, in het midden *Et aandere zaod ston in de bult en mos naor et centraole dôskplak* (vo), *Berkoop ligt mooi centraol* nl. in *Stellingwarf* (Nbk) 2. het middelpunt vormend *Radio Centraol* naam van de lokale omroep van *West-Stellingwarf* 3. van één punt uitgaand, in *centraole verwaarming* (spor., l), *centraole antenne* (spor.) e.d.

centraole (verspr.) de; -s [sen'trɔ:ələ] - centrale

centrefu z. *centrifusie*

centrifugee z. *centrifusie*

centrifugeren (spor.) [...'gt:ərn] - centrifugeren (m.b.t. de was)

centrifusie (Nbk, Obk) Ook *centrefu* (Ste), *centrifugee* (spor.: schertsend) de; -s [sentri'fysi/sentrə'fy/sentri'fy:gt:] 1. centrifuge (m.b.t. de was)

centrum et; -s; -pien ['sentram] 1. middelpunt 2. om het middelpunt gelegen

deel *Aj' hier bij oons in Stellingwarf wonen, woon ie zo'e'n betien in et centrum van et noorden* (Nbk) 3. in economisch, cultureel, sociaal en/of historisch opzicht de belangrijkste plaats *Berkoop wodt vanoolds zien as et centrum van Stellingwarf* (Obk) 4. plaats met centrum-functie *Wolvege is een centrum, Oosterwoolde ok, en Noordwoolde ok nog wel een betien* (Nbk) 5. in *centrum-links* en *centrum-rechts* 6. scherpe geest, evenwichtig gevoel, in de verb. *Hi'j is (nog) goed bij zien centrum* is nog scherp van geest, is (nog) goed bij zijn positieven (Nbk, Obk), *Hi'j is niet hielemaol/niet goed bij 't centrum/bi'j zien centrum* is een beetje verward, is een beetje de kluts kwijt (verspr.): *Hi'j is niet hielemaole goed bi'j zien centrum, hi'j dot soms vremde dingen* (Obk), zo ook *Die is uut zien centrum* (Wol), *Ik was mien centrum kwiet* had m'n gedachten niet goed geordend (s: Ste), zo ook *De getuge was zien centrum kwiet* (s), van 't centrum wezen de kluts kwijt zijn, van slag zijn (Db, Ma)

centrumperti'j (l) ['s...] - centumpartij

centsdrup z. *centedrop*

centuur [sen't...] - ceintuur *Ik zal in mien centuur een gattien d'r bi'j priemen, want hi'j is me te nauw* (Ol-Nl)

ceremonie [sɪ:ərəmo(ə):'ni, ...'mo:əni] - ceremonie, ceremoniële plechtigheid (ironisch:) *'t Was een hiele ceremonie* (Nbk)

cert. - afkorting van *certifikaot*

certifikaot et; -en [sɛrtifi'kɔ:ət] 1. certificaat, officieel schriftelijk bewijsstuk

cg - afkorting van *centigram*

CH - CH, aanduiding op auto's enz. voor *Zwitserlaand*

champagne [sjampänpjə] - champagne

champagneflesse [...'p...] - champagnefles

champagneglas [...'p...] - champagneglas

champagnepils (Bu, Dho, Ow, Wol) [...'p...] - champagnepils *Limonadegazeuse was bruun van kleur mit koolzuur. Et hiette champagnepils en et zat in een koegelflessien* (Ow), *We hebben nog een spuitflessien, daor zat champagnepils in of spuitwaeter* (Wol)

champignon [sjampjɔ̃njɔ̃] - champignon
champignonnekwekeri'je (verspr.) [...jɔ̃nəkwɪ:kɔ̃'ijə, ...'ɛjə, z. -i'je] - champignons-kwekerij

champignon(ne)soep [...'j]... - champignonsoep
chantage (spor.) - chantage
chanteren (l) [sjan'tu:ərɲ] - chanteren
chaos de ['xɑ:ɔs, ook wel 'g... (oost.)] 1. chaos, chaotische toestand, warrig geheel *Chaos en warkelooshied hadden de bovertoon* (vo)
charge (spor.) ['sjarzjə] - charge: door soldaten, politie *een charge uitvoeren* (spor.)
charisma (spor.) [xɑ'ɾɪsma, xə'r...] - charisma: persoonlijke uitstraling
charter (l) ['sjaɾtɹ] - charter: officiële schriftelijke overeenkomst, oorkonde
charterdienst (l) ['sj...] - charterdienst
chartervliegtuig (l) ['sj...] - chartervliegtuig
chartervlocht (spor.) ['sj...] - chartervlucht
checkliet (spor.) ['sj...] - checklijst
chef de; -s, -fen; -fien [sʃɛf] 1. persoon aan het hoofd *de chef van de afdeling* 2. baas, superieur *Is de chef d'r ok?* 3. (schertsend) heer des huizes (Nbk), ook wel schertsend voor echtgenote gebruikt (Nbk): *Waor is de chef?* (Nbk)
chef-kok (spor.) [sʃɛf'kɔk] - chef-kok
chemokuur (verspr.) de; ...kuren [xī:mo:..., moɔ...] 1. chemotherapie
chemotherapie (spor.) [xī:mo:t:ɾapi, ...moɔ...] - chemotherapie
cheque ['sjɛk] - cheque *een cheque uitschrijven*
chetsie (spor.) ['xɛtsi] - get, chetsie
chiffenièr z. *chiffonère*
chiffonère de; -s (Bdie Dfo, Np) Ook *chiffenièr* (Ol-Nl, Sz), *seffaere* (Op), *sefaere* (Ol-Nl), *sjefonaere* (Obk), *sifonaere* (Nt, Dho, Np) [s(j)ifo'nɛ:rə/sjɪfə'njɛ:rə/sə'fjɛ:rə/sə'fɛ:rə/sjəfo'nɛ:rə/sifo'nɛ:rə] 1. chiffonnière, bep. hoog ladenkastje
chili (spor.) ['sjili] - chili con carne
chimpesee Ook *chimpesjee* (Nbk) de; -s; chimpezegien ['sjɪmpɛst:] 1. chimpansee
chimpesjee z. *chimpesee*
China ['sjina, ook wel 'sina] - China *In China is 't hielendal niet onbeleefd aj' rochelen* (Obk)
Chinamatte z. *Chinematte*
Chinees I et [sj'i'nɛ:s] 1. de taal Chinees
Chinees II de; Chinesezen; Chinesien [sj'i'nɛ:s] 1. Chinees, iemand uit China 2.

iemand van het Chinese ras 3. Chinees restaurant *We gaon gauw wat haelen bij de Chinees* (Ow), *naor de Chinees gaon*
Chinees III bn. [s(j)i'nɛ:s] 1. Chinees, van, uit, m.b.t. China, van het Chinese type *Die het mij anraoden driehonderd Chinese olms te plaanten* (vo), *Chinees kiender, de Chinese mure, Chinees eten* Chinees voedsel (als) in een Chinees restaurant, *een Chinees resteraant, Chinese thee, Chinese palm* fluweelboom (Obk), *We hebben een ni'je Chinese matte over de vloer kregen* (Ol-Nl, Bu) 2. in het Chinees *Et liekt wel Chinese waj' daor schrieven, ik kan et niet lezen* (Nbk), *de Chinese taelen* (Nbk)
chinematte (Dfo, Spa) Ook *chinamatte* (Nt, Obk, Ow) de; -n; ...mattien ['s(j)inɔ matə/'sjina...] 1. biezen mat *De chinamatte van vroeger kennen we nog wel* (Nt)
chip de; -s, -pen; chippien [sjɪp] 1. chip (uit de elektronika) (spor.) 2. koud plakje gebakken aardappel (fabrieksmatig verkregen) *Kriegen we nog wat chips?* (Nbk), *Hej' nog een peer chippies?* (Nbk), *Kiek, d'r zit nog mar ien chippien in!* (Nbk)
chipkaorte (spor.) ['sj...] - chipkaart
chipolate (spor.) [sjɪpɔ'la:tə, ...pɔɔ...] - chipolata
chipolate-ies (spor.) [...'la:...] - chipolata-ijs
chipolatepudding (spor.) [...'la:...] - chipolatapudding
chips z. *onder chip*
chirurg [s(j)i'ɾAR(ə)x] - chirurg
chirurgie (l) [s(j)ɪ'ɾAR'gi] - chirurgie
chirurgisch (spor.) bn. [s(j)i'ɾAR'gis] 1. chirurgisch *een chirurgische ingreep* (spor.)
chloor de, et [glo:ər] 1. chloor (bekend scheikundig element) 2. chloorwater *Et was zo smerig, we hebben et in de chloor zet* (Nbk), *Mien hanen weren zo smerig, ik heb ze mit chloor wasken* (Nbk)
chloorloog (Op) de, et ['gl..] 1. bep. oplossing met chloor
chloorwaeter (verspr.) ['gl...] - chloorwater
chocomel (verspr.) ['sjɔ:ko:mɛl, 'sjɔɔkoɔ...] - chocomel
chocopasta ['sjɔ:ko:pasta, ...pastə, 'sjɔɔkoɔ...] - chocopasta
cholera z. *klere*
cholesterol [go:əlɛstə'rɔl] - cholesterol
cholesterolgehalte (spor.) [...'r...] - cho-

cholesterolverlegend - circuswaegen

lesterolgehalte

cholesterolverlegend (l) [...'l...] - cholesterolverlegend

Chr. - afkorting van *Christus*

christelik z. *kristelik*

Christus Ook *Kristus* ['krɪstəs, ...təs] - Jezus Christus *De Here Kristus, Die is zo ok oold as Kristus* (Bu), als krachtterm: *Christus toch, hoe is et mogelijk!* (Nbk)

Christusdoorn (Nbk, Sz) ['kr...] - Christusdoorn *Melk van de Christusdoorn is vergiftig* (Sz)

Christusfeguur (l) Ook *Kristusfeguur* (l) - Christusfiguur

chronisch bn. ['grō: ãnis] 1. chronisch *een chronische ziekte*

chroom ['grō:m] - chroom, bekend scheikundig element

chrysaant (verspr., v) Ook *chrysant* (verspr.) ['kri'sã:nt/...'sant] - Chrysant

chrysant z. *chrysaant*

cider (spor.) ['sidr̥] - cider

ciefer et; -s; -tien ['sifr̥] 1. cijfer, getalmerk *Wat veur ciefer staot daor, ik kan 't niet goed zien* (Nbk), *Romeinse ciefers, Hij sneed enkele korrels deur, om te zien wat ciefer d'r in ston; want daor ston een ciefer in, vaeke een vieve* nl. m.b.t. de korrels van boekweit; men zag een kiempje, dat voor een cijfer werd aangezien; jongere krachten werd wel wijsgemaakt dat het cijfer de prijs aangaf (k: Ste) 2. cijfer dat een bep. waardering, score uitdrukt, vooral: rapportcijfer e.d. *Ik hebbe d'r meerstal goeie ciefers veur, mar vandaege kan ik mien heufd d'r beslist niet bij holen* d.i. bij het te maken werk (proefwerk, vertaling enz.) (v), *Ik had vandaege niet zoe'n best ciefer* kreeg een uitslag op een proefwerk (enz.) terug dat niet zo goed was (Nbk), *Now, die had altied van die beste ciefers rapportcijfers e.d.* (Nbk), *Hij had niet altied zokke beste ciefers op schoele* (Nbk)

cieferen ['sifr̥n] - cijferen *Hij was wat an 't cieferen om uut te rekenen hoevule as et kosten zol* (Nbk), zo ook *Hij zat wat te cieferen...* (Nbk)

cieferliest ['sifr̥...] - cijferlijst

cieferwark (spor.) ['s...] - cijferwerk *Dat uutrekene van waj' an boeken verkocht hebben, is altied een hiel cieferwark!* (Nbk)

cilinder de; -s; -tien ['sɪ'lɪndr̥] 1.

cilindervorming lichaam 2. cilinder in bep. machines, motoren

cilinderblok (spor.) ['sɪ'l...] - cilinderblok

cilinderhoed (Nbk) ['sɪ'l...] - hogehoed

cilinderinhoud (spor.) ['sɪ'l...] - cilinderinhoud

cilinderkop (spor.) [...'l...] - cilinderkop

cilverbak (Bu, El) de; -ken ['sɪlvɔ:bak, ...vɔ:...] 1. cilverbak, egaliseerbak, bep. landbouwmachine achter een tractor: nadat er grondbewerking is toegepast wordt het met de cilverbak geheel gevlaakt, nl. voor het inzaaien *Allienig een loonwarker of zo het een cilverbak, een grote mesiene*

aachter een trekker (Bu)

cimbaol (l) ['sɪm'bō:əl] - cimbaal: klankbekken

cipier (spor.) - cipier

cipresse (spor.) de; -n ['sɪ'presə] 1. cipres

cipresseboom (spor.) ['sɪ'pr...] - cipresseboom

cipressen (l) ['sɪ'presn̥] - cipressen

cipressehoolt (l) [...'pr...] - cipressenhout

circuit ['sɪr'kwɪ] - circuit voor motoren enz. (als wedstrijd baan); groep waartoe anderen niet zo gemakkelijk gaan behoren (spor.) et

Haagse circuit (spor.)

circulaire - circulaire

circus Ook *circus* ['sɪrkəs] - circus: circustent *D'r staot weer een circus in Oosterwoolde* (Nbk); circustent met voorstelling *We gaon naor et circus* (Nbk); groot en/of evt. gek spektakel, veel gedoe

Et was een hiel circus om dat allegeer veur mekeer te kriegene (Nbk), *Wat is et altied een circus, aj' dan zo in de pronk*

verschienen moeten (Nbk)

circusartiest ['s...] - circusartiest

circusdirecteur ['s...] - circusdirecteur

circusleven ['s...] - circusleven

circusmeensken (l) ['s...] - circusmensen

circusnummer (l) ['s...] - circusnummer

circusorkest (l) ['s...] - circusorkest

circuspasseniel (l) ['s...] - circuspersoneel

circuspubliek (spor.) ['s...] - circuspubliek

circuspeerd ['s...] - circuspaard

circustente ['s...] - circustent

circusterrein (spor.) ['s...] - circusterrein

circustheater (l) ['s...] - circustheater

circusvermaek (l) ['s...] - circusvermaak

circusveurstelling ['s...] - circusvoorstelling

circuswaegen (spor.) ['s...] - circuswagen

circuswereld (spor.) ['s...] - circuswereld
cirka I (Op) bw. ['sɪrkə] 1. circa, ongeveer van het genoemde aantal 't *Is cirka nog vuuf kilemeter naor Wolvege* (Op)
cirka II (Ol-Nl, Op) vz. ['sɪrkə] 1. circa, omstreeks een bep. tijd *cirka half tiene* (Ol-Nl)
cirkel de; -s; -tien ['sɪrk] 1. bep. meetkundige figuur: cirkel 2. cirkelomtrek 3. cirkelvormige kring *Ze stonnen d'r in een cirkel ommehenne* (Nbk), *Et vliegtuug vleug in grote cirkels omme* (Nbk)
cirkelaosie (spor.) [sɪrkə'lo:əsi] - circulatie: van lucht, water enz., verder in *cirkelaosie* in omloop (spor.), *uut de cirkelaosie* niet langer in omloop (spor.)
cirkeldeursnee (l) ['s...] - cirkeldoorsnede
cirkelen ['sɪrkɫɛn] - cirkelen *Dat vliegtugien cirkelt mar boven et dôrp omme, wat zol dat toch moeten!* (Nbk)
cirkeleren (verspr.) [sɪrkə'lt:ɛrɛn, sɪrkɫ't:...] - circuleren: zich in een kringloop bewegen: *Dat boek cirkeleerde deur de klasse* (Nbk), *De locht cirkeleert niet goed in et gemientehuus* (Ow); in omloop zijn: *As de meensken niet meer kopen kunnen, cirkeleert et geld niet meer* (Ow)
cirkeleunster (Nw) de, et; -s; -tien ['sɪrkɫɛ:stɛr] 1. weeginstrument waaraan hetgeen gewogen moest worden, kwam te hangen en waarvan men op een wijzerplaat met van een halfronde vorm het gewicht aflas *Eunsters koj' alles an wegen, mar ie hadden ze in soorten, de kleinties zoe'n vierentwintig pond, mar de halvemaone of cirkeleunsters wel 300 pond* (Nw)
cirkelmi'jer (Spa) ['s...] - cirkelmaaier
cirkelvorm ['s...] - cirkelvorm
cirkelvormig (spor.) [aks. wisselt] - cirkelvorming
cirkelzaege ['s...] - cirkelzaag *Dat schulpen koj' mooi doen mit een cirkelzaege* nl. in de lengte doorzagen (Pe-Dbl)
cirkus z. *circus*
citaat z. *citaot*
citaot (spor.) Ook *citaat* (spor.) [si'to:ət/...'ta:t] - citaat: aanhaling
citer ['sitɛr] - citer: 'bekend muziek-instrument
citeren (spor.) [si'tu:ɛrɛn] - citeren: aanhalen
citroen de; -en; -tien, ook wel -egien

[si'trun, ook wel sə'trun (spor.)] - citroen, vrucht van de citroenboom; citroenboom; citroensap
citroen(e)boom (l) [si'trun(ə)...] - citroenboom
citroen(e)locht [si'trun(ə)loxt] - citroengeur
citroen(e)passie (Nbk, Np) [si'trum..., ...trunə...] - citroenpers
citroen(e)pitte [si'tr...] - citroenpit
citroen(e)sap [si'trun(ə)sap] - citroensap, sap van de citroen
citroen(e)schelle [si'trun(ə)skelə] - schil van de citroen
citroenachtig [si'tr...] - citroenachtig: als citroen; met citroensmaak; van citroen houdend, in ontkenningen: *niet zo citroenachtig wezen* (Nbk)
citroenbrawien (Nbk) de [si'tr...] 1. brandewijn van citroen
citroenjenever (Diz) [si'tr...] - citroenjenever
citroenschieve (Ld) de; -n; ...schiefien [si'tr...] 1. schijfje van de citroen
citroentien (spor.) [si'trun(tin)] - citroentje: verkl., z. onder *citroen*; glaasje citroenbitter *Doe mi'j mar een citroentien mit suker* (Nbk)
claim (spor.) [klɪ:m] - claim: aanspraak, eis, vordering
claimen (l) ['klɪ:m:] - claimen: vorderen, aanspraak maken op
clan (l) [klen] - clan: groep met sterke onderlinge binding
classis (l) ['klasɪs] - classis
clausule (spor.) [klɔʊm'syulə] - clausule: afzonderlijke bepaling in een stuk
cliché (l) [kli'sjɛ:] - cliché: voor het maken van afdrukken; ook: gemeenplaats
close-up (spor.) - close-up
clou (spor.) - clou *de clou van et verhael* (spor.)
cm - afkorting van *centimeter*
coca cola [ko:kə'ko:ələ] - coca cola
cocaïne [ko:kə(j)'inə] - cocaïne
cocaïnegebruuk (spor.) - cocaïnegebruik
cocaïnehandel (spor.) - cocaïnehandel
cockpit (spor., v) ['kɔkpit] - cockpit (van een vliegtuig)
cocktail (spor.) ['kɔktu:l] - cocktail
cocktailglas (spor.) ['kɔk...] - cocktailglas
cocktailparty (spor.) ['kɔktu:l...] - coctailparty

cola - cypers

cola (verspr.) [kɔ:əla] - cola, coca cola
colaflesse ['k...] - colafles
colbert et, de; -s; -ien [kɔl'bɛ:ər] 1. colbertjas
colbertjasse (verspr.) [...'b...] - colbertjas
coma et ['kɔ:mə] 1. coma, het totaal bewusteloos zijn *in coma wezen/liggen*
combine [kɔm'bājn] - bekende landbouwmachine: combine *Et stro komt tegenworrig allemaole in pakkies, mar dit doet de combine* (Op)
combo ['kɔmbo:, ...bɔm] - combo
come-back - come-back: terugkeer
commercieel bn.; ...ciëler; -st [kɔmɾ'sji:l] 1. m.b.t. de handel *een commercieel belang* (spor.) 2. met zakelijke basis *commerciële tillevisie* 3. gericht op flinke winst *slim commerciële lieties* (Nbk) 4. met aanleg voor of neiging tot handel *Die is nogal commercieel insteld* (l)
concilie (spor.) [kɔ'sili] - concilie
coopertest (spor.) ['kɔpɾ...] - coopertest
copyright (l) ['kɔpɾajt] - copyright
cordon-bleu (spor.) [kɔrdɔm'blə:] - cordon-bleu
corduroy (spor.) ['kɔrdyrɔj] - corduroy
country(meziek) ['kɔntri..., 'kʌntri...] - countrymuziek
coup (spor.) de; -s, -en [kɔp] 1. staatsgreep of, bij vergelijking, plotselinge greep naar de macht anderszins
coupe (Nbk, l) de; -s, -n; coupien [kɔp] 1. coupe, haarsnit 2. snit, model van kleding *Dat pak het een mooie coupe* (Nbk) 3. soort schaalte voor ijskonsumptie of zo'n portie *een coupe ies* (Nbk)
coupé de; -s [kɔ'pɛ:] 1. coupé (van een trein) (...) *et raempien van de coupé* (...) (vo)
coupéraem (l) [kɔ'pɛ...] - coupéraem
cowboy (spor.) ['kɔmboj, 'kojboj] - cowboy
cowboyfilm ['k...] - cowboyfilm
cowboyhoed (Dho, Nbk) ['k...] - cowboyhoed
cracker ['krɛkɾ] - cracker
crash (spor.) [krɛs(j)] - crash
crawl (spor.) [krɔ:əl] - crawl
crèche (spor.) [krɛs(j)] - crèche
credit et ['kru:dit, ...dət, ook wel 'krɛdit, ...dət] 1. dat wat een rekeninghouder te goed heeft *nog veur honderd euro credit hebben* (l) 2. het gecrediteerde (l)
crediteur (l) [kru:di'ta:ər, ...dət...] -

crediteur
crediteure-administrasie (l) [...'ta:ərɔ administɾə:əsi] - crediteurenadministratie
crediteurelijst (l) [kru:di't...] - crediteurenlijst
crediteurerekinge (l) [...'t...] - crediteurenrekening
creditkaorte (l) ['kru:..., meestal 'krɛd...] - creditcard
creditnota (spor.) ['kr...] - creditnota
creditpost (l) ['kr...] - creditpost
creditrente (l) ['kr...] - creditrente
creditsaldo (l) ['kr...] - creditsaldo
crème I de [krɛ:mə] 1. room (l) 2. smeerbaar kosmetisch middel 3. schoencreme (Nw)
crème II (spor.) bn. - crèmekleurig
crêpe I (Nbk) et [krɛ:p] 1. hetz. als *crêpepapier*
crêpe II (l) de ['krɛ:p, krɛp] 1. flensje
crêpepapier (Dfo, Nbk) ['krɛ:pəpi:ər] - crêpepapier
croissant (spor.) de; -en; -ien [krwa'sant] 1. croissant
cru (Nbk) [kry] - cru *'t Was wel een betien cru, zoas hi'j dat zee* (Nbk)
crypte (l) ['kriptɔ] - grafkelder
cryptisch (l) ['kriptis] - cryptisch: verborgen, niet te doorgronden
cryptogram [kriptɔ:'gram, ...toɔm...] - cryptogram, bep. kruiswoordraadsel
Cuba ['kyba] - Cuba
Cubaan [ky'bā:n] - Cubaan
Cubaans (l) [ky'bā:s] - Cubaans
cup [kʌp] - cup: wedstrijdbeker; ook: van een b.h.
curriculum [ky'rikəlɔm, kə'r..., ...kylɔm...] - curriculum
curriculum vitae (spor.) [...'fitu:, ...tj] - curriculum vitae
cyclomi'jer (Db, j) Ook *cyclonmi'jer* (j) ['siklɔ:mjɾ, ...jɛr, ...kloɔm.../'siklɔm...] - cyclomaaier *Et mi'fen gaot mit de cyclonmi'jer, et scheert et grōs glad of* (j)
cyclonmi'jer z. *cyclomi'jer*
cyclus (spor.) ['siklas, ...klɔs] - cyclus: reeks van verschijnselen die na verloop van tijd weer terugkomen
cynisch (spor.) - cynisch
cypergrōs(femie) (n) de ['sipɾ...] 1. bekende plantenfamilie: cypergras
cypers (verspr.) ['sipɾs] - cypers, in *een cypersse kotte* (verspr.)

Cyprioot (l) [sipri'jo:ət] - Cyprioot
Cyprisch (l) bn. ['sypris] 1. Cyprisch
Cyprus ['sɪprʌs] - Cyprus
cyste (spor.) ['kɪstə] - cyste, bep.
goedaardig gezwel

D

d I de; -'s; -gien [dt:] 1. de letter, klank d 2. woordreeksen e.d. die met de letter *d* aanvangen 3. de toonsoort d

D II 1. D: Romeins symbool voor het getal 500 en (met streep erboven) 5000 2. afkorting voor het bekende muziekakkoord D 3. symbool voor de provincie *Drenthe* op oude nummerborden van auto's, thans op auto's alleen teken voor het land Duitsland 4. dollarteken

D.B. - afkorting van *Daagelijks Bestuur, Direkte Belasting*

d.d. - d.d.: de dato, ook: afkorting van *dienstdoend*

d.j. - d.j., afkorting van *discjockey*

D.N.A. - D.N.A.

D.S. - afkorting van *Dippeteerde Staoten*, d.i. Gedeputeerde Staten

D.U.W. [dyw] - D.U.W., *in de duw warken* (Sz, Nbk)

d.w.z. - d.w.z.: afkorting van *dat wil zeggen*

D66 - afkorting van *Demokraoten 66*, een bekende politieke partij

daag [da:x] - met nadruk gezegd, groetend: dag, z. ook *dag* II

daags z. *daegs*

-daegs z. *-daegs*

daaie (Bdie) de; -n; daaigien [da:jə] 1. slordige vrouw *Wat is 't een daaie!* (Bdie)

daaien Ook *deinen* (Ow) zw. ww.; overg.; daaide, het daaid ['da:j(d)ŋ/'de:j(d)ŋ] 1. (all. onbep. w.) kunnen verdragen (van de hitte van iets) *De potstro was gloeiend hiete, ze was niet te daaien* (Db), *Sommige*

vrouwluden kun een hiete panne an de hanen daaien (Obk), *Die melk is niet te daaien* (Ow, Obk), *Ik kan de soep niet daaien* (Op), *Ik kan 't niet daaien gezegd* bijv. van heet water aan de vingers (Db, Ol-Nl, Np) 2. iemand raken, pijn doen (Np) *Die daait him daor toch zo!* (Np)

daalder z. *daelder*

daamp z. *damp* I, II

daampen z. *dampen*

daamperig z. *dampig*

daampien (d, b: ln) et; daampies ['dā:mpin] 1. bep. stoel van teen, gemaakt in *Noordwoolde* 2. bep. sigaar (d)

daampig z. *dampig*

daank Ook *dank* (verspr.) de [dā:ŋk/danjk] - dank: blijk van dankbaarheid *daank betugen* (Nw), (...) *uut eerbied en uut daank, de hanen effen volen* (b), *niet in daank ofnemen* (spor.), *Aldereerst hattelik daank veur de mooie bos bloemen die a'k van jim kregen hebbe* (Ow); *in tegen wil en daank* (Nbk)

daankber Ook *dankber* (verspr.), *dankbaar* (verspr.) bn., bw.; -der, -st ['dā:ŋgbɪ/...] 1. met dankbaarheid, met erkentelijkheid voor wat men deed *Dat wij him doe uut de mosterd haeld hebben, daor is hi'j (oons) altied nog daankber veur* (Dfo), *Wat bin 'k je daor dankber veur* (Spa), *Daenk dan even an mien vrunden, daor bin wi'j slim daankber veur* (bl) 2. voldoening gevend, de moeite waard *Dat is daankber wark* (Obk)

daankberhied Voor -heid z. -hied Ook

dankbaarheid (Dho, Op, Sz, Wol), **dankberhied** (Nbk) ['d.../...] - dankbaarheid, het vervuld zijn van dank *D'r is grote dankbaarheid in dat gezin* (Sz), *Et maegien keek heur vol dankberhied an* (vo), *Uut dankberhied kreeg ik een verrassing* (Obk), *Hij leut zien dankberhied bliken* (Np)

daankdag (verspr.) Ook **dankdag** (verspr.) de; ...daegen ['d.../...] 1. dankdag, vooral in *dankdag veur et gewas* nl. de eerste woensdag in november (Dfo, Dhau, Ow, Spa)

daanken Ook **danken** (verspr.) zw. ww.; onoverg.; daante, het daant ['d.../...] 1. dank betuigen *Wij daanken veur alle mooie dingen in oons leven, veur gezondheid en veurspoed* (b), *Ik daanke jow d'r veur* (Nbk), *Ik daanke jow veur de ere* ik bedank je voor de eer die je me aandoet (b), *et an iene/et argens an te daanken hebben* dankzij iets of dankzij iemands hulp in een gunstige omstandigheid zijn, het gekregen hebben, ook: het te wijten hebben aan iets of iemand, *niks te daanken* niet te danken, (schertsend:) *Niks te danken, geef mar een kwattien* (Ol-NI), *...kom mar es weer te janken* (Nbk), *Danke, in 't gelieks* insgelijks (Ma) 2. het eten afsluiten met een gebed 3. onder dankzegging afslaan, in verb. als *Gaoj' mit naor Ruslaand?* [met als antwoord:] *Daank je!* (Nbk), *Woj' een koekien hebben?* [met als mogelijk antwoord:] *Nee, daank je* (Nbk), *Nee, danke* (Nbk) 4. (vaak ironisch) weigeren te doen, te aanvaarden *Daank je de donder* bekijk het maar, ik doe het niet (Nw), zo ook *Daank je de bliksem* id. (Np), *Dank je de koekoek* id., z. ook onder *koekoek*, *Dank je de redelijkheid* id. (Np)

daankewel (verspr.) Ook **dankewel** (verspr.) tw. [dã:nkə'wel/dankə'w...] 1. dank je wel, ook ironisch: nou nee, dank je de koekoek, (vriendelijk afslaand:) *Nee, daankewel!* nee, bedankt

daankewebel Ook **dankgebed** (verspr.) ['d.../...] - dankgebed *En in mi'j welt een daankgebed* (...) (b)

daankoffer (Nt) ['d...] - dankoffer

daankwoord (b) et ['d...] 1. korte redevoeving of tekst waarin men iemand dankt (...) *en ik breng jow, mit 'n*

daankwoord, op dit plak een laeste groot! (b)

daankzeggen (spor.) st. ww.; overg.; zee dank, het dankzegd ['d...] 1. dankzeggen *Ze wol him daankzeggen* (spor.)

daans de; -en; -sien [dã:s] 1. het dansen (met benen, voeten, lichaam) *de daans ontspringen* 2. keer dat men danst *Ma'k de eerste daans van jow?* mag ik je ten dans vragen voor deze eerste dans (Nt), *Hij vreug an heur de eerste daans* (Dhau), *Mag ik disse daans van je?* (Wol), *Wat duurde die daans lange* (Dhau) 3. patroon dat men doorloopt bij het dansen *De Duutse polka is een oolderwetse daans* (Obk), *De vleta is een mooie daans* (El, Dfo) 4. muziekpartij bij een dans *Een warempel, hij haelde de vioele uut de kiste en speulde een prachtige daans in een tempo waar ie van achteroversleugen* (j)

daansaovend ['d...] - dansavond: dansfeest in de avond, ook: vaste avond waarop men gaat dansen *We hebben alle weken een daansaovend*

daansen zw. ww.; onoverg.; daante, het danst ['dã:sɒ] 1. dansen (in dansfiguren): *Die beide hewwe wel es op 'e tillevisie zien, ze konnen goed daansen, In Langedieke bin we an 't daansen leren* (Ld), (zelfst.) *S. het 't daansen leerd bij K.* (Op), *Now bin de poppen an et daansen* is er een enorme ruzie ontstaan (verspr.), *de poppen an 't daansen hebben* een toestand van algehele ruzie hebben, *naor aandersmaans piepen daansen* (El, Spa), *naor iene zien piepen daansen* (spor.), *te dom wezen om veur de duvel te daansen* gezegd van iemand die erg dom is (Nbk, Ow) 2. dansen op een dansfeest, een danspartij: *De ooldste zeune was op 't laand en doe hij bij de plaetse kwam, heurde hij meziek en daansen* (b), *A. zol ok mitdoen en et was mitien ok daansen in de tente op et ies* (j), *De snuuptenties wodden ok andaon, en we keken ok wel es even deur de deure bij de kastelein, want overdag was d'r al daansen* (b), *Mit de kastdaegen was d'r bij D. altied daansen* (Wol), *We gaon henne te daansen*; ook in de vorm van 'bal na': *D'r is daansen nao, aovens een tenielstok in de tente en nao ofloop daansen* (j), *Naotied was d'r nog daansen* (Mun) 3. huppelen, springen *En dat peerd, dat daante mar. En dat*

daanser - daarm

sprong mar (ba), *De haegelstienen daansen over et pad* (Diz), *naor iene zien piepen daansen* (Np) 4. zich onregelmatig heen en weer, op en neer bewegen *Et schip daanste op 'e golven* (Nbk), *De jonge b'jfen die heur in et veurjaor heur omgeving goed inprenten willen, vliegen om dat te berieken een protte op-en-daele veur heur eigen stee; ze bin an et daansen* (bs: Dfo), *De vliegies daansten om de laampe* (Np) * *As de katte van huus is, daansen de moezen* (Dho, Diz, El), *...op taofel* (Op), zo ook *As de katte van honk is, daansen de moezen* (Dho), *Dat gaot veur daansen* gezegd als reactie op iemand die zegt naar het toilet te gaan om te urineren (Wol, Nbk), ook: (*t*) *Pissen gaot veur daansen* (Ld, Nbk, Np, bo: Nw), *...veur et daansen* id. (Bu), z. verder onder *pissen*
daanser ['dā:sɪ] - danser
daanseri'je (Nw) de; -n [dā:sɪjə] 1. het dansen, het bal *Muurbloempies staoen mit de daanseri'je an de kaant* (Nw)
daansfeest ['d...] - dansfeest
daansfeguor (l) ['d...] - dansfiguur
daansgelegenheid ['d...] - dansgelegenheid *In die daansgelegenheid kwam Jan Rap en zien maot* (Obk), *In die harbarge is gien daansgelegenheid* (Nbk)
daansgroep ['d...] - dansgroep *We hebben mit de bejaorden ok een daansgroepien* (Nbk)
daansinstituut (l) ['d...] - dansinstituut
daansjurk de; -en; -ien ['d...] 1. sierlijke jurk die men speciaal bij het dansen draagt
daanskeunst (l) ['d...] - danskunst
daanskleren mv. ['d...] 1. speciale kleren die men bij het dansen draagt
daansklub de; daanskluppen; daanskluppien ['d...] 1. vereniging, club waarvan de leden op regelmatige tijden samen dansen *Wi'j gaon naor de daansklub* (Ol-Nl)
daanslekaol (spor.) ['d...] - danslokaal
daanslerer ['d...] - dansleraar
daansles ['d...] - dansles *Ze gongen beide op daansles, J. en G.* (j)
daanslied (Diz, Dla, Nbk) ['d...] - danslied *Ze hebben now mooie daanslieties* (Nbk)
daansmaegien (Sz) et; ...maegies ['d...] 1. dansmeisje
daansmeester (verspr.) ['d...] - dansmeester *De daansmeester kon oons de*

leste daanspas van de Engelse wals niet in et verstand brengen (Mun)
daansmeziek ['d...] - dansmuziek *Wat hadden wi'j vanaovend toch mooie daansmeziek, ie zollen nooit opholen* (Nw), *Hi'j hadde nog een oolde grammefoon en J. hadde wat ni'je plaeten mitneumen mit goeie daansmeziek* (j), *Aachter de grote tromme zat A. daor mit de vioele en speulde gevuulloos de daansmeziek mit* (j), *Ze verdienden dan een mooie cent deur et geven van daansmeziek* door dansmuziek te spelen (j)
daansnummer (l) ['d...] - dansnummer
daansorkest ['d...] - dansorkest
daanspartner (j) ['d...] - danspartner *Mit de schrikkeldaans moej' iederkeer weer verwisselen van daanspartner* (j)
daanspas ['d...] - danspas
daanspeer (l) ['d...] - danspaar
daansperti'j ['d...] - danspartij
daansplezier ['d...] - dansplezier
daansploeg (spor.) ['d...] - groep mensen die danst, die bep. dansen uitvoert
daanschoe ['d...] - dansschoen
daanstempo et ['d...] - danstempo
daanstente ['d...] - danstent *De harmo-nieke gong in de daanstente* (j)
daansvloer ['d...] - dansvloer
daanswieze (vaak verkl.) ['d...] - danswijs
daanszaal z. *daanszael*
daanszael (Obk, Nbk, Np) Ook *daanszaal* (ba), *daanszaol* (WH, Ol-Nl) de; -en; -tien ['d.../...] 1. danszaal
daanszaol z. *daanszael*
daard z. *dad*
daarde z. *dadde*
daardedags z. *dadedags*
daardedrachts z. *dadedrachts*
daardehalf z. *daddehalf*
daardekalf(s) z. *daddekalf(s)*
daarg z. *darg*
daarm Ook *darm* (verspr.) de; -s; -pien, -tien (verspr. oost.) [da:ərəm, ...rɪp/darəm, darm] 1. darm (van maag tot aarsopening) *Ik heb de daarms wat uut odder, ik heb et an de ingewanen* (Nw), *Hi'j is aorig ziekelik, et kon wel in de daarms zitten* (Nw), *een ontsteking an de dikke daarm* (Diz, Obk, Op, Sun-Ot), *de dunne daarm* (spor.), *de twaelfvingerige daarm* (l), *de kotte daarm* (El), *De daarms van et varken wo'n wel bruukt veur et wostmaeken*

(Bdie), vandaar *de daarms schoonmaeken nao et slaachten* (Nbk), *daarms van de slaachter haelen veurt wostedrijen* (Ma), (als stofn.) *Ze sneden spek, paense, lappen vleis kepot veur et maeken van metwost; dat kwam op de beddeplaanke, mit ofschrabbede daarm d'r over. Dan kwam et in de soepe* (Nbk), *een kronkel in de daarm hebben* (El, Ld, Ow, Sz), *Hi'j moet an de bliende daarm oppereerd wodden* (Nbk), *De darms bin aorig in de weer* gezegd wanneer men zich niet zo lekker voelt en dat aan de darmen toeschrijft (Spa), *last van de daarms hebben* (Dho), *iene de darms uut et lief slaan* iemand heel erg slaan (Wol), *Och, die het anders niet as stront en daarms 't is een stomme vent* (Nbk), *D'r zit meer in as stront en daarms* die persoon kan veel meer dan je zou verwachten, brengt het ver, anders dan je misschien zou verwachten (Nbk), *zo geel as een daarm* (Spa, Ma)

daarmandoening (spor.) ['d...] - darmaandoening

daarmbloeding (spor.) ['d...] - darmbloeding

daarmen (Dfo, El, Np) zw. ww.; overg.; daarmde, het daarmd ['da:rmɔ̃n] 1. de darmen verwijderen (uit een slachtdier) *De jaeger het de fesant daarmd, eers bedarft et; dat wodt daon mit een haokies* (Np)

daarmflora (spor.) ['d...] - darmflora

daarmgas (spor.) ['d...] - darmgas

daarmhaokien (Np) et; ...haokies ['d...] 1. haakje waarmee men darmen uit een slachtdier verwijdert *Et daarmhaokien wodt mit daarmd, de daarms wo'n d'r mit uut haeld* (Np)

daarmkanaol (l) ['d...] - darmkanaal

daarmkliere (l) ['d...] - darmklier

daarmkramp (spor.) ['d...] - darmkramp

daarmonderzuuk (spor.) ['d...] - darmonderzoek

daarmontsteking (spor.) ['d...] - darmontsteking

daarmpik (Ow) ['da:rmptk] - darmpek: eerste uitwerpselen van een kalf

daarmsap (l) ['d...] - darmsap

daarmschoonmaeken (Ow) onbep. w. ['d...] 1. het schoonmaken van darmen (als slachtgoed) *Zo weet ik nog wel dat d'r bi'j et daarmschoonmaeken soms een bleintien bruukt wodde, mar waarveur?* (Ow)

daarmschrabben (Ow) onbep. w. en het daarmschrabbed ['d...] 1. schrapen van darmen als slachtgoed (om ze schoon te maken) *Ze hebben varkens slaacht, now moe'n ze nog daarmschrabben* (Ow)

daarmspoeling (l) ['d...] - darmspoeling

daarmwand (Bdie, Np) Ook **darmwand** (Spa) ['d.../...] - darmwand

darmwand z. **daarmwand**

daarmziekte (l) ['d...] - darmziekte

dad Ook **daard** (Dhau, Nw, Ol-Nl, Op), **dadst** (Pe-DbI), **daddest** (El) bw. [dat/da:rt/ 'datst/'dadɔst] 1. derde in tijd, een reeks e.d. *Die is dadst* (Pe-DbI), ...*daddest* (El), *Hi'j is dad* (Np), *Hi'j is dad ankommen* (Ol-Nl)

dadde I Ook **daarde** (Db, Dfo, Dhau, Ld, Nt, Op, Ow), **dedde** (WH), **derde** (WH) de; -n ['dadə/'da:rdə/'dɛdɔ, 'dɛrdə] 1. derde persoon: een derde in een reeks, bij een rangorde van resultaten e.d. *Hi'j is (de) dadde* (verspr., Nbk) 2. een derde, niet betrokken persoon, een persoon volgende na twee eerdere: *Een dadde zegt dat de lonen onderuut moeten en een vierde wil de hieleboel op 'e kop hebben* (b), *En et geveer bestaat, dat wi'j daordeur gien oge hebben veur de dadde, nog wel de belangriekste man (...)* (b)

dadde II, voor var. z. **dadde** I et; -n ['dadə] 1. derde deel van iets

dadde III, voor var. z. **dadde** I rangtelw. 1. derde de **dadde weke van september**

dadde-wereldwinkel (spor.) [...'wu:ɔ̃ft...] - derde-wereldwinkel

daddedaegs (Nbk, Op, Sun-Ot, k: Ste) Ook **daddedags** (Bdie, Mun, Obk, Pe-DbI, Sun-Ot), **daardedags** (Op) bn. ['dadədə:(x)s/...daxs/...] 1. derdendaags, elke derde dag terugkerend, hoofdzakelijk van koorts: *De daddedags koorsen konnen gemeen wezen* (Bdie), *Mien omke hadde ok daddedaegse koorts* (Sun-Ot), *Aj' de daddedags koortsen mar weer te boven waren* (Pe-DbI), *Krieg de daddedaegse koorse barst maar* (k: Ste) * *Verbeelding is arger as de daddedaegse koorts* (Op)

daddedags z. **daddedaegs**

daddediël (Nbk, l) [...'di:l, ook 'd...] - derdedeël

daddedrachts (Bdie, El, Sun-Ot) Ook **daardedrachts** (Ld, Nbk) bn. [...draxts; aks. wisselt] 1. voor de derde keer dragend (van

daddegraodsverbraning - daegs

een kalf, een veulen) *Dit is een daddedrachts peerd* (Sun-Ot), *een daddedrachts koe* (El)

daddegraodsverbraning (l) [...'br...] - derdegraodsverbranding

daddehalf (verspr.) Ook *daardehalf* (Dhau, Nbk, Op, Ow), *deddehalf* (WH), *derdehalf* (WH) ['dadə.../...] - derdehalf, twee en een half *Hi'j het d'r een roe eerpels uut, now zit d'r nog daddehalve roe in* (Nw), *Daddehalve cent is een halve stuver* (Np, Sun-Ot), *Et kostte daddehalve gulden* (El), *Ze hebben wat kocht veur daddehalf honderd* (Nbk), *Et huus was pas daddehalf jaor twee en een half jaar oud* (Op), *een daddehalf mad laand* (Bdie), (gezegd om te kopen, te bestellen:) *Bakker, daddehalf brood!* (Nt)

daddejaors [...'j...] - derdejaars

daddekalf z. *daddekalfs*

daddekalfs (verspr.) Ook *daardekalfs* (Op), *daddekalf* (Nw) bn.; attr. ['d.../...] 1. voor de derde keer drachtig (m.b.t. koeien) *Een daddekalfs koe is op et beste van zien levend, een vierdekalfs wodt al minder* (Ste), *Ze staot d'r mooi veur, mar et is now ok al een daddekalf koe* (Nw)

daddepat [...'p...] - derdepart, derdedeel

dadderangs [aks. wisselt] - derderangs

dadderangshotel (spor.) [...'tel] - derderangshotel

dadderangsrolle (spor.) [...'rolə] - derderangsrol

daddest z. *dadst*

dadel ['da:d] - dadel

dadelpalm ['d...] - dadelpalm: dadelboom
dadst z. *dad*

daeg - afkorting van *daegeliks* dagelijks
daegeliks Ook *dageliks* (WH) bn., bw. ['de:g]əks/'da:...] 1. op/met/van iedere dag *De melkauto komt hier daegeliks langes* (Nbk), *Dat is iene van mien daegelikse bezigheden* van de bezigheden die ik elke dag doe (Ol-Nl), *Et is veur daegeliks gebruuks* men moet het dagelijks gebruiken, *Et was daegeliks wark van zok volk. Ze weren in 't zoolt bebeten* (v), *Mien man het een daegelikse dienst op Stienwiek* nl. met de vrachtauto (Wol), *Dat flitterpeepier meuj' wel een daegelikse schriever veur wezen, aandere kriej' d'r gien letter op iemand die elke dag schrijft* (Nw) 2. (bn.) voor elke gewone dag, gewoon 't *Is mar een*

daegeliks lappien goed heel gewone (kleding)stof e.d. (Dhau, b), *in et daegeliks leven* zoals men het dagelijks kan waarnemen, *et daegeliks bestuur*, *Et is daegelikse kost* gewoon eten, eten dat men elke dag gewoonlijk eet (Db, Dhau, Diz), *et daegeliks brood* het voedsel dat men elke dag nodig heeft, dat waardoor men een gewoon bestaan kan hebben; *Mar de massa vrot veur zien daegeliks brood, tussen morgenstond en aovendrood* (ba), *We warken veur oons daegeliks brood* (Op, Ow), *Hi'j was mar daegeliks in 'e kleren* in gewone kleren van de werkdag (Db), *Dat bin daegelikse meensken* eenvoudige, oprechte meensken (Np, Nt)

daegen zw. ww.; onoverg.; daegde, het daegd ['de:g] 1. dag worden, licht worden *Et begint te daegen* (Bu) 2. het gaan begrijpen, het beginnen te doorzien *Now, begint et je te daegen?* (Nbk) 3. de oplossing, licht aan het eind van de tunnel zien *Et is wat mit et invullen van die wordeboekkaorties, mar now we de letter P zitten zien, begint et toch weer wat te daegen* (Ol-Nl)

daegenlaank z. *daegenlange*

daegenlang z. *daegenlange*

daegenlange (Nbk, b) Ook *daegenlang* (Nbk, n), *daegenlaank* (Nbk, n), *dagenlang* (WH) ['de:g].../...] 1. dagenlang *Doe 'k et heurde, zat ik daegenlange te goelen* (b, Nbk)

daegs Ook *daes*, *daags* (WH) bw., bn. ['de:xs/de:s/da:xs] 1. (bw.) overdag, in de tijd van de dag, per dag *We hebben mar twee keer in de weke daegs mooi weer had* (Ow), *Ik fietste daegs naor mien wark* (Diz), *Die man gaot daegs naor de boer dagelijks, als arbeider nl. (alg., Ld), Daegs as Willem naor 't wark is (...)* (v), *Die slapt daegs ok wel es!* (Np), *P. gong twee keer daegs te klokkeluden* (Nbk), *P. gong daegs twee keer...* (Nbk), *Sommige mollevangers vangen dattig mollen daes* (Nt), *Hi'j vertelde dat hi'j daes wel 3000 turven greven kon* (Ow), *Doe 'k destieds uut warken gong, verdiende ik een gulden daegs* (Db) 2. (bw.) op de dag *daegs teveuren*, zo ook *de veurige daegs* (b), *daegs d'r nao* op de dag erna, *de ere daegs* id.: *Mar de ere daegs begon mien geweten mi'j toch te plaogen (...)* (b), *de aandere*

daegs id.: *De aandere daegs speulden wi'j op de weg niet veer van de zaandweg of (b) 3.* (bn.; doordeeweeks, op gewone dagen benut) *de daegse broek* (Ste), *daegse kleren, een daegse jurk* (Dhau), *Veur daegs dreugen de manluden boezeroens; blauw mit een wit strepien* (Obk), *M. gaot liefst op 'n daegse dag vot* (Ld), *'t Is mar een gewone daegse dag* (alg., Ma)

-daegs Ook **-daes, -daugs** (WH) - [dɛ:xs/dɛ:s/da:xs] - -daags, tweede lid in *vierdaegs, zesdaegs* e.d.; ook in *daddedaegs*, z. aldaar

daelder Ook *daalder* (WH) de; -s; -tien [dɛ:ldɛr'da:...] 1. bep. munt: daalder, ook ter uitdrukking van de omvang van een bedrag, dan meestal geen meervouds-achtervoegsel -s: *Ik heb een koe verkocht veur honderd daelder* (Dfo), *L. het d'r honderd daelder veur henne teld* (b), *D'r is niet veul te kriegen veur een daelder* (Db) 2. (mv.) ronde vlekken op de huid van een gezond, goed doorvoed paard (Db, Dho): *Hi'j het de daelders op 'e huid liggen* (Db, Dho) * *De eerste klap is een daelder weerd, Een goed begin is een daelder weerd* id. (Np), (schertsend:) *Een dikke boeremeid kost mar een daelder* (verspr.), *Op de mark is je gulden een daelder weerd*

daelderig (El) bn. [dɛ:ldɛrɪx], in *daelderige plakken* witachtige plekken op de huid van een paard die op een gezonde konstitutie wijzen; bij een veulen kan dit betekenen dat het een schimmel wordt (El), z. ook *daelder*, bet. 2

daelderplakken (Diz, Ste) Ook *rieksdaelderplakken* (Diz, Ma) mv. [dɛ:ldɛr'plak...] 1. ronde vlekken op de huid van een gezond, goed doorvoed paard *Dat peerd ziet d'r mooi glad uut, hi'j het de rieksdaelderplakken op 'e huid* (Diz)

daelderplakkerig (El) bn.; -er; -st [dɛ:ldɛrɪx] 1. gezegd van een paard met ronde, witachtige vlekken op de huid, opgevat als een teken van gezondheid, ook als teken dat het veulen een schimmel wordt

daelders bn. [dɛ:ldɛrs] 1. ter waarde van een daalder *Ik heb een daelderse broek kocht, dat is een kopien* (Nw), *daelderse negosie* (Diz), *een daelderse koeke* (El), *daelderse weer* koopwaar voor een daalder (Dhau) 2. goed, prachtig, in *een daelders plak* een prachtige plaats (verspr.), *Wat*

hadden ze een daelders plakken in 't hujvak en wat had heur moeke lekkere melk! (v), *Hi'j het een daelders plak gezegd* bijv. van een prachtige betrekking (verspr.)

daele Ook *dale* (WH) bw. [dɛ:lɔ'da:lɔ] 1. neerwaarts, naar beneden *Oonze oprit is een menning bi'j een diek daele* (Bdie), *De zunnwering is daele* (v), *Wat kwam daor daele?* (Nbk), *De brogge is daele* (Obk), *De ziever dreef him bi'j de jasse daele* (Nbk), *We gaon bi'j et trappien daele* (Dhau), *Die kregen ok van boven daele ervanlangs* (Nw), *Et terrein loopt daor daele* heeft een glooiend verloop (naar beneden) (Ol-Nl) 2. langs, in de lengterichting (langs, over) *de weg daele gaon* (Nbk), *Dommiet za'k de rammelende bussen heuren as J. H. mit de waegen de weg daele komt, henne te melken naor et laand bi'j de Kuunder* (v), *Die woont dat pad daele* (Nbk), *Daor kwam iene de diek daele (zetten). Et was J.G. mit de zende daor naderde iemand over de weg (j), Of had hi'j et reuken dat ze de polle d'r haost of hadden, op een dag daor kwam een boerewaegen et laand daele zetten* naderde over het land (j), *Langs smalle patties, modderreden, een aende daele hier en daor* (Obk) 3. voorbij *D'r gaon hier nog wel es wat meensken daele* (Nbk), *Kuj' d'r wel daele?* (Nbk)

daele- Ook *dale-* (in een aantal sst.: WH) (z. ook *neer-*) [dɛ:lɔ'da:lɔ] 1. eerste lid in overg., scheidb. samengestelde werkwoorden: naar beneden, op de grond, zoals in *daeleleggen, daelegooien, daelesmieten* (niet alle mogelijke werkwoorden van dit type zijn in dit woordenboek opgesomd): *Wi'j die boeken daor even daeleleggen?* (Nbk), *De hond legde zien oren plat op de kop daele* (Nbk), *Doe je rok es wat daele, aanders liekt et zo reer* (Nbk), *Wi'j legden him op de divan daele en trokken him de jasse uut* (v), (van vliegtuigen:) *Tegen de dattig wo'n d'r daelehaeld neergeschoten* (v), zo ook *Hi'j verston de keunst om mit ien schot fiene haegel et voegeltien daele te leggen* (j) en *Ze paften 'm daele* (Ste), (wederk.) *Ie moe'n je d'r mar bi'j daele-geven* leg je er maar bij neer (Nbk), zo ook *De oolden, mar ok G. zels gong dat te hadde en daor mos R. him wel bi'j*

daelebatsen - daelegeven

daeleleggen (vo), (wederk.) *Geef je mar lekker daele vlei je maar neer, vooral: ga maar lekker slapen* (Nbk), zo ook *Nao et eten heerde hi'j de zende weer goed scharp en gaf him daele onder de polle* (j) 2. idem in onoverg. werkwoorden (niet alle zijn in dit woordenboek opgesomd:) naar beneden, neerwaarts: *En dan flittert hi'j de trappe daele* (v), *De reed lopt wat daele enigszins naar beneden* (Diz), *In de oorlog is daor een vliegtuig daelekommen* (Nbk), *op iene daelezien* op hem neerkijken, lett. en vooral fig.: hem geringschattend beoordelen (Nbk), zo ook (...) *en hi'j van boven of nog es op heur zwatte haor daelekeek* (...) (vo) en *le hoeven niet op iene daele te kieken* hem geringschattend beoordelen (Nbk), *Vaal daor mar niet daele* val daar maar niet op de grond, ook: ga daar maar niet zitten (Db) 3. in *op-en-daele* op en neer: *'t Koppien gong op-en-daele* (b), *De prachtige tonen die hi'j uut zien instermest haelde deden je oren op-en-daele gaon* (j), *'t Hontien diedelt mar wat op-en-daele* (Nbk)

daelebatsen (Nbk, Nt, Ste) zw. ww.; (on)overg.; batste daele, is daelebatst ['d...] 1. (onoverg.) smakkend vallen (Nt, Ste) *Hi'j batst in de stoel daele* ploft neer in een stoel (Ste) 2. (overg.) met een smak doen vallen (Nbk) *Hi'j batste de tasse in de gang daele* (Nbk)

daelebouwen (Obk) zw. ww.; overg.; bouwde daele, het daelebouwd ['d...] 1. naar beneden uitbouwen *Et boverste diel van de kôrf daor brengen ze hunning et eerste henne, en dan bouwen ze daele, en aachter* (Obk)

daeledaalen (ba) ['d...] - neerdalen (lett.) *De eerste kwalsters natte sni'j bin in de wieke modderbri'j van pad en menning daeledaeld* (ba)

daeledoen ['d...] - neerdoen *Doe je rok es wat daele, aandere liekt et zo reer* (Nbk), *de klappe daeledoen* de klapdeur naar beneden doen (Ow)

daeledonderen ['d...] - neervallen: op de grond vallen: *Ik bin op 't ies daeledonderd* (OI-NI); neer doen vallen *Hi'j donderde de busse bij de waegen daele* (Nbk)

daeledrieven st. ww.; overg., onoverg.; dreef daele, is/het (bet. 2) daeledreven ['d...] 1. (onoverg.) drijvend naar beneden

lopen *De spi'je dreef 'm bi'j de kin daele* (Bu) 2. (overg.) door te drijven naar beneden doen gaan *de koenen daeledrieven, naor et dal* (Nbk)

daeledrokken ['d...] - neerdrukken, naar beneden drukken (lett.): *De 'peerdekop' sleug iederkeer in de passe daele om et stro daele te drokken* (Ld)

daeledwarrelen ['d...] - naar beneden dwarrelen *De sni'j dwarrelt daele* (Np)

daeleflappen (Nbk, v) zw. ww.; overg., onoverg.; flapte daele, is/het (bet. 2) daeleflapt ['d...] 1. (onoverg.) met een smak gaan liggen, zitten *De hond komt traoge in de bienen en flapte op een aander plak daele* (v) 2. (overg.) met een smak werpen (Nbk) *Hi'j flapte de plaanken op 'e grond daele* (Nbk)

daeleflikkeren zw. ww.; overg., onoverg.; flikkerde daele, het/is daeleflikkerd ['d...] 1. (onoverg.) neervallen *Omdat hi'j bezeupen was, is hi'j zo mar daeleflikkerd* (Wol) 2. neersmijten *Hi'j flikkerde de tasse op 'e stoel daele* (Nbk)

daelegaon ['d...] - neergaan, naar beneden gaan, zakken *Hi'j gong bi'j de iedder daele* (Np), *As de balle in de warkverschaffing daelegong, konnen de arbeiders uutscheiden* (Op), *De slagboom gong krek daele* (Np), *Die stienzwulle moet zien tied uutzieken om deur te breken of weer daele te gaon* af te nemen in omvang, weer gelijk te worden met de huid (Obk)

daelegeven st. ww.; wederk.; het daelegeven ['d...] 1. gaan zitten, liggen (om te rusten, te slapen, te ontspannen) *Geef je mar daele in die stoel* (Nbk), *Doe hi'j him bi'j een taofeltien daelegeven har* (...) (Ow), *De koenen gavven heur lekker in et stro daele* (vo), *Die oolde buurvrouw gaf heur mar daele waor aj' bi'j waeren* [ging zitten urineren], *mar ze had een broek an, dat waeren twee boksen en een baand* (OI-NI) 2. gaan slapen *Doe ik me daelegaf, was ik zomar een aende op reize flink in slaap* (Db), *Maek je niet drok man, geef je mar daele* ga proberen te slapen (Nbk), *Die kiender moe'n heur daelegeven, ze liggen mar te angaon* gaan slapen (Obk), *I'J kun je rustig daelegeven, de koe kalft vanaacht nog niet* (Db) 3. zich neerleggen bij iets, zich rustig houden, berusten *Ie moe'n je d'r mar bi'j daelegeven, et gefit toch niks*

(Nbk), zo ook *Daor moej' je mar in daelegeven* (vo, Ste), *Hool je mar koest, geef je mar daele* (Np, Dhau) 4. in *van boven daelegeven* iemand op z'n hoofd slaan, erop timmeren (bo: Op)

daeleglieden st. ww.; onoverg.; is daelegleden ['d...'] 1. naar beneden glijden *veurzichtig bij de wal daeleglieden* (Nt), *De kiender gleden bij de trapleuning daele* (Diz)

daelegooien ['d...'] - neergooien: naar beneden gooien, ondersteboven gooien: *Hij was zo stark, hi'j gooide mi'j zo wat daele* (Pe-Dbl); in *de boel d'r bij daelegooien* er min of meer abrupt mee ophouden, het bijltje erbij neerleggen: *Ze kregen mar nooit gien hulpe, dat ze hebben de boel d'r bij daelegooid* (Nbk)

daelegaalen ['d...'] - neerhalen: neerschieten een vliegtuig *daelegaalen* (v); met opzet zeer nadrukkelijk bekritisieren, sterk afgeven op (Nbk) *le moe'n him niet zo daelegaalen* (Nbk)

daelegaangen (Nbk, Ste) Ook *neerhangen* (WH) - neerhangen: ergens doen hangen: *Waar hej' je jasse daelehongen!* (Nbk), *Ongeveer een meter veur de hekke wodde dan een paol neerhongen zodat et vee niet op 'e damme kommen kon; in een stuk land waar pinken lopen gebeurt et nog wel, mar dan wodt d'r meestal schrikdraod veur bruukt* (Spa); neerwaarts hangen *Et blad was bevreuren, et hong hielemaole daele* (Nbk)

daelehouden (Nbk) ['d...'] - neerslaan: *Ze hebben him daelehouwd* (Nbk); neerhouden, omhakken: *Wie het die bomen hier zo roeg daelehouwd?* (Nbk)

daelekieken Ook *neerkieken* (Sz) ['d...'] - neerkijken, neerwaarts kijken: (...) *en hij van boven of nog es op heur zwatte haar daelekeek...* (vo); echter vooral in *op iene daelekieken* hem geringschattend waarderen, hem minachten: *Die kikt wat op je daele* (Nbk, Bu), *Hij keek daele op Jan Rap* (bl), *Ze kun zo minachtend op je daelekieken* (Nw, Nbk), *D'r wodt op him daelekeken* (Np), *Ze doet zo nuffig, ze kiekt gewoon op je neer* (Sz), *lege op iene daelekieken* hem erg minachten (Nbk); verder in *argens lege op daelekieken* iets in hoge mate minachten (Nbk)

daelekappen (Nbk, Spa) zw. ww.; overg.,

onoverg.; klapte daele, is daeleklapt ['d...'] 1. (onoverg.) smakkend vallen (Spa) 2. (overg.) met een klappende beweging neerwaarts doen gaan (Nbk) *een klapdeure daeleklappen* (Nbk)

daelekfallen (spor.) ['d...'] - neerknallen **daelekknikkeren** zw. ww.; onoverg.; knikkerde daele, is daeleknikkerd ['d...'] 1. neervallen, in het bijzonder van een persoon *Pas op, knikker mar niet daele* val maar niet (naar beneden) (OI-NI)

daelekomen Ook *neerkomen* (bet. 1-4, 6: Spa) st. ww.; scheidb.; onoverg.; is daelekomen ['d...'] 1. neerkomen: uit de lucht neervallen: *K. kwam daele mit een boem* (bl) 2. uit de lucht dalen *Waar is de belon daelekomen?* (Spa), *As de bij'en op de vliegplaanke kommen, kommen ze daele* (bs: Ow), *Et was zwaor weer, slag op slag kwam daele* (Ld) 3. op de grond/de bodem/het oppervlak enz. komen, vallen *Die is daor raer daelekomen; hi'j lag te kreunen van de piene* (El, Obk), *Aj' waeter putten mossen, dan mos ie d'r veur zorgen dat et putemmertien op 'e kop in 't waeter daelekwam* (Obk) 4. treffen, raken *Et komt allemaol op zien pochel daele* zijn lichaam moet het allemaal maar weten te dragen (het zware werk, het ongemak, de zware lasten) (Obk), *En laot zien haandelwieze op zien eigen heufd daelekomen* (b) 5. (vaak niet aaneen) langskomen *Hoe vaeke het hij ze niet zien daelekomen?* zien langskomen (v), *Doe G. risselvaosies maekte om naor mem toe mit de thee, zag ze een mienheer et pattien naor huus daele kommen* (vo), *D'r komt een ruter et bospad daele* (El) 6. in *daelekomen* op neerkomen op, gelijkstaan aan (...) *wit mit bruun of bruun mit wit, dat wee'k zo niet. 't Kwam op 't zelde daele* (b)

daelekraabelen ['d...'] - neerkrabbelen *Hij het mar gauw even wat daelekrabbeld* (Nbk)

daelekwakken z. *hennekwakken*

daeelaoten st. ww.; overg.; het daeelaoten ['d...'] 1. neerlaten, neerwaarts laten gaan *de klappe van de waegen daeelaoten* (OI-NI)

daeelazeren (OI-NI) zw. ww.; overg., onoverg.; lazerde daele, is/het daeelazerd ['d...'] 1. naar beneden (doen) vallen *Daenk d'r omme, lazer mi'j niet bij de trappe*

daeleleggen - daelerunnen

daele (OI-NI)

daeleleggen (verspr.) Ook *neerleggen* (Spa) zw. ww.; overg.; legde daele, het daelelegd ['d...] 1. neerleggen *Et was schofttied bij de baggelluden, doe legden ze et ark even daele* (Obk), *Ik heb heur niks in de wege legd, daor kan 'k mien heufd rustig om daeleleggen* daar kan ik rustig om slapen, ik hoef me niks te verwijten (Dhau), *je d'r bij daeleleggen* erin berusten, geen verzet meer bieden, er niet meer tegenin gaan: *Daor moej' je mar bij daeleleggen* (Nw, Ste), *je bij de meerderhied daeleleggen* (Obk), *et bielegien d'r bij neerleggen* ermee stoppen, ophouden (Spa) 2. neerschieten *Hi'j verston de keunst om mit ien schot fiene haegel et voegeltien daele te leggen* (s)

daeleliggen ['d...] - neerliggen *De manluden zullen wel bliede wezen mit dit mooie weer, ze hebben zovule grös daeleliggen* nl. gemaaid (Bu), *Hi'j het nog uren daelelegen in 't grös (...)* (ba)

daelelopen st. ww.; onoverg.; is (bet. 1)/het (bet. 2) daelelopen ['d...] 1. over een weg e.d. lopen *Hi'j leup de weg daele* (Nbk) 2. een licht glooiend verloop hebben naar beneden *De reed loopt wat daele* naar beneden (Diz)

daelemieteren (Ste) zw. ww.; overg., onoverg.; lazerde daele, is/het daelelazerd ['d...] 1. naar beneden (doen) vallen *Ik mieterde daor toch bij daele!* ik viel me daar dan toch bij langs naar beneden! (Ste)

daelen Ook *dalen* (WH) zw. ww.; onoverg.; daelde, is daeld ['dɛ:lɪ/'da:lɪ] 1. dalen, in de lucht naar beneden komen (van vliegtuigen, ballonnen e.d., bij vergelijking soms ook van grote vogels) *Et vliegtuug is daeld* (Ma), *...was an et daelen* (Nbk), *...begon te daelen* (Nbk)

daelepaffen (Nbk, Ste) ['d...] - neerschieten *Ze paften 'm daele* (Ste)

daeleplakken (Nbk, b) zw. ww.; overg.; plakte daele, het daeleplakt ['d...] 1. in de verb. *je gat daeleplakken* gaan zitten (Nbk, b): *Plak 't gat mar daele* ga maar zitten (b)

daeleplenzen (El) ['d...] - neervallen (van regen, op stromende wijze) *De regen plenzet daele* (El)

daeleplofften Ook *neerplofften* (Nt, Spa), *daelepofften* (bet. 1: Op, bet. 3: El, Np,

Obk, Ol-NI, Op) zw. ww.; overg., onoverg.; plofte daele, het (bet. 1)/is daeleploft ['d.../n...] 1. neerplofften, met een smak vallen *Hi'j plofte zo daele* (Ste), *Die dikke kerel kwam te valen en pofte as een zak mael daele* (Op) 2. (overg.) met een smak doen vallen, doen belanden *Dat peerd had een zwaore loop over hum, hi'j plofte de benen daele* (Pe-Db) 3. (onoverg.) op gemakkelijke wijze plaatsnemen, waarbij men zich min of meer laat vallen, ook: ploffend gaan liggen van bep. dieren *Hi'j plofte in de stoel daele* (Ma, Nbk, Np, Ow), *Wat was ik mu van dat aene lopen, dat ik plofte op 'e stoel daele* (Diz, Ma, Dhau), *We hadden al een hiele reize had, we leuten ons evenpies daeleplofften* (Db, Obk), (uitnodigend:) *Plof mar even daele, je toe, ga maar even zitten* (Nbk, Bu), *Ze plofte as een zooltzak daele* (Sz)

daeleplompen (Bu) zw. ww.; onoverg.; plompte daele, is daeleplompt ['d...] 1. neervallen

daelepoemsen (Bu) zw. ww.; onoverg.; poemste daele, is daelepoemst ['d...] 1. neervallen *Hi'j poemste zo daele* hij viel zomaar op de grond (Bu)

daelepoffen z. *daeleplofften*

daeleroegelen (Nbk) zw. ww.; onoverg.; roegelde daele, is daeleroegeld ['d...] 1. neervallen op de manier van *roegelen*: *Et roegelt d'r bij daele* (Nbk)

daeleroken (bs: Obk) zw. ww.; overg.; rookte daele, het daelerookt ['d...] 1. (m.b.t. bijen) neer doen komen, tot rust doen komen door rook te blazen met de daartoe bestemde pijp *Aj' bi'jglieks naor et bruoed kieken willen, moej' de bi'jen even daeleroken* (bs: Obk)

daelerollen (Dho) Ook *daelerulen* (Db) zw. ww.; rolde daele, is daelerold ['d...] 1. neervallen, naar beneden (doen) vallen/rollen, op de grond (doen) vallen/rollen *Hi'j ruulde bij de zaandbulte daele* (Db) 2. langs, over iets rollen of doen rollen *Hi'j rolde d'r zomar daele* (Dho)

daelerulen z. *daelerollen*

daelerunnen (Obk) zw. ww.; onoverg.; runde daele, is daelerund ['dɛ:lɛrʌn:] 1. naar beneden drijven, lopen (op de manier van drijven) *Et zwiet runt him bij et heufd daele* (Obk)

daeleschroeven (Op) onbep. w. ['d...] - op schroevende wijze naar beneden draaien *Een branende pietereulielaaampe moej' eerst daeleschroeven en dan uutpoesten* (Op)

daeleschutten (Op) zw. ww.; overg.; schutte daele, het daeleschut ['dɛ:lɔskʌtŋ] - naar omlaag sluizen (van schepen)

daeleslaon zw. ww.; overg., onoverg.; het (bet. 2, 3)/is daelesleugen ['d...] 1. (onoverg.) neerslaan: naar beneden komen *Aj' een gek op 'e schostien hebben, dan slat de rook niet in de schostien daele* (Dfo), *De peerdekop sleug iederkeer in de passe daele om et stro daele te drokken* (Ld), *Et is motterig, et slat daele* het regent (enigszins) (Np), *De mist slat daele* (Nbk) 2. (overg.) neerzetten, bouwen *Je kun wel zien dat et 'm goed gaot, want hij' het d'r een knap huus daelesleugen* (Wol) 3. (overg.) vellen, ook, m.b.t. personen: neerslaan, in elkaar slaan

daelesmakken (Obk, Op, Spa, Ste) zw. ww.; overg., onoverg.; smakte daele, het/is daelesmakt ['d...] 1. met een smak vallen/doen belanden *As d'r scheuten in et ies zitten, dan kuj' reer daelesmakken* (Obk)

daelesmieten ['d...] - neersmijten, met een smak doen belanden *Smiet die rommel daor mar daele* (Op)

daelestrieken st. ww.; onoverg.; is daelestreken ['d...] 1. neerstrijken, neerdalen, zich zetten op *Overal weren de vlockies daelestreken* (ba), *As een koolwittien op 'e boeremoes daelestrikt, kommen d'r roepen van de eigies* (Obk) 2. langskomen, aanwippen (Nbk) *Hij' strikt even bij' oons daele* komt even bij ons aan (Nbk)

daele trekken st. ww.; overg.; het daele-trokken ['d...] 1. naar beneden trekken *Veurdat boeren naor bedde gongen, wodde de schoeflaampe daeletrokken* (Op) 2. omver trekken *Ie moe'n die pinke daeletrekken* omver trekken (bij het slachten) (Np)

daeletrippen (ba) zw. ww.; onoverg.; scheidb.; tripte daele, is daeletript ['d...] 1. trippelend neerkomen (...) *tripten twee kleine voeties daele op iene van de sleuten bloemekroonties* (ba)

daelevalen (WH) st. ww.; onoverg.; is daelevalen ['d.../...] 1.

neervallen *Hij' hadde zó hadde warkt, dat hij' wol d'r haost bij' daelevalen* (Op), *De regen vul gestaodig daele* (Db) 2. gaan zitten om het zichzelf gemakkelijk te maken *Vaal mar even daele, dan kriej' eerst een koppien thee* (Bu, Sz), *Vaal mar daele, jow zullen wel mu wezen* (Wol), *Za'k hier mar even daelevalen?* (Bdie) 3. op visite komen *Buurvrouw komt even bij' mij' daelevalen veur een lekker koppien koffie* (Db)

daelezakken zw. ww.; onoverg.; zakte daele, is daelezakt ['d...] 1. naar beneden zakken, doorzakken *De hilde zakte in de hoeke wat daele, doe he'k d'r mar een schraege onder zet* (Ld) 2. gaan zitten (Ste) *Zak mar daele* ga maar zitten (Ste)

daelezetten Ook **dalezetten** (WH), **neerzetten** (Spa) zw. ww.; overg.; zette daele, het daelezet ['d...] 1. neerzetten, ergens plaatsen *Waor zetten we dat now daele!* (Ste), *Waor moe'we dat daelezetten?* (Bu), *Aj' de peerden zo daelezetten, dan oogt et beter* (Wol), *Ze keek hoe a'k et op 'e taofel daelezette* (v), *Hij' zette de schoppe daele en keek de bakken nao* (j), *Ie moe'n je fiets daor niet daelezetten, dan nemen ze him zomar mit!* (Nbk), *Dat beeld is hier daelezet ter naogedachtenis van Pieter Poot* d.i. de spotnaam voor Pieter Stuyvesant (Wol), *Ze hebben d'r een haandwiezer daelezet* (Dfo) 2. lager maken, nl. van hoog gelegen stuk grond *Een hoge kaampe wodt vaeke daelezet* (Op), *Die hoge bouw kun we beter een halve meter daelezetten, dan verdreugt de vrucht minder gauw* (Db), *Om et laand wat effen te kriegen gingen wij' de hoogte wat daelezetten* (Diz, Pe-Db1), *Dat hoge hoekien laand wil ik daelezetten om d'r zaand uut te schieten* (Op), *greide daelezetten* weiland lager maken (Nbk, b: lm), *een ribbe dalezetten* (Spa) 3. afgraven, het onder de bovenste laag weghalen van grond om een mengsel van aarde en mest te krijgen dat in het voorjaar als bemesting over het land werd gestrooid (Dfo, Dhau, Nbk, Np, Obk, Ste) *Ik heb een hiel stok van de kaampe daelezet in de dongbult* weggegraven en op de plek van de mestbult met mest gemengd (Np), *Mit daelezetten kwam de boerste zode naor beneden, daor kwam mest bovenop mit*

daelezien - daenken

grond d'r deur; laeter wodde dat mungen en over et land brocht. eerdedong was hiel best (Nbk), zo ook *We moe'n ok nog even een hoeke daelezetten* (Nbk), *Greide wodde daelezet om eerdedong te maeken* (Dhau) *Dan haj' erige dong uut een dongbult die om en om mit koestront en zaand uut een hoge kop in de greide daelezet is* (Ow) 4. (wederk.) neerstrijken, zich vestigen *Ze zetten heur daor daele* (Np) 5. geringschattend spreken over, afgeven op *D'r deugt nooit wat van, hij zet alles daele* (Ste) 6. (ook niet aaneen geschreven) langs, over iets komen *Of had hij et reuken dat ze de polle d'r haost of hadden, op een dag daor kwam een boerewaegen et laand daelezetten* (j), *Daor kwam iene de diek daelezetten. Et was J.G. mit de zende.* (j)

daelezien (Ow, b) st. ww.; scheidb.; het daelezien [d...] 1. neerzien, naar beneden zien 2. geringschatten *De heer is bij mij onder mien helpers, daorum zal ik daelezien op wie een hekel an mij hebben* (b) **daeling** (spor.) de; -s [dɛ:lɪŋ] 1. daling (van een vliegtuig)

daels bw. [dɛ:ls] 1. ruziënd, z. onder slaond; z. ook *deils*

daenkbeeld [dɛ:ŋgbu:lt] - denkbeeld

daenkber [dɛ:ŋgbɪ] - denkbaar, voorstelbaar

daenkelik (Sz) [dɛ:ŋklək] - denkkelijk; vermoedelijk

daenken Ook *denken* (WH) onregelm. ww.; overg., onoverg.; het docht [dɛ:ŋkɪ/dɛŋkɪ] 1. (onoverg.) denken, het verstand gebruiken, nadenken *je suf daenken* heel lang, intensief over iets denken, *Nao al dat daenken kon dat 't wel es wezen* (Db), *an et daenken zetten, Ie moe'n mar zo daenken (...)* je moet het maar zo zien (...), *Daenk d'r (nog) es (goed) over* (Nbk), *Daor moe'k (nog) es (even) over daenken* daar wil ik nog eens over nadenken (Ma, Nbk), *Dat gef't te daenken, D'r was gien daenken an dat et lokken zol* er zou geen sprake van zijn (Nbk, v), *Gien daenken an!* beslist niet, geen sprake van!, *Ik daenk d'r niet an* ik wil het beslist niet (Nbk), *De herinnering van et rieden bleef heur altied bij, dat kuj' daenken* dat kun je je wel voorstellen (j), zo ook *Mar de familie is hier dan ok rap,*

dat kuj' daenken (j), *riek daenken en aarm tellen* doen alsof men rijk is, zich rijk voelen terwijl men maar weinig geld heeft (Nbk) 2. (overg.) veronderstellen, vermoeden, verwachten *Ik daenk dat et wel goed gaon zal* (Nbk), *Wie kon ok daenken, dat J. zoe'n streek uuthaelen zol?* (b), *Die vent het me aorig besjacheld, dat had ik niet van 'm docht* (Sz), *Ha'k et niet docht?* zie je wel, ik dacht al dat het zo zou zijn (b), *Dat had ik niet van jow docht* (Nbk), *Mar hij vun niet wat hij docht te vienen* (j), *Wat daenk ie! Ik kan gien dubbeltienschieten!* (Db), *As ie zeggen dat et goedkomt, dan zal et wel goed kommen daenk'* vermoed ik (v), *Dat daenk' niet* dat vermoed ik niet (Nbk), *Hij daenkt me te paaen mit die mooipraoter'je, mar dat zit 'm niet glad* (Sz), *Ik docht et al!, Ha'k et niet docht!, Dat docht ik mar, Ik docht et wel/niet* ik dacht van wel/niet, zo ook *Ik docht van wel/niet, Zoj' daenken!* denk je dat, *Aj' mar niet daenken (...)*, *Die daenkt altied et slimste* is altijd bang voor het ergste (Spa) 3. (onoverg.) in gedachten hebben, voor de geest hebben, erop letten *Ze dot me argens an daenken, dat maegien* (v), *Hij had al docht: dit is ok gien gewone kwast, mar et hadde zo lekker smaekt* (j), *Hoe lange daenk ie dan vot te blieven?* heb je in gedachten om (b), *Wij daenken nog wel es an oonze kinderjaoren* (Db), *Daenk daor ok es an, argens omme daenken* niet links laten liggen, verzorgen als het nodig is: *Daenk om de voegels* (b), *Ie moe'n d'r niet an daenken* dat zou heel erg zijn, zo ook *Ik moet d'r niet an daenken, Daenk d'r mar omme, hij hoolt altied de pette op, omdat hij niet weten wil dat hij een kleetskop* het let er maar eens op (Op), *Doe d'r mar es daenken omme* let er maar eens op, let op mijn woorden, zo ook *Doe d'r mar daenken omme* (Obk), *Doe mar es daenken om mien zeggen* (Ow) en *Doe mar es daenken!* (Obk, Wol), *'k Zal 't je beter vertellen, en daenk es om mien woorden (...)* let op mijn woorden (d), *Eerdaj' d'r omme daenken is 't zover* voor je het in de gaten hebt (Ma), *Moej' mar es omme daenken!* let er maar eens op (Ste) 4. (onoverg.) bedacht zijn op, oppassen met *Zuj' d'r omme daenken?* (Nbk), *Daenk om de hond pas op voor de hond, Daenk d'r*

omme pas op, let erop dat Daenk d'r omme aj' mit die zaeken doen, want die kan je wel es verriefelen (Obk), *Daenk d'r omme, zegt H., ie beginnen me hier niet te janken!* let er goed op, hoe ook (v), *Jim moe'n wat daenken om Sint-Jan opschieten met het werk: rond die dag (24 juni) moet men nl. aan het hooien toe zijn en veertien dagen ervoor of erna is het donker weer* (Ste) 5. (onoverg.) niet vergeten *Daenk ie wel an/om heur jaordag?* vergeet je niet, *Daenk ie nog even om de kraante?* vergeet je niet de krant-mee naar binnen te nemen, *Daor moej' omme daenken* vergeet dat niet, *Daenk ie d'r omme daj' de bussen op 'e tied bi'j de weg zetten?* (Nbk), *Hi'j is spiekantig [slim, listig] heur, daenk d'r omme* absoluut, beslist (Ste), zo ook *Daenk d'r omme dat et een snuperd is* (Np), *Daenk d'r omme, et is lang gien stumper* (Ste) 6. (overg.) als inhoud van z'n gedachten hebben, bedenken *Kun jow nog daenken hoe dat doe kommen is!* (j), *En mit dat hi'j zo dochte, gong hi'j op reize op huus an!* (b), *Zels doe wodde d'r veur oons docht* hoefden we zelf niets te bedenken en moesten we gewoon maar doen wat de anderen vonden (v) 7. (overg.) als mening hebben, vinden *Ik leup je strakkies ok al veurbi'j, mar ik daenke hi'j wil me niet meer kennen* (Sz), *Netaoris Jongediek ha'k docht* (vo), *Ie mossen d'r mar mit opholen, ha'k docht* (b), *Hoe daenk ie d'r over?* (Nbk), *Ie kun wel daenken daj' een haal daon hebben en daenken dat 't antiek is, mar 't is nep* (Sz), *Sommige meensen daenken dat ze onmisber binnen* (Spa), *We daenken niet overal geliek over* hebben niet over alles dezelfde mening (Nbk, Ste), *We zullen d'r wel niet liek over daenken* (p), *Gien meens is geliek van daenken* (Op), *Keunsten van een oold meenske moej' mar daenken* je moet het maar beschouwen als (j), *Mi'j mos ze niet, ik was te oold, moej' daenken* id. (j), *Die bin niet thuus, moej' mar daenken* (Spa), *J. nam gien risiko's meer, dat kuj' daenken!* dat kun je je wel voorstellen (j), *Dat kuj' daenken* dat had je gedacht (Nbk), (...) *daenk'* denk ik, na ingebedde zinnen met hoofdzinsvolgorde: *Et zol wel es misgaon kunnen, daenk'* (Nbk), *'t Is now mien beurt, daenk'* (Wol), *Et is alweer een maond leden, daenk', dat*

we bi'j mekeer west hebben (Nbk), verder in zinnen als *Dat daenk' ok niet* dat denk ik ook niet (d), *Daenk' et niet* ik denk het niet (Nbk) 8. (onoverg.) van plan zijn, overwegen om *R. begon d'r es over te daenken om mit J. mar es de familie op te zuken* (j), *Ik daenk da'k nog even kom ben van plan* (Nbk) 9. *bi'j jezels daenken* bij zichzelf denken, denken zonder het te uiten * *Eerst daenken, dan doen* (Mun)

daenker ['dɛ:ŋkr̥] - denker

daenkfout (spor.) ['dɛ:ŋkfɔt...] - denkfout

daenkpetroon (l) ['dɛ:...] - denkpatroon

daenkrichting (l) ['dɛ:...] - denkrichting

daenkwerk (Nbk, Ow) ['dɛ:...] - denkwerk

Hi'j het een hoop daenkwerk (Ow)

daenkwereld (spor.) ['dɛ:...] - denkwereld

daenkwieze (spor.) ['dɛ:...] - denkwijze

daes- z. -daegs

daeveren Ook **daveren** (WH, Diz, El, Pe-Dbl, Wol) ['dɛ:vɛrɛn, dɛ:wɛrɛn] 1. hard en daverend, dreunend lopen of rijden *Ze daeverden d'r langes, jonge, daor koj' nooit tegen lopen* (Nw), *Die auto daevert over de diek* (Np), *Et peerd daevert d'r over* (Nbk)

2. daverend, dreunend klinken *Et daevert d'r over* (Bdie), *Et daansen gong zo wild, de vloer daeverde onder je bienen* (Nbk) 3. met veel lawaai weglopen (Dmi, Nw, Ol-Nl) (ook aaneen) *Nao et rutientikken daeverden de jonges vot* (Db), (ook aaneen) *Hi'j is hadde weg daeverd* (Dmi) 4. ergens snel doorheen gaan (verspr.) *Et mes daeverde deur de keze* (Nw), *Een slim kerwei moej' mar zo gauw as et kan deurhenne daeveren* (Db, El, Bdie), *Ik daeverde deur de eerste klasse henne* (Wol)

daeverend Ook **daverend** (WH, Diz, El, Nbk, Pe-Dbl, Wol) ['dɛ:wɛrɛnt, dɛ:vɛrɛnt/'da:...] - daverend, in verb.: *een daeverend applaus* luid klinkend, groot en machtig enz., *een daeverend feest* een geweldig feest, *een daeverend sukses* een daverend succes (Db)

daeventien-jan-teut (Ow) [...jan'tɛ:t] 1. in *een daeventien-jan-teut* een enorme kletskaus, een geweldige praatjesmaker

daeze (Mun, Nt) ['dɛ:zɛ], in *bliende daeze* blindaas, soort steekvlieg

daezen (verspr. OS, spor. WS) Ook **dazen** (WH), **daozen** (Obk, Ol-Nl, Sz, b: lm) zw. ww.; onoverg.; daesde, het daesd ['dɛ:zɛ]

1. onzin uitkramen *Die daest d'r mar wat henne* (Nt), *Hi'j daest d'r mar op los* (Nw)

daezerig - dag

2. ijlen *In de slaop kuj' soms daezen* (Obk)
3. opscheppen (Bdie) *Lig toch niet te daezen* (Bdie)

daezerig (Bu) bn.; -er, -st ['de:zɔx] 1. koortsig *Hij kon wel wat daezerig wezen* (Bu)

dag I de; daegen; daggien [dax] 1. dag, één dagelijkse periode met daglicht *Et wodt dag* (Nbk), *Aachter et dakraempjen begint een ni'je dag* (v), *Et is onderdehaand dag* (Nbk), *Een stokkien op de dag lag et hummeltien al lekker in een wiegien* toen het al een tijdje dag was (j), *In oktober kregen we seins nog wel es zunnige daegen, mar dan vaeke wel koolde naachten* dagen waarop de zon volop scheen (Op), *Een soort pronkkaemer, waor aj' deur de dag nooit zatten, alliend as d'r wat biezuunders was* overdag, op doorde-weekse dagen (Dfo, Np), *Oolde mannen dreugen vroeger een zwatte bef veur de dag en een witte mit plooigies veur de zundag* op gewone dagen, voor gebruik op gewone dagen, i.t.t. zon- en feestdagen (Dfo), *De dag is al weer haost omme* (Nbk, b), *Die A.O.W.-er mag graeg wat ommeknusselen om de dag an aende te kriegien* om zich overdag niet te vervelen, om z'n dag in te vullen (Dfo), *Ze kwammen thuus, doe et nog dag was* (Nbk), *...doe et haost weer dag was* diep in de nacht, zeer vroeg in de ochtend (Nbk), *'t Is morgen weer vroeg dag* morgen moeten we er vroeg uit, meestal gezegd als aansporing om vroeg naar bed te gaan (Nbk), *'t Was nog vroeg op 'e dag* (Nbk, ba), *Dat is kot dag* dat moet snel klaar, moet gauw geregeld, het belangrijke moment is er binnenkort: *Moej' dat woordeboek mit twee maonden echt klaor hebben? Now, dat is kot dag* (Nbk), *veur dag en dauw* zeer vroeg in de ochtend: *Veur dag en dauw weren de arbeiders al an et wark* (Nbk), zo ook *Hij is bi'j dag en dauw in de weer* (Nbk), *morgen an de dag* zodra het morgen is: *Reken es an, as morgen an de dag de stroom es uutvul, wat mossen we dan!* (Np, Obk), *dag en naacht* onophoudelijk, ook 's nachts nog: *Dag en naacht bin ze an 't vrotten bi'j die boer* (Nbk), *H. was daor in de kost veur dag en naacht* (j), *bi'j dag en naacht* id.: *Hij is bi'j dag en naacht an 't wark, hi'j warkt dag en*

naacht (Diz, Nbk), (verb.) *Was hi'j niet de ieverige wrotter, die bi'j dag en naachte klaor ston veur zien heit en veur zien bedrief?* (j, b), zo ook (verb.) *bi'j daege en naachte* (bl., j), *Zien iene dochter is een langslaoper, de ere moet aovens betied op bedde, dat (ver)schilt dag en naacht* (alg., Nbk), zo ook *...dat is dag en naacht verschil/een verschil van dag en naacht* (alg., Nbk), *een gat in de dag slaopen* (alg., Nbk), *warken zolange et dag is* zolang men iets kan zien door het daglicht (Sun-Ot), *De daegen wodden kotter, et schöt weer op naor de winter* (Db), *...beginnen al aorig te kotten* (alg., Nw), *waartegenover De daegen lengen worden langer* (alg., Bdie), *een dag as een weke* gezegd wanneer iets op een dag lang duurt, wanneer het door iets een erg lange dag lijkt te worden (Np) 2. daglicht, in verb.: *et veur de dag haelen* te voorschijn: *H. gong naor de kaaste en haelde et oolde geweer nog es veur de dag* (j), *veur de dag kommen* te voorschijn komen: *Ieder jaor mit de schoonmaek kwammen ze veur de dag* (v), *d'r mit veur de dag kommen* zich ermee vertonen, ermee op de proppen komen: *Gaot hi'j mit dat maegien? Now, daor kan hi'j wel/goed mit veur de dag kommen!* (Ld, Nbk), *Die oolde broek, daor kuj' niet meer mit veur de dag kommen* (Nbk), *Zoe'n goed veurstel kuj' wel mit veur de dag kommen* (Nbk), *Ze praotten wat en een betien omzichtig kwam de veldwaachter mit zien plannegien veur de dag* (b), *gien dag veur de ogen zien* (kunnen) niks kunnen zien door gebrek aan licht (Sun-Ot), *'t Is zo klaor as de dag* het is buitengewoon helder (Sun-Ot) 3. etmaal *Een dag het 24 uren, een dag lopen* één dag gaans: *Mar een dag lopen hier vanof ligt (...)* (ba), *Dan hej' wel een dag lopen* dan moet je wel een etmaal lopen voor je er bent (Nbk), *Een weke het zeuven daegen, veertien daegen: Mien vekaansie duurt mar veertien daegen* (Nbk), *Veur een veertien daegen hebben ze hier nog inbreuken* zo'n veertien dagen geleden (Nbk), *Hij kikt veertien daegen in de weke* op hij heeft een uitgestreken gezicht (Np), *Bi'j longontsteking wodde vroeger zegd: 'As de negende dag de koorts zakt, dan is et geveer over* (Dfo), *Hi'j kwam daor alle daegen/iedere dag* dagelijks (Nbk), *...elke*

dag (Nbk), *Ik heb d'r nog alle daegen spiet van* (Nbk), *As we d'r now nog es een peer daegen mit waachten, zol dat niet beter wezen?* (Nbk), *Hij wodt mit de dag minder* hij wordt zieker en zieker (Nbk), *Heur autorieden wodt mit de dag beter* steeds beter (Nbk), *Die dag zal him heugen!* de dag waarop dat gebeurde zal hij niet licht vergeten (Nbk, Pe-Dbl), *Die lopt op alle daegen* zal weldra bevallen (Ow), *Dan kuwwe d'r mooi es een daggien tussen uut* een dag op reis, op stap (b), *Ze bin een dag vot* op reis, op visite (Nbk), *D'r gaot gien dag veurbij of ze hebben wel ruzie* (Nbk), *Et spiet me te ieuwene daege* in zeer hoge mate (d), *dag in dag uut* onafgebroken, *dag in en uut* id. (Nw), *bij de dag* per dag die op de andere volgt: *Et onderwies veraandert bij de dag* (Nbk), *Et waeter stiegt bij de dag* (Ste), zo ook *Ie konnen bij de daegen zien* dat ze opknapte naarmate de dagen verstreken (vo), *mit de dag* (id.): *Hij kon wel mit de dag dover wodden* (Nbk), *Et weer wodt mit de dag mooier* (Nbk), *mit een dag of wat* over enkele/een aantal dagen, zo ook *over een dag of wat*, *Dan moej' over een dag of wat nog es langes kommen* (v), *Dat kuj' niet in drie daegen doen* in een tijdsbestek van drie dagen (Nbk), *Op de dag van de mark hadden H. en N. (...)* (j), *op een dag* op zekere dag, op een keer: *Mar op een dag, een stief jaar leden (...)* (b), *'k Was op een dag in 't veld (...)* (b), *een daegse dag* een doordeweekse dag: *'t Is mar een gewone daegse dag* (Ma), *de koitse dag, de langste dag, Et bin meensken van de dag* mensen die door hun ouderdom wel niet zoveel dagen meer te leven zullen hebben, *Ie moe'n mit zoe'n baene soms lange daegen maeken* je hebt dagen dat je erg lang moet werken (Nbk), *Vroeger warkten de mannen hiele lange daegen, as de zonne opkwam tot hi'j ondergong* hadden de mannen erg lange werkdagen (Sz, Nbk), zo ook *Et weren vroeger lange daegen in de hujjinge* (Db), *Die het de viefdaegse warkweke nog niet en now wol hi'j op disse maniere een peer sloppe daegen zien te kriegen* dagen waarop hij niet zo veel hoefde te verzetten (ba), *Alliend de kleine keuterboer maekt oolderwetse daegen* ouderwets lange werkdagen (l), *De dag is soms kot* men heeft

vaak te weinig tijd om in een dag alles te doen, *Mar ie hebben netuurlik ok gewone daegen* dagen waarop je voor een gemiddelde tijd aan het werk bent (Nbk), *Ie hebben netuurlik ok vrije daegen* dagen waarop je niet hoeft te werken (Nbk), *Ie hebben vaeke te min tied om alles te doen op een dag* (Nbk), *Kopenhagen kan 'k in een dag wel henne rieden* (Nbk), *et nog weten as de dag van gister* het zich nog heel goed herinneren (terwijl het lang geleden is), *de hiele dag mitnemen* je tijd op een dag ten volle benutten (Nbk, Db), *je dag goed mitnemen* z'n dag goed/volledig benutten (Diz), *een verleuren dag* een dag waarop er buiten iemands schuld niets verzet kan worden, gezegd bijv. van een regendag (alg, Obk), *dag en raod weten* een oplossing weten (Db, Obk), *je dag niet hebben* gezegd wanneer men veel pech heeft, wanneer er weinig lukt of meezit, (ironisch): *'t Is/Was mi'j et daggien wel* gezegd van een dag met lastige tegenslagen, met vreemde, onverwachte dingen, met slecht of erg warm weer enz., *'t Is/k Heb vandaegse mien daggien wel* gezegd als men geluk met iets heeft (Nbk, Np), *Mien dag was goed* ik had geluk, een gunstige omstandigheid, een goed resultaat die dag, zo ook *Now, mien dag is weer goed!* (Nbk), *Dan hadden die ok een beste dag* (Nbk, j), *Zo hadde hi'j op iene dag de weitasse soms vol snippen, en dat was zien dag dubbeld goed* (j), *een daggien oolder wodden* flink wat ouder worden (vaak gezegd in relatie tot het gevoel dat men niet meer zoveel kan als vroeger): *Ze kan alles in huus niet meer doen, ze wodt ok een daggien oolder* (Nbk, Ma), *oolden van daegen* bejaarden: *Ze bin mit de oolden van daegen vot* met een club of evt. groep van bejaarden, ook: *de ouwen van dagen* (Spa), *een daggien uut* een dagje eropuit, op reis, *Ie moe'n je om alles niet zo hiete maeken, d'r zitten meer daegen an de locht* maak je maar niet zo druk, er is nog tijd genoeg om iets te doen, de lucht zit nog vol van dagen (Obk), *je daegen tellen kunnen* nog maar weinig dagen hebben (waarna het voorbij is) (Pe-Dbl), *meensken/een meenske van de dag* mensen/een mens die wel niet zo veel levensdagen meer zullen/zal hebben: *Ja, et bin now*

dag - dag

ienkeer meensken van de dag (Nbk), *Ze bin meensken van de dag wodden* (Nbk, v), *We leefden van dag tot dag* zonder zicht te hebben op wat er de komende dag(en) weer zou kunnen gebeuren (v), *van de iene dag in de aandere leven* niet zorgen voor een gezonde financiële basis in de toekomst, niet zuinig zijn, slordig omgaan met z'n werk, z'n belangen (Sun-Ot, Nbk), zo ook *Ze leven van dag tot dag* id. (Bdic, Nbk, Pe-Dbl), *Van dag tot dag is et aander weer, mar ik heb liever dat et een betien bestendig blijft* (Nbk), *van de iene dag op de aandere* meteen de volgende dag, nogal plotsklaps, *Hij vuulde him de held van de dag* de man die het gemaakt had voor die dag/voor een korte periode van roem (vo), (gezegd als iets weer misgaat:) *Och, et lop weer naor et aende van de daegen* (Ste) 4. etmaal als één der zeven met namen bekende dagen in de week: *Wat veur een dag biwwa vandaage?* (Ow), *Wat dag hewwe vandaage, maendag soms?* (Nbk), *Zaoterdag is de dag dat hier alles altied verkeerd gaot* (Nbk) 5. (vaak mv.) tijdperk *Et was in die dagen allemaol anders* in die tijd (Nbk), *in vroeger daegen* vroeger, *in oonze daegen* in onze tijd, *in de daegen van de oolde Stellingwarvers* (Nbk), *in mien daegen* toen ik jong was (Nbk), *We hadden d'r goeie daegen* een goeie, gunstige tijd (Nbk), *betere daegen had hebben/kend hebben* in armoe, versukkeling, beroerde omstandigheden geraakt zijn (Nbk), *de oolde dag* de tijd dat men bejaard is, oud is (verspr.), vandaar *mit de oolde dag* als men bejaard is (Nbk): *Mit je oolde dag doeje' zoks niet meer* (Nbk), *op je oolde dag* als je oud bent (verspr.): *Op wat veur meniere wil mien oolde struuk op zien oolde dag nog hereboer wodden?* (b), *Aj' an je oolde dag toe binnen (...)* aan je pensioen (Nbk), vandaar *mit de oolde dag* als men bejaard is (Nbk): *Mit je oolde dag doeje' zoks niet meer* (Nbk), *op je oolde dag* als je oud bent: *Op wat veur meniere wil mien oolde struuk op zien oolde dag nog hereboer wodden?* (b), *last van de oolde dag hebben* van de overgang, de menopauze (Nbk), *al zien daegen warempel: Et gong al zien daegen goed* warempel, anders dan gevreesd moest worden (Nbk) 6. dag die men als heel bijzonder ervaart, die men

viert, herdenkt *de grote dag* de dag waarop het lang verwachte, het gehoopte zal gebeuren/gebeurt/gebeurde: *Mien dochter wodde achttien, et was heur grote dag* (Ow), ook: *de dag* id.: *Morgen is (et) de dag* (v, Nbk), *Bin we de dag van de bevrijding now aenlik nog vrij of niet?* (Nbk), *de dag van de arbeid* 7. binnenkant van raamwerk of kozijn (Bu) *de dag van 't kezien, waor et glas tegen zit* (Bu) * *Morgen is d'r weer een dag* morgen zien wel/zie je wel verder, hou nu maar op, morgen kun je/kunnen we wel verder werken, zo ook *Morgen komt d'r weer een dag*, z. ook onder *morgen* II, *Ie moe'n de dag niet priezen veur et aovend is*, zo ook *Ie moe'n de dag niet loven veur de aovend* id. (s), (verzuchtend omdat de tijd snel voorbijgaat:) *De daegen vliegen omme, Een bliede dag, een zunnige lach, Iedere dag is d'r iene* elke dag kom je verder, kom je dichterbij je doel (Nbk, Spa), *As de daegen lengen beginnen de naachten te strengen* (Np, Spa, Ol-Nl), zo ook *De daegen lengen, de naachten strengend* (Dho), en *As de daegen beginnen te lengen begint de winter te strengen* (Dfo), *Een mistige morgen maekt een mooie dag* (Sun-Ot), *Komt dag, komt raad* er zal zich wel eens een oplossing aandienen (Db), *Wie 's morgens laete is, is de hiele dag laete* (Pe-Dbl), *Alle daegen een draotien/Is een hemdsmouw' in et jaortien* (Nbk), *...is een hemdsmouwe in et jaor* (Np), *Elke dag...* (Pe-Dbl), *Gien zorgen veur morgen, elke dag het an zien eigen zorg genog* (vo), zo ook *Elke dag het genog an zien eigen kwaod* (Db), *De dag het vierentwintig uren* een mens kan niet alles, al zou je misschien wel graag veel meer doen (Nbk), *Plok de dag!* pluk de dag, *Mooi weer en lange daegen!* er zijn geen moeilijkheden, er zijn geen onderlinge gevoeligheden, (gezegd als mensen relatief laat komen:) *Wat laeter op 'e dag, wat schoonder volk* (Nbk), zo ook *Hoe laeter op 'e dag, hoe schoner volk* (Sun-Ot), *Een ure is een dag* een dag is zo voorbij (ba), *Drie keer proesten is drie daegen mooi weer* (Dhau), *De locht is blauw van daegen* maak je niet druk, er is nog tijd genoeg, er komen nog genoeg dagen om iets te doen enz. (Db, Ow), *De locht zicht...* id. (Nbk), *As 't alle*

daegen zundag was en zundag kermis ja, als... (Ld), *De iene dag zegt/is de ere niet als iets de ene dag verkeerd is/goed uitpakt enz. kan het de volgende dag wel anders zijn, gezegd van o.m. het weer, iemands gezondheid (v, Bu, Nbk), Op et aende van de daegen ziej' malle gezichten* aan het eind van de dag, na een tijd samen te zijn geweest of te hebben gewerkt, krijgt men vaak ruzie (Dho), *As de boeren niet klaegen/En de pastoors niks vraogen/Lop et naor et aende van de daegen* dan zal het pas echt misgaan (Ste)

dag II z. ook *daag* tw. [dax] 1. dag, goedendag *Dag volkien* goedendag samen (Obk), *Dag mit mekeer* id. (Obk), *Dag, heur!* gezegd bij het afscheid, zo ook: *Now, dag heur!* (Nbk), *Dag maot!* dag vriend (WS, noord. van de *Lende*, Bdie, Pe-Dbl, Nbk), *Dag allemaole* goedendag allemaal, *dag* als groet wordt vaak gebruikt in combinatie met iemands voornaam: *Dag Jan*, of in combinatie met aanspreekvormen als *meester, juffèr, burgemeester/borgemeister, dokter, domenee, Hij hadde niet iens dag zegd* gegroet door *dag* te zeggen (ook aaneen geschreven, z. *dagzeggen*) (vo), *Kuj' ze gien dag zeggen!* zou je ze niet even (mondeling) groeten (bij aankomst, bij het elkaar tegenkomen of bij vertrek) (Nbk), *Mekeer dag zeggen doen ze niet vule meer tegenwoordig* mensen groeten elkaar niet meer als ze elkaar tegenkomen (zoals vroeger) (Nbk), waartegenover: *In Tronde zal 't nog gaon, daor zej' mekere dag* (bl), ook: als gevolg van ruzie elkaar niet meer groeten: *Ze zeggen mekeer nooit meer dag!* (Nbk), *Ze zeggen mekeer nooit gien dag meer* (Nbk) (bij een ernstige ruzie sprak men soms nooit meer met de ander, en groette hem ook nooit meer):

dag III (Nt) bw. 1. weg, in de verb. *Ie kun om mi'j dag gaon* ophoepelen (gezegd bij boosheid) (Nt), zo ook *Gao now toch gauw dag!* ga weg, je kunt me de boom in (Nt) **dag IV** - afkorting van *decagram*

dag-en-raod (Nbk) et [dagē'ro:ət] 1. beraad, overleg in verb. als *Dan mar weer dag-en-raod* dan moet maar worden overlegd hoe het verder moet (Nbk) **dagblad** ['d...] - dagblad **dagboek** ['daybuk] - dagboek (waarin men

z'n dagelijkse bijzonderheden noteert)

dagboekantekening (l) ['d...] - dagboek-aantekening

dagboeknetisie (l) ['d...] - dagboeknotitie

dagdief (Mun) ['daydi:f] - dagdief

dagdiel (l) ['d...] - dagdeel

dagdromen ['day...] - dagdromen

dagelijks z. *daegeliks*

dagenlang z. *daegenlange*

daggeld (spor.) ['daxɛlt] - daggeld: loon dat men op een dag verdient

daggien ['daxin] - dagje, daagje *Et was me et daggien wel* (Nbk), *een daggien uut* (spor.), *We hebben een mooi daggien had* (Nbk), z. ook onder *dag I*

daggiesmeensken (Nbk, Np) mv. [daxism...] 1. mensen die al oud zijn en niet zo lang meer te leven hebben, mensen van de dag 2. dagrekreanten

daghure Ook *dagure* (verspr.) de ['daxhy:əɾə/'daxy:əɾə] 1. daghuur, werk waarbij men op een dag of elke dag verdient/ontvangt (in een kortlopend werkverband, soms zelfs zo dat het werk van de ene dag op de andere op kan houden) *Vroeger as de koenen in Wolvege naor de boot en laeter naor de trein brocht wodden, dan haj' wel lui die heur beschikber stelden veur een daghure om dat te verzorgen* (Ol-Nl), *Zij is alle daegen op de daghure* aan het werk (in zo'n werkverband) (alg., Nw), *Bestaon kuj' d'r niet van, mien man gaot daegs op 'e daghure en ik doe de harbarge* (j), *op 'e daghure gaon* op/in daghuur werken 2. het geld dat men met een daghuur (z. bet. 1) verdient *De daghuren bin niet zo hoge* (p), *Losse arbeiders konnen mit eupen winters bij een hooltbaos mit takkemaeken een daghure verdienen mit eupen winters* (Nbk, Ow), *Daor zat dan een daghure an in die tieden* daar kon je het geld van een daghuur mee verdienen (j), *Et moet anpakt wodden, aanders koj' niet op 'e daghure* kom je niet aan het geld dat je in het aangenomen werk per dag zou horen te verdienen (Ow), *Ie moe'n beulen om de dagure te verdienen* (Dho), *een dikke daghure* flink wat geld dat men in daghuur, als daggeld verdient (Dho, Np, Ow, Ste), zo ook in *Zo kregen de beide jongen ok nog een beste dagure uutbetaeld veur et twiegsnieden* (j) en *Hij verdiende een*

dagindieling - dagwark

goeie daghure (Nbk)

dagindieling (spor.) ['d...] - dagindeling

dagkaorte (spor.) ['dax...] - dagkaart

daglocht et ['dagloxt] 1. daglicht, natuurlijk licht van overdag *We zitten now nog mit daglocht, mar aanstoons gaot et grote locht uut* gaat de zon onder, gaat het daglicht weg (Ol-Nl), *De oele kan et daglocht an de ogen niet verdregen* kan niet tegen het daglicht (j), *et daglocht niet verdregen kunnen* geheim moeten blijven omdat het niet mag, niet deugt, zo ook *Et kan gien daglocht verdregen* (Nbk, Ste), *niet in een goed daglocht staon* in een kwade reuk (Nw), zo ook *Dat staot niet in zoe'n best daglocht* (Ste) en *Hij' staot in een kwaod daglocht* (Wol)

dagloner (verspr.) ['daxlõ: ðnr] - dagloner, daggelder

dagloon ['dax...] - dagloon, loon dat men op een dag verdient

dagmaegien (Nw) ['dax...] - dagmeisje, daghit

dagmennig (Bdie, Dfo, Dhau, Ow, Pe-Dbl, vo) de ['daxmenəx] 1. een aantal dagen *Je moe'n nog een dagmennig waachten veur et zo veer is* (Bdie, Dfo, Pe-Dbl)

dagofschrift ['d...] - dagafschrift

dagopleiding (spor.) ['dayopl...] - dagopleiding

dagopvang (spor.) ['dayopfan] - dagopvang

dagproduktie (l) ['d...] - dagproduktie

dagploeg (spor.) ['daxplug] - dagploeg

dagpries de; ...priezen ['daxpris] 1. prijs zoals die dag geldt, dagtarief

dagregen (Nt, Wol) de; -s; -tien ['dax...] 1. dagregen, regen die wel een hele dag duurt *Et regent stoadig deur, 't is een dagregen* (Wol), *Et wodt vandaege een dagregentien* (Nt)

dagreis z. *dagreise*

dagreise Ook *dagreis* (Nbk) ['dax.../...] - dagreis, reis die een dag duurt

dagrekreaant (l) Ook *dagrekreaant* (spor.) ['d...] - dagrekreaant

dagrekreaant z. *dagrekreaant*

dagrente ['dax...] - dagrente

dagretour (verspr.) ['dax...] - dagretour

dagrit (l) ['dax...] - dagrit

dagtaak z. *dagtaek*

dagtaek (Nbk, Pe-Dbl) Ook *dagtaeke* (Nbk), *dagtaak* (Nbk, Spa) de; -en; -ien

['dax.../...] 1. dagtaak, werk dat men dagelijks in opdracht of voor zichzelf moet doen *Ik had mien dagtaak thuus* (Spa) 2. zoveel werk dat men er hele werkdagen mee vult *Man, daor hej' wel een dagtaek an* (Nbk)

dagtaeke z. *dagtaek*

dagtekening (l) ['dax...] - dagtekening

dagterief (spor.) ['dax...] - dagtarief

dagtocht ['daxtoxt] - dagtocht *een dagtochien maeken, lange dagtochten*

dagtoerisme (spor.) ['dax...] - dagtoerisme

dagure z. *daghure*

dagvaarding z. *dagveerding*

dagvaerding z. *dagveerding*

dagveerdige z. *dagveerding*

dagveerding (OS, Bu, Np, b: lm) Ook

dagveerdige (Nw), *dagvaarding* (Dho, Diz, Ol-Nl, Sz, Spa, Wol), *dagvaerding* (Bdie, Mun, Pe-Dbl) de; -s; ...veerdinkien

['daxft:ərdɪŋ/...fu:ərdəyø/.../...fe:ərdɪŋ] 1. dagvaarding *Ze hebben mij op de bon zet, en laeter kreeg ik een dagveerding* (Dfo)

dagverblief ['daxfɪblɪf] - dagverblijf (m.b.t. zorg, onderwijs)

dagverbruuk (spor.) ['dax...] - dagverbruik

dagvergoeding (spor.) ['dax...] - dagvergoeding

dagvlinder (spor.) ['dax...] - dagvlinder

dagwark z. *dagwark*

dagwark Ook *dagwaark* (verspr.), *dagwerk* (WH) et ['daxw.../...] 1. werk dat men in een dag verricht, dagtaak 2. arbeid die een hele dag vult *d'r dagwark an hebben. Daor hej' wel dagwark an* (Sun-Ot)

3. het werk dat in één dag verricht wordt, kan worden, als oppervlaktemaat *Bij mijen is dagwark een mad* (Db, Mun, Np, Spa), *Bij mijen is een mad dagwark veur een goeie mijer* (Spa), *Twee hujjers kun daegs een mad ophujjen* (Spa), *Bij eerpelrooien was dagwark 4 are* (Np), *In de veenderij'je was 6 roe een dagwark* (Np) 4. productie/verwerking door één persoon op een werkdag, nl. als maat, vgl. (in de veenderij:) *Dagwark beston uut zes baankies per dag* (Ow), *As d'r een dagwark (et vene dat een span op iene dag verwarkte) op 'e wal lag, kon de turfmaeker mit zien eerste wark beginnen* (Np), *Bij takken bij' mekeer zuken van 100 dorrebossen in de bos dagwark, en 200 bakkies takken, bij' plaggestukken was et*

10 voer van 200 pluggen (Np, Db), *Dagwerk bij metselen was 1000 stenen per dag* (Spa)

dagweerde (spor.) ['dax...] - dagwaarde
dagwerk z. *dagwark*

dagzeggen (verspr.) Ook niet aaneen geschreven, z. *dag* scheidb.; dagzeggen, zee dag, het dagzegd II st. ww.; overg. ['daxs...] 1. gedagzeggen, groeten (bij aankomst, bij vertrek, bij het elkaar tegenkomen) *Wij' ze nog even dagzeggen?* (Np), *Ja, ik wil ze nog even dagzeggen* (Nbk, Np), *Nee, ik wil ze niet meer dagzeggen* (Nbk), *Ze kan je toch op zien minst wel dagzeggen!* (Sz), *Mekeer dagzeggen doen ze niet meer tegenwoordig mensen groeten elkaar niet meer als ze elkaar tegenkomen (zoals vroeger)* (Nbk, Ow), ook: als gevolg van ruzie (bij een ernstige ruzie sprak men soms nooit meer met de ander, en groette hem ook niet): *Ze zeggen mekeer nooit meer dag!* (Nbk) 2. de (mondelijke) groeten doen *Ie moe'n ze dagzeggen van oons aan hen onze groeten overbrengen* (Dfo, Nbk), *Wij' heur even dagzeggen van oons?* (Nbk)

dahlia z. *dalia*

dak (z. ook *daoke*) et; -ken, daeken (Nbk, Np, Ol-Nl), dakkien [dak] 1. dak, het geheel van de bedekking van een gebouw, een tent, een auto, een caravan e.d. *rooie daken* (Nbk), *een rieten dak* (Nbk, Np), *een leien dak* (Np), *D'r moet een nij dak op oons hokke* (Nbk), *Et dak van et hokke lekt* (Nbk), *D'r ligt een dikke laoge snij op et dak* (Nbk), *We gaon gauw onder dak, want d'r komt een dikke snister an naar binnen of onder een dak anderszins* (Sz), zo ook *Gauw zien dawwe onder dak kommen, want et begint te rommelen* (Nbk) en *Doe hij amperham onder dak was, stroomde et gewoonweg buten* (j), *Die is onder dak heeft z'n schaapjes op het droge* (Nbk, Np), *Daor bij' aorig mit onder dak daar ben je mooi klaar mee* (Np), zo ook *mooi onder dak wezen* (Ol-Nl), *et dak op et huus hebben een geldschieder hebben, zodat men een huis of iets anders kan kopen* (s), *wat op je dak kriegen* ervan langs krijgen (met woorden) (Nbk, Nt, bl), *'t Gaot van een leien dakkien vlot, gemakkelijk* (Nbk), *Die uutschijter zal jow kel op 't dak kommen zal wel een*

onaangename verrassing voor je zijn (Obk), *Hij het gien dak meer boven 't heufd heeft geen enkel eigen onderkomen meer* (Nbk, Np), *Ie moe'n nog bliede wezen daj' een dak boven je heufd hebben* dat je een woning hebt (Nbk), *een eigen dak boven 't heufd hebben* een eigen huis hebben (Nbk, Spa), *een goed dak boven 't heufd hebben* het goed hebben (in financieel opzicht) (Obk), *onder ien dak wonen, Die vri'jerij'e onder ien dak vun ze mar vervelend* in hetzelfde huis, dus: waar zij ook woonde (j), *Vroeger wodden de daeken maekt van roggestro* (Np), *Panneschieten was et pannen naor mekeer gooien om et huus onder dak te kriegen* (Obk), *een zulveren dak* een hypotheek op boerderij of woonhuis (b, Pe-Db): *D'r was een zulveren dak op de plaetse kommen te liggen* (b), z. ook onder *daoke*, *een goolden dak* id. (Db, Dhau, Obk), *een goolden dakkien* id. (Ld), *een rietveren dak op et huus hebben* een hypotheek op je huis hebben (Db, Nbk, Sz), *Gao mar op et dak zitten te muskefluiten* loop naar de pomp (Bu), *Gao mar op et dak zitten te kri'jemelken* id. (Bu), *Gao op 't dak zitten te prottermelken* id. (Ld, Dho, Np), *Gao toch op 't dak zitten!* id. (alg.), *Gao toch op 't dak!* id. (Nbk), *Die vrouwluden kletsten de pannen van et dak kletsten heel veel* (Ow) *(raadsel:) *D'r zat een mannegien op et dak/Hij rookt een piep', mar gien tebak/Hoog is zien uitgang/Zwat is zien mond/Soms wel vierkaant, mar ok wel rond* met als oplossing: een schoorsteen (Obk)

dakantenne (spor.) ['d...] - dakantenne
dakbedekking ['dagb...] - dakbedekking *Reit is een dure dakbedekking, mar as et nij is, liekt et mooi* (Db), *Veur dakbedekking mos et stro eerst uutsloekt wodden, et mos schoon stro wezen* (El)

dakbeschot (El, Obk) ['dagbæskot] - dakbeschot, houten beschieting onder de dakpannen (Obk)

dakdekker (Db, Dfo, Dho, Np, Nt, Sz) zw. ww.; onoverg.; dakdekte, het dakdekt ['dagdek] 1. dakbedekking aanbrengen (vooral gezegd m.b.t. het aanbrengen van riet, stro) *Op dat ginne huus bin ze an 't dakdekker* (Dho)

dakdekker (Wol) de; -s; -tien ['dagdekr] 1. dakdekker, degene die het dak legt (vooral

dakgeute - dallie

m.b.t. riet, stro)

dakgeute ['dakxɑ:tə] - dakgoot

dakhaeze ['d...] - dakhaas: schertsende benaming voor een kat

dakhelling (spor.) ['d...] - dakhelling

dakhooft (Nw) et ['dak...] 1. hout van het dakbeschoot *Tingellatten bin dunne latten van ien cm dikke, die kwammen over de naoden van et dakhooft* (Nw)

dakkapel (verspr.) Ook **dakkapelle** (Op, Pe-Db), **kapel** (Pe-Db) de; -len; -legien ['d.../...kapelə.../...] 1. dakkapel, z. ook *koekoek*, bet. 4 *De dakkapel is d'r of wi'jd* (El)

dakkappelle z. **dakkapel**

dakkefé (spor.) ['dakɛfi:] - dakcafé

dakke loos z. **dakke loos**

dakkonstruktie (l) ['dakɔstraksi] - dakkonstruktie

daklatte (verspr.) ['dak...] - daklat

dakleer ['dak...] - dakleer

daklegger (Db) de; -s; -tien ['dakl...] 1. iemand die het dak met riet of evt. stro belegt, rietdekker

dakliest (l) ['d...] - daklijst

daklood (spor.) ['dak...] - daklood

dakloos (spor.) Ook **dakke loos** (j) ['dak...] - dakloos

dakmaeker (Nw) de; -s; -tien ['dak...] 1. hets. als *dakdekker*: *De dakmaeker legde et uutsloekte stro op et huus of hokke* (Nw)

daknaalde (Nbk, Op) de; -n ['dak...] 1. naald van het dak

dakpanne ['dak...] - dakpan *Mit de hadde wiend bin d'r hier en daor nogal wat dakpannen van 't dak wi'jd* (Nbk)

dakraam z. **dakraem**

dakraand (spor.) ['d...] - dakrand

dakraem Ook **dakraam** (WH) ['dakra.../...] - dakraam *A'k dan in mien ledikaantien op zoolder zo deur et dakraem keek (...)* (j), *De waarmte had in de huzen zeten en doe ze aovens op bedde gongen, hadden ze et dakraempien wiedewaegen eupen staon laoten* (v)

dakruiter Ook **dakruiter** (WH) de; -s; -tien ['dakrytʃ/...rɔjʃtʃ] 1. dakvormige hooiruiter
dakschore (Np, Nw) de; -n; -tien ['daksko:ɔrə] 1. schoor van binststijl, schuin omhooggaand naar een gording die in de lengterichting van het dak liep *De iene dakschore zit recht tegenover de stiel, de aandere beide d'r schuin tegenan* (Nw),

dakschoren, vanof et bientwark naor 't dak (Np)

daksloeken (Db, Dfo) onbep. w. en het daksloekt ['dakslukɔ] 1. stro of riet gereed maken om het dak ermee te bedekken (aan de onderkant), z. ook *uutsloeken*, *sloeken* (bet.3) *As jonge, even van schoele of, heb ik heit wel hulpen mit daksloeken* (Db)

daksloeker (Db) de; -s; -tien ['dak...] 1. iemand die het stro of riet gereed maakt voor het dekken van het dak *Een daksloeker mos wat geduld hebben* (Db)

dakspant z. **dakspante**

dakspante (verspr.) Ook **dakspant** (Bdie, Nbk, Nt, Sun-Ot) de; -n ['dakspantə/...] 1. dakspant

dakstro ['dakstro:] - dakstro

dakterras (l) ['dakt...] - dakterras

daktuun (spor.) ['daktyn] - daktuin

dakveenster (Sun-Ot) ['dakf...] - dakvenster

dakvilt (Db, Dla, Nbk, Np, Nw, Ow) ['dakf...] - dakvilt

dal (verspr.) et; -len, daelen; dallegien [dal] 1. (weinig gebruikelijk) laagte tussen hoger gebied *bargen en daelen in 't butenlaand* (Obk), (als veldnaam:) *Zudelik van Blesdieke ligt 'Et Dal'* (Bdie)

dal. - afkorting van *decaliter*

dale(-) z. **daele(-)**

dalevalen z. **daelevalen**

dalezetten z. **daelezetten**

dalen z. **daelen**

dalgrond de ['dalgront] 1. (weinig gebruikelijk) dalgrond *Bi'j oons is gien dalgrond; de uutveende grond is op een aandere maniere in kultuur brocht* (Db), *Dalgrond is vergreven grond* (Np), *Bi'j oonze zaandpolle is ok nog dalgrond* (Db)

dalia Ook wel als **dahlia** geschreven de; -s, -ssen (Diz, Np, fp, v); -gien ['da:lɪja] 1. *dalia* *Wi'j hebben nog een mooi hoekien dalia's* (Nw), *De daliassen bi'j de ruilverkavelingsboerderi'je bluuden* (v)

daliaknolle (Db) ['d...] - dahliaknol

daliawottel (Ld) ['d...] - wortel van een dahlia *De daliawottels weren me ok al verschrompeld* (Ld)

dalje z. **dallie**

dalkruud (Nbk, Np, Ow, fp) et ['dalkryt] 1. dalkruid, wit lelietje

dallie (verspr.) Ook **dalje** (Bu) zn., g. lidw. ['dali/daljə] 1. negatieve wending,

ongunstige ontwikkeling, in verb.: *As d'r mar gien dallie op komt* (Nbk, Np), *Daor komt dallie op* er zal ongetwijfeld nog een tegenvaller komen, dat houdt zo geen stand, dat gaat mis (Bu, Nbk, Np), zo ook *'t Is een grote opschepper, daor kan wel es dallie op kommen* het zou wel eens negatief uit kunnen pakken met hem (Dhau, Np, Nbk), *Die bin zo groot, daor komt vast dallie op* ze zijn zo geweldig bevriend, dat gaat vast mis (Dho), *Die opschepper, die kreeg van dallie!* hij kreeg lik op stuk (Nw), zo ook *Hi'j kreeg daor toch dallie!* (Dho) 2. in *d'r dallie van doen* erover opscheppen (Dfo): *Daor dee hi'j nogal wat dallie van, mar et vul of* (Dfo), zo ook *Hi'j verkocht aorig dalje* hij is/was een opschepper (Bu)

dalmatiër (spor.) [dalma:tsijər, ...jɪ] - dalmatiër

dalmatiner (spor.) [dalma'tinɪ] - dalmatiner

dalstege (Bdie) de; -n; ...stegien ['dal...] 1. bep. weg door het dal

daltononderwijs (spor.) ['d...] - daltononderwijs

daltonschool (spor.) ['daltōskulə] - daltonschool

dam I - afkorting van *decameter*

dam II Ook *damme* (WH, Ol-Nl) de; -men; -megien [dam/'damə] 1. opgeworpen wal in het water, om het tegen te houden: *De dam is deursteuken vanwege 't hoge waeter* (Op); ook gemaakt door aan weerskanten uit te graven: *een dam zitten laoten bi'j turfgraven* (Pe-Dbl), zo ook *As ze last van 't waeter kregen, hadden ze een dammegien zitten* (Ol-Nl), *een dam in de maege hebben gezegd* wanneer men heel veel heeft gegeten (Dhau), zo ook *een dam in de boek hebben* (Nt), *...in 't lief..* (Db) 2. dam in een sloot als toegang naar een weiland of naar akkerland *Hebben ze een dam in die sloot gooid?* (Nbk), *De dam in de sloot moet opvuld wodden* (Sun-Ot), *Zoe'n meter veur de hekke wodde dan een paol neerhongen zodat et vee niet op 'e damme kommen kon* (Spa), *Bi'j de dam van H.K. zien laand spring ik van de waegen en draeve veuruut om 't hekke eupen te doen* (v), *Die damme is iene bri'jpot* is één en al modder (Dla), *Kom eerst mar es over de dam* betaald eerst maar

eens voor we verder onderhandelen/praten (Np), *'t Hekke is van de dam* 3. (vaak verkl.) (smalle) toegang naar een erf voor voetgangers, fietsers, nl. naar de voordeur (ook als oprit, zonder sloot): *D'r ston een mooie boge op 'e dam* (Np), *Hi'j gong et dammegien uut* (Nbk) 4. (g. verkl.) brede toegang voor wagens, trekkers, auto's enz. (ook als oprit, zonder sloot), vaak *de grote dam* genoemd: *De auto gong oonze dam veurbi'j* (Nbk), *...ree oonze dam in/op* (Nbk), *We gaon mit de trekker de grote dam in* (El, Nbk), *We hebben wel een briede dam heur, ie kun best zwaaien* (Nbk, Op), *Rie een aentien wieder, dan kuj' in die damme mooi zwaaien* (Spa), *Wi'j hebben liefst een roeme dam naor huus* (op) (Nbk) 5. hetz. als *striekdam* (spor.), z. aldaar 6. (g. verkl.) onderste deel van het achterstel van een wagen (Ma), vgl. *Dat achterstel mit de rongen* (vroeger hoolten, laeter iezeren) *beston uut twee stokken, et onderste d'r van hiette de dam; die twee stokken weren beide 15 cm hoge, mit mekeer dus 30 cm, en ze wodden mit twee iezeren boolten verbunnen* (Ma) 7. dam in het damspel * *As d'r ien schaop over de dam is, volgen d'r meer* en var.: z. onder *schaop*, *Overdaod is altied verkeerd, behalve bi'j dieken en dammen* (Db)

damast (spor.) [da'mast] - damast: bekend weefsel

damasten (spor.) [da'mastɪ] - damasten
damblokkien et; ...blokkies ['dam...] 1. damschiif (bij het damspel)

dambod ['dam...] - dambord

damdraod (Nw) de; -en ['dam...] 1. afrasteringsdraad op een *dam*, bet. 2 of evt. 4

dame de; -s ['dā:mə] 1. dame, lady *De goeode dames hadden vroeger nog wel es een mof* (Obk), *'t Is een echte dame* (Nbk), *'t Wodt al een hiele dame* een grote meid, die zich goed kleedt en er volwassen uit ziet (Nbk), (als aanspreekvorm tegen een grote meid of vrouw die men terecht wil wijzen:) *Nee, dame, ie gaon op bedde!* (Nbk), *Nee dame, ie kriegen disse keer je zin niet* (Nbk) 2. (mv.) aanspreekvorm voor een aantal vrouwen die bijeen zijn, of in een geschrift tegen een vrouwelijke doelgroep; ook: aanduiding op een deur van een damestojlet of soortgelijke

dames - damp

aanwijzing 3. dame in kaartspel (spor.)
dames (Obk) de; -en ['dā:məs] 1. damestas
Een echte leren dames is duur (Obk)
damesblad ['dā:məzblat] - damesblad
damesding (Np, Wol) ['dā:məzdtɪŋ], in *
*(raadsel) Ik ken een ding, een damesding
mit haor d'r omme en een gat d'r in, ra, ra,
wat is dat?* oplossing: een handmof (Np,
Wol)
damesdubbel(d) (spor.) [dā:məz'dʌb|(t)] -
damesdubbel
damesfiets (Nbk) ['d...] - damesfiets
damesgelosie (spor.) ['dā:məsxəlo:əsi] -
dameshorloge
dameshoed (spor.) ['d...] - dameshoed
damesinkeld (l) [dā:məz'ɪŋk|t] -
damesenkel
damesjak (Sz) et; -ken; -kien ['d...] 1. jak
(bet. 1 of 2) voor dames
damesjasse (verspr.) ['d...] - damesjas
dameskapper (verspr.) ['d...] -
dameskapper
dameskleding (Nbk) ['d...] - dameskleding
dameskostuum (spor.) ['d...] -
dameskostuum
damesmode (spor.) ['d...] - damesmode
damesofdieling (spor.) ['d...] -
damesafdeling
damespeerd (Sz) ['d...] - damespaard, in
het bijzonder als term gebruikt bij paardje
rijden van kinderen op iemands knie
damesschoe (Diz, El) ['d...] - damesschoen
damestasse (spor.) ['d...] - damestas
damesvoetbal (verspr.) ['d...] -
damesvoetbal
dameszadel (spor.) ['dā:məsa:d|] -
dameszadel
damhat (Sun-Ot) ['d...] - damhert
damhekke et, ook de; -n ['damhekə] 1.
damhek *J. ston daor nao et melken nog es
naor te kieken, mit de aarms op de
damhekke* (vo), *D'r moeten een peer goeie
dampaolen staon, dan kan d'r ok een knap
damhekke bi'j* (Nbk), *Et damhekke dri'jt an
de dampaole* (Nt), *De damhekke en de
dampaolen bin allemaole minnegies* (Dla)
damhooft (verspr.) et; -en; -ien ['damho:lt]
1. (vaak verkl.) houten damschiif
damiet z. *dommiet*
damkampioen ['d...] - damkampioen
damkampioenschap (l) ['d...] - dam-
kampioenschap
damklub ['dam...] - damclub

damlegger (Np, Nt, Obk, Ol-Nl, Op, Ow,
Spa) Ook **damligger** (Dfo) de; -s ['dam
leggr/...lɪgr] 1. elk der dikke boomstammen,
bielzen aan weerskanten van een dam (aan
de bovenkant) in een sloot; de hekpalen
stonden er aan de binnenkant tegen aan,
zodat die steun hadden *Aj' om et hekke
gingen, leup ie over de damlegger* (Spa) 2.
elk der zware boomstammen die van de
ene naar de andere kant van een sloot of
groter water werd gelegd (en die verder
met dwarsliggers en heideplaggen werden
bedekt) om een brug te vormen waarover
men met boerenwagens kon gaan, bijv.
over het *Grootdiep* (Dfo, Ow)
damles (l) ['d...] - damles
damligger z. *damlegger*
damme z. *dam*
dammen zw. ww.; overg., onoverg.;
damde, het damd ['dam:] 1. (overg.)
dammen: afdammen van een kanaal, een
sloot enz. (Dfo, Nw, Nt) *Ze dammen et
kanaal* (Nw) 2. (onoverg.) het damspel
spelen *De kiender zitten te dammen* (Dho),
Wij kotten de tied mit een pottien dammen
(Nt), *Dan zatten ze nog gezellig een
pottien te dammen, mit een lekker koppien
koffie d'r bi'j* (j)
dammer de; -s; -tien ['damr] 1. iemand die
het damspel speelt *Bi'j' gien dammer?* dam
je niet graag, dam je niet vaak? (Nbk)
damp I (OS, verspr. WS) Ook **daamp**
(verspr. WS), **dampe** (Np) de; -en
[damp/dā:mp/'dampə] 1. waterdamp of
damp van een andere vloeistof *D'r zit damp
op 'e rute* (Dla), *De keuken zit vol damp*
(Spa), *De damp sleug d'r of, zo hiete was
de moter* (Nbk), *Ik bin verkolen, ik zal wat
dampe opsnoeven* (Np), *De damp sleug uut
de panne* (Db), *'t Peerd zwietie zo, dat de
daamp d'r of sleug* (Pe-Dbl), *Wat een
daamp op 'e stal* (Bdie) 2. mist, nevel,
geheel van waterdamp in de lucht *In de
maond november kuj' een protte daamp
verwaachten* (Wol), *Et was zo mistig, dat
et was iene damp over et laand* (Nw), *De
damp is niet zo dichte as vanmorgen*
(Dho), *D'r hangt een zwaore damp over 't
laand* (Obk), *D'r komt een dikke damp
opzetten* (Spa), *D'r kwammen dampen uut
de sloot* (Obk) 3. rook, walm *Nao een
fesien kuj' 's morgens de daamp roeken*
(Wol), *Deur jim roken hangt et huus vol*

damp (Op), *D'r komt een vieze damp uut de febrieksschostien* (Dla, Obk)

damp II Ook *daamp* (verspr. WS, spor. OS) bn.; -er, -st 1. damp, vochtig *Et is damp weer* het is vochtig weer (Nbk, Ol-Nl), *Dat wasgoed vuult damp an* (Obk, Diz), *De vloer is damp* (Dhau), *Dat huus is veul te damp* (Op, Ow), *Reken mar dat zoe'n oolde klinte daamp is* (Np), *Boven de dampe koestal zullen benten dokken eerder of wezen as boven et hujvak* (bs: Nw)

dampad (Db) et; ...paeden; ...pattien [dampat] 1. pad over een *dam* (bet. 2, evt. 3)

dampaol Ook *dampaole* (s: WS) de; -en; -tien ['dam.../...] 1. elk der palen aan weerszijden van een damhek *D'r moe'n een peer goeie dampaolen staon, dan kan d'r ok een knap damhekke bij* (Nbk), *ni'je, betonnen dampaolen* (Diz) 2. boom waarmee men een dam (bet. 2, 3, 4) afsluit *We doen de dampaol dichte* (Ld)

dampaole z. *dampaol*

dampe z. *daamp* I

dampen Ook *daampen* (Nbk, Spa, Wol) zw. ww.; onoverg.; damppte, het dampt ['dampm/'dā:mpm] 1. uitwasemen, damp afgeven, verdampen *'t Eten ston te dampen op 't stel* (Ol-Nl), *De panne stiet te dampen* (Dhau), *Et peerd had zo harre lopen, et damppte him van de huid* (Dfo, Np, Ma), *Et peerd het zo hadde lopen, et daampt d'r over* (Wol), *Je moe'n veurzichtig wezen, want et zwiet daampt je van de huid* (Wol), *De dongbult damppt* (Np), *Et huj damppte al ommeraek, mar nao een ure kwam de rook d'r al uut d.i. door hooibroei* (Nw), *'t Waeter damppt uut de ketel* (Ow), *dampend hiete* zo heet dat verdamping optreedt (v) 2. sterk rook afgeven *Wat damppt die schostien!* (Dhau), (onpers.) *Et rookt dat et damppt* het rookt enorm (Nbk) 3. intensief roken *Wat zit die te dampen!* (Nbk, Np), *Et volk zat weer aorig te dampen* (Nw, Dfo), *Ze zatten vrij wat te dampen* (Ow), *Al gauw zatten ze an de koffie en damppte H. uut F. zien tebakspot* (vo), *Hi'j rookt, hij daampt d'r over* (Spa), *Hi'j damppt nogal wat, et is hier blauw van de rook* (El), *dampen as een schostien* (Dho, Nbk, Sun-Ot)

damper (Nbk, Np) de; -s; -tien ['dampɹ] 1. iemand die veel zit te roken en daarbij veel

rook produceert

damperig z. *dampig*

dampien ['dampin] - nonsenswoord uit een kinderrijm, z. onder *doempien*

dampig Ook *daampig* (Nbk, Ol-Nl, Sun-Ot, Wol), **damperig** (Nw), **daamperig** (s: west.) bn.; -er, -st ['dampəx/'dā:mpəx/'dampɹəx/...] 1. nevelig, mistig, vochtig (van de lucht, zowel buiten als binnen) *dampig weer* (Obk, Nbk, Sun-Ot, Wol): *As et daampig weer is moe' veurzichtig rieden* (Wol), *Et is een betien dampig buten* (Nbk), *Et is vanaovend niet dampig* (El), *Et is aorig dampig, butendeure* (Np), *Et was vanmorgen slim damperig om oons henne, et rookte zuver over de grond* (Nw), *Et was vanmorgen zo damperig, et was zuver allemaole dauw, dat ie wodden zo nat as wat* (Nw), *'t Is dampig in de locht* (Ma), *Wat wodt et daampig over et laand, et wodt morgen mooi weer* (Ol-Nl) 2. vochtig geworden (van materiaal), enigszins nat, nat aanvoelend *'t Wasgoed hong dampig aan de liende* (Ol-Nl), *Sommige kelders bin altied daampig* (Nbk, Wol), *Mit et mooie weer was et slim dampig op de koestal* (Mun), *Dat is een daampig huus* (Sun-Ot) 3. kortademig (Pe-Dbl, Wol) *De oolde vrouw was zo dampig dat ze et benauwd kreeg* (Pe-Dbl), *Van te vule roken kuj' daampig wodden* (Wol)

dampighied (Nbk) voor -heid z. -hied ['d...] 1. het vochtig zijn van de lucht

dampkring (spor.) ['damp...] - atmosfeer; luchtgesteldheid buiten

damplaanke (Wol) ['dam...] - damplank *Een damplaanke bruik ie in een dam* (Wol)

damrebriek (l) ['d...] - damrubriek

damreuster (Ld) et; -s; -tien ['dam...] 1. rooster in een *dam*, bet. 2 *Et damreuster is d'r dat d'r waeter in lopen kan, en dat de koenen d'r niet over gaon* (Ld)

damschieve (verspr.) Ook **damschijf** (Bu, Np) ['damsk.../'damskeɪf] - damschijs (bij het damspel) *D'r bin witte en zwatte damschieven* (Wol)

damschijf z. *damschieve*

damslag ['d...] - damslag *Damslag gaot veur* is verplicht boven een gewone slag

damsport (spor.) ['d...] - damsport

dampspul (Sun-Ot) et; -len (bet. 2); -legien (bet. 1) ['dampspʌl] 1. (g. mv.) het spel

damstien - dan

dammen *Et damspul is et spullegien daj' speulen mit damstienen en bod* (Sun-Ot) 2. benodigdheden voor het dammen

damstien ['d...] - damsteen (bij het damspel)

damstikke (Nt, Spa) de; -n; ...stikkien ['damstikə] 1. damschiif (bij het dammen)

damvaaste (Ste) bn.; -er; attr. [aks. wisselt] 1. honkvast

damverhadding (Ol-Nl) de; -s ['dam...] 1. steen, steengruis e.d. met behulp waarmee een dam in een sloot, een vaart, als deel van een oprit is verhard

damwaand (spor.) ['d...] - damwand

damwedstried ['d...] - damwedstrijd

dan I bw. [dan] 1. op dat tijdstip in de toekomst (dat al bekend is) *Ja, die dag dan zo'k d'r wel henne kunnen* (Nbk), *Prima, ik kom dan wel opdaegen* (Nbk), *Kom ie dan pas!* (Nbk), *Hi'j zol dan en dan kommen* op de bekende, maar nu niet uitgedrukte tijd (Nbk), zo ook *Ik hebbe mit de ontvanger overlegd dat ik dan en dan kommen zol om te betalen* (Wol), *tot dan, (zo) now en dan* 2. in de omstandigheid of situatie die wordt genoemd of bedoeld, in dat geval *As 't dan wat laete wodde en ze niet mit melken thuis weren, hadden de boer en de vrouw alles al daon* (j), *As et zo moet, dan zuuk ie mar een aandere vrouw* (Nbk), *Now, dan doe ik d'r niet an mit* (Nbk), *Et iene orgel was dan te koop* het ene orgel (van de genoemde drie) bleek te koop te zijn (j), *Aj' daor langes fietsen dan ziej' een hiele protte voegels* (Nbk), *As W. d'r niet was, dan laachten de vossen wat om oonze meraokels* (b), *Onderwegens kon ze him gien soldaot maeken, want dan zag A. et en die zol et vandemiddag grif wel an Mem verkraanten* (b), *Dan mocht ik mi'j wel schaemen as ik mar een peer baorsies vongen hadde* (j), *As d'r wat in zit* [nl. om te vragen], *dan roep mar* (Ow), *Hej' nog meer op je lever, want dan gao 'k vot zo ja*, maar ook: zo niet (Nbk), *Dan zit d'r toch wat schieve!* zo ja, in dat geval (b), *Hier/daor gaot ie dan* (Nbk, b), *Want as d'r now iene was die niks van de kärke en al die fiene rommel hebben mos, dan was 't A. A.* (ba), *Of d'r was ien of aander jubileumpien te vieren, dan wodde B. dat wel geweer, en dan teug hi'j d'r op los* (b) 3. daarna, vervolgens *En dan komt de*

zommer, die riept al et zaod (bl), *Mar 't gaot hier bi'j oons krek eersomme as in de netuur, daor locht et eerst en dan dondert et* (b), *Hi'j trok dan zien jasse uut en scheuf an een taofeltien in de hoeke* (ba), *Wat moet d'r dan gebeuren!* daarna 4. in tegenstelling met, anders dan beweerd wordt, anders dan het was *Mar dan dat oolde wiefien!* (b), *Altied mooie praoties en je dan zo beschieten!* (b), *Wat moet d'r dan gebeuren!* wat moet er in dat geval gebeuren, *Hi'j kan d'r wel west hebben, mar dan het hi'j me veurleugen* (Nbk), *Ik zol toch zo graeg weer veur jow warken willen, mar dan as arbeider en niet as jow zeune, want die naeme he'k verspeuld* (b), *Het gieniene van jim familie zoks ooit bi'j de kop had? En je bruur dan?* (Nbk) 5. daarbij, ook nog, daar komt nog bij *Hi'j het een goed inkomen, en dan ok nog klaegen!* (Nbk), *En dan, ie moe'n d'r niet tegenop zien om te schieten (...)* (b) 6. derhalve, om die reden, dientengevolge *Zo kwam et dan dat A. lessen kreeg, eerst dichtbi'j in een groot dörp* (j), *Hi'j mocht heur graeg lieden, hi'j gong dan ok vaeke naor heur toe* (Nbk), *Mar dan weej' d'r in ieder geval van* (b), *'t Gebeurde dan ok al es, da'k de klokke zeuven ure slaon heurde en ikke haals over kop 't bedde uut* (b) 7. om aan te geven dat verdere verklaring nodig is van wat eerder gezegd is: *Hoe kan dan dan, Mem?* (b), *Ja wisse, K., hoe dan?* wat is er dan, wat scheelt eraan (b) 8. wel te verstaan (...) *komt d'r een kladde (...)* *dawwe ze oprumen moeten. De knienen dan* (b), *Buten de hond dan, want die at lieke vule as eers, die miste Mem nog niet* (v) 9. met gebiedende waarde, ter aansporing (door misnoegen, ongeduld): *Gao dan ok even een aentien omme* (Nbk), *Gao dan toch ok een keer mit, je* (Nbk), *Now dan (...), maek jow woorden waor* (b), *Heit dan toch!* pa toch! (b), *Toe dan, laot je wakker makken deur de meziek van oonze trompetters* (ba), *hoe dan ok hoe ook, op welke manier ook* 10. gezegd om na onderbreking de uiting te vervolgen, om te laten merken dat men de draad oppakt: *Et was dan in die verschrikkelijke oorlog doe de Duutsers hier invullen* (b), *Die iene dan, die te koop was, zag d'r ok nog hiel mooi uut* (j) 11. toegevend, na aanvankelijk

verzet: *Aj' et beslist heuren willen, dan moeft zels ok mar weten* (Nbk), *Now, dan (mar) niet!* (Nbk), *Now toe dan mar vooruit maar, ga je gang, akkoord, Wat moet d'r dan gebeuren!, Hij was dan wel niet meer in geveer, mar hij hadde et hiel min van kost (...)* (j), *Mar hoe dan ok, hij zat dan now (...)* (b), *Al mos ie dan de kop ok bugen* (b) 12. daarmee vergeleken, vergelijkenderwijs *Mar veur de meensken hoeven jim 't niet te laoten, dan bin d'r wel eren!* (b), *Dan hebben wij nog niks te klaegen* (b), *Nee, dan J.* in vergelijking met hem/haar is J. een stuk beter, ook sarkastisch bedoeld met de tegenovergestelde betekenis: J. is vooral niet beter, eerder slechter (Nbk), zo ook: *Nee, dan zien jongste bruur: die har gien greintien eerbied* (b) * *Veul heil en zegen in 't ni'jjaar/Wi'j' niet geven dan laot 't mar/Dan weens ik je zeker en gewis/Een bochel op je verdommenis* gezegd als men de buurt langs ging om anderen als eerste een gelukkig nieuwjaar toe te wensen (d.i. *et ni'jjaar ofwinnen*) (Ma)

dan II ondersch. voegw. 1. ter aankondiging van iemand of iets dat anders is; *dan* wordt op deze manier vanouds zelden gebruikt, het gewone woord is *as*: *Ik heb meer geld dan him* (Nbk), veel gebruikelijker is echter *...as him* (Nbk), *Zo is et beter dan dat ik je d'r toe dwingen mos* (Nbk), gewoner is: *...as dat...* (Nbk), zo ook *Et is meer dan ik docht* (Obk), *...da'k dochte* (Ste, Np), *...dat a'k dochte* (Np), *...dan a'k dochte* (Np) 2. behalve; gewoner is ook hier *as*: *Ik heb nooit anders begrepen dan dat hij et doen zol* (Nbk), *Wie zoj' now anders vraogen moeten dan de meester* (Nbk), veel gebruikelijker is: *...as de meester* (Nbk) 3. in *al dan niet*

dan III nevensch. voegw. 1. en vervolgens, en dan *Mar et duurde vaeke mar even, dan was et: 'Anpakken, jonges!'* (ba) 2. toen, in die tijd *D'r het een tied west dan mochten ze gien rooie star meer verbouwen* (Obk) 3. in die omstandheid *Hij kwam nog wel vaeke bi'j oons, dan was 't nog niet zoe'n rere kerel, mar hij vatte een hoop verkeerd op, dan was 't een dwarre* (Nw)

dangelen (Ste) 2. rondhangen *Hè, daor he'k N. ok nog om mij henne te dangelen* (Ste)

dank z. *daank*

dankbaar z. *daankber*

dankbaarheid z. *daankberhied*

dankber z. *daankber*

dankberhied z. *daankberhied*

dankdag z. *daankdag*

danken z. *daanken*

dankewel z. *daankewel*

dankgebed z. *daankgebed*

dankstond (Db) ['dankstont] - dankstond, ook in *dankstond veur et gewas* (Db)

daod de; -en; daotien [do:ət] 1. daad, bewuste handeling *de daod bi'j et woord voegen* (Dla, Ld, Ol-Nl, Op, Pe-Db), *een daod stellen* (spor.), *mit raad en daod* z. onder *raad*, *Laot oons van dat gelove bliken doen, niet allienig mit woorden mar veural ok deur oonze daoden* door wat we daadwerkelijk doen (b), *Die het (ok) een goeie daod daon* heeft daarmee iets goeds verricht, ook wel zwakker: heeft iets gedaan waardoor de anderen positief reageren (verspr., Obk): *Hij haelde de buurman zien peerd uut de sloot: daor dee hij een goeie daod mit* (Sz), *een hiele daod doen* iets doen wat de ander zeer waardeert, vaak: omdat die niet veel gewend is: *Hij docht dat hij een hiele daod daon had* dat hij iets heel positiefs had verricht waarbij op waardering te rekenen viel (Diz, Nbk), *Hij het ok nog even bi'j de oolde ludegies west; daor het hij vanzels een hiele daod mit daon* (Ma, Nt, Nbk), (letterlijk:) *We hebben een hiele daod daon mit dat mooie weer* we hebben veel werk verzet (Dfo), *niet zoe'n beste daod doen* een gemene streek uithalen (Wol), zo ook *Dat vun ik niet zoe'n beste daod van jow* (Wol), *iene/elk naor zien daoden doen* iemand/elk behandelen naar datgene wat hij heeft gedaan (Mun, Dhau), ook: iemand die iets goed doet op dat punt navolgen (b, Mun, Sz), zo ook (in negatief opzicht) *Hij zal nog wel es een keer naor zien eigen daoden behandeld wodden* worden behandeld overeenkomstig zijn eigen manier van doen (Mun), *Hij wodt zo niet behandeld neffens zien daoden* naar hij verdient op grond van wat hij zelf deed (Dfo), *naor zien daoden beoordield wodden* worden beoordeeld op grond van wat men doet of

daodelik - daonig

heeft gedaan: *IJ moe'n him naor zien daoden beoordielen* (Dfo), zo ook *iene neffens zien daoden behaandelen* (Dfo) **De vrouwluden hebben 't woord en de manluden de daod* de vrouwen praten en de mannen moeten het uitvoeren (Np) * *Gien woorden, mar daoden* (verspr.)

daodelik z. *daolik*

daoder ['dɔ:ədɪ] - dader (van een overtreding, misdrijf *Veur de opsporing van de daoder is een premie uutloofd van duzend gulden* (Op)

daoke (Bdie, Bu, Dhau, Diz, El, Ma, Nbk, Np, Nw, Ol-Nl, Ow, Ste, b, b: ln) Ook *doke* (Bdie) de; -n ['dɔ:kə/'dɔ:kə] 1. dak (Bdie, Dhau, Db, El, Nbk, Np, Ow) *een leien daoke* (Np) 2. rieten dak (Bu, Dhau, El, Nbk, Np, Nw, Ow, Ste), ook van stro of *doedels* (Bu), ook wel: de laag riet onder de pannen van het dak (Ol-Nl) of de laag dokken (Diz) *Een mooie, rieten daoke ligt d'r op dat huus* (Np), *De rieten daoke moet overdekt wodden* (Ow), *De daoke moej' goed anbienen* stevig vastbinden, nl. om stormschade tegen te gaan: met dun ijzer- of koperdraad (het laatste roestte niet), eerder ook met *riepē*, bep. stroachtige twijg (El), *de daoke overnijen mit klompedraad* ijzerdraad, nl. ook gebruikt om klompen met een barst bijeen te klemmen (El), *een zulveren daoke* een hypotheek op een huis of ander gebouw (Np, Nw, b): *D'r zit een zulveren daoke op* (Nw), *...leit...* (Np) 3. laag stuk land met hei en bentgras (Nw), lange strook grond in het heideveld (b: ln), lang stuk heideveld of laag, nat land (Bu) 4. flinke laag begroeiing (van gras, riet e.d.) (Ma, Ste) *D'r staot een daoke grōs op* (Ste), *...riet op* (Ste), *D'r zat een daoke grōs op* (Ma) 5. flinke laag riet e.d. op een dak (Nw, Ste) *Daor lag toch een daoke riet op!* (Nw) 6. (mv.) lange stukken heideveld of laag, nat land (Bu)

daokebente (Dho) de; -n ['dɔ:kəbentə] 1. bentgras voor het maken van *dokken*

daokeleggen (s) onbep. w. en het daokelegd ['d...] 1. het leggen van een dak van riet of evt. stro

daole z. *dolle*

daolik Ook *daoliks* (s: oost.), *daodelik* (verspr.), *daolikies* (Mun) bw. ['dɔ:ələk/...ks/'dɔ:ədək/'dɔ:ələkis] 1.

dadelijk, onmiddellijk *Wie et zicht die wil 't ok hebben, en gript daolik naor de pong* (b), *Hi'j het et daolik deur* (bl), *Hi'j betaelde daodelik uut* (j), *Daolik eten!* ga onmiddellijk eten (Ma), *Blinderse jonge, aj' niet daolik thuus kommen, wij't d'r wat!* (Db), *Ik heb him reupen, hi'j komt daodelik* (Ld), *Dat leuf ik daolik* dat geloof ik direkt (p), *Ieder uutstel hoeft daodelik nog gien ofstel te wezen* betekent nog niet meteen (Op) 2. over enkele ogenblikken, straks *Wij gaon daolik naor huus* (Bdie, Obk), *Wij gaon daolik an 't wark* (Nbk), *'k Gao him nog effen haelen, ik bin d'r daolik weer!* (bl), *Daolik, heur!* straks, hoor! (p)

daolikies z. *daolik*

daoliks z. *daolik*

daon Ook *gedaon* (Nw) bn.; pred. [dɔ:ən/gə'd...] 1. klaar, volbracht *We hadden et melken op 'e tied daon* (Ol-Nl), *De boeren hadden et sloden daon* (Obk), *Et wark is nog niet daon* (Obk), *daon hebben* klaar zijn met het werk, *Hi'j het nooit daon!* hij is altijd maar weer met z'n werk bezig (Nbk), *daon kriegēn* gereed komen met z'n werk: *Hi'j het et wark daon kregēn* (Ste), *Et wodt wel late vanaovend, mar netuurlik maken we de kaorties daon* (Sz), *daon wark maeken* het werk afmaken (Ma), *Et wark is daon veur vandaegē* (Dho, Op), *Now, is 't giechelen haost daon, dan moej' ok es weer an 't wark* (Dfo), *We hadden krek et eten daon* (Np, Dfo), *Doe et voeren daon was (...)* (j) 2. afgelopen, uit (vooral: de situatie dat men z'n ontslag heeft) *iene daon geven* hem z'n ontslag geven: *D'r was hielemaole gien wark meer, ze hebben him daon geven* (Nbk), ook *Ze hebben 't him daon geven* (Np) en *Dat he'k 'm daon geven* ik heb 'm z'n ontslag gegeven (Ste), *Hoe kun ze him dat andoen, hi'j doet aaltied zien beste, en now geven ze him gedaon!* z'n ontslag (Nw), zo ook *Die het gedaon kregēn* ontslag (Nw), *Ik zal je al uutbetaelen, mar dan hej' ok daon!* dan heb je ook je ontslag (Sz), (...) *da'k vroeger as boere-arbeider es daon wark kregēn hebbe* (...) ontslag heb gekregen (b), *et wark daon geven* gezegd als er geen werk meer is (Ste) * *Op is op en daon is daon* (Np)

daonig (verspr.) bw. [dɔ:ənəx] - danig: zeer *argens daonig et laand an hebben* (k: Ste), *J. was nog daonig kras* (b), *Hi'j zat*

daonig in de piepzak (Ma), *Hi'j was daonig in zien sas* (Op), *Die is daonig in 'e warre* (Obk), *Die was daonig in de weer* (Spa, Sun-Ot), *P. was d'r daonig wies op* (b) **daonmaeken** Ook **daonmaken** (WH) zw. ww.; overg.; maekte daon, het daonmaekt ['dõ: ðme:kp/...] 1. afmaken *Hi'j het et mar half daonmaekt* voor de helft (Nbk), *De beide maoten maekten et aandere wark bij de körven doe mar daon* (j) **daonmaken** z. **daonmaeken** **daor** Ook **daore** bij nadrukkelijk gebruik (in bet. 1, 2), z. ook aldaar bw. [dõ:ət/ 'dõ:ərə] 1. daar, op die plaats *Hi'j kon et niet van him ofzetten en miende mar beslist dat daor iene verdronken was* (j), *Kiek, daor moej' henne daar moet je naartoe, Daor moej' langes* (Op), *Daor ligt et* (Nbk), *Moej' daor es kieken!* (Ma), *Staot de sukerbusse daor?* (Spa), *Daor he'k de geite henne zet* (Pe-Db), *Gaon jim mar in de huusholing, daor heuren jim* (b), *daor ginderd* daar ginds, (zo) *hier en daor* hier en daar, op diverse plaatsen, *daor en daor* op een niet nader te specificeren plaats: *Ik hebbe daor en daor slaopen* (Np), *We bin daor en daor langes gaon* (Nbk), *Daor, waor de heide bluuit* (...) (Nt), *tot daor(e) an toe* tot aan die plaats, ook: dat kan er nog net mee door: *A'k die haeze nog niet zien har, dan was 't nog tot daor an toe* (b), *daor bij omme* ongeveer in die buurt, op die plek: *in Else of Berkoop of daor bij omme* 2. bij die mensen *As jonge van zoe'n jaor of dattien kwam ik daor een hieleboel* (j), *Daor is 't ok gien weelde* die mensen zijn niet bep. rijk (Nbk), *Daor hebben ze altied et beste mit je veur* (Nbk), *Now wi'k niks gien kwaod van die meensken zeggen, heur* (...), *mar wat stonk et daor* (b) 3. gezegd om te attenderen op iets of iemand (dat/die komt, aangetroffen wordt enz.) *Kiek, daor ligt de kraante!* (Nbk), *Daor komt hi'j an!* (Nbk), *Daor komt de pelisie an!* (Wol), *Daor komt een onweersbuije opzetten!* (Spa), *Daor hej'm* daar is hij, daar komt hij aan (Nbk), *Kom, hawwe jow daor es. Now, vaal mar daele* (...) (p), *En ja, daor har hi'j de lucifes!* (b), *Daor ha'k mi'j omtrent nog verpraot* bijna was er een moment dat ik me versprak (b), *Daor hej't!* gezegd wanneer men (vaak: geïrriteerd) iets geeft, voor iemand

neergooit e.d. (Nbk), *Daor hej't al* daar gebeurt het al, daar begint het al, *Daor heb ie 't al id.* (Nt), (met nadruk:) *Daor heb ie wat* gezegd wanneer men met nadruk wil zeggen dat men iets aanreikt, neerlegt, geeft, ook: dat men een sneer of een klap uitdeelt (Nbk, Bdie), *Daor heb ik jow* daar heb ik je gevangen, gepakt, ook: nu heb ik je te pakken (met woorden; bijv.: doordat je je verspreekt), *van heb ik jow daor* van enorme omvang, aanzien: *Da's een wark van heb ik jow daor* (Nbk), *'t Is een gekaekel van heb ik jow daor* (Np), *Of had hi'j et reuken dat ze de polle d'r haost of hadden, daor kwam een boerewaegen et laand daelezetten* (j), (...) *en ja, daor zie'k een vos uut de bos stappen* (b), *Mit zette hi'j weer an en daor reden we henne* (b), *Daor kwam ien van de jaegers an biezen* (j), *De oolde man stroffelde deur de gröppe en, waor hi'j al zo half en half bange veur was, daor lag A.* (b) 4. als eerste deel van een gescheiden vn. bw. (i.t.t. het Nederlands worden de verb. als *daor* (...) *an, daor* (...) *op, daor* (...) *in* zelden aaneen gebruikt) *Daor ha'k niet meer an docht* (Diz), *Daor hulp niks an* dat was nu eenmaal zo (b), *Daor is niks an* dat is helemaal niet leuk, dat is erg saai, ook: dat is helemaal niet moeilijk (verspr., Obk), *Daor he'k gien kiek op* daar heb ik geen kijk op, daar heb ik geen verstand van (Nbk), *Daor ha'k niet an docht* daaraan had ik niet gedacht (Nbk), *hier of daor bij zitten te snuuien* bij het een of ander zitten zoeken (Bu), *Daor was ik niet bij* ik was daar niet bij, ik heb er niet aan meegedaan (Db, Nbk, Np, Nt, Obk), *Een flodderwiend is donkt mi'j een zachies en een stilstaonde wiend, daor aj' niet koold en waarm bij wonnen* (Nw), *Vroeger wodden d'r nog vaeke polsmoffies dreugen* (...); *et waeren zwatte halve haansken daor de vingers deurhenne stakken, om beter warken te kunnen* (Op), *Bi'j'm daor al henne west?* (O1-N1), *Wi'j daor henne en nao wat henne-en-weer praoten mochtten wi'j dat peerd en de karre wel lienen!* (b), *laand daor grus in staot* (Np), *Wi'j hadden vaeke wel een kraomhokkien veur de motte daor hi'j de eerste weken nao et biggen ok in bleef om et doodliggen van de biggen tegen te gaon* (Ld), *Dat varken, daor zat*

daor- - daordeur

aorig plovaket in; dat was lang zok goed vet niet as de reuzel (Np), Et ni'jgerei, dus daor we mit ni'jen, stoppen, borduren, mazen! (Nbk), Daor is alles mit zegd meer valt er niet over te zeggen, zo is het kort samengevat (verspr.), Daor hej' gien zeggen van dat kun je niet weten, is moeilijk te bepalen (Nbk), Ik kwam daor op deurreize naor familie ien keer in et jaor langes en ik stak dan even an in et oolde harbargien (j), Daor lopen een pertij jonges langes, wat zollen die in 't schild voeren? (Nw), (als reactie tegen iemand die vraagt waar je naar toe gaat, terwijl je naar de w.c. moet:) Ik moet een bosschop daor ik een aere niet omme sturen kan (Ste), Daor is et je toch niet om te doen, toch? (Nbk), Hoe beroerd J. d'r ok an toe was, daor mos hi'j toch omme gniesen (b), Zoks overkomt mi'j niet weer, daor kuj' op rekenen! (b), Aolpiepers zitten in oolde waeterdobben, daor et vee vroeger uut dronk (Dfo), Daor niet van dat zal ik niet ontkennen, dat toegegeven (Nbk), Daor moej' niet alles van annemen, dat is een raozerd je moet lang niet alles van hem geloven (Op), Ja, zee ze, wat za'k daor van zeggen! ik zou niet weten hoe ik erop zou moeten reageren, ook: ik kan het me voorstellen dat hij/zij enz. zo doet, zo reageert (verspr., Nbk), Vraogezaod daor jow niks van angaot dat gaat je niet aan (Sz), Daor helpt niks veur (Sun-Ot), Daor hadden ze veur zorgd (Nbk), Veureerst moet zoe'n trammeri'je mit alles wat d'r op en bi'j beheurt, een grote somme geld kosten, daor oonze gemeente toch niks toe geven kan (...) (s: oost., plm. 1885), We waeren daor en daor mit doende met een niet nader genoemd of te noemen iets (Ol-Nl) 5. (gebruikt ter inleiding van een bijzin (niet zelden met toevoeging van as)) de plaats waar, daar waar Daor (as) dat baankien staot, is een rustplak om even te verpozen (Obk), Hier hej' daor hi'j opneumen wodden moet (Ste), Daor hi'j woont, daor moej' langes (Op), Daor gien haandel in et groot dreven wodt en de ofstanen zo groot binnen mit weinig bevolking, is zoe'n tram niks weerd (s: oost., plm. 1885)

daor- - daar-, in woorden als *daorveur*, *daormit*. deze woorden worden echter

meestal gesplitst: *Daor he'k gien tied veur* daarvoor heb ik geen tijd, ongebruikelijk is: *Daorveur he'k gien tied, Daor kwam bi'j* (...) daar kwam bij, ongebruikelijk is: *Daorbi'j kwam (...)*; ook als *daoren* het v.z. niet door andere woorden gescheiden zijn, worden ze meestal als twee woorden gevoeld en daardoor meestal niet aaneen geschreven

daoraachter (zelden aaneen) vn. bw. [aks. wisselt] 1. daarachter *de wiede zee, mit daoraachter de grote wereld(v)*, gescheiden in: *Een grote polle, daor kreup hi'j achter* (v), *Daor stao ik achter* daar sta ik achter, dat steun ik helemaal (Nbk)

daoran (zelden aaneen) vn. bw. [aks. wisselt] 1. daaraan *een angelstok en eer visgerei daoran vaastebunnen (b)*, *Daor ha'k niet meer an docht (Diz)*, *Now, daor miszee ik toch niks an, wel?* (b)

daorbi'j (zelden aaneen) vn. bw. [aks. wisselt] 1. bij dat *Dat ongeval van gisteraovend, daor was ik niet bi'j, ik was krek vot (Obk, Mun)* 2. bovendien, daarenboven *Daorbi'j kwam nog (...)* (Nbk), veel vaker gescheiden: *Daor kwam nog bi'j (...)* (Nbk)

daorbinnen (meestal niet aaneen) [...'b...] - daarbinnen *Daorbinnen is et waarm*, vaker: *Daor binnen is et waarm* (Nbk)

daorboven (meestal niet aaneen) vn. bw. [...'b...] 1. daarenboven *Daorboven is nog een kaemer* (Nbk), meestal: *Daor is nog een kaemer boven* (Nbk), of evt. *Daor boven is nog een kaemer* (Nbk)

daorbuten (meestal niet aaneen) vn. bw. [...'b...] 1. daarbuiten *Daorbuten woont gieniene meer* buiten dat gebied (Nbk), echter meer: *Daor woont gieniene meer buten* (Nbk), of evt.: *Daor buten woont gieniene meer* (Nbk); nooit aaneen in verb. als in: *Daor staot hi'j buten* daar staat hij buiten (Nbk), *Daor moej' buten blieven* (Nbk)

daordeur I (vaak niet aaneen) vn. bw. ['d...] 1. door dat, door die zaak *Oons naogelacht kan daordeur een klein betien een indrok kriegen (...)* (l), *Daor bin wi'j deur an de gang kommen* (Obk), ook: *Daor deur bin wi'j deur an de gang kommen* (Obk)

daordeur II (steeds aaneen) voegw. bw. ['d...] 1. door die oorzaak *Daordeur hebben*

wij et vaeks niet biester op de meensken staon (b)

daore bw. [ˈdɔːərə] 1. nadrukkelijke vorm van *daor*, daarzo *Moeke, moej' now toch es kieken! Kiek dan toch es! Daore! Toe!* (bl), *Et snijde nog en doe J. en de oolde boer in huus kwammen, hadde de boerinne al een bedde klaor maekt veur et maegien; dat kon daore wel slaopen* (j), *Ze hadden gien kiender, daore, en D. was een meenske mit een goed hatte* daar bij die mensen (j)

daorentegen (Np, Nbk) vw. bw. [dɔːrɛtɪːgɛ; aks. wisselt] 1. daarentegen, echter *P. daorentegen die zee et hiel eers* (Nbk)

daorgeens z. *daorginderd*

daorginder z. *daorginderd*

daorginderd (verspr.) Ook *daorginder* (verspr.), *daorginds* (verspr.), *daorgeens* (Mun, Nbk) bw. [dɔːə(r)'gɪndɪ(t)/...'gɪnts/...'gɪːs] 1. daarginds *Daorginder is een grote braand* (Ld, Sz), *Daorginderd komt hij an* (Nbk), *Daorginderd gaon W. en G. ok henne* (Obk, Nbk), *Daorginder stiet oonze karke* (Db) * *Waor woon ie/ Daorginder in de klonie/Waor ligt dat/In 't stinkgat* (Ste)

daorginds z. *daorginderd*

daorhenne (ook niet aaneen geschreven) [aks. wisselt] 1. daarheen *Daenk d'r omme, 't is een min pad daorhenne* (Bu, Ma), *Daorhenne, nee, dat doe 'k niet* (Nbk), ook *Daor henne ...* (Nbk), *Daor gao 'k niet henne* (Nbk)

daorin (meestal niet aaneen) bw. [ˈdɔːərɪn] 1. daarin *Daor he'k et gister in zien liggen* (Nw), (...) *want daor har meester de ringenet in legd* (Nw), *Daorin bin we 't wel iens* (Obk), *Ie kun de melk daor in doen* (Nbk) *Daor moet ik jow geliek in geven* (Db), *Die man speulde daor een grote rolle in* (Pe-Db1)

daorlanges (meestal niet aaneen) vn. bw. [ˈdɔːlɛŋs] 1. daarlangs *Daor bin 'k nog nooit langes west* (Nbk), *Daorlanges bin 'k...* (Nbk)

daorlaoten (spor., s: oost.) (meestal niet aaneen) [ˈdɔːlətɛn] - daarlaten, terzijde laten *As et hier now krek zo west is, dat laoten we daor (...)* (s: oost.)

daormit (meestal niet aaneen) vn. bw. [ˈdɔːmɪt] 1. daarmee *Daor kuj' nog niks mit* (Nbk), (zelden:) *Daormit kuj' nog niks*

(Nbk), *Daor pestte meester him now altieten mit* (b), *Daormit bewees ie dan zien hoge kom of* (b), *Stief twintig tree en daor hoolt 't mit op!* (b), *Wat bedoel ie daor mit?* (Nbk), *...daormit?* (Nbk), (meestal aaneen:) *En daormit uut!* zo is het en verder geen gezeur, basta

daornao (ook niet aaneen: vooral in bet. 3) vn. bw. [aks. wisselt] 1. na die tijd *Daornao heurde ie d'r nooit meer wat van* (Nbk), *Tieden daornao dee him de huud nog zeer, en hij hadde nog lange onder de blauwe bulten zeten* (j), *Daornao zee hij (...)* (b) 2. vervolgens *Daornao kwam hij* (Nbk) 3. na dat, na de vorige *Daor kwam hij nao* (Nbk), *Daor nao kwam hij* (Nbk), *Daornao kwam hij* (Nbk)

daornaor (meestal niet aaneen, zie ook onder *naor* I voor var. met *nao* i.p.v. *nao*) [ˈdɔːnɔːr] - daarnaar *Daor moej' naor rekenen* (Nbk), ook wel, maar zelden: *Daornaor moej' rekenen* (Nbk), *Daor moej' naor kieken* (Nbk), ook wel, maar zelden: *Daor(e) naor moej' kieken* (Nbk), *Daornaor moej' kieken* (Nbk)

daornaost Ook niet aaneen geschreven vn. bw. [aks. wisselt] 1. naast dat, naast die persoon *Eerst kriej' een grote schure, en daor naost/daornaost ziej' een klein hokkien* (Nbk), *...en daor ziej' een klein hokkien naost* (Nbk) 2. (meestal aaneen) behalve dat, ook nog *Daornaost hej' ok nog dat geval* (Nbk), *Daornaost kregen we ok nog een flinke anslag van de belasting* (Nbk)

daorneffens (Nbk, vo) vn. bw. [...ˈnɛfɛns] 1. daarmee in verhouding, daarnaar gemeten *Et was dus allemaol welveert, jongeluden wodden boer zo om 1919-'20 henne en kochten de koenen veur zoe'n vief-, zeshonderd gulden, en peerden en ark weren daorneffens* (vo)

daornet (spor.) [...ˈnɛt] - daarnet, daarstraks, zoëven

daorof (zelden aaneen) vn. bw. [aks. wisselt] 1. daaraf *Daor gaot de smaek mij wel wat of!* (b)

daorom z. *daoromme* I, II

daoromme I (zelden aaneen; z. ook *omme*, bet. 8) vn. bw. [dɔːˈɔːromə] 1. daaromheen *Hij bun et touw daoromme* (Nbk)

daoromme II Ook *daorom* voegw. bw. [ˈdɔːrom] 1. daarom, om die reden *Daor wus ik*

daorommetoe - daorvan

al wat van, daoromme he'k d'r gien ni'jigheid an (Op), *Daoromme gaon wi'j ok van 't jaor weer een stille omgaank holen* (b), *Ik vien een vulpenne lang zoe'n geveerlik ding niet en daorom waopende ik mi'j daormit* (b), *Dat tuug moet daorom opruumd wodden* (b) 2. in *daoromme niet desondanks*, in weerwil daarvan *Daoromme niet, et giet wel deur* (Ow), *Mar daorom niet, aj' aachter et stuur willen dan hej' geliek daj' van de flesse ofblieven* (b), *'t Het mi'j een goeie segare kost, mar daorom niet, dat was 't mi'j best weerd* (b), *niet daoromme id.* (Bdie)

daorommetoe (Dho) (ook niet aaneen) [...'tu] 1. ongeveer, bij benadering, van die orde van grootte *Hej' honderd gulden?* met als antwoord: *Daorommetoe!* (Dho)

daoromtrent (WS, verspr. OS) vn. bw. ['d...] 1. in de omgeving van die plaats *Daoromtrent is hi'j deur et ies zakt* (Nt), *Et leit daor aachter Wolvege of daoromtrent* (Ma), *Daoromtrent daor woont hi'j* (Nbk, El), *'t Was tussen Hooltpae en De Hoeve daoromtrent* (Mun, Op) 2. ongeveer in, op die tijd *Et was half juli (daoromtrent was 't zowat)* (Obk) 3. met betrekking tot iets (Bdie) *Daoromtrent, ik wil jow wel vertellen, dat et now goed mit 'm gaot* (Bdie)

daoronder (meestal niet aaneen) vn. bw. [dɔ:ə'rondɪ] 1. daaronder

daoronderdeur (meestal niet aaneen) [...'dɑ:ər] - daaronderdoor

daorop I voegw. bw. [dɔ:ərop; aks. wisselt] 1. daaropvolgend *et jaor daorop* (Nbk), *de weke daorop* (Nbk), *En kot daorop verkocht de jongste zien pat en hi'j trok de wiede wereld in en gong naor een veer laand* (b), *'t Was mien gelok, want drekt daorop doe wodde dubbeld scheuten* (b)

daorop II (meestal niet aaneen) vn. bw. [aks. wisselt] 1. op dat/die (...) *een protte vossen en daor wodt de laeste tied nogal es jacht op maekt* (...) (b), (ook wel niet aaneen geschreven:) *Daorop slaon mag niet!* (Nbk)

daoropvolgend (spor.) [...'fɔlgɪt] - daaropvolgend

daorover (ook niet aaneen geschreven) vn. bw. [aks. wisselt] 1. over dat *Daor kuj' mar beter niet over praoten* (Nbk), (zelden, en

dan met nadruk) *Daorover kuj' mar beter niet praoten* (Nbk)

daoroverhenne (meestal niet aaneen) [...'h...] - daaroverheen *Daor moej' mar niet overhenne perberen te kommen* (Nbk), (zelden, en dan met nadruk:) *Daoroverhenne moej' niet perberen te kommen* (Nbk)

daortegen (ook niet aaneen geschreven) vn. bw. [aks. wisselt] 1. daartegen, tegen dat *Hi'j zat altied overal mit in, vandaor dat hi'j altied vot was; daortegen foeterde zien wief wel es* (Dfo), *Daortegen he'k mi'j geweldig verzet* (Nw), *Daor kuj' je wel tegen verzetten* (Ma), *Daortegen is gien kruud wassen* (Diz), *Wat moej' daor tegen doen?* niet aaneen geschreven (want uitgesproken met een hoorbare scheiding tussen *daor* en *tegen*)

daortegenover vn. bw. [...'o:...] 1. daartegenover *Daor staot tegenover dat hi'j oons ok vaeke hulpen het* (Nbk), (minder gebruikelijk:) *Daortegenover staot, dat hi'j oons ok vaeke hulpen het* (Nbk)

daortoe (b), ook niet aaneen geschreven; vn. bw. [akw. wisselt] 1. daartoe, tot dat, ertoe *Leid oons daortoe God, mit jow Heilige Geest (...)* (b)

daortussen (ook niet aaneen geschreven) vn. bw. [...'t...] - daartussen *Die bin et altied zo mit meeker iens, daor koj' niet tussen* (Nbk), (nadrukkelijk) *Daortussen zit hielemaole gien verschil* (Nbk)

daortussendeur Ook niet aaneen geschreven (spor.) [...'d...] - daortussendoor *Et was ien en al popmeziek op 'e radio, en daortussendeur hadden ze wat vraoggesprekken* (Nbk)

daoruut (meestal niet aaneen) vn. bw. [aks. wisselt] 1. daaruit *Daor kuj' dat niet uut opmaeken* daaruit kun je dat niet opmaken (Nbk), (minder gebruikelijk, maar met nadruk:) *Daoruut kuj' dat niet opmaeken* (Nbk), *Dan kun wi'j daoruut wel haost opmaeken, waor as (...)* (b)

daorvan (meestal niet aaneen, behalve in de verb. *daorvan niet*) vn. bw. ['d...] 1. van dat, daarvan *Daor hool ik van daar houd ik van, dat staat me aan* (Nbk, Obk), (...) *Daor is ze lid van* (b), (met nadruk:) *Daorvan zui' et wel kregen hebben* bijv. m.b.t een lichte ziekte (Nbk), *Daorvan het hi'j gien keze eten* daar heeft hij geen kaas

van gegeten (Pe-Db), *Daorvan bin 'k ziek wodden* id. (Nw), waarnaast *Daor zuj' et wel van kregen hebben* id. (Nbk) en *Daor bin 'k ziek van wodden* (Nw), *Ie kun daor wel van krieggen, mar daorvan niet* (Nbk), *Hoevule hej' daorvan/daor van* [met hoorbare scheiding]? (Nbk), *Daor hebben wij gien weet van* daarvan weten we niets, daar hebben wij geen benul van (Db), *Daor zoj' wat van krieggen* dat is buitengewoon ergerlijk (alg., Ma), *daorvan niet* daarvan niet, dat is geen bezwaar, daarmee is niks mis, dat is wel zo: *Hi'j is een boer van niks, mar hi'j het een goeie stal vee, daorvan niet* (Np), *Hi'j het wel, daorvan niet, mar hi'j blaost d'r wel wat riekelik over* (Nw), *'t Was wel een goeie vent, daorvan niet* (Ma), *'t Was koold weer, daorvan niet, 't was een mooie dag* (El), ook vaak niet aaneen: *'t Was een mooie aovend, daor niet van* (Spa), *Ze hebben een goeie wedstried speuld, daor niet van* (Diz) **daorveur** (in bet. 3 steeds aaneen; in bet. 1, 2 ook niet aaneen) vn. bw. [aks. wisselt] 1. voor dat, voor zoiets, voor die zaak *Daorveur bin wij te oold wodden* (Nbk, Obk), waarnaast *Daor bin wij te oold veur wodden* (Obk, Nbk), *Daor helpt niks veur* daar is geen middel/oplossing voor, daar is geen kruut tegen gewassen (alg., Sun-Ot), (all. aaneen:) *Ik kon toch niet beginnen te vluken?* *Daorveur zat ik vuus te veule over jow in!* (Nbk, b) 2. daarom *Daor zeg ik et je veur* daarvoor zeg ik het aan je (Nbk), zo ook *Daorveur zeg ik et je* (Nbk) 3. voor die gebeurtenis, voor die tijd, dat tijdstip (*'s*) *jaors daorveur* in het jaar daarvoor, ten tijde van het jaar daarvoor (Nbk), zo ook *de weke daorveur* (Nbk) en *weeks daorveur* (Nbk), *de keer daorveur* (Nbk) **daorweg** Ook niet aaneen geschreven vn. bw. [aks. wisselt] 1. daarvandaan *Kom gauw daorweg!* (Nbk), *Kom daor gauw weg!* (Nbk), *Daorweg kan hi'j haost niet kommen* het is niet aannemelijk dat hij uit die plaats komt (Nbk) **daorzo** z. **daorzoot** **daorzoot** z. **daorzoot** **daorzonder** Ook niet aaneen geschreven vn. bw. [aks. wisselt] 1. **daorzonder** *Daorzonder kan et niet!* (Nbk), *Een woordeboek, daor kan et niet zonder!* (Nbk)

daorzoot (Nbk) Ook **daorzoot** (Nbk), **daorzo** (Nbk) bw. [dɔ:ə(r)so:t, ...so:ət/...sut] 1. daar, op die plek *Ik gong dan naor die vievers, van M. daorzoot* (Nbk) **daot.** - afkorting van *daotum datum* **daotum** de; -s 1. dagtekening *Wat veur daotum ston d'r onder?* (Nbk) 2. belangrijke dag in de ontwikkeling 3. dag, tijdstip *En op wat veur daotum?* (b) **daozen** z. **daezen** **dapper** bn., bw.; -der, -st ['dap] 1. zonder angst voor gevaar *een dapper kereltien* (Sun-Ot), *Hi'j is een dappere vent* (Np), *Hi'j is slimme dapper* (Np), *zo dapper as Napoleon* (Ol-Nl), *...as David* (Mun), *...as De Ruiter* (Sun-Ot), *...as een leeuw* (Sz) 2. flink, optimistisch *Die is dapper an 't wark* flink (Nbk), *Hi'j hoolt him dapper* (Nbk), *Jan het him bij de tandarts mar dapper hopen* zich flink gehouden (Db) 3. (weinig gebruikt) parmantig (Nbk, Np, Spa) *Hi'j stapt d'r dapper henne* (Np), *Hi'j knipte kleine G. mar dapper in et haor* (Nbk), *'t Is wel een dapper ding een parmantig meisje* (Nbk), *zo dapper as een stotterse hane* (Spa) 4. gezond *De pesjent leek wel aorig dapper* (Nt), *Ie hopen je mar dapper* (El), *Die is weer aorig dapper* (Obk), *Die oolde man is weer aorig dapper* (Bdie), *zo dapper as een kiewiet* (verspr.) * *Klein mar dapper* (Dfo, Ow, Nbk) **dar** z. **darre** **darde** z. **dadde** **darg** (WS, Db, Nbk, Obk) Ook **darrig** (Dfo), **darge** (Bu), **darre** (Ld), **daarg** (Nw) de [darx/'darəx/'dargə/'darə/'da:r(ə)x] 1. bep. soort veen: **darg**, **derrievveen**, **natte onderlaag van veen** *Darg kuj' beste turf van maeken* (Spa), *Da's venige grond, 't is darrig* (Dfo), *Darg was overgebleven vene, die zat onder de vene, daor kwammen de turfgrevers niet an* (Obk), *Darg is ongeschikt veur turfmaeken* (Ol-Nl), *Vroeger wilde de veenbaos de darg niet deur de turf doen, dat zodoende is 't zitten bleven, en was 't weer rietkragge* (Mun), *In de oorlogsjaoren hebben wij darg steuken* (Bdie), *De darg dat is meerstal de onderste laoge op et zaand, mar d'r kan ok nog een laoge darg onder zitten* (Bdie) **dargachtig** (Nbk) bn.; -er, -st ['d...] 1. gezegd van grond die op **darg** ligt, die gemengd is met **darg**, van korrelige grond

darge - dat

waarop gewas nauwelijks wil groeien

darge z. *darg*

darggrond (Nw) de ['d...] 1. grond bestaande uit *darg*, z. *aldaar*

darglaoge (Nw, Spa) de; -n; ...laogien ['d...] 1. laag *darg*, z. *aldaar*

darm z. *daarm*

darmwand z. *daarmwaand*

darre (verspr., bs: Dfo, El, Obk, Op) Ook

dar (verspr.) de; -n; -gien ['darə/dar] 1.

mannetjesbij *De darren bin onvruchtber*

(Sun-Ot) 2. scheldnaam voor een imker

(bs: Dfo) *Daor hej' de darre ok weer!* (bs:

Dfo) 3. z. *darg*

darrebroed et ['d...] 1. hetz. als *grofbruud*,

z. *aldaar*

darrebruderig (bs: Obk) Ook *darrebrudig*

(Obk, bs: Dfo) bn.; -er, -st ['darəbry:dʁəx/

...bry:dəx] 1. gezegd van een bijenkoningin

die geen bevruchte eieren kan leggen *De*

keuninginne kan ok darrebruud anzetten as

hi'j niet bevrucht wodt bi'j de bruidsvlocht,

of as dat laeter as gewoonlik gebeurt; die

keuninginne is dan darrebruderig (bs: Obk),

Een darrebrudige moer is een onbevruchte

moer (Obk)

darrebrudig z. *darrebruderig*

darrebruudsel (Nw) et ['d...] 1. hetz. als

grofbruud, z. *aldaar*

darrecel (Obk) ['darəsel] - darrecel

darregrond (Dfo) de ['darəgrond] 1.

darghoudende grond, aarde die vooral uit

darg bestaat, die nl. overwegend veenachtig

is

darrelltien (Bu) et; ...ties ['darɫtin] 1.

aanduiding van een derde deel van een

groot perceel

darremennigte (bs: Obk) de; -n, -s

['darə...] 1. grote groep darren, zwerm

darren *Bi'j de bruidsvlocht gaon d'r wel*

honderden darren aachter de moere an; dat

is een hiele darremennigte, al krigt d'r op

't laeste mar iene de geunst, de beste

volger (bs: Obk)

darreraot (bs) ['d...] - darrenraat *Bi'j goed*

gewin bin darreraoten wel geschikt veur

extra ruimte veur hunnig, daor kuj' mooie

spekraoten van kriegen (bs)

darreslaacht (bs: Dfo, Obk, Ow) de

['darəsla:xt] 1. darrenslacht

darrig (Dfo, Ld) bn.; -er, -st ['darəx] 1.

darghoudend, veenachtig *Die grond is*

darrig (Dfo), *een darrige stee in et laand*

(Ld) 2. z. *darg*

das [das] - das: bekend zoogdier

dashbod (Nbk, Ow) ['dezjbot] - dashboard

dasse de; -n; dassien ['dasə] 1. das,

halsdoek, sjaal *Now, ie kun de dasse wel*

ommeholen (Nbk), *Vleden winter was 't*

niet zo koold, mar ik hadde toch de dasse

wel es omme (Nw), *Doej' de dasse omme?!*

(Ste), *een sjaal of dasse mit de dassesteek*

breien (Ow), *Dat het him de dasse*

ommedaon dat heeft hem genekt, ziek

gemaakt, ten gronde gericht in financieel

opzicht: *Toch het et zwaore wark en lange*

daegen heur ok wel es de dasse ommedaon

(Ow), *Dat dot je de dasse (niet) omme* daar

ga je niet kapot aan, dat maakt je niet

bankroet enz. (Bu), (uutdr.): *Dat dee him*

de dasse omme maakte dat hij het net niet

meer redde (verspr.)

dassesteek (verspr.) ['d...] - patentsteek *de*

dassesteek breien (Db, Ld, Nbk, Ol-Nl,

Ow), *'k Heb hiel wat sjaals mit de*

dassesteek breided (Ow)

dat I aanw. vn.; mv.: die [dat] 1. dat wat

zich op enige afstand bevindt en wordt

aangewezen *Dat huus, daor wonen ze in,*

niet in ditte! (Nbk), *Kiek, dat huus is van*

mien omke (Nbk), *Kiek, dat daore in de*

veerte is de febrieksschostien van Else

(Nbk) 2. dat wat eerder is meegedeeld, dat

wat eerder uit situatie of kontekst bleek

Dat kuj' now wel mienen, mar et is niet

waor (Nbk), *Mar dat is 't verhael niet. Et*

verhael van S. gong over hiel wat aandere

(j), *J. nam gien risiko's meer, dat kuj'*

daenken (j), *Dat is now de wereld! Zo*

wodt et wardeerd aj' je plicht doen (b),

Sni'j op 'e wallen en sni'j op 'e lanen, sni'j

op 'e stallen en sni'j op 'e hanen, [met

wegvallen van t:] *da's pas vermaek!* (ba),

Et oolde stee trok him an, en et was

Grietien ok een betien dat him daor zo

antrok (j), *Veur de oolden is een vuurwark*

liekegoed een vermaek as veur de jongen,

dat dee vleden weke weer es blieken (b),

(...) *en had dus de kosten betaeld, dat d'r*

nogal in kneep (Db, Np, Obk), *R. was gien*

verkeerde jongen, dat niet (b), *Oons mem*

hadde niet zoveule op mit zwarversvolk.

Hoe dat was weet ik niet, mar J. (...)

waardoor dat kwam, hoe dat zat (j), *Dat zat*

zo: gien meenske in et dörp dust ooit een

voete te zetten op de ienzeme rietkraege

(j), *Die Stellingwarvers slokten allegere de woorden half in en dat zol hi', meester, d'r wel uut kriegen* (b), *Van de koolraopesop mo' niet te veul eten, dat was geveerlik, zeden ze* (v), *Hi'j deuk de vaort in om te perberen de meensken uut de auto te haelen. Dat is nog es kerdaot optreden!* (Nbk), *Ik kreeg een splinter onder de naegel, mar dat dot zeer!* (Ste), *As elke huusholing now daegs 10 mingel waeter bruukt dan wodt dat alle daegen (...)* (b), *Dat hooft zeker in (...)* (bl), *Da's te zeggen (...)* (b), *Dat wil zeggen (...)*, *Dat wil wel wat zeggen* dat houdt nogal wat in, betekent nogal wat, *Waoromme dat?* waarom vind je dat, hoe kom je nu tot die opvatting, hoezo?, *Hoe dat zo!* waarom vind je dat, hoe kom je daar nu ineens bij, *Nee, dat now niet, mar (...)* nee, zo is het niet, zo bedoel ik het niet (b), *Dat zat zo (...)* het zat als volgt in elkaar, het was als volgt gelopen e.d., *Wat is mi'j dat? Kuj' ze niet meer bieten?* wat is dat nu, hoe heb ik het nu met je (b), *Now, wat zol dat?* wat kan dat nu schelen, dat doet er toch niet toe, *Wat zol me dat!* daar schrik ik niet van, daar trek ik me niks van aan (Nbk, b) 3. dat wat men niet verder wil specificeren *Dat en dat he'k zegd, mar et dot d'r veerder niet vule toe* (Nbk), *A'k laeter groot bin, wi'k dat of dat wodden* (Obk), *Die wol dit en dat weten (...)* het een en ander (Nbk), *de vraoge hoeveul percent d'r van dit en dat in et pepier van dit boek zit* (bl), *Vroeger was de locht gezonder, vroeger weren de meensken tevredener, vroeger dit en vroeger dat* (v) 4. (vaak zelfst.) de bedoelde of aangewezen persoon, zaak, handeling *Die daore, dat is mien omke* (Nbk), *De onkosten, dat leup d'r nog al in* (Dla), *Dat is nog es kerelwark!* (Nbk), *Wie is dat?, Zo, dat is dat!, Dat wel, Ok dat nog!*, (gebruikt om in negatieve zin te noemen:) *Dat roken van him mos es een keer opholen* (Nbk), zo ook *Dat gezeur hool ik niet van* (Nbk), *Dat gezeur ok altied!*, *Och, dat meenske ok altied (te zeuren)!* (Nbk), *Ik leut him die koe veur dat geld* verkocht hem die koe voor dat bedrag (Ma), *Veural nao dat mit K., daor wus gien iene wat van dat geval*, die kwestie (b) 5. in *van dat zulk*: (positief:) 't *Was van dat mooie veurjaorsweer* (Nbk),

(negatief:) *Hi'j het soms van dat vremde praot!* hij praat soms zo vreemd, heeft van die vreemde praatjes (Nbk) 6. als steunpronomen gebruikt, ter verbinding met een 'aanloop': *Et mooiste dat komt nog, luuster mar goed* (Nbk), *Et gerucht dat gaot, of et waor is weet ik niet* (Sz), 't *Piskussen dat stonk altied, want dat wodde boven de kachel opdreugd* (Sz), *Et waoromme dat weten we niet* (s), *Die B. dat was een taktvolle man* (j) 7. (zelfst.) gebruikt als onbep. aanduiding van persoon, dieren *Dat dot ok mar tegenwoordig, mar d'r komt ellende van ze doen ook maar* (Nbk), *Dat zit mar te pluzen en mit lange tanen te eten* (b), *Morgens in de vroegte is et prachtig in de bos, dat zingt en kwettert al mar an!* nl. die bosvogels (Nbk), *Smerige hond, doe de basse toch dichte, dat schit aaltied an!* jij, hond (Nw) 8. ter vervanging van een eerder genoemd zn.: *Mien huus en dat van him (...)* (Nbk) **dat II** betr. vn. [dat] 1. ter inleiding van een beperkende bijvoeglijke bijzin: *Et maegien dat ik zingen heurde, was de dochter van de botterdirekteur* (Nbk), *Ik heurde et vremde verhael dat hi'j eerst nog naor et butenlaand west hebben zol* (Nbk), (met hoofdzinsvolgorde:) *Ze vertelden me zopas wat dat kan 'k niet geloven* (Sz), *de laeste keer da'k d'r west hebbe* (Nbk), *Ik was wat in de kaaste an et scharrelen, want ik zuke een dink da'k niet wete waor ik et laoten hebben* (Op), (met hoofdzinsvolgorde:) *Ik heurde et vremde verhael dat hi'j zol eerst nog naor et butenlaand west hebben* (Nbk), *Dat is goed dat wil wel gauw kreukelen* (Dho), 't *Gerucht gaot dat hi'j het et daon* (Np) 2. id. van een uitbreidende bijzin: *Heur dochttertien, dat lieke oold was as oons buurmaegien, het et niet makkelik had op 'e schoele* (Nbk), *Et wark op et laand, dat veur oons zo gewoon is, is veur meensken uut de stad mar lastig* (Nbk) 3. (met ingesloten antecedent) datgene *Dat ie now schrieven is ok niet leesber!* (Nbk)

dat III bepalingaankondigend vn. [dat] 1. datgene *Ik griezel van al dat wat slangen en adders binnen* (Dfo)

dat IV onderschikkend en nevenschikkend voegw. [dat] 1. (onderschikkend; met bijzinsvolgorde) als inleiding van een

onderwerpszin *Is et wel wisse dat hi'j komt?* (Nbk), *Ja, dat hi'j komt is wel wisse* (Nbk), *'t Is wel makkelijk daj' nog een griepstuver achter de haand hebben* (Dhau), *Dat i'j mi'j dat vertellen is onbestaonber* (Db), *'t Was op een regenaachtige dag da'k een bosschop bi'j een boer hadde* (b), *Mar dat ze de manluden van zoe'n betrekking uutsluten, schaande is 't (b) 2.* (onderschikkend; met hoofd- en bijzinsvolgorde) ter inleiding van een lijdend voorwerpszin *Ze zeggen dat d'r al goenend op 'e Lende reden hebben* (v), *Ik wol da'k et eerder weten had* (Bu), (met hoofdzinsvolgorde:) *Ze zeden dat d'r rieden al goenend op 'e Lende* (Nbk), *Hi'j ston gister ok weer te zweren en te zwetsen dat hi'j hadde zo en zovule, mar hi'j verget d'r bi'j te zeggen, dat 't allemaole andeelrommel is* (Nw), (met hoofdzinsvolgorde:) *Ze zeden dat hi'j kwam d'r an* (Nbk), (met bijzinsvolgorde:) *Ze zeden dat hi'j d'r an kwam* (Nbk), *En ze streek him over 't koppien en prees him dat hi'j zo flink was en 't brood al mit verdiende veur 't grote gezin (j),* (met hoofdzinsvolgorde:) *...en prees him dat hi'j was zo flink (...)* (Nbk) 3. (onderschikkend; met bijzinsvolgorde) ter inleiding van een voorzetselvoorwerpszin *Dat hi'j aanst komt bin 'k wel wisse van* (Nbk), *Ik bin d'r wel wisse van dat hi'j aanst komt* (Nbk), *Et had temeensen nog veur daj' je eigen eten verbouwen konnen* (v), *Hi'j (...)* zorgde d'r veur dat d'r een stokmennig baanken henne zet wodden (v), *Et gong d'r omme daj' et beter zien konnen* (Nbk), *Et schommelt d'r omme dat et allemaole kan* (El), *Dus daor kan ik op rekenen, dat d'r zo mitien een elektriciën komt* (Nbk) 4. (onderschikkend; met bijzinsvolgorde) ter inleiding van een afhankelijke mededeling die het kernwoord nader bepaalt *As d'r een ni'je dominee komt in de gemiente, dan wodt die bevestigd de eerste zundag dat hi'j preekt* (Dfo), (...) *dan komt d'r een klarre uut Den Haag, dawwe ze oprumen moeten* (b), *Ik kreeg et gevuul dat hi'j d'r gien nocht an had* (Nbk), *Hi'j dronk gien draank meer dat wat was dat iets voorstelde, d.w.z. hij dronk nog nauwelijks* (Dfo, Dhau, Np), *Hi'j had mar gewoon legere schoele had; mar hi'j had him zels een hieleboel leerd deur et lezen dat hi'j*

aovens een boel dee, Die niksnutter har over de kni'je moeten, in plaets dat hi'j wat om de kin streken wodde (b) 5. (met bijzinsvolgorde; in uitroepende zinnen, waarbij de eigenschap/het gekwalificeerde vermogen voorop is geplaatst) ter verbinding met de uitgedrukte verwondering, waardering of ergernis *Vervelend jonk daj' binnen!* (Nbk), *Zingen dat ze daor kunnen!* (Nbk), *Janken dat hi'j kan!* (Np, Ow, Pe-Dbl, Wol), *Een plezier dat we had hebben, et was niet mooi meer* (Sz) 6. (uitroepend, zonder voorafgaande zin, bepaling enz.; met bijzinsvolgorde) ter inleiding van een bijzin die niet wordt voorafgegaan door een hoofdzin, gezegd om verbazing of ergernis uit te drukken: *Daj' now ok nooit es een keer mit een aander rekening holen willen!* (Nbk), *Da'k dat now niet deur hadde!* (Nbk), *Da'k daor now toch niks veur kregen hebbe!* (Nbk), *Dat hi'j d'r now ok nog om flouwde!* (b) 7. (zonder voorafgaande volledige zin; met bijzinsvolgorde:) ter verbinding met een vooropgeplaatste bepaling: *Gelokkig dat wij elk nog krek een halve snipperdag hadden* (b), *Mooi daj' even kommen konnen* (Nbk), *Die jongelui hokken eerst wat, misschien dat ze laeter nog trouwen* (Bu), *Et was lochtemaone, dat lichtkaans dat ze him zagen* (Bdie, Db, Np, Obk, Nw) 8. (onderschikkend; met bijzinsvolgorde) omdat, doordat *Hi'j is lelk dat hi'j heur niet uutneudigen mag* (Nbk), *Ie kun begriepen hoe groot de bliedschop was van zien mem dat ze him weer zag* (j), *Ik bin bliede da'k jow troffen heb* (Nbk), *'t Is now daj' mi'j d'r naor vraogen. 'k Har d'r eers niet over praot* (b), *Wat zal die opkieken dat ik ni'je vloerbedekking heb* (Dhau), *Of dat now kwam dat die in zien jonge jaoren ok scheper west was?* (b) 9. (onderschikkend; met bijzinsvolgorde) opdat, teneinde *Ie moe'n oppassen mit dat scharpe mes, daj' gien japse in de vinger kriegen* (Obk), *Die kaante willen ze wel op, daj' et makkelijk kriegen* (Nbk), *Daenk d'r omme, et is glad, daj' niet uutglieden* (Sz), *Dat een aander 't niet heuren kon, fluusterde hi'j mi'j nog wat toe* (Ol-Nl), *omreden dat as omdat indien* (Wol) 10. (onderschikkend; met hoofd- en bijzinsvolgorde) zodat, met als gevolg (met hoofdzinsvolgorde) *Wij*

hadden de wiend mit, dat wij steuven d'r over (verspr., Ow), *...dat ik was krek veur de bujje thuis* (Ow), *Hi'j had de haand om de snute van de hond, dat die kon niks doen* (j), (met bijzinsvolgorde:) *...dat die niks doen kon* (Nbk), *Et was lochtemaone, dat lichtkaans dat ze him zaggen* (Bdie, Db, Np, Obk, Nw), (met hoofdzinsvolgorde:) *...dat lichtkaans zaggen ze him* (l), *Hi'j fluusterde et me toe, dat een aander kon et niet heuren* (Nbk), *Et woont hier slim gezellig, dat we hebben hier ofleiding genoeg* (Ol-Nl), (met bijzinsvolgorde:) *Kiepen wo'n leewiekt, dat ze niet overal henne vliegen kunnen* (Dfo), (met hoofdzinsvolgorde:) *Ik trof een dikke bujje, dat doe ik thuis was, was ik kletsdeurnat* (Sz), *Et sni'jde, dat ik kon niet kommen* (Nbk) 11. (onderschikkend; met bijzinsvolgorde) ter inleiding van een bijw. bijzin van tijd *Tegen dat een pinke kalven moet, het hi'j zucht in 't gier* (Wol), *Intied dat hi'j et dee gong zien bruur d'r vandeur* (Nbk), *Ik kan best zo lange waachten dat et wat beter weer wodt mit schoonmaeken tot* (Obk), *Now dat hi'j dat zegt, komt et mi'j ok weer veur de geest* (Nbk), *Et duurt soms wel 'n weke da'k aachteruut kan voordat ik weer naar de w.c. kan* (Nbk), *Mar krek halfweg feberwaori en daj' nog best een jasse an verdregen kunnen wanneer je* (v) 12. (onderschikkend; met hoofd- en bijzinsvolgorde) ter inleiding van een bijwoordelijke bijzin van graad-aanduidend gevolg: zo dat, zodanig dat *Oonze buren weren zo fien dat zundags mochten ze nooit wat* (Nbk, Dhau), *...dat ze zundags nooit wat mochten* (Nbk), *Ze zat te trommelslaon dat de raemen sprongen d'r haost uut* (Nbk), *...dat de raemen d'r haost uut sprongen* (Nbk), *Et onweerde zo, dat hi'j trilde d'r van* (Nbk), *Hi'j kreeg een klap, dat hi'j duzelde d'r van* (El), *Ik heb et vleis zo lange koken laoten, dat d'r zit niks gien kracht meer in* (Sz), *Die man is zo stille daj' d'r gien gesprek mit ankneupen kunnen* (Op), *Et het vannaacht zo regend, dat de regenbak is al overlopen* (Ma), *...dat de regenbak al overlopen is* (Nbk), *Et vreur dat et krackte* (Nbk), *Ze vratten zo best, dat ze gruiden elke dag* (Ld), *Et was een lewaai dat et een aord had het was een oorverdovend lawaai*

(Ld, Nt, Wol, Obk), *...was id.* (Sz), *De veurzitter stak zoe'n mooie redevoering of, dat ik ston d'r versteld van* (Sz), *Heb ie nooit es dingen an de kop daj' niet opschieten?* (Nbk), *W. is zo lang, dat hi'j lat him altied een pak anmeten, aandere bin de mouwen en de piepen te kot* (Db) 13. (onderschikkend; met bijzinsvolgorde) ter inleiding van een bijw. bijzin van vergelijking *Hi'j perbeert 'm mooier veur te doen as dat hi'j is* (Sz), *Waj' ok wodden, zorg d'r veur altied minder uut te geven as daj' in beurd hebben, heur!* (b), *Die verpraot zien tied meer as dat hi'j warkt* (Ld), *Et is meer as da'k docht hadde* (Ste), *Mar nao een peer daegen leek et al as dat hi'j vergeten was* (v), *Et liekt wel dat d'r een stok varkensblaoze an zit* (b) 14. (onderschikkend; met bijzinsvolgorde) ter inleiding van een bijw. bijzin van hoedanigheid of wijze *Soms hadden ze die lorries wel maekt dat ze op rails lopen kunnen* (Ow), *Ie moe'n de zaodbulten zetten dat ze niet inlekken* (Db), *En hoe daenk ie, da'k et doe?* (b), *liegen dat et gedrokt staot* liegen alsof het gedrukt staat (Nbk, Np) 15. (onderschikkend; met hoofd- en bijzinsvolgorde) ter inleiding van een bijzin die de mate waarin aangeeft *Et was riekelik genoeg dat we kregen te eten bi'j die meensken* (Obk), *Et was beslist meer as genog dat we bi'j die meensken te eten kregen, dat hoefde niet beter!* (Nbk) 16. (onderschikkend; met bijzinsvolgorde) volgens, overeenkomstig *Ik heb mien mem nooit zien spinnen, da'k weet* (bo: Nw) 17. (nevenschikkend) dus, met het gevolg dat, bijgevolg *'k Zag dat meester een krabbel onder mien som zette, dat ik heb 'm gelokkig goed* (Db), *Wi'j hadden now de kaans om een hattelik happien te kriegen, dat wij keken es in et aekertien* (j), *Ik heb een mooi plan maekt, dat ik kan now eerst veerder* (Nbk), *Et is hier op 't ogenblik een spektakel van jewelste, dat R. mag wel es maotregels nemen* (Sz), *Ik hebbe gien huus, dat ik slaop bi'j de diek* (bl), *D'r was wat gebeurd, dat wij d'r henne* (alg., Np), *Dat zo bekeken (...)* derhalve, als je het zo ziet (Nbk), *dat daoromme/daordeur* met als gevolg dat om die reden: *Hi'j was lelk, dat daoromme kwam hi'j nooit meer* (Nbk), (...) *dat daorom kan zien wark deur elk*

dat(te) - dauwdrup(pel)

wardeerd wodden (bl), (...) *dat daarom zing ik van Stellingwarvers mit mekere* (...) (bl), *dat zodoende* waardoor/met als gevolg dat op die manier: *We vunnen et allemaole een goeie oplossing, dat zodoende verhuusde R.* (v), (...) *dat zodoende zet ik jim disse keer wat anders veur as jim wend binnen* (b), (...) *dat zodoende kwammen de grote bossen van et dörp an de staot* (v), ook zonder voorafgaande en/of volgende zin: *Dat zodoende!* daarom zat het zo, ging het zo, vandaar (waarover het gaat blijkt uit de voorafgaande kontekst en/of uit de situatie): *Die is wedeman. Dat zodoende!* (b)

dat(te) zelfst. aanw. vn. [dat(ə)] 1. dat (wat wordt aangewezen) *Ditte hoef ik niet te hebben, mar datte!* (bl), *Datte niet, dat hoef ik niet!* (Nbk), *Dat is rommel* (...), *dit goedkoop en datte duur* (bl)

datapupe (bs: Op) de; -n; ...pupien ['da:tapypə] 1. imkerpijp met houten *schutmaantel*

datering [da'ti:ərɪŋ] - datering

datgene (spor.) - datgene

dattel bn., bw. ['datl] 1. dattel: geneigd tot spelen, dartelen *Laompies kun zo dattel wezen* (Nw), *Dat kiend is zo dattel as een vooltien* (Ol-Nl), *zo dattel as een lammegien* vooral gezegd van een speels kind (Nbk, Obk, Spa), *dattel as een vooltien dattel als een veulen* (Sz, Ld)

dattelen (verspr.) zw. ww.; onoverg.; dattelde, het datteld ['datlŋ] 1. dartelen, speels springen enz. *'t Laompien dattelt bij et oolde schaoep* (Ld)

datten (spor.) ['datŋ] - darten

dattien I (Db, Nbk, Nw, Obk, Sz, Wol) et; datties ['datin] 1. flink, knap, net meisje *A. dat is me een dattien* (Db), *kreers, kruderig as een dattien* (Nbk), *zo knap as een dattien* (Db, Obk), *zo bliede as een dattien* (Sz), *Ik bin zo sloeg as een Jan dattien, ik kan de kop d'r niet bij hollen* (Wol), *zo slop as Jan dattien* (Wol), *zo vlogge as 'n dattien* (Db, Nw, Obk)

dattien II Ook *dattien* (WH, elders spor.) hoofdtelw. ['datin'deŋin] 1. dertien *dattien oktober, Dattien is et ongeloksgetal, Et is honderd of dattien as et zo uitkomt* het is bep. niet zeker, het is een gok (Nbk), *Et is mi'j oneven of dattien* het is me precies hetzelfde, het maakt me niet uit (El), *spul*

van dettien in 't dezien waar heel veel van is (Spa), zo ook *Zoe'n kerel as P. gaon d'r dattien van in een dezien* (b), *twelf ambachten en dattien ongelokken* (El, Ow) **dattiende** rangtelw. ['datində] - dertiende *Hij leup op de dattiende onder de ledder deur* (verspr., Pe-Dbl), wat volgens het volksgeloof ongeluk met zich brengt **dattiendörpentocht** (Obk) de; -en [datin'dœr(ə)pmtəxt] 1. jaarlijkse tocht door de dertien dorpen van de gemeente *Oost-Stellingwarf. Mit de dattiendörpentocht gongen we kriskras deur de gemiente* (Obk)

dattig Ook *dettig* (WH) hoofdtelw. ['datəx'detəx] 1. dertig *Die man is ni'je weke dattig jaor bij dezelde baos* (Diz), *Die bin dattig jaor trouwd* (Obk), *Een schelling is dattig centen* (El), *Een vassien uut de jaoren dattig* (Dho), *We bleven mekeer schrieven, tot in de dattiger jaoren* (v) **dattiger** I (spor.) de; -s ['datəgr] 1. dertiger, iemand van omstreeks dertig jaar oud

dattiger II bn. ['datəgr] 1. in *de dattiger jaoren* de dertiger jaren: *In de dattiger jaoren kostte een waegen bij de waegenmaeker zoe'n honderd gulden, hij had d'r ongeveer een maond wark mit* (Op), *We wodden groter, mar we bleven mekeer schrieven. Tot in de dattiger jaoren* (v) **dattigmaots** (Db) bn. ['d...] 1. van maat dertig *Daor komt hij ok weer anplompen mit zien dattigmaots klompen* (Db)

dattigste ['datəxstə] - dertigste

datzelve [dat'seldə] - datzelfde *Datzelde dat een aander anhet, dat oogt bij de aander vule beter* (Sz), *En datzelve gezang begint mit de riegels* (...) (b), *in datzelve jaor* (b)

dauw de [dɔm] 1. dauw *D'r komt dauw over et laand* (Nt), *De dauw trekt over 't laand, veur dag en dauw* (Spa) * *kwattel op 'e dauwe*, uit het liedje gezongen bij het maken van fluitjes uit stukjes tak van de lijsterbes, z. onder *sapiepen* (Dfo), *Ik heb de hik/ik heb de pik/ik heb de dauw/ik geef de hik an jow* als men dit in één adem door zou zeggen, dan zou de hik over zijn (Spa)

dauwdrup(pel) ['d...] - dauwdrup *De dauwdruppies trilden en vullen d'r of, nl. hier: van het gras* (ba)

dauwen zw. ww.; onpers.; dauwde, het dauwd ['dɔm̩m, ...gɲ] 1. dauwen: zich voordoen van dauw, neerslaan van vocht, mist *Et het dauwd* (Nw), *Et dauwde zo, dat wi'j zaggen niks meer* (Nw), *Et dauwde ommeraek mar 't begint now op te trekken* (Nw), *Et dauwen brengt wat vocht bi'j de plaanten* (Bdie)

dauwerig ['dɔm̩rɛx] - dauwig, nevelig
dauwnettel (Bu, Db, Dfo, El, Ma, Nbk, Op, Ste, fp, b: lm) Ook *dovenettel* (El, Np, Op, b, fp), *dovenetel* (verspr.) ['dɔm̩nɛt/ 'do:vɔnɛt], ...do:wə..., ook ...'nɛt] (Nw)] - dovenetel, witte dovenetel *paorse dovenetel* paarse dovenetel (spor., fp), *rooie dauwnettel* id. (fp)

dauwworm ['d...] - dauwworm: bep. eczeem bij kinderen *De kiender van mien zuster hadden dauwworm* (Nbk); dikke regenworm (s)

daveren z. *daeveren*

daverend z. *daeverend*

dawelen z. *douwelen*

daweltien z. *douweltien*

dazen z. *daezen*

de I (met de verbogen vormen *den, des* (dan ook als 's), *der*, all. in bep. verb.) lidw. [dɔ] 1. de, geplaatst voor zogeheten de-woorden en voor mv. *De vrouw gaot de bi'j spieze toemaeken* (Bdie), (verb.:) *Bi'j die oolde meensken is wel wat te haelen op den duur* nl. inzake de erfenis (Obk); ook ter uitdrukking dat het iets is van de persoon waar het om gaat, zonder toevoeging van een bezittelijk vn.: *Hi'j staot nog te trillen op de bienen en zegt (...)* (l), *Heit dee de hanen in de buse* (Nbk), zo ook in *de vrouw* mijn/zijn vrouw: *De kastelein en de vrouw hebben de boel intied verzet* (v), (gebruikt om de bekend veronderstelde persoon aan te geven, i.p.v. *die*:) *Zoveule as hi'j d'r van wus, heb ik nooit leerd; dat was ok een kwestie van jaoren studie, die de man maekt hadde die die persoon* (j) 2. nadrukkelijk gezegd om het beste aan te duiden: *Dat is dé persoon die d'r geschikt veur is* (Nbk)

de II vz. 1. per vier gulden de honderd (El, Wol), vier gulden de roe (El), *Die appels doen een rieksdaelder de korf* (Np), *Hoevule is et maelloon de 10 kilo ok al weer?* (Bu), *Et minimumloon is een kwattien in de ure, mar d'r is ok een*

maximum, dattig centen (vo), *De ekkels kosten vroeger vuuf cent de kop* (Obk)

deal (spor.) ['di:l] - deal *een deal sluten/maeken* (spor.)

deb. - afkorting van *debet*

debat [dɔ'bat, di:'bat] - debat, het debatteren *een hiel debat*

debatteren [di:'batu:ɔrɲ] - debatteren

debet I (spor.) et ['di:'bet] 1. debet, dat wat men betalen moet

debet II (spor.) bn.; pred. ['di:'bet] 1. debet, schuldig, in verb.: *d'r debet an wezen*

debetbedrag (spor.) ['di:'bɛdbɛdrax] - debetbedrag

debetnota ['di:'bɛtno:ɔta] - debetnota

debetsaldo ['d...] - debetsaldo

debiel bn. [dɔ'bil] - debiel, zwakzinnig (ook zelfst.; denigrerend): *Wat een debiel is dat!* (Nbk)

debiteren [di:'bi'tu:ɔrɲ] - debiteren, als debet boeken

debiteur [...'tu:ɔr] - debiteur

debutant (l) [di:'by'tant] - debutant: persoon die voor het eerst in een bep. hoedanigheid (als spreker, schrijver enz.) optreedt

dec. - afkorting van *december*

december [di:'sembɛr] - december *In december wo'n de meerste kiender geboren* (Nt), *December is de maond van de feesten* (Nt), *...is een dure maond* (Nbk)

decembermaand (verspr.) [...'s...] - decembermaand *In de decembermaand kriegten wi'j vaeke te vule lekkers* (Db)

decor [di:'ko:ɔr] - decor (m.b.t. toneel; omgeving waar alles zich afspeelt)

dedde z. *dadde*

deddehalf z. *daddehalf*

dee - afkorting van *deensdag*

deeg Ook *dieg* (Dfo, El, Ld, Ma, b: lm) et [di:x/di:x] 1. deeg *Et deeg ston een ure te riezen* (El, Sun-Ot), *Et dieg staot klaor veur de euliekoeken* (El), *Et dieg riest uut de panne* (Ld), *een koekien van zien eigen dieg kriegten* (Ma), *niet veul deegs* van geringe kwaliteit, niet veel zaaks (Sun-Ot, b: lm)

deegballegien Ook *diegballegien* (El, Nbk) et; ...ballegies [di:'ybalɛxin/'di:ɣ...] 1. balletje van deeg

deegrolle ['d...] - deegrol

deegtrogge (Obk) ['d...] - deegtrog

deel z. *diel, z. dele*

deelbessem - deinen

deelbessem z. *delebessem*

deelgenoot z. *dielgenoot*

deelhebber z. *dielhebber*

deelhooft (El, Nw, Sun-Ot) Ook *deelhout* (Spa) et ['dɪ:lho:lt/...] 1. hout van gezaagde planken *Et koeschut bestaot uut deelhooft* (Sun-Ot), *Een hokke wodt bouwd van deelhout* (Spa), *deelhooft, plaanken uut verschillende dikten* (El)

deelhout z. *deelhooft*

deelnemer z. *dielnemer*

deemoedig (s; oost.) [dɪ:'mudəx] - deemoedig

Deens I et [dɛ:s] 1. de Deense taal

Deens II bn. [dɛ:s] - Deens, van, m.b.t.

Denemarken: Deense laandvarkens Deens type *laandvarken* (spor.); in het Deens gesteld, gezegd

deensdag Ook *diensdag* (Obk), *dingsdag* (Dfo, Ma, Ow) ['dɛ:zdax/'dɪ:zdax/'dɪnzdax] - dinsdag (tweede dag van de week) * *Zundagswark is niet stark, een maendagssteke duurt gien hiele weke mar deensdag snel, dan gaot de hiele weke wel* (Np)

deensdagaovend [...'gɔ:bmt] - dinsdag-avond

deensdagmiddag [...'m...] - dinsdagmiddag

deensdagmorgen [...'m...] - dinsdagmorgen

deensdagnaacht [...'n...] - dinsdagnacht

deensdags bw. ['dɛ:zdaxs, ...zdəs] 1. dinsdags, op dinsdag *Deensdags kwammen ze vaeke op volksdaansen* (Nbk)

deensdagsaovens [...'s...] - dinsdagsavonds

deensdagsmiddags [...'m...] - dinsdagsmiddags

deensdagsmorgens [...'m...] - dinsdagsmorgens

deensdagsnaachs [...x'sn...] - dinsdagsnachts

deern (Dfo, Dhau, Diz, Nw, Pe-DbI, Sun-Ot) de ['dɛ:ərn] 1. (verouderd, weinig gebruikt) meisje *een knappe deern* (Sun-Ot), *Ik wol dat ik zoe'n deern an de haoke slaon kon* (Nw)

def. - afkorting van *definitief*

defensie (spor.) [dɪ:'fɛnzi, də'f...] - defensie, landsverdediging

deftig [dɛftəx] - deftig: aanzienlijkheid, waardigheid uitstralend: *Doe keek hi'j zo deftig en wies* (ba); deftig gekleed: *Hiel deftig mit een grote hoed op 't heufd en mit de stok in de haand* (l)

deftighied Voor -heid z. -hied ['d...] - deftigheid: het deftig zijn, iets deftigs

dege (Obk) bw. ['dɛ:gə] 1. zeer, in hoge mate, in *Hi'j at him dege zat* (Obk)

degelik ['dɛ:glɛk, ...gələk] - degelijk: deugdelijk, sterk en betrouwbaar, van personen: betrouwbaar en flink *Ze is slim degelik* (Nbk), *degelike meensken, Dat is degelik volk* (Dho), *Die zeunen van die boer bin wel een peer degelike jonges* (Mun), (verb.) *Dat is een degeliken iene, daor gruuit nog es wat uut* (Nw), *De dingen die ze in de winkel verkopen bin goed degelik* (Nbk), *Et is van degelike stof maekt* (Dla), *Dat is een degelik huus* (Spa), *De stoffen van vroeger zeunen veul degeliker as now de tied* (s), *Hi'j het een degelik pak kleren kocht* (Dho); in *wel degelik* wel degelijk: *Et is wel degelik waor* (Spa)

degelikhied Voor -heid z. -hied ['d...] 1. het degelijk zijn *'t Komt bi'j de boer meer op degelikeid an as de pronk* (Mun), *Ze kommen veer mit heur degelikeid* (Dho), *De degelikeid van de jasse was goed* (Pe-DbI), *Die meensken bin ien en al degelikeid* (Bdie), *Hi'j is de degelikeid zelve* (Dho), *Van buurvrouw heur kleren straolt de degelikeid of* (Dho), *Hi'j komt in degelikeid niet te kot* hij is erg degelijk, flink en betrouwbaar (El)

degen ['dɛ:gn] - degen, bekend wapen *Die was provoost op 'e degen!* was een vechtersbaas (Bu), ook: hij durfde alles aan (Bu)

degene [də'gɛ:nə] - degene

degenen (b; lm) Ook *degeren* (b; lm) zw. ww.; onoverg.; degende, het degend ['dɛ:gnɛn, 'dɛ:gənɛn/...grɛn] 1. pleiten (voor iemand)

degeren z. *degenen*

deils (Db, Dhau) bn.; pred. [dɛjls] 1. zeer kwaad *Hi'j was zo deils op mi'j* (Db) 2. in *slaonde deils* met slaonde ruzie (Dhau), hetz. als *slaonde daels*, z. onder *slaond*

deimt (Dfo, Sun-Ot) de; ook mv.-vorm [dɛjmt] 1. oppervlaktemaat van 0.5 ha, hetz. als *dagmaat* *Twie deimt is een bunder* (Dfo), *Hi'j kan daegs een deimt mi'jen* (Dfo)

deinen (spor.) zw. ww.; onoverg.; deinde, het deind ['dɛjn:] 1. deinen (spor.) 2. z. *daaien*

deining de; -s, -en ['dejnɪŋ] 1. deining, deinende beweging 2. opschudding *Et geeft nogal wat deining onder de meensken* (Nbk)

dejakkeni'je z. *diaekeni'je*

dek et; -ken; -kien [dek] 1. dek, bedekkingslaag, bijv. van stro: *een dek op een bedde eerbeien* (Spa), ook: hoop stro, aarde die in de winter de aardappelen in de aardappelkuil afdekt (Ld), *et eerste dek* nl. stro als eerste laag op een aardappelkuil ter bescherming tegen de vorst, vandaar ook 't *twiede dek* meer stro en zand ter afdekking van dezelfde kuil (Ld) 2. dekens en lakens op een bed *We mossen een vracht dek op hebben om waarm te blieven* (v), *Ik kroepe goed onder 't dek* (Dho), *As 't koud wodt, doe'j meer dek op* (Spa), *Et is zo koold, dat we meugen wel wat meer dek op hebben* (Diz) 3. matrasdek *Et dek van et metras moet d'r nog even uut* (Nbk) 4. dak (Dfo, Dho, Nw) *Dat huus zit een best dek op* (Dho) 5. koedek, paardedek *Et peerdedek hulp wel, mar et dek is niet appat veur de vliëgen* (Nbk), *Die boer laot de koenen in 't laand mit 'n dek op 'e rogge* (Wol) 6. rug van een dier, vooral van een hond, een koe (Nbk, Nw) *Die koe het een prachtig dek, et is een witrogge* (Nw) 7. scheepsvloer, scheeps- zoldering *De kleine jonges sprongen wat op 't dek van 't schip omme* (Nw)

dekaan (spor.) [dɪ:'kã:n] - dekaan

dekaot (k: Ste) de; -en; -ien [də'ko:ət] 1. rijksdaalder

dekbedde (Ld) ['degbedə] - dekbed

dekbeer (Db, Bu, Op) de; ...beren ['degb...] 1. beer speciaal voor het dekken, bevuchten

dekbente (Wol) de ['deg...] 1. bentgras voor dakbedekking

dekbewies (Nbk) ['degbəwis] - dekbewijs, met name inzake een paard

dekbod (Sz) ['degb...] - drijfbord (van een rietdekker)

dekbok (Nt) de; -ken ['degbok] 1. bok ter dekking

dekbolle (verspr.) de; -n ['degbolə] - dekstier *Wat hebben ze daor een reusachtige dekbolle* (Nw)

dekdokken (mv.) ['degdɔkŋ] 1. bosjes bentgras voor de dakbedekking

dekdraod (verspr.) de, et (all. als

voorwerpsnaam); -en ['degdro:ət] 1. gegalvaniseerd ijzerdraad ter bevestiging van riet of stro als dakbedekking *Et riet wodt mit dekdraod vaasteni'jd* (Dho), *Dekdraod bruuk ie bij et daokeleggen* (Np), *Een rieten dak wodt mit krammedraod deurni'jd* (Dhau)

deken de; -s; -tien, ook dekien (Dfo) ['dɪ:kŋ] 1. deken (voor op een bed) *Hi'j het een dikke deken op bedde* (Spa), *De dekens hangen te werigen* (Dfo, Nbk), *...an de liende* (Mun), *mit de deken der liefde bedekken* (l), gezegd als speelse variant: *Ie moe'n mit een deken de liefde bedekken* (Nbk), *De sparre ligt d'r op as een deken* (Ow), *Spaanse dekens* wollen dekens (Db), *elektrische deken, onder de dekens (...)* in bed liggen: *En daor lag K. mittertied naost F. onder de dekens* (b) 2. fijne laag, vergelijkbaar met een deken *Hi'j zi'jt op de eerde een deken van pluus* (bl) 3. deken in r.k. zin

dekenaot (l) [dɪ:kə'no:ət] - decanaat

dekenbeugel z. *dekenboge*

dekenboge (Ste) Ook *dekenbeugel* (Db) de; -n; ...bogien ['dɪ:kŋ.../...] 1. soort boog over een bed in een ziekenhuis, om de dekens over te doen zodat één of beide benen van de patiënt niet worden belast

dekenkiste (Db, Ld, Ma, Nbk, Pe-Db, Ste) de; -n; ...kissien ['dɪ:kŋ...] 1. kist waarin men de dekens bewaarde die in de zomer niet hoefden te worden gebruikt

dekgeld (verspr. OS, Dho, Pe-Db, Spa) ['dekxelt] - dekgeld, met name inzake paarden, koeien *Dekgeld betael ie as de koe naor de bolle west het* (Nbk)

dekhaak z. *dekhaoke*

dekhaoke (verspr.) Ook *dekkerhaoke* (Bdie, Dhau, Sun-Ot, Wol, Sz), *dekkershaoke* (Mun, Nw), *dekhaak* (Dla), *dekhaake* (WH) de; -n ['dek.../dekr.../...] 1. dekhaak (bij het riet- en strodekken gebruikt)

dekhingst (Dfo, Nbk, Np) de; -en; ...hingsien ['dekhɪŋst] 1. dekhengst, hengst gebruikt voor het dekken van merries

dekker zw. ww.; overg., onoverg.; dekte, het dekt ['dekŋ] 1. (overg.) dekken, bedekken: van een daklaag voorzien *Een boel karken bin mit leien dekt* (Obk) 2. in het bijzonder: rietdekkeren *Morgen kommen de rietdekkers te dekken* (Obk), *Een jaor of*

dekker - dekplanke

wat laeter mossen ze weer een boerehuus dekken (j) 3. (overg.) dekken van de tafel *We dekken daags drie keer de taofel* (Spa) 4. dekkend zijn (van verf e.d.) 5. (overg.) sluitend zijn, passen op 6. tegen een vijandelijke aanval beschermen 7. (overg.; bij korfbal) op de juiste wijze verdedigen tegen een aanval bij de korf 8. in mekeer dekken elkaar beschermen 9. dekken van de kosten, een schuld e.d. 10. bevruchten, bespringen *Ze leuten de schaopen dekken deur de stamboekram* (Obk), *Die koe wodt deur de bolle dekt* (Np), *As de biggen bij de motte weg weren, wodde die mit zoe'n weke weer roezig en kon weer dekt wodden* (Ow), *Et varken beert weeromme, et is wel dekt, mar et is niet drachtig wodden en is op de vaaste tied weer berig* (Spa), *De ram het vandaage et schaop dekt* (Diz) 11. erop slaan (Nbk) *Hij dekt d'r mar op* hij slaat er maar op (Nbk) 12. in dekken gaon mit met iets ervandoor gaan *K. is mit de arfenis dekken gaon* (l), *Hij gong mit de aep dekken* met het geld, bijv. van de erfenis (Ow), *Hij is d'r gauw mit dekken gaon, ie hebben him nooit meer zien* (Nw) **dekker** de; -s; -tien ['dekʀ] 1. rietdekker *Iene die reitdakken of strodakken legde, wodde dekker nuumd* (Db), *Dat bin nog es dekkers! Ze leggen je dak man, dat et nooit weer ofgaot* (Nw) **dekkerhaoke** z. *dekhaoke* **dekkeri'je** de [dekʀ'jə, ook ...'ejə, z. -i'je] 1. materiaal om mee af te dekken, dekens en lakens e.d. *De Geldersen wodde een plak op 'e koestal anwezen, waor een goeie laoge stro lag, wat dekkeri'je en een oolde taofel en wat stoelen* (vo) **dekkernaalde** z. *deknaalde* **dekkersgereedschap** (Bu) et ['d...] 1. gereedschap van een rietdekker **dekkershaoke** z. *dekhaoke* **dekkersmes** (verspr.) Ook *dekmes* (Nt) et; -sen ['dekr̥smes/'d...] 1. speciaal mes van de rietdekker (waarmee o.a. de banden van de bossen worden gesneden) **dekkersnaalde** z. *deknaalde* **dekking** ['dekɪŋ] - dekking: die men zoekt ter verdeding *dekking zuken*; in *ter dekking* nl. van de kosten e.d.; in *ter dekking* het beschikbaar hebben om te dekken, om te bespringen van bep. dieren *Die boer hul een sikkebok, en kreeg d'r een hieleboel*

geiten bij as ze rits weren; die bok ston ter dekking (Obk)

dekkleed z. *dekklied*

dekklied (Nbk, bs: Dfo, El, Obk, Op, Pe-Dbl) Ook *dekkleed* (Pe-Dbl) ['d.../...] - dekkleed: om te beschutten tegen vocht, kou *De boer bruukte een dekklied om over de roggebulten te doen* (Pe-Dbl), *Op 'e kaaste hej' meestal een hoolten deksel; soms kan daor een dekklietien op liggen, bijglicks van vilt* nl. op de bijenkast (bs: Dfo, El, Obk, Op)

deklaoge (Bdie, Diz, Np, Op) de; -n; ...laogien ['deklɔ:gə] 1. hoop stro, aarde die in de winter de aardappels in de aardappelkuil afdekt (Diz, Op) 2. hetz. als *kaplaoge*, z. aldaar (Bdie) 3. bovenste laag van een vracht turf (Np)

deklast (Spa) ['deklast] - deklast (van een schip)

dekleppen (Dhau) onbep. w. en het deklegd ['dek...] 1. leggen van het dak op het huis *Wij moe'n dekleppen vandaage op 't huus* (Dhau)

dekleraosie (l) [di:klə'rɔ:əsi] - deklaratie **dekmaantel** ['dek...] - dekmantel 't *Wodt onder de dekmaantel stopt* (Dfo), *Dat moet onder de dekmaantel blieven* moet verborgen worden gehouden, moet niet worden genoemd (Nbk), zo ook *Et wodt onder de dekmaantel hullen* (Np)

dekmes z. *dekkersmes*

deknaalde (verspr.) Ook *dekkernaalde* (Bdie, Mun), *dekkersnaalde* (Dhau, Nw, Sun-Ot, Nw, Wol) de; -n ['dek.../...] 1. deknaald *Mit de deknaalde zetten ze et rieten dak vaaste* (Ste)

dekplaanke Ook *dekplanke* (Spa) de; -n; ...plaankien ['deklp.../'d...] 1. bep. plank gebruikt bij het rietdekken, hetz. als *dekschoffel* (Spa) 2. afdekkend plankje van het *aachterschot* (Bdie)

dekplagge (Bdie, Dfo, El, Obk, Op, Wol, bs: Obk) de; -n; ...plaggien ['dekplagə] 1. plag, zode ter afdekking *Een dekplagge die rond is, is een heideplagge* (El, Dfo), *Wel kwammen d'r dekplaggen op de eerpelbulten* (Obk), *As de kōrf in de eupen locht staot, wodt d'r somstieden wel een dekplagge op legd, bijglicks een omkeerde heideplagge; et gaot d'r veural omme dat de kōrf beschut is tegen de regen* (bs: Obk) **dekplanke** z. *dekplaanke*

dekriep (Ow) bn. [aks. wisselt] 1. rijp om bevrucht, besprongen te worden *een dekriep motte* (Ow)

dekriet (Spa) ['dɛk...] - dakriet, riet waarmee men een dak dekt

dekschammel (Spa, Sz) de; -s; -tien ['dɛksk...] 1. soort bankje waarop de rietdekker staat bij zijn werk

dekschaole (Obk, Spa) ['dɛkskoːələ] - dekschaal *een glaezen dekschaole* (Obk)

dekschild (Nbk) de; -en ['dɛskɪlt] 1. dekschild *De krobbe had mooie glanzende dekschilden* (Nbk)

dekschoffel (Db, Dho, El, Ld, Ma, Nt, Nw) de; -s ['dɛksʃɔf] 1. plankje met houten steel er schuin op, waarmee het riet werd opgeklopt (bij het rietdekken), dekbord *Mit de dekschoffel kloppen ze et riet op, dan lopen die konties zo omhogens, et boverste moet ja over et onderste henne valen* (nl. m.b.t. het riet) (Db), *Ze slaon et riet op et dak liek mit de dekschoffel* (Nt), *Wanneer aj' weer een riegel bossies legd hebben, dan striek of drok ie ze mit de (dek)schoffel glad, daor hebben ze ok wel een plaankien veur* (Nw)

deksel et; -s; -tien ['dɛks] 1. deksel: dat een pan e.d. of een groter lichaam afsluit aan de bovenkant *Ik kan et deksel van die panne nargens vienen* (Nbk), *De bi'jker wol et geluud versteuren deur mit deksels tegen mekeer te klappen* (Ma); ook: deksel van een korf, een bijenkast e.d.: *Hi'j sleug et deksel eupen, en mit een boge sprong de katte d'r uut* (j), *et deksel op 'e neuze kriegen* hetz. als *et lit op 'e neuze kriegen* (Ma), z. *lit*, bet. 1 2. in uitroepen van verbazing, ontzetting, boosheid (z. ook *deksels* III): *Die deksel!* (App), *Wel alle deksels!* (Np), *Wat deksel(s), maek daj' wegkommen* (Pe-Dbl), zo ook *Wat deksel nog an toe, bi'j hoge en lege!* (Nt), *Te deksels!* (Db), *Te deksel!* (spor.), *De deksel* (Dla, Sun-Ot): *De deksel nog toe, wat hej' now toch uuthaeld!* (Dla), *De deksel, dit had zo niet wezen moeten* (Sun-Ot) * *Wie 't onderste uut de kanne hebben wil, krigt 't deksel op de neuze* (Wol, Pe-Dbl), *D'r is gien pot zo schieve, of d'r past een deksel op* (Ol-Nl, Spa, Dho), *D'r is gien pottien of d'r past wel een deksel op* (Bdie), *...dekseltien* (Dho), *Op elk pottien past een deksel* (Bdie), *D'r is*

gien pot of d'r past wel een deksel op (Nt), z. ook onder *pot*

dekselkaeter (Bdie, b) Ook *dekselkater* (Dhau, Diz, Dla, Mun, Nt, Spa, Sun-Ot) tw. [dɛks|kɛːtɪ; ...kaːtɪ; aks. wisselt] 1. uitroep van verbazing, ontzetting: potverdrie *Mar daor bin ik niet veur te vienen, zee B. Ielk, wel dekselkaeter* (b), *Dekselkaeter, wat een mooie meid!* (Bdie), *Dekselkater, et is wat dat die dochter van die boer now zo jong al trouwen moet, mar 't hoeft heur vandaege-an-de-dag niet meer te overkommen* (Mun), *Dekselkater, dat ha'k nooit docht* (Sun-Ot), *Dekselkater nog toe!* (Sun-Ot), *Wel dekselkater nog es toe!* (Nt)

dekselkaeters I (verspr.) Ook *dekselkaters* (Ld, Ow) bn. ['dɛks|kɛːtɪs/...kaː...] 1. drommels, ondeugend, vermaledijd *Dekselkaeterse prulle, wat hej' now weer daon!* (Nw), *Die dekselkaterse jongen hebben alle ruten ingooid* (Ow)

dekselkaeters II (Bdie, Ol-Nl, Nbk, Nw, Obk, Op) tw. [dɛks|kɛːtɪs; aks. wisselt] 1. uitroep van sterke verbazing

dekselkater z. *dekselkaeter*

dekselkaters z. *dekselkaeters I*

deksels I bn. ['dɛks|s] 1. drommels, vervelend *Kom hier, dekselse kwaojonge* (Ol-Nl), *dat dekselse geld* (b)

deksels II bw. ['dɛks|s] 1. in hoge mate *Et is deksels mooi weer vandaege* (Mun), *een deksels mooi maegien* (Db), *Dat gaot d'r deksels om weg* (Sz), *Hi'j wus et deksels goed, mar hi'j hul him van de domme* (Pe-Dbl), (verb.) *An al dat gestommel en gepraut he'k mar een dekselse hekel* (b)

deksels III tw. 1. uitroep van ontzetting, verbazing *Deksels, wat wodt et koold* (Nbk), *Mar deksels, wat zat dat daor allegere reer* (b), *Deksels nog toe, wat een grote bende!* (Sun-Ot), *Deksels, dat kan 'k niet veur mekaar kriegen* (Spa)

dekselskaeter (Dho) tw. [dɛks|'k..., 'd...] 1. potverdrie, potverdorie *Wel dekselskaeter nog an toe!* (Dho)

dekservet (Spa) et ['dɛk...] 1. dekservet

dekskaeter (El) tw. ['dɛkskɛːtɪ] 1. uitroep van ontzetting: potverdrie *Dekskaeter, wat is et koold vandaege!* (El)

dekslag z. *dekslegel*

dekslegel (Bdie, Np, Op, Wol), *dekslag* (Spa, Ste) de; -s; -tien ['dɛkslɪːg|/'dɛkslax]

dekspieker - delebaander

1. drijfbord (van rietdekkers) *Pak et dekslag even!* gezegd bijv. als men de laag een beetje moet herstellen (Ste)

dekspieker (Obk) de; -s ['dek...] 1. bep. spijker gebruikt bij het rietdekken *Een latspieker is even kotter as een dekspieker* (Obk)

dekstoel (Ld, Op) de; -en ['dekstu:l] 1. eenvoudige stelling waarop de beer leunde bij het dekken van de zeug (in geval van kleine varkens, die konden nl. de beer niet dragen) *Et varken wodde in de dekstoel jacht, de beer die ging d'r op en leunde op een plaanke* (Op) (ook *beresteun* geheten)

dekstok (Nw) Ook *dekstuk* (Spa) et; -ken ['dekstok/...] 1. plank, dekstuk op het uilebord, vanaf de nok, op de windveer gespijkerd

dekstro ['dekstro:] - dekstro, stro om iets af te dekken, vaak: stro voor daken *Dekstro bruuk ie op eerpelbulten, ok wel op et dak* (s)

dekstuk z. *dekstok*

dekwaegen (Db, Mun, Nw, Ste) de; -s ['dek...] 1. hetz. als *kliedwaegen*, z. aldaar (Db, Ste) 2. wagen met gereedschappen die worden gebruikt bij het rietdekken (Mun, Nw)

dekzeil (Np) et; -en ['deksejl] 1. dekzeil
dekzode (Bdie, Dfo, El, Mun, Nbk, Np, Nw) de; -n; -gien ['dekso:ədə] 1. vierkant uitgestoken stuk graszode (op het dak gebruikt in plaats van vorstpannen) *De dekzode was langwerpig, veur de naalde van 't rietdak* (Nbk), *Oonze buurman is nog oolderwets, hi'j bruukt nog dekzoden veur de vast op 't hokke* (Mun)

del [dɛl], verkorte vorm van *daele* (erbijlans), in bep. volksrijmpje: * *Welterusten/Mit de kop op 't kussen/Mit de kont d'r bij del, slaop wel* (Mun, Nbk, Pe-Dbl, Np)

dele Ook *deel* (bet. 4: Spa) de; -n ['dɛ:lə/dɛ:l] 1. lemen vloer in de schuur van een boerderij (ook als dorsdeel gebruikt), tegenwoordig ook van cement, tegels e.d. *Op 'e dele hej' bargruumte, en vroeger koj' d'r op dösken* (Dfo), *Mit liem uut de grond leggen wij wel delen mit* (Dfo), *een liemen vloer in de dele* (Dho, Ste), vandaar *We hadden een liemen dele* (Diz, El, Np, Ma), *een goeie liemen dele leggen* (Ow) *Bij' et leggen van een goeie liemen dele waor aj'*

goed op vlegeldösken kunnen, mos een speciaal soorte van liem bruukt wodden uut een liemkoele waor as dit liem zat. Et natte liem mos mit een stamper - zoas ze die ok wel in de stookpot bruukten om de voereerappels fien te stampen - goed vlak anstampt wodden. Dan mochten we de eerste weken d'r niet over lopen om gien sporen te kriegen, dan was de dele al aorig bedruugd en kon et wel (Ow) 2. dorsdeel anderszins (k: Ste) *Een dag of wat veur de tied* [nl. van het dorsen] *het de boer de dusdele in odder maekt; een stokkien gruslaand niet al te veer van huus het hi'j dunnegies ofplagged; nao een paer daegen zunneshien is de dele in odder en kan et dusken beginnen. Op sommige delen staon d'r viere, op aandere vijf duskers* (k: Ste)

3. de ruimte van de schuur met de *dele*, bet. 1, als geheel *Vaeke wodt de hiele ruimte daor de dele et grondvlak van is, as dele beschouwd* (Nbk, Nw), *Ze hebben brulloft op 'e dele vierd* (Np), *De hond in 't hujvak op 'e dele slat an* (Np), *De waegens staon op 'e dele* (Obk), *Op de dele staot de schoppe en de harke en de wiene* (Db), *In de zoemer as et waarm was zette moeder de stoelen en taofel op de dele, daor atten we dan, ok wel om al et huizaod, dat de mannen an de sokken hebben* (Mun) 4. deel, plank van gezaagd hout *twintig doems delen* met de breedte van 20 duim (Obk), *Een deel is 20.5 cm breed en 4.25 cm lang* (Spa), *In plaats van gewone plaanken het hi'j delen an de schure zet* (Nw), *roege delen niet geschaafd en geploegd* (Obk), *kaante delen delen die overal even breed en dik zijn* (l), *Veur dat karweigien moe'k een twintig doems dele hebben* (Obk), *Delen wo'n bruukt bij' et grond krojen* (Nt), *niet meer bij' iene over de dele kommen meugen er niet meer mogen komen* (Ow, Pe-Dbl, Sz), zo ook *Hi'j komt bij' oons niet over de dele* (Pe, Dbl)

dele-anstampen (Dfo) onbep. w. en het dele-anstampt ['dɛ:ləstæmpm] 1. aanstampen van de lemen vloer, de *dele*, die wordt gelegd (in de schuur van de boerderij) *dele-anstampen mit een man op et peerd en veerder mit een blok slicht stampen* (Dfo)

delebaander (Dfo, El) de; -s; -tien

['dɪ:lə...] 1. elk der kleine bansdeuren of het samenstel daarvan, in het bijzonder van belang om het paard weer uit de schuur te leiden wanneer een vracht hooi was binnengebracht

delebessem (Nw) Ook *deelbessem* (Db), *schurebessem* (Spa), *hooibessem* (Sz) ['dɪ:lə.../'dɪ:l.../'sky:ərə.../...] 1. grote bezem die men gebruikt in de schuur, met name om de *dele*, de vloer (eerder van leem) schoon te vegen

deledeure de; -n ['dɪ:lə..., ...'d...] 1. *deur* naar de *dele*, bet. 2 (vanuit het woonhuis, ook wel vanuit de stal) (verspr.) *De deledeure was de deure van et huus naor de dcle, vaeke tussen hujvak en mure in* (Nbk) 2. buitendeur naar de deel, hetz. als *kleine baander*, spor. ook wel: de grote schuurdeur

delegaankien (Dfo, Nbk) et; ...gaankies ['d...] 1. gangetje tussen woongedeelte en *dele*, bet. 2 (in de schuur) *'t Knechtekaemertien was vaeke een hoekien achter op 'e gewone zoolder, mit een ledder of trappe in et delegaankien* (Dfo)

delegebiente (Nw) Ook *reedsgebiente* (Nw) et; -n; ...gebientien ['d...] 1. lager bintwerk, boven de *dele*, bet. 1, waar de hooiwagen op werd gereden *Daor komt een delegebiente bi' an* (Nw)

deleglassien (verspr.) et; ...glassies ['d...] 1. raampje in een buitenmuur van een schuur, hetz. als *schureglassien*, *deleraempien*

delelaampe de; -n; ...laampien ['d...] 1. lamp die in de schuur (de *dele*, bet. 2) werd gebruikt

deleleggen (Ow) onbep. w. en het delelegd ['d...] 1. leggen van een *dele* (van leem), z. *dele*, bet. 1 *een liemstamper mit et deleleggen* (Ow)

delen z. *dielen*

deleraempien (verspr.) et; ...raempies ['d...] 1. raampje in een buitenmuur van een schuur, hetz. als *schureglassien*, *deleglassien*

delerutien (Dho) et; ...ties ['dɪ:lɔrytien] 1. hetz. als *deleraempien*

delestaamper z. *delestamper*

delestamper Ook *delestaamper* (Wol) de; -s ['d.../...] 1. hetz. als *liemstamper*, z. aldaar *De delestamper was een blok hooft mit twie haandvatten* (Ow)

delestofblik (Nw) et; -ken; -kien ['d...] 1. stofblik op de *dele* (bet. 1) gebruikt

Delft et [dɛl(ə)ft] 1. plaatsnaam: *Delft Doe gong et van Leiden op Delft; de meeste jongen gavven gien geluud, mar een peer piepten wel* toen werd er hard geslagen, volgde de ene klap na de andere (s: Obk), zo ook *Hij kreeg van Leiden op Delft* (Wol), *'t Ging d'r van Leiden op Delft* het ging er ruw toe (Ma), ook *van Leiden naor Delft* id. (Ld)

Delfts - Delfts: van, m.b.t. *Delft*

delig (Db, Nw) bn.; -er, -st ['dɪ:lɔx] 1. sterk oneffen

deling z. *dieling*

delle (verspr., b: ln) Ook *dule* (Nw) de; -n; -gien ['dɛlə/'dylə] 1. laagte, lager gelegen gedeelte in het land, ondiepte, meestal met een natuurlijke oorzaak; waarschijnlijk soms ook gegraven, dan vaak: het restant van een oude sloot (Bu, Obk, Ste) *D'r zit een delle in dat laand* (Ste), *D'r zatten nogal wat dellen in die akker* (Dfo) 2. verzakking, laagte in grond, weg, in een dak, van een rug e.d. *Et bin allemaole hoogten en dellen* (Nw), *D'r zit een delle in de weg* (Nw), *een delle in 't dak* (Bdie, El, Dho, Np, Nt, Spa, Ste): *As et dak begint te zakken komp d'r een delle in* (Ste), *een delle in de weg* (Op), *een sompige delle in et laand* (Np), *Die koe die kalft gauw, hij krigt al dellen op 'e banen*, z. ook *dellen* (Dfo), zo ook *De koe krigt al hiele dellen veur de banen* (Ow) 3. kuilvormig litteken (Nw, Sz) *een delle an et heufd* (Sz), *Aj' waeterpokkens hebben kriej' van die dellegies, aj' ze eupenmaeken en d'r an zitten* (Nw)

dellen zw. ww.; onoverg.; delde, het deld ['dɛlɔ] 1. wegzakken van de banden bij het kalven (zodat men een kuiltje ziet; ontstaan door het ontspannen van de banden) *Delt hij' al?* (Ste), *Die koe delt al mooi op de banen* (Op), *Die koe moej' omme daenken, die begint al aorig te dellen* (Sz), *De koenen dellen al mooi veur 't kalven* (Pe-Dbl), *Die kalft gauw heur, want de banen dellen al zo* (Ow)

dellig (Db, Nw) bn.; -er, -st ['dɛlɔx] 1. met gaten, kuilen *een dellig stok laand* (Db)

deloor (Bdie) de; deloren ['dɛlɔ:ər] 1. koppige persoon

delorig (Bdie, Sun-Ot) bn.; -er, -st

delte - dennenaalde

[ˈdɛloːərɔx] 1. koppig *Hi'j is aorig delorig* (Bdie), *Et is een delorig meens* (Sun-Ot)
delte (Ma) de; -n [ˈdɛltə] 1. laagte, laag gedeelte in het land, ook verlaging, verzakt gedeelte in pad, oprit etc.
delven (verspr.) [ˈdɛlbɪn, ˈdɛlɔ̃m] - delven, in *een graf delven* (verspr.)
demarreren (spor.) [diːmaˈrɪːərɪŋ] - demarreren
demekraosie (l) Ook **demokratie** (l) [diːmækroːsɪ/diːmoːkraˈtsi] - democratie
demekraotisch (l) [diːmæˈkroːətis] - democratisch
demekratiseren [diːmækraˈtiːsɪːərɪŋ] - demekratiseren
dement (verspr.) [dəˈmɛnt] - dement *dement wodden* (spor.)
dementer (spor.) [diːmɛnˈtɪːərɪŋ] - dementer
demestraosie z. *dimmestraosie*
demestrer z. *dimmestrer*
demissionair (l) - demissionair
demokratie z. *demekraosie*
demonstraant de; -en [diːmɔ̃ˈstrɑːnt] 1. demonstrant *Doe (...) zol een grote groep demonstraanten et gebouw bestormen* (vo)
demonstreren z. *dimmestrer*
demp z. *dempe*
demp (verspr. OS, WS bezuiden de *Lende*, Op, Sz) Ook **demp** (verspr.) bn. 1. kortademig *Bi'j mistig weer is die man aorig dempe* (El), *Hi'j is demp van 't roken* (Wol), *Dat peerd is dempe* (Obk), *... wodt demp* (Obk), *een demp peerd* (Nbk, Np), *De koe is ok demp* (Op), *Ik bin zo demp as wat* (Np), *Hi'j is dempe op de bost* (El), *De boek slat 'm as een demp peerd* (Ow), *poesten as een demp peerd* (Obk), *...as een dempe kedde* (b), *zo dempe as een peerd* (verspr.), *...as een oold peerd* (Ste), *...as een pot* (Nbk, Ow), *...as een podde* (Ma, Nt, Op, Ow, Nbk)
dempen [ˈdɛmpɪn] - dempen: dichtmaken
dempied (Mun) Voor -heid z. -hied [ˈdɛmpɦit] 1. het kortademig zijn *J. het mit dit mistige weer een boel last van demphied op 'e bost* (Mun)
dempig (verspr.) bn.; -er, -st [ˈdɛmpɔx] 1. kortademig, vooral van paarden, mensen *een dempig peerd* (Bdie), *Hi'j is wat dempig* (Nbk, Obk), *Hi'j is zo dempig, dat de huid die slat him as een harmonieke* (Dmi), *zo dempig as een peerd* (verspr.),

...as een oold peerd (Mun, Ow), *...as een podde* (verspr.), *...as een katte* (Sun-Ot)
dempighied (Db) [ˈd...] - kordademigheid
demping [ˈdɛmpɪŋ] - demping: het dempen of gedempt worden
den z. *denne*, z. *de I*
denappel z. *denneappel*
denderen z. *dinderen*
denderend (Nbk) [ˈdɛndrɛnt] - geweldig, in ontkenning: *Et gong niet denderend* (Nbk), *Et was niet denderend* (Nbk)
denderig (Dhau, Nt, Nw, Op, Sun-Ot) bn.; -er, -st [ˈdɛndrɔx] 1. met een opgeblazen, winderig gevoel *Ik bin zo denderig in de huid* (Dhau), *Een koe die an de wiend is, is denderig* (Sun-Ot) 2. opgezwollen in het gelaat (Nw) *Hi'j is zo denderig om de kop as wat* (Nw) 3. (van een weg, pad) oneffen (Op)
dengelen (Nbk, Obk) zw. ww.; onoverg.; dengelde, het dengeld [ˈdɛŋ(g)ɪŋ] 1. doelloos heen en weer lopen *Dat dengelt mar henne-en-weer* (Obk)
denken z. *daenken*
denne Ook *den* (spor.; in verb.: Dho, Wol) de; -n; -gien [ˈdɛnə/...] 1. sparreboom *Daor in die dichte denne* (...) (b), *Naost huus staot een mooie denne* (Obk), *Hi'j is zo slank as 'n den* (Dho, Wol) 2. denneboom (fp) 3. leger van een haas (Bdie, Np)
denneappel Ook *denappel* [ˈdɛnəp/ˈdɛnap] - sparappel
denneboom de; ...bomen; -pjen [ˈdɛnə...] 1. spar, vooral fijnspar 2. denneboom (fp)
dennebos de; -sen; -sien [ˈdɛnəbos] 1. bos van sparren
dennegeur de [ˈd...] 1. geur van sparren en evt. dennen
dennegreun z. *dennegrugun*
dennegrugun Ook *dennegrugun* (WH, Nt, Ol-Nl, Sun-Ot) et [ˈd.../...] 1. het groen, takken van sparren of evt. dennen *de waegens mit schoelekiender, iene zee van dennegrugun en pepieren bloemen* (ba)
dennehoolt Ook *dennehout* (WH) et [ˈd...] 1. hout van sparren
dennehout z. *dennehoolt*
dennekegel (Nbk, Np) [ˈd...] - sparrekegel *In de bos liggen een protte dennekegels* (Np)
dennelocht (Dho, Db, Nbk, Op) de [ˈd...] 1. geur van sparren (en evt. dennen)
dennenaalde de; -n; ...naaltien [ˈd...] 1. elk

der naalden van een spar

dennepaol (Obk) de; -en ['denə...] 1. paal uit de stam van een sparreboom, evt. van een denneboom

dennereuk (Nw) de ['d...] 1. reuk, geur van sparren (en evt. dennen)

dennescheerder (Ow) ['denəskt:ərdɪ] - dennescheerder *De larve van de dennescheerder is een bosplaoge* (Ow)

denneschellen (Ste) onbep. w. en het dennescheld ['d...] 1. schillen van de schors van een spar of den

dennetakke Ook *dennetoeke* de; -n; ...takkien ['d...] 1. tak van een spar

dennetoeke z. *dennetakke*

deodorant - deodorant

departement [dɪ:paʃə'ment] - departement (provincie; ministerie)

deponeren (spor.) [dɪ:po'ni:ərn] - deponeren: neerleggen, plaatsen, in bewaring geven

deportatie (spor.) [dɪ(:)pɪ'to:əsi, ...pɔɪ...] - deportatie

deportereren (spor.) [dɪ(:)pɔ(r)'tɪ:ərn, ...pɪ...] - deporteren

deposito (spor.) [dɪ(:)po:zito:, ...toɯ] - deposito *in deposito* (geven) (spor.)

depositorerking z. *depositorerkinge*
depositorerkinge (l), *depositorerkinge* [...'p.../...] - depositorerking

depositorerente (spor.) [...'p...] - depositorerente

depot (spor.) [dɪ:poɯ, ...po:] - depot: filiaal (spor.); verder in *in depot* (geven) (spor.)

depressie [dɪ(:)'presɪ] - depressie: m.b.t. het weer; ook: m.b.t. de gemoeds-gesteldheid (spor.)

depressief (spor.) [dɪ(:)'pre:sɪf] - depressief, neerslachtig

der I bw. [dɛr] 1. daar, in *her en der* her en der, z. ook onder *her*, bet. 2: *Al die dōrpies, ze liggen verspreid her en der* (ba) **der** II tw. [dɛr] 1. ziedaar, daar ligt het *Der, daor heb ie joe rommeltien weer-omme!* (Bdie), *Der, daor heb ie wat!* (Bdie), *Der, daor hejt al!* kijk, daar heb je het al, daar gebeurt het al (Nbk, Ow) 2. in de verbinding *zie der* ziedaar, zo is het, kijk; vaak gebruikt om extra nadruk te geven: *Zie der, dat is dan wat as d'r over is van mien plakkien* (v), *Ik mag die kerel niet lieden zie der!* (Nbk, Ow), als

stopwoord van oude mensen: *'k Moet even henne te pissen zie der!* (Nbk, Ow); z. ook onder *zien* bet. 5

der III lidw. (bep.) 1. (tweede naamval vrouwelijk enkelvoud en meervoud; all. in bep. verb.) van de (...) *die in der deugd op zien ruun passen zol* (s; oost.) 2. (derde naamval vrouwelijk enk.) samensmelting van *te* en *der*, in *Der Izzerd* plaatsnaam: Ter Idzard

Der Izzerd et [dɛ'rɪzɪɪt] 1. plaatsnaam: Ter Idzard (in *West-Stellingwarf*) *Hij woont op Der Izzerd*, vaak uitgesproken als [ɔpɛ'rɪzɪɪt] (*Der Izzerd* wordt ook wel uitgesproken als *Ter Izzerd* (Nw, Op, b)); z. ook *Rizziger* I, II

derby (spor.) ['dɛrbi, 'dɛ:əbi] - derby (sportwedstrijd)

derde z. *dadde*

derdehalf z. *daddehalf*

deren [dɪ:ərn] - deren, zich er iets van aantrekken *Dat derde him niet, et kon him allemaol niks schelen* (Nbk) * *Wat niet weet, wat niet deert* (App, Nbk)

dergelik ['dɛrgəlɛk, ...gɛk] - dergelijk *dergelike meensken, en dergelike*

-deri'je z. *-i'je*

Derkien z. *Dirkien*

derkiespaere z. *dirkiespere*

derkiespere z. *dirkiespere*

des I de [dɛs] 1. bep. muziektoon: des

des II voegw. bw. [dɛs], in *des te* (...) zoveel te (minder, beter, groter, smaller enz.) *Des te groter prestaosie wodt et en des te meer aorighied hebben ze d'r an* (ba), *Mar juist daordeur passen de psalms zo bi'j oons en begriepen wi'j des te beter wat as de dichters d'r mit veur hebben* (b), *Hoe dichter a'k bi'j et huus komme waor a'k wezen moet, des te staoriger begin ik te lopen* (v), *De jaegers zaggen mi'j nog niet mar ik heur des te beter* (b)

deserteren (spor.) [dɪ:zɪ'tɪ:ərn] - deserteren (uit de militaire dienst)

deserteur [dɪ:zɪ'tɛ:ər] - deserteur (militair die deserteert)

desgeliëks (Nbk) bw. [dɛsxə'liks] 1. desgeliëks, insgeliëks *Zalig uutaende!* [met als mogelijke reactie:] *Desgeliëks!* (Nbk)

desillusie (spor.) ['dɛzɪlysi] - desillusie

desinteresse (spor.) ['dɛzɪntɛsə] - desinteresse

deskundig(e) [dɛs'kʌndɛx/...gə] -

deskundighed - deugen

deskundig(e)

deskundighed Voor -heid z. -hied [...'k...] - deskundigheid

deskundoloog [dɛskʌndo:'lo:x, ...dom...] - deskundoloog

desnoods [dɛs'no:əts] - desnoods, als dat moet, als dat beter uitkomt *die desnoods zoe'n verhael fantaseerde* (v), *We willen vandaeghe an 't sloden, mar desnoods kan 't morgen ok nog* (Nw), *Geef now wat bruukbers of wat eetbers of desnoods een pond tebak* (b), *Desnoods gaon we lopende henne* (Ld)

desondaanks (l) [dɛzondā:ŋs, ...on'd...] - desondanks

dessert (spor.) [dɛ'sɛrt] - dessert

destiëds bw. [dɛstits, ...'tits] 1. destijds, indertijd *Destiëds kwammen we d'r nog wel* (Dho), *Bloedwost maeken, hoe deden we dat destiëds ok al weer* (Spa), *Hi'j het destiëds nog al es langes west* (El), *Doe 'k destiëds uut warken gong, verdiende ik een gulden daegs* (s)

destruktiebedrijf (l) [dɛ'strʌksi...] - destruktiebedrijf

detachement (spor.) [dɛ:tasjə'ment] - detachement

detacheren (spor.) [dɛ:ta'sjɛ:ɔrn] - detacheren: elders te werk stellen

detail (spor.) [dɛ:'taj] - detail, klein onderdeel

detailfoto [dɛ:'tajf...] - detailfoto

detailhandel [...'t...] - detailhandel

detailkritiek (spor.) [...'t...] - detailkritiek

detailkwestie (spor.) [...'taj...] - detailkwestie

detailonderzoek [...'t...] - detailonderzoek

detective [dɛ:'tɛktɪf, ...tɛf, di't..., vroeger ook wel: dɛ:tek'tivə, ...wə] - detective

detectiefilm [...'tɛk...] - detectiefilm

detectiveroman [...'tɛk...] - detectiveroman

detectiveserie [...'tɛk...] - detectiveserie

detectiveverhael [...'tɛk...] - detectiveverhaal

detektor (spor.) [dɛ:'tɛktɔr] - detector

dettien z. *dattien*

dettig z. *dattig*

deu (Nw) bn.; -er, -st [dɛ:] 1. erg stil, bescheiden *Een deue vent is dat, aaltied even rustig en stille* (Nw)

deugd de [dɛ:xt] 1. deugd, instelling om alles goed te doen *Uut goeder deugd heb ik*

him hulpen vanuit de beste instelling, met goede bedoelingen (s), (...) *die in der deugd op zien ruun passen zol* (s: oost.), *Et is de deugd zelf* het is een erg deugdzaam iemand (Diz), *Daor wodt niks as deugd over zegd* over die persoon hoor je alleen maar goeie dingen (El), *De deugd moet beloond wodden* (Pe-Db), *in ere en deugd* in alle eer en deugd (Dhau), zo ook *in alle eer en deugd* (Ow), *De deugd in de midden en de rommel* op 'e kaant gezegd van iemand die tussen twee anderen in zit of gaat zitten (Np), zo ook *De deugd in de midden* (Ow), ...*en de rommel an de kaant* (Ld) en *De deugd in 't midden, en et verstaand an de kaant* (Diz, Dla, Mun, Nt, Spa) 2. goede zedelijke eigenschap *Geheurzemhied is niet jow grootste deugd* (Ol-Nl), *Zunighied is een goeie deugd* (Np) 3. kwaliteit, duurzaamheid (van bep. waar) *As d'r te vule lof of rang an de eerpels zit, gaot dat ten koste van de deugd* (Db), *Mit regenachtig weer zit d'r gien deugd in de eerpels* (Db), *Huj winnen mit mooi weer zit deugd in* (Db), *mit alle deugd van dien* met alles wat er bij hoort (Dfo) 4. iets dat goedgeeft *Et doet mi'j deugd* (Mun, Nt), *Dat dee him deugd* (l), *van de nood een deugd maeken* 5. in lieve deugd uitroep van verwondering: *Och lieve deugd nog an toe* (Ma), *Lieve deugd, wat ging dat d'r om weg* (Spa) * *Zunigheid is een deugd, gierigheid is een ondeugd* (Op)

deugdelik (Nw) [dɛ:ɣdɛk] - deugdelijk: deugdzaam, degelijk *Dat is een deugdelike vent, daor kuj' alles mit, behalve 'm d'r tussen nemen* (Nw)

deugen zw. ww.; onoverg.; deugde, het deugd [dɛ:gn] 1. deugen, oppassend zijn *Kiek mar uut mit die vent, die deugt niet* (Nbk), *Die jongen van de overburen deugen gien van beide; ze bin bi'j de gatten dichte* (Mun), *Die vent deugt nargens toe, veural as hi'j draank op het is et een ondiër* (Db) 2. geschikt zijn 3. in orde zijn *Dit deugt niet* hier is iets niet in de haak (b), zo ook *Dat zaekien kon wel es niet deugen* (Np), *De locht deugt ok niet, d'r zit aander weer* (Bu) 4. gezond zijn *Zol die wel deugen, die is zo geel om 't gezicht!* (Obk), *Die is zo bliëk om de snute, die deugt grif niet!* (Obk) 5. niet aangetast zijn (Pe-Db) *Die appels kun lange deugen* (Pe-Db)

deugeniet de; -en; -ien ['d̥ɑ:ɡənit] 1. deugniet, zeer ondeugende jongen *Ik zal 't him vergellen, die deugeniet* (Dfo), *De markloper is een grote deugeniet* (Np), *Wat is dat een allemachtige deugeniet* (Np), *een kleine deugeniet* (Spa), *Da's een dikke deugeniet* (Spa)

deuk z. *deuke*

deuke (verspr.) Ook *deuk* (verspr.), *duke* (Np, Sz) ['d̥ɑ:kədy:...] 1. deuk, indeuking in een oppervlakte *Kwasten, dat bin de duken van de haemer aj' mislaon* (Np), *We hadden een klein ongelokkien mit de auto, mar toch zatten d'r beste deuken in* (Nw), *Die auto zit een malle deuke in* (Sz), *een protte krassen en wat deuken* (ba), *Bij die botsing het de auto een flinke deuk kregen* (Db), *Et is niet altied antiek, al zit et ok vol deuken* (Mun), *Deurdad et peerd him schrap zet, wo'n de spieren spand, dat d'r ontstaon koelen, 'deuken in et gat'* (j), *een duke* nl. aan het hoofd: kuilvormig litteken (Sz)

deuken (El, Op) ['d̥ɑ:kŋ] - deuken: een deuk krijgen (El): *Die ketel deukt hielemaole* (El); deuken maken (Op): *We hebben de oolde auto inmekeer deukt* (Op) **deumeltien** (Dfo) et; ...ties ['d̥ɑ:m̥l̥tin] 1. klein kind

deun I de; -en; -tien [d̥ɑ:n] 1. deun, wijs *een deuntien zingen* 2. saaie, vervelende wijs

deun II Ook *deune* (Nbk, Ow, bl), z. ook *dunne* bn., bw. ['d̥ɑ:n/'d̥ɑ:nə] 1. overdreven zuinig, gierig of bijna gierig *Die is ok aorig deun!* (Nw, Ol-Nl), *'t Is een goeie kerel, mar as 't op de centen ankomt, is hi'j deun* (Op), *Die meensken bin wel goed, mar ze bin ofgrieselike deun* (Db), *Hi'j is d'r deune mit* (Nbk), (verb.) *een deunen iene* een erg zuinig iemand (El), *'t Zit d'r deun an bi'j die luden* ze hebben het krap, ze hebben van een en ander maar heel weinig (Ma, Obk), zo ook *Hi'j is d'r deun an, et is een zunige kerel* (Obk) en *Hi'j is deun an, hi'j is slim zunig* (Nbk), *Wat hej' weer deun an 't smeren west (...)* (Nw), (zelfst.) *Hi'j is bi'j 't gierige of, et is een deune!* (Nbk), *Hi'j is an de deune kaant* hij is een beetje gierig (Nbk), *Die is zo deun, die wil wel een cent deur de midden bieten* (Dhau), *Die is wel zo deun, d'r gaot aanders niks of as staank* (El), *Mien*

buurman is zo deun, hi'j bruukt et w.c.-pepier an beide kaanten (Sz) 2. (bw.) dichtbij, vlakbij, dicht tegen, haast tegen iets of iemand aan *'k Bin d'r deun bi'jlanges gaon* ik ben er vlak bij langs gegaan (Np), *Dat scheelde niet veule, hi'j zat d'r deun tegen an* (El), *Ik bin d'r deun bi'jlanges kommen* er vlak bij langs gekomen (Np), *Hi'j ston deun tegen me an* (Nbk), *Die auto ree oons deun an* (Ma), *As et koold is, zitten wi'j deun bi'j de kachel* (Db) 3. in *deun toekieken sip* (App) * nonsenswoord in een aftelrijmpje: *Eun, deun, dip, zeuven kannen kip, zeuven kannen kukelekannen, eun, deun dip* (Sz)

deune z. *deun* II

deunk z. *dunk*

deunsk (Obk, Ol-Nl, Ste, b: lm) bn. [d̥ɑ:sk] 1. bronstig, nl. van koeien (Obk, Ol-Nl, Ste), paarden (b: lm) *De koe is deunsk* (Ste)

deuntien et; deunties ['d̥ɑ:ntin] 1. liedje, deuntje *Hi'j zingt een aorig deuntien* (Nbk), *Hi'j moet een deuntien leger zingen* hij moet een toontjelager zingen (s), *Hi'j goelt een deuntien* hij huilt (s), *Je kun oons now wel hebben, mar as et (voer huj) aanst hoger wodt zu'j wel een aander deuntien zingen!* dan praat je wel anders (vo) (schertsend gezegd om te laten weten dat de ander niets verschuldigd is voor een bewezen dienst:) *Zing d'r mar een deuntien veur* (Ow), *Ik zing mar ien deuntien veur een cent* ik zeg het de tweede keer niet nog eens (Nw) 2. gang van zaken, omstandigheid die maakt (vo) *Et was een aander deuntien as in de oorlogstied en de jaoren daornao* (vo), *Now moej' niet daenken H., dat et toekem haast krek zo'e'n deuntien wodt mit de eerpels as twintig jaor leden, doe we begonnen* (vo)

deunties (Dla) ['d̥ɑ:ntis] - zuinigjes, enigszins gierig *'t Was wel wat deunties, hoor!* (Dla)

deup (verspr.) Ook *doop* (Wol, elders spor.) [d̥ɑ:p/do:p] - doop (lett.) *De deup is zundag in de karke* (Nt), *ten deup hofen* (Db)

deupakte ['d̥ɑ:...] - doopakte

deupbaank (verspr.) Ook *deupbaanke* (voor verbr. z. *baanke*), *deupbank(e)* (WH, Nt), *doopbaanke* (Wol) ['d̥ɑ:bā:ŋk/.../...] 1. bank bij het doopvont

deupbaanke - deur

deupbaanke z. *deupbaank*

deupbank(e) z. *deupbaank*

deupbekken Ook *doopbekken* (Sz) ['dɑ:bəkɛŋ/d...] - doopbekken *Een doopbekken kwam water in om de kiender te deupen* (Sz)

deupbelofte (Sun-Ot) ['d...] - doopbelofte
deupbewies Ook *doopbewies* (Wol) ['d.../...] - doopbewijs

deupboek (verspr.) ['d...] - doopboek

deupbriefien (Sun-Ot) ['d...] - doopbriefje
deupceel (verspr.) Ook *deupzetel* (Db, Ld, Sun-Ot), *doopceel* (Nbk, Pe-Db, Wol)

['d.../...] - doopceel *iene zien deupceel lichten* (verspr.), zo ook *Ie moe'n je deupceel mar es lichten* (Dho) en *Hij het zien deupceel oplicht* (Dla)

deupdienst (Bdie, Nw) de; -en ['dɑ:bd...] 1. kerkdienst met doop *Zundagmorgen hadden we in de kaarke nog een mooie deupdienst* (Nw)

deupen Ook *dupen* (bet. 1: Nbk), *dopen* (Wol, elders spor.) zw. ww.; overg.; deupte, het deupt ['dɑ:pɪm/'dypɪm/'do:pɪm] 1. in bep. vloeistof dompelen *Ie moe'n de kwaste niet zo veer in de varfpot deupen* (Nbk, b), *beschuit in de thee deupen* (Sun-Ot), *Ik deup mit de vinger in de stroop* (Obk) 2. de kerkelijke doopplechtigheid verrichten *Volgende zundag is 't deupen* (Ow), *We hebben de kiender allemaol deupen laoten* (Dhau) 3. als naam aan een schip geven en daarbij een fles stuk laten vallen tegen het schip: *Dat schip is mit een fesse champagne deupt* (Dfo) 4. als naam geven *Hoe hebben ze him deupt?* (Nbk), *Hoe hebben ze dat nije perdukt deupt?* (Nbk), *Dan wil ik jim ok wel verklappen, da'k niet as Haarm deupt bin* (b)

deuper de; -s ['dɑ:pɪ] 1. doper, degene die doopt, voornamelijk in *Jehannes de Deuper* Johannes de Doper * (aftelrijmpje) *Jehannes de deuper/Zien kont is van keuper/Zien neuz' is van blik/Af ben ik* (Np)

deupers (l) bn. ['dɑ:pɪs] 1. dopers

deupformelier (Dfo, Op) ['d...] - doopformulier *As et deupformelier veurlezen wodt deur de predikaant (...)* (Dfo)

deupformule (Spa) ['d...] - doopformule: doopformulier

deuphekke (Bdie, Pe-Db, Mun, Sun-Ot)

['d...] - doophek *De diaekens zitten binnen 't deuphekke* (Sun-Ot), *...achter et deuphekke* (Bdie)

deuphokke (Db, Dfo, Nw, Sun-Ot) ['d...] - doophek *Et deuphokke, waar de diaekens zitten en waar de domenee de deupdienst hooft* (Db, Sun-Ot, Nw), *Now J. diaeken wodden is kan hij vier jaor in 't deuphokke zitten* (Db)

deupien (Nw) et; deupies ['dɑ:pɪn] 1. iemand die te klein is voor z'n leeftijd

deuping de; -s ['dɑ:pɪŋ] 1. het *deupen* 2. (spor., g. mv.) doping

deupingkontrole (spor.) ['d...] - dopingkontrole

deupingonderzoek (spor.) ['d...] - dopingonderzoek

deupjurk ['d...] - doopjurk

deupkleed z. *deupk lied*

deupk lied (verspr.) Ook *deupkleed* (Dla, Op, Sun-Ot, Sz), *doopk lied* (Wol), *doopkleed* (Wol) - doopkleed (voor gebruik na de doop, om over het kind te doen)

deupkussen (l) ['d...] - doopkussen

deuplid (Sun-Ot, Spa) ['d...] - dooplid

deupmaol (l) Ook *doopmaol* (Wol)

['d.../...] - doopmaal
deupmusse (verspr.) Ook *doopmusse* (Wol) de; -n; ...mussien ['d.../...] 1. muts van het kind dat wordt gedoopt

deupnaam z. *deupnaeme*

deupnaeme Ook *doopnaeme* (Wol), *deupnaam* (WH) ['d.../...] - doopnaam

deupolder (verspr.) de; ...oolden, -s ['d...] 1. vader of moeder van een dopeling

deupplechtigheid ['d...] - doopplechtigheid *Bij een deupplechtigheid dreegt meestentieds een naost familielied of hiel goeie kennis of de baakster et kiend naor veuren* (Db)

deupregister (verspr.) ['d...] - doopregister

Deupsgez. - afkorting van *Deupsgezind*
Doopsgezind

deupsgezind (verspr.) Ook *doopsgezind* (spor.) [dɑ:psxə'sɪnt/do:ps...] - doopsgezind

deupvont Ook *doopvont* (Wol, elders spor.) ['d...] - doopvont

deupwaeter (Sun-Ot) ['d...] - doopwater

deupzetel z. *deupceel*

deur I vz. [dɑ:ɛr] 1. door iets (lett.) heen *Zij lopen deur de bos* (Np), *Snie dat brood even deur de helte* (Nbk), *De zonne schient deur de ruten* (j), *We keken hiel veur-*

*zichtig zo deur de bossies wat as dat wel wezen kon (j), Hi'j was deur et examen had het examen gehaald (Ma), Et scheut me deur et heufd ik dacht er ineens aan, Dat is me deur gaon dat heb ik vergeten (Nbk), Dat peerd is deur alles henne mak door en door (Dfo), Is et niet deur alles henne! is het niet ontzettend erg, gaat dit toch niet veel te ver! (b), deur et raem kieken, Dan roekt et deur de hiele kaemer van de kruden die in et waeter gruuiden overal in de kamer (j) 2. door een bep. tijdruimte Deur de jaoren bin ik wel wat an die dingen wend (Nbk), Hi'j is deur de jaoren henne an et kebaol wend raekt (v) 3. dooreen *le moe'n de boel niet deur mekeer haelendooreen halen, het rommelig maken, ook fig.: niet het een met het andere verwarren* 4. als oorzaak, reden *Dat is deur die zien toedoen misgaon* door die persoon z'n manier van doen (Nbk), *Ze weren ok deur et rieden an mekere kommen (j), Hele veebeslagen bin d'r vroeger ofmaakt of verbrand deur de veepest of miltvuur (Sz)**

deur II bw. 1. door (iets) heen (lett.) *Et laand ligt an akkers, d'r liggen siepgruppen deur (Np), Die knapzak het d'r hiel wat deur scheuven hij heeft flink gegeten (Dhau), De hiele dag had et al zo wat an mot; doe 'k te plak was ha'k d'r veur de kni'jen dan ok haost deur* d.i. was het water door m'n broek heen gegaan (b), *d'r diepe deur gaon* buitengewoon serieus zijn in alles, gewoonlijk heel diep en lang over dingen nadenken, sterk gelovig zijn e.d.: *Et geloof het him aorig te pakken, hi'j gaot d'r slim diepe deur (Nt), d'r deur slepen* z. onder *slepen, Dat woord wodde de hiele Stellingwarven deur wel bruukt (Nw) 2. middendoor in de midden deur (Nbk), wat deur schieten, ...slaon, ...snieden (b) 3. doorgesleten Die ligger is haost deur kapot, versleten (Dho), 't Haol is haost deur (Dho) 4. tijdens de genoemde tijd Zo gong et nog een posien deur en doe trok de buje vot (j), Zo onder de bedrieven deur reden ze mennig baentien tegere, en ze mochten mekere al gauw een betien lieden* in de loop van de tijd (dat) (j), *deur de regel* gewoonlijk (Nbk), *de hiele tied deur* steeds maar door, *an ien stok deur* 5. in *deur en deur* door en door, zeer, heel intensief, geheel en al: *deur en deur koold wezen, As*

et huj niet deur en deur dreuge was, kwam et eerst in opperties (Db) 6. door iets heen gekomen Ik bin de kraante deur (Nbk), Et is een handige donder, ze is d'r zo deur klaar met het werk (Sz) 7. dooreen, door elkaar Et leup me een betien deur ik werd een beetje malende (Sz) 8. door iets heen brekend De rebarber komt d'r haost deur (El), (...) now de maone d'r krek deur kommen was (s) 9. in deur hebben iets/iemand doorzien: Et is niet zo moeilik, mar ie moe'n et even deur hebben (Spa), deur kriegien iemands bedoelingen doorzien/gaan doorzien: Deur al die maotriegels kregen de boeren al gauw deur dat ze aenlik struupt wodden deur de Duutsers (vo) 10. door een voorraad heen We bin d'r deur, et is op (Nbk), Ze bin d'r deur raekt alles is opgeraakt (Np), Doe ie alles d'r deur brocht har, wodde 't een minne tied in dat laand (b), Hi'j is d'r deur is failliet (Np, Ol-Nl) 11. in de verb. et kan d'r mit deur, zo ook 't Kon d'r nog krek op deur het kon net door de beugel, maar het hield niet over (Diz, Db), ...nog net bi'j deur (Ld, Op): Die mop van him was wel een betien schuin, die kon d'r in dit gezelschap mar net bi'j deur (Op)

deur III ondersch. voegw. 1. door *Deur je d'r niet mit te bemuuien, help ie nog op een besten (Nbk), Deur onder waeter te duken was hi'j de bi'jen kwiet raekt (j)*

deur- - door- eerste lid in scheidbaar samengest. ww. van de types: *deurreizen, deurzeuren; deurfietsen, deurlopen; deurhakken, deurzaegen; deurgeven, deurvertellen* (niet alle mogelijke woorden van deze types zijn in dit woordenboek opgesomd; produktieve types met *deur-* in de bet. doorgaan met, zoals in *deurgooien, deurhujjen* hebben niet steeds de idiomatische betekenis/de idiomatische verbindingen die het Nederlands heeft)

deurademen z. *deuraosemen*

deuraodemen z. *deuraosemen*

deuraosemen (verspr.) Ook *deuraodemen* (verspr.), *deuraozemen* (verspr.), *deurademen* (Sz) ['d.../...] - doorademen

deuraozemen z. *deuraosemen*

deurarbeiden ['d...] - doorwerken (d.i. vooral: lichamelijke arbeid verrichten) *Vroeger mossen we tot in de aovend deurarbeiden (Ow)*

deurbaanks - deurbrengen

deurbaanks (Dfo) bw. [...bã:ŋks; aks. wisselt] 1. in het algemeen

deurbaenselen (Wol) ['d...] - (stevig) doorwerken *Die baenselt wel deur* (Wol)

deurbakken ['d...] - doorbakken *Die wossies moej' even lekker deurbakken* (Obk), *Dat brood is niet goed deurbakt, et kan niet best duren* (Dfo)

deurbalken ['d...] - doorzingen: op galmende of schreeuwende wijze *Hi'j luustert niet, hi'j balkt wel deur* (Bu)

deurbelle z. *deurebelle*

deurbellen ['d...] - doorbellen *een bestelling deurbellen* (Spa)

deurberduren Voor var. z. *berduren* ['d...] - vooral in *d'r op deurberduren* verder redeneren over of n.a.v. iets (Np, Nbk)

deurberekenen ['d...] - doorberekenen

deurbest bn. [dã:əɾbest; aks. wisselt] 1. door en door goed van karakter *Die vrouw is een deurbest meenske* (Ow), *Hi'j is deur en deur 'n deurbeste kerel* (Wol)

deurbetaelen ['d...] - doorbetalen (blijven betalen)

deurbeulen ['d...] - blijven doorwerken (zeer intensief) *Ze beulen mar deur, ze bin niet mu te kriegen* (Wol)

deurbieten ['d...] - doorbijten: blijven bijten *We moe'n now mar even deurbieten, hoe eerder klaor hoe beter* (Nbk); doorzetten; met kracht bijten, zodat de tanden erdoor gaan *Et mondstok is deurbeten* (Spa); door bijten stukmaken, tot delen maken *Die wil een dubbeltien wel deurbieten* hij is overdreven zuinig, krenterig (Bu), *Ze weren soms wel zo zunig dat ze wel een halve cent deurbieten wollen* (Ow), *Hi'j is zó zunig, hi'j wil wel een halve cent deurbieten* (Ow)

deurbiezen zw. ww.; scheidb.; biesde deur, is deurbiesd ['d...] 1. blijven *biezen*, z. aldaar 2. hard blijven werken (Wol)

deurblaederen ['d...] - doorbladeren

deurblaazen ['d...] - doorblazen: blijven blazen; door iets heen blazen (vooral m.b.t. een pijp (Obk)

deurbloeden ['d...] - doorbloeden, aanhoudend bloeden

deurbloeding (spor.) ['d...] - doorbloeding

deurblouien ['d...] - doorbloeien *De madeliefies hebben in disse zaachte winter haost hieltied deurblouid* (Obk)

deurblouiet (Dfo, Ld) ['d...] - doorbloei

deurboegen z. *deurbugen*

deurboerken zw. ww.; onoverg.; boerkte deur, het deurboerkt ['d...] 1. doorgaan met het uitoefenen van z'n boerenbedrijf *We bin nog niet an 't pensioen toe, dat we moe'n mar wat deurboerken* (Diz)

deurbokselen zw. ww.; onoverg.; bokselde deur, is/het deurbokseld ['d...] 1. doorgaan met *bokselen* in meerdere bet., z. aldaar *Hi'j blijft altied deurbokselen* gaat altijd door met hard werken (Spa)

deurbomen ['d...] - doorbomen: er over blijven praten *niet te lange over deurbomen* (Nt, Db), *d'r even lekker over deurbomen* (Wol)

deurbouwen zw. ww.; onoverg.; bouwde deur, het deurbouwd ['d...] 1. blijven *bouwen* in meerdere bet., z. aldaar

deurbraand (Dfo, Np, Ld, Ow) Ook *deurgebraand* (Bdie, Nw) ['d.../'d...] - doorgebrand *Dat is mooi deurbraand vuur, 't rookt hielemaol niet meer* (Dfo), *As de baggel deurbraand was, was et glad vuur* (Ld), *Een deurbraand kooltien kwam in de teste, dan hullen de vrouwluden de voeten lekker waarm* (Ow), *Deurgebraande kolen bin deurgebraande turfies die in de doofpot gaon* (Bdie)

deurbraok(e) (l, spor.) ['d...] - doorbraak: het doorbreken, ook fig.

deurbreken ['d...] - doorbreken (onoverg.): door breken opengaan of gescheiden worden: *As de zeedieken deurbrakken of d'r was braand, dan luudde men vroeger de noodklokke* (Obk), *Disse stienpoeste brekt daodelik nog niet deur, de pitte zit nog te diepe* (Op), *Hi'j brak et me in de midden deur* (Ma), *De locht brekt deur de wolken gaan uiteen* (Ow); (overg.) in twee delen scheiden: *een stok sukelaor deurbreken*; (onoverg.) door iets heen breken *Mar vlak bij de haeven brak de zonne inienend deur en doe veerden ze krek et geweldige vrijhiedsbeeld veurbij* (vo); plotseling grote bekendheid krijgen

deurbrengen ['d...] - doorbrengen: verkwisten, opmaken *Doe hi'j alles d'r deurbrocht har (...)* (b), *Hi'j het de boel d'r deur brocht* (Ma), *Die brengt d'r alles deur* (Nw); verblijven, voor een bep. tijd zijn *'k Heb de jonge jaoren daor deurbrocht* (Nbk), *Ik heb argens aandere de naacht*

deurbrocht

deurbrenger (verspr.) Ook *deurbringer* (Ld) de; -s; -tien ['dɑ:ərbɾɛŋ(g)ɾ/...brɪŋ...]

1. boemelaar, verkwister

deurbringer z. *deurbrenger*

deurbugen Ook *deurboegen* (Wol) ['d.../...] - doorbuigen: door druk in een bocht gaan staan *De wezeboom beug deur* (Dfo), *De vloer buugt daor hielemaal deur* (Nbk); doen ombuigen

deurdaansen ['d...] - doordansen: blijven dansen: *Ze hebben de hiele aovend deurdaanst* (Nbk); dansend door een ruimte gaan: *Ze bin de hiele zael deurdaanst* (Nbk)

deurdaenken I ['d...] - doordenken: doorgaan met denken; dieper gaan nadenken *Aj' d'r even over deurdaenken, begriep ie niet waoromme as ze zoks doen* (Nbk)

deurdaenken II [...'d...] - doordenken, overwegen; vooral als volt. deelw. *Hadden ze et allegeer wel goed deurdocht?* (Nbk)

deurdaenkertien (spor.) ['d...] - doordenkertje

deurdaeveren Ook *deurdaveren* (WH, Diz, El, Pe-DbI, Wol) zw. ww.; onoverg.; daeverde deur, het (bet. 1, 2)/is (bet. 3) deurdaeverd ['d...] 1. blijven daverend bewegen, klinken 2. blijven praten, zonder ophouden blijven kletsen (Bdie, Ma) *Zij daeverde mar deur!* (Ma) 3. daverend lopen (Nbk) *De peerden bin nog een aende deurdaeverd* (Nbk)

deurdat [...'dat] - doordat *En dat kwam deurdat hi'j altied bi'j een eer et goeie zocht* (b)

deurdaveren z. *deurdaeveren*

deurdemidden Ook *deurmidden* (Op) [...'m.../...] - doormidden, middendoor *De rommelinslag spleet de boom deurdemidden* (Np), *Hoolties die veur et stoken in de klomkachel wat te dikke waeren, gongen we vroeger in de lengte deurmidden kleuven* (Op)

deurdeweeks (Ste) [...'wɪ:ks] - doordeeweeks *Vroeger haj' de vroegmisse, de hoogmisse en de deurdeweekse misse* (Ste)

deurdiedelen ['d...] - doorgaan, verder gaan met *diedelen*

deurdirrelen (Dfo) ['d...] - blijven *dirrelen*, z. aldaar *Die toppe kan an ien stok mar deurdirrelen* (Dfo)

deurdocht [...'d...] - doordacht *een deurdocht plan hebben* (Ol-NI), *Et was een goed deurdocht plannegien* (Dho)

deurdoen st. ww.; overg., onoverg.; het deurdaon ['d...] 1. (onoverg.) doordoan, doorzetten *Dat bin vrotters, heur, ze doen deur!* (Dho) 2. (onoverg.) blijven doen, blijven doorgaan *Die raomerd zal et niet lange volholen, as hi'j zo deurdot* als hij op die manier zo hard/woest blijft werken (Obk), *Ze praoten iederkeer, ie kun niet deurdoen* je kunt zo niet blijven doorwerken, doorgaan (Dho), *Die man wol nao zien pensioen mar wat deurdoen* wat aan het werk blijven (Obk), (onpers.) *Wat een dikke buije, et doet mar deur* (Dho) 3. (overg.) doorstrepen *Ie moe'n dat even deurdoen, aj' wat fout schreven hebben* (Nbk), *Ze hebben betaeld, ik zal et deurdoen* (Dho), *Dat woortien moej' mar deurdoen* (Ol-NI)

deurdouwen (Dfo, Nbk) ['d...] - doorzetten, doordrijven

deurdouwer (spor.) ['dɑ:ərdɔwɛr] - doordouwer

deurdraeven ['d...] - voortgaan met draven; verder draven; helemaal ten einde draven van een gang door een bep. ruimte, vgl. *een dōrp deurdraeven, een gang deurdraeven, een straote deurdraeven*; overdreven, onbesuisd over iets doorredeneren: *En ik viene, hi'j praot as een entien wost en hi'j draeft ok veul te veule deur* (d), *Now draef ij weer deur* (s: Nw: 1880)

deurdrammen ['d...] - doordrammen: voortdurend blijven hameren op iets, er voortdurend over blijven zeuren; doordrijven

deurdreugen (Db, Sz) zw. ww.; onoverg.; dreugde deur, is deurdreugd ['d...] 1. geheel en al droog worden *Opperhuj mos goed deurdreugd wezen, eer et in de schure kwam* (Db)

deurdri'jen zw. ww.; overg., onoverg.; dri'jde deur, het deurdri'jd ['d...] 1. (onoverg.) voortgaan met draaien *Et leek vremd, mar de wereld dri'jde d'r gewoon omme deur* alles bleef verder bij het oude, alsof et niets gebeurd was (Nbk, v) 2. verder (doen) draaien dan een bep. punt; ook fig.: verder gaan in bep. gedrag dan men normaal doet: *Hi'j had een paar*

deurdri'jer - deure

borrelties had en raekte van de kaort, hi'j drijde deur (Spa, Sz), *As hi'j half zat is gaot hi'j deurdri'jen* (Sz) 3. voor *d'r deur drijen* z. onder *dri'jen*

deurdri'jer (verspr.) de; -s ['d...] 1. iemand die heel veel verbrast, op een verkwistende manier verbruikt 2. iemand die veel drinkt en daarbij min of meer over z'n toeren raakt

deurdrieven ['d...] - doordrijven: door te drammen doorzetten *Hi'j zet alles op alles, 't gaot zo 't gaot, mar hi'j drift deur* (Nw), *Hi'j wil mit alle geweld zien zin deurdrieven* zijn voorkeur, wil doorzetten (Nbk, Db), zo ook *Hi'j drift mar deur om zien zin te kriegen* (Bu); blijven drijven; verder drijven; drijvend gaan door

deurdriever ['d...] - doordrijver, doordrammer: *Die rotterige boer het 't wel wunnen mit 't pleiten over de reed, 't is een deurdriever* (Mun), *Dat is een rere deurdriever, hi'j hooft zien aende vaaste* (Dho); ook wel positief: doorzetter, iemand die niet snel opgeeft

deurdrieverig (Dfo, Nbk) bn.; -er, -st ['dɑ:ərdri:wəx, ...vr...] 1. drammerig, geneigd tot *deurdrieven*

deurdringen ['d...] - doordringen: blijven dringen; met moeite een weg banen *Wi'j daanken en priezen jow God dat ie altied mar deur in oonze hatten deurdringen willen mit jow troost en jow hulpe* (b), *Is et wel goed tot him deurdrongen?* beseft hij eigenlijk wel voldoende wat tegen hem gezegd is, hoe de situatie is enz. (Nbk), *Was hi'j dan niet in de jachtweide? Zo dronken was hi'j nog niet, of dat drong toch nog tot him deur* (b)

deurdringend [...'dri:p:t] - doordringend *een deurdringende stemme, iene deurdringend ankieken*

deurdrukken ['d...] - doordrukken: voortgaan met drukken; bijdrukken; door iets heen drukken; iets erdoor weten te krijgen; door drukken breken *een pukel deurdrukken* (Nbk)

deurdrukknop (Wol) de; -n; ...knopien ['d...] 1. drukknop *Een pikpakknop koj' overal an zetten, et was een deurdrukknop* (Wol)

deurdromen ['d...] - doordromen, blijven dromen

deurdruppen ['d...] - blijven druppen, ook

wel gezegd van licht blijven regenen (spor.)

deurduren (Nbk) ['d...] - doorduren *Dit kan zo mar niet deurduren* dit kan maar niet steeds zo blijven (Nbk)

deurdwingen (Db) st. ww.; scheidb.; het deurdwongen ['d...] 1. doorzetten van z'n opzet, erdoor krijgen door min of meer af te dwingen *N. wol zien zin deurdwingen* (Db)

deure de; -n; deurtien ['dɑ:əɾə] 1. deur *de deure utgaon, een deure eupen zetten, ...dichtedoen, ...ofsluten, ...losdoen* ontsluiten, openmaken, *de deure op slot doen, de grundel op 'e deure doen, De deure gong eupen, De dikke deure wodde ofgrundeld en G. zat onder de grond onder de toren* (j), *mit de deuren gooien* (spor.), *...smieten* (spor.), *Niet zo mit de deuren slaon!* (Wol), *een glaezen deure, een halve deure* een onder- of evt. bovendeur (Nbk, Ste), *iene de deure veur de neuze dichtegooien* (letterlijk bedoeld) (Dhau, Dho, Nbk), *Dat dot de deure dichte* daarmee is het toch echt te gek voor woorden, nu is het genoeg, *een eupen deure intrappen* iets zeggen wat al lang logisch is, *een stok achter de deure* iets dat iemand hoe dan ook tot iets zal dwingen, *aachter de deurties* naar bed, oorspronkelijk nl.: de bedsteedeurtjes (Bu, Dho, Ma, Pe-Db, Wol), zo ook *We gaon aachter de deuren* (Np), *Et tocht hier, de deure staot an* op een kier (Ma, Bu), zo ook *Laot de deure mar even anstaon* (Dho, El), *Now moej' niet zo lastig wezen, aanders zet ik je aachter de deure* (Dfo), *zo stief as een deure* met een erg stijf gevoel in het lichaam 2. huisdeur, belangrijkste toegangsdeur (vaak op te vatten als de hele woning) *Et regende zo, we konnen de deure niet uut* we konden niet weg (Dfo), *de deure utgaon* weggaan, *Die is even de deure uut* is even weg, *As de kiender de deure utgaon (...)* niet langer in het ouderlijk huis blijven wonen (Nbk), *Hi'j komt de deure haost niet uut* komt zelden buiten (bijv. door ziekte of ongemak), *Koj' de deure nog wel es uut?* ga je nog wel eens weg, kom je nog wel eens buiten? (Nbk), *Mar et was ok nog zo dat alles nog veur een betien geld de deure utgong, want de meensken mossen et ok betaelen*

kunnen werd verkocht (j), *As mien kerel te laete thuuskomt dan vint hi'j de hond in de pot en de deure op slot* (Dfo), *Bij heur staot de deure veur elkeniene eupen* iedereen is altijd welkom bij haar (Obk), *Daor ston de deure altied veur mi'j eupen* ik was er altijd welkom (Op), *Ik heb him de deure verbeuden* gezegd dat ik hem er niet meer in wil hebben (Op), *Daor is et gat van de deure* gezegd als men iemand eruit wil sturen (Nbk, Op), *'t Is tegenwoordig hiel normaal aj' es buten de deure eten gaon* in een restaurant e.d. of bij een ander (Obk), *As d'r roodvonk in huus was, kreej' een plakkaot op 'e deure* (Np), *Ze hadden de pelisie om de deure* (Ma), *D'r schoelpiept een struunder om de deure* (Dhau), *De kiepen lopen om de deure* (Nbk), *om de deure(n) lopen* om het huis lopen, *Wij hebben een protte grös om de deure* rondom ons huis (Db), *'t Is schandaolig dat ze die boel om de deure niet wat opredde* (Obk), *an de deure kommen. Een toertien leden kwam d'r bij' oons een vremde snuter an de deure, die zee dat hi'j van de zending kwam en graeg een boekien verkopen wol*(b), *Gieniene die vergees bij' him an de deure kwam* (v), *argens de deure platlopen* ergens heel veel komen, zo ook *bij' iene de deure platlopen*, *Ze lopen d'r de deure niet plat* ze komen er niet vaak (Nbk), *waartegenover Hi'j lopt me de deure plat* (El), *een belle an de deure* huisbel (Obk), *de deure toedoen* (bi), *Da's ok niet naost de deure!* niet bepaald in de buurt (Spa), *mit de winter veur de deure* met de winter op komst (ba), *de iene deure in, de aandere uut* (Ld), *De deure achter de kont dichtdoen!* doe de deur dicht wanneer je erdoor bent gegaan (Diz), *mit de deure in huus valen*, zo ook *mit de deure in et huus valen* (Bdie), *een stok achter de deure (hebben), een eupen deure intrappen* (Np, Spa), *veur de dichte deure kommen* niemand thuis aantreffen, de toegangsdeur van een huis of ander gebouw gesloten vinden (Nbk, Np), *veur een dichte...* id. (Np), *iene de deure uutgooien* (Nw), *op 'e deure passen* op het huis passen, bij iemand oppassen tijdens diens afwezigheid, hetz. als *huusweren* (verspr.): *De bureen zollen wel even op 'e deure passen* (Dfo), zo ook *Ik moet vot,*

pas ie wel even op 'e deure? (Ld) en *Ik kon niet, want ik mos op 'e deure passen* (Ste), *As de vrouw vot is, moet de man op 'e deure passen* (Pe-Dbi), vaak gebruikt als exkuus voor ongeoorloofd schoolverzuim van kinderen (Sz), ook vaak gezegd inzake een winkel: als de baas of bazin weg is *...moet d'r iene kommen om op 'e deure te passen* (Spa), *...moet d'r iene om de deure daenken* id. (Ste, Wol), *De weg lopt langs de deure* gezegd wanneer men niet weet wie de vader van een kind is (Bdie) * *De geldbuul het nog nooit honderd jaor veur dezelde deure hongen* (Sun-Ot), z. onder *geldbuul*

deure-eupening ['d...] - deuropening

deurebaand (Nw, Obk) de; ...banen ['d...]

1. blad van een scharnier of die scharnier met blad op deurkozijn

deurebelle (Bdie, El, Nbk, v) Ook

deurbelle (Bu, Nbk, Nw, Pe-Dbi, Spa)

['dɑ:ə̀r̀bɛlɛ/'dɑ:ə̀r̀bɛlə] - deurbel *De*

deurebelle rinkelt a'k butendeure stappe (v)

deurebellen z. *deurtienbellen*

deurebeslag (Ow, j) ['d...] - deurbeslag

deuredrumpel ['d...] - deurdrempel

deuregrundel (verspr.) Ook *deurgrundel*

(spor.) ['d.../...] - deurgrendel

deurehansel (Db, Nbk) Ook *deure-*

hengsel (El, Ow) et; -s ['dɑ:ə̀r̀.../'d...]

1. hengel waar een deur aan hangt

deurehengsel z. *deurehengsel*

deurekietien (Nbk) ['d...] - deurkleedje

deureklinke (verspr.) Ook *deurklinke*

(verspr.) ['d.../...] - deurklink

deureknoppe z. *deurknoppe*

deurekramme (Ld) de; -n ['d...] 1. hetz.

als *kramme*, bet. 5

deurekrokke z. *deurkrokke*

deurekrukke z. *deurkrokke*

deurelieste (Diz, Sz) de; -n ['d...] 1. hetz.

als *slagliest*, z. *aldaar*

deurematte z. *deurmatte*

deuremmen (Nbk, Nw) ['d...] - blijven

doorzeuren *Hi'j emmerde mar deur* (Nw),

Dat emmert mar deur (Nw)

deurenneer (Nbk) bw. ['dɑ:ə̀r̀nɛ:ə̀r] 1. door

elkaar *'t Lag kriskras deurenneer* (Nbk)

deurepassen (Bu) onbep. w. ['dɑ:ə̀r̀pɑsɔ̀]

1. op het huis passen als de (overige)

bewoners weg zijn

deurepost z. *deurpost*

deurering (Np) Ook *deurring* (Np)

deureschenier - deurgaon

[d.../...] - deurring

deureschenier (Bdie, Bu, Nbk) de, et; -en; -tien [d...] 1. scharnier van een deur
deureslot (verspr.) Ook *deurstot* (Dfo, Dhau, Op, Nt, Np, Sz) et; -ten; -tien [d...] 1. deurslot

deurestiele (Db) de; -n; -gien [d...] 1. opstaande balk in het kozijn van een deur
deureten [d...] - voortgaan met eten *We kun d'r niet op waachten, we eten deur* (spor.); voortmaken met eten *Zit toch niet zo te pruyen, eet es deur* (El)

deuretteren [d...] - blijven etteren (van een wond) *De wonde etterde nog lange deur* (Dhau)

deurfietsen [d...] - doorfietsen: blijven fietsen; verder fietsen; sneller gaan fietsen *We moe'n deurfietsen, eers bin we niet veur de buje binnen* (Nbk)

deurfileseferen (Np) zw. ww.; onoverg.; filesefeerde deur, het/is deurfilesefeerd [d...] 1. doorgaan met het uiten van veronderstellingen en ideeën (Np), *We kun d'r wel op deurfileseferen, mar we kommen d'r toch niet uut* (Np)

deurflikkeren zw. ww.; flikkerde deur, het deurflikkerd [d...] 1. blijvend flikkeren (van licht) *Zoemeraovens kan de weerlocht soms lange deurflikkeren* (Op)

deurfoddelen (Nbk) Ook *deurfottelen* (Dfo) zw. ww.; onoverg.; foddelde deur, is deurfoddeld [d.../...] 1. steeds onbeholpen, met kleine pasjes doorlopen, steeds slecht lopen en daarbij weinig opschieten

deurfokken zw. ww.; onoverg.; fokte deur, het deurfokt [d...] 1. verdergaan met het fokken; ook: steeds weer kinderen krijgen *Aj' ien keer een goed beest hebben, dan moej' daor mit deurfokken* (Sz), *Ze hebben daor nogal wat deurfokt!* (Nbk)

deurfottelen z. *deurfoddelen*

deurgaank z. *deurgang*

deurgalmen (spor.) [d...] - doorgalmen
deurgang Ook *deurgaank* (Nw) de; -en; ...gankien [d.../...] 1. doorgang: plaats, opening waar iets of waar personen doorheen kunnen of waar iets doorheen zit *Je moe'n die deurgang wat roemer maeken* (Ol-Nl) 2. stoelgang *Hi' had een onriegelmaotige deurgang* een onregelmatige stoelgang (Np), *Prei is hiel goed veur de deurgang, ie kun d'r goed van ofblaouzen* (Db), *Doe J. in 't kraomberre lag had ze*

last mit de deurgang (Db), *Hi' het 't mit de deurgang te doen* (El)

deurgangskaamp (l, spor.) [d...] - doorgangskamp

deurgaon st. ww.; onoverg., overg.; gong deur, is/ook het (bet. 4, 9) deurgaon [d...] 1. (onoverg.) verder gaan met iets, blijven doen *Gao mar deur wacht maar niet op mij, ik onderbreek je niet enz., We bin tot tien ure deurgaon* (Wol), *A'k zo deurgang mit et geld, dan kom ik niet rond* (Wol), *Gaot hi' niet deur mit leren?* (Nbk), *deurgaon mit de studie enz.: Ja, ie hebben 't zin d'r misschien wel of, mar ie moe'n d'r toch mar mit deurgaon* (Sz), *H. mos doe weer in huus kommen, want de kooi mos deurgaon om de femilietredisie* (j), *We zullen tot et bittere aende deurgaon mit dat lastige kerweigien* (Ol-Nl), *d'r in deurgaon* d.i. met de ontwikkeling van bep. vaardigheden (spor.), *d'r op deurgaon, Et wark moet deurgaon* ondanks vermoeidheid, tegenslagen (zoals een geval van overlijden) moet men nu eenmaal doorgaan met zijn werk (Nbk, Nt), *Alles gaot d'r gewoon omme deur* ondanks het gebeurde, de situatie, alles laten doorgaan, gewoon laten continueren (Nbk, v), *As de baos d'r niet was, rustte de verantwoordelikhied op et boverknechien, et mos d'r omme deurgaon* (Dfo), *'t Gaot an ien weg deur aan één stuk* (Nbk), *gao mar deur* enzovoorts: *Eigen schuld, en gao zo mar deur!* (b) 2. (onoverg.) plaatsvinden, inderdaad worden verwezenlijkt *'t Kan me niks schelen hoe as 't komt, mar et gaot deur* hoe ook, het wordt verwezenlijkt, het zal plaatsvinden (Diz), *'t Was min weer, mar et feest is wel deurgaon* (Diz), *De optocht is niet deurgaon* (Nbk), *'t Is al zo lange uutsteld, et moet now mar es deurgaon* (Obk), *Dit moet altied deurgaon* (Ow) 3. (onoverg.) doorgaan met praten, vertellen *Now, gao mar deur, ik luuster wel* (Nbk) 4. (onoverg.) aanhouden, zo blijven gaan *Dat tillevisiekieken is wat mit heur, dat gaot mar deur en dat gaot mar deur* (Nbk), *Och, dat gaot in iene muuite wel deur* (Nbk) 5. (onoverg.) naar een verder gelegen punt gaan *We gaon mitien deur naor Wolvege* (Nbk) 6. (onoverg.) tussen iets door gaan *We gongen mit de waegen tussen een peer auto's deur die an de kaant stonnen* (Nbk)

7. (onoverg.) (toch) plaatsvinden *Et gaot deur!*, *Nee, et gaot weer es niet deur, de ofspraake mit die hoge mieter* (Nbk), *Nee heur, et feest gaot niet deur* waar je je op had verheugd enz. (Nbk), *Ja heur, zien ofscheid gaot gewoon deur* (Nbk) 8. (onoverg.) vergeten, niet denken aan *'t Is mi'j hielemaole deurgaon e.d.: Daor he'k nooit weer an docht, 't is mi'j helemaol deurgaon* (Spa), *Ik kan 't niet in 't zin kriegen, et is me hielemaole deurgaon* (Dho, Nbk), *De tied is me deurgaon* (Bu) 9. (onoverg.) lijken alsof, beschouwd worden als *Et mos d'r veur deurgaon dat hi'j vlietig an et ni'jen west hadde* (b), *'n Half-vergaone heideplagge mos nog deurgaon veur 'n dak* (b) 10. (overg.) door iets heen gaan *Hi'j gong et hekke deur, Et körps zal wel et hiele dörp deurgaon* (Nbk) 11. (overg.) in tijd doorlopen *Hi'j gaot altied onbezorgd et leven deur* (Ol-Nl) **deurgaons** ['dɑ:ərgõ:ðs] - doorgaans *Deurgaons kuj' zoks nog wel kriegen bi'j oons in 't dörp* (Db), *Zo in 't leste van augustus (...) zal ze [nl. de boekweit] deurgaons riepe west hebben, want dusken en zo was altied beredden veur Meppeler maark en dat is in 't begin van september* (k: Ste) **deurgebraand** z. *deurbraand* **deurgeefloek** ['d...] - doorgeefluik (lett.) **deurgeregen** z. *deurregen* **deurgesteuken** z. *deursteuken* **deurgestikt** z. *deurstikt* **deurgeven** st. ww.; overg.; het deurgeven ['d...] 1. doorgeven, nl. van de één naar de ander in geval van een voorwerp, een boodschap, een gegeven, een bericht; in konkrete zin m.b.t. een hele rij personen *Wi'j' dat koppien even deurgeven?* (Bdie), *Wi'j' dat bod mit koeke wel effen deurgeven?* (Obk), *Wi'j zullen de bosschop wel even deurgeven* (Pe-Db), *We hebben iene van oons de bosschop mitgeven, mar ze het 'm niet deurgeven* (Ow), *wat an de pelisie deurgeven, ...an de belasting deurgeven* **deurgieten** ['d...] - doorgieten: blijven gieten; hard blijven regenen **deurgoed** bn. [dɑ:ərgut; aks. wisselt] 1. door en door goed van karakter *deurgoeie meensken* (Sun-Ot) **deurgraanzen** (Nbk) zw. ww.; onoverg.; graansde deur, het deurgraansd ['d...] 1.

(van koeien) steeds een zeurderig, klagerig geluid laten horen **deurgreven** ['d...] - doorgraven **deurgronnen** (spor.) zw. ww.; overg.; deurgronde, het deurground [dɑ:əf'grõn:] 1. doorgronden **deurgruid** z. *deurgruuid* **deurgrujd** z. *deurgruuid* **deurgrundel** z. *deuregrundel* **deurgruuid** (Db, Obk) Ook *deurgruid* (Np), *deurgrujd* (Mun) ['d.../...] - doorregen, in: *deurgruuid spek* (Db, Obk): *As d'r vroeger slaacht wodde, dan praotte men van deurgruuid spek* (Obk), *een stokkien deurgrujd spek bi'j de slager haelen* (Mun) **deurhaelen** ['d...] - doorhalen, doorkrassen **deurhaeling** (spor.) ['d...] - schrapping **deurhakken** zw. ww.; overg.; hakte deur, het deurhakt ['d...] 1. doorgaan met hakken 2. in twee of evt. meer delen hakken *'k Heb laest een bevreuren kiepe deurhakt* (Nbk), *Even de kachelhoofties deurhakken!* (Np, Bu), *Die sukerklonte moet even deurhakt wodden* (Nw), *een kneupe deurhakken* (oost. van Pe-Db, Wol), ook *een knope deurhakken* (Pe-Db, Wol en west.) 3. geheel met een *hakkien* (z. aldaar), hak e.d. bewerken (Diz, Nw, Obk, Spa, Sz) *We hebben de eerpelbouw deurhakt mit een hakke* met een zodanige schoffel, nl. die men steeds naar zich toe haalt (Diz, Spa, Obk), *even de eerpels deurhakken* (Nw) nl. met een kultivator (Np) **deurhangen** ['d...] - doorhangen *We zetten d'r een schore in, dan kan dat hekke niet deurhangen* (Sz) **deurhaspelen** zw. ww.; onoverg.; haspelde deur, het deurhaspeld ['d...] 1. blijven ruziën *Jim moe'n niet zo deurhaspelen, dat wodt vervelend* (Bu), *Haspel ie mar wat deur, mar wi'j doen 't zo* (Dfo) **deurhebben** ['d...] - doorhebben *Ik had him schone deur* (Ow) **deurhengsel** z. *deurehangsel* **deurhenne** [...'h...] (ook niet aaneen) - doorheen: door iets heen gaand, komend *Die jonge baggelt overal deurhenne en is altied nat en smerig* (Obk), *Tegenslaegen moet men weer deurhenne* (Ma), *Vroeger wodden d'r nog vaeke polsmoffies dreugen, now zie' ze niet meer; et waeren zwatte halve haansken daor de vingers deurhenne*

deurjaegen - deurkneden

stakken, om beter warken te kunnen (Op), *Et gong mi'j deur alles henne* het ging me door merg en been, ook: ik was diep ontroerd (Nbk), *Hi'j was deur alles henne* hij was razend (Nbk), *...deur alles henne* *lelk* id. (Nbk), *Hi'j was deur alles henne* was zeer blij, zeer uitgelaten (Nbk, Spa), zo ook *...deur et dolle henne* erg blij of erg boos (s), *Hi'j gong dwas deur alles henne* lett., maar ook: hij was erg kwaad en hield nergens meer rekening mee (Nbk), *Hi'j is deur alles henne eerlik* hoe dan ook, altijd (Nbk); door iets heen gemengd, gestrooid enz. *Aj' van de dingen die ik opnuumd hebbe d'r allemaole wat deurhenne doen, kriej' een lekker bereursel* (Op); klaar, voltooid *Nog een peer, dan bin wi'j d'r deurhenne* erdoorheen, nl. door de kaartjes met te behandelen woorden (Ma), *Wanneer bi'j' d'r een keer deurhenne mit dat woordeboek!* (Nbk)

deurjaegen ['d...] - doorjagen: doorgaan met jakkerend rijden; de jacht blijven uitoefenen; z. ook *jaegen* voor *d'r deur jaegen* verkwistend omgaan met geld

deurjakkeren ['d...] - doorjakkeren

deurjammeren ['d...] - blijven jammeren, klagen *Hi'j jammerde an ien weg deur* (Nbk)

deurjengelen zw. ww.; onoverg.; jengelde deur, het deurjengeld ['d...] 1. voortdurend blijven zeuren (van kinderen), huilerig klagen *Jim moe'n niet altied an deurjengelen, gao mar naor buten te speulen* (Op), *As dat kiend zo deurjengelt moet dokter d'r mar es bi'j kieken* (Op) 2. steeds storend in werking zijn van een radio, televisie e.d. (Nbk) *De radio van de burens jengelt mar an ien stok deur* (Nbk)

deurjeuzelen (Diz, Nbk, Np, Op, Spa) zw. ww.; onoverg.; jeuzelde deur, het deurjeuzeld ['d...] 1. doorzeuren, doorgaan met huilerig klagen *Jim moe'n niet altied an deurjeuzelen, gao mar naor buten te speulen* (Op)

deurkaarnen (Db, Obk) zw. ww.; onoverg.; kaarnde deur, het deurkaarnd ['d...] 1. doorgaan met karnen *Ze moe'n deurkaarnen om botter te kriegen* (Db), *Nog even deurkaarnen, dan is de botter groot* (Obk)

deurkappen zw. ww.; overg., onoverg.; kapte deur, het deurkapt ['d...] 1. doorgaan

met kappen, hakken 2. middendoor kappen, in twee of meer delen hakken, door iets heen kappen (verspr.) *Mit bomerooien wo'n de wottels deurkapt* (El), *ies deurkappen* (Np), *betoniezer deurkappen* (Spa)

deurkauwen zw. ww.; onoverg.; kauwde deur, het deurkauwd ['d...] 1. blijven kauwen, blijven eten *Hi'j kauwt mar rustig deur* eet steeds maar door (Dfo) 2. blijven heen en weer praten, blijven filosoferen, zonder dat het nog veel effekt heeft *We kun d'r wel over deurkauwen, mar et feit ligt d'r now ien keer* zo (Bu, Dho, Ma, Spa, Wol, Db), *Die kauwt altied mar deur* (Ste, Ow), *...over etzelde deur* (Bdie), *Hi'j kauwde d'r wel weer wat lange op deur* (Dhau, Np, Nbk)

deurkeutelen (El, Np) zw. ww.; onoverg.; keuteld deur, het deurkeuteld ['d...] 1. rustig doorgaan met een activiteit, met een gang van zaken, zonder enige stress of intensivering *Hi'j keutelt mar rustig wat deur* (El), *Et keutelde mar wat deur* het liep maar wat door (Np)

deurkezien Ook *deurskezien* (Obk) ['d.../...] - doorkoziën

deurkiedelen (Dhau, Nbk, Obk) Ook *deurkietelen* (Nbk) zw. ww.; overg.; kiedelde deur, het deurkiedeld ['d.../...] 1. door en door kietelen *Bi'j' al deurkiedeld* heb ik je al eens flink gekieteld? (Nbk), *Za'k je even deurkiedelen?* (Dhau, Nbk) **deurkiek** (spor.) ['d...] - doorkijk **deurkiesnummer** (l) ['d...] - doorkiesnummer

deurkietelen z. *deurkiedelen*

deurkiezen (spor.) ['d...] - doorkiezen

deurklinke z. *deureklinke*

deurklinken (Nbk) ['d...] - doorklinken: door iets heen klinken *Et klinkt hier slim deur, ie kun alles heuren wat d'r achter de mure gebeurt* (Nbk)

deurknaegen ['d...] - doorknagen: blijven knagen; door iets heen knagen *De knienen knaegen de traelies deur* (Pe-Db)

deurknakken (Obk) zw. ww.; onoverg.; knakte deur, is deurknakt ['d...] 1. midden-door knakken *Deur die dikke buije is et stro van de rogge deurknakt* (Obk)

deurknauwen (Nbk) ['d...] - doorknauwen **deurkneden** I (Bu, Dhau, Dho, Ld, Nt, Ol-Nl, Op, Ow) Ook *deurkneed* (El, Np, Op, Pe-Db), Spa, Sz) bn. [...'knu:dn/

...knu:t] 1. doorkneed: bekwaam, ervaren *Hi'j is goed deurkneden in 't vak* (Bu, Dhau, Ld, Nt, Ol-Nl, Op, Ow), ook ...*deurkneed...* (El, Np, Op, Pe-Dbl), *Hi'j is goed deurkneden* uitgeslapen, helder en pienter (Pe-Dbl, Spa, Dho)

deurkneden II zw. ww.; overg.; kneedde/knedede, het deurknede ['d...] 1. doorkneden: goed kneden *Dat deeg moej' goed deurkneden, anders riest 't dommiet niet* (Sz)

deurkneed z. *deurkneden*

deurknippen ['d...] - doorknippen: doorgaan met knippen; in stukken knippen *Een klontieschere brukte ie om klonties mit deur te knippen, om ze te knappen* (Ste)

deurknoppe (Dfo, Nbk, Nt, Op, Ow) Ook *deureknoppe* (spor.) ['d...] - deurknop

deurkoemen z. *deurkommen*

deurkoken (Bu, Dfo) zw. ww.; onoverg.; kookte deur, het deurkookt ['d...] 1. doorkoken, blijven koken *De soep moet nog even deurkoken* een poosje staan koken (Bu)

deurkommen Ook *deurkoemen* (Sz) st. ww.; onoverg.; scheidb.; kwam deur, is deurkommen ['d.../...] 1. passeren, gaan door *D'r was gien deurkommen an mit al die meensen* (Pe-Dbl), *D'r was zoe'n volk op 'e mark, d'r was haost niet deur te kommen* (El) 2. doorstaan *Dat naosie daor moej' niet te veule van overnemen, want in fersoen koef' mit zoe'n instelling et leven niet deur* (Sz), *Die vrouw moet heel wat deurmaken, 't is haost niet om deur te koemen* (Sz), *Hoe zoj' toch alle daegen deurkommen kunnen, zonder wark* (Nbk), *Wat een wark, d'r is haost gien deurkommen an* (Nbk) 3. overkomen van een bericht *Is et aenlik wel goed deurkommen, mien bosschop an de wethoolder?* (Ow)

deurkrabbelen ['d...] - doorkrabbelen: blijven krabbelen; schrappen

deurkrassen ['d...] - doorkrassen

deurkroepen ['d...] - doorkruipen: blijven kruipen; kruipend door iets heen gaan (een buis, een ruimte enz.)

deurkrokke (verspr.) Ook *deurekrokke* (Wol), *deurkrukke* (verspr.) ['d.../...] - deurkruk

deurkrukke z. *deurkrokke*

deurkrummelen (Dfo, El, Spa) zw. ww.; onoverg.; krummelde deur, het/is deur-

krummeld ['d...] 1. door blijven sukkelen *Die ziekte krummelde daor mar wat deur* (Dfo), *Ze krummelen nog mar wat deur* (El)

deurkrusen ['d...] - doorkruisen: een kruisje doorhalen

deurkruzen [...'kr...] - doorkruisen: bereizen *hiele Nederland deurkruzer*, ingaan tegen en daardoor blokkeren: *Et hiele plan wodde deurkruusd deur wat d'r in Amerike gebeurd is* (Ow)

deurkuieren ['d...] - doorkuieren, doorwandelen

deurkwitteren (Ma) ['d...] - doorkwebbelen *Ze kwetterde an ien stok deur* (Ma)

deurlaeden (Nbk, Ol-Nl) bn. ['d...] 1. (van wagens, auto's, karren e.d.) door te zware belasting een beetje doorzakkend *De waegen was deurlaeden, de wielen schoerden an* (Ol-Nl)

deurlaepen (Nbk) onbep. w. ['d...] 1. aan één stuk door koffie zitten drinken *Hi'j laept mar deur* (Nbk)

deurlaoten st. ww.; overg., onoverg.; het deurlaoten ['d...] 1. (overg.) door iets heen laten gaan *We laoten gieniene deur* we laten niemand door deze afsluiting e.d. 2. (onoverg.) water door laten komen, doordatend zijn *De poolderdiek lat deur* (Diz) 3. (overg.) verweiden (Diz) *Zullen we de koenen mar deurlaoten?* (Diz), zo ook *We moe'n de koenen even deurlaoten* id. (Diz)

deurleggen ['d...] - doorleggen (door bep. vogels)

deurlekkeren ['d...] - doorlekkeren *Et dak lekte deur* (Ld), *Et lekt mar staorigies deur, zo lange as 't regent* (Dfo)

deurlepelen (Nbk, Nw) zw. ww.; onoverg.; lepelde deur, het deurlepeld ['d...] 1. steeds met de lepel blijven eten 2. steeds maar doorpraten *Hi'j lepelde mar an ien stok deur* (Nbk, Nw)

deurleren ['d...] - doorleren: blijven leren; vooral: verder onderwijs volgen *Die jonge wil beslist deurleren* (Nt), *Deurleren is niet veur iederiene weglegd* nl. wat z'n intelligentie of doorzettingsvermogen betreft, ook: is niet voor ieder mogelijk in financieel opzicht (Pe-Dbl), *As die jonge zo goed leren kan, dan moej'm deurleren laoten* (Ol-Nl), *Sommigen gongen karkelik deurleren, om lidmaat van een kärke te*

deurleven - deurlopen

wezen (Dfo)

deurleven I ['d...] - doorleven, blijven leven *Nog leven zien verhaelen in de familie deur, al is et dan al lange leden allegere* (j)

deurleven II (p, b) [...'l...] - doorleven, meemaken van een bep. tijd *Disse jaoren, die we now deurleven, bin wel zwaor* (p), *Mar meensken die de benauwdhied en de zorgen tot in heur diepste wezen kend, deurleefd en deurleden hebben (...)* (b)

deurlezen ['d...] - doorlezen: voortgaan met lezen; helemaal lezen

deurlieden (b) [...'l...] - doorlijden *Mar meensken die de benauwdhied en de zorgen tot in heur diepste wezen kend, deurleefd en deurleden hebben (...)* (b)

deurliggen ['d...] - doorliggen (door personen die zeer langdurig liggen; ook wel van koeien; bijna steeds wederk.) *Hi'j het zo lange leden dat hi'j het 'm hielemaol deurlegen, hi'j is eupen raekt an de schoolderblaeden* (Nbk), *Hi'j begint him al aorig deur te liggen* (Np), *Aj' lange liggen moeten, dan lig ie je ten lange leste deur* (El)

deurlochten zw. ww.; overg.; lochte deur, het deurlocht ['d...] 1. doorlichten: helemaal nagaan, grondig inspekteren *De boeken moe'n es even deurlocht wodden aan een inspektie worden onderworpen* (omdat de boekhouding wellicht niet in orde is) (Bu) 2. een röntgenonderzoek ondergaan (meestal: m.b.t. een periodiek onderzoek) *As de meensken een oproep kriegen veur deurlochten, dan wodt daor vaeke een boel gebruik van maekt* (Obk), *even henne te deurlochten* (Nbk)

deurlochtig (Nw) bn. ['d...] 1. sterk doorschijnend *Die jurk schiende zo deur, et wodde zels hielemaole deurlochtig* (Nw)

deurlochting de; -s, -en ['d...] 1. röntgenonderzoek, veelal periodiek om bep. aandoeningen op te sporen *We moe'n naor de deurlochting* (Nbk)

deurloop de; deurlopen; deurlopien ['d...] 1. gang (vaak: smal), pad, opening bedoeld om ergens doorheen te kunnen lopen *Om van de iene in de aandere kaemer te kommen, was d'r een deurlopien* (Op), *We hebben een deurloop in de hede maekt* (El), *Tussen huus en schure is vaeke een deurloop* (Pe-DbI, El), *Van de stal naor de*

dele hebben we een deurloop (Op), *We hebben iene in de familie, die het een gaank daor aj' amperan deur kunnen, dat is een echte deurloop* (Nw) 2. gang achter de voordeur (Pe-DbI) 3. het benutten van een opening, ruimte e.d. om ergens doorheen te lopen *We willen hier gien deurloop hebben* we willen niet dat mensen hier steeds langs lopen (Nbk) 4. doorrijstal (Nt) *Vroeger bij de harbargen haj' een deurloop mit stalling* (Nt)

deurloopmelkstal (Db, Dhau) ['d...] - doorloopmelkstal

deurloopmelkwaegen (Dhau) ['d...] - doorloopmelkwagen, verrijdbare, overkapte wagen waarbinnen men links en rechts koeien vastzette en zat te melken (men had 'vier-' en 'tweestands'-typen)

deurlopen st. ww.; overg., onoverg.; leup deur, is (bet. 1-6, 8-10, 12, 13)/het (bet. 1-8, 10, 11) deurlopen ['d...] 1. (onoverg.) blijven lopen, z'n lopen vervolgen *Loop mar even deur, dan koj' d'r vanzels wel* (Nbk) 2. (onoverg.) flink blijven lopen, vooral niet langzamer gaan lopen *Het hi'j wel een betien deurlopen, daenk ie?* (Nbk), *Loop mar wat deur, eers koj' d'r nooit* (Nbk) 3. (overg.) lopend gaan door iets (en evt. bewerken) (Dfo) *De betien moe'n nog deurlopen wodden, d'r zit nog te vule onkruid in* (Dfo) 4. (overg.) doornemen, nog eens nagaan, inspekteren (van een plan, een opsomming enz.) *et plan nog even deurlopen* (Nbk), *een liest nog even deurlopen* (Nbk) 5. (onoverg.) doorgaan, blijven gebeuren, nog geen einde vinden *Dat loopt nog wel even deur* dat gaat zo nog wel een tijd door, duurt nog wel even (Ol-Nl), *Maek je daor niet drok omme, dat lopt wel deur* (Nbk), *Die tentoonstelling het nog deurlopen tot 20 augustus* (Nbk) 6. (onoverg.) verkering blijven hebben (ook: en maar niet trouwen) (Wol) *Ze hebben al tien jaor verkering, mar ze blieven mar deurlopen* (Wol) 7. (onoverg.; van wegen, paden enz., ook van een opsomming, een reeks, een tekst e.d.) een verder verloop hebben, niet ophouden *Die weg die lopt daor nog deur* (El), *Dat verhael lopt deur tot bladziede honderd* (Nbk) 8. (onoverg.) zijn weg nemen door *et hiele dorp deurlopen* (Nbk) 9. (onoverg.) (van kleurvlakken e.d.) mengen met andere

kleuren (vaak: aan de rand van het vlak van de desbetreffende kleur) *De kleuren van de trui bin deurlopen* (Dho) 10. (onoverg.) door blijven lekken, stromen *Dat geutien lopt nog wat deur* (Dfo) 11. (onoverg.) blijven komen (en evt. gaan) van mensen *De drokte is over, en now lopt et nog wat deur* er komen nog steeds wat mensen bij (Dhau, Nt) 12. (onpers.) te veel aan z'n hoofd hebben, zodat men z'n zaken niet meer op een rijtje houdt, ook sterker: gaan malen, bijna gek worden *Ik kan et wark niet meer an, et lopt me deur* (Dhau), *Ik bin zoveer henne, et lopt mi'j allemaole deur* (El), *Dat oolde meenske begint et ok al deur te lopen* (Dfo), *Ik heb een peer keer wat stoms daon, et kon me wel deurlopen* (Bu), *Hi'j was d'r wat bij langes, 't leup him wat deur* (Dhau, Nbk), *Et lopt him deur* hij is malende, *Aj' te geleerd binnen dan kan et je later soms deurlopen* (Spa), *Die lop et wat deur* hij is malende (El, Nbk, Np, Ste), *Et kon je wel deurlopen man!* je kon wel niet goed bij je verstand zijn (Spa) 13. vergeten (Nbk) *Ik kan 't niet in 't zin kriegen, et is me hielemaole deurlopen* (Nbk)

deurlopend I bn. ['d...] 1. aaneen, zonder onderbreking (van een tijd, een ruimte) of eindpunt *As wi'j de schoefdeure d'r uut doen, hebben wi'j een deurlopend vertrek* (Db), *een deurlopende veurstelling* (Dla, Nt), *een deurlopende weg* (Ow)

deurlopend II bw. [...'lo:pmt] - doorlopend, steeds *Iene die graeg een borrel lust en deurlopend dronkend is (...)* (Np), *Die meensken hebben deurlopend volk* (Obk), *Et sekreet is deurlopend bezet* (Dho), *Hi'j het deurlopend et hoogste woord* (Dla)

deurlopers (verspr.) ['d...] - doorlopers *Friese deurlopers*, vaak in het bijzonder uit *Ielst*, d.i. IJlst (Obk), vandaar *Drielster deurlopers, aj' die hadden dan haj' de beste redens; de iezers weren van een appat, best soort staal en ze gleden licht over et ies* (Obk)

deurlopertien (k: Ste) et ['dla:ɔrlo:pɪn] 1. bep. kinderspel (k: Ste)

deurmaeken Ook *deurmaken* (WH) ['d.../...] - beleven, doorstaan: *Hi'j het een minne tied deurmaekt* (Diz), *Ze hebben wat deurmaekt mit die liederij'e van dat zieke*

kiend (Nt, Wol, Dfo), *Die meensken hebben al hiel wat deurmaekt* (Dho, El, Sz, Nbk), *Die mos in zien ziekte hiel wat deurmaeken* (Obk)

deurmaelen Ook *deurmalen* (Sz) zw. ww.; onoverg.; maelde deur, het deurmaeld ['d.../...] 1. blijven malen (tot meel) 2. in *d'r over deurmaelen* zich er voortdurend zorgelijk over blijven uiten, er voortdurend over blijven denken en zich er over uiten *Ie moe'n d'r now niet zo over deurmaelen, hool now mar es op te mierken* (Ma, Nbk, Np, Ste), *Hi'j maelde d'r zo lange over deur dat et mi'j op 't lest begon te vervelen* (Op), *Hi'j maelt d'r mar over deur* (Nt), zo ook *Hi'j maalt mar deur* (Sz)

deurmaken z. *deurmaeken*

deurmalen z. *deurmaelen*

deurmatte (verspr.) Ook *deurematte* (Dla, Nbk, Np, Wol) ['d.../...] - deurmat

deurmekkeren zw. ww.; onoverg.; mekkerde deur, het deurmekkerd ['d...] 1. blijven mekkeren (z. ook *mekkeren*, bet. 1) 2. steeds maar blijven praten, zeuren over iets, zich er steeds maar over blijven uiten *Hi'j bleef mar over dat oolde gevallegien deurmekkeren, dat in 't leste leup mi'j de kop omme en bin ik bij 'm weglopen* (Ste, Op), zo ook *Ze mekkeren mar op et zelde deur* (Ld)

deurmelken zw. ww.; onoverg.; melkte deur, het deurmelkt ['d...] 1. blijven melken (van koeien enz.) *Die vent melkt ok mar deur* (Np), *Die koe melken we mar deur tot hi'j dreuge is, dan gaot hi'j veur weiden vot* (Sz), *Die man het die koe te lange deurmulken, hi'j wodt zo maeger* (Pe-Db1) 2. blijven proberen er zo weinig mogelijk voor te betalen of er zo veel mogelijk uit te halen bij een koop *Et zit altied driege mit die koopman aj' een koe an 'm verkopen, hi'j melkt mar wat deur* (Dfo) 3. blijven zeuren, klagen *Ie moe'n d'r niet altied over deurmelken* (Spa)

deurmenning (Db, Dfo, Wol) de ['d...] 1. het systeem met name in een schuur waarbij men met de wagen door twee grote deuren binnen kan gaan, en aan een andere zijde er weer uit door twee andere deuren (die kleiner zijn, de vracht is er dan af) *De waegen mit huj ruulde de deurmenning deur de dele op* (Db)

deurmesten (Pe-Db1, Spa) zw. ww.;

deurmeten - deurpielen

overg.; mestte deur, het deurmest ['d...] 1. blijven mesten van een dier, vgl. *mesten* (Pe-Dbl), *een kiepe even deurmesten* (Spa) **deurmeten** (spor.) ['d...] - doormeten (m.b.v. een elektrische stroom) **deurmi'jen** (Dhau, El, Ld, Nbk, Pe-Dbl) ['d...] - doormaaïen: doorgaan met maaïen *Et weer is goed, we moe'n mar wat deurmi'jen* (Dhau), *Je kun aaltied niet deurmi'jen, dan woj' vuul te mu* (Pe-Dbl); door maaïen in stukken snijden *Ze hebben de snoer van et elektrisch deurmi'jd* (Nbk) **deurmidden** z. *deurdemidden* **deurmiegelen** z. *deurmiggelen* **deurmiemelen** (Ol-Nl) zw. ww.; onoverg.; miemelde deur, het deurmiemeld ['dɑ:ərmimlɛ] 1. voortdurend zacht huilen *Dat kiend miemelt mar deur* (Ol-Nl) **deurmiezeren** (Dho, El, Wol) zw. ww.; onoverg.; miezerde deur, het deurmiezerd ['d...] 1. doorgaan met miezerig blijven regenen *D'r komt weinig waeter uut, mar et miezer mar deur vandaage* (Wol) **deurmiggelen** (Dhau, Dho, El, Ma, Nbk, Np, Nw, Sz) Ook *deurmiegelen* (Diz) ['d.../d...] - doorgaan van *miggelen*, miezerig blijven regenen: *Et miggelt mar wat deur* (Diz, Np), *Et miggelt an ien stok deur* (Nbk, Np) **deurmodderen** (Nbk, Np, Ol-Nl, Ste) ['d...] - doormodderen **deurmottelen** (Spa) zw. ww.; onoverg.; mottelde deur, het deurmotteld ['dɑ:ərmotlɛ] 1. bij voortdoring pruttelen, licht mopperen *Hi'j mottelt mar deur!* (Spa) **deurmotten** zw. ww.; overg., onoverg.; motte deur, het deurmot ['d...] 1. blijven morsen 2. blijven knoeien met natte substantie 3. blijven regenen (licht, druilerig) *Et bliest mar deurmotten, et wil mar niet dreuge wodden* (Wol), *Et mot mar stiekem deur* (Spa) **deurnat** [aks. wisselt] - doornat, zeer nat *Deurnat van zwiet weren ze soms as 't hiete was boven op de vakken* (j), *Ik bin deurnat regend, et waeter sopt me in de klompen* (Db), *De kiender zatten mit waeter te motten, ze waeren half deurnat* (Pe-Dbl) **deurnatten** (Ol-Nl, Ste) zw. ww.; onoverg.; natte deur, het deurnat ['d...] 1. blijven regen, ook: blijven vocht afgeven

Et nat ok mar deur (Ste), *Et nat mar deur, et wodt een verlegen boeltien* het blijft maar regenen (Ol-Nl)

deurnemen ['d...] - doornemen: nog eens bestuderen, nog eens beschouwend bekijken *de rolle nog even deurnemen* (Nbk), *Wi'j hebben et even deurnemen* (Ma), *Dat verslag moej' nog es even deurnemen* (Pe-Dbl), *Disse kaorties nemen we deur* (Ste); beschouwend bespreken *We moe'n alles even deurnemen* (Dho), *En P. nam mit mij de kaorte nog even deur* (j) **deurneuzen** (spor.) ['d...] - doorneuzen **deurni'jen** ['d...] - doornaaïen: doorgaan met naaïen; door iets heen naaïen: *Een rieten dak wodt mit krammedraad deurni'jd* (Dhau)

deurnommeren (l) ['d...] - doornummeren **deurouwehoeren** zw. ww.; onoverg.; ouwehoerde deur, het deurouwehoerd ['d...] 1. blijven kletsen, zeuren *Je moeten niet langer deurouwehoeren, want daar komt mot van* (Wol) 2. blijven kletsen, praten *Jim ouwehoeren nog mar wat deur, mar ik gao op bedde, ik moet d'r weer vroeg uut* (Nbk)

deurpakken zw. ww.; onoverg.; pakte deur, het deurpakt ['dɑ:ərpakɔ] 1. met kracht aan iets gaan werken, aanpakken, doorzetten *Ik besleut om deur te pakken* (v), *Now moej' ok es even deurpakken* (Np), *We mossen wel goed deurpakken mit et waark, want aandres kwam d'r gien aende an* (Obk), *Mit verkering pakten wi'j vroeger drekt goed deur* (Ol-Nl)

deurpelen z. *deurpielen*

deurpennen ['d...] - doorpennen, blijven pennen, schrijven

deurpeuteren (verspr.) zw. ww.; onoverg.; peuterde deur, het deurpeuterd ['d...] 1. blijven peuteren 2. doorwerken *Hi'j bleef aorig deurpeuteren* (Wol), *Aj' niet deurpeuteren koj' nooit klaor* (El), *N. is gien man die rempend uut et aende zet, mar hi'j bliest al tied wel deurpeuteren* (Op), *Mar stiekem wat deurpeuteren, dan leer ie et wel* (Spa, Db), *Aj' zo deurpeuteren kom ie nog wel klaor mit je wark* (Pe-Dbl)

deurpeuzelen (spor.) ['d...] - doorpeuzelen **deurpezen** (Np) ['d...] - doorgaan met hard te werken: *Hi'j peest mar deur* (Np)

deurpielen (Nbk, Diz, Obk, Ol-Nl, Ste) Ook *deurpelen* (Sz) zw. ww.; onoverg.;

pielde deur, het deurpield ['d.../...] 1. niet zo hard werken maar wel steeds doorgaan en dus vorderen *Aj' zo wat deurpielen dan koj' d'r wel een keer* (Obk), *Ie moe'n mar wat deurpielen* (Ste), *Hi'j pielt mar stille deur* (Diz), *We pelen wel wat deur, gao ie mar koffiezetten* (Sz)

deurpikken (spor.) zw. ww.; overg., onoverg.; pikte deur, het deurpikt ['d...] 1. (onoverg.) doorpikken: blijven pikken (door een vogel) 2. (overg.) door iets heen pikken, pikkende stuk maken *Die voegel het ien van zien eier deurpikt* (Nbk)

deurpimpelen ['d...] - blijven pimpelen *Ze pimpelden de hele dag deur* (Pe-Dbl), *Hi'j pimpelt d'r nogal wat deur* (El)

deurploegen ['d...] - doorploegen: blijven ploegen (lett.) *En de boer, hi'j ploegde deur* hij ploegde voort (vo); door ploegen stuk maken *Ze hebben de waeterleiding deurploegd* (Nbk)

deurploeteren ['d...] - doorzwoegen: zwoegend, ploeterend doorgaan: *Hi'j kon haost niet meer, mar hi'j ploeterde deur* (Dho)

deurpluzen zw. ww.; overg., onoverg.; pluusde deur, het deurpluud ['d...] 1. (onoverg.) blijven pluzen, z. aldaar 2. (overg.) doorpluizen *We moe'n die oolde pepieren nog es deurpluzen, dan vienen we misschien nog wat over die oolde woorden* (Nbk)

deurpochelen (El, Nw) zw. ww.; onoverg.; pochelde deur, het deurpocheld ['d...] 1. hard blijven werken *Hi'j poggelt de hiele dag deur* (El), *Dat is een hadde warker, hi'j pochelt mar deur* (El)

deurpoesten (spor.) zw. ww.; onoverg.; poeste deur, het deurpoest ['d...] 1. blijven hijgen

deurpost (verspr.) Ook *deurepost* (Obk, Wol), *deurposte* (Mun) de; -en ['d.../...] - deurpost *Aj' jokte hebben kuj' nog wel es tegen de deurpost schuken* (Obk)

deurposte z. *deurpost*

deurpraoten ['d...] - doorpraten: blijven praten *As ze mar es wat vlot deurpraoten, dan komt d'r ok een aende an de vergeerdering* (Obk), *Praot now es deur* (Ste), *Hi'j dee niks aandere as mar deurpraoten* (Nt), *Hi'j praotte mar an ien stok deur* (Nbk); geheel en al bespreken *Dat moe'n we nog al een keer goed*

deurpraoten (Nbk), *Jim moe'n niet zo lelk op mekeer blieven, praot et mar even goed deur* (Nw, Db), *de boel goed deurpraoten* (Ol-Nl)

deurprikken (spor.) ['d...] - doorprikken: door iets heen prikken; blijven prikken; doorverbinden (bij telefoneren)

deurproemen zw. ww.; overg., onoverg.; proemde deur, het deurproemd ['d...] 1. (onoverg.) blijven eten *Die proemt rustig deur* hij eet maar door (Db, Dfo, Dhau, Dho, Ol-Nl, Wol), *...an ien stok deur* (Ma) 2. (overg.) opeten, erdoor schuiven (Nbk) *Now, die proemt d'r hiel wat deur* (Nbk)

deurproesten ['d...] - doorniezen, blijven niezen *Hi'j proest mar deur* (Ste)

deurproezen (Sz) ['d...] - dooreen prakken *Ik zal 't even deurproezen* (Sz)

deurprutten (Np, Wol) zw. ww.; onoverg.; prutte deur, het deurprut ['d...:əprʌtɪn] 1. (van koffie) blijven pruttelen (Wol) *De koffie moet nog even deurprutten* (Np) 2. blijven koken, nog even doorkoken (Np) *Et moet nog even deurprutten koken* (Np), *Aj' eten op staon hebben, dan zeggen je wel 'Et prut lekker deur!'* (Wol)

deurrabbelen (verspr.) - blijven kwebbelen, onophoudelijk kletsen *Die rabbelt an ien stok deur* (Bu, Op, Ow, Wol), *Ze rabbelt an iene dreun deur* (Diz), *Die rabbelt an ien stok deur* (Nbk)

deurraetelen z. *deurrattelen*

deurraffelen zw. ww.; onoverg.; raffelde deur, het deurraffeld ['d...] 1. blijven kletsen, blijven kwebbelen *Dat meenske raffelt mar deur* (Wol), *Hi'j raffelt an ien stok deur* praat aan één stuk door (Diz, El, Ma, Nbk, Pe-Dbl), *...in ien stok deur* id. (El) 2. blijven rafelen (Nbk)

deurrammelen zw. ww.; onoverg.; rammelde deur, het deurrammeld ['d...] 1. rammelend blijven klinken, blijven gaan 2. blijven kletsen, kwebbelen (meestal: op luidruchtige wijze) *Hi'j rammelt an iene dreun deur, je kun 'm niet zo gauw volgen* (Diz)

deorraomen zw. ww.; onoverg.; raomde deur, het deorraomd ['d...] 1. hard blijven rukken, trekken, beuken, grijpen, graaien of anderszins woest blijven doen 2. heel hard blijven werken (met lichamenlijk werk) *Et is een goeie warker, hi'j raomt mar deur* (Wol), *Hi'j raomt de hiele dag deur* blijft

deurrattelen - deurroker

de hele dag vreselijk hard doorwerken (Bu, Nbk, Np, Nw, Ste) 3. blijven schatten, taxeren

deurrattelen (verspr.) Ook **deurraetelen** (Bu, Dho, Nw) zw. ww.; onoverg.; rattelde deur, is/het deurratteld ['dɑ:əratlɪn/...rɛ:tɪlɪŋ] 1. blijven ratelen *Die donderslag rattelde nog lange deur* (Ld) 2. blijven kletsen, voortdurend doorgaan met druk te praten *Die vrouwluden rattelen mar an iene draod weg deur* (bl), *Ze rattelt an ien stok deur* (Ld, Sz, Nw), *Ie kun d'r gien woord tussen kriegen, hi'j rattelt an ien stok deur* (Ld, Nw, Sz, Db)

deurreed (verspr., s: oost.) Ook **deurrit** (Mun, Pe-Dbl, Sz) de; ...reden ['dɑ:ərɪ:t/...rɪt] 1. doorrijstal, soort schuurgedeelte aan een café, herberg waar men met paard en wagen in kon rijden (en aan de andere kant er weer uit); het geheel van deze plaatsingsmogelijkheid werd ook aangeduid als *deurreed en stalling*: *Ie kwammen an de iene kaant van de deurreed d'r in mit peerd en waegen; die bleven daor staon, d'r konnen vaeke wel vufe in* (Ste), *De deurreed bi'j de oolde harbargen was veurzien van dubbele baan-zers waor de peerd- en waegens in- en ok weer uutrieden konnen* (Obk), *J. ree de ruun in de deurreed* (s: oost.), *D'r was ok een uutspanning, vaeke mit deurreed* (Nbk), *De peerden hadden ze vroeger an de rikkinge staon, of ze stonnen op 'e deurreed* nl. bij een uitspanning (Np), *Een uutspanning was een kefé, mit deurreed en stalling* (verspr., Ste), *'t Is daor ok deurreed en stalling* gezegd van een slordig, rommelig huisgezin (Ste)

deurregen Ook **deurgeregen** (Bu) ['dɑ:ərɪ:ɡɪŋ/'dɑ:ərgərɪ:ɡɪŋ] - doorregen, in *deurregen spek*: *Bi'j deurregen spek smaekt gien deurwassen slaod, want dat is dan bitter* (Db), *Ik koop altied flink deurregen spek, mit veule met d'r deur* (Sz), *deurregen spek van de boek van et varken* (El, Obk), *Prokereumsspek is appat kruded, deurgeregen spek is et, dat kookt is* (Bu), *deurregen speklappen* (Dfo)

deurregenen ['d...] - doorregen: doorgaan met regenen: *Et regent de hieltied deur, et miggelt de hiele dag wat deur* (Nbk); sterk doordringen van regen, regenwater: *De dreuge grond was zomar niet*

deurregend (Pe-Dbl)

deurreize (j) ['d...] - doorreis *Ik kwam daor op deurreize naor femilie ien keer in et jaor langes* (j)

deurrekenen ['d...] - doorrekenen: blijven rekenen; de financiële consequenties berekenen

deurreuren (Bu, Nbk en west.) Ook **deurruren** (Bu, Obk en oost.) ['d.../...] - doorroeren, goed roeren *Ze mossen et beslag van de pannekoeken goed anreuren en deurreuren* (Pe-Dbl), *Veur et maeken van bloedwost moej' drekt nao et slaachten et bloed flink deurruren, aandere wodt et bloed stief* (Db), *Stiesel veur 't behang-plakken moej' goed deurruren, aandere wodt et klonterig* (Db)

deurreutelen (Dhau, Pe-Dbl) zw. ww.; onoverg.; reutelde deur, het deurreuteld ['d...] 1. aan een stuk door blijven praten, kwebbelen, kletsen *Ze reutelen mar wat deur, en kommen d'r nooit uut* (Dhau), *Ze staot soms achter mekaere deur te reutelen, dan verstaot ik d'r niks van* (Pe-Dbl)

deurrieden ['dɑ:ərɪdɪŋ] - doorrijden: doorgaan met rijden; verder rijden; sneller rijden; rijdend door iets gaan

deurriegelen (Diz, Spa) zw. ww.; onoverg.; riegelde deur, het deurriegeld ['d...] 1. komen van steeds meer mensen, hetz. als *anriegelen*: *Et riegelde mar deur er kwamen steeds meer mensen* (Diz, Spa)

deurring z. *deuring*

deurrit z. *deurreed*

deurritselen (Db) ['d...] - blijven ritselen *Een populier is eigenlijk nooit stille, die ritselt an ien stok deur* (Db)

deurrochelen zw. ww.; onoverg.; rochelde deur, het deurrocheld ['dɑ:əroχlɪŋ] 1. blijven *rochelen* (in alle bet., z. aldaar) *Die man zat zo vol, hi'j rochelde an ien stok deur* (Db)

deurroeien Voor var. z. *roeien* ['d...] - doorroeien: doorgaan met roeien; verder roeien; door iets heen roeien

deurroesten ['d...] - blijven roesten *Et muuranker is deurreoest* (Spa)

deurroken ['d...] - doorroken: doorgaan met roken; met rook doortrekken *De schinke zal now wel aorig deurreoekt wezen* (Op)

deurroker de; -s; -tien ['dɑ:əro:kɪ] 1. doorroker, bep. wit geglazuurde stenen pijp

Vader had vroeger een deurroker; nao verloop van tied kwam d'r, aj'm geregeld bruukten, een mooi plaetien op teverschien (Bu, Ol-Nl), Oonze va zieverde altied in zien deurroker (Wol), Aj' lange mit zoe'n deurroker rookten kwam d'r een feguurtien op 'e kop (s), vandaar Op mien vaders deurroker kwam een mooie peerdekop te staon (Diz), Een imker bruukte vroeger vaeke een deurroker (Op)

deurrollen Ook *deurrulen* (verspr.) ['d.../...] - blijven rollen *De auto ruulde nog een einde deur* (Ma)

deurrulen z. *deurrollen*

deurruren z. *deurreuren*

deurrusselen zw. ww.; overg.; russelde deur, het deurrusseld ['dΛ:ərʌs|ŋ] 1. hetz. als *raekelen*, bet. 1, z. aldaar *et reuster even deurrusselen* (Bu)

deursabbelen zw. ww.; onoverg.; sabbelde deur, het deursabbeld ['d...] 1. doorgaan met *sabbelen* 2. doorgaan met motregen (Nw) *Et sabbelt mar mooi wat deur* (Nw)

deurscheuren zw. ww.; overg. (bet. 1), onpers. (bet. 2); scheurde deur, het (bet. 1)/is deurscheurd ['d...] 1. in tweeën, in stukken scheuren *Wil ie die lappe stof even veur me deurscheuren?* (Nbk), ...*in de midden deurscheuren?* (Nbk) 2. (onpers.) uitgegaan van bewolking, opklaren (Ma, vo) *Nao de middag scheurde et deur en gong S. nog een schoft an 't bouwen van et sparrelaand* (vo), *Et scheurt wat deur de wolken gaan uiteen* (Ma)

deurschiemeren ['d...] , in *deurschiemeren laoten* laten doorschieren, enigszins duidelijk laten worden, laten merken in bedekte termen *'t Was zo goed as zeker dat hij laeter alles arfde, dat hadde oolde H. al es deurschiemeren laoten* (j)

deurschienen ['d...] - doorschijnen: blijven schijnen; door iets heen schijnen *Et schient wat rood deur* (Bu), *Die jurk schiende zo deur, et wodde zels hielemaole deurlochtig* (Nw)

deurschienend [...'skĩ:ŋ:t] - doorschijnend: *De gedienen van buurvrouw bin deurschienend* (Obk), *Ze had een deurschienend naachtjak an* (Np), *Een lampion kuj' maken van deurschienend pepier* (Spa)

deurschieten ['d...] - doorschieten: doorgaan met schieten; een eind verder

gaan dan bedoeld, dan men probeert te voorkomen: *Hij kon de karre niet goed tegenholen, die scheut nog een aende deur* (Nbk); in het zaad schieten van bep. gewas: *De slao schöt deur* (Obk), *De bieten zullen wel deurscheuten wezen* (Sz), *As de spinazie in de bluii komt, dan schöt et deur* (Nbk), *De wottels bin deurscheuten* (Dhau)

deurschieter (Nt, Spa) de; -s; -tien ['dΛ:ərski:tʃ] 1. doorschietende plant (Nt) *In de sukerbieten zitten verscheidene deurschieters* (Nt) 2. hoge pol gras (Spa)

deurschipperen (Sz) zw. ww.; overg.; schipperde deur, het deurschippend ['d...] 1. vlot afwerken, vlot door iets heen gaan *D'r moet een einde an kommen, dan moej' et mar es vlug deurschipperen* (Sz)

deurschoeven ['d...] - doorschuiven: verder (doen) schuiven; opschuiven, ietsje verder gaan zitten; door iets heen schuiven; de ander laten doen: *Dat hebben ze naor him deurschoeven* (Nbk)

deurschoppen ['d...] - blijven schoppen

deurschoren (Ld) zw. ww.; onoverg.; schoorde deur, het deurschoord ['d...] 1. blijven *schoren*, bet. 8 *De locht schoort mar deur, de iene bujje komt achter de aandere an* (Ld)

deurschrieven ['d...] - doorschrijven: blijven schrijven; snel schrijven *Ie moe'n een betien deurschrieven!* (Nbk)

deurschrippen (Dfo, Nbk) ['d...] - blijven schrippen, steeds maar hard blijven werken: *Hij schript almar deur en wet van gien opholen* (Dfo)

deurschrokken (Obk) zw. ww.; overg.; schrokke deur, het deurschrokt ['d...] 1. schrokken doorslikken (van eten) *Wat kon die kerel eten, hij schrokke et eten zo mar deur* (Obk)

deurschudden zw. ww.; overg, onoverg.; schuddede deur, het deurschudded ['d...] 1. door schudden dooreen doen gaan, zoals het op het land liggend hooi bewerken met een hooischudder

deurseinen ['d...] - doorseinen

deursiepelen (verspr.) Ook *deursieperen* (Ol-Nl) ['d.../...] - doorsijpelen, blijven sijpelen *De panne is zeker lek, et siepelt d'r wat deur* (Dho), *Et dak wodt minder, et begint wat deur te siepelen* (Np), *As een keerwalle lekt, siepelt et altied deur* (Spa);

deursieperen - deursliederen

blijven motregen (Dfo, Wol), *Et siepelt de hiele morgen mar wat deur, die motregen* (Wol, Dfo)

deursieperen z. *deursieperen*

deursjaantelen (Dhau) ['d...] - blijven *sjaantelen*, steeds blijven praten, meestal: op zeurderige toon *Dat meenske sjaantelt de hiele dag mar deur* doorpraten (Dhau)

deursjaanteren (Wol) zw. ww.; onoverg.; sjaanterde deur, het deursjaanterd ['d...] 1. zeurderig blijven praten *Dat kiend sjaantert de hiele dag mar deur* (Wol)

deurskezien z. *deurkezien*

deurslag de; ...slaege; -gien ['dɑ:ərsɫax] 1. drevel (Bu, Dla, El, Np, Nw, Spa) 2. holpijp, nl. om gaatjes mee te maken in leer e.d. (Bu, Dfo, Ow) 3. het doorslaan van een weegschaal of andere weeg- of meetinstrumenten e.d. *Toe mar, geef ie de deurslag mar* gezegd bijv. als men het nog niet geheel eens is over de prijs en wil dat de ander toegeeft (Ste), *de deurslag geven* bepalend zijn voor hoe men zal handelen, ook: bepalen hoe te handelen (Db, Mun): *Nao lang henne-en-weer praoten het omke de deurslag geven* (Mun), *Wij mossen de deurslag geven op die muulike vraoge* (Db) 4. grote hoeveelheid die men gebruikt, verkoopt, verkwest, opmaakt *Ik heb aorig deurslag holen* flink veel verkocht (Ma), *Hij kon d'r wel deurslag in maeken, et was een pierewaaier* hij had snel veel geld uitgegeven (Db), *Iene die de centen d'r deur brengt, maekt deurslag in de centen* (Db) 5. het gewicht van bep. waren dat meer is dan wordt gevraagd door de koper (en dat zonder bijbetaling wordt gegeven) *De suker wodde vroeger wel bij kleine beties ofweugen, om iedere keer de deurslag d'r bij te kriegen* (Dla), *Oonze winkelman gefit nog wel es een betien deurslag* (Op), *...geft goed deurslag* (Np) 6. flinke vordering die men maakt in z'n werk (Nbk, Nt) *Hij maekt mar aorig deurslag mit et wark* (Nt) 7. doorslag op een schrijfmachine gemaakt (spor.) *een deurslaggien maeken* (Nbk)

deurslaggevend (spor.) [...'xɪ:bmt] - doorslaggevend

deurslagpapier (spor.) ['d...] - doorslagpapier

deurslaon st. ww.; overg., onoverg.; het (bet. 1-6, 8, 9, 10)/is (bet. 3, 4, 5, 7, 8, 9)

deursleugen ['d...] 1. (onoverg.) blijven slaan 2. (onoverg.) de koop doen aangaan, hetz. als *gelok geven* (El) *Ik moet mar deurslaon, want ik wil et toch kwiet* (El) 3. (overg.) met de hooihark het op het land liggende hooi los, uiteen slaan, zodat het beter kan drogen (El, Ma, Nbk, Nw, Obk, Ow, ba, vo) *We gaon et huj keren en deurslaon* (Nbk), *As et laand nat is van de dauw moej' et deurslaon* (Obk), *Doe weren ze de hiele middag en aovens nao et melken ok nog een poze drok an et deurslaon* (vo) 4. (overg.) slaande bewegingen door iets heen maken (anders dan in bet. 3) (Db, Nbk) (...) *d'r tegenan en d'r deurhenne slaon om et laeste zaod uut de aoren en tussen et stro weg te slaon; dan gaof' opbienen en dan nog mit de haand deurslaon* (Nbk), *Veurdaj' beginnen te euliekoekbakken, moej' 't beslag nog een keer deurslaon* (Db) 5. (onoverg.) vocht doorlaten *De mure sleug deur mit de regen, et behang wodde helemale nat* (Pe-Dbl), *De muren beginnen deur te slaon* (Ste) 6. (onoverg.) geweldig overdrijven, doordraven, geweldig zwetsen *Die kerel sleug aorig deur* (Np), *Hij kan arg deurslaon mit zien verhaelen* (Bdie), *Ie moe'n niet zo deurslaon* (Ste) 7. (onoverg.) stroom doorlaten *D'r is een stoppe deursleugen* (Nbk), *De potties van de schrikdraod slaon deur* (Diz) 8. (onoverg.) naar een bep. kant overhellen, uitslaan *Doe die dikke vent op 'e weegschaole stapte, sleug die deur!* (Nw) 9. (onoverg.) onder druk bekennen (spor.) *Hij het deursleugen* (Nbk) 10. (onoverg.) op een bep. manier bij het maken van kledingstukken werken met lange lussen, die later worden doorgeknipt om aan te geven waar men naderhand moet rijgen (Nbk, Ste) *Aj' een jurk maeken moej' eerst deurslaon* (Ste)

deurslepen ['d...] - blijven *slepen* in diverse bet.

deursleupe (Dfo, Dhau, El) de; -n ['d...] 1. onderdeel waar de deur aan 'hangt', vgl. *sleupe*

deursliederen (Ste) ['d...] - blijven *sliederen* (in alle bet.) *De voelse moet drie ure nao et kalven vot wezen; as de koe dan nog deursliedert - last van wit spul het - dan het hij ontsteking, dat is de kotvoelse* (Ste)

deursliepen zw. ww.; overg., onoverg.; sleep deur, het deurslepen ['d...] 1. (onoverg.) blijven slijpen 2. (overg.) door slijpen in tweeën doen zijn

deurslieten st. ww.; onoverg.; is deursleten ['d...] 1. door slijten stuk raken, door-gesleten raken *Et rister slit mittertied deur* (Nbk), (...) *een mesester pak, mit twie deursleten kni'jen* (ba), *De broek sleet gauw deur op 't gat* (Ol-Nl), *De rugge van de strontschoppe is deursleten* (Spa)

deurslikken ['d...] - doorslikken *We slikken krek een koekien deur* (Np)

deursloeren ['d...] - blijven sloeren, maar steeds niet aangepakt, afgehandeld worden, maar blijven slepen (van een kwestie) *D'r wodt niks an daon, et sloert mar deur* (Wol)

deurslokken Ook *deurslukken* (WH) zw. ww.; overg.; slokte deur, het deurslokt ['d...] 1. doorslikken *'k Heb een smaak in de mond as ha'k een klein kiend deurslokt* (Np), *Dat kleine kiend stikt wat in de mond, dat moe' ze ofpakken veurdat ze 't deurslokt* (Obk), *Die lop zo recht, hij kon wel een paol deurslokt hebben* (Sz) 2. doorslokken, met grote slokkende bewegingen naar binnen werken *Ik slokke de koffie deur* (v)

deurslot z. *deurslot*

deurslukken z. *deurslokken*

deursluzen (spor.) ['d...] - doorsluizen

deursmeerbeurt ['d...] - doorsmeerbeurt

deursmeren ['d...] - doorsmeren

deursmeulen ['d...] - blijven smeulen *Et vuur dat smeult wat deur* (Np)

deursnaeteren zw. ww.; onoverg.; snaeterde deur, het deursnaeterd ['d...] 1. blijven snateren (lett.) 2. blijven kletsen, kwebbelen

deursnee I de; ...sneden ['dA:ərsnɛ:] 1. tekening in doorsnede (spor.) 2. grootte qua diameter, dikte (Dhau, Mun, elders spor.) *Buurman het een silo mit een deursnee van zes meter* (Mun), *Die toom biggen is van dezelve deursnee* (Dhau) 3. in *in deursnee* gemiddeld, in het algemeen: *In deursnee bin wij allemaol lieke stom gemiddeld genomen* (Db), *In deursnee staan de boeren in Spangehoek niet zo vroeg op* (Spa)

deursnee II (Nbk, Obk, b) bn.; attr. ['d...] 1. gemiddeld, gewoon, in het algemeen

genomen *De deursnee Stellingwarvers bin zunig* (b), *Dat is deursnee volk gewone mensen* (Nbk)

deursni'jen ['d...] - doorsneeuwen: voortgaan met sneeuwen

deursnieden ['d...] - doorsnijden: doorgaan met snijden; door te snijden in stukken delen *een korape deursnieden* (Ste), *'t veurmes om de plagge deur te snieden* (Nbk, Db)

deursnuffelen zw. ww.; overg., onoverg.; snuffelde deur, het deursnuffeld ['d...] 1. (onoverg.) blijven snuffelen 2. snuffelend, zoekend door iets heen bladeren, inspekteren

deursnuuien z. *deursnuuien*

deursnujjen z. *deursnuuien*

deursnuuien (Bu, Db, Dhau, Dho, Nbk, Nw en oost., p) Ook *deursnuien* (WS noord. van de *Lende*, Pe-DbI, p), **deursnujjen** (ZW, Dho, Nw, Obk) zw. ww.; overg., onoverg.; snuuide deur, het/is (bet. 2) deursnuuid ['d.../...] 1. (onoverg.) blijven *snuuien* in bet. 1, 2 2. (overg.) helemaal spiedend doorzoeken, doorsnuffelen (fig.), z. ook *snuuien*, bet. 2 *Hij hadde et huus deursnuid* (v)

deursokkelen ['d...] - blijven *sokkelen* in alle bet.

deurspalten (j) st. ww.; overg., onoverg.; spaltte deur, is deurspalten ['d...] 1. in tweeën uiteen (doen) springen, scheuren, doorsplijten

deurspeulen ['d...] - doorspelen: doorgaan met spelen; geheel en al uitvoeren door te spelen, bijv. van een pianostuk; toespelen, bijv. in *de balle deurspeulen*, ook fig.: heimelijk de ander een kans, een mogelijkheid bieden bij wijze van opzetje; in handen doen komen, een zaak laten worden (van): *Hier kun wij niet alles van vienen, dat speulen we deur an et bestuur* (Nbk)

deurspitten ['d...] - doorspitten: blijven spitten

deurspoelen Ook *deurspulen* (bet. 1, 2: Nbk) zw. ww.; overg., onoverg.; spoelde deur, het deurspoeld ['d.../...] 1. doorspoelen, blijven *spoelen* in div. bet., z. aldaar 2. (overg.) reinigen door met vloeistof te spoelen *de w.c. deurspoelen, je mond deurspoelen bij de tandarts* (Nbk) 3. verder spoelen: van videobanden e.d.

deurspulen z. *deurspoelen*

deurstaemeren - deursturen

deurstaemeren (bl) ['d...] - blijven *staemeren*: *Dat staemert mar wat deur!* (bl) **deurstaon** [...'st...] - doorstaan *Ze hebben hiel wat deurstaon* (Nbk)

deurstappen ['d...] - doorstappen

deursteuken Ook *deurgesteuken* (Mun, Nt) ['dɑ:əʁstɑ:kʏ/...gə...] - in 't *Is deursteuken kaart* doorgestoken kaart, ...*deursteuken wark* id., *deurgesteuken* (...) id. (Mun, Nt)

deurstikken I st. ww.; overg., onoverg.; het deursteuken (en var.) ['d...] 1. (overg.) door in iets te steken een doorgang, opening maken *De dam is deursteuken vanwege 't hoge waeter* (Op), *een diek deurstikken* (Bdie), *Die zwulle wodde deursteuken* (Np), *Die piepe die zit verstopt, die moe'k even deurstikken* (Sz) 2. (overg.) bij het kaartspel: hetz. als *stikken*, bet. 13 (El, Np, Obk, Ow) *de kaorten deurstikken* (El, Np, Ow), *Aj' kaortspeulen meuj' ze niet deurstikken* (Obk) 3. blijven *stikken* in div. bet., z. aldaar

deurstikken II zw. ww.; overg.; stikte deur, het deurstikt ['d...] 1. (overg.) naaien: vooral van dikke stof, *stikken een deken deurstikken* (Wol), *Wat hej' die deken mooi deurstikt!* (Ld, Op, Spa), *metrassen deurstikken* (Op), *Dat ni'jwark moet dat maegien nog even deurstikken* (Bu), ...*nog even mit de ni'jmesiene deurstikken* (El), *Bij et overtrekken van een deken moej' ok deurstikken* (Obk), *Die overtrokken deken moej' goed deurstikken, eers is hi'j niet mooi* (Db)

deurstikker (b: ln) de; -s; -tien ['dɑ:əʁstikr] 1. doorsteker (om een pijp mee schoon te maken), ook: in de vorm van strootje van bentgras (b: ln)

deurstikt (Db, Dfo, Ld, Nbk, Obk, Sz, Wol) Ook *deurgestikt* (Pe-Dbl, Ste) bn. (volt. deelw. van *deurstikken*) ['d.../ 'dɑ:əʁxəstikt] 1. bewerkt door *deurstikken* II *Die deurstikte dekens bin lekker waarm* (Ld), *een goeie deurstikte deken* (Ld, Obk), *een deurstikte, overtrokken, watterde deken* (Dfo)

deurstoeven ['d...] - doorstuiven

deurstoppen (Ld, Np, Nt, Obk, Ol-Nl, Spa, Sz, Wol) overg.; stopte deur, het deurstopt ['d...] 1. door te *stoppen* (bet. 2) dichtmaken van een dun geworden plek in

breiwerk

deurstoten Ook *deurstotten* (voor verbr. z. *stoten*) st./onregelm. ww.; stootte deur, het/is deurstoten ['d...] 1. blijven *stoten* in div. bet., z. aldaar 2. door iets heen stoten: om een opening te maken of om doormidden, uiteen te steken *Zoe'n boortien is een smal schoppien waar aj' boomwottelties mit deurstoten kunnen* (Nt), *mit de pieperaeger de piepe deurstoten* (Ma) 3. op krachtige wijze doordringen, vooral m.b.t. oorlogshandelingen (spor.)

deurstotten z. *deurstoten*

deurstraampelen ['d...] - doorstropelen (lett.)

deurstraaling (Dfo, Dmi, Np, Pe-Dbl, Sz) de ['dɑ:əʁstrɑ:əlɪŋ] 1. spijsvertering, goede stoelgang, vlotte ontlasting *Op 'e tied siepels eten gefit een goeie deurstraaling* (Np), (...) *goed drinken, mit 't oog op de deurstraaling* (Pe-Dbl), *Een meens moet op 'e tied flink deurstraaling hebben* (Sz)

deurstrepen zw. ww.; overg.; strepte deur, het deurstreept ['d...] 1. doorstrepen, een streep halen door (lett.) *Dat woord moej' deurstrepen, dat is verkeerd schreven* (Nbk) 2. annuleren van een plan, opgeven van een wens, bedoeling *Dat wodt niks meer, dat kuj' wel deurstrepen* (Ste), *Now, dat kuj' wel deurstrepen gezegd bijv. als duidelijk wordt dat men z'n geld niet terug zal krijgen* (Nbk), *Die kuj' wel deurstrepen op die persoon hoef je niet meer te rekenen* (Bu), zo ook 't *Is al zo laete, dat ie kun de visite wel deurstrepen* (Diz)

deurstrieden ['d...] - blijven *strieden* in alle bet.

deurstriecken (Obk, Sz) st. ww.; overg.; het deurstreken ['d...] 1. hetz. als *deurstrepen*, bet. 1 *een adres deurstriecken* (Obk)

deurstromen ['d...] - doorstromen: blijven stromen; verder stromen; stromend gaan door iets: *Et waeter stroomt niet vlot meer deur, d'r zit zeker een proppe in de buize* (Op); terechtkomen in een ander huis, een andere onderwijsstructuur e.d.: *Ze kun in ien keer deurstromen naor et vwo* (Ow)

deurstuderen ['d...] - doorstuderen: blijven studeren, ook in die zin dat men een hogere opleiding gaat volgen *Hi'j zol deurstuderen* (Nbk)

deursturen ['d...] - doorsturen

deursudderden ['d...] - blijven sudderden, ook fig.: blijven opspelen, als gevoelige zaak bij tijd en wijle terugkeren *In et verburgene sudderde et deur as verburgene dri'jkolken* (v)

deurtaeteren (v) zw. ww.; onoverg.; taeterde deur, het deurtaeterd ['d...] 1. luidruchtig blijven kletsen, kwebbelen *De vrouw taetert onversteurber deur* (v)

deurtamboeren (Op) zw. ww.; onoverg.; tamboerde deur, het deurtamboerd ['d...] 1. blijven doorzeuren, blijven drammen *Je moe'n niet zo deurtamboeren* (Op)

deurtellen ['d...] - doortellen: blijven tellen
deurtiemen zw. ww.; onoverg.; tiemde deur, het deurtiemd ['d...] 1. blijven tiemen van hooi 2. doorzeuren, blijven zaniken *En daor wodt dan een menuut of wat over deurtiemd* (v), *Ze kan d'r mar over deurtiemen* (Obk), *Hi'j tiemt d'r mar wat over deur* (Bu, Nbk), *...op deur* (Np, Nw), *Je moeten niet zo deurtiemen* (Wol), *Ze kun tieden over etzelde deurtiemen* (Dfo, El)

deurtienbellen (Op) Ook *deurebellen* (Ld) ['d̥a:ərtimb.../'d...] -

deurtikken ['d...] - doortikken: blijven tikken *De klokke tikt mar deur* (Ste), *De klokke tikt deur* de tijd gaat verder, we mogen geen tijd verliezen (Nbk); met een tikkende beweging doorspelen van een bal (spor.); oplopen qua kosten (spor.)

deurtjaantelen ['d...] - blijven *tjaantelen*, waaronder doorzeuren, blijven zaniken: *K. tjaantelt nog een schoffien deur* (v)

deurtocht ['d̥a:əftɔxt] - doortocht: doortrek, het gaan door *Et moet in vroeger jaoren wemeld hebben van die trekvoegelties, die de onlanen andeden op de deurtocht naor 't zuden* (j)

deurtochten ['d...] - doortochten, gaan van tocht: *Wat is et daor toch waarm, laot et mar even lekker deurtochten* (Nbk)

deurtrappen ['d...] - doortrappen: blijven trappen; blijven fietsen; voortmaken met fietsen

deurtrapt bn., bw.; -er, -st [...'trapt] 1. doortrapt *Hi'j is deurtrapt gemien* (Ow), *een deurtrapte lieder* (Spa)

deurtreden (Nbk, vo) ['d...] - blijven treden, vgl. met flinke stappen blijven lopen *De oolde brune was alles goed, die tredde mar staorigan deur in de ronte* (vo)

deurtrekken ['d...] - blijven trekken in diverse bet., waaronder: verder trekken, gaan door: *De bujje trekt deur 't west* (Np); langer maken van een lijn: *een lijn deurtrekken* (ook fig., d.i.: ook laten gelden voor); de w.c. reinigen door de spoeling in werking te stellen *de w.c. deurtrekken*
deurtrillen ['d...] - doortrillen, blijven trillen

deurtrokken ['d...] - doortrokken, doordrongen van (lett.) *In et rookhokke hangt et spek te roken, tot et goed deurtrokken was en dan wodde et dreugd in deuzen mit haksel* (Obk)

deurtrommelen ['d...] - doortrommelen, blijven trommelen

deurtweernen (Nbk, Np) ['d...] - doorzeuren, blijven zaniken, blijven tweernen (bet. 2), *argens over deurtweernen* (Nbk, Np), (...) en *hi'j tweernde mar deur* (Nbk), *d'r twie laank en twie bried over deurtweernen* het voortdurend van alle kanten bekijken en afwegen, vaak: zonder tot een afronding, een beslissing te komen (Nbk)

deurvaeren z. *deurveren*

deurvaort (Obk) ['d...] - doorvaart: gelegenheid om door te varen *de deurvaort beletten* (Obk)

deurvaren z. *deurveren*

deurvechten st. ww.; overg., onoverg.; het deurvochten ['d...] 1. (onoverg.) doorvechten: voortgaan met vechten *Die vechten deur, ze willen eerst bloed zien! ze gaan maar door met hun geruzie, er moet eerst bloed vloeien of iets gebeuren dat dramatisch is voordat ze stoppen* (Dho) 2. (wederk.) zich door te vechten een weg banen

deurveergeld (l) ['d...] - doorvaartgeld

deurveerhoogte (l) ['d...] - doorvaarthoogte

deurverbienen ['d...] - doorverbinden (m.b.t. het telefoonverkeer) *Ik zal je even deurverbienen* (Obk)

deurveren (OS, Bu, Dho, Np, Nw) Ook *deurvaeren* (Np, Ste en west.), *deurvaren* (WH) zw./st. ww.; veerde deur, het/is deurveerd ['d.../...] - doorvaren

deurverkopen ['d...] - doorverkopen: doorgaan met verkopen; verder verkopen *Arbeiderskiender of kiender van kleine boeren, as die tegen de 20 jaor lupen dan konnen ze heur ok nog wel es*

deurvertellen - deurweren

deurverkopen as ze in et plak van een boerezeune in dienst gongen as soldaot (Ow)

deurvertellen ['d...] - doorvertellen, aan een ander vertellen *Ze moch et niet deurvertellen* (Nbk), *Die kan meraokel deurvertellen* hij/zij vertelt iets heel gauw/vaak door aan een ander (Nw)

deurverwiezen (spor.) ['d...] - doorverwijzen

deurvitteren (Ste) zw. ww.; overg.; vitterde deur, het deurvitterd ['dʌ:əfɪtɪŋ] 1. aanmoedigen, hetz. als *anvieteren*

deurvliegen ['d...] - doorvliegen: doorgaan met vliegen; verder vliegen; met grote snelheid gaan door leerstof, te behandelen kwesties e.d.: *We bin die oolde teksten deurvleugen, zo mooi weren ze* (Obk)

deurvoeren zw. ww.; overg., onoverg.; voerde deur, het deurvoerd ['d...] 1. (overg.) blijven voeren, als voer blijven geven (van dieren, van mensen die zelf niet het eten tot zich kunnen nemen) 2. verder voeren van doorvoerhandel

deurvoerhandel (l) ['d...] - doorvoerhandel

deurvoerhaven (l) ['d...] - doorvoerhaven

deurvragen st. ww.; onoverg.; het deurvraagd ['d...] 1. doorvragen: voortgaan met vragen 2. indringender gaan vragen *Ze begon deur te vraagen; hoe mos ik me daor now uut reddan!* (Nbk)

deurvreten st. ww.; overg., onoverg.; het deurvreten ['d...] 1. (onoverg.) blijven vreten *Aj' zo deurvreten woj' alliend mar dikker!* (Nbk) 2. door iets heen vreten *De knien het him hiefemaole deur et tussenschot henne vreten* (Nbk), *De geit het et touw daor hi' an ston deurvreten* (Nbk)

deurvrotten Ook *deurvrotten* (Nbk, Spa) zw. ww.; overg., onoverg.; vrotte deur, het deurvrot ['d.../...] 1. (onoverg.) blijven wroeten 2. (onoverg.) steeds liggen woelen (Wol) 3. (onoverg.) hard blijven werken *Ik vrot wel wat deur, dan kom ik een keer klaor* (Nbk), *N. vrot de hele dag mar deur* (Spa) 4. erdoorheen wroeten, wroetend tot losse delen maken *Ze hebben et dammegien deurvrot* (Nbk)

deurwaarder z. *deurweerder*

deurwaden (Nbk) ['d...] - doorwaden

deurwaerder z. *deurweerder*

deurwarken zw. ww.; overg., onoverg.;

warkte deur, het deurwarkt ['d...] 1. (onoverg.) steeds blijven doorwerken (aan iets), z'n werk niet onderbreken voor rust, een praatje e.d. *Hij warkt altied mar deur* (Ste), *...de hieltied deur* (Nbk, Np), *Hij warkt dag en naacht deur* (Obk), *As ze deurwarken disse weke, dan kun ze et wark hier daon kriegen* (Obk) 2. (onoverg.) aan het werk blijven, (nog) niet met pensioen gaan 3. (onoverg.) harder gaan werken, opschieten met het werken *le meugen wel een betien deurwarken, eers koj' d'r niet mit klaor* (Nbk) 4. (onoverg.) z'n gevolgen hebben, in andere domeinen ook z'n doorwerking krijgen *As iene een keer zoe'n risseltaot boekt het, dan warkt dat deur, dan daenken eren ok dat ze et kunnen* (Nbk) 5. (overg.) werkend doornemen, goed bestuderen van een geheel *een studieboek deurwarken* (Nbk)

deurwassen I (verspr.) zw. ww.; onoverg.; waste deur, is deurwassen ['dʌ:əɾwasɪŋ] 1. (van bep. gewassen) doorschieten, in het zaad schieten, beginnen te kiemen *Et slaod is deurwassen* (Nbk), *Et zaod kan deurwassen* (Np) 2. flink groeien (in de lengte) (Dhau, Nbk)

deurwassen II (verspr.) bn. ['dʌ:əɾwasɪŋ] 1. (van bep. gewassen) doorgeschoten, in het zaad geschoten, begonnen zijnde met kiemen (verspr.) *deurwassen eerpels* (Dfo), *De maonden juni en juli geven een hoop deurwassen huj* (Sz), *Bi'j deurregen spek smaekt gien deurwassen slaod, want dat is dan bitter* (Nbk, Db), *deurwassen zaod* (Nbk, Np) 2. doorregen: van spek (Dfo, Dho) 3. flink doorgegroeid (in de lengte) (Dhau, Nbk)

deurwauwelen ['d...] - doorwauwelen, blijven wauwelen *hi'j wauwelt an ien stok deur* (Dhau)

deurweerder (Db, Dhau, Ma, Nbk, Obk, Sz, l, bl) Ook *deurwaerder* (verspr.), *deurwaarder* (WH) de; -s; -tien ['dʌ:əɾwɛ:əɾdɛr/...wɛ:əɾdɛr/...wɛ:əɾdɛr] 1. deurwaarder *Doe kwam d'r een besluut, de deurweerder d'r henne* (bl)

deurweren (vo) zw. ww.; onoverg.; weerde deur, het deurweerd ['d...] 1. doorgaan van het weer op de genoemde wijze *Doe ze aovens daon hadden, zee de boer tegen S.: 'Ik leuve, S., et kan morgen wel huj wodden as et zo deurweert'* (vo)

deurwi'jen ['d...] - doorwaaien: blijven waaien; door iets heen waaien *De oolde kraanterommel wi'jde de tuun deur* (Nbk); de wind door iets laten waaien, vooral van woonruimten: *Laot et mar es flink deurwi'jen op jow kaemer, daor wodt et fris van* (Nbk), zo ook *Laot de wiend mar es flink deurwi'jen op jow kaemer* (Nbk) **deurwiekt** (Nbk) bn. ['d...] 1. doorweekt *Je kleren bin aorig deurwiekt, zo te zien* d.i. met name: door de harde regen (Nbk) **deurwintere** zw. ww.; onbep.; winterde deur, het deurwinterd ['d...] 1. blijven van winterweer *As et mar een betien deurwintere, dan kuwwe nog wel es op 'e vaort rieden* (Nbk) **deurwrotte** z. *deurvrotte* **deurzaegen** ['d...] - doorzagen: voortgaan met zagen; tot twee of meer delen zagen: *Bomen wodden mit een spanzaege deurzaegd* (Op); nadrukkelijk ondervragen; blijven zeuren (over iets): *Hi'j zaegt d'r mar over deur* (Nbk) **deurzaeger** (Dmi, Ow) de; -s; -tien ['dɑ:ərsɛ:gr̥] 1. iemand die steeds over hetzelfde blijft zeuren **deurzakke** ['d...] - doorzakken: doorbuigen *De balke zakt deur* (Dfo), (met bn. uit volt. deelw.) *Et is een geraemte van een koe, mit zien deurzakte gier* (Ow); verder zakken; veel en lang alcohol zitten drinken **deurzakker** (Ow) de; -s; -tien ['dɑ:ərsakr̥] 1. iemand die graag en veel alcohol zit te drinken **deurzaniken** (Nbk, Ste, Sz) ['d...] - doorzaniken, door blijven zeuren *Die vent zanikt an ien stok deur* (Sz) **deurzemelen** ['d...] - doorzeuren, doorzaniken *Een zeurkouse is iene die 't aaltied over 't zelde het en mar deurzemelt* (Nw) **deurzetten** zw. ww.; overg., onoverg.; zette deur, het deurzet ['dɑ:ərsɛtɪ] 1. (onoverg.) met volharding doorgaan, volhouden *Ik heb deurzet, ik heb me niks van de bezwaoren antrokken* (Nbk), *We moe'n mar even deurzetten* (Nbk), *Mar even deurzetten, dan bin we d'r zo* (Nbk), *Koj' dan niet wat beter deurzet hebben, en de liende een betien om 't huj' legd hebben?* (j) 2. (onoverg.) krachtiger, sterker worden *As et opdujjen now mar deurzet, kun we gauw an 't wark* (Ei), *De wiend begint now*

deur te zetten (Diz) 3. (overg.) dooreen mengen, vooral m.b.t. turf of van aarde en natuurlijke mest: *Wi'j haelden d'r zaand onderweg om mingeerde te kriegen, om d'r stront deur te zetten* (Dfo), *Hi'j zette de dongbult deur* (Dfo, El, Np), *Wi'j maeken een beste mestbulte, wi'j zetten van alles deur mekere* (Nw), *de stront deurzetten mit eerde* (Dfo) 4. (overg.) in werking doen gaan, door laten gaan *Dat moet mar deurzet wodden* dat moeten we maar door laten gaan (Nbk, Nw), *N. wol zien zin deurzetten* zijn opzet, bedoeling doordrijven (Nbk, Db) **deurzetter** de; -s; -tien ['dɑ:ərsɛtɪ] 1. iemand die geneigd is door te zetten *Hi'j is een deurzetter, dat hi'j zal et wel niet gauw opgeven* (Nw, El), *Die wet van anpakken, een deurzetter in al zien doen en laoten* (Dfo), *Muik A. is een hiel fien wufien, mar een deurzetter!* (Mun) **deurzetteri'je** de [...'rɪjə, ook ...'ɛjə] 1. het doorzetten, het doordrijven *Et was een deurzetteri'je en drieveri'je daj' d'r misselik van wodden* (Mun) **deurzetterig** (Dhau) bn.; -er, -st ['dɑ:ərsɛtɪr̥ɛx] 1. geneigd tot doorzetten, tot afmaken **deurzettingsvermogen** (l) ['d...] - doorzettingsvermogen **deurzeuren** ['d...] - doorzeuren *Hi'j zeurt d'r mar over deur* (Nbk, Sz), *Ze kan soms zo lange argens over deurzeuren* (Ld), ook gezegd van pijn die niet op wil houden: *Koezepiene kan soms zo deurzeuren* (Nbk), zo ook *Et zeurt mar deur en et zeurt mar deur mit die piene* (Nbk) **deurzicht** (vo, spor.) ['d...] - doorzicht: vermogen tot inzicht, schrandereheid *Hi'j verdiende et ok, hi'j was een hadde warker mit deurzicht* (vo) **deurzichtig** [...'sɪxtɛx] - doorzichtig: doorschijnend, transparant; gemakkelijk te doorzien, gemakkelijk om in te zien *Zien plannegien was nogal deurzichtig* (Nbk) **deurziemeren** z. *deurzieveren* **deurzien** I ['d...] - doorzien: tussen of onder iets door zien; nalezen, kijkend inspekteren (vooral van tekst, stukken, reeksen e.d.) *Hi'j kon et nog even deurzien eer et tentamen begon* (Nbk) **deurzien** II [...'s...'] - doorgronden **deurzieveren** (Nbk) Ook *deurziemeren*

deurzinnen - di'jer

(Nw) onoverg.; zieverde deur, het deurzieverd ['d.../...sɪ:mɪŋ] 1. lang blijven doorzeuren *Hi'j ziemert d'r mar over deur* (Nw)

deurzinnen ['d...] - doorzinnen

deurzinnen onregelm. ww. ['d..., ook ...'s... in bet. 2] 1. (onoverg.) blijven zoeken *Awwe nog even deurzinnen, vienen we et misschien wel* (Nbk) 2. (overg.) zoekend doorlopen, zoekend inspekteren *We zullen de eerpels even deurzinnen* sorteren (Np)

deurzinnhuus (c) ['dɑ:əɪsanhys] - doorzinnwoning

deurzinnen ['d...] - doorzinnen

deurzinnen ['d...] - doorzinnen

deuzien z. onder *deuze*

deuze de; -n; deuzien ['dɑ:əzə] 1. doos (om in te bewaren, te vervoeren) *een deuze (mit) boeken, een deuzien mit zuurties* (Nbk), *de zwatte deuze* de zwarte doos (l), *N. zocht wat bij mekeer uut de grote deuze* (v), *(wat) uut de oolde deuze* iets van, over vroeger (Ma, Nbk, Ow, b), *een deuzien zonder littien* iemand met weinig verstand, iemand die haast een beetje onnozel is (meestal van een vrouw), (Nbk, b), *...zonder lit* id. (Nbk, Np), *...zonder deksel* (El) 2. (vaak verkl.) onnozele, suffige vrouw *Wat een deuze van een wief!* (Wol, Dho), *Dat vrouwgien is een (echte) deuze* (Ow, Bu), *Wat is et een deuzien!* (Nbk), *D'r zit niet zo vule bi'j, et is wat een deuzien* (Np), zo ook *Ze is niks te kwaod, ik vien et wat een deuzien* (Dla), *een aorig deuzien* een vreemd, onnozel vrouwtje (spor.) * *D'r is gien deuzien of d'r past wel een deksel* op voor ieder is er wel een levenspartner te vinden (Dfo, b: ln), z. ook onder *lit, pot*

deuze-achtig ['dɑ:zəxtəx] - een beetje suffig, onnozel, loom: *Van iene die wat deuze-achtig is wodt wel zegd: 'Wat een sufferd!* (Nbk)

deuzeschakelaar (l) ['dɑ:zəske:kɪdɪ] - dooschakelaar

devaluasie (l) ['dɪ:falywə:əsi, ...wə:əsi] - devaluatie

Deventer (Ma, Mun, Op, Spa) ['dɪ:bmtɪ] - Deventer, van, m.b.t. Deventer; in *Deventer stoel* bep. type stoel: *Op disse Deventer stoel moet neudig een ni'je matte* (Op), *Deventer stoelen hebben matten zittings* (Ma, Mun, Spa)

deventerkoeke (l) [...'k...] - deventerkoeke
dexterkoe (Ol-Nl) de; -nen; -gien ['dekstɪku] 1. koe van een bep. Iers ras (klein en met de eigenschap dat het graag geknuffeld wil worden, vandaar ook *knuffelkoe* geheten; indien niet voor de fok, dan voornamelijk uit liefhebberij gehouden)

dezelde Ook *dezelfde* (spor.) [də'seldə/...'sɛl(ə)vðə] - dezelfde *Ie kun doen of laoten waj' willen, mar hi'j blijft dezelve* (Nw), *Ik had dezelve naeme as hi'j, hi'j was mit mem trouwd west* (v), *Et was daor al herwertsjaoren een entekooi west en et bedrief was altied uutvoerd deur ien en dezelve familie* (j), *Dat et dezelve schilder daon hadde, koj' zien an de krullen* (ba), *Ze bin nog altied dezelden* ze zijn nog niet veranderd (Nbk)

dezelfde z. *dezelde*

dezien Ook *dozien* (Ol-Nl, Spa), *dozijn* (Sz) et; -en; -egien [də'sin/do:ə'sin/...sɛjn] 1. *dozijn D'r zatten een dezien eier in de kladde* (Wol), *Oonze meester kocht de potloden bij 't dezien* per *dozijn* (Diz), *Zoe'n kerel as P. gaon d'r dattien van in 'n dezien* zijn er heel veel, d.i.: hij is dus niks bijzonders (Db), zo ook *Dat is spul van dettien in 't dezien* (Dla)

dgl. - afkorting van *dergelik(e)*

dgr. - afkorting van *decigram*

dhr. Ook *Dhr.* - afkorting van *de heer*

di'jen zw. ww.; onoverg.; di'jde, is di'jd ['dɪj(d)ŋ (OS, WS zuid. van de *Lende*, elders spor.), 'dɛj(d)ŋ (WS noord. van de *Lende*, elders spor.)] 1. groeien, groter worden *Hi'j is aorig di'jd* (Bu), *Die varkens di'jen best* (Nw), *Hi'j di'jt goed* (Ste), *Wat di'jt dat dier toch, hi'j gruuit him hielemaole uut de lieken* (Nw), *Mit dit weer zullen de knollleges wel di'jen willen* (Wol), *Ie moe'n d'r nog van wassen en di'jen* je moet er nog van groeien (Ma) 2. opzwellen, uitdijen *De gotte di'jt* (Np), *Et mael di'jt, et wodt dikker en dan krief' meer, et is niet etzelde as riezen, want daor hej' gist veur neudig* (Bu), *De maelbak di'jde* (Ol-Nl) 3. goed gedijen, aarden (Sun-Ot) *Dat kiend kan hier niet di'jen* (Sun-Ot)

di'jer Ook *gedi'jer* (Bu) ['dɪjɪ, ook ...ɛj..., z. *di'jen/xə'd...*] - dijer, in * *Spijers bin di'jers*, waartegenover *Spijers dat bin gien*

dij'ers (Nw)

diadeem (Bdie, Db, Pe-Dbl, Wol) de, et; diademen; -pjen [dija'di:m] 1. diadeem: bep. sierlijke haarband om het haar bij elkaar te houden (voor vrouwen)

diaeken Ook **diaken** (WH, Dho, Dfo, Pe-Dbl), **jaeken** (Bdie, Ste), **jaken** (Dhau, Sz) de; -s, -en (Op), spor. ook zonder meervoudsuitgang; -tien [di'jɛ:kɲ/dija:kɲ/'jɛ:kɲ/'ja:kɲ] 1. lid van de protestantse kerkeraad, belast met de armenzorg *Heit was vroeger diaeken; die gong over de diaeken'je* (Nbk), *De diaeken zitten in de parreplubaanken in de karke* (Diz), *De jaekens lopen mit de buul* (Bdie), *Hi'j het vroeger diaeken west en kwam daordeur bi'j een bulte aarme meensken over de vloer* (Db), *Aj' diaeken wodden is een hele geunst* (Dho), *Die boerderi'je heurde an de diaeken* (Ld), *Hi'j is keuzen tot diaeken* (Ol-Nl), *Now J. diaeken wodden is, kan hi'j vier jaor in 't deuphokke zitten* (Db), *Hi'j kreeg* [nl. geldelijke ondersteuning] *van de diaekens* (Bdie, Dho, Ma, Nbk, Np, Wol, Pe-Dbl), *...van de diaeken, mar dat hadde niet hoefd* (Diz, Sz, Nbk), *D'r weren meensken die gien aander inkommen hadden as van de diaekens* (Obk), *Hi'j moet et van de diaekens hebben van de bedeling* (inzake de diakonie) (Np)

diaekenbaank (Nbk) [di'jɛ:kɲbā:ŋk] - diakenbank

diaekenhuus (Db) [di'jɛ:kɲhys] - armhuis van de diakonie

diaekeni'je (Bdie, Ma, Nbk, Op) Ook **diakonie** (Nbk, Obk, Ol-Nl, Op, Pe-Dbl, Sz), **diaekenie** (Ld, Np, Op), **diakenie** (Mun, Spa), **dejakkeni'je** (Mun) [di'jɛ:kɲ'ni'jə, di'jɛ:kə'ni'jə/dijakō(:ə)'ni'.../.../dɔjakə'ne'jə] - diakonie *Hi'j kreeg van de diakenie* (Mun, Spa), *Et is krek of et van de diaekeni'je kommen moet* het is daar een erg armoedige huishouding (Op)

diaekenie z. **diaekeni'je**

diaekenlaand (Ow) [di'jɛ:kɲ...] - diakonieland

diaekenplaetse (Ow) [di'jɛ:kɲple:tse] - boerderij van de diakonie

diagnose (spor.) [dija'xno:əzə] - diagnose

diagonaal [dijagō(:ə)'na:l] - diagonaal

diaken z. **diaeken**

diakenie z. **diaekeni'je**

diakonie z. **diaekeni'je**

diakoniewark (Dfo) et [dijakō(:ə)'ni war(ə)k] 1. armenzorg e.d. verricht door de diakonie

dialekt et; -en [dija'lekt, dijə'lekt] 1. dialekt (over *Oosterwoolde*.) *Waor vien ie schoner dorpien? Waor smuuier dialekt?* (b), *Want dit is ok promotie veur streek en dialekt* (b)

dialektkaorte (l) [dija'lekt...] - dialektkaart

dialektliteratuur (l) [...'l...] - dialektliteratuur

dialektonderzoek (l) [dija'l...] - dialektonderzoek

dialektverschil (l) [dija'l...] - dialektverschil

dialektwoordeboek (l) [dija'l...] - dialektwoordenboek

diam. - afkorting van *diameter*

diamant I et [dija'mant] 1. (stofnaam) diamant

diamant II de; -en; -ien [dija'mant] 1. stuk van diamant (vaak sieraad, ook: gereedschap)

diamanten [dija'mantɲ] - diamanten (lett.), van diamant

diamanthaandel (spor.) [dija'm...] - diamanthandel

diamantvarve (spor.) [dija'mant...] - diamantverf

diaprissentaoisie ['dija...] - diapresentatie

diaprojektie ['dija...] - diaprojektie

diaprojektor ['dija...] - diaprojektor

diaraempjen (verspr.) ['dija...] - diaraampje

diarree [dija'ru:] - diarree (lett.)

diaserie (verspr.) ['dija...] - diaserie

diavertoning ['dija...] - diavertoning

dicht z. **dichte** I, II

dichtbegruid (l) [aks. wisselt] - dichtbegruid

dichtbehaard (l) [aks. wisselt] - dichtbehaard

dichtbevolkt (l) [aks. wisselt] - dichtbevolkt

dichtbewoond (l) [aks. wisselt] - dichtbewoond

dichtbi'j z. **dichtebi'j**

dichtbundel (l) - dichtbundel

dichte I Ook **dicht** (Mun, elders spor.) bn.; -r, dichtst ['dɪxtə/...] 1. dicht aaneensluitend, met weinig tussenruimte *Die pollen staon wat te dichte op mekeer*

dichte - dichtedoën

(Nbk), *As jonge planties te dichte staon, kuj' ze et beste verpoten om een goed gewas te kriegen* (Obk), *De bos was daor slim dichte* (b), *Daor, in die dichte denne!* (b), *Die gediene bin zo dicht, dat ie kun d'r niet deur kieken* (Sz), *Ze het een mooie, dichte bos haor* (El), *een dichte wiend* aanhoudende, strakke wind, waar men bijv. lang tegenin fietst (verspr.): *Noordenwiend kuj' haost niet teugenin trappen, want et is vaak een dichte wiend* (Sz), *een dichte wiend* d.i. ook: een snijdende, schrale wind (Pe-Dbl, Nt), *In de veerte zag ik him al (...); al dichter kwam hij bij mij* (j), *dichter bij mekeer kommen* elkaar beter gaan begriepen, *Et komt wat dichter op je an* het geeft je een sterker gevoel van ermee vertrouwd zijn, van eigenheid (v), *Deur et dichter lopen gaoy' ok dichter z'jen* als men de baan tussen de gang heen en terug kleiner maakt, zaait men ook met minder tussenruimte tussen het gezaaide (Np), *zo dichte as haor op een hond* zeer aaneengesloten (Bdie, Np, Ol-Nl, Sz): *Die rogge staot zo dichte as haor op een hond* (Bdie), *De mist is zo dichte as een pot* (Dho, Op, Sun-Ot) 2. dichtgegroeid *De zaandweg zat haost dichte, zo beugen de takken over et pad* (Obk) 3. niet lek, luchtdicht *zo dichte as 'n flesse* (Dla, Mun), *zo dicht as leer* (Nbk) 4. (van personen) gesloten, niets zeggend *Die jonge is zo dichte as wat, ie wodden niks van 'm gewaer* (Mun), *zo dichte as een pot* gezegd van iemand die heel weinig zegt, die erg in zichzelf gekeerd is (verspr.) 5. dichtgetrokken (van de lucht) *De locht zit dichte* nl. door bewolking (El), zo ook 't *Zit vanmorgen aorig dichte* het is erg mistig (Ma, Nbk) 6. afgesloten, dichtgedaan *Hij komt veur een dichte deure* zonder dat kan worden opengedaan (omdat er niemand thuis is) (Nbk, Spa, Np), *de mond dichte holen*: z'n mond dicht houden: *Kiender, jim moe'n jim mond mar es dichteholen en deurgaon mit eten* (Op), *Ie kun de mond mar beter dichte holen* niks zeggen, geen kommentaar geven, niks loslaten (Nbk), (ruw:) *Hool de bek dichte* (Np), *Je moeten de bek dichteholen te raozen* (Wol), *Dat gaot mit de dichte pottemonnee* zonder dat de een of de ander iets hoeft te betalen of bij te betalen (Spa),

De deuren bin zo dicht as een pot (Dhau, Diz, Mun)

dichte II Ook **dicht** (Mun, elders spor.) bw. 1. nabij, zeer nabij *Dat maegien ston hiel dichte bij mij* (Nbk), *Ie moe'n nooit dichte bij et waeter kommen (...)* (v), *Hij vreug me te dichte an* wilde te veel van me weten door te vragen, hield tezeer aan met vragen (Bu), *Ik kom dichte an* heb nauwelijks nog geld (Bu), *Hij is dichte an de dattig* (Db, Mun) 2. met weinig verschil *Hoe dichte moe'n we oons bij de oolde tekst holen?* (bl)

dichte- - **dicht-**: eerste lid in scheidbaar samengestelde ww. van het overg. type *dichtesmieten* en het overg. type *dichtegruuien*; deze 'mogelijke woorden' zijn niet allemaal in dit woordenboek opgesomd

dichte-ongelen (Np) zw. ww.; overg.; ongelde dichte, het dichte-ongeld ['dixtə on(g)lɛn] 1. dichtmaken door met (rund)vet in te smeren 'k *Moet et vat* [nl. het inmaakvat] *nog even dichte-ongelen* (Np) **dichtebi'** Ook **dichtbi'** (spor.) ['dixtə...] - dichtbij, nabij *Ik had nog nooit iene van dichtebi' zien* (v), *Aj' niet meer dichtebi' lezen kunnen, woy' kiepig* (Ol-Nl), *Et onweer was dichtebi'* (Dho), *Mit dat onweer sleug et dichtbij in, dat kwam nao an* (Sz), *Zo kwam et dat A. lessen kreeg, eerst dichtebi' in een groot dörp* (j)

dichtebienen ['dixtəbi:] - dichtbinden * *Et wisse veur et onwisse, zee de jonge, en doe bun hij de dooie hond de bek dichte* (Dhau), *...zee de boer...* (Db)

dichtebouwen (vo) ['dixtə...] - dichtploegen *De peerden d'r veur, eerst de middelvore dichtebouwen en dan mar henne-weer-denne* (vo)

dichtedammen (Dfo, Nt, j) zw. ww.; overg.; damde dichte, het dichtedamd ['dixtədəm:] 1. dichtstorten met grond *Et tolhekke is d'r of, de oolde zaandweg is verhadded mit klinkers, de oolde boswallen bin sloopt, de Kuunderkolk mit et heldere waeter is dichtedamd* (j), *een sloot dichtedammen* (Dfo, Nt)

dichtedoën st. ww.; overg.; het dichtedaon ['dixtə...] 1. dichtdoen *Dat kleine kereltien had zien broekien bij et pissen niet goed dichtedaon* (j), 'k *Heb jim de raemen dichtedaon, anders kan 't wel inrengen*

(Dho), *As d'r iene overleden was dan wodden de blienen dichtedaon, dan wodde de klokke stillezet en ze deden dan ok wel een doek veur de spiegel* (Db), *Et is gebeurd heur, hi'j het de ogen dichtedaon* hij is overleden (Nw), *Mit die buije had ik vergeten et raem dichte te doen, doe is 't d'r in regend* (Ld), *gien oge dichtedoan: Ze zol gien oge dichtedoan* nl. van angst, onrust enz. (Nbk, Np), *de gediennen dichtedoan* (Bu), *et raem dichtedoan* (Wol), *Dat dot de deure dichte!* z. onder *deure*, bet. 1

dichtedri'jen ['d...] - dichtdraaien *Dri'j de kraene even dichte* (Bu, Nbk), *In metwost kwam gien penne, daor wodde de daarm dichtedri'jd an de aenden* (Obk)

dichtedrokken ['d...] - dichtdrukken, door drukken sluiten *iene de ogen dichtedrokken bi'j overliden* (Nbk)

dichteflappen zw. ww.; overg., onoverg.; flapte dichte, is dichteflapt ['dixtəflapm] 1. flappend dichtdoen, flappend dichtgaan *Now bi'j ok mooi an de gang west, je hebben me dat boek zo dichteflapt* (Ol-Nl), *Ze leuten me de deure veur de neuze dichteflappen* (Mun), *De moezevalle was dichteflapt* (El), *Die kleppe die flapte dichte* (Dfo)

dichtefloepen zw. ww.; overg., onoverg.; floepte dichte, is/het dichtefloept ['dixtəflupm] 1. met een floep dichtgaan *Et deksel floepte dichte* (Nbk), *De voegelvalle floepte dichte* (Nt)

dichtegaon ['d...] - dichtgaan

dichtegooien ['dixtə...] - dichtgooien *een sloot dichtegooien* (Np), *de deure veur de neuze dichtegooien* (Nbk), *D'r komt een buie an, we moe'n halsoverkop de oppers dichtegooien* (Spa)

dichtegruien z. *dichtgruuien*

dichtegruijen z. *dichtgruuijen*

dichtegruijen (OS, Bu, Nw) Ook *dichtegruijen* (ZW, Nbk, Nt, Nw, Obk, Op, ko), *dichtegruien* (Np en west. WS benoorden de *Lende*, Db, Pe-Db1) ['dixtə.../...] - dichtgroeien *D'r wodde in de veenpolder ok veend, en as de boel weer wat dichtegruijde, kwammen d'r dreugmaekeri'jen mit meulenties zoas spinnekoppen en stattemeulenties* (ko), *De ofwaterings-sloot is dichtegruid mit waterplaanten* (Spa)

dichtekitten (bs: Dfo, Obk) ['dixtə...] - door te kitten dichtmaken *Et dichtekitten*

gebeurt meerstal mit et al eerder nuumde kit (bs: Dfo, Obk)

dichteklappen ['d...] - dichtklappen: (onoverg.): *De deure van et lekaal klapt achter me dichte* (v), *De muddeklemme klapte zomar dichte* (Ld); zelden in fig. gebruik: zich afsluiten; met een klap dichtdoen (overg.): *Ze klapte et boek dichte* (Nbk)

dichtekneupen zw. ww.; overg.; kneupte dichte, het dichtekneupt ['dixtə...] 1. knopend dichtmaken *de veters dichtekneupen* (Wol), *de jasse dichtekneupen* (Ste), *Bi'j oons kwam et eten veur de mi'jers in een rooie of blauwe buusdoek, de punten wodden dichtekneupt* (El)

dichtekniepen ['dixtəknipm] - dichtknijpen, onoverg.: *De haals kneep him dichte* (b); overg.: *iene de strotte dichtekniepen, Et sni'jde zo, dat ie mossen de ogen dichtekniepen* (Pe-Db1), *de ogen wel es (even) dichtekniepen (moeten)* wel eens iets door de vingers (moeten) zien: *Ie moe'n de ogen wel es dichtekniepen* (Np), *Wat zet hi'j daor uut de wege? Now, de ogen mar even dichtekniepen* (Nw), zo ook *Ie moe'n wel es een ogien dichtekniepen* (Db) en *Lao'we daor de ogen mar veur dichtekniepen* (Sun-Ot), *(d'r) de beide hanen (bi'j) dichtekniepen (kunnen/meugen)* er erg dankbaar voor zijn, er blij mee zijn: *Now, daor kon hi'j zien beide hanen bi'j dichtekniepen* (Db)

dichtekrojen zw. ww.; overg.; krooide dichte, het dichtekrooid ['d...] 1. dicht maken met grond die men er steeds in stort met een kruiwagen *een sloot dichtekrojen* (Np)

dichtelakken ['d...] - dichtlakken *Die brief moej' goed dichtelakken en dan antekenen laoten* (Op)

dichtemaeken ['d...] - dichtmaken *Sloeden die dichtemaekt binnen, blift vaeke een slegge van over* (Ld), *We moe'n et eerpelgat dichtemaeken* (Np), *Jow moe'n de gulpe dichtemaeken* (Op), *kratten dichtemaeken mit baandiez* (Obk), *De boot brouwen is: as hi'j lek is, even mit vlas dichtemaeken* (Spa), *'t Hekkien mar dichtemaeken!* laten we het hekje maar dichtdoen (Diz)

dichtemaelen (Np) zw. ww.; onoverg.; maelde dichte, is dichtemaeld ['dixtə...] 1.

dichtemetselen - dichteschruuien

door *maelen* (bet. 4, 5) dicht raken *De sporen maelden weer dichte, doe we mit de hujwaegen deur de zaandreed kwammen* (Np)

dichtemetselen ['d...] - dichtmetselen

dichten zw. ww.; overg., onoverg.; dichtte, het dicht ['dixtɔ] 1. dichtwerk maken *We hebben mit Sinterklaos allemaol an 't dichten west* (Dla), *dichten en riemen rijmen en dichten* (Ste), *Die kerel kan goed dichten, ie zollen de pette d'r veur lichten* (Sz), in woordspeling: op de vraag van de meester om een rijmpje te maken zegt kleine Jan: *Een stoppe in je kont*, waarop de meester zegt: *'t Riemt niet*, waarop kleine Jan zegt: *Nee, mar et dicht wel* (Bu)

2. dicht maken, stoppen *Kun ie mij dat gat in de sokke even dichten?* (s), *Et lek moet even dicht wodden* (Ma) 3. dicht gaan, sluiten (Op), in verb. als *De wonde wil niet dichten* (Op) * *Riemen as ouwe Siemen en dichten, ie zowou de pette d'r veur lichten* (Spa), *Hi'j kon riemen en dichten, ie zollen 't hemd d'r veur lichten* lett.: je zou je achterste laten zien, ervoor kakken (Nbk, Wol), ...*d'r van...* (Nbk), *Hi'j kan riemen en dichten, zonder de pette te lichten* (Mun), ...*ie zollen de pette d'r veur lichten* (Sz, Nt), ...*oplichten* (Ol-Nl, Sun-Ot), ...*bi'j oplichten* (Dho, Ld), *Hi'j kan dichten, daor kuj' de pette veur lichten* (Diz), *Riemen en dichten, ie zollen 't gat d'r van oplichten* (Ma, Np), ...*et gat d'r van lichten* ervan kakken (Nbk), *Die kan riemen en dichten, ie zollen et gat d'r veur oplichten* (El, Np, Ow, Spa), *Riemen, dichten, vessies maeken/Bin dat zokke slimme zaeken* (Db), *Hi'j kan riemen as gekke Siemen, en dichten, daor zoj' et deksel van de plee veur oplichten* (Op), *Mit riemen en dichten kuj' 't gat oplichten* (Dfo), ...*kuj' de poeperd veur oplichten* (Dhau)

dichteni'jen ['d...] - dichtnaaien *De zakke-naalde was om de zakken dichte te ni'jen* (Ma)

dichtepakken ['d...] - dichtpakken *Ik mos de enveloppe nog dichtepakken* (Ld)

dichtepongen (Nw) ['d...] - dichtnaaien met grote, slordige steken *Now moej' een betien netties ni'jen, en niet dichtepongen, heur!* (Nw)

dichter I de; -s; -tien ['dixtɔ] 1. dichter, maker van poëzie

dichter II (Diz) bw. ['dixtɔ] 1. meer nabij *Et onweer komt dichter, et begint al aorig te flikkeren* (Diz)

dichterbi'j bw. [...'b...] 1. meer nabij in ruimte *Kom es wat dichterbi'j zitten* (Nbk)

2. meer nabij in tijd, sterker naderend *Mar et heden is goed en de dichterbi'je toekomt ok nog wel* (vo), *De dag dat ze weer naor huus toe zol kwam de hieltied dichterbi'j* (v)

dichterbi'jkommen [...'b...] - (steeds meer) naderen: in tijd: *De dag dat ze weer naor huus toe zol kwam de hieltied dichterbi'j* (v), of in ruimte: *Eindelijk en te lesten trok hi'j de drieste schoenen an en kwam hoe langer hoe dichterbi'j* (j)

dichteri'jen z. *dichteriegen*

dichteriesden (Nbk, Np) zw. ww.; overg.; het dichtereden ['dixtəriɔ] 1. door er met een wagen steeds langs te rijden maken dat de kanten van een sloot inzakken, ook: door steeds zand aan te voeren met een wagen dempen *een sloot dichteriesden* (Np)

dichteriegen (verspr.) Ook **dichteri'jen** (El), **dichteriegen** (Db) zw. ww.; overg.; riegde dichte, het dichteriegd ['d.../...] 1. dichtmaken door rijgen *De hoge leersies die vroeger dreugen wodden, mossen mit veters dichteriegd wodden* (Db), *de schoenen dichteri'jen* (El)

dichteriegen z. *dichteriegen*

dichterlik ['dixtɔlɔk] - dichterlijk, in verb. als *een dichterlike maniere van zeggen*, *dichterlike tael*, *dichterlike vri'jhied*

dichters chop (l) ['dixtɔskop] - dichterschap

dichters festival (l) ['d...] - dichtersfestival

dichteschoeven ['d...] - dichtschuiven *Wil ie de lae van de kaaste even dichteschoeven?* (Db), *De gediene in de slaopkaemer weren amper hielemaole dichtescheuven* (j)

dichteschoppen (Dhau, El) zw. ww.; overg.; schopte dichte, het dichteschopt ['d...] - dichteschoppen (El)

dichteschroeven ['d...] - dichtschoeven (lett.)

dichteschruuien z. *dichteschruuien*

dichteschruujen z. *dichteschruuien*

dichteschruuien (Dhau) Ook **dichteschruujen** (Ste), **dichteschruuien** (Wol) - dichtschoeien: *Et vleis gao ik even dichteschruuien en dan braoden en koken* (Ste, Dhau), *Et vleis even dichteschruuien*

en dan omkeren, de aandere kaant ok (Dhau)

dichteslaon ['d...] - dichtslaon: met een slag of slagen sluiten, dichtmaken: een deure dichteslaon (Nbk), *Bij 't veurjaar as de grond wat dichtesleugen is nao de winter* [nl. door het water], *dan moej' mit de pen-egge over 't land gaon, dan krab ie de grond wat los* (Spa); met een slag dichtgaan *De deure sleug achter him dichte, et slot zee 'klik'* (ba), *et dichteslaon van de autodeure* (Db), *Dan slat je de deure vot achter 't gacht weer dichte* (Db)

dichteslempen ['d...] - dichtslempen *Die grond slempt zo dichte* (Bu), *De tuun die slempt zomar dichte* (El), *De waeterputte is dichteslemp* (Diz), *Aj' een straote maekt hebben, moej'm dichteslempen* (Spa)

dichteslepen (Ma, Spa) ['d...] - dichtmaken door te slepen: *mit de eide de vore dichteslepen* (Ma)

dichteslibben ['d...] - dichtslibben *Die grond is zomar dichteslibd* (Spa)

dichtesloffen (Spa, Ste) zw. ww.; overg.; slofte dichte, het dichtesloft ['dixtə...] 1. door sloffend te lopen dichtmaken van gaten, in de *eerappelpatten dichtesloffen* nl. vroeger gedaan bij kleine stukjes bouwland (Ste)

dichtesnoeren zw. ww.; overg.; snoerde dichte, het dichtesnoerd ['d...] 1. door snoeren dicht(er) doen zijn *Ie moe'n die koffer goed dichtesnoeren, hi' moet niet losgaon onderweg* (Obk), *Kiek uut, snoer 'm de strotte niet dichte* (Sz)

dichtespiekeren ['d...] - dichtspijkeren *We hebben die kiste dichtespiekerd mit draod-naegels* (Np), *een deure dichtespiekeren* (Nbk)

dichtestoppen zw. ww.; overg.; stopte dichte, het dichtestopt ['d...] 1. een opening dichten door er iets in te stoppen *Doe de bak hielendal leeg was, hewwe et loekien dichtestopt mit wat voden* (b), *We hebben et gat even dichtestopt mit kraantepepier* (Nbk)

dichtestoten (Ste) zw. ww.; overg.; stootte dichte, het dichtestoten ['d...] 1. hetz. als *dichtesloffen*, z. aldaar

dichtestrieken (Dhau, Ma, Nbk, Np) st. ww.; overg.; het dichtestrekken ['d...] 1. door te strijken dichtmaken, met strijkende bewegingen dichten *'t Inmaekvat wodde*

bruukt veurdat de kruken [nl. inmaakpotten] *d'r waeren; ze waeren nogal es lek, dan wodden ze mit koevet dichtestrekken* (Np), *dakpannen mit cement dichtestrieken* (Dhau, Ma)

dichtestrupen (Dfo) zw. ww.; onoverg.; struupte dichte, is dichtestruupt ['d...] 1. met een stropende beweging dichttrekken (vgl. *strupen*, bet. 3) *een ketten dat bi'j bepaolde warkzemededen dichtestruupt wodde* (Dfo)

dichteteren ['dixtətɛ:əp] - dichtvrouwen *Ze teerde de kraante dichte* (Np)

dichtetrappen zw. ww.; overg.; trapte dichte, het dichtetrapt ['d...] 1. met trappende bewegingen dichtmaken (vooral van de pootgaten van aardappelen (Nw, Ow))

dichtetrekken ['d...] - dichttrekken: (overg.): *Hij trok de deure mit een rok dichte* (Ld), *de gedieneen dichtetrekken* (Bu); (onoverg.): *Et wontien trekt weer netties dichte* (Nbk); (onoverg.): helemaal bewolkt raken: *De locht trekt dichte* (Bdie, Db, Wol)

dichtevalen ['d...] - dichtvallen (lett.) *J. schrok wakker doe de knecht van boven kwam en slaoperig et trappeloek dichte valen leut mit een klap* (j)

dichtevlijen (s: Np) zw. ww.; overg.; vlijde dichte, het dichtevlijd ['d...] 1. dicht maken door vlak leggen (in de turfmakerij:) *Nao veertig tot vuufdig meter mos de hoop dichtevlijd wodden* (s: Np)

dichtevolen ['d...] - dichtvrouwen, ineenvrouwen *Alle meensken zatten licht veur-overbeugen mit de hanen dichtevolen* (ba)

dichtevriezen ['d...] - dichtvriezen

dichtewarken (Np) ['d...] - dichtmaken, dempen *een sloot dichtewarken* (Np)

dichtezakken (Db, Nt, Nw, Op) zw. ww.; onoverg.; zakte dichte, is dichtezakt ['dixtə...] 1. (van de lucht) betrekken *De locht zakt dichte* (Db)

dichtezetten zw. ww.; overg., onoverg.; zette dichte, is dichtezet ['dixtəsetp] 1. (overg.) dichttrekken: door trekken sluiten 2. (onoverg.) geheel bewolkt raken van de lucht (Dfo, Ma, Mun, Np) *De locht zet dichte* (Dfo, Ma, Mun, Np), ook: helemaal mistig worden (Nbk, Nw): *Et zet hielemaole dichte* (Nw)

dichtezitten ['dixtəsɪtɪ] - dichtzitten:

dichtstok - diedelen

(af)gesloten zijn *Dat pompien onder de weg kon wel es dichtezitten* (Bu), *De gedieneu zittene dichte* (Nbk); betrokken zijn van de lucht, ook: zeer mistig zijn *We leven in een kleine wereld, et zit hielemaol dichte* (Nbk), *De locht zat dichte* nl. door bewolking (Pe-Db1)

dichtstok (l) ['d...] - dichtstuk

dichtvorm (Dfo, Nw) ['dɪxtf...] - dichtvorm, in *in dichtvorm: Een brief maeken doet hi'j miest in dichtvorm* (Nw)

dichtwark (spor.) ['d...] - dichtwerk

die I aanw. vn. [di] 1. die, i.t.t. deze *Dissen bin niet meer goed, mar die appels wel* (Nbk), *Wat veur schoppe woj' bruken, disse of die?* (Nbk); ook i.t.t. iemand of iets dat verderop is: *Moej' die of gindse hebben?* (Nw) 2. enkelvoudig aanwijzend: *Moet die him d'r ok weer zo neudig mit bemuuien?* (Nbk), *Doe stuurde de oolde boerinne et onderknechien even mit een briefien naor de veldwaachter. Die kwam haostig, en doe (...)* (j), *Die is zo vaeke gejaegd, die het et op 'e zenuwen* (Nbk), *Hi'j wol weten, hoe bried die zien akker was* d.i. de eerder genoemde persoon (b), *Dat was die zienen(d)* (verspr., Obk), ...*die zienes* (verspr., Np), *An zien spraok-zemheid vernam ik wel dat de vangst goed was die morgen* (j), *die en die* die personen (die niet met de naam worden genoemd), *en die* en de andere van zijn gezin, zijn familie, groep *Jan-en-die, Baoke-en-die* (b), ook wel zonder verbindingsstreepjes: *Jan en die* enz. 3. gebruikt om nadruk te geven *Hillegien komt dommiet, die helpt mit schoonmaeken* (Np, Nbk), *Die vrouw is niet wies!* (Nbk), *Die gloeperd had heur ofluusterd en stille zien slag sleugen doe hi'j de kaans hadde* (j), *Ok wodde de pelisie op de hoogte brocht. Mar wat zol die beginnen!* (j), *Ha, die Carel!* (Nbk), *Die Battus, dat was een taktvolle man* (j); verder in uitroepen: *Die dinder, Fraans, jow huj bruuit, en niet zoe'n betien ok potverdorie* (vo) 4. in *van die* zulke: *Ze zeggen daor soms van die vremde dingen* (Nbk), *Ze hadden doe van die kielgröppies* (b) 5. als herhaling van het onderwerp (en daarom, niet-taalkundig gezien, niet nodig!) *Die jonge die lopt altieten achter heur an* (Nbk), *Elk die het zoks wel es heurd* (bl)

die II vn. dat een bepaling aankondigt 1. ter vervanging van een eerder gebruikt zn.: *oonze hond en die van de bureu* (Nbk)

die III betr. vn. 1. als inleiding op een beperkende bijzin: *De meensken die heur opgeven hebben, kriegen in elk geval even een berichien van waor ze wezen moeten en hoe laete* (Nbk), *Dat was ok een kwestie van jaoren studie die de man maekt hadde* (j), *Aldereerst hattelik daank veur de mooie bos bloemen die a'k van jim kregen hebbe* (Ow); met de volgorde van de hoofdzin: *Dan bin d'r mannen die dregen [...] deuzen naor binnen* (ba), *In Appelsche hebben ze iene verlöd die bleek laeter levendig te wezen* (Nbk), zo ook *Een pielder is iene die pielt wat omme* (Nw), *Dat is iene, die zit altied te moggeziften* (Np), *D'r bin altied goenend die kun de hanen niet thuusholen* (Nbk), waarnaast ...*die de hanen niet thuusholen kunnen* (b); van wie nl, indien verbonden met een bezitsbepaling: *D'r bin op 't heden niet vule boeren meer die heur bedrief onbezwaard is* (Obk), *Ik heurde krek over de schoelemeester, die zien mem is wegraekt* (Nbk) 2. id. op een uitbreidende bijzin *een heerschop, die daor krek langes kwam* (b), (...) *en dus* [had hij] *de kosten betaeld, die d'r nogal in leupen* (Bdie, Np), *Die oolde man van negentig, die nog hiel vule van de omgeving wus, is dood* (Nbk) 3. degene die *Die last het van winterhanen kan d'r soms hier en daor een kleuve of groeve in hebben* (Obk), *Gelokzalig die in jow huus wonen* (b), *Die dronken thuuskomt, krigt naotied de kaeter* (Obk), *Die een planke schaeft, maekt krullen* (Op) * *Dat krojen, dat krojen, dat is toch wat/tussen twee arms en een rad/Mar die mit mi'j de spot wil drieven/Zal iewig in de kroje blieven* (Nw), *Die wat speert die wat het wie spaart bezit iets* (Nbk, Nt, b), ook gevolgd door (...) *die de boel niet opvret* (Nbk) of ...*as hi'j et niet opvret* (Nbk), ...*die 't niet opvret* (Dfo, Ow), *Wies is hi'j die van aanderen leren wil* (Obk)

diedel (Dla) de; -s; -tien ['did] 1. klap, lel *Hi'j gaf 'm een diedel om zien kop* (Dla) 2. z. *diedeltien*

diedelen zw. ww.; onoverg.; diedelde, het diedeld ['did]n, ...dɔln, ...d]ɔn] 1. dartelend lopen *De kiender diedelen op 'e diek*

(omme) (Nbk), 't *Hontien diedelde een aentien de reed uut* (bl), *Dat ze diedelt now de tuun in en ze pakt die bij de haand* (bl), 't *Hontien diedelt mar wat op-en-daele* (Ow), *Ik kan d'r niet tegen, as ze om mi'j henne diedelen* (Sz), *Die maegies hadden zo'e'n schik, ze diedelden in de ronte* (Dfo) 2. ongedurig of onvast heen en weer lopen, drentelen, rondhangen (Dla, El, Np, Nw, Obk, Ow) *Die diedelt d'r ok reer henne* (Nw), *Die buurvrouw diedelt mar wat henneweer* (Obk), *Loop niet zo te diedelen, 'k wor d'r dronken van* (El), *Hi'j diedelde as een toppe in de ronde* (Dla) 3. zitten draaien op een stoel (El) *Hi'j zit mar op de stoel te diedelen* (El)

diedeler de; -s ['didlɛr] 1. persoon die *diedelt*, z. *diedelen*; *Dat is ok een diedeler, dat kiend* (Dhau)

diedelgat (Ma) et, de; -ten; -tien ['didlgat] 1. ongedurig iemand, iemand die *diedelt*, z. *diedelen*, vooral bet. 2

diedelkont (Ma, Nbk, Obk, Ow, Pe-Db1, Wol) Ook *diedelkonte* (Obk, Ow) de; -en; -tien ['didl] 1. kind dat voortdurend ronddartelt, dat voortdurend *diedelt*, z. *diedelen*, bet. 1 *Die kleine diedelkonte zit nooit es stille* (Obk), *Dat maegien is zo'e'n oolde diedelkont, die staot niet een ogenblik stille* (Pe-Db1) 2. ongedurig iemand (Ma), z. *diedelen*, bet. 2

diedelkonte z. *diedelkont*

diedeltien (Bdie, Sz) Ook *diedel* (Nbk) et; ...ties ['didltin/...] 1. meisje *Hi'j had een aorig diedeltien an et touw* had een vrolijk, darterl vriendinnetje (Bdie)

diedeltoppe (Mun) de; -n; ...toppien] 1. druk kind, draaitol *Wat is dat een diedeltoppe van een jonge!* (Mun)

diedeltute (Dla) de; -n; ...tutien ['didltytə] 1. bewegelijk kind, draaitol

diedelzak (Sun-Ot) de; -ken; -kien ['didlsak] 1. draaitol, ongedurig kind 2. ongedurig iemand (Sun-Ot)

dierend (d) z. *dienend*

dieder aanw. vn. ['didr] 1. (meestal in verb. met bep. voorzetsels; bij het aanduiden van afstanden, breedtebepalingen e.d.) zo'n, zulk een *We zetten een stek op dieder hoogte* (Op), *Op dieder heugte moet dat ongelok gebeurd wezen* ter hoogte van die plek, daar ongeveer (Db), *van dieder lengte* gezegd bijv. wanneer met

beide handen de lengte wordt aangegeven (bo: Nw; Sz), *Die stoel was van dieder hoogte* (Ste, Dhau), *We zetten een stek op dieder hoogte* (Op)

dieet [di'ju:t] - dieet (dat men in acht moet nemen) *op dieet*

dieetvoorschrift [di'ju:...] - dieetvoorschrift

dief de; dieven; -ien [di:f] 1. dief, iemand die steelt *Hi'j lopt altied mit de dief in de buse* denkt altijd dat ze hem zullen bestelen (Np), zo ook *Hi'j het altied de dief in 't gat* id. (Nbk), *...an 't gat* id. (Ma, Obk), *...hangen* id. (El), *...an de kont hangen* id. (Wol), *Hi'j lopt altied mit de dief aachter et gat* (Dho), *Schaopevleis lakseert aorig in, 't is of d'r een dief in de panne west het* (Dhau), zo ook *Die spinazie is aorig inkookt, et is een dief in de panne* (Dhau, Np), vandaar ook: *D'r zit een dief in de panne* (s: Op), *...in de pot* (Db), *Sprokkelhooit is een dief in de kachel* verbrandt erg snel (Dho), *'k Zie d'r tegen an, as de dief tegen hangen* (Spa), *zo gierig as een dief* (Mun, Sz), *zo hadde lopen as een dief* (Np, Ol-Nl, Spa), zo ook *Hi'j lopt as een dief* (Dho), *Hi'j knip 'm as een dief* (Nt), *as een dief in de naacht* stiekem, snel, ongemerkt (Dla, Mun, Np): *Hi'j is as een dief in de naacht vertrokken* (Dla), zo ook *Hi'j komt as een dief in de naacht* (Bdie, Dho), *Hi'j ging d'r as een dief mit vandeur* (Op), *De dood komt vaeke as een dief in de naacht* (Op), *zo bertaol as een dief* (Spa) 2. waterloot aan een tomatenplant (Np) *Dieven van de tomateplaanten kniepen we of* (Np), *Een dief is een ni'j scheutien dat tussen et blad en de stange komt* (Np) * als reactie op bep. uitspraken: *Dat zee de dief ok doe de rechter 'm vuuf jaor toedocht* (d), *Die ien keer steulen het, bliest altied een dief* (Spa), zo ook *Aj' ien keer stelen bliest ie altied een dief* (Pe-Db1), *Aj' ien keer steulen hebben bij' altied een dief* (Np) en *Ien keer steulen, altied een dief* (Db), *De gelegenheid maekt de dief* (Sun-Ot), *Hool de dief! Hi'j het laand steulen!* gezegd als iemand deur de modder fietste waarbij hem de modder zo ongeveer op z'n rug spatte (Dfo)

diefstal (spor.) [di:(:fstal] - diefstal: het stelen *Et gefst niks, mar et is gewoon diefstal!* (Nbk)

dieg z. *deeg*

diegballlegien - diekel

diegballlegien z. *deegballlegien*

diegene vn. dat een bepaling aankondigt; mv.: -n ['digī:nə] 1. *diegene Misschien hadden diegenen wel et meerste geliek, die zeden dat et een ziekte was* (ba)

dieje aanw. vn. ['dijə] 1. nadrukkelijke vorm bij *die* I: *Ik heb disse liever as dieje* (Op)

diek Ook *dieke* (Ol-Nl, Spa, vo) de; -en; -ien [dik/'dikə] 1. dijk, aarden wal om het water tegen te houden (rivierdijk, zeedijk e.d.) *De diek is deurbreuken mit die wiend* (Sz), *De dieken bin deurbreuken* (Nbk), *Et brengt niet veule zoden an de diek het zet geen zoden aan de dijk* (El), *Et zet gien...* id. (verspr.), *'t Smit gien...* id. (Diz, Dla, Np), zo ook *gien zoden an de diek geven* (Sun-Ot), *'t Waeter komp op 'e diek* hij/zij krijgt tranen in de ogen (Bdie), *Dan kletste et zeewaeter wel es over de dieke henne bij oons tegen de ruten van de opkaemer an* (ko), *een meid as een diek* een grote, zwaargebouwde meid (Np), *zo had as een diek* (Nw) 2. weg *Bij proefvelties hej' nummerpaolties en ok langs de kaante van de diek* (Wol), *Wat is et drok op 'e diek!* (Nbk), *D'r is niet vule volk op 'e diek* er zijn weinig mensen op straat (Nbk, Np), *Zuwwe de diek nog een keer uut sjouwen?* nog een eind de weg uit gaan lopen, wandelen (Spa), *De diek is zo glad as snotte* (Np), *Jow moeten niet zo raozen, et schalt over de diek* (Wol), *Da's over de diek* aan de andere kant van de weg (Spa), *over de diek kommen* de weg oversteken (naar iemand/iets toe), ook: komen door de weg te volgen, *De kiender dwarrelen op 'e diek omme mit de fiets* (Spa), *Sommige meensken kommen mit heur hele riek op 'e diek* met hun hele hebben en houden (Db, Dfo, Dho, Pe-Dbi), *et an de diek smeren* z. onder *smeren*, bet. 1, *As ze zundags op de diek komt is ze een echte madam* (Op), *Dat jonk sleept altied bij de dieke* is altijd op straat te vinden (Spa), *kreers op 'e diek kommen* er net en proper uitzien als men zich vertoont (s), *Deur et zwaore verkeer laggen de klinkers haost op 'e zied in de diek* (Ol-Nl), *Nao de braand ston hij naekend en bloot op 'e diek* zonder ook nog maar iets over te hebben (Ma), *Hij staot naekend en bloot an de diek* is doodarm (Ow), *En wie kan dan de diek uut om (...)*

de weg uit gaan (v), *We rieden mit trekker en karre bij de diek* (Nw), *Ik hebbe gien huus, dat ik slaop bij de diek* (bl), *'t Was glad op 'e diek* (Wol), *Ik zal je even bij'luchten, tot'daj' op 'e dieke binnen* (Spa), *iene mit zien hele huttien en muttien op 'e dieke zetten* uit z'n huus zetten (Spa), *Ik vuul me zo riek as Jan op 'e diek* (Mun) 3. dijk in de veenderij: lange hoop van halfdroge turf (Mun, Nw, Obk, Op, s: Np) *As de zo ontstaone turven nog wat veerder dreugd weren, kwammen ze daor wat los deur te staon. Et opbreken of, zoas ok wel zegd wodde, et op 'e diek zetten van de turf, kon beginnen; de turfmaeker zette daorveur op de achterkaante van de wal drie turven uut een riegel op een ere riegel, ien van de turvan kwam op de twie eren. Dat wodde de hieltied herhaeld en zo ontston een diek. Hij ston daor mit de bienen wied overhenne en warkte zo veerder tot an de veurkaante bij' et petgat toe* (s: Np), *De turfmaeker zette de turf an dieken te naodreugen* (Mun), *Turf wodt opbreuken en op dieken zet* (Op), *De turf staot op 'e diek* (Obk), *Aj' turf of zoden in dieken zetten, gaot dat om 't dreugen* (Nw) 4. (verkl.) deel dat men laat zitten bij het steken van turf (Ld, Ow) *Bij 't turfgreven laoten we een diek zitten om 't waeter te keren* (Ld) * *As ien schaop over de diek is volgen d'r meer* (Dho), *Overdaod is altied verkeerd, behalve bij dieken en dammen* (Db), *Kot op 'e diek* [weg], *lange in de kroeg* (Db), *Riek op 'e diek en aarm in de pong* gezegd van iemand die zich rijk voordoet maar niks bezit (Ma), *Sni'j in 't sliek/Geft binnen drie daegen een vaaste diek* (Dhau), *Sni'j in 't sliek, winter op 'e diek* (Db), *Sni'j en sliek, mit drie dagen een gladde diek* (Ol-Nl), *Modder en sliek maeken een gladde diek* (Ld), *Sni'j in 't sliek (geft) vist op 'e diek* (Op, Dhau) **diekbestuur** (Sun-Ot) ['digbēsty:ər] - dijkbestuur: waterschap dat toezicht houdt op dijken **diekdeurbraak** z. *diekdeurbraoke* **diekdeurbraoke** (Pe-Dbi) Ook *diekdeurbraak* (Ol-Nl, Spa) ['d.../...] - dijkdoorbraak *Een kolk is meerstal ontstaon bij een diekdeurbraoke* (Pe-Dbi) **diekel** (b: lm) tw ['dik!] 1. deksels, drommels, in *te diekel* (b: lm)

dieken [(Op, Np) zw. ww.; overg., onoverg.; diekte, het diekt ['dikŋ] 1. (overg.) bedijken (Op) *We zullen dat stok laand dieken* (Op) 2. turf in *dieken* leggen, z. *diek* bet. 3 (Np, Op) *We zullen die turf gauw dieken moeten* (Np)

diekgraaf (Np, Op, Spa) de; ...graven ['dikxr...] 1. dijkgraaf

diekgrös (Nw) et ['dikxr...] 1. het gras dat op een *diek*, bet. 1, groeit, of dat langs een weg groeit

diekhu (Db) et ['dik...] 1. hooi dat van een dijk komt, ook wel: dat van de wegberm komt

diekmi'jen (Bdie, Db) onbep. w. en het diekmi'jd ['dik...] 1. maaien van een dijk

diekplicht (Sun-Ot) ['dik...] - dijkplicht

dieksloot (Bdie) ['dik...] - dijksloot

diekverzwaoring (Np) de; -s, -en ['dik...] 1. dijkverzwaring

diekwaachter (Np, Op) ['dik...] - dijkwaachter

diekwai (Db) de; -len; -legien ['dikwai] 1. wal, zijkant van een rivierdijk e.d. 2. wal van de zijkant van een weg

diekwarker (Db, Np, Obk) Ook *diekwerker* (Spa) ['dik...] - wegwarker

diekwerker z. *diekwarker*

diel (OS, ZW, Bu, Dho, Np, Nw, Sz, l, bl) Ook *deel* (verspr. WS, spor. OS) et; -en; -tien [di:l/dt:l] 1. deel, gedeelte van iets *Oons dörp ligt in et westelik diel van de gemiente* (Nbk), *een groot diel* een groot gedeelte: *Veur een groot diel is et mienes* (l), *Ik wil d'r een diel van dregen* (p), *veur een diel* ten dele: *Veur een diel het hi'j geliek* (Nbk) 2. aandeel, wat iemand krijgt, toebehoort *Ze hebben daor een deel in een aandeel* (Dho), *Hi'j moet d'r ok zien diel van hebben* hij moet ook ervan hebben wat hem toekomt (Nbk, Dho), *Elk krigt zien diel* ieder krijgt wat hem toekomt (Nbk), *argens pat noch diel an hebben* er op geen enkele manier mee te maken hebben, geen enkele schuld dragen (verspr.), zo ook *Ze hadden d'r gien pat of diel an, mar kregen de schuld d'r wel van* id. (Bdie, Dho, Nbk, Op, Dfo) 3. boekdeel *Et laeste diel van dit boek bestaot uut et godsdienstige wark van B.* (bl)

dielber (l) ['di:lbr] - deelbaar, gedeeld kennende worden

dielen (OS, Nw, Np, spor. elders, b) Ook

delen (WS, spor. OS) ['di:lŋ/'dt:lŋ] 1. in delen splitsen 2. verdelen *Jim moe'n 't mar mooi dielen mit zien beiden* (Nbk), *Doe dielde die heit zien bezit onder heur beiden* (b), *et verschil dielen* (Ld), *kiezen of dielen* (verspr.), *Mar W. had niet veule te kiezen of te dielen, want et wark was ok niet roem en thuus had hi'j gien leven geliek bij zien ni'je stiefmem* W. had eigenlijk geen keus (j) 3. een deling uitvoeren (van een getal)

dielgenoot (b) Ook *deelgenoot* (Dfo, Nbk) ['di:lŋno:t/'dt:l...] - deelgenoot: kom-pagnon, mede-bezitter: *Een deelgenoot is iene die het d'r een pat bij in zitten* (Dfo), *Daor is hi'j deelgenoot in* (Nbk); ook: iemand die mede aandeel aan iets heeft *iene dielgenoot maeken* (b)

dielhebber (l) Ook *deelhebber* (Db) ['di:l.../...] - deelhebber *Hi'j is deelhebber in de arfenis* (Db)

dieling (l) Ook *deling* (spor.) de; -s, -en; dielinkien ['di:lŋ/'dt:lŋ] 1. deling bij rekenen 2. deelsom

dielnemen (l) st. ww.; onoverg.; het dielneumen [d...] 1. meedoen, meewerken

dielnemer (Nbk, j) Ook *deelnemer* (spor.) ['di:l.../d...] - deelnemer *Een kleine zestig dielnemers hadden heur opgeven* (j)

diels (l) [di:ls] - deels

dielstaot (l) ['d...] - deelstaat

dielstrepe (l) ['d...] - deelstreep (bij het uitrekenen van delingen)

dielteken (l) ['di:l...] - deelteken

dieltied (spor., l) ['d...] - deeltijd

dieltiedbaene (spor., l) ['d...] - deeltijd-baan

dieltiedopleiding (l) ['d...] - deeltijd-opleiding

dieltiedstudie (spor., l) ['d...] - deeltijd-studie

dieltiedwark (spor., l) ['d...] - deeltijd-arbeid

dieltiedwarker (l) ['d...] - deeltijdwerker

dielwoord (l) ['di:lw...] - deelwoord *voltooid dielwoord, onvoltooid dielwoord*

dien (Db, Nw) bez. vn. [din] 1. jouw, van jou *Gien gepraot langer; 't is dien husien* (Db)

dienblad (verspr.) et; ...blaeden; ...blattien ['di:mblat] 1. dienblad

diender (verspr.) ['dindr] - diender, in *een dooie diender* een saae vent

dienderig - dienst

dienderig (Bdie, Dhau, Nbk) bn.; -er, -st ['dī:ndrəx] 1. opgezet, gezwollen (in en rond het gelaat) (Bdie, Dhau) *Hi'j is wat dienderig om 't heufd* (Dhau) 2. geneigd tot uitzetten, uitdijen, meer volume krijgen (Bdie, Nbk) *Et mael is dienderig* (Nbk) **dienen** zw. ww.; overg., onoverg.; diende, het diend ['dī:n:] 1. (onoverg.) dienen, een (ondergeschikte) functie bij iemand uitoefenen *Ze diende daor vroeger as meid* (Np), *Hi'j dient bi'j de boer* (Nbk), *Mien beppe diende vroeger bi'j de bakker* (Nw), *As jongemeid diende mien mem bi'j grote boeren* (j), *Oonze zeune mos disse weke alle daegen dienen* (s), *Vroeger mossen de kiender van boerearbeiders vaeke bi'j de boer dienen* (Op) 2. (onoverg.) als soldaat dienen *Een oostganger mos zes jaor dienen* (Spa), *Jan diende veur zien nummer as soldaat* (Mun) 3. misdienaar zijn (Op), de mis doen (Dfo) 4. (onoverg.) de functie hebben van *Zo diende oonze tuun as veurraodschure veur krappe tieden* (v) 5. (onoverg.) geschikt, bruikbaar zijn voor *Waor dient dat veur!* waar is dat goed voor (Nbk) 6. (onoverg.) uitzetten, uitdijen, bijv. van droge stoffen in water: *Aj' gotte in de wieke zetten, dan dient ze* (Np), *We voerden de koenen vroeger lienmael; dat was best spul, dat diende altied zo* (Np), *voer zetten te dienen veur 't vee* (Np), *Lienzaod bruuien deden ze wel, et diende, et zette uut, dan hullen ze et d'r tegenan, bi'jglicks zwōlderij'e* (Nbk), *Aj' in waarm waeter dreug lienzaod doen dan zet et uut, dan dient et* (Nbk), *Et meel diende et vat uut* (Dla), *'t Beslag moet eerst diend wezen, eerder kuj' niet bakken moet eerst gerezen zijn* (Nbk), *Jonge wat dient die ries toch, dat is goeie* (Nw), *We hadden een half pannegien bonen, mar ze dienden zo, dat de panne wodde vol* (Db, Nw) 7. (overg.) dienstbaar zijn (aan) *Hi'j dient de gemeenschap* (Sz) **dienend** Ook **dienen**, **dieden(d)** (l) zelfst. aanw. vn. ['didnt/...] 1. die personen, die exemplaren *En doe raekten ze over Amerike an de praot en dat et H. en dienend daor zo goed gong* (vo), *Neem disse appels mar niet mar neem dienend mar* (Nbk), *Oom Jan-en-dieden* ...en de anderen, ook zonder streepjes, z. ook onder die I, bet. 3 (Spa)

dienes (Db) zelfst. bez.vn. ['dīnəs] 1. de jouwe 't *Is dienes* (Db) **diensdag** z. **deensdag** **dienst** de; -en ['dī:st] 1. het dienen (bij iemand, in een ondergeschikte positie) *Die is lessend as omroeper in dienst gaon* (Obk), *in dienst van de overhied* (l), *iene in dienst nemen, Et kostte vandaege-de-dag hanen vol geld aj' volk in dienst hadden* (v) 2. betrekking als dienstmeid of als knecht, vaak bij een boer *Ze het een dienst heeft een betrekking gevonden* (Spa), *As ze jim thuus niet bruken kunnen, zie dan mar daj' een dienst kriegien* (b), *Hi'j het een ni'je dienst kregien* (Dho), *Dat maegien kreeg goed heimwee doe ze veur 't eerst in dienst gong* (Dfo), *Die het de dienst d'r op zitten* (Dhau, Op), *De meidekaaste nammen ze vaeke mit naor de ni'je dienst* (Pe-Db), *Et uutbesteden gebeurde vaeke al in feberwaori; de dienst gong dan in op 12 meie* (Op), *Oolde meie was 12 meie en dan wodden de boonties zet; de boereknechten en boeremeiden gongen dan de ni'je dienst in* (Obk), *In november gong de knecht him uutbesteden, in elke geval veur ni'jjaor; 12 meie veur 12 ure uut de dienst, nao 12 ure in de dienst* (Dhau), *Ze hebben heur de dienst opzegd; dat deden ze mit jannewaori* (Np), *Waorum gaot N. uut heur dienst?* [met als antwoord] *Och, ze mag daor niet wezen* (Dho), *Die gaot de lange dienst in hij of zij gaat trouwen* (Ld), *Die twee bin de lange dienst ingaon* zijn gaan trouwen (Dfo, Pe-Db), *de grote dienst ingaon id.* (Wol) 3. militaire dienst *J. moet opkommen veur de dienst* (Dhau), *Hi'j het een oproep kregien om onder dienst te kommen* (Np), *Hi'j is now onder dienst* (Nbk), *As soldaot trof hi'j een minne dienst* (Nw), *Oonze J. is onder dienst bi'j 't peerdevolk* (Mun), *Hi'j het zien dienst d'r op zitten z'n diensttijd* (Ol-Nl), *Vroeger kon een aander veur jow de dienst doen as soldaot, dan was ij ramplesant* (Ow), *Eertieds konnen rieke meensken heur dienstplicht ofkopen, dan hoefden ze zelf gien dienst te doen* (Op) 4. functie 5. kerkdienst *De dienst begint zundag een half ure eerder* (Dla), *Wie het de dienst daon? geleid* (Ste), *Hi'j had vanaovend dienst* (El), *D'r is zundag dienst op 'e Hoeve* (Dho), *een Stellingwarver dienst in*

Berkoop (bl), (...) *opdat wij een goeie en zegenrike dienst hebben meugen* (b) 6. uitoefenen van werkzaamheden in een bep. tijd *De dokter het gien dienst vandaege* (Nbk), *Hi'j het dienst van acht ure morgens tot zes ure aovens* (Nbk) 7. handeling die men ongevraagd of gevraagd (maar dan niet als werk) voor een ander verricht *Je zollen me d'r een hele dienst mit verlienen aj' dat even deden* een dienst bewijzen (Ow, Ol-Nl), zo ook *iene een dienst bewiezen* (verspr.), *Daor hebben ze him een (goeie) dienst mit daon* (s, b) en *Daor het hi'j wel een goeie dienst mit bewezen* (Dfo), *iene argens mit van dienst wezen ** *De iene dienst is de aandere weerd* (verspr.)

dienstauto ['d...] - dienstauto

dienstber ['di:nzdbɪ] - dienstbaar, nuttig, ten nutte: *Zoe'n maegd daor hebben ze wat an, ze is slim dienstber* (Nw), *Dat is een dienstber persoon* (Dhau), *We maeken oons mit plezier dienstber veur et Stellingwarver woerdeboek* (Ow), *Hi'j maekte him dienstber veur verscheiden verienings, et was altied een echte gemienschopsman* (Nbk) **dienstbode** ['di:nzdbɔ:ədə] - dienstbode, vooral bij burgers, deftige mensen *Ze kon soms op heur dienstbode grauwen en snauwen* (Op), *Wij kregen 12 meie een n'je dienstbode* (Sz)

dienstdoend ['di:zdü:nt] - dienstdoend

dienstecentrum (l) ['di:nstəsentrəm] - dienstencentrum

dienstfiets (Np) ['di:nstfīts] - dienstfiets, fiets voor gebruik in een bep. dienst

dienstgeheim (spor.) ['d...] - dienstgeheim **dienstjaar** et; -en; -tien ['d...] 1. elk jaar van een dienstverband

dienstkammeraad (Op) de; -en ['d...] 1. andere soldaat met wie men bevriend is in militaire dienst *Ik gao nog wel gauw es mit G. op en uut, want dat is nog een oolde dienstkammeraad van mij* (Op)

dienstkeuring (Spa) de; -s ['di:stk...] 1. keuring voor militaire dienst *Op 'e dienstkeuring moej' een pottien pis hebben* (Spa)

dienstkleding (l) ['d...] - dienstkleding

dienstklere (Np) mv. ['d...] 1. dienstkleding

dienstklopper ['d...] - dienstklopper *Die ploegbaos van oons is een echte*

dienstklopper (Mun)

dienstklopperi'je (j) de [...'r...] 1. het gedoe van een dienstklopper

dienstknecht ['di:stknɛxt] - dienstknecht

dienstleiding (spor.) ['d...] - dienstleiding

dienstlift (spor.) ['d...] - dienstlift

dienstmaegd ['di:stme:xt] - dienstmaagd, dienstmeid, dienstbode *een ervaren dienstmaegd* (Nw)

dienstmaegien (Wol) ['d...] - dienstmeid

dienstmeid ['d...] - dienstmeid, dienstbode

dienstnummer (El) Ook *dienstnummer* (Bdie, Bu, Dfo, Dhau, Nt, Sz) et; -s; -tien ['d.../...] 1. persoonlijk nummer dat men heeft als soldaat in militaire dienst *Elke soldaat het zien eigen dienstnummer* (Nt)

dienstodder (Np) de; -s ['d...] 1. dienstorder, dienstbevel

dienstopdracht (l) ['d...] - dienstopdracht

dienstpak (Op) et; -ken; -kien ['d...] 1. uniform dat, bep. kleding die men draagt bij het uitoefenen van bep. beroepen *et dienstpak van de postbode* (Op)

dienstplicht ['di:stplɪxt] - dienstplicht, plicht om in militaire dienst te gaan *Eertieds konnen rieke meensken heur dienstplicht ofkopen, dan hoefden ze zelf gien dienst te doen* (Op)

dienstplichtig [...'plɪxtɔx] - dienstplichtig (zelfst.) *een dienstplichtige* (spor.)

dienstregeling ['d...] - dienstregeling

dienstreuster (Op) ['d...] - dienstrooster

diensttied ['d...] - diensttijd: tijd dat een dienst waarin men werk, duurt, vooral: militaire diensttijd

diensttrappe (spor.) ['d...] - diensttrap

dienstveerdig (verspr.) (bn., bw.; -er, -st [...'fi:ərdɔx] 1 dienstvaardig *een dienstveerdig vrommes* (s), *Die man is in de buurt altied dienstveerdig* (s)

dienstverbaand ['d...] - dienstverband

dienstvolk (verspr.) et ['di:stfɔl(ə)k] 1. personeel *We hebben een meid en een knecht, meer dienstvolk hebben we niet* (Op), *Et dienstvolk is nog op et laand* (Db), *Et dienstvolk op de boerderi'j had een vrije middag te rieden, want et ies was sterk in de sloten* (Mun)

dienstweigeraar z. *dienstweigerer*

dienstweigerer Ook *dienstweigeraar* (Spa)

['di:stwejgɛr/...yɔ:r] - dienstweigeraar

dienstweigerig ['d...] - dienstweigerig: van militaire dienst, om principiële redenen

dienstwillig - diepploegen

dienstwillig [dī:st'wuləx] - dienstwillig *As arbeider was hi'j altied wel dienstwillig* (Op), *'t Is mooi daj' dienstwillige burenen hebben* (Dfo)

dienstwoning ['d...] - dienstwoning

diep (OS, Nw, Pe-Db) et; -en; -ien ['di:p] 1. oude, natuurlijke waterloop (Ow), vooral als waternaam voor twee riviertjes waartussen *Oosterwoolde* ligt: *Grootdiep* en *Kleindiep* bij *Oosterwoolde* (OS); afhankelijk van de omgeving, de situatie die men bedoelt enz. is *Diep* hetz. als *Grootdiep* of *Kleindiep*: *De hujlanen hadden een ofhang naor 't Diep* hier: *Grootdiep* (Ow), *'t Laand lopt an 't Diep* toe id. (Dhau), *Een oolde netuurlike waeterloop numen we een diep, zoas de Kuunder* (Ow), d.i. de bovenloop van de *Kuunder*, Fries *Tsjonger 2. z. diepe II diepdaenkend* (Bdie, Db, Pe-Db, Sz) [di:b'dē:ŋkɔt] - diepdenkend *Buurvrouw is een diepdaenkend meenske* (Db)

diepdaenker (Nw) de; -s; -tien ['di:b dē:ŋkɔt] 1. diepdenkend iemand *Hi'j zocht d'r wat meer aachter, een diep- daenker, heur!* (Nw)

diepe I et ['di:pə] 1. diepe deel van een zwembad, of evt. een rivier, vijver enz. *Ie meugen niet dreks in et diepe kommen!* (Ow), *vot mar in et diepe* gezegd als men direkt voor een moeilijk probleem wordt gesteld, zonder dat men zich heeft kunnen voorbereiden (spor.)

diepe II Ook *diep* (Spa) bn.; -r, diepst ['di:pə/dip] 1. ver, gerekend van boven naar beneden, van een oppervlakte naar beneden *een diep gat, een diepe koele, een diep plak in de zee*, (zelfst.) *Dat diepe moej' niet in springen, want ie kun nog niet zwemmen* (Sz), *Dat is een mooie, diepe koe, mit kotte poten en een diepe bost* (Bu), *diepe bodden* diepe borden, *zo gemien as et waeter diepe is* 2. ver, gerekend van buiten naar binnen *diepe reenfels* (Nbk), *een diep gat in de kni'je hebben* (Nbk) 3. afmeting die de diepte betreft *Et is daor mar een halve meter diepe* (Nbk), *diepe in zien hatte* wat z'n werkelijke mening, wens, gevoelens betreft 4. van de voorkant naar achteren gerekend *een diepe kaaste, een diepe tuun, Diepe in et Schuregester heideveld woonde Pieter de plaggestikker* (j), *Diepe in de onlanen*

woonde S. (j) 5. op, naar een bep. diepte onder een oppervlak *Dan bi'j' wel es een slaopaol nodig, om een heipaol diepe genoeg te kriegen* (Spa), *Die lag krek wat te diepe of de aarms waren te kot* d.i. onder het water (j), *Et ruum van 't schip was aorig oflaeden, hi'j lag diepe in et waeter* (Ld), *diepe in de schulden zitten* (spor.), zo ook *Zo raekte hi'j d'r nooit uut (...), en die ni'j inkochte koenen versmeten et ere jaor et kalf weer en zo raekte hi'j d'r de hieltied dieper* in d.i. in de financiële problemen (vo), *te diepe in et glassien keken hebben* (Db, Nbk, Obk), zo ook *te diepe in 't glas kieken* (Ow, Spa), *Et zit niet zo diepe bi'j him/heur* hij/zij beleeft het maar tamelijk oppervlakkig, niet zo intens, *Hi'j zocht et zo diepe* denkt diep, zoekt er te veel achter (Nbk) 6. ver naar beneden *De plaanke beug diepe deur* (Nbk), *Hi'j hadde de pette hiel diepe in de ogen* (b, Nbk) 7. indringend, sterk, intens, vaak: wat de gemoedsaandoening betreft *Et zat diepe bi'j him, ie konnen et haost niet weer goedmaeken* (Nbk), *En daor vrugt R. dan diepe over deur* (v), *Die is diepe in de slaop* (Obk), *een diepe zucht* (Nbk), *diepe aosemhaelen* (Nbk)

diepgang ['di:pxaŋ, ook dip...] - diepgang (lett.): *Dat schip het een flinke diepgang* (Np); fig.: *Die persoon het ok weinig diepgang* is nogal oppervlakkig (Spa)

diepgaond (Nbk, Wol, Spa, l) [aks. wisselt] - diepgaand: indringend, ingrijpend *een diepgaond onderzuuk* (l)

diepgraven z. *diepgreven*

diepgreven (Dhau, Np) Ook *diepgraven* (Dla, Spa) onbep. w. en het diepgreuen ['di:px.../dip...] 1. hetz. als *diepsspitten*, z. aldaar *We zullen een stuk laand verbeteren deur diepgraven* (Spa)

dieplitterig (Nbk, Ow) bn.; -er, -st [di:p'litɔx] 1. mit diepe pitten, stekken (Ow) *Die eerpels bin nogal dieplitterig* (Nbk, Ow)

diepontwatering (Spa) de ['dipontwatɔŋ] 1. zodanige ontwatering dat die ook op flinke diepte plaatsvindt *Deur diepontwatering bin we de hevetille hier achter huus kwietraakt* (Spa)

diepploegen onbep. w. en het diepploegd ['di:pluŋ] - diepploegen *Mit diepploegen moej' d'r wel een meter deur* (Dfo), *Et*

loonbedrijf komt morgen te diepploegen (Db)

diepschouwen (Dfo, Dhau, Dla, Ow, Sz) onbep. w. en het diepschouwd ['di:ps kɔmɪn, ...ɔmɪŋ], ook dip... (Dla, Sz) 1. officieel de *schouw* (bet. 1) verrichten en er daarbij vooral op letten of de sloot, het water. diep genoeg is *Ien keer in 't jaor kommen ze die watergangen diepschouwen* (Sz)

diepsnieden (Dhau, Ld, Nw, Op, Ow, Pe-Dbi) onbep. w. en het diepsneden ['di:psnidŋ] 1. de begroeiing van de kanten van een sloot e.d. wegnemen *Ze hebben die sloden diepsneden* (Dhau)

diepspitten onbep. w. en het diepspit ['di:pspitŋ] 1. diepspitten *Veurdat de vost vaalt moet ik de tuun diepspitten* (Obk), *Heide kan diepspit wodden* (Dfo), *Et laand moet diepspit wodden om 't los en beter te maeken* (Dfo), *Aj' diepspitten mossen in hadde grond, dan mos ie billejaegen* (Nbk), *Ok wodden d'r doe een bult kerweigies uutbesteded zoas (...) een stok laand diepspitten* (Ow) * *Bladharken is makkeliker as diepspitten* oppervlakkig werken is het gemakkelijkst (Np)

diepte de ['di:ptə, ook diptə (WH)] 1. het diep zijn, diepte *Veur schipvaart is daor onvoldoende diepte* (Dla), *Mit zink kuj' de diepte meten* (Sun-Ot), *de diepte tussen de huzen* de ruimte tussen huizen die naar achteren steekt (Nbk), *de diepte van de kaaste* (Nbk), *'t Gat is op diepte* is nu van de juiste diepte (Ow), (bij het graven:) *Hij' gaot mar deur, hij' gaot aorig de diepte in, heur!* (Nw), *Dat schilderij'je zit diepte in perspektief* (Dho) 2. plaats op een bep. diepte *op een diepte van tien meter* (Nbk) 3. zeer diepe plaats *Et gong drekt naor de diepte* (Np), *Die dobbe was een hiele diepte* was erg diep (Dfo)

dieptebom (j) ['di:ptə...] - dieptebom

diepteinterview (l) ['d...] - diepteinterview

diepteinvestering (spor.) ['d...] - diepteinvestering

dieptreurig (Nbk, Np) [di:ptr...; aks. wisselt] - dieptreurig *Et is diep- en dieptreurig* (Np)

diepvissen (Np) onbep. w. en het diepviskt ['di:pf...] 1. vissen naar vis die op, nabij de boden leeft *Ze bin an 't diepvissen* (Np)

diepvries de ['di(:)pfris] 1. diepvries: het

diepgevroren zijn; diepvriezer: *Dit vleis komt krek uut de diepvries* (Op)

diepvriesinstelaoisie ['d...] - diepvriesinstallatie

diepvrieskiste (Nbk) ['d...] - diepvrieskist

diepvriesmes (Db) ['d...] - diepvriesmes

diepvriesvak (spor.) ['d...] - diepvriesvak

diepvriezer (spor.) ['di(:)pfri(:)zɪ] - diepvriezer

dier et ['di:ər] 1. *dier, beest meensken, die wat meer veur een dier over hebben* (b), *Span de peerden mar uut, 't is gien weer langer veur de aarme dieren om d'r uut te wezen* (b), *Wat is dat een lief dier* (Nbk), *Hij' had een mooi dier an de mark een mooi beest ter verkoop op de markt* (Np), (van een onaangename, vervelende persoon:) *Et liekt wel een meenske, mar et het meer van een dier* (Np) 2. aantrekkelijke vrouw, aantrekkelijk meisje, in *een lekker dier* (Dho), zo ook *een lekker dier van plezier* (Ol-Nl) 3. rotmens (Nbk) *Dier daj' binnen!* (Nbk)

dierber bn. ['di:ərbr] - dierbaar, in verb. als *een dierber plakken, een dierber dinkien*, verder in de verb. *'t Is mij' wel dierber* ik geloof het wel, het kan me eigenlijk niks schelen (Nbk, Np)

diere-arts Ook **dierenarts** (spor.) ['di:ərə arts/'di:ərɪn...] - dierenarts

diere-asiel Ook **dierenasiel** (spor.) ['di:ərə asil/'di:ərɪn...] - dierenasiel

diere-oppasser (l) ['di:ərəopasɪ] - dierenoppasser

dierebeschamer de; -s ['di:ərə...] 1. iemand van de dierenbescherming of geestverwant

dierebeschaming (l) Ook **dierebescherming** (verspr.) ['di:ərə...] - dierenbescherming

dierebescherming z. **dierebeschaming**

dierebeul ['di:ərəba:l] - dierenbeul

dierencentrum et; -s ['d...] 1. groepspraktijk van dierenartsen 2. dierenasiel

dieredag ['di:ərədax] - dieredag

diergeneeskunde (l) ['d...] - diergeneeskunde

dierahaandel (spor.) ['d...] - dierenhandel

dierekenner (spor.) ['d...] - dierenkenner

dierekliniek (Dla) ['d...] - dierenkliniek

diereleven (spor.) ['d...] - dierenleven

diereliefde ['d...] - diereliefde

diereliefhebber ['d...] - diereliefhebber

dieremishaandeling - dievejacht

dieremishaandeling (verspr.) ['d...] - dierenmishandeling
dierenaeme (spor.) ['d...] - diernaam
dierenarts z. *diere-arts*
dierenasiel z. *diere-asiel*
dierepark (spor.) ['d...] - dierenpark
dierepension ['d...] - dierenpension
diereriek (Sz) ['d...] - dierenrijk
dieresoort(e) (l) ['d...] - diersoort
dierespul (Nbk, Op) et ['di:əɾə...] 1. enkele dieren (die men heeft)
dieretehuis (spor.) ['d...] - dierentehuis
dieretemper (Nbk, Spa) ['d...] - dieren-temper
dieretroep (Db) de ['d...] 1. groot, onordelijk geheel aan dieren (dat men bezit) *Wi'j kregen disse zomer zoveule jonge katten, 't was iene dieretroep!* (Db)
dieretuun ['di:əɾətyŋ] - dierentuin *Mit et schoelereisien bin we naor de dieretuun west* (El), bij vergelijking van mensen die heel veel huisdieren enz. hebben: *Daor is 't een komplette dieretuun* (Ld)
diereverzorger (verspr.) ['d...] - dieren-verzorger
dierevriend z. *dierevrund*
dierevrund (vo) Ook *dierevriend* ['di:əɾə frɪnt/...frant] - dierenvriend *Die boer is gien dierevriend, hi'j beult zien peerd* (Ol-Nl), *Ik docht, dat ie een dierevrund weren* (vo)
dierewereld (spor.) ['d...] - dierenwereld
dierewinkel (verspr.) ['d...] - dierenwinkel
dierезiekte ['d...] - dierenziekte *Dat gong om de dierезiekten te bestrieden (...)* (vo)
dierkunde (spor.) ['d...] - dierkunde
dierkundeboek (spor.) ['d...] - dierkundeboek
dierkundelærer (spor.) ['d...] - dierkundeleraar
dierkundeles (spor.) ['d...] - dierkundeles
dierlik (Dhau, Ow, l) bw. ['di:əɾlək] 1. dierlijk, van dieren afkomstig (l), in *dierlik vet* (l) 2. op beestachtige wijze, niet bep. zachtzinnig, in verb. als *'t Giet d'r dierlik om weg* (Dhau, Ow)
diesel de; -s; -tien ['dis] 1. dieselolie 2. dieselmotor 3. auto die op dieselolie rijdt 4. dieseltrein 5. distel (Pe-Dbl) *Vroeger bruukten ze een dieseltange om de diesels mit te trekken* (Pe-Dbl)
dieselauto de; -s; -gien ['d...] 1. auto die op dieselolie rijdt

dieselen (Dfo, Dla, Mun) zw. ww.; onoverg.; *dieselde*, het *dieseld* ['dis]n 1. steeds tollen, steeds draaiende bewegingen maken *Zit toch niet zo te dieselen, kiend* (Mun), *Die toppe dieselde in de ronte* (Dfo), *Ik dieselde d'r van, zo hadde ging et* (Dla)
dieseulelie ['d...] - dieselolie
dieselmoter ['d...] - dieselmotor
dieseltange (Pe-Dbl) de; -n ['dis]... 1. hetz. als *stiekelange*, tang om distels mee uit de grond te trekken *Vroeger bruukten ze een dieseltange om de diesels mit te trekken* (Pe-Dbl)
dieseltoppe (Dla) de; -n; ...toppien ['dis]topə 1. draaitol, ook fig.
dieseltrein ['d...] - dieseltrein
diëtist(e) [dij: 'tistə] - diëtist(e)
dievedaosie (verspr.) Ook *dieverdaosie* (Db, Dhau, Dla, Mun, Op, Ow) de [divə 'dɔ:əsi, diwə.../diwɪ..., ...vɪ...] 1. ontspanning door vermaak, verstrooiing *De winter geft wat dieverdaosie* (Dhau), *Dit wark geft oons vanaovend flink wat dieverdaosie* (Ow), *Dat spullegien deden we mar wat veur de dieverdaosie* (Op), *We moe'n veur oonze uutvanhuzerties wat dieverdaosie zeuken* (Dla), *D'r was aorig dieverdaosie op 'e maark* (Pe-Dbl) 2. afwisseling (Obk) *Veur de dievedaosie willen wij ok wel weer es brune bonen voor de afwisseling* (Obk) 3. drukte (Dho) *Ze hadden daor een hele dievedaosie* (Dho)
dievederen (El, Nbk, Ol-Nl, Pe-Dbl, Sun-Ot, Sz) Ook *dieverderen* (Db, Wol), *dieviederen* (spor.) zw. ww.; overg.; dievedeerde, het dievedeerd [diwə'di:əɾŋ, ...və.../...wɪ'd..., ...vɪ...] 1. voor afleiding zorgen en dus ontspanning brengen, hetz. als *verdievederen*, bet. 1 *Aj' an 't wark gaon, dan dieverdeert et wat* (Db) 2. egaliseren (Sz), hetz. als *verdievederen* bet. 2 *Et moet wat dievedeerd wodden, daoromme slechten ze die hoop grond* (Sz) 3. verrekenen, gelijk verdelen, hetz. als *verdievederen*, bet. 3 (El) *De rekening moe'n ze mar even dievederen* (El) 4. bijleggen van ruzie e.d. (Pe-Dbl, Sun-Ot), hetz. als *verdievederen* bet. 4 *Ze zollen de mujlikheden dievederen* (Pe-Dbl), *Dit zullen we mit elkaar mar dievederen, zodat et veerder goed is* (Sun-Ot)
dievejacht (l) de ['di:wə..., ...və...] 1.

dievenjacht

dievel z. *duvel* II

Diever et ['di:wɪ, ...vɪ] 1. plaatsnaam: Diever (in Drenthe, nabij *Appelsche*) * (*'k*) *Gao vedder naor Vledder* (Nbk), vaak gevolgd door (*'k*) *Gao liever naor Diever* (Nbk)

dieverdaosie z. *dievedaosie*

dieverderen z. *dievederen*

dieveri'je (Dfo, Op, j) de [di:wə'rijə, ...və..., ...vɪ..., ...wɪ..., z. ook -i'je] 1. diefstal, het inbreken, dieverij *Mit zovule inbraoken en dieveri'je is d'r tegenworrig wel wark veur de pelisie* (Op), *Ze hebben him mitlokt op 't pad veur dieveri'je* (Dfo), *Ik docht an de dieveri'je die bi'j him plaats vunnen hadde, nog niet zo lange leden* (j)

Dievermaad z. *Dievermark*

Dievermaark z. *Dievermark*

Dievermark (Bu) Ook *Dievermaark* (Obk), *Dievermaad* (p) de; -en [...'m...] 1. markt te *Diever*. *Mit Dievermaark gong mien heit wel henne om een warkpeerd te kopen* (Bu, Obk)

dieveweer (O1-N1, Sz) et ['di:wə..., ...və...] 1. dievenweer, nl. gezegd van mist *As 't mistig was bi'j de haast, zee A. altied: "t Is dieveweer, J."* (O1-N1)

dieviederen z. *dievederen*

dieze (Nw, v) de ['di:zə] 1. mist, nevel *Et was iene grote dieze* (v), *D'r hangt de laeste weke haost alle daegen een dieze* (v), *'t Is mi'j in dieze overkommen da'k een verkeerde weg insleug, en doe was 't mis, hielemaole verdweeld* (Nw)

diezelde [di'seldə] - diezelfde *Zo kwam et dat hi'j nog diezelde aovend naor et husien teug* (j), *Mar L. het diezelde aovend nog weer* (...) (b)

diezerig z. *diezig*

diezig Ook *diezerig* (Ste) bn.; -er, -st ['di:zəx/'di:zɪx] 1. nevelig, met laaghangend nevel, mistig en triest (van het weer) *'t Is diezig over 't veld, alles hangt lieke lege* (Nbk), *Et kon morgen wel es mooi weer wodden, want et is knap diezig over 't laand* (Wol), *diezig weer* (Nbk), *een diezige dag* (Diz), *'t Is diezerig om de bos, et is van dat diezerige weer* (Ste), *De locht wodt slim diezig* (Obk), *Et was zo diezig, dat wi'j konnen De Langelille niet zien leggen* (Mun)

diffederen (Op) zw. ww.; onoverg.;

diffedeerde, is diffedeerd [dɪfə'di:ɛrɪ] 1. afnemen in pijn, hetz. als *verdiffederen*: *Et diffedeert al weer wat gezegd bijv. van hoofdpijn die afneemt* (Op)

diggel de; -s, ook -en (Db); -tien ['dɪx], ook wel 'digl] 1. diggel, scherf van aardewerk of porselein, door kinderen vaak gebruikt om mee te spelen *een anbakte panne schoneschrabben mit een diggel* (Db), *Bi'j et opgreven vunnen ze nog hiele oolde diggels* (Obk), *Et paantien scheut mij uut de hanen, en et lag in diggelen op 'e grond* (Db), *Wat bi'j' toch een oolde knoffel, daj' die staepel bodden an diggels valen laoten* (Np, Db), *Et theegoed vul an diggels* (Ow), *Dat koppien vleug an diggels* (Ld), *De boel is mi'j in diggels valen* (Ow); als speelgoed: *Wi'j waren vroeger an 't husien speulden mit diggelties* (Obk), *Wat is dat een mooi diggel, zeden wi'j dan vroeger, want dan speulden wi'j d'r mit en dan legden we ze allemaole op een rij* (O1-N1), *Zien kleine zussien speulde nog op de bakstienen straote veur de grote baanders mit diggelties en poppies* (j), *Wi'j maekten een husien van mos, en hadden diggels voor oons eetgerei* (Db), *As kiender speulden wi'j mit diggels, wit an iene kaante en gebloemd an de andere kaante, een klein paoltien was de pik; et bloemde diggeltien kwam naor boven, et witte an de andere kaante. Mit een hoolten kuie mos ie op de pik te schieten; vul die dan omme en was et bloempien dan boven dan haj' wunnen, de witte kaante gul niet. Wie de meerste bonte diggelties hadde was de winner* (Dfo)

diggelen (Dmi, Ow) zw. ww.; onoverg.; diggelde, het diggeld ['dɪgɫɪ] 1. een bep. spelletje spelen met *diggels* (waarbij men op diggels werpt die op een paaltje liggen, z. ook onder *diggel*)

diggelgoed et ['dɪx]gut, ook 'digl...] 1. kopjes, schotels, borden, potten, pannen enz. van aardewerk of porselein *Wi'j hebben een kaaste vol diggelgoed* (Nbk), *Aj' diggelgoed vergruzen hej' mooi kiepe-scharp* (Pe-Db1), *Diggelgoed kwam een boel uut Maastricht* (Pe-Db1)

diggelkaaste Ook *diggelkaste* (Sz) de; -n ['d.../...] 1. kast voor het aardewerk, porselein: het *diggelgoed*: *Tegen de diggelkaaste zeden we vroeger spiende,*

diggelkaste - dikke

mar d'r kwam wel van alles in die kaaste (Np)

diggelkaste z. *diggelkaaste*

diggelvuur (verspr.) et ['d...] 1. aanduiding van een opvallend glinsterend, vreemd licht in de natuur; volgens de overlevering gaat het om een hoopje van de een of andere stof, zoals de afscheiding van slangen of padden, ook om katteogen (Np), glimwormen (Mun, Obk) *In oolde bomen zat diggelvuur, zee mien omke, veural in ieperenbomen en in neutebomen* (Mun), *et diggelvuur in 't gat hebben* erg druk en gehaast zijn/doen (OS, Np, b: lm), ook: snel op z'n teentjes getrapt zijn (Obk), *'t Gong as diggelvuur deur 't dörp* als een lopend vuurtje (Db), zo ook *'t Gong as een diggelvuur deur de buurt* als een lopend vuurtje (b: lm, Ma), *Hi'j kon melken as diggelvuur* zeer vlot (Nt)

diggelwerk (Spa) et ['d...] 1. hetz. als *diggelgoed*, z. aldaar

digitaal (spor.) [digi'ta:l] - digitaal: met behulp van computers; verder in *een digitaal horloge* (l)

dijvels z. *duvels*

dik (verspr.) et [dik] 1. koffiedik, z. ook *koffiedik*. *Wij gooiden vroeger et dik in et varkenssemmer* (Bdie) 2. z. *dikke*

dikachtig bn.; -er, -st ['dikaxtəx] 1. enigszins dik *De snert is ok an de dikachtige kaante* (Db), *Et is wel een knappe meid mar ze is donkt mi'j wat dikachtig* (Np), *De wonde om 't bien is nog wat dikachtig* (Ow), *Dat pepier vuult dikachtig an* (Wol)

dikbaand I (Np) et ['digbā:nt] 1. riet of stro tot dikke bossen gebonden

dikbaand II (Np) bn. ['digbā:nt] 1. (van riet, rogge) gebonden in dunne bossen *Van dikbaand riet kuj' dunbaand riet maeken* (Np)

dikbil z. *dikbille*

dikbilkoe (Db) ['d...] - steenbil, hetz. als *dikbille*: *Die dikbilkoe is een beste veur de slaachterij'e* (Db)

dikbille (Bu, Dfo, El, Np, Nt, Ow, Sz) Ook *dikbil* (Bdie, Bu) de; -n; -gien ['digbilə/'digbil] 1. koe met breed achterwerk, steenbil, paardebil *Een dikbille heur, dat is een beste veur de mesterij'e* (Sz)

dikboek (Dfo, Obk) ['d...] - dikbuik *Wat is*

dat ok een dikboek (Dfo); als verkl.: kind met een dikke buik (Obk)

dikboekig (Op) bn.; -er, st [dig'bukəx] 1. (van personen) met een dik, opgeblazen gevoel

dikdoender (Ma, Wol) ['digdū:ndɹ] - dikdoener

dikdoenderig (Dla, Obk) ['digdu:ndɹəx/'digdū:nɹəx] - dikdoenerig

dikdoenerij'e [digdū:nɹ'ijɪ, ook ...ɛjə, z. -ij'e] - dikdoenerij *Wat een dikdoenerij'e is mi'j dat mit jim* (Db)

dikdoenerig z. *dikdoenderig*

diketen onbep. w. en het diketen ['diku:tɹ] 1. flink, lekker gaan eten *Van diketen woj' altied lodderig* (Sz), *We gaon te diketen* (Nbk), *A'k jow goed begriepe, dan bedoel ij A. dat wij ni'je weke een dag bij jim kommen moeten te diketen* (Db), *We zullen vandage uut diketen, we zullen et lief op 'e leeste zetten* (Sz)

diketer (Nbk, Sun-Ot) ['d...] - iemand die veel eet

dikhassens (Bdie, Nbk) ['dikh...] - dikkop: scheldwoord voor een persoon met een dik hoofd

dikhudig (Bu, Dhau, Dla, Nbk, Nt, Nw) bn.; -er, -st [dikhydəx; aks. wisselt] 1. dikhudig (meestal fig.), ook gezegd van iemand die niets wil aannemen, nergens naar wil luisteren *Wat een dikhudige kerel, hij gefit naargens omme!* (Nw), *Aj'm wat op 'e huud geven, hij vuult d'r niks van, hi'j is zo dikhudig as de pest* (Nbk)

dikhuud (verspr.) de; ...huden; ...hutien ['dikhyt] 1. gezegd van iemand met een dikke huid, iemand die ongevoelig is voor wat anderen zeggen *Een dikhuud het dubbel vel veur 't heufd* (Sun-Ot), *K. is een echte dikhuud, hi'j is zo had as een spieker* (Mun) 2. olifant (Dhau, Sz) 3. dikke persoon (Ol-Nl)

dikke I de; -n ['dikə] 1. dikke persoon, dik exemplaar, dik dier *Wat klein goed, mar hier zitten eers wel dikken heur dikke vissen* (b), *De dikke de dikke persoon* (die je wel kent; die nl. bij elk in de omgeving zo bekend is) 2. neet

dikke II Ook *dik* (WH, elders spor., in bep. verb.; vooral als bw. in bet. 11) bn., bw.; -r, dikst ['dikə/dik] 1. (bn.) met flinke dikte (in vergelijking met lengte, breedte) *De dikke deure wodde ofgrundeld, en G.*

zat onder de grond onder te toren (j), een dikke plaanke, een dikke jasse, de dikke Van Dale, een dikke huid, Dat stok laand daar zat dikke grös op in een dikke laag (Np), Et zaod zat dit jaor dik op et laand, grote protten (Dfo), Hi'j zat dik(ke) onder de modder (Nbk), (...) totdat heur et zwiet dikke op 'e huud ston (v), Hi'j was zo smerig, dat d'r zat zuver een dikke huid op (Ow), De schimmel ston d'r bi'j dik en dun op (Ol-Nl), Ze hebben de boel dikke op elkaander staepeld (Nw), Hi'j gaot deur dikke en dunne wijkt nergens voor, volgt steeds z'n eigen koers, zet door (verspr.), Hi'j kan deur dik en dun(ne) hij gaat overal door, door weer en wind (Np, Obk), Ze gaon mit mekaer deur dikke en dunne ze hebben alles voor elkaar over (Wol), Ze hebben ruzie had en et zit d'r dikke op en wel in hoge mate (Np), Dit ligt d'r een betien al te dikke op dat is wel erg nadrukkelijk duidelijk gemaakt/bedoeld (v), 't Ligt d'r dikke op dat hi'j liegt 't is overduidelijk dat (Dhau, Mun, Obk), Hi'j het een pinkien dikke vel veur de kop houdt helemaal geen rekening met de gevoelens van anderen, denkt niet aan wat een ander voelt (Np), Die schoffel is zo dikke as een pot erg stomp (Dfo) 2. (bn.) met betrekkelijk grote doorsnede een dikke stok, Ze het van die dikke arms (Nbk) 3. (bn.) van grote omvang Ik mos hooi opstikken, we hebben d'r een dik voer op zet (Sz), Wat het die een dikke kont (Nbk), En as d'r dan es een dikke storm opstikt (...) (ba), De dikke balstiender bi'j et pattien bin grauw en gries (v), dikke stienen in de grond vienen, een dikke geldbuul iemand met veel geld (Obk), De meensen hebben een zwaore dobber mit die dikke hypotheek d'r op (Dla) 4. (bn.) bol dikke wangen, Die man is dikke om 't heufd (Sun-Ot), (zelfst.) 't Was krek as heur van achteren wat tegen 't dikke van 't gat sleug (b), (van een kind van een jaar of zes:) Wat is dat 'n dikke schieterd (Obk) 5. (bn.) opgezwoollen een dikke vinger, een dikke bulte an de aarm (Nbk), een dikke keel hebben (Nbk) 6. (bn.) zwaarlijvig, vet Die is veul te dikke, die moet an 't lijnen (Dfo), Hi'j is al wat an de dikke kaante is een beetje te dik (Dfo), Die is wat ongezonnd dikke (Ste), een dikke moeke een

dikke vrouw (verspr.), dikke boeren rijke, welgestelde, grote boeren, Bij de dikste boeren [duurde het dorsen van boekweit] wel een hiele weke de boeren met het meeste land (k: Ste), een dikke beer een dikke vent (verspr.), Die wodt ok aorig dikke, de laeste tied hij wordt meer en meer korpulent, een dikke boek hebben d.i. ook: zwanger zijn, je argens dikke over maeken: Daor maek ik mi'j niet dikke omme daar maak ik me niet druk om, daar wind ik me niet over op (b, Nbk, Np), zo dikke as een varken (Np), Maek je niet dikke, dunne is de mode (verspr., Ma), Een dikke meid kostte vroeger een riexdaelder, zeden ze, en veur een gulden haj' een schraole (Bu), Hi'j is zo dikke as een opgeblaozen kikker (Nw), Hi'j is zo dikke as een pot (Np), zo dikke as een beer (Ma, Obk), zo dikke as een tonne (verspr.) 7. (bn.) gewichtig, opschepperig Och, hi'j doet him altied zo dikke veur (Mun), mit een dik verhael geuren (Ow), Een lafbek is iene die een dik woord het, mar de daoden bin vaeke te zuke (Dfo) 8. (bn.) met een volle buik, met een gevoel van dikheid, met een gevoel van opgeblazenheid 'k Bin zo dikke in de huud 'k voel me zo vol, opgeblazen (Diz, Ma), ...in 't lief (Nbk), De varkenkopers kochten de varkens; onderweg in de snikke perbeerden ze die dan goed dikke te voeren, dan toonden ze op 'e Asser maat wat meer (Ow), Die koe wodt zo dikke in de huud, die is an de wiend (Dfo), As ze vroeger op et broeklaand in Buil koehuudden, omdat d'r niet ofrasterd wodde, en ze gongen weer op huus an, reupen de koehuders: 'Huui, huui, hikke, de koenen hebben de boekies dikke' (Bu), Ik bin zo dikke as een tieke (verspr.), zo dik(ke) as een tromme (Sz), as een pot (verspr.), Ik bin zo dikke as een podde (verspr.) 9. (bn.) van grote dichtheid (m.b.t. mist, wolken) een dikke locht een egaal bewolkte, grijze lucht (bo: Bu, Nw, Op), dikke rook, De locht wodt dikke (Nbk), Et wodt regenwaeter, want de locht wodt wel zo dikke (Wol), Et wil mar gien dag wodden mit zoe'n dikke locht opgezet, zwaar bewolkt (Diz), De locht was zo dikke as een pot (Ol-Nl, Ow) 10. (bn.) van vloeistoffen: niet erg vloeibaar dikke soep (Nbk), De bri'j is wat dikke (Nbk), De

dikkedakken - dikkop

melk was zo zoer dat ze dikke in de emmer ston (Ow), *We zullen koffiedrinken en doe ston de melk dikke in de flesse* (b), (zelfst.) *Et dikke van de melk is veer van lekker* (Db), *eerpels waar dik waeter of komt* (Nt), *dikke koestront* (b), *Et is zo dik as culie* (Dla) 11. ruim, volop, meer dan voldoende, in hoge mate *We hebben dik oons gerak had vanmiddag* hebben meer dan genoeg gegeten, eigenlijk teveel (Db), *D'r weren wel een dikke twintig* (Ow), *Hi'j is dikke over tied* flink te laat (Dho), *Ze bin nog mar krek dreuge achter de oren, of ze kiekien de vrouwlu al naor de hakken en dan is 't drek dik spul* (b), *Oonze oolde omke (...)* zit dik in de centen (Db), *d'r dikke an winnen* (Nbk), *Dat zit d'r dikke in* (Nbk), *Buurman het een dik stok in 'e kraege* is flink aangeschoten (Db), *Daor kregen we weer een dikke belastingkladde* nl. met een hoge aanslag (Dfo), *d'r dikke bij zitten* rijk zijn (b: lm), *Hi'j kan him dikke reddien* is rijk (El), *De ofgelopen zoemer was een dik jaar veur de boeren winstgevend* (Sz), *Een dikke weke laeter waeren ze de ruzie vergeten* (Wol, Ol-Nl), *een dikke haeze* vol, volgroeid (s: Op), *een dikke pries vraogen* (Sz), *Die zit d'r dikke bij, hi'j bulkt van 't geld* (Dfo, Nw), *'t Is dik an mit die twee* ze hebben vaste verkering (bo: Bu, Nw), *Ze gaon now een dik jaar mit mekeer* (Dhau), *Oonze kiender bin dikke buisies mit de buurkiender* zijn goeie maatjes (Db), *Ze bin dikke verkolen* (bo: Bu, Nw), *Et kiend hadde et dikke te pakken mit de bof* was flink ziek (Dfo), *Die hadde et dikke te pakken, hi'j was zo dronkend as een kroje* (Nw), *Hi'j is dikke in de slaop* (Nw), *Hi'j har 't dikke weg* was behoorlijk ziek (b), *een dikke leugen* (Nbk), *de dikste leugen* (b), *een dikke loebes* zeer gemene persoon (Nbk), *Bi'j die dikke miegerd hoej' niet an de deure te kommen mit een kollektebusse* (Db), *Et is een dikke lastpost* (Ma), *Ik bin et dikke zat* (Np, d), *Hi'j het d'r dikke wark mit heeft* het moeilijk (b: ln), *Hi'j het nog dikke de tied* heeft nog volop tijd (Np), *De poppe kwam dikke in 't pak* (Nt), *Hi'j hef dikke zien bekomst* heeft er meer dan genoeg van (Bdie), *Hi'j is in zien wark een dikke roegerd* (Db), *Die het 'm dikke omme* is behoorlijk aangeschoten (Spa, Obk), *Die*

ofwatering is niet zo best, want as et dikke regent staot alles blank (Sz), *Et begint al een betien te snitteren, mar et dri'jt aanst op dikke regen uut* (Obk), *Et regende verrekte dikke* (Ld), *Et is dik veur mekeer!* het is in orde, o.k., prima gedaan (Nbk), *Ik hebbe ok dikke mien nocht om ja en amen te zeggen, a'k nee miene* (vo) * *Men het meer last van de neten as van de dikken* een lager geplaatst iemand, iemand met minder macht, aanzien, legt op alle slakken zout, vindt niets goed, in tegenstelling met de hoger geplaatste, met degene die echt iets voorstelt (b, Nbk)

dikkedakken (b: lm, ln) onbep. w. en het dikkedakt ['dikədəkt] 1. naar mensen op bezoek gaan en er eten

dikkerd de; -s; dikkertien ['dikrt] 1. dikke vrouw, dik kind, dik exemplaar *een lekkere dikkerd* vooral van een vrouw gezegd, (hier gebruikt met betrekking tot aardappelen:) *Et was meerst allemaol kriel en gruun spul dat wel boven de grond grujde; d'r was wel es een dikkerd bij* (...) (Np)

dikkevreten (Ld, Ow) st. ww.; wederk.; scheidb.; het dikkevreten ['dikə...] 1. veel vreten (ruw indien van mensen gezegd) *Et vremde was dat de varkens van ien van die koopluden heur onderweg wel dikkevreten wollen; de varkens van de aandere koopman wollen gien bek in 't voer zetten* (Ow), *Die koe had 'm zo dikkevreten, hi'j kreunde d'r over* (Ld)

dikkont (Dfo, Nbk) Ook **dikkonte** (Spa) ['d.../...] - iemand met een dik achterwerk **dikkonte** z. **dikkont**

dikkop de; -pen; -pien ['dikɔp] 1. iemand met een dik hoofd *Die dikkop was ok op 'e vergadering* (Sz) 2. scheldnaam (vaak zonder bijgedachte aan een dik hoofd): *Gao weg je, lillike dikkop* (El, Wol), *Rotvent, dikkop!* (Bdie), *Ie dikkop, zee M., dat haj' mi'j ok wel es zeggen kund* (vo), *J. is een grote dikkop mit speulen* (Db) 3. kikker-visje *Allemaole dikkoppen in de sloot!* (Nbk), *In de sloot zwommen een protte dikkoppies* (Wol), (verz.) *De sloot zit vol dikkop* (Dhau) 4. 1/4 liter, maat voor met name jenever of brandewijn (verspr.), ook: 1/2 liter (Mun, Nt) *Ie haelen 't now bij 't flesvol, mar vroeger vaeks bij de dikkop of bij et kruukvol* (Obk), *drie dikkoppen* 3/4 liter (Nbk), *een halve dikkop* (Ste), *een*

dikkop jenever (Nbk) 5. tinnen maatbeker van 0,2 liter *een halve dikkop* id., van 0,1 liter (Ol-Nl), *Twie dikkoppen branewien is een halve liter op een borrel nao* (Np), *een dikkop branewien* (Np, Nw, Ste), *een dikkop jonge jenever* (Obk), *Vuuf dikkoppen is een liter* (Np), *Een 'dubbel maotien' is een dikkop, die vroeger as maote veur losse draank gul* (Op), zo ook: *Twie maoties is ien dikkop* (Ow)

diklievig (Db, Diz, Op) bn.; -er, st [dik'li:wəx, ...vəx] 1. (van personen) met een dik, opgeblazen gevoel, met hardlijvigheid (Db, Op) 2. lijvig, dik (Diz)

diklievighied [...'l...] - hardlijvigheid *Mit diklievighied dan hej' piene in de boek, dan moej' naor 't husien, dan wil et niet* (Nw)

diknakken (Mun) zw. ww.; onoverg.; diknakte, het diknakt [dik'nakp] 1. rondhangen, doen waar je zin in hebt

diknek z. *diknekke*

diknekke Ook *diknek* (Dfo, Ma) de; -n [dik'nekə/...] 1. iemand met een dikke nek 2. iemand met veel geld *Diknekken bin grote geldwolven* (Sun-Ot)

dikopper (Spa) de; -s [dik'opɔr] 1. grote bult, grote opper hooi

dikpeinze (Op) de; -n; ...peinsien [d'...] 1. iemand die veel eet

dikspek (Ma) et [dik'spek] 1. spek van een handbreedte *een pond dikspek* (Ma)

diktaat (l) [dik'ta:t] - dictaat: wat gedictieerd wordt

diktater [dik'ta:tɔr] - dictator: dictatoriaal heerser; ook gezegd bij vergelijking: *Wat een diktater is dat toch, die lerer* (Nbk)

dikte de; -n, -s [dik'te] 1. (g.mv.) het dik zijn *Die kerel wodt rond van dikte* (Nw), *Die is griezellige dikke, die schoffelt over de bienen van dikte* (Ste) 2. de afmeting dik *Die is ok knap an de dikte* hij is behoorlijk dik (Np), *N. wodt dikke, mar ik gelove dat et gien gezonde dikte is, hi'j kikt d'r zo papperig uut* (Op) 3. de manier van dik zijn van vloeistoffen e.d. *de dikte van de varve, de dikte van de melk*

diktee et; -s; diktegien [dik'tu:] 1. diktee

diktemaot (spor.) [d'...] - diktemaat

dikteren zw. ww.; onoverg.; dikteerde, het dikteerd [dik'tu:əɾɔ] 1. voorzegggen wat een ander moet opschrijven 2. ingeven 3. voorschrijven

dikvreter (verspr.) de; -s; -tien [dikfr...]

1. iemand die veel eet

dikwels z. *dikwiels*

dikwiels (Ow) Ook *dikwels* (Bdie, App) bw. [dikwils/...wəls, ...wɔs] 1. dikwijls, vaak

dikzak [d'uksak] - dikzak, dikkerd

dilemma (spor.) [di'lema] - dilemma

dillegaosie [dilə'gɔ:əsi] - delegatie (afvaardiging)

dimlocht (spor.) [d'...] - dimlicht

dimmen [d'im:] - dimmen (m.b.t. koplichten)

dimmestraosie (l) Ook *demestraosie* (l) de; -s [dɪmə'str.../dī:mə...] 1. demonstratie, betoging 2. het laten zien hoe iets is, hoe het werkt enz.

dimmestreren (verspr.) Ook *demestreren* (spor.), *demonstreren* (vo) zw.ww.; onoverg.; dimmestreerde, het dimmestreerd [dɪmə'str:əɾɔ/dī:mə'str.../dī:mə'str...] 1. demonstreren: betogen *Ik wil wel demestreren, mar zo niet* (vo) 2. door een demonstratie tonen hoe iets is, hoe het werkt

din tw. [dɪn], in schootliedjes als * *In, din, dosien/S.* [de naam van het kleine kind dat op schoot zit wordt ingevuld] *pist in 't hosien/Van 't hosien in de schoe/Zo gaot S. naor Beppe toe* (Nbk), ook *Din, din...* (Dho, Ma, Np, Obk), *...Zo gaot hi'j naor bedde toe* (Ste), of gevolgd door *Daor krigt ze lekkere zute melk/Van Beppe's bonte koe* (Dhau), zo ook *Din, din, dosien, poppe die pist in 't hosien/Van et hosien in de schoe, zo lopt dat naor de grond toe* (s), *Din, din, din: dat vleden jaor een piekien was, is now een enterhin* (s), *...is now een grote hin* (Nbk), *Din, din, dietien, wie zit d'r op mien knietien? Et is mien kleine hobbelgat die d'r op mien knietien zat!* (Nw)

dinder (App, b: lm, p, Obk) Ook *dinter* (b: ln) tw. [dɪndɔr/'dɪntɔr] 1. drommels, deksels, in *te dinder. Te dinder nog toe, zuj'm dat es laoten* (Obk), *te dinter* (b: ln), zo ook *Die dinder!* (App, p): *Die dinder jonge, wi'j moe'n te veule wark d'r veur doen om een betien bijenaander te kriegen uut de boerkeri'je* (p)

dinderem (Nbk, Nw) Ook *dinderke* (Ld) tw. [dɪndɔr'əm/'dɪndɔrəkə] 1. drommels, deksels *Te dinderem, wat wil die kerel toch!* (Nw), *Te dinderke!* (Ld), *Tie*

dinderen - dingen

dinderem! (Nbk)

dinderen (Ld, Nbk, v, b: lm, ln, bo: Bu, Nw) Ook *denderen* (Bu, Diz) zw. ww.; onoverg.; dinderde, het dinderd ['dɪndɪŋ/ 'den...] 1. denderen, dreunen (van, in voertuigen) *Et dinderde slim doe we in die waegen mitreden* (bo: Bu, Nw), *Doe ze veur de zoveulste keer over de plaanken dinderde, was die inienend begonnen te glieden* (v)

dinderke z. *dinderem*

dinders (vo) bw. ['dɪndɪŋs] 1. drommels, deksels *Doe zij' en J. op meie '40 trouwen zollen, wus F. dinders goed dat ze bij' de vrouw van boer F. hiel wat leerd hadde* (vo)

ding et; -en; dinkien (verspr.), deengien (Np, Nw), dingegien (Bdie, Dhau, Np), dingien (Ld, Nt, Nw, Ol-Nl, Spa, Sz) [dɪŋ] 1. voorwerp, zaak *Hij' vernam dat d'r een levendig ding in de kōrf zat* (j), *Een vuurwaopen is een geveerlik ding* (b), *Ik heb d'r een lief ding veur over (...)* ik wil het maar al te graag (Nbk), *een goedkoop ding* een goedkoop, eenvoudig meubel, *een dubbel ding* gezegd van een zware, brede ket (Nbk), *Ze het een goeie kiek op 'e dingen* (Nbk) 2. iets waarvan men de naam niet kent of waarvan men de naam niet wil noemen *Wat veur ding is dat?*, *Wat veur vremd ding ligt daor in de bos?* (Nbk); in allerlei mogelijke samenstellingen is *ding* in deze bet. tweede lid, bijv. in *al die reklamedingen* (s), *De schammel is et dri'jding veuran onder een oolde boerewaegen* (Wol); *ding* in de betekenis 'iets waar men naar vraagt' is karakteristiek voor bep. raadsels, zie bijv. na de ster in dit woordenboekartikel 3. aangelegenheid, iets, bep. kwestie *Een goeie melkzi'je was veur een boer een veurnaem ding om goeie kwaliteit melk leveren te kunnen* (Op), *Heb ie nooit es dingen an de kop daj' niet opschieten?* (Nbk), *We hadden aandere dingen an 't heufd* (v), *En dat komt (...)* *veur in de grote mar veural ok in de hiele kleine dingen van oons leven* (b), *Soms komt d'r achter minne dingen nog wel es een betien gelok weg* (j), *Et was een best ding om in beweging te blieven* (vo), *D'r was mar ien ding waor as hij' beter van wodden kon, weerommegaon naor Ingelaand* (v), *Dat bin goeie dingen die d'r*

gebeuren positieve dingen, waardevolle aangelegen-heden (Nbk), *Dat zol een mooi ding wezen as et gebeurde* (Nbk), *Dat is een lastig ding, hoe moe'k d'r mit an* (Nbk) 4. vrouwspersoon (niet oud), vaak ook: klein meisje *Wat 'n bij'dehaand ding* (Dhau), *Gao toch weg, ding!* (Ma), *Dat smerig ding wil ok nooit ien keer eten* (Db), *Et is mar een dinkien gezegd van een dun, tenger vrouwtje* (Bdie, Diz), *een wormstikkerig ding* een vechtachtig, kattig meisje (s), *een helder ding* een vrolijk, levenslustig meisje (Nbk, Np), *een schattig kiend, een lief dinkien* (Ste), *Ze lopt mit een slag in de rogge, wat een petietig ding* (Obk), *Mien moeder hadde zoe'n klein hulpien, mar dat ding was zo bliksemse handig mit de naalde (...)* (Sz), *Hool je stille, ie bin nog mar een ding* (Wol), *Heur dat ding es praoten, wat verbeelt ze heur wel niet* (Nbk) 5. iets dat genoemd of bekend is bij de ander en dat in meerdere of mindere mate negatief wordt aangeduid: *Zokke dingen gooi ik vot, wat moe'k d'r mit!* (Nbk), *Zoe'n vremd ding wil ik niet op mien kop hebben* (Nbk) 6. gebeurtenis *Et weren vremde dingen die d'r gebeurden* (Nbk), *D'r bin soms dingen die aj' mitmaeken, daor aj' versted van staon* (Nbk) * (raadsel) *Ik ken een ding, een damesding mit haor d'r omme en een gat d'r in, ra, ra, wat is dat?* nl. een handmof (Np, Wol), (raadsel) *Ik gooi een rood ding in de putte en et komt d'r zat weer uut* antwoord: een kooltje vuur (Np), (raadsel) *Ik gooie een rond zwat ding over 't huus, et komt d'r laank of* met als antwoord: kluwen stopgaren (Wol), (m.b.t. doperwten op iemands bord:) *Here-zegen-dissedingen, dat ze me niet van 't bod of springen* (Nw), (raadsel) *D'r ston een dinkien op 'e diek/Zien ogies gingen van kiekerdekiek/Zien haorties gingen van krullerdekrul/Ie kun et niet raoden, al raod ie je dol* nl.: een schaap (Nw), *Al dreegt een aep een goolden ring, et is en blijft een lilik ding* (Diz, Nbk), *Zeggen is niks, mar doen is een ding* (Op), *Een meenske is een vremd ding* (Nbk, Np), *Mooie meensken, mooie dingen* gezegd als men op het mooie van iemands spullen wordt gewezen (s), *Alle goeie dingen bestaon uut drienend* (l) **dingen** ['dɪŋ:] - afdingen *Hij' dingt om de*

laeste rieksdaelder (Diz), *Hi'j het d'r nogal wat of dongen* (Nbk), *We zullen al perberen d'r wat of te dingen* (Ol-Nl), *Op 'e mark kuj' nog wel es wat dingen* (Ste), *Mit die koopman moej' dingen* (Nt), *D'r vul dan krek ok niks an te dingen* er viel absoluut niet af te dingen (Dla)

dinges [ˈdɪŋ(g)əs] - dinges, huppeldepup

dingsdag z. *deensdag*

dingspel (l) [ˈd...] - dingspel

dinter z. *dinder*

dip I de; -s, -pen; -pien [dɪp] 1. mentale inzinking, depressieve toestand waarin iemand verkeert 2. tegenslag in bep. zaken *We hadden even een dip, de boeken wollen niet verkopen* (Nbk)

dip II tw. [dɪp] 1. onzinwoord in bep. aftelrijmpje, z. onder *eun*

dipl. - afkorting van *diplemeerd* gediplomeerd; ook van *diplome* diploma

diplemeerd (l) [dɪpləˈm:tə:ɔrt] - gediplomeerd

diploma z. *diplome*

diplomaot (l) [...'m...] - diplomaat (bep. staatsman; ook bij vergelijking)

diplomaotekoffer [...'m...] - diplomatenkoffer

diplomaotetasse (l) [...'m...] - diplomaten-tas

diplomatiek (l) [...'t...] - diplomatiek (als door een diplomaat)

diplome Ook *diploma* et; -s [diˈplō:mə/...] 1. diploma, getuigenschrift *een diplome uutrieken* (Obk), *Hi'j zal d'r wel een zwaore dobber an kriegen om veur dat diploma te slaegen* (Wol)

Dipp. St. - afkorting van *Dippeteerde* Staten Gedeputeerde Staten

dippen zw. ww.; overg.; dipte, het dipt [ˈdɪpɪ] 1. dippen, aanstippen, aanraken met/in een vloeistof *Geest van teer deden ze an de koezen bi'j koezepiene, dat dipten ze d'r an* (Nbk)

dippetaosie [dɪpəˈtə:əsi] - deputatie: afvaardiging

dippeteerd Ook *gedippeteerd* (l) bn.; attr. [dɪpəˈt:t/ɡəˈdɪpəˈt...] 1. gedeputeerd, in *Dippeteerde* Staoten

dippeteerde (verspr., l) Ook *gedippeteerde* (verspr., l) [dɪpəˈt:t/ɔrdə/gə...] 1. lid van Gedeputeerde Staten *De gedippeteerde hul een toespraoke in et Stellingwarfs* (Wol), *Hi'j is d'r staodigan in roegeld, hi'j zat*

eerst in de raod en now is hi'j al gedippeteerde (Obk), *De gedippeteerde moet et bouwterrein nog goedkeuren* (El), *'n gedippeteerde van de Staoten* (Bdie)

dipsaus [ˈdɪpsəʊs] - dipsaus

dir. - afkorting van *direkt*, *dirkteur* en *dirigent*

direkt bw. [diˈrɛkt, bij sterke nadruk ook wel ˈdi(:)rɛkt] 1. (all. bij nadruk gezegd) *direkt*, onmiddellijk *Ie moe'n direkt thuus-kommen* (Nbk); z. ook *drekt*

dirkteur Ook *dirrekteur* (bl), *dirkteur* (spor.) [dɪrɛkˈt.../dɪrɛkˈt.../dɪrɛkˈt...] - *dirkteur 'n hiel belangriek dirrekteur* (bl)

dirkteur-generaol (l) [...ˈrə:əl] - *dirkteur-generaal*

dirktie de; -s [diˈrɛksi] 1. *dirkteur(en)*, de hoogste gezagsdrager(s) in een onderneming, een instituut enz. 2. (schertsend) *vrouw des huizes* (Ste) *Ie moe'n de dirktie zels mar even hebben* (Ste)

dirktiekaemer (l) [diˈr...] - *dirktiekamer*

dirktiekeet (l) [diˈr...] - *dirktiekeet*

dirktiesiktaoris (l) [diˈr...] - *dirktiesekretaris*

dirktiesiktariaot (l) [...ˈr...] - *dirktiesekretariaat*

dirktiesikteresse (l) [diˈr...] - *dirktiesekretaresse*

dirktietaofel (l) [diˈr...] - *dirktietafel*

dirktrice de; -s, -n [dɪrɛkˈtrɪsə] 1. *dirktrice* 2. (schertsend) *echtgenote* *Daor moe'k eerst even mit de dirktrice over praoten* (Spa)

dirigeerstok [...ˈg...] - *dirigeerstok*

dirigent [...ˈg...] - *dirigent* (m.b.t. muziek)

dirigeren (spor.) [dɪrɪˈɡu:ərn] - *dirigeren* (door een dirigent)

Dirkien (verspr. WS, Obk) Ook *Derkien* (Mun, Sun-Ot), *Durkien* (Nbk) et; *Dirkies*

[ˈdɪrkin/ˈder.../ˈdʌr...] 1. *vrouwennaam*, met name in (een) *stopgaoren Dirkien* een onnozel meisje, een onnozele vrouw, vrouw die altijd thuis is en nergens komt (Bdie, Np, Nt, Ol-Nl, Pe-Dbl, Ste), ...*Derkien* (Mun, Sun-Ot), ...*Durkien* (Nbk)

dirkiespaere z. *dirkiespere*

dirkiespere (Diz, Nbk, Nw, Obk, Ol-Nl, Op, Pe-Dbl, Spa, Sz) Ook *dirkiespaere* (Diz, Np, Op, Ste), *derkiespere* (Dhau, Dho, Mun), *durkiespere* (verspr. OS), *derkiespaere* (Sun-Ot), *durkiespereboom* (Db: bet. 2) de; -n; ...peertien [ˈdɪrkis

dirkteur - disse

pu:əɾə/.../'dɛr.../'dɑr.../'d...] 1. dirkjespeer, bep. soort vroegrijpe peer 2. boom waaraan de dirkjespeer groeit *De dirkjespere hadden we vroeger bij'j onze volk: slim lekker en rond van stok, niet laankwaarpig* (Nw)

dirkteur z. *dirkteur*

dirrekteur z. *dirkteur*

dirrelen (Db, Dfo, Dhau) zw. ww.; onoverg.; dirrelde, het dirreld ['dɪrɫɪŋ] 1. snel tollen, met draaiende bewegingen gaan *Die toppe kan an ien stok mar deur dirrelen* (Dfo), *Ieder keer dirrelt dat kiend mar om mi'j henne* (Db)

dis I [dis] - bekende muziektoon: dis
dis II de; -sen; -sien [dɪs] 1. marktkraam of soortgelijke stellage *Et is een vrouw die mit een dis op 'e mark staot* (Nw), *Aj' een planke op twee schragen leggen, dan is et een mooi dissien* (Sz) 2. tafel waaraan men eet (Ma), in *van de dis naor de mis* van de eettafel gelijk naar het toilet (Ma)

discipel (spor.) [di'sipɪ] - volgeling, discipel

discipline [disi'plinə] - discipline, gehoorzaamheid *As soldaoten zeden ze altied tegen oons: 'Orde, tucht en discipline!'* (Ol-Nl)

diskette (spor.) [dɪs'ketə] - diskette

diskettestesjon (spor.) [dɪs'k...] - diskette-station

disko ['dɪsko:, ...kɔm] - diskotheek *Wat was et vannaacht weer remoerig op straote, doe de disko uutkwam* (Ol-Nl)

diskobus (spor.) ['d...] - diskobus

diskomeziek (spor.) ['d...] - diskomuziek

diskotheek [...'t...] - diskotheek, diskobar

diskrediet (l, spor.) ['dɪskrɛdɪt] - diskrediet in *diskrediet (brengen)* (l)

diskreet (j, spor.) [dɪs'krɛ:t] - diskreet: met gepaste voorzichtigheid, uit kiesheid *As d'r een starfgeval was, bleef hi'j [nl. de straat-zanger] hiel diskreet een peer huzen uut de buurte* (j)

diskriminaosie z. *diskriminaosie*

diskrimineren z. *diskrimineren*

diskriminaosie (vo) Ook *diskriminaosie* (spor.) [dɪskrɪmən'o:əsi/dɪskrɪmɪ'n...] - diskriminatie *Hejm wel es van diskriminaosie heurd (...)* (vo)

diskrimineren (spor.) Ook *diskrimineren* (spor.) [dɪskrɪmən't:əŋ/...krɪmɪ'n...] - diskrimineren: stelselmatig slechter behandelen dan anderen of uitsluiten op

grond van ras of andere groepskenmerken
diskus (spor.) ['dɪskʌs] - discuss, werpschijf
diskjockey [dɪs'jɔki] - diskjockey
diskussie [dɪs'kʌsi] - discussie: gedachtenwisseling (vaak: in enigszins ruziënde sfeer) *We kregen d'r een hiele discussie over* (Nbk), *Ik gao niet meer mit jow in discussie* (Nbk)

diskussienota (l) [dɪs'k...] - discussienota

diskussiepunt (l) [dɪs'k...] - discussiepunt

diskutaobel (l) [dɪs'ky'to:bl] - diskutabel

dislange (App, Bu, Nbk, p, v, b, b: lm) Ook *distelange* (Ste), *duslange* (Nbk, n: Np, v) bw. [dɪslɑŋ(g)ə; aks. wisselt/dɪstə.../dʌs...] 1. tot nu toe, tot dusverre *Dat was zo dislange* (Bu), *Ik was 'm distelange niet nodig* (Ste), *Tot dislange het hi'j nooit wat an de woning daon* (App), *De winter het zaachte west tot duslange* (v)

disodder Ook *dusodder* (Np, Obk), *disorde* (Bdie, Dla, Mun, Nw, Pe-Db) de [dɪsɔdɪr/'dʌs.../'dɪsɔdɛ] 1. disorder, wanorde *Ik gelove dat de zaeke wat in disodder is* (alg., Wol), *De boel is hielendal uut disodder* helemaal in wanorde (Nw, Sun-Ot)

disorde z. *disodder*

dispeniebel (b) Ook *disponibel* (Nw) bn. [dɪspə'nɪb/dɪspɔ'nɪbɪ] 1. disponibel: beschikbaar *Ak wat meer tied dispeniebel har (...)* (b), *Zol mien buurman ok disponibel wezen?* (Nw)

dispensaosie (spor.) [dɪspə'so:əsi] - dispensatie

disponeren (verspr.) [dɪspo'nɪ:əŋ] - disponeren *Wi'j disponeren dat hier eerst mar henne* (Dla), *Je kun de boel wel op de koestal disponeren* (Wol), *Hi'j mos even uut de waegen en disponeerde wat aachter de boswal* (Dfo)

disponibel z. *dispeniebel*

disse ['dɪsə] - deze *disse man, disse manlu, disse huzen, En waor daenk ie dan disse keer over nao?* (b), *Aj' him vreugen wat hi'j van disse tied vun (...)* van onze tijd, van de tijd van tegenwoordig (b), (...) *an disse kaant Staphorst (...)* aan deze kant (b), *disse en gene* (Nbk), *De Roomse karke numen we meestal disse karke, de Steggerse karke de hervormde karke* (Ste), (verb.) *Et zal ien disser daegen wel oflopen mit hem* (Ol-Nl), *'t Onderstaonde klein*

verhaeltien heb ik disse daegen heard (b), (gezegd van iemand die steeds weer met een ander verkering heeft, ook gezegd ter bemoediging als iemands verkering uit is): *Nao disse (mar) weer een frisse* (El, Nbk, Np), *Nao disse een frisse* (Bdie)

dissel Ook **distel** (Bu) de; -s; -tien ['dis]/['distl] 1. disselboom, *dissel Aj' de dissel in de waegen doen, komt d'r een splisse deur* (Dhau), *Bij een ienpeerdsdissel leup et peerd naost et veldspoor, want et leup naost de dissel* (Ow), *De peerden leupen veur de dissel* (Db), *Een waegenmaeker was et om de stamme te doen, mar ok om et kroemhooft, veur et maeken van dissels* (Obk), *een kotte dissel* nl. voor een boerenwagen (Nt, Spa), d.i. hetzelfde als *sule*, *de rechte dissel* hetz. als *sule* (Diz), *een kroeme dissel* (Nw) 2. disselboom voor twee paarden (Bu) *Veur twie peerden haj' de dissel neudig* (Bu) 3. platte kapbijn (Nbk, Nw, Obk, Pe-Db, Ste) *De ieken bomen wodden mit een platte dissel bekaant, ze zeden ok wel: bedisseld* (Obk), *De dissel is een beitel mit een stele van zoe'n 60 cm; men zet een bien an iedere kaant van de paol en kan zo de schelle d'r of slaon en ok wel d'r een platte kaant mit an maeken* (App) 4. brede beitel aan steel om hout te ontschorsen (Nbk), *Bij et bewarken van bienten wodde een platte dissel bruukt* (Obk) 5. gootdissel *De geuten wodden mit een distel uutschulpt* (Bu)

disselboot(e) (verspr.) Ook **disselbout(e)** (WH, elders spor.) ['dis|bo:lt(ə)/...] - ijzeren pen in disselboom

disselboom de; ...bomen; -pien ['d...] 1. disselboom, lange dissel *Aj' twie peerden veur de waegen spannen moeten, moej' een disselboom hebben* (Obk)

disselbout(e) z. **disselboot(e)**

disselhaemer (verspr.) de; -s ['dis]... 1. hetz. als **disselboot(e)**, z. aldaar

disselkop (vo) de; -pen ['d...] 1. kop van een disselboom

disseltange (Mun) ['dis|tanj(g)ə] - disteltang *de disseltange, waar ie de stiekels mit uut de grond trekken* (Mun)

dissen z. **dissend**

dissend Ook **dissen** (Nbk) zelfst. aanw. vn., mv. ['disn(t)] 1. deze exemplaren (niet van mensen gezegd) *Neem dienend mar*

niet, mar neem dissend mar (Nbk)

dissertaosie (l) [...'t...] - dissertatie

disserteur [disr't...] - deserteur

dissiesman (Np) ['d...] - marktkoopman

distaanseren (Ol-Nl) [distā:'sɪ:ərn] - zich disantiëren *Ik distaanseer me van jim* (Ol-Nl)

distaansie Ook **distansie** (p) [di'stā:si/di'stansi] - distantie *De maoten stonnen op een distaansie achter de pollen te kieken hoe dat gaon zol* (j), *een hiele distaansie, wel een peer honderd meter of een kilemeter* (Nw), *een kotte distaansie* (Spa), *Massesees holen de eren op een distaansie* (vo), *Ik moet distaansie holen* nl. tot een bep. persoon (Np), *Die moej' op een distaansie holen, die is niet te ver-* **trouwen** (Db), *Ik hole mi'j op een distaan-* **sie** ik hou me er buiten, ga er niet op in (Bdie), *op een distaansie blieven* niet te ver-trouwelijk worden (b), *Ik hebbe d'r op tegen dat er altied luden binnen die op 'n distaansie blieven* zich afstandelijk gedragen (p), *R. zal (...)* **L. now wel niet op in distansie staon laoten** (p)

distansie z. **distaansie**

distel (Dho, Nw) de; -s; -tien ['distl] 1. distel 2. z. **dissel**

distelange z. **dislange**

distr. - afkorting van **distrikt**

distribusie (spor.) de [distri'bysi] - distributie: uitdeling van distributiekaarten

distribusiekantoor (vo) [distri'bysi...] - distributiekantoor *De KP* [knokploeg] *over- vul hier en daor distribusiekantoren, en dat leverde genog bonkaorten op* (vo)

distrikt [di'strikt] - distrikt

dit aanw. vn. (bijvoeglijk gebruikt) ['ditə]

1. dit *Op dit punt konnen we et niet iens wodden* (Spa), *D'r was weer een riederijje, dit keer van vrouwluden* (j)

dit(te) aanw. vn. (zelfst.) ['dit(ə)] 1. dit *Et is niet dit en dat mar dit of dat* (Obk), (zelfst.:) *Hij het dit nog wel wat* gezegd met een schuivende beweging van de duim over de wijsvinger, d.i.: hij heeft flink geld (Ste), *Hej' ditte wel staon zien in de kraante?* (Nbk), *Datte wi'k niet hebben, mar ditte!* (Nbk), *Niks is makkeliker as ditte* (Wol), *En ditte dan!* (b), *De iene zee van ditt', de ere van wat aandens* (b)

div. - afkorting van **divident**

divan ['difan, ...van] - divan (bekend soort

divanbedde - dodde

rustbank)

divanbedde ['d...] - divanbed

divanklied (Bu, Nbk) ['d...] - divankleed

divankussen ['d...] - divankussen

dividend [di'fident] - dividend

dividendbelasting [...'dend...] - dividendbelasting

divisie [di'fizi] - divisie (bij bep. sporten; bep. legerafdeling), bij vergelijking: *Now bijkaans een divisie!* een heleboel (b)

djatihooft (Obk) ['djati...] - djatihout

DK - symbool op auto's etc. voor *Denemarken*

DKK - veel gebruikte initialen van de Stellingwerfse kunstenaar-schrijver Dirk Kerst Koopmans

dl - afkorting van *deciliter*

dl. - afkorting van *diel* deel

dm - afkorting van *decimeter*

DM - afkorting van Deutsche Mark

do [do:, dom] - do: in de muziek

dobbe de; -n; -gien ['døbə (vooral oost.), 'døbə (verspr. west.)] 1. waterkuil in het land waaruit het vee kan drinken (meestal gegraven), ook als verbreding van een sloot (Nbk, p), *As d'r 's winters ies is, gaon we op de dobbe scheuvelen* (Db), *een dobbe in et laand liekmaeken, slichten* (Op) 2. (vaak verkl.) z. *haenedobbe* 3. veenkuil *een dobbe in de heide* (Nw) 4. kuilen in bep. oppervlakten *D'r zit een dobbe in de weg en een slegge in 't laand* (Diz), *Ik leut mien moeders keuperen emmertien op 'e stienen valen, doe zat d'r een hele grote dobbe in* (Mun), *Hi'j het dobben onder de ogen* is ingevallen onder z'n ogen (Np), *Wat het die een dobbegies in 't gezicht* (Ol-Nl), *Et ries even koken in de panne en dan d'r dreug mael deur reuren tot et stief is, spekvet d'r over, spek d'r bij, vet en stroop in een dobbegien, dan hej' postro, luiewievekost* (Np)

dobbel (Dfo) de ['døb], in *op 'e dobbel of op het kante* (Dfo)

dobbelbeker (Ma) ['døb...] - dobbelbeker

dobbelen ['døbɛn] - dobbelen *We dobbelen om een flesse berenburg* (Nt) * *Dobbelen om de lange latt/Hille, Hille mit de sleif an 't gat* (Nbk)

dobbelspel z. *dobbelspul*

dobbelspul (Op) Ook *dobbelspel* (Db) ['d.../'d...] - dobbelspel

dobbelsteen z. *dobbelstien*

dobbelstien de; -en; -tien ['døb...] 1. dobbelsteen *Ze gingen de eerappels zo dikke schellen, et leken wel dobbelstienen* (Pe-Db), *De hoogste dobbelstien had zesse gooid* de dobbelsteen met de hoogste ogen (Pe-Db) 2. (verkl.) stukje spek in die vorm *Sloffebonen mit dobbelstienties spek is lekker* (Dfo, Obk), *Bij slaod eten wij dobbelstienties spek* (Db)

dobben (El) onbep. w. ['døbɛn] 1. het maken van *krabben, haenedobben* (door de mannelijke kievit), z. *aldaar*

dobber de; -s; -tien ['døbɛ] 1. dobber (aan een hengelsnoer) 2. in *een zwaore/hiele dobber* een heel karwei, een moeilijke opgave, iets waardoor men het zwaar te verduren krijgt: *De man had 'n zwaore dobber om zien gezin te onderholen* (Pe-Db), *Die meensen hebben een zwaore dobber mit die dikke hiepeteek d'r op* (Dla), *Daor krigt hi'j nog een zwaore dobber mit* (Dho), *een zwaore dobber te verwarken kriegén* (Sun-Ot)

dobberen ['døbɛn] - dobberen *Hi'j dobberde aorig over et waeter* (Nbk); verder in *d'r omme dobberen* elk moment kunnen gebeuren (Dfo)

docent [do(:)'sɛnt] - docent

dochter de; -s; -tien ['dɔxtɛ] 1. dochter (meisje in relatie tot de ouders) *Ze wodde een knappe dochter, en et gong altied best* (j), *Hi'j is mit aandermaans dochter trouwd* (Ste) 2. dochteronderneming * *Wie de dochter hebben wil, moet eerst de mem winnen* (Obk), (gezegd als antwoord op iemand die zich verdedigt met *Ik dochte, ik dochte...:*) *Jow dochters bin nog niet groot* (s: Wol), (als grappige zegswijze gebruikt:) *Hi'j vrijde de dochter en trouwde de moer* (Nbk)

dochteronderneming (spor.) ['d...] - dochteronderneming

doctor z. *dokter*

dod z. *dodde*

dodde (Bu, Dhau, Dho, Mun, Np, Nw, Obk, Op, Ow, Wol, bet. 7: b: ln) Ook *dod* (bet. 4: Diz, Sz) de; -n; -gien ['dɔdə, 'dɔdə (Op)/dɔt] 1. korstje, korreltje aan de oogleden door het slapen ontstaan (ook wel het geheel aanduidend, d.i. slaap in de ogen:) *dodde in de ogen* (Ow) 2. neusvuil (Dho, Nw, bo: Bu, Nw) *Dodden hej' in de neuze, mar ie kun ok slaopdodden in de*

ogen hebben (bo: Bu, Nw), *Die zit een dodde uut de neuze te haelen* (Dho), *Een vieze snotneuze is dat, de dodden kommen d'r uut* (Nw) 3. fopspeen (Bu, Dhau, Dho, Obk, Op) 4. open doekje met wat lekkers (bijv. suiker, rozijnen) om erop te zuigen (voor een klein kind) (Diz, Nw, Sz), ook wel: het lekkers in zo'n doekje *Et kiend wil de dodde mit op bedde hebben* (Nw), *Een sabbeldoek daor kwam een dod reziene in* (Sz), *een lappien mit een dod reziene in* (Sz) 5. inktvlek (Dho, Nw) 6. dot van een kind (Dho, Np, Wol) *Wat een dodde van een kiend* (Dho) 7. (mv.) waterplanten (b: ln) *dodelachtig* (Dhau, Nw) ['dod|axtəx] - sufferig, slaperig

dodden (Dhau, Dla, Np, Sz, p, b: lm) zw. ww.; onoverg.; *doddede/dodde*, het *dodded* ['dodɔ] 1. suffen, sluimeren *Ik daenk dat ik doe een betien dodded hebbe* (p) **dodderen** (Nw) ['dodɔn] - dodderen, slaperig zijn

dodderer (Nw) de; -s ['dodɔr] 1. sufferd, slaapkop *Vroeger was hij flink, mar 't is now een dodderer* (Nw)

dodderig (Dhau, Dla, Nw) bn.; -er; -st ['dodɔx] 1. sufferig, slaperig

dodderkop (Dhau) de; -pen; -pien ['dodɔp...] 1. sufferd, slaapkop

dode (verspr.), z. ook *dooie* de; -n ['do:ədə] 1. dood iemand (aanduiding die 'gepast' is, vaak i.t.t. het meestal als ruw ervaren *dooie*) *De doden wodden vroeger deur de buren oflegd* (Ma, El), *een mujlike dode* iemand wiens dood als extra erg wordt ervaren, bijv. in geval van een jonge moeder (Ste)

dodelik ['do:əd|ək] - dodelijk: de dood veroorzakend *een dodelik schot*, *een dodelik ongelok*; zeer hevig, in hoge mate: *dodelik vermuud* (j)

dodenherdaenking (l) ['do:ədɔn...] - dodenherdenking

dodetal (l) ['do:ədətəl] - dodental

doe I (Db) pers. vn. [du] 1. jij; plaatselijk in gebruik naast het pers. vn. *ie* en *ij* (Db) en de var. *dow*, z. aldaar; men kent *ie moe'n* (...) jij moet (Db), met daarnaast *Doe moest* (...) (Db), zo ook *moestoe* naast *moet ie* (id.) (Db)

doe II Ook *toen*, *toe* (Sz) bw. [du/tun/tu] 1. destijds, in die tijd (in het verleden) *Now perbere ik die gedaachten an doe niet meer*

vot te drokken (v) 2. daarop, vervolgens (in het verleden) *Wat kregen we doe te zien?* (p), *Et kwam dus niet goed, en doe?* hoe ging het toen verder? (Nbk)

doe III Ook *toen*, *toe* (Sz) ondersch. voegw. [du/tun/tu] 1. op het moment dat *Doe 'k in huus kwam, zatten ze krek te eten* (Nbk), *Mar doe de jongen de redens zien leuten mit et ni'je hakleer veraanderden ze en doe was et mitien weer an nl. de verkering* (j) 2. in de tijd dat, in de periode van *Et was op een naacht doe K. wakker wodde mit een zwaore rommel-buije* (j), *'t Was op een keer, doe op een mooie zomerdag Battus et dörp weer ofspeulde* (j), *Doe we dichte an Appelsche toekwammen zette H. de hoorn an de mond en toeterde: 'Vrouw H., is de koffie klaor, de snikke komt d'r an!'* (Ow) 3. nadat *Doe ze in een gezondere omgeving kommen was te wonen, knapte ze goed op* (Nbk)

doe-et-zelsartikel (spor.) [dumət 'selzə(r)'tɪk] - doe-het-zelfartikel

doe-et-zelswinkel (spor.) [...'sels...] - doe-het-zelfwinkel

doe-et-zelszaeke (spor.) [...'sels...] - doe-het-zelfzaak

doeblee (Np) [du'blɪ:] - doublé, bep. stof: *Die aarbaand is van doeblee* (Np)

doeblenen (Np) [du'blɪ:dn, ...n:] - van doublé *een doeblenen aarbaand* (Np)

doedebout z. *doereboolte*

doedel Ook *doeden* (bet. 3: Bu; mv.), *doelen* (bet. 3: fp, Ste, Bu; mv.) de; -s; -tien ['dud|/'dudɔ/'dulɔ] 1. (vaak verkl.) suffige vrouwspersoon (ook wel: een beetje onnozel) *Dat wiefien is toch wel een doedeltien* (El), *Et is een doedeltien van een vrouw* (Diz) 2. slonzige vrouwspersoon (Obk) *Die vrouw is een smerige doedel* (Obk) 3. de plant lisdodde, het blad van de lisdodde (Bu, Nw, Ste, WH, fp) *Een daoke is altied van riet of stro of doedels* (of *doeden* of *doelen*), *ze lieken wel wat op rusken, et het ok een pitte, et is lang zo stark niet* (Bu)

doedelen (Mun, Nw, Pe-Db) zw. ww.; onoverg.; *doedelde*, het *doedeld* ['dud|ɔ] 1. z'n werk slordig en slecht doen (Nw) *Dat doedelt mar wat henne, moej' d'r es in huus kriecken* (Nw) 2. zeuren (Mun, Nw, Pe-Db) *Och, zij doedelde mar wat, ie kon d'r gien touw an vaastemaeken* (Mun)

doedeler - doekien

doedeler (Nw) de; -s ['dudlɛr] 1. iemand die maar wat kletst

doedelkop (Nw, Sun-Ot) de; -pen; -pien ['dudlɔkɔp] 1. iemand die nergens op let, die suffig is *Groter doedelkop he'k nog nooit zien* (Sun-Ot)

doedelriet z. *duleriet*

doedelzak de; -ken; -kien ['dudlsak] 1. bekend muziekinstrument: doedelzak *zo slop as een doedelzak* (Ow) 2. sullige, suffe persoon (Bu, Dfo, Ste) *Daor komp hij weer an, de doedelzak, hij wet niet hoe hij 't iene bien veur 't aandere zetten zal* (Nw), *Et is me een doedelzakkien, heur!* (Dfo), *een doedelzak van een meenske* (Dfo), *een aorige doedelzak* (Bu) 3. gekke persoon (Ste) 4. iemand die nooit met z'n werk klaarkomt *Die kan niet deur et wark kommen, wat een doedelzak* (Sun-Ot)

doedelzakmeziek (Nbk) de ['d...] 1. muziek van doedelzakken

doedelzakspeelder (l) ['d...] - doedelzak-speler

doeden z. *doereboolte, doedel*

doedertied z. *doedertieden*

doedertieden (verspr., b, v) Ook *doedertied* (verspr.), *doedestieds* (bo: Nw, vo), *toendertied* (Diz, Mun, Nbk, Obk, Ol-Nl, Pe-Dbl, Spa) bw. ['dudɛrtidɛ/...tit/'dudɛstits, ...dɛs.../'tun...] 1. toentertijd, toen, in die tijd *Doedertieden har de dokter 't (...) slimme drok* (b), *Daor hadden ze doedertieden twee arbeiders* (b), *Dat was doedertieden mit van et beste* (b)

doedestieds z. *doedertieden*

doef z. *doefte*

doefte (Bdie, Np, Op, Obk, Ste) Ook *doeft* (bo), *doef* (Bu, Np, Pe-Dbl) de; -n, doeven (Bu) ['duftə/duft/duf] 1. ronde hoop hooi, rogge, haver of bonen die men opzet *een doefte zetten, bijglicke een roggebult* d.i. een ronde berg (Np), *Hij moet de doef mar zetten* (Ste), *De doefte was een ronde bult, op 'e boverkaante kwam wat bladriet en dat wodde vaastebunnen, ie moe'n et gruu snieden* (Ste), *Rogge en haever zet ie in een doeft, een in de ronte bouwde hoop mit schuine kaanten veur et ofwaeteren* (bo), *Een doef was een meter of tiene, een bult wat kleiner, die is langwarpig of vierkaant* (Bu), *de kop van de doef* (Bu), *Veur dat de dōsmesiene komt, wodt de rogge in doefften zet* (Op), *De boer kreeg mit mooi weer de*

rogge an de doef (Pe-Dbl), *W. zet de bonen in de doefte* (Obk)

doeftezetter (Nw) Ook *doefzetter* (Bu) de; -s; -tien ['duftə.../'duf...] 1. iemand die een *doefte* maakt, een ronde hoop rogge, haver, hooi enz. *Och, die jonge is d'r al klein in opbrocht, dat zodoende is hi'j zoe'n doeftezetter wodden* (Nw)

doefzetter z. *doeftezetter*

doeg tw. [du:x] 1. groet: *doei, daag* (vaak met lang aangehouden [u:])

doeglas (Nbk, Sun-Ot) de; -sen; -sien ['duglas] 1. douglasspar

doeglassparre (spor.) de; -n; ...gien ['d...] 1. douglasspar

doejakker (Nw) de; -s; -tien ['dujakɛr] 1. hetz. als *doerak*, z. *aldaar Een rakkerd wodt dat (...), een echte doejakker* (Nw)

doek I [duk, ook wel du:k] - doek (stofnaam)

doek II de; -en; -ien [duk, ook wel du:k] 1. stuk doek voor bep. gebruik *Et warkvolk hadde vroeger wel een doek om de middel veur de stevigte* (Np), *een zwatte doek* (Nw), *een levend kiend, in doeken wikkeld* (j), *D'r hong 'n mooie doek boven de schostienmaantel* (Ow) 2. in het bijzonder: *luier De poppe het de doek onder* (Ow), *De moeder dee 't kiend de doek veur* (Op), *een dreuge doek veurdoen* (Bu, Diz, Op), *Et kiend moet nodig een schone doek veur hebben* (Bu, Ste, Diz), *Vlogge scheurde ze een oold laeken an repen veur doeken, en et duurde niet lange en ze had et al een schone pakkedoek onder daon* (j), *uut de doeken doen* vertellen, helder uitleggen hoe het in elkaar zit *In et jaarverslag he'k uut de doeken daon wat d'r in et oflopen jaor gebeurd is* (Np), *Ik zal je dat es even uut de doeken doen* (Ol-Nl, Nw) 3. hetz. als *bijjedoek* (Ow), z. *aldaar*

doek III et; -en 1. toneelgordijn *'t Doek vaalt* (p), *Doe et doek even naor beneden* (s), *As et doek eupengaot is et teniel leeg* (p)

doeken (j) zw. ww.; overg.; doekte, het doekt ['dukɔ] 1. hetz. als *opdoeken*, bet. 2 *Aovens doekten J. en zien twie maoten de körven* (j) 2. z. *duken*

doekewassen (Ste) zw. ww.; onoverg.; doekwaste, het doekewast ['dukəwasɛ] 1. luiers wassen

doekien et ['du(:)kin] 1. doekje, kleine

doek d'r gien doekies omme wienen het niet verhullen, het ronduit zeggen: *Hij wint d'r gien doekies omme* (Ste), zo ook *Hij wint d'r gien doeken omme* (Ste), een doekien veur et bloeden een smoesje, om iets te verhullen dat pijnlijk is

doekienbeleggen (Dfo, Dhau, Np, Nw, Obk, Spa, k: Ste) Ook **doekienleggen** (Db, Dhau, Dla, Mun) onbep. w. en het doekienbelegd ['dukimbəleŋn/'dukiləŋn] 1. zakdoekje leggen *Doekienbeleggen wodde een hoop daon op 't schoeleplein deur de maegies* (Nw), *De kiender bin an 't doekienleggen* (Dhau) * (uit het bijbehorende liedje:) *Doekienbeleggen/zal even zeggen/kiek veur je/kiek achter je/kiek an jow beide zieden/doekien is mij ontgleden/glied, glied/ik bin mien doekien kwiet* (Dfo), *Doekienleggen/zal niemand zeggen/kiek veur je/kiek achter je/kiek an beide zijden/doekien is mij ontglijden* (Db), ...*kan niemand zeggen/kiek veur je/kiek achter je/kiek an je beide zijden/et doekien is mij ontgleden* (Spa)

doekienleggen z. **doekienbeleggen**
doekspelde de; -n; ...speltien ['duk...] 1. doekspeld, in meerdere toepassingen: *een haorlokkien in een doekspeltien* (Mun), *De doekspelde heurde bij 't oorizer* (bl), *Zij had een mooie goolden doekspelde op 'e tipdoek* (Np) 2. speld waarmee men luiers vastmaakt (Sun-Ot) *Doekspelden doen ze in de pakkedoeken van een poppe* (Sun-Ot)
doekspiekeren (Obk) onbep. w. en het doekspiekerd ['dukspikrɛ] 1. vastspijkeren van het doek waarop het behang komt te zitten (zelfst.) *Een blauwkoppien wodt bruukt bij doekspiekeren en daor moej' dan behang op plakken, laeter* (Obk)

doel et; -en [du(:)l] 1. mens, dier, voorwerp dat men probeert te raken 2. punt waar men naar toe wil, eindpunt *op 't witte doel gaon naar bed gaan* (Spa), *naor...* (Spa) 3. goal *de balle in 't doel schieten, in et doel staon, een balle veur eupen doel* 4. dat wat men nastreeft, plan dat men heeft, iets dat men ziet zitten om *Hij is nogal wat van doel* hij wil veel gaan doen (Nbk), *Hij het zeker gien doel in 't leven* (Obk), *'t Meenske had weer een doel, en S. vun alles goed wat ze dee* (Np) 5. het gemotiveerd zijn om te doen *Hij het nog wel doel bij zien wark* (Nbk), *Ze hoeven*

niet naor schoele en hebben nargens gien doel in (v), *Daor he'k nog wat doel bij* (Ma) 6. bedoeling *Mit dat doel bin we d'r henne gaon* (Dho), *van doel wezen* willen gaan doen: *Wat bin ij' van doel?* (Ma), *Et doel van 't voetballen is om de balle in de goal te schieten* (Dho), *'t Is doel dat we mit de eerste bus weerommekommen* (Db, Ld) 7. in een goed doel: *Ze willen et an een goed doel vermaeken* (Dho)

doelbewust [aks. wisselt] - doelbewust
doele z. **dule**

doelen ['du:lɛ] - doelen: beogen (vooral met woorden): *Ik wus eerst niet iens wat veur man as jow op doelden* (l), *Waar doelt dat op?* (Nbk), *Hij doelde op heel wat aandere* (Dla), (...)*mar daor doelde ze toch niet op, doe ze vreug* (...) (n), *B. lopt hieltied bij' oons veur de glaezen langes, hij' kon wel op wat doelen* (Db); op de korf werpen bij korfbal; z. **doedel**

doelerd (Nw) ['du:lɛrt] 1. sufferd

doelriet z. **duleriet**

doelgemiddelde ['d...] - doelgemiddelde

doelgroep (spor.) ['d...] - doelgroep

doelhof z. **doolhof**

doelkaans (spor.) ['d...] - doelkans

doelloos ['du(:)lo:əs] - doelloos: zonder

doel: *Hij waarkt wat doelloos omme* (Dfo)

doelman (spor.) ['du(:)lman] - doelman, keeper

doelmatig bn., bw.; -er, -st [du:l'mo:ətɛx]

1. doelmatig, ook gezegd van iets dat men goed kan benutten *Dat huus is doelmatig inricht* (El, Bdie), zo ook *Ze hebben een doelmatig huus* (Ol-Nl), *As je bedrief doelmatig inricht is, kuj' d'r een boel gemak van hebben* (Spa), *je wark doelmatig doen* (Sz), *doelmatig warken, We moe'n doelmatig mit 't ien en aander ommespringen* (Wol), *Dat zit doelmatig in mekaere* (Nt), *Hij legt dat spul doelmatig henne* (Np), *Dat kedogien was wel een doelmatig ding, dat kuj' overal veur bruken* (Dfo) 2. regelmatig (Db) *Die kommen doelmatig bij' mekeer* (Db)

doelnet (Op) et ['du:lnet] 1. net van een doel, goal

doeloor (El, Nw) de; ...oren; -tien ['dulo:ər] 1. druiloor, sufferd

doelpaol ['d...] - doelpaal

doelpunt (spor.) ['d...] - doelpunt (bij sport)

doelsaldo - doemgat

doelsaldo (spor.) ['d...] - doelsaldo

doelschop (spor.) ['d...] - doelschop

doelstelling ['d...] - doelstelling, doelwit

doeltrap ['d...] - doeltrap

doem de; doem(en) [düm] 1. bep. lengtemaat: duim *een planke van drie doem dik* (Sz), (verb.) *twintig doems delen* delen van twintig duim (Obk), *zoe'n dattig tot veertig doem vene* (vo), *een dikke plaanke van twee doem dikke* (Dfo) 2. z. *doeme*

doembreed z. *doembrette*

doembrette (Ld, Ow) Ook *doembried* (Ow), *doembreed* (Wol), *duumbreed* (WH) de; -s, -n ['dūmbretə/...bri:t/...bri:t/dŷm...] 1. duimbreed *iene gien doembried in de weg leggen* hem hoe dan ook niet beletten (Ow), *gien duumbreed an de kante gaon* geen duimbreed wijken (Spa), zo ook *Hi'j ging gien doembrette uut de weg* (Ld) en *Hi'j is niet wend om een doembrette toe te geven* (Ow)

doembried z. *doembrette*

doemdik (Sz) Ook *dumendik* (Spa) bn. ['dumdik] 1. duimendik, in de verb. *d'r doemdik op liggen* (Sz)

doemdri'jer (b; ln) de; -s; -tien ['dūmdri:j] 1. iemand die niet veel uitvoert

doeme Ook *doem* (Db, Dfo, Dhau, Dho, Nt, Op, Ow, Pe-Dbl, s, bl), *duum* (Sz), *dume* (Spa) de; -n; doempien, ook wel doemegien ['dūmə/dūm/dŷm/'dŷmə] 1. duim, eerste vinger van de hand *Ik kreeg mar een flintertien koeke, ik mos uutkieken, aers beet ik in mien doeme* (Ste), *Et kleine dinkien had een honger as een peerd, want ze at heur doempien haost op* (j), *een dikke doeme een opgezette duim, op 'e doeme fluiten* (Sun-Ot), *Daor dri'jt hi'j zien doem niet veur omme* dat is een kleinigheid voor hem, dat doet hij zomaar (Db), *onder de doeme holen* flink onder z'n gezag houden, hem geen ruimte bieden zelf baas te zijn, zo ook *We hebben de zaake knap onder de doem in de hand, onder de plak* (Ow), *Hi'j het zien kiender onder de doem* (Op) en *onder de doem(e) zitten* onder de plak zitten: *Die kerel zit aorig onder de doem* (s), *de doem op et geld holen* niet snel willen uitgeven (Op), zo ook *Ze hul de doem op de pottemenee* (Pe-Dbl), *doemen achter 't vessien* een beetje eigenwijs (Ol-Nl, Wol), zo ook *doemen achter de galgen* (b), *et op zien*

doempien weten/kennen/leren heel goed, *Hi'j kan 't op zien doempien* of hij redt er zich heel gemakkelijk mee (Obk), *wat uut de doeme zoegen* zo maar bedenken (als onwaarheid), *op 'e doem knippen kunnen* de schaapjes op het droge hebben, z'n zaken voor elkaar hebben (Dhau, Obk), *Hi'j kneep him op 'e doeme* hij was in z'n nopjes omdat hij het had geleverd, voordeel had behaald (Dfo), zo ook *Hi'j het et aorig op zien doempien* hij is in z'n nopjes omdat het hem goed gaat, omdat iets goed is afgelopen (Dfo), *alles mit doem en vingers bewiezen moeten* alles precies moeten uitleggen (bl), zo ook *I'J moe'n him alles mit doem en vinger beduden* tot in de kleinste kleinigheden uitleggen (Ow), *I'j kun op je doem wel naotellen, dat zokke praoties niet waor binnen* je kunt zo wel nagaan dat (Db), *Hi'j kan 'm om de doeme wel wienen* speelt met hem, weet hem helemaal in te palmen en te sturen (Ol-Nl), zo ook *iene om de doeme wienen* 2. gedeelte voor de duim (bet. 1) in een handschoen: *Bi'j et haanskebreien moe'j meerderen aj' an de doem toe binnen* (Dho, Op) * *Doem in 't gat, dan hej' een dri'jstoel!* (Nt)

doemedri'jen z. *doempiendri'jen*

doemekracht z. *doemkracht*

doemeling (verspr.) Ook *dumeling(e)* (WH), *dummeling* (Sz) de; -s, -en; doemelinkien ['dūməliŋ/'dŷm.../'dām...] 1. los bekleedsel vooral voor de duim, ook wel voor een andere vinger (meestal vastgemaakt om de pols) *Doe hi'j fiet an de vinger had, leup hi'j mit een doemeling omme* (Pe-Dbl), *Doe d'r toch een doemeling omme* (Nw), *een doemelinkien an de vinger* (Nw), *...om de vinger* (Np)

doemelske z. *doemske*

doemen Ook *dumen* (WH) ['dūm/'dŷm:] - duimen: bekende handeling met de duimen uitvoeren om iemand sukses te wensen in een bep. activiteit *Ik zal veur je doemen, aj' dommiet veur 't examen kommen te zitten* (Db); *wedden* (Nt): *Zuwwe d'r mar omme doemen?* (Nt)

doemeske z. *doemske*

doemgat (Ste) et; -ten; -tien ['d...] 1. gat in bep. handschoenen waar de duim door kan steken *Bi'j moffen zit d'r wel een doemgat in* (Ste)

doemhout z. *doemshoolt*

doemkracht (verspr.) Ook *doemkracht* (verspr.), *dommekracht* (verspr.), *duumkracht* (WH) ['dümkraxt/'dümæ.../'domæ.../'dýmkraxt] - *dommekracht*: *de doemkracht, een soort van krikke daor aj' zwaore dingen mit optillen kunnen* (j), *Op 'e doemkracht hej' ok een palle* (Ow)

doempien (z. ook onder *doeme*) et; **doempies** ['dümpin] 1. kleine duim *As iene narrig was zee men wel: 'Lach es tegen doempien' d.i. tegen het duimpje dat men opstak* (Obk), ook door kinderen gezegd als pesterij onderling (bo: Nw) 2. bep. soort koekje, duimpje (Dho, Np, Nw, Obk, b: ln) 3. winterkoninkje (Np, s, b: ln) 4. boomkruiper (Np, n) 5. in *Klein Doempien* Klein Duimpje * (als benaming in een rijmpje voor kleine kinderen op schoot gezegd, waarbij elk der vingers wordt vastgepakt:) *Doempien/Fiedelpoempien/Klaos Hampien/Pieter Dampien/Kleine Puk* d.i. de kleinste vinger, het pinkje (Ma), *Doempien/Fiedelmoempien/Klaos Hempien/Pieter Dempien/En 't kleine ding* (Ol-Nl), zo ook *Doempien het een kugien kocht/Kotman het 'm naor huus toe brocht/Laankman het 'm steuken/Kleine fiedelommedeintien het de wossies maekt/Klein schelmpien het ze allemaole opeten* (Ste), *Doempien het 'n kugien kocht, Filemon het 'm naor huus toe brocht/ Laankman het 'm steuken/Kotman het d'r wossies van maekt/En 't kleine ding het alles opvreten* (bo: Nw)

doempiendri'jen (El, vo, b) Ook *doem-dri'jen* (Np) onbep. w. en het doempiendri'jd ['dümpindr.../'dümæ... - duimendraaien: met de duimen draaien, ook: nietsdoen *Hi'j hadde wel es heurd dat d'r hiel wat ambteners ommeleupen die de hiele dag niet veule anders deden as doempiendri'jen* (vo)

doempienzoegen (Db, Dhau, Nbk, Np, Obk, b) Ook *doemzoegen* (Np, Ow, Ste), *duumzugen* (WH: Spa) ['d.../...] - duimzuigen *I'j grote slief, bij' now nog an 't doempienzoegen?* (Dhau), (zelfst.) (...) et *doempienzoegen, dat ze mar niet offeren wil* (...) (b)

doempienzoeger (Bdie, Db, Dfo, Ld, Ma, Np) Ook *doemzoeger* (El, Np, Nw, Obk, Ow), *duumzuger* (Sz) ['d.../...sy:gr] - duimzuiger (lett.)

doemschroeven (verspr.) Ook *duum-schroeven* (Spa) mv. ['d.../...], in *iene doemschroeven anzetten* iemand de duimschroeven aandraaien, hem pressen op een dreigende manier (Dho, Diz, Spa, Np), ...*andri'jen* id. (verspr.): *Die meugen ze de doemschroeven wel wat andri'jen* (Ow) **doemshoolt** (Ma, Np, Ow) Ook *doemshout* (Sz), *duumshout* (Spa) et ['dümsho:ltv...] 1. duimshout *Ik zee teugen de timmerman: 'Doe dat now van doemshout!* (Sz)

doemshout z. *doemshoolt*

doemske (App, Dfo, Ma, Nbk, Ow) Ook *doemelske* (Bu, Nbk, Ow), *doemeske* (Dfo, Dhau, Ld) de, ook wel et ['dümškə/'dümłškə/'düməškə] 1. duimeling, los bekleedsel voor de duim, ook wel voor een andere vinger *een doemelske veur de doeme en een sloefien veur de vinger* (Bu), *D'r moet even een doemelske omme* (Bu) **doemsnieding** (Nw) de; -s, -en; ...*sniedinkien* ['dum...] 1. snee in een duim **doemstok** Ook *duumstok* (WH) ['d.../...] - duimstok *De meetlatte wodde zels maekt van een latte, die wodde ofmeten mit de doemstok* (Ste), *mit de doemstok een vissien meten* (b)

doemzoegen z. *doempienzoegen*

doemzoeger z. *doempienzoeger*

doen I et [dün (ook wel met lichte sjwa voor n: Np, Ol-Nl)] 1. het doen, het handelen, het verrichten *Et is gien doen* het is veel te zwaar/moeilijk om te doen, *Dat oolde huus is niet meer op te redden, daor is gien doen an* dat valt hoe dan ook niet te bewerkstelligen (Obk), *in goeie doen wezen/raeken* rijk (verspr.): *Hi'j is in goeie doen (raekt)* hij heeft zich flink opgewerkt, heeft het financieel nu heel goed (Dhau, Nbk), *Die is wel aorig goed bij zien doen* (Nbk), *Hi'j kwam weer wat bij zien doen* bij z'n positieven, tot zichzelf (Np), *iene zien doen en laoten: D'r is wel op zien doen en laoten let* (Db), *bij' mit al oons doen en laoten* bij/met alles wat we doen (Nbk), *d'r mit van doen kriegen/hebben* ermee te maken kriegen/hebben: *Ik wil d'r niks mit van doen hebben* (verspr., Nbk), *Ik wil niks mit je van doen hebben* (Nbk), *Wat het die d'r mit van doen!* (Nbk), *ut je gewone doen wezen*, zo ook *Mit de veraandering van schoele bin de kiender soms uut heur doen* (Obk), *Da's min doen*,

doen - doen

om die zo te bedonderen een gemene manier van doen (Np), *Daor is gien doen an geen beginnen aan* (verspr.), ...om id (Db, Diz, Np, Nt, Spa), *Naor zien doen het hi'j him nog goed holen* vergeleken met zoals hij gewoonlijk doet (El), zo ook *veur zien doen* gemeten naar zijn gewoonte, naar wat hij anders presteert (Nbk), *Et is gien meniere van doen* het is onbehoorlijk, zoals hij doet (Nbk), zo ook *Dat is gien doen van die kerel* (Nbk)

doen II st. ww.; overg., onoverg.; dee, het daon [dū:n (ook wel met lichte sjwa voor n)] 1. handelen, uitvoeren, maken, laten ontstaan *Een meenske kan veul doen op een dag* (Nbk), *As d'r wat anders in de verkoop komt, moet d'r eerst een proef op daon wodden* op worden uitgevoerd (Sz), 't *Is wel te doen* het is wel uitvoerbaar, *Waoromme hool ie eigenlijk een peerd? Ie hebben d'r ja niks veur te doen* je hebt immers geen werk voor een paard (b), *iene zien zin doen* doen wat hij graag wil, *Hej' et wark al daon?* [met als mogelijk antwoord:] *Nee, ik heb et mar half daon* (Nw), *Ik heb et wark vandemorgen daon* (Nbk), *Heb ij 't hemmelen al daon, T.?* (Db), *Kuj' dat zwaore wark wel doen?* (Nbk), *niet vule doen* weinig werk, activiteiten verrichten (Nbk, Np), *je best doen* zich inspannen, zich serieus inzetten, *Ok iene die niks dot, die het et wel es waarm* (bl), *d'r wel wat veur doen willen* zich er wel voor willen inspannen, wel werk willen verzetten (d.i. ook: voor het loon enz. dat hij/zij krijgt) (Nw, Nbk), *Dat ha'k niet doen moeten* (Spa), *Niet doen, heur!* doe dat niet, handel niet zo, *Zol hi'j dat uut himzels daon hebben* naar z'n eigen ingeving (Op, Nbk), *Hi'j dot krek of et him niks zegt* (Ste), *Wat doe'j' veur de kost?* wat voor werk heb je (verspr., Wol), *Wat doe'j' aenlik?* id. (Nbk), *Daor hebben ze him een goeie dienst mit daon* (Dho), *wat doen* iets doen, werk verrichten: *Ik heb d'r altied een protte veur daon* (Nbk), *Lao'we mar weer wat doen gaon* gaan uitvoeren (Nbk), *et argens mar mit doen moeten* er genoeg mee moeten nemen, geen verdere uitleg krijgen: *Ik bin daor op 'e ruimte of in de bos krek lieke goed beweerd as bi'j jow in de wege (...). Daor mos E. 't dan mar mit doen* (b), *de kaorties*

doen de woordenboekkaartjes beantwoorden (verspr.), *We doen de koeke halfdeur* (Np), *Zuwwe de man de helte doen?* het verschil delen (tussen het gevraagde en het geboden bedrag), elk de helft betalen (Nbk, Ste), *Ik heb nog een protte te doen* (Nbk), *Et is oons een raodsel waor die meensken alles van kopen, want ze doen wat ze willen* ze doen maar wat ze leuk vinden, ze leggen zich geen enkele beperking op (Obk), *Daor heb ik een kopien an daon* een goeie slag geslagen door voor weinig te kopen (Obk), *Ik kan d'r niks an doen* ik kan het niet helpen, ook: het is toch eigenlijk wel zo dat ik vind dat (...): *Ik kan d'r niks an doen, mar hi'j het toch wel een betien geliek* (Nbk), *d'r wat an doen* iets doen om het te verhelpen, om het probleem op te lossen, om negatieve ontwikkelingen tegen te gaan enz., *Hi'j dee d'r (van) alles an* spande zich er zeer voor in (Nbk, b), *De kedde dee d'r gien tree vlogger omme* liep geen stap harder (s), *d'r (niet) lange over doen* er (niet) veel tijd voor nodig hebben om het te doen, zo ook *Et was niet veer, mar hi'j dee d'r lange over* (Nw), *Ik heb 't mienen d'r toe daon* ik heb er wel genoeg aan gedaan, ik heb me er wel voor ingespannen (b), *Hi'j het d'r hiel wat toe daon* hij heeft in aanzienlijke mate geholpen (El), *et doen* goed werken: *De moter dot et niet* (Nbk), *Ik doe 't mit je da'k geliek hebbe* ik wed met je etc. (Np), *et (mit mekeer) doen* het samen uitvoeren, ook: gemeenschap hebben met elkaar: *Ze deden et stiekem in een bossien* (Nbk), *Een aep kan soms echt naodoen wat een meenske dot* (Obk), *et te briek doen* het te bont maken, het te overdreven, gek doen (Mun), *Dat hej' knap daon* dat heb je goed gedaan (Nbk, Ma), *Now vaal mar daele en doe mar krek aj' thuus binnen* (b), *Wat doe'j'?* (Nbk), ...*bi'j' an et doen?* (Nbk), *een protte doen* veel doen, *Ie hebben zeker niks meer te doen* je bent kennelijk klaar met je werk, ook gezegd als men de indruk heeft dat de ander nog erg veel werk heeft, 't *Is min doen om thuus te blieven* thuisblijven kan eigenlijk niet (verspr.), *Mar ik geef et je te doen om mit tien, twaelf gulden een huusholing te onderholen* het is moeilijk uit te voeren (vo), *Wi'j doen et best om dit*

hele geval es goed mit mekaander uut te praoten zouden het beste handelen door (...) (Op), *Wat he'k now weer daon!* wat heb ik nu weer verkeerd gedaan, *Die het et daor altied daon* krijgt steeds de schuld, *D'r is hier nooit wat te doen* er is geen vertier, *Daor is zeker wat te doen* er is kennelijk vertier, levendigheid, ook: opschudding, drukte, (...) *nog veur alle meensken zien hadden, wat d'r te doen was* wat er plaatsvond (b), *Daor is wat te doen* daar gebeurt iets, daar is iets aan de hand,, ook: die mensen krijgen een kind (El), zo ook *D'r kon best wel es wat te doen wezen bij de buurvrouw* ze zou best wel eens in verwachting kunnen zijn/kunnen gaan bevallen (Dla, Sz, Spa), *Een waegenmaeker was et om de stamme te doen, mar ok om et kroemhooit, veur et maeken van dissels* was het begonnen om (Obk), *Dan kriej' mit mi'j te doen* dan zal ik wel tegen je optreden, zo ook *Waog et niet een klauwe naor dat kiend uut te stikken, want dan kriej' et mit mi'j te doen* dan krijg je met mij te maken, dan zal ik wel optreden (Op), *te doen hebben mit iene* meelevende, medelijden hebben met iemand: *A'k d'r bij naodaenk he'k et wel een betien mit heur te doen* (b), *Die femilie is slim ongelokkig, we hebben et d'r slim mit te doen* (Diz), *M. hechte slim an heur mem en hadde et d'r arg onder te doen* had het er erg moeilijk mee (vo), *We hadden (et) mit him te doen* trokken het ons aan hoe moeilijk hij het had, hadden medelijden (Nbk, Ma), *te doen hebben mit* (zelf) last hebben van iets lichamelijks of geestelijks: *Hi'j het 't mit de deurgang te doen* (j), *...mit et hatte te doen* (Nbk), *...mit et waeter te doen* (Ste), *Hi'j het et mit de rikketik te doen* heeft het met z'n hart te stellen, heeft hartklachten (Dho), *Hi'j het et d'r zo mit te doen, hi'j kan et niet bolwarken* hij is zo intensief met z'n geloof bezig, dat hij er haast onder bezwijkt (El), *Ie konnen an him zien dat hi'j d'r onder te doen hadde* dat hij eronder leed (j), *We hebben vannaacht een uutvanhuzertien had; niks te doen, gelokkig!* het ging probleemloos, zonder dat we iets hoefden te doen (Db), waarnaast *Die kwaojonge het oons wat te doen maekt* heeft ons flink wat last bezorgd (Np, Op), zo ook *Die kan wat te doen maken* die

persoon kan je flink last bezorgen, maken dat je er iets aan moet doen (Dla, Spa, Sz) en *Hi'j het hiel wat te doen maekt*, heeft heel wat teweegebracht, heeft veel last bezorgd (verspr.), *Ik kan et d'r wel mit doen* ben er tevreden mee, moet er tevreden mee zijn, *Ie moe'n et d'r mar mit doen* je ermee tevreden stellen, *Daor kon hi'j et mit doen* na die opmerking had hij niks meer in te brengen (spor.), *Ik moet et d'r mar mit (zien te) doen* ermee zien te redden, *wat doen* een voordracht doen, een liedje zingen e.d., bijv. op een bruiloft, *D'r het hiel wat over te doen west* er is veel discussie, opschudding over geweest, *Dat is nog een keer te doen* kost niet veel moeite, *We moe'n mar weer an 't wark, de kebouters zullen 't wel niet veur oons doen* (Spa), *Doe toch niet zo vremd!* (Nbk), *Eerst mossen ze nog een avendgebettien doen* (j), *Hi'j dee een raere vraoge* (Ol-Nl), *Dat zol de leesberhied van zien wark schae doen* (bl), *je plicht doen, Doe mos K. even buten om een bosschop te doen* d.i. hier: te plassen (j), (...) *dat ze goed doen om veurraoden an te leggen* er goed aan doen (vo), *d'r een ied op doen* het zweren: *Ik wil d'r een ied op doen* dat hi'j woord hollen het (b), *Ik wil d'r gien ied op doen* dat (...) ik zou niet durven zweren dat (b), *iene zeer doen* hem pijn doen, *iene bescheid doen* hem antwoorden, *Hoe moe'k doen?* hoe moet ik me gedragen, *Ie doen mar!* ga je gang, ook negatief: ...en bekijk het maar, *Ie doen mar en ie doen mar, en ie daenken nooit een keer om mi'j!* (Nbk), *Waor doen ze et van!* hoe kunnen ze dat allemaal financieren, betalen, *Zo zegd, zo daon zo gezegd, zo gedaan* (b), *Hi'j dee niks as gaepen* (Nbk), *De kleine jonge het de hiele naacht niks daon as raozen* (Ld), *Ik hebbe et wat op 'e keel en doe niks as kochelen* (Op), *Hi'j dee mar niks as pochen over zien huus* (Op), *Hi'j doet niks as vloeken en tieren* (Sz), *As 't bottien leeg was, a' vroeger de kiender voerden, dan dee-d-ie van 'opperdepop'* (Obk) 2. (overg.) een voordracht doen, het woord voeren, iets leuks doen ter ere van iemand e.d. *Doe ie vanaovend ok wat op 'e brulloft?* (Nbk), *Hi'j is morgen jaorig, moe'n we ok wat doen?* (Nbk) 3. (overg.) groeien, groei laten zien, in verb. als *Hi'j het 't goed daon* hij is

fors gegroeid (Nw), *De biggen doen 't goed* gedijen goed (Db), *De tuun dot et goed van 't jaar* vertoont veel aan groei, evt. opbrengst (Nbk) 4. (onpers.) als weersomstandigheid zich voordoen: *As we huj liggen hadden, zeden we wel: et kan vanmiddag nog van alles doen* d.i. m.b.t. het weer (Ol-Nl), *Et kan van alles doen, et kan regenen en et kan vriezen* (Obk) 5. (onpers.) regenen *Et dot al de hiele dag* (verspr., Nw), *Et dot aorig hadde* (verspr., El) 6. (overg.) degene zijn die iets gedaan heeft *Wie dee dat!* (Nbk), *...het dat daon!* (Nbk) 7. (overg.) plaatsen, aanbrengen e.d. *Hael vlogge et zundagse pak en trek him dat an, doe him een ring an de vinger (...)* (b), *Hi'j het een stokkien bij de tuun an daon* (Diz), *I'J moe'n d'r niet meer op doen, dan kuj' vot heuren daj' liegen* je moet niet nog meer overdrijven (Db), *Die pochebuul dot de helte d'r bovenop overdrijft* geweldig (Np), *Ze meugen d'r graeg wat bij op doen* het aandikken (Obk), zo ook *Ze meugen graeg overdrieven, ze doen overal wat bij op* (Sz), *Hi'j dot d'r vuus te vule bij, hi'j overdrieff* (El) en *As hi'j je wat vertelt, kuj' d'r op rekenen dat hi'j d'r een schep op doet, dat is zien maniere van doen* (s), *Daoromme dee dokter 't meerste daor mar zoe'n betien of rekende het niet mee, negeerde het meeste* (b), *Hi'j het mi'j bij de bok daon* belazerd, te grazen genomen (verspr., Bdie) 8. (overg.) doen ondervinden, behandelen *iene hatzeer doen, iene ondersteek doen* (Ste, b), *iene naor zien daoden doen* hem behandelen naar hoe en wat hij gedaan heeft (Dhau, Mun), zo ook *elk naor zien daoden doen* (b), *Dat dot 'm goed* (Bu) 9. (overg.) aandoen, raken *Wat zol een meenske mi'j doen?* kunnen aandoen (b), *Ie meugen him niks doen* (Np), *Ze deden dat jongien niks as pesten* (Obk), *Moeder, die jonge wil mi'j wat doen!* wil mij plagen, slaan enz. (Op), *Die hond doet niks* zal je niets doen (Spa), *Hi'j zee dat et him niks dot* dat het hem niet raakt (Ste) 10. (overg.) voltooien, volbrengen *Ze kunnen de reize haost niet meer doen, ze wo'n echt oold* (Nbk), *Aj' dit daon hebben, kuj' wel naor huus gaon* (Mun), *Et wark is nog niet daon, heur, et ligt nog op je te waachten!* (Nbk) 11. (overg.) bewerkstelligen, als effect geven

De veurste utters gaot nog wel, mar de achtersten doen et him leveren problemen op (vo), *Hi'j kan gien goed doen, ze hebben de pik op 'm* niets van wat hij bewerkstelligt, uitvoert valt in goede aarde (Pe-Dbl, Dho), *Die spanzaege dot niks meer, hi'j is zo stomp as een viele* (Db) 12. (overg.) een goede financiële positie hebben *Ze kun 't goed doen* (verspr., Nbk), *De mannen die et wat doen kunnen, hadden vroeger wel singjetten an 't horlogeketting* (Sz) 13. (overg.) naar gewoonte doen, als gewoonte hebben *Doen dat de bouwmannegies niet?* doen de kwikstaartjes zoiets niet? (Nbk) 14. (overg.) als spel e.d. spelen *Vroeger deden ze pikschieten mit stienen* (Obk), *Mien vrouw en ik doen 's aovens wel gauw es een pottien kaorten* (Db) 15. (overg.) opleveren, als effect hebben *Een knipogien kan hiel wat doen* (Spa) 16. (overg.) aan geld opbrengen of kosten *Die appels doen een rieksdaelder de korf* (Np), *De bonestokken deden mar twie dubbelties de bos* (n: Ot), *Hoevule doet dat?* (Bdie), *Die appels doen een rieksdaelder de körf* (Np), *Et was ofpraot tussen de boeren en de arbeiders, dat et eerpelrooien een kwattien de roe doen mos* (Ow), *Wat doen die biggen?* (Db), *Wat moe'n die laomer doen?* (Obk), *Wat hure doet dat laand?* (Dhau), *Et wark doet zoveule de roe* (Ow) 17. (overg.) geven *Doe mi'j nog mar een borreltien!* (Nbk), *R. ropt him weer terogge en dot him fluusterende een bestelling* (p), *Doe me de centimeter even, je!* (Nbk), *Ik doe je de krante wel even mit* (Spa), *Wi'j me de theepot even doen?* (Spa), *Ik heb d'r ok een gift geld toe daon* (Ma), *Ik heb alles an de kärke daon* bij testament toegewezen (Np), *Lig d'r now niet langer over te stennen en doe gelok* besluit in te stemmen met het aanbod/het gebodene (bij koop/verkoop) (Op), *iene bericht doen* hem een bericht geven of doen toekomen, hem iets doen weten, *En doe dee hi'j mi'j et hele kepittel* vertelde hij mij het hele verhaal (Ste) 18. (overg.) schoonmaken en/of opruimen *Ik moet et husien nog doen* (Nbk), *We moe'n de kaaste nog even doen* (Ste) 19. (overg.) kammen *Doej' je haor nog even?* (Nbk) 20. (overg.) te maken hebben (met) *Hi'j het 't mit 't geleuf te doen* denkt

voortdurend aan, is voortdurend bezig met de bijbel (Ow), *Dat dot d'r niet toe heeft er niks mee te maken, Mit dat spul wi'k niks te doen hebben* wil ik niets te maken hebben (Nw), zo ook *d'r niks mit van doen hebben (willen)* er niets mee te maken (willen) hebben (verspr.) 21. (overg.) met iets beginnen, ermee handelen, zich aanhalen *Wat doen ze ok mit vekaansie!* (Nbk), *Wat moe'k daor mit doen?* wat moet ik ermee aanvangen 22. (onoverg.) zich bezighouden met *Sommige meensken doen an gehielontholing* (Ld), *Ze gaon niet naor de kärke, ze doen d'r aenlik niks an* (Nbk), *Ze doen al drok an verkering* (Nt) 23. in d'r op doen erop bieden, ook: naar de funktie solliciteren *Hi'j dot op dat huus* (Np), *H. van G. het d'r ok op daon* erop gesolliciteerd (Mun) * *Doen is ok een keunst* (Dfo), *Zeggen is niks, mar doen is een ding* (Op), *Al waj' doen, doe dat mit hatte* doe dat dan ook met toewijding (Op), *Le raeken d'r an gewoon, tot an hangen toe, mar ie moe'n et niet te lange doen* (Nw) doen III st. ww., z. doen II; hulpww. 1. handelen zoals het werkwoord uitdrukt, bij een onbep. w., in verb. als *Doe d'r mar es daenken omme* let op mijn woorden, let maar eens op: zo zal het komen, zo ook *Et zal je d'r naor gaon, doe mar daenken!* (El) en *Doe mi'j mar es gedaenken!* (Bdie), *Die het wat lopen daon om verkering mit heur te kriegen* is veel naar haar toe, achter haar aan geweest (Dfo), *bliken doen* blijken: *Mar 't dee al gauw bliken dat 't zo ienvooldig niet was* (b), *Et zal wel bliken doen* het zal wel blijken, het zal zo wel gaan (of juist niet) (b), *Laot oons van dat gelove bliken doen, niet allienig mit woorden mar veural ok deur oonze daoden zorg dat wij van dat geloof blijk geven* (b) 2. na een voorafgaande onbep. w. of andere werkwoordsvorm, de betekenis van de eerder genoemde handeling herhalend en aldus versterkend: *Knoeien dat hi'j dee!* (Nbk), *En lachen dat ze daon hebben!* (Db, Ld), *Jammeren dat ze deden!* (Ow), *We konnen praoten en doen wat we wollen, mar hi'j dee et pertinent niet* (Op), *We mossen trappen en doen om in de wiend op te kommen* (Obk), *dat/as 't zowat dee/dot in aanzienlijke mate: Et vreur gister dat et zowat dee* (Ow), *Die kiender zongen dat*

et zowat dee (Ow), *Ze kan eten dat zowat dot* (Nbk), *Et sni'jde dat et zowat dee* (Dfo, Diz, Np, Ol-Nl), *...dat et wat dee* (Db), *Et sni'jt dat et wat doet* (Dhau), *Et klepperde dat et zowat dee* (Spa), *Et rookt daor dat et zowat doet* (Sz), (een naamwoordelijk gezegde herhalend:) *Zien heit was zo kwiek as zowat dee* (Ow), (anders dan met et.) *Jow moe'n eerlik speulen, jow strieken da'j' zowat doen* (Ol-Nl) 3. neutraal gebruikt ter herhaling van de inhoud van een eerder werkwoord: *Negenstikken doej' mit negen witte en negen zwatte kneupen* (Ste), *Zingen doen we ok niet meer de laeste tied* (Nbk), *Hi'j gedreegt him beter as dat hi'j gister dee* (Nbk) 4. de oorzaak inleidend: *Dat doet mi'j raer veurkommen* komt vreemd bij me over (Ol-Nl), *'t Is hier wat veraanderd, et dee oons wat vreemd veurkommen* (Obk), *Je doen oons schrikken* maakt dat we schrikken (Diz), *Ze dot me argens an daenken, dat maegien* (s), *Een klein zochien wiend dot de riegel klaeterjaegers bi'j de zaandreed langes roezen* (v), *Doe oons zien dat oonze grote en oonze kleine zorgen vaeke mar betrekkelijk binnen* (b)

doende ['dū:ndə] - doende, met iets bezig, aan de slag *We mossen doende wezen en veural niet naodaenken* (v), *Hi'j is d'r al mit doende* (Nbk), *Bi'j' d'r al mit doende?* *Ja now?* (Nbk), *Ik wil me daor ok es mit doende holen* (b, Nbk), *drok doende* druk bezig zijnd, *altied doende: Zi'j is now altied doende* (Obk), *Hi'j is mit de lesten doende* staat er financieel slecht voor (Np), (van een vrouw die moet bevallen:) *Is ze al doende?* is de bevalling al begonnen (Np), zo ook *Ze is doende* (Np)

doenen (Np) onbep. w. en het doen ['dū:n:] 1. zitten suffen (Np) 2. in zichzelf gekeerd zitten, zitten mokken (Np) *Wat zit ie toch te doenen!* (Np)

doenerd (Nbk) de; -s; doenertien ['dū:nɪt] 1. sufferd, slaapkop *Doenerd het zien draankien ok weer had, heur! Hi'j zit weer in de stoel te slaopen* (Nbk)

doeniet (verspr. WS, El, Obk) de; -en; -ien ['dunit] 1. maar steeds niet gebruikt voorwerp, persoon die kennelijk niet geschikt is en dus niet mee hoeft te doen *Et staot d'r mar veur doeniet* (Bdie, Obk, Spa), zo ook *Et staot d'r al een heel schoft*

doenikser - doeste

veur doeniet henne (Dla), *Dat meens staot d'r veur doeniet bij* (Sz), *As ik d'r veur doeniet bij staon moet, doe ik niet mit* (El) **doenikser** (Nw) de; -s ['duniksɪ] 1. iemand die niets doet, niksnut

doenoor (Nw, Obk) de; doenoren; -tien ['duno:ər] 1. sloom iemand, druiloor **doentien** (Np) et; ...ties ['dū:ntin] 1. suffige vrouw

doerak Ook *doerakker* (Ld, Nt) ['du:ərak/...rakɪ] - *doerak*: gemeen, onbetrouwbaar iemand, rotzak *'Doerakken! heurde Jan him al raozen* (b), *een gemene doerak* (Sz), *een dikke doerak* (Dfo); kind dat streken uithaalt, ondeugd *Wat is dat een kleine doerak!* (Dho), *Die kleine doerak zet alles op 'e kop* (Obk)

doerakker z. *doerak*

doereboolt z. *doereboolte*

doereboolte (Bdie, Bu, El, Nbk, Nw, Obk, Ol-Nl, Wol, fp) Ook *doereboolt* (Bdie, El), *doerebout(e)* (Bdie, Bu, Df, Dfo, Dhau, Diz, Nbk, Obk, Ol-Nl, Ow, fp), *doezebout* (Db, h, fp; Ow), *doezeboolte* (El, fp; Ow), *doedebout* (fp), *doeden* (fp), *oerebouten* (fp), *stoezeboolt* (Mun, Pe-Dbl), *stoezeboolte* (ZW, Dho, El, Mun, Nt, Nw, Ol-Nl, Op, Spa, Wol, fp), *stoezebal* (fp), *stoezebout* (Spa, Ste, fp, h), *stoezeboute* (Diz, WH), *stoezebolle* (Np, Nw, Ste, bl), *soesboolten* (mv. Sz), *soezeboolte* (Obk), *soezebolle* (Nw) de; -n; ...booltien ['du:ərəbo:ltə/...bo:lt/...bɔmt(ə) 'du:zə.../.../ 'dudə.../ 'dudn 'u:ərə.../ 'stu:zə.../.../...bal/.../.../ ...bɔls/.../ 'stu:zb.../.../...bɔlə] 1. lisdodde *De stoezebollen pluusteren* (Np), *de pluizen van een stoezeboolte* (Bdie), *De stoezeboolten vleugen de pluusters of, as ze riepe waren* (Pe-Dbl), *In de kussens deden ze wel soezebollen, de pluusters daarvan, en ok wel es witte poesters* (Nw)

doerebottel (Dfo) de; -s; -tien ['du:ərəbɔtɪ] 1. bloeiwijze van de lisdodde

doerebout(e) z. *doereboolte*

does [dus] - *douche*: staortbad: *Now even lekker onder de does, daor knap i'j van op* (Ow), *onder de does gaon, ...willen, ...zullen, ...staon: Ik kan niet bij de buterdeure kommen, ik stao onder de does, wil ie even kieken wie d'r an de deure is!* (Nbk); *douchetoestel*; *douchecel* *De krane in de does hej' laoten lopen!* (Spa) **doescel** (spor.) ['dusel] - *douchecel*

doesen zw. ww.; overg., onoverg.; *doeste*, het *doest* ['dus] 1. (onoverg.) *douchen*, een *douche nemen* *Staoj' te doesen?* (Nbk) 2. (overg.) een por, een stomp geven (b) *Van poere wille doeste hij L., zien vrouw, in de ribben* (b)

doesgedien (spor.) ['d...] - *douchegordijn*

doeshokke (spor.) ['d...] - *douchehok*

doeshond z. *kedoeshond*

doesien z. *kedoeshond*

doeskabine (l) ['d...] - *douchecabine*

doeskop (spor.) ['d...] - *douchekop*

doeskraene (verspr.) ['d...] - *douchekraan*

doesmatte (spor.) ['d...] - *douchemat*

doesslange (verspr.) ['d...] - *doucheslang*

doesstange (spor.) ['dust...] - *douchestang*

doest (Db, Dhau, Ld, Np, Obk, vo) Ook *doeste* (s) de [dust/'dustə] 1. klap, stoot, stevige por *Hij het him een flinke doest geven* (Obk), *Hij gaf me een doest!* (Ld), *Doe lachten ze en H. kreeg een doest in de ribben: 'Melken, jong!* (vo) 2. z. *doeste*

doeste (verspr.) Ook *doest* (Dhau, Ld, Nbk, Nt, Ow, Spa) de, et; -n (bet. 2, 5, 6) ['dustə/dust] 1. (verz.) vastzittend vuil op de huid van mens of dier *'t Peerd het een lage doest op 'e huid* d.i. ook door oud haar dat vast is blijven zitten (Spa), *Hij had doeste in 't haor en op et heufd* vaak in het bijzonder: roos (Nt, Nbk), *Die viezerd het een laoge doest op 'e huid* (Dhau, Ow, Ld), *Aj' de hanen zo smerig had hebben*

daj' ze niet meer schone kriegen kunnen, dan hej' doeste op 'e hanen (s) 2. laag vast zittend vuil op iemands huid *N. het een doeste op 'e kop van smerighied* (Obk, Np), *Hij het zuver een doest op 'e huid; dan hej' d'r oergroete in ziten, smerigte van de grond, of ie hebben plakken op je lichem daor aj' je niet goed wasken hebben* (Np, Nbk), *een doeste op 'e huid* (Sz), *D'r zit een doeste op* (Ow), *een aorige doeste in et haor hebben* (Np) 3. oud, ruig gras of ander wild gras dat nog op het land staat (Db, Nw, n, bo: Bu, Nw) *As d'r van dat doeste op staot, moej' dat wel es wat ofmijjen* (Nw), *D'r zat zoe'n doest in 't gröslaand, de peerden veur de mesienen stonnen iederkeer stille* (Db) 4. afval van dode planten (b: ln) 5. borstelgras (fp) 6. bochtige smele (Bdie) *Doeste grujt in boswallen en an bosranen; arbeiders sneden et wel veur geitevoer* (Bdie) 7. schaduw-

gras (Bdie) 8. bep. laag in de grond (Dhau) 9. z. *doest*

doestepolle (Dhau, Ld, Ow) de; -n; -gien ['dustə...] 1. pol oud of wild, ruig gras tussen het gewone gras in het land

doesterig (verspr.) bn.; -er, -st ['dustɪrəx] 1. met een vettige, viezige laag of met een bep. uitslag van de huid *Die liende kik d'r ok doesterig uut, die is niet half schone.* (Nw), *Hij zicht d'r doesterig uut* (Np) 2.

met vuilgele of bleke, ongezonde kleur (Bdie, Np) 3. groezelig, slonzig (Dho) *een doesterig vrouwgien* (Dho) 4. (van het land) onverzorgd, met plukken ruig, oud gras e.d. (Bdie, Db, Nt, Ow, Spa) *Doesterig laand is roeg liggen bleven* (Ow), *'t Laand is doesterig as d'r nog een lage rommel op 'e grond zit* (Spa)

doestig (Bu, Dfo, Dho, Nbk, Np, Nt, Obk) bn.; -er, -st ['dustəx] 1. met een vaste, vroe smerige laag op en/of in de huid,

smoezelig *Doestige biggen buunden ze of!* (Nbk), *Die kerel zicht d'r doestig uut* (Np) 2. met een grauwe, ongezonde gelaatskleur (Bu) *De jonge kwam ontiederig, doestig thuus vies en met een ongunstige gelaatskleur* (Bu) 3. met roos in het haar (Nt) 4. (van het land) met veel *doeste*, z. aldaar, bet. 3 (Dfo, Np, Obk) *doestig laand* (Np, Obk)

doeve Ook *duve* (Spa, Sz) de; -n; doefien ['du:wə, ...və] 1. duif *We fluiten de doeven altied* (Db, Diz), *We hebben een doffer en een doefien in de boom zitten* (Np), (gezegd door oude mensen tegen kleinere kinderen:) *Och mien klein doefien, prottertien toch* (Ld), *onder een aander zien doeven schieten* (verspr.), *onder (een) aandermaans...* (Ld, Ma), zo ook *iene onder de makke doeven schieten* op een ander z'n terrein komen en zaken afpikken (Ste), *Braoden doeven vliegen je zo niet in de mond je komt niet zo maar aan een goed inkomen, een meevaller e.d., denk niet dat je alles zo maar krijgt* (Np), *Hij daenkt dat de gebraoden duven 'm zo in de mond vliegen* (El, Sz), zo *gries as een doeve* zo grijs als een duif, *een Kuunderse doeve meeuw* (Np, Ste, n, b: ln, bo: Dho): *Aj' Kuunderse doeven zien, komp d'r vaeks mal weer* (Ste) 2. symbool van de vrede 3. meisje, jonge vrouw (Nbk, Obk) *Dat is een aorig doefien* (Obk), *Aj' trouwd binnen,*

dan begint et mit een doefien, mar 't besien wodt hoe langer hoe groter het begint leuk, maar het wordt steeds lastiger (Nbk) * *Beter iene doeve in de hand as tiene in de locht* de zekerheid van wat men wél heeft is het belangrijkste (Ow), *En wat denk ie, wil iederiene/Niet de boer, de visker, de bakker alliene/Vuur in de kachel, een pupe vol tebak/Brood op 'e taofel, een duuv' op et dak!* (Mun)

doevebone (OS, verspr. WS) de; -n; ...boontien ['du:wə..., ...və...] 1. tuinboon *Doevebonen en peerdebonen wo'n bruukt veur veevoer, d'r zit een hoog erwitgehalte in* (Ste), *Een doevebone is een soort sloffebone* (Nbk)

doeveëi (Op, Pe-Db) et; -er; -gien ['du:wə..., ...və] 1. duivenei *Ze hebben me in 't ziekenhuus een nierstien onthaeld, zo groot wel haost as een doeveëi* (Op)

doevehokke ['d...] - duivenhok

doevehoolder ['d...] - duivenhouder

doevjacht (v) de; -en ['d...] 1. jacht op duiven

doevekouwe (Ma, Pe-Db) de; -n; ...kouwgien ['d...] 1. duivenhok *Ze hadden een mooie doevekouwe veur de deure* (Pe-Db)

doevekroppe (Ld) de; -n ['d...] 1. verwijding van de slokdarm bij een duif *De doevekroppe zit vol zaod* (Ld)

doevemelker (verspr.) Ook *duvemelker* (Spa) ['d.../'d...] - duivenmelker: duivenhouder

doevenust ['d...] - duivennest

doeveplattien (Bu) ['d...] - duivenplat

doevering (Np, Wol) de; -en ['d...] 1. ring door een duivenhouder aangebracht om de poot van een duif (met informatie zodat men kan identificeren)

doeveringen (Bu) onbep. w. ['d...] 1. ringen van duiven

doevesport (spor.) ['d...] - duivensport

doevetille ['d...] - duiventil (bep. hok voor duiven)

doevevoer (Nbk, Wol) ['d...] - duivenvoer

doevinne (Ow, Wol) de; -n; -gien [du:'wɪnə, ...vɪnə] 1. vrouwelijke duif *Die doffer wil ik koppelen mit die doevinne* (Wol)

doezebollen (Np) zw. ww.; onoverg.; doezebolde, het doezebold ['du:zəbɔln] 1. knikkebollen, hetz. als *soezen, soezebollen*

doezeboolderen - dokies

doezeboolderen (Bu, Sz) zw. ww.; onoverg.; doezeboolderde, is doezeboolderd ['du:zəbo:ldɪŋ] 1. tuimelend vallen *Hi'j doezeboolderde d'r zomar henne* (Bu)
doezeboolte z. *doereboolte*
doezebout z. *doereboolte*
doezekop (Diz) de; -pen; -pien ['du:zəkop] 1. sufferd, slaapkop
doezelen (Bu, Nbk, Obk, Spa) ['du:zɛlɛn] -doezelen: sluimeren, suffen
doezelig (Nbk, Np, Obk) ['du:zɛlɛx] -doezelig: suffig, loom
doezen (verspr.) zw. ww.; onoverg.; doesde, het doesd ['du:zɛn] 1. sluimeren, een beetje slapen, knikkebollen *Wij zitten te doezen bi'j de tillevisie* (v), *N. ligt mar wat te doezen* (Np), *Hi'j doet mar wat zit een beetje te suffen, let niet goed op* (b: ln)
doezer z. *doezerd*
doezerd Ook *droezerd* (Ld), *doezer* (Obk) de; -s; doezertien ['du:zɛrt/'dru:zɛrt/'du:zɛrt] 1. suffig, dom iemand *Die doezerd hoej' niks te zeggen want die verget et toch* (Obk), *Wat bin ie toch een doezerd!* (Nw), *Da's een grote doezerd, die kuj' niks bestellen* (Obk), *Die zit mar wat op 'e stoel te knapperen mit de tanen, d'r komt niks uut zoe'n iene, et is een doezertien* (Ste), *dikke doezerd* sufkop (l)
doezerig (verspr. WS, Nbk) bn.; -er, -st ['du:zɛrɪx] 1. suffig, enigszins slaperig *Ik bin zo doezerig* (Nw), *Doezerig kuj' ok wezen aj' licht anscheuten binnen* (Nbk)
dof I de; -fen; -fien [dof] 1. (vaak verkl.) prettig groot bedrag aan geld (dat men als meevaller krijgt, heeft gespaard enz.) *Hi'j het een mooie dof arfd* (Bu, Ow), *een mooie dof geld* (Bu), *een mooi doffien geld* (Dhau), *Hi'j het een hiele dof overholen* (El), *Hi'j het een mooi doffien arfd* (Np, Spa, Ol-Nl), *...bi'j mekaer spaerd* (Diz)
dof II bn.; -fer, -st [dof] 1. niet glanzend, mat 2. enigszins vochtig, nat *je mit een dof washaantien om 't gezichte wrieven* (v), *De sigare is wat dof, hi'j wil niet anblieven* (Diz) 3. niet helder klinkend *Oonze klokke rochelde vroeger as et aander weer wodde, dan luudde hi'j dof* (Nbk), *De ontploffings butendeure weren as doffe dreunen te heuren* (v), *een doffe klap*
doffer (Bu, El, Np, Ol-Nl, Wol) Ook *dofferd* (Bu, Nbk, Nw, Ste) de; -s; doffertien ['dofɪ/...rt] 1. doffer (mannelijke

duif) *Die doffer wil ik koppelen mit die doevinne* (Wol) 2. energieloos iemand (bo: Bu, Nw)

dofferd z. *doffer*

doffien z. *dof I*

doffig (Obk) bn.; -er, -st ['dofɛx] 1. in heel lichte mate nat geworden door de regen: *As 't regende wodde hi'j een betien doffig, mar niet echt nat* (Obk)

doffighied (Nbk, Np), voor -heid z. -hied de ['dofɛxhit] 1. vochtigheid van de lucht (in zeer lichte mate) *Et roekt zuver mof van doffighied* (Np)

dofhudig Ook *doofhudig* (bet. 2: Np, Obk) bn.; -er, -st [dofhydɛx/do:f...] 1. mat, niet glanzend van huidskleur *Dofhudig zej' van iene die d'r min uutzicht, die is niet glad op 'e beerlig* (Dho) 2. niet willende luisteren, aannemen (OS, Diz, Np, Op): *Oonze jongen bin zo dofhudig, ze luusteren nargens naor!* (El), *Die hej' drekt niet wat in 't verstaand, hi'j is zo dofhudig as de pest!*, *Die hond die we kocht hebben is mar slim doofhudig!* (Obk) 3. zich niets van verwijten, problemen etc. aantrekkende (Nw, Ste): *Wat een dofhudige kerel!* *Hi'j het dubbeld vel veur de kop!* (Nw), *Wat een dofhudig meenske!* *Die kan wel een stotien hebben!* (Ste) 4. hardhorend (Ld)

dogkarre (verspr.) de; -n; -gien [dɔxkarɛ] 1. tweewielig open rijtuig voor vier personen, getrokken door één paard, dogkar *Mit een dogkarre dan zat ie in de ronte, mit de roggen tegen mekeer* (Ma), *De dogkarre wodde wel bruukt om peerden te dressereren* (Dfo)

doke z. *daoke*

dokement [do:kə'mɛnt] - dokument (geschreven of gedrukt)

dokementaire [do:kə'mɛn'tɛ:rɔ] - dokumetaire

dokementaasie (spor.) [...'t...] - dokumetaiemateriaal

dokementaasiecentrum (...) [...'t...] - dokumetaiecentrum *et dokementaasiecentrum van de Schrieversronte* (l)

dokementaasiemateriaol (spor.) [...'t...] - dokumetaiemateriaal

dokementaasiesysteem (l) [...'t...] - dokumetaatiesysteem

dokementeren (spor.) [do:kə'mɛn'tu:ɛrɛn] - dokumeteren

dokies z. *doukies*

dokke (verspr.) Ook *daoke* (El, Nbk, Ow, bet. 2: Ste) de; -n; dokkien ['døkə/'døkə] 1. elk van de bosjes bentgras (door de mindere kwaliteit zelden van stro, russen, riet) die een isolerende laag vormden onder de holle dakpannen van vroeger, nl. tegen regen en vooral stuifneeuw; in principe bleven de *dokken* zo'n twintig jaar in de goede staat *Veur iene dokke hej' een haandvol bente neudig, van zoe'n 48 cm laank; iederiene die dokken maekt, bruukt dan ok de onderaarm om de goeie lengte te kriegen* (bs: El), *In 't laeste wodde de onderkaante van de dokke nog netties rechthakt; hi'j was dan klaor en kon onder de panne. Van bovenen ligt hi'j klem onder de bovenliggende panne, van onderen heurt de dokke, in de brette uutspreided, een peer vingers bried onder de panne uut te stikken* (bs)

dokkemaeken (Bu, Nbk, Nw, Ow) onbep. w. ['døkə...] 1. het maken van *dokken*, nl. voor onder de dakpannen, z. onder *dokke*
dokkemaeker (Nbk) de; -s ['døkə...] 1. iemand die *dokken* maakte voor anderen, z. onder *dokke*

dokken ['døkŋ] - dokken: betalen *Ik zal et hele bedrag mar in ien keer dokken, mar et lop d'r nogal in* (Sz), *Ja, wi'j moe'n d'r dommiet veur dokken* (Nbk)

Dokkum et ['døkəm, ...kŋ] 1. plaatsnaam van Dokkum, bekend stadje in het noorden van Friesland *een kloot van Dokkum* een enorme sufferd (Nbk, Sz), ook rechtstreeks tegen iemand gezegd (Nbk): *Ae je, kloot van Dokkum daj' binnen!* (Nbk)

dokter Ook *doctor* (l: bet. 2) de; -s; -tien ['døktr] - dokter, arts (vaak geen lidw. als het om de eigen huisarts gaat): *Ik mos zo hoesten, dat ik bin naor dokter west om goed* (Spa), *Laot (de) dokter mar kommen vraag of de dokter even langs wil komen* (Nbk), *mit et waeter veur de dokter moeten/kommen* alles moeten/komen zeggen, verantwoording moeten/komen afleggen, *wel es eerder mit et waeter veur de dokter west hebben* wel eens eerder iets moeilijks meegemaakt hebben (Nbk, b), (gezegd van een ruzie:): *Dat betert vanzelf wel weer, daor hoeft gien dokter bij'* (Ow)
2. doctor, iemand die het doctoraat heeft * *Ie kun beter naor de bakker gaon as naor de dokter geld uitgeven voor brood etc. is*

te verkiezen boven een noodzakelijke gang naar de dokter (Nbk, Obk, Dfo)

dokterandus [...'an...] - doctorandus

dokteraol (spor.) - doctoraal (lett.)

dokteraolskriptie (spor.) [...'r...] - doctoraalskriptie

dokteraolstudent (l) [...'r...] - doctoraalstudent

dokteraot (l) [døktrə:ət] - doctoraat

dokteren (Np, Spa) ['døktrŋ] - dokteren: als dokter optreden: *Ie moe'n zelf niet dokteren* (Spa)

doktersadvies ['d...] - doktersadvies op doktersadvies

doktersassistente ['d...] - doktersassistente

doktersauto ['d...] - doktersauto

doktersbehandeling ['d...] - doktersbehandeling, in onder *doktersbehandeling*

doktersbul (l) ['d...] - doctorsbul

doktersflessien ['døktr̥s...] - medicijnflesje *Pake moet drie keer daegs goed innemen uut et doktersflessien* (Mun)

doktersfoons (Mun, Sz) et ['døktr̥s...] 1. ziekenfonds

doktersgaank z. *doktersgang*

doktersgang Ook *doktersgaank* (Ste) ['d.../...] - doktersgang, vooral in verb.: *Ik komme wel bij' je, want mien gang is gien doktersgang* kost weinig inspanning, ik zal er niet op de één of andere wijze voor moeten betalen, ik kom niet met een ingewikkeld verhaal, een ernstige tijding, ik kom niet met tegenzin (alg.), zo ook *Toe je, gao now, jow gaank is gien doktersgaank* gezegd als iemand geen zin heeft om iets te gaan halen enz. (Ste), *Ae now je, je reis is gien doktersgang* zo zwaar, moeilijk is het nauw ook weer niet om daar naar toe te gaan (Nbk)

doktersgezin ['d...] - doktersgezin

doktersgoed (Dfo, Ma, Mun, Nbk, Nt) et ['døktr̥sgut] 1. medicijn(en) *'k Moet nog wat doktersgoed haelen* (Dfo), *Dat doktersgoed helpt wel, et wodt me veul roemer in de bost* (Dfo), *Zol de dokter mi'j wel een flessien doktersgoed geven willen voor 't hoesten?* (Mun)

doktershaand z. *doktershanen*

doktershanen Ook *doktershaand* (d) ['døktr̥s.../...] - doktershanden, in onder *doktershanen* onder behandeling van een dokter, zo ook *Bij' onder doktershaand?* (d)

doktershonorarium - dom

doktershonorarium (spor.) ['d...] - doktershonorarium

doktershuus ['d...] - doktershuis

doktersjasse ['d...] - doktersjas

dokterskoetse (vo) de; -n; ...koetsien ['d...]

1. koets waarmee de dokter rijdt *Een posien laeter heurde H. de dokterskoetse ankommen* (vo)

dokterspraktiek ['d...] - dokterspraktijk

doktersreken (l) ['d...] - doktersrekening (lett.)

doktersroman ['d...] - doktersroman

dokterstillefoon ['d...] - dokterstelefoon

dokterstuun de; ...tunen ['d...] 1. tuin van de dokter van een dorp *En hi'j hadde d'r ok wel aorigheid an om de grote dokterstuun naost en achter et huus netties te onderholen* (vo)

doktersverklaoring ['d...] - doktersverklaring

doktersveurschrift ['d...] - doktersvoorschrift

doktersvrouw ['d...] - doktersvrouw

dokwarker (l) ['dok...] - dokwerker

dol bn.; -der, -st [dɔl, ook wel dɔl] 1. in een *dolle hond* die lijdt aan hondsdelheid 2. zo maar zonder na te denken, driest op 'e *dolle roes kopen* (Nw, Obk, Spa, Sz), zo ook *We gaon op 'e dolle roes henne en we zien wel hoe of 't komt* (Dhau) en *We bin d'r op 'e dolle pof henne gaon* (El), *deur et dolle henne wezen* * (raadsel) *D'r ston een dinkien op 'e diek/Zien ogies gingen van kiekerdekiek/Zien haorties gingen van krullerdekrul/Te kun et niet raoden, al raod ie je dol* d.i.: een schaap (Nw)

Doldersum z. *Doldersum*

doldriest (Nbk, Np, Nt, Wol) bn. [aks. wisselt] 1. doldriest

dolen ['do:əln] - dolen: dwalend lopen *We hebben tieden in 't doolhof lopen te dolen* (Diz), *Dan dolen we weer dieper de zaandweg in en kommen bij de oolde Kuunder* (j)

dolfijn de; -en; -tien [dɔl'fɛjn] 1. dolfijn (bekend dier)

dolgat (Bu, vo) et; -ten; -tien ['dol...] 1. gat dat men maakt bij het *hujdollen* (vo) 2. bep. gat in een ton (Bu): *et dolgat, om et vocht d'r uut te haelen of om d'r in te doen* (Bu)

dolk (Np, Obk, Ow) de; -en; -ien [dɔl(ə)k] 1. kort, spits stootwapen, dolk *Kiender*

kregen eerst een poddevilder, dan laeter een knieft in de buse, en laeter een dolk (Ow)

dolkmes (Dfo, Dhau, Ow, Pe-Dbi, Spa) et; -sen; -sien ['dɔl(ə)kmes] 1. dolkmes

dollar de; -s; -tien ['dɔlar, ...lɪ] 1. dollar *En da'k al gauw in de gaten hadde, dat Amerike een laand was waor et om de dollars gaot* (vo)

dolle (verspr., b: In) Ook *daole* (Dhau, Dho) de; -n; -gien ['dɔlə/'do:ələ] 1. handvat aan een zeis *een boom mit twee dollen d'r in* d.i. een zeisboom (Ste), *In de zendestele zitten dollen; an de achterkant zitten pennen om de dolle op plek te houwen* (Spa) 2. gat boven in het hooivak (Obk) 3. roeipen in een boot (Np) *De hooke past percies in de dolle* (Np)

dollen zw. ww.; overg., onoverg.; dolde, het dold ['dɔlj] 1. wroeten, op forse wijze graven *Die motten bin ok mar goed an 't dollen in 't laand* (Db), *eerpels dollen rooien* (Db, Dfo, Dho, Nt), *As et huj te waarm is, moe'n de boeren dollen* een gat in het hooi maken, zodat de hitte weg kan, nl. tegen hooibroei (Nw, Obk, Ste)

dollewottel (Nt, Ol-NI) ['dɔləw...] - bep. giftige plant: dollekervel

dom bn.; -mer, -st [dom] 1. met weinig verstand, moeite hebbend om te begrijpen (gezegd tegen kinderen die erg dom waren:) *De hoorns kommen je d'r al haost deur, zo dom bi'j* (Np), *te dom wezen om veur de duvel te daansen* z. ook onder *duvel, d'r mit je domme verstaand niet bi'j kunnen* het hoe dan ook niet snappen, *een domme oele* (Diz, Nbk), *zo dom as eulie* (Nbk, Obk), *...as een oele* (Ste), *zo dom as een koe* (verspr.), *...as een varken* (verspr.), *...as et achteraeende van een koe/varken* (verspr.), *...as een ezel* 2. onwetend (zelfst.) *Hi'j hoolt him van de domme* (Nbk, Np) 3. uit domheid, niet van intelligentie getuigend: *een dom antwoord, een domme maniere van doen* 4. zonder dat het verstand erbij gebruikt wordt *Hoe kon 'k toch ok zo dom!* zo onverstandig, zo onhandig doen (b), *Hi'j dee altied van die domme dingen* (Nbk), *Da's mar dom gedoe* (ba), *'t Liekt mi'j now nog niet zo dom (...)* (b) * *Die is zo wies as een petries, en zo dom as een koffiemolentrom* (Nbk), *...as een koffietrom* (Dho)

dombo (spor.) ['dombo:, ...boM] - dombo
domdriest (Diz, Nbk) bn.; -er [domdrist; aks. wisselt] 1. op domme wijze driest *Dat bin van die domdrieste dingen van him, hi'j dot mar wat* (Nbk)

domein [dō(:)'mējn] - domein: staats-domein: *Hi'j is rentmeester bij de domeinen* (Spa); kring, situaties waartoe iets zich uitstrekt *Et Stellingwarfs moet in alle domeinen bruukt wodden* (l)

domenee Ook **dominee** (spor.), **doomnie** (b, vo), **domnie** (Wol), **doomnee** (Np), **domnee** (vo) de; -s; domenegien ['dō:mənt: /.../'dō:mni/'domni/'dō:mni:'domnt:] 1. dominee, predikant *Ie hadden doomnie wodden moeten, zo mooi kuj' et zeggen, lachte de boerinne* (vo), *De domenee gaot veurbij' gezegd als het plotseling heel stil is, een blikken domenee* iemand die wel preekt maar geen echte dominee is, evangelist (b, Pe-Dbl), ook: saae, stijve vent (Dhau, Nbk, Ol-Nl) 2. beflijster (n) * (gezegd n.a.v. het trekken van een trekschuit, waarbij het tegenviel wanneer men het tegen de wind in kreeg) *Tot zoveer, zee domenee, het God oons hulpen, mar now verdomt hi'j et langer, now moe'k zels in de liene lopen* (Nbk), *Domenee preek/Van botter en van eek* (bo: Bu), *A'k komme, zee domenee, dan kom ik hadde, en doe vul hi'j mit de preekstoel naor beneden* (Ol-Nl)

domeneeblokkien (Nt, Sz) et; ...blokkies ['d...] 1. dominosteen

domeneestikke (Nt) Ook **dominostikke** (Nt, Spa) de; -n ['d.../'dō:mino:stikə] 1. dominosteen

domeneeshoortien (Np, Obk) Ook **domeneeshoortien** (Obk) et; ...hoorties ['d...] 1. dominosteen

domeneer (Nbk, elders spor.) de; ...neren; -tien ['dō:mənt:ər] 1. dominee (vaak enigszins schertsend, i.t.t. *domenee*)

domeneeshoed (Nbk) ['d...] - hogehoed, cilinderhoed

domeneeshoortien z. *domeneeshoortien*

domeneesjasse (Sz) de; -n ['d...] 1. moderne, zwarte overjas

domeneeske (Mun) de, et; -s ['dō:mənt:skə] 1. echtgenote van de dominee *En dominee leup daor mit zien domineeske an de aarm te geuren, 't was ok een mooi wufien, heur* (Mun)

domeneespel Ook **domeneespul** (l), **dominospul** (l) ['d.../...] - dominospel

domeneespeulen (Nw) onbep. w. en het domeneespeuld ['d...] 1. het spel domino spelen

domeneespul z. *domeneespel*

domeneestien (Nt) ['d...] - dominosteen

domeneestikke (Nt) ['d...] - dominosteen

dominee z. *domenee*

domino ['dō:minoM, ...no:] - domino

dominohoortien (l) Ook **dominooshoortien** (Dhau), z. ook *domeneeshoortien* ['d.../...no:əsho:ltin] - dominosteen

dominooshoortien z. *dominohoortien*

dominospul z. *domeneespul*

dominosteen z. *dominostien*

dominostien (verspr.) Ook **dominosteen** (WH), z. ook *domeneestien* ['d.../...] - dominosteen

dominostikke (Nt, Spa), z. ook *domeneestikke* ['dō:minoMstikə, ...no:...] - domino-steen

domkop ['domkəp] - domkop

dommekracht z. *doemkracht*

dommel (Pe-Dbl) de ['doml] 1. het dommelen, de slaap *Ik zat half in de dommel doe d'r iene an 't raem klopte* (Pe-Dbl)

dommelen ['domlən] - dutten, half slapen *nao et eten even dommelen* (Spa), *Ik zit lekker bij' de kachel te dommelen* (El), *wat zitten te dommelen, Ik dommelde mar wat en kon niet slaopen* (Dho), *Hi'j dommelt al wat in slaop* (Nbk)

dommelig (Bu, Np, Nw, v) Ook **dommelik** (bet. 2: Nbk) bn.; -er, -st ['domlɛx/...lɛk] 1. suffende, slaperig, duf *Daj' daor ok zo dommelig van wodden kunnen* (v), *Ik bin een betien dommelig* zit een beetje te suffen (Nw), *We wo'n wat dommelig vergeetachtig* (Np) 2. suffig, vergeetachtig, sullig *Dan woj' older, dan woj' wat dommelik* (Nbk), *Dan bij' dommelig* (Bu)

dommelik (Nbk) bn.; -er, -st ['domlɛk] 1. een beetje dom, domachtig *Hi'j is wat dommelik* (Nbk) 2. z. *dommelig*

dommelig (Nbk) bn.; -er, -st ['domlɛk] 1. een beetje dom, domachtig *Hi'j is wat dommelik* (Nbk) 2. z. *dommelig*

dommelik (Nbk) bn.; -er, -st ['domlɛk] 1. een beetje dom, domachtig *Hi'j is wat dommelik* (Nbk) 2. z. *dommelig*

dommelik (Nbk) bn.; -er, -st ['domlɛk] 1. een beetje dom, domachtig *Hi'j is wat dommelik* (Nbk) 2. z. *dommelig*

dommelik (Nbk) bn.; -er, -st ['domlɛk] 1. een beetje dom, domachtig *Hi'j is wat dommelik* (Nbk) 2. z. *dommelig*

dommie z. *dommiet*

dommiet (verspr.) Ook **dommie** (Sz), **damiet** (b: ln: Nw-Zuid) bw. ['domit/'domi/'dā:mit] 1. straks, aanstonds (west.) *Jongien, gao van dat trappien of, dommiet kiep ie omme* (Ol-Nl), *Eet now mar hadde je bottien leeg, dommiet moej' weer naor schoele* (v) 2. over een tijdje *Die*

dommig - donderement

koe begint te nuren, die moet dommiet kalven (Obk)

dommig (Nbk) bn.; -er, -st ['doməx] 1. domachtig *Hi'j is wat dommig* (Nbk)

dommighied (Nbk) ['d...] - domheid, het dom zijn *van louter dommighied* geheel uit domheid (Nbk)

domnee z. *domenee*

domnie z. *domenee*

domoor (verspr.) ['dom...] - domoor

dompelen ['dɒmp|ɲ] - dompelen (lett., in vloeistof)

domtoren (spor.) ['d...] - domtoren

domvorrelsjaor (Bdie, Bu, Dho, b) et [...'j...] 1. de eerste drie maanden van het leven van een kind *Et domvorrelsjaor is omme* (Bu, b)

donateur [dō: ənə't..., dōnə't...] - donateur

donder de; -s ['dondɪ] 1. onweersslag *Ik heur de donder nog in de veerte* (Nbk), *Ie moe'n as de donder maeken daj'* (...) zorg er snel voor dat je (...) (Np) 2. onweer *De donder is inslegen* (Np) 3. gebruikt als krachtterm: *Die het ok altied donder en bliksem veur in de mond* (Dfo), *'t Helpt (je) gien donder* helemaal niets, *Hi'j wus d'r gien donder van* (Nbk), *'t Geft je gien donder, ok al doe'j nog zo je best* (Nbk), *Daor kuj' donder op zeggen* dat gebeurt beslist, *Die donder, zee H., dan moet et spit wodden, zoe'n drie stek d'r deur potverdrie* (vo), *te donder* (Sun-Ot), *De donder haele, wat hej' wat daon* donders, hoe bestaat het (Np), *Dank je de donder* beslist niet, bekijk het maar (El) 4. iemand met de uitgedrukte eigenschap *een dikke donder* een dikke vrouw (Dhau, Np), zo ook *een groffe donder* grofgebouwde vent (Np), *een grauwe donder* fors gebouwd meisje (Ow), *Et is een sterk dondertien, dat is zoe'n plat kereltien* (Sz), *Hi'j is een foele donder* een ondeugende jongen (Sz), *Et is een handige donder* (Sz) 5. lichaam *Aj' vroeger mit een mudzak rogge of tarwe op je donder lopen mossen, wodde ie et wel gauw zat* (Sz), *Hi'j het een goed waand op zien donder had* (Dfo), *Et scheut me toch deur mien donder hennel* (Bu), *iene op zien donder geven: Ik zal je een pak op 'e donder geven* (Np), *op je donder kriegen, lef in de donder hebben* lef hebben (v) * *Donder in et kaele hooft/Geft et veurjaor nat en koold* (Ld), *Donder en bliksem over*

't kaele hooft/Maekt 't veurjaor schraol en koold (Op), *De schipper zien wief is een wipper, die zit in 't veuonder, die dikke donder* (Dfo)

donderbesien (Bdie) et; ...besies ['don...] 1. hetz. als *onweersbesien*, z. aldaar

donderbloeme (fp) de; -n ['dondɪblumə] 1. fluitekruid 2. zwanebloem

donderbuie z. *donderbuije*

donderbuije (OS, WS, zuidelijk van de *Lende*, Diz, Np, Nt, Ol-Nl) Ook **donderbuije** (WS noord. van de *Lende*) ['d.../...] - onweersbui *In die donderbui zat toch nog een knetterslag in* (Ol-Nl)

donderbusse (Np, Nt, Ol-Nl) de; -n; ...bussien ['dondɪbasə] 1. hetz. als *karbiëdbusse*, z. aldaar

donderdag ['dondɪ...] - donderdag, vierde dag van de week *De donderdag was vroeger nog wel es een ledige dag* (Spa), (woordspeling, waarschuwend tegen kinderen:) *Pas mar op dat et donderdag wodt!* dan 'dondert' het dus (Bu), *Witte Donderdag* donderdag voor Pasen (Nbk, Np) * *Witte donderdag, Goeie Vri'jdag, kwaoie zaoderdag, spekszundag, eiermaendag* (Nbk), zo ook *Witte donderdag, Goeie Vri'jdag, slechte zaoterdag, spekszundag* (Nw)

donderdagaovend [...'gɔ:bɒmt] - donderdagavond

donderdagmiddag [...'m...] - donderdagmiddag

donderdagmorgen Voor var. van *morgen* z. aldaar [...'m...] - donderdagmorgen

donderdags I bn. ['dondɪdaxs, ...dəs] 1. donderdags, van de donderdag *mien donderdagse wark*

donderdags II bw. 1. op donderdag, elke donderdag *Donderdags kwam hi'j meerstal wel even langes* (Nbk)

donderdagsaovens [...'sɔ:...] - donderdagsavonds

donderdagsmiddags [...'sm...] - donderdagsmiddags

donderdagsmorgens [...'sm...] - donderdagsmorgens

donderdagsnaachs [...'sn...] - donderdagsnachts

donderement (Nbk) [dondɪrə'ment] - donder, lichaam, in *eerst wat op je donderement en dan wat op je zielegien* citaat uit een volksrijmpje (Nbk)

donderen ['dondɔŋ] - donderen: onweren: *Et dondert in de veerte* het dondert, door onweer (Np), zo ook *'t Begint al te donderen* (Diz), *'t Donderde de hiele naacht deur* (Dfo); donderend klinken (van bijv. kanonnen), *Hi'j (...) reup dan mit donderende stemme deur et gebouw* (ba); werpen, smijten *Alles wodt in 't gat donderd* (Dho, Sz, Wol); vallen *in mekeer donderen*, *Hi'j kwam te donderen* te vallen (Bu, Spa), *Die dondert ok reer op 'e stute* (Np); van het werk: er snel doorheen gaan: *d'r deur donderen*; in *'t Is donderen* het is mis * *Aj' geld hebben doe'j wonderen, aj't niet hebben is 't donderen* (verspr.)

donderjaegen Ook *donderjagen* (Sz) zw. ww.; onoverg.; het donderjaegd/donderjacht ['dondɔj...] 1. rumoerig stoeien *Ze weren an 't donderjaegen* (Np) 2. onverstandig, ongestructureerd proberen van alles en nog wat te doen *Hi'j donderjacht zo lange omme, dat hi'j zit d'r an kop en oren in* (Sz)

donderjaeger de; -s ['d...] 1. iemand die aan het *donderjaegen* is

donderjagen z. *donderjaegen*

donderkop de ['dondɔkɔp] 1. kop van een donderwolk *D'r zitten donderkoppen an de locht* (Nbk), (gezegd bij naderend onweer, ter aanduiding van een schrikfiguur:) *Pas mar op, Barendje donderkop komt d'r an* (Dmi)

donderofleider ['d...] - bliksemafleider
donderpoeier (Ld) ['d...] - donderpoeder
donderpoeier in doppien mit een klein pistollegien om te poffen of paffen (Ld)

donderpreek ['d...] - donderpreek *een donderpreek holen* (v)

donders I bw. ['dondɔs] - donders: buitengewoon: *Et was donders mooi* (Np), *In 't verkeer moe'j donders oppassen* (Db), (verb.) *Hi'j zag et donderse goed* (b: ln)
donders II tw. ['dondɔs] 1. krachtterm: potverdorie *Donders, now is 't ok wat!* (Nbk)

donderschere z. *donderschoere*

donderschoere (b: ln, p) Ook *donderschere* (b: lm), z. ook *rommelschore* de; -n; ...schoertien ['dondɔsku:ɔrə/...sku:rə] 1. onweersbui, onweerswolk

donderslag ['d...] - donderslag *Die hiele bureruzie daor is gien praot weerd, ze maeken van een scheet een donderslag*

(Obk), *Abeltien donderslag* benaming van een schrikfiguur (Dmi)

donderstien de; -en; -tien ['dondɔsti:n] 1. geslepen, gehaaid iemand *zo gehaaid as een donderstien* (Dfo) 2. lastig, vervelend iemand, deugniet (vooral van kinderen) *een klein donderstientien* (Bdie)

dondertien (Sz) et; ...ties ['d...] 1. klein kind, kleine persoon, in *een klein dondertien* (Sz)

dondervliegien ['dondɔr...] - dondervliegje *Die kleine dondervliegies kun je soms mit zoel weer overal kriebelen* (Obk)

donderwolke ['don...] - donderwolk

dong (OS, Bu, Dho, Diz, Mun, Np, Op, Wol) de [dɔŋ] 1. mest, stalmest *Wij moe'n de dong nog over 't laand brengen* (Ld), *...stri'jen* (El), *Hi'j het alle dong stri'jd (...)* (Ow), *We hebben d'r een beste flutte dong op brocht* (Ma), *wieke dong* (Ld), *Mit stro vermengd hej' roege dong* (Dhau), vandaar *De roege dong zit allemaole an mekaere* (Np), *Mit de dongklauwe wodde de roege dong van de waegen trokken* (OS, Bu, Diz, Dhau), *dong oftrekken* (Ma), *vasse dong* (Dfo), *zo nat as dong* gezegd wanneer het buiten zeer nat is door de vele regen (b)

dongbult z. *dongbulte*

dongbulte (OS, Bu, Dho, Diz, Mun, Np, Nw, Op, Wol) Ook *dongbult* (verspr. OS) de; -n; ...bultien ['d.../...] 1. mesthoop *een dongbulte deurzetten* mengen (Dfo), *De dong kwam vroeger an de dongbulte* (Op), *De dongbult moet ok over et laand* de mest van de mesthoop (Diz) 2. vervelende, ongezellig, lompe kerel (Nbk) *Et is een dongbult* (Nbk) * (schertsend) *Een kerel as Kast en Kast is een kerel as een dongbult* (Dhau, Obk)

dongbultstee (Dfo) de; ...steden; ...stegien ['d...] 1. plaats van de mesthoop

dongeerde (Ma) de ['d...] 1. mest vermengd met aarde

dongen zw. ww.; overg.; dongde, het dongd ['dɔŋ:] 1. bemesten (met stalmest) *Et huj dat van laand komt dat dongd is, numen ze mestlaans huj* (Obk), *Hoe meer aj't laand dongen, hoe beter de kwaliteit van 't huj* (Dfo), *We moe'n de tuun nog mar even goed dongen* (El)

donggat (spor. OS, Obk) et; -ten; -tien ['d...] 1. lager deel in de grond ontstaan doordat er steeds mest van een mesthoop is

donghaoke - donken

weggegraven

donghaoke (OS, Bu, Diz, Np, Nw) ['d...] - mesthaak

donginlegger (Dfo) de; -s ['d...] 1. hetz. *als mestinlegger*, z. aldaar

dongkarren (Dfo) onbep. w. ['d...] 1. mest vervoeren met paard en wagen, met name mest over het land brengen met een wagen *De boer is vandaage an 't dongkarren* (Dfo)

dongklatte (Dhau, El, Ld, Ma, Nbk, Np, Obk, Ow) Ook **dongklatte** (Dfo, Obk, Ow) de; -n; ...klattegien ['d.../...] 1. mesthaak *Mit de dongklatte wodde de roege dong van de waegen trokken* (Dhau), *En de boer mar hopies trekken mit de dongklatte op et laand* (Ow)

dongklatte z. **dongklatte**

dongkrabber (Db, Dfo, Obk, Ow) ['d...] - mesthaak

dongkroje (Bu, Db, El, Ma, Obk, Ow) de; -n ['d...] 1. kruiwagen voor mest

dongkrojen (Dfo) zw. ww.; dongkrooide, het dongkrooid ['d...] 1. mest met een kruiwagen vervoeren: in het bijzonder uit de stal naar de mesthoop of van de mesthoop over het land

dongklaeden (Ld, Ow) zw. ww.; onoverg.; laedde/laedede dong, het dongklaeden/...laeded ['d...] 1. mest op een wagen laden (om het vervolgens over het land te verspreiden)

dongklaeder (Ld, Ow) de; -s ['d...] 1. arbeider die mest op de wagen laadt (dat over het land moet)

dongklatte z. **dongklatte**

dongmennen (Ld, Ma, Nbk, Obk, Ow) zw. ww.; onoverg.; all. onbep. w. en volt. deelw.: het dongmend ['d...] 1. mest naar het land brengen met paard en wagen *Wi'j bin an 't dongmennen* (Ma)

dongklatte (Bu, Db, Dfo, Dhau, El, Ld, Ma, Nbk, Obk, Ow) Ook **dongklatte** (bet. 1: Dfo, El) de; -n ['d.../...] 1. op de zijkant van de bodem van een boerenwagen geplaatste, smalle wagenladder in de vorm van een plank bij het vervoer van mest (Dfo, El, Obk, Ow) 2. zware plank waarover men mest rijdt met een kruiwagen (Ow)

dongklatte (Dhau, Ow) de; -n ['donple:ta] 1. betonnen plaat waarop de stalrest werd opgehoopt

dongpost (Ma, Ow) de; -en ['d...] 1. zware

plank waarover men mest rijdt met een kruiwagen (eigenlijk: bestaande uit drie planken; die lagen los; de plank liep schuin omhoog naar de *dongsteiger*)

dongrieden (Bu, Db, Diz, El, Ma, Nbk, Np, Ow, Wol) st. ww.; onoverg.; all. onbep. w. en het dongreden ['d...] 1. mest over het land brengen (doorgaans uit de mesthoop gehaald zodat die kleiner wordt of zelfs geheel wordt opgeruimd) *Mit dongrieden hewwe de boel d'r aorig ondermot* (Np)

dongstee (Diz, Ma, Ol-Nl) et, de; ...steden ['d...] 1. plaats waar de mestbult zit of heeft gezeten *D'r moet ok es weer wat zaand in 't dongstee* (Ol-Nl)

dongsteiger (Nbk, Ow) de; -s; -tien ['d...] 1. steiger waarover men mest kruit op de mesthoop

dongstokken (Np) mv. ['donstøkŋ] 1. bep. plant: melde

dongstri'jen (El, Ma, Nbk, Np, b) Ook **dongstruien** (Diz, Nbk) zw. ww.; onoverg.; stri'jde dong, het dongstri'jd ['d.../...] 1. over het land uitstrooien van stalrest, ook: met een mestvork uiteen slaan van stalrest op het land *Gaoj' naor 't laand te dongstri'jen?* (b, Nbk), *Dan kun ie zels wel naor de neutegoorn gaon te dongstri'jen, daor is 't mooi in de li'jte* (b)

dongstruien z. **dongstri'jen**

dongverspreider (Db) ['d...] - mestverspreider

dongvörke (Bu, Nw, Obk, OS) Ook **dongvorke** (Diz, El, Np, Obk) ['d...] - mestvork (meertandig) *Veur et ofscharmen van de dongvorke bruukten ze vaeke eer-pels* (Obk)

dongwaegen de; -s; -tien ['d...] 1. boerenwagen speciaal voor het vervoer van mest (met storersten e.d. vermengd, dus niet alleen uitwerpselen): *Een stront-waegen is niet etzelde as een dongwaegen* (Np), *En doe vunnen ze al gauw dong-waegens uut, die de dongriedendeweg naor achteren scheuven* (vo), *Doe de knecht mit de dongwaegen van 't laand kwam (...)* (b)

donk z. **dunk**

donken Ook **dunken** (Sz) st. ww.; onoverg.; (all. 3e pers.:) docht, ook wel dochte, het docht ['donkŋ/'dʌŋkŋ] 1. dunken, vooral in de verb. *mi'j donkt mij*

lijkt dat, ik denk en in *mi'j docht* id. (ook *donkt* valt als verl. tijd op te vatten: ik dacht, het leek me): *Mi'j donkt, kiek, 't is wat nuver* (b), *Mi'j donkt van wel* (Nbk), *Wat donkt jow d'r van?* (Nbk), *Wat donkt jow van 't weer?* (p), *Donkt jow dat?* (p), *Wat mi'j d'r van donkt?* wat ik er van vind? (s: Nw: 1880), *Ik heb 't mienen d'r wel toe daon, donkt mi'j* (b), *Mi'j donkt, zi'j meugen ok wel es ni'je stoelen hebben* (Obk), *Mi'j donkt, d'r zal ok wel haost es een aende kommen an die soldaoteri'je* (p), *Dat het mi'j aenk nooit goed toe docht* (Ow), *As et jow goed donkt en ie mi'j een dienst bewiezen willen (...)* (b), (zelfst.) *De priës die jow veur die koe vraogen, is naor mien donken niks tevule* (Op), zo ook *D'r kwam nog een raere raetelslag, mar gevaer was d'r naor mien donken niet bi'j* (Op)

donker I et ['dɔŋkr̥] 1. duisternis, donkerte *Hi'j knipt de katte in donker* (Ld), *Et het d'r an dawwe veur donker klaorkommen mit oons wark* (Obk)

donker II bn.; -der, -st ['dõŋkr̥] 1. donker, duister *Wat is et hier donker* (Nbk), *Et wodt donker* het wordt avond, *een donkere locht, Et is zo donker as wat 2. somber, niet rooskleurig et donker inzien* een toestand niet gunstig, niet hoopvol achten (Op) 3. bijna zwart van kleur *Doedertieden dreugen vrouwlu 'n donker jak en 'n hoepelrok* (b), *lange vlechten donker haor* (v), *een donker maegien 4. met sombere uitstraling, somber ogend, klinkend Ja daor roezen de dennen heur donkere lied en daor tooltert de jeugd deur de dunen* (ba) * *As et donker is vandaege, wees dan zels et locht* (Obk)

donker- [d...] - donker-, eerste lid in samenstellingen als *donkerblauw, donkerbruun* enz., ook in *donkerbloedrood* (Ld); niet alle mogelijke woorden zijn vermeld in dit woordenboek

donkeraovent (s) de [dɔŋkr̥'ɔ:bɔmpt] 1. schemeravond, de tijd dat het 's avonds donker is geworden

donkerbont (Sz) bn. [aks. wisselt] 1. zwartbont met weinig wit

donkerbonte (Sz) de; -n; ...bontien [...'b...] 1. zwartbonte koe met weinig wit

Donkerbroek et [dɔŋkr̥'bruk] 1. bep. plaats in *Oost-Stellingwarf*. Donkerbroek *Ze jachten over Ni'jberkoop en dan in iene*

lange loop et oosten in naor Donkerbroek (ba)

Donkerbroekemer I (oost.) de; -s [...'brukãmr̥] 1. iemand geboortig uit of woonachtig in Donkerbroek *een geboren Donkerbroekemer* (Db)

Donkerbroekemer II (oost.) bn.; attr. [...'br...] 1. van, met betrekking tot *Donkerbroek: de Donkerbroekemer vaort de vaart die bij, door Donkerbroek gaat* (Nbk)

donkerbruun [aks. wisselt] - donkerbruin *een vrouw mit een donkerbrune heufddoek* (Db)

donkeren (Nbk, Sz) ['dɔŋkr̥n] - donkeren, donker worden

donkerrood [aks. wisselt] - donkerrood *een donkerrooie wollen bostrok* (Dhau), *Et blad van de beuken glaanst donkerrood* (v)

donkerte (Sz, b) ['dɔŋkr̥tə] - donkerte, duisternis *Ik wen al wat an de donkerte* (Sz)

donor de; -s ['dõ:nɔr] - donor: van een orgaan, van bloed, sperma

dood I de [do:ət] 1. de toestand van het dood zijn *op leven en dood vechten, Hi'j was d'r in de dood mit an kon er niets mee aanvangen, wist niet hoe ermee om te gaan* (El), *...as de dood mit an* (Nbk), zo ook *Ik had zoe'n piene in de mond, ik was in de dood verlegen* kon het hoe dan ook niet verdragen (Nbk) en *Ik was in de dood verlegen van piene in de mond* id. (Nbk), *Om de dooie dood niet!* hoe dan ook niet (Nbk, OI-NI), *mekeer bi'j nood en dood bi'jstaon* (Ow), *Hi'j kik d'r uut as een geest, hi'j het de dood op 'e lippen* (Sz), *toekieken as de dood van Ieperen* een slechte, bleke gelaatskleur hebben (Nbk, Np) 2. het sterven, het doodgaan *As ie dat besien nog wat anmesten, kan hi'j veur de Kastdaegen nog wel veur de dood vot weg om geslacht te worden* (Db), *Daor bin ja gien kopers veur, aandere niet as veur de dood* als slachtdier (vo), *Hi'j het et op 'e dood of haeld/ofhaeld* hij was zo ziek/gewond dat hij bijna was gestorven (verspr. OS, Diz, Nt, Spa, Op), zo ook *...veur de dood weghaeld* id. (Dfo, Dhau, El, OI-NI), *Hi'j het et van de dood ophaeld* id. (Bu, Mun, Wol), zo ook *Hi'j mos et van de dood ophaelen, zo minnig as hi'j was* (Bdie, Obk, Pe-Dbl), *Hi'j kan 't wel veur de dood*

dood - doodeerlik

weghaelen moeten gezegd bijv. bij een ernstige ziekte of een zware operatie (Db), *Bij dat ongelok is hi'j krek an de dood ontsnapt* (Ld), *Hi'j zicht d'r as de dood tegenan hij ziet er heel erg tegenop* (Diz, Nbk), *Ik bin d'r as de dood veur (...)* ben er erg bang voor (Nbk), *'k Zie d'r teugenop as de dood* (Sz) * *De iene zien dood is de ere zien brood* (vo), *...de aander zien dood* (verspr.), *Ie bin mar iene dood schuldig je kunt maar eenmaal doodgaan* (bo: Dho)

dood II bn.; buigingsvorm: dooie (soms, om ruwheid te vermijden: *dode*) [do:ət] 1. dood, gestorven *D'r lag een man op 'e diek, die kon wel dood wezen* (Nbk), *Maendagzichte, daor he'k al es een peerd an dood kregen* (Ol-Nl), *op starven nao dood* z. onder *starven*, *Hi'j was dood veur oons* we dachten dat hij dood was (b), *dooie blaeden* afgestorven bladeren, *d'r dood mit an wezen* er vreselijk mee zitten, niet weten wat eraan te doen (Nbk), zo ook *d'r dood mit verlegen wezen* (Nbk, Op), *Hi'j bleef veur dood liggen* lag zodanig dat je kon denken dat hij dood was (Nbk), *Hi'j had weer een dik schaop dood liggen* (Sz), *Ik bedank jow mar niet, want daor is oonze katte dood an gaon* gezegd als de ander het afslaat om voor een bep. dienst betaald te worden (b), *Ik wol d'r dood nog niet liggen* gezegd als men een grote hekel heeft aan de desbetreffende plaats (Nbk, Np, App), zo ook *Ik wol d'r dood nog niet tegen de mure zitten* (Np), *Hi'j is altied ziek en nooit dood* gezegd van iemand die altijd klaagt en nooit iets ernstigs heeft, met name inzake de gezondheid (Ow), *d'r een breurtien an dood hebben* er een flinke hekel aan hebben (Np), *Et was zo waarm, de musken vullen dood van 't dak* (Ste), *Die is zo dood as een piere, Hi'j is zo dood as Pier Potlood* geheel en al, helemaal dood (b: ln), *Hi'j is zo gierig, hi'j vaalt dood op een dubbeltien* (bo: Nw, Op) 2. zonder leven, zonder beweging *De kachel ligt d'r wat dood henne, ik moet mar evenpies raekelen, om him weer wat an te vieteren* lijkt nauwelijks te branden (Obk), *op dood spoor zitten* (spor.), *een dooie tael* niet meer in levend gebruik, *We zitten een betien op een dood punt* weten niet precies hoe nu verder (spor.) 3. 'af' bij het *parkhinken* (Dho) of *potknikkeren* (Ste) 4.

saai, eentonig *Wat een dood levend hej' aj' sjefeur bij' iene binnen en van de iene naor de aandere rieden moeten* (Ste), *D'r is nooit wat te doen, et is d'r een dooie boel* (Nbk) 5. versterkend in verb. als *op zien dooie gemak, op zien gemak, ...akkertien* * *Kopstoot, luus dood* gezegd als men tegen elkaar stoot met z'n hoofden (Nbk), *Hi'j is al dood, hi'j is al dood!* gezegd n.a.v. een jankende sirene van een ziekenauto (Ma), *Et huj op en de koe dood* gezegd als alles op is (Bu)

dood- I [do:ət] - dood-, in samenstellingen als *doodbieten, doodsmieten, doodslaopen, doodvalen*

dood- II Ook *doods*- - dood-, *doods*-: zeer intens, in samenstellingen als *doodeerlik, doodsongerust, doodmu* (het is niet voorspelbaar wanneer de vorm met *s* dan wel die erzonder optreedt)

doodbidder (Nbk, Np) de; -s ['do:ədbidɔr] 1. saaie vent 2. in *toekieken as een doodbidder* erg ongezond (Np) (d.i. als een aanspreker)

doodbieten ['d...] - doodbijten, door bijten doden

doodbloeden ['d...] - doodbloeden *Ie moe'n die wonde ofkniepen, ie kun wel doodbloeden* (Nbk), *As een koe staot te liefbouden, dan komt et lief* [de baarmoeder] *d'r wat uut, dat stulpt omme; de veearts kan et d'r dan wel weer in stoppen; et moet veurzichtig gebeuren, as et scheurt, kan de koe doodbloeden* (Nbk)

doodbluuen z. *doodbluuen*

doodbluuen (Nbk) Ook *doodbluuen* (Sz) zw. ww.; wederk.; bluuide dood, het doodbluuid ['d.../...] 1. door erg hard te bloeien doodgaan *Die bloeme het wel wat riekelik bluuid, hi'j het 'm doodbluuid* (Nbk)

doodbranen ['d...] - doodbranden *Et grös braant dood deur die hitte* (Op), *Et ontuug braande dood* (Bu)

doodbrief z. *doodsbrief*

dooddoen ['do:ədū:n] - dooddoen, doodmaken *N. is wel zo'e'n goeie, zaachte man, die kan gien mogge dooddoen* (Op), *Al doe'j Mem dood, ze wet et niet ze is zich maar van heel weinig meer bewust* (Nbk)

dooddrinken ['d...] - dooddrinken

dooddrokken ['d...] - dooddrukken

doodeerlik ['d...] - doodeerlijk *Dat et de*

hieltied doodeerlik toegang, now nee (vo)
doodeernstig ['d...] - doodeernstig
doodeten ['d...] - doodeten *Hi'j et him dood as hi'j zo deurgaot* (Nbk)
doodezelen (Ma) zw. ww., wederk.; ezelde dood, het doodezeld ['d...] 1. zich doodwerken *Hi'j ezelt him daor dood* (Ma)
doodgaon ['d...] - doodgaan *Ie zullen d'r wel niet an doodgaon* zo erg is het niet, *Ik gao liever gewoon dood* gezegd als antwoord dat men iets niet ziet zitten om te gebruiken, te doen enz. * (dooddoener:) *De meeste meensen gaon op bedde dood* (Bu, Diz), *Dat gebeurt me niet weer, zee Jan, dat mien mem doodgaot zonder dat ik d'r bi'j bin* (Bu)
doodgemoedereerd ['d...] - doodgemoedereerd
doodgewoon I [aks. wisselt] - doodgewoon: heel gewoon *een doodgewoon hontien* (b)
doodgewoon II [aks. wisselt] - doodgewoon, eenvoudigweg *Dat is doodgewoon stelen* (Nbk)
doodgoed bn. [aks. wisselt] 1. door en door goed van karakter, door en door goedig *'t Is een doodgoeie sul* (Np), *Hi'j is doodgoed, aj' et mi'j vraogen té goed* (Nbk)
doodgoeler (Bdie, Obk, Sz) de; -s ['do:ət xulr] 1. hond die door te huilen een sterfgeval aankondigt
doodgooien ['d...] - doodgooien, ook fig.: *Ze gooien je de laeste tied dood mit die reklamekraanten* (Nbk)
doodgraever z. *doodgrever*
doodgraver z. *doodgrever*
doodgrever (Bdie, Bu, Db, Dho, Diz, Nbk, Op, Ow) Ook *doodgraever* (Mun, Nt), *doodgraver* (Spa) de; -s ['d.../...] 1. doodgraver, grafdelver
doodhoesten zw. ww.; wederk.; hoestte dood, het doodhoest ['d...] 1. vreselijk hoesten zodanig dat men erin zou kunnen blijven *Ie zouwen je doodhoesten* (Spa)
doodhongereren ['d...] - doodhongereren
doodhouwen ['d...] - doodslaan *Hi'j zol in Duutslaand es iene mit een kachellit doodhouwd hebben* (b), *Hi'j har mi'j wel doodhouwen kund!* (b), *een vliege doodhouwen* (Obk)
doodienvooldig [aks. wisselt] - dood-eenvoudig: hoogsteenvoudig
doodinkeld (Nbk) ['d...] - doodenkel *een*

doodinkelde keer (Nbk)
doodjaegen zw. ww.; wederk.: jaegde him dood, het doodjacht ['d...] 1. verongelukken door te hard rijden *Hi'j het him op 'e weg naor (...)* *doodjacht* (Nbk)
doodjakkes (verspr.) bn; pred. [...]'jakəs] 1. doodstil, erg rustig *Ie moe'n je doodjakkes holen* (Ma), *Ik hole mi'j wel doodjakkes, ik wil d'r niks mit te maeken hebben* (Ste)
doodjammer (Np) bn. [aks. wisselt] 1. heel erg jammer
doodkieken (Nbk, Np), z. ook *doodzien* onbep. w. ['do:ət'kikɲ] 1. in *iene wel doodkieken kunnen/willen* hem niet kunnen luchten of zien, hem zodanig haten dat men hem met z'n blikken zou kunnen/willen doden: *Ik kan him wel doodkieken, die vent!* (Nbk)
doodkiste (verspr.) Ook *doodskiste* (verspr.) ['d.../...] - doodkist *Die is een naegel an mien doodkiste* ik heb vreselijk de pest aan hem
doodkistemaekeri'je (Mun) de; -n ['d..., ...'r...] 1. kistenmakerij, nl. inzake doodkisten *Ze drieven een doodkistemaekeri'je* (Mun)
doodknuppelen (Dhau, Dho, Ol-Nl, Spa, Ste, Wol) ['d...] - doodknuppelen *De kwaojongen hebben et hontien doodknuppeld* (Ol-Nl), *Zeehonnen wodden doodknuppeld, dat is mattelen!* (Spa, Wol)
doodkoe z. *slaachtkoe*
doodlachen ['d...] - doodlachen *Ie zollen je doodlachen* (Nbk)
doodliggen (Ld, Pe-Dbl, vo) st. ww.; overg.; het doodleggen ['d...] 1. dood maken door erop te liggen *Wi'j hadden vaeke wel een kraomhokkien veur de motte, daor hi'j de eerste weken nao et biggen ok in bleef, om et doodliggen van de biggen tegen te gaon* (Ld), *We deden paolen bij de kaant langes, dan kon de motte de biggies niet zo gauw doodliggen* (Pe-Dbl), *De oolde (motte) gaot aanst weer liggen en dan kan hi'j makkelik een biggien doodliggen* (vo)
doodlopen [d...] - doodlopen: zich doodlopen: *'k Heb me doodlopen, ik bin hielemaal aachter de aosem* (Nw), *Ie lopen je dood in dat mulle zaand* het lopen daar gaat ontzettend zwaar (Np); eindigen van een bep. pad, straat: *De vaort leup daor dood* (j), zo ook (onpers.) *Et lopt daor dood* (Nbk), (bij vergelijking) op niets

doodloper - doodschoppen

uitlopen, verzanden (van een bep. aktie, een beweging e.d.)

doodloper ['d...] - doodloper, in *Hadlopers bin doodlopers* (verspr.)

doodmaeken ['d...] - doodmaken: doden *Ze hebben de katte zeker doodmaekt, argens in de bos* (Nbk)

doodmattelen (Ld, Nbk) zw. ww.; overg., wederk.; mattelde dood, het doodmatteld ['d...] 1. (overg.) door marteling doen sterven 2. (wederk.) door eigen inspanningen als in een marteling sterven *Een ree in een strik mattelt him dood* (Ld)

doodmeppen (Nbk) zw. ww.; overg.; mepte dood, het doodmept ['d...] 1. met een meppende beweging doodslaan *een vliege doodmeppen* (Nbk)

doodmeu z. *doodmu*

doodmin bn. [do:ətmin; aks. wisselt] 1. in een zeer slechte lichamelijke toestand, doodziek *Hi'j is doodmin* (Np)

doodmoren (verspr.) zw. ww.; wederk.: moorde dood, het doodmoord ['d...] 1. op onverstandige wijze aanhoudend veel te hard werken *Die moort 'm dood* (Diz, Ste), *Et is zo zwaor, ie zouwen je dood moren* (Spa)

doodmu (voor var. z. *mu*) Ook **doodmuui** (id.), **doodmeu** (id.), **doodmuj** (id.) bn. [aks. wisselt] - doodmoe

doodmuj z. *doodmu*

doodmuui z. *doodmu*

doodnaegel (Bu, bo: Nw, Np) de; -s ['d...] 1. akelige, vaak ook: gierige vent *Wat is dat toch een doodnaegel!* (Bu)

doodof [do:ətɔf; aks. wisselt] - doodaf, doodop

doodongelukkig (Nbk, v) bn. ['do:ət...] 1. erg ongelukkig (van gevoel) *Ik bin d'r doodongelukkig mit* (Nbk)

doodongerust (vo) Ook **doodsongerust** (Nbk) bn. [aks. wisselt] 1. heel erg ongerust *Thuus stonnen F. en boer N. him al op te waachten, doodongerust vanzels* (vo)

doodop ['d...] - doodop

doodpoesten (Sz) zw. ww.; wederk.; poestte dood, het doodpoest ['d...] 1. door erg te hijgen doodgaan, sterven door/in z'n gehijg *Hi'j kan 'm wel doodpoesten* (Sz)

doodrieden ['d...] - doodrijden

doodriepe (Bu, Dfo, El, Ld, OI-NI, Op, Ow, Ste) bn. [aks. wisselt] 1. (van koren)

zó rijp dat er hoognodig moet worden gemaaid *Stro dat knikt is doodriepe* (El), *As et zaod doodriepe is, vaalt et d'r of, dat hej' gauw bi'j haever, ok wel bi'j gaste* (Ste), *Et zaod is doodriepe, et geurt* is zo rijp dat de korrels verspreid neervallen uit de halmen (Bu) 2. kapot gevallen van rijpe appels, peren (Bu) *Peren en appels kun te pletter valen; dan valen ze kepot onder bomen, dan bin ze doodriepe* (Bu)

doods ['do:əts] - doods: heel stil en somber: *En in een doodse stilte dreug hi'j et Wilhelmus veur* (vo), *Doen we d'r eind meert kwammen stonnen ze d'r kael en doods bi'j* (v), *De straote lag stille, haost doods, achter me* (v)

doods- z. onder *dood-* I

doodsangst ['d...] - doodsangst, ook fig., in *doodsangsten uutstaon* buitengewoon angstig zijn

doodsbange [aks. wisselt] - doodsbang

doodsbedde (spor.) ['do:ədzbədə] - doodsbed: sterfbed

doodsbenauwd [aks. wisselt] - doodsbang, vreselijk angstig *As die grote hond d'r an komt, dan wodt elk doodsbenauwd* (Obk), *De drievors raosden doodsbenauwd (...)* (b)

doodsbericht ['d...] - doodsbericht

doodsbliede (v) bn. [do:ədzbliədə; aks. wisselt] 1. enorm blij, zeer verheugd

doodsblik (spor.) ['d...] - doodsbleek

doodsbrief (Nbk, Spa, Ste) Ook **doodbrief** (Np, Spa) ['do:ədzbri:f.../...] - doodsbrief, schriftelijk bericht van overlijden

doodschaemen (Nbk, Np, Nt, OI-NI, Wol, b) Ook **doodschamen** (Spa) zw. ww.; wederk.; schaemde dood, het doodschaemd ['d...] 1. zich enorm schamen *Ik schaemde me dood, a'k him was* (Nbk), *Ik zol me doodschaemen in dat geval* (Nbk), *Ie zollen je doodschaemen* (Nt, Wol), *We schaemen oons dood!* (OI-NI)

doodschamen z. *doodschaemen*

doodschieten ['d...] - doodschieten *Dat besien kuj' beter mar doodschieten* (Wol), *Hi'j is et doodschieten nog niet weerd* (b: lm) 2. bep. handeling bij *driehoeken* nl. een bep. knickerspel spelen, z. *aldaar* (Wol)

doodschieter (j) de; -s ['do:ətski:tɪ] 1. jager die niets spaart

doodschoppen ['d...] - doodschoppen *Hi'j is et doodschoppen niet weerd* hij is een

lanterfanter, een nietsnut, een ellendeling (Nbk)

doodschrikken st. ww.; wederk.; schrok dood, is doodschrokken ['d...] 1. enorm schrikken *Et was zoe'n knetterslag, ie zollen je doodschrikken* (Ol-Nl, Dho), *Hi'j is him doodschrokken van de minne ciefers van zien zeune* (Nbk)

doodsgeveer (Nbk) ['d...] - doodsgevaar
doodshemd ['d...] - doodshemd *Vroeger was et gebruik dat een meens dat sturven was, in de kiste et doodshemd an kreeg* (Ol-Nl), *Hiel vroeger heurde et doodshemd bi'j de uutzet* (Ld), *Hi'j spaerde centen veur zien doodshemd* (Np) * *D'r zitten gien busen in 't doodshemd overdreven zuinig zijn is niet nodig, je kunt toch geen geld meenemen als je sterft* (Bdie)

doodsheufd ['d...] - doodshoofd (lett.)

doodskiste z. *doodkiste*

doodskleed z. *doodsklied*

doodsklied (OS, Bu, Dho, Np, Pe-Dbl, k: Ste) Ook *doodskleed* (Bdie, Bu, Diz, Nbk, Op en west.) et; ...klieden ['d.../...] 1. zwart kleed met zilverachtige bies over een doodskist *'t Doodsklied lag over de kiste* (Obk) 2. doodsgewaad *As d'r vroeger iene wegraekte, dan kregen ze et doodsklied an* (Np)

doodskop ['do:øtskøp] - doodskop (van een mens)

doodslag (Nbk, Np) de; ...slaegen ['d...] 1. doodslag, het met geweld iemand doden *Ze beschuldigen him van doodslag* (Np)

doodslaon ['d...] - doodslaan (lett.) *Ie zollen him doodslaon, die rotzak* (Nbk), *D'r is lestdaegs een pinke doodslaugen* nl. door het onweer (Wol), *Al zoj' me doodslaon, ik weet et niet ik weet het hoe dan ook niet* (Ol-Nl), zo ook *Al slaoj' me dood* (...) (Nbk)

doodslaopen (Nw) st. ww.; wederk.; het doodslaopen ['d...] 1. zo intens slapen dat men erin zou kunnen blijven

doodsnood ['d...] - doodsnood, buitengewone nood: *in doodsnood*

doodsongerust z. *doodongerust*

doodsoorzaeke ['d...] - doodsoorzaak

doodspruuien (Ow) onbep. w. ['d...] 1. doodspuiten (door met gif te sproeien)

doodspuiten ['d...] - doodspuiten *Et eerpelof van de poters wodt doodspuit* (Np)

doodstarven (Np) st. ww.; onoverg.; sturf

dood, is doodsturven ['d...] 1. sterven, komen te overlijden *Die is ok doodsturven overleden* (Np)

doodstille [aks. wisselt] - doodstil *Et wodde doodstille* (Nbk)

doodstraf ['d...] - doodstraf

doodstried ['d...] - doodstrijd

doodsvi'jaand (l) ['d...] - doodsvijand, zeer grote vijand

doodtrappen zw. ww.; overg.; trapte dood, het doodtrapt ['d...] 1. doodtrappen: door trappen doden: *Pas op, trap dat besien niet dood* (Nbk) 2. (wederk.) zich zeer inspinnen door hard te trappen bij het fietsen of evt. een balsport *De fiets mit kussiebanen was om je dood te trappen* (Ow)

doodtrekken st. ww.; wederk.; het doodtrekken ['d...] 1. zo hard trekken dat men bijna bezwijkt *Veur zien eigen baos wil dat peerd him wel haost doodtrekken* (Ow)

doodvalen ['d...] - doodvallen: door een val omkomen: *De koorddaanser is doodvalen* (Np), *Hi'j vaalt dood op een cent* is erg gierig (Bdie), *Et was zo waarm, de protters vullen dood van de geute* (Wol); als verwensing: *Ie kun om mi'j doodvalen* (Nbk), *Vaal (mar) dood!* (Nbk)

doodverlegen (Bdie, Nbk, Obk, Ow, Sz) bn. ['d...] 1. met enorme last, met een groot probleem *Ik hadde zoe'n piene in 't lief, ik was doodverlegen* (Sz) 2. met zeer grote behoefte aan, erg nodig zijnd *Ik was/zat doodverlegen om een ni'je schere* (Nbk)

doodvliegen st. ww.; wederk.; vleug dood, het doodvleugen ['d...] 1. bij het vliegen zodanig tegen iets klappen, zodanig in aanraking met iets komen dat de dood intreedt *D'r vliegt him hier nog wel es een voegel dood* (Db) 2. heel hard rennen (evt. bij het werk: veel lopen), zodanig dat men buitengewoon vermoeid raakt

doodvonnis ['d...] - doodvonnis *et doodvonnis voltrekken* (Ol-Nl)

doodvreten ['d...] - zich doodeten (ruw)

doodvreter'spelle (Op) de; -n; -gien ['do:øfrut:tspøle] 1. klein, armoedig boerderijtje

doodvriezen ['d...] - doodvriezen *D'r bin een paar bomen doodvreuren, we moe'n wel weer bi'jpoten* (Spa)

doodwarken ['d...], in je doodwarken zich

doodziek - doonzig

doodwerken: veel te hard en te lang werken *Die warkt 'm nog een keer dood!* (Sz)

doodziek [aks. wisselt] - doodziek *Jonge meensken kregen somstieden de griep, weren de iene dag nog goed gezond en de aanderedaegs doodziek* (vo)

doodzien (vo), z. ook *doodkieken* onbep. w. ['do:əts...] 1. in *iene wel doodzien willen* hem zodanig haten dat men hem met z'n blikken zou willen doden

doodzunde (verspr.) bn.; pred. [do:ət 'sɑndə] 1. heel erg jammer *Et is doodzunde* (verspr.)

doodzwiegen ['d...] - doodzwiegen

doof bn.; dover; -st ['do:f] 1. doof, niet (goed) kunnende horen *Ie moe'n niet zo raozen je, we bin niet doof* (Obk), *et dove oor d'r veur hollen* het zich niet aantrekken, er niet naar luisteren (j), *zo doof as een kwattel* (verspr.), ...*as een lotte* (Ma, Nbk, Np, Obk, Ow), ...*as een pot* (Ste) 2. het ongevoelig zijn in een bep. plek in/aan z'n lichaam *De hanen en de vingers kun je wel es wat prikkelen, dan bin ze wat doof* (Bu) 3. in *dove kolen* z. onder *kole* * *Heur es, zee Pleuris/Een moes op 'e zoolder/Ja, zegt Dove Jan/ik heur 'm wel!* (j), (schertsend, o.m. gezegd wanneer de ander iets essentieels noemt) '*Daor heur ik je, ' zee dove Jouk, en d'r leup een luus over de zoolder mit klompen an* (Nbk), ...*een moes over de zoolder mit klompen an* (Nbk), ...*zee dove Jouk, en doe brak de pispot* (Nbk), zo ook *Daor heur ik joe, zee dove Jouk* (Sz)

doofhied (verspr.), voor -heid z. -hied ['d.../...] - doofheid

doofhudig z. *dofhudig*

doofkool (Ste) de; ...*kolen*; -tien ['do:fkɔ:əl] 1. bijna verbrande turf die later in het vuur weer gloeiend wordt gemaakt en vervolgens nog in de test van de stoof wordt gebruikt

doofpot ['do:fpɔt] - doofpot (lett.) *As de turf in de kachel glad was, ging ze in de doofpot, veur 't kachelanmaeken* (Obk, Op), *Ajt vuur gladstrieken dan leg ie een deurbraand kooltien in de aske in de doofpot en dan striek ie et glad* (Ow), *Een doofpot deden ze vroeger et vuur in, en dan koj' de ere morgens de dove koolties zo weer anstikken; op 'e koolties kwam wat*

pietereulie en dan haj' zo weer vuur (Bu); ook fig.: *in de doofpot stoppen* (de zaak) geheel doodzwiegen: '*t Wodt in de doofpot stopt* (Bu, Ow, Ste)

doofstom [...'s...] - doofstom

doofstomme [...'st...] - doofstomme

doofstommeshoele [...'st...] - doofstommenschool

dooi z. *dúj*

dooie de; -n ['do:əjə] 1. (vaak als ruw of niet gepast ervaren) dode persoon *Daor staot een dooie boven eerde* (Ow), *De schae is groot, d'r bin verscheiden dooien en gewonden* (v), *Dan hej' de levendige bi'j de dooie* dan zie je de werkelijkheid, dan zie je konkreet hoe het is (Ol-Nl) 2. saaie, onnozele figuur *Wat een dooie!* (Np), *Wat bi'j' toch een dooie, doe es wat fleuriger* (Nbk)

dooiergeel (s) bn. [aks. wisselt] 1. geel zoals de dooier van een ei *De dotter mit zien prachtige dooiergele bloemen* (s)

dooievissiesvreter (b: ln) de; -s [...'fisisfr...] 1. sufferd

dooieverklikker (Bu) de; -s ['d...] 1. (schertsend) iemand die langs de huizen gaat om te zeggen wie er gestorven is, hetz. als *leezegger*

doolder (ba) bn. ['do:ldɪ] 1. steeds doller, steeds gekker

Dooldersom z. *Dooldersum*

Dooldersum Ook *Doldersum, Dooldersom* (Bu) et ['do:ldɪsm, ...səm'dol.../...som] 1. plaatsnaam: Doldersum, in Drenthe, nabij *Buil*

Dooldersummer I (spor.) de; -s ['d...] 1. iemand uit *Dooldersum*

Dooldersummer II (spor.) ['d...] - van, m.b.t. *Dooldersum*

doolhof Ook *doelhof* (Nw) ['do:əlɦɔf] - doolfhof, labyrint (bij vergelijking:) '*Is een doolfhof in die tuun* (Pe-Đbl)

doomnee z. *domenee*

doomnie z. *domenee*

doons et, de ['dō:əs] 1. dons (van bep. vogels) *Dat is gien beste doons, dat is van dooie gaanzes* (Bu)

doonshaor (Ste) ['d...] - donshaar: donsachtig haar *doonshaor bi'j piekens* (Ste)

doonsvere ['d...] - donsveer

doonzig ['dō:əzəx] - donzig *doonzige vlockies* (ba)

doop z. *deup*
doopbaanke z. *deupbaank*
doopbekken z. *deupbekken*
doopbewies z. *deupbewies*
doopboek z. *deupboek*
doopceel z. *deupceel*
doopkleed z. *deupkled*
doopkled z. *deupkled*
doopmaol z. *deupmaol*
doopmusse z. *deupmusse*
doopnaeme z. *deupnaeme*
doopsgezind z. *deupsgezind*
doopvont z. *deupvont*
doorn (Np) [do:ərn], in *Et was me een doorn in et oge* het ergerde me voortdurend (Np)
doornhege z. *haegedoornhede*
doornstok (Mun) de; -ken ['d...] 1. wandelstok
dööst z. *dust*
dopat(te) z. *dopate*
dopate (OS, ZW, Bu, Np, Op, Ol-Nl, Wol, vo) Ook *dopatte* (Mun, Nt, Ol-Nl, Sz, Wol); *dopat* (Nt), *dopette* (WH), *dopet* (Dla, Sz) de; -n; ...atien ['dopa:tə/...] 1. doperwt *En zo gong et mit dopaten ok, ze mossen krek zo dikke wezen en aandere kreej' ze weeromme* (vo)
dope (spor.) [do:p, ook wel doɒp] - dope, pepmiddel
dopen z. *deupen*
dopet(te) z. *dopate*
dopheide ['dɒp...] - dopheide
dophoed (Dho, Ld, Nt, Ste) ['dɒp...] - dophoed
doppe de; -n; doppien ['dɒpə] 1. dop van een ei, vgl. *De kiepen kregen vroeger kiepegrit (nuunders die stokken maekt weren) om sterke doppen te kriegen* (Dfo), *We blaosden ze uut en regen de doppen an een touwgien* nl. van de uitgeblazen eierschalen van bep. vogels (v); verder van bep. vruchten (zoals bonen, erwten, noten): *We gavven de doppen [van bonen etc.] an de geiten, die bin d'r gek op* (Obk), *Een ei en een bone zit een doppe omme* (Spa), *de doppen van de atepoelen* (Bdie, Bu, Obk, Op), *In de oorlog zeeften we de gerst, want de doppen hadden we een hekel an* (Sz), *N. het liever et ei as de doppe* heeft liever het beste van het beste (Bu) 2. dop ter afsluiting, bijv. van een pen, een tube, een fles *De doppe komt om de penne as*

bescharming (Ste), *Doe de doppe even weer op 'e melkflesse* (Nbk) 3. dop voor de as van het wagenwiel (Bu, Dfo, Dhau, El, Ld, Spa, Ste) *Vroeger zat d'r veur een waegenwiel eerst een doppe of pot, en daorveur een splisse, laeter zat d'r vaeke een pot of moere veur schreuve* (Ld), *De doppe is veur 't wiel weglopen* (Dho, Diz), *...was loslopen* (Np) 4. hetz. als *vingerdoppe*, z. *aldaar* (van blik, soms ook van rubber) (Ma, Op, Ow), vandaar *blikken doppen* (El), *doppen van blik* (El) 5. bijecel, vooral: moerdop (in een bijenkorf of -kast) (bs: Dfo, El, Obk, Op, Ow, b: ln), *een eupen doppe* moerdop die nog niet afgesloten is (bs: Dfo), *eupen keuninginne-doppe* id. (bs: Obk), *...moerdoppe* id. (bs: Dfo), *As de eerste doppe sleuten is, gaot de oolde moere d'r uut; die gaot dan vot mit een zwaarm* (bs), *een onbelegde doppe* moerdop waarin geen eitje komt (bs: Obk), *eupen doppe* id. (bs: Dfo) *Hij het al een doppe staon* gezegd wanneer er in bijenkorf of -kast van iemand dichte *doppen* met eitjes zitten (bs: Dfo), zo ook *Hij staot op 'e doppe* (bs: Dfo) 6. (mv.) ogen, in *uut je doppen kieken* goed uitkijken: *Kiek toch uut je doppen waor aj' lopen!* (Nbk), *le meugen tegenworig wel goed uut je doppen kieken en vot-en-daolik niet te veule vertrouwen in dat vremde volkien hebben* (b) * *Beter een half ei as een lege doppe* (verspr.)
doppen ['dɒpɒ] - doppen: van de dop ontdoen *neuten doppen* (Ste), *Een vers ei wil beter koken as een gewoon ei* (Ld), *je eigen boonties doppen*: *Dop je eigen boonties mar, in plaets altied over een aander te lasteren* (Db)
dopper (Bu, Nbk, Pe-Dbl, vo) de; -s; -tien ['dɒpɒ] 1. doperwt *Ze konnen boonties, sniedebonen en doppers leveren tegen een vaaste pries* (vo), *We kennen hier atepoelen die kuj' mit de doppe opeten; doppers moej' utdoppen* (Pe-Dbl)
doppersbonen (Sz) mv. ['dɒpɒzɒ:əŋ:] 1. bonen die men dopt
doppewipper (Spa) de; -s; -tien ['dɒpə...] 1. instrument waarmee men de dop van een fles wipt
doppien et; doppies ['dɒpin] 1. kleine dop 2. dophoed (Dho, Ol-Nl, Op, Ow, Wol) 3. metalen uiteinde van een schoenveter

doppienkrulen - dörpsbewoner

(Dho) 4. klappertje (voor klappertjes-pistool) (El, Ld, Np, Obk, Ow) 5. soort dekseltje, afsluiting van het in eerste instantie open bijenbroedseel (bs) *Mit zoe'n veertien daegen komt d'r een doppien op; dan gaot et larfien of poppien him verpoppen* (bs), *Doppies plakken, wat deden we dat een protte!* (Ol-Nl)

doppienkrulen z. *doppieskrulen*

doppieskrulen (Dfo, Nw, Pe-Db) Ook **neutedoppiekrulen** (Ste), **neutienkrulen** (k: Ste), **doppiekrulen** (k: Ste) onbep. w. en het doppieskruuld ['dɔpiŋkrylŋ/ 'nɑ:tədɔpə krylŋ/ 'nɑ:tiŋkrylŋ] 1. soort knikkerspel spelen waarbij men met een *boster* (grote knikker) probeerde zoveel mogelijk walnotedoppen van een lange streep af te werpen, waarna het volgende kind mocht; de eerste keer werd er met hele noten of knikkers gespeeld om te bepalen wie in het echt het eerst mocht (Pe-Db) 2. knikkerspel spelen waarbij halve walnoten (halve doppen) werden gebruikt als knikkers in de pot; achter een streep vandaan probeerde men die eruit te doen rollen met behulp van een andere dop, waarmee men dus 'knikkerde'

doppiespestol (El, Np) et; -legien; -len ['dɔpispəstɔləxiŋ/ 'dɔpispəstɔl] 1. klappertjespistool *Dat joongien kreeg een pestollegien mit doppies op zien jaordag, een doppiespestollegien* (Np)

dor (spor.) bn.; -der, -st ['dɔr] 1. (van de bodem) droog, schraal 2. in *dorre takkies dorre, dode takjes* (dood hout)

dore de; -n ['dɔ:əɾə] 1. dooier (ook als stofn.) *D'r zat iene dore in et ei* (Ste), *Soms zitten d'r twee doren in een ei* (El), *Loslopende kiepen hebben de dore donkerder as kiepen die vaaste zitten* (Diz), *'t Ei was niet vas meer, de dore was al uutlopen* (Ma), *De dore van een gekookt ei mag van mij wel zaachte wezen* (Wol), (als stofn.) *D'r lopt allegeer dore op je bod* (Nbk)

dorie (Np) tw. ['dɔ:əri] 1. in *te dorie* potverdrie: *Te dorie, wat he'k me verzind* (Np) **dörp** (OS, Bdie, Bu, Nw, v) Ook **durp** (Nw), **dorp** (WS, El, Ma, Nbk, Obk, Ow) et; -en; -ien ['dɔer(ə)p/ 'dɔr.../ 'dɔr...] 1. dorp, i.t.t. een stad, buurt, gehucht *'t Is mar een klein dörpien* (Ma), *Aj' now op een dörp wonen of in de stad (...)* (Nbk), *De Weper*

is gien echt dörp, al het de perveensie infermaosiebodden daor dat op staot d.i.: heeft geen officiële dorpsstatus, wordt officieel niet als dorp beschouwd (Ow), *bij oons in et dörp* in ons dorp (Nw), *Bij oons op 't dorp is et feest* (Bu, Diz, Obk, Wol, Pe-Db), *De karke staot midden in et dörp* (Dfo), *...een driehonderd meter buten et dörp* (v), *Ie moe'n de karke midden in 't dorp laoten* je moet het laten zijn zoals het is, hoort te zijn, je moet eerlijk zijn (Bu) 2. dorp waarin men woont of waar men vlak bij woont, ook wel: dat dorp dat steeds wordt bedoeld, waarop men focust; in verb. niet zelden gezegd zonder gebruikmaking van het lidwoord *et*: *'k Bin wel drie keer naor dorp west* (Wol), *Hij is onderwegens naor dörp* (toe) (Dhau, Obk), *naor dörp moeten* (Ow), *Die gaot in een oevvlocht even naor dörp* (Ow, Obk), *Zij het d'r inwendig een hekel an om alliend bij aovend naor dörp te gaon* (Obk), *As we in dörp ankwammen (...)* (Obk), *Hij woont in ('t) dörp* (Obk, Nbk), *Ze hadden bij oons schoelefeest in 't dörp, mar et was van rechten gien feestweer; et regende bij'tieden* (Ld), *Wi'j bin allemaol in dorp opgruud* (Ma), *De meziek gaot mit Sunterklaos deur dörp* (Ma), *De meule in dörp wodt opknapt* (Ma), *Vanmorgen gingen hier een hiele klonne soldaoten deur dörp* (Db), *Die meensen wonen een aentien buten dorp* (Obk) 3. gezamenlijke bewoners van het dorp *Op die brulloft wollen ze et hiele dörp uut -neudigen* (Obk), *Et moet et dörp niet rond* het is bep. niet de bedoeling dat iedereen in het dorp het te weten komt (Nbk), *Die praoties die deur dörp gaon, moe'k nog zien as 't waor is* (Db) * *Et kan/is beter van de stad as van 't dörp* z. onder stad

dörpachtig (l) bn.; -er, -st ['d...] 1. op een dorp lijkend, aan een dorp doen denkend **dorpel** (Obk) ['dɔr(ə)p] - drempel: nl. van hout, veelal: laag, gemakkelijk uitneembaar **dörpsbelang** (b), voor var. z. *dörp* et; -en ['d...] 1. vereniging voor plaatselijk belang *Die leupen veur et dörpsbelang heur 't gat grif uut de haoke* (b)

dörpsbestuur (l) ['d...] - dorpsbestuur **dörpsbevolking** (Nbk) ['d...] - dorpsbevolking **dörpsbewoner** (Nbk) ['d...] - dorpeling,

dorpsbewoner

dörpsblad (Nbk, Obk) et; ...blaeden; ...blattien ['dær(ə)bzblat] 1. kontaktorgaan, periodiek, krantje voor alle huisgezinnen van een dorp *In de meeste plakken hebben ze hier wel een soort dörpsblattien* (Nbk) **dörpsfeest** (verspr. oost.) Ook *dorpsfeest* (verspr. west.) et ['d.../...] 1. gezamenlijk feest van een dorpsgemeenschap *'t Kupienstikken was altied een vermaekelik onderdeel van een dorpsfeest* (Op)

dörpsfeguur (verspr. oost.) Ook *dorpsfeguur* (verspr. west.), *durpsfeguur* (Nw) de; ...feguren ['d.../...] 1. bekende persoonlijkheid uit een dorp, nl. die veel doet voor het verenigingsleven, de samenleving en als zodanig positief wordt gewaardeerd 2. persoon in een dorp die door de dorpsbewoners als een beetje eigenaardig wordt gezien (spor.)

dörpsgek (spor. oost.) ['d...] - dorpsgek **dorpsgemeenschap** z. *dörpsgemienschap* **dörpsgemienschap** (verspr. oost.) Ook *dorpsgemienschap* (Ol-Nl, Op), *durpsgemienschap* (Nw), voor var. z. ook *gemienschap*, *-schap* ['d...] - dorpsgemeenschap

dörpsgenoot (verspr. oost.) Ook *dorpsgenoot* (verspr. west.), *durpsgenoot* (Nw) de; ...genoten; ...genotien ['d...] 1. dorpsgenoot, andere inwoner van een dorp

dörpsgezicht (spor. oost.) Ook *dorpsgezicht* (spor. west.) ['d...] - dorpsgezicht

dörpsharbarg (verspr. oost.) Ook *dorpsharbarg* (verspr. west.), *durpsharbarg* (Nw) - dorpsherberg, dorpscafé *Die groep speulde vaeke in dörpsharbargen* (Nbk)

dörpshuus (OS, Bdie, Bu, Nw, v) Ook *durpshuus* (Nw), *dorpshuus* (WS, El, Ma, Nbk, Obk, Ow) et; ...huzen; ...husien ['d.../...] 1. dorpshuis, gemeenschapshuis van een dorp *Ni'je weke is bi'j oons op et dörp de eupening van et ni'je dörpshuus* (Ld)

dörpsjeugd (l) ['d...] - dorpsjeugd

dörpsjonge (Nbk) ['d...] - dorpsjongen, jongen uit een dorp, ook: jongen of man die eenvoudig is gebleven, nl. (als) op een dorp

dörpsjongeren (Nbk) mv. ['d...] 1. de jongeren van een bep. dorp

dörpskarke (Nbk, Np, v) Ook *dorpskerke* (Spa) ['d...] - dorpskerk

dörpskarkhof (Np, v) et; -fen; -fien ['d...] 1. kerkhof van een dorp *Op et kleine dörpskarkhof wodt N. op een stille veurjaorsdag opni'j begreven* (Np)

dörpskefé (verspr. oost.) Ook *dorpskefé* (verspr. west.), *durpskefé* (Nw) ['d...] - dorpscafé

dorpskerke z. *dörpskarke*

dörpskermis (l) Ook *dorpskermis* (Op) ['d.../...] - dorpskermis *Een dorpskermis is een echt volksfeest; iederiene, van jong tot oold, komt dan op 'e proppen* (Op)

dörpskoeme (spor.) de; -n ['d...] 1. dorpskom, centrum van het dorp

dörpsleven (verspr. oost.) Ook *dorpsleven* (verspr. west.), *durpsleven* (Nw) ['d...] - dorpsleven *De schoelemeester speulde een belangrieke rolle in et dörpsleven* (Ld)

dörpsmeensken, voor var. z. *dörp* mv. ['d...] 1. mensen die typisch thuis horen op een dorp, doordat ze zich er thuis voelen, intensief meedoen aan het dorpsleven, echte dorpsbewoners

dörpsni'js, voor var. z. *dörp* et ['d...] 1. dorpsnieuws

dörpsomroeper, voor var. z. *dörp* ['d...] - degene die met luide stem berichten bekend maakt in het dorp *De dörpsomroeper gong mit de ratel rond* (Ow), *De stadsnaachtwacht en de dörpsomroeper hadden vroeger een raetel* (Obk)

dörpsonderwiezer (l) ['d...] - dorpsonderwijzer

dörpspelisie (l) Ook *dorpspelisie* (Spa) de; -s ['d.../...] 1. politieagent op een dorp gevestigd (die dat dorp e.o. als z'n werkgebied heeft) *Vroeger hadde de dorpspelisie een sabel op 'e zied* (Spa)

dörpsplein (l) ['d...] - dorpsplein

dörpsschoele (Nbk, Ow) Ook *dorpschoele* (Sun-Ot, Wol) ['d.../...] - dorpsschool

dörpsstraote (Nbk, Nw) Ook *dorpsstraote* (Nw, Op) ['d...] - dorpsstraat

dörpsveldwaacher (Obk) Ook *dorpsveldwaacher* (Obk) de; -s; -tien ['d.../...] 1. veldwachter gevestigd op een dorp (die dat dorp e.o. als z'n werkgebied heeft)

dörpswinteraovend (Nbk) de; -en, ...aovens [...'w...] 1. avond met een cultureel programma of een verstrooiingsprogramma voor en door de dorps-

dorre - dossen

gemeenschap *Vroeger hadden ze in oons dörp van die mooie dörpswinteraovenden* (Nbk)

dorre (Dho, bo: Bu, Nw, Op) bn.; dorder, dorst ['dɔrə] 1. dor, erg droog, uitgedroogd *Dat stro is wel zo dorre* (Dho), *Ik heb liefst varkenvleis, koevleis is me te dorre* (bo: Bu, Nw, Op)

dorrebos (Db, Np, Ol-Nl, Op, n) de; -sen ['dɔrəbos] 1. bep. type forse takkebos, met knippels: *De bakkers hadden liever dorrebossen as takkebossen, omdat ze meer hitte gavven deur de knippels* (n), *D'r lag een staepel dorrebossen in de bos* (Np), *De bakker stopte een dorrebos in de ovend* (Np), *Dorrebossen bin dikker as takkebossen* (Np)

dosien (Nbk) tw. ['dɔ:əsin], betekenisloos woord in * *In, din, dosien/S. pist in 't hosien/Van et hosien in de schoe/Zo gaot S. naor Beppe toe* (Nbk)

dösken (OS, Bu, Nw, Op) Ook *dusken* (Np, Op, b, k: Ste), *dössen* (Bu, Db, Dhau, Ste), *dussen* (Bu, Op, Ste), *dossen* (Op, Ste), *dosken* (Nw) zw./onregelm. ww.; overg.; döskte, het döskt ['dɔɛskɔ/'dɔskɔ/'dɔɛŋ/'dɔsn/'dɔɛŋ/...] 1. dorsen (met betrekking tot veldvruchten) *een vlegel om mit te dösken* (Nw), *Op de dele, die van liem maekt was, wodde vroeger dösken* (El), (...) *omdat de dochters van de boer zels an 't dusken en an 't boekweitrappen gongen* (b), *Aj' an et dössen binnen, moej' alles opredderen, dan moet de legge opschudded wodden* (Bu), *Nao et dösken mos et zaod over de wiene en dan rammelde et in de bak* (Ld), *bonen dössen* nl. door deze in een zak te doen en erop te slaan ze uit de peulen doen springen (Db), *Nao et dusken blijft d'r vaeke nog veul ot over* (Op) 2. in *Now, ie bin ok aorig an et dössen!* hoesten (Ste)

döskeri'je (Nbk) Ook *duskeri'je* (k: Ste) de [...'r..., voor ...ejə z. -i'je] 1. het dorsen *de tied van de döskeri'je* (Nbk)

döskestok z. *döskestok*

döskestok (Nw, b: lm, bo: Nw) Ook *dösstok* (Bu, Ste), *dosstok* (Bdie), *döskersstok* (Obk, Ow), *dusstok* (Nw), *duskstok* (Obk) de; -ken ['dɔɛskəstɔk/'dɔɛstɔk/'dɔɛskɔstɔk/'dɔstɔk/...] 1. bep. gereedschap om mee te dorsen, bestaand uit één gebogen stuk hout *Een*

döskestok haelde ie uut de bos (Nw), *Een dösstok (ieken) wodt zet in et vuur* d.i. werd in het vuur gehouden om de juiste vorm er aan te doen krijgen (Bu), *Dösstoken wodden waarm maekt om ze kroem te kriegen, dan wodden mit een lattien de uutaenden an mekeer zet, zodat et kroem trok, en dan kwammen ze een jaor op 'e schure of zo* (Ste), *Een dösstok wodde nao verwaarming ok wel vaeke vaastezet tussen paolen, en ok kwam d'r wel es touw tussen de twie aenden, dan trok et kroem en dat mos dan een poze zo blieven* (Obk)

döskaaste (Bu, El, Obk, Ste, j) Ook *duskaaste* (Db, Np, Obk) de; -n ['dɔɛska:stə/'dɔska:stə] 1. ouderwetse dorsmachine, ook: het omtimmerde, aan een kast doen denkende gedeelte van zo'n machine *Laeter kwammen d'r al trekkers mit andrieving veur de döskaaste an te passe* (j), *Aachter de döskaaste ston de zaodmeter* (Bu), *Et aachterste deel van de döskaaste wodt de schudder nuumd* (Bu), *De instopper hadde altied drok wark bi'j de duskaaste* (Np)

dösksmesiene (Nbk, Obk, vo) Ook *dösmesiene* (verspr. OS, Op, Ste), *duskmesiene* (Obk, Ol-Nl) de; -s, -n ['d.../...] 1. dorsmachine *Veurdat de dösmesiene komt wodt de rogge in doeftien zet* (Op), *De reed (...) was now aorig mooi, mar in de haast kon d'r gien dösksmesiene kommen* (...) (vo)

dösksplak (vo) Ook *dusplak* (Op) et; -ken; -kien ['d.../...] 1. speciale plaats waar men dorst *Et aandere zaod ston in de bult en mos naor et centraole dösksplak* (vo)

dösksvlegel (Nw) Ook *dusvlegel* (Nw), *duskersvlegel* (Np), *dösvlegel* (Ste) ['dɔɛsk fl:gl/'dɔs.../...] - dorsvlegel *Van een aolvel maekten ze wel riemen veur redens, en ze wodden ok wel vaeke bruukt om de duskersvlegel an mekeer te zetten* (Np)

dösksvloer (Nbk) ['d...] - dorsvloer (op een deel)

dösmesiene z. *dösksmesiene*

dossen (j, bs: Obk) zw. ww.; overg.; doste, het dost ['dɔsn] 1. stampen (met iets) op, tegen *Een goeie iemker kan heuren as de bijen naor de jaegkörf overlopen; soms gaot dat overlopen naor de ere körf nog wat beter aj' de körf even tegen de grond dossen of aj' die bij'glieks even op een pak zakken dossen* (bs: Obk) 2. z. *dösken*

dössen z. *dösken*

dossier (spor.) [dɔ'sjɪ:] - dossier

dössstok z. *döskestok*

döst z. *dust*

döstig z. *dustig*

döstromme (Nw) de; -n [dɔɛstromə] 1. hetz. als *tromme*, bet. 4, z. aldaar

dosvak (Sz) et; -ken [dɔɕfak] 1. bodem van het hooivak op een deel, waarop wel werd gedorst (Sz)

dösvlegel z. *döskvlegel*

dotter (Nbk, v, ba, fp) de; -s; -tien [dɔtɾ] 1. dotterbloem *Doe stonnen de dotters nog geel en groot te spiegelen an 't raantien van de sloot* (ba)

dotterbloeme [dɔtɾblumə] - dotterbloem *In 't veurjaor bluuien de dotterbloemen an de slootskaante* (Db), *Bij' oons in 't veurjaor dan is et langs de Helemevaort geel van de dotterbloemen* (Mun), *Een boel dotterbloemen in 't laand was een bewies veur slecht laand* (Sz)

dottenen [dɔtɾŋ] - dotteren

dou z. *dow*

douane de; -s (bet. 3) [du'mã:nə] 1. (g. mv.) douanediens *Die is bij' de douane gaon te warken* (Nbk) 2. (g. mv.) douanekantoor *Ze stopten bij' de douane* (Nbk) 3. douanebeambte *Die is douane woden, hij' moet argens in Enschede wonen* (Nbk)

douaneambtener (spor.) [du'mã:nə...] - douaneambtenaar

douanekantoor (spor.) [du'mã:nə...] - douanekantoor

douaneonderzoek (l) [du'mã:nə...] - douaneonderzoek

douk (Dmi, Ma, Nbk, Np, Nw, Obk, b, v) bw. [dɔmk] 1. dadelijk, aanstonds *Kom douk mar even* (Np), *Pas op, douk vaal ie naor beneden* (Nbk), *Kom ie douk ok kieken, heit? Om half tweeje begint et, heur* (v), *En springt hij' hier douk op 'e reed (...)* (b) 2. binnenkort, binnen niet al te lange tijd *Douk komt de meitied weer an!* (Nbk)

douke (Spa) de; -n [dɔmkə] 1. gat in een ton

doukies (OS, Bu, Dmi, Np, Wol, b, d, bo: Np) Ook *dokies* (s: Obk), *dowkies* (b: ln) bw. [dɔmkis/'dɔ:kis/'dɔmkis] 1. dadelijk, binnen weinig tijd, aanstonds *'k Moet doukies mit de waegen naor Berkoop, aj' soms mit rieden willen?* (b), *Kom doukies*

mar even (Np) 2. binnenkort, over enige tijd *Aj' zo deurgaon kon je dat doukies wel es slim berouwen!* (Wol), *Now 'k doukies van de schoele gao, wi'k eerst now wel wat zeggen* (b), *Et is now alle daegen mooi weer, mar et zal doukies wel anders woden, moej' rekenen* (Obk)

douw [dɔm] - douw, duw (lett.) *Ik geef 'm een douw!* (Obk), *iene een douwgien geven* (Ste)

Douwe de [dɔmə] 1. mansnaam, verder in *Douwe Jansje* bep. soort aardappel (Ld)

douwelen (verspr., n, bl, b: lm, ln) Ook **douweren** (Ste), **dawelen** (Ste), zw. ww.; onoverg.; douwede, het douweld [dɔm|ŋ/...ŋ/'da:w|ŋ, ...m|ŋ] 1. voortdurend treuzelend bezig zijn, niet opschieten *Die jongen lopen mar te douwelen* drentelt heen en weer en schiet niet op (El), *Zit niet te douwelen, ie kommen te laete* (Bdie) 2. al enigszins beginnen te praten (Bu, Dhau, b: lm, p) *Dat kiend begint wat te douwelen, hij' douwelt wat* (Bu), *Wat douwelt die kleine meid al* (Dhau) 3. zeuren, zeurend praten (Bu, Obk, b: ln) *Zit niet zo te douwelen!* (Bu) 4. maar wat kletsen, onnozel praten (Bu, Nbk, Obk) *Hij' douwelt d'r mar wat henne* (Obk, Nbk), *Hij' douwelt mar wat* (Bu, Obk)

douweler (El, Nbk, Nw) de; -s [dɔm|ɾ] 1. iemand die niet opschiet *Een oolde douweler heur, hij' schöt niks op!* (Nw) 2. iemand die wel veel praat maar z'n bedoeling, boodschap enz. niet helder overbrengt (Nbk)

douwelkont (Ma, Nbk, bl) de; -en; -ien [dɔm|kont] 1. iemand die veel, vaak zeurt, maar die traag is 2. truttig meisje

douwelmussien (b: lm) et; ...mussies [d'...] 1. kind dat nog niet goed kan praten

douwelpot (Nbk, Sun-Ot) de; -ten; -tien [d'...] 1. traag, zeurderig iemand *Et is een grote douwelpot* (Sun-Ot)

douweltien (Dho, Diz, Np, Ow, bo: Nw, Op) Ook **daweltien** (Ste) et; ...ties [dɔm|.../'da:w|tin, 'da:m|...] 1. suffig, onnozel meisje of vrouw 2. vrouw die maar steeds haar werk niet af krijgt

douwelzak (Dfo) de; -ken; -kien [d'...] 1. praatjesmaker *Et was een oolde douwelzak, die koj' niet geleuven* (Dfo) 2. zeurderig iemand

douwen [dɔwŋ, ook ...wɔŋ] (verspr.),

douwer - draank

doM... (El, Nbk, Np, Ow, Ste)] - duwen *de karre douwen* (Nt), *Ze douwen 'm an de kaant* (Dho), ...*de sloot in* (Ld), *Ze douwen et brood deur de ovendmond* (Np), *Za'k je weer douwen?* d.i. aanduwen, bijv. bij het fietsen, schaatsen, schommelen

douwer ['doMɪ] - iemand die duwt *Daor spanden de douwers heur achter de bak!* (ba)

douweren z. *douwelen*

dovemaansoren ['do:vəmã:so:ɔrn, 'do:wə...] - dovemans oren *Dat was an gien dovemaansoren zegd* dat zal ik gebruiken wat nu wordt gezegd, dat vindt gehoor (vo), *Dat is tegen dovemaansoren zegd* daar doen ze niks mee, trekt hij/zij zich niks van aan e.d. (Np), zo ook *tegen dovemaansoren praoten* (Db), *'t Is niet veur dovemaansoren bestemd* het is de bedoeling dat er naar geluisterd wordt, dat er iets mee gebeurt (Dho)

doven (spor.) ['do:bəm] - doven: m.b.t. vuur, licht

dovenetel z. *dauwnettel*

dovenettel z. *dauwnettel*

dovig (Nbk) ['do:wəx, ...vəx] - doofachtig
dow (Db, Dfo, Ld Ook *dou* (p), z. ook *doe* I pers. vn. [doM/doM?] 1. jij, plaatselijk in gebruik naast het pers. vn. *ie* en/of *i'j*: *D'r uut dow, mit jow malle praoties* (Ld), (met bijzondere vorm van de 2e pers. t.t. enk.) *Ik pakke en dow pakst!* (Db) * (met klisisvorm:) *Iene miene mutte, tien pond grutte/Tien pond kaas, iene miene mutte is de baas/iene miene mo, wie stinkt hier zo/En dat doestow!* (Dfo)

dowkies z. *doukies*

down (Nbk) bn.; pred. ['dɔMn, ook dɔMn] 1. down, een beetje neerslachtig

dozien z. *dezien*

dozijn z. *dezien*

d'r I bw. [dɪ, ook wel dər] 1. er: daar, op de bedoelde plaats *Bin ze d'r al?* zijn ze er al, *We bin d'r nog niet* we zijn er nog niet, ook: we hebben ons doel nog niet bereikt, ons werk is nog niet af, *De huusdokter is d'r niet, hi'j is op vekaansie* (Nbk), *Bi'j' d'r ok west?* ben je daar ook geweest, ben je er ook op bezoek geweest? (Nbk), *Ik was d'r niet bi'j* ik was daar niet bij (verspr.), ook: ik was er niet bij, ik liep niet tegen de lamp, kreeg geen bekeuring enz., *d'r in gaon* naar bed (Dho) 2. er: in onbep.

betekenis *'t Leek mi'j toe dat d'r nat weer op til was* dat het zou gaan regenen (b), *D'r is anvroegd om een dörpshuus te kriegen* (Dfo), *Is d'r wat?* is er iets aan de hand met je, zit je ergens mee (Nbk), met als mogelijk antwoord: *Nee, d'r is niks* (Nbk), (bijv. van een vlieg die men heeft doodgeslagen:) *Die is d'r west* hij is om zeep geholpen (Nbk) 3. in verb. met voorzetsels, maar niet aaneen, waarvoor het Nederlands voornaamwoordelijke bijwoorden kent als *eraf*, *ervan*, *erin*, *eronder*, vgl.: *d'r of* *eraf*, *d'r van* *ervan*, *d'r in* *erin*, *d'r onder* *eronder*, *d'r op* *erop* enz.: *Doe (...)* *zette H. de hoorn an de mond en toeterde: 'Vrouw H., is de koffie klaor, de snikke komt d'r an'* (Ow), *Die kleppers lopen zo lekker, ik kan de hele dag d'r wel op lopen* (Sz), *de eterstaofel klaormaeken, en alles wat d'r toe heurt* (Dfo), *Hi'j wil d'r niet an* hij wil het niet hebben, het niet geloven, het niet aksepteren (verspr.), *Ik zal d'r mem es naor vraogen* (v), *Ik zal mem d'r es naor vraogen* (v), *Ik wete niet was as d'r mit gebeurt* (v), *'t Is d'r niet van kommen* het is niet doorgegaan, het is niet tot uitvoering gekomen (b), *We hadden d'r nooit gien anmarkingen op* (Wol)

d'r II (Nbk) pers. vn.; onbeklemtoonde objectsvorm van *heur* [dɪ, ook wel dər] 1. haar *Ze het een stok of drie foto's bi'j d'r* (Nbk)

d'r III vn. [dɪ, ook wel dər] 1. er, *ervan* *Hej' nog wat appels? Bin d'r nog goenend?* (Nbk), ...*doe mi'j d'r mar een peer* (Nbk), echter vaker: *Doe mi'j mar een peer* (Nbk) of *Doe mi'j d'r mar wat van/een peer van* (Nbk)

dr. - afkorting van *drok* druk; afkorting van *doctor* (dan ook met hoofdletter)

dra. - afkorting van *doctoranda*

drachtig z. *drachtig*

draaistel z. *dri'jstel*

draank Ook *drank* (WH) de [drã:ŋk/draŋk] 1. sterkedrank *D'r zat gien draank deur-henne* het was niet gemengd met sterkedrank (j), *N. was gek op draank* lustte heel graag sterkedrank (j), *Hi'j lust gien draank* (Nbk), *Hi'j dronk gien draank meer daor wat in zat* hij gebruikte alleen nog lichtalkoholische of niet-alkoholische dranken (Nw), *an de draank raeken/wezen* verslaafd raken/zijn aan sterkedrank, *tussen*

draank en kostekoeke in de vlegeljaren (Np), *De draank het him kepot maekt* hij is aan de verslaving aan sterkedrank ten onder gegaan (Nbk), *Hi'j het de huid vol draank* is erg dronken (Ste), *De draank lopt him de ogen uut* je kunt aan z'n ogen wel zien dat hij veel drinkt (Np) * *Draank is de lont in et kruutvat van de jaloezie* (j)

draankbestrieder ['dr̥ɑːŋgbəstriːdɪ] - drankbestrijder

draankbestrieding (spor.) ['dr̥ɑːŋ] - drankbestrijding

draankboek z. *draanklief*

draankflesse ['dr̥ɑːŋ] - drankfles *Ie moe'n de draankflesse now een keer staon laoten* je moet nu ophouden sterkedrank te nuttigen (Nbk), *Hi'j kon de draankflesse niet staon laoten* hij kon niet stoppen met drinken (van sterkedrank) (Nbk), zo ook *Hi'j kon niet van de draankflesse ofblieven* (Nbk)

draankgebruuk ['dr̥ɑːŋ] - drankgebruik, vooral: het in te hoge mate gebruiken van sterkedrank, het tegen de regels/afspraken in gebruiken van sterkedrank *Hi'j is meerdere maolen pakt veur draankgebruuk* (Bdie)

draankgelegenheid (spor.) ['dr̥ɑːŋ] - drankgelegenheid

draankhaandel (Nbk) de; -s ['dr̥ɑːŋ] 1. (g. mv.) handel in sterkedrank 2. onderneming die sterkedrank verkoopt

draankhals (Dfo, Diz, Np, Obk, Ol-Nl, Ow) de; ...halzen; -ien ['dr̥ɑːŋ] 1. iemand die veel sterkedrank gebruikt *Die draankhals kwam al weer op 'e kop thuus* (Diz)

draankien Ook *drankien* (WH) et; draankies ['dr̥ɑːŋkin/'dr̥ɑŋkin] 1. geneesmiddel in de vorm van een drankje *Ik zal jow et draankien van de dokter even toedienen* (Dla, Mun)

draankkelder (Wol) ['dr̥ɑːŋ] - drankkelder

draanklied (bl) ['dr̥ɑːŋ] - drinklied

draanklief (Nbk, Np) Ook *draankboek* (bet. 1: Nbk) et; ...lieven ['dr̥ɑːŋ/...] 1. dikke buik als gevolg van het veel bier enz. drinken (Nbk) 2. iemand die zeer veel alcoholische dranken nuttigt, altijd dronken is *Dat is ok een draanklief!* (Np)

draanklocht ['dr̥ɑːŋkloxt] - dranklucht *Doe begonnen de immen (...) de draanklocht te roeken* (j)

draankmisbruuk (spor.) ['dr̥ɑːŋ] - drank-

misbruik

draankneuze (Bdie, Dho, Ld, Ste) ['dr̥ɑːŋ] - drankneus

draankogen (Wol) mv. ['dr̥ɑːŋ] 1. ogen met rode randen (als gevolg van het drankgebruik; ook bij vergelijking)

draankorgel (Dfo, Nbk, Np, Ow, Wol) et; -s; -tien ['dr̥ɑːŋ] 1. iemand die veel alcohol gebruikt, sterke drinker *N. was een echt draankorgel* (Ow), *Hi'j het een lief as een draankorgel* een erg dikke buik (Np)

draankpoede (Bu) de; -n ['dr̥ɑːŋ] 1. drinkebroer

draanksluiter (Nw) ['dr̥ɑːŋ] - drankslijter
draanksluiteri'je (Obk) [...'ujə, z. ook -i'je] - slijterij

draanksmokkel (l) ['dr̥ɑːŋ] - dranksmokkel

draankverbod (l) ['dr̥ɑːŋ] - drankverbod

draankverbruuk (spor.) ['dr̥ɑːŋ] - drankverbruik

draankvergunning (spor.) ['dr̥ɑːŋ] - drankvergunning (in uitgaansgelegenheden)

draankverkoop z. *draankverkope*

draankverkope (l) Ook *draankverkoop* (l) ['dr̥ɑːŋ/...] - drankverkoop

draankverkoper (l) ['dr̥ɑːŋ] - drankverkoper

draankwaegen (Nbk, Np, Ow) de; -s; -tien ['dr̥ɑːŋ] 1. iemand die veel alcohol drinkt, die altijd dronken is

draankwet (l) ['dr̥ɑːŋ] - drankwet

draankwinkel ['dr̥ɑːŋ] - drankwinkel, drankzaak

draankzaeke (l) de; -n; ...zaekien ['dr̥ɑːŋ] 1. drankwinkel, drankzaak 2. aangelegenheid van sterkedrank

drab(be) z. *drabse*

drabberig (Nw) bn.; -er, -st ['dr̥ɑbʁəx] 1. drabbig, met of als van dikke modder

drabse (Dfo, Dho, bl) Ook *drab*(be) (Db, Obk, Op, v) de ['dr̥ɑpsə/'dr̥ɑpə/'dr̥ɑbə] 1. vieze, natte, modderachtige substantie *Wat een vieze drabse!* (Dho, Dfo), *Op 'e bojem lag een laoge drabbe* (Obk)

dracht de; -en [dr̥ɑxt] 1. (van dieren, mensen) zwangerschap *Et peerd het een lange dracht* (Np), *Dat is de dadde dracht van die koe* (Np), *Blied is et vocht uut et gier van een kalpinke, bi'j de eerste dracht* (Bu) 2. het dragen van kledingstukken, dat wat men aan kleding aan heeft *Klommen is een waarme dracht* (Db), *De dracht was vroeger een dik pak kleren* (Ow) 3. wijze, stijl van zich kleden, klederdracht *Vroeger*

drachtdaans - draghooft

het et mode west dat de mannen as zundagse dracht paantiesjassen dreugen (Db), *Dat is de dracht in die streek, ze kommen van de Veluwe* (vo) 4. het aanvoeren van honing, stuifmeel door bijen (bs) *Dat bi'jvoeren [van de bijen] kan neudig wezen as et in de mietied min weer is, as d'r gien dracht is; et bruid (uut)trekken is dus een teken van aarmoede* (bs), *'t Is een goeie dracht honingdracht: de bijen halen flink nektar* (bs: Op) 5. z. *drachtied* **drachtdaans** (bs: Obk) de; -en ['draxdā:s] 1. bijendans op de raten uitgevoerd om duidelijk te maken dat er ergens honing is gevonden

drachtig Ook *drachtig* (Ow) ['draxtəx/ 'dra:x...] - drachtig: zwanger (m.b.t. dieren) *In de haast hebben de schaopehouders vaeke een ram bi'j de schaopen lopen om heur schaopen drachtig te kriegen* (Db), *We hebben een drachtig schaop* (Db), *een drachtige mere* (Nbk, Np), *...motte* (Spa, Ow)

drachtighied Voor -heid z. -hied ['draxtəhit] 1. het drachtig zijn, het zwanger zijn: van dieren *'t Bliet is nog waterig genoeg, 't is nog gien has, da's nog gien bewies van drachtigheid* (Sz)

drachtplaaente (bs: Dfo) de; -n; ...plaaentien ['draxt...] 1. elk der planten uit de bloemen waarvan de bijen nektar halen

drachtplaaete z. *dreegplaaete*

drachtied (bs: Obk) Ook *dracht* (bs: Dfo, Op, Ow) de; -en; ...tietien ['draxtit/draxt] 1. periode waarin de bijen honing halen *De drachtied is veurbi'j, de stille tied komt an* (bs: Obk)

drachtveld (bs: Obk) et; ...velties ['dr...] 1. veld met drachtplanten

draegbalke z. *dreegbalke*

draegen z. *dregen*

draeger z. *dreger*

draek Ook *draeke* (bet. 3: Ol-Nl) de; -en; -ien [dræ:k/dræ:kə] 1. bekend monster: *draek mit iene de draek stikken* hem bespotten, openlijk voor de gek houden, zo ook *de draek mit iene stikken* 2. onuitstaanbaar, zeer vervelend, lastig iemand *Et is van een draek een fesoenlik meenske wodden, die het ommestaon leerd!* (Ste), *een (eigenwieze) draek* erg eigenwijs iemand (Ste), *Ie kun dat kiend niet in huus hebben, et is een draek* (Dho), *Dat is een*

onuutstaonbere draek! (Np), *Wat een malle draek!* (Nw), *een draek van een vent* (Nbk), *...van een kerel* (Ste), *...van een wief* (Nw) 3. vlieger *Hi'j hadde de grootste draek van alle jongen vlieger* (bl), *As we de draeke klaor hebben, zullen we 'm vanmiddag oplaoten* (Obk, Ol-Nl)

draeke z. *draek*

draekekop (spor.) de; -pen; -pien [dræ:kəkɔp] 1. kop (als) van een draek

draekerig (Nbk) bn., bw.; -er, -st ['dr...] 1. als, op de wijze van een draek, bet. 2: *Doe toch niet zo draekerig, je!* (Nbk)

draenzen (b) [drē:zɛ] - drenzen, dreinen, zeuren *'Toe now Mem', draensde et mannegien* (b)

draeven [drē:bm] - draven: van paarden *de witte draeven laoten urineren* (van mannen) (Np, Nw, bo: Nw), *de oolde witte draeven laoten flink feestvieren* (s); van personen: op een draf lopen *Bi'j de dam (...) spring ik van de waegen en draeve veuruut om 't hekke eupen te doen* (v), *Zie him es draeven* (Nbk), *J. S. komt d'r an draeven!* (b), *Mar de kiender, mit heur sleden, draeven ov'ral of en an* (ba), *Daenk now mar niet dat ik veur jow begin te draeven* dat ik snel even een klus voor je ga doen (Nbk)

draever de; -s [drē:wɛ, ...vɛ] 1. paard dat goed, vaak draaft, ook: harddraver 2. iemand die snel opschiet, hard werkt enz., in verb. als *Et is niet zoe'n draever* zo hard werkt hij niet, denk maar niet dat hij graag en snel opschiet (Nbk)

draeveri'je [drē:wɛ'ljə, ook ...ejə, z. -i'je] - harddraverij *Weten jow de uutslag van de draeveri'je ok?* (Wol)

draeversbaene (v) de; -n ['dr...] 1. drafbaan

draef de; -fen; -fien [draf] 1. draf van een paard (gezegd van goed dravende paarden:) *D'r zit een mooie draef onder* (Db), *...een goeie draef onder* (Sz), waartegenover *Dat peerd lopt niet mooi in de draef* (j) 2. (vaak verkl.) tamelijk snelle wijze van lopen van personen (sneller dan stappen, maar niet al te hard lopen) *op een draffien lopen*, *Hi'j gong op een draffien vot* (b), *Op een draffien zette hi'j of* (Nbk)

drafbaene ['dravb...] - drafbaan

drafsport ['dr...] - draf sport

draghooft z. *dreeghooft*, *kroemhooft*

draglinie (Nbk) de; -s ['draxlini] 1. dragline

dragliniemassienist (Nbk) ['dr...] - draglinemachinist

dragonder (verspr.) Ook *dregonder* (Obk) de; -s; -tien [dra'gondr/drə...] 1. lichte kavalerist (verspr.) *Al iewen gong et verhael dat daor vroeger een koppeltien dragonders mit peerd en al (...) in de modder votzakt weren (j), vluken as 'n dragonder (Sz), eten kunnen as... (Bdie), Hij' lop as een dragonder* op erg dreunende wijze (Pe-Dbl), zo ook *Pattie meensken kun d'r henne badderen as een dregonder id. (Obk), slaopen as een dragonder (j), snorken as... (j)* 2. dikke en/of lompe vrouw (Bdie, Np, Obk, Sz, Wol) *Dat is een dikke dragonder!* (Obk, Wol) 3. oud paard (Ow) *een oolde dragonder* (Ow)

dragopper (Bdie, Np, Op, Pe-Dbl) de; -s ['dragopɔr, 'drax...] 1. opper (hooi) van zodanige omvang dat hij gedragen kan worden op draagstokken *Dragoppers wodden nogal es ommezet, tiemoppers niet (Op), Dragoppers wodden op dragstokken versleept* (Np)

dragplaete z. *dreegplaete*

dragstok z. *dreegstok*

dragvliege (Ste) de; -n ['draxfli:gə] 1. bromvlieg, blauwe vleesvlieg, hetz. als *dreger*

draineerbuis (Nbk) [drej'n...] - draineerbuis

draineerpiepe (Np) de; -n; ...piepien [...'n...] 1. draineerbuis of stuk daarvan

draineren (Nbk, l) [drej'nt:ərn] - draineren (van grond)

drama ['drā:ma] - drama: treurspel; zeer dramatisch, aangrijpend iets *Et is mar al te waor, dit drama van de Joden!* (b); bij vergelijking: zeer ongelukkig verloop van iets, van een gebeurtenis, totale, pijnlijke mislukking *Hij' zol die aovend zien keunsten vertonen, mar et wodde ien groot drama* (Nbk), *Ze is toch zakt veur heur riebewies, wat een drama veur heur, al de zeuvende keer* (Nbk)

dramatisch [dra'ma:tis] - dramatisch: met een zeer rampspoedig, ongelukkig verloop, heel erg *Now, as dat een keer niet deurgaot, dat is toch niet dramatisch, now?* (Nbk)

drammen ['dram:] - drammen, door-

drammen, zeer sterk aandringen *Zit toch niet zo te drammen, ik doe et wel een keer as et me uutkomt* (Nbk)

drammer ['dramɔr] - drammer: iemand die voortdurend dramt, wil doordrijven, aandringt

dranghekke (spor.) ['dr...] - dranghek

drank z. *draank*

drankien z. *draankien*

draod I et, ook de [dro:ət] 1. (stofn.) draad (als materie) *Ik moet wat draod bruken* (Nbk), *Moej' d'r niet wat draod omme-henne doen?* (Nbk), *Mit een knieptange kuj' et draod ofkniepen* (Dfo), *Hij' is lang van draod wijldlopig, langdradig* (Diz, Obk), ...*op 'e draod id. (Op)* 2. (stofn.) afrastering hoofdzakelijk bestaand uit een draad of een geheel van draden, afrasteringsdraad *even et draod oprollen* (Ma), *Ze hebben d'r draod henne zet d.i. bijv. om het land af te rasteren, om de doorgang van personen over een pad te beletten* (Nw), *een stok laand in 't draod zetten* (Nbk), ...*in de draod zetten* (Diz, Ma, Np), *De koe het in 't draod zeten* heeft zich bezeerd in het prikkeldraad van de afrastering (OS, Ow), *Prikkeldraad om 't laand voldot beter as gladde draod* (Ld), *Bij' 't keunstmeststrijen wodde d'r wel een zak op 't draod legd, dat was 't baeken* (Dhau)

draod II de; -en; draotien ['dro:ət] 1. draad van garen: breigaren, borduurgaren, naai-garen e.d. *een draotien* een kort eindje draad, *een draod spinnen, de draod in/deur de naalde stikken, Aj' an 't ni'jen west binnen, moej' laeter de draoties pluzen* (Obk), *W. spant altied draoden (ni'jgaoren) om de bijevreters van de bijekörven te weren* (Obk), *Vroeger dreugen ze de kleren tot ze haost op 'e draod versleten weren* zeer versleten waren (nl. zodat men de schering kan zien) (Nbk, Obk), zo ook *Die handdoek is (tot) an de draod toe versleten* (Nbk, Ld), *Hij' had gien dreuge draod meer an/om 't lief was door en door nat* (Nbk), *De kleren mit de gatten d'r in weren tot op de draod versleten* (j), zo ook *tot de laeste draod toe ofbruken* tot het werkelijk helemaal versleten is (Nbk), (bij vergelijking:) *'k He drie vrouwluden versleten tot op 'e draod* (Ste), *de draod weer oppakken* doorgaan met iets waar men

draodachtig - draodopspannen

eerder mee was gestopt: om te onderbreken of met de eerdere bedoeling echt te stoppen: *Gao now mar weeromme naor jow baos, ie kun et wark zo weer oppakken* (Nbk), *Veur de draod d'r mit!* kom ermee voor de dag, zeg wat er is, hoe het zit, *Hi'j kwam d'r zo bruusk mit veur de draod* (Wol), *Ze komt niet recht veur de draod uut* is wat achterhoudend, praat er wat omheen, is niet helemaal eerlijk in wat ze vertelt (Obk), *Hi'j is niet hielemaol schone op 'e draod* is niet geheel eerlijk (Obk) 2. draad door een spin gesponnen, ook: herfstdraad *Hè, daor ha'k toch inienend een protte draoden om de kop doe ik deur de glop in de wal leup!* (Nbk) 3. draad van kunststof, glas, metaal, staal *Nao et sliepen van de redens zit d'r vaeke een draod op 'e iezers* nl. als gevolg van (Obk) 4. gespannen lijn bij metselwerk, spitwerk e.d. *Lao'k d'r mar even een draod bij daele zetten, dan spit ik wat rechter* (Nbk), *an iene draod (weg) deur aan één stuk door* (Nbk) 5. prikkeldraad, gladde draad als afrastering enz. *een spanner in de draod* (Ow) 6. draad, snoer waarmee men elektriciteit overbrengt 7. vissnoer e.d. *Ok was hi'j soms an 't snoeken; hiele rijen stokken schieve in 't waeter steuken en daor een draod an mit een gaffeltien en een snoekhaoke mit een vissien* (j) 8. beloop van houtvezel, nerf *ie moe'n et hoolt hakken op 'e draod* in de richting van (Np), *Dan lag et talhoolt, mooi op 'e draod zomar in drienen* (n), *tegen de draod in* tegendraads, dwars: *'t Is niet makkelijk om mit him te praoten, hi'j gaot altied tegen de draod in* (Dfo), *Die vent is altied dwas tegen de draod in, hi'j zeukt altied ruzie* (Ow, Sz), *Ze bin altied tegen de draod in* (Np, b), *'t Is iene die altied tegen de draod in gaot* (Ow), *ie strieken altied tegen de draod in* je gaat ook altijd werkelijk altijd tegen alles in (Np) 9. draad van een peulvrucht *de draoden van de bonen* (Nbk) 10. schroefdraad, moerdraad, spiraalvormige winding 11. braam, spoor van het slijpen op het ijzer van een schaats *Aj' wat rieden dan gaot de draod d'r wel of* (Nbk) 12. samenhang, logisch verband *Ik kan zo niet veerder lezen mit dat lewaai, ik bin/raek de draod de hieltied kwiet* (Nbk), *Ze het een tied had, dat ze de draod aorig*

kwiet was dat ze uit haar gewone doen was geraakt, over de toeren was (Ow), zo ook *'k Bin de draod kwiet* de kluts kwijt (Bdie) * *Alle daegen een draotien/Is een hemdsmouw' in et jaortien* (Nbk), *...is een hemdsmouwe in et jaor* (Np)

draodachtig (spor.) ['dr...] - draodachtig **draoden** I (Obk, Ow) bn. ['drɔ:ədn̩] 1. van draad, bijv. ijzerdraad *een draoden liende* (Ow)

draoden II zw. ww.; overg., onoverg.; draodede/draodde, het draoded ['drɔ:ədn̩] 1. (m.b.t. peulvruchten) van de draden ontdoen *Ik hebbe dat maoltien atepoelen draoded* (Np), *Atepoelen moej' wel sekuur draoden, anders is 't gien eten!* (Db), *Mit 't draoden van atepoelen is vaeke een boel getiepel* (Op), *bonen draoden* de punten en draden van de bonepeulen halen (Dho, Nbk, Ol-Nl, Ste, Sz), *D'r bin haost gien bonen meer die draoded wodden moeten, et is meerst allienig mar punten* (Db), vandaar *Vroeger mossen we de bonen draoden, tegenworig moej' ze punten* (Wol) 2. een afrastering van draden aanbrengen (Np, Nw) *Ik moet henn' te draoden* een afrastering aanbrengen, met de afrastering aan het werk (met draden) (Nw), *Ik bin an 't draoden west* (Np)

draoderig (Nbk, Nw) bn.; -er, -st ['drɔ:ədr̩x] 1. met veel draden *De bonen bin draoderig* vgl. *draod* II, bet. 9 (Nbk)

draodkramme (Dhau, Ld, Op) de; -n; -gien ['drɔ:ətkramə] 1. kram veelal in houten palen gedreven, nl. ter bevestiging van draad, met name bij een afrastering 2. kram, aangedraaide ring van ijzer- of koperdraad: bij een varken door de neus gedaan om wroeten te voorkomen

draodloos (l) bn. ['dr...] 1. draadloos *Kopiëren van de iene naor de aandere komputer kan tegenwoordig ok al draodloos* (Nbk)

draodnaegel (Ld, Np, Obk) ['dr...] - draadnaegel: bep. dunne spijker *Die ronde draodnaegels bin zo goed niet as die vierkaante van vroeger* (Obk, Ld), *We hebben die kiste dichtespiekerd mit draodnaegels* (Np)

draodomroep (spor.) ['dr...] - draadomroep **draodopspannen** (Db) onbep. w. en het draodopspan [drɔ:ətopspan:] 1. een draad strakker spannen (met name m.b.t. een

afrastering)

draodpaol ['drɔ:ətpo:əl] - draodpaal: vooral bij afrastering: *Dikke takken zaegden ze draodpaolen uut, ik mien dat dit laankhooft was* (Ow), *Vroeger splitsten ze de dikke draodpaolen wel* d.i. ze werden gespletten tot dunnere palen (Ld), ook onderscheiden van *stekpaolen* (Np), vgl. *Om et laand kommen stekpaolen (1.50 m) en draodpaolen (1.20 m)* (Np); ook: elektriciteitspaal

draodspander z. *draodspanner*

draodspannen (Nbk) onbep. w. en het draodspand ['dr...] 1. spannen van een draad: bij iets langs, om iets heen
draodspanner (verspr.) Ook **draodspander** (Bu, Np) de; -s; -tien ['drɔ:ətspanr/...dr] 1. instrumentje voor het opspannen van gespannen of te spannen draad of touw, in of aan het eind van een draad aangebracht, z. ook onder *spanner*, ook groter: draadklem, kikker (Nw)

draodtrekken (Nbk, vo) onbep. w. en het draodtrokken ['dr...] 1. trekken van een draad: om iets heen, bij iets langs, vooral: als afrastering om land *En doe begon et draodtrekken om et laand* (vo)

draodvezier (bs: Dfo, Obk, Op, Ow) et; -en; -tien ['drɔ:ətfəsi:ər] 1. vizier in een bijenkap: van koperdraad

dras z. *drassig*

drasland (Sz) ['dr...] - drasland

drassig Ook *dras* (Spa, Sz) ['drasəx/drəs] - drassig, doorweekt (van grond) *Veur dat plak moeji' oppassen, dat is daor aorig drassig* (Dhau), *drassig laand* (Spa), *Een slegge is een drasse plekke* (Spa)

drastisch ['drastis] - drastisch: krachtig, doortastend

dratsig (bl) bn.; -er, -st ['dratsəx] 1. drassig, modderig *'t Is bij' de hekke altied dratsig* (bl)

drebbel (Spa) de ['drebl] 1. vieze modder, met name die uit het gootgat

dreef [drɔ:f], in *op dreef* op dreef, op gang, op weg, in de goede vorm bezig *op dreef wezen*: *Die is aorig op dreef* (Nbk, Db), *Et begin was moeilik, ie moe'n d'r eerst wat mit op dreef wezen* (Dfo), *iene op dreef helpen* (Bu, Nbk): *Za'k je even op dreef helpen?* op gang, bij het begin helpen (Nbk), *Naodat hi'j een koppien koffie kregen hadde, kwam hi'j aorig op dreef* d.i.

bij het konverseren, het vertellen (Nbk)
dreeg Ook *drieg* (verspr. OS), *driege* (Dfo) bn., bw. [drɔ:x/'dri:x/'dri:gə] 1. gedrongen, sterk, stevig gebouwd *een drege kerel* (El, Obk) 2. taai, moeizaam, langdurig inspanning vragend *dreeg wark* (Dho, Nbk), *Et gong aorig dreeg mit him, heur* (Nbk), *Dat is mi'j te dreeg* (Nbk), *'t Zat him dreeg* (Nbk), *Et was drieg wark* (Ow) 3. niet licht te eten, zwaar, moeilijk weg te werken (van eten), niet licht verteerbaar *Dat is dreeg eten; et zet wel stee* het is niet bep. licht verteerbaar voedsel, maar het is wel voedzaam en het vult de maag (bo: Nw), (...) *een roggenbrogge mit een flinke plakke spek d'r op; d'r was vule meer eten dat slim driege was, zoas roggenbri'j en een kaonebrogge* (Ow), *Et is drege kost* (Db, Nbk), ook gezegd van stof die ingewikkeld is, die men moeilijk kan bevatten, tot zich kan nemen (Nbk)

dreegbalke (Ste, Sz, bs: Dfo, Nw) Ook **draegbalke** (Nw) de; -n, ook -ns (Nw); ...balkien ['dri:ɣb.../'dre:ɣ...] 1. draagbalk, balk in een bouwwerk die draagt: *Dragplaeten bin dreegbalken* (Ste), *Draegbalkens liggen vlak* (Nw); in het bijzonder: elk der onderste dragende balken van de kap van de klokkestoel (bs: Dfo, Nw)

dreegbaore (b: lm, v) de; -n ['dri:ɣbo:ərə] 1. draagbaar, berrie, brancard

dreegber bn.; -der, -st ['dri:ɣbr] 1. draagbaar: gedragen kunnende worden

dreeghoolt (Dfo, El, Ow, Pe-Db) Ook **draghoolt** (b: lm, ln) et; -en; -tien ['dri:xho:lt/'drax...] 1. lange, zware balk waarop de spanten van een dak rusten, hetz. als *dreegplaete*, bet. 1, z. aldaar (El, b: lm, ln) 2. houten balk in een ploeg met behulp waarvan men deze afstelt, ploegboom (Dfo, Ow, Pe-Db)

dreegkracht (Obk) ['dri:xkraxt] - draagkracht: in financiële zin: *Elk moet naor dreegkracht betaelen* (Obk)

dreegmoeder (spor.) ['dr...] - draagmoeder
dreegplaete (Nw, bs: Nw) Ook **dragplaete** (Bdie, Nw, Obk, Ste), **drachtplaete** (j) de; -n ['dri:x.../'drax.../'drax...] 1. zware balk over en als verbinding van twee bintstijlen in de lengterichting van een schuur, gelegd in de inkepingen in de *heufdbalke* van een gebint *Op 'e bienten van de schuren liggen*

dreegschammel - dreger

dragplaeten (Ste), *dragplaeten over de binten henne, soms wel tien meter laank* (Ste), *Et bin vaeke stulphuzen, mar ok wel eren; een stevig bintwark, goed schoord, en dikke drachtplaeten over 't bint* (j) 2. soortgelijke balk, met bouten vastgezet aan de dragende balken van de kap van een klokkestoel, ter ondersteuning van de spanten van het dak (bs: Nw)

dreegschammel (Obk) de; -s ['dri:xskam] 1. bep. schraagwerk waarop de lijkst kan staan (...) *een dreegschammel waor de kiste op staot, en die wodt in et liekhusien beweerd onder dak* (Obk)

dreegsel (Dho) et ['dri:xs] 1. hetz. als *slietsel*, echter: van, in kleren

dreegstoel (l) ['dr...] - draagstoel (voor personen)

dreegstok (Nbk) Ook *dragstok* (Np, Ste) de; -ken ['dri:xstok/'drax...] 1. elk der draagstokken met behulp waarvan twee personen een flinke hoeveelheid hooi tussen zich in wegdragen *Dreegstokken wodden veural deur keuterboeren bruukt* (Nbk), met name ook gebruikt op de *haegen*, waar men nl. niet met paard en wagen kon komen (Ste): *We bruukten die dragstokken op plakken waor aj' niet mit et peerd kommen konnen; dan leup d'r iene veur en iene aachter, en in de middel kon d'r een oppertien huj op. In de middel bin ze zoe'n 10 cm dikke en an de uutaenden dunder* (Ste)

dreegvlak (spor.) ['dr...] - draagvlak (fig.) *Ze zullen wel weer vienen dat d'r gien dreegvlak veur is* (Ow)

Drees [dri:s], in de verb. van *Drees kriegen* een A.O.W.-uitkering ontvangen, (nog niet) an *Drees toe wezen* (nog geen) recht hebben op een A.O.W.-uitkering (spor.)

Dreesgeld (j) et ['dri:xselt] 1. geld van een A.O.W.-uitkering *Mit wat hure van jim en wat Dreesgeld kan ik mi'j wel bedruppen* (j)

dregelik (Nbk, b: lm) bn.; -er, -st ['dri:g|ək, 'dri:gələk] 1. dragelijk, te verdragen *Et is wel een hiete zommer an now toe, mar et wodt now toch wat dregeliker* (Nbk)

dregen Ook *draegen* (Nt, Pe-Dbl, Ste, Wol) st. ww.; overg., onoverg.; het dreugen ['dri:gn/'dre:gn] 1. (overg.) dragen, zo

houden/steunen dat het niet op de grond kan vallen of zakken *Dragplaeten die moe'n de boel draegen* (Ste), *Et ienspan dreug in de lichters* (El), (als bn. gebruikt tegenw. deelw.): *een dregende mure draagmuur* (Nbk) 2. (overg.) vervoeren door te lopen en het met z'n handen vast te houden (en/of op z'n rug of borst te hebben) *Bij de deup van een kiend wodde et kiend deur een goeie kennis in de karke dreugen* (Dfo), *En doe J. nog tegenspattelde, pakte hij him om de middel en dreug him et kantoor uut* (vo), *Vier manluden dregen de kiste de harbarge uut* (v), *De lappieskerels leupen vroeger mit de masse, die dreugen ze op 'e rogge* (Np) 3. (overg.; van kleding, bep. tekens, sieraden) aan hebben, gebruiken *Mar zien kiender dreugen minder kleren* (...) (j), *Doedertieden dreugen vrouwlu 'n donker jak en 'n hoepelrok* (b), *Zo lange as ze hier een rouwbaand dreugen, gongen ze niet naor een feestaovend* (Bu), *En nao verloop van tied mossen we een gele steern op 'e kleren dregen* (v) 4. (overg.) gewoon zijn te dragen (van kleding enz.) *Ze dregen daor mar vremde kleren* (Nbk) 5. (overg.) gewoon zijn als houding te hebben voor een bep. lichaamsdeel, lett. in verb. als *Heur heit hong de ham* [nageboorte van merrie] *in de boom, want dan dreegt et vool de kop laeter hoge* (Bu), fig. in verb. als *Die dreegt et hatte op 'e tonge* zegt zo maar alles wat hij op z'n hart heeft (Dhau, Sz, Nbk), *et hatte hoge dregen* trots, verwaand doen (Np, b) 6. (overg.; m.b.t. dieren) zwanger zijn *Een koe dreg negen maonden en een peerd dreg elf maonden* (Ste) 7. (overg.) voortbrengen van vruchten (van bomen, struiken, grotere planten) *Die boom dreg wel aorig, hi'j het van 't jaor zo dreugen* (...) (Ste) 8. (overg.) op zich nemen *We moe'n de kosten mit mekeer dregen* (Nbk), *Ik wil d'r een diel van dregen* (p) 9. uitstaan, verdragen (Nbk, b) *Et is now ienkeer zo gaon, we moe'n et mar dregen* (Nbk), *Help en steun heur allegere en geef heur kracht om heur kruus te dregen* (b) 10. (onoverg.) etteren *Die wonde is al zo lange an 't dregen etteren* (Obk), *De wonde dreegt nog id.* (Obk)

dreger Ook *draeger* (Pe-Dbl, Wol), *drieger* (Nbk: bet. 4) de; -s; -tien

[ˈdri:gr/ˈdre:gr/ˈdri:gr] 1. persoon die draagt
 2. in het bijzonder: lijkdrager bij een
 begrafenis *De dregers lopen veur en naost
 de liekwaegen* (Np), ...*lopen hier naost de
 auto of de waegen* (Nbk) 3. drager van een
 bep. ziekteverwekker (vo) *Et leek in 't
 eerst-an onbegonnen wark, want omtrent
 veertig percent van et vee was dreger van
 tuberkelbasillen* (vo) 4. blauwe vleesvlieg
 (Dfo, Nbk, Nt, Obk, b: lm, bo: Ste) *In de
 kaemer zit een dikke brommer of dreger*
 (Nt)

dregersjasse (Sz) de; -n [ˈdr...] 1. speciale
 zwarte jas van een vaste drager bij
 begrafenissen

dreggen (spor.) [ˈdregɣ] - met een dreg
 naar iets vissen

dreigender z. *dragonder*

dreigbrief (Spa) [ˈdr...] - dreigbrief *De
 ontvanger het mij een dreigbrief stuurd*
 (Spa)

dreigen z. *driegen*

dreiging (spor., ba) de; -s, -en [ˈdrejɣɪŋ] 1.
 dreiging, de daad, indruk van het dreigen
de stille dreiging van een haand (ba)

dreinen [ˈdrɛjn:] - dreinen, drenzen, zeuren
De jonge bleef mar dreinen en zeuren (Op),
Kiend, ie moe'n niet zo dreinen (Sz)

dreinerig [ˈdrɛjnɾəx] - dreinerig, zeurderig,
 drammerig *Dat kiend is de hele dag al
 dreinerig* (Np)

drek de [drek] 1. slijmachtige modder, vuil,
 mest *De drek moet uut et zinkgat haeld
 wodden* (Nw), *Die jonges gaon deur de
 dikste modder en drek henne* (Sz), *'t Is hier
 allemaole drek mit die regen* (Spa) 2. etter
 (Bu, Np, Nw, Ste) *D'r komt aorig wat drek
 uut de kleipote van die koe* (Np), *Dan wo'n
 koenen mit een bepaold middel in de ogen
 druppeld om te zien of ze t.b. hebben; as
 ze dat hadden begonnen de ogen te drek-
 ken, dan kregen ze drek in de ogen;
 vervolgens wodde et bloed onderzocht* (Ste,
 Bu) 3. oogvuil (Nw) *Ik heb drek in de
 ogen* (Nw)

drekbende (Ste) de; -s [ˈdregbendə] 1.
 moddertroep

drekboel (Nbk, Sz) de [ˈdregbul] 1.
 modderachtige boel, slijchtig doorweekte
 modder *'t Is een drekboel bij die boer
 thuus* (Sz)

drekhaene (Dfo) de; -n; ...haentien [ˈdr...] 1.
 drekhaan, hop (gezegd wanneer iemand

een wind liet:) *De drekhaenen krijen!*
 (Dfo)

drekken (Bu, Ste) zw. ww.; onoverg.;
 drekte, het drekt [ˈdrekɣ] 1. etteren *Dan
 wo'n koenen mit een bepaold middel in de
 ogen druppeld om te zien of ze t.b. hebben;
 as ze dat hadden begonnen de ogen te
 drekken, dan kregen ze drek in de ogen;
 vervolgens wodde et bloed onderzocht* (Ste,
 Bu)

drekkerig z. *drekking*

drekking (Nbk, bl) Ook *drekkerig*
 [ˈdrekəx/ˈdrekɾəx] - modderig *'t Is bij de
 hekke altied lieke drekking* modderig (bl),
een drekkerig pad (Nw)

drekmener (Dmi) de; -s; -tien
 [ˈdrekmen...] 1. scheldwoord

dreks z. *drekt*

drekt Ook *dreks* (Dmi, Nbk) bw.
 [drekt/dreks] 1. heel gauw *Doe mar gien
 muuite, want we gaon drekt weer vot* (Ow)
 2. onmiddellijk *Doe dat drekt even* (Ste),
Ie moe'n drekt opholen (Bdie), *Ie moe'n
 dreks kommen* (Nbk), *Mar waaromme
 vreug ie dat drekt niet?* (b), *Ze moent drekt
 niet van die malle dingen daenken* (v), *En
 now wo'k drekt mar effen mit jow
 ofakkederen* (b), *Aj' drekt even kommen
 willen, zee J., een pinke moet kalven en 't
 ligt niet goed, en 't kan d'r nooit zo of* (j),
*Om de dooie dood niet! Hool d'r drekt mit
 op en eers (...)* (b) 3. zeer nabij, vlakbij *Et
 is hier drekt de hoek omme* (v)

drel (s) Ook *drillen* (Ow: mv.) de; -len
 [drel/drlɪŋ] 1. lijsterstrik van ineengedraaid
 paardehaar *De trekliesters wodden hasems
 in de boswallen deur boereknechten in
 liesterstrikken mit strupies van peerdehaor
 uut de stat van een ruun vongen, in bogies
 van een sepiepentoeke; die strupies
 nuumden ze drillen* (Ow)

dremmen (Bu, Nbk, Np, Obk, bo: Op) zw.
 ww.; onoverg.; dremde, het dremd [ˈdrɛm:]
 1. z'n keel schrapen, aanhoudend een kort
 en kuchend keelgeluid laten horen (ook
 gedaan om de ander te waarschuwen dat
 die z'n mond niet voorbij moet praten) *Hij
 dremde even* (Np) 2. opjagen (bo: Op) *Je
 moe'n mij niet zo dremmen, daor kan ik
 niet tegen* (bo: Op)

dremzen (Ow, Wol) zw. ww.; onoverg.;
 dremde, het dremsd [ˈdremzɪ] 1. door te
 dremmen de ander laten merken dat die z'n

Drent - dreuge

mond niet voorbij moet praten

Drent de; -en [drɛnt] 1. inwoner van Drenthe, iemand afkomstig uit Drenthe *Drenten bin wend daj' d'r daolik in kommen, zonder eerst an te kloppen* (Db), *Wij bin gien echte Friezen, mar ok gien Drenten meer* (b) 2. schaaap van het Drentse type (Db, Nbk, Spa, Wol, s, b) *Ze hadden op Berkoper mark een Drent kocht* (s)

drentelen (spor.) [drɛntlɛn] - drentelen

Drenthe [drɛntsə] - Drenthe *et waopen van Drenthe* z. ook onder *waopen*: *Et waopen van Drenthe, een groete over je gezicht, deur een hael mit een mes* (Nbk), zo ook: *Die het et waopen van Drenthe op et gezicht* (Bu), *...op 'e kop zitten* (Np) * *Emmen ligt in Drenthe gezegd als reaktie op een kind dat zeurt om iets te krijgen waarbij het gebruik maakt van het woord hebben*, bijv. *Ik wil kauwgom hebben* (Spa)

Drents I et [drɛnts] 1. het Drents, (elk van) de Drentse streektaalen *Die man praot Drents* (Nbk)

Drents II bn. [drɛnts] 1. Drents *een oold*, *Drents gebruik* (b), *De hunnigpasse van et Drentse medel kwam in oonze omkrieten et meeste veur* (bs), *Nijjaorsrollegies bakten we zels nooit mit nijjaor, et was meer een Drents gebruik* (Bu), *De echte Drentse stoeten bakten ze vroeger van roggenbloem* (Ma), *Drentse schaopen*, *Drentse roegstat* bep. soort schaaap (b), *Drentse stoete krentebrood* (Nt), ook: in blik gebakken brood (Nw), *et Drentse waopen in de buse hebben een mes* (om evt. mee te vechten) (Ste)

dresseerkarre (Bdie, Diz, El, Ol-Nl, Ow, Sz, Wol) de; -n; -gien [drɛ'su:ɛrkarə] 1. *dresseerkar jonge peerden beleren veur de dresseerkarre* (El)

dresseren [drɛ'su:ɛrn] - dresseren, africhten van dieren *Die hond is goed dresseerd, hi'j kan mooi zitten* (Diz), bij vergelijking: *Ik laot me niet deur jow dresseren* denk maar niet dat ik alles gelijk maar voor je doe op jouw bevel/verzoek (Nbk)

dressuur (spor.) [drɛ'sy:ɛr] - dressuur, af-richting van paarden

dressuurproef (spor.) [...'s...] - dressuurproef (van paarden)

dreugboeket (verspr.) [dr...] - droogboeket
dreugdoek Ook *druugdoek* (oost.)

[dr.../...] - droogdoek

dreuge I (verspr.) de; -n [drɑ:gə] 1. droge: saai iemand 2. iemand met droge humor
dreuge II Ook *druge* (Dfo, El, Ma, Nbk, Ow, Wol), *droge* (Spa), *droog* (Spa, Sz) bn.; -r, dreugst [drɑ:gə/drygə/dro:yə/dro:x] 1. droog, niet nat *dreuge kleren, dreug zaand, Van 't zoemer kwam et huj dreuge onder dak niet natgeregend* (Op), *dreug weer* zonder regen, *'t Is dreuge* het regent niet meer, *De poppe is nog druge* heeft geen natte luiier (Nbk), *We holen et nog dreuge* het regent nog niet (Nbk), zo ook *We holen et vandaege niet dreuge* het zal wel gaan regenen (Nbk), *Wat bin ik bliede da'k hier even dreuge stao* uit de regen (ba), *Op een zoemer-aovend doe we mit mekeer as kiender an 't speulen weren in een dreuge sloot* (...) zonder water (v), *Hi'j had gien dreuge draod meer an/om 't lief* was door en door nat (Nbk), *Ze bin nog mar krek dreuge achter de oren, of ze kiekien de vrouwlu al naor de hakken en dan is 't drekt mar dik spul!* ze zijn nog maar heel jong, onervaren, of (...) (b), zo ook *Hi'j is nog zo gruun, hi'j is nog lange niet dreuge achter de oren* (Dho) en *le bin nog niet iens dreuge achter de oren* (Spa), (zelfst.) *de koegies op et dreuge hebben* genoeg geld hebben om er goed van te kunnen leven (Dho), zo ook *de schaopies op et dreuge hebben* (verspr., Wol), *Et is onwies praot, et hangt an mekeer as dreug zaand* het is een onsamenhingend geheel wat er wordt verteld (Nbk), *zo dreuge as ries* (Db, Nbk, Np, Spa, p, v), *...as gaegel* (b), *...as gotte* (Nbk, Wol), *...as hoorn* (verspr.), *...as hoppe* (Nbk, Nw, Pe-Dbl, Wol), *...as een schoezole* (Bdie), *...as Sunterklaos zien kont* erg droog, vaak gezegd met name van droog, oud brood, droge koek (Obk, Wol, Nw), ook gezegd van een saai iemand (Nbk), zo ook *zo dreuge as Sunterklaos zien gat* (Bu, Nt, Obk), *zo dreuge as leer* (Sz, Dfo), *...as schoeleer* (Bdie), *...as korke* (Op, Np), *...as wat* (Nbk), *...as horre* (Bdie) 2. uitgedroogd, niet enigszins vochtig, zonder sap(pen) *een dreuge huid, een dreuge keel, dreug hoolt, een dreuge hoest, Hej' de was al dreuge?* (Ste), *D'r zat nogal wat dreuge hoorn in die koeklauwe* (Diz) 3. zonder vet, niet gesmeerd: *Et slottien is*

wat te dreuge (Nbk); ook: met assen die niet gesmeerd zijn *As de waegens dreuge binnen beginnen ze te piepen, dan moej' ze even wat smeren* (Pe-Db1) 4. in dreuge wien niet zoet 5. (bij bep. voeding) zonder toevoegsel: *dreuge eerpels eten* zonder vet (Nbk), *dreug brood* zonder beleg, *d'r gien dreug brood an/mit (verdienen) kunnen* er veel te weinig aan/mee (kunnen) verdienen, zo ook *D'r is gien dreug brood an te verdienen* en *Et markvolk kan wel weer inpakken, ze verdienen gien dreug brood* (Obk), *Pattie meensken gunnen een aander gien dreug brood* (Pe-Db1, Obk) 6. (van koeien, resp. kippen:) niet melk gevend, niet meer leggend *een dreuge koe* een koe die geen melk meer geeft, die men droog laat staan, vaak vooral omdat men het dier over enige tijd wil laten kalven: *Die koe moet dreuge* (Dho), *In dit stok laand hebbe ik alliend dreug vee lopen, een stok of wat pinken en een paer overlopers* (Op), *Een dreuge koe laoten we bij de pinken* (Dhau), *De kiepen bin druge leggen* niet meer (Ma), zo ook *We hebben de kiepen ok zowat dreuge, dan ruden ze* (Np); verder in *een druge motte* waar de biggen bij vandaan zijn (Nw, Dhau) 7. (van personen) saai, vervelend *een dreugen iene* een saai iemand (b: lm), *Dat is ok een dreuge zoutpilaar* (Ow), *Da's ok een dreuge Pier* een droge, saaie vent (Dmi, Nbk), *een dreuge Pieter* id. (El, Diz), *...Teunis* id. (Ste) 8. (niet van personen) niet tot de verbeelding sprekend, saai, vervelend **dreugeholen** Ook **drugeholen** (El, Nbk en oost.), **drooghouden** (Spa) st. ww.; overg.; het dreugehullen ['dr.../...'] 1. drooghouden, niet nat laten worden *Ze hadden doe nog potstallen, en dan mossen ze een hieleboel heideplaggen bruken om et vee dreuge te holen en ie kregen dan zo prima dong veur de bouw* (j), *De potstalhokken wodden dreugehullen mit heideplaggen* (j), *'t kruut drugeholen z'n kruut drooghouden* (El, Ld, Ow) **dreugekokken** zw. ww.; onoverg.; is dreugekookt ['dra:gə...'] 1. door lang te koken droog worden *As de eerpels ofkoken, dan koken ze dreuge* (Wol) **dreugeleggen** ['dr...'] - droogleggen: droogmaken van plassen tot landbouwgrond *Dat bin mannen die in de poolders*

warken, zoas die in de Noordoostpolder, doe die dreugelegd is (Dfo) **dreugelopen** (verspr.) Ook **drugelopen** (Nbk, Ow), **drooglopen** (Spa) st. ww.; onoverg.; is dreugelopen ['dra:gəlo:pm/ 'drygə.../'dro:xlo:pm] 1. (van wagenassen e.d., bij uitbreiding gezegd van een voertuig als geheel) opraken van vet (waarmee de as gesmeerd is) *De waegen piept, hij is dreugelopen en now moet d'r vet an de asse smeerd wodden* (Np, Ld), *Een waegen die drugelopen, is van een gierige boer* (Sz) 2. droog worden van terrein doordat het water wegloopt (Nbk) *Et begint hier aorig dreuge te lopen* (Nbk) **dreugemaeken** Ook **drugemaeken** (El, Nbk en oost.) zw. ww.; overg.; het dreugemaekt ['dr.../...'] 1. afdrogen *Wij' et koppien nog wat beter dreugemaeken!* (Ow) 2. droog doen worden op andere wijze *Naost et aandere wark heb ik ok wel es 50000 turf greuven en drugemaekt op een meitied* doen drogen (Ow) **dreugen** Ook **drugen** (El, Nbk, en oost.) zw. ww.; overg., onoverg.; dreugde, het dreugd ['dra:gn/'drygn] 1. (overg.) droog maken, laten worden *ze hanen dreugen, Boonties in 't zoolt, zoerkool in de grote bruunstiennen inmaekpot en de appels wodden dreugd boven de kachel* (v), *gien dreuge draod meer om 't lief hebben, dreugend weer* weer waardoor de was, het gewas enz. goed droog kan worden (Bu, Ma, Nt, Op, vo): *Et was now mooi dreugend weer* (vo), *dreugend weer uut et oosten* (Nt), *In de inhaeltied van de rogge hebben de boeren graeg zunnig en dreugend weer* (Op), *Et is echt dreugend weer, mit een oostelike wiend* (Bu) 2. (overg.) gedurende kortere of langere tijd geheel droog laten worden *turf dreugen laoten, Zien kleren had hij in de pollen te dreugen hangen in de zonne* (j), *Vroeger weren d'r mollevangers die pakten ze wel mit de schoppe, ok wel mit knippen; ze struupten ze en de vellen kwammen op een plaankien achter de kachel te drugen* (Dfo) 3. (onpers.) drogend zijn (van het weer) *Et druugt wel stark* (Nbk) * *Regent et op St. Margriet, dan dreugt et de hele hoonsdaegen niet* (Pe-Db1), *...dan dreugt et in zes weken niet* (Ol-Nl) **dreugend** z. onder **dreugen**

dreuger - dreugte

dreuger Ook *druger* (oost.) ['dʀɑ:ɡʏ/'dʀyɡʏ] - droger, droogtoestel

dreugeri'je (spor.) Ook *drugeri'je* (spor. oost.) [dʀɑ:ɡʏ'ljə, ook ...ejə, z. -i'je/dʀyɡʏ...] - drogerij; het drogen; plaats waar men droogt, vooral hetz. als *grösdreugeri'je*, z. aldaar

dreugerossen (Nbk) Ook *droogrossen* (Spa) zw. ww.; overg.; roste dreuge, het dreugerost ['dʀ.../...] 1. rossend droogmaken *Ie moe'n me de rugge even droogrossen* (Spa)

dreugeschoeren (Obk, Ol-Nl) Ook *droogschuren* (Spa) ['dʀ.../...] - droogschuren *Eerst he'k glazewassen en doe he'k droogschuurd* (Spa)

dreugeslikken (Nt) onbep. w. en het dreugeslikt ['dʀɑ:gə...] 1. door af te likken droog maken *Een schaop slikt zien lammegien helemaole dreuge* (Nt)

dreugestaon Ook *drugestaon* (Bu, Db), *droogstaon* (Sz) st. ww.; onoverg.; het dreugestaon ['dʀɑ:gə.../'dʀ...] 1. zonder water of andere natte inhoud, in verb. als *Aj' de hoolten emmers en tobben vroeger te lange dreugestaon leuten, kunnen ze makkelik verraegen* (Obk) 2. geen alcoholische drank meer gebruiken 3. niets meer in z'n glas hebben staan 4. droogstaan van een koe, d.w.z. geen melk meer geven *Veurd at hij kalft moet een koe aenlik acht weke dreuge staon, dan wodt hij niet mulken* (Ste), *Een koe moet veur 't kalven drie maanden dreugestaon* (Obk), *Die koe stiet now druge* (Db) 5. niet meer leggen van een kip *Tiedens de rui staot de kiepe dreuge* (Wol)

dreugestoken (spor.) ['dʀ...] - droogstoken; door te verwarmen droog doen worden van een huis

dreugeweg (vo) [aks. wisselt] - droogweg *Hoe kom ie hier now zo inienend op 'e Fochtel? Op 'e fiets, zee R. dreugeweg* (vo) **dreugewrieven** (Obk) Ook *drugewrieven* (Nbk) ['dʀ.../...] - droogwrijven *Een nochteren kalf wodde altied dreugewreven mit een toppe stro* (Obk)

dreugezatten (verspr.) Ook *droogzatten* (Spa) zw. ww.; overg.; zette dreuge, het dreugezet ['dʀ.../...] 1. niet langer melken omdat de koe gaat kalven *Veur de kalftied hadden we de koe acht weken dreugezet* (Pe-Dbl), *We zatten de koe in ien keer*

dreuge, heur, we melken 'm niet of (Ol-Nl), *In Kastnaacht wodden de koenen wel dreugezet, zodat de meensken naor de naachtmis kunnen* (Ste), *We zullen die koe dreugezatten* (Obk)

dreughekke ['dʀɑ:xhekə] - drooghek **dreughied** (spor.) Ook *druughied* (spor. oost.) ['dʀ.../...] - droogheid

dreugien Ook *drogien* (WH) et; ...gies ['dʀɑ:xin/'dro:xin] 1. droogje, vast voedsel op een dreugien zitten niks te drinken krijgen/hebben: *We zitten hier niet op een dreugien, we gaon et geld natmaeken* (Wol), *Ze beuden oons niks an, we zatten op een dreugien we kregen niks te drinken* (Ow, Op), verder in *nattien en dreugien* z. onder *nattien*: *Ie moe'n je nattien en dreugien op 'e tied kriegen* je eten en drinken (Dho, Ma, Np, Op)

dreughied (spor.) Ook *drugighied* (spor. oost.), voor -heid z. -hied ['dʀɑ:gəxhit/'dʀyɡəxhit] - droogheid

dreugisteri'je (Op) [dʀɑ:gɪstʀ'ejə, z. ook -i'je] - drogisterij

dreugkappe (verspr.) ['dʀ...] - haar - droogkap

dreuglegging ['dʀɑ:xləɡɪŋ] - drooglegging **dreugliende** (Ol-Nl, Ow, Ste, Wol) ['dʀ...] - drooglijjn

dreugmaekeri'je (Nbk, ko) [dʀɑ:xmɛ:kʏ'ljə, ook ...ejə, z. -i'je] - droogmakerij; drooggemaakt land *D'r wodde in de veenpolder ok veend, en as de boel weer wat dichtegruijde, kwammen d'r dreugmaekeri'jen mit meulenties zoas spinnekoppen en stattemeulenties* (ko)

dreugproeme ['dʀ...] - droogpruim, iemand die een beetje droog is

dreugproemer (Pe-Dbl) ['dʀɑ:xprūmɛ] - droogpruimer, iemand die met lange tanden eet

dreugrak Ook *dreugrek* (spor.), *druugrek* (Nbk) et; -ken; -kien ['dʀɑ:xrak/...] 1. droogrek, rek waarop iets te drogen wordt gelegd, met name was, linnengoed

dreugrek z. *dreugrak*

dreugroker (Ld) de; -s ['dʀɑ:xro:kʏ] 1. gezegd van een bep. pijp

dreugte Ook *druugte* (El, Obk en oost.) de; -s, -n ['dʀɑ:xtə/'dʀyxtə] 1. droogte *Dat laand is deur de druugte helemaol verschrompeld* (Obk) 2. ondiep gedeelte van een meer (Np)

dreugteperiode (Ow) ['dr...] - droogteperiode *'t Is haost ondaenker dat d'r nao een lange dreugteperiode een teveule an waeter kommen kan* (Ow)

dreugtrommel ['dr...] - droogtrommel
dreugzolder (Op) ['dra:xso:ldʒ] - droogzolder *Veur de boerwaegen haj' genoeg an ien goeie, dikke iekenboom; die wodde zaegd en dan kwam hi'j eerst een half jaor in et waeter; (...) dan kwam hi'j onder bospollen in et schaad te liggen, ok weer een half jaor; dan gong hi'j naor de dreugzolder, en daor mos hi'j wel zoe'n veertig tot vuuftig jaor liggen, hoe langer hoe beter, dan kromp et hooft niet meer* (Op)

dreugzwemmen onbep. w. ['dr...] 1. droogzwemmen (fig.)

dreumes (spor.) de; -en; -ien ['dr̥:məs] 1. dreumes, hummel

dreun de; -en; -tien ['dr̥:n] 1. dreunend geluid of trilling *De ontploffings butendeure weren as doffe dreunen te heuren* (v) 2. zeer monotone geluidsopvolging *Die housemeziek dat is me wat, dat gaot an iene dreun deur* (Nbk), *Ze hadden geluid heard. Iene doffe sombere dreun* nl. van kanonvuur, mitrailleurvuur e.d. (v), *Hi'j rammeldt an iene dreun deur, je kun 'm niet zo gauw volgen* hij kletst maar door en kletst maar door (Diz) 3. harde klap die men uitdeelt, krijgt, doordat iets ergens tegen botst *iene een dreun verkopen* een harde klap geven (Ld), *Ie zollen him een dreun geven!* (Nbk), *Hi'j kreeg een dreun veur de kop!* (Nbk)

dreunen zw. ww.; overg., onoverg.; dreunde, het/is (bet. 3, 4) dreund ['dr̥:n:] 1. (onoverg.) dreunend trillen *Et hiele huus dreunt deur die zwaore auto's* (Nw) 2. (onoverg.) dreunend klinken *Hi'j sleug de deure dichte, et dreunde d'r over* (Nbk), (zelfst.) *et dreunen van de klokke* (Diz) 3. (onoverg.) opdreunen *Et lietien dreunde me nog deur et heufd* (Nbk) 4. met zware stappen lopen (Nw) *Hi'j dreunt de trappe op, et is net een klaphingst* (Nw) 5. (onoverg.) hard klappen, slaan tegen *Hi'j dreunde tegen de mure op* (Nbk)

dreuntien (Obk) et; dreunties ['dr̥:ntin] 1. liedje

dreutel (Ma, Nbk, Ol-Nl, Sz) de; -s; -tien ['dra:tɪ] 1. iemand die niet opschiet, die

steeds talmt (Ma, Nbk, Ol-Nl) 2. kleins mens (Sz)

dreutelen (Db, Dhau, Nbk, Obk, Ol-Nl, Spa, b, b: lm, ln) Ook **drutelen** (Db) zw. ww.; onoverg. ['dra:tɪn/'drytɪn] 1. langzaam lopen, drentelen *Jonge, loop toch niet zo te dreutelen* (Ol-Nl) 2. talmen, dralen *De autodeure gong al eupen, mar K. dreutelde nog wat* (b)

dreutelgat z. **dreutelkont**

dreutelig (Obk, bo: Bu, Nw) bn.; -er, -st ['dra:tɪx] 1. niet vlot in z'n doen en laten

dreutelkont (Bu, Db, Diz, Nbk, Obk, Ow, bl) Ook **dreutelkonte** (El, Obk, Spa, Sz), **dreutelgat** (Dhau) de; -en; -tien ['dra:tɪkont/...kontə/'dra:tɪgat] 1. iemand die niet opschiet (met het lopen en anderszins)

dreutelkonte z. **dreutelkont**

dreutelzak (b: lm, ln) de; -ken; -kien ['dra:tɪsak] 1. besluiteloos iemand

drevel (App, Obk) de; -s; -tien ['dru:w], ...v] 1. drevel: om spijkers mee aan te drijven etc. *Aj' een oolde drevel hebben, dan komt d'r mittertied een kodde op glad en rond uiteinde* (i.p.v. met het oorspronkelijke kuiltje daarin) (Obk), *een plugge even andrieven mit een drevel* (App)

dreverd z. **drewerd**

drewerd (App, b, b: lm) Ook **dreverd** (p) zn. ['dru:wɪt/...vɪt] 1. pauze, oponthoud (App, p) *drewerd holen* even pauze houden, met name bij bosarbeid (App) 2. weer waarbij men niet kan werken (en waarbij men dus met oponthoud te maken krijgt (b: lm) 3. in *Hi'j is goed op zien drewerd* hij heeft een goede bui (b)

dri'j de; -en; -gien [driʒ, ook drej, z. dri'jen] 1. keer dat een persoon of zaak draait *Ie moe'n nog iene dri'j doen, bij disse deure moe'j de sleutel twee keer ommedri'jen* (Nbk), *Ze kunnen de dri'j niet maeken* nl. met de auto (v) 2. bocht, wending (ook van een weg) *D'r zit daor veerderop een dri'j in de weg* (Bdie), *Hi'j het d'r gauw even een dri'j an geven* heeft het snel anders voorgesteld (uit taktische overweging) (Nbk), *Ik mos d'r even een dri'j an geven, eers was et zo sneu veur heur west* (Nbk), *je dri'j (niet) vienen kunnen* (niet) op z'n gemak raken, (niet) gewend raken: *Et weer gaot de boer niet*

dri'jbaand - dri'jen

naor 't zin, *hi'j kan zien dri'j niet vienen en daoromme is hi'j zo nottelig* (Obk), *Jow hebben jow dri'j niet vandaege, jow bin zo sikkeneurig as wat* (Ol-Nl), waartegenover: *Hi'j had wel zo zien dri'j vandaege!* hij was zo in z'n element (Spa) 3. draaiende klap die wordt uitgedeeld *een dri'j om de oren geven/uitdielen/kriegen* (verspr., Nbk): *A'k d'r bi'j west was (...), hadde die bingel een flinke dri'j om de oren kregen* (vo), *een dri'j om de oren ontwieken* (Spa), *Hi'j kreeg een dri'j, hi'j gieselde in de ronte!* (Ld) 4. smalle draaibrug over een vaart (Ld, ko: WS) *de witte dri'j* (ko: WS), *De dri'j ligt eupen* (Ld)

dri'jbaand (Nbk) de; ...banen; ...baantien ['dr...] 1. band van gedraaid stro

dri'jbaanke (Nbk, Obk) ['dr...] - draaibank *Een hoolten nappe was uiddri'jd mit de dri'jbaank, rond van vorm, en van best hoolt* (Obk)

dri'jbalke z. *schommelbalke*

dri'jbod (Ma) Ook *dri'jplaanke* (Ma) et; -den ['dr.../...] 1. elk der twee planken van het draaiwerk van een ouderwetse boerenwagen waarmee *dri'jschammel* en *veurstel* draaiende bewegingen ten opzichte van elkaar maken: *Onder de dri'jschammel zat et dri'jbod of de dri'jplaanke* (Ma), *Et boverste dri'jbod is 3 cm dikke, 11 cm bried en 1 meter lang en zat mit spiekers vaaste an de schammel; et onderste is 4 cm dikke en het veerder dezelde maoten as et boverste, mar is vlak* (Ma)

dri'jboek ['dr...] (spor.) - draaiboek

dri'jbossel (Diz, Ma, Pe-Dbl, Spa, Wol) Ook *wierbossel* (Dho, El, Nw), *warrebossel* (Bdie) de; -s; -tien ['dr.../...] 1. draaiing in het haar (bij mens, varken, koe) *Hi'j het een dri'jbossel in 't haor* (Diz)

dri'jbrogge (Nbk) de; -n; ...broggien ['dr...] 1. draaibrug

dri'jdeure (Nbk) de; -n; ...deurtien ['dr...] 1. draaideur

dri'jdissel (Obk, Ow) de; -s ['dr...] 1. disselboom die geheel rond kan draaien (dus onder de wagen door)

dri'jen zw. ww.; overg., onoverg.; dri'jde, het/is (bet. 3, 6-12) dri'jd ['dri:(d)ɲ: (OS, WS zuidelijk van de *Lende*, Np, Op)/drej...(WS noordelijk van de *Lende*, Pe-Dbl, App, Db, Dhau, b) 1. (onoverg.) rond een al dan niet denkbeeldige as

draaien *De meulewieken dri'jen in de ronte* (Ma), *De meule dri'jt* (Ma), *De dri'jmeule is krek begonnen te dri'jen* (Nbk), *Alles dri'jt daor om de kiender de kinderen staan daor steeds in het middelpunt van de belangstelling, zijn in dat gezin van overheersend belang, Hi'j daenkt zeker dat alles om him dri'jt* dat hij steeds het middelpunt is, dat ze steeds rekening met hem moeten houden (Nbk), *Daor dri'jt et omme* daar gaat het om, dat is het belangrijkste (Nbk, Np), zo ook *Waor dri'jde et now allegeer omme?* (Nbk), *Et begint me wat te dri'jen* ik word draaierig (Nbk), *Alles dri'jde me ik was ontzettend draaierig* (Nbk) 2. (onoverg.) in werking zijn, lopen *De moter begon te dri'jen* (Nbk), *En dan mos hi'j zorgen dat de boel weer dri'jde* dat de zaak, het bedrijf enz. weer goed liep (vo), *Aj' op een dag acht uren achter mekeer dri'jd hebben, dan wi'j et wel geloven* achter elkaar door gewerkt (Nbk), *Nao een dag of viere, vieve dri'jden de febrieken weer* (vo), *Et dri'jt daor allemaol goed* het loopt daar prima (Nbk), *De boel begint daor wat minder te dri'jen* het gaat minder goed lopen met dat bedrijf (Nbk), zo ook *Et dri'jt daor niet meer* het loopt daar helemaal niet meer zo goed (Nbk) 3. (onoverg.) wenden, keren *Ik kan daor niet dri'jen mit de auto* (Nbk), *Ze begon mit de ogen te dri'jen* (Nbk), *De weg dri'jt daor wat deur de lanen* (Nbk), *De wiend dri'jt* gaat uit een andere hoek waaien (Nbk), zo ook *De wiend is dri'jd* (Nw) 4. (onoverg.) draaiende, wentelende bewegingen maken *Wat lopt ze toch de hieltied mit et kontien te dri'jen* (Nbk), *Die lopt ok aorig mit de kont te dri'jen* (Np), *Wat lopt die te dri'jen op 'e straote!* eigenwijs lopen (Nbk), *Hi'j zat mar wat mit de hanen te dri'jen* (Nbk), *Ie moe'n 'm laoten dri'jen en draeven* gezegd m.b.t. een paard, om te zien of het geen gebreken had, bijv. of het niet *krampig* zou zijn (Ste), *in bedde liggen te dri'jen* liggen woelen, zo ook *Ik kon niet slaopen van de warmte, ik lag mar te dri'jen en te vrotten* (Diz), *Zit niet zo te dri'jen!* zit eens stil (Dho) 5. (onoverg.) draaiende bewegingen met z'n vingers maken aan iets *Hi'j zat an de radio te dri'jen* (Nbk), *Ik dri'jde an 't knoppien op zuuk naor wat eers nl. van de*

radio (v) 6. (onoverg.) komen, gaan, zich voortbewegen met één of meer draaiende bewegingen, met draaiende bewegingen om iets heen gaan, tussen iets door gaan enz. *Hi'j dri'jde mit een grote bocht oonze dam in* (Nbk), *Hi'j dri'jde mooi tussen al die groepies meensken deur mit de auto* (Nbk), *de bak in dri'jen* het gevang in moeten (Nbk, Np), *...laoten* (Nbk, Np), (overg.) *iene d'r in dri'jen* erin doen lopen (Nbk, Np): *Die hebben ze d'r ok aorig in dri'jd* (Nbk), zo ook *iene d'r in dri'jen laoten* (Nbk, Np), *Ie moe'n d'r niet zo in omme dri'jen* voortdurend ontwijkend en liegend praten (Nbk), *Hi'j mos aorig dri'jen om him d'r uut te praoten* hij moest nu weer dit en dan weer dat zeggen om hem eruit te praten (d.i. op niet altijd eerlijke wijze) (Nbk), zo ook *Hoe mos hi'j him daor now uut dri'jen!* (Nbk), *Hi'j dri'jde d'r de hieftied ommehenne* sneed het punt niet aan, durfde 't niet aan om erover te beginnen (Np, Nbk), *Dri'j d'r mar niet zo ommehenne* spreek ronduit, vrijuit (Mun), *Vertel me now mar hoe et gaon is, je dri'jen d'r alsmar ommehenne* (Ol-Nl), *Ze dri'jen d'r mar wat ommetoe, ze dri'jen mar om de waorhied henne* (Bu), *Hi'j dri'jde d'r ommetoe as een katte om een bodvol hiete bri'j* (Bu), zo ook *as een katte om de hiete bri'j (henne) dri'jen* (Nbk, Spa) en *Hi'j dri'jt om de panne toe, as een katte om de hiete bri'j* draait voortdurend om de kwestie heen (Bu) 7. (overg.) om een al dan niet denkbeeldige as doen draaien, om iets heen doen draaien *Et hekke is schraank, ik kan et zo niet dri'jen* (El), *doemen dri'jen* steeds z'n duimen om elkaar heen draaien: lett., ook: zich vervelen (Nt), *iene om de doeme dri'jen* hem/haar volzaam doen zijn, zo praten/doen dat je op hem/haar aan kunt (verspr.) 8. (overg.) wenden, doen wentelen, in een andere richting draaien *je naor iene toe dri'jen, iene et gat toe dri'jen* met z'n rug naar hem, haar gaan liggen (bij het slapen) (Nbk, b), *Ik heb him [nl. het kalfje] even dri'jd in de koe, en doe was 't d'r zo mar* werd het vlot geboren (j), *Hi'j dri'jt him/de kont d'r veur weg* hij krabbelt terug, doet ineens niet meer mee, wil het ineens niet meer (Nbk), *Hi'j het d'r wel slag van om d'r de kont veur weg te dri'jen* is er wel handig in om (Dho) 9. (overg.) maken,

bewerken, doen ontstaan met draaiende bewegingen *pillen dri'jen, een sigarette dri'jen, een sjekkien...* (Nbk, Np), *Haeverstro dri'jen is een oold gebruik; et wodde vroeger daon as vee an de wiend was (trommelzucht), dan deden ze een strobaand in de bek en bunnin die vaaste op 'e kop, om ze an 't haffelen te kriegen, dat de wiend d'r zo of gaon zol* (Dfo), *ronties dri'jen op 'e iesbaene* de ijsbaan steeds schaatsend rondgaan of kleine rondjes schaatsen anderszins op de ijsbaan (Nbk), *iene een loer dri'jen* z. onder loer, bet. 2, *Hi'j dri'jde d'r iene* vertelde een leugen (Bu, Nbk), zo ook *een leugen dri'jen* (b), *alles d'r deur dri'jen* alles opmaken: *Hi'j het gien cent in de buse, hi'j dri'jt alles d'r deur* (Dho) 10. (overg.) met draaiende beweging uit of van iets halen of in iets bevestigen *Ie moe'n die schroeve d'r even of dri'jen* (Np), *d'r een laampe in dri'jen* nl. in de fitting (Nbk, Np) 11. (overg.) liedjes doen klinken uit een draaiorgel, door draaiende bewegingen *Ze dri'jden lessend ok een Stellingwarfs lietien!* (Nbk), *De orgelman dri'jde zien deunties, de iene nao de aandere* (j), *J. was nog drok an 't dri'jen om et lietien uut te kriegen* (j) 12. (overg.) een cd, grammofoonplaat, film, video e.d. afspelen *een plaete dri'jen, D'r dri'jde een film* (Nbk) **dri'jer** de; -s; -tien ['drujɛ, ook 'drej... z. *dri'jen*] 1. iemand die draait 2. iemand die om de dingen heen praat, die af en toe liegt om zich eruit te redden, die niet recht door zee is *Ie kun nargens van op an mit him, et is een dri'jer* (Nbk) 3. wartel, wervel, draaihaakje *Twie schaopen kommen niet an de koppelstok zonder dri'jer* (b) 4. zwengel, arm om bep. instrumenten in een draaiende beweging te krijgen en te houden (bijv. van een slijpsteen, een ouderwetse koffiemolen) 5. draai om de oren (Nbk, Obk) *Hi'j gaf him een beste dri'jer om de oren* (Nbk, Obk), *Dat moej' niet weer lappen, dan kriej' een dri'jer om de oren* (Obk) 6. varken lijdend aan de draaiziekte (Np) *Varkens hadden vroeger de vlekziekte wel, en dan haj' d'r ok wel es van die dri'jers bij* (Np) * (raadsel:) 'n *Hoolten huttien/Mit een keuperen fluttien/Mit een dri'jer in 't gat/Rao, rao wat is dat?* nl. een ouderwetse, op schoot gehouden koffiemolen (Bdie), z.

dri'jeri'je - dri'jschieve

ook onder *hutte, huus*

dri'jeri'je (Nbk, Np, Ow) de; -n [drijər'... , z. -i'je en dri'jen] 1. het voortdurende gedraai 2. in elkaar draaiende delen: van een mechaniek, de beenderen *De maelde koffie bleef an de dri'jeri'je en zo zitten; de koffiemeule was dan roeg* nl. gezegd van een ouderwetse koffiemolen (Np), *Een n'j klinksel in de dri'jeri'je* [nl. in een tang] *hulp een bult; daar wus de keuperslaeger wel raod mit* (Ow), *'t in de dri'jeri'jen hebben* d.i. last hebben van het onderste deel van z'n rug of van z'n heupen, waardoor men z'n benen moeilijk kan bewegen (Nbk)

dri'jerig [drijɔx, ook 'drej..., z. dri'jen] - draaiërig: duizelig; met veel bochten; niet openlijk, niet recht door zee

dri'jgeval (Wol) et; -len; -legien [dr...] 1. ding dan kan draaien of waarmee men kan draaien: *Een spanner is een dri'jgeval an de dreugliende* (Wol)

dri'jhekke (spor.) et; -n; ...hekkien [dr...] 1. draaihek

dri'jhoekien z. *dri'jlappe*

dri'jing (Ld) de; -s; dri'jinkien [drijuŋ] 1. ineengedraaid haar, met name in de borstels op het achterwerk van een varken

dri'jkevertien (Np) et; ...ties [dr...] 1. bekende watertor: schrijvertje

dri'jkolk (Bu, Dho, Nbk, Ow, j) Ook **dri'jkolke** (Dfo, Ow, Spa) de; -en; -ien [dr.../...] 1. draaikolk *Achter de stuw zit een dri'jkolk* (Bu), *Ie vulen gien grond, et is levensgeveerlik in de dri'jkolk* (j)

dri'jkolke z. *dri'jkolk*

dri'jlappe (Dfo, Dho, Mun, Nbk, Np, Sz) Ook **dri'jhoekien** (Np) de; -n; ...lappien [dr.../drejhukin] 1. extra ingenaaid lapje onder de oksel van een mouw om meer ruimte voor het draaien te hebben (tegen het inscheuren), okselstuk (z. ook *dri'jstokkien*) *Ik moet nog een dri'jlappe in 't hemd zetten, want et is hielemaole verzwieten* (Np)

dri'jmeule Ook **dri'jmeulen** (Spa) de; -n; ...meultien [dr.../...ma:lɪŋ] 1. draaimolen

dri'jmeulebaos (Dfo, Obk) de; ...baozen; -ien [dr...] 1. eigenaar, baas van een draaimolen

dri'jmeulekerel (Diz, Ma, Obk, Ow) de; -s; -tien [dr...] 1. baas, eigenaar van een draaimolen

dri'jmeuleman (El) de; -nen; -negien [dr...] 1. de baas van, degene die gaat over de draaimolen *N. was bij oons de dri'jmeuleman* (El)

dri'jmeulen z. *dri'jmeule*

dri'jmeulepeerd (Dho, Nbk) et; -en; ...peertien [dr...] 1. paard dat een ouderwetse draaimolen rond deed gaan 2. elk der nagebootste paardjes in een draaimolen waarop een kind kon zitten

dri'jorgel [drijorgɛ, ook 'drej..., z. dri'jen] - draaiorgel

dri'jorgelmeziek [dr...] - draaiorgelmuziek

dri'jorgelviel (vo) [dr...] - wiel, rad waarmee men een draaiorgel doet spelen *Een hoolten wiene mit zoe'n dri'jorgelviel d'r an* (vo)

dri'jplaanke z. *dri'jbod*

dri'jpote (Ld) de; -n; ...potien [dr...] 1. draaibare poot aan een stoel, een toestel

dri'jputte (Bdie) de; -n [dr...] 1. put waaruit men het water omhoog kan draaien: *mit een rolle waeter uut de dri'jputte haelen* (Bdie)

dri'jraem (Nw, Ow) [dr...] - draairaam *In de huuskaemer zatten doe gien dri'jraemen om frisse locht in huus te kriegen, mar schoefraemen* (Ow), *een vaast raem en een dri'jraem* (Nw)

dri'jschammel (verspr.) Ook **dri'jscharrel** (Np) de; -s; -tien [dr.../...skaɹɪ] 1. hetz. als *schammel*, bet. 5 (onderdeel van een boerenwagen) *De dri'jschammel lopt van onderen wat rond, aers zol hi'j niet dri'jen kunnen; in de midden zat hi'j vaaste mit een ronge, van boven naor beneden d'r hielendal deur henne; d'r boven op kommen de rongen (an elke kaant iene), die bin d'r veur om de ziedplaanken te holen* (Op), *Soms zat d'r boven de keerstokken een hoepel van iezer daor bij et dri'jen de dri'jschammel steun an hadde* (Ma), *Om die ronge, an de onderkaante van de dri'jschammel, deden we wel een rauwe spekzwaore, om de boel vet te holen; die mos aenlik van een oold varken wezen, want die weren et dikste; ajm d'r laeter offhaelden was hi'j zo plat as een stok leer* (Op) 2. draaibaar onderstel in de volgende toepassing (Ow): *De wastobbe ston op een dri'jschammel* (Ow)

dri'jscharrel z. *dri'jschammel*

dri'jschieve (spor.) [dr...] - draaischijf:

van een ouderwetse telefoon

dri'jslot (spor.) ['dr...] - draaislot

dri'jstel (Db, Sz, Wol) Ook *draaistel* (Spa)

et; -len; -legien ['dr.../...] 1. draaibaar deel van het onderstel van een boerenwagen

dri'jstoel (Nbk, Nt) ['dr...] - draaistoel: draaibare stoel (schertsend:) *Doem in 't gat, dan hej' een dri'jstoel* (Nt)

dri'jstokkien (Nbk) et; ...stokkies ['drijstokin] 1. extra ingenaaid lapje onder de oksel van een mouw om meer ruimte voor het draaien te hebben (z. ook *dri'j-lappe*) *Een dri'jstokkien hej' onder de mouwe om meer ruimte veur et dri'jen te hopen en veur de stevighied* (Nbk)

dri'jtaofel (spor.) ['dr...] - draaitafel: in studio's; platenspeler

dri'jtoppe (Db, Ld, Ma) de; -n; ...toppien ['dr...] 1. pluk ineengedraaid haar (Ld, Ma) *Een gieseltoppe is een bigge mit een dri'jtoppe in de bossels* (Ld), *Hij het een dri'jtoppe op 't heufd* (Ma) 2. draaitol: bekend kinderspeelgoed (Db) 3. kind dat altijd in draaiende, drukke beweging is, draaitol (Db)

dri'jvonder (Wol) et; -s; -tien ['dr...] 1. draaivonder, draaibaar voetbruggetje *Et dri'jvondertien is of* (Wol)

dri'jwark ['dr...] - draaiwerk (in hout e.d.)

dri'jwarrel z. *dri'jwarvel*

dri'jwarvel (Db, Nt, Ol-Nl) Ook *dri'jwottel* (Dfo, Nbk), *dri'jwattel* (Bdie, Dfo), *dri'jwarrel* (vo) de; -s; -tien ['dri'jwarw], ...v], ook 'drej..., z. dri'jen [...wot]/...wat]/...war] 1. draaischalm, hetz. als *dri'jer*, bet. 4 *een knippe mit een dri'jwottel* (Dfo), *Et statleertien zit an een touw, en dat touw zit mit een dri'jwarveltien an een lange liende deur de stal henne* (Ol-Nl, Nt) 2. hetz. als *dwirreltoppe*, z. aldaar (Nbk)

dri'jwattel z. *dri'jwarvel*

dri'jwottel z. *dri'jwarvel*

dri'jziekte (Db) ['dr...] - draaiziekte *Et is een hiele plaog, as varkens de dri'jziekte hebben* (Db)

dribbel (Nbk) de; -s; -tien ['drib] 1. kind dat veel dribbelt *Wat toch een dribbel is dat kiend!* (Nbk)

dribbelen ['driblɛn] - dribbelen: dribbelend lopen: *Oolde W., de mooie koster mit zien zulveren haar kwam al op him of dribbelen en pakte him bij de aarm* (b); dribbelen,

drijven met een bal: *dribbelen mit de balle* (Spa)

dribbelkont (Nbk, Ow) Ook *dribbelkonte* (Spa) ['dr.../...] - dribbelaar(ster) *Een oolde dribbelkont bin ie!* (Nbk)

dribbelkonte z. *dribbelkont*

dribbelzak (vo) de; -ken; -kien ['dr...] 1. (van een kind) dribbelaar(ster) *J., kiek es naor H., die kleine dribbelzak!* (vo)

drie hoofdtelw.; bijvoeglijk [dri] 1. drie in getal *Ze hebben drie kiender* (Nbk), *Zij kan wel drie keer om 'm henne ze is veel flinker dan hij* (bo: Np, Nw) 2. (in dateringen) derde *drie augustus* 3. zelfst. in *in drienen(d)* in drieën (verspr.), zo ook *in driejen* id. (spor. west.), z. ook onder *drienen(d)* 4. z. *drie(je)* II * *Alle goeie dingen bestaon uut driened* uit drie delen, uit drie dingen (l)

drie-an-de-stok (Bu, Nbk, Ste) g. lidw. ['drijandastɔk] 1. de manier van schaatsen waarbij elk van een drietal schaatsers (die vlak na elkaar komen) dezelfde stok onder z'n arm heeft *Et is hadrieden van drie-an-de-stok vanmiddag* (Nbk)

drie-utter (Bu, Nbk, Np, Nw, Op) de; -s ['drijaʈɪ] 1. koe met slechts drie goeie spenen, z. ook *driepappe*, *driespeune*. *We hebben een paar koenen om of te melken: koenen die ze kochten, goed voerden, ofmulken en dan gingen ze naor de slaachter; vaeke guste koenen, drie-utters en zo* (Np)

driebanen (spor.) ['dr...] - driebanden

drieblad (Obk, Sz, fp) ['driblat] - waterdrieblad *In de onlanen vroeger bij de Lende gruude et drieblad, dat dreugden ze en ze kauwden d'r op, et was bitter in de mond* (Obk), *Aj' drieblad kauwen, zeggen ze hier, kriej' een hongerig gevuul* (Sz)

driedaegs (spor.) ['driɛ:(x)s; aks. wisselt] - driedaags

driedeurs (spor.) ['driɛ:ərs; aks. wisselt] - driedeurs

driedeursauto (spor.) ['dr..., ook: ...'ɔʌto:, ...toʌ] - driedeursauto

driedielig (l) [aks. wisselt] - driedelig (van een kostuum)

driedraods (bo: Bu) bn. [aks. wisselt] 1. driedraods *As ze now driedraods gaoren hebben wollen, dan zetten ze drie klossen wolle op zoe'n ding en dan wodde dat tegen mekeer spinnen en as ze tweedraods*

driedubbel - driehoeken

hebben wollen, dan zetten ze twee klossen op mit gaoren (...); hoe meer klossen as ze ofwunnen, hoe dikker 't gaoren wodde (bo: Bu)

driedubbel ['dridʌb]; aks. wisselt] - driedubbel: *An een drie- of meerdubbele snoer kralen zit een halsslot* (Nbk), (als versterking) *Dat hael ie d'r driedubbel weer uut* dubbel en dwars, met forse winst e.d. (Nbk)

drieduzend ['dr...; aks. wisselt] - drieduizend

driefbod (Min, Spa, Sz) et; -den; ...bottien ['dri:vb...] 1. plankje met houten steel (en gaatjes erin), om het riet mee op te kloppen (bij het rietdekken)

driefdeurnat (Nbk, Np, Sz) bn. [dri:vɔʌ:əʃ nat; aks. wisselt] 1. door en door nat 'k *Bin gister driefdeurnat thuuskommen* (Np), *We kregen daor toch een plensbuie, dat we waren driefdeurnat* (Sz)

driefjacht de; -en ['dri:fjɑxt] 1. jacht waarbij het wild door drijvers wordt opgedreven *B. gaot wel es mit as driever op driefjacht* (Spa), *...op de driefjacht* (Ma), *een driefjacht holen* (Diz)

driefnat (Bu, Dho, Diz, Nbk, Np, Op) bn. [aks. wisselt] 1. door en door nat, doorweekt nat *Dat laand is driefnat* (Diz), *Hij was driefnat, hij mos hum helemaol verschonen* (Dho)

driefriem (Ol-Nl, elders spor.) ['dri:fr...] - drijfriem

driefschaole (Dho, Obk) de; -n ['dri:f...] 1. schaal waarin een bloem in water kan drijven (voor de sier) *Een pioenroze staot hiel mooi op een driefschaole* (Obk), *De pompebloemen bin mooi op een driefschaole* (Dho)

driefschoffel (Sz) de; -s; -tien ['dri:f...] 1. plankje met houten steel, om het riet mee op te kloppen (bij het rietdekken)

driefstange (Ld) de; -n ['dri:f...] 1. drijfstang *de driefstangen van een stoommesiene* (Ld)

drieffille (El, Spa) de; -n; -gien ['dri:ftɔlə] 1. drijfteil, (min of meer) drijvend zodenveld *In dat stuk land zit een grote drieffille* (Spa)

drieffolle (Op) ['dri:f...] - drijfтол

driefvoeren (bs: Dfo, Obk, Op, Wol) zw. ww. en het driefvoerd ['dri:fu:əʀŋ] 1. de bijen extra voeren aan het eind van de

winter, nl. om bijenbroedsel te krijgen **driefzaand** (Nbk, Np) ['dri:fsā:nt] - drijfzand

drieg(e) z. *dreeg*

driegement (Db) et; -en; -ien [dri:gə'ment] 1. dreigement

driegen (Nbk, Sz, ba, vo bl) Ook *dreigen* (Bu, Nbk, Nw, Spa, Sz) zw. ww.; overg., onoverg.; dreigde, het dreigd ['dri:ɡɪ/ 'drejɡɪ] 1. als drukmiddel iets onaangenaams in het vooruitzicht stellen *Hi'j het dreigd dat hi'j me bont en blauw slaon zal* (Nbk), *Hi'j driegt wel vaeker* (Nbk), *Hi'j zee een betien driegend: (...)* (vo), *mit de pook dreigen* (Sz) 2. (onoverg.; van de werking in de lucht, de weersomstandigheden) de indruk wekken dat er slecht weer op komst is *En as et dan driegen gaot, komt gauw de buurt* (bl), *De locht die driegt* (Spa, Nbk), *De locht driegt zo, d'r kon wel een buie kommen* (Sz), *Et dreigt zo, d'r kon wel onweer kommen* (Nw), *Vlokkies bin daeld uut de driegende locht* (ba)

drieger z. *dreger*

driehoek z. *driehoeke*

driehoeke (verspr.) Ook *driehoek* (verspr.) de; -n; ...hoekien ['dri:hukə/...huk] 1. figuur in de vorm van een driehoek 2. bekend tekeninstrument in de vorm van een driehoek 3. eenvoudige sneeuwschuiver ongeveer in de vorm van een driehoek, waarvan de scherpste punt naar voren schuift (en dus in de sneeuw snijdt) (Nbk) 4. driesprong (Nbk) 5. bep. hulpstuk, a.h.w. voorloper van rollator (Db) *Ze schoeft mit de driehoek deur de kaemer* (Db)

driehoeken (Wol) onbep. w. en het driehoekt ['dri:hukɪ] 1. bep. knickerspel spelen (door twee of meer personen, vooral jongens; in het zand is een driehoek van ongeveer 30 bij 30 cm getekend en de spelers staan in eerste instantie achter een eveneens in het zand getekende lijn, nl. op ong. vijf meter afstand van de driehoek; men heeft bijv. elk vijf knickers ingezet (kleiknikkers) die in de driehoek liggen en elke speler mikt daar vervolgens op, om de beurt, met *glaezen bosters* (of met *koegels*); schiet men een knikker uit de driehoek dan mag men die behouden en men mag direkt nogmaals schieten, nl.

vanaf de plaats waar de *boster* is komen te liggen, maar men mag in plaats daarvan ook de *boster* op een plek werpen waar de volgende speler je niet gemakkelijk kan *doodschieten*, d.i. de *boster* raken zodat de eigenaar ervan niet meer mee mag spelen; vanaf de veilige plek speelt men bij de volgende beurt verder; bij *doodschieten* is de pot voor degene die overblijft, als er tenminste niet andere spelers nog in het spel zijn

driehoekien et; ...hoekies ['dri:hukin] 1. kleine *driehoek*, z. aldaar 2. driehoekig stukje stof met gaatjes aangebracht in de plooi van een hemd (tegen het inscheuren; mogelijk ook wel ter versiering) (verspr.) 3. klein, driehoekvormig voorwerp aan een eenspan, waarmee het paard de wagen kan tegenhouden (Dfo, Dhau, El, Ow, Sz): *Et driehoekien an een ienspan was d'r om de waegen tegen te hollen, zodat die et peerd niet op 'e hakken lopen kon* (El), *Aachter et driehoekien bleef de stroppe zitten* (Dhau)

driehoekig [aks. wisselt] - driehoekig
driehonderd [...'h...] - driehonderd
drieje I de; -n, ...drienen ['dri:jə, ook wel 'dri:jə] 1. het teken voor het getal drie 2. het waarderingscijfer drie *Ik had mar een drieje!* (Nbk) 3. kaart met drie eenheden, vlak van een dobbelsteen met drie stippen e.d.

drieje II drie(je) hoofdtelw.; niet attr. [dri/'dri(:)jə] 1. van het aantal drie *Hoeveul appels hej' nog liggen?* [met als mogelijk antwoord:] *Drieje!* (Nbk), *Ze lachen alle drieje* (b), *Nooit meer as een graod of drieje* nooit meer dan zo'n drie graden (Np), *klaover drieje* speelkaart van dat type 2. derde *nommer drieje* (l), *Hi'j staot in de drieje* in de derde versnelling (Nbk), *heufdstok drieje* (Nbk) 3. in *Hi'j is an de dubbele drie* hij heeft diarree (Np)

driejen(d) z. *drienend*, z. ook onder *drie*
driekaant I (s) Ook **driekant** (fp) et ['dri.../...] 1. (verz.) zegge

driekaant II (bs) bn. [aks. wisselt] 1. driekant, driekantig *driekaante spielen* (bs)
driekaante (El) de; -n; ...kaantien ['dri...] 1. driekantig voorwerp *Een spleuteschaeve was een driekaante* (El)

driekaantig (spor.) bn. [aks. wisselt] 1. driekantig

driekaemerflat (l) [...'k...] - driekamerflat
driekaemerwoning (l) [...'k...] - driekamerwoning

driekant z. *driekaant* I

driekaortstok (Ste) et; -ken ['driko:əɾt stok] 1. (bij het kaartspel) boer, vrouw en koning van dezelfde kleur, ook van vrouw, koning en aas

Driekoningen (Nbk, Obk) Ook **Driekoningen** (Ste) mv. [dri'kã:nɯɾ:/...kõ:ã...] - Driekoningen *Mit Driekoningen gongen we vroeger wel naor de karke* (Ste), *mit Driekoningen bij de huzen langes, mit de foddelpot* (Obk)

drieklaank (spor.) ['dr...] - drieklank (in de muziek)

driekleur (spor.) ['dr...] - driekleur

driekleure(n)druk [...'kla:əɾədruk, ...ɾɲ...] - driekleurendruk

Driekoningen z. *Driekoningen*

driekwat I et, de ['drikwat] 1. drie vierde deel *Driekwat van de meensken is niet op kommen daegen* (El), *De tank zat nog veur driekwat vol* (Nbk) 2. voor driekwart volwassen wild (b) *een haeze, een goeie driekwat* (b)

driekwat II bn.; attr. ['drikwat] 1. voor drie vierde deel *driekwat liter* (Nbk) 2. niet helemaal volwassen (van wild), in *een driekwat haesien* (b), zo ook *een driekwat haeze* (Nw)

driekwatjasse (Db) ['dr...] - driekwartjas
driekwatkiel (Sz) de; -n; -gien ['dr...] 1. bep. kledingstuk: halflange kiel

driekwatsmaote (spor.) ['dr...] - driekwartsmaat

drielandepunt (l) [...'lã:nə...] - drielandenpunt

drieling de; -en, -s; drielinkien ['dri...] 1. drieling, drie kinderen van dezelfde zwangerschap *Hi'j is iene uut een drieling* (Nbk) 2. haas die niet *vol*, die niet volgroeid is, hetz. als *driekwat* I, bet. 2 (Np)

Drielst (Obk) et [drilst] 1. plaatsnaam: IJlst, bekende Friese stad

Drielster (Obk) bn.; attr. ['drilstr] 1. van, m.b.t. *Drielst* (Obk), d.i. IJlst, een van de bekende elf Friese steden *Drielster deurlopers, aj' die hadden dan haj' de beste redens; de iezers weren van een appat, best soort staol en gleden licht over et ies* (Obk)

driemaansschoele (verspr.) ['dr...] - driemansschool

driemettiesspek - drieveldseide

driemettiesspek (Nw, Pe-Dbl, Ste) Ook *mettiesspek* (Bdie, Spa, Ste), *metspek* (Sz) et [dri'metispek/'metispek/'metspek] 1. doorregen spek *Driemettiesspek is heel lekker in stampot* (Pe-Dbl), *As we pannekoeken eten, koop ik altijd metspek* (Sz)

drienen(d) (oost.) Ook *driejen(d)* (spor. west.) zelfst. hoofdtelw. [dri:n:t, ook wel 'dridn(t)/dri(:)j...], in *mit 'n/zien/keur drienen(d)* met z'n drieën, gedrieën: *Ze luisteren mit keur drieneend naor de berichten* (v), z. ook onder *drie*

drienen- [dri:n:, ...dn] - drieën-, in samenstellingen als *drieneendattig, drieneenveertig* enz.; ze zijn in dit woordenboek niet alle opgesomd

drienantachtig z. *drienantachtig*

drienantachtig Ook *drienantachtig* (b) [dr.../...taxəntəx] - drieëntachtig *Hi'j was in drienantachtig geboren* d.i. hier: 1883 (b)

drienantwintig ["dr...] - drieëntwintig *Ik bin aorig an de dunne drienantwintig* ik heb flink last van diarree (Np)

driepappe (Ow) de; -n; ...pappien [dri:papə] 1. koe met slechts drie goeie spenen *Op 'e Makkemer maat haj' dan vanzels ok nogal wat twee- en driepappen; zokke koenen of pinken hadden zommers veniend in ien of meer vorrels van et gier had, en die zollen nooit melk mit die vorrels geven* (Ow)

drieploegendienst (l) [...'plugg...] - dienst volgens het drieploegenstelsel

driepoot z. *driepote*

driepote Ook *driepoot* (Obk), *driepoter* (Dhau) de; -n; ...potien [dri:po:tə/.../...po:ətɾ] 1. driepotig voorwerp, gereedschap in het algemeen 2. driepotige hooiruiter (Dhau, Obk, Ow) *Een ruter is een hoolten driepote waor et huj op dreugd wodden kan* (Obk) 3. driepotig hijswerktuig voor boomstammen (Pe-Dbl) *Vroeger gingen ze de bomen oplaeden mit een driepote, mit een katrolle d'r bovenuut* (Pe-Dbl) 4. bep. onderdeel van een boerenwagen (Pe-Dbl, Ste)

driepoter z. *driepote*

driepotien (Bdie) et; ...poties [dri:po:ətin] 1. driepotige kraantjeskan 2. drietandige cultivator - in de tuin gebruikt - in de vorm van een harkje met drie of vijf

tanden

driepuntsgoddel (spor.) ['dr...] - driepuntsgordel

driescherig (Bu, Db, Sz, vo) bn. [dri:skɪ:ərəx; aks. wisselt] 1. van een ploeg: met drie scharen *een drie- of vierscherige ploeg* (Bu, Sz, vo)

drieslag (Nbk, Nw) de; ...slaegen; -gien [dri:slax] 1. drievoudige slag bij vlegelen (Nw) *Aj' boekweitedösken dan hej' een mooie drieslag, mar as de boer zels mit de laeste legge geliek mit joe begint te slaon, dan weej' wel zovule, dan wil hi'j nao de tied foaien, dan kreej' een beste borrel en euliekoeken* (Nw) 2. drieslag bij dammen (Nbk)

driespene z. *driespeun*

driespeun (Np, Pe-Dbl) Ook *driespene* (Nw) de; -en; -tien [dri:spɛ:n/...spɛ:nə] 1. koe waarvan slechts drie spenen normaal functioneren *Die oolde koe was zo onkaant, die was haost driespeun* (Pe-Dbl), *een onkaante koe is een twiespene of een driespene* (Nw)

driesprong ['dri...] - driesprong (van wegen, paden)

driest [dri:st] - vermetel, driest (in positieve zin): *Die is aorig driest* is vermetel, durft wel risico's te nemen (Nw), *Aanders weren we ok zo driest niet west, want J. ston bekend as een bok van een kere!* (b), *de drieste schoenen antrekken* de stoute schoenen aantrekken, het erop wagen (b, j)

driestuffers (Nbk) bn.; attr. [dri:stɪwɪs, ...vɪs] 1. met de waarde van drie stuivers *driestufferse koeke* (Nbk)

drietel ['dri:təl] - drietel: aantal van drie; in *op drietel* tot het drietel voorgedragen behorend: *Hi'j het solseteerd en now staot hi'j op drietel* (Np)

drieten (Bdie, Nw, Pe-Dbl, Spa, Ste, Nt, b: lm) st. ww.; overg., onoverg.; het dreten [dri:tɪn] 1. (weinig gebruikt), soms all. in verb. (of bijna all. in geval van dieren (Spa)) poepen *Ik moet even drieten, jonges* (Nt), *je in de kouse laoten drieten* zich laten bedotten (Ste), *Loop henn' drieten!* loop rond, loop naar de pomp (Pe-Dbl)

drietershontien (Ow) et [dri:tɪrshontin] 1. in *zo benauwd as een drietershontien* ontzettend angstig, erg bang (Ow)

drietonner (spor.) [dri:tonnɪ] - drietonner **drieveldseide** (Ow) de; -n [dri:felts...] 1.

bep. type eg (...) een iezzer mit een haoke om een dreeveldseide te lichten (Ow)

drieven st. ww.; overg., onoverg.; het/is (bet. 1-4, 7-9) dreven ['dri:bm̩] 1. (overg.) opdrijven, aandrijven *Hij dreeft de schaopen* (Wol), *et vee bij mekeer drieven* (Nw), *Ze drieven et vee naor et ere kaampien* (Nbk), *Ze drieven ze de reed langes* (Nbk), *de koenen over de weg drieven* (Nbk), *We drieven et vee naor huus* (Nw), *(een koppel) dreevend vee vee* dat naar huis wordt gedreven (Spa, Obk), *As 't hontien now doukies in de bos is, drift die de vos disse kaante uut* (b), *wild drieven* nl. bij de jacht, *Mar vrij'dagmiddag wodd' ik vraagd a'k mit wol om te drieven* nl. om wild te drijven bij de jacht (b), *Een gieseltoppe is een toppe diej' mit een zwiepe drieven* (Np), *De iene buije drift de aander de buien volgen elkaar snel op* (Np), *De locht drift uut et westen* de wind zit in het westen (Np), *je in een hoekien drieven laoten* zich niet weerbaar opstellen, veel te weinig tegengas bieden (ba) 2. (overg.) door een terrein gaan om het wild op te drijven (t.b.v. de jagers) (b) *Wijf mossen mit een man of wat dit bossien mar es drieven* (b) 3. (overg.) met kracht goed dicht doen zitten, in iets slaan (spor.) *d'r een spieker in drieven* (spor.) 4. (overg.) bedrijven, uitoefenen *een boerderi'je drieven* (j), *Ze dreven een drokke harbarge an een straotweg* (j), *d'r de spot mit drieven*, ook *de spot d'r mit drieven* 5. (overg.) met woorden sterk aansporen *Hij begon te drieven* (Nbk), *Je moe'n (me) niet zo drieven, daor kan ik niet tegen* (Dho, Ste, bo: Bu, Nw; Pe-Dbl), *Aj' drieven willen, spring ie mar in de Lende* gezegd wanneer iemand de ander te vaak aanspoort (Dho) 6. (onoverg.) echt nodig zijn om zo snel mogelijk te doen, af te maken (tegenw. deelw. als bn. gebruikt:) *Et is dreevend wark om et huj in huus te kriegen, wat moe'n we scheuren* (Np), *Doe mar rustig an, dat dreeft niet* (Nbk), *Ze konnen et wark now wat rustiger an doen, et dreef niet zo meer* (vo) 7. (onoverg.) op het water drijven *Et blift niet drieven, et zinkt* (Nbk), *D'r drift entekros op 't waeter* (Np), *In de regentonne (...) drift ongemak* nl. rommel (v), *Een schip dat wieder drift (...)* (ba), *Die boot dreef mooi naor de*

kaante (Nbk), *De boel dreef daor hielemaole op heur* zij was degene die de zaak draaiende hield (Nbk), *Veur die meensken was et schreppen van morgens vroeg tot aovens laete om de zaeke dreevende te holen* om de zaak te laten draaien, om niet ten onder te laten gaan (Obk) 8. (onoverg.) door de lucht zweven *D'r dreeft een donkere buie an de locht* (Ol-Nl), *Haastdraoden die drieven over et laand* (Nbk), *alles drieven laoten* maar z'n gang laten gaan, zich er niet om bekommeren (El, Ma) 9. (onoverg.) gutschend, spoelend gaan *Et waeter dreef et pad op* (Nbk), *Et waeter drift me bij de kleren langes* d.i. bijv. van de regen (Nbk), *As et motregent daenk i'j vaeke daj' d'r niet zo nat van wodden zullen, net zolange dat et je overal tot uut drift* (Ld), *Et zwiet drift 'm van 't heufd* (Ow), *...drift me bij de kop langes* (Np), *...dreef him bij' alles langes* (Nbk), (onpers.) *Die pere is zo lekker sappig, et drift je zuver om de tanen* (Obk) 10. (onoverg.) sterk zweten, zodanig dat het zweet a.h.w. over je lichaam stroomt *Ik dreef van et zwiet* (Nw), *Et peerd dreef van 't zwiet, et begrootte me zuver* (v) * *Dat krojen, dat krojen, dat is toch wat/tussen twie arms en een rad/Mar die mit mij' de spot wil drieven/Zal iewig in de kroje blieven* (Nw)

driever de; -s; -tien ['dri:wʁ, ...vʁ] 1. iemand die voortdurend aanspoort om op te schieten, die voortdurend de ander achter de broek zit 2. opdrijver van wild (bij de jacht) *B. gaot wel es mit as driever op dreefjacht* (Spa) 3. opdrijver van vee 4. bijenvolk dat door aftrommelen uit een bijenkorf of -kast is gekomen (bs: Obk, Op, Ow)

drieveri'je de; -n ['dri:wʁ'tjə, ...vʁ'..., ook ...ejə, z. -'tjə] 1. het *drieven* in meerdere bet., vooral: het voortdurend bij de ander aandringen om te doen, met iets op te schieten, het steeds de ander achter de broek zitten *Et was een deurzetteri'je en drieveri'je daj' d'r misselik van wodden* (Mun)

drieverig (Np) bn., bw.; -er, -st ['dri:wʁəx, ...vʁ'...] 1. geneigd tot *drieven*, bet. 5 *Die kerel is ok zo drieverig bij' et wark* (Np)

drieviertien (Ow, Wol) et; ...ties ['dri:wʁ'tin, ...vʁ'...] 1. drijvend oliepitje

drievoold - drinkbak

drievoold (spor.) ['drifo:lt] - drievoud, in *in drievoold*

driewielder z. *driewieler*

driewieler Ook *driewielder* (Ste) ['driwiyl/...ldɪ] - driewieler *Driewielders hadden een paol onder de dissel* driewielige wagens (Ste)

drifkop z. *driftkop*

drift de; -en; driffien [drift] 1. het driftig zijn, aanval van woede *Dat heb ik in mien drift zegd* (vo) 2. zandweg waar vee langs werd gedreven, nog bekend m.b.t. schapen (Bu, Dfo, Nbk, Obk, Ol-Nl, b, bo: Bu, Nw) 3. recht, mogelijkheid om vee te drijven (over land, langs een pad), in verb.: *recht van reed en drift over bij'vourbeeld dat en dat perceel laand* (Ow), *recht van reed en drift van achterliggenden* (Ow), *Rit en drift is onbruukber* gezegd als alles wat bij een boerderij hoort, onbruikbaar is (Bu) 4. plaats waar men gewoonlijk over rijdt (App) 5. drijvende beweging op vloeistof *De boot komt op drift* (App) 6. drijvende, stuwende beweging van wolken *D'r zit vrij wat drift in de locht* gezegd wanneer de wolken hard drijven (Nbk), *...aorig drift...* (Nbk) 7. keer dat drijvers bij de jacht door te drijven een stuk terrein afwerken (b)

driftbuije (voor verb. z. *buije*) Ook *driftbui* (id.) ['drɪvdbajə/...] - driftbui

driftgoed (App, Ol-Nl, Ow) et ['drɪftxut] 1. plantenresten die in het water drijven bij het schoonmaken van sloten *Et driftgoed wodt mit de hekkel uut de sloot haeld* (App)

driftig bn.; -er, -st ['drɪftəx] 1. snel boos wordend 2. heftig (b, ba) (...) *'Lucifes!' hiemde L. driftig (...)* (b), *zo rap en zo wakker mit lustige lachies, mit driftig slagies* (ba) 3. (van schapen) tochtig (Ol-Nl, bo)

driftighied Voor -heid z. -hied ['dr...] - driftigheid: oplopendheid, opvliegendheid

driftkikker (Nw) ['drɪftkɪkɪ] - driftkop

driftkop Ook *drifkop* (Bdie) ['drɪftkɔp/...drɪftkɔp] - driftkop

driftriegel (App) de; -s; -tien ['drɪft...] 1. twee zwaarden hooi, gras op elkaar, z. ook *geerzwad*

dril (Dho, Diz, Nbk, Np, Pe-Dbl, Spa, b: ln) et [drɪl] 1. bep. dichte, stijve, katoenen stof voor kleding, aan de binnenkant geruwd 2. kikkerdril (Diz) 3. z. *trillebille*

drilbore ['drɪl...] - drillboor

drilbroek (App) de; -en; -ien ['drɪlbrʊk] 1. broek van *dril*, bet. 1 *Schippers bruken meerstal drilbroeken* (App)

drillen I (Spa) bn.; attr. ['drɪlɲ] 1. van *dril*, bet. 1 *Boeredracht was mit een blauwe kiele en een drillen broek* (Spa)

drillen II (Nbk, Np) zw. ww.; overg.; drilde, het drild ['drɪlɲ] 1. streng doen oefenen, goed africhten *Ie wo'n drild as ze je altied achter de kont zitten* (Np), *Ze moe'n je daor mar goed drillen op et voetbalveld, daor leer ie van* (Nbk)

drillerig (App) bn.; -er, -st ['drɪlɪrɪx] 1. (gezegd van gestold vleesnat) hetz. als *lillerig*, z. aldaar *Et is zo drillerig* (App)

dringen st. ww.; overg., onoverg.; het drongen ['drɪŋ:] 1. (onoverg.) zich door te drukken een weg banen *Die jonge die dringt zo naor veuren* (App), *De schoolejongen leupen mit netuurlik en een hiele klieber kleine jongen drongen om et orgel henne* (j) 2. (onoverg.) door met het lichaam te dringen proberen vooruit te komen in een groep wachtende mensen of een mensenmassa *Dring toch niet zo* (Nbk), *De meensken drongen allemaol op mekeer* (El), *Stao niet zo te dringen!* (Nbk), *Ie moe'n niet zo dringen, as we dat allegeer es deden!* (Nbk) 3. (overg.) door dringen opzij, tegen elkaar enz. drukken: *We wodden nogal tegen mekaer drongen* (Diz), *Ze zitten te dichte op mekeer drongen* (Ld) 4. (onoverg.) noodzakelijk zijn dat het snel gebeurt *Ja, de tied die dringt!* (Nbk), *Dat dringt toch niet* heeft toch geen spoedeisend karakter (Nbk)

dringend ['drɪŋ:t] - dringend: wat niet uitgesteld kan worden *We hebben dringend ni'je medesienen neudig* (Nbk), *Ze mos him dringend spreken* (Nbk), *Dat moe'we dringend doen* (Np); met aandrang gedaan: *een dringende vraoge*; doordringend (j) *Daor ston een grote kerel (...)* in huus en keek mi'j dringend an (j)

drinkbak ['drɪŋgbak] - (vaak verkl.) drinkbak *En et mooiste was dat d'r zelsregelende drinkbakken in zatten, dat de koenen konnen heur zels reddden mit drinken* (vo), *Tegenwoordig bin d'r meensken die drinkbakkies an de mure hangen mit bloemen d'r in nl.* van het type dat eerder veel op stallen voorkwam (Nbk)

drinkbeker ['dr...] - drinkbeker

drinkdobbe z. *drinkersdobbe*

drinkebruur (Dhau) ['drɪŋkəbrɪ:ər] - drinkebroer

drinken I et ['drɪŋkɪŋ] 1. drinken: dat wat men drinkt/kan drinken: *Daor gongen wij vaeke an om drinken* om drinken te kopen, evt. ook: en het meteen te nuttigen (Ow), *Lus ie je drinken niet?* (Obk), *Et drinken was koold* (Ow), *Ondermelk was een goed drinken veur varkens en kalver* (Db), *De waai die d'r over blijft nao et maeken van keze is nog goed drinken veur de varkens en de kalver* (Db), *De vrouw brocht krek een koppien drinken veur et volk* (j), *De moerhaeze ligt nooit bi'j zien jongen in 't nust, hi'j komt allienig even om ze drinken te geven* (Ld), *Et was gatnat van koffie, et was gien drinken geliek* het was zo slecht, het leek niet op drinken (Obk); wat men te drinken krijgt: *Mar a'k d'r iene kriegen kon [nl. een vrouw], die zol et goed bi'j mij hebben. Van eten en drinken heb ik et goed* (j), *Ik zol veur et drinken zorgen en ik nam een flessien jenever en een stok of vier flessen lekkere kwast mit veur oons zessen as manluder* (j)

drinken II st. ww.; overg., onoverg.; het dronken ['drɪŋkɪŋ] 1. (overg.) drinken (van vloeistoffen, door de mond) *Drink mar een betien waeter, dan gaot dat dreuge gevuul in de mond wel over* (Nbk), *Flink waeter drinken, dat is goed veur de longen, zegt de dokter* (Nbk), *Mar aj' een boel drinken moej' eigenlijk ok een stokkien eten hebben* (b), *Goed drinken, want ie moe'n oppassen veur uudreugen drink flink, want...* (Dho), *Ze gaf et stumpertien wat te drinken iets om te drinken* (j), *uut een koppien drinken, gewoon uut de flesse drinken* (Nbk), *Ie moe'n bi'j oons mar eten en drinken, want et huus is niet schone daor* (j), *Et is niet te drinken, dat spul* het smaakt erg slecht, *argens op drinken. Ze is slaegd, daor zuwwe iene op drinken!* (Nbk), *Hi'j dronk op de gezondheid van al zien klaanten* (ba), *op iene drinken* op iemand (Nt), *Loop naor de pompe veur mij en drink koold waeter* loop naar de pomp (Dfo), (...) *hebben ze mit zien beidend nog een slokkien dronken bi'j* (...) een borreltje gedronken (b), *Wij dronken een glas en pisten een plas mar 't bleef zo 't was* we deden het een en ander,

maar in feite gebeurde/veranderde er niks (Sz), *iene zien bloed wel drinken kunnen, drinken as een kalfheel* veel (Ol-Nl), *...as een peerd* id. (App, Nbk), (ook in toepassing op bet. 2:) *...as een kreupel* (Bu, Ow) 2. (onoverg.) alcoholische drank nuttigen *Ze zitten daor stevig te drinken* (Np) 3. (onoverg.) aan de drank zijn, niet zonder alcoholische drank kunnen, in verb. als *Hi'j drinkt* 4. (overg.) door drinken in een bep. toestand komen, door drinken verkrijgen, in bep. verb.: *je een ongelok drinken* veel te veel drinken, *je een stok in de kraege drinken* zoveel alcohol drinken dat men aangeschoten wordt, dronken wordt

drinker ['drɪŋkɪ] - drinker: *Da's een lekkere drinker* iemand die met flinke teugen drinkt (Spa); vooral: iemand die veel alcohol drinkt *Et is een stevige drinker* (Np)

drinkersaekertien (Ma) et; ...ties ['drɪŋkɪs...] 1. *aeker* van ongeveer 2 liter **drinkersbak** (Db, Dfo, Nbk) de; -ken; -kien ['dr...] 1. bak waaruit het vee kan drinken

drinkersdobbe (Ow) Ook *drinkdobbe* (Obk) de; -n; -gien ['drɪŋkɪzɔbə/'drɪŋgdɔbə] 1. gegraven kuil met drinkwater voor vee

drinkerskanne (s) de; -n ['drɪŋkɪskanə] 1. blauwe geëmailleerde kan met smalle tuit om drinken in te bewaren, veelal meegenomen naar het land

drinkerskoele (Diz, El, Np, Obk, Op, Pe-DbI, Ste) Ook *drinkerskule* (Spa), *drinkkoele* (Obk, Ol-Nl, Sz) de; -n ['drɪŋkɪskulə/...kylə/'drɪŋkulə] 1. gegraven kuil om het vee water uit te laten drinken *Vroeger haj' drinkerskoelen in de lanen* (Np)

drinkerskop (s) de; -pen; -pien ['drɪŋkɪskɔp] 1. geëmailleerde kop, drinkbeker, bij een pomp gebruikt om daaruit te drinken

drinkerskruke (Ma, Nbk, Nt, Sz) Ook *drinkkruke* (Bdie, Pe-DbI) de; ...krukies ['drɪŋkɪskrykə/'drɪŋkrykə] 1. ouderwets soort veldfles (maar zonder dop om uit te drinken), blauw geëmailleerde pul waarin men koffie of evt. ander drinken meenam naar het land *We nammen et drinkerskrukien mit naor 't laand* (Nbk), *Naor 't*

drinkerskule - droevejaar

huilaand hadden de meensen de drinkkruke op de rogge (Pe-Dbl)

drinkerskule z. *drinkerskoele*

drinkerskupe (Bdie, Diz) Ook *drinkkupe* (Np) de; -n; ...kupien ['dr.../...] 1. kuip waaruit het vee kan drinken *D'r ston een betonnen drinkkupe in 't laand* (Np)

drinkersnappe (App, Ma, Np) Ook *drinknappe* (Bu, Spa) de; -n; ...nappien ['druŋksnapə/'druŋknəpə] 1. kommetje, nap om uit te drinken *Bij de pompe hangt een drinkersnappe* (Ma), *Een halve kokesneute bruukten ze wel as drinknappe bij de regenbak* (Spa), *'t Drinkersnappien was vaeke een uitgeholde kokesneute, die hong vaeke an de pompe* (App)

drinkerspulle (Bdie, Ol-Nl, Ow, Wol) de; -n; -gien ['dr...] 1. soort bus van zo'n 25 cm hoog met het model ongeveer van een ouderwetse melkbus; zo'n 15 cm in doorsnee aan de onderkant en met een veel kleiner deksel, vooral gebruikt om koude thee of karnemelk in te bewaren voor de werkers op het land *Een drinkerspullegien mit naor 't laand was 't zelde as een tuit* (Ow), *De drinkerspulle niet vergeten* (Bdie) **drinkerstonne** de; -n ['dr...] 1. ton waaruit het vee kan drinken *Die drinkerstonne is verraegd* (Np)

drinkerstrogge (Obk) de; -n; ...troggien ['d...] 1. trog voor het vee om uit te drinken

drinkerstuit z. *tuite*

drinkgat (Bu) et; -en; -tien ['druŋkxət] 1. gegraven kuil waaruit het vee water kan drinken *drinkgatten veur et vee uut-modderen* (Bu)

drinkgeld (spor.) ['druŋkxelt] - drinkgeld **drinkgeute** (Dfo, Ld, Np, Nw, Ste) de; -n; ...geutien ['druŋkxə:tə] 1. goot voor het vee langs, om uit te drinken (op de stal) *We mossen de drinkgeute veur de koenen volpompen* (Ld), *As de koenen op stal staon kriegen ze waeter uut de drinkgeute* (Dfo), *Et sul, een haandbrette hoogte van hoolt tussen de drinkgeute en de koe; soms wodde d'r een schrote op zet* (Ste)

drinkglas (Diz, Nbk) ['druŋklas] - drinkglas

drinkkoele z. *drinkerskoele*

drinkkoeme (Nw) et; -gien; -n ['druŋkumə] 1. kommetje om uit te drinken *Een nappien is een drinkkoemegien* (Nw)

drinkkruke z. *drinkerskruke*

drinkkupe z. *drinkerskupe*

drinknappe z. *drinkersnappe*

drinkplak (spor.) ['dr...] - drinkplaats

drinktuit z. *tuite*

drinktute z. *tuite*

drinkwaeter ['dr...] - drinkwater

drinkyoghurt (spor.) ['dr...] - drinkyoghurt

dritse (bl) de ['dritsə] 1. modderboel *'t Is d'r een wieke dritse* (bl)

drobbe (Dfo) de; -n; -gien ['drobə] 1. kleine, ronde, dikke persoon 2. kleine, dikke big, varken

droef (Dfo, Ste) [druf] - droevig, treurig *We hebben wel et droeve bescheid kregen van die familie* (Dfo), *de droeve, 'blijde' en 'glorieuze' geheimen* nl. van de rozenkrans (Ste)

droefenis ['dru:fənis] - droefenis *As et nao is [bij overlijden] is d'r wel veul droefenis* (Sz)

droefien et; droefies ['dru:fin] 1. kleine *droeve*, z. *aldaar* 2. in *blauwe droefies* blauwe druifjes (fp)

droes (App, Db, Dfo, Nw, Ste) Ook *druus* (Ld: bet. 1) de ['dru:s] 1. droes, bekende ziekte van met name paarden: *Et peerd het droes, dan is et dempe, dan bin ze benauwd, verkolen* (Ste), *Dat peerd was ziek, dat had druus* (Ld), *Dat peerd is een poesterd, zol hij droes hebben?* (Db) 2. schuim in de mond bij de ziekte onder bet. 1 genoemd (Nw) *droes in de mond* (Nw)

droesen z. *druusken*

droesker z. *druusker*

droeskonte z. *druusker*

droeve Ook *druuiven* (bet. 3: App) de; -n; -ien ['dru:wə, ...və/'dry:jbɪ] 1. druif (bekende vrucht) 2. aanhangsel van de iris, uitpuilend in de pupil bij paarden (Sz) *As een peerd een glasof het, is d'r een droeve verzakt* (Sz) 3. verbinding tussen baarmoeder en nageboorte (App, Dhau, El, Ow) *In de baarmoeder van die pinke vratten bakteries dan de verbiening tusken et kalf en de droeven van de baarmoeder deur, et kalf gong dan dood en wodde dan ofzet of versmeten* (Ow), *Droeven op naogeboorten, ronde, donkere plakken; op die plakken het et an de baarmoeder zeten* (Nbk, Ow, Ste), *Bij et peerd wo'n die droeven teld, om te zien of alles wel kommen is* (Bu)

droevejaar ['dr...] - druivenjaar

droevenat (spor.) ['dru:wə..., ...və...] - druivenat

droevepitte ['dr...] - druivepit

droeveplukker (spor.) ['dr...] - druivenplukker

droevepolle (Nbk, fp) de; -n; -gien ['dru:wə..., ...və...] 1. druivenstruik

droeveraanke (Db) Ook **droeveranke** (Dho, Ow) ['dr.../...] - druiverank, ook: motief of versiersel van die vorm *een raankekaaste, versierd mit droeveraanken, trossen ekkels, iekeblaeden enz.* (Db)

droeveranke z. **droeveraanke**

droevesap ['dr...] - druivensap: sap van één of meer druiven, ook in de vorm van bep. frisdrank

droevestruke ['dr...] - druivenstruik

droevetros(se) (verspr.) ['dru:wə..., ...və...] - druiventros, tros druiven

droevewien (App) de ['dr...] 1. wijn van druiven

droevig bn.; -er, -st ['druwəx, ...vəx] 1. bedroefd makend, tot droefheid stemmend, van droefheid getuigend *een droevig zaacht lietien* (j), *een droevig verhael* (j) 2. zeer slecht, beroerd *Et is toch droevig, hoe ze tegenwoordig mit mekeer ommegeaon* (Nbk)

droezerd z. **doezerd**

droge z. **dreuge** II

drogien z. **dreugien**

drogist [dro:'gust] - drogist *Bij een drogist ziej' nog wel es een uuthangbod mit een gaeper d'r op* (Obk)

drok I Ook **druk** (WH) de; -ken (bet. 5, 6) [drok/drak] 1. werking van een drukkende kracht of andere drukkende omstandigheid *Van alle kaanten wodde d'r drok uutoefend om de ruilverkaveling van de grond te kriegen* (vo), *De drok wodt te groot de aandrang dat men iets moet doen, vooral: de werkdruk* (Nbk), *iene onder drok zetten, onder drok staon* (spor.) 2. financiële druk (spor.) 3. keer dat men drukt *Hij gaf him een drok, dat hij vul haost omme* (Nbk), *een drok op 'e knoppe geven* 4. het drukken, het vermenigvuldigen door de pers *Niks uut dit boek mag naomaekt en/of eupenbaor maekt wodden deur drok, (...)* door het na te drukken (s), *veur de drok klaor maeken* 5. toestand van gedrukt zijn (als boek e.d.) *Is et al in drok verschenen?* (Nbk) 6. keer van gedrukt zijn (in boekvorm e.d.) *de dadde drok*

drok II Ook **druk** (WH) bn.; -ker, -st [drok, ook drok (Ld, Nbk, Ow, Sz)/drak (WH)] 1. veel werk inhoudend, met veel werk te doen *Ze dreven een drokke harbarge an een straatweg (...)* (j), *een drok leven, et drok hebben: Wat kuj't drok hebben op zoe'n dag* (s), *et d'r drok mit hebben, 'k Heb 't zo drok as moeder in de mast* (bl: Nbk), *Ik hebbe et zo drok as een katte die een moes naozit op een lange hilde* (Bdie), *Hi'j is zo drok as een klein baosien* (Nbk, vo), *...boertien* (App) 2. met veel bewe- ging, bedrijvig *Et is tegenworig drok op 'e wegen mit veel verkeersdrukte* (Obk), zo ook *Et is een drokke weg, Et is d'r altied drok in de winkel* (Nbk), *Op zien drokst staot d'r een hulpsluuswaachter* nl. om te helpen bij de sluis (j) 3. zeer levendig *een drok gesprek* 4. veel plaatsvindend, inten- sief *As de kiepen slim drok leggen, dan zeggen ze wel es: et lieken wel eier- febriekies* (Ow), *De muskies sjiipen zo drok op et dak!* (Db), *Die meensken hebben drok gedoente mit mekaer hebben veel omgang mit elkaar* (Np), *de stad, mit zien drokke verkeer* (bl), *Nao de ooldejaorsaovendpreek, die daor in een butengewoon grote schaore anheurd wodde, gong et drok op een schieten* (s: oost.) 5. druk, actief bezig, hard werkend, zich bewegend e.d. *Ik bin druk an de schoonmaak, mar ie veulen je in 't leste wel ofpeigerd* (Sz), *Hi'j was weer drok in de weer mit zien boerkeri'je* druk aan het werk (Np, j), *Die manluden bin altied lieke drok, is 't niet waar?* (p), *De mond is him uutraffeld van 't drokke praoten* (Db), *drok doende wezen, Ze hadden et d'r drok over waren er uitvoerig over aan het praten, Ze praotten drok* (Nbk), *een drokke tied, 't Is in 't drokst van de tied* (d), *Mar soms (...)* was J. nog drok an 't dri'jen, om et lietien uut te kriegen d.i. hier: in het geval van een draaiorgel (j), *drok an 't schrieven wezen, Lijntrekkers bin de droksten niet zijn* bep. niet degenen die het hardst werken (Bu), *Et is wel zoe'n slampamper, et is niet iene van de droksten* (Bu), *Et bouwmannegien is drok* druk in de weer (Np), *'t Is een kerel die drok is bij de vrouw die veel met z'n vrouw naar bed wil* (Nw), *N. is gien drokke eter hij eet traag* (Op), *Hi'j is zo drok, dat hi'j lopt himzelf*

drokfout - droknope

haost veurbij (App), *Ze weren zo drok as bijen* (vo) 6. tuk op, gretig op *N. is drok om thuis te kommen, want die wil vanaovend nog naor de meid* (Op), *iene die drok op vrouwen is* (Ow), *d'r drok op wezen* er heet op zijn, er tuk op zijn, gretig (Bdie, Dfo, Ste): *Die katte is drok op een voegeltien* (Bdie), *Die was wel drok op koffie* (Ste), *Ik bin d'r niet drok op* (Np) 7. rumoerig, luidruchtig, opgewonden *Dat is ok een drokken iene!* (Nbk), *je argens drok omme maeken: As 't d'r goed op an kwam, was hij 't niet iens weerd, dat hij him d'r zo drok omme maekte* (b) * 'k He 't zo drok, ik weet niet hoe/'k Kan niet waachten da'k wat doe (Nbk, Np)

drokfout ['drok...] - drukfout: fout in het zetwerk voor het drukken

drokgang ['dr...] - drukgang

drokink (l) Ook **drokinkt** (l) ['drok ɪnk/...kt]

drokinkt z. **drokink**

drokjaor ['dr...] - drukjaar

drokkedreet (OS, Np, Nt, Nw, Op, Ow, Wol, b: lm, ln) de; ...dreten; ...dretien ['drokədru:t] 1. iemand die in alles erg langzaam is, die maar steeds niet tot een beslissing kan komen (lett.: iemand die lang op de w.c. zit) *Wat een drokkedreet! Hij zal wat zeggen, mar d'r komt niks van* (Nw)

drokkedreten (Dho, Nbk, Np, bl, b) zw. ww.; onoverg.; **drokkedreette**, het drokkedreet ['drokədru:tɪ] 1. treuzelen, voortdurend aarzelend doen zonder tot iets te komen *Ze staon d'r ok aorig te drokkedreten* (Np), *Wat hej' d'r an? Dat hiele kammenet, ze drokkedreten mar* (bl)

drokken zw. ww.; overg., onoverg.; **drokte**, het drokt ['drokɔ] 1. (onoverg.) drukken, duwen (op of tegen) *Ik drokke op 'e belle* (v), *Hij drokt me tegen him an en gefte me zomar een tuut* (v), *Kuj' even helpen drokken? Dan kriegien we die auto misshien nog wel uut stee* (Nbk) 2. (onoverg.) als moeilijk, zwaar worden ervaren *Dat drokt toch wel op je, zoe'n grote verantwoording* (Nbk), *Et drokt oons, et beklemte oons* (b) 3. (onoverg.) persen, drukken bij het poepen *Now, ie hebben d'r zeker ok tegen drokken moeten!* (Nbk) 4. (overg.) in *iene de haand drokken* 5. (wederk.) proberen niet opgemerkt te

worden zodat men niet mee hoeft te doen, geen opdracht te krijgen *Hij perbeert him te drokken* (Nbk) 6. (overg.) door een duwende, drukkende beweging verplaatsen, aanbrengen e.d. *Za'k him in de sloot drokken?* (Nbk), *Gele en grune kladdegies, waor as we et stempel van de iesklub op drokken moeten* (v), *Hij drokte me tegen him an* (v), *Et kiend zol de vingerties in et stopkontakt drokken!* (Nbk), *Ze drokte et kleine buurmaegien wel es wat toe* (Nbk), *Hij hadde netuurlik de jonge boere-arbeiders ok bepraot en op 't hatte drokt veural niks los te laoten an de beide jongen* op het hart binden, (de ander) zeer nadrukkelijk voorhouden (Nbk, b) 7. (overg.) zwaar vallen, een last zijn *Zokke verschrikkelike dingen kun je geweldig drokken* (Nbk) 8. (overg.) door druk op papier e.d. aanbrengen *een tekening in kleur drokken* (l) 9. (overg.) door boekdruk maken *een boek drokken laoten* (Nbk)

drokkend ['drokɔ] - drukkend: *zwoel Et is drokkend weer* (Nbk), *Et is drokkend in de trein* (v); beklemmend (v): *lieke drokkend, lieke machteloos en liek benauwd* (v)

drokker de; -s; -tien ['drokɔ] 1. drukker: boekdrukker 2. iemand die zich drukt (App) *'t Is wel zoe'n drokker, hij schöt beslist niet op* (App) 3. z. **drokkerd**

drokkerd Ook **drokker** (verspr.), **drukkerd** (Spa) de; -s; drokkertien ['drokɔt/drakɔt] 1. duw, keer dat men drukt *Moe'k je even een peer drokkerds geven, aj' op 'e toolter zitten?* (Nbk), *een beste drokkerd* (Np), *Hij moet nog een drokkertien hebben, dan is hij klaor nog een kleine inspanning ondergaan* (Nbk)

drokkeri'je [drokɔ'tjə, ...ɛjə, z. -i'je] - drukkerij: het steeds drukken; boekdrukkerij

drokkerig bn.; -er, -st ['drokɔx] 1. (van het weer) drukkend *As et mats weer is, dan is et zoel, drokkerig weer* (Np) 2. treuzelend, niet opschietend (App) *Wat is dat een drokkerige man, hij kan niet opschieten* (App)

drokkersbedrief ['drokɔzɔdri:f] - drukkersbedrijf

drokkersvak (l) ['dr...] - drukkersvak

drokkerswereld (l) ['dr...] - drukkerswereld

droknope ['drokno:pə] - drukknop

drokkosten ['dʁokɔstɔ̃] - drukkosten
drokletter ['dʁok...] - drukletter, letter die gebruikt wordt bij het drukken
drokmiddel ['dr...] - drukmiddel
drokpetroon (l) ['dʁok...] - drukpatroon
drokproef ['dr...] - drukproef
drokspiekertien (Pe-DbI) et; ...spiekerties ['dʁokspikɛrtin] 1. punaise
drokte Ook **drukke** (WH) de; -s ['dʁoktə/'dʁaktə] 1. overvloed van bezigheden *As de drokte weer an de kaante was en alles aovens weer stille was (...)* (j), *Daor kuj' een protte drokte mit kriegien, hael et je mar niet op 'e hals* (Nbk), *Mit vremde woorden en zoks har J. vaeks hiel wat drokte* (b), *Et gong d'r omme om je mar zo min meugelik drokte op 'e hals te haelen* (Nbk, Ow) 2. flinke levendigheid, drukke toestanden *Van al die drokte ontdekken de jongen niks* (ba), *Daor is altied drokte* (v), *Et is daor een hiele drokte* (Bu), *Zodoende was et een hiele drokte op et perron* (v), *een drokte van belang* zeer veel levendigheid, hele drukke toestanden, *Et was me daor een geroes en een drokte van geweld* (Dfo), *Et was me daor een drukke van jewelste* (Spa) 3. moeite die men voor de ander doet om het hem naar de zin te maken, inspanning voor de ander die wat meer is dan gewoon, in verb. als *Maek mar niks gien drokte!* (b), *Maek d'r toch gien drokte omme* d.i. bijv. zich inspannen om het gasten naar de zin te maken (Np), *We willen d'r gien drokte omme hebben* geen extra inspanningen door anderen, feestelijkheden, felicitaties, gezegd bijv. bij een huwelijksjubileum (El), zo ook *We willen gien (appatte) drokte (hebben)* (Nbk) en *We willen d'r gien drokte omme hebben* (Nbk) 4. rumoerig gedoe, druk lawaai *Ik kan niet tegen al die drokte* (Nbk), *Wat een herrie! Al die drokte an et heufd!* (Np), *Zo stille as 't krek was, zoe'n drokte is 't now* (p) 5. ophef, misbaar, druk gedoe van iemand *argens drokte over maeken* ophef (Nw), zo ook *Die jongen maekten drokte om een balle ruzie* (App), *Ze maeken drokte om niks* (Nbk), *Die maekt altied zoe'n drokte* (Nbk), *Die vent het altied zoe'n koolde drokte* doet druk zonder dat het iets voorstelt wat hij beoogt, te melden heeft (Pe-DbI), *Ie moe'n d'r gien koolde drokte*

om maeken (Ste)
droktechniek ['dʁok...] - druktechniek
droktechnisch (l) [...'t...] - druktechnisch
droktemaeker (verspr.) Ook **druktemaker** (Spa) de; -s; -tien ['dʁoktə.../'dʁaktə...] 1. iemand die bekend staat om z'n drukke gedoe 2. iemand die een boel lawaai maakt 3. ongedurig kind (Ow)
droktemaekeri'je [...'tjə] - druktemakerij, het drokte maken in meerdere bet.: bet. 2-4, 6
droktillefoon (l) ['dr...] - druktelefoon
droktoetse (Nbk) ['dr...] - druktoets
drokverbaand ['dʁok...] - drukverband
drokwark ['dʁok...] - drukwerk *as drokwark verstuere* (l)
drol de; -len; -legien ['drol] 1. stuk drek, keutel *D'r ligt weer een dikke drol van de hond van de buren op et pad* (Nbk) 2. vreemde, suffige, vervelende persoon *'t Is een grote drol, 't is een dreuge, die niks wil* (Bu), *Et is een stoadige drol, hi'j schut niks op* (Obk), *'t Is as een drol op een wit bod* het is allemaal niks waard (Obk), *Och, wat bij' toch een drol mit een hoed op* een suf en eigenaardig iemand (Bdie), een vreemde persoon, een gek iemand (Ld), zo ook *een drol mit een strikkiën d'r omme suf* en eigenaardig iemand (Diz), *D'r is altied wel een drol mit een hoed op die je hebben wil* gezegd tegen een meisje als ze niet langer verkering heeft en bang is dat ze alleen zal blijven (Ste), ook *...mit een pette op...* (Ste) 3. teleurstelling, resultaat van niks (Np), in *Et dri'jt op een drol uut, et wodt niks* (Np)
drollen (Dho) onbep. w. ['drolɔ̃] - poepen, in verb.: * *Knollen kuj' van drollen* (Dho)
drollevanger (Bu, Diz) ['drolə...] - pofbroek, plusfour
drom de; -men ['drom] 1. menigte, grote hoeveelheid mensen *D'r kommen drommen meensken op of* (Nbk), *een drom meensken* (Bu)
drome z. *droom*
dromelaand (Bu, Nbk) et ['drō:mə...] 1. dromenland *Hi'j is in dromelaand* in diepe slaap (Bu)
dromen zw. ww.; overg., onoverg.; droomde, het droomd ['drō:m:] 1. dromen (in de slaap) *Hi'j droomde dat hi'j van baene veraanderde* (Nbk), *Ik hadde niet docht daj' laggen te dromen, ie laggen zo*

dromer - droprute

rustig (Nbk), *hadde-op dromen* (b), *van de bok dromen* z. onder *bok* 2. mijmeren *Daor was mien plakkiën, waor a'k vroeger as kiënd zat te dromen* (ba), *Bruun staon de bomen geduldig te dromen over et pad en de grunende gracht* (ba)

dromer de; -s; -tien ['drō:mɪ] 1. iemand die droomt 2. iemand die wel veel dingen bedenkt of overdenkt maar zich niet realiseert dat de werkelijkheid anders kan zijn

dromeri'je de; -n [drō:mɪ'tjə, ook ...ejə, z. -i'je] 1. dromerij, het dromen

dromerig (spor.) ['drō:mɪx, ...mərɔx] - dromerig, geneigd tot dromen

drommel de ['drom] 1. drommel, in verb.: *om de drommel niet beslist niet* (Np), *Loop om mi'j naor de drommel* bekijk het maar, loop naar de pomp (Dfo), *Te drommel nog an toe!* potverdrie (Np), zo ook *Wat drommel nog an toe!* (Np)

drommels I tw. ['drom]s 1. uitroep van verwondering, verbazing, potverdrie *te drommels* (Db), *Drommels!* *Now he'k mien brille niet bi'j me!* (Nbk)

drommels II bn. ['drom]s - drommels, donders *Dat drommelse, aekelike wief!* (Dfo), *die drommelse jonge* (Ol-Nl), *'t Is een drommelse boel om die slange weer recht te kriegen* (App)

drommels III bw. ['dr...] 1. zeer, in hoge mate (ook verb.): *Ik mag drommels(e) gaeg daansen* (Nbk), *De rechter was daarom beslist slim kwaod en drommels ontevreden* (b)

dronk de; -en; -ien [drɔŋk] 1. dronk, het drinken of gedronken hebben *een kwaoie dronk hebben* vervelend zijn als men te veel heeft gedronken (Nbk)

dronkelappe (Obk) ['drɔŋkəlapə] - dronkelap

dronkemaanspraot (Ld) de ['drɔŋkə...] 1. dronkemanspraat

dronkeman (Np, Nbk, ba) ['drɔŋkəman] - dronkeman

dronkend (verspr.) Ook *dronken* bn.; -er ['drɔŋkɪt/...kɪ] 1. dronken, beschonken *Hi'j was dronkend, hi'j was et spoor biester* (Nbk), *Hi'j is deurlopend dronkend* (Np), *De melkkroje wodde ok wel bruukt veur dronkene kerels, die naor huus toe mossen* (Nt), *dat dronkene volk* (Obk), *zo dronken as een kroje* (verspr.), *...as een pelisie*

(Ma), *...as een kakstoel* (verspr.), *...as een kachel* (Mun, Obk), *...as een kenau* (Ma), *...as een kenon* (Bu, Nbk, Nw), *...as een toeter* (Ma), *...as een oele* (verspr., Nw), *...as Mestricht* (verspr., Np), *...as een malleier* (Bdie, Bu, Diz, El, Ma, Ow, Spa, Sz, Wol), *...as ik weet niet hoe* (Mun, Nbk) * *Beter dronken as gek* (Dfo), *Een dronken vrouw is een engel in bedde* (Nbk, Ow, Wol)

droog z. *dreuge*

droogeter (fp) de; -s; -tien ['dr...] 1. boon die men na droging eet, zoals bruine bonen (fp)

drooghouden z. *dreugeholen*

drooglopen z. *dreugelopen*

droogrossen z. *dreugerossen*

droogschuren z. *dreugeschoeren*

droogstaon z. *dreugestaon*

droogzetten z. *dreugezetten*

droom de; dromen; -pien [drō:m] 1. het dromen, toestand dat men droomt *et in de droom nog veur je zien* in z'n droom nog iets zien van vroeger (Nbk), *Dan, iniens is de droom uut en ik stao weer in de warkelikhied veur et bedde* (j) 2. het gedroomde 3. iets wat men bijzonder graag zag gebeuren 4. in *iene uut de droom helpen* hem tot inzicht brengen (terwijl hij heel iets anders dacht)

droombeeld (spor.) ['dr...] - droombeeld

droomhuus ['dr...] - droomhuis

droompeleis (l) ['dr...] - droompaleis

droomvilla ['dr...] - droomvilla

droomwereld (l) ['dr...] - droomwereld

dropglas (Nw) et ['drɔp...] 1. hetz. als *droprute*, z. *aldaar*

drop (verspr.) Ook *drup* (Bu, Dho, Np, Ste) de [drɔp/drɔp] 1. drop, bekend snoepgoed: *centerse drop* d.i. drop in lange slierten (Nbk), *zo lekker as drop* (Ste) 2. z. *drup*

droppen (l) ['drɔpm] - droppen, parachuteren

druppien (verspr.) Ook *druppies* (Bu, Dho, Np, Nw) et; druppies ['drɔpin/drɔpin] 1. snoepje, figuurtje van drop 2. keutel van geit, schaap (Bu, Nw) *Et bin allegeer peperneuten of druppies in et grös* (Bu)

dropping (spor.) de; -s ['drɔpɪŋ] - dropping

droprute (Nw) et ['drɔprytə] 1. (verz.) bep. oneffen glas

dropwaeter (Obk) ['dr...] - dropwaeter
drouwen (p, b; ln) zw. ww.; onoverg.; drouwde, het drouwd ['drɔʌm, ...ʌgɹ] 1. voornemens zijn (te gaan) *Ik drouwde nog even bij S. en T. langes te lopen* (p)
drs. - afkorting van *doctorandus*
drug (verspr.) de; -s [drʌk] - drug, vooral in *an de drugs wezen* (verspr.)
druge z. *dreuge*
drugeholen z. *dreugeholen*
drugelopen z. *dreugelopen*
drugemaeken z. *dreugemaeken*
drugen z. *dreugen*
drugend z. onder *dreugen*
druger z. *dreuger*
drugeri'je z. *dreugeri'je*
drugerskosten (Ow) mv. ['drygɹs...] 1. kosten voor het drogen van het graan *As iene zien zaod dōskēn laoten het en hi'j truf mooi weer zodat et zaod niet druugd wodden hoeft, bespeert hi'j de drugerskosten* (Ow)
drugestaon z. *dreugestaon*
drugewrieven z. *dreugewrieven*
druggebruiker ['drʌkxəbrykɹ] - druggebruiker
drugighied z. *dreugighied*
drugsbeleid (spor.) ['drʌgzbɛləjd] - drugsbeleid
drugsbestrieding (l) ['drʌgzbɛstridɪŋ] - drugsbestrijding
drugsdealer (spor.) ['drʌgzd...] - drugsdealer
drugsgebruiker (verspr.) ['drʌksx...] - drugsgebruiker
drugsgebruik ['drʌksxəbryk] - drugsgebruik
drugshaandel (spor.) ['drʌks...] - drugs-handel
drugsverslaafde (l) ['dr...] - drugsverslaafde
druilhannes (Nw) ['dr...] - sufferd
druiloor (Bu, El, Nbk, Sz) Ook *druloor* (Bu, Mun) ['drɔɛjlo:ər/'dryl...] - druiloor *Dat is een aorige druiloor!* (Bu)
druk z. *drok*
drukkerd z. *drokkerd*
drukke z. *drokke*
druktemaker z. *droktemaeker*
druloor z. *druiloor*
drum [drʌm] - drum: drumstel; trommel als onderdeel daarvan
drumbaand z. *drumband*

drumband Ook *drumbaand* (Ld) de ['drʌmbənt/'drʌmbā:nt] 1. drumband
drummen zw. ww.; onoverg.; drumde, het drumd ['drʌm:] 1. drummen: een drumstel bespelen *Wat zit ze mooi te drummen* (Nbk)
drummer de; -s; -tien ['drʌmf] 1. drummer, iemand die drumt
drump (Ol-Nl, Sz) de; -en; -ien [drʌmp] 1. sprong met aaneengesloten voeten *Die sloot daor kan ik mit een drump wel over* (Ol-Nl), *'k Gao mit een drump over die sloot* (Sz)
drumpel de; -s; -tien ['drʌmp] 1. drempel van een deur *Die komt hier niet over de drumpel* die persoon komt hier nooit, ook: die persoon willen we hier niet binnen hebben (Np, Nbk), *Die lopt je de drumpel (niet) uut de deure* die persoon komt (niet) vaak op bezoek (Nw), *Die lopt je de drumpel (niet) plat* id. (Ow, Bu), *knap over de drumpel kommen* er goed verzorgd uitzien (Diz), ook: een royale gift geven, bijv. bij een kollekte (Diz) 2. kozijn-drempel (El) 3. minimum waaraan men eerst moet voldoen, dat eerst moet worden gehaald alvorens verder te kunnen (l)
drumpelen (Dho) Ook *drumpen* (Ol-Nl) zw. ww.; drumpelde; het/is drumpeld ['drʌmpɪŋ/'drʌmpɪ] 1. zich springend voortbewegen, met z'n voeten aaneengesloten
drumpen z. *drumpelen*
drumstel ['drʌmstɛl] - drumtel
drunen (Dmi) zw. ww.; onoverg.; druunde, het druund ['dryŋ:] 1. mokken
drup de; -pen; -pien ['drʌp] 1. druppel water, melk of andere vloeistof *En de druppen uut zien pette lekken op een sukertrein (...)* (ba), *De drup hangt je an de neuze mit die koolde druppel neusvocht* (App) 2. een kleine hoeveelheid vloeistof e.d. *Now, d'r is een aorige drup kommen flink wat regenwater* (Nbk), *J. lust nog wel een druppien* (App), *Wat is mi'j now zoe'n druppien sni'j!* (b) 3. in *van de regen in de drup* van de ene ongemakkelijke omstandigheid in de andere belanden 4. z. *drop*
 * *De leste drop is de botterknoop* gezegd bij de aansporing om bij het handmatig melken (van vroeger) echt alles eruit te halen (Dfo, Ld, Obk, Pe-Dbl, Ste, Op)
drupneuze (Nbk, Ow) ['drʌp...] - drupneus

druppel - dubbel

druppel ['drʌp] - druppel, drup, droppel
D'r is vandaeg gien druppel regen valen in het geheel geen regen (Nbk), Hij het gien druppel draank had (Nbk), Die lieken op mekeer as twie druppels waeter (Dho, Nbk)
* *De laeste druppel dot de emmer overlopen* dat is de druppel die de emmer doet overlopen, dat is wat maakt dat er een uitbarsting komt, een stevige reactie (App)
druppelen ['drʌpɫn] - druppelen: in druppels (doen) vallen *D'r druppelt wat waeter uut de kraene (Nbk); in druppels laten neervallen, ook: op die wijze toedienen om te onderzoeken of te genezen: Doe oonze koenen van 't winter druppeld binnen, was d'r iene reageerder bij (Op)*
druppelsgewieze z. *drupsgewieze*
druppen zw. ww.; onoverg.; drupte, het drupt ['drʌpm] 1. druppen: druppels laten vallen: *De kraene drupte wat (Nbk) 2. (onpers.) in druppels neervallen van regen (als begin of eind van een bui) We kriegen een buije, et begint al te druppen (Ow)*
druppien z. *droppien*
drupsgewieze (Np) Ook *druppelsgewieze* (Nbk) [drʌpsxəwi:zə; aks. wisselt; drʌp|s...] - druppelsgewijs *Zo drupsgewieze kwam d'r toch nogal wat er kwamen toch nog steeds wel enkele mensen bij (Np)*
drupveter (Nt) de; -s; -tien ['drʌp...] 1. 'veter' van veterdrop
drusen z. *druusken*
druser z. *druusker*
druserig (Ste) bn.; -er, -st ['drystʌx] 1. opschepperig *een druserig kereltien (Ste)*
drutelen z. *dreutelen*
drugdoek z. *dreugdoek*
drughied z. *dreughied*
drugrek z. *dreugrak*
drugte z. *dreugte*
druiser z. *druusker*
druus z. *droes*
druusken (Dhau, El, Obk, Op, Ow, Wol, n, d, b: ln) Ook *drusen* (App, Bdie, Nt, Ol-Nl, Ste), *droesen* (Bu) zw. ww.; overg.; onoverg.; druuskte, het druuskt ['dryskʃ, dry:(i)skʃ/'drysn, ook 'dry:sʃ (Obk)/'dru:sʃ] 1. pochen, zwetsen, opscheppen *En dan mar druusken en opsnieden (d), Ie moe'n de helte niet geleuven van wat die man zegt, die kan zo druusken (Obk), Hij droest aorig scheidt nogal op (Bu), Hij*

druuskt nogal wat op (El) 2. opspelen, tekeergaan (Ste) R. druusde d'r tegen da'k niet naor de karke gong, omdat de weg wel es wat glad wezen kon (Ste)

druusker (Bu, Dho, El, Obk, Op) Ook *druser* (Nt, Obk, Ol-Nl), *druuiser* (Obk), *droeskote* (Bu), *droesker* (Np) de; -s; -tien ['dryskʃ/'drysn...'dry:jsʃ/'drus...'/'druskʃ] 1. zwetsen, opschepper, braneschopper

druzig (Nbk) bn. ['dry:zəx] 1. droezig (van paard) *'t Peerd woedt druzig (Nbk)*

ds. - (ook met hoofdletter) afkorting van Lat. *dominus* voor *doornie* dominee (en var.)

dubbel I Ook *dubbeld* (verspr., b, p, v) bn. ['dʌb|...t] 1. tweevoudig, tweezijdig *Briede, dubbele boswallen nammen wel vief meter in beslag (Ow), In dubbele boswallen mit een slegge wol liesterstrikken et beste (Ow), de dekens dubbel leggen, Hij het een borrel te veule op, want hij sprekt mit de dubbele tonge lallend (App), dubbele raemen, dubbel glas, dubbel spoor (spor.), een dubbel jachtgeweer dubbelloop (Spa), ook luizenkam (Spa), een dubbele spoorstok grote spoorstok waaraan men twee eigenlijke spoorstokken bevestigt (verspr.): D'r was een enkele spoorstok en een dubbele spoorstok, daor haokten je de enkele spoorstokken an (Ol-Nl), De peerden hadden de dubbele spoorstok kepot (El), een dubbele spoorstok, mit twie enkelen d'r an (Nbk), We hadden de beide peerden d'r veur, mar de jonge kon 't niet doen, dat we mossen de dubbele spoorstok een gat verzetten (Nw), een dubbel huus een dubbel huis, een dubbele woning, een dubbele naeme, een dubbele bojem, ook fig.: Zien praoties hebben vaeke een dubbele bojem hij doet ook op nog iets anders dan waaraan je in eerste instantie denkt (Ow), dubbel op in tweevoud wat het gebruik van geld, eten betreft: De kiender bin daor nog in huus en doen in alles nog mit, et gaot daor dubbel op (Nbk), ook: in grotere hoeveelheden dan nodig is: Et gaot daor altied dubbel op ze eten, drinken, kopen heel veel (Nbk), Doe dat now mar niet, hij dot et ok, dat is dubbel op (Nbk), Hij raekte op 'e dubbele nekke de deure uut op buitengewoon onfortuinlijke wijze (Nw), z. ook onder *nekke, mit een dubbeld**

potlood schreven iets twee keer in rekening brengen, ook: te veel in rekening brengen (Nw), zo ook *De veenboezen schreven wel mit dubbeld kriet* (Obk), *een dubbele boekholing, dubbel vel veur de kop hebben* geen rekening houden met de gevoelens of raad van anderen, de mogelijke raad van anderen zonder meer negeren **2.** tweemaal zo veel, zo dik, zo groot enz. *Doe hadden ze dubbeld wark* (Ow), *Hi'j is an de dubbele drie heeft diarree* (Np), (zelfst.) *et dubbele tweemaal zo veel, zo duur, zo groot e.d.* **3.** met twee kanten, van twee soorten *Ik leve now ienkeer een dubbeld leven* een leven in twee gescheiden werelden, omgevingen, ook wel: waarbij het ene geheim is (Nbk, Np) * (raadsel) *Tien, tien, dubbele tien, vuvveertig en vuvftien, hoeveul is dit?* d.i. één gulden (Np)

dubbel II Ook **dubbeld** (verspr.) bw. [ˈdʌb|ˈdʌb|t] **1.** in twee exemplaren *Die tidschriften he'k dubbel* (Nbk), *dubbel liggen van et lachen, Et is wat dubbel* je kunt er twee kanten mee op, het heeft meerdere aspecten **2.** tweemaal 't *Was mien gelok, want drekt daarop doe wodde dubbeld scheuten* tweemaal (vlak na elkaar) (b) **3.** in tweemaal zo hoge mate 'k *Zal dubbeld bliede wezen as L. d'r weer is* (p), *Dan moej' dubbel veurzichtig wezen* (s), *Dan was zien dag dubbeld goed* (j), *dubbel en dwas* ruimschoots: 't *Was dubbel en dwas de pries weerd* (App), *Dat het hi'j dan ok dubbel en dwas verdiend* (Nbk)

dubbelalbum (spor.) [ˈd...]-dubbelalbum **dubbelbried** [ˈdʌb|bri:t; aks. wisselt] - dubbelbreed *Deur van beide kaanten te bouwen, koj' in de midden terechte en dan krieg ie een dubbeldriede vore* (Np)

dubbelde z. dubbel I, II

dubbeldekker de; -s; -tien [ˈdʌb|dekr] **1.** **2.** zeer dikke persoon (Np)

dubbeldik (Ld) [ˈdʌb|dik; aks. wisselt] - dubbeldik *een dubbeldik stok koeke* (Ld)

dubbelelpee [ˈd...] - dubbelelpee

dubbelepunt [...ˈp...] - dubbelepunt

dubbelflappen zw. ww.; overg., onoverg.; flapte dubbel, het/is dubbelflapt [ˈdʌb|...] **1.** door flappen dubbelvouden *Aj' een jurk maeken, dan moej' de stof dubbelvouden en dan krieg' twee gelieke stokken* (Obk), *Een dronken kerel flapte de tonge wel es*

dubbel (Dfo), *As et behang insmeerd is dan flappen we et even dubbel, en dan kuj' et an de mure plakken* (El), *De kraante is soms zo groot, dat we 'm dubbelvouden moeten* (Op), *Een parrepleu kan je dubbelvouden* (Ste), *Die plaante flapte dubbel* (Bdie), *Hi'j deed zo gek, ie zollen dubbelvouden van 't lachen* (Sz)

dubbelganger [ˈd...] - dubbelganger, iemand die sprekend op de ander lijkt en er voor door kan gaan *Ieder meenske het een dubbelganger* (Ow)

dubbelhekke (Sz) et; -n; ...hekkien [ˈd...] **1.** uit twee delen bestaand hek

dubbelklappen zw. ww.; overg., onoverg.; klapte dubbel, het/is dubbelklapt [ˈd...] **1.** klappend dubbelvouden, dubbelslaan *Ie zollen dubbelklappen van et lachen* (Mun)

dubbelleide z. kruusleide
dubbelloops bn. [ˈd...] **1.** dubbelloops, tweeloops *Aj' de jaegers hadden, die hadden vaeke een dubbelloops geweer, mar de streupers een enkelloops* (Nw), *een dubbelloops jachtgeweer* (verspr.) **2.** in een dubbelloops jachtgeweer luizenkam (Diz, Np, Ol-Nl, Ow, Sz, Wol), eigenlijk: die aan beide zijden kan kammen (Bu): *Een luzekam haj' enkelloops en dubbelloops (an beide kaanten)* (Bu)

dubbelnummer [ˈd...] - dubbelnummer **dubbelschoffeltien** (Dfo, Ow) et; ...ties [ˈdʌb|skɔʃ|tɪn] **1.** tweevoudige schoffel: *H. bruukte een dubbelschoffeltien veur de bieten; dat het twee schoffelties an de stok, dan koj' twee riegels toegelieke doen* (Ow) **dubbelslaon** [ˈd...] - dubbelslaan: omvouden of a.h.w. zo geraken: *Hi'j sleug dubbel van et lachen* (Nbk)

dubbelspoor (spor.) [ˈd...] - dubbelspoor **dubbelteren** [ˈd...] - dubbelspoor dubbeltien et; ...ties [ˈdʌb|tɪn] **1.** bekend muntstuk: dubbeltje *'t Is een dubbeltien op zien kaant* het is maar net hoe het uitpakt, het gaat misschien maar net goed (Ow), *Gao mar op 'e kop staon en schiet mar dubbelties* loop rond (Nw), *Die is zo pinterig, die keert een dubbeltien wel twee keer omme eer hi'j et utgeft* (Obk), *Die hoeft de dubbelties eerst niet om te keren veur ze utgeven wodden* hij heeft heel veel geld (Dfo), *zo plat as een dubbeltien* (Spa) **2.** bedrag van tien cent *Hi'j is goed berekend, bi'j de tied, die ontdeej' gien*

dubbeltienschieten - duffghied

dubbeltien (Nw), *Hi'j is zó zunig, hi'j lat 'm veur een dubbeltien een stok uut de kont nemen* (Ste), *...hi'j wil veur een dubbeltien wel in de broek pissen* (Ste), *veur een dubbeltien op 'e eerste rang zitten* (Ow) * *Ie moe'n wel es een dubbeltien uitgeven om een kwattien weer te vangen* (Ma), *Veur een dubbeltien kuj' de hiele wereld rond* met weinig geld kun je toch veel doen, als je het maar goed aanlegt (App), *Ze kun van een dubbeltien gien kwattien maeken* ze kunnen het eenmaal niet anders maken dat het werkelijk is (Dfo), *Een dubbeltien wint 't nooit van een kwattien* z. onder *kwattien*, ook voor vergelijkbare verb. met *kwattien*

dubbeltienschieten z. *dubbeltiesschieten*
dubbelties (App, Obk) bn.; attr. [dʌb|tis] 1. met, van de waarde van een dubbeltje *de dubbeltiese bolle* (Obk), *dubbeltiese weer* (App)

dubbeltiesgaas (Dhau, Diz, Nw, Obk, Ow, Sz) et [d...] 1. zeer fijn gaas, met name gebruikt zodat kuikens niet kunnen ontsnappen *Dubbeltiesgaas wodde wel bruukt veur een piekeloop* (Nw)

dubbeltiesschieten (Nbk, Nw) Ook *dubbeltiesschieten* (Db) onbep. w. [dʌb|tiskitp/...tiskitp] 1. in *Gao mar op 'e kop staon te dubbeltiesschieten* bekijk het maar, loop naar de pomp (Nw) en in *Wat daenk ie! Ik kan gien dubbeltienschieten* (Db)

dubbelvolen (verspr.) Ook *dubbelvouden* (verspr.) [d...] - dubbelvouden *Op dit plakken zat een maegere jongvent, slim bezwiet en dubbelvolen* (b)

dubbelvouden z. *dubbelvolen*

dubbelwaandig (spor.) Ook *dubbelwanig* (spor.) [dʌb|wā.ndəx/...wā.nəx; aks. wisselt] - dubbelwandig

dubbelwanig z. *dubbelwaandig*

dubbelwies (Ste) bn. [dʌb|wis; aks. wisselt] 1. erg eigenwijs *een dubbelwies antwoord* (Ste)

dubbelzinnig (spor.) [...'s...] - dubbelzinnig: voor meerdere uitleg vatbaar *Et was wat dubbelzinnig wat hi'j zee* het had eigenlijk twee betekenissen (Nbk), ook: waarvan één een beetje schunnig was (Nbk)

dubben [dʌbɒm] - dubben: twijfelen *Hi'j zit wat te dubben* (Nbk); aarzelen *Ik zit d'r*

wat op/over te dubben (Nbk)

dubio (spor.) ['dybijo:, ook wel ...jom] - dubio, in *in dubio wezen/staon* (spor.)

dudelik bn.; -er, -st ['dyd|ək] 1. begrijpelijk, goed te begrijpen *een dudelik verhael*, *Et is dudelik dat (...)*, *Et was dudelik dat hi'j betere tiden kend hadde* (ba), *Kuj' et op die maniere misschien wat dudeliker maeken, waj' bedoelen?* (Nbk), *iene wat dudelik maeken* hem uitleggen, ook: tot het inzicht brengen, te verstaan geven: *Dat het H. je wel dudelik maekt* (vo), *Die het him goed dudelik maekt dat hi'j opholen moet te klieren* (Nbk) 2. goed waar te nemen, goed te onderscheiden *Ie kun de febrickspiepe van Else hiereweg zo mooi dudelik zien, bi'j helder weer* (Nbk), *Hi'j schrift niet zo dudelik, wat een haandschrift!* (Nbk), *Doe in de veerte de meziek dudeliker wodde (...)* (ba), *een dudelike kaorte, Daor kuj' et dudelik op zien* (Nbk) 3. zonder reden tot twijfel, onmiskenbaar (m.b.t. het interpreteren) *D'r was 'n dudelik begin* (ko), *Ie konnen dudelik vulen dat hi'j et d'r niet mit iens was* (Nbk), *En doe was 't mi'j dudelik* (b), *'t Is me zo dudelik as koffiedik* ik begreep het niet bepaald (Dhau)

dudelikhied ['dyd|əkhit] - duidelijkheid *veur de dudelikhied*

duden zw. ww.; overg.; duude/dudede, het duded ['dydn] - aanwijzen (lett.) *Ik zal jow wel duden waor hi'j woont* (App); erop duiden, doen vermoeden *De locht die dudet d'r op dat d'r gauw een buije komt* (Ow)

duet (spor.) [dy'wet] - duet

duf bn.; -fer, -st [dʌf] 1. duf, suffig *Ik bin zo duf vandage, ik kon wel zaagsel in de kop hebben* (Spa) 2. vochtig, bedompt (App) 3. (van personen) saai, niet fris (verspr.) *Wat een duffe boel* (Nbk), *een duffe vent* (Nbk)

duffel [dʌf] - duffel: zware, duffelse jas (vooral voor de winter) *een dikke duffel* (Dho, Nbk): 'n *Dikke duffel was een dikke jasse van vieschaft, die stof was an de iene kaante glad* (Nbk), *Et is weer veur de dikke duffel* (Obk), *Ie hebben een beste duffel an* (Np), *Trek d'r mar een duffel over an* (Dfo)

duffels [dʌf|s] - duffels *een duffelse jasse, ...jekker* (Nt)

duffghied (Nbk), voor -heid z. -hied de

[d...] 1. het slaperig, duf zijn

dugen I [dy:gn] - duigen, in *in dugen: in dugen valen: Oons hiele plan vul in dugen* (Nbk)

dugen II (Ow) onbep. w. [dy:gn] 1. iets ergens tussen drukken, in *(wat) hier of daor in dugen* (Ow)

dui z. *duj* I, II

duien z. *drijven*

duikelaar de [dœjk|a:r], in *een slome duikelaar* een saaie, slome vent (Nbk, Ol-Nl)

duit de; -en; -ien [dœjt] 1. duit, oude koperen munt (*ok*) *een duit in et zakkien doen* (spor.) 2. bedrag dat een duit waard was: achtste deel van een stuiver *Jow bin een lulmeier, jow praoties en vier duiten bin krek een halve stuver* (Op) 3. (vaak mv.) geld *Dat kost duiten* veel geld (Obk), *Die auto kost jow nog wel een mooie duit!* veel geld (App)

duitedief (Wol) [dœjtədi(:)f] - duitendief
duities (p, b: lm) mv. [dœjtis] 1. bep. plant: prikneus, bernagie

duj I (OS, WS zuidelijk van de Lende, Mun) Ook **dui** (WS noordelijk van de Lende), **duui** (Bu), **dooi** (Dla, Spa, Sz) de [dʌj/dœj/dy:j/do:əj] 1. dooi (lett.) *Deur de duj begint et ies bi'j de kust aorig te schoeven* (Db), *Doe de wiend naor 't zuden gong vul de duj' in* (Db), *Wi'j waachten al lange op 'e duj* (Mun), *D'r komt vast duj, want et is zo roezig* (Nbk), *As de klinken en de schroeven van de deuren witvriezen an de binnekaante, komt d'r duj* (Ste)

duj II (OS, WS zuidelijk van de Lende, Mun) Ook **dui** (WS noordelijk van de Lende), **duui** (Bu) bn. [dʌj/dœj/dy:j] 1. dooiend *Et wodt/is duj weer, D'r komt duj' weer* (Nbk)

drijven (OS, WS zuidelijk van de Lende) Ook **duuien** (Bu), **duiten** (WS noord. van de Lende) - dooien *Et begon gisteraovend al te drijven, dat de vost zal wel gauw vot wezen* (Nw), *Et duit aorig, de sni'j komt van et dak* (Ol-Nl) * *Et kan vriezen en 't kan drijven* het kan positief zowel als negatief uitvallen (verspr.)

dukaot (l) [dy'kɔ:ət] - dukaat

duke z. *deuke*

dukel (Ow, b: lm) tw. [dyk|] 1. in *te dukel* potverdie

dukelen zw. ww.; overg., onoverg.;

dukelde, is dukeld [dyk|n] 1. duikelen: over het hoofd buitelen *de sloot in dukelen: Hi'j dukelde de sloot in* (Nbk), (bij vergelijking:) *De kiewiet (...) dukelt al weer over et laand* vliegt met duikelende bewegingen (b) 2. in *le mossen de klompen dukelen* d.i. op de punten van de klompen lopen, nl. omdat het land erg nat was (Ol-Nl)

duken Ook **doeken** (b: lm) zw., st. ww.; onoverg.; deuk/duukte, is/het (bet. I duukt/deuken [dyk|/duk|] 1. in water duiken *Hi'j kan goed duken, van de springplaanke duken, Hi'j deuk koppionder in 't waeter* (ba), *Kuj' goed duken?* dat is vooral: van de springplank duiken (Nbk), *Deur onder waeter te duken was hi'j de bi'jen kwiet raekt* had hij ze afgeschud (j) 2. (ook wederk.) met een snelle beweging ergens in, onder duiken, zich met een duikende beweging verplaatsen *Oons jongien deuk gauw onder de deken, Et vliegtuug was zo lege, dat ik duke naor de grond* (Nt), *argens even goed in duken* zich er goed in gaan verdiepen, *in de boeken duken* in de boeken gaan zoeken, zich in de boeken gaan verdiepen (App), *Et vliegtuug deuk naor beneden* (Nbk), *D'r kwam inienend een grote belon over oons huus, dat de katte schrok zo, die deuk him* (Nbk) 3. (ook wederk.) in elkaar duiken, een ineëgedoken houding aannemen (ook: om zich te verbergen) *Duken, jonges, ze bekoegelen oons mit stienen* (Ol-Nl), *Hi'j was zo koold, hi'j stond hielemaol in mekeer deuken* (Dfo), *We mossen oons duken doe de boer d'r an kwam* (Ma), *Ik heurde jaegers praoten, ik deuk mi'j en luusterde* (b) 4. (vooral wederk.) bukken *Aj' onder een draod deur moeten dan moej' je duken* (Np, Ste), *Onder die lege geute moej' je even duken* (Nw), *Aj' op redens gongen mos ie je duken aj' onder de brogge deur mossen* (Obk), *Bi'j oolde S. moej' onder de deure deur duken, zo lege is de deure* bukkend gaan (Ste)

duker de; -s; -tien [dyk|] 1. duiker: iemand die duikt 2. koker, soort 'ring' onder een weg door, onder een dam: voor de afwatering *As de brogge dan te smal is, laot 'm dan verbrieden, desnoods an 't aarmhuus en de duker toe* (d) 3. bep. kleine spijker met brede, platte kop (Dfo) 4. z.

dukerente - dunne

dukerente 5. gele lis (fp)

dukerente (Np: n, Sz) Ook *dukertien* id. (n) de; -n; ...entien ['dykɛrɛntə/'dykɛrtin] 1. duikeend

dukerig (Bdie, Ol-Nl) bn., bw.; -er; -st ['dykɛrɪx] 1. ineen gedoken, krom lopend *Hi'j wodt ok aorig dukerig* (Ol-Nl), *Hi'j lopt dukerig* (Bdie)

dukerpak ['d...] - duikerpak

dukertien z. *dukerente*

dule (Nt, Nw, Obk, Ol-Nl, Wol, bo, n) Ook *doele* (Obk, Wol) de; -n; -gien ['dylə/'dulə] 1. langwerpige verlagings, kuil in een weg *We kregen zuver een knik in de rogge, doe we mit de waegen deur die doele in de weg reden* (Obk) 2. lager gelegen maar droog stuk in het land (Ol-Nl, bo) 3. ingesleten gedeelte (Nw) *Et mes sliepen dee moeder vroeger op 'e drumpel, of op 'e mure, dan kreej' soms een hiele dule* (Nw) 4. z. *koedulen, delle dulen* z. *koedulen*

duleriet (Nbk, Nt) Ook *doeteriet* (Ste), *doedelriet* (Ste) et ['dylə.../'dulə...] 1. blad van de lisdodde *In plaats van gewoon riet kwam d'r ok wel doedels of doedelriet op et dak, et was vule goedkoper mar ok slechter; et riet van de stoezebollen is zaachte, behalven die blujjen* (Ste)

dume z. *doeme*

dumeling(e) z. *doemeling*

dumen z. *doemen*

dumendik z. *doemdik*

dummeling z. *doemeling*

dummeltien (App, Dfo) et; ...ties ['dʌm|tin] 1. klein kind *Wat een klein dummeltien* (Dfo), *Wat het buurvrouw een klein dummeltien an de haand* (App)

dumpen ['dʌmpɪn] - dumpen

dunachtig (spor.) bn.; -er; -st ['d...] 1. hetz. als *dunnig*, z. *aldaar*

dunbaand I (Np) et ['dʌmbā:nt] 1. riet of stro tot dunne bossen gebonden *Dunbaand wodt ok viemebaand nuumd* (Np)

dunbaand II (Np) bn. ['dʌmbā:nt] 1. dun gebonden: van bossen riet, rogge *Van dikbaand riet kuj' dunbaand riet maeken* (Np)

dunbevolkt (l) ['dʌmbə...; aks. wisselt] - dunbevolkt

dundoek (ba) et ['dʌnduk] 1. dundoek, vlag *En et dundoek bewimpelt de paolen* (ba)

dune (App, Nbk, Nw, Ste, ba, b: lm) Ook

duun (spor.) de; -n; -gien ['dʏnə/dʏn] 1. heuveltje van fijn zand, duin *een dikke dune* (App), *een klein dunegien* (App), *Eerst gong hi'j de Kaele Dunen deur, dune op, dune of* (b), *Daor tooltert de jeugd deur de dunen* (ba) 2. sneeuwduin *Et jacht op dunen* nl. van sneeuw (Ste)

dunestreek (l) ['dʏnəstrɪ:k] - duinstreek
dunhudig (App, El) bn.; -er, -st [dʌnhydɔx; aks. wisselt] 1. de kou niet best kunnende verdragen *Ik bin dunhudig, ik kan 't niet best hadden* (El)

dunk Ook *donk* (Obk, Op), *deunk* (b) [dʌŋk/donk/dʌ:ŋk] 1. dunk, waardering *de minne deunk* (b), *d'r gien hoge dunk van hebben: Da'k now zoe'n grote donk van 'm hebbe as vakman...* (Op) 2. in *naor jim donk* naar jullie idee, opvatting (Obk)

dunken z. *donken*

dunne I de ['dʌnə] 1. dunne, diarree, in verb.: *an de dunne wezen/raeken*, zo ook *an de dunne 23 wezen* id. (Np, Bu)

dunne II bn.; -r, dunder (Bu, Nbk, Np), dunst ['dʌnə] 1. dun (van doorsnee, afmeting) *Mit bosken nuumden ze de dunderere hoolties mossels* (Np), *hiel dun pepier, Hi'j gaot deur dikke en dunne en var., z. onder dikke, bet. 1 2. van een laag: dun een dun laogien, Now, dat is ok mar een dun snegien brood* (Nbk), *We mochten de eerpels niet ofplaggen, we mossen ze dunne schellen* (Ld) 3. (van gedrukte of geschreven letters) smal 4. dun gebouwd *Hi'j is zo dunne, ie kun 'm deur een rinkien haelen* (Ste), *een dunne latte* dun gebouwd iemand (Db), *Die koe is zo dunne, ie kun de pette d'r wel an ophangen, et is zuver een kapstok zo dunne is hi'j* (Nbk) *Hi'j is zo dunne, hi'j kan wel deur een laampeglas* (Nw), (van een lang en dun iemand): *zo dunne as twee stieve koeken tegen mekeer* (Nw), *zo dunne as een latte, ...as een plaanke* (Ow), *...as een veter* (Nw), *...as een riempien* (El) 5. zuinig, gierig (Spa) *Die kerel is wel zo dunne* (Spa) 6. dun gezaaid, weinig voorkomend *De knollen staon dunne* (Ow), *Veeartsen weren d'r vroeger hiel dunne, heur* (Bdie, Nbk), *Tandartsen weren eerst ok nog mar hiel dunne* (Nbk), *Mien haor wodt ok al aorig dunne* (Nbk) 7. (van vloeistoffen) niet dik *dunne soep, As et dunne gaot (...)* als men diarree heeft (Diz), z. ook *dunne* I

dunnegien z. *duntien*

dunnegies (App, Ma, Np, Nw, Ow) bw. ['dʌnəxis] 1. dunnetjes *dunnegies overdoen* (App, Ow), *Et laand is dunnegies ommeploegd* (Ma, Np), *Stomp eiden is licht eiden, dunnegies; schaarpe eiden is zwaore eiden: niks vergeten en nog liest een zwaore paol op 'e eide* (Nw) 2. weinig (App) *Zokke goeie dokters bin d'r mar dunnegies* (App)

dunnen (Wol) ['dʌn:] - uitdunnen *de bieten dunnen* (Wol)

dunneploegen (Ste) zw. ww.; overg.; ploegde dunne, het dunneploegd ['dʌnəpløŋ] 1. ondiep, zeer licht ploegen, hetzelfde als *zwatmaecken*, z. aldaar

dunnig bn. ['dʌnəx] 1. enigszins *dunne* in meerdere bet., z. aldaar *De soep is wel wat dunnig* (App)

duntien (verspr.) Ook *dunnegien* (Bdie, Dfo, Np, Ol-Nl, Op, Ow, Ste, Sz) et; dunties ['dʌntin/...nəxin] 1. dun exemplaar **duo** ['dywɔm, ...wo:] - duo, tweetal (van personen) *een vremd duo* (spor.)

duobaene (spor.) ['d...] - duobaan

dupe ['dypə] - dupe, in *de dupe wodden/wezen*

dupen (Dfo, Nbk, Spa, Ste, b: ln) zw. ww.; overg.; duupte, het duupt ['dypm] 1. opputten (van water) *waeter dupen* (Nbk, Spa, Ste) 2. z. *deupen*

duperen (spor.) [dy'p:t:ərn] - duperen

duplikaot (l) [dypli'kɔ:ət] - duplikaot

duplo (l) ['dyplo:, ...ploʌ] - duplo, in *in duplo* (l)

duraobel (App, Nbk, Np, Obk, v, bo: Nw) [dy'ro:b] - durabel: duur, veel kostend *Et was vanzels vuus te duraobel om iedere dag sjerp in de brij te kriegen* (v), *Ie kun d'r van op an dat et duraobel kopen is* (Np), *'t Is een duraobel spullegien* (Np), *Da's een duraobel spul* dat kost veel geld (App, bo: Nw)

duren zw. ww.; onoverg.; duurde, het duurd ['dy:ərn] 1. duren: een bep. tijdsbestek hebben *Et duurde haost de hiele naacht* (j), *Et duurde een hele poze* (Dho), (...) *niet lange of* (...) (Nbk, j), *Et duurde niet lange en doe gaf hi'j zels les* (Nbk, j), *De dag wodt laeter, duurt ok vuus te kot* (ba), *Et kan nog wel een vorrels jaor duren* (Np), *'t Duurde effen en doe floepte 't locht in ienen weer an* (b), *Laot et wat duren* nl.

de winter (Nw), *Waachten duurt lange* 2. goed blijven, niet aangetast raken (van wat gegeten kan worden) *Die ofvalappels moe'j appat hollen, die kun niet duren* (Sz, Obk), *Rookvleis duurt et langst* (Nw), *Et het gien zoolt vannoden et kan wel duren* (Np)

durf (Nbk, b) de ['dʌr(əf)] 1. het durven *Ik wete now nog niet waor a'k de durf wegaelde* (b), *Dan moe'j durf hebben* dan moet je echt iets aandurven (Nbk)

durfal (Bdie, Pe-Dbf) ['dʌr(ə)val] - durfal, branieschopper

Durkien z. *Dirkien*

durkiespere(boom) z. *dirkiespere(boom)*

durp z. *dörp*

durpsfeguur z. *dörpsfeguur*

durpsgemeenschap z. *dörpsgemeenschap*

durpsgenoot z. *dörpsgenoot*

durpsharbage z. *dörpsharbage*

durpshuus z. *dörpshuus*

durpskefé z. *dörpskefé*

durpsleven z. *dörpsleven*

durven zw. ww.; overg.; dust(e)/durfde, het durfd ['dʌrbm] 1. aandurven, wagen *Durf ie wel over die sloot te springen?* (Nbk), *Ik durve ze zo wel een aai te geven* (v), *Ze durft d'r wel te wezen* is een beetje eigenwijs, parmantig (Bdie), *Mar toch mossen wij* (...) *de Heer integen gaon durven* (b), *Ze zeggen dat hi'j toch niet onder de lek van de kepotte geute staon durft te gaon* (s), *Dat is iene die et wel te zeggen durft* (Np), ...*wel zeggen durft* (Nbk), ...*durft te zeggen* (Nbk)

dus voegw., voegw. bw. [dʌs] 1. het gevolg uitdrukend: *Ik hadde de baand van de fiets lek, dus ik mos lopen* (Sz), *De akker was kleinder as hi'j west was, dus mos d'r wel iene an 't knoeien west hebben* (b) 2. als inleiding van een konklusie *Dus ie kun mi'j wel een betien helpen, begriep ik* (Nbk), *Hi'j vreug wat as et kostte, har dus 't fesoen beweerd* (b), *Wij dus op 'e jacht* (b)

dusdele (k: Ste) de; -n ['d...] 1. stuk vlakke grond waarop men boekweit dorste *Een dag of wat veur de tied* [nl. van het dorsen] *het de boer de dusdele in odder maekt; een stokkien gruslaand niet al te veer van huus het hi'j dunnegies ofplagged. Nao een paer daegen zunneschien is de dele in odder en kan et dusken beginnen* (k: Ste)

dusken z. *dösken*

duskeri'je - duurzem

duskeri'je z. *döskeri'je*
duskersvlegel z. *döskvlegel*
duskkaaste z. *dösikkaaste*
duskmesiene z. *dösikmesiene*
duskstok z. *döskestok*
duslange z. *dislange*
dusodder z. *disodder*
dusplak z. *dösplak*
dussen z. *dösken*
dust Ook *döst* (Db, Ma), *dööst* (App, Ow) de [dʌst/dæst/dœ:st] 1. dorst (lett.) *dust krieges, dust hebben: Mem, 'k heb dust!* (Nbk), *'t Was sucheri'jwaeter, mar aj' dust hadden smaekte et wel goed* (j), (gezegd wanneer kinderen schreeuwerig rondlopen:) *Hè, de kalver hebben dust!* (Ste), *Hej' dust? Gao dan mar even bij de kraene drink maar wat water, d.i. vaak: op koffie, frisdrank etc. hoef je nu niet te rekenen* (Wol), (schertsend:) *Ik kan van slaoperigheid niet zien zoe'n dust he'k* (Obk), zo ook *Ik kan van honger niet zien zoe'n dust he'k, en ik bin verlegen van heufdpiene, zo jokken me de hanen* (Bu), *'k Heb zoe'n dust, da'k niet kan spi'jen* (Ste) en *'k Hebbe zoe'n dust, ik kan van de honger niet pissen* (Wol), *dust hebben as een peerd * Hej' dust/Gao naor Berend Bust/Die het 'n hontien/En die pist je wat in 't montien* (Sz, Wol), ook gevolgd door *Hej' honger/Gao naor Berend Bongerd/Die het een hontien/Die schit je wat in 't montien* (Nbk), *Amen is 't gebed/Wie honger het die vret/Wie dust het die drinkt/Wie ofschit die stinkt* (Dho)
dustig Ook *döstig* (App, Ow) bn.; -er, -st [dʌstəx/'dæstəx] 1. dorstig, met dorst (lett.) *Dat maekte dustig en et bier was best* (ba), *een dustige dag* (ba) 2. dorst veroorzakend *Et is dustig weer vandaeye* (Nbk)
dusvlegel z. *döskvlegel*
duttien (Obk) ['dʌtin] - dutje, sluimering, slaapje *De oolde luden doen middags een duttien* (Obk)
duui z. *duj* I, II
duuien z. *dujjen*
duuizend z. *duzend*
duuk de; duken; dukien [dyk] 1. duik (in het water) *een duuk nemen*
duukboot ['d...] - duikboot
duuknekkig (Mun) bn.; -er, -st ['dyknekəx] 1. voorovergebogen, krom *Hi'j*

lopt wat duuknekkig (Mun)
duukplaanke ['dyk...] - duikplank *Hi'j sprong zo van de hoge duukplaanke* (Dho)
duukt (Nbk) bn. [dykt] 1. ineengedoken *duukt staon* (Nbk)
duum z. *doeme*
duumbreed z. *doembrette*
duumkracht z. *doemkracht*
duumschroeven z. *doemschroeven*
duumshout z. *doemshoolt*
duumstok z. *doemstok*
duumzugen z. *doempienzugen*
duumzuger z. *doenzoeger*
duun (Db, Nbk, b; ln) de, et [dÿn] 1. (verz.) helmplant (vroeger veel gebruikt om korfjes van te maken, het moest bij nacht en ontij uit de duinen bij *Appelsche* worden gehaald, het maaien ervan was nl. verboden)
duungebied (l) ['d...] - duingebied
duunpanne (Obk, Ol-Nl, v) ['d...] - duinpan
duupaeker (Ste) de; -s; -tien ['dyp...] 1. hetz. als *putaeker*, z. *aldaar*
duur I de [dy:ər] 1. tijdsspanne 2. lange tijd *Et gas kan op 'e lange duur wel es op raeken* (vo, Obk), *op 'e duur* (ko, v), *Zo bleef et laand ok haost allemaol in de familie, al rugelde die op de duur wel wat uut mekaer* (ko), *op den duur* (App, Nbk, vo)
duur II bn.; -der, -st [dy:ər] 1. duur, prijzig, veel kostend *Alles wodde duur* (b), *Et is me vusen te duur* (Nbk), *Alles is een stok duurder wodden* (v), *Dat bin de duurste koeken niet ze zijn nogal goedkoop* (Dfo), *Dat laand is vuul te duur om te kopen* (App), *een dure winkel, zo duur as peperpeperduur* (Pe-DbI, Ste) 2. gewichtig klinkend, in *dure woorden* (Nbk), *een duur woord* (Nbk, b)
duur III bw. [dy:ər], in *duur te staon kommen* zeer onaangename gevolgen gaan ondervinden
duurkoop (Dfo, Np, Pe-DbI) ['d...], in * *Goedkoop is (vaeke) duurkoop* goedkoop is duurkoop
duurte (bl) ['dy:ərte] - duurte, toestand dat iets duur is
duurzem ['dy:ərsm, ...səm] - duurzaam, lang goed blijvend *Die soep is niet duurzem, mar neem now gekookt spek, dat is wel duurzem* (App)

duuster I et ['dystɹ] 1. duisternis *Wat dee die snotlepel bij duuster ok butendeure!* (b), *Awwe wat anrieden bin we nog krek veur ('t) duuster thuus* (Obk), *En ja heur, daor ston een boerderi'je in 't duuster* (j), *Ik kan in et duuster niks vienen* (App), *in ('t) duuster zitten, de katte in ('t) duuster kniepen* (Db, Np) 2. onzekerheid over hoe het zit, komt enz., *in in 't duuster taasten* (Ow)

duuster II bn.; -der, -st ['dystɹ] 1. donker, zonder licht *Beneden oons is alles duuster* (v), *'t Wodt al duuster* (Bdie, Nbk, Ow), *Douk is 't duuster* (v), *'t Blijf van de morgen lange duuster, heur!* (Nbk), *Hielemaol allienig was die man daor, en et was zo duuster as wat* (j), *Kiek es hoe duuster de locht wodt, d'r komt een dikke schoever an* (OI-NI), *Et is hier arg duuster onder de bomen* (App), *Et was duuster bij huus van de plaggebulten* (Ow), *Bij duustere maone gaon wi'j nooit te aovendpraoten* (Db), *'t Is zo duuster as roet* (Db) 2. somber *Et was trouwens hielemaole een stried om zelsbehoold in duustere tiden* (j), *Ik zie de tied duuster in* (verspr., App) 3. geheimzinnig, niet normaal voor de gewone wereld *Mien wegen bin duustere paeden* (j), *een duustere zaak louche* (App) *een duustere smaek* (App)

duusteren (Dhau, Nbk, Obk, OI-NI) ['dystɹ] - duisternen, donker worden *Et begint al aorig te duusteren* (OI-NI), *Et duustert al wat, et wodt aovend* (Dhau)

duustermaone (App, Ow) de [...'m...] 1. omstandigheid dat de maan niet schijnt *We hadden et daor niks te roem, doe we daor bij duustermaone in de modder vaastezatten* (Ow)

duusternis (spor.) ['d...] - duisternis, het duister zijn

duusterte (App, El, b: lm) de ['dystɹtə] 1. duisternis *Even staon bliieven, dan wen ie an de duusterte* (El)

Duuts I et [dyts] 1. de Duitse taal *Ik kan gien Duuts (praoten) nl. spreken* (Nbk, Np), *...verstaon* (Nbk)

Duuts II bn. [dyts] 1. Duits *Biggen kregen in de Duutse tied een lotien in 't oor; biggemarken zeden ze daor tegen tijd dat de Duitsers hier als bezetters waren* (Obk), vandaar *et Duutse jok* (b), *Oolde Duutse*

marken bin al lange niet meer geldig (Op), *Dan perbeerde hi'j et insterment grondig en speulde prachtige Duutse lieties* (j), *de Duutse polka* bep. ouderwetse dans, *een Duutse pupe* Duitse pijp (j): *K. stopte dan zien grote Duutse piepe en begon te vertellen over zien vroegere haandwark* (j), ook hetz. als *datapupe*, z. aldaar (bs: Obk), (zelfst.) *Een jaeger had vroeger een staonde Duutse* bep. jachthond (Obk), ook *Duutse staonde* (Np), *Duutse laandvarkens* d.i. van een Duits type (spor.), *Duutse laekens* flanelen lakens (Nbk, Nw), *een Duutse bovenlaander* paard van het Holsteiner type (Bu) 2. in het Duits *een Duuts zeggien* (Nbk), (zelfst.) *op zien Duuts*

Duutser ['dytsɹ] - Duitser *De Duutsers wodden vroeger altied poepen nuumd; ze weren de maenksen hier mit tekstiel een stok veuruut. D'r kwammen hier doe lappiespoepen mit et pak bij de deuren langes* (Ow), *Ze is trouwd mit een Duutser* (Np), *Wat was dat een dikke Duutser, daor op 't straand een Duutser, die dik was* (Db, Ma, Nbk), *In de oorlog kregen de peerden wel es een naegel in de hoeve, dan weren ze kreupel, en wodden niet vodder deur de Duutsers de Duitse bezetters* (Dfo), *In de oorlog hadden we 't niet erg op een Duutser staon* (Spa), *De Duutsers bin we nog niet vergeten de Duitsers in de oorlog* (Dho)

Duutsgezind (spor.) [...'sɪnt] - Duitsgezind **Duutslaand** ['d...] - Duitslaand *N. was melkknecht west in Duutslaand* (Np)

Duutstaelig [...'t...] - Duitstalig

duve z. *doeve*

duvedrek z. *duveldrek*

duvekaeter (Dfo, b: lm) Ook *duvekater* (p) tw. ['dy:və..., 'dy:wə.../...ka:tɹ] 1. duve-kater, drommels (z. ook onder *duvelkaeter II*) *O duvekaeter haele nog toe ach wat een toestand, potverdorrie* (Dfo)

duvekaeters (App, s: oost.) bn., bw. ['dy:wəkæ:tɹs, ...və...] 1. bliksems, donders *Die lopen duvekaeterse hadde* (s: oost.), *Dat is een duvekaeterse boel* (App)

duvekarvel (fp) et ['dy:wəkəɾm], 'dy:və...] 1. (verz.) gewone duivekervel

duvekater z. *duvekaeter*

duvel I de; -s; -tien ['dy:w], ...v] 1. duivel, de Boze, bij uitbreiding: boze geest

duvel - duvel

'God' en 'duvel' ligt him veur in de mond, mar as et d'r op ankomt is hi'j schietend bange (Dfo), Dat mag de duvel weten, Al zol et ok van de duvel kommen, dan zol ik et anveerden (vo), 't Was vandemorgen weer hielemaole mis mit 'm, och, hi'j is van de duvel bezeten (Diz, Obk, Nw), Et moet blikker veur de duvel weg kommen het is een moeilijke zaak iets van hem gedaan te krijgen (Nw), Je moe'n aaltied mar zo rekenen: zo gauw aj' joe opwienen het de duvel je al te pakken (Nw), In De Kniepe woonde een kerel die kon de duvel uutbanen (Obk), 't Is altied duvel kom d'r uut hij is altijd snel woedend en gaat dan te keer (verspr.): Bi'j 't minste of geringste is et duvel kom d'r uut (Ld), zo ook 't Ging daor inienen van duvel kom d'r uut (Spa), Aj' niet van de duvel kommen, kom dan mar veerder kom maar binnen (b), Hi'j vluukt alle duvels uut de hel hij vloekt enorm (Wol, Np), Da's et leste wat de duvel scheten het het is niet veel bijzonders (Bu), (bij vergelijking) Wat een duvel! een rare kerel (Bdie), Daor moe'k mit duvel en geweld aachteran met grote inzet (Dho), Et kan me gien duvel schelen niks (Sun-Ot), Daor zal de duvel omme lachen a'k dat niet gewaarwodde ik kom er hoe dan ook achter (Sz), Hi'j het de duvel in is erg boos (ZW, Nbk), Hi'j trekt een gezicht of hi'j altied de duvel in het altijd kwaad is (Sz, Spa), om de (dooie) duvel niet hoe dan ook niet (Ol-Nl), zo ook Dat moej' om de duvel niet doen (Bu), Hi'j is veur de duvel niet bange durft heel wat (verspr.), Hi'j is veur de duvel niet benauwd is voor niets of niemand bang (Ste), Hi'j gaot veur de duvel niet uut de weg hij durft de ander wel aan te pakken als die vervelend doet, de baas over hem wil spelen, wie het ook is (Db), N. wus van de duvel gien kwaad deed alsof hij van geen kwaad wist (Ol-Nl), 't Gong slim moeilik, ij mossen 't veur de duvel haelen (Ow), Daor kuj' om mi'j de duvel bi'j haolen dat zie ik niet zitten, bekijk het maar (Spa), zo ook Dat haelt je de duvel dat had je gedacht, bekijk het maar (Ma, Nbk, Np, Nw), ook: we zullen het hoe dan ook voor elkaar krijgen (Ma, Nbk, Np, Nw), zo ook Dat zal joe de duvel haelen (Bdie) en Hael je de duvel (Nbk), De duvel zal je haelen

de duivel hale je, barst maar (Np), bo), De duvel mag mi'j haelen as ik 't wete ik weet het absoluut niet (Bdie), De duvel haele, et is wel waar hoe dan ook (App), Loop naor de duvel loop naar de pomp, barst maar (Diz), Dat zal de duvel haelen, ik laot et d'r niet bi'j zitten (Nt, Ld), ...zal jow de duvel haelen as ik et niet klaor kriege (Diz), Dat kan je de duvel haelen hoe dan ook (Ld), Et zal 'm de duvel haelen id. (El), As dat niet waar is dan mag de duvel mi'j haelen (Op), Daank je de duvel dat doe ik niet, ben je gek geworden (Nbk), Hi'j is de duvel ontkreupen is een echte deugniet (Nt, bo: Nw), zo ook Hi'j is de duvel ontkreupen bi'j lochtschoondag is enorm gewiekst, leep (Ste, Dho), ...op klaorlochte dag (Ste), Hi'j is de duvel te slim of id. (Ld, Obk, Op), ...te glad of (Dfo), Dat duveltien van binnen speult me weer patten gezegd wanneer iemand iets zegt maar het eigenlijk voor zich had moeten houden (Nbk), Da's ok een knecht van de duvel een gemene vent (Dho), zo ook de duvel zien knechien wezen (Db, Ld), ook: overduidelijk als knecht worden behandeld (Db, Ld), zo ook Hi'j was des duvels knecht (Ld), (schertsend of min of meer als verwensing:) de duvel mit zien knecht (Ol-Nl), zo ook de duvel mit zien grootmoeder (Ol-Nl), Die meensken dat bin de duvel en zien moer gemene, vreselijke mensen (Op), 't Is of de duvel d'r mit speult gezegd wanneer het erg tegen zit, wanneer niets lukt (verspr.), ...'t Is krek... (Np), ...d'r bi'j achter zit (Np), zo ook De duvel speult d'r mit (Bu), Hi'j het de duvel aachter 't gat is haastig of angstig (Nbk), zo ook 't Liekt wel of de duvel him aachternaozit (Obk), Hi'j is zo goed, hi'j kan mit de duvel wel opschieten hij is te weinig assertief (Nt), Et is de duvel verzuken vragen om moeilijkheden (Obk), bi'j de duvel te biecht gaon (Ow, Wol), zo ook bi'j de duvel de boel opbiechten (Sun-Ot), I'J wo'n bi'j de duvel te biecht roepen (Ow) en Hi'j kwam bi'j de duvel te biecht (Np), N. is te dom om veur de duvel te daansen (verspr.), ...te stom... (Bu), Die is te lui om veur de duvel te daansen (Diz, Ol-Nl, Ow), Hi'j kiekt al het hi'j de duvel vermoord (Dla), as een duveltien uut een deusien (verspr.), zo ook Hi'j vligt d'r uut

as een duvel uut een deusien (Bu), as de duvel maeken daj' votkommen (Obk), Ze vochten as duvels (v), Hij loopt, al zit de duvel hem op 'e hakken (Sz), Daor moe'n we as de duvel aachteran (Db), zo stark as de duvel (Bdie) 2. boosaardig iemand een kwaoie duvel een boosaardige vrouw (Obk), een boosaardige jongen (Ow) 3. bijdehand kind, levendig kind, soms: en dat op een niet-gemene manier ondeugend kan zijn *Wat het die kleine duvel now weer uuthaeld* (Ol-Nl), *een kwaod duveltien* een klein, vinnig meisje (Diz, Nbk, Wol), *Die jonge van oons dat is een dikke duvel* (Db) ...een echte duvel (Sz) 4. handig, pittig iemand, iemand die door handig te zijn of door te durven alles klaar kan krijgen *Dat oolde mannegien is een duvel, hij is alleman te glad of* (Dfo), *Dat is een grote duvel* (Spa), *Wat een duvel is dat toch wat een rakker* (Bu, Wol) 5. iemands lichaam, in op je duvel kriegen: *Hij krig wat op zien duvel* lichamelijke straf (ook wel niet-lichamelijk) (k: Ste), zo ook *iene (wat) op zien duvel geven: Ik geve him op 'e duvel* (Ste) 6. hetzelfde als jotien, klein, gietijzeren kachteltje (verspr.), z. aldaar *Vroeger haj' een duveltien op 'e heerd, dat ding was zo mar rood* (App), *Bi' een duveltien verbrandaende ij van veuren en bevreur ij van aachteran* (Ow), *Beppe mos heur duveltien even veur de zundag poetsen* (Db) 7. bep. houten pen waarmee men te verbinden delen aan elkaar vastzet (Ma, Ol-Nl) *Tussen twee velgen zat een deuvet om ze vaaste an mekeer te kriegen* nl. in het wiel van de boerenwagen (Ma) * *De duvel schit altied op een grote hoop rijken kriegen toch altied nog meer extra's* (Nbk, Np, Pe-Dbl, Obk), ...op een grote bulte id. (Db, Obk, Sz), ...op bulten (El), *Ledigheid is des duvels oorkussen* (Spa), *As je alles goed is, kuj' mit de duvel akkederen* (Np, Ste), zo ook *Aj' overal ja en amen op zeggen, dan kuj' mit de duvel wel akkederen* (Np), *Roomse paepen/Kun niet gaepen/Om heur dikke kin/Daor zit de duvel in* (Np), (met name gezegd tegen katholieke kinderen door kinderen van de niet-katholieke school) *Roomse paepen/Kun van de honger niet gaepen/En hebben een bakkien onder de kin/Daor pist de duvel in* (Ste), 'Alle beties helpen', zee de

duvel, en hij smeeet een luus in de hel (s: Wol), 'Et is me zo'e'n volkien', zee de duvel, toe hadde hij een krojevol kikkers, toe as hij ze d'r in hadde, floepten ze d'r net zo hadde weer uut (Sz), *Aj't over de duvel hebben, dan trap ie him op 'e stat* (verspr.), ...praoten... (Sun-Ot), *Aj' et over de duvel hebben, hejm bij de stat* (Nt), *Veur niks laoj' de duvel daansen* voor niets gaat de zon op (Bu), *Aj' de duvel dienen willen, moej'm melk voeren* je moet zoete broodjes bakken, vleien (Bu), *Dat ridt him de duvel* dat is toch niet mogelijk, dat bestaat toch niet (Ma), ...ridt je... (Np), *Twie geloven op ien kussen, daor slapt de duvel tussen* (Np), *Ie moe'n de duvel wel es goed doen om zien kwaod doen* je moet wel eens pappen en nat houden met iemand om erger te voorkomen (s)

duvel II Ook *dievel* (App, Db, Dfo, Nbk, Obk) tw. ['dy:w], ...v|/'di:w], ...v|] 1. donders, potverdrie *Daor kuj' duvel op zeggen* dat is zeker (Nbk, Obk), *te dievel* potverdrie, donders (App, Db, Dfo, Nbk, Obk): *Te dievel, da's een mooie meid!* (Db), *Te dievel, now hebben die pinken mij de zoderingen ommeraege* (Obk), zo ook *te duvel* (verspr. west.), *Te duvel haele, smerig jonk, wat hej' toch daon!* (Np), *O, te duvel wat mos ik hadde lopen om die bus te pakken* (Bu)

duvelbaander z. duvelbaner

duvelbander z. duvelbaner

duvelbaner (verspr.) Ook *duvelbaander* (Nw, b: lm), *duvelbänder* (Db, Dho, Obk, Ow, Ste), *duvelbannier* (Bu, Dla, Sz) de; -s; -tien ['dy:w|bã:nr̥, ...v|.../...bã:ndr̥/...bandr̥/...banr̥] 1. duivelbanner *De duvelbaner mos de hele stal rondlopen* (Pe-Dbl), *De duvelbaner zee: 'Van De Blesse naor Noordwoolde, hoog om hoog, et hatt' naor boven; hier beneden is et niet'* (Nw), *naor de duvelbaander in De Kniepe* (Nw), *As iene overleden was mos de duvelbaner kommen om de duvel uut huus te jaegen* (Spa) 2. felle vrouw die nergens bang voor is (Ste) *Wat een duvelbaner!* (Ste)

duvelbannier z. duvelbaner

duveldrek (verspr.) Ook *duvelsdrek* (Ow, Pe-Dbl, b: ln), *duvedrek* (Sz) ['dy:w|zdrek/.../dy:wã..., ...vã...] 1. mengseltje van bep. kruiden dat men in een zakje om de hals bij zich droeg (of in een jas- of broekzak)

duvelen - duvelskaeter

en dat volgens de overlevering de drager behoedde voor onheil, ook in andere toepassingen: *Bi'j mond- en klauwzeer wodde d'r ok duveldrek ophaeld, daor mos ie deur lopen en dan kreej' die ziekte niet in je vee* (Nw), *Duveldrek wodde in een koehoorn daon, et kwam van de duvelbaner; de koenen kregen 't an de kop te hangen tegen ziekten* (Obk), *Duveldrek dat bruukte ie bij' 't visken, deur 't deeg en dan beweerde ie et in een dichte deuze en in 't aachterhuus, want et stonk knappies* (b, Nw), *Vroeger gong ie naor de duvelbaner en dan moj' duveldrek onder de drumpel leggen* (Ma), *Duveldrek is gelig goed en 't stinkt slim stark, in een zakkien, bij de drogist koj' 't kopen* (Ma), *Heur buurvrouw kon heksen, ze gong naor De Kniepe om wat duveldrek op te haelen, dan gebeurde d'r niks* (Nw), *Duvedrek is van duven, et wodt droogd en later gebruukt* (Sz) 2. schertswoord voor een onbekend zalfje (Ow) 3. bep. soldeerwater (Ow) *H. bruukte vroeger de tange as soldeerboolte om lekke emmers en melkbussen te solderen. In de omtrek van et gattien mos een plakkien goed schonemaekt wodden mit soldeerwaeter dat wij' duvelsdrek nuumden* (Ow) **duvelen** zw. ww.; onoverg.; duvelde, het duveld ['dy:w|n, ...v|n] 1. schelden en foeteren, ketteren (Nbk) *Doe he'k wel duveld!* (Nbk) 2. vallen (verspr. WS, Db) *Die jonge kwam nuver uut de boom duvelen* (Bdie), *Daor duvelt me dat ding naor beneden* (Np), *Daenk d'r omme daj' niet van de stoel duvelen* (Dho), *Bi'j de schoonmaek duvelden mij' de beelties van de kaaste* (Op) 3. in d'r uut duvelen wegsturen, eruit gooien (Mun) *Aj' niet opholen mit dat gevleuk, duvel ik joe d'r uut, begrepen!* (Mun) 4. kunnen schelen (Ol-Nl) *Wat duvelt je dat!* (Sun-Ot) **duveljaegen** (verspr.) Ook **duveljagen** (Spa) zw. ww.; onoverg.; duveljaegde, het duveljaegd ['d.../...] 1. donderjagen, stoeien of anderszins lastig doen *Aj' niet opholen te duveljaegen, wodde ik kwaod* (Bdie), *Die jongen waeren altied an 't duveljaegen* (Pe-Db), *...bin an 't duveljaegen* (El), *Toe jonges, hou op te duveljagen* (Spa) **duveljagen** z. **duveljaegen** **duvelkaeter** I (Ma, Nw) de; -s; -tien ['d...]

1. (g. mv., g. verkl.) bep. fijn gebak, duivekater, kerstbrood (Nw) *Een duvelkaeter is een grote rakkerd, mar 't kan ok lekker gebak wezen, een dubbele viere mit haoken en ogen en strepen* (Nw) 2. rakker van een jongen (Ma, Nw)

duvelkaeter II Ook **duvelskaeter** (Np, Wol), **duvelkater** (WH) tw. ['dy:w|kæ:tr/...|s.../...ka:tɪ] - duivekater, drommels *Duvelkaeter, ze hebben me de appels van de boom steulen* (Ow), *Duvelkaeter wat vul me dat tegen* (Bu), *Duvelkater, wat mekeert je toch* (Spa), *Duvelkater, zowat onder de auto!* (Dla), *Duvelkaeter nog es toe!* (Nbk), *...nog toe* (Sun-Ot), *...nog an toe* (Ma, Obk, Ol-Nl, Op), *te duvelkaeter* (Bdie, Db, Nbk, Pe-Db): *Te duvelkaeter jongien, dat is niet best* (Dfo), *te duvel(s)kaeter nog an toe* (Np), *De duvelkaeter jonge! A'k je in de vingers kriege!* (Sz), *Wel duvelkaeter nog an toe* (Dho)

duvelkaeters (Nbk, Nt) bw., bn.; attr. ['d...] 1. drommels, bliksems **duvelkaeterse** jonge (Nt, Nbk)

duvelkater z. **duvelkaeter** II

duvels Ook **dijvels** (App) bn., bw.; -er ['dyw|s, ...v|s/'deɪ...] - duivels: erg boos: *Hi'j wodde duvels!* (Nbk, Ste), *Ik kan mi'j wel zo duvels maeken!* (El), *Ik was zo duvels op die jonge, dat hi'j dat kleine kiend zo plaogde* (Obk), *Ie zollen d'r duvels om wodden* (Bu), *Hi'j was duvels in de kop* (Nt), *Hi'j was zo duvels as de pest* (Ow), *N. is zo duvels as een spinne* (Bdie, Dho); erg ondeugend: *Die duvelse jonge toch!* (Nbk); erg, enorm *Et gaot daor altied mit duvels geweld* (Bu, Nw), *Ze holen d'r duvels rekening mit in de peerdehaandel* (Ste), *Hi'j is duvels bi'jdehaand* (Np), *...sterk* (Spa), *Et is duvels mooi* (App, Ow), *Et is duvelse koold* (Bu), *Hi'j is duvels(e) stark* (Diz, Nt, El), *een duvelse minne kerel* (Ol-Nl), *Hi'j zag duvels goed dat hi'j mis was* (b: ln), *Hi'j wus duvels goed* (...) (b, Nbk), *een duvelse boel* een heel slechte/erge zaak, (App), *een dijvelse boel* (App)

duvelsdrek z. **duveldrek**

duvelsei (s) ['d...] - duivelsei

duvelsgaoren (fp) et ['d...] 1. warkruid, z. ook **duvelsni'jgaoren**

duvelskaeter z. **duvelkaeter**

duvelskop (Bu) de; -pen; -pien ['d...] 1. kwajongen *Wat toch duvelskoppen!* (Bu)
duvelsnijgaoren (verspr.) et [...'n...] 1. warkruid *Duvelsnijgaoren is de plaante zonder wottels, die wint de heide in en daor leeft hi'j van* (Nw), *duvelsnijgaoren om de heide henne* (Nbk) 2. kleefkruid (Obk) *W. had van 't jaor nog duvelsnijgaoren in de eerpels* (Obk)
duvelstoejaeger Ook *duvelstoejager* (WH) de; -s; -tien ['dy:w]s..., ...v]s.../...] 1. manusje-van-alles, *duvelstoejager Aj' jong binnen en argens krek beginnen mit warken en ze laoten je van alles doen, woj' een duvelstoejaeger nuumd* (Ste), *Ik moet ok alles doen, ik liek wel een duvelstoejaeger* (Bu), *Hi'j wodt deur zien baos wel es bruukt as duvelstoejager* (Spa) 2. iemand die altijd op het tweede plan komt, die enigszins achtergesteld is in een huishouding met kinderen (Nw)
duvelstoejager z. *duvelstoejaeger*
duveltien (Spa) et; ...ties ['dy:w]tin, ...v]tin] 1. vlinderstrik
duvemelker z. *doevemelker*
duvepotien (Spa) et ['dy:wəpə:ətin, ...və...] 1. pootje van een duif 2. hetz. als *snottebelle*, bet. 1
duzelen (spor.) ['dy:z]n - duizelen: duizelig zijn *Ik duzelde d'r van* (Sz), (gezegd als het iemand te veel wordt, als men het niet meer snapt:) *Et duzelt me* (Nbk)
duzelig (verspr.) ['dy:zələx, ook 'dyz]... - duizelig *Iene die duzelig in et heufd is, lopt onzeker* (Ld)
duzend I Ook *duuizend* (Nbk, Obk) et ['dy:znt/'dy:jznt] 1. duizendtal *Et talhoolt wodde bi'j de duzend verkocht* (El) 2. groot aantal *Bi'j duzenden gaon ze weer op vekaansie dit jaor* (Nbk)
duzend II Ook *duuizend* (Nbk, Obk) hoofdtelw. ['dy:znt/'dy:jznt] 1. duizend *duzend gulden, (...) op nog gien duzend tree van Spier* (b) 2. groot aantal *Die bonte koe ken ik uut duzend, die is goed herkenber* (Sz), *een man uut duzend een voortreffelijke man* (Bdie, Pe-Db), zo ook *Hi'j het een wief uut de duzend* (El)
duzendblad (fp) ['d...] - bep. plant: duizendblad (Achilla)
duzendhooft (Bdie, Dho, Pe-Db) et ['d...] 1. gekloofd talhout: *Duzendhooft is 'n*

talhoolt (Bdie), *Ze hebben een bulte duzendhooft bi'j huus staon* (Dho)
duzendjaorig (vo) [aks. wisselt] - duizendjarig *Ik zie et duzendjaorige riek (...) niet meer zitten* (vo)
duzendknoop z. *duzendknope*
duzendknope (fp) Ook *duzendknoop* (fp) ['d.../...] - bep. plant: duizendknoop
duzendpote (spor.) ['d...] - duizendpoot: iemand die alles kan, doet
duzendschoenen z. *duzendschone*
duzendschone (fp) Ook *duzendschoon* (fp), *duzendschoenen* (fp) de; -n; ...schoontien ['d.../.../...skū(:)n:] 1. duizendschoon
duzendschoon z. *duzendschone*
duzendvoold (l) ['d...] - duizendvoud, in *in duzendvoold* duizendvoudig (l)
duzentien ['dy:zntin] - duizendje
dwaarg z. *dwarg*
dwaargachtig z. *dwargachtig*
dwaelen (WS, App, Dhou, Nbk, Obk) Ook *dwelen* (verspr. OS, b), *dwalen* (Dhou, WH) ['dwe:ln/'dwt:ln/'dwa:ln] - dwalen: dwalend lopen: *In de mist kuj' raar dwalen* (Spa), *Hi'j was ok aorig an 't dwaelen* (Nt), *En die 't veerste vot dweelde (...)* (b), *Zien gedaachten dweelden naor (...)* gingen ongemerkt naar (b)
dwaellocht (WS, Nbk) Ook *dweellocht* (verspr. OS, Bu) et; -en; ...lochien ['dwe:loxt/'dwt:loxt] 1. (vaak verkl.) dwaallicht, vaak: beweeglijk licht op de heide waarvan men zich de oorzaak niet realiseerde, ook wel met de gedachte aan gevaarlijke wezentjes *Iene die uut aovendpraoten gong, zag dan achteruut wel een dweellochien over de heide* (Nbk), *Een dweellocht dat waren dan een soort vuurvliegjes* (Bu), *dwaellochies boven 't laand* (Bdie), *...op 'e heide* (Bu, App), *In et Fochtelere vene zaggen ze vaeke dweellochies* (Dfo)
dwaelspoor (verspr. west.) Ook *dweel-spoor* (Ow) ['dwe:lspo:ər/'dwt:l...] - dwaal-spoor, in verb. als *op een dwaelspoor raeken* (Nbk), *Ze brochten de pelisie ok wel es op een dwaelspoor* (Ow)
dwaes (Nw) [dwe:s] - dwaas: gek *Och, een dwaeze stumper je, aandere is et niet* (Nw)
dwalen z. *dwaelen*
dwang de [dwan] 1. dwang, druk die men op iemand uitoefent om iets te doen *Ik doe dat niet onder dwang* (Nbk), *Mar ik*

dwangarbeid - dwas

bedoele aenlik dat et onder dwang muulik is om je principes hoge te hofen (vo)

dwangarbeid (spor.) ['dw...] - dwangarbeid

dwangbevel ['dw...] - dwangbevel

dwangmaotig [...'m...] - dwangmatig *Hi'j nam nog altied een omweg as hi'j naor huus leup, dwangmaotig* (v)

dwangmiddel ['dw...] - dwangmiddel

dwarg (verspr.) Ook *dwaarg* (Nw), *dwerg*

(Bdie, Dho, Ow, Ol-Nl, WH) de; -en; -ien

[dwar(ə)x/dwa:rəx/dwɛr(ə)x] 1. kleine persoon, klein dier, kleine boom enz. *Et is een klein kereltien, een dwarg* (Sz), *In 't sirkus doet soms een dwerg mit* (Spa) 2. erg klein kalfje (Nbk, Nt) *Een klein kalfien numen wi'j ok wel dwarg* (Nt)

dwargachtig Ook *dwaargachtig* (Nw),

dwergachtig (WH) bn.; -er, -st ['dw.../...]

1. dwergachtig

dwargdenne (Obk) de; -n; -gien ['dw...]

1. jong sparreboompje, ook: sparreboompje van het soort dat niet zo groot wordt

dwarggruj z. *dwarggruui*

dwarggruui (l) Ook *dwarggruj* (Dho)

['dw.../...] - dwarggroei *Da's iene mit een dwarggruj* (Dho)

dwargkalf (Nbk) Ook *dwergkalf* (Spa) et;

...kalver; -ien ['dwar(ə)x.../'dw...]

1. erg klein kalfje

dwarre (verspr., b: lm, ln) de; -n; -gien

['dwarə] 1. dwarskop, iemand die

voortdurend dwarsligt, ook wel: kreng van een meid *Hi'j kwam nog wel vaeke bi'j*

oons, dan was 't nog niet zoe'n rere kerel,

mar hi'j vatte een hoop verkeerd op, dan

was 't een dwarre (Nw), *Die man hadde*

een dwarre van een wief (Op) 2. klein

exemplaar, dwerg (Dho, Np) *Die grujt*

niks, wat een dwarre! (Dho), *Dat pinke-*

kalfien is een dwarregien (Np)

dwarre-ei (Bu, bo: Bu, Nw) et; -er; -gien

['dwarəj] 1. klein ei van de kip *Ze zeden*

vroeger: aj' zoe'n dwarre-eigien opatten,

dan wodde ie niet groter; d'r zat ok gien

dore in, niks as een betien wit (bo: Bu,

Nw)

dwarrel (Bu, Dfo, Ld, Nbk) de; -s; -tien

['dwar] 1. wervelwind (Ld) 2. hetz. als

dri'jbossel, z. aldaar, z. ook *gieseltoppe*

(Bu, Dfo) *Hi'j het een gieseltoppe of*

dwarrel in 't haor (Dfo)

dwarrelen zw. ww.; onoverg.; *dwarrelde,*

het/is *dwarreld* ['dwarlɛn] 1. *dwarrelen* *De*

wiend lat wat dooie blaeden as in een

wiendeldaore henne-en-weer dwarrelen (v),

De blaeden dwarrelen om huus toe (App),

...van de bomen (Spa, Nbk), (onpers.) *Et*

dwarrelt me aorig veur de ogen ik kan even

niet meer scherp zien, ik zie sterretjes

(Nbk) 2. zich *dwarrelend* verplaatsen,

dwarrelend lopen *De kiender dwarrelen op*

'e diek mit de fiets lopen op *dwarrelende*

wijze (Spa), *Die lopt ok aorig te dwarrelen*

(Nbk), *Hi'j dwarrelt d'r raer henne* hij loopt

onvast en is kennelijk dronken (Np), *Schei*

toch es uut te dwarrelen, mien jonge (Np),

Die dwarrelt raer deur 't laand (Bdie)

dwarreltoefte (Bu) de; -n; ...toefien

['dw...] 1. hetz. als *dwarrel*, bet. 2, en

dri'jbossel, z. aldaar

dwarreltwirre (Nw) de; -n; -gien ['dw...]

1. hetz. als *dwarrelwiend*, z. aldaar

dwarrelwiend Ook *dwirrelwiend* (App,

Sun-Ot) ['dw.../...] - *dwarrelwind*, nu eens

uit de ene, dan weer uit de andere richting

komende wind, afwisselend zwakke en

krachtige wind *Een dwarrelwiend deur de*

hujoppers, now, dan kuj' wel weer opni'j

beginnen (Nw), *Bi'j oons schuurtien haj'*

vaeke een vremde dwarrelwiend (Db)

dwas bn.; -ser [dwas] 1. met een (min of

meer) rechte hoek op iets anders, op een

andere richting *Die zette zien fiets dwas op*

't pad (b), *Hi'j baggelt dwas deur et laand*

niet langs de rand (Nbk), *De koeenen*

vleugen me dwas deur de tuun id. (Nbk),

zo ook *De koegel gong him dwas deur de*

haand id. (Nbk), *De jaegers scheuten dwas*

deur et nust (Nbk), *Et zit 'm dwas in de*

huud het zit niet lekker in z'n lijf (Diz),

zo ook *D'r zit me wat dwas in et lief* (Nbk),

en *Mi'j donkt die* [d.i. de vele gegeten

eieren] *zullen je ok wel es dwas legen*

hebben (d), *Hi'j is dwas deur alles henne*

hij is razend (Nbk), *Een kepot stok geute*

ligt dwas over de tonne henne (v), *De*

toeken liggen dwas deur mekeer geheel

door elkaar (El), *D'r staot een dwasse*

wiend zijwind (Bu), *Zi'j is altied dwas*

tegen de draod in (El, Nbk), *Hi'j gaot*

altied dwas tegen de draod/stroom in

(Nbk), *Die gaot d'r altied dwas tegenin*

bepleit altijd het tegenovergestelde, wil het

altijd anders (Nbk, Np), *de diek/et pad*

dwas gaon/kommen oversteken (Np), *iene*

de pote dwas zetten hem dwars zitten (Ma,

Nbk), *iene dwas veur de voeten/poten kommen* (verspr.) 2. in: *dubbel(d) en dwas geheel en al, meer dan: Dubbel(d) en dwas het hi'j dat verdiend* (Nbk) 3. weerbarstig, steeds tegenwerkend *Doe toch altied niet zo dwas, je* (Nbk), *Die kerel ligt altied dwas* (Nbk, Np), *Hi'j is zo dwas as een varken* (Nbk, Wol), *...as een fluite* (Wol), *...as ik weet niet hoe* (Ol-Nl)

dwasklaampe de; -n, -ns (Nw) ...balkien [ˈdwaʒb...] 1. dwarsbalk: *Dat dwasklaampien was vermoegd* (Np), vaak: zware balk op de binstijlen die beide verbindt: *Dat bint wodt niet beter, d'r moet een ni'je dwasklaampe in* (Sz), *een dwasklaampe an de stiele* (Bdie), ook: dwarsbalk die de stijlen van een klokkestoel met elkaar verbindt (bs) 2. losse, dwars op de hoogterichting aangebrachte balk achter de bandsleur, om die mee vast te zetten (Pe-Db) 3. (vaak verkl.) vlinderstrik (Dfo, Db, El, Ma, Ow)

dwasklaap (El) de; -n; ...battien [ˈdw...] 1. batte die dwars geplaatst is

dwasklaap (El) et; -en [ˈdw...] 1. zware balk die twee binstijlen verbindt

dwasklaapen [ˈdwaʒb...] - dwarsbomen *Ie hebben altied meensken op een vergadering die dwasklaapen gaon* (App)

dwasklaap [ˈdw...] - dwarsligger *N. is now ienkeer een dwasklaap* (bo: Bu)

dwasklaap de; -n [...ˈr...] 1. het voortdurend dwarsliggen, het voortdurend zich niet konstruktief opstellen *Et is niks as dwasklaap* (Np)

dwasklaapen (verspr.) Ook *tegen-bongelen* (Bdie), *bongelen* (Db, Ste) zw. ww.; overg., onoverg.; dwasklaapen, het dwasklaapen [ˈdw.../...] 1. dwarsbomen, dwarsliggen *Ze willen altied dwasklaapen* (Nbk), *Hi'j mag graeg dwasklaapen* (Ma), *Jow moe'n oons niet altied zo dwasklaapen* (Op), *Lig niet zo te bongelen* (Ste), *Hi'j het de hiele dag dwasklaapen* (Np), *Hi'j ligt ok altied te dwasklaapen* (Nbk)

dwasklaap (Bdie, Db, Dfo, Diz, El, Np, Nw, Ow) de; ...bomen [ˈdwaʒb...] 1. dwarsligger 2. biels onder spoorrails (Nw)

dwasklaap (Nw) [ˈdwaʒbɔsɪr] - dwarsligger, dwarskop *Een dwasklaap is hi'j aaltied west; aj' een witte hond zien is hi'j bij hem zwat* (Nw)

dwasklaap (verspr.) bn. [ˈdwaʒdɑ:ər] 1.

middendoor

dwasklaap bn. [aks. wisselt] 1. geheel middendoor *Et brak, et was dwasklaap* (Nbk), *wat dwasklaap slaon iets geheel middendoor slaan* (Nbk)

dwasklaap (Bu) bn. [aks. wisselt] 1. geheel en al nat, hetz. als *dweideurnat*

dwasklaap (Ste) et; -en; ...dinkien [ˈdwaʒdɪŋ] 1. dwars geplaatst ding *Boven op 'e hujsplitte zit een dwasklaap, om de voete op te zetten* (Ste)

dwasklaap (Bu) [ˈdwaʒdrɔ:ədɔx; aks. wisselt] dwars wat het beloop van de nerven betreft *D'r is ok dwasklaap hooft* (Bu)

dwasklaap (Sun-Ot) de; -s; -tien [ˈdw...] 1. dwarsligger, iemand die steeds anders wil, niet meewerkt

dwasklaap [ˈdwaʒfl...] - dwarsfluit

dwasklaap [ˈdw...] 1. dwarsgang, ook gezegd van een doorloper achter de koeien *De dwasklaap zat vroeger aachter 't jongvee* (Obk), *'t Jongvee ston op 'e dwasklaap* (Np)

dwasklaap (l) [ˈdw...] - dwarsgracht

dwasklaap (Nbk, Ow) Ook *dwasklaap* (Np, Nt, Ow, Pe-Db, Spa) de; -n; ...gröppien [ˈdw.../...] 1. mestgoot op de stal die dwars op de belangrijkste mestgoot uitkomt 2. dwars op een belangrijker greppel uitkomende greppel

dwasklaap z. *dwasklaap*

dwasklaap (verspr.) Ook *dwasklaap* (Spa et; -en; -ien [ˈdwaʒho:lt/...hɔmt] 1. houten dwarsstuk aan de *sule*, waarop degene die ment de rechter voet zet om te sturen (men zit nl. links) 2. houten dwarsstukje van een *stikiezer* (s: Np), vgl. *Om te turfstikken hadde de turfmaaker een stikiezer neudig. Dat leup op een punte toe mit bovenop een dwasklaap tien daor de turfmaaker et stikiezer mit vaastehul; mit et stikiezer begon hi'j et vene eerst in blokken te snieden (...)* (s: Np)

dwasklaap z. *dwasklaap*

dwasklaap (Ld) et; -s [ˈdwaʒi:zɪ, ˈdwaʒ...] 1. dwars geplaatst ijzer *Bi'j een peerdeploeg haj' een dwasklaap, om him brieder en smaller te zetten* (Ld)

dwasklaap (verspr.) [ˈdw...] - dwarskijker, zwartkijker

dwasklaap (Obk) de; -n; ...klaampien [ˈdw...] 1. dwarsklamp *De spiegelklaap is een smalle klaap in de lengterichting*

dwaskop - dwasstok

van de deure tussen de dwasklaampen (Obk)

dwaskop de; -pen; -pjen ['dw...] 1. dwarskop 2. zware dwarsbalk die op de stijlen rust en deze aldus verbindt (s)

dwaslaoge (Bu, Np) de; -n ['d...] 1. dwars geplaatste laag, ook hetz. als *middenlaoge*, nl. van een vracht rogge, z. aldaar (Bu), *We moe'n eerst een laoge gewoon op et raem leggen en dan een dwaslaoge* (Np)

dwaslatte ['dw...] - dwarslat *Ik heb een dwaslatte an et hekke sleugen* (Dho)

dwasleggen z. *dwassliggen*

dwaslegger z. *dwassligger*

dwassliggen Ook *dwassleggen* (Sz) ['dwaʃ.../...] - dwarsliggen *Die kerel ligt altied dwas* (Nbk, Np), *Zij gaot altied dwassliggen* (Obk), *Die meensken willen altied dwassliggen* (El)

dwassligger Ook *dwasslegger* (Sz) de; -s; -tien ['dw.../...] 1. persoon die dwars ligt 't *Is iene daor aj' niks mit kunnen, een dwassligger* (Nbk), *Aj' d'r iene dwassligger tussen hebben, dan bij' aorig gesjochten* (Spa) 2. dwarsregel in een kozijn (s) 3. dwars liggende, dwars aangebrachte balk *een dwassligger onder de tramreels* (El), *In et verlengde van et gebient is nog een dwassligger waor de spanten op rusten* (Np), *Over de hilde haj' een dwassligger* (Ow), *Boven de delen en boven de stallen laggen wel dwassliggers op, om et zaod daor op te pakken* (Dfo), *dwassliggers onder 't ledekant* (Dfo) 4. dwarsbalk die de stijlen van een klokkestoel met elkaar verbindt (bs) 5. vloerligger (Sz)

dwasoer bn., bw. [dwa'zo:wɪ, ...vɪ, dwa's...] 1. recht over een stuk terrein, een weg, een waterloop, een oppervlak *En doe hawwe daor al een hiele poze legen, en daor kwam een haeze dwasoer; mien kammeraod die zal 'm schieten, mar (...)* (Nbk), *Die man leup altied dwasoer, mar dat mos opholen, want hij leup oons de drumpel uut de deure* (Dfo), *Ik stik dwasoer, heur, dat is vule kotter* (Nbk), *Hij stikt dwasoer steekt recht over* (Bu, Nw), *Tot zoeveer hool ie de weg, en dan moej' dwasoer* (Ow), *Ik moet even dwasoer* (Nw), *Ik gong even dwasoer* (Dla, Op), *Mit de krabber trok de turfmaeker deur et vene; percies de groeve bij'langes, eerst in de lengte van de wal en*

dan mit de ere kaante van de krabber dwasoer; op die maniere hadde hij de maoten van de turf in et vene staon en kon et echte turfstikken beginnen (s: Np) 2. niet in de hoogte- of lengterichting geplaatst, gaand *De stiepe die is dwasoer, die paste an weerszieden in een kepe in et kezien* (Ste), *mit een planke dwasoer kuj' een stuw maken* (Spa), *We legden de schoven of bossen dwasoer op 'e waegen* (s), *Et zaegt in de lengte makkeliker as dwasoer* (Ol-Nl)

dwassplaanke ['dwaʃplā:ŋkə] - dwarsplank, bijv. in een *laandhekke*

dwassplaete (Dfo) de; -n; ...plaetien ['dw...] 1. hetz. als *veurheufdsplaete*, bet. 1 (bij het oorijzer) (Dfo)

dwassriegel (Ma, Ol-Nl, Spa, Sz) de; -s; -tien ['dwaʃr...] 1. stal die dwars staat op de belangrijkste stal, d.i. die in de lengterichting van de boerderij, veelal in gebruik voor pinken of ander jongvee *De jaorige stallen* [stallen voor eenjarige dieren] *bin meerstal op 'e dwassriegel* (Spa), *een dubbele dwassriegel* nl. bijv. met in de ene rij pinken en in de andere de wat oudere kalveren

dwassriegelzolder (Ol-Nl) de; -s; -tien ['dwaʃ...] 1. zolder van de *dwassriegel*, z. aldaar

dwassroe (Bu) de; -den; -gien ['dw...] 1. dwars geplaatste raamroede

dwasschering (Dfo), **dwasschrote** (Pe-Dbl) de; -s, -en ['dw.../...] 1. elk van beide planken, latten die schuin omhoog lopen vanuit de zijkant naar het midden van een hek (op een dam enz.)

dwasschrote z. *dwasschering*

dwasschure (verspr.) de; -n; ...schuurtien ['dw...] 1. schuur die dwars aan een boerderij is gebouwd

dwassloot ['dwaʃlo:ət] - dwarssloot

dwasspiele (bs: Dfo, El, Obk, Op) de; -n; -gien ['dwaʃpilə] 1. gewone, lange spijl in een bijenkorf, i.t.t. de *kopspiele*

dwassstal (El, Ma, Nbk, Pe-Dbl) de; -len; ...stallegien ['dwaʃstal] 1. stal dwars op de belangrijkste stal, die nl. in de lengterichting van de boerderij gelegen is; veelal voor pinken of ander jongvee in gebruik

dwassstok et; -ken; -kjen ['dwaʃstok] 1. dwars zittend stuk, ook: dwarsuitsteeksel *An de onderkaante zat een dwassstokkien,*

veerder kon et spit de grond niet in d.i. hier: van het haarspit (Ste)

dwasstraote ['dw...] - dwarsstraat (lett.)

dwasstrik (Bdie, El, Nbk, Nt, Obk, Ol-Nl, Spa) ['dwaʃtrik] - vlinderstrik

dwastakke (Ma, Nbk, Obk) Ook **zietakke** (Ld, Ol-Nl), **ziedtakke** (s) de; -n ['dwaʃ takə/'sitakə/...] 1. zijtak *We hadden vroeger een toolter [schommel] die van achterliendetouw was, mit een zak d'r op, en hi'j was vaastemaekt an een dwastakke van een boom* (Obk)

dwasturf (Ow) de; ...turven ['dw...] 1. dwars geplaatste turf *de turfliende, die op et zetveld uutzet wodde om de bree (of 'leger') mit een dwasturf op iene kaante mooi recht te kriegen* (Ow)

dwasvleugel (l) ['dw...] - dwarsvleugel

dwaswaand (spor.) ['dw...] - dwarswand

dwaswal (Ow) de; -len; -legien ['dw...] 1. houtwal die dwars op een andere uitkomt *N. mit zien mooie M. deur de gloppies van de boswallen achter wat dwaswallegies langes!* (Ow)

dwaswark z. *warbouw*

dwasweg ['dw...] - dwarsweg

dwaswottel (App, Bdie, El, Nbk, Np, Nw, Wol) de; -s; -tien ['dw...] 1. wortel die een min of meer rechte hoek maakt met een hoofdwoordel *Dwaswottels bin lastig bi'j stobberoien* (Nbk)

dwaszitten ['dw...] - dwarszitten *Dat was een verkeerde zet, en dat zit 'm now nog dwas* (Spa), *Van begin of an hej' me al dwaszeten* (Spa), *Et zat him goed dwas, dat ze him niet vraogd hadden* (Nbk), *Et is een pieperd; as 'm een scheet dwaszit, wodt de dokter roepen* (Sz)

dweellocht z. *dwaellocht*

dweelspoor z. *dwaelspoor*

dweern (Nw) de; -s; -tien ['dwt:ɛrŋ] 1. lelijke meid *'t Is een rere dweern, et tegenovergestelde van een mooie deern* (Nw)

dweers (b: lm) [dwt:ɛrs] - dwaas

dweil de; -en; -tien ['dwejl] 1. speciaal soort doek waarmee men dweilt 2. hoerig type, slet (Nbk, Nw, b: ln)

dweildeurnat (Nbk, Np) bn. [aks. wisselt] 1. geheel en al nat *Die jonge is zo in de sloot mieterd; hi'j plompte d'r in en was dweildeurnat* (Np)

dweilen ['dwejlŋ] - dweilen: met een dweil

schoonmaken *Now kun de koenen niet meer de statten in de gröppe dweilen en d'r heurzels dan smerig mit maeken* (vo), *Wil ie de keukenvloer even dweilen?* (Nbk)

dweilmesiene (spor.) ['dw...] - dweilmachine

dweilpauze (spor.) ['dw...] - dweilpauze

dweinselen (n) onbep. w. ['dwejslŋ] 1. op een bep. manier lopen

dwelen z. *dwaelen*

dwelerig (Nw) bn.; -er, -st ['dwt:lɛx] 1. verstrooid *'t Is krek een verstrooide professor, hielemaole dwelerig* (Nw) 2. onvast, met bewegingen heen en weer (Nw), in *As de locht dwelerig is, krief' de eerste twie ure gien regen* (Nw)

dwelm (Dmi, Nbk, Ow, b: ln) de, ook et; dwelŋ, ...lɛm] 1. kind dat geneigd is tot ruziën (Ow, b: ln) *Ie bin een oolde dwelm* (Ow, b: ln) 2. vervelende, vreemde persoon (Dmi, Nbk) *Wat bi'j' toch een reer dwelm* een vervelend, raar schepsel (Dmi), *Hi'j is wat een dwelm* een vreemde vogel (Nbk) **dwepen** (spor.) ['dw...] - dwepen (met iets of iemand)

dwerg z. *dwarg*

dwergachtig z. *dwargachtig*

dwergdalia (Dla, Dho, El, Mun, Sz) de; -'s; -gien ['d...] 1. bep. type kleine dalia

dwerggeite (Spa) de; -n; ...geitien ['dw...] 1. bep. type kleine geit

dwerggeranium (Spa) de; -s; -pieren ['dw...] 1. bep. type kleine geranium

dwergkalf z. *dwargkalf*

dwiel bn.; -(d)er, -st [dwił] 1. duizelig *Ik wor zo dwiel, ik kan haost niet meer staon, ik moet even zitten* (Sz), *Bij' dwiel?* (Nbk), *zo dwiel as een katte* (Sz)

Dwingel I et [dwiŋ(g)] 1. plaatsnaam: Dwingelo (Dr.)

Dwingel II (Bu, j) Ook *dwinger* (j) de [dwiŋ(g)/...r] 1. kompost (met name aangevoerd uit Amsterdam)

Dwingel-mark (Bu) de; -en [...'m...] 1. markt te Dwingel: *R. wet nog wel dat ze vroeger lopend van Frieslaand kwammen naor Dwingel-mark, en dat ze dan mit wel 15 tot 20, 25 peerden an mekeer in een lange riegel leupen* (Bu)

dwingelaand (Op) de [dwiŋɔlə:nt] 1. dwingeland *De mode is een dwingelaand die haost iederiene zonder protest volgt* (Op)

Dwingelder - dyslexie

Dwingelder (oost.) Ook **Dwingeler** (oost.) bn. ['dwɪŋ(g)ldr/...lɪ] 1. van, m.b.t. *Dwingel: Dwingelder mark* (Bu, Obk), *Mit Berkoper mark wo'n de vliegen kwaod en bieterig, ongeveer 8 september; mit Dwingeler mark gaon ze vot, de twiede deensdag in oktober* (Bu) 2. (zelfst.) iemand geboortig uit, woonachtig te *Dwingel*

Dwinger z. **Dwingelder**

dwingen st. ww.; overg., onoverg.; het dwongen ['dwɪŋ:] 1. dwingen, hoe dan ook het de ander laten doen *Hi'j wodt d'r deur dwongen om dat te doen* (Nw), *Ie moe'n 'm niet dwingen, want dan dot hi'j et vast niet* (Spa), *Die wol me dwingen om gelok te geven om ja te zeggen bij een koop* (Dfo) 2. (onoverg.) dwingerig zeuren, aandringen *N. dee niks as dwingen, hi'j wol naor oma toe* (Spa), *Dat kiend dee mar niks as dwingen om een zuurtien* (Ow), *Hool toch op te dwingen* (Nbk) 3. (onoverg.) gezegd van het stuur van een voertuig of een paard dat telkens een bepaalde kant uit trekt (Nw, Ste, b: lm) *Et peerd is naor de kaante toe dwongen* (Nw), *Et peerd dwingt de sloot in* (Ste) * (van het winden laten:) *Die mi'j dwingen, laot ik springen/Kommen d'r meer, doe ik et weer winden laten* (Nbk)

dwinger z. **dwingel**

dwingerig (verspr.) ['dwɪŋ(g)ərəx, ...ŋ(g)ɪr...] - dwingerig een *dwingerig kiend* (App, Bdie, Op, Pe-Dbi), *een dwingerig meenske* (Ld), *Een dwingerige vrouw dat et is, ze dwingt en zeurt mar deur* (Nw), *Et is vervelend, i'j moe'n niet zo dwingerig wodden* (Dfo), (van kinderen:) *As ze zo dwingerig binnen, hebben ze vaeke wat onder de leden* (Nbk)

dwirre (Bu, Nbk, Np, Obk, Sun-Ot) Ook **dwirrel** (Ld) de; -n; -gien ['dwɪrə/'dwɪrɪ] 1. kleine wervelwind *Mit een dwirre wi'jt et huj in rollegies omhoge* (Nbk)

dwirrel (Dho, Ld, Ma, Ow) de; -s; -tien ['dwɪrɪ] 1. hetz. als *dri'bossel*, bet. 1, en *dwirreltoppe: Die dwirrel op 't heufd staot altied rechtop* (Ow) 2. z. **dwirre**

dwirrelen (App, Db, Dla, Nbk, Nw, Ow) zw. ww.; onoverg.; dwirrelde, is/het dwirreld ['dwɪrɪlɪ] 1. dwarrelend vallen en verder waaien van blad *De blaeden dwirrelen in de ronte* (App), *'t Blad begint aorig te valen; et dwirrelt en dwarrelt an*

alle kaanten bij huus langes (Nw)

dwirrelkont(e) (El) de; -n; ...kontien ['dwɪr...] 1. onrustige vrouw, drukke, beweeglijke vrouw

dwirreltoppe (Nbk) de; -n; ...toppien ['dwɪrɪtɔpə] 1. plukje opstaand hoofdhaar dat maar niet op z'n plek gekamd kan worden *D'r bin wel goenend die een dwirreltoppe op 't heufd hebben; 't haor wil daor gien kaante uut* (Nbk)

dwirrelwiend z. **dwarrelwiend**

dynamiek (l) [dina'mik] - dynamiek

dynamiet [dina'mit] - dynamiet

dynamisch (l) [dy'nā:mis] - dynamisch: met veel levendigheid, beweging *een dynamisch leven* (l), *een dynamische persoon* (l)

dynamo [di'nā:mo:, ...moʌ] - dynamo *De ribbelties waeren van de dynamo of* (Ol-Nl)

dyslektisch (spor.) [dɪs'lɛktis] - dyslectisch

dyslexie [dɪs'lɛk'si] - dyslexie

E

e de; -'s; -gien [t:] 1. de letter, klank e 2. woordreeksen e.d. die met de letter e aanvangen 3. dunste snaar op een viool, ook: dunste of dikste snaar op een gitaar 4. (als hoofdletter) afkorting voor *Spanje* op auto's

e.a. - afkorting van *en aanderen* en anderen

e.d. - afkorting van *en dergelijke*

e.e. - afkorting van *en eren* en anderen

E.G. - afkorting van *Europese Gemien-schap*

E.H.B.O. - afkorting van *eerste hulp bij ongelokken*

E.K. - afkorting van *Eerste Kaemer*

E.L.B. - afkorting van *Eupenbaore Leeszael en Biebeltheek*

E.M. - afkorting van *Eupenbaor Ministerie*

e.o. I - afkorting van *en omgeving, en omstreken, en omkrieten*

E.O. II - afkorting van *Evangelische Omroep*

E.U. - afkorting van *Eupen Universiteit* en van *Europese Unie*

e.v. - afkorting van *en volgende, eupenbaor vervoer*

e.w. - afkorting van *eupenbaore warken*

eb de [sp] 1. eb (als tegengestelde van vloed)

echo de; -'s [эхом, ...хо:] 1. echo (geluidswerkaatsing) *Ie kun hier de echo zo mooi heuren in de bos* (Nbk)

echonen (Nbk) [эхомн:, ...о:(d)н:] - echoën

echt I bn.; -er, -st [ext] 1. wettig, in verb. als *zien echte vrouw* (Nbk) 2. werkelijk,

niet vals *echt zulver, echte liefde*, (zelfst.:)

As 't mienens was de ere weke, as we mit echten gooien mossen (...) d.i. in dit geval:

granaten (v) 3. in optima forma *Et is een echte dame* (I), *N. is een echte schoele-*

meester (Nbk), *Zien vrouwe was een echte Friezinne* (j), *Vaeke docht ze dat op de*

iene of ere dag toch nog de echte man opdaegen kon (j), *Dit is weer es een echte*

winter van 't jaor (Nbk), *Et was een echte doomnee, een slechte doomnee dus* (v)

echt II bw. 1. werkelijk, typisch *Een aep kan soms echt naodoen wat een meenske*

dot (Obk), *Aj' him* [nl. hier: het speelgoedbootje] *opwienen en ie zetten*

him in 't waeter, dan veert hij echt (v), *'t Was echt waor* 2. bepaald *Daor moej' echt*

niet mit ankommen bij him (Nbk), *Dat komt echt wel veur mekeer, daor hoej' niet*

over in te zitten (Nbk), *Hij mient et echt* (Np), *Dat heb ik echt niet zo bedoeld* (Nbk)

Echten et ['extn] 1. Echten, naam van een plaats gelegen in de gemeente *Lemster-*

laand * *In Echten slaopen de meiden bij de knechten* (Sz)

echthied (verspr.), voor -heid z. -hied de ['exhit] 1. het echt, niet nagemaakt of

vervalst zijn *Hoe staot et mit de echthied van dit hoolt?* (Wol), *De echthied van dat*

schilderi'j staot volgens mij nog niet vaaste (Ol-Nl), *Ik stao veur de echthied in* (Mun),

We zullen et onderzuken op zien echtheid (Nt), *Et was van echthied niet te onder-*

scheiden (Ld) 2. waarheid, juistheid *an de*

echtpaar - een

echthied twiefelen (spor.)

echtpaar z. *echtpeer*

echtpeer (Nbk, l) Ook *echtpaar* (Sb)

['ext./...] - echtpaar

echtscheiding ['ext...] - echtscheiding

ecu (l) ['t:ky] - ecu

edammer I ['t:dɑmɪ] - edammer

Edammer II bn.; attr. 1. Edammer, vooral in *Edammer keze* (spor.)

edder (Sz) de; -s; -tien ['ɛdɪ] 1. uier 2. tepel (van een koe) (Sz)

edel (spor.) bn.; -er, -st ['t:dɪ] 1. edel (in moreel opzicht)

edelachtber ['t:dɪ'aydɪɪ] - edelachtbaar
Edelachtbere Heren nl. als titel gebruikt inzake B. & W. (b)

edele (l) ['t:dɪə] - edele, adellijke

edelman (l) de; -nen ['t:...] 1. edelman

edelmetaol (spor.) ['t:dɪ...] - edelmetaal

edelsmid (spor.) ['t:dɪ...] - edelsmid

edelstien ['t:dɪsti:n] - edelsteen

edelweiss (spor.) ['t:dɪwɛjs, ...wajs] - edelweiss

eed z. *ied*

eek de ['t:k] 1. edik, azijn (o.m. gebruikt tegen hoofdluis (Db); ook aan de duim van kleine kinderen gedaan, tegen het zuigen op de duim (Dho)) *Ik heb de siepelties in de eek daon* (El), *As wij de koenen uutleuten dan kregen ze eek over de kop, dan hadden ze allegaere dezelve geur en dan deden ze zo gek niet, dan keuzen ze ok niet een zwakken iene uut om dwas te zitten* (Ste), *zo zoer as eek* (verspr. WS, Nbk, Obk) * *Ie vangen meer vliegen mit stroop as mit eek* met een vriendelijke of vleierende benadering bereik je meer dan met de harde lijn (Ma)

eekextrakt (Nbk) et; -en ['t:kɛkstrakt] 1. azijnextrakt *Eekextrakt mos ok waeter bij* (Nbk)

eekflesse (verspr.) de; -n; ...flessien ['t:kflesə] 1. azijnfles

eekhoorn z. *iekhoorn*

eeklappe (verspr.) de; -n; ...lappien ['t:k...] 1. doekje waarop men azijn heeft gedaan

Aj' deur een wapse steuken waeren, legden we d'r een eeklappe op (Op), *zo ook mit een eeklappe op een bi'jebeet stippen, aj' steuken binnen* (App), *De eeklappe bruukte ie om de verstuurte enkel, ok wel om nevebulten mit in te wrieven* (Spa), *Bi'j 't koe-uutlaoten streken we de koenen mit de*

eeklappe om de kop voor de functie z. onder *eek* (Ma), *Ze deden een eeklappe op 'e zoerkoel; een grote inmaekpot kwam witte kool in en een laogien zoolt, dan stampen, stief d'r in; dan kwam d'r een eeklappe op 'e kool, daor kwam een plaankien op en daor kwam een dikke stien op; dan koj' laeter anvullen* (Nbk), *Bi'j glaanzend hooft, bep. glaezen en schilderijjen ofnemen koj' naodoen mit een eeklappe* (Nbk), *Ok koj' de eeklappe om een geklofte, verstoekte polse doen* (Nbk) *eelt z. iel*

eeltbulte z. *ielbulte*

eeltknobbel z. *ielknobbel*

een I lidw. [ɛn, bij nadruk ʌn] 1. ter uitdrukking van onbepaaldheid *een schat van een meid, D'r is al weer een letter van oons prachtige woordenboek klaor!* (Nbk), *Zien vrouw is een Vondeling* is iemand uit de familie Vondeling (Nbk), *Aj' drekt kommen willen! Een pinke moet kalven er moet een pink kalven* (j), in de verbinding *mit 'n* in de genoemde hoeveelheid: *mit 'n beidend, mit 'n drienend* met z'n drieën, *mit 'n tienen* met z'n tienen (enz.), *mit 'n allen* met z'n allen, in de verb. *een hopen* veel (OS, Np, Nt, Ol-Nl, Pe-Db): *We kriegen d'r een hopen drokte mit* (El), *K. har een hopen zorgen over die rieksdaelder* (b), *een hopen ellende* (Dhau), *Hi'j het altied een hopen lewaai* (Nbk), *een hopen gedoe* (Obk), *een hopen gedonder* (Nt, Ol-Nl): *Mit 'n hopen gedonder is 't klaorkommen* (Nt), *Een hopen vienen d'r niks an* veel mensen (Ow), *zo ook 't Is bi'j een hopen ok al krek liek* (bl) 2. (voor getallen, hoeveelheden) zo'n, ongeveer *D'r bin die dag een dikke honderd meensken op ofkommen* (Nbk), *De kooi was een honderd meter veerder* (j), *Veur een veertien daegen hebben ze hier nog inbreuken* (Nw), *Et is donkt mi'j een ure of drieje* (Nbk), *een dag of wat, een jaor of wat* enz. 3. gebruikt als eerste deel van een uitroep *Een volk dat d'r was!* er waren heel veel mensen, *Doe de dösmesiene klaor was, wat hadden wij doe een zakken mit zaod!* (Db), *De kiepen kaekelen (...), wat zullen ze een eier leggen!* (Dfo), *Ik hebbe me toch een kaeter!* (Wol), *Wat het die een noten op zang!* (Ow), ook wel voor ww., om de kracht van de aktiviteit uit te

drukken: *Hij zette et op een lopen!* hij ging vreselijk hard lopen, zo ook *Et gong op een raozen* er werd heel hard geschreeuwd

een II (Spa) telw. [i:n] 1. hetz. als *iene II*, z. aldaar *Dat is één stuk venien* (Spa)

eenaander (s: oost., plm. 1885) wederkerig vn. [ə'nā:ndr̥] 1. elkaar, hetz. als *menaander*, *meneer II*, z. aldaar *De dörpen tussen beiden staon veul te wied van eenaander en dan wonen in die kleine dörpies te weinig mensen, zodat d'r weinig haandel daon wodt om vertier an te brengen* (s: oost., plm. 1885)

eend z. *ente*

eende-ei z. *ente-ei*

eendeflapper (Dfo) de; -s [i:ndə...] 1. val in een eendekooi

eendehokke z. *entehokke*

eendejacht z. *entejacht*

eendekooiker (Dfo, Ow) de; -s; -tien [i:ndə...] 1. hetz. als *kooiker*, z. aldaar *Bij de eendekooiker bruken ze wel een lokgat* (Dfo)

eendekörf z. *entekorf*

eendekouwe (Dfo) [i:ndə...] - eendenkooi

eendekroes z. *entekros*

eendekroos z. *entekros*

eendenust z. *entenust*

eendepieke z. *entepieke*

eendeploem (Dfo) de; -en; -egien [i:ndəplum] 1. eendeveer

eendepoot z. *entepote*

eendevere z. *entevere*

eendevoegel z. *entevoegel*

eendevoer z. *entevoer*

eendsei z. *ente-ei*

eendvoegel z. *entvoegel*

eendvogel z. *entvoegel*

eenkaander z. *mekaander*

eenkander z. *mekaander*

eenkeer z. *mekeer*

eenkennig z. *ienkennig*

eenling z. *ienling*

eenogig z. *ienogig*

eenparig z. *ienperig*

eenpersoons z. *ienpersoons*

eensgelieks z. *iensgelieks*

eensgezind z. *iensgezind*

eenspan z. *ienspan*

eente z. *ente*

eentehokke z. *entehokke*

eentekroes z. *entekros*

eentekros z. *entekros*

eentenust z. *entenust*

eentepieke z. *entepieke*

eentevere z. *entevere*

eentonig z. *ientonig*

eenvoudig z. *ienvoeldig*

eenzaam (Spa, Sz) bn., bw.; ...zamer, -st [i:sā(:)m] 1. hetz. als *ienzem*, z. aldaar

eenzaamheid (WH) de [i:sā:mhejt] 1. hetz. als *ienzemhied*, z. aldaar

eenzem (Sz) bn., bw.; -er, -st [i:nsɪm, ...sɛm] 1. hetz. als *ienzem*, z. aldaar

eenzemheid (Sz) de [i:s...] 1. hetz. als *ienzemhied*, z. aldaar

eer I (OS, Bu, Nw, Np) Ook *aer* (Np, Ste en west.), z. ook *aander I* bn. [i:ər/ɛ:ər] 1.

ander: gezegd van een persoon of zaak die bekend is naast de eerst genoemde of bekend veronderstelde *de aere kaante* (Ste); ook in zelfst. gebruik, z. ook *eer II*: *De iene zeune is boer wodden, de eren schoelemeester* (Nbk), *De iene dochter gong naor de febriek, de ere warkte vaeke thuus* (b), *Twie zeunen bin naor Amerike gaon, iene is d'r bleven, de ere is laeter weerommekommen* (Nbk), *et ien en 't eer*

het een en ander (Nbk), *et ien of 't aander* het een of ander (Nbk, Obk, Op): *Hij het altied perbeerd mij 't ien of 't ere te ontdoen* (Op), *As d'r 't ien of 't ere ding stokken gaot* (...) (Obk), *Die kiender motten overal mit omme, ze verknoeien et iene mit et ere* (Ld), *onder eren* onder anderen (I), (verb.) *wat eers* iets anders (verspr., Nbk): *Ik heb wel wat eers te doen* (Nbk), *Ie hebben al lange weer wat aers bij 't aende* (v), *eers niks* (as) anders niet (dan) (verspr., Nbk), zo ook *Ik hoef eers niks te weensken* ik hoef niets anders te wensen (b), *Hij het grif niet eers as* (...) niks anders dan (b), *argens eers* ergens anders (verspr., Nbk), *wie eers* wie anders (Nbk) 2. gezegd van een persoon of zaak die niet dezelfde is als waaraan wordt gerefereerd *Hij gaot mit een eer vrommes* houdt het met een andere vrouw (Nbk), *Ie meugen ok wel es een ere broek antrekken, disse moet neudig in de waske* (Nbk), *Bekiek et es van een ere kaante* (Nbk), *een ere keer* een andere keer (Nbk) 3. met andere eigenschappen, met een andere aard *We kriegen vast aer weer* (Diz), *Die het een hiel aander kerakter as zien heit* (Nbk)

eer - eerappeloeg

4. z. ere

eer II (OS, Bu, Nw, Np) Ook *ere* (spor. oost.), *aer* (Diz, Np, Ste en west.), *aere* (spor. west.), z. ook *aander* II onbep. vn. [t:ər(ə)/ɛ:ər(ə)] 1. iemand anders *Daor het een eer niks mit te maeken* (Nbk), *Hi'j gunt een eer niks* (Nbk), *Ie moe'n zoks niet doen, een eer het d'r de gek mit* (Nbk), *een aer ok wat gunnen* gezegd bijv. over het bij voorkeur kopen in eigen dorp (Ste), *Uut himzels maekt hi'j d'r niet zo vule van, mar as hi'j van een aere wat zien het kan hi'j et ok, et is wat een nao-aeper* (Op), *Ik weet niet hoe et moet, ik moet et mar van een aere ofloeren* (Diz), *Hi'j wet et altied beter as een aer* (Ste)

eer III (OS, Bu, Nw, Np) Ook *aer* (Np, Ste en west.) (z. ook *aander* III) rangtelw. 1. volgend, vooral: eerstvolgend *Kom de aere weke mar kom volgende week mar* (Ste), *de ere daegs op, tijdens de volgende dag* (Nbk, Ow), *de ere morgens de volgende morgen* (Nbk), *de ere middags de volgende middag* (Nbk), *De ere aovens trok hi'j zien verstruperspakkien an (...)* (b), *om de ere dag* (Ow), *Morn is de ere dag* (Ow), *Disse dalia moet op een eer jaor op een aander plakkien* (Db), *Dat was nog in et ere jaor daj' hier west binnen in het vorige jaor* (Ste), *Et iene jaor zee et ere niet, mar zo deur mekeer was et wel goed boerken* het ene jaor was niet per definitie maatgevend voor het volgende (j)

eer IV voegw. [t:ər] 1. voordat *Wat he'k jow vaeke beld, eer ik geheur kreeg* (Db), *Jim moe'n mar gauw de rogge inhaelen, eer et weer ommeslat* (Db), *Ik zal even de oolde overgedienen meten, eer ik om ni'je gao* (Db), *Opperhuj mos goed deurdreugd wezen, eer et in de schure kwam* (Db)

eerappel z. *eerpel*

eerappelakker z. *eerpelakker*

eerappelbak z. *eerpelbak*

eerappelboek z. *eerpelboek*

eerappelboer (Obk) de; -en; -tien [t:ərəp...] 1. aardappelboer, boer die aardappels verbouwt *Wi'j zaggen de eerappelboer mit man en macht an 't sorteren* (Obk)

eerappelbok z. *eerpelbok*

eerappelbore z. *eerpelbore*

eerappelbouw z. *eerpelbouw*

eerappelbulte z. *eerpelbult*

eerappeldobbe (Sun-Ot) de; -n; -gien [t:ər...] 1. aardappelkuil *De eerappeldobbe mo'j winters mit vast goed ofdekken* (Sun-Ot)

eerappeldollen z. *eerpeldollen*

eerappelgaerder z. *eerpelgeerder*

eerappelgat z. *eerpelgat*

eerappelgeld z. *eerpelgeld*

eerappelhakien z. *eerpelkrabber*

eerappelhakkertien z. *eerpelhakkien*

eerappelhakkien z. *eerpelhakkien*

eerappelhokke z. *eerpelhokke*

eerappelhutte z. *eerpelhutte*

eerappelkelder z. *eerpelkelder*

eerappelkiste (Mun) de; -n; ...kissien [t:ərəp...] 1. kist waarin men aardappelen bewaart, vervoert

eerappelkoele z. *eerpelkoele*

eerappelkoem (Dhau) de; -en; -egien [t:ərəp...] 1. aardappelschaal *Maek de eerappelkoem nog even leeg, dan is 't mar op* (Dhau)

eerappelkorf z. *eerpelkörf*

eerappelkrabbegien z. *eerpelkrabber*

eerappelkrabber (Pe-Dbl, Ow) Ook

eerappelkrabbegien (Sz), **eerappelhakien**

(Sz) de; -s; -tien [t:ərəp].../...krabəxin/

...ha:kin] 1. kleine schoffel aan een gebogen en teruglopende buis (die aan een steel zit), zodat het scherpe deel in de richting wijst van degene die schoffelt *Mit een eerappelkrabbegien loop ie achteruut, en mit een schoffeltien loop ie veuruut* (Sz) 2.

hetz. als *krabber*, bet. 2, z. aldaar (Ow)

eerappelkrooivekaansie z. *eerpelrooiersvekaansie*

eerappelkrummel z. *eerpelkrummel*

eerappelkule z. *eerpelkoele*

eerappelkwieke (Bdie) de [t:ərəp]kwikə] 1. loof van gerooide aardappelen

eerappellof z. *eerpellof*

eerappelloof z. *eerpellof*

eerappelmaande (Bdie, Bu, Pe-Dbl) de;

-n; ...maantien [t:ərəp]mä:ndə] 1. hetz. als

eerpelmaande, z. aldaar 2. (verkl.) aard-

appelmandje (Bu, Pe-Dbl)

eerappelmael z. *eerpelmael*

eerappelmeel z. *eerpelmael*

eerappelmessien z. *eerpelscheldersmes*

eerappelplaante (Ow) [t:ərəp]... - aard-

appelplant

eerappelplagge z. *eerpelplagge*

eerappelploeg z. *eerpelploeg*

eerappelpootstok (Nbk) de; -ken ['t:ər...]
 1. hetz. als *pootstok*, z. aldaar
eerappelpot z. *eerpelpot*
eerappelpoten z. *eerpelpoten*
eerappelpoter z. *eerpelpoter*
eerappelpunter (Dhau, Nw, Ste, k: Ste) de; -s; -tien ['t:ərəp|pʌntɪ] 1. arm iemand die over het gerooide land naar aardappelen loopt te zoeken (die de rooier heeft laten liggen)
eerappellrange (Pe-Dbl) de; -n ['t:ərəp|...] 1. hetz. als *range*, bet. 1, z. aldaar *We mossen de eerappellrangen nog opziken op 't laand en dan mar verbranen* (Pe-Dbl)
eerappelras z. *eerpelras*
eerappelrodersvorke z. *eerpelrooiersvorke*
eerappelrooien z. *eerpelrooien*
eerappelrooier z. *eerpelrooier*
eerappelrooiersdoppien (Dhau) et; ...doppies ['t:ərəp|...] 1. elk der doppen die men op z'n vingers had wanneer men met z'n handen aardappels rooide
eerappelrooierstied z. *eerpelrooierstied*
eerappelschaole z. *eerpelschaole*
eerappelscheldersbakkien z. *eerpel-scheldersbakkien*
eerappelschelderskölfien z. *eerpelschelderskölfien*
eerappelscheldersmaantien z. *eerpelschelderskölfien*
eerappelscheldersmes z. *eerpelscheldersmes*
eerappelschelle z. *eerpelschelle*
eerappelschellen z. *eerpelschellen*
eerappelschellersbakkien z. *eerpelscheldersbakkien*
eerappelschellertien z. *eerpelscheldersmes*
eerappelschelmessien z. *eerpelscheldersmes*
eerappelschoppe z. *eerpelschoppe*
eerappelschottel (Spa) de; -s; -tien ['t:ər...] 1. hetz. als *eerpeltiele*, z. aldaar
eerappelschrabsel z. *eerpelschrabsel*
eerappelschurre (Ol-Nl) ['t:ərəp|...] - aardappelschuur
eerappelschut z. *eerpelschot*
eerappelsjouwe z. *eerpelsjouwe*
eerappelskrabben z. *eerpelkrabben*
eerappelsmaek z. *eerpelsmaek*
eerappelsorteermesiene de; -s, -n ['t:ə...] 1. landbouwmachine met behulp waarvan men aardappelen sorteert *Een schudreuster zit an een eerappelsorteermesiene* (Pe-Dbl)

eerappelspot z. *eerpelpot*
eerappelstange (Dhau, Ld, Ow) de; -n; ...stangien, ...stankien ['t:ərəp|...] 1. hetz. als *stange*, bet. 2 *Piesappels zatten zommers soms an de eerappelstangen van bepaolde rassen* (Ow), *Ie zaggen gien eerappelstange meer vanwege et onkruid* (Ld)
eerappelstomer z. *eerpelstomer*
eerappeltiele z. *eerpeltiele*
eerappelvezel de ['t:ərəp|ft:z] 1. (verz.) aardappelvezels *Eerappelvezelkwam mitet schip an* (Spa)
eerappelvorke z. *eerpelvorke*
eerappelwaegen z. *eerpelwaegen*
eerappelwater z. *eerpelwaeter*
eerappelwieden (Pe-Dbl) zw. ww.; eerappelwiedde, het eerappelwieded ['t:ər...] 1. wieden van een veld met aardappelen
eerappelzak z. *eerpelzak*
eerappelziekte z. *eerpelziekte*
eerappelziken z. *eerpelziken*
eerappelzucker z. *eerpelzucker*
eerbeie (Db, Diz, Ma, Nbk, Ow, Spa, p, ba, b: lm) Ook *erebeie* (Np, Obk, Op), *eerdbeie* (Pe-Dbl, fp), *eerdbeze* (Bdie) ['t:əbejə/'t:əbejə/'t:ərdbejə/...b:zə] 1. aardbeivrucht *Oonze eerbeien bin gauw riepe* (Db), *Ik heb een schaole eerbeien plokt* (Diz), *beschuit mit eerbeien* (Ma, Spa), *Van erebeien raek ik onder de jokpoeden* (Np) 2. bekende plant: aardbei
eerbeiebedde Ook *erebeiebedde* (Op) ['t:əbejə.../...] - aardbeienbed
eerbeieplaante (Nbk) Ook *eerbeieplante* (WH) de; -n; ...plaantien ['t:əb.../...] 1. aardbeiplant
eerbeieplante z. *eerbeieplante*
eerbeiepolle (spor.) ['t:əb...] - aardbeiplant
eerbeiesjem (Nbk, Spa) Ook *erebeiesjem* (Np, Op) ['t:əbejə.../...] - aardbeienjam
eerbeietied (Nbk, Spa) ['t:əbejə...] - aardbeientijd *De eerbeietied is over* (Nbk)
eerber bn., bw ['t:ərbɪ] 1. achtenswaardig, vooral: eerlijk en plichtsgetrouw *een eerbare man* (App, Ste, Bdie), *'t Bin eerbare meensken* (Nbk) 2. eervol (Nbk, Np) *Dat is eerber veur him* daar legt hij eer mee in (Nbk, Np)
eerbied de ['t:ərbɪt] 1. eerbied *Ie moe'n een betien eerbied veur oolde meensken hebben* (Nbk), *Daor kuj' eerbied veur hebben, hoor!* (Spa)

eerbiedig - eerder

eerbiedig (Db, Dfo) [ˈi:əɾˈbi:dəx] - eerbiedig
Ie moe'n wat eerbiediger tegen joe vader wezen (Bdie)

eerdaags z. *eerdaegs*

eerdaegen z. *eerdaegs*

eerdaegs Ook *eerstdaegs* (Dhau, Nbk, Nw, Ol-Nl, b: lm), *eerdaegen* (Dho), *eerdaags* (WH) bw. [ˈi:əɾdɛ:s, ook wel ...dɛ:xs/ˈi:əɾzdɛ:s/ˈi:əɾdɛ:gn/...dɑ:(x)s] 1. eerdags, eerdags *Hi'j moet eerdags veur de keuring* nl. van de militaire dienst (Dho), *We moe'n daor eerdags nog naor toe* (Ste), *Ik zal d'r eerdags es een stokkien over in 'Stellingwerf' opnemen laoten* (d), *Eerdags hebben we naor familie toe west* (Obk), *Eerdags leden is die begraffenis al west* (Obk), *Eerdags gaon wij mit vekaansie* (Obk), *...bin 'k ja nog bi'j je west* (Nbk) 2. z. *eredaegs*

eerdaodig (Nw) bn.; -er, -st [ˈi:əɾˈdɔ:ədəx] 1. geneigd het goede te doen als men dat voornemen ook heeft uitgesproken (verb.:) *'t Is een eerdadigen iene, hi'j kan overal mit zien naeme terecht, mar hi'j is zonder verbeeldige* (Nw)

eerdappel z. *eerpel*

eerdatt vw. [ˈi:əɾdat] 1. eerdatt, voordat *Ie moe'n de pinken keren eerdatt ze de diek uut vliegen* (Nbk), *Mar eerdatt hi'j et in de gaten hadde* (...) (vo), *Doe die appel mar gauw in de buse, eerdatt de meester him zicht* (Nbk), (m.b.t. de geliefde:) *Hi'j het d'r wat aachteran lopen eerdatt et wat wodden is, heur!* (Pe-Dbl)

eerdbeie z. *eerbeie*

eerdbeving (l) [ˈi:əɾbɛ:vɪŋ, ...vɪŋ] - aardbeving

eerdbeze z. *eerbeie*

eerdbodem z. *eerdbojem*

eerdbojem (Bdie, Db, Dho, Diz, El, Np, Ol-Nl) Ook *eerdbodem* (Pe-Dbl), *aardbojem* (Sz) de [ˈi:əɾdɔ:əjəm/...] 1. aardbodem *Wat zit d'r wat in de eerdbojem* (Np), *Hi'j is van de eerdbojem veegd* (Dho, El), *D'r lopen vremde kostgangers op oonze eerdbojem* (Db)

eerde Ook *ere* (Dfo, Nbk, b: lm; bet. 2, 3) de [ˈi:əɾdɛ/ˈi:əɾɛ] 1. aarde, aardbol *De eerde ligt d'r mooi henne* (Nt), *een aander in de hemel praoten om zels een hemel op eerde te hebben vrome praatjes hebben en een ander prijzen, terwijl men zelf alleen maar zoveel mogelijk geld probeert te*

verdienen (s) 2. aardbodem *D'r staot een dooie boven eerde* (Ow), *Doe hi'j nog boven eerde ston* (...) nog niet was begraven (Spa, j), *We blieven mar kot op disse eerde* (Op), *We hebben heur gister onder eerde brocht begraven* (Nw), *ter ere brengen* id. (Dfo) 3. de stof aarde grond *zwatte eerde* (Op), *Aj' goeie eerde in de pot hebben, kriej' mooie plaanten* (Db), *De bloemen moe'n ni'je eerde hebben* (Wol) **eerdebaene** (Nbk) Ook *erebaene* (Nbk) [ˈi:əɾdɛ.../...] - aardebaan *In 1922 kwam d'r in Ni'jberkoop een erebaene langs de Boverweg, dat was doe nog een zaandpad, dat deur de maelwaegens en zo gauw modderig was* (Nbk)

eerdébult (verspr. OS, Diz, Dla, Np, Ol-Nl, Op, Pe-Dbl) Ook *eerdébulte* (Bdie, Nw, Spa, Sz), *eerdedongbult* (s), *erebulte* (Dfo, Nbk), *erebult* (El Ow), *eredongbult* (Ld) de; -en; -ien [ˈi:əɾdɛ.../...] 1. hoop mest gemengd met aarde, gebruikt voor bemesting *Vroeger maekten ze een eerdébult, die was mit dong of jarre vermingd* (Obk), *Een eerdébult daor zetten we de stront deur* (Nbk), *de eredongbult deurzetten mengen* (Ld), *Vroeger hadden sommige boeren wel een eerdébulte in 't land, en nao verloop van die tied wodde et weer over 't land struid as messe* (Spa)

eerdébulte z. *eerdébult*

eerdedong (Dhau, Ld, Nbk, Ow, vo) Ook *eredong* (El), *eerdemes* (Bdie) de [ˈi:əɾdɛ.../ˈi:əɾɛ.../...] 1. mengsel van mest en aarde, gebruikt voor bemesting *In de meitied wodde stront en grond deur mekeer warkt en laeter over et laand reden; van zokke eerdedong kreej' een mooie dichte gröszone* (vo)

eerdedongbult z. *eerdébult*

eerdedonker (Spa, Ol-Nl) bn.; pred. [ˈi:əɾdɛd...], aks. wisselt] 1. aardedonker **eerdekarre** (Np) - wipkar *Mit de eerdekarre weren we an 't dongrieden* (Np) **eerdekreje** (Db, Ol-Nl, Pe-Dbl) de; -n [ˈi:əɾdɛkɾo:əjɛ] 1. flinke, holle kruiwagen **eerdemes** z. *eerdedong*

eerden (Nbk, Nw, b: lm, bo: Nw) Ook *eren* (b: lm) [ˈi:əɾdɛ/ˈi:əɾɛ] - aarden (van aarde) *een eerden pottien* (bo: Nw)

eerder I bw. [ˈi:əɾdɛ] 1. eerder, vroeger *Ik geleuf et niet eerder as da'k et zie* (Obk), *Hej' die wel eerder zien?* (b), *Hi'j was*

eerder klaor as ikke (Nbk), (...) *en ok van de riempjes het et meeste eerder in de Oost-Stellingwarver en laeter de Ni'je Oost-Stellingwarver staon* (b) **2.** *eerder in de toekomst: Kuj' niet wat eerder kommen?* (Nbk) **3.** *met een grotere kans (op, dat) Dan kom ik eerder tied te kot as dat ik mi'j vervele* (b)

eerder II nevensch. vw. **1.** voor het zover is, voor die tijd *De angel moet d'r uut, eerder hooft et niet op mit zwöllen* (Sz, Nbk), *Et moet gewoon eerst ruzie wezen, eerder is et niet goed* (Sz)

eerdeschute (Nt) Ook *ereschute* (Dhau) ['t:ərdə.../...] - aardshuit *Vroeger gongen de ereschuten naor de leger gelegen lanen* (Dhau)

eerdewaark z. *eerdewark*

eerdewaegen (App, Db, Nw, Ol-Nl, Op, Pe-Dbl) de; -s ['t:ərdə...] **1.** wagen waarmee men aarde verrijdt *Mit een eerdewaegen wodt eerde verreden* (Op)

eerdewark (Dmi, El, Nbk, Np, Obk, Ol-Nl, Op) Ook *eerdewaark* (Nw, Wol), *eerdewerk* (Dla) et ['t:ərdə.../...] **1.** aardewerk, gebakken aarde *een waandbod van eerdewark* (Dmi, Obk)

eerdewarken (Nbk) ['t:ərdəwɑ(ə)kɪ] - aardewerken, van aardewerk *de eerpeltiele, een bruun eerdewarken schaole* (Nbk), *Et was et eerdewarken lid van een iezeren panne* (Nbk)

eerdewarkfabriek (I) Ook *eerdewerkfabriek* (Dla) ['t:ərdə.../...] - aardewerkfabriek

eerdewerk z. *eerdewark*

eerdewerkfabriek z. *eerdewarkfabriek*

eerdzewelver z. *eerdzwelver*

eerdgas (vo) Ook *aardgas* ['t:əɪtʰas/a:ɪtʰas] - aardgas

eerdgasbelle (vo) ['t:əɪtʰazbɛlə] - aardgasbel *En doe ze in Grunningerlaand ok nog een eerdgasbelle vunen was et hieldal feest* (vo)

eerdhommel (Bu) Ook *eerdhummel* (Ld) de; -s; -tien ['t:ə(r)l.../...] **1.** kleine hommel (die nl. z'n nest in de aarde maakt)

eerdhummel z. *eerdhommel*

eerdig (Dfo) Ook *erig* (Ow) bn. ['t:ərdəx/'t:əɪx] **1.** (van stalmeest) met aarde vermengd *Dan haj' erige dong uut een dongbult die om en om mit koestront en zaand uut een hoge kop in de greide*

daelezet is (Ow), *De stront deurzetten mit eerde, dan wodde et eerdige dong* (Dfo)

eerdkarre (Ol-Nl) de; -n; -gien ['t:əɪt...] **1.** hetz. als *wipkarre*, z. aldaar

eerdmannegien (Bdie, Dmi, El, Np, Nt, Obk, Ow, p, b, b; lm) et; ...gies ['t:əɪtmanəxɪn] **1.** kabouter

eerdregend (Obk) bn. ['t:əɪr'dr:ɣɪt] **1.** eierzuchtig *Dat is een eerdregende kerel* (Obk)

eerdriek (Nt) et ['t:əɪtrɪk] **1.** aardrijk *Et eerdriek staot je wel (een raom)* als je hard werkt hou je dat op een gegeven moment toch niet vol (Nt)

eerdriekskunde (I, v) ['t:ə(r)drikskʌndə] - aardrijkskunde (de bekende wetenschap, ook: het schoolvak)

eerdriekskundeboek (I) ['t:ə(r)driks...] - aardrijkskundeboek

eerdriekskundekeol (I) ['t:ə...] - aardrijkskundelokaal

eerdriekskundelerer (I) ['t:ə...] - aardrijkskundeleraar

eerdriekskundeles (I) ['t:ə...] - aardrijkskundeles

eerdriekskundig (I) [...'kʌndəx] - aardrijkskundig

eerdriekskundige (I) de; -n [...'kʌndəgə] **1.** aardrijkskundige

eerds (I) ['t:əɪtʰs] - aards, ondermaans, tot de aarde behorend

eerdvlo (Ow) de; -den; -gien ['t:əɪtʰflo:] **1.** aardvlo *Lofklappen van de pooteerappels is beter as et doodspruuien van et eerappellof, dan bruuk ie gien vergif; lof dood en stokken klappen mit een mesiene kan wel, mar 't vaalt niet toe om alles dood te kriegen en mit wat bruuierig weer brengen de eerdvloten de virussen van de iene op de aandere plaante* (Ow)

eerdworm (Db, Ld, Nw, Obk) ['t:əɪt...] - aardworm *Doe de molle vrotte, kwam d'r een eerdworm uut de grond* (Obk)

eerdzwelver (App, Nw, Obk, Ol-Nl, Wol) Ook *eerdzewelver* (Bdie) ['t:əɪtʰsw.../...də...] - oeverzwaluw *Eerdzwelvers nusselen in de zaandgatten* (App)

eergierig (App, Ma, Np) bn.; -er, -st ['t:əɪr'gi:əɪx] **1.** eierzuchtig *Dan wa'k vuul te eergierig, dan wo'k et ok doen* (Ma), *N. is eergierig wil graag geprezen worden, lof kriegen* (App), *een eergierige kerel* (Np) **eergister** z. *eregister*

eerlang - eerpel

eerlang (Obk, Sz) bw. [t:ɛrlɑŋ, aks. wisselt] 1. eerlang, spoedig *Dan koemen ze eerlang* (Obk, Sz)

eerlik I bn., bw. (bet. 1); -er, -st [t:ɛrlək] 1. eerlijk, oprecht, zonder gemene dingen *Et gaot d'r niet eerlik toe* (Ow), *Et is een eerlik meenske* (Nbk), *een eerlik peerd* niet vals (Nt), *Schaem je niet veur eerlik vechten* (ba), *M. het et eerlik winnen* (b), *Daor bin ie niet eerlik an kommen* (Nbk), *Zeg now es eerlik: kommen wij hier aachteran?* (b), *om eerlik te wezen* eerlijk gezegd (Nbk, b), *Wat har hij 't eerlik miend* (b), *eerlik deur et leven gaon* (Bdie), *eerlik waor* (Nbk, Np, b) 2. betrouwbaar, zich nooit onrechtmatig iets toeëigenend *Die meensken bin zo eerlik as 't mar kan* (Obk), *Die man is zo eerlik as wat, daor krieg' nooit een cent te min* (Nbk), *Hi'j is zo eerlik as goold* (verspr.), *...as goold zo eerlik* (b), *...as Baron* (App, Ma) 3. (van een koe of paard) zonder gebreken (Bdie, Dho, Ld, Ma, Np, Nt, Op, Spa) *Dat is een eerlik besien* (Bdie, El, Np), *Die koe he'k veur eerlik kocht* (Spa), *Dat peerd hebben ze mi'j veur eerlik verkocht* (Op), *een eerlik peerd* (Nt) * *Eerlik duurt et langst* (spor.), *Eerlik is eerlik* zeg nu zelf, het is toch eigenlijk zo, daar kun je niet voor weg, *Eerlike meensken hebben haor in de hanen, mar ik bin ze nog nooit tegenkommen* (Dho)

eerlik II bw. [t:ɛrlək] 1. naar waarheid *Wat vien ie d'r now van! Eerlik zeggen!* (Nbk), *'t Is eerlik waor!* (Nbk, Ow), *'k Bin now al een posien karkeraodslid of en eerlik, 't komt wel makkelijk an* (Ow), *Mar eerlik: 'k had mien heufd verleuren* (ba) 2. in niet eerlik niet helemaal (Nbk) *Tien meter, zeg ie, zol die ofstaand wezen? Now, dat is 't niet eerlik* (Nbk)

eernsachtig z. **earnstachtig**

earnst (verspr.) Ook **ernst** (spor.) de [t:ɛrnst/ɛrnst] 1. serieuze kijk, opvatting in ernst *Eernst of bliedschop in zien meziek, et sprak de meensken an* (j), *Ok now weer een protte Stellingwarver humor en ernst* d.i. in het desbetreffende boek (bl), *Je kun an die jonge wel weten dat et alle ernst is mit dat maegien* (App), *Hi'j het et mi'j in alle ernst verteld* in volle ernst (Nbk), *Hi'j nam et veur ernst op* nam het serieus (Np, Obk), *Et was him wel ernst* (Np), *Die*

sufferd vatte dat veur ernst op id. (terwijl het niet zo bedoeld was) (Sz), *Et is mi'j ernst* ik meen het serieus (Bdie), *En now in ernst* het volgende is serieus bedoeld, laten we er even op een serieuze manier naar kijken (Bdie, Nbk), *N. miende et in ernst* (Nt), *in volle ernst* (spor.), *vol ernst* (spor.) 2. vastbeslotenheid *'t Is mi'j ernst* ik meen het (Nbk, b, Nw) 3. serieusheid van omstandigheden, gebeurtenissen *Et wodt ernst* (Nbk), *'t Liekt wel of et now ernst wodden zal* (Sz), *Hi'j het een protte praoties, mar as 't mar es ernst wodt* (Ow), *Now doen we een pottien knikkeren uut ernst* (Wol)

eernstachtig (App, Bdie, Bu, Nbk, Np, Obk, Ow, Pe-Dbl, Sz) Ook **eernsachtig** (spor.) bn., bw. [t:ɛrnstɑxtəx/...sɑxtəx] 1. ernstig *Hi'j kikt me ernstachtig an* (Np), *Doe niet zo ernstachtig* (Bdie), *Die man is altied zo ernstachtig* (Pe-Dbl), *Hi'j kan 't zo ernstachtig vertellen daj' zeggen zollen dat 't waor is* (Sz)

earnstig (verspr.) Ook **ernstig** (verspr.) bn., bw.; -er, -st [t:ɛrnstəx/ɛrnstəx] 1. serieus van opvatting, aard, mening *earnstig kieken* (Nbk), *Hi'j mient 't wel ernstig, wat hi'j zegt* (Dfo), *Hi'j nemt et wel ernstig op* (Nbk), *Hoe ernstig konnen ze niet mit heur beidend over die dingen praoten* (...) (ba), *N. mient et ernstig* (Spa), *'t Is ernstig waor heur, hi'j liegt nooit* (Nw) 2. ernst opwekkend *een ernstig stok* een ernstig toneelstuk (Nbk), (hier: van de dorpsmolen:) *Bedeerd en hiel ernstig zo dri'jt hi'j mar deur* (...) (bl) 3. ingrijpend en bedenkelijk of onaangenaam *Die meensken hebben daor ok een bezuking; veurig jaor is heur de boel platbraand en now is de vrouw weer ernstig ziek* (Db), *een ernstig gebrek* (Spa)

earnstighied (Nw), voor -heid z. -hied de [t:ɛrnstəx...] 1. het ernstig zijn **earnstwaor** (Dho) bn. [t:ɛrnstwɔ:ɔr; aks. wisselt] 1. echt waar, werkelijk waar **eerpel** Ook **eerappel**, **eerdappel** (Nw, Ste) de; -s; -tien [t:ɛrɒp|t:ɛrɒp|t:ɛrdɒp] 1. aardappel, pieper *De eerappels liggen d'r in, now moe'n we de gatten nog even dichttrappen* zitten in de plantgaten (Np), *eerappels in de bult doen inkuilen* (Spa), *...rooien* (Ma, Nbk, Spa), *Neem ie een*

maol eerpels mit uut/van de bouw? (Nbk), *We haelen een maol eerpels van de bouw, mar et is zunde om now alles in ien keer te rooien* (Nbk), *eerpels roppen* één of enkele aardappelplanten uit de grond trekken om te zien in hoeverre de aardappelen groeien (Nbk), *eerpels schiften in eters en poters* (Ow), *Verrekte kleine eerpelties bin et nog mar* (Spa), *De knechten mossen eerpels uutstikken en wij laggen d'r op 'e kni'jen achter ze op te zuken en in de korven te doen* (Nw), *De eerappels veur de varkens kookten ze in de kookpot* (Spa), *We kopen de eerappels niet bij de mudde, mar bij de korf* (Sz), *De oolde eerpels raeken zachies-an aorig op* (Bu), *Ik schel mar een eerpel meer, ik wil niet te min hebben* (Db), *De eerpels mit stoveri'je en een best brok schaopevleis gong d'r as koeke deur* (j), *Willen jow de eerappels opdienen?* d.i. de schaal/de pan met aardappelen op tafel zetten (Wol), *Hi'j haelde een opper eerpels in 't bod* een flinke hoeveelheid (Ma), *mit een eerpel in de keel praoten* bekakt (spor.), *de eerpels ofgieten* het water van de gekookte aardappels gieten, *Ik moet de eerpels even ofgieten* ik moet urineren (Nw), *Die het te vule ni'je eerpels had heeft last van diarree* (Np), *Et was daor altied eerpels in de pot en uut de pot, nooit es wat ofwisseling* (Op), *Tussen de eerpels en de bri'j zatten we even te schiemeren* tussen het eten van de maaltijd met aardappelen en het nuttigen van de pap (Wol), *Ie kun ok niet langer ontholen as tussen de eerpels en de bri'j* maar zeer kort, eventjes (Bu), *Dat hebben ze tussen de eerpels en de bri'j even daon* in de gauwigheid, tussen al het andere door (Dho, n: Np), *Dichte gediene is d'r veur dat ze je van buten de eerpels niet in de mond tellen* (Nw), *Die het vel as een oolde eerpel heeft* een erg gerimpelde huid (Bu), *Hi'j was zo flauw as eerappels zonder zoolt* (Pe-Dbl) 2. aardappelplant *De riegeleide gong deur de eerpels as ze d'r krek boven weren* (Db), *eerpels aneren* (Db) * *Een meenske is gien eerpel* een mens kan veranderen, ook: elk mens heeft gevoel, een mens kan niet alles verdragen (Nbk, bl), z. ook onder *meenske*

eerpelakker (Db, Nbk, Np, Nw) Ook *eerappelakker* (Dfo) de; -s; -tien ['t:əp|.../

...] 1. akker waarop aardappelen worden verbouwd *De eerpelakker moet sleept wodden* (Np)

eerpelbak (El, Nbk, Op) Ook *eerappelbak* (Bdie, Spa) ['t:əp|.../...] - (meestal verkl.) aardappelbak

eerpelbestoppen (Np, Ste) onbep. w. ['t:əp|...] 1. ingekuilde aardappelen bedekken (met stro, zand etc., z. ook *eerpel-gat*)

eerpelboek (Bdie, Bu, Nbk, Np, Obk, Op) Ook *eerappelboek* (Bdie, Pe-Dbl) de; -en; -ien ['t:əp|.../'t:əg|...] 1. zeer dikke buik (van een persoon), door het eten van veel aardappelen 2. iemand met een dikke buik (door het eten van veel aardappelen)

eerpelbok (Db, Dho, Nw, Wol) Ook *eerappelbok* (Nt, Sz), *eerpelschute* (Ld) de; -ken; -kien ['t:əp|bok|...] 1. platte schuit voor aardappelvervoer

eerpelbore (Db, Dfo, Ld, Np, Nw, Obk, Ow, Sz, vo) Ook *eerappelbore* (s) de; -n; ...boortien ['t:əp|.../...] 1. aardappelboor, aardappelkruk *De boer en S. gatten maeken mit de eerpelbore en H. de poters in de gatten gooien* (vo) 2. fopmiddel: denkbeeldig attriboot voor het verkrijgen waarvan kinderen of onnozele personen op pad werden gestuurd (Obk)

eerpelbouw (Bdie, Dho, Diz, Nbk, Nw, Obk, Op, Ste, Sz) Ook *eerappelbouw* (Dho, Nt, Nw, Obk) de ['t:əp|.../...] 1. stuk land, akker waarop aardappels worden verbouwd *Vroeger gingen we naor de eerpelbouw mit eerpelmaanden, om de eerpels in te doen* (Ste)

eerpelbouwen (Nbk, vo) onbep. w. ['t:əp|...] 1. aardappelen verbouwen *begin april eerpelbouwen* (vo)

eerpelbri'j (Np) ['t:əp|...] - aardappelpap

eerpelbult (Bu, Diz, Nbk, Np, Nw, Pe-Dbl, Op, vo) Ook *eerappelbulte* (Bdie, Nt, WH), *eerpelbulte* (Bdie, Dho, Ma, Nw, Spa) de; -en; -ien ['t:əp|.../...] 1. hoop aardappelen *De eerappelbulte vul uut mekaere* (Bdie)

eerpelbulte z. *eerpelbult*

eerpelcenten (Nw) mv. ['t:əp|...] 1. hetz. als *eerpelgeld*, z. aldaar

eerpeldollen (Ld, Ma, Nbk, Np, Nt, Nw) Ook *eerappeldollen* (Nt) onbep. w. ['t:əp|.../...] 1. aardappelrooien

eerpeldoppien (Bu, Np, Sz, Wol) et;

eerpelhakker - eerpelkop

...doppies ['t:əp|...] 1. elk der doppen die men op z'n vingers kan doen bij het handmatig rooien van aardappelen (van rubber of blik)

eerpelhakker (Obk) de; -s; -tien ['t:əp|...] 1. steel met een haak met behulp waarvan men onkruid uit de grond trok die tussen de aardappels stond

eerpeleiden (Nbk, vo) onbep. w. ['t:əp|...] 1. eggen van een akker met aardappelplanten *even eerpeleiden veurdat ze opkommen* (Nbk), *Hi'j zette de dubbele spoorstok vaaste mit een iezeren boolte die in een rond gat in de disselboom paste en doe ree hi'j vot, naor de bouw te eerpeleiden* (vo)

eerpeleter (Nbk) ['t:əp|...] - aardappeleter
eerpelgat Ook **eerappelgat** (Db, Nt, Pe-DbI, Spa, Sz) et; -ten; -tien ['t:əp|.../'t:ərap|...] 1. gat, kuil gegraven voor het bewaren van aardappelen, bedekt met stro en aarde (ook wel met heideplaggen en paardemest (Np)), aardappelkuil *De eerpel- en bietegatten wodden vroeger bestopt mit zaand, stro en roegte* (Db), *We zullen et eerpelgat mar vast klaormaeken* (Diz), *'t Eerpelgat wodde opzet mit gruszoden* (Diz), *Et eerpelgat wodde ofdekt mit een laoge stro* (Db), *...moet nog bestopt wodden* (Dhau)

eerpelgeerder (Db, Nw) Ook **eerappelgaerder** (Mun, Ste) de; -s; -tien ['t:əp|.../'t:ərap|...] 1. degene die de aardappelen raapt bij het rooien *Dat was een beste eerpelgeerder, die vroeger bi'j Heit in 't wark was* (Db)

eerpelgeld (App, Db, Ma, Nw, Pe-DbI, Wol) Ook **eerappelgeld** (Ol-Nl) et ['t:əp|.../'t:ərap|...] 1. geld dat een boer ontvangt voor z'n aardappelen

eerpelgriep (Ma) de; -n; ...griepien ['t:əp|gri:pə] 1. greep speciaal voor het rooien van aardappelen

eerpelhaandel (spor.) ['t:əp|...] - aardappelhandel

eerpelhakker z. *eerpelhakkien*

eerpelhakkien (Np) Ook **eerappelhakkien** (Nw), **eerappelhakkertien** (Pe-DbI), **eerpelhakker** (Nw) et; ...hakkies ['t:əp|hakin/.../'t:hakɪn/...] 1. schoffeltje om onkruid mee uit de grond te hakken (vooral: tussen de aardappelplanten vandaan; men haalt het schoffeltje steeds naar zich toe), aardappel-

hakker

eerpelhokke (Bdie, Bu, Dho, Nw, Ow) Ook **eerappelhokke** (Sz) et; -n; ...hokkien ['t:əp|.../'t:ərap|...] 1. hok waarin men aardappelen opslaat, bewaart, ook hetz. als *eerpelhutte* (buiten)

eerpelhouwgien (Np) et; ...houwgies ['t:əp|həʌxin] 1. schoffeltje om onkruid mee uit de grond te hakken

eerpelhutte (Dfo, Ld, Ma, Np, Nw, Ste, b) Ook **eerappelhutte** (Dfo) de; -n; ...huttien ['t:əp|.../'t:ərap|...] 1. deels in de grond gemaakte hut om aardappels in te bewaren (van zoden opgezet, met een dak van stro en aan één kant met een laag toegangsdeurtje (Nw, Ste)); ook in de vorm van een gat in de grond (Dfo) of in, onder het hooivak (Dfo, Ld, Ma, Np), met de opening naar de stal *De eerpels in de eerpelhutte kwammen tot op grondshoogte* (Ste), *De eerpelhutte was een beweerkelder onder 't hujvak veur eerpels en bieten, dat ze in de winter niet bevreuren* (Ld)

eerpeljassen (Diz) zw. ww.; onoverg.; eerpeljaste, het eerpeljast ['t:əp|jasɪ] 1. schillen van aardappelen 'k *Moet nog eerpeljassen* (Diz)

eerpelkarken (Dfo) onbep. w. ['t:əp|...] 1. met paard en wagen de aardappeloogst van het land halen *Ze weren vandaegge an 't eerpelkarken* (Dfo)

eerpelkarre (Nw) de; -n; -gien ['t:əp|...] 1. kar waarmee men aardappelen vervoert
eerpelkelder (Bdie, Dla, Nbk, Nt, Obk, Wol en oost.) Ook **eerappelkelder** (Ol-Nl, Pe-DbI, Spa, Sz) ['t:əp|.../'t:ərap|...] - aardappelkelder *De eters kwammen in de eerpelkelder, de anderen bi'j huus of op et laand in een gat* (Bu)

eerpelkeuren (Ste) onbep. w. ['t:əp|...] 1. de kwaliteit van aardappelen onderzoeken
eerpelkever (Obk) ['t:əp|...] - koloradokever

eerpelkoele (Bu, Dho, Dmi, El, Ma, Nbk, Np, Nw, Ow) Ook **eerappelkoele** (Nbk), **eerappelkule** (WH), **eerpelkule** (Ol-Nl) de; -n; -gien ['t:əp|kule/'t:ərap|.../'t:kylə] 1. aardappelkuil

eerpelkoopman (Obk) de; -negien; ...koopluden ['t:əp|...] 1. verkoper van aardappelen *De eerpelkoopman gefit een goeie maot* (Obk)

eerpelkop (Dho, Nw) de; -pen; -pien

[ˈt:əp|...] 1. nogal wit hoofd van een persoon (Dho) *Hij het een witte eerpelkop* (Dho) 2. iemand met een wit hoofd (Nw) *Gao toch weg, lillike eerpelkop* (Nw) 3. gewicht aan aardappelen van ong. 1,4 kg (s)

eerpelkorf (Bu, Db, Dfo, Diz, Dmi, Ma, Wol) Ook *eerpelkorf* (Bdie, Np, Nt, Nw, Ol-Nl), *eerappelkorf* (Ld, Pe-Dbf, Sz) de; -ien; ...körven [ˈt:əp|.../...] 1. korf waarin men aardappelen bewaart, vervoert

eerpelkrabben (Bdie, Db, Dfo, Diz, Ma, Obk, Ow) Ook *eerappelskrabben* (Dho) zw. ww.; onbep. w. en het eerpelkrabbed [ˈt:əp|.../ˈt:ərap|skr...] 1. aardappelrooien *Vroeger kregen de kiender vekaansie veur et eerpelkrabben* (Obk)

eerpelkrumme z. *eerpelkrummel*

eerpelkrummel (Nbk, Ow) Ook *eerappelkrummel* (Bdie), *eerpelkrumme* (Nbk, b) [ˈt:əp|.../...] - aardappelkrumme **eerpelkuis** (Bdie) de [ˈt:əp|...] 1. benaming voor een kalf

eerpelkule z. *eerpelkoele*

eerpellaand (Db, Nw, Op, Ste, vo) et [ˈt:əp|lɑːnt] 1. aardappelland *De bult roege dong wodde over et eerpellaand en et haeverlaand reden en al zo wat henne* (vo), *eerpellaand bouwen, haeverlaand bouwen* (Ste)

eerpellichten (Ow) onbep. w. [ˈt:əp|lɪxtɪŋ] 1. machinaal rooien van aardappelen

eerpellof (OS, Bdie, Bu, Diz, Np, Nt, Nw, Op, Pe-Dbf) Ook *eerappellof* (Dfo, Dhau, Nt, Ow, Pe-Dbf, Sz), *eerappelloof* (spor.), *eerpelloof* (Dla) et [ˈt:əp|ɔf/ˈt:ərap|ɔf/...loːf/...] 1. aardappelloof *De kolorado-kever zit op 't eerpellof en dat vret hi'j op* (Dfo), *Et eerpellof starft al of* (Diz), *Et eerpellof moet eerst bestarven* (Bu), *Ze hebben et eerpellof in de braand steuken, d'r is zo'e'n rokeri'je over 't veld* (Obk), *eerpellof opschudden* (Ma, Pe-Dbf), *De eerpels kwammen in een lange hoop op et laand mit wat plaggen en eerpellof d'r over* (vo)

eerpelloof z. *eerpellof*

eerpelmaande (Bdie, Diz, Ste, Wol) de; -n [ˈt:əp|...] 1. mand waarin men aardappelen verzamelt (van het land), vgl. *Vroeger gingen we naor de eerpelbouw mit eerpelmaanden, om de eerpels in te doen; mit er rooien wodden de eerpels mitien*

scheiden; een maande veur de kleinties en iene veur de dikken. Was de maande vol, dan wodden ze op een bult gooid, en laeter dan wodden die mit de waegen ophaeld (Ste)

eerpelmael (Bdie, Bu, Dfo, Ma, Nbk, Np, Nw) Ook *eerappelmael* (Bdie, Nbk), *eerappelmeel* (Spa) [ˈt:əp|mə:l/...] - aardappelmeel *Vroeger hewwe de eerpels wel es raspt, dan maekt' ie d'r eerpelmael van* (Nbk), *Eerpelmael kuj' bruken veur de bri'j as die wat te dunne is en daor kuj' alles wat mit andikken, mar klaore eerpelmael is niet vule* (Nw), *eerappelmeel, veur behangplakken en zo* (Spa), *Vroeger deden ze eerappelmael deur de beddeslopen; dan wodden die wat stievig, et warkt as stiesel* (Nbk)

eerpelmennen (El, Nbk, Obk) zw. ww.; onoverg.; onbep. w. en het eerpelmend [ˈt:əp|...] 1. met paard en wagen de aardappeloogst van het land halen *Mit eerpelmennen kwammen de opzetters op 'e waegen* (El)

eerpelmes z. *eerpelscheldersmessien*

eerpelmeule (Db, Dla, El, Ld, Ma, Nbk, Np, Nt, Nw, Obk, Ol-Nl, Op, Ow, Sz, Wol) de; -n(s); ...meultien [ˈt:əp|...] 1. (meestal verkl.) bep. groentemolen voor aardappelen *Vroeger in de oorlog haj' een eerpelmeule veur eerpelmael* (Nw)

eerpelnaozuken (Np) onbep. w. [ˈt:əp|...] 1. gezegd van iemand die de achtergebleven aardappels van het land zoekt: *Die is an 't eerpelnaozuken* (Np)

eerpelnegosie (Obk, Sz) de [ˈt:əp|...] 1. aardappelhandel, het venten met aardappelen, ook: de aardappelen bij het venten aangeboden

eerpeloogst (Sz) de [ˈt:əp|...] 1. aardappeloogst *We hadden dit jaor een goeie eerpeloogst, d'r zaten verscheiden an iene stamme* (Sz)

eerpelopbringst (Dfo) de [ˈt:əp|ɔbrɪŋst] 1. aardappeloogst *Et was dit jaor een beste eerpelopbringst* (Dfo)

eerpelpanne (Nbk, Np) de; -n; -gien [ˈt:əp|...] 1. pan waarin men de aardappelen kookt (en evt. opdient)

eerpelpeinze (Dho, Nw) de; -n [ˈt:əp|...] 1. dikke buik (die het gevolg zou kunnen zijn van het eten van veel aardappelen) 2. iemand met zo'n buik (als scheldwoord

eerpelplagge - eerpelrooien

gebruikt) (Nw)

eerpelplagge (Obk, Ow) Ook *eerappelplagge* (j) de; -n; ...plaggien ['t:əp|.../...] 1. taaië plag hei geschikt/gebruikt om aardappels mee te bedekken (vaak met bent-gras; ter bescherming tegen de winter) *De plaggen kwammen bij et plaggelaeden op 'e kop op 'e waegen, mar bij eerpelplaggen - daor wodden de eerpels mit bestopt - kwammen ze mit de heide in de heugte* (Ow)

eerpelploeg (Bdie, El, Ma, Obk, Op) Ook *eerappelploeg* (Bdie) de; -en ['t:əp|.../...] 1. aardappelploeg: bep. ploeg waarmee men aardappelen rooit, ook: aardappelrooi-machine

eerpelpoede (Nbk, Np, Obk, Op) de; -n; -gien ['t:ə...] 1. iemand die veel aardappels eet

eerpelpoep (OI-NI) de; -en ['t:əp|pu:p] 1. gezegd als scheldwoord, letterlijk: aardappel-Duitser

eerpelpoffen (OI-NI) onbep. w. ['t:əp|...] 1. *poffen* van aardappelen, z. *poffen*, bet. 2: *We hebben gister nog an 't eerpelpoffen west* (OI-NI)

eerpelpot (Bdie, Db, Dla, El, Nbk, Nt, Obk, OI-NI, Op) Ook *eerappelpot* (Bdie), *eerappelspot* (Nt) de; -ten ['t:əp|.../...] 1. pot waarin men aardappelen kookte, vooral: voor het vee (z. ook *pot*, bet. 1, 2) *D'r zat een haansel an de oolderwetse iezeren eerpelpot* (Obk), *In de eerpelpot, een grote, ronde stookpot wodden eerpels kookt veur de varkens* (Nbk)

eerpelpoten (Bdie, Db, Dfo, Diz, Ma, Nbk, Np, Ow, Ste, vo) Ook *eerappelpoten* (Db, Obk, Ste) onbep. w. en het eerpelpoot ['t:əp|po:ətɪ/...] 1. poten van aardappelen *Mit Wolvegester mark za'k eerpelpoten* (Np), *Now et zoe'n koold weer was, is et eerpelpoten an de laete kaant wodden* (Db), *Wij zetten bij et eerappelpoten en bonen poten de liende* (Ste), *Mit eerappelpoten moej' et goed rooien om in de riegel te blieden* (Obk)

eerpelpoter (verspr.) Ook *eerappelpoter* (Bdie, Nt, Nw, OI-NI, Pe-Dbl, Spa) de; -s; -tien ['t:əp|po:ətɪ/...] 1. iemand die aardappels poot 2. hetz. als *pootlorrie*, z. aldaar (Bu, Ma) 3. pootstok (Nw)

eerpelpotersstok (Nbk) de; -ken; -kien ['t:əp|po:ətɪstɔk] 1. hetz. als *pootstok*, z.

aldaar

eerpelprikken (Ste) onbep. w. en het eerpelprikt ['t:əp|...] 1. door te prikken aardappels ongeschikt maken voor menselijke consumptie, zodat ze bewaard bleven als veevoer

eerpelprikker (Dfo, El, Ow, Ste) de; -s; -tien ['t:əp|...] 1. bep. machine waarmee men aardappelen ongeschikt maakte voor menselijke consumptie door ze te prikken (ze waren dan bestemd voor veevoer) *mit de eerpelprikker de eerpels prikken* (Ow), *Mit de eerpelprikker maekte ie ze ongeschikt veur konsumptie* (Ste), *De eerpelprikker was een soort eerpelsjouwe, mit op et aende twie rollen mit punten, die weren van iezer (mit de haand kon de zaeke drijd wodden); de eerpels die de rollen passeerd weren, weren zo ongeschikt veur konsumptie* (Dfo)

eerpelpuree (Nbk) ['t:əp|...] - aardappel-puree

eerpelraanke (Ld) de; -n; ...raankien ['t:əp|...] 1. hetz. als *range*, bet. 1, z. aldaar

eerpelrangen (Bu, Dfo, Nbk) mv. ['t:əp|rɑŋ] 1. aardappelroof

eerpelras (Nbk, Obk, Wol) Ook *eerappelras* (Ow, Wol) ['t:əp|rɑs] - aardappelras *Et ooldst bekende eerappelras dat ik ken weren de blauwhulderson, et weren blauwe eerappels (...)* (Ow), *een nij eerpelras* (Ow)

eerpelraspe (Nw) de; -n ['t:əp|...] 1. aardappelrasp

eerpelroden z. *eerpelrooien*

eerpelroder z. *eerpelrooier*

eerpelroe (El) de; -den, -nen ['t:əp|ru] 1. stuk grond van vier bij vier meter met aardappelen die gerooid worden

eerpelrogge (OI-NI) de; -n ['t:əp|rogə] 1. hoge strook grond met aardappelen *De eerpelroggen liggen d'r weer mooi bij* (OI-NI)

eerpelrooien (OS, verspr. WS) Ook *eerappelrooien*, *eerpelroden* (Ste), *eerperooien* (Nbk) onbep. w. en het eerpelrooid ['t:əp|.../...ro:ədn]/'t:əpə...] 1. aardappelrooien *We moe'n nog 'n akker eerpelrooien* (Diz), *Ze het een bult eerappelrooid* (Ow), *We hebben van 't haast mooi weer troffen mit eerpelrooien* (Db), *We hebben vroeger wel tegaere eerpelrooid* (Np), *mit de vörke eerpelrooien* (Dfo)

eerpelrooier Ook *eerappelrooier* (Bdie, Obk, Pe-DbI, Spa), *eerpelroder* (Op) de; -s; -tien ['t:əp|ro:əj|.../...ro:əd|] 1. iemand die aardappels rooit: *Wij hadden vroeger thuis eerpelrooiers uut De Kompeni'je* (Obk), *We hebben de eerpelrooiers had* (Nw), *Die grote eerpelroders hebben de meenslike roders et wark uut de hanen neumen* (Op) 2. machine waarmee men aardappelen rooit (Bdie, Obk, Pe-DbI, Spa) **eerpelrooierstied** (Ld, Nbk, Ow) Ook *eerappelrooierstied* (Ow) de ['t:əp|.../...] 1. de periode van het rooien van aardappelen **eerpelrooiersvekaansie** (Db, Dho, El, Ld, Ma, Nbk, Np, Ow) Ook *eerpelzokersvekaansie* (Db), *eerappelkrooivekaansie* (Dfo), *eerpelvekaansie* (Nw) de; -s ['t:əp|.../...] 1. periode waarin kinderen vrij waren van school om te helpen bij het rooien van aardappelen **eerpelrooiersvörke** (Nbk) Ook *eerappelrodersvorke* (Ste) de; -n ['t:ə.../...] 1. speciale vork waarmee men aardappelen rooit **eerpelrooimesiene** (Bu, Nw) ['t:əp|...] - aardappelrooimachine **eerpelschaole** (Bu, Diz, Nbk, Nw, Ow) Ook *eerappelschaole* (Obk) ['t:əp|.../...] - aardappelschaal **eerpelscheldersbakkien** (Dfo, Dho, b) Ook *eerpelschellersbakkien* (Obk, Ow), *eerappelschellersbakkien* (Db, Ld, Nt, OI-NI, Ste, Sz, Wol) et; ...bakkies ['t:əp|skeldrzbakin/...skelrzbakin/...] 1. bakje waarin men de aardappelen schilt **eerpelschelderskölfien** (verspr. OS, Bu) Ook *eerpelschelkölfien* (Bu), *eerpelschellerskölfien* (Ma, Obk, Op, Ow), *eerpelschellerskorfien* (Dho, Diz, Ld), *eerpelschelderskorfien* (Diz, Dla, El, Np, Nw, Obk, OI-NI, Op, Ste), *eerappelschelderskorfien* (Diz, Nw), *eerappelschelderskorfien* (Nw), *eerpelscheldersmaantien* (Ste, Sz), *eerappelkorfien* (Dhau), *eerappelbakkien* (Dhau), *eerpelschellekorfien* (Nw) et; ...kölfies ['t:əp|.../...] 1. korfje, mandje waarin men aardappels schilt **eerpelscheldersmaantien** z. *eerpelschelderskölfien* **eerpelscheldersmes** (verspr.) Ook *eerpelschellersmes* (Dho, Obk, Op, Ow, Wol), *eerpelschelmes* (Db, Dfo, Dhau, Ld), *eerpelscheldertien* (Ma, Ste), *eerappel-*

schellertien (Spa), *eerappelmessien* (Nt, Spa), *eerappelscheldersmes* (Db), *eerpelschellemessien* (Nt, Nw), *eerappelschelmessien* (Dhau), *eerpelmes* (Bdie, Dfo, Nt), *scheldersmessien* (Ow), *schellersmessien* (Bu), *schelmes* (Nw) et; -sen; -sien ['t:əp|skeldrsmes/...skelrsmes/.../...skeldrtin/...] 1. (vaak verkl.) aardappelschillertje aardappelmesje **eerpelscheldertien** z. *eerpelscheldersmes* **eerpelschelkölfien** z. *eerpelschelderskölfien* **eerpelschelle** Ook *eerappelschelle* ['t:əp|.../...] - aardappelschil **eerpelschellemessien** z. *eerpelscheldersmes* **eerpelschellen** Ook *eerappelschellen* zw. ww.; onoverg.; eerpelschelde, het eerpel scheld ['t:əp|.../...] 1. schillen van aardappelen *Ik heb al eerpelscheld* (Nbk), *Ik moet neudig eerpelschellen* (Nbk), *Ik zol eerpelschellen; ik was d'r nog mar krek even mit an de gang en doe wodde ik reupen* (Op) **eerpelschellersbakkien** z. *eerpelscheldersbakkien* **eerpelschellerskölfien** z. *eerpelscheldersbakkien* **eerpelschellersmes** z. *eerpelscheldersmes* **eerpelschelmes** z. *eerpelscheldersmes* **eerpelscheppe** z. *eerpelschoppe* **eerpelschieve** (Db) de; -n; ...schiefien ['t:əp|...] 1. schijfje van een aardappel *Rauwe eerappelschieffies, wat kun die lekker wezen* (Db) **eerpelschiften** (s) onbep. w. en het eerpelschift ['t:əp|...] 1. sorteren van aardappelen **eerpelschoffel** (Nbk, Nw, Obk) de; -s; -tien ['t:əp|...] 1. (vaak verkl.) kleine schoffel om de aardappelen mee te schoffelen 2. oeverzwaluw (Obk) **eerpelschoffelen** (Dhau, El, Ld, vo) zw. ww.; onoverg.; eerpelschoffelde, het eerpelschoffeld ['t:əp|...] 1. schoffelen van aardappelen *Nao et eerpelschoffelen was et zo wied, dat et vorlikste laand, et kaamplaand om en bij huus, d'r of kon om d'r huj van te maeken* (vo) **eerpelschokmesiene** (Dfo) de; -n ['t:əp|...] 1. hetz. als *schokmesiene*, z. aldaar *Een eerpelschokmesiene schuddet de eerpelschone en op verschillende maoten* (Dfo) **eerpelschoppe** (Bdie, Op en verspr. oost.)

eerpelschot - eerpelstomer

Ook *eerpelscheppe* (Db), *eerappelschoppe* (Dhau, Ld, Obk, Sz), ...*scheppe* (Dhau) de; -n; ...*schoppien* ['t:əpl.../...] 1. schop van hout, met grote, brede bek waarmee men de aardappelen scheppte, met name van de wagen, ook gebruikt voor het scheppen van graan

eerpelschot (O1-N1, Op) Ook *eerpelschut* (Ow), *eerappelschut* (Nt, Sz) et; -ten; -tien ['t:əplskot/...skat/...] 1. schot aan de voor- of achterkant van een wagen met aardappelen 't *eerpelschot*, *een aendebottien op een waegen* (Ow, Op)

eerpelschrabmesiene (Ow, Ste) de; -n, -s; -gien ['t:əpl...] 1. machine met behulp waarvan men aardappelen schrappt *D'r blift een hiele pertij schrapel over van de eerpelschrabmesiene* (Ste)

eerpelschrabsel (Bu) Ook *eerappelschrabsel* (Sz) ['t:əplskraps/...] - aardappelschrabsel

eerpelschut z. *eerpelschot*

eerpelschute z. *eerpelbok*

eerpelsjouwe (versp. OS, Bu, Np, Nw) Ook *eerpelsouwe* (Nbk), *eerappelsjouwe* (Obk) de; -n ['t:əplsjəwə/...səwə/...] 1. toestel met behulp waarvan men o.m. pootaardappelen en aardappelen voor consumptie afzonderde door gebruikmaking van diverse typen roosters (ook gebruikt om zand van en tussen de aardappels weg te schudden) *D'r wodden verschillende maoten utdri'jd deur de eerpelsjouwe* (Dfo), *Een schudreuster zit in een eerpelsjouwe, dōsmesiene en een kachel* (El), *Een eerpelsouwe daor gong et zaand en de krieleerpelties deur* (Nbk)

eerpelsjouwen (Ld, Nbk) Ook *eerpelsouwen* (Nbk) zw. ww.; onoverg.; eerpelsjouwde, het eerpelsjouwd ['t:əplsjəwə, ...mɔŋ/...səwə, ...mɔŋ] 1. werken met de *eerpelsjouwe*, z. aldaar

eerpelsmaek (Db, Dfo, Ma, Np, Ow) Ook *eerappelsmaek* (Bdie) de ['t:ə.../...] 1. de maak van aardappelen

eerpelsorteerder (El, Ma, Nw) de; -s ['t:əpl...] 1. sorteermachine waarmee men pootaardappelen afzonderd

eerpelsorteren (Db, Obk, Ow) onbep. w. ['t:əpl...] 1. sorteren van aardappelen *Eerpelsorteren gebeurde vroeger mit de hanen, now is daor een schokker veur* (Ow, Obk)

eerpelsouwe z. *eerpelsjouwe*

eerpelsouwen z. *eerpelsjouwen*

eerpelsprute (Op) de; -n; ...*sprutien* ['t:əpl...] 1. spruit, spruitsel aan, van een aardappel

eerpelspuiten (Ste) onbep. w. en het eerpelspuit ['t:əpl...] 1. aardappelplanten behandelen door er gif op te spuiten tegen aantasting door ongedierte

eerpelstamme (Wol) de; -n; -gien ['t:əpl...] 1. hetz. als *stange*, bet. 2, z. aldaar, z. ook *eerpelstange*: *Ik hadde d'r een paer eerpelstammen bij, jong, en dat leverde!* (Wol)

eerpelstampen (Nw, Ste) onbep. w. en het eerpelstampt ['t:əpl...] 1. stampen van aardappelen (bij het bereiden van een maaltijd; ook bij het bereiden van veevoer)

eerpelstamper (Db, Dfo, Ma, Np, Nw, Ow, Pe-Dbl) Ook *eerappelstamper* (Bdie Nt, Sz) de; -s; -tien ['t:əpl.../...] 1. stamper waarmee men aardappelen stampt

eerpelstange (Bu) de; -n ['t:əpl...] 1. hetz. als *stange*, bet. 2, z. aldaar, z. ook *eerpelstamme*

eerpelstikke (Op) de; -n; ...*stikkien* ['t:əpl...] 1. oog in een aardappel

eerpelstip (Ste) de ['t:əplstip] 1. jus, vet in/bij de aardappelen die men eet *We moe'n wat stip/vet bij de eerpels* (Ste)

eerpelstomer (Bdie, Bu, Db, Dfo, El, Nw, Ow, bet. 2: Dmi) Ook *eerappelstomer* (bet. 1: Sz) de; -s ['t:əpl...] 1. aardappelstomer,

installatie voor het stomen van aardappelen *Zoe'n 50, 60 jaar leden ston ok bij sommige boeren op 'e Fochtel zoe'n eerpelstomer op et hiem, een soort hoge ketel mit een schostien d'r op; hij ston niet zo veer van de sloop of, want d'r was waeter neudig* (Dfo), *D'r weren drie ketels bij zoe'n eerpelstomer, die stookt wodde mit grote briketten, groter as veur de gewone kachel; d'r wodde ok zaod mit dreugd en in Stienwiek hadden ze de gewoonte de mesiene te verhuren en bepaolde warknemers mossen d'r dan mit warken, die hadden heur d'r in specialiseerd* (Ste) 2. dubbele pan waarin aardappelen werden gekookt (Dmi), z. ook *eerpelstomerpanne*, vgl. *De boverste panne kommen de eerpels in, dat is een gattiespanne en de onderste panne doe' flink wat waeter in; as de eerpels geer*

binnen moej' waeter uut de panne gieten, de gere eerpels doeje' dan in de onderste panne, die doeje' even op et vuur, dan even dreugen en opschudden dus (Dmi)
eerpelstomerpanne (Ol-Nl) de; -n; -gien ['t:əp]... 1. pan waarin het water onderin kwam; de aardappelen kwamen erboven in een aparte pan, z. ook *eerpelstomer*, bet. 2
eerpelstraampel (Nbk) de; -s; -tien ['t:əp]... 1. stamper voor het stampen van aardappelen
eerpeltied (Bdie, Bu, Dfo) de ['t:əp]... 1. tijd van de aardappelooget
eerpeltiele (Db, Dfo, El, Ld, Nbk, Ow) Ook *eerappeltiele* (Dhau) de; -n; -gien ['t:əp]... 1. aardappelschaal van aardewerk (vaak bruin) *Wij hadden vroeger een platte koemen veur eerpeltiele* (Ld), *een brune aardewerken eerpeltiele* (Nbk)
eerpelvekaansie z. *eerpelrooiersvekaansie*
eerpelveld (Dho) et ['t:əp]... 1. hetz. als *eerpelbouw*, z. aldaar
eerpelverbouw (Bdie, Bu, Dla, Np, Nw, Obk) de ['t:əp]... 1. het verbouwen van aardappelen
eerpelvörke (Bu, Nw, Ste) Ook *eerpelvorke* (Diz, Np, Op), *eerappelvorke* (ZW) de; -n; ...vörkien ['t:əp]... 1. aardappelrooivork *Een eerpelvörke was bried, mit lange tanen, mit op 'e uutaenden een knobbel om de eerpels niet te beschaedigen* (Ste), *Eerpelvörken wodden bruukt om de eerpels uut te schudden* (Nw)
eerpelwaegen (verpr.) Ook *eerappelpelwater* (Spa, Sz) et ['t:əp]... 1. water waarin de aardappels worden gekookt, het vocht dat zo ontstaat
eerpelzak Ook *eerappelpelzak* ['t:əp]... -aardappelzak (lett.) *de eerpelzak uutschudden* (Ow)
eerpelzatten (Bu, Nbk) onbep. w. en het eerpelzet ['t:əp]... 1. poten van aardappelen *Veur kleine bedrieven of kleine stokkies laand gebeurde et eerpelzatten mit de pootstok* (Bu)
eerpelzeve (Np) de; -n ['t:əp]... 1. zeef met behulp waarvan men pootaardappelen afzondert
eerpelziekte Ook *eerappelziekte* ['t:əp]...

...] - aardappelziekte *Ie moe'n wel spuiten, eers krieje' de eerappelziekte* (Np)
eerpelziken (verspr.) Ook *eerpelzuiken* (Nbk), *eerappelziken* (Obk, Spa, Ste) onbep. w. en het eerpelzocht ['t:əp]... 1. zoeken, rapen van de aardappels bij het rooien *eerpelziken achter de ploeg, mit een emmertien* (Ste)
eerpelziker (Dhau, Ld, Ma, Np, Obk, Ow) Ook *eerappelziker* (s) de; -s; -tien ['t:əp]... 1. raper bij het aardappelrooien *D'r bin eerpelrooiers, de aanderen weren de opstikkens en de eerpelzikers* (Dhau)
eerpelzikersvekaansie z. *eerpelrooiersvekaansie*
eerpelzuiken z. *eerpelziken*
eerperooien z. *eerpelrooien*
eers (Bu, Np, Nw en oost.) Ook *aers* (Np, Ste en west.) bw. [t:ə(r)s/ε:ə(r)s] 1. op een andere manier *Dat kan now ien keer niet eers* (Nbk), *Hi'j zal him d'r wel an argeren, dat kan niet eers* dat is onvermijdelijk (Nbk), *Klaore zuuite melk, eers kregen ze niet* (App), *zo en niet eers zo is/gaat het en niet anders* (Nbk), *Ie hoeven niet te piekeren, want et komt toch eers* (Obk), *Mar zeg now zels, kon 'k eers?* (b), *eers as eers anders dan anders* (Nbk) 2. op andere tijden *Ik zag him eers nooit op een bi'jenkomst, mar de laeste tied is hi'j d'r om de haeverklap, hi'j wil in de raod, zeker* (Nbk), *Eers is hi'j zo behulpzem, mar now niet!* (Nbk), *De hond at lieke vule as eers* (v), *Eers zitten ze d'r altied* (v), *Et liekt allemaole krek as eers* (v) 3. in andere omstandigheden, in het andere geval *Ik kreeg mar een flintertien koeke; ik mos uitkieken, aers beet ik in mien doeme* (Ste), *Heit moest zien poepeknief in de buse hebben, eers was hi'j niet in de kleren daar zonder voelde hij zich niet geheel en al aangekleed* (Dhau), *Maek daj' votkommen, eers his ik je de hond an* (Nbk), *Eers har d'r in de kraante staon* (...) (b), *'t Is now daj' mij' d'r naor vraogen; 'k har d'r eers niet over praot* (b), *Mar eers vul gien meenske et op; daaromme zol die treinreize wel niet zo slimme geveerlik wezen* (v), *Mar wat kon hi'j eers as doen wat de meester zee?* (b) 4. in *argens eers* ergens anders 5. om een andere reden, overigens *Hi'j zal wel lelk wezen omdat zien verkering uut is, eers kan 'k et niet*

bedanken (Nbk), *'t Spiet mi'j eers da'k dat now belieden moet* (b), *De kiepen leggen al zo min, mar 'k stop d'r eers wel goed wat in* (Nbk) 6. (pred.) met andere eigenschappen *De jeugd is tegenwoordig eers as vroeger* (Nbk), *Ze is zo eers wodden, vien ie niet?* (Nbk), *'t Is allemaol zo eers as eers* (Nbk), *Ja, daor woj' eers van dat raakt je gemoed, het laat je bep. niet onberoerd* (Nbk), (...) *docht hi'j niks eers of 't was zien heit* (b) * *Een stienzwölle in de nekke is niet lekker, mar an 't gat is nog eers wat* (Obk)

eersomme (Dfo, Dhau, El, Nbk, Op, Ow, b) Ook **aersomme** (Op, Ste) [t:ə'zomə/ε:...] - andersoms, omgedraaid: *Ie moe'n je trui eersomme antrekken* (Nbk), ...**aersomme doen** (Ste); tegengesteld aan een andere situatie: *As iene al es wat te kot komt, dan is et op een aandere keer vaeks krek eersomme* (Ow), *As et eersomme was, zol et oons ok niet passen* als het net andersom was gesteld (Dhau), *Et gaot vaeke krek eersomme, want (...)* (b)

eerst I rangtelw. [t:ə(r)st] 1. eerst, eerste in tijd, ruimte, aantal enz. *de eerste dag van de weke, ... van 't jaor enz., zien eerste vrouw, Ze zit in de eerste klasse van de legere schoele* (Nbk), (zelfst.) *de eerste de beste gelegenhied, De eerste van de maand hebben we vrij* de eerste dag (Nbk), *de eerste de beste, 't Is niet de eerste de beste hij/zij is niet bep. onbelangrijk, veur de eerste en de laeste keer* maar één keer (Nbk), (zelfst.) *Et eerste waor as hi'j omme vreug, was zien tasse* (v), (zelfst.) *et eerst(e)* allereerst: *Vanzels trokken wi'j daor et eerst op an* (j), *in 't eerst(e)* in het begin: *Ik was d'r in 't eerst wel een betien mit an* (Pe-Dbl), *In 't eerst wol hi'j oons wel helpen, mar laeter niet meer* (Ol-Nl), *In 't eerste was et wel een toer om je overal buten te holen* (Ow), (zelfst., verb.) *mit 'n eersten* eerlang, spoedig (b: lm), *veur 't eerst* voor de eerste keer, *in 't eerste plak* (spor.), *op...* (spor.), (verb.) *We kommen in eersten wel es langes spoedig* (Dhau), *mit 'n eersten* eerlang, spoedig (verspr. OS, Bu, Nw, b: lm): *Mit 'n eersten kom ik es langes* (El), *Mit 'n eersten gaon we an 't knollebouwen* (Ld) 2. best, belangrijkste *De eerste meid hoeft et smerigste wark niet te doen* (Spa), *Dan kriegen wi'j*

de ni'jgies douk uut de eerste haand uit betrouwbare, direkt betrokken bron (b), *eerste klasse reizen, de eerste pries, D'r wodde omme ieverd om eerste keur botter te kriegen, want dat brocht et meerste geld op* (j), *Et was een eerste deugniet* een eersteklas deugniet, kwajongen (Np), *de Eerste Kaemer, eerste klasse reizen in de trein* (Nbk)

eerst II bw. 1. eerst, voor iets of iemand anders *Eerst moe'we zien dat d'r brood op 'e plaanke komt!* (Nbk), (...) *en dat d'r eerst een aende an disse rottied kommen zal* (vo), *Ik wil eerst wezen* de eerste zijn (Bdie, Nbk) 2. vroeger, in het begin *Tieden het et duurd veurd dat hi'j zien vioele weer anraekte, en zien spel was ok niet meer zo goed as eerst* (j), *Eerst hej' mi'j de oren van de kop zeurd da'j henne wollen, en now kiek ie niet iensen* (b) 3. pas, nadat iets gebeurd is *De drokte komt dommiet eerst los as et warkvolk naor huus toe gaot* (Np), *As hi'j mar vuuf minuten doende is, dan komt hi'j eerst goed op 'e gaank* (Nw), *'k Hebbe 't now eerst in de gaten* (Nw) * (schertsend gezegd wanneer men zelf als eerste binnen wil gaan enz.:) *Eerst meensken en dan dingen die d'r op lieken* (Nbk), *Wie eerst is, eerst maelt* (Sun-Ot)

eerst-an (App, Bdie, Dfo, Dhau, Diz, Ld, Np, Obk, Sz, b) bn.; pred.; [t:ə(r)'stan] 1. als eerste aankomend (Bdie, Dfo, Diz, Np, Sz) *Die was altied eerst-an mit hadlopen* (Dfo, Sz) 2. in (zelfst.): *in 't eerst-an* in het begin (App, Dhau, Ld, Obk, b): *In 't eerst-an weren we niet zo bi'j heur thuus* (b, Dhau), *A., die in 't eerst-an kwaod votlopen wol, luusterde staorigan mit beide oren eupen* (vo), zo ook *A'k de veurste bin, bin ik in 't eerst-an* hoor ik bij de eersten, die het eerst aan beurt zijn (App)

eerstaelig (l) bn. [t:ə(r)stə:ləx; aks. wisselt] 1. anderstalig, met een andere taal als moedertaal, als eerste taal

eerstdaegs z. **eerdaegs**

eerste I de; -n [t:ə(r)stə] 1. eerste, degene die het eerst is *We bin de eersten in de harbarge* (v), (gezegd van besmettelijke ziekten:) *Ie snappen niet waor de eerste et weghaelt en waor de laeste et lat* (Nbk, Ow) * *De eerste is niet altied de leste, mar de eerste is ok niet de beste* (Sz), *De lesten zullen de eersten wezen* (Sun-Ot)

eerste II et 1. eerste elftal, achttal (bij korfbal) of twaalfstal (vroeger bij korfbal)
Eerste-Kaemerlid [...'k...] - Eerste-Kamerlid
eerstegraoder (l) [...'grø:ədɹ] - eerste-grader, eerstegraadsleraar
eerstejaors (l) [...'jə:ə(r)s] - eerstejaars
eerstejaorsrogge (Nw) de [...'røgə] 1. rogge die op een akker verbouwd wordt waarop dat de vorige jaren niet gebeurde
eersteklas (verspr.) bn. [ɪ:ə(r)stəkla:s; aks. wisselt] 1. van hoog niveau, van uitstekende kwaliteit *De boer was een eersteklas peerdekenner* (vo), *Veur eersteklas melk kriegen de boeren een cent toeslag de liter* (Sun-Ot)
eersteklasser (l) [...'kl...] - eersteklasser: iemand die in de eerste klas zit of, bij sport, in de eerste klasse speelt
eerstens (v, s) bw. [ɪ:ə(r)stɪns] 1. eerstens *'t Is vanzels et beste dawwe eerstens mar niet te hoge van de toren blaazen* (v)
eerstkommend (v) bn. [ɪ:ə(r)st'kɔm:t] 1. eerstkomend, eerstvolgend (zelfst.) *Wie zol de eerstkomende wezen die d'r bij weg vul?* (v)
eertieds bw. [ɪ:ərti:s] 1. vroeger, eertijds *As grunvoer veur et vee verbouwdon sommige boeren eertieds wel margkool* (Op), *Ik har mij beter bedaenken moeten doe ik eertieds N. as kerel nam* (Db), *Eertieds mulken we mit de haand, now doen we 't mit de mesiene* (Spa) 2. binnenkort (Bdie, Wol) *Eertieds gaon wij verhuzen* (Bdie), *Ik wil eertieds nog een dag naor Wolvege* (Wol)
eervleden (Wol) bn.; attr. [ɪ:ərfli:dɪ] 1. direkt voorafgaand aan de vorige (in tijd) *eervleden weke veertien dagen geleden* (Wol)
eervol [ɪ:ərfɔl] - eervol, in de verb. *een eervolle vermelding, eervol ontslag*
eerwaarde (Ste) de; -n; g. verkl. [...'w...] 1. aanspreektitel: *Eerwaarde*, nl. tegen pastoor of pater, ook *de zeer eerwaarde*, nl. tegen pastoor; thans: *meneer pastoor*
eerzem (OS, verspr. WS, b; lm) bn.; -er, -st [ɪ:ə(r)sm] 1. eerzaam *Een eerzeme kerel is 't, iene daoj' op bouwen kunnen* (Nw), *Eerzeme meensken bin 't, daor kuj' op an* (El), *Et is niet eerzem, heur, dat ze him zo beklest hebben!* het is niet netjes, fatsoenlijk (Dho, Np), *een eerzeme daod*

(Ow), *een eerzem baentien* (Dfo) 2. nederig en beleefd (Obk) *As meneer komt, dan moej' een betien eerzem wezen!* (Obk) 3. eer opleverend (Sz) *Ze hebben 't niet breed had, mar 't is toch eerzem veur heur dat ze zokke flinke kiender hebben* (Sz)
eerzucht (Nbk) [ɪ:ə(r)SAXt] - eierzucht, zucht naar eer *Et komt bij him allemaole deur eierzucht* (Nbk), *uut eierzucht* (Nbk)
eezuchtig [...'SAXtəx] - eierzuchtig, door eierzucht gedreven *Aj' niet eezuchtig binnen, koj' niet wied* (Nbk), *Die man was mij veul te eezuchtig* (Ol-Nl), *een eezuchtig mannegien* (Nbk)
eest (p, b; lm) Ook *iest* (b; ln) de [ɪ:st/i:st] 1. droogvloer, eest
eetber bn.; -der, -st [ɪ:dbɹ] 1. eetbaar: geschikt om te eten *Geef now wat bruukbers of wat eetbers of desnoods een pond tebak!* (b)
eeteerappel z. eeteerpel
eeteerpel (Bdie, Nbk, Np, Ol-Nl, Op, Sun-Ot) Ook *eeteerappel* (Np, Sz, vo) [ɪ:t.../...] - eetaardappel *J. maekte goed geld uut de poters en ok de eeteerappels deden een goeie pries* (vo), *Oonze eeteerpels bin best van 't jaor* (Sun-Ot)
eetgerak (Nbk) [ɪ:txərak] - eetgerei
eetgerei (Bdie, Db, Np) et [ɪ:t...] 1. eetgerei *Et eetgerei staot op 'e taofel* (Db)
eethoeke (spor.) [ɪ:thukə] - eethoek: deel van het vertrek waar men eet
eethuus (spor.) [ɪ:thys] - eethuis
eetkaemer [ɪ:t...] - eetkamer, kamer in het huis waar men normaal gesproken eet
eetkefé (l) [ɪ:t...] - eetcafé
eetlepel [ɪ:tl...] - eetlepel, ook als maat: *Van die medesienen moej' om de zovule tied een eetlepel nemen* (Nbk)
eetruimte de; -n, -s [ɪ:trɪ:mtə] 1. eetruimte
eetservies (Ol-Nl, Op) et [ɪ:ts...] 1. eetservies
eeuw z. ieuw
eeuwenlang z. iewenlaank
eeuwfeest z. ieuwfeest
eeuwig z. iewig
effekt et; -en [ɛ'fekt] 1. effekt, uitwerking, gevolg *Dat het niet vule effekt* (Nbk), *Et had mar weinig effekt* (Nbk), *Wat zol dat veur effekt hebben* (Nbk), *Wat zol et effekt d'r van wezen?* (Nbk), *een vremd effekt* (Nbk) 2. effekt, pandbrief, staatspapier

effektebelasting - egge

effektebelasting (spor.) [ɛ'f...] -
effektenbelasting

effektebeurs (Dhau, Ol-Nl) [ɛ'f...] - effek-
tenbeurs

effektehandel (l) [ɛ'f...] - effektenhandel

effen I bn., bw.; -er, -st [ɛ'fɪn] 1. effen,
zonder tekening, gelijkmatig *De iene soort
floddermusse was bloemd en de aandere
soorte, de rouwmusse, was effen* (Dfo), *een
effen lappe goed* (Nt), *een effen kried* (Np),
een effen(e) jurk (Np), *een effen stof*
(Nbk), *een effen kleur blauw, gien spikkels*
(Nbk), *Wat een effen gezichte!* wat kijk
je/wat kijkt hij/zij enz. strak, verveeld,
zonder een plooi (Bdie), zo ook *Wat kiek
ie effen* (Nbk) en 't *Staat 'm zo te zien
weer niet an, hi'j komp d'r in en ik zie 't
wel an zien effen gezichte* (Nw) 2. vlak,
plat, glad (Dfo, Dla, El, Nbk, Np, Nt, Op,
Ow) *de bouw effen maeken* (Np), *De grond
is effen* (Nt), *Dat laand ligt d'r mooi effen
henne* (El, Dfo), *een effen stok laand* (Ow),
Ze hebben et aorig effen maekt (Nbk), *Dat
voetbalveld is zo effen as een dele* (Dla)
effen II (App, Dfo, El, Ld, Ma, Nbk, Nw,
Obk, Pe-Dbl, Sz, b, d), z. ook *even* II bw.
[ɛ'fɪn] 1. lichtelijk, enigszins *Ie moe'n de
kiender effen anvietenen, eers kommen ze
te laete* (Obk) 2. voor korte tijd *Laot dat
ding nog mar effen staon* (Nbk), *Zuwwe
effen kaortspeulen?* (Nbk) 3. zonder dat
veel tijd of moeite nodig is *Ik mos mit 't
peerd naor de smid, mar die zegt: 'Hi'j
moet mar effen in de noodstal, want dat
peerd lik me niks te lekker'* (Sz) 4.
ongewenst m.b.t. een handeling die men
nalaat of juist doet *Dat vergat de baos toch
mar effen!* (b), *Hi'j dee et toch nog effen*
(Nbk)

effenkleurig (Dfo) bn.; -er, -st [ɛ'fɪn
kla:əɾɛx; aks. wisselt] 1. effen van kleur *N.
har een mooi effenkleurig pakkien an* (Dfo)

effenpies z. *effenties* II

effenseren z. *aevenseren*

effentaoris z. *eventaoris*

effenties I (Nw) bn. [ɛ'fɪntis] 1. gewoontjes
*Apperdepo, moej' daor es kommen bi'j die
oolde meensken, alles even effenties* (Nw)
effenties II (El, Nbk, Np, Ow, Pe-Dbl, b,
b: lm) Ook *effenpies* (Np, Op, Pe-Dbl, Sz,
b) bw. [ɛ'fɪntis/'ɛ'fɪmpis] 1. korte tijd *Dat
geflikflooi gef't je niks, waacht nog mar
effenties* (Nbk) 2. zonder moeite, zonder

problemen (af te handelen, te doen) *As ie
hum de baos niet bliieven kunnen, stuur
hum mi'j mar even, dan zal ik hum wel
effenpies mores leren* (Sz) 3. een klein
beetje, iets *Aj' mi'j now nog effenties
androkken (...)* (Nbk)

efficiënt (l) - efficiënt

effies z. *eventies*

egaal z. *egaol*

egaol (verspr., b). Ook *elegaol* (Ste), *egaal*
(Nbk, Nt, Ol-Nl, Ow, Sz, Wol), *ingaol*
(Np) bw., bn. [t:'go:əl/t:lə'go:əl/t:'ga:l/
ɪŋ'go:əl] 1. gelijkmatig *een ingaole hoeke
rogge* (Np), *Et gewas staot mooi egaol*
(Np, Pe-Dbl), *Dat breit mooi ingaol* (Np),
(m.b.t. een hond:) (...) *want hi'j was
hielemaal egaol getiegerd* (b), *egaole regen*
(Bu, Nt, Obk), *mooie egaole eerappels* van
gelijke grootte (Nbk, Wol, Spa), *De eerpels
bin egaol slecht* allemaal even slecht (Nt),
't Het ingaol regend, de hiele dag (Np), *Et
is me gaans egaol* 't is me allemaal eender,
't maakt me niet uit (verspr., Np), zo ook 't
Is mi'j egaol (k: Ste) en 't *Lat 'm allemaole
egaol* (Nw), 'k *Heb een hele mooie egaole
jumper breid* (Nt) 2. horizontaal, vlak *Daor
ligt een mooie, egaole vloer in* (Nw), *Dat
pad ligt mooi egaal* (Wol), *et laand egaol
maeken* (Np, Nt), *Et lig d'r egaol bi'j*
(Bdie)

egelskop (Bdie, Spa) de; -pen [t:'gɪskɔp] 1.
bep. waterplant: egelskop (men onder-
scheidt een grote en een kleine variant)

egge (verspr. OS, Np, b: lm) de; -n; eggien
[ɛ'gə] 1. hoek(je), kant in een ruimte, van
een vloer, van een terrein, in verb.: *Daenk
d'r omme daj' goed in de hoeken en eggen
kommen, wodde d'r vroeger wel es tegen
een ni'je maegd zegd* (Dfo, Obk), *Ie moe'n
alle hoekies en eggies goed anvegen, heur!*
(Nbk, Obk), zo ook *Ik bin alle hoekies en
eggies bi'jlanges west mit vegen* (Nbk),
*Alle hoekies en eggies moej' ok kommen
alle kanten, hoeken moet je meenemen bij
het schoonmaken, vegen* (Nbk), 'k *Heb alle
hoeken en eggen naokeken, mar ik kan 't
niet vienen* (Ow), *Die kaemer is allemaol
hoeken en eggen, 't is een toer om daor
vloerbedekking te leggen* (Ma), (gezegd
bijv. bij het schoonmaken:) *Eerst de
hoeken en de eggen, de grote ruimte komt
dan vanzelf wel* (El), *Die komt niet in alle
hoeken en eggen* is niet bep. schoon in de

huishouding (Np), *De hoekies en eggies bin vot de hele kleine stukjes grasland, bouwland enz.* (b), *De akker is bijna klaor, mar de egge moet nog ofsteuken wodden* (Ow), *in hoeken en eggen overal* (b: lm) 2. z. *eide*

eggehaoke (Np) de; -n ['egə...] 1. trekhaak aan een eg

eggekettin z. *eidekettin*

eggen z. *eiden*

eggetand z. *eidetane*

eggetane z. *eidetane*

eggetanne z. *eidetane*

-egien [əxin] - -etje, achtervoegsel ter vorming van bep. verkleinwoorden, vgl. *mannegien, karregien* enz.

Egypte z. *Iegypte*

eh Ook **uh** tw. [Λ:, ə:] 1. eh (ter uitdrukking van een aarzeling) *Now ja, mar eh..., ik eh... hoeve vanaovend nog niet te rieden* (b)

ei I et; -er, -ers (Wol); -gien [ej] 1. vogelei, i.h.b. kippenei *eier leggen, eier verstoppen en opzuku laoten mit Paosken* (Np), *een ei op ('t) brood kriegen* (Nbk), *Ze hadden een hiele protte eier, een schaole vol mit de Paosken* (Nbk), *bakte eier* gebakken eieren, *kookte eier* gekookte eieren, *N. het liest een zaacht ei; et witte moet goed stief wezen en de dore moet lopen* (Obk), *Ie moe'n niet zo vule eier eten, daor woj' weelderig van wellustig, met drang om te vrijen* (Nbk), *Vrouwluden verrekenden de bosschoppen wel mit de eier* betaalden met de eieren die ze wilden verkopen (Nbk), *veur een appel en een ei* voor heel weinig, ook: *veur een ei en een appel* (Bu), *Die lopt op eier* hij loopt voorzichtig (en veelal: eigenwijs) (Bdie, Ow, Nbk), *Hi'j kon wel op eier lopen* hij loopt wel heel erg voorzichtig, onzeker (Spa), zo ook *Die loopt asof hi'j op eier loopt* (Spa), *eier veur je geld kiezen* (Np, Spa, vo), *een ei in 't nust hebben* een appeltje voor de dorst hebben (Ol-Nl), *Je moeten de boel niet an eier maeken vernielen, kapot maken* (Bdie, Ol-Nl), *Daor breekt gien ei onder* daar zal niets mee gebeuren, gezegd bijv. wanneer men iets voorzichtig op elkaar heeft gelegd om het te vervoeren (Obk, s: Op, Wol), *et ei van Columbus, Die kiepe kan niet best van 't ei kommen* het duurt lang voor die kip z'n ei

gelegd heeft (Obk), *Hi'j kan 't ei niet goed kwiet wodden* heeft geen vlotte stoelgang, heeft last van constipatie (Nbk), zo ook *Hi'j kon niet van 't ei kommen* (Nbk), *Die kan morgens niet best van 't ei kommen* id. (Ld, Obk, Dfo), *Hi'j kan min van 't ei kommen* id. (Dfo, Ma), *Ik kan morgens min mien ei kwietwodden* (Db) en *Morns kan ik soms et ei niet kwiet wodden* (Ol-Nl), *Die kan 't ei niet kwiet* gezegd van iemand die voortdurend heen en weer loopt (Bu), zo ook (gezegd tegen iemand die loopt te dreutelen:) *Kuj't ei niet kwietwodden?* (Dho) en *Die kan de hele dag zien ei niet kwiet wodden; wanneer as hi'j zien dri'j nog es weer kriegen zal, is mi'j een raodsel* (Sz), *Hi'j komt mit 't zoolt as 't ei op is* hij komt altijd met iets aan zetten als het te laat is, als iedereen al op het onderwerp uitgekeken is enz. (Db, Dfo, Nbk, Sz, Wol, Ow), zo ook *I'j kommen mit peper en zoolt as et ei al op is* (Db), *As dat ei brekt dan stinkt et (ok)* als het verkeerd gaat met die klaarblijkelijk sterke vriendschap, dan is het ook goed mis, dan komt er veel narigheid van, vaak gezegd wanneer mensen heel veel met elkaar omgaan (Nbk, Np, Wol), *N. het liever et ei as de doppe* heeft ook liever van alles het beste (Bu), *een bulte, zo groot as een ei* (Sz) 2. ei van bep. insecten (d.i. van o.m. de bijenkoningin) *De keuningine legt eigies en dat wo'n larven of poppe* (bs), *De koolwitties leggen eigies op 'e kool* (Np) * *Beter een half ei as een lege doppe* (verspr.), *We hoeven gien kiepe te wezen om et ei te kennen* men kan de zaak wel kennen/beoordelen zonder erbij betrokken te zijn, van de finesse op de hoogte te zijn (Op), *Een ei is een ei, zee de boer, en doe nam hi'j et dikste* (Dho, Np), *...zee de man...* (Np), *Een ei is een ei, zee de pestoor, mar ik hebb' et dikste et liefst* (s: Wol), (uit een bekend versje, z. ook onder *sapiepen* I: *Siep, sap, hooltien/Wi'j slaon op een hooltien/In meie, in meie/Leggen alle voegels een eie en dan was et fluitien intied klaor* (Dfo)

ei II (Dfo, Nbk, b, p, vo, s: oost.) tw., z. ook **ae II** [ej] 1. gezegd in reactie: ter uitdrukking en/of versterking van de instemming of de tegenovergestelde mening *Ei jonk, hi'j het daor sibbe verkeringe mit*

eiber - eierdoppe

een *Braobaans maegien* (p), *Ei ja* (s: oost.), *'Ei jonge nee,* 'zee die (vo), *Ei now mem,* wat hindert dat (b) * *Palm, palm paosei/Ei, koekerei/Over nog iene zundag/Dan hebben wij een ei/Dan kriegien wij een ei/En dan is dat een paosei* (Dfo)

eiber (Diz, Op, Pe-DbI, Sz) Ook **eiberd** (Ma, Np, Ow) de; -s; -tien ['ejbɪ/'ejbrɪ] 1. ooievaar

eiberd z. *eiber*

eiberdsnust z. *eibernust*

eibernust (Diz, Ld, Pe-DbI) Ook **eiberdsnust** (Ma, Np, Ow) ['ejbrɪnɪst/... brɪtsnɪst] - ooievaarsnest

eicel (l) ['ejseɪ] - eicel

eide (OS, verspr. WS) Ook **egge** (Bdie, Op, Pe-DbI, Wol, WH) de; -n; -gien ['ejdɔ/'egə] 1. eg een *hoolten eide* (Dhau), *mit een egge krabben* (Spa), *Mit de eide et laand even overkrabben om wat locht in de grond te kriegien, dat deden ze wel as de grond slim stief was vlak veur et opkommen van rogge of pooterappels* (Ow), *Hi'j het d'r mit de eide even over west* (Nbk), *mit een egge krabben, bi'j 't veurjaor as de grond wat dichtesleugen is (...), dan krab ie de grond wat los* (Spa), *De egge wodt niet veule meer bruukt, ze maken d'r now kapstokken van* (Spa)

eidehaoke (Nw) de; -n ['ejdɔ...] 1. bep. haak waarmee men een eg licht

eideketten (Dhau, El, Ma, Nbk, Np, Ow, Ste, vo) Ook **eideketting** (Bu), **eggeketter** (Bdie) et; -s; -tien ['ejdɔkɛtɪ/...] 1. ketting aan een eg: waaraan het paard trekt, ook: ketting aan de eg waarmee men die af en toe licht (z. ook *lichtketten en lichter*, bet. 4) *Wij hadden d'r een ketten an, 't eideketten, iene trok et peerd an, achter was een ketten daor aj'm mit optrokken* (Nbk), *An de boekberrie kwam een eideketten van de ketteingeide en dat kwam an de spoorstok van et peerd nl. bij het 'slepen van sparre'* (Ma), *Mit die eideketting mos Haarm de eide wel es wat lichten, as d'r te veule rommel om de tanen zat* (Ow, vo), *De eideketten is om de eide schone te hopen van kweek en aandere rotzooi die hi'j mitnemt; de eide wodde mit een ketten oplicht, eers sleepte alles op bulten* (Ow), *Om de zi'jrogge toch licht onder de grond te kriegien, moet de eide wat licht wodden. Dit kan deur et eideketten waor as et peerd*

an trekt een schaekel in te kotten (Ow), zo ook *Ok mit et zaodineiden mossen ze d'r soms hiel licht over; ok dan wodde de eide mit et eideketten oplicht, aandere kwam et zaod d'r te diepe onder, zo as mit et fiene knollezaod* (Ow)

eideketting z. *eideketten*

eiden (verspr.) Ook **eggen** (Bdie, Spa, Sz, b) zw. ww.; overg.; eide/eide (Dfo, Np, Ow, Ste); het eide ['ejdn/'egɪ] 1. eggen, met de eg bewerken *D'r moet eided wodden* (Db), *Hi'j eidede et laand* (Bdie), *Nao et ploegen wodde de bouw vaek eided* (Op), *et roggelaand eiden* (Ste), *et eerpellaand...* (Ste), *de bouw...* (Obk), *We gaon stont eggen* (Spa), *Bi'j 't eggen moe' een rume bocht maken* (Spa), *scharp eiden* met de scherpe punten van de eg naar voren stekend en dus met de ronding van de tanden naar achteren (Bdie, El, Ld, Ma, Np, Ol-Nl, Ow, Pe-DbI, Sun-Ot, Sz, Ma), waarnaast *stomp eiden* met de ronding van de tanden naar voren, met name bij het *ineiden* van *knollezaod* (Bdie, Ld, El, Ma, Np, Ol-Nl, Ow, Pe-DbI, Sun-Ot, Sz, Ma), *Stomp eiden is licht eiden, dunnegies; scharp eiden is zwaor eiden. niks vergeten en nog liest een zwaore paol op 'e eide* (Nw), *schraank eiden z. onder schraank* * *Wie knollen eidet, moet niet ommekieken z. onder ommekieken* (Ow)

eiderente ['ejdr...] - eidereend

eidering (Nw) de; -en ['ejdɔ...] 1. ring aan een eg, waarin de *spoorstok* wordt gehaakt **eideslepen** (Nbk, Obk) onbep. w. en het eideslept ['ejdɔsl:pm] 1. met de omgekeerde eg de mest op het land in kleine stukjes verspreiden *As ze vroeger dong op 't laand brocht hadden, gongen ze eideslepen* (Obk)

eidetane (verspr.) Ook **eggetane** (Bdie, Nw, Obk, Pe-DbI, Spa), **eggetand** (Sz), **eggetanne** (Dia) de; -n; ...taantien ['ejdɔ.../'egɔ.../'ɛɣɔ.../...tanə] 1. eggetand, elk der tanden van een eg

eidooier z. *eierdore*

eidore z. *eierdore*

eierboer (Nbk, Ow, Spa) ['ejɪr...] - eierboer

eiercenten z. *eiergeld*

eierdooier z. *eierdore*

eierdoppe ['ejɪdɔpə] - eierdop *De piekies krepunen uut de eierdoppen* (Np), *Breng de eierdoppen mar op 'e kompostbulte* (Ol-

Nl), *De kiepen kriegen bij oons eierdoppen* (Wol)
eierdore (verspr.) Ook *eidore* (Diz), *eidooier* (Sz), *eierdooier* (Sun-Ot) ['ej̥.../...]
 - eierdooier
eiereten (Db, Nbk, Np) ['ej̥r...] - eiereten
Dat is 't hiele eiereten dat is het voor-
 namelijk, meer is het niet (Np), *'t Is mit
 him goed eiereten* met hem valt goed te
 werken, om te gaan (Db)
eierfabriekien (Ow) et; ...kies ['ej̥r...] 1.
 schertsende benaming voor een kip die
 flink legt, vgl. *As de kiepen slim drok
 leggen, dan zeggen ze wel es: et lieken wel
 eierfabriekies* (Ow)
eiergeld (Bdie, Db, Dfo, Nbk, Np, Op,
 Spa) Ook *eiercenten* (mv.; Nbk, Spa, Wol)
 ['ej̥r.../...sɛntɛŋ] 1. geld dat men ontvangt
 voor verkochte eieren *Vrouwluden ver-
 rekenden de bosschoppen wel mit et eier-
 geld, de eiercenten* (Nbk)
eiergooien (Dho) onbep. w. ['ej̥r...] 1. bep.
 spelletje spelen waarbij men met eieren
 werpt *eiergooien in 't laand, dan bleven ze
 heel* (Dho)
eierhandel (spor.) ['ej̥r...] - eierhandel
eierkiste (spor.) ['ej̥r...] - eierkist
eierklopper (l) ['ej̥r...] - eierklopper
eierklutser (l) ['ej̥r...] - eierklutser
eierkoeke ['ej̥r...] - eierkoeke (zacht gebak-
 ken koek waarin eieren zijn verwerkt), ook
 als stofn.: *Eierkoeke smaakt wel lekker*
 (Spa)
eierkoken ['ej̥r...] - eierkoken *Mit eier-
 koken bruukten wi' vroeger een nettien,
 daor deej' de eier in, dan koj' ze zo in de
 ketel koken* (Dfo)
eierkoker (Ld) ['ej̥r...] - eierkoker
eierkolehokke (Nbk, Nw) et; -n; ...hokkien
 ['ej̥rko:ələ...] 1. hok waarin men de
 eierkolen bewaart
eierkolen ['ej̥rko:əlŋ] - eierbriketten *We
 moe'n even eierkolen haelen van de bult,
 d'r is te min* (Nbk), *De eierkolen bin haost
 op* (Nbk), *Een mudde eierkolen is 140
 pond* (Np)
eierkoleschoppe (Nbk) de; -n; ...schoppien
 ['ej̥r...] 1. schop waarmee men eierkolen
 schept
eierkorf (Dfo, Nbk, Obk, Ow, b) Ook
eierkorf (Bdie, Dho, Np, Pe-Dbl) de
 ['ej̥r.../...] 1. lichaam, in verb. als *Hij is
 bange veur zien eierkorf* hij leeft heel

voorzichtig, past goed op zichzelf, op z'n
 gezondheid (Bdie, Nbk, Np, Ow, b), zo
 ook *Hij past goed/aorig op zien eierkorf* is
 goed voorzichtig, past goed op zichzelf,
 past op z'n gezondheid (doet bijv. flink wat
 kleren aan) (Ow, Nbk)
eierkrulen (Bdie, Nw, Pe-Dbl, Ste) onbep.
 w. ['ej̥r...] 1. (ook zelfst.) bepaald kinder-
 spel spelen (met name op tweede paasdag)
 met keihard gekookte eieren die zover
 mogelijk over het gras werden gerold zon-
 der dat ze kapot mochten gaan; de eieren
 waren door het kookwater gekleurd als
 gevolg van toevoeging van schillen van
 uien of *rozepepier* (bep. gladde papersoort,
 in allerlei kleuren geleverd); *eierkrulen*
 werd gespeeld met kinderen uit het eigen
 gezin en uit de direkte omgeving (Ste)
eierleggen (Obk, b, j) onbep. w. en het
 eierlegd ['ej̥r...] 1. leggen van eieren *Eier-
 leggen is 't now te koold veur* (b) *
Kaekelen kan iederiene, mar eierleggen?
 (Obk)
eierlegend (bs) bn. ['ej̥rlegŋt] 1. (van een
 bijenkoningin) eieren leggend *een eier-
 leggende moer* (bs)
eierlepel (Spa) ['ej̥r...] - eierlepel
eiermaand z. *eiermaande*
eiermaande (Bdie, Dho, Wol) Ook *eier-
 maand* (Db), *eiermaande* (Spa) ['ej̥r.../...]
 - eiermand, eierkorf
eiermaark z. *eiermark*
eiermande z. *eiermaande*
eiermark (Dho, Np, Spa) Ook *eiermaark*
 (Bdie, Nw) ['ej̥r.../...] - eiermarkt
eiernet (verspr.) Ook *einet* (Np) ['ej̥rnet/...]
 - eiernet
eiernust (Op) et; -en ['ej̥rnast] 1. nest met
 eieren
eierpankoeke z. *eierpannekoeke*
eierpannekoeke z. *eierpannekoeke*
eierpannekoeke (Bdie, Bu, Db, Dfo, Dho,
 Nbk, Np, Pe-Dbl, Wol), *eierpannekoeke*
 (Dho, WH), *eierpankoeke* (Nbk, Op),
eipankoeke (Db) ['ej̥r.../...] - eierpannekoeke
*Eierpannekoeken was wel goed, mar
 spekpannekoeke ok wel* (Pe-Dbl)
eierprikker (Obk) ['ej̥rprɪkrɪ] - eierprikker
eierproeme Ook *eierprume* (WH)
 ['ej̥r.../...] - eierpruim *Eierproemen, dat bin
 hiele dikke proemen, et dot d'r niet toe
 welke kleur* (Bu), *eierproemen, dikke,
 sappige gele proemen* (Nbk)

eierprume - eigen

eierprume z. *eierproeme*

eierrek (Bdie, Dfo, Diz, Np, Obk, Ol-Nl, Ow, Spa, Wol) ['ejrək] - eierrek *Eier zetten we in 't eierrekken* (Ol-Nl)

eierschaole (Nbk, Ow, Pe-Dbl, Sz, l) de; -n; ...schaoltien ['ejr...] 1. eierschaal, schaal van een ei *Die eierschaolen drogen we op 'e kachel, en dan gaon ze weer naor de kiepen* (Sz) 2. schaal voor eieren (l)

eierstok (spor.) ['ejr...] - eierstok

eiertelling (Np) de; -s, -en ['ejr...] 1. telling van eieren die men in het veld kan vinden, i.h.b. van weidevogels

eiertikken (verspr.) Ook *eigientikken* (Dhau, Wol) onbep. w. en het eiertikt ['ejr.../'ejxin...] 1. spelletje spelen waarbij men elkaars eieren tegen elkaar tikt, om te zien wie het sterkste ei houdt *Mit Paosken gongen wij naor de bos te eiertikken, et was ok wel bosteren mit eier* (Db), *Bij eigientikken tikte elk tegen mekaers ei mit de ronde kaante; as jow ei et langste heel bleef, mocht ie de kepot tikte eier hebben* (Wol), *Eiertikken was gewoon mit eier bosteren* (Nw)

eiervel (App, Dho) Ook *eivel* (Diz) ['ej.../...] - eivlies (om een ei)

eiervlies z. *eivluus*

eiervluus (Bdie, Nw) Ook *eivluus* (Db, Obk), *eivleus* (Nt), *eivlies* (Dla, Op, Pe-Dbl, Sz), *eiervlies* (Dfo) ['ejr.../'ej.../'ejfla:s/...] - eivlies (om een ei)

eierwekker (Ow, Spa) ['ejr...] - eierwekker

eierwezel (Dla, Op) Ook *eierwienzel* (Nw)

['ejr.../...wi:s], ...z] - hermelij

eierwienzel z. *eierwezel*

eierwinkel (spor.) ['ejr...] - eierwinkel

eierzukn ['ejr...] - eierzukn, eierappen (in het veld; met name inzake kievitseieren) *We gongen in de broeklanan eierzukn* (Wol), *in de tied van et eierzukn* (Ste), *et twiede legsel (bi'j et eierzukn)* (Bu)

eierzuker de; -s; -tien ['ejr...] 1. iemand die eieren zoekt in het veld (met name kievitseieren)

eigeel (Nbk, Wol) et ['ejg:l] 1. eigeel, dooier

eigelik z. *eigenlik*

eigen I bn.; -er, -st ['ejg] 1. aan iemand zelf toebehorend *Et is mien eigen huus* (Nbk), *eigen weg, je eigen vrouw, je eigen kiender, je eigen eten verbouwen* (v), *Die*

is eigen boer boer met een eigen bedrijf (Bdie, El, Nt, Ol-Nl, Ow, Spa), *'t Is je eigen schuld 't is uitsluitend en alleen aan jezelf te wijten* (b), *je eigen van je eigen familienaam* (b), *op eigen hooftien* op z'n eigen houtje (verspr., Nbk), *op eigen kracht, Ik heb et mit mien eigen ogen zien* heb het zelf gezien, *Bemuui je je mar mit je eigen zaeken* (Nbk), (zelfst.) *'t Was allemaol zien eigen z'n eigen bezit* (Ma), (zelfst.) *Iederiene had genoeg an zien eigen had zorgen genoeg om z'n eigen zaken, z'n eigen gezin/familie/mensen* (Np, Nbk), (zelfst., verb.:) *Hi'j hef vule eigens veel bezittingen* (Bdie) 2. tot de kring van kennissen, tot de vertrouwde kring/zaken/familie behorend en aldus reagerend, familiair, betrouwelijk *Je woonstee wodt d'r wat eigener deur* (vo), *We bin mit eigen volk met mensen van het eigen gezin, de eigen familie* (b: lm, ln, Nbk), *We bin slim eigen mit Jan* (b: ln), *Ie bin zo mar eigen mit 'm op goede voet, in een vertrouwde relatie* (bo: Op, Np), *We bin al aorig eigen mit mekeer* (Nbk), *Ik was nog nooit zo eigen mit him west* (b), *Ze bin zo vertrouwd veur et volk dat d'r eigen mit raekte* (ba), *eigen wodden* tot de (zeer) vertrouwde kring gaan behoren, vertrouwd raken met de desbetreffende personen: *Ik kan mit die vrouw niet eigen wodden* kan maar niet aan haar wennen (Bu), *Die wodt oons te eigen in de keuken* met name gezegd van een knecht die te veel in de keuken kwam en zich overal mee ging bemoeien (Ste), *Ie moe'n niet te eigen wodden* te familiair (zodat ook de minder prettige kanten naar voren komen, er konflikten kunnen ontstaan enz.) (Nbk, Bu), zo ook *We moe'n niet te vaeke bi'j mekeer kommen, eers wo'n we te eigen mit mekeer* te familiair (Wol, Db), (zelfst.) *Eigen het vaeke een strepien veur eigen gezin, familie* (Nbk), *Die dot direkt zo eigen* (Bu) 3. in (weinig gebruikt:) *de eigenste dag* dezelfde dag (Bdie, Nw): *Hi'j kwam de eigenste dag* (Bdie), *Vanmorgen zo'k d'r henne, mar 't is vanmiddag wodden, now ja, 't is de eigenste dag* (Nw) * *Et huus is as een nest: et eigenst is et best* (Mun), *Elk husien het zien eigen kruus* ieder huisje heeft z'n kruisje (Ow), *D'r is meer (ge)liek as eigen* er zijn meer dingen die gelijk zijn

(verspr.), gezegd bijv. wanneer iemand een ander een kledingstuk ziet dragen dat net zo is als het zijne, wanneer iemand z'n eigen klompen, jas of fiets niet kan vinden tussen die van de anderen en evt. bijgevolg een verkeerde keus maakt (Dho, Np, Nw, Obk, Ow), ook: het lijkt er wel sterk op maar het is toch enigszins anders (El), als var. is ook bekend: *Geliek is meer as eigen* (Sun-Ot), *D'r gaot niks boven eigen* er gaat niets boven je familie (als je bijv. hulp nodig hebt) (Nbk, bo: Np, Op), *Kritiek het nog nooit eigen prestaosie verbeterd* (Obk) eigen II (Np) wederk. vn. ['ejgɛ] 1. zichzelf *Dat het hi'j uut zien eigen daon* (Np)

eigenangered (Ste) et ['ejgɛ'angərɛt] 1. donkerblauw wollen weefsel (voor bovenkleding) dat eerst werd gesponnen en vervolgens geveerd (het weven werd uitbestede bij de dorpswever) *Et voellaekense spul van vroeger was eigenangered; d'r zat bi'jgliks een wever in Steggerde, ok in Meppel* (Ste) 2. z. *eigengered*

eigenangereid z. *eigengered*

eigenaordig(hied) z. *eigenaorig(hied)*

eigenaorig Ook **eigenaordig** (Np) bn.; -er, -st ['ejgɛ'ɔ:ərɔx/...'nɔ:rdɔx] 1. vreemd, zonderling *Et is wat eigenaorig* (Np), *een eigenaorig gedoe* (Dfo), *Da's ok een eigenaorig(e) persoon* (Nbk), (zelfst.) *Et eigenaorige was wel dat hi'j 't et meerstal verspeuld hadde* het merkwaardige (j)

eigenaorigheid (Np) Ook **eigenaordighied** (Np), voor -heid z. -hied ['ejgɛ'n.../'nɔ:ər dɔx...] - eigenaardigheid, eigenaardige eigenschap *Ze het die eigenaorigheid an heur* (Np)

eigenarfde (Db, Dfo, Ld, Nbk, Np, Obk, Ow) bn.; attr. ['ejgɛr(ə)fdə] 1. eigenarfde een *eigenarfde boer* (Db, Ld, Nbk, Np), *Ok in Oosterwoolde wonden nogal wat eigenarfde boeren* (Ow)

eigenbakken z. *eigenbakt*

eigenbakt (Nbk, b, vo) Ook **eigengebakt** (Nbk, b), **eigengebakken** (Bdie, Nbk, Np, Nt, Nw, Ol-Nl, Sz, Wol), **eigenbakken** (Ma, Nt) ['ejgɛ...] - eigengebakken *Ik lusse gien eigenbakt brood* (Nbk), *een grote eigenbakte taart* (vo), (zelfst.) *een haand vol knieperties, eigengebakte* (b)

eigenbelang ['ejgɛ...] - eigenbelang *Et eigenbelang gaot vaeke veur et belang van aanderen* (Pe-Db), *Sommigen bin altied op heur eigenbelang* (Nbk), *'t Is op 't laest gien eigenbelang* gezegd wanneer men voor een bep. goed doel kollekteert, een inzameling houdt voor een algemeen doel enz. (Nbk)

eigenbouw (b, vo) de ['ejgɛ...] 1. dat wat men zelf verbouwt, met name de groente, het fruit *Hi'j brimde es, trok es an de piepe mit eigenbouw en zee doe (...)* d.i. hier: zelf verbouwde tabak (vo)

eigendom et; -men ['ejgɛndɔm] 1. de omstandigheid waarin men iets bezit *in eigendom hebben, ...kriegen* (l) 2. dat wat iemand toebehoort *Le moe'n van een aander zien eigendommen ofblieven!* (Nbk), *Dat is mien eigendom* (Nbk)

eigendöst (Ow) bn.; attr. ['ejgɛndɔɛst] 1. zelf gedorst *Ze hadden P. in dienst om al die pongen eigendöst zaad mit peerd en waegen op te haelen op een bepaolde dag, om in de meule maeld te wodden* (Ow)

eigene (Nbk, Ow) et ['ejgɛnə] 1. dat wat men als eigen, karakteristiek m.b.t. zichzelf ervaart of wat een ander als karakteristiek, eigen m.b.t. zichzelf kan ervaren *Et eigene komt niet meer an zien trekken* (Ow)

eigenen (Bdie, Db, Op) zw. ww.; wederk.; eigende, het eigend ['ejgɛnɔn] 1. geschikt zijn voor/om *Dat hoekien laand eigent him hiel goed veur schaopekaampien* (Db), *Dat eigent 'm wel aorig goed* past daartoe (Bdie)

eigener (verspr.) de; -s ['ejgɛnər, ...gənɛ] 1. eigenaar *In Drenthe, en veural in Weper en op et oost van Oosterwoolde kwammen soms een hiele riegel bouwakkers veur van allemaal weer aandere eigeners* (Ow)

eigengebakken z. *eigenbakt*

eigengebakt z. *eigenbakt*

eigengebreid (Bu, Nbk, Nw) bn.; attr. ['ejgɛ...] 1. zelf gebreid *Now, ik drege aaltied nog eigengebreide hozen en sokken* (Nw)

eigengemaakt z. *eigenmaekt*

eigengered (Dho, Np, bo: Bu, Nw) Ook **eigenred** (Ow), **eigenanred** (b), **eigenangered** (Np, Ste), **eigenangereid** (Ste), **eigengered** (Dho, Np), **eigenredded** (Nw) bn. ['ejgɛngərɛt/ejgɛnrɛt/...ərɛt/...əngərɛt, ...äxərɛt/...äxərɛjt/...; aks. wisselt] 1. zelf

eigengereid - eigenwies

vervaardigd (vooral: zelf geweven (Ste)), eigengereed *Dat bin die wollen schulken, die bin van eigengered spul* (Dho, Np), *Hi'j het een eigengered buisien an* (Np), *schölken van eigenred stof* (Ow)

eigengereid (Bdie, Ma, Nbk, Np, Sz, Wol) bn., bw.; -er, -st [ɛjŋŋgə'rejt] 1. eigengereid *H. doet alles op zien eigen houtien, hi'j is eigengereid* (Sz), *een eigengereide vent* (Nbk) 2. z. *eigengered*

eigengeslacht z. *eigenlaacht*

eigengesponnen (Dho, Sun-Ot) bn. [ɛjŋŋxəspɔn]; aks. wisselt] 1. zelf gesponnen *eigengesponnen gaoren* (Dho) **eigengeweven** (Ste) bn. [ɛjŋŋxəwɛ:bm; aks. wisselt] 1. zelf geweven *eigengeweven stof* (Ste)

eigenhaandig (spor.) [ɛjŋŋ..., aks. wisselt] - eigenhandig

eigenhaantien (Nw, Obk, Op, Wol) et [ɛjŋŋhā:ntin], in *d'r een eigenhaantien van hebben* een neiging hebben om zonder overleg/toestemming zelf gauw iets te doen (Obk, Op, Wol): *Hi'j het daor ok een eigenhaantien van om dat gauw even te doen* (Wol), verder in *Ik hebbe 't mit mien eigenhaantien daon* zelf, geheel zelfstandig (Nw)

eigenhaemer z. *eigenheimer*

eigenheimer Ook *eigenhaemer* (Nw) [ɛjŋŋ.../...hē:mr] - (meestal mv.)

eigenheimer, bep. aardappelras

eigenhied (l), voor -heid z. -hied [ɛjŋŋ...] - eigenheid

eigenlijk z. *eigenlik*

eigenlik Ook *eingelik* (Nbk, Pe-Db),

eigelik (Db, Ma, Nbk, Nt, Op, Spa),

eigentlijk (s: oost., plm. 1885), *eigenlielik*

(p), *einlik* (Nbk, Np, Wol), *einliks* (Nbk, b,

s: Obk, s: oost.), z. ook *aenlik* bw.

[ɛjŋŋlæk/'ɛjŋgələk/'ɛjgələk, ook wel 'ɛjglək/

'ɛjŋŋtlɪk/.../'ɛjglək/...ləks] 1. eigenlijk, wer-

kelijk *Gieniene was wat d'r eigenlik bi'j*

him steulen was (j), *Wat wof' now eigenlik*

weten? (Nbk), *Hi'j het einlik wel geliek*

(Nbk), *Zol hi'j et eigenlik wel echt mit*

heur mienen? (Nbk)

eigenmachtig (Dfo, Ma, Nbk, Np, Spa, l)

[ɛjŋŋ'maxtəx] - eigenmachtig

eigenmaekt Ook *eigenmaekt* (Bdie,

Nbk, Np, Wol) [ɛjŋŋ.../ɛjŋŋgəmə:kt; aks.

wisselt] 1. zelfgemaekt, van kleren, voedsel

eigenmaekte jam (Nbk), *een eigenmaekte*

jurk (Nbk)

eigennaeme (l) [ɛjŋŋ...] - eigennaam

eigenred z. *eigengered*

eigenredded z. *eigengered*

eigenschap Voor -schap z. -schap de;

-pen; ...schoppien [ɛjŋŋskop] 1. karakter-

trek of eigenschap in lichamelijk of

stoffelijk opzicht *Die man komt wat stoers*

over, mar dat is zien eigenschap, hi'j vaalt

wel mit (Obk), *Dat is now ien keer een*

eigenschap van die man (Nt), *een*

verkeerde eigenschap, een slechte eigen-

schap, een goeie eigenschap. Een goeie

eigenschap is dat iene een boel veur een

aander over het (Op), *een rere eigenschap.*

Die man het raere eigenschappen (Nt), *Hi'j*

het een appatte eigenschap an him (El,

Dfo), *een malle eigenschap* (Np), *Dat is de*

eigenschap van 't besien zo is die persoon,

dat dier nu eenmaal (Dhau), *Dat geft wel*

eigenschap is wel logisch (s: Op, n: Np) 2.

gewoonte (Bu, Db) *Die kerel het de*

vremde eigenschap om altied bi'j de

aachtermure staon te pissen (Db), *Hi'j hooft*

d'r een wonderlike eigenschap op nao (Bu)

eigenlaacht (Np) Ook *eigengeslacht*

(Dho, Spa) bn.; attr. [ɛjŋŋsla:xɪ/'ɛjŋŋ

xəslaxɪ] 1. zelf geslacht *een eigenlaachte*

pinke (Np)

eigentieds (l) [...'tits] - eigentijds

eigentlijk z. *eigenlik*

eigenverbouwd (Db, Ow, Sz) bn.; attr.

[ɛjŋŋ...] 1. door de mensen zelf verbouwd

Vroeger waren hier eigenverbouwde

eerappels, die noemden ze Bremer geelties

(Sz), *In de zaodmeule van V. an de*

Molenweg naor Appelsche wodde een bult

eigenverbouwd zaod van de boeren maeld

(Ow)

eigenwetig (Sz) bn. [akw. wisselt] 1. slecht

willende aannemen, luisteren *Die is zo*

eigenwetig, die wil niks annemen! (Sz)

eigenwies [...'wis] - eigenwijs, verwaand,

trots *N. zee nog niks, hi'j wol d'r niet van*

ofdoen, dat leek zo eigenwies (vo), *Ie*

moe'n niet zo eigenwies doen (Nbk),

eigenwies wodden (bl), *zien bruur in 't*

middelpunt, mit een eigenwies gezichte (b),

Ik heb d'r hier een hoog aanzien van kregen,

waar a'k niet een betien eigenwies op bin

waarop ik buitengewoon trots ben (Ow),

(verb.) *'t Is een eigenwiezen iene, heur!*

(Nbk), *Eigenwieze snotneuze!* (Ste), *een*

eigenwize tutte (Nbk), *een eigenwies stok stront* (Nbk, Ste), *een eigenwies sekreet* (Ste), *een eigenwies schepsel* (Nw), *Hi'j is zo eigenwies as stront* (Diz, Ste), *...as 't mar kan* (Sz)

eigenwize de; -n [ɛjgɔ'wi:zə] 1. eigenwijs iemand *Schep toch niet zo op! Eigenwize!* (Nbk), *Die vent is een eigenwize, heur!* (Nbk)

eigenwizeghied Voor -heid z. -hied [ɛjgɔ'wi:zəxhit] - eigenwijsheid, het eigenwijs zijn *De eigenwizeghied drupte d'r van alle kaanten of* (Ow)

eigenzinnig [ɛjgɔ'stɪnəx] - eigenzinnig
eigenzinnighied Voor -heid z. -hied [...'s...] - eigenzinnigheid

eigentikken z. *eiertikken*

eikoele (Nw) de; -n; -gien ['ɛj...] 1. kuiltje in het ei

eilaand et; ...lanen; ...laantien ['ɛjlā:nt] 1. eiland (lett.) *Ie zitten daar niet op een eilaand* als je daar zit kun je heus overal naar toe (Nbk)

eilaandbewoner (Bu, l) Ook *eilaandbewonder* (l) ['ɛj...] - eilandbewoner *Eilaandbewoners hebben veurspraak bij de boot gaan voor* (Bu)

eilaandbewonder z. *eilaandbewoner*
eilaanderlint (Nw) et ['ɛj...] 1. band voor onderbroeken *Eilaanderlint is gevlochten baand; ie zien 't haost niet meer* (Nw)

eileider (spor.) ['ɛj...] - eileider

eindbeslissing (Spa) de; -s, -en ['ɛjndb...] 1. eindbesluit (z. ook *aentienbesluit*) *De eindbeslissing is an de regering* (Spa)

eindciefer (spor.) ['ɛjnt...] - eindcijfer (in het onderwijs)

einddiplome (l) ['ɛjndiplō:mə] - einddiploma

einde z. *aende*

eindelik (Bdie, Bu, Nbk, Spa, ba, j) Ook *einlik* (Bu, v), *einliks* (s: oost.), *aenlik* (Np) ['ɛjndlɔk/'ɛpnlɔk/...'ɛ:nlɔk] - eindelijk, ten laatste, tenslotte *Zol hi'j now ok eindelik een keer kommen?* (Nbk), *En eindelik, daor kwam hi'j an* (Nbk), *Om een ure of negen wawwe d'r einlik, hatstikke verdoffeld, mu, koold en nat van de sni'jbujjen* (v), *einliks en ten leste ten laatste* (s: oost.)

eindeloo z. *aendeloo*

eindexamen ['ɛjnteksā:m:] - eindexamen
eindexamenkandidaat (spor.) ['ɛjnteks...]

- eindexamenkandidaat

eindexamenklasse (spor.) ['ɛjnt...] - eindexamenklas

eindexamenopgaove (spor.) ['ɛjnt...] - eindexamenopgave

eindexamenpakket (spor.) ['ɛjnt...] - eindexamenpakket

eindexamenvak ['ɛjnt...] - eindexamenvak
eindigste z. *aendigste*

eindklassement (spor.) ['ɛjntklasəment] - eindklassement

eindkontrolle (l) ['ɛjnt...] - eindkontrolle

eindperdukt (l) ['ɛjnt...] - eindprodukt

eindpunt (spor.) ['ɛjntpʌnt] - eindpunt

eindredakteur (spor.) ['ɛjnt...] - eindredakteur

eindredaktie (spor.) ['ɛjnt...] - eindredaktie

eindreeks (l) ['ɛjnt...] - eindreeks

eindregel (spor.) ['ɛjnt...] - eindregel

eindrepot (spor.) ['ɛjnt...] - eindrapport

eindriem (l) ['ɛjnt...] - eindriem: rijm op basis van de eindklanken van woorden

eindrisseltaot (spor.) ['ɛjnt...] - eindresultaat

eindronde (l) ['ɛjntrondə] - eindronde

eindsignaal (spor.) ['ɛjnt...] - eindsignaal

eindsprint (l) ['ɛjnt...] - eindsprint

eindstaand (spor.) ['ɛjnt...] - eindstand

eindstesjon (spor.) ['ɛjnt...] - eindstation

einduutkering (l) ['ɛjnt...] - einduitkering

einduutslag (spor.) ['ɛjnt...] - einduitslag

eindverantwoordelikhied Voor -heid z. -hied ['ɛjnt...] - eindverantwoordelijkheid

eindverslag (spor.) ['ɛjnt...] - eindverslag

einet z. *eiernet*

engelik z. *eigenlik*

einlik z. *eindelik, eigenlik*

einliks z. *eigenlik, eindelik*

eins (Ma, Np, Obk) Ook *einsen* (Dhau) bw. [ɛjs/'ɛjsɔ] 1. eigenlijk, werkelijk, als het eropaan komt (z. ook *eigenlik, aenlik*)

Drachtige schaopen moe'n eins aovens in 't hokke (Obk), *D'r moet einsen gien praoteri'je van kommen* (Dhau), *Ie moe'n eins niet te vule ujen schieten* (Np)

einsen z. *eins*

eipankoek z. *eierpannekoek*

eis de; -en [ɛjs] 1. eis (die men stelt), voorwaarde of sterk verlangen dat men uit

Hi'j stelt nogal wat eisen (Nbk), *...het nogal wat...* (Nbk), *Now hool ie je mar stille, ie hebben hier hielemaole gien eisen te stellen* (Nbk), *Vraogen is d'r tegenworrig*

eisen - ekselent

niet meer bij, tegenworig bin 't allemaole eisen (Op), *Jim moe'n niet zovule eisen stellen* (Op), *hoge/de hoogste eisen stellen* (Spa, ba) 2. eis in juridische zin *De eis was zeuven maonden* (Nbk)

eisen ['ejsn] - eisen: krachtig verlangen, vergen *Hij eist ok wel wat riekelik* (Nbk), *D'r wodt tegenwoordig heel wat van je eist* (Spa); in juridische zin: bij uitspraak vorderen

eivel z. *eiervel*

eivleus z. *eiervluus*

eivlies z. *eiervluus*

eivluus z. *eiervluus*

eivol (Bu) [ɛjfol; aks. wisselt] - eivol, propvol

eiwarmer (Spa) ['ej...] - eiwarmer

eiwit et; -ten ['ejwit] 1. eiwit, proteïne *Daor zittē een boel eiwitten in* (Nbk)

eiwitachtig (l) ['ej...] - eiwitachtig

eiwitgehalte ['ej...] - eiwitgehalte *Doevebonen en peerdebonen wo'n bruukt veur veevoer, d'r zit een hoog eiwitgehalte in* (Ste)

ekenomisch bn.; -er [ɪ:kə'nō:mis] 1.

ekonomisch, m.b.t. de ekonomie 2. zuinig

ekenoom [ɪ:kə'nō:m] - ekonoom, staathuishoudkundige

eker z. *iekhoorn*

ekkel ['ɛk] - eikel, vrucht van de eik *As de ekkels beginnen te valen, kuj' de zoemer wel goeiedag zeggen* (Sz), *D'r laggen een protte ekkels an de ekelboom* (Nbk),

ekfels zuken, Alle ekkels wodden bruukt veur veevoer (Np),

Van de Amerikaanse ekkels is de buterdoppe groter d.i. de eikels

van de Amerikaanse eik (Nbk), *makke ekkels*

eikels van de Amerikaanse eik (Np, Sz): *Makke ekkels wo'n wel maald, ze maken d'r dan poeier van veur ekelcacao*

(Sz), *tamme ekkels* id. (Ld, Ma, Wol), *As d'r een hoop ekkels kommen, wodt et een strenge winter*

(Bdie, Np, Obk, Spa, Sz, Nbk), *glimmen as een ekel* (Ste, Op en verspr. oost.),

blinken as een ekel (Dfo), *zo glad as een ekel* z. onder *glad* I, bet. 1,

6 * *Veul ekkels, veul winter* (Nt)

ekkelbieter (Dfo) de; -s ['ɛk|bitɪ] 1. meikever

ekkelblad (Db, Nbk, Ol-Nl, Spa) et; ...blaeden; ...blattien ['ɛk|...] 1. hetz. als

iekenblad, z. *aldaar*

ekkelboom z. *iekenboom*

ekkelbos (Ow, Spa) de; -sen; -sien ['ɛk|...] 1. eikenbos (z. ook *iekenbos*) *In De Weper haj' altied Tiesinge's ekelbos* (Ow)

ekkelcacao (Sz, Wol) de ['ɛk|...] 1. bep. poeder van gemalen eikels, eikelcacao *In Oosterwoolde maekten ze wel ekelcacao*

(Wol), *Van tamme ekkels maekten ze wel ekelcacao; et wodt wel bruukt as geneesmiddel veur de ingewanen* (Wol),

Makke ekkels wo'n wel maald, ze maken d'r dan poeier van veur ekelcacao (Sz)

ekkel doppe (spor.) ['ɛk|...] - eikeldop

ekkelhoek z. *ekkelhoeke*

ekkelhoeke (Db, Dho, Diz, Ol-Nl, Sz) Ook *ekkelhoek*

(Pe-Dbl) de; -n; ...hoekien ['ɛk|...] 1. hoekje grond met eiken

ekkeljaor (Nbk, Obk, Op, Spa) et ['ɛk|...] 1. jaar waarin er flink eikels aan de bomen komen *As 't een ekeljaor is, zittē d'r vaeke ok een boel neuten an de neutepolle*

(Op), *'t Was niet zoe'n goed ekeljaor* (Spa)

ekkelkoele (Db, Nw, Pe-Dbl) de; -n ['ɛk|kulə] 1. bep. kuil waarin men eikels bewaarde (als voer voor varkens)

ekkelkoffie (Np) ['ɛk|...] - eikelkoffie *Vroeger maekten ze ok ekelkoffie* (Np)

ekkellof (Wol) Ook *ekkelloof* (Sz) et ['ɛk|ɔf|...] 1. loof van een eik

ekkelloof z. *ekkellof*

ekkelpiepien (Ol-Nl) et; ...piepies ['ɛk|...] 1. pijpje van een uitgeholde eikel met een stokje erdoor

ekkel takke z. *iekentoeke*

ekkel tied de ['ɛk|tit] 1. tijd, seizoen van de eikels

ekkel zeuken z. *ekkelzuken*

ekkelzuken (Dfo, El, Ma, Obk, Op, Ow) Ook *ekkelzeuken* (Dla) onbep. w. ['ɛk|...] 1. zoeken, rapen van eikels *We gaon te ekelzuken* (Nbk)

ekkelzuckerstied (Dfo) de ['ɛk|...] 1. tijd, periode waarin men eikels zoekt

eklips z. *klipse*

ekologie (l) [ɪ:ko:lɔ:'gi, ...koɔm...] - ekologie

ekologisch (l) [ɪ:ko:lɔ:'gis, ...koɔm..., ...kə'l...] - ekologisch

ekseem [ɛk'si:m] - ekseem

ekselent (App, Dfo, k: Ste) bn., bw.; -er, -st [ɛksə'lent] 1. heel erg goed *'t Was een ekselente kerel* (Dfo), (zelfst.) *een ekselente* een uitstekend exemplaar, een

uitmuntend iemand (App)

ekskusieboelgoed (k: Ste) et [ek'skysi...] 1. openbare verkoop bij iemand die failliet is, executieverkoop

ekster Ook **akster** (Diz, Nt) de; -s; -tien ['ekstɚ/'akstɚ] 1. ekster; waarvan de roep/het gedrag vaak werd gezien als een voorteken van de komst van iemand, vgl. *We kriegén vandaegé vesite, want de eksters lopen an de deure toe* (Bu), *As d'r eksters vlak bij de deure kommen en om huus henne hippen, komt d'r volk* (Db, Spa, Nbk), *As de ekster tekeergaot, krieg' wat van de post* (Pe-Dbl), *'We kriegén volk' zee mien moeder wel, 'de eksters schetteren/schatteren op 'e dam* (Ste), *...in de boom'* (Op), (volgens het volksgeloof:) *De ekster mag op 't huus niet schatteren, want dan zal d'r een starfgeval wezen* (Obk), *Wat is ze opsierd mit glinsterende sieraoden, ze liekt wel een ekster* (Spa), *Hij schettert as een ekster* (Dho), *zo bertaol as een ekster* (Db, Dho), *zo bont as een ekster* (verspr. WS, Ma, Obk) 2. (vaak verkl.) klein vrouwtje (Np) 3. vrouw die zich een beetje als een kring draagt (Np) * *As de eksters schatteren, komt d'r een gaast* (Nbk)

eksterei ['ekstɚ...] - eksterei

ekstermelken (Nw) onbep. w. en het ekstermulken [ekstɚ...] 1. eieren van eksters uit het nest nemen en één laten liggen, zodat ze blijven leggen (Nw)

eksternust et; -en; nussien ['ekstɚ...] 1. nest van een ekster *Et eksternust in de hoge iek is deur alle blad haost niet meer te zien* (v) 2. vrouwelijk geslachtsdeel (Sz)

eksteroge (verspr.) ['ek...] - eksteroog, likdoorn; soms werd een gevoelige likdoorn gezien als voorteken van slecht weer, vgl. *'t Eksteroge is gevulig* (Ld)

eksteur (s: oost.) de; -s [ek'stɚ:ɔr] 1. vroegere politiemann *En mossen de eksteurs d'r op toezien?* (s: oost.)

ekstraant (Np, Nt, Nw, Wol) Ook **ekstrant** (App, Bu, Obk, k: Ste) bn., bw.; -er, -st [ek'strɛ:nt/...strant] 1. flink, stevig optredend (App, Obk) *Die is veur zien leeftied nog goed ekstrant* (Obk) 2. dapper (k: Ste) 3. brutaal (Bu, Np, Nt, Nw, Wol) (verb.) *een ekstraanten iene* (Wol), *Dat is een ekstraante toeke een brutale, manachtige vrouw* (Np), *een ekstrante man*

(Bu)

ekstrant z. **ekstraant**

elaand (l) ['i:lɛ:nt] - eland

elegaol z. **egaol**

elektricititeit de [i:lektrisi'tejt] 1. de natuurlijke kracht elektricititeit 2. elektriciteitsvoorziening, elektriciteitsinstallatie *Et dôrp het gas en elektricititeit* (Nbk) 3. aansluiting op een elektriciteitsvoorziening *We kregen pas in et begin van de jaoren zestig elektricititeit* (Nbk) 4. verbruik van elektrische energie *We betaelen nogal wat veur elektricititeit en gas* (Nbk)

elektricititeitsbedrief (l) [...'tejdz...] - elektriciteitsbedrijf

elektricititeitsmaotschoppi'je (spor.) [...'tejts...] - elektriciteitsmaatschappij

elektricititeitsmeter (spor.) [...'tejts...] - elektriciteitsmeter *De elektricititeitsmeter is verzegeld mit loties* (Spa)

elektricititeitsnet (spor.) [...'tejts...] - elektriciteitsnet

elektricititeitsperduktie (spor.) [...'tejts...] - elektriciteitsproduktie

elektricititeitsverbruuk (spor.) [...'tejts...] - elektriciteitsverbruik

elektricititeitsveurziening (spor.) [...'tejts...] - elektriciteitsvoorziening

elektriek z. **elektrisch** I

elektrisch I Ook **elektriek** (d) et [i:'lektris/...'trik] 1. elektriciteitsvoorziening, aansluiting op het elektriciteitsnet *Doe d'r nog gien elektrisch was (...)* (Ow), *Zitten jim al an 't elektrisch?* (Nbk), *Zie eerst mar es dawwe hier 't elektrisch kriegén* (b), *We kriegén elektriek* (d)

elektrisch II bn. 1. met de aard van elektricititeit. 2. door elektricititeit opgewekt, veroorzaakt *Elektrisch locht is een uitkomst!* (Nbk), *As de elektrische stroom d'r of gaot, dan is d'r gien raod toe* (El) 3. elektricititeit veroorzakend 4. met elektricititeit werkend *een elektrische deken, elektrisch verlicht* 5. elektrische energie verspreidend *Daor lopt een elektrische leiding* (Nbk)

elektrode de; -n, -s [i:lek'tro:ɔdɔ] 1. elektrode

elektromagneet (spor.) [i:'lektro:maxnɛ:t] - elektromagneet

elektromagnetisch (l) [...max'nɛ:tis] - elektromagnetisch

elektrometer - elfuurtien

elektrometer (l) [...'l...] - elektrometer
elektromoter (spor., vo) [...'l...] - elektromotor *Et gesoes dat J. heurd hadde, kwam van een elektromoter* (vo)
elektron (l) [i:'lektron] - elektron (in een atoom)
elektronika (l) [i:lek'trō:ānika] - elektronika
elektronisch bn. [...'trō:ānis] 1. elektronisch *elektronisch betaalen* (spor.), *elektronische meziek* (spor.)
elektroskoop [i:lektro(:)'sko:p] - elektroskoop
element et; -en; -ien [i:lə'ment] 1. elk der hoofdstoffen aarde, water, lucht en vuur (l) 2. in *in je element wezen* met de gevoelens, in de situatie waarin men zich prettig voelt, zich het best kan geven *Zing mar bliede, voegel, wees mar in je element* (ba) 3. scheikundig element (l) 4. hoofdbestanddeel waaruit iets bestaat (l) 5. aspect (l) 6. grote, min of meer rechthoekige lantaarn op batterijen, die op de kortste zijde kan staan en een hengsel heeft (Nbk)
elestiek z. *ielestiek*
elestieken z. *ielestieken*
elf hoofdtelw. (meestal bijv., z. ook *elven*) [ʼel(ə)f] 1. elf *elf dörpen*, (zelfst., verb.) *Et is op slag van elven* het is bijna elf uur (Ste), (zelfst., verb.) *Et is bij elven as we klaor binnen* (Obk), (van, n.a.v. iemand die een grote mond heeft maar die niets wezenlijks bijdraagt;) *Spuut elf gef* (ok) *modder* (El, Dho, Nt, Ol-Nl, Nbk) * *Elf is et gekkenommer* (Bdie, Np)
elfde Ook *elvende* (Nbk) rangtelw. [ʼel(ə)vðə/ʼelmdə, ʼelāmdə] 1. elfde *de elfde van de elfde*, nl. wanneer *Sunte Matten* wordt gevierd, *te elfder ure* in laatste instantie, heel laat toch nog (Spa), *'t Elfde gebod!* gezegd nadat iemand had verzucht dat hij iets niet kon; vroeg die persoon wat het elfde gebod inhield, dan was het antwoord: *Red je kloten!* (Dho)
Elfduzend z. *Alderheiligenmark*
Elfduzendmaagdenmark z. *Alderheiligenmark*
Elfduzendmaark z. *Alderheiligenmark*
Elfduzendmaark z. *Alderheiligenmark*
Elfduzendmark z. *Alderheiligenmark*
elfkroegentocht (spor.) - [...'kr...] 1. kroegentocht waarbij men vele kafé's

bezoekt
elfribbe (Bu, Dfo, El, Nbk, Np, Obk, Ow, Pe-Db, Ow) de; -n [ʼel(ə)f...] 1. iemand die extra lang en/of mager is (al dan niet pestend of beledigend gezegd) *Vanwege zien lengte nuunden ze hum wel es 'elfribbe'* (Ow), *Dat is ok een elfribbe!* *Wat is die maeger* (Nbk) 2. grote koe of een groot varken (Nbk) 3. dromerig iemand (El) 4. varken of kalf dat niet groeit (El)
elfrittenkaorte (Mun) de [...'ritn...] 1. in een *elfrittenkaorte hebben* diarree (Mun)
elfstedekomitee (spor.) [...'st:də...] - elfstedenkomitee
elfstedekrusien (spor.) [...'st:də...] - elfstedenkruisje
elfstedentocht (verspr.) Ook *elfstedetocht* (l) [...'st:dn.../'st:də...] - elfstedentocht *Die vent het nog wel koeraosie, die ridt de elfstedentocht wel uut* (Db), *Hi'j het de elfstedentocht overleefd* (Bu), *As de elfstedentocht op 'e tillevisie was, dan kregen we wel vri'j; ok keken we d'r wel naor op 'e tillevisie, op 'e schoele* (Nbk)
elfstedentochtrieder (spor.) [...'st...] - elfstedenrijder
elfstedentochtwinner (spor.) [...'st...] - elfstedentochtwinnaar
elfstederit (Bdie) de; -ten [...'st:dərɪt] 1. elfstedentocht *De elfstederit was een hiele beleving* (Bdie)
elfstedetocht z. *elfstedentocht*
elftal [ʼe...] - elftal
elftalkommissie [ʼe...] - elftalkommissie
elfurebakkien (Db, El) et; ...bakkies [ʼel(ə)'vy:ərabakin] 1. koffie die men gewoonlijk 's ochtends om elf uur drinkt (Db), ook: kopje koffie dat overgebleven is van eerder op de ochtend en dat men nog nuttigt (El), *'t Smaekt mar wat lekker, een elfurebakkien* (Db)
elfuurtien et [ʼel(ə)'vy:ərtin] 1. borrel die men rond elf uur dronk (Dho, Nbk, Np, Nw, Op, Spa, Sz), ook: borrel een tijdje voor het middagmaal (App, Nw) *Bi'j et timmeren mos ie eerst even lappen, elk mos dan wat bi'jdregen, en dan wodde daor een dikkop draank veur ophaeld; ieder kreeg dan uut et zelde reumeltien een elfuurtien* (Nw), *'t Is ok weer tied veur een elfuurtien* (Nbk), *Om tien ure koffiedrinken en dan om elf ure een elfuurtien, een borreltien* (Sz) 2. koffie die men rond elf

uur drinkt (Dmi, Np)

elite (spor.) [i:'litə] - elite

elite-stad (Nbk) de [i:'litə...] 1. stad waar alleen maar elite woont, all. schertsend in * *Makkinge is een elite-stad/Tronde is een moddergat/Else is een lange streek/Buil is een hoge bult/In Riesberkaampe is nooit gien preek* (Nbk)

elk onbep. vn. ['el(ə)k] 1. (zelfst.) iedere persoon, ieder ding, ieder geval *We mossen elk appat eten* (Nbk), *Elk die het zoks wel es heurd* iedereen (bl), *Elk krigt wat aj' oolder wodden* ieder krijgt een kwaal, een ziekte, een gebrek (Nbk), *'n speulding (...)* waar een elk versted van stiet een ieder, iedereen (b), (verb.) *Hi'j het van elks iene* van ieder een (Db, Np, Ol-Nl, Pe-Db, Spa, Wol), zo ook *Ik mos van elks nog mar wat nemend*.i. bijv. van beide waren, van beide soorten (Db, Ld), *Hi'j had van elks wat an hem: van mooi en mal* hij had goeie en minder goeie eigenschappen: van beide iets (Nw), *Ze hadden twee kiender, van elks iene* een jongen en een meisje (Ma, Obk, Pe-Db), *Drie van elks of vier van elks* van ieder (Nt), *Ik heb d'r van elks een stok of viere bij daon* (El), *elk naor zienes* vergelijkenderwijs, zo over het geheel genomen (Obk, b: ln): *Elk naor zienes het hi'j 't niet zo min daon* gezegd bijv. wanneer iemand's resultaten meevallen (Obk), *Elk naor zienes heb ik dat peerd liever as et aandere* (b: ln), *veur elk wat wils* voor ieder wel iets dat hem/haar past, dat hij/zij leuk vindt 2. (bijvoeglijk) alle van de genoemde soort, groep enz. *Elk meenske kan him daor wel mit reddend, je* (bl), *Elke dag brune bonen eten is ok niet alles* (Nbk), *Ik heb et op elke meniere perbeerd* (Np), *D'r komt in elk geval iene* in ieder geval, hoe dan ook (alg., Ste), *Zo veer wa'k in elk geval* alles bijeengenomen, qua positieve resultaten gemeten * *Elk zien meug, zee de boer, en smokte 't kalf* z. voor soortgelijke verb. onder *meuge* (App)

elkaar (Nt, Nw, Ol-Nl, s: Nw) Ook *elkander* (Nt) wederkerig vn. [el 'kɑ:ndr/...kan...] 1. elkaar (z. ook *mekeer*) *Dat zal ik wel even an elkaar flaansen* (Ol-Nl), *De belangen van Noordwoolde en Wolvege lopen zo tegen elkaar in en bin zo slecht mit menaander te verienigen, dat et kon ok niet aandere of et mos zo*

lamlendig gaon as et tot now toe gaon hef (s: Nw: 1880), *Ze hebben de boel dikke op elkaar staepeld* (Nw)

elkaar z. *elkaar*

elkaer (Nt, Ol-Nl, Sun-Ot) Ook *elkaere* (Ol-Nl), *elkaar* (Sz) wederkerig vn. [...'kɑ:r/...'kɑ:ərə/...kɑ:r] 1. elkaar (z. ook *mekeer*) *Ik potse soms van alles deur elkaar om een goed resultaat te kriegen* (Sz), *deur elkaer proezen* (Nt), *uut elkaere* (Ol-Nl)

elkaere z. *elkaar*

elkander z. *elkaar*

elkeniene z. *iederiene*

elle de; -n; -gien ['elə] 1. bep. lengtemaat: el *Ik moet zovule elle stof hebben* (Ste), *Vroeger gong de stof bij de elle en now bij de meter* per el (Obk), *bij de elle kopen* (Dho), *Wat kost je now de elle?* die stof per el (p), *D'r zat twie elle en een vorrel an die lappe* (Np), *van de elle op 'e vijf vorrel lopen* niet weten wat je moet doen (Sz), *Zien heufd is gien elle laank* hij is gauw driftig, kwaad (b: lm, ln), zo ook *De kop is him gien elle laank* id. (Dho, Ol-Nl, Sz, s: Op, Wol, Nbk), *Die het de kop gien elle lang* id. (Np) en *Mien kop is ok gien elle lang* (Obk), *Mien geduld is gien elle lang* ik heb niet heel veel geduld (Spa), *Zweren en zwetsen kan hi'j goed, mar 't is me gien praot weerd, et is gien elle laank* (Nw), *Hi'j is zo slecht as ketoen van twie centen de elle* (Wol), *...van ien cent de elle* (Sz), *...van drie centen de elle* (Bdie)

elleboge Ook *elleboog* (Op) de; -n; ...bogie[n] ['elə.../...bo:x] 1. elleboog (van de arm) *Hi'j het een ontsteking in de elleboge* (Spa), *Ik dochte vanmorgen: et waarken wodt vandaege niks, ik hadde 't zo in de ellebogen* had pijn in/last van m'n ellebogen (Nw), *Ik gaf 'm een por mit de elleboge* (Sz), *Ik bin net op 'e elleboge valen* (App), *Hi'j het de elleboge deur de mouwe* (Diz), *Die het ze achter de elleboge, ie kun/moe'n 'm goed in de gaten holen* hij heeft het achter z'n ellebogen (verspr.), zo ook *Hi'j het ze altied wat achter de elleboge* (Dfo), *...ellebogen* (Np, Nw) en *Die het de knepen achter de ellebogen* (Np), *...zien streken...* (Dfo), *mit de ellebogen warken* met z'n ellebogen werken (fig.) (Bdie, Dho, Nt, Op, Db): *Aj'*

ellebogestoom - elvendattigst

veuruut willen dan moej' blikber mit de ellebogen warken (Nt), *Vandaege-de-dag weej' aenlik ok nooit wat de maensken achter de ellebogen hebben stiekem uitbroeden, uitdenken* (Ow), *Hi'j hul altied een slag om de elleboge* een slag om de arm (Dfo) 2. deel van de mouw bij de elleboog van de arm (spor.) 3. op een elleboog gelijkend deel van een kachelpijp (Nbk, Nt, Obk, Sz), vgl. *Een elleboge an de kachel is een piepe, een bochien an de kachel* (Nbk)

ellebogestoom (Ow) de ['elə...] 1. handkracht gebruikt bij het bedienen van machines, met name bij een *anjaeger* (bep. ouderwetse brandspuit)

ellebogewark (Np) et ['elə...] 1. in *Hi'j maekt d'r ellebogewark van* heeft ze achter de ellebogen (Np)

elleboog z. *elleboge*

ellende de [ɛ'lɛndə] 1. ellendige toestand, narigheid *R. goelde van koolde en ellende* (j), *En doe begon de ellende* (Dho), *Slop van ellende was hi'j in mekere zakt* (v), *Wat hewwe een ellende had, doe N. niet luusterde* (Dhau), *Oe grote griezelen, wat een ellende!* (Np), *'t Is ien en al ellende bi'j de burenen* (App), *Dat was et begin van alle ellende* (Op), *Dan zit ie mit de ellende* (Nbk)

ellendeling (spor.) de; -en; ...linkien [ɛ'lɛndlɪŋ] 1. ellendeling, beroerling

ellendig [ɛ'lɛndɪŋ] - ellendig: zeer beklagenswaardig *'k Vuul me wel ellendig* (Nbk), *Dat is ellendig, aj' zolange piene hebben* (Np), *Die is d'r ellendig an toe* (Ol-Nl, Ow), *Ik bin ienzem en ellendig* (b); verwenst *Die ellendige vent ok!* (Nbk)

ellenlang (App) [ɛlplɑŋ; aks. wisselt] - ellenlang *Ellenlange verhaelen kan hi'j hopen* (App)

ellepiep z. *ellepiepe*

ellepiepe (Nbk, Ste, Wol) Ook *ellepiep* (Db) ['ɛləpi:p(ə)] - ellepijp

ellestok ['ɛləstɔk] - ellestok *de ellestok, veur et meten van stoffen* (Ow), *N. mat alles mit de ellestok* (Np), *We hullen vroeger de ellestok d'r even bi'jlaanges maten het op met de ellestok* (Dfo), *Hi'j kreeg mit de ellestok veur de broek* (Bdie), (dreigend:) *Ik zal je de rogge opmeten mit de ellestok* een pak slaag geven (Ow) * *Alles mit maote, zee de man, en hi'j sleug*

zien wuuf mit de ellestok (Np), *...zee de snieder...* (Bdie, Dhau, Pe-Db), zo ook *Alles mit maote, zee de kerel, en doe gaf hi'j zien wuuf mit de ellestok veur 't gat* (Ol-Nl), *Alles mit maote, zee de snieder* [ook: *kleermaeker*] *en doe gaf hi'j zien wief wat mit de ellestok om 't jak* (Ow), *...en doe sleug hi'j zien vrouw mit de ellestok* (Spa), *...zee de kleermaeker, en doe gaf hi'j zien vrouw wat mit de ellestok* (Op), *Alles mit maote, zee de winkelman, en hi'j sleug zien wief mit de ellestok* (Db) **elletakke** (Db, Dfo, b: lm) de; -n; ...takkien ['ɛlətakə] 1. buitenste kromming van de arm, elleboog *Hi'j het ze achter de elletakke* hij heeft het achter z'n ellebogen (Db, Dfo)

ellips (spor.) [ɛ'lɪps] - ellips (bep. wiskundige figuur)

elpee de; -s; ...pegien [ɛ'lpi:] 1. elpee

els(e) z. *elze, elzepolle*

Else (OS, Np, Nw, Wol) Ook *Elstoo* (Ste) et ['ɛlsə/'ɛlslo:] 1. plaatsnaam voor Elsloo in *Oost-Stellingwarf*, tussen *Noordwoolde* en *Oosterwoolde* gelegen *Hi'j woont in Else* (Nbk), *Et oost van Buil tot an Else-Zuud hiet de Builiger miente* (Nw) * *Makkinge is een elitestad/Tronde is een moddergat/Else is een lange streek/Buil is een hoge bult/In Riesberkaampe is nooit gien preek* (Nbk)

Elsemer (Ma) bn. ['ɛlsmɛr, ...mɛr, 'ɛlsɔmɛr] 1. van, m.b.t. *Else*, vgl. *Elsemer kermis* (Ma) 2. z. *Elsiger* I

Elsiger I (El, Nbk, Ow) Ook *Elsemer* (Ma) de; -s ['ɛlsəŋr, ...gər/...] 1. iemand wonend in, afkomstig uit *Else*

Elsiger II (Dho, El, Ld, Nbk, Ow) bn.; attr. ['ɛlsəŋr, ...gər] 1. van, m.b.t. *Else*: *Vroeger was et Elsiger mark in oktober* (El), *et Elsiger meziekcorps* (Ld)

Elsloo z. *Else*

elven (Nbk, j, b: lm) zelfst. hoofdtelw. ['ɛlm, 'ɛlbm, 'ɛlɔm] 1. elf *Hoevule kiepen he'j in de loop? Elven?* (Nbk), *Elven is et gekkenommer* (Nbk), *Tegen zoe'n ure of elven gong N. weer vot* tegen ongeveer elf uur (j), (verb.) *Ze bin mit zien elvenen* het is 11 uur op de klok (Nbk)

elvendattigst Ook *elvendattigsten* (Dho), *elvendettigst* (Dla, Spa) [ɛlbm'datɛst/...tɪ/...] - elvendertigst, in *op zien elvendattigst* op z'n dooie gemak, traag en omslachtig: *Hi'j*

doet alles op zien elvendattigst, daaromme laot ik 'm mar wat anknusselen, want komt hi'j d'r vandaege niet, dan komt hi'j d'r morgen wel (App, Dfo, Op), ook: uitgebreid, in de verb. *Wat was ze elvendattigst fijn in de kleren* (Nw) **elvendattigsten** z. *elvendattigst*
elvende z. *elfde*
elvendettigst z. *elvendattigst*
elze (verspr. WS) Ook *els* (Bdie, Diz, Ste, Sz), *else* (Bdie, Diz, Np, Spa, Ste) de; -n; elsien ['ɛlzə/ɛls/'ɛlsə] 1. els, priem, hetz. als *penelze: Hej' de elze ok zien?* d.i. want ik zoek hem (Dho), *Even et gat wat groter maken mit de elzel* (Spa), *De schoemaeker bruukt veur et lappen ok een elze* (Ol-Nl), *Mit een else wodden d'r gatties in maekt en daor kwammen dan de hoolten pennegies in en die wodden vaasteklopt* d.i. door de schoenmaker (Ste), *Ie bruken een else om et hakkeleer van de redens te maeken* (Np), *zo scharp as een elze* (Bu) 2. z. *elzepolle, spleutestikker*
elzeblad z. *elzenblad*
elzeboom z. *elzenboom*
elzebossien z. *elzenbossien*
elzehoolt z. *elzenhoolt*
elzehout z. *elzenhoolt*
elzekattien z. *elzenkattien*
elzekever (Wol) ['ɛlzə...] - goudhaantje (bep. kever)
elzen (Nbk, Np, Obk, Ow) bn.; attr. ['ɛlzn] 1. van elzehout *Elzen klompen bin goeie klompen, mar wel wat glad* (Ow, Obk), *elzen paolen* (Np)
elzenblad (App, Bdie, Bu, El, Nbk, Np, Ol-Nl, Ow, Pe-Db) Ook *elzeblad* (Dho, Dla, Ma, Nbk, Obk, Ol-Nl, Ow, Spa) ['ɛlzn'blat, ook 'ɛlzn.../'ɛlzə...] - elzeblad
elzenboom (verspr., k: Ste) Ook *elzeboom* (Db, Dho, Diz, Dla, Nbk, Nt, Obk, Op, Spa, ba) de; ...bomen; -pien ['ɛlzn'bō:m, ook 'ɛlzn.../'ɛlzə...] 1. bekende boom: els *propen an de elzenbomen* (Ow)
elzenbossien (verspr.) Ook *elzebossien* (verspr.) et; ...bossies [...'b..., 'ɛl.../...] 1. bosje bestaande uit elzehout
elzenhoolt (verspr.) Ook *elzehoolt* (App, Db, Dhau, Ld, Nt, Obk, Op, Ow, Spa, Sz, bs: Dfo), *elzehout* (WH), *elzenhout* (WH) et ['ɛlzn..., ook wel ...'ho:lt/'ɛlzə.../...] 1. hout van de els *Elzehoolt het gien weerde veur timmerhoolt* (App), *Elzenhoolt is goed*

te bewarken (Obk), *Elzehoolt dat niet bewaeterd is, is slecht hoolt* (Nt), *Van elzenhoolt maeken ze pompen* (Np) 2. gewas van elzebomen * *Rood haor en elzenhoolt wodt niet op goeie grond verbouwd* schertsend gezegd n.a.v. iemand met rood haar (Ma, Nbk, Ol-Nl, Op, Pe-Db), *...wodt zelden op...* (Db), *...wodt op slechte grond verbouwd* (Np), (als repliek:) *Rood haor op goeie grond is beter as zwat haor op een ezelskont* (Op), waarnaast *Rood haor en elzehoolt wodt op gien slechte grond verbouwd* (Dhau), *...wodt op goeie grond verbouwd* (Bdie), *Elzehoolt en rood haor vient men op slechte grond en een ezelskont* (Nt)
elzenhout z. *elzenhoolt*
elzenkattien (Nbk) Ook *elzekattien* (Db, Nbk, Ol-Nl) [...'k..., 'ɛl...] - elzekatje
elzenpolle (Bdie, El, Ld, Nbk, Nw, Pe-Db, fp) Ook *elzepolle* (Db, Diz, Ld, Nbk, Nt, Obk, Op, Wol, fp), *elze* (fp), *els* (fp) de; -n; -gien ['ɛlzn'pələ, ook ɛlzn'p.../'ɛlzə.../'ɛlzə/ɛls] 1. bep. boom: els
elzenproppe z. *elzeproppe*
elzentakke (Nbk, Nw) Ook *elzetakke* (Nbk), *elzentoeke* (El, Nbk), *elzetoeke* (Nbk, Op) de; -n; ...takkien ['ɛlzn'takə, 'ɛlz.../...] 1. tak van een elzeboom of -struik
elzentoeke z. *elzentakke*
elzenwal (App, Ow, b) de; -len; -legien ['ɛlzn..., ook ...'w...] 1. houtwal van elzen *Dat is mien Oosterwoolde, mit bos en elzenwal* (b), *D'r staon allemaol elzenwallen om et laand* (App)
elzenwottel (Nw) de; -s; -tien ['ɛl...] 1. wortel van een els
elzepolle z. *elzenpolle*
elzeproppe (verspr.) Ook *elzenproppe* (Bdie, Bu, El, Nbk, Np, Nt, Nw, Obk, Ol-Nl, Pe-Db, Ste) ['ɛlzə.../'ɛlzn'pɒpə, 'ɛlzn...] - elzeprop *De siesies zitten op 'e elzeproppen* (Ow), *Vroeger stopten we een elzeproppe in de klapbusse* (Op), *Takkies mit elzeproppen wodden wel bruukt veur et opmaeken van kast- en bloemstokken* (Obk)
elzetakke z. *elzentakke*
elzetoeke z. *elzentakke*
em z. *him*
emalje (App) et [i:'maljə] 1. stof met email erop *een drinkerskop van emalje*

emansipaosie - en

(App)

emansipaosie (spor.) [i:māsi'pə:əsi] - emancipatie (vooral: van vrouwen)
emansipaosiebeleid (l) [...'p...] - emancipatiebeleid
emansipaosiebeweging (spor.) [...'p...] - emancipatiebeweging
emansipaosiekemmissie (spor.) [...'p...] - emancipatiekommissie
emansipaosieraad (spor.) [...'p...] - emancipatieraad
emansipaosiestried (spor.) [...'p...] - emancipatiestrijd
emansipaosiewarker (spor.) [...'p...] - emancipatiewerker
emansipaosiewet (spor.) [...'p...] - emancipatiewet
emansipaosiezaaken (l) [...'p...] - emancipatiezaken
emansipeerd (v) [i:māsi'pɪ:ərt] - geëmancipeerd
embargo [em'bargo; ...gɔM] - embargo: verbod tot openbaarmaking of publikatie tot een bep. vastgelegd tijdstip
emelt(en) z. *emelte*
emelte (Bdie) Ook *emelt* (Nbk, Pe-Db), *melten* (mv.: Spa), *emelten* (mv.: App, Db) de; -n [i:'meltə/i:'melt, ook 'i:...'meltn/ i:'meltn] - emelt, larve van de langpootmug *D'r zitten allemaol emelten in t laand* (App), *We hebben een boel melten in 't laand* (Spa), *In de veurzommer hebben de emelten in 't grōslaand slim de grōswottel vernield* (Db)
emelteplaog (Spa) de; -en [i:'meltə...] 1. plaag als gevolg van de aanwezigheid van veel emelten (d.i. van de langpootmug) *D'r is een emelteplaog west van 't veurjaar* (Spa)
emigrant (l) [i:mi'grant] - emigrant, landverhuizer
emigraosie (l) [i:mi'grə:əsi] - emigratie, landverhuizing
emigraosiedienst (l) [...'gr...] - emigratiedienst
emigreren [i:mi'gru:əŋ] - emigreren, naar een ander land verhuizen
emir (l) [i:'mir] - emir
Emmen et ['ε:m:] 1. plaatsnaam: Emmen(Dr.) * *Emmen ligt in Drenthe* gezegd als reactie op een kind dat zeurt om iets te krijgen, waarbij het gebruik maakt van het woord *hebben*, zoals in *Ik wil een*

koekien hebben (Spa)

emmer de; -s; -tien ['εmɾ] 1. bep. vat: emmer *Deur et verzwaoren tumelde et emmertien* (Ste), *een zinken emmer* (Nbk), *een plestieken emmer* (Nbk), *een emmer waeter, ...melk enz.*, *De wereld is op 'e loop, en soms lopt de emmer over en raeken de meensken overspannen* wordt het de mensen te veel (j) 2. (verkl.) pomp-emmer (Db, Dhau, Diz, Nbk, Np) *De hatkleppe zit onder 't emmertien* (Np), *Et emmertien haelde ie d'r uut, want de pompe zat gauw vaastevreuren* (Nbk)
emmeren (Nbk, Nw) ['εmɾɳ] - emmeren, zeuren *Lig niet zo te emmeren* (Nw)
emmerhaol (Dfo) et; -en; -tien ['ε...] 1. hengel van een emmer
emmerkleppien (Dhau) et; ...kleppies ['εmɾ...] 1. klep in de pomp, boven het emmertien
emmernaegel (Nw) Ook *emmernagel* (Sz) de; -s; -tien ['εmɾ.../...] 1. bep. soort kleine, korte spijker *Een emmernagel is een zwaor soort blauwkoppien, ong. 3 cm* (Sz), *Een emmernaegel bruuk ie aandere niet as daj' een lek in de emmer kriegene; hi'j is een betien langer as de naegel van een schere* (Nw)
emmernagel z. *emmernaegel*
emmerrak (Bdie, Db, Nbk, Np, Obk, Ol-Nl, Sz, bl) et; -ken; -kien ['εmɾak] 1. rek voor het drogen en bewaren van emmers en ander melkgerei, meestal buiten *Vroeger wodden de melkbussen op et emmerrak zet* (Ol-Nl)
emmesaosie z. *aevensaosie*
emosie (l) [i:'mo:əsi] - emotie zonder emosie emotieloos (l)
en voegw. [εn] 1. (aaneenschakelend) ter uitdrukking van een logische opsomming *Ik bin de haemer en de knieptange an 't zuken* (Nbk), *We hebben et es had dat we d'r kwammen en doe gong et niet deur* (Dho), *Et duurde mar even en doe leup J. bi'j him langes* (j), *Et duurde ok niet lange en hi'j begon over de tonge te praoten en wodde ofgrieselik slaoperig* (j), *Now kan et niet lange meer duren en dan komt heur grote keuning* (ba), *Ze konnen daor ok bi'j die jongeluden slaopen en aovens eten en zo* (j), (...) *en wi'j d'r henne en kieken ernaartoe om te kijken* (Mun, Nbk, Op, Pe-Db), *now en dan af en toe, en al en*

alles wat erbij komt/kwam: *Hi'j raekte mit fiets en al in de sloot* (Nbk), *en zo en dergelijke, etcetera: Doe mit de oorlog en zo is 't allemaole kommen* (v) 2. ter uitdrukking van een toenemende versterking *Ik heb zocht en ik heb zocht, mar ik kon niks vienen* (Nbk), *Zuken en zuken, mar gien spoor te vienen* (j), *Weken en weken laeter (...)* (Nbk), *En dan gaot ze weer mit die, en dan weer mit die* ze heeft voortdurend een ander (Nbk), *Et wodde groter en groter steeds groter* (ba) 3. gezegd ter inleiding van iets in een opsomming dat als nog sterker geldt *Ik heb him eten geven en alderdeegst nog flink wat geld, dat hi'j him reddon kon!* (Nbk), *Heremetied, daor kriegen we ok nog volk en niks in huus* (Obk), *De snaevel staot him nooit stille en dat raffelt mar!* (Dfo) 4. gebruikt ter aanduiding van een onderscheid *Ie hebben waeter en ie hebben waeter, is 't niet zo je hebt diverse soorten water* (hier nl.: vervuild en schoon) (Nbk), (schertsend) *Ie hebben meensken en ie hebben dingen die d'r op lieken* (Nbk) 5. gebruikt ter inleiding van iets dat een tegenstelling is of een verrassing kan zijn *En toch wol hi'j et anders hebben* (Nbk), *En waaromme zo'k dat aenlik doen!* (Nbk), *En ik had him d'r nog zo veur waorschouwd!* (Nbk), *En vervelend dat ze deden!* (Nbk), *En now nog es wat nu we toch bezig zijn, moet er nog iets anders te berde gebracht* (Nbk), *Now en!* en wat zou dat, wat maakt het uit (Nbk) 6. plus, vermeerderd met *Twie en twie is viere* (l) 7. gebruikt ter verbinding met een bekende zin waarin all. de stam van het ww. (verspr., v, bl, ba) of de infinitief optreedt (verspr. WS, Db, s: oost.) *'k Wil wel zo goed wezen en wacht even op je* (Spa), *Ik zol jim ofraoden en kom niet te vaeke bi'j die luden* (Obk), *Pas op en laot die blauwkoppies niet valen* (Sz), *Dat is allicht et beste en doe et zo* (Spa), *Ie moe'n et hatte es in de huud hebben en doe dat!* (Dfo), *'t Moch heur dan ok wel beuren en hael zoe'n vremd maegien in huus* (v), *'k Zal wel oppassen en doe dat niet* (Nt), *Pas op en knikker niet bi'j de zoolder daele* (OI-NI), *Hi'j mag graeg een aander kommederen en stao d'r zels bi'j te kieken* (Obk), *Ie moe'n altied wat aarmslag holen*

en geef al jow geld niet hielemaole uut (Obk), (tegen iemand die enigszins gek heeft gedaan:) *Ie meugen ok wel es naor Meppel toe en laot je keren* (Nw), *Dat mes is zo stomp, ie kun d'r wel op gaon zitten en rieden d'r op naor Keulen* (Sz), *Ze kun hier ok best ja nog wat blieven en rieden strakkies mit J.* (s: oost.), (...)*ie kun ok de beide enties uutruffelen en vlochten ze in mekere (...)* (Nw), *Et gefit gien pas en gaon daor roken* (Db), *We zollen d'r henne gaon kunnen en zetten d'r een beer tegenan* (Ste), *Laot die kwestie now mar es rusten en gaon et niet telkens weer allemaole oprakelen* (Sz)

encyclopedie (l) [õsiklo:pə'di] - encyclopedie

ende z. aende

endebod z. aendelbod

endejacht z. entejacht

endelbod z. aendelbod

endeldaarm z. aendeldaarm

endelhooft z. aendelhooft

endelingshooft (Obk) Ook *endelhooft* (Sz) et ['endliŋs.../'endl...] 1. laatste stukje van het hout (dat niet meer gebruikt kan worden) *Et endelingshooft is min te schaeven, 't is dwaas veur de draod langes* het is gezaagd dwars op de richting van de houtvezels (Obk)

endeloos z. aendeloos

endelschot z. aendelbod

endelschut (Spa) et; -ten ['endlskʌt] 1. schot van planken tegen de muur aan het eind van een stal, om het vee te beschermen tegen de kou

endelstok z. aendelbod

enderste z. aendigste

endigste z. aendigste

endschot z. aendelbod

enekokke z. entekokke

enekörf z. entekörf

enekroes z. entekros

enepieke z. entepieke

enepote z. entepote

energie (l) [i:nɾ'sji] - energie *Hi'j het nog een protte energie* (Nbk)

energiebedrief (l) [i:nɾ'sji...] - energiebedrijf

energiebespering (l) [i:nɾ'sji...] - energiebesparing

energieverbruik (l) [i:nɾ'sji...] - energieverbruik

energieverspilling - ente

energieverspilling (l) [i:nɪ'sji...] - energieverspilling
energievoorziening (l) [i:nɪ'sji...] - energievoorziening
enesnaevel z. *entesnaevel*
enevere z. *entevere*
eng (Ow) bn., bw.; -er, -st [ɛŋ] 1. nauw sluitend *Et zit wat eng* (Ow)
engel Ook *ingel* (Np) de; -s; -tien [ɛŋ(g)]/'iŋ...] 1. engel *We moe'n (de) engel des heren bidden* het angelus (Ste), *Et is krek as me een ingeltien over de tonge pist* zo lekker nl. is het (Dho, El, Nbk, Np) 2. engelachtig kind, engelachtige vrouw *mien ingeltien* m'n klein lief klein kind (Np), *een engel van een kiend* (Db), *Hi'j het een engel van een vrouw* (Dla), (ook van een man gezegd:) 't *Is lang niet een engel* (Nbk) * *Een dronken vrouw is een engel in bedde* (Nbk, Wol), 'Mien schoonmoeder is een engel,' *zee de iene. 'Now,' zee de aander, 'die van mi'j leeft nog'* (Op)
Engelaand Ook *Ingelaand* (Np, vo) [ɛŋ(g)ə.../'iŋ...] - Engeland
Engels I Ook *Ingels* (Np, Ow, Ste) et [ɛŋ(g)]s/'iŋ...] 1. Engels, de Engelse taal *in et Engels, uut et Ingels*
Engels II Ook *Ingels* (Np, Ow) bn. [ɛŋ(g)]s/'iŋ(g)]s] 1. Engels, van, m.b.t. Engeland *Engelse ziekte* Engelse ziekte, rachitis, ook bij o.m. biggetjes (Np) en paarden (Ow), *Engelse bienen* benen door rachitis aangetast (Nbk), *een Engels hemd* bep. zondags overhemd (verspr., s: Obk): *As Pake op zundag naor kärke gong, dreug hi'j een Engels hemd* (Db), d.i. een overhemd met losse boord (Bu), of een wit overhemd (met stropdas) (Ow, Pe-Db), *een Engelse hoed* bep. luxe dameshoed (qua kleur in diverse uitvoeringen, met een rand die aan de achterkant smaller was; met onder om het hogere deel een lint met een bep. kleine knoop erin) (Ste), *een Engelse naod* bep. mooi afgewerkte, stevige naad, nl. dubbel gestikt (door te stikken aan de buitenkant, om te slaan en aan de binnenkant nog eens te stikken) (Nbk, Nt, Wol), *een Engels span* z. onder span 2. in, uit de Engelse taal *een Engels woord* (Nbk)
Engelsman de; Engelsen [ɛŋ(g)]sman] 1. Engelsman, man geboortig uit Engeland
engelzute (fp) et [ɛŋ(g)]...] 1. (verz.)

gewone eikvaren
engerling (Nbk, Ste) de; -en [ɛŋ(g)]r...] 1. engering, larve van de meikever *Aj' de grond losmaekten, ie haelden een plagge d'r of, dan zaj' ze, die engeringen; ze zitten vier jaor in de grond* (Nbk)
enkel(d) z. *inkeld* I, II, *ankel*
enkelhooft (El, Np) et [ɛŋk]...] 1. brandhout voor de kachel dat niet gekloofd hoeft te worden *Enkelhooft is drekt braandhooft, et hoeft niet kleufd te wodden* (El)
enkelloops (Bu, Nw, Spa) bn. [ɛŋk|o:ps] 1. (van een geweer) met één loop (i.t.t. een dubbelloops) *Aj' de jaegers hadden, die hadden vaeke een dubbelloops geweer, mar de streupers een enkelloops* (Nw), *een enkelloops jachtgeweer* lett. en fig.: een luizenkam met tanden slechts aan één kant (Bu), vandaar ook *Een luzekam haj' enkelloops en dubbelloops* (Bu)
enklave (l) [ɔŋ'kla:wə, ...və] - enclave
enlikste z. *aendigste*
enlingsbod z. *aendelbod*
enne (verspr.) voegw. [ɛnə:] 1. hetz. als en: gebruikt wanneer men even wil wachten met het volgende te zeggen
enorm (spor.) [i:nɔrm, ...rɔm] - enorm
enquête de; -s [ɔŋ'ke:tə] - enquête: opinie-onderzoek, verder in *parlementaire enquête*
ent (App, Dho, Obk) de; -en; -ien [ent] 1. ent, takje of twijgje dat geënt wordt *Ik heb een ent bij de pereboom anzet* (App), *Ik wil daar een ent van in de grond zetten* (Dho), *Bepaalde meensken hadden d'r slag van om een goeie ent te vienen* (Obk) 2. z. *ente*
ente (verspr. WS, El, Nbk, Obk, b: lm, p) Ook *ent* (Np), *eend* (Db, Ld, Ma, Nbk, Obk, Sz), *eente* (Dfo, Ow, Sz, s: oost.) de; -n; entien [ɛntə/ent/'i:nt/'i:ntə] 1. eend, eendachtige *Vandemiddag het S. nog misscheuten op een ente* (Op), *een makke ente* een tamme eend, i.t.t. een wilde (v, Spa), *Wij roepen de eenden wel mit 'poel, poel'!* (Sz), *Aj' in de ni'je anleg kommen in Wolvege, kriej' zo een rits enten om je henne* (Op), *Hi'j past d'r niet bi'j, hi'j is een vremde ente in 't bit* een vremde eend in de bijt (fig.) (Obk), *Hi'j waggelt as een ente* (Dho) 2. vrouwelijke eend, i.t.t. een week

ente-ei (Dho, Np, Pe-Db) Ook *entei* (Sun-Ot), *eende-ei* (Nbk, Ow), *eendsei* (Nbk) ['entəej/'entəej/'i:ndəej/'i:ntsej] - eendeëi

entegrös (fp) ['entə...] - mannagras

entehokke (verspr. WS, El, Obk) Ook *eendehokke* (App, Dla, El, Ld, Ma, Nbk), *eentehokke* (Ma), *enehokke* (Db) et; -n; ...hokkien ['entə.../'i:ntə.../'i:ntə.../'i:nə...] 1. hok met, als schuilplaats voor eenden

entei z. *ente-ei*

entejacht (verspr. WS, Nbk, Np) Ook *endejacht* (Obk), *eendejacht* (verspr. OS) ['entəjacht/'endə.../'i:ndə...] - eendejacht

entekooi (Obk, Ol-Nl, Op, j) ['entə...] - eendenkooi

entekörf (Obk, l) Ook *entekorff* (Bdie, Np, Nt, Op, Spa, Sz, Wol), *eendekörf* (verspr. OS), *enekörf* (Db) ['entə.../'i:ntə...] - eendenkorf

entekroes z. *entekros*

entekros (verspr. WS, Nbk, fp, ba, b: ln) Ook *entekroes* (Dho, Dla, El, Obk, Spa, fp), *entekroos* (Bu), *entekruus* (Spa, fp), *kroes* (fp), *kros* (Nbk, Sz, fp), *eentekroes* (Nbk, Ow), *eentekros* (Nbk), *eendekroes* (Dhau, Ld, Ma, Obk, Ow), *eendekroos* (Dfo, El, Ow), *enekroes* (Db) et ['entəkros/...kros/...kro:əs/...kry:s/kros/kros/'i:ntə.../'i:ndə.../'i:ntə.../'i:nəkrus] 1. eendenkroos *D'r zat een protte entekros in die sloot* (Wol), *Die sloot zat vol entekros* (Ol-Nl)

entekruus z. *entekros*

entelokker (Np) de; -s; -tien ['entələkʃ] 1. soort fluitje dat een kwakend geluid geeft, nl. om wilde eenden mee te lokken

enten ['ɛntɪ] - enten, occuleren *Ze hebben een wilde appelboom ent* (Nbk); inenten (Np, Spa) *We moe'n henne te enten* (Np), *Een koe moej' enten laten* (Spa)

entenust (verspr. WS, Obk) Ook *eentenust* (Sz), *eendenust* (Nbk) ['entə.../'i:ntə...] - eendenest

entepieke (WS, App, El, Ld, Nbk, Nw, Obk, b: ln) Ook *eendepieke* (Dfo, Nbk, Ow), *eentepieke* (El, Ma, Ow), *enepieke* (Db) de; -n, -ns (Ste) ['entəpikə.../'i:ntə...] 1. eendekuiken *De krijen haelen de entepieken van buurman S. op* (Nt), *Enepiekies is lief goed, mar roofgoed veur de eksters* (Db)

entepiekekuppelen (Np) onbep. w. ['entəpikə...] 1. niet volwassen eenden doden door ze te knuppelen (ze werden gegeten)

entepiekeweer (Np, Nt) et ['entəpikə...] 1. mooi zacht, enigszins zwoel en licht regenachtig weer *Mit entepiekeweer hej' mooi zaacht weer mit regen bij de meitied* (Np)

entepoot z. *entepote*

entepote (verspr. WS, Nbk, fp) Ook *entepoot* (Nbk), *eendepoot* (verspr. OS), *enepote* (Db) ['entə.../'i:ndə.../'i:nə...] 1. poot van een eend 2. herderstasje (fp) 3. grote weegbree (fp)

enter (verspr.) et; -s; -tien ['entɪ] 1. enter: eenjarig exemplaar (uit het vee): vaak: eenjarig paard (verspr.) of schaap, d.i. vaak: dat voor de eerste keer geschoren is (Bdie, Dla, Nbk, Obk) *Dat kleine vooltien dat buurman verleden jaor bij 't peerd hadde is now mar een best enter* (Dla), *Uut dat enter kon wel es een knap peerd kommen* (Obk), *Dat enter dot et best* (Dho), *Een enter brengt vaeke mar ien laom* (Obk), *Hi'j het daor een mooi/best enter lopen* (Np), *Ze bin mit et enter naor de keuring* (Spa)

enterbeest (App, Bdie, Dho, El, Nbk, Op, Sz) et; -en; ...besien ['en...] 1. éénjarig paard, schaap enz.

enterbi'je (El, Np, Op) de; -n; ...bi'jgien ['en...] 1. eenjarige bij

enterbolle (App, Ld, Np, Ow) ['entɪ...] - enterstier *De enterbolle is al zo veer dat hi'j dekken kan* (App), *zo gek as een enterbolle* (Ow)

enterdier (Db, Nw) et; -en; -tien ['en...] 1. éénjarig paard, schaap, koe enz.

enteren (Db, El, Np, Nw, Ol-Nl, Sz) zw. ww.; overg.; enterde, het enterd ['entɪ] 1. te pakken krijgen (Db, El, Ol-Nl) *Die bolle kun ze niet enteren* (El), *Hoe is 't, kuj'm enteren?* (Ol-Nl), *Ik zal je wel enteren, aj' niet opholen van pesten* (Db) 2. op de kop tikken (Sz) *Ik wil nog es perberen bi'j dat oolde mannegien an 't pad a'k dat oolderwetse komfoortien nog es enteren kan* (Sz) 3. de baas kunnen (El) *Hi'j kon hum wel enteren* kon hem wel de baas (El) 4. in een schip enteren (Np, Nw)

enterhin (s: oost.) de; -nen; -negien ['entɪ...] 1. éénjarige kip * (gezongen in het

enterhingst - epistel

liedje waarbij men het kind op schoot heeft en het steeds op het ritme op doet wippen)
Din, din, din: dat vleden jaor een piekien was, is now een enterhin (s)

enterhingst (Diz) de; -en ['en...] 1. éénjarige hengst *We hebben die enterhingst kastreerd* (Diz)

enterhokke (Bu, Db, Dfo, Nw, Op, Spa) et; -n; ...hokkien ['entɥ...] 1. hok voor enters *'t Jonge vee heurt in 't enterhokke* (Bu), *Kalver die een jaor oold binnen, kommen in 't enterhokke winters* (Db), *Vroeger hadden ze wel es een enterhokke veur peerden in 't laand* (Spa), *Een enterhokke is heufdzaekelik veur schaopen, want enterpeerden kommen haost niet in 't hokke* (Nw), *in 't enterhokke kommen een beetje ziek worden* (Nw), *As et twiede kiend komp, komp et eerste in 't enterhokke* krijgt het minder aandacht, krijgt het naar verhouding minder verzorging (Nw)

enterkiepe (verspr.) de; -n; ...kiepien ['en...] 1. eenjarige kip

enterlaand (El, Op, Wol) Ook *enterland* (Sz) et ['entɥ.../...] 1. land, wei waarin men eenjarig vee doet grazen (z. ook *enterweide*)

enterlaand z. *enterlaand*

entermelk (Db, Ste) de ['entɥ...] 1. melk van een pink die voor het eerst heeft gekalfd (het betrof een geringe hoeveelheid)

entermerrie (Ow, Spa) ['en...] -entermerrie

enterpeerd (verspr.) et; -en; ...peertien ['en...] 1. eenjarig paard *Oons enterpeerd het een hiele mooie bles* (Db)

enterpoter (verspr.) de; -s ['en...] 1. eenjarige pootaardappel *Enterpoter is een overjaorse eerpel* (Nbk)

enterram (verspr.) de; -men; -megien ['en...] 1. eenjarige ram

enterrogge (verspr.) de ['entɥɔgə] 1. (m.b.t. rogge) eenjarig zaaizaad dat men gebruikt uit de eigen oogst *Et eigen zi'zaod daj' aanderejaors bruken is enterrogge; et twiede jaor bruuk ie van et eigen zaod* (Nbk)

enterruun (verspr.) de; ...runen ['en...] 1. eenjarige ruïn

enterschaop et; -en; -ien ['entɥsko:p] 1. eenjarig schaap

enterstal (Db, Diz, Np, Nw, Sz) de; -len;

-legien ['en...] 1. stal voor éénjarig vee, met name voor enterpaarden

entervos (App, Bdie, Db, El, Np, Obk, Op) de; -sen; -sien ['entɥ...] 1. eenjarig vospaard

enterweide (Dla, El, Op, Pe-Db) de ['entɥ...] 1. land, wei waar men de eenjarigen laat grazen (z. ook *enterlaand*)

entesnaevel (spor. west.) Ook *enesnaevel* (Db) de; -s; -tien ['entə.../'ĩ:nə...] 1. snavel van een eend

entevere (verspr. WS, El, Nbk, Obk) Ook *eendevere* (App, El, Ma, Nbk), *enevere* (Db), *eentevere* (Nbk) de; -n; ...veertien ['entə.../'ĩ:nə.../'ĩ:ntə...] 1. veer van een eend

entevoegel z. *entvoegel*

entevoer (Op, Sun-Ot) Ook *eendevoer* (Nbk) et ['en.../...] 1. voer, voeder geschikt voor eenden

enthousiast (spor.) [entu'sjast] -enthousiast

entstof (vo) ['entstof] -entstof *Ze bin al mooi op weg om veur et mond- en klauwzeer een entstof te vienen, die et vee een poze onvatber maekt veur die ziekte* (vo)

entvoegel (verspr.) Ook *entevoegel* (Wol), *eendvoegel* (Db), *eendvogel* (El), *eendevoegel* (Ld) de; -s; -tien ['entf.../...]

1. eendvogel, eend *een krik uutsturen om een entvoegel te vangen* met een onbeduidende gift e.d. hopen veel meer terug te krijgen (Ste), *Elk schot is gien entvoegel* er wordt niet altijd raak geschoten, vooral: niet elke keer dat men vrijt raakt een vrouw in verwachting (Obk), *Ieder...* id. (Obk, Np)

enveloppe (verspr.) Ook *inveloppe* (Nbk), *anveloppe* (Dho, El) [ɛfə'lopə/'ĩ.../'ã...] -enveloppe *Hej' ok een enveloppe?* (Np), *De meerste meensken bin niet bliede mit de blauwe enveloppe* d.i. de aangifteformulieren e.d. van de belastingdienst (Db)

enz. -afkorting van *en zo wat henne enzovoort*(s)

epidemie de; -nen [i:pidə'mi] 1. epidemie

epistel et; -s; -tien [i:'pistl] 1. (licht schertsend) brief, epistel *N. het een hiel epistel schreven* (Nbk)

2. vermanende woorden, nogal dwingende aanwijzingen (Bu) *Ik kreeg een hiel epistel mit wat a'k doen mos* (Bu)

epos (l) ['t:ɔs] - epos, heldendicht

Eppie de; -s ['ɛpi] 1. jongensnaam: Eppie *Malle Eppie* grappenmaker, z. ook onder *Appien*: vaak gezegd als reactie, om te laten weten dat men zich niet voor de mal laat houden (Wol)

er I bw. [ər] 1. (in het huidige *Stellingwarfs* niet geschreven) uitspraakvariant van *d'r*, z. aldaar

er II (Db) pers. vn. [ər] 1. (alleen enklitisch gebruikt) hij *En dan zee er: laeste tikke* (Db)

erbarmelik (verspr.) Ook *arbarmelik* (Db, Obk, Ow, Ste, Wol) bw. [ɛr'barmələk, ...'barmlək] 1. in zeer hoge mate (in negatieve zin) *Hi'j keek erbarmelik min toe* (Np), *erbarmelik koold* (Np, Spa), *arbarmelik min weer* (Ow), *Erbarmelik maeger is ze* (Ol-Nl)

ere Ook *eer* (spor., soms alg. in bep. verb.) de ['t:ər(ə)/...] 1. eer (die men geniet) *Hi'j het zien diplome haeld, mit ere* (Np), *Die dreg zien titel mit ere* (Nw), *N. het waarkelik zien ere verdiend* (Nw), *Hi'j het 't mit ere wunnen op 'e riederij'e* (Sz), *Hi'j is mit ere slaegd* (Bdie), *Et was veur oons een ere dawwe die uutneudiging kregen* (Obk), *Die ere kwam die meensken ok wel toe* (Obk), *Mit lof en ere is de burge-meester inhaeld* (App), *Ze hadden d'r gien ere van het leverde hen geen waardering op (wat eigenlijk hun verdiende loon is)* (Nbk, Ma), *naor eer en geweten* (spor.), *mit ere vrij wezen* vrij van iets zijn (een verplichting, taak, afspraak enz.) zonder dat je erop aangekeken kunt worden (Db, Nbk): *G. vreug me te koffiedrinken, mar oons mem was jaorig, dat ik was mit ere vrij* (Db), (verb.) *We bin d'r niet rouwig omme dat et niet deurgaot, we kun mit eren vrij* id. (Nt, Ste), zo ook *Dan bin wi'j mit eren vrij* (Bu) en *We kun mit ere d'r vrij van* (Ma), *Et zol zien ere te nao kommen as niet (...)* het zou zijn eer te na komen (Sz), zo ook *Dat is mien ere te nao* (Ld), *Dat is mi'j toch wel wat in de ere as vakman* dat raakt mij toch wel wat in m'n eergevoel, komt m'n eer te na (Nbk, vo), zo ook *Et komt him in de ere* (Np, j, vo, bo: Np, Op), *Et kwam him aorig in de ere* (Ma) en *Et komt mi'j in de ere te nao* (Wol), *Ze leden liever aarmoede as dat ze de haand ophullen, dat was heur (te veule) in de ere*

raakte hen te zeer in hun eergevoel (b, Ow), *Dan ston ie te boek as een beste vakman en daor stelde ie een ere in* (n: Ot), *naor eer en geweten* (l), *We hebben de regenputte weer es goed schonemaekt en in ere hersteld* in z'n oude luister, in z'n echte functie (l), *Hi'j zol et in ere bewerden, zo lange as hi'j leefde* met een gevoel van eerbied, zodanig dat het goed bewaard bleef (j), zo ook *Ik zal et mit ere dregen* bijv. een speldje dat men van iemand kreeg (Dho), *in ere laoten* in een fraaie, goede, aanzienlijke staat laten blijven (bl), *Hool mit ere jow fesoen* (Db), *De ere is redded* in elk geval zal men er niet oneervol af komen (Db), zo ook *Ze hebben de ere redded* (Dho), *de ere an jezels holen* (Diz, Nbk) 2. hoog/hoger aanzien dat iemand/iets ondervindt *Hi'j krig niet de ere die 'm toekomp* (El, Pe-Dbl, Bdie), *Him kwam die ere wel toe* (App), *Hi'j kreeg de ere wel, mar die kwam him volgens recht niet toe* (Ld), *Hi'j is aorig op zien ere steld* (Np), *Iene die nooit de minste wezen kan, kost dat minstens geld mar vaeke ok nog ere* (Op), *Die het zien ere hielemaole verleuren* (Nw), *Hier is gien eer an te behaelen* dit zal nooit lukken, dit wordt nooit wat (Nbk, Wol), *D'r is gien ere mit 'm te begaon* je doet het hem nooit goed genoeg (Ste), zo ook *D'r is gien ere an te begaon* er valt niets mee te beginnen (Ow), *Daor het hi'j gien ere mit inhaeld* (Bu), *Daor hebben je ere van, dat is een gezonde pruimer* dat kind eet heel goed, gezond (Wol), *Daor het hi'j gien ere van* dat levert hem geen voldoening op, zal voor hem geen reden voor leedvermaak kunnen zijn (Nbk, Np), *mit de ere strieken gaon* lof krijgen, de dank/waardering/het aanzien inkasseren dat een ander iemand eigenlijk toekomt (Bdie, Nbk, Np), *wat in ere holen* iets in ere houden: *Et oolderlik stee wodde in ere holen* (Ow), zo ook *Hi'j het zien ouderlik huus altied in ere houwen* (Dla), *Hool jim eigen tael in ere, die zo nao an 't hatte ligt* (ba), *Daenk d'r omme daj' jow oolde buurman een betien in ere holen* (Spa), *ter ere van* 3. hulde, verering, eerbetoon *Geef hum ere* je moet hem van je verering laten blijken (Bdie), *Dat was me een hele ere* (Nt), *Daor hej' mi'j een hiele ere mit andaon* (El), *Et is zoe'n best meens en d'r*

erebaene - ereronde

is gieniene die heur de ere andoen wil (Sz), *Elkeniene het heur de ere andaon* (Obk), *Ie doen him daor een hiele ere mit* hij zal zich vereerd voelen als je dat ten gunste van hem doet (El), *mit militaire ere begreven wodden* (Op), zo ook *Hij is mit ere begreven* (Diz), *Ze hebben heur wel goed de ere andaon* Vooral gezegd bij een begrafenis, wanneer er veel mensen komen (Nbk), *sneuvelen op et veld van eer* d.i. op eervolle wijze, door voor het vaderland te strijden (Nt), *Ze hebben 'm mit ere begraven* (Dla), *Ze wodden alle viere uutneudigd om de laeste ere mit te bewiezen* de laatste eer (Dho, vo), vaak (met de var. *eer*): benaming voor de begrafenisvereniging, als naam met hoofdletters (verspr.) 4. *nette, fatsoenlijke wijze*, in verb.: *Mit ere het hi'j altied zien wark daon* (Nw), *Ze bin in alle ere en fesoen trouwd* ze zijn getrouwd zonder dat het meisje in verwachting raakte (Nbk), *mit ere en deugd de kiender grootbrengen* (Nt), *in (alle) ere en deugd* (Bdie, Dhau, Diz, Spa, Sz, Ow): *In ere en deugd bin ze oud wodden* (Sz), *Hij gruit in ere en deugd op* (Diz) 5. z. *eerde*, *eer* II * *Ere wie ere toekomt* (App, Bdie, Dfo, Nbk, Np, Sun-Ot), *Ere die...* (Ow), *Ere is teer* (Db) **erebaene** (spor., v) de; -n; ...baentien [ʔ:ə:...] 1. erebaan (spor.) *Dat leverde gien cent op, 't was inkeld een erebaentien* (v) 2. z. *eerdebaene* **erebeie** z. *eerbeie* **erebeiebedde** z. *eerbeiebedde* **erebeiesjem** z. *eerbeiesjem* **ereboog** (Nbk, Ow, Wol, b) [ʔ:ə:...] - ereboog *een ereboog maeken* (Ow), *Daor hebben ze een ereboog veur opsteld, mit 'Welkom thuus' d'r op* (b) **erebult(e)** z. *eerdebult* **ereburger** (spor.) [ʔ:ə:...] - ereburger **eredaegs** I (Db, El, Nbk, Np, Op, b, ba) Ook *aeredaegs* (Diz, Np, Op) zn. [ʔ:ə:ɔ:ɛ:s, ook wel ...ɔ:ɛ:s/ɛ:ə:ɔ:...] in de verb. *de eredaegs de volgende dag: De eredaegs gong J. naor de voddering* (vo) **eredaegs** II (Db, El, Nbk, Np, b, v, vo) Ook *eerdaegs* (bet. 2: Nbk), *aeredaegs* (Diz, Np) bw. [ʔ:ə:~/.../ɛ:ə:ɔ:...] 1. *anderdaags*, de volgende dag *Eredaegs gong hi'j vot* (Nbk), *An 't aende van de middag lot de meester tegen wie awwe eredaegs*

hadrieden moeten (v) 2. morgen (Nbk) **eredienst** (l) [ʔ:ə:ɔ:...] - eredienst, godsdienstoefening **eredivisie** [ʔ:ə:ɔ:...] - eredivisie **eredokter** (l) [ʔ:ə:ɔ:...] - eredoctor **eredokteraot** (l) [ʔ:ə:ɔ:...] - eredoctoraat **eredong** z. *eerdedong* **eredongbult** z. *eerdebult* **eregister** (El, Nbk, Nt, Nw, Spa v) Ook *eergister* (Ma, Np, Spa) [ʔ:ə:ɔ:gɪstɪʔ:ə:ɔ:...] - eergister *een Jantien van eergister* een vreemde, eigenaardige persoon (Np) **erekruus** (Np) [ʔ:ə:ɔ:...] - erekruis **erektie** (spor.) [ʔ:ə:ɔ:kɪ] - erektie: het zich oprichten van de penis **erelid** (spor.) [ʔ:ə:ɔ:...] - erelid **erelidmaotschop** (spor.) [ʔ:ə:ɔ:...] - erelidmaatschap **eremedallie** (l) [ʔ:ə:ɔ:...] - eremedaille **eremiddags** (Nbk, Nbk, v) bw. [ʔ:ə:ɔ:mɪdɔks, ...dɔ(x)s; aks. wisselt] 1. de volgende middag *Ze kwammen eremiddags* (Nbk) **eremorgens** (Nbk, Nbk, v), voor var. z. ook onder *morgen* I bw. [ʔ:ə:ɔ:~/...; aks. wisselt] 1. de volgende morgen *Eremorgens was et doodstille* (v) **eren** zw. ww.; overg.; *eerde*, het eerd [ʔ:ə:ɔ:ɪ] 1. *eren: eer, eerbied bewijzen* *Dat meenske kuj' niet genoeg eren* verdient heel erg geëerd te worden, ook: is uiterst gevoelig voor eer die men bewijst (Np), *De boeren en de arbeiders eerden mekeer bijglicks deur op de hooltverkoping een borrel te geven* (Obk) 2. hoogschatten 3. z. *eerden* * *Wie et kleine niet eert, is et grote niet weerd* (El, Ow), *De oolderdom die moet eerd wodden* (Pe-Db1) **erepenning** [ʔ:ə:ɔ:~/...; aks. wisselt] - erepenning *een erepenning kriegen* (Bdie) **ereplak** (spor.) [ʔ:ə:ɔ:ɔ:plɔk] - ereplaats **ereplicht** (spor.) [ʔ:ə:ɔ:ɔ:plɪxt] - ereplicht **erepodium** (spor.) [ʔ:ə:ɔ:~/...; aks. wisselt] - erepodium **erepoort** (Nbk, Np, Op) [ʔ:ə:ɔ:~/...; aks. wisselt] - erepoort, ereboog *Die erepoort, dat hebben zij grif daon* (Nbk), *Buurman hadde et erepoortien veur oons huus in zien ientien beknusseld* (Op) **ereprijs** Ook *ereprijs* (fp: bet. 2) de [ʔ:ə:ɔ:~/...; aks. wisselt] 1. (verz.) ereprijs 2. bep. plant: ereprijs (fp) **ereprijs** z. *ereprijs* **ereronde** [ʔ:ə:ɔ:~/...; aks. wisselt] - (vaak verkl.) ereronde

een ererontien rieden (Dho)

ereschute z. eerdeschute

ereteken (spor.) ['1:əɾə...] - ereteken

eretribune (spor.) ['1:əɾə...] - eretribune

ereveurzitter (spor.) ['1:əɾə...] - ere-
voorzitter

erewacht (spor.) ['1:əɾəwaxt] - erewacht

ereweeks (Nbk, Np, v) bw. ['1:əɾəw1:ks;
aks. wisselt] 1. de week erna, de volgende
week

erewoord (spor.) ['1:əɾə...] - erewoord op
(je) erewoord (spor.)

erf z. arf

erfdeel z. arfdiel

erfelik z. arfelik

erfenis z. arfenis

erfenisse z. arfenis

erfgenaam z. arfgenaem

erflaoter z. arflaoter

erfpacht z. arfpacht

erfscheiding z. arfscheiding

erfstuk z. arfstok

erg z. arg I, II

ergens z. argens

ergeren z. argeren

ergerlik z. argerlik

ergermis z. argermis

-eri'je z. onder -i'je

erig z. eerdig

-erig [əɾəx] - -erig: bekend achter-
voegsel, na een zelfst nw. uitdrukkend:
veel bevattend, vgl. *Et pad is zaanderig*
(Nbk), *De bri'j is kluterig* (Nbk); na de
stam van een ww.: geneigd om te doen wat
de stam uitdrukt: *Ik bin niet zo loperig* hou
niet zo van lopen, wandelen (Nbk); na de
stam van een ww.: geschikt om te doen
wat de stam uitdrukt *Et weer was vandaege*
niet arg fietserig, zolange et regende
waeren de meensken niet zo loperig en zo
kuj' wel deurdoen (OI-NI); na de stam van
een ww.: de in de stam genoemde han-
deling in zeer lichte mate verrichtend *Ik*
bin zo zwieterig (Nbk)

erika (Op) ['1:rika] - erica: bep. gekweekte
vorm van heide (Op)

erikabossel (bs: Dfo, Obk, Op) de; -s;
-tien ['1:ərika...] 1. bep. borstel waarvan de
pennetjes de honing in de raten lossen
kunnen maken (speciaal gebruikt bij het
winnen van heidehoning, dat nogal taai is)
erikaheide (Dhau) de ['1:ə...] 1. hetz. als
erika, z. aldaar

erkennen [er'ken:] - erkennen: uitspreken
dat iets juist is *Hij mos erkennen, dat ze*
geliek had had (Nbk); uitspreken of
anderszins aangeven dat men iets of
iemand een zekere status toekent *een*
regering erkennen (spor.)

erkenning [er'kentŋ] - erkenning, i.h.b.: de
erkenning van het *Stellingwarfs* nl. als (te
beschermen) streektaal

erkentelik (verspr.) bn., bw.; -er, -st
[er'kent]ək] 1. erkentelijk, dankbaar *Aj'*
soms een goeie daod doen, kun ze daor
erkentelik veur wezen (Obk)

erkentelikhied (Nbk) [er'kent]əkhit] -
erkentelijkheid *iene wat geven uut*
erkentelikhied (Nbk)

erker (verspr.) [er'kr] - erker *Een erker is*
uut et huus bouwd (Ow)

-erni'je z. onder -i'je

ernst z. eernst

ernstig z. eernstig

erts (spor.) [erts] - erts (delfstof)

ervaring [er'fa:riŋ] - ervaring: het ervaren
deur ervaring (Nbk); ondervinding *een*
hiele ervaring een bijzondere (leerzame,
nuttige enz.) ervaring (Nbk); kennis door
ervaren te hebben *een protte ervaring*
hebben veel ervaring hebben (Nbk)

erve z. arve

erven z. arven

es I (verspr. OS, Nw, OI-NI) de; -sen;
-sien [es] 1. es, hooggelegen bouwland
nabij een woonkern *Op 'e essen laggen*
vaeke stienen veur de graensscheiding
(Ld), *Een es is hoog bouwlaand* (Ow) 2. in
de boel in de es hebben voor elkaar hebben
(Ma): *Ze hadden de boel aorig in de es*
(Ma), *in de es wezen* dik in orde zijn, goed
zijn (Ow): *Et is mar in de es mit jow*
(Ow), *Now, et is in de es, heur!* (Ow), ook:
in fraaie kleding gestoken zijn (Obk): *Die*
is mar aorig in de es (Obk), d.i. hetz. als in
de pronk 3. z. eske

es II Ook 's (in bep. verb.: bet. 3) bw. [əs]
1. eens, een keer in het verleden, op zekere
dag *As ze dan al es bij' oons kwammen,*
dan nammen ze ok echt even de tied veur
oons (Nbk), *Et was es op een keer (...)* het
gebeurde eens (Nbk), *Luther het es zegd*
(...) (b) 2. op zekere tijd in de toekomst *Ik*
kom dommiet wel es bij' jim an (Nbk), *le*
moe'n dommiet gauw es een keer bij' oons
kommen (Nbk) 3. een enkele keer *Koj'*

daor nog wel es? (Nbk), *Die ophoolt mit roken nemt gauw es pepermint* neemt nogal eens (Ow), *Kuj' now nooit es een keer doen wa'k je zegge?* (Nbk), *Kom, hawwe jow daor es* kom jij hier voor een enkele keer (b), *Now moej' es kieken* kijk eens eventjes, *nog es* nog een keer, *wel es* wel een keer, soms: *Dat gebeurt wel es, mar ok wel es niet* (Nbk) 4. gezegd ter versterking: *Woj' wel es rap van mien hiem of gaon!* (Nbk), (tegen een kind:) *Woj' wel es maeken daj' op bedde kommen!* (Nbk), *Ik zal him es flink de waorhied zeggen!* (Nbk), *Verduld nog es toe!* potverdrie (Dfo), *Gut nog 's toe!* verdorie, hoe bestaat het, kijk, kijk! (Nbk), *Oe God nog es an toe* o God!, lieve help (Nw) 5. gezegd om een hoedanigheid te benadrukken *Dat is nog es optreden wat hi'j dot* (Nbk), *'t Is disse weke regen, regen en nog es regen* (Nbk)

esakker (b) de; -s; -tien ['esakr̥, 'ɛz...] 1. akker op de es

esdoorn (verspr.) ['ɛzdo:əŋŋ] - esdoorn een hege van esdoorns (Np)

esdoornblad (verspr.) ['ɛzd...] - esdoornblad

esdoornhoolt (verspr.) ['ɛzd...] - esdoornhout

esgrond (Dfo, Dhau, Obk, Ol-Nl, Ow) ['ɛsɣront] - esgrond, hoge, rond liggende bouwgrond van verschillende eigenaren *In Tronde is krek nog een stok esgrond verkocht* (Ow), *In Drenthe legden ze vroeger vaeke dikke stiender tussen de esgronden veur ofscheiding* (Obk)

eske (Db, Dfo, Ma, Nbk, Wol, n: Ot) Ook **esken** (Ma, Nbk, b, k: Ste), **es** (Bdie, Op, Wol) de; -n; eskien ['eskə/'eskɿ/ɛs] 1. bep. boom: es *In de bossen staon vaeke de esken in troepies bi'j mekeer* (Dfo)

eskeblad z. **eskenblad**

eskeboom z. **eskenboom**

esken (Diz, El, Ma, Nbk, b: lm) bn.; attr. ['eskɿ] 1. van essehout *Bi'j mi'j staot een esken boom in de tuun* een es (Diz, El), *een esken spoorstok* (Ma), *esken hoolt* (Ma, Nbk) 2. z. **eske**, **eskenhoolt**

eskenblad (Dfo, El, Ma, Nbk, Np, Nt, Nw, Obk, Op, Sz, Wol) Ook **eskeblad** (Dho, Dla), **essenblad** (Bdie, Db) et; ...blaeden; ...blattien ['ɛ.../...] 1. blad van de es (bep. boom)

eskenboom (verspr.) Ook **eskeboom** (Dla), **essenboom** (Bdie, Bu, Nt, Pe-Db), **esseboom** (ko) ['ɛ..., ...'b.../'eskə.../'ɛsɿ.../'ɛsə...] - es (bep. boom), hetz. als **eske**
eskenhoolt (Dfo, Dho, Diz, El, Ma, Nbk, Np, Nw, Obk, Ol-Nl, Ow, Wol, bl, n: Ot, b: lm) Ook **eskenhout** (Dla, Sz), **esken** (Nbk), **essenhoolt** (ZW, Db, Ld, Nt) et ['eskɿ..., ...'h.../...] 1. essehout *Eskenhoolt wodde bruukt veur et maeken van harken* (Np), *Een haemerstaele moet van eskenhoolt wezen* (Obk), *De reenze is van een stok ieperen- of essenhoolt* (Ste), *Wae-gentoeten weren ok van esken* (Nbk) **Rood haor en eskenhoolt is niet op goeie grond bouwd* hetz. als soortgelijke verb. met **elzenhoolt**, z. **aldaar** (Ma)

eskenhooltten (l) Ook **eskenhouten** (Dla) bn.; attr. ['eskɿho:ltɿ/...] 1. van essehout *een eskenhooltten stok in de schoppe* (Dla) **eskenhout** z. **eskenhoolt**

eskenhouten z. **eskenhooltten**

eskenpolle (Op) de; -n; -gien ['eskɿpələ] 1. hetz. als **eskenboom**, **eske**

eskenstobbe (Nw) de; -n; -gien [eskɿ'stobə, ook 'ɛs...] 1. stronk van een es **eskenstok** (Ol-Nl, n: Ot) de; -ken; -kien ['eskɿstək, ...'stək] 1. essehouten stok *Oonze strontschoppe is een eskenstok* (Ol-Nl)

eskentakke (Op) de; -n; ...takkien ['eskɿtakə, ...'takə] 1. tak van een es

eskentoeke (Op) de; -n; ...toekien [eskɿ'tukə, 'ɛs...] 1. tak van een es

Eskimo ['eskimo:] - Eskimo

eskimohond ['eskimo:hont] - eskimohond
espenblad (Op) et; ...blaeden; ...blattien ['ɛspɿ...] 1. blad van een esp *beven as een espenblad* (Op)

Esperanto [ɛspə'ranto:, ...toɿ] - Esperanto
essay (l) [e'stj, e'st:] - essay

-esse ['ɛsə] - esse: achtervoegsel waarmee vrouwelijke persoonsnamen worden gevormd, zoals *sikteresse*: ze zijn in dit woordenboek niet alle opgesomd

esseboom z. **eskenboom**

essenblad z. **eskenblad**

essenboom z. **eskenboom**

essenhoolt z. **eskenhoolt**

essien (n: Nl) et; essies ['ɛsin] 1. kant van een bikkel uit het bikkelspel tegenover het vlak dat met *staondertien* wordt aangeduid Est. - afkorting van *Esther*, bep. bijbelboek
ester (Dfo, Dho, Ld, Ma, Obk, Op, Ow, b,

b: lm, ln) de; -s; -tien ['estɾ] 1. hetz. als *essien*, z. aldaar (Dho) (bij het spelen met bikkels:) *We gooiden dan een balle op en mossen dan de bikkels ommekeren; ester, buikje, standerke en gatterke* (Dho) 2. estrik: vloer- of wandtegel (Db, Dfo, Dho, Ld, Ma, Obk, Op, Ow, b, b: lm, ln) *Op een ester vunnen we vroeger vaeke mooie biebelse veurstellingen* (Op), *Esters kommen veur in de oolde huzen in de kaemer tegen de veurgevel of langs de wanen* (Dfo), *Om et staniezer toe zatten esterties mit mannegies en wiefies, honnen en katten, schaopen enz. d'r op. As et goed was mossen in alle vier hoeken van die esterties hiele kleine gatties zitten van pennegies bij et opstaepelen, dan was et haandwark en ze weren dan slim duur; as die gatties d'r niet in zatten dan was et naomaek en niet echt* (Ow), *witte of blauwe esterties, beschilderde tegels boven de heerd* (b: lm, ln, p), *mooie esters in de schöstien* (Ma), *In de oolde Saksische boerderijen liggen esters op 'e vloer* (Obk), *In J. heur bloembak zitten 300 jaor oolde esterties* (Db) 3. in een estertien spek laag of plak spek met de dikte van een ester, vergelijkbaar met een stientien spek, z. ook *spek*, bet. 1 (Dfo)

esterik z. estrik

estertegel (Nw) de; -s; -tien ['estɾ...] 1. hetz. als ester, bet. 2 *Estertegelties van dattien bij dattien bin mooi* (Nw)

estertien z. onder ester

estrik (Obk, Ol-Nl, Spa, Sz, Wol) Ook *esterik* (Nt) de; -ken; -kien ['estrik/'estɾɪk] 1. hetz. als ester, bet. 2

et I bep. lidw. Ook 't [ət/t] 1. het *et ni'je huus, 't ni'je huus* 2. gebruikt bij maat- of hoeveelheidsaanduiding: per eenheid, per stuk *twie kwatties 't pond* (Nbk), *vier gulden et stok* (Wol), *turf per vier gulden 't honderd* (Bdie, Np) 3. gebruikt vóór de overtreffende trap *Wie was d'r et gauwst?* het snelst, het eerst

et II Ook 't pers. vn. 3de pers. enk. (onzijdig) 1. als naamwoord gebruikt 't *Kiend goelde, hij nam et even op 'e aarm* (Nbk) 2. als aanduiding van iets dat uit de situatie of het verband duidelijk kan zijn *En now is et uut!, Waor he'k et laoten!, Daor hej't al!* daar is het al (Nbk), ook: daar begint het al, gaat het al mis e.d.

(Nbk), (in loos gebruik:) *Dat zal 't wel dat zal wel zo zijn* (Nbk) 3. als vervanger van het onderwerp in een uitdrukking: *Dat is 't 'm now krek, 't Gong te veer* (Nbk), *'t Is nogal een acienten lopen* (v), *Laeter is et wat wodden tussen heur* ontstond er een relatie, trouwden ze (j) 4. ter vervanging van het gezegde 't *Bin gien makkelijke dingen* n.l. kwesties, *Et bin prachtige tieden veur wie 't weten wil, Dat is et hielemaole!* dat is geweldig, precies zoals het moet (Nbk), *Et was vossejacht west en as jonge vent was A. mit west te drieven* (j) 5. als aankondiger van een onderwerps- of voorwerpszin *Et is een mooi ding dat ze zovule veur die aarme lanen over hebben, Et is oppassen daj' niet uitgleden* (Op), 't *Liekt wel dat d'r een stok varkenblaoze an zit* (b) 6. onbep. onderwerp bij oneigenlijke onpers. werkwoorden 't *Verbaosde him, 't Ontgong him* hij begreep het niet, het drong niet tot hem door (Nbk) 7. als invulling van de onderwerpsplaats bij onpers. werkwoorden 't *Regent, 't Lekt, 't Wodde al mar laeter, mar ze gongen niet op huus an* (s), *In zien beun in de boot leefde et van vis* was het een en al (j) 8. als formeel object bij veel werkwoorden 't *winnen, 't in 't lief hebben* buikpijn hebben, *Dat et dezelde schilder daon hadde* (...) (ba), *As ze et mar niet an de klauwen kriegen, zee H. (vo), N. nemt et him niet zo krek* neemt het niet zo nauw (Dfo), *Ie hebben et of ie hebben 't niet, mar mien moeder hadde zoe'n klein hulpien, mar dat ding was zo bliksemse handig mit de naalde, die kon ni'jen al hadde ze d'r veur leerd* (Sz) 9. aankondiger van het eigenlijke onderwerp *Et was daor al herwertsjaoren een entekooi west* (...) (Obk), 't *Is hier altied zoe'n rere gloepwiend* (Ma), 't *Weren doe zaandwegen* (...) (j), *Et wannen [waren] es twie jonge venten die* (...) (j), *En as et goed ies was* (...) (j), *A. zol ok mitdoen en et was mitien ok daansen in de tente op et ies* (j)

et(te) z. ate

et-woord (l) ['ətw...] - het-woord

etage (spor.) [i:'ta:zjə] - etage, bovenverdieping

etappe de; -s [i:'tapə] 1. etappe (van een parcours)

etelage [i:tə'la:zjə, ...t]... - etalage (van

etelageraem - eten

een winkel e.d.)

etelageraem [...tə'la:zjə..., ...t! 'a:...] -
etelageraam (van een winkel e.d.)

etelagerute [...tə'la:..., ...t! 'a:...] -
etalageruit (van een winkel e.d.)

etelageverlochting (spor.) [...'la:zjə...,
...t! 'a:...] - etalageverlichting (van een
winkel e.d.)

eten I et ['i:tn] 1. voedsel, dat waar mens
of dier zich mee voedt *Ik heb gien zin an
eten* (Np), *'t Was ien en al gezelligheid,
mit lekker eten en drinken d'r bij* (j),
Poteten vien ik lekker eten (Nbk), *te min
eten hebben* (Nbk), *Ik lus gien eten* (Np),
Van eten en drinken heb ik et goed wat
m'n eten en drinken betreft (j), *Atepoelen
moej' wel sekuur draoden, aandens is 't
gien eten!* (Db), *Dat is gien eten!* (Bu), *Dat
eten was mar lekker* (Nbk), *Van meet of an
bin ik opknapt, doe ik op ander eten
overging* (Sz), *je eigen eten verbouwen* (j)
2. het geheel aan voedsel waarmee mensen/
dieren zich per keer voeden *We hadden
veur maonden eten bij' oons* (j), *We hebben
haost gien eten had vandemiddag* (v), *We
konnen niet best weerommegeaon en we
mossen et zonder eten stellen* (j), *Een koe's
eten hui was vier tot vuuf voer hui per koe
in de winter* (Ol-Nl), *'k Moet mit et eten
an de gang* het eten gaan koken (Np, Nbk),
*Aovens, as hij' thuuskwam, ston et eten
veur him klaor* (v), *Eten koken is makkelik
genog, aj' mar een kookboek hebben mit
niet al te veule drokfouten* (b), *een lekker
pannegien eten koken* (Bu), *Dat zwaore
eten van brune bonen, veul spekvat en zo
was manludokost, mar vrouwluden lusten
et ok wel!* (Ow), *Die krigt zien eten wel op
'e tied, daor zorgt hij' wel veur* (Dfo), *'t
Eten wodde d'r veur staon laoten* ze
kwamen er niet toe hun maaltijd te nuttigen
(bijv. omdat ze iets bijzonders wilden
bekijken) (b) 3. maaltijd, vaak:
middagmaal *We hebben et eten op* (Nbk),
*De vrouwluden hebben altied een protte
wark mit et eten* (Obk), *Wat kriegen we
veur eten?* (Nbk), *veur et eten, nao...,
onder...: Onder 't wark en onder 't eten (...)*
(b), (verb.) *nao etens* 's avonds na het eten
(Spa), *veur etens* voor het eten (Sz): *Veur
etens bruukte hij' gien draank* (Sz),
(gezegd als reactie op vragen naar het eten
dat men gaat krijgen, met name van

kinderen:) *Wiesneuzen! Et gaot je niks an!*
(Nw), zo ook: *Daj' nooit gien soep meer
lussen zollen!* (Ol-Nl), *Vraogezoad!* (Diz)
en *Overslag!* (Wol)

eten II st. ww.; overg., onoverg.; het eten
['i:tn] 1. (overg.) opeten, nuttigen *Wat et
die man toch een protte* (Nbk), *Aj' niet
genoeg te eten kriegen dan gaaj' je mar
anmelden* (Sz), *Geef dat spul mar an de
kiepen, et is niet te eten* zo slecht van
kwaliteit, zo vies is het (Bu), *Ik heb gien
keze eten van disse materie* ik heb er
absoluut geen verstand van (Wol), *Dat hej'
nog nooit zo raer eten* zo vreemd heb ik
het nog nooit gezien (Np), *eten (moeten)
wat de pot schaft, mit lange tanen eten*
kennelijk tegen z'n zin (Ow), *Vroeger
wodde d'r gien rooie kool eten op maen-
dag, want daor kwam ruzie van d.i. naar
men vroeger aannam* (Nw), *Et ot wodt eten
gezegd* wanneer men op oudere leeftijd
plotseling belangstelling toont voor bep.
familieleden die men eerder nauwelijks nog
kende (door buitenstaanders gezegd) (bo)
2. (overg.) door eten zich aandoen, een
bep. lichamelijke gesteldheid, toestand
krijgen *Et hiele dörp het 'm d'r misselik an
eten* (d), *je zat eten* genoeg eten, zoveel
eten dat je niks meer hoeft: *Eet je mar
goed zat* in die mate dat je duidelijk
genoeg hebt gehad (Ld), *Ze kwammen hier
bij' oons om heur zat eten te kunnen* (v),
*Dan eten ze heur d'r ok niet tegen of en
kriegen de maege d'r niet van overstuur*
dan eten ze ook niet te veel (b), z. ook
onder tegen, bet. 4, *Hij' et je de oren van 't
heufd* hij eet erg veel (Nbk), *eten daj'
zwieten en warken daj' koold wodden* (Ld,
Sz, Obk) 3. (onoverg.) zich voeden *Lekker
eten meugen we graeg doen* (Nbk),
(uitnodigend:) *Ja, schik mar an, heur, waor
vijve van eten kun ok zesse van eten* (Sz),
Wat eten we vandaege? wat krijgen we als
hoofdmaaltijd (Ow), *Ie moe'n (mar) eten
wat de pot schaft* niet zeuren, eet wat je
wordt voorgezet (Diz, Nbk), *Dat is een
starke kerel, ik ete liever tegen 'm as
vechten, want hij' zal mij wel ankunnen*
(Sz), *Hij' et me de oren van de kop* (El),
Hij' at al had hij' gien schot in de maege
(Ow), *eten as een turfgrever* (verspr.),
...een diekgraever (Wol), *...een slootgrever*
(Ow), *...een poep* (Dla, Np, Nt, Obk),

...een wolf (Nt, Sz) 4. (onoverg.) de maaltijd of de hoofdmaaltijd gebruiken *We moe'n eten* (Nbk), *Tussen de middag gongen we vaeke om half iene eten* (Nbk), *We eten vanaovend om half zesse, ie moe'n eerder thuus wezen* (Nbk), *De boeren eten middags, en de burgers en de arbeiders eten aovens* (Obk), *We nemen een slokkien veur 't eten* (Wol), *Hij at dan ok mit heur, dan was ze niet zo allienig* (j), *We hebben vandaeg iene had te eten* die met ons de maaltijd gebruikt (d.i. meestal de warme maaltijd, inzake een gast die 's ochtends komt en ook 's middags blijft) (Nbk, Np), *Tegenwoordig gaon de meensken uut eten, mar vroeger gongen ze uut gaasten* (Obk), *Die kan d'r zomar niet mit op toe eten, want dat is wel zoe'n vreetpoede* niet zomaar de maaltijd mee gebruiken (Obk) * *Die niet warkt zal ok niet eten* (Nw), *Aj' zeggen waj' weten en uutspij'en daj' eten moej' zels mit 't lege lief lopen* men moet niet alles vertellen (Dho)

etenkoken (Nbk) zw. ww.; onoverg.; etenkookte, het etenkookt ['i:tnko:kɔ] 1. koken (van eten) *Die man etenkookt ok* (Nbk), *Hij etenkookt zels niet* die man kookt niet zelf (Nbk)

etenkoker (Bu) de; -s; -tien ['i:tnko:kɔ] 1. kok, degene die het eten kookt

etenkokeri'je (El) de ['i:tnko:kɔ'tjə, z. ook -i'je] 1. het koken van eten *Een janhen is iene die 'm mit de etenkokeri'je bemuut* (El)

etens z. onder *eten* I, bet. 3

etensbakkien z. *etersbakkien*

etensbellegien z. *etersbellegien*

etensbod z. *etersbod*

etensgerei z. *etersgerei*

etenskorf z. *eterskörf*

etenspanne z. *eterspanne*

etenspot z. *eterspot*

etenspul (Bdie, Pe-DbI) et ['i:tnspʌl] 1. de warme maaltijd *Et enspul ligt klaor/staot klaor* (Bdie, Pe-DbI)

etenstaofel z. *eterstaofel*

etenstied z. *eterstied*

etenswaren (Spa) mv. ['i:tnswa:rɔ] 1. etenswaar

etentien ['i:tnɪn] - etentje, feestelijk getinte, gezamenlijke maaltijd

eter de; -s ['i:ɪ] 1. iemand die eet, gaat of

moet eten *Et was een gezonde eter* iemand met flinke eetlust, iemand die graag eet (Bu, Diz, Nbk, Ste), *Da's een goeie eter!* hij eet heel veel (vooral: bij het warme maal of bij de broodmaaltijd) (Nbk), *Hij is een grote eter* eet altijd veel (El), ...een *dikke eter* (Db), waartegenover *Hij was gien grote eter* (Op), *N. is niet een grote eter* (Nbk), *N. is een lekkere eter* iemand die graag lekker eet (Bu) 2. iemand die als gast komt eten, iemand die meeëet *We hebben een eter* iemand die meeëet (Bu, Diz, Np, Nw, Ol-Nl, Ste), *We hebben d'r vandemiddag een eter bij* (Ma, Ow), een *onverwaachse eter* iemand die onaangekondigd meeëet (Db, Obk): *D'r kwam een onverwaachse eter, dat wij hadden mar amper genoeg eerpels* (Obk), *We kriegen zundag eters* (Nbk) 3. eetaardappel (Bu, Db, Nbk, Np, Ow, vo) *We gaon drekt schiften: de eters, de poters en 't kriel* (Ow, Nbk), *De eters ruulden d'r over henne en wodden opvongs in een zak* (vo) * *Eters wo'n d'r geboren/Vreters wo'n d'r maekt/As men drinkt zonder dust/En et zonder honger/Dan starft men des te jonger* (Dho)

eteraosie (Np) de ['i:ɪ'ɔ:əsi] 1. dat wat men bij een maaltijd gaat eten, vooral m.b.t. de warme maaltijd *de eteraosie klaor hebben* (Np), *'k Moet mit de eteraosie an de gang* ik moet gaan koken (Np)

eteri'je de ['i:ɪ'tjə, ook ...eje, z. -i'je] 1. het koken, vooral van voedsel, maaltijden (verspr.) *mit de eteri'je an de gang* bezig de maaltijd te bereiden (Nbk), *op een aovend dat H. wat laeter ommekwam mit de eteri'je* (j), *Hej' de eteri'je al op vorlikst?* zo ver mogelijk voorbereid (Bu), *Ik heb vandaeg een protte wark van de eteri'je* (Ld) 2. dat wat gekookt en anderszins bereid wordt voor de hoofdmaaltijd *Aj' bepaolde eteri'je verkoken laoten, dan gaot de smaek d'r wat of* (Obk), *We verbouwden in oonze tuun ok pieterselie; die wodde in de sop bruukt en misschien wel veur meer eteri'je* (Dfo), *Wat een eteri'je staot d'r op 'e taofel* (Nt) 3. het geheel aan eten, bestek, pannen enz. dat op tafel staat (Obk) *We bin klaor mit eten; dan breng ik de eteri'je mar achteruut* (Obk) 4. eterij, etenswaar *De eteri'je was krap in de oorlog* (Pe-DbI), *Hebben we wel eteri'je in huus veur de zundaegen?* (Nbk),

etersbakkien - etteren

Ik moet nog wat eteri'je in huus haelen (Dho, El), *We hebben de eteri'je al aorig veur mekeer gezegd* bijv. vlak voor de kerstdagen (Nbk)

etersbakkien (Bu, El, Nt, Nw, Ol-Nl, Op) Ook **etensbakkien** (Bu, Db, Nt, Obk, Op) [ˈi:ɪzɪbakin/...ɪzɪ...] - etensbakje

etersbellegien (Nbk) Ook **etensbellegien** (Nbk) et; ...bellegies [ˈi:ɪzɪbɛləxiɪn/ˈi:ɪzɪ...] 1. het klokgelui van twaalf uur 's middags (waarmee tevens voor veel mensen het gebruik van de warme maaltijd werd aangekondigd) *Et etersbellegien lödt ok* (Nbk)

etersbod (Db, Dfo, El, Nbk, Nw, Op, Ow, v) Ook **etensbod** (Op) et; -den; ...bottien [ˈi:ɪzɪbɔd/...ɪzɪ...] 1. bord waaruit men de warme maaltijd nuttigt

etersgerei (j) Ook **etensgerei** (s) et [ˈi:ɪzɪ.../...] 1. eetgerei

etersgoed (Nw) [ˈi:ɪzɪ...] 1. eetgerei *et korfien daor aj' et etersgoed in hebben* (Nw)

etersketel (Np, Sz) de; -s; -tien [ˈi:ɪzɪ...] 1. bep. veldketel waarin de werkers op het land hun eten meenamen *Ze nammen vroeger een dubbele etersketel mit naor 't laand, an de iene kaant eerpels, an de ere kaant bri'j* (Np)

etersklokke (Nbk) de; -n; ...klokkien [ˈi:ɪzɪ...] 1. klok die luidt om twaalf uur 's middags (z. ook **etersbellegien**) *De etersklokke lödt ok!* (Nbk)

eterskörf (Dho, El, Op) Ook **eterskorf** (Nw), **etenskörf** (Op) de; ...körven; -ien [ˈi:ɪzɪkɔrf/.../ˈi:ɪzɪkɔrf...] 1. mand waarin men het eten naar de werkers op het land bracht

eterspanne (Bdie, El, Nbk, Nw, Pe-Dbi, Wol) Ook **etenspanne** (Spa) de; -n; -gien [ˈi:ɪzɪspɔn/...ɪzɪspɔn...] 1. pan waarin men eten kookt, bereidt (en opdient)

eterspot (Np, Ol-Nl) Ook **etenspot** (Obk) de; -ten [ˈi:ɪzɪspɔt/ˈi:ɪzɪspɔt] 1. kookpot, pot waarin men het eten kookte boven het vuur *Et haol van de iezeren eterspot is stokkend; die hong boven de heerd, d'r zatten poties onder* (Np), *Vroeger hullen we de eterspot boven et vuur* (Ol-Nl), *Now he'k de etenspot ok nog ontlopen* heb ik niet mee kunnen eten (Sz)

etersschaole (Op) de; -n; ...schaoltien [ˈi:ɪzɪskɔ:ələ] 1. schaal als onderdeel van het eetgerei

eterstaofel (Db, Dfo, El, Nbk, Op) Ook **etenstaofel** (Dho, Pe-Dbi) de; -s [ˈi:ɪzɪstɔf/ˈi:ɪzɪstɔf...] 1. gedekte tafel *Ik zal even de eterstaofel klaormaeken* (Dfo), *Die rept him even goed bij' de eterstaofel, want hi'j hadde een hiele tocht achter de rogge* (Obk)

eterstied Ook **etenstied** (Bu, Db, Op, Spa) de [ˈi:ɪzɪstɪd/ˈi:ɪzɪstɪd] 1. tijd om te eten, vooral om de warme maaltijd aan het begin van de middag te nuttigen *'t Is eterstied, heur!* (Nbk), *Om eterstied henne koj' de meeste meensken ongelegen* (Obk), *Tegen eterstied woj' wel es trilderig, dan moej' eten hebben* (Ld), *As 't eterstied was, dan mos ie vroeger een baoken uitdoen* nl. ten teken dat men moest komen eten (Nt)

etersvorke (Op) [ˈi:ɪzɪsfɔk] - eetvork
etgadde (Bdie, Pe-Dbi) Ook **etgarre** (Dho) de [ˈɛtɪxədə/...xarə] 1. etgaarde, nagras
etgarre z. **etgadde**

etgarrehuj (Dho) et [ˈɛtɪx...] 1. hooi van de tweede snee *We hebben nog knap etgarrehuj wunnen* (Dho)

etgarremi'jen (Dho) onbep. w. [ˈɛtɪx...] 1. maaien van etgaarde, nagras *We moe'n ok henne te etgarremi'jen* (Dho)

ether (l) [ˈi:ɪɪ] - ether: als drager van radiogolven; diëthylether

Ethiopië [ˈi:ɪtʃi:pijə] - Ethiopië

Ethiopiër [ˈi:ɪtʃi:pijɪr] - Ethiopiër

Ethiopisch bn. [...'jo:pi:s] 1. Ethiopisch

etiket [ˈi:ɪtʃi:kət] - etiket (lett.)

etnisch bn. [ˈɛtɪnɪs] 1. volkenkundig 2. m.b.t. ras of volk *etnische minderheden*

ets (spor.) de; -en; -ien [ɛts] 1. voorstelling, afdruk door etsen verkregen
ettelik (Nbk, j) [ˈɛtʃlɔk] - ettelijk, verscheiden *Ettelike meensken bin d'r bij' ommekommen* (Nbk)

ettepeule z. **atepoele**

ettepule z. **atepoele**

etter de [ˈɛtɪ] 1. etter, pus *De wonde was nat van de etter* (Dhau), *D'r kwam allegeer etter uut* (Nbk)

etterboel (Dfo) de [ˈɛtɪ...] 1. geheel aan etter *Die zwelleri'je an 't bien moet iedere dag verschoond wodden vanwege de etterboel* (Dfo)

etterbule (Nt, Nw) [ˈɛtɪbʏlə] - ettergezwel *Ik hebbe een etterbule an 't bien* (Nt)

etteren [ˈɛtɪɪ] - etteren: etter afscheiden *Et begint te etteren* (El), *Dat plak blijft nogal*

lange etteren (Diz), *Die wonde ettert* (Nbk, Ol-Nl), *...is al zo lange an 't etteren* (Obk), *Die bulte is deurbreuken en dat dot niks as etteren* (Ow); klieren, zeuren (Diz, Sz) *Et is een vervelende vent, die zit alsmaar te etteren* (Sz), *Lig toch niet te etteren, man* (Diz)

ettergezwel z. *ettergezwul*

ettergezwul (Pe-DbI) Ook *ettergezwel* (Nt, Sz) ['etr.../...] - ettergezwel

etteries z. *ateries*

etterig ['etrɪx] - etterig: met etter *Die wonde is wat etterig* (Nbk), *Wat het dat kiend etterige ogies* (Dfo), *Die snee wil niet hielen, et is aorig etterig* (El), *Die wonde keek etterig uut* (Ow); etterachtig *D'r komt wat etterig spul uut* (Nbk), *Dat plak komt vies, etterig goed uut* (Ow)

etterkop (Bu, Mun) de; -pen; -pien ['etr...]

1. etterpuist

ettermienetskop (Nbk) de; -pen [ɛtʁmi'netskɔp] 1. bep. scheldwoord

ettesoep z. *atesoep*

ettestro z. *atestro*

etui [t:'twi] - etui, koker

etymologie (l) [t:timo:lo:'gi] - etymologie

etymologisch (l) [...'lo:xis] - etymologisch

etzelde Ook als *et* of *'t zelde* geschreven [ə'tseldə] - hetzelfde *Dat is etzelde geval, etzelde geluud* (b), *van etzelde* gezegd na

bijv. een nieuwjaarswens, de wens dat men een prettig weekend zal hebben, *veur etzelde* net zo goed (Nbk, Np): *Veur etzelde had hi'j gister ok kommen kund* (Np), *Et is oons net etzelde eender* (Nw)

eucharisatieviering z. *eucherisaosieviering*

eucherisaosieviering (l) Ook *eucharisatieviering* (Ste) [ʌ:xəri'so:əsi/ʌ:xəri'sa:tsi...] - eucharistieviering

eukemene (l) [ʌ:kə'mi:nə] - oecumene, oecumenische beweging

eukemenisch (l) bn. [ʌ:kə'mi:nis] 1. oecumenisch

eulie de ['ʌ:li] 1. (stofn.) bekende vloeistof: olie *D'r drift eulie op 't waeter* (Ow), *Een kiend dat krek geboren is het barg op et heufd, dan moet d'r mit eulie of. Et is een soort uitslag, et zit op et wieke van et heufd, dan doej' d'r eerst eulie op (aovens) en dan kuj' et de volgende morgen d'r of haelen mit een briefkaorte (die wodde dan rechtop over et heufien haeld, daar bleef de barg op zitten)* (Nw), *verlopen eulie*

afgewerkte olie (Spa), *Die is in de eulie is behoorlijk aangeschoten, zo ook Hi'j was beheurlik in de eulie* (Np), *Die kerel zit dik(ke) in de eulie* (Ow, Sun-Ot), *...is dikke in de eulie* (Diz, Ma, Np, Op), *Dat is eulie op 't vuur* dat maakt de ruzie, de opwinding alleen maar groter (Np), zo ook *Dat is eulie op 'e golven* (Obk, Np), *...gooien* (Op, Wol), *koffie as eulie* heel erg lekkere koffie (Np, Obk): *De vrouw het koffie as eulie* m'n vrouw zet heel erg goeie koffie (Obk), *zo dom as eulie* oliedom, *zo glad as eulie* gezegd van iets dat erg smerig is (Nw), (van vloeistoffen:) *Et is zo dik as eulie* (Dla) 2. oliesoort *grune eulie* scherp soort olie, van koolzaad, in de laatste oorlog gebruikt i.p.v. vet; ook als lampolie gebruikt (Bu), zo ook *Vroeger brukten we grune eulie, raapeulie en slao-eulie; grune eulie was de goedkoopste eulie* (Np) 3. aardolie *mit eulie stoken* (Nbk), *op eulie koken* (spor.) 4. in *De eulie is him al toediend* de Heilige Olie is hem (als stervende) al toegediend (Nw)

eulie-industrie (l) ['ʌ:li:ɪn...] -

olie-industrie

euliebedrief (l) ['ʌ:libədri:f] - oliebedrijf

euliebestrieding (l) ['ʌ:libəstri:dɪŋ] -

oliebestrijding

eulieblik (spor.) ['ʌ:liblɪk] - olieblik

eulieboer (spor.) ['ʌ:lib...] - olieboer

euliebolle de; -n; -tien ['ʌ:libələ] 1. oliebol (bep. koek), oliekoek *Mit de gattiesslief kuj' de euliebollen uut de eulie vissen* (Spa)

euliebolle-aktie de; -s ['ʌ:libələ...] 1. aktie, aktiviteit waarbij men olieballen verkoopt (vaak langs de huizen) voor een algemeen doel, met name ter ondersteuning van een vereniging in een dorp

euliebollebakken (Nbk, Obk) zw. ww.; onoverg.; euliebollebakte, het euliebollebakkt ['ʌ:libələ...] 1. bakken van olieballen

euliebollebeslag (Bdie, Pe-DbI) et ['ʌ:libələ...] 1. beslag voor olieballen

euliebollekraam (Nbk, Wol) ['ʌ:...] - olieballenkraam

eulieboring (l) ['ʌ:...] - olieboring

euliebraander (Nw) ['ʌ:librā:ndɛr] - oliebrander: oliekachel

euliebusse (Diz, Nbk) ['ʌ:libʌsə] - oliebus: bus waarin men olie bewaart *E. hadde een*

euliedom - euliepeil

halfmingel in de euliebusse; dat halfmingel mos iekerd wodden (Nbk)

euliedom [ʌ:li:dom; aks. wisselt] - oliedom
Doe toch niet zo euliedom, jongien (Wol), (gezegd van iemand die erg dom is:) *euliedom geboren en d'r niks bi'j leerd* (Nw)

euliedoppe (spor.) [ʌ:li:do:pə] - oliedop
euliedrok (spor.) [ʌ:li:drok] - oliedruk: druk van de olie in een deel van een machine

euliedruppel [ʌ:li:...] - oliedruppel

euliefilter (l) [ʌ:li:...] - oliefilter

eulieflesse (Bdie, Np) [ʌ:li:...] - oliefles

eulieflutte (App, Pe-Dbl, b, n: Np) de; -n; ...fluttien [ʌ:li:flʌtə] 1. oliebol, oliekoek

(App, Pe-Dbl, b) *Zollen de eulieflutten*

now al beginnen te warken? (b) 2. kleine olielamp (App) 3. kleine oliespuit (n: Np)

euliehaandel (spor.) [ʌ:li:...] - oliehandel

eulieheufien (Nbk) et [ʌ:li:hə:fin], in *Hij het een eulieheufien* is een domkop (Nbk)

euliejasse (Sz) [ʌ:li:...] - oliejas

euliekachel (Ld, Nbk) [ʌ:li:...] - oliekachel

euliekanne (Ma, Nbk, Obk, Op) [ʌ:li:...] - oliekan

euliekarre (Bdie, Dho, Nw) de; -n [ʌ:li:...] 1. kar, wagen waarmee een olieman vent

eulieketoen (Nw) et [ʌ:li:...] 1. hetz. als *ketoentien*, bet. 1, nl. in een olielamp

euliekleed z. *eulieklied*

eulieklippe z. *eulieklippe*

eulieklied (Bdie, Nbk, Np, Nw, Obk, Ow) Ook *euliekleed* (Pe-Dbl) et [ʌ:li:kli:t/...] 1. bep. zeildoek, oliekleed

eulieklippe (Nbk) Ook *eulieklippe* (Np, Obk) de; -n; ...klippien [ʌ:li:klipə/...klepə] 1. petroleumkan

euliekoekbakkeri'je (s: oost.) de [ʌ:li:kʊgʌkʌrʲtʲjə, z. ook -i'je] 1. de handelingen die horen bij het bakken van oliebolletjes *Et spul veur de euliekoekbakkeri'je maekten ze in odder* (s: oost.)

euliekoeke (verspr.) de; -n [ʌ:li:kʊkə] 1. bep. ronde meelkoek, oliebol *We hebben et dieg klaor staon veur de euliekoeken* (El) (... dan kreej' een beste borrel en euliekoeken (Nw) 2. vreemd, suffig iemand (Ld, Ma, l) *Dat is een rere euliekoeke* (Ld), 't Is wat een euliekoeke (Ma), *Stienwieker euliekoeken* wsch. oude bijnaam voor mensen afkomstig uit *Stienwiek* (s) * *Alle euliekoeken in 't zaand en de klonties in de*

ziepe vooral gezegd wanneer men per ongeluk alles plotseling in één keer laat vallen (Nbk, Ow)

euliekoekbakken (Db, Diz, Obk) zw. ww.; onoverg.; euliekoekbakte, het euliekoekbakt [ʌ:li:kʊkəbʌkʌ] 1. bakken van oliekoeken, oliebolletjes *Aj' euliekoekbakken moej' altied wat gist hebben* (Obk), *Veurdaj' beginnen te euliekoekbakken, moej' 't beslag nog een keer deurslaon* (Db)

euliekoekbeslag (Db, Obk, Ow) et [ʌ:li:kʊkə...] 1. beslag voor oliebolletjes, oliekoeken *Et euliekoekbeslag moet tied hebben om toe te rieden* (Ow)

euliekoekkraam (Dfo, Nt, Ow) [ʌ:li:kʊkə...] - oliebolletjeskraam *mit de euliekoekkraam op 'e mark staon* (Ow)

euliekop (Nw, Op) [ʌ:li:kʊp] - oliekoep, bep. soort pijpkoep

euliekouse (Nw, Ste, Wol) de; -n; ...kousien [ʌ:li:...] 1. kousje van een petroleumlamp

euliekraene (Nbk, Obk, l) [ʌ:li:...] - oliekraan *de euliekraene dichtedrijen* lett. en fig.: de uitvoer/toevoer van olie sterk doen verminderen of stoppen (l)

euliekrisis (vo) [ʌ:li:kri:s] - oliekrisis

euliekruke (Ste) de; -n; ...krukien [ʌ:li:krykə] 1. rechte, wijde kruik voor olie, met name met olie voor de lamp

eulieblaampe (verspr.) [ʌ:li:...] - olielamp *een pitte van een eulieblaampe* (Ow)

eulieblaand (vo) et; ...lanen; ...laantien [ʌ:li:...] 1. land dat olie exporteert *De eulieblanen stelden hogere priesen vaaste en de eulie wodge krapper* (vo)

eulielanteern (k: Ste) [ʌ:li:...] - olielamp

eulielocht (spor.) [ʌ:li:lɔxt] - olielucht

eulieliman (Bdie, Nw) [ʌ:li:li:mən] - olieman: venter van olie

eulie maatschoppi'je (spor.) de; -n [ʌ:li:...] 1. oliemaatschappij

euliemeule (Bdie, El, Ma, Nbk, Np, Nw, Obk, Ol-Nl, Op, Ow) [ʌ:li:ma:lə] - oliemolen *Wijer kocht een euliemeule op 'e Gerdiek; die ston eerst op Twietel, en laeter in Makkinge, veur lieneulie* (Ma, Nbk)

euliemulder (Bdie, Nw, Obk, Op) de; -s; -tien [ʌ:li:...] 1. mulder van een oliemolen

euliepak (l) [ʌ:li:pʌk] - oliepak

euliepeil [ʌ:li:pəi] - oliepeil

euliepeilen zw. ww.; onoverg.; onbep. w. en het euliepeild ['ʌ:lɪpejln] 1. oliepeilen
euliepeilstok (spor.) ['ʌ:lɪpejlstɔk] - oliepeilstok
eulieperdukt (spor.) ['ʌ:li...] - olieprodukt
euliepiepe (l) ['ʌ:lɪpi:pə] - oliepijp
euliepitte (Bdie, Dho, Np, Nw, Obk, Ow, Ol-Nl, Sz) de; -n; ...pittien ['ʌ:lɪpitə] 1. pitje, drijvend in de olie *Hi'j stak et euliepittien an* (Ow)
eulieplakke (Dho, Nbk, Np) Ook **eulievlekke** (Bdie, El, Ma, Nbk, Nw, Op) ['ʌ:lɪpləkə/...fləkə] - olievlek (lett.)
euliepompe (Nt) de; -n ['ʌ:li...] 1. bep. oliepomp; jaknikker
euliepries ['ʌ:lɪpris] - olieprijs
eulieschilderij'e (ko) et; -n; ...schilderij'gien ['ʌ:lisk...] 1. olieverfschilderij *Hoe vaeke he'k veul laeter bi'j de parapluboom zeten, waor ik mien eerste eulieschilderij'e maekte op een los stuk linnen* (ko)
euliesjeik (l) ['ʌ:lɪsjejk] - oliesjeik
euliesnippe (Bdie, Dho, El, Ma, Nbk, Np, Obk Spa, Ste, Sz) Ook **euliesnipper** (Db) de; -n; ...snippien ['ʌ:lɪsnɪpə/...snɪpɪ] 1. vetspuitje, oliespuitje *Een euliesnippien is ok een klein dinkien om mit eulie te smeren* (Ste), *De fiets heb ik even smeerd mit een euliesnipper* (Db)
euliesnipper z. **euliesnippe**
euliesnuut z. **eulietute**
euliespuite (Bdie, Ld, Nbk, Np) (spor.) ['ʌ:li...] - oliespuit (Bdie, Ld, Nbk, Np) *mit een eulespuite snitten* (Nbk)
euliestank (verspr.) ['ʌ:li...] - oliestank
euliestaot (l) ['ʌ:li...] - oliestaat
euliesteen z. **euliestien**
euliestel (Ld) et; -len; -legien ['ʌ:li...] 1. oliestel
euliestien (Np, Ste, j) Ook **euliesteen** (Sz) ['ʌ:li.../...] - oliesteen *Ok et sliepen en et mit de euliestien anzetten van de beitel's mos ie goed kunnen, om mit goed scharp gerieschop te warken* (j), *Ik moet et mes opwetten mit de wetstien* (Np), *Vader bruukte vroeger veur et scheermes sliepen ok een euliesteen of een sliesteen* (Sz)
eulietank (Nbk) ['ʌ:lɪtɔŋk, ook wel ...tɔŋk] - olietank
eulietanker (Nbk) ['ʌ:lɪtɔŋkɪ, ...tɔŋk...] - olietanker
eulietankwaegen (l) ['ʌ:lɪtɔŋk..., ...tɔŋk...]

- olietankwagen
eulietoete z. **eulietute**
eulietoever (l) ['ʌ:lɪtu:fu:ɔr] - olietoevoer
eulietuite z. **eulietute**
eulietute (Obk, Op, Sz) Ook **eulietuite** (App), **eulietoete** (Nw), **euliesnuut** (Ol-Nl) de; -n; ...tutien ['ʌ:lɪtu:tə/...tɔjətə/...tu:tə/...snyt] 1. bep. kleine olielamp
eulievarve (Ste) ['ʌ:li...] - olieverf
eulievat (Obk) ['ʌ:lɪfat] - olievat
eulieverbruuk (spor.) ['ʌ:li...] - olie-verbruik
eulievlamme (Nw) de; -n; -gien ['ʌ:li...] 1. vlam van brandende olie
eulievlekke z. **eulieplakke**
euliezaod (Bu, Obk) et ['ʌ:lɪsɔ:t] 1. oliehoudend zaad *Poddeblaeden hebben euliezaoden, die bliieven wel twintig jaor goed in de grond* (Bu), *Onkruudzaod is vaeke euliezaod en komt altied weer* (Obk)
eun tw. [ʌ:n], in het aftelversje * *Eun, deun, dip, zeuven kunnen kip, zeuven kunnen kukelekannen, eun, deun dip* (Sz)
eunsgat z. **eusgat**
eunsmodder z. **eusmodder**
eunster Ook **euster** (Ld, Nbk, Nt, Obk) de, et; -s; -tien ['ʌ:stɪr/ʌ:stɪr] 1. bep. weeginstrument met veer en onderaan een haak, waaraan men de te wegen hoeveelheid hangt; op een wijzerplaat van koper (meestal langwerpig, recht boven de haak), leest men het gewicht af *De moonster-nemer van de botterfebriek hong vroeger een emmer mit melk an 't eunster om de melk te wegen* (Obk), *Elke boer hadde meerstal wel een eunster om wat kleine pertij'gies melk en zo of een knien te wegen* (Pe-Db), *De wiekzuster weug de poppen ok an 't eunster* (Nbk, Db), *Die vodden zullen we even an 't eunster hangen* (Dho), *Eunsters koj' alles an wegen, mar ie hadden ze in soorten, de kleinties zo'e'n vierentwintig pond, mar de halvemaone of cirkeleunster wel driehonderd pond* (Nw) 2. bep. weegtoestel met ongelijke armen, o.m. door de kuiper gebruikt om botervaten te wegen (k: Ste)
eunstmodder z. **eusmodder**
eupelik z. **eupenlik**
eupen bn., bw.; -er, -st ['ʌ:pɪn] 1. open, niet gesloten, niet dichtgemaakt *We slupen altied mit et raem eupen* (Nbk), *Zet dat raem mar even eupen, et is hier zo waarm*

eupen- - eupenbaorhied

(Nbk), *Ie kriegen een bedompte locht, as de deuren nooit eupen kommen* (Ste), *We zetten de deuren/raemen tegen mekeer eupen* d.i. aan weerskanten van een ruimte één of meer deuren/ramen openzetten zodat de wind erdoor trekt (Nbk, Np), *een eupen deure intrappen* (Np), *een eupen(e) kaaste* zonder deuren (Nbk, Np), *Laand mit vaaste kaanten was laand daor van alle kaanten sloden of Et Diep ommetoe lag; daor hadden de koehuders et makkelijk; mar laand van meer boeren an ien stok was niet makkelijk om de koenen op eigen laand te holen, dat numden ze doe laand mit eupen kaanten* (Ow), *een eupen keuninginnedoppe* moerdop die nog niet afgesloten is (bs: Obk), *Et boek ligt eupen* niet gesloten (Nbk), *een eupen brief* (spor., l), *een eupen heerd* (verspr.), *mit eupen mond zitten/staon/liggen te luusteren*, *De brogge is eupen* staat omhoog/is eraf gedraaid (Ma, Nbk), *Hij het de mendeuren nog eupen* z'n gulp staat nog open (Diz) 2. toegankelijk *Bin de winkels nog eupen om disse tied?* voor het publiek geopend (Nbk), *een eupen dag* (l), *eupen huus* (l) 3. open liggend, onbedekt, niet afgedekt *De wonde is nog eupen* (Nbk), *Hij het rauwe, eupen, basterige hanen* (Diz), *Et kussen was veur bescherming, zodat et peerd de bost niet eupen kreeg* (Spa), *Hi'j het zo lange legen dat hi'j het 'm hielemaol deurlegen, hi'j is eupen raekt an de schoolderblaeden* heeft een open wond gekregen (Nbk), *Et het wel slim vreuren, mar de Lende ligt nog eupen* is nog niet dichtgevroren (Nbk), *Losse arbeiders konnen winters bi'j een hooltbaos mit takkemaeken een daghure verdienen mit eupen winters* winters zonder flinke vorst, kwakkelwinters (Ow), *eupen kaorte speulen, Daor kuj' gewoon eupen mit him over praoten* zonder dingen achter te houden (Nbk), (...) *dat ze ok heur banghied eupen en bloot veur oons uutstallen* (...) zonder terughoudendheid (b), *Ie hebben vanuut dat huus een eupen blik over 't veld* zonder iets dat het kijken belemmert (Ld), *Hi'j kikt je mit zoe'n eupen blik an* eerlijk, in het geheel niet achterhoudend (Nbk), *Kom d'r mar eupen mit veur 't locht* vertel het maar openlijk, houd niets achter (Ow), zo ook *Die is zo eupen, die vertrouwt je alles toe* is

openhartig, eerlijk (Ow) 4. niet gevuld *een eupen ruimte* (spor.), *een eupen plak in de bos* zonder bomen (Nbk), *een eupen vraoge* (l) 5. nog niet afgesloten, nog niet afgerond *As ze et ni'je gemientehuus bouwen gaon, is nog hielemaole eupen* (Nbk), *Die rekening staot nog eupen* is nog niet betaald (Nbk) 6. in op je eupenist(e) zeer helder van geest, zeer scherp oplettend *Ik wus now wat vleis ik in de kupe hadde en dat ik op mien eupenste wezen mos heel erg moest opletten* (Op), *Veural in et vertrouwde gezelschap van bekenden bi'j niet altied op je eupenst en dan vaalt je wel es wat ont* (Dhau, s: Wol), *Hij was op zien eupenst* (Nbk), *We moe'n op oons eupenst wezen* we moeten zeer oplettend zijn (Wol)

eupen- - open-, eerste lid in samenstellingen als *eupenmaeken*, *eupenzetten*; ze zijn in dit woordenboek niet alle opgesomd

eupen-hatopperaosie [ʌ:pɪm'hɑtɔpɪrɔ:əsi] - open-hartoperatie

Eupenb. - afkorting van *Eupenbaoring* (van *Jehannes*) (bijbelboek)

eupenbaar z. *eupenbaor*

eupenbaasten (Obk) Ook *eupenbasten* (Nbk) [ʌ:pɪm.../...] - openbarsten

eupenbaor Ook *eupenbaar* (Wol), *openbaor* (Nw), *openbaar* (spor.) bn., bw. [ʌ:pɪm'bo:ər.../...ba:r/o:pɪm'b...] 1. algemeen bekend *De pelisie het al iene anhullen, mar zien naeme is niet eupenbaor maekt* (Op), *een testament eupenbaor maeken* (spor.) 2. voor iedereen toegankelijk, publiek *Op de eupenbare weg moe'n we de vingerbalke van de mi'jmesiene ofscharmen* (Diz), *et eupenbaor vervoer* (Np, Ow, Spa), *Niks uut dit boek mag eupenbaor maekt wodden* (...) (b), *Leggers bin eupenbaore registers* (Obk), *een eupenbaore bi'jienkomst* (l), ... *vergeerdering* (l), (zelfst.) in 't *eupenbaor* in het openbaar, voor ieder te zien en/of te horen: *Ie moe'n je schamen om dat in 't eupenbaar te vertellen* (Sz) 3. één of meer instellingen van de overheid (e.d.) betreffende (en daardoor voor iedereen relevant, toegankelijk) *eupenbaore warken* (van de *gemiente*) (Ow), *et Eupenbaor Ministerie, een eupenbaore instelling, de eupenbaore schoele*

eupenbaorhied (l) Voor -heid z. -hied

[ʌ:pm̩'b...] - openbaarheid
eupenbaoring (bet. 1: 1, bet. 2: spor.) de; -s, -en [ʌ:pm̩'bɔ:ərɪŋ] 1. openbaring: in bijbelse zin *de Eupenbaoring van Jehannes* (l) 2. grote verrassing (spor.)
eupenbaormaeking (l) [...'b...] - openbaarmaking
eupenbasten z. *eupenbaasten*
eupenbieten (l) [ʌ:pm̩bitɪŋ] - openbijten: door te bijten openmaken
eupenblieven (l) [ʌ:...] - openblijven: niet gesloten worden
eupenbreken [ʌ:pm̩...] - openbreken: door breken, met geweld openmaken: *een deure eupenbreken* (Nbk), *Breek me de bek niet eupen* z. onder *bek* (Bu), *Ie moe'n him de bek eupenbreken, aandars zegt hi'j niks* je moet grote moeite doen om hem aan het praten te krijgen (Bu)
eupenbugen [ʌ:pm̩...] - openbuigen: door te buigen openmaken
eupendoen [ʌ:pm̩dū:n] - opendoen, openen: *Kuj' de deure even eupendoen?* (Diz), *Woj' me even de deure eupendoen?* (Spa), *Mit een raom dee hi'j de deure eupen* (Ste), *Aj' vroeger de winkeldeure eupendeden, begon de schelle an de deure te klingelen* (Ld), *Zomar inienen (...)* *het de krokus zien tere blatties eupendaon* (ba), *Ik hebbe vandaeghe haast nog gien mond eupendaon* heb nog haast niets gezegd (v); de deur, het hek enz. voor iemand openen *Ze dee him eupen* (Nbk), *As d'r aovens iene an de deure zit te rammelen, doe ik niet eupen* (Obk)
eupendouwen (Nbk, Np) [ʌ:pm̩...] - openduwen
eupendri'jen [ʌ:pm̩...] - opendraaien *Bi'j strenge vost is et an te raoden de waeterkraene een klein betien eupen te dri'jen, dan is d'r minder gevaer veur bevriezen* (b, Op)
eupendrukken [ʌ:pm̩...] - opendrukken
eupenen [ʌ:pm̩ɛn] - openen: openmaken, opendoen (spor.), *een deure/loeken eupenen* (spor.); openstellen (spor.): *een ni'je weg eupenen* (spor.); voor het eerst openstellen, beginnen *de vergadering eupenen* (El), *een ni'je winkel eupenen* (v), *een schoele eupenen* (l)
eupener (Dfo, Nbk, Ste) [ʌ:pm̩ɛr, ...pm̩ɛr, ʌ:pənɛr, ...nɛr] - opener
eupeneren (s: Obk) Ook *oppeneren* (Dfo)

zw. ww.; wederk.; eupeneerde, het eupeneerd [ʌ:pə'nt:əp̩/opə...] 1. zich openbaren, zich openlijk voordoen *Laeter eupeneerde him de ziekte waor zien mem an overleden was* (s: Obk), *Dat het him laeter eupeneerd* (s: Obk)
eupenflappen zw. ww.; overg., onoverg.; flapte eupen, is/het (bet. 2) eupenflapt [ʌ:pm̩flapm̩] 1. (onoverg.) flappend opengaan *De deure kan je eupenflappen deur de hadde wiend* (Dhau), *Dat raem kan zo wel eupenflappen* (Dho) 2. (overg.) flappend openen *Ik flapte et boek eupen* (Dfo), *et opklapbedde (even) eupenflappen* (Ld)
eupengaon st. ww.; onoverg.; scheidb.; gong eupen, is eupengaon [ʌ:pm̩...] 1. zich openen, opengaan *De koffèr gong eupen, 't Gong eupen* gezegd van een wond e.d. die opengaat, *De ogen gongen him eupen* eindelijk zag hij hoe het echt in elkaar zat, zag hij hoe de verhoudingen werkelijk lagen enz., zo ook *Doe gongen mien oolders de ogen eupen (...)* kwamen tot inzicht (v) 2. opengedaan worden *De baander gaot eupen* (Obk)
eupengooien [ʌ:pm̩go:əjŋ] - opengooien, met kracht openen; openen, open doen zijn *Doe de Duutsers verleuren hadden, gooiden de Kannedezen de gevangenisdeuren daor ok eupen* (j)
eupenhattig [ʌ:pm̩'hatax] - openhartig *een eupenhattig meisien* (Spa), *Hi'j is wel wat eupenhattig* laat zich nogal eens te veel ontvallen (Nbk)
eupenhied Voor -heid z. -hied [ʌ:pm̩hit] - openheid
eupenhollen [ʌ:pm̩ho:lŋ] - openhouden: zorgen dat iets niet sluit, dicht wordt gedaan *een deure eupenhollen* (Nbk): *Wi'j' (mi'j) de deure even eupenhollen, ik heb de hanen vol mit bosschoppen* (Nbk), *Hool me de deure even eupen, je!* (Nbk), *Et kleine maegien wodde zo slaoperig, ze kon de ogen haost niet (goed) eupenhollen* ze viel bijna in slaap (Nbk), *De oogleden wo'n me zwaor, ik kan ze haost niet eupenhollen* (Bu), *Ie moe'n de ogen (goed) eupenhollen* goed toezien, goed blijven opletten (Nbk), *een winkel eupenhollen* d.i. na de gewone sluitingstijd toch toegankelijk laten zijn, ook: niet (doen) sluiten, d.i. het winkelbedrijf niet (doen) beëindigen (Nbk)

eupening - eupenmaeken

eupening Ook *eupinge* (Ste) de; -s, -en; eupeninkien [ʼʌ:pənɪŋ/ʼʌ:pɪxə] 1. (niet vaak gebruikt) het open (doen) gaan van iets *de eupening van de deuren, de eupening van de kiste* 2. het doen beginnen van iets *de eupening van de bijienkomst* (I), *de eupinge van een vergaderige* (Ste) 3. het openstellen *de eupening van een niŋe spoorlijn* (I), *de eupening van et jachtseizoen* (I) 4. de officiële en/of feestelijke openstelling *de eupening van de niŋe schoele* (Nbk) 5. gat, bres *een eupening in een schutting/mure* (Nbk) 6. middel, mogelijkheid om iets te bereiken, om tot een oplossing te komen enz. *Zol hiŋ nog een eupening zien om et konflikt op te lossen?* (I) 7. in *eupening van zaeken geven* opening van zaken geven

eupeningsaovend (I) [ʼʌ:pənɪŋs...] - openingsavond

eupeningsbi'jienkomst [ʼʌ:pənɪŋz...] - openingsbijeenkomst

eupeningsbod (I) [ʼʌ:pənɪŋzbot] - openingsbod

eupeningsdag (I) [ʼʌ:pənɪŋzdax] - openingsdag

eupeningsdaotum (I) [ʼʌ:pənɪŋzd...] - openingsdatum

eupeningsplechtigheid (I) [ʼʌ:pənɪŋsplextəxhi] - openingsplechtigheid

eupeningsrede (I) [ʼʌ:pənɪŋsrɪ:də] - openingsrede

eupeningstied (verspr.) [ʼʌ:...] - openingstijd

eupeningstoepraoke (spor.) [ʼʌ:pənɪŋs...] - openingstoepraak

eupenklauwen [ʼʌ:...] - openkrabben

Eupenkot (Nbk) de [ʼʌ:pɪmkot] 1. quasi-familienaam, in *Jan Eupenkot* gezegd van/tegen iemand die steeds de deur open laat staan (Nbk)

eupenkrabben [ʼʌ:...] - openkrabben

eupenlaoten [ʼʌ:...] - openlaten: geopend laten (van een deur, raam enz.); vrijlaten, niet afsluiten *een stroke grond eupenlaoten* niet afsluiten, niet bebouwen, niet beplanten; niet gebruiken, niet invullen *een regel eupenlaoten* (I), *de daotum eupenlaoten* (I); in het midden laten *We hebben nog gien beslissing neumen, we laoten et nog mar even eupen* (Nbk)

eupenleggen [ʼʌ:pɪm...] - openleggen: zo leggen dat het open is *een boek*

eupenleggen; openen, blootleggen *een oolde putte eupenleggen* (Nbk); (fig.) blootleggen, openbaren *Ok in de 118de psalm het de schriever zien hatte veur oons eupenlegd* (b)

eupenliggen [ʼʌ:...] - openliggen: opengelegd liggen *Et boek lag eupen op 'e taofel* (Nbk); geheel tot de mogelijkheden behoren, in verb. als *En mit geld lag de wereld ja veur him eupen* (b)

eupenlik (Nbk, b, vo) Ook *eupelik* (Sz) [ʼʌ:pɪlək/ʼʌ:pələk, ʼʌ:pɪlək] - openlijk: onverholen, zonder achterhoudend te zijn *Inkelden sleuten heur eupenlik an, eren wiefelden, mar weren d'r in heur hatte wel veur* (vo), (...) *die, eupenlik of ondergronds, veur oonze vri'jhied vochten* (b), *Hiŋ is niet slim eupelik en hiŋ kan soms ok zo kruperig wezen* (Sz)

eupenlocht [ʼʌ:pɪ'loxt] - openlucht

eupenlochtbad [...'loɥdɒt] - openluchtbad

eupenlochtbi'jienkomst [ʼʌ:pɪ'loɥdɒt...] - openluchtbijeenkomst

eupenlochtmuseum [...'l...] - openluchtmuseum

eupenlochtmusem [...'l...] - openluchtmuseum

eupenlochtmusem [...'l...] - openluchtmuseum

eupenlochtmusem [...'l...] - openluchtmuseum

eupenlochtmusem [...'l...] - openluchtmuseum

eupenlochtmusem [...'l...] - openluchtmuseum

eupenlochtmusem [...'l...] - openluchtmuseum

eupenlochtmusem [...'l...] - openluchtmuseum

eupenlochtmusem [...'l...] - openluchtmuseum

eupenlochtmusem [...'l...] - openluchtmuseum

eupenlochtmusem [...'l...] - openluchtmuseum

eupenlochtmusem [...'l...] - openluchtmuseum

eupenlochtmusem [...'l...] - openluchtmuseum

eupenlochtmusem [...'l...] - openluchtmuseum

eupenlochtmusem [...'l...] - openluchtmuseum

eupenlochtmusem [...'l...] - openluchtmuseum

eupenlochtmusem [...'l...] - openluchtmuseum

eupenlochtmusem [...'l...] - openluchtmuseum

eupenlochtmusem [...'l...] - openluchtmuseum

eupenlochtmusem [...'l...] - openluchtmuseum

eupenlochtmusem [...'l...] - openluchtmuseum

eupenlochtmusem [...'l...] - openluchtmuseum

eupenlochtmusem [...'l...] - openluchtmuseum

eupenlochtmusem [...'l...] - openluchtmuseum

eupenlochtmusem [...'l...] - openluchtmuseum

eupenlochtmusem [...'l...] - openluchtmuseum

eupenlochtmusem [...'l...] - openluchtmuseum

eupenlochtmusem [...'l...] - openluchtmuseum

eupenlochtmusem [...'l...] - openluchtmuseum

eupenlochtmusem [...'l...] - openluchtmuseum

eupenlochtmusem [...'l...] - openluchtmuseum

eupenlochtmusem [...'l...] - openluchtmuseum

eupenlochtmusem [...'l...] - openluchtmuseum

eupenlochtmusem [...'l...] - openluchtmuseum

eupenlochtmusem [...'l...] - openluchtmuseum

de runderhorzel in zat (Obk),
eupenpiepen (ba) zw. ww.; onoverg.;
 piepte eupen, is eupenpiept ['ʌ:pm̩pi:pm̩] **1.**
 piepend opengaan *Daor piepte hiel zaachies*
de deure eupen (ba)
eupenratsen (v) ['ʌ:pm̩rʌsən] - openscheuren,
 snel opensnijden *In iene hael hadde hi'j et*
kevot eupenratst (v); met een snelle,
 scheurende beweging opengaan
eupenrieten (Bu, Sz) st. ww.; overg.,
 onoverg.; is/het (bet. 1) eupenreten
 ['ʌ:pm̩ritən] **1.** (overg.) door rijten uiteen,
 open doen worden *Ik bleef achter een*
takke hangen, mien jurk is helemaole
eupenreten (Bu, Sz) **2.** (onoverg.) door
 rijten uiteen raken
eupenritsen (Ld, Obk) zw. ww.; overg.;
 ritste eupen, het eupenritst ['ʌ:pm̩ritsən] **1.**
 met een snelle scheurende, snijdende be-
 beweging openmaken *Aj' tuunbonen uut-*
doppen gaon, dan moej' de doppe nog wel
es mit een messien eupenritsen (Obk), *In*
de oorlog de nerven van de tebaksblaeden
eupenritsen, om op te hangen en te dreugen
 (Ld)
eupenschaeven ['ʌ:pm̩skʰe:vən] - openschaven
eupenscheuren ['ʌ:pm̩skʰe:vən] - openscheuren:
 door te scheuren openmaken *een brief*
eupenscheuren, een koffer eupenscheuren;
 op scheurende wijze opengaan *De tasse zat*
zo vol, hi'j scheurde me eupen (Nbk)
eupenschieten ['ʌ:pm̩skʰi:etən] - open-
 schieten: door schieten openmaken; zich
 plotseling openen
eupenschoeven ['ʌ:pm̩skʰo:vən] - openschuiven:
 openen door te schuiven *een schoefdeure*
eupenschoeven (Nbk); schuivend opengaan
De schoefdeure scheuf een betien eupen
 (Nbk)
eupenslaan ['ʌ:pm̩skʰlɑ:n] - openslaan: met een
 slag, een slaande beweging openmaken *de*
kraante eupenslaan (v), *Hi'j sleug et deksel*
eupen, en mit een boge sprong de kattie d'r
uut (j); met een slag, een slaande beweging
 zich openen *Deur de hadde wiend sleugen*
de deuren eupen (Nbk)
eupensnieden ['ʌ:pm̩skʰni:etən] - opensnijden
Mien kiepe hadde de kroppe zo dikke, toe
he'k 'm mar even eupensneden, en hi'j zat
vol grus (Sz), *As een varken schone was,*
stakken ze de spierstok achter de hakken
langes en dan wodde de spierstok vaaste-
maekt an de ledder; dan zetten ze de ledder

in de hoogte en de boel wodde eupen-
sneden (Np)
eupensplieten (l) ['ʌ:pm̩spli:etən] - opensplijten:
 splijtend zich openen
eupenspringen ['ʌ:pm̩sprɪŋən] - openspringen
 (...) *doe bin de klaprozen eupensprongen*
 (ba)
eupenstaon ['ʌ:pm̩stɑ:n] - openstaan: in
 geopende stand staan *Hi'j had de flappe*
van de broek nog eupenstaon (Dhau), *As*
de krappe van de deure ral is, staot die een
boel eupen (Nt), *eupenstaonde dakraemen*
 (ba), *Doe ston bi'j oons de brogge eupen*
 (Ol-Nl), *Hi'j het de roeperd en de poeperd*
aaltied eupenstaon hij eet altijd veel en
 heeft een goede stoelgang (Wol), z. ook
 onder *roeperd, Hi'j het de piegies*
eupenstaon z. onder *pie* (b); (van
 rekeningen e.d.) niet afgesloten zijn *D'r*
ston van him nog een rekening eupen
 (Nbk)
eupenstellen ['ʌ:pm̩stɛ:lən] - openstellen *Hi'j is*
d'r op tegen dat et oolde voetpad weer
eupensteld wodt (Obk), (...) *en stel oons*
hatte veur jow eupen (b)
eupenstikken ['ʌ:pm̩stɪkən] - opensteken: door
 steken openen
eupentrekken ['ʌ:pm̩stɪkən] - opentrekken:
 trekkend openen *de gediene eupentrekken*
eupenvalen ['ʌ:pm̩stɪkən] - openvallen: door
 een vallende beweging zich openen; vacant
 raken; door vallen verwond raken *Hool*
mar op te goelen, de kni'je is eupenvalen,
mar ik zal d'r gauw een pleister op doen
 (Sz)
eupenvliegen ['ʌ:pm̩stɪkən] - openvliegen
eupenvolen (Nbk, Np, v) ['ʌ:pm̩stɪkən] -
 openvouwen *Hi'j volde een betien*
glimkende ien veur iene de briefies eupen
en leesde de naemen hadde-op veur (v)
eupenwrieven ['ʌ:pm̩stɪkən] - openwrijven: door
 te wrijven open doen zijn (met name van
 de huid, een wond)
eupenwringen ['ʌ:pm̩stɪkən] - openwringen:
 door te wringen open doen zijn
eupenzetten zw. ww.; overg.; zette eupen,
 het eupenzet ['ʌ:pm̩stɪkən] **1.** in een geopende
 stand zetten *Et hoolten schut in de duker is*
vandaeghe eupenzet (Db), *et raem*
eupenzetten (Ow), *deuren tegen mekeer*
eupenzetten (Bdie, Nbk), *'t Geburde wel*
onder 't jongvolk dat ze de kraene eupen-
zetten en de karbiedlanteern verzoepen

euperaosie - euvelmoed

leuten (Obk)

euperaosie z. *opperaosie*

eupereren z. *oppereren*

eupinge z. *eupening*

Eurazië (l) [ʌ:ə'ra:zijə] - Eurazië

euregio (l) [ʌ:'ru:gijom, ook wel ...jo:] - euregio

euro de; -s; -gien [ʌ:rom, ...ro:] 1. euro, bekende betaaleenheid van de E.U.-landen

eurocheque [ʌ:əromsjek, ook wel ...ro:sjek] - eurocheque

euromark (l) [ʌ:ərom, ...ro:...] - euromarkt

Europa [ʌ:'ro:pa] - Europa

Europacup (spor.) [...r...] - Europacup

Europacupwedstried de; -en [...r...] 1. wedstrijd om de Europacup

europarlement (spor.) [ʌ:ər...] - europarlement

europarlementariër (spor.) [ʌ:ərom parləmentarijər, ...ro:...] - europarlementariër

europarlementslied (spor.) [ʌ:ər...] - europarlementslied

Europeaan [ʌ:əro:pi'jā:n, ...pəj..., ...pij...] - Europeaan

Europees [ʌ:əro:'pu:s, ...rom...] - Europees

Europaort [ʌ:ər...] - Europaort

Eurovisie (spor.) [ʌ:ro:'fisi, ...rom'fisi] - Eurovisie

Eurovisiesongfestival [...'soŋ...] - Eurovisiesongfestival

eusgat (OS, Nw, b, b: lm) Ook *heusgat* (Sz), *eunsgat* (Dhau, Obk, Ow), *eustgat* (El) et; -ten; -tien [ʌ:sxat/'hā:sxat/'ā:sxat/'ʌ:stxat] 1. gootgat, zinkgat, zinkput bij het *buunstap*, nl. de plaats waar potten en pannen, melkbussen etc. worden schoongemaakt *Et eusgat daor lopt et ofvalwaeter van et stap henne* (Nbk), *Et waeter lopt deur de geute naor 't eusgat* (Dfo), *D'r komt aander weer, want et eusgat stinkt* (Ow), *Et eusgat bij et buunstap moet zo now en dan leegd wodden* d.i. het slik, de modder moet eruit worden gehaald (Db), *De eksters zitten altied bij 't eusgat* (Ld), *In 't eusgat koj vroeger van alles kwiet, de pispotten wodden d'r ok in leegd* (Obk)

eusgoed (verspr. OS) et [ʌ:sxut] 1. vieze modder uit het gootgat, vaak als bemesting over het land gebracht (soms gebruikt bij ziekte van biggen en koeien) *Dat eusgoed*

is best veur de bouw (Dhau), *...mar et stinkt een ure veur de wiend* (Db), *Een zieke bigge mag wel over wat eusgoed* (Ow, Ma), *De boeren bruukten eusgoed bij een ontsteuken vorrel* (Ow)

eusgröppe (Ld, Nbk, Ow) Ook *eustgröppe* (Ld) de; -n; ...gröppien [ʌ:sxroepə/'ʌ:stxroepə] 1. goot waardoor het afvalwater van het *buunstap* wegløopt *Et spuulwaeter leup in et eusgat en deur de eusgröppe veerder de sloot in; op et busserak en et potrak kon et spul drugen* (Ow)

eusien (Obk: j) et; eusies [ʌ:sin] 1. onnozele persoon *een onneuzel eusien* (Obk: j)

eusmodder (OS, b: lm) Ook *eunsmodder* (Db), *eunstmodder* (El) [ʌ:smodr/'ā:s.../...] 1. modder uit het zinkgat, gootgat, wel als bemesting over het land gebracht en ook wel als medicijn gebruikt *Ze bruukten vroeger eusmodder as medesienen* (El), *...veur zwelderi'je van de tettens* nl. van de koe (Dfo)

euster z. *eunster*

eustgat z. *eusgat*

eustgröppe z. *eusgröppe*

eusvat (Obk, Sz) [ʌ:sfat] - hoosvat, nl. om mee te hozen

eutenesie (spor.) [ʌ:tənə'si] - euthanasie

eutenesiepille (spor.) [...'s...] - euthanasiepill

euvel I [ʌ:w], ...v] - euvel: gebrek, mankement *Wat euvel het et wat mankeert eraan* (El), *Dat kon et euvel wel es wezen het probleem, de moeilijkheid* (Db), *Ziezo, dat euvel is ok weer oplost* dat moeilijke geval (Diz)

euvel II (Bdie), in *iene wat euvel duden* iemand iets euvel duiden, hem kwalijk nemen: *Hi'j duudt et mi'j euvel* (Bdie)

euvelleer (Nt) et [ʌ:w|u:ər, ...v|...] 1. leer voor het bovendeel van een schoen

euvelmoed (verspr., b, p, b: lm, v, vo) Ook *euvermoed* (Nbk, Ow) [ʌ:w|mut, ...v|.../'ʌ:w|f..., ...v|f...] in *d'r gien euvelmoed in hebben* er niet tegenop zien (verspr.), ook: volstrekt argeloos zijn, er geen erg in hebben (verspr., b, p, v): *H. kwam bij oons in de buurt te wonen, giene die d'r eerst euvelmoed in hadde* (v), *Hi'j het nargens gien euvelmoed in* (b), *N. is zo ziek, ik hebbe d'r gien euvelmoed meer in geen vertrouwen, geen hoop* (Nt),

verder in *d'r hielemaal gien euvelmoed in hebben* voortdurend talmen, knoeiend bezig zijn (Nbk)

euveltien (Ste) et ['ʌ:w|tin, ...v|...] 1. kleine overtreding, klein zaakje *Die had in de bak zeten om ien of aander euveltien* (Ste)

euverbeudig z. *overbodig*

Euverburen (Ste) Ook **Overburen** (Ste) et ['ʌ:wɪ..., ...vɪ.../'o:wɪ..., ...vɪ...] 1. naam van een bep. gehucht onder *Steggerde*, Ned. Overburen (naar informanten meedeelden slaat de naam op wat er van een bep. oude weg overgebleven is) *Euverburen ludet* d.i. de klok aldaar (om 17.00 uur) (Ste)

euvermoed z. *euvelmoed*

euze (bet. 1: Dho, Nw, Obk en oost., bet. 2: Op) Ook **uize** (bet. 1: Dfo, El, Nbk, Np, b: lm, ln), **uigies** (mv. van het verkl.: Np) de; -n ['ʌ:zə/'æjzə/'æjxis] 1. oog aan kleding, waarin het bijbehorende sluitingshaakje past; vaak als mv., in verb.: *haaken en euzen* (en var.) haken en ogen (lett.) *An 't jak zitten haaken en euzen* (Dho, Obk), *haaken en uizen om an de kleren te zetten* (Dfo), *An een manludebroek zatten een haake en een uize* (Nbk), *Ik kan de broek niet meer opholen, de euze is d'r of* (Nw), *Ik heb et eusien van 't jak* (Dho) 2. onderkant van het rieten dak (Op) *De euze wodt rotterig, et dak moet es overdekt wodden* (Op) * *Haaken en uizen/Tikke takke tuizen* (s: Db)

Eva de; -s; -gien ['i:fa] 1. bekende vrouwennaam: *Eva Adam en Eva*, z. ook onder *Adam-en-Eva* 2. (met kleine letter) z. *evaasje*

evaasje (Obk) Ook *eva* (Obk, Wol) ['i:fa:tjə/'i:fa] - evaasje, bep. vrouwenschort **evakuce** (vo, j) ['i:faky'wɪ:] - évacué *En dan weren d'r hier in et laest van de oorlog ok nog een protte vlochtelingen (die evakuees nuumd wodden), uut Roermond en omstreken* (vo)

evaluaosie (l) ['i:faly'wɔ:əsi, i:va...] - evaluatie: het achteraf nagaan en beoordelen hoe iets is verlopen

evalueren (spor.) ['i:faly'wɪ:ərŋ] - evalueren

evangelisaosiewark (l) [...'sɔ:əsi...] - evangelisatiewerk

evangelie (verspr.) ['i:fan'gɪ:li, ..ãx...] - evangelie (volgens Christus, ook: elk der

vier boeken met die aanduiding uit het N.T.), verder in verb.: *Dat is ok altied gien evangelie* dat is niet altijd zo mooi als men zegt/als het lijkt, is niet altijd waar, komt niet altijd uit zoals gezegd was (Diz, Nbk, Np, Obk, Ow), zo ook *Die praoties van him bin allemaole gien evangelie* (Op), *Dat is ok niet volgens et evangelie* zoals het hoort, zoals verwacht zou mogen worden, ook: het kan niet helemaal door de beugel (Sz, Np), *Wat mien mem zegt, is evangelie* geldt als waarheid, zo moet het (Ld) * *'t Hoeft altied gien evangelie te wezen* het hoeft altijd niet zo te zijn zoals het gezegd wordt (Nbk, Ow), ook: 't is goed dat er eens een grapje gemaakt wordt, anders wordt het leven zo eentonig (Op)

evangelisaosie (l) [...'sɔ:əsi] - evangelisatie

evangelisaosiegebouw (l) [...'sɔ:əsi...] - evangelisatiegebouw

evangelisaosielekaol (l) [...'sɔ:əsi...] - evangelisatielokaal

evangelisaosiewark (l) [...'sɔ:əsi...] - evangelisatiewerk

evangeliseren (l) [i:fan'gɪ:li'si:ərŋ] - evangeliseren

evangelist (Bdie, Dho, Op, Ow)

[i:fan(g)ə'lɪst] - bep. voorganger:

evangelist *Een evangelist is gien domenee*

mar een veurganger (Ow), *De dienst in*

oonze karke wodt ok wel es deur een

evangelist verzorgd (Op)

evelasten (Obk) bn.; attr. ['i:wəlastŋ,

...və...] 1. van everlast *een evelasten buis* (Obk)

evelasting (Nt) de ['i:wəlastŋ, 'i:və...] 1. bep. stof: everlast

eveltaske z. *evertaske*

even I bn. ['i:bŋ] 1. deelbaar door twee

een even getal, even nommers 2. gelijk,

onverschillig, in verb. als *'t Is me om et*

even (Nbk, Np, Nw, Ol-Nl) 3. vlak, egaal

(Nw) *Wat het die vent daor een mooi stok*

evene grond liggen (Nw) * *'t Is mij om 't*

even, as 't honnen binnen of teven (Np,

Nw, Nbk), *...as ik deur de katte of de*

kaeter beten wodde (Obk), zo ook *Et is*

mij on of even het maakt me niet uit, kan

me niets schelen (Nbk)

even II bw., z. ook *effen* II ['i:bŋ] 1.

gezegd als versterkende bevestiging *Heb ie*

even gelok had! (Nbk) 2. een korte

tijdsspanne *Hi'j kwam krek even te vroeg*

evenaar - eventaorisnummer

(Nbk), *Et is even over twelven* (Nbk), *Nog even en de haene zal beginnen te krijen* (...) (v), *even laeter* kort daarop (v), *Et is nog mar zo even leden* erg kort geleden (ba) 3. voor enkele momenten *Gao mar even bij him kieken* (Nbk), *Ik gao even buten* (Nbk), *Kom mar even bij me* (Nbk), *Et is mar even, dan bin de kiender al weer groot* (Nbk), *Et is mar (zo) even dat de kiender klein binnen* het duurt maar (zo) kort (Nbk), *Et is mar veur even* voor heel kort (Nbk) 4. zonder problemen, zonder veel moeite *Voer eerst de knienen mar even, en gao dan mit je huuswark veerder* (Nbk), *Wi'j' dat wel even veur mi'j doen?* (Nbk) 5. in lichte mate *Dat gaot me krek even te veer* (Nbk), *Et is d'r aenlik even wat te vroeg veur* (Nbk), *Dat peerd is even groffer* (Bdie), *Hi'j is even groter as J.* (Nbk), *Et iene is even mooier as 't aandere* (Np), *Ik bin even kleinder as mien breur* (Op), *Even veerder lag* (...) een eindje verder (v), *De iesbaene was mar even vertrouwd* (Db) * *Geniet van 't leven, want et duurt mar even* (Op)

evenaar (Bu, l) de; evenaren; -tien [ˈt:wə na:ər, ...və...] 1. lang dwarshout aan een dissel waaraan twee spoorstokken komen (Bu) *Bi'j twee peerden hej' een evenaar en twee spoorstokken neudig; de evenaar is lange en die is et middelpunt; daor kommen de twee spoorstokken an* (Bu), *de evenaar, de grootste van de drie spoorstokken; daor koj' de trekkracht mit verdielen, aj' bi'jglieks een jong en oold peerd veur de waegen hadden* (Bu) 2. evenachtslijn (l)

evenaoren (spor.) [ˈt:wə'nɔ:ərən, ...və...] - evenaren

evenbeeld (l) [ˈt:bəmβi:lɪt] - evenbeeld

evengoed (Nbk, vo) bw. [ˈt:bəmχut; aks. wisselt] 1. eender, even, gelijk *'t Is mi'j allemaal evengoed* (Nbk) 2. desondanks, echter (vo) *Ze kregen evengoed nog wel een peer schokken te verwarken* (vo)

evenoold (Db, Op) bn. [ˈt:bmo:lɪt; aks. wisselt] 1. in gelijke mate oud *Ze bin van evenoolde leeftied* (Db), *N. trouwde mit een evenoolde vrouw* (Op)

evenpies z. *eventies*

evenredig bn., bw.; -er, -st [ˈt:bm'ru:dəx] 1. volgens onderling overeenkomende

verhoudingen (gemaakt, gebouwd enz.), van dezelfde afmetingen, met gelijke afstanden, maten enz. *'t Is aorig evenredig bouwd* (Nbk), *Daor ligt een fijne, evenredige vloer* in een vlakke, goed horizontaal liggende vloer (Nw), *Hi'j zet now een ni'j huus; now, a'k et zo bekieke, evenredig as oonzen, wakker etzelde!* (Nw), *Mit evenredige passen leupen ze hier veurbij* (Bu), *Jow moe'n evenredig breien!* (Wol), *een evenredig breisel* (Spa), *evenredig zijen mit keunstmeststrijen* (Obk), *De boer hadde de knollen mooi evenredig zijd* (Op), *De tuun is mooi evenredig anklauwd* (Nbk), *een evenredig gewas* (Ld), *De knollen kommen mooi evenredig op* (Np), *een evenredige toom biggen* (Ow), *'t Is evenredig verdeeld* (Bdie) 2. gelijkmoedig, evenwichtig *Hi'j is wel een evenredig mannegien* (Ma), *Mit evenredige lui is goed omme te gaon* (Pe-Dbl), *Hi'j was altied kalm en evenredig* (vo) 3. standvastig, niet snel tot veranderen geneigd *Wi'j hebben de laeste daegen aorig evenredig weer* (Db), *'t Is een evenredig meense, die veraandert niet zo gauw* (Ste), *Die koe is zo evenredig op 'e melk, die het nooit een mis maal* (Ol-Nl)

eventaoris (verspr.) Ook *effentaoris* (Nw), *inventaris* (Bu, Dho, El, Ld, Ma, Obk, Ow, Pe-Dbl), *inve(n)taris* (Bdie, Diz, Ol-Nl, Op, Spa, Wol) de; -sen [ˈt:bm'tɔ:ərəs/ɛfm't.../ɪfn't.../ɪfə(n)'t...] 1. de aanwezige voorwerpen en goederen in een huis, boerderij, kantoor enz., de inboedel *De eventaoris bestaat uut waegens, mesienen en vee* (Nt), *Bi'j 't veurjaor moej' de inventaris opmaeken* (Pe-Dbl), *de inventaris opmaeken nao overliden* (Dho, Ow, Ol-Nl), *De eventaoris was mar lege verzekeerd* (Nbk) 2. het inventariseren van de inboedel (Nbk, Obk) *D'r is eventaoris maekt (bij overliden, enz.)* de daartoe bevoegden hebben de inboedel geïnventariseerd (Nbk), *De netaris maekt inventaris mit overliden* (Obk) 3. successierechten (*d'r eventaoris* (van) *betaelen* successierechten betalen (Dhau, Dho, Np) 4. inventarislijst *As d'r iene in de familie verstarft, moet vaeks de inventaris opmaekt wodden* (Obk)

eventaorisliet (l) [...'t...] - inventarislijst

eventaorisnummer (l) [...'t...] - inven-

tarisnummer

eventies (verspr.) Ook **evenpies** (verspr.), **efies** (Db, App) bw. [ˈt:bm̩t̩s/ˈt:bm̩p̩s/ˈt:fi:s]

1. een korte tijd *Hi'j het hier mar evenpies west* (Nbk), *Waaacht es eventies* (Nbk), *We zitten toch nogal eventies* toch vrij lang (p) 2. zonder veel problemen, zonder dat het veel moeite kost *Laot mi'j dat mar es evenpies doen* (Nbk) 3. een klein beetje *Wi'j mi'j eventies helpen?* (Nbk), *'t Is ok mar krek eventies dat et vertrouwd is* gezegd bijv. wanneer het ijs net houdt maar ook niet meer (Nbk), zo ook *Dat was mar krek eventies vertrouwd* (Nbk)

evenwel (Nbk) bw. [ˈt:bm̩wɛl; aks. wisselt]

1. net zo goed, evengoed

evenwicht [ˈt:bm̩wɪxt] - evenwicht, toestand van evenwicht waarin iets zich bevindt (lett.): *We leewiekten de kiepen, dan wodde d'r van iene vleugel wat ofknipt, dan hullen ze et evenwicht niet* (Nw), *De voete zit achter an de ploeg om 'm in evenwicht te holen, de ploegzole wodt et nuumd* (Ste)

evenwichtsbalke (spor.) [ˈt:bm̩w...] - evenwichtsbalk

evenwichtsstoornis (Op) [ˈt:...] - evenwichtsstoornis

evenwiedig (Obk) bn. [ˈt:bm̩'widɛx] 1. evenwijdig, steeds met gelijke tussenruimte *Mit roggezi'jen wodt een baoke zet in de grond hier en daor, in de lengte en over de brette van de bouw; et bin latties om recht en evenwiedig te bouwen* (Obk), *Die beide straoten lopen evenwiedig* (Obk)

evenzogoed (Db, Dfo, Nbk, Np, Nw, Op, bl) bw. [ˈt:bm̩sogut; aks. wisselt] 1. niettemin, toch *'t Is evenzogoed een opoffering om die beide oolde meensken an aende te brengen* (Nbk), *Ik bin d'r veurige weke ok west, mar daorum kan 'k d'r evenzogoed nog wel een keer weer kommen, heur* (bl), *Ik hadde een dikke jasse an, mar ik wodde evenzogoed nog koold* (Op) 2. bovendien, ook nog (Np) *Hi'j het et allemachtig in de rogge en evenzogoed het hi'j et mit de kni'jen te redden* (Np) 3. net zo goed (Db, Nbk, Nw) *Jim kun evenzogoed over De Fochtel as over Oosterwoolde naor Appelsche* (Db), *Ie kun ok evenzogoed thuisblijven as daj' d'r henne gaon* (Nbk), *'t Kan evenzogoed zo as anders* (Nbk)

Evert de; -s, -en; -ien [ˈt:wɪrt, ...vɪrt] 1.

mansnaam, i.h.b. als aanduiding van de zon (Dmi, Nbk, Pe-Db, Ow, Wol, b: ln): *Daor hej' Evert!* gezegd als de zon doorbreekt (Wol), zo ook *Evert komt d'r an* id. (Dmi), *We hebben Evert ok aorig op 'e rogge!* gezegd als de zon ongenadig op je schijnt bij het werken op het land zodat men lui en loom wordt en evt. daardoor niet veel meer doet (Pe-Db, Ow), zo ook *Hej' luie Evert op 'e rogge?* gezegd als het warm weer is en men niets doet (Nbk), vandaar *luie Evert op 'e rogge hebben* lui zijn (Dfo, Dho, Nbk, Np, Ow, Pe-Db, b: lm), *Evert op 'e rogge hebben* id. (Bu, Spa, Op) en *Hi'j lopt mit Evert op 'e rogge* (OI-NI), *een luie Evert* een lui man (Spa)

evertaske (Bu, Db, Dfo, Dhau, Ma, Nbk, Np, Nw, Obk) Ook **evertasse** (ZW, Dho, Nt, Mun, Nbk, Nw, OI-NI), **evetaske** (Db, Obk, Nbk), **evetasse** (Nt, Spa, Sz), **eveltaske** (Nbk, b: lm, p), **hevetaske** (Ld, Ow, p, b: lm), **hevertaske** (Bu, Dfo, Ld), **hevetaske** (b: ln) de; -n; ...taskien [ˈt:wɪrtaskə, ...vɪr.../...tasə/ˈt:wɛrtaskə, ...və.../...tasə/...wɪ.../ˈt:wɪr[...], ...vɪ.../ˈt:wɪr..., ...vɪr.../ˈt:wɛrə..., ...və...] 1. hagedis, niet zelden ook gebruikt als benaming voor de salamander 2. pissebed (OI-NI)

evertasse z. **evertaske**

evertien (Obk) et; everties [ˈt:wɪrtin, ...vɪr...]

1. huisrekkel (Obk) 2. houtworm (Obk) *Everties bin besiek die in 't hooft vreten* (Obk)

evertille z. **hevetille**

evetaske z. **evertaske**

evetasse z. **evertaske**

evetille z. **hevetille**

evt. - afkorting van **eventueel**

evenseerschoenen z. **aevenseerschoenen**

evvenseren z. **aevvenseren**

eventuren z. **aeventuren**

eventuur z. **aeventuur**

ewig z. **iewig**

ex (spor.) de; -en [ɛks] 1. ex, vroegere echtgenoot of echtgenote *Zol zien ex ok kommen?* (Ow)

examen et; -s; -tien, -pien [ɛk'sā:m̩:] 1. examen *mondeling examen, schriftelik examen, deur een examen kommen, veur een examen zakken*

examenboek [ɛk'sā:m̩:buk] - examenboek

examenciefer [ɛk'sā:] - examencijfer

examendag (spor.) [ɛk'sā:] - examendag

exameneis - extremistisch

exameneis (l) [ɛk's...] - exameneis
examengeld (l) [ɛk's...] - examengeld
examenkommissie (l) [ɛk's...] - examenkommissie
examenklasse [ɛk's...] - examenklas
examenopgave (l) [ɛk's...] - examenopgave
examenoproep (spor.) [ɛk's...] - examenoproep
examenprogramma (spor.) [ɛk's...] - examenprogramma
examenperiode (l) [ɛk's...] - examenperiode
examenregeling (l) [ɛk's...] - examenregeling
examenstof (spor.) [ɛk's...] - examenstof
examentied (spor.) [ɛk's...] - examentijd
examenuitslag [ɛk's...] - examenuitslag
examenvak [ɛk's...] - examenvak
excentriek I (Ste) et; -en [ɛksn'trik, ɛksən'trik] 1. excentriek, kolderschijf: nl. in karnmolen
excentriek II (spor.) bn.; -er 1. excentriek: buitenissig
examinater (Nbk, elders spor.) de; -s [ɛksə mi'na:tɪ] 1. examiner *de examinerer bij et autorieden leren* (Nbk)
exemplaar z. *exemplaar*
exemplaar Ook *exemplaar* et; -en; -tien [ɛksəm'plo:ər, ɛksm...] 1. exemplaar (van zaken, ook wel in toepassing op dieren of mensen (dan vaak licht denigrerend)) *Now, dat is me ok een vremd exemplaar* een eigenaardige persoon (Nbk)
exkursie de; -s [ɛk'skʌɾsi, ...zi] 1. exkursie (naar een bezienswaardigheid e.d.)
exkuus [ɛks'kys] - exkuus, verontschuldiging *je exkuus aanbieden* (spor.)
Exodus [ɛkso(:)dʌs] - Exodus
expedisie [ɛkspə'disi] - expeditie: onderzoekingstocht, ook: de personen die zo'n tocht uitvoeren
expedisieleger (vo) [ɛkspə'disil...] - expeditieleger *Et Ingelse expedisieleger wodde bij Duunkarken omsingeld (...)* (vo)
experiment [ɛkspɪ:əri'ment] - experiment, proefneming, proef
experimenteel (l) [...'ti:l] - experimenteel: proefondervindelijk
experimenteren (l) [ɛkspɪ:əri'men'ti:əɾŋ] - experimenteren
expert (spor.) [ɛks'pɛ:ər] - expert
expositie [ɛkspə'sisi] - expositie,

tentoonstelling (d.i. meestal van kunst)
exploitatie (l) [ɛksplo'to:əsi] - exploitatie: het exploiteren
exploitatiecijfers [ɛksplo'to:əsisifɪs] - exploitatiecijfers
exploitatiekosten (spor.) [ɛksplo'to:əsi kɔstŋ] - exploitatiekosten
explosie de; -s [ɛks'plo:əsi] 1. explosie (lett.)
export - ['ɛkspɔɾt] - export *As de koenen schurfplakkies op 'e huid hebben, wo'n ze ofkeurd veur de export* (Ld)
exportbedrijf (spor.) ['ɛkspɔɾbɛdɾif] - exportbedrijf
exportbepaling (l) ['ɛkspɔɾbɛpɔ:əlɪŋ] - exportbepaling
exportcijfer (spor.) ['ɛks...] - exportcijfer
exporteren (spor.) [ɛkspɔ'ti:əɾŋ] - exporteren
exporteur (spor.) [ɛkspɔ't...] - exporteur
expres bw. [ɛks'pres] 1. expres, met opzet *Ik het et expres zegd* (k: Ste), ...*daon* (Nbk)
expresbrief [ɛks'prezbɛ...] - expresbrief
expresse (l) [ɛks'presə] - expresse, in *per expresse* per expresbrief (l)
expressie (spor.) [ɛks'presi] - expressievak
expressievak (spor.) [ɛk'spresifak] - expressievak
expressionisme (l) [ɛkspresjō'ntismə] - expressionisme
expressionist (l) [ɛkspresjō'nɪst] - expressionist
exterieur (vo) et [ɛkstə'ri:ə] 1. exterieur, buitenzijde (inzake koeien:) *Et is mi'j nog al es tegenvalen, somstieden wat et exterieur anbelangt en ok wel es et vetgehalte* (vo)
extra bn., bw. ['ɛkstra] 1. meer dan gewoonlijk *D'r kommen extra onkosten overhenne* (Np), *extra inkomsten hebben* (Nbk), *Op zondag kriegten we wel es wat extra's mit 't eten* (Nbk), (zelfst., verkl.:) *We hadden een extragien disse maand een extra toelage, een stukje extra inkomen e.d.* (Np, Ste, Sz) 2. buitengewoon *extra mooi, extra je best doen*
extragien (spor.) ['ɛkstraxin] - extraatje *We kriegten wel es een extragien* (Ow)
extreem (l) bn. [ɛk'stri:m] - extreem
extremist (spor.) [ɛkstrə'mɪst] - extremist
extremistisch (spor.) [ɛkstrə'mɪstɪs] - extremistisch

ezel de; -s; -tien 1. bekend dier: ezel *Dat is gien ezel!* hij is behoorlijk uitgeslpen (Nw), *een lui ezeltien* hetz. als *sleeparke* (Dfo), *zo dom as een ezel, zo koppig as een ezel* (Obk, Op, Nt), *zo lui as een ezel* (El, Nt), *Hij is een echte wrotter, hij warkt as een ezel* hij is een echte werkezel (Bdie, Diz, Spa, Wol) 2. dom iemand *Grote ezel!*, *Stomme ezel daj' binnen!* (Nbk), *Wat bij' een ezel!*, (gezegd van iemand die het altijd beter meent te weten en opmerkingen van anderen niet verdraagt.) *Hi' kan gien trap van een ezel verdregen* (Ste), waartegenover *Hi' kan wel een schop van een ezel verdregen* hij kan wel tegen een stootje (fig.) (b) 3. raamwerk als draagkonstruktie voor een schoolbord, doek e.d. * *Een ezel stoot him gien twee keer an dezelve stien* (verspr.), *Een ezel stot him mar ien keer an dezelve stien* (Np), *...stot him niet weer an dezelve stien* (Ow)

ezelachtig ['ɪ:z|...] - ezelachtig *Dat was toch ok ezelachtig van je* behoorlijk dom (Nbk)

ezelachtighied (Nbk), voor -heid z. -hied ['ɪ:z|...] - ezelachtigheid, domheid *uut ezelachtighied* (Nbk)

ezelen ['ɪ:z|ŋ] - ezelen *Die het wat ofvrot, die het wat ezeld!* (Sz), ook in *d'r tegenan ezelen: We moe'n d'r tegenan ezelen om dit klaor te kriegen* (Op)

ezelsbroggien (Ol-Nl) Ook *ezelsbruggien* (Spa) ['ɪ:z|zbroxin/...braxin] - ezelsbruggetje (fig.)

ezelsbruggien z. *ezelsbroggien*

ezelskont de; -en; -ien ['ɪ:z|s...] 1. achterste van een ezel, vooral in * *Rood haor op goeie grond is beter as zwat haor op een ezelskont* schertsend gezegd tegen iemand die een toespeling maakt op het rode hoofdhaar van de spreker, z. ook onder *haor* (Op)

ezelskop ['ɛ:...] - ezelskop

ezelsoor et; ...oren; -tien ['ɪ:z|s...] 1. oor van een ezel of net als van een ezel (Nw) 2. omgevouwen of gekrulde hoek van een blad papier, karton e.d. *ezelsoren an boeken* (Db)

ezeltienrieden onbep. w. ['ɪ:z|t̥iridŋ] 1. ezeltjerijden *In de speultuun vermaekten de kiender heur mit ezeltienrieden* (Ol-Nl)

Vertical line of text on the left side of the page, possibly a page number or header.

Lijst van intekenaren

Karst en Saakje Berkenbosch
Berkoop

Wiebe Nijboer
Liwadden

Fokke Blaauwbroek
Liwadden

Johan Veenstra
Nijhooltpae

Ybe D. Duursma
Der Izzerd

Gijs de Vries
Liwadden

Bruno de Greeve
Berkoop

Karel Weber
Nijberkoop

Remco Heite
Wolvege

Hero Werkman
Zaandhuzen

Benny Holtrop
Ooldehoorn

Carel C. Zuil
Oosterwoolde

Lodewiek Hooghiemstra (†)
Appelsche

Pieter Jonker
De Haule

Jouk (†)
Westervelde

Jan Koops
Oosterwoolde

Boele Land
Jelsum

Piet van der Linden
Raalte

Theodorus Eelco van der Linden
Schoorl

Anne Brugt van der Meulen
Donkerbroek

Anne Jan van der Meulen (†)
Sneek

Martin en Lineke van Nieuwenhoven
Noordwoolde

.....

.....

HOOFDSPONSOR

CO-SPONSORS

DIDDENS TRANSLATIONS
Engels-Frans-Duits
De vertalers voor het bedrijfsleven

Scheeneweg 25, 8488 BG Nijeholtwolde
Tel. (0561) 614136 - Fax (0561) 614172

RABOBANKEN IN OOST- EN WESTSTELLINGWERF

Van Harenstraat 32, Wolvega

STELLINGWERF - NIEUWSBLAD VOOR ZUID-OOST FRIESLAND
Postbus 9, 8470 AA Wolvega

LEEUWARDER COURANT

Uitgeverij Van Nieuwenhoven b.v.
(Nieuwe Ooststellingwerfer/Aanpakken)

.....

.....

Vertical line of text on the left side of the page.

Vertical line of text on the left side of the page.

Vertical line of text on the left side of the page.

Vertical line of text on the left side of the page.

